belliano, tunc habens directas [illegible] tiles, vt l. facta. ỹ. ad Treb. ¶Sed con[illegible] det gloſ. φ prædicta diſtinctio habe[illegible] alijs cōpetere vtiles. ſi autem ignor[illegible] in l. contraria. vbi hæc diſtinctio po[illegible] al- legent, habes aliam l. notabilem [illegible] tur, gl. de ſol. l. filiæ. ver. Claudius. i[illegible] iſta gl. contradicit ſibiipſi: ſed nō dicunt [illegible] ordinare mēbra gl. vnde concl[illegible] tur vtrū pactum factū cum habente directas [illegible] tiles,

3 †refert, aut debitor ſciebat alium habere vtiles [illegible] ciebat, tunc refert, aut per vtiles erat enervatus [illegible] tunc non valet pactum in præiudicium habentis [illegible] ad Treb. aut per vtiles nō erat ene[illegible] habens vtiles ſit, cont. fuit, vel partem [illegible] hoc conſolidauit ſibi ius. vnde habes directas [illegible] C. de donat. aut non fecit aliquid iſtorum [illegible] pactum actū cum habente directas: vt colligitur [illegible] verum quādo habes directas & vtilitas per[illegible] habet directas vt nudus miniſter. vnde procurator [illegible] pōt paciſci in præiudicium domini habentis [illegible] um. facit C. de nouat. l. non abſtulit. aut debitor [illegible] habere vtiles. tunc dicit indiſtinctè gl. φ pactum [illegible] ignorantiam. ſecus ſi ignorantia eſſet ſupina [illegible] vbi parificantur ſcire, & ſcire debere. Mar. [illegible] diſtinguūt. aut pactum eſt oneroſum, aut [illegible] vera gl. ſecundo caſu non valeat pactum in præ[illegible] tiles actiones, vt in l. facta §. ij. ad Treb. ſimili[illegible] mus in l. j § ij. ſi quid in frau. pa. Sed Iac. de Are[illegible] a dicunt aliter, φ aut ceſſio reſpicit omnem [illegible] s & ceſſionarij, tunc loquitur l. iij. aut reſpicit [illegible] narij, tunc ſola ſcientia ſufficit ad impedien[illegible] ritur aliquid illorū trium. de quibus loquit[illegible] Bar. hic. & Iac. de Aret. in l. j. §. j. C. quæ [illegible] ro vtrum illa quæ dicta ſunt in pacto [illegible] licit

4 do. Dyn. φ ſic. & æquiparat pacti [illegible] ta. §. j. ad Treb. tamen l. ſi partem. §. [illegible] nit. videtur indiſtinctè nocere φ nō [illegible] eratus. §. fi. Sed reſpōde ad l. ſi partem [illegible] enditorem nullum ius remanſerat: [illegible] erat tranſlata cum fundo. & prædicta [illegible] per viam contractus: ſed qñ emanat [illegible] cur.

5 l. ſi actor malit. ¶Extra quæro hi[illegible] ctæ, an econtra. reſpōdeo diſtinguēdo [illegible] eadem cauſa, aut ex diuerſa. aut ex contrari[illegible] em cauſa tunc refert. aut directa con[illegible] pertinet negociū & commodum, & [illegible] bus caſibus, vt d. l. iij. C. de nouat. aut [illegible] em principaliter reſpicit negocium, [illegible] ipio præfertur vtilis. nec habet hic loc[illegible] ỹ. de procur. l. in cauſæ. §. fin. cum l. ſe[illegible] ndo veniunt ex diuerſis cauſis vtraque [illegible] pediatur vna per alteram. Exēplum in [illegible]

6 quilibet † eſt in ſuo iure tuendus. [illegible] nd. indeb. l. indebiti. §. ſi nummi. Tert[illegible] unt in caſibus contrariis præfertur vt[illegible] ſcr. præfertur directæ, vt C. de præſcr. [illegible] undum Iac. But. ibidem in ſua lect. q[illegible] a.

ADDITIO [illegible]

Si cum emptore.

Vid[illegible] pet. §. [illegible] quis dicere. vide in Spec. de leg. §. nunc [illegible] ac. §. j. verſ. ſed nunquid ſola. & vide [illegible] pec. l. vtrum. in verſ. nocebit. quia ſi p[illegible] um ad paciſcentem domus.

LEX XVI[illegible]

1 *Vſuræ ſunt prohibitæ.*

Si tibi x. millia.

Obligatio qu[illegible] teſt contrahi[illegible] iga- tione quæ re contrahitur. pactum [illegible] pp. & videtur quod ex pacto poſſit au[illegible] adi- tionibus. C. de rer. permut. l. rebus [illegible] e re contrahenda: ibi in obligationibus [illegible] vel in contractu innominato. & ſic non [illegible] bli- gatione, quæ re contrahitur, obliga[illegible] am. econtra autem cauſa poteſt bene [illegible] ỹ. ſi cer. pet. l. rogaſti. §. ſicut. ¶Op. ſecundo [illegible] em poſſunt peti ex cauſa donat. cūm e[illegible] ex mera liberalitate: ergo eſt donatio, [illegible] reg. iur. Reſpondet gl. & dicit, φ olim n[illegible] cto

non agebatur, ſed fatetur quod hodie poſſet agi per l. ſi quis argen. doct. dicunt contrarium: quia iſta nō poteſt dici donatio quæ ſumit originem à præcedēti mutuo: ſed eſt vſura, & ita dicit gl. in l. rogaſti. §. ſi tibi. vnde etiam ſi intereſſet ſtipulatio, hodie non poſſet agi, cum

1 † vſuræ ſint prohibitæ ſecundum doct. ex hoc apparet quod in mutuo ex pacto non poteſt intercedere aliqua remuneratio ſine peto. ſed in mera liberalitate bene poſſet ille qui recipit ſeruitium pecuniæ remunerare mutuantem vt ỹ. de pet. hæred. l. ſed ſi lege. §. conſuluit. ego etiam credo φ doct. dicant verum: quia vbi eſt alia præſumptio, nō præſumitur donatio, vt ỹ. de ſol. ſi cum aurum. ¶Extra quærunt hic doct. factum eſt inſtrumentum fœneratori in forma venditionis cum illa clauſula & ſi plus valuerit dono. modo quæritur vtrum tenuerit donatio in illo pluri. dicunt hic Guil. & Cyn. post cum quod

a non [a]. intelligo eos hoc modo quod probato quod ſit p[illegible]nus & nō venditio quod clauſula donationis nil operetur, vt extra de pign. c. illo vos. & extra de empt. & vend. c. ad noſtram. iſti tamen doct. innuunt quod venditio facta fœneratori cum iſta clauſula præſumatur facta in fraudem vſurarum. & allegat Guil. C. man. l. per diuerſas. & l. ab Anaſtaſio in ratione ſui. ſed ego dico quod in dubio ſtatur inſtrumento, & præſumeretur venditio vera, donec contrarium probetur vt C. plus valere quod agitur. l. emptorem. C. de proba. l. cum pluribus. facit ỹ. de pign. l. ſi fundus. §. ſi. Bald.

ADDITIO.

a ¶Quod non. Adde eundem Bald. in rub. C. de contrahen. empt. ıı. colum. vbi idem dicit in diuiſione.

ADDITIO BAL.

1 *Iniuria perſonalis tollitur diſſimulatione.*
2 *Succedenti in omne ius pro ipſa re competens tranſit in eum ſiue ſit actio, ſiue ſit exeception.*
3 *Hypotheca, nudo pacto contrahitur.*
4 *Traditio in venditione accuſat ius.*
5 *Expreſſo vitiato, an videtur tacitum.*
6 *Actio repelli teſtem.*

Si tibi decem.

Ibi quædam actiones. vide omnino Guil. de Cu. C. fami. erciſc. l. in ipſius. vbi etiam

1 quærit an iniuria realis tollitur † diſſimulatione, vt perſonalis. an hęc remiſſio ſit donatio, habes in §. filio. Per pactum & præſcriptionem vt ỹ. de iniur. ſed ſi vnius. §. ſi ante. adde not. per Dy. vide quòd no. C. de tranſac. l. cum mota. ac. ibi pacto. vide quod no. ỹ. de ſol. l. ſolutam pecuniam. in fi. extiterit. nam nil hic ad rumbum: quia licèt ſit hæres: tamen non aſſumit defenſionem, vt hæres: quia pactum erat perſonale. ibi valide ad hoc vt pactum vtilitatem conferat vt no. ỹ. eo. idē in duobus. § perſonalis. ſucceſſio etiam ſi non debeatur euictio: quia

2 †quando quis ſuccedit in re omne ius pro ipſa re competens tranſit ſiue ſit actio ſiue exceptio. ỹ. de contrahen. emp. qui tabernas. Contra ſucceſſorem vero qui quod tranſeat. dic, vt l. fluminū. §. adde de dam. infec. per Dy. & ỹ. de iureiu. l. aliàs. Ibi cum poſſeſſor. vide quod not. ad Treb. l. ſi hæres pecuniam. in fin. gloſſ. & C. de tranſ. nec in-

3 tentio. ¶In gloſſ. quæ incipit, ſcilicet hypothecaria. hypotheca † nudo pacto contrahitur, ſed per pactum de non petendo non tollitur, ſed parit exceptionem hoc dicit. Et caute litera loquitur in pacto de non petendo. Nam in reali nō tollit nec elidit actionem in ſe, quod patet: quia contra tertium poſſeſſorem libere poteſt agi, vt C. de tranſac. ſi pro fundo, ſed in perſonali elidit nam non elidere vix poteſt operari: quia non ſequitur fundum. Si autem eſſet pactum de pign. liberando per ſe conceptum, liberatur pignus ipſo iure, etiam ſi eſſet facta traditio creditori: quia aliud eſt in venditione, quàm in

4 pignore. Nam in venditione † traditio cauſat ius, ſed in pignore nil adijcit. Item in venditione non poteſt dominium transferri ſine traditione, ſed in pignore non proceditur per viam retranſlationis, ſed interitus. vt l. neque pignus. Item pone in emptio. quod ex traditione non ſit ius tranſlatum vt quia non eſt habita fides de precio. tunc nudo conſenſu diſtrahetur. arg. ỹ. de ſo. l. ij. licet glo. vt vides aliud dicat. probatur quod dixi de interitu: quia debitor non acquirit ius creditoris, & ſic non ſuccedit in eod. de legat. ij. ſi tibi homo. §. fin.

5 ¶In ea. gl. ibi: ſi autem an † vitiato expreſſo vitietur tacitum eius acceſſorium hæc ſunt diſtinct. aut eſt cauſa vitiandi vtrunque, aut non. Aut vitiato principali vitiatur acceſſorium dic, vt habes per Iac. in l. cum notiſſimi, & eſt verum niſi ſit acceſſorium quod per ſe ſtare non poteſt vt not. ff. ad Trebel. ſi hæres pecuniam, & de ſol. l. cum quis. in fi. quando tacitum eſt inutile ſiue expreſſum vitiato expreſſo, vitiatur & tacitum de don. inter vir. & vxor. ſi ſponſus § generaliter. ¶In ead. gl. ibi: tollatur per remiſſionem, ſed qualiter per ſucceſſionem dic, vt l. cum quis. §. fi. de ſol. Qualiter per præſcrip. dic, vt l. intelligere, & adde quod no. in l. ſi hæres pecuniam. ad Treb. & ỹ. in conſti. omnem. §. tertij. inſuper anni. ¶In gloſſ. quæ incipit. quantum. in ver. hanc vide in Spec. de procu. §. ſequitur. in fin. ¶In ead. gloſſ. in ver. erat. Adde quod not. ỹ. de procur. ſi quis in rem. & in c. ſi quis in ius, & l. doli. de nouat. per Dyn. & ỹ. de manu. ſeruus furioſus ibi. Et

do dono a la Libreria del Colegio Mayor de Sta Cruz de la fe ... hermano del Sr. Dn Nicolas Garcia Doctoral de Malaga.

PAVLI CASTRENSIS

In Secundam Digeſti Veteris partem Commentaria.

tomo 2

Cum multis tùm D. Franciſci Curtij, tùm etiam aliorum quorundam præſtantiſs. virorum Adnotationibus illuſtrata.

Præter quòd illa ſedulò recognita nouiſſimè ad vetuſtiſſimorum exemplarium fidem, infinita propè, quæ paſſim corruptè legebantur, in priſtinum ſenſum, ſuumque verum ſplendorem reſtituimus.

Recens additis ad omnes ferè ll. & §§. ijs ſummarijs, quæ in cæteris prioribus editionibus deſiderabantur. Necnon appoſitis ſolitis cuiuſpiam doctiſsimi viri obſeruationibus ad marginem hac * nota præmonſtratis.

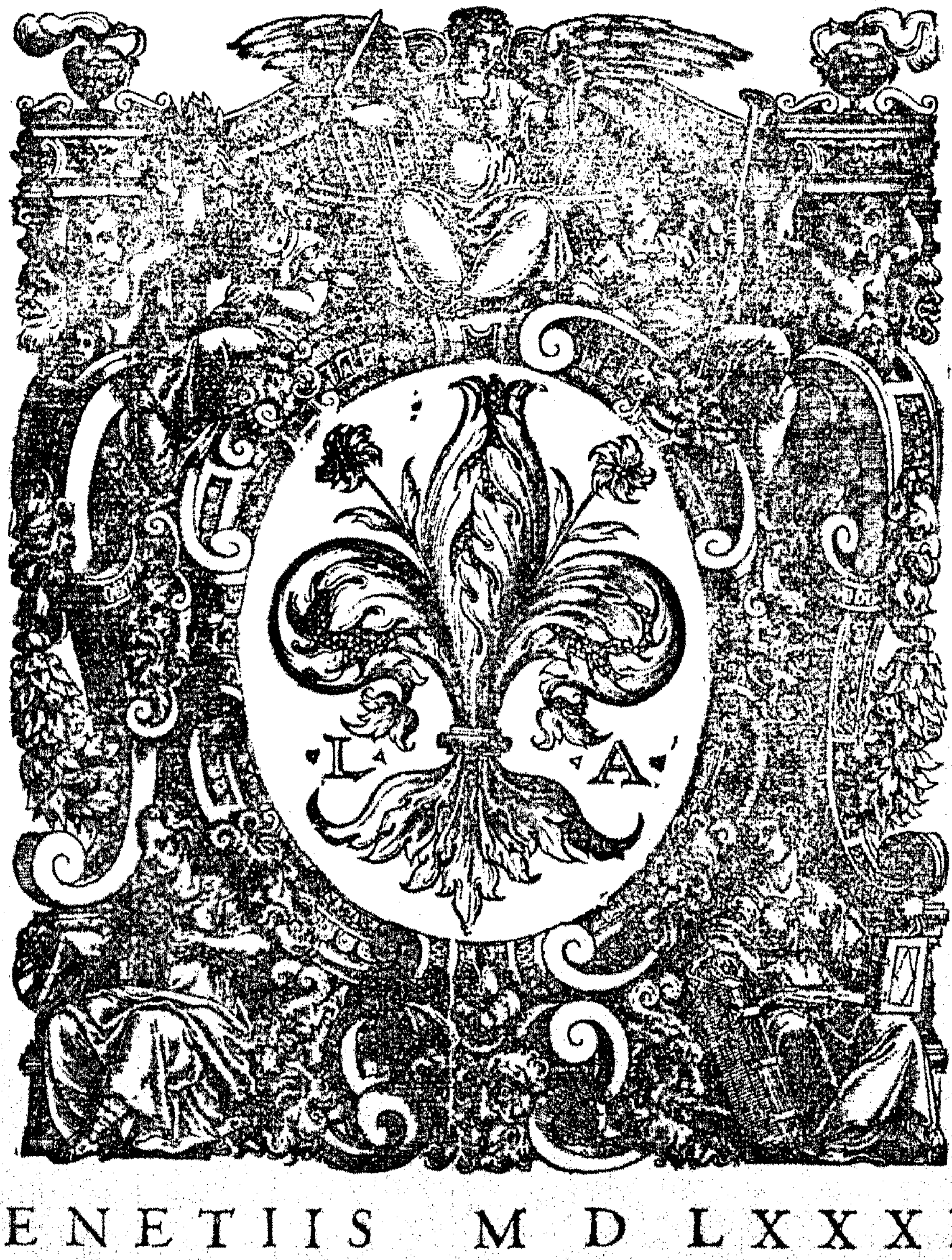

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E. 2° C. 35 N. 5

UNIVERSITARIA DE GRANADA

VENETIIS M D LXXXII.

Elenchus Rubricarum huius Voluminis.

Actione empti. & vendi. fol. 118
Ad legem Rhodiam de iact. 90
Ad ſenatuſconſ. Macedo. 95
Ad ſenatuſconſul. Velleia. 106
Aeſtimatoria actione. 138
Condi. cau. data, cau. non ſecuta. 37
Condictione ob turpem cau. 44
Condictione indebiti. 45
Condictione ſine cauſa. 60
Condictione furtiua. 61
Condictione ex lege. 64
Condictione triticaria. 65
Commodati. 74
Compenſationibus. 111
Conſtituta pecunia. 70
Depoſiti. 113
Eo, quod certo loco dari oportet. 65
Exercitoria actione. 87
In litem iurando. 35
In rem verſo. 104
Inſtitoria. 91
Iureiurando. 22
Locato, & conducto. 128
Peculio. 98
Pignoratitia actione. 79
Præſcri. ver. & in factum actionib. 139
Quando de pecu. anna. eſt actio. 103
Quod cum eo, qui in aliena poteſtate eſt negocium geſtum &c. 94
Quod iuſſu. 106
Rerum permutatione. 139
Si certum petatur. 2
Tributoria actione. 93

PAVLI CASTRENSIS I.C. EXCELL. PATAVINAE PRAELECTIONES, In Secundam Digeſti Veteris partem.

*Cum non paucis clariſſimorum & illuſtrium virorum adnotationib. præſertim D. Fran. Curtij, & Bern. Landriani: necnon doctiſſimi cuiuſdam Iuriſcon. per quàm vtilibus obſeruationibus ſub hac nota * præſignatis: ac denique cum Summarijs Hier. Marliani Medio. longe ſatis quam antea caſtigatæ atque illuſtratæ fœliciter incipiunt.*

1 *Actiones reales ſunt, rei vendicatio, quę competit pro reb. corporalib.*
2 *Item confeſſoria, & negatoria, quę competunt pro iurib. incoporalib.*
3 *Actiones mixtæ, quæ ſint.*
4 *Actiones in rem ſcriptæ perſonales ſunt, vt actio quod met. cau.*
Item actiones noxales, & nu. 5.
6 *Actiones reales ſunt digniores, quàm perſonales.*

Si certum petatur. Rub.

SVper. Gl. rub. dic, q pōt melius ꝯtinuari hoc mō.
Viſū eſt de prima parte ff.orum
a prin. huius voluminis vſq; ad
a ti. de iud. q̄ dr̄ de præparatoriis[a]
iudiciorū. Itē de 2. parte a tit. de
iud. vſq; hic, q̄ dr̄, de iudiciis tā
vlib. q̄ particularibus. & cōtinet
7. libros. Seqt̄ videre d tertia pte,
q̄ appellat̄ de reb. & cōtinet 8. li-
bros ab iſto ti. vſq; ad ti. de pign.
ſunt ēt aliæ quatuor, & ſic 7. ex quib. colligunt̄ qnquaginta
libri digeſtorum, vt in l. 2. C. de ve. iur. enucle. & ī. l. prox. in gl.
1 in ver. varios. ¶ † Sed q̄ro iuxta glo. q̄ ſunt actiones reales, de
qb. fuit tractatum in p̄cedenti parte? Rn̄deo rei vendō, q̄ com
2 petit ꝑ reb. corporalib. † Itē ꝯfeſſoria, & negatoria, q̄ cōpetūt
ꝑ iurib. incorporalib. vt ſ. ſi ſer. vend. l. 2. ¶ Itē q̄ro, q̄ ſunt non
b reales, q̄ tn̄ p̄ponunt̄ ad ſimilitudinem realium?[b] † Rn̄deo a-
3 ctiones mixtæ, vt petitio hr̄ditatis, actiones diuiſoriæ, puta, fa.
erc. cōi di. & fi. reg. Inſtit. de action. §. q̄dā actiones mixtæ. &c.
4 † Item actiones in rem ſcriptæ, quę ſunt mere perſonales, ut
actio quod met᷒ cauſa, ut l. metum. §. ſed licet. ſ. quod me. cā.
& actio ad exhib. l. 3. §. eſt autē. ſ. ad exhibendum, & ibi nota.
5 † Item actiones noxales, ut in ti. de noxali. ſi quadrupes pau-
pe. fec. di. & Inſt. de noxali. §. omnis. omnes iſtæ actiones iō dn̄t
proponi ad ſimilitudinem realium, quia dantur ꝯ poſſeſſorē
etiam non obligatū, ex hoc ſolo, ꝙ poſſidet, ſ. ad exhi. l. 3. §.
9 fi. ¶ † Item quæro, quare p̄miſit de realib. cum perſonales ui-
debantur digniores, argu. ſ. de ſtatu homi. l. 1. & 2. & ſic de illis
fuit præmittendum, argum. l. j. in prin. de acq. rer. do. Rn̄deo, li
cet perſonæ ſint digniores, quam res, ut d. l. j. & 2. de ſtatu ho.
c actiones tamen reales[c] ſunt digniores, quam perſonales, qa
dantur pro iure, quod actor habet ī re, ſed perſonales ꝑ iure,
quod habet ad rē, & primum potētius, & fortius eſt, quod dif
ficilius tollitur. Vnde imperator non poteſt tollere dominiū,
d niſi ex cauſa[d] publicæ vtilitatis. l. item ſi verberatum. §. 1. ſ. de
rei vend. & tamē poteſt tollere actionem perſonalem, vt no.
in l. fi. C. ſi contra ius vel vti. pub. & per Inno. in c. quæ in eccle
ſiarum. de conſt. Sed quare non dixit de reb. debitis, ſicut dixit
de creditis? Reſpondeo, vt in rubri. C. de rebus credi. per gloſ.
Cyn. & Bar. quia principaliter eſt tractaturus de actionibus ꝯ-
petentibus creditoribus, non de exceptionibus debitori com-
petentibus. ¶ Sed quare diuiſit titulum de reb. cred. in C. a tit.
e ſi cer. pe. Reſpondeo,[e] quia Imperator in C. erat tractaturus
de iureiurand. per quod iuſiurandum fiunt creditores, & de-
bitores. Et ad oſtendendum, ꝙ ille titulus de iureiur. contine-
tur ſub ti. de reb. cre igitur ibi præmiſit de reb. cred. & per con
ſequens fuit neceſſe, vt diuideretur a ti. ſi cert. pet.

ADDITIONES.

a ¶ Præparatoriis. Præparatoria iudiciorū duobus modis intelliguntur, quædam. n. ſunt p̄ręparatoria certorum iudiciorum, quę ipſa iudicia ſunt, veluti iudicium querelę de inoff. teſt. quod eſt pręparatorium peti. hęre. Item ad exhibendum rei vendicationis, & de his no. [illegible] ſigitur hic. quędam ſunt pręparatoria omnium iudiciorum, quę ipſa iudicia non ſunt, & de his loquitur Pau. De [illegible] pręparatorii ſiue reip. ſtu partium, ſiue iudicis vide inſigniter tractatum apud Spe. in ti. de hoc ſpeciatim nuncupato de pręparatoriis iud. [illegible] pre ſeruētur huiuſmodi pręparatoria, ſeu potius pręludia formę legalis violatio [illegible] inducant per Felyn. c. cum [illegible] col. ver. ſexum ſignum [illegible] ſubſtantialium autē iudiciorū, & quę ſint ea vide apud eūdē Spe. ti. de iud. & Abb. [illegible] c. cū I.

b ¶ Realium. D. Iaſ. hic dicit, quod eſt merè realis, quicquid dicat Pau. de Ca.

c ¶ Tn̄ reales. Adde quod hāc rōnem ponit Iuriſc. in l. plus cautionis, & ponit Bal. in l. error. C. ad l. Fal. pro qua adduco tex. in l. hoſtem. inſ. de dam. inf. Fran. Cur.

d ¶ Niſi ex cā, q̄a hic bñ tractat̄, nō tñ circa p̄dicta vide q̄ dicunt̄ p Abb. & [illegible] d. c. q̄ in eccleſiarū. Quib. adde Ale. de Imo. in cōſ. 101. c. il 4. ver. ꝑ hoc, & [illegible] fi. q. & in cōſ. 136. co. 2. in prin. & co. 3. in fi. in 2. vo. & ibi q̄ dicat̄ ulta cā. F. Cu.

e ¶ Reſpondeo, hæc reſponſio bene placet D. Iaſ.

LEX PRIMA.

1 *Certi appellatio magis appropriatur cōtractui mutui, quā aliis, & quare.*
2 *Rubrica debet continuari, & exponi antequam perueniatur ad nigrum.*
3 *Rubrica appellatur titulus, & quot modis ſumatur titulus.*
4 *Rubrica debet eſſe generalis ad nigrum.*
5 *Argumentatio a Rubricis eſt bona, niſi reperiatur contrarium in nigro.*
6 *Genus debet præcedere ſpeciem.*
7 *Genus ſi poſt enumerationem ſpecierum ſubiicitur, nō refertur ad ſpecies ſpecificatas, ſed ad alias non ſpecificatas.*
8 *Genus dicitur illud, quod prædicatur de plurib. differentib. ſpecie ſecundū dialecticos: ſecundum legiſtas eſt, quod prædicatur de plurib. differenti bus numero.*
9 *Argumentatio eſt bona ab auctoritatib. ſcilicet eius qui hēt auctoritatem legis condendæ.*
10 *Quid de auctoritatib. poetarum, vel philoſophorum, vel euangelii, ſeu aliarum ſcripturarum ſanctorum Doctorum.*
11 *Teſtis an debet reddere rationē ſui dicti, per locum ab auctoritate, ſeu per ſenſum corporeum.*
12 *Credere idem eſt, quod fidem habere.*
In quolibet contractu credere dicitur, & quid in quaſi contractu, vel teſtamento ibidem.
13 *Mox, dictio, non ſemper ſignificat incontinenti, & quid importet.*
14 *Expoſitio verborū dicitur eſſe de itrinſeco ſignificatu, & nō de extraneo.*
16 *Interrogatoria impedientia debeat reiici.*
17 *Teſtis interrogatus ſuper articulo, ſi prius dicat, iſtum articulum intelligo & hoc præſuppoſito dico ſic &c. non videtur deponere extra articulū.*
18 *Statutum non poteſt prohibere literalem expoſitionem, ſed cenſetur prohibere, extrinſecam gloſſationem.*
19 *Dictio, è, eſt præpoſitio deſeruiens ablatiuo caſui, & exponitur pro, ex.*
20 *Teſtis probans dictum ſuum reddendo rationem, quia eſt eius vicinus, vel conſanguineus concludit in his, quæ habent cauſam ſucceſſiuam.*
21 *Teſtis dictum ſufficit, ꝙ concludat præſumptiue ex præſumptione iuris.*
22 *Vide vnum modum probandi negatiuam, vt non potuiſſet talis cōtrahere, quia ego teſtis ſciuiſſem.*
23 *Dicto teſtis, qui deponit de ætate, non ſtatur, ꝙ ſcit, quia conſanguineus, cum ipſe teſtis ſit barum maioris ætatis.*
24 *Dicta, teſtium, ſicut confeſſiones debent conuenire naturalibus.*

BEne. Lex iſta tractat de pria
pte rubricę de reb. cred.
exponēdo ei᷒ ſignificationē. Lex
ſecūda vſq; ad l. certi ꝯdō, tractat
d ſcd̄a pte rub. ſi cer. pe. i. mutuū.
Lex aūt certi ꝯdō. ī pri. tractat de
tertia pte, poſtea maximè tractat
de oīb. Nā prima pars eſt gn̄alis
ad oēs titulos ſequētes, vſq; ad ti
tulū, de pig. Iō fuit p̄miſſa tā p p̄-
torē in edictis ſuis, in qb. tractat
de ꝯctib. q̄ p Iuriſconſultū in hac ſcd̄a parte ff. de re. q tracta-
tur᷒ eſt de ꝯctib. imitando ordinē p̄toris, & hoc ſufficit ꝑ ſum
2 mario huius l. † Secūda vero pars, ſi cer. pe. eſt ſpecialis ad hūc
ti. in quo principaliter tractat̄ de mutuo, licet incidenter tra-
ctet̄ ēt de aliis creditis ex ſtipłone, vel alio mō, ex qb. petitur
certum, & ſic fraternizat hic titulus cum titulo de verb. obli.
Quare autem iſta appellatio certi magis appropriatur con-

tractui mutui,q̃ aliis,qa hic exponiẽ ſi cer.pe.i.mutuum,Rñ-
deo,qa in mutuo ſemper ꝯhitur obl'o ad aliquod certum ha
bito reſpectu,ad id quod numeratum eſt,qa ſo eſt certũ,qđ,
quale,& quantum,ſic.j̃.e.l.certum,non ſic in aliis cõtractib.
in quib.venit aliquando incertum. Tertia vero pars de certi
condictio.quo ad quid,eſt generalis.i.quo ad cõtractus.ex qb.
petitur certum,quo ad quid non,vt quo ad cœteros ꝯctus.Di
uiditur autem hæc l.ĩ quatuor partes,quia primo format qõ-
nem de ſignificatu primæ partis rub.de re.cre.ipſam commẽ-
dando vſque ibi,[qm̃.]ibi antequàm eam determinaret, de-
terminat vnam aliam.ſ.quare prætor ipſam præmiſit in ſuo
edicto,ꝙ ideo eſt,quia in illo edicto erat tractaturus de variis
ꝯctib.vſque ibi,[omnes enim.] Tertio ad quæſtionẽ formatã
rñdet,ꝙ ſignificatus illius primæ partis eſt generalis, & com-
prehendit oẽs ꝯctus. Ex quo ſequitur ratio magis clara, q̃ ſ.
dixerim,ſ.quare prætor eam præmiſit, qa præmittenda eſt ru-
brica generalis ad omnia ſequentia,& hoc vſque ibi, [nam,
vt libro.]ibi reſponſionem ſuam probat, ꝙ ſit generalis. Pri-
mo per auctoritatẽ Celſi Iuriſconſulti,vſque ibi,[nam quicũ
que.]Secundo per proprium ſignificatũ verbi creditum, vſq;
ibi rei.Tertio ſignificatum illius verbi rei.Barto.autem aliter
ſummat,hoc modo.Ad cognitionem ſpecialium,debet præ-
cedere cognitio generis. Sed prima pars rub.ẽ generalis,ideo
fuit præmiſſa.Dicit tñ,ꝙ maior propoſitio, quo ad cognitio-
nem ſpecialium debet p̃cedere cognitio generis, non proba
tur hic,ſed in l.j.in prin.ſ.de iuſt.& iure,& fuerunt originalia
verba Iac.But.iſtud ſummarium non placet,qa iſta argumen
tatio nõ eſt bona,cũ ꝯcluſio nõ ſequatur ex præmiſſis,debet
enim cõcludere hoc modo, igitur de iſta prima parte pri' eſt
cognoſcẽdum,ſicut dixerat in maiori propoſitione,& ipſe ꝯ-
cludit aliter, videlicet,ideo fuit p̃miſſa.Itẽ inquantum dicit,
ꝙ maior propoſitio non probaẽ, hic põt dici ꝯriũ, ꝙ immo
probatur in prin.ſed ipſe id nõ conſiderauit,ſed ꝯſiderauit ver.
qui igitur,vnde ipſe colligit formam ar.& verũ eſt, ꝙ ibi non
pbatur maior ppoſitio, ſed minor in verſ.oẽs.n.& ꝯcluſio in
2 ver.[qm̃.]&ſic prius ꝯcluſio.¶†No.ex prima parte, ꝙ aliquã
pueniaẽ ad nigrũ, dẽt ꝑmutari,& exponi rubrica,vt hic ſatis
3 colligiẽ,& iſtũ modũ ſeruamus.¶†Itẽ no.in ver.tituli,[a] ꝙ ru-
a brica appellaẽ titulus,vt hic,& in Auth.de non eligẽ.ſcdo nu
ben.§.qa vero,& §.cũ igiẽ, aliqñ tñ titulus poniẽ ꝓ nigro, ſeu
ꝓ tractatu,ut patet de ĩ iteg.reſt.l.j.& l.j.ſ.de poſtul.§.vt in ini
tio.Aliqñ poniẽ ꝓ priuilegio, vt in Auth.de eccl.tit.in rubro,
& nigro. Aliqñ poniẽ ꝓ ꝯctu vt C.locati.l.ſi cõductionis.ti.de
poſiti,l.pen.Aliqñ poniẽ ꝓ qualibet cã ſufficienti ad transla-
tionem dñii,vel vſucapiendi condõnem. C.de præſc.lõg.tẽ.l.
diuturna.ſumiẽ & aliis modis,qđ dic ꝑ Cy. in l.cogi.C.de pe-
4 ti.hær.ꝑ gl.in d.ti.de eccl.ti.¶†Ex 2. parte in verbo, qm̃.not.ꝙ
b rub.debet eſſe gñalis ad nigrũ,[b] & iõ oẽs leges,q̃ ſunt ĩ aliquo
ti.dñt intelli ſm mãm tit.vel rub.& ad hoc allegat l.Impera-
tor.j̃.de in diẽ adic.tñ aliqñ contingit, ꝙ nigrum eſt gñalius,
q̃ ſit rub.vt patet.C.de religioſis,& ſumptibus funerum,& ali
c qñ econuerſo,ꝙ rub.generalior[c] eſt,vt C.de ſpor.in rubro,&
nigro.in quo nõ fit mẽtio de ſportulis,ſed ſolũ de executioni
5 bus.& tñ rub.loqẽ de ambob⁹.¶†Itẽ gl.allegãt iſtũ tex.ꝙ bo-
na eſt argumẽtatio a ru.ita dicit gl.ĩ Auth.vt nul. credẽt agri
colæ.in prin.ſup ver.legẽ,in fi.& C.ne fideiuſ. do.den.l.j.in fi.
mag.glo.Sed gl.in Auth.de ince.nup.circa principiũ,q̃ icipit,
hoc generale.tenet ꝯriũ,ꝙ non ſit bona argumentatio pp id
qđ ſ.dixi, qa interdũ reperiẽ generalior, q̃ nigrũ,interdũ eꝯ-
uerſo.Spe.in ti.de diſpu.& alle.§.ſatis clare.in fi.dicit,ꝙ a rub.
legũ.& ẽt decretaliũ,qa facta ſunt ab habẽtib. poteſtatẽ legis
d ꝯdẽdæ,bona eſt argumẽtatio,ſed a rub.[d] decreti nõ,quia illæ
fuerũt factæ a magro Gratiano, qui nõ hẽbat poteſtatẽ legis
ꝯdedæ,ſed leges,& canones ꝯditos a ſanctis patrib.redegit in
vnũ ipſos ordinãdo, & ꝯgruis locis ponẽdo. Bñ dic ſm Guil.
& Ia.Bu.ꝙ bona eſt argumẽtatio a dictis rub.ñ tñ neceſſaria
ſi euidẽter reperiaẽ ꝯriũ ĩ nigro,& iſto mõ pñt ad ꝯcordiã re
duci,q̃ ſ.dixi.¶†No.ẽt hic,ꝙ genus dẽt p̃cedere ſpeciem,ali-
6 qñ contingit eꝯ,ꝙ poſt numerationes ſpecierũ ſubiiciẽ gen⁹,
vt in l.ſi ſeruus ſeruũ.§.inquit.ad l.aql.& ſ.ſi qs cau.l.ſed & ſi
7 qs.§.qſitũ,†& tũc gen⁹ nõ referẽ ad ſpecificatas, ſed ad alias ñ
ſpecificatas,vt l.doli clauſula.& l.ſtipulationes cõmodiſſimũ
de verb.ob.& de pe.l.ſanctio legũ.& l.cohẽdi. §.q pñe.de vul,
& pup.de ali.leg.l.alimẽta.§.baſilicæ nutricis.& l.Stychus.iſtas
ll.allegabat Io.Pagliarenſis do.& magr.Bal.ſummus textua-
8 lis,& ab ipſo audiui.¶Ex†3.pte ibi,oẽs.n.No,ꝙ illud dr̃ gen⁹,
qđ p̃iudicaẽ de plurib.differentib.ſpẽ,ſicut in l.pxima.§.cre-
ditum,& hoc prout ſumunt dialectici. ſed ppria aſſumptio,
prout ſumunt legiſtæ genus eſt, qđ p̃dicaẽ de plurib. differen-
tibus numero,vt homo,ſed ſm dialecticos eſt potius ſpecies,
9 q̃ genus,vt ẽt no.in l.ſeq.¶†Ex 4.parte in ver.[nam ut libro.]
e No.ꝙ bona eſt argumentatio ab auctoritatibus.[e] Hoc eſt ve-
rũ de auctoritate eius,q hẽt auctoritatẽ legis ꝯdendæ, vt erat
10 hic Celſus iuriſc.cuius rñſa accipiebantur ꝓ legibus. An aũt

in iure nr̃o ſit licita agumẽtatio poetarũ, vel philoſophorũ,
vt Ariſtotelis,vel euangelii,ſeu aliarũ ſcripturarum ſanctorũ
f doctorũ,vt Auguſtini, & Hiero.[f] ita vt ꝑ illorũ dicta poſſint
qõnes decidi,& determinari. Vr̃ ꝙ ſic,ꝑ l.ĩ tm̃.in fi.ſ.de re. di-
ui.vbi allegaẽ Virgilius,& ꝑ l.ſeptimo mẽſe.de ſtatu hom.vbi
allegaẽ Hyp.& per l.antiq.ſi pars hæ.pe.& l.ſi pater.j̃.de ſol.in
qb.allegaẽ Ariſtoteles.Rñdeo ſm Iac.Bu.ꝙ aut de illis aucto-
ritatib.facta eſt lex, & tunc licita eſt argumẽtatio, non tanq̃
ab ipſis auctoritatib.ſed tanq̃ ꝙ eſt lex ĩde facta,& ita loquũ
tur ll.p̃dictæ.Aut de illis auctoritatibus nõ eſt facta lex,& tũc
aut hẽm⁹ legẽ in ꝯriũ,& nõ eſt bona argumẽtatio, qa maior
eſt auctoritas legis,vt patet in auctoritate Pauli.Si filius ergo,
hr̃s.& tñ iſtud nõ eſt verũ ſi repudiauit hr̃ditatẽ,vel ſi expreſſe
ſe ñ ĩmiſcuit non eſt fundata intentio creditorũ,hoc ipſo, ꝙ
g eſt filius.vt l.j.C.ſi vt ſe ab hær.abſt.aut ñ hẽmus[g] l.in ꝯtrariũ,
vel rõnẽ,& tũc bona eſt argumẽtatio a poetis, philoſophis,
& a ſanctis patrib.& ab illis quorũ opuſcula ſunt approbata
per eccleſiam,de qb.16.diſt.per totum,vel q̃ cõiter in ſcholis
recipiunẽ,vt videmus quotidie de doctoribus nr̃is ſcribentib.
& in caſib.multũ dubiis adhæremus auctoritatib. Eſt ergo ꝓ-
11 babilis argumẽtatio nõ neceſſaria.†Teſtis aũt nõ dẽt reddere
rõnẽ dicti ſui ꝑ locũ ab auctoritate, ſed ꝑ ſenſum corporeũ,
vt l.teſtiũ.C.de teſ.qa nõ ipſe teſtificaẽ, ſed auctoritas ſm Bar.
12 ¶†Itẽ no.in ver.[nã cuicunq;.] ꝙ credere idẽ eſt,qđ fidẽ hr̃e.
¶Itẽ,ꝙ ĩ quolibet ꝯtractu dicimur credere idẽ eſt, qa fidẽ ha
bem⁹.Sed an idẽ in quaſi ꝯctu? vr̃,ꝙ non, quia illis oritur ob
ligatio ex id qđ agiẽ,vt ſ.cõmoda.l.ſi is q.in fi.& l.nõ oẽs. j̃.e.
aliqñ tñ eſſet ſecus,vt in quaſi ꝯctu geſtionis negociorum, in
quo oriẽ ex eo quod agitur. Et ex eo tex. videtur ꝙ debitor ex
maleficio,vel ex teſtõ, ñ dicaẽ debitor vel creditor,qa ibi cre-
ditor nõ habuit fidẽ de debitore. Cõtrariũ tñ eſt verũ,vt in l.
creditorum.& l.creditores.ver.n.qa appellatio creditoris lar-
gior eſt,q̃ appellatio crediti. Dr̃.n.creditor reſpectu debitoris
& econuerſo,vt in dictis.ll.ſed creditum dr̃ ex eo,ꝙ credimus
& fidẽ hẽmus,& ſic diligẽter ſunt notãda verba ſtatuti, an lo
h quaẽ de creditorib.& tũc cõprehendit oẽs ex quacunq;[h] cã.
An de creditis,& tunc cõprehẽdit niſi illa,q̃ ſunt ex cõtracti-
i bus in quib.credimus, ſm Bart.qđ not.diligenter.[i] ¶†Vltimo
13 no.illã dictionẽ,mox,vna cum glo.q dicit, [idẽ ſi non mox,]
& ſic illa dictio,non ſemꝑ ſignificat incontinenti,immo põt
importare interuallũ tẽporis, & ad hoc allegaẽ iſte tex. cũ gl.
Aliqñ vero importat,id eſt eodem inſtãti, vel incontinẽti,vt
j̃.de vulg. & pup.l.ſi pr̃ captus, in tex.& in gl. Aliqñ exponiẽ.
mox.i.poſtea,vt j̃.eod.l.certi condictio.§.qm̃.ver.ſed ſi ei.Ali-
qñ exponiẽ,id eſt ipſo iure non expectata ſñia,vt in authẽ.de
inceſt.nup.in prin.in gl.q̃ incipit,[ſed nunqd]Aliqñ exponiẽ,
id eſt quàm primum pt.C.de admi.tuto.l.tutores.Aliquando
K importat ĩteruallũ decẽ dierũ,[k] vt ſ.de iud.ad peremptoriũ
Aliqñ exponiẽ.i.añ oĩa,vel ñ ſeruata ſolẽnitate. C.vñ vi.l.mo-
mentaneæ,

ADDITIONES.

a ¶ Tituli.Aliqñ ponitur pro neceſſitate, vt C.qui nu.liber. l.i. & quot modis dicatur titulus,vide glo.in c.fi.de off.arch.& in c.dudum. el.2.extra de ele.in uer. vtrunque,& ibi Doct.Aliquando tamen dicitur titulus,mos,vt extra de ver.ſig. c.cum inter nos.in fi.item accipitur pro ſcriptura,ut in Auth. de man.princi.§. titulos.aliqñ pro dignitate,vt in toto tit.de cano.lar.lib.xi. Itẽ pro ſigno.vt in c. conſuetudo.16.q.1.Cur.

b ¶ Ad nigrum.Et ꝙ quando rub.eſt generalis,lex vel ſtatutum debet generaliter intelligi.adde eundem Paul. de Caſt.in conſ.41.incip.præſens.caſus modicam videtur,in nouiſ.& Ale.de Imo.in conſ.109.col.2.ver.alia ratione.ver. nec ob. in quinto.Cur.

c ¶ Generalior.De hoc per Abba.conſi.13.per Lud.Rom.conſi.16.per Alexã.de Imol. conſ. 10.& conſi.83.4.lib.& ibi qñ habent orationem perfectam poſſint per ſe allegari per Soc.in conſ.21.

d ¶ Rubrica decreti.Adde Imo.in rub.inf.de verb.obl.Fel.in rub.extra vt lit.non cont.& c.2.co.19.ver.li decreti.in fi.de reſcr. Cur.

e ¶ Auctoritatib.Vide cõtra ĩ apoſtillis ad Bar.de Tortis,& late per D. Iaſ.cui inquantum ponit de chronicis.adde Ro.conſi.vlt.inc. vos eſtis lux.& dicit Quintilianus ꝙ ſummorum virorum auctoritas pro ratione eſt, & Lactãtius.4.li.Inſt. ſatis habent firmitatis teſtimonia ſine argumentis.& Diom. ad auctoritatem ut ad anchoram recurritur.

f ¶ Hiero.Adde ꝙ Io.An.in ca.certificari.de app.dicit, quod ex dictis poſſumus cauſas diffinire.Cur.

g ¶ Habemus.Adde pro hoc facit tex.in c.de libellis.20.diſt.per quem idem dicit ibi Do.ꝙ tunc auctoritas ſanctorum patrum allegatur ad deciſionẽ cauſarum, quando deficit lex vel can.Cur.

h ¶ Ex quacunque cauſa.Adde ꝙ tale ſtatutum,ex quo proprie debet intelligi nõ comprehendit vſurariũ,quia non dr̃ proprie debitor,vt hr̃ in auth. hoc ius porrectum.C.de ſacroſan.eccl.Cano.in c. i.de depoſi. & in c.quorundam. de pig. ꝙ non ſit proprie debitor tenet Bal.in l.executorem.3.co.ver.vnũ omitto.& ponit late Cep.in d.l.creditor.col.11.inf.de ver.ſig.Curt.

i ¶ Diligenter.Hic vide per Modernos ꝙ quis non dicatur proprie creditor, vide Ro.conſ.224.ubi dicit,ꝙ legatarius non dr̃ pro prie creditor, & an debitor ex maleficio dicaẽ debitor in ſtatuto loquente de debitore, vide Bar.conſi.47.

K ¶ Decem dierũ.Aliqñ ponitur pro ſpacio vnius menſis, vt i.q.i. conſtat.Aliqñ duorũ mẽſiũ,vt l.ad diuo Pio.j̃.d̃ rĩ iu.Aliqñ vſq; ad annũ.22.q.2.c.ſi ĩ qualibet.

mentaneę,in tex.& glo.& de dictis ſignificationibus,vide qđ
habetur per gloſſ.xx.q.j.c.i. & quod nota.in c.abbate ſane,de
re iud.lib.6 ¶In gl.i.in prin.ibi,[vel ſecundum Piſanam lite
ram eſt ex re.]Sed certe hoc non eſt verum.& gl.non debuit
vidiſſe.Ego enim vidi pandectas,quę ſunt hodie Florentię,li
cet conſueuerant eſſe Piſis,& ibi habetur,[bene eſt]ſicut cō
14 muniter habetur.¶†Item,quod ſubditur in gl.ex re.i.ex vtili
tate,dicit Bar.ꝙ hoc non eſt neceſſe dicere, ſed poteſt dici ex
re.i.ex propoſito.& ſic,non extra propoſitum. Et ſic nota ſe-
cundum eum.ꝙ expoſitio verborum dicitur eſſe de intrinſe
15 co ſignificatu,& non de extraneo.†& ideo ipſe inducit, vt ſi
examinetur teſtis ſub articulo de mutuo poſſit pars aduerſa
16 facere interrogatorium, † ſi teſtis dixerit vera eſſe contēta in
articulo, vt interrogetur quid eſt mutuum , quia iſtud inter-
rogatorium non eſt impertinens,cum non poſſit intelligere,
quid ſit mutuū in ſpē. niſi intelligat quid ſit mutuum in ge-
nere,ſed ſi eſſet impertinēs,deberet reijci,vt in ca.p̄ſentium,
17 de teſt.lib 6.¶† Item ſi teſtis interrogatus ſuper articulo di-
cit,ego intelligo iſtum articulum ſic,& hoc præſuppoſito,di
co ſic &c.ꝙ ipſe non videtur loqui extra articulum,ideo illis
verbis eſt ſtandum pro intellectu ſuę teſtificationis. Sed ſi di-
ceretur loqui extra articulum,nō ſtaretur illis verbis, ſed ſua
teſtificatio intelligeretur ſecundum iuris diſpoſitionē. Et iō
licet iurauerit reſpondere veritatem ſuper articulis duntaxat.
non propterea reijciunt verba prædicta, quia ex articulis vi-
dentur eſſe,cum tendant ad intellectum ipſorum,arg.hic.Et
pro hoc vide bonum tex.cum glo. quem tamen ipſe allegat,
& quod ibi no.per Ang. in l. iam dubitari.circa medium,de
hære.inſti.ibi,velut exceſſus.&c.vbi habetur,ꝙ modica tranſ
greſſio,quæ tamen non ſit extranea ab intellectu verborum,
18 non dicitur extra.¶†Induco etiam vltra Bar.ad quęſtionem
ſtatuti ſæpe occurrentem,ſi dicat ſtatutum, ꝙ verba ſtatuto-
rum ſunt intelligenda prout iacent,& ꝙ non debeant gloſſa
ri,& ꝙ nec debeat addi,vel minui,ꝙ non propterea cenſea-
a tur prohibita literalis[a] expoſitio,quia illa dicitur ex re, & in
trinſeca,ſine qua non poteſt ſententia dici,ita dicit Bal. C.ad
Tre.l.iubemus.in fi.& de lib.præte. l. 3. Bartol.etiam in l.oēs
populi de iuſ.& iu.in fin.6.q.dicit,ꝙ illa verba ſtatuti parum
operantur,& vult dicere,id quod dixi, quia non poteſt ſtatu
tum prohibere literalem expoſitionem, ſed cenſetur prohi-
bere extrinſecam gloſſ.tionē.Dum vero poſtea gloſſ. ſubdit
here.i.herile,dic,ꝙ debet ſcribi per h.& eſt vna pars tantum,
19 ſeu vna dictio,poſſet tamen ſcribi ſine h.†& tūc ſunt duę ſci
licet,e.pro ex,& eſt prepoſitio deſeruiēs ablatiuo caſui,& re,
qđ eſt nomē,& tūc idē erit dicere,e re,& ex re. Ponit ēt hic,
Bar. quędam vtilia magis ad bene eſſe quam ad ſubſtantiā.
Dicit enim,quod ſicut hic Iuriſconſultus arguendo omittit
maiorem propoſitionem,& ponit minorem,& cōcluſionē,
vt colligitur,hic in verſiculo quoniam,cum ſequen.hoc mo
do,quia ſignificatus primæ partis rubricæ eſt generalis , ideo
primo loco fuit præmiſſa,iſte enim non dicitur ſyllogiſmus
ſed locus,& debet ſic compleri,genus debet pręmitti ad ſpe-
cies,iſta eſt maior propoſitio,quæ hic nō ponitur,ſed prima
pars rubricæ eſt generalis,& iſta bene ponitur hic in verſicu
lo.[omnes enim.]igitur bene fuit pręmiſſa,vt hic,in verſicu
20 lo, [quoniam,] eodem modo dicit ipſe , quod teſtis † cum
vult probare dictum ſuum ponendo rationem, poteſt omit-
tere maiorem propoſitionem,& ponere minorem , & con-
cluſionem,vt hoc modo , interrogatus , an talis ſit diues,vel
bonus homo,vel bonæ opinionis , vel talis ætatis? Reſpon-
det , quod ſic . Interrogatus qualiter ſcit , reſpondet , quia
b ſum eius vicinus , [b] vel quod conſanguineus , & debet ſic
compleri , vicini, & conſanguinei præſumuntur ſcire facta
vicinorum, & conſanguineorum,vt l.octaui. ff.vnde cogna.
& in l.tutela . C.de in integrum reſtitutione . ego ſum con-
21 ſanguineus,& vicinus,ergo bene ſcio. †Nam ſufficit dictum
teſtis concludere præſumptiue pręſumptione iuris. argumē.
l.omnes.§. Lucius . quæ in frau.credi.& ſemper allegatur di-
ctum eius.Tamen aduerte,quia non eſt verum ſemp.Proce-
dit enim in his,quæ habent cauſam ſucceſſiuam , & ſic poſ-
ſunt de facili tranſire in notitiam vicini,ſecus in his,quæ ha-
bent cauſam momentaneam,quæ non ſic tranſeunt in noti
tiā . Quid enim poteſt ſcire vicinus meus de factis meis,ſi ali-
quem contractum feci in domo?& ſic non eſſet ſufficiens de
poſitio,ꝙ talis contraxit,ſcio,q̄a ſum eius vicinus,nam non
pōt ſcire,niſi fuiſſet præſens,vel adderet aliud.puta,ſi diceret,
22 ꝙ contraxit.†nam debet addere, quod potuiſſet contrahere
quin ipſe ſciuiſſet. gl.eſt ſingularis, ꝙ per iſtum modum pro-
batur negatiua.ſ.de iti.actuq; priua.l.j.in prin.in fi.gl.magnę.
23 †Itē ſi deponeret de ætate,nō ſtaret eius dicto,ꝙ ſcit,q̄a con-
ſanguineus,niſi ipſe eſſet tantæ ætatis, ꝙ ipſe poſſet hoc de le
ui ſcire. Quid enim,ſi interrogetur,an talis ſit ætatis xxx. an-
norum,cum ipſe teſtis non ſit maioris ętatis,vel minoris,vel
parum pluris?certe nō eſſet ſufficiens ratio dicti ſui,ſcio,quia
24 ſum conſanguineus,†quia dicta,ſicut confeſſiones debent ꝯ-
uenire naturali.l.i.confeſſionibus.ſ.de interroga. ac. & ita li-
mitat Bal.dictum Bar.in d.l.de tutela.

ADDITIONES

a ¶Literalis.De hoc per eum. Pau.conſi.94.per Ale.conſi.86.
b ¶Vicinus.Vide hic in apoſtillis ad Bar.& Ale.in caracteribus de Tortis.

LEX LI.

1 *Mutuum requirit,ꝙ agatur,vt nō reſtituatur idem corpus quod traditur*
ſed aliud,& ꝙ illud aliud ſit ī eodē genere,& potuit alia duo reqſita.
2 *Numeratio eadem uel actus, non poteſt parere diuerſas ſpecies contra-*
ctuum.
3 *Solutio eadem poteſt parere diſtractum,& contractum ſimul.*
4 *Licet adſint illa quatuor quæ requiruntur ad mutuum, poteſt tamen eſſe*
alius contractus,ſcilicet depoſiti,ſi hoc agatur.
5 *Quis reſultet effectus,an ſit mutuum,an depoſitum.*
6 *Species ſecundum legiſtas proprie dicuntur, quæ non conſiſtunt pondere,*
numero,uel menſura, ſed uno ſpiritu continentur,uel homo, uel equus,
ſecundum dialecticos dicuntur indiuidua .
7 *Si reddis mihi illud idem,quod tibi mutuaui, cū non poſtea indigeas , &*
ſic in eadem bonitate,cogor illud recipere .
8 *Propoſitum primum inſpicitur.*
9 *Statutum prohibens emi frumentum pro reuendendo , non habet locū in*
eo qui emit pro ſua neceſſitate,& poſtea uendit,cum non indigeat.
10 *Si tradidi tibi rem meam , ut eandem reſtitueres,& tranſtuli dñium,eſt*
contractus innominatus,do ut des.
11 *Sed ſi dominium non tranſtuli,& tradidi eam cauſa cuſtodiæ , & ſic pro*
utilitate mea,erit depoſitum.
12 *Sed ſi pro utilitate tua,& ad certū,& determinatū uſum,erit cōmodatū.*
13 *Aut ad uſum indeterminatum,& erit precarium.*
14 *Si tradidi tibi rem meam,ut aliam mihi reſtituas,& concurrunt illa quę*
ſunt neceſſaria ad mutuum,erit mutuum.
15 *Si aliud iſtorum deficit , & datur ſpecies,ut detur alia ſpecies certa,erit*
contractus permutationis.
16 *Aut,ut detur alia ſpecies incerta, & eſt contractus innominatus do , vt*
des , & quid,ſi debet reddi pecunia,uel econuerſo.
17 *Obligatus ad genus etiam ex contractu emptionis,tenetur dominium trāſ*
ferre,non autem ſimpliciter tradere.

1 Mutuum damus. † Iſta l.diuiditur ī quatuor
partes. Nam primo ponit
quicquid ſit de ſubſtātia mutui ex parte recipientis,& ex quo
apparet ad quid contrahitur obligatio vſque ibi,[mutui da
tio.]Secūdo ponit, quid ſit de ſubſtantia mutui reſpectu re-
rum quæ mutuantur,vſque ibi[appellata.]Tertio quid ſit de
ſubſtantia mutui ex parte dantis vſque ibi.[creditum.]Quar
to ponit differentiam inter creditum,& mutuum , vſque in
fi.l.Et prima pars hoc intendit,ꝙ ad hoc vt dicatur mutuum
duo requiruntur.ſ.ꝙ agatur,vt non reſtituatur idem corpus
quod traditur. Secundo , ꝙ illud aliud ſit in eodem genere,
& quodcunque,iſtorum deficiat, non erit mutuū , ſed alius
2 contractus.h.d.†No.ēm Doc.ꝙ eadē numeratio,vel actus ñ
poteſt parere diuerſas ſpecies contractuum. Nam ſi adſunt il
la quę requiruntur ad mutuum , & non alius contractus, ſi
3 aliquid,dicitur alius contractus,& non mutuum.†Eadem ta
men ſolutio bene poteſt apparere diſtractum,& contractum
ſimul,& ſemel in l.numerationibus.in fin. infra . de ſolu. &
inſt.de act.emp. ſi hæres.in prima char.hæres enim condem-
natus vendere , vendendo liberatur ab actione ex teſtamen-
to,& iſte eſt diſtractus,& obligatur ex vendito, & iſte eſt con
4 tractus.¶†Item no.duo quę requiruntur ad ſubſtantiam mu
tui.Eſt & tertium inf.proxi.§.item quartum.in §.appellata.Et
aduertendum,ꝙ licet aliquo iſtorum deficiente non dicatur
mutuum,non tamen ſequitur , ꝙ omnibus concurrentibus
ſemper ſit mutuum,immo poteſt eſſe etiam tunc alius con-
tractus,ſi hoc agatur,vt infra.depo.Lucius la.j.& l. dies ſpon
ſaliorum.§.j.& l.publia.§.Lucius.eo.ti.vbi poteſt eſſe depoſi-
tum,ſi hoc agatur,licet egrediatur terminos depoſiti,q̄ ſunt,
vt non trāſferatur dominium, & ꝙ reſtituatur idem corpus,
& ꝙ depoſitarius non vtatur , ſed cuſtodiat, & tamen ſi de-
pono penes te centum numerata, eo ipſo transfertur domi-
nium,quia datur pecunia tanq̄ pecunia,nō tanq̄ ſpēs in ſac-
culo,& per hoc datur licentia vtendi ea,& contrahitur obli
gatio ad aliud corpus in eodem tñ gñe , quæ omnia ſunt de
a nā mutui,& tñ non eſt mutuū,ſed depoſitū , [a] poſtq̄ ſic fuit
actum expreſſe,alias eſſet mutuū, poſtq̄ omnia conueniunt
5 eius naturæ.†Et eſt magnus effectus , q̄a ex quo eſt depoſitū,
eſt ꝯtus bonæfidei, & in eo veniunt vſuræ ex mora,vt in di-
ctis

ADDITIO.

a ¶Depoſitum.Inquantum D.Iaſ.hic dicit,ꝙ utile eſt,quia depoſitum habet exe
cutionem paratam,intellige de depoſito vero , non autem confeſſionato per
ea quæ voluit Soci.poſt Bal.conſ.37.quæ conſilia ſtatim habebis impreſſa.

ctis legibus.& l.mora.§.in bonæfidei.ff.de vſu. ſed ſi eſſet mu
tuum,eſſet ſtricti iuris, & non venirent vſuræ niſi per ſtipula
tionem,vt C.de vſuris.l. quamuis. etiam poſt lit.conte.vt C.
de condi.inde.l.j.& ibi no.loquor autem de iure ciuili,ſed de
6 iure cano.neutro caſu veniunt,quia ſunt prohibitæ.¶†Not.
glo.j.in prin.ibi,[nam in ſpeciebus non conſtantib pondere
numero,& menſura &c.]No.glo.& ſecundũ nos legiſtas iſtę
proprie dicuntur ſpecies, q̃ non conſiſtunt pondere, nume-
ro, vel menſura, ſed vno ſpiritu continentur, vt bos.equus,
vel homo,vel vna ſtructura,vt liber, quæ ſecundum dialecti
cos dicuntur indiuidua, quia non recipiunt diuiſionem ſine
deſtructione ſubiecti: Iſta vero quæ conſiſtunt pondere, nu-
mero,vel menſura magis appellantur genera,vt hic colligit̃,
dum dicit, [ſed idem genus.]& not.infra proxi.§.in glo. ma.
7 ¶†In ea.gloſ.ibi,[cum non indigeas, eoſdem reddis.]Sed an
cogar recipere?gloſ. enim loquitur, quando ſponte recepit.
Videtur,ꝙ non,quia a principio fuit actum, vt non idẽ cor-
pus,ſed aliud redderes,vt hic in tex.& creditor nõ tenetur re-
cipere.aliud,vt ȷ̃.proxi.§.Reſpondeo contrarium,ſi intereſſe
non prætendo,quia eiuſdem bonitatis eſt nunc,ſicut & cum
mutuaui, alias ſecus.pone exẽplum, ſi mutuaui tibi uinum
vetus,vt redderes nouum. ſi enim velles reddere idem vetus,
cum non ſit eiuſdem bonitatis, non cogor recipere, ſed in
pecunia non poteſt hoc contingere, quia cum bonitas ſit in
trinſeca,non deterioratur, licet extrinſeca alteretur. Pono
enim,ꝙ tempore quo mutuaui,ducatus valebat quinque li-
bras, nunc vero nõ valet ducatus niſi quatuor libras cum di
midia,iſte eſt valor extrinſecus qui nõ attendit̃, niſi ratione
8 moræ,vt ȷ̃.proxi.& ibi nota.ideo cogor recipere.¶†In gl.ibi,
[quia primum propoſitũ inſpicio.]Not.iſtã gl. pro qua facit
l.1.§.idem Offilius.inſr.de exer. & de ædi.edic.l. 1. §. Cecilius.
9 †Et vide,quod pro hoc not.Bart.in l.cætera.§.fin.de leg. 1.in
q.de ſtatuto prohibente emi frumentum pro reuendendo,ſi
aliquis emit pro ſua neceſſitate,poſtea cum non indigeat,vẽ
dit,ꝙ non incidit in pœnam ſtatuti. Quia primum propoſi-
tum inſpicitur, & illud fuit licitum. Facit etiam ad quæſtio.
qua quæritur, qualiter contractus innominati debeant iudi-
cari,an ex modo contrahendi,an ex modo implendi. Si ſm
primum,diceretur do vt facias,ex quo oritur actio præſcrip-
tis verbis.Si ſecundum ſecundum,diceretur,facio, vt des, ex
quo oritur actio de dolo.vt l.naturalis.§.ꝙ ſi faciam.ȷ̃.de præ
ſcri.uer.nam facit iſta glo.ꝙ debeant nominari a modo con-
trahendi,vt inſpiciatur primum propoſitum,de hoc no. in l.
10 cum proponas.C.de dol.¶† Vltimo diſtingue clarius quam
Bar.qui originaliter habuit a Iac.Bu.quod ſi tradidi tibi rem
meam,aut fuit actum,vt reſtitueres eandem, aut quod reſti-
tueres aliam.Primo caſu,aut tráſtuli dominium, & eſt con-
tractus innominatus,do vt des,vt ȷ̃.de pręſc.verb.l.ſi ibi arcę.
vt hic in gl.ſuper verſic.[depoſitam.]Valet autem hęc datio,
& dominium tranfertur ſi agatur,vt ex interuallo reſtituat̃,
& ſic interim ſenties vtilitatem.Si autem vt ſtatim, nõ valet,
quia nullam vtilitatem ſenſurus es,& ſic non transfertur do
minium,quia traditio eſt nugatoria,vt l. qui ſic.ȷ̃.de ſol. niſi
alio reſpectu vtilitatem aliam eſſes sẽſurus,vt ſi dedi animo
donandi,vt ſtatim redderes animo mutuandi, quia tibi obli
gor ex tali mutuatione,& ſic ſentis vtilitatem ex tali transla
tione momentanea,vt infra e.l ſi tibi pecuniam. † aut domi
nium non tranſtuli,& tunc aut tradidi cauſa cuſtodiæ, & ſic
pro vtilitate mea, & erit depoſitum, vt infra depoſiti. l.i.in
12 prin.†aut vt vtaris, & ſic pro vtilitate tua,& tunc aut ad cer-
tum,& determinatum vſum,& erit commodum,& ita debet
intelligi tex.hic dum dicit commodatum.aut depoſitum aut
13 ad vſum indeterminatum, & erit precarium, vt habetur in
text.& per Doctor.infra commod. l. in commodato.§.ſicut.
14 †Secundo caſu principali,quando tradidi,vt aliam rem, nõ
eadem mihi redderes,aut concurrunt illa quæ neceſſaria sũt
ad mutuum, quorum duo ponuntur hic, & alia duo in ſe.
15 §.cum ſe & tunc erit mutuum.†aut aliud iſtorum deficit,&
tunc aut datur ſpecies,vt detur alia ſpecies certa,& tunc erit
contractus permutationis,vt infra. de rerum permutatio.l.1.
16 †aut detur alia ſpecies incerta,& eſt contractus innominatus
17 do vt des,vt l.naturalis.§.1.de præſcri.ver. & hic in gl. fi.† aut
datur res,vt detur pecunia,vel ecõuerſo,& aut agit̃,vt trãsfe-
ratur dominium &c.& idem,quod eſt contractus innomi-
natus, non emptio, de cuius natura non eſt, quod transfe-
ratur dominium,ſed ſolum ꝙ tradatur res, vt l.ex empto. in
prin.de act.em.ideo ſi agatur,ꝙ detur,non videtur actum, ꝙ
ſit emptio,vt eſt caſus ſing.in l.fin. infra.de cond.ob cauſam.
hoc intelligo verum,quando ſimpliciter dedi rem meam, di
cendo do hanc rem,vt pecuniã mihi des,nec dixi loco pretii
& ſic intelligo illam l.ſed ſi dicerem loco pretii, vel pro tan
to precio,tunc licet dixerim do, & ſic tranſtuli dñium, erit
emptio,quia ſic apparet de intẽtione contrahentium, ex eo
ꝙ de precio fuit facta mentio,& hoc probatur in l.fi.C.de p̃-
di.cur.lib.x.& no.in addi.Spe.in ti.de teſt.ac.& Bart.hoc ſen-
tit,licet illam l.non alleg.in l.per diuerſas.C. manda. licet.n.
non ſit de ſubſtantia contractus emptiõis,& venditionis, vt
transferatur dominium,quia non contrahatur obligatio ad
dandum,ſed ad tradendum, & vt venditor de euictione ſe
obliget.vt d.l.ex empto.in prin. & l.j.de re.permu.tamen nõ
eſt contra naturam dicti contractus,vt transferatur,quia im
mo transfertur,ſi vendens eſt dominus.Ex quo igitur cõſtat,
ꝙ voluerunt facere contractum emptionis, & venditionis,
ſtamus certo,nec curatur,quod dixerat,do. Si vero non fue-
rit actum,vt transferatur omnino dñium,tũc quando tradi-
tur res pro pecunia, vel ecõuerſo, dicitur contractus empti.
& venditi. & hoc quando in ſpecie. Si vero in genere, vt ſi
fuit actum,quod darem tibi.x.corbes vini, vel frumenti pro
a x.aureis,licet nõ fuerit dictum,loco precii,[a] & licet fuerit di-
ctum,quòd darem, tamen erit contractus empti. & vendi.
propter naturam generis,quod eſt,vt ille qui obligatur ad ge
nus etiam ex contractu emptio.teneatur dominium trãsfer-
re,non autem ſimpliciter tradere iuxta nota. in l. qui concu
binam. §. hæres.de le.iii. per gloſſam.licet ergo ſi vendo tibi
certam rem alienam, quam poſſideo, ſi eam tradidi, & ſic
non traſtuli dominium quouſque ſit euicta non potes con
tra me agere,licet habeas notitiam, quòd ſit aliena, vt inſr.
de euic.in l.habere licere.& d.l. j.de re.permutatio. Si tamen
vendidi x.corbes frumenti in genere,& poſtea trado frumen
tum alienum etiam antequam euincatur agere potes, quia
non ſui liberatus,cum tenear dare, & dominium transfer-
re,quod non feci,vt l.cum quis.§.qui hominem. ȷ̃. de ſol.nõ
ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶Loco precii.Hic adde quæ voluit Lud.Ro.con..91.

---

1 *Mutuum conſiſtit in his rebus,quæ pondere,numero, & menſura conſi-
ſtunt.quia in illis poteſt contrahi obligatio ſecundum ea, quæ ſunt de
natura mutui,vt reſtituatur aliud corpus in eodem tamen genere.*
2 *Quæ conſiſtunt pondere,numero,& menſura,recipiunt functionem in ſuo
genere.*
3 *Sola ibi proprie dicitur id,quod nec eſt,nec vnquam fuit meum,ſed ſi eſt,
vel aliquando fuit,dicitur mihi reſtitui.*
4 *Genus quomodo capiatur apud dialecticos,& quomodo apud legiſtas.*
5 *Accipiens pecuniam ad numerum mutuo,non poteſt reddere frumentum
ad menſuram,niſi ex cauſa neceſſitatis.*
6 *Si quis recipit frumentum mutuo,nec poſſit illud reddere, ſeu nõ reperia
tur frumentum,cogitur creditor recipere pecuniam.*
7 *Accipiens argẽtum ad pondus quãdo poterit reddere pecuniam argẽteã*
8 *Mutuum poteſt etiam conſiſtere in pipere ad numerum.*
9 *In mutuo quatuor conſiderantur,ſcilicet natura,conſuetudo,aptitudo. &
actus,& ibi.*
10 *In libra ad pondus,vel in quibus ad numerum,non cadit mutuum.*
11 *In pecunia tradita in ſacculo non conſiſtit mutuum.*
12 *Panes ſi ſunt eiuſdem ponderis,poteſt in eis fieri mutuum ad numerũ, ſi
non ſunt vniformes,tunc ad pondus.*
13 *Creditor non cogitur recipere ſpeciem pro alia ſpecie, genus pro genere,
nec factum pro facto.*
14 *Creditor cui debetur ſpecies,quando cogatur recipere pecuniam.*
15 *Creditor quando pro pecunia debita cogatur recipere rem.*

§.Mutui datio. Iſte §.quatuor facit,licet glo. di
cat tria.Nam primo ponitur v-
num dictũ affirmatiuum, ex quo colligitur aliud negatiuũ,
vſq; ibi,[quoniam.]Secundo ponitur illius dicti ratio vſque
ibi,quia.& iſta duo ſunt clara.ſecundum Iacob. Butriga. Ter
tio ponitur rationis ratio,vel dic rationis declaratio, & iſta
eſt obſcura.vſque ibi;[nam cęteris.]ibi ponitur ratio dicti ne
gatiui,quod ex illo affirmatiuo colligitur.Et gloſſa mag.po-
nit caſum vſq; ibi,[& nota.] Et iſtud ſufficit pro ſummario,
1 vt patebit ex his,quę dicam ſuper litera.¶†In tex.ibi,[qm̃ ea
rum datione.]iſta ratio videtur eadem cum dicto,& ſic non
videtur bona,vt no.ſ̃.de of.proc.Cæſa. l. fina.in parua gloſſa.
ſed non eſt ſupplendo eam,vt debet ſuppleri. Vult enim di-
cere,ꝙ ideo mutuum conſiſtit in rebus,quæ pondere,nume
ro,& menſura conſiſtunt,quia in illis poteſt contrahi obliga
tio,ſm ea,quæ ſunt de natura mutui,videlicet, ꝙ reſtituatur
aliud corpus in eo.tamen genere,vt in prin.l. & ꝙ reputetur
nõ aliud,ſed idẽ ꝑꝑ omnimodam ſimilitudinẽ,& vilitatem.
2 †Nam illud poteſt contingere in talibus rebus,per rõnem q̃
ſequitur,qa in genere ſuo recipiũt functionem.i.ꝙ vnũ cor-
pus reputatur idẽ cũ alio corpore eiuſdem generis,& ſic fun
gitur vice illius ꝑ ſolutionem magis,q̃ ꝑ ſpeciẽ, q̃ verba ſunt
3 obſcura,ſed debes ſcire,†ꝙ proprie dr̃ ſolui id qđ nec eſt, nec
vnq̃ fuit meũ,ſed ſi eſt,vel aliqñ fuit,dr̃ mihi reſtitui, vt l. vi-
deamus.§.in fauiana.& §. ſi actionem.de vſuris. ſi ergo mu-
tuaui tibi centum aureos,liberaris ſoluendo alios centum,

qa reputantur idem,licet iſta ſit ſolutio,& non reſtitutio, ꝓ
prie loquendo,ſic non eſt neceſſe,ꝙ reſtituatur eadẽ ſpẽs,ad
hoc vt dicatur mihi reſtitui omnino ſimile. & hoc vult dice
re[magis q̃ per ſpeciem]i. ſpeciei eiſdẽ reſtitutionẽ quæ ꝓ-
prie diceret̃ reſtitutio in alijs aũt rebus nõ cõtrahit̃ mu-
tuum,quia non reperiuntur per omnia ſimiles: vnde aut re-
ſtitueretur eadem res,& eſſet contra naturã mutui.Aut alia,
& tunc idem,qa non eſſet omnino ſimilis, quod requiritur
in mutuo.ideo creditor non cogeretur recipere.oporteret er
go,ꝙ contraheretur obligatio ad idem corpus,quod eſt cõ-
tra naturam mutui.& hoc eſt,quod ſequitur in ver.[nam cę
a teris.]In gl.ma.ibi,[& qđ dr̃ genus]ᵃ dic, ꝙ genus dicitur tri-
4 bus modis.†Primo proprie ſm,qđ capiunt dialecti. & ita lo-
quitur hic gl.& ẽt legiſtæ aliquãdo ſumunt,vt patet.ſ.ea.l.§.
creditum.aliquando dicitur improprie pro his quæ dialecti
ci dicunt ſpẽs,& homo,bos,aſinus,qui termini p̃dicantur de
pluribus differẽtibus numero, & ſunt ſpecies ſm dialecticos,
ſed ſecundum legiſtas dicũtur genera,vt l.legato generaliter,
de leg.j.& ita no.gl.in l.j.§.huius ſtudij. ſ.de iuſti. & iur. Ter-
tio modo dicitur magis improprie,ꝓ his quæ conſiſtunt põ-
dere,numero,vel mẽſura,& ſic non ſunt niſi tria genera , &
iſto mõ ſumitur hic in tex. & iſta gl. Itẽ quarto mõ dr̃ genus
aliqua quota ꝓ indiuiſo , vnde q obligatus eſt ad quotam di
citur obligatus in genere, per id quod habetur ſ.ſi pars hære.
pet.l.j.§.pen.l.non amplius.in fi.cum l.ſeq. de leg.j. & no. per
Bar.in l.Meuius.§.duobus,de leg.2.& ibi vide oĩmodo pro p̃
5 dictis.¶†In gl.ibi, [ſed quid ſi accepero pecuniam ad nume-
rum,nunquid potero reddere frumentum ad menſurã? Re
ſpondeo non]intellige,verũ,niſi ex cauſa neceſſitatis,ſi non
reperiretur pecunia, qa cogeretur creditor recipere de rebus
6 debitoris,vt no.in alia gl.mag.Et†idẽ ecõuerſo,ſi recepiſſem
frumentum,& non reperiretur frumẽtum , vel non poſſem
illud reddere,cogeretur creditor recipere pecuniam, licet q-
dam dixerint,ꝙ ẽt ſi reperiat̃,idẽ ſit,qa omnes res examinan
tur per pecuniã,nõ econuerſo,ut in l.ſi ita fideiuſſorem.ſ.de
fideiuſſ.allegata in gl. ſed non eſt verũ , qa obligatio nõ fuit
contracta ad pecuniam,ſed ad frumentum,& ſic ſolueretur
aliud pro alio , quod creditor inuitus non cogitur recipere,
7 niſi ex cauſa neceſſitatis, vt in alia gl. ¶† In ea.gl.ibi,[ſed qd
ſi accepero argentum ad pondus , nunquid potero reddere
pecuniam ſupple argenteam.]Et hic videbatur alia ratio , q̃
in pręcedenti,qa volo reddere in eodem genere,nam recepi
argẽtum, & argentum reddere volo,ſolum eſt differẽtia,qa
recepi in maſſa,& volo reſtituere in forma,& gloſ.hic diſtin
guit.vt in ea habetur.Tu diſtingue melius tres caſus,& clariꝰ
q̃ Doc.Nã aut volo reddere tot argenteos,quot fiũt de vna li
bra argẽti, puta fierẽt cẽtũ cum mixtura æris,& poſſum hoc
facere inuito creditore,licet ſint ære contaminati, qa non ef
ficitur conditio creditoris deterior , cum poſſit eos reducere
ad maſſam,& deducto ære habebit libram argenti puri ſicut
mutuauit,non enim perdit nomen maſſæ poſtq̃ ad maſſam
põt reduci,licet formã receperit.l.quæſitum. §. illud fortaſſe.
de leg.3.Aut volo reſtituere tot argẽteos,quot ponderat vna
libra argenti,quam mutuauit,& tunc ſeruanda eſt diſtinctio
gl.ꝙ ſi non ſunt ære cõtaminati,poſſum.alias ſecus, qa pon-
deraret̃ æs cũ argẽto,& ſic nõ hẽrẽ librã argẽti puri.Aut vo
lo reſtituere tot argẽteos, quot valet vna libra argẽti mutua
ti,puta lx.argentei in forma valent vnã librã agẽti puri,licet
non ponderent vnam libram , & hoc quando ꝑꝑ formã, &
expenſas cudendi datus eſt maior valor extrĩſecus, q̃ ſit boni
b tas intrinſeca,ᵇ & tunc nõ cogit̃ eos recipere,ẽt ſi nõ ſint ęre
contaminati,qa non dẽt attendi bonitas extrinſeca,vt no in
l.ſeq.& iſta eſt perfecta doctrina in hoc paſſu melior,q̃ tradit̃
8 per gl.& Doc.¶†In tex.[itẽ quid ſi librã ad pondus] vſq; ibi.
[Nã in mutuo quatuor ꝯſiderant̃]i.dicere nõ ſufficit , ꝙ illa
q̃ dant̃,poſſint ponderari,vel menſurari , ꝙ dent̃ ad pondus
numerũ,vel mẽſurã,licet tex.hic videat̃ innuere ꝯriũ, ſed req-
runt̃ alia quatuor,ita dẽt ſuppleri tex.primo nã.[n]ãliter ſint
inuẽta ad hoc,vel deſtinata, ut pecunia q̃ fuit inuenta ad nu
merãdũ ſm gl.Bar.hoc reprehẽdit,qa pecunia nõ fuit ĩuẽta
principalr̃ ad hoc,ſed ꝑꝑ aliud,vt l.j.ſ.de ꝯhen. emp.itẽ qa vi
deo alia,q̃ nãliter sũt apta ad numerationẽ,nõ tñ fuerũt ad
hoc naturaliter ꝓducta,ut grana piperis,& ſic ſm gl.nõ poſ-
ſet ĩ illis, ꝯhi mutuũ.Sed ꝯriũ eſt verũ, poſtq̃ adeſt aptitudo,
licet ad hoc naturaliter ꝓducta nõ ſint,dũmõ actus aptet̃ ad
9 aptitudinẽ,ꝙ dent̃ ad põdꝰ,vel ad numerũ.†Secũdũ vero qđ
dicit gl.ſi hoc cõſuetudo,& bñ approbat Bar.cũ modificatio
ne,qa reqrit̃,ꝙ ſint alia q̃ ſm ꝯſuetudinẽ recipiũt ĩuicẽ fun-
ctionẽ,ſecus ſi non eſſet talis ꝯſuetudo, licet reperirentur res
oĩno ſimiles;puta repiuntur codices manu eiuſdẽ ſcriptoris
per omnia ſimiles,non propterea in eis cadit mutuũ ad põ-
dus,vel alio modo,qa non eſt talis conſuetudo . Si vero in-
telligatur de ꝯſuetudine mutuãdi, nõ eſt verũ, qa multa ſunt
quæ non conſueuerunt mutuari,ſi tñ naturaliter reciperent
inuicem functionem,poſſent mutuari , puta reperiunt̃ lapi-
des certæ formæ, ſtatuæ publicæ,vel grana piperis,nihil ꝓhi-
10 bet illa mutuari.Tertiũ,qđ dicit gl.de aptitudine. Bar.† intel
ligit hoc modo,ꝙ tunc dicetur adeſſe aptitudo, quando bo-
nitas,& vtilitas conſiſtit in pondere,numero,uel mẽſura,nõ
autem,qñ non conſiſtit,licet poſſit ponderari,menſurari,vel
numerari,ut in libro,qui poteſt ponderari,& in ouibus,quæ
poſſunt numerari,nam bonitas libri , & vtilitas in pondere
non conſiſtit , & ſimiliter ouium non conſiſtit in numero,
11 †& quia poteſt eſſe magna differentia inter vnam ouem , &
alia quæ numerari conſueuerunt. Quartum ſimiliter eſt ne-
ceſſarium.ſ.aptus ꝙ adaptetur ad aptitudinem:puta,ꝙ pecu-
nia,quæ hẽt aptitudinẽ numerandi detur ad numerũ , & ſic
aptus tradẽdi aptet̃ ad aptitudinẽ,ſecus ſi in ſacculo , qa tra-
12 dent̃,vt ſpecies.Quod aũt gl.dicit in fi.†de pane,dic,ꝙ ſi ſunt
panes eiuſdem ponderis,poteſt in eis fieri mutuũ ad nume-
rũ,& ad pondus.Si vero non ſunt vniformes,tunc ad põdus
licet non conſueuerunt mutuari,ſufficit enim,ꝙ inuicẽ reci-
piant functionem,& ꝙ habeant aptitudinẽ , & ꝙ actus ada-
13 ptetur ad aptitudinẽ. ¶ † In gl.fi. melius,q̃ glo.diſtingue tres
caſus.Nam aut quæritur,an creditor cui debetur vna res , nõ
pecunia,cogatur recipere aliam rem,puta ſpẽm ꝓ ſpẽ,genus
ꝓ gñe,factũ pro facto,& dic,ꝙ nõ indiſtĩcte,ſic põt intelligi
regula,q̃ hic ponit̃, nec in iſto caſu loquuntur ll. allegatæ in
14 gl.pro contrariis.† Aut quæritur, ſi debetur ſibi aliqua res,an
cogat̃ recipere pecuniam,& tũc tres ſunt caſus. Nam aut de
bet̃ ſibi factũ merũ,& tũc cogit̃,qa ad factũ p̃ciſe nõ p̃t com
pelli debitor,ſed liberat̃ ſoluendo intereſſe, niſi in certis caſi
bus,qđ dic,ut l.ſtipulationes non diuidunt̃.de ver.ob.Aut te-
net̃ ad factũ merũ,puta ad tradẽdum,q̃ facta habẽt ſimilitu-
dinẽ cũ obligatione dandi,vt no.ſ.e.l.certi cõdi.in prin.& tũc
diſtinguit̃,aut hẽt facultatẽ rei reſtituẽdæ,vel tradẽdæ, & nõ
tradere,vel reſtituere,prout no.in l.j.in prin. de act. emp.aut
non hẽt facultatẽ,& tũc ſuccedit obligatio ad æſtimationẽ,
& ſic non ſolueret̃ aliud,ꝓ alio, vt l.in re furtiua.ſ.de cõ.fur.
vñ cogeretur recipere,aut erat obligatio mere dandi,& tunc
regulariter non põt dare pecuniam pro re, inuito creditore,
ſed põt p̃ciſe compelli ad dandum,nec ſuccedit obligatio ad
ęſtimationem ratione moræ,ut l.vbi aũt.in fi.de ver.ob.fallit
tamen in quatuor caſibus,in quibus cogeretur recipere pecu
niam pro re , ne ſibi ſequatur pura ſeparatio vt l. ſi domus.§.
qui confitetur.de leg.j.alle.in gl.vel inutilis diuiſio , ut l.non
amplius.§.fi.de leg.j.Itẽ ꝑꝑ neceſſitatem,ſi ter nõ reperiretur,
vel eſſet perẽpta poſt moram , qa officio iudicis pertenit̃ ad
æſtimationem,vt no.ſ.eo.l.vinum.in fi.mag. gl. Item fauore
c eccleſiæ,ᶜ vt Auth.de ali.& emphy.†Interdum & tertio quæ
5 ritur,an pro pecunia debita creditor cogat̃ recipere rem , &
tunc dic,ꝙ ſi obligatio erat ꝯcta ad pecuniam occaſione rei
cogitur,vt in actione noxali,vt l.miles.§.j.ſ.de re iud.& l.fide
iuſſor euictionis,de doli excep. aut erat ꝯcta ſimpliciter , &
tunc non compellitur , niſi propter neceſſitatem , ſi pecunia
non poteſt haberi,& non reperit emptorem verum, & tunc
dic,vt in Auth de fideiuſ.quam gl. allegat.

A D D I T I O N E S.

a ¶ Genus.Adde Abb.in cap.paſtoralis.§.quoniam.de reſcr.& qualiter ſe habeãt genus,& ſpecies.vide per D.Car.conſi.99.per Signo.conſ.21.

b ¶ Intrinſeca . Hic adde quod voluerunt D. de Ro.deci.ſui.ad ſo.in antiquis.

c ¶ Eccleſiæ.Quod eccleſia poſſit dare rem nõ meliorem in ſolutum creditori, poſuit pro ſingu.Lud.Rom.ſingu.ſuis,& an cum aliud pro alio poſſit vide per Dec.conſi.460.

---

1 *Mutuum naturale requirit translationem dominii incontinenti in accipiẽtem.*

2 *In mutuo ciuili in quo non apparet de vera numeratione,transfertur dominium ficte elapſo biennio.*

3 *Mutuum naturale cui operatur ius ciuile,quando a principio nõ fuit trãſlatum dominium reconciliatur conſumptione pecuniæ.*

4 *Item vſucapione,& conditionis euentu.*

5 *Arg.ab etymologia vocabuli,ꝙ non ſit bonum .*

6 *Sed a definitione ſic , remiſ.*

1
a §.Appellata eſt autem. †Hic ponit̃ alluſio vocabuliᵃ ex
qua no.ꝙ in mutuo nãli requirit̃,ꝙ fiat de meo tuũ, & ſic,ꝙ
transferatur dominium & incontinenti, alias nõ dicitur mu
2 tuum.†In mutuo aũt ciuili,in quo non apparet de vera nu-
merõne,nec orit̃ actio ex numerõne,ſed ex chyrographo,vt
ex ſtipĩone,ñ reqrit̃,ꝙ fiat de meo tuũ vere,ſed ſufficit,ꝙ fiat
ficte elapſo biennio,ſi.n.confiteris per ſcripturã manu ꝓpria
recepiſſe

A D D I T I O

a ¶ Vocabuli.Adde an valeat argumentum ab etymologia vocabuli. xvi.q.j.placet,& quando procedat tale argumentum vide per Ang.conſi.306.& de ſta.ar. dide per quæ late ponunt Mod.in proœmio decr. Cur.

recepiſſe mutuo a me centum,licet re vera nõ receperis, vel ſine ſcriptura promiſiſti per ſtipulationem tanquam ſi receperis,elapſo biennio contrahitur mutuum,& oritur obligatio ex literis,vel ex ſtipulatione,licet re vera non fuit effectũ de meo tuũ, ſed ſaltẽ ficte fingitur factũ , quia fingiť verũ,ex quo confeſſus fuiſti,niſi probes contrarium in ſecundo caſu quando per ſtipulationem,ſed in primo caſu quando p̄ ſcripturam,non admitteretur probatio in contrarium niſi per confeſſionem meam,quia eſt præſumptio iuris,& de iure,vt
3 Inſti.de lite.obl.†In mutuo vero naturali,cui cooperatur ius ciuile, quod eſt, quando apparet de vera numeratione, tñ a prin.non fuit trãſlatum dñium,qa pecunia erat aliena,recõ
4 ciliatur mutuũ conſumptione pecuniæ. † Itẽ vſucapione.Itẽ cõditionis euẽtu,vt hř in gl.& tũc fingitur de meo factũ tuũ a prin.fictione iuris.tñ. n. operantur prędicta,quantum ſi a principio trãnſtuliſſem,& notandum,ꝙ non ſemper quãdo de meo fit tuum dř mutuum,& ſic etymologia non conuertitur,ſed diffinitio bñ conuertitur cum ſuo diffinito,vt no.j.
5 de dolo.l.i.§.i.in gl.†non eſt ergo bona argumentatio ab alluſione vocabuli,ſed a diffinitione ſic,quod dic,vt no.Bar.in l.i.ff.de teſtamen.

1 *Creditum habet in plus,quam mutuum,quia omne mutuum eſt creditũ, non econuerſo.*
2 *Creditum differt a mutuo,vt genus a ſpecie.*
3 *In actione mutui oportet,ꝙ tradens ſit dominus,vel quod tradat de volũtate domini.*
4 *Si tuam pecuniam mutuas nõie meo,efficitur mutuum,& acquiritur mihi actio,ſi ratum habeo.*
5 *Creditum conſtitui poteſt etiam ſi tradens non ſit dominus,ſeu de volũtate domini non tradat.*
6 *Teſtes ſi aliqui dicunt aliquid fuiſſe factum poſt nuptias,aliqui ante nuptias,concordantur poſt nuptias contractas,& ante nup.ſ.ſolutas.*
7 *Teſtes ſi eſſent tunc diſpares,non concordantur,ſed ſtatur pluribus.*
8 *Teſtes non reducuntur ad concordiam cum dicto patris.*
9 *Si omnes teſtes dicunt poſt nuptias, vel poſt calendas,vel ante, qualiter intelligatur dictio poſt,vel ante,remiſ.*
10 *Creditor conditione pendente largo modo dicitur creditor.*
11 *Falſa demonſtratio non impedit ſtipulationem factam a ſciente.*

1 **§. Creditum ergo.** †Creditum in plus ſe hẽt, q̃ mutuum, quia oẽ mutuum eſt creditum,non econuerſo.qđ tribus probetur exem
2 plis.h.d.vſque ad §.verbis. †& ſic creditum eſt genus,mutuũ vero ſpecies, & natura iſtorum eſt, ꝙ ad poſitionem ſpecici ſequatur poſitio generis,quia ſi homo eſt,ergo animal eſt, ñ econuerſo,vt l.ſi quis eorum.§.interemptum.j.de le.2.& hic ẽt probatur ĩ tex.& gl.Et no.ꝙ hic ſumitur genus , & ſpecies proprie,prout ſumunt dialectici , quia creditum prædicatur de pluribus differentibus ſpẽ.ſ.de contractu mutui,commodati,& ſimilibus,qui contractus ſunt ſpecies crediti,p̄prie loquendo,quia prædicantur de puribus numero differentibus. nam mutuum prædicatur de mutuo facto mihi . Item de facto tibi,& ſic de ſingulis,quæ ſunt indiuidua.¶[In tex.ibi,[ſi mutui datione oportet dominium eſſe dantis]ſupple,vt j. p̄ximo.§.item ſupple non ſic eſt in credito,quia poteſt conſtitui non ſolum ſi creditor eſt dominus,immo etiam ſi nõ ſit dominus,vt patet in commodato,& depoſito. Item in uẽditione,& locatione,quæ poſſunt fieri ſuper rebus alienis , & ẽt cõſtituitur creditũ.¶In tex.ibi,[nec obeſt.]ſupple ei,quod ſtatim dixerat , ꝙ in mutuo oportet dominium eſſe dantis. Nam filius,& ſeruus ſi mutuant pecuniam peculiarem , efficitur mutuum,& tñ non ſunt domini . Nam ad hoc reſpondetur,ꝙ hoc contingit propter domini voluntatem, qui cõceſſit eis peculium,& ſic per conſequens licentiam mutuan
4 di in cauſam peculiarem ſicut in alio exemplo.†Si tuã pecuniam mutuas nomine meo,efficitur mutuum, & acquiritur mihi actio, ſi ratum habeo.vt j.co.l.certi condi.§.ſi numos, & tamen ego non eram dominus,ſed hoc contingit,quia af fuit voluntas tua,quia eras dominus,& ſic iſta ſit cõcluſio , ꝙ in actione mutui oportet,ꝙ tradens ſit dominus,& ꝙ tra
5 dat de uoluntate domini.† Sed in credito neutrum iſtorum requiritur,vt ſi rem alienam ſine voluntate commodaui, vł depoſui,quod autem dixi,ſi ratam habui, & etiam text. dicit ſi uoluntate mea,&c.procedit quantum ad hoc, vt actio acquirať mihi reuocabiliter , qñ pecuniã tuam mutuaſti meo nomine,ſed reuocabiliter acquiritur mihi etiam ignoranti, vt in d.§.ſi nummos, ſed ſi ratum nõ habui, fingitur mihi nõ
6 acquiſita,vt j.co.proinde.¶†In gl.quæ incipit ibi cõtractas. Iſta gl.inducitur ad quæſtionem.Nã ex ea apparet,ꝙ iſta verba,poſt nuptias,poſſunt dupliciter intelligi.ſ.poſt nuptias cõtractas,nõdum ſolutas. Item poſt nuptias nondum ſolutas.
7 †Si ergo aliqui teſtes dicunt aliquid fuiſſe factum poſt nuptias aliqui ante nuptias,poſſunt reduci ad concordiã,vt primi intelligantur poſt nuptias contractas nondum ſolutas,ſecundi ante nuptias.ſ.ſolutas,& ſic nõ erunt contrarii.Et hoc debet fieri,cum fieri poteſt,vt in c.cum tu.extra.de teſti. dicit Inn.in c.conſuluit.de officio delegati.ꝙ tũc reducẽdi ſunt teſtes ad concordiã cum ſunt pares,ſed ſi diſpares,quia plures illi qui dicunt poſt nuptias,q̃ illi qui dicant ante nuptias,tũc ſtaretur pluribus.quod etiam tenet hic Bar. facit l.diem pro-
8 ferre.§.ſi plures.de arbit.†dicit etiam Inno.nota.ꝙ licet teſtes ſint reducendi ad concordiam inter ſe,nõ tamen cum dicto
a patris.[a] Vnde ſi facerem articulum , ꝙ aliquid fuit factũ poſt nuptias,& teſtes deponunt,ꝙ fuit factum ante nuptias, non debent teſtes reduci ad concordiam cum dicto meo, vt intelligatur dictum eorum ante nuptias,ſcilicet finitas,vt cõcordent cum dicto meo,qui dixi poſt nuptias , quod intelligi p̄t poſt nuptias,ſcilicet ꝯtractas,& ſic remanet articulus nõ p̄batus,quod non eſſet,ſi reduceretur ad concordiam dictum
9 meum cum dicto ipſorum.† Quid autem ſi omnes teſtes dñt poſt nuptias,vel poſt calendas,vel omnes ante calendas,qualiter hoc intelligatur,an poſt nuptias.ſ.contractas, non finitas,vel poſt finitas,& econuerſo ante nuptas.ſ.finitas, vel ante nuptias contractas?vide Bar.in l.qui ante calen.de ver. oblig.& hic etiam aliqualiter tangit.¶In ea.gl.ibi,vt j.de act.& obl.l.is,cui.dic ſecundum Dyn.ꝙ immo non eſt obligata ante conſtitutionis euentum.nec hoc ibi diciť. Sed bene eſt ve-
10 rum,ꝙ†poteſt dici creditor conditione pendente largo mõ, p̄p ſpem quam habet,vt Inſti.de verb.obli.l. ex conditionali.
11 & l.creditores.de verbo.ſign.¶†In ea.gl.non enim vř falſa demonſtratio impedire ſtipulationem,hoc intellige verũ, quãdo non eſt facta ab errante , ſed a ſciente ſe non teneri,nam tunc habet vim donationis,ſic intelligitur l.diuortio.de ver. oblig. alias impediret,ſaltem ope excep.vt l.2.§.circa.de doli exce.& l.i.C.de fal.cauſa adiect.leg.

ADDITIO.

a ¶Dicto patris. ꝙ teſtes cum ſunt diſpares, quia plures ex vna parte,quam altera ſunt reducendi ad concordiam non modo vt peccent , ſed nec vt falſum euitent,tenet Rom.conſi.157.etiam fauore dotis.

---

1 *Mutuum naturale non poteſt eſſe,niſi proficiſcatur pecunia.*
2 *Mutuum ciuile poteſt contrahi verbis,vt per ſtipulationem ſine pecunia,& lapſo biennio obligatur efficaciter accipiens.*
3 *Confeſſio ex cauſa mutui cum omnibus ſuis appenditiis ante lapſum biẽnii non præiudicat,& quando præiudicet.*
4 *Donare volens centum mihi,ſi confiteatur illa a me mutuo habere, & p̄mitteret reddere per ſtipulationem,ſtatim efficaciter obligatur.*
5 *Probatio contra confeſſionem mutui ſeu ſtipulationem quãdo admittatur debitori poſt biennium,ꝙ nulla interuenit pecunia.*
6 *Mutuum ciuile conſtituitur etiam literis,ſcilicet chyrographo manu debitoris ſcripto.*
7 *Mutui duo ſunt genera,naturale,& ciuile,& quodlibet eorum ſubdiſtinguitur in duo.*
8 *Ex mutuo quando oriatur actio ex numeratione,& quãdo ex ſtipulatiõe.*
9 *Deducens in libello vnum genus mutui,ſi probat de alio ſuccumbit.*
10 *Procurator conſtitutus ad recipiendum centum mutuo,ſi confitetur ea recepiſſe,nec apparet de numeratione,non obligat dominum.*
11 *Si confiteatur ex neceſſitate,vt cum iuramento,faceret fidem vna cũ alio teſte etiam contra dominum.*
12 *Procurator conſtitutus ad exigendum a debitoribus,& ad quietandum , ſi confeſſus eſt in inſtrumento recepiſſe , & quietauit, tale inſtrumentum non prodeſt debitoribus contra dominum, niſi aliter probetur de ſolutione.*
13 *Si conſtitutus ſit ad recipiendum,& recepit,confitendo ſibi præiudicat.*

§. Verbis. Iſte §.legitur duobus modis in gl. Primo , vt loquatur de materia §.præcedentis , & ponat aliud exemplum circa id,quod dixerat ibi, [creditum autem intellige etiam ſi non proficiſcatur] & ponit exẽplũ de dote per ſtipulationem promiſſa , nec ponit aliud exemplum generale de ſtipulatione facta ex quacunque cauſa,vt per illam conſtituatur creditum,licet nulla pecunia fuerit p̄fecta a creditore in debitorem.Intellige tñ, qñ non ab errãte,vel ex iuſta cauſa,alias obſtaret exceptio , ſi quis ſine cauſa per ſtipulationem promitteret mihi centum , vel ex cauſa falſa,quam putabat veram.vt d.l.2.§.circa.de doli excep. dẽt ergo intelligi hic, vt ſit ex cã donationis , vel ex alia cã vera, & ſufficienti ad obligandum.vel ſi erat falſa, fuit facta a ſciẽte, & tunc conſtituitur creditũ,licet nulla pecunia fuit profecta a ſtipulãte in promittentẽ.Secundo mõ legiť, & iſta eſt notabilior, ꝙ nõ loquať de credito in genere, ſed de mutuo
1 in ſpecie.†Nam dictũ eſt in p̄cedenti , ꝙ mutuum nõ p̄ot eſſe niſi pecunia proficiſcatur.Certe illud verum in mutuo na
2 turali.†Sed eſt dare aliud mutuum,quod dicitur ciuile,quod poteſt contrahi ſolis verbis ſine pecunia , vt ſi aliquis per ſtipulationem promittat mihi centum,quæ confeſſus eſt recepiſſe ex cauſa mutui .nam licet de numeratione non appareat,tranſacto tamen biennio obligatur efficaciter verbis,& dicitur mutuum ci.quia actio non oritur ex numeratione,q̃ eſt actus naturalis,& ideo non dř naturale,ſed oritur ex verbis ſeu ſtipulatione,q̃ eſt ꝯctus ci. Qđ aũt dixi de biẽnio, licet

3 hic non ponatur,alibi tñ probať,† qa confeſſio ex cã mutui
cũ oïb.ſuis appenditiis,añ lapſum biennii nõ p̃iudicat. vt ĩ ɔ̃
4 ctib.C.de non nu.pe.† Hoc tñ verũ,niſi volens donare cẽtũ
mihi,confiteatur illa a me hr̃e mutuo,& promitteret redde
re p̃ ſtipłonẽ,hoc.n. ꝓbato ſtatim eſſet efficaciter obligatus,
qa talis promiſſio fuit nõ facta ſpe futurę numeratiõis,& ad
hoc.C.de poſt.l.ſi ſub ſpẽ,cũ ibi no.idem ſi eras debitor. me*
ex alia cã in centum,& poſtea cũ pecunia eſſet parata ſolo-
ni,cõfitearis te hr̃e ex cã mutui,& ꝓmitteres reddere per ſti-
płonẽ,non.n.eſſet neceſſe expectare biẽniũ,ſed ſtatim eſſe ef
ficaciter obligat',vt j̃.co.l.ſingularia.C.e.ti.ſi cer.pet l.ſi ex p̃-
tio,ſolum ergo expectať biẽnium,qñ nulla alia cã ſubeſt, &
5 tũc vr̃ facta ſpe futuræ numerationis.†Item ſcias, ꝙ poſt biẽ
nium,ſi debitor velit in ſe aſſumere onus probandi, ꝙ'nulla
vnquam interuenit pecunia,admitterеť, & confeſſio nõ no-
ceret,nec ſtipło.vt no.in l.ſi ex cautione.C.de non num.pec.
6 †Conſtituitur etiã mutuum ciuile alio mõ.ſ.literis,ſi chyro-
grapho manu tua ſcripto confiteris te recepiſſe centum mu
tuo,licet nulla ſtipło interuenerit.nam lapſo biennio obliga
ris literis,vt Inſti.de lit.obl.Sed tunc poſt biennium non poſ-
ſes ꝓbare ɔ̃rium,qa eſt præſumptio iuris,& de iure, vt ibi ap-
7 paret. ¶†In gloſſ.fin.dic melius, & plenius,ꝙ duo ſunt gene-
ra mutui,ſ.nãle, & ciuile, & quodlibet eorũ ſubdiſtinguiť ĩ
a duo.& ſic ſunt quatuor.[a] Nam naturale dr̃,qñ actio naſcitur
ex numeratione,ſiue ex ſtipulatione, vel ex literis, quæ nu-
meratio eſt actus nãlis,hoc.n.põt contingere dupliciter. Nam
interdũ naſciť ex numeratione nulla interueniente fictione
iuris ciuilis,vt ſi mutuo tibi pecuniã meã, qa fit de meo tuũ,
& tũc dr̃ mere nãle.Iuris,dum oriť mediante fictione iuris ci
uilis,& ſine eius iuuamine non poſſet oriri, ut ſi mutuo pe-
cuniam alienã,nã non fit de meo tuũ,& ſic nõ põt ẽm nãm
mutui,ſed ſecuta conſumptione pecuniæ,vel vſucapiõe, ius
ciuile fingit mutuaſſe pecuniã meã,& mediante illa fictiõe,
oritur mihi actio ex iſta numeratione,nõ aũt ex conſũptio
ne,vt no.j̃.e.l.ſi furioſo,& dr̃ illud mutuum reconciliari. Itẽ
dr̃ nãle,cui cooperať ius ciuile, ſed ciuile mutuũ dr̃,qñ actio
nõ oriť ex numerõne,ſed ex ſtipłone,vel lr̃is.Et hoc põt cõ-
tingere dupliciter,vel qñ de uera numeratiõe nõ apparet, ni
ſi per cõfeſſionẽ debitoris,& per ſtipłonẽ nõ promittit redde
re,vel chyrographum ſcripſit et ſine promiſſione,tũc dr̃ ciui
le,qa oriť obligatio,& actio nõ ex numeratione vera,vel fi-
8 cta,ſed ex ſtipłone,vel lr̃is.†Itẽ dr̃ mere ciuile,quia de nume
ratione non apparet,põt ẽt contingere, ꝙ de vera numerõe
apparet,quia notarius atteſtatur,ꝙ in p̃ñtia ſui, & teſtiũ fuit
numerata,tñ actio ex numeratione non oriť, quia interue-
nit ſtipulatio,quo caſu, ſi pecunia erat mutuantis,& ſtipło
incontinenti,añ vel poſt interuenit,oritur actio ex ſtipłone,
non ex numeratione,q̃ cenſeť facta cã implẽdæ ſtipłonis, vt
j̃.de do.l.ſi ita fuero.§.fi.cũ l.ſeq.Sed ſi ſtipło eſſet inutilis, bñ
oriret ex numerõne,vt j̃.e.l.certi cõdõ.§.qñ.quia igitur d̃ ve
ra numerõne apparet,dr̃ ciuile non mere cui nã cohæret,
alias cooperať.Si vero ſtipło interuenit, nõ tñ incontinenti,
oriret actio ex numeratione,ſi mutuans eſſet dñs,& ſic mu
tuũ eſſet naturale,& ſi poſtea interueniret ſtipło aĩo nouan
di,tolleretur,& in eã trãſfunderet. Si vero tradens non erat
dñs,tunc non eſt curandũ,an incõtinẽti,an ex interuallo ſti-
pulatio interuenerit,dummodo ante conſumptionẽ, quia
actio nõ eſt nata ex numeratione,& ſic non põt dici mutuũ
nãle,ſi naſcitur ex ſtipłone, & ſic dr̃ ciuile,cui cooperať nã.
Si vero poſt conſumptionẽ,tũc fuiſſet nata ex numeratione
reconciliata,& ſic eſſet nãle,cui ius ciuile eſſet cooperatum,
9 & ſecuta ſtipłone tolleretur,ſic dixi ſ̃.¶Ex†prędictis apparet,
ꝙ cũ ſint diuerſa gñа mutui, ſi quis in libello deduxit unũ ge
nus,& probat de alio,ſuccumbit. Vñ ſi in libello dixi me ti-
bi numeraſſe centum ex cã mutui,& petii te cõdẽnari ad re-
ſtitutionẽ,poſtea ꝓduco inſtr̃m in quo continetur cõfeſſio,
& promiſſio per ſtipłonẽ,non aũt de vera numeratione,vel
ẽt cõtinetur de vera[non curo]debeo ſuccumbere,quia in li
bello deduxi nãle mutuum vere,& actionem oriẽtem pro-
baui de ciuili mere, vel non mere, & de actione oriente ex
ſtipłone,q̃ non fuit in iudicium deducta,nec ſuper ea fuit lis
cõt.vñ nõ p̃t ſequi ſñia,ſed noua interpellatione opus eſt.vt
l.non p̃t videri,de iud.debes ergo abſolui ab actione ĩtẽtata,
nec illã potero amplius deducere, vel intẽtare amplius mu-
tuũ nãle,ſed potero poſtea agere ex mutuo ciu. & deducere
actionẽ ex ſtipłone oriente,& ita determinat Bar. ĩ l.ſi ita ſti
pulat',§.Chryſog.de ver.ob.& j̃.e.l.certi ɔdõ.§.ſi numos, idẽ
vr̃ ſentire Spe.in ti.de teſte.§.j.ver.ſed pone agi, vbi poſtea ar-
gumenta pro,& ɔtra vr̃ ita determinare,& loquitur in caſu
fortiori,qñ inſtr̃m quod produxi,vel teſtes quos induxi,non
ꝓbãt ſtipłonẽ,vel de ſtipłone non loquuntur, ſed de ſola cõ-
feſſione,ſed certe tũc non dr̃ mutuum ciuile, ſed mutuũ na-
turale,quia oritur actio ex numeratione probata p̃ cõfeſſio
nẽ elapſo biẽnio. Vñ mirãdũ eſt de dicto Spe. qa iſto caſu vr̃
ꝓbatũ mutuũ,qđ fuit ĩtẽtũ,& ſic ꝙ debeat ſeq ɔdẽnatio, &
tñ ipſe determinat ɔ̃riũ,& pro eo,qđ dixi,bñ & optime facit
qđ no.Bal.C.de ꝓb.l.ñ nudis,in fi.vbi dicit, ꝙ ſi egi ad depo-
ſitum,& nõ ꝓbaui de numerõne p̃ teſtes q viderũt, ſed ꝓba-
b ui de ɔfeſſione depoſitarii,debeo obtinere,[b] qa traditio,vł ſo
lutio nõ ſolũ p̃t ꝓbari veriſir̃ p̃ teſtes,& inſtr̃a,ſed ẽt p̃ cõfeſ
ſionẽ partis,vt l.Publia.§.ſi j̃.dep.vñ Spe.non vr̃ dicere verũ,
ſed Bar.in illis terĩs in quib.loqↄur,vr̃ dicere verũ,licet Spe.
nõ alle.Bal.in l.gñaliter.C.de nõ nu.pec.in 9.qõ. ẽt in termi-
nis,in qb.loqť Bart.nõ alleget ẽm Nic.de Mat.ꝙ ſi in libello
dixi me numeraſſe tibi cẽtũ,& petii te cõdemnari,poſtea ꝓ-
duco inſtr̃m,in quo cõtineť ꝓmiſſio p̃ ſtipulationẽ, non tñ
notarius atteſtatur de numeratione,debeo obtinere,qa talis
ꝓmiſſio cõtinet ẽt confeſſionẽ de recepto, q̃ cõfeſſio probat
numerationẽ.Certe non p̃pendit de rõne Bart. qa poſito, ꝙ
ita ſit,tñ inſtr̃m nõ ꝓbat mutuũ nãle,ſed ciuile,& tñ in libel
lo fuit deductum ſolũ nãle,& actio oritur ex numeratione,
cũ de ſtipulatione nõ fuit facta mẽtio.Br̃ qcqd ſit,mihi vr̃,ꝙ
dictũ Bar.ſit nimis rigoroſum, & penes laicos eſſet iniquũ,
c vñ põt dici,ꝙ dẽt ſeq condemnatio,ꝓut dicit Bal.[c] non tñ ɔ
rõnẽ ſuã,ſed dico,ꝙ ex ꝓductiõe iſtr̃i apparet,qualiter actor
in ſuo libello voluerit numerationem deducere, non tan-
quam cauſam de p̃ ſe,& q̃ ꝓduxit actionem, ſed tanq̃ cãm ac
ceſſoriã implẽtẽ ſtipłonem,ſicut in ſimili,ex his,q̃ actor po-
nit in concluſione libelli,declarať qualiter intellexit narrata,
vt l.Aurelianus.§.Stichus,& ibi no.de liberatione legata, vñ
cũ ſemper debeamus fauere actori quantũ ad ſuſtentatiõnẽ
libelli vt communiter tradiť p̃ Doc.p̃ſumendũ eſt, ꝙ volue-
rit in iudicium deducere illam actionem q̃ ex his poſtea in ꝓ
batione induxit,& ſic ex ſtipłone, ſi ꝓducat inſtr̃m cõtinens
illam,qa ad inuicem ſe compatiuntur,cum una fiat ad ſuſtẽ
tationem alteri'.Vñ vr̃ iniquum cuilibet, ꝙ reus abſolueret.
ſi autem non datur ſtipulatio,nec ſola confeſſio, tunc aut p̃
inſtrumẽta,& idem per omnia multo magis, qa illa probãt
mutuum naturale,quod fuit deductum. Aut per teſtes,tunc
aut feci articulum de uera numeratione,ſed teſtes de illa nõ
deponunt,ſed ſolum de confeſſione, & tunc puto uerum di-
ctum Spe.& imputetur mihi cur in articulis aſtrinxi me ad ꝓ
bandum ueram numerationem,quæ non eſt probata,vnde
nec ex illa poſſum obtinere,nec ex confeſſione, quia tñ nõ
eſt deducta in articulis,teſtes ſuper ea deponentes deponunt
non iurati, & ſic non faciunt fidem ſi iurauerunt deponere
ſup̃ articulis.Si vero ſup̃ tota cã,tunc idem, quod in ſequen-
ti mõ dicã.Si aũt feci articulum de confeſſione,& teſtes de ip
ſa deponunt,& tũc ꝓbaui mutuũ nãle,& ſic debeo obtinere
p̃ ea,q̃ notať p̃ Bal.in d.l.non nudis.in fi.& l.ſi qs teſtiũ. C.de
teſt.& iſto mo ſaluo dictũ Spe.Sed ſi vnus teſtis deponeret d̃
vera numeratione,alter deponeret de cõfeſſione, nõ reſulta
ret p̃fecta ꝓbatio,& iſto mõ intelł̃r,qđ no.p̃ Cy. C. q̃ ſit lon-
ga conſuetudo.l.2.in pe.co.& Bald.C.de nõ nu.pe.l. ſi ex cau
10 tione.in 11.& 12.q.¶†Vltimo ẽt per p̃dicta determinať [d] qõ
d ſi feciſti ꝓcuratorẽ ad recipiendũ centũ a me,& nũc ego ꝓdu
co ɔ te inſtr̃m in quo continetur confeſſio ꝓcuratoris,q acce
pit a me cẽtũ mutuo nomine tuo,vñ peto te ɔdẽnari, an ſis
e cõdẽnandus? & dicit Bar.ꝙ non,[e] quia feciſti ꝓcuratorẽ ad re
cipiẽdũ mutuum naturale,& ego probo de ciuili. Hoc non
placet,qa iſta confeſſio ſine ſtipulatione non ꝓbat ciuile ſed
nãle,ſed p̃p̃ aliud põt ꝓcedere dictũ ſuũ,qa confeſſio talis ꝓ
curatoris ſponte facta tibi,non p̃iudicat extraneo.l.certũ, de
confeſ.vñ ex illa confeſſione nõ ꝓbo ɔ̃ te,ſed ɔ ipsũ, bñ tñ fa
11 cit te ratũ hr̃e,vt ipſe mihi reſtituat. † Sed ſi tãq̃ teſtis cũ iur̃o
interrogareť,& ſic non per modũ voluntarię iuriſdictionis,
ſed ex neceſſitate,bñ faceret fidem vna cum alio teſte,ẽt ɔ̃ do
minum,

ADDITIONES.

a ¶Et ſic ſunt quatuor.Adde ꝙ prædicta ita declarat idem Pau.de Caſt. in conſ.
187.inc.in cauſa, quæ vertitur Piſis inter Petrum Magioli.col.j.in antiq. Cur.
b ¶Obtinere.Adde Bald.conſi.167.& 188.vbi refert illud dictum Spe.& cõſ.4.
vbi vide etiam ad propoſitum præſentis apoſtillæ.
c ¶Bal.vide eundem Pau.de Ca.in d.§.chryſogonus.& dictum Spe.in d.§.ſed po
ne egi.intelligit Lud.Ro.in l prædicta inſ.de acq.poſ.verum, quando in libello
eſſet deducta numeratio, & poſtmodum probatũ fuit de confeſſione, ſed qñ
ſimpliciter in libello non eſt facta mentio de numeratione, ſed ſolum de mu-
tuo,tunc debet ſequi condemnatio,licet ſit probatum ſolum de confeſſione,
& ita etiam ante ipſum intellexit Ang.in conſ.ſuo.103. inc. in q.vertente inter
do.Michaelem,& in d.§.Chryſogonus. col.7.& latius Ale. de Imol. in conſil.
19.co.pe.ver.& ita etiam & de mente.2.vo.& vide eundem Ale.alleg.Pa.hic
& in conſi.90.col.2.in fi.3.vol Cur.
d ¶Determinatur.Adde ꝙ in hac.q.conſuluit idem Pau.de Ca.in conſ.188.in an
tiquis inci.conſilium in cauſa,quæ vertitur Pariſijs.Cur.
e ¶Quod non.In hoc artic.i quo.d.Iaſo.more ſolito multa pulchra dicit', & quo
ad primum articulum,ꝙ conſtitutus ad recipien.non poteſt cõfiteri,ſecus autẽ
ſi ſit additum,& ad confitendum.Adde ꝙ idem tenet Are. conſi.3. & ibi vide
quod uoluit,& licet d.Iaſ.hic dicat,& Fulg.conſuluit contra Bar.dic.ꝙ idem
Fulg.conſi.120.in 2.co.ver.pro pleniori expreſſe ſequitur ſententiam Bar.inci-
pit conſilium duobus fratribus.

minum per ea quæ no. in l. non ſolum, in fi. prin. de procu. ꝙ
confeſſio procuratoris non uoluntaria, ſed ex neceſſitate fa-
12 cta præiudicat domino. Patet ēt ex prędictis † ꝙ ſi feciſti pro-
curatorem ad exigendum a debitorib. & ad quietādum, &
apparet inſtrumentum in quo confeſſus eſt recepiſſe, & quie
tauit, tale inſtrumentum non prodeſt debitorib. ꝯ te, ſi aliter
non probatur de ſolutione, quia vr̃ conſtitutus ad quietan-
dum de receptis, ſed hic non apparet, ꝙ receperit, niſi per cō
feſſionem ſuam, quæ non præiudicat tibi, & ad hoc. l. non ab
ſtulit. de nouat. & ita determinat Bar. qui ſemper allegat̃ hic
ad hoc, & ita determinat Io. And. in ti. de teſte. §. j. verſ. ſed po
ne ergo. in fi. addi. Sed ſi eſſet conſtitutus ad recipiendum, &
recepiſſet confitendo, pręiudicat ſibi confeſſio. ita not. Ang.
in l. ſi debitorem. de noua. j̃. hic non ſunt alia.

LEX III.

1 *In mutuo tacitè, videtur actū ab vtraque parte, vt æquè bonū reddatur.*
2 *Tacite actum habetur pro expreſſo, & quando.*
3 *Accipiens mutuo decem corbes vini in menſe Iulii, ſi vult reddere decem corbes muſti, non cogitur creditor recipere, & quid econtra.*
4 *Vinum non poteſt dici vetus, quouſque uenit nouum, & vetus dicitur anni præcedentis.*
5 *Creditor qui mutuo dedit pecuniam in antiqua forma, non cogitur eam recipere in noua forma, niſi ſit in eadem bonitate intrinſeca, & quid ſi redditur melior moneta.*
6 *Pecunia mutuata debet in eadem forma reddi, licet nunc plus valeat.*
7 *Creditor non cogitur recipere vinum rubeum pro albo mutuo dato.*
8 *Teſtes ſeniores præferuntur iuniorib. ſi ſunt eiuſdem dignitatis.*
9 *Tacitum in quib. non habeatur pro expreſſo.*
10 *Quod uenit de natura contractus, uel de ſubſtantia, cenſetur actū ab utraque parte, & quando præſumatur aliquid actū, vel dictū inter partes.*
11 *Si dixero, tolle pecuniam iſtam, quādo præſumatur mutuum, uel donatio, uel depoſitum. & nu. 13.*
12 *Donatio non præſumitur, niſi tribus caſibus.*

1 Cum quid. ¶ † In mutuo tacite vr̃ actum ab vtra
que parte, vt æque bonum reddatur,
a & quod tacite agit̃ ab utraq; parte habet̃ pro expreſſo, [a] &
2 ſemper allegatur † ad hoc vltimum, ꝙ tacitum habetur pro
expreſſo. Sed hoc eſt verum, qñ fuit actum inter partes, licet
non expreſſum, & ita loquitur hic, non ſic ſi non fuit actum.
Qñ autem non præſumatur actum, dicam ſuper gl. Et primo
ponitur unum dictum vſque ibi, [veluti.] Secundo exempli-
ficatur vſque ibi [nam.] Tertio tollitur obiectio, quæ poterat
fieri, & declarat hic unum dubium, circa prin. l. præcedentis,
vbi dr̃, ꝙ in mutuo ꝯhitur obligatio ad aliud corpus, quod
traditum fuerit in eodem genere. An ergo ſufficiat, ꝙ in eo-
dem genere reddatur? videbatur, ꝙ ſic, vt ibi. Cōtrarium hic
dr̃, ꝙ ēt aliud requirit̃. ſ. ꝙ reddat̃ in eadē bonitate, aliter cre-
ditor non cogitur recipere. Et aduertendū, ꝙ iſtud non eſt de
b ſubſtantialib. mutui, quia poſſet agi ꝯriū, [b] & adhuc eſſet mu
tuum, non ſic in ſubſtātialib. ſi ageret, ꝙ fieret ſubſtitutio in
alio gñe, vt in prin. l. pręcedentis Eſt ergo iſtud de naturalib.
mutui, quæ poſſunt alterari per actū, & remanet mutuū, vt
l. pacta cōuenta, de contrah. emp. ſed ſubſtātialia nō pñt alte
rari, & ſi fieret alteratio, faceret ipſum tranſire in aliā ſpeciē
ꝯctus, vt j̃. de prec. l. cum precario. & de do. cau. mor. l. ubi ita
3 donatur. ¶ † In tex. ibi [vinum nouū] accipe hic pro muſto, ſi
enim mutuaui tibi decē corbes vini in menſe Iulij, & vis red-
dere. 10. corbes muſti in vindemia, nō cogor recipere, & tūc
clare procedit. Sed ſi velles reddere de uino nouo poſtq̄ dimi
ſit groſſitiem, puta intra feſtum natiuitatis, non eſt ratio qua
re non cogar id recipere, quia illud eſt melius, q̄ vetus, cum
illud ſit magis duraturum. Dr̃. n. nō nouum reſpectu veteris,
4 & econuerſo vetus reſpectu noui, cum ſint correlatiua. † Vn-
de non pōt dici vetus, quouſq; venit nouū, nec nouū quouſ-
que reperit̃ de ueteri, poſtea vero, nec nouū, nec vetus dr̃. ad
de l. ſi quis vinū, in fi. cum l. ſeq. j̃. de vino tritico, & oleo leg.
& gl. quæ eſt in c. generali. ſuper verb. de nouo. de electio. li. 6.
5 ¶ In gl. ibi numero. † No. iſtud verbum per qđ deciditur quę-
ſtio, quam formant hic Doc. licet iſtā gl. nō ponderēt, mutua
ui tibi. 10. groſſos, quorum quilibet valebat. 24. denarios, po-
ſtea cuduntur alij de nō ita bona liga, tñ tñ ualent quātum
illi. Vis mihi reddere. 10. groſſos de iſtis, nolo recipere, niſi des
mihi tñ plus, quantū illi valebant bonitate intrinſeca, quia
erāt de meliori liga, q̄ritur quid iuris? & vr̃ ꝙ cogar recipere,
& non vr̃ curandum de bonitate intrinſeca, quia illa nō ſen
titur, nec guſtat̃, ſicut bonitas vini, vel frumēti. Sufficit ergo,
ꝙ ſint eiuſdem bonitatis extrinſecæ. Cōtrarium determināt
Doctores, & ita ſentit iſta gl. ꝙ debeat̃ in eadē bonitate intrin
ſeca, uel ꝙ ſoluat̃ hoc tñ plus. Facit c. olim cum canonici, ex̃
de cenſi. bonitas vero, uel deterioratio extrinſeca non attēdi
6 tur, niſi ex tempore morę, † ꝙ ſi tpe quō mutuaui, ualebat.
24. nunc ualet. 26. cogeris dare. 10. groſſos ſicut recepiſti, li-
cet plus valeant, niſi fuiſſes in mora recipiēdi, & hoc uoluit
gl. fi. iſtius l. per l. uinū. j̃. eo. & per l. rationem. §. ſi per uendito
rē, de ac. emp. adde quod not. in l. Paulus. j̃. de ſol. nā monetā
de argento non cogor recipere, ſi deterior eſt, ſi aūt melior
7 eſt, puta de auro. quid iuris ſit, dic, ut ibi. ¶ † In gl. ſeq. ibi, [ſed
hoc tñ eſt eiuſdem qualitatis,] certe ſi uellet reddere rubeum
pro albo, bñ eſſent diuerſæ qualitatis, & non cogeris recipe-
re, ſed nouū, & uetus non diuerſificant̃ in qualitate, ſed in tē-
c pore, quia nouū [c] eſt anni huius, uetus eſt anni pręcedentis,
vt l. ſi quis vinum, cum l. ſequenti, de vino tritico, & oleo leg.
& ideo ſi uult reddere rubeū pro rubeo, albū pro albo, licet
iſtud ſit uetus, & aliud ſit nouū, cogitur creditor recipere, ſi
ęque bonum, uel melius eſt, alias ſecus, uel ſi non eſſet dura
turū ſm Doctores, per rōnem, quę hic ponitur in gl. quia qđ
melius eſt, ipſum quoque bonum eſt, quia comparatiuū, uel
ſuperlatiuum retinet ſignificatum poſitiui. Ideo non di-
8 cuntur diuerſę bonitatis. ¶ † In ea. gl. in fi. ibi, [ad teſtes ſenio-
d res, vt pręferantur iuniorib.] [d] & hoc ſi ſunt eiuſdem digni-
tatis, arg. j̃. de fide inſtr. l. fi. & de iure immunitatis. l. ſemper,
ſecus ſi iuniores eſſent in maiori dignitate, ſm Gul. de Cug.
& ſic loquitur arg. ꝯ formatum in gl. in Auth. de monachis,
& quod no. in l. Gal. in prin. de lib. & poſth. ¶ In glo. ſeq. ibi de
ver. ob. l. quicquid, in hoc brocardico, ꝙ aut omittitur illud,
quod eſt de ſubſtantia, & forma, vel verbum in ſtipulatione,
vel pręcedit interrogatio, & non ſequitur reſponſio, & tunc
non hr̃ pro expreſſo, vt in d. l. quicquid. Itē in matrimonio,
in quo ſunt neceſſaria uerba in valētib. loqui, ut notatur in
l. cum notiſsimi, in prin. C. de pſcriptionib. 30. anno. certe nō
valet matrimonium, ſi non interuenirent, licet poſſet con-
ſtare, ꝙ intendebat ꝯhere. Interdū non omittitur illud, quod
9 erat de ſubſtantia, & forma, & tunc tene diſtinctionē gl. † ꝙ
aut fuit tacite actū ab utraq; parte, & tunc hr̃ pro expſſo, aut
10 ab una, uel neutra, & tūc ſecus. ¶ † Item ab utraq; parte cēſe
tur actū. Primo ſi illud erat de natura ꝯctus, ut hic, uel de ſub
ſtātia, ut in l. pcedenti. in prin. uel de ꝯſuetudine, vt l. ꝙ ſi no-
lit. §. qui aſſidua. de ędil. edi. uel ſi erat dictum in pcedentib. ut
cēſeatur dictū in ſeq. ut l. Titia. §. idem rñdit, de uer. ob. quod
dic, ut in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chryſogonus, per Bar. e. ti. hęc tñ
uera pręterq̄ in caſu. l. fi. C. de noua. ubi non hr̃ pro expſſo: li
cet ab utraq; parte ſit actum, niſi exprimatur. Idem qñ expſ-
ſio hr̃et uitiare actum, ut in l. expreſſa, de reg. iu. cum uero ab
altera parte tñ, non hr̃ pro expreſſo, ut l. ſi repetendi. C. de cō
11 di. ob cām, multo minus ſi a natura. ¶ † In eadem glo. ibi, ſed
quid ſi non appareat, dicas in hoc articulo, ꝙ aut illa fuit tra
dita in ſacculo, & ſic eſt tanquam ſpecies, & cenſetur depoſi-
tum, quia magis conuenit naturę depoſiti actus tradendi, q̄
mutui, uel doni, arg. eius, quod no. j̃. in l. proxi. in fi. mag. glo.
aut fuit tradita numerata, & tunc in tribus caſibus pręſumi-
tur donum. Primo qñ tria concurrunt, ꝙ quantitas ſit par-
e ua, tradens ſit diues, [e] & ille cui traditur ſit pauper, uel perſo
na ad quam habeatur affectio, ut ſonat iſta gl. iuncta alia gl.
per quam iſta ſuppletur. C. de do. inter uirum, & uxo. l. ſi filij
tui, ſuper uerbo probat. in fi. & l. utrum. j̃. de dona. inter uir. &
uxo. Secundus caſus eſt, qñ tradidiſſem tibi, ut aliquid face-
res in tuo, quod alias non fuiſſes facturus, tex. eſt no. eo. tit. de
do. inter ui. & ux. l. ſed ſi mors. §. fi. etiā ſi quātitas eſſet magna
Tertius eſt, qñ tradidiſſem ex aliqua cā de pterito falſa, quā
12 ſcirem eſſe falſam, ut l. cuius per errorem, de reg. iu. † Ex̃ iſtos
caſus in dubio non pręſumitur donatio per l. cum de indebi-
to. de prob. quod tamen examina, ut plene no. per Bart. in l. q̄
13 dotis, ſolu. mat. † Quid ergo erit, an mutuum, an depoſitum?
Gl. hic non declarat. Bar. vr̃ ſentire, ꝙ erit mutuum, qa actus
tradendi cōuenit naturę mutui, & hoc placet, ut dixi. ſ̄. l. pro-
xi. §. j. ſed Bal. in l. incendium, in fi. vr̃ tenere, ꝙ ſit depoſitum,
quia magis expedit tradenti hr̃e actionem depoſiti, quę eſt
bonę fidei, quam certi cōdictionem ex mutuo: quę eſt ſtricti
iuris. Nam etiam depoſitum fieri pōt ad ſilitudinem mutui:
ut in l. Lucius. j̃. depoſiti. Certe hoc uerum: qñ fuit expreſſe
actum: alias cum egrediatur terminos depoſiti: non pręſumi
tur habuiſſe animum deponendi: ut colligit̃. Nec ob. rō Bal.
quia non debet attendi: quod eſt utilius tradenti: ſed potius
ꝯrium per l. veterib. ſ̄. de pac. cum fuerit in ſua ptāte exprime
re. Si aūt non apparet: an fuerit tradita in ſacculo: an nume-
rata:

ADDITIONES.

a ¶ Expreſſo. Vide hic latè, per D. Iaſ. in 2. le. cui inquantum ponit, an diſpoſitio auth. res quæ. habeat locum in prohibitione expreſſa. Adde Bart. Soc. conſi. 76. & uide quæ poſui in l. a filia ad treb.

b ¶ Contrarium dicit. hic. D. Iaſ. quòd ualeret pactum, quòd debitor poſſet reddere rem deteriorem.

c ¶ Nouum. Quando uinum nouum debeat incipi potari, & omitti uetus, uide per Lud. Ro. in ſing. ſuis.

d Iunioribus. Facit. Quod uoluit Are. con. 23.

e ¶ Sit diues. Adde quod uoluit Soci. eius conſi. 60. nondum impreſſo, tam ē breui imprimetur.

rata, tunc puto habere locum opi. Petri, quam ponit Cy. in
d.l.incendium, in fi. quod præſumitur data in ſacculo, & ſic
fuit depoſitum, per quod colligitur deciſio. q. ſcilicet ſi do-
mus talis recipientis fuerit combuſta cum omnibus, quę ibi
erant, an ſit liberatus, nam ſi præſumeretur tradita numera-
ta, & ſic mutuum, non erit liberatus per illam. Si vero in
depoſitum, erit liberatus, quia non eſt tranſlatum domi-
nium. Pet. hanc videtur tenere.

LEX IIII.

1 *Depoſitum ſi ſit gratia accipientis, periculum interitus ad depoſitarium pertinet.*
2 *In depoſito gratia recipientis venit leuis, & leuiſſima culpa, ſi gratia dantis venit lata culpa, & quid de caſu fortuito.*
3 *Depoſitum ſi ſit gratia recipientis, & tradens voluit habere vſuras, venit etiam leuiſſima culpa.*
4 *Propoſitum principale inſpicitur.*
5 *Statutum quod extante maſculo fœmina non ſuccedit, quare ex parte maſculi ſit fauorabile, & ſic ampliandum ad nepotem.*
6 *Mutuans qui non mouetur principaliter ad mutuandum propter vſuras habendas, vt quia poſſet ad hoc compelli, non dicitur vſurarius.*

1 **Si quis nec cauſam.** †Si depoſitum fiat gra-
tia accipientis periculũ
interitus ad depoſitarium pertinet. h.d. ¶No. ꝙ qñ depoſitũ
ſit gratia dantis, periculum pertinet ad dantem, niſi interue-
nerit dolus depoſitarii, vel lata culpa. ꝟ. depo. quod Nerua,
2 ſed qñ gratia recipientis, eſt idem, quod in commodato, in
quo venit etiam leuis, & leuiſſima, non aũt caſus fortuitus
nulla præcedente culpa, & ita debet intelligi iſta l. ¶Quæro
ergo de intellectu iſtius literæ, quia dicit iſtũ depoſitarũ te-
neri de periculo, qualiter hoc intelligatur. per glo. ſunt opin.
Io. dicit, ꝙ intelligatur, ꝙ teneatur de caſu fortuito, ẽt ſi nul-
la culpa interuenit, & pro iſta opi. facit iſte tex. in verbo peri
culo, qđ vr̃ ſignificare caſum fortuitum, vt ſi quis caut. l. ſed
& ſi quis. §. quæſitũ, cum ibi no. Item vr̃ tex. expreſſus. ꝟ. co. l.
rogaſti. dum dicit ſine culpa. Item per rationẽ, quia illud de-
poſitũ ordinatur ad mutuum, ergo debet eſſe idem, quod in
mutuo. Sed in mutuo tenetur recipiens de caſu ẽt nulla cul-
pa præcedente, vt in l. incendiũ. C. eo. Azo. tenuit ꝯrium, ꝙ
non tenetur de caſu, niſi precedat aliqua culpa ſaltem leuiſ-
ſima, & hoc, quia fuit factũ gratia recipientis, ergo debet eſ-
ſe idem, quod in commodato, in quo non venit caſus, niſi
præcedente culpa leuiſſima. l. ſi vt certo. §. nunc videndũ. ꝟ.
commodati. Sed ſi eſſet factum gratia dantis, non veniret,
niſi lata culpa, vt l. quod Nerua. ꝟ. depo. ſufficit ergo, ꝙ illud,
quod factum eſt gratia recipientis, faciat venire leuem, & le
uiſſimam. Vnde cum ſatis hoc operetur, vlterius non exten-
dit effectũ ſuũ, ſicut in ſimili de æſtimatione, quæ aliqñ facit
venire leuem, aliqñ leuiſſimam, & etiam caſum, vt in d. l. ſi
vt certo. §. nunc videndum. Item per rationem viuam, quia
quouſq; eſt apud illũ in cauſa depoſiti, damnũ erit tradentis,
ergo ſibi periit non interueniente culpa recipientis. per l. pi-
gnus. & l. quæ fortuitis. C. de pign. acti. Docto. diſtinguunt in
hoc articulo, ꝙ aut fuit tradita in ſacculo, tanquã ſpecies, &
vera ſit opi. Azo. ſine dubio, & ad l. rogaſti. rñde, vt in glo. &
hoc per rõnes prædictas, aut fuit tradita numerata, & tunc
ceſſant rõnes prædictæ, quia dñium tranſlatũ eſt in recipien
tem, & eſt obligatus in gñe, & genus nõ eſt peremptũ, & ſic
3 eſt idem, ꝙ in mutuo, per l. incendiũ. C. eod. ¶†Item quærit,
quid ſi iſte deponens tradens voluit hr̃e vſuras in caſu, quo
vertatur mutuũ, vr̃ ꝙ non veniat, tunc culpa leuiſſima, ſed
leuis, quia iſte ꝯctus eſt celebratus, gratia vtriuſq;, vt d. §. nũc
videndũ. gl. in fi. determinat ꝯrium eo caſu, quo loquitur iſte
tex. quia iſte non habebat cãm, nec propoſitum mutuandi,
niſi ꝑp amicitiã illius, & iſta fuit principalis cã, quia fuit mo
a tus, non vt vſuras hr̃et. Et illud principale propoſitũ [a] atten-
ditur, vt dicatur ꝯctus celebratus gratia accipientis tm̃, non
gr̃a vtriuſq;, & eſt caſus de hoc. ꝟ. co. l. rogaſti, in verbo, maxi
4 mè. †& iſta gl. ſemper allegatur, ꝙ inſpicitur principale pro-
poſitum. Vnde inducitur ad quæſtionem ſtatuti, qđ cõtinet
partim odia, & partim fauorem, a quo fiat denominatio, vt
ſciat̃, an debeat reſtringi, an ampliari, vt in c. odiũ. de reg. iur.
b & ibi gl. facit, ꝙ a propoſito magis principale [b] eſt. † Vnde ſi
5 ſtatutum dicat, ꝙ extante maſculo fœmina non ſuccedat;
principaliter intẽdit prouidere maſculo, ideo fauorabile, iõ
dic, ꝙ ex parte maſculi eſt fauorabile, & ſic ampliandũ, vt ſi
loquat̃ de filio, extendat̃ ad nepotem, ex parte fœminæ eſt
odioſum, & ſic loqtur de filia, non extenditur ad neptes. ita
no. in l. 2. C. de in ius voc. per glo. & Bal. & adde, qđ not. in l.
6 qui exceptionem. ꝟ. de cond. ind. facit etiam iſta gl. † ꝙ qñ ille
qui mutuat non mouetur principaliter ad mutuandum ꝑp
vſuras hñdas, ſed alio reſpectu acceſſorio, vt ſunt aliqui, qui
ſoluunt pecunias in cõi, qui pñt ad hoc compelli, & ſic non
ſpe vſurarum videntur ſoluiſſe, licet habeant ſpẽ recipiendi
remunerationem, non dicuntur vſurarij, & ſic illi, qui re-
c cipiunt in præſtitis Venetorũ, vel de monte Florentiæ [c] licite
recipiunt, & non tenentur ad reſtitutionem. Iſtud vr̃ eſſe de
mente ſcribentiũ in materia vſurarum, quia libentius retine
rent pro ſe, quam ſoluerent in cõi. Vnde non ſoluunt pro re
muneratione habenda, ſed principaliter pro neceſſitate eis
incumbente. hoc videntur facere, quod alias eſſet illicitum,
arg. l. qui potuerunt. de manu. teſt. & l. j. de offi. conſ.

ADDITIONES.

a Propoſitum. Adde quod dicit Alexan. de Imo. in conſi. 8. in 3. uol. dic, ꝙ id principaliter inſpicitur, ad quod ordinatur actus hominis. alle. l. non omnis. ꝟ. legem utrum. ꝟ. de ſta. lib. & l. 2. §. ſi quis, & ibi Barto. ꝟ. ſi quis caut. & adde eundem Pau. de Ca. in conſ. 383. inci. ad primum quæſitum. Fran. Cur.

b Principale. Quòd principale propoſitum debeat attendi, adde quod voluit Alex. conſi. 86. 2. lib. & conſi. 67. 3. lib. & conſi. 156. 2. li. & conſi. 124. 4. lib. per Sign. de Homo. conſi. 20. & conſi. 22. & conſi. 150.

c Florentiæ. Circa hoc uide, quæ latiſsimè ponit Lau. de Rodul. in rep. c. cõſeluit. extra de vſur. Fran. Cur.

---

1 *A fure, & a prædone poteſt quis rem ſuam condicere.*
2 *Quid in mala fidei poſſeſſore ſimplici.*
Condictio eſt actio perſonalis ibi.
3 *A fure, poteſt etiam condici poſſeſſio.*

1 **§. Res pignori.** †A fure, & a prædone, põt quis rẽ
ſuã condicere, quod tribus proba
tur exemplis h.d. Sicut ergo oĩs ꝯdõ degenerat ꝯ furem, vt in
2 inſt. de act. §. ſic itaq; ita & ꝯ ꝑdone, ut hic in tex. †Secus puto
in ſimplici mala fid. poſſeſ. in quo non eſt dare delictum, uel
quaſi. Ex quo oritur ꝯdõ, quæ eſt actio perſonalis, licet Doc.
hic loquantur generaliter de malæ fi. poſſeſſo. ſed intellige ſa
ne, vt dixi. Et no. ꝙ hic non condicit dñium, cum illud hẽat,
ſed condicit ius ratione dñii, quia aſſerit ſe dñm. Sed ſi non
aſſerit ſe dñm, ſed fuiſſe poſſeſſorem, tunc diceretur condice
re poſſeſſionem, ita poteſt intelligi opinio illorum, qui dice-
bant condici poſſeſſionem & non rem, & ita loquitur tex. in
3 l. indebiti. §. ſed ſi nummi. de condit. indeb. † vel dic, ꝙ etiam
in caſu huius. §. habito reſpectu ad agẽtem, dr̃ condici res ra-
tione dominii, ſed habito reſpectu ad conuentum, dicitur
condici poſſeſſio, ſecundum Iac. But.

LEX V.

1 *Periculum interitus, poſt moram pertinet ad debitorem.*
2 *Mora perpetuat obligationem.*
3 *Re perempta, poſt morã debitoris fit executio in æſtimatione officio iudicis.*
4 *Interpellatus ſeu debitor, ut conſtituatur in mora requiritur, ꝙ habeat facultatem tradendi, vel dolo fecerit, quominus habeat.*
5 *Item quod ſciat, vel ſcire debeat ſe teneri.*
6 *Dolus commiſſus in deſinendo poſſidere, an perpetuet obligationem, ſicut mora.*
7 *Debitor conditionalis occidendo ſpeciem debitã, dicitur in mora conſtitui.*
8 *Debitor certæ quantitatis in genere, quando per interitum rei liberatur.*
9 *Obligatio ſi eſt alternatiua per interitum unius, ante moram non liberatur debitor.*
10 *Si res debita fuiſſet eodem modo peritura penes creditorem, quando liberetur debitor per interitum rei, poſt moram.*
11 *Difficultas ſoluendi non expreſſa in contractu non impedit aliquem obligari, & quid ſi fuit expreſſa.*
12 *Difficultas in obligationibus facti impedit moram, & quid in obligationibus dandi.*
13 *Debitori quantitatis etiam condemnato conceditur quadrimeſtre ad ſoluendum, ne præcipitet res ſuas.*
14 *Miſerationis gratia datur debitori tempus decem dierum.*

1 **Quod te mihi.** † Periculum interitus, poſt mo-
ram pertinet ad debitorem, & di
citur in mora, quando potuit tradere, & non tradidit, vel do
lo fecit, quominus poſſet, & quando ſciuit, uel ſcire potuit ſe
teneri. h.d. Primo tractat de effectu morę, vſque ibi, [ſed cum
quæritur.] Secundo declarat qualiter mora committitur, vel
ponuntur duo, quæ ſunt neceſſaria ad hoc, vt debitor conſti
tuatur in mora. Sunt & alia plura, quæ habentur per gl. ma-
gl. in l. mora. in ſi. ꝟ. de uſuris, & plures alij effectus moræ, vt
2 ibi no. † Nota ex prima parte, ꝙ mora perpetuat obligatio-
nem, quia facit, ꝙ interitu ſpeciei debitæ non liberetur debi-
tor, ſed remanet obligatus ad eãdem rem, ac ſi non eſſet pe-
3 rempta, & poteſt peti, & condemnari. † & propter impoſſibi
litatem rei, iudicis officio fit executio in æſtimatione. Poteſt
ẽt in ſtipulatione deduci, ac ſi eſſet in rerum natura, cũ eſſe
fingatur, ut hæc habentur. in l. ſi ſeruũ. §. effectus. §. nouari. &
§. fi. de uer. ob. & ad hoc in titulo proxi. l. eum qui. §. j. licet er-
go res, quæ non eſt in rerum natura, nec eſſe fingitur, nõ poſ
ſit in obligationem, uel ſtipulationem deduci. ut l. ſi homo
mortuus: de uerb. ob. bene tñ poteſt remanere: & etiam cum
fingatur propter morã, in obligatione eſſe debet: ut patet ex
dictis legibus Sed ſi non eſſet in mora: regula eſt: ꝙ per interi

tum rei liberet̃ debitor ſpeciei, vt ĩ l.ſi ex legati cauſa.de ver.
4 obli.¶†Ex ſecunda vero parte no.ꝙ ad hoc,vt quis cõſtitua tur in mora per interpellationem,requiritur,ꝙ habeat facul tatem tradẽdi,vel dolo fecerit, quominus habeat,ſecus ergo ſi dolo fecerit,poſito ẽt,ꝙ culpa interuenerit. Vñ ſi rem debi tam ad locum tranſportaſti,licet fueris in culpa,ſi non dolo feciſti,non es conſtitutus in mora niſi tranſacto tanto tem- pore,ꝙ potueris eam reducere,facit.ſ̃.de eden.l.prætor.§. fin.
5 cum l.ſeq.†Item requiritur,ꝙ ſciat,vel ſcire debeat ſe teneri, vt cum conuenitur ex ſuo ɔ̃ctu,vel ẽt defuncti,ſi tamen hoc
a caſu certificetur ex oſtenſione[a] inſtr̃i de debito.C.ꝗ res pi.ob. po.l.nemine.in verſ.certior factus,alias ſecus.vt ĩ.dep.l.ſi quis
6 inficiatus. Adde illa,ꝗ reperiunt̃,ut in d.l.mora.no. ¶†Sed q̃- ro hic extra glo.& Doc.quid ſi debitor erat in mora, tñ erat ĩ.tps,quo poterat moram purgare,ut ĩ. illud res eſt perẽpta, an liberetur?vr̃,ꝙ ſic,quaſi non videatur in mora, poſtq̃ põt eã purgare.Caſus eſt in ɔ̃rium,qui non eſt alibi.C. de fideiuſ. l.ſancimus.§.fi.dicit tñ Dy.in l.ſi ſeruus. §.ſequitur,de ver.ob. ꝙ põt purgare moram adhuc,ne incidat in pœnam ſoluen- do æſtimationem,ſicut poſſet offerre rem ſi non eſſet peremi
7 pta.arg.de lib.le.l.cum eos. ¶†Item quæro,ſi non fuit in mo ra conſtitutus,tñ dolo deſijt poſſidere,& antequam interpel laretur,ut traderet,res eſt perẽpta,& ſic,an liberet̃,& ſic vtrũ dolus cõmiſſus in deſinendo poſſidere, perpetuet obligatio- nẽ ſicut morã?vr̃,ꝙ nõ,per l.venditor.§. j. ibi[non deberet.n. Stychi promiſſor.] ĩ.de hæ. vel ac.vend. vbi vr̃ eſſe caſus in ɔ̃- rium.ĩ.dep.l.j.§.ſi rem.Breuiter dicas,aut eras mihi obligatus ad reſtituẽdum rem,quæ erat mea,& ſufficit dolus commiſ- ſus in deſinendo poſſidere,vt perpetuetur obligatio, vt d.§.ſi rem.Aut eras obligatus ad dandũ rem,quæ non erat mea,& tunc ille dolus non ſufficit,vt d.l.venditor.niſi promittatur p illum in quem debitor trãſtulit, quia factum illi' reputat̃ fa- ctũ debitoris,vt ĩ.rem ra.ha.l.ſi indebitũ.§.j.& qđ no.ſ̃.de al. iud.l.3.§.opus.& ſ̃.de rei vend.l.Iulia.in princip. primæ gloſſ.
8 †Sed ſi ipſe debitor occidiſſet,tñ hoc operaretur, quantum mora ad perpetuandã oblõnẽ.l.ſi ſeruũ,in prin.de ver.ob. & hic in fi.j.gl.niſi hoc feciſſet de iuſta cã.e.ti.l.ſeruũ, & de leg.j. l.quid ergo.§.ſi hæres. ¶Quæro vtrum debitor ɔdõnalis poſ- ſit in mora conſtitui.Rñdeo per negligentiam non ſoluẽdo, non,quia vbi nulla petitio,ibi nulla mora,vt l. ſi pupillus. de verb. obl.& hic nulla eſt petitio,vt ĩ.eo.l.certi ɔdõ.poſt princ. Sed per malefactũ põt, vt ſpeciem debitã interimeret, quod habet vim moræ,ut no.in fi.j.glo.& ita no.l.eum qui.§.fin.de ver.ob.ibi per glo. & Bar.¶Item, quæro quo caſu loquit̃ iſta l.Rñdeo,qñ duo concurrunt.ſ. ꝙ ſit debitor certæ ſpeciei, & ꝙ obligatio ſit ſimplex.Et tunc diſtinguit̃,an pereat poſt mo
b ram,& non liberat̃ debitor,vt hic,an ante,& tunc ſecus,[b] vt
b d.l.ſi ex legati cã.†Si vero erat debitor certæ quantitatis in ge nere,indiſtincte non liberat̃ per interitũ quantitatis, qa nõ dr̃ perimi res debita cum nullum certum corpus pecuniæ de beatur,licet pecunia ad ſoluendũ parauerit,ut l.incendiũ.C. eo.ſecus ſi teneret̃ ad certũ corpus pecuniæ, nã tunc diceret̃ oblõ certæ ſpeciei,vt in l.ſi certos nummos,de leg.j.primum tñ dictũ fallit in caſib.ſ.ſi obtuliſſet,& creditor fuiſſet in mo-
c ra recipiendi,nã ſi poſtea illa pecunia perderetur[c] liberaretur debitor ope exceptionis,ſecus ſi non perderet̃, ut ĩ.de ſolu.l. qui decem.in prin.Itẽ fallit, qñ deberetur quantitas reſpectu certæ ſpeciei,tunc per interitũ ſpeciei, poſt morã liberaretur a quantitate.vt l.electio.§.ſi is.ſ̃.de noxa. & l.miles.§. .de re. iu.& ĩ.de pec.l.quæſitũ.in prin.de leg.j.l.Titiæ textores.§.fin. & l.quidã teſtõ.§.fi.ſm Bar.aduerte quia oẽs dictæ leges exce pta.l.Titiæ.§.fi.ſi bñ inſpiciant̃,loquuntur qñ debitor ſoluen do illã ſpeciẽ poterat liberari ab oblõne quantitatis, & tunc eſt æquũ,ꝙ ſi ſine culpa, uel mora perdit facultatẽ ſoluendi illã ſpeciem,liberet̃ a quantitate, quaſi propter dictã faculta tẽ videat̃ potius eſſe in oblõne ipſa ſpecies,ꝗ quantitas.Item d.l.Titiæ.§.fi.loquitur,qñ in oblõne erat ſpecies,propter diffi cultatem ſoluendi eandem duob.officio iudicis perueniretur ad æſtimationem,ideo perempta ſpecie,& ſic extincta oblõ ne principali,non ſupereſt actio,cui poſſit accedere iudicis of ficium mercenariũ,ut l.4.C.dep.cœterum ſi eſſes mihi obliga tus ad æſtimationem ſpeciei,& ſic reſpectu certæ ſpeciei, per ſtipulõnẽ,vel alio modo, ꝙ non poſſes liberari ſoluẽdo Sty- chũ me inuito,ut ſ̃.eod. l.2.§.1. & quia ipſa quantitas eſſet in oblõne,non puto, quod propter interitũ Stychi liberareris, 13 Bart. indiſtincte loquat̃,dummodo poſſit probari quantũ valebat Stychus,alias per incertitudinem potius,quam ex il la cã videris liberatus,& iſto caſu poſſet ſaluari dictũ Bart.fa- cit lex fundũ Cornelianum, de noua. ĩ.mandati.l.hoĩem.ſi aũt fuiſſet expreſſa certa quantitas, nõ diceretur oblõ quan- titatis reſpectu certæ ſpeciei cũ ad ſpeciẽ nõ habeat̃ reſpect', ſed ad ſe ipſam,ꝗ certa eſt.Fallit ẽt, ꝙ qñ quis eſſet obligatus ad certũ genus monetæ, puta ad centum groſſos Florẽtinos, qui poſtea perdiderint curſum, & amplius non cuduntur, nec expendũtur.nã dixit Petrus in l.in minori.C.in quib.cau. in integrum reſtitutio nõ eſt neceſſaria, ꝙ debitor liberatur. Bar.vero hic dicit,ꝙ liberantur a dando in forma, ſed p̃t da- re in mã.Neſcio qđ ſit dicere iſtud. Vnde dic melius,ꝙ rema net obligatus, vt ſoluat̃ æſtimatio illorũ de pecunia nũc cur rente,& eſt caſus in c.olim.& c.cum canonicis, ex̃ de cenſib. ita no.Bar.& melius,ꝗ hic in l.Paulus.ĩ. de ſolu. Item ſi eſſet obligatus in gñe,tunc ĩ gñe generaliſſimo, vt ad hominem, & idem quod in quãtitatẽ,aut ſubalterno,vt ad vnum de ſer- uis ſuis, & tunc aut per eum aliqui,non omnes, & idem, vt non liberetur,aut omnes,& tunc liberatur,quia perit totum genus,ut in l.ratione.§.incertæ ad le.fal.& ĩ.loc.l.in naue, ſed quare nõ ſic,quãdo teneris ad certos groſſos Floren. & totũ illud corpus perit? Reſpondeo, ꝙ ſuccedit alio loco eius.ſ. alia moneta, quæ fingitur eadem pp omnimodam ſimilitu- dinem,non ſic in ſeruis. Poſſet tamen dici,ꝙ alii ſubrogaren tur loco illorum, idem eſſet dicendum, ꝙ debeatur vnus de ſubrogatis.argu.de cond.& dem.l.filiæ. §.a Titia, & de dona. inter vi.& vxo.l.ſi donatæ.§.ſi ſponſus. ¶†Item ſi obligatio
10 non eſſet ſimplex, ſed alternatiua, per interitum vnus ante moram non liberaretur,ſed remanet obligatus in alia re,qđ tñ plene dic,vt habetur in l. Stychus.in prin.de ſol. per prædi-
11 cta remanet expedita glo. ſuppleta. ¶ † Circa vero glo. 2.in qõ.quam format,an ſit diſtinguendũ,ſi fuiſſet eodem modo peritura penes actorem,vel non quando debitor fuit in mo- ra?Bar.tenet,ꝙ non,& ſic tenet opi.Io.per rationem,qa mo roſus,& fur æqparant̃,vt in l.inter ſtipulãtẽ.§.pe. ſeu fi.de ver. ob.ſed in fure non diſtinguuntur,vt ſ̃.de vi,& vi arm. l j.§.re- ctiſſime,breuiter pro opi.Mar.videtur caſus in l.quã ipſe alle gat.ĩ.depo.l.ſi plures.§.fi.nec eſt bona rñſio gl.& dic,ꝙ ibi ha bebat iuſtam cãm litigandi,quia ſi hoc eſſet, non fuiſſet ɔ̃ſti- tutus in mora p lit.conte. vt l.ſi quis ſolutioni.ĩ.de vſu.& ſic indiſtincte non tenet̃ de interitu.cuius ɔ̃riũ ibi innuit̃,ſi non fuiſſet eodem modo peritura,& ideo alias repetendo hanc.l. diſtinguebã,ꝙ aut ɔſtat,qđ eodem mõ fuiſſet peritura penes actorẽ,qa non erat venditurus,& tunc locũ hẽt opi. Mar. vt liberet̃ debitor,licet fuerit in mora per d.l.ſi plures.§.fi.quam limitat̃ iſta l.& hoc ſuadet æquitas,vt non noceat ſibi mora, poſtquã creditori diligẽtia nõ profuiſſet,ar.ĩ.qs or.in bo.poſ. ſer.l.fi.§.pe.aut ɔ̃ſtat,ꝙ nõ erat peritura, quia erat venditur', & tunc habeat locum iſta l. vt noceat mora ex quo diligen- tia pfuiſſet actori,aut eſt dubiũ,& tũc ſit diſtinguendũ inter actiones reales in quib. præſumit̃ p reo,ſi fuit a principio bo næfidei,vt non teneat̃,vel p̃ſumat̃,& eodẽ mõ fuiſſet peritu ra.per l.itẽ ſi verberatũ.ſ̃.de rei ven. ĩ fi.& actiones pſonales, in quib.p̃ſumitur ɔ̃ reum,ꝙ pro actore, ꝙ eodem modo nõ fuiſſet peritura,per l.cũ res.§.fin.de leg.j.Rõ diuerſitatis,quia primo caſu competit actio ɔ̃ nõ obligatũ, & qa erat bonæfi dei a prin.& ſic mitius agitur cum eo,ꝗ ſcđo caſu.vbi agitur ɔ̃ obligatũ,& qui reputat̃ malæfidei, ſi ɔueniat̃ ex facto ſuo. Si aũt ex facto defuncti, tũc antequã ſit certificat' de debito, non nocet ei mora,p l.ſi qs inficiatus.ĩ.dep. & ſic liberet̃, & hæc in actionib.perſonalib. deſcendentib. ex ɔ̃ctib.vel quaſi, ſed in deſcendentib. ex delicto, vel quaſi diſtinctio illa nõ eſt adhibenda ſecũdũ omnes per dict.l.j.§.ſi plures,de vi & vi ar.
12 ¶ † Circa tertiam glo.aduerte ad duos paſſus. Primus eſt,an difficultas ſoluendi impediat quem obligari,conueniri,& ɔ- demnari. Aut q̃ritur,an impediat eũ ĩ mora ɔ̃ſtitui.Primo ca ſu,aut difficultas nõ fuit exp̃ſſa in ɔ̃ctu,& non impedit.Vñ ſi pmittis mihi mille,cũ non habeas,& difficile ſit nihilomin' mihi obligaris, & eodẽ mõ ſi Stychum qui eſt abſens,& cũ difficultate põt haberi? aut fuit ſpecifica, qa promiſiſti dare hodie cum non poſſis intra annũ,& tunc aut loquimur in ɔ̃ ctibus bonæfidei,& remouet̃ difficultas,& cõcedit̃ tp̃s neceſ ſariũ,& ſic nõ vitiat̃ ɔ̃ctus,vt ĩ.loc.l.inſulam.§.j.& idẽ in ha- bentib.inſtar bonæfidei,vt ĩ.de lega.j.l.ſi mihi,& tibi.§.ſi quis ſeruũ,aut in ɔ̃ctib.ſtricti iuris,& tũc vitiat̃ ɔ̃ctus,vt ĩ.đ eo, qđ
13 certo loco.l.vtiq;.§.ſi quis ita.in fi.† Scđo caſu an impediat in mora conſtitui,aut loquimur in obligationib.facti,& impe- dit,vt ĩ.ad l.Rhod.de Ia.l.ſi vehẽda.§.idẽ iuris:aut in oblõni-
d bus dandi,& tunc aut ſuperuenit difficultas[d] poſt obligatio- nem ɔ̃ctã ſine dolo,& culpa lata debitoris,& impedit̃ in mo ra ɔ̃ſtitui, ut hac lege, ꝗ vr̃ intelligenda,ſi fuit in culpa leui, vel

ADDITIONES.

a ¶ Oſtenſione inſtrumenti. Adde Imo.& quæ ibi Doc.in cle. cauſam.de appel. quod voluit Anch,conſi.361.hic alle.per d.Iaſ. cui adde quod pulchre voluit Rom.conſi.8.

b Secus.Hæc regula adeo ampliatur,ut ſufficiat probare mortem,& non qualita tem mortis,an caſu vel culpa, niſi eſſet talis,qui teneretur ad cuſtodiam,vt car ceris,vel ouilis,vel paſtor,quibus non ſufficit ſola probatio mortis, ſecundum Ale.conſi.229.

c ¶ Perderetur. Limita vt in l.nulli.C.de eroga.mil.an.quod pro ſing.poſuit Ro. ſing.ſuis.col.11.

d ¶ Difficultas,quando impediat moram conſtitui.

vel leuiſſima tranſportando rem ad alium locum, dummõ non ſit in dolo, Aut illa difficultas ſuberat tpe ɔ̃ctæ oblĩonis, quia promiſiſti Stichũ, qui erat tpe oblĩonis in lõginquis partibus, poſtea inter paucos dies interuallo, cũ non poſſis ſoluere, & tunc aut promiſiſti ad certum terminũ, & elapſo tpe non potes ſoluere, & tũc cõſtitueris in mora, qa videris aſſeruiſſe te poſſe intra terminũ ſoluere, ad quod bñ facit, qđ no. Inn. in c. P. & G. de officio dele. aut promiſiſti ſimplr, & tunc aut expreſſiſti locũ, puta promitto tibi Stichũ, qui eſt in tali loco, tunc vř actũ, vt deť tñ tps intra quod poſſit haberi, arg. l. continuus. §. cũ ita, de verb. obl. & in l. ſi teſtõ. §. j. de fideiuſſ. aut promiſiſti ſimplr, & tunc Gul. de Cu. vř dicere, ꝙ difficultas te non excuſet, & imputetur tibi, qa ꝓmittendo videris aſſeruiſſe ſoluere, qñcunq; Bar. ɔ̃ per l. cũ ſeruus. de leg. j. ꝑ quo vř caſus expreſſior de ac. emp. l. fin. Sed mihi vř diſtinguendũ,
a ꝙ aut difficultas[a] erat nota creditori, & hẽat locum opi. Bart, quia non decipitur, poſtq̃ ſciebat de facili non poſſe ſolui, & ſic vř tacite aſſenſiſſe, ꝙ habeat ꝑs congruum. Aut non erat ſibi nota, quia credebat eſſe apud promiſſorem, & tunc hẽat locum opi. Gul. ne creditor remaneat deceptus ex temeraria promiſſione debitoris, cum ſciebat ſe de facili nõ poſſe ſoluere, & promiſit tanq̃ ſi poſſet, ad quod ĵ. de exercito. l. j. §. magiſtra. ibi alioquin ɔ̃hentes decipientur, & de inſt. l. ſed pupillus. §. ſed ſi alias, & hæc in oblĩone certæ ſpeciei, ſed in obligatione quantitatis. Bar. indiſtincte dicit difficultatem non excuſare mora, ſicut nõ excuſat ab obligatione, quod non placet, quia non eſt bona æquiparatio, & patet ex iſta gl. Itẽ vř expſſe loqui contra tex. in l. rõ. §. ſi per venditorem. ver. mora ãt. ĵ. de act. empt. vbi erat obligatus in gñe, tñ nõ conſtituitur in
14 mora, niſi vbi ceſſat difficultas. ¶ †Præterea video, ꝙ debitori quantitatis etiam condemnato conceditur quadrimeſtre, vt C. de vſu. rei iudi. l. fin. nec cogitur ꝑcipitare, & res ſuas diſtrahere, vt l. diuortio. ŝ. de neg. geſt. & iõ melius diſtingue, ꝙ aut creditor ſemel fuit in mora recipiendi, cum ſibi offerretur, & ipſe poſtea interpellat debitorem tempore, quo eſt ſibi difficile ſoluere, quia pecuniam in aliam cauſam conuerterat, & tunc non conſtituit eum in mora, vt eſt tex. cum glo. ordinaria ſingularis. ĵ. de act. emp. l. ſi emptorem. §. j. in fi. cum glo. fi. & colligitur. ŝ. de peric. & com. rei ven. l. illud. §. fin. in fi. in ver. cum oĩa integra eſſent &c. & no. expreſſe in Spec. de [illegible] §. fi. ver. pone igitur. Aut creditor nunquam fuit in mora, & tunc diſtingue eo modo, quo ŝ. dixi. in obligatione ſpeciei, ꝙ aut creditori nota erat difficultas præſtationis, & non conſtituit eum in mora per interpellationem, quia non debet ire cum ſacco paratus, ſed expectatur aliq̃ tps poſt interpellationem, ꝙ illam potuerit pecuniam cõgregare ſm qualitatem perſonæ, arg. eius, quod dicimus in l. quod dicamus. ĵ. de ſolu. aut non
5 erat ſibi nota, & †tunc conſtituit tranſacto tñ modico tpe, puta. x. dierum, iuxta not. in d. l. quod dicimus, & in l. ita ſtipulatus, de ver. obl. per Bart. quod tempus datus miſerationis gratia, ſicut in conſtituto. ut l. promiſſor. §. fi. de conſt. pec. cætera circa iſtum articulum vide per Bart. in d. l. ɔ̃tinuus. §. illud. e. ti.

ADDITIO.

a ¶Difficultas. An difficultas impediat moram committi, vide per Soc. conſ. inci. D. labia mea aperiat, præſens conſultatio. per Sig. de Homo. conſi. 121. & 197. & an difficile, & impoſsibile pariſicentur, & in quantum D. Iaſ. hic ponit, ꝙ ſufficit vnica interpellatio, & ꝙ vbi eſt iuſta, non eſt neceſſaria interpellatio no. quod contrarium voluit Soc. conſi. inc. D. labia. primus conſultationis art. tñ impreſſus adhuc nõ eſt, & in quãtũ tãgit an debitor, qui negauit debitũ, excuſeť a mora pp difficultatẽ rõne negationis. Adde vt per Lu. Rom. conſi. 59. in fin.

LEX VI.

1 *Certum in obligatione dicitur eſſe illud, quod debetur, quãdo eſt certum, quo ad ſubſtantiam, qualitatem, & quantitatem.*

1 CErtum eſt. †Tunc dicitur eſſe certum in obligatione, qñ illud, quod debetur, eſt certum, quo ad ſubſtantiam, qualitatẽ, & quantitatem. h. d. tex. cum gl. hoc declara, ut plenius habetur in l. ſtipulationum, cum tota. l. ſeq. ĵ. de ver. obl. quæ incipit, vbi autem, &c.

LEX VII.

1 *Mutui datio poteſt ſuſpendi in euentum conditionis expreſſe, vel tacitè.*
2 *Dominium poteſt transferri ſub conditione.*
3 *Vſucapiendi condictio non transfertur ex cauſa habili, quæ ſperatur ſubſiſtere, ſed bene ex titulo pro ſuo.*
4 *Dominium rei legatæ purè tranſit in legatarium poſt aditam hæreditatem.*
5 *Hæres ſi mutuat pecuniam in ſpecie alteri legatam, & legatarius repudiet legatum, reconciliatur mutuum ab adita hæreditate, & quid ſi legatum acceptatur.*
6 *Dominium quando acquiritur alicui ignoranti ſine facto ſuo, non dicitur perfectè acquiri.*
7 *Actio acquiſita alicui ignoranti ſine facto alterius, ſi poſtea repudiatur, fingitur nunquam fuiſſe acquiſita.*

1 OMnia quæ †Mutui datio poteſt ſuſpẽdi in euentum conditionis expreſſe, vel tacite, hoc dicit cum l. ſeq. & primo ponitur dictum in hac l. poſtea exemplificatur in l. ſeq. in princ. in conditione expreſſa, poſtea in §. j. de conditio-
2 ne tacita. ¶ †No. in l. proinde. in prin. ꝙ dñium poteſt transferri ſub conditione, ad hoc ĵ. de ſol. l. ſi ſub conditione. & facit ŝ. eo. l. ſi quis etiam. in prin. In dubio autem qui tendit ex cauſa habili ad tranſlationẽ dominij, poſito ꝙ illa cauſa adhuc non ſubſiſtat, ſed ſperatur ſubſiſtere, vt quia eſt cõditionalis, transfert dominium, vt eſt caſus no. in l. dotis fructus, in fi. cũ.
3 l. ſeq. ĵ. de iu. do. †ſed vſucapiendi condictio ex illa cauſa non transfertur, ſed bene transfertur ex tit. pro ſuo, vt in l. j. ĵ. pro dote, & quod no. in l. æſtimata. eo. tit. per Bar. in l. contractus.
4 C. de fid. inſtr. per gl. ¶ †Item no. §. j. ꝙ dominium rei legatæ pure non eſt apud hæredem poſt aditam hæreditatem, ſed eſt
5 apud legatarium. †Et ideo ſi hæres mutuat pecuniam in ſpecie alteri legatam non transfert dominium, ſed pendet ex futuro euentu, quia ſi legatarius legatum repudiat, fingitur res
a nunquam fuiſſe ſua, ſed[a] hæredis ab adita hæreditate, & tunc reconciliatur mutuum. Si vero acceptatur, tunc mutuum nõ perficitur, niſi conſumptione ſecuta, & ſic dẽt intelligi. qñ fuit legata in ſpecie. Si autem in gñe, nõ transfertur dominium
6 in legatarium, nec haberet locum, quod hic dicitur. †Allegatur ſemper iſte text. ꝙ quando dominium acquiritur alicui
7 ignoranti ſine facto ſuo, nõ dicitur perfecte acquiri. †Ex quo ſequitur, ꝙ ſi poſtea repudiatur, ſibi fingitur nunquam fuiſſe acquiſitum. non ſic, ſi acquireretur facto ſuo etiam volenti, quia nuda voluntate a ſe non abdicaret, ut l. ſi quis vi. §. differentia. de acq. poſ. Et ex prædictis declaratur quid iuris in caſu l. ſequentis, in §. ſi nummos, & idem in actione, quæ ex facto
b alterius alteri ignoranti[b] acquiritur, ut notatur per Bart. in l. Pomponius. la j. ŝ. de neg. geſt.

ADDITIONES.

a Sed hæredis. Et in hoc, quod dominium legati a legatario repudiati, remanſiſſe apud hæredem dicatur, ex quo hæreditatem adiuit, vide egregie hic per alleg. in l. ſeq. & in l. ſeruum filij. §. 1. de leg. 1. & hic per Bar. Soc. & Fran. Are.

b Ignorãti. An aũt perſonalis actio ignorãti ex alterius facto acquiri poſsit, vide per Bar. in l. poſſeſsio. §. eſt poſt. ff. de acqui. poſ. & quid in negociorum geſtore vide eundem Bar. in l. qui mihi. de don. & Abb. in c. accedens, ad finem, de pb.

LEX IX.

1 *Certi condictio competit quandocunque in obligatione eſt aliquid certum, dummodo actio ſit pura.*
2 *In fideicommiſſarium transferuntur vtiles obligationes, actiuè, & paſſiue*
3 *Differentia inter cauſam. & obligationem.*
4 *Certi condictio dicitur actio natiua, quando cum eadem actione concurrit, & ſemper eſt eiuſdem qualitatis, & naturæ. cuius eſt actio ſpecialis, cũ qua concurrit.*
5 *Contractus dicitur certus, quando ex ipſa conceptione apparet iure manifeſto, quòd debetur certum, & ſic nec poteſt ex poteſtate debitoris variare, vel rei natura.*
6 *Quando deficit alterum iſtorum, dicitur contractus continere incertum.*
7 *Ante diem, vel condictionem poteſt agi.*
8 *Certi condictio competit ad intereſſe cum veniat certificandum per probationes & ſententiam.*
9 *Quod ſit vna certi condictio, & generalis tantum*
10 *Certi condictio, & quando intentatur, debet in libello fieri mẽtio de cauſa remota.*
11 *Certi condictio fuit introducta tam ex cauſa neceſſitatis, quam vtilitatis.*
12 *Quando datur loco actionis prætoriæ temporalis, etiam ipſa erit temporalis.*
13 *Rei vendicatio, quæ eſt ciuilis, ſi competit pro re mobili, quæ tenetur titulo, & bonafide, tollitur triennio.*
14 *Certi condictio generalis non creſcit per inficiationem, ſicut actio ſpecialis cuius loco datur.*
15 *Actio ſubrogata loco alterius ſapit illius naturam originalem.*
16 *Si actio ſtricti iuris ſubrogatur loco actionis bonæfidei, aſſumit eius naturam, vt poſt moram debeantur fructus, & vſuræ.*
17 *Certi condictio eſt actio perſonalis, et competit pro obligatione dãdi.*
18 *Non autem pro obligatione rem tradi. nec pro obligatione rem reſtitui.*
19 *Venditor non tenetur ad dandum, ſed ſolum ad tradendum, licet tradendo transferat dominium.*
20 *Stipulatio facti producit vnam actionem ex ſtipulatu ad ipſum factum, et in quibus caſibus poſſit agi preciſe ad factum remiſſiue.*
21 *Item producit aliam actionem ſecundariam ex certi condictione ad intereſſe poſt moram.*
22 *In certi condictione admittitur libellus incertus, in quo petam te condemnari ad intereſſe, licet quantitatem non exprimam.*
23 *Quod tunc quantum ad media iudicii debeat probari certa quantitas.*
24 *Iudex ſi condemnat te ad intereſſe non ſpecificando certam quantitatem, non valet ſententia*
25 *Sententia fata ſuper acceſſoriis, vt expenſis, vel fructibus, ſine certa quãtitate valet.*
26 *Certi condictio non competit pro facto mero, quia ſemper eſt incertum.*

Certi

1 CErti condictio. †Certi condõ competit quandocunque in
obligatione, & aliquid certum eſt, quacunque cã
illa obligatio deſcendat.ſ.ex contractu, vel quaſi,
ex delicto, vel quaſi, vel ex variis figuris cauſarũ, & qualiſcũq;
ſit illa actio directa, vel vtilis, ciuilis, vel p̄toria, dũmodo ſit pu
ra, ſed ſi in diem, vel ſub conditione, vel ante diem, vel cõdi.
tionis euentum, talis actio intentari non poteſt. hoc dicit vſ-
que ad §. quoniam ergo. diuide in quatuor. Nam primo po-
nit vnũ dictum vſque ibi, (dummodo.) Secundo illud limitat̃
vſq; ibi (competit.) Tertio exemplicat̃ trib. modis.ſ.quando
obligatio orit̃ ex quaſi cõtractu, vt in obligatione, & in actio
ne ex teſtamento, quæ oritur ex quaſi contractu aditionis. Se-
cundo quando ex delicto, vt ex damno dato, pro quo com-
petit actio l. Aquil. ad intereſſe, & etiam certi condõ vna cum
illa. Vel ex furto, pro quo competit conditio furtiua ad rem,
& actio furtiua ad pœnam dupli. vel quadrupli. & etiam cer-
2 ti cõdictio vna cum illis. †Item tertio exemplificat in obliga-
tione vtili, vt de illa quæ fideicommiſſario vniuerſali poſt re-
ſtitutam hæreditatem debetur a debitorib. hæreditariis. nam
directæ penes hæredes remanent, vtiles, actiuæ, & paſſiuæ in fi
deicommiſſarium transferuntur. l. j. in prin. ȷ̃. ad Treb. & hoc
vſq; ibi, (ſiue autem. Tertio illud dictum extendit, vt habeat
locum, non ſolum quando quis eſt obligatus ſuo nomine. i.
pro ſe, ſed etiam ſi alieno. i. pro alio. & ad alterius vtilitatem,
vt fideiuſſor, vel procurator, & incipit hic tractare de tertia
3 parte rub. quia de prima, & ſecunda tractatum eſt s̃. ¶ †No. in
prima dñiam inter cauſam, & obligationem, & ſumitur hic
cauſa pro cauſa remota, & mediata, vt eſt ꝯtractus, vel quaſi,
& delictum, vel quaſi, & obligatio eſt cauſa proxima, & im-
mediata, ex qua oritur actio, vt in l. licet. §. ea obligatio. ſupra
de procur. & ſic non eſt hic inculcatio verborum, & per hoc
4 eſt expedita gl. 2. circa princ. quæ multum in hoc laborat. †Ex
hoc ſequitur aliud, ꝙ iſta certi conditio dicitur actio natiua,
non datiua, quia oritur ex materia præiacenti. ſ. ex obligatio-
ne quæ colligitur hic iuncta. l. iuriſgentium poſt. princ. ibi, &
idem puto in l. fin. s̃. de pac. quod eſt verum, qñ cõcurrit cum
actione natiua. Sed certè poteſt ẽt concurrere cum datiua, &
tunc ſimiliter erit datiua, quia ſemper eſt eiuſdem qualitatis,
& naturæ, cuius eſt actio ſpecialis cum qua concurrit, vt not.
5 gl. 2. circa fi. ¶ †Tertio no. ꝙ eſt dare contractũ certum & in-
certum, & dicunt Doct. & tunc dicitur certus, quando ex ip-
ſa conceptione apparet iure manifeſto, & debetur certum,
nec eſt variabilis ex p̄tãte debitoris, alias rei natura ſm Iac. de
6 Arc. & Bar. †vt ſi debes mihi decem, vel Stichum. ſed quando
deficit alterum iſtorum. dr̃ incertum, vt ſi debes mihi factum
futurum. nam id, qđ nõ eſt in rerum nã, nõ eſt certum in ſub
ſtantia, & ꝑ ꝯñs nec in qualitate, nec in quantitate. Itẽ ſi pro-
miſiſti mihi partum ancillæ naſciturum, vel fructus futuros
eadẽ rõne, vt in l. vbi autẽ. de verb. obl. & ſic patet, ꝙ ex ipſius
conceptione non apparet iure manifeſto, ꝙ debeat̃ certum,
poſtq̃ ſubſtantia quæ non eſt certa. Item ſi eſſet certa, tamen
obligatio erat variabilis, vt in obligatione alternatiua in qua
eſt electio debitoris, q p̄t variare. l. eum qui certarum, in fi. de
verb. obl. ideo dr̃ ꝯtus incertus, & obli. vt d. l. vbi aũt. §. q illud.
Itẽ no. ꝙ ex ꝯctu incerto p̄t peti certũ, & hoc contingit in eo,
q eſt obligatus ad partũ ancillæ naſciturũ poſtq̃ natus eſt, vel
ad fructus futuros poſtq̃ nati ſunt, licet gl. ſuper verbo. (ex cer
7 to) ponat alia exẽpla. ¶ †Ex ſecunda parte no. ꝙ ante diem
vel conditionem non põt agi, & ſic actio non eſt nata, alias
dicetur poſſe agi, licet male ageretur, vt in l. j. circa fi. ȷ̃. qñ di.
vſufr. leg. ced. de hoc articulo dic. plene ꝑ Bar. in l. ita ſtipula-
tus. de ver. obl. & adde, quod ipſe no. in l. exceptio. C. de prob.
8 ¶ †Et ex tertia parte not. dũ dicit ex l. Aquil. hic expreſſis pro
opi. glo. & Doc. ꝙ intereſſe licet ſit incertum, competit tñ cer
ti cõdictio, quia venit certificãdũ probationes, & per ſñiam,
vt hic habetur in gl. illa ſuper illo verb. (ex certo) quia actio. l.
9 Aquiliȩ datur ad intereſſe. ¶ †In gl. j. intellige duo. Primo, ꝙ
hæc actio dr̃ gñaliſſima, quia comprehẽdit alias gñales, vt eſt
cõdõ triticaria, & ſine cã, & actio in factum, licet illæ alio re-
ſpectu ſint magis gñales, q̃ iſta, & ſic ſe hẽant, vt excedẽtia, &
exceſſa ſm gl. q̃ in illis verbis ſemper allegatur. ¶ Scđo collige
ex glo. ꝙ ex mutuo orit̃ ſpãlis certi condõ, cum qua concur-
rit iſta gñalis. idẽ tenet gl. s̃. e. l. certum. in j. glo. & ẽt in rub. oẽs
quaſi Doc. tenẽt contrariũ. excepto Bart. quia ſic iſta eſſet ſu-
perflua, & quia non reperitur iure cautum. Item per tex. in §.
ſeq. vbi dr̃, ꝙ ex mutuo datur certi condictio de qua hic, &
quia in vtraq; concluderet̃ per illud medium concludendi,
ergo non ſunt diuerſæ, ſed ædem, & poſtq̃ habent idem no-
men, nõ dẽt eſſe diuerſitas in ſubſtãtia ar. l. ſi idem. C. de condi.
Bar. ſuſtinet gl. primo per tet. Inſt. qui. mo. recon. ob. vbi dr̃, ꝙ
ex mutuo orit̃ actio, quæ dr̃ certi conditio. ſed facilè p̄t rñ le-
ri, ꝙ loquitur de iſta generali, prout dicitur in §. ſeq. Item fun
dat ſem ꝯ ſe in l. j. ȷ̃. de tritica. vbi dr̃, ꝙ ex illa parte edicti ſi cer.
peta. i. mutuum, oritur actio. certe poteſt reſponderi eodem
modo. Item mouetur, quia ex quo ſunt proditæ ſpeciales con
ditiones in quaſi contractibus, patet ȷ̃. de condit. ob cauſam.
& de cond. inde. fortius debet eſſe prodita ex iſto caſu ſolen-
ni, & frequenti contractu. Sed ad hoc reſponderi poteſt, ꝙ nõ
eſt noſtrum l. extendere, & ſi hoc eſſet verum, inciperet rubri
ca. De certi condictione ex mutuo, ſicut incipiunt illæ, & ſic
denominantur illi tit. ab illa cõdõne, ſed hic non fit denomi
natio a certi condõne, ſed ab ipſo facto, dum dicit, ſi certum
peta. & ſic dat intelligere, ꝙ non detur ſpecialis, ideo ſubiicit
de generali. Nã ſic videmus in cõdõne incerti gñali, de qua
incidenter fit mentio. in l. ſed, & ſi me putem §. cum inter. de
condic. ind. nec eſt dare ſpecialẽ condictionem incerti, iõ iſta
gñalis non habet ſpecialem tractatum, vel rubricã, ſed de ip-
ſa incidenter fit mentio. Ibi in eod. mo. fit in iſta cõdõne certi
de qua incidenter fit mentio in iſto tit. nec habet per ſe tit. ſpe
cialem. Addit Bar. ꝙ non eſt verum, ꝙ concludatur per illud
mendium in vtraq;. Nam immo in ſpeciali concluditur per
medium primæ cauſæ, puta quia mutuaui, ſed in gñali cõclu
ditur per hoc mediũ, qa certũ. Neutrum dictum placet. Nam
in prima non concluditur per hoc medium. quia certum, qđ
dr̃ certi condõ ſpecialis, haberetur. n. concludi per idem me-
diũ, poſtq̃ hñt idem nomen. Item ſi dicamus in gñali conclu
di per hoc medium, quia certum vr̃, quod oriatur, & certum
debetur. Præterea quid expedit dicere, debes mihi centum, &
quia iſta ſunt certa, peto te condemnari ad hoc, vt videatur
propoſita hęc actio cum ex prima pronũciatione appareret
certitudo, & verbis ſuperfluis non eſt vtendũ in libellis, vt in
l. fi. §. in refutatoriis. C. de temp. app. & tamen videtur illud re-
quirere. ¶ Vltimo reducendo ad vtilitatem dicit ipſe tenendo
hanc opinionem, ꝙ ſequitur iſte effectus, ꝙ ſi egi contra te
ad centum, quæ mutuaui, & dixi, quia certa eſt quantitas, pe-
tij ſimpliciter te condemnari, & ſic videor intentaſſe ſpãlem,
quia non cõcluſi per mediũ, certe ſi poſtea renuncio actioni
intentatæ remanente cã, perdo illã, ſed potero intentare gña-
lem, cui non renunciaui. Sed ſi non eſſet, niſi vna, non ſuper-
10 eſſet mihi aliqua alio actio. †Breuiter illud vr̃ non bñ[a] dictũ,
a quia poſito, ꝙ eſſent duȩ, ut ipſe dicit, tñ ex eadẽ obligatione,
& ſic vna electa ſtatim altera eſt perempta. ar. l. quod in hr̃dẽ.
§. eligere. de tribu. & l. j. §. de tutela. de tute. & ra. diſ. & ſic ẽt añ
renunciationem. & contra Bar. fortiter facit tex. in l. duob. §.
exceptio. de iureiu. vbi ſi fuit intẽtata ſpecialis ſuper illo fuit,
& ſic fuit perdita, & non poteſt actor currere ad iſtam certã
cõdõnem gñalẽ, ut ibi hr̃ in fine. Poſtq̃ ergo nullus effectus,
vel utilitas ſit altercare ex hac pluralitate, melius eſt dicere, ꝙ
nõ ſit, niſi vna, ſm ꝙ oẽs tenere vñr per rõnes, vt s̃. dixi, & hoc
11 placet. ¶ †In gl. 2. mouentur quinq; qõnes. Prima quæ ſit dñia
inter cauſam, & obligationem, & ponit plures opiniones, te-
ne ultimam, ut dixi ſuper tex. Secunda, an qñ iſta actio inten-
tatur, ſit necaſſe facere mentionem de cauſa remota? gl. quod
ſic. Guli. de Cu. tenuit contrarium, ꝙ ſufficit dicere, ꝙ eſt mi-
hi obligatus in centum quæ ſunt certa. tu tene glo. ꝙ per hoc
aduerſarius non redderetur certus, an velit cedere, vel conten
12 dere. ¶ †Tertio quæritur ad quid fuit introducta hæc actio,
cum ſufficiant ſpeciales? Glo. ꝙ tam ex cauſa neceſſitatis, quã
vtilitatis, quia eſt dare interdum caſus, in quibus non compe-
tit ſpecialis, vt cum ſtipulor factum, non datur pro intereſſe,
pro quo non poteſt dici, ꝙ detur ſpecialis ex ſtipulatione, q a
non fuit illud ſtipulatus. Certe ſi eſſet dare ſpecialem ex ſtipu
latione, quando ſtipularetur decem prout Bar. tenet, quomo
do ex mutuo hoc caſu etiam daretur ſpecialis, quia qui ſtipu
b latur factum, cenſetur ẽr ſtipulatus intereſſe, [b] ſi non fiat. l. ſti-
pulationes non diuiduntur. §. Celſus. de verb. obl. dic ergo, ꝙ
ſiue fuerim ſtipulatus aliquid certum, ſiue factum, non eſt da
re ſpecialẽ ex ſtipulatione, ſicut nec ex mutuo. nam iſta actio
fuit neceſſaria. Bar. dicit, ꝙ iſta nunq̃ fuit neceſſaria, quia nun
quam datur, niſi cum ſpecialis competit, & probatur per iſtũ
tex. in prin. dum dicit (ex quo certum petitur.) quod non pla
cet, quia ſic expediret exponere, petitur. i. peti põt, quod eſt de
ſtruere literam, & ſonaret in ius. Sed tu tene tex. prout iacet,
& ſonat in factum. Subeſt etiam cauſa vtilitatis, circa quam
dic, ut in glo. ¶ Quarto quæritur, qñ datur loco actionis præ-
toriæ temporalis, an etiam ipſa erit temporalis? dic, ꝙ ſic, vt
in glo. nec ob. ꝙ iſta ſit ciuilis, & ſic debet eſſe perpetua, vt in
l. ſecunda. C. de conſtitu. pecu. quia hoc verum eſt naturaliter,
13 ſed ex accidenti efficitur temporalis. †ſicut rei vẽdicatio, quæ
eſt ciuilis, & tamen ſi competit pro re immobili, quæ tenetur
titulo, & bonafide, durat triennio ſm Petr. & Bart. D. Raph.
dicit

ADDITIONES.

a Non benè. Iaſon ſaluat Bar. & dicit, ꝙ optime loquitur hic. vide per ipſum.
b Intereſſe. Ideo licet incertum ſit in obligatione, certum tamen venit in ſenten-
tia. Adde l. ſi quis ab ali. §. j. ff. de re iudic.

dicit, ꝙ pōt dici eam tunc eſſe prætoriam,quaſi prætor eam
attrahat ad ſuas actiones,ſicut videmus in bonorũ poſſeſſo-
ria hæred.peta.vt ſ.de poſſ.hær.pet.l.i.quod ſatis placet, & ſic
14 contrarium non obſt.¶ † Vltimo q̄rit̃,an creſcat per inficia
tionem ſicut ſpālis,cuius loco dat̃.gl.ꝙ nō,quam no. & tene
mēti,quia allegatur ad declarationem illius regulæ, quæ eſt,
15 † ꝙ actio ſubrogata [a] loco alterius ſapit illius naturā. nam
a verum eſt de originali,non de accidentali,vt in hac glo.quæ
per omnes tenetur,quod ar.vide per Bar. in l.j.§.ne autem.ſ.
ſi quis teſt.li.eſſe iuſ.ſuc.& per hanc gloſſ.determinat Bartol.
quod cum iſta actio ſit ſtricti iuris, quia non numeratur in
contractibus bonæfidei,vt inſti.de actio. §. actionum.ſi con-
currat cum actione bonæfidei,non propterea veniunt vſuræ
ex mora,vel etiam fructus,cũ veniāt ex accidēti propter mo-
16 ram,& in hoc non ſumit naturam illius.† Sed in cōtrarium
facit quia videtur eſſe bonæfidei, ſicut illa cum iſta ſit de ori
ginali natura,& ſic eam debet aſſumere, ſicut in præcedenti
quęſtione.Item contra Bart. facit l.i.§.belliſſime.ſ.vt leg.no.
ca.vbi in ſtipulatione, q̄ de ſui natura eſt ſtricti iuris, ſi facta
eſt ſuper actione bonæfidei ex teſtō,veniunt acceſſiones fru
ctuum, & aliæ,q̄ veniunt in ipſa actione ex teſtō, & pro hoc
eſt l.ſi ſtipulati.ſ.de vſu.& hanc partem puto veriorem, nec
obſtat iſta.gl.nam aliud in acceſſionib.aliud in pęna,q̄ venit
pp negotiationem primæ,quia ſequũtur nãm principaliũ,
17 & eſt expedita gl.¶†Ex gl.ſeq.no.in effectu,ꝙ iſta actio com
petit,qñ in obligatione eſt rem dari, quia eſt actio pſonalis,
& datur ad dandum.Qñ vero eſt in oblōne factum merum,
non dat̃,quia oē factum futurum dr̃ incertum quantum ad
ſubſtantiā,quæ eſt in rerũ nã, & per ꝯñs quãtũ ad qualitatē,
& quantitatē,quia vbi non ſubeſt ſubſtãtia,non eſt qualitas,
18 vel accidens.vt ſ.eo.l.eius qui.ante ſi.¶†Secundo no.ex gl ꝙ
qñ in oblōne eſt rem tradi,vt in ꝯctu emptio.bene datur hęc
actio,quia licet ſit factũ,vt l.ſi rē tradi . & l. ſtipulationes nō
diuiduntur.de verb.obl.tñ dr̃ factũ non merum, eo q̄ ſi tra-
dēs eſt dñs,trãsfert dñium, & ſic participat cum oblone dan-
di.Subdit tñ gl.ꝙ ſi non tradit, condēnatur ad intereſſe.Cer-
te ſi hoc eſt verũ,eſt oblo variabilis ex ptãte debitoris, quia
pōt non tradere,vt ſoluat intereſſe,ergo non dr̃ cōtinere cer
tũ, ſicut, nec oblo alternatiua.vt l.vbi aũt.§.illud.de ver.ob.
igitur hæc actio nō pōt cōpetere, & hoc tenent quaſi oēs re
probando glo.Bal.ſuſtinet eã caſu,quo in libello pponerēt
hæc duo,ꝙ venditor ſit dñs, & ꝙ hēat facultatē rei tradēdę,
tũc.n.ex primo habet ſimilitudinē cum oblone dandi, & p
pter ſecundum non eſt variabilis, quia cogor præciſè trade-
re.vt no.in l.i.in prin.ſ.de act. emp.Sed altera iſtarũ deficiēte,
19 vel ambabus pcederet reprehēſio Doc. † Certe pp primũ ñ
pōt dici,ꝙ hēat mãm oblonis dãdi,quia licet vēditor ſit do
minus,nō ppea obligatus eſt ad dandũ, vel dñium transferē
dũ,& ad hoc agi pōt ſolum ad tradendum,licet tradēdo trãſ
ferat dñium,vt colliguntur ex l.ex empto.poſt pri.de act.em-
pt.nec ēt pp ſecundũ,ꝙ poſſit præciſè cōpelli ad tradēdum,
debet cōpetere hæc actio.nã ēt qñ in oblone eſt rem reſtitui,
ſi habet facultatē rei reſtituendæ, præciſè cogitur reſtituere,
& pōt res auferri manu militari, vt l.qui reſtituere. de rei vē.
& tñ proprie reſtituēdo,qñ ad hoc ꝯcta eſt obligatio,non cō
petit hæc actio, vt in vltima q.gl.quam tenent oēs. Melius er
go eſt tenere cum Doc.ꝙ nec pro obligatione rem tradi,nec
pro obligatione rem reſtitui, competit hæc actio cũ ꝯtineat
merum factũ de ſe,licet in ꝯñam veniat aliqñ dominii trãſ-
20 latio.¶†Ex ſeq.glo.no.ꝙ ſi ſtipulor factũ,duplex oritur obli-
gatio,vna primitiua ad ipſum factũ,& iſta eſt actio ex ſtipula
tu,non certi cōdōnis,& innuit gl.ꝙ poſſum agere pręciſè ad
factum,ſed nō eſt verum regulariter,quia liberatur præſtan-
do intereſſe. In caſibus tñ quibuſdam eſt verum , de quo dic
21 in l.ſtiplones non diuiduntur.de verb.obl. † Item oritur obli
gatio ſecundaria ad intereſſe poſt moram,quod eſt,ſi tranſi
uit tñ tempus,quo cōmode facere potuit,& non fecit,p iſta
bñ datur hæc actio ſm gl. probatur in hac l.dum loquitur d̃
l.Aquil.vt dixi ſup tex.nec ob.ꝙ eſt incertum.nam verum q̄
22 tum ad principium agēdi ſm gl.quã no.†quia hoc innuit,ꝙ
admittitur libellus incertus,in quo petã te cōdemnari ad in-
tereſſe,licet quantitatem nō exprimã,& probatur ſm Bart.ĩ
l.4.de inuti.ſtipu.quia ſaltem in rerum nã eſt certa quantitas,
& hoc ſufficit,ſicut admittetur libellus, ſi petam pecuniam,
b quam habes [b] in arca,quia eam promiſiſti. licet eam nō ſpe-
cificarem,q̄a certa eſt in rerum nã,vt l.vbi aũt . §.idem dica-
23 mus.de verb.ob.†quantum vero ad media iudicij, dicit gl.ꝙ
eſt certum,ꝙ debet probari certa quantitas.adde quod no.ĩ
l.i.§.ſi quis argentũ.ſ.depoſi.per gl.& ēt quantum ad finē,q̄a
iudex debet ferre certam ſententiam,vt inſti.de actio.§.cura
24 re.†Et ſic no.ex gl. ꝙ ſi iudex condemnaret ad intereſſe non
ſpecificando certam quantitatē,non valet ſnĩa. †ſecus ſuper
acceſſoriis,quia poteſt condēnare ad expēſas,vel fructus &c.
licet nō ſpecificet quãtitatē,magis.n.tolerat̃ incertitudo cir-
ca acceſſoria,q̄ circa principale, arg.ſ.de ꝯhen.emp.l.in em-
ptione.in prin.de act.emp.l.ſi quis fundum.& quod no. Inn.
25 de reſt.ſpo.l.cum ad ſedem.& Bald. ſi ſecũdo nup.mul.l.i.†fa
ctum vero merum ſemper eſt incertum.

ADDITIONES.

a ¶Subrogata. An ſubrogatum ſapiat naturam eius,in cuius locum ſubrogatur,vi
de per Sign.de Me.conſi.74.& conſi.inc.eleganter diſcuſſa.vbi concludit,ꝙ ex
rebus permutatis cum rebus dotal b.eccleſiæ,non debentur decimæ,ſicut non
deberentur ex ipſis bonis dotalibus.

b ¶Quam habet. Adde,an procedat libellus ſi peto , quicquid poſſides in tali lo
co.& videtur,ꝙ ſic,per hæc dicta.de quo vide per Ale.de Imo.in conſi.138.
in 2.uol. Fran.Cur.

---

1 *Stipulatio inutilis non impedit actionem oriri ex utili numeratione , nec ortam impedit remanere.*

2 *Numeras decem ex cauſa mutui ſi ex internallo ſtipulatur illa ſibi reddi,tollitur actio ex numeratione,quæ erat nata.*

3 *Vtile per inutile non vitiatur in ſeparabilibus.*

4 *Prodigus,cui bonis eſt interdictum,æquiparatur pupillo, nec poteſt obligari ſine auctoritate curatoris , & an ipſe prodigus,& pupillus obligentur naturaliter.*

5 *Quod non ſit dare certi condictionem ſpecialem.*

6 *Contractus non poteſt fieri re, & verbis, vt oriatur actio ex duplici materia,ſcilicet re, & verbis.*

7 *Statutum prohibens probationem fieri per teſtes,non habet locum quando ſit probatio per teſtes ſimul cum inſtrumento.*

8 *Sipulatio vtilis alteri facta impedit actionem oriri ex numeratione , & ortam tollit . & nu.10.*

9 *Stipulatio ſi fiat alteri ſuper re mea , ſeu traditione rei meæ , quæ durat mea, valet, & ei quæritur actio.ſ.vtilis.*

10 *Si numeraui nomine Titii, nec ſum ſtipulatus , acquiritur actio Titio ex numeratione,ſi vero ſtipulatus ſui Titio,ſibi acquiritur ex ſtipulatiõe.*

11 *Si numeratio facta eſt ſimpliciter, & incontinenti ſtipulatus ſui reddi Titio,videor nomine Titii numeraſſe.*

12 *Si uero ex internallo,cenſetur numeratio facta nomine mutuantis.*

13 *Stipulatio ſi præcedit numerationē,nunquã ex numeratione oritur actio.*

14 *Si numero nomine meo, & ſtipulor nomine meo,quando oriatur actio ex numeratione, vel ſtipulatione.*

15 *In contractib.quãdo ſtipulatio non impediat oriri actionem ex contractu.*

16 *Pupillus promittendo ſine tutoris auctoritate obligatur naturaliter, ſi factus eſt locupletior,ex qua obligatione naturali datur actio, & an obligetur etiam ciuiliter.*

17 *Quare teneatur ex numeratione tantum,ſi factus eſt locupletior , & non ex ſtipulatione.*

18 *Aditio hæreditatis facta per pupillum ſine tutoris auctoritate non valet, licet ſit opulenta.*

19 *Statutum ſi prohibet mulieres obligari ſine conſenſu conſanguineorum, etiam ſi obligantur ad illud,ad quod tenebantur efficaciter, non valet obligatio ſine ſolemnitate ſtatuti.*

20 *Si ſtipulor a pupillo ſine tutoris auctoritate illud,quod alius mihi ciuiliter, & naturaliter debet,inducitur nouatio per interuentum nouæ perſonæ,licet ſtipulatio ſit inutilis.*

21 *Confeſſio per chirographum debitoris non impedit oriri actionem ex vera numeratione, ſicut ſtipulatio.*

22 *Ex ficta cauſa non debet nouari vera.*

23 *Auget ex chirographo faciēdo de ipſo expreſſam mentionem in libello , ſi poſtea probaret de vera numeratione,debet ſuccumbere.*

24 *Petens a te centum in libello, quæ confeſſus fuiſti ab eo habuiſſe mutuo,et actũ eſt biennium,deinde produxit illud inſtrumentum cōfeſſionis, & de numeratione,ꝙ eam feceris,nihil dixit , debet ſuccumbere .*

25 *Confeſſio ſimplex ſine chirographo etiam poſt biennium, in mutuo,non inducit obligationem,nec parit actionem,ſed facit probationem .*

26 *Deducens in libello numerationem, poteſt eam probare per inſtrumentũ confeſſionis,licet contineat ſtipulationem inutilem.*

1 **§.Quoniam igitur.** †Inutilis ſtipulatio nō impedit actionē oriri ex uti-
li numeratione , nec orta impedit remanere, quod quatuor
probatur exemplis.h.d.vſque ad §.ſi nummos.Præmitte, qđ
ſi numero tibi decem ex cã mutui,& incontinenti ſtipulor il
la mihi reddi , non oritur actio ex numeratione, q̄ potius vr̃
facta cauſa implendæ ſtiplonis, q̄ vt pariat actionem de per
2 ſe,ſed oritur ex illa ſtiplone,& ſic dr̃ mutuum ciuile.†Si vero
ex interuallo ſtipulor , tunc orit̃ ex numeratione , ſed per ſti-
pulationē tollitur,& fingit̃ nō nata iure nouationis, vt ſ. de
noua.l.ſi ita.cum l.ſeq.hæc vera,ſi ſtipulatio fuit utilis, ſi aũt
inutilis,loquitur iſte §.& hr̃ pro non facta, & ſic oritur ex nu
meratione,& orta remanet,& non tollit̃,ac ſi ſtiplo nō inter
ueniſſet,cum ſint paria,non interuenire , & nō vtiliter inter-
uenire,vt l.i.§.q̄b. ſ.ꝙ cuiuſ.vniuer.nom.& in l.quoties.ſ.qui
ſatiſd.cog.probat̃ aũt per quatuor exempla,quæ pſit ĩtelligi.
tria, qñ ſtipulatio inutilis interuenit incontinenti , vt in pri-
mo,& tertio exemplo,& ſic probat̃ primum dictũ,ꝙ nō im
pedit oriri,qñ ex interuallo , vt in ſecundo, & quarto exem-

plo,&

3 pło,& ſic probat̃ ſm̃ dictũ,ꝙ non impedit remanere.¶†No.
a ergo hic illud gn̄ale,ꝙ vtile ꝑ inutile[a] non vitiat̃.Eſt verum,
qñ pñt ſeparari,alias ſecus,vt l.parui.ſ̃.de arbi.de hoc vid̃ ple
ne per gloſſ.in l.ſi ſponſus.§.generaliter,ĩ.de don.inter vir.&
vxo.& per Bart.in l.grece.§.illud.de fideiuſſ. allegat̃ iſte text.
4 in fi.ꝙ†ꝓdigus,cui bonis eſt interdictũ,ęquiparatur pupillo,
& ſicut pupillus non poteſt obligari ſine auctoritate tutoris,
ita nec prodigus ſine auctoritate curatoris.an aũt ipſe ꝓdig⁹
obligetur naturaliter,dic,vt l.is cui bonis.de verbo.obl.in pu
5 pillo vero dic,vt plene probatur ĩ.de noua.l.i.†Item bene fa
cit iſte tex.in princip.dum dicit hæc certi condõ,ꝙ poſtea di
cit per hanc,& ſic loquitur de crti conditione generali,de
qua in princi.l.& dicit eam ortam ex mutuo,ꝙ non ſit dare
6 aliam certi conditionem ſpecialem,vt ibi dixi.†¶In gloſſ.j.
[re,& verbis non poſſet contractus fieri,]vt oriatur actio ex
duplici materia,ſcilicet re,& verbis.Hoc enim nõ reperitur,
immo ſi interuenit res,& etiam verba incontinenti,oritur
ex verbis,nõ ex re,vt ſ̃.dixi per l.ſi ita.de nou.ideo gl.ſic ex
7 ponit,quæ inducitur ad quæſtionem ꝑ la.But.†Cum ſtatuto
Bononiæ continetur,ꝙ a centum libris ſupra,nõ poſſit fieri
ꝓbatio ꝑ teſtes,ſed debet fieri ꝑ inſtrm̃,vt ſi habeo inſtrm̃,
qualiter es mihi oaligatus ad intereſſe,ſed quãtitatẽ intereſ-
ſe vltra centum libras volo probare per teſtes.an debeo ad-
mitti?vr̃,ꝙ non,q̃a fieret ꝯ̃ diſpõnem ſtatuti.Cõtrariũ deter-
b minant Doc.q̃a nihil fit ꝯ̃[b] ſtatutum q̃a probatio debiti fit ꝑ
inſtrm̃,licet probatio quantitatis fiat ꝑ teſtes.Vnde dr̃ pro-
batio ꝑ inſtrm̃ interuenientibus,teſtib.ſicut dicit iſta glo.in
fi.¶In gl.2.ibi,[in caſibus aũt alteri &c.]Et in illis dicendum
8 eſt,non habere locum iſtum.§.†q̃a talis ſtipło,ex quo eſſet
vtilis,impediret actionem oriri ex numeratione,& ortã tol-
9 leret,& iſtud puto eſſe de mente glo.†Nec obſt.cum dicat̃,
ꝙ ſi ſtipło fiat ſuper mea re,ſeu traditione rei meæ,debet va
lere,vt in l.Publia.in prin.ĩ.depo.q̃a illud eſt verum in tradi
tione rei meæ,quæ durat,ſecus ſi non durat mea,vt l.pactũ.
C.de pact.conuen.niſi in caſu l.quoties.C.de dona.quæ ſub-
modo.Hic aũt nõ durabat mea,& traſferebat̃ dñium.& ad-
de ꝙ iſtud primum exẽplum oportet intelligi,qñ numeraui
10 nomine meo,& ſtipulatus fui reddi Titio.†Si vero numeraſ-
ſem noĩe Titii,tunc ſi non eſſem ſtipulatus,acquireret̃ Ti-
tio ex numeratione,vt in proxi.§.eadem rõne ſi fui ſtipulat⁹
Titio,debet ſibi acquiri ex ſtipłone,arg.l.2.C.ꝑ quas ꝑſo.no.
acquir.ita intelligit,& limitat Bar.iſtum tex.ĩ.pro.§.quod ẽt
vr̃ fuiſſe de mẽte gl.ĩ.e.l.ſingularia.in prima gl.in ver.[itẽ de
11 facili ꝑ pactum.]¶†Quid aut,ſi ſimpłr numeraui,& ſtipula-
tus fui reddi Titio?rñdeo,aut incõtinenti,& videor noĩe Ti
tii numeraſſe,cum ex illis,quę ĩcõtinẽti ſiũt,trahat̃ p̃ſũptio,
vt l.vẽtri.in fi.de priui.credi.& ſic acq̃reret̃ illis vtilis actio ex
ſtipłone,ſed ſi non fuiſſem ſtipulatus,acquireret̃ ſibi directa
12 ex numeratione,vt Bar.no.ĩ.proxi.§.†Si vero ex interuallo,
tũc ex numeratione ſimpłr facta,cenſeret̃ facta noĩe mutuã
tis,arg.l.& magis.ĩ.de ſolu.& ſic nõ valeret ſtipło poſtea fa-
13 cta alteri.¶†In glo.iij.ibi,[naſcit̃ ex numeratione actio,ſed
fingitur non nata.]iſtud dictum procedit,ſi ſtipło ſequit̃ ex ĩ
teruallo,ſi aũt præcedit ſtipło,& ſequit̃ numeratio,nunq̃ ex
numeratione orit̃,ſiue ſequat̃ incõtinẽti,ſiue ex interuallo,
q̃a cenſet̃ facta gratia implendæ ſtipłonis præcedentis,cũ illa
videat̃ facta ſpe futuræ numerationis,& ideo ſi agit̃ ex ea ob
ſtat exceptio,ſi ſecuta non eſt numeratio,vt ĩ.e.q̃ pecuniã.ſi
14 ſecuta ſit ſtipło,ſed incontinẽti,vt dixi.Et†ſuper iſto articulo
ſi numero nomine meo,& ſtipulor noĩe meo,ex qua iſtarũ
oriatur actio,plene examinat Bar.ĩ.ꝓxi.§.ſed meli⁹ cadit in
iſta glo.dicendum eſt,ꝙ ſi cõſtat de ĩtẽtione partiũ,ex qua
voluerunt oriri,illa eſt ſeruanda ꝑ l.oĩs.ĩ.co.licet obło oriat̃
aliquãdo re nunq̃ tñ oriat̃ ſine conſenſu,vt ibi no.ideo ſi vo
lunt,ꝙ numeratio actionem non producat,licet ſit apta ꝓ-
ducere,q̃a actus agentium non operant̃ vltra intentionem
eorum.Si non apparet,diſtingue tres caſus.Aut ſtipło erat
oĩno vtilis,ſi tũc præceſſit numerationẽ,orit̃ ex ſtipłone,nõ
ex numeratione,vt ſtatim dictum eſt.Aut ſequit̃,& tũc aut
incõtinenti,& idem,aut ex interuallo,& oritur ex numera-
tione,ſed poſtea fingitur non nata,quia tollitur iure noua-
tionis.Aut ſtipło quo ad quid erat inutilis,q̃a non produce-
bat quo ad q̃d vtilis ſaltẽ producebat nãlẽ,& tũc eſt dicẽdũ,
vt in ſequẽti gl.aut fui ſtipulatus ab eo,cui numeraui,& nõ
impedit oriri ex numeratione,vt hic in ſecũdo,& quarto
exẽplo,aut ab alio,& tũc ſecus,& ſi erat orta ex numeratio-
ne tollit̃ ꝑ hanc inutilẽ ſtipłonẽ,vt inſti.q̃b.mod tol.ob.§.p̃-
15 terea.¶†Sed quęro hic,vtrum idẽ erit in aliis ꝯ̃ctib.ſi interue
niat ſtipło incontinenti,vt impediat oriri actionem ex ꝯ̃-
ctu?iſtũ art.plene examinat Bar.poſt Iac.de Are.ĩ.e.l.ſingula
ria.& dicit,ꝙ aut ſtipło interuenit ſuper ꝯctib⁹ qui ꝯſenſu ꝯ̃-
hunt̃,q̃ certitudinarie ſunt ꝯ̃ctus,& tũc nõ impedit,& hoc vi
demus quotidie fieri,q̃a in inſtrumentis emptionũ & ven-
ditionum,& in aliis ſimilibus ſemper notarii apponunt ſti-
płonem,ꝙ partes adinuicem fuerunt ſtipulatæ,certe non ꝓ-
pterea impeditur oriri actio ex eo contractu,tex.eſt no.in l.ſi
duo ſocietatem.ĩ.pro ſoc.& ĩ.de vſur.ſi ſtipulatus,& hoc
eſt vnum de ſingularibus mutui,reſpectu aliorum ꝯ̃ctuum,
q̃a in mutuo impedit oriri ex numeratione ſed in aliis non.
Aut loquimur in aliis ꝯ̃ctib.qui re cõtrahuntur.& tunc Bar.
vr̃ dicere idem,ꝙ in mutuo,vt impediatur oriri ex illo cõtra
ctu.Mihi vr̃ dicendum cõtrarium,qñ talis ꝯ̃ctus eſſet bonęfi
dei,vt depoſitum,vel commodatum,quia deponens ſtipula
tur ad ſui cautelam.Vnde non eſt dicẽdum,ꝙ prouiſio ſua
ſibi nocere dẽat,vt ꝑdat actionẽ depoſiti,vel cõmodati,q̃ eſt
bonæfidei,& habeat ex ſtipłone,quæ eſt ſtricti iuris.Sed qñ
talis contractus eſt ſtricti iuris,non damnificetur mutuans,ſi
non habet actionem ex numeratione,poſtq̃,quæ eſt eiuſdẽ
naturæ vel melioris.Contra tamen hoc dictum facit l.i.§.ac-
cidit.de rei vxo.act.vbi eſt contractus dotis,q̃ eſt bonæfidei,
& tamen ſi interuenit ſtipło non oritur ex numeratione.Sed
rñde,ꝙ ibi intererat ſtipulantis nõ oriri,q̃a ſi orriretur,acqui
reretur mulieri,non ubi,ſed ipſe volebat ſibi reſtitui.Secus ſi
mulier traderet dotẽ,& ſtipularetur ſibi eam reſtitui,q̃a p̃t
dici,ꝙ ex numeratione oriat̃.vel dic,ꝙ cũ hoc caſu ſtipło ſit
ẽt bonæfidei fauore dotis.d.l.i.de rei vxo.act.nõ intereſt mu-
16 lieris,vt oriatur ex numeratione.¶†In gl.ſeq.pro declara-
tione op.ꝯ̃ tex.in uerſi.[idem erit ſi a pupillo.]dum dicit ibi,
ꝙ poſſum ꝯdicere a pupillo,ſi ſibi numeraui,agendo ex nu
meratione,ſi ab eo fui ſtipulatus ſine tutoris auctoritate,q̃a
iſta ſtipło inutilis nõ impedit actionem oriri de numeratio
ne vtili.Cõtra,ſi non interuenit auctoritas,ẽt ex numeratio
ne non obligat̃,nam etiam in ꝯtractibus qui re ꝯ̃hunt̃,ſi nõ
interuenit tutor,non obligat̃,q̃a ẽt in illis requiritur expreſ-
ſe conſenſus,q̃ hic non reperit̃,& eſt caſus,in l.i.in fi.cum l.
ſeq.ĩ.commo.ꝑ hoc gl.dicit,ꝙ hoc debet intelligi,qñ nume
ratio fuit facta cũ tutoris aucto.Tu dic,ꝙ diuinare eſt,& ad
ꝯ̃rium reſponde,verum eſſe,ꝙ non obligatur ciuiliter nec
ex contractu,ſed obligat̃ naturaliter,& ex ęquitate nãli,q̃a
effectus eſt locupletior ex re,quæ ad eũ ꝑuenit.Vnde ęquũ ẽ
vt reſtituat,ne locupletetur cum aliena iactura,vt ĩ.de ꝯdi.ĩ
de.l.nam nã.& ex iſta obłone nãli duntaxat,ꝑ reſcriptum di
ui Pii,dat̃ actio.Iſte eſt caſus in l.3.ĩ.com.ſm̃ intelłm.quẽ pu
to verum,& ſic eſt actio datiua,nõ natiua.Doc.aũt vñr dice
re,ꝙ qñ effect⁹ eſt locupletior ex ꝯ̃ctu,obligat̃ ciuiłr,& nãł,
ſed hoc tenendo,multæ ſequunt̃ difficultates,ſed tenẽdo q̃d
17 dixi,oẽs ſoluuntur.dicendum eſt ergo,ꝙ hic loquitur de illa
certi ꝯdõne,quę dat̃ ex æquitate diui Pii.¶†Sed tunc op.ex
tra gl.ſi obligat̃ efficaciter ex numeratione,quare nõ ex ſti-
pulatione,ſi promittit illud idem,ad q̃d erat efficaciter obli
gatus?ſiue teneamus intellectum gl.ſiue illũ,quem ſ̃.dixi,vt
eſt hic caſus expreſſ⁹,& notabilis?Reſpõde,ex numeratione
obligat̃,q̃a ex ea efficitur locupletior,ſed ex ſtipłone ẽt ſuꝑ
illa facta ideo nõ obligatur,q̃a ex illa non efficitur locuple-
tior,licet non efficiat̃ pauperior,ex quo promittit illud,ad
q̃d tenebat̃.Nam hoc nõ ſufficit ſed requiritur,ꝙ ex ipſa ſti-
płone ẽt locupletior fieret tene menti ad multa,q̃a iſtud eſt
18 hic ſingulare,†licet ergo adeundo hr̃editatẽ non efficiat̃ pu
pillus pauperior,ſi erat opulẽta,ſi tñ adeundo obligat̃ credi
19 torib.& legatariis,ñ valet aditio ſine tutoris auctoritate.†Fa
cit ẽt ſi ſtatutũ ꝓhibet mulieres,obligari ſine cõſẽſu ꝯſangui
neorũ,ꝙ ẽt ſi ſe obligãt ad illud,ad q̃d tenebãt efficaciter,ñ
c valet[c] obło ſine ſolẽnitate ſtatuti,tene mẽti.¶Item op.ꝙ pu
pillus obligat̃,ſaltem ſi erat proximus pubertati,vt l.i.cũ ibi
no.ĩ.de noua.ergo tollitur certi condõ ex numeratione iure
nouatiõis,vt Inſt.q.mo.tol.ob.§.p̃terea.gl.nõ ſoluit.q̃dã dñt,
ꝙ hoc debet intelligi,qñ erat ꝓximus infantię,& ſic nec nã
20 liter obligat̃,q̃d eſt diuinare.†Dic ergo,ꝙ ibi,qñ q̃d ab vno
mihi debetur ciuiłr,& nãłr ſtipulor a pupillo ſine tutoris
aucto.quo caſu propter interuẽtũ nouæ ꝑſonæ videor ha-
buiſſe animũ nouãdi,licet ſtipło ſit ĩutilis,& q̃a non eſt inu-
tilis ex toto,propter animum meum inducitur nouatio,&
impeditur mihi.Hic vero qñ ſtipulor ab eo,quod mihi debe
bat ciuiliter nãłr,quo caſu non ſic præſumitur animus noua
21 di,niſi ſtipulatio ſit omnino valida.¶†Vltimo extra glo.quę
ro,pone,ꝙ interuenit vera numeratio,& etiam confeſſio ꝑ
chirographum debitoris,q̃ eſt ẽt apta ꝓducere actionem,ſi-
cut ſtipu

ADDITIONES.

a ¶Per inutile.Adde Lu.Ro.conſi.507.d.Car.conſi.80.

b ¶Fit contra.Adde Io.An.in add.ad Spe.in ti.de fruc.& inte.§.i.Ale.cõ.58.
Ang.conſ.187.Pe.de Anc.conſi.343.& facit,q̃d voluit Ange.conſ.200.&
quod uoluit Bal.in c.paſtoralis,de offi.dele.& intellige,ꝙ ſtante prædicto
ſtatuto non poteſt fieri probatio per teſtes,ſi pars oponant,alias ſecus,vt
hic per nouiſſ.

c ¶Non ua'et.Adde videndum Lu.Ro.conſi.384.& 396.vbi an ſtãte dicto
ſtatuto mulier poſſit liberare maritum a fructibus bonorum paraphernalium.

cut ſtipulatio,utrum impediatur oriri actio ex numeratione
ſicut impeditur oriri ſi interueniat ſtipulatio ualida inconti-
nenti? Illud dubium ſubtiliter mouet. Bal.C.de non nu.pecu.
l.ſi ex cau.in xj.q. & tenet in effectu, ꝙ non,qa talis confeſſio
non eſt ꝯctus, nec ex propria natura parit obligationem, uel
22 actionem , licet pariat ex quadã ſpecialitate.†Poſtq̃ ergo præ-
tori ex uera.& naturali cã, q̃ potentior eſt,non debet oriri ex
hac ficta,neq; per fictam debet nouari uera, arg.in l.filio.ff.de
23 lib.& poſth.†ſi ergo ageret ex tali chirographo faciendo de ip
ſo expreſſam mentionem in libello, & poſtea probaretur de
uera numeratione, ſuccumberet , quia non probauit de illa
actione, quam intentauit ſecundum Bald. quod dixi s. eod.l.
24 ij. in fi. ¶†Quid autem ſi interuenit confeſſio ſine chirogra-
pho manu debitoris,& ego dixi in libello hoc modo,ꝙ fuiſti
confeſſus habuiſſe a me centum mutuo , & tranſactum eſt
bienniũ, quare peto te cõdẽnari,& produco illud inſtrm̃,an
debeo obtinere? Iſta fuit quæſtio diſputata per Nico.Mat.quã
refert Io.And.in addi.Spec.in tit.de teſte. §.j.uer.ſed pone egi.
& determinat , ꝙ non , immo debeo ſuccumbere,& uideor
intentaſſe actionem orientem ex cõfeſſione, poſtquam de il-
la tantum feci mentionem in libello , & concluſi,ꝙ quia fui-
ſti confeſſus, debeas condemnari,de numeratione uero,ꝙ eã
25 fecerim,nihil dixi. †Conſtat autem,ꝙ confeſſio ſimplex ſine
chirographo etiam poſt biennium , in mutuo non inducit
obligationem , nec parit actionem,ſed facit probationem ut
l. Publia. ff. dep. uideor ergo deduxiſſe actionem in libello ,
quæ non erat in rerum natura,deducendo materiam non ap
26 tam ad obligandum. †Si ergo non habeo niſi inſtrumentum
confeſſionis, debeo in libello dicere me numeraſſe,& tũc ad
hoc probandum bene poſſum inducere inſtrm̃ confeſſionis,
& obtinebo , ẽt ſi tale inſtrm̃ ꝯtineat ſtipulationẽ inutilẽ,qa
nihilominus ꝯfeſſio de recepto eſt utilis, ut eſt caſus in l.ita ſti
pulatus.§.Chriſogonus.de uerbo.obl.ſm̃ Bartol.hic, & ibi,&
ita dicit Bar.fore agendum in l.2.eo.tit.§.ita.de uerb.obli.licet
de diſputatione Nicol. Mat. mentionem non faciat.

1 *Si numero pecuniam meam nomine tuo, & tanquam tuam,acquiritur ti-
bi certi condictio etiam abſenti,& ignoranti.*

2 *Quare tunc fingitur illam pecuniam fuiſſe tuam,& per me tibi primo lo-
co, & poſtea illi pro te ſecundo loco numeratam.*

3 *Argumentum a communiter accidentibus,eſt bonum.*

4 *Si numero pecuniam meam tuo nomine,nec ratificaſti,nulla apud te rema
net actio,& competit mihi directa, & quid ſi pecunia erat tua.*

5 *Si numero pecuniam meam tuo nomine ſi ratam habes, poſſum eam a te
repetere,& qua actione.*

6 *Si pecunia eſſet modica,& eam ſine tuo mandato numeraui,videor illam
donare .*

7 *In contractibus qui conſenſu , vel verbis contrahuntur , quare alteri per
alterum non acquiritur actio ſicut in contractibus qui re contrahũtur.*

1 §.Si nummos. ¶†Si numero pecuniam meam
noĩe tuo , & tanq̃ tuam , acquirit̃
tibi certi cõdõ,etiã abſenti,& ignoranti,multo magis uolen-
ti,uel requirenti, & ſic contrahitur mutuum naturale cui ius
2 ciuile cooperat̃ per fictionẽ.†qa fingit̃ illam pecuniam fuiſſe
tuã,& ꝑ me tibi primo loco numeratã,& poſtea illi ꝓ te ſcḋo
loco,& iſta ſcḋa numeratio illi facta,eſt patens,licet non fue-
rit facta per te ſed prima quæ fingitur facta tibi,eſt occulta,&
hoc eſt quod dicit tex. in l.3. §.fi.ff.de do. inter uir. & uxo. pro
celeritate coniungendarum actionum.i.actuum, unus actus
occultatur . & de eadem materia ſeu ſpecie mutui naturalis
cui cooperat̃ ius ciuile loquitur.l.rogaſti. & l.ſingularia.ff.eo.
ponitur autem hic primo dictum Ariſtonis uſq; ibi Iulia. po
ſtea dictum Iul.confirmatis ſñiam Ariſtonis . & tñ in alio uꝛ̃
Ariſtoni contradicere . quia Ariſto dicit acquiri tibi abſenti,
& ignorãti Iul.uero dicit acquiri tibi uolũtate tua,ſed Ariſto.
loquitur de acquiſitione reuocabili,quam ſi non habes ratã,
fingitur non facta,Iul.de irreuocabili,quæ fit poſtq̃ ratum ha
buiſti, nec poſtea poſſis nuda uoluntate a te abdicare,& hoc
3 uſque ibi [cum quotidic.]Poſtea ꝓbat per arg.a communiter
4 accidentib.quod eſt bonum, ut no.gl.s.de arb.l.j. ¶†Quæro,
ſi numeraui noĩe tuo pecuniam meam, & tu non ratificaſti,
& ſic fingitur acquiſitio tibi non facta,an ex tunc acquiratur
mihi certi condictio? Rñdeo ſic, perinde ac ſi numeratio fuiſ-
ſet facta noĩe meo per l.ſi abſentis.C.eo.Sed aduerte,quia ibi
loquimur,qñ numeraui pecuniam tuam tuo noĩe,quo caſu
non trãſtuliſti dñium nec eſt contractum mutuum, anteq̃ pe
cunia ſit conſumpta,ſed ea conſumpta reconciliatur mutuũ,
& acquirit̃ tibi cõdõ ẽt inuito,quod patet ex illo tex.qa uult,
ꝙ ſi poſtea reprobas nomen,remanet tibi obligatio. directa,
quã dẽs mihi cedere,& ẽt ſine ceſſione habeo utilem.Si.n.nõ
eſſet facta acquiſitio perfecte, & inuito reprobando nomen,
nulla apud te remaneret actio,ſed fingeretur nunq̃ acquiſita,
cuius ꝯrium ibi probatur , ſed ſi numero pecuniam meam
tuo noĩe,ſi reprobas nomen nulla apud te remanet actio,cũ
fingat̃ nõ acqſita.uñ puto,ꝙ mihi cõpetat directa,& ita intel
5 ligo & ſito illam l. ¶†Quæro ẽt an uideor donare illã pecu-
niã? Bar.mouet illud dubiũ in l.frater a fratre.de cond.ind.cir-
ca prin.in gl.mag.in j.q.& vꝛ̃ tenere, ꝙ nõ, ſed ꝙ poſſum a te
repetere,ſi ratã hẽs ꝑ actionẽ mãdati,ſi tuo mãdato hoc feci,
vel ꝑ actionẽ neg.ge.ſi ſine mãdato. hoc eſt verũ niſi fuiſſem
debitor tuus in illa pecunia,vt in fi.huius. §.tũc a te nõ poſſũ
6 repetere,†vel niſi pecunia eſſet modica,& ꝯcurrat p̃ſumptio
donationis, iuxta no.s.eo.l.cũ qd. in fi gl. ¶Vltimo quæritur
quid in aliis ꝯcũb. vel quaſi, qui re ꝯhunt̃,ſi numero,vel tra-
do nomine tuo , an tibi acquiratur actio? Bar.in l.ſingularia.
ff.e.& ẽt hic vꝛ̃ ſentire,ꝙ non,& ꝙ ſit ſpãle in mutuo, ꝑp eius
frequentiam,vt hic in fin.& eſt vnũ de ſpãlib. mutui reſpectu
aliorũ ꝯctuũ, Contrarium puto verius ꝑ l.ſi ꝑ ignorantiã. C.
de ꝯd.indc. vbi ſi numero pecuniam tuo noĩe ei qui ſe aſſerit
tuum creditorẽ,cum non ſit, acquiro tibi cõdõnem indebiti.
Itẽ bñ facit.l.j.§.ſi rogauero.ff.dep.ꝑ l.ſed niſi.ff.de iure do.vbi,
ſi trado nomine mulieris,acquiritur ſibi mulieri actio,& iſta
7 obligatio re ꝯhitur, † ſecus in ꝯctib. qui conſenſu,vel verbis
ꝯhuntur,per quos alteri per alteꝛũ nõ acquiritur,& rõ diuer
ſitatis eſt,quia numeratio , vel traditio eſt actus naturalis, vñ
potentior eſt,q̃ pactum,vel ſtipulatio, quæ ſunt actus ciuiles.
per l. ea quæ ciuiliter. de acqui. rerum domi. cætera vide per
Bart. qui examinat materiam per combinationes quatuor,
quarum vnam poſui in §. præcedenti.

1 *Pecunia debita ex cauſa depoſiti poteſt conuerti in cauſam mutui,ſola con
trahentium voluntate.*

2 *Ad acquiſitionem dominii requiritur traditio,& ad acquiſitionem poſſeſ-
ſionis corporalis apprehenſio,& an transferantur ex ſola conuentione.*

3 *Deponens ſi permittit depoſitario vti pecunia ſi volet,quare non conuerta
tur depoſitum in cauſam mutui,antequam pecunia ſit mota.*

1 §.Depoſui apud. ¶†Pecunia debita ex cã depo
ſiti p̃t cõuerti in cãm mutui
ſola voluntate deponẽtis, & depoſitarij , abſq; eo, ꝙ de loco
res moueat̃,vel tãgat̃, niſi aꝉr de volũtate depoſitarij cõſtare
poſſit,niſi fuerit mota.h.d.cũ l.ſeq.ſm̃ intellm̃,quẽ ſonat lr̃a,
quem puto verũ . ¶Circa iſtũ primũ caſum dubiũ erat, quia
dñiũ,& poſſeſſio rei depoſitæ erat penes deponẽtẽ,verũ ex ſo
2 la cõuẽtione nõ videbat̃ trãsferri in depoſitariũ,cũ reqrat̃ tra
dõ l.tradõnib. C.de pac. & corporalis apphẽſo ad acqſitionẽ
poſſeſſionis,ut l. quẽad.de acq poſ.quarũ neutra hic interue-
nit,& hæc nõ vꝛ̃ cõuerſa in mutuũ , qa nõ fuit factũ de meo
tuum,ſed breuiter ꝯriũ eſt verum,quia tam dñiũ . q̃ poſſeſſio
vident̃ translata in te ſola ꝯuẽtione ꝑp duo ſimul concurren
tia.ſ.ꝙ pecunia erat apud te, & quia adeſt voluntas mei dñi ,
& poſſeſſoris,nec ẽ neceſſaria pñtia pecuniæ,licẽt gl.hic dicat
ꝯrium.& ita intelligunt Doc.iſtũ tex.& l.& ſi res.s.de rei ven.
& no. Dy.in c.ꝑ poſſeſſore.de re.iur. Si uero res nõ eſſet apud
te.nec adeſſet voluntas mea, tunc poſſeſſionẽ eius non acqui
reres , niſi interueniſſet corporalis apprehenſio, ẽt ſi res eſſet
pñs.ꝙ ita loquitur.l.quemad. de acqui.poſſ. Si uero non eſſet
apud te,tñ interueniret voluntas mea uolens in te transferri.
tunc ſufficeret ſola præſentia rei ſine corporali apprehenſio-
ne.& ſic loquitur.l.qđ meo.§.ſi per uenditorẽ.de acq.poſſ. Si
eſſet apud te,& non interueniret mea voluntas, non acquire
res poſſeſſionẽ,nec me illa priuares . niſi contrectares aĩo ha-
bendi ꝓ te,vt eo.tit.l.3.§.ſi re . Et ex his eſt expedita.i.gl.q̃ etiã
in eo quod ultimo dicit , hoc eſſe ſpeciale in ꝯctu mutui, vt
trãsferat̃ dominium , & poſſeſſio ſolo contractu ſine rei pñia
non bñ dicit , cum etiam idem ſit in aliis concurrentibus in
his duobus. arg l.qua ratione. §.interdum.de acq.rer.domin.
3 ¶†Circa uero. l.ſequentem quæritur, quare non fit cõuerſio
in cauſa mutui eo ipſo, ꝙ depoſitarius uult eam habere mu-
tuo , ſicut in caſu. §. præcedentis.immo requiritur,ꝙ eam re-
moueat loco? Quidã dicunt, ꝙ iſtud eſt ideo in iſta.l.quia de-
ponens permiſit uti,ſi depoſitarius uolet,qđ uerbum eſt futu-
a ri indicatiui[a],& habet tractum in futurum, nam exponitur,
& ſi qñ eris uolẽs.Si ergo ſtatim,ꝙ uelit,efficitur mutu'm,ſe
queretur , quod ſi poſtea deſineret eſſe nolens, deſiner.t eſſe
mutuum , & rediret in depoſitum . Ne igitur hoc ſequatur ,
exponitur ſi uolens. ideſt ſi uoluntarie uſus fueris, non ſic ſi
fuiſſes uſus uerbo præteriti temporis, ſi uolueris, quia poſtea
non poſſes uariare, ſemel enim eſt uerificatum ex prima uo-
luntate,nec efficeretur falſum poſtea, licet deſineret eſſe uo-
lens,Non adhuc eſt uerum, ꝙ ſemel uoluerit,ſed in p̃cedẽti .
§.illud uerbũ nõ fuit appoſitũ,& ſi fuiſſet,idẽ eſſet ibi,qđ hic,
gl.in prin.uꝛ̃ applaudere huic rationi, poſtea in fi.dũ dicit, ꝙ
idem eſſet hic, qđ ibi, dicit gl.ꝙ nihil eſt,& ſic innuit, ꝙ non
eſſet idẽ ibi,qđ hic . Præterea tunc iuriſconſultus non faceret
dñiam,an ex poſtfacto, an ab initio hoc eſſet actum,cuius cõ
trarium hic patet,ſed quibus uerbis fuiſſet uſus.Præterea ñ uꝛ̃
uerum,

ADDITIO.

a ¶Indicatiui.Et quomodo differat futurum indicatiui , a futuro ſubiunctiui , vi-
de per glo.in l.1.§.ſi quis in emancipato.inſ.de .colla.Cur.

verum, ꝙ ſi ſemel voluerit. & poſtea deſiit eſſe volens, ꝙ deſi
nit eſſe mutuum, q̄a illa voluntas traxit ſecum executionē,
& ſic non pōt mutari.ar. l.qui ob rē.ꝟ.de condi. inde glo. po-
nit ergo aliam rationem, quia ibi ex poſtfacto, hic a princi-
pio.& ibi voluntas depoſitarii præceſſit voluntatē deponen-
tis, hic econuerſo. Dominus Raph.reprehēdit, ꝙ iſte ꝯctus cū
re contrahatur, non verbis, non vitiatur. ſicut in contractu
emptionis & vend. Bart.dicit, ꝙ in §.præcedenti, depoſitarius
rogauit, vt haberet mutuo. & deponens cōceſſit, vt poſſit vti,
vnde etiam ſi dixiſſet, ſi voles, ſtatim conuertit̃ in mutuum,
q̄a verbum voles, determinatur ab actu, qui non requirit fa-
ctum hominis, ſed in l.ſeq.rogauit, vt poſſit vti, quod ſonat in
factum hominis, vnde requiritur vſus. Sed ſalua pace non vr̃
bū dicere, ꝙ iſta.l.ꝙ ſi ab initio non dicit, ꝙ requiratur vſus;
prout Bar.vult, ſed requirit̃, ꝙ eam moueat loco. Præterea in
§ præcedēti rogauit, vt poſſit vti, paret in prin. Dic ergo, & gl.
habuit bonū intellectum. Nam qn̄ ex poſt facto cōuenit in-
ter deponētē, & depoſitarium, vt ea vteretur, vel eā hēret mu
tuo in idē tp̄s concurrit voluntas vtriuſq;, & quælibet eſt pu-
ra, & cōſtat de volūtate depoſitarii, q̄ ſtatim vult eā hēre mu
tuo, iō ſtatim cōuertitur in mutuū, ſed in l.ſeq.a prin.noluit,
depoſitarius habere mutuo, licet deponēs cōceſſerit, ꝙ poſſet
habere, ſi volebat, de qua voluntate nō apparet, niſi ꝓcedat
ad aliquē exteriorē, ꝙ pecunia vtatur, vel eam moueat loco,
& extrahat de ſaculo. & hoc vult dicere tex.in fi.ꝙ non, certū
precium iri, ſed poſſet ꝓbare de voluntate abſq; motione,
tenet do. Raph. & credo eſſe verum, ꝙ non requiritur alius
actus, q̄a ex tunc concurrant voluntates. & volūtas depoſita
rii iungitur cū voluntate deponētis iuxta no.in l.j.in fi.de ꝯh.
empt.& iō in ꝑcedenti, ſi voluntas depoſitarij non fuiſſet pu
ra, ſed cōdōnalis, idē eſſet ibi.quod hic. Quare ergo facit diffe
rētiā, an ex poſtfacto hoc agatur, vel a prin. Rn̄de qn̄ ex poſt-
facto pōt cōtingere, ꝙ voluntas depoſitarii ſit pura, & velit
ſtatim haberi mutuo, ſed a principio hoc non pōt continge-
re, quia eſſet dicere, ꝙ ſimul. & ſemel eſſet depoſitum prout
voluit deponens, & etiam mutuum, & prout voluit depoſita
rius, & iſte eſt verus intellectus iſtorum tex.difficilium.

LEX XI.

1 *Pecunia redacta ex venditione rei meæ de partium voluntate ſtatim con-*
uertitur in cauſam mutui, niſi actum eſſet, vt primo ad me portares.
2 *Antequam eam rem vendidiſti, ſeu vendidiſti, & non recepiſti precium,*
ꝙ habeam actionem præſcr.verbis vt mihi reſtituas, vel vt cedas mi-
hi actionem contra illam, nec contractum ſit mutuum.
3 *Periculum rei traditæ ad vendendum, quando pertineat ad accipientē. &*
quando ad tradentem.

1 Rogaſti me. † Pecunia redacta ex vend.
meæ rei de partium volun-
tate ſtatim conuertitur in cām mutui. Item peri-
culum rei traditæ ad vendendum, vt precio quis
vtatur, pertinet ad tradentem, ſi eam venalem habebat, alias
ad recipientem.h.d.Bar.ponit ergo duos caſus, & dubitatio in
primo caſu erat, quia pecunia redacta per te ex vēditione rei
meæ nunquam fuit mea, & ſic videbatur, ꝙ non poſſet cōuer
ti in mutuum naturale, vt ſ̄.e.l.2.§.appellata. ſed certe fingitur
fuiſſe mea, & primo loco mihi tradita, & de me ad te profe-
cta, & ſic erat mutuū naturale cui ius ciuile cooperetur, ſicut
2 in l.certi condictio. §.ſi nummos. ¶†Circa iſtum igit̃ caſum
primum dic, ꝙ aut nondū vendidiſti, & tūc, vt mihi reſtituas,
habeo actionē ꝑſc.ver. Idē ſi vendidiſti, & pecuniam non re-
cepiſti, ſed volo agere, vt cedas mihi actionem ꝯ. illum, vt in
l.rogaſti.ꝟ.de præſcr. ver. idem ſi recepiſti, tn̄ fuit actum, vt pri-
mo ad me portares, & poſtea tibi traderem, & non portaſti,
vt ꝟ.man.l.qui negocia. §.fin.ar.ſecundum vnā literā: vt ibi hr̃
nihilo magis. ſed ſm̄ alios ꝑut hr̃ nihilo minus, cōcordat. his
ergo caſib. non eſt contractum mutuum. Si vero vendidiſti,
& recepiſti, & fuit actum, vt ſtatim conuertatur in mutuum,
tunc deſinit eſſe contractus innominatus, & incipit ꝯctus no
3 minatus mutui, & ita loquitur hic. ¶†Circa ſm̄ caſum no. ēt
ꝙ aut trado tibi rē, vt vendas, & precium mihi portes. & ſic j.
facie videor tradidiſſe mei contemplatione. Aut pecunia vta-
a ris,[a] & ſic tui. Primo caſu ſeruanda eſt di.l.ſi gratuitā.§.j.ꝟ.de
ꝑſcript.ver. licet.n. prima facie videor tradidiſſe mei contēpla
tione, & ſic, vt nō tenearis niſi de dolo, & lata culpa, tū ibi di-
ſtinguit; aut ego te rogaui, & verū eſt hoc, & ſic idē, qđ in de-
poſito. Aut tu me rogaſti, & erit idem, ꝙ in cōmodato, vt tui
gratia videar tradidiſſe, vt tenearis de culpa leuiſſima, non de
caſu nulla præcedente culpa. Aut non apparet quis rogauit,
& præſumit̃ gratia vtriuſque, & ſic teneris de dolo & lata cul-
pa. & leui, non de leuiſsima, vt l.ſi ut certo.§.nunc videndum.
ꝟ.cōmo, & ita intelligas illam. l.ſi gratuitam. in §.j. aliqn̄ etiā
venit caſus fortuitus nulla culpa præcedente, vt ſi dediſſem
rem æſtimatam, & præceſſiſſet rogamen tuum, quia æſtima-
tio facit venire vltra leuiſſimam, quæ veniret etiam ſi æſtima-
tio non fuiſſet facta, vt aliquid operetur, vt de æſtima.ac.l.j.
ſed ſi non præceſſiſſet rogamen tuum, faceret venire culpam
leuem, & ſatis in hoc operaretur, ſi non appareret quis roga-
uerit, vt faceret venire leuiſſimam, quod dic, vt no.in d.§.nūc
vidēdum.ver. & ſi forte. Si autem dedi, vt precio vtaris, & tūc
aut ego te rogaui, & idem. quod ſ̄.in vltima.gl.huius l. Aut tu
me rogaſti, & tūc ſeruāda diſtinctio huius l.ꝙ ſi non habebā
rem venalem, videor tradidiſſe tui contemplatione, ideo te-
neris de periculo. dummodo interuenerit tua culpa leuiſſima
ſecundum opi. Azo. ¶ No. hic in glo. ſuper verbo [culpa] quæ
eſt vera, ſicut in commodato reprobata opi.lo. vt dixi ſ̄.eo. ſi
quis nec cauſam. Si vero habebam venalem tunc contractus
videtur celebratus gratia vtriuſque, ideo de leuiſſima culpa
non teneris, & ſic periculū ad me pertinet, & ſic non niſi cul-
pam leuiſſimam commiſiſti, vel etiam nullam. Ita intelligo
hic. Si vero dolum, vel latam, ſeu leuem pertineret ad te vt in
d.§.nunc videndum. ita debet ſuppleri iſte tex.

ADDITIO.

a Vtaris. Dicit Lud.Ro.hic. ꝙ ſi amico roganti pecuniam mutuo ded lancem, vt
ea vendita nummis vteretur, quod vendita lance poteſt inuito creditore ſoluere
lancem, quia eſt debitor quantitatis reſpectu certæ ſpeciei. quod D.Iaſ.non pla
cet, maxime, quia ſequeretur, quod ex quo eſt debitor certę quantitatis reſpe
ctu ſpeciei, quòd perempta illa ipſe liberatus eſſet, iux. no. in l.ſi ex legati cā.
de verb.obli. Tu dic, quòd quando quis eſt obligatus ad quantitatem reſpectu
rei, quòd ſemper præſtan. rem liberatur, ita dicit Are. conſi.28.in fi.allegando
Bar.in l.j §.j.ſupra.eo.& dicit eſſe veriſsimum.

1 *Obligatio quæ re contrahitur poteſt de conſenſu partium contrahi in mi-*
nus, quam perueniret re, ſed in plus non.
2 *In minori ſumma diſpoſitiuè prolata ſubintelligitur dictio taxatiua tantū,*
vel duntaxat, ſecus ſi enunciatiue.
3 *Pactum de non petendo ſi ſit a principio tempore contractus, impedit ip-*
ſo iure ortū vtriuſque obligationis, & ſic actionis naturalis. & ciuilis.
4 *Quicquid accedit ſorti, eſt vſura, etiam ſi eſt diuerſi generis, vel qualitatis.*
5 *In contractu mutui quicquid apponitur vltra ſortem, eſt vſura, vel præſu*
mitur in fraudem vſurarum adiectum.
6 *Emptio cum pacto de retrouendendo pro eodem precio quando dicatur fa-*
cta in fraudem vſurarum.
7 *Si mutuaui tibi centum, & tu reſtituiſti mihi centum, & decem, & an,*
& quando illa decem videaris dediſſe, vt vſuras, vel vt donum.

1 §.Si tibi dedero. ¶†Obligatio, quæ re ꝯhitur, pt
de conſenſu partium contrahi
in minus, q̄ peruenit res, ſed in plus non.h.d. ¶No. ex primo
dicto huius.§ dū dicit [vt nouem.] Nam ſubintelligitur.ſ.tm̄,
2 ut patet ex ſequentib. & ſic no. ſm̄ Bal.ꝙ†in minori ſumma
a diſpoſitiue prolata ſubintelligitur dictio taxatiua,[a] tm̄, uel dū
3 taxat, ſecus ſi enunciatiue. ut no.C.de proba.l.rōnes. & in tex.
ꝟ.de act.emp.l.ſi uenditor hoīs. & uide qđ no. in l.fi.§.qui indi
uiſam.de leg.2.per gl. & infra.de in lit.iuran.l.cū furti. q̄ ur̃ fa-
cere in ꝯrium. ¶†Item no. dum dicit ipſo iure, ſm̄ eundē Bal.
ꝙ licet pactū de nō petēdo factū poſt obligationē ciuilē, &
naturalem ꝯctus tollat naturalem, ciuilē uero nō, ſed elidat,
ut ſ̄.de pac.l.ſi unus. §.pactus ne peteret. cum tn̄ fit in prin.ad
impediendum natiuitatem impedit ciuilem etiam oriri, ut
hic patet quia non poteſt oriri ſine conſenſu, ut infra.eo.l.nō
oēs, ſed poſt q̄ eſt orta, ſolo conſenſu non tollitur. Ex ſecundo
dicto no. ꝙ obligatio q̄ re cōtrahitur non poteſt in plus con-
trahi, q̄ peruenerit. & ad hoc allegatur iſte tex. & l.ſi tibi. in
prin.ſ̄.de pac. & dixit alibi Pe. ꝙ prius poſſent cadere ſydera
de cœlo, q̄ ꝙ contrahatur in plus. nam effectus nō debet eſſe
maior q̄ ſua cā, cum potentior ſit cā, q̄ cauſatum ut dicit Iac.
But.in l.j.ſ̄.co.per l.digna.uox. C.de leg. ſed interuentus rei eſt
cā oriundæ obligationis in obligationib. quæ re contrahunt̃.
Ergo ſi interuenerunt.x. non contrahitur obligatio in xj. &
hoc uoluit dicere gl.ꝙ non poteſt petere illud unum, tanquā
mutuum, ideſt tanq̄ ſors. ¶Sed contra iſtud opp. quia uideo,
ꝙ in omni obligatione, quæ re contrahitur, poſſunt conſtitui
duo rei debendi, & quilibet obligatur inſolidum. ut l.ſi non
ſinguli.C.eo.& l.cuilibet.in prin. de duo re. ſic ꝯhitur in plus.
Sol. non eſt uerum, quia non contrahitur in plus quātitate,
licet plures ad eandem quantitatem obligentur, ut no.in di-
4 ctis legib. ¶†Vltimo no.gl.q̄ eſt diuerſi generis, uel qualitatis,
ut ſi mutuo.x.cum pacto, ut reſtituas.x.& ſcribas librum. hoc
tn̄ eſt uerum, qn̄ ex illo facto mihi aliquid adeſt, alias ſecus, ut
5 no.ſ̄.ſi quis cau. l.ſed ſi quis.§.fi.per gl.& Doc. ¶†Item no. ſin
gulariter ex gl.ꝙ in contractu mutui, quicquid opponitur ul-
tra ſortem, eſt uſura, uel præſumitur in fraudē uſurarum adie
ctum, etiam ſi mutuans non cōſueuerit fœnerari. Sed in aliis
6 contractib. qn̄ dubitatur, an†ſit facta in fraudē uſurarū, puta
b uēdidiſti mihi rē minori precio q̄ ualeret, cū pacto[b] ꝙ tenear
tibi uēdere ꝑ eadē q̄titate, dr̃, ꝙ eſt facta in fraudē uſurarū, ut
īterim lucret̃ fructꝰ loco uſurarū, quaſi ītētio mea fuerit mu
tuare,

ADDITIONES.

a Taxatiua. Sed quid in teſte, vide Alex.conſ.14.& conſi.215.ij.lib.
b Cum pacto. Adde vltra ea quæ habentur in locis vulgarib. Soc.conſ.incip. D.la-
bia mea, hæc conſultatio irrita eſt. & Aod.Barb.conſi.25.iij.lib.

tu are, & recipere fundum pro pignore, & lucrari fructus,ſed
ne conuincat de vſuraria prauitate , nolui q̄ inſtr̄m conficeretur de mutuo,& pignore,ſed de emptione,& precio.Certè
2 tunc diſtinguit,an conſueuerim[a] facere tales ɔ̄ctus,vel fœnerari,& tunc ex iſto, & ex eo,q̄ emi minori precio cum pacto
de retrouendendo,præſumitur in fraudem vſurarum, vt in c.
illo vos.extra de pig. in ca.ad noſtram.de emp. & vend.& hoc
7 voluit iſta glo. prædicta in promiſſione. †Quid in traditione,
ſi mutuaui tibi centum , tu reſtituiſti mihi centum & x.an illa.x.videris dediſſe, vt vſuras,an vt donũ? Primo.n.caſu potes
repetere.Scd̄o non. Rn̄deo, aut primo ſoluiſti.10.poſtea centum,& videris ſoluiſſe vt vſuras , quia non videris ſponte ſoluiſſe,ſed timore ne a te exigam ſortem. Aut primo centũ,poſtea ſortem , & tunc aut iuraueras ſoluere.x. vel poteras conſtringi inſtrumento, contra quod nõ admittebatur exceptio,
& idem eadem ratione, quia non ſponte, ſed ex neceſſitate ,
& ſic ceſſat animus donandi,vt l. ſi cum aurum.de ſo.iunc.c.
debitores.de iud.& quod no.in l.j.vel 2. C.quod met.cau.Aut
nulla neceſſitas ſuberat,& poſt ſolutionem ſortis tradidiſti.x.
& tunc videris tradidiſſe animo donãdi,& poſtq̄ ceſſauit omnis alia p̄ſumptio, iuxta no. in l.2.§.circa.de doli exce.& ſic licite recipio, nec potes repetere, Adde quod no.in regula peccatum.de reg.iur.lib.6.

A D D I T I O.

a Conſueuerim. Adde,an hæc tria debeant concurrere, vt inducatur contractus, vel ſufficiant duo, vide per Io.de Ana.in ca.ciuitate.col.xix. de vſu poſt Lau.de Rod.in c.conſuluit.eo.titu.& per Abb.in c.conquæſtus.eo.titu. & Capol.Veronenſem in ſuo tract.de ſimula.contractuum.ver.6. caſu principali.col.2.& ſeq. & Mod.in tract.de emp.& vendi.6.q.7.q.princ. vbi concludunt , quod tria debeant concurrere Fran.Cur.

---

1 *Si mutuat ſeruus,qui habet voluntatẽ domini,contrahitur mutuum,alias ſecus,ſed reconciliatur conſumptione bonafide facta.*
2 *Habens liberam adminiſtrationem poteſt alienare pecuniam domini ipſam mutuando,non autem donare.*
3 *Mutuans perſonæ inhabili ad reſtituendum,videtur donare.*
4 *Mulier ſi renunciet hypothecæ, quam habet in bonis mariti, qui non eſt ſoluendo non valet renunciatio, quia habet vim donationis.*
5 *Eo ipſo quòd ſeruus aufugit a domino cenſentur reuocata omnis poteſtas ſibi a domino data.*
6 *Si vnus de ſociis mercatoribus aufugit,ex contractu poſtea per eum celebrato non tenetur ſocius.*
7 *Seruus ſi non aufugit, ſed ex poſt facto effectus eſt vnus baratator, vel lecator,etiam ſi dominus ignoret, & contrahentes cum eo hoc ſciant,nõ habent regreſſum contra dominum.*
8 *Mutuum non reconciliatur conſumptione, quando conſumens ſciebat pecuniam fore alienam, non mutuantis.*
9 *Quod tunc competat domino actio ad exhibendum, vel vtilis rei vendicatio,contra eum qui conſumpſit,tanquam dolo deſierit poſſidere.*

1 §.Si fugitiuus. ¶†Si mutuat ſeruus,qui hẽt voluntatem domini,ɔ̄hit mutuum, alias
ſecus , ſed reconciliatur conſumptione bonafide facta.h.d.in
tex. ibi (ſi ſeruus meus) ſupple.non fugitiuus, alias ſecus,vt j̄.
2 ſubiicit̄. ¶†No.ergo, q̄ hn̄s liberã adminiſtrationem, poteſt
alienare pecuniã dn̄i ipſam mutuando, non ſic poteſt dona-
3 re,vt s̄.de pac.l.ɔ̄ iuris.§.ſi filius.†Ex hoc dico, q̄ illud,qđ s̄.dixi,procedit,qn̄ mutuaui perſonæ habili ad reſtituendũ.Si aũt
erat inhabilis,& pauper videretur potius donare, q̄ mutuare
4 & ſic non transfert dominium. Facit in ſimili , notabile†de
muliere renunciante hypothecæ.quã habet in bonis mariti,
q nõ eſt ſoluẽdo,q̄ nõ valet,qa hẽt vim donationis.vt l.Mæuia ſi fundus.ſol.mat.ſecus ſi eſſet ſoluẽdo,vt l.ẽt.& l.iubem⁹.
5 C.ad Vell.¶†Itẽ no.in ver.(fugitiuus.)q̄ eo ipſo,q̄ ſeruus au-
a fugit.cenſetur reuocata[a] omnis poteſtas ſibi a domino data ,
quod eſt no.nam per hoc patet,q̄ ſi magiſter nauis, vel inſti-
6 tor†etiam vnus de ſociis vel mercatorib. aufugit,ex cõtractibus. poſtea per eos celebratis non tenetur deponens, vel ſocius,quia oĩs ptãs vr̄ ſibi adempta,ſm̄ Bal.facit.l.ſi non ſortẽ.
7 §.ſi filio.j̄.de cõdi.inde.†Adde,q̄ ſi non aufugit.ſi tn̄ ex poſtfacto effectus eſt vnus baratator,vel lecator,q̄ ſi dn̄s a princ.ſciuiſſet eum non præpoſuiſſet,eo ipſo cenſetur reuocatus,etiã
ſi dn̄s ignoret . Ideo contrahentes cum eo ſi ſciunt conditionem mutuatam, non habent regreſſum contra dominum .
tex.eſt no.in l.ſi cum Cornelius. & l. cum quis.circa prin.j̄.de
8 ſolu.facit.l.vtilitatem.de confir.tu. cum ſeq. ¶†Vltimo no.limitationem ad iura dicentia, q̄ mutuum reconciliatur conſumptione,quia procedunt, qn̄ conſumptio fuit facta bonafide, & conſumens ignorabat pecuniam fore alienam, non
9 mutuantis, ſecus ſi ſciebat.caſus eſt notabilis hic, † quia tunc
non cõuenit̄ certi cõdictione ex mutuo,ſed ex actione ad exhibendũ,vel vtili rei vẽdicatione, tanq̄ dolo deſierit poſſidere.De hoc eſt ẽt gl.ordinaria.j̄.e.l.filius.q̄ gl.incipit, immo vr̄.

A D D I T I O.

a Reuocata. Amplia, vt etiam habeat locum in executore vltimæ volunt.text.eſt in l.liberto. §.largius. infra de ann. leg. ſecundum Imo. in l.eum qui ita.§.qui filio.infra de verbo.obl.

LEX XII.

1 *Licet a principio non fuerit translatum dominium, tamen ſecuta conſumptione reconciliatur mutuum , & fingitur fuiſſe translatum creditore ſciente,vel etiam ignorante.*
2 *Furioſus non habet alienationem bonorum ſuorum.*
3 *Caſus in quo acquiritur alicui obligatio perfecte , ſine ſuo conſenſu.*
4 *Furioſus quando mutuauit propriam pecuniam, ſecuta conſumptione, naſcitur condictio furioſo ex numeratione.*
5 *Furioſus fingitur conſentire in his , quæ tendunt in ſui vtilitatem,quando ex tali conſenſu non reſultat contractus.*
6 *An videatur conſentire , vt habeatur pro quaſi contrahente.remiſſiue.*
7 *Si mutuaui pecuniam alienam , & eam ſtipulatus ſum mihi reddi, etiam antequam conſumpta ſit,contrahitur mutuum , & obligaris.*
8 *Si antequam eam aſſumeres,dominus pecuniæ illam a te vendicauit,remanes mihi obligatus ex ſtipulatione mero iure , ſed ex æquitate obſtat mihi exceptio,ex quo pecunia eſt perdita ſine culpa tua,& interueniente culpa mea.*
9 *Si eam pecuniam non ſum ſtipulatus mihi reddi,nec vis conſumere,qualiter mihi prouideatur.*
10 *An mutuo executio dominii alterius, ſi vera eſt, tollit ipſo iure intentionẽ agentis , in aliis autem contractibus non tollit.*

2 SI a furioſo. ¶†Licèt a principio nõ fuerit translatum dn̄ium, cõſumptione tn̄ ſequuta reconciliatur mutuum , & fingitur
fuiſſe trãslatum dn̄iũ a creditore ſciẽte,vel ẽt ignorate.h.d.iſta l.cum l.nam,& ſi fur.vſq; ad §.ſi ſeruus.Et diuide,
quia primo loquitur,qn̄ non eſt translatum dn̄ium,quia deficiebat voluntas tradentis tã a principio, tp̄e numerationis,q̄
ex poſtfacto tp̄e conſumptionis,vſq; ibi, [item ſi is.] Scd̄o qn̄
ex alia cã,qa cõſenſus affuit a prin.tn̄ deficiebat tp̄e conſumptionis, vſq; ad l.nam,& ſi fur. Tertio qn̄ affuit cõſenſus tẽpore numerationis,& conſumptionis,tn̄ non erat translatũ,qa
2 numerans nõ erat dn̄s. ¶†In tex.ibi, [quaſi mutuam acceperis,] & ſic non fuit translatum dn̄iũ, quia furioſus non habet
alienationem bonorum ſuorum , vt in l.negociis. de reg. iur.
¶In tex.ibi, [itẽ ſi is qui ſeruo crediderat]ſupple non hn̄s peculium,nec voluntatẽ dn̄i expreſſam, vel tacitam, & ſic non
potuit dn̄m obligare , quouſq; in rem dn̄i verteret, tp̄e, quo
mutuans erat effectus furioſus, incipit ergo dn̄s furioſo obli-
3 gari,& ſic no. †caſum in quo acquiritur alicui obligatio per-
4 fecte ſine ſuo conſenſu,vel non p̄fecte,vt dixi in eo.§.¶†Proinde p̄ declaratione primi caſus in j.glo. quærit̄ , qn̄ furioſus
numerauit p̄priam pecuniam,& ſic non tranſtulit dn̄ium,dr̄
hic,q̄ ea cõſumpta naſcit̄ ɔdõ.furioſo.Vñ orit̄ iſta ɔdõ,an ex
numeratione,an ex cõſumptione agi.& bn̄,q̄ ex numeratione qa cõſumptio nõ eſt actus, qui de ſui nã obligationem pariat,& eſt caſus in l.ſi is qui pro eo.§.ſi nũmos.j̄.de fideiuſ. allegat. in j. glo. ¶Sed tunc opp. q̄ etiam ex numeratione non
poſſit oriri,quia nõ habuit conſenſum numerantis,cũ eẽt furioſus,& licet cõſumptio recõciliet ſolonẽ,vt faciat fingi dominium translatum a princ.hoc fuit poſſibile ſtante ẽt furore,ſi interueniſſet auctoritas, nec facit fingi interueniſſe conſenſum,qa non potuit interuenire ſtante furore , & nõ eſt fictio ſuper impoſſibili, vt no.per glo.in l.Gallus.§.ſi eius.de li.
& poſth.& eſt caſus, q̄ furioſus non fingit̄ ɔſentire,cũ ɔſentire exp̄ſſe non poſſit.j̄. de loca. l.q ad certũ. & pp.h.d. Azo.q̄
iſta cõdictio orit̄ ex numeratione,non tanq̄ ex eo reſultet cõtractus mutui,qa ſit celebratus ex cõſenſu vtriuſq;.ſ.partis,ſed
tanq̄ ex ea factus ſit recipiẽs locupletior,& ſic ex æquitate naturali.l.ſi me,& Titium.j̄.eo.vnde iſta condõ de qua hic,non
eſt condictio ſpecialis ex mutuo, poſito, q̄ ex mutuo alias ſit
cõdictio ſpecialis,ſed eſt certi cõdõ gn̄alis.vel ẽt ſine cauſa,&
hæc opi.cõiter approbatur.Sed ſequentib.caſib. in quibus nõ
erat furioſus tp̄e numerationis, licèt tp̄e cõſumptionis eſſet,
5 reconciliatur ſolutio, ẽt q̄tum ad contractum mutui. ¶†Sed
opp.q̄ etiam in primo idẽ ſit. qa furioſus fingitur conſentire
in his, q̄ non tendũt in ſui p̄iudiciũ , ſed potius in vtilitatem.
in l.2.§.voluntatẽ.ſol.ma.gl.dicit, q̄ ibi non requirit̄ exp̄ſſus
cõſenſus, ſed hic requirit̄ exp̄ſſus. Iſtud nõ vr̄ bn̄ dictum,quia
excepto ɔ̄ctu ſtipulationis,cæteri ɔ̄ctus vn̄r poſſe perfici ex tacito conſenſu, ſicut expreſſo, vt l.itẽ quia.s̄.de pactis. propter
hoc dic aliter, quàm glo. q̄ tunc furioſus fingitur conſentire
in his,q̄ tẽdunt in ſui vtilitatem , quãdo ex tali cõſenſu nõ reſultat contractus,nec habetur pro cõtrahente. alias nõ fingitur conſentire,vt habeat̄ pro contrahente. cũ vere contrahere non poſſit, vt in l.in neg. de re. iu. & eſt caſus in d. l.qui ad
6 certũ. † An autem videatur cõſentire,vt habeatur pro quaſi
ɔhente? dic vt no.in l.3.§.& ſi furioſi. s̄.de neg.geſt. per glo.&
7 Bart. ¶Item eſt hic alia glo. ſuper verbo,[nam & ſi fur.]†Sed
pro euidentia illius opp.extra gl.ſi mutuaui tibi pecuniã alienam,ẽt anteq̄ conſumas, ɔhitur mutuum, & obligaris, vt C.
eo.l.q̄uis.Sol.verum eſt ſi interuenit ſtipulatio,& ſic ɔhit̄ mutuum ciuile,ſecus ſi nõ interuenit , & ſic venit ɔhẽdũ mutui
nãle,& illud non ɔhitur, niſi trãslato, vel cõſumptione ſecu-

ta.¶†Hoc p̃ſuppoſito, quærit̃ circa primum dictum.ſi fui ſti-
pulatus, & anteq̃ cõſumeres, dñs pecuniæ illã a te vẽdicauit,
an reman eas mihi obligatus ex ſtipulatione? glo.hic tenet,ꝙ
ſic mero iure, ſed ex æquitate obſtat mihi exceptio,quia illã
perdidiſti ſine aliqua culpa tua . hæc rõ nõ eſt bona,q̃a ex ſti-
pulatione teneris ad quãtitatẽ in genere,vnde teneris ẽt de ca
ſu,nulla tua culpa præcedẽte,vt l.incendiũ.C.eo.Bar.ſuſtinen
do gl.dicit,ꝙ licet tenearis ad quãtitatẽ in gñe,tñ teneris reſpe
ctu certi corporis, pecuniæ quã tibi dedi, & quaſi reſtituendo
mihi poteras liberari.ergo ſi eam perdis,liberaris, vt l.eleg.§.ſi
is.de noxali . Dixi s̃.eo. ꝙ iſta rõ nihil valet , quia ſequeret̃,ꝙ
quocunque alio modo illam pecuniam perdidiſſes, idẽ eſſet,
& tñ intẽtio gl.& ẽt ipſius nõ eſt.ꝙ libereris, niſi eo caſu,quo
glo.loquit̃ qñ ꝑdidiſti, q̃a dñs abſtulit. Præterea ĩ obligatione
gñis,vel quantitatis liberatur debitor qñcunq;, rẽ,vel corpus
ſoluẽdo,& tñ ſi rẽ præparauit pro ſoluendo,& ipſam ꝑdit,nõ
propterea liberatur,vt d.l.incẽdiũ. Nec ob.§.ꝙ ſeruus cum ſi.
q̃a ſpeciale in actione noxali,ne dñs ex delicto ſui ſerui in pl⁹
teneat̃,q̃ & ipſum poſſit tradere pro noxa. D.Raph.ẽt rep̃hẽ-
dit Bart.per alias rõnes,& dicit,ꝙ rõ eſt,q̃a ſecuta non eſt cau
ſa, ob quã fuit facta numeratio.ſ.mutuũ,poſtq̃ non fuit dñiũ
translatum, nec ſecuta conſumptio. Iſta rõ ꝓcedit,ſi non in-
teruenisſet ſtipulatio,ſed q̃a interuenit, ſecutũ eſt mutuum ci
uile,prout partes voluerũt. Dic ergo meliorem rõnem,ꝙ pe-
cunia eſt perdita ſine culpa tua.vt dicit glo.ſupple, & interue-
niẽte culpa mea, q̃a aſſerui illã eẽ meã, cũ eẽt aliena, & hoc
ꝓbatur in ſimili.ff.loca.l.& hæc diſtõ, poſt prin.ver.[intelligẽ-
dum,] & hęc culpa mea eſt certa, qua mihi obſtat exceptio .
9 ¶†Itẽ quæ rit̃ eo caſu, quo non ſum ſtipulatus,nec vis conſu-
mere,qualiter mihi prouidetur? eſt ne conueniens,vt illã pe-
cuniã ſꝑ retineas ? glo.hic diſtinguit. Aut nulla ſuberat cauſa
quare nolebas ꝯſumere,& teneris perinde,ac ſi cõſumpſiſſes,
pro hoc l.Labeo ſcribit mihi bibliothecam.ff.de ꝯhen. empt.
Aut ſuberat iuſta cã,quia dñs pecunię tibi denũciauit,ꝙ erat
ſua, & tunc non teneris,pro hoc bñ facit l.mulier.ff.de leg.cõ-
miſ.certe etiam ſi non denunciauit,ſi ad tui notitiam ꝑuenit,
ꝙ erat aliena,iuſtã habes cauſam non conſumẽdi, q̃a ꝯſumẽ
do teneris dño tanq̃ dolo deſineres poſſidere, vt l.rogaſti.s̃.e.
in fi.& no.ff.l.proxi.in gl.quæ incipir, ĩmo dic ergo,aut dicis il
lam pecuniã eſſe alienã,& non probas, nec ego confiteor,&
tunc poſſum , agere ẽtſi adhuc non conſumpſiſti , q̃a p̃ſumit̃
fuiſſe mea , nec potes refricare q̃õnem dñij , cũ habeas cãm
a me,& non apparet de ꝓrio.vt l.nec creditores. C.de pig.act.
& quod no.in l.qui proprio. §.illud quæritur de procura.& ꝓ
hoc l.nõ vnde. C.eo. Aut hoc probas,& ego confiteor,& tũc
aut ille dominus iam mouit tibi litẽ in vẽdicatione pecuniæ,
& oportet me expectare finẽ litis.arg.in l. is a quo s̃.de rei vẽ.
aut adhuc non mouit litem,& tunc ſiue denunciauerit , ſiue
non,poſſum agere, dummodo caueam de defendendo te ad-
10 uerſus dominum ſecundũ Doc. †& hoc in mutuo,in quo ex
ceptio dominij alterius , ſi vera eſt tollit ipſo iure intẽtionem
agẽtis,q̃a non eſt contractum mutuũ. quod ſuꝑ pecunia alie-
na non poteſt contrahi.Sed in contractibus,qui poſſunt fieri
ſuper re aliena,vt cõmodatum,depoſitum, & locatio,ſi age-
rem ex iſtis contractibus & tu opponeres, ego non eram do-
minus,ſed alius,etiam ſi velles hoc probare, non deberes ad-
mitti,quia non eliditur intentio mea ipſo iure,cum hoc non
obſtante valeat contractus . Secus ſi velles obiicere de domi-
nio tuo , ꝙ es dominus illius rei , nam hoc bene facit ꝯctum
non valere , & iſta habentur per glo. & Bart. infra commo.l.
commodare.& l.ita,& dic,vt ibi.

LEX XIII.

1 *Propter communem vtilitatem,communis pecunia diuiditur numero,non per corpora .*

NAm & ſi fur.

1 §.Si ſeruus. ¶†Propter communem vti-
litatẽ cõis pecunia diuiditur
numero,non per corpora.h.d. vſque in fin. Erat hic ratio du-
bitandi,quia ſi Titius, & ego habemus decem aureos pro in-
diuiſo , quilibet noſtrum in quolibet corpore habet dimidiũ
pro indiuiſo, & ſic ego decem dimidia, & ille decem. Si ergo
ſeruus noſter communis,vel etiam nos mutuamus tibi hanc
pecuniam,videbatur,ꝙ cõtraheretur obligatio in quemlibet
noſtrum pro decẽ dimidiis , contrariũ eſt verum,quia immo
acquiruntur mihi.v.& Titio.v. & hoc eſt vnum de ſpecialib.
pecuniæ mutuabilis,quod puto verum,quia eadem eſt ratio.

LEX XIIII.

1 *Conſumptio pecuniæ tantũ operatur, quãtũ trãslatio dominii a principio.*
2 *Filiusfamilias qui recepit mutuum, ſi ſoluat pecunia paterna non poteſt pater interea vendicare quouſque extat , ſed ſecuta conſumptione ſecus,nec etiam ipſe filius poterit eam repetere .*
3 *Fictio non poteſt plus operari,quàm veritas.*
4 *Conſumptio facta malefide non reconciliat ſolutionem ad iſtum finem, ad quem facta eſt.& qua actione tunc agatur .*
5 *Eadem ſolutio non poteſt ſimul operari liberationem, & repetitionem .*

1 L.Si filiusfa. ¶†Conſumptio pecuniæ tñ operat̃,
q̃tũ trãslatio dñij a prin.& ideo ſi trãſ-
lato dñio nõ fuiſſet obligatio extincta ex tali ſolutione, ſimi-
liter ex conſumptione nõ naſcit̃,ſed extinguit̃.h.d.& venit ad
declarationẽ.l.p̃cedentis, in qua.h t̃,ꝙ cõſumptione rei recon
ciliatur ſolutio,& facit oriri actionẽ,q̃ a principio nõ fuit na
ta,nam id eſt verum,qñ ſolutio fuit facta ad obligandũ,&ad
finẽ agendi.Secus ſi facta fuit ad liberandũ,& ad finẽ excipiẽ
2 di,quia tunc operat̃ liberationẽ,& inducit exceptionẽ. †Et p̃-
mitte,ꝙ ſi filiusfa.recepit mutuũ,obligat̃ mero iure,ciuiliter,
& naturaliter,cũ creditori agenti obſtet exceptio Macedonia
vt l.j.§.j. & ibi no ff.ad Macedo. ſi tñ ipſe factus paterfa.ſpon-
tè ſoluat ex certa ſcientia, vel ꝑ errorẽ iuris,non repetit,ſed li
berat̃ ab illis obligationib.licet ineſſicacibus ipſo iure,cũ pri⁹
ſolũ haberet exceptionẽ.vult ergo iſta l.ꝙ ſoluat pecuniã pa-
ternã, anteq̃ efficiat̃ ſui iuris, & ſic non trãsferat dñium,quo-
uſq; extat pecunia,nõ eſt liberatus, & pr̃ p̃t eã vẽdicare,ſed ſe
cuta conſumptione. liberatur,& pater non põt vẽdicare,nec
ẽt filius ipſe repetere ꝑ aliquã ꝯdictionẽ, q̃a nõ ſoluit ad hũc
finẽ,vt repeteret,vel vt ageret,ſed vt ſe liberaret,& ſicut ſi pe-
cunia fuiſſet ſua,fuiſſet liberatus,& nõ repeteret, ita hic ſecu-
ta cõſumptione.& ad p̃dicta vide l. qui exceptionẽ.ff.de cõdi.
ind.ſed q̃ ſoluiſſet ꝑ errorẽ facti , poſſet repetere. vt in l.fi.ff.ad
3 Mace.& ita ẽt hoc poſſet ſecuta conſumptione.¶†No.hic,ꝙ
nõ p̃t pl⁹ operari fictio,q̃ veritas, q̃a ſi vere fuiſſet trãslatũ do
miniũ,a principio nõ fuiſſet nata actio,vel repetitio,ſed indu
cta liberatio, ergo ſi nõ fuit trãslatũ,ſed ꝑꝑ cõſumptionẽ fin
git̃ trãslatũ,ſiĺr non naſcitur actio. & no.hic glo.q̃ incipit im
4 mo.†ꝙ cõſumptio facta malafide, nõ recõciliat ſolutionem
ad quã facta eſt. ſiue ſit facta ad fi.agendi.vt s̃.eo.l.rogaſti.§.fi.
& ſic nõ inducit̃ actio, ſiue ad finẽ liberandi in caſu illius.l.&
ſic nõ inducit̃ liberatio, & ſic tũc cõpetit repetitio pr̃i. & iſte
5 eſt caſus in l.allegata in gl.ꝓ ꝯtraria.†vtranq; vero ſimul ope-
rari nõ põt eadẽ ſolõ.ſ.liberationẽ,& repetitionẽ,vt l.cũ is.in
prin.ff.de cõdi.ind.l.q hominẽ.in fi. ff.de ſo. Põt.tñ alia ſolo da
ri ad l.allegatã in gl.ꝓ contraria.ſ.l.ſed & ſi. §.ſi ab alio.in fi.ff.
ad Mac.ꝙ nõ inducitur cõdictio indebiti, vt hic, ſed cõdictio
certi generalis,ſi cõſumpſit malafide, bñ inducit̃ ut ibi.Si aũt
bona,cum neutra inducitur liberatio per rationẽ,quam dixi.

LEX XV.

1 *Debitum ex vna cauſa ab alio, vel a te, poteſt conuerti in cauſam mutui ſola cõuentione noſtra,& erit mutuum naturale, licet non fuerit factũ de meo tuum vere , & licet nulla proceſſerit a me numeratio vera,ſed ſolum ficta .*
2 *Verbum,pecunia,poteſt ſumi large pro omni re mutuabili conſiſtente pondere,numero,vel menſura .*
3 *Duæ fictiones quando poſſint circa idem concurrere.*
4 *Si iuſſero debitorẽ meum tibi dare pecuniam mutuò, & eã tibi promiſit, videtur pecunia mihi data, & a me ad te profecta,ſi parata erat ſolutioni,& an ſit mutuum contractum , & an requiratur præſentia mea.*
5 *Debitum ex una cauſa , non ſolum poteſt conuerti in contractum mutui, ſed in quemlibet alium contractum,& quando.*
6 *In quolibet contractu quando interuenit traditio, vel voluntas domini,& poſſeſſoris , poteſt acquiri vera poſſeſſio, & dominium ex ſolo aſpectu abſque corporali apprehenſione .*
7 *Exceptio non numeratæ pecuniæ non habet locum,quãdo debitum ex vna cauſa de præterito vera,& iuſta, conuertitur in aliam cauſam, puta , mutui ſola conuentione, & quando habeat locum .*
8 *Inſtrumentum continens mutuum , & numerationem, non reprobatur de falſo,licet teſtes dicerent nullã numerationẽ interueniſſe tꝑe cõtractus, cũ poſſint intelligi de numerõne ficta,ſecus ſi cõtinet verã numerationẽ.*
9 *Forma exceptionis non numeratæ pecuniæ.*
10 *Debitum ex cauſa de futuro ſi conuertitur in mutuum, tunc intra bienniũ hẽt locũ exceptio cauſæ non ſecutæ, & quid ſi ex cã de præterito falſa.*
11 *Singularia in mutuo naturali contra regulas mutui .*
12 *Specialia in pecunia mutuata reſpectu aliarum rerum quarumcunque,remiſſiuè .*
13 *Specialia in contractu mutui reſpectu aliorum contractum.remiſs.*
14 *Tutor poteſt facere ſe debitorem pupilli ex contractu mutui, ſed non in aliis contractibus,& quid econtra in pupillo .*
15 *Specialia in pecunia numerata reſpectu aliarum rerum mutuabilium.*
16 *Ex traditione facta procuratori meo acquitur mihi verum dominium. & poſſeſſio recta via,adeo, ꝙ nec momento remanet pęnes procuratorem.*
17 *Ex ficta traditione acquiritur vera poſſeſsio. & dominium .*
18 *Indebita pecunia quando ſoluitur alii nomine meo,ita demum facit furtũ, qui recipit,ſi in mea præſentia ſoluitur, ſi uero ſum abſens,uidetur furtum facere illi ſoluenti.*
19 *Debitum mihi ab vno,quando poſſit conuerti in aliam cauſam,ſeu aliud debitum mihi debendum ab alio .*
20 *Si mandaui campſori debitori meo, ꝙ ſoluat tibi vel promittat,& promiſit, ꝙ ſim a te liberatus, & ille campſor,a me,ſed ſi ei mandaui vt tibi ſolueret, & ſolum promiſit,non erit a me liberatus .*

Nouatio

21 *Nouatio hodie non fit interuentu nouæ perſonæ,niſi interueniat delegatio, vt ſi facio debitorem meum tibi promittere, tanquam debitorem tuum.*
22 *Mandatum factum debitori de ſoluendo alteri quando poſſit reuocari.*
24 *Quæ poſſint conuerti in cauſam dotis, vel in dotem dari. & num.2.*
25 *Pecunia debita ex cauſa depoſiti ſp præſumitur parata ſolutioni. et nu.4.*
26 *Si debetur ex alia cauſa, & debitor ſit pauper, vel non conſueuit habere pecunias in promptu, non præſumitur ſolutioni parata.*

1 SIngularia. ¶ † Debitum ex vna cauſa ab alio,vel a te poteſt conuerti in cauſam mutui ſola conuentione noſtra, & erit mutuum naturale, licet nõ fuerit factum de meo tuum vere,quia ſaltem ficte,& licet nulla proceſſerit a me nu meratio vera,quia ſaltẽ ficta cenſetur interueniſſe,& hoc eſt ſpeciale ꝯ rõnẽ mutui naturalis,qḋ non eſt,niſi qñ fit de meo tuum, & qñ interuenit numeratio in effectu.h.d.iſta l.ſm ve rã lect.quæ ponitur in fi.j.glo.mag.& ſic erit mutuum natura le,cui coperatur ius ciuile, quia obligatio, & actio oritur ex numeratione,nõ ex ſtipulatione,vel chirographo.tamen illa eſt numeratio ficta,q̃ de me in te cenſetur fuiſſe facta,& ficta dominij tranſlatio, ideo dr̃ ius ciuile ſibi cooperari,ſicut ſ.c. l.rogaſti,in prin.& l.certi condictio.§.ſi nummos.& C.eo.l.ſi pro mutua. licet ergo hic ponantur duo exempla,plura alia
2 poſſunt poni,vt patet ex dictis ll.†Et no.ſecundum iſtam lec. veram,ꝙ iſtud verbum [pecunia] ſumitur large pro omni re mutuabili conſiſtente pondere,numero,vel menſura,& verbum[creditum]quod eſt in princ.& verbũ [crediti,] quod eſt in fi.ponuntur ſtricte pro mutuo, & ſm̃ alias lec.econuerſo verbum[pecunia] ponitur ſtricte ꝓ pecunia mutuata,& verbũ[creditũ]large pro oĩ credito.¶In tex.ibi [iuſſero pecuniã dare]ſupple,& ille dedit.ſi aũt nõ dediſſet, tũc non fuiſſet cõtractum mutuum nãle, nec ciuile ẽt ſi ab illo promiſſionem recepiſſes,quia nãle non ꝯhitur, niſi in rebus quæ pondere, numero, vel menſura conſiſtunt, ſed iſta obligatio non eſt hmõi,& ſic non pt̃ conuerti in mutuũ nãle, ſed in aliã cãm, q̃ mutui,puta dotis,q̃ pt̃ ꝯhi in qualibet re,vel iure,cũ in dote poſſint oĩa dari,bñ poſſet fieri cõuerſio.vt ĵ.de iure do.l.licet. §.j.& l.ſi pater.§.j.& l.nuptura. ſm̃ Bar.hic.ſi uero interueniſſet ſtipulatio duplex, quia tu ſtipulareris ab illo, & ego a te, tunc etiã nulla numeratione facta cõtraheret̃ mutuũ ciuile.
3 vt l.ſi ex precio.C.eo.tit.†Et aduertẽdũ,ꝙ hic interuenit vna numeratio vera,ſcilicet,de illo in te, & duæ fictæ. Nã tu videris recipere ꝓcuratorio noĩe meo,vt colligit̃.ĵ.de do.inter virũ, & vxo.l.3.§.fi.circa med.ibi dũ dicit[qḋ ꝑ aliũ accipias te acci pere,] & ſic dñium, & poſſeſſio acquirit̃,vt in l.ĵ.C.de act.po. et ſi ſit abſens, & ignorans tempore quo tibi ſoluitur,& aliæ duæ finguntur interueniſſe, qa tu cenſeris illã pecuniam mihi numeraſſe, tanq̃ ꝓcurator meus,& ego econuerſo eodem inſtãti fingor tradidiſſe tibi tanq̃ mutuans,vel creditor.Et iſtę dñr actiones,vel actus,qui occultant̃,qa nõ vñr, ſed percipiuntur intellectus.Hoc voluit dictus. §. fi.dũ dicit actionẽ occultari.in ſequenti vero exemplo nulla interuenit vera traditio,
4 ſed finguntur interueniſſe duæ,de quib.ſ.†nam ſi habebas pecuniã ſolutioni paratã, licet non eſſem pñs tpe cõuentionis, faciliter poteras ſoluere, ergo faciliter fingit̃ per te mihi ſoluta,& iſto mõ dẽt intelligi iſta lex.ſm̃ gl.& Doc.ſed ſi nõ habebas,eã ſolutioni paratã,non poteras ita de facili ſoluere.vnde nec fingeret̃ ſoluta,& iſtud ꝓbat̃ in l.qui decẽ.in fi.ĵ.de ſol.qa fictio nõ fit ſup impoſſibili, vel ſuper eo, qḋ ſm̃ naturã fieri nõ põt. vt no.in l.Gallus.§.ſi eius, de lib & poſt.& iõ iſto caſu nõ fieret cõuerſio in mutuũ nãle ex ſola conuentione,& iſte eſt caſus in l.q negocia.ĵ.man. qḋ intelligo verũ,niſi eſſet debita ex cã depoſiti,qa illa ſemper p̃ſumitur ſolutioni parata. & hoc uoluit iſte tex. in d l.q negocia.ver.[nec huic ſimile.]
5 & ſ.in l.certi cõdictio.§.fi. & ita intellige illos tex.†& ſcias,ꝙ iſta lex recepit quatuor.lec. q̃ colligunt̃ ex gl. duæ colliguntur ex glo.j.vna in prin.gl.ꝙ hic ponant̃ quædã ſpecialia in ꝯtu mutui reſpectu aliorũ ꝯtuum, & fuit hęc lec.Azo.quæ cõiter reprobat̃, qa debitũ ex vna cã non ſolũ pt̃ conuerti in ꝯtũ mutui,ſed ẽt in quemlibet aliũ ꝯtum. vt ĵ.de iure do.l.ſi ſponſalib.§.j. & l.licet. cũ aliis allegatis.ſ.Alia lec.colligit in gl.in fi.& illa eſt vera ſm̃ quã poſui caſum, ꝙ hic ponantur q̃dam ſpecialia in mutuo naturali contra rõnẽ mutui, videlicet,ꝙ poſſit ꝯtrahi,licet nõ fiat vere de meo tuũ,dũmõ ficte, & licet non interueniat uera traditio, dũmõ ficta. & ſic ꝯtra rõnẽ,q̃ ponit̃ in l.2. §.appellata.ſ.eo.licet iſte tex.cũ gl.videat̃ dicere,ꝙ hic ſint duo ſpecialia. Tu dic.ꝙ eſt vnũ,quod exemplificat̃ hic duob. modis, licet alia exẽpla poſſint dari.vt in ll. ſ.alle.Aliæ duæ lect. colligunt̃ ex gl.fi.quarũ vna fuit quorundã antiquorũ,ꝙ hic ponant̃ ſpãlia,tã in pecunia numerata,q̃ in aliis mutuabilib. vt ſi dent̃ ex vna cã, & ſint in pñti,licet nõ tãgat̃, ſola ꝯuẽtione poſſint cõuerti in cãm mutui,ꝯ.l.traditionibus.C.de pac.vbi dominium ſola cõuẽtione nõ transfertur,ſed requiritur traditio. ſed hic nulla traditio fuit mihi facta,& ſic videbatur, ꝙ mihi nõ videretur acquiſitum dñiũ ipſius pecuniæ, & ſic per ꝯñs non conuerteretur in cãm mutui,in quo requiritur.ꝙ fiat de meo tuum.Sed ꝯrium dr̃,& eſt ſpeciale,vt acquiratur mihi ex ſola pñtia poſſeſſio,& dñium, & poſtea tibi,vel in te trãsferatur, & ſic requirit̃,ꝙ res fuerit pñs, ſiue loquamur de pecunia, vel alia re mutuabili tradita. Quæ lec.reprobat̃, quia hic nulla eſſet ſpecialitas in mutuo.
6 †cũ in quolibet cõtractu.qñ interuenit traditio vel voluntas dñi,& poſſeſſoris,poſſit acquirere veram poſſeſſionẽ,& dñiũ ex ſolo aſpectu abſq; corporali apprehẽſione,vt l.ii pecuniã. ĵ.de ſol.& de acqui.poſ l.quod meo.§.ſi per venditorem.& di xi ſ.e.in l.certi cõdictio.§.ſi.& ita intelligit̃, & limitatur.l.traditionib.nam tradere videris mihi, qñ rem in conſpectu meo ponis,licet eã non tangam, vt d.l.ſi pecuniã.vbi caſus.¶Quarta & vltima lec.fuit. Guar.qui tenuit,ꝙ hic ponerentur quædam ſpecialia in pecunia numerata ſtricte ſumendo,quæ nõ ſunt in aliis rebus mutuabilibus, qa pecunia debita ex vna cã põt cõuerti in cãm mutui. licet nõ ſint pñtes, quæ lec.etiam reprobat̃.quia tex in l.ſi pecuniam.ponit ad paria pecuniam, & alias res. Reiectis ergo iſtis lect.teneas ſcđam lec. ꝙ hic nõ requirat̃ pecunia,ſed bñ requirit̃, ꝙ ſit parata ſolutioni ꝑ rõ-
7 nẽ,q̃.ſ.dixi. ¶†Itẽ no.ꝙ iſta l.loquit̃, qñ debitum ex vna cã de pterito vera,& iuſta, cõuertit̃ in cãm mutui ſola cõuẽtione, quo caſu non habet locum exceptio non nu.pe.qa tũc confeſſio non fit ſub ſpe futuræ numerationis,ſed ꝑp numeratio nẽ,quæ fingit̃ facta.hoc voluit dicere text. C.eo.l.ſi ex precio.
8 circa prin.†& ideo ſi producam contra te inſtr̃m,in quo continetur, ꝙ tibi mutuaui centum in pñia talium teſtium,& tu ad ꝓbandum inſtr̃m induceres eoſdẽ teſtes, q dicerẽt nullam
a numerationem [a] interueniſſe, nec potuiſſe interuenire,quin vidiſſent,non ꝓpterea reprobat̃ inſtr̃m de falſo,qa põt intelligi de numeratione ficta,& de mutuo naturali. cui ius ciuile
9 cooperat̃, de quo loquit̃ hic. † Debes ergo formare articulũ ꝯcludẽte,ꝙ nõ interuenit numeratio,nec aliqḋ,qḋ ꝓ numeratione haberet̃ ſm̃ Bar.hic,ſed Ang in l.ꝑdia.de acq.poſ.vr̃ reprobare Bar.quia ſi notarius, qui atteſtatur de mutuo, vel de numeratione in inſtr̃o cẽſetur atteſtatus de vera numeratione,vel mutuo,nõ de fictis per ea,q̃ no. ꝑ gl.in l.ſi ex cautione. C.de non num.pe.merito,ſi apparet ꝑ teſtes,ꝙ nõ interuenit numeratio vera,reprobat̃ inſtr̃m. humanior tñ eſt ſnĩa Bart. ad euitandum crimẽ. arg in l.merito.ĵ.pro ſocio.ſi tñ diceret inſtr̃m,ꝙ manualiter numerauit,ꝓcederet dictum An.qa nõ
10 niſi de vera põt in elligi. †Item ſi debitũ nõ ex cã de pterito, ſed de futuro conuertitur in mutuum, non loquitur iſta lex ſed l. 3. C.de poſtulan. ſed tunc intra biennium haberet locũ exceptio cauſæ non ſecuta,ſicut numerationis non factæ,qñ fit ſpe futuræ numerationis,quia eadem rõ qñ ſpe futuræ cauſæ,vel debiti, & ita vult ibi Bart. quẽ oĩno uide.Itẽ ſi ex cã de præterito falſa, uel iuſta hẽret locũ exceptio doli, uel iniuſtæ cauſæ,ſecus qñ per errorẽ,ut in l.j.de cõd.ob.tur.cauſam.hoc etiam no.Bar.in d.l.3. ¶Circa uero apparatum huius l. no.ꝙ hic ſunt tres gl.recitandæ.ſ.prima, quæ fuit glo noua,& non Accurſii,cum qua ẽt dẽt coniungi gl.2. quæ fuit Ceruoti eius filii,& iſtæ cõcernunt primum dictũ l.aria quæ incipit[uere,] & eſt gl.antiqua Accur.& illa cõcernit primum exemplum, qñ illud,quod mihi debetur. ab alio conuertit̃ in cãm mutui debendi a te.Alia gl.q̃ incipit,[breui manu.] & illa concernit ſcđm exẽplũ,qñ id quod mihi debet̃,a te conuertitur in cãm
11 mutui a te debendi.¶†Circa primã gl.no.ꝙ ponit plura alia ſingularia ultra illa duo,q̃ ponit hic, nõ tñ ſunt eiuſdẽ generis,& qualitatis.Quædam.n.ſunt ſingularia in mutuo nãli cõtra rõnẽ mutui,& iſta ſunt illa, de quib.hic, & iõ glo.in prin. dũ dicit,ꝙ ſunt ſingularia in mutuo, qḋ non in alus ꝯtractib. non bñ loquitur, qa debitũ ex una cã pt̃ conuerti in alios cõtractus,ſicut in contractu mutui, ut ſ.dixi. & probatur in l.ſi ſponſalibus.ĵ.de iure do. & in l.3.§.fin.de do.inter uir.& uxo.
12 glo.uero loquitur ſm opin.Azo. † Quædã uero ſunt ſpecialia in pecunia mutuata reſpectu aliarũ rerũ quarũcunq;, & iſta ſunt duo,q̃ ponuntur in gl.in uer. ſi item, & tertium eſt cum uer.ſeq. Itẽ pecunia eſt ẽt tertium qḋ ponit̃.ĵ.in gl. in uer. Itẽ. aliud,qḋ ex nummis. Aduerte tñ ad illud ſcđm uer. [Itẽ pecunia,] ut intelligas ſane ſm̃ caſus legum, quas alleg. in l.deducta.§.nimis.ĵ.ad Treb.& in l.cũ pater.in prin.de leg.2.non aũt ſm̃,ꝙ uerba gl. ſonãt, qa ſiue debeatur pecunia,ſiue ſpẽs,debitum perſonale cõcernit totũ p̃rimonium, non unã partem
13 tantũ, ut l.fideicõmiſſum. §.tractatum.ſ.de iud. ¶†Quædam ſunt ſpãlia in contractu mei reſpectu aliorũ contractuum,& iſta ſunt tria,q̃ ponuntur in gl.in uer.[Itẽ ex ſola,]ibi,& ẽꝫ.& aliud in uer.Itẽ ut facile,ſed aduertẽdũ, qḋ primũ eſt bene uc
14 rum†ꝙ tutor poteſt facere ſe debitorem pupilli ex contractu mu-

ADDITIO.

a Numerationem. De hoc per Soci.conſ.ſi.incip.Dom.labia mea aperias.viſa facti contingentia, vbi ponit de quodam inſtrumento depoſiti. in quo ſimilia verba poſita erant.

mutui,non ſic in aliis ꝯctib.quia in cōtractu mutui ipſe obli-
gatur pupillo,& non ecōuerſo, ſed in aliis pupillus obligaret
ſibi,qđ facere nō pōt ſua propria auctoritate, vt l.obligari.de
aucto.tu.ſed dum gl.ſubdit eꝯ, nō bñ ſentit,videlicet, ꝙ ſi pu-
pillus eſt ſibi obligatus ex ꝯctu mutui , ꝙ poſſit tutor ſibi ipſi
ſoluere,non ſic,qñ eſſet debitor ex alio ꝯctu.In hoc nō bñ di
cit . nā eſt idē in alio contractu, vt eſt caſus in l.ſiſtulas.§.fun-
dum.de cōtrah.empt. ſm Bart. ¶Itē tertio qđ gl.ponit in ver.
[itē vt facile,]licet Doc.ſequant, gl.tñ nō vr bñ dicere dum di
cit, ꝙ p pactum, qa in mutuo ſi alius numerat noīe meo,nō
acquiritur mihi actio rōne pacti,ſed rōne numerationis quæ
eſt actus nālis, & hoc voluit gl.expreſſe in l.certi cōdictio.§.ſi
nummos.nec vr ſpāle in mutuo , immo idē vr in oī oblone,
q̄ re ꝯhit, vt ibi dixi per l.ſi p ignorātiā. C.de cōdi.inde.Iac.de
Are. ponit aliud ſpāle , de quo poſui in l. certi cōdictio.§.qñ.
15 dic ēt,vt ibi. † Quædā vero ſunt ſpālia in pecunia numerata ,
reſpectu aliarū rerum mutabilium,non dico quarumcunq;,
quia ſi mutuat pecunia , pactum ſuper vſuris nō veſtit cohæ-
rētia ꝯctus,vel tradōnis, ſed reqrit ſtiplo,vt C.de vſur.l.quis ,
& ſ.e.l.rogaſti.§.ſi tibi, non ſic ſi mutuat frumentū, vinū, vel
oleū,vt C.de vſur.l.frumenti. & rō eſt, qa æſtimatio pecuniæ
ſp eſt certa,nō ſic dictarū rerū, & poterit eſſe, ꝙ oleū,vel fru-
mentū minus valebit,qñ reſtituet,& ideo tollerat pcm nudū
ſup aliquo,qđ ſit vltra ſortem.¶Circa gl.q̄ incipit [vere.] op-
po.duobus modis ꝯ primum exēplū huius l qñ mandaui de-
bitori meo,ꝙ tibi ſolueret, nam ſi verū eſt,ꝙ nūmos meos ñ
receperis,vt tex. dicit, ergo mutuū nō ꝯhit,qa nō nāle,vt ſ.e.
l.2.§.appellata, nec ciuile , qa nō interuenit ſtiplo.gl.dicit, ꝙ
non receperis nūmos meos vere. ſed ficte ſic.Tu ꝯſidera duo
tempora.ſ.tps quo tradit , & tūc non recipis nummos meos
nec vere,nec ficte,ſed nūmos. illius,& ita loqtur tex.Item tps
poſt qđ traditio facta eſt,& tūc habes nūmos meos vere non
ficte,quia noīe meo,& tanq̄ pcurator meus videris recepiſſe,
vt colligitur ex l.3.§.fi.ſ.de do.inter vi. & vxo.circa med.dum
16 dicit,[qd p aliū.] †Conſtat aūt,ꝙ ex tradōne facta pcuratori
meo acqrit mihi verum dñium,& poſſeſſio recta via,adeo,ꝙ
momento non remanet penes procuratorem,vt in tit.j.& l.p
pc.C.de ac.poſ.itē habemus ꝯſiderare intētionē,q̄ facit ex cā
mutui pp ꝯuētionē,& iſtā facit mediāte duplici ficta tradōne,
quia fingeris reſtituiſſe mihi,& eo. inſtāti fingor tibi tradidiſ-
ſe,& ſic habes pecuniam meā vere ex traditione ficta,nam ēt
ex ficta tradōne acquirit vera poſſeſſio , & dñium, vt l.quod
17 meo.§.ſi per vēditorē, & ibi p Bart.ſ.de acq.poſ.¶†Itē opp.ꝙ
non ſit ſpāle in pecunia.nec in mutuo. vt debitū ab alio con-
uertat in aliū ꝯctum quo ad te, cū idem ſit in aliis rebus,& ꝯ
ctib.vt ī l.3.§.fi.de do.īter vi.& vx.gl.dicit, ꝙ eſt ſpāle in pecu-
nia & in ꝯctu mutui,qa nō reqrit,ꝙ ſit pñs. Vult dicere,ꝙ nō
reqrit,ꝙ ego ſim pñs tpe quo ille tradit,& ita intelligat ꝯriū,
& iſta fuit lectu.Guar.in gl.fi.quæ non eſt vera, nam in illo §.
fi.nō dr aliquid de pñtia, licet gl.ibi ſubaudiat.Item in l.licet.
§.j.de iure do.expreſſe probatur contrariū.Teneas ergo p cer
to , ꝙ nō requirit pñtia mea , nec in pecunia,nec in aliis reb.
debitis,nec in mutuo, nec in aliis cōtractibus.Sufficit ergo,ꝙ
noīe meo res tradatur me mādate , vel ratū habente,vt ſ.e.l.
certi condictio.§.ſi nummos. p gl.tñ facit l.hoc ſi res.ſ.de rei.
vē.q̄ allegatur hic in gl.ſed certe glo ibi dicit . ꝙ pñtia ibi erat
neceſſaria, & ſufficit , ꝙ ſit penes ſe. & ſit parata ſolutioni.Itē
18 pro gl.facit.l.falſus.§.ſi is.ſ.de fur. † Sed rñde, ꝙ q̄tū ad hoc,vt
conuertat in cām furti,bñ requirit pñtia, & ita loquitur ibi ,
non ſic,vt cōuertatur in cām ꝯtractus. Si.n.ſimulas te credi-
torē meū cū nō ſis, & ego mādo debitori meo ꝙ tibi ſoluat,
& ipſe ſoluit,ad hoc, vt non videaris mihi feciſſe furtū,& ne
tenearis ad pęnā, requiritur,ꝙ fuerim pñs.quia tunc per aſpe-
ctū acqro dñium, & poſſeſſionē pecunię, licet eā non tangā
pter voluntatem tradentis. l.ſi pecuniā.ſ.de ſol. & ſic tu inci-
pis cōtrectare rē meā ꝯtra meā volūtatē. Sed ſi nō ſum pñs.ñ
acquirit mihi dñium nec poſſeſſio p aſpectū, nec ēt ex rece-
ptione tua, quia tunc nō recipis nomine meo cū doloſe reci
pias,& intendas furari,& ſic delictum ꝯtrarium aīum tuū de
clarat.ar.l.ſi extraneus.ff.de ac.hæ.Vñ cōmittis furtū illi ſoluē
ti.nō mihi,& illa eſt vera rō illius.§.eo.modo ſi ſoluerem al-
teri de mādato tuo,ad hoc,vt videaris mihi furtū facere.requi
ritur,ꝙ ſis pñs tpe quo ſoluo,ut ibi hr. Qñ vero non intendis
furari,ſed ꝯtrahere,& recipis nomine meo,acquirit mihi do-
miniū,licet ſim abſens. ¶Item pro gloſ.faciunt plures.ll.ſcili-
cet l.donationes in ꝯcubinā.§.ſpecies.de do.in prin.& ſ.de ne.
geſt.l.fideiuſſor. §.fi.cū ſua gl. & ſ.de ſpon.l.dies ſponſaliorū.
§.fi.in quib.vr requiri pñtia . Rñdeo,ꝙ in illis.ll.ille,q tibi tra-
didit nullū ꝯtractum intēdebat gerere tecū meo nomine,ſed
ſolū mecū,mihi volēs donare,& tibi ſimplr tradere pro me,
tunc ergo ſi quærit,an videar tecū ꝯtrahere.ſ.deponere,requi
ritur mei pñtia, alias non teneris ex depoſito,vel mādato. ſed
neg.geſt.vt d.l.fideiuſſor. §.fi.ſed nos loquimur,qñ ille intēde-
bat agere tecū ꝯtractū meo noīe dicēdo,depono, vel mutuo
nomine talis,tūc ēt me abſente ꝯtrahit depoſitū, vel mutuū
inter te,& me,& ita intelligo iſta iura, q̄ ſemper dederunt mi
19 hi laborē ad bñ intelligendū.¶†Vltimo circa iſtū articulum,
cum qrit, vtrū id qđ debet mihi a Titio, poſſit ꝯuerti in cām
mutui, vel in aliā cām , & debitū quo ad te,diſtingue tres ca-
ſus.Nā aut ille ſoluit,aut non ſoluit,ſed promiſit,aut nec ſol-
uit,nec pmiſit, ſed ſolū ego mandaui ſibi, ꝙ ſolueret. Primo
caſu aut ſoluit me pñte,& ꝯtrahit mutuū nāle.Verū eſt nulla
interueniēte fictione,qa pp mei pñtiā,& aſpectū, fuit acquiſi
tum mihi vere dñium,& poſſeſſio pecuniæ,vel alterius rei,&
eodem inſtanti acqrit tibi , nec tunc eſſet aliqua ſingularitas.
Itē acquirit pfecte , & irreuocabiliter mihi actio. Itē non ſo-
lum in cām mutui, ſed in q̄cunq; aliā cām ēt furti,pt fieri cō
uerſio. vt d.l.falſus.§ & qđ ſi is. Aut ſoluitur me nō pñte, ſed
mandante,& tunc nō pt cōuerti in cām furti, ſed in cām mu
tui,vel alterius ꝯtractus ſic.tñ tunc fit conuerſio ficte, & non
vere pp fictā tradōnē,& ita loquitur iſta l.& acquiritur mihi
pfecte,& irreuocabilr pp pcedēs mandatū. Aut ſoluit me nō
pñte nec mandāte, meo tñ noīe, & tunc idē, qđ in proximo
pcedenti,niſi qa tūc nō acqrit mihi actio pfecte, ſed reuoca-
biliter,qa ſi nō habeo ratū, fingit mihi ñ acqſita, & ſic nuda
voluntate poſſum illā a me abdicare,qđ non eſt in caſib.pce-
dētib.vt ſ.in §.ſi nūmos . ¶In ſcđo caſu principali. qñ nō ſol-
uit,ſed pmiſit, aut interuenit duplex pmiſſio,qa ipſe pmiſit,
tibi p ſtiplonē,& tu mihi, & tunc conuertitur in mutuū ciui-
le,& in oēm alium ꝯtractū,vt in l.ſi ex ptio. C.ſeo.& fit noua
tio,qa ille liberat a me iure delegationis,aut interuenit vnica
tm pmiſſio,qa ille promiſit tibi,& tu nō mihi,etiā tūc aduer
tēdū eſt diligenter,ꝙ aut mādaui ſibi,ut tibi ſolueret,aut pro-
mitteret , & tunc facta promiſſione ſtatim eſt liberatus a me
iure delegationis,vt l.delegare.de noua.Sed ſi qrit,an ſit facta
cōuerſio in mutuū dicēdū eſt, ꝙ nō,qa nō eſt mutuum nāle,
quia non pt ꝯtrahi niſi in reb.q̄ pondere, numero,vel menſu
ra conſiſtunt.in ciuile non, qa ſtipulatus non ſum,& ſic neu-
trum ex illis habeo , ſed ſolā actionē pſonalē, q̄ eſt ius incor-
porale,ſed in aliam cām q̄ mutui, puta in dotem,in quā dari
q̄libet alia res pt,bñ fieret cōuerſio , & diceretur eſſe in dotē
illa actio,vt probat in rōne ſui.in l.ſi ſponſalib.§.i de iure do.
Quomō ergo ſubuenit mihi in primo caſu , ſi nō eſt contra-
ctū mutuū,cū debitor me9 ſit a me liberatus, & tu ex mutuo
nō es obligatus, nec ēt ex nāli,quia nō eſt cōtractum, nec ex
ciuili,qa nō interuenit ſtiplo inter te,& me? Rñdeo.agā ꝯdō-
ne ſine cā.l.ſi me, & Titiū.ſ.eo. vbi eſt gl. ordinaria de hoc in
gl.pe.in fi.vt agas ꝯtra illū,& credo,ꝙ liberaris cedendo mihi
actionē,quia iō mihi teneris, ꝙ actionē habes,vt l.qđ debet.
20 ſ.de pecu.¶†Notandū,ꝙ hoc caſu puto procedere,& ſuſtine
ri poſſe vnū dcm Bart.qđ ipſe hic ponit, ꝙ ſp allegat. ſi eram
debitor tuus in centum,mandaui campſori, qui erat debitor
meus,ꝙ tibi ſolueret,tu accepiſti ab illo campſore promiſſio
nem,ſed nō pecuniā,ille campſor poſtea fefellit anteq̄ ſolue-
ret , tu vis ad me recurrere, dicit Barto.non potes.quia ex illa
pmiſſione,q̄ loco ſolutionis cedit,ego fui liberatus a te,& il-
21 le cāpſor a me iure delegationis.dñs †Raph.vr reprehēdere,
a quia ſaltē hodie nō ſit nouatio interuentu nouæ[a] pſonæ,vt l.
fi. C.de noua.& ego ī iſto errore aſs fui ꝯ Bar. ſed poſtea mu-
taui ppoſitū,qa illa l.fi.nō hēt locū ſi interuenit delegatio in
teruētu nouæ pſonæ,nā l.delegare.de noua. nō eſt correcta p
illā l.& ibi tenet Bar.tūc.n.nō eſt delegatio, qñ debitorē meū
facio tibi pmittere,tanq̄ debitorē,ut no.in l.mulier.ſ.ad Vel-
leia.Dico ergo, ꝙ dictū Bar.eſt verū eo caſu,quo mādaui de-
bitori meo,vt tibi ſolueret,vel promitteret.Si vero ſolū,ꝙ ſol
ueret,pprie,& promiſit, tūc ex illa pmiſſione facta ſine meo
mandato debitor meus non eſt a me liberatus , text.eſt in l.ſi
debitorē meū ſ.de noua. & ibi gl.& l.Stichū.e.tit.per ꝯñs a te,
& tūc dictū Bar.nō erit verū, & iſta eſt veritas in iſto art.p ne
22 minē bñ declarato. ¶†Tertius & vlt.caſus eſt clarus,qñ nō in
teruenit aliqua pmiſſio ſed mādatū de ſoluēdo,qa in nullam
cām eſt facta ꝯuerſio,& poſſet illud mādatū reuocari re inte-
gra.vt l.ſi cū Cor.de ſol. Sed ſi pmiſiſſet ēt ſine mandato, nō
poſſet reuocari,qa non diceretur res integ.tex. eſt in l.vtrū.de
conſti. pecu. nec ēt poſſet reuocari ſi ꝯtēplatione illius factū
eſſet mādatū,& ipſe eſſet paratus adimplere, vt eſt tex.in l.cū
23 fundū.de pac. ¶†Quātū ad gl.vltimā, q̄ concernit ſcđm exē-
plum huius l.qñ id,quod mihi dēs ex alia cā, conuenimus, ꝙ
hēas ex cā mutui, & hic dr,ꝙ fit ꝯuerſio.gl.opponit ex trib.ll.
de l.qui negocia.ſ.manda. & ad illā bñ ſoluit,ꝙ dēt intelligi,
qñ nō erat pecunia parata,& licet hoc nō exprimatur in iſtis.
ll.& ſic videatur continere diuinationē, tñ per alias ll. hoc p-
batur,& per rōnem.ſ.per l.ſi ſponſalib.§.j.ſ.de iure do.& l.qui
decem.§.j.de ſol.in quib.fit iſta diſtinctio. Itē per rōnē,qa iſta
conuerſio

ADDITIO.

a Interuentu nouæ. Circa hoc vide late do.Alex.de Imo. in conſ.10.in 2.volu.&
ibi all.Pa.de Caſt.hic.Curt.

conuerſio fit mediante ficta traditione,quam videris mihi fe
ciſſe ex cā prima, & ꝙ ego poſtea videor feciſſe ex cā mutui
vt in fin.huius l. ſed ſi pecuniam penes te nō habebas impoſ-
ſibile erat,vt mihi traderes,ergo non pōt fingi,ꝙ tradideris.vt
habetur in d.l.qui decem.§.j.& per conſequens, nec ꝙ ego re
tradiderim. ¶Secundum contrarium eſt de l. ſi ex precio. C.
eo.per quam videtur,ꝙ etiam ſi nō erat parata ſolutioni,po-
teſt cōuerti in mutuum,& ad iſtā gl.nō bene rńdet. Dic ergo
reiectis ſolutionib.gl.ꝙ ibi interuenit ſtipl'o,& ſic bñ p̄t ꝯuer-
ti in mutuum ciuile, in quo non requiritur rei interuentus,
& ſic non eſt tractandum de mutuo ciuili, ſed de naturali,in
quo requiritur,vera vel ficta traditio, & dominij, translatio,
q̄ non pōt reperiri, ſi pecunia non erat parata ſolutioni, &
ſic loquitur. l.qui negocia. ¶Tertiū ꝯriū eſt de l. ſi pecuniā.j̄.
de ſol.ꝑ quā vr̄,ꝙ non ſit ſpeciale in pecunia, nec in ꝯctu mu
tui,immo idē in aliis,cuius ꝯrium innuit hic in verbo[ſingu
laria,]quidam dńt,ꝙ hic non requiritur pńtia,ſed in aliis req
ritur,vt ibi. tu dic, ꝙ ſi eſt pńs,conuertit̄ in mutuū,ēt in alia
cām vere,& ſine aliqua fictione,qa ꝑꝑ aſpectū acquirit̄ poſ-
ſeſſio,& dominiū interueniente volūtate dñi abſq; corporali
apprehenſione,vt dixi s̄.eo.l.certi condō.§.fi. & ſic loquitur.l.
ſi pecuniā.ſed ſi res non eſt pńs, ſed parata ſolutioni,conuer-
tit̄ ficte,& ita loquit̄ hic.Si vero nō ſit pńs, vel parata ſolutio-
ni,nō pōt conuerti in mutuum nāle ſola cōuentione nuda.
vt l.qui negocia,ſed in mutuum ciuile, ſic ſi interuenit ſtipl'o.
vt l.ſi ex precio.in aliam vero cām, q̄ mutui bñ p̄t fieri cōuer-
ſio ſola conuentione, licet non ſit parata ſolutioni, vt eſt ca-
ſus in d.l.ſi ſponſalib.§.j.rō diuerſitatis, quia mutuum non cō
trahitur niſi in reb.q̄ pondere, numero,vel menſura cōſiſtūt.
14 †Sed ſi non eſt parata ſolutioni non pōt fieri niſi liberatio ab
obligatione prima, q̄ liberatio non eſt in aliis reb. ſed in cām
dotis,vel aliam bñ pōt conuerti liberatio. & quia quælibet p̄t
in dotem dari,& ſic aduertēdū, ꝙ qñ eſt parata ſolutioni ipſa
res,conuertitur in dotem,& iō ſi erat ancilla,efficitur ancilla
dotalis,& partus ex ea natus conſtante matrimonio reſtituet̄
vxori eo ſoluto, quia non eſt in fructu, ſed ſi nō erat parata
ſolōni,non efficit̄ ancilla dotalis, ſed ipſa liberatur,& ſic par-
tus pertinebit ad maritum, & hoc notabilr & ſubtilr hr̄ in d.
l.ſi ſponſalib.§.j. Vltimo glo.opp.de ſcđo exemplo,qa in hoc
ſcđo videris recepiſſe pecuniā meā,ut in l.fi.& primo dr̄ ꝯriū,
quia nummos meos non acceperis. & tñ iſti caſus ponuntur
hic,vt pares.Solu.nec in primo nec in ſecundo accepiſti vere
nummos meos, ſed in vtroque accepiſti fictè. Hoc voluit di-
25 cere gl.in ver.(q̄rit aliqs.)vel dic ſubtilius.vt s̄.dixi.¶†Sed q̄ro,
quid in dubio, an pecunia p̄ſumeret̄ parata ſolutioni:rńdeo,
aut erat mihi debita ex cā depoſiti,& ſentit,ꝙ ſp̄ in dubio prę
ſumitur parata ſolutioni, nō attenta qualitate perſonæ depo
ſitarij,niſi ꝯrium appareat, ꝙ conſumpſerit. qa nō p̄ſumitur
deliquiſſe,& iō tex.ſimplr dicunt, ꝙ debitū ex cā depoſiti con
uertitur in cām mutui ſola cōuentione,s̄.eo.l.certi cōdō.§.fi.
& d.l.q negocia.poſt prin.in ver.(nec huic ſimile.)& iſtud fuit
26 de mente Iuriſconſulti, ſi recte inſpiciatur. ¶†Si vero erat de-
bita ex alia cā,deberes inſpicere qualitatem perſonæ debito-
ris,ſi erat diues,vel ſi erat campſor,qui ſemper,conſueuit ha-
bere pecunias in promptu, tunc p̄ſumitur parata ſolutioni,
& pro hoc bonus tex. cū gl.j̄.de in diem adie. l.4. quæ incipit
[vbi aūr] §.melior aūt condictio.in gl.ſuper verbo [facilior.]
quæ dicit, vt per bonos campſores. quam no. Si vero erit
pauper, vel non conſueuit habere pecunias in promptu, di-
cendum eſt contrarium, & ſic loquitur.l.qui negocia.

LEX XVI.

1 *Pecuniam propriam poteſt quis mutuare,licet ſit talis,quam teneatur alteri communicare,ſecus in pecunia aliena.*
2 *Dominus rei licet actione perſonali tenetur ad dandum rem alteri, poteſt inuito creditore in alterius dominium transferre.*

1 L. Si ſocius. † Pecuniā ꝓpriam poteſt quis mutua-
re,licet ſit talis, quā teneatur alteri cō-
municare, ſecus in pecunia aliena.h.d.ſecundum intellectū
2 gl.& ſic no hic † ꝙ ille q eſt dñs rei,licet actione perſonali te-
neatur ad dandum rem alteri, poteſt inuito creditore in alte-
rum dominiū transferre. facit l.quoties. C.de rei vēdicatio.&
ſupra de rei vendicatio. l.non ideo minus.

LEX XVII.

1 L. Cum filiusfam ¶†Ex mutuo facto per fi-
lium fa. de ſuo viatico ac-
quiritur actio directa patri, tamen patre abſente poteſt filius
officio iudicis, vel vtili actione eam repetere de ęquitate, ne
fame pereat.h.d.hæc l.iuncta l.ſi longius.in §.ſi filius.ſupra.de
iud.vbi plenius declaratur quod hic habetur.

LEX XVIII.

1 *Diſſenſus inter dantem, & recipientem in ſpecie contractus, impedit contractum celebrari, & etiam dominium transferri.*
2 *Et quando quis dat eo animo vt nunquam recipiat, ceſſante errore, non poteſt repetere, licet recipiens habuerit animum reſtituendi.*
3 *Ex cauſa depoſiti transfertur dominium.*
4 *Si cum tibi pecuniam dedero,habui animum mutuandi, & ſic recuperandi,tu vero animum recipiendi ex cauſa donationis, neuter animus inſpicitur,ſed recurritur ad præſumptionem iuris.*
5 *Soluens ſcienter indebitum, videtur donare, quando recipiens ſcit illum ſcienter ſoluere,ſi tamen ignoret,non poterit ſoluens repetere.*
6 *Si quaſi deponens tibi pecuniam dedero, tu quaſi mutuum accipias,vel ſi quaſi mutuam tibi dedero,tu quaſi commodatam accepiſti,nec ſit conſumptio ſecuta, competit mihi rei vendicatio.*
7 *Quare in illis duobus caſibus poſſit pecunia vendicari,vel ſecuta conſumptione condici.*
8 *Obligatus tibi ex cauſa donationis, ſi poſtea ex illa cauſa ſoluat, neque hoc expreſſè dicat,tu vero alia intētione accepiſti, vt eſſet mutua,trāſfertur dominium.*
9 *Si partes conſentiunt in ſpecie contractus, & diſſentiant in tranſlatione dominii quando transferatur dominium.*
10 *Si contraxi tecum tanquam cum ſeruo, cum eſſes liber, iſte diſſenſus non impedit actionem naſci.*

1 SI ego. ¶†Diſſenſus inter dantem, & recipien-
tem in ſpecie contractus impedit con-
tractum celebrari,& etiam dominium transferri,
& qñ quis dat eo animo, vt nunquam recipiat,
ceſſante errore. non poteſt repetere, licet recipiens habuerit
animum reſtituendi.h.d.Et ponit tres caſus. Primus vſq; ibi,
2 [nam ſi ego,]Secundus vſque ibi,[idem eſt,]Tertius vſque in
fin.& in omnibus trib. accipiens habuit animum reſtituendi,
ſed in primo tradens non habuit animū recuperandi,in aliis
3 duobus,ſic.†Item differunt,quia in primo caſu conſenſerunt
in tranſlatione dominij, ſed in ſpecie contractus diſſenſerūt.
Secundo caſu ſimiliter diſſenſerunt in ſpecie contractus, ſed
in tranſlatione dñij poteſt eſſe,ꝙ cōſenſerunt, ſi pecunia fuit
tradita tanq̄ quātitas, nam dñium transfertur,ſiue ex cā mu-
tui,ſiue ex cauſa depoſiti tunc traditur,vt in l.Lucius.j̄.depo.
tñ hic non transfertur, quia diſſenſerunt in ſpecie ꝯctus,ſed ſi
fuit tradita in ſpecie,vel tanq̄ ſpecies in ſacculo,tunc tradens
non habuit animū transferendi dñium, nec ēt recipiens,niſi
forte per errorem iuris, nec tunc iuſte poterat credere, ꝙ eēt
mutuata,quia in mutuo non traditur tanq̄ ſpecies. Tertio ve
ro caſu diſſenſerunt in ſpecie cōtractus, & ēt in tranſlatione
dñii,quia tradens habuit animum transferendi, ſed recipiens
non habuit animum acquirendi,& tunc etiam non trāſfert̄,
& ſic quouſq; extat, in ambobus iſtis caſibus pōt vendicari,
vt s̄.eo. l.ſi filius. in princ. ſed ea conſumpta pōt condici certi
condictione gñali, vel condōne ſine cauſa, non autē aliqua
ſpeciali oriente ex illo contractu,cum nudus cōtractus ſit ce-
lebratus.¶In tex.ibi,[magiſque nummos accipientis non fie
ri,] & ſic vr̄, ꝙ poſſem vendicare, & ꝙ nulla exceptio poſſit
mihi opponi,ut s̄.eo.l.ſi filius.in prin.in contrarium tñ deter
minat hic glo.2.quæ incipit,[ſed quid.]& eſt caſus quem glo.
non all.j̄.de do.l.ſi tibi dederim. facit de pecu.l.ſi peculium.§.
ſi fiunt,& hoc ꝑꝑ intentionem mei tradentis, quæ fuit nunq̄
repetere,q̄ debet attendi in mei præiudicium,ſicut & tua attē
ditur in præiudicium tui,quia cum intētio tua fuerit reſtituē-
di,obligaris mero iure ad reſtituendum, & orit̄ ꝯ te actio, ut
patet.j̄.dum dicit,licet condictione teneatur, & tñ ꝑꝑ meam
intentionem, de æquitate obſtat mihi exceptio,& præfertur
cā tua,qa tu es reus in cōcurſu iſtarum voluntatum, vt l.ſi ſer
4 uum.§.ſequitur.de ver.obl.¶†Itē quæritur ecōtra, ego habui
animū mutuandi,& ſic recuperādi, tu uero animū recipiēdi
ex cā donationis,& ſic non reddēdi vr̄,ꝙ neuter aīus inſpicia
tur,qa meus aīus tēdit ad fauorē meū, & ſic nō dēt. inſpici in
mēte retētus,ut l.ſi repetendi.C.de cond.ob cau.& ecōuerſo,
aīus tuus tēdit in tui fauorē, & ſic vr̄ eo.mō nō inſpiciendus.
Ex verbis tñ Bar.vr̄ colligi ꝯtrariū,ꝙ inſpiciat̄ aīus tuus, qa di
cit,quantū ad actionem dandi, ꝙ inſpiciat̄ animus recipien-
tis,ſed q̄tū ad exceptionē, inſpicitur animus dātis.ſed ipſe lo-
quit̄,qñ aīus recipiētis tēdit ꝯtra eū, qa fuit de reſtituēdo,nos
loquimur qñ pro eo. Breuiter dicēdū eſt,ꝙ neuter aīus inſpi-
cit̄.poſito, ꝙ ꝑ ꝯfeſſionē meā ꝯſtet de meo,& ꝑ tuā de tuo rō
ne p̄dicta,ſed debemus recurrere ad præſumptionē iuris, vt ſi
ꝯcurrāt illa q̄ faciāt præſumi donationē,vt qa pecunia ſit mo
dica, & ego diues, & tu pauper,vel ꝯiūcta pſona,p̄ſumit̄ do-
natio, alias ſec9 iuxta no.s̄.e.l.cū qd. ſed qñ aīus cuiuslibet tē-
dit ꝯtra ſe,ſēt locū iſta l. vt qlibet inſpiciat̄ quantū ad ſui prę
iudiciū,& nō recurrat̄ ad alias ꝯiecturas, ſed ſufficit,ꝙ cōſtet
de tali aīo per confeſſionem partium,& per iſtā l.determinat
5 Ang.†in l.falſus. C.de furt. ꝙ l cuius ꝑ errorē.de re iud.cū ſi.q
dńt,ꝙ ſciēter ſoluēs indebitū, vr̄ donare, debeat intelligi eo ca
ſu,quo recipiēs ſciat illū ſcienter ſoluere,qa per ꝯńs p̄ſumitur
recipere animo donandi, ſicut, & ille præſumitur ſoluere,ſe-
cus ſi ignoraret illum ſciēter donare,qa ſcit,vel ſcire debet,ꝙ
nō cēleſt voluiſſe dare,ſi credit, ꝙ ſoluat ꝑ errorem, licet ille
ſoluat ſcienter,& ſic diſſentiūt in ſpecie ꝯtractus, & hic pōt ſu
ſtineri,ꝙ donatio nō ꝑficiat̄. Sed ipſe ſubdit vnū aliud,qđ eſt

contra iſtum tex.quia dicit, ꝙ tunc ſoluens poterit repetere,
licet ſciēter ſoluerit,quod eſt falſum, vt hic patet. & d.l.ſi tibi
6 dederim,de do.¶†Nunc q̄ro circa alios duos caſus,in quibus
dr̄,ꝙ ſecuta conſumptione competit cōdictio, quid ſi nō eſt
ſecuta? Rn̄de,ꝙ competit rei vendicatio, quia dn̄ium nō eſt
tranſlatum, & in vtraq; habuit tradens animum recuperādi,
7 ſecus in primo.¶†Itē q̄ro, vn̄ proueniat in illis duob. caſib.ꝙ
pecunia p̄t condici,vel vendicari?gl. & Bar.vn̄r dicere,ꝙ hoc
venit ex ſolo animo recipientis, qui fuit de reſtituendo.tu dic,
ꝙ iſte ſolus nō ſufficit,vt in primo caſu, & iō prouenit ex aīo
8 vtriuſq; partis, quorū quilibet tendit ad reſtitutionem. ¶†In
gl.j.ibi l.cum in corpus,ſupple, in fin. vr̄ de verbo ad verbum
dicere ɔ̄rium eius,quod hic dr̄, & reputatur vnū de difficilio-
rib.ɔ̄riis corporis iuris. Et finaliter tenet vltimam ſolutionem
gl.quia non poſſumus dare meliorē, ꝙ interdū ſum tibi obli
gatus ex cauſa donationis,& volens me liberare ſoluo ex illa
cā,non tn̄ hoc expreſſe dixi,tu vero accepiſti alia intētione,vt
eſſet mutua,& tunc loquitur illa l.vt fauore liberationis trāſ-
feratur dn̄ium,& cedat ſolutum,& ſic liberor.Interdum non
ſum tibi obligatus,& ſoluo,vt nūc faciam donationē,& tūc,
quia non agitur deliberatione,loquitur iſta l.vt nec perficiat̄
donatio,nec trāſferatur dn̄ium. Sed ponamus, ꝙ ego putabā
me fore obligatū ex cā donationis,cū non eſſem,& ſolui,cer
tè non hēt locum condictio indebiti,quia non intendebā do
nare, ſed obligationem diſſoluere.Si aūt ſciebā non ſubeſſe,
licet ſoluerim tanq̄ ex cā de p̄terito, hēt locū iſta l.quia nolo
9 ex nunc donationem facere, & tu nō recipies eo aīo. ¶†Sed
q̄ro, hic loquitur qn̄ diſſentimus in ſpecie ɔ̄ctus, quo caſu, li-
cet conſentiamus in tranſlatione dn̄ij, non transfertur, qd ſi
econuerſo cōſentimus in ſpecie ɔ̄ctus. tn̄ diſſentimus in trāſ-
latione dn̄ij. Reſpon. aut fuit error in tradente,quia putabat
me dn̄m,cum non eſſem, & tradidit rē tanq̄ meam,& ſic nō
habuit animum transferendi dn̄ium,& non transfertur,vt in
l.3.§.ſubtilis.de condi. ob cau. Aut.fuit error in recipiente,qa
tradens erat dn̄s,& ſciebat ſe dn̄ium,ſed recipiens credebat eū
non eſſe dn̄m, tunc hoc non obſtante dn̄ium transfertur, vt
ſ.de iur.& fac.igno.l.reg.pla.§.qui ignorauit, vbi caſus, & qd̄
10 habetur in l.2.§.ſi ſub condi.j.pro empt.¶†Item quid ſi erra-
tur,& diſſentitur in titulo actionis, quia ego credo actionem
non naſci,quia contraxi tecum tanquam cum ſeruo.cum eſ-
ſes liber, tu vero ſciebas te eſſe liberū, & ſic ꝙ naſci poterat.
reſpondeo, ꝙ iſte diſſenſus non impediat actionem naſci,vt
j.commo.ſi is qui.§.ſi libero homini.

LEX XIX.

1 *Numeratio non obligat, niſi quatenus eſt de intentione numerantis.*
2 *Actus agentium non operantur vltra eorum intentionem.*
3 *Caſus in quibus donatio cauſa mortis reuocatur ipſo iure abſque expreſſa reuocatione.*
4 *Vltima voluntas facta infirmitate,de qua quis credebat mori,non reuocatur per reconualeſcentiam.*
5 *Donatio cauſa mortis ſi ſit abſenti, dicitur vltima voluntas, nec reuocatur per reconualeſcentiam donantis.*
6 *Datum ob cauſam de futuro ſicut non poteſt repeti, ſi cauſa fuit ſecuta,ita ſi nondum eſt ſecuta,& poteſt ſequi,niſi recipiens fuit in mora implendi, & tradens re integra poteſt penitere.*
7 *Quando certum eſt, factum promiſſum intra tempus fieri non poſſe,commiſſa eſt pena mero iure, ſed non poteſt exigi niſi toto tempore elapſo, & quid in intereſſe particulari.*
8 *Si tūc nō ſit promiſſa pena.cōmittitur obligatio ad intereſſe elapſo toto tpe.*
9 *Si lapſum eſt tantum de anno, quòd habens eccleſiam parochialem non poteſt intra annum facere ſe promoueri ad ſacerdotium, non priuatur ipſo iure eccleſia ante lapſum anni.*
10 *Quid in matre, quæ debet priuari ſuceſſione filii, ſi intra annū nō aſſumpſit tutelā,vel nō fecit tutorem dari,& intra lapſum anni moriatur filius.*
11 *Si nolo agere ad factum intra certum tempus promiſſum, vel ad penam, ſeu intereſſe, non tamen competit mihi condictio ob cauſam ad repetendum,quod dedi,tanquam cauſa non impleta,niſi poſt lapſum temporis.*
12 *Si do tibi ſeruum meum, vt ipſum manumittas intra annum, tunc ſi eum non manumittis, elapſo anno efficitur liber ipſo iure.*
13 *Sed ſi pecuniā tibi dedero,vt ſeruū tuū intra mēſem manumittas,et nō manumittis,non efficitur liber, ſed poſſum agere ad pecuniam elapſo mēſe.*

1 NOn omnis. ¶†Numeratio nō obligat,niſi
quatenus eſt de intentione nu
merantis.h.d. vſq; ad §.ſi pupillus,& exemplificat
2 duob. modis, & ſp allegatur iſta l.†ꝙ actus agētiū
non operant̄ vltra intētionē eorū,& ꝙ ēt obligatio,q̄ reɔ̄hi-
tur,requirat cōſenſum,& vltra intentionē ɔ̄hentium n̄ ɔ̄hit̄.
3 ¶No.ex primo exemplo duos caſus,quibus reuocat̄ donatio
cauſa mort. ipſo iure abſq; expreſſa reuocatione.l.ſi donator
conualuit. hoc tn̄ procedit, qn̄ conſtitutus in infirmitate de
qua credebat mori,donauit, vt j.de do.inter.vir.& vxo.l.ſi is.
in verbo.[ſuſpicione mortis &c.] ſed pōt fieri etiam ab illo,q
non eſt conſtitutus, & tunc non hēt locum, quod hic dr̄. Nā
ſi poſtea infirmaretur,& reconualeſceret, non propterea re-
uocatur,quia non propterea cā ceſſat, per quam donauit.cū
non pp illam infirmitatem donauerit,ſed pp mortem,quam
ſciebat euitare non poſſe, & iſta cā adhuc ſubeſt. Si tn̄ erat in
alio inſtanti periculo, quia intendebat nauigare, vel ingredi
prælium, & pp hoc donauit, poſtea mutauit propoſitum, &
non nauigauit,& nō intrauit prælium, tunc eo ipſo vr̄ reuo-
4 cata donatio arg.hic iuncta.l.j.cum ſeq.j.de don.cā mor.†Vl-
tima vero voluntas facta in infirmitate,de quā quis credebat
mori,non reuocatur, licet reconualeſcat,vt eſt tex.no.ibi per
Bal. C.de poſt.hære.inſti.l.fi. & ibi tetigi & per Cy.in l.fi. C.de
5 don.cā mor.†ſed donatio cā mortis non eſt ſimplr̄ vlt.volun
a tas,qn̄ ſit præſenti, & acceptanti,[a] ſi autem abſenti,ſecus.vt l.
cum pr̄.§.donationis.de leg.3.& tunc dicemus idem, quod in
6 mera vlt.voluntate,vt non reuocetur.tene menti.¶†Ex ſcđo
exemplo.no.dum dicit in princ.[quandiu in pendenti eſſet,]
ꝙ datum ob cām de futuro ſicut non p̄t repeti,ſi cā fuit ſecu
ta,ita ſi nondum eſt ſecuta, p̄t tn̄ ſequi, quod eſt verum,niſi
recipiens fuit in mora implendi vt j. ſubiicitur in fi.l.ſi tradēs
penituerat,vt in l.3.§.j.j.de condi. ob cauſam,quæ pœnitētia
locum habet reintegra, non aliter, vt in l.ſi pecuniam.eo.tit.
7 ¶†In glo.quæ incipit[.i.effectus ibi,item, quod in tres]in hac
q̄ōne aduertēdum eſt ad tres caſus, nam interdum promittis
mihi facere domum intra annum,& ſi non feceris,promittis
pœnam,& ſi tranſactum eſt tn̄ de anno,ꝙ facere non poſſis
quæritur,an ſit commiſſa pena,& eā petere poſſim,& hic eſt
caſus in l.ſi ſtipulatus ſim mihi a Proculo. de ver.obl.ꝙ eſt cō
miſſa mero iure, ſed non poſſum agere.quia obſtat exceptio
anteq̄ ſit lapſum totum tp̄s. Aut nō eſt promiſſa pœna,& ſic
8 ſuccedit obligatio ad intereſſe ex diſpōne legis. ¶†Quæritur.
an iſta pena legalis ſit commiſſa ante lapſum tpis, & eſt dicē
dū ꝙ non eſt commiſſa ipſo iure ad totale intereſſe, qa miti⁹
agitur cū l.q̄ cum homine. Et in hoc differt iſte caſus a p̄cedē
ti,& iſte eſt caſus in l. inſulam intra bienniū.eo.titu.& in hac
9 l.fundat̄ deciſio.c.commiſſa. in prin.de elec.in 6.†vbi hn̄s ec-
cleſiam parochialem priuatur ea ipſo iure,ſi non fecit ſe pro
moueri ad ſacerdotium intra annum, & dr̄ ibi,ꝙ licet de an-
no ſit lapſum,tn̄, ꝙ intra reſiduū non p̄t ſe facere promoue-
ri,nō ppea eſt priuatus, quia iſta eſt pœna legalis, q̄ ipſo iure
10 nō cōmittit̄ an̄ lapſum tpis. †Iſto anno habui bis conſulere[b]
b in caſu ſimili, quia mater priuatur ſucceſſione ſi intra annū
non aſſumpſit tutelam, vel non fecerit tutorem dari. Pone,
ꝙ lapſum erat tn̄ de anno, ꝙ ſm ſtilū curiæ non poterat hoc
facere, qa multæ ſolennitates requirebant̄ moritur filius in
pupillari ætate, & an̄ lapſum anni.i.intra illud reliquum tpis,
an mr̄ poterit ſibi ſuccedere?Non reperio hunc arti. bene de-
claratū,dubium ſtat in hoc,an ſit priuata eo ipſo,ꝙ laſum eſt
tn̄ tp̄s,qđ amodo aſſumere nō p̄t,licet annus nō ſit lapſus an
demum ſi elapſo? & vr̄ caſus in d.c.cōmiſſa, ꝙ demū poſt ip-
ſum lapſum. Contrariū tn̄ vr̄ p l.2.§.cōfeſtim.j.ad Tertul.qa
licet in d.c. commiſſa. non ſit priuatus antequā ſit lapſus an-
nus,venit tamen priuandus poſt ſine dubio. ſed ſi diceremus
iſtam matrem ſuccedere,iſta ſucceſſio eſſet perpetua, nec ſibi
auferret̄ poſt annū,& ſic non puniret̄ de ſua negligentia.Cō
trariū uolunt oīa iura, & no. Iſtā rōnē viuam pp quā ego in
11 iſtā partē inclino.†Si aūt vellē agere ad intereſſe particulare,
bn̄ poſſem,ut l.ſtipulationes nō diuidunt̄.§.fi.de ver.ob. Eſt ēt
tertius caſus,quē ponit iſta gl. qn̄ non volo agere ad factum,
penā,vel intereſſe,ſed uolo repetere,qđ dedi,tanq̄ cā non im
pleta,& hoc vr̄ dicēdū idē,qđ in intereſſe totale,qa ex diſpo-
ſitione legali orit̄ mihi condō ob cau. ad repetendum, & ſic
12 non niſi poſt lapſum tpis, vt d.l.inſulam. ¶†In glo.q̄ incipit,
ſed cum lege.[in fi.dic melius ad iſtud ɔ̄rium,ꝙ interdum do
tibi ſeruum meum,vt ipſum manumittas intra annū,& tunc
ſi non manumittis, fateor ꝙ ſuccedit conſtitutio,quæ facit ip
ſum liberum ipſo iure, & ſic l. ſupplet factum tuum,& iō nō
poſſum agere condictione ob cau. poſt lapſum tpis, quia cā
eſt impleta p legē,licet nō p te,vt j.de condi.ob cau.l.ſi pecu
13 niā. in fi. §.j. †Interdum do tibi pecuniā,vt manumittas ſeruū
tuum intra menſem, & tunc ſi non manumittas, non ſucce-
dit cōſtitutio,nec efficitur liber, & iō poſt mēſem agere poſ-
ſem ad pecuniā,qa cā nō eſt impleta, & iſte eſt caſus hic in fi.

ADDITIO.

a Acceptanti. Sed ſi in donatione cauſa mortis ſint appoſita illa verba,quam quidem donationem promittit ratam, & firmam habere,& nullo vnquam tempore contrauenire.D.Iac.hic all.Ale.& Pa.in conſ.dicit,quòd talis donatio eſt irreuocabilis ei.Adde Ro.conſi.153.melius per Fran.de Are.con.74.Et inquantum ponit, an per alienationem cenſeatur reuocata donatio cauſa mortis, adde Lu.Rom.conſ.31. & conſi.269.& in quantum ponit quod vbi in donatione cauſa mortis,cum verbis de quibus ſupra eſſet iuramentum, quod putaret talem donationem irreuocabilem.confirmatur per id quod voluit Bartol.Soci.cōſi.153. vbi voluit, quod ſi notarius poteſt extendere inſtrm̄ dōnis ad ſenſum ſapientis. quod ſi in dōne eſt iurm̄,pōt ponere ſpecialem renunciationem.l.ſi vnquam.de reuo.dona.Bis conſulere. Adde,quod vnum conſilium habes in conſi.29.incip. in puncto ſupra.ſcripto fuerunt appellata, & aliud habes in conſi.319. incip.in caſu.ſuprascripto dicendum in nouis. Cur.

Con-

1 *Conſumptio reconciliat ſolutionem ad effectum agendi, ſi ad hoc fuit facta vel ad effectum liberationis, ſi ob hanc cauſam fuit ſolutum, ſiue fiat ꝑ recipientem, ſiue per alium habentem ius ab eo.*
2 *Pupillus non poteſt trãſferre dominium pecuniæ ſuæ in alterum ſine tutoris auctoritate, etiam fauore liberationis.*
3 *Ratio, quod conſumptio reconciliat ſolutionem.*
5 *Pecunia ſoluta ſi eſt perdita, nõ dicitur conſumpta, ad hoc vt recipiẽs obligetur, vel ſoluens ab eo liberetur, niſi interuenit factum recipientis, vel ſoluens eſſet pupillus.*
4 *Quid ſi in libello petit maiorem ſummam, intelligitur ẽt petere minorem.*

1 **§.Si pupillus.** ¶† Conſumptio reconciliat ſoſonẽ
ad effectum agendi, ſi ad hoc fuit fa
cta, vel ad effectum liberationis, ſi ob hanc cãm fuit ſolutũ
ſiue fiat per recipientem, ſiue per aliũ hñtem ab eo.h.d.in effe
2 ctu.¶†No.ꝙ pupillus non põt transferre dñium pecuniæ ſuæ
in alterum, ſine tutoris auctoritate, etiã fauore liberationis, ſi
erat illi obligatus, quod eſt mirandum, quia ĩ hoc ſua condõ
non vr̃ in aliquo effici deterior, ſed melior, nam illa pecunia
potuiſſet perdi, & ipſe remaneret obligatus. Vr̃ ergo ſibi vtile,
vt poſſit eam ſoluere, & liberari, & ſic amplius non ſtet ſuo
periculo, cuius ɔ̃rium hic patet manifeſte, nam nec obligare
ſe poteſt, niſi efficiatur locupletior, vt s̃.eo.l.certi cõdõ §. qñ.
3 ¶† Item nõ.ibi [non alia ratione.] quæ ſit ratio, ꝙ cõſumptio
reconciliat ſoſonem, quia facto ſoluentis cenſetur pecunia ef
fectualr̃ ad recipientem perueniſſe, poſtq̃ eam conſumpſit, &
in ſui vtilitatem.¶†Sed quid ſi perdita eſt, an dicatur conſum
4 pta, vt ſic recipiens obligetur, vel ſoluens ab eo liberetur? glo.
hic mouet iſtam.q.& Mar.tenuit, ꝙ non per iſtum text. dum
dicit, [facto eius] nam ipſe exponit eius.[ſ.recipientis,] & ſic,
vt dicatur conſumpta, requiritur factum recipientis, ſed hoc
non interuenit, ſi caſu perdita eſt, ſed ſi ipſe diſſipauit, puta,
ludendo, diceretur cõſumpta, quia factum eius interueniſſet,
licet in ſui vtilitatem non eſſet conuerſa. Azo uero tenuit ɔ̃-
rium, & exponit tex. facto eius.ſ.dantis, & ſic ſufficit, ꝙ inter-
uenit factum tradentis, vt poſtea quicquid de pecunia contin
git, dicatur conſumpta, & incipiat obligari, vel ſoluens a ſe li-
beretur.gl.tñ tenet iſtam partem, qñ pupillus ſoluit, ne ſit de-
terioris cõdõnis, q̃ ſi eſſet maior, quia ſi fuiſſet maior tranſtu-
liſſet ſtatim dñium, & illum obligaſſet, vt ſe ab illo liberaſſet,
& licet pecunia poſtea ꝑderetur, ꝑiculum eſſet recipiẽtis, nũc
vero, quia eſt pupillus, non tranſtulit dñium, & hoc eſt intro-
ductum ſui fauore, nam periculum eſſet eius, & tunc quod
eius fauore eſt inductum redundaret in damnum, & iſta de-
ciſio eſt vera hoc caſu, & ſic no lītationem ad l. pignus. C.de
pig.ac. vbi hr̃, ꝙ ſi res mea perdita, ſeu ꝑempta eſt ſine dolo,
& culpa alicuius, periculum eſt meum, qa ſp res perit ei, q eſt
dñs. Nam iſtud eſt verum, niſi reſultaret inconueniẽs, de quo
hic, quia eſſet pupillus, & pp hoc erat adhuc mea, ſed ſi fuiſſet
maior, non fuiſſet mea, quia tranſtuliſſet dñium & periculũ
non fuiſſet meũ, vt in hac gl.q̃ ſing. no. Sed ſi hoc incõueniẽs
non ſequeretur, quia eſſet maior, & tradit pecuniam alienã,
q̃ poſtea perdidiſti, ꝙ iure perditio habeatur pro conſumptio
ne, & incipias mihi teneri, vel ego a te liberer. non vr̃ conue-
niens, quia ſic locupletarer cum aliena iactura. & tu ſine cul-
pa remaneres ĩ damno, tñ gl.ord.& ẽt Doc.vñr idem dicere.j.
de cond.ind.l.ĩdebiti.§.ſed ſi nũmi.q̃ incipit.i.ſaltem aſſentire.
Dy. mihi vr̃, vñ puto tunc opi.Mar.veriorem, ꝙ tunc dicatur
conſumpta, qñ facto tuo accidit, ſiue conuertiſti in tuã vtili-
5 tatẽ, ſiue ipsã diſſipaſti. alias ſecus. ¶ †Vltimo hẽs hic in verſi.
qua pp: ꝙ non videris conſumſiſſe pecuniã, ſi eam alteri tra-
didiſti ex aliquo ɔ̃ctu. quouſq; .n. p̃t ad oculũ videri etiã ſi per
mille manꝰ tranſiuiſſet, nõ dr̃ facta cõſumptio, vt aliqua ſolu
tio reconciliata. tex. eſt hic expſſus, ſed tũc dr̃ facta, qñ non p̃t
ad oculũ demonſtrari iſtud idẽ corpꝰ ẽt ſi ſit in rerum nã, vt
quia cõmixta eſt cũ alia pecunia, vt l.ſi alieni.j.de ſol.

LEX XX.

1 *Donatio, quæ fit ob aliquam cauſam implendam in donatarium nõ eſt proprie donatio.*
2 *Creditum quod quis facit, vt ſe liberet ab aliqua obligatione, qua tenebatur credere, ſimiliter non eſt proprie creditum.*
3 *Statuta imponentia maiorem gabellam pro donatione, quam in aliis contractib. intelliguntur de propria donatione.*
4 *Si dono tibi, vt mihi mutues eandem pecuniam, poſſum te ad hoc compellere per actionem præſcriptis verbis.*
5 *Solutio eadem poteſt parere liberationem, & obligationem in eadẽ perſona diuerſis reſpectib.*
6 *Reprehendendi ſunt, qui impropriis verbis loquuntur.*
7 *Verba quæ non poſſunt proprie intelligi, debent intelligi prout poſſunt, ẽt improprie, ad ſuſtentationem libellorum, ſeu teſtium.*
8 *Poteſt fieri translatio dominii momẽtanea, quãdo ex hoc remanet aliqua vtilitas penes illum, in quem transfertur.*
9 *Valet venditio rei facta cum pacto ꝙ emptor teneatur ſtatim cõcedere vẽditori in emphyteuſim, vel feudum.*

1 **SI tibi pecuniam.** †Donatio, q̃ fit ob
aliquã cãm implen-
dã ĩ donatarium, non eſt proprie donatio, ſed im-
2 ꝓprie.†Itẽ creditum, quod qs facit, vt ſe liberet ab
aliqua obligatione, qua tenebatur credere, ſilr̃ nõ eſt proprie
creditum, ſed improprie.h.d.in effectu. Rõ primi dicti eſt, qa
nõ fit ob merã liberalitatem, ſed ſub ſpe remunerationis ha-
bendæ a donatario, & ſic magis dr̃ datio ob cau. quæ differt a
vera donatione, vt j.de don.l.j.circa prin. & potius dr̃ ɔ̃ctus in
noĩatus, do, vt facias, in quo hẽt locum pęnitentia re integra,
vt de don.ob cau.l.ſi pecuniam, ſed in vera numeratione, &
ſimpliciter, quæ eſt ɔ̃ctus nominatus non habet locum, vt l.
Ariſt.j.de don. ſed ſi fieret ob cãm implendã per aliũ, vel ſub
ɔdõne caſuali, poſſet dici ꝓprie donatio, cũ donatio poſſet fie
3 ri pure, & ſub cond.vt l.dona.C.de do.¶†Et no.hic ꝓ ſtatutis
imponentib. maiorem gabellam pro donatione, q̃ in aliis ɔ̃-
a ctib. nam intelliguntur de propria [a] donatione. Ratio ſecũdi
dicti, quia creditum dr̃ a credendo, & fidem habendo. vt s̃.e.
4 †ſed ſi dono tibi, vt mihi mutues eandẽ pecuniam, obligaris
ad mutuãdũ, & poſſum te compellere per actionem pręſcri-
ptis verbis, ſi ergo mutuas mihi, hic non facis principaliter, ꝙ
de me fidem habes, ſed vt te ab obl'atione liberes, & hoc vult
dicere iſte tex.[exoluendi cauſa.] Et no. ex hoc, ꝙ eadem libe-
ratio parit liberationem quo ad te, & obl'onem quo ad me,
quia ex tali mutuo, obligor ad reſtituendum, & tu liberaris
5 ab actione præſcriptis verbis.† poteſt tamen etiam eadem ſo
lutio parere liberationem, & obl'onem in eadem perſona di-
uerſis tñ reſpectib. vt in l.in numerationib. in fi.j. de ſol. non
eodem reſpũ. vt l.ſi decem.e.ti.& j.de cond.inde.cum his. §. 1.
6 ¶†Item no.hic.in prin.ꝙ reprehendendi, ſunt q impropriis
7 verbis loquntur. ¶ †Item in fi.not.ꝙ verba quæ non poſſunt
proprie intelligi, debent intelligi prout poſſunt etiam impro
b prie[b] facit j.ti.prox.l.ſed & ſi poſſeſ.§. ꝙ ſi in rerum, quod fa-
cit ad ſuſtentationẽ libellorum, vt ibi no.per Doc.& etiam te-
ſtiũ, vt no.ĩ l. ſtip'lo iſta. §.ei qui.j.de ver.ob.per gl.¶†No.etiã
8 hic, ꝙ poteſt fieri translatio dominii momẽtanea, qñ ex hoc
remanet aliqua vtilitas penes illum, in quem transfertur, vt ſi
tibi dono, ut ſtatim eandem pecuniam mihi mutues, nã do-
miniũ momento ſtat penes te, & transfertur in me, tñ rema-
net tibi vtilitas. ſ. actio ex mutuo ad repetendum, quod non
eſſet, ſi translatio illa facta non fuiſſet. ſecus ſi nulla vtilitas re
maneret, tunc.n. non poteſt ſic fieri, vt duret momento, imò
9 pro non facta habetur, vt l.qui ſic.j.de ſol. ¶†Vltimo allega-
tur iſta lex, ꝙ valet vẽditio rei facta cũ hoc pacto, ꝙ emptor
teneatur ſtatim ɔcedere uẽditori in emphyteuſim, uel fundũ.

ADDITIONES.

a ¶ Propria. Vnde de donatione remuneratoria, non eſſet ſoluenda gabella, ſecundum ea quæ traduntur in iuribus, proxima l.alle.per Doc.& per Lud. conſ.96.
b ¶ Improprie. D.Iaſ.hic multa dicit, quid in contractibus, quid in vltimis voluntatib. quid in teſte, quid in libellis, quid in ſententia. de primo vide Alexan. conſi. 41.4.lib. de ſecundo, eundem conſi.48, & Ful.conſ.17.Ro.conſ.56. de tertio per Lu.Ro.conſi.226. quid in Lud.conſi.14. quid in conſuetudine per Soci. conſi. in ci. licet nulla conſtitutio, & an vera principis improprientur, per eundem conſil. in cauſa qua quæritur.

LEX XXI.

1 *Creditor tenetur partem debiti confeſſatam, & oblatam recipere, & de reliqua parte poteſt litigare.*
2 *Solutio particularis non admittitur creditore inuito, quando totum debitũ eſt liquidum, & quando admittatur.*
3 *Quid ſi in libello petit maiorem ſummã, intelligitur etiam petere minorẽ.*
4 *Reus ſub iuramento interrogatus ſi negat ſe teneri ad decem petita, cum re vera teneatur ad quinque, non eſt periurus.*
5 *Iudex actorem nolentem recipere partem debiti confeſſatã, ſed potius litigare, non audiet ſed reum abſoluet ab obſeruatione iudicii, & pecuniã oblatã deponet in loco tuto periculo actoris tanquam moroſi.*
6 *Iudex quando poſſit compellere partem ad compromittendum.*
7 *Si peto a te x. & confiteris ad quinque, quæ offero me paratum recipere, & de aliis quinque litigare, teneris ſoluere illa v. licet nolim te liberare aliis v. alias es in mora.*
8 *Si tunc non offero me paratum recipere illa quinque confeſſata, non es in mora, licet non offers ea ſoluere.*
9 *Si in libello narro te mihi tenere in decem, de quib. peto quinque, ſaluo mihi iure in aliis quinque, quandocunq; petere voluero, compellet me iudex totum ſimul petere.*
10 *Libellus tamen admitteretur ſi diuerſa debita, & de vno vellem litigare, vel ſi eſſet vnum debitum de plurib. reb. diuerſis, vel ſi non opponeres.*
11 *Vbi poteſt peti pars debiti, non debet peti tanquam promiſſa, vel principaliter debita, ſed tanquam de maiori ſumma.*

1 **QVidam.** ¶†Creditor tenet̃, vel compellit̃ par
tem debiti cõfeſſatã, & oblatã recipe
re, & de reliqua parte põt litigare.h.d.† & ſp allega
tur, ꝙ qñ debitũ eſt ꝓ parte liquidum, & propar
te non liquidum, admttit̃ particularis ſolutio de parte liqda,
ſecus ſi totum eſt liqdum, qa nõ admittit̃ nolẽte creditore, ut
l.tutor.§. Lucius j. de vſur. cum particularis ſol. multum affe-

rat

3 rat ī commodum,vt l.plane.fam.erc.¶†In tex.ibi,[& reliqua
proſequi.]ſ.non confeſſata, nec oblata , & quia in fi.determi-
nat ꝯrium patet hic,ꝙ q petit decem, cenſet̄ petere quinq;,al̄s
virtute eiuſdem libelli non poſſet proſequi litem , cuius ꝯriū
hic dr̄,ſed debet dare libellū de nouo,& ex hoc ſequitur,ꝙ ſi
probat de quinq;,debet reus condemnari , & in reliquis non
probatis abſolui,quod nō eſſet,ſi videretur quinq; petiiſſe, &
4 ita no.Cy.in l.j.C.de lit. cōt. ¶ † Ex hoc ēt patet, ꝙ ſi reus ſub
iurō īterrogatus,negat ſe teneri ad decem petita,cum re vera
a teneatur ad quinque,non eſt periurus, [a] quia negando decē,
cenſetur negare de qualibet parte ipſius quantitatis,de hoc ꝑ
Bar.in l.j.§.ſi ſtipulanti.de verb.ob. & no.in l.ſi is qui ducenta.
§.vtrum.de reb.dub.patet etiam,ꝙ ſi reus fuit abſolutus in de
cē,non poterit actor iterum agere ad quinque ex eadem cā,
quia cenſetur a quinq;,vel a qualibet parte de decē eſſe abſo-
5 lutus,vt l.ſi quis cum totum.ꝟ.de exceptio.rei iud.¶†In tex.in
fi.ibi lites dirimere,ex hoc patet, ꝙ iudex actorem nolentem
recipere quinque,ſed potius litigare non audiet , ſed reum ab
ſoluet ab obſcuratione iudicii , & pecuniam oblatam depo-
net in loco tuto,vt s̄.de proc.l.ſi reus.quæ eſt no.ad hoc.& In-
ſti.de perpe.& tempo.ac.§.fi.& periculum pecuniæ pertinebit
ad actorem tanq̄ moroſum,vt in prin.glo.magnæ.& l.qui de-
6 cem.in prin.ꝟ.de ſol.facit iſte tex.† ꝙ iudex poſſet compellere
b partes ad compromittendū, [b] qn̄ vr̄,ꝙ per viam iudicii,vel ſen
tentiæ non poſſit bene ſedari diſcordia inter partes, & ſit ori-
turum inter eas ſcandalum prout frequenter contingit,argu.
in l.æquiſſimum.in prin.s̄.de vſufru.alias ſecus,& ita debet in
telligi.quod no.Bar.de in fa.l.fur.§.qui iuſſu,& Bal.C.de ſent.l.
ex ſtipulatione, qui dicunt iudicem non poſſe compellere ad
compromittendum,licet ſecus ſit ad pacem faciēdam, ne ve-
niant ad arma.Princeps vero qui non habet ſuperiorem, bn̄
compellit interdum partes inuitas ad compromittendum,vt
c.cum inter R.ſeniorem.de ele.& valent ſtatuta,quæ compel
lunt ad compromittendum tanq̄ concernentia publicam vti
litatem,vt no.Bal.in proœmio ſuo in prima conſt.C.dic ergo
pro ſol.huius arti.ꝙ aut ſunt plura debita diuerſa, & tunc ēt
ſi debitor confitetur omnia liquida,poteſt vnum ſoluere, &
ſi creditor recuſat recipere,conſtituitur in mora , & periculū
ad ipſum pertinet , nec audietur volens ſuper illa litigare , &
iſte eſt caſus ꝟ.quib.mod.pig.vel hyp.ſol.l.fi.tn̄ ſi vnum debitū
c ſit prīcipale,puta,ſortis,& aliud acceſſoriū,puta,vſura. [c] vt l.j.
C.de ſol.vbi hoc probatur, aut eſt vnicum debitum , & tunc
aut pro parte confeſſatum, & pro parte negatum , & loq̄tur
iſta l.aut in totum confeſſatum, & non admittitur particula-
ris ſol.inuito creditore,& ſic non conſtitueretur in mora,vt s̄.
dixi.Fallit in quibuſdam caſibus hic no.in gl.Adde alium ſin
gularem,quem Doc. hic non tangunt,ſi debitor dediſſet du-
os fideiuſſores , quorum quilibet ſe obligaſſet ad partem de-
biti,ad quod inſolidum ipſe tenebatur, nam ſi vult vnum tn̄
liberare,pōt ſoluere partem pro illo , & liberat illum ēt inui-
to creditore,& hoc hr̄ ꝟ.de ſol.l.in his.§.qui duos.circa prin.ti.
7 & vide quod ibi quærit̄ in gl.per Doc.¶†Sed quæro hic extra
gl & Doc.ſi peto 10.& confiteris de v. ego offero me paratū
illa 5.recipere,& de aliis 5. litigare,tu vero non vis illa 5.ſol-
uere,niſi liberem te ab aliis 5.& ſic ecōuerſo ad iſtam l. quid
iuris?Rn̄deo teneris ſoluere?poſtq̄ offero me paratum recipe
8 re,alias es in mora.in l.qui inſolidū.ī prin.de le.2.ſed†ſi nō of
fero me paratum,licet tu non offeras ſoluere , non es in mo-
ra,poſito ꝙ cōfiteris de 5.quia poſtq̄ peto decem,non eſt veri
ſimile,ꝙ velim recipere quinque.iō non imputat̄ tibi, ſi non
offeras 5.ita ſingulariter ibi no.Bar.per l.in fideic.ꝟ. de vſuca.
9 in prin. ¶ † Vltimo, quid ſi in libello narro te teneri mihi in
decē,de quib.peto quinq; ſaluo mihi iure in aliis quinq;. qn̄-
cunq; petere voluero,tu dicis,ꝙ debeo totum petere,alias nō
debeo audiri,ne per diuerſa iudicia detraham,quæ erunt par
tes iudicis?dicit Gul. de Cu. ꝙ cōpellet me totū petere ſimul,
10 ar.ꝟ.de exer.l.ne plures,quod eſt verum in vno debito.† Sed ſi
eſſent plura diuerſa,poſſem de vno litigare,& idē ſi eſſet vnū
debitum de plurib.rebus diuerſis,vt ꝟ.commo l.in commoda
to.§.duab.Item ſi tu nō opponeres,admitteretur libellus meꝰ
vt patet in l.ſi ex toto.§.i.de leg.j.vbi poteſt peti pars debiti:qđ
faciunt cauti procuratores,quia de magna ſumma petūt mo
dicum quid, vt videatur ſi teſtes quos habent recte deponūt,
11 nolentes totā ſummā in periculo ponere.†Aduertendū tn̄,ꝙ
non dēt petere quinq; tāquā promiſſa,vel principaliter debi-
ta,ſed tanquam de maiori ſumma,qđ dic plene per Bar. in l.
ſcire debemus,de ver.ob.vbi examinat hunc paſſum.

ADDITIONES.

a ¶Periurus.Et ꝙ non ſit periurus,adde Ale.de Imo.in conſi.183. col.2. in fin.5.
volu.Cur.

¶ Et ꝙ poſſit negari totū ratione partis falſæ,adde tu. D.Pet.Phy.Corneum.in
conſi.27.nu.2 parte.I.T.

b ¶Compromittendum.Adde Lud.Ro.conſi.16.Abb.conſ.40.

c ¶Vſurum.Raprobatur per nouiſ.hic, & in materia huius l.vide Ro.not.ſuis.

LEX XXII.

1 *Aeſtimatio rei,vel quantitatis debitæ poſt moram,ſi decreuit condemna-
tur debitor,quatenus plus valent tempore moræ , & ſi in loco,in quo
fuit mora commiſſa plus valent,quam in loco , in quo ſoluitur,vel fer-
tur ſn̄ia,debet condemnari in illo pluri,& quid de tempore cōſtituo.*

2 *Argumentum.de tempore ad locum, & econuerſo eſt bonum.*

3 *Quæ fiunt coram iudice,poſſunt dici fieri per ipſum.*

4 *Fideiuſſor cenſetur fideiubere in omnem caſum.*

5 *Practica huius legis,remiſ.*

6 *In contractib.bon.fi. veniunt fructus a tempore moræ.idem in cōtractib.
ſtricti iuris habentibus inſtar bon.fi.*

7 *In ꝯtib.ſtricti iuris nō hn̄tib.inſtar bon.fi.veniunt fructꝰ a tpe litis cōte.*

8 *Aeſtimatio vini,vel alterius rei debitæ,ſi ante moram decreſcat,tunc dete
rioratio pertinet ad creditorem.*

9 *Mora quando committatur.& nu.10.*

11 *Venditor ſoluto ſibi pretio dicitur in mora,ne lucretur fructus , & an te-
neatur de interitu.*

VInum quod. ¶Aeſtimatio rei debitæ inci
pit creſcere a die moræ,& hr̄
conſideratio loci.h.d.ſm Iac.But.& Bar.iſtud ſum-
marium non placet, & prima pars hr̄et locum , ſi
poſt moram hic accreuiſſet æſtimatio, tn̄ eſt verum,ꝙ poteſt
creſcere a tpe moræ vſq; ad ſententiam , vt ꝟ.de tritic.l in hac.
ſed hic loquimur,qn̄ decreuit,ut i.glo.quæ ponit caſum, [iō
1 ſumma ſic.]† Aeſtimatio rei, vel quantitatis debitæ poſt mo-
ram,ſi decreuit,condemnatur debitor, quatenus plus valent
tempore moræ, & ſi in loco,in quo mora fuit commiſſa, plus
valent,q̄ in loco,in quo ſoluit̄,vel fertur ſententia,debet con
demnari in illo pluri.h.d iſta l.difficilis in tex.& gl. & ſic prīo
format qōnem de triplici tempore.ſ.de tempore ꝯtus, & tē-
pore litis conteſtatæ,& tempore ſn̄iæ.quod iſtorum inſpiciat̄
tp̄s moræ,quod eſt tp̄s quo debuit ſolui,& non ſoluit.Secun-
dum autem eſt tempus illud,quod fuit appoſitum in ꝯctu ad
ſoluendum,vel ſi nullum fuit appoſitum eſt iſtud , quod fuit
factum per interpellōnem extraiudicialem factam , cōgruo
loco,& tempore,& hoc vſque ibi.[interrogauit.]Primo quæ
ritur de loco quis inſpiciatur,ſi plus valebat in vno loco, q̄ ī
alio,& dicit inſpiciendum eſſe locum, in quo fuit mora com
miſſa, & iſte eſt locus,vbi debebat ſolui,ſi fuit aliquis ſpecifi-
catus in ꝯctu , vel ſi non fuit,tunc eſt locus , in quo fuit facta
interpellō extraiudicialis,quod intellige,ſi fuit congruus , vt
q̄a debitor ibi ſortiebat̄ forum,alias ſecus,vt no.Cy.C. in q̄b.
ca.in integ.reſt.non eſt neceſ.l.in minorum in 4.q.& Bar. in l.
2 non ſolum.§.morte.ꝟ.de ope.nou.nun.in 3.q.¶†No.hic argu.
a de tempore ad locum, [a] & econuerſo,ad hoc alleg.iſta l. ſic ꝟ.
de tut.l.arrogaſti,& de teſtamētaria tutela.l.tutor datus. & de
adm.tut.l.ſi plures.de leg.1.l.nemo poteſt. ſic de perſonis , ſeu
reb.l.miles ita.§.quia diximus.de teſ.mil.¶Sed opp.ex̄ gl.dum
dicit[vinum,quod erat datum.&c.] nam relatiuum quis , vel
q̄ eſt relatiuum ſubſtantiæ,vt no.C.de ſen.quæ pro eo.l.vnica.
circa fi.gl.& ſic innuit,ꝙ reputatur idem corpus.ꝯ l.2.in prin.
s̄.e.ſol.expone quod,id eſt quale ſm Doc.vel dic melius, ꝙ fa
cit relationem ſimplicem,non propriā,iuxta illud,mulier dā
nauit,q̄ ſaluauit, nam illud quæ refertur ad genus mulierum,
3 nō ad ſpeciē,vel indiuiduū,ut no.in l.Iul.ꝟ.de hære.inſt.¶†Itē
opp.dum dicit[per iudicem,]q̄a petitio nō fit ꝑ iudicem, ſed
per partē.ſol.expone iudicem.i.coram iudice,& ſic not.ꝙ ea,
q̄ fiunt coram iudice,pn̄t dici fieri per ipſum,propter eius au-
ctoritatem.omnia.n.nr̄a faciamus,q̄b.auctoritatem imparti-
mur,vt l.2.§.ēt.C.de ve.iu.enu. Nunc aduertendum eſt ad ap-
paratum,quia ex gl.colliguntur multa ꝯria,& difficilia ꝯ hāc
l.quæ vult,ꝙ inſpiciatur tempus moræ ſm intelłm,quem s̄.di
xi.non autem ꝯctus,nec tempus litis conteſtatæ, nec tempus
ſententiæ,& certe multa iura dn̄t, ꝙ debet inſpici tp̄s contra-
ctus,quædā ꝙ tp̄s litis ꝯteſtatæ.q̄dā vero tp̄s ſn̄iç,quædā ꝙ tp̄s,
an̄ ſn̄iam,ibi [poſt lit.cont.]q̄ oīa ꝯdicunt huic legi,& gl.de il
lis facit mentionem,ſed cōfuſe,& vbicunq; tractat de iſta mā,
vr̄ hr̄e intellectum confuſum , vt patet ex his, quæ hn̄r in l.3.
§.in hac.ꝟ.cōmo.& in l.in hac.cum l.ſeq.ꝟ. de tritic.& ibi ple-
nius loquimur,q̄ in loco aliquo, & aliquātulum clarius.¶In
gl.ibi,[& his:& aliis temporibus minus valuit]ſupple ad glo.
plus tn̄ valuit tempore,quo fuit petitum,an̄ iudicium , q̄ poſt
tempore lit.conteſta. vel ſententiæ, & iō inſpicitur tempus,
quo fuit petitum. Si autem creuiſſet æſtimatio,& plus valeret
tempore ſententiæ, illud tempus inſpiceretur , & ita loquitur
iſta

ADDITIO.

a ¶Ad locum.Et ꝑꝑ tale ar.dicit Soc.conſ.inc.circa ſm conſultationis articulum
primo aſpectu, ꝙ ſicut ex varietate circa cōem vſum intelligitur voluntas te-
ſtatoris,vt l.Labeo.& l.3.§.fi.& ibi glo.& per Bar.de ſup.lega.ita ēt ex varietate
locorum,in quo verſat̄, vario modo debet intelligi arguendo &c.& ēt ꝑꝑ h.d.
d.Iaſ.ſe obtinuiſſe,ꝙ ſicut debitor ſuſpectus de fuga poteſt capi tpe incompetē
ti,ita ēt poſſit capi in loco incompetenti,& ſic in domo propria,vel ī eccleſia,
vt hic latius per eum ad eorum veritatē;vide per Sig. de Homo. de Medio. cō-
ci ncm ſm eius conſi. 86. incip.quæſtio præſupponitur in his terminis.

ſta l.cum l.in hac.in prin.ʃ.de trit.quia cōdēnaretur ad vinũ,
& ſi illud non ſolueret,fieret executio in æſtimatione, quæ e-
rat tempore ſententiæ.¶In ea.gl.ibi, [vnde actor vult æſtima-
tionem].ſ.quantum plus valuit tempore moræ vltra vinum,
quod non poteſt recuſare. Sed ſi volet vinum tradere glo.ſta
ret proprie, ꝙ fieret condemnatio in tota æſtimatione habi-
to reſpectu ad tēpus moræ.¶In gl.ſe. in prin.ibi , [vt ʃ.de triti.
l.in hac.in fi.]male all.gl.quia ille finis concordat cum l.iſta,
immo iſta l.declarat,quia dr̃ ibi,ꝙ inſpicitur tp̃s moræ ſicut ēt
hic,debuit ergo allegare ver.j. in illa ea. l.qui incipit , [ſi vero
deſierit.]vbi dr̃,ꝙ inſpicit̃ tp̃s mortis rei debitæ , ſi mortua eſt
poſt moram, & poſt lit.cōteſt.Rñde,ꝙ ibi tpe mortis plus va-
lebat,q̃ valuerit tpe moræ,vt ʃ.de act.emp.l.ratio.§.ſi per ven
ditorē.hic vero debet intelligi, qñ plus valuit tpe moræ, quã
4 poſt. ¶ † In ea.gl.pen.in ſi.ibi appoſitũ in ſatiſdatione, ſupple
ad ſoluendũ,& ſic concordat cũ iſta l.nã ēt illud hic dr̃. Vel
dic vltra glo.ꝙ ibi fideiuſſor acceſſit poſt morã contractã,qa
cēſet̃ fideiubere in oēm caſum,vt l.ſi quis pro eo.§.ſi nũmos.
ʃ.de fideiuſſ.cenſet̃.n.ſe obligaſſe ad illã æſtimationē , in qua
ꝑꝑ morã poterat reus condēnari officio iudicis mercenario,
iuxta ea,q̃ hñr in l.centũ cautæ.& in l.fin.ʃ.qđ cer.loc. merito
inſpicitur tempus ſatiſdationis, quia tũc æſtimatio venit iure
obl'onis,ut l.fundũ cornelian.ſ.de nou.& hr̃ in gl. ſeq ¶Et gl.
mag. pōt diuidi in quatuor partes principales. Nam primo
colligunt̃ duo contraria,ꝙ non inſpiciat̃ tp̃s petitionis extra
iudicialis, & ſic tp̃s moræ,ſed tempus lit.cont.vſq; ibi,ſed cer-
te.Secundo format contraria de tribus ll.ꝙ immo inſpiciatur
tempus cōtractus.ſ.de l.cum quis.ſ.e.& de l.ſi fundũ cornelia-
num.de noua.& de l.ratio.§.ſi per venditorem.de act.emp.&
ſoluit ad quodlibet contrarium vſq; ibi, ſed ſm hoc. Tertio
contra ſol.datã per Mar ad vltimum contrariũ l.10.§ ſi per vē
ditorem opponit fortiſſime. de leg.3.§.ĩ hac.ʃ.comm.per quã
vr̃ deſtrui ſol.Mar.in quolibet membro,quia Mar.dicit , ꝙ in
ↄtractib.bonæfi.inſpicitur tp̃s ↄ̃ctus,ut in §.ſi per venditorem.
& in ſtricti iuris inſpicitur tp̃s moræ, vt hic,& ille.§.dicit ↄtra-
riũ in vtroq;, ꝙ in bonæfi.inſpicitur tp̃s rei iudicandæ , quod
exponitur per glo. i.tp̃s,quo debet iudicari, & iſtud dr̃ tempus
moræ,vel ſm Doc.ſtat proprie pro tpe ſñiæ.Sed in ſtricti iuris
dr̃ ibi debere inſpici tempus lit.cont.& Mar.dicit tempus mo-
ræ,ut hic, & iſtud ↄtrariũ turbauit ſpiritũ antiquorũ glo.& ne
ſcierunt quid dicerent,vñ gl.ponit duas ſol. vnam ſm Io.an.&
alterã ſm Azo.& neutra eſt vera. Ponit ēt quaſdam alias,ſed
nullus de antiquis intellexit illũ §. & Guil.de Cu.fuit primus
qui bene intellexit,quē Bar.ēt ſequit̃,ꝙ ibi loquit̃, qñ ad æſti-
mationē peruenit̃ per iuſm in litē , qđ eſt affectionis in con-
tractib.bonæfidei, & tũc inſpicit̃ tempus rei iudicãdæ.i. ſñiæ,
vel qñ eſt veritatis etiã in ſtricti iuris,iuxta ea quæ plene not.
in l.in actionibus.ʃ.de in lit.iur.Hic vero debet intelligi,qñ ſit
ęſtimationis probō per teſtes,non per iuſm, & hoc in gl. vſq;
5 ibi,ſed quæro. † Vbi quarta, & vltima,in qua ſm Bar.ponit
practicã huius l.vel dic,ꝙ format aliã oppoſitionem , ꝙ non
poſſit procedere qđ hic dr̃,ꝙ fiat cōdemnatio in æſtimatiōe,
cũ illa non ſit ĩ obligatione,ſed vinum, & per ↄñs nō potuit
eſſe in petitione,& ſi ita eſt,nec in cōdemnatione,per l.fin.de
fideic.lib.& ſoluit multis modis. Tene primũ,qđ eſt verum,
vinũ eſſe in obl'one,& in petitione , ſed qa non pōt ſolui tali
æſtimatione q̃ erãt tpe moræ , iudicis officio mercenario ſit
cōdemnatio,vel executio (et ſi condemnatio ſit facta ĩ vino)
iuxta æſtimationē, vt l.ſi ſeruũ.§.fi.de ver.obl.& ad hoc oĩno
vide,qđ hr̃ plene in Spe.de obl.& ſolu.§.ſequitur videre,quid
ſi libellus ſit ita conceptus cum præcedenti,& ſequenti,vſque
ad fi.§ & quod no.in l.ſi is qui.ʃ.de conſeſ. & q̃ ſen.ſine ap.re-
6 ſcin.l.ſi.adde quod no.Bar.in l.aquil.in fi.de tranſactio.†recol
lige in iſta materia talem diſtinctionem.Aut enim tractamus
de bonitate intrinſeca,& quantum ad illam inſpicit̃ tempus
ↄ̃ctus.ſ.eo.l.cum qd.nec tũc loquit̃ iſta l.cum ſua mã, aut lo-
quimur q̃tum ad acceſſiones naturales,ut fructus,& ſimiliter
non loquitur hic,ſed eſt dicendum,ꝙ in contractibus bonæ-
fidei veniunt fructus a tempore moræ,ut in l.Iuli.§.fructibus.
ʃ.de act.emp.cum concor.idem in ſtricti iuris habentibus in-
ſtar bonæfidei , vt eſt actio ex teſtamento ,vel rei vendicatio,
7 in qua qs petit,qđ ſuum eſt,vt hic in gl.hr̃,†ſed in ſtricti iuris
q̃ non habent inſtar bonæfidei ueniunt tpe lit.cōteſt. vt ʃ. eo.
l.cum fundus.in prin. & iſta non eſt materia nr̃a. Quantum
vero ad æſtimationem rei debitę dicendum eſt,ꝙ aut illa peti
tur iure actionis,vt ſi promiſiſti mihi æſtimationem talis fun
di,uel rei,& inſpicit̃ tempus ↄ̃ctus, ſicut tunc orit̃ obl'o , ut l.
fundum Corneli.ʃ.de noua.uel ſi tunc non oriretur , inſpicit̃
tempus quo oriet̃.ut l.hominem.ʃ.mãda. tempus vero qđ ſe-
quit̃,vel præceſſit non ĩſpicitur,ſiue creſcat,ſiue decreſcat ęſti
matio,& iſte ñ eſt caſus hui⁹ legis. Interdũ vero æſtimatio nō
eſt in obligatione,ſed ad ipſam deuenit iudicis officio merce-
nario,& tunc aut ſit probatio per iuſm in litem, & ſeruantur
tempora de quibus in l.3.§.in hac.infra commoda.aut per te-
ſtes,& tunc loquitur materia noſtra, in qua eſt diſtinguendũ,
ꝙ aut poſt morã decreuit æſtimatio,& inſpicitur tp̃s morę,vt
hic,& l.ĩ hac.ĩ fi. ʃ. de tritic.ſiue loquamur in bonæfidei,ſiue
in ſtricti iuris,nam illa triticaria cum ſit generalis,poteſt poni
8 etiam pro bonæfidei, & tñ ibi dicit in fi.idem,quod hic. † tem
pus vero,quod fuit ante moram,non inſpicitur, licet illo tũc
plus valuerit,quia deterioratio ante moram contingens per-
tinet ad creditorem,ſicut peremptio rei,ut l.ſi ex legati cauſa.
de verb.obl.& ideo hic iſta l.non vult,ꝙ inſpiciatur tp̃s ↄ̃ctus,
licet plus valuerit,vt in gl.nec ob.l.rō.§.ſi per venditorem.ʃ. đ
ac.emp. vr̃ dici,ꝙ in bonæfidei inſpicitur tempus ↄ̃ctus, dum
dicitur,ꝙ inſpicitur tempus quo vinum venit .i.venditum eſt,
quia debet intelligi,ꝙ tempore cōtractus fuit mora commiſ-
ſa,nam in illo cōtractu ſtatim,ꝙ emptor implet ex parte ſua
ſoluendo precium,venditor eſt in mora , etiam ſine alia in-
terpellatione,vt habetur in l.curabit.C. de ac.emp.& ibi in §.
per venditionem,debet intelligi , ꝙ precium fuit ſolutum ſta
tim.Vnde inſpicitur tempus ↄtractus,ſed tanquam tp̃s morę,
9 †nam aliqñ mora cōmittit̃ ſtatim vt ibi,aliqñ poſt interpella
a tionem extraiudicialem,[a] vt l.ſi ex legati cauſa.Aliquando tē-
pore litis conteſt.ſi interpellatio non præceſſit,& tunc inſpici
tur illud tempus tanquam tp̃s moræ,& hic eſt caſus in l.fi. ʃ.đ
tritica.nam datio libelli ſola non cōſtituit in mora,quia diri-
gitur iudici,vt no.per Bar.in l.denũciaſſe.in prin.de adul.Ali-
quando committitur mora poſt conteſtationem,ſi habuiſſet
iuſtam cauſam litigandi , ſi vero tempore lit conteſta. minus
valuit , & poſtea incipit plus valere , inſpicitur illud tempus,
quo plus valuit,vt d.§.per venditorē.& d.l.in hac. cœtera dic,
10 vt dicam in l.3.§.in hac.¶†Et cōcludēdo in iſta materia ſcien
dum eſt,ꝙ habemus conſiderare duo tempora ſm doctrinas
antiquorũ,& moderniorum ſ.tempus , a quo incipit creſcere
æſtimatio, & tempus vſq; ad quod alia tēpora non conſiderã-
tur.Primum tp̃s ſm oēs,eſt tp̃s moræ, vt patet hic, & in l. qui
hominem.ʃ.manda.in ver.niſi forte, & l.in hac.in fi. de tritic.
tempus ergo præcedens non inſpicitur,quia æſtimatio decre-
uit,quod debet eſſe ad damnum creditoris,non debitoris,qui
non fuit in mora,ſicut nec damnũ peremptionis rei. Quidē
Doc.Pap.dixerunt illud eſſe tp̃s lit.cōt. & ſic exponũt tex. hic
petitũ.ſ.in iudicio,ad hoc,vt rñdeat ad tp̃a poſita in interroga
tione,& qa hoc videmus in acceſſionib.naturalib.qa non ve
niunt,niſi tpe lit.ↄt.in ſtricti iuris,vt ʃ.eo. l.cum fundus.ſed fru
ſtra eſt ↄtra ſtimulũ calcitrare,nã ad hũc tex.dũ dicit dēre ĩſpi
ci tp̃s ↄ̃ appoſitum in ↄ̃ctu ad ſoluendũ, non eſt clare rñſum,
qa tunc non erat lis cont.& illud non inſpicit̃,niſi tanquã tp̃s
moræ, & patet ēt expreſſe in d.l.hominē. ver.niſi.fateor tñ, ꝙ
difficile eſt videre rōnem diuerſitatis inter naturales acceſſio-
nes,& æſtimationem rei,niſi qa pōt dici, ꝙ nãles acceſſiones
ſunt res diuerſæ a re debita,nec ſuccedũt loco eius:æſtimatio
vero loco rei ſuccedit,iō reputat̃ magis intrinſeca. in ſecũdo
vero tpe.ſ.vſq; ad quod,fuerũt diuerſitates, quia Azo tenuit,
ꝙ fuerat tp̃s lit.cont. & dicit poſſe creſcere a tpe,de quo hic,
vſq; ad tp̃s lit.cont.non vltra,& ſic intelligit.l.3 §.in hac. ʃ.cō-
mo.vt hr̃ hic in gl.circa med. in ver.[ideo dic ſm Azo.]quæ
opi.reprobatur cōiter,qa ſic conteſtatio eſſet nociua actori,
quia ſi non eſt facta,ↄtinuo creſceret,quod eſſe non debet,ut
in regula non debet.ʃ.de regu.iu. communis opi.eſt , ꝙ iſtud
ſit tp̃s ſñiæ,vt l.in hac.de tritic.quod intellige de ſñia,q̃ tranſi-
nit in rem iudicatam . Si enim eſſet per appellationē reſciſſa,
haberetur pro nō lata,& ſic poſſet adhuc creſcere durante ap
pellatione ſm Doc.iſta ergo tempora intermedia inſpiciunt̃,
videlicet illud, qđ plurimi fuit in d.l.in hac , & l. ratio.§.ſi per
venditorem.de ac.emp . an aũt inſpiciat̃ tp̃s aliquod poſt ſen-
tentiam,dic,ꝙ tp̃s quadrimeſtre,qđ dat̃ iudicatis,nō inſpicit̃,
ſed aliud, quod ſequit̃ bñ inſpiceret̃ , ne ſñia noceat ei, ꝓ quo
lata eſt,& no.in d.§.hoc.per l.in fidecōmiſſi.in prin. de vſur.
11 ¶ †Vltimo no.ꝙ do.Rapha.reprehendit(ſm dñm ſuum Do.
Chriſt.)illud dictũ Bar. ꝙ vēditor dicat̃ eſſe in mora ſtatim ſo
luto precio,quia eſt ↄ̃ tex.quem alleg.C.de ac.emp. l.curabit.
qua ſequeret̃ inconueniēs,ꝙ periculum interitus ꝑtineret ad
venditorē poſt ſolutum precium tanquam ad moroſum, ↄ̃.l.
fi.ver.& ideo.ʃ.de condi.ob cau. ſed illa l. loquitur in ↄ̃ctu in-
noĩato,do ut des, in quo habet locũ repetitio ex capite præ-
ſente, re nondum ſecuta,quod eſt in ↄ̃ctu emptionis, & ven-
ditionis.

ADDITIO.

a ¶ Extraiudicialē.Quod adeo verũ ē,vel vnica extraiudiciali interpellatione cō
mittat̃, vt l.Titia.§.vſuras.de le.2.quod limita tñ, niſi iudici electa ſit via,qñ tũc
non committitur niſi litis conteſtatione,non autem libelli ſola oblatione,vt per
Ang.& Ale.in l.vinum.ſi cer.pet.2.col.& ibidem per gl.& l.in hac.& l.fi.hic al
le.de trit. item niſi creditor ipſe prius in mora fuiſſet recipiendi,qñ tunc,niſi li.
cont.debitorem in mora non conſtituit.de quo vide per Fran. Are.in d.l.ſi ex
legati cau.& Corneum in conſ.166.inci.videtur in litera.D.& conſ.196.inc.li
cet in litera.D.in 3.parte.

ditionis.Bñ tñ placet,ſi dicamus limitando dictũ Bart. ꝙ licet
ꝓprie non ſit in mora,quantũ ad hoc vt nõ lucreť fructus, &
reſtituat emptori,ne gaudeat ꝑcio, & re,& iſto mõ intelligať
dictum Bar.& hoc ꝓbat.d.l.curabit.Sed quantũ ad hoc, vt in
dãno verſeť.ſ.vt teneať de interitu.& ẽt ſi æſtimatio decreſcat,
ꝙ teneať ad illã,tñ ꝗa maior fuit, non dicať in mora ꝑꝑ hoc
olũ,ꝙ recipit ꝑciũ,ſi paratus fuit tradere,vt l.rõ. §.ſi ꝑ vẽdito
rẽ.ver.mora.ibi,[& ꝑſertim &c.]Et ibi eſt expſſum.Non autẽ
eſt in mora, qñ poſt ſolutũ ꝑtiũ parat⁹ fuit emptor recipere,
ſed ille non tradidit.ſi aũt nõ ſoluiſſet ꝑciũ,ẽt tũc nõ fuiſſet ĩ
mora.l.Iul.§.offerri.e.ti.hoc fuit de mente gl.ꝑ d.§.ſi ꝑ vẽdito-
rẽ,quę debet ſuppleri & declarari per id,quod Bar.dicit.

L E X XXIII.

1 *Si vendo rem tuam tanquam meam bonafide,ipſa perempta ſuccurritur tibi contra me ad perceptum, per certi condictionem.*

2 *Si eam uendidi tuo nomine, & ratam habeas uenditionem,potes agere contra me actione negociorum geſtorum,vel actione mandati,ſi mãdatum præceſſerat.*

3 *Si eam uẽdidi,ut meam,& habui cauſam a te,ages cõtra me ad preciũ, de quo mihi mandatum dediſti(licet minus vendiderim) vel adiuſtum precium,ſi non expreſſiſti quantitatem.*

4 *Si rem tuam mihi commodatam, vel penes me depoſitam vẽdidi,vt meã, ages ad ipſam rem,vel ad verum precium,ſi eam reſtituere non poſſũ, & quid ſi hæres meus eam vendidit.*

5 *Si ſoluiſti mihi rem tãquam debitor,cũ nõ eſſes,quam bonafide vendidi,datur tibi condictio indebiti,quatenus locupletior factus ſum ex vẽditione.*

6 *Si vendidi rem tuam tãquam meã, nec habui cauſam a te,habes cõtra me vtilem rei vendicationem,ſi ſciebam eſſe tuam,& eam non poſſum reſtituere,condemnabor ad veram æſtimationem.*

7 *Si tunc non fui in dolo,ſed in culpa,& habebã cauſam oneroſam,potes agere contra me ad precium perceptum,non vltra,& quid ſi non fui in dolo,nec in culpa.*

8 *Si tunc res fuit interempta per alium, debes mihi cedere actionem.*

9 *Quando pro re tua vendita agis ad iuſtum precium,quæ actio tibi cõpetat.*

10 *Precium in particularib.non ſuccedit loco rei,ſecus in vniuerſalibus.*

11 *Negotium non ſuo nomine geſtum poteſt quis ratificare ad ſui damnum, non vt actionem conſequatur,& in quo caſu conſequatur directã actionem neg.geſt.quæ reſpectiue dicitur vtilis,prout diſtinguitur a contraria,quæ datur geſtori.*

1 SI eum ſeruum. ¶†Iſta eſt ſubtilis l.ſi vẽ
do rem tuam, tãq̃ meã
bona fide, ipſa perempta ſuccurritur tibi ꝯ me ad
precium perceptum ꝑ certi ꝯdõnẽ. h.d.iſta l.ſubti-
lis in ſua mã,vt patebit ex ſequentib. Pro delaratione iſtius
mãæ,quæ eſt ſubtilis,qñ vẽdidi rem tuam,an tibi ſubueniať ꝯ
2 me ad ꝑtiũ,vel alio mõ.† Recolligendo oĩa d.gl. diſtingue,
aut eã vendidi tuo noĩe,aut meo. Primo caſu videor geſſiſſe
egocium, quod dř tuũ ratihabitione.Ideo ſi ratã habes vẽdi
tionẽ,ĩdiſtincte potes agere ꝯ me actione neg.ge.& dicere, ẽt
ſi in illa re hñem cãm oneroſam,ꝗa forte emerã a quodã,vel
ẽt ſi ex ꝑcio non ſum factus locupletior, ꝗa conſumpſi non ĩ
meam vtilitatẽ,ẽt re exiſtente,& videor vendidiſſe tuo nomi
ne eoipſo, ꝙ venderem tanquam tuam, & hoc colř in l.ab
vno.C.de neg.ge.& in l.in familiæ.C.fa.er.& hoc caſu non lo
3 qť iſta l.& ſi mandatũ ꝑceſſerat,ages actione mandati.†Scđo
caſu aut vendidi meo noĩe, & tunc videor geſſiſſe tuum ne-
gocium,quia hoc reſpectu meum eſt. Si ergo vendidi,vt age-
rem, aut habui cauſam a te in hac re, aut nõ.primo caſu re
exñte,& non vſucapta,vel ꝑſcripta,potes agere ꝯ me,& ita lo
quitur hic gl.in ver.ſed nos ꝯ.Sed ad quid agere potes? diſtin-
gue tres caſus.Nam aut illa cã ordinabatur ad reſtitutionem
ꝑcii, vt ꝗa feciſti me procuratorem ad vẽdendum tuo nomi-
ne,& ego vendidi meo,& tunc ad precium.de quo mihi mã-
datum dediſti,licet minus vendiderim,quia imputetur mihi,
& ſi non expſſiſti quantitatem,videris mandaſſe de vẽdendo
iuſto precio,& ad iſtum agere potes, licet minus iuſto vendi-
derim,ut ĩ.manda.l.diligenter.poſt prin.ibi [item ſi mandaue
4 ro tibi]† aut illa ordinabatur ad reſtõnem rei,quia penes me
depoſueras,vel commodaueras,tunc ſi ego vendidi, dolo de-
ſii poſſidere,vnde ages ad ipſam rem, non ad ꝑcium,ſed quia
reſtituere non poſſum, cõdemnabor ad verum ꝑcium,ſic in-
telligitur.l.j.§.ſi rem.ĩ.depoſi. Si vero hæres meus vẽdidit bo-
na fide, credens eſſe ſuã, agis dũtaxat ad ꝑcium receptum,ẽt
re extante in l.j.§.fi.cum l.ſeq.ĩ.depo.non actione depoſiti.ſcđm
quoſdã,ſed ex æquitate.l.ſi me, & Titium.Interdum obľo na
5 ſcitur extra id,qđ agiť,†ꝗa dediſti mihi tanq̃ debitor,cũ non
eſſes,& ego bona fide vendidi,& tunc datur tibi condictio in
debiti, quatenus locupletior factus ſum ex venditione, ut l.
ſi non ſortẽ.§. libertus. in fi. & in l.in ſumma.§.in frumento.
6 cum ibi no.de cond.ind.†Si vero cãm a te nõ habui, & tũc ẽt
tres ſunt caſus, nã aut fui in dolo, quia ſciebã eſſe tuã,& tunc
indiſtincte,ſiue habeam cãm lucratiuã,ſiue nõ,ſiue res extet,
ſiue nõ,haberes contra me vtilẽ rei vẽdicationẽ ad ipſam,&
ſi non poſſum reſtituere,ꝯdemnabor ad veram æſtimationẽ,
licet minus vendiderim.l.ſi is qui dolo.de rei ven.& l. electio.
7 §.quod ſi is.ſ.de noxa.†aut fui non in dolo,ſed in culpa, quia
credebam eſſe meam, iõ mihi moueras litem, & poſt litem
motam,vendidi,tunc fui in culpa,quia debebam expectare li
tis euentum,& ẽt ſi habebam cauſam oneroſam,potes agere
contra me ad pretium perceptum, non vltra ꝑꝑ bonam fi-
8 dem.†Si tamẽ res fuit interempta per alium, debes mihi cede
re actionem.l.Acqui.contra eum, iſte eſt caſus in l.Iul. ſcribit
hominem.in prin.de rei vendica. ſcđm vnam lect.interdum nõ
non fui in dolo, nec in culpa, & bona fide vendidi, tunc lo-
quitur mã noſtra.& ita diſtingue. aut habebam cauſam one-
roſam,vel ex pretio non fui factus locupletior, quia conſum
pſi nõ in meam vtilitatem.& tũc(ẽt re perempta,vel præſcri-
pta)nõ potes agere contra me ad pretium perceptum,vt hic
in glo.circa fin.Aut habebam cauſam lucratiuam,quia nihil
ſolui pro ipſa conſequenda, & ex pretio ſum factus locuple-
tior, quia extat, vel eſt conſumptum in meam vtilitatem,&
tunc ſi res eſt perempta, agis contra me ad pretium ꝑcep tum
concurrentib.ſ.ꝙ bona fide vẽdiderim,& ꝙ res ſit perempta,
& ſic ſi non poſſes agere ad pretium,eſſes in damno & ꝙ ego
ſim locupletior,& ſic eſſem in lucro, & iſte eſt caſus l.noſtræ,
licet res extaret,cum eſſet vſucapta,vel ꝑſcripta,& ſic exclude
res vendicando,quia eadem ratio eſt.Aliquo vero iſtorum de
9 ficiente ceſſat æquitas huius l.¶†Sed tunc circa prædicta quæ
ritur de duob.q̃ actio tibi competat pro iuſto pretio? Rñdeo
tres actiones,vna generalis.ſ.certi cõdõ, de qua loquitur iſta
l.duæ ſpeciales.ſ.vtilis actio negotiorum geſtorum te hñte ra-
tam iſtam vendõnem in ſubſidium, & ita loquiť in l. fi.ſ.de
neg.ge.item conditio, ſine cã ex ꝑ ætate. l.ſi me,& Titium.
ẽt ſi ratam non habeas. De duab.primis facit mentionẽ gl.in
prin.nõ de tertia.ſed Bar.addit.ſed Raph.reprehendit iſtud,ꝙ
in actione negotiorum geſtorum ſit neceſſe hře vendõnem
ratã re perẽpta,vľ ꝑſcripta,ꝗa hoc nulla.l.cauetur, & ſcđm hoc
per idẽ mediũ cõcludereť in illa actione, ꝑ qđ concluditur ĩ
hac ꝯdõne ſine cã. Tu dic ſuſtinendo cõem opin. ꝙ ꝯdõ ſine
cã ꝯpetit, ẽt ſi appareat de expreſſa reprobatione, quia dicat
ſe non hře ratã vendõnẽ, & ſic in illa concluditur ſolum per
hoc mediũ, quia ſum locupletior ex re tua, & ita remaneres
in dãno re perempta, vel pręſcripta.Sed in actione negotio-
rum geſtorũ vtili,fateor, ꝙ non eſt neceſſe ratã hře vendõnẽ
expreſſe, prout ipſe dicit,ſed ſufficit, ꝙ habeã ratũ tacite,coip
ſo, ꝙ agit ad pretiũ dicens me geſſiſſe ſuũ negociũ,ſi tñ appa-
reret de expreſſa contradictione, tunc dicẽdo me geſſiſſe ſuũ
negotiũ,inepte ageret,quia non poteſt hoc dicere,niſi ratum
habeat,per qđ fingitur eſſe ſuũ,licet re vera nõ fuerit,ꝗa non
ſuo noĩe geſtũ,iõ non datur directa,ſed vtilis,& hæc fictio ꝓ-
cedit, quia res eſt perempta.In iſta ergo cõcluduntur per hæc
duo media.quia geſſi negotium tuũ, & ex eo ſim locupletior.
in hoc ergo conueniunt condõ ſine cauſa,& vtilis nego.geſ.
quia in vtraq; requiritur, ꝙ ſim locupletior.Item in vtraque
requiritur, ꝙ res ſit perempta, vel ꝑſcripta.Item in vtraq;, ꝙ
bona fide vendiderim,ſed in aliis diſcõueniunt,quia cõdictio
ſine cauſa datur etiam ſi appareat de expreſſa contradictio-
ne ſcđm Bar.ſed neg.ge. vtilis tunc non daretur, ſed ſolũ qñ,de
expreſſa reprobatione,ſcđm ꝙ ſentit gl.melius,qñ de tacita, ut
ſ.dixi declarando opi.domi. Raph.Item in ꝯdõne ſine cã cõ-
cludiť per hoc ſolũ medium,quia ſum locupletior, ſed in ne.
geſ.etiam per hoc, quia geſſi negotium tuum, & hoc eſt vti-
le,quia cum ex diuerſis principiis oriantur,ſi egiſti cõdõne ſi-
ne cauſa, & ſuccubuiſti, quia non potuiſti probare me locu-
pletiorem,potes nunc agere actione neg.ge. ratum habendo
in ſubſidium,licet primum reprobaueris,quia oritur ex nego
tio geſto, non ex eo, ꝙ ſim locupletior, ſed ſine cauſa oritur
ex hoc.& ideo non obſtat exceptio rei iudi.l.cum quęritur.cũ
10 l.ſeq.de exce.rei iudi. ¶†Vltimo quæritur; pone quòd res ex-
tabat,nec erat vſucapta,uel præſcripta,& ſic poteris vendica-
re,& ſic erat aperta via agendi contra me ad pretium, quòd
a in particularibus non ſuccedit loco rei,[a] licet ſecus in vniuer-
ſalibus,ut l.venditor ex hæreditate.infra de hæred.vel act.ven
di.ratificaſti venditionem ſcienter, & ſic excluſiſti te a vendi-
11 cando, † quia negocium non tuo nomine geſtum potes
ratificare ad tui damnum,ut l.fundus.§.j.ĩ.de pigno.an ex hac
conſequeris actionem ad pretium ex iſtis. ll. & ſic etiam vtili-
tatem? Mar.gloſſ.tenuit quòd ſic,per l.mater.C.de rei vendic.
vbi vř caſus.ſicut ergo, quando excluderis a vendicando ſine
facto tuo agere potes ad pretiũ, ut in iſtis ll.ita, & quando ex
facto tuo; cœteri gloſ. tenuerunt contrarium, quia eſt,quod
tibi imputetur, & perdis dñium, & ad pretium non agis,quia
negotium non tuo nomine geſtum non potes ratũ habere,
vt actio-

A D D I T I O.

a ¶ Loco rei.Vide Bal.in l.3.C.de ſeruo pig.dato.& in l.ſi,ut proponis,de rei ven
di.in rub.ſol.ma.& conſi.inci.punctus talis eſt,domina.

vt actionem conſequaris.arg.in l.ſi pupilli.§. ſed ſi ego.de nego.geſ.& illam.l.ſi mater.intelligunt, ꝙ ibi vendidi tuo nomine.Bar.dicit,ꝙ potes agere non actione directa de neg.ge.tanquã ego geſſerim negocium tuum ſed actione contraria,quę datur geſtori,tanquam tu geſſeris negotium meum, quia ratum hñdo excluderis a vẽdicãdo.vnde cum nõ poſſit amodo euinci,liberas ab obligatione,qua teneor de euictione. & ita intelligitur illa l.mater.d.Raph.reprehendit hoc.quia ibi non loquitur de contraria,ſed de directa,ſi bene conſideretur,& ſi loqueretur de contraria,non competeret ad pretium perceptum,ſed quatenus ſum de euictione liberatus. Vnde tenet, ꝙ detur tibi directa,tanquam ego geſſerim negotium tuum re ipſa.& ſic opi.Mar.licet de ipſo non faciat mentionẽ,certe nõ poteſt dici tuum re ipſa,quia dicitur,quando rẽ tuam meliorando,ſic feci,quod hic non contingit. Placet tamen hæc opi.cum limitatione non,ꝙ competat directa actio,prout diſtinguitur ab vtili, quia illa ſolum competit pro negotio geſto nomine tuo,bene tamen competit directa, prout diſtĩguitur a contraria.Dico tamen,ꝙ iſta directa alio reſpectu dicitur vtilis,quia negotium non eſt geſtum tuo nomine. Vnde ſicut ſi eſſes excluſus a vendicando.ſine facto tuo,competeret vtilis,illo reſpectu,vt in l.ſi.ſ.de nego.ge.ita hoc caſu non poſsũ tibi imputare, ꝙ tuo facto te excluſeris poſtquam ex hoc lucrum ſentio.ſ.de iure do.l.cum in fundo.in prin.ibi[imputari non poteſt ex quo ipſa lucrum habet.]

LEX XXIIII.

1 *Ex ſtipulatione continente certum,non oritur actio ex ſtipulatu,ſed certi condictio.*
Si vero continet incertum,oritur actio ex ſtipulatu.
2 *Stipulatio,ſi cõtinet certum, & incertum,tot cenſentur eſſe ſtipulationes, & ad certum oritur certi condictio, ad incertum actio ex ſtipulatu.*

1 SI quis certum. ¶†Ex ſtipulatione continente certum, non oritur actio ex ſtipulatu, ſed certi condictio.h.d. A õrio vero ſenſu, ſi cõtinet incertum oritur actio ex ſtipulatu,& ſic vnũ dicit expreſſe iſta l.aliud colligitur tacite a contrario ſenſu,& ita intellige gl.& ſic illud verbum ex ſtipulatu, non eſt nomẽ actus,ſed ſtipſo nomen contractus.Patet ergo hic, ꝙ ex ſtipulatione continente certum,non oriatur certi condictio ſpecialis,ſed generalis.De iſta enim loquitur finis, & hoc tenuit Mar.licet ex mutuo dixerit etiam oriri ſpecialem,vt not.ſ.eo.
2 l.certi cõdictio,ideo dic,vt ibi.¶†Secundo q̃ro, quid ſi contineat certum,& incertum, puta, promiſiſti mihi cẽtum, & ẽt fabricare domum? Reſpondeo duo cenſentur ſtipulationes, & ſic duplex oritur actio.ſ.ad certum certi condõne,& ad factum actione ex ſtipulatu per l. ſcire debemus. de verb. obligat.& ita no. Bart.ſ. e. l.electa. ſuper gl.mag. quæ incipit intra menſuram.circa fi.

LEX XXV.

1 *Mutuans in refectionem ædificii ſuper illo ædificio habet priuilegium, vt præferatur omnib. aliis creditorib. etiam anteriorib. tempore, & vide priuilegia,quæ habet mutuans,ibi.*
2 *Quid ſi tunc debitor ex illa pecunia aliquod ædificium de nouo cõſtruxit, vel aliud nouum emit.*
3 *Quod mulier in tali ædificio præcedat in dote ſua.*

1 CReditor qui. ¶†Mutuans in refectionem ædificii ſuper illo ędificio habet priuilegium, vt præferatur omnibus aliis creditoribus, etiam anterioribus tempore. hoc dicit.
¶Quæro quæ ſit ratio huius.l.ponitur in text.infra qui po.in pi.ha.l.interdum.cum l.ſequen.& ibi dicit glo.quòd talis mutuans habet tria priuilegia. Primo,quia illa res eſt ſibi tacite obligata, etiam ſi non fuit expreſſe hypothecata, & præfertur omnibus etiam habentibus expreſſam, etiam prioribus in tempore.Item quia habet priuilegium in actione perſonali,ſimiliter ut in aliis præferatur, & hoc, qñ expreſſe mutuauit pro reficiendo ædificio, & ex illa pecunia fuit refectum, ſecus ſi alterum deficeret, ut quia mutuaſſet ſimpliciter,licet debitor ex illa pecunia reficeret,nam non haberet priuilegiũ. arg.infra de tributor. l.procuratoris §. pe. uer.plane. Idem ſi de illa pecunia non fuit refectum, licet ad hoc fuerit mutua-
2 ta,quia ceſſat ratio.d.l.interdum.cum l.ſequen. Item quid † ſi debitor ex pecunia mutuata aliquod ædificium de nouo conſtruxit,non autem uetus reficit,uel etiam aliud nouũ emit? Reſponde aut ad hoc non fuit mutuata,& nullũ habet priuilegium,argu.in ver. plane, aut ad hoc,fuit mutuata, & tunc, aut non fuit expreſſe hypothecata,tunc non habet priuilegiũ tacitæ hypothecæ,ſed bene habet priuilegium in actione perſonali,vt infra de priuile.cred.l.quod quis,& magis eſt priuilegiata refectio,quàm noua conſtructio. Si vero fuit hypothecata, tunc in tali bene habet priuilegium, vt pręferatur aliis etiam anterioribus tempore, & habentibus hypothecam.vt
a qui po.in pign.ha.l.licet.†niſi ſit mulier illa, quæ præcedit in
3 dote ſua, vt in Authen. de ęqua. do. §. his conſequenter. & vide quod nota. in gloſ. C. qui po. in pigno .ha. authentica quo iure.

LEX XXVI.

1 *Procurator militis contrahendo acquirit illi actionem vtilem ſine ceſſione,ſicut tutor,vel curator acquirunt pupillo,vel adulto,ſed procurator priuati ſine ceſſione eam non quærit.*
2 *Quòd tunc verba præmiſſa ſtipulationis ſi conferantur in perſonam militis,valeat ſtipulatio,ſicut in perſonam pupilli,vel adulti,ſecus ſi in aliũ priuatum.*
3 *Procurator priuati contrahendo acquirit ſibi ſoli directam actionem, quã tenetur cedere domino,& tunc acquiritur vtilis.*
4 *Procurator militis contrahendo ſuper re illius militis cenſetur contrahere procuratorio nomine,& ad vtilitatem militis,ſicut in tutore,& curatore,ſecus in procuratore alterius priuati.*
5 *Res empta de pecunia militis eſt militis,licet ei⁹ nomine non fuerit empta.*
6 *Actio principalis vbi acquiritur alteri,an etiam acquiratur ei acceſſoria?*

1 SI pecuniam. ¶†Procurator militis ɔ̃hendo,acquirit illi actionem vtilem ſine ceſſione,ſicut tutor, vel curator acquirunt pupillo, vel adulto.hoc dicit notabiliter. In fin. l.ibi actionem dari militi, ſupple vtilem, ſine ceſſione, vt patet ex ſimilitudine, quam facit de tutore,& curatore, vt infra de conſti.pec.l.eum qui.§.ſi actori,& eſt ſpeciale in procuratore militis, ſecus ĩ ꝓcuratore alterius priuati,qui non quærit ſine ceſſione,vt l.poſſeſſio quoque.§ ſi poſſeſſio.de acq.poſſeſ.Et aduerte,quia tria
2 ſunt hic ſpecialia. ¶†Primum eſt,quia poteſt concipere verba ſtipulationis in perſonam militis, etiã quo ad verbũ promiſſum, puta promittis tali militi domino meo, & valet ſtipulatio, ſicut poteſt tutor, vel curator,vt in d.§. ſi actori. non ſic in procuratore alterius, quia ſi tali modo conciperet,non valeret,immo eſſet omnino inutilis iuxta plene no.in l.ſtipulatio iſta.§.alteri cum ſeq.de ver.obl.debet.n.concipere in ſuã perſonã vt l.quęcunque.de act.& obl.& l.q̃ ciuiliter.de acqui.
3 rerum domi. ¶†Secundum ſpeciale eſt, quia ſi concipit in ſuam perſonam,puta,promittis procuratorio noĩe recipientis, acq̃ritur ſibi directa, & vtilis acquiritur militi ſine ceſſione,ut hic,ſicut in tutore,& cura.Secus in procuratore alteri⁹, quia ſibi ſoli acq̃ritur directa,ſed tenetur cedere dño, & tunc
4 acquiritur vtilis.†Tertium ſpeciale eſt, quia ſicut tutor,& curator contrahendo ſuper re pupilli,vel adulti, cenſetur contrahere tutorio nomine,& ad vtilitatem pupilli,licet hoc nõ dixerit expreſſe,vt in l.ſi poſt mortem.§.j.quando ex fac. tu.& eo.ti.l.j.& 2.ita & in procuratore militis,poſtquam illis comparatur,non ſic in procuratore alterius,ſi talis contractus poterat fieri noĩe ipſius proprio, argumento in l.& magis.ſ. de
5 ſol.†Eſt aliud ſpeciale, quia res empta de pecunia militis, eſt
a militis,[a] licet eius nomine non fuerit empta,vt l. ſi vt proponis.C.de rei ven.non ſic in aliis,vt l.ſi ex pecunia.C.de iur.do. & no.in l.procuratores.§.pe.ver.plane.ſ.de tribu. per glo. ¶In gl.ibi,ſed & in ipſa actione perſonali contra fideiuſſores. hoc verũ ſm iſta iura,hodie vero per l. 3. per quas pſo.nobis acq.
6 †ſicut acquirit mihi actionem principalem numerãdo meo noĩe,ita & actionem acceſſoriam.ſ. pignus,vt ibi habetur,& eadem ratione,etiam ex ſtipulatione cõtra fideiuſſores. ſecũdum Bar.& eo.modo ſi fuiſſem ſtipulatus illam pecuniam reſtitui,acquirerem ex illa ſtipulatione,vt dixi.ſ.in l.certi condictio.§.j. ſed do.Raph. hoc reprehendit, quia illa.l.3. loquitur in acceſſoriis obligationibus,ſed iſta eſt æquè principalis. Vñ hodie remanet incorrectus. §.Chryſogonus,vt licet ex numeratione poſſit quis mihi acquirere,nõ ſic ex ſtipulatione ſub eadem numeratione.Certe Bart. reputat etiam iſtam ſtipulationem eſſe acceſſoriam ad numerationem, quia propter eã facta eſt.Vnde ſatis poteſt ſuſtineri.

ADDITIO.

a ¶ Eſt militis.Et an res empta de pecunia eccleſiæ,ſit eccleſiæ,vide Spe.in titu. de emp.& vend.§.3.loco.& quod voluit Abb.conſi.61.

LEX XXVII.

1 *Ex mutuo facto adminiſtratori ciuitatis,villæ,vel collegii,obligatur ciuitas,villa,vel collegium,ſi fuit conuerſum in vtilitatem eorum.*
2 *Quando pecunia eſt conuerſa in vtilitatem ciuitatis,ipſi adminiſtratores finito officio non conueniuntur,ſicut nec tutores, nec curatores,etiamſi eorum contemplatione factum fuit mutuum.*
3 *Quando pecunia eſt conuerſa,poſſunt adminiſtratores obligare bona ciuitatis,ſicut poſſunt populum obligare actione perſonali.*
4 *Adminiſtratores non habentes legitimam adminiſtrationem,vel liberã,licet habeant mandatum de contrahendo, ceſſante conſuetudine poſſunt obligare perſonam domini, non autem bona.*
5 *Ciuitas,quando non teneatur pro mutuo facto adminiſtratori.*
6 *Syndicus conſtitutus a populo cum poteſtate obligandi populum, non põt obligare ſingulares perſonas,vt ex tali contractu poſſint conueniri.*
7 *Contractus populi,vel eius qui habet auctoritatẽ legis condendæ, in quib. habetur pro lege,quo ad ſingulares perſonas.*

8 *Ad hoc,vt ciuitas teneatur pro mutuo facto adminiſtratori,debet cõſtare de numeratione per inſtrumentum,vel per teſtes,& quid ſi conſtet per confeſſionem adminiſtratoris.*

9 *Si mutuũ factum adminiſtratori ciuitati, factum fuit cum pacto,q admi niſtrator proprio nomine non teneatur,nec pecunia ſit conuerſa in vtili tatem ciuitatis,tale pactum habetur pro non facto.*

10 *Pecunia non præſumitur conuerſa in vtilitatem ciuitatis,niſi probetur,& qualiter probetur.*

11 *In contractib.mutui,depoſiti,& venditionis rei eccleſiæ,vel ciuitatis pro ſoluendo es alienum,debet creditor probare pecuniam verſam in vtili tatem,ſecus in aliis contractibus.*

12 *Diſpoſita in hac.l.an habeant locum in aliis adminiſtratoribus.*

13 *Adminiſtratores neceſſarii non tenentur ex propria perſona finito officio, ſed voluntarii ſic.*

1 CIuitas mutui. ¶† Ex motuo facto admini
ſtratori ciuitatis, obligaẽ ci-
uitas,ſi fuit conuerſum in eius vtilitatem,alias non
ciuitas,ſed adminiſtrator,qui recipit,obligatur.h.d.
& eſt ſolemnis. l.cum ſua materia. Et pone exemplum,q fa-
ctum fuit mutuum dominis Antianis, vel prioribus qui dicũ
tur adminiſtratores,& magiſtri,vt hr̃ ſupra de pac.l.item ma-
giſtri.cum glo.& ita intelligit Bart.ĵ.co.l.principalib.cum l.ſe-
quẽ.in fi.non autẽ intelligas de officialib.poſitis ad ius reddẽ-
dum,vt eſt capitaneus,& poteſtas.Iſti.n.non ſunt adminiſtra-
tores ciuitatis,quantum ad negotia, ſed ſolum ad ius redden-
dum,& nullam habent adminiſtrationem,ſicut tutor,& cu-
rator,quia eſt onus, quod cõfertur in inuitos. l. numerum.§.
defenſores.de mu.& ho. ¶ Et no.in hac l.duos caſus.Primus,
qñ conſtat,q pecunia fuit conuerſa in vtilitatem ciuitatis .Se
cundus eſt quando conſtat de contrario.Eſt tertius,qui hic nõ
ponitur,quando ſumus in dubio.Circa primum caſum Iuriſ-
conſultus ponit vnum dictum.ſ.q ciuitas , ſeu totus populus
obligatur.Sed quæritur,quid in adminiſtratorib.caſtri, vel vil
læ,vel alterius collegii?glo.dicit,q idem eſt.Doct. diſtinguunt
inter parua collegia,& magna.Certe quantum ad hunc non
expedit diſtinguere,nam idem in quolibet adminiſtratore pri
uati,vt ex mutuo ſibi facto in vtilitatem domini conuerſo te
2 netur dominus.ut l.ſi pupilli.§.j.de ne.ge.† Item quæritur hoc
caſu,quando pecunia eſt conuerſa,an ipſi adminiſtratores ꝓ-
prio nomine teneãtur, vt ſic poſſint conueniri finito officio?
gloſ.hic videtur tenere, q ſic, ſi eorum contemplatione mu-
tuum factum fuit,vt l.eum qui.C.eodem.& Doc.videntur idẽ
ſequi,niſi fuerit expreſſe actum contrarium. Ego dico,q fini
to officio non tenentur,ſicut nec tutor,vel curator, qui gerũt
officium neceſſarium,& illud,quod dicit gl.& Doc. procedit
in gerentib.officium voluntarium, vt eſt procurator priuati.
a ita no.in gl.l.procurator, [a] qui pro euictione.s̃.de proc. Item
3 tertio quæritur in glo.2.circa fi.† An hoc caſu quando pecu-
nia eſt conuerſa poſſunt adminiſtratores obligare bona ciui-
tatis, ſicut poſſũt obligare populum actione perſonali ? & gl.
tenet q ſic,per l.ſi is.ĵ.de pig.Cõtra quã gl.opp.l.antep.q inci.
4 dominũ,cũ ſua gl.ĵ.quod iuſſu.† Sol. adminiſtratores hñtes
legitimam adminiſtrationem,ſicut eſt tutor,& curator,& de
fenſores ciuitatum poſſunt obligare bona.Idem in aliis hẽn-
tibus liberam adminiſtrationem,ſicut illi habent, cum tales
poſſint alienare.vt l.cum procurator cui libera.s̃.de procu.&
obligatio rerum dicitur alienatio,vt l.fi. C.de re.alie. non ali.
ſed alii adminiſtratores non habentes legitimam, vel non ha
bentes liberam , licet habeant mandatum de contrahendo,
poſſunt obligare perſonam domini,non autem bona,niſi eſ
ſet talis conſuetudo,q poſſent,vel niſi dominus eſſet conſue
tus,vt hæc habentur in l.ſolutum,in fi.cum l. ſeq .ĵ.de pig.act.
5 & ita procedit.l.dominũ.cum ſua gl.ĵ.quod iuſſu.¶†Circa ſe
cundum caſum,quando conſtat,q non eſt cõuerſa,iſte text.
continet duo dicta. Vnum eſt,q ciuitas nõ teneẽ,aliud eſt, q
tenentur adminiſtratores finito officio. ¶ Circa primum,de
bes ſcire,quòd procedit,niſi mutuum eſſet factum toti popu-
lo,vel etiam conſilio,quod repræſentat populum, vt not.in l.
2.C.quæ ſit longa conſue.per glo. & ĵ.de do.l.ſed ſi ex dolo.in
gl. ſuper verb.[poſſum.]quia tunc non diceretur mutuum fa-
ctum adminiſtratoribus,ſed ipſi populo,& ideo poſito,q nõ
conuerteretur in vtilitatem ciuitatis, teneretur ciuitas,ſeu po-
pulus,& ita tenet hic Bar.& bene,ſubdens, q contractus fac9
b per populũ,vel conſilia,habet vim [b] legis arg.l.Cæſar. de pub.
6 quia poſſunt legem cõdere.¶†Et ex hoc infert,q ſi populus,
vel conſiliarii conſtituunt ſyndicum cum poteſtate obligan-
di populum,& ſingulares perſonas poterunt obligare,qa iſta
conſtitutio habet vim legis,vel ſtatuti, q poſſit hoc fieri.ergo
&c.idem ipſe tenet in l.4.§.ſi actor.de re iudica. Bald.in l. j. C.
c ne filius pro pa.reprehẽdit [c] iſtud dictum, quia oportet,q pri
mo fiat ſtatutum,q ſyndicus poſſit obligare ſingulares perſo-
nas, & poſtea fiat ſyndicus, & ſi aliter fieret , talis ſyndicatus
non haberet vim legis , vel ſtatuti, cum alia eſt forma legis
condendæ,in qua requiritur maior deliberatio, vt l.fina.s̃.de
le.Alia ad cõſtituendum ſyndicum,nam & p̃tor põt remoue
re ferias per ſuum decretum, & tamen ſi antequam remoue
at tempore feriato fert ſententiam, non valet, ut in l.i.de fer.
& ſic proceſſus ſuus non habet vim decreti ad remouendum
obſtaculũ,ergo,nec ſyndicatus habet vim ſtatuti ad remouẽ-
dum obſtaculum,vel ad dandum poteſtatem.Et regula eſt, q
alter per alterum non põt obligari ſine ſua voluntate,vt l.in-
ter ſtipulantem. in prin.de verb. oblig. & aliud eſt populus,&
aliud ſunt ſingulares perſonæ.vt l.in tãtum.§.vniuerſitatis.s̃.d
7 rerum diui.† Populus ergo,vt vniuerſitas poteſt obligare ſe,
ſed non ſingulares perſonas . Quod autem dicitur,contractũ
eius,qui habet vim legis condendæ haberi pro lege, procedit
quantum ad hoc,vt pacta,&capitula,quę fiunt in tali contra
ctu, debeant ſeruari per ſingulares perſonas , vt non poſſint
venire cõtra, vt quando vẽduntur gabellæ cum certis pactis,
& capitulis,quia nullus de populo põt venire contra,& ita ꝓ
batur in l.Cæſar. non autem quantum ad obligandum ſingu
lares perſonas,ut poſſint conueniri ex tali contractu, etiam ſi
habent vim legis quantum ad hoc,vt ſi eſſet aliquis defectus,
circa quem poſſet diſpenſari per viam legis,cenſeatur diſpen
ſatum,& valet contractus, ut in l.donationes.de dona. inter
virum & vxo.Eſt & alia limitatio, q tunc eſt verum ciuitatẽ,
vel populum non teneri ex mutuo facto adminiſtratori,ſi pe
cunia non eſt conuerſa in eius utilitatem,quando talis admi-
niſtrator non habebat expreſſum mandatum, vel etiam taci-
tum ad recipiendum mutuum, ſed erat ſimpliciter generalis
adminiſtrator, vt ſunt priores, anciani , vel ſindicus generali-
ter conſtitutus.Si vero habebat ſpãle mandatum, vel expreſ-
ſum,ad mutuum recipiendum,tunc obligatur ciuitas , etiam
ſi nõ appareat eſſe conuerſam pecuniam in ſuam vtilitatem,
dummodo talis adminiſtrator cum recipit , aſſerat ſe recipe-
re pro negociis ciuitatis,& ex mandato ſibi facto, ut probaẽ
in l.j.§.vnde quærit Offilius.ĵ.de exer. & ſupra de neg. ge. l.li-
ber.in prin. Si vero non habebat mandatum expreſſum , ſed
tacitum , vt ſi erat commiſſum aliquod negocium explican-
dum,puta refectio operis publici, nam in conſequentiam vr̃
eſſe datum mandatum tacitum de capiendo pecuniam mu-
tuo neceſſariam. ar.in d.l.j.§.quid ſi mutuam , de exercito. &
l.quocunque.§.ſi pecuniam, de inſtitu. & iſto caſu ſufficit , q
tempore,quo recipit aſſerat ſe recipere in illam cauſam,& cũ
hoc concurrant etiam alia quæ hñtur in l.fi.ĵ.de exer.quibus
concurrentibus tenetur ciuitas etiam ſi apparet non conuer-
ſam eſſe pecuniam in ſuam vtilitatem per illam l. ſed in caſu
præcedenti,quando habebat expreſſum mandatum,non req
runtur illa, de quib.in d.l.fi.ſed ſolum,q diceret ſe recipere ꝓ
factis ciuitatis,ſi autem hoc non diceret,tunc neutro caſu te-
neretur,vt d.l.j.§.q ſi ab initio,de exercito.qui ſunt text.nota.
8 ad iſtam materiam.†Intellige ſane, q ſi denumeratione con-
ſtet per inſtrumẽtũ,vel per teſtes, q receperit pro factis ciuita
tis.vel q apparet per confeſſionem adminiſtratoris , ut dictis
iurib.Si vero de numeratione non appareret,niſi per confeſ-
d ſionem adminiſtratoris,non teneretur ciuitas , [d] per ea , quæ
no.Bar.in l.2.in fi.s̃.co.& ibi tetigi.Quantum vero ad illud,qđ
hic dr̃,q qñ nõ eſt conuerſa,tenetur adminiſtrator, intelligo,
q tenetur proprio nomine ẽt finito offi. & ſi mutuum eſſet
9 factum ſub proprio noĩe, vt in l.ſi abſentis.C.eo. † Sed quid ſi
fuit expreſſe actum contrarium, q proprio noĩe non teneaẽ?
Bar.ſentit hic,q tunc nõ teneatur ex mutuo,qa numerõ non
parit actionem vltra intentionem agentium. vt l.non oẽs. s̃.
co.ſed teneatur ꝯdõne ob cãm, vel de dolo , & multum ſe in
hoc inuoluit.Mihi vr̃ dicẽdum,q illud pactum debeat intel-
ligi ſane,dummodo talis adminiſtrator taliter faciat, q ciui-
tas remaneat obligata,conuertendo in ipſius vtilitatẽ,alias
illud pactum habeatur pro non facto,quia ipſe non intelligit
perdere pecuniã,& iſta eſt ueritas.Et ſic ceſſant multę amba-
ges,in quib.Bar.ſe inuoluit , & ẽt Raph. reprehendendo ipſũ
10 in aliquib. ſed non expedit tantum laborare . ¶†Nunc circa
tertium caſum,qui non eſt in hac.l.qñ eſt dubium,an ſit con-
uerſa,an non.glo.hic dicit , q non præſumitur conuerſa,niſi
creditor probet.qualiter ergo probabit? reſpondeo , per con-
iecturas, ſi cõfitentur adminiſtratores ſe recipiſſe in aliquam
cãm,licet ad illam non habuerint mandatũ expreſſum, vel
tacitum , & appareret illã cãm fuiſſe impletam , nam præſu-
mitur impleta de illa pecunia,ſi aliud non apparet , licet non
probetur de directo, q illa eadem pecunia fuerit ibi expenſa,
& ad

ADDITIONES.

a ¶ Procurator.An ſi mutuum ſit factum contemplatione procuratoris, teneatur procurator finito officio.vide late per Bar. Soc. conſi.inci.caſus talis proponiẽ.

b ¶ Vim.l.vide,quod voluit Panor.conſ.24.2.lib.

c ¶ Reprehendit.Adde Ale.conſ.44.1.lib.

d ¶ Ciuitas.In hac materia vide late per eundem Pau.conſ. vlt. in primis characteribus.

& ad hoc arg.l.fi.C.de ali.pup.præſtan.& hoc vult Bart. ĩ mutuo facto adminiſtratori eccleſiæ,quæ in hoc æquiparatur ciuitati,ut in auth.hoc ius porrectũ.C.de ſacroſanc.eccl.
11 ¶†Sed quæro, an hoc ſit uerum in aliis contractibus celebratis cum adminiſtratorib. ciuitatis, vel eccleſiæ, vt oporteat probare pecuniam verſam in vtilitatem? glo.C.de admi.re ad ciu.per ti.videtur tenere,ꝙ ſic.Innoc.no.in c.grauis.de depoſi.Bart.in d.Auth.tenet,ꝙ illud nõ habet locum, niſi in tribus contractib.ſ.in mutuo hic,& in depoſito, vt d.ca grauis. & quando venditur res eccleſiæ,vel ciuitatis pro exoluendo æs alienum. vt in d.Auth.hoc ius porrectum.in fi.cum in aliis non reperiatᷣ iure cautũ. Et ideo ſi abbas recipit pãnũ a mercatoribus pro induendis monachis,& non induit,uel priores, & antia-
a ni pro induendis famulis,tenebitur [a] eccleſia,& ciuitas,quod
12 eſt notabile, & ſingulare. ¶† Sed an iſta habeant locũ in aliis adminiſtratoribus? Gul. de Cu.videtur tenere, ꝙ non,ſed ſolum in adminiſtratore perſonæ priuilegiatæ, vt eſt ciuitas, vel eccl. & dicit, ꝙ tunc non poteſt fieri probõ per coniecturas, de quibus habetur in l.fi.de exercito ſed debet probare vere, ſed in aliis nõ priuilegiatis habeat locum illa l. Sed certe aliȩ ciuitates,quàm Romana non reperiuntur priuilegiatæ, niſi ĩ caſu.l.fi.C.de ſacroſanc.eccl. imo habentur ad inſtar priuatorũ,vt l.cum qui vect.de verb. ſig.& Doc. etiam hic tenent iſtã l.hr̃e locũ in aliis ciuitatib.magnis,quæ reguntur per adminiſtratores.tñ illæ non ſunt priuilegiatæ.Puto ergo, ꝙ habeant locum prædicta indiſtincte in quibuſcunque adminiſtratoribus,vt debeant diſtingui prȩdicti tres caſus.Aut conſtat,quod ſit conuerſa,& tenetur dñs, aut conſtat,ꝙ non ſit conuerſa, & tenetur ſolus adminiſtrator,aut eſt dubium, & tunc diſtingue, vt s.ſolum in hoc eſt differentia, quia adminiſtratores neceſſarii non tenentur,ex propria perſona finito off.ſed voluntarii ſic,iuxa ea,quæ plene habentur in l.ſi pupillis. §.j. de nego.geſt.

ADDITIO.

a ¶ Tenebitur.De hoc late per Maria.Soc.conſi.27.vbi an debeat probare verſũ, & an ſufficiat [illegible]

LEX XXVIII.

1 CReditor. †Creditor qui recipit pignus non idoneum,nõ facit ſibi præiudicium ĩ ſorte. h. d. Idem ſi fuiſſet ſtipulatus pœnam minorem, quam ſit ſors,vel intereſſe, nam non propterea præiudicat ſibi,quo minus agat ad totam ſortem,& etiam ad intereſſe.quatenus excedit.ȷ̃.de oper. lib.l. ſi ita ſtipulatio facta, & de doli exception.l.apud Celſum.§.item quæritur.l.ſi cum eo. & ȷ̃.de act.emp.l.prædia.

LEX XXIX.

1 SI inſtitorẽ. † Ex contractu inſtitoris conuenitur
a dominus.h.d.vt ȷ̃.de inſt.[a] per totum. & vide quod no.Inno.in cap.grauis.de depo.& in c.quibuſdam.de fideiuſ.

ADDITIO.

a ¶ Inſtitor.Qui dicitur inſtitor,& qualiter teneatur vide per eundem Pau. conſi. 246.Alex conſi.44.2 lib Abb.conſi.7[illegible].

LEX XXX.

1 *Promittens ſub ſpe futurȩ numerationis,non habet neceſſe recipere.*
2 *Quando,& quæ actio oriatur intra bienniũ, & quæ exceptiones cõpetãt.*
3 *Promittens ſub ſpe mutui recipiendi,nõ cogitᷣ recipere,nec vſuras ſoluere.*
4 *Si recepiſti mutuũ vſq; ad certum tempus ſub vſuris, & vis ante tempus r[illegible]ere,non cogitur creditor recipere, niſi ſoluas uſuras ꝓ toto tẽpore*

1 QVi pecuniam. ¶†Qui promittit ſpe futuræ numerationis,non hẽt nece[illegible]e recipere.h.d.¶In tex.ibi, [ſpopondit.] hoc põt intelligi duob.modis. Primo, quia fuerunt verba collata in futurum, quia promiſi reſtituere pecuniã, q̃ numerabitur,& tunc promiſſio eſſet conditionalis,quia relatiuum quis,vel qui,iunctum verbo futuri temporis, facit cõditionem,vt l.Stichum qui meus erit. de leg.i.ideo nec ciuiliter,nec naturaliter eſſes obligatus antequam mutuũ fieret,& verba,quæ ponuntur in fi.ſtant proprie,dum dicit ſe ei obſtringat,& expoſitio gloſ. non eſt neceſſaria,quia nulla obligatio
2 vel actio orta eſt.†Secundo poteſt intelligi,quòd fuerunt concepta in præteritum,quia fuit confeſſus ſe recepiſſe ſpe futurȩ numerationis,& promiſit eam reſtituere, & tamẽ eſt magna quæſtio, an ante numerationem, & intra biennium ſit nata aliqua oblĩo,& gl.hic vr̃ ſentire,ꝙ ſit nata ciuilis, & nãlis, & ẽt actio,tñ ob.exceptio intra biennium,ſ.in factum, ſi interuenit ſtiplĩo,vt l.non vltra. C.de non nu. pe.vel doli exc. vt l.2.§. circa.ȷ̃.de doli exce.vel non nu.pec.ſi ſola confeſſio ſine ſtipulatione interuenit,vt in l.in contractibus. C.de non nu.pe.ſed alibi.C.de iu.& fa.igno,l. cum quis. videtur ſentire, ꝙ ſit orta ciuilis,& non nãlis,ſed Ia.de Are.tenet, ꝙ neutra ſit orta. Pe. tenet primã opi.ꝙ vtraq;.Bar.tenet ibi opi.illius gl. & allegat ꝓ caſu iſtam l.nã negari non põt;quin ſaltẽ ciuilis ſit orta ẽt actio,alias nõ daretur exceptio, & tñ tex.hic dicit,ꝙ eſt in ſua poteſtate,ne ſe aſtringat.Certe hoc non poteſt referri, niſi ad naturalem,q̃ non eſt orta, quia deficit æquitas iuriſgentium, quæ producit naturalem,vt l.cum amplius.§ id natura debet. de reg.iu.allegat ẽt pro caſu.l.pe.in fi. quæ res pig. ob.poſ.& l. 1.qui po.in pigno.hab. quæ tendunt ad idem cum iſta. l.quia ſicut non eſt aſtrictus perſonalr̃,vt hic.Item & ſe obligauit,& bona nõ ſunt aſtricta realr̃ añ numerationẽ,vt ibi patet.Breuiter mihi videtur,ꝙ opi. Pet.ſit ipſa veritas, quia ſi non interuenit ſtipulatio,non agitur,vt ex numeratione naſcatᷣ actio, & ſic ceſſat motiuum Bar.ſ.vt naſcatur ex ſtipulatione, & ex conſenſu,qui in ea interuenit,vt ȷ̃.de condi.inde.l.ſi fideiu.negari aũt nõ põt,quin interuenerit hic conſenſus de obligando ſe ſtatim,licet ille ꝯſenſus non ſit præiudicialis intra biennium. Sed ſi non interuenit ſtipulatio,ſed ſolũ chyrographũ manu debitoris,tunc loquitur gl.ibi poſita, ꝙ ſit nata ciuilis intra biennium.iõ Bar.nimis extendit illam gl. quam ego nõ puto veram,verum puto, ꝙ cum tale chyrographũ de ſe nõ ſit ſufficiens ad obligandum, quia cõtinet confeſſionẽ tñ, q̃ non eſt diſpoſitio,ſed denuntiatio,tñ lex dat ſibi robur diſpoſitionis poſt biennium,intra biennium nõ ſit data oblĩo poſt biennium naſcatur ſola ciuilis quia ſolum actio eſt diſpoſitio ciuilis, & illa eſt ſufficiens ad producendum obligationem mediante lege,licet ẽt regulariter actio non poſſit ineſſe ꝓduci,ſine obligatione naturali, & ciuili,tãquã pr̃e, & mr̃e, tñ ſupnãliter põt produci in eſſe ex altero tm̃, ſicut Deus primum hominem deduxit ſine pr̃e, vt ẽt Bar.tangit in l. Iul.ȷ̃.đ
3 condi.inde.† Vltimo iſta l.ſine dubio,ꝓcedit,ſi actũ fuit, ꝙ debere tibi mutuare gratis,qa non cogeris recipere.Quid ſi fuit actũ,ꝙ ſi mutuarem ſub vſuris,cogeris recipere,vel ſaltẽ vſuras mihi ſoluere,quas forſan ab alio potuiſſem recipeᷣ, & gſ.
4 hic poſita hoc vult,ſed hoc non eſt verũ.† nã gl.loqᷣ,qñ recepiſti,& fuit actũ, ꝙ teneres vſq; ad annũ, vel certũ tp̃s, & tu vis reſtituere ante tp̃s,nõ cogor recipere, niſi ſoluas vſuras ꝓ toto tp̃e,& vr̃ caſus in l.qui Romæ,in prin.s̃.de verb.ob.ad qđ vide qđ hr̃ per gl. in l.fi.C.de pac.pig.nos loquimur,qñ adhuc nõ accepiſti,& dico,ꝙ nec tunc teneris recipere, qa vr̃ quidã ꝯtus innominatus habito reſpectu ad mutuum,& ad prȩſtationẽ vſurarũ,quia tibi mutuo, vt mihi vſuras ſoluas,ex quo ergo adhuc res eſt integra,potes pœnitere,& iſto mõ põt po-
a ni caſus hic,& eſt notabilis,& tunc habet aliquod dubium. [a]

ADDITIO.

a ¶ Dubium.Inquantum D La hic dicit,ꝙ eccl ſia non habet excepti. non num pe.vltra biennium, adde facere,quod voluit Abb.conſi.74.vbi tenet, ꝙ eccleſia tenetur non confecto inuentario vltra vires hæreditarias.

LEX XXXI.

1 *In obligationibus ſtricti iuris quib. agitur ad dandum non veniunt acceſſiones naturales,vel quaſi,niſi a tempore litis conteſtationis.*
2 *Verbum reſtitui,plenam cauſam ſignificat.*
3 *In iudiciis bonæfidei veniunt acceſſiones naturales, & ciuiles,ut vſuræ a tempore moræ.*
4 *Vſuræ in iudicii ſtricti iuris non veniunt,nec ex tẽpore moræ,nec litis cõteſtate,niſi interuenit ſtipulatio.*

1 CVm fundus ¶†In actionib. ſtricti iuris, in quib.agitur ad dandum, non veniũt acceſſiones naturales,vel quaſi, niſi a tempore litis conteſ.h. d. ſecus ſi ageretur ad reſtituendum
2 id quod eſt,vel fuit meum, vel ẽt nunquam fuit,quia † verbũ reſtitui,plenam cãm ſignificat vt hic hr̃.& ȷ̃.de vſuris. l. videamus.in prin.& §.j.cum ſeq.& §.ſi actionem. vbi declaratᷣ iſtud
3 principium, †ſed in bonæfidei iudicio veniunt indiſtincte a tẽpore moræ,vt eadem l.videamus.§.ex cauſa,& non ſolum naturales,imò etiam ciuiles,vt vſuræ,vt eod.titu.l.mora.§.in bo
4 næfi.†ſed in ſtricti iuris vſuræ non veniunt, nec ex tp̃e moræ, nec lit.cont.niſi interuenerit ſtipulatio,vt l.j. C.de cond. inde. Cœtera dic,vt no.per Bar.in l.ſi filiusf.§.ſi.de verb.ob.

1 *Dominus appprobans contractum ſerui,tenetur ex perſona illius inſolidũ, & ipſum contractũ perfecte adimplere,ſed ſi non approbat,nõ tenetur, niſi de peculio.*
2 *Seruus non habens liberam adminiſtrationem peculii, nõ poteſt transferre dominium nummorum peculiarium, licet dominus vẽdicans teneretur actione de peculio, quæ nũmis conſumptis extinguitur iure ſolutionis.*
3 *Seruus alienus bona fide poſſeſſus quicquid quærit non ex opera ſua, nec ex re bonæfidei poſſeſſoris,acquirit vero domino,ſed ex opera ſua,& re bonæfidei poſſeſſoris acquirit bonæfid.poſſeſſori.*
4 *Ex æquitate,propter circuitum euitandũ,ex cõtractu ſerui ab alio bonæfi. poſſeſſo.cõtract. regulas iuris ꝑmittitur vero domino,cũ quo negotiũ nõ eſt geſtum,vt poſſit intentare condictionem indebiti vtilem bonæfi.poſſeſſorem, quando debitor ei ſoluit.*
5 *Compenſatio non habet locum,niſi tempore quo peruenitur ad iudicem,& obiicitur exceptio compenſationis,vt ſubſiſtat debitum hincinde.*

6 Caſus

6 *Caſus ſpeciales in quib.competit vtilis actio ſine ceſſione remiſ.*
7 *Si tibi competit actio contra aliquem ad hoc ſolum , vt agas contra me , & aliquid a me conſequatur , vt tibi tradat , vel vt tibi cedat actionem contra me,non poteris agere contra actionẽ,quæ illi competit,niſi tibi cedatur,nec niſi in ſubſidium.*
8 *Si vero tibi competit contra eum ad rem quã ſimiliter illi competit actio contra me,& ille aliqua æquitate liberari poßit cedendo tibi actionem cõtra me,potes illam intentare,et ante quam tibi cedatur,& quare.*
9 *Actio ſibi competit cõtra aliquem ad vnam rem,& illi cõtra me ad aliã non poteris agere contra me,antequam tibi cedatur , niſi in ſubſidium.*
10 *Debitor quantitatis ſoluens alteri,quam vero creditori , non liberatur cedendo actionem vero creditori,licet non fuerit in dolo, vel culpa ſecus ĩ debitore certæ ſpeciei.*

1 §.Seruum tuum. †Si debitor certæ ſpeciei bona fide iuſto errore ductus ſol
uit rem alteri , ꝙ vero creditori , credens illum creditorem,
liberatur mero iure creditore , & iō poteſt ab eo conueniri
de rigore,& ipſe poteſt condicere ſolutum per condictionem
indebiti , ſed de æquitate , quia debitor non fuit in dolo, nec
culpa,ſi iuſte credidit,liberatur,cedendo condictionem inde-
biti vero creditori , & etiam cauſa euitandi circuitum poteſt
creditor vtilem condictionem indebiti intentare etiam ceſſio
ne non facta. Item dominus approbans contractum ſerui,te-
netur ex perſona illius in ſolidum, & ipſum cõtractum perfe
cte adimplere,ſed ſi non approbat,nõ tenetur,nec obligatur,
2 niſi de peculio†Item ſeruus non habens liberam adminiſtra-
tionem peculii, licet poſſit dominum de peculio obligare,nõ
tamen poteſt transferre dominium numorum peculiarium,
iō poſſunt a domino vendicari , licet ſit debitor in actione de
peculio , ipſis tamen conſumptis extinguitur actio de pecu-
lio,quia cedunt in ſolutum pro debito.h.d.in effectu iſte §.dif
ficilis,& intricatus,quo ad totam ſubſtantiam tex. & gloſ.quã
diuide in quatuor partes,quia ponitur thema,ex quo reſultat
quæſtio vſque ibi[Sabinus.]Secundo ponitur reſponſio Sabi
ni,& Caſij de mera æqtate vſque ibi[nam, & Iulianus.] Ter
tio ponitur reſponſio Iuliani bimẽbris de mero rigore , q pri-
mo tangit caſum,quando dominus approbat cõtractum ſer-
ui,& tunc poteſt agere ad rem emptam vſque ibi quod ad pe-
culiares.]ibi reprobat,& tunc non põt agere ad illum,ſed nũ-
mos peculiares vẽdicare poteſt , licet ipſe remaneat obligatus
vſque ibi.[ſed adiicere.] Quarto & vltimo ponitur ſuppletio
3 Iuriſcon.Pauli authoris huius.l.† circa primum caſum,& pri
mum dictum Iuliani,quæ ſuppletio partim eſt de rigore,partĩ
de æquitate,in quantum dicit,in fi. [ſi venditor paratus eſt ce-
dere actionem.]& ſic ĩnuit,ꝙ licet mero iure teneatur,& poſ
ſit conueniri ad rem venditam,ac ſi ipſam haberet penes ſe,
quia tamen non habet , nec dolo , nec culpa poſſit habere ,
poteſt tueri per exceptionem , vt non teneatur tradere ,
ſed ſufficiet,ꝙ condictionem indebiti cedat,& ita tenet gloſ.
in fi.& eſt expreſſum,in l.quod ſæpe.§.tres.ff.de contrah.emp.
& præmitte,ꝙ ſi poſſideo ſeruum tuum bona fide , quicquid
quærit non ex re mea , nec ex operat ſua acquirit , ꝙ non
mihi, ſed ex opera ſua , & re mea acquirit mihi. Si ergo il-
le ſeruus emat aliquam rem a quodam de pecunia tua,quam
putabam,acquirit tibi actionem ex empto ad ipſam rem em-
ptam,ſi vis ratificare,ſolum potes vendicare pecuniam tuã ,
& ſic ille accepit ſcienter contra voluntatem tuam,commit-
tit furtum, & habes actionẽ furti. & cõdictionem furtiuam,
vt l.j.C.de cond.fur.per quam ſuppletur iſte.§ in verſ.quod ad
peculiares.Rem vero emptam , & ẽt numos repetere potes,
quia eſſes tibi contrarius,cum petendo rem videaris a proba-
re contractum, ſed repetendo pecuniam videaris reprobare.
4 † dicit ergo iſte.§.ſi ille venditor credit me dominum ſerui,&
ſic me credit eſſe creditorem eiuſdem venditoris , cum non
ſim.ſed tradit mihi rem venditam,non liberatur a te, & potes
repetere per condictionem indebiti,& ideo poteſt a te conue
niri de rigore ad rem venditã tradendam, ſi approbas contra-
ctum,vel non approbas potes vẽdicare numos tuos,& hoc di
cit Iulianus de rigore in ver.nam Iul.cum l.ſeq.ſed ille vẽditor
nec poſſidet,nec dolo deſijt poſſidere , & pp hoc non tenetur
in plus de æquitate, quam vt ibi cedat iſtam condictionem ꝯ
me.Dicit Sabinus,& Caſſius ex eadem, & vt euitetur circuit⁹,
ꝙ recta via ceſſione facta , ſi tu approbas contractum ſerui,
potes a me condicere illam rem,ac ſi tu eam mihi ſoluiſſes,li
cet non ſolueris, & quia nullum negocium , nec contractus,
vel quaſi fuit celebratus inter te,& me,ppea non videbatur ti
bi dari condictio indebiti quæ oritur ex neg.ge.& ex qua con
tractu,ſed certe verum eſt de rigore,& non datur directa con
dictio indebiti,ſed vtilis eſt ex æquitate, quæ fundatur in duo-
bus.f.vt euitetur circuitus , & quia ille liberatur actionem ce-
dendo.Bar.videtur dicere,ꝙ etiam fundatur in alio, videlicet,
quia ſum locupletior ex re tua. certe & ſi numos tuos ſoluiſ-
ſet,& fuiſſet ſibi habita fides de precio, putarem locum habe-
re iſtum text.pp duas primas rationes, & ſic in iſta non facio
vim.vt etiam parebit ex ſequenti.Paulus autem Iuriſ. primũ
dictum Iuli.ſupplet,dum dixit, ꝙ ſi approbas ꝯtum ſerui po-
tes agere contra venditorem ad rem tradendam,etiam ſi eam
penes ſe non hr̃et,quia mihi tradidit, & poteſt ipſe a me con-
dicere.dicit ẽt Pau.ꝙ ſi hoc facis , tenearis illum ꝯtum perſe
cte adimplere,& ſic in ſolidum. Vnde ſi res fuit vẽdita pro xx.
& ſeruus non ſoluiſſet de pecunia tua,niſi x.quia non plus e-
rat in peculio,poſtq̃ approbas contractũ ſerui,teneris ſoluere
integrum precium , ac ſi de tuo mandato,vel iuſſu fuiſſet ille
contractus celebratus , ſed ſi non approbas , non potuiſſet te
obligare, niſi vſque ad vires peculii,in x.tantum.Et vltra dicit
Pau.ꝙ agas contra illum ad rem venditam,& ſic approbas,li-
cet ille non habeat penes ſe, quia mihi tradidit,adhuc teneris
ſupplere pretium,ſi non fuit integre ſolutum, dummodo ille
ſit paratus cedere tibi actionem indebiti,ad quod tenetur.Hic
eſt caſus clarus & nitidus ex quo omnia patent clare,quæ sũt
in gl.& quia Bar. multum ordinate,& ſolenniter recitat gl.hu
ius.§.ſolum inſiſtam ſuper gl. magna,quæ incipit [admiſſa]ſu
per verbo.[euaneſcit.]quæ facit tres. q.aut quatuor ſcrupulo-
5 ſas. ¶†Prima quæſtio eſt,quia hic dr̃,ꝙ conſumptis peculia-
ribus nummis actio de peculio competẽs contra te , & domi-
num euaneſcit, ſupple,etiam rei ven.quæ tibi competebat ad
illos nummos.quæritur,quo iure euaneſcit, an iure compen-
ſationis, an iure ſolutionis? Quę inueſtigatio eſt vtilis pp id,qđ
hr̃ in ſequenti opi.& Iō tenuit,quod iure compenſationis, vt
ſic debitum perſonale de peculio, quo illi tenebaris,compen
ſetur cum debito reali.i. rei vendi.qua ille tenebatur tibi Glo.
determinat ꝯrium,quia compenſatio non habet locum niſi
tẽpore,quo peruenitur ad iudicem, & obiicitur exceptio cõ-
penſationis,vt ſubſiſtat debitum hinc inde. Nam compẽſatio
a non fit ipſo[a] iure regulariter, ſed cum conuenitur coram iudi
ce,licet etiam ad conflictum exceptionis obiectæ,iuxta.no.in
l.conſtat.C. de compe.ſed hic per conſumptionem nummo-
rum iam erat extinctum debitum.ſ. reale , quo ille tenebatur
tibi etiam antequam perueniretur ad iudicem , & ſic nõ erat
debitum hinc inde ergo ceſſat compenſatio. Tene ergo gl.ꝙ
iure ſolutionis extinguatur.nam antequam nummi eſſent cõ
ſumpti, non cedebant in ſolutum pro debito peculiari , cum
poſſent vendicari,quia non erat translatum dominium,& ſic
non extinguebant debitum peculiare. Nunc vero poſtq̃ ſunt
conſumpti,cedunt in ſolutum,ac fuiſſet dominium translatũ
a principio,& extingunt illud debitum,ut probatur.ſ.e. l.ſi fi-
filius.¶Sed quæritur in ſecundo domus,ꝙ illi nummi peculia
res ſoluti erant.xx.(quia tantum fuit precium ſerui) tũc actio
de peculio non competebat illi, niſi in x.quia licet in peculio
eſſent.xx.tamen non cenſebantur niſi x. facta deductione ei⁹,
ꝙ debebatur tibi dño , an poſſit cum effectu repetere vna de-
cem,alia.n.x.cum effectu non poteris,quia vel ille obiiciet ꝯ-
penſationem,vel ſi non habuiſſet, obiiciet poſtq̃ tibi reſtitue-
rit,& poterit contra te agere actione de peculio , & aduocare
illa.x.Sed de aliis.x.eſt dubium,& ĩ gl.ſunt opi. gl.determinat,
ꝙ ſi nummi non ſunt conſumpti, potes cum effectu repetere
vna.x.quæ vendicabilis , & ille non poterit petere compenſa-
tionem,niſi ad x.in quibus teneris,ſed ſi ſunt conſumpti,non
potes repetere aliquid quia tendunt in ſolutum totius debiti,
ſed illi debeantur.xx.quia tantum fuit precium ſerui licet ſibi
non daretur actio contra te,niſi in decem,quia nõ plus videa
tur eſſe in peculio, debitum tamen in ſiſi conſiſtebat in xx .
Hinc eſt , ſi peculium creſceret , ſimiliter & actio de peculio
creſcere debet.l.quæſitum in prin.ff.de pecu. Si ergo xx num-
mi ſoluti ſunt cõſumpti , cum cedebant in ſolutum extingui-
tur totum debitum , poſtq̃ cadunt in ſolutum , vt dictum eſt,
& ſic ipſe non hr̃et actionem,niſi in x.habet tñ retentionẽ in
omnib. Nec tu potes vendicare, quia conſumpta,nec condi-
cere condictione ſine cauſa : quia non ſunt apud illum ſine
cauſa immo ex cauſa veri debiti, & ſm hoc eſt vtilis ĩueſtiga-
tio pcedẽtis.q. Nam ſi iure compenſationis extingueret̃ actio
de peculio , prout dicebat Ioannes : non fieret compenſatio:
niſi vſque ad concurrentem quantitatem , & iō ille non poſ-
ſet retinere:niſi .x. alia vero.x.poſſunt condici condictione ſi-
ne cauſa , quia non cederent in ſolutum,cuius cõtrarium eſt,
7 vt dixi.¶Tertio ponamus,ꝙ actio de peculio non cõpetebat
illi,niſi ĩ x.qa non pl⁹ videbat̃ eſſe in peculio facta deductio-
ne eius, quod tibi debebatur , ſed ſeruus ille venditus valebat.

20.vtrum

ADDITIO.

a *Ipſo iure.Adde,quando compenſatio ipſo iure fiat , etiam a parte non oppoſita gl. inſignem in verb.ipſo iure,in l.ſi conſtat.C.de compenſatio. Bal. & Doct. in 1.q.Bar.in l.quod dr̃.ad fi.ff.de imp.in reb dot.glo.in l.ſi amat.in verſic.locũ habet ff de compenſat.& Inſt.de act.§.in bonæfid.Et tu vide apud Spe. de loc. §. nunc aliqua.ver.47.& Et Fran.Are.in l.2.& d.l.ſi ambo.ff.de compenſat.Aduerte tamen ꝙ licet ipſo iure fiat,neceſſe eſt a parte opponi. ſecundum Doc.Spe. in d.ver 47.& in ti.de teſti.§.1.ver.pone lec.Et Adde Bar.in l.ſi mr̃.e.ti.C.de iuis & l.gic.

zo vtrũ alia poſſit repetere ad ſaltem per actionem de in rẽ verſo.gl.dicit,ꝙ non,& bene,& ratio eſt clarior,q̃ gl.dicat quia quęſtio procedit eo caſu,quo tu non ratificas ꝯctum.Si enim ratificares,nõ eſſet dubium, ꝙ tenereris actione quod iuſſu, vt hic in ver.[quod adiicere.]cum ſua glo.quæ incipit,[quia quoties.]Si ergo non ratificas contractum, & per conſequẽs non habes ſeruum venditum,ſed ego,cui traditus fuit, nõ pt dici,ꝙ iſte ſeruus ſit conuerſus in tui vtilitatem.non ergo eſt curandum, quantum valeat ille ſeruus, ſed ſi eſſet conuerſus in tui vtilitatem,eſſet diſtinguendum qua mente ille feciſſet,vtrum,vt ille augeret peculium ſerui tui,& ſimiliter non daretur actio de in rem verſo, an vt ageret patrimonium tuum,& tunc ſecus.vt l.ſi res.§.fin.ff.de in rem verſo.nunc ergo his quæſtionibus expeditis,oppo.in glo.in ver.ſed nonne. Nam ſi rei vendicatio nummorum extinguitur per conſumptionem,ſequitur, ꝙ tu remanebis in dãno, quia non habebis nummos tuos,cum actio tibi competens ad hoc ſit extincta, & non habebis ſeruum venditum,ſed ego poſtquam nõ ratificas contractum, & ſic locupletor cum tua iactura contra regulas iuris. Sed reſpondetur, ꝙ hoc accidit tui culpa, quia non vis ratificare contractum,cum poſſis, vt tibi non noceat, immo prodeſt,ſaltem nunc poſt conſumptionem, poſtq̃ nummos petere non poſſis, & damnum, quod quis ſua culpa ſentire non videtur. licet ergo nummis non conſumptis poſſis facere quod vis, tamen poſtq̃ nummi ſunt cõſumpti,& ſic ad eos tibi non datur regreſſus, conſilium eſt,ꝙ ratificas contractum,& in ſubſidium condicas a me ſeruũ venditum.ar.ſ.eo.l.ſi cum ſeruum.& ſ.de neg.geſt.l.ſi.¶Vlt.opp. ꝙ iſte tex.ſibi ꝯdicat.nam vult, ꝙ dñium iſtorum nummorũ non fuit translatum in venditorem, dum dicit,ꝙ potes vendicare,& ꝙ tu tenearis actione de peculio, nã iſta non videntur ſimul ſtare poſſe, aut enim ille ſeruus habebat liberam adminiſtrationem peculii, & tunc primum dictum non põt ſtare,quia tunc tranſtuliſſet dominium, ſed ſecundum dictũ bene poteſt ſtare,aut non habebat,tunc econuerſo primum ſtare poteſt,ſecundum non, quia non potuit te obligare. Gl. rñdet,& bñ,ꝙ immo hoc caſu bñ põt ſtare primũ, & ſm. Et ſic debet ĩtelligi, ꝙ habebat adminiſtrationem peculii,& ſic nõ potuit alienare nummos,ſed etiam potuit te inuitum obligare de peculio, & hoc operatur conceſſio peculii,alias ſecus.¶Nũc extra gl.rãgam tria bñ,quæ non expediuit hic Bar. Primum eſt circa reſponſionem Sabini,& Caſſii, ex qua hẽs notare,ꝙ actio q̃ uenit cedenda tibi ꝯ me,poteſt pro parte ĩtentari anteq̃ cedat,vt euitetur circuitus, certe hoc non vr ꝓcedere,quia ſi hoc eſt, ad quid expectatur ceſſio fruſtra? Ad hoc rñdet gl. ſi.quia per eam transfertur exercitium directarum,ſed anteq̃ fiat habes duntaxat vtilem tuo nomine,poſtea vero habebis vtilem, & etiã exercitium directe nomine cedentis,& eſt vtile quo ad plura.qđ dic,vt l.qui ſtipẽdia.C.de
6 proc.& qđ no.in l.ex legato nominis.C.de le. ¶†Sed op.fortiter,ꝙ anteq̃ cedat, nullã hẽs vtilẽ, niſi in ſubſidiũ, qñ illeq hẽt cedere nõ reperit,vt ff.de inſt.l.j.in fi.cũ l.ſeq.& in l. cũ in plures.§.meſſem.ff.loca.& patet in l.2.circa prin.ff. ad l.Rhod. de iact.& ſ.de ꝓ.l.non ſolum.§.interdũ.ibi,dũ dicit. neque.n. hæc actio &c.& eſt expreſſum ĩ l.poſſeſſio quõ.§.ſi poſſeſſio. de acq.poſ.eſt.n.ſpeciale in quibuſdã caſibus,vt competat vtilis ſine ceſſione,q̃ habentur in l.2.ff.de act.& oblig.& not. per gl.ĩ d.l.ex legato nominis.illud ꝯtrariũ eſt difficile.Bar.vr ſoluere,ꝙ oĩa p̃dicta ꝓcedunt,niſi ego ꝯ quem vis agere,ſim locupletior effectus de re tua, & ille q habebat tibi cedere liberatur cedendo actionem,prout hic erat,prout in gl.fi.& ſi aliquod iſtorum deficeret haberet locum contrarium. Si.n. tibi ſubueniretur contra alium ad rem tuã. & ille non liberaret cedendo actionem,non poſſes ꝯtra me agere ante ceſſionẽ, vt patet ex no.ſ.eo.l.ſi cum ſeruum. Idem ſi non eſſem locupletior ex re tua.vt in d.§.meſſem.Iſta verba nõ placẽt, quia primo in illo.§.meſſem,licet nõ eſſem locupletior ex re tua, eram tñ ex re tibi debita, & hoc hẽret ſufficere, ſicut ſi ex re tua,vt agat ex illa æquitate,de qua.ff.l.ꝓxi. vt ibi patet.& tñ ꝯriũ dr ex d.§.meſſem.p̃terea in l.j.in fi.cũ l.ſeq. de inſti.pt poni caſus,ꝙ eram locupletior ex re tua,vt ſi tuus inſtitor vendidit mihi rẽ tuã,& ego non ſolui pretium,& tñ nõ potes agere ad p̃tiũ, anteq̃ ille tibi cedat actionẽ,niſi in ſubſidiũ.Præterea in caſu huius.§.dico,ꝙ hẽret locũ,qđ hic dr,etiam ſi ex re tua nõ fuiſſem factus locupletior,quia ſi iſte ſeruus tuus nõ ſoluit nummos tuos, & venditor habuit de pretio, & tradidit mihi,ſi ratificas contractum,a me potes condicere recta via,
7 & tñ ex re tua nõ ſum fact⁹ locupletior.†Aduerte ad iſtũ paſſum,quẽ nõ reperies ab aliis ita bñ expeditũ,dico ergo,ꝙ ĩterdũ ꝯpetit ibi actio ꝯ aliquẽ ad hoc ſolũ, vt agat ꝯ me,& aliquid a me conſequatur,vt tibi tradat,& tunc tu non potes ꝯ me agere iſta actione,q̃ cõpetit illi niſi tibi cedat,vel niſi in ſubſidiũ,& ſic loqr.l.2.ff.ad l.Rod.de iac.& d.§.meſſẽ.interdũ ꝯpetit actio ꝯ aliquẽ ad hoc ſolũ,vt ibi cedat actionẽ ꝯtra me,& tunc idem per omnia, & ita loquitur. l. j.de inſti.& l.non ſolum.§.interdum,de proc.& l.poſſeſſio quoque. §. ſi poſſeſſio.
8 de acq.poſ.† Interdum competit tibi actio contra aliquem. non vt ille agat,nec tibi cedat,ſed competit ibi ad ipſam rem ad quam illi ſimpliciter competebat contra me, vt in caſu iſtius.§. nam tu poteras agere contra venditorem ad ipſum ſeruum venditum,ratificando cõtractum actione ex empto, & ille contra me ad eundem ſeruum condictione indebiti, iſto caſu eſt diſtinguendum,aut ille aliqua æquitate liberatur cedendo tibi actionem contra me,& tunc potes illam actionem intentare etiam antequam tibi cedatur cauſa vitãdi circuitus,etiam ſi ego non eſſem locupletior ex re tua,ita intelligo illum text.& intentabis vtilem tuo nomine. aut non liberatur cedendo actionem tibi,& tunc ſecus, & in hoc con-
9 cordãt omnes. † Interdum tibi contra illum competebat actio ad vnam rem,& contra me ad aliam,& tunc etiam ſi liberatur cedendo actionem tibi, non propterea potes agere antequã tibi cedatur, & ita intelligo.l.quod debetur.ff.de decu.nam ſi contraxiſti cum ſeruo illius.& habes contra illum actionem de peculio ad .x. ego ſimiliter contraxi cum eo ſeruo,& ſum ſibi obligatus ad fundum, vel ad .x.& ſic eſt actio acquiſita illi domino ꝯ me, dr ibi, ꝙ ſi tu agis contra dominum actione de peculio,& in peculio non ſit aliud,q̃ nomẽ meũ,ꝙ dñs liberat cedendo tibi actionẽ ꝯ me,quia ideo non tenet, quia actionẽ habet ꝯ me exacto ſeruo tuo,& illa actio nõ competebat ad illud idẽ,ad qđ cõpetebat tibi.Certe ibi ꝓbat,ꝙ neceſſaria ſit ceſſio, & anq̃ fiat, tibi nõ cõpetit actio, ꝙ tñ põt intelligi ſane.ſ.in ſubſidiũ illo nõ comparẽte ꝑ l.ſancimus.C.ad Treb.¶Scđo ꝯ dictum Iuliani, inquãtũ vult, ꝙ ſi ratificat ꝯctũ,mero iure potes agere ꝯ vẽditorẽ ad ſeruum vẽditum, quia non fuit liberatus tradendo mihi. Contra.ꝙ ipſo iure fuit liberatus, poſtq̃ nõ fuit in dolo nec in aliqua culpa ſicut ſi res eſſet perẽpta per l.j. §.ſi rẽ reſtituẽdã puta depoſi.vel cõmo.& fateor ꝯrium,aut ad rẽ dãdã, & dñiũ trãsferẽdũ,ſi erat dñs,& tunc liberat.& iſte eſt caſus hic, & ita debet intelligi.l.quod ſi res.de ꝯhẽ. emp.licet ſi res eſſet perempta,
10 liberat ipſo iure.l.ſi ex legati cauſa.de verb. ob. ¶†Vlt.ꝯ tertium,quod ponit in fi.tex.& gl.op.ꝙ de æquitate non liberaret ille credẽdo,licet non fuerit ĩ dolo,& culpa,vt l.ſi quis vxori.§.adhuc Labeonẽ.cũ ibi no ff.de fur.ſolue,verũ eſt in debitore quantitatis,qui tenetur de caſu,nam poſito, ꝙ habet iuſtam cauſam credẽdi,quia forte ſibi oſtẽditur inſtrm falſum ꝙ ipſe credidit verũ, ſi tñ ſoluit alteri,quam vero creditori, vel alteri habẽti ab eo mãdatũ,nõ liberat,ut ibi, & l.q hominẽ. §.ſi nullo.de ſol.hic loquitur de debitore certæ ſpeciei, q nõ tenetur de caſu. Tene menti quia eſt ſingulare.

LEX XXXII.

1 *Si pecunia mihi debita a te peruenit ex cauſa lucratiua,& mihi contra alium non detur regreſſus, & poſſum condicere per condictionem ſine cauſa,& certi condictionem generalem de æquitate naturali.*

2 *Debitor meus tibi ſoluendo de mandato meo eſt liberatus, & quid ſi tũc ſolum promittat.*

3 *Actio in caſu huius.l.ꝙ ſit natiua, & oriatur ex obligatione naturali.*

4 *Si mandaui debitori meo, quod tibi ſolueret, tunc ſtipulando ab illo non inducitur nouatio,nec ille a me liberatur.*

5 *Mutuum requirit vltra rẽ,conſenſum vtriuſque partis in idem cõcurrere, & quid ſi non concurrat vtriuſque conſenſus.*

a 1 SI me,& Titium. [a] †Si pecunia mihi debita, ad te peruenit ex cauſa lucratiua,& mihi cõtra alium non detur regreſſus,poſſũ a te condicere per cõdict. ſine cauſa,& certi condictionẽ generalem de æquitate naturali, ne efficiaris locupletior ex re mea cum damno meo,etiam ſi inter te, & me nullus contractus, vel quaſi contractus ſuper illa re fuerit celebratus.h.d.ſemper allegatur,habet ergo locum iſta l.in tribus caſibus.
2 ¶†Primus, quando contra alium non erat mihi conſultum ad reuocationem rei meæ, vt hic erant,quia debitor meus tibi ſoluendo, & mandato meo erat a me liberatus,ſimile.ſ.e. l.ſi cum ſeruum. Secundus eſt,quando a principio fuit conſultum, ſed ex poſtfacto deſiit eſſe conſultum, vt ff.de condi.
3 indeb.l.fin.§.j.& ibi no.† Tertio,quãdo erat conſultum, nec deſierat eſſe conſultum, tñ ſi agerem ꝯ illũ ex aliqua æquitate liberaretur cedendo mihi actionem contra te,vt in §.p̃ce. his ergo caſib.ſi habes cauſam lucratiuam,quia nõ eſt ęquũ vt ſis in lucro,& ego in damno obligaris obligatione naturali de iure naturali,vel gentium.ex qua reſultat actio. & puto ꝙ ex illa ſola ſine alia ciuili. per l.3. in princ. ff.commo.licet Doc.videantur dicere,ꝙ etiam ciuilis obligatio ſubſiſtat.erit ergo iſta actio natiua ſecundum eos,non ſecundum regulas ſecũdum quas requiritur concurſus vtriuſque obligationis, ſed ſicut ciuilis obligatio interdum eſt ſufficiens ſola actionẽ producere

ADDITIO

a ¶ Si me,& Titium. Adde quod voluit Anchar conſi.22.

producere,vt patet in chyrographo poſt biennium. Inſtitut.
de liter.obliga.& etiam in actione de peculio. ſecundum ve-
ram opinio.quam tenet Bar.in l.frater a fratre.de condictio.
4 indeb.ita interdum ſola naturalis,vt in caſu prædicto. ¶†In
text.ibi[tu ſtipulatus ſis]ſupple,& poſtea ſolui , vnde merito
tunc ibi condicam ipſam pecuniam , vt in fin. Si uero non-
dum ſoluiſſem ſolum condicerem actionem , quam habes,
quia non vltra teneris,vt l.quod debetur. infra de pecu.& cā
mihi cedas,cum ille a me ſit liberatus, etiam ſola promiſſio
ne facta,tunc ſumitur quædam delegatio,vt in l. delegare.de
noua.ſecundum iſta iura , quæ etiam hic tenet glo. fina. Sed
hodie innuit gloſſ contrarium , quòd non ſit facta nouatio
per l.fina.C.de noua.ſed tu dic contra, quia illa l. non habet
locum in delegatione,vt dixi in l.ſingularia.ſupra eod.& pr̨e
dicta procedunt,quia text. dicit, quod iuſſi , vt ibi promitte-
ret,vnde ſtipulando ab illo potuiſti mihi actionem,quā con-
tra illum habebam auferre,quia conſenſi . Si vero mandaui
ſolum,quòd tibi ſolueret,tunc ſtipulando ab illo, non indu-
citur nouatio , nec ille per me liberatur per l. ſi debitorem
meum,& l.Stichum.in fi.infra de noua. & dixi in d.l.ſingula-
5 ria . ¶†In tex.ibi,[nullum negocium]nullus contractus,vel
quaſi.non enim poteſt dici mutuum, quia licet re contraha-
tur , tamen requiritur conſenſus vtriuſque noſtrum in idem
concurrere, vt infra & ſupra eo.l.ſi ego,ſed hic non concur-
rebat,licet intenderem mutuare , tu tamen non intendebas
mutuum recipere a me, ſed a Titio , cuius putabas eſſe debi-
torem , vt infra ſubiicitur,ſequitur , & adde.l.ſi quis manci-
piis.§.fin.ff.de inſt.vbi ponitur ratio huius.l.quia non reſtituit
id,in quo factus eſt locupletior. vide etiam l. ſi pro parte.§.ſi
dominum.ff.de in rem ver.

LEX XXXIII.

1 *Officiales,qui & quando poſſint contrahere cum ſubditis in loco officii.*

1 a PRincipalibus. † Officiales [a] publici non poſſunt cōtrahere
cum ſubditis,niſi ſint perpetui,vel ad eorum ne-
ceſſitatem.hoc dicit cum l.ſequent.Recollige ex
tex.& gl.ſi quæritur, an officialis poſſit contrahe
re in loco,vbi exercet officium , dic,quòd aut eſt inde oriun-
dus,& poteſt,vt l.ſequent.in principio. ſecundum vnum in-
tellectum glo.idem ſi habebat ibi domicilium , ideo priores
& antiani non prohibentur durante officio contrahere.aut
non inde oriundi, nec habent inde domicilium , & tunc aut
ſunt perpetui officiales , & idem in ea.l. ſecundum alium in-
tellectum aut ſunt temporales,& tunc aut volunt contrahe-
re cum non ſubditis , & poſſunt, vt C.eod.l.eos.& l.quiſquis.
ſecundum vnam lect.& in hac l.in gl.fi.aut volunt contrahe-
re cum ſubditis, & tunc pro neceſſitate ipſorum puta recipe-
re pecuniam mutuo,& poſſunt,vt l.ſeq. & §. fi.aut pro lucro
volunt negociari,vel ad vſuras,& nō poſſunt,vt in hac.l.pri-
cipalib.pro ipſo vero republica dicit,ꝙ poſſunt contrahere.
Bar.dicit hoc verum in habentibus adminiſtrationem nego
ciorum reipublicæ , vt priores , ſecus in poteſtate,vel capita-
neo,qui non habent adminiſtrationem, niſi circa concernē
tia iuriſdictionem,ut l.prohibere.§.plane , ꝙ vi aut clam.vbi
probatur,

ADDITIO.

a Officiales.Adde Paridem de Puteo in tractatu de ſyndicatu officialium.

LEX XXXIIII.

1 *Damnum nominis debitoris effecti non ſoluendo pertinet ad adminiſtrato rem,qui in agendo fuit negligens.*

1 PEriculum ¶ † Damnum nominis debitoris
effecti non ſoluendo pertinet ad
illum officialem, cuius culpa effectus eſt non ſoluen
do.h.d. & poteſt intelligi de officiali publico auctori-
tate,& vtilitate,& ſic ſi aliqui debitores communis ſunt effe-
cti non ſoluendo tempore prioratus quorundam, & illi po-
tuerunt prouidere, & non prouiderunt , tenentur refundere
communi. Poteſt etiam intelligi de officiali publico,auctori-
tate,non vtilitate,vt eſt tutor, & curator. Quid autem ſi ſunt
plures officiales?gl.hic intrat iſtam materiam , ſed non expe-
dit,dic,ut plene no.in l.j.de tranſac.in tut.& cura.ſed in magi
ſtratib.dic,ut in l.imperatores.ff.ad munici.

LEX XXXVI.

1 *Obligatio pura quæ ſperatur tolli in cōditionis euentum,interim non habet effectum,ut poſſit in iudicium deduci,ſed conditione facta poterit .*
2 *Si durante cōpromiſſo inter te,& me conuenio te coram iudice an,& quā do ſoluitur compromiſſum.*
3 *Conditio diſpoſitionis , quando deficit, perinde eſt acſi diſpoſitio non fuiſ- ſet.*
4 *Debitum quo mihi teneris pure,ſi ſperatur tolli ſub cōditione,quando inte- rim poſſim te conuenire.*
5 *Qui agunt ante euentum conditionis, qualiter puniantur.*
6 *Reus qualiter debeat abſolui,vel ferri ſententia, cum agitur ante diem,*

1 PEcuniam. ¶ † Obligatio pura,quæ ſperatur
tolli in conditionis euentum,inte
rim non habet effectum, vt poſſit in iudicium dedu-
ci,ſed conditione defecta poterit.h.d.& eſt bona , &
vtilis.l. ¶In tex.ibi[iuſſu meo promiſiſti Titio ſub conditio-
ne]quo caſu ſi conditio illa eueniſſet,facta eſſet nouatio, &
ipſo iure liberatus eſſes a me,vt ſupra eod.l.ſi me.& Titium.ī
vltima gloſſ. ſed antequam eueniat , cum poſſit non eueni-
re, & per conſequens promiſſio tū haberi pro non facta, vt
patet in verſi.perinde eſt enim ſublata , nō eſt tua obligatio,
ſed eſt ſuſpenſa,ut in iudicium non poſſim deducere, quouſ-
que ſperatur conditio exiſtere,vel deficere. & hoc vult † iſta
2 gl.per quam videtur poſſe determinari,quòd ſi compromiſi
tecum de iure, & de facto, durante compromiſſo,non poſſū
te coram iudice conuenire,& ſi conueniam poſſes mihi obij
cere de pendentia compromiſſi , quia obligatio qua mihi
tenebaris,poterit tolli per ſententiam arbitrorum ſi te abſol-
uerent, Sed contra d.l. quis rem. ſupra de arbit.vbi patet, ꝙ
poſſum te conuenire, & conueniendo ſoluitur compromiſ-
ſum . Solu. ꝙ interdum ſententia arbitrorum ex forma ſta-
tuti hēt efficaciā,& poteſt executioni mādari,ſicut ſnīa iudi
cis in agendo , & excipiendo , tunc procedit quod dixi , quia
ſi arbitri te abſoluerent,habes exceptionem rei iudicatæ . In
terdum non viget tale ſtatutum,& tunc ſnīa arbitri non hēt
in ſe efficaciam nec inducit actionem , vel exceptionem.l.2.
ff.de arbit.ſi paratus es ſoluere pœnam, & iſto caſu procedit
l.contraria,quia poſſum agere, & ſolueretur cōpromiſſum,
& hoc perpetuo tene menti, quia quotidianum.Limita tñ,
& declara hoc per ea quę no. Bar.in l.qui fidem.de trāſactio.
q dicit , ꝙ ſi quidem fuit factum compromiſſum ante litem
conteſta.& tunc per litem conteſt.factum poſtea coram iudi
ce ſoluitur compromiſſum . Si vero poſt litem conteſtatam,
tunc non ſoluitur compromiſſum , niſi lata ſentētia . Tene
menti illud dictum , quod intelligo ſane qñ per ſtatutum nō
dabatur laudis efficacia rei iud.& iſta ſūt quotidiana, & plu-
ries vidi dubitari. & adde quod no.Bar.in l.Iul.in fi.ſui com-
3 menti,infra de cond.inde. ¶†In tex.ibi [perinde eſt.] no.hic
regulam,ꝙ qñ deficit cōdō diſpoſitionis, perinde eſt ac ſi di-
poſitio facta non fuiſſet & facit.ff.de peri.& commod. rei vē.
l.neceſſario.§.j.in fi.l.ibi(ante tps vr̄.)quod facere non poſſū,
& ſi offeram interuſurium medii temporis , & etiam ſi debi-
tori nihil prodeſſet dilatio,vt quia eſſet diues, & pecuniam te
nebat in arca , & nihil ſibi nocebit ſoluere ante tempus , &
4 hæc colligunt̄ ex.l.ſi tibi mandauero.in §.j.ff.manda.†Et diſtī
gue hic caſus tres,qñ debitū in quo mihi teneris purè ſperat̄
tolli ſub conditione,an interim poſſim te conuenire, nā aut
ſperatur tolli ad commodū alterius,non mei,nec tui, & tūc
nō poſſum,& iſte eſt caſus huius.l.ſiue ſperatur ipſo iure tol-
li,quia iſta ſtipulatio fuit facta aīo nouandi, ſiue non ipſo iu
re,ſed ope exceptionis,ut probatur in l.2.ff.de noua.per gl.&
hoc tenet hic Bar. in fi. qa vtroq; caſu hēt locū iſta.l.interdū
ſperat̄ tolli ad cōmodū mei creditoris,qa qđ mihi dēbas pu
re,ꝓmiſiſti mihi ſub conditione,tūc eſt diſtinguendū, aut ſti
pulatio iſta fuit interpoſita aīo nouandi,& tunc poſſum ; de
hoc vide gl.cum tex.in l.id quod.ff. de ꝯſt.pec.ſuper verbo(vti
lem.)dū allegat iſtā.l.in ꝯrīū tñ facit quædā ratio Iac.But.quā
ponit hic Bar.quia cum animus noſter fuerit,ꝙ iſta ſecunda
haberet nouare primā,vr̄ tacite actū inter nos ad hoc, vt iſta
nouatio poſſit fieri,ꝙ interim non poſſim agere prima, qa ſi
poſſem,& exigerē,tolleret̄ per ſolutionē.& ſic,poſtea nō poſ
ſet nouari,nec amplius tolli ſi conditio veniret,ſed iſtud ꝓce-
dit qñ fuit interpoſita animo nouandi, non ſic qñ nō eo ani-
mo,vnde quia ī omnem euentū potero agere, vel ex prima,
vel ex ſcđa,poſſum interim agere.vt in l.Iul.verū debitorem.
circa fin.de cond.inde.interdū ſperat̄ tolli ad cōmodū tuū,&
tunc aut ex vltima voluntate,qa fuit tibi legata liberatio ſub
cōditione,& tūc hæres meus poterit interim ꝯuenire,qa tibi
prouidet̄ ꝯ cū de cautione legatorū , vt caueat de reſtituēdo
tibi adueniente ꝯditione,vt hr̄ hic per gl.aut ſperat̄ tolli ex di
ſpoſitione inter viuos,vt feci tibi pactū de non petēdo ſub ꝯ-
ditione,& tunc interim nō poſſum agere , qa nō ꝓuidet̄ tibi
de illa cautione, quæ non habet locum in diſpoſitionib. īter
viuos,niſi cā ſuperueniente de nouo.vt l.in omnib. de iudi.
5 ¶Vltimo†qualiter punientur qui agunt ante cōditionis euē
tū?nā olim abſoluebat̄ reus , nec reperiebat̄ alia pœna. vt l.
bouē.§.ſub conditione.ff.de ædil.edic.hodie ſi agit ante diem
certū,duplicant̄ induciæ.Inſti.de excep. §.pen.ſi ante cōditio
nis euentū gl.hic vr̄ idē dicere. Gul.ꝯ, cū nō ſit dare certū tē-
pus,vnde dicit ſolū in expenſis litis.Sed pro gl.contra Gul.eſt
caſus hodie in c.j.extra de plus pe.& poſt euentū conditionis
declarabitur,quātū dēat duplicari, ſcilicet quantū fuit a die
petitionis,vſq; ad diē euentus conditionis, non ergo duplica-
tur tps pcedens,ſed ſequens.ar.l.aut dāna,§.quiſquis. ff. de pœ
nis.tunc a t dic hoc verū, qñ erat t s,qđ inerat obligationi,

vt

vt quia appoſitum a principio in ꝯtu,vel ex poſtfacto con-
uẽtione partium,ſi vero dabatur a lege miſerationis gratia,
& tunc non duplicãtur induciæ ſm Bar.& per not.in l.ita ſti-
6 pulatus.de verb. obl. †Qualiter autẽ debeat reus abſolui,vel
ferri ſnĩa,cũ agitur ante diẽ.vide Cy. C.de or.iu.l.j. circa me-
dium.& Bar.l.in exceptionem.C.de probatio.

LEX XXXVII.

CVm ad præſens. Cõdõ de pñti, vel de
ꝓterito nõ eſt ꝓprie ꝯ
dõ,qa nõ ſuſpẽdit actũ.ſed vel reddit ipſum ſtati
validum,vel ſtatim inualidũ, illa vero eſt proprie
ꝯditio,quæ confertur in futurum, & ſic ſe habet ad eſſe, vel
nõ eſſe.h.d.vſq; ad l.lecta. & ſemper allegatur.facit l. cũ in ſe-
cundo.de iniuſto teſt.ꝯdõ ergo neceſſaria,vel impoſſibilis nõ
eſt proprie ꝯditio,quia nõ habet ſe ad eſſe,vel nõ eſſe,ſed pri-
ma ad eſſe,ſecunda ad non eſſe, vt patet in iſtis teſtibus.

LEX XL.

1 *Pactum incontinenti appoſitum iuxta ſtipulationem continens maiorem terminum quam ſtipulatio,ſibi ĩeſt,vt videatur ipſo iure receſſum a termino in ſtipulatione contento.& nu 2.*
2 *Et vt tunc cenſeatur facta ſtipulatio vſurarum, quæ venit committenda propter moram prorogato termino ſolutionis,nec committitur ex lapſu termini primi,quia ceſſat mora,nec pro tempore debitor non fuit in mora,ſed poſt.*
3 *Et ꝙ valeat ſtipulatio vſurarum etiam pro tempore præcedente moram, ſi hoc fuit ſpecialiter actum,& non aliter.*
4 *Quando mutuatur pecunia, debet fieri reſtitutio de illa pecunia eiuſdem probitatis quantum ad bonitatem intrinſecam, & quid in debito alterius generis.*
5 *Domus interdum ponitur pro tota familia.*
6 *Verbũ conuenit,qñ importet ſtipulationem,& quid de verbo,promiſit.*
7 *Pactũ quomodo dicatur incontinenti appoſitũ iuxta ſtipłonẽ,ut ſibi inſit.*
8 *Pacta incontinenti appoſita iuxta contractũ bonæfidei,ſicut ſibi inſũt.& ſic recipiunt ab eo robur,& veſtimentum,ita,& appoſita iuxta ſtipulationem,licet ſit ſtricti iuris.*
9 *Pactum ſuper vna re appoſitum,non porrigitur ad aliam diuerſam,quando eſt æque principalis.*
10 *Pacta nuda non ſufficiunt ad pariendũ actionẽ,ſed exceptionem tantum.*
11 *Pactũ appoſitum ſuper ſorte extenditur ad acceſſoria,vt vſuras, & etiã pignora,& an ad fideiuſſores.*
12 *Si prorogatus ſit terminus ſoluendi ſortem,pro qua promiſſæ fuerant vſuræ,an,& quando debitor non teneatur ſoluere vſuras.*
13 *Pacta incontinenti appoſita,ꝙ ſtipulationi ineſſe credãtur, tunc iſtud ineſſe contractib.bonæfidei nouã actionẽ præſcriptis verbis parit, veterem actionem informat orientem ex contractu.*
14 *Quod etiam in contractib. ſtricti iuris nouam actionem producat, & an informet veterem.*
15 *Quod in caſu.l.nec actionẽ nouã producat,nec veterem informet,ſed ĩformet ſtipulationẽ,vt cẽſeatur facta ſecũdũ terminos appoſitos ĩ pacto.*
16 *Quando tale pactum fuit appoſitũ incontinenti,prout in hac.l.tunc ipſo iure videtur receſſũ a termino ſtipulationis,ſed quando ex interuallo,tũc ope exceptionis,& quid aliud operetur.*
17 *Pactũ de non petendo niſi aduenıente conditione appoſitũ incõtinenti,uel ex interuallo,iuxta ſtipulationẽ purã,quando præiudicet ſtipulanti.*
18 *Iudex an tunc poſſit ſupplere de facto pro parte non opponente de pacto contra agentẽ ante condõnis euentum, & quomodo feratur ſententia.*
19 *Iudex non dẽt opponere exceptionem competentem reo,niſi forte reus eſſet abſens.*
20 *Ante diem male agitur.*
21 *Stipulatio conditionalis ſi præcedit de ſorte,& poſtea ſequitur pactum qđ debeatur pure,quomodo faciat ſtipulationem cenſeri puram.*
22 *Non hẽns actionẽ aliquando agendo obtinet,ſi reus non poteſt excipere.*
23 *Stipulatio ſi continet certum,& pactum,puta factum,& appoſitum ſit ĩ continenti,veſtitur a ſtipulatione,vt nouam actionem producat præſcriptis verbis.& an informet veterem ex ſtipulatione.*
24 *Stipulatio quando continet certum, & pactũ incontinenti appoſitũ continet incertum,quæ actio oriatur.*
25 *Pacta quando dicantur pars contractus,& ſic dare legem contractui.*

1 LEcta. ¶†Etiam in ꝯctibus ſtricti iuris pacta incõ-
tinenti appoſita inſunt, ut nouam pariant
actionem,& veterẽ informent, & vi exceptionis ĩpe
diant moram ex ſtipłone vſurarũ ꝓꝑ moram, ſecus
in ſtipłone vſurarũ ꝓꝑ ſtipłonẽ.h.d.ſm Ia.Butri.Bar. & quaſi
omnes.qđ vr̃ ẽt eſſe de mente glo.Iſtud ſummariũ nõ placet
in aliqua ſui parte,& primo dum dixit,ꝙ inſunt, vt nouã pa-
riãt,& veterẽ informent,iſtud in nulla parte hr̃ in hac. l. nec
ꝓcedere põt in caſu huius.l.pactũ continet illud idem,quod
ſtipulatio, licet in diuerſa forma, & eſt factũ in fauorem de-
bitoris. Sed procederet,qñ cõtineret aliud diuerſum, & eſſet
factum in fauorẽ ſtipulatoris,vt plene hr̃ in l.petẽs.C.de pac.
& in l.iuriſgẽtiũ.§.quinimo.e.ti.Item dũ dicit,ꝙ vi exceptio-
nis impedit moram.iſtud eſt ꝯ tex.ante fin. ibi dum dicit,[&
ſi vt ille putabat ad exceptionẽ tñ ꝓdeſſet pactũ,quis ſnĩam
diuerſam obtinuerit. &c.] & ſic vult,ꝙ ipſo iure impediat,
non ope exceptionis,& poſito,ꝙ impediret ope exceptionis,
adhuc idem eſſet.& iſta eſt mens literæ.Item dum dicit [ſec⁹
in ſtipulatione vſurarum propter ſtipulationem,] nam dico
quòd finis huius.l.ſuper qua iſta pars ſummarii fundatur,nõ
loquitur de ſtipulatione vſurarum propter ſtipulationem,qa
tunc fateor,ꝙ nulla mora requireretur, & de tali non habe-
tur in hac.l.immo etiam in fine huius.l. requiritur mora, ad
hoc,ut cõmittatur, tamen committitur etiam pro tempore
præcedente moram, quando ſic fuit actum expreſſe, ſed ſi
mora non interueniſſet,non committeretur ſtipulatio vſura
rum,cuius contrarium innuit illa vltima pars ſummarii,ſum
2 ma ergo ſic.†Pactum incontinenti appoſitum iuxta ſtipula-
tionem,continens maiorem terminum,quàm contineat ſti-
pulatio ſibi ineſt,vt videat̃ ipſo iure receſſum a termino ĩ ſti-
pulatione contento,& cẽſeatur facta ſtipulatio vſurarum, q̃
venit committenda propter moram, prorogato termino
ſolutionis,nec committitur ex lapſu termini primi,quia ceſ-
ſat mora,nec pro tempore quo debitor fuit ĩ mora, ſed poſt.
3 †bene tamẽ valet ſtipulatio vſurarum etiam pro tẽpore præ
cedente moram,ſi hoc fuit ſpecialiter actum,non aliter.h.d.
tota.l.ſecundum intellectum,& mentem Pau.Iuriſcon. quẽ
gl.& Docto.non vñr habuiſſe,ſed litera manifeſte patit̃ hunc
intellectum,quem ego ſemper habui in hac.l.& fui miratus
de glo.Docto.& nunc reperio,ꝙ d.Raph.hunc habuit intelle
ctum,& tangit aliquas de rationibus meis,ſed loquitur dubi
tatiue,ſed non expedit dubitare, quia ita eſt, & ceſſant mul-
ta,quæ tanguntur per Bar.ad ſuſtinendum primum cum dif-
ficultate magna. Et diuide in quinque partes. Primo ponitur
thema ex quo reſultat quæſtio vſque ad §. dicebam, ibi po-
nitur reſponſio Pau.Iuriſconſulti,qui erat aduocatus rei,ſeu
in fauorem rei,vſque ibi [pactum.] ibi ponitur impugnatio
facta per aduocatum alterius patris ad reſponſionem Pau. ꝑ
duas rationes vſque ibi, [ſed cum ſortis.] ibi quarta, in qua
ponitur reſponſio Pau.ad dictas rationes vſque ibi,[ſi quan-
titatem.]ibi quinta,in qua ponitur determinatio caſus,ſm q̃
poſſet procedere vnum, quod allegabatur per aduocatum
alterius partis ibi [itaque ſi nominatim eſſet expreſſum.
¶In prima parte,vſque ibi,[cautio huiuſmodi,] ideſt ſcriptu
ra priuata ſcripta manu debitoris continens infraſcriptam
cautionem,& ĩfraſcripta pacta quæ erant tria. Primum erat,
quia debitor fuit confeſſus ſe habuiſſe, & recepiſſe mutuo a
creditore.15.millia aureorũ,& per ſtipulationẽ promiſiſti ea
integraliter reſtituere ĩ proximis calendis.Secunda fuit ſtipu-
latio vſurarum, quia ſi in proximis calendis integram ſum-
mam non ſolueret,promittebat ſoluere vſuras ad rationem
vnius aurei pro cetenario ſingulis.25.diebus, quibus ceſſaret
ſoluere poſt lapſum primarum calendarum: cum ergo eſſẽt
15.millia,quæ faciunt centum quinquaginta centenaria, ſeq
tur, quòd ſingulis 25. diebus veniebat committenda ſtipula-
tio vſurarum,in centum quinquaginta,ſi ceſſaret ſoluere.
Tertia fuit quædam cõuẽtio ſine ſtipulatione, qua fuit actũ,
vt de iſta ſorte nõ haberet debitor ſoluere niſi per trecentos
aureos ſingulis menſibus,& ſic virtute ſtipulationis primæ to
ta ſors veniebat integraliter ſoluẽda in proximis calẽdis, hu-
ius virtute conuentionis venit tota ſoluenda in quinquagin
ta menſibus ad rationem trecentorum pro qulibet menſe:
iſte debitor nunquàm aliquid ſoluit,& tranſactus erat nume
rus omnium menſium.ſ.quinquaginta,petebatur ſors, & de
hoc non erat dubium,petebantur vſuræ,& in hoc erat alter-
catio, quia creditor petebat vſuras.ſ. centum quinquaginta
pro ſingulis.25.diebus poſt proximas calendas ſecundum te-
norem ſecundæ conuentionis,& ſtipulationis vſurarum, qa
ſic illa fuit concepta,& ſi hoc eſſet verum,vſuræ ad maximã
aſcenderent quantitatem in quinquaginta menſibus, vltra
ſeptem millia quingenta.debitor dicebat ſtipulationem vſu-
rarum non eſſe commiſſã, niſi pro trecentis ſingulis menſi-
bus,& ſic in tribus tantum, quia non tenebatur ſoluere tre-
centa vltra conuentionem, quærebatur quid iuris, vſque ad
4 §.dicebam. ¶†Et no.ex iſta prima parte primo text.in verſic.
[ꝓba.]cũ gl.ꝙ ẽt qñ mutuat̃ pecunia,dẽt fieri reſtõ de illa pe
cunia eiuſdem probitatis quãtum ad bonitatem intrinſecã,
ſicut qñ mutuat̃ vinũ, vel frumẽtũ. & hoc vult gl.hic expreſ-
ſe,nec expediebat hic verbũ,(proba.) apponere per gl.l.cùm,
quid.ſ.eo. qñ ſi non reſtitueret probam, non liberaret̃.l.ele-
ganter.§.q reprobos.de pigno.actio. & iõ verba quæ ponunt̃
hodie in inſtrumẽtis, ꝙ promiſit ſoluere de bono puro au-
ro,& boni ponderis,non ſunt neceſſaria ſm Bar.in debitore
vero alterius gñis,vr̃,ꝙ poſſit liberari,dando deterius: quod
5 dic,vt in l.fideiuſſorẽ.ſ.manda. ¶†Itẽ no.dũ dicit de domo,
ꝙ interdũ domus ponit̃ pro tota familia,& comprehẽdit ẽt
caſtaldiones,& factores.dic tñ, qualiter iſtud verbũ ſumitur,
6 vt no.in l.j.ſ.ad Sillania. ¶†Tertio no.in verbo (conuenit,)
quod exponit̃.ſ.ꝑ pactum nudũ, vt patet in §.dicebã.ꝙ iſtud
verbum,cõuenit, non importat ſtipulationem, ſed pactũ,ſe

a cus in verb.promiſit.[a] ſm Bar.vt in l.ſciendum.de verb.oblig.
quia verbum conuenit,eſt magis generale. & hoc tene men-
ti,quia ſi hoc verbũ reperiatur in inſtrumento,non intelligi-
tur.ſ.per ſtipulationem.Bar.no.in l.2. C. de vſuris.dic hoc ve-
rum,quando reperitur ſuper promiſſione vſurarum , vt erat
hic,quia ſunt odioſæ,ſecus ſi ſuper ſorte, vel alia materia nõ
odioſa,quia eadem eſt ratio,quæ eſt in verbo, [promiſit,]nã
iſtud verbum adhuc videtur generale,quia verificatur in pol
licitatione,in qua adeſt voluntas vnius tantum.non ſic in ver
bo,(conuenit)quia non dicitur conuentio,niſi inter duos.ut
7 l.j.ſ.de pact.¶†In §.dicebam hic Pau.altius exordiẽdo mate-
riam præmittit primo vnum, ꝙ pacta incontinenti appoſi-
ta inſunt ſtipulationi , & ex hoc infert, quòd in caſu noſtro
illa vltima conuentio fuerit appoſita incontinenti , & conti
neat alium terminum quàm contineat ſtipulatio illa pri-
ma , & cenſetur per ipſam receſſum a termino in ſtipulatio-
ne contento ipſo iure,& perĩde eſt,acſi prima ſtipulatio fuiſ-
ſet concepta hoc modo,ꝙ ſoluerentur de ſorte quolibet an-
no trecenti aurei , & non vltra,ſecundum ꝙ continetur ĩ ip-
ſa conuẽtione.Ex hoc ſequitur determinatio quæſtionis pro
poſitæ, nam ſi ſtipulatio prima fuiſſet hoc modo concepta,
ꝙ ſingulis menſibus haberet ſoluere trecenta,non vltra, ca-
ſus eſſet,ꝙ ſtipulatio vſurarum non fuiſſet commiſſa niſi ſin
gulis mẽſibus pro trecentis,& ſic pro tribus.vnde primo mẽ-
ſe pro tribus tantum,ſecundo menſe pro aliis tribus , & pro
tribus pro tertio menſe, & ſic aſcendunt ad nouem in tertio
menſe,& aliis tribus pro ipſo tertio,& pro aliis tribus pro ſe
cundo,& pro aliis pro primo,& ſic ſingulis mẽſibus creſcat
pro tempore quo fuit in mora. pro penſionibus autem quæ
non veniebant ſoluendæ in præteritum, ſed in futurum non
pt̃ dici,ꝙ ſtipulatio vſurarũ fuit commiſſa,quia non prius ꝯ-
mittit̃ pro ſorte q̃ ſors peti poſſit,& hoc vſq; ad ver. [pactũ.]
¶Ex iſta parte no.primo , licet inter primam ſtipulationem,
& pactum vltimo loco factum ſit in medio ſtipulatio vſura
rum,nihilominus vltimum pactum dr̃ incontinenti , iuxta
primam ſtipulationem appoſitum , vt ſic ſibi inſit, quia non
erat diuerſum ad extraneos actus.In quacũq; ergo parte eiuſ-
dẽ inſtrumenti apponat̃ pactum ẽt in fi. dicitur ineſſe ꝯ̃ctui,
licet ꝯ̃ctus ponat̃ in prin.ad qđ vide,qđ hr̃ in l.ꝯ̃ctus.de fid.in-
ſtrum.& qđ no.Bar.in l.pe.C.de inſti. & ſubſti.ſtipulatio vero
vſurarum cum ſit neceſſaria, non dat robur pacto iuxta illã
appoſito,nec ſibi vr̃ ineſſe.vt in l.nuda.C.de ꝯ̃hẽ.& commit.
8 ſtipu.& l.ſi pacto quo pœnã.C.de pac. ¶†Itẽ ex hoc tex.no.
& ad hoc ſemper allegatur,ꝙ ſicut pacta incontinenti appo
ſita iuxta ꝯ̃ctum bonæfidei ſibi inſunt,& ſic recipiunt ab eo,
robur,& veſtimentum,vt l.iuriſgen.§.quinimmo. ſ. de pact.
& in l.in bonæfidei.C.eo.ti.ita & appoſita iuxta ſtipulationẽ
b licet vt ſtricti iuris,& ad hoc allegat̃ principaliter iſte[b] §.& l.
petens.C.de pac.nec alios tex. de hoc habemus.& inter gloſ.
fuit diſputatio,quia ſtipulatio non habet ita pinguem natu-
ram,vt extra ſe porrigatur ad aliud. vt l.quicquid aſtringẽdę,
de verb.ob.ſicut habet ꝯ̃ctus bonæfidei,qui extẽditur ad om-
nia ad quæ æquum eſt venire in cõtractu.tñ cõiter gl.& Doc.
ita tenent per hunc tex.Sed ego dico,ꝙ hic non loquitur de
illa inhærentia,de qua loquitur illa materia.ſ.vt veſtiatur pa-
ctũ a ſtipulatione,vt nouã actionẽ pariat,& veterẽ informet.
hoc enim non poteſt hic operari,vt dicam ſuper gl. ſed ineſt
ad alium finem , vt per ipſum videatur receſſum ipſo iure a
termino in ſtipulatione contento, & videtur facta ſtipulatio
ſecundũ formã,& terminos pacti, & ſic nihil facit pro op.gl.
& Doc.potius enim venit ad deſtructionem ſtipulationis , q̃
ueniat,vt det illi robur,vel ut ab illa robur ſuſcipiat,& ſic,ut
ueſtiatur,cũ deſtruat formã ſtipulationis, & faciat nouã for-
mã ipſam recipere,& hæc eſt veritas ad intellectũ huius.l.per
gl.& Doc.minime viſa.¶In tex.ibi,[pactũ verbo,] hic ponit̃
9 argumentatio ꝯ̃ reſponſionem †Paul.per duas rationes. qua
rum prima hæc eſt, nã pactum ſuper una re appoſitũ ad aliã
diuerſam non porrigitur,ut l.ſi unus,§.ante omnia.ſ.de pact.
ſed hic fuerũt duæ ſtipulationes diuerſæ , vna de ſorte tota in
tegra ſoluenda proximis calendis,alia de uſuris ſoluendis ad
rationẽ unius pro cẽtenario de ſorte,ſi non ſolueret̃ in proxi
mis calẽdis ſingulis.25.dieb.quib.poſtea ceſſaret ſoluere. Pa-
ctũ vero ultimo loco poſitũ, factũ fuit citra primam ſtipula
tionẽ ſortis,vt non haberet ſolui in proximis calendis, tota,
ſed ſingulis menſibus trecenta,quod autem eſſet de vſuris,ni
hil fuit dictũ. Ideo ſtipulatio vſurarum remanet priſtina for-
ma non alterata per pactum,ut committatur pro tota ſorte,
ſi non ſoluam in proximis calendis.25.dieb.quib. poſtea ceſ-
10 ſaret.†Secunda ratio eſt, quia illud pactum fuit nudum ſine
ſtipulatione , & pacta nuda ſolent eſſe debilis naturæ , quod
paret,quia non ſufficiunt ad pariendum actionem,ſed exce-
ptionem tantum.vt d.§.quinimmo , igitur per tale pactũ ſti-
pulatio vſurarũ non nocet alteri , quæ de ſe eſt fortis,& vali-
da.Et ex hoc infert arguens,ꝙ tranſacto numero omniũ mẽ
ſium,ſtipl'o uſurarũ cõmiſſa eſt retro nõ ꝓ tota ſorte, ſed ſo-
lum in trecẽtis ratione vltimi pacti.quia poteſt fieri ꝑ pactũ
expreſſe quòd ſecuta mora committat̃ ſtipulatio retro,& ꝓ
parte ante moram,& hoc vſq; ad §.ſed cum ſortis. ¶In text.
[ſed cum ſortis.]hic ponitur reſponſio Pau.ad dictas duas ra
tiones,& ad primam dum dicitur , ꝙ pactum appoſitum ſu-
ꝑ una re nõ extendit̃ ad aliã rẽ diuerſam.Fateor,qñ eſt æquè
principalis,ſed ſi eſt acceſſoria, extẽdit̃ virtute cuiuſdam con
ſequẽtiæ.cum acceſſorium reguletur a principali.ſed hæc ſti-
pl'o ſortis eſt principalis , & ſtipulatio vſurarum acceſſoria,
& non venit committenda propter moram commiſſam in
ſorte,ſed ꝑꝑ pactum ultimo loco factum, quo fuit proroga-
tus terminus reo,nõ abſorbendo in primo termino totã ſor-
tẽ,ſed trecẽtorum tñ,ergo pro illis tñ fuit commiſſa ſtipula-
tio vſurarum, & non vltra . ¶Itẽ ad ſecundam , vbi dr̃,ꝙ pa
ctum nudum non prodeſt niſi ad inducẽdum exceptionem,
certe hoc non eſt verum ĩ caſu noſtro , immo inducit aliud.
ita innuit Iuriſcon.licet non declaret quid,ſed gl. & Doct.in-
nuũt,ꝙ etiam inducat ſtipulationem,q̃a veſtitur a ſtipulatio
ne, & informat ẽt actionem ex ſtipulatione. ſed non placet,
vt ſ.dixi.dic ergo,ꝙ inducit,ꝙ debitor non tenet̃ ſoluere,niſi
trecẽta quolibet mẽſe ; & ad illa tñ cõmittitur ſtipl'o ſortis,
& non vltra.ſed ſi allegatio illorum ꝓcederet,cõmitteret̃ ad
totã ſortẽ , ſed ope exceptionis eẽt tutus,nec vltra trecenta
teneret̃ ſoluere,ꝙ non eſt verũ.Et iſtud eſt magni effectus,q̃a
ſi ope exceptionis tñ eſſet tutus haberet neceſſe exceptionẽ
opponere,alias ꝯdẽnaret̃,ẽt ſi iudici eẽt notum ipſum habe-
re talẽ exceptionẽ,non ſic ſi eſt tutus ipſo iure , vt no.ꝑ gl.in
l.ſi unus,§.pactus.ſ.de pac.In gl.in opponẽdo, & poſito,ꝙ eſ-
ſet verũ dictũ illorũ,ꝙ non ipſo iure, ſed tñ ope exceptionis
eſſet tutus,adhuc eẽt vera deciſio Pau.ꝙ ſtipulatio vſurarum
ſaltẽ ipſo iure committet̃, q̃a tutus exceptione non eſt ĩ mo-
ra,ſi non ſoluit , & ſtipulatio vſurarum nõ committitur niſi
11 exiſtẽte mora & h.d.Pau.vſq; ibi.[ſed ſi quantitatem.]†Et ſic
no.ex iſta parte,ꝙ pactum appoſitum ſuꝑ ſorte extẽditur ad
acceſſoria,vt uſuras,& ẽt pignora,vt hic,& ĩ.qui.mo.pig. vel
hypo.ſol.§.ſi paciſcatur.an aũt extẽdatur ad fideiuſſores , ut
dilatio data principali,proſit fideiuſſori? vide ꝑ Gul. de Cun.
C.qñ impꝑa.inter pupil.& vidu.l.vnica. & ꝑ Cyn. in l.quoties.
12 C.de p̃c.impe.offe.¶†Sed quæro,quid ſi vſuræ non debeban-
tur propter moram , ſed mutuaui tibi centum,& promiſiſti
mihi vſuras quolibet menſe,quouſq; ſors erit penes te,nã ẽt
ſi non es in mora,teneris ad uſuras, ſemper prorogauiſti ter-
minum,quia forte fuit actum,vt teneres per decennium, an
poſtea teneris ex prorogatione,vt debeas ſoluere vſuras?gloſ
ſa ordina. in l.non ſolum.la 2.in §.j.de lib.leg. videtur deter-
minare,ꝙ non ſit terminus prorogatus in vltima voluntate,
vt ſic aliquam vtilitatẽ ſentias ex ea,ſecus inter viuos,quia cẽ
c ſetur facta prorogatio cum ſuis qualitatibus.[c] ꝑ ea,quæ nota.
Inn.in c.præterea.de app.tene mẽti illam gl.& co.modo ſi ꝓ-
miſiſti ſoluere intra certum terminum,alias eo lapſo promi
ſiſti vſuras,ut hic fuit,& ego prorogo tibi poſtea hinc ad an-
num,clarum eſt,ꝙ per caſum primi termini non es in mora
ꝑꝑ prorogationem,& ſic non teneris ad uſuras, vt hic eſt ca-
ſus.Sed ſi labatur ſecundus terminus,& ſic incipias eẽ in mo
ra,an tenearis ad vſuras?vr̃,ꝙ non,q̃a non fuit actum,& pro
hoc l.cum plures.§.lege.ĩ.loca.in prin.dic ꝯ̃ per hunc text.q̃a
non ſoluitur in terminis prorogatis, licet de illis nihil fuit ex
preſſe actum,nihilominus committitur ſtipulatio pro quan-
titate,quæ veniebat ſoluenda in illis,per id,quod no. Inno.in
d.c.præterea.& Bar.in l.j.§.& poſt.de operis nou.nunc. ad qđ
etiam optime facit.l.Celſus.§.j.ſ.de arb.& adde, quæ not. per
Bal.C.de vſu.l.actum.in 7.q.l.fi.ĩ.de contrahẽ.emp.in 9.col.&
C.de his,quæ pœnæ no.in l.vnica.in j.& 10. q. de ar.in l.fina.
Bar.in l.multa.de ꝯd.& dem.¶In tex.ibi,[ſed quantitatẽ.]hic
Pau. rñdet ad vnum , quod dixit aduocatus alterius partis ibi
[atque ſi nominatim eſſet expreſſum,videlicet, ꝙ commiſſa
mora põt ſtipulatio uſurarum cõmitti , etiam pro tempore
præcedente moram,nam hoc eſſet verum , qñ eſſet expreſſe
actum,vt ſi promitteres ſoluere hic ad annum , quod ſi non
faceres,ꝓmitteres x.pro vſuris ſingulis mẽſib.ex nũc, & ex tẽ
pore

ADDITIONES.

a ¶Promiſit.De hoc verbo an importet ſtipulationem,poſui in apoſtillis ad Barb.
& ad Alex. ſed quid ſi reperitur ſcriptum tale verbum in lib.mercatoris an im
porte ſtipulationem, vide per Bar.Soc.conſi.incip.D.labia mea aperiat, diffi-
cultas huius quæſtionis.

b ¶Principaliter iſte §.verum eſt quidem hanc l.ad hoc communiter citari , ꝙ
pacta incontinenti appoſita contractui,etiam ſtricti iuris informãt actionem
veterem,& nouam producunt,ſed aliud principaliter dicit nempe vulgatum il
lud,quod acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis.hic enim obligatio vſu
rarum ſequitur obligationem ſortis,quæ per diuerſa,& contraria pacta immu
tatur.

c ¶Qualitatib.In quantum do.Iaſ.ponit,an per prorogationem factam debitori,
per creditorem liberetur fideiuſſor eiuſdem Fulg.conſ.130.

pore præſentis contractus, nam lapſo anno fateor, ꝙ com-
mitteretur pro menſibus præteritis, licet in illis non fueris in
mora, quia ait, fuit actum expreſſe, non ſic in caſu noſtro
fuit expreſſe actum, & in dubio præſumitur actum vt com-
mittatur pro tempore ſecuturo poſt moram, non pro tem
pore ante moram. Et ſic not. quòd vſuræ interdum debentur
propter moram, & pro tempore moræ, & hoc in dubio præ-
ſumitur. interdum debentur propter moram, & pro tempo-
re moræ, & etiam ante morã, qñ fuit expreſſe actum, vt hic.
interdum etiam debentur nulla mora ſubſiſtente, & tunc di
cuntur deberi propter ſtipulationem, vt ſi non curo habere
ſortem, immo patiendo, ꝙ ſit apud te, ſoluis mihi vſuras, nã
non es in mora, & tamen ad vſuras teneris. Facit, quod no. ſ.
eod. l. qui pecuniam. immo, & quandoque teneris, poſito, ꝙ
ſortem petere non poſſum. & per conſequens nec te in mora
conſtituere. vt l. item quia. ſ. de pac. & omnes glo. huius l. qua-
ſi pẽdẽt ad declarationẽ literæ, q̃ ſatis eſt declarata, nõ inſiſtã
niſi ſuper trib. gl. quarum prima incipit, primo factæ. ¶ † Quæ
13 ritur, quia hic tex. h. d. ꝙ pacta incontinenti appoſita ſtipula-
tioni ineſſe creduntur. quid importat illud ineſſe? Quidam
dicunt, ꝙ ĩ ꝯctibus bonæfidei importat duplicẽ effectum, qa
nouã actionem parit, quæ dr̃ præſc. verb. & iſta oritur ex pa-
14 cto tanquã veſtito cohærẽtia contractus. † Informat ẽt actio
nẽ veterẽ oriẽtẽ ex ꝯctu, vt detur ẽt ad id, quod deuenit in pa
cto, ſed in ꝯctib. ſtricti iuris, ſolam nouam actionem produ-
cit, non aũt informat veterẽ, qa cũ ſit ſtricti iuris, non põt ex-
tendi vltra id, quod euenit in ſtipulatione, vt l. qcquid aſtrin-
gendæ. de verb. obl. gloſ. tenet ꝯrium, ꝙ etiam tunc informat
veterem, quaſi pactum ſit pars ſtipulationis, adeo, ꝙ quicqd
continetur in pacto, cenſeatur etiã in ſtipulatione deductum
per hanc l. & per d. l. petens. & ſic vult iſta glo. & ſic intelligit,
hanc l. quia iſtud pactũ, de quo hic producit actionem no-
uã, & veterẽ ĩformat. hoc ẽt magis clare vult gl. ſuper ver. de
obligatione. ſ. quæ incipit, qñ incipiat, in fi. & ẽt iſta gl. j. ſuper
verbo (obtinuerit.) & quaſi oẽs Doc. idem tenent, ſed hoc nõ
poteſt procedere, nã iſtud habet locum, quando pactum con
tinet aliud diuerſum, q̃ continet primus ꝯctus, & quando po-
nitur pro actore, ſecus ſi continet illud idem, vel qñ ponit̃ ꝑ
reo. vt no. gl. in d. l. petẽs. ſed iſtud pactum vltimum ꝯtinebat
idẽ. ſ. ſortẽ reddi, vel ſolui, licet in terminis diuerſis, & ponit̃
pro reo, non pro actore, vt habeat longiores terminos. ergo
non dẽt actori proficere, vt actionẽ ſibi producat, aut infor-
met. arg. ſ. e. l. non omnis. Item iſtud pactũ venit ad deſtructio
nẽ ſtipulationis, inquãtũ ꝑ ipſum recedit̃ a termino in ſtipu-
latione contento, ergo nõ dẽt ab illa robur recipere, vt ab eo
veſtiat̃ ad actionẽ nouã producendã. arg. c. ex eo quod. de re-
gu. iur. nec ẽt illi robur dare, vt eã informet̃, cũ tẽdat in oppo
ſitũ, vt eam deſtruat. Preterea ſi informaret̃ actio ex ſtipula-
tione, eſſet dicere, ꝙ actio ex ea cõpetens daret̃, vt ſoluatur ĩ
proximis Calendis tota ſors, & ẽt, vt non ſoluat̃ tota, ſed ſin-
15 gulis mẽſib trecẽta, & iſta ſunt ꝯtraria. † Dic ergo, ꝙ in caſu
huius l. nec actionem nouam producit, nec veterẽ informat,
ſed informat ſtipulationẽ, ut cenſeatur facta, ſecundũ termi-
nos appoſitos in pacto. & h. d. expreſſe Pau. in §. ibi perinde
eſt, acſi per ſingulos menſes certam pecuniã, puta trecenta ſti
16 pulat̃ &c. ¶ † Sed tunc quærit̃, quare Iuriſconſultus fecit vim
in hoc, ꝙ iſtud pactũ fuit appoſitũ incontinenti, nam ẽt ſi ex
interuallo, haberet locum, quod hic dr̃, vt ſtipulatio vſurarũ
pro tota ſorte non committatur ex lapſu primi termini, poſt
quam ab illo fuit receſſum per pactum, nam licet iſte receſſꝰ
fiat ope exceptionis, tñ excuſat a mora, & ſic ab vſuris. vt pa-
tet in §. ſed cũ ſortis, in fi. rñdeo, & dico, ꝙ qñ incõtinenti, tũc
ipſo iure videt̃ receſſum a termino ſtipulõnis, ſed qñ ex inter
uallo, tunc ope exceptionis. Item primo caſu operatur duo
ſ. ꝙ ſtipulatio ſortis cenſetur facta de ſoluendis trecentis quo
libet menſe, ſm ea quæ no. in l. ita ſtipulatus. de ver. oblig. ſed
qñ ex interuallo, ſtatim lapſo termino ſtipulationis, oritur
actio ad totã ſortẽ. Sed obſtat exceptio ſi petant̃ trecenta ſin
gulis menſibus, & iſtud eſt vtile, propter id quod dicam in gl.
ſeq. Item in primo caſu, qñ incõtinenti cenſetur repetita ſti-
pulatio vſurarum ſingulis menſib. licet de ipſa nulla fuit facta
mentio in tertio pacto, ſed videatur promiſiſſe vſuras ad rõ-
nẽ vnius pro cẽtenario ſingulis mẽſib. pro ſorte ſoluenda, &
ſic trecentis. & hoc expreſſe vult tex. in d. §. dicebã, ibi dũ dicit
ſi tardius ſoluta eſſet, vſuras adiecisſet, nõ ſic qñ ex ĩteruallo
cẽſet̃ facta repetitio, & iõ trãſacto termino ſtipulationis, nec
eſt cõmiſſa ſtiplõ vſurarũ ꝑ tota ſorte, poſtq̃ ab illo fuit receſ
ſum ꝑ pactũ, nec poſtea cõmittit̃ ꝑ ſingulis menſib. poſtq̃ nõ
cenſeat̃ facta repetitio. arg. l. cũ plures. §. j. in fi. ſ. loca. & de pt.
ſtip. l. j. nec ob. l. Celſus. §. j. de arb. qa reus fuit excuſatus ex iu-
ſta cã impedimenti a ſoluendo in termino, vnde iſta excuſa
tio nõ extendit̃ ad pœnã, quominus cõmittat̃, ſi poſtea nõ ſol
uat̃, qa nõ eſt, ꝙ creditori imputet̃, ſed hic excuſat̃ virtute pa
cti, vñ nõ ẽ, ꝙ ĩputet̃, quare ſtiplõnẽ vſurarũ nõ repetiit, & ſm
iſtam diſtinctionem videtur intelligendum id, quod ſupra
dixi allegando Inn. in d. c. præterea de ap. per Bart. in l. i. §. &
poſt operis. ſ. de ope. no. nun. & iſtud videtur mihi verum in
puncto iuris, & eſt ſubtile, & ſpeculatiuum, ſalua tamen de-
terminatione melius ſentientis. ¶ Quid autem iuris ſit, quan-
do pactum contineret aliud diuerſum, & apponeretur pro
ſtipulatore. gl. quæ eſt ſ. ſuper verbo [tractatum *niſi*.] hoc tan
git, ſed non intendo hoc examinare, quia multi ſuper hoc
ſubtilizant, dic, vt l. petens, quæ non contradicit in aliquo in-
tellectu, quem dixi. ſ. vt loquat̃ in alio caſu. ¶ Super gloſ. quæ
incipit intra menſem. No. ꝙ format tres quæſtiones, duæ pri-
mæ ſunt, qñ pactum appoſitũ iuxta ſtipulationẽ ꝯtinet illud
idẽ, quod ſtipulatio, in diuerſa tñ forma ſicut loquit̃ text. in
alio tñ differt qa tex. loquit̃, qñ diuerſitas formæ non diuerſi
ficat ſubſtantiam obligationis, ſed eius executionẽ. rõnẽ not.
gl. qñ diuerſificat ſubſtantiam, quia alia ſtipulatio pura, alia
ꝯditionalis, vel ĩ diẽ, vt patet in l. j. §. ſi quis ſimpliciter. de ver.
obl. & in iſtis duab. quæſtionib. pactum nõ tendit ad informã
17 dum ſtipulationẽ, ſed ad reformãdum ꝓut in lr̃a. † Tertia ve-
ro quæſtio gl. loquitur, qñ cõtinet aliud penitus diuerſum, &
tunc tendit ad formandũ. quo caſu loquunt̃ oĩa alia iura in
ti. de pac. ſ. in l. iuriſgentiũ. §. quinimmo. C. e. ti. l. in bonefidei.
& l. petens. in j. q. gl. ſi fui ſtipulatus a te decẽ pure, & poſtea ad
ditur ꝑ pactum, ꝙ non debeam petere niſi adueniente cõdi-
tione. gl. dicit, ꝙ ſiue fiat incõtinẽti, ſiue ex interuallo, præiu-
dico mihi, quia non potero petere, cũ habeas exceptionem
ex pacto, & ſic nõ vr̃ facere dr̃iam, an incontinẽti, an ex ĩter-
uallo. Bar. dicit, qꝰ iſta dr̃ia in hoc, quia qñ incontinenti ineſt,
iſtud importat, ut iudex ẽt re nõ opponente exceptionẽ poſ-
ſit ſupplere, ꝙ te abſoluat, ſed nec cõdẽnabit ſimpliciter, ſed ꝯ
dẽnabit ad dandum adueniente cõditione, vel die, & hãc pra
cticã ponit Inno. in c. paſto. de excep. & in c. i. de plus peti. ſed
qñ ex interuallo, non ſuppleret iudex de facto te nõ opponẽ
te, imo te ſimpl̃r ꝯdẽnaret per gl. quæ eſt in l. vnus. §. pactus.
quæ incipit opponendo. ff. de pac. Sed ſi tu exciperes, abſolue
ret te ſimpl̃r, quia male ago ante ꝯditionis euentum, & ita ĩ-
quit l. exceptionẽ. C. de ꝓba. & l. eum qui ita. de verb. obl. Nũc
intelligis, quid eſt dicere, pacta incõtinenti appoſita ĩ fauorẽ
rei ineſſe ꝯctui, tu qui nũquã intellexiſti. D. Raph. circa dicta
Bar. multa verba effundit, nec ſtat firmus ĩ vno ꝓpoſito. ſed
aliqñ vnũ, aliqñ aliud tangit, & ſatis ꝯfuſe. Tu aduerte, ꝙ tres
ſunt paſſus examinãdi, & habebis oĩa plenius & meliꝰ, q̃ aliꝰ
loquat̃. Primꝰ eſt, an ex tali pacto reddat̃ ſtiplõ ꝯditionalis, q̃
primo erat pura, nã tunc ante euentum ꝯditionis non naſcit̃
actio, an nõ reddit̃, qa tũc naſcit̃, ſed opponet̃ exceptio, & ſu
per h. d. q aut verba pacti fuerũt ꝯcepta eo mõ, quo ꝯcipit gl.
ſ. ꝙ nõ poſſim petere niſi adueniẽte ꝯdõne, & ſic referunt̃ ad
petitionẽ, nõ ad ſubſtãtiã oblõnis, & tũc nõ reddit̃ ꝯdõnalis,
ſiue fiat incõtinẽti, ſiue ex ĩteruallo, qa appareret de mente
partiũ, ꝙ ſolã petitionẽ voluerũt differri, nõ natiuitatẽ oblõ
nis, & ad hoc l. obligationũ fere. §. ꝯdõ. de actio. & ob. & iſto
mõ intelligo iſtã gl. dñ nõ vr̃ facere dr̃iã ĩ incõtinẽti, an ex ĩter
uallo, aut fuerunt relata ad ſubſtantiã debiti, vel oblõnis, pu-
ta, quod debeas ſub conditione, & tunc ſi incontinenti, cẽſe
tur ſtipulatio reformata, & redditur conditionalis, per iſtum
tex. & quia a prima forma pura fuit illico receſſum, vt ĩ l. pri-
ma. §. ſi quis ſimpliciter. de verbo. obliga. & propter id, quod
not. Barto. vt etiam ſentit gloſſ. in ſeq. q. Si vero ex interuallo,
tunc ſecus eſſet, & ſic remaneret pura, & ſtatim produceret
18 actionem, ſed obſtaret exceptio pacti. † Secũdus paſſus eſt, an
iudex te nõ opponente ſupplere poſſit de facto pro te, & dic
circa hoc, aut ſibi non conſtat de appoſitione condõnis, uel
dici, tanquam iudici, quia non ex productis in cauſa, & tunc
licet conſtet ſibi tanquam priuato, non poteſt ſupplere de fa-
cto, etiam ſi illud pactum fuit appoſitum incontinẽti. pone
n. ꝙ nõ interuenit ſcriptura de illo pacto, & fuit productum
inſtrumẽtum ſtipulationis pure, tamẽ nõ poteſt probare per
teſtes quaſi non fuerit examinati, certe nõ ſupplebit, qa hẽt
cognoſcere, & iudicare ſolum ex actitatis coram ſe, vt l. illici-
tas §. veritas. de offi. præſi. iuncta. l. 4. §. hoc autẽ iudiciũ. de dã.
infec. cum ibi plene no. aut conſtat ſibi tanq̃ iudici, qa ex ꝓ-
ductis in cã, & tũc aut ſibi ꝯſtat actori actionẽ nõ ꝯpetere, qđ
eſt qñ ſtipulatio erat pura a prin. & poſtea reddita eſt cõdõna
lis ꝑ pactũ incontinẽti appoſitũ, vel erat in diẽ, vñ nõ naſcit̃
actio iuxta ea, quę plene habẽtur in l. ita ſtipulatus. de ver. ob.
ꝑ Bar. & tũc põt ſupplere, tam añ lit. ꝯt. q̃ poſt, recolligendo
agẽtẽ ꝑ regulã, qa ſine actione nemo experitur, vt l. ſi pupilli
§. videamus. de nego. ge. & de hoc eſt gloſſa ordinaria, quæ ſꝑ
allegatur in l. vbi pactum. C. de tranſac. in glo. mag. & ſic qui-
libet nuncius, cuius nõ intereſt, admitteretur ad faciẽdũ de
hoc fidem iudici, vt patet ex no. ibi per Bart. Aut conſtat iu-
dici, ꝙ actor hẽt actionẽ, tñ reo competit exceptio, & tũc ẽt
ſi hoc veniat ex pacto incõtinẽti appoſito, put ẽ in terminis,
in quib. gl. loquitur ſcd̃m ea, quæ ſ. dixi, non poterit ſupplere,

19 †quia non debet iudex opponere exceptionem competentē
reo,niſi forte reus eſſet abſens, quia ꝓ abſente poteſt ſupple
re.vt l.ampliorem, in prin.C.de appel.& iſto modo debet in
telligi gloſſ.in d.l.ſi vnus.§.pactus,quæ incipit opponendo. ſ̃,
de pact.iunctis his no.in l.vnica .C.vt quæ deſunt aduo.parti.
per Bar.ĩ d.§.hoc autem iudicium.Tertius,& vlt.caſus eſt, eo
caſu quo poteſt ſupplere.per quem modum feret ſententiam
an abſoluet,vel condemnabit ad dandum aduenientc con-
ditione & ſuper h.d.Raph.multum laborat,ſꝙ ſi conſtat iudi
ci actori actionem nõ competere,indiſtincte, & ſimpliciter
abſoluet, non autem condemnabit ad dandum aduenientę
conditione,ꝑ ea quæ ſ̃,dicta ſunt ꝑ d.l.bonæ.§.ſi quis ſub cõ-
di.de ędil.edic.vbi eſt caſus.aut conſtat iudici , actori actionē
competere,tñ obſtaret exceptio , & tunc ſi nõ fuiſſet oppoſi
ta exceptio,nõ poſſet ſupplere,cõdemnabit ſimpl̃r,ſed qñ eſt
oppoſita exceptio,tunc aut ante lit. cont. & ſimpl̃r abſoluet
20 ab obſeruatione iudicii,† qa male agitur añ diē, vt l. j.ĩ fi.qñ
dies vſuf.leg.ce.& iſto modo põt intelligi.l.qđ in diē.ſ̃. de pc.
hær.in prin.quæ multum facit ꝯ Bar. in eo,qđ ipſe dicit debe
re cõdemnari ad dandum adueniente die, & ibi dicit ꝯrium,
ꝙ nõ dēt cõdemnari,ſed intelligo,ꝙ añ lit.cõt.fuit oppoſita
exceptio.quia tunc vr̃ oppoſita ad differēdum iudicium. pro
hoc etiam facit,quod hr̃ Inſti.de excep.§.temporales. vbi dr̃,
ꝙ añ euētum diei non habet executionē,ſ& ſic impedit ĩgreſ
ſum iudicii talis exceptio,aut illa exceptio fuit oppoſita poſt
lit.ꝯt.& põt procedere,quod dicit Bart.ſcđm Inn.vt non ab-
ſoluatur,nec,vt ſimpliciter cõdemnetur , ſed cõdemnabitur
ad dandum veniente die.Nã ex quo paſſus eſt litē conteſtari,
cenſetur voluiſſe,ꝙ iudiciũ procedat,& renũciauit exceptio
ni dilatoriæ iudicij,vt l.Pompo.§.rati.de procu.non autē dila
toriæ ſolutionis , igitur poſtquam eſt ceptum, dēt ſequi ſñia
diffinitiua,vt ĩ.de iud.l.de qua re.ſed ſi eſſet oppoſita ante lit.
cõt.ferretur abſolutoria ab obſeruatione iudicij , quia igitur
non põt ſimpliciter condēnari . poſtquam conſtat iudici reũ
habere exceptionē,condēnabit ad dandũ adueniente die,vel
conditione eo caſu quo ante cõditionē erat nata actio, vt in
terminis huius gl.& ex hoc patet ibi,quæq; leges dicũt, ꝙ ex-
ceptio dilatoria abſolutionis dēt proponi in initio añ lit. cõt.
in d.l.excep.C.de prob.& ex dictis clarè,& plenè patēt oĩa q̃
21 obſcurè traduntur per oēs alios. † Circa ſecundam q.gl.qñ p̃
cedit ſtipulatio conditionalis de ſorte , & poſtea ſequitur pa-
ctum,ꝙ debeatur purè.ſ.incõtinenti,ꝙ cēſetur receſſum ipſo
iure ab illa conditione,& perinde eſt,acſi ſtipulatio fuiſſet pu
re concepta,& ſic naſcitur actio ſtatim, & ita intellige gl.dũ
dicit.[Nam ſi incontinēti cõſtat,ꝙ actionem pareret.]intelli
ge.i.non per ſe,ſed quia iunctum cum ſtipulatione facit cēſe
ri ſtipulationē puram,quod etiam tenet Bar.per d.l.j.§.ſi quis
ſimpliciter.de verb.obl.Iam miror, ꝙ non idē dixit in præce-
dēti.q.gl.cum ſit eadem ratio. ſi vero ex interuallo,nõ poteſt
dici,ꝙ ſtipulationem reformet , & faciat eam cēſeri puram,
cùm ibi non inſit ratio,nec ex ſtipulatione naſcitur actio añ
conditionis euētũ.l.cedere diē.de verb.ſig.nec ex pacto, cùm
ſit de ſe nullum,tum, quia ex interuallo,tum ēt qa ſi inconti
nenti opponatur iuxta contractum conditionalem, & conti
neat aliud,q̃ contractus,non veſtitur cohærentia ꝯctus, cum
pendente conditione contractus non habet veſtimentũ de ſe
vt actionem producat,ergo nõ poteſt aliud alteri dare.& ita
no.in l.pen. C.de pac.non ergo poterit ſtipulator agere añ ꝯ-
ditionis euentum,nec ex ſtipulatione,nec ex pacto,vt quidã
tangunt ſm gl.& bene,Quidam tamē dixerunt, ꝙ poteſt age-
re ex ſtipulatione de facto,licet actionem non habeat, & ob
tinebit,quia ſi ille excipiat de cõdictione.ille replicabit de pa
cto,vnde cum exceptio repellatur, actio ſortietur effectum.
Rñdet,& bñ,tñ non declaratur.Quare dic,ꝙ replicatio datur
ad coadiuuandum actionē,& vbi nõ eſt actio,nõ cõpetit re-
plicatio,vt l.ſub prætextu.la.1.C. de tranſac.iſte ergo actor cũ
nõ habeat actionē conditione pēdente,ſi ſibi excipiat de pē
dentia conditionis, non poterit intētionē ſuam replicãdo iu
22 uare ex pacto.¶†Not.tñ iſtam gl. nam aliquando põt hoc ꝯ-
tingere,ꝙ quis non habet actionē, & tñ agēdo obtinet, ſi reꝰ
non põt excipere,vt eſt gl.in l.qui habebat.in fi.de ma.teſt. fa-
cit.c.cũ eccleſiaſtici.de excep. & quod no.Bar.in l. vbi pactũ,
C.de tranſac.& in caſu noſtro non claudit os reo , quo minꝰ
poſſit excipere de pēdentia ꝯditionis,ideo actor nõ põt repli-
care ad coadiuuandam actionē,quam non habet tunc,clau-
dit aũt reo os, ſi iuraſſet exceptionē non obiicere,ſecundum
ea quæ no.per Bar.in d.l. vbi pactum. põt etiam contingere,
ꝙ obtinet, qui actionem non habet quando reus patitur de
facto ſe ꝯueniri,vt l.Iul. §. quæſitum. ſ̃.ad exhibē.quo quali-
ter,& qñ procedat,declara,vt plene no.per Bar.in l. ſi Titius.
& in l.Seius ĩ.de verb.ob.& de do.prælega.l.2.in prin.& C.de
23 tranſac.l.cum mota.per Dyn.¶†Circa tertiam,& vltimam q̃
ſtionem,qñ pactum continet aliud,q̃ ſtipulatio,vt ſi fuiſti ſti-
pulatus.x.a me pacto appoſito,ꝙ vadas pro me Romã, cõis
opi.gl.& Doc.eſt,ꝙ iſtud pactum ſi appoſitum eſt incõtinen-
ti,veſtiatur a ſtipulatione,vt nouam actionem producat præ
ſcriptis verbis,per iſtam.l. & l.petēs.Sed dubium eſt,an infor
met veterem ex ſtipulatione competentem ad x.quę eſt certi
condictio,ut competat etiam ad hoc factum,nam ſi in pacto
deuenerit certũ,ſicut in ſtipulatione,non eſſet dubium,ꝙ ſic
ſecundum gl.& Doc.Sed quia continet incertũ, vr̃ ſecus,cũ
certi condictio non ſit apta competere ad incerta.& hãc par-
tem tenent Doc.dicētes,ꝙ tunc informatur,qñ eſt apta ĩfor-
24 mari, quod hic non eſt,ideo ſolum producit nouam. ¶ †Itē
facit cenſeri duas fuiſſe ſtipulationes, vnam de x. & alterã vt
vadat Romam.Ex prima oritur certi condictio ex ſtipulatu,
vt ſupra eod. l. ſi quis certum. & iſta eſt communis ſñia anti.
25 quorum.†Moderni vero ſubtilizant,& non poſſunt pati , ꝙ
hoc ſit verum,quia tunc pacta inſunt,vt informent, qñ legē
dant contractui,vt dixit tex.in d.§.quinimo ſed non dicuntur
dare legem contractui,niſi quando dicuntur eſſe pars contra
ctus,vt ſi tibi mutuo cētum, pacto appoſito vt ſcribas librũ,
nam hoc ſcribere ſuccedit loco pretii.vt l.fundi partem.de ꝯ.
trahenda emp .non ſic,quando non poteſt eſſe pars contra-
ctus,quia nullo modo conueniret,puta in depoſito,commo
dato,vt in ſtipulatione in terminis prędictis. Breuiter iſta nõ
eſt opinio noua ſecundum Doc.idem voluerunt gl.& Doct,
in d.§.quinimmo.tangendo hãc rationem.dic,vt ibi,nã iſtud
eſt, quod reddit difficilem.l.petens. & eius caſum,& conſide-
rationem, ſed non pertinet ad materiam noſtræ.l.quæ loqui
tur,quando pactum apponitur pro reo , & ad excipiendum,
non ad agendum,& ſuper eodem in diuerſa tñ forma.¶ Vlti-
mo reſtat una gl. ſuper ver.ipſo iure non committĩ. Nam ip
ſa,ipſo iure non tollit ſtipulationem,nec nouat ibi,vt l.auia.
C.de iur.do.& l.ſi vnus. §.pactus.ſ̃.de pact. Timore huius in
gl.ſunt duæ opi.prima, ꝙ nec ſtipulatio ſortis , nec ſtipulatio
vſurarum tollatur ipſo iure per hoc pactum,immo commit
tatur lapſo termino ſtipulationis ad totam ſortem , & etiam
vſus totius ſortis, mero iure.Sed obſtat exceptio,& qđ hic di-
citur ipſo iure,expone quo ad effectum. Secunda opi. ponĩ
in fi.gl.ꝙ ſtipulatio ſortis non tollatur ipſo iure,ſed ope exce
ptionis, ſtipulatio vero vſurarum bñ tollaĩ , quia impeditur
ipſo iur̃ committi,cum requiratur mora ad hoc, vt commit
tatur , & hic ceſſat mora propter exceptionem . Tertia vero
opi.quæ non ponĩ in hac glo.ſed eam ſentit gl. ſuper ver.nu
merus. q̃ incipit, quorundã.in fi. dũ dicit, ſed per tertiũ pactũ
vr̃ eſſe receſſum a priori obligatione ſortis,intelligendo,ipſo
iure,& per ꝯñs de vſuris,& iſta eſt ipſa veritas,quia facit cen-
ſeri ſtipulationem fuiſſe cõceptam ſub terminis pacti, & ſic
ꝙ fuerit ſtipulatus quolibet menſe trecentum. Non ergo na-
ſcitur actio,niſi ĩ trecentis quolibet menſe.Nec ob. §.pactus,
quia non loquitur de pacto ſtipulationis reformatiuo, & ap-
poſito incontinenti,ſed ex interuallo. Bart.autem videtur ad
hærere.j.op.gl.per fundm̃ erroneũ,videlicet qa iſtud pactum
veſtitur a ſtipulatione,vt nouã pariat, & veterē informet.Sed
nõ poſſet veſtire nec etiam informare,ſi eã tolleret, ergo nõ
tollitur,qđ fundm̃ non valet vnũ obolũ , ꝑ ea quæ dicta sũt.

LEX XII.

1 *Mandatum inſtitoris per mortem domini reuocatur,quando de morte mu tatur ſtatus eius etiam in melius , & quando non reuocetur.& nu.9.*

2 *Mandatum naturale nunquam contrahitur niſi dominium pecuniæ in accipiendo transferatur,nec cõtrahitur,etiam obligatio acceſſoria pignorum .*

3 *Stipulatio ſi nominatim conferatur in perſonam domini mortui,eſt ipſo iure nulla,ſi vero non nominatim,acquiritur hæreditati iacenti, vel cohæredib.ignorantib.ſi hæreditas ſit adita,ſecus vero ſcientib.& num. 15.& 23.*

4 *Hæredes hodie etiã clauſis tabulis poſſunt adire hæreditatem,etiã extranei mõ ſint certi per relationem,aliquorum, ꝙ ſint inſtituti. & n.16.*

5 *Mors omnia ſoluit,& an penes hæreditatem ſit poſſeſſio. nu.3.*

6 *Dictio quõdam,intelligitur in inſtrumento,in quo dicitur Titius filius Petri,& Petrus ſit mortuus.*

7 *Res mihi debita,largo modo poteſt dici mea.*

8 *Debitores ſoluentes procuratori reuocato ſi ignorat reuocationem , liberantur,& quid ſi nunquã habuit mãdatum , ſed credunt ipsũ habuiſſe.*

9 *Et an liberentur ipſo iure,an ope exceptionis.*

10 *Mandatũ ad lites poſt lit.conteſtatam,non finitur morte mandantis.*

11 *Ignorantia mortis delegantis quando faciat cenſeri iuriſdictionem nõ eſſe finitam,& ſic vt acta valeant.*

12 *Error quando impediat translationem dominii.*

13 *Ignorans mandatum ſuum reuocatum,quando poſſit actum gerere , ac ſi non eſſe reuocatum.*

14 *In caſu huius.l.pecunia conſumpta pro ea parte quæ pertinebat ad cohæredē , & ſic reconciliato mutuo an acquiratur actio cohæredi,vel ipſi Sticho mutuanti.& nu.24.*

15 *In perſona defuncti nullus actus poteſt inchoari, neque etiam fundari.*

16 *Sententia lata pro defuncto,vel contra defunctum qui putabatur, viuere non valet,nec ligat hæredem.*

17 *Sentẽtia latæ contra procuratorem, vel pro agitante cauſam nomine defun*
cti, qui viuere putabatur, non valet.
18 *Inſtantia cauſæ tranſit in hæredem, & acta cauſæ debẽt agitari nomine hæ*
redis, non defuncti, ibi.
19 *Seruus hæreditarius pro parte hæres inſtitutus cum libertate, ſed ſtatus ſui*
ignarus ſtipulãdo ſibi, acquirit hæreditati iacenti pro parte tangente co-
hæredem, & pro parte pro qua eſt hæres, acquirit ſibi.
20 *Hæreditas non dicitur iacere, niſi quando eſt hæres voluntarius.*
21 *Hæreditas nõ dicitur niſi cum iacet quãtũ ad fundandas acquiſitiones ĩ ip-*
ſa hæreditate.
22 *Si eſt adita pro parte, non deſinit dici hæreditas, quo ad aliam partem.*
23 *Datio cohæredis voluntarii non tollit exiſtentiam neceſſarii hæredis, nec im*
pedit eius effectum, & an tollat exiſtentiam neceſſarii hæredis, nec im
pedit eius effectum, & an tollat exiſtentiam ſui, & neceſſarii.
24 *Poſſidere bonafide non dicitur, qui non habet animum poſſidendi.*
Subſtantia vbi deficit, etiam accidens, ibi.
25 *Cohæres, ꝙ poſſit habere ratam ſtipulationem factam alteri cohæredi, vt ei*
acquiratur actio.
26 *Hæredes etiã extranei hodie præſumuntur ignorare contenta in teſtamẽto.*
27 *Si plures mercatores ſocii exercent negociationem per inſtitorem, quilibet*
ex contractu inſtitoris obligatur inſolidum.
28 *Si exercent negociationem per ſe ipſos in vno loco quilibet obligatur ex fa-*
cto ſuo, ſed ſi in diuerſis locis, obligantur omnes inſolidum. & nu. 29.

EIus qui. ¶ Iſta reputatur difficilis l. ſed re vera
non eſt, immo vr̃ mihi multum clara,
qa Iuriſconſultus ordinate ꝓcedit. Ponit. n. primo vnũ
thema, & colligit tres opin. ſm̃ quoſdã ſunt quatuor
vſq; ibi, [placebat.] poſtea rñdet ꝑ ordinẽ ad quamlibet earũ.
Et primo ad primam vſq; ibi, (quas vero.) Poſtea ad ſcd̃am,
& aliqd immiſcet de 4. vſque ibi, [ꝙ ſi ſtipulatus.] poſtea ad ter-
1 tiã cum diſtinctione quadrimembri, & hoc intendit. † Manda-
tũ inſtitoris per mortem domini reuocatur quando per mor-
tẽ mutatur ſtatus eius etiam in melius, quia de ſeruo efficitur
2 liber, hoc primo. † Debitores tamen ſibi ſoluentes ignorantes
reuocationem, liberãtur. Hoc ſecundo Sed ipſe pecunias quõ-
dam domini, quatenus ad eum non pertinet, alienare non p̃t,
& ſi mutuat, dominium non transfertur, nec ꝯhitur mutuũ,
nec pignoris obligatio, ſed quatenus ad eũ pertinet, ſic, licet ſe
3 ignoraret dominum. Hoc tertio. & † liber homo bonafide ſer-
uiens, quia credit ſe ſeruum, ſi ſtipulatur in perſonã defuncti,
cui credebat ſe ſeruire, non valet ſtipulatio, nec aliquid acqui-
ritur hęreditati, nec hæredibus, etiam ſi ſit bonęfidei. Si vero
verba ſtipulationis non concipiat in perſonam defuncti, ſed ĩ
ſuam propriam vel ſimpliciter, tunc ſi hęreditas non eſt adita,
acquiritur tunc hæreditati iacenti, licet hæreditas ipſum non
poſſideat, cum penes hæreditatem non ſit poſſeſſio, quod eſt
mirandum, & non eſt alibi, ſecundum gloſſellam paruam, qa
in toto corpore iuris non reperies glo. ſic dicentem, licet qui-
dam p̃sumptuoſi moderni audeant de capite ſuo multoties ſic
loqui, & vt plurimũ contingit in iuuenibus, qui magis inflant
pompa, q̃ realitate ſcientiæ. & non deberemus hoc dicere, niſi
ex ore alicuius authentici Docto. Si vero hęreditas erat adita,
tunc ſi hr̃des erant bonæfidei, quia ignorabant illum liberum,
acquiritur eis. Si vero malæfidei, ſecus, quia non valet ſtipula-
tio, nec acquiritur hr̃ditati, quia non iacet, nec amplius hære-
ditas, nec acquiritur ſibi, quia malæfidei, ſed quando iacet, acq-
ritur hæreditati iacenti, & per eam poſtea cohæredi adeunti, ſi-
ue malefi. hoc dicit cum ſubſtantia, & etiam cum ſuppletioni-
bus neceſſariis tota iſta l. cum gl. ad hoc pendentibus. & eſt val-
4 de pulchra. l. † Ex prima parte huius. l. nihil. eſt notãdum, ſed in
ea ſunt duæ glo. vna quę incipit. ſcilicet de rei ratione quę tenet
quòd iſto iure filius ſicut efficiebatur hęres ipſo iure patris clau
ſis tabulis. & etiam ſi erat inſtitutus pro parte, ita & ſeruus ea-
dem ratione, cum lex ſit certa de omni eo, quod eſt certum, qđ
eſt in rerum nã, vt s̃. eo. l. reſpiciendum. ideo cum ipſe efficiatur
hęres per l. non ſuo facto, nec volũtate, ſufficit certitudo legis,
licet ipſe non ſit certus. & eſt caſus, licet gloſ. non allegat. infra
de hęred. inſti. l. ſeruus. §. aperturę, & ibi no. ĩ. de cõdi. & dem. l.
Iu. de le. j. l. ſi poſt mortem. In aliis vero extraneis, qui efficiũtur
hęredes ſua volũtate, diſtinguebat olim, an eſſent inſtituti inſo
lidum, an pro parte. l. j. ĩ. de iur. & fa. ign. hodie vero indiſtincte
etiam clauſis tabulis poſſunt adire. l. j. §. in nouiſſimo. C. de cad.
tollen. dummodo ſit certum, quòd inſtituti ſaltem per relatio-
nem aliquorum, licet teſtamentum non viderint, & ſic eorũ
opinio. concordat cum veritate, quod dic, vt plene no. in l. quis
5 põt. de acq. hęr. Alia † gl. ſuper ver. defuncti allegatur ad duo, pri
a mo dum dicit, ꝙ mors omnia ſoluit.[a] † ſecundo ſi in inſtr̃o di-
6 catur, Titius Petri, ſeu filius Petri, licet Petrus mortuus, non vi-
tiatur inſtrumentum, quia ſubintelligitur dictio quondam.
7 † Item ꝙ res mihi debita largo mõ põt dici mea, vt & ꝓbat in
iſto tex. ĩ plurib. locis. & s̃. e. l. ſi me, & Titium, qđ no. ꝓ ſtatutis.
8 † Circa ſecundam partem in §. placebat. no. primo, ꝙ debitores
ſoluentes procuratori reuocato, ſi ignorant reuocationem li-
berantur. Sed quęro, quid ſi ſoluunt procuratori, qui nunquã
habuit mandatum, ſed credunt ipſum habuiſſe? Reſpondeo di-
ſtinguendum eſſe, vt dixi in l. cum fundus. §. ſeruũ meum. s̃. eo.
ꝙ aut erant debitores quantitatis, vel in genere, & non liberã
tur, nec ipſo iure, nec ope exceptionis, etiam ſi iuſtiſſimam ha-
buerint cauſã credendi, quia producebatur inſtrumentũ factũ,
quod prima facie putabatur verum. & hoc per l. q hominem.
§. ſi nullo. de ſolu. iuncta. l. ſi quis vxor. §. apud Labeonem, &
quod etiam ibi no. in vna gloſſella. ĩ. de furt. Aut erant debito-
res certę ſpeciei, & tunc liberantur ope exceptionis, ſi non fue-
runt in dolo, vel in culpa tali de qua teneantur ratione contra-
ctus. vt in d. §. ſeruum tuum. vbi eſt caſus notabilis, iuncta. l. qđ
ſępe. §. ſi res. de contrahen. emptio. ſed tunc obſtat, quia iſte Sti-
chus a ſuo cohęrede nunquam habuit mandatum, ergo ſoluẽ-
tes non liberantur pro parte cohęredis, cùm eſſent debitores
quantitatis. Sol. ſufficit, ꝙ habuerit a defuncto, cuius perſonam
hęredes reprę ſentãt, ſecus ſi a nullo qui dare potuiſſet, & ita in
9 telligatur, quod primo loco dixi. ¶ † Item quęrit, an liberent ip
ſo iure, an ope exceptionis? gl. hic ſuper verbo liberatos. tangit,
ſed non ꝑfecte. tu dic, ꝙ pro parte in qua iſte Stichus erat hę-
res, liberati fuerunt ipſo iure, quia ſoluerunt vero creditori, ſi ẽt
ſciuiſſent reuocationẽ mãdati, pro parte vero cohæredis, ſi qdẽ
ſciuiſſent reuocationem mãdati, nullo mõ erãt liberati, ut hic
a cõtrario ſenſu, & in prin. gl. ſequentis. Si vero ignorarunt, tũc
aut ẽt iſte Stichus ignorabat, & ſunt liberati ipſo iure, quia Sti-
chus videtur bonafide recepiſſe, ſi vero Stichus ſciebat reuo-
cationem, tunc aut hoc non obſtante recepit bonafide, vt por-
taret ad cohæredem. quod ex poſtfacto poteſt apparere, ſi ſibi
portauit, ille tamen noluit recipere, adhuc ſunt liberati ipſo iu-
re, & imputet ſibi, quare non recepit, ſi autem recepiſſet, nõ eſ-
ſet dubium. Aut recepit mala intẽtione, vt ſibi retineret, quod
etiam ex poſtfacto poteſt apparere, vt ſi requiſitus a cohærede
noluit reſtituere ſibi, & tunc liberati ſunt ope exceptionis, nec ĩ
ipſum cenſet̃ trãslatum dñium, & committit furtũ ſoluentib.
& iõ hñt ꝯdictionem furtiuam, quã tenent̃ cedere cohęredi, &
quã cedendo liberant̃ ab eo ꝑꝑ reliquias p̃cedẽtis mandati. &
hęc habentur in l. cum qs. §. j. de ſol. & l. ſi vendidero. §. ſi Titiũ.
s̃. de fur. dic, vt ibi. & l. procuratore falſo. ĩ. de cõdict. ob ca. ¶ Sed
nunc quęritur, an dicantur ſciuiſſe reuocationẽ mandati, eo ip
ſo, quòd ſciuerunt dominum defunctum? & videtur, quòd ſic,
ꝑ tex. iſtum ibi. [ſi nõ ipſe &c.] a cõtrario ſenſu. In cõtrariũ, qa
b ꝑ ſolã mortẽ defuncti nõ reuocat̃ mandatum inſtitoris[b] ꝓpter
vtilitatem promiſcui vſus, & negociationis, licet ſecus ſit in alio
mandato etiam generali non dato ad negociandum. ut l. inter
cauſas. ĩ. manda. caſus eſt in leg. ſi quis mancipiis. §. ſi impubes.
de inſti. Facit. l. cuicunque. in fin. eo. ti. quę videtur ꝯtrariari huic l. q̃
innuit ꝯtrium. gl. hic ſoluit, quę ſol. non placet ibi, qa hęredes
non erant tales, ꝙ ſoluentes poſſent credere, vti ipſos eodem in
ſtitore, cum eſſet pupillus, vel furioſus hęres. dic ergo ſecundum
Doc. ꝙ ſola mors proponentis non inducit reuocationẽ mãda
ti inſtitoris, vt ibi, qđ eſt notandũ, ſed mors iuncta cũ mutatio-
ne ſtatus, etiam in melius, bñ inducit, vt hic eſt caſus notabilis,
ſed mutatio ſtatus in melius non induceret. ut in l. cum quis.
in prin. de ſol. & l. eum qui ita. §. qui ſibi. de verb. obl. dom. Rap.
poſt multa verba tenet, ꝙ qñ inſtitor eſt ꝓpoſitus fœnori faciẽ
do, vt erat hic, quia iſta negociatio eſt odioſa, ꝙ ꝑ ſolam mortẽ
inducatur reuocatio, & ita intelligit iſtum text. nolendo ipſum
deſtruere, alias oporteret ſubaudire, dum dicit [ignoraſſent do-
minum deceſſiſſe,) vel etiam ſciuiſſent, ſed ignoraſſent iſtum
Stichum fuiſſe inſtitutum cum libertate, quod eſt deſtruere tex.
ſi vero eſt p̃poſitus alteri negociationi nõ odioſę, tũc per ſolã
mortem non inducit̃ reuocatio. vt in §. ſi impubes. ſed an indu-
cat̃ tũc, ſi interueniat etiam mutatio ſtatus, ipſe innuit, ꝙ non.
Doct. ꝙ ſic. & iſta opi. ſecurior eſt, licet poſſet tollerari ſua opi.
10 quantum ad caſum huius l. ¶ † Sed oppo. ꝙ mandatum morte
mandantis tunc expirat, quando res eſt integra, alias ſecus. vt in
l. ante litem cont. & l. ſeq. de proc. ſed hic non erat integra, quia
iam cęperat eſſe inſtitoris. ſolue quantum ad incipienda res di-
citur eſſe integra, quãtum vero ad cæpta, & nõdũ completa, fa-
tendũ eſt, ꝙ res non eſt integra, ideo poſſet cõpellere, vnde mã-
datũ ad lites poſt litẽ cæptã, ſeu cõteſtatã nõ finit̃ morte mãdã-
tis. & iõ p̃t litẽ ꝓſeq vſq; in finẽ, vt in ꝯriis. ¶ Vltimo glo. ſuper
verbo (ignoraſſent.) quęrit de vna extranea q̃ſtione, nã hic igno
rãtia ſoluentiũ, & ẽt ignorantia ſolutionẽ recipientiũ facit cẽſe
ri mandatum non eſſe finitum, quod tñ re vera finitum erat.
† Quid

ADDITIONES.

a ¶ Mors omnia ſoluit. Habes in l. in ſum. ff. de re iu. & l. Neratius. de re iu. in Auth. de nup. §. deinceps. & adde mortem triplicem eſſe naturalem, ciuilem, & pluſquã ciuilem, de quib. per Io. Lu. in rep. rub. de dona. inter vi. & vx. 15. co. 181.

b ¶ Inſtitoris. Et in hoc Vide per Bar. in l. ſi ab alio, ff. de inſt. qui ait idem, ꝙ nõ finiatur l. ſi ſit generalis. & vide in l. ſi quis. §. ſi impubes. eo. titu. & Alex. in l. & quia in gl. pe. de iuriſ. omn. iud. Sed nec per ſtatus mutationem. vt l. in eum. §. ſi domus. eo. ti. vbi per Bar.

1 † Quid in mandato iuriſdictionis, ſi ſit delegata quæſtio cui
dam, certum eſt, ꝙ poſt mortem delegantis, re integra finitur
mandatum delgati. vt l. quia, de iuriſdictio. omn. iudicum. quid
ſi delegatus ignorauit mortem, & etiam litigantes, & proſecu
ti ſunt cauſam coram eo, an iſta ignorantia facit cenſeri iu-
riſdictionem non eſſe finitam, vt ſic valeant acta? Gl. hic nota
biliter tenet, ꝙ non. & ꝙ aliud ſit in ſoluētibus qui remanent
in damno, ſi non liberarētur, aliud in litigantibus, qui non re
manerent in damno niſi expenſarum, ſi acta non valeant, ta
men remaneant in primis terminis. Innocen. in c. licet. de offi.
deleg. tenet contrarium. dicens, ꝙ poſt mortem delegantis nō
finitur iuriſdictio delegata ipſo iure, ſed ope exceptionis, ſicut
per ſecundum reſcriptum reuocatorium primi. vt c. cœterum.
de reſcrip. ſufficit ergo, ꝙ exceptio nō fuerit oppoſita, vt valeāt
acta. Speculator tenet opinionem huius gloſ. in tit. de iudice
delegat. §. reſtat. verſi. quid ſi obligatus ignorans, quia immo fi-
nitur ipſo iure. hoc idem tenent Docto. in dicta l. quia. vbi ple-
ne de iſto art. Sed pro opin. Inno. facit l. ſi forte. de offic. præſid,
& c. ſi duob. de appe. vbi ignorantia iudicis credentis ſe iuriſdi-
ctionem habere in aliqua cauſa, cum non habeat, faciat acta
valere, ſol. aliud in iudice ordinario, vbi agitur de maiori præ-
iudicio, cum omnes ad ipſum recurrāt, dummodo ſemel fue-
rit ordinarius vere, licet ignoret finitū officium. d. l. ſi forte. vt
ſit ordinarius de præſenti, licet nō in certa cauſa, in qua cenſe-
batur eſſe, vt in d. c. duobus. ſi autem nunquam fuiſſet, nec eſ-
ſet, dic vt l. Barbarius. ſ. de offi. præto. ¶ Circa tertiam partem, ī
§. quas vero. notandum, ꝙ primo ponit vnum dictum vſque
ibi (nam & ſi.) Secundo illud probat agendo de mandato par
ticulari ad vniuerſale, vſque ibi, (neque enim.) Tertio reſpon-
detur cuidam tacitæ obiectioni, quæ poſſet fieri de verbo (pla
12 cebat.) vſque ibi (quia &c.) quarto, & vltimo concludit. ¶ † Ex
prima parte notanda ſunt duo. primum eſt, quod hic innuit a
contrario ſenſu, dum dicit, non ex maiore, quod ex quo ipſe
hæres erat, & liber, licet hoc ignoraret, & per conſequēs igno-
raret ſe dominum, nihilominus mutuando pecuniam tranſ-
fert dominium. & ſic attenditur id, quod eſt in veritate, non id
quod eſt in opinio. contra quod gloſſ. quæ incipit (ſed nec) op-
ponit de tribus. ll. & ſoluit diſtinguendo tria membra, & bene,
& nota, & ſigna iſtam glo. quia ſemper allegatur tamquam
magiſtra. & adde etiam, quod no. ſupra eod. l. cum fundus. §. ſer
uum. cum gl. quæ incipit, & ſic mihi acquiſitus. & ſupple iſtam
glo. per illam, & econuerſo. Secundum eſt, ꝙ pro parte cohære
dis non transfert dominium, licet ignoraret reuocationē man
13 dati. ¶ † Contra hoc op. extra gl. de l. ſi mandaſſem. ſ. mand. &
ſ. de Publica. l. ſi quis prohibuerit. vbi ignorans mandatū ſuū
reuocatum poteſt actum gerere, ac ſi reuocatū non eſſet. Sol-
ue & no. interdum do tibi mādatum ſuper aliquo, quod venit
expediendum ex tuo conſenſu, vel voluntate, puta contrahas
procuratorio nomine meo, ut vendas rem meam, vel alium
contractū facias, nam ex tuo conſenſu ille contractus perfici-
tur, & tunc licet mandatum ſit reuocatum, ſi tamen ignoras
valet poſtea contractus celebratus, & tu obligaris ex eo, & ego
tenebor ipſum ratū habere, vel hæredes mei, ne tu remaneas
in damno. facit. l. vtrum pars, in fi. ſ. de conſtitu. pecu. & ita lo-
quuntur contraria. Interdum mando tibi aliquid, quod non
perficitur ex tuo conſenſu, ſed ex meo, vt quòd transferas do-
minium rei meę, nam id noſtrum eſt, & ſine voluntate noſtra
non poteſt a nobis euelli, ut in regula iuris, & iſto caſu licet
ignores reuocationem, quia tamen deficit voluntas mea non
potes alienare, & in hoc fundatur deciſio iſtius. §. ꝗ ſꝑ ad hoc
allegat, & ſic dēt intelligi, & limitari quod no. in l. 1. in fi. de ꝯ-
hen. emp. ſi ergo mandaui tibi, vt venderes, & traderes, & poſt-
ea reuocaui mandatū, licet venditio facta poſt reuocationem
mādati a te ignorante valeat, quia fundatur in tua voluntate,
ſi tamen tradas, non transfert dñium, ꝗa hoc fundat in volūta
te mea, quæ ceſſat, bene transfers vſucapiendi condictionem,
vt infra man. l. mandatum diſtrahendorum. & ibi vr̄ probari
vtrunque dictum aperte. Et ideo ſi quis fecit procuratorem ad
contrahendum matrimonium, quia talis conſenſus non per-
ficitur ex ꝯſenſu ꝓcuratoris, alias eſſet dicere, ꝙ inter ipſum &
mulierem contraheretur, quod eſt falſum, ſed perficitur ex cō
ſenſu, & ꝯctu mandātis, ſi poſt reuocationē mādati ꝯheret, li-
cet ignorāter non valeret matrimoniū, & de hoc eſt gl. odina-
ria. in l. ſufficit. ſ. de ſpon. & eſt hodie caſus in cap. fi. de proc. li.
6. fallit tñ hoc dictū in clericis conſtituentib. procuratorem ad
renunciandū beneficio, & ſic ad alienādū, nā licet dependeat
a voluntate, & cōſenſu ꝯſtituentis, ſicut alienatio alterius rei,
& translatio dñii, nihilominus ſi fiat a procuratore reuocato,
valet pactū, quia in clericis reprobatur varietas, & iſte eſt ca-
ſus in cle. cū illuſio. de renū. & ibi vide gl. optimā ſuꝑ iſta mā,
ſecus ſi ſciuiſſet reuocationē, vt ibi. Fallit, ēt quando mandatū
de alienando daretur ab illo, ꝗ eſſet obligatus alio iure, vt ſi
vendidi rem meā Titio, poſtea feci procuratorē ad tradendū
ſibi, & ſic ad transferendum dominium, certe ſi tradidiſti poſt
reuocationem mandati ignorās, transferres dominium, ut eſt
caſus no. in l. fundi. §. item ſi amicus. infra de acquir. poſſeſſio.
alleg. hic in gl. ſeq. contraria. in fin. & ita ſoluit glo. ꝙ ibi, ſeu ta
a li caſu per mortem mandantis non finitur [a] mandatum, ſicut
nec obligatio finitur, & ideo ſi procurator exequitur manda-
tum poſt mortem mandātis transfert dominium, etiam ſi ſcie-
bat dominum mortuum, poſtquam mandatum non eſt reuo
catum, ſed ſi eſſet expreſſe reuocatum, tunc diſtingueretur, an
ſciat rationem, vel non. & iſta eſt veritas. Et ſuper primo dicto
fundatur deciſio cap. ſi ſuper gratia, de reſcrip. lib. 6. quòd ſi Pa
pa dat executores ſuper gratia iam facta exequenda, quia mi-
hi contulit beneficium mādans executoribus, quòd inducant
me in poſſeſſionem, certe, ſicut per mortem Papæ non fini-
tur gratia, ita nec mandatum executorium. immo obligantur
illam gratiam executioni mandare, & illa obligatio morte
non finitur, ſecus ſi ſuper gratia nondum facta, ſed fienda, vt ſi
mandat, quòd ſi reperiant me talem, debeant mihi conferre,
nam antequam conferant, gratia non eſt facta, propterea tūc
morte Papæ expiraret officium, vel poteſtas eorum. ¶ † Vlti-
14 mo quæritur circa iſtum articulum, ſi iſta pecunia pro ea par
te, quæ pertinebat ad cohæredem ſit conſumpta, & ſic recon-
cilietur mutuum, cui acquiratur actio, an cohæredi vel iſti Sti-
cho mutuanti? glo. hic ſuper verbo teneri, tangit & non decla
rat, ſed remittit ad alias gl. ſeq. ſed illæ loquūtur, qñ interuenit
ſtipula. quo caſu ante conſumptionem nulla eſt nata actio ex
mutuo, vt patet hic in fine iſtius. §. ibi, (quare ſi nulla, &c.) Sed
poteſt pecunia vendicari. Si vero eſt conſumpta, dic, quòd aut
hæreditate vacante, & acquiritur actio hæreditati, quia fuit
mutua nomine defuncti, quem hæreditas repręſentat, & con-
ſtat, quòd ſi numero pecuniam tuo nomine, ipſa conſumpta,
acquiritur tibi actio directa irreuocabiliter, vt ī l. ſi abſentis. C.
eo. ti. idem ſi erat adita, & cohæres erat bonæfidei. Si vero ma
læfidei ſecus, vt ſ. circa fi. vel dic, ꝙ ibi loquitur de actio. quæ ori
tur ex ſtipulatione, quam liber homo non poteſt acquirere al
teri libero homini, niſi ei ſeruiat bona fide, quod hic non eſt,
nos loquimur de illa actione, quæ venit acquirenda ex nume-
ratione facta nomine alterius, quam alter alteri acquirere po
teſt, vt ſ. eod. l. certi condictio. §. ſi numos. etiam ſi numerat pe-
cuniam illius ſecuta conſumptione, vt d. l. ſi abſentis. ſi tamen
ipſe cohæres reprobaret nomen, remaneret actio apud eum
directa, quam deberet cedere ipſi numeranti, & etiam ſine ceſ
ſione competeret vtilis, vt d. l. ſi abſentis. Aliud eſt, quando quis
ſuam propriā pecuniam numerat nomine alterius, quia illo
non ratificante nulla actio penes illum remaneret, vt dixi in
15 §. ſi numos. † ¶ Circa quartā, & ultimam partem in verſ. (quod
ſi ſtipulatus) recollige diſtinctionem talem ex textu, ſi iſte Sti-
chus mutuauit pecuniā defuncti, & ſtipulatus eſt eam reſtitui,
an valeat ſtipulatio, & cui acquiratur actio diſtinguūtur qua-
tuor caſus, nam aut verba ſtipulationis fuerunt concepta in ꝑ-
ſonam defuncti, & tunc ſtipulatio eſt inutilis, & iſte eſt primus
caſus, & ſic neque defuncto quæritur, quia non prodeſt, neque
ſibi, neque hæreditati iacenti, neque hæredi etiam bonæfidei,
qui noluit iuxta l. multum. C. ſi quis alteri, vel ſibi. Et ex iſto
not. quòd in perſona defuncti nullus actus poteſt inchoari, vel
fundari, etiam ſi ſit fauorabilis, nec prodeſt hæredi tanquam
carens principio, illud enim ad hæredem tranſit, quod princi-
pium habet validum in perſonam defuncti, vel hæreditatis ia-
16 centis, quæ ipſum repręſentat. † Et ex hoc dico, quòd ſicut non
valet ſententia lata contra defunctum, qui putabatur viuere,
nec ligat hæredem, vt l. fi. quæ ſen. ſine app. reſcin. ita nec lata
pro defuncto, licet quidam ibi dixerint contrarium per l. cum
quaſi. in prin. de fideicō. liber. ſed ibi loqtur ī priuilegio, & alia
17 eſt rō. † Idem ſi ferretur ꝯ ꝓcuratorē, vel pro eo agitante cām
ꝓ defuncto, vel noīe defuncti, qui viuere putabatur, vt l. đ qua
18 re. §. cum me abſente. ſupra de iudic. nec obſtat, † ꝙ inſtantia
tranſeat in hæredem, vt l. ſi cum hominem. de fideiuſ. quia tūc
vt valeant acta, debet agitari nomine hæredis, non defuncti,
19 tene menti. † Aut verba non fuerunt concepta in perſonam
defuncti, ſed fuit ſtipulatus ſibi, vel ſimpliciter, & tunc aut hæ-
reditas non erat adita pro parte hæredis, & tunc acquirit hęre
ditati iacēti. ſupple, & per eā, poſtea cohæredi adeunti, ſiue ſit
bonæfi. vel malæfi. poſtquam inchoata eſt obligatio vtiliter, &
fundata in ipſa hæreditate, quę non eſt malæfidei, vnde non
curatur, quis ſit poſtea hæres. l. ſi quis mācipiis. §. ſi quis impu
bes. in fin. de inſti. & hoc pro parte tangente cohæredem, ſed
quatenus tangit ipſum Stichum, qui eſt hæres pro parte, ne-
20 ceſſario acquiritur ſibi. ¶ † Item procedit iſtud dictum, quādo
habebat hæredem voluntarium, alias non diceretur hæredi
21 tas iacere, & hoc voluit gl. ſuper verbo (hęreditas). † Ex quo
tria collige, primo quòd non dr̄ hęreditas, niſi cū iacet, & cum
eſt adi.

ADDITIO.

a ¶ Non finitur. Quando morte mandantis non finitur mandatum. vide per Rō. conſi. 303. per Soc. conſi. 37.

eſt adita,non dicitur amplius hæreditas,ſimile no.in l. 1. §. veteres.de acquir.poſ.& de acquir.hæred.l. per ſeruum, quod intellige verum,quantum ad fundandas acquiſitiones in ipſa hęditate.cœterum quo ad alia, poteſt dici hæreditas, vt patet in
22 tit.de pe.hæ.vbi petitur hæreditas,poſtquam eſt adita.¶†Nota. etiam ex glo.quòd ſi eſt adita pro parte,non deſinit propterea
a dici hæreditas[a] quo ad aliam partem ſecundum Bart.¶†No.&
23 tertio. ꝙ datio cohæredis voluntarii non tollit exiſtentiam neceſſarii hæredis,nec impedit eius effectum. An autem exiſtentiam ſui, & neceſſarii? dic vt l.apud Iulianum.§. idem Iulianus. ad Treb.l.3.C.de iure del.aut hæreditas erat adita, & tunc aut cohæres erat malæfidei, quia ſciebat iſtum eſſe inſtitutum cū libertate,& ſic non habebat animum poſſidendi tanquam ſeruum,& non valet ſtipulatio,& iſte eſt tertius caſus,intellige ꝑ parte tangente ipſum cohæredem,ſed pro tangente ipſum Stichum bene valet,& acquiritur ſibi,licet ipſe non putaret hoc. Nam & alias hoc contingit,vt hic.no.in glo.magna,quæ incipit[idem in verbo,nec obſtat.]cohæredi vero nō poteſt acquiri,quia liber homo alteri ſtipulando nihil acquirit, niſi ei ſeruiat bona fide, ſed hic illud ceſſat, quia non dicitur poſſidere bona fide,quia non habet animum poſſidendi, vt habetur in tex.qui allegatur,†quia vbi deficit ſubſtantia,deficit etiam ac-
24 cidens,quod eſſe non poteſt ſine ſubiecto.tacit infra, de actio. emp.l.ſi ſeruum.§ ſi modus. ibi dum dicit.non poteſt æſtimari bonitas.de hær.ven.l.quòd ſi nulla.& de fur.l.ſi quis vxori.§.neque verbo.de acq.rer.dom.l.adeo.§.inſulæ.ante fi.de aur.&arg. leg.l.5.in fi.& no.Bal.C.de cond.ob cau.l.1.Sed hic occurrit dubium male declaratum. Quid ergo erit de parte tangente cohæredem, ſi pecunia ſit conſumpta, cui reconciliatur mutuū hoc caſu,an Sticho,cohæredi malæfidei?Doct. dicunt, quòd hic ſunt duæ glo.contrariæ,vna quæ incipit[generaliter] quæ ſentit i fin.quòd cohæredi,alia eſt ſequens gl.poſt prin.ibi,[ſed cui). quæ ſentit contrarium, quòd ſibi licet poſtea ſe remittat
25 ad gloſſ.præce.†Bart.videtur concordare,quòd aut cohæres ratificat,& reconciliatur,& acquiritur ſibi cohæredi, ut in j.gloſ. quæ incipit (generaliter)in fi.aut non ratificat,& tunc acquiritur ipſi Sticho,vt in glo.ſequen.certe ipſe loquitur contra text. & eſt mirandum,quod ita errauit,nam nos quærimus de actione,quæ oritur ex ſtipulatu,quia hic fuit ſtipulatio, & text.vult quòd illa ſit inutilis tāquam a cohærede.Vnde ſiue ratificet, ſiue non, ſiue ſit conſumpta,ſiue non,non poteſt ex illa ſtipulatione acquiri coheredi per rationem,vt ſupra dixi,ſed acquiritur ipſi ſtipulanti,quam tamen tenebitur cedere cohæredi, ne ex re ſua ſit locupletior.ſupra eod.l.ſi me,& Titium & no.in l. j.§.j.vel ſecundo.de ſtipu.ſeruo.ſed ſi ſtipulatio non eſſet interpoſita,& ſic quæreretur de actione, quæ oritur ex numeratione,tunc dic,vt ſupra in § quas vero, quia pro parte tāgente cohæredem,ſi pecunia extat,nulli eſt quæſita actio,ſed poteſt vēdicari, ſi eſt conſumpta, poteſt reconciliari mutuum cohæredi,ſiue ſit bonæfidei, ſiue malæfidei,& acquiritur ſibi perfecte, tamen ſi non ratificat,licet apud ipſum remaneat directa,mutuanti tamen datur vtilis per l.ſi abſentis.C.eo.Sed quando ſtipulatio interuenit non eſt curandum de conſumptione per l. quāuis.C.e.licet gl.hic innuat ꝯriū,ſed habuit reſpectū, ꝙ pōt a cohærede vendicari. Vnde nō videtur ſtipulanti perfecte acqſita,quouſq; per dñm vendicari poteſt,iuxta ea, quæ no.in l. nā,& fur.Si vero cohæres eſſet bonæfidei, iſte eſt quart[9] caſus, tunc acquiritur ſibi etiam ex illa ſtipulatione ratione fictæ poſſeſſionis,licet. n. non poſſideat niſi apprehendat. l.cum hæredes.de acqui. poſ.fingitur tamen poſſidere hoc caſu hunc Stichum,licet homo liber ſit,quātum ad hoc, vt ſibi acquirat,ſicut & ipſa hæreditas,vt habet hic in glo.fi. & iſtud non eſt alibi ſm gloſſellam,aliquādo in alio caſu hoc reperitur ſ. de vſu capio.l.ceptam,& ex his apparet,ꝙ gl.illa magna, quæ incipit, (idem)in ver.(item quid eſt in aliis.) vſque in finem,deberet de libro abradi ſm Doct.q̄a format quæſtionem de eo,quod text. decidit,& determinat ad literam ꝯ text.eo caſu,quo hæreditas iacet,vel quo cohæres eſt bonæfidei,quia tex.vult ꝙ valet ſtipulatio,& acquiritur hereditati,vel coheredi.& gl. vult contra.
26 ¶ †Vltimo Barto. de iſto tex.in fi.facit maximum feſtum alibi in duobus locis,primo in verſic.(quod ſi proponatur)vbi dicit
b probari, ꝙ hæres neceſſarius præſumitur ignorare[b] contenta in teſtō,cum efficiatur hæres abſque eo, ꝙ videat teſtamentū, & idem dicit ipſe in filio, qđ eſt vtile ad mām. l. qui Romæ.§. duo fratres. de verb.obl.& dic,vt ibi plene per eum de iſto paſſu.Certe hodie etiam extraneus heres poteſt effici heres,abſq; eo,ꝙ videat teſtm̄,vt ſ.in nouiſſimo.C.de cadu.tol. vbi non vr̄ fienda iſta differentia,& filius poſito,ꝙ efficiatur heres ipſo iure,tñ propterea beneficium abſtinendi, quod habet a prętore, ęgparatur emancipato,vt l.nam nec emancipatus.de lega.j.& ſic hr̄ pro extraneo, & iſtam rationem tangit do.Raph.& ego alias pp iſtas rōnes ſemper dubitaui de dicto Bar. ſicut & iſte dubitat,an ſit verū,licet aliter non decidat, & mihi videtur, ꝙ
27 non,licet cōiter practicetur.†Item in alio fecit feſtum Bart. de eo,quod hic dicitur in fi. ꝙ inuicem vñr ſeruire bonafide, nā quando ſunt plures mercatores ſocii, ſi exercent negociationem per inſtitorem, quilibet ex contractu inſtitoris obligatur inſolidum, ſed quando per ſemetipſos, quilibet obligatur pro parte,vt l.habebat.§.fi.cum l.ſeq.de inſti.& in l.fi. cum l.ſeq. de
28 exerci.†hoc vltimum dicit ipſe verum,quando exercent per ſe ipſos.& in eodem loco,ſi vero in locis diuerſis,tunc ꝯtū celebrato cum vno,datur actio inſolidum ꝯ quemlibet ex aliis,qa alter alterius inſtitor videtur in ſuo loco,arg. huius text. in fi. vt ipſe nota.in l.ead.de duo.reis.& tetigi in l.ſi tamen plures. in prin.de exerc.

ADDITIONES.

a ¶Hæreditas.Nouiſſimi hic ponit maxime.d.Iaſ.multa,quod hæreditas poſtquā eſt adita,non eſt hæreditas.tu autem vltra eos adde, quod in pulchro caſu conſuluit Bar.Soc.conſi.incip.D.labia aperiat.&c.circa primam quæſtionem eſt aduertendum,quòd illius deciſio dependet &c.prope finem conſi.

b ¶Ignorare.An hæres præſumatur ignorare contenta in teſtamento.vide Alc.cōſ. 4.col.8.ver.plus dicit Dy.in 2.vol.qui alle.Pau.de Caſt.hic.Cur.

LEX XLII.

1 *Qui promiſit in defectum alterius,petitione facta a primo non liberatur,ſed exactione,ſic.*

2 *Promittens in defectum alterius non dicitur fideiuſſor,& quis dicatur fideiuſſor.*

3 *Non debemus talem interpretationem facere, vt quæ facta ſunt ad cautelam,non proficiant.*

4 *In neceſſitatib.non cenſetur quis liberalis.*

5 *Antequam perueniatur ad fideiuſſorem,vel pignorum poſſeſſorem,debet excuti principalis,niſi eſſet notorium eum non eſſe ſoluendo, vel non facile ad conueniendum.*

6 *Exceptio ꝙ non fuit excuſſus principalis,admittitur etiam quando eius bona ſunt confiſcata,& debet excuti fiſcus.*

7 *Exceptio excuſſionis oppoſita,& admiſſa ante lit.cont.quando reddat iudicium poſtea ſecutum nullum.*

8 *Exceptio excommunicationis impedit iudicium ſequens, in quacunq; parte litis opponatur.*

9 *Idem in ſententia banni.*

10 *Si aliquis promiſit in defectum alterius,& creditor eligit vnū,quando tūc poſſit redire ad alium,& quid in fideiuſſore.*

11 *Creditor ſi fecit condemnari vnum ex duob.reis debendi,non tamē facta ſit executione, poterit agere contra alium.*

1 SI ego decem. † Qui promiſit in defectum alterius,in petitione facta a primo nō ſic liberatur,ſed exactione,ſic idem econtra. h.d. ſecūdū vnum intellectum vſque ad §. labeo. Sed ſecundum primam lect.gl.debet dici ſecus,ecōtra. & illa lectu. non eſt vera,
2 in tex.ibi(quanto minus a Titio conſequi poſſim) † eſt notan. ꝙ ille,qui ſic ꝓmittit,nō dr̄ fideiuſſor,nā fideiuſſor dicitur ille, qui ſe obligat pure,& ad idem, quod eſt obligatus principalis, ſed iſte non obligatur,niſi ad aliud, quod a principali exigi nō poterit.Vnde ſi totum exigi poterit in nihilū apparet eſſe obligatus,quod in fideiuſſore non eſt. Dicitur ergo iſte ex promiſſor,& eo.modo tenetur ille, qui promiſit indemnitatem,cenſetur enim ſe obligaſſe per hęc verba ſolum ad id, quod a principali non poterit exigi,ut C.de conue.fiſ.de.l.j.lib.x. & ibi per. glo.& Bar.C.de ſen.quę ſine cert.quan.l.2.& de cond.ob cau.l ſi pecuniam.in fi.princ.& vide omnino, quę no.Bart.in l.pater
3 dotem,de dote pręleg.¶†Item in tex. bi,(alioquin,)forma hic caſum.Nam ſi non poſſum agere contra Seium,poſtquā egiſſem contra Titium,ſequeretur,ꝙ nunquam agere poſſem,qa contra Seium agere non poſſum, niſi primo excutiam Titiū. ut l.decem.in fi.de verbo.obl.& ſic nec ante, quia non excuſſi, nec poſt,quia Titium elegi,& ſic cautela mea,quę fuit in ſtipulatione a Seio, nihil proficeret mihi, quod eſſe non debet. & ſic no.ꝙ non debemus talem interpretationem facere, vt quæ facta ſunt ad cautelam non proficiant;facit l.cauſam.§.puellā. de manumiſ.in tex.ibi, [ſed ſi, cum] in iſto verſic.pone caſum clarius q̄ gl. ſecundum Mar. Cy. & Dy. ꝙ cum Titius eſſet ſoluēdo in quinque, omiſſo Titio egi ꝯ Seium ad alia quinque, & exegi,ſi poſtea Titius efficitur ſoluendo in quinq;, & ego nunc volo agere cū eo, tanto minus potero agere,& ꝯſeq q̄tū exegi a Seio.ſicut.n.quatenus exegi a Titio non poſſū petere a Seio,ita eō,& ſic dēt exponi,dū dicit(cū Seio egero,) ſupple,& exegero.Sed ſm primā lc.gl.dēt intelligi egero, ſupple,& non exegero, nā non ꝑpea poſſū illa quinq; exigere a Titio quę a Seio petii,lʒ Titius effectus ſit ſoluendo, qa videor Titio feciſſe pactum de non petendo, quatenus peto a Seio, & iſte caſus ponit in litera ſm primam lect.Idem econuerſo,ſi Titius perderet illa quinque,in quibus erat ſoluendo, nō poſſum illa petere a Seio,quia conueniendo Seium in quinque videor ſibi feciſſe pactum de non conueniendo ipſum in plus, & iſte caſus non ponitur in iſta litera,ſed per ſimilitudinem probatur,&ſic videor feciſſe duo pacta, vnum vni, alterum alteri,ſecundum iſtos, quę lec. per omnes reprobatur, quia hoc pactum eſſet
4 gratuitum, & conſtat, † quod in neceſſitatibus non cenſetur

ſetur quis liberalis,vt l.rem legatam.de adimen.leg. Sed ſi Ti
tius non erat ſoluendo, niſi in quinq;, neceſſitas cogebat me
ad agendũ ꝯ Seiũ in aliis quinq;, ergo non videbar gratuitũ
pactũ facere alicui ipſorũ. Ponit ergo gl.ſecundam lect. quã
Doc. tenent, & eſt vera in ſe, ſed tu tene illã,q̃ dedi,q̃ clarior
eſt,& in hoc differt a lec.glo.quia in illa, totum quod petij a
Seio,exegi, vñ illud a Titio exigere non poſſum. Sed ſm lect.
vltimã gl.non totũ, ſed partem. Vñ illud exigere nõ poſſum,
ſed partem,quã non exegi, & ſic vtrunq; verũ eſt. Secundum
vero primam lec. gl.nihil exegi a Seio, qđ petij ab ipſo,& ni-
5 hilominus a Titio exigere non poſſum, qđ eſt falſum. †Sed
nunc eſt dubiũ,quõ poſſum omiſſo Titio,qui erat ſoluendo
in quinq;,ꝯ Titiũ agere ad alia quinq;?na vr̃ contra dictam l.
decem.in fi.de ver.obl. gl.dicit, ꝙ erat notoriũ ipſum non eſ-
ſe ſoluendo in plus,& iſta gl.dicit,ꝙ erat notoriũ ipſum non
eſſe ſoluendo in plus,& iſta gl.ſp allegat̃, ꝙ cum hodie ante-
quã perueniatur ad fideiuſſorem,vel pignorum poſſeſſorem
ſit neceſſe excutere principalem, vt in auth.præſente.C.de fi-
deiuſſo.tñ ſi principalis eſt notorie non ſoluendo,põt agi ex-
cuſſione non facta,& ſi opponatur exceptio,competit repli-
catio.Ideo dicit Bar.ſe conſuluiſſe,ſi principalis erat vnus ty-
rannus, vel magnus dñs, ita ꝙ notorium erat ipſum de facili
conueniri non poſſe,vel erat condemnatus de crimine,& bo
a na eius confiſcata,non admittatur exceptio excuſſionis[a] non
6 factæ,quia notoriè eſt non ſoluendo. †Ego habui hoc anno
iſtum caſum de facto,& conſului,ꝙ qñ bona ſunt cõfiſcata,
benè admittitur, quia debet fiſcus excuti, in quem tranſierũt
bona cum onere debitorũ,vt l.tutoris.C.ad legem Iuliam de
vi pub. & fiſcus ſp eſt ſoluendo, & idoneus.ĩ.de fund.dot.l.2.
in fi.& nunc reperio.D.Raph.idem tenentem hoc dictum, er
go Bar.põt ſaluari, ſi opponeretur exceptio, ꝙ nõ fuit excuſ-
ſus principalis condemnatus, iſta.n.non admittit̃,quia noto-
riè eſt non ſoluendo, ſed illa, ꝙ non eſt excuſſus fiſcus,bene
admittitur,& ita dixi in illo conſilio, & erat cauſa multũ ar-
7 dua, in qua ẽt dubitabat̃,†an exceptio excuſſionis oppoſita,
& non admiſſa, añ litẽ conteſt. reddat iudiciũ poſtea ſecutũ
nullũ:qđ dubiũ per Doct. malè declaratur. Ego dixi, ꝙ ſi iu-
dex admittere cõtempſit, vt quia noluit recipere,vel recepit,
& nulla replicatione facta ad vlteriora proceſſit, non valeat
proceſſus tanq̃ factus in contemptum legis, arg.ſ.de fer.l.j.§.j.
neq;.n. prætoris factũ &c. Si vero oppoſita fuit replicatio, &
iudex adhibita cauſæ cognitione ad vlteriora proceſſit ea nõ
obſtante,tunc valeat,quia non vr̃ in contemptũ legis feciſſe,
ſed eam repuliſſe cã cognita. Nam non ſemper talis exceptio
eſt admittenda,vt patet ex his,quæ ſ.dixi. & ſic ipſe vr̃ proceſ-
ſiſſe, quia eſt caſus, in quo de iure admittenda non eſt, & ta-
citè pronunciaſſe vr̃ ad vlteriora procedendo, vt in c. ex par-
te.de app.iuncta.l.ſin autem. § fi.de neg.geſt. & l.qđ in die.§.ſi
rõnem.de compenſa.& ad hoc adduxit dictũ Ioan.Andr.qui
in ſimili vr̃ determinare, qñ opponitur exceptio rei iudic.ad
impediendum proceſſum,& non fuit admiſſa,vt in c.ad mo-
naſterũ.de re iudic. quod etiam vr̃ eſſe de mente Ang.in d.l.
decem.vbi dicit,ꝙ actor debet replicare,ſi vult iudicium red-
di nullum,& dicere, ꝙ non intereſt illius illam exceptionem
obiicere,per glo.quæ eſt in l.niſi.ſupra de pac.ſi vero non fuit
oppoſita ante lit. conteſt. non redditur conteſtatio nulla, qa
peruerſio vnius actus ad alium,non reddit actum nullum,ut
l.j.C.de app.& l.mancipium.& l.in cõi diu.ĩ.de cui.& ita loq-
tur,qđ hic infi.no.Bar.dum dicit, ꝙ hoc põt intelligi,qñ non
fuit oppoſita exceptio,& quod idẽ Marti. no. in l. in cõi diui-
dun.in fi. ¶Sed eſt dubium, licet non reddatur conteſtatio iã
facta nulla,vtrum ſaltem impediet proceſſum ad vlteriora,
niſi fiat excuſſio. Bal.in d.l.2. C.cõi diu. vr̃ ſentire,ꝙ ſic,& ita
intelligit dictum Bart.ꝙ niſi probet principalem non eſſe ſol
uendo, non poſſit obtinere, quia non eſt aperta via agendi.
Tu dic melius, ꝙ in terminis huius legis, quia agitur contra
non obligatum ante factam excuſſionem, põt procedere di-
ctum Bal.& illud tenet hic domi. Raph.licet Bal.non alleget.
8 †Sed ſi agitur contra obligatũ, tunc poſtq̃ paſſus eſt litem cõ
teſtari, videtur renũciaſſe exceptioni dilatoriæ, quatenus iſta
exceptio differt iudicium, & ſic in toto iudicio non poterit
excipi,quominus ꝓcedatur ad ſcđm, ſi declararet ipſum debi
torem,& condemnetur.argu.in l.Pomp.§.j.de procur.& l.qđ
bona.§.ſi alieno.de dam. inf.cum ibi no.ſolum.n.hoc reperi-
mus in ſñia excõicationis, quæ impedit iudicium ſequens in
9 quacunque parte litis opponatur, vt in c.j.de excep. lib.6.†&
idem in ſimili ſñia banni.vt no.Bar.in l.eleganter.§.ſi.poſt.de
cond.inde. Aliæ vero dilatoriæ,vt impediant iudicium,debẽt
opponi ante litem conteſt.aliàs perderent vim dilatoriarum,
licet retineant vim peremptoriarũ, vt in dicto.§.ſi poſt. Si ve-
ro confitentur debitum, non expediret vlterius proſequi,qa
pro condemnato habetur, vt in l.ſi reus paratus.de proc. Sed
nunc eſt dubiũ, an facta condemnatione poterit opponi in
executione, puto ꝙ ſic, quia non impugnat ſñiam per l.Ne-
10 ſennius.§.fi.de re iud. & l.ex diuerſo. in fi.ſolu.matr. ¶†Quæ-
ro ponamus, ꝙ tpe quo inceptum eſt iudiciũ cum Seio ex-
promiſſore, Titius primus debitor erat non ſoluendo, & ſic
bñ fuit cęptũ, ſed ipſo pẽdente effectus eſt ſoluendo, vult ex-
promiſſor, ꝙ creditor dimittat eum, & vadat ad Titium, an
cogatur hoc facere? Cy.mouet iſtam qõnem in auth.pñte.C.
de fideiuſ.ſed hic vr̃ probari, ꝙ nondũ dicit eo tpe ex quo iu-
dicium inter me, & Seium acceptum eſt, & ſic vr̃ velle,ꝙ in-
ſpiciatur initiũ iudicij, & ſi tunc eſt bene cęptum,ex ſuperue-
nienti caſu nõ debet variari. tene mẽti.facit l.pe.§.j.ĩ.de inſti.
in rõne ſui, dicit uarietati ſtet̃ cum cõcordantiis ibi allegatis.
¶Item q̃ritur quid econuerſo, ſi aliqñ Titius fuit ſoluendo,
nũc uero cum iudiciũ inchoat̃ ꝯ Seium, non eſt ſoluẽdo? vr̃
idẽ,ut Seius nõ poſſit obiicere, ꝙ aliqñ Titius fuerit ſoluẽdo,
& ꝙ actor ſibi imputet quare non conuenit. arg.huius legis,
tu dic in hoc,vt hr̃.ĩ.de fideiuſ.l.ſi fideiuſſores.ĩ.in tex.& gl.&
ibi eſt caſus de hoc,ꝙ immo eſſet imputandũ, ſi fuiſſet negli-
gens,nõ ſic in ſimplici fideiuſſore,qui nõ põt imputare credi
tori,ꝙ non cõuenit principalem tẽpore, quo erat ſoluendo,
quinimmo ſi fuiſſet illi proteſtatus, vel denunciaſſet,ꝙ prin-
cipalem conueniret, vt vr̃ tex. in l.ſi fideiuſſor.§.creditori.eo.
tit.de fideiuſ.dic,vt ibi,quia iſte de quo hic non eſt obligatus,
niſi in defectum principalis, ſecus in fideiuſſore. Vel dic,ꝙ il-
la l.fideiuſſor.loquitur de iure veteri,quo non habebat bene-
ficium excuſſionis, hodie videtur ſecus, cum ſit eadem rõ,qa
non vr̃ obligatus,niſi in ſubſidium ꝓꝑ exceptionem,licet me
11 ro iure obligatus ſit. & hoc placet. †¶Vltimo quæritur,quid
ſi ſunt duo rei debendi, & creditor elegit vnum, & fecit eum
condemnari, non tamen facta eſt executio, an poſſit agere ꝯ
alium? & videtur,ꝙ non. quia hic erat in ſua electione quem
vellet conuenire eligendo,ergo vnum videtur ſibi præiudica-
re contra alium, Nõ ſic in caſu huius legis,vbi neceſſe habuit
conuenire primo Titium. Breuiter in contrarium eſt ueritas,
quia eſt caſus in l.fi.C.de fideiuſ. ꝙ eligendo vnum ex plurib.
obligatis,nõ præiudicat, quo minus ad aliũ recurrere poſſit,
ſi primo non exegit.tene mẽti illam l. qa notab.nõ ſunt alia.

ADDITIO.

a Excuſsionis. Vltra ea, quæ poſui hic in apoſtillis. Adde plenè no.in materia ex
cuſsionis.Sign. de Medio.conſi.57.

---

1 *Imperſonalitas circa verbum executiuum obligationis non vitiat ſtipula-
tione, et tũc reũ locupletem dando liberatur debitor,& quando vitiet.*
2 *Si promitto dare,intelligitur per me,ſi vero promitto dari,tunc ſolum fa-
ctum meum eſt in obligatione quo curem.*
3 *Promittens decem,nec vltra dixit dare, vel dari,ſubintelligitur dare.*
4 *Promiſsio facti alicui incertæ perſonæ ualet, & ſubintelligitur verbum da
re,vel curare.*
5 *Quando ex tenore libelli apparet, quòd quis petit aliud quàm quod ſibi
debetur,non cogetur reus ſubire iudicium,nec reſpondere libello.*

1 **§. Labeo ait.** ¶†Imperſonalitas circa verbum exe
cutiuũ obligationis non vitiat ſtipu-
lationẽ,& tunc reum locupletẽ dando liberatur debitor.h.d.
¶In tex. ibi (dari) & ſic imperſonaliter,quia non a ſe, vel ab
alio,& iſta imperſonalitas ſi eſt circa verbum executiuũ.non
vitiat ſtipulationem, ſecus ſi eſſet circa verbum inductiuum
obligationis,ſeu promiſſum,vt ſi diceret promittuntur,nam
a non valet ſtipulatio, ut in auth.ſi qñ.[a] de conſt.pecu.ſed hic
dixit,promitto tibi dari,ſeu ꝙ dabuntur decem,& ſic fuit per
ſonalis in verbo promiſſiuo, & hoc ex parte promiſſoris,ſed
ex parte ſtipulatoris ẽt ſi ſit in verbo promiſſiuo, non vitiat,
vt promittis dare.ro. licet.n. non dicat mihi,tñ ſubintelligit̃,
2 vt l.ſtipulatio iſta.§.ſi quis ita.de ver.ob.†Si vero dico ꝓmitto
dare per infinitiuum actiui, non eſſet imperſonalitas, nec in
promiſſio.nec in executio. & ſine dubio vleret,quia intelligit̃
per me,& tunc non liberaretur dando reum locupletem,qa
decem ſunt in obligatione. Sed quando per infinitiuum paſſi
ui videor promiſiſſe curare,ꝙ debetur,vnde decẽ non ſunt in
obligatione,ſed ſolum factum meum, quo curem, & dando
reum locupletem ſatis curo,& hoc uoluit glo. magna hic.in
3 prin. Item dixi,promitto decem,nec dixi dare,uel dari ſub in-
telligitur dare, & ſic idem dicitur in proximo præcedenti,ut
l.promiſſor.in fi.ĩ.de conſti.pecu.& hoc vult eadem gl.in fin.
Idem ſi dixiſſem promitto facere, quòd habebit decem,nam
hoc verbum, plus, importat ut uidear promiſiſſe per meip-
ſum dare,& hoc probatur in l. ſi hæres. de leg.j.allegata in gl.
pro,& contra.¶Sed opp. ꝙ iſta promiſſio promitto tibi dari,
uel quòd dabuntur decem,non ualeat,qa licet nõ uitietur ra
tione imperſonalitatis, tñ uitiatur ex alio, quia uideor ꝓmit-
tere factũ alienũ. Aut.n.intelligimus,ꝙ uidear promiſiſſe da-

re per

ADDITIO.

a Si quando. Et ibidem vide per Bal.& in hunc ipſum locum, & Fran.de Are.vide
omnino per Alex.& in l.ſtipulatio.§.ſicut.& §.ſi quis ita.ff.de ver.obl. & l.quot.
& l.illa.§.j.eo.titu. de verb.obl. Et adde quod ſecus eſt in legatis. Nam onus im-
perſonaliter iniunctum, hæredi iniunctum intelligitur, vt in locis ſupra alleg.

per me,& falſum eſt, quia non liberarer dãdo reũ locuple-
tem per dictã l.promiſſor.in fin. quia aliud pro alio &c.cuius
ꝯrium hic dr̃.Aut dicimus, ꝙ intelligimus dare per alium, &
tũc nõ deberet valere,qa ſi ꝓmitterẽ Titiũ daturũ, vel ꝙ Ti-
tius tibi dabit, nõ valet ſtip̃lo ꝑ l. inter ſtipulantẽ. in princ.de
ver.obli.& Inſt.de inuti.ſtipula.§.ſi quis alium. Timore huius
glo.ſuper verſ. (dari) facit vim in ver.(curari.) quod dicit eſſe
in tex,quod verbũ ſi nõ eſſet appoſitum in iſta promiſſione,
non valeret,vt in ll.contrariis, ſed qñ eſt appoſitum,bene va-
leret.vt l.ſtip̃lo.in prin.de ver.obl.quia promittit de facto ſuo.
Item dicit gl.ꝙ & ſi in tex.non hr̃,debeat ſubaudiri. Bar.autẽ
nõ vr̃ in hoc facere vim, nec perpendit de iſto contrario,ſed
ſolũ dicit ſufficere, ꝙ iſta imperſonalitas non eſt in verbo in
ductiuo oblõnis, ſed executiuo. Do.Raph. reprehendit Bart.
4 per plures rõnes.& adhæret gl. Ego dico ſic ſuſtinendo†Bart.
interdum quis promittit de facto alieno certæ, & determina-
tæ ꝑſonæ,& nõ valet promiſſio, niſi apponatur verbum face
re,vel curare, & ita loquuntur leges allegatæ in gl. Interdum
de incerta ꝑſona, vt promitto dari, vel ꝙ dabunt decẽ, & tũc
valet, quia ſꝑ ſubintelligitur verbum curare, & ita intelligo
iſtã gl.& tunc remanet iſte §.notabilis, & ſingularis,ſm intel-
5 lectũ Bar.¶†Vltimo no.hic,ꝙ qñ ex tenore libelli apparet,ꝙ
quis petit aliud, q̃ quod ſibi debetur, non cogetur reus ſubire
iudicium,nec rñdere libello,vt hic in fi.patet. nam debet hoc
intelligi,ꝙ iſte in ſuo libello narrauit,quãr talis promiſit ſibi
dari.x.ponendo verba inſtĩ, prout fieri conſueuit,& petebat
ipſum condẽnari ad dãdũ x. Certe ex tenore verborum appa
ret,ꝙ reus nõ teneret̃ dare x. ſed ſolũ curare,ꝙ ille habeat,iõ
ſi offert reũ locupletẽ, dẽt abſolui ab inſtãtia iudicij,& ita in
telligas iſtum text. Sed ſi narraret tãr qđ ſi eſſet verũ,dare te-
neret̃,licet verũ nõ eſſet,cogeret̃ rñdere libello,& procederet
iudicium, ſed non obtineret, quia debet inſpici,id quod nar-
rat̃ in libello,ſi verũ eſt,prout narratur. vt in l.cũ q̃dã puella.
in fi.& ibi no.de iuriſ.omn. iudi. & l.j.in princ.ſ.de dolo.& ſi
quadr.pau.feciſ.dica.l.j.ĩ prin.in gloſſella,q̃ dicit,& verum ſit.

1 *Quando vnus ex litigatoribus defert alteri iuramentum, per quod lis deciditur,dicitur credere,vel confidere de aduerſario,quia facit eum iudicem,& teſtem in cauſa.*
2 *Iuramenti deciſiui litis tres ſunt ſpecies.*
3 *Iuramentum litis deciſiuum defertur ſuper eo, quod fuit de pręterito,vel de præſenti.*
4 *Iuramentum de iure canonico in quibus caſibus non teneat.*
5 *Iuramentum teſtis eſt de veritate,& interdum de credulitate.*

De iureiurando. Rub.

1 ¶†Quia qñ vnus ex litigatorib. defert alteri iur̃m, per quod
lis decidit̃, dr̃ credere,,vel confidere de aduerſario, quia facit
eũ iudicẽ,& teſtẽ in cã.vt C.de fideiuſ.l.fi.merito poſt titulum
præcedentem, qui ſub titulo, ſeu rubrica gñali,de rebus cre-
ditis,fuit præmiſſus: ꝑꝑ frequentiã contractus congrue ſubii-
citur iſte titulus,ante oẽs alios, ꝑꝑ experientiã fidei,& credu-
2 litatis, † & tractatur hic de iur̃o deciſiuo litis; cuius tres ſunt
ſpẽs,de quibus rubrica facit mentionem, & dr̃ de veritate,&
hoc eſt,quod voluit.l.quoties.ĩ.eo. dum dicit ꝑꝑ rem,& veri-
3 tatem,ſecundũ Gul.& defertur ſuper eo,†quod fuit de præte-
rito,vel eſt de præſenti,& in hoc differt a titulo de iureiur.qui
eſt in decretalib. quia ille tractat de iur̃o de futuro,vt ſi quis
iurat aliquid ſe facturũ, de quo in iſto titu.non fit mẽtio,niſi
in vno loco, vt ĩ.eo.l.ſi duo. in fi.nec in C.eo.tit.ſed de ipſo fit
mentio in aliis partibus iuris,qñ ponitur ad confirmationem
alicuius cõtractus validi.ſi.n.eſſet inualidus, ſeu inualidãdus,
tunc defertur,vt validet,vel obliget, veluti ſi qñ eſt inualidus
ex priuilegio minoris ætatis,vt l.j.C.ſi aduer.ven.& in auth.ſa
4 cramenta,ibi poſita.†Sed de iure cano. validatur quacunque
rõne ſit inualidus, dummõ poſſit ſaluari, ſine interitu ſalutis
æternæ.vt in c.cũ contingat.extra eo.titu. & per totũ.niſi ſit ꝯ
bonos mores, ut in cap. non eſt obligatoriũ.de reg. iu.libr.6.
vel contra vtilitatem publicam principaliter, vt in eo. cap.ſi
diligenti. de foro comp. vel niſi fuerit dolo, vel metu præſti-
tum,ſeu tendat in præiudicium alterius, vt in c.2.de pact.li.6.
quod plene proſequere. vt no.Barto.in l. ſi quis pro eo.ĩ.de fi-
deiuſ. vbi ponit pulchrum tractatum, hoc ſolum tradidit ad
iſtum finem.ſ.ad oſtendendum, qualiter iur̃m hodie de iure
canonico ſit ſeruandum,poſito,ꝙ poſſit ſeruari ſine interitu
ſalutis æternæ, quia non ſemper propterea eſt ſeruandum. &
iſtud facit te intelligere iſtum tractatum valde utilem, ad quẽ
5 ſemper recurrimus. ¶†Et no. hic in gl.rubricæ,ꝙ iuramentũ
teſtis eſt de veritate, & ſic ſi iuraret de credulitate, non ſtaret̃
a dicto eius.[a] Sed certe text. iuris canonici dicunt, ꝙ interdum
interrogatur de credulitate, ut in capitulo cum dilecta.de ac-
cuſ.& glo.in l.2.§.Item Labeo.de aqua plu.arcen.quæ incipit
[ſic igitur.]de hoc uide in Spec.de teſte.§.j.verſi. item ꝙ depo
nunt de credulitate.in 12.col.circa fin.

ADDITIO.

a Dictio eius Do. Iaſo. more ſuo ſolito, hic multa dicit ſuper hoc, ei adde quod Abb.in c.cum cauſam.de teſt.referens. Goffr. dicit, quod teſtis interrogatur de credulitate, & fama,& auditur ad præſump.non ad probationem.& h.d.no.& ſequitur Bar.Soc.conſi.inc,dominus labia mea &c.in cauſa contra filios.

LEX PRIMA.

1 *Iuramentum fuit inuentum ad lites expediendas.*
2 *Exceptio iuriſiurandi eſt exceptio litis finitæ, & poteſt opponi ad impediendum litis conteſtationem.*
3 *Iuramento ſolo expediuntur lites, quando defertur iuramentum voluntarium extra iudicium lite non inchoata, ſed in neceſſario iuramento debet ſequi ſequentia iudicis.*
4 *Iuramentum neceſſarium eſt triplex, quia interdum defertur in defectum probationis,vel ad probationem ſupplendam.*
5 *Interdum ad innocentiam purgandam, & dicitur iuramentum purgationis,ſeu conſcientiæ.*
6 *Interdum defertur non in defectum probationis ad ſupplendam, ſed ad eam de nouo fiendam, licet nulla alia indicia ſint, & dicitur iuramentum in litem.*

1 MAximum. ¶†Iuramẽtum,de quo tracta
tur in hoc titulo, fuit inuentũ
ad lites expediẽdas, & interdũ ſolo iur̃o expediũ
tur,interdũ mediãte iudicis ſnĩa,unà cũ iur̃o.h.d.
2 in effectu. †Ex primo dicto patet, ꝙ exceptio iuriſiurandi eſt
exceptio litis finitæ,ſicut exceptio tranſactionis,vel rei iudica
a tæ, iõ põt opponi ad impediẽdũ litis cõteſtationẽ,[a] qđ dic,vt
3 ĩ.e.l.nã.& poſtea.in prin. ¶†Quantũ verò ad ſcđm, dic,ꝙ ſo-
lo iur̃o expediunt̃, qñ defert̃ iur̃m volũtarium extra iudiciũ
lite non inchoata, ſed mediãte ſnĩa iudicis una cum iur̃o, qñ
defertur iudiciale, vel a iudice ſolo in defectum probationis,
qđ eſt neceſſarium, nam poſt iur̃m ſequit̃ ſnĩa,qđ dic,ut ĩ.e.
4 l.nam & poſtea.§.fi. ¶†Vltimo ſcias, ꝙ iur̃m neceſſarium eſt
triplex, nam interdũ defertur in defectũ probationis, uel ad
probationem ſupplendam, de quo infra eo.l.admonendi, &
5 C.eo.l.in bonæfidei.†Quoddam in defectum probationis nõ
ad ipſam ſupplendam, ſed ad innocentiam purgandã, & hoc
dicitur purgationis,ſeu conſcientiæ, de quo habetur in l.præ-
ſenti.§.ſicubi.C.de his qui ad eccle. confu. & de pœn.iud.qui
6 ma.iud.auth. nouo iure. & de fal.l.ubi. † Quoddam eſt,quod
defertur non in defectum probationis ad eam ſupplendam,
ſed ad eam de nouo fiendam, licet nulla alia indicia ſint, &
hoc eſt iuramentum in litem, de quo infra titu. proxi. quod
interdum eſt ſuper actione,ut in arbitriis ratione doli aduer-
ſarij,ut in l.actionibus.infra tit.primo.& l.ſequenti. C.uñ ui.

ADDITIO.

a Litis conte. Item ad impediendum compromiſſum ſecundum mod.in l.fratris. C.de tranſ.& Rom.in rub.de arb.in 18.col.

LEX II.

1 *Tranſactio poteſt ſummi,vt genus,& tunc dicitur receſſum a lite,& comprehendit etiam ſententiam,& iuſiurandum.*
1 *Trãſactio,vt ſpecies fit de re dubia,et lite incerta,aliquo dato,vel retẽto.*
3 *Tranſactio in ſpecie ſumpta dicitur contractus innominatus.*
4 *Quilibet contractus vltro citroq; obligatorius large põt dici permutatio.*
5 *Iuramentum litis deciſiuum maiorem habet authoritatem, quã res iudicata,& quare.*
6 *Contractus qui ſolo conſenſu contrahuntur,dicuntur maioris authoritatis, quã illi,in quib.requiritur conſenſus, & etiã alia,puta,res, vel verba.*
7 *Sententia,tranſactio, & iuramentum ſe habent,vt excedentia.& exceſſa.*

1 IVſiurandum. ¶†Ex primo dicto hui⁹
l.iuncta gloſ. magna. in
princ.quæ dicit, ꝙ tranſactio poteſt ſummi,ut ge-
nus,& dicitur iſtud,receſſus a lite,& ſic comprehẽ
hendit omnem actum, per quem a lite receditur, etiam ſen-
2 tentiam,& iuſiurãdum,& poteſt ſumi,ut ſpecies,†ut illa,quę
fit de re dubia, & lite incerta aliquo dato, uel retento, & de
iſto loquitur titulus de tranſactionibus.ff. eo.ſed de prima lo-
quitur iſte titulus.Patet ſecundum Bar.†ꝙ tranſactio in ſpe-
cie ſumpta,dicitur contractus innominatus,quia non habet
ſpeciale nomen,ſed retinet ſibi nomen generis, ſicut & per-
mutatio in ſpecie ſumpta, quæ eſt, cum permutatur ſpecies
cum ſpecie,de qua loquitur titulus, de rerum permutatione
nam ideo dicitur contractus innominatus, quia non habet
4 ſpeciale nomen, ſed retinet ſibi nomen generis, †cum quili-
bet contractus ultro citroque obligatorius large poſſit dici
permutatio,ut emptio, uel uenditio, quia permutatur res cũ
pecunia, & iſtam doctrinam tradit glo. C.de rer.permu.ſuper
5 rubrica.†ſm uero dictum huius l.dum dicit,ꝙ habet maiorẽ
authoritatem,quam res iudicata glo.in fi.aſſignat rationem,
quæ non eſt bona,ſecundum Gul.de Cug.quia non procedit,
niſi in iuramento iudiciali, in quo interuenit authoritas iu-
dicis,& uoluntas partis,non autem in uoluntario,in quo au-
thoritas iudicis non interuenit,nec in neceſſario,in quo non
interuenit uoluntas partis, & tunc tex. hic generaliter loqui-
tur, & ſic comprehendit omnes ſpecies iuramenti deci-
ſiui.

a ſini.[a] Dic ergo, ꝙ eſt maioris authoritatis, quia facilius expe-
ditur per iuramentum. [cum multa ſolennitas non ſit neceſ-
ſaria] ꝗ per ſententiam, in qua ſententia multa ſunt neceſſa-
6 ria, vt C. de ſenten. prolat. †& contractus, qui ſolo conſenſu
contrahuntur, dicuntur maioris authoritatis, ꝗ illi, in quib.
requiritur conſenſus, & ẽt aliud, puta res, vel verba, vt l. iuriſ
7 gentium. ſ. de pac. ¶† Vltimo no. gl. magnã. ex qua not. ꝙ iſta
tria remedia, ſ. ſnia, tranſactio, & iuſm ſe habent, vt exceden-
tia, & excedentia, vt in ſimili no. glo. ſ. tit. j. l. certi condictio. iſta tñ
gl. indigeret ſuppletione in multis, ſed in legibus particulari-
bus, de quibus mentionem facit, patent ſuppletiones.

ADDITIO.

a Deciſiui. Inquantum do. Iaſ. hic ponit, an inſtrumentum vigore iuramenti habeat executionem paratam. & in quarta lim tatione dicit debere intelligi de iuramento deciſiuo adde quod idem tenet Soci. conſil. inci. D. labia mea aperiat, viſis & conſideratis.

LEX III.

1 *Iuramento præſtito aduerſario deferente ſtandum eſt, quo ad ipſos litigantes, non quo ad extraneos.*
2 *Verba legis, vel ſtatuti non fruſtra iudicantur appoſita.*
3 *Iuramentum calumniæ excuſat a præſumpta calumnia, & an ab expenſis litis.*
4 *Iuramentum vnius non facit præiudicium alteri, qui in illo non conſenſit.*
5 *Factum matris non poteſt nocere filiis, in his, quæ ſunt magni præiudicii, nec prodeſſe in præiudicium alterius.*
6 *Mater iurando ſe eſſe prægnantem, ex tali iuramento mittitur in poſſeſſionẽ bonorum illius, licèt ex alio eſſet prægnans, & ad quid proſit hæc miſſio.*
7 *Filius conſtituitur in quaſi poſſeſſione filiationis ex facto parentum, nec tamen fit præiudicium veritati, quominus poſſit probari contrarium.*
8 *Iuramentum deciſorium, an poſſit deferri in criminali?*
9 *Contra iuramentum deciſorium voluntariè præſtitum non admittitur probatio.*
10 *Accuſatus deferens iuramentum accuſatori, ſi iuret, præiudicat ſibi in pecuniaria, non in corporali pœna.*
11 *Iuramentum, an poſſit deferri in cauſa matrimoniali?*
12 *An poſſit deferri in cauſa monachationis?*

1 Ait prætor. ¶† Iuro præſtito aduerſario deferente ſtandũ eſt quo ad ipſos
litigantes, non quo ad extraneos. h. d. Bart. vſque
quaſi ad fi. l. vſque ad verſ. [iurari] & ponit hic par
tem verborũ edicti, qđ loquebatur, qñ actor defert reo, & reus
iurauit ſe non teneri, nam dicebat edictũ, qđ nec in reũ, neq;
in ſucceſſores eius dabit amplius actio actori, vt patet hic iũ
cta l. ait p̃tor. in prin. ĩ. eo. & hic exponit vnã particulã verbo-
2 rũ, ibi alterã. ¶† No. primo in ver. [non fruſtra.] ꝙ verba legis
nõ fruſtra iudicant̃ appoſita, quod eſt notandũ ad interpreta
tionem ſtatutorũ, vt nũquam debeamus interpretari taliter,
a ꝙ aliquod uerbum fuerit fruſtratorie[a] poſitum, ꝑ hoc quod
hr̃ in l. j. quod metus cau. tex. & in gl. & vide qđ per hoc nota
in addi. Specu. in titu. de ſen. §. qualiter. in addi. q̃ incipit, [vt lit.
cont.] Item no. ibi, [alioquin facilius.] ꝙ nõ debet eſſe in po-
teſtate debitoris ſe ab obl'one eximere, ſicr nec in p̃tãte alicu-
ius aliquod p̃iudiciũ alteri facere. facit l. ne in p̃tãte. ſ. de arb.
3 & de iudiciis. l. 2. §. ſed ſi agant. in fin. ¶† Item no. in §. vñ Mar-
cellus. circa medium. ꝙ iuſm calumniæ excuſat a p̃ſcripta ca
lumnia, facit c. 2. de iura. calum. Sed an ab expenſis litis? dic, vt
in l. q inſolidũ. de leg. 2. & in Auth. de iud. §. oportet. & ĩ auth.
4 gñaliter. C. de epiſ. & cle. ¶† No. ẽt ꝙ iuſm vnius nõ facit p̃iu-
diciũ alteri, qui in illo nõ cõſenſit, vt hic, & idẽ eſt de iure ca-
5 nonico, vt in c. 2. de pactis. li. 6. ¶† Vltimo no. ꝙ factum mr̃is
non põt nocere filiis, in his, q̃ ſunt magni p̃iudicij, nec ꝓdeſſe
in p̃iudicium alterius ſed bñ in his, q̃ ſunt modici præiudicij,
6 ſicut hic patet. † quia iurando ſe eſſe p̃gnantem ex tali. mittit̃
in poſſeſſione bonorũ illius, ac ſi ita eſſet, poſito, ꝙ non ex il-
lo, ſed ex alio ſit prægnãs, quia hæc miſſio ꝓdeſt quãtũ ad ali-
menta, nõ aũt quominus poſſit ꝓbari, ꝙ nõ ſit ex illo, vt hic
7 patet, conſtituit̃ † ẽt filius in quaſi poſſeſſione filiationis ex fa-
cto parentũ, qđ dic, vt l. non nudis & l. nõ epiſtolis. C. de ꝓba.
non tñ fit præiudicium veritati, quominus poſſit ꝓbari ɔ̃riũ,
8 vt ĩ. de probationib. l. fi. ¶† Vltimo gl. hic format tres quæſtio
b nes. de prima q̃one, an in criminali[b] poſſit deferri iuſm deci-
ſorium tractat Bar. in l. maritus. ĩ. de q̃o. & canoniſtæ in c. fin.
eo. ti. Br̃ dic, ꝙ ſi de crimine agit̃ ciuiliter ad pœnam applicã-
dam parti, ſine dubio põt deferri, vt hic in verſ. quacunq; ibi
dũ dicit [ſiue pœnali actione,] quia cã eſt priuata. Si vero cri-
minaliter ad pœnam publicam perſonalem, vel pecuniariã
applicãdam fiſco, cã non eſt priuata, & ſic non poteſt reipu.
fieri præiudicium per priuatos, vt ſ. de pac. l. ſi vnus. §. item ne
experiar. & §. ſi paciſcar. & propterea dixerunt quidã non de
bere deferri. gl. tñ hic videtur aliter ſentire per l. cum qui. §. in
popularibus. ĩ. eo. vbi cã erat publica, & tñ defertur, ſed certe
parum vr̃ facere, quia loquitur in actionibus popularibus, in
quibus, licet vertatur vtilitas publica quo ad quid, pœna tñ
in eis applicatur parti, vt l. ſi quis id quod, cum ibi nota. ſ. de
iuriſ. om. iu. Breuiter dic, ꝙ aut loquimur de voluntario, aut
iudiciali, aut de neceſſario. Primo caſu, ſiquidem qui vult ac-
cuſare, deferat ei, quem vult accuſare, & ille iurat ſe non cõ-
miſiſſe maleficium, illud iuſm ſeruatur quantum ad deferen
tem, quia ſi vult poſtea accuſare, non poteſt, per l. ſi maritus.
§. ſi negauerit. ĩ. de adult. non tñ fit præiudiciũ reipub. quomi-
nus iudex ex officio poſſit inquirere, & quominus alius accu
ſator admittatur, etiam abſq; eo, ꝙ probet de præuaricatio-
ne primi deferentis, cum non interueniat authoritas iudicis,
& ſic non obſtat. §. in popularibus. qui debet intelligi, qñ in-
teruenit. Si uero ille, qui dicebatur criminoſus detulit accuſa-
re volenti, & ille iurauit, tale iuſm parum, aut nihil oꝑatur,
quia in criminali requiritur ſnĩa, nec ſufficit ſola confeſſio,
vt l. Iul. ĩ. de confeſ. melius. in l ſi cõfeſſus. & ibi no. ĩ. de cuſto.
reo. vñ poſito, ꝙ talis delatio habeat vim confeſſionis, ſm qđ
tenet hic Ia. Bu. non ꝑpea ſufficit in criminali ad ſnĩam feren
dam confeſſio extra iudicialis. vt no. in l. capite. 5. de adul. licet
ſecus in ciuili, vt l. gñaliter. C. de non nu. pec. ¶ Secundo caſu
de iudiciali, quod defertur a parte parti iudice approbante,
ſi quidem accuſator vult deferre accuſato, & ſic ad abſolutio
nem fiendã, iudex non debet in hoc authorari, cum ille non
proſequatur cãm ſuam, ſed publicam, ut in iuribus. ſ. allega.
Si. n. authoritatẽ præſtitit, & ille iurauit ſe non criminoſum,
vr̃ ꝙ ꝑp authoritatẽ iudicis fiat præiudicium reipub. in hoc,
vt non admittatur alius accuſator, niſi doceat de præuarica-
tione primi deferentis, ut in d. §. in popularibus. maxime, ſi ſe
cuta fuit abſolutoria, vt in l. ſi quis. §. hiſdem. de accuſatio. ecõ
tra vero ſi accuſatus defert accuſatori ad condemnationem
fiendam, & ille iurauit, an ex hoc accuſatus debet cõdemna-
ri. Fuit hic varietas inter Gul. qui dixit, ꝙ non, quia in crimi-
nalibus requiruntur probationes luce clariores, & inter Iac.
But. qui voluit, ꝙ ſic, quia ſi accuſatus, defert accuſatori, uide
tur confeſſus crimen in caſu, quo accuſator iurat, & conſtat
ex confeſſione, non ratione iuriſiurandi, & effectus eſt ma-
gnus, quia contra confeſſionem admittitur probatio in con-
9 trarium. vt l. cum falſa. C. de iuris, & fac. igno. † Sed contra iu-
10 ramentum non, ut ĩ. l. prox. §. dato. & l. nam, & poſtea. §. j. † mi
hi videtur, ꝙ licet iuramentum detulerit, non propterea vi-
detur fateri crimen in caſu, quo iuretur, quia non neceſſario
hoc ſequitur, ſed bene fateor, quòd cenſetur conſentire, vt cõ
demnetur ac ſi crimen commiſiſſet, & dico, quòd ſi quidem
veniebat pęna imponenda pecuniaria, potuit ſibi præiudica
re per ſuam confeſſionem & ſic condemnabitur virtute iura
menti, nec poterit contrarium probare. Si uero pęna corpo-
ralis, tunc non potuit ſibi præiudicare, cum non ſit dominus
membrorum ſuorum, ut l. liber homo ad leg. Aquil. & ſic il-
lo non obſtante iudex ex officio quærat de eius innocentia.
ut l. ſi non defendatur. ĩ. de pę. & l. j. in fi. de quæſt. nec eum cõ
demnabit iuramẽto. ¶ Circa tertium vero, ſ. iuſm neceſſariũ,
ſi quidem quærimus, an iudex poſſit deferre accuſatori, qui ſe
miplene probauit ad ſupplendam probationem, dicendũ, ꝙ
non, per rationem de qua ſ. quia debent eſſe probationes lu-
ce clariores, ut d. l. ſciant. & ita intelligo dictum Gul. econtra
vero ſi uult deferre iuramentum accuſato ad purgationem,
quia actor non probauit, ſi quidem erat excluſus accuſator
a probando per lapſum terminum, poteſt deferre quinimo
debet etiam in cauſis arduis, nec aliter debet abſoluere, vt in
l. vbi. C. de fal. & in d. auth. nouo iure. de pęna iu. ſi uero non
erat excluſus, & poterat adhuc probare, non debet deferre,
quia datur in defectũ probõnis, & nõ põt dici defectus, quo-
uſq; admittitur ad probandum. arg. ſ. eo. l. non oĩs. §. cum pe-
11 cunia. & de cond. ob ca. l. ꝙ ſi ſeruus. ¶† Quantum vero ad ſe-
c cundã q̃õnẽ glo. an poſſit deferri in cã matrimoniali?[c] dic, ꝙ
ei, qui negat matrimonium deferri non poteſt, alias eſſet in
poteſtate partium matrimonium diſſoluere, quod eſſe non
debet, cum ſit indiſſolubile. ut no. in l. diuortio. ſ. de neg. geſt.
in gl. iũcto tex. huius l. poſt prin. in ratione ſui, ſibi alioqn. &c.
Sed ei, qui aſſerit matrimonium fuiſſe contractum, bene po-
teſt deferri per illum, qui negat, & ſi iurabit, habet̃ matrimo-
nium pro contracto, quia bene poſſunt de nouo cõtrahere,
licet contractum non poſſint diſſoluere, & hoc, ſi erat ſolu-
tus, & ſoluta, & habiles ad contrahendum, alias non fieret p̃-
iudicium alteri, ut in c. ſuper eo. de eo. qui cog. conſan. uxor.
ſuę. & ar. hic circa fi. quia nõ debet alteri præiudicare, & hoc,
in iuramento uoluntario, uel iudiciali, quo partes cõſentiũt,
ſed in neceſſario, qđ defert ſolus iudex, dicendum eſt, quod
nec

ADDITIONES.

a Fruſtratorie. Adde, quod verba contra naturam ſuam latè interpretantur quando alias diſpoſitio redderetur fruſtratoria, niſi dicta interpretatio fieret. tex. eſt in c. ſi ciuitas. de ſen. excom. quem allegat Abba. conſi. 27. & conſi. 62. lib. 2.

b Criminali. Adde Alex. conſi. 66. lib. 5. ibi. an idem ſit in cauſa magna pecuniaria.

c Matrimoniali. An in cauſa matrimoniali ſit iuramentum deferendum, vide Lu. Roma. conſi. 70.

nec etiam ei qui matrimonium aſſerit, ſi probauit ſemiplene deferendum eſt in defectum probationis, cum ſit cauſa magni præiudicij, quia habet inſtar ſeruitutis. ita no. Bal. in l. in bonæfidei. C. eod. niſi ſint magnæ præſumptiones pro eo, vt ſi nobilis, & diues peteret puellam inopem, & degenerem, aſſerens ſe matrimonium cum illa contraxiſſe, & illa negat, nam eſt veriſimile, ꝙ nobilis veritatem dicat, & deberet ſibi deferri, ſm Io. An. in c. fi. extra eo. tit. non ſic ſi ageret de diſſolutione matrimonii, in qua vertitur adhuc mai⁹ præiudiciũ.

12 †De altera vero quæſtione glo. dic, vt in d. c. fi. quia cauſa monachationis aſſimilatur cauſæ matrimoniali, cum agatur de matrimonio ſpirituali, vt in c. inter corporalia. de transla. pl.

1 *Iurari debet eo modo quo defertur, ad hoc, vt proſit iuramentum, dummodo ſit licitus modus, & poſtquam eſt iuratum habetur pro veritate.*

2 *Iudæo poteſt Chriſtianus iuramentum deferre per Deum, in quem credit.*

3 *Iuramenta ſolennia, quæ præſtantur ex forma iuris, vel ſtatutorum, debent præſtari ſuper ſacroſancto Dei euangelio, & quid de conſuetudine ſi non ſunt ſolennia.*

4 *Iuramentum ſi habet vim probationis, habet etiam vim ſententiæ.*

5 *Si lex, vel ſtatutum dicat, quòd contra inſtrumentum nulla poſſit obiici exceptio quominus executioni mandetur, tamen poterunt opponi exceptiones, quæ ex aliis ſtatutis, vel capitulis ſtatutorum oriuntur.*

1 Iurari autem. ¶†Iurari debet eo mõ, quo defert, ad hoc, vt proſit iurm, dũmodo ſit licitus modus, & poſtquam eſt iuratum, hr̃ pro veritate. h. d. l. ſeq. quæ incipit [ſi neque.] Et diuide pro clariori intellectu. Nam primo loquitur, qñ iurm fuit delatum vno modo, & fuit iuratum alio modo, quo caſu non prodeſt iuranti, etiam ſi vterq; modus fuerit licitus, & hoc in iſto. §. cum princ. l. ſeq. vſque ibi [quod ſi exegerit.] Secundo loquitur, qñ fuit iuratũ eo modo, quo fuit delatum, quo caſu prodeſt, etiam ſi ille modus non ſit in vſu, dummodo non reprobatus, vſque ibi [diuus Pius.] Tertio loquit̃, qñ ſimpliciter fuit datũ non expſſo aliquo mõ, & ille iurauit nõ ꝑ modũ ꝯſuetũ, ſed ꝑ ſuã ſuperſtitionẽ, puta ꝑ aliquem ſanctũ, in quẽ habebat deuotionem, licèt. n. non ſit modus ꝓhibitus, tñ non ꝓdeſt iurãti, q̃a delatio intellr̃ facta, vt iuret ſm modum cõſuetũ. ſ. ꝑ Deum, & ſancta Dei euangelia, ita intelligo illum ver. diuus, licet gl. & Doc. videantur intelligere de ſuperſtitione improbata, ſed non placet, quia de illa loquitur verſ. ſed ſi quis illicitũ. qñ er-

2 go eſt reprobata, puta per † Apollinem, tunc etiam ſi ſit iuratum ſm modum, & formam, quib. delatum eſt, non prodeſt iuranti, & hoc dicitur ibi. hoc tamen intellige, quando ambo ſunt eiuſdem ſectæ, vt ambo Chriſtiani, ſi autem diuerſarum, vt quando Chriſtianus deferat Sarraceno, vel Iudæo, poteſt deferri per Deum illius, & deferendo ſimpliciter, vr̃ actũ, ꝙ iuret per Deũ, in quem credit, & iſtud vr̃ ſentire gl. in §. diuus. inquantum dicit, ꝙ aliqui tex. nõ habẽt dictionẽ, non. & tũc dicit gl. pone caſum in Iudæo, vel Sarraceno q̃ iurauit ꝑ Deũ ſuum, & ſibi proſit, ſed ſi habes dictionẽ nõ, debes ponere caſum, qñ Chriſtianus defert Chriſtiano, q̃a nõ debet iurare ꝑ Deũ alienũ, tene menti. in d. ver. dato. ponitur de effectu iuri. ¶Circa primum caſum, qñ detuli, vt iurares ꝑ Deũ, & iuraſti per caput tuum, vr̃ dicendũ idem eſſe, econuerſo, ſi detuli, vt iurares per caput tuum. & iuraſti per Deũ, vt tibi non proſit, q̃a nõ ſeruaſti formã, licèt melius, & fortius iuraueris, ſed nõ cenſet̃ melius quo ad me, poſt quam in illo non conſenſi. fa-

3 cit ſ. de vſu. & habi. l. fi. in fi. ¶†Circa ſm, notandum eſt, ꝙ loquit̃ de iuro, quod defert pars parti, vnde põt deferre, vt ſibi libet, ẽt ſi deferatur per iudicem, vel alium ſuperiorem, vt cõtingit in iuris ſolennibus, quæ præſtantur ex forma iuris, vel ſtatutorum, debent. n. præſtari ſuper ſacroſancto Dei euangelio, nec ſufficeret tangere aliam ſcripturam, vt no. in c. vt circa. de elect. lib. 6. Si aũt non ſunt iura ſolennia, q̃ pſtãtur ex for

4 ma iuris, cõſuetudo introduxit, vt ſufficiat tãgere ſcripturam, in qua repreſentatur lib. euãgeliorum. ¶†Vltimo no. in §. dato. in fi. ꝙ ſi iurm habet vim ꝓbationis, hẽt ẽt vim ſentẽtiæ, vt in ea. l. ſed ſi poſſeſſori. §. fi. & vim iudicij, ſeu litis conteſtatæ, vt ĩ. eo. l. nam, & poſtea. §. ſi is qui temporali. & l. qui iuraſſe. in fi. habet etiam vim ſolutionis, ut in l. iuſiurandum. quæ

5 illam ſequitur. ¶†No. etiam illam glo. in illo. §. dato. in arg. ꝙ quantuncunq; lex, vel ſtatutum dicat, ꝙ cõtra inſtrm, vel lau

a dum, nulla poſſit obiici exceptio,[a] quo minus executioni mã detur, nihilominus poterũt opponi exceptiones, quæ ex aliis ſtatutis, vel capitulis ſtatutorum oriũtur, & ad hoc allegatur tex. cum gl. in dicto ver. dato, & quod habetur. in l. nam & poſtea. §. j. & in l. ita pudor. C. de adul. per gl. & Bar. in l. j. in princ. infra, quod vi aut clam.

ADDITIO.

a ¶Exceptio. Vide in apoſt. ad Bar. in d. l. j. vbi poſui, ꝙ ſtante prædicto ſtatuto intelligitur de his, quæ in compromiſſo deducta ſunt, non autem ſi ſit laudatum extra compromiſſum, quia tunc poterit opponi exceptio non obſtante ſtatuto, de quo per Soc. conſi. inc. capio primum conſultationis articulum.

LEX XV.

1 *Delatio iuramenti intelligitur, vt incontinenti iuretur, vel remittatur, & quando poſſit iurari ex interuallo. & num. 4.*

2 *Ille, qui detulit ſe remiſit, & gratiam fecit volenti iurare, incontinenti, habetur pro delato, & iurato.*

3 *Acceptans delationem iuramenti poteſt ex iuſta cauſa petere a iudice terminum ad deliberandam, quid habeat iurare.*

5 *Qui detulit iuramentum, poteſt ex iuſta cauſa, & re integra delationem reuocare, & ſi ſuperuenerint ſibi nouæ probationes.*

Non erit ratum.

1 Si neque. ¶†Delatio intelligitur, vt incontinenti iuretur, vel remittatur, ſed ſi remittatur, pro delato, & iurato habetur, & remittere eſt volenti iurare, gratiam facere. h. d. tamen cum l. ſeq. Bartol. & diuiditur, nam primo loquitur, qñ delatio iuramenti fuit ſuſcepta, non tamen fuit iuratum incontinenti, ſed diuertit acceptans ad extraneos actus, & poſtea volebat iurare, an ſibi proſit? & certè non, quia delatio intelligitur facta, ut iuret in-

2 continenti, alias habetur pro non facta. Hoc verum, †niſi vel ei iurare volenti incontinenti, ille qui detulit, remiſit, & gratiam fecit, quia forte perpendebat, ꝙ ille uoluit iurare, & ipſe ſciebat, ꝙ iuraret falſum. vnde noluit eſſe author periurij, tũc enim etiam ſi poſtea iuretur, iſta reſponſio prodeſt, perinde ac ſi iuratum eſſet, & hoc cum prin. l. ſeq vſque ad verſ. ſed ſi

3 nõ ſuſcepit. † Adde illam limitationem. ſ. niſi poſt acceptationem petierit a iudice terminum ad deliberandum, quid hẽat iurare, quia terminus ex iuſta cauſa debet ſibi concedi, vt ĩ. e. l. iuſiurãdum, & l. ad pecunias. §. j. & tũc poterit iurare etiã ex

4 interuallo, & proderit, † niſi fortè qui detulit ex iuſta cauſa delationem reuocauerit, quod põt facere re integra, puta ſi ſuperuenerint ſibi probõnes, quę a prin. non erant, & iſte eſt caſus in l. ſi quis iuſiurãdũ. C. eo. tit. ſm vnum intellectum, & verum, licet quidam dicant, ꝙ poſtquam fuit acceptatũ, non poſſit reuocari delatio. vt no. ĩ. eo. l. manifeſtæ. qđ põt procedere, quando iuſta cauſa non ſubeſſet, quia eędem probationes ſuberant tp̃e delationis, quæ nunc, tunc ſibi imputet, ſi detulit, ut l. ſi is a quo. ut in poſ. lc. & l. qui bona. §. de illo. de dam. infec. Item adde aliam limitationem, ꝙ ex interuallo audiatur volens iurare, ſi ille, qui detulit, inſtet, ꝙ iuret. tũc enim proderit, etiam ſi ex interuallo iuret rõne nouæ voluntatis, deber ergo hoc intelligi, qñ eo inuito, vel non conſentiente vult iurare, ſeu iurauit ex interuallo. Interdum nondum acceptauit delationem & diuertit ad extraneos actus, & poſtea vult acceptare, tunc loquitur verſi. ꝙ ſi non ualet, ꝙ non poteſt inuito deferente, quia intelligitur detuliſſe cum hac conditione, ꝙ incontinenti acceptet, alias habetur delatio pro non facta, & iſta conditio non habet uim remiſſionis, ſed reuocationis, quia remiſſio fit de iuramento acceptato, & vo-

5 lenti iurare. †Sit ergo cautus aduocatus, quando dubitat, quid habet iurare, ꝙ non petat terminum ad deliberandum, utrũ velit acceptare, quia non deberet ſibi dari, nec poſtea poſſet iurare, ſed acceptet, & poſtea petat terminum ad deliberandum, quid iuret. & ita intelligit Bar. hic in d. l. iuſiurandum, & l. ad pecunias. §. j. vel dic, ut ibi dicam.

LEX VII.

1 *Ex iuramento oritur exceptio reo, & eius ſucceſſori etiam in rem, & impedit litis conteſtationem, niſi requirat altiorem indaginem.*

2 *Exceptio alicui competens ſuper aliqua re, vel contra aliquem occaſione alicuius rei, tranſit in ſingularem ſucceſſorem illius rei.*

3 *Exceptio litis finitæ, vt eſt iuſiurandum, impedit litis ingreſſum.*

4 *Verba actionem non dabo, in lege, vel ſtatuto poſita, non tollunt ipſo iure poteſtatẽ agendi in ciuilib. ſed parant exceptionem, ſecus in criminalib.*

5 *Exceptio intentionis, quæ præſupponit actionem actori non competere, ſi non eſt litis finitæ, non impedit litis ingreſſum, niſi vltra eam ſtatim producatur inſtrumentum, puta ſolutionis.*

6 *Si petitur longus terminus ad probandas exceptiones litis finitæ, debet lis conteſtari reſeruatis ipſis exceptionibus poſt litem conteſt.*

7 *Si poſtea fiat probatio intra terminũ non proceditur vlterius, & pronũciabitur nullũ, quicquid factũ eſt. & quid ſi non opponantur ante lit. cõt.*

8 *Vide plures exceptiones, q̃ impediũt initiũ iudicii, licet nõ ſint litis finitæ.*

9 *Iudex inuito opponente non poteſt reſeruare poſt litem conteſtatam exceptionem litis finitæ, ſi non requirit altiorem indaginem.*

1 Ait prætor. ¶ † Ex iuramẽto oritur exceptio reo, & eius ſucceſſori, etiã in rẽ, quæ exceptio impedit conteſtationem, niſi requirat altiorem indaginem. h. d. cum l. ſequen. nam &

2 poſtea. ¶†No. ibi, [& ſi in rem.] ꝙ exceptio alicui competens ſuper aliqua re, tranſit in ſingularem ſucceſſionem illius rei ſimiliter competens ꝯ aliquẽ occaſione alicuius rei, tranſit ꝯ ſingularem ſucceſſorem eiuſdem rei, ut ĩ. pro ſocio. l. idemq; in fi. & ſ. cõi diuid. iunc. l. in hoc iudicium, circa mediũ, ſecus in actione perſonali, quæ non tranſit, ſine ceſſione, ut ſupra vſufr. quemadm. ca. l. 3. in fi. quod dic, ut pleniſſime no. ꝑ Dy. & Bar.

4 & Bar.in l.ſi tertius.§.ſi prius. ſ.de aqua plu.arcẽ. ¶†Item no.
in l. nã poſtea. in prin. ꝙ exceptio iuſiurãdi impedit inchoari
iudicium, tum ex eo, q̃a eſt exceptio litis finitæ, vt colligitur
ex l.j.ſ.eo.iuncto.c.j.de lit.conteſt.lib.6.tũ pp verba edicti præ
5 toris, quæ dicunt, †actionẽ non dabo. Nã dicit hic Bart.nota-
biliter, ꝙ vbicunq; lex ita loquitur, vel ſtatutũ, oriret̃ ex tali
lege, vel ſtatuto exceptio hñs impedire initiũ, vt non teneat̃
reſpondere libello per iſtum tex.& per l.j.ſ.ad Maced.talia tñ
a verba non tollunt ipſo iure [a] poteſtatem agendi in ciuilibus,
ſm Iac.de Are.quia nec tollunt oblõnẽ ciuilem, nec actionẽ,
ſed parant exceptionem, vt patet ex d.l.j. §.j.iuncta l.qui natu
ralis.ſ.ad Maced. ſecus in criminali, quia impediunt ipſo iure
6 accuſare.ita no.Bar.in l.j.ſ.ad Treb.addit Bar.†ꝙ oĩs exceptio
intentionis, vt illa, quæ præſupponit actionẽ actori non com
petere, ſimiliter impedit initium iudicij non ex eo, quod ſit ex
ceptio litis finitæ, ſed propter regulam, quæ eſt ſine actione,
vt l.ſi pupilli.§.videamus.de neg.geſt. ꝙ etiam videtur tenere
Spec.licet Bar.non allegét in tit.de excep.§.2.uerſic.ut autem.
& facit, quod no. glo.in l.vbi pactum. C. de tranſact.ſed iſtud
videtur expreſſe hodie contra tex. & glo. in d.c.j.de lit.conte.
lib.6.ſuper ver. [defenſionem.] vbi ponit exemplum in exce-
ptione ſolutionis, ſicut loquitur Bar.quæ dicitur magis defen
ſio, q̃ exceptio. & dicit ibi gloſ. relata ad tex.ꝙ talis exceptio
cum non ſit de lite finita, non impedit initium iudicii, ſed de-
bet opponi poſt lit.conteſt. in vim peremptoriæ, & miror, ꝙ
Bart. hoc non viderit. Bene puto Bart.dicere verum, ſi reus
obiiciat exceptionem, & ſtatim probat producendo inſtru-
mentum ſolutionis, quaſi tunc deducatur in notorium iudi-
ci, ſed ſi non probaret ſtatim, tunc etiam ſi peteret terminum
ad probandum incontinenti, non deberet ſibi concedi, ſed
compellitur ad conteſtationem lit.& ita intelligo text.in illo
c.& idem dico in omnib.exceptionib. aliis, quæ non ſunt ex-
ceptiones litis finitæ, ſunt tñ tales, quæ pñt obiici ad initium
iudicii, de quib. ſtatim dicam, ut ita demum hoc fieri poſſit,
ſi ſtatim probantur vna cum obiectu exceptionis litis finitæ,
etiam ſi tunc non probantur, ſed petitur terminus breuis ad
ipſas probandas, debet ſibi concedi, ſed ſi peteretur longus
terminus non concederetur, ſed compelleretur litem conte-
ſtari reſeruata dicta exceptione poſt lit.conte.vt eſt hic tex.cũ
glo.in verbo, aut.& dicit Barto.in l.ille a quo.§.ſi de teſtõ.ſ.ad
Trebel.& in l.prætor.§.j.de dam.infe. ꝙ iſta reſeruatio operat̃
7 hoc, †ꝙ ſi poſtea fiat probatio intra terminum, non procedit̃
vlterius, & pronunciabitur nullum quicquid factum eſt, qđ
perpetuo tene menti. ſed ſi non fuiſſet oppoſita exceptio, &
per ꝯñs non facta reſeruatio, tunc perderet vim dilatoriæ, &
licèt probaretur, non pronunciaret nullum, quicquid factũ,
nec impediretur ad vlteriora procedi, & ita debet intelligi, qđ
8 hr̃ in l.eleganter.§.ſi poſt.de cond.indeb. ¶†Et no.quia qđ ſ.
dixi non reperio ab alio dictum ad cognoſcendum differen-
tiam inter iſtas exceptiones. Sunt autem plures aliæ, quæ im-
pediunt initium iudicii, non tamen ſunt exceptiones litis fini
tæ, vt exceptio præſcriptionis, ut l.j.in fin.ad Trebel.quod dic,
vt l.fi.ſ.pro ſuo.per Bart. Item pactum de non adeundo iudi-
cem.ut no.Bal.C.de pac.l.poſtquã liti.per l.4.in prin.ſ.de con
di.ob cãm.Item exceptio præiudicialis, ut no.in d.c.j. in c.j.in
nouella. Item omnis exceptio notoria, ut ibidem no.& etiã
in addi.Spec.in titu.de excep.§.dicto.ver.quod autem.Itẽ exce
ptio, quẽ de euictione tenet actio, vt C. de fide inſtrumen.&
iure haſtæ fiſcalis.l.& ſi iuſſum.lib.x.& per Bar.Item exceptio
renunciationis litis, vt d.l.poſtquam liti.tñ illa põt dici litis fi-
nitæ, & adde quod de iſta materia no.Bal.in l.edita.C.de eden
do.in 14.oppo.& Bar.in l.fi. §.ſed ſi ſtipulator.ſ.de eo per quẽ
9 fac.eſt. †An autem ſi non habet altiorem indaginem, poteſt
iudex eam reſeruare poſt lit.conteſt.inuito opponente? dicit
Bal.in l.j.C.qui accuſ.non poſſ.in 17.col.ꝙ non, quia non po-
teſt iudex immutare ordinem iuris.quod no. per ea, quæ dixi
in l.fi.ſ.eo.titu.& facit.c.exhibita.de iud. & quod no.in l.a pro
cedente.C.de dila.per gl.& Bar.

ADDITIO.

a Ipſo iure.Adde eundem conſi.lxiij.

LEX IX.

1 *Sententia lata, poſt iuramentum valet, & producet illum effectum, quem produceret, ſi eſſet lata per veras probationes.*
2 *Si non opponitur exceptio rei iudicatæ, iuſiurandi, vel tranſactionis, valet proceſſus, & ſñia lata cõtra prædicta. & quid ſi ſit oppoſita exceptio.*
3 *Sententia lata contra ſententiam, non valet. & quando valeat.*

NAm & poſtea.

1 §.Si damnetur. ¶†Valet ſentẽtia la-
ta, poſt iuſm, & pro-
ducit illum effectum, quem produceret, ſi eſſet lata per veras
probationes.h.d.ſm primã lec. ſm aliam dicit, ꝙ valet etiam
ſi ſit lata ↄ̃ ſententiam, ſm gl.rõ dubitandi in prima lec.erat,
quia ſñia lata in crimine famoſo infamat, qñ lata eſt per ve-
ras probationes, ſed hic non ſic, quia per iuſm actoris, vñ cũ
fuerit releuatus ab onere probandi, vr̃ etiam, ꝙ reus releuet̃
ab infamia per l.eum qui. in prin.ſ.eo. ſed ibi loquitur in pœ-
na negationis, quam reus deferens iuſm iõ nõ incurrit, quia
nõ vr̃ negare, ſed quodammodo confiteri, ſi actor iurauerit,
vñ cum releuet eum ab onere probandi, non grauatur reus,
hic vero loquitur de pœna infamiæ, quam incurrit reus, etiã
ſi fuit confeſſus, ſi condemnetur, ut ſ.de infa.l.j. & l.quia.vnde
2 ipſam non euitat, deferendo iuſm. ¶†Circa ſecundam lect.
no.ꝙ ſi non opp.exceptio rei iud.iuriſiurandi, vel tranſactio-
nis, valet proceſſus, & ſñia lata ↄ̃ prædicta, & ſic in hoc ſunt
iſta paria, ut patet de ſñia in c.inter monaſterium.de re iud.&
de iuſo patet hic in tex. & gl. ſm iſtã lect.Si vero ſit oppoſita
exceptio, & tunc, aut ad proceſſum impediendũ, & añ lit.con
teſt.& tunc idem, vt oĩa iſta ſint paria, quia ſi quæritur, an va-
leat ꝓceſſus nõ obſtante exceptione, dẽt diſtingui, aut iudex
noluit excep.admittere, uel admiſit, & nõ examinauit, & nul
la replicatione facta ad vlteriora proceſſit, & tunc vr̃ proceſ-
ſiſſe in cõtẽptũ legis, quæ vult tales exceptiones impedire pro
ceſſum, nec in prãte iudicis eſt facere ↄ̃rium, vt l.j. ſ.de fer.&
dixi in l.fi.ſ.tit.j.& hoc ſentit Bal.in l.j. C. qui accuſ.nõ poſſ.vt
dixi.in princ.iſtius.l.|Sed ſi examinauit replicatione oppoſita,
& ad vlteriora proceſſit, vr̃ cã repuliſſe, vt in ca.ex parte. lo ij.
de app. nõ aũt proceſſiſſe in cõtẽptũ, & ita ſentit Io.An.in d.
c.inter monaſterium. Si vero non opponatur ad proceſſum,
3 ſed poſt cõteſtationem litis ad obtinendam ſñiam, † & ea nõ
obſtante fuerit pronunciatũ ↄ̃riũ, tũc eſt dñia inter ſñiam ex
a vna parte, & iuſiurandum, & tranſactionem ex altera, [a] quia
ſñia lata ↄ̃ ſñiam nõ valet, vt l.j. C.qñ prouo.nõ eſt neceſ.ſed
ↄ̃ iuſm, & tranſactionẽ ſic, & ita intelligo iſtam gl.non ergo
ſic requiritur in iſtis, ſicut in ſñia.Bar.aũt intellexit iſtam l.qñ
ſñia ſecunda fert̃ ex eadẽ inſtantia, quo caſu ideo non ualet,
quia per primam ſñiam fuit inſtãtia perẽpta, vñ ſecunda ſine
inſtantia reperitur data, non ſic in iuſo, qđ inſtantiã non pe-
rimit, cum ẽt poſt illud ſperetur ſñia, ut ſ.ea.l. §.fi. cũ gl.meri-
to ualet ẽt ex eadem inſtantia.Certe primum dictum uerissi-
mum eſt in ſe, & fuit dictũ Iac.Bu.quod Bar. ſibi appropriat,
& mentionem non facit, ſed non eſt bonum, quia nullũ ha-
beret dubium.Vñ intellige ẽt, qñ ex diuerſa inſtantia. ſm ea,
quæ ſ.dixi, & iſtud ego ſemper tenui, & reperio dñm Rapha.
idem tenere reprobando Barto non tñ tangit, quæ.ſ.dixi, nec
iſto mõ declarat hunc articulum, ſuper quo uide pleniſſime
Io.An.in d.c.inter monaſterium. in magna diſtinctione non
tñ facit diſtinctionem, quam ſ. feci, quæ breuis eſt, & magis
aperit intellectum.Reperio tñ ſubtiliſſimum virum D.Anto.
de Bu.limitantem dictum Bar.& Iac.Bu.in c.cum contingat.
de off.delega. ꝙ tunc non ualet ſecunda ſententia ↄ̃ primam
lata ex eadem inſtantia, qñ fertur ſuper uno, & eodẽ libello,
ſecus ſi ſup diuerſis, ſi utraq; pars dediſſet libellũ ↄ̃dictoriũ,
puta, peto aliquam ſñiam, uel electionem confirmari, uel cõ
tractum, aduerſarius dat alium libellum petẽs infirmari, li-
cet.n.ſuper vtroque fiat inſtantia, valebunt ſñiæ latę ↄ̃riæ ſu-
per eis, & ideo ne hoc contingat, iudex tales libellos contradi
ctorios admittere non debet, ſecundum Innocẽtium ibidẽ.

ADDITIO.

a Ex altera. Adde aliam differentiam quam ponit Soc.conſi.inc.viſis.& conſidera
tis, & an valeat ſententia contra ſententiam? vide Franc.de Aret.conſi.74.con-
ſil.75.Lud.Rom.conſi.319.

§.Si is, qui temporali. ¶ Iuramẽtum habet
vim litis cont. iõ per-
petuat actionem, vbicunque per conſtitutionem perpetuare
tur.h.d.intelligo iſtum tex.tam in iudiciali, quàm in extraiu-
diciali, ſeu voluntario iuramento.

1 *Minor aduerſus delationem iuramenti reſtituitur, & poteſt agere actione prima, & ſi excipiatur de iuramento poteſt replicare, præhabita tamẽ in integrum reſtitutione, eo modo, & intra ea tempora, intra quæ poſſet principaliter agendo.*
2 *Modus duplex petendi reſtitutionem in integrum.*
3 *Minor non reſtituitur aduerſus iuramentum, quod præſtitit.*
4 *Non ſequitur, eſt minor, ergo læſus.*
5 *Minor non reſtituitur aduerſus dilationem iuramenti, niſi oſtendat, quòd habebat probationes, ex quibus potuiſſet vincere.*
6 *Probationes factæ in cauſa reſtitutionis in integrum, non faciunt fidem in cauſa, quæ poſtea agitabitur poſt habitam reſtitutionem, ſed teſtes potue runt iterum examinari.*
7 *Minor ſi non appellauit, reſtituitur in integrum.*
8 *Minor compromittendo in arbitrum, eo ipſo videtur læſus, & poteſt petere ſe reſtitui aduerſus compromiſſum, etiam alia læſione non probata, & quid ſi compromiſit in arbitratorem.*
9 *Sententiæ arbitri ſtandum eſt, etiam ſi ſit iniqua, nec poterit appellari, nec reduci ad arbitrium boni viri. Et quid de iure canonico.*
10 *Exceptiones, quæ poſſunt proponi principaliter agendo, poſſunt per lapſum temporis perdi, ſicut actio, ſed ſi non poſſunt proponi, niſi excipiendo, ſunt perpetuæ.*

Si minor

1 **§.Si minor vigintiquinque.** ¶†Minor aduerſus
delationem iurī reſtituitur, & pōt agere actione prima, & ſi
excipiatur de iurō, poteſt replicare, præhabita tñ in integ.reſt.
eo modo, & intra illa tēpora, intra quæ poſſet principl̄r agen
do.h.d.iſte ſingularis. §.& vulgaris. Et primo ponit vnum di-
ctum Pōponij vſq; ibi, [econuerſo aūt.] Secundo illud limi-
tat, quo ad modū, vſq; ibi[præterea. Tertio illud limitat, quo
ad tp̄s. ¶No.ex prima parte modū agendi, quem habet tene-
re minor, qui detulit debitori ſuo iurm̄, & ille iurauit, nā de-
bet agere actione prima, quia non fuit ſublata, nec etiam ci-
uilis obligatio, ſed naturalis bñ fuit ſublata, ut ĩ.eo. l.fin. & ſi
excipiatur de iurō, replicabitur ꝙ non debet ſibi nocere, cum
tp̄e, quo detulit, erat minor.25. annis, & ex delatione fuit læ-
ſus. Et aduerte, ꝙ iſtud procedit, [vt dixi,] qñ actio prima nō
eſſet ſublata, ſi vero poneretur caſus, quo eſſet ſublata, puta,
liberauit debitorē ſuum ꝑ acceptilationem, vel vſucapta eſt
res ſua mobilis, & ſic perdidit dñium directum, & tunc non
poteſt agere actione prima, ſed debet petere prius ſe reſtitui,
& reſtitutione conceſſa, naſcitur noua actio, quæ dr̄ reſciſſo-
ria, & eſt vtilis, quæ primo erat directa, & datur intra annum
tm̄, licet ſit rei perſecutoria, quia cōpetit ꝯ regulas iuris, & ex
priuilegio perſonali. & de iſta loquitur. l.in honorariis.§.ſed
cū reſciſſa.de actio.& obl.limito ēt iſtū tex. alio modo, ꝙ iſte
minor nō hēbat curatorē, vel ſi habebat interuenit eius au-
thoritas, cum detulit. Si vero habebat, & non interuenit, tūc
ęquiparat̄ pupillo, qui non habet adminiſtrationem bonorū
ſuorum l.ſi curatorem hñs. C.de in integ.reſt. & ideo ipſo iu-
re eſſet tutus, nec competeret aduerſario exceptio, nec ipſe in
digeret reſtitutione in integrum, ut no.ĩ.eo. l.iuſiurandū.§.j.
qđ eſt bene notan. licet Doc.non tangant. ¶Ex ſecunda parte
no. ꝙ iſta replicatio non habet vigorem, niſi concedatur re-
ſtitutio. Pōt ergo replicare de facto, & admittitur replicatio,
dummodo cum ea coniungatur petitio reſtitutionis in integ.
Dr̄.n.peti reſtō per modū replicationis, vt in ſimili habetur
2 in l.pater.§.ſi filius.ſ̄.de inoffi.teſt. †Et eſt duplex modus petē-
di. Primo, ꝙ petatur coram iudice adito ſuper prima actione,
ſi erat talis, qui poterat reſtituere, & tunc non eſt neceſſarius
nouus libellus, nec noua lit.conteſta.& admittet̄ procurator
ēt non hñs ſpeciale mandatū ad hoc, per ea, quæ no.Inno.in
c.coram.de in integ.reſt. Alius modus, ſi ille non erat talis iu-
dex, qui poſſet reſtituere, ꝙ adeatur iudex cōpetens, & detur
ſuper hoc libellus. vt principl̄r petatur, & fiat litis conte.& in
terim ſuperſedebitur in cā prima inhibēte, iudice adito ſuper
reſtitutione tanquam illa cā ſit præiudicialis, & non admittet̄
procurator, niſi hñs ſpāle mandatum. vt ſ̄. de min.l.illud.§.fi.
cum l.ſeq. & iſto modo intelligit Bar. iſtum tex. in fi.dum di-
cit exceptio, ſiue cognitio, vt primum verbum referatur ad
primum modum. Secundū vero referatur ad ſm̄ & dum hic
fit mentio de prætore, qui habebat imperium, ad quem perti
net cōcedere reſtitutionem, poſſet etiam anteq̄ litem inchoa-
ret ſuper actione prima petere reſtitutionem, licet longior eſ-
2 ſet via, q̄ præcedens.no.ēt †ꝙ minor reſtituitur aduerſus dela-
tionem iuramenti, quam ipſe fecit, ſed aduerſus iuramētum,
quod præſtitit, non reſtituitur, & ita intelligo glo: quæ eſt. in l.
ij.ſ̄.e.circa fi.& ita dicit Inn.in c.2. de reſt.in integ. Et eſt no.ꝙ
ſicut ante habitam reſtitutionem non competit in effectu re-
plicatio, ita nec poſt exce.& ita debet intelligi.l.nec nō excep.
& l.ſi iſ|cuius ſ̄.ex qui.ca.ma. & hr̄ in eis per gl. licet hic gl.fin.
quæ ſignat illam l.pro ꝯria, videatur aliam ſolutionem dare,
4 ſed tene, quàm dixi, vt illa intelligatur ſm̄ iſtum §.¶†Vltimo
no. ex iſta parte, ꝙ non ſequitur, eſt minor, ergo læſus, & ad
hoc ſemper allegatur. Debet ergo probare ſe læſum, & ſic iſta
duo. Item ꝙ ſui facilitate, vel dolo aduerſarij, alias non proce
deret libellus, niſi hoc diceret, vt dicit Bar.in l.non vr̄.C.de in
integ. reſt. cum aūt minor recepit pecuniam, quam dicit per-
didiſſe, an ſibi incumbat onus probandi, vel aduerſario, ꝙ nō
perdidit? vide vt pulchre declarat Bar.in l.j. C.ſi aduer.cred.&
gl.& Cyn.in l.ſi prædiorum. C.de præd.mi.quod etiam tangit̄
hic in glo. q̄ incipit non habes etiam hic, ꝙ non ſequitur mi
nor detulit iuramentum, ergo læſus eſt, quia poteſt eſſe, ꝙ ex-
pediebat deferre, ſi forte deficiebant probationes, & ſic ſuccu-
buiſſet, ſi non detuliſſet, nam forte conſcientia ductus, non iu
5 rabit. tunc autem †lęditur, qñ probationes habebat, ex quibꝰ
potuiſſet vincere, & oportet, cū petit reſtitutionem, ꝙ de hoc
faciat fidem ſummariam, alias non concederetur reſtitutio.
6 † Tales tamen probationes non faciūt fidem, in cauſa poſtea
agitabitur, poſt habitam reſtitutionem, ſed teſtes potuerunt
iterum examinari, nec obiicitur, ꝙ publicatæ ſunt atteſtatio-
nes, quia ad diuerſum effectum producuntur per c. veniens.
de reſt. & ita dicit Iac. Bu. in l.fi.ſ̄.de in integ.reſt. cuius verba
Bar.ibi ſibi appropriat, & vide Cyn. in l.quod tp̄e.de re.mil.in
3.q.& quod no.glo.in l.ab hoſtib. §.ſed quod ſimpl̄r.in fi.gl.j.
7 magnę.ſ̄.ex quibus cau.ma.per prædicta Barto. †hic determi-
nat, ꝙ ſi minor omiſit appellare, & nunc petat in integ.reſti.
vt appellare poſſit, non eſt concedenda, niſi ſummarie faciat
fidem, ꝙ ipſe foueat bonā cām, & ꝙ ipſe potuiſſet obtinere ſi
appellaſſet. Sed idem Bar. tenet expreſſe contrarium in fin.C.
in qui.cau.in integ.reſtit.non eſt neceſ. ꝙ eo ipſo, ꝙ omiſit ap
a pellare, dicatur læſus, & debeat reſtitui,[a] & non recordatur de
illis, quæ dixit hic. hanc ſecundam puto ueriorem, eum mi-
norem qui non eſt vſus beneficio iuris, ſ appellando, reſtitui
aduerſus ſententiam, in maiore uero, ſi fuit impeditus iuſto
impedimento appellare, ut petat ſe reſtitui, ex clauſula gene-
rali. Vidi in Romana curia obſeruari, quod Bar.no.hic, & eſt
deciſio Rotę.& ſic intelligitur, quod no.Innoc.in c.in cā.& in
c.cum ex literis.de reſti.in integ.& Spec. in tit. de reſt.in integ.
§.j.circa princ. per dictum etiam tex.determinat Bar.ſ̄.de mi-
8 no.†l.ſi minor.25.an.filiusfam.§.fi. ꝙ licet minor compromit
tendo in arbitrum, eo ipſo videatur læſus, & poſſit petere ſe
reſtitui aduerſus compromiſſum, ēt alia læſione non proba-
ta, ſi tñ compromiſit in arbitratorem, non cenſetur eo ipſo
læſus, ſicut nec cenſetur læſus eo ipſo, ꝙ defert iuramentum
aduerſario, niſi probet, ꝙ habebat probōnes ex quib. poterat
obtinere litigando, ſicut hic colligitur ex tex. & glo. declaro,
licet ipſe non declaret, nam ſi non habebat probationes, ex-
pediebat ſibi deferri iurm̄, quia per illum modū poſſet obti-
nere, quia forrte aduerſarius conſcientia ductus potius volet
ſoluere, quàm iurare, ſed ſi litigaret, obtinere non poſſet eadē
rōne, qñ compromittit in arbitratorē, quia arbitrator poteſt
ferre ſnīam, ſm̄ ſuam conſcientiam, & ex leuibus cōiecturis,
ſi deficiunt probationes, quia talis poteſtas cenſetur ſibi da-
ta, & ſic poterit obtinere laudum, quod non poſſet per iudi-
cium, non ergo cenſetur læſus, niſi doceat habuiſſe probatio-
nes, quibus potius obtineret, quia tunc non expediebat ſibi
9 committere ſe iudicio alieno. †Sed ſolum expedit, qñ nō ha-
bet probationes. Ita & corā arbitro, ſi habebat probationes,
non expediebat ſibi compromittere, ſed potius litigare, quia
aut obtinebit ſnīam, vel ſi feratur ꝯ eū iniqua, poterit appel-
lare. Non ſic compromittendo, quia ſnīæ arbitri ſtandum eſt,
etiā ſi ſit iniqua, nec poterit appellari, nec reduci ad arbitriū
boni viri de iure ciuili, vt l.diem proferre. §.ſtari.ſ̄.de arb.& C.
eo.tit.l.j.licet de iure canonico ſecus.ſecunda.q.6. c.iudicibus.
& ibi per Ancha.& de arb.in c.expoſita.de elec.ca.cauſam, &
quod vtrobique no.& in c.veniens.de iureiur.in gl. ¶Contra
finem huius §.oppo. de l.pure. in fin. de doli excep. vbi dr̄, ꝙ
exceptio eſt perpetua, & hic dr̄ contrarium.glo.hic ſoluit, ꝙ
ibi loquitur in exceptione, hic uero ſumitur exceptio pro re-
plicatione, & ſicut actiones, q̄ dantur actori non ſꝑ ſunt per-
petuæ, ita nec replicationes, quia eſt, ꝙ imputetur actori, cur
negligit petere, non ſic reo, hæc ſolutio non eſt bona, quia
idem eſſet in exceptione huius.§.ſi minor detuliſſet iuramen
tum actori, qui iuraſſet minorem ſibi teneri, nam ſi non petit
reſtitutionem intra tempus, nō poteſt ſe tueri exceptione mi-
noris ętatis, vt in ſimili habetur in l.nec nō. §.exemplo.ſ̄.qui.
ex cau. maio. quod etiam voluit iſta eadem glo.in fi. Dic er-
go, ꝙ exceptiones poſtq̄ ſunt natę, & inceperunt competere,
regulariter ſunt perpetuæ, & ita loquitur contrarium, ſed an-
tequam naſcantur, per lapſum certi tp̄is pōt impediri eadem
natiuitas, & ita loquitur hic, nam antequam reſtitutio ſit cō-
ceſſa, nec exceptio, nec replicatio orta eſt, ſed ſperatur oriri.
ergo ſi per lapſum tp̄is excluditur a reſtitutione petenda, nō
10 oritur ſibi exceptio. †Item ſcias, ꝙ primum dictum procedit
in exceptionibus, quæ non poſſunt proponi, niſi excipiendo,
vt exceptio pacti. vel iuſiurandi, ſed ſi ſunt tales, quæ poſſunt
proponi etiam agendo, tunc per lapſum temporis poſſunt
perdi, vt etiam patet hic inoffi.iudicis, quo petitur reſtō, nam
poteſt proponi principaliter etiam excipiendo per modum
condictionis ſecundum ea, quę ſ̄.dixi. Si ergo per lapſum tem
poris excluditur, proponendo per modum agendi ciuiliter,
excluditur a modo proponendi per viam excipiendi, vt hic
in fi. ſic etiam videmus in exceptione non numer. pecu. quæ
vtroque modo poteſt proponi, ut in auth.hanc querelam.C.
de non numerata pecunia.in exceptione compenſationis, nā
pro debito liquido poteſt agi, & obiici compenſatio. Si ergo
excluditur ab agendo, ergo & ab excipiendo.

ADDITIO.

a Reſtitui. Quòd minor petendo reſtitutionem in integr.aduerſus ſententiam, de
beat deducere cauſam quare velit reſtitui, tenet Oldr.conſ.108.in fi.conſi.quia
potuit eſſe vſus iure maioris, & exigente iuſtitia contra eum ſententia lata.

---

1 *Contra iuramentum delatum in fraudem creditorum, ſuccurritur credito-
ribus replicando, & excipiendo.*
2 *Debitor ſi in fraudem creditorum liberat aliquem debitorem ſuum, puta
deferendo ei iuramentum, tunc creditoribus competit actio vtilis ad-
uerſus liberatum, quæ erat directa apud liberantem.*
3 *An creditores debeant prius facere reuocari iuramentum præſtitum in
fraudem, antequam agant, vel replicent.*

§.Sed

1 §.Sed & ſi quis. ¶†Contra iuramentum delatũ in fraudem creditorum ſuccur-
ritur creditoribus replicando, & excipiendo.h.d.¶In text.ibi
creditoribus.glo.dicit.ſ.agentibus publiciana,& ſic ad reuoca
tionem iuři in fraudem præſtiti, quod non eſt bene dictum,
quia ſuper actione non fuit præſtitum iuřm, cum nunquam
competierit debitori,ſed creditoribus.Vnde ſuper illa non ha
beret ille iurans exceptionem,cuius ɔ̃rium innuit iſte tex.per
hanc exceptionẽ de rigore, ſed creditores pñt replicare æqui-
2 tate pp fraudem. Dic ego creditoribus.ſ.agẽtibus actione vti-
li,quæ illi debitori competebat, directa, quia fuerunt miſſi in
poſſeſſionem bonorum iſtius debitoris, & per ɔ̃ñs etiam no-
minum debitorum, & per ɔ̃ñs habebant obligatum nomen
iſtius debitoris iurantis pignore prætereo. vñ competebat eis
vtilis,ſicut ſi haberetur pignus conuentionale. ĩ.de pign.ac.l.
ſi conuenerit.in prin. & C. quæ res pig.ob. poſ.l.nomen.ſi de-
bitor autem ſuper directa detulit iuramentum, & ſic incipit
competere iuranti exceptio iuriſiurandi ɔ̃ debitorem ſuper
directa, & eadem exceptio competit ɔ̃ creditores ſuper vtili
deſcendente ex illa directa, ſed de æquitate datur eis replica-
3 tio pp fraudem. ¶†Sed ɔ̃, ꝙ non detur eis replicatio,niſi pri-
mo agant publiciana, & faciant reuocari iuřm præſtitum in
fraudem.inſtit.de actio.§.item ſi quis in fraudem.Solue, illud
eſt verum in reb. totaliter alienatis in fraudem creditorum,
vt ſi debitor vendidiſſet, & tradidiſſet bona ſua, & ſic nihil
apud eum remanſiſſet, tunc creditores poſtea miſſi in poſſeſ-
ſionem bonorum ſuorum non cenſerentur miſſi in illis alie-
natis, cum non ſint ipſius debitoris, expedit ergo vt reuocet
alienationem,ex qua reuocatione redibit dominium ad de-
bitorem,& ex tunc poterunt immitti,ſed hic deferendo iura-
mentum,nõ ex toto alienauit,quia nec abdicauit a ſe actio-
nem,nec obligationẽ ciuilem,ſed abdicauit naturalem. Cre-
ditores ergo immiſſi cenſentur etiam immiſſi in illa actione
ſic eliſa, ſed aduerſus eliſionem habent replicationem. Sed
adhuc §. de §. præcedenti. vbi non datur replicatio, niſi reſti-
tutione conceſſa.Solue ibi loquitur in minore,cui per edictũ
de minorib.non prouidetur de actione, ſed de officio iudicis
ad petendam reſtitutionem, qua conceſſa reſtituatur actio
perdita,& non prius, & eo modo non prius datur exceptio,
vel replicatio. Hic loquitur in creditoribus fraudandis,quibꝰ
per edictum prætoris,[quæ in fraudem creditorum.] prouide
tur de medio actionis publicianæ ad retractandum, quod fa-
ctum eſt in fraudem, vnde ſimiliter prouidetur de remedio
exceptionis,& replicationis, etiam nulla alia reſtitutione præ
habita.& hoc vult Bar.in §.præcedenti.

*1 Iuramentum procuratoris prodeſt domino,quo ad actionem, & ad exce-
ptionem.*
2 Actio vtilis poteſt nobis acquiri in iudicio per procur. ſine ceſſione.
3 Iuramentum habet vim iudicii.
*4 Iuramentum neceſſarium, quod defertur a iudice non producit actionem,
vel exceptionem.*

1 §.Iuſiurandum ¶†Iuřm pcuratoris pdeſt dño, quo ad actionẽ,& ad exceptio
2 nẽ.h d. †Rõ eſt, qa in iudicio põt nobis acqri actio vtilis p p-
curatorẽ ſine ceſſione,vt ſ.de pc.l.in cãæ.in fi.ſed ſecus ĩ extiu
3 dicialib.vt l.poſſeſſio.§.& ſi poſſeſſio.de acq.poſ.†ſed iuřm hẽt
vim iudicij,vt ĩ.eo.l.q iuři, & ſic intelligo tã in iudiciali, q̃ in
a extraiudiciali, nã vtrunq; [a] hẽt vim iudicij non tñ in neceſſa
4 rio,qđ deferř a iudice. †illud.n.nõ pducit actionem,vel exce-
ptionem, quia non habet conſenſum partis, vt no.ſ.proxi §.

A D D I T I O.

a ¶Nã vtrunq;.Et adde quod vtrunque habet exceptionem paratam, vt l.poſt rẽ
vbi per Docto.ff.de tranſa.& per Alex.in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.fi.& l.2, hoc tit.

*1 In actione reali,vel mixta iuramẽtũ actoris parit ſibi actionem in factũ,
& etiam vtilem in rem,contra deferentem,& contra quoſcunq; alios.*
2 Iuramentum vero rei producit ſibi exceptionem quouſque poſſidet.
*3 Actor deferente reo non poteſt iurare ſuper actione reali, vel mixta, niſi
vno modo, vt ſibi proficiat rem ſuam eſſe,& ſi non ſit ſecuta traditio,
competunt ei tria remedia,& contra quos. & quæ ſint.*
*4 Inſtrumentum ſi dicat,ꝙ debitor detulit iuramentum, & creditor iurauit
omnia in inſtrumento contenta eſſe vera, inſtrumentum habebit execu
tionem paratam,licet nullum ſuper hoc eſſet ſtatutum.*
*5 Actio in factum, quod etiam habeat naturam realium, vt detur contra
ſingularem ſucceſſorem.*
*6 Iuramentum habet vim tituli,& iunctum cum traditione facit dominiũ,
& dat cauſam præſcribendi.*
*7 Iurans ſi poteſt probare, quod tradens erat dominus, & poſtea cadat de
poſſeſſione habet rei vendicationem directam, & ſi non poteſt hoc pro
bare,quam actionem habeat.*
*8 Reus actore deferente poteſt iurare rem ſuam eſſe, & etiam rem actoris
non eſſe,& tunc actor nullam habet actionem, & quando iuramentum
producat reo actionem.*
9 Dominus,& poſſeſſor dicitur etiã habere rei vendicationẽ in aptitudine.
10 Dimiſſio quando habeat vim traditionis,vt transferatur dominium.
*11 Reo condemnato, & facta executione ſententiæ ſi actor cecidit a poſſeſſio
ne,& res eſt reuerſa ad reum, an poterit iterum implorare officium iu
dicis pro executione fienda,quaſi non videatur facta.*
*12 Verba debent intelligi ſecundum ſubiectam materiam, & ſi non poſſunt
intelligi proprie,intelliguntur improprie, prout poſſunt.*
*13 Probationes factæ in iudicio non habent efficaciam, niſi ſuper illis ſequa-
tur ſententia, & qualiter debeat hoc intelligi.*

1 §.Si petitor. ¶†In actiõe reali,vel mixta iuřm acto
ris parit ſibi actionẽ in factũ, & etiam
vtilem in rem ɔ̃ deferentẽ, & ɔ̃ quemcunque aliũ habẽtẽ ab
illo cãm, non ſic ɔ̃ aliũ poſſeſſorem ab illo cauſam non ha-
2 bentem. † Iuřm vero rei producit ſibi exceptionem quouſq;
poſſidet,qualitercunq; iurauit, ſiue rem actoris non eſſe,ſiue
eſſe ſuã.ſed ſi cecidit a poſſeſſione,& quærit, an producit ſibi
actionẽ ad recuperandũ, diſtinguitur,aut iurauit rem actoris
non eſſe,& non producitur, ẽt ſi ad actorẽ res fuerit reuerſa,
quia nihil de ſuo iure iurauit, ſed non iure actoris, & ita pñt
ſimul ſtare, ꝙ vel neuter ipſorũ hẽt ius, & ideo in pari cauſa
potior eſt conditio rei, ſi ille cecidit a poſſeſſione, & agat a
tali iuramento non obtinet. ſed ſi iurauit rem ſuam eſſe, be-
ne habet actionem in factum, & etiam vtilem ſi reuerſa eſt
ad actorem, ſecus ſi ad alium non habentem cauſam ab eo.
h.d.in effectu vſque ad l. ſi duo patroni. Et primo tractat,qñ
fuit delatum iuřm ſuper actione reali competente pro re cor
porali,vſque ad l.ſed ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero. Secundo
qñ ſuper actione competente pro iure incorporali vſq; ibi,
ſi cum. Tertio qñ ſuper actione competente pro iure incor-
porali,vt eſt petitio hæreditatis, quæ etiam habet vim realiũ.
Item prima ſubdiuiditur in duas, nam primo tractat, qñ de-
latũ fuit actori,& ipſe iurauit rem ſuam eſſe,nec.n.aliter iura
re põt,vt ſibi proficiat,& hoc vſq; ad l.ſi poſſeſſori .ibi loqui-
tur qño fuit delatũ reo, & ipſe iurauit rem non eſſe actoris,
vel eſſe ſuã, vtroq;.n.modo poteſt iurare ad ſui proficuum,&
3 habet exceptionẽ.†Et collige bñ iſtam materiã ſic,qñ iuratur
ſuper actione reali,vel mixta,ꝙ aut per actorem deferentem
reo,aut econuerſo,primo caſu nõ poteſt iurare, niſi vno mo-
do,vt ſibi proficiat. videlicet rem ſuam eſſe,& tunc,aut non
eſt ſecuta traditio per reũ, aut eſt ſecuta, primo caſu tria re-
media competunt actori ex hoc iuřo.ſ.actio in factum, ut in
iſto.§.in prin. vna cum gl. quod ẽt probatur in l. ſed & ſi poſ-
ſeſſori.poſt prin.ibi in factũ actionẽ dandã,& iſta eſt perſona
lis, & datiua ut patet in illo verbo dandam, & in iſto §.ver.
datur. ſed qñ iurař ſuper perſonali poſſet dici natiua ſm Bar.
Scđm remedium,quia datur vtilis actio.ſ.rei vendic.vel vtilis
petitio hæreditatis,vt l.ſi duo.§.Iulia. & l.ſed & ſi poſſeſſori.§.
fi.abiicitur idcirco vtilis actio. Tertium remedium,quia cum
iuřm habeat vim ſñiæ. vt in d.§.fin.& ex ſñia detur officium
nobile pro iſta executione non eſt neceſſarius libellus, nec
ordo iudiciarius,iuxta no.de min.l.minor.25.annis, cui fidei-
commiſſum.& in Spe.de execu.ſñiæ,in princi.& l.a diuo Pio.
de re iud.cũ ibi plene no.eo.mo.dabitur pro executione iuři,
4 ſm Bar.qui ita no. in l.ij.ſ.eod.dicens per hoc, †ꝙ ſi in inſtřo
debiti continetur,ꝙ creditori debitor detulit iuřm, & ꝙ cre-
ditor iurauit oĩa in inſtřo cõtenta uera eſſe,ꝙ tale inſtrumẽ-
a tum ratione talis iuři hẽt executionem [a] paratam,etiam de iu
re communi, licet nullũ ſuper hoc eſſet ſtatutũ, & mirař,ꝙ
iſta practica non fuit introducta de inſtřis non confeſſiona-
tis,vel guarentigiatis,qđ no.diligenter,qñ ɔ̃ctus,vel inſtřm cõ
ficitur in loco,in quo non viget ſtatutum de inſtřis executio-
ni mittendis,ut facias obſeruari idem, quod dicit Bart.& ha-
bebit executionem de iure communi. Bald. vero ſtudio con-
tradicendi potius, q̃ alio reſpectu reprehendit Bar.in l.j.vel 2.
ſ.eo.tit.ſed non curo de ſua reprehenſione,quia faciliter poſ-
ſet reſponderi.& dictum Bart.eſt ſubtile, & notabilius, & iſta
tñ remedia competunt duntaxat contra reum, qui iuřm de-
tulit,& hřdes eius, & contra hñtẽ cãm ab eo ẽt titulo ſingula
ri,poſt delationem tñ factam, cui deberet nocere factũ acto-
ris,ſecus ſi ante delationem, per ea, quæ hñr in l. ſi ſuperatus.
§.fi.ĩ.de pig.& C.eo.tit.l.præſes. & ita intelligas tex.in fi.huius
§.dum dicit ſucceſſerunt.ſ.tit.vři,vel ſingulari, & ſic erit mira
5 bile, ꝙ actio in factum, licet ſit perſonalis,tñ habebit natu-
ram realis,ut detur contra ſingularem ſucceſſorem,& ſic erit
in rem ſcripta, & hoc uoluit expreſſè glo. mag. in l. ſed & ſi
poſſeſſori. circa fin.vel dic eſſe in hac actione &c. ſed in utili
rei uendicatione cum ſit realis, non eſt mirandum. contra
eum uero, qui non habebat cãm a deferente iſta remedia nõ
darentur.ut in iſto.§.fi.cum l.ſeq. & ſic erit ſpeciale in utili rei
vendicatione, quæ non datur contra quemlibet poſſidentẽ,
ſed ſolum cõtra hñtem cãm ab eo, quia datur ex iuřo, quod
delatum ab vno, non debet alteri nocere. Si vero poſt iura-
mentum reus tradidiſſet rem iuranti.tunc dicta remedia,quę
dabantur

A D D I T I O.

a Execu[illegible]ionem.Vide ſupra in l.2.vbi poſui, quia D. Iac.ibi ponit.

dabantur ad rem reſtituendam vel tradendam,extinguitur p
id,quod no.gl.in auth.ſacramenta.C.ſi aduer.ven.& ſ.de pc.
l.Pompo.§.ſed in his glo.quæ incip. ſi dubitetur.in ſin. & j.de
pig.l.ſi fundus.§.creditor.in glo.quæ inc.& dic.l.Claudius.qui
po in pig.habe.poſt med.mag.gl. tamen ſi iurans a poſſeſ.ce-
cidit,habet contra quemcunque poſſeſſorẽ publicianã,ſi nõ
eſt tranſactum tp̃s quo potuerit præſcribi, vel vſucapi, & eſt
caſus in l.cum qui.§.ſi petenti.ſ.de pub.De quo glo.hic oppo
ſuit,quia obſtat in duobus, quia hic datur iu factum,ibi pu-
6 bliciana.†Item hic non ꝯ quemlibet poſſeſſorem, illa ſic, ſed
certe illa publiciana non oritur ex iur̃o, ſed ex quaſi dñio. ſi-
cut ſi res aliena fuiſſet ſibi vendita, & tradita, nam iur̃m hẽt
vim tituli,vnde iunctum cum traditione, facit dñium, & dat
materiam præſcribendi,licet tradiderit rẽ non tanq̃ ſuam,ſed
tanq̃ eius cui tradebat, & hoc eſt ſpeciale in iuramẽto, quod
a vim ſententiæ[a] habet,ſicut ſi traderetur virtute ſententiæ latę
in reali,qa ſi tradens eſt dñs,transfert dñium, licet tradat rem
non ſuam pp authoritatẽ rei iudicatæ,& ſi non eſt dñs,tranſ-
fertur vſucapiendi conditio,vt plene no.in l.Pomp. §.ſi iuſſu.
de acqui.poſ.& inſti.de off.iud.§.ſin.regulariter,ſecus.vt l.3.§.
ſubtilius.de condi.ob cau.& hoc eſt, quod voluit gloſ.mag.in
l.ſed ſi poſſeſſori.poſt prin.ibi ſicut ſi eſſet facta traditio ex ſẽ
7 tentia.†Si ergo iurans poteſt probare, ꝙ tradens erat dñs,hẽt
rei vendicationem directam. ſi non põt hoc probare, & tp̃s
vſucapiendi non eſt completum,habet publicianam,ſi vero
eſt completum,habet vtilem rei vendicationẽ, ſi erat res im-
mobilis,& præſcriptio longi temporis,vt l.ſi duo.§.ſi.j.co.ſm
vnam lect.& ſi erat vſucapio trien̄ij,per quã acquiritur dire
ctum habebit directam rei vendicationem, & p̃dicta qñ nõ
põt probare de dñio ſuo aliter,q̃ p iur̃m, vel traditionẽ factã
virtute iur̃i.ſi vero poſſet, tunc non eſt dubiũ, ꝙ ẽt vnà cum
actione in factum,vtilem rei vendicationem haberet, vel di-
rectã rei vendicationem ex ſuo dñio, quia poſſet intentare ꝯ
quẽlibet,quia per dictas actiones illa non tollitur,ſed illę ſibi
cumulãtur,iuxta no.in l.i C.de iudi.& de noua.l.aliam.& ar.
j.de exercito.l.ſi eum. §.itẽ ſi ſeruus.in fine.ibi.hoc.n.edicto.
8 Secundo vero caſu principali, quando reus iurauit, tunc põt
iurare rem ſuam eſſe,& ẽt p̃t iurare rẽ actoris non eſſe,quali
tercunq; aũt iuret, quouſq; poſſidet, prodeſt.ſ.exceptione.Si
vero deſiit poſſidere,tũc ſi iurauit actoris eẽ nullã actoris hẽt
poſt dictũ iur̃m pbare de dicto ſuo dñio,& licet actor ſit nõ
poſſit probare de ſuo pp iur̃m rei ipſo deferrente, nihilomi-
nus,qa tunc eſt reus,potior eſt eius conditio.vt in ſin.C.de rei
vendi.Si aũt iurauit rẽ ſuam eſſe, conſequitur ẽt actionem,ſi
redeat ad priſtinum actorem, vel reperiat̃ apud aliũ, qui hẽt
ab illo cãm,& ita intelligitur.l.ſed & ſi poſſeſſori.non ſic ꝯtra
alium,& ſequitur mirabile, ꝙ licet iur̃m fuerit præſtitum ad
ſinem excipiendi duntaxat, tñ producit actionem,de quo gl.
miratur.in l.ſed,& ſi poſſeſſori.verſ.ſed certe. in ſin. nec r̃ndet
ad ꝯrium quod põt ſieri de l.non oĩs. ſ.titu.j. Sed r̃nde, ꝙ hic
defertur ſuper dñio,qđ eſt aptũ parere exceptionem poſſiden
ti,& actionem non poſſidenti, & ſic vr̃ p̃ſtitum nõ ſolum ad
excipiendum quouſq; poſſidet,ſed ad agendũ cũ deſierit poſ-
ſidere, & ſic producit actionem a principio aptitudine, non
9 actu,& ſic cum poſſidere deſierit,deducitur ad actum.†Nam
ẽt dñs, & poſſeſſor dr̃ habere rei vendicationem in aptitudi-
nem,no.in l.ſi.C.qñ ſiſ.vel priua.de publiciana nõ eſt hic tra-
ctandum,quia non fuit reo tradita per actorẽ, ſed dimiſſa ex
10 cã quodammodo tranſactionis.†ex qua dimiſſione nec dñiũ
acquiſiuit,ſi actor erat dñs, nec vſucapiendi condõnẽ ſi non
erat,vt C.de tranſa.l.ſiue apud. in ſin. licet actori obſtet exce-
ptio iur̃i,vel tranſactionis, vt dicta l. ſiue apud.in ſi.ſic etiam
qñ dimittitur ex ſcĩa abſolutoria.l.exceptio.& ibi no.de exce.
rei iu.& l.ſi ſuperatus.in ſi.de pign. nec obſtat inſti. de re. diui.
§.interdum.quia ibi dimittitur ex cã venditionis, & venditor
habuerat animum transferendi dñium, vñ dimiſſio hẽt vim
traditionis,& transfertur dñium,ſi erat dñs,vel vſucapiẽdi cõ
dõ,ſi non erat dñs. ſecus ſi dimittit̃ ex cã trãſactionis,vel iur̃i,
qa nõ intẽdit trãsferre dñium,ſed ſolũ a litę recedere, & hoc
voluit in effectu gloſ.ſubtiliter in l.ſed, & ſi poſſeſſori. ex qua
11 omnia quaſi prædicta colliguntur. ¶†Vltimo inducitur.l.ſed
& ſi poſſeſſori, ꝙ ſi reus eſt cõdemnatus & facta executione
ſententiæ actor cecidit a poſſeſſione,& res eſt reuerſa ad reũ,
iterũ poterit actor implorare iudicis officium pro executio-
ne ſiẽda,quaſi non videat̃ facta ex quo non durauit,ſed iſta l.
parũ facit,quia hic nulla fuit facta executio, cũ iur̃m eſſet p̃-
ſtitũ pro reo,ſed in dicto caſu fuit facta ſemel, & ſic remedia
veniẽtia,vt ſnĩa,& actio in factũ erat extincta,nec reuiuiſcit,
vt l.q res.§.areã.de ſol.& nouerunt gl.ſ.allegatæ,ſed ſi q̃rit̃ de
offõ iudicis,quod p̃t implorare, prout res exigit,vr̃ probabili
ter diſtinguendũ,ꝙ aut reus ad quẽ res eſt reuerſa,p̃tẽdit cãm
nouã,tunc ceſſat offĩn iudicis, & ad alia remedia reuertẽdũ
eſt,aut nõ p̃tẽdit aliã cãm,q̃ primam,& tunc aut p modicum
interuallum poſt primã executionem,& pcedit dictum Doc,
aut per longum interuallum,& tunc ſecus,quia non videtur
occupaſſe cã retractandi executionem,ſed aliam violentiam
committendi,& ſic eſt agendum interdicto vnde vi,vel aliis,
remediis,vt C.de act.emp.l.ſi.de acqui. poſ.l.permiſceri, & vi-
de,quod no.Bar.in l.ſi.de præto.ſtip.& glo.in c.quærenti.infra
12 de off.delega.†allegatur etiam §.item ſi iurauero,quod verba
debent intelligi ſecundum ſubiectam materiã, & ſi non poſ-
b ſunt intelligi propriè, intelliguntur impropriè,[b] prout poſ-
ſunt.facit. l.ſi tibi. ſ.tit.j. vnde inducitur ad ſuſtentationem li-
bellorũ, & vide Bar.in l.j.C.de vſufru.& infra loca. in l.ſi olei.
in ſi.& Cy. C.de iure emphy.l.j. 4.q.de dona. ante nupt.l.ſi cũ
ante.& Bart. C.de his qui ex pub. rati.l.ſciant.lib.10.quod in
13 Specu.de obl.& ſol.§.ſequitur.verſ.quid ſi libellus. ¶†Vltimo
no.vnam glo.in ſi.ꝙ probationes factæ in iudicio non habẽt
efficaciam, niſi ſuper illis ſequatur ſententia, quod qualiter
debeat intelligi,vide Bar. notabiliter.ſ.de minor.l.de ætate.in
quarta quæſtione, & adde glo.in l.ſolum. C.de teſti. in tertia
oppoſitione.

ADDITIONES.

a Sententiæ.De quo dic per Bar.in §.ſi is qui.ſupra ea. l. & l.ſed & ſi poſſeſſori.§.ſi
cum de hær.inſt.Et per Bal.in l.ſi.C.eo.titu. Et adde Fran.Arę.in l. ait prætor. ff.ſi
cert.pet.& Iaſ.in §.item ſi quis.inſti.de act.

b Impropriè.Adde tex.& ibi no.in c.cauſam.de reſcr. & in c.rogo.11.q.3.ca.ad-
dere,& ibi gl de æta.& qual.Abb.in c.exhibita.in prin.de elic. & Alex.de Imo.
in conſi 80.in 6.col.pen.vel non ob.in volu.Cur.

LEX XIII.

1 *Si vnus ex patronis excluditur a iure patronatus per iuramentum liber-
ti ab ipſo delatum, non prodeſt alteri non deferenti,ſed facit præſum-
ptionem pro eo,qui dicit ſe inſolidum eſſe patronum.*
2 *Legitima patroni hodie eſt tertia.*
3 *Agere poteſt quis ad declarationem iuris ſui, contra negantem, & ſic
dominus contra ſubditos prætendentes libertatem.*
4 *Portio deficiens ad hoc, vt accreſcat, debet omnino, & ipſo iure deficere,
& non ope exceptionis.*
5 *Ius accreſcendi an habeat locum inter coniunctos coniunctione legali.*

SI duo patroni. Principium huius l. re-
putatur difficile in poſi
tione caſus, & gloſ.omnes, quæ hic ſunt ad nihil
aliud tendunt,niſi ad declarandum caſum,tamen
confuſe,& obſcure loquuntur.legitur iſtud principium duo-
1 bus modis, ſecundum vtrunque modum hoc intendit.†Si al-
ter ex patronis excludatur a iure patronatus per iuramentũ
liberti delatum ab ipſo, portio ſua alteri non accreſcit, ſed
hoc excluſo bene facit præſumptionem aliqualem pro alte-
ro, vt ipſe ſit inſolidum patronus, ſi hoc ipſe aſſerat. licet ad-
uerſarius neget,& conſtat ipſum eſſe patronum,non tamen
conſtat, ꝙ ſit inſolidum.h.d. in effectu difficilis tex.& ſecũdũ
ambas lec.glo.debet poni caſus, ꝙ fuerunt duo iudicia,in pri
mo fuit actum de iure patronatus viuente liberto, & contra
ipſum libertum.In ſecundo fuit actum ex legitima debita pa
tronis poſt mortem liberti,& contra hæredem eius.Item glo.
intelligunt ſm ambas lec.ꝙ in primo iudicio egerunt ambo,
& primo,qñ quilibet aſſerebat ſe patronum pro parte, liber-
tus autem negabat ſe eſſe libertum alicuius eorum, ſed fate-
batur ſe liberum, hoc dr̃ per glo. non ſine myſterio, vt j. de-
clarabo,& hoc vſque ibi,multũ tñ. Secundo qñ quilibet aſſe
rebat ſe patronum inſolidum,& ſic alter alteri cõtradicebat,
non ſic in primo caſu.tñ iſta lec.non placet,quia ver.multum
tñ vr̃ proſequi eundem caſum,vnde legitur alio modo, ꝙ tã
in prima parte,q̃ in ſecunda aſſerebat ſe patronum in ſolidũ,
ſed prima pars l.differt a ſecunda, quia ex prima parte,exclu-
ſio vnius non facit plenam pręſumptionem pro altero,ſed in
ſecũda parte dicitur,ꝙ bene facit aliqualem.Sed nec iſta pla-
cet,quia prima pars non loquitur de præſumptione, ſed ſecũ
da bene loquitur.Tu ergo pone caſum ſm Matt.& miror,ꝙ
2 †Bart.non facit mentionem, qui ponit caſum clarum, ꝙ iſti
duo patroni in primo iudicio iure patronatus non egerint ſi-
mul eo.tempore, ſed vnus tñ egit viuente liberto,& detulit
iur̃m,& Libertus iurauit, & poſtea liberto mortuo alius egit
ꝯ hæredem non principaliter ſuper iure patronatus, ſed tan-
quam patronus pro legitima integra, quæ erat olim dimidia
qñ Libertus deceſſiſſet ſine filiis inſtituto extraneo.& pręteri
to patrono cui dabat̃ ꝯta.pro legitima cõſequenda, quę erat
dimidia,vt dixi,& ſi erant plures patroni,debebat inter ipſos
æqualiter diſtribui.Hodie uero eſt tertia, vt gl.dicit.& ſi habe
ret liberos nihil deberetur patrono. Itẽ ſi decederet inteſtat⁹
ſine liberis, patronus in totum ſuccedit. vt inſtit.de ſucceſſio-
ne libertorum.Nunc ergo iſta diuiditur in duas partes. In pri-
ma loquitur,qñ iſte dominus patronus poſt mortem Liberti
egit contra hæredem eius ad integram dimidiam, dicens, ſe
fuiſſe patronum pro dimidia, unde cum ille fuerit excluſus
per delationem iuramenti,dicebat iſte,ꝙ dimidia illius accre
uerat ſibi, & ſic poterat petere dimidiam legitimæ iure ſuo
& ex perſona ſua, & alteram iure accreſcendi ex perſona pa-
troni excluſi,& pro ipſo faciebat, quia Libertus nõ potuit re-

manere libertus pro parte, & pro parte ingenuus, ſicut non poteſt quis eſſe pro parte ſeruus, & pro parte liber, vt l.ſi peritus.de li.ca.neceſſe eſt ergo dicere, ꝙ portio iuris patronatus illius excluſi cum omni iure ſuo accreuerit ſibi. Contrarium tñ determinatur, poſt quam fatetur illum patronum, non pt portionẽ ſuã petere ꝑ ius accreſcẽdi, & rõ eſt, qm̃ ab illa non fuit ille excluſus ipſo iure, ſed ope exceptionis, & ad hoc, vt portio deficiens accreſcat, dẽt deficere oĩno.i. ipſo iure, alias non accreſcit.vt ĵ.de le.2.l.vnum ex familia. §.ſed ſi vno.ver. verũ is qui.poterit ergo hinc petere partem ſolũ, i.dimidiam dimidiæ, non partẽ illius, imo illa remanebit penes hæredem liberti, & hoc vſq; ad ver.multum. ibi loquitur, qñ aſſerebat ſe patronum in ſolidum ſuo iure, & ꝙ ille excluſus nunq̃ fuerit patronus, & ad hoc probandum inducebat iuſm liberti, qui iurauit ſe nõ eſſe libertum illius. pro quo iuro p̃ſumitur, vt ſ.e.l.non erit.§.dato.vñ cum conſtaret ſe eſſe patronum, vł quia hæres liberti confitebatur, vel quia probabat per teſtes, & non apparebat, ꝙ alius eſſet patronus, præſumitur inſolidũ patronus. Hæres autem liberti negauit, ipſum eſſe inſolidũ, dicens, ꝙ poterat eſſe pro parte, vñ niſi probet ſe inſolidũ non præſumitur, nam ẽt eſt poſe', ꝙ ille excluſus erat in veritate patronus pro parte, vnde dicebat, ꝙ ille excluſus ſibi debebat prodeſſe, non alteri, vt ſ.l.proxi. & l.ſed & ſi poſſeſſori. §.fi.ex aduerſo patronus iuſm liberti debebat ſibi, & hæredi ſuo nocere, vt l.quia.ſ.e.iſtę erant rationes pro, & ↄ, licet per glo.& Doc.non tangantur. Iuriſconſultus determinat, ꝙ illa excluſio facit magnam præſumptionem apud iudicem.ꝙ ipſe ſit inſolidum patronus ꝑꝑ primas rõnes, non tñ plenam, vt ſufficiat ad ſententiam per ſecundas rationes. Quid autem operetur iſta præſumptio.gl.quæ inc.q.d. voluit tangere, quia
a faciet probationes patroni præualere[a] probationibus hæredis cæteris paribus. Si.n.habebat duos teſtes, ꝙ ſi patronus, inſolidum, & hæres alios duos teſtes, ꝙ non ſit niſi pro parte, valebunt probationes patroni.h.d.tex.cum glo. & iſta poſitio ca-
3 ſus tollit omnem infraſcationem glo. ¶†No.ergo primo ponendo ſm̃ ꝙ ponit gl.ſuper ver. alteri, ꝙ poteſt quis agere ad declarationem iuris ſui negatiuè, & ſic dñs ↄ ſubditos prætendentes libertatem, & hoc anno fuit hic de facto, & per Inno. in c.abbate, de verb.ſig. poſt princ. ibi. vnde tñ &c. qui dicit, ꝙ poteſt proponere, quaſi confeſſoriam, & ſubditi prætendentes, quaſi negatoriam, ſed glo.hic dicit, ꝙ officium iudicis, & vtrunque põt tolerari, facit, quod habetur in l.Aurelius.§.certum, de lib.le.& ſi contendat de fideiuſ.& vide, quod vtrobiq;
4 no.per Barto.¶†Item no.ex prima parte tex.cũ glo.quæ ſemper allegatur, ꝙ ad hoc, vt portio deficiens accreſcat, debet omnino, & ipſo iure deficere, ſecus ſi deficiat ope exceptionis, ad quod vide plene in l.huiuſmodi. §.ſi Titio.de lega.j.per Dy.& Bar.facit ẽt iſte tex.cum gl.ad qõnem illam, an in legitima filii hẽat locum ius accreſcendi? de qua qõne habetur per Doc.in l.pater filium.de inof.teſt.vbi Bar.vr̃ tenere, ꝙ non, qa filii in ea non ſunt coniuncti coniunctione teſtatoris, ſed cõ-
5 iunctione legali.† & rła eſt, ꝙ inter coniunctos coniunctione legali in ſucceſſione particulari non habet locum ius accre-
b ſcendi, vt in l.proculo.de leg.2.ſed in ↄrium[b] facit gloſ. & lex quam allegat de bo. liber.l.cum liberto, ꝙ ſi deficiat portio vnius, ipſo iure accreſcit alteri, ſicut ſi ope exceptionis.vt hic, & facit inſt.de ſucceſſio.li. §.ſed noſtra, qui tex. loquitur in legitima patroni.in Auth. quibus modis nat.effi. ſui.§.ſi quis ãt legatarios, & §.ſi vero.per quas.ll.Oldra.iſtam partem tenuit. Adde de iure patronatus.l.ſeruum patronus. §. ex duobus. & quod ibi no.non tñ affirmo, quia non eſt materia noſtra, ſed pro leuiori examinatione relinquo. ¶Nunc contra ſecundã partem ver.[multum.] oppo. ꝙ ſi conſtat iſtum patronum, q nunc agit, eſſe patronum, quia hæres liberti hoc fatetur, vel negare non poteſt, quia probauit, licet non probauerit, ꝙ inſolidum tamen præſumatur eo ipſo, ꝙ alius fuit excluſus, qa nõ potuit remanere pro parte libertus, & pro parte ingenuꝰ. & ſic illa præſumptio reſultans ex illa excluſione vr̃ ſufficere, cuius ↄrium voluit hic gl.magna, dicens, ꝙ ei prorſus non ſtatur, ſed alia probatio eſt neceſſaria.ſolue. ſi hæres liberti fateretur iſtum eſſe patronum pro parte, & diceret illum eſſe ingenuum pro altera parte ſuccumberet, & eo ipſo præſumptio eſſet pro patrono, qa hæres dicit impoſe, ſed iſte non dicebat hoc, ſed ꝙ erat libertus in ſolidum non tantum iſtius, ſed partim alterius, & iſtud poteſt eſſe, nec ſequitur, iſte eſt pa-
6 tronus, ergo inſolidum, & hoc voluit.Azo.in prima glo.& in gl.magna.† Ergo puto, ꝙ ſi iſte hæres diceret, ꝙ iſte eſſet patronus pro parte, & ꝙ alius excluſus erat pro altera parte, talis præſumptio ſufficeret ad plenam probationem, quia hoc dicere non poteſt, cum libertus iurauerit contrarium, & ſic redargueret iſtum mendacio, quod facere non poteſt, vt l. rem alienam.in fin.de pigno.act.ſed ſi non diceret de illo, ſed de alio etiam iurato, locum hẽt iſta glo. ¶Sed adhuc fortius opponitur, quia ſi teſtes depoſuerunt, ꝙ iſte erat patronus, licet non dixerint, ꝙ inſolidum, videntur tamen dixiſſe, per id, quod no.ſupra de rei ven.l.ſi rem.in prin. in gl.2.ſuper ver.totum.ſol.verum, ſi non fuerunt interrogati, ſed ſi fuerunt interrogati, an inſolidum, an pro parte, reſponderunt ſe neſcire, an inſolidum, an pro parte. ſed bene ſciunt, ꝙ eſt patronus, tunc non probant, ꝙ ſi inſolidum, vnde alia probatio neceſſaria, & ita loquuntur glo. hic poſitæ.

ADDITIONES.

a Preualere. Adde, quod vult glo.in c.interrogatum.2.q.3. & glo. in c.ordinatos. lx.diſt.in gl.in c.dilectus.extra de ſimo.Aug.in l.ſciendũ.in repe. de verb.obl.& an talis præſumptio ſi.iat, ꝙ defeatur iuramentum in ſupplementum probat, vide Fran.de Are.conſi.44.& Bar.in l.admonendi. infra.eod. qui in d.conſi.reprobatur ab Areti.

b Sed contrarium facit. De hoc vide late per D.Fab. de facto.Saui.in rep.auth.nouiſsima.C.de inoffic.teſta.char.20.col.3. & adde quod Flo.in l.j.§.idem ait.ſupra.de vſufr. tenet, ꝙ in coniunctis coniunctione legali habet locum ius accreſcen.Cur.

1 **§.Iulianus.** ¶†Etiam qui rem præſcripſit, ſi iuramentum detulit, perdit exceptionem præſcriptionis.h.d.ſm̃ vnam lec.ſm̃ alteram, quæ dicit, ꝙ qui nõ cõpleuit pręſcriptionem, vel non incępit, ſi iuramentum detuliſſet, non poteſt incipere, vel complere, quia habet vim lit.cõteſt.h.d.& ſic perpetuatur actio xl.annos. Legitur tertio modo extra glo. ꝙ ex iuramento actoris ſecuta traditione datur cã præſcribendi, & præſcriptione completa cõpetit vtilis vendicatio ↄ quẽlibet poſſeſſorem.h.d. ſed ea nõdũ cõpleta cõpetit publiciana, ut dictũ fuit plene in l.ĩnã & poſtea. §.fi.cũ ſeq.

1 *Quando quis iurauit de facto ſuo, poteſt conueniri ex facto defuncti.*
2 *Iudex non debet admittere probationes ſuper articulo impertinente, vel ſuper eo quod eſt iam deciſum.*
3 *Deferens iuramentum ſuper actione, ſi fuerit ad pęnam, poterit etiam agere condictione furtiua ad rem.*
4 *Si Simpliciter detulit iuramentum, & reus poteſt iurare ſuper toto, in dubio ſuper toto videtur iuraſſe.*
5 *Iuramentum, & tranſactio quomodo differunt.*
6 *Quando iuratur ſuper facto negatiuè, tollitur omnis actio ex illo facto deſcendens.*
7 *Si Iuraui te furtum commiſiſſe in tali re, licet mihi detur actio furti, non tamen datur condictio furtiua, quæ non competit niſi domino.*
8 *Reus ſi in ſententia fuit ſimpliciter abſolutus, an videatur abſolutus ſolũ ab actione intentata? an videatur etiam pronunciatum ſuper facto.*
9 *Iudex poteſt pronunciare non ſolum ſuper eo quod eſt petitum, ſed etiam ſuper cauſa ex qua petitum eſt.*
10 *Abſolutoria lata in ciuili quando facit præiudicium in criminali, oriente ex eodem delicto.*
11 *Sententia lata contra priuatum in cauſa ciuili, qualitercunque lata ſit, non facit præiudicium reip.in criminali.*
12 *Minor ſi iurauit non venire contra contractum, an perdat beneficium reſtitutionis, ſi non fuerit de illo certioratus.*
13 *Iuramentum ſuper futuro, an extendatur ad remedia iuris, quæ ipſe iurãs ignorabat ſibi competere.*
14 *Teſtis ſi iurauit deponere ſuper articulo, non creditur in eo, quod dixit vltra, & quid ſi iurauit deponere ſuper articulis, & tota cauſa.*
15 *Teſtes an ſint recipiendi ſuper articulo impertinenti? & quid dicatur impertinens?*

1 **§.Idem Iulianus.** ¶†Quando iuratur ſuper facto, tollitur omnis actio deſcendens ex illo facto. Item quando quis iurauit de facto ſuo
2 poteſt conueniri ex facto defuncti.†Item iudex non debet admittere probationes ſuper articulo impertinente, vel ſuper eo quod eſt iam deciſum.h.d.In effectu pone caſum in princ. ꝙ ego egi actione furti ad pœnam, detulit iuramentum, & reus iurauit ſe non commiſiſſe furtum, certum eſt, ꝙ actionẽ
3 furti non poſſum amodo proſequi. †Sed dubium eſt, an poſſum agere cõdictione furtiua ad rem? videtur, ꝙ ſic, quia per illud iuramentum videbatur ſublata ſolum actio furti intentata, ſed condictio furtiua eſt diuerſa, & ad rem diuerſam cõpetit, ergo &c.vt ĵ.in l. actor. ſed ↄrium eſt, poſtq̃ iuratum eſt ſuper facto, quia ſi furtum non eſt commiſſum, nec actio furti, nec condictio furtiua poterit intentari, hoc tamen intellige, quando detuli iuſm ſuper facto, ſi autem ſuper actione furti, tunc non potuit iurare aliter.q̃ fuerit delatum, vt ſ.eod. l.3.in fi.ideo non tolleretur condictio furtiua, ſed actio furti duntaxat per l.ſi pro fure.ĵ.de condict. furt.quę tñ loquitur in tranſactione facta ſuper actione furti, idem in iuramento, vt ĵ.e.l.duobus.§.exceptione, cum ſequenti.& hoc non vr̃ præſtitũ niſi ſuper actione furti, ex quo ſuper illa delatum eſt dunta-
5 xat. ¶†Quid aũt ſi ſimpliciter detuli, cũ p̃t iurare ſuper toto? & in dubio ſuper toto vr̃ iuraſſe, & ſic ſuper facto glo.eſt ordi-
5 naria in l.j.§.j.ĵ.quarũ rerũ act.nõ da. † & in hoc differt iuſm à tranſactione, qa tranſactio ſemꝑ reſtringit actionẽ intentatã in dubio ꝑ l.ſi certa. C.de trãſac.& ꝑ hoc eſt expedita gl.j. dũ opponit.l.ſi pro fure, & ſoluit multis modis, & inter alios, ꝙ ibi loquitur de tranſactione, & tu dic, ꝙ ſi cõſtat de intẽtione partiũ, nõ eſt fienda dr̃ia inter tranſactionẽ, & iuſm, qa ſi

voluit

voluit tollere factum tolluntur oẽs actiones oriẽtes ex facto.
Si aũt vnam actionem tñ illa tollitur ſola, vt dicit l.duob.§.
exceptio. in dubio autem bene eſt dña, vt dictum eſt. actio ve
ro oriens ex alio facto, non tollit̃, & ita loquitur aliud ꝯrium
gl.d.l.ſi quis vxori.§.ſi quis iurauerit.de fur. quia non tollitur
6 rei vendi. quæ non oritur ex furto, ſed ex dominio. ¶†Sed op
po.de l.duobus.§.penu.qui incipit.Pomponius. ſolu.idem hic
loquitur de iur̃o negatiuo præſtito per reum, per quod factũ
tollitur, ergo, & omnes actiones ex eo deſcendentes, ibi loqui
7 tur in affirmatiuo præſtito per actorem.†Quid ſi iuraui te fur
tum cõmiſiſſe in tali re? licet mihi detur actio furti, non tñ
condõ furtiua, quia non ſequitur neceſſario, cum illa non
competat, niſi res ſit mea, nec datur niſi dño, vt ↄ̃.de cõd.fur.
l.pri.ſed furtum põt committi etiam non dño cuius intereſt,
8 ne ſubtrahatur, vt l.ſi is cui. de furt. † Quid aũt in ſñia, ſi reus
fuit abſolutus ſimplr̃? dico idẽ, quod in trãſactione, vt videat̃
abſolutus ſolum ab actione intentata, & non videatur ꝓnũ-
9 tiatum ſuper facto. †Si vero expreſſe pronũcietur, puta abſol
uo talem a petitione talis, quia reperi, ꝙ furtum non fuit cõ-
miſſum, eſſet idem, quod in iur̃o, quia iudex põt pronuncia-
re non ſolum ſuper eo, quod eſt petitum, ſed etiam ſuper cã
ex qua petitum eſt, vt no.Inn.in c. cum eccleſia Sutrina. de cã
10 poſ.& propri.†& illud inducitur hic ad illã qõnẽ, an abſolu-
toria lata in ciuili facit præiudicium in criminali oriente ex
eodem delicto? quia vr̃ diſtinguendum, aut fuit abſolutus, qa
non probauit actor, vel ſimpliciter, quo caſu vr̃ abſolutus qa
non probatum, ut in l.Iul.& ibi not. ↄ̃. de condi.inde.& tunc
non facit præiudicium in criminali, aut fuit expreſſe dictum
quia delictum non fuit commiſſum, & tunc facit præiudi-
ciũ ar.hic, tñ iſte tex.non multum facit, quia loquitur de præ
iudicio, quod fit eidem perſonæ, quæ agit, & iur̃m detulit.Sed
11 †in dicta quæſtione fieret præiudicium alteri, quia cauſa ciui
lis tendit ad vtilitatem agentis, cauſa criminalis ad vindictam
publicam, ut l.licitatio. §. quod illicite.de pub. ſñia ergo lata
contra priuatum in cauſa ciuili qualitercunque lata ſit, non
facit præiudicium reipub.in criminali.de hoc vide per Barto.
12 plene in l.prætor.ↄ̃.de bo.rap. ¶†Inducitur etiam per Barto.ꝯ
Dy.qui conſuluit, ꝙ ſi minor iurauit non venire contra con-
tractum non perdit beneficium reſtitutionis, niſi fuerit de il-
lo certioratus, & hoc etiam tenuit Cy. in l.2. C.de reſcin.ven.
Bar.contra per iſtum tex.qui dicit, ꝙ ſufficit, ꝙ ſit iuratum ſu
per facto.Sed iſte tex.nihil facit, quia hic loquitur de iur̃o ne-
gatiuo, quod tendit ad tollendum factum, quo ſublato tollũ
tur omnia remedia ex facto orientia.Dy.loquitur in iur̃o, qđ
non tendit ad tollendum, ſed ad roborandum, licet ad tollen
dum remedia contra factum. Vnde non vr̃, ꝙ extendatur ad
remedia, quæ ipſe ignorabat ſibi competere per l.mater dece-
dens.de inof.teſt.& ea quæ ſunt iuris præſumitur ignoraſſe, vt
l.regula, de iur.& fac.igno.Et in iſta opi. multo tempore ſui ꝯ
a Bar.poſtea[a] repetendo auth.ſacramenta, mutaui opi.propter
13 id quod voluit † Barto.ꝙ iuramentum de futuro tendens ad
roborationem facti, & ad tollendum remedia contra factũ,
extendatur etiam ad remedia iuris, quæ ipſe iurãs ignorabat
ſibi competere propter authoritatem iuramenti, & iſtud vr̃
eſſe de mente illius authen. quæ generaliter loquitur.& ad l.
mater decedens.poteſt reſpõderi, licet ipſe non rñdeat, ꝙ loquit̃
de his, quæ conſiſtebant in facto, de illa.n.ignorata non extẽ
ditur, ſecus in conſiſtentibus in iure.Præterea non excluditur
virtute tacita renunciationis, quia fateor, ꝙ in illa non exten
ditur ad ignorata, ſed excluditur ꝑꝑ authoritatem iuramẽti,
& vide Bal.qui allegat Ioan.Andr.in d.l.j. C.eo.& nunc repe-
rio.D.Raph.idem tenentem, licet Io.And prędicta non alle-
get, ſed benè dicit, ꝙ iſte §.non facit pro Bar. & bene dicit, nõ
tamen declarat, vt dixi, ſed pro Bar. dicit facere dictum auth.
14 dum loquitur ſimpliciter.†Vltimo gl.hic inducit tex.hic in fi.
b ꝙ teſtes nõ debent deponere extra articulum.[b] tu dic de hoc
vt no.in l.momentaneæ.C.qui legi.perſo. & in l. ſi quis liber-
tatem, de pe.hære.vbi Doc.diſtinguunt, aut iurauit deponere
ſuper articulo, & tunc non creditur in eo, quod dixit vltra,
quia deponit non iuratus, aut ſuper articulis, & tota cauſa, &
tunc ſecus, ſi iſtud, quod dicit, facit ad cauſam. Pone enim ꝙ
articulus eſt de veritate, ſed teſtes dicunt de publica fama, cer
te hoc facit ad cauſam. quia per famam deuenitur ad verita-
tem, ita tenet Bal.C.de prob.l.non nudis, & etiam iſte tex.nõ
15 tractat de hoc. ¶†Sed an teſtes ſint recipiendi ſuper articulo
impertinenti? & vult, ꝙ non. Dr̃ autem impertinens, qñ non
ſuper materia in libello deducta. vt erat hic quia ducebatur
factum defuncti, hic in verſiculo nunquid ergo, & in proceſ-
ſu cauſæ ſeu articulis deducebatur poſtea factum hæredis, &
volebat teſtes examinare, non debet iudex pati. Idem quali-
tercũque articulus probatus non releuat, dicitur impertinẽs,
vt l.ad probationem.C.de proba.certe non debet admitti ta-
lis articulus de iure communi, vt ibi etiam cum proteſtatio-
ne, ſaluo iure impertinentium, & non admittendorum, vt
no glo.in cap.cum contingat.de officio delegati.Sed in curiis
ciuitatum ſeruatur contrarium, quia ad hoc, vt cauſę citius
expediantur, prouident ſtatuta, vt admittantur omnes articu
li, quos partes volunt probare etiam per teſtes ſuper eis, &, ꝙ
in calculo ferendæ ſententiæ poſtea diſceptetur, qui ſint perti
nentes, & qui rectius faciant fidem, & qui non, vt his diebus,
feci in quadam cauſa hic commiſſa. Et adde ad iſtam glo.qđ
no.Specu.in titu.de te.§.j.ver. Aut quod depoſui.& Bar.in l.j.
§.diuus.infra depoſiti.

ADDITIONES.

a Poſtea repetendo. Adde ꝙ hanc eandem opin.tenet Alexan. in conſil.42.col.4. circa fi.in 1.volu.& ibi dixi hanc eſſe communem opin.& hanc eandem tenet etiam ipſe Paul.in fi.infra.ad Velleia.& vide Geor. natam in repe.c. quamuis.de pact lib.6.in col.13.ver an autem, qui tenet hanc eandem opi. Fran. Cur.

b Extra articulum. de hoc latè per Bal.conſi.120.2.lib.conſiliorum ſuorum, & ad de Alexan.de Imo.in conſil.25.col.3.in 2.volu. per Ang.de Peruſio in ſuo conſil.170.Cur.

1 *Iuramentum ſi eſt formiter ſuper contractu præſtitum, tunc ex illo contractu oritur actio vtilis, & etiam actio in factum.*

2 *Iuramentum dicitur formiter præſtitum, quando in eo exprimitur cauſa, quæ ſi eſſet vera, eſſet obligatoria. & ſi eſt informiter præſtitum, quæ actio oriatur.*

3 *Si in ſententia condemnetur aliquis cauſa expreſſa, non ſolum oritur actio in factum, ſed etiam vtilis ex illo contractu, vel cauſa, ſi vero cauſa nõ expreſſa, tunc actio in factum tantum, & quid in ſtatutis.*

4 *Iurans aliquem ſibi vendidiſſe talem rem, nec dixit pro quanto precio, an cogatur declarare pro quanto, vt poſſit agere.*

5 *Contra petentem executionem ſententiæ, ad rem venditam poteſt opponi de precio non ſoluto.*

6 *Si iuraſti me conueniſſe tecum de permutando librum meum cum tuo, non habes actionem, niſi librum tradas.*

7 *Iuramentum intelligitur ſecundum naturam contractus ſuper quo præſtatur, & non producit actionem, niſi quatenus ille contractus produxit.*

1 **§.Si quis iurauerit.** ¶†Ex iuramẽto formiter
præſtito orit̃ vtilis actio ex
illo contractu, cuius formam continet iur̃m ad omnia illa
iura, quę competeret directa, & ẽt ꝯ ipſum iurãtem, ſi directa
competeret, & eo ſolo caſu competeret, quo competeret di-
2 recta.h.d.cum §.ſeq.vſque ad §.ſi quis iurauerit.†Dr̃ autẽ præ
ſtitum formiter, qñ in eo exprimitur cauſa, quæ ſi eſſet vera,
eſſet obligatoria.Et ita vtilis actio oritur ex illa cauſa ficta, q̃
habetur pro vera, & ultra hoc etiam oritur actio in factum
ex iuramento, vel ex prætoris edicto ꝑꝑ iur̃m vt ſ.eo.l.ſed, &
ſi poſſeſſori.poſt princ.ſicut enim in reali oritur actio, vt dixi.
in l.nam, & poſtea.in fin.ita in perſonali, vt hic. & tunc dr̃ in-
formiter pręſtitum, qñ non exprimitur aliqua cauſa, vt ſi iu-
ras me tibi teneri in x.& tunc competit ſolum actio in factũ,
nec vitiatur, quia cauſa non ſit expreſſa, ſicut nec confeſſio
facta in iudicio. vt l.vnica. C.de confeſſis, ſecus in facta extra
iudicium, vt l.cum de indebito in fi.ↄ̃.de probatio. & in ſtipu-
latione facta.ſine cã vt l.ij. §.circa. de do. excep. & quod dixi
3 in iuramento † idem dicendum eſt in ſñia, ꝙ ſi condemnet
aliquem cauſa expreſſa, nõ ſolum oritur actio in factum, ſed
vtilis ex illo contractu, vel cauſa. Si vero cauſa nõ eſt expreſ-
ſa, tunc actio in factum tantum.iſta no.Bar.ſm Iaco.Butri.in
l.Iulia.de condit. indebi. cum tractat de effectu ſententiæ. Idẽ
in ſtatutis producentibus aliquam actionem de nouo, nã aut
diſponunt formiter expreſſa cauſa, & producunt actionem
ex illa cauſa, aut informiter non ſubſiſtente cauſa obligato-
ria de ſua natura, & producunt conditionem ex ſtatuto, vt l.
fi.C.de pe.hære. & per Bart. in l.j.de condi. ex le.ꝙ vide quod
4 no.in l.j.circa fi.ↄ̃.de pub.iud.¶†Item per iſtum tex.dum dicit
[de euictione caueatur.ſemel]conſului in ciuitate Senarum,
cum quidam eſſet condemnatus ad tradendum rem tanquã
venditam, & ſententia tranſiuit in rem iudicatam, venditio
non poſſet conſtare, niſi per dictam ſententiã, volebat actor,
ꝙ non ſolum traderetur ſibi res, ſed etiam, ꝙ promitteretur
a de euictione.ſecundum conſuetudinem loci[a] cum fideiuſſori
bus, reus ſe defendebat, ꝙ ſententia erat ſtricti iuris, & non
extenditur ultra, q̃ contineat, pro quo optime l.j.C.ſi plures
vna ſen.niſi ergo aliter probetur venditio, dicebat ſe non te-
neri virtute ſententiæ niſi ad tradendum. Ego allegaui iſtum
tex.pro caſu in ꝯriũ, arguendo de iuramento ad ſententiã.vt
ſ.eo.l.ſed, & ſi poſſeſſori.§. fi.quia hic non fuit iuratum ſuper
b hac euictione.& nihilominus venit in cõſequentiam.[b] ¶Sed
quæ

ADDITIONES.

a Conſuetudinem loci. Adde quod voluit.Rom.7.conſi.in vltimis verbis.

b In conſequentiam. In quantum D.Iaſ.hic ſequitur Pau. & deinde dicit, ꝙ confeſſio ficta delicti quæ inducitur per contumaciam, debet intelligi, facta cum ſuis qualitatibus, licet contrarium tenuerit Anchar.conſi.409. videtur quod ſua op. non poſſit procedere, per ea quæ voluit Ro.conſil.456.vbi conſuluit, quod ſi accuſatus interrogatus fuerit an vulnerauerit Titium gabellarium, & reſpondeat, quod Titium vulnerauit, tamen non intelligitur, quod cõfeſſus fuerit quatenus illũ gabellarium, per iura, & rationes de quibus ibi per eũ potes videre.

quæritur de duob. Primo ſi iuraſti me tibi vendidiſſe talem
rem, non tñ dixiſti pro quanto precio. Reſpondeo, cogeris de
clarare pro quanto, aliàs non potes agere ſecundum Bar. in l.
certum.de confeſ.& ad hoc bene facit l.duobus. §.ſi ei.ỹ.eod.
ibi.dum dicit, diſtinguẽdum ſit, & replicatione emendandũ.
& vide.quod no.per eundem, non tñ ſtabitur tuæ declaratio-
ni, ſi non declares precium iuſtum, ſed recurritur ad iudicem
ar.l.domum.ỹ.de contrahen.empt.vel dic, aut dicebas me vẽ-
didiſſe pro x.ego detuli iuſm, ꝙ vendiderim, & iuraſti me vẽ-
didiſſe, tunc videor detuliſſe prout aſſerebas, quaſi illud cen-
ſeatur repetitum. l.Titia.§.idem rñdet.de verb.oblig.aut non
præceſſit expreſſio certæ quantitatis, & tunc talis delatio iura
menti quantitate non expſſa vr̃ non valere, ſicut nec inſtru-
a mentũ[a] continens venditionem, nõ quantitatẽ precij[b] ut no.
b Cyn.in l.j.de inuti.ſtip. quia iuſm habet vim ꝓb. vt ſ.eo.l.ſed
ſi poſſeſſoris.§.fi.& ꝓbatio per inſtrumentũ, vel teſtes non va
let (vt dixi) non expreſſa quantitate, & ex hoc ſequitur, ꝙ etiã
ſi velles poſtea declarare iuſtũ precium, non teneor ſtare tali
5 declarationi.†Itẽ, ꝙ ſi iuraſti me vendidiſſe pro x.agis ad rem,
& ego excipio, ꝙ non debes audiri, ſicut ſi eſſem condemna-
tus ad rem tradendam, & peteres executionem ſñiæ nõ poſ-
ſem excipere de precio non ſoluto, ſed deberet fieri executio,
& poſtea poſſes petere, quia illa exceptio eſt perẽptoria, & ſic
debuit proponi ante ſñiam, vt l.perẽptorias.C.ſen.reſcin.non
poſſ.Ita determinat Spec.in tit. de execu.ſñiæ. §.fi.ver.itẽ illud
quæritur.idem debet eſſe in iuſo, ꝙ habet vim ſñiæ, & execu
tionem paratam ſicut ſententia. Breuiter dicant Spe.& Barto.
c quicquid velint, iſta opin.non eſt vera,[c] quia iſta exceptio nõ
opugnat ſñiam, & ideo, p̃t opponi in executione ſñiæ vt l.ad
uerſus.in fi.ff.ſol.ma.& l.Neſennius.in fin.de re iud.ergo, & in
executione iuramenti, ut eſt caſus contra eos.ỹ.proxi.§.Mar-
cellus.in prin.licet Bar. videatur reſpondere ibi, ꝙ pignorati-
tia nõ erat nata ante ſolutionem, ſed actio exempto ad rem
tradendam bene eſt nata ante ſolutionem precij, licet obſtet
exceptio; ſed iſta reſpõſio nihil ualet, quia paria ſunt nõ eſſe
natam, vel eſſe natam ſine effectu pp exceptionẽ, propterea
ſi mihi datur actio, fortius exceptio. & ita ſemper tenui con-
tra Bar.reperio dominum Raph. idem tenere, & iſtud proce-
dit maxime in iuramento extraiudiciali, quo caſu nõ poteſt
mihi imputari, cur exceptionem precij non ſoluti non oppo
ſui, cũ adhuc eſſet tp̃s proponi. quia non erat iudiciũ inchoa
tum, ut in ſimili no.Bar.in l.j.in fi.princ.quod vi aut clam. &
Bal.in l.2.de conſti.pec.& de ſen.l.cum eorum, & glo.in c.j.de
reſcript.lib.6.ſuper ver.[proceſſus.] in fi.& Innoc.in c.olim.de
cauſa poſ. circa medium ibi. [quando autem &c.] ¶Vltimo
6 †per iſtum §.Marcellus.determinat Bar. ꝙ ſi iuraſti me cõue-
niſſe tecum de permutando librum meum cum tuo, non ha
beas actionem, niſi librum tradas, cum permutatio ſit cõtra
ctus innominatus, & ex ea non oritur actio niſi ei qui imple-
7 uit ex parte ſua, †& iuramentum intelligitur ſm naturam cõ
tractus ſuper quo præſtatur, & non producit actionem, niſi
quatenus ille cõtractus produxit, vt patet in illo §.Marcellus.

ADDITIONES.

a Nec inſtrumentum. Adde eundem Pau.de Caſtr.in l.j.infra.loca.& Alexan.in d.
conſi.18.col.1.in fi.ver.preterea.Cur.

b Precij. An valeat venditio eo non expreſſo, vide quod voluit Lud.Ro.conſ.111.
& 305. Et adde, quòd iſtam opi.Pau.de Caſtr. refert etiam Alexan.Imo.in conſ.
col.1.in fi.in 1.vol.Cur.

c Non vera. Adde ꝙ idem ipſe tenet conſi.144.in primo impreſſis, & no.hic all.
mar.Alex.de Imo.in conſi.col.2.verſi.ad idem ꝙ ſtatutum prohibens exceptio
nem poſſe opponi contra inſtrumentum vel ſententiam, non tollit exceptionẽ,
vel defenſionem reſultantem ex ipſo inſtrumento vel ſententia.Cur.

1 §.Si quis iurauerit. ¶†Qui iurauit per princi-
pẽ, & peierauit, poteſt de
periurio ex ordinẽ puniri.h.d.ſecus vr̃, ſi per Deũ, quia ſatis
punitur in alio ſeculo, & ita vr̃ ſentire gl. Vel dic vt in l.de per
iurio.de crimi.ſtel.& hic fit mentio de iuſo futuro, qñ quis iu
rat aliquid ſe facturum quo caſu non oritur actio iuſi, ſicut
oritur qñ quis iurat de p̃terito vt in toto iſto titulo cũ potius
tendat ad obligandũ iurantẽ. An aũt obligetꝰ dicendũ eſt, ꝙ
non de iure ciuili, niſi in operis libertorũ, vt l.iuriſiurandi.de
ope.liber. de iure aũt canonico dic, vt plenè no. p Bart.in l.ſi
quis pro eo.de fideiuſ.& ibi etiam tractat de tertia ſpecie iura
menti confirmatiui, qñ quis iurat non venire ꝯ contractum,
de quo non loquitur iſte titulus, ſed tetigi ſuper rubrica.

LEX XIIII.

1 *Si defero tibi iuramentum, teneris alterum de tribus facere, vel iurare,*
vel deferre, vel ſoluere.
2 *Iuramentum calumniæ remittitur parenti, vel patrono, ſed iuramentum*
veritatis, non. & num. 1.

1 L.Quoties. ¶†Iuramentum. veritatis parenti, vel
patrono non remittitur.h.d.præmitte,
2 qꝰ ſi defero tibi iuramentum, teneris alterum de tribus facere,
vel iurare, vel deferre, vel ſoluere, vt ſ.eo.iuſiurandum leg.ait
3 prætor.§.fin.& l.manifeſtæ. †Quid ſi filius, vel libertus deferat
patri, vel patrono, an ipſi teneantꝰ, ſi illi nolũt aliquod de tri
bus facere, dicentes, ꝙ ei remittitur iuſiurandum, vt d.l.iuſiu-
randũ.§.hoc iuſiurãdũ. certe non pñt dicere, quia verũ, in iu-
ramẽto de calumnia, non in iuſo veritatis, & hoc vult iſta l.

LEX XV.

1 *Quando mittitur officialis ad maſculos egregias perſonas, debet pars mo-*
ueri, & non quando mittitur ad mulierem. & num. 1.
3 *Cuius expenſis fiat iſta miſſio. remiſ.*

1 AD perſonas. ¶†Egregiæ[a] perſone non co
a guntur venire coram iudice
ad iurandum, ſed ad eas debet mitti officialis pu-
blicus. Idem in valetudine impeditis.h.d. idem in
mulierib.vt in Auth.vt litigãtes iurent in §.ſi vero.aliud tñ in
2 mulieribus, quã in maſculis, †quia qñ mittitur ad maſculos,
vt in caſibus iſtius §.debet ab altera parte moneri, ꝙ ſi vult va
dat cũ officiali publico, & aſſiſtat, ut l.gñaliter.§.iiſdem.C.e.ſe
cus, qñ mittitur ad mulierem pp honeſtatem, ſm Gul.de Cu.
3 per dictum §.ſi uero.†Cuius aũt expenſis debeat fieri iſta miſ-
ſio, vide prædicta in l.gñaliter.§.pen.& ꝙ no.Bar.poſt glo.in l.
ij.ff.in qui.cau.in poſ.eatur. l.ſi poſtulauerit.de adul.

ADDITIO.

a Egregiæ. An priuilegio l.huius renunciari poſsit, & an habeat locum in paupere
nobili, qui propter verecundiam non audeat exire domum, vide Rom.ſingul.
ſuis.folio.9.

LEX XVI.

2 *Vbicunque habes contra me exceptionem, per quam potes me repellere*
ab agendo, non teneris reſpondere libello, & quando hoc fiat.

1 SI patronus. ¶†Nõ cogitur quis iurare ſu-
per actione, quæ contra eum
2 non poteſt opponi. Item patrono remittitur iuſm
calumnię.h.d.†Et tene menti, quia vbicunque ha
bes contra me exceptionem, per quã potes me repellere, ab
agendo, nõ teneris rñdere libello meo, qđ qñ ſit dixi ſ.eod.l.
nã, & poſtea in prin. ſi vellẽ tibi deferre iuſm, vt iures, aut de
feras, vel ut ſoluas, nõ cogeris ſubire, ſicut nec cogeris ſubire
iudiciũ.caſus eſt hic no.& i l.i ꝯctib. §.de illo. C.de nõ nu.pe.

LEX XVII.

IVſiurandum. ¶Iuramentum contra-
uentionale voluntarie
defertur, & recuſatur.h.d. hoc eſt dicere, ꝙ in illo
non habet locum quod dr̃ in l. iuſiurandum, &
ad pecunias.§.ait prætor.& §.j.quia nullum illorum trium te
netur facere. habet ergo locum in iudiciali, hoc vult iſte text.

2 *Iuramentum quando non prodeſt iuranti, non cogitur illud recipere.*
3 *Pupillus deferendo iuramentum cum tutoris authoritate ſi appareat læ-*
ſus, poteſt in integrum reſtitui, ſed propter hoc non poteſt aduerſarius
iuramentum recuſare. & nu.5. vide tamen, & nu.5.
4 *Minor.25.an.deferens iuramẽtum ſine tutoris, vel curatoris authoritate,*
poteſt contra talem delationem venire, & replicare etiam ſine aliqua
reſtitutione, & quando contra pupillum non detur exceptio iuſiurandi.
5 *Pupillus non cogitur recipere iuramentum ſibi delatum, nec tutor in hoc*
ſibi authorizare, ſi tamen iurat ſibi prodeſt.
6 *Solutio facta pupillo iuſſu iudicis parit pleniſſimam liberationem, nec ad*
uerſus eam reſtituitur, licet pecuniam perdat.
7 *Actus quando poſſit dici iudiciarius licet non fiat in præſentia iudicis.*
8 *Productio inſtramentorum poteſt fieri coram notario cauſæ apud banchũ*
in die iuridico, licet iudex non ſit præſens.
9 *Contractus celebrati in præiudicium eccleſiæ per intruſum prælatum nul-*
lum ius habentem in prælatura, non valent, ſed in fauorem eccleſiæ,
valent, ſecus in aliis non priuilegiatis.
10 *Per falſum hæredem intruſum in hæreditate non poteſt acquiri exceptio*
vero hæredi.
11 *Debitores ſoluentes prælato intruſo nullum ius habent in prælatura, quan-*
do liberentur.
12 *Prælatus ſi non eſt intruſus, valent geſta per eum, licet poſtea priuetur ra*
tione delicti etiam commiſſi ante contractum.

1 §.Pupillus. ¶†Pupillus ſine tutoris authoritate non
põt iuſm deferre, ſed cũ tutore, & ſic ẽt
ſolus tutor põt.h.d.vſq; ad §.procurator. Primo ergo caſu nõ
cogitur aduerſarius recipere, qa ſi reciperet, & iuraret, nõ pro
deſſet ſibi iuſm, qa pupillꝰ poſtea poſſet venire ꝯ, ẽt nulla re-
2 ſtitutione p̃habita, cũ ipſo iure ſeruetꝰ illęſus, & rña eſt, †qñ iu
ramẽtũ nõ ꝓdeſt iurãti, nõ cogitꝰ iurans illud recipere, vt in l.
ꝓxi. Scđo vero caſu ꝓdeſſet iuranti, quia tutor põt p̃iudicare
pupillo mero iure, & ideo cogitꝰ, vel deferre, vel ſoluere, niſi
aliã iuſtã cãm habeat recuſandi, vt ỹ.e. l.iuſiurandũ, & ad pe-
cunias.§.ait p̃tor, iunctis his quæ habẽtur.in l. manifeſtæ.ỹ.e.
3 †licet ẽt poſſit pupillus in integrũ reſtitui, ſi appareat læſus, vt
habetur hic in glo. ſed non pp hoc põt aduerſarius recuſare
iuſm, cum ad reſtõnẽ petẽdã multa requirantꝰ, vñ non inſpi-
citur, ꝙ poſſit peti reſtõ ar.in l.Iulia.qui & a qui. ¶In tex.ibi,
(iuſiurandum deferre debet).ſ.quantum ad hoc, vt aduerſa-
rius cogatꝰ recipere, & quantũ ad hoc, vt ſi receperit, & iurauе
rit, ſibi ꝓſit iuſm, & pupillo noceat. ¶In tex.ibi [detulit,] ſup-
ple,

ple,& aduerſarius receperit,cum non cogatur, vt ſ̃.dixi,& iu
4 rauerit. ¶†In tex. ibi, [exceptio idem obſtabit] ſupple mero
iure.ſed replicabit ẽt ſine aliqua reſtõne, ſecus, qñ interueniſ-
ſet tutor,qa tunc eſt neceſſaria reſtõ. Et idẽ in adulto habẽte
curatorem,vel non habente, & cũ ipſo deferente,ſic intelligi
tur.l.nam, & poſtea.§.ſi minor.ſ̃.co.ſi autem ſine ipſo, idem
dicas,quod hic dr̃ in pupillo.ꝙ mero iure obſtet exceptio,ſed
dabitur replicatio ſine aliqua reſtõne, & hoc voluit hic gl.2.
in fi.quæ dicit veritatem, licet ſequens gl. videatur ꝯ̃rium vel
le,ꝙ ẽt quando hẽt curatorem, & ſine ipſo defert non hẽt re
plicationem, niſi mediante reſtõne in integr. per illum.§.ſi
minor.q gñaliter loquitur,ſed cõiter illa gl.reprobatur, & te-
netur p̃cedens per l.ſi curatorem.hẽs.C.de in integ.reſt. ¶Sed
opp.ꝙ nec ipſo iure dat̃ exceptio iuſiurandi,nec ſit neceſſaria
replicatio,qñ nõ interuenit tutor,vel curator,cũ non habeat
adminiſtrationem bonorum ſuorum, & contrahendo non
obligatur, nec valet ꝯ̃ctus in l.obligari. de auth. tu. ergo nec
quaſi ꝯ̃ctus,qui celebratur in delatione iuramenti,vt ſ̃.co.l.q
iuraſſe,in fi.gl.& Doc.iſtum paſſum non declarãt. de quo mi
ror.Mihi ſic vr̃ dicendum,ꝙ ſi erat doli capax,ſicut contrahẽ
do obligatur naturaliter licet non ciuiliter iuxta plene no. in
l.j.ĩ.de noua.ita quaſi ꝯ̃hendo i iur̃m deferendo,& poſſit tol-
lere naturalem obligationẽ, qua aduerſarius ſibi tenebatur.
& ex hoc ſequitur, ꝙ aduerſario cõpetit exceptio, qua actio
eliditur mero iure,quæ cõſiſtebat in ciuili, & naturali obliga
tione, & nunc remanet ſine naturali. Sed propter rationem
factam in ꝯ̃rium, datur ſibi replicatio ſine aliqua reſtitutio-
ne,ita intellige illum text. & hoc credo fuiſſe de mente.i.gl.q̃
intelligit ſm̃ Azo.vt loquatur in doli capace,& non dicit ꝑꝑ
qd.Sed ego dico,eſt ꝑꝑ id qđ dr̃ in tex. ꝙ obſtet exceptio me-
ro iure.Si aũt non eſſet doli capax,vt,quia non eſſet proxim[9]
pubertati,ſed infantiæ,tunc ſicut ipſe ꝯ̃hendo non obligatur,
vt no.in d.l.ita quaſi contrahendo, & iur̃m deferendo nõ tol-
lit naturalem obligationem,qua aduerſarius ſibi tenebatur,
& ideo tunc non obſtabit exceptio mero iure,nec eſt neceſſa-
ria replicatio iuris,ſed facti.& iſto mõ p̃t intelligi tex.in l.j.§.j.
quarum re act. non da. quæ directo contrahatur, dum dicit,
ibi non obſtare exceptionem,& hic dr̃ contrarium,licet glo.
hic quæ incipit imo, dicat illũ tex.intelligi ſm̃ iſtũ,ſed hoc eſt
deſtruere illũ.nã vr̃ potius econuerſo, ꝙ iſtud intelligatur ſm̃
illum.vt dum dicit obſtare exceptionem,ſupple, de facto,nõ
de iure ꝑꝑ rõnem in contrarium factam, ſed melius eſt con-
cordiam reducere mõ prædicto,& ſic vterque tex.remanebit
vt iacet,& hoc non reperies tactum ab aliquo. & ſm̃ iſtam di
ſtinctionem intellige,ꝙ in §.ſi minor. dicat in adulto curato-
rem habente, ꝙ non obſtat exceptio.ſm effectu, quia datur
replicatio,cũ ipſe ſit doli capax, & potuerit tollere nal̃ẽ obli-
gationem, ſicut potuerit ſe naturaliter obligare ſine curato-
5 re.¶†Gloſ.2.ibi,]ſed ipſi pupillo nõ defertur,]ſupple ẽt cum
tutoris authoritate, quia non cogitur recipere, nec tutor in
hoc ſibi authorizare,ſi tñ iurat ſibi prodeſt. Qñ aũt defertur
diſtinguitur an interueniat tutor,vel nõ. & hoc intendit glo.
dicere. ¶Glo.ibi,[ſed cũ ſacr̃m,]iſta glo. in hoc ver. intendit
opponere contra id,quod dixit in princ.ibi [ſed,& tunc reſti-
tuitur &c.]imo non reſtituitur, ſi coram iudice detulit,& ad-
uerſarius iurauit ꝑꝑ authoritatem iudicis approbantis,& cõ
6 firmantis.ut no.ſ̃.cod. l.j. quoniam habet vim ſolutionis†&
ſolutio facta pupillo iuſſu iudicis parit pleniſſimam liberatio-
nem, vnde aduerſus eam non reſtituitur pupillus, licet pecu-
niam perdat ut ſ̃.de mino.l.ait p̃tor.§.permittit̃.gl.ſoluit duo-
bus modis,ſed melior ſolo eſt,ꝙ iõ aliud in vera ſolone,quia
ſi pupillus reſtitueret,ille qui ſoluit remaneret in dãno,quod
non eſſet iuſtũ,poſtquã coactus ſoluit,& teneret̃ iterũ ſolue-
re,nam ſic remanet in dãno, ſed ſi pupillus reſtituatur aduer-
ſus iur̃m potius lucrũ ſibi aufertur, i.exceptio q̃ ex iur̃o cõſe-
cutus eſt abſque eo, ꝙ aliquis uere ſoluerit.& non eſt eadem
7 rõ.&c.C.de codicillis.l.fin.¶†No.tñ glo.ibi vel dic,ꝙ actus p̃t
dici iudiciarius,licet non fiat in p̃ſentia iudicis,certe hoc non
p̃ot procedere in iur̃o iudiciario, vbi requiritur factum iudi-
cis approbantis,& confirmantis,ac p̃cipientis,ut no. ꝑ glo.in
l.j.ĩ.eo.ſed poſſet procedere, vbi factum iudicis non require-
8 retur.†vt in productione inſtrumẽtorum,quæ poteſt fieri co-
a ram notario[a] cauſæ apud banchum in diciuridico,licet iudex
non ſit p̃ſens,ut no.C.de app.l.eos.in gl.ſuper ver. [a ſcrinio,]
& in auth.q̃ ſupplicatio,de præci. impera. of. q̃ vtrobiq; no.ꝑ
9 Bar.¶†In gl.fi.ibi [vñ oĩa caſſantur,] intellige hãc glo. in con
tractib.celebratis in p̃iudiciũ eccleſiæ, ut non ualeant,ſi ſunt
celebrati ꝑ intruſum p̃latũ & nullũ ius habentẽ in p̃latura,
qa non habet adminiſtrationẽ bonorũ eccleſiæ.Si uero in fa
b uorẽ eccliæ.tenderẽt, tunc valent, quia per talem intruſum[b]
poteſt acqri eccliæ,licet nõ in præiudiciũ,ut no.ꝑ Bar.ĩ.de cõ
dic. inde.l.ſi vrbana.& l.ſi filiæ.ĩ.de ſol. licet ſecus in aliis non
10 priuilegiatis,ut ſ̃,de pac.l.ſi tibi.§.cũ poſſeſſor, vbi per falſum
hæredem intruſum in hæred.tate nõ p̃ot acquiri exceptio ve-
11 ro hæredi.†Quid aũt in debitorib. eccleſiæ ſoluentibus prela-
to intruſo,an liberentur?dic, vt plene no. in d. l.ſi vrbana.vbi
diſtinguitur,an ſoluerint ex cõtractu celebrato cũ eo,& libe
12 rent̃,an ex cõtractu celebrato cũ vero p̃lato,& tũc ſecus. †Si
ãt p̃latus non erat intruſus, valent geſta per eum,licet poſtea
priuetur rõne delicti ẽt cõmiſſi añ contractũ,& quouſq; pri-
uatus eſt,habet adminiſtrationẽ,& hoc vult dicere gl. in fi.fa
cit l.iubemus.§.ſane.de ſacroſ.eccl. & l.ex cõtractu. de re iud.

ADDITIONES.

a Notario.Adde Lu. Roma. conſ.408. & ibi an productio inſtrumentorum poſ-
ſit fieri in abſentia partis.

b Intruſum.Sed an poſſit dici intruſus ille qui ſcit beneficium ad alium pertinere
vigore gratiæ anterioris. vide per Oldr.conſ.136.

1 *Cautio de rato,non habet locum, quando conſtet,quod procurator non hẽt mandatũ,niſi ſit coniuncta perſona,ſed non admittetur ad deferendum iuramentum, & quid in mandato ad vnã cauſam cum libera. & nu.2.*

3 *Mandatum generale cum libera,tantum valet quantum ſpeciale excepta poteſtate donandi, & delinquendi.*

4 *Procurator verus(quantum ad id quod non cadit in ſuo mandoto) non habetur pro procuratore.*

5 *Iuramentum quibus ex cauſis poſſit recuſari.*

6 *Procurator de cuius mandato dubitatur,non admittitur cum cautione rati,quando per illam non eſſet reo plene ſuccurſum,& quare?*

7 *Non dicitur quis poſſe id facere, quod non ſine verecundia poteſt.*

8 *Verecundia plus attenditur, quàm commodum pecuniarium.*

9 *Quando quis agendo fundat intentionem ſuam in turpitudine non debet admitti,ſecus quando fundat eam in alio, & ad ipſam coadiuuandam allegat turpitudinem,vel quando detegitur ab alio.*

10 *Reus cogitur recipere iuramentum ei delatum ab vno ex pluribus hæredibus vnius creditoris.*

11 *Practica qualiter reus non admittat procuratorem,de cuius mandato dubitatur ad deferendum iuramentum, & ſi offerat cautionem rati, & quando teneatur ſolum ad expenſas litis.*

12 *Stipulatio rati an ſit commiſſa contra procuratorem ſtatim, quòd dominus non habet ratum,& ſic incipit agere.*

13 *Periurus quando ſit infamis.*

1 §.Procurator. ¶†In tribus caſibus hic poſitis pro
curator poteſt iur̃m deferre, extra
illos non p̃ot, nec aduerſarius recipere cogitur,ẽt ſi vellet ca-
uere de rato,qa ꝑ talẽ cautionẽ nõ plene prouidetetur iuran
ti, cum per ipſam non poſſit proſequi ſuum intereſſe. Si aũt
poſtea ageret,& dñs obtineret, niſi ſuã turpitudinẽ allegaret,
ſcilicet dicendo ſe periurium.h.d.cum l.ſeq. & ſequens reddit̃
difficilis ꝑꝑ gl.quæ eſt hic. qm̃ adducit hic totã materiã tit.rẽ
ra.ha.q̃ eſt valde difficilis, & per Bar.multum plene examina
2 tur in l.ſi ſine.§.cum aũt.rẽ ra.haberi.¶†Et diuide in tres par-
tes,quia primo ponitur, ꝙ conſtabat procuratorem habere
mandatum cum libera,uel habere mandatum ſpãle,uel eſſe
procuratorẽ in rẽ ſuã,& tunc non eſt dubium,ꝙ p̃ot deferre,
& aduerſarius p̃ot accipere,iurare. vel referre,vel ſoluere,qa
tunc erit plene ſecurus,ſi iurat, uſque ad legem alias.Scđo lo-
quitur.qñ conſtabat ipſum non hẽre aliquid de iſtis tribus, &
tũc aduerſarius recipere non cogitur, & ſibi iur̃m non ꝓdeſt,
& iſto caſu nõ eſſet dubiũ, ꝙ ẽt cũ cautione rati non admit-
teret̃,qa illa cautio non hẽt locũ,qñ conſtat, ꝙ non hẽt mã-
datũ,ſed ſolũ qñ eſt dubiũ,ut plene no.in l.i. C.de procu.niſi
ſit coniuncta ꝑſona,vt e.ti.l.exigendi.& ſ̃.de proc.l.ſed & hę.
tñ hoc eſt verum,ꝙ admittit̃ ad agendũ, nã poſſet obtinere,
ſed nõ admittit̃ ad deferendũ iur̃m,ẽt ſi ſit cõiuncta perſona,
qa iſte eſſet actus p̃iudicialis, ita intelligo hic, & hoc vſq; ad
ver.[nec multũ, ibi p̃ot intelligi, qñ erat dubiũ de mãdato.&
dr̃,ꝙ ẽt tunc non admittitur cum tali cautione, qa ꝑ eam nõ
eſſet plene conſultum iuranti,& quia non probat,vſque ad l.
3 ſi itaq;. ibi p̃ot eſſe quarta in qua concludit ex p̃miſſis. Nota.
ex prima parte tex. cum gl. ꝙ tm̃ valet generale mandatũ cũ
libera,quãtum ſpãle.Rõ colligitur ex l.procurator cui libera.
ſ̃.de procu.quod eſt verum, niſi in duobus caſib quantum ad
poteſtatem donandi, quæ non cadit in generali mandato cũ
libera,vt l.cõtra iuris. §.fi.de pac.& tñ poteſt cadere in ſpecia-
li,vt l.filius.ĩ.de dona. Item quãtũ ad delinquendũ: quia hoc
non cadit in generali, vt poſſet delinquere,& dñm ex delicto
obligare ad pœnam,vt ſ̃.l.qđ quiſq; iu. l.3.§.ꝙ ſi procurator.
cum ibi no.& ĩ.de cond.inde. l.ſi procurator.per Docto.quia
non venit dolus in tali mandato.ĩ.mand. l.creditor. §.fi.& tñ
in ſpeciali bene poſſet cadere, vt l.j.§.quoties.ĩ.de vi & vi. ar-
ma. in argumẽtum. Sed quæritur hic, quid ſi aliquis habebat
mandatum ad vnam tm̃ cauſam cum libera, non tñ cum po
teſtate deferendi iuramẽtum expreſſe conceſſa?rñdeo adhuc
poterit deferre, ſicut ſi haberet ſpeciale, vt in ca. qui ad agen-
dum.de procur.libr.6. & not.in l.qui Romæ §.Callimachus.
4 de verb.ob.¶†Ex ſecunda parte in l.aliàs no.iuncta.l.ſi itaq;,
quæ venit ad exemplificandum iſtud principium, ꝙ verus ꝓ-
curator quantum ad id, quando non cadit in ſuo mandato,
non habetur pro procuratore, & ita habetur in l.j.§. quæſi-

5 tum.ſ.ad Treb.¶†Item no.in verſic. nec poſtea,ꝙ non cogit
quis recipere iurm quando ſibi non prodeſſet, & iſta eſt vna
de cauſis,ex qua poteſt recuſari Sunt & aliæ de quibus habe-
a tur.ſ.e.l.manifeſtæ.per glo. & Doc.[a] Et quando aliqua de illis
cauſis ſubeſt non habet locum illa l.manifeſtæ.nec l.iuriuran
dum.§.ait prætor.ſ.eod.vbi dicitur,ꝙ debet iurare,vel referre,
vel ſoluere. Hoc eſt verum, niſi habeat cauſam recuſandi,&
hæc eſt vna de illis. alia.ſ.l.proxi. §. ſi pupillus.quæ tendit ad
6 idem ¶In tertia parte in verſi.[nec multum.]No.†ꝙ procura
tor de cuius mandato dubitatur, non admittitur cum cautio
ne rati, quando per illam non eſſet reo plenè cõſultum, &
ita limitantur omnia iura dicentia ipſum dẽre admitti. Qua-
liter aũt hoc oñdatur,ꝙ parũ proficiat,ſubiicitur hic in text.
in ver.[ſi.n.]nam ſi contingat poſtea apparere,ꝙ non habeat
mãdatum, & dñs nolit habere ratum,qđ ille fecit,poterit ve-
nire ꝯ,& iterum agere contra iurantem,& iurans non põt ſe
iuuare ex iuro, ſed habebit neceſſe liqdare de iure ſuo oppo-
nendo aliam exceptionem, ſi qua ſibi competit, puta pacti,
vel ſolonis,& eam probare,ac ſi nõ iuraſſet,& ſic patet.& iu-
ramentum parum aut nihil ſibi proficit, & ſi ipſe velit agere
contra procuratorem,& fideiuſſores eius ex cautione rati,&
conſequi intereſſe bene poterit, tñ habebit neceſſe docere de
ſuo periurio, & ex hoc conſequitur totam verecundiam, &
perinde hr̃,ac ſi nõ poſſet agere nec intereſſe cõſequi,ex quo
non ſine verecundia. Qualr aũt hoc oñdatur,tãgitur in gloſ.
& oñditur ſic,nam habebit neceſſe dicere,ꝙ non obſtante iu
ramẽto dñs iterum egit,ꝯ eum, & iuſte obtinuit, & ſic opor-
tuit ſibi ſoluere ac ſi non iuraſſet,qñ nõ accidiſſet,ſi mãdatũ,
habuiſſet,vel dñs habuiſſet ratum.& ſic dicit ſe poſſe cõſequi
quicquid ſoluit dño, & ſi ita eſt,ꝙ dñs obtinuit,& iuſte,ſequi
tur manifeſte, ꝙ falſum ipſe iurauit iurãdo ſe non teneri, &
ſic allegabit ſuum periurium.Si aũt diceret dñm obtinuiſſe,
ſed in iſto caſu hoc non potuiſſet contingere, niſi vel culpa
ſua non allegantis ea, quæ debebat allegare, vel iniuria iudi-
cis, neutra iſtarum habet nocere procuratori. ar. l.ſi per pru-
deriam.in prin.ſ.de euic.habet ergo neceſſe dicere,ꝙ iuſte ob
tinuit,ſi vult recuperare ea quæ ſoluit, & ſi ita eſt,hoc nõ põt
contingere, niſi duobus concurrentibus ſ. ꝙ ille procurator
non habuit mãdatum ad deferẽdum iurm,quia ſi habuiſſet,
dñs nõ potuiſſet poſtea agere iterum, nec iuſte obtinere, fuit
ergo in culpa aſſerendo ſe hẽre mandatum. Aliud eſt.ſ.ꝙ dñs
fouebat iuſtitiam, & ipſe iurans erat verus debitor, & ſi hoc
eſt,ergo falſum iurauit, licet ergo poſſit recuperare, q̃ ſoluit
pp cautionem,tñ quia mediãte allegatione periurij, nõ repu
7 tatur poſſe recuperare, & hoc vult gl. ſm ſecundã opi.† Azo.
quæ habetur ibi,vel non multum cum ſequẽti. ¶Et ſic no.ꝙ
non dr̃ quis poſſe facere id quod non ſine verecũdia poteſt.
8 facit.l.nepos Proculo.de ver.ſigni.¶†Item no.ꝙ verecundia[b]
b plus attenditur,quàm commodum pecuniarium, & ea ꝑpõ-
9 derat. item,ꝙ non obſtante turpitudine põt quis agere. Et ſic
allegat̃ iſte tex.ſm opi. Azo. ꝙ põt quis agẽdo ſuam turpitu-
c dinẽ[c] allegare.nam Azo.vult, ꝙ agere poſſit & recuperare in
tereſſe,tñ quia non ſine allegatione turpitudinis, nõ cogitur
quis ſe ſubiicere huic turpitudini, & ideo põt accuſare iuran-
tem.licet offeratur cautio rati,ſi tñ recuperat,& iuret bñ poſ-
ſet agere dicto caſu,licet turpitudinẽ ſuam allegaret.Sed ꝯ de
l.ſi creditoribus. C.de ſeruo. pig. da.ma. & l.cum profitearis.
C.de reuo.do. So,qñ quis agendo fundat intẽtionem ſuam in
turpitudine ſua,nõ deberet admitti,vt ibi, ſecus qñ fundat eã
in alio,& ad ipſam coadiuuandũm allegat turpitudinem, ut
hic fundabat in cautione rati, & poſtea dicebat illam fore cõ
miſſam ex eo,quia dominus nõ habet ratum,& iterùm egit,
& ſi procurator excipiat,ꝙ male agit,& iuſte obtinuit,ipſe re
plicabit,ꝙ imo bene & iuſte, quia ideo cogebatur habere ra-
tum illud iuramentum, poſtquam non dederat mandatum,
& ipſe eſt verus debitor, & ſic allegat turpitudinem ſuam re-
plicando,& ad hoc allegatur iſte tex. Vel dic, ꝙ ẽt fundando
intentionem ſuam in turpitudine, bene poteſt agere,qã illa
turpitudo erat ab alio detecta, vt l.pe. de ſuſpe.tu.& in l.rele-
gatorum.de releg. & interdic.in fi.& ita hic,qa erat detecta ꝑ
ſñiam latam pro dño,ſecus ſi eſſet occulta, & ita loquitur cõ
trarium, & iſta colliguntur ex dictis Bar.cætera circa iſtum ar
10 ticulum dic,ut per eum. ¶†Et per iſtum tex.dicit Bar.ꝙ ſi ſint
plures hæredes vnius creditoris,& vnus hæredum agat contra
debitorem,& velit deferre iuramentum, non cogitur reus re-
cipere,quia aliis agentibus, & obtinentibus, quibus non no-
ceret iurm appareret de periurio iurãtis,& iſta eſt cã recuſan-
di iurm,vt hic. Certe ſalua ſua pace,hoc non eſt verum,quia
hic loquitur,qñ iurans neceſſe haberet poſtea allegare ſuum
periurium,agendo contra procuratorem, ſed in caſu iſto nõ
habet neceſſe allegare, quia non agitur ꝯ illum qui detulit iu
ramentum,nam aduerſus ipſum eſt ſecurus exceptione iuſiu
randi pro ſua portione alij vero agunt proportionibus eorũ.
& poſito, ꝙ obtineret iſte ſemper poterit dicere, ꝙ iniuſte
obtinuerunt, nec enim per hoc, ꝙ alij obtinuerunt, iſte qui
iurm detulit,poterit iurantẽ iterũ ꝯuenire, & ſi de facto ꝯue-
niret,poterit dicere ſe verũ iuraſſe,& alios iniuſte obtinuiſſe,
11 vt patet ad ſenſum, & ſic Bar.nõ bene ꝯſiderauit hoc. ¶†Gl.
magna quę eſt hic duo facit,nam primo deducit in practicã,
oſtendendo qualiter reus non tẽneatur admittere procura-
torem,de cuius mandato dubitatur,ad deferendum iuramẽ-
tum,etiam ſi offerat cautionem rati, quia illa cautio rati pa-
rum reo prodeſſet,& ꝙ prodeſſet parum, oſtendit per argu-
mentum a ſufficienti partium enumeratione,nam dño non
habente ratum.& iterum poſtea agente, poteſt dare quattuor
caſus,in duobus primis per cautionem rati non prouideret̃
plene,quia non poſſet reus per eam recuperare niſi ẽxpenſas
litis,non autem ſortem,& hoc eſt parum. In aliis duobus ni-
hil recuperare poteſt,& ſic nihil proficeret. Primus eſt, ſi dñs
poſtea agens ſuccumberet,quia ipſe reus opponeret aliam ex
ceptionem,& probaret ſe non eſſe debitorem,nam non recu
peraret niſi expenſas quia ſua non intereſt in plus ut l.ſi ſine.
§.Marcellus.ſ.rem ra.ha.Secundo ſi obtineret iniuſte,[a] & idẽ,
ut ſolas expenſas recuperet. nõ quia ſua non intereſt in plus,
ſed quia procuratori non imputatur, ꝙ dñs interim ageret,
ex quo iniuſte egit,unde mitius agitur cum eo. ꝙ non teneat̃
niſi ad expenſas,ut l.ſi ſine.§.cum autem.Tertius caſus eſt,qñ
egit,& obtinuit iuſte, & tunc ſecundum quoſdam non pote-
rit recuperare reus,quoniam agendo ſuam turpitudinem al-
legaret.Quartus eſt,quando lis adhuc penderet inter dñm,&
reum,& tunc idem,quia ſtipulatio rati adhuc non eſt cõmiſ-
ſa ſm quoſdam.Et ſic patet ex omnibus, ꝙ non plene conſu-
leretur per dictam cautionem,ſed ſemiplene, uel nullo mõ,
& hoc eſt uſque ibi. [ſed certe.] Poſtea arguit ꝯ primum, ter-
tium,& quartum caſum, ꝙ non procedãt ea quæ dicta ſunt,
& ſic deſtruatur dicta argumentatio, & eam ſuſtinendo præ-
terquam ad ultimum caſum,ubi non reſpondet ꝯ primum,
ergo dum dixit gl. ꝙ ſi dominus egit, & ſuccubuit, reus non
poterit recuperare niſi expenſas, oppono, ꝙ imo etiam ſor-
tem,ut l.procurator ad exhibendum. §.j.rem ra. ha. & ſic ſa-
tis proderit cautio rati glo.reſpondet,& non bene. Dic ergo,
ꝙ procurator ibi,qui cauit de rato, egit & exegit.nõ ſi dñs po-
ſtea agat, & ſuccumbat, ꝑt reus recuperare quicquid ſoluit
procuratori,tanquam indebite ſoluerit,quia per hanc ſñiam
latã cum dño,apparet eum non fuiſſe debitorem,& ſic inde-
bite ſoluiſſe,uñ intereſt totum recuperare. Sed hoc,qđ dictũ
eſt ſ. & dr̃ in §.Marcellus, procedit, qñ procurator qui cauit
de rato,non exegit,ſed potius ſuccubuit, ſi iurm detulit,vnde
non intereſt rei [ſi dñs poſtea egit, & ſuccubuit] recuperare,
12 niſi expenſas, & ſic patet, ꝙ iſte caſus ſuſtentatur. ¶†Contra
tertium caſum qñ dñs egit,& iuſte obtinuit, dictum eſt ſupra
in argumentatione,ꝙ reus ex cautione rati nihil poſſit agere
& ſic nihil proficere. Contra de iſto textu, dum dicit,ſine ſti-
pulatione de rato agam,& ſic innuit, ꝙ agere poſſit timore,
vnius.Azo fuit in duplici opin.primo,quod non poſſit agere
ad ſortem,ſuper qua iurauit,quia allegaret ſuam turpitudinẽ
ſed ad uſuras poſtea currentes,quas oportuit eum ſoluere,ſu
per quibus non iurauit, poſtea mutauit opi. quòd imo poſſit
agere ad ſortem,& iſta eſt uera, tñ quia non ſine uerecundia
13 reputatur non poſſe.¶†Contra quartum caſum opp.pro de-
claratione glo.in uer.[in quarto q̃ro,] nam fuit dictum,ꝙ lis
adhuc pendet tpe quo quis uult agere ex cautione rati inter
dñm,& reum.non põt dñs agere,quia ſtiplo rati non eſt com
miſſa,Contra,imo vr̃,ꝙ ſit commiſſa ſtatim, cum dñs nõ ha
buit ratum, antequã incipiat agere, multomagis poſt quã in-
cipit.l.quo.n.§.j.rem ra.ha.glo. vr̃ fateri ſm Azo. & tunc plus
dicit, qđ eſt cõmiſſa ad totã ſortẽ, nec ſoluit̃, licet dñs poſtea
ſuccũbat. Sed ad ꝯriũ nõ rñdet poſtea in fi. gl.vr̃ diſtinguere,
an procurator qui cauit de rato,habebat mandatum reuera,
ẽt gl.dicit uerum, quia imo non eſt commiſſa indiſtincte,qñ
adhuc nõ intereſt rei ex quo lis.pẽdet,qa forte obtinebit.Nec
an non?tu dic breuiter,ꝙ neutrum dictum Azo.eſt uerũ. nec
ob.illa.l.quo.n. §.j. qa loquit̃, qñ reus ſoluit procuratore ca-
uente de rato.uñ ſtatim,ꝙ dñs non hẽt ratum intereſt ſua re-
cuperare,qñ apparet ipſum nõ fuiſſe liberatũ ex ſolone,nos
loquimur,qñ nõ ſoluit.Itẽ poſito,ꝙ ſit cõmiſſa,eo caſu quo
ſoluit,ſi ante ageret, & dñs poſtea in lite ſuccũberet, ceſſaret
intereſſe,& ſic non põt agere ex cautione rati, niſi ad expẽſas
litis,ſi eas nõ recuperaſſet a dño ſuccũbẽte,ꝑut dixit gl.i prin.
in pri-

ADDITIONES.

a Et Doct.[a] Et potiſſimũ per Bar.qui ponit quib. modis recuſari queat,tu eum ibi
vid. to.& in l.alias.hoc ipſo titu.Et num iurare, vel iuramentũ referre recuſans
puniatur.vide per Bar.in l.iuſiurandum. & d. l.manifeſtæ hoc titu. & in l.gene-
raliter. §.ſed iuramento. C.de reb.cre.& per Alex.in l.ſi non ſortem.hoc titu.
b Verecundia. Adde,vt late per Old. conſi.93.
c Turpitudinem. An quis poſſit allegare turpitudinem ſuam. vide per Soc.conſil.
incip. viſo inſtrumento ſimulationis &c.

in primo caſu,& ſic reprobat ſm̃ dictum Azo.& ex his rema
net ſuſtẽtata argumentatio primo loco facta.Sc̃do vero caſu
quẽ gl.non ꝓſequit̃,aut dñs egit,& iniuſte obtinuit,dũ glo.di
cit,ꝙ nõ põt agi ex cautione rati,niſi ad expẽſas litis procedit
duob.cõcurrentib.ſ.ꝙ ꝓcurator,ꝗ cauit,re vera habeat man
datũ,licet non potuerit oſtendere,ſ cũ cauit.ſi n.potuiſſet,nõ te-
neb.ãt cauere, vt ne ſatiſdatio rẽ ra.ha. bñ tñ oñdit poſtea in
lite vertẽte inter dñm,& reũ,& nihilominus dñs obtinuit in-
iuſte,& ſic nihil eſt,ꝙ poſſit imputari ꝓcuratori, vñ nõ tenet̃
niſi ad expenſas, quia ſaltem debuit operari, ꝙ dñs de facto
non ꝯueniret, & ita intelligitur iſte §. cum aũt.in quo glo.ſe
fundat.Si vero poſſet aliquid imputari ꝓcuratori, vt quia re
vera nõ hẽt mãdatũ,vel ſi habebat, nõ oñdit requiſitus in li-
te vertente inter dñm,& reum.ꝙ ſi oñdiſſet,forte dñs nõ ob-
tinuiſſet in lite,iniuſte committetur ſtipl'o ad totã ſortem, &
ita no.in d.§.ꝙ aũt.vbi pleniſſime per Bar.bñ non expediebat
tñ laborare.quãtum gl.fecit, nec ſuſtinent̃ oĩa membra iſta.
enim eſt verum dicere, ꝙ cautio rati in nullo iſtorum caſuũ
plene proficiat,imo in primo, & ſecundo plene prouidet,in-
quantum rei intereſt,vt quia non intereſt,niſi recuperare ex-
penſas,& quantum iuſtum eſt,vt in ſc̃do, quia non eſt iuſtũ,
vt in plus conſequatur, ſi nihil poteſt imputari procuratori.
Item in quarto,cũ pendet,nihil intereſt adhuc rei. vñ non põt
dici, ꝙ cautio rati parum proficiat, nam proficiet, cum opus
erit. Dic ergo, ꝙ ꝑ ſolum tertium caſum põt reus repellere
procuratorem,quia ſi contingeret dñm non habentem ratũ,
iterum agere, & obtinere iuſte nõ diceretur cautio iurati reo
ꝓficere,poſtq̃ ex ea non poſſet conſequi intereſſe,niſi allega-
ret ſe periurũ, & in hoc ſtat ſubſtantia huius tex.quicquid gl.
& Bar.hic dicant.¶Vltimo q̃rit̃ ſm̃ Gul.de Cug.vtrum periu
a rus ſit infamis?[a] & remittit ad gl. no. quæ eſt in l. Lucius.ſ̃ de
inſa.quæ diſtinguit. an iurauit de futuro, & poſtea non ſerua-
uit iur̃m,& ſic venit ꝯ ipſum,& eſt infamis, & efficitur periu-
rus,cum non obſeruat,non autem fuit a princ.& iſte caſus in
l.ſi quis maior. C.de tranſac.aut iurauit de præſenti, vel præ-
terito aliquid,quod nõ eſt verum,& tunc ſtatim eſt periurus,
non ex eo,quod venit contra iuramentum, ſed quia menda-
cium dixit,& iſto caſu nõ eſt infamis,dicta l.Lucius, ꝙ etiam
patet,quia punitur crimine ſtellionatus, vt ĩ.de crimine ſtel-
b liona.l.de periurio.[b]quod crimen non infamat, vt l.j.de infa-
mi.vbi non ponitur inter crimina de quibus ibi.

ADDITIONES.

a Infamis.An periurus ſit infamis,vide per Do.de Ro. deciſ.ſuis hoc titulo, & ibi quid de frangente fidem promiſſam.

L.de periurio.Imo.in illa l.non dicitur,committit crimen ſtellionatus, propter periurium,ſed propterea quod rem.alienam ſuam eſſe iurauit, generale.n.per iurium ab homine non punitur,iuxta l.2.& ibi ſcribent.C.de reb.cred.

LEX XX.

à SEruus quod. ¶†Iuramentum ſerui,vel
filiifamilias in cã patris,vł
dñi prodeſt illis indiſtincte, ẽt ſi non hẽt peculiũ,
vel in cã non peculiari,vel vſq; ad uires peculij.h.
d.cum ſeq.vſque ad l.qui iuraſſe, poſſunt ergo prædicti profi-
cere patri,vel domino,ſed non eis nocere in acquiſitis perdẽ
dis,niſi uſque ad uires peculij, ſed in acquirendis de nouo,be
ne poſſunt nocere,vt no.in l.ſeruus. C.de pac. & quod habe-
tur.ſ̃.de pac.l.ſi autem dominicam. C.de acq.poſ.l.fina.

LEX XXI.

1 *Infans etiam in ſui fauorem non poteſt iurare,cũ non poſſit loqui.& nu.1.*
3 *Mutus poteſt conſtringi ad iurandum, ſi habet intellectum, cum habeat conſenſum.*
4 *Iuramentum cadit in eo,qui poteſt naturaliter obligari,ſed non periuriũ, & quando in eo non cadat?*
5 *Pupillus proximus pubertati iurans in contractu ſe eſſe puberem, & non venire contra contractum,habetur pro pubere, & minor adultus aſſerens ſe maiorem habetur pro maiore.*
6 *Pupillus ex delicto obligatur, cum eſt doli capax.*
7 *Periurium non committitur ſine dolo.*
8 *Iurans falſum, an præſumatur periurus, & doloſe iuraſſe? & an procedat accuſatio?*

1 QVi iuraſſe. ¶†Pupillus poteſt iurare ad ſui
cõmodum, licet in eo non ca-
dat periurium,quia non cadit dolus,& periurium
1 non eſt ſine dolo.h.d.in effectu.¶†In tex.ibi.[æta
tis ſit,] dicit Gul. dummodo ſit maior infante, nã infans etiã
in ſui fauorem non põt iurare, qa non põt loqui, & in iur̃o
requiruntur,uerba,vt in Auth.de mandatis prin.§.ſed neque,
3 quod no.ſm̃ Bar.†Nam ex hoc ſequitur, ꝙ mutus nõ poteſt
iurare,quia non põt loqui ſecundum Bar.hoc non placet,qa
etiam in matrimonio requiruntur verba pro forma,vt no.in
a l.cum notiſſimi.C.de præſcri.xxx.ann.& tamen[a] mutus poteſt
matrimonium ꝯhere,quia tunc requirunt̃ uerba,cum cõtra
hentes poſſunt loqui,ſi non pñt, non requiruntur.ita hr̃ in c.
tua.extra.de ſpon.puto ergo, ꝙ mutus põt iurare, ſi habet in
tellectum.& ad iurandum poſſit conſtringi, quia habet con-
ſenſum, iuxta ea quæ no.in l. item quia ſ̃.de pac.ibi ſecundũ
hoc &c.¶In tex.& gl.bene vr̃ uerum,quod dicit Gul.de infan
te, quia æquiparatur furioſo, cum careat omni intellectu,li-
cet infantes interdum poſſint loqui, vt ſi ſunt ſex annorum,
vel ſeptem cum dimidio facit.l.in neg.de re.iur.& in iuramen
to requiritur aliquis intellectus, non tamen requiritur, ꝙ ſit
doli capax,& ſic,ꝙ ſit proximus pubertati, vt colligitur,quia
ſi eſſet doli capax, non ſolum iur̃m in eo caderet, ſed etiam
periurium,vt in c.j.extra.de delic.pue.vbi caſus, cuius contra-
rium hic dr̃,& ita intelligit iſtam l glo.quæ eſt ibi,ſ.in pupillo
non doli.capace,vt procedat in eo,quod hic dr̃, ꝙ in eo non
cadit periurium,ſed iuramentum bene cadit, ſiue ſit doli ca-
4 pax,ſiue non. † Quantum uero ad naturalem obligationem,
diſtinguit̃,an ſit doli capax,an nõ vt no. in l. j. de noua. cadit
ergo iuramẽtum in eo, qui non poteſt naturaliter obligari,
ſed non periurium, ut hic patet. Item eſt uerum, ſi quod iu-
rat,eſt ad ſui commodum,ſecus quando ad ſui incommodũ,
vt in auct.ſacram.puberum. in illo verbo [puberũ.] vna cum
5 glo.fallit in caſu.l.fi.de lib.ca.vt hic in fi.glo.2.dicit tñ†Gul.de
Cu.vnum verbum no.ꝙ ſi pupillus proximus pubertati iura-
b ret,cum contrahit,ſe eſſe puberem,[b] & poſtea iuraret non ve
nire contra contractum,habebit locum auth. ſacramenta.ſi-
cut ſi eſſet pubes,licet non loquatur de impuberib.qm̃ habe-
tur pro pubere,poſtquam ita iurauit,ut in titu. ſi mi.ſe ma.di.
per totum, quod nota. quia ille titulus loquitur in adulto aſ-
ſerente ſe eſſe maiorem cum iuramento, uel ſine, & habetur
6 pro maiore cum decipit.†Gul.vult illud idem eſſe in pupillo
aſſerente ſe adultum,quia hoc cadit in delictum, cũ decipit,
& pupillus ex delicto obligatur. cum eſt doli capax.vt d.ca.j.
quod perpetuo tene menti, quia non recolo alibi iſtud legiſ-
ſe,nec Doc.aliquid dicunt in iſto titulo, ſi minor ſe maiorem
7 dixerit.¶†Vltimo no. ꝙ periurium non committitur ſine do
lo,& ex hoc ſequitur, ꝙ ſi uolo te accuſare de periurio, & in
accuſatione dico te iuraſſe falſum, iſta accuſatio non conclu
dit,niſi dicam,ꝙ ſcienter,& doloſe iuraueris falſum,quia põt
falſum eſſe iuratum, & non eſſe periurium, ut hic colligitur.
8 Sed contra,nam eo ipſo,ꝙ quis iurat falſum, præſumitur per
iurus, & doloſe iuraſſe, ſi contrarium non apparet,ut ſ̃ eo.l.
alias.in fine.Sol.verum eſt tñ ad hoc,ut procedat accuſatio,&
præſumatur iſte dolus,debeo allegare,in accuſatiõe,alias præ
c ſumitur[c] quantum ad hoc.vt accuſatio procedat,ut probatur
ex no.per Bar.ſ̃.ſi cer.pet.l.cum quid. ante finem per l.ſi adul-
terium.§.item Pollioni.ĩ.de adul.fateor ergo ꝙ ſi allegaui do
lum,eo ipſo,ꝙ apparet contrarium, præſumitur iſte dolus.d.
l alias.in fin.niſi qualitas perſonæ ſuadeat contrarium,vt hic.
Si uero non apparet contrarium eius, quod eſt iuratum, in
dubio iuramentum præſumitur verum. vt ſupra eod.l.ſi duo
patroni poſt princi. ibi [multum tamen &c.]vt no.per gloſ.ĩ.
prox.§.in fine.glo.quæ incipit, [ſed oppono.]

ADDITIONES.

a Tamen mutus.Adde Alex.de Imo. in l.i.infra de verbo.oblig. quem vide.Curt.

b Puberem.Adde eundem conſi.223.

c Alias præſumitur. D.Iaſo. hic concludit, ꝙ ad incurrendum periurium ſufficit culpa,ſed ad incurrendum pœnam periurij, requiritur dolus, & hoc probatur authoritate Bal.allegantis Innoc.in c.P. & G.de off.dele.vbi voluit, ꝙ impotens ad ſoluendum,ſit periurus,quo ad pęnam periurij, confirma.eius dictum per id quod voluit Bal.in l.obſeruare.§.proficiſci.de of.procon.& leg.vbi voluit,ꝙ iudex iurans ſeruare ſtatuta,ſi non ſeruat,non poteſt de periurio puniri, niſi doloſe faciat, refert & ſequitur Soc.conſi.87.

1 *Iuramentum fideiuſſoris,qui iurat principalem. nihil debere prodeſt principali.& num.2.*
3 *Sublata obligatione principali qua tenetur filius,tollitur actio de peculio acceſſoria,qua tenetur pater.*
4 *Pater iurando pro filio tanquam filio. acquiritur filio vtilis exceptio, & an poſſit iurare pro filio tanquam pro extraneo?*
5 *Pater ſi iurauit nihil eſſe in peculio filii, & poſtea reperiatur habere peculium, an, & quomodo non obſtante iuramento poſſit pater de peculio conueniri.*
6 *Si filius haberet peculium, non tenebitur pater reſpondere interrogationi, vtrum fuerit acquiſitum poſt iuramentum, vel ante.*
7 *Licet contra iuramentum, non admittatur probatio per teſtes, vel inſtrumenta,tamen debet admitti per confeſſionem partis, idem contra præſumptionem iuris,& de iure.*
8 *Poſitioni criminoſæ,vel captioſæ non eſt reſpondendum.*
9 *Quando præſumatur quis deieraſſe, niſi probetur contrarium.*

1 §.Si pater filium. ¶†Pater poteſt iurare ad cõ-
modum filij,& prodeſt filio,
& etiã in conſequentiam prodeſt ſibi in actione de peculio,
ſi iurauerit ſuper obligatione filij,quę erat principalis, ſecus
ſi ſuper obl'one ſua quæ erat acceſſoria, tunc.n. ſibi ſoli pro-
2 deſt.h.d.vſq; ad §.iuſiurandi. †Eadem diſtinctio fit in fideiuſ-
ſore,qui tenet̃ acceſſorie, ſicut patet in eadem l. duobus ſi a
3 fideiuſſore. ¶No.†ꝙ ſublata obl'one principali qua tenetur
filius tollitur de peculio acceſſoria,qua tenetur pater ad ſimi

litudinem fideiuſſoris, vt l.cum filius.ſ.de verb.obli. non ecõ-
uerſo,& intelligo iſtum tex. qñ ita fuit delatum iuramentum
patri,ꝙ iuraret,an filius teneatur, ſed nõ idem,ſi eſſet delatũ
ſimpliciter,vt dixi ſ.eo.l.ſi duo patroni. §.idem Iulianus.Si ve
rò delatum eſſet ſuper obligatione patris ſolum,an eſſet ali-
quid in peculio,vel non, & ipſe iuraſſet filium non teneri,nõ
valeret iuramentum, quia non eſſet iuramentum prout fuit
4 delatum.vt ſ.eo.l.3.cum l.ſeq. ¶†In gl.j.ibi,[ſiue,vt hæredi fu
turo] iſtud non poteſt procedere in caſu huius. §. j. vbi iura-
uit ſuper obligatione filij. qua ipſe filius tenebatur ex ſuo cõ-
tractu viuente patre,nam ille nõ poteſt teneri, vt hæres,cum
etiam ſi non ſit hæres, poteſt conueniri,& etiam patre viuen
te, bñ tñ cadit, vt potuerit iurare pro ipſo tanquam filio, &
tunc acquirit ſibi filio vtilem, ẽt ſi patris nõ interſit,vt q̃a nõ
erat in peculio, & ſic nõ poterat conueniri ex ↄ̃ctu filij, tñ p̃t
ſibi acquirere exceptionẽ vtilẽ, eo quia filius,ſicut, & vtilem
actionem,vt l.quodcunque.§.j.de verb.obl.ſecus ſi eſſet extra
neus.vt ſ.eo.l.nã,& poſtea.vbi iuramentum vnius alteri non
ꝓdeſt,nec.nocet vt l.ſed ſi poſſeſſori.in fi.Si verò pater p̃tende
bat intereſſe,quia erat obligatus de peculio, vr̃ ꝙ poſſit iura-
re pro eo ẽt tanq̃ ꝓ extraneo, ſicut fideiuſſor p̃t iurare ꝓ prin
cipali, & in conſequentiam prodeſt ſibi, vt ſ.eo.l.duob.§.a fi-
fideiuſſore.nec.n.cẽſent̃ omnino extranei, ex quo participãt
de eadem obligatione,arg. eius quod no.ſ.eo.l.quia non dẽt,
in gl.& vr̃ extraneo prouidiſſe, qñ propter meritum illud,vt
5 no.in l.ſi donatione. C.de col. ¶†In glo.ſeq. quæ incipit,[ſed,
opponit̃,] no. ꝙ intendit oſtendere, ꝙ pater qui iurauit nihil
eſſe in peculio, poſſit cõueniri ẽt pro peculio, quod habebat
filius tempore iuramenti, cuius ↄ̃riũ innuit iſte tex.in verſicu.
[ſed,& pater,] ita conueniretur.ſ.ꝙ non poſſit conueniri niſi
6 pro peculio acquiſito poſt, & oſtendit glo. duob. modis†pri-
mo, quia ſi hodie apparet filiũ habere peculium,interroga
bit creditor patrem, vtrum illud peculium fuerit acquiſitum
poſt iuramentum vel ante, cui interrogationi vr̃, ꝙ pater te-
neatur reſpondere, quia eſt præparatoria iudicij per tit.de in-
terro.act.& ſi rñdeat pater, ꝙ fuit acquiſitũ poſt,ne de periu-
rio conuincatur habebit actor ſuam intentionem, quia con-
7 demnabitur pater,vt in iſto ver.[ſed & pater.] †Si verò timo-
re ne condemnet̃, rñdeat, ꝙ fuerit acquiſitum ante,tunc ap-
parebit de periurio eius, quia iurauit ↄ̃rium,& ſic non prode
rit ſibi iuramentũ nam licèt contra iuramentum non admit
tatur probatio per teſtes, vel inſtrumenta. vt ſ.eod.l.non.n.§.
dato.bñ tñ debebit admitti per confeſſionem iurantis, ſi con
fiteretur ſe falſum iuraſſe,ſicut ↄ̃ præſumptionem iuris, & de
a iure admittitur ꝓbatio ꝑ cõfeſſionẽ[a] partis, vt no. in auct.ſed
iã neceſſe.C.de do.ante nup.per Cy. & in corpore vnde ſumit̃
& ſic vtroq; caſu condemnabitur. gl.rñdet notabiliter, ꝙ tali
interrogationi non tenetur pater reſpondere, ſed creditor ſi
vult opponere, habet neceſſe probare,quod filius incepit ha-
bere poſt.Ratio quare non tenetur reſpõdere,eſt, quia eſt ca-
ptioſa, cum in quancunque parte reſpondeat, incidit in la-
queum, & dicitur etiã criminoſa, quia cogeretur reſpondere
8 de ſuo periurio. † Vnde allegatur, ꝙ poſitioni criminoſæ,vel
b captioſæ non eſt rñdendum,[b] & non cogitur quis detegere
ſuum periurium, & ſuam turpitudinem, qñ non eſt ab alio
detecta.Etiam alia ratio,quia per eum retractaretur, qđ aliàs
fuit deciſum, qđ non eſt fiendũ. ut l.ſi qs cũ totũ. §.ſi ancillã.
ſ.de excep.rei iu.& pro hoc,quod in ſimili no. gl.in l. ſi a te.§.
j.eo.titu.Gul.de Cu.dicit,ꝙ immo poterit dicere,ꝙ iſtud pecu
lium non fuit acquiſitũ poſt, ſi erat tempore iuramenti, nec
ꝓpterea cõuincit̃ de periurio poterat eſſe,ꝙ tunc erat,tñ videba
tur non eſſe,quia tñ debebatur patri a filio,ꝙ veniebat ante
oĩa detrahendum, ut nihil cenſeretur eſſe in peculio, & iſta
fictione attenta excuſatur a periurio,non tñ reprehendit glò,
vt ſi non vult rñdere, cogatur rñ dere per rationes iam dictas.
Innuit etiam iſta glo. ꝙ ſi diceret ſe falſum iuraſſe, quia tunc
erat in peculium.nec aliquid erat deducendum tale iuramen
tum non proficit rõne q̃ ſ. dixi, quod nota pro limitatione
multorum textuum iſtius tituli dicentium, ꝙ iur̃m non põt
9 probari.†Secundo mõ oſtendit glo.poſito,ꝙ actor non poſſit
obtinere per iſtã viam,poterit obtinere per aliam,quia dicit,
& aſſerit iſtud peculium fuiſſe acquiſitum poſt,& habebit ꝓ
ſe præſumptionẽ iuris, quia ille iurauit nihil eſſe in peculio,
pro quo iur̃o præſumatur deieraſſe arg. l. merito.ſ.pro ſocio.
gl.rñdit,ꝙ iſta præſumptio non ſufficit,qđ no. Nam,quod dr̃
non eſſe præſumendum quem deliquiſſe. d. l.merito, proce-
dit.qñ iſta præſumptio tendit in eius fauorem, & ad eius ab-
ſolutionem.ſecus ſi in eius odium,& ad ipſius condemnatio-
nem,vt in hac gl.ſingulari, per quam limitatur illa l.merito,
& ſic ſequitur mirabile,ꝙ nec cenſeatur eſſe quæſitũ poſt,ne
condẽnet̃,nec acquiſitum ante ne periurium detegatur opor
tet ergo probare per teſtes, ꝙ ſit acquiſitum poſt iuramentũ.

ADDITIONES.

a Per confeſſionem,Adde Lud.Rom.conſi.28,

b *Et in hoc an poſitioni criminoſæ ſit reſpondendum. Vide Car. in c.2.de con-
feſſio antiq.poſt.& in cle,ſæpe.de verb.ſigni.& Io.de Imo. in c.dudum.de elec.
quoniam Bar.ſuper hoc in varijs locis eſt ſibi varius. Et Arch.l.diſt.c.ex pœni-
tentibus glo.in verb.rationabili,& Doc.in c.2.

1 *Iuramentum actoris quare habet vim nouationis, & litis conteſtationis.*
& num.2.
3 *Iuramentum rei quare habeat vim ſolutionis, & delegationis.*
4 *Iuramentum non habet vim confeſſionis.*

1 §. Iuſiurandi. ¶†Iur̃m hẽt de nã nouationis,dele-
gationis conteſtationis, ſeu iudicij,
& ſolutionis.h.d.cũ l ſeq.iõ dicit,ꝙ hẽt de nã,quia non eſt no
uatio,delegatio,conteſtatio,vel ſolo, & patet ex gl.ſed habet
de natura illarũ ĩ q̃buſdã vltra vires pacti, vt patet ex l.duob.
2 vſq; ad §. exceptio. q̃ venit ad declarationẽ iſtius. ¶†Et no.ꝙ
aut loquimur de iur̃o actoris, & tũc habet vim nouationis,
& cõteſtationis,quia inducit nouam actionem in factum vl-
tra veterẽ,q̃ actor hẽbat. Vñ dr̃ nouatio accumulatiua vnius
actionis ad alteram perẽptoriam,ſicut illa,quæ fit ꝑ ſñiam.vt
l.aliã.de noua. Itẽ ideo habet vim cõteſtationis,q̃a interrum-
pit præſcriptionẽ. & facit actionẽ perpetuã, & tranſitoriam
ad hr̃dẽ,q̃ prius non erat ſicut cõteſtatio,vt ſ.e.l.nam & poſt-
ea.§.ſi is qui.non aũt tũc habet vim ſolutionis, quia illa tẽdit
3 ad perimendum iur̃m. † Iur̃m vero rei econuerſo habet vim
ſol̃onis, & delegationis, quia ſicut per illas liberat̃ reus,& ita
per iur̃m non tñ ab omni obligatione legis, ſicut liberat̃ per
illas,ſed naturali tñ. Non aũt habet vim conteſtationis, vel
nouationis. Habet ẽt iur̃m tam actoris,q̃ rei vim pacti,ſeu cõ
uẽtionis,vt hic,nõ ꝙ ſit verus ↄ̃ctus, vt ſ.de pecu.l.depoſiti.§.
4 j.& ad hoc allegat̃ iſte tex.cũ illo. †dicunt ẽt cõiter Doc.ꝙ ha
bet vim confeſſionis arg. hic, quia cẽſet̃ cõfiteri ille, q̃ detulit
iur̃m,q̃cquid iurabitur eſſe verum, ſed hoc nõ placet,& ↄ̃riũ
probat̃ exp̃ſſè in l.duob.in fi.ſ.e. ꝙ ſi iuraſti te nõ eſſe debito-
rẽ meum,poſtea deſers mihi iur̃m,& ego iuro,te eſſe debito
rẽ,dr̃ ibi,ꝙ iur̃m eſt ſeruandũ, & ꝙ non propterea te periurũ
cõuinco, ergo ſequitur,ꝙ non videris cõfeſſus fuiſſe eſſe ve-
rũ,quicquid iurauero,quia tunc te de periurio conuincerem
vt ſ.e.aliàs in fi.bñ tñ videor conſenſiſſe, ꝙ quicquid fuerit iu
ratum,debeat obſeruari.adde,quod dixi ſ.e.l.3.§.fi.

LEX XXIII.

1 *Pactum factum ab vno ex duobus reis credendi, alteri non nocet,ſecus*
in iuramento.
2 *Iuramentum habet vim maiorem, quàm pactum.*
3 *Factum vnius ex reis credendi,vel vnius ex ſociis, quando noceat alteri.*
4 *Solutio facta vni ex reis credendi, liberat ſoluentem ab vtroque, ſiue ſint*
ſocii ſiue non,& idem in lit. conteſt.

1 Duobus reis. ¶ † Delatio facta ab vno ex
duobus reis credendi, alteri
2 nocet.h.d.nõ ſic pactum, ut l. ſi vnus.ſ.de pac.†&
ſic bene patet,ꝙ iur̃m habet vim maiorem,q̃ pa-
ctum, quia habet vim ſolutionis. Nã ſolutio facta vni ex reis
credendi nocet alteri, quia liberat creditorẽ ab vtroq;, & eo.
modo iur̃m præſtitum ad delationem vnius, vt hic in glo.op-
3 ponit glo.de.l.qui duo.ſ.ſi quis cau.vbi † factum vnius ex reis
credendi non nocet alteri,niſi ſint,ſocij, & fatetur iſtam l.de-
bere intelligi ſecundum illam,certè multo minus debet no-
cere, qñ ſunt ſocij, q̃ qñ non ſunt, ut eſt caſus in l.ſi unus,ſu-
pra de pac.vbi dicit melius, ꝙ l.ſi duo, loquit̃ in acquirendis.
quo caſu verum eſt, ꝙ culpa unius ex ſociis ſeu delictum no-
cet alteri,ideſt non prodeſt,ſecus ſi non ſunt ſocij,& eſt ratio,
primo caſu,quia ſi non noceret, ſed potius prodeſſet,tunc ẽt
in ↄ̃ñam prodeſt illi, qui culpam ſeu dolum commiſit, quia
quicquid alter conſequeretur. teneretur communicare per
actionem pro ſocio illi culpoſo, quæ ratio ceſſat,quando nõ
ſunt ſocij.Aut loquimur in acquiſitis perdendis,& tunc econ
uerſo factum vnius magis nocet alteri non ſocio, q̃ quando
ſunt ſocij, ut l.ſi vnus de pac.quod tamen eſt uerum, quando
illud factum non habet uim conteſtationis, vel ſolutionis,vt
eſt pactum de nõ petendo, alias nocet ſiue ſint ſocii,ſiue nõ,
4 & loquitur iſte tex.†quia vera ſolutio facta vni ex reis credẽ-
di liberat ſoluentem ab vtroq;. ſiue ſint ſocij,ſiue non,vt l.2.
de duobus reis, & litis conteſtatio facta ab uno ſimiliter no-
cet alteri indiſtinctè, quia cenſetur præoccupare debitum,&
ſi reus liberatur ab altero,ut l.fideicommiſſa.§.plerunque.de
lega.2.idem in ficta ſolutione, & conteſtatione, quæ reſultat
ex iuramento,ut hic.

1 *Fideiuſſor quando poſſit agere actione mandati contra principalem, licèt*
non apparet de vera ſolutione, & numeratione, quæ tunc requiritur,
vt ſi iurauit ſoluiſſe,& num. 2.
3 *Inſtrumentum dotis continens confeſſionem mariti de recepto,quando pro*
ficit vxori agenti hypothecaria contra tertium poſſeſſorem.
4 *Pactum fideiuſſoris quando proſit reo.*
5 *Sententia lata pro fideiuſſore,quando proſit reo,& econuerſo.*
6 *Iuramentum ſi eſt dubium cogitur iurans declarare, & ſtatur ſuæ decla-*
rationi quando quæritur, an proſit alteri.

Fideiuſſor

7 *Fideiußor de iudicio ſiſti, ſi iurauit ſe exhibuiſſe, liberatur ſolus.*
8 *Promittens aliquem repręſentare contra iudicẽ ad ipſius iudicis manda-
tum ſemel repręſentãdo liberatur, niſi promiſerit repręſentare, quoties
opus fuerit.*
9 *Iuramentum fideiuſſoris in dubio cenſetur in rem præſtitum, non in perſo
nam, & quod iſtud procedat.*

1 §. Quòd ſi reus. ¶ † Iurm̃ rei prodeſt indiſtinctè
fideiuſſori, ſed ecõuerſo iuramẽ
tum fideiuſſoris tunc prodeſt reo, qñ fuit conceptum in rem,
& ſuper obligatione rei, ſecus ſi in perſonam, & ſuper obliga
tione ſua tantum. h. d. vſque ad §. ex duobus, & loquitur tam
in fideiuſſore contractus vſque ibi [ſi ei] quàm in fideiuſſo-
re iudicii. Quantum ad primum dictum huius. §. ꝙ iuramẽ-
tum rei proſit fideiuſſori, dic, ꝙ eſt indiſtĩctè, etiam ſi fideiuſ-
ſor non põt, quod ſoluit recuperare a reo, quia fideiuſſit ani
mo donandi. ita no. per Bar. ſecundum Richar. Mal. in l. fi. §.
j. ꝟ. eo. ſecus in pacto facto, in quo diſtinguit, an fideiuſſit aĩo
donandi, vel non, vt ſ. de pact. l. quod dictum, qa iurm̃ habet
vim ſolutionis, & vera ſolutio principalis liberat fideiuſſorẽ
indiſtinctè. In tex. loquiť, qñ reus iurauit ſuper ſua obligatio-
ne, qua ſublata tollitur acceſſoria. Quid ſi iurauit ſuper ſua
obligatione fideiuſſoris tantum, puta, ipſum teneri, & non
fideiuſſiſſe? dic, ꝙ adhuc prodeſt, vt tex. in l. ſi vnus. §. cum reo
2 ſ. de pact. ¶ † Circa ſm̃ caſum, ꝙ iuramentum fideiuſſoris ꝓ-
ſit reo, qñ iurauit in rem, ſiľr eſt verum, ẽt ſi fideiuſſerat ani-
mo donandi, vel aliter recuperare non poterat, prout no. in
d. l. fi. eo. ti. Dicitur aũt in rem, qñ iurauit ꝯctum non fuiſſe ce
lebratum, vel rem non teneri, vt ſ. eo. l. qui iuraſſe. §. ſi pater fi
lium, vel nihil actori deberi, & hoc ſi ita fuit delatum iura-
mentum, vel ſimpľr, ſecus ſi ſuper ſua tm̃ obligatione, vt dixi
in d. §. ſi pr̃. ſi aũt iurat ſe non fideiuſſiſſe, dr̃ in perſonã, & nõ
prodeſt reo, ſed ſibi ſoli, ſi aũt iuret ſe non teneri, tunc eſt
debitũ, qa põt ĩtelligi nõ teneri, eo qa nec reus tenetur, & po
teſt intelligi ex eo, quia non fideiuſſit, tm̃ tunc cogitur declara
re ex qua cã ſic iurauerit, vt in fi. huius. §. quod intellige, vt di-
xi, qñ fuit delatũ ſimpliciter, vel ſup obligatione rei. Sed hic
quæritur ex quo prodeſt reo, quantum ad hoc, vt non poſſit
conueniri a creditore, an noceat quantũ ad hoc, vt nõ poſſit
cõueniri a fideiuſſore, ac ſi fideiuſſor vere ſoluiſſet. gl. hic no.
tenet, ꝙ non, quia non ſufficit ficta ſolutio ad hoc, vt poſſit
repetere, ſed reqriť vera, & per hoc determinant Doct. ꝙ nõ
ſufficit fideiuſſori cum ipſe repetit producere iurm̃, in quo ꝯ-
tinetur cõfeſſio creditoris de recepto, quaſi ſit facta ſolutio,
ſed debet contineri, ꝙ ſit facta in præſentia notarii, & teſtiũ,
& idem ſi produceret ſchedulã de manu creditoris, ita dicit
Bar. ſub dubio tamen, & multi iſtam opi. ſequunť. ego habui
a de facto Florẽtiæ, & conſului[a] ꝯriũ, & ita reperio fuiſſe cõſul
tum per d. Fran. Tigr. de Piſis, quia confeſſio probat verã ſolu
tionem, vt l. Publia. in fi. ꝟ. depoſi. præterea ficta ſolutio nõ de
bet ſufficere, qñ excludit verã, vt eſt hic. qa ſi iurauit debitorẽ
non teneri, vel non debere actori, manifeſte patet, ꝙ non ſol
uit, licet pro ſoluto habeatur quantum ad hoc, vt liberež, ſed
iſta confeſſio non excludit verã ſolutionẽ, immo eã compre
hendit. Præterea iſtud iurm̃, vel ſchedula ſi dimittatur penes
reum, ꝓdeſt ſibi ꝯ creditorẽ, vt poſſit eum repellere, quia ſi eſt
ſolutũ, tale inſtrm̃ inter fideiuſſorẽ, & creditorẽ ꝯfectũ ꝓdeſt
reo quem obligatio eadẽ cõtingit, ar. C. depo. l. deſiderium. &
quod ibi no. & per Bal. in c. 2. extra de fideiuſ. hæc eſt ergo rõ,
quæ poteſt dari, vt non teneatur fideiuſſori reſtituere, potiſſi
me, quia Notarii hodie, vt plurimũ conficiunt inſtrm̃ de cõ-
3 feſſione. pro hac ẽt parte facit † quod no. idem Bart. in l. q aſſi-
duis. C. q po. in pi. ha. vbi dicit, ꝙ inſtrm̃ dotis cõtinens confeſ
ſionem mariti de recepto ꝓdeſt vxori agenti hypothecaria ꝯ
tertium poſſeſſorẽ, licet ibi glo. innuat cõtrarium. Sed ꝑdicta
vera, ſi fuit renunciatum exceptioni non nu. pe. vel trãſiuit tẽ
4 pus, intra qđ poſſet opponi, alias nõ eſſet efficax. ¶ † Pactũ ue
ro fideiuſſoris dicit gl. j. non prodeſſe reo indiſtinctè per l. fide
iuſſores. ſ. đ pac. tu dic verũ, cũ paciſciť ne a reo petat, tũc. n.
licet illi non acquirat exceptionem pacti directã, acqrit tm̃ vti
lem, vt in factum, vt e. ti. l. idem in duob. §. i. ver. ſed quamuis.
cũ l. ſeq. ex iur̃o acqriť directa exceptio iuriſiurandi, & ita p̃t
intelligi hic, vt ſic inter iſta ſit dr̃ia. ẽt eſt alius caſus in quo
pactum fideiuſſoris, ẽt in perſonam prolatum prodeſt reo. ſ.
qñ eſt tacitum pactum reſultans ex inutili acceptilatione, vt
ꝟ. de accep. l. & ꝓ iuſiurandum. §. ſi fideiuſſori, & no. ꝑ Bar. ĩ l. j.
5 ꝟ. de li. le. ¶ † Quid aũt in ſñia lata pro vno ipſorum, an alteri
ꝓſit? dic, ꝙ aut eſt lata ꝓ reo, & quæriť, an ꝓſit fideiuſſori, an
econuerſo? primo caſu vr̃ diſtinguendum ſicut ĩ pacto, ꝙ aut
eras talis fideiuſſor qui poterat repetere, & tunc prodeſt, alias
ẽt reo nõ ꝓdeſſet, & ita loquiť. l. exceptiones. §. rei ꝟ. de exce.
aut non poterat repetere, & tunc ſecus, ut in l. quod dictum.
ſ. de pac. & ideo in cauſa criminali, ſi fuit abſolutus principa
lis accuſatus, vel inquiſitus, etiã adiecta cã, qa maleficiũ non
fuit cõmiſſum, nõ prodeſt mandatori, qa pœnã ſui maleficij
a principali non eſt repetiturus, quod ita diſputando tenuit
Rich. Mal. per l. adulterii. §. ſi eo tempore. ꝟ. de adul. & ibi tan-
gitur de hoc per Bar. & Io. An. refert diſputationem in illa re
gula rati. in mercu. & econuerſo, vr̃ diſtinguendum, ſicut hic
diſtinguiť in iur̃o, an fuerit fideiuſſor abſolutus ex eo, qa debi
tum principale non erat ꝯctum, vel quia principalis non te-
nebatur, & tunc proſit principali, an quia ipſe non fideiuſſit,
& tunc ſecus. & ita Dy. tenuit in d. regula rati. Rich. contra in
alia diſputatione, quia aliud in iuramento, quod habet vim
ſolutionis, & aliud in ſententia, quæ nõ habet, & eſt ſtricti iu-
ris, & lata pro vno, non prodeſt alteri, vt C. res inter alios. Bar.
hic uidetur ſequi opi. Rich. ſed in l. ex duob. in 4. q. ꝟ. de duo.
re. videtur ſequi opi. Dyn. nec facit mentionem de Rich ego
tenerem opi. Rich. cõſulendo, & credo, ꝙ Bar. in l. ex duob. in
aduertenter fuit locutus, & non fuit recordatus de dicta di-
6 ſputatione. ¶ † Circa tertiũ dictum in verſ. [ſi vero iurauerit]
no. ꝙ qñ iuramentum eſt dubium, cogitur declarare, & ſtare
ſuæ declarationi, facit ad idem, quod dixi pro quanto pretio,
& cogor dicere, & ſtatur declarationi meæ. Tu dic ꝯ in hoc.
nam quod hic dicitur, procedit qñ quæritur, an iurm̃ vnius
debeat alteri prodeſſe, vt hic. Sed qñ quæritur, an proſit, vel
noceat ſibi, non ſtatur ſuæ declarationi, ne ſit in ſua p̃tãte.
7 ¶ † Vltimo eſt hic vna gl. ſuper verbo [exhibuerit.] quæ dicit,
ꝙ ſi fideiuſſor de iudicio ſiſti iurauerit ſe exhibuiſſe liberatur
8 ipſe ſolus, quæ no. quia per hoc patet, † ꝙ qñ aliquis promiſit
aliquem repręſentare coram iudice ad ipſius iudicis manda-
b tum, vt quotidie fit, ſi ſemel[b] repręſentauit, eſt liberatus,[c] nec
c tenetur amplius repręſentare. Sit ergo cautus notarius, ꝙ fa-
ciat promitti de præſentando, quoties opus fuerit. † Item eſt
9 alia gl. ſuper verb. (de re) q̃ ſemper allegatur, ꝙ in dubio iurm̃
fideiuſſoris cenſetur in rem prę̃ſtitum, non in perſonã. ſimile
no. ĩ l. j. §. j. vel ii. ꝟ. qua. re. act. no. da. Bar. ꝟ. ea l. §. ergo ſi quis. li-
mitat hoc dictum, vt intelligatur ſuper contractu iuratum,
qui fuerit celebratus, non autem, ꝙ cenſeatur ſolutum. Vel
dic melius, ꝙ qñ quæritur, an proſit alteri non eſt vis qualiter interpretur in rem, an quia fuerit ſolutum, an quia ꝯctus
non fuit celebratus, nam vtrobiq; ſeqť idem effectus. Sed qñ
quæriť, an proſit iuranti in alia cã, procedat dictum Bart. per
illum tex. idem adde, quod pro opi. Dy. de qua. ſ. vr̃ caſus. ꝟ. e.
l. fi. ſed reſponde, vt no. per Bar.

A D D I T I O N E S.

a ¶ Conſului. Adde Alex. conſ. 25. 2. lib. in 1. col. qui allegat, & ſequitur Paul. de Ca. hic, & ad hoc alle. eundem Pau. de Ca. in l. qui debitorem. ꝟ. de fideiuſſ. in j. uol. & idem Alex. in conſi. 90. col. 2. ver. 2. oportet. in 3. vol. Cur.

b ¶ Si ſemel. Vide hic per D. Iaſ. qui more ſuo late cumulauit, quando diſpoſitiones verificentur in primo actu, & ei adde, quod uoluit Ro. alle. ſuis, & Old. cõ ſiliis ſuis eius conſi. 329. vbi ponit, an gratia Papæ ad beneficium quod fuit acceptatum, ſed euictum expiret.

c ¶ Liberatus. Adde ꝙ hoc idem tenet hic Benedictus de Plum. & refert do. Alex. de Imo. in conſi. 16. in 4. vol. Fr. Cur.

---

1 *Iuramentum vnius ex reis debendi alteri prodeſt.*
2 *Si vnus ex reis debendi deferat iuramentum creditori, non nocet alteri,
& quando factum vnius noceat alteri.*
3 *Iuramentum vnius ex reis credendi non prodeſt alteri, ſed nocet.*

1 §. Ex duob. † Iurm̃ vni⁹ ex reis debẽdi, alteri ꝓdeſt.
h. d. gl. intelligit ſi ſint ſocii, tu dic idẽ,
ſi nõ ſint, quia habet vim ſolutionis, & ſolutio facta ab vno
2 prodeſt alteri indiſtinctè. † Si uero vnus ex reis debendi defert
iuramentum actori, & ille iuraret ſibi deberi non nocet alte
ri, ſiue ſint ſocii, ſiue nõ, quia nòn conſtat, ꝙ alter ſit obliga
tus niſi ex iſto iur̃o, quod non poteſt nocere, niſi deferenti, vt
ſ. eod. l. nam & poſtea. in fin. Sed qñ cõſtat ambos obligatos,
tunc factum vnius poteſt alteri nocere puta, contumacia, vľ
mora quantũ ad interrũpendũ præſcriptionem ꝯ alterũ, ut
l. fi. C. de duob. reis, aliquando non. vt ꝟ. de v. ſur. l. mora. §. fin.
3 Quid † autem in duob. reis credendi, ſi alter ſolum iurat, an
alteri proſit? dic, ꝙ non, quia immo nocet, quia habet vim ꝯ-
teſtationis, per quã cenſeť debitũ præoccupaſſe, & ſic liberať
reus ab altero, ſicut per veram cõteſtationem, ſiue ſint ſocii,
ſiue non, vt l. fideicommiſſa. §. plerunq;. in fi. ꝟ. de leg. 3.

1 *Sublata actione ſpeciali per iuramentum, tollitur generalis deſcendens
ex eadẽ cauſa ad idem, & per eadem media.*
2 *In certi condictione generali concluditur per eadem media, per quæ cõclu
ditur in ſpeciali.*
3 *Accuſatus uel inquiſitus de percuſſione cum ſanguinis effuſione, uel alia
qualitate, quæ augeat pęnã delicti, ſi probata eſt percuſſio, & non qua
litas, an debeat abſolui, & poterit poſtea iterum accuſari, vel inquiri
de ſimplici percuſſione.*
4 *Si ſunt plures actiones pęnales, & in vna uenit plus, quam in altera, quã
do vna per alteram tollatur, & quando non, quatenus concurrunt.*
5 *Sententia lata contra principalem, quando poſſit peti executioni mandari
contra fideiuſſorem iudicatum ſolui.*

Exce-

1 **§. Exceptio.** †Sublata actione ſpeciali ꝑ iurm̃ tollit gñalis, deſcendẽs ex eadẽ cauſa ad
idem,& per eadem media. Hoc primo.Sed ſublata qualitate
facti non tollitur factum ſimplex.hoc ſecũdo. Sed ſublato fa
cto tolluntur omnes actiones ex eodem facto deſcendentes.
Hoc tertio.Sed aliud factum,vel cauſa non dependens ab il-
la,ſuper qua iuratum eſt, nõ tollitur, ſecus ſi dependeat.Hoc
quarto,& vltimo vſque ad §.pe. ſeu fin. qui incipit.Item Põ-
ponius ait.Et diuide in quatuor partes, vt in ſummario.ſecũ-
da ibi(ſi quis iurauerit.)tertia ibi(colonus.)quarta ibi,(qui iu
2 rauit.)¶†Ex prima parte no.ꝙ hic vr̃ caſus,ꝙ in certi condi-
ctione generali concluditur per eadem media, per quæ con-
cluditur in ſpeciali, & ideo vr̃ per eam,eadem quæſtio in iudi
cio deduci,cuius contrarium hic dicitur quod facit ꝯ Barto.
in l.certi condictio.ſ.ti.i.vbi allegaui iſtum tex.contra ipſum.
3 ¶†In ſecunda parte in ver.[ſi quis iurauerit]no.arg.ꝙ ſi aliqs
fuit accuſatus,vel inquiſitus de percuſſione,cum ſanguinis ef
fuſione,vel alia qualitate, q̃ augeat pœnã delicti,& probata
eſt percuſſio,non tñ qualitas,certum eſt,ꝙ debet abſolui per
l.prætor.§.docere.ff. vi bo. rap. Sed an poterit poſtea iterum
accuſari, vel inquiri de ſimplici percuſſione? hic vr̃ probari,
ꝙ ſic,quia ſublata qualitate facti,non ꝑpea ſublatum eſt fa-
ctum.Bñ de hoc,& etiam de precedenti dicto, an debeat ab-
ſolui,an vero condemnari ex eodem proceſſu, tanq̃ ſimplici
percuſſione, vel facto non qualificato, vide pleniſſime per
4 Bar.in l.denunciaſſe.§.qui tñ.ff.de adul.¶†In tertia parte §.in
ver.colonus,no. vnam glo. quæ incipit,quo ad rei limitatio.
l.j.ff.vi bo.rap.cum ſi.in quibus dr̃, ꝙ qñ ſunt plures actiones
pœnales,& in vna plus venit, q̃ in altera, ꝙ vna per alteram
non tollitur quatenus concurrunt,& in eo, quod decidit, re
manet.nam illud eſt verum, ſi fuit actum, & exactum,ſecus
ſi actor ſuccubuit,& pronunciatũ fuit ſuper facto, quia tunc
5 aliæ tolluntur in totũ.†Circa vltimã partem Iac.But.inducit
tex.in fi.ꝙ ſñia lata ꝯ principalem, nõ poſſit peti executioni
mandari ꝯ fideiuſſorem iudicatum ſolui, quia non ſequitur
lata eſt ſñia ꝯ reum, ergo ſtipło iudicatum ſolui eſt cõmiſſa,
a vt hic dr̃.Cõtrariũ cõiter[a] tenet̃,ne fiat ꝓceſſus in infinitum
ſi oporteret agere ordinario iudicio, & iterũ ſñia obtinere ꝯ
fideiuſſorẽ, & alios poſtea datos ꝑ eoſdẽ de iudicato ſoluen-
do,alias nunq̃ poſſet fieri executio.ſecus tñ eſt ĩ fideiuſſorib.
ꝯctus,in quib.reqrit̃ nouus ꝓceſſus,& noua ſñia, & ita not.
gl.in c.j.de iniu.& dam.da.in 6.ꝙ per Bar.in l.j.ff.iud.ſol.& ad
iſtum tex.rñde verũ eſſe,ꝙ non ſequitur lata eſt ſñia,ergo ſti
pło eſt cõmiſſa,ſed ipſe fideiuſſor habebit allegare hoc, & ẽt
oſtendere in iudicio executiuo, & audietur ipſius allegatio,
& ſi reperiatur vera,abſoluetur,ſi non reperiatur vera,pro-
cedetur in executione ſine nouo libello.

ADDITIO.

a ¶ Et in ea contraria ſententia eſt Cy. in l.ſi.de vſur.rei iud.& Bal.in l.duobus.
§.ſi quis iurauit.hoc tit.Ang.in l.ſi perluſorio.de appell. & l.in cognitione.ad
Sylla.ꝙ verum eſt,ut etiam locum habeat in ſententia lata contra contuma-
cem.l.cum quærebatur.iudic.ſol.Adde Fel.in c.quamuis.de iud. & Fran.Aret.
in l.ex duob.de duob.reis.

---

2 *Condictio furtiua nõ datur niſi domino,ſed actio furti datur ẽt nõ domino.*
3 *Iuramentum contra iuramentum valet,non ſic ſententia contra ſñiam,&*
vltimum iuramentum præualet primo. & nu.1.
4 *Poſt iuramentum deciſiuum non quæritur,an ſit verũ,quod ſit iuratũ,ſed*
an ſit iuratum.
5 *Per vltimum iuramentum non conuenitur primus de periurio.*

1 **§. Item Pomponius.** †Ex iuro formiter p̃ſti
to,nõ orit̃ actio extra
illã cãm,cuius formã continet iuramentũ,niſi ſit talis, quæ
neceſſario debeat ex illa oriri.Itẽ vltimo iuro ſtandũ eſt. h.d.
2 vſq; ad l.cũ qui. ¶ † No. circa primum caſum,ꝙ ꝯdõ furtiua
non dat̃,niſi dño,vt l.i.ſ. de cõd. fur.ſed actio furti datur etiã
non dño, cuius intereſt furtũ nõ eſſe factum,ut l.ſi is q.ff.de
fur.Si ergo iuraui te mihi ſurripuiſſe talẽ rem, nec dixi meã,
non ſequitur,ꝙ habeam vtilem ꝯdõnem furtiuã, ſed bñ ha-
bebo vtilẽ furti ad pęnã, ſecus ſi dixi meã, & hoc vult dicere
3 tex.dũ dicit[nõ ſtatim,&c.]¶†In ſcd̃o caſu no.primo,ꝙ va-
let iurm̃ ꝯ iurm̃ nõ ſic ſñia ꝯ ſñiam, vt l.j. C.qñ prouo.nõ eſt
4 ne.& adde.ſ.e.l. nã,& poſtea.§.ſi dãnet̃.Itẽ not.†ꝙ poſt iurm̃
deciſiuũ nõ qrit̃ añ ſit verũ,ꝙ ſit iuratũ, ſed an ſit iuratũ.Itẽ
no.ꝙ vltimum iurm̃ præualet primo,& ipſum fallit. Item ꝙ
5 per vltimum non conuenitur primus iurans de periurio, qđ
no.pro eo,quod dixi.ſ.eod. l. qui iuraſſe.in fi.ꝙ ille qui defert
non cenſetur verum cõfiteri,verum eſſe, quod fuerit iuratũ,
alias conuinceretur de periurio,vt l.alias.in fi.ſ.eo.

LEX XXX.

2 *Actio ſubrogata loco alterius,quando non debeat ſapere naturã illius.*
3 *Qui in vno grauatur, non põt conqueri, ſi in alio releuatur.& nu.1.*
4 *In actionib.quæ creſcunt per inficiationem,ſi reus qui ſemel negauit offe-*
rat iuramẽtũ actori poterit actor illud recuſare,& probare per teſtes,
ne minuatur condemnatio.
5 *Si actor iurauerit tunc,an poterit etiam probare per teſtes, ne condem-*
natio minuatur.
6 *Statutũ ſi propter confeſſionem minuat quartam partem condẽnationis ĩ*
crĩalib.& reus primo negauerit, & poſtea vult confiteri,non tenetur
accuſator talẽ confeſſionẽ recipere,& ſi receperit,an teneatur ea vti.
7 *Reus ſi confiteatur per torturam, ꝙ non habeat beneficium talis ſtatuti.*

1 **EVm qui.** † Qui in vno grauat̃ ĩ reliquo releua
tur,& ad hoc allegatur, & ecõuerſo.
Vel ſic.in actionibus,quę creſcunt ꝑ inficiationem,
licet reus negauerit,ſi tamen actori detulit iuramẽ-
tum,qui iurauit reum teneri,non fit condemnatio in duplũ
cum actor non ſit grauatus in onere probandi, ſed releuatus
per iuramentum.Si autem non vult vti iuramento, ſed pro-
bare per teſtes alio modo,ut pœnam negationis conſequat̃,
poteſt,& debet admitti.Hoc dicit notabiliter hoc prĩcipium,
& ſemper allegatur,& glo.diuidit, ut primo ponat̃ dictum vſ
2 que ibi (abunde enim.)†Scd̃o tres rationes ad dictũ, vel dic,
ꝙ prima eſt ratio dicti.Secũda in verſ.(cũ omiſſa.) eſt quædã
rñſio ad tacitam obiectionẽ,quæ poſſet fieri.Tertia in ver.(&
põt.)eſt quædam demonſtratio eius qđ ſtatim dixerat.Prima
pars huius.l.põt intelligi tribus modis.ſ.in iuro iudiciali dela
to ſuper actione.l.aquiliæ intentata, & tunc tex.dũ dicit(per-
ſecutionẽ.) põt intelligi, & exponi per ſñiam,qa actor obti-
nebit ſñiam in ſimplo, nõ in duplo, licet ferat̃ ſuper actione
legis aquiliæ, & deducit̃ tunc iurm̃ ad ꝓbõnẽ damni dunta-
xat,& tunc reddit̃ ratio in fi.in ver.& põt,ꝙ iõ hoc eſt,qa nõ
ſit probatio vera,licet iurm̃ habeat̃ pro veritate,& alia ratio
ponit̃ in ver. [Abunde.] ꝙ ex iſta ꝓbatione actor ñ grauet̃.
Scd̃o põt intelligi in iuro extraiudiciali delato,anteq̃ actio.l.
Aquil.in iudiciũ fuerit delata,& tunc expone tex.dũ dr̃ (ꝑſe-
cutionẽ) ideſt actionẽ,qa exequit̃ actor actionẽ ĩ factum in
ſimplum,nõ in duplũ,quã poſtea poterit in ſimplũ intẽtare,
nec creſcit ꝑ inficiationẽ,licet actio.l.Aquil.creſcat,& tũc ve
nit oppoſitio,quam format gl.2.quòd actio ſubrogata loco
alterius dẽt ſapere naturã illius,vt ſ.ſi quis cau.l.ſi eũ.§.q iniu
riarũ,& nõ ſoluit,dic,ꝙ ibi ſubrogat̃ acceſſorie,hic qñ equè
principal̃r,& dr̃ acceſſorie,hic, qa ĩ ea nõ inducit̃ illud,quod
erat ĩ alia actio.cuius loco ſubrogat̃, vt erat ibi,qa actio iniu-
riarũ,cuius loco ſtipulatio fuit ſubrogata, cõpetebat ad æſti-
mationem iniuriæ, ſed in ſtipulatione non fuit deducta æſti-
matio iniuriæ,ſed ſiſti in iudicio,qđ erat acceſſorium, qñ ve-
ro deducit̃ illud idẽ, dr̃ æquè principal̃r,& quælibet ipſarum
retinet ſuã ꝓpriã nãm,& iſte ẽ caſus hic,& l.itẽ illa. §.ꝙ adij-
citur.ff. de cõſt. pe.vbi actio de cõſtituta ſubrogata loco alte-
rius actionis temporalis non eſt propterea tẽporalis,licet vi-
deat̃ quodammodo acceſſoria,iuxta no.ſ.de pact.l.in ꝑſona.
§.j.in gl.q̃ incipit [immo vr̃.]Põt,& tertio intelligi in iuro ne
ceſſario delato actori ſemiplene probanti, ad ſupplẽdã ꝓba-
tionẽ.nã Bar.tenet, ꝙ ẽt tunc non fiat condẽnatio in duplo,
qa actor recurrit ad remedium huius edicti de iureiurãdo, &
releuat̃ ab onere ꝓbandi Sed hoc vr̃ mihi dubium, quia iſte
tex.loquit̃,qñ reus fuit cã iſtius releuationis deferendo iurm̃,
ſed tunc non ſic,nam vide, ꝙ propterea nõ fuit releuatus ex
toto, ne oportuerit ipſum ſemiplene ꝓbare ſm̃ dictum ſuũ,
quare nõ põt congrue adaptari ad aliquã lect.de prædictis tri
3 bus.¶†Eſt notãdũ,ꝙ ille,q in vno grauatur, non põt cõque-
ri,ſi in alio releuetur. ita dicit gl.ſ. quemadmodũ ſer. amit. l.
4 non ſatis.§.j.poſt prin.gl.magnæ.†Tertiũ dictum in ver. [cũ
omiſſa]põt intelligi in iuro nondũ acceptato hoc modo, ꝙ
poſtq̃ ſemel negauit,ſi offerat iurm̃ actori non cogitur actor
ipſum recipere,ſed põt dicere,volo ꝓbare ꝑ teſtes,vt ſic faciã
te condẽnare in duplum,ꝑꝑ primã negationẽ, & tũc no.ca-
ſum in quo qs. iuſtã cãm habet recuſandi iurm̃, qñ ꝑ ipſum
5 minueret̃ cõdemnatio.†Sunt & alii,de quib.no.ff.eo.l.mani-
feſtæ.Secundo põt intelligi poſt iurm̃ delatũ,& præſtitum,vt
eo actor poſſit nõ vti,& eo nõ obſtãte ꝑ teſtes ꝓbare,vt obti-
neat cõdẽnationẽ in duplo, & tũc ꝑ iurm̃ actoris non tollit̃
actio prima,ſed noua actio ſibi accumulatur, & ita ĩtelligit
gl.iſtum tex.ſ.e.l.q iuraſſe.in fi.ſicut ꝑ ſñiam,& per iſtum tex.
6 ſm̃ vtranq; lec.dñt Doc.†ꝙ ſi ſtatutum dicat, ꝙ ꝑꝑ confeſſio
nem minuatur quarta pars cõdemnationis in criminalib.&
reus primo negauerit,poſtea vero vult confiteri,non tenetur
accuſator,vel inqſitor confeſſionem recipere,& poſito, ꝙ re
ceperit,non tenet̃ ea uti,ſi non vult,ſed ꝓbare maleficium ꝑ
teſtes, ut illũ excludat a bñficio ſtatuti, & dr̃ eſſe caſum hic.
Sed mihi vr̃,ꝙ hoc ſit falſiſſimum,& iniquiſſimum,quia hic
reus poſt negationem,licet deferret iurm̃,nõ ꝑpea cõfitebat̃
ut dixi.ſ.l.duob.in fi.& poſito,ꝙ videat̃ ꝯfiteri,non tñ ſimpli
citer ꝯfitet̃,ſed ita demum ſi actor iurauerit.Si autem ſimpl̃r
cõfiteret̃ damnum datũ,puto, ꝙ licet a principio negauerit,
nihilominus nõ ꝯdẽnaret̃ in duplum,quia actor in nullo gra
uat̃. Nã hic loquit̃,qñ ſaltem grauatur in iurando, qđ non-
nulli reputat ad magnũ grauamen,nec cogat̃ ſubire anceps
ꝑiuriũ,& forte potius vult ſimpl̃r, & pure cõfiteri, cũ res ſit
integra

integra, & actor nullum intereſſe poteſt prætendere, vnde
puto, ſit admittendus in caſu huius.l.ad euitandam condem-
nationem dupli, & in dicta quæſtione ad conſequendum be
neficium ſtatuti.& pro hoc facit, quod in ſimili no. gl.ſ.eod.
l.iuſiurandum.in fi.gl.magnæ ibi.(ſi tamen poſtea ratum ha
beat) &c.quæ dicit, ꝙ ſi dominus a principio non habuit ra-
tum, & ſic ſtipulatio fuit commiſſa, ſi poſtea ratum habet re
integra, tunc quia ceſſat intereſſe extinguitur ſtipulatio com
miſſa, vt l.quo enim §.i.rem rat.hab.ita hic, licet primo nega
uerit, ſi poſtea vult confiteri, quia ceſſat omne intereſſe, non
ſic ceſſat, ſi vult defendere iuramentum, & actorem ad hoc
adſtringere. Pro hoc etiam facit, quod no. gl.Inſt.de act.§.itē
mixta, quæ vult, ꝙ tunc proſit confeſſio.quando eſt ſimplex,
& non condemnata, ſed illa, quæ reſultat ex iuramento (poſi
to ꝙ releuet ſecundum Doct. quod non eſt verum) non eſt
7 ſimplex, ſed conditionata, ſi actor iurauerit. † Sed ponamus,
ꝙ reus ponatur ad torturam, & ibi confiteatur, quod primo
negauerat, an habebit beneficium ſtatuti? Bar.hic videtur te-
nere, ꝙ ſic, quia accuſator, vel inquiſitor releuatus eſt ab one
re probādi. Contrariū videtur verius, quia ſtatutum vr̄ debe-
re intelligi de confeſſione ſpontanea, non de extorta, per l.ſi
in graui.§.utrum.ſ. ad Syll. Cœtera circa iſtam materiam de
beneficio confeſſionis, vide per Bal.in quæſtione diſputata, q̄
incipit per Italiam communiter ſunt ſtatuta.& per Bald. l.ea,
quæ.C.de ꝯd.ind.tangit hic Bar.aliquas quæſtiones circa hoc.

1 *Res quæ non eſt in rerum natura, quando poſſit in obligationem deduci.*
2 *Reus qui detulit iuramentum, perdit omnem exceptionem quam hēbat, niſi in iuramento contineatur aliquid impoſſibile.*
3 *Stichus ſeruus mortuus, non poteſt deduci in ſtipulatione, niſi ratione delicti, vel moræ fingatur eſſe in rerum natura.*
4 *Quod deducatur in ſententiam, niſi opponatur.*
5 *Si deducitur in confeſſionem iudicialē, vel iuramentum, quādo valeat cō feſſio, & iuramentum.*
6 *Si poſt iuramentum mortuus eſt Stichus, quando actio ex iuramento nō extinguatur.*
7 *Euentus conditionis non conſtituit quem in mora, ne eodem inſtanti inducatur obligatio, & mora.*

1 **§.Si iurauero.** ¶ †Per iuramentum non poteſt in
obligationem deduci res, quæ non
eſt in rerum natura, niſi ratione delicti, vel moræ fingatur eſ-
ſe, & ſit adhuc in obligatione. h. d. & eſt difficilis ſecundum
Bar.ad ſuſtinendum.In finem tex.ibi [ſerui æſtimatio præſtabi
tur,] non iure obligationis, ſed officio iudicis mercenario, nā
ipſe Stichus licet peremptus, eſt adhuc in obligatio. propter
moram, & poteſt peti, & in ſtipulationem animo nouandi
deduci.vt l.ſeruum, §.fi.de verbo. obli.& etiam in condemna-
tionem. Sed quia non poteſt in ipſo executio fieri, iudicis of-
ficio fit in æſtimationem, vt no.ſupra ſi cert.petat.l.vinum.cir
ca fi.glo.magnæ.eodem modo poteſt deduci in iuramentum
2 & fiet executio ī æſtimatione. ¶ Sed † opp. ꝙ indiſtincte valeat
iuramentum, etiam ſi non pręceſſit delictum, vel mora, quia
reus, qui detulit iuramentum perdidit omnem exceptionem,
quam habebat, vt ſupra eod.l.duobus.in fin. Sol. illud, quan-
do in iuramento continetur aliquid poſſibile, hic continetur
impoſſibile. Sed adhuc contra, quia iuramentum non eſt mi-
noris authoritatis, vel efficaciæ quàm ſit confeſſio iudicialis,
vel ſententia. Sed per confeſſionem iudicialem tollitur etiam
hæc exceptio impoſſibilitatis, qa ſi confitetur ſe teneri ad Sti-
chum, qui mortuus eſt, tenetur, vt ſ.de confeſſ.l.qui Stichum.
de qua opponit gloſſ. quæ incipit. l. niſi.in fin. & non ſoluit.
3 †Sol. aduerte tres caſus, ꝙ aut Stichus mortuus deducitur in
ſtipulationē, & tunc ſiue promiſſor ſciat ipſum mortuum, ſi-
ue ignoret, non valet ſtipulatio, ſi ratione delicti præcedentis,
vel moræ fingebatur eſſe in rerum natura, vt l.ſi homo mor-
4 tuus.de verbo.obli.in fi. †Interdum deducitur in ſententia, qa
condemnatur quis ad Stichum, qui mortuus eſt, & tunc ecō-
uerſo, ſiue ſciebat reus, ſiue ignorabat, & non oppoſuit exce-
ptionem peremptoriam, valet ſententia, quia per eam tollun
tur exceptiones peremptoriæ etiam quas reus ignorabat, cum
potuerint opponi de ſui natura, vt l.perēptoria.C.ſen.reſcind.
non poſ.& fiet executio in æſtimatione, & cenſebitur ſenten-
tia lata, tanquàm ſi fingatur eſſe in rerum natura ex aliqua
mora, vel delicto præcedente, & ſic meliori modo, quo poteſt.
5 †Interdum deducitur confeſſionem iudicialem, vel iuramen-
tum, & eligitur media via, quia ſi reus, qui confitetur, vel iura-
mentum defert, ſciebat ipſum eſſe mortuum, valet confeſſio,
& præſumitur facta meliori modo, quo poteſt, & iſte caſus in
l.qui Stichum.& eodem modo valeret iuramentū indiſtincte
per illam.l. Interdum ignorat, & tunc non valet confeſſio, ut
eo.tit.de confeſſ.l.fi.nec iurm, niſi ratione p̄cedentis delicti. vel
moræ fingatur eſſe in rerū natura, ut in hoc.§. per quem illa l.
fin.declarat. Si ergo actor valet agere ex hoc iuro habebit ne-
ceſſe oſtendere de iure ſuo.ſ. ꝙ ante iuramentum erat in obli-
gatione, & ꝙ interuenerat mora, vel delictum, quæ haberēt p-
petuare obligationem, ſed quando reus ſcienter detuliſſet, ſuffi
ſiceret actori, ꝙ iurauerit, vt ſupra eo.l.duobus.in fi.& §.præce-
denti ibi. [& poteſt dici, &c.] tene menti, quia per iſtum.§.de-
claratur.& iſtud voluit Io.hic in j.glo.dum intellexit tex.ꝙ pu
6 tabatur eſſe in rerum natura, & ſic ſecus ſi ſciebat. ¶ †Vltimo
quæritur quid ſi poſt iuramentum mortuus eſt Stichus? Gul.
de Cun. tenet, ꝙ actio ex iuramento non extinguitur, quia iu
ramentum habet vim conteſtationis, per quam conſtituitur
reus in mora, & mora perpetuat obligationem. Iac.& Bart. di-
cunt iſtud eſſe verum, ſi poteſt probare actor, aliter, quàm per
iuramentum, ꝙ per prius erat in obligatione, in qua potuit in
mora conſtitui, ſed ſi non poteſt aliter probare, non eſt dicen-
dum, ꝙ iuramentum inducit actionem in factum, & etiam ſu
perinducat moram eodem inſtanti, quia debet eſſe diſtantia tē
poris inter ortum obligationis, & moram, vt l.quod diximus,
7 ſol. & † ideo euentus conditionis non conſtituit quem in mo-
ra, ne eodē inſtanti inducatur obligatio, & mora, vt l.quoties
in diem, & ibi no.de verbo.obliga.& ex hoc ſequitur vnū no-
tabile, ſi habeo contra inſtrumentum guarentigiæ, quod ha-
bet vim ſententiæ ex forma ſtatuti, non propterea diceris eſſe
in mora, ne in eodem tempore inducitur obligatio, & mora,
ſed eſt neceſſaria interpellatio, niſi factum eſſet forte ſup obli-
gatione præcedenti, tene menti.

2 *Per expenſas neceſſario factas in re dotali, ꝙ dos diminuatur, & nu.1.*
3 *Mulier ſi iurauerit ſibi dēri decem nomine dotis, non poteſt opponi exceptio aliqua per quam minuatur dos, ſecus ſi iurauit ſe dediſſe decem nomine dotis.*
4 *Verbum deberi, intelligitur, cum effectu nulla exceptione obſtante.*
5 *Hæres mariti an poſſit obiicere exceptionem, ne conueniatur vltra, quā facere poſſit, quando mulier iurauit ſibi deberi nomine dotis.*

1 **§.Si mulier.** Contra † iuramentum nō admittitur ex
ceptio, quæ illi contradicat, ſed bene ad-
mittitur illa, quæ non contradicit, ſed limitat, vel exponit.h. d.
2 Præmitte, † quòd ſi mulier dedit in dotem domum, & decem
ambo dr̄ eſſe in dotem, & deberi, quòd ſi poſtea maritus ex-
pendit neceſſario quinque in domo, dos minuitur ipſo iure in
3 quinque, ut l.ꝙ dicitur.ſ.de impenſis. † Si ergo ſol.matr. mari-
tus, vel hæres eius detulit iuramentum vxori, & ipſa iurauit
ſuper 10.poſtea maritus, vel hæres opponit, ꝙ quinque fuerūt
expenſa in domum, & ſic non debentur, niſi quinque, quærit
an iſta exceptio ſit admittenda, vel non? diſtinguitur de quali
quantitate iurauerit, nam ſi iurauit 10 ſibi deberi non admitti
6 tur hæc exceptio, quia contradiceret iuramento, † ſi enim hoc
eſt verum nō debentur decem, ſed quinque.verbum ergo (de-
beri) intelligitur cum effectu nulla exceptione obſtante, vt
hic patet, quod eſt no. Sed ſi iurauerit ſe decem dediſſe, bene
admittitur, quia non contradicit, verum eſt enim ꝙ dedit, ſed
5 non debentur, niſi quinque. ¶ †Sed quæritur, an poſſit obiice-
cere exceptionem, ne conueniatur vltra quam facere poſſit?
In primo caſu huius.§.glo.hic prima tenet, ꝙ non, propter illā
rationem, quia verbum (debere) intelligitur cum effectu, & ſic
eſt perinde ac ſi iuraſſet illum eſſe diuitem. Sed in contrarium
facit, quia illa exceptio non contradicit iuramento, quia verū
eſt deberi mero iure, & ſic non tollitur per iuramentum, ſicut
nec per ſententiam, vt l.Neſennius.in fin.de re iud.& hæc vera
quicquid gloſſ. dicat, niſi de facultatibus fuiſſet mota ei quæ-
ſtio, & ꝓpter hoc iuramentum fuiſſet delatum, & vr̄ probari
expræſſe per ea, quæ habentur in l. pen. ſ.de confeſſis.& vide
pro cōcordantia huius.§.quod in ſimili habetur in l.ſi pater.ſ.
ſol.mat.& in l.Meuio.§.auiæ.de leg. 2.& gl.in l. Neſennius.de
re iu.ſuper ver.(ſimilis) in fine.

2 *Actiones populares competunt pro iniuria facta toti populo, & quilibet de populo cenſetur eſſe procurator habens legitimā adminiſtrationē.*
3 *Delatio iuramenti facta ab vno ex pluribus procuratoribus habentibus mandatū præiudicat domino, & repellit alios procuratores ab agēdo, niſi doceatur de præuaricatione deferentis.*
4 *In actionib popularib.delatio iuramenti facta ab vno, quando noceat omnibus.*
5 *Actus continuatus cenſetur vnus a principio vſque ad finem.*
6 *Statutū, ꝙ poteſtas non poſſit cognoſcere, vel inquirere de maleficiis ante introitum ſui regiminis per ſex mēſes, an hēat locū in his, quæ incepta ſunt contra formam ſtatuti ante introitum per ſex menſes, & dūtaxat de præſenti.*
7 *Cōtinuatio alicuius actus, quādo venit ab alio, quolibet die dicitur actus reuocari.*
8 *Incarceratus indebite quare etiam poſt decem dies poſſit appellare.*

1 **§.In popularibus.** †In actionibus popularibus,
delatio facta ab vno de po-
pulo præiudicat non ſolum ſibi, ſed cuilibet alteri de populo,
niſi

niſi doceatur de colluſione deferentis, & idem in ſententia la-
ta contra vnum.h.d.¶In tex.ibi,ſi bonafide, puta,quia deficie
bant probationes,vt ſ. eo. l.tutor.in prin. & l.præſens.cum ibi
3 no.C.de trãſact. †Eſt autem ratio huius.§.quia populares com
a petũt pro iĩuria facta toti populo,[a] vti ſi quis violat ſepulchra,
vel eccleſiam,vel edictum prętoris,vt in l.3.de ſepul.violat. &
ſi quis id quod.de iuriſdictio.om.iud. & quilibet de populo cẽ
ſetur eſſe procurator reipubli. habens legitimam adminiſtra-
3 tionem.†ſicut igitur in cauſa priuata, ſi aliquis haberet plures
procuratores habentes mandatum,delatio facta ab vno præ-
iudicaret domino,vt ſ.eo.l.iuſiurandum.§.fi.& per cõſequens
alii procuratores repellerentur ab agendo eadem actione,ſup
qua delatum fuit iuramentum, ita hic, in hoc tamen eſt plus
fauore reipublicæ, quia doceatur de præuaricatione deferen-
tis non nocet,certe etiam in cauſa priuata poſſet idem dici,vt
in l.eleganter.§.fi.& l.cum a te.ſ.de dol.¶In tex.ibi,[nam , &
ſi quis exegerit]ſupple,& aduerſarius fuit abſolutus,vt ſ.de ac
cuſat.l.ſi cui.§ idem.& l.3.de præuarica.glo. hic diſputat vnam
quæſtionem,pro cuius euidentia ſcire debes,ꝙ iſte.§.debet in-
telligi ſine dubio,quãdo actio popularis competit pro aliquo
facto præterito,quod non habet cauſam permanentem,puta,
pro violatione ſepulchri,quod iuraſti te non violaſſe, quo ca-
4 ſu non apparet poſtea euidenter de contrario. ¶ †Sed quærit
glo. quid ſi datur pro aliquo facto habente cauſam ſucceſſiuã
& permanentem,puta, quia tenebas aliquid appenſum ad fe-
neſtram,quod poterat cadere,& interficere trãſeũtes , nam da
tur actio ex edicto.ſ.de his qui deie.vel eſſu.vt remoueas,ſi er-
go detuli tibi iuramentum , & iuraſti te non tenere appensũ,
& poſtea apparet euidenter contrarium, & conſequens de per
iurio,vtrum habebit locum iſte text. ꝙ non poſſum interum
agere indiſtincte,nec alius,niſi probet de præuaricatione mea?
Gl.hic arguit pro,& cõtra,finaliter determinat,ꝙ ſic,licet ſec⁹
dicat in ſententia,vel pacto,ꝙ alteri non præiudicat. Bar. autẽ
dicit, ꝙ immo alius indiſtincte poterit agere etiam ſi non do-
cet de præuaricatione mea , quia tunc actio competit , ut fiat
aliquid quod tẽdat ĩ vtilitatem cuiuslibet de populo,vnde de-
latio facta ab vno non præiudicat alii , quaſi diuerſæ ſint vtili-
tates,& quilibet agat pro ſua, & non poteſt alter alteri in iure
illius præiudicare,vt ſ.eo.l.nam & poſtea,in fin.& dicit , ꝙ iſte
tex.debet intelligi in primo caſu,quia tunc non datur pro vtili
tate cuiuslibet de populo, ſed pro vindicta iniuriæ factæ cuili
bet de populo,& pro vtilitate propria , quia pœna,quæ reſul-
tat ex violatione ſepulchri,vel edicti prætoris applicatur agen
ti,ut no.in l.3.in prin.de ſepul.vio.& l.ſi quis id quod.ſ.de iuriſ.
omnium iud.per gl.& probatur in l.ſi cui.de verbo. ſigni.& ibi
dicitur,ꝙ in actionib.popularib.ille qui occupauit litem con-
teſtando appropriatam ſibi , & ex tunc ipſe ſolus efficitur cre-
ditor,quia ſibi debetur illa pœna,& non alteri,licet ſecus ſit in
pecunia, quãdo imponeret per viam accuſationis pro aliqua
vindicta publica,quia tunc applicaretur fiſco,vt not. in d.l.3.p
Bar.& in Rubrica de popu.act.Breuiter vr̃ dicendum , ꝙ iſta q̃
ſtio glo.non poſſit ꝓcedere,qa ſi tenebas appensũ non potuit
tibi deferre iuramentum bonafide,cum id poſſit de facili pro-
bari.Præterea plus videtur mihi,ꝙ nõ ſolum alteri,ſed nec mi
hi prętudicabit , quominus poſſim iterum agere pro vtilitate
publica,ẽt ſi bonafide iur̃m detuli,per gl. q̃ eſt.ſ. de pact.l.iuriſ-
gentium.§.ſi paciſcar ne operis.quæ incipit[fit.n.nũciatio] ibi
dum dicit.[ſed an idem aget poſtea.]ſed qñ dat̃ pro pœna ap-
plicanda mihi,& ſic partim pro iure reipublicæ,inquantum ꝓ
ſequor vindictã publicã,partim pro vtilitate mea in quantum
ago ad pœnã mihi applicandam,tunc ſeruatur media via, ut
non noceat,niſi alteri,ſi nõ docet̃ de prętuaricatione mea. Idẽ
ſi non agerem ad meam vtilitatẽ,ſed vindictam publicã , & ad
pœnã corporalẽ,vel ẽt pecuniariã applicandã fiſco,vt in actio
nibus criminalibus,vt in d.l.ſi cui.§.ijſdem,de accu. Sed quãdo
ago,vt fiat aliquid,quod redundat in vtilitatem aliorum,tunc
habet locum,quod dixi, vt poſſim deferre iur̃m in præiudiciũ
illorũ,& ſi defero,nec alii prohibentur iterum agere, nec ago
nomine illorũ,ſicut ſi fuiſſem pactus. vnde in hoc nõ facio dif
ferentiã ĩter pactũ,iur̃m,& ſñiam, & hoc modo poteſt intelli.
l.3.§.ſi tñ reus.ſ.de libe.ho.exhib.põt ẽt competere actio popu
laris pro intereſſe ꝓprio, ſeu damno,dico dupli , vt eſt pœna,
ſed ſi fui per factũ aduerſarii damnificatus , vt ſi violauit pro-
prium meũ ſepulchrum , vel aliqd fecit in via publica,ex quo
ego recipio damnum,nam tunc debeo præferri in actione po-
pulari omnib.aliis , quia proſequor meũ intereſſe, certe ſi egi
ad illud,& detuli iur̃m ad hoc,non habet locum iſte text. quia
in hoc cenſetur cauſa mere priuata,& ſic nocebit mihi iur̃m,
alteri vero volẽti proſequi vindictã publicã, & agere ad pœnã
centum aureorum,nullo modo præiudicabit , quia agit ad rẽ
diuerſam,ſuper qua non eſt delatum iuramentum, & ita vidi
Bald.ſemel conſulere Cremonæ. & pro hoc.ſ.de proc.l.licet.in
5 prin.& l.nõ cogẽdi.§.qui ita.illud autem,quod dicit gl.† ꝙ act⁹
cõtinuatus cenſetur vnus a principio, vſq; in finem, eſt nota-
6 bile in ſe,& allegatur in quæſtionem, ſi ſtatutũ dicat,†ꝙ pote-
ſtas nõ poſſit cognoſcere, vel inquirere de maleficiis commiſ-
ſis,ante introitum ſui regiminis per ſex menſes , ſi aliquid fuit
inceptum ante introitum per ſex menſes, puta quædam ſocie-
tas prohibita ex forma ſtatuti,quæ etiam nunc durat,an poſſit
inquiri inſpecto eo,quod eſt de præſenti, inſpecta origine , an
non inſpecto principio? iſta facit , quòd non, quia excluſus a
principio propter iuſiurandum,excluditur etiam a fi. vt in hac
gloſſ. ergo idem , ſi excludatur præſcriptione temporis, & de
hac quæſtione vide hic per Barto.Et in contrarium facit,quod
no.in l.3.C.de ſerui. & aqua.in gloſſ.magna ibi, dum dicit pro
præſenti actione,& iſtam partem tenet Bar. quòd poſſit inqui
7 ri,quia quando†continuatio alicuius actus venit ab alio,qua-
b libet die dicitur actus reuocari,[b] vt l.1.§.interdum.de vſu f.accr.
8 hoc facit ad notabilem quæſtionem.† Si aliquis fuit incarcera
tus indebite vtrũ poſt decem dies poſſit appellare? & certe ſic,
immo poſt annum,quia quotidie dicitur grauamen reuocari.
de hoc vide, quod no.in Spe.de appel.§.reſtat.verſi.& nota.ſm
Vinc.& quod no.Bar.in l.ab executore.C. quorum appel. non
recip.

A D D I T I O N E S.

a * Toti populo.Et adde actionem popularem etiam competere,ſi officiali facta eſt iniuria vbi a lege pœna impoſita eſt ſm Bal. & Ale.in l. ſi quis id quod.de iuriſd.om.iud.aduerte tñ ꝙ actio popularis,& ſi cuilibet de populo competat, vno tñ agente conſumatur,vt hic per Ang.& in Auten.de nu. §. ſi uero altera.& Dy. in conſi. 29.adde hic Fran.Are.hunc.§.

b ¶ Renouari. Adde Anch.conſ.390.& ꝙ carceratus indebite poſsit quotidie appellare,voluit Ang.conſ.84.in ſecunda parte conſiliorum ſuorum.

1 *Iuramentum liberti liberat ipſum ab omni iurepatronatus, ſi iurat ſe non eſſe libertum.*
2 *Iuramentum intelligitur ſecundum cõdõnẽ rei, ſuper qua interponitur.*
3 *Si iuraui te teneri mihi ad vſufructũ, poteris mihi obiicere exceptionẽ de cautione non præſtita, & impedire executionem quoſque præſtetur.*
4 *Condemnatus ad tradendum rem venditam, an poſſit opponere exceptionẽ peremptoriam contra petentem executionem.*

1 **§.Si Libertus.** †Iuramentum liberti, liberat ipſum
ab omni iure patronatus , ſi iurat ſe
2 non eſſe libertum. † Item iuramentum intelligitur ſm condi-
tionem rei , ſuper qua interponit̃.h.d.cum §.ſequent.& not.ꝙ
hic dicitur caſus in ſequenti.§.ↄ̃ id quod no.in l.ſi duo.§.ſi quis
iurauerit.ſ.eod.ꝙ ſi fuiſti mihi condemnatus ad tradendum rẽ
venditam, & ego peto executiorem , nõ poſſis mihi opponere
exceptionem peremptoriam , quæ poſt ſententiam non poſſit
opponi,debes ergo agere ordinarie,facta executione.Et idem,
ſi iuraui te teneri,nunc peto executionem iuramenti . Sed in
3 contrarium videtur caſus hic,† quia ſi iuraui te teneri mihi ad
vſumfruct poteris obiicere mihi exceptionem de cautione nõ
præſtita,& impedire executionem quouſque prę̃ſtetur. ſed poſ
ſet reſponderi , ꝙ ad cautionem præſtandam non competit a-
ctio,ſed exceptio,vnde ſi poſſet opponi periret ius eius,†ſed ad
4 petendum pretium competit actio , & ſic non perit ius , vnde
minus præiudicialis eſt executio.Quicquid tamen ſit, primam
partem puto veriorem , niſi exceptio pretii non ſoluti fuiſſet
appoſita , & ea non obſtante fuiſſet condemnatus iuxta ea,
quę dixi ſupra eod.l.ſi mulier.ſed tunc ſi fuiſſet cognitum ſuper
exceptione,cẽſeretur repulſa, & ſic etiam per modum agendi
non poſſet poſtea in iudicium deduci.vt l.quod in diem.§.ſi ra-
tionem.de comp.l.ſin autem.§.fi. C. de fi.inſtr.& per Inn.in c.fi.
de ord.cog.& in c.fi.de fid.inſtr.

L E X   X X X I.

2 *Iuramentum ad hoc, vt deferatur actori in ſupplementum probationis , ad ipſum ſupplementum, quæ requirantur, & nu.1.*
3 *Iuramentum neceſſarium, ſeu purgationis, a iudice reo delatum non põt a reo recuſari, nec referri.*
4 *Sentẽtia lata prætextu iuramenti neceßarii, & falſi ad hoc vt retractetur, quæ debeant concurrere.*
5 *Tranſactio non reſcinditur prætextu inſtrumentorum de nouo repertorum .*
6 *Sententia lata prætextu iuramenti neceßarii, & falſi, quæ etiam tranſiuit in rem iudicatam, ad hoc, vt retractetur per inſtrumenta de nouo reperta, an ſit neceſſaria reſtitutio in integrum .*
7 *Poſito, quod reſtitutio ſit neceſſaria, an debebit impetrari intra quadriennium continuum.*
8 *Inſtrumenta, quod ſint de nouo reperta, probatur per iuramentum .*
9 *Impeditus in prima dilatione producere duos teſtes, ſi obtinuit ſecundum, non poterit producere niſi illos duos teſtes.*
10 *Cauſa propter quam admittitur emptor ad petẽdum fideiuſſores, nec prius teneatur ſoluere pretium.*
11 *Sententia in quibus caſibus retractetur per inſtrumenta de nouo reperta. num.17.*
12 *Sententia lata prętextu iuramenti neceſſarii, & falſi, an retractetur per inſtrumenta de nouo fabricata.*
13 *Quod poterit retractari per teſtes de nouo repertos.*
14 *Legiſlatori referenti tenorem alterius legis creditur, licet de illa lege nõ cõſtet, nec reperiatur, & ꝙ idem ſit in ſtatutis referentib. aliud ſtatutum.*

15 Iudex

15 *Iudex ſi in ſententia ſua te condemnauit ad dandum mihi quolibet anno tãtũ, ſecundũ, ꝙ tui anteceſſores dederunt, licet non appareat, ꝙ vnquã dederint nihilominus teneris.*

16 *Dictio ſecundum, ꝙ non faciat conditionem.*

17 *Iuramentum neceſſarium defertur reo, quando actor deficit in probando, niſi concurrant requiſita, adhuc, vt deferatur actori. & quæ ſint.*

18 *Quando quis dicatur fuiſſe impeditus, vt ei cõteſtetur reſtitutio aduerſus ſñiam ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa &c. ſi inſtrumenta de nouo reperiiſſe dicat.*

19 *Si extant probationes falſæ, & etiam veræ, poteſt ſententia fundari in vero, nec poterit retractari.*

20 *Qualiter iudex qui detulit iuramentum neceſſarium reo, ex eo ꝙ actor nõ probauit, ferat ſententiam, nec poſſit poſtea retractari.*

21 *Sñia lata nõ propter probationes, ſed ſolum propter falſas probationes iã factas, vel pp falſum inſtrumentum, retractatur etiam non per inſtrumenta de nouo reperta.*

22 *Si fuit lata ſolũ propter defectũ probationis nullo interueniẽte iuramẽto, vel falſis teſtibus, ſeu inſtrumentis, nõ retractatur per inſtrumenta de nouo reperta, & quando retractatur.*

23 *Si fuit lata prætextu iuramenti neceſſarii, & falſi, delati propter defectũ probationis retractari poteſt inſtrumenta de nouo reperta.*

24 *Inſtrumenta non poſſunt produci, niſi vſq; ad concluſionem in cauſa, niſi ſint de nouo reperta.*

25 *Inſtrumenta de nouo reperta poſſunt produci poſt concluſionẽ in cã, ẽt peremptorio emanato ad audiendum ſñiam, caſu quo admitteretur ẽt poſt ſententiam ad ipſam retractandum.*

26 *Inſtrumenta de nouo reperta caſu quo poſt ſñiam, quæ tranſiuiſſet in rem iudicatam non reciperentur, & a ſñia ferenda non poterat appellari, dẽbit iudex reuocare concluſionem in cã ſi ſaluum ſit alteri parti ius ſuum, & talia inſtrumenta recipere.*

27 *Concluſio in cã nihil aliud eſt, quam præcluſio facultatis amplius producendi teſtes, vel inſtrumenta.*

28 *Poſt terminũ peremptorium datum ad producendum inſtrumenta non dẽt quis admitti, ſi alteri parti non ſit ius ſaluum.*

29 *Inſtrumẽta de nouo reperta non poſſunt produci poſt concluſionem in cã, quando non reciperentur poſt ſñiam, quę tranſiuiſſet in rem iudicatam, & an ea ferenda poterat appellari.*

30 *Sententia, quando eſt lata ſub condõne, an pars admittatur ad probãdum vſque ad euentum conditionis.*

31 *Quandocunque poſt ſñiam aliqua pars admittatur ad probãdum aliquid pro ſe ſimiliter, & altera debet admitti ad probandum contrarium.*

32 *Actor ſi nihil probauit plene, vel ſemiplene, nõ compellitur reus iurare, niſi actor ſibi iuramentum deferat.*

33 *Actor, quando dicatur nihil probaſſe.*

34 *Terminus iuriſdictioni datus intra quem debet cauſa expediri, cenſetur ẽt præfixus partib. ad probandum, & producendum omnia iura ſua, & habet vim peremptorii ſi lis eſt, vel habetur pro conteſtata.*

35 *Talis terminus non habet vim peremptorii, quando poſt litem conteſtatã actor petiit terminum ad probandũ, & iudex, vel arbiter voluit dare.*

36 *Actor ſi plene probauit, non cogitur iurare, ſed dẽt reus condemnari.*

37 *Reo qui ſemiplene probauit exceptionem, quando debeat deferri iuramentum ad ipſam ſupplendam.*

38 *Qualiter dicatur quis plene probaſſe.*

39 *Probatio quid ſit, & ꝙ ſit arbitraria, & dependeat ex mero iudicis arbitrio.*

40 *Probatio per argumẽta, & veriſimiles coniectras fit in his, quæ de ſui natura liquido probari non poſſunt, & difficilis eſt probatio.*

41 *Probatio ſemiplena ex quibus reſultet.*

42 *Scriptura priuata, quando facit plenam, & quando ſemiplenam probationem.*

43 *Liber rationum defuncti (qui erat perſona fide digna) inducit magnã præſumptionem pro hærede, ſecus in ſimplici ſcriptura.*

44 *Scriptura priuata alicuius officialis, vel mercatoris, ſeu artẽ publice exercentis, quam fidem faciat inter alios.*

45 *Teſtis ſolus, quando faciat ſemiplenam probationem.*

46 *Teſtes duo in teſtamentis non faciunt ſemiplenam probationem.*

1 ADmonendi. † Sententia lata prætextu iurĩ
neceſſarii, & falſi, per inſtrã de
nouo reperta põt retractari, & tale iuramentum de-
fertur in cauſis dubiis. Deciſio vero cãæ fcã per iurm
iudiciale, vel voluntarium, in quib. quis conſenſit, per talia in
ſtrã non retractatur. h.d. iſta. l. ſingularis, & vtilis in ſua mate-
ria valde. Et primo ponit vnũ dictum vſq; ibi [ſed hæ.] Scđo
ponit illius dicti limitationem. Et hæc ſecunda ſubdiuiditur
in tres. Primo. n. ponitur iſta limitatio vſq; ibi [ſolent. n.] Scđo
ponitur, qñ habet locũ limitatio vſque ibi, [qđ ſi aľs.] Tertio
ponĩt deciſio noui caſus in quo primũ dictũ legis ſeu prima
2 pars ñ hẽt locũ. † Et pone hic caſum, ꝙ actor ſemiplene ꝓba
uit ĩtẽtionẽ ſuã, vel hẽbat multa argumenta, ꝓ ſe, nõ tñ ſuffi-
ciẽtia ad plenã ꝓbõnẽ, nec erat caſus, in quo ſibi deferẽdũ eſ
ſet iurm in defectũ ꝓbõnis ad ipſam ſupplendã, qa multa re-
quirunĩ adhoc, vt deferaĩ actori. ſ. vt cã non ſit magna, ſeu de
magna quãtitate. Idẽ, ꝙ poſſit ſcire veritatẽ rei ꝑ ſenſum cor-
3 poreũ. Itẽ, ꝙ ſit perſona legalis, & fide digna. † Itẽ, ꝙ nõ ſit cã
famoſa, vel pœnalis, vt in c. fi. extra. c. ti. vbi dr̃, ꝙ ex qbuſdam
cauſis defertur interdum actori iurm. Deficiebat ergo hic ali
quid ex prædictis. ſed iudex pp præſumptiones, quas habebat
actor pro ſe noluit abſoluere reum, niſi iurauerit ſe non tene
ri, & detulit ſibi iuramentum ſine conſenſu actoris, quod fa-
cere potuit, vt d. c. fi. & dicitur potius iuramentum purgatio-
nis, & ẽt dr̃ neceſſarium, quia non poteſt a reo recuſari, nec
referri, vt ĩ d. c. fi. in prin. iudex autem ſm iurm abſoluit in rẽ
eum. & ſententia tranſiuit in rem iudicatam. tunc actor com
paret, & offert ſe paratum oſtendere de periurio, & de
iniuſtitia ſententiæ per publica inſtrã. Quæritur an ſit audien-
4 dus, & † ſñia retractanda, & cã ex integro agitanda? Reſponde
tur, ꝙ ſic, duobus concurrentib. ſ. ꝙ illa inſtrã ſint de nouo re-
perta. & velit ipſis duntaxat vti, non aũt aliis de nouo non re
pertis. Si forte reperiat, ꝙ illa non ſufficerent ex toto, & ipſe
vna cũ illis vellet vti ẽt aliis inſtr̃is, ſeu teſtib. tunc non eſſet
audiendus. Sed q̃ritur ſcđo, an hoc habeat locũ indiſtincte?
Rñdetur, ꝙ non, ſed ita demũ ſi tale iurm fuit delatum a ſo-
lo iudice, ſine actoris conſenſu, & poſtea ſolutus fuit reus. Et
ſi dicatur qũo potuit iudex deferre ſine conſenſu partis? Re
ſpon. quotidie iudices hoc faciunt, quia in dubiis cauſis defer
tur iurm illi, cui illis vr̃, & ſm ipſum iurm poſtea ferunt ſen-
5 tentiam. Si † vero fuiſſet iurm delatum a parte iudice præſen-
te, & approbante, vel ẽt extra iudiciũ, & ſic cã eſſet deciſa ex
iurõ delato a parte, ſiue per ſñiam iudicis, vt in primo caſu, ſi
ue per ſolum iurm, vt in ſecundo, non retractaretur ꝑtextu
taliũ inſtrumentorum, qa diceretur deciſa potius tranſactio-
ne, q ſñia pp partium conſenſum, qui interuenit in tranſa-
ctione, non in ſñia. & regula eſt, ꝙ tranſactio nõ reſcinditur
prætextu inſtrumentorum de nouo repertorum. C. de tranſ.
l. ſub prætextu. & hic eſt caſus. ¶ In tex. ibi [interdum] hoc iõ
dicit, quia regulariter, poſt iurm non quæritur, an ſit verum,
quod iuratum eſt, ſed an ſit iuratum, vt ſ. eod. l. non erit. §. da-
to. & l. nam & poſtea. §. ſed hic quæritur de periurio, quia in
hoc iurõ pars non conſenſit. ꝯria loquuntur, qñ cõſenſiſſet,
6 vt in fi. hui⁹. l. ¶ † In tex. ibi [ex integro cãm agere] dicit Gul. ſ.
ipſo iure nulla præhabita reſtitutione, quia poterit actor intẽ
tare. ſ. actionem primam, & ſi exciperetur de ſententia, repli-
cabitur de dolo, quia fuit lata prætextu falſi iuramẽti, & hoc
intendit probare per inſtrã de nouo reperta, vt ſ. de dolo. l. cũ
te. vbi vr̃ probari. Sed Iac. But. intelligit præmiſſa reſtitutione
in integrum, per quam ſñia illa fuerit reſciſſa, & non prius ꝑ-
ut probatur. ſ. e. l. nam, & poſtea. § ſi minor. vbi non prius pt
replicare, ergo nec prius agere actione prima. Item per l. diu⁹.
ſ. de re iudi. vbi ſi lata ex falſis teſtibus, vel inſtrumentis datur
per prius in integrum reſtitutio ad reſcindendam illam ſentẽ
tiam, antequam cauſa de nouo poſſit agitari. idem ergo hic,
vbi lata ex falſo iuramento, quod habet vim probationis. Im
mo fortius hic, nam retractatio de qua loquitur. l. diuus. & to
tus tit. C. ſi ex fal. inſtr. facilius fit, quam iſta de qua hic, qa per
quæcunque inſtrumenta, & teſtes etiam de nouo reperta ex
quibus poſſit detegi falſitas primorum teſtium, vel inſtrumẽ-
torum retractatur, vt ex illis legibus intelligitur, quæ indiſtin-
cte loquuntur. Iſta autem de qua hic non niſi per inſtrumen-
ta de nouo reperta. ſi ergo illa non poteſt fieri, niſi mediante
reſtitutione in integrum, vt in illa l. diuus, ergo nec iſta. Et iſta
pars eſt in ſe vera in duobus caſibus, tamen poſſet procedere
opi. Gul. j. ſi dolo rei decipientis actorem omiſiſſet actor pro-
bationes facere, & ita loquitur. l. cum a te. Vel quando eſſet
lata contra actorem abſentem interuenientibus falſis allega-
tionib. rei, ex quib. induxit iudicem ad deferendum ſibi iurm,
& ad abſoluendum per l. ſi prætor. §. Marcellus. ſm intellectũ
7 Bar. & aliorũ. ſ. de iud. † Sed hic dubitatur eo caſu, quo reſtitu
tio eſt neceſſaria, vtrum debebit impetrari intra quadrienniũ
continuum ſecundum. l. fin. C. de tempo. in integum reſtitu. d.
Raph. dicit poſſe attentari, ꝙ non, quia datur ex conſtitutio-
nib. principum, vt patet. ſ. dum⁹ dicit permitti conſtitutionib.
principum, non autem ex edicto prætoris. Remedia autem
conſtitutionum cum ſint ius ciuile, ſunt perpetua, licet præto
ria ſint proprie temporalia. Contrarium puto verius, ꝙ im-
mo detur iſta reſtõ originaľr ex clauſula generali per edictũ ꝑ
toris [ſi qua mihi iuſta cauſa.] ſ. ex quib. cau. ma. l. j. & iſtæ con
ſtitutiones permittunt. ſ. confirmando, & in ſpecie loquendo
cum illa clauſula loquatur in genere, nec per hoc alteratur
natura reſtitutionis in integrum, quæ originaliter ex edicto ꝑ
toris deſcendit, ſicut nec alteratur beneficium prætoris, quod
datur filio de abſtinendo ab hæreditate paterna, licet per con
ſtitutiones principum illud idem beneficium dari videaĩ, ut
l. j. C. ſi vt ſe ab hęre. abſt. vnde quidam dicebant, quòd filius
abſtinendo hodie deſinit eſſe hęres nomine, quia abſtinet de
iure ciuili. Sed communiter tenetur contrarium, quia ius ci-
uile referendo prętorium ipſum confirmat in eodem ſtatu,
non autem tribuit nouã nãm, & ꝙ perueniat hic reſtõ ex illa
clauſula generali, vr̃ de mente Inn. in c. vltra tertiã. de teſti. &

Bart.

8 Bar.referentis ipſum ĩ l.j.C.de ſen.aduer.fiſ.la.lib.x. ¶ †In tex.
ibi inſtrumenta ſe inueniſſe dicat,ſupple,& probatur verum
eſſe,nec enim ſufficeret hoc aſſerere,vt probatur in ſimili.ſ.
ſi qua.pau.fe.di.l.j.in prin.& in prima gloſ.& l.j.in prin.de do-
lo.& puto etiam, ꝙ ſufficeret iuramentum, cum difficilis ſit
a probatio,[a]& hoc per ca. paſtoralis.extra de excep.& poſſunt
dici nouiter reperta,ſiue ignorabat ſe habere, & poſtea ince
pit ſcire, ſiue ignorabat ubi erant, vel ſciebat, tamen conſe-
qui non poterat, vt ſi erant penes tertium,qui negabat ſe ha
9 bere. ¶†In textu ibi [quibus nunc ſolis vſurus ſit]nota hunc
tex.per quem dicunt Docto. ſi aliquis in prima dilatione fuit
impeditus duos teſtes producere, & propter hoc obtinuit ſe-
cũdam dilationem,prout debuit de iure,iuxta plene no.in l.j.
ſ.de fe.ꝙ in hac ſecunda dilatione non poterit producere,ni-
b ſi illos duos[b] teſtes per quos obtinuit dilationem ſecundam.
10 †Interdum tamen contingit,ꝙ quis admittitur latius, quam
ad id ꝑꝑ quod admittitur, vt in emptore, cui ante ſolutum ꝓ
tium mouetur quæſtio de euictione per aliquem.nam nõ te-
netur ſoluere pretium,niſi datis fideiuſſorib. tam pro euictĩo
ne illius,quàm pro euictione cuiuslibet alterius, licet iſta ſit
cauſa ꝑꝑ quàm admittitur ad petendum fideiuſſores, quæ ſi
mota non eſſet,non fuiſſet admiſſus,& hoc hr̃.ſ.de per.& cõ
mo.rei ven.l.pe.§.fi. vbi tangitur in gloſ.licet hoc non ſoluat
iuncta.l.fi.C.quando li.ab empt.diſce. vbi colligitur ſolutio q̃
11 dixi.¶†No.ergo hac prima parte caſum,in quo ſententia re-
tractatur per inſtrumenta de nouo reperta.ſ. qñ eſt lata ꝑtex-
tu iuramenti neceſſarii falſi. Eſt & alius caſus.ſ.in cauſa fiſca-
li,vt dicit l.j.C.de ſent.aduer.fi.la. & in cauſa pupilli,vel eccle
ſiæ,vt no.gl.idem ĩ cauſis ſpiritualibus,vt no.Inn.ĩ c.quia ꝑꝑ,
de elec.& in quibus ſententia non tranſit in rem iu. vt in ma
trimonialib.vt in c.lator.de re iud.Regulariter ſecus, vt l.ſub
ſpecie.de re iu.& e. ti.Imperatores. licet autem regulariter nõ
admittatur,ſi tñ de facto fuit admiſſus,& ex talib. inſtrumen-
tis appareat de iniuſta ſententia,& falſitate iuramenti, reſcin
deretur ſñĩa ſm Inn.in c.Bertoldus.de re iudi. qui ita elegãter
no.in gl.quæ incipit[no.poſt diffinitiuam,]& Io.An.in nouel
la,vt in c.j.de litis conte.li.6.ſuper verbo retardet.poſt princi-
pium.Retractatur ẽt ſñĩa ex præſumptionibus iuris &de iure
nouiter ſuperuenientibus ſi lata fuit ex aliis præſumptionib.
ꝯriis,vt eſt tex.notabilis cum glo.in l.antep. C. de adul. & ibi
Bal.& vr̃ ſentire,ꝙ ẽt ex confeſſione illius ꝓ quo lata eſt,ſi ꝯfi
teretur illam iniuſte latam.arg.iſtius tex.cum gloſ.quia ꝯ præ-
ſumptionem iuris,& de iure reſultantem ex ſñĩa, quæ hr̃ pro
veritate,vt l.res iudicata.de iud.admittitur probatio in cõtra-
rium per confeſſionem partis iuxta no.in authen.ſed iam ne-
12 ceſſe,& in corpore vnde ſumitur.C.de donat.ante nup.† Per
inſtrumenta vero de nouo fabricata ſententia etiam in caſu
huius.l.non retractatur.& hoc voluit gloſſ.ii.magna princ.ſe-
cundum Bart. quia per ipſam non detegitur periurium, alias
fuit mihi viſum contrarium per l.4.§.ſi ex conuentione.de re
iud.& non reperio.d.Raph.idem tenere.& dicit iſta gloſ. vult
dicere oppoſitũ,ꝙ per illã põt retractari ſñĩa non ſolum ĩ ca
ſu huius l.ſed indiſtincte. Breuiter reducendo ad concordiam
dic,ꝙ ſi in illis non ſit expreſſa mentio de ſñĩa,tñ apparet, ꝙ
per illa voluerit a ſñĩa recedere,procedit opi.Bar.alias proce-
dit hæc ſecunda, & ita procedit hæc regula.ita loquitur. §.ſi
ex conuentione.& l.ſi cã cognita.de tranſa. & de minor.l.mi
13 nor.25.an.cui fideicommiſſum.cum ſua gl.† Item, & ꝑ teſtes
ſ.de nouo reptos,ſilr̃ poterit retractari,cum appellatione in-
ſtrumentorum,de qua hic teſtes comprehẽdant,ut l.notionẽ.
14 §.inſtrumentorum.de verb.ſig.¶†Sed quæritur vbi ſunt con-
ſtitutiones,de qb.hic fit mentio? gl.dicit, ꝙ illas non hẽmus,
ex qua gl.coniuncta cũ tex.no.ꝙ creditur legislatori referen-
ti tenorem alterius legis,licet de illa non conſtet, & non re-
periatur.Vnde inducitur ad quæſtionem ſtatuti dicẽtis, quòd
pro tali maleficio punitur quis in tanta quantitate ſecũdum
formam ſtatutorum, ꝙ licet non reperiatur aliud ſtatutũ idẽ
15 dicens,ſtabitur huic.†Idem in ſententia iudicis, ſi condemna
uit ad dandum mihi quolibet anno tantum,ſecundum,ꝙ tui
anteceſſores dederunt,licet non appareat,ꝙ nunq̃ dederunt,
16 nihilominus teneris,†quia illud verbum[ſecundum]non po
nitur conditionaliter,pro ſi,ſed totaliter,pro quia,vt in capi.
Abb.vbi eſt caſus,de verbo.ſig.& idem in priuilegiis,& reſcri
ptis.& de ſignificatu illius dictionis (ſecundum) ꝙ non facit
conditionem,habetur in l.pe.C.de inſti.& ſubſt.in text.& glo.
de hac etiam quæſtione hr̃ in l.eum qui.§.Iul.de conſti.pec.&
iſtud habui de facto,cõſulere in ſimili caſu,cum quidam epi-
ſcopus inueſtiiſſet quendam de quodam feudo decimali om-
nium reddituũ, & inter alios nominat fœnum,& poſtea ſub
c debat ſecundũ qđ tui anteceſſores[c] fuerunt inueſtiti,& exege
runt. dicebatur,nunquam anteceſſores exegerunt decimam
fœni,& ꝙ niſi probet,non põt exigere, ꝯrium dixi,ꝙ non te-
nebatur probare per teſtes.c.Abbate.& per id, quòd no.hic ꝑ
Doc.& in d.§.Iul.non ſic creditur notario referenti de tenore

d alterius inſtrumenti, vt in auth.[d] ſi quis in aliquo.C.de eden
17 ¶†Circa ſecundam partem no. ꝙ qñ actor deficit in proban
do,defertur iuramentum reo.Hoc verũ, niſi concurrant quã
plura, q̃ requiruntur, vt deferatur actori.ſ.ꝙ cauſa ſit ciuilis,
non criminalis vel ſpiritualis.Item, ꝙ non ſit famoſa.Item ꝙ
non ſit pœnalis.Item,ꝙ non ſit magna.Item,ꝙ ſciat veritatẽ
per ſenſum corporeum.Item ꝙ ſit legalis,& fide digna.Item,
ꝙ habet pro ſe ſemiplenam ꝓbõnem. Item ꝙ illa non ſit eli-
ſa per aliam præſumptionem in contrarium, vt l.j. C. qui, &
aduer.quos,cum ibi no.Item, ꝙ nẽ ſit concluſum ĩ cã.iſtis.n.
omnib. concurrentib. actori deferẽ ad ſuplendã ſuã probõ-
nem,& tenẽ iudex ſibi petenti deferre,alias poſſet appellare
vt l in bonæfidei.C.e.in fi. prout hr̃ verbum [dẽt]in tex.& eſt
cõis opi.altero vero iſtorum deficiente, põt reum abſoluere,
ſi vult,ẽt non delato iuramento,vel iuramentum ſibi deferri,
& alias non abſoluere propter præſumptiones, quæ faciũt ꝓ
actore,vt hic,& in d. c. fi. & dr̃ iuramentum neceſſarium,qa
non poteſt recuſari,nec referri, & ſi recuſetur,põt iudex ipsũ
habere pro confeſſo,& condemnabit,vt l.generaliter.C. e.&
arg.in l.2.§.ſinautem reus.C.de iu.cal. vel etiam nõ condẽna-
re,ſed abſoluere.Totum enim relinquitur ſuo arbitrio, ſicut
poterat deferre,vt ſ.titu.j.l.videamus.§. ſed an iudex, & l.in a-
ctionib.Iſta autem tria iura habemus de iſta materia, & non
plura.ſ.iſtam.l.& l.in bonæfidei.C.eo.& d.c.fi. vbi melius po-
nitur in prædicta,& declaratur iſta l.& illa in l.bonæfidei.His
expeditis,quæ concernunt tex.oportet expedire duo principa
lia contraria quorum vnum ponitur ĩ prima gl.mag.& aliud
in ſecunda.Et prima gl.format tria contraria,primum, & vl-
timum ſunt leuia.ſ.de l.ſub ꝑtextu.C.de tranſac.& de re iud.l.
poſt rem.iõ ſup iſtis nõ inſiſto. Secundum eſt difficile de.l.Im
peratores.de re iud.& C.eod. ti.l. ſub ſpecie.in quib.dr̃,ꝙ ſñĩa
non reſcindiẽ ꝑ inſtr̃m de nouo repertũ. Timore huius.l.iſta
legitur trib.modis in glo.Primo,ꝙ hic fuit lata ſñĩa abſoluto
ria, & ẽt præſtitum iur̃m,& tunc nõ obſtat cõtrarium. Secũ-
do,ꝙ fuit præſtitũ iur̃m,non tñ adhuc lata fuit ſñĩa.Tertio,ꝙ
hic fuit lata ſentẽtia ſub ꝯdõne,ſi iurauerit,nõ tñ adhuc fuit
iuratũ,& ſic hr̃ pro non lata. Vnde nõ obſtat,quia ibi fuerat
lata pure,& tranſierat in rem iudicatã,hic non. Primus intel-
lectus cõiter tenẽ,ꝙ hic prius fuit iuratũ,& poſtea lata ſentẽ
tia ſm iur̃m,& ad hoc ꝯriũ rñdeẽ,ꝙ ibi duntaxat fuit ſñĩa la
ta,hic ẽt iur̃m ꝑſtitũ.Rõ diuerſitatis eſt,qa qñ iudex actore ple
ne non probante reũ abſoluit ſine iur̃o, ſententia eſt funda-
ta in vero defectu ꝓbõnis,& ſic in cã vera.Vñ vt ſit litiũ finis
non debet retractari, & imputet ſibi actor cur non præpara-
uit ſibi probões antequam litẽ inchoaret ſm, ꝙ lex conſul-
uit.C.de eden.l.qui accuſare,nec reus fuit in aliqua culpa,vel
delicto.Sed qñ detulit iur̃m, & ille iurauit falſum, & ꝑꝑ hoc
fuit abſolut⁹,ſñĩa fundaẽ in falſa cã,& falſa ꝓbatiõe,qa iur̃m
illud loco ꝓbõnis deferẽ,nec fuiſſet aliter abſolutus. vnde di-
ctat æquitas,vt dolus eius non debeat ſibi patrocinari ſi de ip-
ſo põt oſtendi ꝑ inſtr̃a de nouo reperta, nã cũ ſñĩa fundatur
in falſa cã,eſt nulla qñ exprimiẽ, vel reſcindiẽ iuxta no.in l.is
ad quem.ſ.de acq.hæ.¶ Sed nunc extra gl.& Doc. opp.contra
primum, ꝙ ẽt ſi non fuit delatũ iur̃m debeat reſcindi ꝑ inſtr̃a
de nouo reperta, qa ſi ſunt reperta de nouo apparet,ꝙ in pri-
ma cã fuit impeditus,& hoc iuſtum impedimentum eſt ſuffi-
ciens cauſa,quæ tendit ad reſtitutionem ex clauſula generali
ſi mihi iuſta cauſa,& ita no.Inno.in c.vltra tertiã. de teſtib.&
18 Bart.in l.j.C.de ſen.aduer.fiſ.la. ¶†Solue, & tene menti,quia
tunc videtur impeditus fuiſſe, qñ omni diligentia facta non
potuiſſet ea habere, ut ſi erant penes tertiũ, qui negat ſe ha-
bere,tunc indiſtincte concederetur reſtitutio, ẽt ſi ſententia
fuiſſet iuſta ſm acta,& ꝓbata,& nec fuiſſet ĩ dolo, vel culpa,
nec actor,& ita loqtur dictum Inn.Si vero facta diligenti in-
quiſitione potuiſſet ea reperire, tunc non dicitur impeditus
fuiſſe,& nõ habet locũ illud dictum,nec daretur reſtitutio, ſi
reus eſſet abſolutus ſine iur̃o falſo,ſi vero cũ iur̃o,tunc dolus
rei præponderat culpæ actoris, vt l.item ſi obſtetrix. in fi.ad l.
Aquil. fuit enim in culpa, qa non diligenter inquiſiuit iuxta
no.in ſimi.ſ.ad Maced.l.final.in gloſſ.¶Contra ſm dictũ op-
po.fortiter, poſito, ꝙ fuerit delatũ, & præſtitum iur̃m, & ſic
ſubſit falſa cauſa abſolutionis, nihilominus ſubeſt ẽt vera.ſ.
defectus probationis actoris,in qua vera cauſa poteſt ſenten-
tia fundari. vnde non nocet ſibi,ꝙ ſubſit etiã falſa,per eã.l.cũ
ibi no.C.ſi ex fal.inſtr.& c.cum Ioan.& And. de re iud.in qui-
bus

ADDITIONES.

a ¶ Difficilis probatio.Adde quod voluit Lud.Rom.conſi.481.& facit quod voluit Fed.conſ.119.

b Illos duos. Adde quod uoluit Ang.conſ.257. & uide in d.l.i.ſupra de feriis. Bar.conſi.ſuo 96.

c Anteceſſores.Ad de eundem Pau. conſi.249.Ludo.Ro.conſi.336. & ibi quid in priuilegiis,& reſcr.

d ¶ Authen.ſi quis in aliquo.De hac materia vide late Alciat.in d.authen.C.de edendo.

19 bus patet, ꝙ ſi extant probationes falſæ, & etiam veræ, quia ſententia poteſt fundari in vero, non poteſt retractari ratione falſarum. Sol. propter hoc viſum eſt mihi, licet nullus Doctor tangat, ꝙ ille debeat reſtringi ad caſum, quo apparet, ꝙ iudex fundauit ſe in falſa cauſa, quia reus iurauit ſe non eſſe debitorem, vel rem de qua agebatur ad ſe pertinere, & iudex ipsũ abſoluit ex cauſa dicti iuramenti, ac ſi in ſe aſſumpſiſſet onus probandi, & probaſſet per falſos teſtes, nam actore non probante reus debet abſolui, tanquam non debitor, vel tanquã dominus rei, vt probatur in l. circa. ff. de prob. Si ergo apparet, ꝙ iudex fundauit ſe in vera cauſa, quia abſoluit, eo ꝗa actor non probauit. & ſic non fuit ſecutum iuramentum, tunc procederet ꝯrium, nã ſicut alias non retractaretur talis ſententia ſi nullum iuramentum eſſet præſtitum, ita nec nũc poſtquã in eo ſe non fundauit, nam animus iudicis inſpicitur. l. ſi teſta
20 mento. de excep. rei iud. † Si autem ſimpliciter abſoluiſſet cẽſet abſoluiſſe, quia nõ ꝓbatũ fuit, vt no. in l. j. ff. de ꝯd. id. ſit ergo cautus iudex ſi vult ſuam ſñiam non retractari, qũ detulit iuramentum, ꝙ abſoluat adhuc, ꝗa actor non ꝓbauit, nõ ex eo, ꝗa non ſit debitor, alias abſoluat iudex ipſum reum ſimpl'r. & ſi dicatur, ꝙ poſtꝗ̃ delatũ eſt iuramentum nõ abſoluiſſet eũ, niſi iuraſſet cũ primo potuiſſet eũ condẽnare tanquã habitũ pro confeſſo, ergo abſolutio ſimpl'r facta, vel ẽt eo, ꝙ actor non probauit non fundatur duntaxat ſuper vero defectu probationis, ẽt ſuper falſo iuro. R'ndeo, ſi cõſtaret de mente iudicis, ꝙ aliter non abſoluiſſet, ſed condemnaſſet, tũc retractaretur. ſed ſi non conſtat, licet potuiſſet eũ non abſoluere, ſed condemnare potuiſſet, & ẽt abſoluere ſi voluiſſet cũ ſit in arbitrio ſuo, vt dixi. & in dubio, potius præſumit̃ pro iſta parte, ne ſñia reſciſſioni ſubiaceat per d. l. ſi. C. ſi ex fal. inſtru. ¶ Sed adhuc opp. fortiter eo caſu, quo apparet, ꝙ fundauit ſe in falſo inſtro, videretur, ꝙ poſſet reſcindi ſñia ẽt per inſtra de
a nouo non reperta,[a] vt qñ fundat ſe in falſis teſtibus aut iſtris, vt in toto ti. ſi ex falſis inſtrumentis. & d. l. diuus. ff. de re iud. vbi nõ diſtinguitur, an ſint reperta de nouo, vel nõ, per quod ex eis poſſit detegi falſitas primarum probationum. Iſtum paſſum etiam non reperio declaratum. Vnde videtur mihi poſſe reſponderi, ꝙ in l. iſta huic falſo iuramento dedit cauſam defectus actoris, quia nõ probauit intentionem ſuam plene, quàm ſi probaſſet, iuramentum non fuiſſet delatum, & ideo non auditur niſi inſtrumenta ſint de nouo reperta ſed in cõtrario nullam culpam commiſit actor. Et iõ ſi apponeremus caſum, quòd actor hic in nulla culpa fuiſſet, quia plene probaſſet ſuam intentionem, puta ſe mutuaſſe, reus autem oppoſuit exceptionem pacti, vel ſolutionis, & eam ſemiplene probauit, & quia concurrebant alia, de quibus ſupra dixi in actore, fuit ſibi delatum iuramentum in defectum probationis, tunc actor admittitur ad probandum etiam per inſtra de nouo non reperta, maxime ſi non habuiſſet tempus in ipſa inſtantia producendi, puta, quia lapſus eſt terminus præfixus ad producendum iura, & econuerſo, ſi actor ſemiplene probauit, & delatum fuit ſibi iuramentum, reus admittitur etiã per inſtrumenta de nouo non reperta, quia in nulla culpa fuit. Quidam vero magnus Doctor cum audiret hanc meam opi. dicebat poſſe dare huic l. alium intellectum, ꝙ id de quo hic, vt non admittatur, niſi per inſtrumenta de nouo reperta contingit ꝓp iuri religionem, ne de periurio quæratur. arg. in l. 2. C. eo. non ſic in ti. ſi ex fal. inſtr. & licet iſta opin. ſatis demulceat, tñ mihi non placet, quia non ſatisfacit per omnia, quia plus vr̃ imputandum ſibi, ꝙ iurauit falſum, ꝗ̃ ſi falſos teſtes produxiſſet, quia religionem diuinã, & iudicẽ contẽpſit. & ab eo, cui plus cõmittit, plus exigit, vt l. ꝓsbyteri. C. de epiſ. & cler. poſtquam ergo l. amittit actorẽ ad retractationẽ iuramenti, quia in eo non conſenſit, videretur admittendum ẽt ꝑ inſtrumenta de nouo non reperta, niſi culpa poſſet obiici. Et cõtrariũ procederet iuro delato a parte de cuius periurio nõ
21 quæritur, ſed ſolum Deum hẽt vltorem. ¶ † Ex ꝓdictis collige tres concluſiones, prima eſt, ꝙ ſi ſñia eſt lata non ꝓp defectũ probationis, ſed ſolum propter falſas ꝓbationes iam factas, vel propter falſum inſtr̃m, tractatur etiam per inſtrumenta nõ de nouo reperta, per ti. ſi ex fal. inſtru. licet ibi non fiat mẽtio de falſo iuramento, ſed de falſis inſtrumentis, & falſis teſtibus, ſed poteſt dici, ꝙ appellatione inſtrorũ etiam continetur iur̃m neceſſarium, quod inſtruit cauſam, vt d. §. inſtrumento-
22 rum de verb. ſig. † ¶ Secunda, ꝙ ſi fuit lata ſolũ ꝓp defectum probationis nullo interueniente iuro, vel falſis teſtib. ſeu inſtris, & non tractatur per inſtra de nouo reperta niſi pars cõtra quam lata eſt, fuerit impedita, ſine aliqua ſui culpa, illa ꝓduceret per ea, quæ no. Inn. in d. c. vltra tertiã. & niſi in caſib.
23 ſpecialib. de quib. ſ. dixi, ¶ † Tertia ꝯclo, ꝙ ſi fuit lata ſñia ꝓp falſum inſtrumentum, quod fuit delatum ꝓp defectum probationis, tunc hẽt locum iſta l. & id qđ. ſ. dixi, ꝗa aut fuit delatum actori ad ſupplendam probationẽ, aut reo, & hoc ſcđo caſu, aut iudex fundat ſolũ i falſo iuro, aut ſolũ i dfectu ꝓbõnis, aut dubitat, quod proſequere, vt ſ. dixi. & hæc de prima lectu. contra ſecundam, quæ eſt, ꝙ hic non fuit lata ſententia, ſed ſolum præſtitum iuramentum quo caſu non obſtat. d. l. Imperatores, & d. l. ſub ſpecie. in quibus ſententia fuit lata, ꝗ lect. eſt vera in ſe. Sed oppo. ꝙ non congruat huic l. quia vr̃ ꝯ tex. dum dicit abſolutus fuerit, & ſic erat ſententia gloſſ. timore huius exponit. ſ. deſtinatione non re. ſed contra, quia deſtinatio cõſiſtit in animo iudicis, qui ſoli Deo notus eſt, nec iudex debet propalare ipſum partib. vt l. vbi. C. de fal. & ſ. de of.
24 preſi. l. obſeruandum. † Sol dic, ꝙ erat concluſum in cauſa, & forte actor fuit citatus ad inſtantiã rei, cui iuramentum fuit delatum ad ſententiam audiendam, vnde ſatis apparebat, ꝙ iudex volebat ſententiam ferre pro reo, ſed ante concluſionẽ in cauſa, non ſic poteſt comprehendi, cum aliæ probationes poſſent recipi, ſed poſt concluſionem nihil, ut not. in c. paſto-
25 ralis. de cau. poſſ. & prop. per Inn. Ex his † Bar. colligit vnã concluſionem veram, ꝙ licet in cauſa fuerit concluſum, & pars fuerit citata ad ſententiam audiendam, & appareat, ꝙ pro illa parte ſententia venit ferenda, nihilominus admittũtur inſtrã de nouo reperta, nec obſt. c. cum dilectus. de fid. inſtru. vbi dr̃, ꝙ inſtrumenta non poſſunt produci, niſi vſq; ad concluſionẽ in cauſa, quia procedit, niſi ſint de nouo reperta, vt in hac l. ſecundum iſtam lect. ſed certe ipſe nimis generaliter loquit̃. Ideo dic melius, quòd aut eſt caſus in quo talia inſtrumenta admittũtur, ẽt poſt ſententiam ad ipſam retractandam, & verum dicit Bar. & ita loquitur iſta glo. relata ad text. quia in caſu huius. l. ſm̃ primam lect. admitterentur etiam poſt ſententiam, & hoc probatur expreſſe in tex. glo. in ca. licet. de prob. nam ea, quæ fiunt poſt concluſionem in cauſa, cenſentur fie-
26 ri poſt ſñiam. vt ff. de cnic. l. ſi rem. §. fin. & expreſſe p Bar. ī in l. ſi mater. §. eadẽ. in fi. de excep. rei iu. aut erat caſus in quo poſt ſñiam, quæ tranſiuiſſet in rem iudicatam, talia inſtra non reciperentur, & tunc aut a ſñia ferenda non poterat appellari, & tũc ne ius partis totaliter pereat poterit iudex, & debebit reuocare concluſionẽ, & talia inſtrumenta recipere, & ita vidi
b obſeruari[b] in Romana curia, vbi practicatur ius commune, nõ aũt recipere ſtante concluſione, quia inuicem ſibi repu-
27 gnant, † cum ꝯcluſio nihil aliud ſit, ꝗ̃ præcluſio facultatis amplius producendi teſtes, vel inſtrumenta Hoc tamen vr̃ verũ quod debeat reuocare concluſionem, & admittere ſi ſaluum eſt alteri parti ius ſuum, alias videtur ſecus, ſicut quando quæritur vtrum poſt terminum peremptorium datum ad produ-
28 cendum inſtrumenta quis debeat admitti, nam diſtinguitur, an alteri parti ſit ius ſaluum, vel non, vt no. in l. mãcipiorum. ff. de op. le. per Bar. & l. ſi ea. C. de accu. per Cy. & gl. in clem. ſæ-
29 pe. circa fi. de verb. ſig. † Si vero erat talis cã in qua poterat appellari, tunc talia inſtrumenta de nouo reperta poſt concluſionem non debent admitti, vt in d. c. cum dilectus, ſed ꝑmittat ferri ſententiam, & appellationem interponat, & in cã appellationis producat, ſicut diximus in confeſſione facta per errorem, & non reuocata ante concluſionem, quia poterit ĩ cauſa appellationis reuocari, vt not. in l. non fatetur. de confeſ. & l. creditor §. iuſſus. de appella. ſi nõ realiter produceret, ſed peteret terminum ad producendum dicens habere inſtrumenta de nouo reperta, indiſtincte poſt concluſionem non
30 deberet terminus dari, & ita vidi in curia practicari. ¶ † Circa
c tertiam lect. ꝙ ſi ſententia fuit lata conditione[c] ſi iurauerit, dicendum eſt, quòd hodie iſta lec. non poſſet procedere, quia ſtatim iurãdum, vt l. gñaliter. in prin. C. eo. ti. ſed hic innuit ꝙ dudum poſt, intantum, quòd inſtrumenta interim fuerunt reperta. Præterea etiam tunc admittetur ad producendũ inſtra de nouo non reperta, quia non eſt iurandum per reum loco
31 purgationis, ſi actor poteſt probare de iure ſuo. ¶ † No. tamẽ ex iſta lect. ſm̃ Bar. quòd qñcunq; poſt ſẽtẽtiã aliqua pars admittitur ad probandum aliquid pro ſe ſtr̃, & altera debet admitti ad probandum contrarium, vt æqualitas ſeruetur in iudiciis. Vnde ſi fuiſſet lata ſñia pro te, ſub cõditione ſi hinc ad mẽſem probaueris, ꝓſuppoſito, ꝙ ſententia valeret, ſicut vſq; ad menſem admitteris tu ad ꝓbandum, ita & ꝯuerſo debeo admitti, licet in ſententia nihil de me dictũ ſit. facit. l. petẽdæ. C. de temp. in integ. reſt. Et ſimiliter ſi admitteris in executione ſententiæ ad ipſam impediendam, ut contingit in caſibus, in quibus admittitur exceptio peremptoria poſt ſententiam. no. in l. 1. C. de iu. & fac. ig. ſimiliter & ego debeo admitti, puta, opponis exceptionem cõfecti inuentarii, & dicis bona hæreditaria

ADDITIONES.

a ¶ Reperta. Quando ſententia non poſſit reſcindi per inſtrumenta de nouo reperta, vide per Barto, Soc. conſi. incip. dominus labia mea aperiat ſubtiliter. & eleganter &c.

b ¶ Obſeruari. d. Iaſ. tranſit cum op. Bar, quia ex iuſta cauſa poſt concluſionem in cã poteſt iudex inſtrumenta admittere, ad quod adde, ꝙ voluit Rota. deci. ſuis de prob. in nouis, & antiquis. quod voluit Rom. conſi. 174. & conſi. 155.

c ¶ Sub cõditione. An ſententia lata ſub conditione valeat, vide per eundem Pau. de Ca. conſi. 87. Ale. conſi. 40. Fulg. conſi. 36.

reditaria non ſufficere,ego debeo admitti ad probandum ꝯ-
trarium , vel ſi dicis non eſſe fiendam executionem vltra id,
quod facere potes,debeo admitti ad probandum , quòd po-
tes facere,vt æqualitas ſeruetur,vt l.fin.C.de fruc.& lit.expen.
¶Et ex his eſt expedita prima gl.magna. Pro declaratione vl
terius gloſ.formatur vna alia oppoſitio cõtra text.dum dicit,
ꝙ in cauſis dubiis propter defectum probationis iudex poteſt
deferre iuramentum reo , & compellere ipſum ad iurãdum,
vt colligitur in verbo [exactum]& in verbo[exacto iuireiurã
do,]quod importat neceſſitatem,vt l.fideicommiſſa. §.ſi rem.
de leg. 3. Contra,nam aut actor non probauit intentionem
ſuam,& reus debet abſolui ſine aliquo iuramẽto, vt l.qui ac-
cuſare.C.de eden.nec poteſt dici cauſa dubia , immo & clara
pro eo poſtquam lex ita ſtatuit, aut actor plene probauit , &
tunc reus debet condemnari etiam ſi velit iurare ſe non eſſe
debitorem,quia non deberet ſtari tali iuramento.Sol.iſta ar-
gumentatio eſt a ſufficienti partium enumeratione,nam pri
ma pars procedit,quando actor nullo modo aliquid probaſ-
ſet de ſua intentione,& cauſa eſt clara.Tertius caſus eſt,quan
do probauit ſemiplene , quo caſu loquitur iſta l. vt non de-
beat abſolui reus,niſi cum iuramento,quod aliquando defer
tur actori,concurrentibus illis de quibus ſupra dixi,prout col
32 ligitur ex dictis Doct.& ſic ſunt tres caſus. ¶† Circa primum
quando actor nihil probauit plene,vel ſemiplene non com-
pellitur reus iurare,vt d.c.fi.extra eod.ibi dũ dicit[etiam nihil
præſtiterit,]ſed Venetijs,vt audio ſeruatur contrarium . Item
aduerte,quia hoc verum, ꝙ iudex non poteſt ipſum compel
lere ad iurandum,ſed ſi actor defert ſibi iuramentum,& tũc
compelleretur,vel iurare,vel referre,alias condemnaretur ꝑ
l.iuſiurandum.§.ait prætor.& §.fi.& per l.manifeſte.ſ.c. quod
qualiter procedat ibi tangam, quia Spec.in ti.de dela.iuramẽ
33 ti,videtur ſentire contrarium hoc caſu. ¶ † Circa iſtum caſũ
quæritur,quando dicatur actor nihil probaſſe? Reſpondeo,ſi
fuiſſet ſibi datus terminus ad probandum,& intra illum non
probaſſet,& hoc ſecundum omnes,vt probatur.C.de iud.l.ꝓ-
perandum.§.& ſi quidem.per Docto.licet glo.ibi aliter dicat,
q̃ communiter non tenetur.Si vero ille terminus non eſſet da
tus,non diceretur non eſſe probatum,ſed nihil ſufficienter a-
ctitatum,& diceret̃ de cã non liquere,iõ abſolueretur reꝰ ab
obſeruatione iudicii ſi eſſet prope finem inſtantiæ,alias non,
vt d.§.& ſi quidẽ, & poſſet actor iterum agere. Sed in p̃cedẽti
caſu abſoluitur diffinitiue , & ẽt ſi non eſt prope finem inſtã-
tiæ,& non auditur actor iterum volens agere , & probare,vt
34 d.l.Imperatores.de re iu.dicit tamen hic†Bar. vnum uerbum
notabile , ꝙ ẽt quando terminus ad probandum non fuiſſet
datus per iudicẽ,ſi tamen iuriſdictioni illius iudicis fuiſſet op
poſitus terminus,vt quia fuiſſet cauſa commiſſa ſibi expediẽ
da intra menſem de volũtate partiũ,vel partes compromiſe-
runt cum appoſitione termini , ꝙ ille terminus nõ ſolum eſt
præfixus iuriſdictioni,vt in primo caſu,vel notioni,vt in ſecũ
do,iuxta no.in l.ait prætor.in prin.de re iud.ſed ẽt cẽſetur præ
fixus partibus ad probandum,& ad producendum omnia iu-
ra ſua,& ideo ſi actor non producit,poteſt reus in fine termi-
ni diffinitiue abſolui , & ita videtur fuiſſe de mente Inn. in c.
ſuper eo.el 2.de appel.& etiam Spe. in ti.de ſen. §.nũc uiden-
dum.ver.illud aũt.licet Bar.ipſum Specu.non alleget.plus di-
cit Bal. no. in authen. ei qui. C.de tempo.appel. ꝙ etiam hẽt
vim termini peremptorii ad audiendam ſententiã.& ideo in
vltima die termini poterit reus abſolui ẽt actore non citato.
Facit quod no.in cle.i.de appel.in gl.& per Bart.in l.item illa.
de conſt.pec.D. Rapha.hic dicit,ꝙ non putat iſtam opi.Bart.
veram,ꝙ habeat vim termini dati ad probãdum,ꝙ Inn. hoc
nõ dicit,in illo cap. ſi bene inſpiciatur, & quod cũ ſemel vel-
let deducere in practicã pro ſuo clientulo,vt abſolueretur dif
finitiue,nõ potuit obtinere.Breuiter ego vidi de hoc magnã
diſceptationẽ,quia Bal.conſuluit ſm opi. Barto.primo anno
quo Papiã applicuit,& oẽs alii tenerunt ꝯriũ,& lata fuit ſen-
tentia ꝯ cõſiliũ Bal.de quo facit mentionẽ in d.auth. & dicit,
ꝙ ille iudex fuit vna beſtia humana , de qua diſceptione Ra-
pha.non facit mentionem,& re vera,ꝙ illa fuerit opi. Inno.
patet ex no.in Spe.vbi.ſ. quia recitat Inno. ad literam pro iſta
opi.videtur mihi dicẽdum, ꝙ ſi partes cõparuerũt corã iudi-
ce,vel arbitro, & actor propoſuit intentionẽ ſuam,& reus ne
gauit,& ſic lis eſt conteſtata, vel habita pro conteſtata , tunc
procedit opi.Inn. Bart.& Bal.quorum maxima eſt auctoritas
35 in cauſis decidendis.† Si autem non comparuiſſet,tunc ꝓce-
dit alia opi.quia lite nondum cõteſtata non debet dari termi
nus ad probandũ , ergo ille terminus iuriſdictioni præfixus,
non debet habere vim termini peremptorii ad probãdũ.Pu-
to ẽt,ꝙ in eo caſu ſi actor petiiſſet terminũ poſt lit.conteſt.&
iudex arbiter noluiſſet dare,adhuc procederet ſecunda op.&
terminus ille non haberet vim termini peremptorii,& impu
tandũ eſſet iudici,quare non dedit terminum , poſtquam pe-
tebatur,cum probationes nõ ſint fiendæ ſine termino,vt no.
in l.in crimine.de adul.ſed ſi actor non petiit alium terminũ,
tũc ille terminus haberetur pro termino, & iſta eſt veritas in
iſto paſſu iudicio meo.Fateor tamen,ꝙ lex in qua Bart.prin-
cipaliter ſe fundat cum glo.ſupra de arb.l.ſi de meis.§. fi.cum
l.ſeq. parum facit pro ipſo, nec vnquàm ſciui bene colligere
ex illa glo.& hoc idem dicit.D.Raph. & auctoritas Inno.mo
36 uet me principaliter in d.c.ſuper eo. ¶† Circa ſecundum art.
quando actor plene probauit, non dicitur res dubia , immo
certa pro ipſo,& non habet locum iſta l.quia reus debet con
demnari,etiam ſi vellet iurare contrarium , & ẽt ſi actor ali-
ter non iuret, & reprobatur conſuetudo,quæ eſt in cõtrariũ,
ꝙ ille,qui plene probauit,teneatur iurare,vt in eo.ti.de prob.
37 †Sed Venetiis, (vt audio) ſeruatur illa conſuetudo,quæ ſatis
videtur facta ad reſecandum malitias hominum, licet decre-
talis illa reprobet prædicta verba , quando reus pro ſe nihil
probauit.ſi autem oppoſuit exceptionem contra intentionẽ
actoris,plene probatam,aut ipſam plene probauit, & abſol-
uitur,vt in l.ſiue poſſidetis.C.de prob.aut ſemiplene , & tunc
aut illa ſemiplena probatio non erat de directo contraria ꝓ-
bationi actoris,puta probaui, ꝙ tali menſe, & tali die in tali
loco mutuaui tibi præſenti , & recipienti centum, tu probas
per vnum teſtem, ꝙ alibi eras illa die,tunc illa probatio ſuc-
cumberet plenę probationi , nec debet tibi deferri iuramen-
tum ad ipſam ſupplendam,ẽt ſi concurrerent omnia,quæ re
quiruntur in actore,ſed ferenda eſt ſententia pro me, qui me-
lius probaui,vt C.de edi.di. Adria.tollẽ.l. edicto.ibi dum dicit,
[& ei poſſeſſio acquiratur,qui meliora iura &c.]aut illa ſemi
plena probatio erat de directo contraria , quia fatebaris me
mutuaſſe , ſed dicebas te ſoluiſſe , & ſolutionem probaſti per
vnum teſtem, tunc ſi concurrant illa quæ requiruntur ĩ acto-
re ad deferendum ſibi iuramentum ad ſupplendam ſuam ꝓ-
bationem , ſimiliter debebit deferri reo ad exceptionem ſuã
probandam, & in hoc concordant legiſtæ , & canoniſtæ , &
fuit originaliter doctrina Pe.vt no.Cy. in l.j.C.de proc.& Io.
38 And.refert in d.c.fi.extra eo.ti.†Qualiter autem dicatur, quis
plene probaſſe Bart. hic de capite ſuo tradidit doctrinã, ꝙ ad
perfectam probationem peruenitur per tres gradus.Quorum
a primus vocatur ſuſpicio,[a] ſecundus opinio,tertius fides,quo
39 niam†probatio nihil aliud eſt,quàm iudicem ad fidem ſentẽ
tiæ,& credulitatis perfectam rei geſtæ deducere. vt ſ.de prob.
l.quinquaginta.in fin.quod proſequere,vt hic nota. per eum
pulchre.Sed iuriſconſultus in l.3.in ver.tu magis.ſ. de teſti.di-
cit , ꝙ per hoc non poteſt tradi perfecta doctrina , ſed totum
relinquitur arbitrio iudicis,an aliquid ſit perfecte probatum,
quod not. quia per hoc dico,quòd probationes ſunt arbitra
riæ.& dependent ex mero iudicis arbitrio,ſm ſubiectam ma-
teriam,nam in aliquib.requiritur probatio per teſtes,vel in-
ſtrã,qñ ſunt talia in quib.conſueuerunt adhiberi , vt contra-
40 ctus,& vltimæ voluntates.† In aliquib.aũt ſufficit probõ per
argumenta, & veriſiles coniecturas , qñ ſunt talia,quæ de ſui
natura liquido probari non poſſunt, & difficilis eſt probõ,qa
non cõſueuerunt adhiberi teſtes,& iſtam doctrinam dat tex.
no.in l.non omnes.§.a Barbaris.infra de re milita. vide Cy. in
l.j.in fin.C.de ſic.& vide quod no.Bar.in l.Lucius.ſupra de in-
fa.& C.vñ vi.l.ſi qñ.in fi.& Bal.in l.non hoc.C.vñ cog.vbi om
nino vide,& adde quod no.in cap.ꝙ præterea. extra de teſtib.
41 ¶†Circa tertium,& vltimum articulũ,qñ actor ſemiplene ꝓ
bauit dubitatur ex quib.reſultat ſemiplena probatio , vt ſi ſit
deueniendum ad iurm deferendum,vel actori , vel reo.gloſſ.
hic.& in l.in bonæfi.C.eo.enumerat plures.ſ.domeſticam ſcri
pturã.i.priuatam, Bar.hic ſuper iſto facit longum tractatum,
diſtinguendo inter diuerſas priuatas ſcripturas, quæ aliquan-
42 do eſt apoca,aliqñ epiſtola,aliquando liber rõnum. † Tu au-
tem compendioſius diſtingue , alio modo tres caſus , ꝙ aut
ego produco cõtra te ſcripturam tuam priuatã,aut meã,aut
cuiuſdam tertii , non curo de qualitate ſcripturæ quantũ ad
propoſitum . Primo caſu tres ſunt caſus,nam aliquando fa-
cit plenam fidem,vt ſi ipſam confiteris eſſe de manu tua,& il
la continet intentionem meam, puta,ꝙ ꝓmiſiſti, vel tibi nu-
meraui,nam non expedit vlterius quærere , poſtquam enim
confiteris,ꝙ ſit de manu tua , licet neges contenta in ea vera
eſſe,debes condemnari per l.Publia.in fi.ſ. depoſi.Idem ſi ne-
ges,& tamen habet ſigillum conſuetum,ut l.2.C. de re.alien.
non alie. Idem ſi non habet ſigillum, ſi tamen ſit ſcripta à
tribus teſtibus,& ultra hoc probetur per comparationem li-
terarum,nã ſi ex his duobus reſultat plena probatio. Idem ſi
non eſſet ſubſcripta,tamen eſſent duo , uel tres teſtes , qui de-
ponerent

ADDITIO.

a Suſpicio. Adde quod voluit Ale.conſi.1.lib.i.& quia D.Iaſ.hic.in rep.opulenter materiam tractat,adeo vt additione non egeat breuibus pertranſibo,eo maxime,quia in apoſtillis ad Bar.& Ale.multa poſui,quibus etiam adde, quod pulchre voluit Soc.conſ.inci.præſtantiſsime Doctor,& iuſtiſsime iudex.

ponerent ſe vidiſſe ſcribi a te, & vltra hoc eſſet facta comparatio literarum, vt ĩ auth. & ſi contractus. & in corpore, vnde ſumitur. C. de fid. inſtr. Sed quando eſt ſubſcripta, non requirit ꝙ teſtes deponant. nam etiam ſi ſint mortui, vna cum comparatione literarum facit plenam fidem, vt ibi. & l. ſcripturas, & auth. ibi poſita. C. qui po. in pig. ha. idem ſi facta eſſet duntaxat comparatio literarum, & nõ ſit apo. licet liber rationũ, vel epiſtola, nam olim dabatur plena fides ſoli comparationi literarum, vt l. comparationes. C. de fid. inſtr. ſed hodie per d. auth. de in.t. caut. corrigitur in apoca. cùm non ſufficiat ſola comparatio, ſed ſubſcriptio teſtium requiritur, vel depoſitio. igitur in aliis ſtatur iuri veteri. & hoc vult Bart. extra iſtos caſus, ſola comparatio literarum, vel ſola teſtificatio per ſcripturam, aut ſubſcriptio teſtium, ſi eſt apoca non facit plenam fidem, ſed ſemiplenam, & ita intelligas iſtam gloſſam, quæ loquitur obſcure, dum ponit comparationem de per ſe, & domeſticam ſcripturam de per ſe. Si vero nec eſt facta comparatio, nec eſt ſubſcripta, vel approbata a teſtibus, ex quo negatur non facit plenam, nec ſemiplenam fidem, aliqualem tñ ſuſpicionem inducit, quia non de facili præſumitur quis feciſſe vnam falſam ſcripturam timore pœne. iuxta illud: oderunt peccare mali formidine pęnæ, & ſecundum Bar. quæ ſuſpicio vna cum aliis argumentis exhauriret aliam probationem, vt s̄. eo. l. ſi duo. verſi. multum tñ cum his, quæ ibi nota. Secundo caſu, ſi produco meam ſcripturam, nullam fidẽ facit me viuẽte, vt l. rationes. C. de probationib. inter mercatores tñ conſueuit eſſe vſus in contrarium, quibus datur tanta fides, vt etiam fere vbique terrarum ſtetur libris eorum etiam pro ſe, quia maxima pœna imponitur eis, ſi aliquis falſum ſcribe-
43 ret, vt eſt † Florentiæ, & in quibuſdam locis taxantur vſque ad certam quantitatem, ſed ſi talis ſcriptura produceretur ꝑ hæredem eius, etiam de iure communi, licet ille non mercator induceret ſemiplenam probationem quia non eſt veriſimile, ꝙ ille in articulo mortis dimiſiſſet librum abſcõſum, & hoc Bar. tenet hic, per dictam l. rationes. dum dicit ſolas, nam innuit a cõtrario, ꝙ ſufficeret cum aliis. Bal. autem hic limitat. vt procedat in libro rationum defuncti, in quo ſunt accepta, & debita, & credita, quia magna reſultat pręſumptio pro eo ſi defunctus erat perſona fide digna. Sec⁹ ſi eſſet vna ſimplex ſcriptura, continens tale debitum pro eo. iuxta not. in l. ſi inter chartulas. C. de iure fi. lib. x. Et eſt bona limitatio, & credo. Bart. non aliter ſenſiſſe Florentiæ, vbi indiſtincte datur plena fides libris defuncti, non autem ſemiplena tantum, ut Barto.
44 dicit. † In tertio caſu, quando produco ſcripturam tertii priuatam. aut ille tertius habebat officium publicum, tanquam publicus officialis, puta gabellarius, vel alius officialis, & ſcripſit in libro communis, vel officii. aliquid quod pertineat inter te, & me, & talis ſcriptura inter te, & me facit plenam fidem, ſicut ſi eſſet ſcripta manu notarii, vt s̄. de edendo. l. quidam. §. numularios. & ibi nota per Bar. C. de fi. inſtrumentorum, authenti. ad hæc. aut non erat officialis publicus, & tũc aut erat publicus mercator, vel negociator, & facit fidem ſemiplenã, vt not. in d. §. numularios. Nec obſtat ſi dicatur, viuæ voci ſuæ non ſtaretur ſine iuramento, ut l. iuſiurandũ. C. de teſtib. ergo nec ſcripturæ ſuæ. Quia reſpõdeo, quando inducitur, vt teſtis, non deponit tanquam mercator publicus, ſed tanquam priuata perſona, ideo requiritur iuramentum. ſed quando ſcribit in libro mercantiæ, ſcribit tanquam publicus mercator, & eſt ratio, qñ ad fidem talium cõſueuit communiter recurri, quia homines volentes facere confici publicum inſtrumẽtum, ſæpe vaduut ad vnum mercatorem. & faciunt ſcribi in libro ipſius ea, quæ geſta ſunt inter eos, prout pluries vidi fieri, & feci propter publicam vtilitatem. Talis ſcriptura etiam ſine depoſitione iuramenti facit ſemiplenam fidem, & ſic ſufficiet cũ aliis, & hoc de iure communi, ſed in aliquib. locis ſtaretur præciſe tali libro. Si autem nõ exercet publicã artẽ, nullã
45 fidẽ facit priuata ſcriptura. † Scđo inducit̃ ſemiplena fides ꝑ vnũ teſtẽ, quod eſt verũ, ſi eſt omni exceptione maior, alias ſecus, vt no. in l. ẽt matri. ̄ſ. de probationib. Item eſt verum eo caſu, quo duo faciunt plenã, alias ſecus, vt in caſu. l. fi. C. ſi certum petatur. Item eſt verum, niſi plures veriſimiliter poſſent hẽri, ut in probatione famę, vt ſi fama eſt, plures ſunt qui poſſent deponere. Si ergo inducatur vnus ſolus, non probat famam ſemiplene, quia p̄ſumptio eſt contra producentẽ, ẜm Bar. itẽ eſt verũ, qñ talis teſtis deponit ſuꝑ ipſo facto, ſecus ſi ſuper indiciis ad factũ, tũc. n. ẽt ſi ſunt duo, non ꝓbãt factũ, ſed ſolũ indiciũ ad factũ, nec ẽt illud ꝓbat̃, niſi ꝑ duos teſtes, & đ
46 hoc eſt gl. s̄. fa. erci. l. fi. q̃ Bar. ibi multũ notat, † Itẽ eſt verũ, qñ teſtes reqrunt̃ ad ꝓbationẽ veritatis. Quid ſi reqrunt̃ ad ſolẽnitatẽ actus, puta in teſtamentis requiruntur ſeptẽ, quot reqruntur ad faciendã ſemiplenã probationẽ de teſtamẽto? Bar. hic mirabiliter dixit, ꝙ duo, quia iſta probatio componit̃ ex iure naturali, ſeu gentium, ẜm qđ ſufficiunt duo, iuxta illud [ĩ ore duorum, vel trium &c.] & ex iure poſitiuo, quod addit quinq; ad ſolennitatẽ teſtamenti ideo dicit ſufficere duos teſtes ex illa parte, quia cõponitur ex iure naturali, qđ dictum nunq̃ placuit mihi, qñ requiruntur ad ſolẽnitatẽ cũ ſolẽnitas ſit indiuiſibilis, quo caſu non ſolum duo, immo ẽt ſex nõ facerẽt fidẽ. qa requirit̃, ꝙ oẽs ĩterſint quo ad ſolẽnitatem, & ꝑ oẽs ꝓbat̃ veritas, vt no. in l. 2. C. de bo. poſ. ẜm tab. cœtera, q̃ hic tãgunt̃, dic vt ꝑ Bar. & iſta q̃ dixi, ſatis declarãt principalia dubia, & in quibus conſiſtit difficultas. Non ſunt alia.

LEX XXXII.

2 *Pupillus ſi iuramentum alicui remiſit, põt talis ex interuallo iurare, cum remiſſio non teneat.*
3 *Pupillus etiã cum tutoris auctoritate non p̄t iuramẽtũ remittere. & n. 1.*
4 *Tutor cum contrahit pro pupillo, non poteſt inſtrumento facere apponi, ꝙ de expenſis, & damnis ſtetur iuramento aduerſarii.*

1 IVſiurandi. † Pupillus non poteſt remittere iuſiurandũ. h. d. Pone, ꝙ cum authoritate tutoris iuřm detulit, & cum ille paratus eſſet iurare, ipſe ſine tutoris authoritate gratiam fecit, vt non iuraret & gratia dr̃ remiſſio, vt s̄. eo. l. remittit dicitur hic, ꝙ nõ valet,
2 & ſic non habetur pro iurato. † Sed an poſtea poterit iurare ex interuallo? puto. ꝙ ſic. nec obſtat. l. non erit. in fi. s̄. eo. quia ibi, qñ defert ſine aliqua iuſta cauſa. hic vero cum cauſa. ſ. qa ille remiſerat, & ſic fuit cauſa; ꝙ non incontinenti iuraretur.
3 Itẽ quæro, an cum tutoris authoritate poſſit remittere? videtur dicendum adhuc, ꝙ non, quia iſta remiſſio eſt quodammodo donatio, quam non põt facere tutor. niſi in certis caſibus, vt l. cum plures. de adm. tuto. iſte tex. innuit contrarium, dũ loqtur de ſolo pupillo. Sed ad primã partem vr̃ hic ſentire
4 Bar. dum ĩducit iſtũ tex. ad quæſtionem, dum dicit, ꝙ tutor nõ põt inſtrumento, cũ ꝯhit pro pupillo, facere apponi, ꝙ de expenſis. & damnis ſtetur iuramẽto aduerſarii, licet alius maior poſſit, ut no. in l. ſi. ̄ſ. de præto. ſtipu.

LEX XXXII.

1 *Si legitime iuratum non eſt, iterum iurari debet.*
2 *Iuramentum ſi ſimpliciter refertur intelligitur actũ, ꝙ iuretur per Deum, vel per Euangelia, & tactis ſcripturis quibuſcunque in quibus Euangelia repræſentantur.*
3 *Si dicatur iura per hanc literam, vel ſcripturam, an iuramentum peccet in forma, niſi dicatur per Euangelia.*
4 *Actus quando eſt nullus, non impeditur quis eum reiterare, quouſque valeat, ſibi competit ius faciẽdi illum actum iure proprio, & per ſe, ſecus ſi iure alieno.*
5 *Hñtes ius eligendi iure proprio, & ordinario ſi faciunt electionẽ nullam, non prohibentur iterũ eligere, niſi ex alia cã priuarentur iure eligendi.*
6 *Teſtium receptio ſi non valet ex aliqua cauſa. licet atteſtationes ſint publicatæ, poterunt teſtes iterum examinari.*

1 QVi per ſalutẽ. † Si legitime iuratum nõ eſt, iterum iurari dẽt. h. d.
2 ¶ Oppo. de l. non erit. §. j. s̄. e. † Sol. ibi loquitur, qñ ſpecialiter fuiſſet delatũ, ꝙ iuraret per ſalutem ſuam, hic vero qñ per Deum, vel ſimpliciter quo caſu in dubio ſic præſumitur, vt hic patet de conſuetudine. Nam cenſet̃ actum, ꝙ iuret per Euãgelia, & tactis ſcripturis quibuſcunq; in qbus Euãgelia repreſentantur. ar. hic, dum dicit, [reſpectu. n. diuini nominis ita iurat,] & vr̃ ꝙ debeat dicere iurò ꝑ hæc ſacra Dei Euangelia, & ſic apparet, ꝙ hẽat reſpectum ad Euã-
3 gelia, & iurabit formaliter, † Quid ſi diceretur, iurò per hanc literam, vel per hãc ſcripturã? vr̃ ſecus, per hanc. l. quæ vult, ꝙ licet qualitercũque iurando habuiſſe videatur reſpectum ad Deum, ſi tñ non exprimit formalr̃, per Deũ, non valet, vt hic, ſed tangẽdo q̃libet ſcripturã, vtrum videat̃ habuiſſe reſpectũ ad Euangelia, ſi non dicit per Euangelia, vel videat̃ iuřm pec-
4 care ĩ forma cogitabitis ſuꝑ hoc, † Itẽ iſta. l. allegat̃, ꝙ qñ act⁹ eſt nullus, non impedit̃ qs eũ reiterare, quouſq; valeat, ſed ꝯ. d. l. iudex poſtq̃. ̄ſ. de re iu. ſo. interdũ competit alicui ius faciẽdi illũ actum iure ꝓprio, & ꝑ ſe, & tunc actus nullus non aufert ſibi ius, & ideo põt reiterare, & ita ẽ hic, quia ſi iuramẽtũ acceptauit, incipit ſibi competere ius proprium ad iuſiurãdũ, & iõ iudex ordinarius, qui habet iuriſdõnem iure proprio, vt l. quia. de iur. om. iud. ſi fert ſententiam nullam, non ꝓhibetur iterũ ſñiare, vt l. præſes. C. qũo & qñ iu. & l. abſentem. de pœ-
5 nis. † Item habentes ius eligendi iure proprio. & ordinario, ſi faciũt electionẽ nullam, non prohibent̃ iterũ eligere, niſi ex alia cauſa priuarent̃ iure eligendi, quia ſcienter elegiſſent ĩdignum, nt in. c. qua propter. de elec. & l. 2. de optio. leg. Si vero poteſt actum facere non iure proprio, vel ordinario, ſed iure alieno, vel pro alio (vt eſt delegatus) tunc ẽt actus eſt nullus, ſi functus eſt officio ſuo, vt d. l. iudex poſtq̃. & l. ſi at ꝓponis. C. qũo, & qñ iu. & in c. ſi cõpromiſſarius. de elec. lib. 6. niſi nulli-
a tas perueniret ex eo, quia eſſet pecatum ĩ forma, [a] vt in l. qui
6 tamen in prin. & ibi no. de arb. † Et inducitur iſte tex. ꝙ ſi non valet

ADDITIO.

a ¶ In forma. Adde, & limita vt per Old. conſi. 295. inci. orta. materia quæſtionis

va let receptio teſtium ex aliqua cauſa,licet atteſtationes ſint
a publicatæ,[a] poterunt iterum examinari non obſtante authẽ.
qui ſemel.C.de prob.de hoc eſt tex.cum glo. ordinaria in cle.
teſti.extra de teſti.in ver.[tacite receptis.]a ↄrio ſenſu, & vide
quod no.Bart.in d.l.2.de optio.le.& Bald.in d.l.ſi vt proponis.
¶Sed op.hic,ꝙ nõ poſſit iterũ iurare ex interuallo. vt s.e.l.re-
mittit.in fi.glo. hic rñdet,ꝙ ibi deferens reuocauerat iuramẽ-
tum,hic nõ.ſed inſtabat, vt iterum iuraretur.Iſta ſolutio ſine
dubio eſt vera,tñ non eſt neceſſaria,quia ẽt ſi nõ inſtaret, ſed
vellet reuocare ſine cauſa, non poſſet,poſtq̃ alter acceptauit,
& põt iurare ex interuallo. Nec obſtat cõtrarium,quia ibi qñ
ſine cauſa diſtulit,hic cum cauſa , quia iurauerat, & putabat
iuramentum valere,& ſufficere,ſed ex poſtfacto apparet ↄtra
rium,ſed ſi poneretur caſus,ꝙ ſcienter iurauerit,nulliter puta
rem contrarium.& tunc procederet gl.quæ ſenſit,ꝙ poſtea iu
rares,ſi deferens non inſtaret.

ADDITIO.

a ¶ Publicatæ.Adde Imo.in cle.teſti. extra de teſtib.

LEX XXXIIII.

2 *Ille,cui iuramentum defertur , poteſt petere terminum ad deliberandum,*
& informandum ſe de veritate. & nu.1.
3 *Iuramentum de quo in hoc titulo,non eſt credulitatis,ſed veritatis.*
4 *Si debes mihi Stychum de cuius morte vehementer opinaris quia ſic audi*
uiſti,& deferas mihi iuramentum,vt iurem te teneri,licet re vera ſit
mortuus,& ſic eſſes liberatus,tamen teneberis.

1 IVſiurandum. †In cauſa ciuili poteſt iuramẽ-
tum deferri,& ſi eſt incertus qui
iurat poteſt petere terminum ad deliberandum.h.d. vſq;
ad §.defenſor.¶In tex.ibi.[nec de iniuria.] hic reſpondet
Iuriſconſultus ad quandam tacitam obiectionem, quæ poſ-
ſet fieri de §.ait prætor.j.eo.l.nam ſi detuli tibi iuramentum,
quod facere poſſum in omni cauſa ciuili, vt dictum eſt,coge-
ris vel iurare,vel ſoluere, quare iſta iniuria infertur tibi , ſi de
intentione mea aliter non probaui?vnde vr̃,ꝙ poſſis conque
ri de prouiſione legali,ad hoc reſpondet, ꝙ immo nõ potes,
quia ſi vis,potes euadere vtrunque.ſ.delendo mihi iuramen-
2 tum.†Sed ↄ hoc oppo.in ver.[q. tñ.]quia hoc non eſt bonum
remedium, nec ꝑ ipſum plene tibi ↄſulitur, quia poteſt eſſe
caſus , in quo non expedit tibi referre , ſi agebam ↄ te ad Sty-
chum,quem mihi promiſeras,quia non erat pñs, ſed abſens,
tu dicebas te audiſſe de nouo,quod erat mortuus,& ſic eras li
beratus ſpeciei interitu,ſine mora detuli tibi iuramentum,tu
non audes iurare te non teneri, qa neſcis de certo,an ſit mor
tuus,vel non,& ſic non vis incurrere in periurium,nec audes
mihi deferre,quia ↄrium aſſero , & ſtatim iurarem te teneri,
cum forte nõ tenearis,qa mortuus eſt,ergo &c. quod non eſt
bonũ remediũ.Iuriſconſultus rñdet,ꝙ nõ dẽt compelli ad iu
rãdũ hoc caſu ſtatim,ſed debeo,vel iurm̃ remittere,vel conſẽ
tire,ꝙ det̃ tibi terminus ad ĩformãdũ te de veritate, & poſtea
3 iurabis,& hoc nõ eſt alibi in iſto ti.†Ex hoc no.ſm̃ gl.ꝙ iſtud
eſt iurm̃ veritatis,non credulitatis,debes.n.iurare ita eſſe,non
enim ita credere.dic,vt in glo.¶Sed op.extra glo. ꝙ hoc caſu
potes audacter referre,quia ſi iuro te teneri,aut eſt verum,qa
ille nõ eſt mortuus,& nulla tibi iniuria refertur, ſi ſoluis , aut
nõ eſt verũ,qa eſt mortuus,& tũc non debes ↄdemnari, quia
iſtud iurm̃ nõ operat̃,niſi per prius fuiſſes in mora, vel fuiſſes
debitor ex delicto,vt s.eo.l.eũ qui.§.j.D.Rapha.ſentit iſtud ↄ-
rium,& non ſoluit,immo remanet ꝑplexus. Tu ſolue no. ꝙ
ↄrium loquitur,qñ credebas ex certo ipſum viuere,& nihilo
minus iurm̃ detuliſti mihi, ſi autem illum mortuum ſciebas,
iurm̃ tibi nocet,vt ibi dixi per l.qui Stychum.j.de confeſ. qa
videor iuraſſe meliori modo quo poteſt mihi ꝓdeſſe.ſ.ꝙ te-
nearis ad Stychum aliqua cã,quæ perpetuat oblõnem etiam
4 poſt mortem.Idem eſt †qñ nõ eras omnino certus de morte,
tñ vehementer opinabaris,ꝙ ſi audiueras,nam etiam tunc ſi
deferas mihi iuramẽtum, vt ego iurem te teneri,licet re vera
ſit mortuus,teneberis.& hoc probat iſte tex.no.ſi bñ inſpicit̃,
quem perpetuo tene mẽti. ¶Item adhuc oppon.inquantum
vult,ꝙ habeas terminum,quia iurãdum eſt incontinenti, ut
s.e.l.non erit.in fi.ſo.ſm̃ Bar.bñ debes acceptare incontinẽti,
& ſi non acceptas,non prodeſt ex interuallo,vt ibi. Si aũt ac-
ceptes non cogeris incontinenti iurare, ſi dubitas ex iſta cau-
ſa quid iures,ſed potes petere terminũ ad deliberandũ.iſte eſt
caſus hic.Mihi vr̃,ꝙ ẽt in primo caſu ſi es incertus qd habes
iurare,non nocet tibi,ſi incõtinenti nõ acceptas,immo potes
petere terminũ ad deliberandũ,an velis acceptare, vel nõ,ita
intelligo iſtũ text.ſi.n.non es certus quid habeas iurare.fatuũ
eſſet acceptare iuramentum,& ideo cõgruentius poteris pe-
tere teminũ ad deliberãdũ ſuper acceptatione, q̃ ꝙ iures.nec
video,quid repugnet huic intellectui.Non ſunt alia.

2 *Syndicus alicuius collegii non facientis vniuerſitatem ciuitatis caſtri,vel*
villæ,ſed aliam,puta ſcholarium,nõ habet legitimam adminiſtrationẽ,
nec liberam,niſi ſibi concedatur. & nu.1.
3 *Adminiſtrator,vel ſyndicus alicuius ciuitatis caſtri,ſeu villę,cõſtitutus*
ab ipſa vniuerſitate,& adunantia generali.vel a concilio ciuitatis re
præſentante populum,habet legitimam adminiſtrationẽ in totum,ſicut
tutor,& curator.

1 §.Defenſor. † Adminiſtrator collegii poteſt iura-
mentum deferre ſi habeat mandatũ.
h.d. ¶ Quæro,qñ dicatur hr̃e mandatum ſufficiens,vt poſſit
deferre? quidam dicunt, qñ hẽt ſpeciale mandatum ad hoc,
vel generale cum libera expreſſe conceſſa, ſicut dicimus ĩ ꝓ-
curatore alicuius priuati,vt s.e.l.iuſiurandũ.§.fin.Alii dicunt,
ꝙ eo ipſo , ꝙ aliquis eſt conſtitutus ſyndicus generalis ab ali-
quo collegio,vel vniuerſitate dicitur habere liberam , quia
habet legitimam adminiſtrationẽ, ſicut tutor, & curator.vñ
non requiritur,ꝙ expreſſe concedatur libera ſicut in procura
tore priuati,nec etiam,ꝙ habeat ſpeciale mandatum.In hoc
2 artic.dicunt Docto.& no.†ꝙ aut aliquis eſt adminiſtrator,vel
ſyndicus alicuius collegii non facientis vniuerſitatem ciui ta-
tis,caſtri,vel villæ, ſed aliam vniuerſitatem puta ſcholarium,
cerdonum,pelipariorum, & tunc talis ſyndicus non habet le
gitimam adminiſtrationem , & per ↄñs non habet liberam,
niſi ſibi concedatur,qa tale officium eſt voluntarium,nec ad
ipſum aliquis compellitur inuitus, & ſic aſſimilatur procura
3 tori cuiuſq; priuati. †Aut ſyndicus alicuius ciuitatis,vniuerſi-
tatis, caſtri,vel villæ, & tunc eſt officiũ neceſſariũ, quia tunc
põt compelli inuitus,ut l.munerum.§.defenſores.de mun. &
hono.quod non eſt in procuratore priuati , vt l.inuitus.C.de
ꝓc.& iõ hẽt legitimam adminiſtrationem,ſicut tutor,& cura
tor,qui hñt officium neceſſarium , & publicum auctoritate,
ſed vtilitate priuatum,iſte vero publicum auctoritate,& vtili
tate.Vnde multo magis.Non ergo requiritur , ꝙ aliter libera
expreſſe cõcedatur, nec etiam ſpeciale mandatum,licet aliud
ſi: ĩ aliis.l.quàm Tuberonis.§.alia cauſa.j.de proc. hoc tamẽ
eſt verum , qñ haberet mandatum ab ipſa vniuerſitate , puta
ab adunãtia generali , uel concilio ciuitatis,quæ repræſentat
totum populum,vt no.s.de dolo.l.ſed ex dolo.in glo.quæ inci
pit.q.d.& C.quæ ſit lon.conſue. ſuper rubrica. Si vero habet
mandatum ab aliis regentibus ciuitatem ,uel caſtrum , ut a
dominis prioribus, & antianis , non diceretur habere legiti-
mam adminiſtrationem,ſed eſſet ſimilis procuratori alicuiꝰ
priuati,& iſto modo reducas ad concordiam opin.quæ ſunt ĩ
gl.hic.& intelligas principium gl.ita no.per Cy.in l.j.C.ẽt per
proc.cauſam in integ.reſt.agi poſ.licet nẽ ita plene. Tene mẽ
ti iſta,quia ſunt quotidiana.

1 *Duo caſus,in quibus ille,cui defertur iuramentum,poteſt ipſum recuſare.*
2 *Iuramentum non poteſt deferri pupillo , etiam ſi litigat cum tutoris au-*
thoritate,ſi tamẽ pupillus vult,põt acceptare,& iurare,& ſibi ꝓdeſt.
3 *Qui litigat alieno nomine non cogitur ſubire iuramentum.*
4 *Mandatum procuratoris non dicitur inſufficiens, licet in inſtrumento non*
contineatur, ꝙ poſſit iurare,ſi ſibi deferatur iuramentum dummodo cõ
tineat alia neceſſaria,& de more apponi ſolita.
5 *Dominus qui ipſum procuratorem conſtituit, non poteſt eum conuenire a-*
ctione mandati,ex eo,ꝙ noluit iurare pro ipſo.

1 §.Pupillo. †No.hic duos caſus,in quib.ille,cui defert̃
iurm̃,põt ipſum recuſare,& non hẽt locũ
id qđ dr̃ in §.ait ꝑtor.j.ea.l.vt cogat̃ iurare,vel deferre,vel ſol-
2 uere,nec illud,qđ dr̃ in l.manifeſtæ.j.eo. ſ.†ſi eſt pupillus , qđ
ĩtellige ẽt ſi litigat cum tutoris auctoritate, & etiam ſi defera
tur ſibi,& iuret cum illius auctoritate,vt dixi.s.eo l. iuſiuran-
dum.§.j.ſi aũt vult,poteſt acceptare,& iurare, & ſibi prodeſt,
3 vt s.e.l.q iuraſſe.†Scđs caſus eſt,qñ ipſe litigat alieno noĩe, &
4 nõ cogitur ſubire iurm̃.¶Et†ſic no.hic tex.cũ glo.licet hoc in
inſtr̃o procurationis nõ ↄtineat̃,ꝙ poſſit iurare, ſi ſibi defera
tur iurm̃,nõ ꝑpea dr̃ mandatũ ſufficiens,ſi ↄtinet alia, q̃ ſunt
a neceſſaria,& de more[a] apponi in inſtrumentis. Vñ non põt
5 repelli ex eo,ꝙ mandatũ ſit ſufficiẽs.Similr̃†dñs,q ipſum ↄſti-
tuit,nõ ꝑt eũ cõuenire actione mãdati,ex eo,ꝙ noluit iurare
pro ipſo,quia nõ tenebat̃ ſubire anceps periurium pro eo,&
vtroque modo poteſt intelligi tex.iſte cum glo.non ſunt alia.

ADDITIO.

a ¶De more.Adde ut per Lud.Rom.conſi.194.

2 *Iuramentum calumniæ remittitur parenti,& patrono,& nu. 1 .*
3 *Quando dubitatur de forma iuramenti committitur iudici.*
4 *Iuramentum ſi quis acceptauit ſimpliciter non cogitur iurare niſi deferẽs*
primo iuret de calũnia,& tũc ſi deferẽs nõ vult iurare.hr̃ ꝓ remittẽte.
5 *Iuramentum calumniæ, quod præſtatur ad ſolemnizandum iudicium incõ*
tinenti poſt lit.cont.ſemel tantum præſtatur.
6 *Iurm̃ iudiciale in iudicio ꝓſtandũ põt ꝓſtari in eccleſia , & non redditur*
ex hoc nullum,ſecus in aliis actib.iudiciariis nõ cõcernentib.religionẽ.
7 *Quando eſt diſcordia inter partes de formatione puncti,iudex debet ad cõ*
cordiam reducere, & formare punctum.

1 §.Qui iuſiurãdũ. †Deferens iuſiurandum nõ
dẽt audiri,niſi iuret de calũ-
2 nia.†Fallit ſi eſt patronus,vel parens.Itẽ qñ dubitat̃ đ forma
iuramenti committitur iudicis arbitrio.h.d.vſque ad.§.ait prę
3 tor.¶†Circa primum dictum q̃ro, qñ hẽt locum? Rñde,tam
ante-

antequam acceptauit aduerſarius,quàm etiam poſt accepta-
5 tionem eius,†& ſi acceptauit ſimpliciter,non cogitur iurare, niſi deferens primo iuret de calumnia.hoc probatur.ĩ. eo.l.ſi non fuerit,& ſi non vult iurare, hoc ſecundo caſu hř pro remittente,& ſic perinde hř,ac ſi ille cui delatum fuit iuramentum iuraſſet,vt ſ.eo.l. remittitur. & hoc probatur in d.l.ſi nõ
6 fuerit.†Item ſcias,ꝙ gloſ.hic colligit tria notabilia ſatis clara circa iuramentum de calumnia,ſed aduertendum ꝙ glo. habuit reſpectum ad iuramentum de calumnia, de quo loquitur de iuramento calumniæ, quod præſtatur ad ſolennizandum iudicium,& incontinenti poſt litem conte.& eſt generale quo ad totum iudicium,ꝙ calumnia non committeretur, & ad illud non ſtatur niſi ſemel. Hic non loquitur de tali iuramento,quia iſto iure non erat inuentum,ſed loquiť de ſpeciali iuramento calumniæ, quod præſtatur in iſto actu,cũ iuramentum deferatur,& tale ſpeciale iuramentum poteſt plu ries deferri, ſecundum ꝙ plures poſſunt eſſe actus,& dicitur potius iuramentum malitiæ, quàm calumniæ,ut dicunt ca-
7 noniſtæ. ¶†Vltimo no.in verſi.[ſi de qualitate.]in tex.cũ glo. ꝙ iuramentum iudiciale,vel præſtandum in iudicio poteſt ꝑſtari in eccleſia,& non redditur ex hoc nullum, ſecus in aliis actibus iudiciariis non concernentibus religionem, quia nõ deberent fieri in eccleſia,alias non valerent,vt in c. decet.de immu.eccl.lib.6.& in l.nemo martyres.C.de ſacroſanct. eccl.
8 cum ibi no.¶†No.etiam argumentum , quòd quando eſt diſcordia inter partes ſub formatione puncti,iudex debet ad cõcordiam reducere,& formare punctum , facit. l. prima. C.de nupt.& infra eod.l.pen.in fin.

2 *Quando actor recuſat iuramentum a reo ſibi delatum, amplius non auditur,nec tunc cogitur reus iurare de calumnia.& nu. 1.*

3 *Actor ſi nihil probauit de intentione ſua,an reus cui defertur iuramentũ, cogatur vel iurare,vel deferre,vel ſoluere.*

4 *Practica quando iuramentum defertur reo,vt reus iuret, vel iuramentũ deferat.*

5 *Reus cui delatum eſt iuramentum,ſi non vult iurare,nec deferre,dẽt cõdẽnari,niſi ſoluat atequam condemnetur,& tunc abſoluetur ab obſeruatione iudicii.*

1 §.Ait prætor. † Si defertur iuramẽtum reo, cogiť vř iurare, vř deferre, vř ſoluere. Hoc primo,& ſi refert non cogitur iurare de calumnia, nec actor poteſt recuſare,& ſi recuſat,amplius non auditur.Hoc ſecundo,& talis relatio poteſt fieri in alia forma, quam facta fuerit delatio,ſecundum qualitatem rei,de qua agitur. Hoc tertio. vſq; ad §.fin.qui incipit [cum res.] vbi ponitur prædictorum
2 practica.¶†Quæro hic circa primum caſum, quid ſi res ab ipſo principio defertur actori? Reſpondeo hic tex.de hoc non loquitur,ſed dic,vt ĩ.eod.l.manifeſtæ.quæ loquitur de vtroq; & quando actor defert reo,vt hic,& qñ econuerſo. qa ſi tunc actor non vult iurare, denegatur ſibi actio, tanquam turpiter agenti, ſic quando non vult iurare ex delatione ſibi facta
3 a reo,vt hic in ver.[& ſi his.]¶†Item quæro,quid ſi actor non probauit de intentione ſua, an habeat locum iſte §. ꝙ reus compellatur ad alterum iſtorum trium?Doc. noſtri male declarant iſtum paſſum.Spec.in tit.de iura.dela. vř tenere,quòd non, & intelligit iſtũ tex.qñ actor ſemiplene probauit, alias reus non cõpellitur iurare, ſed dẽt abſolui.& pro hoc eſt tex. in c.fi.eo.ti.ſed certe ibi loqť in iuſo,qđ defert a iudice,ut ſ.e. tit.l.admonendi.qñ aũt deferť a parte etiam ſi nihil ꝓbauit de ſua intentione,puto locũ hře,qđ hic dicitur.& ĩ.e.l. manifeſtæ,licet hoc videať iniurioſum reo.ſed ad hoc Iuriſconſultus rñdet in prin.huius. l. hoc tñ verum, niſi ſubſiſtat iuſta cã recuſandi.Sunt autẽ plures iuſtæ cauſæ,quæ colliguntur ex legib.huius ti.& per Bar.recolliguntur omnes in d.l.manifeſtæ.

4 §.Cùm res. †Hic ponitur practica eorum,quæ.ſ.dicta ſunt,& prima facie vř infraſcat⁹ iſte tex.ſed dic,quod ponit tres caſus. Primus qñ actor defert reo, nã aut re⁹ iurat ſe nõ teneri,& tũc abſoluiť, & iſte eſt primus vſq; ibi[& referẽtẽ.]aut nõ vult iurare,ſed refert,& dẽt audiri & ſi actor iurat,ꝯdẽnabiť reus,& iſte eſt ſcđs,vſq; ibi [ꝯdẽnet reum.]ſed ſi nollet actor iurare,re⁹ abſolueret,ſicut ſi ipſe iuraſſet,& hoc dř in fine ibi[ex relatione ñ iurãte actore]q. dẽt
5 ꝯiungi cum iſto ſcđo caſu, †aut nõ vult iurare reus, nec vult deferre,tũc dẽt cõdẽnari,niſi velit ſoluere, antequã cõdẽnetur,quia tunc abſoluitur ab obſeruatione iudicii,ut inſtit. de perpe.& tem.actio.§.fi.& l.ſi reus.ĩ.de procu.iſte eſt tertius caſus,q ponit hic i ver.[nolẽtẽ aũt reũ.] ſi ſoluat abſoluet, non ſoluentem condemnet.h.d.iſte.§.prima facie infraſcatus.

LEX XXXV.

2 *Tutor,ſi deficientibus probationibus detulit iuramentũ,& poſt iuramẽtum ſuperueniant probationes,an pupillus reſtituatur in integrum.& num.2.*

3 *Iuramento a tutore delato non poteſt aduerſarius ipſum recuſare, ex eo ꝙ pupillus poſſet aduerſus ipſum reſtitui.*

1 TVutor pupilli. †Tutor poteſt deferre iuramentum in cauſa pupilli, deficientibus probationibus,& nocet pupillo, quia
2 de cœtero non auditur.h.d.¶†Quæro quid ſi poſt iuramentum ſuperueniant probationes,an pupillus reſtituatur in integrum?Glo.hic ſecunda videtur ſentire,ꝙ ſic,& l.nam,& poſtea.§. ſi minor. ſupra eodem. ſed ſi non ſuperuenirent, non reſtitueretur,quia non apparet de læſione. Sed cõtra gl. facit tex.hic,dum dicit[quando enim &c.]q.d. quandoque,ſiue ſuperueniant probationes,ſiue non , nam poſtquam deficiebant tempore litis pẽdentis, vtiliter geſſit tutor deferendo iuramentum , cum aduerſarius fuiſſet abſolutus etiam ſine iuramento.vnde fuit vtile ipſum aſtringere,&ſi ita eſt,fuit vs⁹ iure communi,ergo non reſtituitur,vt C.de in int.reſti.l.fina. nec videtur prodeſſe caſus ex poſtfacto ſuperueniens, vt ſup. de mino.l.verum.§. ſciendum.cum l. ſeq. bene poteſt dici, ꝙ ſi tutor habuit neceſſe litem mouere,& ſic non fuit in culpa, & facta omni diligenti inquiſitione nõ potuerit probationes hẽre,tunc procedant,quæ dixi per dicta iura, & rationes.Sed ſi tutor non habuit neceſſe mouere litem,& ſic fuit in culpa mouendo litem antequam probationes haberet in promptu vt l.qui accuſare.C.de edendo,vel facta diligenti inquiſitione potuiſſet probationes reperire,tunc procedit glo. quia fuit læ
3 ſus culpa tutoris.¶†Item quæro vtrũ aduerſarius poſſit recuſare iuramentum a tutore delatum, ex eo quia pupillus poſſet aduerſus ipſum reſtitui. & ſic ſibi non proderit ? videtur, ꝙ ſic,per l.alias.ſ.e.Contrarium puto, quia vero iure ſibi prodeſt,ſicut debet intelligi iſte caſus,ꝙ poſſit , cum hoc ſit iure ſpeciali.ar.in l.Iul.ĩ.qui,& a qui.& tetigi in l.iuſiurandum,qđ ex conuentione.§.i.ſ.e.& ſatis innuit iſte tex.dum dicit, ꝙ eſt audiendus,ſupple etiam aduerſario inuito,& recuſante, ſi tñ habeat aliam iuſtam cauſam recuſandi,de quib.ĩ.e.l.manifeſtæ.per Bar.

1 §.Prodigus. †Prodigus cui bonis eſt interdictum, non põt deferre iuramentum,q a non hẽt adminiſtrationẽ bonorũ ſuorum.h.d.¶In tex.ibi[ſi deferat iuſiurandum.]ſupple ſine curatore.nam æquiparatur pupillo,qui non poteſt deferre ſine tutore,& ſ.e.l.iuſiurandum, ꝙ ex conuentione.§.i.quid autem ſi cum curatore fuit læſus? Videtur, ꝙ reſtituatur,ſicut pupillus,per gl.ordinariam,q̃ eſt in l.2.C.de cura.furio. q̃ dicit, ꝙ prodigus,& furioſus hñt idẽ bñficiũ,qđ minores,& adde qđ no.in l.Marcellus.ĩ.de fideiuſſo.¶In tex.ibi [ſiue pro ſolutione,ſiue pro iudicio]q. d.& ſicut prodigus non poteſt recuperare ſolutionem,vt ſoluens liberetur,vel litigare,ita nec iuramentum deferre, quod habet vim ſolutionis,& iudicii.

1 §.Qui non. † In loco , in quo quis non cogitur litigare , non cogitur ẽt iuramentum recipere.h.d.Et facit.l.in ꝯdi.§.illo.C.de non nu.pecu. & ſ.de iud. l.ſed & ſi reſtitueret.§.ex qbus.& ſ.eo. l.ſi patronus. in quibus habetur, ꝙ in caſibus in quib. non cogitur iudicium ſuſcipere,non cogitur etiam iurare,& iſta eſt vna de cauſis legitimis ex quibus iuramentum poteſt recuſari.

LEX XXXVI.

2 *Iuramentum ſi fuit delatum ſuper primo contractu tollitur actio de conſtituta,quæ eſt acceſſoria,ſed non e contra.& nu.1.*

3 *Per ſolutionem veram tollitur vtraque obligatio tam de conſtituta,quam de principali contractu,ficta vero ſolutio ſolum operatur in illa actione ſuper qua interuenit.*

4 *Iuramentum fideiuſſoris in rem præſtitum, tollit non ſolum ſuam obligationem.ſed etiam obligationem principalis debitoris.*

1 SI actor. †Iuſm reſtringiť ad illam tñ cãm,ſup qua fuit iuratũ,& ad aliã nõ porrigiť. h. d.Vel ſic.Si mihi ꝯpetũt plures actiones ꝯ te,ad idẽ tñ vna oriť ex vna cã,vel ꝯctu,altera ex alia cã vř ꝯctu,iuſm delatum ſup vna , non porrigiť ad aliã.h.d.Si ãt ambę oriřent ex ea.cã,vt eſt actio ſp̃alis,& certi ꝯdictio gene
2 ralis,tunc eſſet ſecus[ut ſ.eo.l.duob.§.exceptio. † Itẽ intellige iſtam. l. qñ erant æque principales, vel ſaltem alia ſuper qua nõ fuit delatũ erat magis p̃ricipalis,alias ſecus,q a ſublata principali tolleret acceſſoria,vt ĩ.e.l.iuſiurandum , & ſ. eo.l.duo. §.q̃ iuraui.ver.ergo ſi quis.pro hoc vř,ꝙ iſta.l.non hẽret locũ in caſu econuerſo ſi fuiſſet delatum iuſm ſuper primo ꝯctu, quia tolleretur actio de conſtituta,q̃ eſt acceſſoria,ſed non ꝯ. In hoc ergo prodeſt habere plures actiones ad idem orientes ex diuerſis principiis , quia ſi ſuccumbat in vna,poteſt ad
3 alteram redire.¶†In glo.ibi[nonne iuſiurandũ loco ſolutionis eſt]ſupple.& vř,ꝙ ſicut per ſolutionem tollitur vtraq; obligatio tam de conſtituta,q̃ de principali contractu,vt ĩ.de ꝯſti.pecu.l.item illa.§.ſi ita per iuramentum.cuius contrarium hic dicitur.Solu.illud eſt verum in vera ſolutione, ficta vero ſolutio ſolum operatur in illa actione,ſuper qua interuenit,
4 vt hic patet . † Sed quare non ſic in iuramento fideiuſſoris? nam ea ex eo, quòd habet vim ſolutionis, tollit non ſo-

lum ſuam obligationē,ſed ēt obligationem principalis debi-
toris,vt l.duob.§.fideiuſſor.ſ.e.Sol.verum eſt, quādo iuratum
eſt ī rem.& ſic ſuper obligatione principali,ſecus ſi pſonam,
& pro ſua,ſed hic fuit iuratum ſolum ſuper actionem, de cō
ſtituta.Vnde ſecus ſi fuiſſet in rē,ſcilicet, quia nō erat debitū,
nam etiam tunc tolleretur principalis argu.ibi.

LEX XXXVII.

1 *Iuramentum deferens ſi non vult de calumnia iurare,hr̄ pro remittente,*
2 *Iuramentum non poteſt haberi pro remiſſo,antequam acceptatum eſt.*
3 *Licet non facio,ꝙ debeo,ſi tu non facis quod debes,etiam non obtinebis.*

1 SI non fuerit. † Deferens iuramentum ſi non
vult de calumnia iurare habetur
pro remittente.h.d.pone caſum,ꝙ detuli tibi iuramen
tum , & acceptaſti,nec petiſti, ꝙ iurarem de calumnia,
poſtea antequam iures petis a me,ꝙ iurem de calumnia.ego
nolo iurare dicens, ꝙ tu expectando ſimpliciter videris mihi
iuramentum de calumnia remiſiſſe, contrarium hic dicitur,
ꝙ debeo iurare,alias videor iuramentū remittere tacite non
iurans,hoc dicit no.Si autem a principio, antequam accepta
res,peteres a me, ꝙ iurarem , & ego nollem iurare ſolum in
hoc puniret,ꝙ repelleret ad acceptandum,vt ſ.c. l.iuſiurādū,
& ad pecunias.§.qui iuſiurandum,non autem uidereť tibi iu
2 ramentum remiſiſſe, quia iuramentum non dicitur remitti,
niſi poſtquam eſt acceptatum,vt ſ.eo.l.remitti,ergo non pōt
haberi pro remiſſo antequam acceptatum ſit,& ita intelligo
hanc.l.ſic ergo not. ꝙ licet acceptas ſimpliciter , non videris
remiſiſſe iuramentum calumniæ,ſed contra de d.§.qui iuſiu-
randum,ibi dum dicit,ſi hoc exigatur,cum his, quæ ibi not.
in gl.quæ dicit,ꝙ poteſt remitti iuramentum de calumnia ta-
cite ſi non petatur.ſol.intellige ſane,ſi non petatur a prin.vel
ēt poſtq̄ iuretur,alias ſecus,vt ī hac l.probať. Item ꝯ. quia ſm̄
hoc videtur,ꝙ fuerit iuratum incontinenti; ergo non eſt ne-
ceſſaria remiſſio. Sol. ſed poteſt intelligi, ꝙ ex iuſta cā diſtuli
iurare,vt ſ.c.l.iuſiurādum. circa prin. vel pōt intelligi,ꝙ eod.
inſtanti acceptaui ſimpliciter,ſtatim poſtea petii iurari de ca
lumnia offerens me eſſe paratum hoc facto ſtatim iurare.
3 ¶†Vlt.no.gl.ꝙ ſi nō facio,quod debeo, & tu non facis,quod
debes etiam obtinebis,

LEX XXXVIII.

Qui recuſat iurare ſine iuſta cauſa, ſuccumbit , ſiue ſit reus,ſiue actor .
1 *Iuramentum ex quibus cauſis poſſit recuſari.*

a
1 MAnifeſte.[a] †Qui recuſat iurare ſine iuſta cā
ſuccumbit,ſiue ſit reus,ſiue actor
h.d.tex.cum glo.vt ſic verbum (turpitudinis.) refe
ratur ad actorem,& verbum (confeſſionis)refera
tur ad reum.q.d.ꝙ actor ſuccumbit tanquam turpiter agens,
reus vero tanq̄ habitus pro confeſſo,& intellige hanc.l.iuro.
iudiciali delato a parte iudici approbante.Si autem a ſolo iu
dice , non tenetur reus iſtud recipere , ſi actor omnino defe-
ciſſet in probatione,vt in c.ſi.extra eod.titu. & C. de eden.l.q
accuſare , ſecus ſi defertur a parte,vt hic , & l.iuſiurandum.§.
ait prætor.ſ.eo.licet Specu. videatur idem dicere hoc caſu in
titu.de iura.dela.in ver.ſi autem actor.Glo.hic ī vna ſolutio-
ne etiam vr̄ idem dicere,dum intelligit hanc.l. poſtquàm re⁹
acceptauit iuramentum,quaſi non acceptaſſet, poſſet indiſtī-
cte recuſare ſaltem hodie per l.gn̄aliter. C.eo.tu dic ꝯ,puta il-
la lex dicit ſe nihil corrigere de iure veteri. Tūc ſicut iure iſto
tenebatur acceptare,ſi pars deferebat,alias condemnabatur,
vt l.iuſiurandum.in fi.ſ.eo.ita hodie, quod autem ibi dicitur,
ꝙ poſſit recuſare,ītelligitur ſane,non ſibi proficiat recuſatio,
immo condemnabitur tanquam confeſſus, ſi iudici videbiť,
& ſic pōt recuſare de facto,tn̄ poterit in ſententia appellare,
& ī cā appellationis rn̄dere ſe habuiſſe iuſtam cām recuſādi,
quam forte in prima inſtantia non potuit probare,& tūc ob
tinebit ſn̄iam reſcindi,& iſte eſt communis intellectus,nec ēt
habet locum iſta lex in iuramento voluntario,vt ſ.eo.l.iuſiu
randum , quod ex conuentione.in prin.cum ibi no.quia vo-
2 luntarie illud recuſať.†Sed quę ſunt cauſę iuſtæ propter quas
poteſt quis recuſare? Bar.enumerat plures hic,quæ colliguntˉ
eſſe legibus huius ti. duæ colliguntur.ſ.eo.l.tutor.§.i.& §.fi.ſci
licet,ex perſona deferentis,& ex eo loco , in quo defertur, &
alia.ſ.eo.l.iuſiurandum,& ad pecunias.§.pupillo.cum ſeq.ſci
licet ex perſona eius cui defertur.item ſi deferens nollet iura
re de calumnia,vt ſ.l.prox. Alia colligitur,ſ.eod. l. eum qui.
ver.cum omiſſa, quando condemnatio minueretur,alias ſ.e.
l.iuſiurandum,quod ex conuentione. §.j.& fi.cum l.ſeq.quā-
do non prodeſt, niſi allegaret turpitudinem ſuam. cętera hic
per Bar.

ADDITIO.

a ¶ Manifeſte Pulchra,& ſubtilia de intellectu huius l.vide per Bart. Soc. conſilio
incipienti dominus labia mea aperiat,& ſpiritusſanctus illuminet intellectum.
difficilis,& dubius artic.

LEX XXXIX.

1 *Pactum ꝙ fieri poßit ſub conditione iuramenti,quo ſubſequuto oritur ex-
ceptio ex pacto.*
2 *Si promiſi tibi decem ſub conditione,ſi iurabis te aliquid feciſſe, an valeat
promiſſio.*
3 *Quid ſi tunc iuras,quòd actio oritur ex conuentione ex iuramento.*
4 *An talis conuentio ſit contractus innominatus.*
5 *Contractus innominati poſſunt fieri per ſi,ſicut per,vt.*

1 SI quis cum. †Poteſt fieri pactum ſub cōditione
iuramenti,quo ſubſecuto oritur ex
ceptio ex pacto h.d. ¶In tex.ibi.& exceptio iuriſiurādi.
i.exceptio pacti de non petendo propter iuſiurandum.
nam illud iuramentum de quo hic non eſt iuramentum de-
ciſiuum litis,de quo loquitur iſte tit. quia non iurat ſe nō te-
neri,vel non eſſe debitorem,ſed eſt impletiuum conditionis,
ſub qua fuit pactū ex implemento cōdōnis non oritur actio
nec exceptio,ſed oritur ex diſpōne facta ſub illa ꝯdōe, & hoc
vult hic gl.& bn̄.& ſic potius caderet in ti.de pac.ſed inde fuit
hic poſita,quia poterat eſſe dubium,vtrū tali ꝯdōne iuriſiurā
di poſſet pactū fieri,& hic patet ꝙ ſic. ¶In text.ibi,[& ſolutū
repeti poterit]ſupple ſi per errorē iuris,vel facti ſoluať , quia
erat tut⁹ exceptione perpetua,vt l.q exceptionem.de cond.in
de.¶In gl.ibi,[illud circa vltimas voluntates.]vel dic ſm̄ Do-
cto.ꝙ hic in iuramento de futuro,ibi in iuramento de præte-
rito,vel dic glo.bn̄ loqui,& ꝙ de contractib.non reiiciatur ꝯ-
dictio iuſiurandi,ſiue ſit de præterito,vel de futuro,quia non
reperitur iure cautum.In vltimis autem voluntatib.reperitur
depoſitum per edictum prætoris,ꝙ reiiciatur cōdō de futuro
tanquam turpis,& inducens ad periurium . De facili.n.q s iu-
rat ſe aliquid facturū , ſperans facere,& poſtea facere contem
nit,non ſic de præterito,vel pſenti,iurat quis aliquid eſſe,uel
fuiſſe,ꝙ ſit falſum,iō non reiicitur.¶In gl.ibi, [ſed quid ſi pro
miſi.]pro euidentia gl.no.ꝙ iſta lex loqť in pacto liberatorio
2 ex quo oriť exceptio.† Quid in obligatorio?quid ſi ꝓmiſi tibi
decē ſub conditione,ſi iurabis te aliqd feciſſe , an valeat pro-
miſſio hæc, ſicut valeat ad liberandū ? præſupponit quod ſic.
3 ¶†Sed tunc quæritur,ſi iuras.unde oritur actio?videtur, ꝙ ex
iuramento,ut in hoc tex.ꝯrium eſt verius,quia tex. debet ex-
poni,vt dixi ſuper eo.exceptio iuriſiurandi,ideſt pacti propter
iuſiurandum,oritur ergo actio ex conuentione , non ex im-
plemento conditionis , quia illud non eſt aptū de ſe actionē
producere.l.ſi qui ſub condictione.ĵ.ſi quis omiſ. cau.teſt. ſed
eſt aptum facere,vt ex alio producatur,ſecundum glo. quam
4 not.¶†Sed nunc quæritur,quæ eſt iſta condictio,quæ oritur?
In gl.ſunt duæ opi. vna , ꝙ ſit contractus innominatus reſul-
tans habita relatione promiſſionis meæ de dando id quod ti
bi fiendum incumbit.ſ.de iurando,& dicit gl.ꝙ iſte erit ꝯctus
innominatus,facio vt des facta denominatione ab eo, quod
tibi incumbit,conſiſtit in faciendo,non ab eo, quod incūbit
mihi,quod conſiſtit in dando , & ideo oritur hic actio de do-
lo,licet ex cœteris contractibus oriatur actio præſcrip.verbis.
quod probatur expreſſe in l.naturalis §.ſi factā.ĵ. de præſcrip.
verb.Sed quare potius fit denominatio a facto,quàm a datio
ne?gl.ſentit,ꝙ ideo fit,quia iſte contractus celebratus condi-
tionaliter,vt promitto tibi decem,ſi iurabis,conſtat autē , ꝙ
cōditio ſemper dēt pcedere implemētum , vt l.quod hr̄di. in
fi.de condi.& demon.& talis contractus dēt nominari ab eo
quod præcedit implendo , ſed ſi fuiſſet celebratus per ut, pu-
ta,promitto decē,ut iures,vel ut vadas pro me Romā, ſi pri-
mo ſoluerē,diceret do , vt facias.& oriretur actio præſcriptis
verbis,ſi vero tu primo iures,diceretur facio, vt des , & dareť
actio de dolo.Breuiter Do. reprobāt iſtum ſenſum , qa dicūt
ꝙ non fit denominatio potius ab vna parte,quàm ab altera,
immo quando ab vna parte,venit dare,ab altera fieri, ex par
te dantis dicitur,do ut facias, & datur ſibi actio pſcriptis ver-
bis contra non facientem,ex parte facientis dicitur, facio, ut
des,& datur actio de dolo contra non dantē , ſicut in contra
ctu emptionis,& venditionis,quia ab vna parte dicitur vendi
tio,ab altera emptio.Alia opi.eſt in gloſ.ꝙ iſte non ſit ꝯtract⁹
innominatus,quia celebratur per vt, nō aūt p,ſi.quia dictio,
vt,facit modum,vt l.qb.dieb.§. fi.de ꝯdi.& dem. & modus eſt
cā obligare valēs,vt l.fideicō.§.cū eſſet.de lega.3.ſed conditio
ſi,ut dicam in l.ſi quis ſub conditione,ſ.ſi quis omiſ.cauſa te.
non oritur ergo actio ex contractu innominato reſultante,
habita relatione dationis ad factum , ſed oritur ex ſola pro
miſſione repleta,& purificata per iuramentum,& ſi interue-
nit ſtipulatio,oritur certi cōdictio ex ſtipulatione, ſi non in-
teruenit,& fuit facta promiſſio aīo donandi,oriť cōdictio ex
l.ſi quis argentū.C.de dona.iſta gl.ſemp allegať, & nō hēt gl.
5 contrarias, †qa ꝯctus innoīati poſſunt fieri per,ſi, ſicut p, vt,
ut no.gl.in l.ſi intra.ſ.de pac.& l.hoc iure.§.j. ĵ.de do.Doc. di-
ſtinguunt, ꝙ aut ex implemento cōditionis nihil adeſt alter-
parti,vt ī caſu huius.l.promitto ſi iurabis,& iſte non eſt ꝯtrai

ctus

ctus Innominatus,vt in hac gl.aut aliquid adeſt, vt promitto ſi dabis mihi librum,& tunc eſt cōtractus innominatus; quã tum ad hoc, vt ſi incipias tradere, detur tibi cautio præſcrip. verbis cōtra me, vt dem,ſi vero inciperem dare,non daretur mihi actio cōtra te,vt tradas,quia non promiſiſti tradere, ga illud tradere eſt ſolũ in cōditione, & ſic non eſt in obligatione,ut dicit.l. ſi quis ſub conditione. poſſum ego repetere quæ dedi per cōdictionem ob cauſam,vel ſine cauſa,ſi nolles tradere.Et vide quod no.Bar.in l.ſiue acta.C.de tranſa.

LEX XL.

1 IVſiurandum. †Sublata actione principali per iuramẽtum,tollitur, & acceſſoria.ſ.pignoratitia.h.d.& ad hoc ſ. quibus mod.pig.vel hy po.ſol.l.ſoluitur.§.ſi paciſcar.

LEX XLI.

2 *Iuramentum remittere volens abſenti ſufficit, ꝙ habeat teſtes & notariũ, & in præſentia eorum dicat,remitto,& ſtatim acquiritur ius abſenti, & ignoranti.& nu.1.*

3 *Iuramentum quando remittitur abſenti per nuncium, uel epiſtolam dicitur remiſſio fieri ſcienti.*

4 *Terminus quando aſſignatur abſenti, nõ incipit ei currere antequam ſibi ſignificetur per nuncium,vel epiſtolam.*

1 LAbeo etiam. †Iuramentum poteſt remitti abſenti,& ignoranti.h. d.gl.&
Doc.intelligunt interueniente nuntio,vel epiſtola.fa
cit,quod no.in l.conſenſu.de actio.& obli. per gl. cer
te p̄t dici,ꝙ interueniente nuncio,vel epiſtola , quia remiſſio
iuramenti dependet a mera voluntate remittentis,ſicut renũ
ciatio,ſed conſtat renunciationem poſſe fieri,etiam ſine nũ-
cio,uel epiſtola,vt no.per Inn.in c.ſup hoc.de renunciatione.
non requiritur nuncius,vel epiſtola, qñ in actu requiritur cõ
ſenſus vtriuſque partis , qui inter abſentes non coniungitur,
niſi mediante nuncio,vel epiſtola,& hoc modo debet intelli
gi gl.in l.conſenſu,ſecus quando dependet ex volũtare vni⁹
tantum,& ꝙ iſtud ſit de mente literæ,patet, † quia iſtud dr̄,ꝙ
2 iſta gratia ſit ignoranti,ergo facta eſt ei , anteꝗ̃ ſciat,ſed ſi re-
quireretur nuncius , vel epiſtola,non diceretur facta quouſq;
ad abſentem perueniret,ut l.qui abſenti.de acq.poſ.& ſi dica-
tur,ex quo ita eſt,quare adhibetur epiſtola,vel nuncius? Re-
ſpondeo,aut remittens vult,ꝙ remiſſio ſtatim ſortiatur effe
ctum,& non requiritur nuncius, vel epiſtola , ſed ſufficit , ꝙ
habeat teſtes,& notarium,& in præſentia eorum dicat remit
to,& ſtatim acquiritur ius abſenti,& ignoranti,& hr̄ perinde
3 ac ſi iuraſſet.† Aut non vult ſibi acquiri,quouſque ad notitiã
perueniat,quod præſumitur in dubio,cum nuncium, vel epi
ſtolam mittit,& tunc non dr̄ fieri ignoranti,ſed ſcienti , & iō
tex.ponit duos caſus,primus qñ ſit abſenti, & ignoranti.vnde
glo. [non bene ſubaudiuit].ſ.p nuncium , & poſtea ſubiicit,
ſed & per epiſtolam,& longa eſt differentia , quia quãdo nõ
vult ſtatim haberi pro perfecta,poteſt pœnittere anteꝗ̃ nun-
cius,vel epiſtola perueniat,& ſic non pficiet̃,vt d.l. q abſenti.
4 & l.2.§.ſi qs dederit.cũ ibi no.de don.¶† Vltimo Bar. hic dicit
eſſe bonã practicam,quando aſſignatur aliqs terminus abſẽ-
a ti,[a] ad hoc,vt ſibi incipiat currere,ſignificatur p nuncium , vl̃
epiſtolam,arg.huius.l.cum gl. alias non curreret ignoranti.
de hoc eſt tex.in l.2.C.vbi in rem actio.

ADDITIO.

a ¶ Abſenti. Sed quid ſi reo citato ad inſtantiam actoris ad litem cõt.iurãdum de calumnia,& procedendum in cauſa, reus comparet,& litem conteſtatur,& iurat de calumnia,& deinde recedit,& ſtatuitur actori præſenti terminus ad probandum,an valeat talis dilatio,vide per Fede conſi. 390.

LEX XLII.

1 *Iuramentum præſtitum ex cauſa quæ tãtum eximit perſonam principalis debitoris ab obligatione , non prodeſt fideiuſſori; ſecus ſi eſt iuramentum ſuper contractu.*

2 *Iuramentum tollit naturalem obligationem,& in dubio præſumitur iuratum in rem,non in perſonam.*

3 *Iuramentum,& ſententia in dubio videtur lata ex cauſa , vel ſuper cauſa,de qua erat contentio inter partes.*

1 CReditore. †Si debitor iurat ex cã,ꝗ̃ pſonam ſuã tm̃ eximit ab oblõne, fideiuſſori nõ proderit,ſecus ſi iurat ſup cõtractu,qđ ĩ du-
bio præſumitur feciſſe.h.d.Hoc vltimũ vr̃ eſſe verũ,
qñ dubitat̃ ſup quo verteret̃ qō,an ſup contractu,vel cã per-
ſonali,quia pſumitur,ꝙ ſup contractu, & idẽ in iuro,ſed ſi ꝯ-
ſtat ſup quo vertebat̃ qō,tunc ſup illa tm̃ vr̃ iuratũ,& hoc vr̃
eſſe de mente huius literę,ſi bene inſpiciatur, & etiam s̃.eo.l.
duob.§.antep.ibi [contra quem &c.]allegatur iſte tex.princi-
2 paliter,†quod iuramẽtum tollit nãlem obligationem . Item
in dubio præſumitur iuratum in rem, non in perſonã , & ſic
eſt hic caſus.de quo no.s̃.eo.l.duobus.§.a fideiuſſore.†Item p
3 bat iſte tex.quod iuramentum , & ſententia in dubio vr̃ lata
ex cã,ve ſuper cã,de qua erat contentio inter partes. facit id,
quod dixi.s̃.in l.eum qui.§.ſi mulier.

1 §.Si fideiuſſor. †Iuramentum fideiuſſoris pſtitũ ſuper oblõne prĩcipali pdeſt prĩ
cipali,ſecus ſi ſuper ꝯctu ſuo.h.d.dic,ut ĩ l.duob. §.a fideiuſſo
re.s̃.e.¶ In tex.ibi[dare non oportere]hoc pōt intelligi, vel ꝙ
ipſe nunquam fideiuſſit,& tũc non prodeſt principali, vt ſeq-
tur, vel quia cōtractus principalis ſuper quo dicitur fideiuſſiſ
ſe nunquam fuit celebratus,& hoc præſumitur in dubio , vt
probat iſte tex.aperte,& ſic præſumitur in rem iuratum.

2 *Sententia quando proſit alteri eo modo prout iuramentum.& nu.1.*

1 §.Sed ſi actore. †Ex iuro defenſoris quæritur exceptio defenſo,& ei , cui quærere-
retur,ſi defenſus iuraſſet , idem in re iudicata.h.d. & hoc ulti-
mum non eſt alibi.¶ In tex.ibi [dari debebit.]rō eſt , quia in
iudiciis alteri per alterum pōt acquiri,ut l.in cauſæ.§. ſi.de p-
cu.iuramentum hẽt inſtar iudicii,ꝙ dic,ut s̃.e.l.nam & poſt-
1 ea.§.iuſiurandum.in fi.ibi[quia & res iud.]¶† Iſte tex uidetur
confundere determinationem Rich.Mal.qui tenet,ꝙ licet iu
ramentum principalis proſit fideiuſſori,& ɔ̃,non ſic in ſñia,
ſed hic dr̄ ꝯrium.ſo.ut in l.duob.§.fideiuſſorem, quia iuramẽ
tum unius indiſtincte, prodeſt alteri,etiam ſi fideiuſſit animo
donandi,non ſic in ſententia,ſed qñ non fideiuſſit animo do
nandi,ſed repetẽdi,idẽ vr̃ in ſñia , ꝙ in iuramento,per iſtum
tex.no.ſecundum quod Bar.uidetur intelligere.

De in litem iurando. Rub.

1 *Iuramentum in litem in quibus differat a iuramento, quod defertur a parte,parti.*

1 *Iuramentum ĩ litem eſt triplex,ſcilicet,ſuper intereſſe ſingulari,& extra rem,item ſuper intereſſe affectionis, itẽ ſuper communi. & tunc dicitur in litem,quod eſt veritatis,& quando deferatur.*

1 ¶† Super rubrica.Iuramentum de quo tractatur in hoc ti.de
fertur tm̃ actori,ſed id de quo in tit.p̄cedenti tã actori. ꝗ̃ reo.
Item iſtud defertur a ſolo iudice.vt ſ.eo.l.videamur.§.deferre.
illud autem etiam a parte.Iſtud defertur ſuper ęſtimatione rei
peritæ.Illud autẽ ſuper deciſione litis,an reus debeat,an non?
& ſic iſtud dicitur æſtimatorium,illud autem deciſorium.Itẽ
iſtud defertur propter dolum rei ſolum, nō propter culpam,
vt l.2.& l.videamus.§.pe.exigit autem dolus rei,vt actor rele-
uetur ab onere probandi,vt probare poſſit æſtimationem rei
per ſolum iuramentum,ſicut & alibi delictum.C.vnde vi.l.ſi
quando , ſed contra non doloſum dẽt fieri per teſtes proba-
tio , vel per inſtrumenta.Iuramentum vero de quo in titulo
præcedenti non exigit dolum,vt deferri poſſit.Item iſtud iura
mentum dicitur neceſſarium , quoniam ad ipſum deuenitur
propter defectum , & difficultatem probationis , ſed illud de
quo in titulo præcedenti.eſt etiam voluntarium,& iudiciale.
2 †Item dicitur in litem,quia nō niſi in litem defertur.Et ſcias,
ꝙ tribus modis,vel in tribus caſibus defertur,& deferri poteſt
ſcilicet,ad probandum æſtimationem rei. ſecundum affectio
nem agentis,quando iſta duo concurrunt,ſcilicet,ꝙ ſit res cir
ca quã cadat affectus,vt liber,nam vnus liber poteſt eſſe cha-
rus mihi.xx.quia in ipſo ſtudui.communi æſtimatione nō re-
peritur niſi x.iſtud dicitur intereſſe ſingulare, quia ita conue-
nit mihi,ꝙ nulli alteri.Secundo requiritur,ꝙ agatur actione
bonæfidei,vel actione in rem exhibendam,quæ eſt in rẽ ſcri-
pta, vel actione ſtricti iuris arbitraria ratione doli præceden-
tis,ad hoc,vt deferatur iuramentum in litem pro tali ſingula
ri affectione,vt ſ.eodem.l.in actionib.& l.arbitrio.§.primo.s̃.
de dolo.Secundo poteſt deferri ad probandum intereſſe ſin-
gulare extra rẽ,& agitur pro tali re,in qua non cadit affectio
vt pro numis: nam tunc non iuratur de affectione , ſed de
alio ſingulari intereſſe,quod conuenit ita,vt nulli alteri con-
ueniat etiam ſi ſit extra rem, quia nō cadit intereſſe intrinſe-
cum,vt l.numis.in prin.& ver.niſi.de eo ſorte.infra eod. dum-
modo agatur aliqua de illis actionibus . Tertio poteſt deferri
ad probandum veram æſtimationem rei,& ſic intereſſe com
mune quando non agitur aliqua de illis actionib.ſed actione
ſtricti iuris non arbitraria ratione doli præcedentis,& proba-
tio veritatis eſt difficilis, quia res eſt perempta , & agitur con-
tra doloſum,vt ſ.eod.l.in actionibus.in fin.cum l.ſeq. & ſic eſt
triplex iſtud iuramentum in litem . ſuper intereſſe ſingulari,
& extra rem.Itẽ ſuper intereſſe actionis.Item ſuper commu
ni,& tunc dicitur in litem,quod eſt veritatis,& ex his patet.in
quibus differat iſte tit.a titulo præcedenti.

LEX PRIMA.

1 *Fideiuſſor iudicii quomodo debeat dari.*

2 *Fideiuſſor de iudicatũ ſoluendo ſimpliciter datus,ſi vna tantum ſententia fertur,quō teneatur ad totum,quod ex illa condemnatione deducetur.*

3 *Non debemus inſpicere quod euenire poteſt,ſi res non eſt ad illud naturaliter deſtinata.*

4 *In cauſis maleficiorũ vbi imponitur pęna pecuniaria,debet reus detentus ſub fideiuſſoribus relaxari, non autem quando venit imponenda pęna corporalis.*
5 *Fideiuſſor ſimpliciter datus in criminalibus,nõ tenetur ad pęnam auctã propter contumaciam,vel negationem.*
6 *Satutum ſi diſponat, ꝙ pro tali delicto imponatur certa pęna pecuniaria quam ſi non ſoluerit intra certũ tp̃s,amputetur manus, & pęna augmẽtur ꝑ negationẽ,vel quid ſimile,an ſufficiat ſoluere pœnã originariã.*
8 *Cautela per quã fideiuſſor in criminalib.teneatur ad augmentationẽ pęnę.*

1 REm in iudicium. †Fideiuſſor iudicii,
debet dari pro vera æſtimatione ipſius rei in iudicium deductæ, nõ
pro eo ꝙ põt creſcere ɔdemnatio,ꝑꝑ ɔtumaciam
rei,& affectionem agẽtis per iuſm in litem.h.d. ſm primam
lect.& gl.& ſi fuit datus ſimpl'r, cenſeẽ datus pro vera æſtima
tione tñ.h.d.ſm ſcdam lect. ¶Et notandum qa ſm primam
lec.poteſt loqui tam in fideiuſſore de iudicio ſiſti,quam de iu
dicio ſoluendo. Secundo caſu dẽt reſtringi ſolum ad fideiuſ
ſorem de iudicato ſoluendo, ꝙ ille non poſſit ɔueniri niſi ĩ
vera æſtimatione ſecuta ſñia,non in eo, qđ creuit ꝑ iuſm in
litẽ.Hoc aũt non põt ꝓcedere in fideiuſſore de iudicio ſiſti,q
ſi ſtetit in iudicio,& ſic fecit quod debuit,lata ſñia eſt liberatus,vt l.græcc.§.& poſt litem,ff.de fideiu.& pone caſum.ꝙ age
bantur actione bonæfidei,vel actione in rem,ĩ qb. ſi reus cõ
demnatus ſit ad reſtõnem rei, & non reſtituit ad mandatum
iudicis,defertur iuſm in litem,& fertur ſñia, in qua reus ɔdẽ
natur,quatenus in litem eſt juratũ.Si ergo petantur fideiuſſo
res a prin.de iudicio ſiſti,vel iudicato ſoluendo, dr̃ hic, ꝙ nõ
teneẽ reus eos dare, niſi ꝓ vera æſtimatione rei, non pro eo,
qđ põt creſcere rõne ɔtumacię,& per iuſm in lit.& ſi ſimpl'r
dederat.cenſerenẽ dati ꝓ vera æſtimatione, & ſic nõ pñt ĩ pl⁹
2 ɔueniri ſm ambas lec.† Si aũt vna tantum ſñia ferẽ,tũc fide-
iuſſores ſimpliciter dati de iudicato ſoluendo tenentur ad to
tum,qđ ex illa ɔdẽnatione deducereẽ,qđ dic,vt no. ꝑ Bar.in l.
fi.ff de fideiu.ſed hoc debet intelligi,qñ latæ fuerunt duæ ſñiæ
quo caſu non tenẽtur niſi pro eo,quod euenit in prima ſñia,
& ſic ad reſtõnem rei,& ſi nõ fiat ad verã æſtimationem, qa
iuſm in litem non defertɔ fideiuſſores,q nõ ſunt in dolo, ſed
ɔ eum q eſt in dolo,non reſtituendo cum poſſit,& in hoc ſtat
3 virtus huius.l q̃ allegaẽ ſm primam lec.†ꝙ non debemus in-
ſpicere, quod euenire põt, ſi res non erat ad illud natural'r
deſtinata,vt l.ſi quis domum.ff.lo.& de dam.infe.l. q bona.§.j,
& de hoc ꝑ Bar.in l.inter ſtipulantem.§. ſacram.de verb.obli.
4 †Item ſm aliam lectu.allegaẽ ad quæſtiones quotidianas, nã
in cauſis maleficiorum(vbi imponitur pęna pecuniaria danẽ
fideiuſſores de ſoluẽdo condemnationem,& pœnam, & re⁹
non detinetur in carcere,ſed ſub fideiuſſorib.relaxatur, non
ſic qñ.venit imponẽda pœna corporalis. pro qua fideiuſſores
nõ pñt dari,iõ ne eluſoria ſit ſñia, detinetur in carcere, vt in
5 ti.de cuſto.reo.†Itẽ ſunt ſtatuta, ꝙ ꝑꝑ negationẽ,vel aliam ɔ-
tumaciam,ɔdẽneẽ reus in plus. Quæriẽ ergo.an tales fideiuſ
a ſores ſimpliciter dati teneantur ad illud plus.[a] & dicit Bar. ꝙ
nõ,ꝑ illam.l.quia illud plus,nõ eſt pœna primi maleficii,pro
qua illi fideiuſſerũt,ſed pęna negationis,vr̃ cõtumaciæ, q̃ tpe
fideiuſſionis adhuc nõ erat cõmiſſa,vñ non cẽſeẽ ꝓ illa obli-
6 gaſſe.& hoc ꝓbaẽ hic.†Itẽ ſi ſtatutũ dicat, ꝙ reus ɔdẽneẽ ĩ pę
na pecuniaria,quã ſi nõ ſoluerit intra certũ tp̃s amputetur ſi
bi manus,vel caput,& ꝑꝑ negationem creuit pœna pecunia
ria,ad hoc vt poſſit euitare pœnã manus,vel capitis non req-
ritur,ꝙ ſolnat illud plus, in quo creuit, ſed ſufficit. ꝙ ſoluat
originariã,pœnam.Tu aduerte ne erres.& dubito,ꝙ Bar.erra
uerit,nã ſtatuta non dicunt eo modo,quo Bar. dicit,ꝙ ꝑꝑ ne
gationẽ,cõdẽneẽ in cẽtũ. & ſi fuerit cõfeſſus dimittaẽ ſibi 4.
pars cõdẽnationis,& ſic originalis pęna delicti eſt ẽt ſi nega-
uit,nec dr̃ in Aliquo pęna negationis, ſed pœna originalis
delicti.Sed ꝑ ɔfeſſionẽ potuit euitare quartã partẽ, licet ergo
negauerit,& ɔdẽnat⁹ fuerit ĩ cẽtũ vr̃,ꝙ fideiuſſores teneãẽ ad
ĩtegra cẽtũ,& ille nõ poſſit euitare pęnã corporalẽ, niſi ſol-
uat integra cẽtũ,& ſi hoc male libenter dicã,qa opi.Barto.vr̃
humanior.religio tñ impellit me ad dicendum veritatẽ,& vi
de quod idem Bart.not.in ſimili in l.libertas.§.poſthumus.de
7 alimen.& ciba.lega.†Ex hoc vr̃ cautela Bart.non ſit neceſſa-
ria,quia monet iudices maleficiorum,qñ tales fideiuſſores re
cipiunt,ꝙ non faciant eos obligari ad vnam pœnam malefi-
cii tñ,ſed dicant,& ẽt ad omnẽ pœnam, q̃ poſſet ſequi rõne
proceſſus.qa iſta negatio permittiẽ ĩ ꝓceſſu.certe ẽt qđ ſe ob-
ligauerit ad oẽm pœnã maleficii duntaxat,ſufficit.n. qñ ſtatu
tũ ita loquereẽ,vt dixi,& cõiter ita loquunẽ, ſed ſi diceret ſta-
tutũ pœna ſit cẽtũ,& ſi negauerit condẽneẽ in cẽtũ quinqua
ginta,procederet dictũ Bar.ſed nunq̃ vidi ſtatutũ ita loquens
tene menti,& aduerte diligenter ad id,quod dixi.

ADDITIO.

a ¶ Illud plus. Adde vt per Io.An.in addi.ad Spe.in rub.de fideiuſſo.

LEX II.

1 *Iuramentum in litem defertur ratione doli, non ratione culpæ.*
2 *Contra doloſum iuratur in litem,ſecundum affectionem agentis.*
3 *Contra non doloſum,ſed culpoſum venit verum,& commune intereſſe probandum per teſtes.*
5 *Non debet conſiderari illud quod eſt notum iudici,nõ ut iudici,ſed vt priuato.*

1 SIue noſtrum quid. †Iſtud iuſm defertur
ratione doli, non rõ-
2 ne culpæ. Hoc dicit. ¶†Et notandum, ꝙ contra doloſũ
æſtimatur res ſecundum affectionem agentis,& iſta æſti
matio probatur per ſolum iuramentum,& in iſtis duobus pu
3 niẽ eius dolus.†Sed contra non doloſum,ſed culpoſum, non
venit intereſſe affectionis,etiam in actionibus de qbus dixi ſu
per rubrica.ſed venit verum, & cõmune intereſſe,nec poteſt
illud probari per iuramentum,ſed debet probari per teſtes,&
4 ita debet intelligi iſta.l.ſecundum Io.& hoc vult gl.j. ¶†Vlti-
mo no.in glo.fin.ꝙ non debet conſiderari illud,quod eſt no-
tũ iudici,non vt iudici,ſed vt priuato, nec ex illo debet moue-
ri ad dandum ſentẽtiam,ſed ſolum ex illo, ꝙ eſt ſibi notum,
vt iudici,videlicet per acta coram ipſo iudicialiter agitata, &
per hoc ſi iudex ſtans ad feneſtram palatii vidit Titium inter-
ficere Seium, tñ Titius nunq̃ fuit cõfeſſus, nec per teſtes po-
tuit probari, non debet ipſum cõdemnare ad mortem, quia
a non eſt ſibi notũ,vt iudici,[a] ſed vt priuato, & ita dicunt Azo.
reſpondiſſe poteſtati Bononienſi per l. illicitas. §. veritas.ff.de
officio præſid.

ADDITIO.

a ¶ Vt iudici.De hac quæſtione, An iudex debeat ſemper iudicare ſecundum alle
gata,& probata.vide Mod. Oldendorp in tracta.de iure,& æquitate qui eã quæ
ſtionem veriſsime contra tamen communem opi.tractat.

LEX III.

2 *In omnibus rebus quæ pondere, numero, vel menſura conſiſtunt in quib. non cadit affectio,nõ defertur iuramentum in litẽ,quod eſt affectionis.*
3 *Moroſus,quando teneatur ad intereſſe intra rem.& quando extra rem.*
4 *Contra condemnatum ad reſtitutionem numorum in actione bonæfidei,iuratur in litem pro ſingulari intereſſe extra rem.& nu.1.*
5 *Pecunia groſſa,æſtimatur per minutã,ſed aliæ res æſtimãtur per pecuniã.*
6 *Exceptio,ad hoc vt ſit bona,debet eſſe de contentis ſub regula.*
7 *Intereſſe intra rem,quid ſit.*
8 *Sicut in cõtractu depoſiti probatur intereſſe iuramentum contra doloſum, vel moroſum,an ita ſit in aliis ſtricti iuris.*

1 NVmis depoſitis. †In numis,in quib.nõ
cadit affectio, non de
2 fertur iuſm in litẽ, quod eſt affectionis.† Sed iura-
mentum in litem pro ſingulari intereſſe,etiam ex
tra rem,cum non cadat intereſſe intra rem.h.d.ſm intellectũ
Doc.& licet primus caſus loquatur in numis, habet etiam lo
cum in omnibus,quæ pondere, numero vel menſura conſi-
ſtunt, in quibus non cadit affectio, tantum enim mihi valet
vnum vinum,vel frumentum.quantum alterum,ſi ſunt eiuſ
dem bonitatis,non ſic in ſpeciebus, ſi etiam ſint eiuſdem bo
nitatis.Secundum vero dictum habet locum in numis tãtũ,
quia in illis non cadit intereſſe intra rem,quia numi nõ æſti-
3 mantur,ſed per eos aliæ res æſtimantur. † Sed in aliis rebus in
quibus cadit intereſſe intra rem.i. vera æſtimatio, non cadit
intereſſe extra rem contra moroſum, ſed ſolum intra rem ɔ-
demnetur quanti plurimi voluit tempore moræ,vt l. ratio.§.
per venditorem.iuncta l.ſterilis.§. cum per venditorem. ff. de
act.emp.ſecus in numis (vt dixi)in quibus,quia non cadit in-
tereſſe intra rem,venit extra rem, vt in duobus exemplis hic
poſitis in ver.quid enim.cũ ſeq.& l.liber homo.§.fi. ff. de ver.
obli.ſm Doc.¶In tex.ibi.[quod ſua interfuit]ſupple ſm effe-
ctum quẽ in numis habebat. non. n.maiorẽ effectum habet
vnus.q̃ alter,nec plus ęſtimatur ab vno,quã ab altero,& hoc
vult dicere tex.ſequẽs,dum dixit,ꝙ certa eſt nummorum ęſti-
matio.non ſic in ſpẽbus, & ſic ceſſat expoſitio gloſ. quæ non
4 eſt neceſſaria.¶†In tex.ibi,niſi de eo forte.no.hic, ꝙ ſi condẽ
natus es mihi actione depoſiti ad reſtitutionem nummorũ,
& quia mihi non reſtituiſti,non potui in termino ſoluere cre
ditori meo,& per hoc incidi in pœnã,vel pignora mea fuerũt
diſtracta,& ſic fui dãnificatus in cẽtum, poſſum probare hoc
intereſſe per ſolum iuramentum,quod dicitur in litẽ,ad hoc
vt ĩn iſto ver.congrue ponatur exceptio a prima regula, non
ſic ſi actio non eſſet bonæfidei,vel in aliis.in quibus iuramen
tum non defertur.ff.eo.l.ĩ actionibus.quia tunc deberem pro-
5 bare per teſtes.¶†In gl.j.in princ. ibi, [nec.n.in pecunia &c.]
iſta gl.vult,ꝙ pecunia non æſtimetur, ſed aliæ res æſtimentur
per pecuniam,& iſtud videtur contra tex.dum dicit, [nummo-
rum ęſtimatio.]ideo gl.ſic exponit,certe verum eſt, ſm Bart.

ꝙ parui numi non recipiunt æſtimationem,ſed groſſi,vt Flo-
reni recipiunt æſtimationem per paruos,qui ducatus valet li
bras quinque,& iſte valor eſt æſtimatio.Dic ergo,ꝙ expoſitio
gloſ. non eſt neceſſaria, ſed expone tex.vt dixi ſuper eo,quia
æſtimatio groſſorum numorum eſt certa,quia non aliter æſti
matur vnum,quàm per alterum,ſecus in ſpeciebus in quibus
6 cadit affectio.¶†In gl.ibi, [ſed nec alia ratio.]glo.vult oppo-
nere contra verſi. (niſi) quia videtur ponere exceptionē a re-
gula poſita in prin.contra,quia exceptio,ad hoc, vt bona ſit,
debet eſſe de ꝯtentis ſub regula, vt no.in l.j.de reg.iur. Sed hic
non ita eſt, quia regula poſita in prin.loquitur de iuramento
in litem,quod non eſt niſi de affectione, hic autem de tali iu-
ramento non loquitur.glo.fatetur,vt ſit bona exceptio,dicit
debere ſubaudiri aliam regulam, quòd nec aliud iuramentū
deferretur,& ad iſtam ſubauditam venit iſta exceptio. Alii di-
cunt, & iſta eſt vera quæ ponitur in fi.gl.ꝙ immo hic loquit̃
de iuramento in litem,nam non eſt verum, ꝙ illud ſit de ſo-
la affectione,immo de intereſſe ſingulari,& etiam de verita-
te.ĩ.eo.in actionib. in fin. non ergo defertur iuramentum in
litem in numis,niſi forte de intereſſe ſingulari, & extra rē.ſic
ergo non de actione,& hoc vult dicere tex. ¶Pro declaratio-
ne glo.ſequentis oppo.de l.j.§.in depoſiti.Solu.ibi depoſitum
conſiſtebat in re, in qua cadebat affectio, hic in numis, &
eſt duplex differentia inter iſtos caſus ſecundum gloſ. quia in
primo defertur iuramentum in litem,quod eſt affectionis, vt
ibi:in ſecundo non,vt hic.Item in primo venit etiam intereſ-
ſe lucri, vt fructus aduerſus moroſum,in ſecundo non, licet
veniat intereſſe damni,vt hic in fi.Certe quicquid dicat gl. ēt
intereſſe lucri,videtur intereſſe,& venit, vt in l.quam alleg.ĩ.
de eo,qđ cer.lo.in l.3.§.quod de offi. & ibi not.& eſt expeditū
etiam hodie.C.de ſent.quę pro eo.l.j.Secundo ſolue,vt ſoluas
dictum Io.dic,ꝙ dictum ſuum procedit, quando lucrum nō
eſſet certum,quia actor ſeu creditor non conſueuit nogocia-
ri cum pecunia,vel lucrari,vnde non auditur, ſi dicat, ſi ſol-
uiſſes mihi intra terminum potuiſſem tantum lucrari.Si aūt
conſueuit lucrari,& probat ꝙ fuiſſet lucratus, quādo habuit
a aliquid præ manibus ad lucrandum,[a] & quia non habuit pe-
cuniam,non potuit emere,& tunc venit,vt in contrario, ita
dicunt Docto.ſed in contrarium fortiter facit.l.fi.ĩ.de peric.&
commo.rei vend. vbi videtur expreſſe probare, ꝙ etiam hoc
caſu non veniat intereſſe lucri, ſed vſuræ tantum.dic vt per
Docto.in d.l.j.C.de ſen.quæ pro eo. Quæritur in glo.vtrum ſi
cut in contractu depoſiti, qñ debetur in pecunia venit inter-
eſſe extra rem, ita & in aliis bonæfidei, & etiam ſtricti iuris?
glo.dicit, ꝙ ſic. Docto. hic dicunt verum in numis,in quibus
non cadit intereſſe intrinſecū,vt hic.& l. liber homo. in fi.de
7 verbo.ob.Sed in aliis rebus, ĩ quibus pretium creſcit,& decre
ſcit,quod dicitur intereſſe intra rem,etiam in contractib. bo-
næfidei non venit intereſſe extra rem, vt eſt caſus in l.ſi ſteri-
lis.§.cum per venditorem.ĩ. de act emp. ſufficit.n.ꝙ teneatur
quanti plurimi ſint a tpe moræ,vt l.ratio.§.ꝑ venditorē.e.tit.
8 ¶†Itē quærit gl.an ſicut in ꝯctu depoſiti,probatur intereſſe ꝑ
iuſm ꝯ doloſum vel moroſum,vt hic, ita in aliis ſtricti iuris?
gl.dicit,ꝙ ſic.Tu dic,hoc verū,ꝑꝑ difficultatē ꝓbōnis, qñ res
ſit perempta,vt ĩ.e.l.in actionib.in fi. non aliter, vt l. quæ ibi
ſeqt̃.ſed in ꝯctib.bonæfidei,& arbitrariis,ēt ſi non ſit difficul-
tas ꝓbōnis.& ēt re exiſtente,vt hic, quia loqt̃ gn̄aliter. & ad-
de ſemper.§.in hoc interdicto.ĩ.quod vi aut clam.

A D D I T I O.

a ¶Lucrandum.Vide Bar.Soc.conſ.inci.dominus labia mea aperiat pro fundamē
to deciſionis.& Cano.in cle.paſt.§.ſane.de vſu.Bar.in l.1.C.de ſen.q̃ pro eo,ꝙ
intereſt proferuntur, & an cum quis debet mihi pecuniam in certo termino,&
non ſoluit,ſi capio illam ſub vſuris, an tenear ad vſuras.

LEX III.

1 *Pupillus licet non cogatur recipere iuramentum ei delatum, ſi tamen de-fertur tutori,bene cogitur iurare, vel deferre,vel ſoluere.nu. 2.*
3 *Non debet quis ſubire anceps periurium.*
4 *Forma iuramenti affectionis præſtandi per tutorem.*
5 *Adultus habens curatorem æquiparatur pupillo, in his quæ tendunt in eorum præiudicium,& quid in his quæ tendunt in fauorem eorum.*

1 VIdeamus. †In cauſa quæ per tutorem agita
tur pupillus vel mr̃ eius ad iuran-
dum de affectione non admittitur,tutor vero, vel
curator non cogitur, ſed volens bene admittitur,
& in adulto.h.d.vſque ad §.deferre.¶In glo.3.ibi,quia plus di-
ligit filium quàm ſe.iſta ratio mihi valet,quia iudex poteſt ta
xare immoderatam affectionem,vt ĩ.eod.l.pe.& l.in actioni
bus.item quia ſi eſſet bona ratio etiam ſi eſſet tutrix, non ad-
mittitur,cuius contrarium ſtatim dicit glo.ideo dic rationem
eſſe,quia non admittitur,niſi q̃a eſt dn̄s lit.vt ĩ.eo.l.vulgo.vel
quaſi dn̄s,vel tutor. Sed iſto iure mater nō poterit eſſe tutrix,
& ſic in cā pupilli,nec eſt dn̄a,nec quaſi dn̄a.¶In ea.gloſſ.ibi,
2 idem eſt ĩ eo quod fit pro lite decidēda.†No.iſtā gl.ꝙ licet pu
pillus non cogat̃ recipere iuramentū de quo in ti.ꝑcedēti, tu

l.iuſiurandum.§.pupillo.ĩ.tit.j.ſi tñ defertur tutori,bene cogi-
tur,& ideo ſi recuſat ſine cauſa condemnatur pupillus,niſi re-
tulit,quia iurare tenetur,vel referre,vel ſoluere,ut in ea.l.§.ait
prætor tene mēti. Sed dubito an iſtud ſit verum in præiudiciū
3 pupilli.ex iſta tñ glo.manifeſte ſequitur,& ſic.¶†In glo.ſequ.
in fi.ibi.§.[non eſt audiendus,]dic bene, ꝙ cogitur interdum
quis facere pro alio,quod non faceret pro ſe,vt ibi,non tamē
ſubire anceps periurium,vt hic,quia anima pretioſior eſt quā
aliæ res.C.de ſacroſan.ecc.l.ſancimus.ſecundum Iaco.Buti.
3 ¶†In glo.quæ inc [bene dico.]ibi,[ſuus adultus, vel pupillus
nollet re carere.]Doct.reprobant hunc modū,quia cum pu-
pillus non habeat affectionem, non poteſt tutor ad illam ſe
referre,& ſi hoc faceret,periuraret. Dic ergo,ꝙ debet dicere,
ꝙ ſi eſſet illius conditionis cuius eſt pupillus, nollet carere il-
la re pro tanto.ar.l.continuus.§. ſi ita, de ver.ob.& de duo.re.
l.nemo,& per Cy.in l.j.C.de ſent.quæ pro eo.in v.q.¶In gloſ.
ſeq.ibi,[ſed non eſt ita,quia hic de ſuo commodo agitur.&c.
5 ¶†No.iſtam gl.ad intellectum.l.ſi curatorem habens.C.de in
integ.reſt.vbi patet, ꝙ adultus curatorem habens æquiparat̃
pupillo, & quando non poteſt pupillus,non poteſt talis adul
tus,nam illud procedit in his,quę tendunt in eorum præiudi-
cium. ſed in his, quæ tendunt in fauorem, aliqua pōt adul-
tus,vt hic.Iſtud vult iſta gl.quam tene menti.

1 *Ad ſolum iudicem pertinet deferre iuramentum in litem.*
2 *Reus non poteſt deferre actori iuramentum in litem.*
3 *An valeat pactum appoſitum in contractu,ꝙ de damno, & intereſſe ſtetur iuramento actoris.*
4 *Iuramento in litē,& iuramentum neceſſarium in defectum probationis, totum dependet ex arbitrio iudicis.*
5 *Ab eo quod iudex facit in his quæ commiſſa ſunt eius arbitrio non poteſt appellari.*
6 *Qui poteſt totum tollere,vel negare, multo fortius poteſt limitare.*
7 *Quando iurauit in litem ſecundum affectionem,poteſt iudex immoderatā affectionem ante,& poſt iuramentum taxare.*

1 §.Deferre autem. †Ad ſolum iudicem perti-
net hoc iuſm deferre, & to-
tū remittit̃ in eius arbitrio,tam a principio,q̃ ex poſt facto.&
poteſt dici deferre,vel non deferre,& ſi detulit.poteſt ſequi,&
non ſequi,& etiam poteſt taxare,& ex culpa non defertur.h.
2 d.vſque ad fi. ¶†No.ex primo dicto,ꝙ ſi reus defert actori,
hoc iuſm non valet,nec ei ſtatur,ſecus in iuro de quo in titu.
3 præcedenti,& ſic vr̃,ꝙ non ualeat pactum appoſitum ĩ ꝯctu,
a ꝙ de dāno, & intereſſe ſtetur iuramento actoris,[a] de hoc tñ
4 dic,vt no.Bar.in l.fi.de p̄ro.ſtip.¶†Itē no.ꝙ iuſm neceſſarium
ſicut eſt iſtud,totum dependet ab arbitrio iudicis, idem dr̃ in
illo,qđ debet̃ ꝑ l.admonēdi,ĩ defectū ꝓbationis, dic,ut ibi di-
xi,& dicit Inno.ꝙ in his, quæ commiſſa ſunt arbitrio iudicis
per.l.ſemper.iudex cenſetur moueri ex iuſta cā,vt ipſe not.in
5 ca.qualiter.de accu.†& iō ab eo,qđ ipſe idē no. in c.conque-
6 ſtus.de pę.¶†No.etiam,ꝙ q̃ poteſt totum tollere,vel negare,
poteſt multo fortius limitare. ¶In glo.mag.ibi[tu dicas hæc
verba.]nā iuſm, qđ præſtatur ſuper expenſis litis eſt de verita
te.Vnde ſi actor primo iuraret ſe legitime,& moderate expē-
diſſe,& iudex poſtea taxaret in x. talis taxatio detegeret periu
rium iurātis.Ideo,vt hoc nō fiat, debet prius fieri taxatio, ſed
7 hic de iuramento in litem,quod eſt affectionis.†Vnde ſi iurat
habere rem charam pro 20.licet taxetur in x.non detegitur ꝑ
iurio,quia iſta poſſunt ſtare ſimpliciter, ꝙ habeat affectionē
in 20.& tñ quia affectio eſt inordinata,non debeantur niſi.x.
poteſt ergo iuſm taxari ante,& poſt,vt hic.

A D D I T I O.

a ¶Actoris.De hoc per Alexan.conſi.147.lib.2.& an valeat ſtatutum, ꝙ de dam
no dato ſtetur ſacramento ſaccularii? vide Raph.Cu.conſi.136.

LEX V.

1 *In trib.hæredib.actionum defertur iuramentum in litem, & in quibus.*
2 *In actionib.arbitrariis,quādo habeat locū iuramentū in litem affectionis.*
3 *Quæ actiones.& quot modis dicantur arbitrariæ.*
4 *Quando condemnatus ad rem tradendam,vel reſtituendam eſt cōtumax, quæ remedia tunc competant actori.*
5 *Quando iuratur in litem contra eum,qui dolo deſiit poſſidere,licet nūc nō dolo faciat,ꝙ non reſtituit.*
6 *Dolus ſi fuit commiſſus in non parendo iudici cum quis poſſet,tunc in oīb. actionib.defertur iuramentum in litem affectionis.*
7 *Ob quem dolum non iuretur in litem affectionis.*
8 *Omnes actiones poſſunt dici arbitrariæ, vt differatur iuramentum in litē affectionis,quando committitur contumacia ſeu dolus in non reſtituēdo ad mandatum iudicis,niſi ille eſſet condemnatus officio iudicis.*
9 *Officium iud.non habet vim actionis bonæfidei,nec arbitrariæ.*
10 *Iuramentum in litem affectionis,ad hoc vt deferatur,octo requirūtur,& quæ.*
11 *In iuramento in litem affectionis venit ſola æſtimatio rei ſecundum affectionem iurantis,non autem cætera damna.*
12 *Iuramentum in litem,quod eſt veritatis, requirit dolum,& morā rei,& quod res non extet,vel non appareat.*

13 *Si hoſpes dede[illegible] valiſiam clauſam hoſpitatori ſuo, & reddatur aperta iuratur in litem veritatis.*
14 *Lata culpa in pœnis criminalib.non ſemper æquiparatur dolo.*

1 IN actionib. †In tribus generib. actionum defertur iuramētū in litem, quod eſt affe
ctionis.ſ.in realibus.Item in perſonalibus in rem ſcriptis,
vt eſt actio ad exhibendum.Item in bonæfidei,& hoc pri
mo.& poteſt iudex taxare, & deferre, vel non deferre,& etiā
ſequi,vel nō ſequi.hoc ſecundo,& non defertur, niſi propter
dolum rei,hoc tertio. In aliis autem actionibus,quàm prædictis,poteſt deferri iuramentum in litem, quod eſt veritatis,
contra doloſum,vel moroſum,in defectum tamen probatio
nis re perempta,non aliter.h.d.cum l.ſeq. & tex.ſecundū corticem eſt ſatis clarus,& gl.ſitr clariſſime. Tamen ſubtiliter in
dagādo profunditatem huius materiæ, & legum,quæ de hoc
loquūtur,vr̄ ſatis tenebroſa. Bar.hic per infinita verba voluit
declarare, tñ mirabiliter infraſcauit,licet credam ipſum habuiſſe bonum intellectū,potuiſſet tñ clarius, & pleni⁹ loqui,
vt patebit ex ſequentibus. Et primo loquitur de iuramento ī
litem,quod eſt affectionis.& hoc vſque ibi,[plane.]poſtea de
illo,quod eſt veritatis vſque ibi,[ſed iudex]Secundo,ꝙ ſit officium iud.in eo, vſque ibi,[ſed in his] tertio proter quod defertur. ¶Contra prin.l.opp.defi.nam non ſolū in actionibus
in rem,vel in rem ſcriptis, vel in bonæfidei defertur iuramētum in litem,immo ēt ſtricti iuris, quæ nec ſunt in rem,nec ī
rem ſcriptæ,& ibi,ſolum p[illegible]cipium loquitur de iuramento
ī litem,quod eſt affectionis,ad quod difficilius peruenitur, qa
iuratur in infinitū,& plura requirūtur, vt ad illud perueniat.
finis autem loquitur de iuramento in litem, quod eſt veritatis,& ad quod facilius peruenitur;quia non eſt ita præiudiciale,& pauciora requiruntur,vt ī.dicam,& hoc vult glo.in illo
§.fi.licet quidam antiqui intellexerunt illud etiam in iuramē
to in litem,quod eſt affectionis,& dicunt eſſe ſpeciale in trib.
caſibus,vt illud deferatur etiam in actionibus, quæ non ſunt
bonæfidei,nec arbitraria quorum vnus ponitur hic, ſed iſta
2 opi.non eſt vera.vt ibi no.glo.¶†Secundo opp.ꝙ etiam in actione,quæ non eſt in rem,nec etiam in rem ſcripta, nec bonæfidei iuretur in litē,vt patet in actione de dolo,quæ eſt ſtricti iuris,& eſt perſonalis non ſcripta in rem,vt ſ̄.de dolo.l.arbitrio.in prin.& inſt.de act.§.ꝑterea quaſdam. ſol.fateor ꝯriū,
& iſte tex.ſuppleri debet per illos,nam defertur in duob.gene
ribus actionum.ſ.in actione bonæfidei,vt hic,& ſ̄. de pe.hæ.l.
ſed ſi lege.§.hæc verba,quia illa actio eſt bonæfidei. Item in
actionibus ſtricti iuris arbitrariis.ſecus ſi nō ſunt arbitrariæ,
tunc.n.non defertur iuramentum in litem, quod eſt affectionis,ſed illud,quod eſt veritatis ſic,concurrentibus duob.vt in
3 fi.huius l.†Dñr autem arbitrariæ,oēs in rem.& hoc iō,qa ꝑꝑ
naturam earum conceditur arbitrium iudici, vt poſſit facere
condemnationem,nam in actionib.realibus,reus non eſt obligatus ad reſtituendum,vel tradendum,quia in illis non præ
ſupponitur aliqua obligatio. Vñ ſm̄ ſtrictā,& ꝓpriam nām
ipſarum iudex non poſſet reum ꝯdēnare ad reſtituendum,licet poſſet declarare actorem eſſe dominum,& ꝑꝑ hoc ꝯcedit
per l.arbitrium iudici,vt poſſit facere ꝯdemnationem. Scd̄o
modo dñr arbitrariæ rōne doli cōmiſſi a prin. tpe oblīonis ꝯ
ctæ,vt eſt actio,quod met.cau.vel de dolo,quæ ſunt actiones
ſtricti iuris, quarum natura eſt, vt non fiat cōdēnatio niſi in
eo ad quod obligatio eſt ꝯcta.Vnde ſi per dolum,vel metum
induxiſti me ad tradendum rem valentem decē, & illam nō
reſtituis de ſtricto rigore,iudex non poſſet te condēnare, niſi
[illegible] decē,tñ ratione doli pōt te condēnare in plus, ſ.quatenus ī
[illegible]em iurauero ſm̄ meam affectionē. Tertio modo debētur
arbitrariæ,rōne loci in obligatione appoſiti,vt ſi ꝓmiſiſti ſol
[illegible]re.x.in tali loco.nam iſta promiſſio eſt ſtricti iuris,& ſi nō
ſoluis,ſm̄ ſuam originalem naturam,non deberes cōdēnari
niſi in decem,tñ rōne loci poteſt mea intereſſe in plus, ideo
ꝑꝑ locum conceditꝛ iudici arbitrium, vt poſſit facere ꝯdēnationem ad illud intereſſe,vt ī.đ eo,qđ certo loco.Dicūr ergo
gl.&Do.verum eſſe regulr̄, ꝙ in oībus iſtis arbitriis poteſt deferri iurm̄ in litē,quod eſt affectionis,tñ ille.§.præterea quaſdam.non dicit hoc,ſed bñ dicit,ꝙ iudex poteſt facere condēnationem præter nām actionum.Quantum aūt ad iurm̄ in li
tem habemus expreſſum hic, ꝙ ſi ſunt arbitrariæ, vel in rē
ſcriptæ, poſſit deferri.Item qñ rōne doli commiſſi a princ.habemus expreſſum in d.l.arbitrio,de dolo.Si autem rōne loci,
nō reperio bene expreſſum, nec puto eſſe verū, ſed hic debet
intereſſe probari per teſtes, vt in titu.de eo, quod certo loco,
4 ¶†Sed tertio opp.fortiter.& in hoc aduerte, quia declarabitꝛ
hic profunditas huius materiæ, in qua Barto. ſe inuoluit, nā
iſtud iurm̄ defertur ꝑꝑ contumaciam commiſſam in non re
ſtituendo rem ad mandatum iudicis,vt ſ̄.eod.l.j. ſed certe,qñ
talis cōtumacia committitur in qualibet actione mūdi, ſiue
ſit bonæfidei,ſiue ſtricti iuris, ſiue realis, ſiue perſonalis,ſiue
ſit in rē ſcripta,ſiue nō,ſiue ſit arbitraria, ſiue non,poteſt deferri iuramentum in litem,quod eſt affectionis,vt eſt tex.no.
in l.qui reſtituere,in fi.ſ̄.de rei vend. Ad quid ergo fuit expediens, quod hic dicitur de iſtis actionibus.ſol.fateor cōtrariū,
ſi contumacia in hoc committitur, quælibet actio poteſt dici
arbitraria,vt in ea deferatur hoc iuramentum, qñ aliquis cōdemnatus eſt ad rem tradendam,vel reſtituendam,& cū hoc
poſſit facere qui habet eam penes ſe,& non facit, nam actor
habet duplex remedium. Primo,ꝙ faciat ſibi auferri manu
militari.ſecundo.ſi de hoc non iurat petat ſibi deferri iuramē
tum in litem,& [illegible] ipſum condemnari iterum ad id,quod
fuit iuratum,& ſic feruntur duæ ſententiæ, & iſte eſt caſus il
5 lius.l.qui reſtituere.& ita Bar. †intelligit illam.l.ſed interdum
non committitur dolus,vel contumacia in non reſtituendo,
vel tradendo,quia non habet rem penes ſe,& ſi haberet libē
ter traderet,ſed eſt penes certum,a quo non poteſt rehabere,
tunc non habet locum l. qui reſtituere,ſed eſt deueniendum
ad iſtam.l.& tunc eſt dicendum, ꝙ ſi dolo deſiit haberet,licet
non dolo faciat, quod non reſtituit, propter dolum tamen
commiſſum in deſinendo poſſidere,ſi actor erat bonefidei,vꝛ
erat in rem ſcripta,vel arbitraria,rōne doli commiſſi in principio contractæ obligationis, deferatur iuramentum in litē,
& ita intelligitur iſte tex.& ī hoc eſt ſpecialitas in iſtis actioni
bus,non ſic in aliis,hoc probatur primo in l.ſed, & ſi lege. §.
hæc verba.de pet.hære.quæ loquitur in actione bonæfidei,&
non fuit commiſſus dolus in non parendo iudici, ſed in deſinendo poſſidere.ita in l.ſi fundus:§. in venditione.ī.de pign.q̄
loquitur in actione in rem, & ille tex.bene declaratur quia licet reus ſumma ope nixus pareret iudici,non tamē potuit rē
recuperare,& ſic non fuit in contumacia in non parendo,Si
tñ fuit in dolo,in deſinendo poſſidere iuratur ꝯ ipſum in litē.
Hoc aūt uoluit gl.in actione doli,q̄ eſt arbitraria rōne doli ꝯ
miſſi in ipſa ꝯhēda.ꝙ ſi doloſus iterū dolo deſiit poſſidere ꝑꝑ
hunc ſecundū dolū, iuratꝛ iterū in litē ꝯ eum,licet non fuerit
in contumacia,quo ad iudicem,quia non potuit recuperare
& hoc voluit gl.in d.l.arbitrio.ſ̄. de dolo.in princip. Si autem
non fuit commiſſus dolus in parendo iudici, nec in deſinendo poſſidere, tunc licet fuerit commiſſus a principio tempore contractæ obligationis,vt in actione de dolo,vel met.cau.
ꝑꝑ talem dolum nō deuenitur ad iurm̄,quod eſt affectionis.
tex.eſt in d.l.aribtrio.§.j.¶Sed quarto oppo.fortiter, ꝙ ſi non
committitur dolus ī non parendo iudici,non debeat iurari ī
litē,licet fuerit commiſſum ī deſinendo poſſidere.vt ſ̄.de pet.
hære.l.poſſeſſor.§.fi.in fi.ſol.quod dixi ſ̄.procedit qñ dolo deſiit poſſidere,& res extat,licet nō poſſit recuperari,ita loquū
a tur iura.ſ̄.allegata.Si autem eſſet perēpta,[a] tunc diſtingue,aut
erat actio bonæfidei,& ñ peruenitur ad iurm̄ affectionis, ſed
bene poſſet perueniri ad iurm̄ veritatis ſuper vero pretio rei,
& iſte eſt caſus in d.l.ſi poſſeſſor.in fi. & hoc ꝑꝑ æquitatem q̄
in actione bonæfidei verſatur, ſi res erat eo modo peritura
penes actorem, aut erat actio ſtricti iuris, & tunc etiam ſi ſit
perempta, & ſic impoſſibilis eſt recuperatio,ꝓpter dolum tñ
commiſſum in deſinendo poſſidere, defertur hoc iurm̄ affectionis.Et hoc voluit gloſſ.ordina.in d.l.arbitrio. in princip.
6 †Recollige ergo tres caſus,ꝙ aut fuit commiſſus dolus in parendo iudici cum poſſet, & in omnib.actionib. defertur hoc
iurm̄,& ſic oēs pñt dici arbitrariæ,ut d.l.q reſtituere, in fi.aut
non fuit commiſſus in hoc,& tunc aut fuit commiſſus in deſinendo poſſidere,& defertꝛ in actione bonæfidei, & in actione in rem,vel in rem ſcripta, & in actionib. arbitrariis, rōne
doli præcedētis,non in aliis,ita dēt intelligi iſta.l.vt patet in iu
rib.ſ̄.all.dummodo res extet in rerum natura, alias diſtingui-
7 tur.vt ſ̄.dixi inter bonæfidei,& ſtricti iuris cōtractus.†Aut in
neutro iſtorum fuit commiſſus dolus, ſed ſolum a principio
obligationis ꝯtracte, & ꝑꝑ illud nō defertur iurm̄ affectionis,
b vt in d.l.arbitrio.§.j.ſed iurm̄ ſuper vera æſtimatione, [b] ſic,vt
in l.ſi qñ.C.vñ vir. & ar.hic in fin. huius. l. vbi defertur ꝓpter
dolum commiſſum poſt,puta,ꝑꝑ moram;, fortius ſi a principio,quia ſemꝑ eſt in mora.l.1.qđ met.cau.& l.j. §. rectiſſime.
de vi,& vi ar.& no gl.ſ̄.in l. nummis,in fi.vltimæ gl. hoc autē
verum ſi res nō extat,vel non apparet, & ſic eſt difficilis ꝓba-
8 tio,vt in fine alias ſecus,vt dixi in d.l.nummis.† Et nunc intel
ligis hanc legem quam non reperies vnquam declaratam,
quòd animus tuus poſſit quieſcere, cum a nemine alio videam ita declaratam. Quod autem ſupra dixi, quòd omnes
actiones poſſint dici arbitrariæ, vt deferatꝛ iurm̄ affectionis,
quan-

ADDITIONES.

a ¶ Si autē eſſet perempta,Adde in propoſito quæ ponit.d.Ale.de Imo.in cōſ.58.col.2.ver.& per prædicta.in 1.vol.vbi,quòd qñ agitur contra tertiū ad exhibendum ſcripturā,in qua agens prætendit intereſſe,ſi tertius ipſam ſcripturā nō exhibet,vel ſuo iurō ꝓbet ſe ꝑdidiſſe ꝯ ipſū nō iuratur in litē Cu.

b ¶ Super vera æſtimatione,Intellige hoc verum, ſiue dolus fuerit commiſſus cum violentia,ſiue ſine violentia,vel maleficio,& ita pulchre declarat Ale.de Imo,in conſi.103,colum.3,ver.& ſi dubitatur, in 1. vol. & ſentit Pau.in fi.ver.quantum vero ad iuramentum veritatis.Cur.

qñ committitur contumacia in nõ parendo iudici per l. qui
reſtituere.in fi.de rei vendic.procedit, qñ eſſet condemnatus
iure actionis,ſecus ſi officio iudicis, quo caſu non iuratur.gl.
eſt ordinaria,quam tene menti.ſ.ſi ſerui.vend. l.harum.ſuper
verbo.[condemnet.]in fi.& vide Bart.in l. ſi prius. de ope.no.
nun.in ij.q.& ita allegat Bald.illam glo. in l.argentarius.§.cũ
9 ante.ſ.de eden.† ꝙ officiũ[a] iudicis nõ habet vim actionis bonę
a fidei,nec etiam arbitrariæ. Item quod dixi ꝙ ꝑꝑ dolum com
miſſum dumtaxat a principio ꝯctæ obligationis, ſi non cõ-
mittatur poſtea in deſinendo poſſidere, vel non parendo iu-
dici,non defertur iurm in litem,& l.arbitrio.§.j.ſ.de dolo.fal
lit,qñ fuiſſet cõmiſſus a principio in cõtemptum iudicis ſeu
iuriſdictionis,& iſte eſt caſus.l.penul. §.j.ſ.ne quis eum,quem
caſum ponit glo.mag.in ver.[plane pro fallentia, ſed intellige
10 modo quo dixi, & tunc conſtabit in quo ſtat fallentia. † Et
breuiter recolligendo dicas, ꝙ octo requiruntur ad hoc, vt
b deferatur iurm[b] in litem,quod eſt affectionis. Primo ꝙ ſit ta-
lis res in quam cadat affectio vt ſ. cod.l.nummis, & etiam in
factis licet ibi nõ videatur cadere affectio,vt l.3.§.j. & ibi not.
ſ.ſi.regun.Secundo requiritur ꝙ actio ſit bonæfidei, vel arbi-
traria. Tertio quod ſit directa non contraria,vt hic in glo.ſu-
per verbo (bonæfidei,) ſupple, niſi in tali contraria ageretur
de fide rupta,vt no.j.de pig.actio.l.ſi pignoris.§.ſi poſt. Quar-
to requiritur,ꝙ agatur tale quid, ad quod poſſit præciſe com
pelli,ſecus ſi liberaretur pſtando intereſſe,vt in actione exem
pto,qñ vr non habere facultatem rei reſtituendæ, vel traden-
dæ,vt l.j.in prin.j.de act.emp. & hic in eadem glo.ſuper verb.
(bonæfidei)ſecus ſi haberet facultatem,quia tunc poſſet præ-
ciſe compelli,ſm Doc.hic,& no.in d.l.j. tene mẽti perpetuo.
Quinto requiritur ꝙ interuenerit dolus commiſſus in deſinẽ
do poſſidere,& hoc ſufficit in bonæfidei, vel in arbitrariis,vel
in non parendo iudici, & hoc in quibuſcunque actionibus,
ſecus ſi in neutro iſtorum, licet interuenerit a princip.niſi in
caſu quem. ſ.poſui. hoc etiam fallit in actione tutelæ, in qua
propter culpam poteſt deferri,vt hic in glo.quæ incipit,[pro-
pter leuem.] circa fi. Sexto requiritur, quod ſit dominus litis
ille,qui petit ſibi deferri, vel quaſi dñs, vt j.eo.l.videamus.§.i.
Septimo,ꝙ agat iure actionis, & ſecus ſi iudicis officio,vt d.l.
11 harum.infra ſi ſerui.vend.† Quid autem veniat in tali iuramẽ
to? dic, quod ſola æſtimatio rei ſecũdũ affectionem iurantis,
nõ aũt cætera damna, ita vr probare Bart. in l.i ſ.de alie.iud.
12 Quantum vero ad iurm in litem,quod eſt veritatis,[c] vñr duo
c ſufficere.ſ.dolus rei ẽt commiſſus duntaxat a principio oblo-
nis ꝯctæ, licet non ſit commiſſus in deſinendo poſſidere, vel
in non parendo iudici,vt l.ſi qñ. C. vñ vi. & ẽt mora rei.q̃ põt
dici dolus,vel lata culpa, ut in fi. huius l.Et difficultas proba-
tionis,quia res non extat,vel non apparet,ita,ꝙ poſſit ſubiici
oculis iudicis,vt hic in fi.eſt caſus not. in d. l.ſi qñ.& ita debet
13 ſuppleri gl.fi.in l.nũmi.ſ.eo. † Et ex h.d.Inn.in c.fi.extra quod
d me.cau. ꝙ ſi aliquis hoſpes dederit valliſiã[d] clauſam ſuo ho-
ſpitatori,deinde reddat apta, & ille dicat,aliquas res ſibi abla
tas,ſtabit iuro ipſius,quia hoſpitator eſt in dolo, vel fuit, ape-
riendo valliſiam, & res nõ apparet per illud.c. & per d. l.ſi qñ.
& per iſtum tex. quam opi. ibi vr ſequi Bar. ſed in l.j.j.fur.ad-
uer.nau.vr aliter dicere,ꝙ ſit neceſſe pbare dolũ, aliter dic vt
14 ibi. ¶ † Vltimo no.gl.q̃ incipit, [.ſ.ꝑꝑ leuem.]quæ ſemper alle-
e gatur, ꝙ lata culpa[e] non ſemper æquiparat dolo.ſ.in pœnis
perſonalibus, certè glo. in l.ad l. Cor.j.de Sica.largius loquit
q̃ in pœnis criminalibus, vt ſunt etiã pecuniariæ, qñ veniunt
applicandæ fiſco,vt no.in l.agraria.de termi.mo. & in l.qui ſe
pulchra.de ſepul. vio.de iſto paſſu vide p Bart.in l.j.ſi quis teſ.
lib.eſſe iuſ.fu. & l.quod Nerua.j.de epoſi. cætera dic, vt hic hr
in glo. q̃ per prædicta remanent expeditę, & etiam per Bart.
qui q̃dam alia declarat, quæ ſunt leuia reſpectu prædictorũ.

ADDITIONES.

a Quod officium. Adde eundem Pau. in d §.cum autem. & Flo. de Sancto Petr.in
d.l.& harum.Curt.
b Deferatur iuramentum. Requiſita, vt deferatur iuramentũ in litem affectionis.
c Quod eſt veritatis. Et quando deferatur tale iuramentum, vide per D.meum
Soc in conſi.cc xiij.col.ij.verſi.præterea.I.T.
d Valiſiam. De hoc per Anch.conſi.72. qui in facto conſuluit.
e Lata culpa. An lata æquiparetur dolo in criminalib. vide per eum.conſil.92.per
Fran.de Are.conſ.49.per Alex.conſi.58.lib.2.

LEX IX.

1 *Qui iurat rem valere centum, cum valeat plus, non eſt periurus, licet nõ
dicat plus.*
2 *Iurans rem valere centum taxatiue; cum valeat plus, quòd ſit periurus.*
3 *Si agitur ciuiliter ad pęnam, poteſt iurari in litem veritatis propter contu
maciam rei, & difficultatem probationis, & an poſſit iurari ſecundum
affectionem.num.4.*

1 CVm furti. †Qui iurat rem valere centum cũ
valeat plus,non eſt periurus, licet
non dicat plus, h.d.facit. l.ſi cõem. §.ſi cui.quemad-
ſer.a mit. Et vide,quod ibi no,in gl.ſuper ver. [plus.]
& poteſt poni caſus duob.modis, ſ.ꝙ agebatur actione furti,
ad pęnã dupli,vel quadrupli,& non apparebat res ſubtracta,
vnde oportebat ſcire quantum valebat, ad hoc, vt ſciretur,
quid eſſet duplandum,vel quadruplandum,certe põt proba-
ri æſtimatio rei per iuramentum in litẽ, quod eſt veritatis ꝑꝑ
2 dolum rei commiſſum a prin. † Si ergo iurat, ꝙ valebat cen-
tum, licet valeat plus non expedit, ꝙ dicatur plus,nec ſubin-
telligitur dictio taxatiua,ita intelr hic,ſi.n.ſubintelligeretur,
eſſet periurus,facit quod dicit in l.rogaſti.§.ſi tibi.ſ.ſi cert.pet.
3 & iſto mõ ponit caſum glo. in l.in actionib.§.fi.glo.mag.† ſic
ergo iſtud iurm in litẽ,qđ eſt veritatis, ꝑꝑ rei contumaciam,
& difficultatem probationis,non ſolum põt deferri ꝓ conſe-
quenda vera æſtimatione,ſed ẽt pro conſequenda pœna,ſm
4 æſtimationem rei,vt in hac l.& dicit gl. †non ſic debere defer
ri ſi ageretur de pęna applicanda fiſco, etiã pecuniaria, & ſic
criminaliter ſm Bar. quia in criminalib. requirantur probõ-
nes luce clariores. C.de proba. l.ſciant. vñ ſicut non defertur
iurm ad ſupplendam probõnem, ſm diſpõnẽ.l.in bonæfidei.
C.de iureiu. ita & multo minus ad ipſam totalr faciendã etiã
ꝯ doloſum.Põt ẽt poni hic caſus, ꝙ agebat cõdõne furtiua ꝓ
ipſa re, & tunc põt intelligi tam de iuro affectionis; q̃ ẽt veri-
tatis. De primo, qñ dolo deſiit poſſidere, nam quia dolus in-
teruenit a prin. obligationis ꝯctæ, puto iſtam condictionem
poſſe dici arbitrariã,ſicut eſt actio de dolo, & quod met.cau.
licet hic gl.dicat ꝯrium, ſed non video rõnem diuerſitatis, ſi
ergo poſtea interueniat alius dolus in deſinẽdo poſſidere,dẽt
poſſe iurari de affectione, ſicut in actione de dolo, & multo
magis ſi cõmitteret in nõ perẽdo iudici. Si aũt in neutro iſto-
rũ cõmitteretur dolus,tunc ꝑꝑ ſolũ dolum a princ.commiſ-
ſum,nõ defert iurm affectionis,ſed veritatis,ſic perempta,vel
non apparente.l. in actionibus. in fin. quia fur ſꝑ eſt in mora.

LEX X.

1 IN inſtrumentis. †In actione ad exhibẽdũ,
ſemper defertur iuramen-
tum in litem, ſuper intereſſe ſingulari.hoc dicit.

LEX XI.

1 *Iuramentum in litem, non retractatur ſine magna cauſa.*
2 *Iuramentum in litem, qualiter dicatur neceſſarium.*

1 DE periurio. ¶ † Iurm id litem nõ retracta
tur ſine magna cauſa.h.d ſed
ꝯ,quia poteſt iudex non ſequi. ſolutio,aliud eſt ꝙ
iudex nolit ſequi, aliud ꝙ tractetur de periurio.
2 Et nota,ꝙ iſtud iurm dr neceſſarium, & glo.ſubiicit,quia reus
cogitur ſubire,velit,nolit,ſi iudex defert. Sed Bart.videtur di-
cere contrarium,ꝙ poteſt probare per teſtes, ſi vult,vt l.ſem-
per.§.hoc interdicto. j. quod vi aut clam. Dicitur autem ne-
ceſſarium neceſſitate cauſatiua, quando deficiunt aliæ pro
bationes,quia ſi vult obtinere, neceſſe habet petere iuramen
tum,ſi eſt caſus,in quo debeat deferri.

De condi.cau.data,cauſa non ſecuta. *Rub.*

¶ Super rubrica iuriſconſultus tractaturus de actionib.orien
tibus ex contractibus præmittit de orientibus ex quaſi cõtra-
ctibus ut ſunt condictiones, per quas non agitur, vt contra-
ctus impleatur, ſed potius, ut diſſoluatur,vel diſtrahatur, &
iſte diſtractus eſt,quaſi contractus, & oriuntur extra id, quod
agitur a princ.vt l.ſi is.in fi.j.commo.& in hoc tit.cum ſequẽ
ti tractatur, quãdo aliquid fuit datum ob cauſam de futuro.
pro quo repetendo datur condictio ob cãm ſi non fuit cauſa
ſecuta,vt in hoc titu. vel condictio ob turpem cauſam etiam
ſi fuerit ſecuta,ſi verſabatur turpitudo ex parte recipientis dũ
taxat,ut in titu.ſeq. titulus vero de condic. inde. & de condic.
ſine cauſa loquuntur, quando aliquid fuit datum ob cãm de
præterito,falſam,vel nullam,vel annullatam,quæ magis pro
prie dicitur cauſa, q̃ illa de futuro, vt in l.domus. de cond.in-
deb.& ibi notatur, titulus autem de condictione furtiua lo-
quitur de condictione, quæ non competit ꝑꝑ aliquod datũ,
ſed ꝑꝑ ſubtractũ, & iſtæ ſunt ordinariæ cõdões, & in primis
præſupponitur dñium translatum, alias non dicerentur con-
dictiones,quia ſunt actiones perſonales,& competunt ad dã
dũ,ſeu recuperandũ dñium.In condictione vero furtiua non
præſupponitur dñiũ trãslatũ.Sunt duæ aliæ condões ordina
riæ,ſ.triticaria, & condõ ex lege, iõ iſte eſt longus tractatus.

LEX PRIMA.

1 *Cauſa ſecuta ceſſat condictio ob cauſam.*

1 SI ob rem. ¶ † Cauſa ſecuta,ceſſat cõdictio
ob cauſam, hoc dicit, ſed non
ceſſat condictio ob turpem cauſam, ſi fuit datum
ob illam, & verſatur turpitudo ex parte recipien-
tis tantum, & hoc vult iſte textus,cum glo.
1 *Condictio ob cauſam competit, etiam ſi dedi tibi ob cauſam de futuro im-
plendam per me, quam poſtea implere nolui. & num.2.*

Qui

2 *Qui recipit aliquid ob cauſam implendam non poteſt pęnitere, & poteſt compelli, vt impleat per actionem præſcrip.verb.*
4 *Datum tibi ob cauſam implendam per tertium, ſi non impleatur, velut ſi aliquid contingat, & illud non euenerit, poteſt repeti per condictionem ob cauſam.*
5 *Quando tibi ob cauſam per te implendam, quòd ille ſit contractus innominatus, & in aliis dicatur ſimplex donatio ob cām cuius ſit effectus.*
6 *Actio præſcriptis verbis datur etiam ad intereſſe, quando non impletur.*
7 *Condictio ob cauſam non oritur ex contractu innominato, vt contractus impleatur, ſed vt diſſoluatur.*
8 *Implens condictionem ſub qua eſt inſtitutus, non cenſetur propter hoc hæreditatem adire.*
9 *Si do tibi ob cauſam de futuro, quam ſcio eſſe impoſſibilem, & non poſſe ſequi, ꝙ videar ſimpliciter donare, nec poſſim repetere.*
10 *Quando ſoluitur ob cauſam, qualiter dicatur cauſa tacite ineſſe de voluntate vtriuſque partis.*
11 *Soluens ſimpliciter non expreſſa cauſa, quādo non poſſit ſolutum repetere.*

1 §. Sed ſi parendi. ¶ †Non ſecuta cā, ob quā datr̃ condō ob cauſam, ēt ſi illa cā
non fuit expreſſa, ſed ab vtraque parte tacitè intellecta. Item
etiam ſi erat implenda per dātem, ſiue implere noluerit, ſiue
non potuerit, niſi ſciuerint ipſam fore impoſſ̃em, quia tūc re-
2 petit.h.d.cum l.ſequenti. ¶ †Nota plura, primo, quia iſta con-
dictio competit, ēt ſi dedi tibi ob cām de futuro implendam
per me, quam poſtea implere nolui. Videbatur contrariū, nā
qn̄ dedi ob cām per te implendam, ſi non imples, dictat æqui
tas, vt mihi reſtituas, ſed qn̄ ob cām implendam per me, pu-
ta, vt poſſem cōſequi hæreditatem, vel legatum, relictam, vel
relictum ſub conditione, ſi tibi dedero decem, & dedi cauſa
implendę conditionis, ſi poſtea volo hæreditatem, vel legatū,
3 ꝙ ſic ſtat per me, & vr̃ ꝙ non habeatur pro impleta. †Sed cō
trarium eſt verum, quia non ſum tibi in aliquo obligatus, &
iō poſſum pœnitere, nam ſi tibi dediſſem ob cām per te im-
plēdam, & antequàm impleas, re omnino integra me pœni-
teat, poſſum repetere, vt j̃.e.l.ſi pecuniam, & hoc rōne prædi-
cta, quia non ſum tibi obligatus, ſed tu es obligatus mihi poſt
quàm recepiſti, ideo pœnitere nō poſſes, ſed poſſum te com-
pellere, ſi volo, vt impleas per actionem præſcriptis verbis, vt
4 s̃.de pac.l.iuriſgentium † & ideo puto, ꝙ habet etiam locum
iſta condictio, ſi do tibi ob cauſam implendam per tertium,
& non impleatur, vel ſi do, vt aliquid contingat, & illud non
euenerit, vt j̃.de don.cau.mor.l.ſenatus.ver.[nec dubitauerūt
4 Caſſiani. † Aduertendū tn̄, quia qn̄ do tibi ob cauſam per te
implendam, ille eſt contractus innoīatus, ſed in aliis caſib.dr̃
6 ſimplex donatio ob cām. †Et effectus eſt magnus, quia in pri-
mo caſu recipiens obligatur danti ad implendam cām, & po-
teſt ad illam compelli per actionem præſcriptis verb. vt dixi,
quæ actio etiam datur ad intereſſe, quia non impletur, vt l.na
turalis.j̃.de præſcrip.ver.& iſta dr̃ oriri ex contractu. Sed ꝯ, dās
non eſt obligatus recipiēti ad perſeuerandum in datione, iō
poteſt pœnitere re integra, & competit condictio ob cauſam
ex capite pœnitentiæ, & idem ſi cām nolles implere, & vellē
potius repetere datum, quàm te compellere ad implendum,
7 †& iſta condictio non oritur ex contractu innominato, quia
non datur, vt contractus impleatur, ſed vt diſſoluatur, & de
8 hoc loquitur totus iſte titulus. ¶ †Secundo no. quòd ille, qui
implet cōdōnem ſub qua eſt inſtitutus, non cenſetur ꝑꝑ hoc
hæreditatem adire, quia tunc nō poſſet poſtea repudiare, cu-
ius ꝯrium hic dr̃, ſed ſolum aperire viam, vt adire poſſit, nec
ob.l.iam non dubitari. §.ſi.de hær.inſti.de qua gl.opponit, &
non bene ſoluit, quia ibi fuit inſtitutus ſub conditione, ſi vo-
luerit, quo caſu ſi dicit ſe velle, cenſetur adire, vel ſe immiſce-
re, quia per eundem modum impletur condō, per quem indu
citur aditio, ſecus qn̄ eſt conſtitutus ſub aliqua extrinſeca cō-
ditione, vt hic eſt caſus, qui ſꝑ allegatur. Si tn̄ talis inſtitutus
erat de ſuis, licet ante impedimentum nō eſſet hæres, nec effe
ctu, nec nomine, tamen ſtatim cum implet efficitur hæres
ſaltem nomine, ſicut ſi fuiſſet pure inſtitutus, poſtq̃ eſt inſti-
tutio purificata, non tn̄ cum effectu. ita loquitur.l.in conditio
9 nib.§.pupillus.de cond. & demon. ¶ †Tertio no.ſuper verbo
[ſine ſcelere,] vna cū gl. ꝙ ſi do tibi ob aliquam cām de futu-
ro, quā ſcio eſſe impoſſ̃em, & non poſſe ſequi, videor ſimpl'r
donare, & non poſſum repetere, tunc ergo habet locum repe
titio, qn̄ erat poſſibilis. vel ſi non erat, tn̄ ignorabam, & ſic in-
10 telligitur.l.3.§.liber homo.dic.ut ibi. ¶ †Quęro, qualiter dica
tur cā tacite ineſſe de voluntate vtriuſq; partis? Rn̄deo, ꝙ illa
nō exprimit̃ ſpecialr, tn̄ exprimit̃ aliqd aliud, ex quo illud p̄t
compħendi, vt ſi dixi, ſoluo tibi decē cā implendi conditionē
mihi appoſitam in inſtitutione, vel legato, nam ex hoc appa
ret, ꝙ ſolui vt hr̃ditatem, vel legatum poſſem conſequi, & iſta
11 eſt cā tacita, ob quam principaliter ſolui. Quid aūt ſi nihil
exprimeretur, ſed ſimpl'r ſoluerem. vid. r̃, ꝙ tunc nō poſſum
repetere per l.repetendi.C.eo. quia nihil eſt expreſſum ex quo
tu poſſis intelligere, ꝙ ſoluerim ob aliquā cām de futuro, li-
cèt illam haberem in mēte. Vn̄ potes credere, ꝙ tibi donem,
& cā in mente retenta nō prodeſt. bñ ꝯrium vr̃, ſi re vera ſub-
erat cā ſoluendi, quia etiam inſtitutus ſub condōne, ſi darem
tibi decem, licet tu hoc ignorares, vt potius inſpiciatur veri
tas, quā tua opin. qui tractas de lucro captando, ſed ſi non
ſuberat in rei veritate, ſed ego in mente fingebam eam, quia
tradidi hac intentione, vt debeas me in aliquo remunerare,
& non expreſſi, tunc licet illa cauſa in mente retenta poſſit
probari, quia antequàm traderem, forte hoc dixi in præſen-
tia teſtium, non proderit mihi, ita intelligo.l.repetendi. & pa-
tet expreſſe. l.proxima. §. ſi quis quaſi. verſiculo quanquam.

LEX III.

2 *In contractibus nominatis, non habet locum condictio ob cauſam.*
3 *Si dedi tibi, ne me coram iudice conuenias, an cauere debeas de non eūdo ad iudicē, ne poſſim datū repetere per condictionē ob cauſam. & nu.1.*
4 *Datum ob cauſam in contractu tranſactionis, non poteſt ex capite pęnitētiæ repeti re integra, licet ſecus ſit in aliis contractibus innominatis.*
5 *Si dedi tibi aliquid, ne vadas Romā, non dicitur res integra, quando ex eo, quod non iuiſti, paſſus fuiſſes aliquod damnum.*
6 *Licet tunc non poſſum repetere datum, an ſaltem poſſim te compellere ad cauendum de non eundo, & dicitur, quòd non.*
7 *Cautio Mutiana, an habeat locum in contractibus, quod præſtetur per volentem agere.*

1 Dedi tibi pe. †Si do tibi, ne me conuenias coram iudice, vr̃ quædam
trāſactio, & iō quouſque me conuenis, non poſ-
ſum petere datum, licet non caueas de non con-
ueniendo, niſi dediſſem expreſſe, ob hanc cām, vt caueres h.
2 d.vſque ibi, [idem erit.] ¶ †In tex.ibi, [quaſi decidi,] vult dice-
re, ꝙ ex iſta conuentione reſultat ꝯctus tranſactionis quia fa-
cta eſt, vt lis, quæ ſperabatur moueri, tolleretur, quia contra-
ctus tranſactionis dr̃ ꝯctus innominatus, quia retinet nomen
generis, ut dixi.in l.ij.de iureiu.& ſic ſi non ſeruantur ꝓmiſſa,
locum habet in eo cōdō ob cām. Si in aliis ꝯctibus innomi-
natis, ſecus in nominatis in quib. ceſſat dicta condictio, vt no.
3 j̃.eo.l.ſi. †In cā aūt huius l. videbatur, ꝙ ſi recipiens caueat de
non eundo ad iudicem, tanquam cā non impleta locum ha
beret condictio, quia iſta cā negatiua non pōt perfecte im-
pleri, niſi mediante cautione de non eundo. Nam licet hodie
non vadas, potes ire cras, ſed ſi caues de non eundo, dr̃ perfe-
cte impleta, ſicut in condictione negatiua, ut l.Mutianæ.de
condi.& demon. ſed breuiter quantum ad hoc, vt poſſis defen
dere, & excipere aduerſus me repetentem, nō requiritur, iſta
perfecta impletio, ſed ſufficit, ꝙ impleas quantum eſt in te,
quia nō vadis ad iudicem, & hoc vult iſte tex.no. Sed ſi aliqd
eſſet tibi promiſſum, ſi non ires, vel ut non ires ad iudicem,
& uelles illud petere, non ſufficeret, niſi etiam caueres de nō
eundo, & ita loquitur contrarium, tene menti, quia per hoc
declaratur intentio huius textus. Et ita ur̃ in quacunque da-
tione facta ob aliquam cām negatiuam, licet ex illa non re-
ſultaret contractus tranſactionis, ut ſi dedi, ne uadas Romā,
quia quouſque non uadis, non poſſum repetere ex capite, ꝙ
4 cauſa non impleta, licet non caueas de non eundo. † Sed in
alio non eſt drĩa, qa in caſu huius legis, ubi reſultat trāſactio,
non poſſum etiam repetere ex capite pœnitentiæ, quæ non
habet locum in contractu trāſactionis re integra, etiam fauo
re minuendarum litium.de tranſactione.l.quamuis, & hic in
glo.2.licet ſecus in aliis contractibus innominatis ut j̃. eod.l.
ſi pecuniam, & j̃.ea.l.§.ſed ſi tibi, ibi, dū dicit, (niſi pęniteat.)
5 †Si ergo ex tali datione non reſultaret tranſactio, ut ſi dedi ti
bi, ne Romam uadas, licet non poſſim repetere, tanquā cau-
ſa non impleta, quouſque non uadis, poſſem tamen repetere
ex capite pęnitentiæ, quia ab iſto pacto re integra poſſum re-
cedere per pęnitentiam, niſi ex eo, ꝙ non iuiſti hucuſque, ali-
quod damnum fuiſſes conſecutus, quia tūc non diceretur res
integra, unde poſſem pęnitere, niſi te cōſeruarem indemnē,
6 ut j̃.eo.l.ſi.pecuniam. ¶ †Quæro, licet non poſſem a te repe-
re datum, nec ex capite pęnitentiæ, nec ex eo, ꝙ cauſa non ſit
impleta, ut hic in tex. & gl. an ſaltem poſſet te compellere ad
cauendum de non eundo? uidetur, ꝙ ſic, per l.in omnib.s̃.de
iud.glo. tenet hic contrarium, & bene, tamen non per bonā
rationem, quia dicit, ꝙ illa loquitur in dandis, hæc in faciēdis.
Iſtud nihil eſt. Dic ergo, illa loquitur, quando eſſes mihi obli
gatus ad aliquid dandum, uel faciendum in diem, uel ſub con
ditione, & poſt oblōnē ꝯctam ſuperuenit aliqua cā ſuſpicio-
nis, qa incipis labi facultatibus, uñ quia non ſum ſecurus, ꝙ
adueniente die, uel conditione, facies, poſſum implorare iudi
cis officium ex æquitate illius legis, & l.ſi creditor.de priu.cre
dit.ut compellaris cauere cum fideiuſſore, alias non eſſet mi-
hi cautum aduerſus ſuſpicionem, pluſquam prius; ſi autem
cauſa non ſuperuenerit de nouo, imputandum eſſet mihi,
quare tecum contraxi, ſi eras pauper, ut l.qui bona, §.de illo,
de dam. infec, & l.ſi is a quo.in fi.ut leg.nom.caue.& ceſſaret

æquitas

æquitas illarũ legũ. Sed in caſu nr̃o ceſſant illa, quæ requirũtur, qñ dedi, ne me conuenires. Primo.n.non es obligatus in diẽ, vel ſub cõdõne ad non cõueniendũ,ſed pure,& in perpetuũ.Itẽ aduerſum te ſum ſecurus,ſaltẽ de iure, licet non de facto,abſq; eo,ꝙ aliter caueas,licèt.n.de facto poſſis me conuenire, ego tñ de iure poſſum te exceptione repellere,vñ nõ eſt mihi neceſſaria alia cautio, vt l.j.§.ſi debitori.vt le.nom.cau. Itẽ hic non ſuperuenit aliqua cauſa de nouo, immo eadem cauſa ſuberat tpe,quo dedi,quæ nunc ſubeſt,nam ẽt tũc ſciebam,vel ſcire poteram, ꝙ licet non conuenires me vno tpe, poſſes alio tpe de facto me cõuenire,vñ imputetur mihi, qñ
7 dedi,ꝙ non dixi expreſſe, vt deberes cauere. ¶†Item nota in iſta eadem gl.in fi.quæ tenet,ꝙ cautio Mutiana non habet locum in contractib. Contrariũ vero no.in l.j. C.de pac.& l.ſi.
a ue apud acta. C. de tranſactionibus, & illa vera,&[a] ad iſtum tex.reſponde, vt dixi. Nam cautio Mutiana præſtatur per volentem agere, & ſic non extorquetur ab inuito. Non autem per volentem excipere,quia tunc extorqueretur ab inuito ſaltem per indirectum, quia tenetur reſtituere ſi non caueret.

A D D I T I O.

a Et illa vera. Adde tu, ꝙ immo communis,& vera opi.eſt cum glo.hic,ut per Doc.hic, & in l.Mutianę cautioni.ƒ.de cond.& demon.& ibi vide dom.meum Soc.in 3.col.vbi quando in contractibus conditionalibus.& quando in contractibus modalib.

---

1 *Licet recipiens non caueat de implendo cauſam, non tamen locum habet repetitio,niſi datum eſſet ob cauſam, vt caueret.*

2 *Qui recepit aliquid vt ſeruum manumitteret ad certum diem, ſi ſuſpicio ſuperueniat,poteſt compelli ad cauendum cum fideiuſſione.*

3 §.Idem erit etſi †Licet recipiens non caueat de implendo cauſam,non tñ locũ habet repetitio,niſi datum eſſet ob hãc cãm, vt caueret.h d. Et differt a principio. l.quia ibi fuit datum ob cauſam negatiuam,vt aliquid uon faceres, hic ob affirmatiuã, vt aliquid
2 faceres.¶†Item ibi reſultat ꝯctus tranſactionis,in quo nõ habet locum penitentia,hic non,& ideo, licet non poſſit repeti ex capite defectus cauſæ, & tanquam cauſa non impleta, ſi non fuit expreſſe dictum,vt caueres,põt tñ competere repetitio ex capite pœnitentiæ re integra, vt l.proxima.ibi,niſi pœniteat. Itẽ in p̃cedenti. §.ille qui dedit,erat ſecurus per excep. hic non erat ſecurus, ꝙ adueniente tpe recipientis manumitteret ſeruũ, & iõ non poſſit repetere datum ex ea non impleta,ſi tñ receperat,vt manumitteret ad certum diem, & ſuſpicio ſuperueniret poſſet cõpelli ad cauendũ cũ fideiuſſore per l.in omnib.Sed ſi recepit ſimpl'r, vt manumitteret, quia tunc poteſt agi ſtatim, vt manumittat, non põt agi, vt caueat,vt no.ƒ.eo. l.ſimpl'r, & s̃.de vſufr. earum rerũ. l.hoc ſenatus.§.j.

1 *Si recipiens eſt in mora implendi cauſam,ſtatim oritur condictio ob cauſam ex capite cauſæ non impletæ,etiam ſi adhuc poſſit impleri,vel nõ, & quid ſi adhuc eſt in mora.*

2 *Qui recepit aliquid ob cauſam implendam, quando dicatur in mora, & quando cauſa dicatur defecta.*

3 *Forma libelli,quando agitur conditione ob cauſam.*

4 *Si dedi tibi decem,vt ſeruum tuum manumittas intra certum tempus, eo tempore tranſactio non efficitur liber, & poſſum datum repetere.*

5 *Seruus tibi datus,vt ipſum intra certum tempus manumittas, eo tempore tranſacto efficitur liber.*

6 *Si ante moram recipientis ob cauſam implendam, caſu fortuito deſinit cã poſſe impleri, quando non habeat locum repetitio, nec ex capite defectus cauſæ,nec ex capite pœnitentiæ.*

7 *Quod eo caſu,quo ſi dediſſem,vt manumitteres mortuo ſeruo poſſes retinere datũ, & non daretur mihi repetitio,eo caſu ſi non dedi,ſed promiſi: poſſis agere,vt dem.*

8 *Actio præſcrip.verb.cum ſit perſonalis,poteſt dici condictio,& quid ſi interuenit ſtipulatio*

1 §.Sed ſi tibi. †Si recipiẽs eſt in mora implẽdi cãm, ſtatim oritur condõ ob cãm ex capite cauſæ non impletæ etiam ſi adhuc poſſit impleri, vel etiam non poſſit.hoc primo.Sed ſi adhuc eſt in mora non oritur cõdictio ex illo capite,ſed ſi res eſt integra,& dantem pœniteat, bene poteſt oriri ex capite pœnitentiæ. hoc ſecundo. Iſtud tamen eſt verum,ſi cauſa poterat adhuc impleri, ſed ſi deſierat impleri poſſe, tunc etiam ex capite pœnitentiæ non ſemper habet locum conditio, quinimmo etiam ſi non fuerit datũ, ſed promiſſum,competit actio,vt detur eo caſu,quo ſi fuiſſet datum competeret retentio. h.d.vſque ad §.ſed ſi liber homo. iſte tex.difficilis, & s̃.tractauit,an competat conditio ad repetendum, ex eo, quia non cauetur de implendo cauſam,hic
2 tractat,qñ competat ex eo,ꝙ cã non ſit impleta,†nam dr̃ nõ impleta,niſi poſtquam recipiens fuit in mora implẽdi,vt hic patet,ꝙ eſt no.& ex tunc oritur condictio, nec reſoluetur,licet poſt moram recipiens cãm impleret. ita no.ƒ.tit.j. l.j.in gl. ſuper verbo, [non eſt,] tunc autem dicitur eſſe in mora quãdo dedi,vt aliquid faceres intra certum tempus,& tempus eſt iam lapſum,intra quod potuit,& nõ fecit.Si aũt ſimpliciter, vt faceret,tunc eſt in mora ſine dubio, cum interpellatus nõ fecit. Poteſt etiam dici,ꝙ ſine aliqua interpellatione, eo ipſo, ꝙ recepit ſimpliciter,ut facere,tenetur facere, cũ primũ põt, alias dicitur eſſe in mora, ſicut venditor cũ precium recipit,
3 dñ in mora quo ad fructus, vt l.curabit,de actio.emp. †Ante vero,q̃ prætereat tempus, intra quod facere debet,nõ dicitur in mora,poteſt tñ dans penitere re integra,& illo capite repetere. Sic ergo videat qualiter agit, quia ſi ageret ex eo,ꝙ cã non eſt impleta, ſuccumberet,quia ineptè ageret quouſque poteſt impleri,non eſt in mora,vt hic, & l.non oẽs.ver.cũ,& pecunias.s̃.ſi certum pet. ſed ſi dicat ſe agere,quia ipſum pœnitet,& recedere intendit ab iſto ꝯctu, tunc agit apte.hoc tamẽ verum,ſi cauſa adhuc poterat impleri, quia dedi vt ſeruũ manumitteres,& ſeruus viuit. Si aũt mortuus eſt,ſi quidem poſt moram,adhuc datur mihi conditio ex cauſa non impleta, quæ non reſoluitur, ex eo, ꝙ deſinit poſſe impleri,poſtquam ſemel eſt nata,aut antequam eſſes in mora, & tunc non erat nata,nec amplius naſci poteſt ſuper eo, quod impoſſibile eſt facere.Sed an tunc poſſim repetere ex capite pœnitentiæ.quidam dixerunt,ꝙ ſic, pro quibus videtur caſus.ƒ.eo.l.ſi.in gl.in verſ.& ideo. gloſ. hic vult ꝯrium, & ita intelligit iſtum tex. ꝙ tunc non habeat locum pœnitentia, ſed ad iſtum tex.non reſpondet,nec allegat.Vnde intellige gl.ſanè ſ̃m diſtinct.l.ſi pecuniam.ante fi.ƒ.eo.ver.vbi accepit.Quid autem,ſi non recepiſſes a me,vt manumitteres illum ſeruum,quem diſtraxiſſes, & ſic precium fuiſſes lucra..s, & quia recepiſti, non diſtraxiſti,& tunc remaneas in damno ex iſto cõtractu:non poſſum pœnitere,quinimmo ſi non ſoluiſſem, ſed promiſiſſem,poſſes agere, ut ſoluerem ipſo mortuo actione præſcriptus verbis,vel certi cõdictione,ſi manumiſiſſes,& ſic eſt mirabile, ꝙ cã tunc haberetur pro impleta, quantum ad retinendum, & quantum ad agendum, licet impleta non ſit,& hoc vult iſte tex.cum glo.maxime in gl ſuper verbo, [defuncto.]quæ hoc declarat. Sed ſi non fuiſſes diſtracturus, haberet tunc locum pœnitentia hoc caſu,& ita debet intelligi.l ſi.in verſ.& ideo. ƒ.eo.& primo loquitur,quando de ſimpliciter, vt manumitteres vſque ibi,[ſed ſi.]in ſecundo, quando vt manumitteres. ƒ.certum tempus,& iſta ſubdiuiditur, quia loquitur,quando manumiſſio poteſt adhuc fieri,quia ſeru⁹ viuit vſque ibi, [ſed ſi Stichus.]ſecundo,quando non poteſt conſequi,quia mortuus eſt, & iſta etiam ſubdiuiditur, quia primo loquitur, an poſſit retinere datum vſque ibi, [quinimmo.]ſecundo, an ſi non eſſet datum,ſed promiſſum, an illud poſſem petere.not. tria. Primo, ꝙ tunc dr̃ cauſa defecta,quando recipiens eſt in mora implendi, licet naturaliter non ſit defecta, quia poteſt adhuc impleri, ſed non prodeſt implementum factum poſt moram, vt s̃.dixi.ſi autem eſt in mora,licet naturaliter deſierit poſſe impleri,non dicitur defecta.Plus ergo operatur mora,quàm operetur natura quantum ad defectum cauſæ,& ſic plus attenditur cauſa accidentalis, quàm naturalis, regulari-
4 ter econuerſo,vt in l.qui habet. §.ſi pupillus.ƒ.de tutel. ¶†Itẽ no.ꝙ ſi dedi tibi decem, vt ſeruum tuum manumittas infra certum tempus,tranſacto certo tempore non efficitur liber, ideo poſſum repetere datum.Sed contra de l.ſi pecuniam.§.ſi
5 ſeruum.in fi.ƒ.eo.†ſol.ibi loquitur,quando dedi ſeruum meũ ut manumittas ipſum. ƒ.certum tp̃s, tunc.n.bene efficitur liber per l.& ceſſat repetitio, quia lex ſupplet factum tuum.Si autem dedi decem, vt manumitteres ſeruum tuum,& tunc, aut dedi ex cauſa emptionis, & idem, quia cenſetur mihi datus, & poſtea a me ad te profectus, aut non apparet, & tunc ſi precium æquiualet, videor ex illa cauſa dediſſe per ea,quæ no.in l.ſemper in ſtipulationibus de reg. iur. & in iſtis caſibus loquitur.l.ſi is.C.ſi man.ita fuc.alie. aut nõ æquiualet preciũ, & tunc non eſt cõtractus emptionis,ſed innominatus,do,vt facias,& non uideor dediſſe ſeruum meum, ut manumittas, ſed ſolum decem,& habet locum iſte tex.ut non efficiatur li-
6 ber,& iſto modo declarat glo. hic, quæ incipit ex hoc. ¶†Itẽ no.hic tertio,quod quando ante moram recipientis, caſu fortuito deſinit cauſa poſſe impleri,non habet locum repetitio, nec ex capite defectus cauſæ, quia ille non inducitur,niſi rationę moræ,& ipſe non in mora, nec poteſt conſtitui nec ex capite pœnitentiæ, vt hic in text. cum gloſſ. quæ incipit, niſi pœniteam. ſimile habetur in l. penult. C. eod. ſed plenius circa hunc articulum dic, aut dedit ob cauſam de futuro, veniebat implenda per me, aut ob illam, quæ per te. Primo caſu locum habet repetitio qualitercunque deſinit cauſa poſſe impleri,vt ſupra eod. l.j, §.j. cum l.ſequen. & hoc idem ſentit in dicta l.pen.a contrario ſenſu, aut veniebat implenda per te, & tunc, aut caſus contingit in perſonam meam, puta dedi medico,ut me curaret de aliqua infirmitate,poſtea ex alia cauſa mortuus ſum, ita quòd nec potuit me curare, ceſſat repetitio indiſtincte,vt in d.l.pen ſecundum intellectũ gloſ. ſicut,quando caſus contingit in perſonam conductoris operarum quominus operæ pręſtentur, ut ƒ.loc. l.qui operis.

Aut

Aut caſus contingit ex parte recipiẽtis, vel rei ſuæ, & tũc, aut
ipſe remanet in damno ex illo ꝯctu, ſi cõcederetur repetitio,
& tunc non conceditur, ita debet intelligi iſte tex.iuncta.l.ſi
pecuniam.in §.fin.ꝭ.co. aut non remaneret in damno ex iſto
ꝯctu, quia eodem modo damnum illud fuiſſet paſſurus, etiã
ſi ipſe contractus non fuiſſet celebratus, & tunc caſus conue
niens in perſonam recipiẽtis, vel rei ſuæ debet ſibi nocere, &
competit repetitio ex capite penitẽtiæ, vt d. l. ſi pecuniam.§.
ſi.& l.ſi.ver.& ideo prædicta intellige, qñ dedi, vt aliquid face
res, tunc indiſtincte ſi nõ facis etiam pp caſum fortuitum, &
ſine mora, & ex quacunq; parte caſus contingat, datur repeti
tio pp naturam condõnis, hoc ſentit gl. C.eo.l.ſi milite.in fi.
7 & Pe.& Cy.etiam.h.d.in d. l.pen. ¶†Vltimo no.in ver.quini-
mo, ꝙ eo caſu quo ſi dediſſem, vt manumitteres, mortuo ſer
uo poſſes retinere datum, & non daretur mihi repetitio, eo
caſu ſi non dedi, ſed promiſi, potes agere, vt idem, & dicit tex.
ꝙ datur tibi condictio.Sed ꝯ, quia cõdictio ob cãm nõ dat̃,
vt impleantur promiſſa, ſed vt repetantur data.Cum.n.agit̃,
vt promiſſa impleantur, agitur ex contractu, & ita hic habet̃
8 dũ dicit, actione quæ ex contractu naſcit̃.] †Sed condictio ob
cauſam non naſcit̃ ex cõtractu, ſed ex diſtractu, & extra id, ꝙ
agitur. Timore huius gl hic, q̃ incipit.[ſi loquitur] fatetur con
trarium, ꝙ hic non debet intelligi de cõdictione ob cauſam,
ſed de certi condictione generali, vel de actione præſcriptis
verbis, quæ cum ſit perſonalis, dr̃ condictio, & oritur ex con-
tractu, & datur, vt contractus impleatur. hoc verum, ſi nõ in-
teruenit ſtipl'o tunc.n. non erit contractus innoĩatus, & non
daretur actio præſcript.verbis, ſed certi condi.generalis dunta
xat, quia ſtipulatio eſt ꝯctus noĩatus, vt no.ꝭ.ea.l.¶Sed adhuc
opp.tenendo, ꝙ non interuenit ſtipulatio, ꝙ nec competat
certi condõ generalis, nec actio præſcriptis verbis, qa iſte ex
parte tua fuit contractus, facio vt des, ex quo datur de dolo
actio, quæ cum alia non concurrit, vt C. de dolo. l.cum pro-
ponas, & ꝭ.de præſcrip.ver.l.naturalis. §.quod ſi faciam.gl.hic
dicit, ꝙ fuit, do ut facias, quia inceptum fuit a dando, hæc eſt
truffa, qa non fit denoĩatio a mõ ꝯhendi, vel a mõ implẽdi,
ſed ab illius parte, q primo incepit ꝯhere, vel implere, imo ex
parte illius, qui debet dare, dr̃, do vt facias, & ex parte illius, q
recepit, dr̃ facio, vt des. Dic ergo, ꝙ aut ille qui fecit, vel pro fa
ciente habetur vult agere pro obſeruantia contractus, & tũc
põt agere actione præſcrip.verb. vt hic, ſecundum præcedẽtẽ
intellectum, aut vult agere ad repetitionem eius, quod fecit,
& tunc ſi factum non eſt repetibile, vt quia dedit libertum, q
non poteſt reuocari, & tunc loco condictionis ob cãm, quæ
daretur danti, ſi recipiens non faceret, datur facienti actio de
dolo contra illum, q non dat, in qua venit intereſſe, quaten⁹
intereſt ſua ſe nõ manumiſiſſe, & ita loquuntur leges contra
rię, ſed ſi factũ eſſet repetibile, daretur condictio ob cãm, &
ita intelligit Bar.iſtam materiam. ſequitur.§.

1 *Cauſæ defectus in mente retentæ non inducunt repetitionem.*
2 *Paria ſunt conditionem non fore ſecutam, vel ſecutam eſſe, non tamen pro pter dationem, vt concedatur repetitio.*
3 *Qui dat, vt conſequatur libertatem, quam ſcit ſe habere, videtur donare, et non repetit. Et quid ſi ſciebat factum, ſed ignorabat ius?*

1 **§. Si liber homo.** †Qui dat, vt conſequatur liber
tatem, quam iam habet, ipſe
tamen non putat ſe habere, põt repetere datum, per hanc cõ
dictionem, tanquam dederit ob cãm impoſſibilẽ ſequi de iu
re, etiam ſi de facto fuit ſecuta. Item cauſæ defectus in mente
retentæ non inducunt repetitionem.h.d. vſq; ad.§.ſubtilius,
& ponuntur tria exempla. Primo in libero homine, qui nun-
quam fuit ſeruus, ipſe tñ putabat ſe ſeruum, attamen bonafi-
de ſeruiebat alteri, & dedit decem, vt manumitteretur, certe
licet manumiſſio ſit ſecuta, quia illa potius eſt facti, q̃ iuris, cũ
ex illa non conſequatur libertatem quam habebat, non fa-
cit ceſſare condictionem, qa vr̃ ſenſiſſe de manumiſſione va
lida, & ſortiente effectum. Alia duo exempla ponuntur in §.
ſe.ſ.de illo qui ſemel fuit ſeruus, & cui relicta fuit libertas pu-
re, & directa in teſtõ, ipſe tamen putabat ſub condõne, ſi da-
ret decem, ꝙ adita hęreditate ſtatim eſſet liber. dedit decem,
vt cõſequeretur libertatem ex teſtõ, quam iam habebat, cer-
te poteſt repetere, & idem ſi dediſſet ante aditam hæreditatẽ,
quo tpe adhuc non habebat, nam hęreditate adita conſequi-
tur libertatem, non ratione dictę dationis, quę etiam ſi facta
2 non fuiſſet, conſequeretur, vnde ſunt paria.†Aliud exemplũ,
ſi fuit relicta libertas, ſi daret decem in teſtõ poſtea in codicil
lis illa condõ fuit adempta, & ſic remanſit relictum libertatis
purum, certe idem per omnia. Et ſic no.ꝙ paria ſunt condõ-
nem non fore ſecutam, vel ſecutam eſſe.non tñ pp dationẽ,
3 vt concedatur repetitio. ¶†In tex.ibi, [nec fuiſſe quæſitum.]
iſtud verum ex parte recipientis, ſed ex parte dantis, bene quę
ritur, an ignorauerit ſe liberum.& tunc poteſt repetere, & ita
intelligitur, hic ſciebat ſe liberum, ꝙ ſic dabat ob cauſam
quam ſciebat falſam, & ſequi non poſſe, hic videtur donare,
& non repetit, vt l.ſi militem, & ibi no.C.e.& l.dictam. Quid
autem ſi ſciebat factum, ſed ignorabat ius? dic, vt no.in d.l.ſi
militem.per glo.in iſto ergo.§.dedit, ut conſequeretur liberta
tem per manumiſſionem, & iſta cauſa nõ eſt ſecuta, quia iſta
manumiſſio nõ fecit eum liberum, cum prius eſſet, & ſic po-
tius fuit facti, quàm iuris.

1 *Licet cauſa ob quam datum fuit aliquid, vt ſequatur, ſi tamen non ſeque- retur, ex illa datione perinde repetitur, ac ſi non fuiſſet ſecuta.*
2 *Qui dat propter conditionem, quam putabat appoſitam relicto libertatis, cum non eſſet appoſita repetit, non ſolum per condictionem ſine cauſa, ſed etiam per condictionem ob cauſam.*
3 *Si ſoluo tibi indebitum, ſicut mihi competit condictio indebiti, ita & con- dictio ſine cauſa, & quo reſpectu.*

§. Si quis quaſi. Iſte §.poteſt intelligi, qñ iſte, q ſe
putabat ſtatuliberum.i. libertatẽ
ſibi fore relictam ſub condõne, ſi decẽ daret hæredi, cum eſ-
ſet relicta pure, & ſic non erat ſtatuliber, dedit decem, vt con-
ſequeretur libertatem adita iam hæreditate, & tunc concor-
dat cum §.præcedenti, quia dedit, vt conſequeretur libertatẽ,
quam iam habebat, vñ non eſt ſecuta cã ob quam dedit, me-
rito repetit, ſi ignorabat illam cãm ſequi non poſſe, ſecus ſi
1 ſciebat, ut ibi dixi. †Item poteſt intelligi, ſi dedit ante aditam
hęreditatem, quo tpe non erat adhuc liber, adita poſtea hære
ditate efficitur liber non pp hanc dilationem, cum etiã facta
non foret, efficeretur, ex eo, ꝙ libertas fuit pure relicta, & tũc
no. ꝙ licet cã, ob quam data fuit, vt ſequatur, ſi tñ non ſeque-
retur, ex illa datione perinde repetitur, ac ſi nõ fuiſſet ſecuta,
põt etiam intelligi, ꝙ fuit libertas relicta non directa. ſed per
fideicõmiſſum, quia fuit iuſſus hæres ipſum manumittere pu
re, ſeruus aũt putabat, ꝙ ſub cõdõne, ſi daret decem, & dedit,
& hęres ipſum manumiſit, certe iſto caſu vr̃, ꝙ non repetat.
Nam ipſe dedit, ut manumitteretur, & vt ex manumiſſione
conſequeretur libertatem, ſed vtrunque iſtorum ſecutum eſt,
quia fuit manumiſſus, & manumiſſio fuit valida, & ex ea cõ-
ſecutus fuit libertatem, non ſic in præced. quia fuit manu-
miſſio facta cum ille eſſet liber, vt hic no. quidam pp hoc fa-
ciunt ꝯriũ, quos etiam glo.ſequitur, ꝙ non competat cõdõ ob
cãm pp hanc rõnem, ſed bene competit condõ ſine cã, quia
dedit ob cauſam de pręterito, uel pręſenti, quæ nulla erat.i.
pp cõditionem dandi, quam putabat appoſitam relicto liber
tatis, cum non eſſet appoſita, talis.n. defectus cauſæ de præſen
ti, vel de præterito inducit condictionem ſine cauſa, ſed defe
ctus cauſæ de futuro inducit condictionem ob cãm. Et hic
non deficit cauſa de futuro. Tu dic ꝯrium, ꝙ non condõ ſine
cã competit ratione prædicta, ſed etiam ob cãm. nam non ſo
lum dedit de præterito, imo etiam de futuro ob cãm, q̃ nõ eſt
facta.ſ.ut purificaret relictum libertatis, quod putabat cõdi-
tionale, cum eſſet purum, & iſta cã erat de futuro, quia implẽ
da, poſt ſolutionem, & illa non eſt ſecuta, quia quod purum
erat, purificari amplius non potuit, ideo datur condictio ob
cauſam ſicut in præc. qñ dedit, ut conſequeretur libertatem,
quam iam habebat. Sir̃ ſi libertas fuit relicta directo pure
2 & ipſe putabat, ꝙ ſub cõdõne, cõpetit vtrique condictio, ſ.†ſi-
ne cã habito reſpũ, ꝙ ſoluit pp cãm, habito reſpectu ad cãm,
quam putabat ſubeſſe.ſ.conditionem, & etiam condictio ſi
ne cã habito reſpectu, ad cãm, quam putabat ſequi immedia
te facta conditione.ſ.conſecutionem libertatis, & nõ eſt ſecu
ta, uel ſi ſecuta ſit non pp hanc dationem, quicquid gl.hic di-
cat, ſm Do.& per ea, quæ dixi, teneo vnam concluſionem in
3 repetitione.l.ſi procuratori falſo. ꝭ.eod. quod†ſi ſoluo tibi in
debitum, ſicut mihi competit condictio indebiti habito re-
ſpectu, quia ſolui ob cãm falſam de præterito, ita condictio
ſine cauſa competit, quia ſolui, vt conſequerer liberationem,
cum putarem me debitorem, ſed illam non ſum conſecutus,
quia non eram debitor, & eſt concluſio noua, & ſatis bene
probatur hic ex his, quę ſ.dixi.

1 *Si quod meum eſt, tanquam tuum tibi trado. non transfero dominium.*
2 *Heres an poſſit impedire quominus ſeruus poſſit ſupplere condictionem de pecunia peculiari, vt conſequatur libertatem.*
3 *Quòd cui debebat dari, ſi perdat hoc commodum propter defectum hære dis, habeat actionem in factum contra hæredem.*

1 **§. Subtilius.** †Si quod meum eſt, tanquam tuum ti
bi trado, non transfero dominium.ad
hoc ſemper allegatur, & eodem modo, nec uſucapiendi con
dictionem, per regulam, quæ ponitur in l. clauibus.ꝭ.de con-
trahen.empt.quia iſta procedunt a pari. Et adde id, quod vult
gl.in l.eius, qui in prouincia.ſ.ſi cer.pet.§.quas uero, & uenit
iſte.§.ad precedentem per modum cuiuſdam oppoſitionis,
nã vr̃ falſum eſſe, qđ ibi dr̃.ſ.ꝙ illi ſeruo danti competat cõ-
dictio. Nam non condictio, imo rei vendicatio, quia nõ tran
ſtuli dñiũ pecuniæ, nã ſi putabat ſe ſeruum, cum eſſet liber,
ſciebat aut ſcire debebat, ꝙ quicquid habebat, erat dñi, non
ſuum, & tñ re uera illa pecunia acquiſita per eum poſtquam
factu,

factus eſt liber,erat ſua inſpecta veritate: tradendo igit̃ ipſam hr̃di,tanq̃ ipſius hr̃dis,non habet aĩum transferrendi,ſed reddendi,qđ eius erat,& dñiũ non transfert̃ ſine aĩo tradẽtis.Iuriſcõſultus fatet̃ ꝯriũ,q̃a ſi illa pecunia extat,cõpetit rei vendicatio,& ceſſat condõ,hic ergo debet intelligi, ſi pecunia erat conſumpta,& ſic reconciliata eſt ſolo,& fingitur dñiũ trãſlatũ.Poſſet ẽt poni caſus,ꝙ non eſſet conſumpta,vt ſi alius pro eo talẽ pecuniã ſoluiſſet,etiã vt ſuã.Idẽ ſi tradidit ſeruo,vt eã ſolueret,ſtatim.n.transfert̃ dñiũ ꝑꝑ voluntatẽ illius,vt l.ſed ſi pater.§.j.ad Maced.& repetitio cõpetit ipſi ſeruo, cui ille tertius voluit donare.Item eſt ẽt alius caſus, in quo poteſt competere conditio,ẽt pecunia non conſumpta, vt ſi putaret ſe liberũ ſi daret decem non hæredi,ſed cuidam tertio,& ipſe ſoluit illi de pecunia,q̃ putabat heredis,non aũt ſoluit tanq̃ eius qui recipiebat,iõ transfertur dñiũ,poſtq̃ erat ſua,licet nõ putabat ſuã.ſecus ſi non fuiſſet ſua,ſed peculiaris, quia non trãſtuliſſet dñiũ,nec ipſe repeteret,ſed hæres, & hæc colliguntur ex ver.quid ergo.Et vide hic,qđ no. Bar.in l.ſi is cui.j̃. de le.2. & l.non ſolũ.§.ſi mihi.de vſucap.¶Sed quæro, ſi ipſe putabat ſibi relictam libertatẽ ſub conditione,ſi daret decem hæredi, & ipſe credebat pecuniam, quam ipſe habebat non eſſe ſuã, ſed hæredis, cũ re vera eſſet ſua,quia acquiſita, poſtquam libertatem fuit conſecutus,qũo erat,ita fatuus,ꝙ credebat conditionem implere ſoluendo hæredi pecuniam ipſius.nam ſic nihil vr̃ ſoluiſſe? Rñdeo,ꝙ fauore libertatis conceditur ſeruo cui relicta eſt libertas ſub conditione dandi hæredi,vel tertio, implere conditionem de pecunia peculiari ad hæredem pertinentem,quia ſi hoc facere non poſſet, nunquam conditionẽ implere poſſet cum nihil habeat.Vnde propter hoc cenſetur ſua,& propter hoc factus eſt.§.ſequens,quanquam non ſit de materia huius tit.ſed declaratur circa iſtud vnum, quod di
2 xi,† vtrum hæres poſſit impedire, quominus ſeruus poſſit implere conditionem de pecunia peculiari ſoluendo eam. Tertio loquitur in eo,cui relictum erat ſub conditione, ſi daret decem cuidam tertio,ipſe poteſt dare de pecunia peculiari,vt dictum eſt,an hæres poſſit impedire,etiam dicitur,ꝙ ſic,inhibendo ꝙ illam non ſoluat, & tunc non transfertur dominium, licet in inhibitione non facta tranſtuliſſet fauorem libertatis,tamen quia per hæredem ſtat,quominus impleat cõditionem,habetur conditio pro impleta, & ipſe efficeretur li
3 ber.† Ille tamen cui debebat dari, quia perdit hoc commodum propter defectum heredis,habet actionem in factũ contra hæredem.h.d.iſte §.ſingularis,qui ſemper allegatur.

1 *Prohibitio expreſſa,plus operatur,quam tacita.& nu.2.*
3 *Iudex ordinarius vnius territorii non poteſt reddere ius inter ſuos ſubditos in alieno territorio prohibente iudice vnius territorii,ſecus ipſo tacẽte.*
4 *Fundum tuum tè prohibente ingredi non poſſum cauſa venandi,ſed te tacente,ſic.*
5 *Qoando ſtat per eum,qui impleta conditione venit obligandus,quominus conditio impleatur,conditio habetur pro impleta.*
6 *Contra me impedientem me, quominus aliquam vtilitatem conſequar, habes regreſſum ad omne intereſſe.*
7 *Captus pro repræſaliis poteſt repetere,quod ſoluit ab eo,cuius cauſa repræſaliæ fuerunt conceſſæ.*

1 §.Quanquam †No.in iſto §. ꝙ plus operatur expreſſa prohibitio,quam taciturnitas,nam hr̃de tacente,vel ignorante ſeruus poſſet ſoluere pecuniam peculiarem gratia conditionis implendæ,& hæres ꝑderet dñium illius pecuniæ fauore libertatis, & hoc ex diſpoſitione legis, tñ hærede expreſſe prohibente hoc facere non poſſet,& expreſſa diſpoſitio vincit diſpoſitionem legalem,&
2 facit,vt non habeat locum ad hoc.l.4.de ma. vin.† vbi probatur,ꝙ expreſſa prohibitio plus operatur,quam tacita. Hoc ẽt
3 facit, ſi † iudex [a] ordinarius vnius territorij vellet reddere ius
a inter ſuos ſubditos in alieno territorio,& ſic ille vellet prorogare iuriſdictionem de loco ad locum, ꝙ prohibente iudice illius iuriſdõnis vel territorii non poſſet fieri,ſed ipſo tacente ſic,facit.l.hæres in fundo.de vſufr.leg.& per illum tex. hoc dicunt quidam.facit etiam.l.diuus.ſ̃.de ſer.ruſti.prædio. & l.4.de
4 acq.rer.dom. † Vnde te prohibente non poſſum ingredi fun-
5 dum tuum cauſa venandi,ſed te tacente,ſic. † Item no.ꝙ qñ ſtat per eum,qui impleta conditione venit obligandus: quominus condictio impleatur habetur conditio pro impleta. Idem ſi ſtat per eum, in cuius perſona debet impleri: vt l. iur.
6 ciuili.j̃.de con.& demon.¶†Vltimo no. tex.in fi. qui non eſt alibi ſm̃ Ray.de Forliu.ꝙ ſi tu impedis me,quominus aliquã vtilitatem conſequar: habeo ꝯ te regreſſum ad omne intereſſe.Vnde ſi aliquo volente mihi aliquid relinquere tu impe-
b diuiſti [b] eum: teneris mihi ad intereſſe.arg.hic.†Et inducitur
7 iſte tex.ꝙ ſi aliquis fuit captus pro repræſaliis: & ſoluit: poſſit repetere ab eo: cuius cauſa repræſaliæ fuerunt conceſſæ: vide per Bar.in l.2.circa fi.de verbo.obli.& in addi. Spe. de iniur.§, j.in gl.fi. ibi ſm̃ h.d. quod de rigore iuris numi ſunt ſalui hærede prohibente.quia non transfertur dominium, & hoc poſſet prodeſſe hæredi, quia forte ille tertius, cui debebant dari, nunq̃ aget ꝯ hæredem ad intereſſe,ſi autem ageret parũ,profuiſſet dicta inhibitio hæredi de æquitate, quia alteri per alterum iniqua conditio afferri non debet.

ADDITIONES.

a ¶Si iudex.Adde Cy.in l.ſi quis ex conſenſu. C. de epiſ. aud.& gl.in cle.1.in ver. indulgemus.de fo.compe.Bal.& Doc.in l.fi.ſupra de iuriſ.om.iud.& Doc. in c. p.& gl.de offi.dele.Cur.

b ¶Impediuiſti.Adde pro hoc.q.Pilei vt refert Io.And.in addi.ad Specu. in tit.de iud.in §.generalia.ver.poſſet poni.vbi ponit de tutore,qui procurauit,vt teſtator ſibi relinqueret totum,vel partem eius,quam pupillo relinquere intendebat, ꝙ pup.poſsit agere ad intereſſe ſi manifeſte apparet,ꝙ perſuaſionibus tut.reliquit ipſi,quod pupillo fuiſſet relicturus.

LEX IIII.

1 *Liberatio debitori facta ob cauſam,ea non ſecuta condicitur.*
2 *Et qui liberauit debitorem ob cauſam,qualiter prouideatur ea non ſecuta. & nume.3.*

1 SI quis. †Debitori liberatio facta ob cãm,ea ñ ſecuta cõdicit̃.h.d. Et audiui a Bal.ꝙ ipſe habuit hãc legẽ in punctis in ſuo examine.¶In text.ibi,[nec ille det.] ſupple,ſed ſit in mora dãdi, vt ſ̃.l.proxi.§.2.& ſic dat̃ hæc condictio ex capite defectus cauſæ.Quid aũt,ſi non ſit in mora, an poſſit ex capite pœnitẽtiæ peti liberatio? quidam dixerunt, ꝙ non fauore liberationis. Bar.tenet contrarium in prin.l.præceden. quia ſolum in contractu trãſactionis eſt ſpeciale,ꝙ non habet locum pœnitentia fauore litium minuendarum, nõ ſic vbi liberatio fieret ex cã tranſactionis,vt hic,puta,qñ nõ erat lis, nec ſperabatur de illo debito,quia cõfitebatur ſe debitorem, & fuit liberatus ex mera liberalitate: tene menti.¶Quæro ad quid agitur hic, cũ cõdicitur liberatio. gl. diſtinguit, aut debitũ a quo quis fuit liberatus erat in diem,vel ſub conditione, & tunc agitur, vt ſe reponat in priſtinam obligationem, & intellige hoc verum, qñ erat talis obligatio,quæ poterat per pactũ reſtaurari, alias ſecus,vt C.de tranſac.l.cum mota,& l.ſi vnus.§.pactus.ver.ſed
2 ſi pactum.ſ̃.de pac. ſm̃ Bar. † Qualiter ergo nunc prouidebit̃ ei, qui impleuit contractum ex parte ſua, & ſibi non implet̃? dic,vt d.l.cum mota,aut illa ſtipulatio erat pura,& tunc condicitur pecunia debita, ac ſi tempore acceptilationis fuiſſet ſoluta creditori, & poſtea per creditorem eidem debitori reſtituta ob cãm de futuro,& ſic cõdictio ob cãm iſto caſu ſubrogatur loco actionis primæ,vt euitent̃ circuitus, nã ſi ageretur, ſe reponeret in priſtinam oblonẽ facta repoſitione, poſſet incontinenti conueniri ad ipſam pecuniam debitam. fruſtra ergo fit per plura,quod fieri poteſt per pauciora.Vñ melius eſt,ꝙ agatur ad ipſam pecuniam,quam vt fiat dicta repo
3 ſitio,& hoc † probatur.j̃.eo.l.ſi mulier,& facit.l. hoc ſenatus. § j.cum ibi no.ſ̃.de vſufruc.ea re.quæ vſu conſ.do.Raph.dicit, ꝙ tex.quem gl.alle.in l.metum.§.ex hoc.ſ̃.quod met.cau.probat, ꝙ etiam hoc caſu, qñ erat purum poteſt agi,vt ſe reponat in priſtinam obligationem, vt patet ibi dum dicit, [niſi vel ſoluatur, vel reſtituta obligatione iudicium accipiatur.] nam inquantum dicit,vel ꝙ ſoluatur,patet ꝙ loqtur,qñ erat pura,& eo caſu loquitur id quod poſtea ſubiicit, ſed certe poſſunt referri ſingula ſingulis.Primo ad caſum,qñ erat pura.Secundo quando conditionalis,vel in diem,alias viſum fuit, ꝙ debeamus ſic dicere, ꝙ aut tempore acceptilationis factæ pecunia parata erat ſolutioni,& tunc procedit id,quod dicit gl. quaſi tunc videatur ita ſoluta,& poſtea eidem retradita, & ſic fingitur ad ipſum perueniſſe iſta pecunia ex iſto ꝯctu innominato.ſ.facio,vt facias.i.libero te, vt expromiſſorem des, ideo pecunia poteſt condici.arg.in l.ſingularia. infra ſi certum petatur,aut pecunia nõ erat parata ſolutioni, & tunc ad ipſum non fingitur pecunia perueniſſe,ſed ſola liberatio,tex.eſt in l. ſi ſponſalibus.§.j.in fi.j̃.de iure dotium, ideo non condiceret̃ pecunia,ſed liberatio,vt ſe reponat in priſtinam obligationẽ, & ita poteſt ſaluari illud,quod dicit Raph.obſtat, tamen multum ratio quam.ſ̃.dixi, quia fruſtra fit per plura &c. Nam ẽt hoc caſu locũ habet,vnde in practica melius eſt ſeruare opinionem gl.¶Item opp.de.l.ob eam cauſam.j̃.de præſcr.verb. per quam violaretur ꝙ debeam agere præſcr. verb. vt det expromiſſorem,& impleat contractum. ſol. fateor, ꝙ poſſum, vt ibi. Sed ſi volo potius reſoluere cõtractum adhuc poſſum vt hic,& ſic iſta ſuppletur per illam, & econuerſo. ¶Item ad hoc opponitur, ꝙ non ſit neceſſe agere, vt ſe reponat in priſtinam obligationem,quia prima obligatio non eſt ſublata, ex quo cauſa non fuit impleta,arg.ſ̃.de inoffi.teſta.l. ſi inſtituta.in princi.ibi dum dicit, [cauſam integram &c.] & j̃.loca. l.quæro.§.inter locatorem.ſol.interdum cauſa ob quam fit liberatio tacite inerat, quia erat de natura, puta, libero te ab eo quod mihi debes,vt talem in vxorem recipias, & fingitur liberatio non facta,quia ineſt tacita conditio, ſi matrimoniũ ſequatur,ſine quo non poteſt eſſe dos, vt l.j. & l.dotis ſtipulatio, & l.tali ſtipulatione. infra de iure dot. aut cauſa, propter quam fit liberatio eſt extrinſeca, vel extranea, tunc

liberatio

liberatio eſt pura, & illa cauſa non reddit eam conditiona-
lem [illegible] ſi exprimeretur per modum conditionis, red-
deretur acceptilatio nulla, vt dicit gl. & tunc reſtauranda eſt
obligatio prima.

LEX V.

1 *Diuiſio materiæ preſentis legis.*
2 *In contractu locationis, & conductionis etiam re omnino integra, non habet locum pœnitentia, nec ex parte recipientis.*
3 *Datum ob cauſam dotis poteſt ex penitentia repeti ab eo qui dedit, ſi res eſt integra, non ab eius hærede.*
4 *Quid in caſu libertatis, quòd non poſſit ex penitentia repeti.*
Datum gratia conditionis implendæ, an poſſit ex penitentia repeti. ibi.
5 *Si me penitet tibi aliquid dediſſe, ſed penitet me, quod vadas Capuam, vide tamen.*
6 *Si promiſi tibi decem per ſtipulationē, vt vadas pro me Romam, licita nō erit mihi penitentia, & quid ſi non interuenit ſtipulatio.*
7 *Si adidi tibi decem ſimpliciter, poſtea ex interuallo conuenimus, ꝙ vadas pro me Romam pro illis decem, non erit contractus innominatus, nec potero ea decem repetere, ſi paratus es ire. vide tamen.*
8 *Donans tibi decem, vt vadas Capuam pro te, & emas tibi veſtem, non poterit ea decem repetere.*
9 *Sed ſi tunc non donaui ea decem, ſed dixi do, erit contractus innominatus, & habebit locum condictio ob cauſam tam ex capite penitentiæ, quā cauſæ non ſecutæ.*
10 *Si factum per aliquem expediendum concernat vtilitatem communem, & ſuam dantis, ſibi ob ipſam cauſam poterit datum re integra repeti.*
11 *Quid ſi concernebat fauorem tertii.*
12 *In contractu innominato, do vt facias, ſi factum fuit inceptum, an habeat locum penitentia.*
13 *Quid ſi non fuit aliquid inceptum de eo quod erat fiendum, ſed tamen facta fuerunt præparamenta.*
14 *In aliis contractibus innominatis, quam in do, vt facias, quando ſit locus pœnitentiæ.*
15 *Condictio ob cauſam datur etiam ex parte eius, qui non perfecte impleuit ex capite penitentiæ, non ex capite cauſæ non impletæ, & quid in tranſactione.*
16 *Cauſa dicitur non impleta, quando debens implere conſtitutus eſt in mora.*
17 *Quando aliquid debes mihi facere, quod requirit impenſam, & debeo aliquid dare. requiritur prius, vt dē, ad hoc vt poſſis impenſam facere.*
18 *Datum ob cauſam, an poſſit ex penitentia repeti, ſi non ſubeſt facultas implendi cauſam.*
19 *In contractibus nominatis, quando habeat locum penitentia.*

1 SI pecuniam. †Diuide hāc legem in tres
partes, nam primo tractat,
an in contractu innominato, do vt facias, locum
habeat penitentia ex parte eius, qui dedit, ſi reci-
piens adhuc non fecit, vſque ad §. ſi ſeruum. ſecundo tractat,
an eo caſu, quo licita eſt pœnitentia, ſi ſecuta eſt, & etiam no
tificata ēt anq̄ recipiens factum explicauerit, vtrum poſtea ex
plicando, & implēdo cām ſibi ꝓſit, vt condictio ob cām, quę
orta erat ipſi penitenti ad recuperandū datum extinguatur,
vſq; ibi, [ſed ſi accepit.] Tertio tractat vtrū ſi pœnitentia inter
ueniat, poſtquam cā ob quam fuit datum deſiit poſſe imple-
ri, ſine dolo, & culpa recipientis, vtrum talis pœnitentia no-
ceat recipienti, vt teneatur hac condictione ad reſtituendū,
& hoc vſque in finē. l. & ſic, an talis penitentia cōtingēs poſt-
quam cā deſiit poſſe impleri, producat hanc actionem ad re-
petendum. Et iſta eſt ſubtilior lex, & principalior, quæ allega
2 tur in materia ꝯctuum innominatorum. †Et prima pars. h. d.
in ꝯctib. innominatis, ſi ex vna parte impletur, ex alia, nō, pp
caſum ceſſat condictio ob cām, quaſi cauſa nō ſecuta, ſed ha
bet locum dummodo aduerſæ parti de indemnitate conſula
tur. h. d. Bar. vel ſic, ſi do tibi, vt aliquid facias, ſi nō es in mora
faciendi, non poſſum repetere datum pp defectum cauſæ vel
tanquam cauſa non ſubſecuta, ſed ſi me peniteat huius ꝯct⁹
poſſum repetere ex capite penitentiæ, ſi res erat omnino in-
tegra, ſecus ſi non omnino, q̄a tunc nō poſſem repetere, niſi
conſeruem te indemnem de eo, qđ feciſti. h. d. Primo loq̄tur,
an habeat locum pp defectum cauſæ, vſq; ibi, [ſed tñ.] Secun
3 do an pp pnīam vſq; ibi niſi. Tertio limitat ſm dictum. ¶ †In
tex. in prin. ibi, [vt Capuam eas.] Iſte fuit cōtractus, innomi-
natus, do vt facias, ſi nō cōſueuiſti ad hoc locare operas tuas,
ſi aūt conſueuiſſes, vt ſunt curſores, diceret contractus loca-
tionis, vel conductionis, nec hēret locum pnīa ex parte dantis
etiam re omnino integra, nec ex parte recipientis, vt l. q opc-
ras, in prin. ī. loca. de qua opp. gl. 2. magna, licet aūt cōtractus
de quo hic aſſimilet cōtractui locationis, & conductionis, tñ
4 locum hēt pnīa, ut hic patet. ¶ †In tex. ibi; [ſed tñ liceat pœni
tere,] ſupple tā danti, quam hæredi eius, in eo quod datur ob
cām dotis, nā licet ex tali donatione reſulter cōtractus inno-
minatus, hæredi tñ dantis nō eſt licitum pœnitere fauore do
tis, licet ipſi danti licitum ſit, vt eſt tex. no. in l. ſi ego. §. primo
5 cum gl. ī. de iure dotium. †Idem eſt in alio caſu fauore liberta
tis, ī. de ſer. expor. l. 3. in fin. quid. n. in eo, qđ datur gratia con-
ditionis implendæ, an poſſit repeti ex pnīa, vide gl. ord. ī. de
donationib. cau. mort. l. inter mortis, in fine glo. ma. & habe-
6 tur. ſ. eo. l. j. §. fi. in gl. ¶ †Et aduertendum ſm quod Bar. dicit,
nam non debeo dicere, pœnitet me dediſſe, ſed pœnitet me,
quòd vadas Capuam. nam non expedit, quia forte habui in
de noua, ꝙ non eſt neceſſe, ꝙ vadas, nam ego non eram obli
gatus ad recipiendum illud tuum ire, plus quàm ego vellem,
& iſta eſt rō quare poſſum pœnitere, ſed tantummodo qñ re
cipiendo es obligatus mihi, ab illa obligatione non potes te
liberare me inuito, ſed ego in nullo ſum obligatus tibi. facit
7 l. qui pecuniam. ſ. ſi cert. pet. † Sed aduerte ſi iſta rō eſt vera, ꝙ
pp hoc licitum ſit mihi pœnitere. Quid erit ſi per ſtipſonem
tibi promitto decem, vt uadas pro me Romam, vtrum pote-
ro pœnitere, quòd nō uadas, & euadere, ꝙ tibi non ſoluam?
& vr̄, ꝙ ſic, quia eſt eadem rō ſi tibi dediſſem nulla præceden
te obligatione, vel promiſſione de dando, vel etiam promiſ-
ſione nuda, quibus caſib. ſine dubio licita eſt pnīa, ergo idem
ſi præceſſit veſtita. quæ fit ex cā de futuro, quam recipere non
teneor, ut d. l. qui pecuniam. ſ. ſi cer. pet. Sed ꝯriū, puto verius,
quia hic eſt mixtus ꝯctus nominatus cum innominato, nam
ſtipſo eſt ꝯctus noīatus de ſe, in qua non habet locum peni-
tentia, & licet habita relatione promiſſionis meæ ad cauſam
per te implendā, dicatur ꝯctus innominatus, tñ pp mixturā
ꝯctus nominati, non habet locum penitentia, & ſi tu es para-
tus ire, potes me aſtringere ad damnum, uelim, nolim, ut in l.
Ariſto. ī. de do. vbi fit mentio de iſta mixtura. & per id, quod
no. Bar. in l. 2. C. e. habet ergo locū, quod hic dr̄, qñ nulla præ-
ceſſit promiſſio de dando, ſed incepit ab ipſa datione, vel qñ
præceſſit conuentio nuda. Secus qñ veſtita. Vñ cum hodie no
tarij in inſtr̄is ſemper dicant, ꝙ prædicta oīa, & ſingula prædi
ctæ partes ſtipulatæ fuerunt, altera ab altera &c. raro, vel nun
quam poterit per inſtr̄m probari ꝯctus innominatus, in quo
habeat locum pnīa, ſm Bar. qui ita no. in d. l. 2. C. e. Et ex his
infero pro iſta, ꝙ non eſt ſola ratio, quare eſt mihi licitum pe
nitere, quia non ſum obligatus ad recipiendum illud tuum
ire, prout videtur Barto. dicere, puia ſi hoc eſſet, etiam in iſto
caſu, quando per ſtipulationē promiſiſſem decem, ut tu ires,
haberet locum penitentia, quod non eſt verum, ut dixi. Sed
cum iſta ratione debet coniungi alia, quia nec eram tibi obli-
gatus efficaciter ad dandum, & ex his duabus coniunctis re-
ſultat poteſtas recuſandi & hoc voluit hic glo. quæ incipit pe
nitere, in verſic. [& eſt fortis ratio.] Et hic eſt vna glo. magna
difficilis, quæ tria facit, nam primo examinat qualiter condō
ob cauſam poſſit dari ex capite penitentiæ in contractibus in
nominatis, vſque ibi. [Item cauſæ defectus.] ſecundo qualiter
ex defectu cauſæ vſque ibi, [& non.] Tertio ad quid datur. &
quid in ea veniat. & quia Bar. ipſam multum ornate, & ſolen
niter, & per diſtinctiones declarat, formabo pro declaratione
materiæ aliquas qōnes, in quib. declarabuntur plura de nota-
tis per glo. & per ipſum melius quam per oppoſitiones, ut tu
ſcias, ꝙ illud, qđ hic dr̄, ꝙ habeat locū pnīa, qñ ex donatione
reſultat contractus innominatus, locum habet. etiam ſi non
reſultat, ſed ſit ſimplex datio ob cām, puta ſi dedi tibi, vt aliqd
facias, vt ſ. e. l. iij. §. fi. vel vt tertius aliquid faciat, vel vt aliquid
contingat, vt in l. ſenatus. §. j. de don. cau. mor. & ſir̄ ex dictis
cauſis, datur hæc actio ex defectu cauſæ, ſicut ex contractib.
innominatis, tunc autem non habet locum id, quod dicitur
de mora implendi cām. ſ. eo. l. iij. §. ij. quia cum cauſa non de-
pendeat a recipiente, non potes conſtitui in mora implendi.
Oportet ergo, ꝙ cauſa naturaliter deficiat dictis caſibus ſicut
in ſimili habetur in l. ita ſtipulatus, de verb. obliga. Sed qñ pē-
det a recipiente, poteſt deficere etiam ciuiliter pp moram ſo-
8 lam, vt in d. l. 4. §. 2. ſ. eo. ¶ †Quæro ergo primo. Ponamus ꝙ
tradidi tibi decem ſimplr̄, poſtea ex interuallo conuenimus
inter nos, ꝙ vadas pro me Romam pro illis decem, quæritur,
an ſit contractus innominatus, vt ſic habeat locum peniten-
tia, & poſſim repetere decē te inuito, ſi paratus es ire. Reſpon
deo non, quia debet opponi a principio, ut ſit contractus in-
nominatus, interuallum vero tpis impedit fieri ꝯctum inno-
minatum, de hoc eſt tex. & glo. ſing. & Bar. & expreſſe ibi de-
clarat. ſ. de pac. l. ſi cum fundum, in glo. quæ incipit, [ſecus.]
¶ Secūdo quęro, iſte tex. ſine dubio locum habet, qñ factum
quod per te erat expediendum, concernebat ſolum vtilitatē
mei dantis, quia dedi, ut ires pro me Capuam, quid ſi pro vti-
litate tm̄ tui recipientis? vr̄ idem, quod hic, ꝙ habeat locum
penitentia per illam glo. in d. l. ſi cum fundum, relata ad text.
quæ vr̄ ita expreſſe determinare. In ꝯrium facit, ꝙ nec ex ca-
pite penitentiæ, nec ex capite defectus cauſæ, quia cum illa cā
reſpiciat ſuam vtilitatem tm̄, vr̄ impulſiua, ſicut ſi darem tibi
decem, vt emeres veſtem, nam etiam ſi nolles emere non te-
nearis reſtituere, niſi appareret, ꝙ non fuiſſem alia, daturus.
vt l. ij. §. fi. cum ſequen. & quod ibi no. per glo. & Doc. ī. de do-
natio. & hic in ſecunda parte glo. dum dicit, [ſecus ſi impulſi-
9 ua,] & allegat illam. l. 2. in § fin. †Breuiter Doc. hoc non tan-
gunt

gunt.Mihi vr̃ dicendũ, ꝙ ſic,quod aut dixi dono tibi decem,
vt vadas Capuam pro te,& vt emas tibi veſtẽ,& tũc non poſ-
ſum repetere, quia iſta dr̃ potius ſimplex donatio, q̃ ob cau-
ſam, poſtquam cã appoſita non cõcernit,niſi vtilitatem tuã.
vt d.l.ij.§.fin.aut non dixi dono, ſed ſimpliciter tradidi,vel di-
xi,do.tunc non apparet, ꝙ voluerim donare, & ſic facere ↄ-
ctum nominatum, vnde tunc ꝓp appoſitionem cauſæ, licet
concernentis tuam tm̃ vtilitatem, erit ↄctus innominatus,&
habebit locum condictio ob cauſam tam ex capite pnĩæ,q̃
cauſæ nõ ſecutæ,& ita intellige gl. in d.l.ſi cum fundum, quæ
hoc expreſſe determinat,& doctores ibidem tranſeunt cũ gl.
10 tene menti perpetuo. ¶†Tertio quæro,quid ſi factum per te
expediendum cõcernebat vtilitatẽ cõem tui, & mei.¦quidam
antiqui quos gl.in prin.recitat,dixerunt,tunc non habere lo-
cum hanc legem, nec poſſe repeti per pnĩam. l.quod Seruius.
j̃.eo. gl.reprehendit,ſed infideliter recitat. Nam dicit probari
ↄriũ, quia ↄctus de quo hic,celebratur gratia vtriuſque, quia
habebat dationem gratia recipientis,& factum concernebat
vtilitatem vtriuſq;. & ita recitat gl.quæ incipit,imo.ibi,dum
dicit alij dicunt referre cuius gratia debuit ire &c.Bar.hic nõ
firmat pedes, licet dicat forte iſtam opinionem eſſe veram in
ſe.Br̃ eo caſu,quo fit ↄctus innominatus,puto locum habere
pnĩam,ſicut qñ vtilitatem continet dantis tm̃,nam ſi locum
habet,qñ concernit vtilitatem recipientis tm̃, per illam gl.in
d.l.ſi cum fundum, quanto fortius ſi non ſolius recipientis,
ſed etiam dantis,& ideo dans poteſt renunciare ſuo fauori,
11 multo fortius, q̃ fauori recipientis. ¶†Quarto quæro quid ſi
concernebat fauorem tertij,vr̃ idem, per id qđ, no.Bar.in l.q
Romæ. §.Flauius Hermes.j̃.de verb.obli. vbi dicit,ꝙ ſi dona-
ui rem aliquam tibi, vt poſt mortem tuã perueniat ad eccle-
ſiam,ꝙ poſſum poſtea pẽnitere huius pacti, quaſi ſit ↄctus in
nominatus.Sed id dictum vidi reprobari per plures, & maxi-
me quendam dñm Franc.de Are. qui fuit eius diſcipulus.j̃.de
ſer.expor.l.3.quod etiam vr̃ no.Ioa.An.in add. Spe.de inſtrũ.
a edi.§.nũc vero aliqua.in add.quę inci.per ſuperiora.Breuiter[a]
mihi videtur diſtinguendum,vt dixi s̃.in 2.q.aut dixi,dono cũ
hoc,ꝙ poſt mortem tuam perueniat ad eccleſiam, quia tũc
acquiſitum eſt eccleſiæ ius perfectum.ſ.vtilis actio, & eſt ſpe-
cialis caſus fauore exercentis liberalitatem, vt C.de don.quæ
ſub modo.l.quoties,ꝙ tunc non poſſum reuocare,quia dicit
ſimplex donatio, quantum ad te quouſque viuis, & te mor-
tuo dicitur ſimplex quo ad eccleſiam,aut non dixi, dono,ſed
ſimpliciter do,aut trado,& tunc illo tertio non acquiritur ali
quod ius, & tunc tanquam in ↄctu innominato potero pœ-
nitere,& ita põt ſaluari dictum Bar. in d.§.Flauius.& hoc etiã
patet ex his, quæ hñr in l.ſi ego. § j. j̃.de iu. do. vnde ſi tradidi
tibi rem,vt efficiatur dotalis cum ↄxeris matrimonium cum
Titia,& ſic concernebat vtilitatem,& tui, & etiam tertij,dici
tur ibi,ꝙ ſi deceſſero anteq̃ contraxeris,hæres meus non põt
pẽnitere de æquitate, ſed de rigore ſic. innuit ergo, ꝙ ego bñ
potuiſſem pẽnitere,& ita innuit gl. & etiam Doc.vt no.Bart.
12 in l.j.de don.& in ↄrio ibi formato gl. †Quinto quęritur,hic
loquitur in ver.ſed cum liceat, qñ res erat oĩno integra,quia
adhuc nõ inceperas aliquid facere de eo, qđ facere debebas,
qd ſi incepiſti,puta,iter arripere, an deſinat res eſſe integra,vt
nõ habeat locum pnĩa? glo.hic vr̃ tenere, ꝙ ſic,poſt prin.ibi,
vel facere inchoauerit, & hic per l.ꝙ Seruius.j̃.eo.q͂a ibi fuit
datũ ob cãm mr̃imonij, & fuerunt ↄcta ſponſalia, quæ ſunt
pars matrimonij, & non habet locum repetitio,vel pẽniten-
tia.Doc.tenet ↄrium,quia non dr̃ res eſſe integra,pro eo,ꝙ re
ſtat fiendum,tex.eſt j̃.ea.l.§.item ſi quis dederit. licet pro eo,
quod factum eſt,nõ habeat locum,nec ob.l.ꝙ Seruius,nã di-
cit Bar.eſſe ſpeciale in eo, quod dr̃ ex matrimo.vt ex pnĩa nõ
poſſit repeti,& allegat.l.ſi ego.in prin. & §.j.j̃.de iure do.certe
illa.l.in princ.nihil dicit.& §.j.innuit ↄrium,dum dicit,ꝙ hr̃s,
non poteſt pẽnitere,vnde innuit, quod defunctus bñ potuit,
& eſt bene verum,ꝙ in hoc eſt ſpeciale, quia licet cauſa cõn
cernat vtilitatem recipientis tm̃,tñ cauſa non præſumitur im
pulſiua,ſed finalis,quia eſt cauſa pia,& ideo ſi recipiens nol-
let factũ implere,poſſet repeti datũ, etiã ſi fuiſſet expreſſe do-
natum,& hoc probat illa l.ſi ego.non ſic regulr̃,vt in l.2.in fi.
de dona. Sed quin poſſit repeti ex capite pnĩæ, qñ nõ fuit ex-
preſſe donatum, ſed ſimpliciter datũ ob cãm mr̃imonij,non
reperitur hoc iure cautum,ſed potius ibi no.ↄrium. nec ob.l.
quod Seruius,quia etiã ibi ↄriũ colligitur,dum dicit,ꝙ duran
tibus ſponſalibus non habet locum repetitio,quia tunc dan-
tem non pẽnitet de cauſa, ob quam dedit,ut non impleatur
poſtquam conſiſtit in ſponſalibus, ſed ſi ab eis recederet,be-
ne poſſet pẽnitere,ut ibi probatur. Conſtat aũt, ꝙ ad hoc,vt
poſſit repeti ex capite pẽnitentiæ, debet dans pẽnitere de cã
implenda,vt non impleatur,quia non tenet aliud implemen
13 tum recipere,ut s̃.dixi,& iſta eſt veritas.¶†Sexto quæritur,q͂d
ſi non incepiſti aliquid facere de eo, quod erat fiendum ta-
men feciſti præparamẽta? Rñdeo, aut talia præparamẽta in-
ducũt neceſſitatẽ ad cãm fiendã, quia te obligaſti alij ſub pœ
na de eundo Capuam, vel iuraſti, & ſic non poſſum pẽnite-
re,ſicut ſi iuiſſes,vt hic dũ dicit,¦vt neceſſe habeat proficiſci.l.
vtrum. j̃.de conſti.pec. & l.ſi quis prohibuerit, de publi.& l.ſi
defunctus.s̃.de pec. Aut non inferunt neceſſitatem ad factum
puta, feciſti expenſas in emendo equos,& veſtes, & tunc iſte
tex.vr̃ diſtinguere, aut expendiſti quantũ recepiſti, & plus, &
non habet locum pnĩa, aut minus,& tunc ſecus, dun tamẽ te
conſeruẽm indemnem. Primũ intelligo,ꝙ nõ habet locum,
vt poſſim repetere pecuniam quam dedi te inuito, ſed bene
poſſem repetere veſtes,& equos, quos emiſti,licet non tradi-
derim eos, quia cẽſentur traditi poſtq̃ ſunt empti ex pecunia
tradita, ut j̃.in §.ſi quis ver.ſed pro decem, & in iſta glo.mag.
circa fi.ibi dum dicit.Item res quaſi data.& hoc vult ibi gl.ſu-
per ver.feciſti.Secundum aũt dictum intellige, vt poſſim con
cedere pecuniam, quatenus non expendiſti, ſed quatenus ex-
pẽdiſti,nõ,ſed res, quas emiſti, & hoc mõ cõſeruo te indẽnẽ
& hoc ſentit gl. ſuꝑ verbo habebit,ſm̃ vnam expõnem. Poſ-
ſet ẽt dici, ꝙ tũc poſſum cõcedere totã quantitatẽ,ſed libera
ris tradendo res emptas quatenus expẽdiſti. Sed qñ expendiſ-
ſes totum, non debeo cõdicere quãtitatẽ, nec video,ꝙ poſſit
ſaluari diſtinctio,quã facit Bar.dum vult, ꝙ ſi expẽdiſti totũ,
14 vel plus,ceſſat condictio,ſed ſi minus non ceſſat. ¶†Septimo
quæritur,iſta l. loquitur in ↄctu innominato,do vt facias, q͂d
in aliis innominatis? Gul.de Cu.tenuit non habere locũ pẽni
tentiam,quia non reperitur iure cautum.Doc.reprobant,q͂a
eadẽ rõne in aliis.glo.no.hic tenet locum hr̃e in do, vt des,&
in do,vt facias, & in ꝑmutatione, q͂a datione dãr retractari,
ſed in facio, vt facias, & in facio,vt des, ſecus, quia facta non
pñt retractari,cum magis in factum vnius,q̃ alterius.Et ex va
rietate temporũ, & eiuſdem perſonæ repulant diuerſa, vt l.ſi
nõ ſortem.§.libertas.j̃.de cõdictio.indeb. ſed Doc.vñr tenere
ↄria,q͂a ſunt quædam facta, quæ pñt commode retractari, vt
liberatio. s̃.l.ꝓxi.vel datio vacuæ poſſeſſionis, & eↄ,ſunt quæ
dam dationes,quæ non poſſunt retractari,ut datio libertatis,
& tunc in do,ut facias,non hẽt locum pœnitẽtia. Dicit tamẽ
Bar.ꝙ tunc poſſet dari actio de dolo, loco cõdictionis ob cau
ſam per legem naturali. §. quod ſi faciam. Dom.Raphael re-
prehendit, & bene,quia,qñ aduerſarius non vult implere,&
tunc, quia dolo facit, loco condictionis datur de dolo, ſecus
ſi vellet implere, & dans nollet pẽnitere,quia non eſt conue-
niens,ut detur de dolo,& valde bene dicit. ¶Quæro octauo,
iſta lex loquitur,qñ contractus incepit a datione,qd ſi ꝓceſſit
conuẽtio nuda, puta,¦ꝙ darẽ tibi decẽ,vt tu ires pro me Ro-
mã,poſtea dedi,deinde uolo pẽnitere. Et repetere,an poſſũ?
dñs Raph.vr̃ hic tenere, ꝙ non, quia ex illa conuentione fuit
ſaltem naturaliter obligatus, & naturalis obligatio impedit
repetitionem Sol. Bart.tenet contrarium,quia iſtud eſt verũ,
quando obligatio naturalis eſt pura, & ſimplex, hic non ſic,
quia facta ob cauſam implendam de futuro,quæ niſi implea
*tur obligatio nullum ſortitur effectum,vt infra loca.*l.quæro.
§.inter locatorẽ, & l.ſi inſtituta. ſupra de inofficioſo teſtamẽ-
to,ſed per pẽnitentiam tollitur iſta cauſa, ne debeat impleri,
quia poſſum illi renunciare, cum ſim non obligatus ad illam
cauſam conſequendam,igitur in conſequentiã tollitur natu-
ralis obligatio,& ad iſtam pulchram, & ſubtilem rõnem dñs
Rapha.non rñdet ſufficienter. Si autem promiſiſſem decem
per ſtipulationem,¦ut ires pro me Romã,ſecus,quia eſſem ci
uiliter, & naturaliter obligatus ex contractu nominato.ſ.ſti
pulationis,& ſi non ſoluiſſem,poſſem cõpelli a te parato im
plere cauſam, ẽt ſi fuiſſet conditionaliter concepta, vt puta
promitto,ſi ibis Romam, & per te non ſtaret, ſed per me, vt
infra de contrahenda emptio. l. Labeo ſcribit. multo fortius
ſi ſoluerem,non poſſem repetere,ut in l.cui damus,de reg.iu.
tamen habita correlatione promiſſionis meæ ad cauſam per
te implendam dicitur contractus innominatus, licet mixtus
cum nominato,ergo,&c. vt in lege Ariſt.j̃.de donationibus,
15 & s̃.tetigi. ¶†Vltimo quæro,hic loquitur, quando dans per-
fecte impleuit ex parte ſua, vt ex potentia habeat actionem
contra eum, qui non impleuit, quid ſi ego non impleui per-
fecte ex parte mea, an detur mihi hæc condictio Bar. dicit,ꝙ
non,per gl.quæ eſt in actione.C.de tranſact.iſtud non placet,
quia ibi loquitur in contractu tranſact. in quo non poteſt
dari iſta condictio ex capite pẽnitentiæ, quæ non habet locũ
in iſto contractu, ut in l.quamuis.C.de tranſac.& no. in l.3.in
prin.s̃.eo. bñ tñ põt dari ex capite cauſę non impletæ,ut in l.
16 cum proponas. C.de pac. †Tũc aũt dr̃ nõ impleta,qñ debens
implere eſt conſtitutus in mora,vt s̃.l.2. §.ſed ſi tibi.Sed ſi ego
non impleui ex parte mea perfecte, licet aliqualiter impleue
rim

ADDITIO.

a Breuiter circa hoc.Adde quę plene per Dom.Alexan.in conſ.107. colum.2.in princ.in 4.vol.

rim non poſſum te conſtituere in mora implendi, ſed ita de-
mum ſi impleui totum ex parte mea, merito tunc non datur
mihi iſta condictio, etiam ex capite cauſæ non impletæ. &
iſtud vult tex.cum gl.in l.actione, & ſic ex neutro capite. Sed
ex alio cõtractu nominato, vt tranſactionis, in quo habet lo
cum pœnitentia, licet nõ pfecte impleuerim, quatenus tñ im
pleui puta, cõueni tecum de dando 10. vt ires p me Romã,
& dedi 5. poſſum pœnitere, & repetere 5. multo magis, q̃ ſi de
diſſem 10. quia tunc dicitur magis integra, q̃ qñ non perfecte
impleui, nõ tñ poſſem agere ex capite cauſæ non impletæ, qa
non teneris, niſi pfecte dem. arg.j.mãd. l.ſi vero nõ remune-
17 randi.§.fi.vbi † quando aliquid debes facere, quod reqrit im-
penſam, & debeo aliquid dare, requirit, vt prius dem, ad hoc
18 vt poſſis impenſam facere. ¶†Decimo, & vltimo quærit, hic
loquitur, quando cauſa non erat impleta, ſuberat tamen fa-
cultas implẽdi, quid autẽ ſi non ſuberat ab ipſo principio, &
tunc dic, vt s̃.eo.l.3.§.ſi liber homo, quia diſtinguitur, aut ſci-
uit non ſubeſſe, vel ignorauit, aut a principio ſuberat, ſed ex
poſtfacto defecit, & tunc dic, vt j.ea.l. §.ſed ſi accepi, & plene.
s̃.eo.l.3.§.ſed ſi tibi.verſic.ſi Stichus. ¶Vltimo recolligendo di
ſtingue, ſi quæritur, an in contractu innominato locum ha-
beat pœniten.ꝙ aut loquimur in contractu tranſactionis, &
non habet locum, vt in l.quamuis.C.de tranſac.aut in alio, q
ptinet ad litis deciſionẽ, & tunc aut res eſt integra ab vtraq;
parte, quia ſolum interuenit conuentio nuda, puta, de pmu-
tando librum meum cum tuo, quæ permutatio eſt cõtractus
innominatus, & tunc cuilibet nr̃m licitum eſt pęnitere, & re
cedere ab hoc cõtractu altero inuito, quia nulla eſt nata effi
cax obligatio hincinde, vt in l.ex placito. C.de rerum pmu.fa
cit l.diuiſionis.s̃.de pac. Aut impletus eſt contractus ab vtra-
que parte, qa tradidi meum, & tu tuum, & tũc neuter altero
inuito põt pęnitere, ſed ſi ambo concordant, põt interueniẽ-
te actu retro ſiñ, quia reſtituam tuum, & tu meũ, & C.de trã-
ſac.l.ſi diuerſa, & s̃.de pac.l.ab emptione. ſola vero conuentio
de recedendo non ſufficeret, vt alter ab altero poſſet compel
li, niſi eſſet ſtipulatione vallata, vt d.l.diuiſione. Aut ab vna
parte fuit impleta, ab altera non, & tunc ſi quæritur, an liceat
illi cui eſt impleta, & nõ liceat, quia ipſe eſt obligatus ad im-
plendũ, vt hic gl.in ver.econtra accipienti. Aut quæritur, an li
ceat pęnitere ei qui impleuit. & tunc, aut altera pars remane-
ret in damno ex iſto contractu, ſi concederetur pęnitent. &
repetitio, ꝙ damnum non fuiſſet paſſura, ſi iſte contractus
non fuiſſet celebratus, & tunc non conceditur pœnitentia,
niſi conſeruetur indemnis, ſiue cauſa poſſit adhuc impleri, vt
hic.in verſic.niſi forte, ſiue non poſſit impleri, tunc, tñ nõ eſt
perdita ſpes implendi, vt j.eod.l.ſi accepi, ſiue non poſſit im-
pleri, nec conſideratur poſſe, vt j.ea.l.§.fi.quæ inci.ſed vbi, ex
quo vr̃ non procedere doctrina a Bar.dum dicit, ꝙ debeo pę
nitere eius, quod eſt fiendum, nõ quia dederim tibi 10. vt ſer-
uum manumitteres, & iſte eſt mortuus ante morã, quomo-
do poſſum pęnitere, vt non manumittas? nam iſtud nihil
aliud eſt, niſi renunciare manumiſſioni futuræ, ſed ſi illa non
eſt poſſibilis, quomodo poſſem renunciare? arg.in l.pater Se-
uerinam, in prin.de condi.& demon.vr̃ ergo dicendum, ꝙ de
beam pęnitere, & recedere a toto ɔ̃ctu, qa pęnitet me talem
19 ɔ̃ctũ tecũ feciſſe. ¶†Et iſta eſt veritas ſubtiliter conſiderãdo,
nõ aũt, ꝙ dederim tñ, vel ꝙ facias. Quid autem in contracti-
bus innoĩatis? certè ex parte eius q efficaciter obligatus eſt, nõ
hẽt locũ pęniten.vt in l.ſicut.de actio.& ob.ex parte vero ei⁹,
q nõ eſt obligatus, bñ hẽt locũ, vt in deponẽte q põt pęnite-
re, & reuocare depoſitũ, vt hic, & in aliis caſib.qui enumerã-
tur in glo.in ver.ɔ̃ctus aũt noĩatus, cætera dic, vt j.eod.l.final.

1 *Cauſa ſi eſt omnino integra, pęnitentia cum notificatione ipſius facit locũ huic actioni, quæ non tollitur, licet cauſa poſtea impleatur, & quid ſi non eſt omnino integra.*
2 *Si tibi dedi ſeruum meum, vt ipſum manumittas, quæ ſit differentia, an iſte ſit contractus innominatus, an ꝙ videaris conſtitutus procurator ad manumittendum.*
3 *Condictio ob cauſam non datur pęnitenti, niſi pęnitentia alteri parti notifi cetur, vel datur ei, ſed reuocabiliter.*
4 *In contractu innominato do tibi, vt facias, nõ potes auferre actionem mihi acquiſitam perfecte ex pęnitentia implendo poſtea cauſam, vel etiam acquiſitum ex mora tua.*
5 *Quando do tibi ſeruum meum, vt manumittas eum intra certum tempus, ſi hoc non facias, lex facit ipſum liberum, & quid ſi dedi tibi aliquid, vt eum manumittas intra certum tempus.*
6 *Factum hominis ſupplet factum legis.*
7 *Lex non ſupplet factum hominis, niſi quando illud debet explicari.*
8 *Lex ſemper eſt certa.*
9 *Si mandauero, vt clericum percutias, & poſtea reuoco mandatum, nec tibi notifico reuocationem, & percutis, incurro excommunicationem.*
10 *Pœnitentia in contractu innominato, do vt facias habet etiam locum pro eo, quod reſtat fiendum, licet res non ſit omnino integra.*
11 *Condictio ob cauſam poteſt dari ad id, quod non fuit datum, vel traditum.*

1 **§.Si ſeruum.** † Si cauſa eſt omnino integra, pnĩa
cum notificatione ipſius facit locum
huic actioni, quæ non tollitur, licet poſtea cã impleatur. Sed
ſi non eſt omnino integra, quia recipiens incepit aliquid face
re pro eo, quod factum eſt, nõ habet locum pnĩa, ſed pro eo,
quod reſtat fiendum, ſic dũ tñ altera pars, quæ non eſt in mo-
ra, nec in culpa, conſeruetur indemnis.h.d.vſq; ad §.ſed ſi ac
ceperit. & aduerte, quia iſte primus. §.loquit, qñ dedi tibi ſer-
uum meum, vt ipſum manumitteres vſque ibi. Item ſi quis.
ibi loquitur, qñ dedi tibi decem, vt ſeruum alterius emeres,
& manumitteres, vſque ad §.ſed ſi acceperit. ibi loquitur, qñ
dedi tibi decem, vt ſeruum tuum manumitteres, inter quos
caſus longa eſt dĩa, vt s̃.eo.l.3.ſed ſi tibi, in glo. quæ incipit ex
2 hoc dicunt, in ver.ſed ſi nõ ire &c. ¶†In tex.ibi tradiderit, ex-
pone tex.i.dederit transferrendo dñium in accipientẽ, & ſic
eſt cõtractus innominatus do, vt facias. Sed ſi non tranſtuliſ-
ſet dñiũ, diceret̃ potius ɔ̃ctus nominatus.ſ.mandati, quia vi-
deris ipſum conſtituere procuratorẽ ad manumittendum.
Eſt autem longa differentia inter iſta, qa primo caſu põt reci-
piens manumittere inuito eo, qui dedit, dũ habeat dñiũ per
ſe, vt j.de do.l.hoc iure.§.ſi quis vero dederit. Scd̃o vero caſu,
non, quinimo etiam ſi nõ ſit certioratus de reuocatione mã-
dati, non põt manumittere, vt l.ſi pr̃.j.de manumiſ.vind.quia
dñium eſt apud mandantem, a quo nõ põt recedere ſine ſua
voluntate, per l.ſi id, qd̃ nr̃m, de re.iur. licet pcurator ignoret
reuocationem, vt in l.eius, qui in prouinciam.§.quas vero.s̃.
ſi cer.pet.& hoc voluit gl.hic, quæ incipit.ſ.ad intereſſe. Item
hoc ſecundo caſu ad repetendum datur rei vendi.& actio mã
dati, non aũt condictio ob cãm, qa nemo condicit rem ſuã.
Sed in primo caſu, datur ſola condõ. Et ſi quæritur, quid con-
dicitur? Rñdetur, ꝙ ſi adhuc non eſt manumiſſus, condicitur
ipſe ſeruus, ſi vero manumiſſus, & ſic reſtitui non põt, quia va
luit manumiſſio, vt dictũ eſt, põt condici æſtimatio, vel inter-
eſſe ſm 2. glo.licet æſtimatio non fuerit tradita, quia natura
iſtarũ cõdõnũ eſt, ꝙ poſſit condici, etiam id ad quod traditũ
non eſt, ſed habetur pro tradito, vt j.l.prox.verſi.ſed pro decẽ.
& nota.s̃.in prin.l.in fine glo. magnæ. poteſt dici, quod poteſt
agi ad ipſum ſeruum manumiſſum, quia cum nata eſſet con
dictio ad reſtitutionem ipſius ſerui antequã manumitteret̃,
non fuit ergo extincta per manumiſſionem poſtea ſubſecu-
tam, tñ officio iudicis, quia non põt reſtitui ſeruus, condem-
nabitur ad æſtimationem, vt habetur in ſimili.in l.ſi ſeruum.
§.ſi.de verb.oblig. & nota.in l.vinum, in fine mag.glo.ſi cert.
3 pet.†Ergo nota primo in hoc. §.quod niſi pęnitentia notifice
tur alteri parti, non producit hanc actionem pœnitenti, vel
dic, quod producit tñ reuocabiliter, quia ſi poſtea cauſa im-
pletur, non fingitur nata, ne remaneant duo, vt j.proxi.§.ibi,
4 [ne ſi poſtea &c.]†Item no.ꝙ actionem mihi acquiſitam per
fecte ex pnĩa, non potes mihi auferre, cauſam poſtea implen-
do.idem ſi acquiſita ex mora tua, ut no.in titu.j.l.j.in glo.ſu-
5 per ver.non eſt. †Tertio no.in verſic. [plane] quod qñ do tibi
ſeruum meum, vt manumittas eum intra certum tempus, ſi
hoc nõ facias, lex facit ipſum liberum ſine aliqua manumiſ-
6 ſione. † Quid autem ſi do tibi, vt ſeruum tuum manumittas
infra certum tps? dic, vt dixi in l.2.§.ſed Stichus.s̃ eo.& ad hoc
allegatur iſte ver.quod factum hominis ſupplet factum legis,
ſicut.n.ſi manumiſiſſes ceſſaret cõdictio tam ex capite pęnite
tiæ poſtea ſubſecutę, q̃ ex capite cauſæ non implete, ita nunc,
quia licet implet factũ tuũ, & ipſum repræſentat, facit auth.
hoc amplius. C.de fideiuſ. ibi dũ dicit [lege nõ reputatũ &c.]
Sed opponitur, ꝙ non ſufficiat cauſam impleri per l.ſed dẽat
impleri per recipientem, ut s̃.eo.l.iij.§.ſi quis quaſi. Sol.ibi re-
cipiens non impleuit, nec vnq̃ implere potuit, quia ille erat li
ber ſine ſua manumiſſione, hic tñ licet non impleuerit, tñ
potuit implere, & ɔ̃ctum perficere, vnde l.poteſt ſuum factũ
7 ſupplere. ¶†Vltimo no.in fi.dum dicit, ſi nõdum pęnituerat,
ꝙ lex nõ ſupplet factũ hominis, niſi qñ illud debeat explica-
ri, ſecus ſi explicari non debeat, quia interueniat pnĩa, & glo.
intelligit, etiam ſi illa pnĩa non erat notificata alteri parti. nã
licet altera pars ea non obſtãte poſſet cauſam implere, & ma
numittere, tñ non tenebatur, nec debebat, poſtq̃ re vera inter
8 uenit pęnitentia.†Cum autem lex ſit certa, de omni eo, quod
eſt certa in rerum natura, iuxta illud quod habetur, in l.cum
quidam.§.quod dicitur.de acq.hær. & ſic erat certa de illa pę-
nitentia, & ꝙ non debeat manumitti, non ſupplet factum re
cipientis, quod non erat explicandum, licet ſi explicaret̃, eſſet
9 excuſatus. Vñ dñt quidã, †ꝙ ſi mandauero, vt clericũ percu-
tias, & poſtea reuoco mãdatũ, & nõ notifico tibi reuocatio-
nem, tu tñ percutis, an ſim ſtatim excõicatus ipſo iure per ius
canonicũ? & dicunt, ꝙ non, arg.huius literæ, ſed iſta indutio
non eſt bona. Quia cum percuſſio veniret explicanda per te,
debebã notificare, ne fieret, alias ſum in culpa, rõne cuius de
beo incurrere excõicationẽ, ſed hic nõ manumittẽdo, nõ es
in culpa, poſtq̃ interuenit pnĩa, licet nõ fuerit notificata, ideo

nec

nec ſuccedit diſpoſitio legis, ſed nec eſſet in culpa, ſi manu-
miſiſſet. Vnde caſus ſunt diuerſi in §.itẽ ſi.no. ſm Bar. q tenet
expreſſe, ꝙ eſt neceſſe reuocare tũc mãdatũ procuratoris, qñ
damno afficeret, ſi nõ fieret, alias ſecus, vt hic & ĵ.manda.l.ſi
10 mandaſſem iunct. l.ſi pr̃. de manu. vin. †Item nota. ꝙ hic res
nõ ſit omnino integra, qa incipit aliquid facere de eo.qđ erat
faciendũ, tñ locũ hẽt ꝑ eo, qđ reſtat fiẽdũ.& ſi eſt vera opi.gl.
in prin.huius l.in ver. caue tñ, ibi dũ dicit, vel facere inchoa-
11 ueris.¶†Itẽ no.in ver.ſed ſi eligat is q decem, ꝙ iſta condictio
p̃t dari ad id, quod non fuit datum, vel traditũ, qa hic fuit tra
dita quantitas, & non reperiť ſeruus emptus, facit, l.ſi non ſor
tẽ.§.libertus, de cõdi.inde.& l.in ſumma. §.in frumento.Bart.
tñ dicit, ꝙ dẽt proponi iſta condictio ad illa.x.ſed recipiens li
beratur dando ſeruum, ne remaneat in dãno, & ſic eſt in ſo-
lutione, non in obligatione. Mihi vr̃, ꝙ poſſit proponi ad ſer-
uum per illa iura, quia contrahitur obligatio quatenus eſt lo
cupletior ex illa datione, tene menti ea quæ dixi.

1 *Cauſa ſi non poſſit impleri ex cauſa ſuperuenienti ſine dolo, mora, vel cul-
pa recipientis, an repetatur datum ex capite pœnitentiæ.*
2 *Si dedi decem, vt ſeruum tuum manumittas, & antequam manumitteres,
ille aufugit, vel eſt mortuus, an poſſim ea decem repetere.*
3 *Cuſtos carceris ſi non bene cuſtodiuit aliquem captum, qui per gratiam
debebat extrahi de carceribus, eſt excuſandus.*
4 *Promiſſum ob cauſam implendam, ſi ea non poteſt impleri ex caſu ſuper-
ueniente ſine dolo, mora, vel culpa implere debentis, poteſt peti per
actionem præſcr.verb.caſu quo, ſi datum eſſet, non poſſet repeti.*
5 *Si cauſa venit implenda per dantem, qualitercunque non impleatur, repe
titur datum.*

1 §.Sed ſi acceperit. †Si cã nõ p̃t impleri ex ca-
ſu ſuperueniente ſine do-
lo, mora, vel lata culpa recipiẽtis, nõ repetiť datũ ẽt ex capite
pñiæ, ſi ex hoc remaneret recipiens in damno, quod non ſen
ſiſſet, ſi datio facta non fuiſſet. Cauere tamen cogitur de reſti
tuendo, cũ non potuerit, & quatenus poterit ſine ſuo dãno,
& ſic ſi recuperat poteſtatem implendi, & nõ implet, reſtituet
totũ, etiam ſi remaneret in damno. Idem ſi tale dãnum fuiſ
ſet paſſurus ẽt facta datione.h.d.vſq; in finẽ, & ponũtur mul-
ti caſus, q vñr intricati. Et aduertendũ quia prin.l.loquitur, qñ
cã poterat impleri tp̃e quo interuenit pñia, hic qñ non pote
rat. Et primo tractat, qñ eam implere nõ poterat tñ non erat
oĩno perdita ſpes, quia ſeruus, qui erat manumittendus, viue-
bat, licet eſſet in fuga vſq; ad verſi. ſed vbi, ibi.qñ erat res per-
dita, quia mortuus, & vtroq; caſu diſtinguitur eodem mõ, an
recipiens erat diſtracturus, vel non. In alio tñ caſu differũt, qa
in vtroq; cauetur de reſtituendo, cũ potuerit, & ſic poterit re
ſtituere ſine ſuo dãno. In ſecundo vero caſu non eſt eſt locus
iſti cautioni. Itẽ iſte ſecundus caſus loquitur ſolũ in vno caſu
qñ recipiens non fuit in mora implendi cãm, nec in mora,
nec in culpa deſinendi poſſidere. Sequens vero ver.ſed vbi, lo
quitur ẽt qñ fuit ĩ mora, & ſic in duob. caſibus, qa igiť in hoc
tex.multi caſus, & dicta ponuntur ad euitandum cõfuſionẽ,
2 recollige ſic, ꝙ †ſi dedi tibi.x.vt ſeruum tuũ manumittas, & an
tequã manumitteres, ille aufugit, an poſſim repetere.x.dic, ꝙ
aut aufugit poſt moram manumittendi, & iſte caſus nõ poni
tur hic in iſto primo.§.vſq; ad verſ.ſed vbi, ſed hoc dicendum
eſt ſine dubio. ꝙ ſic, per illum verſi.ſed vbi, & ex capite cauſæ
non impletæ, ſeu defectus cauſæ, & hoc vult hic gl.2.quæ in-
cipit, hanc diſtinctionẽ & ſine aliqua diminutione. Si aũt au
fugit anteq̃ eſſes in mora, tunc q̃riť, an poſſit repetere ex capi
te cauſæ non impletæ, & ſir̃ iſte caſus non ponitur hic. Sed di
cendum, ꝙ non, per l.3.§.ſed ſi tibi.s̃.eo.ibi.dum dicit, [ſi non
dum tp̃s præteriit.inhibenda erit repetitio.] Aut quæritur, an
poſſim repetere ex capite pñiæ, & iſte caſus ponitur hic, & de
ciditur ẽt in d.§.ſed ſi tibi, dum dicit, nihil pœniteat, & ſic lo-
quitur generaliter, ꝙ ſic. Sed hic latius diſtinguuntur duo ca-
ſus, ſm quos ille ver.debet limitari, & intelligi. Primus eſt, qñ
fuiſſes diſtracturus, & precium percepturus, ſi tibi non dediſ
ſem, vt manumitteres, & ſic illud dãnum nõn ſenſurus. Scđs
eſt, qñ non fuiſſes venditurus, & quilibet iſtorum ſubdiſtingui
tur, nam in primo, aut ſeruus eſt adhuc in fuga, & nõ poſſum
te cogere ad aliquid mihi reſtituendum, ne remaneas in dã-
no ex iſto ꝯctu, ſed bene poſſum agere ad cauẽdũ, & cum re-
cuperaueris, & ſi non poteris reſtituere ſine tuo damno,
reſtitues dicta.x. & tãto minus quanto ſeruus eſſet deteriora-
tus ꝑꝑ fugam, qa prius valebat.x.& tunc non reperiuntur niſi
octo, vel ſex. Cauebis.n.de reſtituendo octo, vel ſex, & hoc
vſq; ibi, [plane.] Si ergo poſtea recuperas, duo colliguntur caſus
ex iſto tex. Vnus ſi nõ eſſet deterioratus ꝑꝑ fugam, & tunc vir
tute cautionis reſtitues mihi integra decẽ. Intelligo tñ iſtud
verum, ſi nunc æque vendere potes ſicut poteras ante dona-
tionem alias non eſſet conueniens, ꝙ redderes.x. & inuitus
retineres ſeruum, quem fuiſſes venditurus, & x.percepturus,
& iõ liberaris tunc tradendo mihi ſeruum ipſum, arg.s̃.prox.
ver.ſer.pro.x.ſimul, ſi non poſſet nunc tantũ vendi, licet non
ꝑꝑ fugam tãto minus reſtitues, & ſic octo, vel ſex tñ. Dictum
limitatur duobus modis in ver.plane. qui venit ad limitatio-
nẽ ver.[eo minus.] ꝓxime Præcedentis. Prima limitatio eſt, ſi
poſtq̃ recuperaſti, vellẽ, ꝙ illum manumitteres.& ſic impleres
ꝯctũ, ſi aũt nõ vis, offenſus ꝑꝑ fugã, certe nõ poſſem te preci-
ſe compellere ad factũ, licet.n. habeã actionẽ præſcr.ver.vt fa
cias ꝙ inter nos conuenit, vt l.ob cã.ĵ de præſcr.ver.ſi tñ non
vis facere, condemnaris ſolũ ad intereſſe in illa actione. vt in
l.nãlis.poſt prin.e.tit.certe poſſum ẽt agere condõne ob cãm.
& ex illa cautione, vt reſtituas decẽ, ſine aliqua diminutione.
& ꝑꝑ deteriorationẽ, qa nũc ago ex capite cauſæ nõ impletę,
& ꝑꝑ tuã morã, vñ nihil dẽt diminui. Iõ tibi dẽt imputari, ſi
remaneres in dãno ex hoc ꝯctu. tñ poſſis illud euitare manu
mittẽdo ſeruũ. Secũda limitatio poniť in ver.ſed ſi legati, qa
ſi volo, ꝙ manumittas, licet ſis paratus manumittere. ſed vo-
lo recuperare, qđ dedi ex pñia, poſtq̃ potes reddere ſine tuo
dãno, quia ſeruum habes, tu aũt vis detrahere quatenus ſer-
uus deterioratus eſt ꝑꝑ fugã, ego aũt dico, ꝙ tradas mihi ipſum
ita deterioratũ, & pecuniam volo dimittere, tu non vis hoc
facere. tunc reſtitues integram pecuniam, & tibi imputes, qa
potes euitare illud dãnum deteriorationis. Secũdo caſu prin-
cipali, qñ non fuiſſes diſtracturus, tunc poſſum repetere, qđ
dedi non obſtante, ꝙ adhuc ſit in fuga, quia illud damnum
conſecutus fuiſſes ẽt ſi iſtum ꝯctũ non feciſſemus, qa tũc eſt
3 ea.rõ, q.s̃. †Sed ꝯ, quia tibi imputes, ſi poſt ꝯctũ incepiſti peius
cuſtodire.gl.rñdit notabir̃, ꝙ es excuſandus, quia veriſir̃ po-
teras credere, ꝙ nõ dẽbat fugere, poſtq̃ parabat ſe manumiſ-
ſioni. Et hoc allegatur ad q̃õnẽ, ſi cuſtos carceris nõ bñ cuſto
diuit aliquem captũ, qui per gratiam debebat extrahi de car-
cerib. ꝙ ſit excuſandus, tene menti. Si aũt ſeruus manumittẽ-
dus mortuus eſt, & ſic deficit ſpes implendæ cãæ, tunc diſtin-
guuntur ſimpr̃ plures caſus, in ver.ſed vbi. nam aut mortuus
eſt poſt morã, & poſſũ repetere quicquid dedi indiſtincte ex
capite cãæ nõ implete, ſiue fuiſſes diſtracturus, ſiue nõ, aut añ
morã, & tunc ex capite cãæ non impletæ non poſſum. Sed ſi
quæratur an ex capite pñiæ, diſtinguiť.e. mõ quo.s̃.aut fuiſſes
diſtracturus. & non poſſum, aut non fuiſſes diſtracturus, &
tunc, aut fuit mortuus propter hunc contractum puta in iti-
nere, cum duceres eum ad manumittendum, & idem, vt hic
in ver.niſi forte, aut non ꝑꝑ hunc ꝯctum, & tunc iſtud dam-
num fuiſſes habiturus, ẽt hoc contractu non celebrato.& ad
huc poſſum ex capite pñiæ repetere integra decem, vt hic.in
ver.cum no.& ſic poſſum pęnitere de eo, ꝙ fieri non põt, qđ
facit ꝯ id, qđ dicit Bar.vt dixi s̃. ꝓxi. §. & ex prædictis remanẽt
4 expeditæ oẽs gl.q̃ tendunt ad declarationem literæ. †Vbicun-
que autem, dic. ꝙ non poſſet repeti ſolutum, ne recipiens re-
maneat in damno, ſi ita non eſt ſolutum, ſed promiſſum
etiam nudo pacto poſtq̃ deſiit poſſe impleri, perinde repetiť
ꝑ actionẽ p̃ſcr. ver.ac ſi cã fuiſſet implera, qđ eſt bñ not.vt in
d.l.3.§.ſed ſi Stichus.s̃.eo. Itẽ p̃dicta, qñ cã veniebat implenda
per recipientem. †Si aũt per dantem qualitercunque non im
5 pleatur, repetitur datum, vt l.j.§.fi.s̃.e. Item procedũt, qñ caſu
euenit in perſonã, vel rẽ ipſius recipiẽtis, ſi aũt dantis indiſtin-
cte non repetitur, vt l.pen.C.eo.& dixi in d.§.ſed ſi Stichus.

LEX VI.

1 *Extraneus, vel pater dans dotem pro futuro matrimonio, ipſo non ſecuto
repetunt per condictionem ob cauſam.*
2 *Caſus omiſſus, remanet in diſpoſitione iuris communis.*
3 *Extraneus dans dotem pro futuro matrimonio, ſi pactus, vel ſtipulatus
non ſit ſibi reddi ſoluto matrimonio, cenſetur voluiſſe donare, ſi matri-
monium contrahatur.*
4 *Pater dotans filiam in poteſtate, an aliquo caſu p̃ſumatur voluiſſe donare.
Extraneus dans dotem pro futuro matrimonio non rogatu mulieris, eo nõ
ſecuto, repetit per directam condictionem ob cauſam, & quid ſi rogatu
mulieris ſoluit.*

SI extraneus. Lex iſta cum ſeq. vſq; ad l. ſi mu-
lier, loquitur, qñ aliquid eſt datũ
pro dote futuri matrimonij, an poſſit repeti per dantẽ,
ſi matrimoniũ non ſequatur. vel etiam ſi ſequatur, &
diſſoluatur, & iſta l.cum ſequ.& l.ſi donaturus, loquuntur qñ,
tertius pro muliere.l.autẽ quod Seruus, qñ ipſa mulier. Item
iſta l.& l.ſi donaturus. in princ.loquũtur, qñ tertius. vel pater
ex propria voluntate volentes de ſuo dotare dederunt dotẽ.
In hoc tñ differunt, quia in iſta l. in nullo caſu voluit dans do
tem donare mulieri. ſed repetere ſoluto ma.& etiam ſi matri
monium non contrahatur. & ſic ſolum voluit dotare matri-
monio cõſtante.l.aũt ſi donaturus, in prin. loquitur, & ponit
duos caſus. Vnus, qñ ſimpr̃ donare voluit mulieri, ſiue mr̃i-
moniũ ꝯhatur, ſiue poſtea diſſoluať. Alius qñ voluit donare
in vnũ caſum.l.ſi ſi ꝯhatur, & poſtea diſſoluatur. Sed ſi nõ ꝯ-
hatur, noluit donare.l.aũt ſequens, qui ſe debere, & l.ſi quis
indebitũ.alias eſt.§.& ſi donaturus, loquunť, qñ nõ ex ꝓpria
liberalitate, nec volens de ſuo donare, ſed ex quadam neceſſi-
tate credens ſe debitorem, & ſe liberare a debito, iuſſu mulie

ris promiſit,& ſoluit marito futuro, in hoc tñ differũt q̃a.l.q
ſe debere.loquitur qñ matrimonium non fuit poſtea ſecutũ,
ſed l.ſi quis indebitũ,loquitur qñ fuit ſecutum.Iſta ergo.l.ſi ex
1 traneus.h.d.†extraneus, vel pr̃ dans dotem pro futuro matri-
monio.ipſo nõ ſecuto, repetunt per cõdictione ob cãm.h.d.
¶ In tex.ibi,[& veriſimile eſt in hunc quoque,cum qui dat ſi-
bi proſpicere]tex.iſte innuit,ꝙ agat ex ſtipulatione,vel pacto
interpoſito de reddendo,quaſi extendatur ad illum caſum, li
cet expreſſe non fuerit comprehenſus,niſi in caſu quo matri-
monium contrahatur,& poſtea diſſoluatur,ſed ꝯrium eſt ve-
rius, quia immo agitur condictione ob cãm,vt ſtatim ſequi-
tur,vult ergo dicere,ꝙ ſicut ex pacto,vel ſtipulatione interpo
ſita de reſtituendo, ſi matrimoniũ cõtrahatur, & poſtea diſ-
ſoluatur, apparet de animo, & de intentione dãtis,ꝙ voluit
donare in dictum caſum,q̃a eſt magis fauorabilis.ita credẽdũ
ꝙ noluerit donare,ſi matrimonium non ꝯhatur, quia caſus
eſt nimis fauorabilis.Et ſic non agitur ex ſtipl̃one, vel pacto,
2 ſed condictione ob cãm,qui†caſus omiſſus remanet in diſpo
ſitione iuris communis, & ad hoc allegatur iſta l. quæ diſpõ
eſt,ꝙ illud ꝙ datur ob cãm de futuro, ea nõ ſecuta repetatur
3 ꝑ condõnẽ ob cãm. †Si aut nõ fuiſſet pactus,vel ſtipulatus ſi-
bi reddi ſoluto matri. tunc cenſeretur in dubio, voluiſſe do-
nare,ſi matrimonium ꝯhatur,& iõ ipſo ſoluto matrimonio
competeret repetitio mulieri, vt C.de rei vxo.act.§.accedit. ſi
aũt non ꝯhitur, non p̃ſumitur voluiſſe donare,vt l.ſi ego. in
prin.ſ.de iu.do.& ſ.e.l.ſi donatur⁹.primo rñſo. Apparet ergo,
ꝙ caſus in quo mr̃imonium ſequat̃,magis eſt fauorabilis,ſed
in caſu huius apparet,ꝙ neutro caſu donare uoluerit, & hoc
4 in extraneo,†pr̃ aũt dotãs filiã in ptãte nullo caſu præſumitur
voluiſſe donare,ẽt ſi nõ ſit ſibi ſtipulatus reddi. iõ contracto
matrimonio, & poſtea diſſoluto actio ad repetendum eſt
cõis inter patrẽ,& filiã,exercitiũ vero ſolius pr̃is,vt in l.2.§.ꝙ
ſi in pr̃is.ſ.ſol. mat. Sed ſi ſtipularet̃ pr̃ in vnũ tñ caſum ſolu-
ti matri. puta, ſi diſſoluatur morte mulieris, cẽſetur voluiſſe
donare in aliũ caſum ſimilẽ,ſi diſſoluatur morte mariti,& iõ
in illo caſu eẽt ſolius filię actio,ẽt de iure ãtiquorũ,quia ille eſt ca
ſus in quo illo iure erat capax filiafamilias, & iſte eſt caſus in
l.ſi cum dotem,in prin.ſol.mat. De qua gl.opponit,& ẽt tunc
de iure Digeſto. in tali dote hẽbat hæredẽ ipſa filia, licet eſſet
5 in patria ptãte,vt plene no.Bar.in l.poſt dotẽ,e.tit.†Item intel
lige hanc l. qñ extraneus nõ rogatu mulieris ſoluit dotem ꝓ
futuro matrimonio, quo caſu eo non ſecuto cõpetit directa
condictio ob cãm,& recta via,ſi aũt rogatu mulieris ſoluiſſet
nõ p̃cedente ꝓmiſſione,tunc ipſa mulier cenſetur ſoluiſſe,&
iõ ſibi competeret ob cãm ꝯ recipientem,& ipſe tenetur dãti
ea. condictione, ſed cedendo illam q̃ hẽt ꝯ recipientem, li-
beratur,& iõ vt euitetur circuitus ẽt ſine ceſſione competit ſi
bi,& iſta hẽtur in l.dñs teſtõ. ſ.de cõd. ind.vbi omnino vide ꝑ
Bar.iſto mõ limita hanc l. ſubtiliter. item dixi,ꝙ non præceſ-
ſit promiſſio,alias dic,vt ſ.prox.ad quam veniamus.

LEX VII.

2 *Debitor putatiuus ſi iuſſu mulieris tantum ignoranter ſoluit dotem pro fu-
turo matrimonio,eo non ſecuto,dabitur mulieri repetitio ſoluti,ſed ſi vl
tra iuſſum promiſiſſet,ipſe,non mulier repetet.*
3 *Tutus exceptione doli ſoluens quando repetat.*
4 *Doli exceptio quotuplex ſit,& an iſtis exceptionibus doli poſſit renũciari.*
5 *Debitor verus promittens,& ſoluens dotem pro futuro matrimonio,qua-
re ipſo iure non liberetur a muliere,& ipſe non ſecuto matrimonio repe
tit.& num.1.*
6 *Sciens ſe non eſſe debitorem,ſi promittat pro futuro matrimonio,an poſſit
compelli ad ſoluendum.*
7 *Si teneor tibi conditione ſi aliquid feceris,& interim tibi ſoluo,non videor
donare,ſed anticipare ſolutionem,vt citius facias.*
8 *Quòd in dubio cenſeatur quis ſoluiſſe pro ſua obligatione etiã conditionali.*
9 *Ratihabitio non requiritur,vbi non præceſſit iuſſus.*

1 QVid ſe debere. † Extraneus promittẽs
dotẽ ꝓ futuro mr̃imo-
nio tanq̃ debitor mulieris, cum non ſit,& ſoluẽs
ignoranter non ſecuto matrimonio repetere põt
ꝑ cõdõnẽ ob cãm, q̃a ſi ſoluiſſet mulieri.repeteret ꝑ condõ-
nẽ indebiti, ſed ſi ſoluit ſcienter, non repetit ipſe,ſed mulier
cui cenſetur voluiſſe donare, & ſic ſi ſoluiſſet,nõ repeteret ꝑ
condictionẽ indebiti. Sed ſi erat verus debitor matrimonio
nõ ſecuto indiſtincte repetit ipſe, licet ſi ſoluiſſet mulieri,nõ
repeteret, quia fuiſſet conſecutus liberationem, ſed hoc caſu
eam conſequitur mero iure, ſed bene cõſequitur ꝑ exceptio-
nẽ ſi paratus eſt cedere mulieri cõdi.ob cãm,quã hẽt.h.d.iſta
difficilis lex vſq; ad §.fundus, & ponit tres caſus quorũ quili-
bet eſt difficilis ad ſuſtinẽdũ.& gl.multũ laborat,& eſt diffici-
lior q̃ tex.primus eſt,qñ ꝓmiſit, & ſoluit indebitum ignoran
2 ter.ſecundus,qñ ſcienter.tertius qñ ſoluit debitũ.¶†Veniam⁹
ad caſum,ꝯ primam opp. ꝙ non competit cõdõ ob cãm ipſi
putatiuo debitori ſoluenti, ſed competit ipſi mulieri, cuius
noĩe illi cenſet̃ ſoluiſſe, poſtq̃ eius iuſſu, & ſic vr̃ ſoluiſſe mu-
lieri,& mulier poſtea illi ſponſo, ut hic habetur in gl.quæ in-
cipit ſatis.& qđ hẽtur in l.dñs teſtõ. de condi.inde.Sol.ꝯrium
procederet,ſi duntaxat ſoluiſſet iuſſu mulieris, & nõn promi
ſiſſet,ſed quia prius ꝓmiſerat, cẽſet̃ ſoluiſſe noĩe ſuo, & pro
ſua ꝓmiſſione,iõ ſibi cõpetit recta via cõdõ,& non mulieri,
ꝓut ẽt in ſimili voluit gl.fin.q̃ incipit,& remanet.iſtæ opinio-
3 nes formant̃ in gl. ¶†Scđo opp.ꝯ rõnẽ quã facit iuriſconſul-
tus in ver.qñ puta.Sed nõ repetit ꝑ ꝯdictionẽ ob cãm, q̃a ſol
uit indebitum ignoranter, cum aduerſus mulierẽ eſſet tutus
exceptione doli, & ſi ſoluiſſet ſibi repeteret ꝑ ꝯdictionẽ inde.
Contra ꝙ imo non repeteret, q̃a exceptio doli eſt odioſa, &
nõ inducit repetitionẽ ſoluti, vt l.qui exceptionẽ.de cõdictio
ne indebiti, ſed ſi ita eſt,nec repetere potuit ꝑ condõnem ob
cãm, vt hic in ver.ſed ſi cũ ſciret.huius timore gl.3.quã puto
4 nõ fuiſſe † Accu. quia idem contrarium repetitur in alia gloſ.
mag.dicit,ꝙ quadruplex eſt exceptio doli, prima in ſpecie eſt
odioſa, & ꝓcederet cõtrariũ,ſed tũc nõ hẽt locũ iſta l.in aliis
ſpecieb.eſt fauorabilis,& in eis p̃t procedere iſta l.gl.bñ dicit,
præterquam in prima ſpecie, dũ dicit, ꝙ qñ naſcitur fauore
doli cõmiſſi tp̃e cõtractus eſt odioſa, nã iſtud nõ eſt verũ, q̃a
dr̃ odioſa,& non inducit cõdictionẽ indebiti, qñ cõpetit de ri
gore iuris cõtra nãlẽ æquitatẽ.vt eſt exceptio Macedoniani,
& ẽt doli ſuccedens loco illius, q̃a nãlis æq̃tas dictat, ꝙ filiuſ-
fami.pecuniã quã accepit mutuo,reſtituat.l.q̃a nãlis.ſ.ad Ma
ced. Sed rigor iuris dictat contrariũ, in odiũ creditorũ,l.vt ſi
pęnæ.ſ.de cond.inde.ſed ſi dolo,vel metu induxit me ad pro-
mittendũ,tunc exceptio doli,vel metus mihi cõpetens eſt ſm
nãlẽ æquitatẽ,q̃a non ſponte promiſit,iõ dr̃ fauorabilis,& in
ducit repetitionẽ ſoluti, multo magis q̃ aliæ exceptiones, in
quib.non interuenit delictum creditoris, & iſta fuit theorica
Petr.& Cy.in l.j. ꝙ metus cau.de qua Bar. hic non meminit,
ſed tranſit cum glo.de quo miror. In oĩbus ergo ſpẽb.tactis ꝑ
gl.p̃t procedere.l.iſta,& an iſtis exceptionib. doli poſſit renun
ciari, vide Bar.in l.ſi q̃s cũ aliter, de verb.obl.iſtud idem cõtra
riũ repetit̃ in alia gl.q̃ inci.[qñ pro quãuis,] & dat̃ alia ſol̃o,
ꝙ iſta non ſit bona rõ, q̃ ponitur in tex.& exponitur,qñ pro
quãuis,& ſic veniat aduerſatiue, & ſit ſenſus,ꝙ quãuis aduer-
ſus mulierẽ eſſet iſte tutus exceptione doli, & ſic ſi ſibi ſoluiſ-
ſet, non repeteret ꝑ condõnẽ indebiti, ſi tñ ſoluit ſponſo,re-
petit per condõnẽ ob cãm, quæ eſt de futuro,quæ non eſt ſe-
cuta, ſed ſi ſoluiſſet mulieri, ſoluiſſet duntaxat ex cã de præ-
terito, quæ non inducit repetitionem, ſi erat odioſa, & iſtud
vult dicere gl.in effectu. Certe iſta ſol̃o non eſt bona,quia ſo-
lus defectus cauſæ de futuro non ſufficeret ad inducendũ con
dictionem indebiti, vt hic in verſi. [ſed ſi cum ſciret.]tene er-
go ſol̃onem pręcedentẽ. Et conclude, ꝙ vbicunque ſi ſoluiſ-
ſet mulieri.non repeteret per condõnẽ indebiti, q̃a forte erat
tutus tali exceptione q̃ illã condõnẽ non inducit,idem ſi ſol-
uit alteri ob cãm de futuro,illa non ſecuta non habet cõdõ-
5 nẽ ob cãm,& iſtud vult hic Iac.But. ¶†Sed opp.tertio contra
hoc de ver.[ſi autẽ vere.]nam ibi ſi ſoluiſſet mulieri,non re-
peteret, quia ſoluiſſet verum debitũ, & tñ ſi ſoluit ſponſo, re-
petit non ſecuto mr̃imonio, ꝑꝑ hoc quidã ſubaudiunt hic,
maxime,ſed truffa eſt,q̃a dico,ꝙ non ſufficeret, ut ſ.dictũ eſt.
dic ergo,ꝙ aliud eſt qñ ſoluit debitũ, nam tũc ſi ſoluiſſet mu
lieri,iõ nõ repeteret,q̃a fuiſſet ipſo iure liberatus, ſed ſi ſoluit
ſponſo ob cãm de futuro, ipſo iure non liberatur a muliere,
vt ibi patet, iõ ipſe acquirit condictione ob cãm,quã tñ cedẽ
do liberatur,cũ ſoluit indebitũ,& ſic non plus conſequit̃ ſol-
uẽdo mulieri,q̃ ſoluẽdo ſpõſo,q̃a nõ tractat̃ de liberatione,
cum non ſit debitor. Iõ ad hoc adhibet̃ diſtinctio,quã ſ.dixi.
¶Vltimo oppo. nã exceptio eſt actionis excluſio,& vbi non
eſt actio ꝓprie non eſt exceptio.Sed in iſta ꝓmiſſione q̃ facta
eſt ſponſo inerat tacita condõ.ſ.ſi matrimoniũ cõtrahat̃,vt l.
ſtipl̃onem,de iure do.& añ cõtradictionis euentũ nõ eſt nata
actio,ut l.cedere diẽ,de verb.ſig.illa fatet̃ contrariũ,ꝙ hic po
nit̃ exceptio doli improprie, ꝓ exceptione intentionis.Iſta gl.
vr̃ intelligere tex.vt velit dicere, ꝙ iſte ꝓmiſſor erat tutus ex-
ceptione doli aduerſus ſpõſum,cui ꝓmiſerat,ſed certe tex.nõ
vult hoc dicere,ſed ꝙ erat tutus aduerſus mulierẽ,ꝓ qua pro
miſerat.Iõ iſta oppoſitio nõ meruit ſignari, q̃a nõ põt intelli
gi de exceptione ꝓprie loquẽdo, vt eſt illa quæ ſuccedit loco
exceptionis pacti, vel iuriſiurãdi,& iſtũ intellectũ habuit pri
ma gl.mag. in fi. ſed nõ eſt bonus, vt dixi, & ita intelligit Iac.
But.& oẽs.¶Circa ſm dictũ,qñ ꝓmiſit,& ſoluit ſcienter,opp.
ex̃ gl.ꝙ nõ ſecuto mr̃imonio,repetat ipſe ſoluẽs,nõ mulier,
vt ſ.l.ꝓx.& l.ſi ego,in prin.ſ.de iure dot. So.ꝯtrariũ ꝓcedit.qñ
ex̃neus non ſoluit ob cãm de p̃terito,tanq̃ debitor,ſed ex ſua
propria liberalitate,quo caſu non p̃ſumit̃ voluiſſe donare,vt
C.de rei vxo.actio.§.accedit,niſi fuerit ſtipulatus,vel pactus ſi
bi reſtitui,ſed hic ſoluit tãq̃ debitor, & ſic ob cãm de p̃terito,
q̃ ſciebat falsã,vñ vr̃ voluiſſe donare pure, & ſimpl̃r ipſi mu-
lieri ergo &c.l.& donatur⁹ ĩ prin. ¶Itẽ opp.ĩ gl.q̃ incipit ſatis,
ꝙ non cõpetat mulieri, q̃a ipſa nõ ſoluit,& repetitio cõpetit
ſoluenti

ſoluēti.So.verū eſt,nō ſoluitur vere,ſed ficte cēſetur ſoluiſſe,
quia ſoluiſſe vr̃ mulieri per prius, & mulier ſponſo.argum.in
5 l.4.§ fi.ȷ̃.de dona.inter vi. † Sed quærit gloſ.quid ſi ꝓmiſit,nō
dum tñ ſoluit,cū ſciret ſe non eſſe debitorem? gl.dicit,ꝙ tene
tur ſoluere,& pōt per ſponſum,compelli ad ſoluendū,& mu
lier habet actionem ꝯ ſpōſum, qui tñ liberatur cedēdo actio-
nem, q̃ hēt ex promiſſione. iſta gl.vr̃ male loqui, quia nullā
actionem vr̃ hēre ſponſus ex promiſſione cōdōnali, nō im-
pleta cōdōne.Sol.ſm Bar.verū eſt.ꝙ ineſt cōdō reſpectu ſpō-
ſi,cui voluit teneri,niſi ꝯhatur matrimoniū. ſed reſpectu mu
lieris cui voluit ſimplr̃ donare,nō ineſt cōdō. Et iō actio,quæ
eſſet inutilis ſponſo cedēti,erit vtilis mulieri ceſſionariæ,ſicut
in ſimili habetur in l.fi.& in prin.C.de iure do.¶Circa tertiū,
& vltimum caſum,quando erat verus debitor,opp.ꝙ non re
petat per condictionem ob cauſam, ſed per condictionē in-
debiti,quia non erat debitor ipſius ſpōſi ex ſua promiſſione,
non impleta tacita condictione,vt l.ſtipulationē,de iure dot.
ergo interim ſoluendo datur condictio indebiti,vt l.ſi condō
ne.ȷ̃.de condict. indebi. Gl.quæ incipit condicere, dicit,ꝙ hic
non pōt dari condictio indebiti, quia ſciebat ſe non eſſe debi
torem, ſed quia cā non eſt ſecuta, datur ob cām. Iſta ſolutio
non videtur bona, quia ſi ſciebat ſe non eſſe debitorem, vr̃,
ꝙ videat̃ donaſſe,& ſic nec indebiti,nec ob cām vr̃ compete-
re.Solutio,iſtud eſſet verū,ſi ſoluiſſet ſimpliciter,tanq̃ ſi eſſet
debitor,ſed hic nō ſoluit tanq̃ debitor,ſed ob cām de futuro,
vt matrimonium ꝯhatur. & ſic non vr̃ donare, & illa tacita
condictio,conuertitur in cām.Quod puto verum,quoticſcū-
que implementum condictionis dependet ex poteſtate reci-
7 pientis, † nam cum teneor tibi ſub condictione,ſi aliquid fe-
ceris, & interim tibi ſoluo,non videor donare, ſed anticipa-
re ſolutionem,& ſoluere,vt citius facias,licet non teneor ſol
uere,niſi cōdictione prius impleta, hoc probatur hic in tex.
& gl.ſecus, ſi nō pēdebat ex ſua poteſtate,quia ceſſaret ratio
ꝑdicta.Vltimo opp.in glo.fi.ꝙ iſte verus debitor ſoluendo de
mandato mulieris,liberetur ipſo iure a muliere,quia cēſetur
mulieri ſoluiſſe,ut l.ſolutum. ȷ̃.de ſolu.cuius contrarium hic
dicitur.Dicunt quidam,ꝙ illud,qñ ſoluiſſet pure, & ſimplici
ter,& ſic irreuocabiliter hic ſoluit ob cauſam de futuro, &
ſic irreuocabiliter,ſi cauſa non ſequatur hæc ſolutio non pla
cet,quia non eſt curandum, quid ſequatur de cauſa,ex quo
ſoluit de mandato creditoris. Dic ergo contrarium procede-
re,ſi ſoluiſſet,& ꝑ prius non promiſiſſet, quia non videretur
ſoluiſſe noīe mulieris, & ſic fingitur prius ſoluiſſe mulieri,
ſed hic proceſſit ꝓmiſſio,quia ſic iuſſit mulier,vñ poſtea ſol-
uēdo,cēſetur ſoluiſſe nomine ſuo, & pro ſua obligatione,
qua promiſerat illi, vñ non tollitur ipſo iure obligatio, qua
ipſe tenebatur mulieri,quia pro illa nō eſt ſolutum,ſed tolli-
tur de æquitate ꝑ legē Papinianus, cum ibi no.infra manda.
Sed contra glo.ꝙ hec de æquitate, & imputet ſibi quare ſol-
uit añquam matrimonium contrahatur, quia iuſſus mulie-
ris,ꝙ promitteret ſoluere,habebat in ſe eandem conditionē,
ſi matrimonium cōtrahatur. Imputet ergo ſibi,quare ſoluit
prius.Vñ vr̃, ꝙ non liberetur actionem credendo. cuius ꝯriū
hic dicitur.Certe difficilis eſt oppoſitio gl.& Doc.hoc non tā
gunt, ſed dico ſpeciale fauore matrimonij, & ꝙ hoc non ſit
imputandum,quia cenſetur ſoluiſſe, vt citius matrimonium
contrahatur, nec video aliam ſolutionem dari poſſe. Poſtea
glo in fin.vr̃ contrariari ſibiipſi, dum dicit, ꝙ ipſe repetit, &
nō mulier,poſtea dicit econtra, ipſa mulier,quaſi ſuo nomi-
ne,ſcilicet mulieris videatur ſolutum. Tu dic, ꝙ non nomi-
ne mulieris,ſed nomine ſoluentis,pro ſua promiſſione,quod
nota, & ſic ſuppletur.l.indebitum. infra de condictione inde-
8 biti,& dicta l.Papinianus. †In quibus habetur,ꝙ in dubio cē
ſetur quis ſoluiſſe pro ſua obligatione. Nam.hoc eſt verū nō
ſolum qñ eſt pura,& efficax,immo ēt qñ erat conditionalis.
tex.eſt hic cū gl.& ꝙ vltimo loco dixit glo.ipſa ratum haben
9 te non bene dicit. † Quia non requiritur ratihabitio,poſtquā
præceſſit iuſſus, vt lege ꝓcurator.ȷ̃.de condictione indebiti.

1 Fundus dotis. †In hac condictione veniūt cum rebus acceſſiones naturales. hoc
dicit.Quæro.qūo veniunt, an poſſunt condici iure actionis.
ſolum iudicis officio mercenario? & videretur hoc vltimum
verius.quia condictio ob cauſam ꝯhitur re ipſa, ſicut condō
indebiti, & certi cōdictio ex mutuo,ꝙ ſic ꝯhitur ad id, ꝙ fuit
ſolutum,ſed fructus ꝑcepti per illum qui recepit fundū,nun-
quam fuerunt ſoluti,ſed ſolus fundus. Ergo vr̃,ꝙ ad ſolū fun
dum competat, licet iudicis officio mercenario veniant fru-
ctus, & ideo lata ſententia ſuper fundo, nō facta mētione de
fructibus,non poterūt fructus per ſe poſtea condici ꝑ l.4.C.
depoſiti.ꝯrium dic. quia licet iſtæ condictiones re ꝯhant̃,nō
tñ ſolum ad id quod traditū eſt,ſed etiā ad id in quo recipiēs
factus eſt locupletior,licet nunquā fuerit traditum, vt ȷ̃.de cō
di.inde,l.ſi non ſortem. §.ſi libertas, ante fin.ibi. [nempe hoc
ſolum.]& l.in ſumma.§.in frumento. Item quero a quo tem
pore veniunt fructus? vr̃, ꝙ a tempore lit.conteſt. tantum.cū
ſit ſtricti iuris.l.cum fundus,in prin.ȷ̃.ſi cer.pet. certe illud ve-
rum,quando peto illud,quod non eſt,nec vnquam fuit meū,
& quando non ago ad reſtituendum, ſed ad dandum.Si autē
ad id,quod eſt, vel, quod fuit meum,vel ad reſtituendum,ve-
niunt fructus non ſolū percepti poſt litē cont. vel ēt poſt mo
rā,ſed ēt añ morā,quatenus eſt locupletior, vt l. videamus,in
prin.& §.in fauiana.& §.ſi actionē.ȷ̃.de vſur.& ibi oīno vide.

LEX VIII.

1 *Datum ob cauſam futuri matrimonii quouſque ſpes eſt, ꝙ poſſit contrahi, & recipiens non eſt in mora, non poteſt repeti propter cauſam non impletam, nec etiam propter penitentiam niſi recedatur, quatenus de facto proceſſum eſt ad ſponſalia vera, vel ficta.*

2 *Matrimonium contractum per verba de præſenti non validum propter ætatem, an habeat vim ſponſaliorum de futuro.*

3 *Quod talia ficta ſponſalia, ſint maioris efficaciæ, quàm vera ſponſalia contracta expreſſe per verba de futuro, & quare.*

4 *Sponſalia per verba de futuro per ſuperuenientem ætatem legitimam non tranſeunt in matrimonium de præſenti, niſi carnalis copula, ſeu verba de præſenti interueniant.*

5 *Matrimonium contractum per verba de præſenti ſi non teneat, non datur actio de dote, ſed condictio ob cauſam ad repetendum datum, quæ tunc eſt ita priuilegiata, ſicut actio de dote.*

6 *Affinitas proprie contrahitur inter conſanguineos mariti, & vxorem, & econuerſo inter conſanguineos vxoris, & maritum.*

7 *Qui cognouit aliquam carnaliter, etiam illicite, non poteſt contrahere matrimonium cum aliqua illius conſanguinea, vſque ad quartum gradum de iure canonico.*

8 *Verba ſunt intelligenda rebus ſic ſe habentibus.*

9 *Renuncians omni iuri, quod habet, vel habere ſperat, debet intelligi de eo, quod ſperat habere ex aliqua cauſa de præſenti.*

1 Quod ſeruus. †Datum ob cām futuri mr̃imonij quouſq; ſpes
eſt, qđ poſſit ꝯhi, & recipiens non eſt in mora,
non pōt repeti ꝑꝑ cām non impletam,nec ēt ꝑꝑ
penitentiam niſi recedatur quatenus de facto proceſſum, eſt
ad ſponſalia vera, vel ficta.h.d.iſta pulchra lex. Et ponuntur
hic duo caſus.Primus,qñ peruenerunt ad ſponſalia per verba
de præſenti, tamen matrimonium non tenebat, quia alter
iſtorum non erat legitimæ ætatis, & ſic cā erat impleta de fa-
cto,ſed non de iure,vñ videbatur, ꝙ ſtatim poſſet repeti datū
per l.3.§.ſi liber hō. s̃.eo. & hoc dixit Seruius in libro de doti-
bus Sed Iuriſconſultus determinat ꝯriū,& non poteſt repeti,
niſi ab illo matrimonio ſic de facto contracto, de facto rece-
dant quouſque vero ſunt in eodem habitu matrimonij,repe
titio,ceſſat,nec ob. §.liber homo, quia ibi cā erat impleta de
facto,& non ſperabatur poſſe impleri de iure,hic ſic; & iō ſi
nō poſſet hic impleri de iure,puta matrimoniū nō tenebat,
quia erāt conſanguinei in gradu prohibito,cōtraxerūt tamē
ignorantes,ur̃,ꝙ ēt ſi perſeuerant in eodē habitu, habeat lo-
cum repetitio per illum §.ſi liber homo, & per iſtam l. in fin.
a contrario ſenſu,dum dicit quandiu peruenire poteſt.& dic,
ꝙ ceſſat hic repetitio ex capite cauſæ non impletæ,quia tunc
dr̃ non impleta, qñ ceſſat ſpes implendi, & qñ recipiens non
fuit in mora,ſed hic neutrum iſtorum erat,ceſſat ergo ex ca-
pite pnīæ, quia pnīa dēt fieri de cauſa implenda, vel de ꝯ̃ctu
celebrato,ut s̃.eod.l.ſi pecuniam, ſed quouſque perſeuerant
in eodem habitu matrimonij,nō cēſentur penitere de cā im-
plenda,nec de ꝯ̃ctu celebrato.Secundus caſus eſt, qñ ꝯxerunt
ſponſalia per verba de futuro, & tunc idem eſt dicendum ꝑ
2 oīa.†Sed quæro ſi ꝯ̃xerunt per verba de pn̄ti, non tñ valebat
matrimonium ꝑꝑ ætatem, an tale matrimonium hēat vim
ſponſaliorum de futuro? rñdeo,non,de iure ciui.ut ȷ̃.de ſpōſa
li.l.quæſitum,ſed de iure cano.ſic, tex.eſt in c.j.ȷ̃.de ſponſ.im-
pu.in 6.& effectus eſt magnus,quia de iure cano. ex ſponſali-
bus ꝯhitur quædam prohibitio, q̃ vocatur publicæ honeſta-
tis iuſtitia,q̃ non erat cognita de iure ciuili, nam ſi ꝯxi ſpon-
ſalia cum Berta. ipſa mortua, anteq̃ ꝯhatur matrimonium
non poſſum contrahere cum alia eius conſanguinea vſque
ad quartum eius gradum, ſicut ſi contraxiſſem matrimoniū
ꝑꝑ impedimētum publicæ honeſtatis iuſtitiæ. Si ergo ex mr̃i-
monio de facto contracto per verba de præſenti non reſul-
tarent ſponſalia de futuro ſecundū ius ciuile, nec reſultaret
ēt. hoc impedimentum, ſed ꝯrium eſt verius, & hoc vult il-
3 lud.c.¶†Et no.ꝙ iſta ficta ſponſalia,q̃ reſultāt ex tali mr̃imo-
nio de facto cōtracto ꝑ verba de præſenti,ſunt maioris effica
ciæ,q̃ vera ſpōſalia ꝯ̃cta exp̃ſſe,ꝑ verba de futuro,quia prima
a ſuperueniēte ætate legitima trāſeunt [a] in mr̃imoniū de p̄ſen-
ti,

ADDITIO.

a Tranſeunt.Vide Bal.conſi.394.& 399.j.lib.conſi.248.j.lib.&, an ſpōſus, & ſponſa poſſint cogi ad contrahendum matrimonium per verba de præſenti, vide Abb.conſi.48.& an dos data ob matrimonium non ſecutum habeat priuilegia dotis,vide Bal.conſi.16.2.lib.

ti,qualitercunque poſſit conſtare, ꝙ illi perſeuerauerunt in
eadem voluntate,vt quia ſemel manſerunt,ēt ſi non interue
nit copula carnalis,vt ꝟ.de ritu.nup.l.4. & de adulte.l.miles.§.
quærebatur.& l.ſi vxori.§.ſi minor,& quod ibi no.per Barto.
4 †ſponſalia vero per verba de futuro, per ſuperuenientem æta
tem legitimam non tranſeunt in matrimonium de præſenti,
etiam ſi appareat de perſeuerantia in tali eadem voluntate,
niſi interueniat carnalis copula, vel verba de præſenti.Iſta ha
bentur per Ioan.And.in nouella. in d.c.j.de deſpon. impu. &
ideo iſte tex. hic,dum dicit (priuſq̃ vtraq; perſona iſtā habeat
ætatem) loquitur in primo caſu, qñ contraxerunt per verba
de præſenti,& innuit, ꝙ per ſuperueniētem ætatem legitimā
tranſeunt in matrimonium, quod intellige ſane,vt dixi,qñ ſi
mul ſtabant,vel alia ſigna perſeuerātiæ voluntatis apparent,
5 alias ſecus. †Eſt etiam alia differentia, quia qñ contraxerunt
per verba de præſenti. licet non teneat matrimonium, & ſic
ſi peniteat,non detur actio de dote, ſed cōdictio ob cauſam,
vt hic,tñ illa ɔdictio ob cā erat ita priuilegiata, ſicut actio de
dote,quia datur ꝓ dote putatiua, vt l.ſi cum dotem.§.fi.ſol.ff.
ma.ſed ſi contraxerunt ſponſalia tñ de futuro, non eſt priui-
legiata, quia non datur pro dote putatiua. ſciebat.n.vel ſcire
debebat,ꝙ non erat dos,niſi contracto matrimonio per ver-
ba de præſenti. In glo.quæ incipit ideſt.ibi,ſed nec repudium,
h.d.gl.ꝑꝑ id, qđ ſ.dixi,quia iſti nec ſunt coniuges,nec ſponſi,
vt d. l.quæſitum, ſed de iure cano.dicuntur ſponſi, vt dictum
6 eſt in gl.quæ inci.cæpta.ibi ſed tñ improprie,†nam proprie lo
quendo affinitas ɔ̃hitur inter conſanguineos mariti, & vxo-
rem,econuerſo inter conſanguineos vxoris, & maritum,nō
aũt inter vxorem,& maritum. ipſi.n.nō ſunt affines, ſed prin-
cipium affinitatis, nam affinitas inducit prohibitionem ma-
trimonij, quia mortua vxore non p̃t maritus ɔ̃here cũ alia
conſanguinea illius,vſq; ad quartũ gradũ affinitatis, & econ
uerſo,vt in c.non debet,de conſan.& affini.vñ ſi ſponſi eſſent
affines,nō poſſet poſtea matrimoniũ ɔ̃here, hoc vult iſta gl.
ſed nec inter conſanguineos ſponſi ad ſponſam ɔ̃hitur affini-
tas.Vñ mortuo ſponſo de iure ciuili,poſſet ſponſa nubere al-
teri conſanguineo ſponſi, ſed de iure cano.nō,ꝑꝑ impedimē
tũ iuſtitiæ publicæ honeſtatis.Contrahitur ēt affinitas de iure
7 canonico, ꝑꝑ copulā carnalē abſq; alio matrimonio. †Nam
ſi quis aliquā cognouerit(ēt illicite) non p̃t ɔ̃here cũ aliqua il
lius conſanguinea,vſq; ad quartũ gradũ,de hoc habetur ĩ tit.
8 de eo qui cogno.conſan.vxo.ſuę. ¶†In gl. fi.ibi, ſed ſm̃ p̃ſens
iudicamus,& reb.ſic ſe habentib.No.iſtā gl. quæ ſemꝑ allega-
tur,ꝙ verba ſunt intelligenda, reb. ſic ſe habētib.facit qđ no.
Inn.in c.cũ te.de reſcri.in gl.magna circa mediũ & l.fin.C.de
ſponſ.& l.ex facto,de vulg.& pupi.& vide quod no.Bald.in l.
9 clari iuris.C.de fideicom. †Item allegat̃ iſta gl.ꝙ ſi aliqs renũ-
ciat omni iuri,qđ habet,vel habere ſperat dēt intelligi de eo,
qđ ſperat hēre ex aliqua cā de p̃ſenti. puta, ſi aliqd ſibi dēbat̃
ſub condōne, nō aũt de eo qđ ex cā de futuro ſuperueniēte,
poſt renunciationē,ſm̃ Bar.hic,& l.ſi vxor.§.diuus.ꝟ.de adul.

LEX IX.

1 *Datum ob cauſam futuri matrimonii per extraneum volentem ſimplici-*
ter mulieri donare,ſiue ſequatur matrimonium,ſiue non,per ipſum dan
tem non repetitur. Sed per mulierem. Sed ſi vult donare, eo caſu quo
matrimonium contrahatur, tunc ſi non contrahatur,ipſe repetit.

1 L.Si donaturus. †Datum ob cām futuri matri-
monij per ex̃neum volentem
ſimpliciter mulieri donare,ſiue ſequatur matrimonium,ſiue
non per ipſum dantem non repetitur, ſed per mulierem, ſed
ſi vult donare,eo caſu quo matrimonium ɔ̃hatur,tunc ſi nō
ɔ̃hatur,ipſe repetit.h.d.in dubio præſumitur hoc ſm̃,vt in l.ſi
ego.in princ.ꝟ.de iure do. & iō in primo caſu huius. l.mulier.
habet neceſſe, ꝙ ille voluit ſibi ſimpl̃r donare, in ſcđo, vero
caſu pactum de reſtituendo, ſi matrimonium nō ɔ̃hitur, fuit
ſuperfluum,quia ſi ēt non interueniſſet, potuiſſet repetere,vt
d.l.ſi ego.hoc tñ plus operatur pactum,quia non ſolum com
petat condictio ob cām,quia cā nō ſecuta,ſed ēt oritur actio
p̃ſcr.ver.ex illo pacto veſtito cohærentia traditionis, vt no. in
l.j.ꝟ.de don.in glo.mag. & ꝟ.de præſcr.ver. l.ſi dñs.Et primo in
caſu huius. l.conuentio incipit cum muliere, qa nō vellet do
nare, ſimpl̃r mandauit mulier, vt marito futuro traderetur,
& ſic noīe mulieris facta eſt traditio,nĩmirũ ſi ſola mulier re
petit,quia cenſetur primo tradidiſſe mulieri & mulier poſtea
viro.¶Sed glo.opponit, ꝙ imo tradens repetit,matrimonio
non ſecuto.ſ.eo.de l.qui ſe.§.ſi aũt.Et reſpondet,ꝙ,ibi primo
promiſerat, &,poſtea tradiderat, hic non promiſerat,Tu dic,
ꝙ hoc idē, ſi primo promiſiſſet, poſtq̃ voluit in oēm caſum
donare mulieri,ſed in l.ɔ̃ria nolebat donare, ſed ſe liberare a
muliere alteri de mandato ſuo ſoluendo,quo caſu diſtingui-
tur,an præceſſerit promiſſio, & tunc quia poſtea ſoluēdo nō
liberatur a muliere,quia cenſetur ſoluiſſe pro ſua promiſſio-
ne,ideo ipſe repetit mero iure,ſed liberatur cedēdo condictio
nem,vt ibi,ſed ſi non interueniſſet promiſſio ſoluendo alteri
de mandato mulieris eſſet liberatus ipſo iure a muliere. & iō
non repeteret,etiam matrimonio non ſecuto, vt patet ibi ex
notatis in gl.fi.per l.ſolutam.ꝟ.de ſo.

1 *Exceptio doli,quæ obſt.deleganti,non obſt.ei cui facta eſt delegatio ex cau*
ſa onerosa,niſi quando ad delegantem res eſt reuerſa.Sed delegato con-
tra delegantem ſuccurritur.
2 *Promittens, & ſoluens indebitam pecuniam per errorem pro dote iuſſu*
mulieris futuro ſponſo,ſecutis nuptiis non repetit a marito,ſed a mulie-
re,& quid ſoluto matrimonio:
3 *Statutum de lucranda dote, habet etiam locum ſi conſtante matrimo.dos*
non fuit ſoluta,ſed promiſſa, vt eo ſoluto poſſit peti per maritum,qua-
tenus eſſet lucraturus,ſi ſoluta eſſet.
4 *Quid ſi ſtatutum diceret,quod lucretur dotem,& quid ſi matrimonio con*
tracto per verba de præſenti, mortua eſt vxor antequam duceretur ad
maritum,quòd maritus lucretur dotem.
5 *Exceptio doli obſtat etiam ei, qui petit, ꝙ reſtituturus eſt etiam ex inter-*
uallo alteri,qui etiam excipienti reſtituturus eſt.
6 *Annus ad reſtituendam dotem ſoluto matrimonio conceditur miſeratione.*

1 §.Si quis indebitam. ¶†Exceptio doli quæ
ob. deleganti, non ob.
ei cui facta eſt delegatio ex cauſa onerosa, niſi quatenus ad
delegantē res eſt reuerſa. Sed delegato ɔ̃ delegantem ſuccurri
tur.h.d.Bar.loquitur de mã.l.qui ſe debere, qñ ille,qui ſe puta
bat debitorem mulieris, promiſit pro ea dotē. illa tñ loquit̃,
quādo matrimonium non fuit poſtea ſecutum, hæc quando
fuit ſecutum,& ſic non bene congruit huic titu. quia hic, ceſ-
ſat condictio ob cauſam quia hic, cauſa erat ſecuta, licet
contra mulierem ſibi prouideatur per condictionem inde-
2 biti,ſi ſoluit.& ſic melius ſtaret in titu.de cond.ind. ¶†In tex.
ibi,[per errorem.]non procedentem ex cauſa ſua, vt quia pu
tabat ſe teneri ex aliquo contractu, & non erat verum,ideo
repetit a muliere, licet aduerſus maritum ſe non poſſit defen
dere,vt ꝟ.ſequitur.Si aũt putabat ſe debitorem mulieris ex ali
qua cauſa pia,cum tñ non eſſet, puta,erat ſoror,vel alia con
ſanguinea, ad quā dotandam putabat ſe teneri de iure,cum
non teneretur,iuxta no.in l. cum plures.§.3. de admi. tu.tunc
non repeteretur ab ipſa muliere, quia talis error non inducit
repetitionem. Solu.caſus eſt ſingularis in l.cum is.§.ſi mulier.
ꝟ.de cond. ind. & ſic non hēret locum, qđ infra ſubiicitur in
verſi.[itaq;.] ¶In tex.ibi, [& nuptiæ ſecutæ fuiſſent.] ſubaudi
antequam ille promiſſor ſolueret. Vñ nunc conueniebatur,
vt ſolueret, ipſe opponebat exceptionem doli quam poſſet
opponere mulieri,ſi ipſa ageret, certe non pōt opponere,qa
delegatio facta eſt ex cā onerosa, ex qua maritus non dēt re-
manere deceptus, vt habeat vxorē indotatam ꝑꝑ onera ma-
trimonij.¶In tex.ibi,[aduerſus mulierem condō rei cōpetit]
.ſ.indebiti non ob cām.¶In tex. ibi,] ſed ſi ſol.ma.ſ.] maritus
agebat conſtante matrimonio, & ſic ad ſuam vtilitatem,hic
agebat eo ſoluto, & ad vtilitatē mulieris, vt ſibi reſtituat do
tem, certe tunc p̃t ſibi obiici exceptio ſicut poſſet obiici ipſi
mulieri,quatenus mulieri eſt reſtituturus, quatenus eſt reperi
turus ex lucro dotis,ꝑꝑ ſtatutum,vel conſuetudinem,vel pa-
3 ctum,vt hr̃ in gl. ex qua no. ¶†Et ad hoc conſueuit allegari,
ꝙ ſtatutum de lucranda dote, ēt locũ hēt,ſi conſtante matri
monio dos nō fuit ſoluta,ſed promiſſa,vt eo ſoluto poſſit pe
ti per maritũ quatenus eſſet lucraturus,ſi ſoluta eſſet.Ad hoc
l.ſi ſocer.§.Lucius.ꝟ.ſol.ma. & l.Iul.ꝟ.de iur.do. & per Dy.in l.
4 ſed hoc ita.ꝟ.de iud. †Quid aũt,ſi ſtatutum diceret.ꝙ lucretur
dotem datam?vide per Bar.in l.iubemus.C.de ſacroſac.eccle.
in §.ſane. Item, quid ſi matrimoniũ erat ɔ̃ctum per verba de
p̃ñti,& anq̃ duceretur ad maritum.mortua eſt,an debeat ma
ritus lucrari.per Bar.in l.nihil.ꝟ.re.amo.nō tñ exp̃ſſe determi-
nat,& per Cy.in l.non ſane. C.de bo.ma.& vr̃,ꝙ non lucret̃,
qa iſtud lucrum prouenit ꝑꝑ onera matrimonij, vt patet ex
iſto tex.cum gl.fi.& in l.j. C.de impo.lu.deſcri.ſed ipſe non ſu
ſtinuit onera matrimonij, ergo, &c. & iſtam partē plene di-
ſceptando tenuit dñs Bar.de Saly. prout ſemel vidi,cum hērē
de facto. Sed breuiter ɔ̃riũ vidi conſultum per oēs,& eorum
rōnes ſunt magis apparentes,q̃ exiſtētes, nā antequam ducat̃
ad maritum, p̃ñt fieri ſumptus magni.itē pōt eſſe.ꝙ poſtq̃ eſt
ducta,non ſtetit vltra duos,vel tres dies,& mortua eſt,& non
pōt negari, quin tunc lucretur, & tñ modica onera ſuſtinuit.
Iſta ergo cā ꝑꝑ onera mr̃imonij eſt potius impulſiua, q̃ fina-
5 lis. ¶†Vltimo Bar.allegat iſtũ tex. ꝙ exceptio,[a] dolo facis pe-
a tens, quod reſtituturus es. locum habet non ſolum ſi eras re-
ſtituturus mihi ɔ̃ quem agis, ſed ēt ſi alteri, qui eſt mihi reſti-
tuturus,nam iſta mulier eſt reſtitutura huic promiſſori, vt in
ver.[itaq;.] vbi poteſt opponi exceptio agenti ſol.mat.dolo fa
cis petere, quod reſtituturus es mulieri, q̃ reſtitutura eſt,alias
vero ſecus,vt l.ſi ſocer.§.Lucius,ſol.ma. Itē allegatur per Bar.
quòd

ADDITIO.

2 Exceptio dolo facis. Adde,ꝙ iſta exceptio impedit litis ingreſſum Bald.in l.em-
ptor.C.de hære.vel act.vend.& dicit D.Maria.Soc.ſuo conſi.36.col.S.T.

ꝙ illa exceptio locum habet, non ſolum qñ eſt reſtituturus
incontinenti, imo etiam ſi ex interuallo propter dilationem
conceſſam miſerationis cã, nam iure iſto maritus nõ teneba-
tur reſtituere dotem conſiſtentẽ in pecunia „niſi annua,bi-
ma,trima,& hodie intra annũ ſi ſibi eſt ſoluta,ſed ſi nõ eſt ſo
luta, & agat ſol.matr.vt ſibi ſoluatur, & poſſet retinere,vſque
6 ad annum nõ auditur vt hic patet,ꝗa iſte annus cõcedit miſe
rationis cã.C.de rei vx.act. §.exactio. ſecus ſi habebat dilatio-
nẽ ex ꝑctu,ꝙ̃ inhæret ipſi obliga.vt l.fi.§.j.ſ.vt leg.nomi.caue.

LEX X.

1 *Liberatio facta ob cauſam a debito puro,ea non ſecuta condicitur ipſa pecunia debito.*
2 *Quando poteſt agi ad ipſam rem dandam,non agitur vt fiat promiſſio de dando,ſed poteſt agi,vt fiat inſtrumentum de obligatione, & ad hoc iudicis officium implorari.*
3 *Condictio ob cauſam, quando liberatione facta ob cauſam, ſuccedat loco actionis primæ.*

1 SI mulier. †Liberatio facta ob cauſam a de-
bito puro,ea non ſecuta condici-
tur ipſa pecunia debito.h. d. non autem condicit
obligatio , vt in priſtinam obligationem ſe repo-
nat,quia illud, quando obligatio fuiſſet in diem vel ſub con-
dictione ſm gl.vt C.eo.l ſi quis accepto,& ſic no.& ad hoc al
2 legatur iſte tex. cum glo. ꝙ†quando poteſt agi ad ipſam rem
dandam,non agitur,vt fiat promiſſio de dando,quia eſſet ſu
perfluum,bene tamen poteſt agi.vt fiat inſtrumẽtum de obli
gatione,ſi nõ erat factum , & ad hoc debet implorari iudicis
officium,quod dic per Bar.in l.3. §.nunc de effectu,de lib.leg.
3 & l.ſi finita §.eleganter.ſ.de dam. infec. ¶†No. etiam,ꝙ hæc
condictio ob cauſa.ſuccedit loco actionis primæ, quia datur
ad illud, ad ꝙ prima actio dabatur. Videtur tamen debere li-
mitari,vt dixi. in d. l.ſi quis accepto. quando tempore libera-
tionis,pecunia erat parata ſolutioni,& adde hic l.4.§.ait præ-
tor.ſ.de re iudi.ibi ſed ratio, &c.

LEX XI.

1 L.Si hæres arbi. Datum executori vltimæ volun
tatis ſi in cãm debitã non expẽ-
dit,cõdicit̃ ꝑ hãc actionẽ,tene mẽti ꝗa quotidianus eſt caſus.

LEX XII.

1 L.Cum quis mortis. †Reuocata donatio-
ne , cauſa mortis, res
cum ſuis acceſſionibus condicitur.h.d.

LEX XIII.

L.Si filius con. Collatio ob cauſam facta,cã nõ
ſecuta condicitur.h.d.

LEX XIIII.

2 *Procurator quando præſumatur recepiſſe mala fide ſolutionem, & qualiter tunc contra eum agetur. & num. 1. & 11.*
3 *Condictio ob cauſam, quod ſemper concurrat cum condictione indebiti.*
4 *Solutum falſo procuratori,vt ſimplici, ſi erat debitum, & dominus non ratificauit, repetitur a procuratore per condictionem ob cauſam. ſed ſi, vt procurator in rem ſuam, cum non eſſet, per condictionem indebiti.*
5 *Procurator qui habuit mandatum,ſed fuit reuocatum,non dicitur omnino falſus.*
6 *In repetitione indebiti ſoluti procuratori, non refert, an nunquam habuit mandatum. vel habuit, ſed fuit reuocatum.*
7 *Soluens indebitum procuratori reuocato, poteſt a domino repetere, ſi ignorabat reuocationem.*
8 *Debitor in genere, vel in quantitate ſoluens procuratori, qui nunquam habuit mandatum, non liberatur, & quid in debitore certæ ſpeciei.*
9 *Soluens debitum procuratori reuocato, ſciens reuocatum eſſe mandatum non liberatur ſi dominus non ratificat, nec ſolutum repetit, & quid ſi eſt procurator in rem ſuam.*
10 *Si dominus ratificauit liberatur ſoluens a domino, & dominus per actionẽ negotiorum geſto. repetet a falſo procuratore.*

1 SI procuratori. ¶†Si dñs ratificat ſolutio
nem factam falſo procu
ratori , repetit ita demum ſolutum,ſi erat indebi-
tum,& ab ipſo domino , non a procuratore. hoc
primo . Sed ſi non ratificat repetitur tam debitum,ꝙ̃ indebi-
tum,& ab ipſo procuratore,non a domino.hoc ſecundo.Qñ
tamen erat debitum, non repetitur per condictionem indebi
ti,ſed per condictionem ob cauſam , tãquam ob rem datam
re non ſecuta.Hoc tertio.& ſi procurator recepit mala inten
tione, vt ſibi lucretur, cõmittit furtum ſiue debitum,ſiue in-
debitum recepit,& vltra condict.inde. vel ob cãm tenetur,&
condictione furtiua,& actione furti hoc quarto,& vltimo di
cit iſta l.difficilis in gloſ. & in materia quam credo multum
clare,& late expediuiſſe in repetitione huius l.quam feci Flo-
2 rentiæ†ann.M.cccc.primo, & continet quatuor dicta. ſm qđ
patet in ſummario. Secundum ibi[quod ſi dominus.tertium
ibi,[non autem.quartum]ibi,[vel quod furtum.] & primum
dictum loquitur,quando dñs ratificauit,alius qñ non ratifica
uit.Item vltimum dictum refertur tam ad caſum , qñ recepit
debitum,ꝙ̃ quando recepit indebitum,potuit.n. recipere bo-
na fide, & tunc datur condictio indebiti , ſi erat indebitum,
vel ob cauſam ſi erat debitum , & non condictio furtiua &
poteſt recipere mala fide,& tunc datur condictio furtiua vna
cum prædictis , hoc autem ex poſtfacto cognoſcitur, quia ſi
portauit ad dominum , & ille noluit recipere.creditur bona
fide recepiſſe, modo, vt ipſi lucretur. arg.ſ.ad Maced. l.Iulia-
nus.§.proinde.ver.intelligendumque.ſi autem non portauit,
ſed conſumpſit, præſumitur, quod mala fide, ita not.per gloſ.
& Docto.in l.cum quis. §.primo. infra de ſolut. poteſt etiam
vltimum dictum referri ad primum caſum , quando domi-
nus ratificauit , nam ſi ſolutum eſt indebitum , propter hoc
procurator non deſinit teneri condictione furtiua,ſed condi-
ctione indebiti, ſic debebit tamen illa condictio furtiua cedi
domino,ſi ſoluens agat contra ipſum condictione,vt l.ſi ven
ditor.§.ſi Titius. ſupra de furt. per quem.§.principium huius.
l. in pluribus declaratur , & ſuppletur , vt ibi omnino vide.
3 ¶†In prima parte in tex. ibi. [ſed ipſe dominus tenetur].ſ.cõ-
dictione indebiti poſtquam ſolutum erat indebitum,& hoc
dicitur in d. §. ſi Titius. ſi autem fuiſſet debitum , non poſſet
repeti hoc caſu,poſtquàm dominus ratificauit, quia ſoluens
eſſet liberatus,ut ibi habetur. puto etiam,ꝙ quando eſt inde-
bitum non ſolutum cõdictione indebiti, ſed condictione ob
cauſam repeti poſſit, quia cauſa ob quam ſoluit ſibi liberare
tur,non ſecuta.Nec obſtat,quod loqui non poterat, poſtquã
non ſuberat debitum , quia hoc nõ impedit, quominus iſta
condictio detur,ut ſupra eod.l.3. §.ſi quis quaſi , & ibi tetigi ,
& propter hoc forte iſta l. poſita fuit in hoc titulo , dum tra-
ctat de ſolutione indebiti.Vnde concludo,ꝙ ſemper cum cõ
di.inde.concurrit condictio ob cauſam, & iſtud non reperio
tactum ab aliquo. Sed reperio, ꝙ Rap. (qui pro certo debuit
vidiſſe repetitionem meam) tangit, & non approbat,ſed nec
per aliquam bonam rationem reprobat . ¶In tex.ibi,non.n.
remouet quandam obiectionem,quæ poſſet fieri contra ver.
proxime præcedentem,vbi fuit dictum, ꝙ ſi dominus non ra
tificat , repeti poteſt, non ſolum ſi pecunia erat indebita, ſed
bene etiam ſi debita . Innuit ergo, ꝙ debitum repetatur tan-
quam indebitum , quod videtur abſurdum . Iuriſconſultus
reſpondet , ꝙ hoc non dixit, ſed dixit,ꝙ poteſt repeti tam de-
bitum, quam indebitum , & a procuratore , non a domino.
4 †Sed ſi quæritur,qua actione, dicendum eſt.ꝙ ſi erat debitũ ,
non repetitur per condictionem indebiti , ſed condictione
ob cauſam,tanquam ob rem datam, non ſecuta liberatione
poſtquam dominus non ratificauit . Si.n. ratificauit , non re-
petitur, & aduerte , quia iſte verſ.debet intelligi, quando ſol-
uit tanquam procuratori ſimplici , ſed ſi tanquam procura-
tori in rem ſuam,cum non eſſet,tũc etiam ſi eſſet debitum ,
repeteretur per condictionem indebiti , quia ſolutum,vt de-
bitum ſibi cum nõ ſit,licet ſit debitum alteri. & iſte eſt caſus
in l.creditoris.C.de condi. inde. ſecundũ vnam lectu.ſed quã-
do,ut procuratori ſimplici , nõ ſoluitur,ut debitum ſibi , ſed
domino,& iſtud erat verum , & ſic cauſa de præſenti, vel de
præterito non erat falſa,vnde.non oritur condictio indebiti,
vt l.damus,cum ibi nota infra de condictio.ind.¶In gl.prima
ibi notandum eſt, ꝙ iſta gl. licet ſit ſignata ſuper primo caſu.
legis tamen non conuenit illi , quia loquimur , qñ dominus
ratificauit,quo caſu non refert, an nunquam habuerit man-
datum,vel habuerit,ſed fuerit reuocatum.Melius ergo ſtaret
5 ſuper ſecundo caſu quando dominus non ratificauit. † Et ex
iſta gl.recollige plura.primo, ꝙ quidam eſt procurator fundi
tus falſus,quia nunquam habuit mandatum,quidam nõ fun
ditus,qui habuit,ſed fuit reuocatum, nam,non dicitur omni
no falſus,quia iuuatur primordio veritatis , vt l.cum filius.§.
6 hæres meus.de legatis ſecundo.¶†Secundo nota.ex glo.ꝙ qñ
ſoluitur indebitum, non refert an nunquam habuit manda-
tum,vel habuit,ſed fuit reuocatum. Ratio,quia nõ tractatur
de liberatione ſoluentis, ſed ſolum de repetitione ſoluti . &
7 iſtud cum ſit indebitum repetitur a quolibet iſtorum . † Ad-
uerte tamen,quia in alio eſt differentia.ſ.quantum ad perſo-
nam a qua repetitur , nam ſi nunquam habuit mandatum ,
non repetitur.niſi ab ipſo procuratore,ſi dominus non ratifi
cauit,ſed ſi habuit mandatum ſpãle ad recipiendum indebi-
tum,& poſtea fuit reuocatum,& ſoluens ignorabat reuoca-
tionem,repetere poteſt ab ipſo dño, quia reuocatio habetur
Pro non facta in præiudicium ſoluentis, ut ſ.e.l.ſi pecuniam.
8 §.item ſi quis.¶†Tertio no. ex gl. ꝙ ſi procurator nunquam
habuit mandatum,ſoluens non liberatur, ſi ſoluat debitum,
quod intelligo , etiam ſi habuit iuſtam cauſam credendi il-
lum eſſe procuratorem,ut l.qui hominem. §.ſi nullo.ſ.de ſo-
lution.hoc tamen verum,ſi erat debitor in genere,vel in quã
titate,ſi aũt certæ ſpeciei, liberatur ope exceptionis,quia rem
debitam non habet.nec dolo , vel culpa deſiit habere,ut ſ. ſi
cert. pet. l.cum fundus. §.ſeruum tuum, & ibi no.in ult.gloſſ.
9 ¶†Quarto,& vltimo no.ex gloſſ.ꝙ ſi ſoluens ſciebat reuoca-

tionem mandati,non repetit, quia vr̃ donare.Sed vltra non,
tenent ꝯ gl, quia non præſumitur animus donandi, & alia cã
poteſt ſubeſſe,vt l.ſi cum aurum.ſ.de ſol. ſed ille potuit ſol
uere falſo procuratori cum intentione,vt portaret,& vr̃ gl.in
l.diſpenſatorem.de ſol.Doc. communiter tenẽt ꝯrium,ꝙ iſta
gl.dicat verum per l. ſi non ſortẽ.§.qui filio.ſ.de cond. ind. &
l.qui fundum. §. ſeruus meus. ſ. pro empt, poſtꝗ ſoluit ſibi,ſi
procuratori, cum ſciret ipſum non eſſe, non.n.poteſt dici,ꝙ
ſoluerit ea intẽtione.vt portet ad dñm,& faciet ipſum libera-
ri,poſtquam ſoluit ſibi,vt procuratori,immo ſoluit,vt,ſtatim
facta ſolutione,liberetur,qa ita contingeret,ſi eẽt verus ꝓcu-
rator.Cum ergo ſciat hoc non poſſe contingere, vr̃ donatio,
nec obſtat gl.in l.diſpenſatorẽ, quia illa non eſt vera,vel dic,
ꝙ refertur ad tex. quando ſciebat factum.ſed ignorabat ius,ſ.
reuocationẽ mandati,nos loquimur quando ſciebat factum
10 & ius. †Iſtam opin.communẽ ego limito,vt ſit vera,ſi domi-
nus poſtea non ratificat,& ſic habebit ſoluens neceſſe iterũ
ſoluere dño,nec primum ſolutum repetet. Si aũt dñs ratifica
uit.liberatur ſoluens a dño, & dñs per actionem nego.geſt.re-
petet a falſo procuratore,vt l.ſi vendidero.§.ſi Titius.ſ.de fur,
& ſic non cedet ſolutum in dñm, ſed extinguit debitum, &
iſta eſt neceſſaria limitatio in glo.ſeq. Iſta gl. eſt male ſignata
ſuper primo caſu huius l.qui loquitur,qñ dñs ratificat, quo ca
ſu nõ poſſumus ponere ꝙ ſolꝰ ſit erit facta noĩe ipſius procu
ratoris,& tanquam ceſſionario,vñ non poſſet per dñm ratifi
cari.Itẽ diſtinctio gl.hẽt locum, qñ ſolutum erat debitum. &
tunc bene eſt fienda dr̃ia.quia ſi fuit ſolutum tanꝗ procurato
ri in rem ſuam.adhuc põt repeti per condictionem indebiti,
quia ſoluitur tanquam debitum ſibi,cum non ſit,ſed ſi tanꝗ
procuratori ſimplici,non poteſt repeti per condictionem in-
debiti,ſed ob cãm,vt hic in ver.[non.n.] & ſuper illo ver.iſta
gl.melius ſtaret.Tex.in primo caſu loquitur,qñ ſolutũ erat in
debitum,quo caſu indiſtincte repetitur per condictionem in-
debiti,ſiue tanꝗ procuratori in rẽ ſuã, ſiue tanꝗ procuratori
ſimplici,vel ab ipſo procuratore in primo caſu, & etiã in ſe-
cundo,ſi dñs non ratificauit. l.cũ indebitum. §.j.de cond.ind.
vel ab ipſo dño in ſecundo caſu, cum ipſe ratificat,vt in prin.
11 huius l.¶†In gl.quæ incipit, [& ſic.]iſta gl.voluit ſignare duo
ꝯria in ver.[non.n.] vbi dixit,ꝙ ſolui debitum falſo procura-
tori, repeto, non tanꝗ indebitum,ſed per condictionem ob
cauſam. Sed contra, ꝙ tanꝗ per condictionem indebiti,vt l.
creditoris. C.de cond. ind. quæ gñalr loquitur,& ſic poteſt.in-
telligi,tam quando ſoluit debitum, ꝗ qñ ſoluit indebitum,&
dicit competere condictionem indebiti. Iſte tex.vult contra-
rium.Itẽ,ꝙ nec condictio indebiti, nec ob cãm competant,
probatur,quia cauetur,ꝙ cõmittit furtum. l.falſus. §.j.de fur.
& in fi.huius l.& ſi ita eſt, neceſſe eſt,ꝙ in ipſum non ſit trãſ-
latum dñium, quia ſi eſſet translatum, non committeret fur-
tum,vt ſ.l.prox. quia eſt contrectatio rei alienæ, & ſi ita eſt,
non põt competere condictio indebiti, nec ob cãm,quia ne-
mo condicit rem ſuam,vt l.fi.s̃.de vſufr.quemadmo.ca.qa ta-
les cõdictiones danr̃ ad dãdũ,vt ſ.l.prox.§.ages, & ille,qui eſt
dñs non agit,vt ſibi detr̃,ꝙ eſt dicere, vt dñiũ transferatr̃,vt in l.
fi.ſ.eo. ¶Gl.vt effugiat illud ꝯrium diſtinguit tres caſus,ꝙ aut
ſoluit,vt procuratori in rem ſuam,& datur condictio indebi-
ti.vt d.l.creditoris,& in hoc bñ,& in prin.huius l.ꝙ glo.ita in-
telligit, & in hoc malè, aut ſoluit ſibi tanꝗ procuratori ſim-
plici, transferendo in ipſum dominium cum pacto, vt faciat
eum liberari,& tunc,ſi dat debitum, repetit per condictionẽ
ob cãm dño non ratificante, nec tunc committit furtum, &
iſte eſt caſus ſecundus huius l. Aut ſoluit ſibi, contentio,non
transferendo in ipſum dñium, & tunc committit furtum, &
tenetur condictione furtiua, & ita dẽt intelligi finis huius l.
& tunc nõ datr̃ condictio ob cãm. Mar.aũt cuius opin.recitatr̃
in vltima gl.fatetur,ꝙ in iſtũ procuratorem ſit trãſlatũ dñiũ,
& competit condictio ob cãm, & nihilominus cõmittit fur-
tũ cuius opi.reprobat gl.& bñ, ſi hoc Mar.voluit,ſed hoc no
luit,quia non eſt credendum,ꝙ tm̃ errauerit. Breuiter iſte in-
tellectus gl.ꝙ iſta l.debeat ita variari,non eſt bonus.quia tota
loquitur in vno caſu. Vñ dic, ꝙ hic ſoluit tanquam procura-
tori ſimplici, vt non transferat dñium in ipſum procuratorẽ,
ſed in dñm, nam ita contingeret, ſi eſſet verus procurator,vt
l.per procuratorem. C.de acquir.poſſ.Item cum illa intentio-
ne,vt ſtatim facta ſolutione ſit liberatus,quia & ita continge
ret, ſi eſſet verus procurator ẽt anteꝗ portaret ad dominum
certe dominium non transfertur, ex quo erat falſus,antequã
ratificet,vt l.fi. C.de neg. geſt. nec in ipſum procuratorem,qa
ſoluens non habuit animum,remanet ergo apud ſoluẽtẽ,tũc
ergo ſolutio ad contrarium eſt facilios, quia ſi recepit mala
fide committit furtum,& tenetur ſoluẽti cõdictione furtiua,
vt in fin.& nihilominus tenetur condictione ob cãm,ſi pecu-
nia erat debita, & condi. inde. ſi pecunia erat indebita. Nec
obſtat, quod nemo condicat rem ſuam, quia verum eſt præ-
terquam a fure,vt inſt.de act.§.ſic itaq;,poterit etiam vendica
ri,& per actionem ad exhiben.peti.vt ſ.l.proxi.§.Labeo.& ita
credendum eſt Mar. voluiſſe, cuius opi.glo. infideliter recita-
uit.Sed ſi bonafide recepit,tũc non committit furtum, & ſic
condictio indebiti, vel ob cauſam nõ poſſunt concurrere cũ
condictione furtiua. ergo non debent denegare,& ſic viden-
tur non competere per illam regulam,ꝙ nemo condicit rem
ſuam,& iſte tex.vult contrarium in ver.[non.n.]qui loquitur
etiam,quando bona fide recepit,vt patet in ver.[vel quod] q
venit per modum adiectionis.Quomodo poteſt ergo hoc cõ
tingere?reſpondeo, intelligo conſumptione ſecuta,quia fin-
gitur a princ. dominium fuiſſe translatum, non cõdictio, ſed
vendicatio competeret, ita declarat Bart. in l.falſus. ſupra de
fur.Cætera vide plene in repetitione.

LEX XV.

1 *Res ob cauſam data,ſi non eſt ſecuta poteſt condici,etiam ſi deſierit exta-
re dolo,vel culpa recipientis.*
2 *Dominus põt ſeruũ ſuũ tradere alteri, vel iudici,vt ipſum torqueat,& an
liber homo poſſit ſeipſum tradere in torturam, ſeu vindictam alteri.*
3 *Condictio ob cauſam,datur ad reſtituendum id,quod ſemel fuit datum.*
4 *Res perempta quando agi debeat ad ipſam rem, & quando ad æſtimatio-
nem,& qualiter fiet condemnatio,& executio.*
5 *Actio ad exhibendum datur domino, vel ei,qui ſe dominum aſſerit.*
6 *Contra eum qui dolo deſiit poſſidere, datur domino rei vendicatio vtilis,
& actio ad exhibendum.*
7 *Nemo condicit rem ſuam preterquam a fure.*
8 *Sententia nulla ex defectu iuriſdictionis, vel etiam alio defectu poteſt dici
iniuſta.*
9 *Quicquid eſt nullum(quia factum contra diſpoſitionem legis)dicitur largo
modo iniuſtum.*
10 *Præfectus vigilum, an poſſit imponere pœnã mortis pro crimine priuato*
11 *Quandocunque per ſtatutum de aliquo crimine priuato imponitur aliqua
pena capitalis ſolita imponi pro crimine publico, non tamen efficitur
crimen publicum.*
12 *Satis lucratur, qui voluntatem ſuam adimplet.*
13 *Damnum ſatis dicitur ille pati,cui aufertur, quod ſibi placet,licet damnũ
pecuniarum non ſentiat.*

1 CVm ſeruus. ¶†Res ob cãm data, ſi cã nõ
eſt ſecuta,ꝑt condici, ẽt ſi de-
ſierit extare dolo,vel culpa recipiẽtis, & ſi nõ fuit
translatum dñium, poteſt agi actione in rem, &
ad exhiben.& etiam condictione furtiua,ſi præter voluntatẽ
domini contrectauit.h.d. Et primo ponitur vnũ dictũ Põpo.
vſq; ibi (Labeo ait.) Secundo ponitur vnum dictum Labeo-
nis,quod vr̃ illi ꝯriari vſq; ibi, [ſed Proculus.] Tertio ponitur
dictũ Proculi reducentis prædicta ad concordiam cũ diſtin-
2 ctione.¶†No. primo, ꝙ ꝑt dñs ſeruũ tradere alteri, vt ipſum
torqueat. An autem liber homo poſſit ſeipſum tradere alteri
vel iudici,vt ipſum torqueat,vel de ipſo vindictam ſumat?vi-
de per gl.& Bart.in l.interdum.§.qui furem.ſ.de fur. ¶In text.
ibi [cum ſummo ſupplicio affecit,] ſupple alio nõ dicto, ſed
credidit ſimplici verbo iſtius Titij, abſque aliqua confeſſione
iſtius ſerui,ꝙ furtum commiſiſſet, tradidit eum prefecto,aſſe
rendo,ꝙ commiſerat,& petendo,vt ipſum ſuſpenderet.Vnde
præfectus non curauit ulterius inueſtigare,poſtquam ille aſſe
rebat eſſe ſuũ, ſed male fecit, quia ipſe dñs non poſſet interfi-
cere ſine cauſa,nec in ipſum immodice ſæuire,ut l.j.§.j.de his
qui ſunt ſui,uel aliæ.iur. multo minus præfectus ad eius inſtã-
tiam debuit facere. ¶In tex.ibi,[ages cum Titio].ſ.condictio
ne ob cauſam,quia cauſa non eſt ſecuta.Nam dediſti,vt ſi re-
pertus fuit in crimine, remaneat apud eum, & ſi non fuerit
repertus, quia non fuit confeſſus, poteſt etiam agere actione
præſcriptis uerbis pacto appoſito de reſtituendo,ſi non fuerit
repertus,ut s̃.dum dicit [ſub ea cauſa].i.pacto &c.& qđ no.in
3 l.j.ſ.de dona.in gl.magna.& dixi s̃.eo l.ſi donaturus.¶†In tex.
ibi, [dare eum.] transferre dominium in te quæ translatio dr̃
reſtitutio, unde condictio ob cauſam,datur ad reſtituendum
id,quod ſemel fuit, ut l.uideamus.ſ.de uſur. quæ reſtitutio eſt
datio,ut hic patet,eſt enim actio perſonalis,ut in glo.uideba-
4 tur autem, † ꝙ non poſſit agere ad ipſum ſeruum,quia non
erat in rerũ natura, unde uidebatur ille liberatus per interitũ
rei debitæ, ut l.ſi ex legati cauſa.de uerb.obl.ſed non eſt uerũ,
quia cum eſſet debitus, antequã deſineret eſſe in rerum nã,
& poſtea deſiit eſſe dolo, uel culpa illius recipientis,ſeu debi-
toris,non fuit extincta actio, ſed perpetuata,ſicut qñ interue-
nit mora, ut l.ſi ſeruum.in prin. & §.fi.de uerb. obl. & l.quod
te.s̃.ſi cer.pet.& hoc uult dicere litera,dum ſubdit,[qua,& an
te mortem] Poterit etiam fieri condemnatio in ipſo ſeruo,
ſed fiet executio in æſtimatione.Poterit etiam fieri condẽna-
tio in ipſa æſtimatione, ut not.in l.uinum. s̃.ſi cer.pet.ſed ipſa
æſtimatio non poteſt peti,quia non eſt in obligatione,qñ eſt
in oblõne rem dari, & ſic non merum factum, tunc re non
extante ſuccedit obl'o ad æſtimationem,& põt ipſa æſtimatio
peti,ut l.in re furt.ſ.de cõd.fur.quod dic per Bar.in l.ſtipl'ones
5 ñ diuidunr̃.uer.Celſus.de uer.ob.¶†In tex.ibi[labeo ait] iſtud
dictum

dictũ vr̃ ɔ̃riũ p̃cedenti dicto, q̃a actio ad exhibẽdũ daẽ dño,
vel ei q̃ ſe dñm aſſerit, ſed s̃.patet. ꝙ nõ erat dñs, quia dicit, ꝙ
agis. vt ibi, deẽ, pp̃ hoc Proculus diſtinguit, vt ſi tranſtuliſti in
ipſum dñiũ, habeat locũ primũ dictũ, & nõ dictũ Labeonis,
ſi aũt dñiũ nõ tranſtuliſti, tũc habet locũ dictũ Labeonis, &
nõ primũ dictũ, & vltra hoc ẽt erat cõdictio, q̃a cõtrectãdo,
p̃ter tui voluntatẽ rẽ tuã. commiſiſſet furtum. ſed ſi trãſtuli-
ſti dñiũ, nõ commiſiſſet furtũ, q̃a cõtrectaret rẽ ſuam, & fur-
6 tũ eſt ɔ̃ctio rei alienæ. †Si ergo iſto caſu q̃ñ nõ tranſtuliſti do-
miniũ, dabiẽ rei vẽdicatio vtilis, q̃ daẽ ɔ̃ illum, qui dolo deſiit
poſſidere, & actio ad exhibendũ, vt s̃. ſi cer. pet. l. rogaſti. §. fi.
& cõdictio furtiua ad rem, vel æſtimationem, vt d. l. in re furti
7 ua ſi dareẽ ẽt cõdictio ob cãm, †quia ɔ̃ furẽ degenerat oĩs cõ
dõ. & hoc no. in l. p̃ce. in vlt. gl. quia nemo ɔ̃dicit rẽ ſuã p̃terq̃
a fure, vt inſt. de ac. §. itaq;. ¶In gl. 3. q̃ incipit [ꝙ mortẽ.] ¶Quę
ro poſito, ꝙ iſte ſeruus eſſet culpabilis, vtrũ iſte p̃fectus vigilũ
fuiſſet iudex cõpetẽs ad imponẽdã pænã mortis? dicũt quidã,
ꝙ non, ſed p̃fectus vrbis, & ꝙ pp̃ hoc ſolũ iſta condẽnatio, &
8 ſnĩa fuit iniuſta, & ſi fuiſſet culpabilis. ¶†No. iſtã glo. & tene
menti, ꝙ ſnĩa nulla, ex defectu iuriſdõnis, vel ẽt alio defectu
a p̃t dici iniuſta,[a] & ſic libellus nõ eſſet ineptus, ſi quis eã pete-
ret iniuſtã pronũciari. & poſtea nõ appareret, niſi de nullita-
te, quia p̃t ꝓnunciari nulla, & pronunciatio nõ eſt diuerſa a
petitione. ꝓ hoc vide gl. in ſimili in Auth. de hæred. & fal. §. ex
9 hr̃datos. †nã quicquid eſt nullũ, quia factũ ɔ̃ diſpõnẽ legis, ſi-
cut dr̃ largo mõ iniuſtũ, & facit. l. j. de le. in verbo [iuſta.] cum
ſua gl. nam illa eſt iuſta ſnĩa, q̃ eſt ſolẽnis, & valida, vt ibi hr̃,
10 ergo illa, q̃ eſt nulla, & nõ ſolẽnis, eſt iniuſta. †Alij dicũt, ꝙ im
mo iſte p̃fectus fuit cõpetens, quia hoc delictũ eſt priuatum.
11 licet imponaẽ pœna publici iudicij. ¶†No. iſtã gl. ꝙ q̃ñcunq;
ꝑ ſtatutũ de aliquo crimine priuato imponiẽ pœna mortis,
vel alia capitalis, q̃ ſolet ĩponi pro crimine publico, non pro-
pterea efficiẽ crimen publicũ, ſed remanet priuatũ, & vtilitas
eſt magna, quia nõ admitteẽ ad accuſandũ, niſi ille qui offen
ſus eſt, vt no. in l. fi. ff. de priua. delict. Sed ſi efficeretur publicũ,
12 admittereẽ quilibet de populo. ¶†Vltimo no. glo. fi. q̃ ſemper
allegatur, ꝙ ſatis lucratur, qui volũtatẽ ſuam adimplet, facit
13 de fur. l. ſi pignore. §. j. ſic econuerſo, †ſatis dr̃ damnum pati, il-
le cui aufertur, quod ſibi placet, licet dãnum pecuniariũ non
ſentiat, vt no. infra de ſolu. l. Paulus. reſpondit creditorem. in
glo. & facit. ſupra de vſu. & habi. l. fina. in fine.

ADDITIO.

a Iniuſta. Adde Soc. conſi. inci. circa primum conſultationis articulum. numerum tibi ponere non poſſum, quia non ſunt impreſſa, licet nunc imprimantur.

LEX XVI.

1 *Si do tibi pecuniam. vt mihi ſpeciem des, quomodo iſtud debet intelligi, & an ſit cõtractus emptionis, & venditionis, vel cõtractus innoĩatus.*
2 *Venditor ſpeciei non tenetur ad dandum, ſed ſolum ad tradendum, & quid ſi tradens eſt dominus.*
3 *Pactum de transferendo dominium, an ſit contra naturam emptionis, & venditionis, quod aliquando transferatur in alium contractum.*
4 *Verbum, dare, appoſitum iuxta contractum emptionis, & venditionis, ꝙ ponatur pro tradere.*
5 *Venditor generis tenetur dominium transferre, ex natura obligationis generis.*
6 *In contractu emptionis, & venditionis, non agitur ad reſolutionem, ſed vt contractus impleatur, vel ad intereſſe poſt moram, & poſt mortem.*
7 *In contractibus nominatis, non habet locum condictio ob cauſam.*
8 *Obligatus ad dandum rem, ſi tradidit eam, ſed non tranſtulit dominium, poteſt conueniri vt det, ac ſi non tradidiſſet, etiam antequam euincatur.*
9 *In contractu tranſactionis, habet locum condictio ob cauſam ad reſolutionem contractus, ex capite cauſæ non impletæ, niſi implere debens non fecit, quod in eo erat, aliter agitur, vt contractus impleatur.*
10 *Qui tenetur dare, tenetur taliter dare, quod auferri non poſſit, & ſic tradendo non liberatur, niſi caueat de euictione, & quid operetur talis cautio, licet poſſit adhuc res euinci.*
11 *Si datur pecunia alicui, vt det ſpeciem, in quibus differat iſte contractus ab emptione, & venditione.*
12 *Si ille tradidit ſpeciem. & non cauit ad euictionẽ, quare non poſſit agi principaliter ad ipſam cautionem, ſed ad dandum, quaſi non dederit.*
13 *Donatio an ſit contractus.*
14 *An ſit innominatus.*
15 *In donatione ob cauſam, datur condictio ob cauſam ex capite cauſæ non impletæ non autem ex pœnitentia.*
16 *Quando contractus nominatus eſt mixtus cum innominato habet locum condictio ob cauſam ex capite cauſæ non impletę. non ex pęnitentia.*
17 *In contractibus bonæfidei, quando poſſit peti cautio iure actionis.*

1 DEdi tibi pecu. †Si do tibi pecuniam,
vt mihi ſpeciẽ des, non
dr̃ ɔ̃ctus emptionis, & venditioni. ſed contractus
innominatus, do vt des. Ideo ſi adhuc non dediſti,
vel dediſti, & non cauiſti de euictione, tanq̃ re integra, & cau-
ſa nondum ſecuta poſſum repetere datum per conditionem
ob cauſam, vel propter defectum cauſæ, vel per pœnitentiã,
quod non eſſet, ſi eſſet contractus emptionis, & venditionis,
quia non poſſum repetere datum, & ſic agere ad ſoluen-
dum, ſed debere agere ad implendum contractum. hoc di
cit. iſta ſingularis, & ſubtilis. l. in text. cum gloſ. & primo
terminatur vna quæſt. vſque ibi [& ideo.] & poſtea ponun-
2 tur translationes. licet gloſ. dicant, quod fuit ratio. ¶†Circa
primum caſum huius l. oppo. quod iſte ſit contractus em-
ptionis, & vẽditionis, poſtquam ex vna parte datur pecunia,
& ex alia ſpecies. vt l. naturalis. §. j. de præſc. verb. Sol. ibi, dedi
pecuniam, vt Stichum acciperem, quod verbum eſt latum, &
poteſt intelligi per ſolam traditionem abſq; trãslatione dñij,
quod ɔ̃uenit contractui emptionis, & venditionis, hic vt Sti-
chum dares, quod importat dñij translationem, & hoc non
conuenit contractui emptionis, & venditionis, in quo vendi
tor non tenetur ad damnum, ſed ſolum ad tradendum, vt l. ſi
ita. §. j. ff. de contrahen. emp. & hoc voluit gl. ſuper ver. [procli
uior.] Sed contra hanc gl. opp. de l. cum manu. ſata. §. fina. ff. de
3 contrah. emp. †Sol. ꝙ transferatur dñiũ ſi tradens eſt dñs, non
eſt ɔ̃ nãm emptionis, & vẽditionis, immo, ſm̃ nãm vtriuſq;,
& iõ ſi apponeretur pactum, ꝙ non transferatur, non dr̃ con
tractus emptionis, ſed innominatus ſicut hic, caſus eſt notabi
lis ibi. Sed quod venditor obligetur ad transferendum, bene
eſt contra, vel pręter naturam emptionis, & vẽditionis, & ita
intellige hanc glo. ¶Sed tunc opp. ſi ita eſt, ergo tale pactum
deberet vitiari, & remanere contractus in ſua firmitate per l.
cum precario. ff. de prec. Sol. ibi, q̃ñ cõſtabat de voluntate par
tium, quæ contractum, volebant facere, quo caſu precium po
ſtea appoſitum ɔ̃ nãm illius vitiatur, & non vitiat, q̃ñ eſt om-
nino extraneum. & aliq̃ñ transferẽ in alium ɔ̃ctum, vt l. vbi
ita donatur, & quod ibi per Bar. ff. de donã. cã mor. ſed hic nõ
conſtabat, quia dedi, vt Stichum dares, iõ illud pactum de dã
do facit præſumi. vt. l. voluerimus illum ɔ̃ctum facere, cui ma
4 gis conuenit. †Quid aũt ſi cõſtabat, ꝙ voluerimus facere cõ-
tractum emptionis, qd̃ p̃ſumitur, ſi dedi pro precio talis rei
hoc acto, vt dẽas ipſum dare? vr̃, ꝙ tale pactum tunc vitietur,
per d. l. cum precario. ɔ̃ dico, quia verbum [dare] appoſitũ iux-
ta contractũ emptionis, & venditionis, de quo conſtat, poniẽ
pro tradere, vt eſt tex. in l. ſi ſtipulatus. ff. de vſur. & quotidie vi
demus in inſtrumentis in quibus. dicitur dedit, vẽdidit, & tra-
didit, ꝙ ſi expreſſe diceretur, ꝙ transferretur dñium, adhuc di-
co non vitiari, quia non eſt oĩo contra naturam cõtractus,
5 ſecus in caſu. l. cum precio. ¶†Vltimo adhuc opp. de l. ex em-
pto. in prin. ff. de act. emp. Sol. hic dedit pecuniam, vt dares ali-
quam ſpeciem. Si autem aliquid conſiſtens in genere, eſſet cõ
tractus emptionis, & venditionis, quia ille, qui tenetur in gñe,
tenetur transferre dñium, etiam in contractu emptionis, &
venditionis, tunc non ex nã ipſius ɔ̃ctus, ſed ex natura oblĩo-
nis generis. l. qui concubinam. §. fi. de leg. 3. & ibi no. per Bart.
6 in l. 2. s̃. ſi cer. pet. ¶†Nunc circa illationes no. ꝙ licet ſint tres,
tendunt tñ in vnum finem, oſtendendo, ꝙ poſtq̃ eſt cõtractus
innominatus, poteſt ille qui impleuit agere contra nõ implẽ
tem ad reſolutionẽ contractus, & repetitionem ſoluti per cõ
dictionem ob cauſam, tã ex capite cauſæ nõ impletæ, ſi fuit
in mora non implendi, q̃ ex capite pęnitentiæ, quod nõ eſſet
in contractu emptionis, & venditionis, in quo non ageretur
ad reſolutionem, ſed vt contractus impleatur, vt in l. inciuile
7 C. de rei vendi. & hoc vult dicere gl. magna, ꝙ †in contractib.
nominatis non habet locum condictio ob cãm. Exẽplificaẽ
aũt illa illatio hic tribus modis. ſ. in eo, qui nec dedit, nec fecit
qd̃ potuit, nec amodo dare p̃t, q̃a Stichus erat mortuus. Itẽ in
eo qui non dedit. quia nõ tranſtulit dñium, fecit tñ, quod po-
tuit tradendo. Itẽ in eo qui dedit, & tradidit, non tamen perfe
cte, quia non cauit de euictione, cũ res, poſſet auferri per hy
pothecariã ab eo, cui per prius obligaſſet. Primo exẽplo poſ-
ſet intelligi tex. ꝙ poſſit peti pecunia ex capite cauſæ non im-
pletæ, & tunc oportet intelligere tex. ꝙ fuit in mora dandi an
teq̃ moreretẽ Stichus, & ſic erat nata cõdictio, q̃ per mortem
non extinguitur, vt s̃. eo. l. 3. §. ſed ſi tibi. & l. pecuniã. §. fi. s̃. eo.
ſecus ſi non fuiſſet in mora. & ita loquitur. l. naturalis. §. ſed ſi
ſciphum. ff. de præſcript. verb. põt ẽt intelligi, ꝙ repetatur ex ca
pite pęnitentiæ, ẽt ſi mora nõ pręceſſit, & tunc oportet intel-
ligere tex. ꝙ ille non fuit venditurus, alias ſecus, qui remanet
in damno. s̃. eo. l. ſi pecuniã. §. fin. & hoc caſu põt intelligi. d. §.
ſed ſi ſciphũ. & hoc voluit gl. q̃ incipit [immo.] Si aũt eſſet cõ
tractus emptionis, & vẽditionis, & tunc nõ poſſet repeti ſolu
tum. Sed ſi uenditor fuiſſet in mora tradendi, ẽt poſt mortem
poſſet agi ad intereſſe, ut l. j. in prin. de act. emp. & hoc uult gl.
ſequẽs ſuper uerb. [dares.] ſed ſi nõ fuiſſet in mora, ad nihilũ
8 potuiſſet agi, q̃a periculũ ſpectat ad emptorẽ poſt uenditionẽ
ꝑfectã. ut ff. de pe. & com. rei uẽ. l. neceſſario. ¶†Circa ſecundũ
exẽplũ, q̃ñ tradidiſti, ſed dñium nõ trãſtuliſti, dẽs ſcire, ꝙ non
es liberat⁹, iõ poſſum te cõuincere, ut des, ac ſi nõ tradidiſſes,
ẽt antequã a me euincaẽ, & hoc eſt gñale, ubicũq; q̃s eſt obli
gatus ad dãdum, ut l. cum quis. §. qui hominẽ. ff. de ſol. non ſic

inꝯtu emptionis,& vẽditionis,vbi nõ poteſt agi anteq̃ euin
catur,vt l.habere licere.de euict.& l.vnica.de re. permuta.niſi
venditor fuiſſet ſciens,vt l.ſeruus ff.de act. emp. & per hoc eſt
expedita gl.ſup verbo. [feceris.] ¶Sed opp.extra gl.ꝙ ſi feciſti
quod in te fuit,tradendo,non poſſis repetere datũ , licet dñiũ
9 non tranſtuleris,vt in l.ſi pro fundo.C.de tranſac. †Sol. & te-
nementi.ſpeciale eſt in ꝯctu tranſactionis,ne lis reſuſciretur,
ꝙ ſicut non poteſt agi ex capite pœnitentiæ ad reſolutionem
ꝯctus,vt l.q̃uis.C.de tranſac. ita nec ex capite cauſæ nõ imple
tæ ꝯ illũ,q fecit,qđ in eo fuit tradendo, licet dñiũ,vt teneatur
nõ tranſtulerit,ſed debet agi,vt impleat̃ ꝯctus,vt eſt caſus ſin
gularis. in d.l.ſi pro fundo, & ibi no.Doc.dum opponunt de
iſto tex.ſecus ſi non feciſſet,qđ in eo erat.tunc ꝯ non implen-
tem haberet locum condictio ob cauſam , ad reſolutionem
ꝯctus ex capite cauſæ non impletæ. vt l. cum proponas. C.de
pac.¶Circa vltimum exemplum, qñ dicit,ſed non cauit,põt
adhuc repeti ſolutum ex duplici capite, vt dictũ eſt,quia non
fecit,qđ debuit,nec eſt liberatus.Sed ꝯ,extra gl.ipſe tenebatur
10 dare,& dedit,ergo fecit,quod debuit. †Sol.ille qui tenetur da
re,tenetur taliter dare, ꝙ a recipiente auferri non poſſit,alias
non vr̃ dediſſe,& p̃t perinde conueniri,ac ſi non dediſſet,etiã
anteq̃ euincatur.l.ſi rẽ meã.ff.de ſol.& pp hoc nõ liberat̃ niſi
caueat de euictione . ¶Sed tunc ꝯ.nam ſi hoc eſt,etiã ſi cauit
nõ dẽt eſſe liberatus,qñ adhuc p̃t euinci. Sol. iſta cautio ſuc-
cedit loco perfecti implementi , & irreuocabilis dationis, &
facit illum liberari,licet euinci poſſit,vt hic ſubtiliter colligi-
tur, & ita limitatur illa lex ſi rem meam . iſta fuerunt verba
Bartol.ſingularia,& ſubtilia in lege cum quis.§.qui hominẽ.
11 de ſolut.vbi omnino vide . ¶†Sed tunc oppono in princip.gl.
magnæ,quod non poſſit repeti ſolutum,ſed debeat agi,vt ca-
ueatur,vt ff.de euict.l.2.Sol.ibi in ꝯctu emptionis,& venditio-
nis,qui in vno aſſimilatur illi,de quo hic,quia ſicut hic tenet̃
dare,& de euictione ſe obligare, ita, & ibi tenetur tradere,&
de euictione ſe obligare, vt in l.j.de rerum permutatione,ſed
in aliis trib differũt,quia hic ſi nõ cauit, poteſt repeti ſolutũ ,
ibi non,ſed agitur,vt caueat, vt in glo. Item hic,licet dederit,
ſi non cauit,non videtur dediſſe, nec eſt liberatus ab obliga-
tione qua tenebatur dare , iõ p̃t iterum conueniri , ut det, ut
d.§.qui hominem.& l.ſi rem meam. Sed in ꝯctu emptionis ,
bene vr̃ tradidiſſe, licet poſſit euinci, & eſt liberatus ab obli-
gatione,qua tenebatur tradere, nec iterum poſſet conueniri
12 ad tradendum,ſed ad cauendum.†Item ſi hic vellet agere ad
cauendum , non poſſet agi principaliter ad tradendum,quia
cautio non eſt in obligatione, cum ſit contractus ſtricti iuris,
& non contrahitur obligatio niſi ad id, quod deuenit in con
tractum.debet ergo agere ad dandum ſi qua non dederit, &
conſequetur ſolam cautionem. l. Iulianus. §.qui fundum de
verb.obl.& facit l.3 §.item Iulia.ff.de eo,quod cer.loc.& quod
ibi no.ſed in contractu emptionis,& venditionis cum ſit bo-
næfidei, non ſolum cõtrahitur obligatio. ad id quod deuenit
in contractu.ſ.ad tradendum , ſed etiam ad oĩa , quæ ſunt de
natura contractus,& ſic,vt caueat, vñ iſta cautio poteſt de di
recto peti , & ita intellige principium glo. & ex iſtis remanet
13 tex.enucleatus.†Sed quare iſta lex fecit iſtam inueſtigationẽ ?
vt oſtẽderet,ꝙ cõdictio ob cãm ad retractationem cõtractus
hẽt locũ in contractib. innominatis, nõ aũt in nominatis,vt
colligitur a contrario ſenſu,& melius in d. l.in ciuile.Sed con-
tra,ꝙ ẽt in contractibus nominatis, vt in donatione, vt C.de
dona,quæ ſub modo.l.j.gl.dicit, ꝙ fallit ibi.¶Hic ſunt tria vi-
denda,primum eſt, an donatio ſit contractus.quidam dicũt,
ꝙ non,quia non eſt vltro citroq; obligatorius, vt l.Labeo.de
verb.ſig.quidam contrarium dñt.l.ſi donationis.C.quod me-
tus cauſ.vbi enumeratur inter contractus.Præterea ſtipulatio
ꝯctus eſt nominatus, vt l.j.ſ.de pac. & tñ non eſt vltro citroq;
obligatoria. Fateor tñ, ꝙ proprie loquendo illi ſunt ꝯctus , q
14 ſunt vltro citroq; obligatorii. ¶†Secundo eſt vidẽdum,an ſit
noĩatus,an innominatus. & in hoc ſunt tres opi. glo. ꝙ olim
erat innominatus, quia nõ ꝯhebat̃ ſolo conſenſu.hodie non
noĩatus,q̃a ꝯhitur ſolo cõſenſu,non facit propterea dici ꝯctũ
noĩatũ,cũ ẽt aliqui, qui non ꝯhuntur ſolo cõſenſu,ſed re,vel
verbis,ſunt noĩati.itẽ in l.ſi quis argentum.ſolo conſenſu nõ
ꝯhitur donõ, ſed conuentio de donando, & nõ dr̃ donõ niſi
interueniat datio,& ſic traditio,cum dicatur doni datio.Alia
fuit opin.Iac.But. ꝙ olim, & hodie ſit contractus innomina-
tus,quia ſtat in noĩe generis, verificatur.n.in donõne ſimpli-
ci,& inter viuos,& in donõe cã mortis, & in donõe ob cãm,
& in legato,ut l.legatũ.de leg.2.ergo &c.qđ no.C.de re.pmu.
in rubrica.Tertia fuit opin.Bar. ꝙ olim,& hodie ſit cõtractus
noĩatus , & hẽt nomẽ elegans. & ſpãle, qđ nõ conuenit niſi
donationi ſimplici . Sed donatio ob cãm , vel cauſa mortis,
non poſſunt dici ſimplices donationes,iõ appellatione dona
tionis non veniunt.vt l.j.in princ.ff.de don.& l.filiuſf. Itẽ pro-
bat̃ in l.Ariſt.eo.tit.vbi dr̃. & non habet locũ penitentia,& ſi
fuiſſet innoĩatus de iure veteri haberet locũ, & iſtam partem
puto veriorẽ,licet D.Raph.teneat præcedentem ,ſed non cu-
ro reciare dicta ſua,quia modica eſt vtilitas. ¶Tertio,& vlti-
mo eſt vidẽdum.ſi ita eſt,quare locum heat cõdictio ob cau-
ſam,cum regulariter ſit contrariũ,ut d.l.j. de do.quæ ſub mõ.
dicit Bar. ꝙ pactum appoſitum iuxta donationẽ. non infor-
mat actionem ex contractu.quia nulla eſt.cum donatio inci
piat a traditione,& donans nullam habeat actionem , q̃ poſ-
ſit informari,vñ,quia actio ex contractu informata non põt
dari ad id, quod deuenit in pacto , loco eius datur condõ ob
cam,ſecus ſi ex pacto informaretur actio. Iſta ratio ſalua pa-
ce ſua nihil valet, quia poſito, ꝙ hic non poſſit dari actio ex
contractu informata , põt tñ dari præſcript. verbis oriens ex
pacto veſtito cohærentia traditionis, iuxta not.in l.j. de do.in
gl.mag.l.legẽ.C.de pac.,quare ergo recurritur ad condictionẽ
ob cam,vt reſoluat̃ contractus, poſtq̃ põt agi ad implemẽtũ
15 cauſæ?†vnde Bar.melius in l.2. C.e.dicit, ꝙ qñ donat̃ ob cãm
nõ dr̃ donatio , licet tradẽs vtatur iſto verbo, ſed dr̃ datio ob
cãm,& ſic contractus innoĩatus,nõ tñ p oĩa,& hoc addo ad
verba ſua,quia nõ põt dari condictio ob cãm ex penitentia,
vt d.l.Ariſto.ſed põt dari ex capite cãæ non impletæ.vt in d.l.j.
16 de do.quæ ſub modo. † Eſt & alius caſus, in quo hẽt locũ ſilr
ex eo.capite penitentiæ , qñ eſſet mixtus contractus nomina-
tus cum innominato , vt ſi venderem tibi rem pro x. hoc pa
cto,ꝙ ſcribas mihi librum,& nõ ſcribis, dum tñ probẽ,ꝙ nõ
fuiſſem alias venditurus, quia poſſum repetere librum, & re-
ſtituere preciũ.iſte eſt caſus ſingularis in l.cum te. C.de pac.in
ter empt.& vend.in hoc differt iſte caſus a præcedenti, quia ſi
dono,vt ſcribas librũ,iſta cã p̃ſumitur finalis, ẽt ſi nihil aliud
probetur , quia nihil aliud venit per me explicandũ , ſecus ſi
vendo,q̃a habes ſoluere precium, vnde cauſa finalis non p̃ſu
mitur niſi probetur,cætera vide hic per Bar. qui latius diſtin-
guit,ſed ex prædictis remanent omnia clara . Quod autem.ſ.
dixi in contractib.bonæfidei,poſſe peti cautionem iure actio
nis,q̃a oblo cõtrahitur ad oĩa, quæ ſunt de natura cõtractus,
probatur expreſſe in l. ex empto. §.fina. de actio. emp.ibi [ex
empto actionem eſſe &c.] & vna, & ea.actio. quæ datur pro
omnibus,vt no.Bal. in l.Pompo. in negociis.ſ.de neg.geſt.an-
te fi.probatur etiam diſtinctio , quam feci inter contractum
ſtricti iuris,& bonæfidei in l.fi.ff.titu.j.quæ eſt optima ad hoc.

De condictione ob turpem, vel iniuſtam cãm. Ru.

1 *Cauſa proprie loquendo, quod dicatur de preterito, ſed de futuro, nõ dicitur cauſa niſi largo modo, ſed res.*
2 *Quod iſte titulus non habeat locum, quando datur ob cauſam iam preteritam, & impletam .*
3 *Cum datur ob turpem cauſam , ſi verſatur turpitudo ex parte recipientis tantum habet locum condictio ob turpem cauſam.*

LEX PRIMA.

OMne quod. Lex iſta in prin.ponit triplicẽ diſtinctionẽ.
Prima p q̃ ponit̃ dña inter p̃cedẽtẽ tracta-
tũ,& iſtũ ex vna parte. & alios ſequẽtes ex
altera,q̃a oẽ,ꝙ dat̃,aut ob rẽ,id eſt cãm de
futuro datur,& tũc loquitur titulus præce-
dẽs,& iſte,aut ob cãm de præterito,&tunc
1 loquunt̃ duo ſequẽtes. †Et ex iſta no.ꝙ cã (proprie loquẽdo)
dr̃ de præterito , ſed de futuro non dr̃ cã, ſed res, largo tñ mõ
ẽt illa appellatur cauſa. vt patet ex rubrica præcedentis tituli,
& etiam iſtius. Scđa diſtinctio eſt per q̃ patet dña inter præce-
dẽtem titulum, & iſtum . quia cum datur ob rem de futuro ,
aut honeſtam, & tunc loquitur titulus p̃cedens, aut inhone-
2 ſtam,& tũc loquitur iſte titulus. †Et aduerte,ꝙ titulus iſte nõ
habet locum,quãdo datur ob cauſam iam præteritam. & im
pletam,cuius contrarium dicit glo.rubricæ, ſed malê,vt not.
3 Doc.C.e.ſuper rubrica, & eſt caſus in l.pen.ff.e.†Tertio diſtin-
ctio concernit iſtum ſolum titulum, quia cum datur ob cãm
turpem,aut uerſatur turpitudo ex parte recipientis,& tũc ha
bet locum condictio ob turpem cauſam. aut ex parte vtriuſ
que,uel dantis tantum.& tunc locum non habet.

2 *Condictio ob cãm, in quo differat a condictione ob turpem cãm. & nu. 1.*
3 *Datum ob turpem cauſam iam impletam, non repetitur , tanquam ſponte donatum .*
4 *Qui tenetur aliquid facere, vel non facere gratis , ſi pecuniam recipit, iniuſte recipit .*
5 *Datum iudici, vt ferat ſententiam iuſtam pro ſe, poteſt repeti, ſecus ſi iniuſtam, vel ſi ſimpliciter fuit datum .*
6 *Quod in omnibus illis caſibus ſententia ſit ipſo iure nulla, & iudex puniatur, & an poſſit pars, quæ dedit purgare per pœnitentiam .*
7 *Si dedi pecuniam alicui, ꝙ teſtificaretur pro me etiam in bona cauſa, & ſecũdũ veritatẽ talis teſtis dicitur corruptus, et falſarius ẽt in ſtatutis.*
8 *Meretrix, quæ publicè ſe exhibet omnibus, ꝙ recipit, ſuũ eſt, & de illo poteſt eleemoſynam facere, & quicquid vult, ſecus ſi non publicè omnib. ſe exhibeat, quia tunc poteſt ſibi auferri a fiſco .*

In pari

9 *In pari turpitudinis cauſa, melior eſt conditio poſſidentis.*
10 *Pignus datum ob turpem cauſam, qualiter poſſit repeti. & an debeat pro bari dominium.*
11 *Turpitudinem ſuã pôt quis allegare replicando, & defendendo intentionẽ ſuam, non autem agendo, & in turpitudine ſe fundando.*
12 *Si res indiuiſibilis detur partim ob turpem cauſam, & partim ob aliquã cauſam honeſtam, an tota repetatur.*
13 *Promiſſum meretrici, an poſſit peti, & quid econtra, ſi mulier promittat cauſa libidinis.*

1 §. Ob rem igitur. † Quando datur ob cauſam ꝗ̃ futuro honeſtam, illa impleta
non cõpetit repetitio per condictionem ob cauſam, ſed ſi da-
tur ob cauſam turpem, & verſatur turpitudo ex parte recipiẽ
tis tantum, locum habet per hãc condictionem, ẽt ſi cã poſt-
ea impletur, ſecus ſi verſatur ex parte vtriuſque, vel dantis. h.
d. vſque ad l. idem. in fi. §. ſi tibi iudicium. & ſic no. illam dñiã
2 inter iſtam ↄdictionem, & aliam, de qua in ti. præcedenti, q̃a
illa non datur, ſi cauſa ſubſequatur, iſta vero ſic. Hoc non eſt
3 verum, ſi ſequatur poſt dationem, † ſecus ſi prius erat imple-
ta, & poſtea detur, quia non repetitur tanquàm ſponte dona-
4 tum, vt ĵ. eo. tit. l. pe. ¶ † Item no. in l. 2. ꝙ qñ quis tenetur aliq̃d
facere, vel facere gratis, ſi pecuniam recipit, iniuſte recipit, li-
5 cet dans iuſte det, probatur etiam in l. fin. ĵ. eo. ¶ † Item not. in
§. ſed & ſi dedi, cum. l. ſeq. duos caſus, ꝙ quando dedi pecuniã
iudici, vt ferat ſententiam in cauſa mea, nam aut dedi, vt fe-
rat ſententiam iuſtam, & tunc cauſa dandi eſt iuſta, & hone
ſta, ipſa vero receptio eſt inhoneſta, quia debebat hoc facere
gratis, & propter hoc datur mihi repetitio ſolut i, licet cauſa
ex parte mea ſit honeſta, ipſa tamen datio eſt inhoneſta, q̃a
res mali exempli, & tendit ad corrumpendum iudicem, & ꝑꝑ
hoc licet non perdam, quod dedi, bñ tñ perdo cauſam, & iſte
eſt verus intellectus illius. §. ſecundum ſecundam lectu. glo. &
ſic ille ver. [ſed hic.] non corrigit principium. §. ad hoc, ut l. ſe
quens aliquid addat. Interdũ do, vt ferat ſententiam iniuſtã,
& tunc tam cã dandi, q̃ ipſa datio, q̃ ẽt receptio dicuntur iniu
ſta, ideo perdo, quod dedi, & ẽt cauſam, ſecundum glo. & bñ.
Interdum do ſimpliciter, & iſte caſus ponitur in l. i. C. de pena
iud. qui male iu. & in auth. ibi poſita, quia idem, quod in ſecũ
6 do caſu hodie, † & in oĩb. iſtis caſib. eſt ſnĩa nulla ipſo iure, vt
l. venales. C. qñ ꝓuo. nõ eſt ne. & iudex punit̃, vt in d. l. j. & au-
then. ibi poſita, pars tñ q̃ dedit, põt purgare ꝑ pœnitentiã, qđ
7 dic, vt ibi, & eſt in argũ iſte. §. ſed ſi dedi, ꝙ ſi † dedi pecuniã ali
cui, ꝙ teſtificaret̃ pro me ẽt in bona cã, & ſecundum veritatẽ,
talis teſtis dr̃ corruptus, & falſarius, & perinde punitur ac ſi
falſum dixiſſet, & ſi ſtatutũ dicat, ꝙ ꝓducens falſum teſtem, ꝑ
dat cauſam, ille perdit. & adde quo no. Barto. in l. j. ĵ. de ſica.
8 ¶ † Vltimo circa. l. 4. §. ſed quod dat̃. Debes ſcire, ꝙ loquitur de
muliere, q̃ publice ſe exhibet oĩbus, nam tunc qđ recipit, ſuũ
efficit̃, & de illo poteſt elemoſynam facere, & q̃cquid vult,
nec ſibi põt auferre fiſcus, tanq̃ turpiter acquiſitum. Secus, ſi
non publicè oĩb. ſe exhibet, & tunc, qđ recipit ob libidinem
ĩiuſte recipit, q̃a adulteriũ cõmittit, vel ſtuprũ, nec efficit̃ ſuũ,
nec inde põt facere elemoſynam, quia ſibi põt auferri a fiſco.
& ita no. Cy. C. e. l. cum te. & de quæſtione hac no. per glo. dic,
vt ibi. & l. 2. e. ti. & per eundem. de quæſtione autem not. hic ꝑ
gl. in l. 3. de re indiuiſibili data ob duplicem cãm, vide Ioan.
And. in mercu. in regula in pari. de reg. iur. & fuit quæſtio di-
ſputata per Mar. & Pet. de Cernetis de Bononia antiquos ad-
9 uocatos. ¶ † In gl. quæ incipit, [quid aũt.] dic, ꝙ intentio gloſſ.
fuit iſta, nam ſi promitto tibi decem ob cãm turpẽ, ex parte
a vtriuſq; nõ poſſum repetere,[a] q̃a oportet me fundare ĩ turpi-
tudine mea, & hoc non poſſum agendo facere, & ſi melior
10 eſt ↄditio tui poſſidentis in pari turpitudinis cã. † Sed ſi nõ ſol
ui, quod promiſi, ſed tradidi pignus, poſſum illud repetere
per rei vendicationem, quia tunc non fundo me in turpitudi
11 ne mea, ſed in meo dñio. † Sed ſi tu excipias, ꝙ ipſum tradidi
pro tali promiſſione, poſſum replicare, & illa promiſſio fuit
turpis, licet ergo non poſſem agendo me fundare in mea tur
pitudine, poſſum tñ replicando defendere intentionem meã
in turpitudine nõ fundata, vt ſ̃. de iureiurã. l. alias. & ibi no. &
hæc eſt intentio gl. an habebã neceſſe ꝓbare dñiũ? dic, ꝙ non
ſi confiteris a me recipiſſe, taq̃ a dño, quia nõ potes mihi re-
fricare quæſtionem dñii, idẽ ſi non confiteris, ſed ego probo,
12 iuxta ea, quæ no. ĵ. commo. commodare. cũ l. ſeq. ¶ † In glo. 3.
in fi. dic, ꝙ reperitur pars æſtimationis, vt l. cũ filius. in princ.
de le. 2. & ſi ↄditio recipientis erit melior in hoc, quia totã rẽ
retinebit. Quod aũt dicit gl. de equo, ꝙ ſit res indiuiſibilis, nõ
vr̃ verum, quia licet non poſſit diuidi corpus, quia deſtruere-
tur corpus, põt tñ diuidi dñium. gloſ. habuit bonũ reſpectũ, ꝙ
nec hic cadat diuiſio dñii, q̃a dans forte nõ vult habere cõio
nẽ cum recipiente in eodẽ ſeruo, vel equo, nec alter ſolũ cogi
tur, vt l. ſi non fortẽ. §. qui cẽtũ. ĵ. ti. j. ideo peruenit̃ ad æſtima-
13 tionẽ, ſicut in ſeruitute. ¶ † In gl. q̃ incipit nouatio. in fi. Doct.
tenent ꝯ glo. in l. 2. C. eo. & vide Cyn. in l. ea; quæ. de don. ante
nup. quæ facit facit pro gl. quia ibi erat turpitudo ex parte ꝓ-
mittentis tñ, & tñ promiſſum nõ petit̃. Item Bar. qui tenet ꝯ
glo. vr̃ ſibi ꝯtrariari. quia in d. l. ipſe tenet, ꝙ qñ eſt turpitudo ex
parte promittentis tãtum, licet valeat promiſſio ipſo iure, põt
tñ agere, vt liberetur, & ſi ita eſt, ſi conueniatur antequam li
beretur, habet exceptionem ſicut ille, cui legata eſt liberatio,
vt in ti. j. l. ſi non ſortem. §. adeo. & quod ibi no. in gloſſ. & l. ſi
creditoris. C. de fideicom. vnde glo. videtur verior. econtra ve-
ro ſi mulier promiſiſſet viro cauſa libidinis, eſſet magis turpis
promiſſio, & ex ea non poſſet conueniri ſecundum Doc. per
l. ſi. de act. & oblig.

ADDIIO.

a ¶ Repetere S·d an ille, qui depoſuit ob rem turpem peragen. lam poſsit agere, ut depoſitum reſtituatur. vide Bal. conſi. 87. incip. Sex ſunt. uide eundem con. 5. lib. 3. circa fi. conſilii.

LEX II.

1 *Datum, vt maleficium indicetur, qualiter & quando repetatur.*
2 *Criminoſus vel particeps criminis, nõ meretur præmium pro indicatione, etiam ſi miſſum ſit præconium, ꝙ qui reuelauerit tale maleficium, habeat certum præmium, & ſi recipit, ꝙ teneatur reſtituere danti.*
3 *Furem nemo tenetur indicare alicui priuato, nec etiam iudici ad inſtãtiã priuati, ſed ex officio ſuo inquirenti, ſic.*
4 *Licet poſſit licite recipere, vt indices maleficium mihi, vel iudici ad inſtã tiam meam, non tamen potes recipere, ut indices iudici ex officio inqui renti.*
5 *Iudex maleficiorum, ꝙ in caſu accuſationis poſſit ex officio ſuo inducere teſtes, & examinare eos etiam per accuſatorem inductos, & proſequi proceſſum inchoatum, ſi accuſator ex toto deſiſteret.*
6 *Quòd etiam poßit iudex pro eo inducere teſtes ad defenſam etiam eo inuito, cum etiam reip. interſit innocens abſolui.*

1 IDem & ſi.
§. Si tibi iudicium. ¶ † Si datur, vt ma-
leficium indicetur,
ex neutra parte verſatur turpitudo, & iõ cã ſecuta, non repeti-
tur datum, niſi recipiens commiſerit maleficium, vel fuerit
particeps eius, quia tunc verſatur turpitudo ex parte ipſius
duntaxat, & poteſt repeti ab eo, ad quem pecunia pertinet, ſi
in eo non eſt turpitudo, licet in dante fuerit. Si vero datur
ne maleficium indicetur, verſatur turpitudo ex parte vtriuſ-
que, ideo ceſſat repetitio, niſi pecunia pertineat ad aliũ, quã
ad dantem, qui non ſit in turpitudine, quia tunc ille poteſt
repetere. hoc dicit cum l. ſequen. & eſt bonus. §. cum gloſſ. &
primo loquitur, quãdo fuit datum, ut maleficium indicetur,
vſque ibi, [quod ſi a fugitiuo.] & cum iſta parte debet con-
iungi verſ. [ſed ſi ipſe.] Secundo, quando fuit datum, ne indi-
cetur. ſcilicet in verſ. [quod ſi a fugitiuo.] & cum iſta parte de
bet coniungi. l. ſequens. In prima parte ibi, [non poterit repe-
ti.] ſupple ſi cauſa eſt ſecuta, ſed ſi non eſſet ſecuta, poſſet re-
peti per condictionem ob cauſam, quia fuit datum ob cau-
2 ſam honeſtam. ¶ † In tex. ibi, [ſed ſi ipſe fur.] no. ex iſto ver.
quòd criminoſus, vel particeps criminis non meretur præ-
miũ pro indicatione, & ſi recipit, turpiter recipit, & tenetur
reſtituere danti. Per iſtum tex. dicit Barto. fuiſſe terminatũ,
quòd cum fuiſſet miſſum præconium, quòd qui reuelauerit
tale maleficium, habeat certum præmium, & quidam parti-
ceps criminis reuelauit, quòd non debeat habere præmiũ, q̃a
a præconium generale debet intelligi de non criminoſo.[a] fa-
cit l. Lucius. 2. §. Lucius Titius Damam. de le. ſecundo. & dicit
3 Barto. quòd ille fuit ſuſpenſus. ¶ † In glo. magna ibi, ex hoc
4 ergo probatur, quòd quis nõ teneatur indicare furem. † Iſtud
dictum limitatur in gloſſ. ibi, [a me compelli non poſſit.] qđ
verum eſt aliquem non teneri indicare alicui priuato, nec
etiam iudici ad inſtantiam alicuius priuati. bene tamen tene
tur indicare iudici ex officio ſuo inquirenti. Et ex hoc ſequi-
tur, quòd licet poſſis recipere, vt indices mihi, uel etiam iudici
ad inſtantiam meam, non tamen ſic, ut indices iudici ex offi
5 cio inquirenti, quia illud debes facere gratis. † Item Barto. al-
leg. glo. in illo verſi. [licet a me.] ad quæſtionem diſputatam
per eum, quæ incipit. Iudex maleficiorum. quòd in caſu accu
ſationis iudex maleficiorum, poteſt ex ſuo officio inducere
teſtes. & examinare etiam per accuſatorem inductos, quia
vterque iſtorum dicitur miniſter reipublicæ, & tendit ad vin-
dictam publicam, & ſic alter alteri debet ſuffragari. ar. capitu.
ſuper hoc. de hære. libro ſexto. quinimmo, ſi accuſator ex to-
to deſiſteret, poteſt iudex ex officio proſequi proceſſum in-
choatum.

ADDITIO.

a ¶ Criminoſo. Vide Io. And. in addi. ad Spe. in rub. de fur: vbi format. q. de eo, qui paſſus eſt damnum pro furto, & pactus fuerat cum Titio, ꝙ ſi ſibi indicaret fures, & in aliquo teneretur, ꝙ ipſum liberaret, ꝙ ſi Titius fuit de furib. ꝙ pactum non habuit ſibi prodeſſe.

5 choatum,vt l.pe.in prin.de pub.iud.ſic etiam poteſt iudex ꝑ
reo inducere teſtes ad defenſam,etiam eo inuito.per l. ſi non
defendatur,ꝟ.de pœnis.ſicut reipublicæ intereſt maleficia pu-
niri.vt l.ſi quis,§.pen. de fideiuſſo.& l.ita vulneratus.ad legem
acquil.ita innocentes abſolui, vt l.abſentem.de pœnis. ¶In
glo.ibi, [ſed contra vſ.] iſtam oppoſitionem,ſi non tenetur
quis maleficium indicare,ſimiliter non tenetur nõ indicare,
quia iſta ſunt correlatiua, & quod de vno dicitur,de alio di-
cendum eſt,vt in l.fi.de acce.l.2. C.de iud.l.vidua.circa princi-
pium,ergo ſi eſt licitum recipere pro indicando, vt hic, & ita
deberet eſſe licitum pro non indicando, cuius contrarium
dicitur.ſ.ca.l.ver.[Item ſi dederit.]& hic in ver.neutrum tene
tur ſe aſtringere,ſed ad indicandum,ideo licet recipere, quia
hoc tendit ad publicam vtilitatem, ſed recipere aut aſtringe-
re ſe pro non indicando, ideo non licet,quia tendit ꝯ publi-
cam utilitatem,hoc vult glo.

LEX XI.

2 *Promittens per metum, ſi poſtea tempore ſolutionis ſubſit eadem cã met⁹ poterit ſolutum repetere, & quid ſi non ſuberat metus:& num.1.*
3 *Stante ſtatuto,ꝙ contra inſtrumentum guarentigiæ nulla poſſit obiici exceptio.quominus executioni mandetur, & ſi de promiſione facta ꝑ metum factum ſit inſtrumentum,quod poſtea ſolutum poſſit repeti.*
4 *Venditione facta per metum ſi poſtea ceſſante metu recepi pretium, quòd poſſim contractum improbare.*
5 *Promiſſio facta ex turpi cauſa ex parte promiſſoris tantum,valet cum effectu,ex parte ſtipulatoris tantum valet mero iure,ſed datur exceptio ex parte vero vtriuſque,eſt ipſo iure nulla.*
6 *Quod inſpiciatur cauſa proxima.*
7 *Si eodem tempore ſaluo,& tu cauſam imples,an videor ſoluere ex neceſſitate quaſi non eſſes impleturus,nec tantum ſoluerem.*
8 *Solutum pro vſuris,quando poſſit repeti.*

1 SI ob turpem. ¶†Solutum ob cauſam turpem,
iam impletam nõ repetitur per
hanc condictionem,etiam ſi erat turpitudo ex parte re
cipiẽtis tantum, quia cenſetur ſponte donatum,quãdo
autem eſt turpitudo ex parte vtriuſque indiſtincte non repe-
titur,ſiue ſolutum ſit ex cauſa nondum impleta, ſiue iam im
plta.h.d.ſecundum communem intellectum glo. & Doct. &
ſic loquuntur, qñ ſolum erat turpitudo ex parte recipientis
tantum,vſque ibi[porrò.]Secundo quando ex parte vtriuſq;,
& prima pars legitur duobus mo.in glo.Primo, ꝙ turpitudo
fuerit in cauſa.Secundo,ꝙ fuit in modo ꝯhendi obligationẽ.
Secundum primum ponit̃ caſus, cum nolles mihi reſtituere
depoſitum, promiſi tibi decem, vt reſtituas poſtea, reſtituiſti
deinde,ego ſoluo,dr̃ hic,ꝙ repetere non poſſum,quia nulla
neceſſitas cogebat me ad ſoluendum præciſa,vel cãtiua. De
prima patet,quia ex illa ſtipulatione,ideo poteram ꝯueniri ĩ
effectu,ſed hẽbam exceptionem, quia in ſolutum cã nõ im-
pleta poterã repetere.vt ſ.eod.l.i.in fi.fortius non ſolutũ poſ-
ſum retinere,& ſic non poterã ꝑciſe compelli,ſed nec cauſati
ua neceſſitas fuit.ſ.ꝙ reſtituas depoſitũ,cũ iam reſtituiſſes,ſed
ſi nõ reſtituiſſes,anteq̃ ſoluerẽ,videret̃ ſubeſſe neceſſitas cau-
ſatiua,ut reſtituas depoſitũ, ꝑꝑ q̃ nõ videor donare, vt l.hoc
iure.§.j.de don. iõ poſſum repetere, licet poſtea reſtituas,hic
vero donare videor nulla neceſſitate me cogente.Quãdo aũt
verſat̃ turpitudo ex parte vtriuſq; ẽt ſi ſolutum ante cãm im-
pletã,repetere non poſſum, hoc vult ver.[porrò.] vt aliquid
2 addat ad prin.†Ponit̃ caſus alio modo, ꝓb turpitudo fuerit in
modo contrahendi obłonẽ, qa ꝑ metũ me coegiſti,ad ꝓmit-
tendũ,poſtea nullo ſubſiſtente metu ſolui,non poſſum repe-
tere,qa purgat̃ metus ꝑcedens, vt C. qd̃ me.ca.l.2.ſecus,ſi me
tus interueniſſet in ſolutione, vt in l.ꝑcedenti. idẽ ſi ſubeſſet
a eadẽ cã [a] metus, vt ſi promiſi timore tyranni minantis mihi
mortẽ,vel aliud malũ, poſtea ceſſantib.minis,ſed durante eo
3 dẽ tyranno ſolui,vt no.per Inn. † in c.cãm matrimonii.de of.
deleg. facit.l.j.§.quæ onerandæ.ꝟ.quarũ rerũ act.non da.idẽ ſi
ſolui non ſubſiſtẽte cã metus, tñ ex neceſſitate ꝑcedẽtis obło
nis,q̃ euitare non poterã, vt ſi ſtatutũ diceret, ꝙ aduerſus in-
ſtrm̃ guarentigiæ nulla poſſit obiici exceptio,quominus exe
cutioni mandet̃, & de tali promiſſione facta per metum fuit
ꝯfectum inſtrm̃,nam ſi ſoluo,non videor ſoluere ſponte, ẽt
metu ceſſante neceſſitate impoſita à ſtatuto,quia ſciebã non
poſſe euitare ſolutionẽ,iõ repetere poſſum, vt no.Bart.in d.l.
2.C. quod metus cau. ꝑdicta in ſolutione, quæ tendit in præ-
iudiciũ ſoluentis,receptio vero,q̃ tẽdit in fauorẽ nõ præiudi-
4 cat,vt per eã videat̃, qs ꝯctum approbare, † vt ſi vendidi per
metũ,& poſtea metu ceſſante recepi a te pretiũ, videor.n.re-
recepiſſe,vt mihi magis cautũ ſit, & iõ poſtea poſſum ꝯctũ ĩ
probare,ut in l.3.C.qd̃ metus cã.& ibi no.per Bar. & Inno.in
5 ca.ſuper hoc de renun.¶†No.ſecundum primam lect,ꝙ pro-
miſſio facta ex turpi cã valet mero iure.patet, quia hic dr̃,ꝙ
aduerſus eã datur exceptio. Sed ꝯ non. in l. iurigentiũ.§.ſi ob
maleficiũ.ſ.de pact.vbi gl.dicit, ꝙ ipſo iure eſt nulla.Bar.hic ĩ
telligit,ꝙ loquat̃ de exceptione intentionis,& ſic fatetur eã
nullã,vel dic melius,ꝙ qñ verſat̃ turpitudo ex parte ſtipulato
ris tñ, tunc valet mero iure,ſed dat̃ exceptio,vt hic eſt caſus,
ſi aũt ex parte vtriuſq;,tũc ipſo iure eſt nulla,vt in illa gl.ꝙ in
l.gñaliter.§ j.& l.ſi plagii. de verb.obl.Si aũt ex parte ꝓmiſſo
ris tñ,tunc ſm̃ doctores valet cũ effectu,& non obſtat exce-
ptio,ut ipſi no.in l.2.C.e.ſed glo.ſ.e.l.4.§.datur quæ incipit[no
ua.]dicit idẽ,qd̃ in primo caſu, vt obſtet exceptio,ut ibi dixi.
6 ¶†Item no.in tex.ibi,[qñ ſublata proxima cauſa.]ꝙ inſpici
tur cauſa ꝓxima.facit.ꝟ.rerum amotarum.l. ſi mulier.cum d̃
viri vita ſm̃ Old.& no.extra. de cau.poſ.& ꝓpric.c.cum eccle
ſia.in 3.gl.& ꝟ.de exce.rei iud.cum de hoc.& l. vxori. de auro,
& argẽ.leg. & quod ibi ꝑ Bar.facit,qd̃ no.in l.3.§.ex plurib.de
7 acq.poſ.per gl. ¶ †Quæro quid ſi eodẽ tempore ſoluo, & tu
cauſam imples?dicit hic Bar.ꝙ videor ſoluere neceſſitate,qua
ſi non eſſes impleturus,niſi tunc ſoluerem, & iſta faciunt ad
8 qõnem vſurarii. ¶†Nã ſi mutuaſti pecuniã ſub vſuris, qcqd
tibi ſoluo, quouſq; pecunia eſt apud me,non videor ſponte
ſoluiſſe,ſed timore ne auferas pecuniã, & ideo poſſum repe-
tere conditione indeb.vt ꝟ.in ti.j.l.ſi non ſortem, ſi aũt poſtq̃
totã pecuniã reſtitui,videor ſponte ſoluiſſe,quia nihil timeo,
ideo nõ poſſum repetere, tanq̃ donũ. Si aũt eodẽ inſtãti,quo
reſtitui, ſortẽ ſoluo,& ẽt vſuras,vr̃ idẽ,qd̃ in primo caſu.Sed
ſi in ꝯrium,quia ſi vellem ſoluere ſortẽ ſolam non poſſes re-
cuſare, & ſi recuſares, poſſum deponere,& liberor ſaltẽ ope
exceptionis,ergo ſi ſoluo vſuras,ſpõte ſoluo,non ſi qñ ſoluo,
ne reſtituas depoſitum, quia ſi non ſoluerem non reſtitueres.
tene menti.

ADDITIO.

a ¶ Eadem cauſa.Adde Anch.cõſ. 300.inci.viſa practica.Io.An.in add.ad Spe.ti
de ſol.§.j.ver.illud quæritur.

LEX IX.

1 *Qui recipit,vt faciat id,ad quod obligatus eſt ex contractu bonæfidei,uel ſtricti iuris,cẽſetur illicite recipere,& quare,& qua actione teneatur.*
2 *Actio ex contractu ſtricti iuris non competit,niſi ad ea,deuenerunt in cõtractum.*
3 *Condictio ob cauſam turpem competit etiam in contractibus nominatis, & concurrit cum actione ex illo contractu.*
4 *Actio ex teſtamento eſt ſtricti iuris, ſicut actio ex ſtipulatu,quo ad quædam,tamen habet inſtar bonæfidei.*

1 SI veſtimenta ¶† Quod quis recipit, vt faciat
id,ad quod obligatus eſt, & te-
netur ex ꝯctu bonæfidei,vel ſtricti iuris,cenſet̃ ẽt illicite
recipere,quia gratis facere tenet̃, & illo caſu poteſt repe
ti non ſolũ per ꝯdõnẽ ob turpẽ cauſam,ſed ẽt actione co ꝯ-
ctu,quæ cũ bonæfidei eſt largæ naturæ eſt, & ꝯpetit non ſolũ
ad ea,q̃ deueniunt in ꝯctu,vel ſunt de natura ꝯctus, ſed ẽt ad
ea, q̃ non ſunt de natura, & de quib.nullo mõ fuit cogitatũ,
ſed æquũ eſt ea venire,vt ex obligatione prædicta.Secundo ve
2 ro caſu repetit̃ ſolum ꝑ condictionẽ ob turpẽ cauſam † quia
actio ex contractu ſtricti iuris, non competit, niſi ad ea, quæ
deuenerũt in contractu.h.d.iſta no.l.quæ melius declarat na-
3 turã ꝯctus bonæfidei,& ſtricti iuris q̃ aliqua alia.†No.ergo,ꝙ
condictio ob turpẽ cãm competit ẽt in ꝯctib.nominatis, ſec⁹
in condictione ob cãm,vt no.in l.fi.ſ.ti.prox. & concurrit cũ
4 actione ex illo ꝯctu.Item no.circa fi.ꝙ†actio ex teſtamẽto eſt
ſtricti iuris,ſicut actio ex ſtipulatu, quo ad quædam,tñ habet
inſtar bonæfidei,vt in l.in minorum,& ibi no.C.qui.ex cau.in
integ.reſt non eſt neceſſaria

De condictione indebiti. Rub.

LEX PRIMA.

1 *Indebitum ſolutum,per quem errorem repetatur.*
2 *Indebiti quot ſint ſpecies.*
3 *Solutum ſcienter non reperitur,& an iſta ſit proprie donatio,vt ſic requiratur inſinuatio.*

1 NVnc videndum. ¶ †Iſta lex
ponit duas
rłas,vnã affirmatiuã, aliã negatiuã. Prima
ꝙ indebitũ ſolutũ ꝑ errorẽ repetit̃, qualr
aut intelligat̃.gl.declarat ponẽdo tres ſpe-
cies ĩdebiti, & in primis duab.ſufficit qñq;
error,in tertia reqrit̃ error facti iuſtiſſim⁹,
& exemplificat modis multis. Sed vltramonta. reprehendũt
q̃dã ex gl.ſ.illud de chirographo añ bienniũ, qa dicunt nullã
obłonẽ natã eſſe ante bienniũ.Quidã dicunt,ꝙ vtraq;,d̃ hoc
dixi.ſ.ſi ce.pe.l.q pecuniã. Itẽ reprehendunt illud de legato in
minus,ſolẽni voluntate,qa ẽt nãłr non dẽtur, & ſic defenct⁹
ſolẽnitatis facit,vt nulla naſcat̃ obligatio,ut l.j.§. eum qui,ꝟ.
de conſt.pec. qa ubi agit̃ de obligatione quærenda,ſi non ua-
let,qd̃ ago,ut ago,puta ut ſtipulatio,non valet, vt valere põt,
puta,vt pactum nudum,ut ibi,& in l.j.de verbo.obl. §.ſi quis
ita

ita.in vltima voluntate deſe ctus ſolennitatis debet impedire
etiam naturalem,& ſi non valet,vt teſtamentum,non valet
etiam vt codicillus vt l.non codicillum.C.de teſta. reprehen-
dunt etiam aliud exemplum de eo,ꝙ detrahitur per falcidiã,
quia dicunt illud non deberi ẽt naturaľr per l. linea margari
tarũ,& per l.Plautinus.ad l.fal. vbi dicitur, ꝙ falcidia reſecat
ipſo iure legata,quorum opin. pleniſſime recitat Cyn. in l.ſi
quis.C.de iur.& fact.igno.ꝗ ipſi ſubtiliter ſolennizarunt.Bar.
item nititur in omnib.defenſare.gl.& impugnare eos,& loq
2 tur etiã multum eleganter, & ſubtiliter.† Adde tres alias ſpe-
cies indebiti.ſ.per exceptionem perpetuam,& tunc an poſſit
repeti,diſtingue inter odioſam, & fauorabilẽ,vt ĩ.e.l.qui ex-
ceptionem.Item per exceptionem temporalem,& iſta non ĩ
ducit repetitionẽ,vt ĩ.e.l.qđ noĩe.cũ trib. ſequenti.Itẽ per ex-
ceptionẽ dubiã,an ſit temporalis,vel perpetua,& de iſta dic,
3 vt ĩ.e.l.ſufficit.† Secunda regula affirmatiua eſt,ꝙ ſolutũ ſciẽ
ter non repetiť, rõ eſt,qa vř donatũ, & hoc additur ad iſtã.l.
cuius per errorẽ. de reg.iu.an aũt iſta ſit proprie donatio, vt
ſic requiratur inſinuatio?dic per gl.& Bar.in l.j.ĩ.de don.& ꝑ
Dy.in regula,qđ ſemel.de reg.iur. vř aũt tunc eſſe verũ, ꝙ ſit
donatio,qñ recipiens ſcit indebitum eſſe,& qđ ſoluebať ſciẽ
ter,& ſic aĩus vtriuſq; concurrebat ĩ idẽ.Si aũt credebat,ꝙ eſ
ſet debitum,vel ꝙ ſolueret ignoranter,tunc habet animũ re-
cipiendi in donũ,quia ignorat,ꝙ ſoluens velit donare,iõ do-
natio non perficiť, tñ ceſſat repetitio ꝑꝑ animũ ſoluentis,ꝗ
non ſoluit aĩo repetendi, & hoc totũ probať in l. ſi ego.ſ.ſi
cer.pe.& l.ſi tibi dederim.de do.Itẽ iſta rľa procedit, qñ aliqd
ſoluiť tanꝗ principale debitũ,ſi aũt tanꝗ acceſſoriũ,puta,ſol
uit vſuras,ad quas ſciebat ſe nõ teneri, ſufficit error in princi
pali debito,ſi credebat ſe ad illud teneri,cum non teneretur
quantum ad hoc,vt poſſit repetere vſuras, vt eſt caſus. ĩ. e.ſi
non ſortem.§.j.qui incipit,ſi quis falſo.

LEX II.

1 *Pactum ſi apponitur,quod ſolum reſtituatur,ſi appareat indebitum,repe ti poteſt indiſtincte,etiam ſi fuit ſcienter ſolutum.*

1 SI quis ſic. †Si apponitur pactum,ꝙ ſolutum reſti
tuatur,ſi appareat indebitũ, repeti põt
indiſtincte,etiam ſi fuit ſcienter ſolutum, & non ſolũ
per conditionem indebiti, ſed etiam per actionem pſc.
ver. quæ oritur ex pacto veſtito cohærentia traditionis.h.d.
tex.cum gl.no.ad quod vide omnino.ĩ.e.l. ꝙ quis in text.ibi,
[negocium.n.] ſ.celebratus eſt ꝯctus ſuper reſtitutione, & ſic
agitur ex contractu,ſed cõdictio indebiti oritur ex diſtractu.
& no.ĩ.e.l.qui certo loco.

1 *Solutum indebite repetitur ab eo,ad quem ex poſt facto apparet negociũ pertinere,licet ipſe non ſoluerit.*

2 *Legata indebite ſoluta, in quibus caſibus repetantur per verum hæredẽ, & non per putatiuum,qui ſoluit, & cui ablata eſt hæreditas etiam ſine ceſſione facta per putatiuum hæredem ſoluentem.*

3 *Quod tunc legatarii teneantur quatenus ſint facti locupletiores, & non vltra,niſi malaſide receperint,quia tunc tenentur inſolidum.*

4 *Hæres putatiuus bonafide ſoluens,etiam de bonis hæreditariis nõ tenetur vero hæredi,& ſi ſoluit de ſuo,an poſſit hoc imputari vero hæredi,& tantum retineri de hæreditate.*

5 *Non eſt nouum,ꝙ vnus indebitum ſoluat,& alius repetat.*

6 *Aditio hæreditatis facta a minore, ſi reſcindatur per reſtitutionẽ in integrum,reſcinduntur etiam legata, quæ per talem aditionẽ fuerunt confirmata,& ꝙ minor remaneat etiam hæres nomine.*

7 *Quod per talẽ reſtitutionẽ non reſcindantur tabulæ pupillares, & tutelæ.*

8 *Hæreditate adita, & ſolutis legatis, ſi poſt multum tempus emerſerit æs alienum quod abſorbeat hæreditatem,quòd hodie legata repetantur ꝑ creditores,& non per hæredem,ſi confecit inuentarium.*

9 *Legatum in codicillis reuocatum repetitur per ipſum hæredem,qui ſoluit vt ſibi retineat.*

10 *Hæres facto inuentario,& ignorans codicillos,ſi ſoluit integraliter legata in teſtamento relicta,legatarii codicillorum,ſi nihil ſuper eſt,quod eis poſſit ſolui poſſint agere contra primos,vt ipſi contribuant.*

1 §. Si quid ex teſtamen. ¶†Solutum inde-
bite repetitur, ab
eo,ad quem ex poſtfacto apparet negocium pertinere,licet
2 ipſe non ſoluerit.h.d.Bar.vſque ad l.ſi procurator.†In tex,ibi
[vel raptum eſſe apparuerit repetitur.] & iſtis caſib.repetun-
tur legata indebite ſoluta per verum hæredem,non autem ꝑ
putatiuum, qui ſoluit, & cui poſtea hæreditas fuit ablata,vt
3 in fi.huius.§.ibi [mandamus &c.] cum l.ſeq.†& quatenus le-
gatarii ſunt locupletiores, non vltra ſi receperunt bonafide,
credentes legata valere,& conſumpſerunt bonafide, vt diciť
in l.ſeq.quod no.ad quod ꝯhitur iſta condõ,vt hic, & ĩ.eod.ĩ
ſumma.§.frumento.& l.ſi non ſortem.§. libertus in fin.ſecus
ſi malafide ſciens legata non tenere,quia tenetur in ſolidum
hr̃s autem qui ſoluit,ſi bonafide ſoluit,etiam de bonis hære-
ditariis,non tenetur vero hæredi,quia nihil eſt, ꝙ ſibi impu-
4 tet,ut in l.ſeq.quod etiam no.¶†Si autem ſoluiſſet de ſuo,an
poſſit hoc imputari vero hæredi,& tantum retinere de hære
ditate?dic vt plene no.in glo.in l.ſi quid poſſeſ.in fi.magne gl.
ĩ.de pet. hæred. competit autem hæc condictio vero hæredi,
etiam ceſſione non facta per putatiuum hæredem ſoluentẽ,
vt euitet circuitus,vt no.ĩ.eod.l.ſi procurator.ante fin.vltime
5 glo.magne,& ſic alius ſoluit,alius repetit.† Quod ñ eſt nouũ,
& hoc probat Iuriſconſ.per aliud exemplum in l.nec nouũ.
de minore reſtituo aduerſus aditionem,quod exemplum ſin
6 gulariter no.†nam ex eo,apparet, ꝙ ſi reſcindatur aditio per
reſtõnẽ in integrum,reſcinduntur etiam legata,ꝗ per aditio-
nem fuerunt confirmata nec ſubſtentatur, ſed minor non
ob,reſtõne,remanet hr̃s nomine,vt l.& ſi ſuis.§. ſed & Pap.ĩ.
7 de min. †& ſic nudũ nomen hæredis non ſeruat particularia
legata.caſus eſt hic ſecundum Bart.ſed bene confirmaret ta-
bulas pupillares,& tutelas, quæ per talẽ reſtõnem non reſcin
derentur l. ſi filius qui patri. ſm vnam lect. de vulg. & pupil.
8 ¶†In tex.ibi,[vel ſi poſt multum temporis emerſerit æs alie-
num,]ſuppie,ꝙ abſorbeat hæreditatẽ, & ſic reddebat legata
nulla, etiam hoc iure, vt in l.ſi vniuerſæ. C.de le.& hoc ca-
ſu repetuntur legata,per heredem ſcriptum qui ſoluit,vt ſol-
uat creditorib.hodie vero ſi conficit inuentarium,ꝗ non dẽt
a creditorib.moleſtari, poſtꝗ aliis ſoluit ſine fraude repetent
ipſimet creditores,vt in l.fi.§.licentia.C.de iure delib. ĩ ſequẽ
9 ti ẽt caſu†dum dicit[vel codicilli.]ipſe hæres,qui ſoluit, repe
tet,vt ſibi retineat poſtꝗ legatum fuerit reuocatum in codi-
10 cillis.¶†In tex.ibi,[vel diminutionem per hoc,quia aliis quo
uſque legata relicta ſunt.] & tene mẽti ſingulariter iſtũ text.
ꝙ ſi in teſtamento ſunt facta legata, & etiam in codicillis,&
bona non ſufficiunt ad ſoluendum oĩbus hæres autem igno
rans codicillos ſoluit integraliter legata in teſtamento reli-
cta,veniunt poſtea legatarii codicillorum, & nihil ſupeſt,ꝙ
eis poſſit ſolui.vult iſte tex.ꝙ agatur ꝯ primos, ut contribuat
cum ſecũdis, & iſte caſus non ponitur in d.§. licentia.ſed ſo-
lum ponitur de creditorib. vnde per iſtum tex. vř idem eſſe ĩ
legatariis,vt ſi confectum eſt inuentarium,& poſt ſolõnẽ fa-
ctã qbuſdã,veniunt alii legatarii,& nihil eſt, quod poſſit eis
ſolui,pñt ipſi agere ꝯ primos, vt ipſi contribuant ſicut credi
tores,ſed iure iſto agebat ipſe hr̃s, & liberabatur cedendo a-
ctionem,hodie non eſt neceſſaria ceſſio per illum. §.

LEX VI.

2 *Procurator generalis ſoluens debitum de pecunia, & nomine ipſius domini,tenetur ipſam refundere domino,ſi dominus non ratificat, niſi habuiſſet iuſtiſſimam cauſam ſoluendi.& nu. 1.*

3 *Si tunc ſoluit pecuniam ſuam,& habuit iuſtiſſimam cauſam ſoluendi,an poterit eam a domino repetere.*

4 *In generali mãdato procuratoris ad negotia venit,vt poſſit ſoluere de pecunia domini,vel ẽt ſua,& tũc repetere a dño,ſi debita ſint efficacia.*

5 *Teſtator ſi mandauit hæredi, vt ſolueret omnia ſua debita,debet intelligi de efficacibus.*

6 *In his,quæ cadunt in mandato,non eſt neceſſaria ratihabitio.*

7 *Soluens vero procuratori ſtatim liberatur,etiam antequam procurator portet ad dominum.*

8 *In generali mandato ad negocia venit,vt poſſit exigere debita,ſecus ſi ad iudicia.*

9 *In generali mãdato nõ veniunt illicita,nec ea quæ de iure fieri nõ debẽt.*

10 *Procurator ſi virtute generalis mandati velit aliquid facere, per quod dominus incideret in pœnam,quod tamen non cadit in mandato, quæ ſit practica.*

11 *Tutor vel procurator pupilli ſoluens indebitum,an illud repetat.*

1 SI procurator. † In gñali mandato non venit,
vt poſſit qs ſoluere, vel recipere
indebitum, & ideo ſi dñs non ratificat, ſolus procura-
tor repetit,& ſi ſoluit, & non dñs. & econuerſo a ſolo
procuratore repetitur, ſi repetit, & non a dño,ſed bñ venit,
vt poſſit ſoluere,vel recipere debitũ,& iõ ẽt ratificatione nõ
ſubſecuta,ſi ſoluit, liberat dñm, & ſi recipit liberat ſoluentẽ
a dño & h.d.ĩ effectu,& prĩo loquiť, qñ procur.ſoluit. Scđo,
qñ recipit. Poſtea loqť ĩ ꝓcuratore,& tutore,ſimul.ſcđa,ibi,
[idem.Labeo.]tertia ibi,[Celſus ait.]& quælibet ex primis cõ
tinet duos caſus, vnum in indebito, alterum in vero debito.
2 † Et poteſt intelligi duobus modis prin. huius.l.primo ſecun-
dũ gl.qđ iſte procurator gñalis ſoluit indebitũ de pecunia ip
ſius dñi,nomine ipſius,certe ſi ipſe non ratificat,teneť ipſum
refundere,dño,qa imputet ſibi quare ſoluit indebitum,& ip-
ſe põt repetere ab eo cui ſoluit,nõ aũt dñs. & repetit ꝑ vtilẽ
ꝯdõnẽ indebiti,nõ ꝑ directã,qa ſolo non fuit facta ſuo noĩe,
ſed noĩe dñi,ut in ſiři hť in l.ſi abſentis.C.ſi cer.pet. & hoc d.
gl.Quod aũt dixi ipſum teneri refundere dño, & ꝑ ꝯñs picu-
lũ noĩe ipſius recipientis ꝑtinet ad eũ,nõ ad dñm,ꝓcedit,niſi
ipſe habuiſſet iuſtiſſimã cãm ſoluendi, puta,ſi reperiſſet ĩter
inſtřa ſibi aſſignata inſtřm cuiuſdã đbiti,qđ tñ erat ſolutũ,&
ipſe ignorabat ſolonẽ, ſi iterũ ſoluit,nõ eſt qd ſibi imputeť
ſed dño,quare ipſum de hoc nõ inſtruxit,& iõ tanꝗ hoc ceci
diſſet in gñali mãdato tenebiť ipſum refundere dño, nec pe-
riculũ nominis illius pertinet ac ipſum,ſed ipſe dominus, ad
quem

quem negocium pertinet repetere poterit, ab eo cui ſolutū
eſt, vt s̄.e.l.2.in ſi.vbi plene probatur.¶Sed opp. ꝙ ſi ſoluit pe
cuniam dn̄i, non poſſit ipſe cōdicere, q̄a non tranſtulit dn̄iū,
ex quo illud non veniebat ī mandato. Timore huius gl.j. di-
cit, ꝙ dēmus intelligere, ꝙ hēt gn̄ale mandatum cum libera,
& virtute illius liberæ potuit transferre. Hoc non eſt verū, q̄a
procedit quantum ad illa, q̄ cadunt in mandato, ſed ꝙ ſoluat
indebitū non cadit in mandato, ergo ad hoc non hēt liberā.
Dic ergo, ꝙ eſt verū, ꝙ tranſtulit dn̄iū, tn̄ pōt condicere con-
ſumptione ſecuta, vel dic ēt non ſecuta pōt cōdicere. ſic poſ-
ſeſſionem, vel detentationem quam in illum tranſtulit, vt j̄.
3 eo.l.indebiti.§.ſed ſi numi.†Secundo poteſt intelligi, ꝙ ſoluit
pecuniam ſuam, & tunc ſi dominus non ratificat, non poteſt
eā repetere a dn̄o, ſed ab eo cui ſoluit. Quid aūt ſi habuit iu
ſtiſſimam cām ſoluendi, vt s̄.dictum eſt, an poterit computa
re, & ab eo repetere: dic, vt no.in ſimili in putatiuo hr̄ de ſol-
uente indebitum, an poterit repetere a vero hr̄de, ut no.in l.
ſi quid poſſeſ.in fi.magnæ gl.s̄.de pe.hæ.¶†Item no.hic ī ver.
4 [qm̄ nihil.] ꝙ in gn̄ali mandato procuratoris ad negocia ve-
nit, vt poſſit ſoluere debita de pecunia dn̄i, vel ēt ſua, & tunc
repetet a domino, hoc intellige de debitis efficacib. alias re-
putantur potius indebita, vt ſi erat debitū n̄ale duntaxat, vt
l.ſi is cui.§.Flaui⁹ Ianuarius.j̄.de ſo.vbi eſt tex.no.p quem pa-
5 tet, †ꝙ ſi teſtōr mandauit hr̄di, vt ſolueret oīa ſua debita, dēt
6 intelligi de efficibus & ita dixit Dy. per illum tex.¶†Itē not.
ꝙ in his, q̄ cadunt in mandato, nō eſt neceſſaria ratihabitio
dn̄i. Per hoc vr̄, ꝙ ſint ſuperflua verba, quæ apponuntur in ī-
ſtr̄is procuratorum, ꝙ dn̄s ꝑmittit ratū, & gratum hr̄e, quic-
quid p ꝓcuratorē geſtum fuerit, ꝙ licet inſtr̄m hoc non cōti
neat, non ꝑpea dicat̄ mandatū inſufficiens, adde qđ no.ī c.ꝯ-
ſtitutus.de relig.dom.Doc.tn̄ vn̄r dicere, ꝙ illa verba impor-
tant ꝯceſſionē liberæ, in his, q̄ compħēdunt̄ in mādato, vt di
7 xi in l.quā Tuberonis.§.alia cā.j̄.de dec.¶†Itē no.in ver.[Cel
ſus ait.] tex.expreſſum de eo, quod dixi in l.ſi procuratori fal
ſo.s̄.tit.2.ꝙ ille qui ſoluit vero ꝓcuratori ſtatim liberat̄, etiā
anteq̄ ꝓcurator portet ad dn̄m. Igit̄ ſi eſt falſus, tanq̄ vero ſol
uit̄ ea intētione, vt ſtatim liberet̄. Malè ergo dicunt glo.dū di
cūt, ꝙ ſoluit̄ eo aīo, vt faciāt in futurū ſoluētē liberari a dn̄o
ſ.cum ſibi portabit pecuniā, & ꝙ interim in ipſum procurato
8 rē voluerit dn̄ium trāsferre.¶†Itē no.ꝙ in gn̄ali mādato ad
negocia venit, vt poſſit exigere debita, nō ſic ad iudicia, vt l.
hoc iure. j̄. de ſol.non ergo reqrit̄ ſpāle mādatū de recipien-
da ſolutione, vt hic patet.adde l.vero ꝓcuratori.cum ibi no.j̄.
de ſol.& ibi dr̄, qs dicatur verus procurator, quātum ad hoc.
9 ¶†Vltimo no.in ver.ꝙ indebitum, qui ſp allegatur quod in
a generali mandato non veniunt illicita,[a] nec, q̄ de iure fieri n̄
10 debent. Ideo dicit †Bar.ꝙ ſi velit aliquid facere, per quod dn̄s
incideret in pœnam, ſi faceret, ꝙ admittitur virtute generalis
mandati, quod non cadit in eo, vt ſi vellet aliquid tractare de
ciſum per ſententiam arbitrorum, quia incideret in pœnam
compromiſſi.facit.l.3.§.quod ſi ꝓcurator. s̄. quod quiſq; iur.
q ēt allegat̄ ad hoc. Eſt ēt practica, vt poſſit aduerſarius facere
dn̄m reqri, an velit īſiſtere in eo, qđ procurator petit, & ſi rn̄-
det, ꝙ ſic, incidit in penā: ſi rn̄det, ꝙ non repellet procurato-
rē, tanq̄ non hn̄tem ſufficiens mandatum, & iſta practica
cōiter ſeruat̄. Per ꝑdicta tractaui ſnīam cuiuſdā magni dn̄i, q
condemnauerat dn̄m actione iniuriarum, ꝑp quoſdā articu
los datos p ꝓcuratorē ſuū ꝯ ipſum, ꝙ illud non cadebat ī ge
nerali mādato, debuit ergo agi actione iniuriarum ꝯ ipſum
ꝓcuratorē, vt in d.l.3.§.ſi iniuriarum.cū ibi no.p Bart.niſi ha-
11 buiſſet ſpeciale mādatum, ut ibi patet.¶†Pro ītellectu gl.ma
gnæ op.ꝯ.ſi.ī ver.Pau.q alias hr̄ ꝓ pri. l.ꝙ videat̄ ꝯriari prin.l.
ſi procurator.q̄a ibi dr̄ in tex.ꝙ ſi procurator generalis ſoluit
indebitū, ipſe repetere poſſit, ꝙ non dn̄s, ſi non ratificat, in fi.
vero dr̄ ꝯrium in tutore, ſeu ꝓcuratore pupilli, ſoluentib.in-
debitum, quod non poſſunt repetere. Sol.ſi volunt iſti repete
re ꝓprio noīe vtili actione, tanq̄ dn̄o nō habente ratum, nō
poſſunt repetere, q̄a non dr̄ dn̄s non hr̄e ratum, qn̄ non poſ-
ſet ratum hr̄e, vt quia eſt pupillus.ar.in l.pr̄ Seuerinā. de con
di.& dem.ſed ſi eſſet ꝓcurator maioris, tunc poſſet dn̄s non
hr̄e ratum, & procurator repetere ſuo ꝓprio noīe vtili actio
ne, licet aūt primo caſu nō poſſit tutor, vel ꝓcurator minoris
repetere noīe pupilli, cui fuit acquiſitū ius.ſ.vtilis actio ex ꝯ-
ctu tutoris, vel ꝓcuratoris celebrato iure ipſius pupilli, ut l.
poſt mortem, qn̄ ex fac. tut. poſtq̄ vero pupillus erit effectus
maior poterit ratū nō habere, & tūc illa vtilis actio ſibi acq-
ſita reſoluit̄, & rediit ad tutorem, ſeu ꝓcuratorē ſoluētis, vt
cā intentet̄ proprio noīe, nec nouum hoc per l.abſentis.C.ſi
cer.pet.hoc vult gl.mag.vſq; ad verſi.[vt autem] poſtea ponit
vnam diſtinctionem, quæ eſt clara. ideo vide per te.

A D D I T I O.

a ¶Illicita. Facit quod voluit Soc.con. incipiēte dominus labia mea aperiat &c.
circa primum conſultationis articulum, quòd petens executionem inſtrumē-
ti guarentigiati tanquam coniuncta perſona non poteſt facere debitorem
incarcerari, quia requiritur ſpeciale mandatum, & poſſet dominus incidere in
pœnam, quia poſſet experiri actionem iniuriarum. Confirmatur per ea, quæ vo
luit Lu.Ro.conſi.163.

LEX VII.

1 *Species vel quantitas ſi indebite ſoluitur, quando repetatur.*
2 *Species indebite ſoluta, ſi non extat qualiter cōueniatur, qui recipit, & ī
quo teneatur.*

1 QVod indebitum. ¶†Si ſoluitur inde
bita ſpecies, ēt illa
eadem repetitur. ſi vero quantitas repetitur tantū-
2 dem.h.d.tex.cum gl. †& primum dictum proce
dit, qn̄ ſpecies extabat, idem ſi non extabat, tn̄ interuenerat
dolus, vel culpa recipientis in deſinendo extare, vt eſt caſus.s̄.
ti.2.l.pe.fiet tn̄ tunc condēnatio in æſtimatione, officio iudi-
cis. Si autem ſine dolo, vel culpa, tunc ꝯdō indebiti non pro
ponitur ad ipſam rem, ſed ad id, in quo recipiens remanſit lo
cupletior.vt s̄.e.l.3.in fi.& s̄.e.l.ſi non ſortem.§. libertus.ante
fi.& in l.in ſumma.§. in frumento.& iſtud voluit dicere gl.cir
ca finem, ibi [interdum datur in plus, īterdum in minus,] ſed
qn̄ proponitur ad id, in quo recipiens eſt factus locupletior,
ꝙ locum non hēt, niſi qn̄ recipit bonafide, & ſine dolo, vl̄ cul
pa deſiit rem hr̄e, nā iſta conditio datur ex æquitate.vt j̄.e.l.ī-
deb.in prin.& æquitas naturalis dictat, ꝙ talis non teneatur
niſi quatenus locupletior eſt, ne locupletur cum aliena ia-
ctura, vt j̄.e.l.nātr.cum l.ſeq.ſi autem recipit malafide, vl̄ do-
lo, vel lata culpa deſiit habere, dictat ꝙ teneatur inſolidum.
Ideo tunc opp.ad eandem rem, & fit condemnatio in vera
æſtimatione.

LEX VIII.

1 *Tutus exceptione, ne exigatur vltra quam facere poſſit, ſolutum per erro
rem non repetit.*
2 *Exceptio dubia, quia poteſt eſſe temporalis, vel perpetua, pendente dubie
tate, regulariter reputatur perpetua.*

1 QVod nomine mariti. †Tutus exce
ptiōe, ne exi
gatur vltra, q̄ facere poſſit ſolutum per errorem,
non repetit.h.d.cum l.ſeq.ratio. q̄a iſta exceptio
non elidit debitum, vel actionem, ſed moderat̄ cōdemnatio
nem, & eſt temporalis quouſq; peruenerit ad pinguiorē for-
tunam, ergo &c. vel l.in diem.non autem eſt perpetua, ſic nō
facit īdebitum. Poſſet tn̄ eſſe perpetua, ſi nunq̄ perueniret ad
pinguiorem fortunā. ſed hoc non cōſiderat̄.ar.in l.ſi defun-
2 ctus.C.arb. tut. ¶† Regulr̄ autē exceptio dubia, q̄a pōt eſſe
temporalis, vel perpetua dubietate pendēte reputatur perpe
tua.vt j̄.e.l.ſufficit.ſed hic reputatur temporalis, q̄a odioſum
eſt præſumere.vt d.l.defunctus.gl.oppo.de l.ſi maritus, de ꝯſti.
pec.gloſ.hic ſoluit, ibi promiſit non animo nouandi, ſi autē
nouandi animo, diſtingue, vt nota.gloſſ. in l.ſi prior. ſolut.
matrimo.

LEX X.

1 IN diem. †Exceptio temporalis non inducit cō-
dictionē ind.h. d.cū l.ſeq.& iſta l. loquit̄
qn̄ tempus erat certum.l.quando iunctum, quia poterat
augumentari peculium.

LEX XII.

1 SI fundi mei. † Si tradidi vſumfructū fundi mei
indebite, condō ad petendum trā-
ſmittitur ad hr̄dē meum.h.d. videbat̄ ꝯrium, quia peti-
tio vſusfructus non tranſmittitur ad hæredem, quæ ſi-
cut per mortem finitur vſusfructus conſtitutus, & ita & actio
competens pro vſufructu conſtituendo, vt l. Sempronius At
talus.de vſufructu.leg.ſed iſta procedunt in vſufructu forma
li, ſed iſto caſu cum proprietas ſit apud me, licet vſusfructus,
qui erat apud te eſſet formalis, cum tn̄ mihi reſtituitur, non
a pōt eſſet formalis, ſed cauſalis,[a] quia coniūctus cum proprie
tate. Sicut ergo trāſmittitur proprietas ad hæredē meū, ita re-
petitio vſusfructus. De quæſtione autem hic formata per gl.
dic, ut in l.quam alle.s̄.de vſufruct.

A D D I I O.

a ¶Cauſalis.. Adde ēt tu, qui dicatur vſusfructus formalis, & qui cauſalis, vt per
Bar.& Doc.in l.1.ver.circa quartum.inf.ſol.ma.per Flo.de S.Petro in rub.de
vſufr.Cep.in tract.de ſerui.ru.præ.in ti.de vſu.& no.maxime per Ale.de Imo.
in l.ſi ſtipulatus.§.ſi Titius.inf.de ver.obl. Fran.Cur.

LEX IX.

1 *Naturalis obligatio impedit repetitionem ſoluti, & ei poteſt accedere fi-
deiuſſor.*
2 *Naturalis obligatio, non impedit repetitionem ſoluti per errorem facti.*
3 *Pupillus ſine tutore naturaliter obligatur, in eo in quo factus eſt locuple
tior, & an etiam ciuiliter.*

1 NAturaliter. †¶Naturalis obligatio impe-
dit repetitionē ſoluti, & ei pōt
accedere fideiuſſor.h.d.cum l.ſeq.†Primū dictū in
2 tellige ſi fuit ſolutū per errorē iuris, ſecus ſi facti.
3 l.error.C.ad l.Fal.& no.in l.j.s̄.eo.†Et no.in fin. ꝙ pupillus, ſi-
ne tu

ne tutore naturaliter obligatur,ĩ eo quod factus eſt locuple
tior glo.& Doc.vident̃ dicere, ꝙ tunc etiam ciuiliter,ſed nõ
placet,quia æquiparat pupillũ ſeruo,qui non obligatur ciui-
liter,nec ob.ꝙ tunc ↄ̃ pupillum põt agi, & actio non orit̃ ex
ſola naturali,quia fallit hoc caſu,non vt oriatur,ſed ex reſcri
pto diui Pij datur,hoc vult tex.in l.3.in prin.ĵ.commo.& ita
ſp mihi viſum fuit,& ex hoc ſoluitur vnum ↄ̃rium difficile ĩ
l.interdum.ĵ.e.& patet non habere locum id,quod no.in gl.
l.i.ſ̃.e.de ſola naturali, vel de ſola ciuili,quia procedunt illa,
qñ ex talib.nõ oritur actio,ſi autem oriatur,vel datur ex ſola
naturali,vel ex ſola ciuili, vt in chirographo poſt biennium,
tunc indiſtincte non conceđit repetitio,quia non põt dici ſo
lũ per errorẽ etiam facti, cum ſit debitum efficax,ſicut eſſet
naturalis,& ciuilis,ita ĩtellige ſi.huius.l.qñ pupillus eſt factus
locupletior,ſed quando non oritur actio,tene gl.in l.j.ſ̃.eod.

LEX XV.

1 *In condictione,de qua hic, ꝙ veniant acceſſiones,& quare.*
1 *Acceſſiones naturales ſolutæ indebite poſſunt condici recta via, licet non fuerint ſolutæ etiam iure actionis, & veniũt a tempore obligationis cõtractæ etiam ante moram.*
4 *Verbum,reſtitui,importat plenam reſtitutionem.*

1 INdebiti ſolu. ¶ † In hac condictione veniũt
acceſſiões naturales, quia ĩtro
2 ducta eſt ex æquitate naturali.h.d.& dic,† ꝙ poſſunt ↄdi
ci recta via, licet non fuerint ſolutæ ẽt iure actionis, vt
dixi.ſ̃.de cond.ob cau.l.qui ſe debere.§.fi. & veniũt a tempo-
re obligationis ↄ̃ctæ ẽt ante moram,quia eſt in obligatione
3 rem reſtitui,†quod verbum importat plenam reſtitutionem,
vt l.videamus.§.in Fauiana. ĵ.de vſur.

2 *Declaratio ad regulam,nemo condicit rem ſuam.& nu.1.*
3 *Mutuans numos alienos,poteſt ante conſumptionem ſecutam, eorum poſſeßionem condicere.*
4 *Quod videaris habere a me dominium,ſi habuiſti a me titulum,vel cauſã præſcribendi.*
5 *Deſinẽs ſine dolo,& culpa habere poſſeſſionem rei: quam indebite recipit, & reſtituere tenetur,an ſit liberatus.*
6 *Conſumptio,ꝙ dicatur interueniente facto conſumentis.*
7 *Ad poſſeſſionem rerum immobilium, regulariter dantur interdicta,& rerum mobilium actiones ciuiles.*
8 *Recipiens pecuniam,vel poßeſſionem rei debitæ,& ſcienter ſi hẽt bonam fidem aduerſus dominum, non aduerſus tradentem,poteſt vſucapere, vel præſcribere.*
9 *Si poſtquam egi contra te condictione indebiti,tu es effectus dominus per præſcriptionem, an poſſis mihi auferre rem per rei vendicationem, an cum condico poſſis opponere exceptionem,dolo facis,quia petis. &c.*
10 *Mutuum reconciliatur non ſolum conſumptione,ſed etiam vſucapione.*
11 *Si in te tranſtuli indebite nudam proprietatem fundi cum vſufructu, qui pertinebat ad Titium,ſed ego vtebar, & fruebar de facto,poßum condicere proprietatem ratione dominii, & vſumfructum ratione quaſi poſſeßionis.*
12 *Si non habuiſſes vſumfructum a me de iure,vel de facto,ſed tu induſtria, an ego condicam a te fundum pleno iure, & an poſſis excipere de iure fructuarii.*
13 *Si transfero in te directum dominium fundi indebite, & tu expuliſti emphyteutam,& condicam a te directum dominium,quare non potero cõdicere & vtile.*
14 *Seruitus prædialis,vel perſonalis,vt vſusfructus,non poteſt obiici ei,qui habet ius principale,ſi non pertinet ad obiicentem,ſed ad tertium.*
15 *An quis poſſit obiicere de iure tertii.*

1 §.Sed & ſi. ¶ †Si ſola poſſeſſio ſit trãſlata indebite,
illa ſola condicit̃,niſi occaſione traditio
nis acceſſerit recipienti proprietas, qa tunc ↄdicit̃ ẽt proprie-
tas,ſicut ſi a ſoluente fuiſſet a principio translata. Si vero ſit
trãſlata ſola proprietas nuda ſine vſufructu,illa ſola ↄdicitur.
h.d.& eſt ſolẽnis.§.& ſp allegatur cum ſuis gl.Primo loqtur,
qñ fuit translata ſola poſſeſſio vſq; ibi,[ſed ſi vſusfructus.]Se
cundo qñ nuda proprietas.Et prima pars ↄtinet tria dicta.Pri
mum eſt, qñ ſola poſſeſſio, & non proprietas fuit translata,
qa tradẽs eã trãsferre non potuit,qa non erat dominus, licet
transferre voluerit. Secundum eſt,qñ potuit,& tamẽ noluit,
qa non putabat ſe teneri,niſi ad poſſeſſionẽ,& illã ſolam trã
ſtulit. Tertiũ ẽ, qñ poſt tãſlationẽ ſolius poſſeſſionis acceſſit
recipiẽti ꝓprietas ꝑ vſucapionẽ.Secũda ibi[quẽadmodũ.]ter
tia ibi,[ſed& ſi poſſeſſionem.]iſta tertia dẽt referri ad primũ.
caſum,qñ non potuit trãsferre ꝓprietatẽ,ſed bñ voluit,tunc
n.recipiens põt vſucapere,non ſic in ſcđo caſu,qñ voluit, qa
ſicut nõ transfert dñiũ,ſi eſt dñs, ita ſi nõ eſt, nõ trãsfert vſu
2 capiendi ↄdõnem ꝑ rõ̃am,q̃ eſt in l.clauib.ĵ.de ↄ̃h.em.¶†No.
ex primo,& ſecundo dicto,declarationem ad multa iura,pri
mo ad illa,quæ dicunt, ꝙ nemo condicit rem ſuam. Vnde ſi
tradidi tibi rẽ meã, & non tranſtuli dñium rõne erroris, vel
alia cã,non poſſum illam cõdicere rõne proprietatis, ſed de
beo illam vendicare, vel per actionem ad exhibendum pete
re,vt ſ̃.de cond.ob cau.l.3.§.ſubtilius.& l.pe.in fi. certe ſaltem
poſſum condicere poſſeſſionem, quia illam bene trãſtuli.cũ
facilius transferatur,et ex ↄtractu nullo,uel erroneo,vt in l.j.
§.ſi iure.de acq.poſ.& hic iſtum tex.& hoc vult glo.fin in ver.
[item quid ſi id,quod tibi trado.]Et eodem modo in mutuo,
ſi numero tibi numos alienos,non ↄ̃hitur mutuum,niſi con
ſumptione ſecuta,& ſic non poſſum cõdicere rõne proprie-
tatis,vt l.nam & ſi fur.ſi cer.pet.ſaltem poſſeſſionem poſſum
condicere per iſtum.§.no.ſic, & alibi in ſiſi non poſſum con-
dicere rem meam rõne proprietatis, ſed rõne poſſeſſionis,q̃
eſt apud aliũ, bene poſſum, quod dic,vt l.ſi rem aliquam.de
4 acq poſ.¶†Itẽ no.in ver.[ſed ſi poſſeſſionem.] ꝙ videaris hr̃e
a me dñiũ ſi habuiſti a me titulũ,vel cãm p̃ſcribendi,& eo ca
ſu,quo ſi tranſtuliſſem,teneris mihi reſtituere,& trãſferre do
minium. Et eodem caſu,ſi non tranſtuli dñium,ſed vſucapiẽ
di ↄdõnem, completa vſucapione, vel præſcriptione teneris
reſtituere ac ſi a prin.tranſtuliſſem,& hoc vult glo.& probat̃
in l.ſi alienum. de do. cau.mor. hoc tamen limita per gl.in l.
5 Proculus.ĵ.de iur.do.gl.iſtius.§.ſunt valde ſubtiles.¶†Et circa
primum dictum quæritur in gl. 2.q̃ incipit.i. ſaltem ſi recipiẽs
ſine dolo,& culpa deſiit hr̃e illam poſſeſſionem,ad q̃ reſtituẽ
dam tenetur.an ſit liberatus,dubium ſtat in videndo,an dica
tur debitor ſpeciei,quia tunc eſſet liberatus ſaltem ope exce-
ptionis,vt l.ſi ex legati cauſa.de verbo.ob.& l.cum fundus. §.
ſeruum tuum,vbi no.in glo.ſ̃.ſi cer.pe.an dicamus ipſum de
bitorem in gñe,quia tunc non eſſet liberatus per l.incertum.
C.ſi cer.pe.Et ꝙ vltima pars ſit verior,vr̃ ꝙ iſta obligatio ↄ̃hi
tur ad quantitatem.In cõtrarium,qa hoc procederet,ſi ↄ̃he-
retur reſpectu proprietatis,ſed hic non ↄ̃hit̃,niſi reſpectu poſ
ſeſſionis,q̃ nõ p̃t dari,niſi in certo corpore,nõ aũt reqrit̃ poſ
ſeſſio alicuius gñis,qđ eſt quid imaginabile,nõ corporeũ. Te
neris ergo de poſſeſſione illorum corporum ,q̃ tibi tradidit.
Perditis ergo iſtis corporib.debet eſſe extincta obl̃o.Breuiter
gl.vult,ꝙ bene ſit extincta ĩ qđ fuit ↄ̃cta.ſ.ad reſtitutionẽ poſ
ſeſſionis,qa illam nunc hẽs,immo eſt extĩcta,ſed ↄ̃hat̃ forti⁹.
ſ.reſpectu proprietatis,qa talis proprietas hẽt vim cõſumptio
nis,& reconciliat ſol̃onem , & facit haberi perinde,ac ſi do-
miniũ a principio tranſtuliſſet.Tu dic iſtud eſſe uerum,ſi illa
pecunia eſt conuerſa in tui vtilitatem , vel ſi non eſt conuer-
ſa,tñ eſt perdita tuo facto,vt quia luſiſti, uel alias etiam bo-
6 nafide in alium tranſtuliſti. ¶ † Si vero neutrum iſtorum ſit,
ut quia fuit tibi furto ſubtracta , non poteſt dici conſumpta,
ſed perdita , quia conſumptio dr̃ interueniente facto conſu-
mentis.Patet ex his,quæ hñr in l.non oĩs. §. ſi pupillus.& ibi
tetigi de hoc.ſ̃.ſi cer.pet.& allegaui hanc gl. & iſtud vr̃ eſſe đ
7 mente† Iac.But.licet Bar.tranſeat cum gl.in fi. dicit regulari-
ter ad poſſeſſionem dari interdicta, nõ actionem ꝑſonalem,
procedit in poſſeſſione rerum immobilium , ſed pro poſſeſ-
ſione rerum mobilium nõ ſunt interdicta inuenta, ſed actio
nes ciuiles, vt l.rem quæ nobis.de acqui.poſ.& no.in l.ſi rem.
§.fi.de pig.ac.¶In glo.ſeq.quæ inc.[ſed vr̃.]in fin.ibi, [vel ibi,
domino.]hæc vera,nam ibi fuit debite translata in dominũ,
nimirum ſi non condicitur per ↄdõnem indebiti,hic uero ĩ-
8 debite,& non in dominum. ¶ † In glo.ſeq ibi [cum ignora-
rares me indebitum ſoluere.]Doc.dñt ẽt ſi ſciebas me indebi
tum ſoluere.Si tñ credebas pecuniam,vel rem meã eſſe meã,
& ſic habebas bonam fidem reſpectu dñi ↄ̃ quem vſucapis,vł
præſcribis,potes vſucapere, qa bonafides reqrit̃ aduerſus do-
minum,non aduerſus tradentem.vt l.ſi quis fundum.ĵ.đ acq.
poſ.certe eo caſu, quo ſcienter recipiens committit furtum,
ut in l.quoniam.cum ibi no.ĵ.de cond.fur. ſicut non transfer
tur dominium ſi tradens erat dñs, & ita limito dictum Doct.
9 ¶Pro declaratione glo.quæ inci.[quid ergo.]oppo. ↄ̃ ver.ſed
ſi poſſeſſionem,rem q̃ tradidi tibi,non poſſum eam condice
re,cuius ↄ̃rium ibi dr̃. Nã iſta ↄdõ dat̃ ad proprietatem,quã
ſolum a principio tranſtuli,vt in prin.§.Poſtq̃ ergo cõdixero,
tu qui es effectus dñs per præſcriptionem,poteris mihi aufer
re per rei vendicationem,iõ cum condico,potes me repelle-
re per exceptionẽ,dolo facis.gl.rñdet,ꝙ ↄ̃rium procederet,ſi
ſolam poſſeſſionem ↄdicerem, ſed certe ſi nũq̃ p̃ſcripſiſti cõ
dico ẽt proprietatem,vñ non poteris mihi auferre, & ꝑ ↄ̃ñs,
nec exceptione me repellere. Nec ob. ꝙ proprietatem a me
non habuiſti,ſed a dño,a quo per p̃ſcriptionem euellitur, qa
verũ eſt hoc vere,ſed ficte videris a me habuiſſe,ac ſi numos
10 alienos quos mutuaui vſucepiſſes,nam†mutuum recõciliat̃
nõ ſolũ conſumptione,ſed vſuc.& hoc vult dicere gl.in effe-
ctu, & vere, & verũ uſucepiſti, vel p̃ſcripſiſti ex traditione ꝑ
me facta,& titulo pro ſuo,ſed ſi ex alia cã,procederet oppo-
11 ſitio,qa nõ uideris a me hr̃e dñiũ.¶†In gl.fi.q̃ eſt valde ſingu
laris,& ſubtilis formant̃ quatuor q.Prima circa prin.huius §.
nam tex.loqt̃,qñ in te tranſtuli ſolã proprietatem, ſed uſum-
fructũ non,nec de iure,nec de facto,qa uſufructuarius tene-
bat,& poſſidebat fundũ.Potuit aũt transferre nudã proprie-
tatẽ inducendo te in fundũ de facto,iuxta ea, q̃ hñr.ĵ.de fun-
do.l.ſi fundũ.in tex. & gl.tunc ergo ſolam proprietatem con-
dicam,

dicam,vt in tex.& gl. ſed quid ſi tranſtuli vſumfructum de fa
cto, & Titius ad quē pertinebat, non poſſidebat, ſed ego vte-
bar,& fruebar de facto, an potero condicere fundum pleno
iure?glo.remittit ad no.in l.fructus.de rei vendi. Dicas breui-
ter,ꝙ proprietatem condico rōne dñii,qa eam tranſtuli. ſed
12 vſumfructum ratione,quaſi poſſeſſionis,quia illam ſolam a
me habuiſti,vt in prin.§.¶†Secundo quærit glo.qd ſi non ha
buiſſes vſumfructum a me de iure,vel de facto,ſed tua indu-
ſtria,quia vſufructuarium expulſiſti , nunc ego condico a te
fundum pleno iure,tu excipis de iure illius fructuarii , & di-
cis,ꝙ vis retinere vſumfructum eatenus, quatenus eſſet dura
turus penes Titium,quia non habuiſti a me, ſed tua īduſtria
q̄ non debet proficere mihi,ſed tibi,quid iuris?glo.reſpondet,
ꝙ debeo cōdicere primo ſolum,quod a me habuiſti,& poſt-
q̄ illud fuero cōſecutus,agam ꝯ te negatoria,dicendo,ꝙ fun-
dus meus non debet ſeruitutem vſusfructus , & obtinebo ,
nec potes mihi obiicere,ꝙ licet nō debetur tibi,debet̄ Titio,
quia potero replicare,quantum ad te pertinet, liberum fun-
dum hēo,ſicut ſi obiiceres de ſeruitute prædiali. arg. in l.loci
corpus.§.competit.ſi ſer.ven.& bene dixit,ſed quare requiri-
tur iſte circuitus,non ne poſſum fundo exiſtente penes te in-
tētare illam negatoriam,& per ꝯñs vtriuſq; iudicium ſimul?
rñdeo non,quia quouſq; proprietas eſt apud te,non compe-
tit mihi negatoria,quæ non datur niſi dño, vt l.j.ſi ſerui ven.
& ego non ſum dñs adhuc cum illam in te traſtulerim , ſed
poſtq̄ eam fuero conſecutus per ꝯdōnem indebiti competit
negatoria.¶No.ergo ex iſta glo.ꝙ regula poſita in d.§.com-
petit.qui loquit̄,qñ obiicitur de ſeruitute p̄diali, quæ non eſt
pars dñii,ſed ipſum dñium,aliquantulum incommodat , nō
autem diminuit,vt de illa poſſis mihi obiicere,qñ non dētur
tibi,ſed alteri, locum hēt ēt in ſeruitute pſonali vſusfructus,
q̄ eſt pars dominii, & ipſum diminuit , vt non poſſis mihi de
illo obiicere,tene menti perpetuo iſtam gl.quia non hēmus
13 tex.hoc expreſſe dicentem. ¶†Sed quærit gl. in fi. qd & ſi ali*
non hēbat ſeruitutem prædialem,vel pſonalem, ſed vtile do
minium,quin erat emphyteuta,tranſtuli in te dominium,tu
expuliſti emphyteutam,nunc ego condico a te directum do
minium,& poſtea volo condicere illud vtile,tu excipis de iu
re illius,ego replico,ꝙ q̄tum ad te liberum fundum habeo,
an poſſum?gl.hic mirabilr ſentit,ꝙ non,dicens ꝙ aliud iſto
caſu. Et ſi, innuit,ꝙ poſſis retinere rem quouſque erat dura
tura penes emphyteutam dummodo recognoſcas me in do
minum directū,& aſſignat rōnē diuerſitatis,quia vſusfructus
eſt ius perſonale,& ꝯcernit pſonam vſufructuarii duntaxat,
ergo ille ſolus pōt obiicere de illo iure,non ſic in vtili dñio,
qđ ſi eſt ius perſonale,iō ēt alius ad quem res peruenit poteſt
obiicere.Iſta rō non eſt bona,quia ſeruitus prædialis non eſt
perſonalis,& tñ de illa non potes mihi obiicere ,ſed ille ſolus
14 cuius fundo debetur,vt in §.competit. † Dic ergo, ꝙ ſeruitus
p̄dialis,uel perſonalis ,vt vſusfructus,ſunt quædam iura acceſ
ſoria rei . non æque principalia. ideo de talibus iuribus non
poteſt obiici, qui habet ius principale, ſi non pertineret ad
obiicentē,ſed ad tertium .in ij.q.glo. Sed vtile dominium eſt
ius æque principale ad directum quod poteſt per ſe ſtare , &
dr̄ acceſſio , ideo domino poteſt de illo iure obiici, poſito,ꝙ
ad obiicentem non pertineat.Ita intelligit Barto.iſtam gl. &
dicit eam non eſſe alibi,ſed unum facit contra glo.& Bar.qa
iſtud ius æq̄parat̄ iuri ſeruitutis,ut l.ſi tibi homo.§.fi.de leg. 1.
dum dicit ab hac ſeruitute liberetur,& ſic uidetur idē , qđ in
caſu præcedenti,vt non poſſit obiici,nam ſine dubio dñium
directum eſt ſuperius utili,vnde poſſunt dici æque prīcipalia.
15 Tamen in decidendo non eſt recedēdum a gl.& Doc.† Quid
autem econuerſo,ſi emphyteuta agat vtili rei vēdicatione ꝯ
poſſeſſorem, an ille poſſit obiicere ſibi , ꝙ cecidit a iure ſuo
propter canonem non ſolutum,& reuerſum eſt ad dominū?
habes gloſſ.ordinariam,quę no.in l.2.ſ.ſi ag. vect. & no.ī au-
then.qui rem.de ſacroſ.eccl.per Doct.in l.ſolēnibus. ſ. de rei
ven.de illo vero paſſu, an extra illos caſus poſſit quis obiice-
re de iure tertii, dic, ut plene no.in l.ſeruum. C. de ſer. fug.&
plenius per Bar.in l.2.ſ.de excep.rei iud.vbi Doc.diſtinguunt,
an ſit excluſus a iure agendi ipſo iure,& poteſt obiici, ut l.fin.
C.de rei vend.aut ope excep.& tunc ſecus,vt d. l.2.

LEX XVI.

2 Conditio principaliter fit per ſi,ſed dies fit per cum.& nu.1.
*3 Dictio ſi,principaliter facit cōditionem,ſecundario diem incertum,& ecō
uerſo,dictio cum,facit principaliter diem,ſecundario condictionem.*
*4 Debitum conditionale,vel in diem ſolutum ante cōdictionem,vel ante diē
tāquam purum quando poſſit repeti tanqua indebitū,& quæ in hoc ſit
differentia inter contractus,& vltimas voluntates.*

1 SVb conditione. ¶†Debitū ꝯditionale ſolu
tū conditione pendēte p
errorē,tanq̄ purū repetit̄ per hanc actionē,niſi eſſet ta
lis ꝯdō,quæ fuiſſet oīno extitura, quia tunc debitū nō
ſuſpendit,niſi conditio euenerit ante factam repetitionem.
Item debitum in diem certum ſolutum ante euentum diei,
ſiſr repetitur,niſi ante repetitionem dies euenerit,& niſi dies
ſit omnino extitura,ſed ignoretur,qñ.h.d.cum duab.ll.ſeq &
primo loquitur de debito conditionali,vſq; ibi [quod autem
ſub certo]tñ in iſta parte coniunge.l.ſub ea. Secūdo loquitur
de debito in diem incertum. Et primo loquitur quādo erat
dies incertus,an & bene erat incertus qñ,ſed non an,in l.nam
& ſi cum moriar.ſm vnum intellectum glo.& bonum. limi
tat tñ,qđ hic dr̄ in primo caſu , p ea quæ habentur.ſ.de con.
ob.cau.l.qui ſe debere.in ver.[ſi autem vere,]& quod ibi no.
2 in gloſſ.ibi tetigi.†& aduerte,quia conditio principaliter fit,
per ſi.ſ.eo.l.qui promiſit.& ibi no.ſed dies fit per cum.l.ſi Ti-
tio,qñ di.le.ce. Tñ omne debitum conditionale eſt ēt in diē,
3 †& econuerſo omne debitum in diem incertum,an,& quā-
do,eſt ēt cōditionale.In hoc tñ eſt dña,quia dictio ſi, princi-
paliter facit cōditionē, ſecundario facit diem incertū,& ecō
uerſo dictio cum,facit principaliter diem,ſecundario ꝯdōnē,
vt d.l.ſi Titio.¶In †debito ergo conditionali ſoluto cōdōne
4 pendēte dic,aut erat cōditio,quæ ſe habebat ad eſſe,& nō eē,
vt ſi nauis ex Aſia venerit, & tunc ſolutum conditione pēdē
te tanq̄ purum,& per errorem iuris,vel facti repetitur tanq̄
indebitum,quia nulla interim ſubſiſtebat obligatio, ar.ī l.ce
dere diem.de verbo. ſig. ſecus ſi fuiſſet ſolutum ſcienter , ſed
an tūc repetitur alia condicione,an autem videatur donatū?
diſtingue,ut dixi ī d.l.qui ſe debere, quod autem ſoluitur ſim
pliciter, & tunc cenſetur donatum ob cauſam de futuro im-
plendam per recipientem, & tunc ſecus , quia ea non ſecuta
repetitur per cōdictionem ob cauſam.¶Item quando ſoluit p
errorem,ſi ante repetitionē,vel ēt lite pendente ſuper ea,vel
ēt lite finita , & ante reſtitutionem ſoluti exiſteret conditio
impediretur repetitio,& ita intellige text.hic dum dicit, [cō-
ditione aūt exiſtente repeti non pōt &c.]Si aūt erat talis cō-
ditio,quæ ſe habebat ad eſſe tm̄,nec poterat deficere, tunc dr̄
conditio neceſſaria,& omnino extitura,vñ non impedit nālem,& ciuilem obligationem oriri,nec reddit debitum ꝯdō
nale.Sed an reddat ipſum in diem? refert an certum eſt,ꝙ exi-
ſtet,& ꝙ de præſenti eſt vera,vt ſi promitto tibi,ſi digito cœ-
lū nō tetigeris,& nō reddit debitū ēt in diē , vnde ſtatim pōt
peti.Interdum hēt in ſe tempus certum,an , & qñ,vt promit-
to tibi ſi , hinc ad annum oriet̄ ſol. tunc hēt diē certū. Inter-
dum hēt die incertū,vt promitto tibi cū moriar,ꝙ iſtis caſib.
añ diem non pōt peti,ſed ſolutum añ diem non repetit̄,qñ
dies producit exceptionem dilatoriam , quæ non inducit re-
petitionem ſoluti,ſiue ſit certa,ſiue incerta.dum tñ oblo na-
ta ſit,vt ſ.e.l.in diem.cum l. ſeq. ¶Si aūt debeo tibi in diem ī
certū , quia facta fuit promiſſio per eum,& tunc erat incer-
tus dies,an,& qñ,vt cū Titius conſul factus fuerit, vel cū na
uis ex Aſia venerit,& tunc eſt ꝯdōnale,licet nō principalr in
ſit conditio,nec diſtinguit̄ inter ꝯctū, & vltimam voluntatē,
hoc caſu,& idē p oīa dic,vt ſ.in cōdōnali,& iſto mō ītelligit̄
iſte ver.ꝙ aūt ſm vnum intelłm,quē ponit gl. fi.quæ incipit,
[vel dic.]in fi. & tunc dū tex.dicit. [idē exiſtentē,]ſubaudi ſe-
cus,ſi adhuc non exiſtat,aut erat incertus dies,quādo,ſed nō
an,vt dies mortis,tunc non impedit naturalem,& ciuilē obli
gationem oriri,ideo ſolutum interim non repetitur,licet an
te mortem non potuiſſet peti,vt hic in l.nam,& ſi.hoc tamē
verum in ꝯctib. ſed in vltimis voluntatib. talis dies incertus
impoſitus grauato facit conditionem , & ſi quis legat alicui
cum hæres ſuus moritur,vt l.hrs meus.in prin.de cond.& de-
mon.nam ſi legatarius moriatur ante hæredem,non trāſmit
tit ad hæredem ſuum,ſecus in conditione ex contractu,ſi de-
beo tibi cū moriar, & hoc voluit gl.hic,quæ incipit[nec añ.]
Si ergo eſſem debitor ex vltima voluntate,cū moriar,ſoluē-
do ante mortem poſſem repetere , quia nō erat certum debi
tum iri,ſecus ſi ex contractu,vt hic patet.Poteſt etiā iſte verſ.
[quod autem.]intelligi in caſu quo loquitur lex ſequens, &
tunc tex.dum dicit,[die exiſtente.]exponitur idem,ſi non exi
ſtente , & hoc vult gloſſ. quæ incipit , [ſed nec.]& ſequens
gloſſ.in princ.

LEX XIX.

*2 Debitor ſi liberatur ex aliqua diſpoſitione legali in pęnam creditoris , tūc
ſolutum per errorem facti repeti poteſt.*
*3 Statutum ꝙ creditor negligens per quinquennium petere debitum,cadat
a iure ſuo,ꝙ non inducat peccatum,ſi elapſo quinquēnio debitor ſoluat,
& ꝙ ſecus ſit ſi ſtatutum dicit,ꝙ debitor præſcribat per lapſum quin-
quennii.*
*4 Stante prædicto ſtatuto, & omnibus exemplis in iſta lege poſitis,licet de
bitor ſit liberatus ab obligatione ciuili,quòd tamen in foro conſcientię
tutior ſit opinio,quòd teneatur.*

1 SI pęnæ cauſa. ¶† Si debitor liberat̄ ex aliqua
diſpoſitione legali in pœnam
creditoris:non tollitur obligatio naturalis:ideo ſolutū
p errorē iuris nō repetitur.h.d.¶In tex,ibi,[oblo natu-
ralis

lis manet.]ſupple etiam non eliſa,ſed ciuilis tollitur,ſi illa di
ſpoſitio legalis erat de iure ciuili,quod poteſt tollere ciuilem
obligationem,ſed ſi de iure prætorio,tunc ciuilis non tolli-
tur,ſed eliditur,& quid iuris ſit,dic,vt no.per Bar.ſ̃. eod.l.Iul.
2 ¶†In tex.ibi,[& ideo ſolutum repeti non poteſt.]ſupple non
per errorem facti,quia tunc bene repeteretur, vt ſ̃. ad Mace-
do.l. ſi per errorẽ iuris.quia exceptio eſt odioſa. vt ſ̃.e.l.q ex-
ceptionem.& hoc caſu erat dubium hic, quia exceptio erat
perpetua, vnde videbatur inducere repetitionẽ, ſicut ſi eſſet
omnino indebitum. Sed certe hoc eſſet verum, ſi diſpoſitio
eſſet fauorabilis.i.inducta in fauorem debitoris liberati, ſed
hic loquitur, quando eſt odioſa, & inducta mere in odium
creditoris,vt in exemplis hic poſitis in gl. ſi autem eſſet ſolu-
ta ex certa ſcientia,non haberet dubium,quia tunc etiam ſi
eſſet mere fauorabilis,& omnino indebitum non repeteret.
3 per iſtum tex.†vnde ſi ſtatutum dicat,quòd creditor negligẽs
a per quinquennium[a] petere debitum,cadat a iure ſuo,poſito
quòd ſtatutũ valeat,habet locum iſta l.vt tollatur ciuilis, nõ
naturalis,& ſolutum per errorem iuris non repetitur.Quidã
tamen dixerunt nõ valere,quia inducit peccatum,ſi debitor
ſciebat ſe debitorem,& ſic malæfidei poſſeſſor,non poteſt p̃
ſcribere.hoc tenet Ioan.And.in cap.fin.de excep.lib.6.& Bar.
in l.omnes populi. de iuſt.& iure.ſed ſi eſſet bonæfidei, puta,
hæres debitoris contraxerat,vt in regula,qui in alterius.de re
gu.iu.tunc non habet locum ſtatutũ. Vel dic,quòd iſta diſtin
ctio pcederet,ſi ſtatutum diceret,quòd debitor preſcribat per
lapſum quinquẽnii conferendo verba in debitorem,nã tunc
ſi eſt malæfidei,non poteſt præſcribere,& ſi ſtatutum diceret
cõtrarium,nõ valeret,quia induceret peccatum. Sed ſi dicat
ꝙ cadat a iure ſuo,videtur ſecus,quia tunc non liberatur de-
bitor præſcriptione,ſed pœnali diſpoſitione ſtatuti,& hoc ſẽ
per fuit mihi viſum eſſe verũ,& põt ſaluari ſic, qđ no. in l.ſe
quitur.§.manda.de vſucap. & vidi magnos Doctor.iſtud idẽ
4 tenere,& dicit hic † Bar.quòd in omnibus exemplis hic poſi
tis per glo.licet debitor ſit liberatus ab obligatione ciuili, ta-
men in foro conſcientiæ tenetur,cum naturaliter remanet
obligatus,quod mihi non placet,poſtquam eos l. liberat, &
credo ipſum non peccare,ſi nõ vult ſoluere, cum non tenea
tur,quia non debet eſſe clementior lege.Sed ſecundum Bart.
peccaret.tutior tamen eſt opinio Bar.propter periculum ani
mæ.arg.in c.iuuenis.de ſpon.Vltimum tamen exemplum gl.
non eſt bonum quantum ad hanc legem, quia exceptio Ma
cedo.non tollit ciuilem obligationem. vt l. j. cum ibi notat.
infra ad Maced.

ADDITIO.

a ¶ Quinquennium.De hoc ſtatuto vide Anch.conſi.164.per Soc.conſi.inci.dñs
labia me aperiat. capiendo primum conſultationis articulum, vbi late ponit,
qualiter debitor poſsit præſcribere,licet ſciat ſe debere,de quo articulo, etiam
per Lu.Ro.conſi.104.Fulg.conſi.187.

1 *Soluens vt hæres,vel ſimpliciter,quando,& a quo repetat ſolutum,ſi nõ
ſit hæres,& quando cenſetur ſoluiſſe pro ſua obligatione.& nu.1.*

1 §.Quamuis. ¶ †Soluens debitum alienum ſuo ta-
men nomine p̃ errorem,repetit,licet
recipiens debitum ſibi receperit, & ideo verus debitor non
liberatur, quia vna ſolutio non debet parere repetitionem,
3 h.d.¶†In gl.1.ibi,[ſolo ſi ſuo nomine &c.] ſed certe non vr̃
iſtud poſſe procedere,qa iſte ſoluit tanq̃ hæres, & ſic nõ ſuo
nomine,ſed hæreditario,nam ſuo diceretur ſoluere, ſi ſolue-
ret tanq̃ Titius, & tanquam obligatus,ẽt ſi nõ eſſet.Sed iſtud
non erat hic, quia ſoluit debitum hæreditarium,ad quod nõ
putabat ſe teneri niſi eſſet hr̃s. Iſtud non declaratur alicubi
per Doc.& ſemper fecit me dubitare, vnde dico ſic,ꝙ ĩterdũ
certitudinarie putabat ſe hr̃dem, & tũc putabat ſe obligatũ,
ſi ſoluit,cenſet̃ ſoluere pro ſua obligatione, q̃ ꝯhitur in ade-
undo hr̃ditatem,in qua aditione quaſi ꝯ̃hitur cum creditori
bus,& legatariis.vt l.hæc autem.in fin.ſ̃.qui.ex cau.in poſ.ea.
& veriſiſe eſt,ꝙ ſi ſciuiſſet ſe non eſſe hr̃dem, non ſoluiſſet,
& iſto mõ nõ loquitur iſte tex.Interdum dubitat,an ſit heres,
vel nõ, quia forte lis erat ſibi mota de hr̃ditate,tunc ſi ſoluit,
cenſet̃ ſoluere p̃ ſe ſi non eſt hr̃s, ſed ſi eſt hr̃s cenſetur ſolue-
re pro hr̃de vero, vel p̃ hæreditate, & iſto mõ loquunt̃ ꝯ̃ria
allegata hic in gl.ꝙ non poterit repetere ab eo,cui ſoluit,qa
talis ſolo liberauit verum hæredẽ,vel hæreditatem. Sed con-
ſulit̃ ſibi aduerſus verum hæredem, qa cum petet ab eo hæ-
reditatem poterit, quod ſoluit imputare illi, & tanto minus
reſtituere,vel ex hæreditate retinere.

2 *Solutum indebite ratione poſſeſſionis reconciliatur conſumptione,vt poſ-
ſit condici etiam ratione proprietatis.& nu.1.*

1 §.Si falſo. ¶†Si ſoluo numos, quos habeo cõmunes
cum alio, & volo repetere partem meam
fit diuiſio numero,non autem per ſingula corpora.h.d. Simi
le.ſ̃.ſi cert.peta.l.nã & ſi fur.quod dic,vt ibi declaraui, & hoc
2 ſecundum vnam lectu.glo.†Legitur alio modo, quòd nole-
bat repetere partem ſocii,quia tunc non tranſtuli dominiũ,
nec condicam ratione proprietatis, ſed ratione poſſeſſionis.
& l.inde.§.ſed ſi numi.ſ̃.eod.niſi eſſent conſumpti, vt ibi no-
tat. in gloſſ.

1 §.Si putem me. ¶†Soluens rem non debitam,
pro ea quæ erat debita repetere
poteſt.h.d.¶In tex.ibi [nec enim pro eo, quod debes.]& ſic
non poteris retinere Pamphilum pro Stycho, quem debeo,
quia nõ admittitur compenſatio de ſpecie ad ſpeciem, ſecus
in quãtitate indebite ſoluta,quæ poteſt retineri pro alia quã
titate debita.vt infra eo.l.eleganter.§.ſi poſt. & l.ſi nõ ſortem
poſt princ.

2 *Fideiuſſor habens exceptionem excuſſionis,ſi ea non oppoſita vel facta
ſoluit,poteſt repetere.& nu.1.*

1 §.Si duo rei. ¶ † Si duo pariter, & inſolidum obli-
gati pariter, & in ſolidum quilibet ſol-
uit,repetit quilibet dimidiam,ſi erat ſimplex obligatio,ſi ve-
ro alternatiua,& ambo ſoluunt quamlibet rem, & alternati
uis datur electio recipiendi,quod illorum reſtituere velit, nõ
autem ſoluentib.quia ab ipſo principio non admittebatur ſo
lutio pro parte.h.d.cum duab.legib.ſeq.¶In tex.ibi.[20.pari-
ter ſoluerunt.] quia cum quilibet ſciret ſe obligatum inſoli-
dum ad x.credebant,ꝙ non ſufficeret vna ſolutio,tñ ſufficie-
bat,& ideo recipiens,quia non debeat habere niſi.x. tenetur
x.reſtituere,videbatur hãc conditionem non competere, qa
cum quilibet eſſet obligatus ad x. quilibet ſoluendo decem,
vr̃ ſoluere debitum,non indebitum. ſed certe tempore ſolu-
tionis cum pariter ſoluãt,diuiditur illa obligatio, & quilibet
cenſetur quinque ſoluiſſe indebite, cum vnica tantum ſolo
ſufficiat,& non debeat ſoluere cuilibet decem, ſed quinque.
2 ¶†No.in gl. in l.ſi reus,quæ tenet, ꝙ fideiuſſor habens exce-
ptionem excuſſionis,ſi ea non oppoſita,vel facta ſoluit, põt
repetere,& ſic non hẽt hodie locum iſta lex, vt ambo repe-
tant partem,ſi ambo ſimul ſoluerunt,ſed ſolus fideiuſſor re-
peteret Bar.tenet contrarium in l.Iul. ſ̃.eo. & nõ recordatur
de iſta gl.Dicit.n. ꝙ exceptio excuſſionis eſt exceptio inuenta
gratia rigoris iuris conſeruandi,quod ideo inducit receptio-
nem,ſicut nec exceptio litis pendentis,ut in l.Iul.ſ̃.e.Sed iſta
glo.vult contrarium,& forte melius loquitur, nam ſi princi-
palis eſt ſoluendo, fideiuſſor non tenetur cum effectu. ideo
vr̃ indebitum ſoluere, & tene menti,quia iſtud poteſt quoti-
die de facto contingere,eſt caſus ſingularis,& in dubio debe-
mus adhærere gl.qñ non reperimus eas reprobatas per Doc.

LEX XXI.

2 *Error iuris, vel facti iniuſtus (quando tractatur de damno euitando) non
nocet,& quando dicatur quis tractare de damno euitando.& nu.1.*

1 SEd & ſi me. ¶ † Indebitum omni iure ſolutũ
etiam per errorem iniuſtum repe-
ti poteſt.h.d. & ſemper allegatur, †ꝙ quando tractatur
2 de damno euitando error iuris, vel facti iniuſtus non
nocet, & dicitur tractari de damno euitando, qui ſoluit,
cum nullo iure eſſet obligatus, ciuiliter, vel naturaliter tñ,
ſed non efficaciter,vt no.gl.in l.j.ſ̃.eo.idem ciuil̃r,tñ non effi
caciter, eo quia per exceptionem poterat vtraque elidi,ſi tñ
erat exceptio fauorabilis, ſecus ſi odioſa, vt ſ̃.e.qui exceptio-
nem.Si autem erat debitum naturale tñ, licet eſſet ineſſicax
ad agendũ,non diceretur tractare de damno euitando, alias
ſi diceremus eũ tractare de damno euitando etiam ille qui
recipit,diceretur ſil̃r tractare de damno euitando,& ideo me
lior eſt conditio ipſius rei,ut no.gl.ſ̃.mand.l.ſi fideiuſſor.§.nõ
male,quæ incipit.ſ.quia, ſed in præcedentib.caſib.recipientis
dicitur tractari de lucro captando, ideo agens qui tractat de
damno euitando,præfertur.

2 *Si vendo tibi fundum per quem facio tranſitum, & trado tibi non impo-
ſita ſeruitute,conſulitur mihi per incerti condictionem ad nudam retra
ditionẽ fundi retinendi,quouſq; ſeruitutem itineris conſtituas.& nu.1.*
3 *Condictio incerti,an competit,vbi alia actio ex contractu competit.*
4 *Condictio indebiti,quòd interdum detur ad incerta.*

1 §.Cum iter. ¶†Quãdo ſoluitur debitum,tñ aliter,
& pinguius, q̃ debeatur ad ſoluẽtis in
commodum conſulitur ſoluenti per condictionem incer-
ti,vt reſtituatur res reſtituẽda,quouſq; fiat, quod fieri debet.
h.d.Et pone hic caſum per l.ſi binarum.ſ̃.de ſerui. vrb.prædi.
nã ſi habeo duos fundos vicinos, & per vnum eorum facio
tranſitum ad alterum, non propterea ille per quem facio trã
ſitum dicitur debere ſeruitutem alteri,ad quem tranſeo, qa
vna res mea non poteſt alteri rei meæ ſeruire,vt ſ̃.de ſerui. ru
ſti.præd.l.vnus ex ſociis.†Si ergo vendo tibi fundum,per quẽ
2 facio tranſitum, & trado non impoſita ſeruitute trãſiuit ad
te liber,& modo tranſire non potero. Eſt ergo conſilium,ꝙ
tempore venditionis agam tecum,ut debeas mihi ſeruitutẽ
conſtituere,& ſi hoc faciam,non dicitur conſtituta antequã
tradam, quia adhuc ſum dominus, & cum trado, & deſino
eſſe, debeo mihi facere conſtitui, ſi hoc non facio,& trado
ſimpliciter

ſimpliciter per errorem, non ſoluo aliquid indebitum, quia
fundus tibi debeatur,nec ſine cauſa, quia ſuberat cā venditio
nis.iſta tn̄ ſolutio facta fuit aliter q̄ deberet fieri,& pignus.qa
debuit tempore traditionis effici ſeruus,& non fuit factus.Et
non habet locum condō indebiti nec ſine cā,nec conſulitur
mihi ꝯdōne incerti,vt retradas mihi fundum,non quo ad do
minium,nec quo ad poſſeſſionem, ſed nudam retraditionē
facti retinēdam quouſq; ꝯſtitutas,& qa oē factū eſt īcertū,
ꝯpetit mihi incerti condō,& hoc vult iſte tex.poſſum ēt age-
re recta via actione ex vendito in formata,cū pacto,vt ſerui
tutē conſtituas.d.l.ſi binarum, ꝑ quā iſte tex.ſupplet.& ꝑ quā
videtur confundi opi.Bar.dicit,hic reprobo gl.ꝙ illa nihil fa-
cit,vt ibi patet,quia non loquitur de iſta condictione incer-
ti,de actione præſcriptis verbis,quæ dicitur incerti, quādo da
tur ad factum,& illa concurrit cum actione ex ꝯ̃ctu informa
8 ta a pacto,vt l.ſi vir vxori.eo.ti.Et iſta condictio †incerti non
competit,vbi alia actio ex contractu competit,per l.promiſi
ſti.ſ.de præſc.verb.licet glo.hic tenet ꝯ̃rium, ꝙ concurrit cū
aliis ſpecialibus actionibus,pro qua glo.vr̄ caſus in d.l.ſi bina
rum.poſſet tn̄ rn̄deri,ꝙ ibi conſtituatur ad diuerſa, qa actio
ex vendito competit,vt ſeruitus ꝯſtituat̄,ſed condictio incer
ti,vt res tradatur.Bar.autem loq̄t̄ reſpectu eiuſdē,ꝙ ſi alia cā
competeret,ut res reſtituat̄ non competeret condō incerti,
ſed certe,ſicut certi condō gn̄alis concurrit cum aliis ſpālib.
competentibus ad certum,niſi cum actione ex ſtipulatu, qn̄
interuenit ſtipulatio,quia tunc illa ſola competit, no.hic gl.
quam tenent omnes. nam condictio incerti eſt gn̄alis, ſicut
certi condictio, & ſicut illa non hēt ſpecialē ti.ſed incidenter
fit de ipſa mentio in titulo,ſi cer.pe.ita nec iſta, ſed incidēter
fit hic mentio.& ſ.e.l.qui exceptione.§.ſi pars, ſed principali-
ter ad iſtū.§.remittit̄.pro notitia huius condictionis,quā exa-
mina.vt hic no.per Bar.exceptis his,q̄ ſ.dixi qb.teneo contra
4 ipſum.† Sed do. Raph. intelligit iſtum tex. ꝙ non loquatur
de condictione incerti,ſed de condictione indebiti,ut conue-
niat titulo,quæ condictio datur interdum ad incerta, vt pa-
tet.ſ.e.l.ſi fundi.mei.iuncta.l. ubi autem.ibi vſumfructum.ſ.đ
verbo.obliga.nec ob.ꝙ iſte fundus fuit debite ſolutus,qa pōt
dici,ꝙ immo indebitæ,propter id quod deficiebat per l.ſi qs
cum a fideicommiſſario,.ſ.e. ti.licet ipſe pulchre moueatur,
non recedas a communi intellectu gl.& Docto.

LEX XXIII.

1 *Solutum ex cauſa tranſactionis quando poſſit repeti.*
2 *Eo caſu quo non valeret tranſactio, non valeret etiam compromiſſum de iure,& de facto.*
3 *Inſtrumentum ſi ex forma ſtatuti habet executionem paratam. & quod contra ipſum non poſſit opponi,facit rem liquidam,ſicut ſententia,quæ tranſiuit in rem iudicatam.*
4 *Statutum,ꝙ cauſæ inter conſanguineos debeant compromitti, non habet locum,ſi alter conſanguineus contra alterum habet ſententiam, vel inſtrumentum,habens ex forma ſtatuti executionem paratam.*
5 *Res iudicata dicitur,cum a ſententia non poteſt appellari, ſed antequam hoc ſit dicitur ſententia,non res iudicata.*
6 *Sententia lata contra tranſactionem valet,non ſic econuerſo nec,ſentētia contra ſententiam.*
7 *Exceptio tranſactionis impedit litis ingreſſum.*
8 *Quòd poſſit obiici in quacunque parte litis ad impediendum reliquum proceſſum,& quomodo.*
9 *Debitor qui ſemel ſoluit,ſi iterum conueniatur,vt ſoluat,cum poſſit probare ſolutionem,& iterum ſoluit, & poſtea ſuperueniant ei probationes, puta inſtrumentum ſolutionis,an poterit ſolutum repetere.*

1 ELeganter. ¶ † Præmitte ꝙ indebite ſolutum
ex cā tranſactionis nō repetitur,
etiam ſi fuit per errorem ſolutum, quia ipſa tranſa-
ctio facit.ipſum debitum,vt in l.2.C.eo.& no.per gl.
in fi.huius legis,ſi petebas a me centum, in quibus non tene
bar,& timore huius tranſegi tecum pro quinquaginta, quæ
ſolui,& tu liberaſti me a reſiduo,nam licet velim probare,ꝙ
illud erat indebitum,& ꝙ per errorem ſolui, & tranſegi,non
repeto,nam ſatis eſt,ꝙ euitaui litem.& hoc ſolum facit ad il
lud debitum.Hoc verum quādo tranſactio interuenit,& fuit
reſoluta,& quando tu eidem tranſactioni ſtetiſti, quia poſt-
ea me non conueniſti, quocunque autem iſtorum deficiēte,
ſecus eſt,quia poſſum repetere,& vult tota iſta. l. vſq; ad §.fi.
q̄ ponit ſex caſus,ſm̄ gl.tu dic,ꝙ nō ſunt niſi quinque,tres po
nuntur vſq;ad §.ſi poſt.quartus ponitur vſq; ad §.ſi quis.poſt,
ibi ponuntur quinque vſque ad §. fin.Primus eſt,quando cre
didi tranſactionem fuiſſe factam, puta per procuratorem
meum,uel illum,cui ſucceſſi,& ſi non erat facta. Secundus,
quando ſolui ob tranſactionem futuram, quæ poſtea nō eſt
ſecuta.Tertius, quando eſt ſecuta, & poſtea fuit reſoluta cō-
muni conſenſu partium. Quartus eſt, quando tranſactio
fuit nulla, ut quia facta poſt ſententiam,quæ tranſiuerat ī rē
iudicatam,vel ſuper alimentis non interueniente decreto p̄-
toris,vel l.cum hi.ſ.de tranſactio.Quintus eſt,quando fuit va-
lida, ſed tu poſtea ei non ſtetiſti, quia me conueniſti ad inte-
gram ſummam,& obtinuiſti, quia non oppoſui exceptionē
tranſactionis,quàm poteram opponere,& te repellere, nam
ſententia nihilominus valet, & ſi eius virtute poſtea ſoluam
integram ſummam,repetere potero,quod prius ſoluerā cau
ſa tranſactionis, quia redacta eſt ad non cauſam, poſtquam
ei non ſtetiſti hoc vult iſta l.no.in §.ſi poſt no. pulchra.no.ꝙ
non ualet tranſactio poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem
iudicatam,& de qua non dubitatur. Ratio eſt,quia trāſactio
debet fieri ſuꝑ re dubia,& lite incerta, ut l.j.ſ. de tranſact.ſed
hic amplius non eſt dubia, quia ſententia facit eam claram
notoriam,nec eſt amplius lis,quia ſententia lata fuit. Secus
ſi foret appellatum,& appellatio adhuc duraret, vel de ſentē
tia non conſtaret,vt hic patet, quia ceſſarent rationes prædi-
2 ctæ. ¶ †Et per iſtum tex.dicunt Docto.ꝙ eo caſu,quo nō va
let tranſactio, non valeret etiam compromiſſum de iure,
& de facto,quia tale compromiſſum bene habet vim,tranſa
3 ctionis,ut in auth.ſi vero.C.de iud.& idem dicunt.† Si de de-
bito extaret inſtrumentum,quod ex forma ſtatuti habet exe
cutionem paratam,ſicut ſententia, & contra ipſum non po-
teſt opponi,quia tale inſtrumētum facit rem liquidam, ſicut
ex ſententia,quæ tranſiuit in rem iudicatam.Dn̄t etiam ſi ſta
4 tutum,dicat,ꝙ cauſæ inter†conſanguineos debeant compro
mitti, nō habet locum tale ſtatutum,ſi alter conſanguineus
contra alterum habet ſententiam,vel tale inſtrumētum, qa
ſtatutum debet intelligi de cauſis compromittibilibus, [a] ſed
a iſta non eſt compromittibilis non obſtantibus prædictis. Ad-
5 de quod habetur in c.expoſita,extra de arb. ¶ †No.etiam ſe-
cundum quoſdam,ꝙ res iudicata tūc dicitur,cum a ſua ſen-
tentia non poteſt appellari,ſed antequam hoc ſit, dr̄ ſenten-
tia,non autem dr̄ res iudicata.gl.hic reprobat,ſed de hoc dic
plene,vt no.in l.j.ſ.de re.iu.nam pro iſta opi.facit,quod habe
mus.in c.de per ſe tit.de ſent.& tit.de re iudi.& in decretalib.
6 rubrica de ſen.& re iu.& ſic ponūtur,ut diuerſa. ¶ †In §.ſi qs
poſt no.in prin.quia ſententia lata contra tranſactionem va
let,nō ſi econuerſo.vt in §.præc.nec valet ſn̄ia contra ſn̄iam
vt l.j. C. qn̄ ꝓuo. nō eſt neceſ. & ſic patet,ꝙ maioris vtilitatis
eſt ſententia,quàm tranſactio.dic vt l.j.& 2.ſ.de iureiu. ¶ †Itē
7 no.in ver.[potuit autē] tex.qui ſemper allegatur,ꝙ exceptio
tranſactionis impedit litis ingreſſum, vt patet hic dum.dicit,
[volenti litem cont.&c.] non enim tenetur, quis reſpondere
libello, nec lit. conteſta.cum actor venit contra tranſactio-
8 nem,de hoc in capi.j.de lit.conteſta.lib.6. ¶ †Item no.in ver.
ſic. [ſed & ſi poſt.] ꝙ ſicut ſi tranſactio eſſet facta ante litem
cœptā,& poſtea mihi moueres litem,poſſum te repellere ab
ingreſſu litis.vt in ver.præcedenti.ita, & ſi facta poſt lit.cont.
& ea non obſtāte vis poſtea litem proſequi,poſſum te repel-
lere a proſecutione.Sic ergo exceptio tranſactionis pōt obii-
ci in quacūq; parte litis, ad impediendū reliquū ꝓceſſum,ſi
facta eſt poſt litem cœptā,ſed ſi fuiſſet facta ante, & nō fuiſſet
oppoſita ad initiū litis,non poſſet opponi ad impediendum
reliquū proceſſum, & ſic in vim dilatoriæ,ſed poſſet opponi
in vim peremptoriæ,ad victoriā obtinendā,ſm̄ Doct. ¶ Vlti
mo no.ꝙ ſi veniſti ꝯ̃ tranſactionē,& obtinuiſti me cōdemna
ri & iterū ſolui, poſſum repetere,qđ pri⁹ ſoluerā ex cā tranſa
ctionis, qa nō eſt cōueniens, vt illud retineas,poſtq̄ veniēdo
ꝯ̃ tranſactionē impugnaſti,& repetā ꝑ ꝯdōnem,ſine cā,quia
cā redacta eſt ad nō cām.vt ꝯ̃.ti.j.l.ſi fullo. non per ꝯdōnē in
debiti,qa tꝑe, quo ſolui erat debitū ex cā tranſactionis,& ꝑ
iſtū tex.ego dico in quæſtione,quæ formatur per Doct.in l.1.
9 C.eo.ti.†ſi ego debitor ſoluerim tibi debitum,& hoc non ob
ſtante egiſti contra, & quia non potui probare ſoloñem fui
cōdemnatus,& iterum ſolui,ſi poſtea ꝑuenerunt ad me pro-
bationes, puta inſtrumentum ſolutionis,quod prius non po
b teram repetere, vtrum poſſum repetere ſolutū. [b] Doc.vr̄r di-
cere,ꝙ non,qa indebitū ſolutū ꝑ ſn̄iam non pōt repeti. vt l.
fideiuſſor.§.in oīb.ſ.mand. Nec ꝑ ꝯdōnē ſine cā.Ego dico,ꝙ
aut volo repetere illud, quod ſolui virtute ſn̄iæ, & verū dn̄t
Doc.Aut nolo repetere,quod prius ſolueram,ideo,quia ꝯtra
ſoloñem veniſti, & ei non ſtetiſti, & poſſum per ꝯdōnē,ſine
cā,quia cā ob quam ſolui vr̄,redacta ad non cauſam,ꝑ iſtum
tex.& per gl.in l.Iul.ſ.e.in j.gl.mag.circa medium ibi dum di-
cit,& [vr̄ redire ad non cauſam,] tene menti, quia quotidia-
num eſt, & aliquid ibi tangam.

ADDITIONES.

a ¶ Compromittibilis.Adde vltra ea,quę ibi poſuit Bald.conſi.293. Anch.conſi.
183.Soc.conſi.inc.in cauſa appellationis,& ibi quid ſi ſit ſtatutum, quod agens
vigore inſtrumenti guarentigiati non poſsit cogi ad compromiſſum, an cum
petitur liquidatio poſsit cogi ad compromiſſum.

b ¶ Solutum.Adde Rapha.Fulg.conſi.27.

2 *In actionibus,quæ efficiuntur pęnales, & ſic creſcunt propter negationē, ſolutum indebite repeti non poteſt.*
3 *Solutum indebite in quibus caſibus repetatur.& nu.1.*

§.Si qua

1 §.Si qua lex. ¶†Quando actio eſt pęnalis a princi-
pio,ſolutum per errorem repeti pōt,
2 ſicut in actione non pœnali.h.d. † Sed qñ nō a principio,ſed
ex poſtfacto efficeretur pœnalis ꝑꝑ negationem, vt eſt actio
legis aquil.tunc ſecus, qa ſolutum cenſetur quodammodo
ex cauſa tranſactionis.voluit.n.primo ſoluere quam ſubiice
re ſe periculo negationis,& ſic periculo dupli,ſi de facto pro
baretur ꝯrium.vt l.ea quæ.C.eod.ti. tñ gl.dicit, ꝙ ratio illius.
l.ea quæ,eſt,quia ibi debet poni caſus,qđ ab aliquo fuit dam
num illatum,quia ſi a nullo datum fuiſſet , poſſet repeti , &
non haberet locum illa.ſed præſuppoſito , ꝙ aliud dederit,ſi
ego ſoluo tanꝗ ego dederim,ego non repeto, quia licet ego
ſoluam indebitum,tu tñ recipis debitum,certe illa.l.confun-
ditur per l.ſi pœnæ.§.j.ſ̃.eo.& quia ſoluo meo nomine , non
illiꝰ q dedit. Dic ergo ꝙ rō eſt ibi,qa euito piculū negationis
& pęnæ.& dicor ſoluere precium periculi , vt in l.periculi.ȷ̃.
de naut.fæno.& vr̃ eſſe q̄dam tranſactio, ſicut ſolutum ex cā
3 tranſactionis nō repetitur,ita nec hic.†poſtea glo. enumerat
caſus in quib.indebite ſolutum repetitur,ſed certe in oīb.ſuis
caſib.p̄t dici,ꝙ nō ſit ſolutū indebitū,immo debitum,qa trā
ſatio,& ſnīa ꝑ l.iuſiurandum,de non debito,faciunt debitū.
proprie aūt caſus fallentiæ ponūtur in l.cum is.§.ſi mulier.ȷ̃.
e.ibi.n.nec erat debitum,nec effectum debitum.

LEX XXIIII.

SI is qui. ¶ Sicut indebitum ſcienter ſolutum non
repetitur,ita ſcienter promiſſum debet ne
ceſſario ſolui,nec poteſt,condici liberatio.h.d.facit.l.ſi.
C.ad legem fal.

LEX XXV.

1 CVm duo. ¶†Ex plurib.ſoluentib.idē debitum
ei qui vltimo ſoluit,conceditur repe
2 titio.h.d.¶†In tex.ibi[trib.a reo ſolutis.]declara, ſic
nam reus q ſoluit tria non repetuntur,quia teneba-
tur ad decem,ideo illa tria non repetuntur , quia poſt debita
ſoluta, reſtant ſeptem . Primus fideiuſſor ſoluit quinque ſim-
pliciter, illa debite ſunt ſoluta , ergo non repetuntur,reſtant
duo,Vltimus fideiuſſor ſoluit quīque,ꝙ ſic duo debite,tria ī-
debite,igitur repetet illa tria, quæ reperiuntur ſoluta vltra ꝗ
deberentur nam debebantur decem, ad quæ quilibet illorū
erat inſolidum obligatus,vnica tamē ſolꝰo ſufficiebat , & iſte
reperitur habere.13 erat ergo dubitatio quis iſtorum ſoluen
tium illa tria repeteret.& dr̃,qđ vltimo ſoluēs,ſecus ſi ſimul,
& ſemel omnes ſoluiſſent tunc.n.quilibet repeteret, vt e.l.ſi
pœnæ.cum l.ſeq.

LEX XXVI.

1 *Vſuræ naturaliter tantum debitę,an per errorem iuris ſolutæ repetantur.*
2 *Prohibitio legis ne contrahat,impedit naturalem obligationem oriri.*
3 *Statutū ſi prohibet,ne mulier, aut vir ſine certa ſolennitate contrahat,& ſine illa ſolennitate contrahatur,non oritur naturalis obligatio.*
4 *Vſuræ indebite ſolutę poſſint hodie repeti in curia ſeculari.*
5 *Quælibet vſura quantuncunque pauca , hodie dicitur indebita omni iure, licet interueniat ēt ſtipulatio,& ꝙ de facto ſeruetur contrarium.*
6 *Vbi contingit dubitatio an ſit vſura,uel nō,de iſto articulo non pōt iudex ſecularis cognoſcere,ſed ad curiam eccleſiaſticam fiet remiſſio.*
7 *Reus conuentus ſi fatetur ſe recipiſſe vſuras,ꝙ poterit in curia ſeculari cō demnari.*

1 SI non ſortem. ¶† Vſuræ naturałr tñ debitæ
per errorem iuris ſolutæ non
repetuntur,nec in ſortem reputantur,ſed ſi erant omni
iure debitæ imputantur in ſortem,ſi nō erat adhuc ſors
ſoluta,& non repetuntur.Sed ſi ſoluta erat ſors,vel ſimul cū
eis ſoluitur,repetuntur eodem modo, quo ſors indebite ſolu
ta repetitur , & tūc dicuntur.nullo iure debitæ,qñ ꝯ prohibi
tionem legis fuerunt promiſſæ,vt ſunt vſuræ vltra cētesimā,
vel vſuræ vſurarum,vel ſ̃.taxationem legis de quo ī l. eos. C.
de vſur.h.d.vſque ad §.ſi quis falſo.¶In tex.ibi[ſi ſorti debitas
ſoluit.[Iſte tex.vr̃ ſibi ꝯriari,quia primo dixit,ꝙ ſoluit vſuras
indebitas,& hic dicit,ꝙ erant debitæ ſorti.Sed dic,ꝙ erant in
debitæ ciuiliter,quia non interuenerat ſtipulatio , ſed erant
debitæ naturałr,quia promiſſæ per actum nundum,qa erant
debitæ ſoriti.i conueniebant ſorti,quia non excedebant legi
timum modum taxatum in l.eos.C.de vſur.non ergo tūc re
petunt̃,ſi ſunt ſolutę per errorem iuris,nec ī ſortem imputā-
tur,ſed ſi ꝑ errorem facti, ſecus, iuxta no.l.j.ſ̃.e.huic ēt ꝓmiſ
ſioni ius non reſiſtit,poſtꝗ non ſunt vltra legitimum modū,
ſed nec aſſiſtit,qa non interuenit ſtipło. Vñ ſeruat̃ media via
vt diſtinguat̃ īter errorē iuris,& facti. Si autem excedebat le
gitimum modum,& ſi ſunt vltra centeſimas,vel vſurę vſura
rum,tunc ēt ſi eueniat ſtipuło,nullo iure ſunt debitæ,qa pro-
hibitio legalis impedit obłonem nālem oriri,vt l.cum lex.fi-
deiuſ.ideo ſolutæ ēt per errorem iuris vel in ſortem imputan
2 tur,vel repetūtur,vt ſequit̃,& ad hoc ſꝑ allegat̃ iſta lex. † qđ
3 ꝓhibitio l.ne ꝯhat̃,impedit nālē obłonē oriri.†Idē ſi ſtatutū
ꝓhiberet ne mulier,aut vir ſine certa ſolēnitate ꝯheret , te-
neˀBal.ꝙ vſurę indebite ſolutæ poſſint hodie repeti ī curia ſe
culari quia repetunt̃,vt ſors indebite ſoluta,vt hic,& clarum
eſt,ꝙ ſors īdebite ſoluta repetit̃ in curia ſeculari , ſi ſoluta ſit
5 laico, † & eſt clarū hodie. q̄libet vſura quantuncuq; pauca
dr̃ indebita omni iure , quantuncunque interueniat ſtipuło
qa nō ſolū ꝯ ꝓhibitionem iuris diuini. ſed ēt iuris canonici
iuxta no.ī l.cūctos populos,C.de ſum. Tri.& in auth.ad hæc.
C.de vſur.& quicquid dicat Bald.tñ ſeruatur de facto ꝯrium,
quia in curia eccleſiaſtica,dic de hoc, vt no.in cle.2.de iudic.
6 & ad illā curiā fieret ꝑ iudicē ſecularē remiſſio, qa poſſet ꝯtī
gere dubitatio , an eſſet vſura,vel non,& de iſto articulo nō
poſſet cognoſcere iudex ſecularis,iuxta no.in l.Titia.ſol.ma.
7 per Bar.†Si tñ reus conuentus fatetur ſe recipiſſe vſuras,de iu
re non quærit̃ amplius, quare in curia ſeculari non poſſet ꝯ-
demnare ad earum reſtōnem,quia hic nullus articulus ſpiri-
tualis verſatur,& curia ſecularis dēt ſuffragari curię eccleſia
ſticę,quod patet, qa ꝯpellit ad obſeruantiam iuri ad inſtātiā
eccleſiaſticę,in c.licet mulieres.de iureiu.

1 §.Si quis falſo. ¶†Error in ſorte principali , tollit
effectum conſenſus in acceſſorio,
& in debitum dr̃ etiam ſubſiſtente naturali,& ciuili obłone,
ſi tñ obſtat exceptio perpetua,ac fauorabilis.h.d. cum l.ſequ.
& tene menti iſtū primum.§.quia notabilis eſt,& quem alle-
gaui in l.j.ȷ̃.eod.¶In tex.ibi,[nec videtur ſciens ſoluiſſe]quia
non ſoluit animo donandi , ſed ne vexetur etiam putatiuo
debito,& ſic non ob.l.j.ſ̃.e.qa ibi,qñ non ſuberat alius reſpe
ctus.vnde vr̃ ſoluiſſe aīo donandi in ſeq.§.vbi ſed , ſi per aliꝗ
exceptionem,puta Velleiani,licet ibi ſubſiſtat nālis,& ciuilis
obło,& iſtam ſpeciem indebiti.gl.omiſit.l.j.ſ̃.e. & æquipara-
tur illi ſpeciei,qñ eſt indebitum omni iure, quo caſu ſiue per
errorem facti , ſiue iuris ſoluatur , repetitur, licet non ſic,qñ
erat debitum nāliter tñ,& non eſt eliſum per exceptionem,
vt in prin.huius legis.

2 *Si res datur inſolutum per iudicem,vel ꝑ partem pro maiori debito, quā dēatur per errorem,vitiabatur datio in totum, & obligatio prima remanet incorrupta,& nu.1.*
3 *Si non fuit erratum in ſumma debita,ſed in æſtimatione rei, quia plus valebat,& datio facta fuit a parte,nihil reſtituitur,& quid ſi facta fuit a iudice,& in quo caſu vitietur datum inſolutum.*
4 *Non pōt quis inuitus compelli ad communionem, & quid ſi teſtator mādauit hæredibus, ꝙ non debent diuidere bona.*
5 *Res debitoris,ſi occaſione illius debiti peruenit ad manū creditoris (licet non ſit obligata pro illo debito)pōt retineri,quouſq; illud , & ēt aliud debitum,pro quo erat obligata, ſoluatur.*
6 *Scriptor an poßit retinere quinternum pro precio ſcripturæ .*
7 *In habentibus ſymbolum facilior eſt tranſitus.*

1 §.Si centum. ¶†Si ſpecies datur inſolutum ꝓ ma
iori quantitate,ꝗ dēat̃ per errorem,
non extinguit̃ debitum, & pro tota re competit condō inde
biti,licet pro debito retineri poſſit,hoc primo.Sed ſi detur,ꝗ
titas pro quantitate,ēt diuerſi generis,fit confuſio vſq; ad cō-
currentem quantitatem reſiduum vero repetitur.Hoc ſecun
do,idem ſi quantitas detur pro tota ſpecie.cum tñ pars dēre
tur.Hoc tertio,& vltimo vſque ad §.adeo ſecunda ibi,[idem
Marcellus ait,]tertia ibi,[idem Marcellus dicit.] ¶†No.prio
2 caſum quotidianum,qñ aliqua res datur inſolutum per iudi-
cem,vel per partem,quia pro maiori debito quam dēatur,ēt
ſi vno numo,vel aureo,quia tenebar tibi in decem , & puta
bam me teneri in xj.& pro.xj.dedi rem inſolutum, qa tantū
a fuit æſtimata, vitiabiur[a] datio ī totum,qa poteſt res repeti,&
obło prima remanet incorrupta,nec in aliquo eſt ſublata,&
iſtud non hr̃ ita bñ alibi,& tene menti,qa eſt vtiliſſimum . &
quotidianum.Sis ergo cautus in videndo, ſi in aliquo erratū
3 ſit in tali datione ſi vis eam reſcindere.†Sed ponamus, ꝙ nō
fuit erratū in ſumma debita,ſed in æſtimatione rei , qa dēbā
decem,& ꝓ decē dedi,tñ res valebat plus,qd erit? Rñdeo,aut
datio fuit facta a parte , & nihil reſtituit̃,quia tantum rē ſuā
æſtimaſſe vr̃.de le.2.l.Imperator.§.centum.ver.enimuero.aut
fuit facta datio a iudice,& dic,vt in l.j.C.de iu.do.impe.& ad-
de,quod no.Bar.in l.a diuo Pio.§.ſi pig.ȷ̃.de re iud. Adde etiā
aliū caſum.in quo vitiat̃ datio inſolutū in l.ſi aliā. ȷ̃. de ſolu.
4 ¶†Itē no.in ver.[nemo.]qui ſemꝑ allegat̃, ꝙ nō pōt quis in
uitus cōpelli ad cōionē,& gl.intelligit fiēdā de nouo , vel ad
b ꝑſiſtendū in ea,& facit in ar.ꝙ ſi teſtator mādauit[b] hęredib.
ꝙ non debeant diuidere,bona,an valeat mandatum?nam ip
ſe pōt adicere legem,quā vult in reb.ſuis. ¶In ꝯrium,ꝙ non
valeat,facit iſte tex.pōt dici,ꝙ aut mandauit , vt non diuidāt
vſque

ADDITIONES.

a ¶ Vitiabitur.Adde Bal.conſi.238.vbi formaliter ſequitur op.Bar.& Oldr.
conſi.208.
b ¶ Mandauit.Licet quis teſtator fecit eos iurare, ꝙ non diuident vſque ad.
x.annos,an poſsint poſtea diuidere,& remittere ſibi inuicem iuramenta.
vide per Old.conſi.241.

a vſq; ad certum tps, & tunc valet, aut ꝙ nunquam, a tũc ſecus ſicut diſtinguitur in pacto, ut ſ. communi diui. l. in hoc iudicio. §. ſi conueniant. iuncta, l. qui chirographum. de leg. 3. vbi bona eſt argumentatio de ɔ̃tibus ad vltimas voluntates, vbi non eſt dare rõnem diuerſitatis, & adde quod no. Bar. ĩ l. quitus. de annu. leg. ¶ † Item no. in ver. [ager autem retinebitur] qui ſemper allegatur, ꝙ ſi res debitoris peruenit ad manum creditoris licet non ſit obligata pro illo debito, põt retineri quouſq; debitum ſoluat, licet ſi creditor eam non haberet, non poſſet per hypothecariam aduocare. Sed iſtud eſt verũ, qñ peruenit ad manus ſuas occaſione illius debiti, & ita fuit hic, q̃ fuit tradita inſolutũ ꝓ illo debito, licet datio inſolutũ non valeat, & hoc ẽt probat in l. eleganter. §. reprobos. ſ. de pi. act. Idẽ ſi non perueniſſet occaſione illius debiti. tñ erat obligata ꝓ alio debito, nã põt retineri ẽt pro illo, pro quo nõ eſt obligata particulariter. C. ob chirographariam pecuniam al's vero non poſſet retineri, niſi pro debito ɔtracto occaſione il

5

6 lius debiti, vt in glo. Vnde inducitur ad quæſtionem † de reſcriptore, an poſſit retinere ɋnternũ ꝓ precio ſcripturæ, & Doc. diſtinguunt. aut loqtur de quinterno ſcripturæ ipſius, & põt retinere, quia occaſione ipſius eſt contractum debitum, aut de quinterno exemplaris, & tunc ſecus, quia non occaſione ipſius, nec erat pro aliquo debito obligatus, & per hoc vide ꝑ Cyn. in l. fin. C. commo. & hic per Bar. in l. petenti. ſ. de pigno.

7 act. vbi dicit aliquid hic addendum. ¶ † Vltimo no. in verſicu. [idem Marcellus.] iuncto principio. §. ad illud vulgare, ꝙ facilior eſt tranſitus in habentibus ſymbolum. id eſt ſimilitudinẽ, nam vna quantitas habet ſimilitudinem cum altera ẽt diuerſi generis, ideo fit pro rata confuſio, non ſic ſpecies cum quãtitate. ideo non fit, vt in prin. facit l. ſed cum patrono. ſ. de bo. poſſeſſio.

ADDITIO.

a ¶ Aut quod nunquam. Adde ꝙ hanc deciſionem ſequitur D. Ale. de Imo. in conſi. 14. in prin. in 3. vol. & conſi. 29. col. pe. ver. inquantum autem. in v. vol.

1 *Legatum liberationis parit exceptionem, quæ ſoluti repetitionem inducit.*

2 *Liberatione legata debitori per creditorem, quibus remediis liberetur debitor.*

3 *Rebanniendus, vel abſoluendus ab exulatione, habetur pro rebãnito, uel abſoluto, vt ſic non poſſit impune offendi ex forma ſtatuti ciuitatis.*

1 §. Adeo autem. ¶ † Legatum liberationis parit exceptionem, q̃ ſoluti repeti-

2 tionẽ inducit. h. d. præmitte, † ꝙ ſi creditor legat debitori ſuo liberationem, vel mandat hæredi, vt ipſum liberes anteq̃ liberatio fiat per hæredem, eſt ciuiliter, & naturaliter obligatus qm̃ illæ obligationes, quæ fuerunt a principio ɔ̃ctæ conſenſu vtriuſque, non potuerunt ſol a volũtate creditoris tolli, iuxta ea quæ habentur in l. Pompo. ſ. de neg. ge. ſi ergo ſoluit, antequam liberetur, ſ. quod non poſſit repetere, quaſi ſoluerit debitum, ſed ɔ̃rium hic determinatur, quia ſaltem erat tutus ope exceptionis, ſi hæres ab ipſo voluiſſet petere, & iſta exceptio facit eſſe omnino indebitum, cum ſit fauorabilis, vt ſ. e. §. indebitum, & iſta eſt intentio huius. §. facit l. ſi creditoris. C. de fideicom. habet ẽt ipſe legatarius actionem ex teſtõ, & liberatur aliqñ per acceptilationem, aliqñ per pactum, ut in l. 3. §. nunc de effectu. de liber. leg. & etiam iudicis officio, vt declaretur non eſſe debitorem, & imponatur ſilentium actori vt ipſum non moleſtet, vt l. Aurelius. §. ſi centum. eo. tit. & ſic remedia, q̃ plene examinantur per Bar. in d. §. nũc de effectu,

3 & facit iſte tex. † ꝙ ille eſt rebẽniendus, vel abſoluẽdus ab exulatione, habeat ꝓ rebannito, vel abſoluto, vt ſic non poſſit impune offendi ex forma ſtatuti ciuitatis, & vide quod nota. Bar. in l. 3. §. ſi ſeruus. de acq. poſ.

1 *Si ignorans reuocatum mandatum ſoluit, repetit, ſecus ſi ſciens.*

2 *Contrahens cum filiofamilias in cauſa peculiari, poteſt ſibi ſoluere, & liberatur a patre, niſi ſciebat ademptum peculium.*

3 *Contrahens cum monacho conſtituto ſyndico a monaſterio, ignorans eum eſſe fugitiuum, & ſic mandatum reuocatum, an habeat actionem contra monaſterium.*

1 §. Qui filius fa. ¶ † Si ignorans reuocatum mandatum ſoluit, repetit, ſecus ſi ſciens h. d. Et hoc vltimum allegatur quæro de caſu ĩ q̃ſne, q̃ format

3 gl. in l. ſi procuratori falſo. de cõd. ob cau. † Præmitte, ꝙ illi q̃ ɔ̃xerunt cum filiofa. in cauſa peculiari, pñt ſibi ſoluere, & liberatur a patre. per l. quod ſeruus. ſ. de ſol. hoc verum durãte apud eum peculio, alias ſecus. Si tñ ignoraret ademptũ pe

3 culium, adhuc liberaretur. ſecus ſi ſciuit. ¶ † In tex. ibi, [liberatur.] ſupple, & non repetit, quia eadem ſolutio non parit liberationem, & repetitionem, vt ſ. eod. l. cum is, §. j. ſed nec etiã in ſequenti caſu repetit alia tamen ratione, non quia liberetur, ſed quia donare vr̃, cum ſciat, vel ſcire debeat mandatũ reuocatum. gl. inducit iſtum. §. ad queſtionem de monacho conſtituto ſyndico a monaſterio, ſi aufugiat, clarum eſt, ꝙ mandatum ſyndicatus cenſetur reuocatum, vt ſupra ſi ce. pe. l. rogaſti. §. fi. & ſ. de pec. l. liber. Quærit, ſi aliquis ignorãs eum reuocatum, vel fugitiuum, ſecum ɔ̃hat, an hẽat actionem ɔ̃ monaſterium, & inducit glo. ꝙ ſic, ſecus ſi ſciat, ſed iſtę. §. non vr̃ bene facere, quia loquitur in debitore ſoluente, vnde fauore liberationis, & concurrente ignorantia, mandatum hr̃ ꝓ non finito. ¶ Sed gl. qrit. an idem ſit ad effectum agendi, ĩ quo non eſt tantus fauor. vult gl. idem, quod no. pro hoc. l. ſed, & pupillus. §. j. de inſt. quod facit id, quod dixi in l. ſi procuratori falſo. in gl. in prin.

1 *Tutus exceptione odioſa, ſoluens alienam pecuniam, non repetit, etiam ſi domino pecuniæ ſuccedat, licet ille potuiſſet vendicare.*

2 *Non poteſt quis venire contra factum ſuum ad ſuum commodum, ex pſona alterius, ſed contra, ille qui fecit aliquid alieno nomine, bene põt.*

3 *Si vnus ex hæredib. agẽs pro parte ſua ſuccubuerit, & ſucceſſit cohæredi, poteſt iterum agere pro parte illius, hæreditario nomine.*

1 §. Si filius fa. ¶ † Tutus exceptione odioſa, ſoluens alienam pecuniam, non repetit, etiam ſi domino pecuniæ ſuccedat, licet ille potuiſſet vẽdicare. h. d.

2 in effectu, † & allegatur, ꝙ non põt quis venire ɔ̃ factum ſuũ ad ſui commodum, ẽt ex perſona alterius, quod no. Sed ɔ̃ ille qui fecit alieno nomine bene põt, non ſuo nomine, vt ſ. qñ lice. ab emp. diſc. l. Titius. & adde de bo. li. l. qui in ſeruitute. & ſ. de diſtrac. pig. l. ſi is. q̃ eſt bona ad hæc. ¶ In textu ibi, [pecuniam,] ſupple paternam. ¶ In textu ibi [except. ſubmouebit.] videbatur contrarium, quia pater ſi viueret, poſſet vendicare vt in l. ſi filius. ſ. ſi cer. pe. ergo filius hæres eius, tanq̃ heres, nõ tanquam filius, ſed iſta conſequentia non eſt vera, quia filius veniret contra factum ſuum, ſecus ſi non veniret, & ita procedat contrarium. Præterea huic filio ſuperueniret dominiũ pecuniæ, & iſtud non debet nocere creditori, ſed potius prodeſſe, quia ius ſuperueniens actori prodeſt mihi, vt l. vir. præ dium. vt ſ. de exceptio. l. Modeſtinus. ibi, [ex perſona ſua.] ſolue, ut ſ. dixi, quia ibi nõ veniebat ɔ̃ factum ſuum, licet enim

3 vnus ex hæredib. † agens pro ſua parte ſuccubuerit, ſi ſucceſſit cohæredi, poteſt iterum agere pro parte illius hæreditario nomine, quia non venit ɔ̃ factum ſuum. In iſta enim parte nunquam egit, nec ſuccubuit, ſed in ſua tantum, & in illa. nõ egit tene menti. Hic. n. ſi ſoluiſſet pecuniam ſuam, repetere poſſet quia erat tutus exceptione odioſa, idem ſi alienam, ſi poſtea ad eum ſuperuenit dñium, etiam ſi velit repetere ex perſona primi domini.

1 §. Si quis quaſi. ¶ † Scienter ſoluens indebitũ, ne incidat ĩ aliud debitum putatiuũ repetere poteſt. h. d. Bar. ſimile. ſ. ea. l. ſi quis falſo. Præmitte ex ſñia arbitri non oritur actio, vel obligatio ad id, quod continetur in ſententia, ſed ſi ei non paretur oritur ex ſtipulatione pœnali, ſi ergo aliquis eſt mihi ɔ̃demnatus ad aliquam rẽ dandam per ſñiam arbitri, & ipſe mihi eam tradat, ne incidat in pœnam, quam putabat promiſiſſe, & non promiſerat, ſciẽter ſciuit indebitum, quia ſcit, vel ſcire põt, ꝙ ad illam rẽ dandam non erat mihi obligatus. Vnde videbatur, ꝙ non poſſet repetere, ſed ɔ̃rium eſt, quia non fecit animo donãdi, ſed ne incidat in pœnã, quã putabat ꝓmiſiſſe, ſufficit ergo error in hoc, & hoc intendit iſte. §. ſm̃ verũ intelſm, alii intelligunt, ꝙ non erat condemnatus, ſed tunc non haberet dubium.

2 *Sententia lata inter hæredem verum, & eum qui mouit litem de hæreditate, facit ius quo ad omnes alios, qui de hæreditate non concedunt. & num. 1.*

1 Hæredi, vel bonorum. ¶ † Soluens indebitum hæredi putatiuo creditoris, repetit indiſtincte, ſed ſi ſoluit debitum, repetit, ſi ille in quæſtione de hereditate ſuccumbat. h. d. Pone caſum ꝙ tu tanq̃ hr̃s Titii occupaſti bona eius, ego credens te hr̃dẽ, ſolui tanq̃ hr̃di, poſtea alius mouit tibi lites ſuper hr̃ditate, & obtinuit, quia cauſam non defendiſti, q̃ritur, an poſſim repetere, quod ſolui? rñdetur, ꝙ ſi ſolui indebitum, indiſtincte repeto. ſiue ẽt obtinuiſti. Sed ſi ſolui debitum defuncto, repeto ita demum ſi ſuccubuiſti, quia cauſam non defendiſti, nam ſolui, vt heredi, & nunc apparet, ꝙ non es hr̃s. Vñ quia me oportet ſoluere vero heredi a quo non ſum liberatus repeto

2 a te. ¶ † Pro declaratione gl. oppo. ꝙ licet ſuccumbas cum illo, q̃ mouit litem tibi, illa ſententia non facit pręiudiciũ tibi ɋ̃tum ad me, vt C. res inter alios acta. per totũ. ergo non haberis, ꝓ non hr̃de, gl. fatet, & vult, ꝙ hic cũ repeto a te, tãq̃ nõ hr̃de hẽo neceſſe ꝓbare, ꝙ nõ ſis hr̃s, & ꝙ illa ſñia non prodeſt mihi ad hoc probandũ. Tu dic ɔ̃rium ſm̃ Doct. q̃a cum ſit lata inter principales perſonas, q̃ de hoc contendunt, facit ius quo ad omnes alios, qui de hereditate, non contendunt, ſed habent contra illum, qui hr̃s eſt, vt ſunt legatarii, & creditores, vt l. Papin. in fin. de inoffi. teſt. & in l. j. & 2. cum ibi not. de exec. rei. iudi.

2 *Per condictionem indebiti debet repeti, vel illud idem quod ſolutum eſt, uel tantundem in genere ſuo, & an etiam, & qualis æſtimatio.*

3 *Libertus ad quas operas teneatur naturaliter patrono, & quæ ſint operę obſequiales remiſſiue, & quæ officiales, ſeu fabriles, vel artificiales.*

4 Pro-

3 *Promittens operas non ſpeciſi cãdo quas, intelligitur ꝓmittere illas, quas ſcit facere.*

4 *Libertus naturaliter eſt obligatus patrono ad operas officiales, non tamen compellitur eas præſtare iure actionis, vel officio iudicis.*

6 *Quòd illa naturalis obligatio impediat repetitionẽ ſoluti, & quid ſi per errorem ſolutum ſit, & nu. 1.*

7 *Debitor ex una cauſa, ſi credens ſe teneri ex altera ſoluit, non repetit, & quid ſi ex nulla cauſa erat debitor.*

8 *Obligatio ad antidora non impedit repetitionem ſoluit, quando ſoluitur illud, ad quod non erat contracta.*

9 *Libertus, ꝙ ad operas fabriles, uel artificiales, nec ciuiliter, nec naturaliter ſit obligatus, niſi promiſerit per ſtipulationem, uel iuramentum.*

10 *Facta non poſſunt repeti, & quæ ſint repetibilia.*

11 *Operæ diuerſarum perſonarum ꝙ non poſſint dici eædem neque ſimiles, & an hoc ſit uerum.*

12 *Si ſoluatur pars ex rebus alternatiue debitis, an compe tat liberatio, uel detur repetitio.*

1 §. Libertus cum. ¶†Si libertus ſoluat patrono
operas officiales, vel carũ ęſti
mationem credẽs ſe ad illas efficaciter teneri per errorem iu
ris, cũ non teneatur, niſi naturaliter, tunc repetere nõ poteſt
obſtante naturali obligatione, quæ impedit repetitionem ſo
luti per errorem iuris. Hoc primo, ſed ſi ſoluat operas fabri-
les, vel artificiales non promiſſas, tunc quia ille nullo iure de-
bentur, etiam naturali, licet non poſſint repeti illæ eædem,
quia non ſunt in rerum natura, nec etiam aliæ ſimiles, quia
non reperirentur ſimiles propter diuerſitatem perſonarum,
quæ habent diuerſificare operas, vt non ſint eædem. nec ſimi
les cum etiam operæ eiuſdem perſonæ non ſint eædem illæ,
quæ præſtantur ab illis, quę olim præſtitę ſunt ꝑꝑ mutationẽ
ſtatus, nihilominus poterit, quatenus patronus eſt effectus
locupletior ex præſtatione illarũ operarum, ꝙ eſt, quatenus
fuiſſet ab alio conducturus, ſi iſtæ ſolutæ non fuiſſent, hoc ſe
cundo, & in primis operis officialibus, ẽt ſi ſint debitæ vtroq;
iure, qa promiſſæ, bñ põt libertus inuitus alteri delegari, ſi tñ
delegatus eſt, & ſi ſoluit non repetit. In ſecundis vero. ſ. in fa-
brilibus, vel artificialibus ſi debitæ ſunt, vt quia promiſſæ,
bñ põt initus alteri delegari. & tertio, & vltimo dicit iſte. §. ſo
lennis, & difficilis, cum ſuppletionibus neceſſariis ad tex. di-
uide in tres partes, vt in ſummario. Scđa ibi [ſed ſi operas. ter
2 tia ibi] ſed ſi delegatus. † Itẽ ſecunda ſubdiuiditur in quatuor,
qa primo formatur quæſtio vſq; ibi [& Celſus.] ſecunda ar-
guit ad partẽ negatiuam. ꝙ nõ habet locum repetitio, qa ne
que põt fieri de eiſdẽ nec de aliis ſiñb. & hoc probat Iurecon
ſultus. Conſtat autẽ per hanc condictionem dẽre repeti, vel il
lud idẽ, quod ſolutum eſt, vel tandũdẽ in genere ſuo, ſic aliud
ſimile, vt ſ. e. l. qui indebitum, & hoc vſque ibi, [ſed hæc.] Cer
te arguit ad partẽ affirmatiuam, ꝙ ſaltẽ poſſit repeti æſtima-
tio earum, licet illa non ſit eadẽ res, quę ſoluta eſt, nec ſit alia
ſimilis ꝓpter naturam condictionis indebiti, quæ põt naſci,
& dari ẽt ad aliud omnino diuerſum, & hoc probat per ali-
qua exẽpla vſq; ibi, [ſed] & in propoſito ſeruando mediã viã,
ꝙ poſſit repeti non integra æſtimatio oparũ, ſed quatenus pa
tronus factus eſt locupletior, duntaxat. i. quatenus fuiſſet con
ducturus, & poſſibile eſt, ꝙ fuiſſet ꝯducturus minori precio, q̃
illa valeant, vel nullo mõ ꝯducturus, & tunc nihil repeteret,
quia nõ eẽt factus locupletior. Itẽ prima pars, & ſcđa loquũ
tur, qñ operæ non erant promiſſæ. & ſic, vel erant debitæ nãli
ter tñ, ſi erant officiales, vt in prima parte, vel nullo modo ſi
erant artificiales, vel fabriles. Vltima vero pars põt ĩtelligi, ẽt
qñ erant promiſſæ, vt ſic debitæ vtroq; iure, quia dicit, ꝙ ĩ ar
tificialib. vel fabrilibus põt alteri inuitus delegari, quod non
eſſet ſi nullo modo eſſent promiſſæ, qa nullo iure eẽnt debi-
3 tæ. † Præmittæ, ꝙ cũ libertus receperit maximum beneficiũ a
patrono, quia libertatẽ recepit, q̃ eſt inęſtimabilis obligatur
ſibi de iure nãli ad antidora ex æquitate illa, vt bñ facientib.
bñfaciamus, de qua hr̃ in l. ſed & ſi lege. §. ꝯſuluit. de pet. hær.
& per gl. ex hoc iure. de iuſt. & iu. & in l. ſi teſtõ. circa fin. de fi-
deiuſ. hoc probatur ex his quę habent̃ in l. j. §. j. ĩ. de bon. lib.
& iſta obligatio ꝯhit̃ primo ad obſequia, quę non ſunt pro-
prie operę, cum nõ ſit diurnũ officiũ, ſed quædã reuerentiæ,
& gratitudines, de quibus loquit̃, tit. de obſequiis. quædam ꝯ-
ſiſtunt in faciendo, quædam in non faciendo, vt habetur hic
in prin. glo. magnæ, quę etiam ponit differentiam inter ea, &
ad talia obſequia poteſt compelli iudicis officio, ut l. j. §. cum
patronus. de offi. præfect. vrb. gl. noſtræ intellexerunt primam
partẽ huius. §. in talibus obſequiis, & poſuerunt caſum, quod
libertus putabat ſe teneri ex promiſſione, cum nõ teneatur,
ſed ex diſpoſitione legali. Certe iſte non eſt bonus intellectus
ſm Docto. quia tunc non dicentur ſoluiſſe aliquod indebitũ
imo debitum, vnde nõ pertineret ad ipſam materiam, & po
ſito, ꝙ ſoluiſſet ẽt per errorẽ facti, forte quia putabat ꝓmiſſio
nẽ fuiſſe factã per ſuum procuratorẽ, cui dederat mandatum
cum non eſſet facta, non daret̃ repetitio, qa non eſt ſolutum
indebitum. Sunt autem quædam operæ officiales quę cõcer-
nunt perſonam liberti, & perſonam patroni, vt ſeruire patro
no pro famulo ſociandum ipſum, vel ſeruiendo in menſa. &
ad illas obligatur libertus naturaliter tñ, non tñ poteſt com
pelli ẽt iudicis officio ad iſtas præſtandas. De iſtis proprie loq
tur prima pars huius. §. ſm intellectum Bar. & optime, vt ſi li
bertus per errorem iuris credat ſe efficaciter teneri, & poſſe
compelli, non poteſt petere, obſtante naturali obligatione,
vt ſ. e. l. naturaliter. & l. ſi pęnæ ſecus dico ſi per errorem facti,
vt no. in l. j. ĩ. e. & de iſta ſpecie operarum gl. & Doct. antiqui
non faciunt mentionem nec habuerunt notitiam. Sed dicas
ſm Bar. ꝙ omnia q̃ gl. hic dicunt in operis incertis, habẽt lo
cum in illis operibus fabrilib. vel artificialib. illa enim cõcer-
nunt patrimonium patroni, non autem perſonas, & ideo ad
illas libertus nec ciuiliter, nec naturaliter obligatur, niſi fue-
runt promiſſæ per ſtipulationem, vel iuſiurandum, ſi ergo ꝓ-
miſſæ non ſunt, & libertus tamen credens ſe teneri illas præ-
ſtat per errorem iuris, vel facti, poteſt repetere quatenus pa-
tronus eſt factus locupletior, vt in ſecũda parte huius. §. Ope-
ræ autem erroneę non faciunt aliud genus operarum. † quia
4 qui ꝓmittit operas non ſpecificãdo quas intelligitur promit
tere illas, quas ſcit facere, ideo ſi ſcit facere pictorias, illas
vr̃ promiſiſſe. & ſic de aliis. Vnde ſtipulatio licet prima facie
videatur incerta, hoc tñ attẽto eſt certa, Debes tñ ſcire, ꝙ iſta
promiſſio ita demum valet, ſi fit ſimpliciter. ſecus ſi ſub con-
dictione ſi patronum offenderit, quia tunc non valet ꝓmiſ-
ſio tanq̃ facta cã onerandæ libertatis, vt l. j. §. quæ onerandę.
5 ff. quarum re. act. non da. ¶ † No. ex prima parte. §. ꝙ ad ope-
ras officiales libertus naturaliter eſt obligatus patrono, non
tamen compellitur eas præſtare iure actionis, vel officio iudi
cis, & in hoc differunt ab obſequialibus, quas compellitur p̃-
ſtare officio iudicis. vt dicit gl. j. quę intelligit iſtum tex. in ob-
ſequialibus, & bene, quia tunc ſeruaretur debitum, non inde
6 bitum. ¶ † No. ſecundo, ꝙ illa naturalis obligatio impedit re-
petitionẽ ſolu. Sed ꝯ, quia iſta dr̃ obligatio ad antidora, q̃ nõ
impedit repetitionẽ ſoluti ꝑ errorẽ vt no. glo. in l. ex hoc iure
de iuſt. & iu. quæ incipit, [ſed actiones] ibi, dũ dicit [põt tamẽ
dici] & allegat iſtum. §. in ſecunda parte. Itẽ ſolet ad hoc alle
gari. l. ſi teſtõ. §. j. in fi. de fideiuſ. ſolue. ſm Doct. aut talis obli-
gatio ꝯhitur ad certum genus beneficii, vt in liberto, quia ꝯ-
hitur ad operas perſonales, & tunc ſi illæ præſtantur non repe
tuntur, qa præſtantur res debitę, & ita loquitur hic. Aut no ꝯ
hitur ad certum genus bñficii, ſed in genere, vt beneficia, &
tunc ſi putat ſe teneri, ad certum quid, & illud ſoluat p̃t repe-
tere. Ita intellige illã glo. ſicut ſi aliquis eſſet obligatus ad ho
minem in genere, & credens ſe teneri præciſe ad Stychum, il-
7 lũ tradat. vt ĩ. e. l. cum is §. fi. ¶ † No. ẽt ex gl. 1. duo. ſ. ſi promiſi
tibi aliquid ex vna cauſa, & credens me teneri ex altera, tibi
trado, ẽt ſi erro, vel in facto, uel in iure, nõ poſſũ repetere, qa
gl. intelligit, ꝙ iſte q putabat ſe teneri ex promiſſione, non te
nebatur ex illa, ſed iure naturali, & qa poterat cõpelli, vr̃ ſol-
uiſſe debitũ, licet non ſoluerit ex illa cã ex qua debebat, ſed
ex qua nõ debebat indiſtincte non repetit, quia diſtinctio, an
per errorem iuris, an facti nõ hẽt locũ, qñ ſoluit̃ debitũ, ſed
qñ indebitũ. Hoc vult gl. no. ẽt ꝙ qñ ſola nãlis ꝓducit iꝰ agẽ-
di, ẽt officiũ iudicis facit, vt dicat̃ debitũ, ſicut ſi ciuil̃r, & nãli
ter dẽret̃, iõ tunc hẽt locũ diſtinctio. l. j. ſ. e. & dixi. ſ. e. l. natura
liter. & idẽ ſi ſola ciuilis produceret ius agẽdi, vt in chirogra-
8 pho poſt bienniũ. ¶ † Ex ſcđa parte no. primo illud qđ ſ. dixi,
ꝙ oblõ ad antidora nõ ĩpedit repetitionẽ ſoluti, qñ ſoluitur
illud, ad qđ non erat ꝯcta, nam ad operas fabriles, & artificia
les q̃ concernunt patronum, non erat hic ꝯcta, qa non rece
perat bñficium patrimoniale, ſed perſonale. ſi ergo putabat
ſe teneri ad iſtas operas repetit, quatenus patronus factus eſt
locupletior. & hoc voluit dicere gloſ. in d. l. ex iure. dum alle-
9 gat iſtũ. §. ¶ † Itẽ no. hic illud, qđ vult gloſ. ꝙ ad tales operas fa
briles, vel artificiales libertus, nec ciuiliter, nec nãliter eſt ob-
ligatus, niſi promiſerit per ſtiplõnem, vel iur̃m, alias eſſet idẽ
10 ꝙ in pręcedentib. ¶ † Itẽ no. ꝙ facta non pñt repeti. & ad hoc
allegatur. Sed hoc non eſt ſemper verum, qa ſunt quędam fa
cta repetibilia, vt ſi poſſeſſionem tradidi, quod facti eſt, uel ſi
11 liberaui indebite vt in l. ſi accepto. ſ. de cond. ob. cãm. ¶ † Itẽ
no. ꝙ operæ diuerſarum perſonarum non pñt dici eędẽ, nec
ſimiles, quinimmo ẽt operę eiuſdem perſonæ ꝑꝑ mutationẽ
ſtatus. Primum dictum eſt verum niſi duob. concurrentib. ſ.
ꝙ ſint eiuſdẽ peritię, & ita fuerit actum inter creditorę. & de-
12 bitorem, vt l. nemo eſt qui neſciat. † Alternatiue non poſſit
ſe liberare a parte obligationis ſoluendo partem vnius ex re
bus alternatiue debitis, ne ſequatur inconueniens, de quo. ſ.
poteſt tñ liberari per acceptilationem, vt in contrario, quia
tunc non põt ſequi illud inconueniens, nam remanebit ĩ ob
ligatione altera pars eiuſdem rei, & altera integra, & hẽt
neceſſe debitor, vel illam dimidam ſoluere, q̃ in obligatione
remanſit, vel alteram integram.

1 **Idem ait & ſi.** ¶†In obligatione alternatiua ſolu
tione partium in diuerſis reb. nõ ꝯ-
tingit liberatio pro parte, licet ad plures hæredes creditoris,
vel debitoris peruenerit obligatio. h.d.

LEX XXVII.

1 *Promiſsio facta per aliquem de ſoluendo in certo loco, poteſt conueniri in
quolibet alio idoneo loco, in quo forum ſortiatur.*
2 *Recipiens indebitum per errorem ſoluentis ſortitur forum in foro, vbi re-
cipit ratione quaſi contractus, ſi ibi reperitur, & aliis locis poterit con
ueniri, ubi ſortitur forum.*

1 **QVi loco certo.** ¶† Sicut ille q̇ promiſit
in certo loco ſoluere, pt
ꝯueniri in quolibet alio loco idoneo, in quo forũ
ſortiat̃, ita ille qui recipit indebitum certo loco
per errorem ſoluentis credentis ſe illo loco teneri ad ſoluẽ-
dum, põt ꝯueniri ꝯdõne indebiti in quolibet alio loco ido-
2 neo.h.d. ẜm verum intellectum Doc. †Poteſt ergo cõueniri
in eo loco, vbi recipit, ſi ibi reperitur, quia ſortitur ibi forum
ratione quaſi ꝯ̃ctus, & ẽt in aliis locis vbi ſortitur forũ. ¶ Et
Gul.de Cu.intellexit hanc legem, ꝙ in loco vbi recipit non
poſſit conueniri, dicens, ꝙ in loco diſtractus non ſortit̃ quis
forum licet ſortiatur in loco cõtractus, & hoc voluit. d.l. ẜm
eum.dr̃ aũt locus diſtractus, qñ quis.ſoluit, nõ vt obliget reci
pientẽ, ſed vt liberet ſe ab ea obligatione, qua putat ſe teneri.
Communis opinio eſt in cõtrarium, ꝙ ẽt in loco diſtractus
ſortiat̃, qs forũ, licet inde oriatur obł̃o præter intentionem
partium, per l. oẽs.ſ̃. de iud.vbi dr̃, ꝙ omnis obł̃o quantum
ad ſortiendum forum hr̃ pro ꝯ̃ctu, vt ibi ſortiatur forum vbi
ꝯ̃ eũ obł̃o naſcit̃, ſed ĩ loco ſołõnis ſtatim naſcit̃, ergo &c.

LEX XXVIII.

1 *Verus debitor per ſententiam abſolutus remanet naturaliter obligatus. iõ
ſoluens per errorem iuris non repetit, licet tutus exceptione perpetua.*

1 **IVdex ſi male.** ¶ †Verus debitor per ſententiã
abſolutus, remanet naturaliter
obligatus, ideo ſoluens per errorem iuris non repetit, li-
cet eſſet tutus exceptione perpetua.h.d. plene examina,
vt in l.Iul.ſ̃.eod.& ibi videbiris. ¶In tex.ibi, [ſua ſponte].ſ.per
errorẽ iuris, alias non habet dubium. Videbatur contrariũ.
nam etiam ſi quis eſt naturaliter, & ciuiliter obligatus, ſi tñ
habet exceptionem perpetuam, & fauorabilem perinde eſt,
ac ſi nullo modo eẽt obligatus, vt ſic ſoluens per errorem iu
ris repetat, vt l.ſi non ſortem.§.indebitum, & §.adeo. ſ̃.e. for-
tius hic, vbi per ſententiam erat ſublata ciuilis, & remanſe-
rat ſola naturalis, & vltra hoc habebat exceptionem rei iudi
catæ, quæ eſt perpetua, & non eſt odioſa. Tñ alia ſubeſt ratio,
quare deneget̃ repetitio, quia iſta exceptio eſt introducta ad
merum rigorem iuris, & ꝑ eam obligatio naturalis ĩ nullo
eliditur, non ſic in legib. ꝯ̃riis, quod dic, vt d.l.Iul.

LEX XXIX.

1 *Non habentes adminiſtrationem bonorum ſuorum, ſi ſoluũt indebitũ, ſine
authoritate ſuorum adminiſtratorum indiſtincte poſſunt repetere.*
2 *Pupillus ſoluens debitum efficax ſine tutore, licet pecuniam extantẽ poſ-
ſit uendicare, poſtquam tamẽ eſt conſumpta, nec uendicare poteſt, nec
condicere, cum cedat in ſolutum, & ipſum liberet.*
3 *Indebitum, vt repeti poſſit quæ requirantur.*
4 *Pupillus ſi ſoluat debitum naturale in tantum, an poterit illud repetere nõ
prẹhabita reſtitutione.integrum. & nu.5.& 6.*
7 *Quid in furioſo, uel prodigo.*
8 *Si pupillus, & etiam adultus ſoluerunt indebitum cum authoritate ſuorũ
adminiſtratorum, tunc eis competit condictio indebiti, eo caſu quo com
peteret alteri, alias ſecus, ſed tunc hẽnt beneficium reſtõnis in integrũ.*

1 **INterdum.** ¶†Perſonæ hic numeratæ, qa non
habent adminiſtrationẽ bonorum
ſuorum, ſi ſoluant indebitum ſine authoritate ſuorum
adminiſtratorum indiſtincte pñt repetere, & ꝑꝑ qualita
tem pſonarũ ſuarũ ẽt vbi alii repetere non poſſent. h.d. iſta l.
ſubtilis, & difficilis, & gl. q̃ multum ſubtiliter hanc legẽ gloſ-
2 ſauit. ¶†Pro declaratione glo.quæ ſubtiliter loquit̃, oppo. ex
modis, primo, ꝙ ſi pupillus ſoluat ſine tutore, licet pecuniam
extantem poſſit vendicare, qa non potuit dñium trãsferre,
poſtq̃ tñ eſt conſumpta, nec vendicare põt, nec ꝯdicere. quia
cedit inſolutũ, ꝙ ipsũ pupillũ liberat, ut l.nõ oĩs.§.ſi pupillus
ſ̃.ſi cer.pe.& ĩ.de ſol. ꝙ ſi forte.§.fi. Solue ibi, qñ ſoluit debitũ
efficax ad quod poterat cõpelli, tũc intereſt ſua, ꝙ cedat inſo
lutũ, & liberetur, hic vero qñ debitum inefficax, vnde nõ in-
tereſt ſua, ꝙ cedat inſolutum, & ꝙ illud debitum extinguat,
quia non poſſet repetere, cum eadem ſolutio non pariat li-
berationem. ¶ Sed tunc opponitur ſecundo. ſi intelligamus
hanc l. in debito inefficaci, quia dicitur potius indebitum,
nulla erit ſpecialitas in perſonis hic cõtentis, nam etiam aliæ
3 perſonæ pñt repetere, vt in toto hoc tit. †Solue. aliæ perſonæ
non pñt repetere indiſtincte immo multæ adhibentur diſtin-
ctiones. Primo an ſcienter, vel ignoranter. Secundo an per er
rorẽ iuris, vel facti. Tertio an ſit oĩ iure ĩdebitũ, an altero tñ.
Quarto qñ altero tantum, an naturaliter debitum, & ciui-
liter indebitum, vel econuerſo. Quinto, an ſit debitum vtro-
que iure, ſed indebitum ope exceptionis perpetuẹ vel tempo
ralis. Sexto qñ perpetuæ, an ſit fauorabilis, vel odioſa. vt ple-
ne no. in l.j. ſ̃. eod. ſed in iſtis perſonis ceſſant iſtæ diſtinctiones
& poſſunt indiſtincte repetere quocunque modo ſit indebitũ
taliter, qđ ad illud ſoluendum compelli non poterant inuiti,
nec poteſt eis obiici, ꝙ ex certa ſcientia ſoluerunt, quæ non
conſideratur, nec cadit in eis, nec habet neceſſe allegare erro
rem, qui ſimiliter in eis nõ cadit, nam error eſt applicare ani
mum ad partem falſam, ſed iſtæ perſonæ non pñt applicare,
quia animum non hñt, cum careant intellectu, vt pupillus.
& furioſus, vel fingitur carere, vt prodigus, qui æquiparat̃ fu-
rioſo. vt l.is cur. de tut. & cura. da. ab his. ſufficit ergo allegare,
ꝙ ſoluerunt indebitum, ad quod ſoluendum non poterant
compelli, & ꝙ ſunt tales, de quib. hic, ꝙ ſoluerunt ſine autho
ritate adminiſtratorum, vnde ẽt in caſib. in quib. ceſſat condi
ctio indebiti, & in aliis qui no. ſ̃. eo. l. eleganter. in fin. non
ceſſat in iſtis ſecundum gl. intellige ſane, niſi qñ ceſſat ex eo,
qa de indebito effectum eſt debitum, vt eſt cauſa trãſactionis
rei iud. l. iuſiurandi, vt in d. §. fin. dixi. quia tunc poterant com-
pelli. Videtur dicere gl. ꝙ ſi erant tutæ exceptione temporali
locum hẽat repetitio in iſtis perſonis, licet ſecus in aliis, ut ſ̃.
4 l. in diem. ¶†Sed tertio oppo. ẜm hoc, ſi pupillus ſoluat debi-
tum naturale tantum, poterit repetere, licet alius non poſſet
qñ ſolueret per errorem iuris, vt in l. præce. & l. ſi non ſortem.
in prin. ſ̃. eo. quod ẽt glo. fatetur. ſed l. cauetur expreſſe ꝯ̃rium.
ĩ. ad Treb. l. ſi eius. ꝙ ſi ſoluat ei, cui naturaliter tenetur, puta
creditori, vel eius hæredi ante inſtitutam hæreditatem, vel fi
deicommiſſario poſt reſtitutam non poteſt repetere, licet
ſolueret ei, cui non tenetur, puta, hæredi creditoris poſt reſti-
tutam hæreditatem, & ſic poſt naturalem obligationem trã-
ſlatam in fideicommiſſarium bene poſſet repetere, vt ibi ha-
betur. Timore huius glo. intelligit hanc l. ꝙ pupillus poſſit re
petere præhabita tñ reſtit. in integ. & tunc ſoluit contrarium
ꝙ non poteſt repetere mero iure, vt d. l. ſi eius, ſed præhabita
reſtitutione ſic, vt hic. & eſſent duo iudicia. ſ. reſcindens, ꝑ qđ
impetratur reſtitutio iudicii, ex officio iudicis nobili, & reciſ
ſorium, quia illa obtenta intentabit condictionem indebiti,
vt hic in fi. & ita glo. intelligit, & firmat, & pro iſta op. ꝙ ſit
neceſſaria reſtitutio, facit. l. illud. ſ̃. de cond. & demon. & l. fin.
5 C. ſi aduer. ſol. ¶†Sed tunc opp. Quarto, ſi hoc eſt, ꝙ ſit neceſ
ſaria reſtitutio fruſtra fit hic mentio de pupillo, nam ẽt adul-
tus minor. 25. an. ſi ſoluit indebitum poteſt mediante reſtitu-
tione ĩ integrum repetere, ẽt eo caſu quo alius repetere nõ
poſſet, vt d. l. illud, & d. l. fin. gl. fatetur ꝯ̃riũ dicens, ꝙ h.d. de pu
pillo gr̃a exempli. nam idem eſt ĩ maiore. Sed durum eſt hoc
dicere, ꝙ iuriſconſultus fruſtra de pupillo fuerit loquutus,
maxime, qa loquit̃ de aliis qui magis æquiparantur pupillo,
5 q̃ adulto, vt l. certi condictio. §. qñ. ſ̃. ſi cer. pet. ¶ †Tñ retenta
opi. gl. adhuc op. quinto ſi iſta eſt, ꝙ mero iure nõ poſſit pete
re nãle debitũ ſolutũ, ſeqtur vr̃ neceſſario, ꝙ illa pecunia cõ
uertitur in ſolutum nãlis debiti, & ipſum extinguit, & libe-
rat pupillum debitorem ab eo. poſtq̃ ergo non producit re-
petitionem ſaltẽ dẽt producere liberationem, quod ẽt gl. fa-
tetur ante fi. [ſi qdẽ a pupillo cedit ĩſolutum debiti nãlis, &c.
cum vero poſtea petat in integrum reſt. ad reſcindendum ſo
lutum, ſicut ſibi reſtituitur naturalis obł̃o ſublata. C. ſi aduer.
tranſa. l. j. & 2. & ſic ita eſt cum poſtea volet intentare condõ
nẽ indebiti, opponetur ſibi exceptio compenſationis, de de-
bito nãli. vt in l. ẽt ĩ. de compen. & ſic ꝯdõ indebiti non hẽt
effectum, quod ẽt vr̃, ꝙ poſſit excludi a petendo reſtitutio-
nem in integrum, qa talis petitio non ſortietur effectum, gl.
rñdet, ꝙ hoc caſu de tali debito nãli ñ poterit obiicere ꝯpen
ſationẽ, ne leges q̃ ꝯcedunt repetitionẽ talis debiti ſoluti ſint
fruſtratoriæ, & idẽ dicit gl. ĩ l. cũ is. §. j. ĩ. e. lex ergo ẽt dẽt ĩtelli-
gi, ꝙ poſſi obiici ꝯpẽſatio de debito nãli petenti, ñ aũt repetẽ
ti. i. ꝙ ſi dẽo tibi decẽ nãł̃r tñ ex vna cã, & tu dẽs mihi alia de
cẽ ciuił̃r, & nãł̃r, ſi petã iſta, potes obiicere ꝯpenſationẽ đ pri
mis, q̃ tibi dẽo, licet a me petere poſſes, ſed qñ nõ ago ad alte
rã quãtitatẽ, ſed ad illã eãdẽ ad q̃ nãł̃r dẽbã, & ꝑ errorẽ ſolue
rã. quo caſu dat̃ mihi repetitio, ſi poſſes ꝯpẽſationẽ obiicere,
nouaret̃ repetitio, ergo leges concedẽtes eẽnt fruſtratoriæ, &
hoc vult gl. q̃ ſꝑ allegat̃. Pla. aũt ñ tenuit iſtũ intelł̃m gl. ꝙ ſit
neceſſaria reſtõ, qa nihil hic dr̃ de hoc, & ſic ĩtelligit̃, ꝙ mero
iure poſſit repetere, Itẽ fundãt ſe ꝑ d. l. ſi eiꝰ. vbi dr̃, ꝙ ſi ſolui
hr̃di pꝰ reſtitutã hr̃ditatẽ, pt̃ repetet̃ mero iure. ſed gl. illã legẽ
retorquet ꝯ̃ eũ. nã tũc ibi iõ ẽ, qa ſoluit ei, cui nõ dẽt. Dẽbat̃
aũt tunc fidecomiſ. nõ hr̃di, ſed ſi ſoluit ei, cui dẽt, puta hr̃di
ante reſtitutionẽ hr̃ditatis, vel fideicõmiſſario poſt, ibi dr̃ ex-
preſſe, ꝙ nõ repetit, qđ eſt ꝯ̃ Pla. & in hac gl. melius loq̃t̃, &
7 ſtat in ſua opi. ¶ †Sed tunc vltimo loco oppo. licet illud poſ-
ſet tolerari in pupillo, qui ſaltẽ habet aliqualem intellectũ
ſi eſt ꝓximus pubertati, qđ patet, qa pt̃ naturaliter ſe obliga-
re ſine

re ſine tutore vt in li.de nona. & eodem modo nãlẽ obliga-
tionem diſſoluere ſoluẽdo, vt ſic cedat ĩ ſolutum,& extĩguat
naturalem obligatione,& ꝑ ɔñs mero iure denegetur ſibi re
petitio non tñ poſſunt iſta procedere in furioſo,vel prodigo,
q̃ ſimilatur ſibi,nã primus caret omnino intellectu,& ſecun-
dus fingit̃ carere.hinc eſt,ꝙ ɔ̃hendo nãliter non obligant̃,ut
l.is cui bonis.de ver.obl.& l.expreſſe dicit,ꝙ alia eſt cauſa pu
pilli,& alia furioſi,quia pupillus põt aliquid gerere, furioſus
non,ut in l.in negociis.de regu.iur.ſi ergo furioſus,vel prodi-
gus ſoluunt naturale debitum ẽt cõſumptione ſequuta non
cedet in ſolutũ,nec extinguitur obligatio naturalis,nec libera
tur a tali debito,quia nõ adeſt eius voluntas, q̃a intereſt ſua,
ꝙ nõ extinguatur,vel liberatur,ad hoc ꝙ poſſit repetere me
ro iure,gl.fatetur de plano iſtud ɔ̃rium,ꝙ licet pupillus indi-
geat reſtõne,q̃ ꝑ aliqualẽ cõſenſum potuit ſibi facere ꝑiu-
diciũ,vt cederet in ſolutũ,& mero iure denegetur reſtõ, non
ſic potuit facere furioſus,vel prodigus,& iõ tenet gl. ꝙ tales
poterunt repetere ꝑ cõdictionem ſine cã ex æquitate.l.ſi me,
& Titium.§.ſi cer.pet. q̃ cõdõ non requirit aliquã voluntatẽ
ſoluentis, ſed oritur ex æquitate nãli ne cum alterius iactura
efficiatur locupletior,non aũt datur ɔdõ indebiti,q̃a illa præ
ſupponit aliquã voluatatẽ ſoluẽtis. ſ.q̃a voluit liberari,& in
caſu quo non liberaretur,præſumitur velle repetere. Volun-
tas adeſt in pupillo,ſed in furioſo,non,ſimile no.ĩ l.j.§.furio-
ſo.ſi certum petat.in j.glo.& iſta intentio totius gl.B̃r iſta op.
ꝙ ſit neceſſaria reſtitutio,non poteſt procedere.primo, quia
abſurdum eſt,ꝙ hæc lex q̃ eſt poſita in hoc tit.tractaret d̃ mã
reſtõnis in integ. de qua loquitur.tit de mino.¶ Item q̃a tex.
de ea nullam facit mentionem. Item quia ponit iſtas ꝑſonas
tanq̃ pares.vnde ſi nõ eſt neceſſariũ furioſo,vel prodigo,nec
ẽt pupillo.Itẽ ꝑ rõnẽ viuã,quã facit Iaco.But.& ſubtilem,cui
non eſt dare rñſum,nã ſi ꝑ prius impetraret reſtõnẽ,nõ eſſet
poſtea neceſſaria ɔdõ indebiti, q̃a per reſtitutionẽ recupera-
ret pecuniã,nã illud reſtituit reſtõ qđ abſtulit læſio &c. l.ſed,
& ſine.§.reſtõ.de mino.ſed læſio abſtulit pecuniam.ergo &c.
Sed iſte tex.in fi.dicit ꝙ locũ hẽt cõdictio indebiti, ergo non
præceſſit reſtitutio.ipſe tñ Iac. volendo ſuſtinere.gl. intelligit,
cũ dicit ɔdõ.i.in integrũ reſtõ,qđ eſt deſtruere literã. Sed Iac.
de Are.dicit.ꝙ ꝑ reſtitutionem nõ recuperatur pecunia, ſed
reſcindit obligationem naturalem,q̃ ſuſpendit repetitionem
ſoluti,& iſtud idem vr̃ tenere,Bar.volendo ſuſtinere glo.ſed
miror de hoc, nam tenendo, ꝙ mero iure ceſſerit in ſolutũ,
quod eſt neceſſe dicere volendo ſuſtinere gl. illa naturalis iã
erat extincta per ſolutionem, nõ ergo amplius põt extingui
per reſtõnem Bar.autem dicit,ꝙ non ſolum pupillo. ſed nec
ẽt adulto eſt neceſſaria reſtõ quia in l.illud.non dr̃ de reſtitu-
tione.ſed ſalua pace,hoc eſt falſum, vt patebit ex ſequentib.
Dicas ergo,ꝙ opi. Pla.ſit ipſa veritas.& ꝙ non ſit neceſſaria,
non tñ per l.ii eius,q̃ potius facit contra ipſum,ſed per iſtã.l.
& per ea quæ dixi.& ſic dico. ꝙ ſolutum nõ liberat pupillũ
a naturali debito,nec cedit in ſolutũ,q̃a intereſt ſua, ꝙ ita ſit
ad hoc, ꝙ mero iure competat repetitio, & iſta eſt intentio
huius legis. Reſtat reſpondere ad l.ſi eius.ad quam de facili
rñderi pẽt ibi,ꝙ pupillus erat locupletior ex cõtractu, & ſic
ſoluit debitũ efficax.vnde nec mero iure, nec ꝑ reſtõnem re-
petit.vt ſ.eo.l.nãliter,in fi. nos loquimur qñ non erat effect⁹
locupletior & ſic dicebatur indebitum.Et ſic dicat̃,ſi erat effe
ctus locupletior,nõ erat debitum nãle tñ,imo ẽt ciuile,put
vbiq; vñr tenere gl.patet.q̃a tunc datur actio ɔ̃ eum,vt l.3.in
prin.ſ.comm.Reſpondeo,ꝙ immo erat naturale tãtũ, patet
in d.l.naturaliter,vbi æquiparat pupillũ in tali debito ſeruo,&
conſtat,ꝙ ſeruus nõ niſi naturaliter obligat̃, ergo nec ẽt pu-
pill⁹,licet ſit effectus locupletior,nec obſtat,ꝙ actionẽ hẽat,
q̃a illa nõ eſt natiua,ſed datiua,ex reſcripto diui Pii. vt patet
d.l.3.ĩ prin.& vbi leges de hoc faciũt mẽtionẽ loquunt̃ d̃ re-
ſcripto diui Pii.qđ potuit producere i⁹ agẽdi ex ſola naturali.
8 †Simile in operis obſequialib.vt no.in l.libertus.in j.gl.& ita
eſt ipſa veritas.Si aũt iſtæ ꝑſonæ ſoluerunt indebitũ cũ autho
ritate ſuorum adminiſtratorũ,tũc eſſet dicẽdũ idẽ,qđ in aliis
ꝑſonis ſoluẽtib.vt eo caſu,quo alteri cõpeteret condictio in
debiti, & ẽt iſtis cõpetat. & inſpiciet̃ error ipſius adminiſtra-
toris,non iſtarum perſonarum, q̃ non poſſent errare.eo ue-
ro caſu,quo cõdictio nõ cõpeteret aliis ꝑſonis,nec ẽt iſtis ɔ-
petit mero iure,quia cum talib. adminiſtratorib.poterunt ſi
bi ꝑiudicare,tñ tunc conceditur in integrum reſti. ex priuile-
gio ſpeciali,& nõ ſolum pupillo,ſed ẽt furioſo,& prodigo,ꝑ
gl.q̃ eſt in l.2.C.de cur.furio.& no.in l. Marcellus. de fideiuſſ.
Idẽ dico in adultis ſi habent curatorẽ, & ſoluunt ſine eo,idẽ.
ꝑ oĩa,qđ in pupillo.Si autẽ cum eo,vel non hẽt, tũc eo caſu
quo alius mero iure repeteret,& ipſi repetũt, & eo caſu quo
non repeteret,nec ipſi repetunt,quia potuerunt mero iure ſi-
bi præiudicare,tamen habent beneficium reſtitutionis in ĩte
grum,& ita intelligit d.l.illud.de mino. & d. leg. fina.C. ſi ad-
uer.ſol.& ex iſtis remanet iſta lex optime declarata cum glo.

LEX XXX.

1 *Condictio indebiti non habet locum in cõtractibus nominatis, ſed dẽt agi*
ad obſeruantiam contractus.
2 *Quando hincinde debetur quãtitas ex diuerſis cauſis, nec ſit caſus ĩ quo*
admittatur compenſatio, quãdo ſolutum non repetitur, idem ſi admitta
tur compenſatio, non tamen erat facta ipſo iure, & quando repetatur.

1 QVi inuicem. ¶ † Iſta lex legitur vno mõ
ſm̃ Doc.ꝙ loquat̃, qñ hinc
ĩde ẽ debitũ ex vno,& ex ɔ̃ctu, puta vltro citroq;
obligatorio,vt emp.& vẽ.vẽditor.n.tenetur ad
rẽ tradendam,& emptor ad pretium ſoluẽdũ, & ſi petat̃ res
precio non ſoluto, vẽditor habet exceptionem perpetuã. vt
l.iul.§.offerri.de act. em. quid ergo ſit trado. rem non ſoluto
precio,an poſſit repetere per condictionem indebiti? dicitur
hic,ꝙ non,quia ceſſat æquitas, quæ inducit condictionẽ, cũ
mihi conſulatur ꝑ aliã viam.vt poſſim precium petere.Repe
titio aũt conceditur, qñ ꝑ aliam viã ſoluẽti nõ conſulitur,
& no.ꝙ ſicut in contractib.nominatis ei,qui impleuit cõtra
ctum ex parte ſua,contra non implentem non datur condi-
ctio ob cauſam,vt plene no.in fi.de cond.ob cauſam,ita non
datur condictio indebiti,vt hic,ſed debet agi ad obſeruantiã
2 contractus.¶ †Secũdo modo legitur ſecũdum gl.quod hinc-
inde extat ex diuerſis cauſis, vt ſi debebam tibi decẽ ex vna
cã ciuiliter,& naturaliter,tu mihi alia decem ex altera cã,vt
cum erat caſus,quo non admittebatur compẽſatio ſi ſoluã,
nõ repeto,ſed petere dẽo, ꝙ mihi dẽtur. Idem ſi admittebat̃
ɔpẽſatio nõ tñ erat facta ipſo iure,nam antequã opponat̃ ex
ceptio,debitũ hinc inde conſiſtit in ſuis viribus,& licet ſi pe-
tatur.ſim tutus exceptione compenſationis ſoluendo tñ per
errorem iuris,vel facti,non repeto,quia mihi conſulitur per
aliam viam.vt poſſim petere,quod mihi dẽtur,& ſic ceſſat æ-
quitas.Secus ergo ſi non conſuleretur,vt ſi debitum ad quod
mihi teneris.etiam naturale tñ, & ſic non eſt efficiẽs ad agẽ-
dum.ſed ad compenſandum ſic,vt l.etiam.ſ.de compen.tunc
poſſem repetere.quia adeſt æquitas ſm̃ Docto. Item ſi com-
penſatio fiebat ipſo iure,quia tunc deſinebat eſſe debitum,vt
apparet ex glo.

LEX XXXI.

IS qui plus. Qui promittit plus quàm debeat per
errorem, condicit liberationem, hoc
dicit.

LEX XXXII.

2 *Si ex duabus rebus alternatiue debitis ſimul ſolutis vna perierit, cẽſetur*
periiſſe illa, quæ fuit indebite ſoluta.& nu.1.
3 *Si primo vna res ſoluta fuit, poſtea altera, tunc condõ indebiti contrahi-*
tur de vltima ſoluta, Et ſi pereat ante morã recipientis, extinguitur cõ
dictio indebiti.
4 *Si debens decem, aut Stychum, vtrunq; ſoluit ſimul, & poſtea decem pe-*
rirent dabitur cõdictio indebiti ad decem in genere, ſecus ſi pereat Sty
chus.

1 CVm is, qui. ¶ †Si ex duab.reb.alternatiue de
bitis ſimul ſolutis,altera perierit
altera remaneat in ſolutum,extinguitur condic.inde
2 biti.h. d. † Et no.ꝙ cenſetur periiſſe illa,quæ fuit in
debite ſoluta,nec curãdum eſt hoc caſu cuius fuerat electio,
3 & loquit̃ iſte tex.qñ ſimul fuerunt ſoluta. † ſed ſi primo vna,
poſtea altera,tũc cõdõ indebiti ɔ̃heret̃ de vltimo ſoluto dun-
taxat,q̃a prima fuit debite ſoluta,vt ſ.eo.l.cũ duo,& iõ ſi illa
perierit,extinguit̃ condõ indebiti;ſi periret prima ſecus,quia
periret recipiẽti.Itẽ debet intelligi,qñ recipiens nõ fuit ĩ mo-
ra reſtituẽdi,alias perit ſibi,& tenet̃ reſtituere,vel aliã q̃ ſuper
eſt,vel æſtimationẽ perẽptæ.vt l.Stychum. circa prin.ſ.de ſo.
4 ¶ † Itẽ loquit̃,qñ duæ ſpecies debebãt̃ alternatiue.puta, Si Sty
chus aut Pãphilus, & ambæ fuerunt ſolutæ. Si vero decẽ,aut
Stychus dẽbant̃ ſi vtrunq; ſoluit ſimul,ꝙ ſi poſtea decẽ, peri-
rẽt,non extingueret̃ ɔdõ indebiti,quæ datur ad decẽ in gene-
re,& ad Stychum,quia decẽ in genere non poſſunt perire.vt
l.incẽdium.C.ſi cer.pet.ſecus ſi periret Stychus, quia decẽ re-
manẽt ĩ ſolutione,ita intellige,gl.loquitur etiam,qñ ex re ꝑ
empta recipiens nõ remanſit locupletior, alias teneretur ad
illud in quo locupletior eſt,vt in §.libertus.

1 *Solutio quæ parit fideiuſſori cõdictionem indebiti, non parit rei liberõnẽ.*
2 *Fideiuſſor ſi ſuccedit reo, non poteſt ſibi repetenti vno iure obiici com-*
penſatio de eo quod debet altero iure.
3 *Caſus in quo condictio indebiti tam orta extinguitur, & liberatio, quæ nõ*
fuit orta a principio ex poſtfacto.

1 §. Fideiuſſor. ¶ †Solutio,quæ fideiuſſori parit ɔdi
ctionem indebiti,non parit reo libe
rationẽ,ſecus ſi reus fideiuſſori ſuccedit, quia tunc extingui-
2 tur condictio iam nata.& ſequitur liberatio, h.d. † & idem
puto ɔ̃,ſi fideiuſſor,ſuccederet reo,nõ põt ſibi repetenti vno
iure obiici compenſatio de eo,quod debet altero iure,vt hic
patet.

5 patet.¶†Sic ergo no.ex p̄dictis caſum,in quo condictio inde
biti iam orta extinguitur, & liberatio quæ nō fuit orta a prī-
cipio oritur ex poſtfacto,qn̄ ꝯdictio indebiti peruenit ad ob-
ligatum, vel econuerſo obligatio accedit habēti cōdictionē.
Videbatur aūt,ꝙ ſicut fideiuſſor poterat condicere,& ita reꝰ
principalis ſibi ſuccedēs,& quilibet hæres eius. ſed nō eſt ve-
rum,quia alia eſt ratio in reo.Si.n.repetere vult,vt hæres,pōt
repelli exceptione, ꝙ ipſe debet, & idem eē,ſi fideiuſſor ſuc-
ceſſiſſet reo,ſi vellet repetere.& ipſe poteſt repelli ex eo,quod
debet,vt hæres.

1 *Quando error cauſatur a pietate,ceſſat repetitio indebiti ſoluti.*

2 *Mulier dans dotem pro filia,vel aliam impenſam faciens pro ea, quando poſſit repetere.*

3 *Dotans mulierē ſi non paciſcitur,vel ſtipulatur ſibi reddi,videtur donare etiam quando credit ſe teneri ex aliqua cauſa pia errans in iure.*

4 *Mulier nupta ſine dote non poteſt poſtea compelli ad ſe dotandum, & ſi putās ſe poſſe compelli dotem dedit,non poterit repetere.*

1 §.Si in ea. †Qn̄ error cauſat̄ a pietate ceſſat repetitio
indebiti ſoluti.h.d.no. pone caſum ſm gl.
2 & Doc.†ꝙ mulier quę.Iam credens ſe teneri ad dotandum fi
liam ſuam,vel ſororem, cum tn̄ de iure non tenetur, ipſam
dotauit,an poterit repetere,vł a marito,vel ab ipſa dotata?vi
debatur,ꝙ ſic,quia fuit error iuris,& erat omnino indebitū,
tā ciuiliter q̄ naturalr.ergo &c.vt s̄.eo.l.ſed & ſi me putē, &
plene no.ī l.j.ꝯrium hic dr̄,& ſpālr eſt hoc caſu, qa iſte error
cauſatur a pietate,qa illa erat filia,vel ſoror, vel alumna īter
quas dr̄ eē pietas.Sublato ergo errore remanet pietas, quæ re
petitionē impedit.Et aduertendū eſt,quia hic ſunt duæ cauſę
quare non repetit.ſ.ipſa pietas,quæ iure ſubſiſtebat, quia illa
erat vere filia,vel ſoror,ſecus,ſi putabatur eē,quia tunc ceſſa
ret rō de qua hic pro qua eſt l.nec apud,& l.ſi pr̄.C.de hæred.
inſti.ſecus ſi error cauſabatur non a pietate, quia putabat ſe
illi teneri ex aliquo ꝯctu,& pp hoc dedit dotē pro illa, vt s̄.đ
cond.ob.cam̄.l.ſe debere.alia rō eſt fauor dotis,& ideo,ſi aliā
impenſam feciſſet pro illa,licet error proueniret a pietate,qa
credebat ſe teneri ad ſoluendum debita illius,eo quia erat fi
lia,vel ſoror,cum nō teneatur,bene poſſet tunc repetere, qa
illa cauſa non eſt fauorabilis ſicut cauſa dotis, & non debe-
mus iſtum tex.extēdere vltra terminos in qb.loquitur, qa eſt
ꝯ regulam gn̄alem,ꝙ indebitum omni iure per errorem iu-
ris ſolutum repetitur.fallit.hic.Intelligo,qn̄ ſequutum eſt ma
trimonium,alias daretur repetitio per l.ſi ego.in prin.ſi infra
de iure do.quia tunc cauſa dotis eſt fauorabilis, qn̄ matrimo
3 niū ſequitur,nō aliter,vt ibi probat̄.¶†No.ergo hic ſingula
riter,ꝙ illud quod dr̄.C.de rei vxo.ac.§.accedit,vt videlicet,vi
deatur quis donare mulieri,qn̄ dotat eam, & non paciſcitur,
vel ſtipulatur ſibi reddi, locū habet non ſolum quando do-
tat ſponte ſciens ſe non teneri,ſed etiam quando credit ſe te
neri ex aliqua cā pia errans in iure,vt eſt caſus hic ſingularis.
4 Poſſet,†ēt poni caſus hic,ꝙ ſi aliqua mulier nupſit ſine dote,
debes ſcire,ꝙ nō poterat poſtea compelli ad ſe dotādum, &
imputet ſibi maritus,vt in l.obligat̄.§.ſæpe.ĩ. de act.& obl.&
ibi no.pone ergo, ꝙ putans ſe poſſe compelli dotem dedit,
non poterit repetere.iſtud ſenſit hic D.Rich.& bene.

1 *Debitor generis ſi credens ſe præciſe teneri ad aliquam ſpeciem, & illam ſoluat, repetere poteſt tanquam indebite ſolutam.*

2 *Debitor hominis in genere ſi credens ſe præciſe teneri ad Stychum,cum dederit repetere poteſt,& in quibus ſit ſimilis ei,qui hominem, aut decē promiſit.*

3 *In obligatione alternatiua, ſi credens ſe poſſe compelli ad alteram, illam tradat non repetit.*

1 §.Qui hominem. ¶†Debitor generis ſi credēs
ſe præciſe teneri ad aliquam
ſpēm,& illam ſoluat, repetere poteſt tanq̄ indebite ſolutam.
h. d. Videbatur contrarium,quia ipſe erat verus debitor, ſed
hoc non ſufficit ad denegandum repetitionem niſi cum ſol-
uit id,quod debet,vt s̄.eod.l.ſi pœnæ ver.ſi putem,ſed hic nul
la ſpecies erat in obligatione,quælibet tamen erat in ſolutio
ne.Et tamen ad ſolutionem peruenitur illa cenſetur in obli-
gatione,poſtquam ſoluitur in l.Meuius.§.duob.de leg.2.rn̄de
tur hoc eſſe verum,ſi ſolueret ſponte nullo errore interueniē
te,ſed hic interuenit, quia putabat ſe præciſe ad illam ſpēm
2 teneri. ¶†Pro declaratione glo. quæ eſt ſatis verboſa oppo.ꝯ
tex.quia rō quam hic ponit potius facit contra deciſionem,
quam pro dicit.n.ꝙ non repetit iſte debitor generis,quia illa
obligatio gn̄ris eſt ſimilis obligationi alternatiuæ, puta,ſi de
3 di tibi decem aut hominē.†Sed certe in obligatione alterna-
tiua ſi debitor credens ſe poſſe compelli ad alteram,& illam
tradat,non repetit,licet non teneretur, vt eſt caſus ſingularis,
in l.ſi is cui de lega. 2. ergo idem deberet eſſe in creditore ge-
neris,cuius contrarium hic dicitur,timore huius gloſſ.hic po
nit plures ſolutiones, & finaliter dicit, ꝙ iſta ratio, quæ po-
nitur hic non eſt ratio deciſionis finalis,ſed vult dicere,quòd
obligationis habet ſimilitudinem cum obligatione alterna-
tiua in duobus, quia in vtraque, debitor habet electionem,
& ī neutra tenetur præciſè plus ad vnam quam ad alteram.
ſed in aliis duobus differunt quia,in illa obligatione alterna
tiua quælibet ſpecies de alternatiua eſt in obligatione, vt l.ſi
duo.ĩ.de conſt.pec.ſed in obligatione generis nulla ſpecies ꝯ
tenta ſub genere eſt in obligatione,quæ licet ſit in ſolutione,
& ex hoc deſcendat alia differentia quantum ad effectum re
petendi,qa debitor alternatiuus ſi per errorem tradat vnam
ſpēm de alternatiuis non poteſt repetere,qa tradat rem debi
tam,& iſte eſt caſus in l.contraria. quæ tn̄ repetit multas alš
ꝯrietates,de qb.vide ibi ſubtiliter per Dy.& Bar.ſed ſi debitor
gn̄ris tradit vnā ſpēm,p errorē repetit, quia non tradit rē de-
bitam.ut in hoc §.& in hoc conſiſtit tota intentio gl.

LEX XXXIII.

1 *Impēſa quam quis facit ī re aliena de nouo ædificando ſiue poſſidetur per dominium,ſiue per ipſum facientem,ſolum ius retinendi cōpetit,ſi bona fide fecit,ſi autē rem domino reſtituat non recuperata impenſa, nullam actionem habet repetendi.*

2 *Condictio indebiti quod etiam oritur ex nego.ge. quod negocium ſit quaſi contractus.*

3 *Pro impenſa neceſſaria facta in reficiendo ædificium alterius, ꝙ nō detur retentio,ſed actio,& quæſtio detur, & quid ſi pro impenſa ædificii de nouo facti.*

1 SI in area. ¶†Pro impenſa quam quis facit in re a-
liena de nouo ædificando, ſiue poſſidet̄
per dominum,ſiue per ipſum facientem,ſolum ius reti
nendi competit,ſi bona fide fecit, ſi autem rem dn̄o re-
ſtituat non recuperata impenſa, nullam actionem habet ad
repetendum.h.d.¶No.& ſemper allegatur. Primo loquitur,
quando area tua ſuper qua ædificaui, de nouo poſſidebatur
per te vſque ibi[ſed & ſi.] ſecundo qn̄ per me,& poſtea in te
tranſtuli poſſeſſionem, & intellige hanc l.qn̄ ædificaui bona
fide credens me eſſe dn̄m, & ſic noīe meo,& non habebam
animum aliquem obligandi,ſi autem mala fide ſciēs me nō
eſſe dominum,videor donaſſe,& ſic ne retentionem haberē
pro tali impenſa,cuius contrarium hic dr̄ in fi.& C.de rei vē.
l.2.& l.domum.& ad le.aqui. l.ſi ſeruus ſeruum. §.ſi oliuam.
Item ſi non nomine meo, quia nō tanquā in re tua,tunc vi-
deor habuiſſe animum te obligandi, & gerendi tua negocia,
haberem actionem nego.ge.vt in vltima glo. & in legibus al
legatis per eam.in primo ergo caſu huius.l.ideo non datur ꝯ
dictio indebiti,quia illa oritur ex neg.ge.inter dantem, & re-
cipientem.Cum.n.ſoluo pecuniam indebitam,transfero ī te
dominium, & tacite vr̄ actum inter nos,ꝙ ſi non ſit debita,
mihi reſtituas, ſed cum ædifico in area tua non transfero in
te dominium pecuniæ, quia illam non trado tibi ſed magi-
ſtris,nec dominium ædificii quoniam illud nunquàm fuit a-
pud me,ſed cum incipit fieri, incepit tuum eſſe,quia ędificiū
cedit ſolo.l.j.de rei ven.occupas ergo,quod tuum eſt,non aūt
aliquid a me recipis,nec ædificium,nec dominium lapidum
transfero,quia illa non conſiderantur per ſe,ſed cum vniuer-
ſitate ædificii.vt ī l.cum qui ædes de vſucap.nec aliquod gerit̄
negocium inter te,& me,quia poterat illud facere te ab abſē
te.& ignorante,& ſic nec tibi aſſentio, nec tu mihi,non ſic
qn̄ ſoluo pecuniam,quia ego tibi aſſentio,in tradendo,tu mi
2 hi in recipiendo.¶†No.ergo condictionem indebiti oriri ex
neg.ge.& glo.dicit,ꝙ iſtud negocium non cōtractus,ſed qua-
ſi contractus,vult dicere,quia non intendo contrahere, ſed
diſtrahere.i.me liberare.Et hoc dicitur quaſi contractus,quia
vr̄ actum tacite pręſumptione iuris, ꝙ ſi non ſit debita,mihi
reſtituas,& ſic oritur extra id,quod expreſſe agitur,vt in l.ſi is
qui ĩ.commo.in fi.In ſecūda parte videbatur competere con
dictio indebiti,quia ſaltem poſſeſſionem facio tuam,quā priꝰ
non habebas.ſed ego.Sed certe hoc non facio indebite. Po
teris enim me ad hoc compellere, agēdo ꝯ me rei ven.& iſta
eſt rō per quam ſoluuntur ꝯtraria in gl. formata de l.indebi-
ti.§.ſi nummi,s̄.eo.qa indebite tranſtuli in te poſſeſſionē, qa
nō eras dn̄s,& d.l.exceptio.§.ſi pars.ĩ.eo.qa tibi dn̄ium habe-
bas a me,hic non.Et tex.hic dum dicit[quia nihil accipientis
faceret,]intellige.indebite,ſed bene facit debite.ſ.ipſam poſ-
ſeſſionem,& vide hic omnino quod no.Cy.C.de rei vend.l.ſi
quis ſciēs.& no.quia hic loquitur ī impen.ædificii de nouo fa
cti, pro qua non competit niſi retentio,quia non reputatur
3 neceſſaria.licet vtilis,†ſed pro facta in reficiendo datur actio,
quia reputatur neceſſaria.vt in l.domum.C.de rei vendic.ego
habui iſtam cauſam vltra montes,quia quidam Florentinus
emerat vnam poſſeſſionem a non domino, & ibi fecit pul-
chra ædificia bona fide, poſtea fuit actum contra ipſum
rei vend.& condemnatus ad reſtitutionem, & facta eſt exe-
cutio ſententiæ,nulla facta mentione,nec oppoſita exceptio
ne de impēſis factis in ædificādo,uolebat ille eas repetere,cō
tra quem allegabatur iſta lex, & quia maxima reſultabat ini-
quitas,quia poſſeſſio valebat in duplo plus pp edificia, q̄ ille
bona fide fecerat,qđ forte pp modicū errorē aduocatorū de

beret

beret perdere oẽs impẽſas,conabar ipſum adiuuare, ꝑ aliam
viam,ꝙ agerer actione in factum ex æquitate.l.ſi me, & Ti-
tium.ſ.ſi cer.pet.quia dominus effici ebatur locupletior ex re
poſſeſſoris cum iactura illius.

LEX XXXIIII.

1 *Quando diſpõ efficitur indebita, ſolutũ cauſa conditionis implendæ repeti tur.*

2 *Hæres qui coactus ad inſtãtiam fideicommiſſarii vniuerſalis audiuit hẽditatem,& reſtituit,nec damnum,nec vtilitatem dẽt ſentire.& nu.4.*

3 *Condictio indebiti an detur ad ſolutum gratia conditionis implendæ,& ſic ad cauſam de futuro.*

1 IS cui hæredi. ¶†Qñ diſpõ efficit̃ indebita,ſolu
tum cã ꝯdõnis implendæ repeti-
2 tur.h.d.pręmitte,ꝙ†hæres q coactus ad inſtantiam fidei-
commiſſarii vl̃is adiuit hæreditatem,& reſtituit, nec dã-
num,nec vtilitatem debet ſentire de illa aditione.vt l.quia po
3 terat, ad Treb.cum ſi. † ſi ergo fuerat grauatus in fundo pro-
prio ſub conditione, ꝙ ſibi darentur decem,& coactus adi-
uit,non tenetur illum fundum dare,quia ſic remaneret ĩ dã-
no , Si ergo legatarius dedit ſibi decem , vt fundum , hẽret,
iſta cauſa nõ poteſt ſequi.ſed repetit per cõd.ob cau. ſm vnũ
intellectum, vel per condictionem indebiti,ſecũdum alium.
Sed tunc,ꝯ,quia non ſoluit,vt debitum,& ex cã de præterito,
ſed ob cãm de futuro,vt fundum hẽret.Dicit Bar. ꝙ etiã tũc
poteſt competere condic.inde.qñ illa cã non venit implenda
per recipientem,ſed ipſo iure impletur.Breuitur nõ bene loq
tur, quia ponendo,ꝙ hic grauatus eẽt in re propria,quod eſt
neceſſe dicere ſecundum vnum intellectum. veniebat implẽ
dum ꝑ hæredem,quia quando legatur res hæredis,non trãſit
dñium in legatarium ipſo iure, ſed ita demum , ſi ipſe hæres
tradat,vt no.in l.Papi.de ſer.& poſito,ꝙ ipſo iure veniret im
plenda cã ſine facto recipientis.& incontinenti facta ſolo̾ne
adhuc non competit condic.inde. ſed ob cãm,vt patet in l.ſi
procuratori falſo.ver.non.n.ſ.de cond.ob.cau. per quam cõ-
funditur dictum Bar.quia ſi ſoluo debitum falſo procuratori
creditoris,datur cond.ob.cau.non indebiti,vt ibi.Tñ ſi fuiſſet
verus ſequuta fuiſſet liberatio ſtatim ipſo iure,& ſine aliquo
facto recipientis, & etiam anteq̃ traderet dño. vt l. ſi ꝓcura-
tor.ver.Celſus.ſ.e.Dic ergo,ꝙ ſi volumus intelligere,ꝙ detur
hic condictio indebiti,ad hoc,vt conueniatur poteſt dici , ꝙ
ſoluit tanquam debitum,quia iſta condictio dandi fuit appo
ſita ei qui poterat grauari.vt fideicommiſſario vl̃i,vnde ſi hę
res ſpõte adiuiſſet, potuiſſet compellere fideicommiſſarium
ad dandum ſibi decem,& fundum recipiendum,ut l.fideicõ-
cõmiſſi.§.cum eſſet.de leg.2.ſed hic non tenebatur,quia lega
tum erat effectum inutile ꝑꝑ coactionem. ¶Not.ibi [imo
etiam quartam.] hoc verum ſi non fuiſſe coactus adire , ꝑdit
quartam Trc.& oẽ illud commodum , quod ex teſtamento
conſequũturus erat atque vtilitatem.l.qui ſuſpectam . ad Trc.
¶In ea.glo.ibi,[qui ſufficiunt ad quartam.] dic melius,q ſuf-
ficiunt ad æſtimationem fundi,& tunc oportet intelligere,ꝙ
fuit grauatus in fundo proprio,quod fieri poteſt,ſi fructus æ-
quiualent fundo,vt l.filiusf.§.ſi apud *Marcellum*.de leg.1.ſed
ita eſt,quare repetit,quod dedit gratia conditionis implẽdæ.
poſtquam legatum valuit glo.ſi.ante ſi.dicit, ꝙ licet valuerit
a principio, tñ poſtea effectum eſt inualidum , & nõ dicit ꝑꝑ
quid.Dicas,ꝙ ꝑꝑ coactam aditionem , quia ſicut non debet
proſequi lucrum ex ea,ita non debet remanere in damno,
vt l.quia poterat.ad Trc. Cum igitur fideicommiſſa.non poſ-
ſit habere fundum,debet repetere decem,quę dedit,vt habe-
ret fundum.

LEX XXXV.

1 *Poteſtas purgandi moram non facit,vt videatur ſolutum indebitum .*

2 *Promittens aliquẽ defendere,vel iudicatũ ſolui,q̃ promiſſio continet clauſulã de defendendo,ſi non defendit in pęnam promiſſam , vel in ſtipulationem ad intereſſe, ſed re integra poteſt moram purgare.*

3 *Si tempore quo poterat moram purgare ſoluit pęnam.vel intereſſe,non poterit poſtea ſolutum repetere .*

1 QVi ob rem. ¶†Poteſtas purgãdi morã nõ
facit, vt videatur ſolutum ĩde
2 bitum.h.d.¶†No.ꝙ ille qui promiſit aliquẽ defen
dere,vel ꝓmiſit iudicatũ ſolui.q̃ ꝓmiſſio ꝯtinet
clauſulã de defendẽdo,ſi nõ defendit, incidit in pœnã ꝓmiſ-
ſam,vel in ſtip̾lonẽ ad intereſſe,& ſic efficitur debitor pęnæ,
vel intereſſe,põt tñ purgare morã re integra,& ſic deſinit eẽ
3 debitor.vt l.3.§.fin.iudi.ſol. ¶† Quæritur ergo,ſi tp̃e quo po-
terat moram,purgare ſoluit pœnam,vel intereſſe , an dicat̃
ſoluiſſe indebitum,vt ſic poſſit repetere? videbatur ꝙ ſic , qñ
non vr̃ eſſe debitor,poſtquam poterat deſinere eſſe debitor,
& ſic erat in ſua poteſtate , & ſic non poterat compelli præ-
ciſe.Contrarium dr̃ ĩ hac lege quia vere debitor eſt ciuiliter.
& naturaliter obligatus , & iſtud, ꝙ poſſit deſinere eſſe debi-
tor,non attenditur,poſtquam ſponte ſoluit,nec receperat,&
ad hoc ſemper allegatur iſta lex.& hoc quãdo facta eſt execu
tio ab homine,idem ſi a lege ſm Doc.vt in l.is cui.de le.2.&
per Dy.in l.ſeruum.§.de illo de verb.ob.

LEX XXXVI.

1 *Si quis pignori recepit rem alienam a non domino, quam dominus petat, quando non teneatur dominus reſtituere pecuniam. & nu.1.*

1 SEruus cuiuſdam. ¶†Qui recipit pignori
rẽ alienã nõ a dño ſciẽ
ter cõmittit furtũ,& pecuniã recipit,vt illam reſtituat
reſtituere tenetur per condictionẽ ob tur.cau.quia tur
piter recipit, ſi autem ignoranter non committit furtum,&
pecuniam quam recepit non tenetur reſtituere, quia recepit
nomine ueri debitoris. h. d. iſta l.ſingula:& ſemel iſtam legẽ
allegaui pro caſu Florentiæ , cum famulus cuiuſdam ſubri-
puiſſet ſibi veſtes,& eas portauit fœneratori,& pignorauit ꝓ
decem , & aufugit, & dominus iuit perquirendo,& finaliter
reperit habentem , & cum ille reſtituere nollet niſi accepra
pecuniam,eam ſoluit, & recuperauit veſtes. *Poſtea* volebat
repetere,quærebatur,an poſſet , & quo iure, & qua actione?
dixi,ꝙ ſi ſcienter recepit, tenebatur reſtituere,ſecus ſi ignorã-
ter , Et plures Doc.erant admirati,& etiam aliqui turbati,ꝯ
cuius deciſionẽ in hoc ſcdo caſu facit,quia tex.dicit,ꝙ nõ re
petit,qñ ſoluis noĩe ueri debitoris,ſed in caſu iſto non appa-
ret quo noĩe ſoluerit.Sol.ad hoc,ſit bona diſtinctio,quam fa
cit hic litera inter accipientem ignoranter,& ſcienter,opor-
tet in dubio intelligere,ꝙ videbat̃ ſolutũ noĩe veri debitoris,
qñ recepit ignoranter,ſecus ſi ſcienter odio ipſius,quia fur.Si
n.conſtaret,ꝙ ſibi fuiſſet ſolutum noĩe veri debitoris , tunc,
& eo caſu quo ſcienter recepiſſet,ceſſaret reperitio. ſ.e.l.repe-
2 ritur.& no.in l.ſi pœnæ.§.j.ſ.eo.†Item op.fortiter,ꝙ dñs non
teneatur reſtituere pecuniã,ẽt qñ ignoranter recepit,vt in l.ſi
mancipiũ.ſ.de rei ven.Sol.fatetur,ſi tamen ſoluit,ſibi impu-
tet , qñ poſſeſſor recepit pignori,& ſi extabat verus debitor.
Caſus.eſt hic,ſecus,ſi ſciuiſſet,& ſic nõ extabat verus debitor,
cuius nomine vr̃ ſolutum , & ſic poteſt intelligi. l. ꝯria.Tene
menti,quia eſt caſus notabilis.

LEX XXXVII.

SEeruum meum. Pretium ſolutum pro
inualida vẽditione, per
hanc actionem condicitur.h.d.

LEX XXXVIII.

2 *Obligatio naturalis ſolum inter duos fratres in eiuſdem patris poteſtate cõſtitutos mutui datione contrahitur,& primo acquiritur filio mutuãti, & eodem inſtanti patri,niſi mutuum factum ſit nomine patris.& n.1.*

3 *Si poſtea patre mortuo ambo æqualiter ſuccedant patri,& ille qui accepit mutuum,puta.x.totam pecuniam mutuatam per errorem iuris.aut facti ſoluat an poterit repetere pro dimidia.*

4 *Et ſi pater prælegauerit ei qui recepit mutuum peculium ſuum,quod pręlegatum tenet pro dimidia,& ex dicto prælegato petat illam dimidiã, ꝙ alter nõ teneatur tradere,niſi facta declaratione illorum quinque in quibus alius mutuanti tenetur.*

5 *Creditor peculiaris extraneus,ſi non agit contra fratrem debitoris,q cõtraxit cũ eo extraneo ante mortem patris pro dimidia, pro qua patri ſucceſſit,qui tenebatur de peculio ipſi extraneo,ſed ago contra aliũ fratrẽ debitorẽ alterius,& inſolidum obligatũ , an iſte frater debitor poſſit poſtea ab altero fratre creditore ſuo aliquid recuperare.*

6 *Inter patrem,& filium in poteſtate non oritur ciuilis obligatio ex contractu,ſed naturalis tantum.*

7 *Plures filii vna cum patre inter ſe habentur pro eadem perſona .*

8 *Debitum contractũ per filium vel per ſeruum,quare dicitur onus peculii.*

9 *Peculiũ ſi tranſit ad alium titulo vniuerſali dicitur tranſire cum illo,onere,& quid ſi titulo ſingulari.*

10 *Quod quis debet facere aduerſus alium , debet etiam facere aduerſus ſeipſum.*

11 *Filiusfamilias quot modis poteſt habere peculium,& reducuntur ad tres, & in quib.filius habeat dominium, & adminiſtrationem.*

12 *Filiusfamilias ſi mutuat pecuniam caſtrenſis peculii,vel quaſi alteri fratri noĩe patris,ꝙ pater teneatur ciuiliter, & naturaliter ipſi filio mutuanti,actione neg.ge. ad reſtitutionem,niſi mutuauerit animo donãdi, & mortuo patre ad qd teneatur frater de debito,& quid ſi frater mutuauit ſuo nomine.*

13 *Si mutuo pecuniam meam nomine tuo,teneris mihi actione neg.ge.a qua liberaris cedendo mihi actionem contra illũ,& an præſumatur tunc animus donandi de aſcendente in deſcendentem,vel econuerſo .*

14 *Si filius mutuat pecuniam nomine patris,quando requiritur ratihabitio, vt patri acquiratur actio.*

15 *Inter patrem,& filium hodie in aduẽtitiis oritur nõ ſolum naturalis obligatio ſed etiam ciuilis,caſu quo pater non habet vſumfructum .*

16 *Eo caſu quo habet vſumfructum,ꝙ ſit legitimus adminiſtrator, & ꝙ poſſit ſibi ipſi ſoluere de bonis filii,ſicut tutor,& ꝙ nõ videatur,ꝙ filius ciuiliter obligetur patri,ſed econuerſo ſic.*

17 *Ex mutuo contracto inter duos fratres in eiuſdem poteſtate conſtitutos,an oriantur duę obligationes naturales,quarum vna acquiratur patri,& an altera remaneat apud filium mutuantem.& an habebunt ſe tanquã duo rei credendi.*

18 *Filius qui recepit mutuum, ſi ſucceßit patri pro dimidia an obligatio ſit ſublata pro dimidia.*
19 *Debitor ſi vere ſoluit vni ex duobus reis credendi, non tenebitur iſte communicare alteri correo, quãdo debitum fuerat contractum de pecunia iſtius, cui fuit ſolutum.*
20 *Pater, vel dominus conuentus ab extraneo de peculio vnius ex ſeruis, vel vnius ex filiis, poteſt deducere non ſolum, quod debetur ſibi ab illo ſeruo, vel filio, ſed etiam qđ debetur ab eodem fratri ſuo, vel econuerſo, ex contractu cũ eis celebrato, quantum ad nomen, non ad obligationem.*
21 *Pater obligans ſe filio, ꝙ non poteſt, pro illa obligatione dare fideiuſſorẽ.*
22 *Debitum duobus reis, credendi, ſi contractum ſit de pecunia vnius tantũ, & debitor illi ſoli ſuccedat liberatur ab altero.*
23 *Vnus ex duob. reis credendi exigens debitum, quãdo teneatur communicare correo.*
24 *Pater an ex perſona filii recipientis mutuum teneatur naturaliter de peculio alteri filio mutuanti, ſicut econuerſo, ex perſona ipſius mutuantis ſibi acquiritur naturalis.*
25 *Filius ſi recipiat mutuum ab extraneo, an, & quæ actio detur contra patrem de peculio.*
26 *Licet hæreditas repræſentet perſonam defuncti pro ea parte, pro qua quis eſt hæres, tamen peculium non repræſentat perſonam filii, vel ſerui, aut patris.*
27 *Si filius debet tibi decem, & decem ſint in peculio, & de iſtis pater donauit tibi quinq;, non tollitur obligatio de peculio in quinque, ſed tamẽ videtur, actum vt indebitum ſibi compenſes.*
28 *Si de peculio fratris debentis decem alteri fratri, illa peruenerint ad fratrem creditorem ex diuiſione, mortuo parte, extinguitur obligatio in quinque, & an iure ſolutionis.*
29 *Si debeo tibi decem, & ſolutio venit fienda de certo corpore pecuniæ, vel fructuum, & de illa pecunia, vel fructibus dono tibi tantum, quod ſufficiat ad debitum, videor donare animo compenſandi cum debito, & qđ ſi de certo corpore non eſſet fienda ſolutio.*
30 *Si filius vel ſeruus erat debitor patris, vel domini, & pater, vel dominus admittit ſibi peculium, liberatur ab illo debito, & quid ſi filius, vel ſeruus erat obligatus alicui tertio.*
31 *Mutuum an poßit conſiſtere inter patrem, & filium.*
42 *Contractus qualiter poſſint celebrari inter patrem, & filium remiſſiue.*

1 FRater a fratre. ¶†Inter duos fratres ĩ eiuſdem patris poteſtate conſti
tutos, mutui donatione ſola naturalis obl'o ↄhit, q̃
ꝑ filiũ mutuantẽ pr̃i acqrit̃, & quatenus recipiẽs mu
tuum patri ſuccedit, iure colufionis extinguitur pro parte ve
ro qua ſuccedit mutuans, ad ipſum reuertitur, niſi de peculio
recipientis tm̃ peruenerit, qđ ſufficit ad illud debitum, quia
tunc etiam pro illa parte extinguetur iure ſol'onis, quoniam
eſt debitũ peculiare, quod de peculio eſt ſoluendũ, vel deducendum, vel compenſandum cum eo, & quatenus obligatio
reperiatur extincta, ſolutum quocũque errore repetitur, qua
tenus non, ſecus etiam naturali obligatione impediente. h.d.
ſm Iac.But. & Bar. vel ſic, & breuius. Naturalis obligatio qua
filius tenetur patri extinguitur iure confeſſionis, pro parte ve
ro cohæredis quatenus de peculio filii debitoris ad cohæredẽ
peruenit, extinguitur iure ſol'onis, & quatenus reperitur extĩ
cta, ſolutum quocunq; errore repetitur, & talis obligatio dr̃
onus peculii, & ſequitur peculium ad quemcunque vadat. h.
d. in effectu. Diuide in quinque partes, vt glo. tamen aliquantulum latius, quia primo præponitur thema, & quæſtio vſq;
ibi. [reſpondetur,] ſecundo ponitur bimembris ſolutio vſq;
ibi. naturalem,] tertio ponitur ratio ſecundi membri vſque
ibi, quarto ibi [adeo] ex qua ratione colligitur quædã alia rõ
tacita. quarto illã tacitã rõnẽ ꝓbat trib. exẽplis vſq; ibi (adeo.)
2 quinto, & vltimo ↄcludit ad propoſitum. † Et pmitte illud,
qđ dixi in primo ſummario, qa colligit hic, licet nõ dicatur
expreſſe, nam tex. principaliter tendit ad declarandum, an ſo
lutum per errorem poſſit repeti, ſed præſupponit quędam q̃
in primo ſummario dixi, ꝙ ſi ſunt duo fratres in eiuſdem pa
tris ptãte conſtiti, puta, Titius, & Meuius, & vterque ipſorũ
habet pecuniam, & Titius mutuat Meuio. x. de ſuis peculiis,
præfatus Meuius obligatur ex hoc mutuo naturaliter tm̃,
non ciuiliter, & quæ ſit rõ, ꝙ non ciuiliter. ĩ. tangetur, & iſta
obligatio primo loco acquiritur Titio mutuanti, & eodem
inſtanti acquiritur patri per regulam, quæ erat iſto iure, ꝙ id,
quod acquirit̃ filio in ptãte, ſtatim acquirebat̃ patri. vt l. pla
cet. de acq. hær. & in l. §. ſi quis a pa. fue. manumiſ. & ſic Meuiꝰ
3 reperitur debitor patris in ipſis decem. † Si poſtea pater mori
tur, & ambo iſti fratres æqualiter ſuccedũt, pro parte qua ſuc
dit Meuius, talis obligatio iure confeſſionis extinguit̃, qa de
bitor creditori ſuccedit, ꝓ altera vero parte, ꝓ qua Titius ad
ipſum tanq̃ ad hr̃dem reuertitur, & ſic Meuius reperit̃ debi
tor fratris ſui tanq̃ hr̃dis in qnque tm̃. Dẽs et ſcire, ꝙ ẽt pecu
lia iſtorum mutuo patri deſinũt eſſe peculia, & vna cũ aliis
rebus hr̃ditariis dẽnt inter eoſdẽ æqualiter diuidi. Ponamus
ergo, ꝙ mortuo patre, & adita hr̃ditate Meuius ſoluat Titio
integra, x. ſupple per errorem iuris, vel facti, ignorãs obl'onẽ
fore extinctam, quæritur an poſſit repetere? rñdetur, ꝙ pro di
midia in qua ipſe ſucceſſit, ſine dubio põt repetere, quia erat
extincta ipſo iure, & ſic erat indebitum vtroq; iure, quo caſu
quocunq; errore ſoluatur, repetitur, vt no. in l. j. ſ. eo. pro alte
ra vero dimidia, qua Titius mutuans ſucceſſit, non fuit extin
cta iure confeſſionis, quia in illa debitor non ſucceſſit credi
tori, ſed reuerſa eſt apud ipſum Titium tanq̃ ad hæredẽ, ſi tm̃
ex diuiſione pecuniæ ipſius Meuii debitoris, tm̃ ꝑuenit ad Ti
tium creditorẽ, ꝙ ſufficiat ad illa quinq;, quæ etiam pro illa
parte repetuntur, quia naturalis obligatio pro parte illa licet
non fuerit extincta iure confuſionis, extincta tñ non fuit iure
ſol'onis, qm̃ illud eſt onus peculij, & de ipſo peculio venit ex
ſoluendum, & ideo poſtq̃ ad illum tm̃ ꝑuenit, ꝙ ſufficit dẽt il
lud in hoc debitum compenſari. Ad hoc aũt ꝓbandum, ꝙ ſit
onus peculii, & veniat de ipſo ſoluẽdum, & ꝑ ↄñs debeat Ti
tius illud, quod ad eum ꝑuenit in hoc debitum compẽſare,
adducuntur tres caſuus ſiles in verſ. [adeo.] & poſtea in verſi.
porrò concluditur. Primum ego exẽplum ad hoc probandũ
4 eſt illud, † præſuppoſito eodem themate de qu o. ſ. ꝙ Titius
frater mutuauerit Meuio fratri ſuo. niſi pater poſtea prælega
uit huic Meuio peculium ſuum, quod prælegatum tenet pro
dimidia, quam Titius erat habiturus iure hæreditario, ſi præ
legatum non fuiſſet, certe ſi Meuius ex dicto prælegato petit
a Titio illam dimidiam, non tenebitur Titio tradere niſi fa
cta declaratione illorum, v. in quibus ipſe Meuius tenetur, ſi
bi. tãq̃ hæredi ex obl'one naturali ad ipſum reuerſa. ad quod
ĩ. de pecul. l. cui ↄñs, & ſi ita eſt, ergo ſi nõ eſt prælegatũ. & ſic
remanet illa dimidia penes Titiũ, q dẽt ea, in dictis quoque,
5 quæ ſibi debentur, compenſare. Secundum eſt, † ponamus in
aliis terminis, quòd Meuius nõ ↄxit cum fratre ſuo, ſed cum
quodam extraneo, cui obligatus eſt in decẽ debemus ſcire. ꝙ
ex ↄctu duplex obligatio naſcit̃, ſ. vna principalis, qua obli
gatur tanq̃ Meuius, & illa eſt ciuilis, & naturalis, quia filiusfa.
ex omni ↄctu præterq̃ ĩ mutuo, & voto obligatur efficaciter.
Alia eſt obligatio acceſſoria, qua pr̃ tenet̃ de peculio ipſi ex
traneo nam obligatur ad ſiſitudinem fideiuſſoris, vt l. cum fi
lius de ver. oblig. & qualibet iſtarum datur inſolidum mor
tuo patre, & ambobus æqualiter ſuccedẽtibus, illa obligatio
de peculio qua obligatur pr̃, diuiditur inter eos, & ꝓ vna di
midia tranſit paſſiuè ad Titium fratrem, & ſic põt cõueniri
ab illo Titio actione de peculio, qua tenebatur pr̃ pro dimi
dia, qua ſibi ſucceſſit quatenus ad ipſum de peculio Meuii ꝑ
uenit, vt eſt caſus in l. quæſitum. §. j. ĩ. de pecu. pro altera vero
dimidia extinguitur, quia non põt tranſire ad Meuium, qui
tenetur principaliter ex ſua pſona ne reperiat̃ teneri, vt prin
cipalis, & vt acceſſorius, ut l. generaliter. de fideiuſſo. obliga
tio vero principalis qua ipſe Meuius tenebatur remanet in
ſuo ſtatu. Ponamus ergo, ꝙ creditor ille cum poſſit conueni
re Titium pro dimidia actione de peculio, tanquam hæredẽ
nõ conuenit, ſed eligit agere ↄ Meuium inſolidum obligatũ
prĩcipali, quia ille tenetur, & ab eo exigit decẽ. Certe poterit
Meuius ab ipſo Titio repetere catenus, quatenus ille creditor
actione de peculio potuiſſet a Titio conſequi. puta. dimidiã,
ſi tantum ad eum peruenit de ſuo peculio, licet ipſe ſoluerit
virtute ſuæ obligationis, & hoc totum procedit ex eo, quia
iſtud debitũ, licet ipſe ſit noĩe ſuo obligatus, reputatur onus
peculii, & reputatur peculium quodcunque erit, & ſicut ipſe
Titiꝰ poterat cõpelli ab illo tertio creditore actione de pecu
lio ad ſoluendũ dimidiã, ita, & ſi Meuius frater eius illi totũ
ſoluerit. cum Titium liberauerit ab ipſa obl'one de pecul. ꝓ
illa dimidia, poterit ab illo recupare per actionem. fa. erſciſ.
& ſi res integra, quia adhuc non ſoluiſſet. Titius petere diuidi
bona, & etiam peculium Meuii. nec tenetur Meuius tradere
illam dimidiam ſui peculii, niſi pręſtita partium cautione de
conſeruando ipſum indemnem aduerſus illum creditorem
vt videlicet refundat ſibi illa quinq;, ſi hẽbat neceſſe ſoluere
cõuentus ſua obligatione principali, & hoc eſt tertiũ exẽplũ
ex quibus infert, ꝙ ſi Titius tenetur defendere Meuiũ in hac
obligatione peculii aduerſus creditorẽ extraneum, eo caſu,
extraneo tenetur eodẽ modo. & fortius eum defendere ad
uerſus ſeipſum eo caſu, quo tenetur ſibi non extraneo, ut eſt
in caſu propoſito, qñ recipit mutuum ab eo, & iſta defenſio
fit computando. ſ. in illud debitum quatenus ad ipſum Titiũ
de peculio Meuii peruenit, & hæc eſt ſubſtantia huius diffici
lis tex. ex quo multa ſunt notanda ex ſummario, & ex his q̃
6 ſupra dixi. ſed principaliter allegatur tex. dum dicit naturalẽ,
quaſi dicat non ciuilem, quia inter duos fratres in eiuſdem
patris poteſtate conſtitutos ex ↄctu nõ oritur obligatio ciui
lis, ſed naturalis tm̃ eodẽ modo inter patrẽ, & filium, vt ĩ. ea.
l. §. q̃ſitum. rõ huius eſt, quia pater, & filius reputantur ead. ꝑ
7 ſona, † eodẽ modo ſi ſint plures filii vna cum patre, & inter
ſe habentur, pro eadẽ perſo. vt l. fina. C. de impu. & aliis ſubſt.
& hoc eſt introductum de iure ciuili, quo fuit introducta pa
tria poteſtas, & in l. nam ciuũ. ſ. de his, qui ſunt ſui, vel alien.
iuris,

iuris.Si ergo oriretur ciuilis obligatio,cum etiam illa ſit de iu
re ciuili,vr̃ eadem perſona ſibi ipſi obligata, quod eſſe nõ po
teſt, ſed obligatio naturalis eſt de iuregentium,quo iure non
fuit introducta patria poteſtas,& ſic illo iure non reputat̃ ea
dẽ perſona,& ſic ceſſat rõ de qua ſupra , & iſta eſt cõis rõ do-
ctorum quam ẽt Bart. approbat,ipſe tñ reddit aliam rõnem
8 de qua vide hic per eum. † Itẽ allegatur principal̃r, ꝙ debitũ
ꝯctum per filium , vel ſeruum dr̃ onus peculij , quia de pecu-
lio venit ex ſoluendum, & ſi exſoluit,nõ ſolũ liberatur pr̃,vel
dñs actione peculij,ſed etiam ipſe filius, vel ſeruus obligatio-
ne principali , quia ipſi tenentur , vt ĩ. de pecu. l.ſi noxali. in
9 prin. †ideo ſi peculium tranſit ad alium, dr̃ tranſire cum illo
onere.Hoc tñ eſt verum,qñ tranſit titulo vl̃i, vt hic iure hære
ditario,ſi aũt ſingulari, tunc idem ſi tranſit cum ſeruo,vt l.&
ancillarũ.§.ſi ſeruus.ĩ.de pec. alias ſecus, vt ĩ.qñ ac.de pec.eſt
10 anna.l.j.§.item hæres. & ibi tetigi. ¶†Vltimo no. ꝙ illud, qđ
quis debet facere aduerſum alium, debet etiam facere aduer-
ſus ſeipſum,& eſt pulchrum dictum.facit.ĩ.man.l.ſi negocio.
& ibi gl.allegat bonas concordantias.facit ẽt l.antep.ĩ.de ad-
mi.tu.j.glo.mag.diuiditur in tres partes, quia primo declarat
de qua pecunia potuit fieri hoc mutuum vſq; ibi [nã,& tũc.]
ſecundum Bart. vel dic melius vſq; ibi [& ſic duæ naturales.]
Secundo declarat, cum obl̃o iſta naturalis acquiſita filio mu
tuanti acquiratur patri incõtinẽti , vt hic præſupponitur,an
taliter acquirat̃,ꝙ nihil apud ipſum filium remaneat ? finali-
ter tenet,ꝙ nõ,& hoc totũ proſequitur vſq; ibi,ad verſ.[Item
quæro.]Tertio loco examinat vnam quæſtionem,an vt ſicut
patri quæritur obl̃o nãlis ex perſona filij * mutuũ,dãtis,& ſic
actiue, eodem mõ ex perſona filij *recipiẽtis mutuũ,oblige̾t
de peculio naturaliter eidẽ filio mutuanti? nam ſicut patri ꝑ
filium obligatur de peculio, & iſtam proſequitur vſque in fi.
gl. recitando tres opi. & finaliter tenet tertiam, q̃ fuit Azo.ꝙ
non obligetur natural̃r, & probat quatuor,vel quinque mo-
11 dis . ¶†Ex prima parte glo.not. quot modis filius põt habere
pecuniam,qui modi reducuntur ad tres,nam põt habere pe-
cuniam caſtrẽſem,vel quaſi, & in his duobus filius habet do
minium,& adminiſtrationem . Itẽ pecuniam paternam , vel
etiam aduentitiam,quæ ẽt eſt paterna. Differunt tñ,quia pa-
terna propriè eſt, quam pr̃ ſibi acquiſiuit,non per filium,ſed
aduentitij peculij quã acquiſiuit per filium iure illo,& in iſtis
duabus pr̃ dñium habet , & adminiſtrationem, filius vero ni-
hil,niſi ſolam detentationem. Poteſt habere pecuniã peculij
profectitij quam pr̃ ſeparauit a ſuis rõnibus , & cõceſſit filio,
& in illa pr̃ habet dñium,filius adminiſtrationem, & per ꝯñs
põt transferre dñiũ abſq; alia voluntate patris,ſed in aliis pre
cedentibus duabus non.Secundo recollige ex gl.ꝙ iſte tex.po
teſt intelligi duob. modis.ſ.ꝙ iſte mutuauerit noĩe patris. Itẽ
ꝙ mutuauerit noĩe ſuo proprio. Tertio ꝙ ſi mutuauit nomi
ne patris procedũt ſine ſcrupulo ea,quæ hic dicuntur,in qua
libet de iſtis pecuniis ſupple, ẽt in caſtrenſib. vel quaſi,de qui-
bus eſt magis dubiũ,quia perĩde eſt, ac ſi pater iſte mutuaſſet
de voluntate filij,quo caſu procederẽt omnia,quæ hic dicun
tur, quia filius recipiens mutuum eſſet obligatus naturaliter
tantum .vt in §.proxi.Tu dic,ꝙ non procedunt ſine dubio,&
primo,q̃a gl.intelligit,ꝙ obl̃o nãlis in primo caſu huius l.pri-
mo loco acq̃ritur filio mutuãti , & poſtea trãſit ad pr̃em,ſed
ſi mutuum eſt factum noĩe patris , recta via acquiritur obl̃o
12 ipſi patri,vt l.certi cõdictio. §.ſi nũmos.ſ̃.ſi cer.peta. ¶†Itẽ &
hoc tãgit Bar. ſi mutuauit pecuniã caſtrẽſis peculij,vel quaſi
nomine pr̃is,tenet̃ pr̃ ciuiliter,& nãliter ipſi Titio mutuanti
occaſione negociorũ geſtorũ ad reſtõnem illius pecuniæ niſi
mutuauerit aĩo donandi,q̃a facto ſuo acq̃ſiuit pr̃i obligatio-
nem,& ſic vtiliter geſſit negocium ſuum, & ex hoc ſequeret̃,
ꝙ patre poſtea mortuo,& ambob. ſuccedẽtib.talis obligatio
paſſiua qua tenebatur pr̃,diuidit̃ inter hr̃des,& pro parte qua
ſucceſſit Titius mutuãs,extingueret̃,q̃a creditor ſucceſſit debi
tori,pro parte vero qua Meuius ſucceſſit,trãſiret ꝯ eum ,econ
uerſo illa obligatio nãlis,qua filius recipiens tenebatur patri,
diuideretur, & pro parte ipſe ſucceſſit extingueretur,quia de
bitor creditori ſucceſſit , pro altera vero parte tranſiret ad fi-
lium mutuantem,& ſic iſte filius recipiens mutuum reperire
tur teneri ad duas dimidias ipſius debiti, diuerſis tñ obligatio
nib.ſ.ad unam dimidiam ciuiliter , & naturaliter ex perſona
patris tanq̃ eius hæres,pro altera eius dimidia ex perſona ſua
tanquam medius naturaliter tantum . Igitur ſoluendo nihil
repeteret , quia ſi allegaret extinctionem vnius obligationis
pro parte,quia ipſe ſucceſſit,obiiceretur compenſatio de alia
dimidia obligationis, qua ipſe tenetur, quia ipſe ſucceſſit. &
ſic non diceretur ſoluiſſe indebitum, cuius ꝯrium hic dr̃,niſi
ponamus , ꝙ mutuauerit aĩo donandi,& tunc poteſt ſaluari
iſta glo.ſm eum.no. iſtud dictum ſingulare, quod allegaui in
13 §.ſi nummos, †qñ mutuo meam pecuniam tuo nomine, an
videor tibi donare,quod licet ipſe nõ declaret,ſed dic,ꝙ nõ ,
imo teneris mihi actione neg. geſt. liberaris tamen cedendo
actionem contra illum,quia ideo teneris,quod actionem ha
bes facto meo,ut in l.quod debetur. ĩ.de pœn.in caſu tamen
iſto uidetur,quod ex coniunctione perſonarum præſumatur
animus donandi de aſcendente in deſcendentem, vel econ-
14 uerſo,per ea,quæ idem†Bar.no.in l.quæ dotis. ſol.mat.Barto.
etiam hic videtur requirere, quod pater habeat ratum,quan-
do filius mutuauit nomine patris de quacunq; pecunia,nam
ſi in caſtrenſi,vel quaſi,requiritur ratihabitio,ad hoc,vt patri
acquir tur actio.per l.ſi abſente. C.ſi cer.pet.hoc non placet,
quia . uiratur abſenti , & ignoranti non ſolum patri , ſed
etiam extraneo,vt l.certi condictio. §.ſi numos ſ̃.ſi cer.pet.ni
ſi dicas verum eſſe de acquiſitione reuocabili, quæ fingitur
non facta,ſi poſtea non habet ratum.& quod Bar.dicit,intel-
lige de acquiſitione irreuocabili,& hoc placet. Si autem mu-
tuauit pecuniam paternam, vel peculiarem aduentitiam,re-
quiritur ratihabitio patris. ad hoc, vt dominium transfera-
tur,& mutuum contrahatur, cum ſine ſua volũtate transfer
re non poſſit , quia non habet adminiſtrationem in illa , &
ad hoc bene facit l.ſi abſentis, quæ loquitur hoc caſu.tamen
aduerte , quia hoc procederet , ſi mutuaret extraneo , ſed ex
quo mutuat fratri in eiuſdem poteſtate cõſtituto, non video
quid operetur in hoc voluntas patris, nam etiam ſi ratificat,
dominium pecuniæ non transfertur in filium,quia ſi transfer
retur eodem inſtanti reuerteretur ad patrem,& ſic eſſet trãsla
tio momentanea, & ſine vtilitate de qua iura nõ curant,nec
eam inducunt . ut in l. qui ſic. de ſol.puto ergo dicendum, ꝙ
Bart.tangit, quod tale mutuum non contrahitur, niſi ſecuta
conſumptione per filium , etiam ſi pater ratum habeat , vel
ipſemet mutuet . vt in §. quæſitum . quem ſic intelligo, & ex
tunc oritur iſta obligatio naturalis , & non prius,ſicut ſi mu-
tuarem tibi pecuniam alienam,vel meam, eo caſu quo non
poſſem transferre dominium, nam non contraheretur obli-
gatio mutui,niſi conſumptione ſequuta. vt l.non omnes.§.ſi
pup.ſi cert.pet.niſi forte ad reſtitutionem poſſeſſionis,vt in l.
15 indebiti.§.ſed ſi numi.ĩ.eo. ¶†Quarto,& vltimo recollige ex
glo. quod ſi filius mutuauit ſuo nomine, lex iſta non poſſet
procedere in peculio caſtrenſi, vel quaſi,quia tunc contrahe
retur ciuilis , & naturalis obligatio , cum in ea habeatur pro
patrefam.& non acquiretur patri, cuius contrarium vult iſte
tex.Intellige tamẽ, ſi fieret mutuum in cauſa,in qua ceſſaret
Maced.non aliter . Item hodie etiam in aduentitia pecunia
ſecundum gloſ. non haberet locum.l.iſta,quia eſſet idem , ꝙ
in caſtrenſi,vel quaſi. ¶No.iſtam glo. quæ ſemper allegatur ,
ꝙ etiam hodie in aduentitiis inter patrem , & filium oritur
non ſolum naturalis obligatio, ſed etiam ciuilis,& poteſt eſ-
ſe iudicium inter eos, & ſic ceſſat iſta lex quantum ad primũ.
vt l.lis nulla. de iud. quantum ad ſm idem not. in auth.vnde
ſi parens. C.de inoffi.teſta.& probatur in l.iubemus.§.j. C.ad
Treb. quod procedit ſm Doc. eo caſu . quo pater non habet
vſumfructum , alias pecunia aduentitij peculij eſſet ſua,cum
vſusfructus non ſeparetur a proprietate in talibus, vt in tit.de
vſufruc. earum re.quæ vſu conſumun. & ſic eſſet idem , ꝙ in
16 pecunia paterna. †Item quia eo caſu, quo habet vſumfructũ
eſt legitimus adminiſtrator,& poteſt ſibiipſi ſoluere de bonis
filij,ſicut tutor,ut in l.fiſtulas. §.qui fundum. de contrahend.
emp. & non vr̃, ꝙ filius ciuiliter obligetur patri per l. ſerui,&
filij.ĩ.de fur.ſed econuerſo ſic, quia ceſſat ratio illius legis,ſm
17 Bar.¶†Circa ſecundam partem glo. quæ eſt difficilis infraſca
ta,& inepte compoſita debes ſcires, ꝙ gl.in prin.illius particu
læ poſuit duo dicta , quorum vnum eſt , ꝙ ex iſto mutuo fue-
runt ortæ duæ naturales obligationes,quarum vna fuit acqui
ſita patri, & altera remanſit apud filium mutuantem.Alterũ
dictum eſt,ꝙ ex eo,quia filius, qui mutuum recepit ſucceſſit
patri pro dimidia, ſublata eſt utraque obligatio pro dimidia.
& iſta duo dicta ponuntur in principio illius ſecundæ parti-
culæ,quæ incip.& ſic duæ, uſque ad ver.hæc probãtur.Poſtea
gl.laborat in probando vtrunq; & probat duob. modis, & ad
vtrunque format vnam oppoſitionem vſq; ad ver. item quæ-
ro,& non loquitur ordinate. Primum ergo dictum, ꝙ fuerũt
ortæ duæ obl̃ones naturales, & ꝙ vna remãſerat penes filiũ,
probatur in verſi. & hoc probat tali ratione,nam ponendo ,
ꝙ iſtud mutuum fuerit factum de pecunia profectitij peculij,
certum eſt , ꝙ iſtud peculium pertinet ad patrem quantũ ad
dominium , & ad filium quantum ad adminiſtrationem. Er
go dicamus,ꝙ naſcantur duæ obligationes, vna reſpectu do-
minij, & illa temanet penes patrem , altera reſpectu admini-
ſtrationis , & illa remaneat penes filium, & vtraq; erit in ſoli-
dum, & ſic habebunt ſe pater, & filius tanquam duo rei cre-
dendi,& hoc vſq; ibi. (ideoque.) poſtea in alio verſi.qui inci-
pit (item quod filio.) probat alio modo , quia tex.l.dicunt,ꝙ
ſi pater, vel dominus conuenitur a quodam extraneo de pe-
culio vnius ex ſeruis, vel vnius ex filiis, ipſe põt deducere nõ
ſolum , quod debetur ſibi ab illo ſeruo, vel filio , ſed etiam,
quod debetur ab eodem fratri ſuo , vel conſeruo ſuo ex con-
tractu

tractu celebrato cum eis, vt l. ſed ſi damnum. §. peculium.ff.
de pec.ſi ita eſt,ergo ſequitur,ꝙ fratri ſuo,vel conſeruo debet
ab eodem exꝯtu celebrato cum eo, alias ille tex. falſum di-
ceret.Et ſi ita eſt,ergo aliqua obligatio remanſit penes eos,q̃
non fuit acquiſita patri, vel dño, alias non diceretur ſibi de-
beri,& illi tex.arctauerunt gl.ad hoc dicẽdum. Poſtea in ver.
ſeq.qui incipit (vr̃ tñ) opponit, ꝙ imo nulla remãſerat penes
filium,per l.placet.de acqui.hær.vbi hr̃,ꝙ momento non reſi
der penes eum.ſed acquiritur patri. gl. mirabiliter rñ ... ꝙ il-
lud procedit in ciuilib.acquiſitionib. vt eſt aditio hereditatis,
18 ſecus in naturalibus,quæ fiunt per actus nãles.†Poſtea glo.in
ver.iõ,nititur probare ſm̃ dictum, ꝙ per ſucceſſionem tollat̃
dimidia,nõ ſolum illius nãlis,quæ fuit acquiſita patri,de qua
non eſt dubium,quia debitor ſucceſſit creditori.ſed etiam di-
midia,quę remanſit penes filium,de qua eſt maius dubiũ,qa
debitor in illa non ſucceſſit creditori, & probat ſic,iſte pr̃, &
filius habent ſe tanq̃ duo rei credendi, ſed in duob.reis credẽ-
di eſt hoc,ꝙ ſi debitor ſoluat vni ex eis,liberatur,non ſolum
ab illo,ſed ẽt a correo, ſi in totum ſoluit, vel a parte,ſi ſoluit
partem.Item ſucceſſio habet vim ſolonis. Cum ergo iſte filiꝰ
debitor,ſucceſſerit patri pro dimidia, perinde eſt,acſi ſibi ſol-
uiſſet dimidiam iſtius debiti,ſed ſi ſoluiſſet, liberatus fuiſſet a
filia pro illa dimidia,ergo & nunc.Et ſi dicatur,iſta non eſt bo
na argumentatio,quia a lege expreſſe cauetur ꝯriũ,ꝙ licet de
bitor ſoluendo vni liberetur ab vtroque ſuccedendo, tñ vni
non liberatur,niſi ab illo. vt l.Vrannius. ff.de fideiu. gl.ſentiẽs
hoc ꝯrium,dicit,ꝙ licet pr̃, & filius ſint vt duo rei,tñ pr̃ plus
iuris habet,q̃ filius,& potẽtior eſt rõne patriæ ptãtis.q.d.Vrã-
nius debet intelligi,qñ ſint pares,ſed ſi vnus eſt potentior, ſuc
ceditur potentiori, & liberatur etiam ab altero,& ita loquit̃
quod dixi.¶No.illam glo.pro intellectu illius l. & hoc vſque
ibi.[ſed ſi patri.]aliam rationem ponit gloſſ. in ver.eſt & alia
ratio, quæ talis eſt.Si mutuum fuit factum de pecunia iſtius
mutuantis certum eſt,ꝙ illud peculium, poſt mortem patris
venit communicandum cum fratre.in l.certum. C.fam.erciſ.
ergo,& obligatio peculij. Cum ergo fuerit contracta in decẽ
cõicetur cum fratre,vt liberetur in quinque,qñ alia cõicatio
nõ cadit,& ſic videtur probatum, ꝙ etiam illa naturalis,quæ
remanſit penes filium, fuerit ſublata pro dimidia. Poſtea in
ver.[ſed ſi patri.] opponit contra ſeipſum, nam intelligendo,
quod ſint duæ oblõnes, & quod ſe habeant tãquam duo rei
19 credendi,pater,& filius,ſequitur tale inconueniens.†Certum
eſt.n.ꝙ in duobus reis credendi,ſi debitor ſoluat vni vere, te-
netur illi cõicare correo neg.geſt. vt dicit gl. quæ ſemper alle-
gatur ad hoc.Ergo,& ſi ſoluat ficte.Cum ergo nunc ſucceſſe-
rit pro dimidia, & ſic ficte ſoluerit dimidiam patri,iſta dimi-
dia venit cõicanda cum fratre mutuantis, & ſic pro duobus
cum dimidio,vñ ſic pro aliis duobus cum dimidio extinguit̃.
Igitur iſte recipiens mutuum non poterit repetere integram
dimidiam de decem, ſed dimidiam dimidiæ, cuius ꝯrium dr̃.
gl.nõ rñdet.tu rñde ſm̃ Bar. ꝙ tunc correus tenetur cõicare,
qñ debitum fuit contractum de pecunia cõi.ſecus ſi fuit con
tractũ de pecunia illius, cui fuit ſolutum. vt in l.in lege Falci.
hoc obſeruãdũ. ad l.Fal.ita no. in l.qui hoĩem. §.j.ff de ſol.ſed
iſta pecunia erat patris, quantũ ad dñiũ, & ſi fuiſſet ſibi vere
ſolutũ,non tenebatur cõicare filio,ergo nec tunc hæres eius
& ex his remanet expedita iſta particula quantum ad corti-
cem literæ gl.Br̃ iſta gl.reprehenditur in tribus.Primo inquã-
tum vult,ꝙ naſcantur duæ,& vna remaneat penes filium,qa
hoc nullo iure cauetur,vñ teneas, ꝙ niſi vna,& illa acquirit̃
primum filio, poſtea patri. & penes filium nõ remanet, niſi
nudum nomen,ſicut non erat niſi nuda adminiſtratio pecu
20 lij.†Et iſto modo intelligantur leges dicentes deduci de pecu-
lio,quod debetur fratri, vel conſeruo, ſ. ꝙ debetur quantum
ad nomen,non ꝙ apud eum ſit aliqua obligatio. Si enim ali-
qua remaneret,falſum eſſet, quod dr̃ in l.ſi quis pro eo.§.j.ff.
21 de fideiuſ. † quod ſi pater ſe obligat filio, non poteſt pro illa
obligatione dare fideiuſſorem,quia cum obligatio fideiuſſo
ria non deſcendit a patre, acquiritur ipſi patri.& ſic reperitur
obligatus eidem pro eodem,quod eſſe non debet.Si.n.aliqua
obligatio contra fideiuſſ.remaneret penes filium,hoc nõ eẽt
verum,quia quantum ad illam non eſſet obligatus eidem,p
eodem,ſed filio pro patre,cuius contrarium ibi dr̃.& hanc ra
tionem inducit Bart.ſubtiliter ad confuſionem huius opi.gl.
ex hoc ſequitur,ꝙ ẽt gl.male dicit, ꝙ pater, & filius ſe hñt,vt
duo rei credendi,quia in duobus reis credendi ſunt duæ obli-
gationes,vt in l.4. §.fi.de duob.reis, & hic non eſt niſi vna,&
poſito, ꝙ eſſent, quæ ſunt tamen diuerſi generis,& quia vna
ex contractu, altera ex diſpoſitione legali, ergo non poſſunt
eſſe duo rei,quia debent eſſe obligationes eiuſdem generis,
vt no.in l.qui ſeruum.s̃.de interrog.act.bene tamen poteſt ſol
ui filio,licet penes eum non ſit obligatio, ut in l.ſi unus.poſt
prin.s̃.de pac. quia contractus fuit per ipſum celebratus, non
tamen habet aliquam cõionem in illa obligatione quæſita
patri,quia ſi haberet,patre mortuo tota cõſolidaretur in eũꝰ
ſicut actio de dote,quę eſt cõis patris & filiæ.in l.j.§.ꝙ ſi in pa
tris,ſo.ma.cuius ꝯriũ patet,qa in iſta. l.non tranſit ad ipſum,
niſi pro dimidia,& pro altera extinguitur. Reprehenditur ẽt
gl.quãtum ad intellectum.l.placet,quia naturales acquiſitio-
nes facilius tranſeunt de vna in alterã, quàm ciuiles. vt patet
in l.ſi eius.in prin. ad Treb.cum ibi no. ſi ergo ciuiles quære-
22 bantur patri,fortius naturales ſm̃ Bar.†Eſt tñ gl.no. in duob.
primo quantum ad intellectum. l.Vrannius. nã ſi eſſent duo
rei credendi, debitum eſſet ꝯctum de pecunia vnius tñ,ſi de-
bitor illi ſoli ſuccederet,liberatur ab altero, & nõ haberet lo
cum illa. l. quia ille reputabatur potentior,cum non teneat̃
communicare cũ correo, imo ſi correus exegiſſet, teneretur
23 ſibi reſtituere.†Eſt etiam notanda gloſſ.dum dicit,ꝙ vnus ex
reis credendi exigens debitum tenetur reo cõicare, declara,
& examina plenius per Bar. in l. qui hõminem.§.j.de ſolu.&
in l.ſi Titio,de lega.2.Itẽ ꝙ nulla obligatio remanſerit penes
filium mutuantem,probatur manifeſta rõne, quia ſi reman-
ſiſſet,illa non fuiſſet extincta pro parte qua recipiens mutuũ
ſucceſſit patri,quia in illa non ſucceſſiſſet debitor creditori,
quia non pater,ſed filius mutuas in illo erat creditor,per con
ſequens non poſſet repeti ſolutum. ẽt pro dimidia, quia ſuc-
24 ceſſit,cuius ꝯrium hic dicit.¶†Circa tertiam particulam glo.
quæ incipit in ver. item quęro.Notandum eſt diligẽter.& mi-
ror,ꝙ Bar.nõ tangit,ꝙ quæſt.gl.procedit, præſuppoſita opin.
quam firmauit in præcedenti particula,ſ.ꝙ aliqua oblõ natu
ralis remanſerit penes filium mutuantem, quæ non eſſet q̃ſi-
ta patri,nam ſi hoc eſt verum, pater ex perſona filij recipien-
tis mutuum poſſet acceſſorie de peculio obligari nãliter filio
mutuanti, quia cũ apud ipſum ſit principalis obligatio ꝯ fra-
trẽ, poteſt eſſe ẽt acceſſoria ꝯ patrem,ſed ſuppoſita opin.ꝯria
quæ eſt uera, ꝙ nulla remãſerit penes filium cõtra prẽm, iſta
qõ non procedit,qa cum apud ipſum non eſſet principalis ꝯ
vnum,non põt eſſe acceſſoria contra aliũ,non.n.potes mihi
teneri,ut fideiuſſor,niſi ſit aliquis,qui teneatur mihi, vt prin-
cipalis,& ideo iſta quęſtio. gl. ſuperflua eſt præſuppoſita vera
opi.Nec eſt neceſſe ipſam recitare, ſed quia oportet intellige-
re id,quod glo.intelligere voluit præſuppoſita illa falſa opin.
glo.in hac quęſtione, qua quæritur, vtrum pater ex perſona
filij recipientis mutuum teneatur naturaliter de peculio filio
mutuantis,ſicut econuerſo,ex perſona ipſius mutuantis ſibi
acquiritur naturalis,cum videamus, ꝙ ſicut patri acquiritur
per filium,ita pater per filium obligatur.vt ff.de pec.per totũ.
glo.recitat tres opi.quarum prima fuit quorundam antiquo-
rum,ꝙ non tenetur, nec per mutuãtem ſibi acquiratur.Hæc
opi.in hoc ſecundo dicto falſa eſt, quia ſi ſibi nõ acquiratur,
non procederet,quod hic habetur in tex.ꝙ pro parte qua re-
cipiens mutuum ſucceſſit,repetat indiſtincte,nam alia rõ ſub
eſſe nõ poteſt, niſi quia pro illa parte extincta eſt obligatio
naturalis confuſione, quia debitor ſucceſſit creditori, ſed ſi
non eſſet acquiſita,hoc non eſſet verum. Secunda fuit opin.
25 Hugo.qui tenuit contrarium, †ꝙ ſicut acquiritur ex perſona
mutuantis,& ita obligaretur de peculio ex perſona recipien-
tis. Nam quod iuris eſt de naturali, & ciuili obligatione, qñ
pñt ambo oriri,ut ſi filius recipiat mutuum ab extraneo,quo
caſu pr̃ illi extraneo ciuiliter, & naturaliter obligat̃ de pecu-
lio,ſicut & filius, idem debet eſſe de naturali tñ, qñ illa ſola
ꝯtrahit̃,ẽt ſi recipit mutuum a fratre, arg. in l.quæ de tota. de
rei vend.Tertia fuit opi. Azo.q tenuit, ꝙ licet ex perſona mu
tuantis acquirat̃,& ex perſona recipiẽtis obligetur extraneo,
tñ non obligatur alteri fratri, nã ſi recepiſſet ab extraneo,nõ
eſſet verũ,ꝙ pater fuiſſet obligatꝰ illi ciuiliter, & naturaliter,
ſed ciuiliter tñ,ex qua ſola ciuili fuiſſet orta actio de peculio,
ſi recepiſſet mutuo a fratre, nec ciuilis obligatio naſcit̃ ꝯtra
patrẽ,quia illa nõ poteſt eſſe inter patrem, & filium,nec na-
turalis,quia in actione de peculio non eſſet dare naturalem
obligationem, & ſic arg.Hug.retorquetur contra ipſum. Iſtã
opi.tenet hic Bar.ꝙ nõ ſit dare naturalẽ obligationẽ in actio
ne de peculio,cum deficiant fundamẽta ipſius,nã illa obliga
tio,vel oritur ex conſenſu, vel ex æquitate aliqua iuriſgẽtiũ.
vt l.hoc amplius.§.his natura.de reg. iur. ſed deficit cõſenſus,
quia pr̃,& dñs etiam inuitus, & contradicẽs obligatur de pe-
culio,vt in l.ſi quis ſeruum. in fi.ff.de pec. Item deficit ęquitas
iuriſgentium,qm̃ iſtud,ꝙ pr̃ teneatur de peculio ex cõtractu
filij,vel ſerui,non fuit introductum de iuregentiũ,ſed ex edi-
cto prætoris,de quo in l.j.in princ. ff.de pecu. quod ius p̃toriũ
eſt pars iuris ciuilis,vt l.nam, & ipſum, de iuſt.& iu.& ſic orit̃
ciuilis tñ, quæ eſt ſufficiens ad producendum actionem de
pecul.quę eſt prætoria ſicut,& alias in obligatione literarum,
quæ eſt ciuilis tñ, & produxit actionem, & econuerſo inter-
dũ ſola naturalis ſufficit ad agendũ, ut dixi s̃. e. l.naturaliter.
in l.ſi nõ ſortẽ. §.libertus.certe iſtud dictũ vr̃ impugnari,nam
imo vr̃,ꝙ adſit cõſenſus quia vr̃ eo ipſo, ꝙ cõceſſit pecuniã,
cum ſciat, vel ſcire debeat edictum prætoris conſentire, ut
poſſit

poſſit obligari ad vires peculij, nec attenditur condictio poſtea ſuperueniens quouſque peculium non adimit, & ſic intelligitur illa l. ſi quis ſeruum. in fi. vnde poteſt dici, ꝙ in actione de peculio, ſit dare naturalem obligationem ſicut ciuilē. quidam alij, vt refert Cyn. in l. dominum. C. ꝙ cum eo. dicunt, ꝙ neutrum eſt dare, quia non eſt actio in rem, cum habeas ſimilitudinem cum illa, vt l. quæſitum. in princ. ſ. de pec. quæ opinio. eſt falſa, vt ibi dixi, & contra textum. in l. in ſumma. in fi. eo ti. & inſt. de act. §. in perſonam. quidam vero dicunt, ꝙ iſta eſt perſonalis, tamen eſt datiua, non actiua. Iō nullam præſupponit obligationem, quæ opi. eſt falſa. & ꝯ tex. in l. depoſui. in fine principij. in verbo obligatur. ſ. de pecu. & in l. 3. §. ſi filius. in verbo eſſe obligatum. Secunda rō, quam adducit Azo. eſt multum extra, arguendo de ſeruis ad filios. hoc modo, ſi dominus conuenitur ex perſona vnius ſerui, a quodā extraneo de peculio. l. cauet, ꝙ ipſe pōt deducere de peculio illius illud, quod ille debet conſeruo, vt ſ. de pecul. l. ſi ſeruus meus ordinarius, & eodem mō, ſi cōuenietur ex perſona vnius filij, poſſet deducere illud, quod ille filius debet fratri, ſed ſi ipſe pr̄, vel dn̄s ex perſona illius filij, vel ſerui pariter tenetur nāliter alteri filio, vel cōſeruo creditori, illa lex diceret falſum, quia iſtud debitū, quo teneretur pater, vel dn̄s, cōputaret̄ in peculio ipſius filij, vel ſerui creditoris, vt l. q̃ Tuberonis. §. fi. ſ. de pecu. ſi cōputaret̄ hēretur pro ſoluto, ſi hēret̄ pro ſoluto, non deberetur ab illo filio, vel ſeruo ex quorum perſona conuenitur, & ſic falſum dicerent illa iura. non ergo debetur ab ipſo domino, vel pr̄e, ſed a conſeruo, vel fratre, & hoc vult gl. in effectu, per verba ſatis inepta ab illo ver. (& pro eo,) vſq; ad verſi. (præterea manifeſto,) iſta argumentatio nō valet vnum obolum. nam fateor, ꝙ ſi deberetur computaretur in peculiū fratris creditoris, & ex hoc efficeretur peculiū maius, ſed ꝙ propter hoc habeatur pro ſoluto. hoc eſt falſum. nam, & ſi debes mihi centum, illa computantur in meo patrimonio, tamen non habentur pro ſolutis, nec es a me liberatus. Præterea nō ſolum id, quod debet, vel dn̄s computatur in peculium eius cui debet, ſed etiam id, quod debet frater. vel conſeruus, vt in l. ſi damnū. §. j. de pec. ſed ſi hr̄ pro ſoluto, non deberet̄. & ſic eſt implicare contradictionem, & glo. met hoc tenet in verſi. poſſet tamen, ꝙ ipſe conſeruus debet, non dn̄s, ſed certe, nec cōſeruus deberet, ſi illa ratio eſſet vera. Adducit etiam aliam rationem in ver. item probatur, quia ſi pater deberet, ſequeretur quod ipſo mortuo, & ambobus ſuccedentibus eſſet debitor, in ver. & creditor in aliis. ver. quia obligatio quæſita patri actiue, & illa qua pater teneatur, paſſiue diuiditur inter eos, vnde hincinde fiet compenſatio, & ſola ſucceſſio ſufficeret ad extinguendum totum debitum. quod eſt falſum ſm gloſ. Ego neſcio videre quō iſtud poſſit procedere, ꝙ alter alterius ſit debitor, & creditor, imo dico, ꝙ ſolus mutuans eſt creditor, & ſolus recipiens reperitur debitor. nam obligatio actiue acquiſita patri contra filium recipientem mutuum pro dimidia, qua ille ſucceſſit extincta eſt, pro altera dimidia reuerſa eſt ad fratrem mutuantem, tanquam hæredem, & ſic in illa eſt creditor tanquam hæres in quinque, & frater debitor non tanquam hæres, ſed tanquam Meuius in aliis quinque, & ecōtra obligatio naturalis qua pater teneretur filio mutuāti paſſiue pro dimidia, qua ipſe ſucceſſit, fuiſſet extincta, quia creditor ſucceſſit debitori pro altera dimidia, trāſiſſet contra fratrem tanquam contra hæredē. & ſic in illa dimidia frater mutuans tanq̃ Titius eſſet creditor fratris ſui, tanq̃ hæredis patris ſui, ſicut erat ipſius patris. Reperitur ergo creditor in his quinque diuerſis actionibus, & frater eius debitor in his quinque, nam frater ſoluendo mihi repetit etiam pro parte qua ſucceſſit, quia licet vna obligatio ſit extincta, altera tamen tenebatur, ꝙ pars non eſt extincta, ideo ſi repeteret, poſſet obiici cōpenſatio. & iſte textus indiſtincte vult, ꝙ repetat, & hoc fortè voluit dicere gl. ſed ineptè, & inconſideranter loquuta eſt. Vltimo adducit Azo. aliam rōnem quæ eſt, ꝙ ſi ipſe pater teneretur ex perſona recipientis ipſi mutuanti, ſequeretur hoc inconueniens, ꝙ illa eadem obligatio ſtatim acquireretur ipſi patri, & ſic reperiretur pater ſibi obligatus, quod eſſe non poteſt, & qđ reacquiratur eidem, gl. oſtēdit ſic, qn̄ obligatio de directo deſcendit a patre in filium, vt contingit, qn̄ filius ꝯhit cum patre, illa non acquirit̄ ipſi patri, ſed remanet apud filiū, vt patet. ſ. e. l. ſi id, quod. ſed qn̄ nō directo deſcendit a pr̄e, q̄a non ꝯhit cum alio, illa bn̄ acquiritur ipſi patri, vt patet hic, quia ꝯhit cum fratre, & obligatio, quàm quęſiuit ꝯ fratrem, fuit acquiſita patri, & pp hoc dicit lex, ꝙ ſi pr̄ ꝯhit cū filio, & ſe ei obligat, pro tali obligatione non poteſt dare fideiuſ. quia licet obligatio, qua obligatur pater filio, remanet apud filiū, obligatio tamen qua obligaretur fideiuſſor, quia non deſcendit de directo a patre, non remaneret penes filium, ſed remaneret patri, & ſic reperiretur fideiuſſor obligatus ipſi patri ꝓ ipſo eodem patre, vt habetur in l. ſi quis pro eo. §. j. de fideiuſ. Sed in caſu noſtro ipſe filius non contraxit cū patre, ſed cum fratre. ergo ſi pater teneretur ſibi, iſta obligatio tanq̃ deſcendens de directo a patre reacquireretur ipſi patri. Sed ſalua pace glo. iſta arg. nihil valet, nam illa obligatio acquiritur patri per filium qua ipſe pater non obligatur filio, ſed qui ſam tertius, quia tunc nullum reſultaret incōueniens. Ille vero obligatur patri, ſiue ex contractu celebrato cum patre, ſiue cum alio non reacquiritur ipſi patri, nec reſultat illud incōueniēs, ꝙ ſit obligatus ſibi ipſi. non eſt ergo curandū, ꝙ iſta naturalis nō deſcendit ex ɔ̃ctu celebrato cum patre, ſed cum fratre. Poſtea gl. in ver. nūquid ergo. reuocat in dubium illud, quod poſuit pro conſtanti. in ver. eſt & alia. aliquantulum clarius declarat. Sic ergo ex prædictis opi. Azo. non remanet multū bene fundata, niſi ex eo, quod dixi ſuper tertio arti. in ver. itē, quod probat. melior eſt ergo ratio, quia penes filium mutuātem nulla remanſit obligatio principalis ꝯ recipientem, ſm veram opin. ergo pater non poteſt ſibi teneri acceſſorie naturaliter de peculio. Dicit tn̄ Barto. qui dictam rōnem non tangit, licet teneat opin. Azo. ꝙ licet ipſi filio mutuanti non ſi obligatus naturaliter de peculio, creditoribus tamen ipſius filij mutuātis peculiaribus tenetur ciuiliter, & cum effectu tali rōne, quia lege cauetur, ꝙ in peculio ipſius filij computat̄ id, quod ſibi debetur. vt d. l. ſed damnum. §. 1. ſed cōputari non poſſet, niſi deberetur ciuiliter, & efficaciter, vt patet in l. 3. §. id, quod. ad l. Falc. vbi vero cōputatur in hæreditate id, quod naturaliter tantum debetur, ſed ciuiliter non poſſet deberi a cōſeruo, vel filio, ergo debetur ab ipſo patre. Ego neſcio quo ſpiritu Bar. fuerit motus, nam aliud poteſt deberi creditorib. de pecu. ab iſto filio mutante, puta, ſpecies. aliud pōt deberi a filio recipiente, puta pecunia. Dicere ergo, ꝙ pater tenetur illis creditoribus ex perſona dantis mutuum, ad illud quod ipſe recipiens non tenetur mutuanti, eſſet erroneum dicere, nā ſi ſum debitor tuus in ſpecie, & Titius eſt debitor meus in cētum, licet iſta centum computentur in meo patrimonio, ego tamen non ſum debitor tuus in iſtis centum, ſed in ſpecie, ex dicto vero Bart. ſequeretur oppoſitum, ꝙ licet creditoribus illius filij mutuantis deberetur ſpecies, cum ipſo filio mutuāte, ipſe tn̄ pater teneretur eiſdem ad pecuniam, ad quam recipiens mutuum tenebatur ipſi mutuanti, quod eſt falſum, nec eſt verum fundamentum Bart. verum eſt, ꝙ debitum naturale, quod non habet effectum exactionis non computatur in patrimonio, ſed in caſu iſto, iſte pater de peculio filij debitoris non poteſt recipere, & ponere in peculio filij creditoris ex mutuo propria authoritate. vn̄ de dicto Bar. non curo vnum obolum. Tene ergo, quod dixi, & eſt expedita iſta glo. benedicta cum aliis appendentiis. ¶ In glo. ſuper ver. [poſt mortem] pro eius declaratione aduerte ad quatuor caſus, nam aut vterque iſtorum adiuit hæreditatē patris, & tunc procedit, quod hic habetur in tex. ꝙ pro parte qua recipiēs mutuum ſucceſſit, repetit ſolutū, quia obligatio erat extincta, pro alia vero parte, qua ſucceſſit mutuans non erat extincta, ſed ad ipſum reuerſa, niſi tn̄ de peculio eius ꝑuenerit, ꝙ ſufficiat. Aut erat adita ꝑ mutuantē tn̄, non autē ꝑ recipientē, & tunc idē, vt ꝓ parte qua ſucceſſit mutuans, non repetatur, ſed pro parte qua ſucceſſit recipiens, repetatur indiſtincte, nō ex eo, ꝙ obligatio ſit extincta, cum adhuc hæreditatē non adiuerit, ſed ex eo, q̄a pro illa parte eſt debitor hæreditatis. non autē fratris ſui. ergo &c. vt ſ. e. l. ſi pœnæ. §. j. & ſi ſequatur poſtea aditio, multo
26 magis. † Sed ſi ſequeretur repudiatio, antequam repeteret, quia illa accreſceret fratri, & ſic reperiretur debitor fratris, non repeteret. Sis ergo cautus repetere antequam repudiet, ſi repudiare intēdit, aut neuter eorum adiuit, & tūc totum poſſet repetere, quia totum eſſet indebitum reſpectu filij mutuātis, nā filius recipiens eſt debitor hæreditatis in tota quantitate. Interdum adiuit filius recipiēs, non autē filius mutuās, & idē, quod poſſit totum repetere, quia obligatio pro illa dimidia, qua ille adiuit eſt extincta, pro altera dimidia tenetur hæreditati, non fratri ſuo, quia adhuc non adiuit. ¶ In gl. in ver. minus ibi [licet ſic in hæreditate accipiat̄.] ratio eſt, quia hæreditas repſentat perſonam defuncti pro ea parte, pro qua quis eſt hæres, vt no. in l. cum a matre. C. de rei vendicat. ſed peculium non repręſentat perſonam filij, vel ſerui, aut patris ideo non tollitur obligatio, niſi quatenus ad creditorē peruenit, ſecundum Docto. ¶ In fi. gl. ibi [ex qua] ibi [oritur actio] ſi tamen peculium fratris debitoris non perueniſſet cum effectu ad fratrem creditorem, non ex eo, quia non eſſet peculium, ſed quia fuit prælegatum filio debitori. & frater creditor ſuā dimidiam tradidiſſet cauſa prælegati, non facta deductione huius debiti, quam facere potuiſſet, vt hic. in verſicu. adeo bene poſſet repetere per condictionē indebiti, vel incerti, & ſic. l. qui exceptionem. § ſi pars. infra eod. & l. ſi is qui hæreditatē ſecundum Bart. ¶ In alia gl. mag. quæ incipit. hoc quidam ibi [alteram. n. partem peculij non a fratre, ſed a patre &c.] & ſic videtur, ꝙ ad extinguendum iſtam dimidiam iſtius naturalis obligationis, pro qua ſucceſſit frater creditor, non ſufficeret

dimidia

dimidia peculij alterius fratris debitoris, q̃ puenit ad ipſum iure diuiſionis, tanquàm ſua, ſed requiratur ex parte fratris ſui tantum peruentum, ꝙ ſufficiat, nam ſi debes mihi quinque ex cauſa mutui, & reſtituis mihi quinque, quæ habes de meo, non liberaris a primis quinque, quoniam ad vtraq; quinque tenebaris. In ea.glo.ibi, ꝙ hic filius debet onus peculij, ſupple totius, vt faciat iſta ratio ad propoſitum, & ſic concernit iſtud debitum totum peculium, & per conſequens quã libet eius partem Sed ſi opi.illa eſſet vera, ꝙ ad extinguendũ iſtud debitum, quod remanſit in quinque, requiritur, ꝙ ad fratrẽ creditorem perueniret, & de parte peculij, pertineret ad fratrem debitorem tantum, ꝙ ſufficeret iſtud debitum, non concerneret quamlibet partem peculij, ſed dũtaxat partem illius fratris debitoris. Igitur ne hoc ſequatur, dicendum eſt, ꝙ etiam portio ipſius fratris creditoris ad hoc ſufficiat. ¶Sed contra hoc opp. in glo. in ver. [item] nec dicat retorquẽdo ipſum contra Io. nam ſi hoc erit, iſtud debitũ videtur concernere dũtaxat partem peculij ipſius fratris creditoris, quod eſt contra iam dicta. Solue, nos habemus conſiderare totum quod fuit a principio contractus in decem, & iſtud concernebat totum peculium, nunc ergo dimidia pars peculij fratris debitoris, vna cum dimidia aliarum rerum hæreditariarum extinxit, vnam dimidiam iſtius debiti, iure ſucceſſionis, & ſolutionis, & ſic habuit ſuam partem oneris, conſequens eſt ergo, ꝙ altera dimimidia peculij fratris creditoris extinguat alteram dimidiam debiti, & ſic eam compenſet ſibi in hoc debito, nam ad iſtam partem debiti illa dimidia peculii fratris debitoris ſe non extendit, ſed ſuis finibus ɔtenta eſt, hoc vult glo. in illo ver. multum ſubtiliter, ex qua no. ꝙ pro illa parte qua ſucceſſit frater debitor extinguitur obligatio non ſolum iure confuſionis, ſed iure ſolutionis, ſi ipſe habebat peculium, & penes ipſum remanſit portio peculij ſufficiens ad illam di-

27 midiam. probat etiam Io. alia ratione, †quia ſi filius meus debet tibi decem, & per conſequens ago actione de peculio, & & in peculio ſint decem, de iſtis decem dono tibi quinque, tollitur obligatio de peculio de quinque, quia non poteſt in plus durare, quam in peculio remanſerit, & tamen illa quinque non peruenerunt ad te iure ſolutionis, ſed iure donatio-

28 nis, †ergo eodem modo ſi de peculio fratris debitoris, peruenerunt ad fratrem creditorem ex diuiſione, debet tolli obligatio in quinque, licet non peruenerunt iure ſolutionis, ſed diuiſionis, & tanquam ſua, & hoc voluit dicere gloſſ. in verſi. licet obſtare. Sed aduertendum, quia iſta ratio non videtur concludere ad propoſitum, quia ſi peculium, quod erat in decem minuitur in quinque, licet actio de peculio deficiat in quinque non tamen extinguitur, ſed eſſe ceſſat, quia ſi peculium augeretur inciperet de nouo competere, vt l. quæſitum. in prin. ff. de pec. glo. vero inducit illam rationem ad probandum, quod obligatio ſit extincta, & ſic perpetuo non reuiuiſcat. Solue. ſecundum Bart. dicas ſuſtinendo glo. loquendo melius, quam glo. loquatur, quod quando donatur de peculio ei, qui eſt creditor peculiaris, videtur actum, vt indebitum ſibi compenſet, & ſic licet augeretur peculium, non reuiuiſceret actio de peculio, ſed ſecus, ſi alio modo diminueretur. Non eſt ergo illa ratio, quam ponit gloſ. quod ideo tollatur, quia non plus ſit in peculio, ſed eſt ideo, quia videtur actum, ꝙ ſibi indebitum compenſet, & tunc facit ad propoſi-

29 tum. ¶†Ex hoc no. diligenter, ꝙ ſi debeo tibi decem, & ſolutio venit fienda de certo corpore pecuniæ, vel fructuum, & ego de illa pecunia vel fructibus dono tibi tãtum, ꝙ ſufficiat ad debitum, videor donare animo compenſandi cum debito, nam iſtud debitum venit exoluendum de iſta pecunia. Et Barto. vult, ꝙ iſta donatio propter hoc videatur facta animo compenſandi, ꝙ non eſſet, ſi de certo corpore non eſſet fienda ſolutio, tene menti dicit etiam Io. aliam rationem in ver. [item probatur] quæ colligitur ex iſto tex. in ver. idem maxime conſequenti, & eſt talis, ſi iſtud debitum fuiſſet cõtrũ cũ tertio, & poſtea peculium eſſet diuiſum inter iſtos fratres, portio peculij perueniens ad Titiũ ſubiiceretur illi oneri pro dimidia, quia poſſet ille tertius ipſum conuenire actione de peculio pro illa dimidia, & illam extorquere ſi non erat maior, quam dimidia debiti, ideo ſi contractum eſt cum ipſo Titio, ſimiliter debet huic oneri ſubiici pro illa dimidia, vt debeat eam in iſtud debitum compenſare, nam & ſi frater ſuus ſolueret totum debitum illi tertio, repeteret ab eo illã dimi-

30 diam, per actionem fam. erciſcund. ¶†In gloſ. circa fi. ibi [ſi tẽ nunquid in hac quæſtione.] dic breuiter, ſi filius, vel ſeruus erat debitor patris, tunc ſi pater, vel dominus ademit ſibi peculium, liberatur ab illo debito, quia cum de ipſo peculio ſit ſoluendum, & ſi ſolueret ipſo exiſtente penes filium, liberaretur, ergo ſi eſt penes patrem per ademptionem debet ſibi indebitum computare, caſus eſt de hoc in §. quæſitum. circa princ. ibi ſi nihil ex peculio apud patrem remanſit a contrario ſenſu, aut filius, vel ſeruus erat obligatus cuidam tertio, tunc per ademptionem peculij non liberatur filius, vel ſeruus ab illo tertio. Caſus eſt in l. ſi quis cum filio. in l. ſeq. §. j. de pecul. ſed nec etiam ipſe pater ab actione de peculio, ſi hoc fecit in fraudem, ut in l. ſi vna. eo. tit. alias ſecus.

31 §. Quæſitum eſt. † Inter patrem, & filium mutui datione contrahitur obligatio naturalis duntaxat, quę ſequitur filium actiue, & paſſiue etiam, poſt emancipationem, niſi apud patrem remanſerit eius peculium, quia tunc non ſequeretur ipſum paſſiue, ſi peculium ſufficiebat, immo eſſet a patre liberatus. h. d. Et ponit duos caſus. ſ. quando pater mutuauit vſque ibi contra, & econuerſo, quando filius mutuauit patri. ¶In tex. ibi [ſi nihil ex peculio] ergo ſi apud patrem remanſit peculium, filius ab illa obligatione naturali fuit liberatus, ſicut ſi filius de illo peculio ſoluiſſet patri, & ſic eſt hic caſus de eo, quod quærit gl. j. & etiam gl. magna. ſ. ea. l. quæ incipit hoc quidam. in fi. ¶Sed opp. ꝙ mutuum non poſſit conſiſtere inter patrem, & filium, quia ſi pater mutuat filio ſuam pecuniam non transfert dominium, quia ſi transferret, nõ reuerteretur ad eum ſolutio, vt dixi in prin. l. Intellige, ꝙ iſta pecunia fuit cõſumpta, alias non oritur iſta naturalis obligatio. Vel dic, ꝙ transfert quaſi dominium, ſi mutuat in cauſam peculij, quia filius in pe-

32 culio cenſetur quaſi dominus ratione adminiſtrationis. †Ceterum qualiter poſſit celebrari contractus inter patrem, & filium tangitur hic per Bar. & in l. ſi quis pro eo. §. j. ff. de fideiu.

LEX XXXIX.

1 *Qui ſoluit non recepta cautione debita, repetere poteſt.*

1 SI quis cum a fi. ¶†Qui ſoluit non recepta cautione debita repetere poteſt. h. d. glo. exemplificat multis modis. Potes exemplificare in relicto vſuſfructus, pro quo vſufructuarius tenet. cautionem præſtare. Si ergo hæres ea nõ pſtita per ignorantiam tradat, põt cautionẽ condicere. vt l. hoc ſenatus. §. i. de vſufru. ea. re. quæ vſu conſu. poteſt etiam poni in relicto ſub modo. Nam legatarius tenetur præſtare cautionem de implendo modum. vt in l. quibus diebus. §. fin. de condi. & demon. ꝙ ſi non præſtatur, condicitur, & dicas, ꝙ agitur condictione incerti, vt reſtituatur res retinenda, quouſque præſtatur cautio. vt in l. j. §. qui pars. & d. l. hoc ſenatus. §. i. non condictione indebiti, quia ſolutum erat debitum, licet aliter ſolutum fuerit quam deberet, vt l. ſed, & ſi me putem. §. cum inter. ſ. eod. ¶Et ſi poneremus, ꝙ eſſet indebitum, vt in primo exemplo glo. de relicto facto ſub conditione negatiua, ꝙ ante conditionem impletam, vel habitã pro impleta nullo iure debetur, & illa conditio non poteſt vere impleri ipſo viuente, ſed bene poteſt haberi pro impleta, ſi præſtetur cautio Mutiana. Certe ſi ea pſtita ſoluatur, dicitur ſolutum indebitum, & ideo repetitur, quod ſolutum eſt, vt ſ. eo. l. ſi ſub conditione.

LEX XL.

2 *Tutus exceptione odioſa ſoluens per errorem facti repetit ſolutum, & numero 1. & quid ſi ſuper ea lata ſit ſententia abſolutoria.*

3 *Exceptio fauorabilis dicitur illa, quæ principaliter fuit inducta in fauorẽ eius, cui conceditur licet ſecundario in odium eius contra quem conceditur.*

4 *Statutum qualiter dicatur fauorabile, vel odioſum.*

5 *Statutum quod extante filio maſculo fœmina non ſuccedat, ſi extat nepos ex maſculo habebit locum, & quid ſi extat neptis.*

6 *Mulier tuta exceptione Velleiani ſoluens per errorem iuris, an repetat.*

7 *Tutus exceptione rei iudicatę ſoluens per errorem iuris quare non repetat ſolutum.*

8 *Tutus exceptione odioſa, quę non ſit contra naturalem ęquitatem, & exceptione metus, vel doli, quocunque errore ſoluetur, quod indiſtincte ſolutum repetat. & vide nu. 8.*

1 QVi exceptionem. †Tutus exceptione perpetua, & fauorabili, ſi ſoluat per errorem iuris, repetit, ſecus ſi erat exceptio odioſa. h. d. & iſta diſtinctio non ita bñ repetitur alibi, ideo iſta l. tanq̃ magiſtra ſp allegatur, ad hoc, & procedit iſta diſtinctio, quñ fuit ſolutum per errorẽ iu-

2 ris. †ſecus ſi facti, quia tunc indiſtincte repetitur, ſiue ſit fauorabilis, ſiue odioſa. ar. in l. fi. ff. ad Maced. & vide Cy. in l. cũ qs.

3 C. de iur. & fact. igno. in 5. q. & ff. eo. l. Iul. in fi. j. glo. †Et no. hic, ꝙ illa dr̃ exceptio fauorabilis, quæ principaliter fuit inducta in fauorẽ eius, cui concedit, licet ſecundario in odiũ eius q̃ quę conceditur, vt eſt exceptio Velleiani. Et illa dr̃ odioſa, q̃ principaliter cõceditur in odium creditoris, & ſecundario in-

4 fauorem debitoris, vt eſt exceptio Maced. †& iſtud allegat ad ſtatutũ, an dicatur fauorabile, an odioſum, qa debemus inſpicere pp quod emanauit. Si. n. excludit fœminam extante maſculo, non põt dici odioſum mulieris. non. n. ſunt dignæ odio, ſi non delinquunt, ſed in fauorem maſculorum, vt ſalua ſit dignitas agnationis, & bona in agnatione remaneant, & non transeat ad extraneas perſonas, iõ tanq̃ fauorabile debet cen-

bet cenſeri, vt c um l. loquitur de filio extēdatur ad nepotē ex eo. Alij ꝙ ex parte maſc uli eſt fauorabile, ideo ampliandum,
5 ex parte fœminæ eſt odioſum, ideo eſt reſtringendum. †vt ſi ſtatutum dicat, extante filio maſculo fœminę non ſuccedāt, ſi extat nepos ex maſculo, habebit locū, ſed ſi extat neptis, nō habebit locum, vt no. in l. 2. C. de in ius vo. contrarium puto, quia rō ſtatuti etiam tunc locum ſibi vendicat, & non debet eſſe melioris conditionis neptis, q̃ filia, vt l. ſi viua matre. C. de bo. mat. maxime ſi deſcendit ex filia, nam ipſa excluſa, & oīs eius poſteritas cēſetur excluſa, ēt maſculorum, vt no. Bart. in l. fi. ſ. ad Tertul. & Bal. in l maximum vitium. C. de lib. præte. & habetur in l. ſimili. in tit. qui feu. da. poſ. circa fi. debes etiā ſcire, ꝙ illud, quod hic dr̄ de exceptione odioſa, procedit, niſi ſuper ea lata ſit ſnīa abſolutoria, ſi. n. filius fuiſſet conuentus, & abſolutus per exceptionem Mace. poſtea ſoluendo repeteret, ita no. Cy. eleganter. C. de proba. l. exceptione. in 3. q. vbi vide
6 oīno. ¶†Contra primū dictum huius legis opp. debitū nāle tm̄ per errorem iuris ſolutū non repetitur, vt ſ̄. eo. l. ſi nō ſortē. in prin. ſed mulier, licet mulier ſit tuta exceptione Velleiani, tam nāliter, q̃ ciuiliter tenetur. ergo nō dēt poſſe repetere, multo minus ſolo magis eſt efficax, q̃ naturalis obligatio, q̃ nunq̃ fuit coniuncta cum ciuili, & per ꝯn̄s, nec eliſa per aliquam legis diſpoſitionem, vel facto ꝯhentium, vt in ꝯriis, q̃ illa, quę iuncta fuit, & per aliquam legis diſpoſitionem, vna cum ciuili eliditur. Nam hæc eliſio facit haberi perinde, ac ſi neutra extaret, & ſic eſſet omnino indebitum, vt l. ſi non ſortem. §. indebitum, & §. adeo. ſ̄. eo. tunc autem non eſt coniuncta cum ciuili, qn̄ non interuenit ſolennis promiſſio, ſed per pactum nudum oritur, vel ex æquitate naturali. tunc. n. lex non reſiſtit, ſed non adſiſtit. Sed quādo fuit coniuncta, & produxerunt actionem, ſed lex eas infringit, tūc dicitur reſiſtere,
7 & facit eas omnino impotentes. ¶†Itē adhuc opp. nam tutus exceptione rei iudicatæ non eſt tutus exceptione odioſa, ſed potius fauorabili, vt lites finiantur, & tamen ſolutum non repetitur, vt ſ̄. eo. l. Iul. & ſ̄. e. l. iudex. gl. hic dicit, ꝙ fallit in illa exceptione, non ex eo, ꝙ ſit odioſa, ſed quia eſt inducta ad iuris rigorem conſeruandum. Bart. dicit, ꝙ iſta non eſt rō, nam ad iuris rigorem conſeruandū dicitur inducta exceptio litis pen. & exceptio excuſſionis, non exceptio rei iudicatæ. Dicit ergo ꝙ rō eſt, quia per ſnīam non tollitur obligatio, quæ impedit repetitionem ſoluti, certe nec per ſenatuſconſultum Velleia. tollitur naturalis obligatio, quinimo nec ciuilis, & tamen inducit repetitionem ſoluti, vt fortius exceptio rei iudicatæ deberet inducere, quæ ſaltem tollit ipſo iure ciuili. Vnde idem Bar. in l. vlt. dicit, ꝙ licet tollat ciuilem, naturalem tamen nullo modo infringit, nec elidit, ſed Velleianus vtrunq; elidit. Certè hoc eſt verum, ſed quæ eſt rō diuerſitatis, non declarat, ideo recurre ad rōnem gl qa ideo nō elidit, quia ad rigorem iuris conſeruandum introducta eſt, qa ſi abſoluitur verus debitor, ius naturale, vel gētium ſuadet, ipſum nō liberari ꝑ iniuſtam ſnīam, ſed rigor iuris ſuadet ꝯrium gratia litium minuendarum, ergo ſeruatur media via, vt poſſit ſe tueri exceptione, ſi nō ſoluat ex hac iniuſta ſnīa, ſed ſi ſoluit, nō poſſet repetere attento iure naturali, vel gentium, ſed ꝓ muliere intercedente non ſolum facit rigor ſenatuſconſulti, ſed etiā iuris natutalis, vel gentium ꝑꝑ fragilitatem ſexus. ideo naturalis
8 eliditur. ¶†Vltimo circa fin caſum, qn̄ quis eſt tutus exceptione odioſa, & tex. ponit exemplum in exceptione Maced. quæ eſt odioſa de iure ſpeciali in ꝯctu mutui, quid ſi eſt odioſa de iure cōi, vt exceptio metus, vel doli? gl. hæc. in prin. vr̄ idem dicere, vt diſtinguatur ſicut in Maced. an ſoluerit per errorē facti, vel iuris. Cy. in l. cum quis. recitat opin. quorundam dicentium, ꝙ tunc non repetit indiſtincte, ſiue ſoluat per errorem facti, ſiue iuris, ſed in l. 2. C. ꝙ me. cau. in addi. quā puto fuiſſe Gul. de Cu. dicit melius, ꝙ tunc indiſtincte repetit quocunq; errore ſoluerit, quia quod hic dr̄, procedit exceptione odioſa introducta ꝯ naturalem æquitatem, nam æquitas naturalis ſuadet, ꝙ filius qui recipit pecuniam mutuo, nō locupletetur cum aliena iactura, ſed reſtituat. Sed rigor dictat ꝯrium, & ſic ꝑmittit ipſum locupletari, vt l. ſed ſi pater. §. hoc ſenatus. ſ̄. ad Mace. ſed exceptio metus, vel doli ꝑ quam quis fuit inductus ad promittendum, non eſt contra naturalem æquitatem, ſed ſecundum eam, quia æquum, & iuſtum eſt, vt ille qui nō ſpōte promiſit, ſed coactus, vel deceptus, non teneatur, licet ergo ſit odioſa, odio doloſi, vel metu inferētis inducta, tm̄ idem eſt in ea, quod in fauorabili, & iſta eſt veritas, licet Bar. hic tranſeat cū gl. & de dicto Cyn. memini, & tetigi in l. qui ſe debere. de condi. ob cauſam, ꝙ autem Bart. dicit exceptionem excuſſionis non inducere repetitionem ſoluti, videtur expreſſe contra glo. ſi reus. ſ̄. eo. dic, vt ibi.

1 *Pro impenſis non retentis competit condictio indebiti, vt res retradatur.*

2 *Domus legata ſi in totum extincta ſit, vt reficiatur poſtea per teſtatorem cenſetur legatum reuocatum, ſi vero ab hærede reficiatur. tunc legatario debetur, refectis tamen expenſis.*

1 §. Si pars domus. ¶†Pro impenſis non retentis competit ꝯdō indebiti, vt res retradatur. h. d. in gl. q̃ incipit ſine culpa, & refecta fuit per hæredem, debet dicere, per teſtōrem, & ſic eſt corrupta vitio ſcri-
2 ptoris. †Si. n. domus legata extincta ſit, in totū extinctū eſt legatū domus, remanet tm̄ legatū areæ, vel eius, quod ſupereſt, puta parietum, vt l. grege. de leg. j. ſi ergo poſtea per teſtōrem reficiatur, dr̄ noua domus, nec illa debetur, quia non fuit legata, nec etiam area, quia ædificando ſuper illa cenſetur teſtator legatum areę reuocaſſe, & reuocari poterat, ſed ſi reędificaretur per hęredem, qui non poterat legatum areæ reuocare, cum dn̄ium areæ tranſiuerit in legatarium. ædificium cedit ſolo, & ſic legatario debetur, refectis tamen expenſis, vt hic. licet ergo text. dicat de parte domus, idem eſſet, ſi tota fuiſſet combuſta, & per hæredem refecta.

1 §. Si pactus fuerit. †Operæ per pactum remiſſæ. ſi per errorem ſoluantur, poſſunt repeti. h. d. declara, vt in glo.

LEX XLI.

1 *Pupillus qui non eſt proximus pubertati, vel eſt proximus, ſed contrahit cum tutore, etiam naturaliter non tenetur.*

1 QVod pupillus. †In tex. ibi, [& ſoluerit,] ſupple ēt maior factus, nam ſi exiſtens pupillus, non eſt dubium, vt ſ̄. eo. l. interdum. Vel dic, ꝙ illa loquitur, qn̄ ſoluit ſine tutore, hic qn̄ promiſit. & poſtea ſoluit cum tutore. Nam qa erat oīno indebitum, tam ciuiliter, q̃ naturaliter, indiſtincte repetitur, ſiue ſit ſolutum per errorem iuris, vel facti, qui error cadit in tutore, non in eo ipſo pupillo per rōnem, quā ſ̄. dixi. in l. interdum. ſiue ex certa ſcientia tutoris, nam in pupillo non cadit, quia tutor non poteſt donare rem pupilli ex cer ca ſcīa, nec excludit a repetitione rōne pręſumptę donationis. vt l. cuius per errorem. de reg. iur. ¶Intellige hanc. l. dum dicit, ꝙ promittendo ſine tutore ēt naturaliter, nō obligatur, qn̄ non erat proximus pubertati, & ſic non erat doli capax, vel, tm̄ ſe obligauit ſuo tutori, qui non poterat auctorari. & ꝯctus erat ꝯ prohibitionem legis. vt l. obligari. & de auth. tu. extra iſtos caſus obligaretur naturaliter tm̄, ut in l. j. de noua. de quo gl. opp. ſi aūt maior factus ſolueret ſcienter, non repeteret mero iure, niſi eſſet minor. 25. an. & non haberet curatorem, tunc. n. repeteret per reſt. in inte. vt in l. illud. ſ̄. de min.

LEX XLII.

1 *Si aliquis propter moram incidit in pœnam, & cum moram poſſet euitare, & euitare pęnam, hoc non fecit.*

1 POenæ non ſolent. †Lex iſta vult illud idē, qđ vult. l. ob rem. ſ̄. eo. ꝙ ſi aliquis ꝑꝑ morā incidit in pęnā, & cū morā poſſet euitare, & euitare pœnam, hoc non fecit, ſed ſi pęnā ſoluit, nō repetit, qđ vr̄ verū indiſtincte, ēt ſi ꝑ errorē hoc fecit, qa nō ſoluit indebitum, ſed debitum, licet erat tale debitum, quod poterat effici ſindebitum per purgationem moræ, & in hoc ſtat intellectus illius. l. & iſtius.

LEX XLIII.

1 *Tutus exceptione iuſiurandi, ſoluens per errorem repetit.*

1 SI quis iureſſet. †Tutus exceptione iuſiurandi, ſoluens ꝑ errorem repetit. h. d. intellige facti, vel etiam iuris, quia ſublata erat naturalis obligatio, vt ſ̄. de iureiu. l. fi. & ciuilis eliſa, ſicut per pactum de non petendo, vt l. ſi vnus. §. pactus. ſ̄. de pac. ſi enim ciuilis obligatio tantum non eliſa nō impedit repetitionem ſoluti quocunque errore. vt no. glo. in l. j. ſ̄. multo minus eliſa per iuſiur. vel per pactum, vt hic.

LEX XLIIII.

1 REpetitio nulla. †Solutum nomine veri debitoris, licet ab eo qui non erat debitor, non repetitur. h. d. ſm intellectum glo. ſic. ſ̄. l. ſeruus cuiuſdam. circa fi. ibi (eius nomine a quo pignus accepit &c.) non ſic ſi ſoluiſſet ſuo nomine, tanq̃ ipſe eſſet debitor, cum non eſſet. vt in l. ſi pœnæ, §. j. ſ̄. e. quod declara, vt ibi.

LEX XLV.

1 *Qui ex hæreditate non deducit, quod ſibi a defuncto dēbatur, pōt cōdicere.*

2 *Vendens hæreditatem ſi bona hæreditaria tradat non deducto, quod ſibi debetur, per indebiti condictionem, illud repetere poteſt.*

3 *Soluens rem ſingularem, quam non tenebatur ſoluere niſi ſolutis expenſis, qualiter aget.*

1 SIs qui. ¶†Qui ex hereditate nō deducit, qđ ſibi a defuncto debebatur, pōt cōdicere. h. d. Et intelligit Bart. ꝙ condicit ipſam ſummam debitam, nō autem reſtōnē rerū hr̄ditariarū, nec obſtat. l. qui exceptionem. §. ſi pars. quia hic loquitur, qn̄ reſtituit hr̄ditatē, q̃ cōtinet vniuerſitatē creditorū, & debitorū, ex qua poterat deducere, ibi qn̄ ſoluit rē ſingularem, q̃ hoc nō cōtinet, & dic, ꝙ rō eſt, qa vniuerſitas hr̄ditatis dr̄ di-

minui

minui rõne ipſius debiti, non ſic res ſingularis, ꝓut in ſiſi dr̄
in l.qđ dr̄, de impenſis. Si ergo bona hr̄ditaria valebant cen-
tũ, & ego hæres poterã deducere decẽ, q̃ mihi debebantur a
defuncto, & p aditionẽ hr̄ditatis fuerat confuſum debitũ, li-
cet bona valeant centũ, hr̄ditas non dr̄ valere, niſi nonagin-
ta, ſicut & dos, q̃ eſt vniuerſitas, põt minus valere pp impẽſas
neceſſarias, q̃ valeãt bona hr̄ditaria, qa debitũ deducit̃ de vni
2 uerſitate, non de rebus ſingularibus. vt in d.l.qđ dr̄. †Si ergo
vendidi tibi illã hr̄ditatẽ, non tenebar tibi dare totũ, qđ erat
in bonis, ſed illud, quod erat in vniuerſitate, & ſic nonagin-
3 ta. Si ergo †tradidi oĩa bona, videor decem ſoluiſſe vltra quã
debeo, ergo repeto, non ſic rẽ ſingularem poterã retinere pro
impenſis, qa illæ non diminuũt ipſam rẽ. vt d.l.qđ dr̄. ideo ſi
eã integraliter ſoluam, nõ ſoluo plusq̃ debeo, ſed aliter q̃ de-
beam, quia non tenebar ſoluere niſi ſolutis expenſis, non er-
go repeto rem cond.indeb. quia debitũ eſt ſolutum, ſed cõdi-
ctione incerti ad retraditionem rei, non ratione proprietatis
vel poſſeſſionis, ſed nudæ retraditionis. vt d.§.ſi pars.

LEX XLVI.

1 QVi hæredis. †Soluens indebitũ alieno no
mine, & de illis pecuniã non
repetit ipſe, ſed ille cuius noĩe ſoluit, vel pecuniã
vẽdicãdo, ſi ſine ſua voluntate ſoluta eſt, & extat,
vel cõdicendo, ſi cũ eius voluntate ſoluit, ſed non extet. h.d.

LEX XLVII.

1 *Habens mandatum ad fideiubendum, etiã a debitore cenſetur habere man
datũ ad ſoluendũ, & ſi ſoluit nomine mandantis, & pro illius obligatio
ne, non repetit ipſe ab eo, cui ſoluit, ſed a mandante, & econuerſo.*
2 *Si per errorem credens me teneri promittam decem per ſtipulationem,
ſtipulatio valet mero iure, & oritur obligatio ciuilis, & naturalis. ta-
men habeo exceptionem doli.*
3 *Si Titius eodem errore pro me fideiubeat, tunc exceptio mihi competens
competet etiam ſibi.*
4 *Fideiuſſor cenſetur habere mandatum de ſoluendo, & in quibus caſibus
poſſit agere contra principalem, antequam ſoluat. remiſſiue.*
5 *Licet ad ſoluendum indebitum requiratur ſpeciale mandatum, quando nõ
præceſſit mandatum, & de fideiubendo, non requiritur aliud ſpeciale
mandatum.*
6 *Habens mandatum ad agendum videtur habere in conſequentiam ad om-
nia, quę occaſione litis euenerint incidenter.*
7 *Ratihabitio domini non requiritur ad ea, quæ cadunt in mandato.*

1 INdebitam. ¶†Hñs mandatũ ad fideiu
bendum, ẽt a debitore cen-
ſetur hr̄e mãdatum ad ſoluendum, & ſi ſolui, no-
mine mandantis, & pro illius oblõne non repetit
ipſe ab eo, cui ſoluit, ſed a mandante, mandans vero ab eo,
cui ſolutum eſt. Si vero ſoluit, ꝓ ſua obligatione, ipſe repetit
ab eo, cui ſoluit, non mandans, & quatenus ab illo recupera-
re non põt, repetit a mandante. h.d. iſta lex pulchra, & no. &
2 magiſtra. ¶†Præmitte, ꝙ ſi per errorem credens me teneri,
promittã per ſtipulationem. x. ſtipl̃o valet mero iure, & orit̃
obl̃o ciuilis, & nãlis, hñs tñ exceptionẽ doli, vt in l.2.§.circa.
3 de doli exce. †& ſi Titius pro me fideiubeat, eodem errore ex-
ceptio competens mihi cõpetet ẽt ſibi. vt in l.ſi quis poſtq̃. ĵ.
de fideiuſ. cenſetur tñ hr̄e mandatũ de ſoluendo, ex quo ha-
buit de fideiubendo, iõ ſi ſoluit meo noĩe, repetit a me per
actionẽ mandati, ſed ab eo, cui ſoluit, non, quia non ipſe, ſed
ego, cuius noĩe ſolutum eſt, videor ſoluiſſe. vt s̃.l.prox. & ideo
ego repeto ab illo. Sed ſi ſuo noĩe, & pro ſua oblõne ipſe re-
petit, quia ipſe cenſetur ſoluiſſe, non ego. Sed ſi non põt totũ
4 recuperare, recuperat a me per actionem mandati. †no. ergo
illud, ad quod ſemper allegatur iſta lex, ꝙ fideiuſſor cenſetur
habere mandatum de ſoluendo, & pp hoc anteq̃ ſoluat, nõ
põt agere mandati contra creditorem principalem, quia nõ
cenſetur feciſſe illud, quod habuit in mandatis, niſi in certis
caſibus, qui no. ĵ. man. l. Lucius. & C. eo. tit. l. ſi pro ea. quarum
5 legum rõ ſumitur ex eo, quod hic habetur. ¶†Item no. ꝙ li-
cet ad ſoluendum indebitum requiratur ſpeciale mãdatum,
qñ non præceſſit aliud mandatũ, in cuius ꝯñam iſtud veniat,
vt s̃. l. ſi procurator. quando tamen præceſſit mandatum de
fideiubendo, non requiritur aliud ſpeciale mandatum. caſus
6 eſt no. hic. Et ideo dñt Doc. †ꝙ ille, qui habet mandatum ad
agendum, videtur hr̄e in ꝯñam ad omnia, quæ occaſione li-
tis euenerint incidẽter. arg. l. ad rem mobilem. & l. ad legatũ.
de proc. ſi contingat, ꝙ lædatur in aliquo articulo cãæ, & ſic
caſus, in quo concedatur in integrũ reſtõ, vel rõne ætatis man
dantis, non pp iuſtum errorem, vel impedimentum, ex clau-
ſula generali ſi qua mihi iuſta cauſa, vt l.j. in fi. s̃. quib. ex cau.
ma. poterit iſte procurator ſine alio ſpeciali mandato petere
in integ. reſti. virtute mandati principalis de agendo, qa in ei⁹
ꝯñam hoc venit, licet ſi illud non hr̄et, nõ poſſet petere, ſine
ſpãli mandato. vt l. illud. §. fi. ĵ. de min. & ita no. p Inno. in c. ſu-
ſcitata. de reſti. in integ. & p Bar. in l. cũ pcu. de ope. no. nunc.
& idem in oĩb. aliis, in quib. requirit̃ ſpãle mandatum, ut poſ-
ſint in ꝯñm alterius mandati experiri, ſine alio ſpeciali man-
7 dato, quod no. ad multa. ¶†Vltimo not. ꝙ quantum ad ea, q̃
cadunt in mandato, non requiritur alia ratihabitio dñi. ſicut.
s̃. eo. l. ſi procurator. ¶Quæritur hic, quid in dubio, cuius noĩe
vr̄ ſoluiſſe? rñdeo, ſuo noĩe, & pro ſua oblõne. l.2. ĵ. mand. l.
Pap. & ibi no. & l. Stichum. §. ſi mandato. de ſol. & plene exa-
minatur per Bar. in l. Modeſtin. e. tit. ¶Quæro, quo errore fuit
facta promiſſio? rñdeo, ꝙ põt intelligi errore facti, & tunc po-
teſt quis condicere liberationem, tam ſuæ oblõnis, q̃ obliga-
tionis fideiuſſoriæ. Põt ẽt intelligi per errorem iuris, & tunc
ſi erat oĩno indebitum, vel nãliter tñ ante promiſſionem,
idem. ſi aũt erat debitum ſaltem naturaliter, & ſicut ab eo ſo
lutum per errorem non repeteretur ſimiliter, non põt condi-
cere liberationem quo ad ſe, quia ſol̃o, & promiſſio æquipa-
rantur, vt s̃. eo. l. ſi is qui ſed iſto caſu poterit condicere libera-
tionem fideiuſſoris, caſus eſt ſing. in l. ſi patronus. §. fin. depoſi.
quod examina, vt ibi plene per Barto. & in l.j. circa princ. vt in
poſſ. leg. iſta tamen l. loquitur, qñ non condixit liberationẽ,
ſed fuit proceſſum ad abſolutionem. Si aũt ex certa ſcientia
promiſiſſet, non condiceret liberationem, nec quo ad ſe, nec
quo ad fideiuſſorem, vt l. ſed & ſi quis. §. fi. ff. ſi quis cautio. te-
ne menti perpetuo prædicta. ¶Vr̄ etiam hic tex. dum dr̄ (qñ
indebitam iuregentium &c.) ꝙ ex ſtipl̃one non oriatur nãlis
obligatio, quæ eſt de iuregentium. vt l. hoc amplius. §. is natu-
ra. de reg. iur. quia hic interuenit ſtipl̃o, & dicit, ꝙ ſoluit pecu-
niam indebitam iuregentium. Contrarium tñ eſt, vt ĵ. eo. l. ſi
fideiuſſor. vbi eſt expreſſum, licet ſtipulatio ſit actus ciuilis, qa
habet conſenſum, ex quo oritur naturalis, vt in l.j. s̃. de pac.
licet quidam tenuerunt præcedentem opin. pro quibus facit
iſte tex. Sed reſponde, ꝙ exponitur iuregentiũ. i. per exceptio-
nem doli, quæ eſt ex æquitate iuriſgentium. vt in l. qui æquita
tem. de doli excep.

LEX XLVIII.

1 *Soluens ante conditionis euentum poteſt repetere, qui ſoluit omnino indeb
tum, cum nulla ſit obligatio.*
2 *Dictio ſi, principaliter facit conditionem, ſecundario tempus. & dictio,
cum, econuerſo.*
3 *Stipulatio, vel vltima voluntas collata in voluntatem debitoris per dictio
nem cum, valet, ſed collata per dictionem, ſi, non valet.*

1 QVi promiſit. ¶†Soluẽs añ cõdõnis euẽ
tũ põt repetere, quia ſoluit
oĩno indebitũ, cũ nulla ſit nata obl̃o. h.d. ſic. s̃. eo.
l. ſi ſub cõdõne, qđ intelligo, qñ ſoluit per errorẽ,
ẽt mutuum, vt s̃. e. l. ſed ſi me putẽ. alias ſi ex certa ſcĩa, ſciens,
ſe non teneri, ſecus. vt l.j. in fi. s̃. eo. niſi ſoluerit ob aliquã cãm
de futuro, quæ non fuit impleta. vt s̃. de cond. ob cau. l. qui ſe
2 debere. & quod ibi no. in ver. ſin aũt vere. in gl. †& allegat̃ iſta.
l. cum gl. ꝙ dictio, ſi, principaliter facit cõdõnem, ſecundario
tempus, & dictio, cum, ecõuerſo. Eſt autem vtilis propter hoc,
3 quod gl. dicit, †ꝙ ſtipulatio, vel vltima voluntas collata in vo
luntate debitoris per dictionem, cum, valet, quia non teneret̃
collata ſubſtantia. ſ. tempore ſolutionis, ſed collata per dictio
nem, ſi, non valet, cũ ſubſtantia oblõnis cẽſet̃ collata, qđ eſſe
nõ dẽt, vt l. ſub. hac. de ac. & obl. & hr̄ in legib. allegatis in glo.

LEX XLIX.

1 *Condictio perſonalis in rem ſcripta datur, niſi contra illum, cui ſolutum eſt,
non contra illum, cui proficit ſolutio.*
2 *Ille cui indebita ſolutio facta eſt, ſi non eſt ſoluendo, & ſingularis eius ſu
ceſſor habeat cauſam lucratiuam, qualiter tunc agi poſſit.*

1 HIs ſolis. †Iſta cõdõ eſt pſonalis, nõ in rẽ ſcripta,
iõ nõ dat̃ niſi ꝯ illũ, cui ſolutũ eſt, nõ ꝯ
illũ cui pficit ſol̃o. h.d. rõ, qa iſta orit̃ ex quaſi ꝯctu,
q̃ reſultat in ſol̃onẽ, iõ non dat̃ ꝯ ſingularẽ ſucceſ-
ſorẽ pecuniæ, cũ quaſi ꝯctus non eſt celebratus, vt in l. fi. in fi.
2 ĵ. de ꝯhen. emp. niſi in ſubſidiũ duob. ꝯcurrẽtib. ꝙ †ille cui ſol̃o
eſt facta, ſit non ſoluendo, & ſingularis ſucceſſor habeat cãm
lucratiuam, & tũc ex æquitate. l. ſi me, & Titiũ. agitur ꝯ ipſum
condictione ſine cã, alias actione in factum, non condictione
indebiti iuxta ea, quæ no. in l. interdum. in fi. mag. gl. s̃. eo.

LEX L.

1 *Soluens ſcienter indebitum non repetit, etiam ſi habuit animum repetendi
in mente retentum.*

1 QVod quis. †Soluẽs ſciẽter indebitũ, nõ re-
petit, ẽt ſi habuit aĩum repetẽdi
in mẽte retẽtũ. h.d. Si aũt expſſe egit de repetẽdo, ſi
apparebit indebitum, bñ repetit p actionem pſcri-
ptis verbis, nõ p ꝯd. inde. vt hic in gl. s̃. e. l.2. i prin. & ibi tetigi.

LEX LI.

1 *Non habens actionem antequam ſoluat, ſed retentionem tantum poſtquam
ſoluit, non habet repetitionem.*

1 EX quibus cauſis. ¶†Pro eo ad qđ qs
nõ hẽt actionẽ an-
teq̃ ſoluat, ſed retentionẽ tñ, poſtq̃ ſoluit, non ha-
bet repetitionẽ. h.d. pone caſum p l. ſi in arca. s̃. eo.
¶Sed

¶Sed opp.de l.ſi is qui hr̃ditatem.ſ.eo.nam br̃s pro eo,qđ ſibi debebat defunctus poſt aditam hr̃ditatē, hēt ſolũ retentionē, non aũt actionem, quia confuſa eſt, & tñ ibi dr̃, ꝙ ſi vendit hr̃ditatem, hēt repetitionē eius, qđ poterat retinere.Certe ad hoc tendit ꝯriũ formatũ in gl. nã tutus exceptione perpetua, habet exceptionem,& nō actionē, & tñ ſi ſoluit,repetit.Solu. hic loquitur in eo, qui erat creditor, iō pro illo creditor non habebat actionē,ſed retentionem, vt in l.ſi in area.Contrariũ gl.procedit in eo,qui erat debitor, quia tanquam debitor ſoluit,ſed iſta ſolutio nō ſufficit ad l. ſi is qui. nam,& ibi erat creditor,& pro credito non habebat, niſi retentionem. ſed collige ſolutionem ex his,quæ ibi dixi,& ex l.qui exceptionem.§.ſi pars. ¶In text. ibi [petitionem autem non habemus] ſupple, anteq̃ ſoluamus, non habemus ēt poſt, & ſic non loquitur de illa petitione, de qua ſtatim ſubiicit, vñ non repetit idem per idem. nec loquitur fatue, vt quidam dicebant, quos gl.refert.

LEX LII.

1 *Quando ſolutio fit ob cauſam de pręterito,non obligatoriam,ſed falſam,pręſumitur ſoluens ſcienter ſoluiſſe, niſi probet contrarium.& tunc poſſet ſolutum repetere, caſu quo iuris ignorantia repetitionem inducit, vel illa cauſa de præterito eſſet vera.& num.2.*

3 *Cauſa non obligatoria nunquam præſumitur, niſi probetur,& an ſufficiat probare,quod is,qui dedit,fuiſſet alias daturus, niſi intentionem expreſſerit in pręſentia recipientis, & quid in vltimis voluntatibus.*

4 *Exceptio doli non ſemper eſt odioſa, neq; ſemper impedit repetitionē ſoluti.*

1 DAmus autem. ¶†Solutio ob cām de præterito non obligatoriam,licet ſit falſa, non repetitur, ſed ſi ob cām de
2 futuro, & ſi illa non ſequatur, repetitur.h.d.†Primum dictum procedit, qñ ſciebat eam non eſſe obligatoriã, quod in dubio præſumitur, ex quo ita erat de iure, quia non præſumitur ignorãtia iuris, cum leges ab omnib.ſciri debeãt. vt in l.leges.C.de legi.ſi aũt poſſet probari,ꝙ errabat in iure,& credebat eam obligatoriam, tunc poſſet repetere, vt in toto iſto tit.eo caſu,quo iuris ignorantia inducit repetitionem. ſm no.in l.j.ſ.eo.tit.qñ autem ſcit, vel ſcire præſumitur eam non eſſe obligatoriam, ideo non repetit,quia cēſetur donare.ar.in l.in ſumma.§.j.ſ.e. Sed qñ illa cã,ſi eſſet vera,erat obligatoria pōt repetere,ꝑpea p̃ſumit̃ ignorãtia facti,ꝙ ſit falſa,& p̃ſumit̃ crediſſe,ꝙ eſſet vera.¶Opp.ꝙ primũ dictũ huius legis,qa vr̃ deſtruere totũ iſtũ tit. dicit.n. ꝙ ſi ſolui ob cãm de p̃terito falſam,non poſſum repetere, ſed certe totus iſte titulus dicit ꝯriũ, qa ſi credo me eſſe debitorē tuũ, & tanq̃ debitor tibi ſolui,cum nō ſim,& ſic ex cã de præterito falſa, repetere poſſum Sol.interdum illa cã ſi eſſet vera, obligaret me ad ſoluendũ, puta,credebam me,vel illũ, cui ſucceſſi tecum ꝯxiſſe,cum nō contraxerim, vel illum cōtractũ me obligare, cũ nō obliget, & tunc habet locum iſte titulus, quia tunc non puto donare, cũ credã me poſſe cōpelli ad ſoluendũ. Interdũ illa cã ſi eſſet vera nō eēt obligatoria, vt qa putabã te geſſiſſe negocia mea, cũ non geſſiſſes,& poſito,ꝙ geſſiſſes,nō ꝑpea tenebar ꝑ hoc dare,ſi nihil expendiſti de tuo,vel putabã te mihi donaſſe aliquid,cũ non donaſſes,& poſito,ꝙ donaſſes,nō eram tibi obligatus aliqđ dare in ſpecie,licet in genere ſim nãliter obligatus ad antidora ex æqtate, qa bñfacientī bñfacere debemus,tũc habet locum iſte tex.cũ ſcientia, vel ſcire debeã me non teneri, poſito ꝙ illa cã eſſet vera,licet idē credens eã eſſe verã,cũ non ſit,nō poſſum repetere, quia videor donare,vt in l.in ſumma. § j.ſ.eo.ſecus ſi poſſet probari,ꝙ ego putabam me teneri errãdo de iure, vt dictum eſt. ¶Sed ꝯ hoc opp. tranſactio non eſt cã obligatoria,vt in l.ſiue apud. C.de tranſac.tñ ſi ſoluit ob trãſactionē,q̃ putabam interueniſſe, cum non interuenerit,poſſum repetere, nec videor donaſſe, vt ſ.l.eleganter.in prin.ſol. non eſt verum, ꝙ tranſactio non ſit cã obligatoria,licet aliqñ hoc ſit.ſ.qñ facta pacto nudo, ſi tñ interuenerit ſtipulatio, bñ eſt obligatoria.vt l.cum mora. & l.ſi pro fundo. C.de tranſac. & hoc modo debet intelligi. l.eleganter.ſ.ꝙ putabam interueniſſe tranſactionem factam per ſtipl'onem. ¶Sed tertio oppo. ad idē,ꝙ poſito,ꝙ nō ſit obligatoria, ex quo tñ putabatur vera,cum eſſet falſa, conceditur repetitio, argu.in l.cum tale.§.
3 falſam.de condi.& demonſtr.Solu. † ſi poſſet probari,ꝙ non fuiſſet alias daturus, ſi ſciuiſſet te non geſſiſſe negocia mea, procederet ꝯrium per illã legem.Sed hoc debet intelligi,qñ de hoc non conſtabat, nec hic p̃ſumit̃ in dubio, nã cã non obligatoria nunq̃ p̃ſumit̃. Ad hoc allegatur iſta l.niſi ꝓbetur. Sed qñ de ſui nã eſt obligatoria, præſumitur fuiſſe finalis,& ꝙ nō fuiſſet alias daturus,quod dic, vt in l.2.in fi.ſ.de dona.Aduertēdum tamen,quod non ſufficit hic probare,ꝙ non fuiſſet alias daturus,niſi hanc intentionem meam expreſſerim in præſentia tui recipientis, per l.quod quis.ſ.eo. ſed in vltimis voluntatibus, quæ dependent ex voluntate vnius tantum, ſi teſtator ob aliquam cãm de pręterito falſam non obligatoriam monetur ad legandum, ſufficit probare qualitercunque de intentione ſua,ꝙ non fuiſſet alias legaturus,ſed illam non expreſſerit legatario,ꝑ rationem,q̃ dixi,quia ex voluntate ſola ſua dependet,vt no.in l.inter veſtem.de aur.& ar.leg. non ſic contractus,vel quaſi contractus,ideo in eis nō ſufficit intentio in mēte retenta, ſed debet ſpecificare coram parte,& pars debet cōſentire,alias ſecus, vt no.gl.in d.l.quod quis. ¶Vltima glo.format vnum contrarium, quod venit potius ad illum.§ falſam. quàm ad iſtum.& ſolue per ea,quæ habentur in l.qui ſe debe-
14 re.C.de condi.ob cau. †quia exceptio doli nō ſemper eſt odioſa,ideo non ſemper impedit repetitionem.

LEX LIII.

1 *Solutum indebitè,ſi non eſt translatum dominium vendicatur a domino, & quid,ſi eſt translatum.*

2 *Dominus ſuo nomine non condicit,ſeu vendicat.*

3 *Relictum libertatis,quando non tenet, non poteſt ſeruus ſoluere de pecunia peculiari cauſa conditionis implendæ in eo relicto appoſitę.*

4 *Quando ſeruus non ſoluit, ſed alius eius amicus iuſſu ſerui, nec tale relictũ libertatis teneat,quis tunc repetat ſolutum.*

5 *Circuitus eſt euitandus.*

6 *Quæ requirantur,vt competat vtilis actio ſine ceſſione in caſibus, in quib. ceſſio requireretur.*

1 DOminus teſtamento. †Solutũ indebitè,ſi nō eſt translatum dñium, vendicatur a domino,ſed ſi eſt translatum, cōdicitur immediate ab eo,ad quē in veritate ſpectat negocium, vt euitetur circuitus.h.d.Bartol.
2 ¶†No. ex prima parte, ꝙ dñs ſuo nomine non condicit ſeu vendicat. Bene ergo probatur hic, quod nemo condicit rem
3 ſuam.¶†Item not.qñ relictum libertatis non tenet, nō poteſt ſeruus ſoluere de pecunia peculiari cã implendæ cōdictionis appoſitæ in relicto libertatis. Si enim poſſet transferre dominium,& ſic iſte dominus ſerui non vendicaret,ſed cōdiceret, cuius contrarium hic dicitur, ſecus quãdo teneretur, vt in l.3.
4 §.fi.de cond.ob cau.¶†Circa vltimum caſum, qui eſt ſubtilis, quando ſeruus non ſoluit, ſed alius eius amicus iuſſu ſerui,dicitur hic,ꝙ poſtq̃ non tenet relictum libertatis,& ſi penes me illa 10.ſunt ſine cã,& per ꝯñs debent reſtitui, vt ſ.l.proxi.de rigore iuris repetitio competit domino iſtius ſerui,qui eſt verus hæres, ſed de æquitate competit recta via illi ſoluenti,quæ eſt ratio primi dicti:rñdeo,quia ille ſoluens fingitur primo tradidiſſe illi ſeruo, & ſeruus poſtea tradidiſſe mihi voluntate ſui dñi,ſed ſi ita fuiſſet in veritate,repetitio concederetur vero domino, quia cum tradita ſunt ſeruo, acqſita ſunt vero dño, & eodem momēto de ipſo faciunt tranſitum in me, & ſic ſi ſeruus eſſet liber homo, competeret ſibi repetitio mero iure,ſi ille amicus ſoluiſſet animo donandi, & nō ſibi, vt in l.ſi donaturus.in prin.de cōd. ob cau. ita ſi eſt ſeruus, cōpetit vero dño de rigore,ſed intentio ſoluētis non fuit donare dño, nec ꝙ illa pecunia dño ꝓficeret, ſed ipſi ſeruo, quem ex hoc putabat eſſe liberum, cum ergo non proficiat, qa non efficitur eius ſi illa condō,quę de rigore acqrit̃ dño, remanet apud eum,hoc eſſet ꝯ intentionē dãtis,ne ergo hoc cōtingat, & ꝙ ipſe dominus efficiat̃ locupletior ex pecunia illius dãtis p̃ter eius voluntatē,æquitas dictat,vt ille dominus teneat̃ ſibi cedere ꝯ me,vt l.ſi me & Titiũ.ſ.ſi cer.pet. & poſtq̃ ita eſt,ꝙ actio eſt cedēda, vt euitetur circuitus, melius eſt dicere, ꝙ recta via ſine ceſſione competat vtilis, ꝓut in ſiñ hr̃ in l. cum fundum. §.ſeruum tuum.ſi cer.pet.& hæc eſt intentio tex. & gl.& ꝑ hæc ſoluit̃ oppoſitio fortis,quæ poſſet fieri ad vtrũq; dictum. l.ſi donaturus. primo,& ſecundo reſpōſo.de cōd.ob.cau.Aut iſte amicus ſoluit aīo donãdi, & tunc dēt poſſe repetere ipſe dominus, tam de rigore,q̃ de æquitate,non ipſe ſoluens, vt d.l.ſi donaturus. in prin.ſicut ipſe ſolus ſeruus repeteret, ſi eſſet liber homo,& ille voluiſſet ſibi donare,vt ibi.Aut non ſoluit animo donandi,& tunc ſi ipſi ſoli ſoluit, vr̃ cōcedi repetitio tam de rigore, q̃ de æquitate,poſtq̃ cã eſt ſecuta,vt in d.l.ſi donaturus.2.reſpōſo,& per conſequens vr̃, ꝙ iſta duo dicta,q̃ hic ponunt̃,ſimul ſtare nō poſſint, ſed vel ꝙ ſit falſum vnũ,vel ſit falſum aliud. Sed reſpōde,ꝙ prædicta procederent,ſi ille tertius amicus ſoluiſſet pro libero homine,volendo implere cōdōnem pro eo, tunc.n.ſi animo donandi, ille ſolus repeteret, nō ipſæ non ſecuta cã, vt in d.l.ſi donaturus.in prin. Si non animo donandi, tunc ipſe,ſed non ille, qui ſoluit pro ſeruo alterius, & animo proficiendi ſeruo,& non domino, nec aliquid dēt ſequi cōtra voluntatē dñi.cum igitur de rigore iuris acquirat̃ domino cã non ſecuta,& cōtra voluntatē dantis eſſet,ꝙ apud eum remaneret,ęquitas dictat,ꝙ ipſe repetat vtili actione,& hoc,quãdo ſoluit aīo donandi. Si aũt non aīo donandi, adhuc procedet, quod hic dr̃, nec obſtat illa l. ſi donaturus.2.reſpōſo,ꝑ quam vr̃,ꝙ etiam de rigore iuris detur ſibi repetitio, cuius contrariũ hic dr̃,qa illa lex loqtur, qñ a ſeipſo dedit,nō iuſſu,vł mandato eius,pro quo dedit, & ſic ipſe geſſit negociũ,ergo ſibi ſoli datur repetitio,ſi aũt iuſſu eius pro quo dedit, tunc ipſe cuius iuſſu dedit, vr̃ dediſſe, arg. in l.quod meo.de acquiren.poſ.vbi dr̃,ꝙ ille poſſidet,cuius nomine poſſidetur. Si igitur eſſet liber

homo

homo, daretur ſibi cõdõ, & illam haberet, & poſtea reſtitueret illi ſoluenti, nunc quia eſt ſeruus, cõpetet dño, & ipſe hēt reſtituere ſoluenti, & ita ēt tetigi in l. ſi extraneus. de cond. ob cau. q per l.iſtam declarat. vt ibi dixi. & ēt illa.l.ſi donaturus. ¶Adhuc oppo.ꝙ ēt, qñ tertius amicus ſoluit ꝓ ſeruo, cõpetat dño.i.hẽdi rei vẽdicatio, cuius ꝯrium dicit iſte tex. ꝙ ꝓbatur, qa perinde eſt, ac ſi primo loco ſoluiſſet ſeruo, & poſtea ſeruus ſoluiſſet mihi, prout gl.dicit circa prin. per l.3. §.fi.de do.inter vi.ſed ſi hoc feciſſet, ſtatim ꝙ tradidiſſet, fuiſſet dñium acquiſitũ dño, ſine cuius voluntate ſeruus nõ potuiſſet in me poſtea transferre, & cõpeteret vendicatio ibi. Ergo idem in caſu iſto gl.nõ bñ declarat, tu rñde, ꝙ imo, ſi tradidiſſet ſeruo cum hac conditione, vt traderet mihi ſtatim, non fuiſſet dño acquiſitũ dñium pp voluntatem tradentis, qui non tradit illa intentione, vt acquiratur dño, ſed mihi, vt eſt caſus in d. l.ſed ſi pater. §.i.ꝟ.ad Maced.tunc.n.acquireret dño, ſi fieret traditio ſimpliciter.non.n.dicta conditione fieret acquiſitio momentanea. Idem ergo in caſu iſto, vbi non tradidit ſeruo, ſed mihi, licet fingatur tradidiſſe ſeruo. ¶Item adhuc opp.iſta cõdõ acquirit dño de rigore, ſed de æquitate acquiritur ſoluenti, ne fiat ꝯ intentionem ſuam, ꝙ remaneat penes dñm, cui ipſe voluit proſpicere. Contra, qa non dēt cõpetere ſoluenti, niſi poſtq̃ ceſſa. fuerit per ipſum dominum, poſtq̃ ipſi dño de rigore fuit acqſita, nam non ſeparatur ab eo, niſi mediāte ceſſione, nec tunc ſeparatur directa, ſed vtilis. vt ꝟ.de pec. l.quis ergo caſus. & l.3. pro ſocio. Timore huius gl. vr̃ hoc fateri circa medium, dum dicit, & ſi cedit cõdictio indebiti, ſatis eſt &c. Sed ꝯrium cõiter tenetur, ꝙ poſtq̃ eſt ceſſa, ad hoc, vt euitetur circuitus, com-
5 petit vtilis ſine ceſſione, † & ad hoc ſemper allegatur iſta l.in fi.ꝙ circuitus eſt euitandus, & hoc colligit gl.circa fi.& ſic ſentit iſtum intellectum, ꝙ non requiratur ceſſio. ¶Sed tunc opp. quia ſm̃ hoc fruſtratoriæ ſunt leges, quæ dicunt requiri ceſſionem, poſtquam ſine cauſa competit vtilis, † præterea multa
6 iura dicũt oppoſitum, ꝙ antequam fiat ceſſio, licet veniat neceſſario fienda non datur vtilis, niſi in ſubſidium, ſi ille, qui debet cedere, non reperitur, vt in l.j. in fi.ꝟ.de inſti. iuncta.l.2. circa prin. ꝟ.ad l.Rhod.de iac.& l.poſſeſſio. §. & ſi poſſeſſio.de acq.poſ.Solu.illa iura procedunt, niſi duob.concurrentibus.ſ. ꝙ ille contra quem fienda eſt ceſſio, ſit locupletior factus ex re illius.cui ceſſio fienda eſt, & etiam qui tenetur cedere, & cedendo liberetur, his.n.concurrentibus, ēt non in ſubſidium competit vtilis ſine ceſſione, vt hic, & l.cum fundus.§.ſeruum tuum.ꝟ.ſi cer.pet. aliquo vero iſtorum deficiente, procedit cõtrarium, ꝙ non niſi facta ceſſione. ¶Vltimo debes ſcire, ꝙ iſta l.melius ſtaret in tit.de cond.ob cauſam, quia iſta decem non repetuntur condictione indebiti, quia non fuerũt ſoluta tanq̃ debita, & ex cauſa de præterito, ſed gratia conditionis implendæ, & ſic de futuro, vnde competit condictio ob cãm.vt l.j.§.ſi parandi.de condi.ob cauſam.

LEX LV.

2 *Ex contractu celebrato cum prædone, debitor ſoluendo ſibi liberatur. & numero 1.*

3 *Habens mandatum ad contrahendum, videtur habere etiam ad ſolutionem recipiendam, & ſi non habebat mandatum ad contrahendum, & contraxit ſuper re aliena, ꝙ debitor ex tali contractu, ſibi ſoluendo liberetur.*

4 *Debitor ex contractu celebrato cum prædone, ſi adhuc non ſoluit, non poterit verus dominus agi contra illum debitorem, niſi dominus ſit perſona priuilegiata, vt miles, vel eccleſia.*

5 *Ex contractu locationis celebrato cum falſo prælato intruſo, quando conductores ſibi ſoluentes liberentur.*

6 *Seruus, quando locauit operas, conductor ſoluendo ſibi penſionem liberatur, & quid ſi ſoluat prædoni ſine voluntate domini.*

7 *Fructus veri domini qui peruenerunt ad manus prædonis poſſunt ab eo condici.*

1 SI vrbana. ¶†Solutum prædoni ex ꝯctu celebrato cum eo, liberat ſoluentem a vero domino, ideo ipſe non repetit a prædone, ſed verus dominus. Sed ſi ſoluitur ex ꝯctu celebrato cum vero dño, vel cum eius ſeruis, non liberat ſoluentem, & iõ ipſe põt petere a prædone, nõ aũt verus dñs, niſi fuerint ſoluti nummi, vel ēt res ꝑtinẽtes ad dñm iure dñij.h.d. iſta ſingularis.l.melios in ſua mã, q̃ ſit forte in corpore iuris. ¶Et primo loquit, qñ fuit ſolutũ ex ꝯctu celebrato cũ prædone vſq; ibi [nam ſi ſeruus.] Scđo, qñ ex ꝯctu celebrato cum ſeruo veri dñi, vſq; ibi [ꝙ ſi vecturas.] Tertio, qñ ꝯctus ẽ celebratus cũ vero dño vſq; ibi [ergo dicit ſolet.] Quarto rñdet cuidam tacitæ obiectioni, quæ poterat fieri contra deciſionem tertij caſus, & in primo caſu, iõ liberat ſoluens, quia tenebatur prædoni, & non vero dño, poſtq̃ cum prædone contraxerat, licet ſuper re veri dñi. In tertio vero caſu iõ non liberatur, quia non tenebatur prædoni, ſed vero dño, cum quo contraxerat, & ſolutio non liberat, niſi fiat vero creditori, vel eius vero procu-
2 ratori. ¶†Circa.j.caſum, qñ contractus eſt celebratus cum prędone, liberatur debitor ſoluendo ſibi, hoc intellige, ſi ſoluit bonafide ignorans ipſum eſſe prædonem, & credens eſſe verũ dñm, vel hæredem, ſi aũt ſciebat, non liberatur. tex.eſt no.in l.ſi filiæ.in fi.ꝟ.de ſol.& adde quod dixi.ꝟ.de in rem verſo.§.verſum.in fi.in tex.tñ illius l.filiæ. vr̃ dicere, hoc eſſe verũ, ꝙ tunc non liberetur, qñ prædo non eſt ſoluendo, alias quia verus dñs habet regreſſum contra prędonem, liberatur, poſtq̃ ſecũ contraxerat, tñ ibi loquitur in non prædone, qui gerebat negocia veri dñi, & ſic bonæfidei, alias indiſtincte vr̃ non liberari, & hoc tene menti, & vide, quod no.Bar.in d.l.filiæ.qui dicit,
3 ꝙ ibi habemus.l.†ꝙ qui habet mãdatum ad contrahendũ, vr̃ hr̃e ēt ad ſolonẽ recipiendã, & ſoluendo ſibi, debitor liberat, vt ꝟ.de ſol. l.qđ ſeruus. & depoſi. l.quod ſeruus. Sed ſi non habebat mandatũ ad cõtrahendũ, & cõtraxit ſuper re aliena, ꝙ debitor ex tali cõtractu ſibi ſoluendo liberetur, & dicit neſcire alibi reperiri, q̃ in illa l.certe, immo eſt caſus hic expreſſus, & miror, ꝙ ipſe dicat, iſta eſt l.vulgaris, & vult, ꝙ etiam ſi contraxit ſuo noĩe, & tanq̃ verus dñs poſſit ſolutionem recipere,
4 & liberetur ſoluẽs, etiam ſi recipiens ſit maleſidei. ¶†Sed quæritur, quid ſi adhuc non ſoluit, an verus dñs poſſit agere cõtra illos, qui cum prædone cõtraxerunt? glo.hic ſuper verbo repetetur.dũ primo exponit.i.petetur, innuit, ꝙ non. & iſte eſt vn' intellectus tex. & hoc eſt verum, quia ex contractu prædonis non acquiritur vero dño pro hoc.ſ. de pac.l.ſi tibi.§.cum poſſeſſor. hoc verum, niſi dñs ſit perſona priuilegiata, vt miles, vel eccleſia, cui põt acquiri ex cõtractu inducto ex priuilegio perſonæ.ar.in d.l.filiæ.& in l.ſi vt proponas. C.de rei vendicat.
5 ¶†Ex prædictis apparet, ꝙ ſi falſus prælatus intruſus locauit bona prælaturæ, conductores ſibi ſoluentes liberantur, & ita dicit Inn. per hanc l.in c.nihil eſt.de elec.& in c.literis.de reſti. ſpol.& ibi eum refert Ioan.An.circa prin.in ver.alij vero ſecũdum Innoc. & allegat hanc l. pro caſu, dummodo obtinuerit confirmationem a ſuperiore, quæ tamen ex aliqua cã non valebat, alias ſoluentes non haberent iuſtam cauſam ſoluendi. Sed ſi contraxiſſet cum vero prælato, non liberarentur, quod
a dic, vt ibi.[a] Nam ſi diu ſtetiſſet in prælatura, & ſic haberetur ab
6 omnibus pro vero prælato, æquitas dictat, ꝙ liberatur. ¶†Circa ſm̃ caſum, qñ ſeruus locauit operas ſuas conductor ſoluẽdo ſibi penſionem, liberatur, quia ſoluit ei cum quo contraxit, & pecunia ſibi ſoluta, ſtatim acquiritur vero dño. Si ergo poſtea ſoluat prædoni ſine voluntate veri dñi, non transfert dñiũ, qđ poteſt, & vendicari, & ēt condici. In tertio vero caſu ſoluentes non liberantur, etiam ſi habeant iuſtam cauſam ſoluendi, quia forte oſtendebat teſtamentum, in quo erat inſtitutus, & hoc, ſi erant debitores in genere, vel quantitate, quæ perire non poteſt. Si autem in ſpecie liberarẽtur ope exceptionis.ut l.cum fundus.§.ſeruum tuum. & ibi no.in vlt.glo.ſi cer. pet.eo tamen caſu, quo non liberaretur verus dñs, nõ poteſt repetere a prædone, ſed debet agere contra ſoluentes, qui non ſunt liberati. Et ſi dr̃, imo vr̃, q̃ poſſit agere cõtra prædonem,
7 per regulam, quæ eſt, ꝙ†fructus qui peruenerũt ad manus prędonis pñt ab eo condici. Iuriſconſultus rñdet, illam regulã procedere, quãdo peruenissent ad eum fructus, qui erant veri domini, pone exemplum in ver. (nam ſi ſeruus.) quia illa pecunia erat effecta veri domini, quia fuerat tradita ſeruo, ſm̃ hãc l.ipſi ſoluentes, non ſoluerunt ſeruo domini, ſed ipſi prædoni, vnde nunq̃ fuit effecta illa pecunia veri domini, non ergo poteſt eam repetere a prædone, ſed aget contra ſoluentes, ſed certe etiam in primo caſu huius l.ſoluerunt prædoni. Et ſic nunq̃ fuit effecta veri domini, & tamen ibi dicitur, ꝙ verus domin' repetit a prædone. dicit gl. timore huius, ꝙ non tanquam fructus, ſed tanquam obuẽtiones, quod nihil eſt. Dic ergo, quod ibi verus dominus non habebat regreſſum contra ſoluentes, quia erant liberati ſoluendo prædoni ex contractu ſecum celebrato, ſed hic in ver.quod ſi vecturam. habebat regreſſum, quia non erant liberati, ſecundum Bar.& bene.

ADDITIO.

a ¶Quod dic, vt ibi. Adde bonũ tex.in l.1.§.ſi rem.infra.depo.B.l.in l.2. C. de ſer. Bar.in trac.de tyran.vide in 6.quæſtio.

LEX LVI.

1 *Exceptio poteſt eſſe perpetua, & temporalis, in dubio præſumitur debere eſſe perpetua, & ideo inducit repetitionem ſoluti per errorem.*

2 *Excluſionis cauſa habet vim excluſionis perpetuæ.*

3 *Diſpoſitio in dubio præſumitur perpetua.*

4 *Promittere mihi ad certam diem, vel promittere ſimpliciter, & poſtea facere pactum de non petendo vſque ad certam diem, an ſint paria.*

5 *Dubia excluſionis cauſa non habet vim excluſionis perpetuæ, quando præſens ſtatus rei non tendit ad excluſionem.*

9 *Repreſaliæ conceſſe pure diuerſis perſonis, quod per reformationem poſtea factam, quod omnes debeant per quoſdam reuideri, & quæ videbuntur caſſandæ caſſentur, poſſint interim exerceri, & quare.*

7 *Dictiones, donec.tandiu, & quouſque, inducunt conditionem extinctiuam.*

8 *Statutum ſi dicat, quod quouſque maſculus ex ſtat fœmina non ſuccedat, & tempore mortis teſtatoris exiſtat maſculus, qui poſtea moriatur, an tũc filia fœmina fingatur non excluſa.*

Sufficiat

1 SVfficit ad cauſam. ¶.†Exceptio q̃ pr eſſe ppetua, & tēporalis in dubio præſumitur debere eſſe perpetua, & ideo inducit repetitionem ſoluti per er-
1 rorem.h.d.†& ſemper allegatur, ꝙ excluſionis cā hēt vim ex-
3 cluſionis perpetuæ, †& diſpō in dubio præſumitur perpetua,
4 facit.l.iuriſperitos.§.cū oriundus.ꝟ.de excu.tu. & l.ambiguitatem.C.de vſufr.ver.ſi aūt talis,& qđ no.in cle.& ſi principalis, de reſcript.in gl.quę incipit,ſed prouiſionem,& eo.tit.c.ſi.li.6.
5 ¶†In tex.ibi,vt.n.pactum,probat, ꝙ dixerat hoc mō,nam ſicut iſta ſunt paria,promittere mihi ad certam diē,vel promittere ſimpl̃r, & poſtea faceret ibi pactum de nō petendo vſq; ad certam diem,vtroq;.n.caſu habes exceptionem temporalem ad certam diem, quæ non inducit repetitionem, ita iſta ſunt paria, promittere mihi quouſq; Titius fuerit conſul, vel promittere ſimpliciter, poſtea facere tibi pactum de non petendo,quouſque Titius ſit conſul, nam vtroq; caſu habes exceptionem dubiam,quæ poteſt eſſe perpetua, & temporalis, & habet vim condōnis,i.ſtipulationis conditionalis, quæ inducit repetitionem,cōdōne pēdente,vt l ſub cōdōne,& l.qui promiſit.ſ.e.& iſta ſunt quatuor ꝓportionabilia,duo,& duo, quæ ſunt inter ſe paria,vt dicit glo. Sed ꝯ.ꝙ non ſint paria,vt in l.Iul.ꝟ.de iur.do.gl.non clare ſoluit, dicas,ꝙ iſta ſunt paria quātum ad effectum ſolutionis, quia neutro caſu tenetur ꝗs ſoluere añ euentum diei certæ, vel incertæ,non quantum ad initium oblōnis, nam ſi promittis mihi vſque ad annū,non oritur actio, niſi poſt annum, licet oriatur oblo.iuxta plene no.per Cy.in d.l.j. C.de act.ab hæ. & ꝯtra hæ.& ꝑ Bart.in l.ita ſtipulatus,de verb. ob. Sed ſi promitto pure,ſtatim orit̄ actio, & ſic facio pactū de non petēdo, vſq; ad certū diē,actio non tollitur, ſed elidit̄ vſq; ad illā diem.Item ſi promittis mihi cū Titius erit conſul, promiſſio eſt cōdōnalis,& ante condōnis euentum, nulla eſt nata obligatio & actio. l cedere diem, de ver.ob.Sed ſi promittis mihi pure,naſcit̄ obligatio, & actio, ſi poſtea paciſcor non petere,quouſq; Titius erit conſul,nulla ipſarum tollitur,ſed eliditur. ¶Opp.extra gl.ꝙ ſolutum dubietate pendente non poſſit repeti, vt in eadem l.Iul.Solu.ibi in omnem euentum erat debendum, hic non,ſed ita demū,
5 ſi Titius efficiatur conſul. ¶†Sed adhuc cōtra.nam dubia excluſionis cā, nō habet vim excluſionis perpetuæ.vt l.ſub conditione de aſſignan. lib. & ꝟ.de in diē addic. l.4.§.ſi Marcellus, & l.nōiō minus de rei ven. ſolue ſm̄ Bar.in d.l.Iul. in fi.& tene menti, qa ſunt verba notabilia,& fuerunt Rayn. interdū pn̄s ſtatus rei tēdit ad excluſionē, & tunc habet vim exceptionis perpetuæ,& ita loquitur.l.iſta, quam declaro,licet Bar.nō de.. leret nā hic feci pactū de non petendo, nec Titius conſul fiat.iſtud pcū eſt purū, & ſtatim inducit exceptionē,& ſi vellē agere poſſes me repellere, & ſic pn̄s ſtatus rei tēdit ad excluſionem.Sed eſt dubium,quātum debeat durare iſta exceptio, quia ſi nunq̃ fiet conſul,ſemper durabit. ſi fiet,ex tunc finiretur,interim ergo quouſq; eſt dubium, habet vim excluſionis perpetuæ. Idem ſi diceret quouſque, vel quādiu,oēs.n.iſte dictiones ponuntur ad durationem actus,non ad originem diſpoſitionis, ſed ſi facerem pactum de non petendo,cum Titius erit conſul, tunc iſtud pactum eſſet cōdōnale non purū, quia dictio,cum,ſecundario facit condōnem, vt ſ.e.l.qui promiſit. Vnde non induceret ſtatim exceptionem pacti,ſed tūc demum cum Titius erit xonſul. Cum igitur præſens ſtatus pacti non tendat ad excluſionem,non haberet vim excluſionis perpetuæ,vt in l.all.in contrarium,& ſic vr̃,ꝙ iſto caſu ſolutū nō poſſit repeti,tñ quantum ad hoc forte dicendum eſſet,qa licet non inducat exceptionem pacti,anteq̃ condō exiſtat ꝑꝑ ſpem exiſtentiæ,tñ vr̃, ꝙ inducat interim exceptionem doli, ar.in l.ſi pecuniā.ſ.e.ſi cer.pet. & facit,qđ no.ſ.e.l.ſi nō fortē. §.adeo,& ſic induceret repetitionem, quia nō eſſet exceptio odioſa,in alia tñ materia,non haberet vim excluſionis perpe
6 tuæ,per dicta iura.¶†Et iſtud inducit Barto.ibi ad qōnem,qñ conceſſæ erant repreſaliæ diuerſis perſonis pure, poſtea facta eſt quædam reformatio, ꝙ debeant oēs reuideri per quoſdā, & quæ videbuntur caſſandæ, caſſentur. Quæritur,an interim anteq̃ videantur poſſunt ipſę,vel aliquæ ipſarū exerceri,& determinat, ꝙ ſic, qa p̄ſens ſtatus repræſaliarum non tendit ad excludendum,cum fuerint conceſſæ purè,& ſimpl̃r,ſed an in futurum inducatur excluſio per remiſſionem,eſt dubium.qa poterit eſſe ꝙ ſic,quia caſſabuntur,& poterit eſſe ꝙ non,interim ergo non hēt vim excluſionis perpetuæ. Vidi maximam altercationem Florentię inter duos ciues, quorum vnus fuit extractus ad vnum offiñ,ſed erat dubium, an haberet deuetum,vel nō, & ſuberat cā quæ poterat ſibi dare deuetum perpetuum, vel tpale, iſto &c. interim fuit alius extractus ad idē offiñ,erat dubium inter eos, an valuerit ſcđa extractio,& fuimus oēs Doc. impediti pro vtraque parte, & tota diſcrepatio erat ſuper eo, quod habetur hic. a dubietate pendente iſtud deuetū præſumeretur eſſe perpetuū, vel temporale, & aliqui
7 intelligebant vno mō. alij alio. ¶†Vlti.no.ꝙ iſtæ dictiones, donec,tandiu, & quouſq;, inducunt condōnem extrinctiuā, faciunt.n.durare condōnem, quouſque aliquid exiſtat,& poſtea ipſum extinguunt,facit l.j. in fi.de ven. in poſſ.mit.& l.ſi ne manifeſtum.§.tandiu,de cond.fur.& l.fi. in prin.de exc.tut.
8 & per hoc determinat Bar. in l.fi.ꝟ.ad Tertul.†Si ſtatutum dicat,ꝙ quouſque maſculus exiſtat,filia, fęmina non ſuccedat, ſi tempore mortis exiſtat maſculus excludatur fœmina. Sed mortuo maſculo fingitur non excluſa, & ex tūc admittetur. Sic erat caſus in quo ille,qui ſemel fuit hęres, deſinit eſſe hæres, & alius incipit eſſe hęres directo, ſicut contingit in teſtō militis,ut C.de teſt.mili.l.certi iuris. regulariter contra, vt l.ei qui ſoluendo,de hær. inſti. ſecus ſi diceret exſtātibus maſculis, quod exponitur, i.ſi extiterint, nā tūc ſufficit maſculos extare tpe mortis, quātū ad perpetuā excluſionē fęminarum,vt inſti.de hær.ab inte.§.ita demū, & in j.caſu,ſi maſculus eſt inſtitutus,& fęmina p̄terita,teſtm̄ non eſt nullum a principio,ſed mortuo maſculo, cū admittat̄ ad ſucceſſionem fœmina,annullatur, & fingitur retro nullum, ſecus in ſcđo caſu, in quo nullo modo annullatur ſm̄ Bar.ibid.& Ray.de Forli.cōſuluit contrariū,& idē ſit in primo caſu,ꝙ in ſecūdo,ut nō annulletur ꝑ l.imperatores, de ma.teſta.& ꝑ id,quod nō.Inn.in ca. bonæ,de æta.& quali.Bal.aūt & D. Fran.tigri.tenuerunt teſtamentū annullari,ſed nō fingi retro nullū, de quo vide ꝑ Bal. in l.ſi quis filiū.C.de inoffi.teſtam.& in l.2.de libe.præte.

LEX LVII.

1 *Pro indebito ſoluto per tutorem nomine pupilli,competit ipſi pupillo indebiti condictio, & ſolutum indebite procuratori non habenti ad hoc mandatum,repetitur ab eo,alias a domino.*
2 *Indebitum ſolutum procuratori falſo non habenti ad hoc mandatum,repetitur ab ipſo procuratore,ſi dominus non habuit ratum.*
3 *Electio mala non nocet in electione perſonarum,contra quas eſt agendum, & quid in electione remediorum,& actionum.*

1 CVm indebitum. †Pro indebito ſoluto per tutorē nomine pupilli,competit ipſi pupillo indebiti cōdō. Hoc primo. Et ſolutum indebite procuratori nō habenti ad hoc mandatum, repetitur ab eo, alias a dño.h.d. tota lex.primum dictum huius l. debet intelligi qñ tutor ſoluit per ignorantiam iuris, vel facti, inducit repetitionem,nā idē eſt hoc caſu,ꝙ ſi maior ſoluiſſet, ſi aūt ſciret,non deberi, videretur donaſſe, & imputandum eſſet ſibi, qñ aūt pupillus ſine tutore ſoluiſſet,dic ut ſ.eo. l.interdum. ¶Item intellige, ꝙ habuit iuſtam cām ignorandi. quo caſu ipſe non debet remanere in dāno, & ideo habet imputare ipſi pupillo, cū reddit rōnē adminiſtrationis, & ipſe pupillus habet repetere.Et ſic periculum nominis erit ipſius pupilli, non tutoris,ne officium ſuum ſit ſibi damnoſum ſine ſui culpa, ſed ſi non habuiſſet iuſtā cām ignorandi,non poſſet imputari ipſi pupillo & ipſe non haberet repetere,& periculum ad ipſum tutorem pertinet,& hoc vult dicere gl.Itē ēt in prñceden.caſu ſi reddidiſſet adminiſtrationem pupillo, & hoc indebitum ſolutū, non imputaret ſibi.& ſic deſineret eſſe conſultum ſibi aduerſus pupillum,& tunc poſſet repetere ab illo, qui ſoluit ne remaneret in dāno,& ille in lucro, & hic eſt caſus in l.ſi.§.j.ꝟ.e.
2 ¶†Circa primum.§.no. vnum qđ melius declaratur hic,q̃ in toto hoc tit.& indebitum ſolutum procuratori falſo non habenti ad hoc mandatum, repetitur ab ipſo procuratore, ſi dominus non habuit ratum,nā licet in l.ſi procuratori falſo, de cond.ob.cau.& l.ſi procurator.ſ.e.dicatur,ꝙ tale ſolutum dēt repeti, nō tñ declaratur a quo,ſed gl.& Doc.dicunt ꝙ ab
3 iſto ꝓcuratore,ut hic eſt tex.¶†Vltimo no. in fi.ꝙ in electione perſonarū contra quas eſt agendū,nō nocet mala electio, ſi quis eligit ꝑſonā incōpetētē pro cōpetenti, nō.n.perdit ius agendi contra alterū cōpetētē, qđ vr̃ indiſtincte intelligēdū, ēt ſi ex certa ſcientia eligat,cum hic non diſtinguatur, ſed in electione remediorū, vel actionum, ſi quis eligat remedium incompetens,vel actionem incompetentem ex certa ſciētia, præiudicat ſibi etiam incompetenti, quinimo ēt per ignorantiam videtur ſibi præiudicare mero iure, licet iuuet̄ bñficio reſtitutionis in integ.ſi error fuit iuſtus, iuxta plene no.in l.fi. C.de cod.facit l.hēbat,in prin.de inſtit.& l.mater. de inof.teſt.

LEX LVIII.

1 *Conditio impoſſibilis quam teſtator putabat poſſibilem, vitiat legatum.*
2 *Si teſtator inſtituit quendam mortuum quem putabat viuere in quadrante, & quendam viuum in dodrante, & poſtea inſtituit Titium ſine parte,an Titius vocabitur in illum quadrantem.*

1 L.Seruo manu. †Conditio impoſſibilis, q̃ teſtator putabat poſſibilem,vitiat legatum.h.d.iſta l.no.Barto.ſed quando teſtator ſciebat ipſam impoſſibilem, vitiatur conditio, & non legatum, vt l. obtinuit,de cond.& dem.cum ſi.quæ oēs limitātur per hanc.l.ſingularē,de quo vide plene per eundē in l.j.de condi. inſt.& ſic patet ex prædictis,ꝙ condō impoſſibilis, quam teſtator puta-

batpoſtis, & habeat iuſtam cām putādi non hr̄ pro impoſi, ſed hr̄ pro poſi, & defecta. quo caſu facit deficere legatum, & ad hoc probādū inſpicitur opin.teſtatoris, vt habeatur pro vero, illud, quod putabat teſtator eſſe verum, & debeat iudicari ac ſi verum eſſet, allegat optimam, l.j.de hær.inſti.l quo loco.§.ſi iam mortuo, nā ſi teſtōr diſtribuit totum aſſem inter aliquos, & poſtea inſtituit vnum ſine parte, cenſetur tranſiiſſe ad dipondium, vt ille iuſtitutus ſine parte habeat alium aſſem, ſed ſi non diſtribuit totum aſſem, tunc inſtitutus ſine parte non vocatur ad alium aſſem, ſed ad illud, quod reſtat diſtrouendum. †Pone ergo, φ inſtitui quendā mortuum, quē putabā viuere in quadrante, & quēdā viuū in dodrante, poſtea inſtitui ſine parte, q̄rit̄ in quantū vocabit̄ Titius, & vr̄, φ in quadrante, quia inſtitutio mortui nō valuit, & ſic non diſtribuit totū aſſem inter primos, ſed dodrantē tm̄. Vocabitur ergo Titius in quadrantem non diſtributū, ɔ̄riū ibi dr̄, φ imo vocabit̄ in alium aſſem, quia cū putaſſem illū viuere dēt haberi pro viuo, inſpecta opi.mea, & ſic diſtribuit totū aſſem, licet nulliter quātum ad quadrātem, ſed hoc nō dēt attēdi, ſed mea opinio, vt ſic voluerim ad dipondiū trāſire, vt eſt ibi caſus ſingularis, q allegat̄ ſimul cū iſta l. φ verba dēnt intelligi ſm̄ opi.teſtōris.& dēt hēri ꝑ vero id, qđ teſtōr putabat eſſe verū, quantū ad interpretādū intentionē eius, qđ noluerit fieri.

LEX LIX.

1 *Solutio fideiuſſoris, quæ ſibi parit repetitionem, nō parit reo liberationem.*
2 *Ex ſtipulatione quando oriatur naturalis obligatio.*

1 SI fideiuſſor. ¶†Solutio fideiuſſoris, quæ ſibi parit repetitionem non parit reo liberationē.h.d. & idē dicit quod.l.cum is §.j.ſ̄.eod. & hic eſt tex. expreſſus, ſecundum φ
2 audiui a Bal.in voce, †φ ex ſtipulatione oritur naturalis obligatio.quidam dixerunt ɔ̄rium, quia cum ſit contractus iuris ciuilis, non oritur niſi ciuilis oblo, pro quib. facit l.indebitū. ſ̄.eod.ibi dū dicit, indebitum iuregentium, ſed expone vt ibi dixi. ¶In tex.ibi, [naturale vinculū,] ideſt nālem oblonem, qua reus tenebatur, nec ēt ciuilem, cum inducat ſibi repetitionem. ¶Et aduerte, quia per hoc vr̄, φ iſte tex.non probet illud, qđ Bal. dicit, non.n. loq̄t de ipſa nāli oblone, qua tenebatur fideiuſſor, q nō niſi per ſtiplonē obligat̄, vt in l.blanditus, de fideiuſſ. ſed de naturali qua tenebatur reus principalis, qui poterat eſſe obligatus ex alio contractu. Vel poſſumus intelligere φ loquatur de vtraq; oblone, ſi.n.fideiuſſor erat liberatus a ciuili ex aliqua diſpoſitione iuris ciui. & remāſerit naturalis, ſoluendo poſtea per errorē, qui inducat repetitionē, talis ſolo nec tollit illā naturalē quæ remanſerat, nec illā qua tenebatur reus, quia non cadit in ſolutum, ſed inducit repetitionem, ut in d.l.cum is.§.j.& ibi no.in gl.nec ob. quod no.in gl.in l.interdum, añ fi.gl.magnæ ibi, [ſi quid a pupillo cedit in ſolutum debiti naturalis &c,] quia ibi loquitur gl. qñ ſolo nō inducit repetitionem ipſo iure. ſed mediante reſtitutione in integ.ſm̄ ſuam opi. quā ibi tenet vñ tunc cedit in ſolutum, & extinguit nālem, vt aliquem effectū ſortiatur, nos loquimur, qñ inducit repetitionem ipſo iure ſine reſtōne, tunc non cedit in ſolutum, & ſine dubio opi.Bal.eſt vera, & quia licet ſtipul. ſit contractus iuris ciuilis, tamen non contrahitur ſine conſenſu, qui eſt de iure naturali, & ideo parit naturalem obligationem, vt in l.j.in verſi, adeo in fi.ſ̄.de pac.

LEX LX.

1 *Solutum dubietate pendente, quando repetatur.*
2 *Qui eſt in caſu dubio, non debet eſſe melioris conditionis, quam ille, qui eſt in caſu certo.*
3 *Exceptio litis pendentis eſt proprie inducta ad rigorem iuris conſeruādū, & ſoluti repetitionem non inducit, & quid ſi poſtea ſequatur abſolutio.*
4 *Solutum poſt ſententiam abſolutoriam, quando poſſit repeti.*
5 *Exceptio præſcriptionis quod tollat ciuilem obligationem, & elidat naturalem, ex qua eliſione inducitur ſoluti repetitio.*
6 *Debitum ex vnica obligatione concepta in plures conditiones, ſi ſoluatur an repeti poſſit.*
7 *Abſolutio quia actor non probauit, eſt diffinitiua, & cuius effectus ſit.*
8 *Abſolutio ab obſeruatione iudicii eſt interlocutoria, & quando impediat iterum agi.*
9 *Qui exceptionem opponit licet eam non probet, non videtur fateri intentionem agentis, nec actoris intentio ex hoc eſt fundata.*
10 *Ille qui ſoluit fuit condemnatus ex eo quod non potuit ſolutionem probare, & iterum ſoluit, poterit poſtea, quod primo ſoluit, repetere per condictionem ſine cauſa, ſi ſuperueniant probationes.*
11 *Obligatus ex inſtrumento guarentigiæ, contra, quod ex forma ſtatuti non poteſt probari ſolutio, niſi per inſtrumentum publicum ſi ſoluat, & nō fuit confectum inſtrumentum, & ſic fuit coactus iterum ſoluere, poteſt repetere primo ſolutum, per condictionem ſine cauſa.*
12 *Reus, quod poſſit abſolui duobus modis.*
13 *Si partes promiſerunt ſtare laudo, & non reducere ad arbitrium boni viri ſub certa pœna, & pœna petatur a parte quæ petit reduci, & ſuccubuit, an poterit probare, quod iniuſte ſuccubuit.*
14 *Si quæſtio pœnæ ſit inter diuerſas perſonas inter quas datum fuit laudum, & ſi fuit pronunciatum æquum, quod poſſit allegari, & probari iniquū ad euitandum pœnam per aliam perſonam.*
15 *Laudum ſi fuit pro parte reformatum tanquam iniquum, & pro parte cōfirmatum tanquā æquum, an committatur pœna in compromiſſo appoſita.*
16 *Contra ſententiam, quod admittatur probatio, per confeſſionem partis.*
17 *Illud in quo quis ſemel ſuccubuit agendo, quando non poſſit in alio iudicio refricare excipiendo, & quid econuerſo.*
18 *Obligatio naturalis, licet non tollatur per ſententiā abſolu.cum declaratione latam, quod reus non ſit debitor, tamen adeo offuſcatur, φ non poteſt per creditorem allegari contra repetentem ſolutum, & quando.*
19 *Sententia abſolutoria non tollit naturalem obligationem, nec etiam tollit ciuilē, ſed ēt elidit, nec tollit actionem, ſed ea eliditur per exceptionem.*
20 *Sententia condemnatoria pro actore inducit actionem in factum, & an appelletur actio iudiciaria, & ciuilem obligationem producit, & an etiā naturalem.*
21 *Sententia non ſemper facit ius. vel de aliquo nihil, vel de nihilo aliquid.*
22 *Aliud eſt dicere, quod ſententia facit ius, aliud, φ habeatur pro veritate.*
23 *Per pactum de non petendo tollitur obligatio naturalis, ſed ciuilis remanet, & etiam actio, ſed eliditur per exceptionem.*
24 *Sententia non recipit vires a conſenſu partium, ſed ab auctoritate.l.ad rigorem iuris conſeruandum.*
25 *Aequitas iuriſgentium eſt, vt maioribus pereamus.*
26 *Obligatio naturalis oritur etiam vbi deeſt conſenſus, ſi tamē ſubſit aliqua æquitas iuriſgentium.*
27 *Exceptiones tollentes vtranque obligationem, et etiam actionem, vel vnā tantum, vel alteram elidentes etiam actionem, quæ ſint, & quod in iſtis omnibus quocunque errore, ſiue etiam iuris ſolutum repetatur.*
28 *Exceptio ſolutionis, vel acceptilationis, tollit vtranque obligationem, etiā ipſo iure.*
29 *Per exceptionem iuriſiurandi tollitur naturalis, & eliditur ciuilis actio.*
30 *Exceptio rei iudicatæ ex ſententia iuſta, vel præſcriptione, tollit ciuilem, & elidit naturalem, & etiam actionem.*
31 *Per exceptionem Velleia. vel Mace. neutra tollitur, ſed vtraq; eliditur, & ſolutum per errorē iuris repetitur, quid in exceptione rei iudicatæ ex ſnīa iniuſta per quā ciuilis tollitur, non naturalis, nec ēt eliditur.*
32 *Exceptio per quam neutra tollitur, nec eliditur, ſed actio differtur, vt eſt exceptio litis penden. non inducit repetitionem ſoluti.*
33 *Exceptio tunc proprie dicitur quando ſubeſt actio.*
34 *Promiſſio ſiue nauis ex Aſia venerit, ſiue non, an ſit pura, vel condōnalis.*
35 *Quando id quod pure debebam, promiſi ſub cōdōne animo nouandi, ſi interim ſoluam non potero repetere, cum in omnem euentum ſim debiturus.*
36 *Quod tibi debebam pure, ſi promiſi ſed conditione animo nouandi, an interim agere poſſis.*

1 IVlianus. †Solutum dubietate pēdēte, non repetitur qñ ſoluens in oēm euētum erat debiturus, ſecus ſi non ipſe in oēm euētū erat debiturus, ſed ipſe, vel alius.h.d.in effectu, iſta l.eſt ſingularis, & ſubtilis. Et primo terminat vnū caſum ſm̄ Iul.vſq; ibi ſitemq;. Scđo adducit tres alios caſus, quorū primus eſt ſilis, vt ceſſet repetitio ſcđi. Scđs eſt diſſimilis ſm̄ quoſdam, ſed ſm̄ alios eſt ſilis, vt ēt ceſſet repetitio. Tertius eſt diſſimilis ſm̄ oēs, q̄a repetitio non ceſſet vſq; ibi, [ſed diſſimiliter. Tertio ponit diſſimilitudinē q̄ eſt inter ſm̄, & tertium caſum, ex quo colligit̄, φ ſcđs eſt magis ſilis primo, vt repetitio ceſſat ſicut in caſu Iu.q̄ tertio, q̄a in illo ſecundo idem eſt debiturus in oēm euentū, ſed ſi ignoretur ex qua oblone, iō dēt repetitio ceſſare, ſicut in primo caſu, & in caſu Iu. Sed in tertio caſu nō eſt debiturus, ſed ipſe, vel alius, & iſte eſt verus intellectus ſm̄ Doc. ¶Contra determinationem Iu.in caſu quē ponit, añq̄ veniā ad gl.opp.trib.mod. Primo de.l.ſufficit.ſ̄.eo.
2 †vbi ſolutū dubietate pēdēte, repetitur, ſed hic iſtud debitū, licet eſſet verū tm̄ pp motionē litis erat effectum dubium. Ergo &c.vt d.l.ſufficit. ſolue, in oēm euētū ſoluēs nō erat debiturus, hic ſic, q̄a ēt ſi fuiſſet ſecuta ſnīa abſolutoria licet eſſet ſublata oblo ciuilis, remanſiſſet nālis, q̄ impedit repetitionē ſoluti.ſ̄.e.l.ſi non ſortem, in prin. ¶Scđo oppon. φ ex motione litis orit̄ cōuento exceptio litis pendentis, per quā repellit agentē volentē litē in alio loco, vel iudicio inchoare, vt in l. vbi cęptū.ſ̄.de iud.ergo cum ſit tutus exceptione, vr̄ φ ſoluendo poſſit repetere, vt ſ̄.e.ſi non ſortē.§.indebitum, ſolo iſta exceptio litis pendentis, non tangit nec lędit oblonem ciuilem, nec nālē, ſed ſolum impedit aliud iudicium, vñ facit de debi-
3 to.indebitū, & ad hoc allegat̄ iſte tex.†φ exceptio litis pendē. non inducit repetitionem ſoluti, & dicit Bart.φ iſta eſt ꝓprie exceptio inducta ad rigorē iuris cōſeruādū, q̄ repetitionē nō inducit, vt ſ̄.e.l.q exceptionem. Itē allegat̄ pp id φ dixi in prima opp.φ nō debet eſſe melioris ɔdōnis ille, q eſt in caſu dubio, q̄ ille, q eſt in caſu certo, nā ſi eſſet cōdēnatus, vel abſolutus, eſſet in caſu certo, & tm̄ ſoluens poſt abſolutionē non repeteret. multo minus ſi ſoluat lite pendente, quo tp̄e adhuc nulla oblo eſt ſublata, licet ſperet̄ ciuilis tolli, ſi ſequatur ſnīa abſoluto.ad iſtud no.facit. ĩ.de li.cā.l.ordinata.§.ſi is q ff. qui. ad l.proe.non li. l.4.& ĩ.de cōpen.l.fi.de ęcq.hær.l.cū q duob.

de leg.3.l.j.in prin.de inof.teſt. l.qui de inofficioſo. Tertio op.
4 †φ imo ſi fuit abſolutus, poſtea ſoluens repetat, vt dixi ſ.e.l.
qui exceptionem,allegandum C. C.de proba.l.qui exceptio
nem.Sol.id quod ibi dixi,procedit, qñ ſñia abſoluto fuit iuſte
lata,quia reus habebat exceptione , quo caſu ēt ſi illa erat
odioſa,& per ſe nō induceret repetitionē, ſecuta tñ abſoluto
ria inducit,quia efficitur fauorabilis, hic vero qñ fuit abſolu-
tus iniuſte reſpectu iuſtitiæ partis, vel reſpectu iudicis, qa erat
verus debitor, & nullam exceptionem habebat, tñ fuit abſo-
lutus,quia actor non probauit,vel quia iudex de facto ita vo
luit. Tunc.n.tollitur ſolummō ciuilis,oblo nālis aūt nō,quia
ſñia eſt de iure ci.& ſic non pōt tollere naturalia iura, vt inſt.
de iur.na. §.ſed naturalia, & l.2.ſ.de vſufr. ea rerū,q vſu cōſu.
5 ¶†Sed ɔ. nam etiam præſcriptio eſt de iure ciuili, & tñ tutus
exceptione præſcriptionis ſi ſoluat, repetit.vt no.per glo.in ſi.
l.2.rem ra.ha.Solue,præſcriptio prouenit ex ſñia,quæ ſemper
eſt iuſta,& ſic tollit ciuilem, & elidit naturalem,ex qua eliſio
ne inducitur repetitio, ſed ſñia iudicis iniuſta, licet de rigore
tollat ciuilem,non tñ elidit naturalem,& ita intelligitur hic.
¶Sed adhuc opp. φ ēt naturalis non eliſa inducat repetionē
ſoluti,per errorem facti,vt l.error.C.de iur. & fac.igno.hic in-
diſtincte dr̄ ɔrium.Sed ſoluo ſm Bal.illud, qñ naturalis nunq̄
fuit coniuncta cū ciuili, hic aūt ſemel fuit coniuncta,& pro-
duxit actionem. Vñ potentior eſt, vt indiſtincte non inducat
repetitionem, ſiue ſolutum ſit per errorem iuris.quo caſu ve
rum eſt,ſiue per errorem facti, ita intelligit ipſe hanc.l.ſed gl.
l.qui exceptionem.ſ.e.ſentit ɔrium dum æquiparat exceptio-
nem rei iu.exceptioni Maced.& tñ conſtat,φ tutus exceptio-
ne Maced.ſoluens per errorem facti, repetit, vt j.ad Maced.l.
fi.& ſic vr̄ tutius intelligere,dum dicit abſolutus,φ hic loqua
tur,qñ ſoluiſſet per errorem iuris, ſecus ſi errore facti,vt l.cō-
traria,& hanc opi.tenet Do.Ange.in repetitione.l.j.C.de iud.
¶Circa ſecundam partem in primo caſu no.φ eſt ſimilitudo
inter illum, & caſum Iul. quantum ad impediendum repeti-
tionē ſoluti,ſed in alio eſt diſſimilitudo, quia in caſu Iul. ſol-
uēs tpe ſolutionis erat ciuiliter,& nāliter obligatus, licet ſpe-
rarer̄,tolli oblo ſed in illo ver.ſimileq;.ſi promittis mihi ſiue
nauis ex Aſia venerit,ſiue non,anteq̄ ſis certus eā venire, vel
non venire,nec ciuiliter, nec nāliter es obligatus,quia iſta p-
miſſio reputatur ɔdōnalis per l. hmōi.j.qñ di.le.ce.& interim
ſtipulator agere nō pōt, tñ inerat obligari in oēm euentū.Iō
ſoluēs interim nō repetit, licet oī iure ſit indebitū. qđ eſt mi-
6 randū,multo fortius in caſu Iu.vbi erat vere debitum.†Secun
dus aūt caſus,in ver.vbi aūt, differt a primo,qñ in primo vni
cus tñ eſt ɔctus, & vnica tñ obligatio concepta in duplicem
euentū alternū,ſed in illo verſi. vbi aūt, erant duo cōtractus,
& duæ obligationes ſperabantur tollere primam. Iō quidam
dixerunt ſoluentem interim poſſe repetere,quia licet in oēm
euentum ſit debiturus, tñ tpe ſolutionis nō conſtabat ex qua
obligatione debiturus erat,an ex prima,cum condō ſecundę
non exiſteret,an ex ſecunda. Sed breuiter,vt colligitur ex fin.
l.hoc non debet attēdi poſtq̄ idem erat debiturus, quia p̄t di-
ci,φ interim ſoluēdo videar̄ ſoluere ex prima, quæ adhuc nō
eſt ſublata,& ſi ſic ɔditio ſecundæ eueniat, videar̄ ſoluiſſe,ex
ſecunda, ſed certe cū ſoluendo tollatur prima, ipſo iure non
vr̄ quodāmodo poſſe tolli ſecunda,licet conditio eius veniat
quia fuit interpoſita aīo nouandi, & nunc poſtq̄ prima eſt ſu
blata p ſolutionē,nō pñt per nouationē, ſicut ſi eſſet ſublata
interitu rei debitæ,iuxta no.l.inter ſtipulan.§.pen.de verb.obl.
& l.quoties,de noua.vel dicamus,φ per illā ſolutio.nō tollar̄
obligatio prima pura, ad hoc, vt ſi exiſtat conditio ſecundæ,
habeat quid nouet, & quid tollat, & hoc dicūt Doc.in ſi.in l.
pecuniam.ſ.ſi cer.pet.& tunc procedit illud,qđ ſ.dixi.φ ſi cō-
dō non eueniat,videbitur ſolutū ex prima,ſi eueniat,videbir̄
ſolutum ex ſecunda.Et ſic ſequer̄ mirabile, φ illa ſolo non li
berat ſoluetem interim, & nihilominus repetitionē non in-
ducit,ſm vnum intellectū,ſed hoc non eſt nouum,ut patet.j.
e. l.Neratius, vbi vna ſolo neutrum pōt effectū operari, nec
liberationem nec repetitionem. ¶Pro declaratione gl.primæ
opponir̄ ɔ tex.in ver.[quia nec eſt abſolutus.] nam tex.innuit
φ poſtq̄ ſoluit lit.pēdē. pōt adhuc cōdēnari, vel abſolui diffi-
nitiue ex eadē lit. Sed ɔ, quia non poteſt abſolui, niſi interlo-
cutorie ab obſeruatione iudicij, ut inſt.de perpe.& tem.ac.§.
fi.Solue,fateor ɔriū,ſm gl.nec iſte tex.vult dicere oppoſitum,
ſed vult facere cōparationem de eo,qui ſoluit lit.pēden.ad il-
lum,qui ſoluit lite finita p condēnationē, vel abſolutionem,
nam hoc vltimo caſu repetere non poſſet. multo minus in
primo,quia lite pēden.ſubſiſtit vtraq; obligatio,ſed lite finita.
per abſolutionem ſublata eſt ciuilis,& remanſit naturalis.Et
ſic in illo ver.ſed nec abſolutus.mutat caſum de.eo,qui ſoluit
lit.pen.ad eum qui ſoluit lite finita,quidam vero,dūt poſſe in
telligere tex.etiam,φ nō mutet caſum, & φ talis ſoluēs poſ-
ſit poſtea cōdēnari,vel abſolui diffinitiue,& ſicut,ſi hoc acci-
deret,nō repeteret,ita ſi neutrū accidit. Et ad ɔrium rñdet,qñ
de ſolutione conſtaret,qa facta eſſet in iudicio,vel ēt extra in
præſentia teſtium ſiue notarij, ſed ſi conſtat,quia nec in iudi-
cio,nec in præſentia teſtium, tunc reus eam allegans, & non
probans,non abſoluitur, quia ſoluit, ſed ſi nec actor probat
debitum,abſoluitur, quia actor non probauit, & ſi probaret
debitum,condemnaretur, & oporteret ipſum iterum ſolue-
re.poſſet tñ ſm gl.repetere,quod primo ſoluit,ſi probationes
ſuperuenirent,quia licet ſit ſolutum ex cauſa veri debiti,tñ il-
la cā reducitur ad non cauſam, & ſic per condictionem ſine
7 cauſa repetitur.h.d. gl.vſq; ad verſi.ſecundum primum.†¶Ex
qua gl.nota plura.Primo,φ abſolutio,quia actor non proba
uit,eſt diffinitiua, licet multi ignorantes dicant contrarium,
eſt effectus huius. Erga licet poſtea probationes ſuperuene-
runt,non poſſet poſtea iterum agere, ut C.de re iud.l.ſub ſpe-
cie,& j.de re iudi.l.imperatores, & ſ.de eden. l.argentarius.§.
8 cum aūt,qđ non eſſet, ſi eſſet interlocutoria. † Sed abſolutio
ab obſeruatione iudicij eſt interlocutoria, & nō impedit ite-
rū agere, pōt tñ fieri ex plurib.cauſis, vel ideo, qa reus ſoluit,
& tunc bñ impediret iterum agere, vel qa libellus eſt inept⁹,
vel inſtantia eſt perempta, & tūc ſecus, quod dic,vt p Bart.in
9 l.Titia de accu. ¶†Secundo no.ex gl.φ ſi reus op.excep.ſolo-
nis,& eam non probat,nō tñ ex hoc fundata eſt intētio acto
ris,quod patet,quia gl.dicit,φ ſi nec actor probat,reus abſol-
uitur,quod nō eſſet,ſi intētio actoris ſuper debito eſſe funda-
ta,quia qui exceptionem opponit non vr̄ fateri intentionem
agētis,vt in l.nō vtiq;.j.de exce. extra eo.tit. cum venerabilis.
Sed Dy.tenuit ɔrium in c.nullus pluribus, de re iu.& dicta iu-
ra intellexit,φ cum poteſtatione,quia non intendit fateri in-
tentionem agentis,qui oppoſuit,quem Barto.reprobat p iſtā
gl.quæ vult expreſſe ɔrium, & per prædicta iura.¶Tertio no.
ex iſta gl.manifeſte illud, de quo tetigi in l. eleganter.§.ſi poſt
ſ.eo.tit.j.l.ſi fullo.ad limitationem eorum, quæ tangūt Doc.
10 in l.j.C.eo.tit.†φ ille q ſoluit, ſi fuit cōdemnatus, qa non po-
tuit ſolutionem probare, & iterum ſoluit, non pōt repetere
ſolutum, vel per condictionē indebiti, vel ſine cā,qa hoc eſt
verum in ſecundo ſoluto,ſed quod primo ſoluit bñ pōt repe
tere per condi. ſine cā, nō p condictionem indebiti, quia tpe
ſolutionis erat debitum,ſed cā ſolonis redacta eſt ad nō cām,
11 poſtq̄ creditor ei non ſtetit. Hoc, vult hic gl. expreſſe.†quam
ēt Bar.induxit ad illum, qui eſt obligatus ex inſtro guarētigiæ
ɔ,quod ex forma ſtatuti nō p̄t probari ſolo,niſi per inſtrm pu
blicum.ſi ſoluit,& non fuit confectum inſtrm,& ſic fuit coa-
ctus iterum ſoluere, pōt repetere primo ſolutū p cōdictionē
ſine cā.Breuiter iſte ſecundus intellectus, quē ponit gl.nō pōt
procedere in hac l. quia ſi ſoluit lite penden. ſublata eſt obli-
gatio ciuilis, & naturalis, ſi poſtea abſolueretur diffinitiue,
non eſſet verum quod hic dr̄ φ remanet naturaliter obliga-
tus poſt abſolutoriam. eſt ergo neceſſe intelligere iſtum ver.
φ nec in eo, qui fuit abſolutus anteq̄ ſolueret, nec in eo, qui
ſoluit anteq̄ abſolueretur, & ſic mutat caſum. tene ergo pri-
mum intellectum glo.¶Sed ɔ ipſum opp.in ver.[ſi naūt.]licet
p ſñiam abſolutoriam non tollatur naturalis oblo, tñ adeo
offuſcatur,qđ per creditorē non pōt allegari,qa ſi ipſam alle
garet,veniret ɔ ſñiam, q tranſiuit in rē iudi. quod facere non
p̄t,cum habear̄ pro veritate,vt l.res iudicata,de re.iur.& paria
ſunt obligationem naturalē non ſubſiſtere,& non poſſe eam
allegare.l.qui hēbat,in fine, cū ſua gl.j.de manu.teſt.& quod
12 no.in l.lecta,ſi cer.pet.in gl.q inci.mēſem.†Sol.reus pōt abſol
ui duob.modis. Primo cum declaratione, φ non ſit debitor,
quia forte ſuſcepit in ſe onus pbandi, & tunc procedit ɔriū,
quia ſi creditor a quo repetitur, allegaret ipſum fuiſſe debito-
rem,& remanſiſſet ſaltem naturaliter obligatus,de directo di
ceret contra ſñiam q ɔtrariū dicit expſſe.p̄t ēt abſolui ſimplr,
quia actor nō probauit, abſq; eo, φ declaretur nō eſſet debi-
tor,& tūc procedit, qđ hic dr̄, qa pōt ipm allegare debitorē,
nec aliquid dicit ɔ ſñiam, cū in ſñia nō ſit declaratū ipm nō
eſſe debitorē,ſed ſolū fuit abſolutus a petitione actoris,ita di
cit gl.ſing.¶Et per iſtā glo.determinat Bar. qōnē quotidianā,
in qua cōſuluit Dy.in conſilio,quod incipit Ptholomæus ma
13 nentis.† ſi partes promiſerunt ſtare laudo, non reducere ad
arbitrium boni viri ſub certa pœna, iſta promiſſio intelligir̄
facta ſub conditione, ſi laudum erit iuſtum ut l. ſi libertus ita
iurauit,de oper.lib.& in c.Quintaual. de iureiur. Pone enim,
φ altera pars petiit reduci, & ſuccubuit, certum eſt ſi obti-
nuiſſet, non incidiſſet in pœnam per iura prædicta, nunc pe-
titur ab eo pęna, ipſe vult probare,φ iniuſte ſuccubuit,quia
laudum erat iniquum,& ſic φ incidit in pœnam,an poſſit,&
Breuiter ipſe determinat, quod aut ſuccubuit, quia laudum
erat iuſtum,& ita iudex pronunciauit, & tunc in iſto iudicio,
in quo pęna petitur,non poteſt probari contrarium,quia ve
niret contra ſñiam, aut ſuccubuit, quia non probauit de ini-
quitate, & tūc bñ poterit in iudicio p iſtā gl. ſm Bar.hic & in
l.q Romę.§.duo fratres, de verb.obl. Primum dictum limita,
niſi petens reduci habuerit iuſtam cām petēdi, qa ſicut excu-

ſatur quis ab expenſis litis propter iuſtã cãm litigandi, vt l.ſo-
lidum.§.ẽt,de leg.2.& ibi no.ita excuſatur ab iſta pena, & no.
Ioan.And.in addi.Specu.in titu.de arb. §.ſi.in addi.quæ inci.ꝟ.
de pac.&c. ſm Gul.de Suza. & allegat.l.ſi quis forte, de peri.
hær.l.ſi debitor.†Item limitat, ꝙ procedit, qñ qõ pęnæ eſt in-
14 ter eaſdem pſonas, inter quas laudum fuit,ſi aũt inter diuer-
ſas, tunc etiam ſi fuit pronunciatum æquum, pt allegari ini-
quum, & probari ad euitandam pęnam per aliã perſonam,
15 & ita no.Bar.in l.quidam cũ filium.de verbo.obliga.¶†Quid
aũt,ſi fuit pro parte reformatum tanq̃ iniquum,pro parte cõ
firmatum tanq̃ æquum, an committatur pena,vide Bald.in l.
16 ſi.qui tangit hunc paſſum.C.de arbi.†Item lita,ꝙ non põt al
legari,vel probari ꝯ ſnĩam.ſ.per teſtes, vel inſtra,ſed per con-
feſſionem alterius partis, ſic, & ideo in caſu quem ponit glo.
qñ fuiſſet abſolutus, quia non erat debitor, ſi ipſe confitetur
ſe iudebite abſolutũ, tñ ſi diceret ſe tutum virtute ſnĩæ, non
poſſet repetere ꝯ præſumptionem iuris, & de iure, quæ reſul-
tat ex ſententia, quæ hr̃ pro veritate, vt l.res iudi. de re.iu.ad-
mittitur probatio per cõfeſſionẽ partis,vt no.in auth.ſed iam
neceſſe.C.de dona.ante nup. & in corpore vñ ſumitur per gl.
& per Cy.qđ ẽt tangit hic Bar.ſm Nico. Ma.hoc puto verum
quantũ ad hoc, vt aduerſarius poſſit ꝯ ipſum excipere de ini-
quitate ſnĩæ,non quantũ ad hoc,vt poſſit agere ſi non ſoluiſ-
ſet,qa p illã ſnĩam ſublata eſt obĩo ciuilis, & eliſa actio,nec
pp confeſſionem partis reuiuiſcit,vel remouetur eliſio,vt agi
poſſit,licet probetur ſubſiſtere natura obligationis,quæ ſuffi-
cit ad excipiendum, qñ ſoluit. ¶Sed opp.ꝙ licet ſit pronun-
ciatum,ipſum non eſſe debitorem, adhuc nõ pt repetere,qa
iſta pronunciatio, pt ſaluari in ciuili tñ obligatione,nam pt
dici non eſſe debitor ille, qui ciuiliter nõ tenetur,licet tenea-
tur naturaliter,vt l.credi.& l.creditor,de verb.ſig.vñ cum ſnĩa
ſit ſtricti iuris,vr̃ ꝙ debeat intelligi de illo tñ ĩdebito, pp.h d.
Bar.ſm Iac.But. ꝙ iſta gl.dẽt intelligi, qñ iudex pronunciauit
ipſum nullo modo eſſe debitorem, & ſic nec ciuiliter,nec nã
liter.Si aũt ſimplr̃,adhuc poteſt probari,ꝙ eſt debitor natura
liter,nec veniret ꝯ ſnĩam, non placet, quia negatio quicquid
reperit,deſtruit, vt l.hoc genus.in fi.gl.de cond.& de.vñ ſi pro
nunciauit ipſum non eſſe debitorem, vr̃ pronunciaſſe nullo
modo eſſe debitorem,nec ciuiliter,nec naturaliter. ¶Contra
alium caſum,qñ fuit abſolutus, quia actor nõ probauit,opp.
ꝙ etiam tunc, non poſſit probari ꝯtrarium in alio iudicio,vt
l.impera.ꝟ.de re iudi. Solue, ſi vellet ꝓbare ꝯtrariũ agẽdo,nõ
poſſet,vt ibi,ſed ſi excipiendo,ſic pt,vt in hac gl.no.rõ eſt ſm
Bar.quia hoc ſm iudiciũ, eſt diuerſum a primo, & tendit ad
diuerſum finẽ, iõ licet ſuccubuerit in primo agendo, poteſt
probari cõtrariũ in hoc ſecundo, per c.veniens, extra de teſt.
iſta rõ non placet,quia immo tendit ad eundem finẽ, cũ pri-
mo.ſ.vt pecuniam in primo petiit,& ſuccubuit. nunc retineat
ſicut videmus in exceptione compẽſationis, quia dr̃ tendere
ad eundem finem, ad quem tendit actio, vt no. per eundem
Bar.in l.ſi.aũt.§.fi.ſ.de neg geſt.dicas ergo, ꝙ rõ eſt,quia ſnĩa
nõ operaẽ vltra intentionem iudicis, vt in l.ſi teſtõ,in prin.de
excep.rei iudi.Sed in primo iudicio, cum abſoluit reum,quia
actor non probauit,intentio iudicis fuit,reum eximere, a ve-
xatione actoris, non aũt vt ipſe reus actorem vexare poſſet,
Ex quo igitur ſoluit,& nunc vult illũ vexare petẽdo,non põt
ſe iuuare de ſnĩa abſolutoria,ſi ille vult eã probare iniquã,qa
ſoluendo,abſtulit ſibi defenſionẽ, quã iudex abſoluendo ſibi
17 dedit, & iſta eſt veritas. ¶†Sed nunc fortiter opp.de eo, quod
no.Inn.in c.fi.de ord.cogn.qui dicit,ꝙ illud in quo quis ſemel
ſuccubuerit agendo,non põt in alio iudicio refricare excipiẽ
do,quia ſi ſuccubuit in maiori, debet ſſr in minori. Non ſic
econuerſo,ſi prius ſuccubuiſſet in excipiendo, quia non pro-
hibetur deducere in alio agendo, vt l.ſi.aũt. §.fi.de neg.geſt.
& ꝟ.de compen.l.ꝙ in diem.§.fi.rõne.Solue,intelligo dictum
Inno.niſi ſuperuenerit nouatio, vt fuit hic,quia poſtq̃ ſuccu-
buit in primo, aduerſarius ſibi ſoluit, ſi aũt non ſoluiſſet, &
ipſo actor qui ſuccubuit, vellet deducere illud debitũ in alio
iudicio,excipiendo,puta opponendo exceptionem compen-
ſationis de illo debito,tunc non poſſet, poſtq̃ ſuccubit agen-
do,& ita no. per glo.in l.quæcunq;.ꝟ.de compenſa.& aduerte
hic circa iſtum paſſum. cũ q̃ritur, an illud,in quo quis ſuccu-
buit in vno iudicio agendo, poſſit deducere in alio excipien-
do,vel econuerſo, dic quod aut veniret contra primã ſnĩam,
& non põt ẽt, ſi ſm iudicium tẽdat ad diuerſum finem,vt pa
tet in qõne quã.ſ.poſui per Bar.& qđ ipſe no.in l.j.ꝟ.vi bono,
rap.& Cy.in l.vnica.qñ ciui.act.qñ lata eſt ſnĩa contra aliquẽ
in ciuili, an faciat ſibi piudiciũ in criminali, vel ecõuerſo,cũ
tẽdat ad diuerſos fines.Aut nõ venit contra ſnĩam,& tũc aut
ſm iudiciũ tendit ad diuerſum finem,& tunc ſine dubio põt
refricari,vt l.vendicantem in fi.cum l.ſeq.ꝟ.de euic.& ẽt patet
in qõne ſ.dicta,de pena,quia illud iudicium tendit ad finẽ di-
uerſum,aut tendit ad eundẽ finẽ, & tunc,aut ſuccubuit exci-
piendo,& ſic in minori iudicio, & ꝓhibetur refricare in alio

agendo,vt d.l.ꝙ in diem.§.ſi rõne.& d.l.ſi aũt.§.fi.aut ecõuer-
ſo ſuccubuit agẽdo,& tunc aut ſuperuenit noua cã, & poteſt
refricare excipiendo, vt in hac glo. aut non ſuperuenit noua
cã,& tunc ſecus per gl. ꝗ eſt in d.l.quæcunq;,& per id qđ not.
18 Innocen.in d.cap.fi.tene menti, quia iſta non tangunt Doct.
¶†Et collige diſtinctionem, quando ille,qui fuit abſolutus,
ſol. poſt abſolutionem, & tunc vult repetere, aut fuit abſo-
ſolutus iuſte,& poteſt,ſiue ſoluerit per errorem iuris, ſiue fa-
cti,per ea,quæ dixi in l.quæ except.ſ.e.aut iniuſte, & tunc aut
ipſe fatetur hoc,& indiſtincte non repetit, ſiue fuerit abſolu-
tus, qa actor non probauit, ſiue quia non erat debitor,dum
tñ ſoluerit ſcienter, vel per errorem facti, ut ſ.dixi ſm opi.gl.
& dñi Ang.in l.j.C.de iud.aut ipſe nõ fatet, & tunc fuit abſo-
lutus,quia non erat debitor,& põt repetere, nec poteſt allega
re contrariũ,qa licet obĩo nãlis,non ſit ſublata.eſt tñ obſuſca
ta,aut qa actor non probauit, & tunc repetere non põt,ſi ad
uerſarius vult tunc probare de iniquitate, qa nec eſt ſublata,
nec ſubũbrata,ut iſta l.cũ gl.dum tñ ſoluerit per errorẽ facti,
vt ſ.dixi,aut dubitatur ex qua cauſa fuerit abſolutus,& in du
bio præſumitur.abſolutus,quia actor non probauit.Ita tenẽt
Doc.cõiter per iſtum tex.qui loquitur de reo abſoluto,nec di
cit ex qua cã,& gl.intelligit,quia actor nõ probauit, alias nõ
procederet litera.Item per l.circa.ꝟ.de proba. Item per rõnes,
quia ſnĩa eſt ſtricti iuris, & ex ea non probatur,niſi quatenus
de neceſſitate ex ea infertur. ſm Doc. quia allegant ad hoc.l.
pen.ſ.de his qui ſunt ſui, vel alie.iur.melius facit.l.vnica. C.ſi
plu.vna ſnĩa,ſunt verba Bar.hic. & in l.ſi expreſſim.ꝟ.de ap.in
2.col.ſed ad abſolutionem rei ſufficit actorem non probaſſe,
licet reus debitor, ergo abſolutio nõ intelligitur facta ex eo,
ꝙ non ſit debitor, cum iſtud non ſit neceſſariũ, hoc ẽt tenet
Cy.in l.vnica.C.qñ ciui.actio. ex prædictis ſuſtentata eſt opin.
gl.tñ Py.antiquo gloſſatori cuius opi. gl.recitat in fi.non pla-
cuit hæc lectio,ꝙ in iſto ver.quia nec, mutetur caſus,& qñ lo
quatur in eo.qui ſoluit poſtq̃ fuit abſolutus,nam ipſe dicit,ꝙ
tunc indiſtincte repeteret, quia cum habeat exceptionem rei
iud.quæ eſt perpetua,& fauorabilis, debet intelligi in caſu,in
quo loquitur prin.qñ ſoluit lit.pen. quo tpe nullam exceptio
nem habebar,ſed erat debitor ciuiliter, & naturalr̃,& ſic ſol-
uit debitum,& vult dicere tex.ſm eum,quod non põt repete
re,ſiue duret lit.pe.quia non ſequitur alia ſnĩa,ſiue ẽt nõ du-
ret,qa ſequitur ſnĩa cõdẽnatoria,vel abſolutoria. Nam poſi-
to,ꝙ ſequatur abſolutoria,nõ poteſt ppea facere,quominus
fuerit ſolutum debitum, qa nõ retrahitur retro. Et verum eſt
dicere,ꝙ tpe ſolõnis ſubſiſtebat debitum.Intelligo dictũ eius,
qualitercunq; abſolutoria ſubſequatur, ſiue qa actor nõ pro
bauit,ſiue qa non erat debitor, nã verum eſt,ꝙ tpe ſnĩæ non
erat debitor, poſtq̃ prius ſoluerat. Diſtinctio ergo,quam fecit
glo. ſ.locũ hẽt tpe quo ſoluit poſt abſolutionem, ſed qñ ſol-
uit añ abſolõne(qualitercũq; poſtea abſoluatur(repetere nõ
põt,quia, aduerſarius põt probare, ꝙ tpe abſolõnis erat debi-
tum,nec pp hoc venit contra ſnĩam, quæ declarat ipſum nõ
eſſe debitorẽ, quia verum eſt,tpe ſnĩe,ſed ipſe vult probare,
ꝙ tpe ſolõnis erat debitum,& in hoc optime dicit Py. Sed in
quantum dãnat precedentẽ lec. non bñ dicit,quia ille ver.qa
nec,non põt intelligi.niſi in eo, qui ſoluit poſt abſolutionẽ,
pp id,quod dicit,ꝙ licet ſit abſolutus, remanet debitor natu-
raliter,quia ſi ſoluiſſet,fuiſſet liberatus ab oĩ obligatione,ſed
qñ eſt iniuſta,non fundaẽ niſi in rigore iuris ciuilis, qui eſt,vt
lites ſopiãtur,& pp hoc ſnĩa eſt ſeruanda,non autem in iuſti
tia naturali.Iõ iſta exceptio,dr̃ inuẽta ad rigorem iuris cõſer-
uandũ,vt dicit gl.ſequens in fi.& l.qui exce. in prin.ſ.e.nec eli
ditur,nec tollitur naturalis obligatio per eam, & iſtud eſt fun
damentum huius l. Sed qñ ſententia eſt iuſta,eliditur, & ideo
19 quocunq; errore ſolutum repetit.¶†In glo.ſeq.collige ex hac
glo.ꝙ ſnĩa abſo. non tollit naturalẽ obĩonem, & hoc hr̃ in
tex.nec ẽt tollit ciuilẽ,ſed nec ẽt elidit,& vltima gl.circa fi.dũ
dicit, non tollit, ſed elidit,intellige.ſ.ciuilẽ. Item intellige de
ſnĩa abſo.nec ẽt tollit actionem, & hoc hr̃ circa medium gl.
dum dicit,ꝙ poteſt prodeſſe reo, etiam ſi non pereat actio,&
eſt caſus p gl.in l.cum a te.ſ.de dolo.bene tñ eliditur actio,ſi-
20 cut ciuilis obligatio,per exc.rei iud.¶†Item recollige ex gl.ꝙ
ſnĩa condemnatoria pro actore inducit actionem,quæ appel
latur actio in factum, & quidam dicunt, quod appellatur
actio iudiciaria, quod dic, vt l. miles. §.iudicari, de re iudic.
Itẽ producit ciuilẽ oblõnẽ,ut patet ex glo.añ fi.dum dicit,ſed
certe ciuilẽ inducit, ſupple ſnĩa cõdẽnatoria, & tñ ſequitur,
& ciuilem tollit,ſupple abſolutoria ſnĩa, qđ tñ poſtea negat.
An aũt inducat obligationem naturalem? gl.hic non tangit,
ſed tacite innuit, ꝙ non, dum de iure ciuili,& oẽs ſequuntur,
tñ iſti paſſus veniunt hic examinãdi. ¶Tertio recollige ex gl.
de eo ꝗ eſt tutus exceptione, an ſoluẽdo repetat,quẽ paſſum
21 non perfecte examinat.¶†Itẽ aduerte quarto,ĩ prin.gl.no.ꝙ
nõ ſp ſnĩa facit ius, i.de aliquo nihil,vel de nihilo aliqđ, hoc
n.eſt ſpeciale in q̃buſdã caſib. no.in l.Papi.in fi.ſ.de inoff.teſt.
bene

bene tñ rr̃ eſt verum, ꝙ ſnĩa hr̃ pro veritate in eo quod con-
22 tinet, vt l.res iudi. de re.iu. † nam aliud eſt dicere, ꝙ facit ius,
quia tunc inducit veritatẽ faciẽdo de aliquo nihil, vel de ni-
hilo aliquid.aliud eſt dicere, ꝙ habeatur ꝓ veritate, quia tũc
veritatẽ non inducit. Iõ ꝯ ſnĩam admitteretur probatio in ꝯ-
rium per confeſſionem partis, ad detegendũ veritatem in cõ-
trariũ, vt dixi in gl. præcedenti circa primum art. De veritate
ſnĩæ abſolutoriæ in quantum dixi, non tollere nãlẽ oblõnẽ,
dicas eſſe verũ, qñ talis obligatio naturalis fuiſſet orta ex for-
tiori prin. puta ex conſenſu, ſecus ſi ex pari, puta ex ſnĩa, ſm
ea quæ ſtatim dicam, & tunc per aliam ſnĩam ſm Bal. hic, &
bñ tangit. in l. prout quiſq;. ſ. de ſo. ¶ Quantum ad ſm, dũ gl.
tenet, ꝙ non tollatur ciuilis ꝯrium tenuit inſti. de exceptio. §.
item iudicio, & illa vera per iſtum tex. dum dicit naturaliter
debitor permanet. q.d. non ciuiliter, & quia illa prouenit ex
pari princip. ſ. de iure ciuili, ex quo ẽt prouenit ſnĩa, ergo po-
tens ex ſnĩa ad ipſam tollendã, non ſic in naturali, quæ proue
nit ex principio fortiori. Hoc tñ eſt verum, ꝙ tollatur ciuilis,
niſi fuerit abſolutus ipſo ad iudicium prouocante, & intentã
te aliquod remedium iuris prætoris, ſi minor obligatus petiit
ſe reſtitui aduerſus oblõnem, & fuit reſtitutus, & abſolutus,
nam ciuilis non tollitur. Nam remedium prætoris, quod in-
tentauit non poteſt illam tollere. cum proueniat ex fortiori
principio, & hoc uoluit gloſ. ordinaria in l.3. §. ſed verum, in
gl. quæ incipit licet enim ſ. de min. Si aũt intentaſſet remediũ
iuris ciuilis. tunc bene tolleretur ciuilis, vt ſ. e. l. ſi pœnæ. ponẽ
23 do exemplum per ll. quas ibi glo. allegat. ¶ † Circa tertium, ꝙ
per abſolutoriam non tollatur actio, oppo. quia ſi tolliť ciui
lis, ergo & actio, quæ ſola in naturali nõ põt ſtare. So. ſola na
turalis non poteſt actionem ꝓducere, ſicut mulier ſine viro,
q̃ ſe hẽt vt mater, & ciuilis, vt pr̃ ad actionẽ producendam,
ſed poſtq̃ eſt in eſſe ꝓducta, põt remanere in ſola naturali, ſi-
cut in ſola ciuili, vt contingit. qñ ſit pactũ de non petendo.
qa tolliť naturalis, & remanet ciuilis. & ẽt actio. l. ſi vnus. §.
pactus. ſ. de pac. ¶ Itẽ adhuc oppo. actio eſt de iure ciuili, ſicut
& ſnĩa. §. deinde. ſ. de ori. iu. ergo debet poſſe tolli per ſnĩam,
cũ procedant a pari prin. Sol. actio, licet fuit iuuẽta de iure ci-
uili, oriť tñ mediãte naturali oblõne, & ẽt ciuili, vñ ſicut ſnĩa
nõ tollit naturalẽ obligationẽ, ita nec actionẽ, q̃ trahit a nãli
hoc robur, & ideo hoc verũ eſſet dare caſum. in quo actio eſ-
ſet orta ex ſola ciuili, vt in actione de peculio, tenendo opin.
Azo. & Bart. no. in l. frater a fratre, poſſet dici ꝯrium, ꝙ tunc
tollereť p ſnĩam. ¶ Itẽ adhuc op. ꝙ imo tollať actio p ſnĩam
vt ſ. e. l. ſi pœnę. in prin. q̃ innuit, ꝙ ſola naturalis obligatio re
manet. Solue. ibi qñ fuit abſolutus reus ipſo principaliter ad
iudiciũ prouocante creditorem, & intentãdo remedium iu.
ci. ita vr̃ intelligere Bar. illam. l. nos loquimur, qñ abſolutus a
creditore prouocante, & tunc nõ eſt tantæ potẽtię abſolutio.
¶ Itẽ adhuc op. ad idẽ de l. ſi plures, de fideiu. q̃ innuit, ꝙ actio
tollatur, dum dicit, ꝙ reſtituitur. Solue, quod ſ. dixi actionem
non tolli, ꝓcedit, niſi reus fuit abſolutus, appoſita aliqua ex-
cep. perẽptoria, nã licet illa nõ tollat actionẽ, anteq̃ peruenia
tur ad conflictum, poſtq̃, tñ peruentum eſt, quia fuit appoſita
& ſecuta ſnĩa, tollitur ipſo iure ſm Bar. per illam l. hic, & ibi
fuit originaliter inueſtigatio Pet. vt refert Cy. in l. exceptionẽ.
C. de proba. iſtud vr̃ mihi durum, nam ſm hoc tutus exceptio
ne pacti ſi opponat, & obtineat, tolliť actio, & tñ anq̃ eam
opponeret. non erat actio ſublata. Maioris ergo virtutis erat
exceptio pacti, q̃ ipſum pactum, quod actionẽ nõ tollit, quod
vr̃ abſurdũ, cũ non niſi a pacto vires habeat, nec ẽt iudex per
ſuã ſnĩam plus iuris tribuere intendat, q̃ habeat ex ipſo pacto
nec obſtat iſte tex. in quo Bar. ſe fundat, qa põt intelligi de re-
ſtitutione facti, quæ eſt quantum ad effectum, quia reſtituitur
actioni effectus. quẽ perdiderat, nõ aũt reſtituitur ipſa ſubſtã-
tia actionis, quia nõ erat extincta per obiectum exceptionis,
vel p ſnĩam, ſicut nec p pactũ, ꝓ ipſo tñ facit, qđ hr̃ ĩ l. ſi oleũ.
24 §. j. ſ. de dolo. ¶ † Circa ſm artic. de virib. ſnĩæ cõdemnatoriæ
latæ in actione perſonali, nõ eſt dubiũ, ꝙ illa ꝓducit actionẽ,
& qualiter voceť illa actio, an actio in factũ, an iudicati. dic,
vt no. in l. j. C. de iud. & in l. cum antea, de arbi. & in l. miles. §.
iudicati, de re iud. Itẽ non eſt dubiũ, ꝙ producit ciuilem obli-
gationẽ, qa obligat nos ſm nr̃æ ciuitatis iura, & quia de iure
ciuili recipit ſnĩa fomẽtũ. Et hoc tenet hic gl. circa fi. dum dr̃,
non tollit ſed elidit, & inducit exceptionẽ. ſ. ciuilẽ. Dubiũ aũt
reſtat, an inducat naturalẽ, & in hoc plures fuerunt opi. q̃dã,
ꝙ nõ, cũ illa oriať ex conſenſu & ſnĩa, & iudicia exercentur
ꝯ inuitũ. l. inter ſtipu. §. j. de ver. ob. alij dñt, ꝙ ſi acquieuit ſnĩę,
qa non appellauit, cum potuerit, ẽt tunc adeſt conſenſus ar.
l. j. C. ſi quis in integr. reſt. poſtulet, & l. j. de poſtu. & ſic oriatur
nãlis, alias ſecu. Sed ꝓbant Doc. quia ſnĩa non innititur, nec
vires recipit a cõſenſu partium, ſed ab auctoritate. l. iuxta no.
in l. ſi diuerſa. C. de trãſac. vnde nihil ad rhũbũ, ꝙ pars cõſen-
ſerit, qa nihil confert ad vires ſnĩæ iſte conſenſus. Bar. tenet, &
hoc placet, ꝙ oriať indiſtinctę naturalis obligatio non rõne

25 conſenſus, † ſed ex æquitate iuriſgentiũ, quæ eſt, ut maioribus
26 pareamus, vt l. veluti. ſ. de iuſt. & iu. & conſtat † ꝙ nãlis obliga-
tio dr̃ de iuregentiũ, vt l. hoc amplius, §. is natura debet, de iu
re iur. vñ non ſolum oritur ex conſenſu, ſed ẽt vbi deeſt con-
ſenſus, ſi tamen ſubeſt aliqua æquitas iuriſgentiũ, & hoc pa-
tet ex geſto. negociorum. ex quo oritur naturalis obligatio ꝯ
ignorantẽ ꝑ æquitatem iuriſgentiũ, vt l. 2. ſ. de neg. geſt. & ẽt
ꝯ pupillũ, vel furioſum, vt l. 3. §. pupillus, cum ſeq. eo. tit. Item
qñ pupillus effectus eſt locupletior ex re alterius, naturaliter
obligatur, licet non conſentiat, vt ſ. eo. l. naturalis, iſta tñ natu
ralis, quę oritur ex illa æquitate, vt maiorib. pareamus, ſi nõ
adeſt aliqua æquitas fortior, q̃ præceptum ſuperioris, põt eſſe
iniuſta, nec eſt ita efficax, & fortis ſicut illa, q̃ oritur ex cõſen-
ſu, vel alia æquitate, & ideo põt per aliã ſnĩam ꝯriam tolli, qđ
non eſt in illa naturali, q̃ oriť ex conſenſu, vel ex alia fortiori
æquitate, vt ex neg. geſt. vel, quia eſſet effectus locupletior ex
27 re aliena. ¶ † Circa tertium articulũ de eo, qui eſt tutus exce-
ptione, debes ſcire, ꝙ exceptiones reperiuntur multiplicis ge-
28 neris, † quia quædam eſt exceptio per quam vtraque obliga-
tio, & ẽt actio tollitur ipſo iure, vt eſt exceptio ſolutionis, vel
29 acceptilationis. ¶ † Quædã per quam vna tollitur, & altera eli
ditur, vt exceptio pacti, vel iuriuſiurandi, per quam tollitur
30 naturalis, & ciuilis, & eliditur ẽt actio, † vel exceptio rei iudi-
catæ ex ſnĩa iuſta, vel p̃ſcriptionis, per quas tollitur ciuilis, &
eliditur naturalis, & ẽt actio, in iſtis omnib. quocunque erro-
re ſolutũ iuris, vel facti repetitur, vt ſ. eo. l. ſi non ſorte §. in-
31 debitum, & l. ſed & ſi me putem. quædam eſt † exceptio ꝑ quã
neutra tollitur, vt eſt exceptio velle. vel Macedo. & in illis. l.
qui exceptionẽ. ſ. eod. vt ſi eſt fauorabilis, vt Velleia. idem qđ
in præcedentib. ſi odioſa, vt Macedo. ſolutũ per errorem iuris
non repetitur. vt ibi, ſed per errorem facti, ſic, vt in l. fi. ad Ma
ced. quædã eſt exceptio ꝑ quã ciuilis tollitur, naturalis vero
nec tollitur, nec eliditur, vt exceptio rei iudicatæ ex ſnĩa iniu-
ſta, de qua loquitur iſta l. & tunc ſm intellectum Bart. ſolutũ
quocunq; errore non repetitur, & ita intelligit hanc l. quia
tunc dr̃ inuenta ſolum ad rigorẽ iuris conſeruandum, & defi
cit æquitas iuriſgentium, ſed ſm intellectum quẽ. ſ. poſui, dẽt
hic diſtingui, an per errorem iuris, & loquatur hic, an facti, &
tũc idẽ, qđ in excep. Maced. & hoc vult gl. in l. qui exceptionẽ.
32 † Quędã vero exceptio eſt, ꝑ quã neutra tollitur, nec elidiť, ſed
actio differť, pone excẽplũ in exceptione litis pẽdẽtis, q̃ facit,
vt actio in illa lite deducta non poſſit in alio iudicio deduci,
quoſq; pendet lis, vt in l. vbi cæptum. ſ. de iudi. & illa exceptio
non inducit repetitionem, vt etiam probatur in hac l. pone
exemplum in dilatoria ſolutionis, vt ſ. e. l. in diem. & l. ſi cum
33 maior. † & no. ꝙ tunc proprie dr̃ exceptio, qñ ſubeſt actio, cũ
ſit actionis excluſio, ut eſt exceptio pacti, vel iuriſiurandi, vel
rei iudicatæ. Si aũt non ſubeſt præſenti ſemel, vt in excep. ſolu
tionis, & acceptilationis, adhuc dr̃ exceptio, ſed non proprie.
immo magis intẽtionis excluſio, vt no. in c. j. de litis cont. li. 6.
Si vero nec eſt nec vnquam fuit, vt quia ex ꝯctu orta eſt ſemel
naturalis, vt inter patrem, & filium, vel inter dñm, & ſeruum
vel inter ſeruũ, & extraneũ, vel ſola ciuilis ſine effectu, vt chi-
rographo ante bienniũ, ſm quoſdã, tunc nec proprie, nec im
proprie dr̃ talis obligatus habere exceptionẽ, & iſto caſu lo-
quitur gl. q̃ eſt in l. j. ſ. eo. q̃ diſtinguit, an erat indebitum ciuiľr
tñ, ſed naturaľr debitũ, vel ecõuerſo, qđ dic, vt ibi, & l. cũ qs.
C. de iur. & fac. igno. & ex p̃dictis remanet expeditus primus
34 caſus Iul. ¶ † Nunc circa primũ caſum qui deducitur in verſi.
ſimilemque, quæritur, an iſta promiſſio, ſiue nauis ex Aſia ve
nerit, ſiue non, ſit pura, vel conditionalis. glo. magna hic quæ
incipit. diſſolutionis. circa princ. dum dicit, habetur ergo pro
pura, & ẽt ſequens gl. q̃ incip. ſed male. tenẽt expreſſe, ꝙ ex iſta
promiſſione oblõ dicatur pura, qa cõcepta eſt ſub cõditione
oĩno extitura, quæ non reputatur condõ, ut in l. pupillum. §.
ſub conditione. de noua. ſecus in legato ſic relicto, quia illud
eſſet condõnale, vt l. hmõi. ſ. qñ dies le. ce. rõ diuerſitatis eſt, qa
in cõtractu certũ eſt promiſſorẽ in oẽm euẽtũ debiturũ, ẽt ſi
ſtipulator decedat, anteq̃ ſit certũ, nauẽ ex Aſia venire, vel nõ
venire, cũ ꝯctus ẽt condõnalis ad hæredem tranſmittitur, ut
inſti. de verb. obl. §. conditionalis, non ſic in legato, qa ſi lega
tarius decedat anteq̃ ſit certũ debitũ vel in oẽm euẽtũ deben
dum, vñ hr̃ pro conditionali. Sed gl. in l. neceſſario, §. ſi ita, de
peric. & com. rei ven. tenet expreſſe ꝯrium, ꝙ immo ẽt ſtipu-
latio, vel ꝯctus hoc mõ cõceptus ſit conditionalis, & iſtã par-
tem vr̃ hic tenere Bar. licet iſtam gl. non alleget, & reprehen-
dit iſtã, quæ incipit ſed male, & hoc eſſe verũ probat, ꝙ nõ p̃t
agi ex tali ꝯctu, anteq̃ ſit certũ nauẽ venire. vt no. hic in glo. q̃
incipit. i. diſſolutionis. in fi. qđ non eſſet, ſi eſſet pura. breuiter
mihi vr̃, ꝙ iſta promiſſio dicať potius cõcepta in diem incer-
tũ, q̃ certũ, ſed an qñ dicatur pura, vel condõnalis, cum certũ
ſit alterum iſtorũ euenturũ, & per ꝯñs in oẽm euentum debẽ
dum, qui dies incertus, qñ, ſed certus, an, non reddit cõtractũ
conditionalẽ, licet bñ reddat legatũ conditionale, ut l. dies in

certus, de cond. & dem. & patet in l. nā ſi cum moriar, vel cū Titius morietur, nam certum eſt ipſum moriturum, ſed an cum moriar. ſ. eo. tit. & ibi no. ſicut ſi promitterem tibi, ſi Titius morietur, vel certum, q̄ promiſſio non eſt conditionalis, cum ſit certum debitum, ſed in diem incertum, non ſic in legato. l. hæres meus, & l. quib dieb. §. quidam Titio. de cond. & demon. & talis dies impedit interim agi, ſicut conditio, & ſic bene dicit glo. iſta magna, in fi. & ēt in quantū dicit, q̄ hr̄ ꝓ puro hoc debitū. h. d. nō eſt oīno purū, quia illud dr̄ oīno purum, quod non habet neq; diem, neq; conditionem, vt l. j. de cond. & dem. ſed habetur pro puro reſpectu conditionis, non reſpectu diei incertę, ſi autem dies eſſet incertus, an, & quando, puta cum Titius erit conſul. tunc reddit contractum cōditionalem, ſicut legatum, ut no. in l. nam ſi cum moriar. & in l. ſeq. & per hęc eſt expedita iſta gl mag. quæ ponit multas ſolutiones ad l. huiuſmodi, ſed tene, quod dixi.

35 ¶ †Circa ver. vbi autem. quando id quod pure debebam, promiſi repetere, cum in omnem euentum ſim debiturus, quidam dixerunt, q̄ ſic, vt habetur in text. quia licet ſim in omnem euentum debiturus, non tamen conſtat ex qua ſtipulatione, non ſic in caſu præcedenti, vbi eſt vnica tantum ſtip̄lo. Sed an iſta opi. ſit vera, quidā dicunt, & bene, q̄ non, quia non p̄t aſſignari bona rō diuerſitatis inter præcedentem caſum, & iſtum. poſtq̄ ea perſona debitura eſt, licet in iſto ſint duę, & ibi ſit vna, nam etiam ibi eſt duplex euentus, & ignoratur ex quo euentu ſoluatur. Preterea iuriſconſultus in fi. legis vr̄ opi. iſtā reprobare, dum dicit, q̄ vltimus caſus in ver. idem quia. vbi clarum eſt, quod datur repetitio, non eſt ſimilis huic, quia in illo non ea perſona eſt debitura in omnem euentum, hic ſic, & iſta eſt vera opi. gl. tñ ſm m. eo. tenet ꝯrium, q̄ bñ dicant iſti, quia qui ſtipulatur ſub cōditione, illud, quod ſibi debetur pure, cenſetur renunciaſſe pure ſtip̄ioni, & ſic facere eam cōdōnalem. Iſta rō eſt falſa, quia ſi vr̄ renunciaſſe non exiſtente poſtea cōdōne, non poſſet redire, ad cuius ꝯrium dicit hic gl. pe. quæ inci. quia vnus. patet in l. pecuniam, ſi cer. peta. tene ergo ꝓcedentem, & conclude, q̄ q̄n ſoluens erat in oēm euentum debiturus, (licet ſoluerit dubietate pendente) non repetat, vt in caſu huius l. & in caſu qui ponit, in ver. ſimileq; & in alio qui ponit in verſi. vbi autem, ſiue ſit debitum ex vna & ea. ſtipulatione, ſiue ex diuerſis, ſecus ſi non erat ipſe idem oīno debiturus, vt in vltimo caſu, qui ponitur in ver. idemq; eſſet, & hæc eſt concluſio iſtius. l.

36 ¶ †Sed hic. quæro q̄n id, quod debebam pure, promiſi ſub conditione animo nouandi, an interim agere poſſis, videtur, q̄ ſic, poſtq̄ in omnem euentum ſim debiturus, pro hoc eſt tex. in l. aliq̄. §. fi. nam ſicut ſi non ſoluo, non repeto, vt hic. Ita vr̄, q̄ poſſum conueniri. Contrarium videntur tenere Doc. in l. pecuniam, ſi cer. pet. quia vr̄ actum, q̄ interim non agatur ex pura, ad hoc, vt euenienté codōne habeat illa ſtipulatio. quid nouet, cum ſit interpoſita aīo nouandi, nam ſi poſſet agi, tolleretur ſolone, & illa inanis efficeretur, & hoc pridie tangebatur in quodam examine, quando autem non ea perſona eſt debitura, vel non eidem perſonæ eſt debendum, quia quod tibi debebam pure, alteri tuo noīe, vel mandato promiſi ſub conditione aīo nouandi, clarum eſt, q̄ interim agere non potes, ne fiat illi præiudicium, & iſte eſt caſus in d. l. pecuniam, cætera vide per Bar. hic, qui multum ſolenniter iſtam l. commentauit. Tetigi quicquid boni ipſe tangit in ſubſtantia, licet ipſe multa verba effundat, & etiam multa dixi, qua ipſe non tangit.

LEX LXI.

1 *Pupillo in integrum reſtituto aduerſus aditionem hæreditatis, ſolutiones factę creditoribus bonafide non retractantur per alios creditores, niſi quatenus indebitę factę ſunt.*

1 **Tutores.** ¶ †Pupillo in integrū reſtituto aduerſus aditionē hæreditatis, ſolutiones factæ creditorib. bonafide non retractātur per alios creditores, niſi quatenus indebite factę ſunt, h. d. diſtingue ergo, an alii creditores poſſint retractare alias ſolutiones factas priorib. creditorib. & dic, quod aut fuit ſolutū pluſq̄ eis deberetur, & indiſtincte poſſunt alii retractare, etiam ſi bonafide tutor ſoluit, vt hic in fine. aut non eſt ſolutum aliquid indebite, & tunc aut tutor ſoluit malafide, quia cum tu inſtares, q̄ tibi ſolueret, ego etiam inſtabam, & tibi debebantur centum, & mihi cētum, & in hæreditate nō erat niſi centum, & ipſe tutor gratificatus eſt tibi, & ſoluit tibi integra centum, & tunc poſſum retractare pro dimidia, quia ſic debebat diſtributio fieri inter competitores, vt l. ſi nō expedierit §. j. ſ. de bo. aut. iud. poſ. & hic in gl. quæ incipit, ſed ſi dolo, aut ſoluit bonafide, quia tu inſtabas, ego non, & tutor forte credebat non eſſe alium creditorem, q̄ te, & tunc aut ego eram immiſſus in poſſeſſionem bonorum ex primo decreto, & tunc idem, vt fiat retractatio pro parte, etiam ſi tutor hoc ignorabat. & ſic bonafide ſoluit, tunc. Aut non fueram miſſus in poſſeſſionem, & tunc aut tu extorſiſti, & tunc ſecus, vt non fiat retractio, vt hic iuncta. l. q̄ autem. §. ſciendum. ff. de his quæ in frau. cred. & l. pupillus, & hic in gl. i. cætera dic, vt plenius habetur, & diſtinguitur per do. in d. l. pupillus.

LEX LXIII.

1 *Soluens rem debitam non perfecte, nec liberatur, nec repetit.*

2 *Quod iſta duo poſſint ſimul ſtare negatiue, q̄ vna et eadem ſolutio non parit liberationem, nec repetitionem. & quid affirmatiue.*

3 *Si iuraui tibi ſoluere vſuras, ſoluendo liberor a iuramento, nihilominus poſſum eas repetere.*

1 **Neratius.** ¶ †Soluens rem debitā non pfecte nec liberatur, nec repetit. hoc dicit.

2 †Et ſic. no. q̄ iſta duo poſſunt ſimul ſtare negatiue, q̄ vna, & eadem ſolutio nō parit liberationē, nec repetitionem, vt dixi etiam ſ. eo. l. ſi non ſortem. §. decem, vbi ponitur alius caſus ſimilis huic, q̄rū ad hoc, ſed affirmatiue, q̄ inducat repetitionem, & liberationem, ſecus, vt l. ſi fideiuſſor, cum ſi. ſ. c. pone caſum, quod promiſi tibi dare Stichū. qui erat ſeruus Titij, certe ad hoc liber debeo taliter dare, q̄ in te transferam dñium, & taliter q̄ euelli non poſſit, aliter, non liberor ſi, dñium non tranſtuli. vt l. fin. de condi. ob cām. ſiue tranſtuli, ſed pōt euelli. vt l. ſi rem meam, de ſolutionib. debebam ergo a Titio redimere, & ſoluere. Sed pone, quia non redemi, Titius aūt me hrdē inſtituit, & huic ſeruo reliquit libertatem ſub conditione, interim ego ſum dñs, ſi ergo tibi trado, transfero, dñium, ſed pōt a te reuocari exiſtente cōditione, iō nō ſum liberatus. Sed quia ſolui rem, quā debebā, non poſſum repetere, non ſic ſi eram obligatus in genere ad hominē, & traderē tibi Stichum ſtatuliberum, quia Stichus non eſt debitus, cum in obl̄one gn̄ris nulla ſpēs ſit in obligatione. Igiť ſi non ſum liberatus, & poſſum repetere, quia non ſolui rē debitā, & hoc hr̄ in gl. & bñ.

3 †Sed opp. q̄ eadem ſolutio inducat liberationem, & repetitionem. Nam ſi iuraui tibi ſoluere vſuras, & ſoluendo liberor a iurō & nihilomin᷒ poſſum repetere, vt in c. debitores, de iureiu. gl. j. in fi. format iſtud ꝯrium, & non ſoluit, Dicas, q̄ per iuramentum ſum obligatus Deo, & non tibi, vñ eadem ſolutio bene pōt me liberare ab vno, & parere mihi repetitionem aduerſus alterum, vt in contrario, aduerſus eundē a quo liberor, nō, vt in l. ſi fideiuſſor, cum ſi. ꝓ hac ſolutione bene facit. l. fi. §. Titius. ſ. e. vide ibi.

LEX LXIIII.

2 *Obligatio naturalis quod ſit de iuregentium.*

3 *Iuſgentium duplex, ſcilicet primæuum, & ſecundarium.*

4 *Seruus cuius iuris ſit capax. & num. 7.*

1 **L. Si id quod.** ¶ †Dominus obligatur ſeruo ſuo naturaliter tñ, & iſta obligatio ſequitur ſeruum etiam manumiſſum, & impedit repetitionem ſoluti per errorem iuris. h. d. Patet ergo hic, q̄ obligatio nālis qua dominus obligatur ſeruo, remanet apud ſeruum, & non acquiritur domino. & ſic ſeruus eſt capax huius obligationis, alias ſi non remaneret apud eum, illud ſolutum eſſet oīno indebitum, & repeteretur, cuius contrarium hic dicitur. ¶ Sed contra, quia quæſita per ſeruum, vel ipſi ſeruo non remanet etiam momento penes eum, ſed ſtatim quæruntur domino, vt l. placet, de acqui. hær. glo. h. d. quod ibi loquitur de acquiſitione ciuili, cuius ipſe ſeruus non eſt capax, ſecus in acquiſitione obligationis naturalis, Doc. reprobāt, ne acquiſitiones naturales vt dominium, acquiratur domino. Dic ergo, q̄ ea, quæ ſeruus acquirit ab alio, q̄ a domino, bene acquirūtur domino, & ſi alius ſe obligaret ſeruo ēnāliter tñ, talis obligatio acquiritur ſuo dño, ſed obligatio nālis, qua dñs obligatur ipſi ſeruo, non acquiretur ſibi dño, quia eſſet dicere, q̄ dñs eſſet creditor ſui ipſius, & ſibi ipſe eſſet obligatus, quod eſſe nō p̄t, vt l. frater a fratre. ſ. eo. quod inconueniens non ſequitur, q̄n alius ſe obligat ſeruo

2 ¶ †Sed adhuc opp. fortiter extra glo. nam obligatio naturalis eſt de iure gentiū, vt l. cum amplius. §. natura. ſ. de reg. iur. ſed de iuregentium, ſeruus pro nihilo reputatur, vt l. quod attinet, de reg. iur. nam ibi ponitur ius ciuile pro iuregentiū, quo iure fuit introducta ſeruitus, & dñatio, vt hic dr̄ in tex. & l. manumiſſiones. ſ. de iuſti. & iu. iō talis obligatio. qua dñs obligat ſe ſibi, non vr̄ poſſe cadere in ſeruo, nec apud eum remanere, ſicut non caderet in aſino ſuo, vel equo, quia idem eſt de ſeruis, quod de animalibus.

3 †Solue ſm Bart. eleganter nos habemus conſiderare duplex iuſgentium. ſ. primæuum, quod fuit eo ipſo, q̄ gentes eſſe cæperūt, & illo iure non fuit introducta ſeruitus, immo oēs liberi naſcebantur, & hoc vult dicere tex. hic dum dicit, vt n. libertas nāli iure continetur &c. expone. i. iuregen. primæuo, non aūt intelligas de iure natu. quod eſt cōe omnib. aīalib. in illo. non conſideratur libertas, ſed de iuregen. quod eſt cōe hoīnib. tñ, & illud primæuū vocatur ius nāle, vt in c. ius nāle. j. diſt. & eo. iure fuit introducta nālis oblō. Nā ſtatim, q̄ gentes eſſe cæperunt, orta eſt fides inter vnū hoīem, & alterū, & cogitatio, vt ꝓmiſſa ſeruent. Talis. n. oblō nālis introducta de iuregentiū primæuo bñ cadit i ſeruo, cui᷒ ſtat᷒ illo iure nō erat annihilatus,

tus immo eo attento, & cõſiderato hr̃ pro libero. Hinc eſt, ꝙ ſecuta manumiſſione redit ad illũ ſtatũ, qa fingit̃ nunq̃ fuiſſe ſeruus, qa manumiſſio eſt detectio libertatis, quã habuit in ſubſtãtia, licet eſſet obumbrata, vt no. in d. l. manumiſſiones.

4 †Aliud inſgentiũ eſt illud, qđ fuit, poſtq̃ gentes ꝯuenerũt, & inter ſe plura ſtatuerunt, & de iſto iure loqt̃. l. ex iſto iure. §. de iuſt. & iu. vbi ponuntur, quæ fuerunt de iſto iuregẽtium ſecũdario introducta, ut ſeruit⁹, & donatio, & illo iure, bñ fuit annihilatus ſtatus ſeruorum. ideo illa q̃ fuerunt introducta illo iure, ut dñium, non caduat in ſeruo, et ſi dñs rẽ ipſam transferat, qa non transferret dñium, ſed remaneret apud eundem dñm. Illa vero q̃ fuerunt introducta primæuo iuregentiũ, bñ cadunt non obſtante hac annihilatione ſtatus, & hoc vult dicere iſte tex. q̃ obſcure loqt̃. vt debeamus reſpicere cum tractatur de repetitione ſoluti, an illud ſolutũ eſſet nãliter debitũ ſeruo, vel nõ, qa pt̃ eſſe naturaliter debitũ, ſed libertas fuit introducta de iure nãli, q̃ & vñ fuerit introducta, & naturalis obligatio, ad obſeruationẽ fidei, & promiſſorũ nõ obſtãte, ꝙ iuregentiũ ſecundario fuerit introducta dilatio, & ſeruitus, ꝑ quas ſtat⁹ ſeruorũ annihilat̃, & illo iure inſpecto nõ caderet.

LEX LXV.

1 *Omne, quod datur, ob quam cauſam dari cenſetur.*
2 *Tranſactio de indebito facit debitum.*
3 *Quando apparet de euidenti calumnia, ſeu dolo actoris litigantis, vel inducentis aduerſarium ad tranſigendum, tranſactio eſt ipſo iure nulla.*
4 *Dolus dans cauſam contractui ſtricti iuris, non reddit contractum ipſo iure nullum, & quid in contractu tranſactionis.*
5 *Condictio indebiti non ſolum datur ad illud, quod eſt ſolutum, ſed etiam ad acceſſiones, & ad precium eius, ſi res non extat.*
6 *In condictione indebiti ſi recipiens eſt bonæfidei, non tenetur vltra quã effectus ſit locupletior, ſed ſi ſcienter recepit, tenetur ad integrum precium.*

1 IN ſumma. ¶†Quia omne, quod datur, aut datur ob cauſam de præterito, aut ob rem ſiue cauſam de futuro, vt ſ. eo. l. damus, Iuriſconſultus in hac l. quodlibet mẽbrum ex iſtis diſtinguit, & primũ ſubdiſtinguit in tres caſus, quando datur ob cauſam de præterito, non autem ob cãm tranſactionis, an ob aliam cauſam nõ obligatoriam, aut ob cãm, quæ ſi eſſet vera, eſſet obligatoria. Secundum membrũ ſubdiſtinguit in duo, nam aut datur gratia conditionis implẽdæ, quod participat cauſam de futuro, & pręterito, aut vt aliquid fiat, vel obtineat, & ſic ob cauſam de futuro tñ, & ſic in effecta ſunt quinq; membra, in quibus dubitatur de repetitione, & hoc vſq; ibi, [& qđc.] vbi proſequitur primum mẽbrũ, qñ ob cãm tranſactionis vſq; ibi, [id quoq;.] ibi ſecundũ, qñ ob cãm de pręterito non obligatoriam, vſque ibi, [ſed & agere.] tertium autẽ membrum qñ ob cãm de præterito obligatoriam, ſi eſſet vera, quo caſu loquitur iſte tit. iuriſcõſultus inci. proſequi in verſi. [ei qui indebitum.] vſque in fi. & ibi ponit plura dicta circa ipſum, qđã vero ad ſm caſum principalem, qñ ob cauſam de futuro. Primum membrum. ſ. cum dat̃ cã condõnis implendæ proſequitur in ver. [ſed & agere.] aliud membrum qñ ut aliquid fiat per recipientem, & ſic ob cãm mere de futuro proſequitur in ver. (ꝙ ob rem.) & illud ſufficit pro ſummario totius. l.

2 ¶†No. hic in verſi. (& quidem.) ꝙ tranſactio de indebito facit debitum. Si. n. petebas a me centum, in quibus nullo iure tibi tenebar, ſi tñ tranſegi, & ut recederes a lite, promiſi quinquaginta, debentur, & ſufficit, ꝙ a lite receſſeris.

3 ¶†Item no. & ſemper allegatur iſte tex. & forte non eſt alibi, ꝙ qñ appareat de euidenti calumnia litigantis tranſactio eſt ipſo iure nulla. glo. cõtra, hic opponit fortiter de. l. ſub prætextu. §. ꝯ. C. de tranſac. ubi hr̃, ꝙ dolus non reddit trãſactionem nullã ipſo iure, ſed parat exceptionẽ. gl. hic ſoluit notabiliter, ꝙ aut dolus fuit in agente, & redditur tranſactio nulla, aut in reo reſiſtente, & tunc ſecus, vt in l. contraria, qa fauorabiliores ſunt rei, q̃ actores, ut l. Arrian⁹, de actio. & ob. Doc. ũr rñdere ad hanc diſt. quia hic non diſtinguitur inter actorẽ, & reum, nec in l. contraria. Certe ſi bñ inſpiciatur tex. loquit̃ de calũnia actoris, qđ patet, qa loqt̃ de eo, qđ fuit datũ per reum ex cã trãſactionis, dum dicit hoc ipſum, quod a lite decidit̃, nõ ergo ipſe fuit in calũnia, ſed actor. Alij dicũt ꝙ nõ eſt nulla ipſo iure, ſed annullat̃ mediãte exceptione vel replicatione. Iſtã reprobat Bar. & dicit ꝙ alij dicunt, & iſta ſibi placet, ꝙ non diſtinguamus inter reũ, & actorẽ, ſed an dolus fuerit ꝯmiſſus in litigãdo, & eſt trãſactio nulla, ſiue ꝑ actorẽ, ſiue ꝑ reũ, qa actor petit, qđ ſibi nõ dẽtur, vel reus repetit, cũ repetere nõ dẽbat, qa tenet̃, & eſt de iure nulla, vt hic, qa cũ gratis dẽt a lite calũnioſa recedere, recipiendo preciũ turpiter recepit, & ſic condictio ob turpẽ cãm cõpetit ſecundum eum. Aut dolus cõmittitur inducendo aduerſarium ad tranſigendum, & talis dolus nõ reddit trãſactionem nullã, vt in l. ꝯtraria. Ia. Bu. tenet verũ eſſe illud, qđ dixi in vltimo caſu, ſed i primo, qñ cõmittit̃ in litigãdo, dicit eſſe diſtinguẽdũ inter actorẽ, & reũ Bar. in l. ſub ꝑtextu. rñdet, & melius, quia magis deberet tranſactio reddi nulla ex dolo dante cauſam trãſactioni, q̃ dante cauſam liti. quia eſt magis proximus, & proxima cã inſpicit̃, vt in l. pe. de cond. ob tur. cau. ideo tenet ipſe diſtinctionem gl. indiſtincte, ꝙ ſiue dolus cõmittat̃ in litigando, ſiue in inducẽdo aduerſariũ ad trãſigẽdũ debeat diſtingui, aut committitur per actorem, & tunc reddit̃ tranſactio ipſo iure nulla, & hic eſt caſus ſingularis, in hoc. §. aut cõmittit̃ ꝑ reũ, & tunc ſecus. Rõ diuerſitatis eſt illa, quã. ſ. dixi. & quia actor ſubripit prætori, non ſic reus, arg. in l. ſi quis obrepſerit. de fal.

4 ¶†Sed ꝯ, quia tranſactio eſt contractus ſtricti iuris, ergo ꝑ dolum non debet reddi nulla ipſo iure, vt l. elegãter. §. non ſolum, de dolo, & l. ſi quis cum aliter, de ver. ob. Solutio ſpeciale eſt in contractu tranſactionis, vt reddatur nullus, ſecus in aliis contractibus ſtricti iuris odio calumnioſæ litis. Bar. autẽ vr̃ diſtinguere, aut fit ſuper contractu ſtricti iuris etiam non eſt nulla ipſo iure. Aut ſuper ꝯtu bonæfidei, & tunc ſecus, quam diſtinctionem reprobat Bal. in d. l. ſub prætextu, dic, vt ibi.

5 ¶†Vltimo no. in §. ei qui plura. ſ. ꝙ cõdictio indebiti non ſolum datur ad illud, quod eſt ſolutum, ſed etiam ad acceſſiones, & ad precium eius, ſi res non extat.

6 ¶†Item ꝙ recipiens ſi eſt bonæfidei non tenetur vltra, q̃ effectus ſit locupletior, & ad hoc ſp̃ allegatur. Sed ſi ſciẽter recipit, tenetur ad integrũ precium, licet non extet, & ſi non ſit effectus locupletior.

LEX LXVI.

1 *Datum cauſa conditionis implendæ, non ſecuta cauſa repetitur, niſi ſit tale, quod ad repetitionem pertineat.*
2 *Dictio, per. coniuncta tempori ſignificat continuationem temporis.*
3 *Teſtis ſi deponat, quòd talis ſic fecit per decem annos, quando intelligatur idẽſt, quolibet anno, & quando continuè ſine aliqua interruptione.*

1 STicus. ¶†Datũ cã cõdõnis implendæ, nõ ſecuta cã repetit̃, niſi ſit tale, qđ ad repetitionem pertineat. h. d.

2 ¶†In tex. ibi, [per octo annos.] no. hic ꝙ dictio per. coniuncta tempori ſignificat continuitatẽ tpis. Si ergo teſtis diceret, ꝙ talis per x. annos ſic fecit, ſi eſt actus habens cãm interpoſitam, vt eſt ſolutio, debet intelligi. i. quolibet anno de dictis. x. dedit.

3 †Si habet cauſam continuam, ut poſſeſſio intelligitur, ꝙ continue poſſedit ſine aliqua interruptione, & iſtud quotidie practicatur per procuratores facientes articulos, dicunt. n. x. annis, & per dictum tempus, & c. vt ſignificet continuitatẽ. ¶Gl. hic quærit qua actione repetatur, cum hic non dicatur, & tenet, ꝙ condictione ob cãm, non indebiti. Bar. ꝙ condictione indebiti ꝑ l. is cui. ſ. eo. ſed ad illud põt rñderi, vt ibi dixi. iõ teneo gl. licet poſſet dici, cum plures. ll. in iſto tit. loquantur de eo, quod datum eſt gratia conditionis implendæ, vt ſ. in ſumma. in §. ſed & agere, & l. dñs teſtõ, ꝙ vna cum condictione ob cauſam competat etiam condictio indebiti, quia ſoluẽs nõ ſolum habuit reſpũ, ad cãm de futuro, ſed ẽt ad impoſitionẽ conditionis, quæ eſt de præterito, & ſic inducit quãdam neceſſitatem cauſatiuã ſi vult rẽ conſequi, & illa ſufficient ad cauſandam condictionem indebiti, ſicut quando neceſſitatem præciſam.

2 *Condictio ex l. ſi me & Titium. ſi cer. pet. non ſolum competit contra illum qui locupletior factus eſt ex re mea, caſu quo contra illum non eſt mihi prouiſum, ſed etiam ſi fuit prouiſum, ſed pòſtea deſiit eſſe prouiſum.*

1 §. Tutor creditori. ¶†Si tutor cũ reddit adminiſtrationẽ tutelæ, non imputauit pupilllo indebitum, quod bonafide ſoluit nomine pupilli, condictio indebiti, quæ inceperat competere pupillo; ar. ſ. e. l. cum indebitum ſit, in prin. deſinit ſibi competere, & incipit competere tutori ne remaneat in damno, quia nõ poteſt modo recuperare a pupillo & recipiens eſſet in lucro. h. d. ſecundum intel. gl.

2 ¶†Et ſic no. conditio ex l. ſi me, & Titiũ ſi cer. pet. non ſolum competit contra illum, qui locupletior factus eſt ex re mea, caſu quo contra illum non eſt mihi prouiſum, caſus eſt hic, tene menti.

1 *Ex duobus ſoluentibus idem debitum, ei qui vltimo ſoluit, competit repetitio.*
2 *Ex parte rei poteſt conſtitui procurator in rem ſuam, non tamen in ꝑiudicium actoris ſed ex parte actoris poteſt etiam reo inuito conſtitui, & quomodo.*
3 *Venditio bonorum, vel hæreditatis tibi facta cum pacto, quòd debeas ſoluere omnibus creditoribus, debet intelligi de illis, qui erant tempore venditionis, & quid ſi venditor alicui ſolueret, vel poſtea ſoluit, quando ab emptore repetat.*

1 §. Titius cum multos. ¶†Ex duobus ſoluentibus idem debitum, ei qui vltimo ſoluit, competit repetitio, hoc dicit Bartol. ¶In text. ibi, vt ſatis creditoribus faceret. per hoc pactum iſte Titius debitor non liberauit ſe a ſuis creditoribus, nec emptor creditoribus incipit teneri, ſed bene incipit teneri ipſi venditori, vt ſoluat creditoribus, vt l. æpiſtola. §. primo ſupra de pac. & ſi non ſolueret, poſſet conueniri emptor

ptor ex vendito, vt l.2. C.de hær.vel actio n.vendit.& propter
hoc iſte emptor dicitur procurator in rem ſuam, quia ſoluē-
do egit rem ſuam,quia liberat ſe a venditore, nec recuperat,
quod ſoluit,licet ſoluat pro obligatione venditoris. Quando
autem ſoluens poteſt recuperare ab eo, pro quo ſoluit,non
2 dicitur procurator in rem ſuam,& ſic no.† ꝙ ex parte rei po-
teſt iſto modo conſtitui procurator in rem ſuam,non tamen
quantum ad præiudicium creditoris, ſed ex parte actoris pōt
conſtitui ēt inuito reo, quia poſſum cedere iura mea contra
3 Titium, etiam ipſo ignorante, vel inuito. ¶† In tex.ibi,[quæ
iam a Titio fuerunt ſoluta.] ſcilicet antequam venderem, &
ſic no.ꝙ ſi vendo tibi bona, vel hæreditatem cum pacto, ꝙ
debeas ſoluere omnibus creditoribus debet intelligi de illis
qui erant tempore venditionis,ſed ſi alicui ſolueram ante cō
ditionem, ille non comprehenditur in pacto, nec poſſum a
a te repetere,quod ſolui, nec retinere,pro hoc vide.l.cum fi-
lius.§.dñs.de lega.2. ſed ſi poſt venditionem alicui ſoluerem,
tunc quia ſolutio ad te pertinebat, poſſum a te repetere,licet
ſoluendo me liberauerim.per l.ſoluēdo. de neg.geſt.quia vna
ſolutio poteſt mihi parere liberationem,quo ad vnum, & re
petitionem,quo ad alterum,vt dixi ſ.e. l.Neratius.

1 *Per promiſſionem de non mouendo controuerſiam, non tollitur condictio indebiti.*

2 *Quòd illa verba in inſtrumentis appoſita,ſcilicet, renunciauit condictioni indebiti,& condictioni ſine cauſa, & omni alii iuri,non faciant præiudicium, erranti.*

1 **§.Item quæſitum eſt.** ¶ † Per promiſſionē de non mouendo cō
trouerſiam non tollitur condictio indebiti.h.d. Et ſemper al-
legatur,& eſt quotidianus, ſi ego ſolui tibi per errorem inde-
bitum, & confectum eſt inſtrumentum, in quo promiſimus
ad inuicem non moleſtare alter alterum occaſione iſtius de-
biti,non propterea prohibeor repetere, quia errore ego ſol-
ui,videor etiā promiſſionem feciſſe.arg.in l.doli.§.diuerſum.
2 ĵ.de noua.†per quod patet.ꝙ illa verba quæ apponunt nota-
rij in inſtrumentis,videlicet, renunciauit condictioni indebi-
ti,& conditioni ſine cauſa,& omni alij auxilio legis, nullum
faciunt præiudicium erranti, quia pro errore facit principalē
contractum,eod.errore apponit iſta verba,& conſului ſemel
per iſtum tex.& per ea,quæ tangit hic Bar.¶Cum quidam fra
tres diuiſiſſent bona paterna, & materna, & etiam fraterna
æqualiter inter ſe,& promiſiſſent non veniſſe contra diuiſio-
nem, & alter alterum non moleſtare occaſione dictorū bo-
norum, poſtea apparuit, ꝙ bona fratris mortui pertinebant
ad alterum tantum, & quia erat vtrinq; coniunctus,ſed alte-
ro ex vno latere tantum,& ſic non veniebant diuidenda, ſed
illi ſoli applicanda,volebat repetere,& venire contra.Oppo-
nebatur ſibi de illa diuiſione & de pacto de non veniendo
contra, dixi, ꝙ illud pactum per errorem interpoſitum non
præiudicabat ſibi, vt hic eſt caſus.

1 *Reſtitutio conceſſa ſuper ſorte non principali,quod non extendatur ad vſuras ſolutas.*

2 *Quod peti poteſt officio iud.nobili,finitur finito principali,ſed quod offi.iudi.mercenario peti debet,finitur finito principali.*

1 **§.Lucius Titius.** ¶ † Reſtitutio conceſſa ſuper
ſorte non principali,non extē
dit ad vſuras ſolutas, vt eas poſſit repetere virtute reſtitutio-
nis conceſſæ, poteſt tamen de nouo peti reſtitutio ſuper eiſ-
dem, & anteq imputaretur, poteſt de aliis obiici compenſa-
tio,quia adhuc nullo iure debentur, licet deberi ſperentur.h.
d.iſte ſingularis.§.¶In tex. ibi, [pecuniam certam credidit,]
ſupple. quæ non fuit conuerſa in vtilitatem ſuam, & ſic licet
fuerit obligatus ciuiliter, & naturaliter, ſi interuenit auctori-
tas curatoris, vel curatorem non habebat, tamen aduerſus
ambos poterat petere reſtitutionem in integrum,ne teneret
ſortem reſtituere, quam tranſmittit ad ſuos hæredes,vt l non
ſolum,ſ.de in integ.reſti. promiſit etiam vſuras.per ſtipulatio
nem & ſoluit aliquos annos, ſic debitum ſoluit,poſtea hæres
impetrauit reſtitutionem,ne teneretur ſoluere ſortem,dubiū
eſt,vtrum virtute iſtius reſtitutionis conceſſæ ſuper ſorte poſ-
ſit repetere vſuras? & videbatur, ꝙ ſic, quia ſi ſors fuit effecta
indebita,ergo,& per conſequens etiam vſuræ, quæ non pote
rant deberi ſine ſorte.Certe illud eſſet verum,ſi vſuræ non eſ-
ſent adhuc ſolutæ,quia non teneretur eas ſoluere,poſtquā li-
beratus eſt a ſorte,vt l.eos.in princ. C. de vſu. & quantum ad
vſuras futuri temporis vt amplius non currāt,vt l.j.§.j.de col-
la.bono. ſed quantum ad vſuras iam ſolutas.quia debite fue-
runt ſolutę, talis reſtitutio non porrigit effectum ſuum vltra
illud ſuper quo conceſſa eſt.Hic caſus ſingularis cum gl.nota
bili,non negatur, quin de nouo poſſit ſuper eis reſtitutio po-
2 ſtulari, nec obſtat.l.2.ſ.depoſi. †quia ibi loquitur in eodem,
quod poterat peti.iudicis officio mercenario,quod finitur fi-
nito principali, ſed iſta reſtitutio poterat peti officio iudicis
nobili, quod non finitur finito principali, & hoc vult gl.At-
tento igitur, ꝙ pōt impetrari reſtitutio pro dictis vſuris, & ea
obtenta debebuntur hæredib.huius minoris,dubitatur.ſi hæ-
res minoris anteq̄ impetret. conueniatur a creditore ex alia
cauſa, an poſſit obiicere compenſationem deductis vſuris. &
dicitur, ꝙ non,quia adhuc non ſunt debitæ, licet poſſint effi-
ci debitę,ſed hoc non conſideratur, poſtq̄ non poſſunt effici
debitæ niſi per beneficium reſtitutionis, quod eſt extraordi-
narium de iure ſpeciali. Compenſatio enim fit de debito ad
debitum,non de indebito,quod poteſt fieri debitum, non ta-
men adhuc eſt,hoc vult tex.cum glo.

De condictione ſine cauſa. Rubrica.

LEX PRIMA.

2 *Condictio ſine cauſa in quibus differat a condictione indebiti, & condictio ob cauſam,& ob turpem cauſam.& num. 1.*

3 *Si credebam me teneri ad debitum ex alia cauſa, & propter hoc ſponte promiſi per errorem, tunc repeto liberationem per condictionem ſine cauſa,vel incerti.*

1 **ESt & hæc ſpecies.** † Cōdictio ſine cā eſt
generalis,& concurrit cum aliis condōni-
bus ſpecialib.puta, cum condictione inde-
biti, & cum condictione cā data,& ēt ob
turpē cām, & vltra hoc ēt locū habet, vbi
nulla iſtarū competit, vel cū aliquid ſine
cā promittitur, vel cum aliquid datur ob cām verā, q̄ poſtea
2 reducitur ad non cām.h.d.in effectu tota l.†& ſic iſta contra-
dictio datur pro eo, qđ datum eſt ob cām de futuro, quæ nō
eſt ſecuta,& ēt pro eo, qđ datū eſt ob cām de p̄terito falſam,
ſed p̄cedētes,nō ſic, quia ſi cōdictio ob cām, & ob turpē cau-
ſam dantur ſolum pro eo, quod datum eſt ob cauſam de fu-
turo, & condictio indebiti ſolum ꝑ eo, quod ob cauſam de
præterito.Item illæ dantur pro eo, quod eſt datum,ſeu eſt ali-
quod quaſi datum, ex quo caſu ēt interdum dantur pro eo,
quod non eſt datum.vt l.in ſumma.§.frumento.ſ.tit.1.ſed iſta
datur etiam,cum nihil eſt datum, ſed promiſſum,vt fiat libe-
ratio, quo caſu non competunt præcedentes, & ita ſentit hic
gl.vel dic, ꝙ aut credo me teneri ad promittendum, cum nō
teneor, & tunc ſi promitto, poſſum petere liberationem etiā
3 per condictionem indebiti,vt l.is, qui plus.ſ.tit.1.† Aut nō cre
debam me teneri ad promittendum, ſed credebam me tene-
ri ad debitum ex alia cauſa, & propter hoc ſponte promiſi
per errorem,& tunc non repeto liberationem per condictio
nem indebiti, ſed per condictionem ſine cauſa,vel incerti, &
ita intelligatur hic,& l.qui ſine.ĵ.eod.

LEX II.

1 *Si res pro qua ſolui æſtimationem ei a quo cauſam habui,redeat ad eum, qua actione agi poſſit ad ipſam æſtimationem reſtituendam.*

2 *In contractu locationis,& conductionis, qui celebratur gratia vtriuſque, vt fullonis,vt habeat mercedem,& domini,vt habeat operas fullonis, venit leuis culpa.*

3 *Verbum inuenit, non verificatur duntaxat cum venit ad notitiam,vbi res eſt,ſed requiritur etiam realis apprehenſio.*

4 *Statutum,quòd inuentus cum armis ſoluat tantam pęnam, & familia poteſtatis vidit aliquem tranſeuntem cum armis, non tamen ipſum cępit, non debet ipſe pęnam ſoluere.*

5 *Actio ex contractu bonæfidei,datur non ſolum de eo quod deuenit in contractu, ſed etiam ad illud, quod partes nunquam cogitauerunt,tamen eſt æquum venire.*

6 *Fullo qui veſtimenta lauanda conduxit,& amiſit, & ſoluit,& poſtea dominus ea inuenit,quot remedia contra dominum habeat. & an cenſeatur emiſſe veſtimenta.*

7 *Verbum conuentus, quòd etiam poſſit verificari in conuentione extraiudiciali.*

8 *Condictio ſine cauſa competit etiam ad ſolutum virtute ſententiæ, quando cauſa quæ ſuberat virtute ſententiæ, redacta eſt ad non cauſam, & agens non contradixit ſententiæ.*

9 *Si poſt primam ſolutionem quam probare non potui, iterum coactus fui ſoluere per ſententiam, & poſtea ſuperuenerint mihi probationes, potero primo ſolutum per condictionem ſine cauſa repetere.*

10 *Quod idem ſit,ſi fui coatus iterū ſoluere virtute inſtrumenti guarentigiæ, contra quod ex forma ſtatuti non admittebatur exceptio ſolutionis, niſi per inſtrumentum, & poſtea ſecundam ſolutionem probaui primum per teſtes.*

11 *Iurans ſoluere vſuras debet iuramentum executioni mandare, ſed poſtea non prohibetur eas repetere.*

1 **L.Si fullo.** ¶†Si res pro qua ſolui æſtimationem ei, a
quo cām habui,redeat ad eum,p̄t agi con
dictione ex cōtractu, & etia cōdōne ſine cā ad ipſam æſtima-
tionē reſtituēdam, quia cauſa propter quam dedi, videlicet,
quia ſibi aberat res ſua, redacta eſt ad nō cauſam.h.d. & eſt.l.
vulgaris, & primo format q̄onem vſq; ibi, [& ait.] Secundo
ponit deciſionē,Caſſij, ꝙ cōpetat duplex actio.ſ.ex eo cōtra-
ctu,

ctu,& iſta condictio vſque ibi,[ego puto.] Tertio reuocat in
dubium hoc ſecundũ, & non obſtante dubio concludit idẽ,
2 & rñdet ad dubium.¶†In tex. [amiſſis].i.aliqua.ſ.ſiue his cul
pa interueniente ẽt leui,cum iſte ſit ꝯctus locationis, & cõdi
ctionis,q celebratur gratia vtriuſq;.ſ.fullonis,vt habeat mer-
cedem,& dñi, vt habeat operas fullonis,& ſic venit leuis cul
pa.vt l.ſi vt certo.§. nunc.videndum. ĵ. commo.ergo ad æſti-
mationem,quam ſoluit, ſed poſtea recuperat, vt ĵ.ſequitur.
3 ¶ †In text.ibi,[inuenerit veſtimenta]glo. ſupplet, & habuit,
& ſic no.ꝙ iſtud verbum[inuenit, vel inuẽtus,] non verifica
tur duntaxat cũ venit ad notitia,vbi res eſt, ſed requiritur, ꝙ
etiam realiter apprehendat , facit lege, ſi Barſatoram. C.de
4 fideiu.& ꝑ hoc dñt Doc ibi in l.j.de acq.poſ.†ſi ſtatutũ dicat ,
ꝙ inuentus cum armis ſoluat tantam pœnam,& familia po
teſtatis vidit aliquem tranſeuntem cum armis,non tñ ipſum
cepit,non debet ſoluere pœnam,quia non dr̃ inuentus , niſi
fuerit captus . & ad palatium ductus, vel dederit fideiuſſores
5 de comparendo,vt ſ.in ius voc.vt eant,vel ſatiſd. ¶ †In text.
[ex conducto agere.] No. ꝙ actio ex ꝯctu bonæfidei non ſo-
lum datur de eo.quod deuenit in ꝯctu , ſed ẽt ad illud , quod
partes nũquam cogitauerunt,eſt tñ æquum venire. Nam iſte
fullo non cogitauit niſi de mercede habẽda , & tamen actio
ex locato,vel conducto non ſolum datur ad mercedem , ſed
ẽt,vt recuperet precium veſtimentorum , quod dedit,de quo
6 nunq̃ cogitauit,ſic.ſ.de cond.ob.tur. cauſ.l.fi.†Aduerte tñ,ꝙ
ex ꝯctu datur alternatiue, ad duo.ſ.vt vel reſtituat æſtimatio-
nem,poſtq̃ habuit veſtimenta,vel reſtutuat veſtimenta,qua-
ſi ꝑ fullonem videantur empta ex quo ſoluit precium vt ĵ.
commo.l.in commodato.§.fi.& l.ſi vt certo. j. vbi eſt tex. ſed
condictio ſine cauſa datur ſolum ad repetendum æſtimatio-
nem,ſi præciſe illam vult.Si autem præciſe vellet veſtimenta
tanq̃ empta,daretur ſibi vtilis rei vendicatio,vel publiciana,
vt per l.ſi culpa.ſ.de rei vend.de quib.actionib.iſta l. mentio-
nem non facit gl.tñ finalis vr̃ ſentire ꝯ̃rium, ꝙ hoc caſu non
competãt illæ actiones,quia fullo habuit cauſam a dño, tũc
enim illæ actiones competunt,qñ ille,qui ſoluit æſtimationẽ
non hr̃et cauſam a domino, ita loq̃r l.culpa. quod vr̃ tenere
Bar.dicens,ꝙ qui habuit cauſam cenſetur ſoluiſſe preciũ cul
pæ,non precium rerum , & non vr̃, ideo res emiſſe, & ꝑ ꝯñs
eas non põt petere,ſed qñ habuit cauſam,tunc cenſetur ſol-
uiſſe tanq̃ precium, & ſic res emiſſe,& iſta rõ confunditur ꝑ
tex.expreſſum.in l.ſi vt certo.§.j.ĵ.commo.vbi ſi commoda-
tarius habuit cauſam a dño , & ſine culpa perdidit,& poſtea
æſtimationem ſoluit.cenſetur rem emiſſe.qa tex.dicit, ꝙ dñs
recipiendo æſtimationem facit rem ipſius offerentis. ſ. com-
modatarii quod nõ eſſet,niſi videretur emiſſe, patet ẽt in d.l.
in commodato.in fi.quia ſi non videretur emiſſe actio com-
modati non daretur alternatiue ad rem,vel precium recupe
randum,ſed ſimpl̃r ad pretium. Tene ergo,quod dixi non re
fert,an habuerit cauſam,vel non,vt ſp competant iſtæ tres a-
ctiones,aliter tñ,& aliter,vt ſ.dixi,& ita vr̃ ſẽtire idẽ Bar.poſt
Iac.But.in d.l.incommodato.in fi.Præterea iſta glo.fi. ſibi ipſi
vr̃ ꝯ̃dicere,quia primo vult,ꝙ ille,qui,non habet cauſam,ſit
melioris condõnis,q̃ qui habet,quia cenſẽt res emiſſe , & ſic
põt hr̃e rem,ſi vult, & ẽt recuperare precium ſi magis vult.
Qñ aũt habet cauſam,non põt recuperare rẽ,ſed ſolum pre-
cium.& poſtea in fi.dum allegat ſimile,dicit expreſſe ꝯ̃riũ,ꝙ
ille,qui habet cauſam eſt melioris conditionis,q̃ ille,qui nõ
habet,qa ſi dolo deſierit poſſidere, & ꝑꝑ hoc æſtimationem
ſoluerit,ſecundo non ceditur actio ꝯ̃ poſſeſſorem, vt ſ.de rei
ven.l.ſi is,qui dolo,ſed primo ſic,vt ĵ.de re iu.l.in depoſiti.cũ
Bar.de iſta contrarietate non perdidit.¶Op.pro declaratione
primæ gl.nam hic dr̃,ꝙ ille fullo conuentus actione ex loca
to,vel cõducto præſtitit precium veſtimentorum,& ſic virtu-
te ſnĩæ,& nihilominus poſtea repetit.Contra,quia ſolutũ vir
tute ſnĩæ diffinitiuæ, quæ tranſiuit in rem iu.non põt repeti ,
ẽt ſi ante ſnĩam erat omnino indebitum,quia ſina de indebi
to facit debitum in l.j.C.de cõd.inde.& l.ſi fideiuſſor. §.ĩ oĩb.
ĵ.man.multo minus deberet poſſe repeti,qñ ante ſnĩam fuiſ-
ſet debitum,ꝑut hic erat,qa iſte fullo ꝑꝑ culpã tenebaĩ actio
ne ex eo ꝯctu ad precium,& tñ hic dr̃ ꝯ̃rium . Timore huius
gl.ſoluit.duob.mo. Primo ꝙ immo non ſoluit virtute ſnĩæ,
7 ſed extra iudicium.†Nec ob.tex.dum dicit, [conuentus.] qa
iſtud verbum poteſt verificari ẽt in conuentione extraiudicia
li,& allegat quoddam dictum beati Auguſtini ĩ quodam ſer
mone,qui legitur in feſto natiuitatis qui incipit hoc modo.
[Vos inquã conuenio ò iudæi, qui vſque in hodiernum diẽ
negaſtis filium Dei &c.]q d.dicatis mihi vos iudæi &c. iſta.n.
verba dñr quædam conuentio extraiudicialis,& tunc nõ ob-
ſtat ꝯ̃rium.ſiĉ no.in l.debitores. C.de pig.vel melius.ſm gl.vt
8 ſtet ꝓprie,& loquaĩ de conuentione iudiciali, † ꝙ ſolutũ vir
tute ſnĩæ,non repetitur per condõnem indebiti,vt ĩ ꝯ̃riis.Sed
in condõne ſine cã ſic,vt hic.iſta eſt vera q̃tum ad caſum hu
ius l.qm̃ hic agendo ꝯdõne ſine cã,ñ ꝯdicebat ſnĩæ, nec dice-
bat illã fuiſſe ĩiuſte latã,imò iuſte,ſed dicebat cãm , q̃ ſuperat
9 tꝑe redactã ad ñ cãm. † Quid aũt,ſi ꝯdiceret ſnĩæ?puta ſolui
tibi,quod dẽbam poſtea conueniſti me tanq̃ non ſoluiſſẽ,&
cum non potuiſſem probare ſoſonem,fui condemnatus , &
iterum ſolui,poſtea ſuperuenerunt mihi ꝓbõnes, volo repe-
tere,quod ſolui,an poſſim? gl.in §.in omnib.vr̃ tenere,ꝙ ſic,
non per condictionem indebiti,ut ibi,ſed per ꝯdictionẽ ſine
cauſa,vt hic Doc.in d.l.j. reprobant, qa hoc caſu ꝯ̃dico ſnĩæ,
& dico illã iniuſte fuiſſe latã nõ reſpectu iudicis , q nõ potuit
eam facere niſi ſm acta,& ꝓbata,ſed reſpũ veritatis , qa nõ
tenebar ſoluere poſtq̃ ſemel ſoluerã.Conſtat autem,ꝙ poſtq̃
ſnĩa tranſiuit in rẽ iud.cum hẽatur pro veritate,vt in l.res iu
dicata.de reg.iu.non põt allegari de ipſius iniquitate, vel iniu
ſtitia.vt l.ſi prætor.in prin.ſ.de iud.& ſic remanebo in dãno.
Ego ſp dixi,& dico ꝙ iſtud dictum Doc.debet ĩtelligi,qñ vel-
lem repetere illud,quod vltimo ſolui, quia non poſſum , ſed
ſi volo repetere,quod primo ſolui , tanq̃ cauſa redacta ſit ad
non cauſam poſtq̃ illi ſolutioni non ſtetiſti , immo ea non
obſtante me conueniſti,bene poſſum repetere per condictio
nem ſine cauſa,non indebiti,quia tunc erat debitum, & hoc
per tex.in l.eleganter.§.ſed & ſi poſt.de cond.ind.& per glo.q̃
eſt in l.vlt.eo.ti.circa.medium primæ gl.magnę.iuncta ẽt iſta.
l.& adde quod no.Cy.in l.j.C.de re iu.& vide omnino , quod
no.in add.Spe.de inſtr.edi.§.poſtq̃.in add.q̃ incipit per eaſdẽ.l.
10 fi.†Quid aũt,ſi poſt primam ſoſonẽ,quam ꝓbare non potui
iterum fui coactus ſoluere,non per ſnĩam diffinitiuã,ſed per
inſtr̃m guarentigiæ,quod non habet vim ſnĩæ , & ꝯ̃ quod ex
forma ſtatuti nõ admittebaĩ exceptio ſoſonis , niſi probaret̃
per aliud inſtr̃m publicum,vel per aliud cancellatum,& neu
trum iſtorũ erat,& ſic fui coactus iterum ſoluere,ſi poſſũ ꝓ-
bare me primo ſoluiſſe per teſtes, an poſſim repetere ? etiam
illud,quod vltimo ſolui . Sufficit enim,ꝙ executio fuerit fa
cta,quia ſtatutum ſolum hoc vult,ꝙ executio non impediaĩ
per aliquam exceptionem dubiam, quaſi inſtr̃m facit rem li
quidam, non tñ prohibet poſtq̃ fuerit facta quominus poſſit
allegari,ꝙ indebite facta fuerit,& ꝯ̃ iuſtitiã,& probari, prout
11 in ſimili hr̃.in c.debitores . de iureiu. qa † q iurat ſoluere vſu-
ras,dẽt iur̃m executioni mandare, non tñ poſtea prohibetur
repetere quaſi executio indebite facta fuerit,& hoc eſt, quod
voluit Bar.in l.j.circa prin.ĵ.qđ ui aut clã.& in d.l.Iul.ſ. tit.j.vi
di tñ Florentiæ,ꝙ poſtq̃ executio eſt facta, nullus audet veni-
re ad ipſam retractandam,de quo miror.

LEX III.

1 *Cum aliquid promittitur ſine cauſa,competit incerti condictio, & ẽt iſta, vt fiat liberatio.*
2 *Condictio incerti,& condictio ſine cauſa,an ſint diuerſæ actiones.*

1 QVi ſine cauſa ¶† Cum aliquid promitti
tur ſine cauſa , competit
2 ĩcerti cõdõ,& ẽt iſta,vt fiat liberatio.h.d.†& ſic ſũt
diuerſæ actiones cõdõ ĩcerti,& ꝯdõ ſine cã. Io.
autem dicit,ꝙ non erat,niſi condictio ſine cauſa,quæ daĩ ad
hoc factum,quod eſt incertum,& ita intelligas hanc gl. non
autem reperitur condõ incerti.Tu dic aliter,vt plenius no.in
l.ſed ſi me pœnitet.§.cum inter.ſ.ti.j.

LEX IIII.

1 *Datum in dotem pro matrimonio futuro,& prohibito per l.ipſo non ſecuto de facto repeti poteſt per hanc condictionem .*
2 *Conſanguineus præſumitur habere notitiam de ſuis conſanguineis , & ẽt eorum factis.*
3 *Matrimonium illicitum,quando per iudicem eccleſiaſticum debeat pronunciari nullum.*
4 *Matrimonium interuenientib.verbis de præſenti,& etiam conſenſu (ẽt ſine copula cardinali)dicatur conſumatum.*
5 *Dos data pro matrimonio probibito,quando poſſit repeti.*
6 *Si matrimoniũ probibitũ conſumatum eſt per copulam carnalem, & mulier ſciuit factum,& ius tantũ applicabitur fiſco, & habebit locum pęna inceſtus,niſi ignorãtia iuris,vel facti interuenerit, nec matrimoniũ tenet.*
7 *Quod tunc filii, quantum ad ignorantes poſſint eſſe legitimi.*

1 AVunculo. † Datum in dotẽ pro matrimo
nio futuro, & prohibito per l.ip-
ſo non ſecuto de facto repeti põt per hanc condi-
ctionem.h.d.Et primo loquitur,quando erat pro-
hibitum ratione cõſanguinitatis vſque ibi, [nouerca] poſtea
quando ratione affinitatis,pro declaratione gloſ.primæ not.
2 ꝙ circa ĩtellectum.l.referet tres opi.quarum vna fuit Pla.†&
ponitur in princ.gloſ. ꝙ l.iſta dum dicit mulierem repetere,
quod dedit nomine matrimonii prohibiti , locum habet nõ
ſolum ſi ignorauit ius, vel factum , ſed ẽt ſciuit vtrunque.ſ.ꝙ
ille erat auunculus,vel attinens,& ꝙ non poterat contrahe-
re,quia vtrobique habet locum ratio tex. quia non dedit ob
cauſam turpem, vt committeret inceſtum , ſed honeſtatem.
ſ.matrimonii,& ꝙ ſciret factum. Patet,qa conſanguineus ꝑ-
ſumitur hr̃e notitiam de ſuis conſanguineis,& ẽt eorum fa-
ctis,

ctis,vt l.ortam.ſ.vnde cog.& l.de tute.C.de in integ.reſt. & ꝙ
ſciret ēt ius patet, ex ratione quam facit.ſ. ꝙ ex parte ſua vi-
debatur turpitudo ideo repetitur,quia inſpicitur cauſa proxi
ma, vt l.pe.de ꝯd.ind.ob.turb.cau.ſed ſi ignoraſſet iꝰ,& putaſ
ſet matrimoniū ꝯhere,nulla eſſet hic turpitudo, licet enim
ignorantia non ſit iuſta excuſat tñ a dolo, vt l. igitur. de lib.
cau.& no.ſ.ſi quis ius di.non obtem.l vnica.in fi.2.gl. mag.q̄
inc.hic turpitudo autem nō poteſt ſubeſſe, niſi ſubſit dolus,
& mala fides.glo.reprobat hanc opi.per l.2.de condi.ob cau.
alia eſt op.quam refert gl.in fi.ꝙ l.iſta debet intelligi eo caſu,
quo ignorauit factum,& per ꝯñs ēt ius,qa ignorabat conſan
guinitatem,quo caſu pōt eſſe iuſta ignorantia. Si vero ſciuit
factum,licet ignoraret ius,vel ſciret vtrunque,non pōt repe-
3 tere,quia ignorantia non eſt iuſta.† Tertia eſt opi.vt diſtīgua
tur,ſi ſciuit factum,,& ius,non pōt repetere,quia eſt in dolo
& ipſo iure pronunciatᷣ nullum matrimonium, aut ignora-
uit alterum eorum,& tunc poteſt repetere.Bar.dicit hāc opi.
gl.procedere, qñ ſecutum eſſet matrimonium per verba de
pñti,non tñ eſt ſecuta copula carnalis, nam tunc non poteſt
recedere a matrimonio ſua auctoritate,qa requiritur decla-
ratio iudicis eccleſiaſtici hodie, & olim etiam ſecularis. Vñ
habet locum ratio gl.ꝙ ipſius ſcelere pronunciatur nullum,
vnde debet repetere,quod dedit per d.l.3.de cond.ob cau. qñ
ſciuit ius,& factum, ſecus ſi alterum ignorauit, aut non fuit
ſecutum matrimonium per verba de pñti, ſed ſolum ſponſa
lia,& tunc hēt locum opi. Pla.qa non eſt neceſſaria declara-
tio iudicis,ſed poteſt a ſponſalib.propria auctoritate recede
re,vt l.j.C.de ſpon.& ſic ceſſat ratio glo. Præterea nullo mō
fuit matrimonium ſecutum, vñ pōt pœnitere, & euitat pœ-
4 nam,vt l.qui falſam.ſ.de fal. Sed† qñ eſt ſecutum per verba
de pñti,vr̄ conſummatum, quia ꝯxerat matrimonium a le-
ge prohibitum, nam ēt ſine copula carnali dr̄ conſummatū
interuenientib.verbis de pñti,& ēt conſēſu,vt l. nuptias. de
reg.iu.& ſic non habet locum pnīa ad euitandam pœnam.l.
5 qui ea mente.ff de fur.† Ego alias ꝯ iſtam opi. allegabam, ꝙ
ſi ſciuit ius,& factum licet non fuerit ꝯctum matrimonium
p verba de pñti,nō poſſit repetere alia ratione, qa vr̄ donaſ-
ſe,cum dederit ob cauſam impoſſibilē, ſecus qñ ſciuit impoſ
ſibilem per gl.in l.milite.& in l.ſi dīcā.C.de cond.ob cau.non
ergo ꝓhibetur repetere,eo ꝙ cōſummauerit delictū, ſed eo
ꝙ donaſſe vr̄,vt ēt tenui.in l.3.ſi liber hō de cōd.ob ca.nunc
reperio.D.Raph.mouentem hanc opi. & tenentem ꝯ Barto.
& Pla.ꝙ non poſſit repetere,ſed alias ad hāc rōnem rñdebā,
ꝙ gl. in ꝯrium allegata loquitᷣ cum quis nō dedit aīo repetē
di vllo tpe ob cām quam ſciuit impoſſibilem.Sed datū ī cām
dotis datᷣ aīo repetēdi ſaltem ſol.mat. vñ non præſumitᷣ aīus
donādi,licet ſciuerit ius,& factū,& ſic tene opi. Bar.q̄ eſt pul
6 chra.¶† Circa aliā gl.no.q̄ q̄rit,quid iuris eſſet,ſic cōſumma-
tum eſt mr̄imonium p copulam carnalē?qui caſus non poni
tur hic,& tenet gl.ꝙ tunc non poſſit repetere, niſi ignoraue-
rit ius,& factum,ſed ſi ſciuit vtrunq;, vel alterū tm̄,ꝓhibetur
repetere,nō tñ remanebit penes virum, ſed applicabitᷣ fiſco,
per l qui ꝯ.de inceſt.nup.& ſ.de ritu nup.l.inceſtæ, quia hoc
caſu requiritur error iuſtiſſimus,vt excuſetᷣ a pœna,ut d.l.qui
ꝯ,dum dicit acertimus.Bar.dicit,ꝙ illud eſt verum,quantum
ad lucra municipalia,quia nihil poteſt lucrari ab altero con
iuge,q ꝯxit inceſtas nup.niſi ignorauerit ius, & factum quod
cunq; ſciuerit,talia iura auferuntᷣ ſibi a fiſco. Quantum vero
ad perditionem bonorum ſuorum,vt in hoc puniatᷣ,nō ſuf-
ficit error,ſed reqritᷣ ſcīa, vt in auth.inceſtæ.ibi.poſita,ſed per
ditio dotis, & pditio bonorum ſuorum.Ergo iſtā pęnam,nō
patitᷣ,qñ ignorauit factum,vel ius, ſed tunc ſi vtrūque ſciuit,
ſed mr̄imonium indiſtincte non tenet,ēt ſi ignorauerit vtrū
7 que.¶† Itē an filii ſint legitimi?dic,vt in gl. qa q̄tum ad igno-
rantes pñt eſſe legitimi.Itē ſi q̄rit q̄tum ad euitādum pœnā
inceſtꝰ,ſiſiter diſtinguitur,ꝙ ſiue ignorauerit ius, ſiue factum
euitatur illa pœna,per l.ſi adulterium cū inceſtu.ſ. de adul.

De condictione furtiua. *Rub.*

LEX PRIMA.

1 *Agens condictione furtiua habet neceſſe in libello,ſe allegare dominum,li
cet non probaret dominium,ſed ſufficit probare furtum.& quid ſi conuē
tus probet contrarium.*
2 *Agens rei vendicatione contra ſpoliatorem, probando ſpoliationem hēt
intentionem ſuam fundatam in dominio.*

1 IN re furtiua. †Quęro hic an ille q
agit ꝯdi.furtiua,hēat
neceſſe ꝓbare dñiū, ad hoc, vt obtineat,
vr̄ ꝙ ſic,qa ñ cōpetit niſi dño. Sed certe ſm
hoc ñ differt ī iſta ꝯdō a rei vē. vt ſic poſſit
peterᷣ ꝯ quēlibet poſſeſſorē,ſicut & vendō,
vl actio ad exhibēdū.ut l.de eo.§.fi.ſ.ad ex
hi.cuiꝰ ꝯriū hr̄.ſ.e l v.ꝙ ñ datᷣ niſi ꝯ furē,vel hr̄dem eiꝰ, ſi aūt
dicatᷣ,ꝙ ñ hēat neceſſe ꝓbare dñiū,fruſtratoria ēēt iſta. l.dic,
(licet Doctores non tāgāt,)ꝙ hēt neceſſe ī libello ſe allegare
dñm,& ita intelligit hic,non tñ habet neceſſe ꝓbare dñium
ſed ſufficit probare furtū, & hoc ipſo cēſetur fundata inten-
2 tio agentis,ſicut videmus in eo,qui agit rei ven.ꝯ ſpoliatorē,
quia probando ſpoliationem,habet intentionem ſuam fun-
datam in dñio,vt l.ſi quis emptionis.§.hoc ſuper illis.C.de p̄-
ſcri.30.ann.ſi tamen conuentus probare ꝯrium,videtur ꝙ a-
ctor debeat excludi,ſi intentauerit ꝯdōnem furtiuam,qa ine
pte intentauit,non tñ prohibetur recurrere ad alia remedia,
poſtq̄ reus abſoluitur,ex eo,ꝙ actori ineptā actionem inten-
tauit.vt ſi men.fal.mo.dixe.l.j.& in c.examinata. de iud.

LEX II.

1 *Quod infantes, & furioſi teneantur condictione de qua in iſta lege, licet
furtum committere non poſſint.*
2 *Contra filium alicuius defuncti non eſt fundata intentio agentis,probādo
ꝙ ſit filius,niſi ꝓbet,ꝙ ſe immiſcuerit,ut teneatur tāquā hæres patris.*
3 *Agere volens contra furioſum,vel infantem,debet dictare libellum cōtra
curatorem,vel tutorem,& illos facere citari.*
4 *Si contra pupillum vult agere,pōt libellum dictare,uel contra tutorē,vel
contra pupillum in electione agentis,ſed ſi facit pupillum citari,dēt ex
preſſe dicere,ꝙ compareat cum tutore.*
5 *Si vero agit contra maiorē pupillo,vt in adulto,in electione actoris eſt,an
agat contra curatorem, vel adultū, & ſi contra adultū, & lædatur
pōt adultus reſtitui, & ſi adultus ſimpliciter citatus ſine curatore
compareat,poteſt ab actore repelli.*

1 COndictione. †Etiam illi,qui non pñt fur-
tū committere, ut infantes,
furioſi,pñt hac condictione teneri ex perſona tñ al
terius,q committere potuit,ſi ſunt hæredes illius.h.
2 d.¶† In tex.ibi,[cum hæredes neceſſarii.]ſupple tm̄, ut ſerui,
quia obligatᷣ cū effectu,ſi aūt ſunt ſui, & neceſſarii,ut filii in
ptāte,tunc obligantᷣ mero iure,ſicut mero iure efficiuntᷣ hæ-
redes,ſed nō cū effectu,pp bñficiū abſtinēdi, qd hñt a p̄tore,
& hoc vult dicere gl.Vñ non eſt fundata intentio agentis, ꝓ-
bando,ꝙ ſit filius,niſi probet, ꝙ ſe immiſcuerit,ut probatᷣ in
l.neceſſariis.de acqu.hæ. & in l.ſi cū dotē. §. trāſgrediamur.ſ.
3 ſol.ma.ſed in ſeruo non eſt neceſſe probare immixtionē.† In
tex.ibi,]q̄uis cū eis agi nō poſſit.] per hunc text.patet,ꝙ q̄uis
vult agere ꝯ furioſum,vel pupillū infantem non debet dicta
re libellū ꝯ eos,nec facere eos citari,ſed ꝯ tutorem,vel cura-
torem,& illos facere citari, alias non valeret, quicquid actū
eſſet,quod etiam patet.in l.4.in prin.ſ.de in ius voc.tene mē-
ti.Si autem maior eſt infante,eſt tamen pupillus tunc poteſt
dictare contra pupillum,vel contra tutorem,in electione tu
toris eſt, uel per ſe litigare ſine pupillo, uel facere pupillum
4 litigare,& ſibi auctoritatem præſtare.†Si aūt eſt maior pupil
lo,tunc eſt in electione actoris, an uelit litigare cū curatore,
an autē cum maiore auctoritate illius,ut hic hr̄ in tex. no.in
l.j.§.ſufficit.de ad.tut.ſi tñ facit citari pupillum,debet expreſſe
dicere,ꝙ compareat cum tutore,ſi autem nō diceret,adhuc
Bar.in d.§.ſufficit,& in l.q habet.§.ſi pupillus.ſ.de tut.vr̄ tene
re,ꝙ ualeat citatio,& ꝙ intelligatᷣ,ꝙ compareat legitime,ſed
habui in practica iſtū articulum,& procuratores, & aduoca-
ti vñr tenere ꝯrium, per l.hoc autem.ſ qui ex cau.in poſ.ea.
quia pupillus ſine tutore nō habet legitimam perſonā ſtādi
5 in iudicio ideo non debet citari ſimpl̄r, † nō ſic in adulto,qa
ſi non habet curatorē,habet legitimam perſonam, licet poſ
ſet reſtitui ſi lædatur,tamen acta non ſunt nulla, ſecus in pu-
pillo,& ideo vr̄,ꝙ adultus poſſit ſimpliciter citari tñ dēt com
parere cum curatore, alias ſi actor velit, poteſt ipſum re-
pellere.

LEX III.

2 *Fur cum ſemper ſit in mora,non liberatur per interitum rei,& poteſt cō
dici ipſa res,uel ipſa æſtimatio,re perempta,& num.1.*
3 *Si monachus cui delata eſt hæreditas moriatur,antequam adeat, quod
poteſtas adeundi remaneat pęnes monaſterium.Et quòd ſecus ſit in ſer
uo,vel filiofami.*

1 SI condicatur. †In hac actione uenit etiam in
tereſſe conſiſtens in lucro. hoc
dicit.¶ In tex.ibi,[ſi hæres ſit inſtitutus.]ideſt iſte ſeruus
ſubtractus antequam ſubtraheretᷣ, vel poteſt, & domi-
nus nō potuit ſibi iubere,vt hæreditatem adiret,& ille ſeruus
eſt mortuus apud furem, certe poteſtas adeundi non po-
teſt tranſire in dominum,qui non poteſt acquirere hæredita
tem delatam ſeruo,ut l.3.C.de hær.inſti.niſi ipſo ſeruo adeū-
te,cum ergo perdat hoc lucrum facto furis, recuperat ab eo
offi.iud.deſeruiente huic actioni, ſimiliter, & precium ſerui,
poſtq̄ ſeruus reſtitui nō poteſt,ideo ad ipſum ſeruum agi po-
2 teſt,ut patet circa fi.dum dicit[hominem condicat,]qa † cū
fur ſemper ſit in mora,non liberatur per interitum rei, ut l.j.
§.rectiſſime.de vi,& vi ar.poteſt etiam condici ipſa æſtimatio
3 re perempta,ut ſ.eo.re furtiua.¶† Quid autem in monacho,
cui delata eſt hr̄ditas,ſi moriatur anteq̄ adeat,an ptās adeūdi
rema-

remaneat penes monaſterium.Bar.inducit ipſum tex.ꝙ non
qa iura, q̃ loquunt̃ in ſeruis, locũ hñt in monachis, & dicit
Inn.ĩ c.cũ olim.de priuil.Bal.multũ bñ exaĩat iſtũ paſſum in
l.j.C.qui admit.ad bo.poſ.& Io.An.in c.in pſẽntia. de ꝓb.ĩ fi.
gl.mag.vbi recitat quandam opi. ꝙ aliud ſit ĩ monacho hoc
caſu,qa non habeat velle,vł nolle,qñ hr̃ditas,per ſe deferr̃ ſi
bi,cenſet̃ delata monaſterio,& abbas viuente monacho põt
eam adire,& nõ requiritur factũ monachi,quam opi.pluries
fũi ſecutus cõſulendo,& ſic non æquiparatur ſeruo,vel filio-
fa.quia in eis diuerſa eſt ratio,ſi bene inſpiciatur.

LEX IIII.

1 *Ex furto ſerui,uel filii datur hæc actio contra patrem,uel dominum quatenus ad eos peruenit.*
2 *Quãdo cõcurrunt iſta duo,ꝙ ad aliquẽ peruenit res furtiua, uel aliquid ex ea,& ipſe hẽt in poteſtate furem, põt contra eum,dari condõ furtiua,licet ipſe non commiſerit furtum,uel ſit hæres furis.*
3 *Sicut filius familias obligatur ex contractu,uel quaſi,(pręter quã in mutuo,& voto.)ita obligatur ex delicto.*
4 *Condictio furtiua quare ſit magis ſtrictæ naturæ,quam actio.furti.*

1 SI ſeruus. †Ex furto ſerui, vel filii datur hæc actio
ↄ pr̃em,vel dñm,quatenꝰ ad eos ꝑuenit,
qa filius non poteſt dari pro noxa,ſed bene datur ꝯ ip-
ſum filium,& q furtum non commiſit, vel non eſt hr̃s
eius,q commiſit,non tenetur hac actione ẽt ſi opem, vel cõ-
ſilium pręſtiterit,licet teneatur actione furti.h.d.cum duab.le
2 gib.ſeq.¶†No.i.quod qñ concurrunt iſta duo,qđ ad aliquem
peruenit res furtiua,vel aliquid ex ea,& ipſe hẽt in ptãte furẽ
põt dari hæc actio ꝯ eum,licet ipſe non commiſerit furtum,
vel ſit hæres furis.altero autem deficiente,non põt,vt ĩ l.ſeq.
3 ¶†Item no.ex illa l.quod ſicut filiusfa.obligatur ex ꝯtractu,
vel quaſi,præterq̃ in mutuo,& voto.vt l.filiusfa.de act.& ob.
ita obligatur ex delicto,vt in tex.ibi,dũ dicit,[cõdici poteſt.]
ſupple non a pr̃e ad quẽ non peruenit,& ad hoc probandũ,
ꝙ non a pr̃e,ſeqt̃ in tex.[nunq̃.n.&c.]ẽt noxaliter,licet ſecus
4 ſit ĩ dño.¶†Tertio no.in l.proinde. ꝙ iſta cõdõ eſt magis ſtri-
ctæ nãæ,q̃ actio furti,quia non poteſt dari ꝯ illum, qui nõ cõ
miſit furtum,vel q,nec eſt hæres furis,vel vł'is ſucceſſor, licet
præſtiterit opem,uel conſilium,& tñ actio furti bene datur ↄ
illos videbatur ꝯrium,cum ſit pœnalis, & ſic magis odioſa,
vnde ſi illa datur,fortius iſta,quæ eſt perſecutoria,ut in l.pro
xi.ſed rationem diuerſitatis ſume ex his, quæ no.per gl.in l.
nec legatarius.ĩ.eo.¶Glo.hic opp.de l.ſæpe.de verbo.ſig.Sol-
ue,ꝙ ibi non loquitur de condictione furtiua, quæ non dat̃
ↄ illum,qui præſtitit opem,vł conſilium, ẽt ſi res ad ipſum ꝑ
uenit,ſi non habet furem in ſua ptãte,ſed loqt̃ de certi ꝯdõ-
ne gñali,vt in ſecunda ſolone,gl.& hoc pp regulam,quæ po
nitur in iſta l.ex furtiua.verſiculo nunquam enim.

LEX VII.

1 *Per tranſactionem factam ſuper actione furti, non tollitur condõ furtiua.*

1 SI pro fure. †Per trãſactionem factã ſup actione
furti non tollit̃ ꝯdõ furtiua h. d. ſunt
enim actiones diuerſæ, & ad diuerſa tendentes,vt ĩ ꝓx.
§.verum vna ſublata,non tollit̃ altera, ut ſ̃. de iureiu.l.
ſi actor.põt intelligi hic,dum dicit deciſione.i.ſñia abſoluto-
ria ſuper actione furti,quod tñ eſt verum,ſi non fuit pronun
ciatum ſup facto,al's ſecus,vt ſi.pronũciauit ipſum nõ ꝯmiſiſ
ſe furtũ.Vñ ſi fuit intentata actio furti ad pœnã, ꝙ non poſſit
poſtea agi condic.furtiua,qa veniret ↄ ſñiam,q̃ tranſiuit ĩ rẽ
iudicatam per ea,quæ no.in l.Iul.verum debitorem, & ita vr̃
ſentire Bar.in l.ſi duo patroni.§. idem Iul.de iureiur. & idem
in iuramento.vt ibi.Pau.de Caſt.

§. Furti actio. Perſecutoria non tollitur per pęna
lem,vł econuerſo, qñ ꝓueniunt ex
delicto,vel eius diſpõne,ad hoc ſp allegat̃.Ratio eſt,quia tũc
poteſt peti res,& pœna,ideo ſi petiit alteram,& obtinuit,nõ
prohibetur alteram petere.Ita loquitur iſte tex. Si aũt ſuccũ-
bit,dic,vt ſtatim dixi.Qñ autem proueniunt ex ꝯctu,tunc ſ'r
non põt peti res, & pœna.vt l.reſcripto.§.ſi pacto.ſ̃ de pac.&
l.apud Celſum.§. idẽ Labeo.de doli exce. & iõ ſi agit ad vnã,
& obtinuit,repellitur ab altera, niſi fuiſſet dictum rato ma-
nente pacto.vt l.qui fidem.ſ̃.de tranſac.Item limita hunc tex.
qñ a prin.actio fuit pęnalis,ſecus ſi ex poſtfacto,qa tunc con-
ſumitur per perſecutoriam, vel econuerſo. ut in l.metum.§.
licet.ſ̃.quod met.cau.& ibi no.Item habet locum iſte.§. qñ ĩ
pœna non eſt rei perſecutio, alias ſi fuiſſet actum pęnali, &
exactum,tolleretur rei perſecutoria,vt in d.§.licet, & ibi not.
& vide bonam glo.inſt.ſi qua.pauper.fe.dicatur.§.fi. & ſupra
nau.cau.ſtab.l.& ita.§.fi.& quod no.per Bart.poſt Dy. in l.j.§.
dixerit aliquis.de publicanis.

1 *Hæc actio datur contra hæredem in eo,quod ad eum peruenit,qualitercũque res perierit.*
2 *Actiones ex delicto,ꝙ non dentur contra hæredem,niſi quatenus ad eum peruenit,vel niſi ſit lis conteſtata*
3 *Condictio furtiua, an ſit ex delicto,& an dicatur extraordinaria.*

1 §.Condictio rei. † Hæc actio datur ꝯtra hære-
dem in eo,quod ad eum ꝑue
nit qualitercunque res perierit.h.d.in hoc ergo iſta cõdictio
habet naturam actionis ex contractu, non ex delicto, † quia
2 actiones ex delicto non dantur contra hæredem, niſi quate-
nus ad eum peruenit,vel niſi ſit lis conteſtata.C. ne ex delict.
defun.l.vnica,ſed in quantum datur noxaliter contra domi-
num ex delicto ſerui,hẽt naturã actionis ex delicto,qa actio
nes ex contractu non dantur noxaliter. Ideo iſta condictio
dr̃ extraordinaria,ut no.ſuper gl.rubricę,& etiam propter qđ
hr̃ in l.j.ſ̃. e.quæ habet naturam ꝯtrariam aliarum condictio
num,ideo habet ſtrictam nãm,ut patet ex.l.furtiua.cũ l. ſeq.
& quod no.in l.ſed nec legatum.ĩ.c.& dicit gl. ꝙ nec ex ꝯctu,
3 nec ex maleficio, ſed ex variis figuris cauſarum. †Docto.aũt
dicũt, ꝙ imo ex maleficio,vt eſt caſus in l.ſi ambo.§.quoties.
ĩ.de comp.& l.ſi mulier.§.planc.ĩ.rerum amo.non tñ ſequit̃
in omnib.nãm actionum ex maleficio, vt patet hic, ideo eſt
extraordinaria. Ratio autem quare in hæredem datur, licet
ad eũ nihil peruenit,ponitur hic in tex. quia eſt perſecutoria,
quæ tamen rõ in aliis orientib.ex delicto,non eſſet ſufficiẽs,
ut detur ꝯtra hæredem,ſi ad eum nihil peruenit,etiam ſi ſint
perſecutoriæ,ſed iſta eſt bona ratio ad denotãdum diuerſita
tem inter iſtam condictionem,& actionem furti,quia actio
furti non daretur ante litem non cõt.vt in l.j.de priua.delict.

LEX VIII.

1 *Condictio,de qua hic competit ad corpus rei ſubtractæ,ſi extat,& quid ſi non extat.*
2 *In Obligatione rẽ reſtitui, ꝙ ſuccedat obligatio ad æſtimationem re perẽpta,& an debeat peti ipſa res,vel æſtimatio.*
3 *In obligatione rẽ tradi,ſeu in obligatione faciendi,poſt moram ſuccedit obligatio ad æſtimationem,etiam re non perempta.*

1 IN re furtiua. †Iſta condictio competit ad cor-
pus rei ſubtractæ ſi extat, vel etiã
ſi non extat, ſi tñ mora per oblationem non fuit purga-
ta,alias ſecus, põt ẽt condici æſtimatio,ſi res eſt perepta
mora non purgata,& venit æſtimatio quãti plurimi fuit a tẽ-
pore moræ.Item ẽt veniunt fructus,& aliæ vtilitates.h. d.tota
lex,& Bar.facit magnum feſtum de iſta. l. ĩ l.ſtipulationes nõ
2 diuidũtur.de ver.ob.†ꝙ in oblatione rem reſtitui ſuccedit ob
latio ad æſtimationem,re perempta,non prius,namquouſq;
res extat,dẽt condici ipſa res,vt patet hic.in prin. Poſtq̃ vero
eſt permpta mora nõdum purgata(cum fur ſemper ſit ĩ mo
ra)durat condõ, vel ad ipſum corpus, licet non ſit in rerum
nã,vt ſ̃.e.l.3.in fi.dum dicit, [ſi mortuum hominem ↄdicat,]
& deuenit̃ ad æſtimationem oſ.iu.vel ẽt põt peti ipſa æſtima
tio recta uia,& iure oblõnis,vt eſt tex.hic,dum dicit,[durat ↄ-
dictio æſtimationis eius.]ẽt re perempta poſt morã.ſed dẽt pe
ti ipſa res,vt in l. ubi autem,& in l.ſi ſeruum.§.fi.ĩ.de verb.ob.
& ſi peteret̃ ęſtimatio,inepte ageret,& ſuccumberet, qđ dic,
vt no.in Spec. de ob. ſol.§.ſequitur videre.ver.quid ſi libellus.
3 †In obligatione autem rem tradi poſt moram ſuccedit obli
gatio ad æſtimationem,etiam re non perẽpta.ut in l.j. in prĩ.
ĩ.de act.empt.& idem in qualibet obligatione faciendi,ut in
l.ſi quis ab alio.de re iud.ſed in obligatione rem reſtitui adhi
betur media via, qua extante non ſuccedit, ſed ea perempta
ſic,vt eſt hic tex.notabilis,& adde quod no.ĩ.de do.cau.mort.
l.ſi filio.per gl.& Doct.

LEX IX.

1 *Hæc actio datur contra hæredem pro hæreditaria portione, non inſpecto, an ad eum peruenerit,vel quantum peruenerit.*

1 IN conditione. † Hæc actio datur contra
hæredem pro hæreditaria
portione, nõ inſpecto, an ad eum peruenerit,vel quãtũ
peruenerit.h.d.ſuper glo.ibi,vt ĩ.commo.l.3. in §.hæres,
ſed certe ille.§.loquitur in actionib.bonæfidei,& l.ſi qs.§.1.ſ̃.
de eden.loquitur,quando agitur offic. iudic.in quo cum aga-
tur ex æquitate habet ĩſtar bonæfidei, tunc enim uerum eſt,
ꝙ ſi vnus ex hæredib.habet facultatem rei reſtitu.inſolidum,
poteſt inſolidum conueniri,licet ſit hæres pro parte,ſed in a-
ctione ſtricti iuris, non ſic eſt, ut patet in l. ſi tibi homo. §.ſi
fundus.de legat.primo,ſolutio,uerum eſt cum actione ſtricti
iuris perſonali non concurrit rei vendicatio. & ita loquitur
ille.§.ſi autem concurrat,tunc ſicut ipſa rei vendicatio dare-
tur in illum ſolum,qui habet facultatem rei reſtituendæ, ita
& illa actio perſonalis,ita loquitur iſta gl.quia iſta condictio
non competit, niſi domino, qui habet rei vendicatio. & iſta
fuerunt verba Dyn.in l.qui fundum.§.ſi tu ex parte.ĩ.ad l.fal.
de quib.Bar.facit magnum feſtum in l.eadem.§. Cato.de ver-
bo.obligation.vbi pulchre, & ſubtiliter examinat iſtum paſ-
ſum,& habetur per Cyn.in l.pro hæreditariis.infra de hæred.
ac.ſi tamen lis fuit conteſta.cum defuncto,tunc non daretur
contra hæredem etiam habentem facultatem rei reſtituen-
dæ,niſi pro hr̃ditaria portione.ut hic in fin.gl.per l.2.§.fi.ĩ.de
præ-

prӕto.ſtipu.quod dic,vt ibi, q̃a eſt.§.difficilis. & adde.ſ. de rei
ven.l.ſi in rem.cum l.ſeq.

L E X X.

1 *Iſta condictio competit contra quemlibet furem manifeſtum,uel non manifeſtum,niſi poſſeſſio rei ad dominum ſit reuerſa.*

Fur manifeſtus dicitur ille qui fuit deprehenſus in furto,ēt ſi furtiua res non ſit per dominum ſibi ablata.

3 *Si res furtiua ſit per dominum ablata , cōdō furtiua domino non dabitur.*

4 *Fur quando dicatur in furto deprehenſus.*

1 **Siue manifeſtus.** †Iſta condō cōpetit cōtra
quemlibet furem manife-
ſtū,vel nō manifeſtum, niſi poſſeſſio rei ad dñm ſit re-
uerſa.h.d. †No.ꝙ dr̃ fur manifeſtus ille,qui fuit deprehē
ſus in furto ēt ſi res furtiua non ſit per dñm ſibi,ablata , quia
in deprehenſione aut occidit ſeruum furtiuum , aut effregit
vas ſubtractum,aut effudit oleum,vel vinum,& iſtis caſib.da
2 tur cōdō.†Sed ſi fuit res ablata non daretur,vt hic in ver.[cӕ
terum.]cum detur ad recuperationem rei,& ipſe eam habet
arg.in l.i.§.interdictum.ſ.vt poſſi.†tunc autem dr̃ deprehen-
ſus in furto qñ cum acclamatione viſus fuit cum re furtiua,
anteq̃ ꝑueniret ad locum quo deſtinauerat illa die ire cum
illa re,ſecus ſi ſine acclamatione viſus fuit,vel poſtq̃ ad illum
locum perueniſſet,quod dic,vt ſ. de furt.l.ſi quis in ſeruitute.
cum l.prӕce.

1 *Hӕc condictio datur domino,& eius ſucceſſori vniuerſali,non ſingulari, & durat,quouſq; res alienata ſit,& etiam poſt,ſi ſine facto ſuo alienata eſt ex cauſa neceſſaria.*

2 *Dictio,tandiu,ꝙ inducat condictionem extinctiuam.*

3 *Deficiente cā actionis dandӕ ad ipſam rem recuperandam , vt dominiū, deſinit ēt actio cōpetere,quando facto illius cui competebat deficit,& quid ſi detur ad pęnam ſeu ad intereſſe.*

4 *Re extante apud furem,pōt dominus eam alienare,& dominium in aliū transferre,& qualiter poſſit hoc eſſe.*

5 *Condictio furtiua non tranſit in ſingularem ſucceſſorem, & quare.*

6 *Legatarius rē ſibi legatā furto ſubtractā,quod poſſit vendicare,& an ei competat condictio furtiua.& quid de actione furti.*

7 *Condō furtiua tranſit in vniuerſalem ſucceſſorē , ubi res non fuit alteri legata.*

8 *Condō furtiua poteſt alteri cedi,& apud cedentem eſt dominium,vel etiā non eſt,non tamen receſſit facto ſuo.*

9 *Si duo emphyteutӕ decidant,& res emphyteutica adiudicetur illi,qui ad diuiſionem prouocauit,dēt ſolui domino laudemium,ſecus ſi prouocato adiudicetur.*

10 *Prohibitus alienare ſi prouocatus eſt ad iudicium,nō prohibetur bonafide trāſigere ſuper re alienari prohibita. & quo nō capiatur bonafides.*

11 *Re furto ſubtracta,ſi mutetur poſtea dominium,an ex noua contrectatione cōmittatur nouum furtum.& an oriatur noua actio.& quӕ.*

12 *In ſucceſſorem vniuerſalem tranſeunt actiones etiam pęnales,quando cōpetunt pro damno rei familiaris,ſecus ſi ad vindictam .*

13 *Furatus rem aliquam hic, ſi eam portet Bononiam,& ibi eam cōtrectet, ꝙ pp mutationem iuriſdictionis committat nouū furtum, & ꝗ ratione delicti ibi commiſsit ibidem ſuſpendi poſſit .*

14 *Quare nouo domino hӕredi,uel legatario poſsit committi nouum furtum ex noua contrectatione,licet ipſi nunquam poſsederint .*

1 **§. Tandiu.** Hӕc condictio dat̃ dño, & eius ſucceſſori
vl̃i,non ſingulari, & durat quouſque res
alienata ſit, & ēt poſt, ſi ſine facto ſuo alienata ex cā neceſ-
ſaria.h.d.cum ſequen.& vſque ad §.Neratius, & primo loqui
tur,qñ fuit alienata facto ſuo interueniente, vſque ad l.& iō.
§.ſed & ſi dñium.poſtea qñ ſine facto ſuo , & ex cauſa neceſ
ſaria . Item prima pars continet duo.ſ.ꝙ deſinit competere
ipſi dño,& ēt hr̃di eius poſt alienationē.Aliud eſt,ꝙ nec tran
ſit in illum,in quem facta eſt alienatio titulo ſingulari,ſed ſi
non eſſet facta,bene tranſiret in ſucceſſorem vniuerſalē.ſcd̃a
2 in leg.nec leg.¶†No.de ſignificatu illius dictionis.tandiu, vñ
3 allegat̃ ad q̃onem quam dixi in l.ſuffi.de cond.inde. ¶†Item
not. ꝙ deficiente cauſa actionis dandӕ , puta dñium,deſinit
etiā actio competere,qñ facto illius cui competebat, deficit,
quod eſt verum,de actione, quӕ datur ad ipſam rem recupe-
randā, ſecus ſi detur ad aliud, puta ad pęnā,ut actio furti,uel
ad intereſſe,vt ſ.de ſer.cor.l.ſed & hr̃s.de qua gl.mag.oppo.ſ.
ad l.Aquil.l.huic ſcripturӕ.& ſ.de act. & obl. l. quӕcūq;. la 2.
4 circa fi.tit.quӕ facit ad dictā diſtinctionē Bar.¶†Itē not.ꝙ de
re extante apud furē, pōt dñs eā alienare, & dñium in alium
transferre,ſed hoc qualiter eſſe pōt,cū requirat̃ traditio,vt in
l.traditionib.C.de pac.& hic non pōt interuenire.rñ.prout lo
quitur de alienatione facta inter uiuos , pone ꝙ vendidit uel
donauit ipſi furti,quo caſu alia traditio nō erat neceſſaria . ut
inſti.de re.diui.§.interdū.& l.qua ratione.§.interdū. de acqui.
rer. do. prout autem loquitur de alienatione facta in ultima
uoluntate per uiam legati,clare procedit,ſiue ꝑut legata ipſi
furi,ſiue alteri, quia tunc traditio non req̃rit̃, ut l. cum pr̃. §.
ſurdo. de leg.2. poſſet ēt procedere in alienatione facta inter
viuos, ēt alteri,q̃ furi,in caſu q̃ ponit̃ in l.& iō.§. in cōi.ſ.eo.
5 qđ dic,vt ibi ꝑ gl.¶†Item no.in l.ſed nec legatarius,ꝙ in ſingu
larem ſucceſſorem non tranſit hӕc actio. Ratio eſt, quia eſt
perſonalis,& natura perſonalium non eſt tranſire in ſingula
rem ſucceſſorem ſine ceſſione.vt ſ.vſufr.quemad.ca.l.omnes.
6 † realis autem actio bene tranſit in illum in quem tranſit do
minium,etiam hic hr̃,dum dicit , ꝙ legatarius pōt vendica-
7 re. ¶†Item no.iſta actio bene trāſit in ſucceſſorem vniuerſa
lem,quod eſt verum vbi non fuit alteri legata,alias nec hr̃di
competeret,quia facto defuncti receſſit ab eo dominium,vt
8 §.tandiu.ver.[vnde Celſus.]†Sed an poſſit hӕc actio alteri ce
di?videtur dicendum,ꝙ ſi apud cedentem eſt dominium, vel
ēt non tamen receſſit facto ſuo , ut l.ideo.§. in communi,ꝙ
poſſit alteri cedi,quia illa quӕ ſunt tranſmiſſibilia ad hӕredē
ſunt etiam ceſſibilia,ut l.plurib.cum ibi not.de adm.tut.alias
ſecus,quia cum deſinit ſibi competere , & non poteſt eam ꝑ
9 ceſſionem in alium transferre.¶†Vltimo.l.& ideo.§.in com-
muni,allegatur ad quӕſtionem,ſi duo emphyteutӕ diuidant
& adiudicetur vni, ſi quidem ille prouocauit ad diuiſionem
debeat ſolui domino laudemium, ſecus ſi prouocato adiudi
cetur,de hoc vide hic per Gui.& Bar.& ꝑ iſtum ēt.§.in cōi.de
10 terminat.Bal.C.de fideicom.in l.quoties.† ꝙ prohibitus alie-
nare,ſi prouocatus eſt ad iudicium,non prohibetur bona fi-
de tranſigere ſup re alienari prohibita, quaſi ſit alienatio ne
ceſſaria,& dr̃ bonafide qñ deficientib.probationib.hoc facit,
vt in l.tutor. in princ. ſ. de iureiuran ſecus ſi ipſe prouocauit
quaſi tunc fit alienatio voluntaria vt l. alienationes.ſ.fa.erc.
11 & no.quia pulchra eſt inductio.¶†Pro declaratione glo.ma
gnӕ prӕmitte,ꝙ ſi ex prima contrectatione facta tēpore fur-
ti facti nata eſt actio furti,ſi fur poſtea millies ɔtrectaret,am-
plius non naſcitur,nec nouū furtū cōmittit̃, ſi nulla cōtingit
mutatio dominii ex parte dñi , nec poſſeſſionis ex parte furis
nec rei furtiuӕ,nec ad dñm fuit poſſeſſio reuerſa,ſed ſp apud
fure,fuit vt l.ei q.ſ.de fur.verū ſi poſſeſſio reuerſa eēt ad dñm,
& iterato ſubriperetur,cōmittit̃ nouū furtū , & noua actio
naſceretur.ut in l.interdū in prin.de furtis,idē ſi ex prima cō-
trectatione nō fuiſſet nata actio,quia poſſet naſci ex ſequēti,
vt in d.l.ei.q̃ idē ſi cōtingat mutatio dñii ex parte domini,q̃a
transfertur in vniuerſalē, uel ſingularē ſucceſſorem,nam ex
cōtrectatione nouiter facta nouum furtum fieret, etiā noua
actio oritur nouo dño,ut ſ.de fur.l.ſi dñium, quia quod facit
reuerſio poſſeſſionis ad dñm,facit mutatio dominii,vt hic di
cit.Idē ſi poſſeſſio fuit mutata ex perſona furis,puta trāslata
in hęredē eius,nam hӕres nouiter contrectando,nouum fur
tū cōmitteret,& ex perſona ſua teneretur,ut no.ſ.eo.ſi ꝓ fu-
re.§.i.in gl.idem ſi contingeret mutatio ex parte rei.ſ.eo.ſi ſer
uus.§.boue.His prӕmiſſis ex gl. duӕ colligunt̃ oppoſitiones,
quarū vna cōcernit.§.tandiu.ver.[vnde.]inquantū dicit , ꝙ ſi
res furtiua fuit legata condictio furtiua non datur hӕredi ip-
ſius domini,quia facto defuncti dñium in legatarium eſt trāſ
latum.Contra hoc oppo.circa med.glo.in verſi.[itē no.]de.l.
ſed & hӕres.ſ.de ſeruo.cor.glo.ibi nō ſoluit, ſed poſtea ī ver.
ac ſingulari.ibi,dum.dicit,[ꝓ veteri hӕres &c.]ſoluit, aut lo-
quimur in condictione furtiua,q̃ datur pro recuperanda , &
illa non competit hӕredi, poſtquam res fuit legata, quia nō
intereſt ſua recuperare rem,cum ad eum nō pertinet, ſed ad
legatariū,& ita loquit̃ hic, Aut loquimur de ɔdictione furti,
quӕ datur ad pęnam,vel de actione ſerui corrupti, & illӕ bñ
dant̃ hӕredi,q̃a ſufficit ſemel interfuiſſe, licet intereſſe deſie
rit.vt d.l.ſed & hr̃s. l.īter oēs.de fur.& ſ eo.l. in re furtiua,poſt
prin.& ꝓ hoc.ſ.l. Aquil.l.huic ſcripturӕ, & iſta eſt vera ſolu.
¶ Secundum contrarium concernit. l. ſed nec legatarius, in
quantū dicit legatario non competeret condictionē ɔ tex.ex
preſſe.ſ.de fur.l.ſi dñium in fi.ubi dicit actionē legatario ꝯpe-
tere.gl.ſoluit duob.mod. Primo intelligendo illā.l. ꝙ loquat̃
de condictio.furtiua ſicut iſta,ꝙ ex ueteri contrectatione nō
cōpetit legatario,ut hic pp regularē nām actionum perſona
liū,q̃ eſt,ut in ſingularē ſucceſſorē nō tranſeant, ſed ex noua
cōtrectatione facta poſtq̃ ad ipſum peruenit dñium,ſic,ut in
l.ɔria.q̃a nouū furtū cōmittĩt pp mutationē dñii , & cōmit-
tit̃ ipſi legatario,ut in iſtis tex.Sed ex noua cōpetit legatario.
ī d.l.ſi dñium,nō hr̃di,q̃ nō eſt dñs.iſta ſol.reprehendit̃, quia
ɔ gñalitatem huius.l.quӕ legatario concedit ſolum rei vend.
Vñ ſoluit̃ ſcđo mō,ꝙ licet loquat̃ in ꝯdictione furtiua,q̃ nō
cōpetit legatario,nec ex veteri,nec ex noua ꝯtrectatione,ſed
nec ēt hr̃di cōpetit,poſtq̃ res eſt legata alteri.nulli ergo cōpe
tit.l. aūt ɔria loquit̃ de actione furti quod patet , quia ſituata
eſt in ti. illo, illa enim bene poteſt competere legatario,ſaltē
ex noua contrectatione,& iſta eſt vera ſolu.quӕ autem ſit rō
diuerſitatis, cum prima facie videretur potius dicēdum ecō-
uerſo,quia actio furti eſt pęnalis, & magis odioſa.gl.in fi.aſſi
gnat duas rationes,dic ut in ea.quӕ per omnes Doc. tenētur,
¶ Sed reſtat declarare, an huic legatario cōpetat actio furti ,
ēt ex veteri cōtrectatione. in gl. ſunt duӕ opi. vna ꝙ ſic,ſicut
in ſucceſſore vniuerſali,vt in l.ſi cum quis in hoſtiu.ſ.de furt.

& ſic

& ſic hẽbit duas actiones furti, vnam ex veteri, aliã ex noua
cõtrectatione. Alia fuit opi. Hug. ꝙ licet ſucceſſor vł̃is poſſit
hr̃e duas. vt in d.l. ſi quis. §. i. ſucceſſor tñ ſingularis, vt legata-
rius, non poteſt habere niſi vnam ex noua cõtrectatione, nõ
ex veteri, primo per tex. l. ſi is, qui rem. §. j. ĩ. de fur. ſecũdo per
rationem, quia actio furti ex prima contrectatione fuit orta
ipſi domino, & cum ſit perſonalis, non tranſit in ſingularẽ
ſucceſſorem, nam ſi non trãſit actio perſonalis competens
pro eadem re pro recuperando, ut eſt cõdõ furtiua. vt in hac
l. multo minus competẽs ad aliud. ſ. pœna, niſi fuiſſet legata
cum omni actione competenti occaſione illius ſed, in vł̃em
ſucceſſorem bene tranſit actio perſonalis, & iſta eſt vera opi.
quidam alii dixerunt, & fuit tertia opi. ꝙ ex veteri contrecta
tione non poteſt competere actio, niſi veteri domino, nõ ãt
ſucceſſori, ẽt vł̃i ꝙ gl. ante fi. recitat in ver. [alii dñt.] & dum di
cit gl. dari veteri dño, ſupple, non nouo ẽt ſuccedenti titu. vł̃i
quam opi. gl. reprobat per l. ſi dominium, ſed illa loquitur ꝯ-
petente nõ contrectatione, vnde melior eſt reprobatio, † qa
12 in vł̃em ſucceſſorem actiones tranſeunt ẽt pœnales, qñ com
petũt pro damno rei familiaris, ſecus ſi ad vindictam, vt eſt a-
ctio iniuriarum, vt in l. j. de priua. delict. nunc retenta ſecun-
da opinio. ꝙ ex noua contrectatione poſſit competere noua
actio furti tam vniuerſali ſucceſſori, ꝙ̃ ſingulari, ſed ex veteri
duntaxat vł̃i, op. de l. ci ꝗ fur. ſolue, vt patet ex his, quæ. ſ̃. dixi,
ꝙ illa lex loquitur multis concurrentibus, ſed qñ mutaẽ do-
13 minium, nõ habet locum, & per hoc determinat † Bar. ꝙ idẽ
ſit, ſi mutetur territorium, & iuriſdictio, vt ſ. ſi in aliquis. fura-
tus eſt aliquam rem hic, & ipſam portet Bononiæ, vel Florẽ-
tiæ, & ibi cum contrectaret, propter mutationem iuriſdictio
nis cõmittat nouum furtum ibidẽ, & ſic ratione delicti ibi
commiſſi poterit illic ſuſpendi, licet ibi non ſortiaẽ alia rõne
forum, & iſta opi. practicatur per totum mundum, & aſſeſſo
res, & iudices hñt eam pro Euãgelio. ſed Bal. eam impugnat.
14 C. de fur. l. ſi abducta. dic ut ibi per eum, & per Ang. † vlt. opp.
ꝙ nouo dño hæredi, uel legatario non poſſit cõmitti nouũ
furtum ex noua contrectatione, cum ipſi non poſſideãt, nec
vnquam poſſiderint, vt ĩ. de præſc. ver. l. ſi rem. §. fin. & l. ſi hõ.
de vſuc. ſolue, ſi hoc contingat facto furis non reſtituentis rẽ.
vnde non dẽt ipſi furi prodeſſe. In hoc tñ attende. an ei, qui
non poſſidet, poſſit furtum committi, vide hic per Bart. & in
d. l. ſi homo.

LEX XII

1 *Ei, qui non eſt dominus, ſed habet ius in re, licet non detur iſta condictio, datur tamen condictio incerti.*
2 *Contra eum, qui rem furto ſubtraxit, ſeu ad rem furtiuam, quæ remedia, & quib. perſonis competant.*
3 *Actor ſi narrat veritatem, videbitur intentata illa actio, quæ cõgruit mere in libello, nec cogitur nomen actionis exprimere.*
4 *Emens rem a fure bona fide, qualiter poſſit conueniri.*
5 *Si quis a poſſeſſione alicuius rei cecidit, & non poteſt probare dominium, nec ſpoliationẽ, qualiter ſibi ſubueniatur. & quid in reb. eccleſiaſticis.*
6 *Qui non poſſunt euidentiorib. iudicis ius ſuum in poſſeſſione tueri, ꝙ (ſecũdum Innocentium) intentare poſſint condictionem ex l. ſi coloni.*

ET ideo eleganter.
1 §. Neratius. † Ei, qui non eſt dñs, ſed habet ius in re, licet non detur iſta cõ
2 dictio, datur tñ condictio incerti. h. d. ¶ † In glo. fin. ibi l. ſi col.
ĩnuit, ꝙ datur condictio ex illa. l. & h. d. glo. C. de fur l. manife
ſtis, §. ſed cum in ſcđam. vbi eſt ſĩs gl. ſed Pet. & Cy. dñt ex illa
l. condõnem non dari, niſi poſſeſſori. idẽ dñt. C. loc. l. ſi ꝓ fun-
do detentori vero, ut commodatario datur actio in factũ, vł̃
officium iudicis ad recuperationem rei ſubtractæ, qñ æquũ
eſt ipſum agere poſſe. Iõ ĩ ſubſidiũ deficientib. aliis actionib.
recurriẽ ad actionem in factum, ut in l. quoties. de p̃ſcri. verſi.
q̃tum vero ad actionem furti, ꝗ daẽ ad pœnã, nõ eſt dr̃ia ĩter
iſtos, qa illa nõ ſolũ daẽ dño, ſed ẽt non dño, cuius intereſt rẽ
non ſubtrahi ex iuſta, & honeſta cã, ſiue rõne iuris, quod ha-
beaẽ in re, ſiue rõne poſſeſſionis, ſiue ratione detentionis, &
cuſtodiæ, quod dic, vt l. is cuius. in prima parte, cum l ſeq. per
tres, vel quatuor col. in quib. Iuriſ. iſtã mãm ꝓſeqtur. ĩ. de fur.
& plene per gl. in l. manifeſtiſſimi. C. eo. ti. ꝗ inci. [ad hoc.] Sed
qd prodeſt iſta inueſtigatio glo. de diuerſitate actionum ad rẽ
recuperandã? ſi verũ eſt, qđ dixi. ſ̃. eo. l. 1. ꝙ ille, qui agit ꝯdõne
furtiua, nõ hẽt neceſſe probare dñium, ſed ſufficit, ꝙ alleget
ſe dñm, & probet furtum factum, ſed an qlibet ẽt nõ dñs po-
terit hoc facere, & intentare ꝯdõnem furtiuã? rñdeo, ꝙ pro-
deſt, qa ſi aduerſarius probaret ꝯ̃rium, ſuccũberet actor, ꝗ di-
xiſſet ſe dñm, qa videreẽ intẽtaſſe cõdõnem furtiuã, cum ſibi
nõ cẽpetat, nec ponet actor ſe in dubio, ne habeat exoluere
3 expenſas, ſed narrat veritatẽ, & tũc videbitur intentata illa
actio quæ congruit mere in libello deducta, argu. in l. Gallus.
§. j. de lib. & poſthu. & ibi no. per Doct. non autem habet ne-
ceſſe exprimere nomen actionis, vt no. in d. l. edita. C. de edẽ.

loquitur autem hæc glo. quando poſſeſſio eſt apud furem, &
4 ꝯ eum agitur. † Quid autem ſi ſit apud eum, qui emit a fure
bona fide, an habeat locum iſta gl. dic, ꝙ ſic, glo. eſt ordinaria
in l. ciuile. C. de fur. ſed Nic. de Mar. tenuit ibi contrarium, ꝙ
pp titulum poſſit repellere agentem, niſi alleget dominium.
Bal. autem tenet glo. poſtq̃ actor vitio furis a poſſeſſione ceci
dit, qa titulus datus a fure, non poteſt plus prodeſſe emptori,
ꝙ̃ apud dantem ſit, ſed res apud furem non poſſet repellere a-
gentem, ergo nec ille, qui habuit cauſam a fure erit melioris
5 condictionis, ꝙ̃ author ei⁹, ut ĩ. ad Velleia. l. ſi. §. j. † Si autem
aliquis a poſſeſſione cecidiſſet, non ex vitio furis, ſed ex violẽ
tia expulſionis, qualiter ſibi ſubueniatur? puta, poſſum pro-
bare, ꝙ ſemel ꝑ aliquod tempus aliquam rem poſſedit, nũc
reperitur penes te, non poſſum probare dominium, & ſic eſ
ſet fatuum intentare rei vendicationem, nec poſſum proba-
re me ſpoliatum, & ſic non poſſum intentare interdictũ vñ
vi, qualiter mihi ſubueniatur, ſi prætendo ius habere? Breui-
ter aut poſſum probare titulum, & tunc intentabo publicia-
nam. Si tu titulum non habebas, tunc diſtinguitur, aut ab eo
dem a quo habebam, aut ab alio, quod dic, vt ſ̃. de pub. l. ſiue
autem. §. ſi. cum l. ſeq. ſi autem non poſſum probare titulum,
tunc ſi potes probare, non poſſum agere, quia ſi ego poſſide-
rem, poſſes a me ꝑ publicianã auocare, & qui poteſt agere,
poteſt fortius excipere, vt in l. j. §. quod ait. de ſuperfi. Si vero
neuter noſtrum poteſt probare tunc aut poſſum probare, ꝙ
clandeſtine poſſeſſionem adeptus fuiſti puta, quia tempore
quo poſſidebam me abſentaui, & poſſeſſio remanſit vacua
uel naturalis incontinenti, vel etiam ciuilis, ſi per longũ tp̃s
ſtetiſti abſens, ut no. C. de ſer. fug. l. j. in fi. magnæ gloſſ. & tunc
poſſum probare id, quod dixi, ſed ſolum, quod ſemel poſſedi
aliquo tempore, & tũc reperitur, poſſeſſio penes te, & tũc di-
6 cit Inn. † eleganter in c. ſæpe. de reſti. ſpo. ꝙ poſſum intentare
ꝯdictionem ex l. ſi coloni. de agri. & cenſi. quod eſt valde ſin-
gulare, pro illis, qui nõ poſſunt aliter de iure ſuo probare, nã
cum poſſeſſio mea præceſſit tuam, quæ ſequitur, præſumitur
iniuſtã, niſi oſtendas ex qua cauſa ad te peruenit. ar. in l. im ꝓ-
ba. C. de acq. poſ. in rebus autem eccleſiaſticis prouiſum eſt ꝑ
canonem reintegranda. 3. q. j. ſuper cuius intellectu Inno. va-
riauit, vno modo intellexit. in d. c. ſæpe. ꝙ competat cuicunq;
in dicto caſu. aliud ſentit in c. cũ ad ſeden. eo. tit. ꝙ illud. c. nõ
inducit nouum remedium, ſed loquitur ſ̃m ordinaria reme-
dia iuris. Sed d. Card. tenuit, ꝙ inducat nouum remedium, &
in reb. eccleſiaſticis tantum, nam in aliis habemus etiam re-
a medium. c. ſæpe. eo. ti. quod[a] datur ꝯ illum, qui ſucceſſit ſciẽter
in vitium, vt quia emit a ſpoliatore, ꝯ quem non dareẽ inter-
dictum vnde vi. vt l cum a te. ĩ. de vi, & vi ar. ſed datur condõ
b ex illo. c. non ſolum in reb. eccle. ſed etiam quibuſcunque, [b] &
adde quod no. Io. An. in nouella. vel in c. illud. extra de præſc.
per Bar. in l. pen. ſ̃. de conſt. prin.

ADDITIONES.

a ¶ Quod datur contra illum, & ꝙ remedium d. cap. reintegranda. detur contra uitioſe poſſidentem. Adde Ang. in conſi. 114. inc. In Criſti nomine dictus libellus, & late Ale. de Imo. in conſi. 118. in 2. vol. Cur.

b ¶ Quibuſcunque. Adde. Ale. de Imo. in conſi. 94. col. fi. ver. ex hoc infertur. in fi. in 5. vol. & late per Bar. Soc. in l. rem, quæ nobis. infra. de. acq. poſ. Curt.

LEX XIII.

1 *Res facta ex materia furtiua condicitur per hanc actionem, & peruenitur ad æſtimationem, quia res non reſtituatur, habetur ratio meliorationis etiam contingentis facto furis.*

1 EX argento. † Res facta ex materia furtiua cõ
dicitur per hanc condictionem,
& ſi peruenitur ad æſtimationem, quia res non reſti-
tuatur, hr̃ rõ meliorationis ẽt contingentis facto fu-
ris. h. d. ¶ In tex. ibi, [pocula facta.] ſupple, & poſtea contre-
ctata. ar. in l. proxi. §. boue. alias rõne contrectationis. factæ de
mã vr̃ dari hæc condictio pro poculis, ꝗ videntur eſſe res di-
uerſæ, qa cõſiſtunt in mã, & forma ab ipſa ſimplici mã, ſed ſe
cuta noua contrectatione. Ideo naſcitur noua condictio pro
poculis, qa illi⁹ ſunt pocula, cuius erat mã, cũ poſſint ad ſim
plicem. materiam reduci, ut l. adeo. §. cum quis. ĩ. de acq. rerũ
do. in tex. ibi, [ergo in condictione poculorum,] ſupple perẽ-
ptorum ante moram purgatam. Et ſic deuenitur ad æſtima-
tionem, vnde quantiplurimi fuit, ut ſ̃. e. l. in re furtiua. §. j. etiã
ſi expenſa, vel labores furis plurimi fiunt, vt eſt caſus hic, &
no. & glo. ponit rationem.

LEX XIIII.

1 *Si res legata ſub condõne ea pendente ſubtrahatur, poteſt hæres eam condicere, & ſi pendente lite conditio exiſtat, conuentus abſoluitur.*
2 *Habens ius de præſenti, licet ſperatur tolli in conditionis euentum ad commodum tertii, põt nihilominus illud in iudicium deducere, & quando iſtud procedat.*
3 *Ius actoris ſi lite pendente deficiat, reus abſoluitur, & an ab obſeruatione iudicii. an vero diffinitiue.*

4 *Ius ſuperueniens actori lite pendente,non inducit condemnationē,niſi ſup ueniat ex cā de præterito,ſed ſuperueniens reo etiam ex cā de præſenti bene inducit abſolutionem,*

5 *Quando ius actoris deſinit lite pendente doli rei,condēnatur reus,ac ſi non deſiiſſet,& quid ſi deſinit pro parte*

6 *Quando pendente dubio,an ius agentis debeat extingui, vel non perueni-tur ad ſententiam,pro eo non dēt reus condemnari in integra æſtima tione rei,ſi res non traditur,ſed in æſtimatione dubiæ litis.*

7 *Res ꝙ dicatur tantum valere quantum vendi poteſt, & qualiter intelli-gatur remiſſiue.*

8 *Re in diem,uel ſub conditione legata, ante euentum diei non tranſit domi-nium in legatarium.*

9 *Si ante euentum diei fuit res furto ſubtracta,interim non competit legata rio cōdō furti,ſed hæredi,quæ extinguitur condōne exiſtente,nec trāſit in legatarium,*

10 *Factum defuncti reputatur factum hæredis.*

11 *Venditor ſi dixit,ꝙ nolebat,niſi pro dato,& facto ſuo tantū,nihilominus tenetur de dato,& facto defuncti,cui ipſe ſucceſſit.*

12 *Actio furti poſtquā ſemel incepit mihi competere,quia mea intererat, nō deſinit competere,licet deſinat mea intereſſe ſiue facto meo , ſiue alte-rius,& quid in condictione furtiua .*

1 SI ſeruus. †Si res legata ſub ꝯdōne, ea pēdente ſub
trahaṫ,pōt hr̄s eā condicere,& ſi lite pen
dente ꝯdō exiſtat,conuētus abſoluiṫ, qa ius agētis extin-
guiṫ,niſi dolo ꝯuēti hoc ꝯtingat.Si vero ꝯdōne pēdente
ꝑueniaṫ ad cōdēnationē , dēt fieri cōdēnatio in æſtimatione
litis,q̄ reputatur tm̄ valere quantū poſſet vendi, inſpecto du-
bio euētu,& licet cōdō poſtea eueniat, nō teneṫ illud poſtea
reſtituere legatario,nec īterim de reſtituēdo cauere.h.d.& eſt
valde ſubtilis tota iſta lex, quā diuide.in 4.partes.2.ibi, [& ſi li
te.] 3.ibi,[qđ ſi pēdente.]4.ibi,[cauere aūt.]Et loqtur iſta l.qn̄
primo fuit legata,& poſtea ſubtracta, ſed.l.ſiue manifeſtus.§.
tandiu.cū.l.ſeq.loqtur econuerſo,qn̄ primo fuit ſubtracta,&
2 poſtea ꝑ dn̄m alteri legata . No. ex primo dicto,ꝙ†ille q hēt
ius de pn̄ti,licet ſperetur tolli in condictionis euentum ad ꝯ-
modum tertii,poteſt nihilominus illud in iudicium deduce-
re,ꝯcordat.l.non ideo minus.de rei ven.cum concor.Sed ꝯ de
l.pecuniam.§.ſi cert.peta.ſol. aut illi tertio ad cuius commo-
dum ſperatur tolli ipſo ſublato ſubuenitur ꝯ illum,q de pn̄ti
ius hēt,& vult non agere,& tūc loqṫ qđ dixi nam hærede rē
recuperante legatarius ab eodem petere poterit exiſtente cō-
dōne legati.Aut illi ꝯ agentē ſubueniret,& tunc interim age
re nō pōt in præiudicium illius.ita loqṫ.l.pecuniam.¶†Ex ſe
3 cunda parte no.ꝙ lite pendente ſi deficiat ius actoris, reꝰ ab-
ſoluitur,ex quo ſeqṫ,ꝙ ius ſuperueniens reo lite pendente,in
ducit abſolutionem, quod verum eſt etiam ſi ſuperueniat ex
4 cauſa præſenti , † non ſic in iure ſuperueniente ex cauſa de ꝑ-
terito,cum habente ante lit.cont.vt l.ſi rem.§.fi. de pigno.ac.
iuncta.l.non poteſt videri,& l.quemadmodum. ſ. de iudic.de
5 quo artic.vide ꝑ Bar.in l.j.ſ.de excep. † Item not.ibi,[& hoc
res,]& qn̄ ius actoris deſinit li.pē. dolo rei,nō abſoluitur reꝰ,
ſed condemnatur ac ſi non deſiiſſet.concor. ſ. de rei vend.l.ſi
poſt acceptā , ut ibi no. Quid autem ſi deſinit pro parte,vide
6 tex.& ēt Bar.in l.ſi ꝯſtāte.in fi.ſol.ma. † Ex tertia parte not.ꝙ
qn̄ pendente dubio,an ius agentis dēat extingui,vel nō ꝑue-
niṫ ad ſn̄īam, & ꝓ eo nō dēt ꝯdēnari reus in integra æſtima-
7 tione rei,ſi res nō traditur,ſed æſtimatione dubiæ litis.†Item,ꝙ
res tm̄ dr̄ valere,quātum vendi pōt, qđ qualr̄ intelligatur viđ
8 hic ꝑ Bar.¶†In gl.j.[condōne pendēte.]ſupple, vel die certa
nam tunc an̄ euentum diei non tranſit dn̄ium in legatarium,
vt l.Sempronius Attalus.de vſufru.leg.interim ergo eſt apud
hr̄dem,& adueniente poſtea cōdōne,uel die ſi legatarius ac-
ceptat,non fingitur retro dn̄ium fuiſſe ſuum , qa in vlt.volū
tatib.condō non trahitur retro,vt in l.j.§.j.& ibi no.ad Sylla.
9 ¶†In gl.ſeq.ibi,[l.ſed & legatarius,]illa lex loquitur in caſu e-
conuerſo,vt ſ.dixi,qn̄ res primo fuit ſubtracta, & poſtea lega
ta,ſed ſi primo legata,& poſt mortem ſubtracta pendente ꝯ-
ditione legati,ſi adueniente conditione fingeretur retro fuiſ-
ſe legatarii,illud furtum cēſeretur commiſſum illi legatario.
Vn̄ ſibi competet condō furti,ſed quia non fingitur retro,il-
lud furtum fuit cōmiſſum hæredi , quia tunc erat dn̄s,& ꝯdō
furti orta ex illa ꝯtrectatione extinguitur extincto dn̄io , nec
tranſit in legatarium,nec etiam ex noua contrectatione oriṫ
noua condictio legatario, qui non erat dn̄s tempore furti fa
cti,ut d.l.ſed nec cum ibi no.in fi.gloſ.magnæ & ſic iſta gl.bn̄
loquiṫ ita declerata.¶In gl.3.in prin.ibi,[ꝓcedi vltra non de-
bet.]innuit ergo iſta gl. ꝙ qn̄ ius agentis extinguitur lit.pend.
reus abſoluitur ab obſeruatione iudicij,ſicut qn̄ lite penden
te reus abſoluitur,ut inſt.de perpe.& temp.actio.§.fi.quod vi-
dentur tene Docto. nam vtroq; caſu non debet ad vlteriora
procedi.Poſſet dici,ꝙ ſi lis non erat conteſtata , vel erat non
tamen erant ſeruati omnes termini,ꝙ poſſit ad diffinitiuam
perueniri tunc procedat,quod dixi, ſi autem poſſit ad diffini-
tiuam perueniri ſolutione,uel æſtimatione non facta. ſ. con-
demnatoria , ſimiliter ipſis factis poterit perueniri ad diffini
tiuam abſolutoriā , & iſto modo poteſt ſaluari opinio quo-
rundam admirantium,quare non abſoluitur diffinitiue poſt
quam ſoluit,ſi ſoluiſſet ante litem inchoatam,poſtea fuiſſet
10 oppoſita exceptio,& hoc ſatis placet.¶†In gl.ibi,[hæres vo-
luiſſe uidetur.]No.iſtam gloſſ.quæ ſemper allegatur,ꝙ factū
defuncti reputatur factum hæredis.Vnde allegatur, ꝙ ſi ven-
11 ditor†dixit,ꝙ nolebat teneri,niſi de dato,& facto ſuo tantū,
nihilominus teneatur de dato,& facto defuncti,cui. ipſe ſuc-
ceſſit,quia reputatur factum ſuum,& no.per Bar.in l.damni.
§.Sabini.de damno infec.in 2.col.Adde glo.ſeq.in fi.quæ vide
12 tur hoc clarius velle. ¶† In glo.ſeq.quæ incipit,[non ergo,]
ibi,[tu vero dic,]iunge ambas iſtas ſolutiones,& dic,ꝙ aut lo
quitur in actione furti,& illa poſtq̄ ſemel incipit,competere,
quia mea intererat,non deſinit competere,licet deſinat mea
intereſſe ſiue facto meo,ſiue facto alterius, ī l.inter omnes.ſ.
de fur.aut loquimur de condictione furtiua,aut deſinit inter-
eſſe facto meo,& deſinit mihi competere in l.ſiue manifeſtꝰ.
§.tandiu.aut non facto meo,ſed facto alterius, & tunc ſecus,
vt in l.& ideo.§.in cōi.vbi no.in ver.in gloſ.quę incipit com-
munem.puta,ſeruum tecum habeo.in fi.ſ.e.in gl.in ver.inue
nerit.ibi ad legem aquil.l.ſi debitum.dicas,ꝙ caſus ſunt diuer
ſi,nam hic loquitur , quando actor habet ius de præſenti,li-
cet ſperetur tolli in conditionis euentum,ideo fit condemna
tio de præſenti,& executio ad æſtimationem litis,in l.contra
ria actor non habebat ius de præſenti,ſed ſperabat habere in
futurum,ideo ſeruato,quod ibi dicitur,& hoc declaratur per
Bar.in l.locum.§.condemnato.de tabulis exhiben.

1 *A fure poſſum condicere rem meam,& ēt,quod ex illa ſupereſt,ſi noua cōtrectatio ſuperuenit , & qui conſecutus eſt totum,non poteſt petere partem qui uero conſecutus eſt partem, poteſt petere reſiduum.*

2 *Sicut variato dominio ex parte eius,cui fuit commiſſum furtum,ſecuta noua contrectatione committitur furtum,ita ſi contingat variatio cir-ca rē furtiuam,quia diſſoluatur totum,& remaneant partes diuerſæ a toto,& contrectentur,committitur furtum in partibus.*

3 *Si ago ad intereſſe contra,ex eo,ꝙ deſtruxiſti mihi domū,& probo,ꝙ do mus ualebat centum,non erit fundata intentio,mea, vt debeas in cētū condemnari,& quid aliud probare debeam.*

4 *Debitor ſoluendo partem , in quotam liberatur ipſo iure ab illa , ſi uero non quotam,tunc non ipſo iure,ſed ope exceptionis liberatur.*

5 *Pars rei,quando peti poſſit .*

6 *Exceptiones competentes occaſione rei tranſeunt in ſingularē ſucceſſorem habentem cauſam ab illo,cui competunt,ſecus in actionib.perſonalib.*

7 *Sn̄īa condemnatoria non dēt prodeſſe condemnato,ſed nocere , & quando condemnatus habeat exceptionem rei iudicatæ .*

8 *Actor ſi recepit partem, & petat totum, dēt conuentus reliquā partem confeſſatam offerre,quā actor recuſat recipere, ſi vult abſolui ab obſer uatione iudicij.Sed ad morā euitandā,ꝙ tūc non ſit neceſſaria oblatio.*

9 *Si peto plus,quā mihi dēatur,puta decem cum debeantur quinq;,& pro bo de quinq;,debet reus in illa condemnari,& a reſiduo abſolui.*

10 *Actor pōt ſuper parte,quam probare non poteſt, iuramentum deferre.*

1 §. Boue ſurrepto. † A fure poſſum condicere
rem meam,& ēt quod ex il
la ſupereſt, ſi noua ꝯtrectatio ſuperuenerit, & qui conſecutꝰ
eſt totum,non poteſt petere partem, qui vero conſecutus eſt
partem, poteſt reſiduū , & etiam ſubtilis eſt iſte. §.h d. § cum
2 gl.ſuis.venio ad caſum.¶†In tex.ibi, [& bonis].ſ.ex prima cō
trectatione.ex qua nata fuit condictio ad bouem,nec fuit ex
tincta per mortem bouis , non purgata mora furi, vt ſ.eod.
in l in re furtiua.& l.3.nec conditio extenditur,ad corium,&
carnes,quia ſunt res diuerſæ,ſed illa pn̄t condici ex noua cō-
trectatione , ex qua nouum furtū committitur , & hoc eſt ,
quod ſequitur,[ſi & corium,& caro, &c.]& ſic not.quòd ſi-
cut variato dominio ex parte eiꝰ, cui commiſſum eſt furtum
ſecuta noua contrectatione committitur nouum furtum,vt
in l.ſi dominium.infra de furt. ita ſi contingat variatio circa
rem furtiuam,quia diſſoluatur totum, & remaneāt partes,q̄
ſunt diuerſæ a toto,ſi partes contrectentur, committitur no-
uum furtum in partibus,quod prius commiſſum non fuerat
3 ſed duntaxat in toto . ¶ † Circa fin.[detracto precij . Nota.
iſtum tex.quia facit ad id,quod no. Bar. infra arbo fur.ceſa.l.
faciendi. & de damno infect.l.cum emptor.§.fin. quòd ſi de-
ſtruxit mihi domum ego ago ad intereſſe,& probo,quòd do
mus valebat centum, an ſit fundata intentio mea , vt debeas
ī centum condemnari?& dicit,quòd non,quia de iſto pretio
debet detrahi precium areæ,& cementorū,quæ penes me re-
manſerāt.Debeo ergo probare quantum illa valent, alias ꝓ-
batio per me facta eſt incerta,& non poteſt ſequi condemna
tio per illos text.& dicit ſe vidiſſe peritiſſimos Docto.errare ī
hoc. & pro iſto dicto facit iſte text. quia de precio totius bo-
uis,debet detrahi precium carnis,& corii,quod actor fuit cō
ſecutus . ¶In text.ibi [doli mali.]innuit ergo,quòd fur non
fuit liberatus ipſo iure , de precio partis,ſed ope exceptionis,
Sed

4 Sed ↄ͞,ꝙ immo ipſo iure,vt in l.ſi ſtipulatus.ſ.de ſol.Sol.†aut
debitor rotius ſoluit partem quotam , & ipſo iure liberatur.
ab illa,& remanet obligatus duntaxat in alia quota.vt in l.ↄ͞-
ria.aut non ſoluit quotam,vt quia non ſoluit tertiam, vel di
midiam æſtimationē bouis, ſed ſoluit æſtimationem,carnis,
& corii,quæ non faciunt quotam , & tunc non liberatur me
ro iure ab obligatione totius,vel alicuius partis,eius,ſed ope
5 exceptionis liberatur a parte,vt hic. ¶† In gl.magna.ibi,[vel
dic.]hæc vera , & ſic ad.§.duobus,allegatum pro contrario,
rñde,ꝙ quouſque partes.ſunt coniunctæ cum toto , non pñt
peti ſingulæ partes,& ita loquitur ille.§. pars tñ quota totius
bene poſſet peti,puta dimidia,vel tertia per l.ſi ſtipulatus.inf.
de ſol.poſtquam vero ſunt ſeparatæ a toto,,quia totum eſt diſ
ſolutum,bene pñt peti ſingulæ,vt hic & ad l. aut ei qui inf.de
fur.reſpōde,ꝙ ibi loquitur,qñ nulla contingit mutatio dñii,
ex parte agentis,nec poſſeſſionis ex parte cōuenti,nec rei fur
tiuæ quo caſu ex noua contrectatione non committitur no
uum furtum,nec naſcitur noua cōdō furtiua.hic vero cōtin
git ex parte rei furtiuæ,quia de toto peruentum eſt ad partē,
diſſoluto toto.Iō committiꝩ nouum furtum in partib.ex no-
ua contrectatione,non ex veteri.¶In gl.ibi,[ſed tñ.]hæc glo.
voluit opp.nam ſi ita eſt,ꝙ totum,& partes eius,ita diſſolutæ
cenſentur diuerſæ, ſequitur, ꝙ licet dñs fuerit cōſecutus æſti-
mationem totius,non prohibetur agere ad partes,per l.cum
quæritur.de exce.rei iudicatę.cuius contrarium hic dr̃.Sed rñ-
de ↄ͞rium loquitur, qñ eſſent res omnino diuerſæ,quia vna ī
altera nunquā fuit comprehenſa,licet vere ſint diuerſæ quā-
tum ad hoc,quia totum conſideratur,vt compoſitum ex aīa
& corpore,partes vero cōſiderantur,vt ſimplices,ſine aīa.Tñ
alio reſpectu non dicuntur partes res diuerſæ omnino a to-
to,qa ſemel in eo fuerunt comprehenſæ.Vñ ſi recepit æſtima
tionem totius , receperat neceſſario ēt æſtimationē illarum
partium,tanq̃ coniunctarū cū tota.Nō ergo dēt amplius age-
re ad eas,tāq̃ ſeparatas, ne bis idem conſequatur, ut ī l.bona
6 fides.de reg.iur. ¶†In gl.ibi,[& idem dic in extraneo.]ſupple
hñte cauſam a fure,qui fur ſoluit æſtimationem totius, ut ſi-
cut ipſe fur hēt exceptionem rei iudicatæ ſi conueniatur ad
partes ita & extraneus,qui partes illas emit a fure ſi conuenia
tur ad ea hēt eādē exceptionē,qñ exceptiones ↄ͞petētes occa
ſione rei,tranſeunt in ſingularē ſucceſſorē hñtē cām ab illo,
cui cōpetunt,vt l.ēt in rē.ſ.de iureiur.licet ſecus ſit in actioni
bus perſonalib.qđ dic,vt pleniſſime no.per Dyn.& Bar. in l.ſi
tertius.§. ſi quis de aqua. plu. arcen. Si vero non hřet cām ab
eo,cui cōpetit exceptio,tūc in ipſum nō tranſirent exceptio.
7 vt in l.licite.de reb.co.¶†In gl.ibi,[nec obſt.l.euidenter,].ſ.q̃
dicit,ꝙ ſnīa condēnatoria non debet prodeſſe cōdemnato,
ſed nocere,hic aūt vř prodeſſe,quia dř,ꝙ ſi fur condemnatus
ſoluit æſtimationē totius,habet exceptionē rei iudicatæ,ſi cō
ueniatur ad partes.gl.rñdet,[ꝙ a tali prodeſſe &c.]hoc.n. nō
contingit pp ſolam condemnationē, ſe pp ſoĺonē , quam ſi
non feciſſet,exceptionē rei iudicatæ non hřt, quia condēna-
tio non debet prodeſſe,ſed nocere,vt in ↄ͞rio, illa.n.exceptio
oritur ex ſententia abſolutoria,non condemnatoria. Item ſi
non fuiſſet condemnatus, & ſoluiſſet, ſimiliter non haberet
exceptionem rei iudicatæ,ſed ſolutionis,iuncta vero condē-
natione cum ſolutione, habet exceptionē rei iudicatæ,ſicut
ſi fuiſſet abſolutus,qđ eſt mirabile,vt hic no.in d.l.euidenter.
& l.ſi quis totū.§.plane.in gloſ.ſuper verbo,[ſubmouebitur.]
ibi,]qđ nihil pręſtant.] intellige verum,qñ bos legatus mor-
tuus eſt ante moram hæredis,& non fuerat teſtatoris,ſed hæ-
redis,vel alterius,quo caſu erat debitus duntaxat actione per
ſonali.Ideo autem dominium erat legatarii, quia non hære-
dis,ſed teſtatoris,vt l.vnum ex familia.§.ſi rem.de lega. 2. & l.
Papi.in glo.ſ.de ſeru.igitur de re perempta extinguitur obĺo,
nec remanet obligatus in eo, quod ſupereſt ex re debita.vt l.
ex legati.cauſa.ſ.de verb.obl.iunct.d.l.boue. & qđ plene not.
Bar.in l.Stychus.de verb.obl.vbi vide,ſed illud, quod ſupereſt
ex re mea,eſt meum,& poſſum ipſum petere,ut hic,& l.ſolū
§.meum.de rei vend.& ſi res legata fuiſſe teſtatori,eſſet idem
8 vt l.grege.de lega.primo.¶†In glo.quæ inc.[immo,]ſed certe
immo debet offerre.Sed ad quid eſt neceſſe fieri hanc obla-
tionem ? nam poſito , quòd fur confiteatur ſe teneri ad reſi-
duum,puta,ſi ſoluit tria pro corio, & carnibus,& bos īteger
valebat decem,conuenitur nunc ad totum,fur dicit ſe ſoluiſ-
ſe tria,& ſic ſe nō teneri,niſi ad ſeptem.Iſta glo.cum tex.vide
tur velle,ꝙ habet neceſſe offerre illa ſeptem,certe vř, ꝙ non
hēat neceſſe,quia cum actor petat totum , non eſt veriſimi-
le,ꝙ velit recipere partem, niſi offerat ſe paratū recipere par
tem confeſſatam,nec eſt in mora ipſe conuentus, ſi partē cō
feſſatam non offert,niſi ille offerat ſe paratū recipere.ita no.
Bar.eleganter.in l.qui ſolidum,de leg.2.contra quem fortiter
facit iſte tex.cum gl. quia hic non offerebat ſe paratum reci-
pere,alias non eſſet opus obligatione , ſed volendo ſuſtinere
opi.Bar. quia pulchra,poſſumus dicere , ꝙ hæc oblatio non
ſit neceſſaria quantum ad euitandum moram,quia etiam ſi
nō fiat,non conſtituiꝩ in mora, ut Bart. dicit ſed eſt neceſſa-
ria,ſi vult abſolui,ſed ſi fiat abſoluitur ab obſeruatione iudi
cii,ſicut ſi ſoluiſſet.l.ſi reus paratus.ſ.de proc.& ſtatim,nec vl
terius litigatur.Sed ſi non offert , tunc vlterius procedit in li-
te,& poſtq̃ confitetur,condemnabitur in illa parte,& a reſi-
9 duo abſoluetur.Et ita intelligo.†& ſic no.[a] ꝙ ſi peto.pluſquā
a mihi debeatur,puta,peto.x.cum debeantur quinque, ſi ꝓbo
de quinque , debet in illis condemnari . Videbatur ↄ͞rium,
quia non petii quinque,ſed x.ſed certe in maiori ſumma cō-
tinetur minor.vnde ſi peto.x. videor petere quamlibet partē
eius,& pro quacunque parte probauero , ſentētiam obtine-
bo ac ſi illam petiiſſem.ita no.Cy. in l.j.C. de lit.conteſt.ante
ſi.debet tamen abſolui a reſiduo, alias non valeret ſententia
in 5.vt no.in l.j.C.ſi adu.rē iud.quia ſuper toto eo, quod peti-
10 tum eſt,ferenda eſt ſnīa.†Et adde,quod dicit Gul. de Cun.ꝙ
ſi actor ſuper parte quam probare non poſſet , vellet referre
iuſm,debet audiri,vt ipſe no.ſ.de trib.l.ꝙ in hæredem, & eli-
gere, per l.de reb. ſ. re.amo.poteſt dicere reus,deferatur iura-
mentum ſuper toto,ſi vult,ꝙ iuret.

ADDITIO.

a ¶ Et ſic no Ad hæc dicta Pau.de Caſt.adde Ale.de Imo.in l.quidam exiſtimaue
runt col j ſupra ſi cer.pe.Cur.

1 *Condictio furtiua,ꝙ ſit ex maleficio.*

1 § Celſus. †In actione furti,noxa caput ſequitur , ſecus
2 in condictione furtiua.h.d. †Vnde videtur,
ꝙ non ſit ex maleficio,quia in actionib. ex maleficio regula
riter eſt verum, ꝙ noxa caput ſeqtur ↄ͞rium tñ eſt.ſol. dic, ꝙ
fallit in hac actione extraordinaria.vt & alia de quib. ſ. e.l.ſi
pro fure.§.ſi.

LEX XVI.

2 *Commodatarius ſi vtatur re commodata,aliter quam ſit ſibi permiſſum
a commodante,committitur furtum in vſu,niſi denegat rem reſtituere,
quia tunc committit furtum in tota re.& nu.1.*

3 *Commodatarium, quæ ſit differentia,an agatur condictione furtiua , an
actione commodati.*

4 *Commodatarius,quando teneatur de caſu.*

1 QVi furtum. †In re commodata,vel depoſi
ta,ſi cōmodatarius , vel depo-
ſitarius præter voluntatem dñi aliter ſe habeant,q̃
debeant,committitur furtum,& pōt hac actio-
ne res condici,& in condictione furtiua re perempta , etiam
ſine dolo,& culpa rei non liberatur reus,ſecus in actione ex
contractu,vel quaſi.h.d.¶In tex.ibi [condictione quoque ex
cauſa furti aſtringitur,]iſte tex.facit ↄ͞ opi.Io.quam tenuit gl.
2 in l.qui iumenta.ſ.de fur.videlicet,†ꝙ ſi commodatarius vta
tur re commodata aliter,q̃ ſit ſibi permiſſum a commodan-
te,puta accommodaui equum , vt ires vſque Ferrariam, iui
ſti Bononiam , certum eſt , ꝙ committis furtum vt hic.& ibi
dicit Io.ꝙ committis furtum in vſu, non in re,ideo debet cō-
putari iſte vſus contra voluntate dñi , non autem æſtimatio
rei.Alii tenuerunt ↄ͞rium pro quibus facit iſte text.quia ſi nō
committeretur furtum in re non poſſet res cōdici hac actio
ne,cuius contrarium hic dicitur,& ita tenuit Iac. de Rau.per
hunc tex.& ita no. Cyn. in l. j. C.de ſer.fug. poteſt dici diſtin
guēdo,ꝙ interdum commodatarius denegat rem reſtituere,
& tunc,quia intendit totam rem lucrari , committit furtū
in tota re,& ita loquitur hic.Interdum non denegat reſtitue-
re,licet fuerit vſus vltra intentionem domini, & tunc non in
tendit lucrari totam rem , ſed dūtaxat illum vſum,& proce-
3 dit opi. præcedens in text.ibi , quæ differt † ab actione com-
modati. Intellige. ſane.ſ.in caſu alio , non in iſto de quo hic,
nam in iſto caſu commiſerit furtum, & ſic dubium eſt ſi cō-
ueniretur actione commodati , quia dolus præceſſit caſum,
4 teneretur de caſu.vt in l.rebus.ſ.commo.† ſi autem,nec dolus
nec culpa præceſſit , non tenetur de caſu in primo tñ caſu ,
ſi quidam commiſſit furtum denegando reſtituere rem,indi-
ſtincte tenetur de caſu poſtea contingente quacunque actio
ne conueniatur,quia ſemper cenſetur eſſe in mora, vt ſ.eod.
per l.fin. ſed ſi commiſit vtendo aliter,q̃ deberet,tunc ſi pro-
pter iſtam culpam caſus euenit,quia cum iret Romam in iti
nere perdidit equum,tunc idem,ſed ſi non propter iſtam cul
pam euenit caſus, quia rediuit de Roma cum equo ſano, &
ſaluo , & poſtea alio caſu peremptus eſt equus ſine dolo , &
culpa ſua, tunc in actione commodati non teneretur de iſto
caſu,arg. in l.non omne. de ſtatulib. & quod plene no.in l.ſi
ut certo. §.ſed ſi inter.ſ.cōmod.per Gul. de Cu.& tetigi.in l.ſi
vehendæ.§.j.ſ.ad l.Rho. de Iactu.

LEX XVII.

1 *Oblatione,& mutatione purgatur mora furis.*

2 *Quæ comparatio ſit de oblatione rei furtiuæ ad ſtipulōnē animo nouādi ī
terpoſitam,quantum ad tollendam condictionem furtiuam,ſeu moram
furis.& an fur liberetur ab actione furti poſt purgationem moræ.*

Parui

1 PArul refert. ¶† Oblatione, & nouatione purgat̄ mora furis.hoc.d.Barto.
2 ¶† In tex.ibi,[ad tollendā condōnem]. i. moram,vt patet.ĵ.circa fi.ibi, [nec cum mora,q̄ veniebat &c.] tunc eſt bona comparatio per omnia de oblatione rei furtiuæ, ad ſtipulationem animo nouandi interpoſitam , q̄a per vtranque moram tollitur. Vel intellige proprie,ꝙ tollatur ipſa cōdō furtiua,ſed tunc non eſt bona comparatio, quia per oblationem non tollitur,niſi interitus ſubſequatur,vt hic in gl.ſed per ſtipulationem animo nouandi ſtatim tollitur,ſi eſt pura.In tex.ibi [nec me mouet.] videbatur ɔ̄riū , q̄a ſublata mora contingit in hac ſtipulatione animo nouandi, virtute cuiuſdā fictę oblationis.ar.eius , qđ dr̄ in prin.l.vt ſicut ꝑ verā oblationē purgat̄ mora,ita per fictam q̄ cenſetur fieri, cū quis animo nouandi id,quod ex cā furtiua eum dare , facere vel oportet, ſed vbi nō pōt fieri vera oblatio ꝑꝑ abſentiā rei, non poteſt fingi facta fuiſſe,q̄a ibi nō pōt hr̄e locum veritas, nec fictio, vt patet in l. qui ad certum.š.loc. vbi furioſus non fingitur conſentire,quia vere conſentire non pōt.Contrariū determnatur,nam verum eſt, ſi res eſſet pn̄s tp̄e ſtipulationis, cenſetur ficte oblata,quia poterat vere offerri , ſed ſi non eſt preſens, licet mora non purgetur , ratione fictæ oblationis, purgatur tñ ex eo,quia cōdictio furtiua cui mora cohr̄et,tollitur per illam ſtipulationem interpoſitam aīo nouādi , ſicut tolleretur per delegationem alterius debitoris, qua ſublata, non pōt ſtare mora per ſe,quia mora tendit ad perpetuandā oblationem in qua commiſſa eſt. Si ergo illa oblatio extincta,non hēt quid operetur.hoc intendit iſta.l.ſubtiliter. Quādo vero res eſt preſens duplici ratione pugatur mora. ſ.ratione fictæ oblationis. Item ex eo,quia principalis oblatio cui cohr̄et,tollitur,ſed qñ non eſt pn̄s, purgat̄ ex ſc̄da duntaxat, non ex prima. Effectus autem eſt, quia poſt moram purgatā ſi res intereat ſine dolo, & culpa furis, liberatur fur a condōne furtiua,vt l.ſi ex legati.cā de ver.ob.licet non actione furti,vt l.inter omnes.ĵ.de fur.ſed ſi mora non eſt purgata , non liberatur,& ad eandē rem , licet interēptam ɔueniri pōt , & deuenit̄ ad æſtimationē iudicis,officio,ipſa æſtimatio peti p̄t vt š.e.l.j.& in l.in re furtiua.¶In gl.j.ibi [tollatur ſtatim.]ſupple,vt l.qui decem.in prin.ĵ.de ſol.vbi habetur,ꝙ nō tollitur, niſi re poſtea perempta , & tūc ſi erat debitor ſpeciei,tollitur ipſo iure,ſic quantitas ope exceptionis.¶In glo.2. ibi[quicq̄d ex cauſa furtiua.]quo caſu non valet, quia non cenſetur ſtipulatus rem ſuam,ſed ſolum illud,quod veniebat in condōne furtiua,& ſic rei reſtōnem.¶In glo.fi.in fi.plenius, q̄ gl.dicas,ꝙ per oblationem rei furtiuæ veram , ſtatim purgat̄ mora furis,ut hic in prin.Sed ſi non offert rem, ſed offert ſe velle ſtare iuri,& litigare per hoc non tolleretur mora. caſus eſt.ĵ.eo.l.ſi ꝑ ſtipl'onē,an vero tollatur diſtingue, aut res erat præſens,& tollitur indiſtincte,ſiue fuerit interpoſita aīo nouandi,ſiue non,Itē ſiue fuerit pura,ſiue ɔdōnalis, & hoc virtute cuiuſdā fictæ oblationis , q̄ cēſetur interuenire in tali ſtipl'one. Aut res non erat pn̄s,& tunc,aut ſtipulatio non fuit interpoſita aīo nouādi,& nō tollitur mora , nec rōne fictæ oblationis,nec rōne perēptionis actionis primæ,cū illa non perimitur,vt ī l.allegata ꝑ ɔ̄ria,ſm̄ vnū intelłm gl.ꝙ aut fuit īterpoſita aīo nouandi, & tunc aut pure,& ſtatim tollitur mora nō rōne fictæ oblationis,poſtq̄ nō poterat interuenire vera, ſed rōne peremptionis actionis primæ , q̄ ſtatim tollitur , & ita loquitur hic.in verſi. [nec me mouet.] aut fuit cōdōnalis, & tunc añ ɔdōnis euentum non eſt purgata mora, nec rōne fictæ oblationis,nec rōne perēptionis, quia nō eſt perempta vt l.quoties.in prin.de nouat. poſt euentum vero condōnalis bñ tollitur,q̄a actio prima perimitur , & ſic mora non pōt ꝑ ſe ſubſiſtere,& hoc mō limito,qđ dn̄t Doc.in l.quoties , ꝙ ꝑ ſtipulationem ɔdōnalem interpoſitā aīo nouādi , nō purgat̄ mora , q̄a uerum eſt ɔdōne pendente, ſed poſtea neceſſario tollitur. Et iō pridie in examine dicebā,miratus , ꝙ Doct. ita ſimpł'r loquuntur,& oēs Doct.aſſenſerūt mihi in hoc.cetera vide ꝑ Cy.& Bar.in d.l. quoties.q ponunt vnā diſtinctionem ſatis confuſam, quia ī iſta materia ſunt leges valde difficiles, & valde inuicem ɔ̄riantes in ti.de ver.ob.& in ti.de nouat.

LEX XVIII.

2 *Per ſolutionem factam falſo creditori,quando non transferatur dominiū, & qualiter falſus creditor conueniatur.& nu.1.*

1 QVoniam. † Falſus creditor accipiendo indebitū ſciēter,furtum facit, & condictione furtiua ſoluēti tenetur.h.d.
2 ¶†In gl.ibi,[vel melius,hic errauit debitor.]tenet ergo iſta gl.ꝙ ſi ſoluo indebitum falſo creditori, ſi habebam eius ꝑſonam notam,non committit furtum,ſiue ignoranter,ſiue ſcienter receperit indebitum,quia intentio meā fuit in ipſum trāsferre dominium,& tranſtuli, & ꝑ conſequens non poteſt committere furtum in re propria.ut eſt caſus.in l.pen. š. de condi.ob.cau.& ī l.falſus.§.j.ĵ.de fur.& ita loquitur totus ti.de cōdi. indeb.& tunc competat duntaxat indebiti ɔdō. Si autem erraui in perſona,quia non habebam eam notam , puta,putabam eſſe debitorem cuiuſdam Titii quem nunquam viderā, ſed noīari audiueram cum tñ nō eſſet, ſolui Sempronio quē putabam illum Titium, & ipſe ſcienter recipit,tunc non fuit intentio mea in ipſum transferre dn̄ium,iō comittit furtum, & hoc caſu loq̄t̄ illa l.Bart. autem dicit,ꝙ ēt ſi non erraui in perſona,ſi tñ ipſe induxit me ad ſoluendum,oſtendens forte inſtr̄m falſum debiti,adhuc non videor transferre dn̄ium,q̄a videor ſoluiſſe ſub cōdōne,ſi ſit verum,quod aſſeuerat,vnde cum non verum, & ſic deficiat cōdō dn̄ium non eſt translatū,vt l.ſub condōne.de noua.& ita vr̄ innuere.tex.in d. l.falſus in prin.& hoc ēt modo p̄t intelligi iſta.l.Si autem me non induxit ad ſoluendum, ſed a me ipſo ductus errore ſolui,nec ille aliquid falſum mihi oſtendit,tunc transferro dn̄ium, quia videor ſoluere pure,& ſimpł'r,non ſub aliqua cōdōne. Ideo ſiue ignoranter,ſiue ſcienter.furtum non committit , & hēt locum titulus.de cōd.ind.Sed certe ɔ̄ dictum ſuum,vr̄ eſſe caſus in l. ſi legatarius. š. de dolo.vbi legatarius induxit hæredē ad credendum,ꝙ legatum ſolidum debebatur,nec erat detrahenda falcidia,& fuit ſolutum, & dr̄ ibi , ꝙ hēt locum actio de dolo.Sed certe ſi non fuiſſet translatum dn̄ium,ceſſaret actio de dolo, q̄a competeret rei vendicatio , & actio de dolo non competit,vt l. j. §.ait prætor.e.ti. ibi autem ceſſabat cōdō indebiti,quia ſaltem nāliter erat debitum,& iō vr̄ tutior op. gl.ꝙ ſolum committatur furtum,qñ ſoluens labitur in perſonam.¶In ɔ̄rium vr̄, ꝙ qñcūque ſcienter receperit ēt ſi ſoluēs labatur in perſonam,nec recipiens induxit ſoluentē committatur furtum,quia licet ſoluens ſoluerit aīo transferēdi dn̄ū, recipiens tñ non eo aīo recepit,ſed aīo furandi,cum ſciret ſe non eſſe creditorem , & commiſſum eſt delictum ꝑꝑ ɔ̄riam voluntatem,quam oſtendit,vt dixit tex.in ſiſi.l. extraneus.de acq.her.ergo &c.vt l.ſi ego.š.ſi cer.pe.cogita ſuper hoc , quia mihi vr̄ ſatis dubium,& non reperio declaratum.Quod aūt titulus.de cond.ind.loquatur ēt cum ſcienter recipit, vr̄ text. in l.in ſumma.§.ſi ſeruus.de condi.indeb.gloſſ. tamen ibi aliter intelligit.

LEX XX.

1 *Fur non purgat moram,licet paratus ſit iudicium ſuſcipere.*

2 *Interpellatus ante morā, quod ſoluat ſi offert ſe paratum ſtare liti,nō cōſtituitur in mora ſi habuit iuſtam cauſam litigandi.*

1 LIcet fur paratus. † Fur non purgat morā, licet paratus ſit iudiciū ſuſcipere.h.d. aliud eſt ergo offerre rem,vt š.e.l.parui, aliud offerre iudicium ,ut hic.
2 †Sed ɔ̄,ut ĵ.de vſur.l.ſi ſol'oni.§.j.Solue aut quis ſemel fuit in mora,& tunc, licet poſtea offerat ſe paratum ſtare liti,nō purgat morā , vt hic. Aut non erat conſtitutus in mora , & offert ſe paratum ſtare liti, & quæritur,an conſtituatur ī mora per interpellationem , ꝙ ſoluat,ſi nō vult ſoluere,ſed litigare,& tunc diſtinguitur, aut habuit iuſtā cām litigandi,& non conſtituetur in mora , aut non,& tunc ſecus,vt in d.l.ſi quis ſolutioni. in prin.

De condictione ex lege. *Rub.*

LEX PRIMA.

1 *Quando nulla ſubeſt materia,vel cauſa,vnde actio oriatur,niſi ſola diſpō legalis,oritur condictio ex.l.niſi aliud nomen actionis exprimatur.*

2 *Verba præteriti,vel præſentis temporis a lege prolata extenduntur ad futura,cum ſemper lex loquatur, & quid ſi ſint a teſtatore prolata.*

3 *In lege an oriatur ius agendi,& quando oritur ius agendi,an ſit actio,uel officium iudicis , & quando eſt actio , an ſit condictio ex.l.uel actio in factum,uel preſcriptis verbis,remiſſiue.*

1 SI obligatio. † Qñ nulla ſupeſt mā, vel cā , vñ actio oriat̄, niſi ſola diſpō legalis oritur condō ex.l.niſi aliud nomē actionis exprimat̄ iſta l. duob.mod.primo ꝑ leges ſtorū veteres.ĵ.de adul. l.ſi poſtulauerit.in fi.ſed tunc obſt. tex.dicit tex.noua.ſol.illud verbū noua,determinat verbum,[obł'o,]non verbum,[lege,]ut ſit ſenſus,ꝙ noua oblatio introducta ſit.l.ſ.noua,vel veteri , vel dic,ꝙ determinat verbum,[lege]ꝙ omnis.l.dr̄ noua reſpectu.l.12.tab.q̄ fuit prima vetus.Sc̄do exemplificatur per .ll.C.Iuſtiniani factas, poſt iſtas,de quib.ponit pła exempla,& ēt alia plura pn̄t dari, puta per.l.ſi ꝑ impreſſionem.š.quod met.ca.& l.iubemus.de ſacroſan.ecc.poteſt ēt exemplificari.de l.muni.vt oriatur cōdō ex ſtatuto, ſed huic exemplificationi obſtant duo.ſ.quia iſta lex non vr̄ cogitaſſe de illis, quæ poſtea fierent,ad quod rn̄detur,ꝙ immo in genere potuit cogitare , non in ſpecie.ar.in l. qui iure.de teſt.mil.
2 ¶†Item obſtat.quia tex.dicit [introducta ſit,]quæ ſunt verba præteriti,& præſentis tp̄is,& ſic non extēduntur ad futura. arg.in l. ſi ita.ĵ.de aur.& argen. leg. timore cuius glo.in fin.expoſuit,ſit.i.erit, quæ expoſitio nō eſt neceſſaria,

ſaria, & ɔ̃riũ loquiť, qñ ꝓferunť a teſtatore, q̃ ſemel loquitur
qñ aũt a lege q̃ ſꝑ loquitur, extenduntur ad futura, ut patet ĩ
l.illicitas in prin.ſ̃.de of.præſi.dũ dicit, [violentias factas, & ex
tortas.] & tñ loqť de his q̃ fiunt in futurum, & hoc p.l Arria
3 ni.C.de hær.¶†Extra gl.op.ꝙ ex.l.non oriatur ius agẽdi, ſed
quædam facultas.ar.in l.viã pub.de via publ.& poſito, ꝙ oria
tur ius agendi, illud non ſit actio, ſed officium iudicis, vt l.ꝙ
ſi minor.§.fi.ſ̃.de min.& poſito, ꝙ ſit actio, nõ dr̃ condõ ex.
l.ſed actio in factum, vt ſ̃.de cond.ob.cãm.l.3.§.fi. vel præſcri-
ptis verbis, vt ĩ.de præſc.verb.l.quoties. cum ibi plene nota.
¶Timore horum ɔ̃riorum Bar.repetiit hanc. l. examinauit
hos tres paſſus, ſ.an ex.l oriatur ius agendi, vel facultas? & qñ
oritur ius agendi.an ſit codõ ex.l.officium iudicis, & qñ eſt a-
ctio, an ſit cõdõ ex l. uel factum, vel præſcriptis verbis, & ha-
buit originem ab his q̃ no.ꝑ Cy.in ex placito.de rerum ꝑmu.
& multum ſubtilizauit, & dixi multa pulchra potiꝰ, q̃ vtilia,
iõ vide hic per eum potius ad exercitationem, & informatio
nem intellectus plurium legum, q̃ ad vtilitatem.

De condictione triticaria. Rub.

LEX PRIMA.

2 *Condictione triticaria cum quib. aliis condictionib. habeat ſimilitudinem. & nu.1.*
3 *Condictio triticaria quare non competat pro pecunia numerata, & ꝙ fue rit inuenta pro reb. quarum æſtimatio variatur ex tempore.*
4 *Ad quid fuit neceſſe inducere triticariam condictionem.*
5 *Si ſubtraxiſti mihi rem, in qua non habebam dominium, nec ius, ſed dun- taxat poſſeſſionem, dabitur mihi condictio triticaria, non alia.*
6 *Contra poßidentem rem meam licet non poßim condicere rem, quia mea ſit, ꝙ tamen poſſim condicere poſſeſſionem per condictionem ex.l.ſi colo ni.C.de argi.& cenſi.*
7 *Ad quid vtilis illa inueſtigatio, ꝙ a fure ſeu violento poßeßore ſi ſum do minus, poſſum condicere rem, & ſi non ſum dominus, ſed eram poſſeſ- ſor, poſſum condicere poſſeſſionem, non rem.*
8 *Forma libelli qñ condicitur res, vel poſſeſſio a fure, uel uiolẽto poſſeſſore.*

1 QVi certã. Cõdõ triticaria cõpetit pro
qualibet re debita, ſiue cõſi-
ſtat in ſpecie, ſiue in põdere, vel mẽſura, ſi
ue ſit certa, ſiue incerta, ſiue corporalis, ſi-
ue ĩcorporalis, & ex quacũq; cã dẽať.ſ.ex
ɔ̃ctu, vł quaſi, delicto, vł quaſi. Fallit ĩ pc.
nu.q̃ non petitur ꝑ hanc actionem. ſed per
ɔdõnem gñalem. Fallit ẽt in re propria, q̃ ꝑ hanc actionem
non ɔdicitur, ſicut nec ꝑ alias ɔdões niſi a fure, vel raptore,
vel violento poſſeſſore, a q̃b. põt q̃s ɔdicere rem, ſi erat ſua,
vel poſſeſſionem ſolam, ſi illam duntaxat habebat. h.d.cum
2 l.ſeq.tex.cũ glo.†Eſt igitur iſta ɔdõ quo ad quid gñalior, quã
certi ɔdõ, vel ɔdõ incerti, q̃a cõpetit ad certũ, vel incertũ, cũ
certi ɔdõ nõ detur, niſi ad certũ, & incerti, ad incertũ, & ad
q̃d eſt ſpecialior, cũ nõ cõpetat ꝓ pecunia numerata, ſed cer
ti ɔdõ ſic. Se hñt ergo, ut excedẽtia, & exceſſa. & no. in l.certi
ɔdõ.in prin.ſ̃.ſi cer.pe.itẽ aliæ ɔdões, aut ſunt ex quaſi ɔ̃ctu
vt ɔdõ ob cãm, & indebiti, aut ex delicto, vt ɔdõ furtiua. Iſta
vero cõpetit pro re debita tam ex ɔ̃ctu, vel quaſi, quã ex deli
cto, vel quaſi, & non niſi ꝓ re debita, ut in gl.ſuper verb.[res]
ꝑ quod vr̃ ꝓbari id, q̃d dicit gl.quæ inc.[q̃d de poſſeſſione.] q̃
loqť de poſſeſſione non debita, an poſſit ɔdici per hãc actio-
nem? & determinat, ꝙ ſic. Cum aliis aũt ɔdictionib. hẽt ſĩlitu
dinem, q̃a ſicut alias nemo ɔdicit rem ſuã p̃ter q̃ a fure, vel
raptore, vł violento poſſeſſore, vt ſ̃.ſi cer.pet.l.ſi quis ne cãm.
§.fi.ita nec per hanc ɔdõnẽ, Itẽ ſicut ꝑ ɔdõnem indebiti ille,
qui ñ hẽbat dñiũ, ſed poſſeſſionẽ nõ cõdicit rẽ, ſed poſſeſſio-
nẽ, vt ſ̃.de cond.ind.l.indebiti. §.ſi numi.ita ꝑ iſtã cõdõnem.
3 ¶†Quæriť quare iſta cõdõ nẽ cõpetit ꝓ pecunia numerata?
certe male p̃t aſſignari rõ Doc.dicũt, ꝙ iſta cõdõ fuit ad ĩuẽ-
ta ꝓ rebus, quarũ æſtimatio variať ex tpe, vt ĩ.eo.l.in hac.ſed
æſtimatio pecuniæ regulariter ẽ vniformis, vt ĩ.tit.ꝓx.l.& iõ
4 in arbitriũ. ¶†Item quæro ad quid fuit neceſſe inducere hãc
triticariã ɔdõnem, cũ nõ cõpetat niſi ꝓ debito ex aliqua.cã,
ſed eſt dare aliq̃ ſpecialẽ actionẽ ex illa cauſa, oriẽtem, & ſi
non eſſet dare ſpecialem, ſaltem erat dare generalem, vł cer-
ti condictionem ſi erat certum, vel condictionem incerti, ſi
erat incertum, vr̃ ergo eſſe ſuperflua. Sed certe eſt reperire ca
ſum, in quo aliqua ſpecialis non datur, vt ſi ſubtraxiſti mi-
5 hi rem † in qua non habebam dominium, nec ius, ſed dun-
taxat poſſeſſionem competit condictio furtiua, quæ ſoli do-
mino datur, nec condictio incerti, quæ datur ei, qui habet iꝰ
in re, vt l.& ideo.§.Neratius.de cond.furt.nec certi condictio
quia datur ad reſtitutionem poſſeſſionis, quæ eſt facti, & om-
ne factum reputať incertũ. Recurriť ergo ad hãc condõnem,
vt no.in d.§.Neratius.ꝑ gl.ſed q̃a incongruũ erat in hoc ſolo
caſu eã dari, fuit ſibi attributa generalis materia, & gñalior q̃
aliis, vt dictum eſt, ſicut in ſimili, vbi dẽtur certum, cõiter eſt
dare ſpãles actiones. & tñ fuit ꝓducta certi condẽ gñalis, q̃a
eſt reperire caſum, in quo ſpecialis non datur, vt ſi fuit ſtipu-
latus aliquid certum. vt no.in d.l.certi condictio. & ẽt in mu-
tuo ſm̃ vnam opi.& tñ fuit ſibi attributa gñalis natura, ꝙ cõ
6 petat ẽt vbi ſpãles competunt.¶†Vltimo gl.quæ incipit [quid
de poſſeſſione] quærit, ſi poſſides rẽ meam, licet non poſſem
rem condicere, quia eſt mea, an poſſim cõdicere poſſeſſionẽ,
q̃a illa nõ eſt mea? rñde, ꝙ ſic certe ſi hoc eſt verũ fatuum eſt
intentare rei vẽdicationẽ, in qua habeo neceſſe probare do-
minium, ex quo poſſum agere ad poſſeſſionẽ in qua nõ hẽo
neceſſe probare, ſed dũtaxat me poſſidere. Præterea. iſta cõdi
ctio datur pro re debita, ſed hic iſta poſſeſſio, non debebať a
te mihi ex ɔ̃ctu, vel quaſi delicto, vel quaſi, nec eras ĩ aliquo
obligatus. ideo glo. non vr̃ bene dicere, ſed ſi eam mihi ſurri-
puiſſi bene eſſes obligatus ex maleficio, vñ tunc bñ p̃t cõpe-
tere, ſed vt dixi in l.iõ.§.Neratius. Inn.in c.ſæpe.de reſt.ſpol. vr̃
dicere, ꝙ poſſit condicere poſſeſſionẽ, cõdictione ex.l.ſi colo
7 ni C.de agr.& cen. † Quæriť ẽt, ad quid eſt vtilis inueſtigatio
de qua in l.ſeq. ꝙ a fure, vel uiolento poſſeſſore, ſi ſum dñs,
poſſum cõdicere rẽ, ſi nõ ſum dominus, ſed ẽt poſſeſſor poſ-
ſum condicere poſſeſſionem, non rem nam ẽt ſi ſum domi-
nus, & condico rẽ, non conſequor niſi poſſeſſionem, nõ aũt
8 dominiũ, q̃d eſt penes me. † Reſpondeo, quia qñ condico rẽ
videor aſſerere me dominum, & ſi aduerſarius probaret me
non dominum ſuccumberem, licet ſi non probarem præſu-
merer dñs. vt l.j.de condõ.furtiua. ſi ergo non poſſum ꝓbare
dñiũ, ſed poſſeſſionẽ, non dẽo dicere in libello, & dico rem,
ſed poſſeſſionem, ſm̃ ea quæ dixi in d.§.Neratius.

LEX III.

1 *Si poſt moram æſtimatio rei debitæ creuit, uel decreuit, qualiter fiet con- demnatio.*
2 *Obligatus mihi actione bonæfidei ad aliquam rem, tradẽs poſt moram mi hi ignoranti eam deterioratam, non liberatur obligatione qua teneba- tur tradere, vel dare, uel reſtituere, vt conſequar tũc niſi quod mea in tereſt, & quid ſi ex contractu ſtricti iuris.*
4 *In condictione triticaria, ſi res non redditur, uel redditur deteriorata, qua liter fiet condemnatio ſuper æſtimatione, & ꝙ probetur æſtimatio, uel intereſſe per teſtes.*

1 IN hac actione. †Si poſt moram ęſtimatio rei
debitę creuit, fit cõdemnatio
ĩ illa æſtimatione, quæ maior fuit vſque ad tempus ſnĩæ
incluſiue, ſi res non præſtetur, ſi autem decreuit, fit in il-
la quæ erat tempore moræ quæ potuit committi, vel per in-
terpellationem veram, uel per lapſum diei, qui eſt interpella
tio ficta, uel per lit.conteſt. ſi nulla interpellatio præceſſit, &
ẽt hr̃ conſideratio loci, ubi mora fuit commiſſa. h. d. iſta l.cũ
ſeq.& primo loqť qñ æſtimatio creuit uſque ibi [in vtroq;.]
Secundo, qñ creuit, quia res fuit deterior facta. Prima pars po
nit tres caſus, & primus eſt qñ res extabat tempore ſnĩæ, & vſ
que ad peremptionem creuerat, & tunc inſpicitur tp̃s perem-
ptionis, Tertius eſt, qñ ante peremptionem fuerat maior, &
poſtea decreuit & tpe peremptionis erat minor, quia tũc in-
ſpicitur tẽpus quo fuit maior. Item ſecunda ſubdiuiditur. Pri
mo.n.determinat inſpiciendum tempus morę, poſtea in l.fi.
2 declarat qñ dicať mora commiſſa, & in quo loco.¶†In gl.ſu
per verbo, [liberari.] ibi [vel dic] dicas in hoc articulo, ꝙ aut
erat obligatus actione bonæfidei ad aliquam rem, & tunc ſi
tradis eam deterioratam poſt moram mihi ignoranti, non li
beraris ab obligatione qua teneris tradere, uel dare, uel reſti
tuere, & ſic poſſum te conuenire ad rem tradendam, ac ſi nõ
tradidiſſes, ñ tñ ɔſequor, niſi q̃d mea ĩtereſt. ut ĩ.ɔmo.l. 2.§.j.
& ita põt intelligi hic, q̃a hæc actio põt ꝓponi ꝓ re debita ex
ɔ̃ctu bonæfidei. Aut eras obligatus ex ɔ̃ctu ſtricti iuris, & tũc
liberaris de obligatione qua teneris tradere, ſed loco illiꝰ ſuc
cedit actio de dolo. ut l.eleganter.§. non ſolum de dolo, uel
actio in factũ, ut C.ad exhib.l.ad exhibitionis. Cœtera dic cir
ca iſtũ articulũ, ut no.in d.§.non ſolũ.& ĩ.de verb.obl.l.Iulia.
§.j.& ĩ d.§.ſi reddita.& ĩ.de ſol.l.q ſibi.§.Stychũ.ꝑ Bar.& Cy.
3 in d.l.exhibitionis. ¶†In gl. mag. format in effectu duo ɔ̃ria.
Primũ eſt de ſcd̃a ꝑte huius legis, ubi dicit inſpici tp̃s moræ,
ad primũ ubi d̃t inſpici tp̃s ſnĩæ, uel moræ uel tp̃s rei debitæ
uel tp̃s p̃cedens morã, & ponit tres ſol. tene vltimã q̃ ponitur
in uer.ſi dicas. q̃ ẽt poſui in ſummario, & in diuiſione, ꝙ prĩa
pars loquiť, qñ æſtimatio creuit poſt morã, ſcd̃o qñ decreuit,
& hoc in gl. uſque ibi, [ſed ſiue tp̃s.] Scd̃m ɔ̃riũ eſt de l.3.§.in
hac.ĩ.cõmo.ubi dr̃, ꝙ in actionibus ſtricti iuris inſpicitur tp̃s
lit.cõt.in bonæfidei inſpicitur tempus iudicandæ rei, ſed iſta
condictio eſt ſtricti iuris, q̃a non reperiť in actionib. bonæfi-
dei.inſti.de act.§. actionũ. & tñ hic de tpe lit.cont. nõ fit mẽ

tio. Timore huius ꝯrii ītellectus gl. fuit obtenebratus, vbicū que de iſta materia tractatur tā hic, ꝗ in l. vinum. §. ſi cer. pet. ꝗ ēt in d. §. in hac. & gl. loquitur magis clare. ſed in §. in hac. obſcure, & truncate ī l. vero vinum. ſeruat mediam viam ponit gl. hic tres opi. ex quib. reſultant tres ſolutiones. prima fuit ſolutio Pla. ꝙ loquitur. qñ hęc actio proponitur pro ꝯctu bonæfidei cum ſit generalis, quo caſu vult Pla. ꝙ iſta actio reputetur bonæfidei, ſicut actio ſpecialis, cum qua concurrit, ſed in bonæfidei non inſpicitur tp̄s lit. cont. ſed tp̄s ſniæ, vt ibi dr̄, & hoc idem dr̄ in prin. & ſic concordat iſta. l. cum illa. gl. reprehendit. quia licet concordet cum princip. diſcordat a fi. qa in bonæfidei inſpicitur tp̄s ſniæ, vt ibi & hic in princ. Sed hic in ſcda parte dicit, ꝙ inſpicitur tp̄s moræ, ergo diſcordat ab illa. Pla. rñdet ꝙ tp̄s ſententiæ, & tp̄s moræ ſumuntur pro eodem, quia cum committitur, debuit iudicare. Certe ſm̄ hoc idem diceret pricipium huius. l. quod finis, & ſic finis eſſet ſuperfluus, & iſta reſpōſio non ponitur ī gl. ſed aliæ duæ ponūtur, quod eſſet nimis reſtringere. hāc l. ad ꝯctus bonæfidei. Itē dicit, ꝙ hæc lex non loquitur in terminis, in quib. loquitur ille. §. quia ibi loquitur de iure in litem, quod non præſtatur, niſi cum quis petit, quod ſuum eſt, hic autem, quod non eſt ſuum, ſed ſibi debitum, vnde expedit probari per teſtes intereſſe, & hoc vſque ibi. [alii dixerunt. [ſecunda fuit opi. Hug. ꝙ hic loquitur qñ dētur ſpēs, quo caſu eſt diſtinctio huius. l. ibi qñ q̄titas, quo caſu ſeruanda eſt diſtinctio illius. §. vt in bonæ fidei actionib. inſpiciat̄ tp̄s rei iudicatæ, ſed in ſtricti iuris tp̄s litis cont. gl. dicit, ꝙ non intelligit qualiter iſti intelligunt debere inſpici tempus lite. conteſt. in ſtricti iuris, nam aut ītelligunt, ꝙ inſpiciatur tanquam tempus a quo, aut tanquam tēpus ad quod, ſi intelligunt primo modo, eſt ſenſus, ꝙ tp̄s pcedens non inſpiciatur, ſed tempus ſequens, & ſm̄ hoc ſi añ lit. cont. plus valuit poſt moram, non condemnabitur ī illo, ſed in eo quod valuit tempore lite. conte. vel incipit poſtea valere. Certe iſte intellectus nō eſt bonus, qa ēt tp̄s pcedens dēt īſpici poſtq̄ fuit in mora, qa tp̄s li. ꝯt. nō inſpicitur, niſi rōne moræ q̄ cōmittit̄ in ea, ſi aliter mora nō pceſſit. vt in fi. ſi ergo pceſſit, illud tp̄s dēt inſpici, & qa eſſet iniquū, ꝙ in mora ſi bi non noceret, cū tunc eſſet debitor, ſed lis non eſſet ꝯteſta. Si intelligunt ſcdo modo eſt ſenſus, ꝙ non inſpiciat̄ tp̄s poſt lit. ꝯt. ſed tp̄s pcedens a tp̄e moræ vſq; ad ꝯteſtationem, ut ſi illo tp̄e plus valuit, fiet ꝯdemnatio, ſi poſtea incipit plus valere in illo non fiat, & hoc, in ſtricti iuris actionib. in quib. arbitriū iudicis dēt reſtringi ad tp̄s lit. ꝯt. Sed in bonæfidei hēt largiores hēnas. vt extendat̄ vſq; ad tp̄s ſniæ, & non vltra. Si hoc mō intelligunt, dicit gl. ꝙ fateri hanc opi. remordet ꝯſcientiā ſuā, & naturalem æquitatē, & non dr̄, pp̄ quid. Dicas, ꝙ ideo qa lit. ꝯt. non dēt nocere actori, ſed prodeſſe, vt in regula iuris qa nemo. p ꝯteſtationē facit ſuā condōnem deteriorem, qa ſi non fuiſſet conteſtatus litē poſtq̄ debitor erat in mora, ſp pt creſcere æſtimatio ad damnū rei, & cōmodū actoris, & poſtq̄ eſt facta ꝯteſtatio, non pt amplius creſcere, qa eſſet iniquum, immo multo magis dēret creſcere, qa eſt in duplici mora. Itē intelligere ꝯtrū, qñ debet̄ quantitas, eſt rediculū qa loquitur in cōmodato, & regulariter quantitas nō cōmodat̄ vt hic in gl. vſq; ibi. & hic ponitur tertia ſolutio Io. quæ vult hoc in effectu, ꝙ caſus iſtarum legū ſunt diuerſi, quia hic loquitur qualiter dēat fieri ꝯdemnatio pp̄ morā ſup æſtimatione rei, debitæ ſi illa non pſtatur, vel ſit deterior, & eſt diſtinguēdum inter ꝯctus bonęfidei, & ſtricti iuris nec ēt quid debeatur, ſed ſeruanda eſt diſtinctio huius. l. vbi loquit̄, qñ pp̄ morā dēt fieri ꝯdēnatio in acceſſionib. naturalibus, ut in fructibus rei debitæ, quo caſu in bonæfidei veniunt a tempore moræ, vt in l. mora. §. in bonæfidei. & l. videamus. §. ex cauſa. de uſur. & ita dēt intelligi. §. in hac dum dicit tp̄s rei iudicatæ, nam exponitur. i. moræ, quia tunc debuit iudicari, & ēt acceſſiones ciuiles, vt vſuræ veniunt in bonæfidei a tp̄e moræ, ut in d. §. in bonæfidei. & l. Lucius. ſ. depoſi. Sed in ſtricti iuris vſuræ non veniūt ex mora ſine ſtipulatione. vt in l. j. C. de condic. indeb. in fructib. aūt, & acceſſionib. naturalib. diſtinguit̄, aut peto, qđ nō eſt, nec vnq̄ fuit meū, ſed mihi debitū, & veniunt a tp̄e li. cont. vt in l. cū fundus. in prin. §. ſi cer. pet. & l. videamus. ſ. §. ſi actione. ſ. de vſur. & hoc caſu dēt intelligi ille. §. in hac. in fin. dū dicit ſtricti iuris inſpicit tp̄s lit. ꝯteſt. Si vero peto, quod eſt, vel fuit aliqñ meū, tūc idē, qđ in bonęfidei, vt veniāt a tēpore moræ, vt d. l. videamus in prin. & §. in fauiana. & ſ. de rei vē di. l. itē ſi verberatū. §. fin. cū l. vtiq;. cum ſimilib. & hęc eſt ſnīa Io. in effectu in quo gl. reſidet breuiter iſta ſolu. non eſt bona quantum ad iſtum. §. quia ēt in loquit̄, qñ propter moram deuenitur ad condemnationem ſuper æſtimatione rei, non ſuper acceſſionibus, ut ibi colligitur, dū dicit, quāti res ſit, & iō Doc. poſuerunt alias ſol. quas Bar. recitat ibidē, ſed vera ſolu. Gul. de Cu. quam Bar. ſequit̄, eſt, ꝙ ibi loquatur qñ deuenitur ad æſtimationē per iurm in litē, quo caſu ſeruandū eſt, qđ ibi dr̄, hic vero quando non per iuramentum, quia nō peto qđ eſt, vel vnq̄ fuit meum, ſed quod eſt mihi debitum, quo caſu habeo neceſſe probare æſtimationem, uel intereſſe rei p teſtes. Et hoc etiā dr̄ hic in gl. ī reprobatione primę opi. Pla. ibi dum dicit, [nec pōt dici.] quę aūt ſit ratio diuerſitatis, dic, ut no. per Bar. in d. §. in hac. & iſta etiam tetigi in l. vnum.

De eo, quod cer. loco dari oportet. Rub.

LEX PRIMA.

1 *Qui promiſit certo loco ſoluere, non ſolum in illo conueniri poteſt, ſed ēt in quolibet alio, vbi ſortiatur forum, ne promiſſio reddatur inutilis, ſi in loco collatæ ſolutionis nunquam reperiretur.*

2 *Promiſſio ſoluendi certo loco hēt in ſe non ſolū locum, ſed ēt in tp̄s, quo promiſſor poſſit commode accedere ad illum locum, & ſi non fuit in mora ex eo, ꝙ non potuit accedere, non habetur ratio intereſſe actoris, ſed intereſſe rei, ſi alibi conuenitur.*

3 *Promittens certo loco ſoluere, ꝙ in loco deſtinatæ ſolutionis dicatur ſortiri forum, & ſi ibi non reperiatur, an poterit ibidem citari.*

4 *Si promiſiſti hic dare. x. Bononiæ, non poſſum te conuenire hic vbi celebratus eſt contractus vere, ſi alia ratione non ſortiris forum.*

5 *Creditor non cogitur ſolutionem alibi recipere quam in loco deſtinatæ ſolutionis, niſi offeratur ſibi omne damnum, & intereſſe quatenus intereſt ſua potius recipere in loco deſtinatæ ſolutionis.*

6 *Promittens certo loco, ſoluere, an poſſit alibi conueniri.*

1 ALio loco quā. † Qui pmiſit certo loco ſoluere, ñ ſolum in illo ꝯueniri pt, ſed ēt in quolibet alio vbi ſortiatur forū, ne pmiſſio reddat̄ inutilis, ſi in loco collatæ ſolōnis nūq̄ repi
2 ret. h. d. tex. cū. gl. ¶ † In tex. ibi, [vel qa aliis locis neceſſario diſtigueret. [Per hoc apparet, ꝙ ñ ē neceſſe, vt debitor, uel pmiſſor fuerit ī mora accedēdi ad illū locū, q̄tū ad hoc, vt poſſit alibi ꝯueniri, ꝙ pȝ, qa ſi ī alio loco aſtringit̄, vt ad illū accedere ñ poſſit, ñ eſt tm̄ ī mora, ut in l. ſed ī reip. in prin. de vſu. & tm̄ pōt alibi conueniri, ut hic patet. ꝙ eſt uerū dū trāſierit tm̄ tp̄s, ꝙ ceſſante impedimēto potuiſſet cōmode ad illū locū accedere, qa talis pmiſſio hēt in ſe nō ſolū locū, ſed ēt tp̄s, quo poſſit cōmode accedere. Vñ añ lapſum illius tp̄is, ageret añ diē, qđ fieri non poſſet, & hoc hr̄ in l. ſi teſtō. §. fin. de fideiuſ. dico, tm̄, ꝙ hoc caſu qñ promiſſor fuit in mora, qa non potuit ad illū locum accedere, ſi alibi ꝯuenit, nō hr̄ rō ītereſſe actoris, ſed intereſſe rei
3 vt ſic, vt no. gl. ī l. ſe. in prin. ¶ † In gl. ibi, ſed an in eo pōt &c.] ſic ītellige, qñ gl. ht hēat dubiū, qñ ī illo loco nō ſortiebat̄ forum alia rōne, puta domicilii, vel originis propriæ, uel pñę, tunc. n. non eſſet dubium. Sed dubium eſt, an pp̄ hoc ſolū ꝙ collata eſt ſolō, dicat̄ ibi ſortiri forū: & certe ſic, qa ꝯct9 fingit̄ ibi celebratus, ut in l. ꝯtraxiſſe. allegata in gl. & ꝯſtat, ꝙ in loco vbi eſt celebratus ꝯctus, uel quaſi qs ſortit̄ forū, ut in l. 2. C. de iur. om. iud. & l. hęres abſens. §. j. de iu. Itē ubi fingit̄ celebratus. Et p hoc ēt dico, ꝙ determinatio gl. procedit, ſi ibi reperit̄ hēns pgulā, vel armariū, nō tāq̄ uiator, alias ſicut non poſſet ꝯueniri in loco, ubi vere celebratus eſt ꝯctus, ut d. l. hęs abſens. in prin. & §. j. & no. in l. aſſumptio. §. ſi filius. ſ. ad municipalia nec in loco vbi fingitur celebratus, poterit fieri miſſio in poſſeſſionem rerum quas ibi habet, & pronūciari, vt fiat miſſio in bonis alibi ſitis, & ſcribetur iudici vbi ſunt, ꝙ miſſionē facit, ſicut fieret, ſi non conueniretur in loco, vbi contractus vere eſſet celebratus, vt in c. Romana. §. contrahentes. de foro compe. lib. 6. quod quidem ſtatutum eſt de iure canonico, ſed de ſubtilitate iuris ciuilis, vr̄ ꝙ illa determinatio non procedat, qa ſi non cogitur ibi litigare, vel ſe defendere, ſi ibi non reperitur ergo non debet ibi fieri miſſio ex eo, ꝙ ſe ibi nō defendit, & mirandum eſt de illa deciſione. Ad vlteriora vero non proceditur, poſtq̄ non reperitur, etiam ſi eſſet cauſa in qua ēt lit. non cont. poſſit perueniri ad diffinitiuam, vel ď iure communi, vel ſtatutario, ſed in loco domicilii conueniri dēt, & ſi reperitur ibi, non ſolum, vt fiat miſſio in poſſeſſionē ſi ſe non defendat, ſed etiam ſi procedatur ad vlteriora vſque ad ſnīam, ſi eſt cā in qua poſſet procedi vſque ad ſententiam lit. non cont. qa in illo loco tenetur ſe defendere, & ſi ſe abſētat procuratorem dimittere, non ſic in alio loco in quo forū ſortiatur alia ratione. Et totum eſt introductum, ne quis ex proprium domicilium trahat̄, qa ſatis in diſpendium, & in cōmodū eſt alibi litigare, iō iura abhorēt quē trahi extra pprium domiciliū in c. ſtatutum. de reſc. lib. 6. ita intelligo iſtā materiam poſt multa in qua diu muſaui, & niſi ita intelligas īuenies te pplexū, ſi bñ iura p cūctat9 fueris. ¶ In c. gl. ibi, [ſed nō añq̄ poſſit ad locū pueniri.] Intellige ſane añq̄ trāſeat tp̄s intra qđ impedimēto ceſſante peruenire potuiſſet, alias gl. loqueret ꝯ tex. iſtū, qui, & ſi in alio loco aſtringit̄, & ſic non pt peruenire, nihilominus poſſit alibi ꝯueniri, quia iſta glo. ſentit,

tit,ꝙ ēt in loco deſtinatæ ſolutionis poſſit ibi conueniri,ſi tñ potuit illuc acce.lere,quod intellige cum limitatione,quam ſ.dixi,& adde,quod no.Inn.in c.ſi aduerſarius.de eo qui mit-
4 ti.in poſ.cau rei ſeruan. ¶ †Sed quæro,ſi promiſiſti hic dare.x.Bononiæ,an poſſum te conuenire hic,vbi celebratus eſt ꝯ-ctus vere,licet fingatur celebratus Bononię,ſi alia ratione nõ ſortiris forũ:uidetur ꝙ ſic, quia ſi poſſum in loco vbi ficte vr̃ celebratus,fortius in loco,vbi uere celebratus eſt ne plus operetur fictio,quam veritas.arg.in l.filio.de lib.& poſth. Cõtrarium tñ tenet glo.iſta,& Doc.in l.j. C.e.& in l.3.de bonis autho.iud.poſſ.& no.in l. cum qui.§.j.ſ.de conſti.pec.quia ideo fingitur alibi celebratus,ꝙ hic cenſetur nullo modo celebra
5 tus.de hoc ēt no.in l.hæres abſens.§.ſi.in gl.vlt. ¶ †In glo.ſeq. quæ incipit.[quia ſicut iſte]ad hanc rationem gl. non reſpõdet,ſed rñdet,ꝙ creditor nõ cogitur recipere alibi uerum eſt, niſi offeratur ſibi omne damnum,& intereſſe, quatenus ĩter eſt ſua potius recipere in loco deſtinatæ ſolutionis,tũc.n.bñ cogeretur recipere vt l.qui Romæ.in prin.cũ ibi no.ſ. de ver. obl.ergo eodem modo debitor poterit alibi conueniri, dum modo habeatur ratio ſui intereſſe quatenus intereſt ſua potius ibi ſoluere,q̃ hic,vt ſ.l.proxi. in prin. Sed ad ſequentem
6 rationem gl.reſpondet in fi.¶ †In gl.fi.Bar.ſecundũ. Nic.Ma. dicit gl.procedere,qñ vellem alibi te conuenire, nõ ut ibi ſoluas, ſed ut condemneris ad ſoluendum in loco deſtinatæ ſolutionis,& tunc non poſſum te conuenire , niſi vbi ſortiaris, forum,ſed ſi uolo te conuenire,vt ibi ſoluas,ubi te cõuenio, poſſum in quocunq; loco,ēt vbi non ſortiaris forum , ꝓpter naturam arbitrariæ actionis , q̃ eſt extraordinaria , ut nota. in gl.rubricæ,& propter hoc,quia grauaris,habetur conſideratio tui intereſſe,& ſi aliud diceremus,& iſta l.ſeruiret nobis de vento,quia etiam ſine ipſa clarum eſt , ꝙ vbi ſortiris forũ, poſſum te cõuenire.Ideo generalitas iſtius. l. & aliarum quæ ſimili modo loquuntur, non dẽnt recipere limitationem de
a habilitate[a] per doctrinam Iac.de Are.in l.j. §.j. de oper.noui. nun.mihi vr̃,ꝙ hæc opin.nõ ſit vera,& habeamus tenere gl. indiſtincte. Nam ridiculum eſt dicere,ꝙ in plurib.locis poſſim te conueniri, quando promiſiſti mihi certo loca dare, quo caſu reſtrinximus nos ad certum locum. Quòd ſi promiſiſſes ſimpliciter, quo caſu non poſſum te conuenire, niſi in loco idoneo , vbi ſortiaris forũ , nihilominus in primo caſu. nec obſt.ratio Bar.q̃a mutuum iſta,l.operator, nec ſeruit nobis de vento,quia videbatur, ꝙ non poſſum te conuenire niſi in loco deſtinatæ ſolõnis per rõnes quas gl. pręcedens,ſed hæc.l.hoc remouet,ꝙ imo ēt in aliis locis ſupple idoneis , & ſic ſatis operatur,& iſta eſt ueritas, & communis opinio.

ADDITIO.

a ¶ Habilitate.Vide no.in l.j.C.de ſacroſ.eccl.& tex.in l.j.§.j.de conſt.pec.& ibi vide,q per Pau.de Caſt.cui adde,quod uolunt Soc.in conſi.inci.dominus labia me.n.trita.eſt hæc conſolatio.

LEX II.

1 *In actione arbitraria ratione loci,venit intereſſe actoris,& rei.*
2 *Quæ actio dicatur arbitraria.*
3 *Actiones bonæfidei quare non ſint arbitrariæ , & quando actiones ſtricti iuris ſint arbitrariæ.*
4 *Si promiſiſti mihi centum Capuæ,& quia fuiſti in mora accedẽdi Capuã, cõuenio te hic vbi ſortiris forũ,& ĩtereſt mea potius habuiſſe,ibi quã hic in x.poſſum petere centum & x.licet tua interſit potius ibi ſoluiſſe, quàm hic in quinq;, quæ cum deducantur de meis decem,condemnaberis in centum quinque.*
5 *Quòd tunc nõ habeam neceſſe ĩ petitione mea hoc dicere, ꝙ deducas tuũ intereſſe,licet poſſim.*
6 *Si promiſiſti mihi centum corbes frumenti Capuæ,& conuenio te hic,& frumẽtũ plus valet ibi,quã hic,cuius,& qualiter habeatur rõ ĩtereẽ.*
7 *An habeatur ratio culpæ,vel moræ quia,actor acceſſit ad locum,vel miſit,& reus non acceſſit cum poſſet,& quid econtra.*
8 *Ad petendum reſtitutionem aduerſus contractum, inſpicitur ſtatutũ, vel conſuetudo loci vbi agitur,non vbi contractus fuit celebratus.*
9 *Ad ſolemnitatem contractus non debet ſeruari ſolemnitas requiſita per ſtatuta loci vbi agitur,ſed vbi fuit contractus celebratus.*
10 *Ad ſolemnitatẽ iudicii,ꝙ inſpiciatur locus ubi agitur.& nu.11.*

1 ARbitraria. ¶ †In actione arbitraria rõne loci venit intereſſe actoris,& rei h.d.
2 †Et præmitte,quòd actio arbitraria dr̃ , quandocunque conceditur iudici arbitriũ faciendi condemnationẽ vltra illud, ad qđ obligatio erat ꝯcta , & præter naturã
3 ipſius actionis.† Et iõ nõ ſunt arbitrariæ niſi actiones ſtricti iuris,bonæfidei autẽ non ſunt arbitrariæ, quòd licet fiat ꝯdẽnatio,vltra illud ad qđ oblõ prius fuit ꝯcta,hoc tñ nõ eſt p̃ter nãm,ſed ſm nãm,q̃ eſt,vt in eis veniat qcqd æquũ eſt venire, vt patet.ſ.de cõd.ob turpẽ. cau.l.fi.iũcta.l.in bonæfidei.ſ.eod. ſed nã actionis ſtricti iuris regulariter abhorret,ut ĩ plus fiat, ꝯdẽnatio.l.qcqd adſtringẽdæ.de verb.obl.fallit in qbuſdã, ut in illis quæ ꝯhuntur rõne doli , in quib. dat̃ iudici arbitrariũ, ſi non reſtituat̃ exactũ , faciẽdi cõdẽnationẽ in quadruplum, vt ſ.de dolo.l.arbitrio.in prin.& quod met.cau.l. ſi cum exceptione.§.hæc actio.& inſt.de actio.§.præterea quaſdam . Fallit ēt qñ eſt appoſitus locꝰ ſolõnis,ſi in illo loco non ſoluat̃ , ſed alibi,vt ibi dicat̃ arbitraria, & veniat intereſſe loci præter naturam actionis , non ſic veniret ĩ ĩtereſſe tp̃s conſiſtens in lucro,quia illud eſſe vſura , quæ non venit in ſtricto iure ſine ſtipulatione.vt l.j.& ibi no.C.de condic. ind.ſed ratione loci intereſſe.nõ ſolum damni,ſed lucri,vt ſ. e.l.3. §.ſi dr̃ ergo hic,
4 ꝙ non ſolum intereſſe actoris,ſed ēt rei venit.¶ †In text.ibi, [quam intentatum eſt.] no.ergo , ꝙ ſi promiſiſti mihi centũ Capuæ,& quia fuiſti in mora accedendi Capuam.conuenio te hic,vbi ſortiris forũ,& intereſt mea potius habuiſſe ibi , q̃ hic in decem,poſſum petere centum,& decem,licet tua ĩterſit potius ibi ſoluiſſe,q̃ hic in quinque, cum illa quinque de-
5 ducentur de meis.x.condemnaberis in centum.x. †non tñ in petitione mea habeo neceſſe hoc dicere,ꝙ deducas tuum intereſſe,ſed ad te pertinet,& ita ĩtelligit Bar.iſtum textũ reprobando glo.in §.fi.ſ.ea.l.quæ vr̃ ſentire ꝯrium , nõ.n.actor hẽt neceſſe de iure rei mentionem facere,poſſet tñ , ſi uellet,vt l.
6 2.& ibi per eundem Bar.C.ſi aduer.rem iud.¶ †In glo. ibi [vt ſi actoris &c.] tenet ergo iſta glo.ꝙ vno, & eo.reſpectu non poſſit intereſſe actoris,& rei puta ratione precii,vt ſi promiſiſti mihi centum corbes frumenti Capuæ,& conuenio,te hic. nam ſi frumentum plus valet ibi,q̃ hic intereſt mea , ibi habuiſſe,& non tua,econuerſo ſi minus valet ibi. q̃ hic,intereſt tua,& non mea,ſed in diuerſis reſpectib.põt intereſſe mea,& tua,puta mea,quia incidi in pœnã ex eo,ꝙ ibi non habui,cũ alteri promiſiſſem ibi dare ſub certa pœna ; tua vero poteſt intereſſe ratione precij,ſi minus valebat ibi frumentũ, q̃ hic, fiet ergo cõpẽſatio de intereſſe tuo ad intereſſe meũ,vſq; ad
7 concurrẽtẽ,quantitatẽ,& in reſiduo fiet ꝯdẽnatio.¶ †In glo. ibi.dico rationẽ habẽdam,ſi culpa,uel mora poſſet reo imputari ſupple,& nõ actori puta,q̃a actor acceſſit ad locum, uel miſſit aliquẽ ad recuperãdũ,reus vero cũ poſſet accedere,& nõ acceſſit,& his duob.cõcurrrẽtib.venit intereſſe actoris.Si aũt actor ēt fuiſſet in mora,q̃a ad locũ nõ acceſſit, mora rei nõ fuiſſet ſibi nociua , cũ ēt ſi reus acceſſiſſet,nõ hẽt cui ſolueret.Ideo vna mora cum altera cõpẽſaret̃,& inde veniret ĩtereſſe actoris.ar.ſ.de vſu.cũ qdã.§.ſi pupillo,& pecuniæ . & in fi.arg.ſ.ſi quis in ius voc.non ierit.l.2.§. fi. Si autem neuter fuiſſet in mora,quia reus fuit impeditus accedere , actor aũt ſucceſſit,tunc ēt nõ veniret intereſſe actoris , ne reus puniat̃ ſine culpa.¶ In gl. ibi ,[ſed rei hr̃ ratio ſemp̃]. i. ēt ſi ipſe reus fuit in mora.Sed iſtud iniquũ, ꝙ mora ſua dẽat actori nocere,ſatis.n.nocet,ſi de intereſſe actoris detrahat̃ ĩtereſſe. Doc. hoc non declarant.Mihi uidetur gl.intelligenda eo caſu,quo non nocet actori detractio intereſſe rei,quia promiſerat mihi centum corbes frumenti Capuę , valebant centum , ſi ibi recepiſſem,vendidiſſem centum , vel dediſſem inſolutum ꝓ centum,quia non ſoluiſti,ago hic vbi valet cẽtum quinque. Certę ſi das mihi hic frumentum,quod valeat centum, ſatis eſt,quia tantum habeo quantum ibi habuiſſem,ſi ibi ſoluiſſes,ſed ſi ex hoc damnificor,puta ſi mihi ibi ſoluiſſet,cibaſſem familiam meam ibi exiſtententem,quia non ſoluiſti,reduxi eam huc,& oportuit me emere centum corbes,quæ valebant hic centum quinque,ſi deduceres eſſet mihi damnũ, ideo puta , ꝙ non deducas, ne tua mora ſit mihi damnoſa
8 ita limito hanc glo. ne reſultet iniquitas.¶ †gl.ibi,[ſed quia ĩtereſt.] iſta glo.ſemper allegatur,nam informando quęſtio
a nem[a] aduerſus contractum inſpiciatur ſtatutum,uel conſuetudo loci,ubi agitur,non vbi contractus fuit celebratus,qua ſi in loco ubi agitur,non poteſt peti ex forma ſtatuti, licet in loco contractus poſſit peti de iure communi,non concederetur.Nec ob.l.fundus.ſ.de euic.quia ſecundum Gul.de Cu.qui tenet hanc gl.illa.l.loquitur in his,quæ concernunt ſubſtantiã ꝯctus,puta ſolennitatẽ, vel vtilitatem,ſecus in his,quę cõcedũt ex poſtfacto contra contractum,ut in hac gloſ.no. ſm eum,ſed Bar. reprobat gl.per l.ſemper in ſtipulationib.de regu.iur.vbi generaliter dr̃ inſpici debere locum ꝯctus, & ſic nõ ſolum ad ſolẽnitatẽ eius,ſed etiam ad ea,quę tẽpore ꝯtractus ex aliqua ęquitate tunc exiſtente habent originẽ,nam ſi in loco ꝯctus quis lęditur, ꝯhendo ſtatim,ſuccedit ęquitas iuris cõis, ꝓpter quam cauſatur iudicis officium,ut poſſit peti reſtitutio aduerſus eum, & per ꝯñs ille ꝯctus ſtatim fuit affectus ęquitate prętoria. Vbicunq; ergo deducatur,in iudiciũ cũ illo vulnere deducitur, & affectione, & iudex illius loci nõ dẽt inſpicere ſtatuta illius loci,ubi agitur, ſed loci,ubi fuit celebratus, & concedere reſtitutionem.hoc Bald. in l. cunctos
9 populos.commendãs hanc ſententiam† Bart. de ſubtilitate, addit quantum ad probationẽ , ꝙ ſi in loco ꝯctus ſufficiebãt duo

ADDITIO.

a ¶ Reſtitutionem.An debeat inſpici locus iudicis , vel ꝯctus ad petendum reſtitutionẽ uide no. in l.j.& 2. C ubi & apud quem.

duo teſtes ad probandum,ſed in loco vbi agitur,requiruntur
tres,debebit ſeruari conſuetudo loci contractus, & ſufficient
duo,quia hoc pertinet ad deciſionem litis, & ita dicit eſſe cõ
ſultum per D.Io.Cal.de Bononia,& vidi de hoc facto Floren
tiæ qđ quidam magnus aduocatus iſtud dictum allegabat.
Idem Bal.no.in l.j.C. ne ſi.pro pa.dicit,ſi dictat ſtatutum , ꝙ
inſtrumenta contingentia præceptum guarentigiæ mittãtur
executioni, vbicũque fuerunt cõfecta,& nulla exceptio poſ-
ſit opponi,& producat inſtrumentum alibi confectum, & in
loco illo vbi confectum erat, bene poterant obiici exceptio
nes,quia licet illud inſtrumentum debeat mitti executioni ĩ
alio loco,quia hoc pertinet ad modum procedẽdi,bene po-
terunt, opponi exceptiones ſecundum ſtatutum alterius lo-
ci,vbi eſt confectum, quia hoc non pertinet ad modum pro
cedẽdi.ſed potius ad deciſionem. hoc dictum vr̃ mihi dubiũ,
ꝙ immo non ad deciſionem,ſed ad modum procedẽdi exe-
cutiuum.Non.n.deciditur dubium,ſed reſeruatur poſt execu
tionem,& hoc verius puto,ut ſicut proceditur executiue ſ͠m
ſtatutum loci vbi petitur executio , ita debeat executio fieri
expedite ſ͠m ſtatuta eiuſdem loci,ut nõ admittatur exceptio.
hoc.n.eſt pars executionis. Dubium tamẽ reſtat eo caſu,quo
debet inſpici locus ↄtractus,de quo loco hoc intelligatur,an
de illo , ubi fuit collata ſolutio an de illo vbi fuerunt conce-
pta verba contractus?ꝙ glo.iſta ſi bene inſpiciatur , ſentit de
loco vbi fuit collata ſolutio. De illo. n. loquitur,dum dicit,
ꝙ ſi intereſſet rei conueniri, nõ.n.poteſt loqui de loco vbi ↄ̃-
ctus vere fuit celebratus.quia ibi non poteſt conueniri,qñ ali
bi eſt collata ſolutio,ſi alia ratione non ſortitur forum,ſed ĩ
loco collatæ ſolutionis.vt dixi in præcedenti,& Bar.in d.l.cũ-
ctos populos.vr̃ tenere ↄ̃rium,& dicit ita tenere Dyn.in l.con
traxiſſe,ꝙ inſpiciatur locus vbi fuerunt celebrata uerba con
10 tractus,& iſtam glo.non ponderauit. †poteſt dici,ꝙ quãtum
ad ſolemnitatem ↄ̃ctus,uerum ſit dictum Bart.ut debeat ſer-
uari illa ſolẽnitas,quæ requiratur ſ͠m ſtatuta illius loci, alias
non valeat ↄ̃ctus.ar.in l.2.quemadmodo.teſta.aperian.Sed q̃-
tum ad ↄcedẽdũ reſtitutionẽ aduerſus ↄ̃ctum , dẽt inſpici lo-
cus ubi eſt collata ſolo,qa ibi poteſt conueniri , & reſtitutio
conceditur ad hunc finẽ,vt conueniri non poſſit , quantum
vero ad ſolẽnitatem iudicii inſpicitur locus, vbi agitur , vt l.
ſecunda in fin.de teſtam.& C.de epiſcopis.& clericis.l. cũ cle
ricis in fin. & ibi per Cyn. Cœtera circa iſtam gloſſ. vide hic
per Barto.

2 §.Hæc autem actio. † Actio rõne loci tunc
dr̃ arbitraria qñ ſtricti
iuris,ut cũ oritur ex ſtipulatione.h.d.idẽ ſi ex teſtõ,uel ex mu
tuo,ut l.ii hæres.cum l.ſeq.ſecus qñ eſt bonæfidei, vt l. in bo-
næfidei.rationem dixi.ſ.

1 *Qui agit in vno de locis alternatiue poſitis,debet in narratione facere de*
altero mentionẽ,ne videatur plus petere loco.

2 *Si promiſiſti mihi.x.Epheſi,aut Capuæ hominẽ,& ago Epheſi,debeo ĩ li*
bello narrare,qualiter promiſiſti mihi.x.Epheſi, aut Capuæ hominẽ ,
nec ſufficit dicere,ꝙ promiſiſti mihi.x.Epheſi,& qualis debeat eſſe cõ
cluſio.

3 *Si tunc eligas hominem potius ſoluere Capuæ,nec lis ſit conteſtata,quali*
ter habeatur ratio tui intereſſe.

1 §.Si quis. † Qui agit in vno de locis alternatiue poſi-
tis , debet in narratione facere de altero
2 mẽtionẽ , ne videatur plus petere loco.h d.†Si ergo promiſi
ſti mihi decem Epheſi,aut Capuæ hominem, & ago Epheſi,
dẽo narrare in libello,qualiter promiſiſti mihi.x. Epheſi.aut
Capuæ hominem, & non ſufficit dicere,quod promiſiſti.x.
Epheſi,tunc vr̃ plus petere loco,& cauſa,vt inſt.de act.§.plus.
in ↄcluſione uero libelli nõ debeo petere te ↄdemnari ad dã
dum decem,vel Capuæ hominem,& iſto modo intelligitur.
l.ſequen.in fin.§.j.circa medium. ibi quare putat poſſe ab eo
peti &c.tu tamen hẽas electionem rerum,& ſi eligas ſoluere
x.actio non eſt arbitraria,quia agitur in loco vbi collata fuit
3 ſolutio de decem,ut ĩ.eod.l.quod ſi Epheſi.in prin.† Si eligas
hominem,tunc ſi ante lit.conteſt.actio erat arbitraria , ſi di-
cas uelle potius ſoluere hominem Capuæ,& habere conſide
rationem tui intereſſe,quatenus tua plus intereſt ſoluiſſe Ca
puæ,quàm hic,non tñ euitabis cõdemnationem , uel ſolo-
nẽ hic Epheſi fiendam,ſecus ſi poſt lit.cont.eligeres,vt ĩ.ꝓx.
§.j.ver.& generaliter.vbi iſte tex.declarat. ¶ In gl.ibi expone.
i.detracta.vtilitate.vult dicere gl.i.ꝙ debet actor dicere,ut de
quantitate per eum petita detrahitur intereſſe rei,ſed eſt fal-
ſum per principium.l.ſ͠m Bar.tene ergo ſequentem declaran
do,vt dixi.

LEX III.

1 *In alternatiuis electio debitoris eſt quid debeat,non autem an debeat,uel*
æquipollens.

2 *In alternatiua rerum electio eſt rei , ut quid debeat, non cui debeat niſi*
actum ſit contrarium.

3 *In alternatiua rerum una perempta altera remanet in obligatione, & qđ*
ſi debitor vellit peremptæ ſoluere æſtimationem.

4 *Si promiſiſti mihi.x.Epheſi,uel Capuæ,uel electio loci in quo petam per-*
tineat ad me.

5 *Electio ſi non trahit ſecum executionem, põt uſque ad litis conteſtationem*
variari,uel uſque ad ſententiam.

6 *Si hẽo plures iudices diuerſorum locorum, uel ẽt eiuſdem,coram quib.te*
poſſum conuenire,in electione mea eſt coram quo uelim agere.Fallit in
ſcholarib. & idem ſi habeo plures actiones.

7 *In alternatiua locorum,an electio ſit debitoris in quo loco ſoluat,& quã-*
do habeatur ratio ſui intereſſe.

8 *In alternatiua locorum,& rerũ ꝙ electio loci ſit creditoris , ubi petatur*
ſed quo ad ſolutionem ꝙ ante lit.cont.ſit electio debitoris .

1 NOn vtique. †In alternatiuis electio debi-
toris eſt quid debeat, non aũt
an debeat,vel æquipollens.h.d.vſq; ad §.ſi quis ita
l.2.ĩ.co.Bar.continuat ad præcedentem.§.nam ibi
probatur , ꝙ ſi promiſiſti mihi Epheſi,aut Capuæ poſſum te
conuenire in uno de iſtis locis.Debeo tamen facere mentio-
nem in libello vtroque.Sic ergo electio in hac alternatiua lo
corum pertinet ad debitorem. Sed contra,quia in alternati-
uis electio eſt debitori,ut l.plerunque.in fi.de iure do. ad hoc
reſpondet iuriſcon.ꝙ hoc non eſt verum ſemper , quia imò
qñque pertinet ad actorem,& ponit.ii.regu. vnam affirmati-
2 uam,alteram negatiuam . † Prima eſt,ꝙ in electione rei eſt,
quid debeat.Secunda,ꝙ in electione iuris non debet eſſe , an
debeat, illatio ex hac ſecunda eſt , ꝙ electio loci ubi petatur
non eſt in electione rei.quia eſſet in eius electione , an debe-
ret.Ad probãdum autem dictas regulas, & illationem,ſubij
ciuntur tria exempla , vnum de alternatiua rerum tantum
in §.qui Stychum.vſque ibi,[quare]aliud de alternatiua loco
rum tantum vſque ibi [perinde] aliud de alternatiua rerum,
& locorum.& h.d.gl.j.ꝙ primum, & tertium exemplum , id-
eſt prima regula probatur primum.ideſt per primum.& exẽ-
plum.Secundum vero,i.ſecunda regula probatur per omnia
exempla.Tu dic melius , ꝙ immo hæ ambæ regulæ probant
ꝓ,quodlibet de dictis exemplis . Illatio vero probatur per ſe
cundum,& tertium exemplum in alternatiua rerum, vt ſi ꝓ-
mittis Stychum aut Phamphilum, utroque modo electio ꝑ
tinet ad te virtutæ primæ regulæ,quia ſic erit in arbitrio,quid
debeas mihi,non an debeas . Intelligit ſane niſi contrarium
3 ſit actum,iuxta plene no.in l.Lucius.ĩ.de lega.2.† Altero ve
ro mortuo non eſt in tua electione,immo alter vnus ſolus ĩ
obligatione remanet,quia ſi poſſes eligere eſſet ĩ tua electio-
ne,an debeas,eligeres.enim ſemper mortuum,& ille fingere
tur ſolus in obligatione deductus. Quod ſi eſſet,per eius inte-
ritum eſſet liberatus,non interueniente mora,uel culpa.vt l.
ſi ex legati.cauſa.de verb.ob. Sed ↄ̈ ꝙ poſſes eligere mortuũ.
ĩ.de leg.j.l.cum res.§.ſed ſi Stychus.hoc ↄ̃rium voluit ſignare
glo. quæ incip.altero.& non clare ſoluit.Dicas,ꝙ non põt eli
gere mortuum ratione prædicta,& ſic ſolus viuus in obliga
tione remanet.Tu tamen potes liberari præſtando æſtimatio
nem mortui,ſi ſine dolo,& culpa tua mortuus eſt. In contra
rio non poteſt eſſe unum in obligatione, & aliud in ſolutio-
ne,ut l.ſi ſtipulatus fuero decem in mele.de verbo. obligatio.
4 †Circa ſecundum exemplum,ſi promittis mihi decem Ephe
ſi vel Capuæ,poſſum eligere locum,in quo petam,non autẽ
pertinet ad te electio , ne ſit in tuo arbitrio , an debeas & ſic
probatur ſecunda regula,quia pertinet ad te, & ego agerem
in vno, diceres te uelle conueniri in altero,& poſtea ſi agerẽ
in altero diceres velle conueniri in primo , & ſic eſſet circui-
5 tus,& nunquam eſſet finis.†Sed contra,ſi ſemel elegiſti cõue
niri in altero,vr̃ ꝙ electio ſit conſumpta , & non licet poſtea
uariare.ar.l.apud Aſidium.ĩ.de opt.leg Solu.illud eſt verum,
qñ electio trahit ſecũ executionem, alias licitum eſt ſemper
variare vſq; ad cont.litis,vel etiam poſt vſq; ad ſñiam , quod
dic,ut l.cum qui certarum in fi.de uerb.ob.& hoc vult gl.hic
quæ inci.imo poſſum ego te conuenire in vno de iſtis ẽt non
facta mentione alterius,ut in tex.¶Sed ↄtra de §. præcedenti.
gl.hic mag.dat multas. ſol.illa eſt uera quæ ponitur in verſic.
vel opponere.ꝙ in narratione facti, debeo facere mentionẽ
de vtroq; dicendo,quòd promiſi Epheſi aut Capuæ dare, ſed
in concluſione,& petitione non habeo neceſſe petere te cõ
demnari ad dandum Epheſi,uel Capuę,ſed poſſum te petere
te condẽnari Epheſi, ubi ago , ſicut ſi agerẽ in tertio loco nõ
6 adiecto in contractu vt ſ̃.eo.l.j.†No.& ad hoc allegat̃ , quòd
ſi habeo plures iudices diuerſorum locorum,vel ẽt eiuſdem,
coram q̱bus te conuenire poſſum,in electione mea eſt,corã
quo uelim agere,nõ tua.coram quo cõueniaris, ne ſit in tuo
arbitrio,an debeas,quia ſuper poſſes variare,& hoc habetur
in l.fi.C.de iuriſ.omn.iud.eodem modo habeo plures actio-
nes,vt l.quod in heredem. §. eligere. de trib.fallit in ſcholari.
bus,q̱ poſſunt conueniri coram plurib. & in electione corũ
eſt coram quo.vt in auct.habita.C.ne.ſi.pro pa.& vide ibi bo
nã gl.ſuper verb.optione.Tu aũt conuentus ante lit.cont.po-
tes

tes eligere in quo loco ſoluas. Vnde ſi cõuenio te Epheſi po
tes dicere te velle ſoluere Capuæ.Intellige ſane non, vt euites
damnationem, & ſolonem fiendam Epheſi, vbi cõueneris,
ſed vt habeatur rõ tui intereſſe,perinde ac ſi Capuæ tñ ſolue
re promiſiſſes, & ego te alibi conuenirem, vt ſ.e.l.j.& ii.ĩ prĩ.
quod ita ſane intellige gl.ſuper verbo, petitionem.dum dicit
ſed ſoluere poteſt alibi,ſed expone.i.eligere , vbi potius velit
ſoluere,vt habeatur ratio ſui intereſſe.Lite vero conteſt.non
potes eligere,quia habetur pinde,ac ſi promiſiſſes ſoluere in
7 loco vbi ago.†Ex hoc apparet,an actio arbitraria, qñ te cõ-
uenio in vno de locis alternatiue poſitis. glo.mouet hoc du-
biũ ſuper verb.alternatiuis, & primo tenet vnũ, poſtea tenet
aliud, & ſibiipſi vr̃ ↄ̃triari.Dicas, ꝙ ſi eligas ante lit. con.eſt ar-
bitraria reſpectu tui,vt habeat̃ rõ tui intereſſe, quatenus inte
reſt tua potius alibi ſoluere , ſed non eſt arbitraria reſpectu
mei,poſtquã ago in vno de locis appoſitis,vt ĩ.e.ſi Epheſi, &
ſic non veniret intereſſe meum, quatenus mea intereſt poti'
Capuæ recipiſſe poſt lit.cont.& cum eligere, non poſſis,non
eſt arbitraria , nec reſpectu mei , perinde ac ſi ille locus ſolus
appoſitus,vt d.l. ꝙ ſi Epheſi.in prin.ſi tamen conſentirem ti-
bi volenti ſoluere.Capuę, poſſem conſentire ſoluto intereſſe
meo,quatenus intereſt potius recipere Epheſi , & iſto modo
intelligo illam glo.dum dicit[ſi dicat conuentus non hic,ſed
Capuæ ſoluam,ſtatim rõ hr̃ actoris,ꝙ Epheſi non ſoluitur.]
iſta gl. ĩnuit, ꝙ potes me compellere ad recipiẽdum Capuæ,
quod non eſt uerum niſi in caſu.l.quod ſi Epheſi,immo poſ
ſum te compellere ad ſoluendum,quia ſi agerem in loco nõ
adiecto,poſſum te compellere ad ibi ſoluendum,ut ſ. ead.l.
8 fortius ſi in uno de locis adiectis, & hæc veritas. ¶†Vltimo,
circa tertium exemplum de alternatiua rerum, & locorũ , [a]
a vt ſi promiſi decem Epheſi,aut Capuæ hominem,text. dicit,
ꝙ poſſum eligere locum,ubi petam,etiam in conſequentiã
rem ibi collatam. Ex quo ſequitur, ꝙ ſi ago Epheſi,poſſum
te petere condemnari ad decem, & non habeo neceſſe pete-
re te condemnari ad decem,uel hominem quia ſi promiſiſſi
decem,aut hominem, non poſſem petere te condemnari ad
decem,tantum,quia viderer plus petere cauſa, ut inſt.de act.
§.plus ſolue,ut ex tex.colligitur, quia illud uerum in alterna
tiuis rerum tantum , ſed in alternatiua rerum , & locorum,
cum ad me pertineat electio loci,vbi agam,pertinet etiã ele-
ctio rei,ad quam agam,quod eſt ſingulare,puto tamẽ, ꝙ añ
lit.cont.poteris dicere te uelle potius ſoluere hominem Ca-
puæ , vt ſic habeatur ratio tui intereſſe,vt in caſu præcedenti,
nec compelleris ſoluere præciſe.x.licet. x. tantum potuerim
petere ratione prædicta, ſed poteris ſoluere hominem. per l.
plerunque.in fi.ĩ.de iure do.

ADDITIO.

a ¶ Locorũ.De alternatiua locorum,materiam vide in tex.in l.ei apud quem.§ j.
inf.depoſi.

1 *Inter plura loca copulatiue poſita , videtur ſumma pro rata diuiſa.*
2 *Si promiſit ſoluere Bononię, Florentię, & vbicunque locorũ vbi fuerit in-
uentus, ꝙ per talia uerba in inſtrumento appoſita videatur actũ,qd in
quolibet loco,poſſit peti tota ſumma,& quid ſi promiſit ibi litigare.*
3 *Promittens in aliquo loco reſpondere, ꝙ videatur promittere ſoluere ibi.*
4 *Quando plura loca apponuntur copulatiue ad ſolutionem, non committi-
tur electio reo,uel actori,ſed lex ipſa declarat.*

1 §.Si quis ita, †Inter plura loca copulatiue poſita,
vr̃ ſumma pro rata diuiſa.h.d.& iſtud
eſt uerum quando ſunt plura loca determinatiue poſita,ita,
ꝙ diuiſio non afferret incommoditatem, ſecus ſi generaliter
poſita,uel tot determinata,ꝙ facta diuiſione reſultaret ĩcom
2 modum ſecundum †Bar.ut quotidie contingit,quia in inſtris
a apponitur , ꝙ promiſit ſoluere Bononiæ , Florentiæ , & vbi-
cunq; locorũ vbi fuerit inuentus.Si.n.diuiditur sũma,reduce
tur ad nihilũ , ideo vr̃ actum , ꝙ in quolibet loco poſſit peti
tota ſumma ſm eum,& bene.& notandum, ꝙ tunc põt agi
in loco appoſito,qñ promiſit ibi ſoluere,ſecus,ſi promiſit ibi
litigare,quia pp hoc non videretur ibi ↄ̃xiſſe, & ſic non hr̃et
locum.l.ↄ̃xiſſe.de act. & ob.nec pp hoc videretur prorogata
iuriſdictio illius loci,ut l.ſi conuenerit.de iur.omn.iud.quod
3 dic,ut ibi per Bar.†Quid aũt ſi promiſit ibi rñdere? rñdet nota
biliter,ꝙ vr̃ ibi promiſiſſe ſoluere,per l.eam quam.C.de fidei
4 cõ.in verb.[rñdere.]& ibi per Bald.†nõ ergo committitur in
caſu iſtius.§.electio reo , vel actori,qñ plura apponuntur co-
pulatiue,ſed l.ipſa declarat,& ſic facit ad mãm,de qua ĩ prin.
huius.l.ſecundum Bartol.

ADDITIO.

a ¶ Bononię.Adde tex.in l.Lucius la j.inf.depo.& ibi Bar.ac idem Pau.& cũ quis
uoluit vbicunque poſſe conueniri,ſi in aliquo loco fuerit inuentus eius procu-
rator cum mercib.an poſſit ibi conueniri.

2 *Si promittitur opus fieri cohærẽs loco, & non exprimatur locus vbi fiat,
non valet promiſſio.*
2 *Quæ tacite inſunt ſtipulationi, non ſemper ſunt in rei ptãte , ſed interdum
actoris,& interdũ lex,declarat,& interdũ redditur ſtipulatio nulla.*

1 §.Si quis inſulam. †Si promittitur opus fieri
cohærens loco,& nõ expri
matur locus ubi fiat,nõ valet promiſſio.h.d.ſecus ſi promit-
tuntur operæ pſonæ,licet circa ſolum exhibẽdæ, vt ĩ.de ope.
lib.p totũ.l.interdum.§.i.de ver. ob. ſm Bar.& vide p eundẽ ĩ
l.ſi non ſortem.§.libertus.ſ.de cõd.ind.ſic ergo licet locus ta-
cite ĩſit.eius tñ declaratio nõ cõmittit̃ actori,uel reõ,nec lex
ipſa declarat,ſed uitiat̃ ſtipulatio,& ſic facit ad materiam de
2 quia in prin.l.ſm eundẽ Bar.ut non ſit uerum ĩdiſtincte, † ꝙ
ea quæ inſunt tacite ſtipĺonib.ſint in rei poteſtate,imo inter-
dum actoris,interdum lex declarat,ut in §.pcedenti,interdũ
redditur ſtipto nulla,nec per aliquem ſit declaratio, ut hic.

1 *Si ſolutio conferatur in certum locum , ineſt tacite tempus,in quo poſsit
ad locum perueniri, & impoſsibilitas vitiat ſtipulationem .*
2 *Si agitur contra fideiuſſorem tranſacto tempore, quo reus poſsit accedere
ad locum deſtinatum ſolutioni,ſed fideiuſſor non potuit: attenta qualita
te ſuę perſonæ,male agitur.*
3 *Si promiſiſti Epheſi, uel Capuæ, an intelligatur, ꝙ inſit tantum tempus,
ꝙ poſsis ad vtrunque accedere.*
4 *Impoſsibilitas circa ſolutionem non reiicitur de contractu ſtricti iuris,ſed
vitiatur,ſecus ſi eſt bonæfidei, vel habet inſtar bonæfidei.*
5 *Impoſsibilitas ſi concernit ſubſtantiam obligationis viat omnem contra-
ctum etiam bonæfidei, & quid in vltimis uoluntatibus.*

1 §.Si quis ita. †Si ſolo conferatur in certum locum,
ineſt tacite tempus in quo poſſit ad lo
cum perueniri , & impoſſibilitas vitiat ſtipulationẽ. h.d.¶In
tex.ibi [agat.]ſupple alibi,ubi ſortiatur forum,uel Epheſi, ſi
citius ad illum locum peruenit actor q̃ reus,qd eſſe poteſt,vt
2 l.qui teſtã.§.i.ĩ.de fideiuſ.¶†Sed quæro quid ſi agatur contra
fideiuſſorẽ trãſacto tpe,quo reus, poſſit accedere , fideiuſſor
tamẽ non potuit attenta qualitate ſuæ perſonæ? rñdeo male
agitur,quia ineſt tantum tp̃s,quo vterque põt accedere quã-
3 tum ad hoc ut conueniatur fideiuſſor,ut ĩ d.§.i.† Item ſi pro
miſiſti.Epheſi,uel Capuæ,& tranſiuit tantum tempus , ꝙ po-
tuiſti accedere Capuam, quia ineſt tantum tempus , ꝙ potes
accedere ad vtrunque,ut no.gl.in §.j.huius.l.ſuper uerbo [pe
3 tat.]circa fi. q̃ incipit Capuæ. ¶†Vltimo allegatur iſte tex.ꝙ
ĩpoſſibilitas circa ſolutionem, non reiicitur de ↄ̃ctu ſtricti iu
ris,ſed uitiat̃ ↄ̃ctus, ſecus in ↄ̃ctu bonæfidei,de quo reiicitur.
ut ĩ.loc.l.inſulam.§.i.idem ſi habet inſtar bonęfidei ut l.ſi mi
hi.& tibi.§.ſi quis ſeruus.ĩ. de leg.i.ſecus ſi impoſſibilitas con
cernit ſubſtantiam obligationis,quia tunc uitiat omnem cõ
tractum,ẽt bonæfidei,ut l.non ſolum.de act.& ob.ſed vltimã
uoluntatem non,imo uitiatur, & nõ uitiat , ut in l.obtuleit.
de cond.& dem.& l.j.de cond.inſti.Pau.de Caſt.

1 *Qui ſoluit adiecto alibi, quàm in loco deſtinato,non liberatur, ſed propter
intereſſe durat petitio ſortis.*
2 *Promittens fabricare ĩſulam in vno loco, & fabricauit alibi,quare nõ ita
conſequitur liberationẽ,ſicut ille,qui promiſit rem dare in vno loco, &
dedit alibi.*

1 §.Item Iulianus. † Qui ſoluit adiecto alibi, quã
in loco deſtinato,non libera-
tur,ſed propter intereſſe durat,petitio ſortis.h.d.Bar.& primo
ponuntur duo dicta Iul.vſq; ibi[Marcellus.]ſecundo ponit̃
rñſio Marcelli,in utroque dicto cum adiectione cuiuſdã ca-
ſus ſimilis vbique, ibi [ſed mihi.]in tertio per Sceuolam au-
ctorem huius.l. reprobatur illa ſimilitudo,non tamen decla
ratur,quis illorum melius dicat,ſed eſt dicendum ſecundum
Docto. quòd melius dixit Iul.cum limitatione tamen , quòd
videlicet non ſit liberatus,ut dicit Iulia.& ideo poſſit peti ad-
huc ipſa ſors,ut dicit Marcellus,tamen non conſequitur niſi
intereſſe,& ita intelligatur iſtud , quod dixit Iul.intereſſe pe-
tendum ideſt.ſors propter intereſſe, & ut intereſſe ſolũ cõſe-
quatur.niſi.n.durarẽt petitiones ſortis,ĩtereſſe nõ poſſet peti
cum non in obligatione,ſed in officio iudicis mercenario.vt
infra proxi.§.quod non poteſt per ſe principaliter intentari,
ut C.depoſi.l.4.ĩ.eod.l.centum Capuæ.Sed quando promiſi-
ſti inſulã fabricare in tali loco,& fabricaſti alibi, non es libe
ratus,& durat petitio ad inſulam,ac ſi eam non feciſſes,& in
his duobus,iſte caſus eſt ſimilis,caſui præcedẽti,quando pro-
miſiſti ſoluere,mihi aut Titio Capuæ,& ſoluiſti alibi Titio,
ſed in alio eſt diſſimilis, quia in hoc caſu de inſula durat peti
tio ad inſulam,& conſequar, ut fiat inſula in loco deſtinato
quaſi nihil ſit factum, quoniam alia eſt inſula facta in vno
loco,alia facta in altero,vñ nihil uideris feciſſe. Sed in caſu p̃
cedenti,non conſequar , niſi intereſſe,quia cauſa obligatio-
uis conſiſtit in trãslatione dñii,nec uitiatur dñium,licet ſolu-
tum in alio loco. Tale.n.eſt dñium rei tradictæ in uno loco,
quale tradictæ in alio, & iſta eſt melior ratio , quam *ſit iſta*,
quam ponit gloſſ.ſuper uerſicu.[inſulæ.] ¶In tex.ibi [libera-
tionẽ contigiſſe.quauis inuitus accipere nõ cogar.]ſupple er-

go,& eodem modo ſi ſoluatur adiecto,debet contingere li-
beratio, quia paria ſunt quantum ad ſequendam liberatio-
nem,ſoluere adiecto,vel etiam principali,vtroq;.n.caſu libe-
ratur ipſo iure.Sed certe hoc eſt verũ, qñ ſoluitur in loco vbi
debet ſolui in forma, qua ſolui debet, ſi aũt in alio loco, vel
alia forma,longe differunt iſti caſus, qa ſi ſoluitur principa-
li contingit liberatio,quia recipiendo ſcienter poteſt ſibi pre
iudicare,& vr̃ remittere omne intereſſe ſuum,vt ĩ.eo. l.fi. in
fi.Sed ſi ſoluitur adiecto,ſecus,quia ille reputatur procurator
principalis,quod patet,quia tenet̃ ſibi reſtituere actione mã
dati,qđ ſolutũ eſt,vt in l.Iul.ĩ.de verb.obl.& procurator non
poteſt præiudicare domino,vt l.qui Romæ.§. Callimachus.
de ver.obl.ſic ergo argumentum Marcelli non valet ↄ Iulia-
num.¶In tex. ibi [plane hic reprehendit ſm dictum Iulia.in
quantum dixit durare petitionem ad intereſſe,quia ſi primũ
dictum Iul.eſt verum,ꝙ non contingit liberatio, debet dura
re petitio integræ ſummæ, ſicut in caſu ſequentis ver.[quem-
admodum] certe verum eſt hoc.nec Iul.voluit dicere ↄriũ,
ſed ꝙ nõ cenſetur durare in effectu,niſi petitio intereſſe.licet
enim poſſit peti integra ſumma,quia non eſt liberatus, non
tñ conſequitur niſi intereſſe, & ita debet intelligi, qđ hr̃ hic
in fi.dum dicit,ꝙ ſolum intereſſe petendũ,intellige.ſ.quantũ
ad effectum,tñ meo iure poteſt peti integra ſumma,vt in ſi'i
hr̃.ĩ.commo.l.3.§. ſi reddita. Sed ad quid fuit neceſſe,ꝙ dura
ret petitio ſortis poſtq̃ illã non conſequitur amplius? rñdeo,
ꝙ poſſit conſequi intereſſe,quia niſi duraret ad ſortem, non
2 poſſet intereſſe petere, qđ in oblõne non eſt vt ſ.dixi. ¶†In
gl.ſuper ver.[inſulæ]ibi [quæ voluntas recipiendi præiudicat
dño] male dicit gl.ex his quæ ſ.dixi,& etiam ſequens gl. ſen-
tit, ꝙ non præiudicat.Ideo iſta ratio non eſt bona. Sequens
aũt ratio bona eſt, ſed nõ per oĩa. Vnde dicas,vt dixi,ꝙ cum
aliud ſit opus factum in vno loco,aliud in alio loco,ſic,& ip
ſa loca ſunt diuerſa,ſi promiſiſti facere in vno loco, & feciſti
in alio,non feciſti,quod promiſiſti, ſed ſi promiſiſti dare.i.do
minium trãsferre,licet ſolueris in alio loco, q̃ promiſeris,do
minium trãſtuliſti,& ſic feciſti, quod promiſiſti,non tamen
eo modo,vel in forma.Ideo non conſequor niſi intereſſe, li-
cet in præcedenti conſequar totum. ¶In gl. quæ incipit.[hic
loqr̃.]Opp.in gl.ↄ fi.huius.l. dum dicit, ꝙ intereſſe ſolum pe-
tẽdũ.primo.de l.fi.ĩ.e.vbi nõ põt peti,qa remiſſum. Tene pri
mã ſolutionem gl.ꝙ ibi fuit facta ſolutio ipſi principali, qui
potuit remittere intereſſe,hic adiecto,qui nõ potuit,qa non
recipiebat ad vtilitatem ſuam,ſed principalis. ¶Item opp.ꝙ
intereſſe ſolum non poſſit peti,vt ĩ.eo.l.centum Capuæ.in fi.
gl.Gl.ſe inuoluit. Dicas verũ eſſe, ꝙ non p̃t peti per ſe, qa eſt
in officio iudicis,& non in obligatione, ſed poteſt peti ſors,
& conſequitur intereſſe, ut hic.Et ſi dicatur,quare non ibi,ſi
cut hic?rñdeo,ꝙ ibi liberatio contigerat ſorte, qa erat ſoluta
in loco debito,vel ipſi principali ſine intereſſe,& nõ poterat
peti intereſſe,nec per ſe,nec mediante petitione ſortis,hic nõ
contigerat liberatio a ſorte,qa erat ſoluta adiecto,& in alio
a loco hæc eſt clara,& vera[a] ſolutio.

ADDITIO.

a ¶ Et uera.Vide quod dicit Ang.in l.ſi marito.§.fi.ĩ. ſol.mat.& cum Bar.tranſit
etiam Bal.hic & vide gl.in l.4.C.depoſi.

1 *Si agitur loco non deſtinato,actio eſt arbitraria,& in ea habetur ratio in*
tereſſe actoris,& rei tam intrinſeca,quam extrinſeca,& eius,quod cõ
ſiſtit in damno,ſiue lucro conſueto.
2 *Ex promiſſione facta certo loco,quando reus, vel actor dicatur in mora,*
& quando veniat intereſſe actoris tantum,uel rei tantum,ſeu vtriuſq;
vel nullius.
3 *In arbitrariis,ꝙ veniat intereſſe lucri ceſſantis prouenientis ex negocia-*
tione,& in quib.aliis habeat locum, & quomodo probetur.
4 *Lucrum intra rem quod dicatur.Et ꝙ iſtius lucri habentur cõſideratio ẽt*
de iure ueteri, & etiam in arbitrariis.
5 *De lucro ex re vt fructuum remiſ.*
6 *Quod aliud dicatur lucrũ ipſius rei,vt ſi poſt moram creuit æſtimatio rei*
debitæ,& poſtea decreuit, ꝙ habeatur conſideratio huius lucri contra
moroſum.

1 §.Nunc de officio. Si agitur in loco non deſti
nato actio eſt arbitraria,
& in ea habetur ratio intereſſe actoris, & rei tam intrinſeca,
q̃ extrinſeca, & eius,ꝙ conſiſtit in damno, ſiue lucro cõſue-
to,h.d.vſq; ad l.ꝙ ſi Epheſi. ¶In gloſſ.ibi[ſed poſt ſuam mo-
ram tãtum]hoc eſt falſum,vt ſ.eo.l.j.& ibi dixi.licet.enim re
quirat̃,ꝙ trãſiuerit tm̃ tp̃s, ꝙ non potuerit illuc accedere ad
hoc,vt poſſit alibi agi.vt ſ.ea.l.§.ſi quis ita,non tamen requi-
ritur,ꝙ debitor fuerit in mora,& hoc poteſt eſſe,puta,ſi fuit
impeditus.vt d.l.j.colligitur,caſu quo reus eſt in mora,contra
rium gl.non obſt. quominus nõ dẽt intereſſe ſuum venire.
ſed eo caſu quo fuiſſet in mora adhuc venit dum tñ ex hoc
non reddatur condõ actoris deterior,qđ declara, vt dixi.ſ.e.
2 l.2.in prin.†Et aduerte, qa interdũ uterq; eſt in mora,ĩterdũ
neuter,interdum reus tantũ,interdũ actor tm̃.Itẽ interdũ ve-
nit intereſſe actoris tm̃,interdũ rei tm̃,interdum vtriuſq;, in
terdum nullius. Primũ, ꝙ veniat ĩtereſſe actoris tm̃,procedit
qñ reus fuerit in mora,quia potuit accedere,& non acceſſit,
actor uero non,qa acceſſit,& non repetit,q ſolueret,& ſi ve
niret intereſſe rei,actor remaneret in damno pp moram rei.
His cõcurrentib.venit intereſſe actoris tm̃. Secundum,ꝙ ve
niat rei tm̃,procedit, qñ reus non fuit in mora, qa fuit impe-
ditus illuc accedere,tranſiuit tñ tm̃ tp̃s, quo ſi non fuiſſet ĩpe
ditus potuiſſet accedere, nã ex eo quo nõ fuit ĩ mora nõ de
bet puniri in intereſſe actoris,vt dicit gl.in l.2.ſ.e. & hoc ſiue
actor non fuerit in mora,ſiue fuerit,multo magis,qa non ac
ceſſit.Tertiũ,ꝙ ueniat intereſſe utriuſq;,pcedit qñ reus fuit ĩ
mora,actor vero non,quia ad locum acceſſit, & non reddit̃
condictio actoris deterior propter hoc,quod veniat intereſſe
rei,prout declaraui in d.l.ij.& intelligitur hic,Quarto ꝙ neu
trius intereſſe veniat,procedit,qñ agitur in loco deſtinato,vt
ĩ. eo. l. ꝙ ſi Epheſi. in prin.ſi erat vnus locus tñ.dic,ut dixi in
3 prin.huius.l.ſuper gl.fi.¶†In glo.ſeq.ibi,[facere ſolitus eſt.]in
tellige hoc verum,qñ eſt certum,ꝙ fuiſſet lucratus ſi pecuniã
habuiſſet,vt quia probatur, ꝙ habuit præ manibus mercan-
a tiam,de,qua fuiſſet lucratus,[a] & qa pecuniam nõ habuit,nõ
potuit emere,vel alio põt conſtare. Secus ſi erat incertum,
nam non ſequitur conſuetus eſt lucrari aliqñ,ergo ſi habuiſ-
ſet,fuiſſet lucratus,quia p̃loe eſt,ꝙ non cum multa potuerit
euenire in contrarium,& uide bonum text.in l.quemadmo-
dũ.§.ſi nauis.in fi.ad l.aquil.& ĩ.de acqui.rerum.dom.l. nãlẽ.
§.i.in fi.¶Vlti.opp.ꝙ non habeatur ratio lucri, ut in gl.ſequ.
de l.2.§.portio.ĩ.ad l.Rhod. de iac.So.vbi nõ agit̃ ↄ culpoſũ,
vel moroſum,hic ſic.¶Item op.de l.ſi is cui.in fi.ĩ. de furt.So.
ibi erat tale lucrum,quod nõ ſine iniuria alterius uenire po-
terat ut lucrum vſurarum,hic,ſic,& vide,qđ ibi no.per gloſ.
& Doct.¶Item opp.fortiter de l.fi.ĩ.de periculo, & commo-
do rei uend.vbi non venit lucrum etiam conſuetum, & etiã
cum agit̃ ↄtra moroſum,vt in actionibus bonæfidei.Breuiter
dic, ꝙ actiones arbitrariæ rõne loci ſunt in hoc pinguioris
naturæ,q̃ actiones boneſidei,ut ueniat tale lucrum,ut hic, ſe
cus in bonæfidei,vt ibi,& l.ſi ſterilis.§.cum p ueditorẽ.de act.
emp.¶Vltimo opp.ꝙ illud,ꝙ veniat intereſſe lucri fuit intro
ductum per l.j.C.de ſen.quæ pro eo.ſolue ſm gloſ.de iure ve-
teri fuit introductum in certis caſibus,qui notantur in d. §.p
venditorẽ.hodie gñalr̃ introductum eſt per dictam.l.vnicam
& iſta opi.mihi placet,Pet.vero quem etiam ſequitur,Barto.
ibidem tenet,ꝙ idem debet eſſe olim, quod hodie, p illam.l.
q̃ vr̃ hic innuere,ſed nõ placet p illam.l.finalẽ.de per & com
mo.rei vend.& per dictum.§. cum per vẽditorem.ad quas nõ
ſufficienter reſpondetur per eos, Vnde illæ leges vñr corrigi
p illam.l.vnicam.vt hodie in actionibus bonæfidei ↄ moro-
ſum veniat intereſſe lucri.Limita tñ ſm hunc.§.& id ꝙ ſ.dixi
qñ actor conſueuit lucrari, quia erat negociator,& lucrum
erat certum.Secus ſi dubium,ut ſ.dixi, & p̃dicta pcedunt ĩ lu
cro proueniente ex negociatione, quod dr̃ lucrũ extra rem.
4 †Eſt aũt quoddã aliud, quod dr̃ intra rem,quia rei cohæret,
& ipſam ſequitur quocunq; vadat,& iſtius lucri hr̃ conſidera
tio etiam iure veteri,& etiam in non arbitriis. Pone exẽplũ.
de condic. furtiua.l.3.& ĩ.de eui.l.venditor hominis,in ſeruo
meo,uel mihi debito hærede inſtituto,quia non reſtituiſti,vl
non tradidiſti,& fuiſti in mora,& propterea non potui iube-
re,vt adiret,& ſic hæreditatem perdidi,nam habetur conſide
5 ratio dicti lucri.Eſt & aliud,quod dr̃†lucrũ ex re, vt lucrũ fru
ctuum,& de hoc dic,vt l.videamus.ĩ. de vſur. & no.glo.in l.i.
6 in hoc.ſ.de tri. circa fi.eſt,†& aliud, ꝙ dr̃†lucrũ ipſius rei,vt ſi
poſt moram creuit æſtimatio rei debitæ, & poſtea decreuit,
nam hr̃ conſideratio huius lucri ↄ moroſum etiam hoc iure
vt d.l.in hac.cum ſimilibus.

ADDITIO.

a ¶ Lucratus.Vide Inno.in c.ſacra.extra de ſen.excom.Abb.in c.cum venerabi-
lis.de exce.& c.per veſtras.de donatio.inter vir.& vxo.Bar.in l.1.C.de ſen.quę
pro eo,quod intereſt profe.

LEX II.

1 *Quando agitur in loco deſtinato, actio non eſt arbitraria, nec habetur*
conſideratio ad intereſſe ratione loci,ſed ratione tp̃is ſic,ſi non fuit ĩ ſti
pulatione deductum, uel etiam ſi non fuit, & erat intereſſe damni.
2 *Quando agitur in loco deſtinato ſolutioni, cuius vtilitatis,ſeu intereſſe ra-*
tione temporis debeat haberi conſideratio.
3 *Damnum non extrinſecum non conſideratur ratione temporis,etiam in cõ*
tractib.bonæfidei.

1 QVod ſi Epheſi. †Quando agit̃ in loco
deſtinato,actio nõ eſt
arbitraria, nec habetur conſideratio ad intereſſe
rõne loci,ſed rõne temporis, ſic ſi fuit in ſtipula
tione deductum vel etiam ſi non fuit,& erat intereſſe damni
2 h.d.tex.cũ gl.†pro declaratione gl.opp.ↄ tex.ibi, [vel ſi tẽpo-
ris vtilitas &c.] Innuit,ꝙ de vtilitate rõne temporis debet ha
beri rõ,etiam ſi non fuit in ſtipl̃one deducta.ſed ↄ de l.j.cum
ibi

ibi no.C.de cond. indebi.quia talis vtilitas eſt vſura.quæ nõ
venit in ↄ̃ctibus ſtricti iuris,niſi deducatur in ſtipl̃onem ſol-
ue,expone[vel]pro etiam,& tunc nõ obſtat Sed dr̃ illud idẽ
vel dic, ꝙ de vtilitate conſiſtenti in lucro non habetur ratio,
niſi fuerit deducta in ſtipulatione,vt in contrarium,ſed con-
3 ſiſtenti in damno vitando,ſic intellige ſane † de damno non
extrinſeco.Illius.enim non habetur conſideratio ratione tẽ-
poris etiam in contractib.bonæfidei, vt l.ratio.§.ſi per vẽdito
rem.de act.emp.& ſi propter moram,quia non ſoluiſti,fami
lia perijt,vel domus dirupta eſt,quia non potui eam reficere,
ſed bene hr̃ ratio intereſſe intra rem , vt ſi poſt moram dete-
rior facta eſt, vel decreuit æſtimatio. vt l.in hac.de triti.

1 *In loco non deſtinato,ẽt ubi ſortiatur forum reus, uõ compellitur ſoluere, quando in loco deſtinato obtulit congruo loco,& tempore,uel cõſigna uit,& depoſuit,& non fuit qui acciperet,uel quando de facili poteſt illic ſolui.*

2 *Quòd actio de qua hic ſit arbitraria, licet iudex non condemnet in plus, uel in minus quam ſit obligatio contracta,ſed in totum abſoluat.*

3 *Arbiter,uel arbitrator, ꝙ poſſit reum ex toto abſoluere, uel condemnare.*

4 *Arbitramentum, ꝙ ſit quædam tranſactio.*

1 **§.Interdum.** † In loco deſtinato,etiam vbi ſortia
tur forum reus non cõpellitur ſolue-
re,qñ in loco deſtinato obtulit congruo loco,& tempore, vl̃
ↄſignauit, & depoſuit,& nõ fuit q̃ acciperet, uel qñ de facili
poteſt,illic ſolui.h.d.multum no.& ſing.& ſic limitat.l.j.ſ̃.co.
vt debeat intelligi præterq̃ in caſu huius.§ quem perpetuò te
2 ne menti.¶ †No.ꝙ iſta actio dicitur arbitraria,etiam quãdo
iudex non condemnat in plus vel minus,quam obligatio ſit
contracta , ſed in totum abſoluit,ut in caſibus de quibus hic.
Videbatur contrarium , quia ideo appellatur arbitraria pro-
pter arbitrium,quod habet iudex in condemnando in plus,
vl̃ minus etiã in caſibus de quibus hic vtitur arbitrio ĩ diſcer-
nendo , an ſit ęquum debitorem ad locum remitti , & pro-
3 pter hoc allegatur iſte text.†ꝙ ſi fuit factum compromiſſum
in aliquos tanquàm in arbitros, & arbitratores cum poteſta-
te auferendi de iure vnius , & dãdi alteri , ꝙ arbitri potuerũt
a reum ex toto [a] abſoluere,ſi videbitur,& nihilominus dñr vti
4 arbitrio eis dato.Videbatur contrarium,quia†tale compro-
miſſum,& arbitramentum eſt quædam tranſactio,vt C.de iu
di.auth.ſi vero.& in corpore vnde ſumitur,& tranſactio non
dicitur niſi aliquo dato vel retento vt C.de tranſac.l.tranſac.
& hoc nihil datur ab una parte,ſed dic,ꝙ illud in vera tranſa
ctione,ſed compromiſſum vel laudum non eſt proprie tran-
ſactio,ſed largo modo dr̃,qa eſt quidam diſceſſus a lite, ſicut
iuſ̃m dr̃ largo modo tranſactio.vt l.2.ſ̃.de iureiurã. & ita no.
Bar.hic.& ſ̃.de inſa.l.furti.§.qui iuſſu.vbi omnino vide,ſic eↄ
uerſo,ſi in totum ↄdemnarent,adhuc dicerentur,vſi arbitrio
& valeret,no.Bal.C.de exec.rei.iud.l.2.

ADDITIO.

a ¶ Ex toto . Adde Bar.ĩ l.ſocietatem.§.arbitratorũ.ver.'exta gl.j. pro ſocio. Bar.in l.j.C.de iuri.om.iud.& ibi an arbitramentum ſit tranſactio.per Bal. in l.fi.in j.oppo.C.de contrah. emp & in rub. de rerum permu.

1 *Actio quando dicatur arbitraria.*

2 *Differentia, ꝙ actio tunc dicatur arbitraria quando originaliter eſt ſtricti iuris,& non actio bonæfidei,quæ non dicitur arbitraria ratione loci,ad quid ſit utilis.*

1 **SI hæres.** † Actio tũc dr̃ arbitria, quãdo originaliter
eſt ſtricti iuris etiam ſi habeat inſtar bonæ-
fidei vt eſt actio ex teſtamento,ſecus ſi actione bonæfi-
dei,q̃ non dicitur arbitraria ratione loci,h.d.cum duab.
2 ll.ſeq.†Quæro ad quid ſit vtilis iſta inueſtigatio,& eſt differẽ
tia inter actiones ſtricti iuris,& bonæfidei.nã,ſicut in ſtricti iu
ris arbitrariis venit intereſſe officio iudicis mercenario , vt
patet in l.centum Capuæ.circa.fin.& ſupra eod.l.3.§.nũc de
officio.ita , & in bonæfidei actionib.vt hic in j.glo.bonæfidei
& l.ſi vt certo.in prĩ.ĩ.commo.Solue.propter id quod hr̃ in l.
centum Capuæ,iuncta.l. quæro.cum ibi no.ĩ.loc.nam qñ eſt
ſtricti iuris ꝑꝑ locum eſt arbitraria cum illud intereſſe nõ ve
niat ꝑꝑ originalem naturam actionis , fideiuſſor ſimpliciter
intercedens non cenſetur ad illud intereſſe ſe obligare , ut in
l.centum Capuæ,ver.[nec oportebit]ſed in actionibus bonę
fidei,quia venit ſecundum originalem,naturam ſecus ut d. l.
quæro cum ibi no.in glo.& ĩ.rem pu.ſal.fore.l.ſi poſtea. Spe.
videtur dicere in ti.de fru.& intereſſe.§.ver.[& hoc in contra
ctibus]ꝙ in bonæfidei intereſſe ſit in obligatione non in offi
cio iudicis,ſed hoc non eſt verum,vt d.l.ſi vt certo.in prin.&
j.gl.huius.l.

LEX VIII.

1 *Si per ſtipulationẽ promittis mecum facere aliquem cõtractũ bonęfidei, licet actio quæ oritur ex contractu bonæfidei nõ ſit arbitraria illa tamẽ quæ oritur ex iſta ſtipulatione ſi collata eſt in certum locum,erit arbitraria,quia eſt ſtricti iuris.*

2 *Aliud eſt uẽdere,uel locare,aliud eſt promittere de locando,uel uẽdẽdo.*

3 *Si quis promiſit alicui uẽdere, ꝙ ille cui facta eſt promiſſio, ſi aliquid ſoluit pro uenditione,futura,poſſit non emere,& repetere datum.*

4 *Actio ſicut dicitur arbitraria,quãdo promittis mihi dare in certo loco,ita quãdo promittis ſimpliciter, & ego promiſi nõ petere niſi certo loco.*

5 *Si promiſiſti ſimpliciter,tunc uidetur actum,ut ſoluatur, ubi petitum fuerit,dummodo petatur in loco,ubi ſortiris.*

IN bonæfidei.

1 **§.Si tamen.** †Legitur duobus modis in gloſ. iſte
ver.ſecundum primam dicitur, ꝙ ſi
per ſtipulationem promittis mecum facere aliquem ↄ̃ctum
bonæfidei,licet actio quæ oritur ex contractu bonæfidei non
ſit arbitraria,illa tamen,quæ oritur ex iſta ſtipulatione,ſi col
lata eſt in certum locum,erit arbitraria , quia eſt ſtricti iuris
2 & no.iſtam lec.†aliud.eſt.n.vendere,vel locare,aliud eſt pro-
mittere de locando,vel vendendo , & habeo de facto iſtũ ca-
3 ſum,†quia quidam promiſit vendere,quæritur,an ille cui fa-
cta eſt promiſſio, ſi aliquid ſoluit pro uenditione futura , an
a poſſit pœnitere,[a]& non emere , & petere datum,ſi non ſtat
per promiſſorem quominus vendat? vr̃ , non quaſi venditio
habeatur pro facta,ut l.Labeo ſcribit.ĩ.de contrahen. empt.
quo caſu altera pars eſſet alteri obligata, & non poſſet pęni-
tere.C.de rei vend.l.in ciuile.In contrarium,qa aliud eſt uen-
dere,aliud per ſtipulationem promittere vendere . nam hoc
ſecundo caſu promiſſor obligatur ſtipulatori , non econ-
uerſo, quia ſtipulatio non eſt contractus vltro citroque ob-
ligatorius.Vnde cum non ſit obligatus, in poteſtate ſua eſt ,
nẽ obligetur,ut ſ̃.ſi cert.pet.l. qui pecuniam,& l. ſi pecuniam
de cond.inde ob.cau.& ſi poterit repetere datum,tanq̃ cauſa
ob quam dedit,non ſit ſecuta,quia noluit,& potuit nolle ut
de cond.indeb.ob cau.l.i.§.ſi petendum.nec obſt.l.Labeo,qa
ibi contracta fuit uenditio ſub conditione,quæ non pende-
bat ab arbitrio ementis duntaxat,ſed alterius. Vnde non põt
recedere a venditione iam facta, licet conditionaliter , quia
erat perfecta,q̃tum ad hoc,ut l.neceſſario.de per.& commo.
rei vend.ſecus ſi ſub condõne,quæ penderet ex ſua mera vo-
luntate,quia poteſt eam non implere,& non perficietur ven
ditio ſentit Bar.eleganter.ſ̃.de iureiu.l. ſi quis cum debitore.ĩ
fi.in intellectu illius.l.Labeo.multo magis ſi non fuit vendõ
ẽt condõnaliter facta,ſed fuit facta promiſſio duntaxat de
vendendo . Tene menti , quia defendi per hoc vnum militẽ
de vno magno labyrinto, in quo ſe inuenit,qa nõ caute ↄ̃-
xit.nec habuit bonum conſilium peritorum,quia aduerſari9
quædam promiſſa non vult attendere, & non poteſt intrare
4 per aliam viam quam per iſtam.†ſecundum aliam lec.dicit,
ꝙ ſicut dicitur arbitraria, qñ promittis mihi in certo loco da
re.ita qñ promittis ſimpliciter,& ego promiſi non petere ni-
ſi in certo loco.tene menti.quia vtraque lect.eſt no.de hac.ta
5 men ultima vide,quod no.in l.nemo põt de leg.j. ¶ †Vltimo
quæritur,quid ſi promiſiſti ſimpliciter , & ego te conuenio ĩ
alio loco,quam vbi promiſſio facta?dixit Gul.de Cug.eſſe ar
bitrariam, quia videtur actum,ꝙ ſoluas in loco promiſſoris,
& ego te alibi conuenio.ar.ad hoc. ſ̃. de arb.l.ſi cum dies.§.ſi
arbiter.ibi vr̃ actum,quòd feratur ſententia , ubi factum eſt
compromiſſum.Bar.dicit,& melius, ꝙ immo vr̃ actũ,vt ſol-
uatur,vbi petitum fuerit,dummodo petatur in loco,vbi ſor-
tiatur forum per l.vinum.ſ̃.ſi cer.pet.& l.fi.ſ̃.de trit.& alia ra
tio eſt in arbitratu , ſi bene conſideretur.

ADDITIO.

a ¶ Pœnitere.Vide eius con.inc.in cauſa quæ vertitur coram nobili. in ſecũda impreſſione.nu.93.

LEX IX.

1 *Fideiuſſor conuentus in alio loco quam deſtinato propter ſuam moram, quando condemnetur ad intereſſe ratione loci.*

2 *Fideiuſſor propter ſuam moram põt codemnari ad intereſſe rõne loci,ſiue reus principaliter ſit in mora, ſiue non,quia fuit impeditus ad locum accedere ſed fideiuſſor non tranſiuit tamen tm̃ tp̃s, quod ceſſante impedimento vterque iſtorum potuiſſet accedere.*

3 *Fideiuſſor poteſt plus teneri,quàm principalis, quantum ad acceſſorium proueniens ex poſtfacto ratione culpæ,uel moræ.*

4 *Fideiuſſor in obligatione facti non poteſt ex mora ſua teneri.*

5 *Fideiuſſor qui non fuit in mora, ꝙ propter moram rei principalis non poſſit condẽnari ad intereſſe ratione loci,& quid de intereſſe ratione tp̃is.*

6 *Soluta ſorte,uel quatenus eſt ſoluta nõ durat petitio eius , quod debebatur iudicis officio mercenario.*

7 *Qui recipit ſortem ſine intereſſe ſcienter,uidetur intereſſe remittere.*

8 *Mora principalis quando nocet fideiuſſori , & ad quas uſuras teneatur fideiuſſor.& nu.9.*

1 **CEntum Capuæ.** †Si fideiuſſor ſimpli-
citer accept9 cõuenia
tur in alio loco,q̃ deſtinato, ꝑꝑ ſuam moram con-
demnatur ad ĩtereſſe rõne loci, ſed ſi ipſe nõ fuiſſet
in mora, ꝑꝑ ſolam moram rei nõ condẽnaret,ad vſuras ue-
ro per ſtipulationem promiſſas per reũ , etiam ꝑꝑ ſolam mo
ram rei teneretur,& condemnaretur.& illud,quod habet iu-

dicis officio mercenario ſoluta ſorte, vel quatenus eſt ſoluta
pro rata,peti no poteſt, quia petitio eius per ſe ſubſiſtere nõ
poteſt.h.d.tota.l.primo ponit vnum dictum , an pp moram
ſuam poſſit ad intereſſe condemnari,vſq; ibi [nec oportebit.
Secundo ponitur aliud,an propter moram ſolius rei condẽ
nari debeat.vſq; ibi[neq;.n.]Tertio rñdet cuidam oppoſitio
ni,quæ poterat fieri ꝯ deteriorationem huius ſecundi caſus,
vſque ibi [eiuſq;.]Quarto,& vltimo ꝓbat rñſionẽ,q̃ fecit ad
2 dictam tacitam oppoſitionem.¶†No.ex primo dicto,ꝙ fide
iuſſor pp ſuam moram poteſt condemnari ad intereſſe rõne
loci,& illud dictum procedit, ſiue reus principalis etiam ſit ĩ
mora , ſiue non ſit, quia fuit impeditus ad locum accedere,
ſed fideiuſſor non, iuxta ea,quæ habentur in l.j.s̃. e. tranſiuit
tñ tantum tempus , ꝙ ceſſante impedimento vtrique iſtorũ
3 fideiuſſor alibi conuenit,vt l.ſi teſtamẽto.§.fi.de fide. ¶ †Sed
tunc op. quia ſm hoc in plus tenebitur fideiuſſor q̃ reus prin
cipalis,nã ſi reus nõ fuit in mora,non tenetur,nec põt cõdẽ-
nari ad illud intereſſe,vt no. ꝑ gl. in l. 2.s̃.e.tamen fideiuſſor
ſic,vt hic,ſed ꝯ de l.hi.qui.& de l.grecè.§.illud.de fideiuſſ.ſol-
ue,quantum ad id,quod principaliter fuit deductum in oblõ
ne in prin.non põt fideiuſſor in plus obligari, quã principa-
lis,vt ibi,ſed quãtum ad acceſſorium, quod prouenit ex poſt
facto rõne culpæ,vel moræ,bene poteſt fideiuſſor in plus te-
a neri.[a] vt hic patet,& pp.h.d.hic Bar.no. ꝙ licet principalis nõ
promiſerit pœnam , vel vſuras,fideiuſſor tamen bene poteſt
ꝓmittere,quod intelligo.ſ.pp ſuam moram,non pp moram
principalis,& ita limito dictum eius,& ideo dicit hic,& in 2.
4 reſpõſo. ¶†Itẽ adhuc op. ꝙ fideiuſſor ex ſua mora nõ poſſit
teneri,vt l.ſi libertus moram de ope. libe. & l.cũ filius.§.1.de
verb.ob.So.verum eſt in obligatione facti,ſi promittis facere
domum,& promittis fideiuſſorem.non.n. poſſum interpella
re fideiuſſorem,vt faciat domum,quia factum cohæret ꝑſo-
næ, & explicandum eſt a te , non ab ipſo , ſecus in obl̃onib.
dandi,ꝙ fideiuſſor poteſt interpellare,vt det illud,ad quod te
netur, quia datio non ſic cohæret perſonæ,& ita põt explica
ri ab eo, ſicut a principali , ideo dicimus,ꝙ condõ dandi vni
5 appoſita põt per alium impleri,vt ĩ.de cond.inſt.l.fin.† ex ſe-
cundo dicto no.in ver.[nec oportebit.]ꝙ pp moram rei prĩ-
cipalis fideiuſſor , qui non fuit in mora , non põt ꝯdẽnari ad
intereſſe, qa pp moram rei obl̃o fideiuſſoris nõ dẽt augeri,
& iſtud dictum debet intelligi, vt procedat,& habeat dubiũ,
& tranſiuit tempus,ꝙ vtrique ceſſante impedimento potuiſ
ſet accedere, alias.n.fideiuſſor etiam ad ſortem conueniri nõ
poſſet.Vnde non haberet dubium,ꝙ eius obligatio non au-
geretur , ipſe tñ fideiuſsor fuit impeditus accedere. reus vero
non,nihilominus poteſt fideiuſſor alibi conueniri, vt l. j.s̃.e.
videbatur ergo,ꝙ etiam ad intereſſe actoris poſſit condẽna-
ri pp moram rei , quaſi ſimpl̃r fideiubendo cenſeret̃ ſe obli-
gaſſe in omnẽ cauſam , quæ occaſione iſtius obl̃onis ꝯtinge-
re poſſet,vt ĩ.de fideiuſſ.l.ſi quis pro eo.§.ſi nummos.& ſic in
eo,qđ poſſet accedere huic oblõni pp morã rei.Contrarium
tñ verũ eſt,& illud procederet in eo, quod poſſet contingere
ſm naturam oblõnis originalem.Pone exẽplum in d.§.ſi nu
mos,ſed iſtud accederet præter nãm originalem , qm̃ obliga-
tio de ſe eſt ſtricti iuris.facit quod no glo.mag.in fin.l.in certi
condictio.in prin.s̃.ſi cer.pet.& iſto modo ſoluitur ꝯrium.de
l.q̃ro cum ibi no.ĩ.loc.ſuper quo vtraq; gl.mag.huius l.labo-
rat ſm veram opi. Ioã. quia ibi loquitur in vſuris debitis of.
iu.ex ꝯctu bonæfidei,quæ licet non ſint in obligatione,tamẽ
quia ex natura actionis principalis veniunt,fideiuſſor ſimpli
citer accedens vr̃ ſe ad illas obligaſſe, & iſta eſt rõ diuerſitatis
inter officium iudicis deſeruiens actioni bonæfidei, & officiũ
iudicis deſeruiens arbitriis,vt dixi in legibus præcedentibus.
Et aduerte,quia vſuræ quantum ad principale ſunt in officio
iudicis,non in obligatione,quia non promiſit, ſed quantum
ad fideiuſſorem ſunt in obligatione,quia non ſolũ vr̃ promi
ſiſſe ſortem, ſed quicquid ſorti poſſet accedere ex natura ob-
ligationis,& hoc colligitur ex d.l.quæro.& de hoc etiam no.
in l.fi.ĩ.e. procedit etiam iſtud ſm dictum non ſolum ſi fide-
iuſſor acceſſit a principio obligationis cõtractæ,vel ẽt ſi poſt
ante moram rei,ſed etiam poſt moram rei,& ſic poſt ortum
officium iudicis ad intereſſe,ſm tertiam opi.p. l.fi. ĩ.e.vbi eſt
caſus,quia licet mora ſit ꝯcta,adhuc tñ poteſt dici,ꝙ nõ ortũ
eſt officium iudicis,qđ nõ oritur ſolũ per ſolam moram , ſed
oritur ex illa,& oritur etiam ex eo, quia tãgitur alio loco , q̃
deſtinato, nam ſi in loco deſtinato, non eſſet arbitraria,vt l.
ꝙ ſi Epheſi.in prin.ſi autem accederet poſt morã, & poſtquã
actor incepiſſet agere in alio loco tunc,quia iudicis officium
erat ortum ad illud intereſſe,fideiuſſor ſimpl̃r accedẽs videre
tur ad illud obligaſſe ſe.ar.eius,quod hic dr̃ de vſuris per ſtipu
lationem promiſſis , ad quas ideo fideiuſſor cenſetur ſe obli-
gaſſe,quia iã erat orta cã pro vſuris debendis, licet cõdõnali-
ter,idem ergo ſi eſt orta cauſa pro intereſſe debendo , & hoc
modo poteſt ſaluari opi.Azon.de qua infra ſubiiciam , & id
quod no.hic glo.j.mag.in 5.ſol.ibi vel clarius.no.tria &c.vſq;
in finem.Eſt tertia limitatio huius ver.quia procedit , quãdo
fideiuſſor acceſſit in omnem cauſam , ꝙ poteſt dici propter
gñalẽ effuſum ſermonem , ꝙ obligauit,ſed etiã aliud, ꝙ po-
tuit accedere p̃ter naturam originalem actionis , & imputet
ſibi,quare tam effuſo ſermone locus eſt arg.in l. fin. C.de do.
ꝓmiſ.ſed quando ſimpliciter.l.non ita interpretatur,& iſtud
fuit de mente quorundam in ſolutione dicti contrarii . Eſſet
ergo idem hoc caſu de intereſſe,quod de vſuris , ſed quando
ſimpliciter accedit,eſt differentia inter iſtud intereſſe,& vſu-
6 ras debitas ex officio iudicis ex contractu bonæfidei.¶† Vlti.
no.in fi.ꝙ ſoluta ſorte,vel quatenus eſt ſoluta,non durat pe-
titio eius,quod debeatur iudicis officio mercenario. Ratio
eſt,quia non poteſt per ſe ſtare,vt l.4.C.de poſ.& dic.s̃.e.l. 3.§.
7 item Iuli.additur alia ratio per.l.fi.in fi.s̃.eo.†quia qui recepit
ſortem ſine intereſſe ſcienter,videtur intereſſe remittere. Iſta
tamen actio non haberet locum,ſi ignoranter,ſed præcedens
bene haberet locum . Intendit autem Iureconſultus in verſi.
[eiuſq;]probare id,quod dixerat ĩ ver.[neque enim.]ꝙ aliud
in vſuris promiſſis,quia illæ debentur iure actionis. & obliga
tionis,& aliud in intereſſe iſto,ꝙ non debet̃, niſi officio iudi
cis mercenario,& ad hoc probandum inducit, ꝙ ſoluta ſor-
te non remanet petitio intereſſe pro rata,quia ſoluta eſt , ſed
ſi eſſet obligatus ſecus,vt patet in l.j.C.de iudic.in hac. l.ſunt
duæ glo.magnæ,quarum prima fuit gl.noua recitans op.mul
8 torum.alia fuit glo.Azo.antiqua.¶†Et ex iſtis gloſ.colligunt̃
tria contraria,vnum eſt de l.mora.ĩ.de verbo. oblig. & iſtud
venit contra ſecundum caſum in ver.[nec oportebit.]vbi dr̃,
ꝙ mora rei principalis non nocet fideiuſſori , ut augeat eius
obligationem,ibi dr̃ contrarium,ꝙ nocet glo.j.mag.in prin.
allegat illam.l.pro contraria, & non ſoluit,ſed quicquid ĩ ca
dr̃, tendit ad ſolutionem tertii contrarii.de l.quæro. ĩ.loc. gl.
vero 2.in prin.ſoluit,& bene,ꝙ nocet quantum ad perpetuã
dum obligationem,vt per interitum rei debitæ non extigua-
tur nec quãtum ad principalem , nec quantum ad fideiuſſo-
rem, ſed ſi reus non fuiſſet in mora , fuiſſet extincta quantũ
ad vtrũq;,quod dic,ut no.s̃.de dolo. l. ſi fideiuſſor, quantum
vero ad agendum , vt teneatur vltra ſummam principalem,
non nocet,vt hic.¶Secundum contrarium eſt de l.j.C.de cõ
di.indeb.quod in gl.non allegatur, ſed ex verbis eius colligit̃
& iſtud tendit ad princi. l. vbi habetur, ꝙ fideiuſſor poteſt te-
neri,& condemnari ad intereſſe ratione loci, ſed contra , qa
ipſe tenetur actione ſtricti iuris, in qua non veniunt acceſſio
nes,niſi ſint in ſtipulationem deductæ.vt l.j. & iſtud intereſſe
non fuit deductum,ergo &c.ſolue verum eſt de acceſſionib.
ĩ odioſis,ut ſunt vſuræ, ſecus intereſſe. Et iſta oppoſitio colli
gitur.ex glo.2.in prin.ibi [ſed opponitur.]& videtur vſque ad
ver.[adhuc videtur.] ¶Tertium eſt contrarium.de l.quæro.
cum ibi no.ĩ.loca. ideſt concernit ſecundum caſum in verſi.
[nec oportebit.]quia ibi dicitur, ꝙ fideiuſſor tenetur ad vſu-
ras propter moram rei,licet ipſe non ſit in mora,& etiam plꝰ
ibi colligitur in fi.principii illius. l.ꝙ licet illæ vſuræ reſpectu
principalis ſint in offi.iudicis mercenario, reſpectu tamen fi-
deiuſſoris ſunt in obligatione ex ſua promiſſione , ad quod
multo magis vr̃ debere teneri,quia nõ eſt odioſum,ſicut vſu-
ræ. Timore huius contrarii prima glo. magna tota laborat
ſuper eo,& poſuit quinque intellectus,ex quibus colliguntur
quinque ſolutiones,& ultima fuit opi. Io.in qua glo. videtur
reſidere.ſecunda vero glo.ab alio ver.[adhuc vr̃]vſque in fin.
quæ ſil̃r tota ſuper hoc contrario laborat , poſuit duos alios.
ſ.intellectũ Pla.Item Azo.& iſtam vltimam Azo. vr̃ gl.tene-
re in l.fi.ĩ.e.& etiam multi alii.vt Dy.Mar.ſi.& Ia. bu.ſed Bar.
ſeqt̃ intell̃m Io. Prima ſol̃o eſt , ꝙ hic fideiuſſit in ſorte dun-
taxat,ibi vero ſimpl̃r vel gñral̃r, & iſta ſol̃o reprobat̃ in 2. gl.
mag.in fi.qa ſi fideiuſſet in ſorte dũtaxat,non eſſet dr̃ia inter
iſtud ĩtereſſe,& vſuras per ſtipl̃onẽ promiſſas , nam ẽt ad eas
nõ teneretur ut l.fideiuſſores.§.j.ĩ. de fide.cuius ꝯriũ hic dr̃,ĩ
verſi.(neq;.n.)Secunda ſol.ꝙ intelligatur,ꝙ fideiuſſit in oẽm
caſum ſimpliciter,& ꝙ fateamur ꝯrium,vt pp moram rei au
geatur obligatio fideiuſſoris ad intereſſe, vel per reum,vel fi
deiuſſorem,non remanet petitio ad intereſſe, & ita intelligi-
tur iſte uere.[nec oportebit.]dum dicit obligationem fideiuſ
ſoris non augeri.ideſt non remanere auctam ſoluta ſorte ,gl.
contra iſtam opponit.& ſoluit . Tu dicas,ꝙ iſta non eſt vera,
quia iſte caſus non ponitur hic in ver.[nec oportebit.]ſeu in
fi.huius.l.Itẽ ſi verum eſſet,ꝙ augeret̃,quãtũ ad obl̃onẽ,quia
fideiuſſor cenſeretur ſe obligaſſe ad illud intereſſe,nõ eſſet ve
rum,quòd ſoluta ſorte extinguèretur petitio, immo duraret
quo

ADDITIO.

a ¶ Plus teneri. An ex mora rei augeatur obligatio fideiuſſoris , Adde quod vol. Bar.in l.fi.inf.eod.tit.& quod nota. Moder.inſtitu.de act.§. præterea. per Ludo. Rom.conſi.418.

quo ad fideiuſſorem, licet non quo ad reum, quia quo ad fideiuſſorem eſſet in obligatione, ſed quo ad reum non, ſed in officio iudicis, & hoc voluit glo in l.fi.ꝟ.eo.in fi.gl.ibi.item qđ ſi reus. Tertia ſolu.eſt, quòd hic ideo nõ augetur obligatio fideiuſſoris propter moram rei, quia non poterat ad ſortẽ cõueniri, quia non tranſiuerat tãtum tempus, quo potuiſſet accedere, licet reus potuerit, vel quia fideiuſſor erat debitor, vel quia in loco magis remoto. Sed in l.ꝯtraria poterat conueniri ad ſortem. iſta ſolutio non eſt vera, quia hic innuit, ꝙ ad ſortem conueniebatur. glo. dicit, ꝙ non conueniebatur inuitus, ſed ſponte volebat ſoluere. truffa eſt, quia in prin. l. innuitur contrarium, nec haberet dubium iſte tex. Quarta ſolutio eſt, ꝙ ideo hic non augetur, quia cõueniebatur Capuæ, & ſic in loco deſtinato, ſic nõ veniebat intereſſe ratione loci, vt l. ꝙ ſi Epheſi. in prin. ſed vſuræ per ſtipulationẽ bene veniunt, certe vſuræ etiam in bonæfidei deberent venire, quare ergo duntaxat, excipit de promiſſis per ſtipulationem? gl. reſpõdet, dic, vt in ea. Iſta ſolu. & intellectus eſt cõtra tex. expreſſum hic. in prin. dum dicit, vt ſi alibi, q̃ Capuæ petatur &c. Quinta fuit ſolutio Io. quam gl. recitat per multa verba ab illo verſi. (ſed clarius.) vſq; in fi. & eſt ita, ꝙ l. ꝯria loqtur in vſuris, q̃ veniunt in ꝯctibus bonæfidei, & ſic ex materia contractus, vñ ad illas fideiuſſor ſimpl̄r intendens cenſetur ſe obligaſſe, vt ibi, hic loquitur de intereſſe, quod venit in hac arbitraria rõne loci, & ſic præter naturam originalem actionis, cum ſit ſtricti iuris. Vnde ad illas non cenſetur fideiuſſor ſe obligaſſe, nec cogitaſſe, & gloſſa ponit rationem diuerſitatis inter iſtas vſuras, & vſuras promiſſas etiam per ſtipulationem, & etiam inter vſuras, quæ veniũt officio iudicis in actione bonæfidei, & vtitur multis verbis. Mar.ſi. & Pet. & Dyn. reprehendũt. Primo, quia cum iſtud intereſſe veniat ratione pacti, & conuentionis habitæ a prin. dicitur eſſe de natura contractus, quia illa, quæ incontinenti fiunt, inſunt etiam in contractibus ſtricti iuris, vt in l. in ea. ver. dicebam. ſi cer. pet. & iſtud inteſſe facit cenſeri de natura. Præterea ſi tenetur ad vſuras, quæ sũt intereſſe, fortius ad iſtud intereſſe, quod nõ eſt odioſum. Præterea poſito, ꝙ non ſit de natura actionis conſiderata actione in eſſe primæuo, & in ſimplici ſua natura, ſi tñ conſideratur cum adiectione loci, & ſic cum qualitate, quia eſt arbitraria, cẽſet̃ eſſe de natura, ſicut in ſimili dr̃ in extraordinariis, ordo eſt, ordinem non ſeruari, ita in arbitrariis ſtricti iuris, de natura eſt id, qđ venit pp hanc qualitatẽ, quia eſt arbitraria, licet nõ ſit de recta qualitate. ¶In gl. vero ſecunda mag. ponunt̃. 5. opi. Plac. in verſic. (ſed adhuc.) ꝙ in l. quæro. fideiuſſit in oẽm cãm, hic ſimpliciter. & Io. dicit idem ibi, ſi fideiuſſiſſet ſimpliciter per l. ſi poſtea. rem pup. ſal. fo. cum plurib. aliis per ipſum allegatis, in quibus eſt expreſſum, & ſic iſta ſolutio non eſt bona. Septima fuit opi. Azo. vt diſtinguatur tẽpus, quo fideiuſſor acceſſit ante, aut poſt moram rei commiſſam, & poſt, qñ intereſſe cæpit deberi, vel etiam vſuræ iudicis officio mercenario, & tunc fideiuſſor ſimpliciter accedens cenſetur ſe ad illas obligaſſe, ita intelligitur illa l. quæro, aut ante moram, & anteq̃ intereſſe, vel vſuræ inciperent deberi, & tunc ſecus, & ita intelligatur iſte ver. j. (nec oportebit.) idem eſſet in vſuris per ſtipulationem promiſſis, quia ſi fideiuſſor accederet ante ſtipulationem vſurarum, non teneretur ad vſuras poſtea promiſſas. ſed tunc tenetur, quando poſt promiſſionem, licet enim adhuc non debeatur pure, debentur, tamen conditionaliter ratione promiſſionis. Sed intereſſe, vel vſuræ promiſſæ, anteq̃ committatur mora, nec pure, nec conditionaliter debentur. & iſtam ſolu. ſequuntur prędicti Doc. Sed iſta ſol. in vtroq; dicto vr̃ falſa, primo inquantum vult, ꝙ ſi fideiuſſor accedat poſt moram rei, teneatur ad intereſſe, quia hoc vr̃ contra caſum. l. fi. ꝟ. eo. ver. pp iſtum caſum facta eſt, & contrarium terminare vr̃ Azo. dicens, ꝙ ibi nõ determinatur iſte caſus licet formetur iſta qõ, ſed non ſoluitur, ſed ſoluitur quædam alia, ſed non eſt veriſimile, ꝙ Iurecconſultus formaſſet eam, & nõ ſoluiſſet, vel dic ſcḋm Az. ſi dicatur, ꝙ ſoluatur ibi, ꝙ fideiuſſor interceſſerit ibi in ſorte tñ. Certe tunc non haberet dubium in ſecundo membro, ꝙ qñ interceſſerit ante moram, nõ teneatur ad vſuras currentes ex mora poſtea ſecuta, eſt falſa, & contra tex. in l. ſi poſtea. ꝟ. rem pup. ſal. fo. & contra mentem. l. quæro. Ideo Bar. reſidet in opi. Io. qđ ſiue fideiuſſor intercedat añ moram, ſiue poſt, non teneatur ad iſtud intereſſe, ſed ad vſuras, in contractib. bonæfidei teneatur, ſiue interceſſerit ante moram, ſiue poſt. Nec obſtat, ꝙ poſtq̃ commiſſa eſt mora, iſtud officium iudicis quantum ad intereręſſe non oritur, niſi cum actio executioni mandatur, quia incipiat deduci in iudi-
6 cium, & iſtum tex. multum ponderauit Bar. & ſubtiliter. †Fatendum eſt ergo, ꝙ fideiuſſor interceſſit, poſtq̃ creditor incepit agere in alio loco, & ſic incipit intereſſe deberi, & officiũ iudicis eſt ortum, tunc tenetur fideiuſſor, ar. d. l. quęro. Si autẽ ante, non, niſi fideiuſſiſſet in omnem cãm. arg. eiuſdem. l. quæro. Sed ad vſuras in contractibus bonæfidei etiam ſi ſimpl̄r intercedat, vel ante moram, vel antequam agat, cenſetur ſe obligaſſe, quia veniunt ex originali natura actionis, & ſic iſta cauſa cenſetur a prin. intereſſe, nec poteſt iſtud contrarium alio modo meliori ſolui. Cætera dic, ut dicam, in l. fi.

LEX X.

1 *Creditor non cogitur recipere alibi, quam in loco deſtinatæ ſolutionis.*

2 *Reus non compellitur ſoluere in alio loco, quam deſtinatæ ſolutionis, niſi habita ratione ſui intereſſe, & qualiter iſtud procedat.*

1 IS, qui certo. †Creditor non cogitur recipere alibi, q̃ in loco deſtinatæ ſolutionis, hoc verum, niſi offeratur etiam intereſſe ſcḋm Docto. per l. qui Romæ. cum ibi no. in
2 prin. de verb. obl. †& ſic econuerſo, reus non compellitur ſoluere alio loco, niſi habita rõne ſui intereſſe, vt l. 2. ſ̃. eo. quod declara, vt ibi. Sed diſtingue, aut fuerunt appoſita plura loca alternatiue in ſtipulatione, & tunc põt debitor eligere añ lit. cont. in quo loco ſoluat, & inuito ſtipulatore, non quantum ad hoc, ut non poſſit alibi ſoluere, ſed quantũ ad hoc, vt habeatur rõ ſui intereſſe, quia ibi non ſoluit, vt ſ̃. e. l. 3. §. generaliter, & ibi dixi. aut fuit appoſitus vnus locus, & tunc aut gratia promiſſoris, & poteſt illi fauori renunciare, & ſic ſoluere in quocunque loco vult, inuito ſtipulatore, non ꝙ præciſe compellatur, ſi non vult recipere, ſed ſi non recipit, conſtituitur in mora, & poſtea ſi periret quantitas oblata, liberaretur ope exceptionis, ut l. qui decem. in prin. de ſolo. aut gratia ſtipulatoris, vel vtriuſque, & tunc non compellitur alibi recipere, ut hic, & ſic non conſtituitur in mora, niſi debitor offerat etiam intereſſe, ut d. l. qui Romæ.

LEX XI.

1 *Fideiuſſor ſimpliciter acceptus, etiam poſt moram rei, an teneatur ad intereſſe actoris ratione loci.*

2 *Solutio ſimpliciter facta, quando primo cedat in vſuras, & in reſiduo cedat in ſortem.*

3 *Intereſſe dicitur pœna ex parte ſoluentis.*

4 *Si conuenio fideiuſſorẽ, qui recuperaturus eſt a reo, quod cenſetur ipſe reus conueniri.*

5 *Recipiens ſortem ſcienter videtur remittere intereſſe, ſecus ſi ignorabat, & quid in pœna.*

6 *Creditor cum recipit ſortem non poteſt per proteſtationem reſeruare ſibi petitionem intereſſe, quod eſt in officio iudicis mercenario, niſi ſoluens acquieſcat proteſtationi.*

7 *Proteſtatio quod non proſit, in his, quę nõ dependent a volũtate proteſtãtis.*

1 SI poſt moram. †Fideiuſſor ſimpliciter acceptus etiã poſt moram rei non tenetur, nec obligatus eſt ad intereſſe actoris rõne loci, & ſimplex ſolutio non cenſetur facta pro rata ſortis, & intereſſe, ſed tota cedit in ſortem, vſq; ad concurrentem quantitatem ſortis, & ſoluta ſorte ſine intereſſe, quod erat in officio iudicis mercenario, non durat petitio intereſſe, quia cenſetur remiſſum. h. d. iſta l. quæ vr̃ magis difficilis, quàm l. centum Capuę ſcḋm Bar. & venit ad ſuppletionem iſtius legis, quia illa loquitur, qñ fideiuſ. interceſſit a prin. vel ex poſtfacto ante moram rei, hic vero poſt moram, quo caſu erat maior rõ dubitandi, quaſi tunc intereſſe cæpiſſet deberi, cum officiũ iudicis eſſet ortum. tñ determinatur idem, qñ actor nũdũ egerat, ſed agere volebat, & primo formatur qõ, vſq; ibi [adeo.] ſecundo ponuntur duæ illationes, quæ ſequũtur, ſi teneamus partem negatiuam, ꝙ fideiuſſor nõ teneatur vſq; ibi [niſi.] tertio circa primam illationem mouetur unum dubium pp quod vr̃ eam non habere locũ vſq; ibi, [quod nõ puto.] quarto illud dubiũ tollitur, pp quod Iuriſcõſultus innuit ſoluta ſorte nõ remanere petitionem intereſſe, maxime quia vr̃ remiſſum, quaſi dicat, tum quia non eſt in obligatione, ſed in officio iudicis mercenario, quod per ſe ſtare non poteſt, tum quia remiſſum vr̃ a creditore ſcienter recipiente, ex quibus colligitur ſol. ad q. primo loco formatã, ꝙ fideiuſ. non tenetur, & ꝙ illud intereſſe non debetur ab eo, nec eſt in obligatione, quia ſic etiam ſoluta ſorte duraret petitio ipſius. Soluitur ergo iſta. q. hic ſcḋm verum intellectum. licet Azo dixerit ꝯrium. ¶In tex. ibi [cum arbitraria vellet agere.] põdera text. propter id, quod dixi in l. certum Capuæ. nã ſi incepiſſet agere, intereſſe incepiſſet deberi a reo prĩcipali, ſaltẽ officio iudicis, ideo ſic fideiuſſor ſimpliciter intercedens ad iſtud teneretur, ſed anteq̃ incipiat agere in loco non deſtinato, non incipit deberi, poſito, quod reus fuerit in mora, quia poterit eſſe, quod non agetur, niſi in loco deſtinato, & tunc non debebitur intereſſe. ut ſ̃. e. l. quod ſi Epheſi. ¶In tex. ibi [non debeat̃, nec ſit in obligatione.] pondera hunc tex. quia quantum ad ipſum principalem, clarum eſt, ꝙ non eſt in obligatione, bñ tñ debetur officio iudicis mercenario, ſi agetur in loco nõ deſtinato. Sed ſi diceremus deberi a fideiuſſore, quaſi videat̃ illud promiſiſſe, tunc quantum ad eum erit in obligatione, & ſic durius videbitur obligatus, q̃ principalis, ſed certe non eſt obligatus in plus re, & loco, vel tẽpore, ſed efficacius, & iſtud

non

non prohibetur.Nam & ſoli naturali obligationi poteſt fide-
iuſſor accedere, qui erit obligatus naturaliter, & ciuiliter,vt
l.j.de fideiuſ.In tex.ibi (adeo) hic dicit,ꝙ ſi teneamus partem
negatiuam, ꝙ nō ſit in obligatione fideiuſſoris, ſequerentur
duo,primum,ꝙ ſoluta ſorte ceſſabit officium iudicis ſuper in
tereſſe,quia nō durabit petitio eius. Item ꝙ ſi agetur in loco
deſtinato,ſilr ceſſabit.Innuit ergo a ꝯrio ſēſu,ꝙ ſi eſſet in obli
gatione fideiuſſoris ſoluta ſorte non ceſſaret arbitrium,& ſic
duraret petitio intereſſe, quod eſſet falſum, ut s.co.l.centum
Capuæ.in fi.Innuit a ꝯrio ſenſu,quod ſi ageret Capuæ,adhuc
duraret petitio intereſſe, ſi deberetur iure actionis,quod ēt vi
det falſum,vt l.quod ſi Epheſi. gl.hic ſuper iſto verbo(adeo.)
vr vtrunque fateri, & ſic, quod non debeamus hic recipere
iſta,argu.a contrario ſenſu ex quibus reſultat prauus intelle-
ctus.vt C.de cond.inſer.l.3.& l.conuenticulā.de epiſ.& cle.&
glo.ſequens.ſuper verbo Capuæ. quæ eſt obſcura, videtur ſen-
tire hanc rationem quantum ad primum, quia cum fideiuſ-
ſor non poſſit durius obligari, q̄ principalis, ſicut quātum ad
principalem,reſpectu cuius non eſt in obligatione,ſed in offi
cio iudicis ſoluta ſorte extinguitur petitio ad intereſſe,ut l.cē-
tum Capuæ.in fi. ita reſpectu fideiuſſoris,poſito, quod quan-
tum ad eum ſit obligatus,ne ſequatur aliud inconueniens,ꝙ
reperiat ſe obligatum durius, & iſta promiſſio intereſſe[ſi tn̄
ſuccedat loco officij iudicis mercenarij]ſapit illius naturam,
vt extinguatur ſoluta ſorte,ſicut & illud. ¶Sed ad hoc gl.opp.
ꝙ reperit ſe durius obligatum.i.iure obligationis, & principa
lis iudicis officio tantum, quod eſt debilius. ut patet in l.cum
poſtulaſſem.cum ibi no.de dam.infec. & rn̄det,ꝙ nō eſt obli-
gatus in plus aliquo de quatuor modis,& illud duntaxat pro-
hibetur, non autem, ꝙ efficacius. Br quantum ad primum,
D.Azo.non bn̄ dixit, quia imo, licet non duret petitio reſpe-
ctu principalis, quia quo ad eum non eſt in obligatione, re-
ſpectu fideiuſſoris bene durabit, ſi dicamus,quo ad ipſum eē
in obligatione, & hoc expreſſe voluit gl.fi. in ver.[Item quid
ſi reus. & ad rationem Azo. faciliter reſpondetur, ꝙ id,quod
dicit gl.quia non reperit ſe obligatū in plus. licet durius.i.effi-
cacius.Quantum ad ſm vero dicit Azo,ꝙ arg.quod hic col-
ligitur a contrario ſenſu,eſt falſum, quia poſito,ꝙ eſſet obli-
gatus quantum ad fideiuſ. ſi ageretur in loco deſtinato ceſſa-
ret arbitrium iudi. quia ceſſaret intereſſe ratione loci, ergo
ceſſaret actio competere,vt ĩ.man. l.ſi procuratorem.§.man-
dati.¶In tex.ibi,[niſi ſi quis.] hic format vnum dubium con-
tra primam illationem, quia ſi debentur centum pro ſorte,
& 20.pro intereſſe.ſi ſoluuntur centum, non ppea extinguat
petitio intereſſe. quia non cenſentur ſoluta ſolum partim ꝑ
ſorte, & partim pro intereſſe,& ſic remaneat petitio reſiduæ
ſortis,& reſiduæ partis pro intereſſe, ſic in ſimili dr in l.centū
Capuæ.in fi.ſed ad hoc rn̄detur in ver. ſeq. ꝙ nō puto,ꝙ iſtud
non eſt admittendum, imo iſta ſolutio cenſetur facta pro ſor
2 te tantum. †Sed oppo. ꝙ imo vr primo facta pro intereſſe,vt
C.de ſol.l.j. iſtud contrarium ſignat gl.fi. & non ſoluit. dicas,
ꝙ ibi erat debitor ſortis,& vſurarum, unde ſolutum ſimplici
ter primo cedit in uſuras,& reſiduū in ſortem, hic vero erat
debitor ſortis tantum,non autem intereſſe, antequam agere
tur in loco nō deſtinato,ſi autem eſſet,puta,poſtq̄ eſſet actū,
poſſet illud idem dici, vel aliud in vſuris, aliud in intereſſe,
3 quod perpetuo tene menti, & no. tex. † dum dicit pœnam,
quod intereſſe dicitur pęna, hoc eſt verum ex parte ſoluen-
tis, quia ſoluit quod ſibi non adeſt, non reſpectu recipien-
tis, quia recipit, quod ſibi adeſt, & ſic aliquid vno reſpe-
ctu poteſt dici pęna,alio non,ſed ad intereſſe, aliquando au-
tem quo ad vtrunque dicitur pęna,cum quis ſoluit,quod ſibi
non adeſt, & alter recipit, quod ſibi non abeſt,& tunc mera
eſt pęna.Interdum dicitur mere intereſſe,cum quis ſoluit,vel
reſtituit, quod ſibi adeſt, & alter recipit, quod ſibi aberat, de
his vide ſupra ne quis eum, qui in ius voc.eſt.l.pen.§.hoc iudi
cium.in gl.ſuper ver. [in ſingulos.] cum ſeq.qualiter autē fiat
hęc computatio gl. ponit unam ſecundum Ioan. alteram ſe-
cundum Mar.¶In tex.ibi, [quod non puto.] iſte uer.refertur
re uera ad proxime præcedentem, non ad q.formatā in prin.
tamen ex eo,quod hic dicitur,tacite intelligitur reſponſio ad
quæſtionem formatam, quia hic dicitur quod ceſſat petitio
intereſſe ſoluta ſorte,quia uidetur remiſſum, Ergo ſequitur,
quod non debetur, nec eſt in obligatione fideiuſſoris, quia
tunc non ceſſaret eius petitio,& ſic confunditur opi. Azo.qa
2 tenuit contrarium.in 2.glo.magna. l.centum Capuæ.†Con-
clude ergo,ꝙ fideiuſſor non tenetur ad intereſſe ratione loci
propter ſolam moram rei, etiam ſi fideiuſſerit poſt moram
contractam,per iſtam legem,ſicut quando, ante moram,per
l.centum Capuæ. quia utrobique eſt eadem ratio, ſcilicet, ꝙ
mora intereſſe non ex natura actionis originalis, & adhuc,
ideo deberetur, ſi non inceperat agi in loco non deſtinato,
ſecus ſi inceperat agi.argum. huius l.in princ.a contrario ſen-
ſu, idem ſi generaliter ſe obligauit in omnem cauſam, licet
non incepiſſet agi.arg.in l.quæro. ĩ.loc. nec obſtat ſi dicatur,
ſi non inceperat agi, non debebatur a reo etiam poſt morā,
vt ſupra dixi, ergo nec poteſt deberi a fideiuſſore, poſito, ꝙ
generaliter ſe obligat, quia teneretur in plus, quod eſſe non
poteſt propter moram rei dūtaxat,licet bene poſſet eſſe pro-
pter ſuam.dixi in l.cētum Capuæ. nā dico,ꝙ eo ipſo qđ inci-
pit agi contra fideiuſ. in loco non deſtinato, incipit intereſſe
deberi ab ipſo reo, ſicut ſi ageretur contra ipſum, quia con-
uenio fideiuſſorem. & quia recuperaturus eſt a reo,cenſetur
ipſe reus conueniri, vt ĩ. quarum re. actio. non da.l.j.§.exce-
ptiones. vbi bene probatur, ſed ſi non conueniretur fideiuſ-
ſor extra locum non deſtinatum, fateor,ꝙ non teneretur,ta-
lis enim promiſſio generalis habet in ſe conditionem,ſi agi-
tur contra fideiuſſorem, uel reum, & tunc fideiuſſor recupe-
rabit intereſſe ab ipſo reo, quia propter eius moram ſoluit,
5 & actor habuit neceſſe agere in loco non deſtinato. ¶†Vlti-
mo nota.tex. ꝙ recipiendo quis ſortem, videtur remittere in-
a tereſſe,quod eſt verum, quando ſciebat ſibi intereſſe deberi,
ſecus ſi ignorabat,per id, quod no. ſupra de tritica.l.in hac.in
glo.ſuper ver.[liberati.]in fin. An autem idem ſit in pœna,ut
videatur remiſſa?dic, ꝙ pœna legalis non,quia non debetur,
& poteſt peti una,cum principali,ut l. ſi pro fure.ſupra de cō
di.fur.in conuentionali idem, ſi poterat peti vna cum princi-
pali, quia fuit appoſita clauſula rato manente pacto,ut l.qui
fidem.s.de tranſac.regulariter ſecus, quia debet eſſe altero cō
tentus.ut l.apud Celſum. §.Labeo.de do.except.& ĩ.de l.com
miſſoria.l.poſt diem.& l.de lege.§.fin.in iudiciali uero pœna,
6 dic, ut in l.2.in princip.ſi quis cau.†Sed vtrum creditor poſſit
cum recipit ſortem,per proteſtationem reſeruare ſibi petitio
nem intereſſe, quod eſt in officio iudicis tantum? videtur,ꝙ
ſic,quando apparet de animo recipientis,quod non intendit
remittere.in contrarium,quia ſubeſt alia ratio propter quam
non durat,quia debetur officio iudicis mercenario,quod per
ſe ſtare non poteſt.Bartol.diſtinguit, quod aut recipiendo ſor
tem liberauit ſoluentem a ſorte faciendo finem, & quietatio
nem. & tunc vera eſt ſecunda pars, quia non eſt in poteſtate
recipientis conſeruare ſibi iudicis officium, contra naturam
ipſius officij,ut poſſit per ſe principaliter intentari, & ſic pro-
teſtatio ſua nihil operatur per l.alimenta. ſupra de nego.geſt.
7 quæ vult, †quod proteſtatio non proſit in his,quæ non depē
dent a poteſtate proteſtantis, aut non liberauit eum expreſſe
a ſorte, & tunc recipiendo ſimpliciter ſortem cum proteſta-
tione prædicta cenſetur velle, ꝙ non extinguatur petitio ſor-
tis,ut ſic iterum poſſit in iudicium deduci,non ut eam conſe-
quatur ſed intereſſe, ut ſupra eod.l.3. §. item Iulia. Sed certe
ibi loquitur,quando ſolutio fit adiecto, qui non potuit præiu
dicare principali. vnde ipſa l. reſeruat petitionem ac ſortem,
ne principalis indebite declaretur facto adiecto recipientis
ſolutionem alio loco,quam deſtinato,nos loquimur, quan
do ſolu.fit ipſi principali,quo caſu ceſſat dicta ratio,& ſic lex
ipſam non reſeruat, unde uidetur,quod nec ipſe ſibi reſerua
re poſſit,quia erat in ſua poteſtate non recipere ſortem ſine
intereſſe.Imputet ergo ſibi.Finaliter dico, quod ſi ſoluens ac
quieſcit proteſtationi,nec contradicit,procedit determinatio
Bart. ſecus ſi expreſſe contradiceret ratione ſupradicta,quia
non poteſt inuito ſoluente ſibi reſeruare actionem, aliter, q̄
ius diſponat, ad hoc vide quod no. in l.fin.§.ite. ſi prædixe-
rit.ſupra nau.cau.ſtabu.

ADDITIO.

a Intereſſe.An ſoluta ſorte poſſit peti intereſſe? Vide Bal.conſi.151.& vtrum
ſoluta ſorte remaneat pœna,ſeu acceſſorium in petitione? vide Bar.in l.ſi
cui.§.ſacrum.de ſol.ibi alleg. iſtam l.qui autem, quando pœna conuen-
tionalis ſuccedit loco intereſſe.vide l.prædia.infra. de ac.emp.quid etiā,
quando pœna ſuccedit loco contemptus. vide in l. ita demum. ſupra
de arbi.& in l.item ſi duo. §.item ſi duo. ſupra ſi quis cau. & an accipien-
do partem videatur remiſſa pro parte.Vide in l.in executione.§.pro par-
te.infra de verb.ob. & an maritus qui poſt moram recipit dotem, poſſit
de per ſe petere fructus,vt acceſſionem.vide Ange. & Imol.in l.ſi inſulā.
in vlt.char.in verbo.reſtat.de verb.obl.Bald.in l.fi.§.pe. C.de iure do.

De conſtituta pecunia. *Rubrica.*

LEX PRIMA.

1 *Ex pacto nudo non oritur actio de iure ciuili.*
2 *Pactum nudum ſi fiat ſuper debito præcedenti, quòd tunc oriatur actio, quæ eſt prætoria.*
3 *Actio de conſtituta vocatur,quādo quis conſtituit ſe ſoluturū id,quod ipſe,vel alius debet ciuiliter, vel naturaliter tantum ex quacunque cauſa ciuili,vel prætoria,ex contractu,vel quaſi,ex delicto, vel quaſi, dūmodo ſit tale debitum,quod ſolutum per errorem iuris repeti non poſſit.*
4 *Maſculinum genus concipit fęmininum,ſi eſt eadem ratio, & verba proferuntur a lege etiam in materia pęnali, vel etiam ab homine in materia fauorabili.*
5 *Lex quando dicit ex aliquo contractu quem obligari, debet intelligi,dummodo ſit habilis ad ſe obligandum.*

Statutum

6 *Statutū ſtāte quod contra inſtrumentū guarentigiæ nulla poſſit obiici exceptio, quod eo non obſtante poſſit obiici exceptio, quod ille, qui ſe obligauit, non erat habilis ad ſe obligandum.*
7 *Actus tendens ad obligandum ſi peccat in forma, & ſic non valet, vt agitur, non valet, vt valere poteſt. Secus ſi tendat ad liberandum, vel non peccat in forma.*
8 *Exceptio, quæ non concernit obligationem, ſed æſtimationem, ut quod non exigatur vltra, quam facere poſſit, poteſt obiici poſt ſentētiam, & poſt conſtitutum.*
9 *Exceptio quæ inducit condictionem indebiti impedit conſtitutum, & quid ſi quis ſciebat ſibi exceptionem competere.*
10 *Conſtitutor poteſt ſe obligare in plus tempore, quam principalis debitor, ſed fideiuſſor non poteſt.*
11 *Fideiuſſor non obligatur niſi verbis, conſtitutor vero ſolo conſenſu, & poteſt conſtitutum fieri inter abſentes per nuncium, vel epiſtolam, non ſic fideiuſſor.*
12 *Fideiuſſor non poteſt ſe obligare, niſi ad illud, ad quod eſt obligatus principalis, ſed conſtitutor etiam ad aliud.*
13 *Fideiuſſor, quod poſſit intercedere ante obligationem, & poſt, ſed conſtitutor non, niſi poſt debitum.*
14 *Ad quid ſit neceſſarius titulus de fideiuſſoribus, cum plenius prouideatur per titulum de conſtituta pecunia.*
15 *Conſtitutum quibus verbis fiat.*

1 HOc ædicto. ¶† Præmitte, ꝙ ex pacto nudo non oritur
actio de iure ciui. vt l. iuriſgentium. §. igitur
2 nuda. ſ. de pac. † Sed prætor per ſuum edictum induxit actionem oriri eo caſu, quo
tale pactum fiat ſuper debito præcedenti
propter duplicē obligationem, & ſic duo
3 inutilia faciunt, vnum vtile, † & iſta actio eſt prætoria, & notatur de conſtituta, quando quis conſtituit ſe ſoluturum id,
quod ipſe, vel alius debet ciuiliter, vel naturaliter tantum ex
quacunque cauſa ciuili, vel prætoria, ex contractu, vel quaſi,
ex delicto, vel quaſi, dummodo ſit tale debitum, ꝙ ſolutum
per errorem iuris non poſſit repeti, ſecus ſi repeti poſſet. h. d.
in effectu vſque ad l. eum qui. & habetur inſtit. de act. §. de cōſtituta. Et primo commendat edictum prætoris, vſq; ibi, [ait
prętor.] Secundo ponit eius verba truncate, quæ gl. ſupplet, &
alia verba continebantur, quæ habentur. j. eod. l. ſi duo. §. ait
prætor. & hoc vſque ibi, [& ſic.] Tertio incipit exponere verba, & primo verbum, [qui.] vſque ibi, [eum qui,] ſecundo ver
a bo conſtituit, vſque ibi, [an poteſt,] tertio verbum debitum[a]
vſque ad l. eum qui. declarando in ſingulis aliqua dubia, quæ
4 occurrunt. ¶† No. in §. j. ꝙ maſculinum genus concipit fœmininum. de hoc tractat hic Gul. de Cu. & dicit, ꝙ vbi non eſt eadem ratio, non concipit, vt l. quiſquis. C. ad l. Iul. maie. ſed ſi eſt
eadem ratio, aut verba proferuntur a lege, & concipit etiam
in materia pęnali, & odioſa, vt l. quicunque. C. de ſer. fugi. &
ibi per Cy. de hoc brocardo, aut proferuntur ab homine, &
tunc aut in materia fauorabili, & idē, vt l. qui duos. de leg. 3.
aut in materia odioſa, & tunc ſecus, vt ſi quis exhæredauit filios, non videtur exhæredare filiam, vt in l. j. de ven. in poſſeſ.
mitten. plenius vide per Bartol. in l. prima. de verborum ſigni-
5 ficatio. ¶† Item no. in §. de pupillo. ꝙ quando lex dicit ex aliquo contractu, quem obligari, debet intelligi, dummodo ſit
habilis ad ſe obligādum, alias ſecus, & iſtum tex. inducebam
6 ſemel cum ſtatutum Florentiæ † dicat contra inſtrumentum
guarentigiæ nullam poſſe obiici exceptionem, eo non obſtāte, potuit obiici exceptio, quod ille, qui ſe obligauit per inſtru
b mentum guaretigię non erat habilis[b] ad ſe obligandum, ut
quia erat pupillus, vel minor, & ſe obligauit ſine authoritate
adminiſtratoris. & poſtea reperi Ioānn. And. ita expreſſe determinare in titu. de ſenten. §. autem. in addi. Spec. facit l. non
7 erit. §. dato. cum ibi. notat. de iureiuran. ¶† Item no. in §. eum
qui. ꝙ actus tenendus ad obligandum ſi peccat in forma, &
ſic ſi non valet, vt agitur, non valet, vt valere poteſt. ad hoc allegatur iſte tex. in l. j. §. ſi quis ita, de verborum obligationib.
ſecus ſi tendat ad liberandum, ut l. ſi vnus. §. pen. ſupra de pac.
Item ſecus, quando non peccat in forma, ut l. tam anguſti. ſupra de ſerui. de hoc vide per Cy. in l. non codicillū. C. de teſt.
8 ¶† Item no. in l. ꝙ ſi maritus. in prin. ꝙ exceptio poteſt obiici
poſt ſententiam, quia non concernit obligationem, ſed æſtimationem, vt ꝙ non exigatur vltra, q̄ facere poſſit, nec impedit conſtitutum, nec impeditur ab eo, quia poterit obiici etiā
poſt conſtitutum, ſicut obiicitur poſt ſn̄iam, nō ergo videtur
9 ei renunciare per conſtitutum. ¶† Item no. in §. j. ꝙ exceptio
q̄ inducit condicti. indebit. impedit conſtitutum, quia quod
ſolutum poteſt repeti, conſtitutum neceſſario debet ſolui, qđ
autem ſolutum non repeteretur, conſtitutum neceſſario nō
debet ſolui. & hæc eſt intentio tex. cum glo. ibidem. in §. fina.
¶ Quærit ibi glo. [quid ſi ſciebat ſibi exceptionem competere?] & tenet glo. ꝙ tunc tenebitur cum effectu, quia cenſetur
donare. expone, i. cenſeatur remittere exceptionem quam habebat, & ſic dabitur contra eum replicatio, & primum debitum efficietur vtile, ſicut in ſimili. ſ. de pac. l. ſi vnus. §. pactus.
contrarium eius, quod hic dicit gl. videtur dicere. j. eod. l. cate-
10 nus. §. fi. ſed dic, ut ibi dicam. ¶† Vltimo no. l. ſed & ſi citeriori. cum ſua gl. ꝙ licet fideiuſ. non poſſit ſe obligare in plus, q̄
ſit obligatus principalis, etiam tempore, vt patet in l. ſi teſtamento. §. fi. de fideiuſ. conſtitutor tamen poteſt, & ſic non reputatur ita acceſſorius ſicut fideiuſſor. Sed contra de l. hactenus. §. fi. co. ſolue in plus re, non poteſt ſe obligare cōſtitutor
ſicut nec fideiuſſor, ut ibi, ſed in plus tempore, ſic, vt ibi. Ad
quid ergo neceſſarius eſt tit. de fideiuſ. cum plenius prouidea
11 tur per iſtum. † nam fideiuſſor non obligatur, niſi verbis. vt C.
de fideiuſſ. l. blanditus. conſtitutor vero ſolo conſenſu, & pōt
fieri conſtitutum inter abſentes per nuncium, vel epiſtolam,
ut ſ. eo. l. eum qui. §. Iul. ſed ſi fideiuſſor non ſic, ut in l. j. circa
prin. de ver. obl. Item ſi fideiuſſor non pōt ſe obligare in plus
aliquo modo, q̄ ſit obligatus principalis, conſtitutor ſic ſaltē
12 tempore, ut hic. ¶† Item fideiuſſor non poteſt ſe obligare,
niſi ad ad illud ad quod eſt obligatus principalis, ſed conſtitutor ſic, vt in l. j. §. an poteſt. & j. eod. l. qui autem. §. ſed ſi quis.
13 † Breuiter reſponde per ea, quæ no. per gl. magnam. j. mand. l.
ſi vero non remunerandi. §. ſi poſt creditum, nam eſt dare caſum in quo plenius videtur per illum titu. quia fideiuſſor poteſt intercedere ante obligationem, & poſt, ut inſti. de fideiuſ.
§. fideiuſ. ſed conſtitutor non, niſi poſt, quia ſemper præcederet debitum, ut ibi no. gl. tamen iſta non videtur bona rn̄ſio,
nam licet quis poſſit fideiubere pro obligatione futura, non
tn̄ obligatur, niſi poſtquam illa erit ꝯcta, quia confertur in
aliud tempus, & eodem modo poſſet dici, ꝙ poſſet quis conſtituere pro debito futuro, & obligabitur conſtituto poſtquā
14 illud erit contractum. Vnde † non video aliam reſponſionē,
niſi ꝙ ꝓuiſio tit. de fideiuſ. introducta eſt de iure ciuili, a qua
prouiſione non eſt receſſum per prouiſionem iuris prætorij
poſtea ſubſecuti, ſed ſi præceſſiſſet prouiſio iuris prætorij plenior, non fuiſſet neceſſaria prouiſio iuris ciuilis minus ple-
15 na, arg. in l. ſi te ſolum. ſ. de hęre. inſti. † Quibus autem verbis
fiat conſtitutum? dic, ſi dicat, conſtituo me ſoluturū, vel promitto ſoluere, vel ſatisfacere id, quod debeo, vel alius debet,
quod dic, vt C. eodem. authentica ſi quando. & notatur. j. eo.
l. cum qui. §. ſed ſi quis.

ADDITIONES.

a Debitum. In §. debitum, quæ ſit ratio, ꝙ conſtitutum non habet locum in obligatione ciuili. vide Bal. in l. pen. C. de non nu. pec. an autem conſtitutum ſit pactum nudum, vel contractus nominatus. vide Bar. in l. iuriſgentium. §. nuda. ſupra de pac Hoſt. & Do. Ant. in c. per tuas. de arbi.

b Habilis. Facit quod voluit Alex. conſi. 4. quòd ſtante ſtatuto, quòd contra inſtrumentum guarentigiæ nulla poſſit opponi exceptio, ꝙ poterit opponi exceptio, ꝙ ſtipulatio contenta in inſtrumento eſt ſine cauſa, & adde quod voluit Rom. conſi. 42. & 254.

LEX V.

Eum qui. ¶ Varietas loci non impedit conſtitutionem. hoc dicit.

1 *Qui in loco legationis exiſtens conſtituit ſe ſoluturum ibidem, perdit ius reuocandi domum, & tenetur ibi ſoluere, ſecus ſi ibi non exiſtens, & conſtituit ſe ſoluturum in loco legationis futuræ.*
2 *Legatus ſui municipii ſi repertus in alio loco ibi conueniatur, quando habeat ius reuocandi domum, ne impediatur legato. & num. 5.*
3 *Roma eſt communis patria, & quilibet ibi repertus poteſt conueniri.*
4 *Quando ſolutio confertur in alium locum, non ſortitur quis forum in loco, vbi fuerunt celebrata verba contractus, niſi alia ratione ſortiatur, ſed quo ad ſolemnitatem contractus bene debent inſpici ſtatuta illius loci, non illius, vbi fuit collata ſolutio.*

1 §. Iulianus. ¶† Qui in loco legationis exiſtens conſtituit ſe ſoluturum ibidem, perdit ius reuo
candi domum, & tenetur ibi ſoluere, ſecus ſi ibi non exiſtēs,
& conſtituit ſe ſoluturum in loco legationis futuræ. hoc di-
2 cit ſecundum tertiam lecturam quam puto veram. † Requiruntur ergo duo ad hoc, vt perdat ius reuocandi domum, ſ.
ꝙ illo tempore ſit in loco legationis, & ꝙ expreſſe promittat
ibi ſoluere, & iſte eſt caſus huius. §. ſed ſi non exiſtat ibi, ſed cōferat ſolutionem in illum locum, ſi poſtea reperiatur ibi legatus, habebit ius reuocandi domum, & iſte eſt ſecundus caſus huius §. idem ſi ibi exiſtat, cum promiſit ſimpliciter, non
autem ſpecifice ibi ſoluere, non cenſetur voluiſſe renunciare
exceptioni, quam habet, & iſte eſt caſus in l. ſi quis in legatione. ſ. de iud. quam gl. allegat pro contraria ad primum dictū
huius §. & eſt difficile cōtrarium, quod gl. ſoluit quatuor modis. tene ſolu. primam Doc. autem coniungunt vltimam cum
prima, mihi videtur, ꝙ tertia ſit melior, & clarior, & magis
3. amica vtrique literæ. † Præmitte ꝙ Roma eſt cōis patria, &
quilibet ibi repertus poteſt illic ꝯueniri, ēt ſi alia rōne nō ſortiebatur forū. ut l. Roma. ad mun. niſi ibi reperiatur, tanquā
legatus ſui municipij. nam habet ius reuocandi domum, ne
impediatur legatio, vt in l. 2. §. legatis. ſ. de iud. & hoc eſt verū,
niſi in legatione exiſtens conſtituat ſe ibidem ſoluturum, qđ

prius

prius debebat, quia tunc perdit ius reuocandi domum, vt in
primo caſu huius. §. ſed ſi promiſit ſimpliciter, non cenſetur
promiſiſſe ſoluere ibi, ſed in ſuo domicilio. Ideo non perdit
ius reuocandi domum. vt l. ſi quis in legatione. & ſi priuſquã
illuc accedat, promittat ibi ſoluere, non cenſetur promiſiſſe
eo caſu, quo reperiatur ibi tanquam legatus, ſed tanquã non
legatus, ideo ſi ibi reperitur, vt legatus, adhuc non poterit ibi
4 conueniri. & iſte eſt caſus huius §. & omnia ſunt plana. ¶†Vl
timo gl. ĵ. quæ incipit, [immo.] videtur tenere, ꝙ quando ſo-
lutio confertur in alium locum, ꝙ ſortiatur quis forum etiã
in loco, vbi fuerunt celebrata verba cõtractus, ut ſic ibi poſ-
ſit conueniri, propter hoc ſolum, licet alia ratione nõ ſortia-
tur forum. Contrarium, tamen tenent Doc. vt dixi in l. j. ſupra
tit. j. & glo. determinat contrarium in l. j. de eo, quod cer. loc.
& in l. hæres abſens. in fi. de iud. & Doc. illam ſequuntur per l.
quæro. ĵ. de ſolu. quantum vero ad ſolennitatem contractus,
debent inſpici ſtatuta, & conſuetudines illius loci, non illius
vbi fuit collata ſolutio, ſecundum Dy. in l. contraxiſſet. de ac.
5 & ob. & Bart. in l. cunctos populos. de ſum. Trin. ¶†In glo. 4.
ibi, vel dic, hæc vera quantum ad iſtud contrarium, vt patet,
ex his, quæ ſupra dixi, conueniebatur ergo Romæ ſi ibi repe-
riretur, non tãquam legatus, tum, quia eſt communis patria,
tum quia eſt ibi collata ſolutio, ſed ſi reperietur, vt legatus, ex
neutro capite poterit ibi conueniri, quia priuilegium lega-
tionis, præfertur vtrique cauſę.

1 *Sufficit eſſe debitum, licet non debeat qui conſtituit.*
2 *Quando verba legis ſunt prolata in rem, comprehendunt quemcunque, ſe-
cus ſi in perſonam.*
3 *Statuta negociatorum, & mercatorum, ſunt inter eos ſeruanda.*
4 *Si mercator conueniatur non coram conſulib. mercatorum, ſed coram Po-
teſtate eſt iudex generalis, an ibi debeant ſeruari ſtatuta mercatorum.*
5 *Illud quod dicitur, quod poſſis conſtituere te ſoluturum, quod ego debeo,
debet intelligi, dummodo conſtituas tanquam debitum a me, et de mea
voluntate.*

1 **§. Quod exigemus.** ¶Sufficit eſſe debitum, li
cet non debeat qui con-
2 ſtituitur. h. d. †No. ꝙ quã verba legis, ſunt prolata in rem, com-
prehendunt quẽcunq;, ſecus ſi in perſonam, facit. l. ſi ſeruũ. §.
non dixit. de acqui. hæred. & l. hæc verba. cũ ibi no. de adul. &
quod Bar. in l. 3. §. ſi Titio. de adimend. leg. & ex hoc determi-
3 nat qõnem quam dixit l. 2. in fi. C. e. †ꝙ ſtatuta negociatorũ,
4 & mercatorum ſunt inter eos ſeruanda. ¶Quæro ſi aliquis
mercator conueniatur nõ coram conſulibus mercatorum,
ſed coram poteſtate, qui eſt iudex generalis, & vtis, & ſic quili
bet coram eo poteſt conueniri, licet habeat alium iudicẽ ſpe
cialem, vt in l. j. C. de offi. præfe. vrb. vtrum ibi debebunt ſerua
ri ſtatuta mercatorum? an autem duntaxat, quñ cõueniret co-
ram conſulibus? & breuiter, aut illa ſtatuta loquuntur in rẽ,
puta, ꝙ credatur libris mercatorum, per ſe vſque ad tantam
quantitatem, quia debebunt ſeruari coram poteſtate, quia
ſunt approbata de iure communi in d. l. 2. & etiam ſolent ap-
probari a communitate, ergo ſunt ſeruanda per quemlibet
magiſtratum illius ciuitatis, aut ſunt collata in perſonam cõ
ſulum, vt ſi dicat ſtatutum, ꝙ conſules artis, vel mercatorum
debeant tale quid facere, vel poſſint tales probationes admit
tere, & tunc poteſtas non tenebitur illud ſtatutum ſeruare,
quia de eo non loquitur, nec loqui poſſet, quia illi non poſ-
ſunt ſtatuere aliquid extra perſonas ſibi ſubditas. vt in l. fi. C.
de iuriſd. om. iud. & ita expreſſe determinat Bal. in d. l. j. & plu-
5 ra alia bona dicta ponit ibi circa iſtam materiam. † Vltimo
quod hic dicitur, ꝙ poſſis conſtituere te ſoluturum, quod ego
debeo, debet intelligi dummodo conſtituas tanquam debitũ
a me, ſecus ſi tanquam a te, vt ſ. de condi. indeb. l. ſi pœna. §. j.
& eſt caſus. & ĵ. eo. l. fi. & dum dicitur, ꝙ potes conſtituere te
ſoluturum alteri id, quod mihi debetur, dẽt intelligi de mea
voluntate, alias ſecus. & eſt caſus. l. ſed ſi filio. §. fi. ĵ. eo.

1 *Per epiſtolam poteſt fieri conſtitutum inter abſentes.*
2 *Conſtitutum, an poſſit fieri inter præſentes per epiſtolam.*
3 *Si appareat de debito, & de qualitate, conſtitutor tenebitur, licet non ap-
pareat de mandato.*
4 *Si iudex dicat condemno te, ad dandum quolibet anno tali, vnum par ca-
ponum, ſecundum quod tui anteceſſores ſoluerunt, quare teneberis, licet
non conſtat ꝙ anteceſſores dederint.*
5 *Si aliquis inueſtiet aliquem de feudo, ſecundum, quod anteceſſores ſui con-
ſueuerunt inueſtire, licet non appareat de inueſtitura anteceſſorum, ta-
men valebit.*

1 **§. Iulianus quoque.** ¶†Per epiſtolam poteſt
fieri cõſtitutum inter ab
2 ſentes. h. d. †Sed an inter præſentes fiat per epiſtolã? dic, vt not.
2 ĵ. eo. tit. l. Titius. ¶In textu ibi, ſm mandatum Seij. ¶†No. ꝙ li
cet de iſto mandato non appareat, ſi tamen apparet de debi-
to, & de qualitate, tenebitur iſte ar. hic, & l. admonẽdi. ſ. de iu-
4 reiur. in prin. Et iſtud inducitur ad q. †ſi iudex dicat, cõdemno
te ad dandum, quolibet anno tali, vnum par caponum, ſm
ꝙ anteceſſores tui, ſoluerunt, licet non appareat, ꝙ tui ante-
ceſſores dederint, teneberis tñ dare, quia illa verba nõ faciũt
conditionem, ſed cauſam. Et exponuntur. i. quia. vt eſt tex. in
c. ablatæ ſane. de ver. ſign. & no. in l. pen. C. de inſt. & ſubſt. ſub
5 condi. fac. †hoc idem ponit Ioan. in ſimili in addit. Spec. in tit.
de feu. §. j. ſi aliquis inueſtiat aliquem de feudo, ſm ꝙ antece-
ſores ſui conſueuerunt inueſtire, licet non appareat de inue-
ſtitura anteceſſorum, nihilominus valebit. facit l. j. & ibi not.
per Bal. C. de epiſco. & cler. & anno præterito habui conſule-
a re de facto in ciuitate Feltri.[a]

ADDITIO.

a Feltri. Vide eius conſi. 312. & Bal. conſi. 190. 1. lib. & conſil. 70. 4. libr. Iaſon. May. in d. l. admonendi.

1 *Per conſtitutum poteſt quis ſe obligare, nõ autem alium, etiam ſi ſit illius
procura. ſecus ſi eſſet illius legitimus adminiſtrator, vel eſſet in poteſta
te illius.*
2 *Comes, an ex contractu ſuo poſſit obligare, ſubditos ſuos.*
3 *Communitas quæ poteſt facere legem inter ſubditos ſuos, & ſi facit ſyndi
cũ cum poteſtate obligãdi ſingulares perſonas, an poterit eas obligare.*
4 *Verba obligatoria, & executiua conſtituti, ſi concipiantur in perſonam al
terius, puta Titii, me recipiente promiſſionem, non valet conſtitutum,
niſi ſim in Titii poteſtate conſtitutus.*
5 *Si verba obligatoria concipiantur in perſonam meam, & executiua in per
ſonam Titii, (niſi ſim illius legitimus adminiſtrator, vel in eius poteſta
te conſtitutus) non acquiritur illa actio mihi, niſi mea intereſt, & quid
ſi ſim eius procurator.*
6 *Quod tunc ſi ſum in poteſtate acquiram directam, & ſi adminiſtrator,
vtilem.*

1 **§. Sed ſi quis.** ¶†Per conſtitutũ poteſt quis ſe obli-
gare, non autem alium, ẽt ſi ſit illius
procur. ſecus ſi eſſet illius legitimus adminiſtrator, vel eſſet in
poteſtate illius. h. d. vſq; ad l. ſed ſi filio. §. ſi mihi. Et primo di-
co, ꝙ quis non poſſit alium obligare, ſed ſeipſum, & hæredẽ
2 ſuum duntaxat, ſemel dixi de facto † Florentiæ, quia quidam
Comes contraxit, cum quodam mercatore Florẽtino, & pro
miſit certam quantitatem, & obligauit ſe, & omnes ſubditos
ſuos in inſtrumento, poſtea ille Florentinus reperit, quẽdam
ſubditum ſuum Florentiæ, quem fecit capi, tanquam obliga-
tum virtute illius inſtrumenti, ego conſului, ꝙ non erat obli-
gatus, quia comes non potuit eum obligare. l. inter ſtipulan-
tem. in prin. de ver. obl. licet potuerit obligare ius vaſallagij,
quod habebat in ipſum, quia illud erat illius comitis. vt l. pro
hærede. §. qui tamen. cum ibi no. de acqu. hæred. & fuit obten
tum. quia ille fuit relaxatus. In contrarium tamen facit, quia
contractus illius, qui poteſt legem facere, habetur pro lege,
vt l. Cæſar de publ. & ibi no. per Barto. in l. ciuitas. ſ. ſi certum
3 petatur. †qui pro hoc determinat ſi communitas, quæ poteſt
facere. l. inter ſuos ſubditos, facit ſyndicum, cũ poteſtate obli-
gandi ſingulares perſonas, poterit obligare, ſicut ſi feciſſet de
hoc, ſtatutum. de hoc etiam per eum. in l. 4. §. ſi actor. de re iu
dica. ſed talis comes poteſt facere. l. inter ſuos ſubditos, vt l.
forma. C. de offic. præfect. præto. rñdeo ꝙ Bal. theoricam Bar.
non tenet, immo reprobat pulchris rationibus. vt l. j. C. ne fil.
4 pro pa. & ibi vide. † Circa ſecundam partem aduerte, quia ſi
verba obligatoria, & executiua, concipiãtur in perſonam al-
terius, puta, conſtituis vel promittis te Titio ſoluturum, ſibi,
me recipiente promiſſionem, non valet conſtitutum, nec ac-
quiritur obligatio, vel actio mihi, vel Titio. per l. quęcunque,
gerimus. de acti. & obli. niſi ſim in Titij poteſtate conſtitutus a
quo caſu verba poſſunt concipi in quemcunq; noſtrum, it
5 intellige. §. fi. huius l. cum ſequ. †aut verba obligatoria conci-
piuntur in perſonam meam, & executiua in perſonam alte-
rius, ut promittis mihi dare, & Titio, tunc ſi non ſum illius
legitimus adminiſtrator, nec in illius poteſtate, non acquirit
illi actio, quia per liberam perſonam, alteri acquiri non põt
etiam ſi ſim procurator eius. Ita intellige hic ver. [ꝙ ſi mihi.]
& ver. Iul. mihi vero bene acquireretur ſi mea intereſt, vt ĵ. de
verb. obli. l. ſtipulatio iſta. §. ꝙ ſi inſulam. ſecus ſi mea non in-
tereſt. vt ibi, & in §. alteri videtur tamen, ꝙ ſi eram procura-
tor eius, etiam ſi alio modo non interſit, acquiratur mihi, vt
poſſim illi cedere, licet in cõtrarium faciat iſte tex. in ver. Iul.
vbi dicitur requiri, ꝙ etiam verba executiua debeant concipi
in perſonam procuratoris & tunc mihi acquiritur, vt cedere
poſſim. ita no. in l. huiuſmodi. in princ. de leg. j. ſi autem eram
illius Titij adminiſtrator tunc ſiue concipiam verba in perſo
nam meã, ſiue illius, acquiritur iſti actio vtilis, vt hic in ver.
6 †Item tutori. cum ſequ. etiam ſi per obligatoria verba, ſicut
quando eſſem in poteſtate illius, in hoc tamẽ differunt, quia
ſi ſum in poteſtate, acquiro directam, ſi ſum adminiſtrator,
acquiro vtilem, & in hoc ſtat intellectus horum textuum. vn
de hodie cum pater ſit legitimus adminiſtrator in aduẽtitiis,
vt l. j. C. de bo. ma. idem poterit pater quod tutor, & ad hoc vi
de gl. ĵ. de pig. l. ſi legati.

LEX VII.

1 *Adiecto non poteſt conſtitui, ſed principali creditori conſtituendum eſt, et poſtquam creditori fuerit conſtitutum, impeditur facultas ſoluendi adiecto, vel alteri correo credendi.*

Sed & ſi filioſa.

1 §.Si mihi. ¶†Adiecto non poteſt cõſtitui, ſed principali creditori cõſtituẽ
dum eſt, & poſtq̃ creditori fuerit conſtitutum, impeditur fa-
cultas ſoluendi adiecto, uel alteri correo credendi.h.d.vſque
ad l.hactenus. ſi ergo ſtipulatus ſum a te mihi, aut Titio (cum
obligatio, & actio acquiratur mihi, & non Titio) licet poſſis
Titio ſoluere, ſi poſtea conſtituis illi Titio, & non valet con-
ſtitutum, quia requiritur, vt debitum præcedat, & in perſonã
eius non ſubſiſtat debitum, & iſte eſt primus caſus quem intel
lige, niſi de voluntate mea conſtituiſſes, vt ſ.l.cũ qui. §.quod
egimus.in fi.& ibi tetigi.facit l.Stichum.§.fi.j.de noua.aut cõ
ſtituiſti mihi, & tunc ſi quidem ſimpliciter, vt mihi aut Ti-
tio, idem erit in actione de conſtituta, quod in prima, quia ac
quiritur mihi, & poteris ſoluere Titio, vt l.ſi uero.in prin.aut
conſtituiſti te ſoluturum mihi, & non erit idem, quia non po
teris amodo ſoluere Titio etiam virtute primæ obligationis,
& contractus, quia cenſetur tibi adempta facultas ſoluendi,
vt hic.in ver. q̃ ſi poſtea. Sed contra, q̃ hanc facultatem tibi
auferre non poſſum, ut l.aliud.j.de ſol. circa fi.tit. Solue.verũ
eſt ſine tua voluntate. Sed ſi conſtituis te ſoluturum mihi,
adeſt tua uoluntas, per quam tibi præiudicas, & imputes tibi
quare mihi ſoluiſti. Si ergo ſoluas Titio, repetis ab eo per cõ
dictionem indebiti, quia non liberaris a me. Idem ſi Titius, &
ego ſumus duo rei credendi, & ſic vtrique competit actio, vt
ſi conſtituas te ſoluturum mihi non poſſis amodo ſoluere Ti
tio, quia videor præoccupaſſe hoc debitum ſicut per lit.cõte.
vel ſtipu. animo nouandi. In hoc tamen differunt, quia per
lit. conte. vel ſtip.animo nouandi ſtatim es liberatus a Titio
ipſo iure, ſed ſi conſtitui te ſoluturum per pactum, quia per
hoc non inducitur nouatio, nec ſublatio primæ actionis, vt
j.e.l.item illa. §.fin.non es liberatus a Titio ipſo iure, ſed ope
exceptionis a te peteret. Potes.n.repellere eum, quia præoccu
pauit per conſtitutum, & ſic ſibi ſoluendo nõ liberaris a me.
hoc vult tex.cum gl.in l.idem eſt.

LEX XI.

2 *Debitor quando eſt captus ab hoſtibus, an valeat conſtitutum.& num.1.*

3 *Debitor ſi eſt deportatus ab hoſtibus, an valeat conſtitutum, quid ſi debitor deceſſit ſine hærede.*

1 Hactenus. ¶†Sufficit eſſe debitum, licet nõ apppareat perſona debentis, vt va
leat conſtitutum.h.d.¶In tex.ibi] ante aditam hæ-
reditatem] iſto caſu, licet non appareat certa per-
ſona, quæ debeat, apparet tamen ficta.ſ.ipſa hęreditas iacens,
quæ perſonam defuncti repręſentat, vt l.hęrede.de acquiren.
re.dom.& ipſa hæreditas eſt mihi obligata, ideo poſſum age-
re contra eum faciendo ſibi dare curatorem, vt in l. j. de cu.
2 bo.damn.†Sed in ſeq. caſu, quãdo debitor meus captus eſt ab
hoſtibus, ipſo exiſtente apud hoſtes, nõ apparet nec vera, nec
ficta perſona, q̃ mihi debeat. Nam ipſe cum ſit ſeruus hoſtiũ,
non debet, ſed exemptus eſt ab obligatione, nec eſt adhuc
dare hæreditatem eius quouſque viuit in quem tranſeat iſta
obligatio, & ideo videtur ſtare in aere, quia non habet ſubie
ctum, in quo reſideat paſſiue, ad quod vide no.in l.ſi ego.ſ.de
nego. geſt. & tamen valet conſtitutum, quia non eſt extincta
obligatio, ſed ceſſat. Iſta ſunt diuerſa, vt not.in l.ſecunda.de
3 verb.oblig.per glo. †ſi autem debitor meus eſſet deportatus,
non valeret conſtitutum, ſicut nec pro eo poſſet intercedere
fideiuſſor, vt l.ſi debitor.infra.de fideiuſſo. ratio eſt, quia tunc
obligatio tranſiuit in fiſcum, vnde debet accedere pro fiſco,
non pro eo. Vnde quando eſt captus, non tranſiuit in aliquã
obligationem, nec ualet conſtitutum etiam ſi pro eo interce
dat, quid autem ſi aliquis deceſſit ſine hærede, quia hæreditas
fuit per omnes repudiata, & ſic incipiunt dici bona vacantia?
adhuc videtur idem, quod in capto ab hoſtibus, quando præ-
ceſſit obligatio in perſona defuncti, ſed ſi non præceſſit noua
obligatio non poſſet incipere, ad hoc vide.l.poſtquam.infra.
vt leg.nom. cum ibi not. & gloſ.hoc inducit ad ea, quæ fiunt
dignitate pendente, i.vacante, vt valeant de hoc vt in ca.j.ne
ſede vacante.

1 *Qui plus debito conſtituit ſe ſoluturum tenetur vſque ad ſummam debitã, & non vltra.*

2 *Conſtitutor, licet poſſit ſe in plus obligare tempore, quam principalis ſit obligatus, non tamen in re, & ſic plus eſt re, quam tempore.*

3 *Conſtitutum, an valeat iure donationis, quando conſtitutor ſcienter plus debito ſe ſoluturum conſtituit, & quid ſi præcedebat debitum, ſed obſtabat exceptio.*

1 §.Si quis. †Qui plus debito conſtituit ſe ſoluturum te
netur vſq; ad ſummam debitam, & non vl-
2 tra.h.d.cum duab.ll.ſeq.†no.ergo, q̃ licet conſtitutor poſſit ſe
in plus obligare tempore, quam principalis ſit obligatus, ut ſ.
co.l.ſed & citeri o ri.cum ibi no.in glo. non tamen re, vt hic
3 patet, & ſic plus eſt re, quam tempore.†In glo. ibi. ſed hodie.
contra iſtam glo.videtur alia glo.quæ eſt.ſ.co. l.quod ſi mari-
tus.in §.j.ſuper ver. [exceptionem] in fi.quæ ſimpliciter tenet
a conſtitutum valere iure donationis,[a] ſi conſtituit ſcienter, &
non interdum præcedebat debitum, tamen obſtat exceptio,
& tunc loquitur illa gl.q̃ etiam iure veteri, & etiam conſtitu
tum, quia cenſetur renunciaſſe illi exceptioni. vnde cum du-
ret actio prima, vt l.ſi vnus. §. pactus. ſ.de pact. poterit agi ex
cauſa, & ſi opp. exceptio replicabitur, q̃ ei videtur renuncia-
tum per conſtitutum prout dicitur. in d. §.pactus.aut nullum
præcedebat debitum. & ſic nulla ſubſiſtebat actio ipſo iure.
& tunc loquitur iſta glo.iure veteri per conſtitutum nudo pa
cto factum non inducitur donatio, ſecus ſi interueniſſet ſtipu
la. vt l.ſi duo.j.de uer.obl.vbi eſt caſus, hodie vero ſm gl.quia
valet nudum pactum donationis, & producit actionem, vt l.
ſi quis argentum.de don.ſed ſi non valet iure conſtituti, vale-
bit iure donationis, & hoc idem videntur ſequi Doc. quod
mihi non placet, quia l. ſi quis argentum, loquitur quando
expreſſe per pactum promiſit animo nouandi, quia reſulta-
rent nouæ ſingularitates, vna q̃ pactum nudum produceret
actionem.altera, quòd præſumatur animus nouandi, quarũ
quælibet eſt contra regulas iuris per ea, quæ no.in l.j.C.de do.
promiſ.& ſi diceremus, ſequeretur q̃ omnia iura vetera, quæ
dicunt ex pacto nudo non oriri actionem eſſent correcta per
illam l.ſi quis argẽ.quod eſt abſurdum, & ita expreſſe deter-
mi.in l.iuriſgen.§.quinimo. circa fi.poſt Cyn.& Petr.ſupra de
pac.de quibus Bar. hic nõ fuit recordatus, quia non tenuiſſet
iſtam gloſ.

ADDITIO.

a ¶Donationis. Vide eundem.in l.iuriſgentium. §.ſed cum nulla. ſ.de pact. Bal.in rub.C.eod.in 2.col.

LEX XIIII.

1 *Conſtitutum non vitiatur ratione incertitudinis, quando poteſt certificari per relationem ad aliud.*

2 *Diſpoſitio quęlibet ratione incertitudinis, quando poteſt certificari per relationem ad aliud certificari poteſt.*

1 Qui autem. ¶†Ratione incertitudinis non vitiatur conſtitutum, quando
poteſt certificari per relationem ad aliud.h.d.tex.
2 cum gloſ.† idem in quacunque alia diſpoſitione
incerta.vt l.ait prætor.§.j.de re iudic.& j.de contrahen.empt.
l.hæc venditio. §.huiuſmodi.

1 *Valet conſtitutum de pignore conſtituendo.*

2 *Licet illud quod deducitur in conſtitutum, non ſit debitum, ſed de acceſſoriis, valebit conſtitutum.*

3 *Si quis conſtituit ſe pignus daturum, non expreſſa certa re, dabitur actio de conſtituta contra conſtituentem, quæ eſt perſonalis.*

1 §.Si quis conſtituerit. ¶†Valet conſtitutũ de pignore conſtituẽ
2 do, hoc dicit.†non ergo requiritur, quod illud, quod quis pro
mittit ſit debitum, dummodo ſit de acceſſoriis debiti, vt hic.
& infra prox.§.vel propter debitum promittatur, ut ſ.l.j.§.an
3 poteſt.¶†In tex.ibi [ſi pignus daturum] ſupple. non expreſſa
certa re.& ſic datur actio perſonalis de conſtituta, vt pignus
conſtituatur. Si autem fuiſſet expreſſa certa res, tunc ſtatim
eſſet pignus conſtitutum, quod poteſt conſtitui ſolo conſen-
ſu, vt l.j.de pig. actio. & ſic daretur actio. hypothecaria, quæ
eſt realis, non autem iſta.ita no. Gul. de cu.& Barto.ibidem.
certe hoc eſſet verum, ſi fuiſſet vſus verbis præſentis tempo-
ris dicendo, conſtituo tibi pignus ſuper tali re, ſi autem futu-
ri temporis, vt hic, quia conſtituit ſe daturum talem rem pi-
gnori, non eſt conſtitutum pignus anteq̃ aliter conſtituam
& ideo tunc etiam dabitur actio de conſtituta contra conſti-
tuentem, quæ eſt perſonalis non hypo. cõtra quemlibet poſ-
ſeſſorem, & ita intelligo hic, & eſt veritas.

1 *Per conſtitutum, quomodo poſſit, quis ſe obligare.*

2 *Si quis promittit factum alicuius ſuper debito præcedente, valet promiſſio, & videtur promiſiſſe ſe facturum, & curaturum, ſi vero non ſuper debito præcedente, non valebit.*

3 *Libellus iſte, peto vt reſtituas mihi boues meos, vel æque bonos, an procedat, an autem petam boues, ſi extant, & ſi non extant tui culpa, vel mora, te ad æſtimationem eorum condemnari.*

1 §.Sed & ſi. †Per cõſtitutũ poteſt quis ſe obligare, q̃ alia perſona fideiubeat pro debito, & ſi
illa fideiubere nolit, aut poſt mortẽ conſtituentis deceſſerit,
remanet conſtituẽs obligatus ad dandã aliam perſonã æquè
idoneã, ſed ſi añ morã deceſſit, liberatur cõſtituens ſicut ſo-
2 let liberari interitu ſpeciei debitæ.h.d.ecce caſus. ¶†In glo.j.
ibi

ibi [factum ſuum ſe curare promiſit] certe hic non dr̃, ꝙ pro-
a miſit ſe curaturum.[a] ſed ꝙ conſtituit certã perſonã fideiuſſo-
riã, & nihilominus vult, ꝙ valeat promiſſio. Dic ergo notabi
liter, ꝙ quando quis promittit factum alicuius ſuper debito
præcedente valet promiſſio, & in dubio, videtur promiſiſſe ſe
facturum, & curaturum, & ita intelligatur iſte tex. ſed ſi non
ſuper debito præcedente talis promiſſio non valeret. l. ſtipula
3 tio iſta. circa prin. de verb. obl. ¶ †In glo. penult. ibi no. de præ-
ſtatione ſimilis perſonæ, & iſtud facit pro eo, quod no. in Spe.
in titu. de obl. & ſol. §. ſequitur videre. in fi. vt procedat iſte li-
bellus, & peto, vt reſtituas mihi boues meos, vel ęquè bonos,
ſed Cy. in l. 2. ad leg. aqui. dicit non reperiri iure cautũ, ſed de-
beo petere boues, ſi extant, & ſi non extant tui culpa, vel mo
b ra interueniente debes condemnari ad æſtimationem[b] eorũ,
vt l. ſi ſeruum. §. fina. de verb. obl. l. vinum. cum ibi no. j. ſi cer.
pet. & non allegat iſtum tex. qui videtur deſtruere dictũ eius.
nec etiam Specul. qui dicit contrarium.

ADDITIONES.

a Curaturum. Adde Bal. in rub. de conſt. pec. Ang. & Inn. in l. inter ſtipulantẽ de verb. obl. Ro. & paul. in l. ſtipulatio iſta. in prin. de verb. oblig. & vide Fed. conſi. 202. Bar. conſi. inci. maritus promiſit. Bal. conſi. 96. j. lib. Ant. de Butr. in c. gemma. de ſponſa. Barto. Soci. conſil. incip. dominus labia mea aperiat, in cauſa. D. Franc. vbi late ad quid teneatur ille, qui promiſit ſe facturum, & curaturum.

b Aeſtimationem. Adde Ludo. Roma. conſi. 180.

---

1 *Conſtitutum quando, & quomodo fiat inter abſentes.*
2 *Conſtitutum quando fit per nuncium, tunc nuncius cõcipit verba in perſonam domini, ſed procurator concipit in perſonam ſuam.*
3 *Contractus, vbicunque poteſt fieri inter abſentes, requiritur nuncius, vel epiſtola.*

1 **§. Conſtituere.** †Conſtitutũ poteſt fieri inter ab-
a ſentes interueniente nuncio,[a] vel
epiſtola, nec tunc acquiritur actio per nuncium, ſed per ſeip-
2 ſum mediante miniſterio nuncij. h. d. cum l. ſequ. †ratio eſt,
quia concipit verba in perſonam domini, ſed procura. conci-
pit in perſonam ſuam, & ſic diceretur per eum actio acquiri
domino, ſi acquireretur, ideo non acquirit, quia eſſet contra
3 regulas iuris. arg. s. eod. l. cum qui. §. Iul. & adde, †quòd vbicun
que inter abſentes poteſt cõtractus fieri, requiritur nuncius,
vel epiſtola, alias fieri non poſſet, vt no. glo. in l. conſenſu. de
act. & oblig.

ADDITIO.

a ¶Nuncio. Adde quod Bal. in tit. de pace conſtan. dicit, quod nuncius etiã ignorans reuocatur, & licet ſit differentia inter nuncium, & procuratorem, vt habetur in Spec. de procur. dicit tamen Bal. conſi. 184. 3. lib. quòd dominus, qui eſt ſolitus ratificare contractus per nuncium bona fide geſtos, non poteſt dicere in vno, ego nolo habere hunc ratum.

LEX XVI.

1 **L. Si duo.** †Conſtituendo poſſunt conſtitui duo rei
debendi, & in cõſtituto poteſt adiici locus
& tempus, & erit actio arbi. ratione loci. hoc dicit vſque ad §.
ait prætor.

2 *Si conſtituiſti te ſoluturum Stichum, & antequam eſſes in mora, mortuus eſt, an duret actio de conſtituta. & num. 1.*
3 *Vbicunque præcedit obligatio de aliquo dando, vel faciendo, & poſtea ſequuntur verba negatiua legis, vel hominis, ſi non dederit, alias fecerit, debent intelligi, quod fuerit in mora ſoluendi, vel faciendi.*
4 *Si præcedit obligatio in perſonam alterius, vt ſi promiſiſti ſoluere mihi, quod Titius mihi deberet, ſi ipſe Titius non ſoluet, quod illa verba negatiua verificentur, ſiue Titius ſit in mora, ſiue decedat antequam det, vel faciat.*
5 *Si non præcedat obligatio de aliquo dando, vel faciendo, tunc illa verba ſi non dederis, vel non feceris, aut Titius non dederit, ſeu non fecerit, non verificantur, niſi deſieris poſſe dare, vel facere.*
6 *A verbis legis, quòd debeamus recedere, ut euitemus abſurditatem, & ea ſupplere prout expedit, & multo magis in verbis teſtamenti.*
7 *In conſtituto, quando reus dicatur in mora.*
8 *Reus ſi fuit in mora, quia non ſoluit in die appoſito in conſtituto, poteſt per ſolam oblationem moram purgare, vſque ad lit. conte. ſi actor non habuit iuſtam cauſam recuſandi, & an etiam poſt lit. conteſt.*
9 *Actor dicitur eſſe in mora, quando recuſat oblationem ſine iuſta cauſa, & quæ dicatur iuſta cauſa.*

1 **§. Ait prætor.** †Hic exponit quædam verba edicti
prætoris, quæ ſequebantur poſt illa
de quibus habetur. s. eod. l. j. §. j. & erant in effectu iſta, quòd
ſi alius conſtitueret ſe ſoluturum, vel facturum, & poſtea nõ
fecit, neque ſoluit, & per actorem non ſtetit, quo minus fie-
ret, vel ſolueretur quicquid de re poſtea contingit, quia pe-
reat caſu fortuito, remanet conſtitutor obligatus, non au-
tem liberatur interitu rei. circa quæ verba occurrunt aliqua
dubia circa perſonam rei, inquantum dicit [ſi non ſoluit,
vel non fecit, quæ declarantur vſque ad l. Item illa, & ali-
qua circa perſonam actoris, dum dicit [neque per actorem
ſtetit quo minus fieret, uel ſolueretur] & illa declarantur in
l. item illa. prima pars interitus rei debitæ contingens ante
moram debitoris pertinet ad creditorem, licet uerba edicti
prima facie innuerint contrarium, ſed debet ſane intelligi,
dum dicunt, [ſi non ſoluit, nec fecit,] quia debent ſuppleri,
ſed per eum ſtetit quominus ſolueret, uel fieret, & ſic fuit in
mora, ſi non contingat poſt moram pertinet ad debitorem,
quia vere nõ liberatur per interitum, & dicitur eſſe in mora,
ſi non ſoluit in die, vel tempore appoſito in conſtituto, licet
non ſit lis conteſtata, poteſt mora purgari per ſolam obliga-
tionem poſtea factam uſque ad litem conteſtatam. ſi actor ſi
ne iuſta cauſa recuſat excipere, & ex tunc euitauit periculũ.
h. d. uſque ad l. item illa. & ſunt tex. aliquantulum ſcrupuloſi.
primo declarat ad quem pertinet interitus rei debitæ uſque
ibi, nec autem. Secundo, quando dicatur debitor in mora cõ
ſtitutus uſque ad l. ſed ſi alio. Tertio an poſſit moram purga-
2 re, & qualiter, & uſque ad quantum tempus. †Eſt ergo primũ
dubium ſi conſtitui te ſoluturum Stichum, & antequã eſſes
in mora mortuus eſt Stichus, an duret actio de conſtituta, ſi
per me non ſtetit quominus mihi ſolueretur, nec etiam per
te, quia non fuit in mora, ſed ſtetit ꝑꝑ rerum naturam, & ui-
debatur, ꝙ ſic, inſpecta cortice uerborum edicti, quæ ſunt ſim
pliciter negatiua, ſ. ſi non fecit, uel nõ ſoluit, nam uerum eſt
dicere, ꝙ non ſoluiſti, ergo durat actio, quicquid de re conti-
gerit. Iuriſconſultus dicit contrarium, quia ſequeretur incon-
ueniens, & contra regulam iuris, quæ eſt, ꝙ interitu rei debi-
tæ liberatur debitor, ſi non fuit in mora, uel culpa. Verba er-
go edicti prętoris debent ſuppleri, dum dicit, neque ſoluiſſe,
neque feciſſe, ſed per eum ſtetiſſe quominus fecerit, uel ſolue
3 rit, & ſic fuit in mora. & hoc no. ſingulariter. †Quia ubicunq;
pręcedit obligatio de aliquo dando, vel faciendo, & poſtea ſe
quuntur uerba negatiua legis, uel hominis, ſi non dederit, uel
alias fecerit, debent intelligi cum ſuppletione. ſ. ꝙ fuerit in
mora ſoluendi, uel faciendi, nec aliter illa uerba uerificãtur,
tex. eſt no. hic, & hoc, quando præcedit obligatio in perſona
eiuſdem ad quem uerba negatiua referuntur, unde ſi promit-
tis mihi Stichum, & ſi non dederis, promittis pęnam, ſi mo-
riatur, antequam ſis in mora, licet uerum ſit dicere, ꝙ non de
deris, non tamen tenearis ad pęnam, cuius contrarium dicit
gl. & male. s. qui ſatiſdare cogantur, l. ſi deceſſerit. in fin. mag.
4 gl. quæ per omnes reprobatur. †Si autem præcedit obligatio
in perſonam alterius, tunc illa uerba verificantur, ſiue ille ſit
in mora, ſiue decedat antequam det, vel faciat, licet non ſit
in mora. hic eſt tex. no. in l. fideiuſſor obligari. infra de fideiuſ-
ſoribus, ut ſi promiſiſti mihi ſoluere, quod Titius mihi debet,
ſi ipſe Titius non ſoluet. nam ſi Titius ſit in mora ſtatim pu-
rificatur obligatio tua, ſiue moriatur anteq̃ ſit in mora, ſed
neutro iſtorum interueniente obligatio tua eſt cõditionalis.
5 †Si autem non præcedat obligatio de aliquo dando, vel faciẽ
do, tunc illa verba negatiua ſi non dederis, vel nõ feceris, aut
Titius non dederit, uel non fecerit, non verificantur, niſi deſie
ris poſſe dare, vel facere, ut l. ita ſtipul. in princip. & l. in illa
ſtipul. ſi calendis. de verbor. obligatio. & ſic not. hic. quòd
6 †debemus recedere a uerbis. l. vt euitemus abſurditatem,
& ea ſupplere prout expedit, multo magis in verbis tex. cuius
magis intentio, quam uerba ſpectanda eſt, ut l. cum uirum.
C. de fideicom. ſecundum dubium, quando reus dicatur eſſe
7 in mora? reſpondetur, quando non ſoluit, uel facit in tempo-
re appoſito conſtituto, cum facere non potuerit, licet lis non
ſit conteſt. ſupple, ſi non fuit appoſitum tempus, ſi non ſoluit
cum fuit interpellatus, ut in l. ſi penũ, quando dies le. ce. alias
8 committitur tempore conteſtationis, ut ſupra de triti. †Vlti-
mum dubium eſt, quid ſi reus fuit in mora, quia non ſoluit
in die appoſito in conſtituto, poſtea tamen obtulit, & actor
recipere noluit, dicitur, ꝙ ſi non habuit iuſtam cauſam, reus
purgat moram per ſolam oblationem vſq; ad tempus lit. cõt.
quaſi dicat, non poteſt. Sed contra, quia quando offertur id,
quod petitur, poteſt fieri oblatio vſq; ad tempus ſententiæ,
vt inſti. de perpe. & temp. ac. §. fi. ſol. & no. verum eſt, quantum
adhoc, vt reus abſoluatur ab obſerua. iudicij re exiſtente, ſed
vt purget moram, & euitet periculum ſola oblatio nõ ſuffi
cit, niſi vſque ad lit. conteſt. poſtea vero requiritur conſigna-
tio, & depoſitio. ita intellexit Bart. ſingulariter iſtum tex. hic,
& in l. inſulam. j. de verbo. oblig. & refert ſe habuiſſe altercatio-
nem ſuper intellectu huius l. cũ domino Rayn. de For. qui
fuit magiſter eius, & ſe iſtum intellectum tenuiſſe, licet ille re
pugnaret, & non eſt alibi illud dictum. illa verba edicti [neq;
feciſſe.] ad hoc, vt teneatur de interitu debẽt intelligi, ſcilicet,
9 tempore appoſito in conſtituto, nec poſt. †Si enim petiit
tempore appoſito, ſed non poſt, quia obtulit, & actor ſine iu-
ſta cauſa recuſauit recipere, perinde eſt, ac ſi per eum non ſte-
tiſſet, & nõ habet locum diſpoſitio edicti, vt teneatur de inte-
ritu, haberet autem iuſtam cauſam, ſi eſſet dãnificatus ex mo
ra rei, & nõ offerretur ſibi intereſſe iuxta no. in l. ſi cum dies.
in fi. cum l. ſeq. j. de arbi. per gl. ¶In tex. ibi [excep.] ſcilicet, qñ

debebatur

debebatur quantitas, quæ fuit oblata, & poſtea perempta, nã
liberatur debitor ope exceptionis. Et quod ſequitur, vel iuſta
interemptione ſcilicet, quando debebatur ſpecies, quo caſu
liberatur ipſo iure, vt l. qui decem. ff. de ſolu.

LEX XVIII.

1 *Per actorem ſtetiſſe, quomodo intelligatur.*
2 *Debitor ſi ante diem, quæ eius fauore appoſita eſt, vult ſoluere, debet denunciare creditori, quòd veniat ad locum deſtinatum ſolutioni.*
3 *Si debitor velit poſt diem ſoluere in loco deſtinato ſolutioni, & moram purgare, tenetur etiam denunciare domino, quòd veniret. Et tenetur creditor accedere dummodo debitor offerat expenſas itineris.*
4 *Obligatio, quando habet diem, & locum, creditor tenetur accedere ad locum illa die, ante vero, non.*
5 *Si aſſignatus eſt terminus partibus octo dierum ad probandum, vel articulandum, & vna pars ante vltimam diem velit dare ſuos articulos, vel inducere teſtes, debet citari facere alteram partem.*
6 *Quando aſſignatur certa dies pro termino, puta octaua dies ad articulandum, tunc ante illam diem non poteſt articulari etiam parte citata.*
7 *Producens teſtes, ante vltimam diem dilationis ſi non fecit citari partem, valebit productio, ſed non præiudicat alteri parti, quominus poſſit obiicere contra perſonas teſtium etiam poſt publicationem.*
8 *Citatus poſt publicationem teſtium non poteſt obiicere in perſonas, niſi proteſtatus fuiſſet, quòd eſſent ſibi ſaluæ exceptiones.*
9 *Creditor ſi fuit impeditus accedere ad locum deſtinatum ſolutioni illa die, qua fienda erat ſolutio, dicitur per eum ſtetiſſe, quominus reciperet, & ſic dicitur in mora, licet ſecus eſſet in reo, & quod illa mora creditoris excuſet reum a mora.*
10 *Creditor non cogitur ante diem eius fauore appoſitum ſolutionẽ recipere, nec ad locum ſolutionis accedere, niſi debitor offerat ſortem cum intereſſe.*
11 *Debitor ſi ante diem non offert ſolutionem creditori, ſed in præſentia teſtium dicit ſe velle libenter ſoluere, ſi eſſet, qui reciperet, ſibi non prodeſt, quominus in moram incidat in die conſtituta.*
12 *Creditor debet ire ad locum rei, vt ſibi ſoluatur. Et quid ſi ſunt de eodem domicilio. & num. 14.*
13 *Creditor, & debitor ſi non ſunt de eodem domicilio, quando teneatur debitor ire ad creditorem.*

1 ITem illa. ¶†Per actorem non dicitur ſte-
tiſſe, quominus reciperet, ſi tem-
pore, quo ſolutio veniebat fienda, reperit ſe in lo-
co, vbi fienda erat, & fuit paratus recipere, ſed nõ
fuit, qui ſolueret, licet ante diem, vel etiam poſt, in loco non
fuerit paratus recipere. ſi autem in illa die non reperit ſe in lo
co, nec paratus eſt recipere, licet ante, vel poſt, ſic dicitur per
eum ſtetiſſe, etiam ſi fuit caſu impeditus, quominus ibi eſſet,
& ſic reus non conſtituitur in mora, ſi illa die non ſoluiſſet.
2 h.d. Not. iſtam l. quę ſemper allegatur. ¶†In tex. ibi (ad diem
conſtituti) non enim tenebatur actor ad illum locum acce-
dere ante diem, vel etiam poſt, ſi debitor erat ibi, & erat pa-
ratus ſoluere, & ita forte fuit proteſtatus coram teſtib. nam
creditor non habebat neceſſe hoc imaginari. debebat ergo
debitor, ſi volebat ante ſoluere, denunciare creditori, ꝙ veni
ret, quia paratus erat ibi ſoluere, & non expectare diem, qđ
facere poterat, ſi dies fuit appoſitus fauore ipſius rei. vt l. ſtipu
latio iſta. §. inter certam. de verbo. oblig. & l. poſt mortem. C.
3 de fideiçom. †Si vero poſt diem adhuc hodie tenebatur denũ
ciare, ꝙ veniret, quia paratus erat ſoluere, & purgare morã,
& tenebatur creditor accedere, dummodo debitor offerret,
etiam expenſas itineris, quas actor neceſſe habet facere pro-
pter moram præcedentem, quia habet neceſſe ad eundem lo
4 cum redire, vt hic in 2. gl. in prin. †Sic ergo no. ꝙ quando obli
gatio habet diem, & locum, creditor tenetur accedere ad lo-
cum illa die, ante vero non. Et iſtud inducitur ad quæſtionem
5 nota. †ſi aſſignatus eſt terminus partibus octo dierum ad pro
bandum, vel articulandum, & vna pars ante vltimam diem
velit dare ſuos articulos, vel inducere teſtes, an habet neceſſe
a alteram partem facere citari?[a] & certe ſic, quia nõ tenebatur
altera pars accedere, ante vltimam diem, niſi citata, quia nõ
habebat cedere, ꝙ ante illam velit aliquid facere, ſed ſi in vlti
ma die termini hoc faciat, non eſt pars citanda, quia illa dies
interpellat vtranque partem, ita colligitur ex iſta l. ſingu. &
habetur in l. 2. circa prin. & ibi Bar. C. de tempo. appel. Et per
6 eundem. in l. qui ante calendas, de verbo. obliga. ¶†Secundo
opp. ꝙ etiam ante diem vltimam non poſſit hoc facere etiã
ſi faciat partem citari per ea, quæ no. in cle. quamuis. de appel.
in gl. Sol. interdum aſſignatur certa dies pro termino, puta,
octaua dies ad articulandum, & tunc ante illam diem non
poteſt articulare etiam parte citata. aut non certa dies. ſ. ꝙ in-
tra octo dies, & tunc poteſt in quacunq; parte dilationis hoc
facere, quia verba patiuntur. nam intra octo dies dicitur fieri,
etiam quod fit ante vltimam diem, debet tamen pars citari,
7 vt dictum eſt. Sed quid ſi producit teſtes, nec fecit citari partẽ,
an valebit exceptio? dic, ꝙ valebit, tamen non præiudicat al-
teri parti, quominus poſſit obiicere contra perſonas teſtium,
etiam poſt publicationem teſtium. Ita diſputando terminatũ
8 fuit. vt no. †Io. And. in c. in nomine Domini. extra de teſtib. &
per ipſum in regula præſumitur. de reg. iur. in mercu. ſi fuiſſet
pars citata poſt publicationem teſtium non poteſt obiicere
in perſonas, niſi proteſtatus fuiſſet, ꝙ eſſent ſibi ſaluæ exceptio-
9 nes, vt in c. ex parte. de teſti. ¶†In tex. ibi (proinde ſi valitudi-
ne) nota. hic, ꝙ licet non dicatur ſtetiſſe per eum quominus
ſoluerit, quando ipſe fuit impeditus ſoluere, & ſic non fuit in
mora. l. quod te. ff. ſi certum petatur, bene tamen dicitur ſtetiſ-
ſe per actorem quominus reciperet, licet ipſe fuerit impedi-
tus recipere, vt eſt hic caſus, & videtur Barto. ſentire, ꝙ actor
dicatur in mora, licet fuerit impeditus, non ſic reus. Tu dic, ꝙ
imo non eſt in mora, licet fuerit, quia mora eſt delictum, &
ipſe non deliquit, ſi impeditus fuit. tamen quia iſtud impedi-
mentum actoris debet potius nocere ſibi, quam alteri, vt hic
dicitur in tex. excuſatur reus a mora, ſi non ſoluit, poſtquam
non fuit qui reciperet, vt hic. & ff. de vſur. l. pecuniæ. in fi. & l.
cum quidam. §. pupillo, & hoc puto verum, ſiue reus acceſſe
rit ad illum locum, & fuerit paratus ſoluere, ſiue non acceſſe
rit, poſtquam non fuit ibi, qui reciperet arg. ff. de arbi. l. ar. ca-
lendis, & ff. ſi quis in ius voc. non ie. l. 2. in fi. ¶Oppo. pro decla-
ratione gl. 2. dum tex. hic dicit, & puto diem conſtitui referen
dum, quod debeat intelligi, vel etiam, vt ff. l. prox. in fi. glo. fate
tur, & dicit iſtam l. ſupplendam per illam, & quod hic dicitur,
eſt quantum ad ſignificationem verborum. Tu dic melius, ꝙ
illa loquitur in eo, qui fuit negligens, & in mora ſoluendi in
die conſtituta, tamen poſtea offerebat ad moram purgandã,
& dicitur, ꝙ hoc facere poteſt, & actor tenetur recipere, ſi nõ
habet iuſtam cauſam non recipiendi, hic loquitur in actore,
qui fuit diligens in die conſtituta in accedendo ad locum, &
non reperit qui ſolueret, vnde non tenetur amplius accede-
re. ideo ſi poſt illam diem in præſentia teſtium, diceret ſe pa-
ratum ſoluere, & offerret, & deponeret, non euitaret morã,
niſi faceret actorem citari, ut redeat, quia vult ſoluere, & of-
fert etiam ſe paratum ſoluere expenſas, vt hic in gl. in princi.
dum dicit [interſit] & ipſe reus poſtea accederet ad actorem,
& ſibi offerret, quia teneretur recipere, alias, non eſt quid im
10 putetur ſibi actori. ¶†Item opp. ꝙ imputetur actori, etiam ſi
ante diem fuit paratus, quia debitor potuit ante diem ſolue-
re, vt l. quod in diem. ff. de ſol. glo. dicit illud verum, ſi dies erat
oppoſitus gratia ipſius rei, hic vero gratia actoris, quod eſt di
uinare. Dic ergo, ꝙ actor non tenetur ante diem illuc accede
re, niſi fuerit requiſitus a reo, quia debuit ſoluere, & non ex-
pectare diem, & hoc ſi dies fuit appoſitus fauore rei, ſi autem
fauore actoris non teneretur accedere ante diem, niſi offerat
ſortem cum intereſſe per ea, quæ no. in l. qui Romæ in princ.
de verb. oblig. Recollige ergo diſtinctionem per te, aut dies
fuit appoſitus fauore actoris, aut rei, & hoc ſecundo caſu, aut
reus offert ſolutionem actori præſenti, vel abſenti, & tenetur
11 eam recipere. †aut non offert ſibi, ſed in præſentia teſtium di
cit ſe libenter ſoluere, ſi eſſet, qui reciperet, & tunc ſi hoc fa-
cit ante diem, non prodeſt ſibi, quominus incidat in morã, ſi
poſtea in die conſtituta actor ſe ibi repetit, & non fuit qui ſol
ueret, nec purgat moram, ſi poſtea hoc faciat, per iſtum tex-
12 tum. ¶†Quæritur in alia gl. iſte tex. in ver. [proinde] loquitur,
qñ actor nõ erat in domicilio rei tempore ſolutionis fiendæ,
& vult, ꝙ actor teneatur accedere ad illum locum, alias reus
non conſtituitur in mora, nec tenetur accedere ad domiciliũ
actoris. Quid ſi ſunt de eodẽ domicilio? glo. dicit, ꝙ tunc reus
tenet̃ accedere ad domũ actoris, vt purget morã. i. nõ incidat
in morã ꝑ lapſum diei, non autẽ econtra, actor ad domũ rei,
& pro hoc allegãt Doc. in l. 2. C. de iure emp. & ſꝑ allegat̃ iſta
gl. & aduerte, quia loquitur, qñ obligatio habebat diem, quæ
interpellat. ſi aũt non hr̃et, tunc quia requiritur interpellatio
hoĩs, actor hẽt neceſſe accedere ad ipſum reũ, & ipſum ꝑſona
liter recipere ẽt ſi ſit in eodem domicilio, & ipſum interpella
13 re. ¶†Itẽ quod dicit gl. quando actor non eſt de eodem domi
cilio, reus non tenetur accedere ad eum, ſed econuerſo dicas,
ꝙ fallit in tribus caſibus in quibus tenetur accedere. Primus,
vt in debitore operarum, vt l. quod niſi. §. j. de oper. li. Secun-
dus in eo qui vult ſoluere gratia ꝯdõnis implẽdæ, vt aliquod
lucrum conſequatur, vt l. tales cõdõnes. §. fi. de condit. & dem.
Tertius eſt, in eo qui ſemel fuit in mora, & vult ſoluere, vt ip
ſam purget, nam dẽt, vel ad ipſum accedere, vt in d. §. fin. vel
requirere, vt veniat offerẽdo ſe paratum omne damnum, &
intereſſe expenſarum reficere, licet iſta glo. videatur innuere
ꝯtrium, dum dicit, vt purget, ſed expone, vt dixi, quia loquitur
de illo, qui non fuit in mora, ſed vult ſoluere, nec in illã inci-
dat. Si. n. fuiſſet, & vellet ſoluere ad ipſam purgandã indiſtin-
cte

ADDITIO.

a ¶Citari? Vide Bald. in l. ſi quando. C. de teſt. & ꝙ in productione teſtium, vel inſtrumentorum requiratur citatio, tenet Ang. in l. properandum. C. de iudi. in §. ſi autem reus, & vide Lud. Ro. conſi. 154.

ctè debet ad ipſum actorē accedere. ¶ Item, quod dixi, ꝙ quando ſunt in eodem foro debet reus accedere ad actorem eſt verum, quando debetur res, quæ poteſt portari ſine ſumptu, & labore, vt pecunia. Si autem acquiratur ſumptus, & labor, puta es debitor vini, vel frumenti, tunc non tenetur reus portare ad domum actoris, ſed ipſe actor debet mittere, & portare ſumptib. ſuis, vt ꝭ. de peric. & commo. rei vend. l. j. §. pen. vel fi. ad quod no. per Bar. in l. j. ꝭ. de ali. & cib. leg. in Spe. de emp. & vend. §. j. in fi. cætera vide hic per Bart. qui tangit aliquas quæſtiones vtiles, de quibus vide per eum ibi.

1 *Sufficit debitum fuiſſe tempore conſtituti, licet poſtea debitum eſſe deſierit.*
2 *Si quis actione temporali tenetur, illa actio per cōſtitutum interrumpitur, & præſcribens poſtea in actione prima, non liberatur ab actione de conſtituta.*
3 *Præſcribens non eſt ſimilis ſoluenti, quo ad omnia, ſed quo ad quid, ſic.*
4 *Actus perfectus non vitiatur, licet peruenerit ad caſum, a quo incipere non poteſt.*

1 §. Quod adiicitur. †Sufficit debitum fuiſſe tēpore conſtituti, licet poſtea
2 debitum eſſe deſierit. h. d. ¶ †In tex. ibi [dies tēporalis actionis exierit] ſed quō pōt exire. nam ſi tenebaris actione temporali, licet poſtea cōſtituas te ſoluturum, interrumpit pſcriptio, & perpetuatur. C. de præſcript. 30. ann. l. cum notiſſimi. §. ſi qs. Bart. dicit cogita. dicas ꝙ ibi loquitur de iure Codi. quia de iure ffo rum non erat inuenta præſcriptio. 30. vel 40. annorum, vt no. gl. in l. qui occidit. ff. ad leg. Aqui. & in l. Iul. alias incipit nō ſolum in j. gl. ꝭ. ex qui. cau. ma. Et ad declarationem huius vide Bar. in l. fi. ꝭ. rem rat. ha. an liberatus tempore, remaneat obligatus nāliter, & loquitur in actionib. ſui nā perpetuis, hic in tpalib. vel dic, ꝙ bn̄ interrumpitur præſcriptio, nō tn̄ perpetuatur ad 30. annos, quia hoc non fit per lit. cont. Sed ſi eſt neceſſaria noua pſcriptio eiuſdē vitæ, & tpis, vn̄ ſi prima actio erat annalis per cōſtitutum, interrupta eſt prima præſcriptio, & poſt ꝯſtitutū, eſt neceſſe, vt currat nouus annus, quo elapſo extincta erat actio prima, ſed non actio de conſtituta, & hoc
3 placet. ¶ †In glo. quæ incipit [no. duo.] primo ibi non eſt ſimilis ſoluenti, quia ſoluens liberatur ab vtraq; actione, vt in fi. huius l. ſed preſcribens in actione prima non liberat ab actione de cōſtituta, nec ob. l. ſi pupillus de admi. tu. q̄a eſt ſitis ſol-
4 uenti quo ad quid, non quo ad oīa. ¶ †In ea. gl. ibi [de his, quæ pro non ſcript. l. 3.] dic, ꝙ hic actus erat perfectus, iō non vitiatur, licet perueniat ad caſum a quo non poterat incipere. ibi non erat perfectus, de quo per Dyn. in c. actus legitimi. de reg. iur. no. in l. pluri b. §. & ſi placet, de ver. ob. ¶ In ſeq. gl. in fi. ibi [§. iniuriarū] dic, ꝙ ibi ſubrogatur actio acceſſorie, quia nō ſup eo ad qđ actio prima principaliter cōpetebat, ſed ſup alio cōpetebat acceſſorie ad illud puta, vt ſi ſteterit in iudicio. hic vero ſubrogatur æque principaliter, quia cōtrahitur obligatio ad illud idem, ad quod erat cōtracta prima facie. ꝭ. e. tit.

2 *Quando duę actiones competentes ad idem oriuntur ex eadem cauſa, tūc electione tolluntur, & idem ſi ex diuerſis cauſis contrariis inuicem. et vide num. 1.*
3 *Succumbens in actione de conſtituta pōt redire ad primā, & quid cōtra.*
4 *Nouatio actionis primæ non fit etiam interuentu nouæ perſonæ iure iſto per ſecundum conuentionem ſtipulatione nō vallatam, nec etiam hodie, etiam ſi interueniat ſtipulatio, niſi ſit expreſſe actum.*

1 §. Vetus fuit. † Quando ſunt duæ actiones competentes ad idem, & orientes ex diuer-
2 ſis cauſis, electione vnius altera non tollitur, † ſed per ſolutionem tolluntur ambæ. h. d. quando autem oriuntur ex eadem cauſa, tunc electione tolluntur, vt l. quod in hæredem. §. eligere, de tri. idem ſi ex diuerſis cauſis contrariis inuicem, vt C. de
3 fur. l. j. † poſtq̄ ergo non tolluntur hic electione, ſi ſuccumbit in actione de conſtituta, poterit redire ad actionē primam, vt ſ. de iureiur. l. ſi actor. vbi eſt caſus, ſed contra ſi ſuccumberet in actione prima, ſine qua non pōt dare conſtitutum, videretur repelli ab actione de conſtituta per l. iuſiurandū eo.
4 titu. & per l. duob. §. qui iurauit. ¶ † Vltimo no. hic, ꝙ per ſecūdam conuentionem non vallatā ſtipōne, facta ſuper eodē, non fit nouatio actionis primæ, etiam interuentu nouæ perſonæ iure iſto. concor. l. ſi mandato Tirij. in fi. ꝭ. mand. ſecus, quando interueniebat ſtipulatio, ſed etiam tunc hodie non fieret niſi ſit expreſſe actū. vt in l. fi. C. de noua. & no. per Bar. in l. ſingularia. ſi cert. petat. vbi de iſto tex. facit magnū feſtū.

LEX XIX.

1 *Siue fiat conſtitutum ſuper debito conditionali, ſiue ſuper puro, & fiat ſub conditione, non poteſt agi de conſtituta antequam eueniat conditio.*
2 *Debitum pure ſi conſtituatur ſub conditione, an poterit agi actione prima quæ erat pura.*

1 ID quod ſub con. †Siue fiat conſtitutum ſuper debito conditionali, ſiue ſuper puro, & fiat ſub conditione, non poteſt agi de cōſtituta, antequam eueniat
2 cōditio. hoc dicit. † tamen ſecundo caſu poterit agi actione prima, quæ erat pura, nec ſperatur tolli, vel nouari per actionem de conſtituta, licet conditio poſtea eueniat, vt ſ. proxi. §. & ꝭ. eo. l. Titius. in fin. vt l. vbi. & ita no. hic gl. & ſic innuit a contrario ſenſu, ꝙ ſi ſperaretur nouari non poſſit ex pura, licet in omnem euentum debiturus ſit debitor eidem, & hoc, vt ſecunda obligatio in euentum conditionis, habeat quid nouet, & ita no. per Doc. in l. pecuniam ſi cert. pet. & dixi. in l. Iul. de cond. indeb.

1 *Sufficit debitum fuiſſe tempore conſtituti, licet deſinat.*
2 *Si imponitur onus publicum alicui certæ quantitatis ſecundum æſtimationem ſuarum facultatum, & deſcriptus ſit in libro puta. x. quod inſpiciatur tempus impoſitionis quouſque ſtat aliud æſtimum, licet diminuantur facultates, vt quia aliquid vendat, niſi aliud actum ſit cum emptore.*
3 *Licet tale onus iungatur perſonæ propter res, quod tamen reſpublica, ſi venditor non ſolueret poſſit agere hypothecaria contra poſſeſſorem.*
4 *Actio de conſtituta non ſortitur naturam actionis primę.*

1 §. Si pater. †Sufficit debitum fuiſſe tempore conſtituti, licet deſinat. h. d. cum l. ſeq. & iſtū tex. in-
2 ducit † Gul. de Cu. ad q. quotidianam ſi alicui eſt impoſita inſtantia, vel onus publicum certæ quantitatis ſ̄m æſtimationē ſuarum facultatum, & deſcriptus in libro, puta x. licet poſtea diminuantur facultates, non propterea diminuatur onus, ad quod fuit obligatio ꝯ̄cta, quouſque durat aliud æſtimum, vel diſtributio, ſed cum fiet nouum æſtimum, diminuetur onus. Sit ergo cautus, ſi aliquam rem vēdat, ꝙ faciat pactum cum emptore, & pro illa habeat ſoluere, ꝙ ipſe remaneat obliga
3 tus. reipub. † cum ſit onus, quod iungitur perſonæ pp res, & ita de facto ſeruatur Florentiæ. res tamen publica habet illā rem obligatam, ut l. Imperatores. de pub. & ſi venditor non ſolueret, poſſet agere hypothecaria ꝯ poſſeſſorem, & hæc vera, quando fuit impoſitum onus certæ quantitatis, vt dixi. Si autem bona duntaxat fuerunt poſita in eſtimo, nec fuit ſpecificatum onus certæ q̄titatis, ſed venit ſpecificandum, cum venerit tempus ſoluendi, non imputatur niſi pro bonis, quæ tamen reperitur poſſidere, & ſic cum venditur, remouetur de libro vnius, & ponitur in libro alterius. in l. ſequ. ¶ In text. ibi [pertinet ad conſtitutoriam] ſupple. actionem, ſed ad actionē de peculio, quæ creſcit, & decreſcit ſ̄m quod peculium eſt, vt l. quæſitum. in prin. de pec. iſta vero poſtquam fuit ꝯ̄cta ad certam quantitatem, quæ tunc erat in peculio, poſtea nec cre-
4 ſcit, nec decreſcit, & ſic nota. † ꝙ iſta actio non ſortitur naturam actionis primæ, vt l. item illa. §. quod adiicitur.

LEX XXI.

1 *In conſtitutum poteſt deduci æſtimatio rei peremptę, poſt moram.*
2 *Precium ſeu æſtimatio rei peremptæ, poſt moram, quod eſt in officio iudicis, & ſic in ſolutione, poteſt in conſtitutum deduci, tanquam acceſſoriū rei, licet non debeatur iure actionis.*
3 *Promittens Stichum cenſetur promittere dare, & non tradere.*

1 PRomiſſor Stichi. † In conſtitutū p̄t deduci æſtimatio rei peremptæ, poſt moram. h. d. & etiam ipſa res, vt ꝭ. eo. promiſſor, & illa ſola eſt in obliga. prima
2 pp moram. † Precium vero eſt in officio iudicis, & ſic in ſolutione, quia res non poteſt præſtari, vt l. ſi ſeruus. §. j. de verbo. obli. & propter hoc poteſt deduci in conſtitutum, tanquam acceſſorium rei debitæ, licet non debeatur iure actionis, vt
3 ſ. eo. quia autem. §. j. ¶ † No. gl. dum dicit promiſſor Stichi pro illo, qui promittit Stichum, cenſetur promittere dare, & non tradere. & ita allegat Bar. iſtum tex. in l. ſi fundum certo die. de ver. oblig. facit. ꝭ. de contrahen. empt. l. ſi ita. §. j.

1 *In conſtituto ineſt tempus x. dierum ad ſoluendum arbitrio iudicis.*
2 *In aliis debitis præterquam in conſtituto, ineſt tempus ad ſoluendum arbitrio iudicis.*
3 *Tempus decem dierum, quod ineſt conſtituto ad ſoluendum, non conſtituit eum in mora cum detur a lege miſerationis cauſa.*
4 *Ignorantia iuris in damnis vitandis, quod excuſet.*

1 §. Si ſine die. † In cōſtituto ineſt tempus. x. dierum ad ſoluendum. h. d. Et eſt ſpeciale in
2 conſtituto, ꝙ inſit certum tempus. † In aliis autem debitis nō eſt tempus ſpecificatum, ſed ineſt arbitrio iudicis, vt l. quod
3 dicimus. ꝭ. de ſolu. Sed † an iſtud tempus. x. dierum conſtituat eum in mora, ſi non ſoluit. glo. hic, quæ incipit ex æquitate, videtur tenere, ꝙ ſic, quia dicit, ꝙ eo impleto non videtur debitor feciſſe, quod promiſit. idem ſentit gl. in l. ſi duo, in fin. ſuper verbo [conſtituto,] dum dicit, vel tacite intelligitur, vt ꝭ. eod. promiſſor. §. j. contrarium, puto verius, quia iſtud tēpus
a datur a l. miſerationis[a] cauſa ad ſoluendum. Vnde non habet illam

ADDITIO.

a Miſerationis. Sed an iſtud ſtat. tempus. x. dierum ſit ſtatutum a lege, vel ſit ſtatutum a iudice, & cuius ſit hic effectus. Adde Imo. in l. liber homo. §. decem. de verb. obl. Bar. in l. ita ſtipulatus. in 1. q. de verbo. obl. & vide Bal. in rub. C. e. in 3. q. & inſtit. de act. §. in perſonam.

illam haberi, quia non pōt prætendere ignorantiam in facto
ſuo,ſed iſtud conſiſtit in iure , quod multis eſt ignotum, licet
oẽs ſcire debeant , tñ iuris ignorantia in damnis vitandis ex-
3 cuſat. †vt l. iuris ignorantia de reg.iur.¶In glo.quæ incipit ex
æquitate. circa fi. ibi, quæ eſt contra.tu dic,ꝙ non eſt contra,
quia fateor,ꝙ ſtatim obligatur hic, & ibi, ſed quantũ ad exa-
ctionẽ,ineſt tempus,vt hic,& etiam ibi, non tamen certum ,
vt hic,ſed certificandum arbitrio iudicis,vt d.l.quod dicimus.
¶Sed opp. ꝙ etiam quantum ad exactionem non inſit tem-
pus,vt l.j.§.eſt autem.ſ.depoſi.Solue,vt ibi dixi.

1 *Qui promiſit ſoluere, non liberatur præſtando ſatiſdationem, ſed qui promi ſit ſatiſdare, liberatur dando fideiuſſorem, vel pignus.*
2 *Statutum quod pro tali crimine condemnetur quis in centum , qui ſi non ſoluerit intra, x. dies amputetur ſibi manus, an ille dando fideiuſſorem euitabit pœnam.*
3 *Non dicitur non poſſe, qui idoneum fideiuſſorem dat , niſi bona eius eſſent veriſimiliter peritura.*
4 *Dubitans condemnari, quod poßit ſoluere ſub conditione ſi eum condemnari contigerit , vt non incurrat periculum corporalis pęnæ, ſi maſſarius communis velit recipere.*
5 *Nemo cogitur recipere pecuniam per quam obligetur.*

1 §.Conſtituto. †Qui promiſit ſoluere,non libera
tur præſtando ſatiſdationem,ſed q
promiſit ſatiſdare, liberatur dando fideiuſſorem, vel pignus.
2 h.d.†Et primũ dictum verum vr̃, ſi ſtatutum dicat, ꝙ pro ta-
li crimine condemnetur , quis in centum, qui ſi non ſoluerit
intra.x.dies amputetur ſibi manus, & ipſe cum non habebat
pecuniã velit dare bonos fideiuſſores, vel pignus, ꝙ non ſint
3 talia recipienda, nec pp hoc euitabit pęnã,†qa non dr̃ ſolue-
re.Secus ſi ſtatutum dicat ſi ſoluere non poterit , quia non dr̃
non poſſe, qui idoneum fideiuſſorem dat.in l.nemo dubitat.
de reg.iu.niſi bona eius eſſent veriſilr̃ peritura, vt in l.2. ſolut.
matr.& ita no.Bar. ſ.quib.mod.vel hypo.ſol. l.item liberatur
4 §.j. vbi etiam dicit , † ꝙ dubitans condemnari poteſt ſoluere
ſub conditione,ſi eum condemnari contigerit, ut l.ſub condi
tione.de ſol.ad hoc, vt non incurratur periculum corporalis
pœnæ.hoc tamẽ verum, ſi maſſarius cõis vult recipere , alias
non , quia non ſecuta condemnatione tenetur reſtituere per
5 condictionem ſine cauſa. † & nemo cogitur recipere pecu-
niam,per quam obligetur,vt l.qui pecuniam.ſ.ſi cer.pet.

LEX XXII.

1 *Conſtitutum ab hærede debet transferri in eum in quem ex poſt facto transfertur hæreditas.*
2 *Conſtitutum ab hærede, vbi transfertur in fideicommiſſarium vniuerſalẽ, requiritur ceſſio , & ſi hęres agat , poterit debitor opponere de iure tertii.*
3 *Actio acquiſita per poßeſſorem hæreditatis, quod non tranſeat in verum hæredem, quare differat a caſu huius legis.*

1 SI poſt con. †Conſtitutum ab hærede dẽt
transferri in eum in quem ex
poſtfacto transfertur hæreditas. ¶Opp.ꝙ nõ trãſ-
feratur actio in alium , quia ſufficit,ꝙ tpe conſti-
tuti eſſet mihi debitum , licet poſtea deſierit, vt ſ.eo.l.item il-
la.§.ꝙ adiicitur. ſol.ſi deſiit , nec in alium transfertur,fateor,
ꝙ hęc actio non deſinit mihi competere, vt ibi.ſed ſi deſinit,
& in alium transfertur ad quem pertineret , etiam iſta tranſ-
2 ferri debet,vt hic.¶†Item opp.in glo.quia iſta actio acquiſita
per hæredem non eſt hæreditaria, nam illa ſunt hęreditaria ,
quę habuerunt initium in perſona defuncti, ſed actio habuit
initium in perſona hæredis , ergo tranſit in fideicommiſſariũ
vlem,in quem tranſeunt duntaxat hæreditaria, vt ſ.ad Treb.
l.ſi hæres pecuniam. ſolue fateor, ꝙ non tranſit ſola reſtõne
hæreditatis , ſed requiritur ceſſio, vt ibi habetur, & ita debet
intelligi hic,dum dicit denegãda eſt tibi pecunię conſtitutæ
actio,ſupple,in effectu,quia compelleris cedere fideicõmiſſa
rio,& ſic denegatur,poſt ceſſionem factam,& etiam antequã
neceſſaria eſt fienda , & ſic poterit debitor opponere de iure
3 tertij. ¶†Opp.circa fi.de l.ſi tibi. §.cum poſſeſſor.ſ.de pac.vbi
actio acquiſita per poſſeſſorem hæreditatis,non tranſit in ve-
rum hæredem,quia ibi dr̃, ꝙ conuentio illius non nocet,nec
prodeſt vero hæredi,& iſte tex.innuit contrarium,ꝙ decerni-
tur pro vero hæredi,quia hæreditatem a vero poſſeſſore euin
cit.gl.non ſoluit.dic. ꝙ debet intelligi de poſſeſſore nõ nudo,
ſed qui habebat ius , licet ex poſtfacto fuerit peremptus,vt ſi
erat verus hæres , qui poſtea aduerſus aditionẽ reſtitutus eſt ,
vel contra quem fuit intentata querela, ibi loquitur in nudo
poſſeſſore,qui nullum ius habebat,& ita ſoluit Bartol.in d.§.
cum poſſeſſor.

LEX XXIII.

1 *Res perempta, poſt moram in conſtitutum deduci, & in iuramentum.*

1 L.Promiſſor. †Res perempta poſt moram poteſt
in conſtitutum deduci,& in iurm.ſ.
de iureiur.l.eum qui.§.j. & in ſtipulationem animo nouandi,
& etiam petitionem,quia durat obligatio ad ipſam, vt l.ſi ſer
uum.§.effectus. & §.nouari.de verbo.oblig.& patet.ſ.de con-
ditio.furti.l.3.

LEX XXIIII.

1 *Propter ſecundam promiſſionem factam animo nouandi in qua interceſſit ſtipulatio, tollitur prima obligatio, & ſecunda ſuccedit in locum eius , ſecus ſi non interuenerit ſtipulatio , quia tunc non tollitur, ſed accedit , & oritur ad ſortem non ad vſuras.*
2 *Verbum debeo, qualiter inducat diſpoſitionem, ſicut verbum promitto.*
3 *Epiſtola quando inducat obligationem.*
4 *Epiſtola quod poſſit interuenire inter præſentes.*
5 *Tutor qui finita tutela ſe obligat pro debito pupilli poteſt conueniri, ſed ſi tutela durante non poterit ea finita conueniri. & quare.*
6 *Procurator etiam durante officio ſe obligando, videtur ſe obligare ſuo nomine proprio, & tenetur officio finito.*

1 TItius Seio. †Propter ſecundam promiſſio
nem factam animo nouandi
in qua interceſſit ſtipulatio, tollitur prima obliga
tio, & ſecunda ſuccedit in locum eius , ſecus ſi
non interuenit ſtipulatio , quia tunc non tollitur , ſed ac-
cedit , & oritur actio ad ſortem non ad vſuras. hoc dicit ,
2 ¶†In tex. ibi, [quos reddere debeo.] no. quòd non dixit, pro-
mitto,quod eſt verbum diſpoſitiuum, ſed debeo,quod eſt de-
nunciatiuum.& tamẽ inducit diſpoſitionem, & perinde eſt ,
ac ſi dixiſſet promitto,vt hic patet.quia apparet, ꝙ dixerit aĩo
ſe obligandi.& iſtud verbum eſt prolatum principaliter pro-
3 pter ſe.¶†Sed opp. ꝙ non inducatur obligatio,ſed probatio,
vt l.publia.in fi.ſ.depoſi.Solu.verum eſt,ꝙ non eſt prolatum
animo ſe obligandi, vel quando non poterat obligatio con-
trahi per epiſtolam alias inducit obligationem, ut hic, quia
iſte contractus poteſt fieri inter abſentes, & etiam per epiſto-
4 lam. ¶†In text. ibi. [ſi interceſſit ſtipulatio,ſed quomodo po
teſt intercedere inter abſentes.dicit Barto.ꝙ quantum ad hoc
debet intelligi ,ꝙ partes erant præſentes, nec obſtat, ꝙ hic di-
citur de epiſtola, quia nihil prohibet inter præſentes interue
nire epiſtolam , aut ſchedulam de uno in alterum ſm eum
5 dummodo interuenerint uerba.† No.etiam hic,ꝙ tutor,qui
finita tutela ſe obligat pro debito pupilli poteſt conueniri ,
quia cenſetur obligare ſe ſuo nomine proprio,ſecus ſi tutela
durante , quia tunc tutorio nomine, & ſic finita tutela non
poſſet conueniri, ut l.poſt mortem, quando fact.tut.& no.ſ.
a de proc.qui pro eui.[a] per glo.†Sed procurator etiam durante
6 officio ſe obligando , videtur ſe obligare ſuo nomine ꝓprio,
& tenetur officio finito .

LEX XXV.

1 *Qui conſtituit ſe ſoluturum vnam de rebus alternatiue debitis , perdit facultatem ſoluendi alteram.*
2 *Si conſtituto de ſoluendo vnam de rebus alternatiue debitis non fuit appoſita, dictio taxatiua duntaxat, vel tantum, non perditur facultas ſoluendi alteram.*
3 *In obligatione alternatiua , vtraque ſpecies eſt in obligatione , & quid in obligatione generis.*
4 *Quod tam in alternatiua, quam in obligatione generis res quæ poſtea ſoluitur fingatur ab ipſo fuiſſe in obligatione, & nulla alia.*

1 ILlud aut. ¶† Qui conſtituit ſe ſoluturum
vnam de rebus alternatiue de-
bitis,perdit facultatem ſoluẽdi alteram.h.d.& gl.
tetigit, †qñ fuit appoſita dictio taxatiua,dũtaxat,
3 vel tantum, alias ſecus per l. ſi ita ſtipulatus.ſ.de ſol. † allega-
tur iſte tex.cum glo. ꝙ in obligatione alternatiua, vtraq; ſpe-
cies eſt in obligatione,& eſt verũ hoc. & probatur in l.ſi duo.
allegata in gl.ratio tamen quam gl. facit non eſt bona,ſ.ſi nõ
eſſet debita non poſſet in conſtitutum deduci. quia videmus,
ꝙ res etiam non debita deduci poteſt propter debitam.ſ.eo-
dem.l.promiſſor.in princ.& l.qui autem.§.j. & l.j.§.an poteſt.
In obligatione vero generis nulla ſpecies eſt in obligatione ,
licet quælibet ſit in obligatione, quod dic, vt habetur.in l.cũ
4 his.§.fi.ſ.de cõd.inde. †& adde , ꝙ tam in alternatiua , quàm
in obligatione generis res quæ poſtea ſoluitur,fingitur ab ip-
ſo principio in obligatione fuiſſe, & nulla alia. vt dixi.in l.3.
de eo,quod certo loc.

ADDITIO.

a Qui pro euic.Adde in hac materia, & vide plenè D.Soc.conſi.incip.dominus labia mea aperiat,circa primum conſultationis articulum.

---

1 *Si iuratur conſtitutum fuiſſe ex iuramento delato, vel relato, poteſt agi de conſtituta.*
2 *Honeſtius facit, qui refert iuramentum, quam qui iurat. & quòd non multum honeſtum ſit, nec ad grauem virum pertineat iurare.*

1 §.Si iureiurando. †Si iuratur conſtitutũ fuiſſe
ex iuramẽto delato, vel rela-
to poteſt agi de conſtituta. hoc dicit. dic,ꝙ agetur vtili actio-
ne, vel in factum, quæ oriuntur ex iuramento, ut l.ſed ſi poſ-
2 ſeſſori §.fin.ſ.de iureiurando. ¶†Et nota.hic bonum textum
quòd honeſtius facit , qui refert iuramentum , quàm qui iu-

rat, & ſic non multum eſt honeſtum, nec ad grauem virum pertinet iurare, & potius præſumitur facilitas quàm grauitas. vt dicit hic tex.no.

LEX XXVII.

1 *Conſtitutum poteſt fieri per epiſtolam.*

1 a QVidam. ¶†Cõſtitutum poteſt fieri per epiſtolam.[a] hoc dicit ſic ſupra tit.j.l.j. §.Titius.& l.qui autem.§.fina. ¶Opp.de l.fin.ĩ.de inſtit.vbi ex tali epiſtola nõ poteſt ſcribens côueniri,nam hic erãt verba enunciatiua, ſicut ibi.glo.dicit,ꝙ ibi non dixit animo ſe obligandi, hic ſic. Dic,ꝙ ibi erat inſtitor ipſius debitoris,vnde non videtur dixiſſe animo ſe obligandi, ſed ad finem mere proteſtandi, & erant verba enunciatiua,ſi autem diſpoſitiua, tunc eſſet obligatus etiam inſtitor,vt s̃.de procu.l.procurator qui pro euictione. hic autem non erat inſtitor, vnde videtur dixiſſe animo ſe obligandi non tanq̃ factor vel inſtitor, vel negociorum geſtor,cum non eſſet,iõ licet ſint verba enunciatiua, quia tamen ſunt emiſſa principaliter propter ſe, obligant ſcribentem, vt hic. s̃.eo.l.Titius. & quod no.in l.ex hac ſcriptura, de dona.per Bar.

ADDITIO.

a Epiſtolam.Bal. in auth.ſi quando. C.de conſti. pecu.dicit, ꝙ hic eſt vnicus caſus,vnde habes, quòd ſi per epiſtolam confiteor illud quod alias debitum erat, ex tali confeſsione oritur actio de conſtit. & quod dicitur in l. publia.depoſi.ꝙ ex cõfeſsione non oritur actio hoc limitat Bal.in d.auth. niſi talis confeſsio emanaret ab adminiſtratore, quia inducit probationẽ per l.ſi.de inſti.& vide quod voluit Bal.in l.cõtractus.ĩ 5.col.de fide inſtr.

LEX XXVIII.

1 *Poteſt quis conſtituere pro me abſente, & ignorante, vel etiam inuito,& poſtquam quis obligatur pro me, denunciatio mea,quòd non ſoluat,nõ attenditur,nec ipſum,nec me liberat ab obligatione.*

2 *Conſtituenti, quando detur actio negociorum geſtorum, vel mandati,ad repetendum,& quando non.*

3 *Proteſtatio facta alicui,quòd non faciat illud,ad quod faciendum tenetur, non valet,nec tenetur ille ſibi obedire.*

4 *Si ego debitor Titii in centum, mandaui debitori meo in centum, Titio abſente,& ignorante,quod illa centum quæ mihi debet,ſolueret Titio pro me,& cancellauit me de libro ſuo, & poſuit Titium pro creditore,an potero mandatum reuocare antequam ſoluat.*

1 L.vtrum præſente. †Poteſt quis conſtituere ꝓ me abſente,& ignorante vel etiam inuito, & poſtq̃ quis obligatur pro me,denũciatio mea ꝙ non ſoluat,non attenditur,nec ipſum,nec me libe
6 rat ab obligatione.h.d.†In tex.ibi [hoc amplius]in hoc tamẽ differt iſte caſus a præcedentibus,quia hic non datur cõſtituẽti ad repetendam actio.neg.vel mandati.vt ĩ.man.l.ſi pro te, ſed in p̃cedentib.bene daretur, vt l.qui patitur.infra.man.& l. fideiuſſor.s̃.de neg.geſt.¶In tex. ibi. ſi poſtquã quis conſtituit pro alio,ſupple.volente, vel mandante. vt clarius procedat,
3 quod ſequitur,& ſic differat a præcedentibus. ¶†Et no.hic,ꝙ proteſtatio facta alicui, ꝙ non faciat illud ad quod faciendũ tenetur,non valet, nec tenetur, ille ſibi obedire.facit l.ſi quis prohibuerit.s̃.de publi. & no.per Bar. in l.non ſolum.§.fin.de
4 ope.noui.nuncia. ¶†Et facit iſte tex. ad vnam qõnem in qua Dy.conſuluit. & etiam quidam alij, vt refert Io.And.in tit.de depoſi.ſuper rubri. in additio. ſi eram debitor Titij ad centũ, & tu eras debitor meus ſiĩr in centum: Titio abſente,& ignorante.dixi tibi, ꝙ illa centum quæ mihi debebas,ſolueres Titio pro me,tu cancellaſti me de libro tuo, & poſuiſti Titium pro creditore,anteq̃ ſibi ſoluas, inhibeo tibi, ꝙ non ſoluas, quæritur, an ſi poſtea ſoluas, poſſis a me conueniri, & vĩ ꝙ ſic, quia potuit reuocare mandatum re integra. vt l. ſi cum Cornelius.de ſolu.Dy.conſuluit, qđ ſi notificaſti Titio,& Titius ratum habuit, qđ factum erat, licet alia promiſſio inter te,& ipſum non interuenerit, non potui tibi inhibere, quia nõ vĩ res integra. ſecus ſi adhuc notitiam non habuiſſet,vel non ratificaſſet, quod dictum perpetuo tene menti,q̃a quotidianum.q̃a interdũ campſores habentes pecunias alterius recipiunt ab illo mãdatũ de ſoluendo alteri, nam ſi ſtatim ſcribunt in libro amouendo vnũ,& ponendo aliũ,quid iuris ſit, patet ex p̃dictis.Si aũt nõ ſcripſerit in libro;tunc mãdatũ poſſet reuocari quouſq; ſolutio ſit facta, vel quouſq; interuenerit aliqua promiſſio. ꝑ dictã l.ſi cum Cornelius.niſi mandatũ eſſet factũ contemplatione ipſius mandatarij,quia tunc ſi paratus eſt implere, non p̃t reuocari etiam re integra,vt eſt text. no.in l.cum fundũ.s̃.de pact.vĩ etiã poſſe dici in caſu Dy.ꝙ licet adhuc abſens nõ ratificauerit, ſi tñ eſſet verecũdia,vel turpitudo ſm conſuetudinẽ campſorum poſtq̃ ſcriptum eſt in libro inde amouere, ꝙ nõ poſſit reuocare mãdatũ, ſi tñ ſcripſit de volũtate mãdãtis. Sed ſi nõ mandaſſet,ꝙ ſcriberet,ſed ſolueret,& ſcripſit ſibi imputet, q̃a exceſſit fines, ad qđ ĩ.de ſol.l.ſi Stichum.in fi.& facit,qđ dixi in l.ſi tutor. § cũ hæres.ĩ. ad Velle.Facit etiam iſte tex. ad quæſtionem notatam per gl. in l.ſi fideiuſſor. infra de fide inſtr. quod omnino vide ad id, quod dixi de verecundia, bene facit.l.quantus. infra. manda.

1 §. Vbi quis con. ¶†Per conſtitutum nõ tollitur actio prima.h. d. ſic ſupra eod. l.3.l.item illa.§.fin.

LEX XXIX.

L.qui iniuriarum. Etiam actiones ex delicto poſſunt in conſtitutum deduci.h.d.

LEX XXX.

1 *Per ſolutionem factam adiecto in conſtituto, qui non erat adiectus in principali, tollitur principalis obligatio ope exceptionis,non ipſo iure.*

2 *Per ſolutionem factam adiecto in conſtituto, liberatur ſoluens ipſo iure ab actione de conſtituta,ſed quando ſoluitur principali, liberatur ipſo iure ab vtraque actione ſcilicet,prima, & de conſtituta.*

1 L.Si quis duobus. †Per ſolutionẽ factã adiecto in ꝯſtituto, qui nõ erat adiectus in principali, tollitur principalis obligatio ope exce-
2 ceptionis nõ ipſo iure.h.d.¶Opp.†ꝙ per ſolõnẽ factam adiecto liberatur ſoluens ipſo iure, quia ſoluit de voluntate creditoris,quia paria ſunt ſoluere mihi, vel alteri de mea voluntate,vt l.vero procuratori. de procura. ſolue,verum eſt,ꝙ ab actio.de conſtituta in qua fuit appoſitus iſte adiectus, liberatur ſoluens ipſo iure ſoluẽdo adiecto, & ita procedit ꝯ̃rium, ſed ab actione prima, in qua non fuit oppoſitus adiectus nõ liberatur ipſo iure, ſed ope exceptionis,vt hic. Sed ꝯ̃,quia per ſolutionem tollitur ipſo iure vtraq; oblĩo tam prima, q̃ illa de conſtituta. vt s̃.eo.l.item illa.§.fi.ſo.verum eſt,qñ ſolueret ipſi principali, cui ſoluens tenetur vtraq; oblĩone, ſecus ſi ſoluatur adiecto in conſtituta tm̃. Iſte eſt caſus hic. & ex his apparet, quid voluit dicere gl. ꝙ quidam diuinant in intellectu huius l.credo,ꝙ ꝑꝑ dicta ꝯ̃ria, quæ ſunt difficilia,& iſta lex eſt fundata in mero rigore, & ſi ipſam nõ haberemus, quilibet. reſponderet contrarium prima facie, ꝙ ipſo iure liberatur.

LEX XXX.

1 *Qui conſtituit ſe ſoluturum, quod alius debet tanquam ipſe deberet, non tenebitur.*

2 *Si non valet contractus de quo fuit confectum inſtrumentum guarentigiæ, non valet etiam præceptum guarentigię etiam ſtante ſtatuto,quòd talia inſtrumenta,vel præcepta mittantur executioni.*

3 *Si ſtatutum dicat, quòd contra inſtrumentum, vel præceptum guarentigiæ poſſit opponi exceptio, an poterit opponi exceptio de nullitate.*

1 L.Lucius Titius. ¶†Qui conſtituit ſe ſoluturum quod alius debet tanq̃ ipſe deberet,nõ tenebitur.Opponitur,ꝙ iſte tenetur,quia potuit conſtituere ſe ſoluturum pro alio.i.pro vero hærede.vt s̃. eo.l.vbi quis. & l.eius qui.§.exigimus.Sol.verum eſt,quando ſcienter hoc feciſſet, ſciens alium eſſe debitorem, non ſe,& ſic conſtitueret tanq̃ debitum ab alio, non tanq̃ debitum a ſe, ſed hic ignorabat alium eſſe debitorem, vel hęredem, & credebat ſe eſſe,cum non eſſet,& ſic conſtituit tanquam a ſe debitum per errorem,vnde cum deficiat principale debitum
2 in ſua perſona, deficit etiam conſtitutum. ¶†Et propter hoc Bar.allegat iſtã l.pro caſu.in l.ſi abſẽtis.C.ſi cer.pet.ꝙ ſi non valet ꝯ̃ctus,de quo fuit confectum inſtr̃m guarentigiæ,nõ valet ẽt pręceptum guarentigiæ, & ſic non habet locũ ſtatutũ, quo cauet̃, ꝙ talia ſtatuta, vel p̃cepta mittantur executioni.
3 †intellige dictũ eius ſanè qñ non erat ſtatutũ, ꝙ contra talia præcepta vel inſtr̃a exceptio poſſit opponi,ſed ſolum diceret̃, ꝙ mittantur executioni,nam non poterit opponi ẽt de nullitate contractus,quia data tali nullitate, datur ẽt nullitas præcepti facti ad corroborationem contractus. ar. huius l.ſed ſi diceret,ꝙ nulla exceptio poſſit opponi,aut diceret contra talia præcepta, & idem videtur dicendum,ad hoc vt habeat locum ſtatutum, requiritur ꝙ ſit præceptum,ſed data nullitate contractus, non præceptum, ſicut non dr̃ ſnĩa q̃ eſt nulla,vt in l.fi.C.de ſen.ex peric.reci.ſed ſi diceret nõ poſſe opponi exceptionem contra talia inſtr̃a continentia præceptum, tunc non poſſet opponi niſi exceptio quæ redderet inſtr̃m nullũ, puta quia non confectum a notario, vel quia caret ſolẽnitate,quia requiritur ꝙ ſit inſtr̃m ad hoc,vt ſtatutũ habeat locũ. arg.in l.diuus. ff.de teſta. mil.quæ bene facit conſtat aũt poſſe conficere.inſtr̃m validum, ẽt ſuper contractu nullo,ideo nõ poſſet obiici exceptio de nullitate contractus, quia per hoc non argueretur nullitas inſtr̃i, niſi procederet ex eo debitor non potuiſſet ſe obligare, puta, quia pupillus ſine tutore,vt dixi.s̃.eo.l.j. §.de pupillo. & iſto modo intellige plene no.per Bar.in l.j.in prin. ĩ.quod vi aut clam tene menti.

Commodati. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Ex contractu commodati datur actio. & commodatum dicitur illud quod datur ad vtendum,& conſiſtit tam in rebus mobilibus,quam immobilibus,& etiam in iuribus incorporalibus, quæ poſſunt commodari.*

2 Contra

*2 Contra commodatarium datur actio ad reſtitutionem rei, & etiam ad eius
eſtimationem, ſi non redditur, & etiam ad intereſſe deteriorationis, &
quid de intereſſe loci.*
3 Habitatio qualiter poſſit commodari.
*4 Habitatio prout ſumitur pro actu habitandi, & ſic pro commoditate, ꝙ
vſu conſumatur.*
5 Habitatio interdum ſumitur pro re, quæ inhabitatur
6 Legans habitationes domorum ſuarum videtur legaſſe ſeruitutem habitationis, non proprietatem. & quid ſi legauit omnes habitationes ſuas.
7 Qui legauit emptiones videtur legaſſe res emptas per eum.
8 In commodato cum ſit donatio vſus, quòd transferatur ius in vſu.
*9 Statutum ſi dicat, quòd in omni contractu, in quo transfertur ius, ſoluatur
tanta gabella, an de commodato debebit ſolui gabella.*

1 Ait prætor. † Ex contractu commodati datur actio, & com
modatum dicitur illud, quod datur ad
vtendum, & conſiſtit tam in reb. mobilib.
q̃ in immobilibus, quæ pñt commodari.
h.d. vſq; ad. §. impuberes. ¶ † In tex. ibi, iudi
2 cium dabo. i. actionē, quæ contrahitur ad
reſtitutionem rei, & etiam ad æſtimationem eius ſi non reſti
tuatur, & ēt ad intereſſe deteriorationis. Oīa. n. iſta pñt peti iu
re actionis, vt patet. j̃. eo. l. 3. §. reddita, vt l. ſi vt certo. §. ſi duob.
in fi. ſed intereſſe rōne loci non petitur iure actionis, ſed offi-
cio iudicis mercenario huic deſeruienti, vt in l. ſi certo. §. j. j̃. e.
¶ In tex. ibi [quantum inter genus, & ſpēm] hoc eſt bene ve-
rum. Tamen exemplum, quod ſtatim ſequitur ad hoc probā-
dum, non eſt bonum, videlicet, ꝙ ad vtendum poſſet dari tā
res mobilis, q̃ immobilis, ſed commodari non poſſit, niſi res
mobilis. Imo res immobilis pōt commodari, & non ſolum
corporalis, ſed ēt incorporalis, vt ſubiicitur de habitatione.
nam habitatio eſt ſeruitus perſonalis, vt C. de vſufr. l. cum an-
tiquitas & ſ̃. de vſu. & habi. per totum, & oīs ſeruitus dr̃ ius in
3 corporale, ut ſ̃. de re. diui. l. j. §. incorporalis. † Pōt ergo com-
modari habitatio, nō ꝙ trāsferatur in commodatarium ip-
ſum ius ſeruitutis imo remanet penes commodantem, ſicut
remanet dñium in re corporali commodata, & transfertur
duntaxat commoditas. vt l. neceſſario. §. fi. ſ̃. de peri. & cōmo.
rei vendi. ¶ Oppo. pro declaratione gl. ꝙ habitatio prout eſt
ſeruitus, non commodatur, qa in his, q̃ vſu conſumunt̃, non
conſiſtit commodatū, ut j̃. eo. l. 3. in fi. ſed habitatio conſumit̃
de die in diem, nec cedit reſtō in habitationem præteriti tp̄is.
& de natura commodati eſt, ꝙ contrahatur oblō ad rem re-
ſtituendam, ꝑꝑ hoc quidam fatentur contrarium, & ꝑꝑ hoc
dicunt, ꝙ hoc verbum. habitatio. non ſumitur pro habitatio
ne, vt eſt ſeruitus, ſed pro domo, quæ inhabitatur, quo caſu
dr̃ commodatum rei, & habitatio huius, gloſ. tenet ꝯrium. ſed
non rñdet ad oppoſitionem. Dic, ꝙ habitatio prout eſt ius
incorporale non conſumitur vſu, quia nec transfertur, ſed re
4 manet penes commodantem, ſed habitatio prout ſumitur
pro actu habitandi qui conſiſtit in facto, & ſic pro commo-
ditate, bene conſumitur vſu. & idem in quolibet alio cōmo-
dato, quia commoditas bene conſumitur vtendo, non autē
5 ipſa res commodata. ¶ † No. tamen gl. ꝙ interdum habitatio
ſumitur pro re quæ inhabitatur. Vnde inducit, ꝙ ſi aliquis le-
gauit alicui oēs ſuas habitationes, videt̃ legaſſe domos ſuas.
pro hoc eſt quod no. glo. in l. cum antiquitas. C. de vſufru. ſed
Gul. de Cu. dicit ibi eſſe diſtinguendū, aut dixi, lego habitatio
6 nes meas, & verum eſt, quod dixi. aut † lego habitationes do-
morum mearum, & videor legaſſe ſeruitutem habitationis,
non proprietatem domorū, & pro diſtinctione bene facit. l.
7 qui concubinam. §. qui quatuor. de leg. 3. & † eo mō ſi quis le
gat omnes emptiones, videtur legaſſe res emptas per eum. ar.
huius. gloſ. facit l. mortis ſuæ cauſa. in fin. de do. cauſa mor.
8 ¶ † No. etiam glo. dum dicit ꝙ in cōmodato eſt donatio vſus;
9 ergo in eo transfertur ius. Vnde facit ad ſtatutum † quo caue-
tur, ꝙ in omni contractu quo transfertur ius, ſoluatur tanta
gabella, vt eſt Bononiæ, ꝙ de commodato ſoluatur gabella,
quia transfertur ius in ipſo vſu, cum donetur, & æſtimabitur,
quantum valeat ille vſus. Forte melius eſſet dicere ſtatutum
debere intelligi de contractu in quo transfertur ius in re, vel
eſt aptum transferri, ſed in commodato non transfertur ius
in re, ſed in ſolo vſu.

1 Si commodatum ab initio nullo iure ſubſiſtit, ex poſtfacto non reconualeſcit, ſecus ſi ſaltem iure naturali ſubſiſtit.
2 Pupillus, non doli capax, vel etiam furioſus ex commodato facto ſine tutoris, vel curatoris authoritate non obligatur ciuiliter, nec naturaliter, nec etiam poſtea factus pubes, vel ſanæ mentis, ſed tunc conuenitur actione ad exhibendum, vel rei vendicatione.
3 Si pupillus, vel furioſus ex commodato factus ſit locupletior, tunc obligatur naturaliter, & dabitur contra ipſum actio commodati quæ eſt potius datiua quam natiua.
4 Pupillus ſi eſt doli capax obligatur indiſtincte naturaliter, etiam ſi non ſit factus locupletior. & contra eum dabitur actio, ſi dolum commiſit.
5 Inſpicere debemus ſtatum quem contractus conſumpſit ab initio, ſi tamen non fuit aptus producere actionem ex poſtfacto non producit.
6 Qui caret conſenſu poteſt ſe obligare naturaliter, ſi factus eſt locupletior, quæ obligatio oritur ex æquitate iuriſgentium.
7 Vbicunque ex ſola naturali datur actio, quòd illa ſit datiua, & natiua.

1 §. Impuberes commodati. † Si cōmodatum ab
initio nullo iure ſubſiſtit, ex poſtfacto non reconualeſcit, ſe-
cus ſi ſaltem iure naturali ſubſiſtit. h.d. vſque ad l. 3. §. ſi reddi-
ta. Bartol. & hoc ſm intellectum gl. ſm quem iſte. §. debet in-
telligi in pupillo non doli capace, qui nec nāliter obligatur,
& ſic nullo iure ſubſtit. l. aūt. 3. in prin. in illo, qui erat doli ca
pax. & ſic ſaltem iure nāli conſiſtebat. & ita vr̃ ſentire gl. quæ
diuiſio nō placet, quia illa l. in prin. vr̃ loqui eodem caſu, quo
ſ̃. licet addat cām, qñ eſt effectus locupletior. ideo ſummo ali-
2 ter, Pupillus † non doli capax, vel ēt furioſus ex commodato
facto ſine tutoris, vel curatoris authoritate non obligatur ci-
uiliter, & nāliter, nec ēt poſtea factus pubes, vel ſanę mentis
poterit ex ꝯctu conueniri ſed cōuenietur actione ad exhibē-
3 dū, vel rei ven. † Fallit ſi eſt effectus locupletior, quia tūc obli-
gatur nāliter, ex qua oblōne datur ꝯ ipſum actio commoda
ti ex reſcripto diui Pij, quæ eſt potius datiua, q̃ natiua. h.d. ſm
4 intellectum quē puto verum. † Si aūt eſſet doli capax obligat̃
indiſtincte nāliter, etiā ſi non ſit factus locupletior, vt l. j. j̃. de
noua. ſed ſi quæritur an contra iſtum detur actio, dicas, ꝙ ſic
ſi poſtea dolum committit, non aliter, vt j̃. depoſi. l. j. §. an in
pupillum. ſic ſunt paria eſſe effectum locupletiorem, vt hic, &
eſſe doli capacem, & dolum committere, ut ibi per illum. §.
5 ſuppletur, qđ hic hr̃. † no. hic in fi. iſtius. §. ꝙ debemus inſpice-
re ſtatum, quem ꝯctus conſumpſit ab initio, ſi tamē non fuit
aptus producere actionem, ex poſtfacto non producit, facit. l.
ſerui, & filij in prin. j̃. de fur. & l. inſula. §. biennium, de ver. obl.
6 no. etiam ſm intellectum quem dedi in l. 3. † ꝙ ēt ille qui ca-
ret conſenſu pōt obligari nāliter, ſi eſt effectus locupletior,
ſed, & iſta non oritur ex conſenſu, ſed ex æquitate iuriſgētiū,
de qua in l. nā. ſ̃. de cond. inde. iūcta l. hoc amplius. §. lis nā dēt,
de reg. iu. gl. vero in fi. intelligit qñ erat doli capax, qđ non pla
7 cet. † Item, ꝙ ex iſta ſola naturali datur actio ex reſcripto diui
Pij. & ſic eſt datiua, non natiua. Non. n. tenetur ciuiliter licet
ſit locupletior poſtq̃ non interuenit tutoris authoritas, & ex
ſola naturali nō pōt actio oriri, iō oportet dicere, ꝙ ſit dati-
ua, & ſic ponderabis oēs tex. qui dicunt actionem dari cōtra
pupillum q eſt effectus locupletior. Dicunt actionē dandam
ex reſcripto diui Pij ad ſignificādū, ꝙ ſit datiua. l. interdū. ſ̃. de
cond. inde. & per hoc ſoluit̃ vnū difficile cōtrariū de quo ibi.

LEX · III.

1 In actione bonæfidei non videtur res reddita quæ deterior redditur.
2 In actione bonæfidei reddens rem deterioratam, ſi actor ignorauit deteriorationem, non liberatur ab actione primitiua, & agitur ad reſtitutionē rei, vt actor eam non conſequatur poſtquam habet, ſed intereſſe deteriorationis. & nu. 6.
3 In actione ſtricti iuris ſi redditur res deteriorata, quod liberatur ſoluens ab actione primitiua, licet teneatur actione de dolo, ſi deteriorauit per per dolum, & quando non liberatur ſoluens rem cum diminutione iuris.
4 In actione bonæfidei qui tenetur ad duo, ſoluendo vnum liberatur ab illo, & remanet obligatus in altero tantum, & ſi tenetur ad vnum, ſoluēndo partem liberatur ab illa, & remanet obligatus in alia.
5 Intereſſe deteriorationis rei commodatæ, quæ redditur deteriorata, quod poſſit peti de per ſe, ſi actor vult, & quod etiam peti poſſit officio iudicis cum ipſa re.

L. Sed mihi videtur.

1 §. Si reddita. † In actione bonæfidei nō vr̃ res reddi
ta q̃ deterior reddit̃. h.d. iſtæ §. & ēt oēs
2 ſeq. quotidie allegantur, qa ſunt notabiles, & magiſtr. ¶ † In
tex. ibi [nō vr̃ reddita.] ergo nō eſt liberatus ab actione primi
tiua, qua tenet̃ reddere perinde ac ſi non redidiſſet, ergo po-
terit conueniri iterū ad reſtitutionē rei, non vt eam cōſequa-
tur poſtq̃ hēt, ſed vt conſequat̃ intereſſe deteriorationis, ꝓut
hr̃ in ſimili in l. 3. §. itē Iulianus de eo, ꝙ certo loco, & hoc ſi
commodator ignorauit deteriorationē, qa erat latens. Si aūt
ſciuit, dr̃ remiſiſſe opa intereſſe, ut l. fi. ſ̃. de eo. ꝙ cer. lo. in ff. &
no. per gl. in l. hac ſuper ver. liberari. de triti. qa nō tenebat̃ re-
cipere rē ſine intereſſe deteriorationis, ut l. q ſibi. §. j. & ibi no.
j̃. ſol. Si tñ recepiſſet cū ꝓteſtatione, dicit vt dixi in l. fi. de eo,
3 ꝙ cer. loco. ¶ † Op. ꝓ declaratione gl. ꝙ ſi reddatur res deterio-
rata, cōmodatarius liberatur ab actione commodati, licet te
neat̃ actione de dolo ſi deteriorauit ꝑ dolū, ut l. elegāter. §. nō
ſolū de dolo, vel in factū, ſi ꝑ culpā. C. ad exhi. l. exhibitionis.
cuiꝰ ꝯriū vult iſte tex. dū d̃t, ꝙ ñ vr̃ res reddita, & ſic nō eſt libe
ratus. So. ꝯria loquunt̃ in eo, q tenet̃ actione ſtricti iuris, ſecus
4 ſi actione bonæfidei, vt hic, & l. j. §. ſi res. j̃. depo. † Sed ꝯ ꝙ idē
ſit in actione bonæfidei, qa qñ qs tenet̃ ad duo, ſoluēdo vnū,
liberat̃ ab alio, & remanet obligatus in altero tñ, & ſi tenet̃

ad vnū, & ſoluat partem liberatur ab illa parte, & remanet obligatus in alia parte. vt ī. de ſol. l. ſi ſtipulatus. §. j. ſed cōmodatarius, qui rem deteriorauit, tenetur ad duo. ſ. ad reſtitutionem rei. Item ad intereſſe deteriorationis. Si ergo reſtituit rē debet eſſe liberatus ab illa, & remanere obligatus ſolum ad intereſſe, & illud duntaxat pōt peti. & non res. cuius ɔ̄riū dixi ſuper text. Ioan. gloſſator fatetur ɔ̄rium, & ita intellexit iſtum tex. Nec ob. ſm eum. l. 4. C. depoſi. quia ibi loquitur in acceſſione, quæ non erat in obligatione, ſed in officio iudicis mercenario, quod extinguitur finito negocio principali, niſi iudex qui tuliſſet ſnīam eadem die ſuppleret intereſſe. Nos loquimur in īteſſe, quod erat in obligatione, qa erat actio bonæfidei hñs largam nām gl. eſt in ɔ̄ria opi. ꝙ immo non liberetur ad reſtitutionem rei, & poſſit iterum agi ad ipſam rē vt conſequatur intereſſe, & ad contrarium, in quo Io. ſe fundat rñdet, ꝙ aliud eſt, quando debetur vna, & ſoluitur pars eius integraliter, puta debebas Stychum, & ſoluiſti dimidiā, remanes obligatus in altera dimidia tantum, qa illa pars ſoluta eſt perfecte. Idem, & fortius debebas duo, & ſoluis vnū perfecte aliud eſt in caſu noſtro, qñ ſoluis rem deterioratā, qa non ſoluis eam perfecte pp deteriorationem, & licet videaris teneri ad duo, tñ non reputatur niſi vnum, & preciū deteriorationis debetur pp id, quod deficit in re ratione deteriorationis, & ſic tenet gl. ꝙ agetur ad rem, ut cōſequatur intereſſe. Innuit ergo, ꝙ nō poſſit aliter cōſequi, & ſic, ꝙ non ſit in oblōne, ſed ī officio iudicis, ſicut ī ſimili hr̄. in l. 3. §. Iul.
5 ſ. de eo, ꝙ cer. loc. ſed † Io. voluit ɔ̄rium, dicens ꝙ eſt in oblōne, & pōt peti ſolū intereſſe, ſi actor vult. & ī hoc Io. bñ dixit, pōt ēt agi ad ipſam rē, vt conſequatur intereſſe offō iudicis, & in hoc gl. melius dixit, q̄ Io. qui voluit ɔ̄riū. Nam licet ſit ī
6 oblōne, non ppea minus eſt in officio iudicis. ¶ † Sed vltim. opp. ꝙ idē ſit in actionib. ſtricti iuris, vt ſoluens rē cū diminutione non liberet. ſed poſſit iterū cōueniri ad eādē rē, cuius ɔ̄riū. ſ. dixi, vt l. ēt. ī. de ſolō. & l. ſi rē. & l. Iul. j. de verb. ob. Sol. interdū ſoluit res cū diminutione alicuius iuris, rōne cuius diminutionis pōt auferri, ut quia ſoluitur res alteri obligata, vel ſine cautione de euictione, eo caſu, quo debeat præſtari, & tunc non liberatur ſoluens, & iterum poteſt conueniri, ut conſequatur illud actor, quod deficit, & iſto caſu loquuntur leges ɔ̄riæ, & iſto caſu actiones ſtricti iuris ſunt eiuſdem naturæ, cuius ſunt bonæfidei. Interdū ſoluitur res deteriorata rōne cuius non pōt res auferri, & tunc actiones bonæfidei differunt ab actione ſtricti iuris, quia in primis non liberatur, ī ſecundis ſic. Et tenetur actione de dolo, vel in factum, vt ī prima opp. gl. quid autē ſi deficit ius ſeruitutis? dic, ꝙ aut debebat tradi cum ſeruitute ei debita, & fuit tradita ſine ea, & nō liberatur, & iterū ad rē pōt cōueniri, vt l. hmōi. §. ædes. de leg. 1. aut fuit tradita res ſerua. i. debens alteri ſeruitutem, cum deberet tradi libera, tunc diſtinguitur, aut erat ſeruitus vſuſfruct⁹ quæ diminuit de dn̄io, & non liberatur ſoluens, aūt erat alia ſeruitus realis, quæ non diminuit, ſed ī cōmodat dn̄ium, & tunc liberatur, niſi debebatur vti optimus, maximuſq; erat, & ſic liber, vt ī. de euic. l. pen. & de leg. j. ſeruo legato. §. ſi fundus. quod dic, ut plene hr̄ in l. Meuius. §. fundo. de l. 2. per glo. & Bar. qui. §. difficilis. Cœtera vide per Bar. in d. l. Iul. §. j. de verbo. ob. & l. qui ſibi. §. j. de ſolutio.

2 *Iuramentum in litem affectionis non defertur, niſi propter dolū aduerſarii in actione bonæfidei. & nu. 1.*

3 *Sed propter culpam iuratur in litem veritatis, quod & in actionib. ſtricti iuris procedit, & an etiam propter dolum.*

4 *Verba quanti res ſit, an denotent, ueram æſtimationem.*

5 *Quādo iuratur in litem, quod tempus debeat inſpici, quo ad æſtimationē.*

1 §. In hac actione. † Cum venitur ad æſtimationē rei. p iurm in litē, qđ eſt affectionis, vt in actionib. bonæfi. inſpicit tp̄s ſnīæ. Qñ vero per iurm in litē, qđ eſt veritatis, vt ſtricti iuris inſpicit lit. conteſt. h. d. iſte. §. ſm intellm Doctorū, qui fuit originaliter Gulie. de Cu. & ipſum ſequitur Bar. gl. vero non intellexerunt iſtū. §. & pp ipſum fuit obtenebratus intellčs gl. quia neſciuerunt ſoluere ɔ̄ria difficilia. ſ. de l. in hac. & l. fi. de tritica. & gl. quæ eſt hic loquit inepte, & inuolute, & dat nobis laborē ſine utilitate, & clarius loquitur. in l. in hac ponēdo opi. multorū, de qb. gl. hic truncate, vr̄ voluiſſe facere mentionē. ¶ † In gl. ibi [in primo fuit in dolo &c.] Intētio huius gl. eſt iſta, ꝙ primū dictū huius §. cū dr̄, ꝙ iurat in litē, nō poteſt intelligi niſi qñ cōmodatarius erat in dolo, qa nō niſi pp dolū tale iurm, qđ eſt af-
2 fectionis defert. Scđm dictū in quantū dicit. † [ꝙ inſpicit tp̄s
3 rei iudicatæ † quanti res ſit] nō pōt intelligi, niſi qñ fuit in culpa, qa illa verba quanti res ſit, denotāt verā æſtimationē, ſed ſi fuiſſet in dolo non veniretur ad verā æſtimationē, ſed ad illā, q̄ actor iuraret, & ſm ſuā affectionē, & nō diceret tex. [q̄ti res ſit,] ſed in quantū in litē fuit iuratū. Tertiū dictū, qđ loqtur in actionib. ſtricti iuris pōt intelligi, ſiue ſit in culpa, ſiue ī dolo, qa in ſtricti iuris actionib. ēt rōne doli nō defert iurm in litē, qđ eſt affectionis, ſed eſt veritatis. tu dic totū. §. itelligi,
4 qñ erat in dolo. † Nec obſtat, dum dicit, [quanti res ſit,] quia hoc debet referi ad æſtimationem iurantis, non ad rei veritatem, nam tanti dr̄ eſſe quantū iurauit inſpecta ſua actione,
5 licet non communi. ¶ † Ex gl. magna pro ipſius declaratione. no. ꝙ colligūtur quinque contraria, quorum duo cōcernunt ſm dictū hui⁹. §. dū dr̄, ꝙ inſpicit tp̄s rei iudicatæ, & alia tria concernunt vltimum dictum, dum dr̄, ꝙ in ſtricti iuris actionib. inſpicitur tp̄s lit. cont. prima oppoſitio intelli̇r ex prin. gl. de lege. hominem. ī. mand. vbi dr̄, ꝙ in actionibus inſpicitur tp̄s contractus, & hic dr̄, ꝙ tp̄s ſnīæ. Sol. hic loquitur, qñ probatur res iure actionis, & ad æſtimationē veniebatur iudicis officio mercenario, ibi vero, qñ petebatur ipſa æſtimatio iure actionis, vt in l. fundum Cornelianum. ī. de no. & hæc eſt vera, & bona ſolō, vt dixi in l. vinū. ſi cer. pe. & hoc in gloſ. vſq; ibi, ac in ɔ̄ctu licet poſtea in plurib. aliis locis. gl. huius faciat mentionem. de d. l. hoīem, & vr̄ uelle dare alias ſolōnes, ſed iſta eſt vera. Scđm ɔ̄riū reſpiciens hoc dictū colligit circa fi. in verb. Itē ꝙ dicat ibi quis. i. cū &c. & eſt de vltimo dicto huius. §. nā in ſtricti iuris īſpicit tp̄s ɔ̄teſtōnis, ut ſi poſtea efficiat res deterior dēt ɔ̄denari in eo, qđ ualebat tp̄e ɔ̄te. ut hic & in l. fi. ſ. de triti. fortius in bonafi. & tñ hic dr̄, ꝙ tp̄s rei iudi. qñ poſt ɔ̄teſtōnē res eſt effecta melior, ut ſ. de tritic. l. in hac. ſi ēt deterior tūc inſpicit tp̄s cōt. cum ī ſtricti iuris ſit̄r īſpiciat, & hoc uult iſte tex. ſm quoſdam, qui exponunt, q̄uis ꝑ cum. & ſic arguit a minori, quia ſi in ſtricti iuris, de quo minus vr̄ inſpicitur tp̄s, quo plus valuit poſt morā, fortius ī bonæfi. hoc eſt uerū, in ſe, ſed tunc, & iſte tex. vr̄ denotare dr̄iam, ideo ali⁹ eſt intellectus, ut ī. patebit. Nunc uenio ad alia ɔ̄ria, quæ concernunt vltimū dictū. Et primū ɔ̄rium eſt de l. ī hac in fin. de tritica. & de l. vinum ſi cer. pe. vbi habetur, ꝙ inſpicitur temp⁹ moræ, & loquitur in actione ſtricti iuris. & hic de illo tēpore non fit mentio. ex gl. colliguntur tres ſolutiones, & nulla eſt bona. Prima colligitur ibi, ac in ɔ̄ctu, ꝙ hic loquitur, qñ poſt moram res eſt effecta deterior, ibi q̄rādo melior, & dicit gl. ꝙ loquitur hic, qñ debebatur quantitas, ſed in utroque dicto male loquitur, nam quantitas, ut quantitas non commodatur, ut in fi. huius l. ¶ Item ſm ſolutionem gl. ɔ̄ moroſum inſpiciebatur, quanti plurimi fuit a tempore moræ, quia ſi poſt moram effecta eſt melior, & ſi tp̄e cont. plus ualet inſpicitur quantum valebat tempore moræ præcedentis, ut in ɔ̄trariis, ſed ſi eſt effecta deterior, & ſic minus ualet tp̄e conte. q̄ moræ inſpicitur tempus conte. quod eſt cōtra omnia iura, quæ dicunt inſpici quāti plurimi fuit a tp̄e moræ. ut ſ. de cond. furt. in l. re furtiua. §. j. & l. ratio. §. ſi per uenditorem. de acti. empt. Alii dn̄t, ꝙ loquit, qñ debebat ſpēs, & qñ poſt morā res eſt effecta deterior, ſicut in legi contrariis, & in his duob. melius dn̄t. Item ꝙ ibi loqtur, qñ mora præceſſit lit. conte. ut īſpiciatur tunc tp̄s moræ, hic uero non præceſſit, ſed committit. ī ɔ̄t. iō illud inſpicit, tanq̄ tp̄s moræ, ut d. l. uinū. & d. l. fi. de tritica. & ita colligit ex gl. dum dicit, [ſed hic loqtur, qñ in ſpecie demum lit. cont. fuit in mora.] & iſta etiam ſo. eſt bona in ſe, tñ non differt in ſe actio bonæfidei ab actione ſtricti iuris. Tertia ſo. eſt Azo. quia colligitur in ver. ſed Azo. quæ primo reprehendit intellectum. Io. quē gl. poſuit. in hac. de tritica. qui dixit iſtum. §. loqui qñ quærit de acceſſionib. naturalib. & fructib. ut inſpiciant tempora de quib. hic. ſed. ll. ɔ̄trariæ, qñ quæritur de æſtimatione rei. Azo. reprehendit primum dictum, quia immo hic loquitur, qñ quæritur de æſtimatione rei, ut patet in tex. dum dicit. [quanti ſit.] Vñ ipſe ſoluit ɔ̄riū. ſ. formatum, quod tp̄s moræ inſpicitur in illis. ll. tanquā tp̄s a quo pōt æſtimatio creſcere, & quātum ad hoc non differunt actiones bonæfid. ab actionibus ſtricti iuris. Sed ſi quærimus de tēpore ad quod, ut in bonæfidei inſpicitur tempus ſententiæ, vt vſque ad illud poſſit creſcere, ſed in ſtricti iuris, tempus conte. glo. in d. l. in hac. iſtam opin. nē tenuit dicens, quod remordet ɔ̄ſciam ſuam. Et ego ibi declaraui, unde iſtud contrarium remanet irſolutum, & aliæ ſo. ponūtur ibi. Generaliter Doc. dn̄t, ꝙ illæ. ll. loquuntur quando deuenitur ad æſtimationem aīr, q̄ p iurm in litē, qñ āt per iurm hēt locum iſtæ. §. ut ī bonæfidei inſpiciatur tempus ſententiæ. & reddit Bar. rationem quia tunc cauſatur iudicis officium, cum aliud iurm cauſat pp contumaciam non parendo iudici, certe etiam deferī pp dolum cōmiſſum ī deſiſtendo poſſidere. ut l. ſed ſi lege. §. hæc verba. de pet. hæred. ideo iſta ratio non videtur bona. Dic ergo, quod ratio eſt, quia nō dēt inſpici affectio præteriti tp̄is, ſed p̄ſentis, cum defertur iuramentum. Si enim olim habui caram. xx. hodie. x. debeo iurare, quantum habeo caram hodie, nec aliud damnum patior, ſi non conſequor ſecundum affectionem præteriti temporis. Ideo intellige hic de tempore ſecūdæ ſnīæ, ſi præceſſit prima de reſtituēdo, ut ſic inſpiciatur tempus, quo iurm defertur, & quo venit fienda condēnatio in æſtimatione iurata, ſed in ſtricti iuris, ubi nō defert iuramentū affectionis. ſed veritatis, non debemus. inſpicere præ

ſens

ſens tp̃s ſi forte nunc minus valet in damno, igitur inſpicitur
tp̃s cont.lit.ſi tunc plus valuiſſet,inſpicitur tp̃s moræ, & ſi poſt
conteſtationem valuit plus,illud inſpicitur,quia hoc iuramẽ-
tum ſuccedit loco veræ probationis. Sed ſi per veras ꝓbatio-
nes deueniretur ad hoc intereſſe, deberet inſpici tp̃s,quo plus
valuit.ita & nunc,& ita vr̃ ſupplere Bar.iſtum tex. ¶Nunc ve-
nio ad ſm contrarium,quod colligitur ex glo.ibi,[ſi vero ſpe
cies.]ꝙ etiam in ſtricti iuris actionibus non inſpiatur tẽpus
cont.ſed tp̃s ſnĩæ,ſi res extat,vel ſi non extat,tp̃s quo deſiit ex
tare,vt d.l.in hac.in prin.§.j. ſol.ibi q̃n per moram res fuit effe
cta melior,& ſic plus valuit tp̃e ſnĩæ. Vñ ſi extat,inſpicitur il-
lud tp̃s. & ſi deſiit extare, hic vero q̃n eſt effecta deterior, ſi
volumus intelligere ſm terminos illarum legum,ſed alius eſt
intellectus.vt s̃.dixi. Tertium contrarium eſt de.l.Iul.ſcribit ſi
hominem.s̃.de rei ven. poſt prin. vbi etiam in ſtricti iuris in-
ſpicitur tempus ſententiæ. gl.in illo ver. [vero ſpecies.]& ver.
[& hoc ſi alium conuenio.] videtur ſoluere, ꝙ hic loquitur,
q̃n aliquem conuenio ꝑꝑ culpam,vel morã,ſi aũt ꝑꝑ dolum
loquitur.l.contraria.tu dic,ꝙ ibi loquitur quantum ad acceſ-
ſiones naturales, hic quantum ad æſtimationem, & ſic nihil
facit ad prædicta,patet in effectu, quid glo. voluit,& forte nõ
eſt glo.in corpore iuris magis tedioſa, & diſplicibilis, & ſine
ſubſtantia, cætera vide hic per Bar.qui multum ordinate pro
cedit,& cum iſta gl.coniunge gl. dictæ.l.in hac.

1 *Quilibet ex hæredibus depoſitarii tenetur ad reſtitutionem rei pro hære-
ditaria portione,non vltra,niſi habeat facultatem totius rei reſtituen-
dæ,quia tenetur de æquitate, & poteſt in ſubſidium conueniri.*
2 *Obligatio primitiua, quæ contrahitur ad reſtitutionem rei eſt diuidua, &
quòd quantum ad ſolutionem dicatur indiuidua.*
3 *Si res deponitur apud plures quilibet obligatur pro parte ad reſtitutionem
rei,niſi ſit actum,quod quilibet teneatur inſolidum.*
4 *In obligatione ſtricti iuris,vt in actione ex teſtamento,vnus ex hæredibus
non conuenitur niſi pro hereditaria portione,licet habeat facultatem rei
reſtituendæ,& quid in actione bonæfidei, vel ſi conueniatur officio iudi
cis,quòd ſecus ſit.*
5 *Si cum actione perſonali concurrat rei vendicatio,quod idẽ ſit in actionib.
ſtricti iuris,ꝙ in bonæfidei, & quid ſi ſit lis conteſtata cum defuncto.*

1 §.Hæres. †Quilibet ex hæredib. depoſitarij teneť ad
reſtitutionẽ rei ꝑ hæreditaria portione, nõ
vltra,niſi habeat facultatem totius rei reſtituendæ, quia tene
2 tur de æquitate,& põt in ſubſidium conueniri.h.d.†No.ex pri
mo dicto, ꝙ obligatio primitiua, quę ɔhitur ad reſtitutionẽ
rei,eſt diuidua,quod patet,quia diuiditur inter hæredes. hoc
eſt verum in ſe,ſed quantum ad ſolu. dr̃ indiuidua,quia null⁹
ex hæredibus liberatur per reſtitutionem partis, ſed debet fie
ri reſtitutio totius,vt j̃.depo.l.ſi duo in fi.de verb. obl.l.ſtipula
tiones non diuidũtur, & hoc voluit gl.in l.j.§.ſi apud depoſi.
nec ob.de verb.obl.l.ſtipulationes. quia ſunt diuiduæ,quantũ
ad ſolutionem, vt patet in obligatione generis alternatiui,vt
l.2.& l.in executione.de uer.ob. & iſtum tex. voluit glo.in d.§.
3 ſi apud. † ꝙ ſi res deponitur apud plures, quilibet obligatur
pro parte ad reſtitutionem rei, niſi ſit actum,quod obligetur
quilibet inſolidum, quia ſicut diuiditur inter hæredes, ita, &
inter plures depoſitarios. Et iſtud eſt verum, ut ibi dixi,quan-
tum ad ſecundum dictum, ꝙ ſi habeat facultatem reſtituen-
dæ rei inſolidum,vnus ex hæredibus, poſſit inſolidum cõue-
niri.dic,ꝙ iſtud procedit de ęquitate, non de rigore,ſed cõtra
4 de.l.ſi tibi homo.§.cum fundus.de leg.j.†ſolue in obligatione
ſtricti iuris.vt eſt actio ex teſtõ, inqua vnus ex hęredibus non
conuenitur,niſi pro hæreditaria portione,licet habeat facul-
a tatem rei reſtituendæ,hic in bonęfidei.[a] Quid autem ſi conue
nitur iudicis officio nobili? dicas idem quod in bonæfidei,vt
s̃.de eden.l.ſi quis ex argentariis.§ j.in ver. ꝙ ſi plures.Sed op.
ꝙ idem ſit in actionibus ſtricti iuris, vt ſupra de cõd.furt.l.in
conditione.cum his,quæ ibi dixi. & in l.ſi plures j̃.de vi, & vi
5 ar.†Sol.vt dixi in d.l.in condictione, quia ſi cum actione per-
ſonali concurreret rei vendicatio, idem eſſet in actionib.ſtri-
cti iuris, quod in actionib. bonæfidei,ut no. per Dyn.in l.qui
fundum.§.ſi tu ex parte j̃.ad l.Falc. ſecus ſi non concurrat rei
vendicatio,ut in l.ſi tibi homo. §.cum fundus. Item prædicta
vera,niſi lis fuiſſet cont.cum defuncto, quia tunc tranſiret ꝑ
parte contra illum, qui habet facultatem rei reſtituendæ, vt
in l.3.§.fi.de præto. ſtipulation. & s̃.de rei vendicatione.l.ſi in
rem actum ſit, cum l.ſequenti, & quæ ibi not. Cætera circa
iſtum articulum vide per Bart.in l.ead. §.Cato.de ver.obli. &
Cy.poſt Petr.in l.pro hæreditariis.C.de hær.action.

A D D I T I O.

a Bonæfidei.Vide Bal.in l.pro hæreditariis. C.de hæred.acti.& vide eundem Pau.in d.§.cum fundus.vbi dicit, quod ſi in caſu §.illius fuiſſet legata res teſtatoris poſtea poſſideretur per vnum ex hæredib. tantum. quod nedũ contra eum inſolidum poſſet agi rei vendi. vt dicit ibi Bar. ſed etiam act. de teſtamento.quæ eſt de caſibus in quis poteſt concurrere rei ven.& perſonalis.iuxta ea quæ leguntur, & no.in §.ſed noſtra,inſtit.de leg.

1 *Ex contractu celebrato cum filio,vel ſeruo,filius tenetur inſolidum,pater,
& dominus de peculio & de dolo ipſorum, non culpa habetur ratio.*
2 *Pater dicitur tunc legitimus adminiſtrator filii, quando habet vſumfructũ
in bonis aduentitiis,vel exiſtentibus penes filiumfamilias,ſi non habet,
& in illis in quibus non habet,non dicitur legitimus adminiſtrator.*
3 *Pater vbi non eſt legitimus adminiſtrator, debet iudicium agitari cum
ipſo filio non autem cum patre,ſecus, quando eſt legitimus adminiſtra-
tor.& quòd authoritas patris non requiratur.*

1 §.Si filiofa. †Ex contractu celebrato cum filio, vel
ſeruo.filius tenetur inſolidum, pater, &
dominus de peculio,& de dolo ipſorum, non culpa habetur
ratio.h.d.licet ergo commodatarius, cuius gratia ſit commo
datum,teneatur de leuiſſima culpa,pater tamen,& dominus
qui tenẽtur ex perſona eorum de peculio, & quorum gratia
non fuit factum commodatum, non tenentur niſi de dolo,
2 vt hic patet in fi.dum dicit.[fraus duntaxat.] † Hic eſt vna gl.
quæ ſemper allegatur ex qua collige tria.primum eſt, ꝙ tunc
pater dicitur legitimus adminiſtrator filij,quãdo habet vſum
fructum in bonis aduentitij,vel exiſtentib. penes filium.Si au
tem non habet,& in illis in quib. non habet non dicitur legi
timus adminiſtrator.& ita no.in auth.excipitur. C.de bo.quę
3 lib.& in hoc bene dicit. †Item vbi pater non eſt legitimus ad
miniſtrator,iudicium debet agitari cum ipſo filio,cum patre
non.Secus quando eſt legitimus adminiſtrator. vt in l.j.C.de
bo.mater.& in hoc bene dicit.ſubdit,& tertium in fi.gl.ꝙ ſal-
tem debebit pater conſentire filio, vt legitimet eius perſonã,
per l.cum non ſolum.§.fi.de bo.quæ lib.in gl.reprehenditur ꝑ
Doc.quia iſta authoritas patris non requiritur ad legitimatio
nem filij,ut ibi no.ſm opi.Lot.recitatam per gl.poſtquam pa
ter non habet vſumfructum,nec eſt legitimus adminiſtrator.
& eſt hodie caſus in c.fi.de iudi.lib.6.

1 *Commodatum non conſiſtit in his,quæ vſu conſumuntur,niſi ſit traditum,
vt non conſumetur.*
2 *Si dico,commodo tibi iſtam pecuniam,vel frumentum, quod non ſit com-
modatum,ſed mutuum.*
3 *Si commodo tibi pecuniam,non vt conſumas, ſed vt diues appareas, licet
poſſum recipere mercedem, non eſt vſura.*

1 §.Non poteſt. † Commodatum non conſiſtit in
his quæ vſu conſumuntur, niſi ſit
traditum,vt non conſumetur.h.d.cum l. ſeq.ratio primi dicti
eſt,quia in commodato contrahitur obligatio ad reſti.eiuſdẽ
corporis.vt l.2. circa princ.s̃.ſi cert.pet.ſed quando vſu conſu-
muntur non poteſt reſtitui idem corpus,ſed aliud in ſuo ge-
2 nere,vnde potius eſt mutuum. †Vnde ſi dico commodo tibi
iſtam pecuniam,vel frumentum,non propterea eſt commo-
datum,ſed verbum [commodo.]ſumitur ꝑ verbo,[mu.uo.]
3 facit l.veteres.de actio.emp. † Ex ſecundo dicto dicunt can.&
communiter Do.Theolo. ꝙ ſi commodo tibi pecuniam nõ,
a vt cõſumas,ſed vt diues[a] appareas, licite poſſum recipere mer
cedem,& non eſt uſura,quia recipio pro eo, quod meum eſt.
Sed quando transfero dominium, non poſſum recipere lici-
te,quia non accipio de meo ſed de tuo, quod eſt cõtra ius na
turale,ut habeam commodum de re tua ratione temporis.

A D D I T I O.

a Diues.Adde ꝙ iſtud conſuluit in terminis Lud. Ro. conſi.480.

LEX V.

1 *In hac actione venit intereſſe ratione loci, officio iudicis mercenario ſibi
deſeruienti.*

1 L.Si vt certo. ¶†In hac actione uenit intereſſe ra
tione loci officio iudicis mercena-
rio ſibi deſeruienti.h.d. & ſic uidetur caſus contra Spe.qui te-
net,ꝙ in cõtractibus bonęfidei tale intereſſe ueniat iure acti.
ut dixi. in l. in bonæfide. s̃.de eo quod certo loco. ſed eius di-
ctum poteſt ſaluari in alio intereſſe, ꝙ non uenit rõne loci
uel moræ,ſed uenit rõne doli,uel culpę,ut no.ſecundum opi.
Ioan.in l.3.§.ſi reddita.ſupra.eod.in glo.

1 *Litis æſtimatio vim emptionis habet.*

1 §.Si quis hac. †Litis æſtimatio uim emptionis hẽt.
h.d. & per iſtum tex.dicit contra glo.
& Bar.in l.ſi fullo.s̃.de condi. ſine cauſ. qui tenent, ꝙ ſi ille,q
habet cauſam a me,ut in depoſitario,uel commodatario ſol
uat mihi litis æſtimationem, non uideatur ſoluiſſe tanquam
precium rei,ſed tanquam precium culpæ, uel doli,ſecus in il
lo qui non habebat a me cauſam,ſed tenebat rem meam,&
poteram ipſum conuenire rei.uen.quia tunc ur̃ ſoluere tanq̃
precium rei certæ.Idem ſi habebat a me cauſam,ut hic patet,
alias enim non haberet uim emptionis,nec fieret res ſua,cu-
ius contrarium hic dicitur in gloſ.ibi, res præſens.i.hoc apud
depoſitarium. & hoc ſufficit, licet non ſit præſens tempore
quo ſoluit. ut l.qua ratione. §.interdum. de acquir.re.do.& l.
certi condictio.§.fin.ſi cer.pet.

1 *In cõtractu qui celebratur gratia dantis tantum venit dolus, & lata cul pa,ſi vero gratia dantis,& recipientis venit ẽt leuis, ſi vero recipiẽ tis tantum,uenit etiam leuiſſima.*

2 *Depoſitarius,quod in duob.caſib.teneatur de dolo,& lata culpa,& quã do etiam de caſu.*

Con tractus non dicitur celebratus gratia vtriuſq;,quando principaliter actũ fuit ab vna parte,licet in conſequentiam altera pars ſentiat com modum,ſed bene quando principaliter hoc actum fuit ab vtraq; par te,& tunc venit etiam leuis culpa.

4 *Commodatum ſi fit gratia commodatarii tantũ venit leuiſſima culpa , ſi gratia commodantis dumtaxat dolus,ſi gratia vtriuſq; dolus,& etiã leuis culpa.*

5 *In actione contraria,quæ datur commodatario contra commodantem,ꝙ veniat dumtaxat dolus commodantis.*

6 *In p̃cario licet fiat gratia recipiẽtis tm̃,nõ venit niſi dolus,et lata culpa.*

7 *Aeſtimatio in qua non tranfertur dñium,& contrahitur obligatio ad re ſtõnem rei,facit venire caſum fortuitum,quando de natura cõtractus veniebat leuiſſima culpa,ad hoc,vt aliquid operetur,& ſi veniebat, non niſi dolus,facit venire culpam leuiſſimam,non caſum.*

8 *De caſu fortuito regulariter quis nõtenetur,niſi culpa præceſſerit caſũ.*

9 *Commodatarius tenetur plus diligere rem commodatã,quam ſe ipſum,et ſi non poteſt ambas res ſaluas facere, tenetur præferre rẽ cõmodatã.*

10 *Circa hoĩem regulariter,non tenetur quis de cuſtodia, quia ſcit ſe cuſto dire,niſi rõne ætatis , vel ex forma cõmodati appareat de contrario eſſe actum.*

11 *Iudices ſi ponunt aliquem ad torturam non bene ligatum,qui poſtea rũ pitur,& tortus perit qualiter teneantur.*

1 §. Nunc videndũ eſt. †In ꝯctu q celebratur gr̃a dantis tm̃ ve
nit dolus,& lata culpa,ſi vero gr̃a dantis,& recipientis venit
ẽt leuis,ſi vero recipientis tm̃,venit ẽt leuiſſima. Caſus autẽ
fortuitus non venit,niſi fuerit res data eſtimata, vel niſi præ
ceſſerit culpa, quæ trib. modis põt committi.ſ.ſi potuit rem
ſaluam facere,& ipſe pretulit ſuam.Item ſi non adhibuit cu
ſtodiam diligentem,ad quam tenebatur. Item ſi fuit vſus re
commodata,& aliter q̃ ſibi fuerit permiſſum conceſſum. h.
d.vſq; ad §.deniq;.& eſt magiſtralis.§.& ſemper allegatur.&
no.ꝙ iſta diſtinctio adhibetur ẽt in vltima volun. qñ querit
de qua culpa teneat̃ heres in reb.aliis relictis,dic vt ĩ.ad Tre.
2 l.mulier.§.ſed ſi quis.l.cum res.de le.j.ꝑ Bar.† Et circa primũ
caſum de depoſito,ꝙ non tenetur depoſitarius niſi de dolo,
& lata culpa,præter quam in duob.caſib.ſi interuenit p̃tium
vel ſi ꝯrium fuit actum.Adde alios caſus de quib. tenetur de
caſu fortuito,qui ponuntur per glo.in l.j.§.ſæpe.ĩ.depoſiti.&
alium qui ponitur in illo.§.in ver.ſed ſi quis.qñ depoſitarius
3 ſe obtulit,quo caſu tenetur de leuiſſima.† Circa ſcḋm caſum,
a qñ ꝯctus celebratur gr̃a vtriuſq; venit ẽt leuis[a] culpa ꝓcedit,
qñ principaliter hoc actum fuit ab vtraq; parte,ſi aũt princi
paliter actum fuit ab vna parte , licet in ꝯſeqntiam altera pars
ſentiat commodũ,non dr̃ celebratus gr̃a vtriuſq;,ſed in illis
tm̃ de quo principal'r actum eſt,vt l.rogaſti.in prin.§.ſi cer.
4 pe.& no.in l.ſi quis nec cãm.c.ti.¶†Circa tertium caſum de
commodato,ꝙ teneat̃ cõmodatarius ẽt de leuiſſima, dic eſ
ſe verũ in ꝓprio cõmodato,qḋ fit gr̃a cõmodatarii dũtaxat.
Si aũt gr̃a cõmodantis tunc veniret dolus duntaxat, ſicut in
depoſito,vt ĩ.ea.l.§.interdũ.& ſi gr̃a vtriuſq; dolus,& ẽt leuis
culpa,vt l.in reb.§.hec ita.Itẽ eſt verũ in actione depoſiti di
5 recta.†Sed in ꝯria q̃ datur cõmodatario ꝯ cõmodantem,ve
nit dũtaxat dolus cõmodantis,vt ĩ.e.l.in reb.§.itẽ qui ſciens.
Item procedit in cõmodato,qḋ a principio eſt volũtatis , &
ex poſtfacto neceſſitatis,vt ĩ.e.l.in commodato.§.ſicut.Sed ĩ
6 precario† qḋ tam a principio, q̃ ex poſtfacto eſt voluntatis,
pendet ex mera liberalitate concedentis,licet ſi gr̃a recipien
tis tm̃,non venit niſi dolus,& lata colpa,vt l.queſitũ.§.illud.
7 ĩ.de prec.¶†Vlterius no.in ver.& ſi forte.ꝙ æſtimatio ĩ qua
non transfert̃ dñium,& ꝯhit̃ obl'o ad reſtõnem rei, facit ve
nire caſum fortuitum,qñ de nã ꝯct9 veniebat leuiſſima cul
pa,ad hoc,vt aliqd operet̃,& ſi veniebat niſi dolus,facit veni
re culpã leuiſſimã,nõ aũt caſum,q̃a ſatis eſt,ꝙ operet̃ in pri
mo,& utroq; mõ põt ĩtelligi iſte tex.ſcḋm gl.cetera circa iſtũ
articulũ,qḋ operet̃ æſtimatio,uide per Cy.in l.j.C.e.& hic ꝑ
8 Bar.poſt Gul.de Cu.¶†Vlterius no.in uer.qḋ uero.ĩ'r quem
non teneri de caſu fortuito , niſi culpa p̃ceſſerit, indiſtincte
teneat̃ hic,& ego retuli uerba ſua ĩ l.ſi uehẽda.§.j.ad l.Rho.
9 de iac.¶†Itẽ nõ.hic mirabile in uer.[ſi forte.] ꝙ commoda
tarius tenet̃ plus diligere rẽ cõmodatã,q̃ ſeipſum,q̃a ſi non
põt ſaluas facere ambas,tenet̃ p̃ferre rẽ cõmodatã,& eã ſal
uã facere,& ꝯtingit hoc ꝑꝑ liberalitatẽ cõmodãtis, & ſi nõ
10 fecit,dr̃ eſſe in culpa latiori,ut ĩ.depoſi.l.quod Nerua.¶†Itẽ
no.in uer.cuſtodiam , ꝙ r'r circa hominem non tenetur qs
de cuſtodia,quia ſcit ſe cuſtodire,fallit niſi ratione etatis, ut̃
ex forma cõmodati appareat de ꝯrio eſſe actũ , ut ſi tradat̃
ſeruus legatus,ut̃ actum,ut teneatur in eod.ſtatu, & ſi ſecus
fiat,eſt in dolo præſumpto,ut hic,& in l.ſi hominẽ.in princ.
11 ĩ.depo.†Vltimo no.in §.ſed interdũ.poſt mediũ ꝯ iudices,q
ponunt aliquem ad torturam non bñ ligatũ. nã ſi poſtea fu
nis rumpit̃,& tortus periit,tenerent̃ de culpa,nõ de dolo, ni
ſi appareat,ꝙ ſciuerint non bñ ligatum,de hoc per Cy.C.de
adul.l.Gracchus.& per Bar.in l.quæſtiones.ĩ.de quæſti.

ADDITIO.

a ¶Leuis.Quod in commodato venit dolus,& leuis culpa.limita verum,ni ſi commodans dicat,conſerua eam arbitrio tuo, quia re perdita nõ tenetur commodatarius ſecundum Lud.Ro.ſingu.ſuis fol.13.

1 §. Idem denique ait. †Si cõmodans nõ pa tiat̃ ꝯmodatariũ vti
ad eũ vſum,ad quẽ accõmodauit tenet̃ , cõmodati directa,
& ẽt furti.h.d.¶In tex.ibi,[teneri me tibi ꝯrio iudicio.]ſ.ad ĩ
tereſſe,quia non potes probare hoc debitum,ex quo deleui,
& ſic ad totum illud condemnabor,q̃a debebam pati hanc
cautionẽ ibi ſtare,quouſq; illud debitũ exegerit, quia ſic vr̃
actum,ex quo,ad iſtum finem,& vſum commodaui.

1 *Non ſolum debetur cuſtodia,ſeu diligentia in re commodata, ſed etiam debetur cuſtodia in re acceſſoria.*

2 *Vendens equam videtur vendere pullum, qui eam ſequitur.*

3 *Si vendo equum videor vendidiſſe illa ornamenta , quæ fuerunt oſtenſa cum equo,niſi aliud ſit de conſuetudine.*

1 §. Vſque adeo †Nõ ſolũ debet̃ cuſtodia,ſeu dili gentia in re cõmodata,ſed ẽt de
2 betur cuſtodia in re acceſſoria.h.d.†per iſtũ tex. dicit Gul.de
a Cu.ſi vendo tibi equam,videor vẽdere pullum[a] qui eam ſe
3 quit̃,&†ſi vendo equum videor vẽdere ſellam, & frenũ , &
oĩa eius ornamenta,niſi habeãt arma ipſius vẽdẽtis, q̃a illa
concernunt perſonã ſuam,nec eſſet decens,ꝙ ad aliũ tranſi
rent,ad quod vide.l.ædiles.in prin.ĩ. de ædi.edi.põt dici,ꝙ il
la ornamenta,q̃ fuerunt oſtenſa cum equo,videantur in du
bio vẽdita,niſi aliud ſit de conſuetudine,alia vero,que non
fuerunt oſtenſa,ſecus,quia non videtur cogitatum de illis.

ADDITIO.

a Pullum.Adde Bar.in l.cum qui.§. non ſolum.infra de fur. facit quod ipſe no.in l.de quib.circa fi.ſup.de leg.vide Cep.Veronen.in d.l.ædiles.

1 *Si commodatum fuit gratia dantis,vel eius ſpontanea voluntate oblatũ, non venit niſi dolus,ſi ita conuentum fuit.*

2 *Veſtes p̃cioſæ,et iocalia quæ tradit ſponſæ maritus,uel vxori,vt ornatior ſit non cenſentur donata,ſed cõmodata,et quid de quotidianis veſtib.*

3 *Volens ire ad videndũ ludũ,ſi conceſſit luſorib.veſtes,vel illa,que exer centur in ludo,cenſetur eas commodare ſui gratia.Ideo luſores non te nentur niſi de dolo,& lata culpa,ſi res illæ perdantur.*

4 *Commodans,quando ſe obtulit abſq; eo,ꝙ fuerit requiſitus, non tenetur commodatarius niſi de dolo,& lata culpa,ex forma libelli , & poſi tionis.*

5 *Commodatum præſumitur factum ad requiſitionem cõmodatarii,ſi aliud non appareat.*

1 §. Interdum plane. †Si cõmodatum fuit gr̃a dantis,vel eius ſpõtanea
voluntate oblatũ,non venit niſi dolus,ſi ita couẽtũ fuit.h.d.
notabiliter,& limitat illud,quod hr̃ in §.nunc videndũ. In
tex.ibi,[ſpõſe forte ſuæ,vel vxori.]No.& tene mẽti ſcḋm Bar.
2 †ꝙ veſtes precioſe,& iocalia,que tradit ſponſe maritus, vel
vxori,vt ornatior ſit,non cẽſetur donata , ſed commodata,
iõ mortuo marito debẽt remanere penes heredes eius, niſi
a conſuetudo in ꝯrium ſe habeat.Veſtes aũt quotidianæ[a] ſunt
vxoris nõ donatæ vxori,ſed ex debito ſolute,& tenet̃ ſubire
onera mr̃imonii.vide quod no.Bar.in l.in his.§.j.ĩ.ſo.ma.&
3 in l.j.§.nec caſtrenſe.de col.bo. ¶†In tex.ibi,[vel ſi qs ludos
edẽs p̃tor.]No.ꝙ ſi aliqs volẽs ire ad vidẽdũ ludũ cõcedit lu
ſorib.veſtes,vel illa q̃ exercent̃ in ludo cẽſet̃ eas cõmodaſſe
ſui gratia,iõ ipſi luſores non tenent̃ niſi de dolo, & lata cul
4 pa,ſi res illæ ꝑdant̃,tene menti ꝑpetuo.¶†In text.ibi,[vltro
cõmodauit.]no.ſingulariter,ꝙ qñ cõmodãs ſe obtulit abſq;
eo,ꝙ fuerit requiſitus , non tenetur commodatarius niſi de
dolo,& lata culpa:ſis ergo cautus,qñ repetis cõmodatũ, ꝙ
dicas in libello te cõmodaſſe ad requiſitionẽ ipſius cõmo
datarii,& eius ꝓbare,ſi vis ipſum cõdẽnari de leuiſſima cul
pa,& ſi reqſitus cõmodati facias articulos, ꝙ ſpõte obtulit,
nõ ad reqſitionẽ ipſius cõmodatarii, facit ĩ.depo. l.j.§.ſepe.
verſi.[ſed ſi qs.]& fur.l.ſi ſeruus cõi.in fi.prin.& hec ita puto
vera in dubio,ſi aliud non appareat, præſumam factum ad
5 †requiſitionem ipſius commodatarii,& ita eſt de natura,vt
ſ.ea.l.§.nunc videndum.

ADDITIO.

a ¶Quotidianæ.Vltra ea quæ poſui in d.l.in his.in appoſtil.ad Bar. in ſtampa de tor.Adde Bar.Soc.conſ.inci.dominus labia mea aperiat,viſo inſtrumento dotis dotis,& teſtamento.

2 *Quando res mea tibi cõmodata per te pignoratur,qualiter agã.et nu. 1.*

1 §. Nunc videndum. †Si res cõmodat̃,vt pi gnoret̃,ſi non luatur,
datur hæc actio,vt luatur,vel actio cedatur expẽſis ipſius ꝯ
modatarii.h.d.Et diſtingue ꝓ declaratione huius.§.C. eodẽ.

l.pe.&

2 l.pe.& ibi plene no.gl.& adde l.petenti.ĵ.ti.prox.¶†In fi.tex.
ibi,[qui commodatũ accepit.]& hoc iõ,quia eius tm̃ gratia
fuit factum,alias ſecus,vt ĵ.de act.emp.l. ſi a res. in prin.

1 *Culpa hominis commodati cum re,commodatarium non excuſat, ſecus ſi dolo.*

2 *Culpa hominis,ſ.ſerui commodati cum re,quare non ita excuſat commodatarium,ſicut dolus.*

1 §. Si me rogaueris. †Culpa hominis ꝯmoda
ti cum re,commodatariũ
non excuſat,ſecus ſi dolo.h.d.Bart. & iſte §. fecit ſemper me
dubitare,põt intelligi iſte tex.duob.modis.Primo, ꝙ iſte ſer-
uus commodatus cum lance anteq̃ ad commodatarium p-
ueniret,& lancem ſibi traderet,eam perdidit in itinere, vel
cum ea aufugit,vt primo caſu mihi tenearis,ſecundo nõ.Itẽ
põt intelligi,ꝙ iã peruenit ad te,& lancem tibi tradidit. Tu
vero poſtea illã eidem commiſiſti , nunc difficile eſt videre
rõnem diuerſitatis inter culpam ſerui,& dolum,nam ponẽ
do caſum,ſecũdo modo vr̃,ꝙ tenearis,ẽt de dolo, qa ego ei
non commiſi cuſtodiam,ſed tñ,ergo &c.vt ĵ.e.l.eum q̃.in fi.
cum l.ſeq.ego puto verum.& ideo nõ puto poſſe intelligi di
cto caſu,niſi ponamus,ꝙ in primo caſu huius.§.qñ cõmiſit
culpam, ſibi cuſtodiam commiſeras. Vnde teneris de culpa
quaſi culpa ſua cenſeatur tua , ſed in ſecundo caſu, quando
commiſit dolum,ſibi nõ commiſeras, ſed ipſe attulit. Vnde
ideo nõ teneris. & vr̃ potius iſte caſus fortuitus,ſi feciſti illud
qđ diligentiſimus feciſſet , & tñ illud eſt diuinare, hic, licet
Bar.ſentiat,debere poni caſum iſto modo,ſed gl.ĵ. proxime
in prin.vr̃ intelligere, ꝙ debeat poni primo modo,qñ tradi-
diſti huic ſeruo lancem,& anteq̃ ad te perferret perdidit illã
ſui culpa,vt tunc tenearis,ſed ſi aufugit cum ea,nõ tenearis.
2 †Sed quæ eſt ratio huius diſtinctionis,nam,& ſibi tradidi de
tuo mãdato,& vr̃, ꝙ utroq; caſu mihi tenearis , ac ſi tu ſibi
tradidiſſes per d.l.cum qui. in fi.cum l.ſeq.aut ſine tuo man-
dato,& eo caſu tenearis,vt d.l.eum qui.ver. ſed ſi dum refer
tur.Breuiter fateor,ꝙ ſi de tuo mandato, tradidi, vtroq; ca-
ſu tenearis mihi. Sed ſi ſine mandato procedit diſtinctio hu
ius §.vt ſi perdidit per culpam,ſingar tradidiſſe de mandato
tuo,& mihi teneatur,ſi aufugit cum ea,ſingar tradidiſſe tuo
mandato,vt non tenearis.nec ob. illa l.eum qui.§.j.verſi.ſed
ſi.dum refertur,quia ibi loquitur in nuncio mei commodã
tis,qui non fuit cum re,ſed miſſus, vt rem referret mihi,hic
in ſeruo commodato cum remiſſio vt ad te referret. Itẽ nõ
ob.l.rem mihi.§.in exercitu.ĵ.e.vbi dolus ſerui commodan-
tis non excuſat commodatarium,qui ibi in ſeruo , qui nec
fuit commiſſus,nec commodatus cum re. hic ſic, ſ.commo-
datus,& miſſus cum re,tamen cum plus cogito, & reuoluo
in mente, tanto minus video bonam rõnẽ iſtius diſtinctio-
nis,quæ eſt multum ſingularis.& adde quod dicam in §.ſeq.

2 *Poſitione cuſtodis facta a deponente,quando liberetur depoſitarius a cuſtodia.& nu.1.*

3 *Si poteſtas poſuit vnum in carceribus, & non confidens de cuſtode,poſuit alium cuſtodem a principio,& nihilominus aufugit,non tenebitur cuſtos carceris.*

4 *Scholaris quando teneatur de cuſtodia equi conducti,ſi locans miſit famulum.*

1 §. Si de me. † Poſitio cuſtodis facta ex poſtfacto
p deponentem, nõ liberat depoſita
rium a cuſtodia.h.d.ſm verum intellectũ Azo. ¶ Quero de
intellectu vltimi ver.rñdeo,duæ ſunt opi.in gloſ. vna Azo.ꝙ
corrigat dictum Labeonis inquantum ipſe dixit, ꝙ ſi appo-
ſuit cuſtodem,periculum ad me pertinet,nam dicit iuriſcõ-
ſultus hoc non eſt verum, nam ptinet ad te penes quem res
relictæ ſunt,niſi aliud nominatim conuenit,& iſtum intelle
ctum ſequuntur Doct. quia appoſitio cuſtodis non facit vi-
deri nominatim conuentum de cõtrario, nec liberalis quo
minus tenearis de cuſtodia,quã ſemel in te recipiſti.Io.tenet
ꝙ non corrigat̃,ſed addatur,vt non ſolum in caſu Labeonis
cũ cuſtodẽ appoſuit,pertinet ad me periculum,ſed ẽt qñ no
minatim ita conuenit . Nos poſſumus reducere ad concor-
diam,vt ſi claues triclinii remanſerunt penes te vera ſit opi.
Azo.qa tũc vr̃r res penes te remãſiſſe, & tu videris cuſtodiã
apud te retinuiſſe,aut fuerũt mihi traditæ,& vera ſit opi.qua
ſi per hoc videaris renũciaſſe cuſtodiæ, & ego totũ ſuper me
recepiſſe.de hoc eſt gl.ordinaria in l.dñs horreorũ. in prin.ĵ.
2 loca.¶Sed tunc op.† ꝙ ẽt primo caſu periculum pertinet ad
me ſaltẽ vno caſu,qñ dolo ipſius cuſtodis fuiſſent pditę , qa
aufugiſſet cũ illis reb.vt s̃.px.§.in fi.Solue ſm gloſ.ibi ſeruus
fuit appoſitus a prĩ.anteq̃ recepiſſes cuſtodiã rei,nec ex poſt
facto poſtq̃ recepiſti:vel dic,ꝙ ſi ſeru⁹ nõ fuit appoſit⁹ ad cu
ſtodiã,ſed fuit cõmodat⁹ cũ re,quo caſu adhibet̃ diſtinctio,
3 de qua ibi,ſed hic fuit poſitus ad cuſtodiã.¶Sed† vltimo op.
de l.ſi ſolutur⁹ ĩ fi.de ſo.cũ aliis allegatis ĩ gl.Solue qn̄tũ ad
illas,bñ pcedit illa ſo.ꝙ aut cuſtos fuit a princ. & videris libe
rat⁹,vt ibi,aut ex poſtfacto,& tunc ſecus,vt hic,qđ tu intelli
ge,vt s̃.dixi.& iſta inducuntur ad qõnem, ſi ptãs poſuit vnũ
in carcere,& non confidet de Cõmentarienſi, appoſuit aliũ
a cuſtodem.[a]& nihilominus aufugit, an teneat̃ Commenta-
rien.& vr̃ diſtinguendum,an ab ipſo principio,& non tenet̃
quaſi cuſtodiam non receperit. An ex poſtfacto poſtq̃ rece-
4 pit,& non vr̃ a cuſtodia liberatus.† Itẽ pone ſcholaris cõdu
xit equum vſq; ad talem locũ , & ſecũ duxit famulũ locato
ris,vt duceret,& gubernaret equũ , perit equus anteq̃ ad lo-
cũ pueniret culpa famuli,& pp malam cuſtodiam, an tene
bit̃ ſcholaris:gl.in l.pe.s̃.de vſufr.quemad.ca.dicit, ꝙ ſic iſta
gl.vr̃ dicere ꝯrium,poſtq̃ a prin.duxit.Doc. dicunt diſtinguẽ
do,aut fuit cõmodatus cum equo,quia ſic requiſiuit ſchola
ris,& tunc tenenda eſt diſtinctio.§.præcedentis, aut non fuit
cõmodatus,ſed locator miſit ipſum pro cuſtodia, & tunc ſi
hoc apparet,ꝙ ad cuſtodiẽdũ, nõ tenebit̃ ſcholaris ſi piit p
pter malam cuſtodiã, quaſi videat̃ releuatus ab omni cuſto
dia,vt in hac gl.aut non apparet,quod miſerit pro cuſtodia,
& tunc potius vr̃ miſſus,vt reduceret eum,quam ꝙ cuſtodi-
ret.Vnde non vr̃ ſcholaris releuatus a cuſtodia,& ita vr̃ , ꝙ
poſſit procedere gloſ.prædicta,ſi pereat antequam ſcholaris
applicet ad locum,vel etiam poſt antequam ſibi retradat,vt
reducat.Si autem poſt,tunc indiſtincte non teneatur ſchola
ris per l.eum qui.circa fi. ĵ. e.

ADDITIO.

a ¶Cuſtodem. An per appoſitionem cuſtodis videatur rem ſſa cuſtodia , vide Bal.in l.ex diui.C.loca.Bar.in l.j.§.quemadmodum. ĵ. de lib.agno.Ang.in l. qui Romæ.§.Callimachus.de ver.ob.

---

1 *In obligatione primitiua,quæ contrahitur ad rem reſtituendam,quilibet ex plurib.commodatarius tenetur pro parte,& quare.*

2 *Duo non poſſunt eſſe domini inſolidum,reſpectu eiſdem rei,& euiuſdem dominii.*

3 *Duo non poſſunt eandem rem inſolidum poſſidere reſpectu eiuſdem poſſeſſionis,ſed diuerſarum ſic,& qualiter.*

4 *In commodatarios non transfertur dominium nec poſſeſſio,ſed vſus.*

5 *Vſus vehiculi quare non poſſit eſſe plurium inſolidum,ſicut vſus balnei, & porticus.*

6 *Si vehiculum ſit commodatum plurib.ſimul,quare quilibet teneatur pro parte ad reſtitutionem,niſi contrarium ſit actum*

7 *Quot ſint poſſeſſiones.*

8 *Animus poſſidẽdi,qui poteſt eſſe penes plures inſolidum,nõ eſt poſſeſſio, ſed inſtrumentum,quo poſſeſſio acquiritur,vel retinetur.*

9 *Qualiter penes eandem perſonam eodem tempore,poſſint eſſe ambæ poſſeſſiones,& ciuilis,& naturalis, & qualiter perdat naturalem.*

10 *Naturaliter poſſidens non præſcribit, nec incipit vſucapere,donec adeptus ſit ciuilem.*

11 *Seruitus vſus eſt indiuiſibilis reſpectu ipſius iuris, & etiam actus vtendi inſpecta re poteſt eſſe diuiſibilis.*

12 *Si fuit commodatus fundus amplus duob.vel habitatio amplæ domus,an ad quemlibet eorum videatur perueniſſe vſus inſolidum in obligatione primitiua,quæ contrahitur ad reſtitutionem rei.*

13 *Obligatio,rem reſtitui,eſt diuidua,quo ad obligationem.licet indiuidua quo ad ſolutionem,niſi actũ ſit contrarium. Obligatio vero,rẽ tradi, eſt indiuidua etiam quo ad obligationem.*

14 *Vbi vehiculum duobus ſimul commodatur,& dolus,vel culpa inſolidũ committatur,& ſic habent ſe tanquam duo rei debendi,tunc vno ſoluente,alter liberatur.*

15 *Quod reſpectu tertii qui rem ſurriperet habeant ſe, vt duo rei credendi, & ꝙ vno agente,& præoccupante alterius actio tollatur.*

16 *An tunc iſti commodatarii habeãt beneficium diuiſionis ex communi dolo,& ꝙ non habeant beneficium ceſſionis.*

17 *Quando ſunt duo mihi obligati ad idem,ſi alter ipſorum ſentit totam vtilitatem alter nil,& ego conuenio illum qui vtilitatem non ſentit , põt excipere, ꝙ prius conueniatur alter periculo excipientis,& an ſubminiſtrabit expenſas litis.*

18 *Debitor ſi vni ex fideiuſſorib.tradidit pecuniam,vt ſolueret creditori,& ille non ſoluit,ſi creditor conueniat alium fideiuſſorem,& ille hoc allegat,& offerat ſe paratum oſtendere,quis debeat prius conueniri.*

19 *Creditor, ꝙ poſſit incipere conuenire quem vult ex reis debendi. ſi tamẽ ſunt ſoluendo,habent beneficium diuiſionis,vt neuter conueniatur,niſi pro parte,& quid ſi tota vtilitas contractus ad alterum ipſorum peruenit.*

20 *Si vnus ex commodatariis deteriorauit rem ſuo dolo,vel culpa, ꝙ nihilo minus alter qui non deteriorauit poſſit conueniri ad emendationem dãni,ſi potuit reſiſtere,& non fecit.*

21 *Ex duob.tutorib.quorum vnus male geſſit,& alter neglexit , ꝙ poſſit ſecundus conueniri,ratione culpæ , tamen habeant beneficium ordinis, vt primo conueniatur qui geſſit.*

22 *Quando culpa vnius ex correis præponderat,qualiter,& inquantum debeat actio cedi alteri ſoluenti, & qui ex facto alterius conuenitur, & an ſine ceſſione habeat vtilem.*

23 *Si habeo contra te duas actiones ad idem orientes ex diuerſis cauſis,& ex perſona mea principium habentes,ſi ago vna,& exigo,debeo,alteram remitere quatenus cum illa concurrat.*

24 *Pœnalis actio, ꝙ non tollatur per perſecutoriam.*

25 *Condemnatus de vulnere non facta mentione de cicatrice, vtrū poſſit iterum accuſari, vel inquiri, vt condemnetur de duplo pluri ratione qualitatis omiſſæ ſuper ſtatuto imponitur maior pena, propter cicatricem.*

26 *Quādo habeo plures actiones orientes ex delicto, ſi plus eſt in vna quā in altera, & egi ex illa, in qua minus erat, & exegi, non prohibeor agere ex altera, quatenus plus eſt in ea, & quid ſi altera eſſet ex contractu.*

27 *Qui egit comodati contra commodatarium pro re commodata deteriorata, an etiam poterit agere actione l. Aquiliæ ad duplum ratione negationis, an vero ipſo iure ſublata.*

28 *Quādo vnus ex fideiuſſorib. ſoluit totum, indiſtincte debet ſibi cedi actio contra principalem in totum, & contra fideiuſſorem pro rata.*

29 *Inter fideiuſſores nō fit ceſſio, ſi non habent beneficium diuiſionis.*

1 §.Si duobus. ¶†In obligatione primitiua, quę ꝯ-
hit ad rem reſtituendam, quolibet
ex plurib. commodatariis tenetur pro parte, qa non pōt in-
ſolidum ad quemlibet peruenire, ſed in obligatione ſecūda
ria, quæ ꝯhitur ratione doli, vel culpæ, ſi quilibet eorum do
lum, vel culpam commiſit, quilibet tenetur inſolidum, quia
pro parte delinqui non pōt. Itē qñ agitur ꝯ vnum ex facto
alterius, debet ei cedi actio ꝯ illū, quia ſi ꝯ ipſum ageretur,
actio pro rata tolleretur. h.d. cum l.ſeq. & ſequitur Bar. & pri
mo loquitur ſm vnum intellectum, Doc. de oblōne primi-
tiua, quæ ꝯhitur ad reſtōnem rei, vſq; ibi [ſed verius.] poſtea
de obligatione ſecundaria, quę ꝯhitur ad intereſſe ratione
doli, vel culpę, vſq; in fi. Sed gl. habuerunt alium intellectū,
ꝙ totus loquat̄ de obligatione primitiua, & ꝙ vſq; ad ver.
ſed verius loquitur iuriſcon. arguendo, ibi vero qōnem deci
dendo. Sed non eſt bonus intellectus, quia tunc oportet ſub
audire ad textum, ꝙ fuiſſet expreſſe actum, ꝙ quilibet tene-
retur inſolidum. quod gl. ſuper verſi. [habebunt.] fatetur, qđ
eſt diuinare, ideo tene lec. quam dixi, quæ fuit Ia. Bu. & Mar.
Sil. & aliorū antiquorū, quam ſequit̄ Bart. Itē quælibet pars
ſubdiuidit̄ in quatuor, nā primo ponitur thema, & qō vſq;
ibi, [& ait.] ſecundo arguit, ꝙ quilibet teneat̄ pro parte non
inſolidū vſq; ibi, [vſum aūt.] tertio econtra arguit, ꝙ quili-
bet teneat̄ inſolidum vſq; ibi, [verum.] quarto reſpondet vl
timo argumento, ex qua rñſione colligitur ſolō qōnis ꝑ pri
ma parte. ſ. ꝙ quilibet teneatur pro parte. Item ſecunda pars
ſimiliter ſubdiuiditur, quia primo determinat quemlibet te
neri inſolidū vſq; ibi, [quare] ſecūdo ex dicta terminatione
ponit quatuor illationes, q̄ ſequunt̄ vſq; ad l. vñ quæritur.
tertio circa eā format duas qōnes, vel dubia, vnum in princ.
l. vnde q̄rit̄. vſq; ad ver. [ſed ſi legis.] Aliud in illo ver. & iſta
vltima pars ēt pōt ſubdiuidi, quia primo format dubiū vſq;
ibi [nam & ſi.] ſecūdo arguit ad partem affirmatiuam indu-
cendo caſum ſimilem vſq; ibi, [niſi forte.] tertio rñdet dictæ
ſimilitudini, & dimittit dubium inſolutum, ſed gloſ. vltima
2 ſoluit. †Ex prima parte no. illud vulgare, ad qđ ſꝑ allegatur,
& non eſt melior tex. Quod duo non pñt eſſe dñi inſolidum
reſpectu eiſdem rei, ſupple, & reſpū eiuſdem dñii. nam diuer
ſorum ſic, nam vnus pōt eſſe dñs inſolidū reſpū directi dñii,
& alter inſolidum rōne vtilis, vt fructuarius, vel emphyteu
3 ta. Itē, ꝙ duo non pñt eandē rē inſolidū poſſidere, ītellige re
ſpū eiuſdē poſſeſſionis, ſed diuerſarū, ſic, quia vnus pōt hr̄e
ciuilem inſolidū, & alter naturalē, vt in gl. & in illo ver. [&
ait,] forma caſum ſic, oblō commodati re ꝯhitur, & in oblō
ne, quę re contrahitur. l. dicit, ꝙ non pōt in plus ꝯhi, q̄ perue
nerit. l. j. in prin. ſ̄. de pac. Sed ad plures commodatarios non
pōt res peruenire inſolidū, qđ patet, quia non pñt eſſe plu-
res dñi inſolidum, vel poſſeſſores, & ſi dicatur, imo poſſunt,
quia plures pñt eſſe dñi eiſdem rei, & hoc eſt clarum, & nul-
lus eorum pōt oſtendere partem ſuam, & hoc eſt etiam cla
rum, ergo ſequit̄, ꝙ quilibet erit inſolidū. Rñdet̄, ꝙ cōſequē
tia non eſt bona, licet. n. nullus poſſit oſtendere partē ſuā ad
oculū, nō tñ ſequit̄, ꝙ quilibet ſit dñs inſolidū, imo quilibet
pro parte pro indiuiſo, nec ad oculū demonſtrari, nam pars
pōt eſſe demōſtrabilis, & pōt eſſe, ꝙ nō, & hoc vult ver. quē
4 quā. Sed ꝯ, ꝙ quilibet teneat̄ inſolidū oſtēdere in ver. vſus; nā
argumentatio ſ̄. facta de dñio, & poſ. vr̄ impertinens, quia in
cōmodatarios non traſfertur dñium, nec poſſeſſio, ſed vſus
5 vt ī. e. l. rei comodatæ. certum eſt autem, ꝙ† vſus pōt eſſe plu
rium inſolidum in eadē re, vt in balneo, porticu, vel cāpo,
ergo per primā argumētationē, quæ retorquet̄ inſolidū, vr̄,
ꝙ quilibet teneat̄ inſolidū, ſi ꝯhitur eatenus quatenus perue
nit. Sed Iurecōſultus ad hanc rōnem rñdet in ver. [verum.]
ꝙ in balneo, porticu, vel campo, bñ poſſunt habere quilibet
vſum inſolidum, quia ꝑ vſum vnius non impeditur vſus al-
terius inſolidum, & tñ vtor, ſi ſum ſolus, q̄tum ſi ibi eſt ali⁹,
nō ita ī vehiculo, & aſſignat tex. vnā rōnē, q̄ nō eſt bona, qa
nō oīa loca vehiculi teneo, certe idē in balneo, rō ergo bo-
na eſt, quia in vehiculo ꝑ vſum alterius vſus meus diminui-
tur, nam ſi eſſem ſolus poſſem ducere vehiculum, qñ vellē,
& ubi vellem, ſed ſi habeo ſocium, nō, ſed oportet nos con
6 cordare. Non ſic in balneo, quia eſt res immobilis. †Ex hoc
cōcludit̄, ꝙ vſus dr̄ perueniſſe ad quēlibet ꝑ parte, & qlibet ꝑ
parte tenet̄, qđ intellige verū, niſi ꝯrium ſit actum, vt hic gl.
ſuper verbo [habebunt] in fi. & no. in l. j. §. ſi apud duos. in fi.
ī. depoſi. & ī. loc. l. ſi diuiſa. & l. cum apparebit. & tunc erunt
proprie duo rei debendi, quia tunc ex conuentione, non ex
nā ꝯctus, vel neceſſitate, & ſi iura duorum reorū habebunt
locū in eis, ſed in ſequenti particula, licet qlibet teneat̄ īſoli-
dum, quia non eſt ex conuentione, ſed ex nā ꝯctus, vel nece
ſitate, non ſunt proprie duo rei, vt dicit tex. vnde iura loquē
tia de duo. reis non hñt locū in eis. Sed iura quę loquuntur
in plurib. tutorib, vel curatorib. qui eodem modo obligant̄
inſolidum ex quadā neceſſitate, bñ habebunt locū, vt ī. l. j.
§. nunc tractemus. de tu. & ra. diſt. & qđ plene no. in l. j. de trā
ſa. & patet in d. l. j. §. ſi apud duos. vbi æquiparatur tutorib. &
ibi tetigi. ſ̄. in prima parte huius §. Pro declaratione glo. ma
7 gnę præmitte, ꝙ ſm veram opi.† Io. duæ ſunt poſſeſſiones. ſ.
ciuilis, quæ retinetur aīo, & nālis, quæ retinetur corpore, q̄
opi. diſputando tenuit Dy. in c. ſine poſſeſſione. de re. iu. Azo
vero tenuit, ꝙ non erat, niſi vna poſſeſſio nālis, quæ aliqñ re
tinetur nālr̄, vt qñ quis corpore inſiſtit in re. aliquando ciui
liter aīo, vt qñ corpore non inſiſtit, Bar. autem dicit eſſe tri-
plicē poſſeſſionē. ſ. ciuilē nālē, & corporalē, qđ dic, vt ꝑ eum
plene in l. j. de acq. poſ. retenta opi. In gl. hic tenet, ꝙ neutra
dictarū poſſeſſionū poſſit eſſe pœnes duos inſolidū, nec nā-
lis, de qua eſt dubiū, qa vbi ego ſedeo tu non potes ſedere,
& qđ ego retineo, tu ñ poſſis retinere, vt l. 3. §. ex ꝯrio. de acq.
poſ. nec ēt ciuilis de qua eſt magis dubiū, qa plures pñt hēre
aīum eandē rē inſolidū poſſidendi, & ſic non vr̄ repugnare
nā, tñ alia rōne gl. tenet idem, quia ſi eſſe poſſet pęnes duos,
cū ſola ciuilis tribuat cām vſucapiendi, vel p̄ſcribendi, vt l. j.
§. per ſeruū. de acq. poſ. & ꝑ vſucapionem acquiritur dñium,
vt l. j. de vſuca. ſequeret̄, ꝙ quilibet poſſet vſucapere, & effici
dñs inſolidū, quod eſt prohibitū, vt hic, ergo, & id ꝑ quod ꝑ
uenitur ad illud. Præterea ſicut eadē ſubſtātia rei corporalis,
quæ circunſcribitur loco, ſm naturam non pōt eſſe in diuer
ſis locis, ita & eadē ſubſtantia iuris incorporalis, vt eſt ciuilis
poſſeſſio, quæ nō reſidet in loco, ſed in ꝑſona ſm naturā nō
poteſt eſſe pęnes diuerſas perſonas, aliud eſt. n. ſubſtātia poſ
ſeſſionis ciuilis, quæ non pōt eſſe pœnes plures inſolidum,
8 †aliud eſt inſtrm̄, per quod illa poſſeſſio acquiritur, vel reti-
netur, vt eſt aīmus hominis, & iſte bñ pōt eſſe pęnes plures ī
ſolidum. Ideo falluntur illi, qui dicūt, ꝙ ciuilis pōt eſſe apud
plures inſolidum, eo ꝙ plures pñt habere aīmum inſolidū
poſſidendi, qa ille animus non eſt poſſeſſio, ſed inſtrm̄, quo
acquiritur, vel retinetur, & poſtea declarat glo. qualiter iſtæ
poſſeſſiones poſſunt eſſe pœnes diuerſas perſonas, ſ. penes,
vnum ciuilis, & pęnes alterum naturalis, ab illo verſ. ſed qd,
9 vſque ad verſi. fin. † Item ſecundum Ioan. eſt clara. ibi autem
quæritur retenta opi. Ioan. An. an pęnes eandem perſonam
eodem tempore poſſint eſſe ambæ dictæ poſſeſſiones in ea
dem re. & gl. reputat tres opi. confuſe tñ. ſ. opi. Io. & ſic vr̄, qñ
ipſe eſt in re, vel ēt eſt extra rem, ſed in conſpectu, quia eadē
videt, nam habet ciuilē animo, & corporalem corpore, qñ
eſt in re, vel in conſpectu, quia ſolus aſpectus ſufficit ad acq.
rendum, ergo fortius retinendum. Si autem nō eſt in re, nec
in conſpectu, ſolā ciuilem retinet, naturalem autem perdit,
quam alius ingrediendo acquirit, vt l. clam poſſidere. §. qui
ad nundinas. de acq. poſ. & ſic duo poſſident eadem rem in-
ſolidum, non eodem genere poſſidendi, nec eadem ſpecie
poſſeſſionis, ſed diuerſis, & ſic intelligit̄ l. ſi duo. in prin. ī. vti
poſ. per quam inconuincibiliter probatur opi. Io. ꝙ ſint duæ
poſſeſſiones, cū ibi dr̄, ꝙ duo poſſunt inſolidum poſſidere
eādem rem, quod eſſet impoſſibile, ſi non eſſet, niſi vna poſ
ſeſſio. Retinet aūt ciuilem, qui ſe abſentauit quouſq; reuer-
ſus nō fuerit admiſſus, vel ſuſpicatus fuerit poſſe repelli, vel
negligens fuerit per decennium recuperare nālē, vt d. §. qui
ad nundinas. cum l. ſeq. & l. ſi forte. §. j. & quod no. in l. j. in fi.
magnę gl. C. de ſer. fug. & poſtq̄ fuit perdita, acceſſit ei qui ha
10 bebat naturalem. †Et ex tunc ille poteſt incipere, & vſuca-
pere, vel pręſcribere, non prius ſecundum illam glo. no. quæ
ſemper allegatur. ſola enim naturalis non ſufficit ad pręſcri
bendum, vt l. acquiritur. §. fi. de acqui. rerum do. ꝙ autem eo
dem tempore poſſint eſſe pęnes eundem duæ poſſeſſiones,
ciuilis, vel naturalis, cum eſt in re, vel in cōſpectu, probatur
in l. licet. C. de acquir. poſ. vbi dr̄, ꝙ ille, qui poſſidet fundū, ſi
ſe abſentat, retinet poſſeſſionem aīo, hoc non pōt intelligi,
niſi de ciuili, qa naturalē perdit. Si ergo retinet ciuilem ſe ab
ſentans, ergo anteq̄ ſe abſentaret, eam habebat, aliter nō di
ceret̄ retinere, ſeu de nouo acquirere. De naturali aūt ꝯſtat,
ꝙ eam habebat ſm oēs, anteq̄ ſe abſentaret, ergo habebat
vtranque, & iſta eſt vera opi. Quidā alii dixerūt, quouſq; eſt ī
fundo habet nālē, & nō ciuilē, pſtq̄ vero ſe abſentat, hēt ciui
lem, & nō nālē, ſed primū dictū eſt ꝯ illā l. licet ſm dictū ſit

verum

verum in ſe. Alij dixerunt, ꝙ in illa parte fundi, quam occu-
pat inſiſtendo, habet naturalem, & non ciuilem, ſed in aliis
partib quas non occupat habet ciuilem, & non naturalem,
quæ opi. eſt falſa, immo hēt naturalē in toto fundo, licet cor-
pore ſuo non occupet, niſi portiunculam, vt l.3. in princip. de
acqu. poſ. niſi alius etiam ipſo ibi exiſtēte ingrederetur in alia
parte, vt l. quod meo. §. fi. eo. tit. Retinendo autem opi. Azo. ꝙ
non ſit, niſi vna poſſeſſio. ſ. naturalis, quęſtio non procedit,
quia illam retinet, ſiue ſit in fundo, ſiue extra fundum. ſ. natu
raliter. Primo caſu ciuiliter, contra quam opi. gl. arguit, quia
ſi hoc eſſet, ſequeretur, ꝙ plures poſſent habere eādem natu-
ralem, nam ſe abſentādo eam retinet ſm Azo. & l. cauetur ſi
alius ingrediat̄ poſſeſſionē, acquirit, vt d. §. qui ad nundinas.
ſi non eſt, niſi vna poſſeſſio, acquirit illē ciuilē, quam abſens
retinet, quod eſt impoſſibile, vt hic, ſed Azo reſpondet, ꝙ di-
uerſis reſpectib. non eſt impoſſibile, qm̄ abſens retinet eā ciui
liter, ingreſſus vero naturaliter, q̄ rn̄ſio non eſt bona, quia ēt
diuerſis reſpectib. eadem ſubſtantia ſm naturam non pōt eſſe
penes diuerſas perſonas. Iſta aūt accidētia non diuerſificant,
ſubſtātiam, nititur ēt glo. rn̄dere ad l. licet. in qua Io. ſe fundat
dum ibi dr̄, ꝙ poſſeſſionē retinet, & Io. dicit ciuilē. ergo ciui-
lem prius habebat. Azo vero quam retinet. ſ. naturalē quā ſo
lū habebat ciuilr̄, tn̄ cum prius retineret naturaliter, licet illa
naturalis alio reſpectu poſſit dici ciuilis appellatione iuris ci-
uilis, & hæc eſt intentio gl. p̄ q̄ remanet clara, & ſic vr̄ hic ad-
hærere opi. Azo. ēt in d. l. licet. ſed in ff. nouo adhæret opi. Io.
11 q̄ eſt vera, & dirimit infinitas ꝯrietates. ¶ †Vltimo opp. in glo.
q̄ incipit [ſic ꝯ.] ver. verū de l. l. vſus pars. s̄. de vſu & ha. Sol. ſer-
uitus vſus eſt indiuiſibilis reſpectu ipſius iuris, & ēt actus vten
di inſpecta pſona vtētis, ita intelligit̄ illa l. ſed inſpecta re, in
qua vtit̄, pōt eſſe diuiſibilis, qa non vtit̄ re in totū, & ita intel
12 ligit̄ hic. Sed quęro extra gloſ. & Doc. quid ſi fuit cōmodatus
fundus amplior duobus, vel habitatio amplę domus? qđ pōt
fieri, vt s̄. eo. l. j. §. j. & ſic vſus vnius non impedit̄ p vſum alte-
rius, & p ꝯn̄s ad quemlibet eorum vr̄ perueniſſe vſus inſoli-
dum in obligatione priuatiua, q̄ ꝯhitur ad reſti. rei, ſic ꝯhet ꝯ
quēlibet inſolidū. vr̄, ꝙ ſic, arg. hic a ꝯrio ſenſu. Br̄ ſi quilibet
eorum haberet facultatē rei reſtituēdæ inſolidū, poſſet hoc
dici. vt s̄. e. l. 3. §. hæres. alias ꝯ quēlibet p parte, quia ſic cōiter
13 Doc. vn̄r dicere. †ꝙ oblatio rē reſtitui eſt diuidua, quo ad obli
gationē, licet indiuidua quo ad ſolutionē (niſi ſit actum ꝯriū)
obligatio rē tradi eſt indiuidua, ēt quo ad obligationem, nec
diuiditur inter hæredes, nec inter plures principales, vt l. ſtipu
lationes non diuidunt̄. de verbor. obli. quæ ſit rō diuerſitatis,
dic, vt ibi per Bar. & etiam hic tangit. ¶ In tex. ibi [ſed eſſe ve-
rius. ¶ Quærit̄ pro declaratione glo. ſuper verbo. [habebunt̄.]
de ipſius intellectu gl. intelligit, vt hic ſoluatur qō. s̄. formata,
ꝙ oblo ēt primitiua ꝯhit̄ ꝯ quēlibet inſolidū, & recitat duas
op. vna eſt, ꝙ ꝯhat̄ ꝯ quēlibet inſolidū, ēt ſi nō fuit hic exp̄ſſe
actum vſq; ibi [nec dicat.] ibi latēter vr̄ recedere ab iſta opin.
ꝙ nō ꝯhatur ꝯ quemlibet inſolidum, niſi fuerit expreſſe actū,
& ita intelligit iſtū tex. ꝙ actū fuerit tenendo primam opi. gl.
Opp. de l. ſi duo. in fi. s̄. depo. Sol. cōtrahitur contra quemlibet
inſolidū, & quilibet inſolidū pōt cōueniri, vt hic, ſed quilibet
cōdemnatur pro parte, vt ibi, hoc non hēt in ſe rationem,
quia ſi quilibet tenetur, & cōuenitur inſolidum, deberet poſ-
ſe inſolidum condemnari gl. ibi nititur hoc colorare, ſed ma
lè. Potes adhuc retinere hāc opi. de l. rem mihi. §. in exercitu.
j̄. eo. vbi quilibet tenetur pro parte. Solue, ibi ita fuit actum,
vt ibi in gl. & quātū ad hoc. Tertio op. ꝙ ſaltem hodie quili-
bet tenetur pro parte, vt in Auth. de duobus reis. in prin. gl. fa
tetur, & ſic hodie iſte tex. eſſet correctus, ſed male loquitur,
quia per illam authen. nihil inducitur de nouo quantum ad
modum obligandi plurales reos, ſed quantum ad modum
exigēdi, quia hodie, licet quilibet teneatur inſolidum, habēt
bn̄ficium diuiſionis ſi ſint pn̄ſentes, & ſoluēdo, vn̄ nō corrige
retur, ſed eſſet dicendum, ꝙ hr̄et bn̄ficium diuiſionis. Br̄ iſta
opi. non eſt vera, quia obligatio rem reſtitui eſt diuidua inter
hæredes, vt l. 3. §. hæres. ita debet eſſe diuidua inter plures con
modatarios, niſi ꝯrium fuerit actum. Vn̄ cum hic dicatur, ꝙ
quilibet teneatur inſolidum, dicamus ſm gloſ. ꝙ fuit actum,
maxime hodie p dictā auth. nec dicat quis, ꝙ ibi loquitur, qn̄
eſt in oblone aliquid diuiduū, ſed rē reſtitui, eſt inuiuiduum,
quia dicit gl. ꝙ non eſt indiuiduū, niſi agatur, ꝙ ſit, vel niſi qn̄
vnus ſolus eſt obligatus. Tu dic, ꝙ ſemper eſt diuiduum, & ſic
iſta oblo eſt diuidua quātum ad ipſam oblonem, & eius ſub
ſtātiā, ſed quātum ad ſolonē, nō: quia ſiue ſit vnus obligatus,
ſiue plures per reſtitutionē partis, non contingit liberatio p
parte, nec eſt hoc nouum, nā & alibi videmus ineſſe obli. ge-
neris, vel alternatiuę. vt l. in executione. §. parte. j̄. de verb. obl.
ad iſtum aūt tex. nō expedit ſubaudire, ꝙ fuerit actum, qa eēt
diuinatio. Sed dām eſt, ꝙ loquatur de alia oblone. ſ. ſecunda-
14 ria, & ſic mutat caſum, & illa ꝯhit̄ inſolidum †quia vbi inſoli
dū dolus, vel culpa cōmittit̄, & ſic hn̄t ſe tanq̄ duo rei debēdi,
& ſic ſequitur, ꝙ vno ſoluente alter liberat̄, & hoc reſpectu
15 cōmodantis. †& hn̄t ſe, ut duo rei credendi reſpectu tertij, qui
rem ſurriperet, nam quilibet eorum poſſet agere ꝯtra illū cō
dōne furtiua, & actione furti inſolidū, quia cuiuslibet inter-
eſt cū inſolidū teneantur, & vno agente, & præoccupante, al-
terius actio tollit̄, ſicut in duo. reis credendi argu. l. 2. in fi. j̄. de
duo. reis. qđ dicit de cōdōne furtiua intellige ſane, non vt illa
proprie cōpetat cōmodatariis, qui non habent ius in re, ſed
illa actio, q̄ loco illius dat̄, iuxta ea, q̄ hn̄r in l. & iō. §. Nerati⁹.
de cond. fur. & in l. non tn̄. per gl. s̄. de pe. hære. poſſet autem
16 †hic quæri, vtrum habeant inter ſe beneficiū diuiſionis, nam
hic nihil dr̄ de hoc. dic, ꝙ ſic ſicut plures tutores, quibus iſti
cōparant̄, vt l. j. §. ſi apud duos. j̄. de do. iuncta. l. j. §. nūc tracte-
mus. de tu. & ra. di. Bart. in l. 3. §. de duo. reis. in 2. qōe. licet qui-
dam dixerunt cōtrariū, beneficiū aūt ceſſionis, vel vtilis actio
nis, ſi cōueniunt̄, ex cōi dolo non habent. vt d. l. nunc tracte-
mus. ſed ſi ex cōi culpa, ſicut ibidē, & ita ſentit Bar. in l. reos. in
4. q. j̄. de duo. reis. qn̄ aūt vnus cōuenitur ex facto alterius, dic,
vt j̄. l. prox. §. ſed ſi legis. hic. n. loquitur qn̄ ex cōi dolo vel cōi
culpa, ne plus alter ipſorū lucri habeat, q̄ alter. in l. ſeq. ſecus.
17 ¶ †In l. unde quæritur no. diligenter, ꝙ qn̄ duo ſunt mihi obli
gati ad idem, ſi alter ipſorū ſentit totā vtilitatē, alter nihil, &
ego conuenio illum, qui vtilitatem non ſenſit, pōt excipere,
a quod prius conueniatur & excutiatur ille, qui vtilitatem[a] ſen
ſit ſuo periculo, hoc dicere, quod ſi ille reperiatur non ſoluē-
do, redeatur ad eum ſuper principali, & ex expenſis factis, &
vr̄ quod etiam teneatur ſubminiſtrare expenſas litis, ut s̄. e. l.
ſi ut certo. §. nunc vidēdū. in fi. cum iſte caſus mihi accideret
de facto Bononiæ, feci deponi expenſas, ut excluderem agen-
tem, & partem meam offerrem, ut alter excuteretur ſuo pe-
riculo, & procurator, qui erat ſatis practicus, & intelligens
iſtud nō intelligebat, & finalr̄ obtinui, licet ei magno labore
poſſet dari ad intelligendū, & facit ad prædicta. l. actione. §. ſi
cōis. j̄. pro ſocio. & loc. l. cum in p̄tes. §. 2. & de pecu. l. inde q̄ri-
tur. §. p̄t. ver. certe. p quæ ēt iura dicit Gul. de Cu. in l. j. C. ut ne-
18 mo inui. †quod ſi debitor ubi ex fideiuſſoribus tradidit pecu-
niam, ut ſolueret creditori, & ille non ſoluit, ſi creditor cōue
niat alium fideiuſſorem, & ille hoc allegat, & offerat ſe para
tum oſtendere, debet prius ille cōueniri, & iterum ipſe debet
abſolui ab obſeruatione iudicij. i. non cogitur litigare, ita in-
tellige hic. pro hoc ēt dicit Bart. no. in l. 2. §. fi. de duo. reis. in 6.
19 q. quod licet nō habeamus expreſſum maxime iure auc. †qđ
duo rei debendi habeāt inter ſe beneficium ordinis. i. vt alter
prius inſolidum conueniatur, & excutiatur, immo p̄t incipe-
re creditor a quo vult. ut l. j. C. de duo. reis, ſi tn̄ ſunt ſoluendo,
bene habent beneficium diuiſionis, ut neuter conueniatur,
niſi pro parte, & hoc eſt introductum de iure auct. per Auth.
de duo. reis. ſi tamen tota vtilitas contractus peruenit ad alte
rū ipſorū. & conueniatur alter, poterit petere, ut prius conue
niatur ille, qui ſentit vtilitatē periculo ipſius per iſtum tex. &
iſte erat caſus quem habui Bononiæ. & aduertendum, quod
ſi ſunt ambo ſoluendo pro una dimidia, de qua venit alter
conueniendus beneficio diuiſionis, non expedit, ꝙ dicat, qđ
conueniatur ſuo periculo, & ſuis impenſis, ut patet ex no. per
Bart. in d. l. 2. in 6. q. ſed pro illa dimidia, pro qua iſte veniebat
conueniendus, ſi ad ſe perueniſſet vtilitas, & nunc conueni-
tur, quia non peruenit, ſed conueniatur ſocius, expedit di-
cere, quod conueniatur ſuo periculo, & ſuis impenſis, & ita
intellige iſtum paſſum. Procedunt etiam prædicta, qn̄ nō fuit
actū inter creditores, & eos, qđ tota vtilitas pueniſſet ad vnū,
ſed fuit actū ſolū inter ſe. ſi aūt cū creditore fuiſſet actū, tūc
ille haberet̄ p prīcipali, & alter, licet ſe principaliter obligaſ-
ſet, hr̄etur pro fideiuſſore p id, qđ no. gl. in Auth. de fideiuſſo.
circa principiū, & ſic principalis ꝯueniēdus prius, & excutien
dus antequā pueniat̄ ad fideiuſſorē, ut in illa auth. & ita iſto
caſu, & ſic non expedit dicere, qđ excutiatur ſuo ſumptu, &
periculo, immo ſumptu, & periculo creditoris, & ſi ante exe-
cutionem agit, male agit, qa non eſt aperta via agendi, ſed in
caſu hui⁹ l. bn̄ agit, qa eſt aperta via, ſi tn̄ offerat p ſuo piculo,
& ſumptu repellit̄ ab agendo, & in hoc ſtat diuerſitas ab agē
do inter iſtos caſus, & in hoc etiā habui laborare, dare ad in-
telligendum illi pcuratori, & patent p̄dicta ex ſubtiliter no.
per Bar. in loco p̄allegato. hr̄ ēt hic lr̄a. duplex, qdā habēt cō-
uenire, qdā conueniri. Tene ſecundā, & ſic labor conuenien
di ptinebit ad commodantem, ſed ſm primā pertinet ad ip̄m
commodatarium, qui conuenitur. ¶ In verſicu. [ſed ſi legis.]
20 †Not. hic, quòd ſi vnus ex commodatariis deteriorauit, rem
ſuo dolo, vel culpa, quòd nihilominus alter qui nō deterio-
rauit.

ADDITIO.

a Vtilitatem. Adde Ludo. Rom. conſi. 114. & adde tex. & ibi Bart. in l. cum in plures. §. veſtimenta. infra loca. & no. quòd ſi ſubſtituo aliquem in meo periculo, & ipſe ſuo defectu in aliquo deficiat, non teneor. l. ad ſimilitudinem. & ibi Bal. C. de epiſ. & cleri.

rauit.pōt conueniri ad emendationem damni.Sed contra,ꝙ
immo ille ſolus.ut ſ.depoſi.l.j.§.ſi apud duos in fi. & in l.ſi de
poſiti.in fi.cum l.ſeq.& ar.ſ.eo.l.ad eos.Sol.verum eſſet ſi iſte
qui conuenitur in nulla penitus culpa fuiſſet, ſed hic dēt in-
telligi ꝙ fuit in aliqua culpa,quia potuit reſiſtere,& nō fecit.
Maior tamen culpa fuit illa,quando deteriorauit rem. Ideo
illa præponderat.ar.l.ſi obſtetrix.in fi.ad l.aquil.& hoc eſt,qđ
voluit glo.quæ incipit immo vř.ꝙ ex eo, ꝙ dixi illam præpō-
derare,dico ꝙ iſte qui conuenitur habet beneficium ordinis
ſi ille,qui deteriorauit.eſt pñs,& ſoluēdo, & ille prius debeat
21 conueniri ſicut dicitur,in prin.huius quęſtionis.† & ſicut vide
mus in duobus tutoribus,quorum vnus geſſit male, & alter
neglexit,nam pōt hic ſecundus conueniri ratione culpæ, tñ
habeat beneficium ordinis,& primo conueniatur,qui geſſit.
vt C. de diui. tu.l. fi.hic vero intelligi debet, quando ille erat
abſens,uel erat ſoluendo, vel non fuit appoſita iſta exceptio
22 ordinis,& fuit coactus ille ſoluere.¶†Et no.ex ratione prædi
cta,quia culpa illius præponderat, & debet huic ſoluenti ce-
di actio l.aquil.quia conuenitur ex facto illius. & iſta eſt quæ
ſtio,quæ hic formatur,& non ſoluitur glo.tamen ſoluit,ut di
xi,& ſatis colligitur ex mente literæ, dic tamen,ꝙ debet cedi
eatenus,quatenus commodator ab ipſo conuento conſequi
tur,& non vltra,& ideo ſi per actionem commodati conſe-
quatur intereſſe non eſt cedenda actio l. aquil. quatenus ī ea
plus eſt ex petitione.30.dierum,vel ratione negationis ad du
plum puto etiam,ꝙ licet non cedatur actio, tñ habeat vtilē
ſine ceſſione,ſicut in tutorib.qñ vnus conuenitur ex facto al
terius,vel ex cōi culpa.vt l.j.§.nunc tractenus.de tu.& ra diſ.
& qua actione dř,vt ibi, & not. Bart.in l.reos.ſ.de duob. reis.
23 ¶†Vltimo no. ꝙ ſi habeo ɔ̃ te duas actiones ad idem oriētes
ex diuerſis cauſis,ſi ago vna,& exigo, debeo alteram remitte
re,ſaltem quatenus concurrat cum illa,ſed quatenus excedit
non,hoc eſt verum, quando habēt ambæ principium in ꝑſo
na mea,ſed ſi vna in ꝑſona mea altera in ꝑſona alterius, cui
poſtea ſucceſſit, ſecus, quia altera ꝑ alterā non tollit̄ īmo ex
qualibet earū pōt agi,& exigi,ſicut quilibet noſtrū potuiſſet
24 agere,& exigere.ſ.de act.emp.l.non eſt nouū.¶†In glo. fi.ibi
ſm Io.iſta cōiter tenet̄, nam in primo caſu, quando agit̄ ad
pœnā negationis,agit̄ ex cā diuerſa ex qua prius fuit actū,nā
fuit actū ratione damni dati ad intereſſe, nunc agitur rōne
negationis ad pœnā,& pœnalis tollitur per perſecutoriā, ut
l.ſi pro fure.§.j.de cond.fur.ſed in ſecundo, cum agit̄ ad id,ꝙ
plus voluit.30.dieb.retro dř agi,& ex eadē, vnde non pōt per
rōnem, quæ ponit̄.in l.ꝯria. quia illa plus accedit ſimplo, &
ſublato ſimplo per ſolutionem, illud plus ſtare non poteſt,
quaſi ueniat officio iudicis mercenario, ut C.depoſi. l.3. de
eo qđ cer.loc.l. centū Capuæ. in fin.& hoc inducit̄ ad qōnē,
25 †ſi aliquis fuit condemnatus de uulnere non facta mentione
de cicatrice remanente,& per ſtatutū imponit̄ maior pœna,
a quando remanet cicatrix,vtrū poſſit iterū accuſari,[a] vel inq
ri,vt condemnetur in duplo pluri, rōne qualitatis omiſſæ in
prima accuſatione,vel inquiſitione? & ille tex.vř determina-
re,ꝙ nō.de qua rōne uide per Bar.in l.ſenatus.ſ. de accuſa.ꝯ
26 iſtā tamen ſolōnem,& ɔ̃ illū tex.opp.de l.j.ſ.vi bo.ra.† Solue
ſm Dy.& no.ꝙ quando habeo pl̃s actiones orientes ex deli-
cto, ſi plus eſt in vna, ꝗ̃ in altera, & egi ex illa,in qua minus
erat,& exegi non ꝓhibeor agere altera,quatenus plus eſt ī ea
ita loquitur illa.l.j.Sed qñ vna eſt ex ꝯctu,altera ex delicto,ſi
egi illa,ꝗ̄ eſt ex ꝯctu,& exegi ſimplum,non poſſū agere illa,ꝗ̄
eſt ex delicto,ēt in eo,qđ plus eſt in ea,ꝗ̃ in alia,& iſte eſt ca-
27 ſus no.in d.l.qui ſeruū.§.fin. ¶†Itē adhuc oppo.fortiter ɔ̃ pri-
mū dictum,ꝙ ſi egi cōmodati, & exegi.x. non poſſum agere
actione l.aquil.ad duplū rōne negationis,quia per illam exa
ctionem non eſt ſublata actio cōmodati, ſed actio ſolum l.
aquil.quatenus cōpetit ad ſimplū,quia ſunt perſecutoriæ.vt
ſ.de cōſt.pe.l.Item illa.§.fi.& ſic non peto intentare actionē
l.aquil.ad ſimplum, ergo non pōt interuenire negatio ꝓpter
ꝗ̃ poſſum agere ad duplum, & ſic iſte tex.ſm iſtū intelłm nō
pōt ſtare.Iſta eſt difficilis oppoſitio.Barto.dicit,ꝙ immo non
tollitur actio.l.aquil.ipſo iure,ſed ope exceptionis, ſicut nec
per iurm,vt ſ.de iureiur.l.Eū qui. ego multū miror de dicto
ſuo,qa falſum eſt,quia,licet ꝑ iurm non tollat̄ ipſo iure, ſed
ſolū tollit̄ nālis,& eliditur ciuilis actio,per ſolōnē tamen oīs
tollit̄ oblo,& actio ipſo iure,ſi eſſent mille,quæ concurrerēt
ad idē,vt d.l.itē illa.in fi. vnde reperi quandā apoſtillā. Pet.in
l.ꝯtraria,ꝗ̄ sētit iſtā oppoſitionē,& dicit,ꝙ ad hoc,ut ꝓcedat
iſta ſolutio,& nō obſtet.d.oppoſitio, oportet ponere caſum,
ꝙ egi primo actio.l.aquil.& fuiſti condemnatus ad duplum,
& negaſti anteꝗ̃ exigerē,egi poſtea cōmodati,& fuiſti condē
natus in ſimplo,& ſoluiſti,& poſſum poſtea agere ex illa sē-
tentia ad duplū,qđ non exegi. ita debet intelligi iſte tex.certe
iſta eſt una magna inuolutio.Non video tamen pro nunc,ꝙ
poſſit aliter ſolui. Vnde nō eſſet abſurdū dicere,ut quidā di-
xerunt,volēdo concordare iſtū tex.cū illo dum tex.dicit [ni-
ſi forte quis dixerit] ſubaudi, ſed male,& dum in fi.dicit,ꝙ vř
habere rōnem non refertur ad proxime dicta, vt velit appro
bare,quod illi dicebant,ſed vult rñdere ad q. primo loco for-
matam,ꝙ actio eſt edenda ſimpliciter, quia non poteſt com
petere actio.l.Aqui.in plus, poſtꝗ̃ eſt exactū ſimplum, & iſta
eſt magis tolerabilis. ¶In fin. glo. ibi [ſic ergo] in duob.reis.
28 ¶†No.iſtam glo.ſingulariter,ꝙ quando vnus ex fideiuſſorib.
ſoluit totum indiſtincte, debet magis ſibi cedi actio ꝯ princi-
palē.ſ.in totum, ꝗ̃ ɔ̃ alios confideiuſſores pro rata,quia ſem-
per conuenitur ex facto alterius, vt lege cum alter.de fideiuſ-
ſorib.ſed ſi vnus ex reis principaliter obligatus,ſoluit totum,
ſi quidem ipſe conuenitur ex facto alterius, ſimiliter debet ſi
bi cedi actio contra illum, quatenus ex facto illius conueni-
tur.Videtur autem conueniri ex facto illius,ſi vtilitas contra-
ctus ad illum peruenit,vel quatenus peruenit, vt in prin.huiꝰ
l.vt ſi mutuo, 10.tibi,& Titio, & quilibet ſe obligat principa-
liter inſolidum,tota tamen pecunia remanſit penes te, ſi Ti-
tius ſoluit totum, ceditur ſibi actio contra te in totum,ſi re-
manſit dimidia,ceditur pro dimidia, & poſito,ꝙ nō cederet,
competeret actio,quod dic,vt no. Bart. in l.duos. de duo.reis.
Sed ſi tota eſſet conuerſa in vtilitatem ſoluentis, in nihilum
cederetur, quia diceretur conueniri ex facto ſuo. Si vero in
neutrius vtilitatem cōuerſus eſt contractus, vt ſi ſe obligaue-
runt ex cauſa lucratiua volentes mihi donare.x. quib.ſe obli-
gabunt inſolidum tanꝗ̃ duo rei,tunc tene id,quod vltimo lo
co dicit hic gl.no.ꝙ aut habeant bñficiū diuiſionis,quia erāt
ambo ſoluendo,& ꝑ̄ſentes,& tunc vnus cōuentus ad totam
ſummam poterit euitare condemnationē pro dimidia,oppo
nendo illud bñficiū,ſi vero non oppoſuit,dēat ſibi cedi actio
29 pro dimidia, quā poterat euitare.Si aūt non hēbat bñficiū di
uiſionis,vel qa alter nō erat ſoluendo, vel quia renunciaue-
runt, & tunc nō eſt fienda ceſſio, quia nō dř cōuentus ex fa-
cto alterius,ſed ex ꝓprio, cū quilibet illorū voluerit donare,
ita ſalua iſtā gl.quæ eſt ſingularis, licet aliqui eam mordeant.

ADDITIO.

a Iterum accuſari.Adde Ang.conſi.186.

LEX X.

1 *Ad vſum ad quem res commodata eſt,commodatarius non obligatur,niſi ei ſit annexa culpa.*

2 *Commodans equum,quem ſciebat non poſſe ferre laborem,tenetur contraria cōmodati ipſi cōmodatario ad intereſſe,ſi propter hoc, quod equus in via defecit,damnificatus eſt.*

3 *Si tunc gratis commodauit,& pereat,quòd commodatarius non teneatur.*

1 EVm qui rem ¶†Ad vſum ad quem res
commodata eſt,cōmoda
tarius non obligatur, niſi ei ſit annexa culpa.h.d.
ſic.ſ e.l.fi.ponitur rō.facit l.arborib.§.ſi nauis.ſ.de
vſuf.& ſ. ad l. Rhod.l.2.§.ſi conſeruatis. plus vř ꝑ illam l.fi.dū
2 dicit,†ꝙ cōmodator eſt in culpa,ſi commodauit equum,quē
ſciebat illum laborem non poſſe ferre,ꝙ ipſe teneat̄ contria
cōmodati ipſi cōmodatario ad intereſſe, ſi ꝑꝑ hoc, ꝙ equus
in via defecit,damnificatus eſt, vt l.in reb.§.item qui ſciens.ſ.
3 eo.†& multi laici idiotæ,vt pluries vidi,errāt dicentes,ꝙ quā-
do res commodatur gratis,ſi pereat qualitercunque,ꝙ tenea
tur commodatarius emendare, & habent iſtud,quaſi pro le-
ge,& iſtud eſt erroneum,vt hic patet,& in d.l.fi.

1 *Contractus innominati dicuntur ſecundum naturam contractuum nominatorum,quibus aſſimilantur.*

2 *Si traditur res alicui,vt eam inſpiciat,dicitur contractus innominatus,& ſi traditio ei fiat gratia tradentis non tenetur recipiens, niſi de dolo,& lata culpa,ſed ſi gratia recipientis,etiam de leuiſſima culpa.*

3 *Si conſtat eam rem ad recipiētem perueniſſe,præſumitur eam habere,niſi probet, quòd perdidit.*

4 *Perditio quomodo probetur.*

5 *Perditione probata,an habeat neceſſe recipiens probare, quòd ſine ſui culpa perdita eſt.*

1 §.Si rem inſpectori. ¶†Contractus innomi-
nati iudicant̄ ſm nām
a cōtractuū noīatorum,[a] quib. aſſimilant̄.ad hoc ſꝑ allegat̄.ſ.
depoſi.l.j.§.ſi quis ſeruū, & ſ.de præſcr.verb. l.ſi gratuitam.§.
2 Pap.nam,†qñ res traditur inſpectori,nec eſt depoſitū,qa non
tradit̄,vt cuſtodiatur, nec commodatum, quia non traditur
vt recipiēs vtatur,ſed eſt contractus innominatus,trado,vt in
ſpicias,& ſi traditio fiebat gr̄a mei Dñi tm̄, quia volebam ex-
plorare precium,cum vellem ipſum vendere,aſſimilatur cō-
tractui depoſiti,iō nō venit, niſi dolus,& lata culpa,ſed ſi gr̄a
recipiētis, puta veſtem quam petiit, vt ſibi oſtenderem,quia
volebat oſtendere marito,ut faceret aliam ſibi ſimilē, aſſimi-
lat̄ cōtractui commodati,qui fit gr̄a accipiētis tantum,& ve-
3 nit latiſſima culpa. ¶†In gl.ſuper verbo.dolū,dic ꝙ duo ſunt
videnda,

ADDITIO.

a ¶Nominatorum,Idem tenet Bartol.in l.cum proponas.C.de dolo.in §.ſed dolo.

videnda,primum eſt,ſi ille, cui tradidit dicat ſe perdidiſſe, ꝙ
a hēat neceſſe probare,quod perdidit,[a]& niſi probet,præſuma
tur habere,& hic dicas,ꝙ ſic ſi cōſtat ad ipſum perueniſſe, ꝗa
præſumitur adhuc eſſe , niſi contrarium probetur.hæc eſt gl.
ꝭ.mand.l.creditor.§.ſi inter.in fin.Si autem non conſtaret ad
eum perueniſſe,tunc eo ipſo , ꝙ dicit nō habere,fundata eſt
eius intentio,niſi ꝯrium probetur,vt no.ꝭ.de probat.cum de
4 leg.&.C.de iure de lib.l.fi.§.licentia.† probatur autem perdi-
tio de directo,ſi ablata fuit per vim, vel coniecturas , ſed clā
per furtum probando effractionem domus,uel alterius clau-
5 ſuræ.no.in l.ſi quis ex argentariis.§.fi.de edendo.†Secundo vi
dendum, eſt probata perditione,an habeat neceſſe probare,
ꝙ ſine ſui culpa,perdita eſt,an autem hoc præſumatur,niſi ꝑ
actorem probetur ꝯrium?dic,ꝙ quædam eſt perditio,quæ ſꝑ
prçſumitur euenire propter culpam malç cuſtodiç,vt furti.l.
cum duob.§.damna.& quod ibi no.ꝭ.pro ſocio.vel incendii.
vt ꝭ.de peric.& cōmo.rei ven.l.venditori.& de offi. præf.vrb.
l.4.§.j.& tunc habet neceſſe probare,ꝙ ſine culpa facere po-
tuit probando diligentem cuſtodiam,alias prçſumitur in cul
pa. Quædam eſt perditio.quæ conſueuit fieri ſine culpa,vel
violenta,vel incurſu latronum,& allegans dolum, vel culpā
hēt neceſſe probare,& ita dēt intelligi iſta gl.& vide Bar.in l.
ſi quis ex argentariis.§.fi.& hoc vult gl.Inſt.de obl.quæ re cō-
trah.§.fin.

A D D I T I O.

a ¶ Perdidit.Adde Old.conſi. 148.

---

1 *Si res periit culpa nūtii referentis, cui competat,an commodanti,an commodatario.*
2 *Si res commodata datur nuncio commodatarii,an pereant commodati.*
3 *Obligatus in ſpecie ſoluens nuncio portanti literas falſas,uel famulo conſueto creditoris, & ſic habens iuſtam cauſam credendi,liberatur ope exceptionis,ſecus ſi eſt obligatus in genere,vel quantitate.*

1 §.Sed & ſi dum.¶ † Si res periit culpa nūtij re-
ferentis,ſi quidem fuit miſſus a
cōmodante,vt referret,cōpetit cōmodanti,ſi autem non,vt
referret,ſed vt cōmoneret,perit cōmodatario. Si uero miſſus
fuit ab ipſo cōmodatario,perit ipſi cōmodatario.& ſi cōmo-
datū erat factū ſui gratia tm̄,uenit leuiſſima culpa in eligen-
do nūtiū,ſi gr̄a cōmodantis uenit dolus,& lata culpa tantū,
h.d.vſq; ad l.ſi is qui.& primo loquitur,qn̄ fuit miſſus a com
modante,ſeu tradēte vſq; ibi,[ſi vero.]Sc̄do ibi,qn̄ a recipien
te vſq; ad l.ſi mei cā.§.cōmodata. Tertio reddit ad primū ca-
ſum,ſitando qđ dixerat,& loquitur, qn̄ fuit tradita inſpecto
ri,ut in prçcedenti , vel cōmodatario.vt patet.ī §.commoda.
2 ¶†Opp.pro declaratione gl.ſuper verbo [elegerit.] ꝯ ſm̄ ca-
a ſum,ꝙ ſi nuntius[a] fuit miſſus per cōmodatarium, nō pereat
cōmodatario,ſed cōmodanti.ꝭ.e.l.argentum.ſolue ſm̄ quoſ
dam,& bn̄,iſte tex.poteſt intelligi,qn̄ fuit expreſſe actum,qđ
remitteret per alium,ſed per ſe ipſum portaret,quo caſu, ſi ꝑ
alium remittat quantuncūq; diligentiſſimum, eo ipſo,quod
fecit ꝯ formam pacti,vel cōmiſſionis,fuit in culpa.ut l.diligē
ter.in prin.ꝭ.mand. & ideo tenetur de communi caſu cōtin-
genti culpa nuntii,vel etiam ſine culpa . Cōtrarium loquitur
qn̄ non fuit expreſſe actum,quod reportaret per ſe. Vel dic,
ꝙ hoc poteſt intelligi etiam,quando non fuit expreſſe actū,
ꝙ reportaret per ſe,& ſic non fecit contra formam mandati,
tunc ergo eſt diſtinguendum,ꝙ aut fuit in culpa eligendi nū
tium,quia elegit talem,quem diligentiſſimus paterſa. non e-
legiſſet,& culpa nuntii periit, & tunc periit commodatario,
& idē vr̄ ſi ſine culpa nuncii , quia per culpā proceſſit in ele-
ctione nuncij . Si autem elegit talem,quem quilibet diligētiſ
3 ſimus elegiſſet , tunc loquitur.l.contra . ¶ †Quærit gloſ. 1.in
§.commodatū. qđ ſi nuntius mentitus eſt , ꝗa cū eſſet miſſus
cā ꝯmonendi,dixit ſe miſſum ad reportandū,& tamen com
modatariū non excuſari,ꝗa non dēt eſſe credulus. Tu aduer
te,ꝗa interdū ꝗs eſt obligatus in genere,vel ꝗ̄titate,tunc gl.di
cit verū indiſtincte , ēt ſi debitor habuit iuſtam cām credēdi,
ut puta,quia portauit lr̄as falſas,vel falſum inſtr̄m,tunc talis
debitor tenet̄ de caſu,ut l.incendium.ſ̄.ſi cer.pet. & hoc pro-
batur. in l.ſi hoīem.§.in nullo.de ſol.& l.ſi quis vxori.§.apud
Labeonē in tex.& gl.ꝭ.de fur.aut erat obligatus in ſpē,& tūc
aut non habuit iuſtā cām credendi,& idem,& ita debet intel
ligi iſta gl.aut habuit,quia portauit inſtr̄m̄ falſum , uel quia
erat famulus conſuetus mitti pro talib.& tunc liberatur,ſal-
tem ope exceptionis,ꝗa non habet, nec dolo deſiit hr̄e. l.cū
fundus.§.ſeruum tuum impruden.in vlt.gl.ſ̄.ſi cer.pet.

A D D I T I O.

a ¶ Nuntius.Adde Ale.in l.ſi finita.§ fi.de dam.infe.& in l.argumentum.ſ̄.e.& vide quod uoluit Bal.conſi.426.2 lib.

LEX XIII.

1 *Dominus qui recipit æſtimationem litis a commodatario, tenetur cauere de reſtituendo ei rem,ſi ad manus eius peruenerit.*

1 SI is qui. †Dominus qui recipit æſtimationem litis
a commodatario , tenetur cauere de reſti-
tuendo ei rem,ſi ad manus eius peruenerit.h.d.ſupple,
ad æſtimationem.ut ꝭ.e.l.in commodato in fin. eſt.n.in
electione , & ſic non vr̄ commodatarius ſimpliciter emere,
ſed ſub conditione,quod eſt verum,ſi res non erat apud eum
ſed ſi erat,& commodatarius ſciebat,vr̄ ſimpliciter emere,&
non poſſet commodatarius poſtea reſtituere çſtimationem,
& repetere rem.

1 *Vtilitas rei non dēt pertinere ad illū,ad quē non pertinet eius periculū*
2 *Vſuræ ēt ſi mutuans ſuſcipiat in ſe periculum pecuniæ mutuatæ, ꝙ non ſint licitæ, & quid ſi etiam recipiat periculum lucri.*
3 *Tradens alteri pecuniam,ſi recipiat vtrunque periculum tam ſortis , quā lucri , vt ſi lucretur,habeat partem,ſi non lucretur nihil, & ſi perdatur,damnum ſit commune, ꝙ tunc ſit contractus licitus ſocietatis.*

1 §.Si quem.†Vtilitas rei non debet pertinere ad illū,
ad quem nō pertinet eius periculū. h. d.
2 ¶†No.bonam regulam per quam patet,quare vſuræ nō ſint
licitæ,quia periculum pecuniç mutuatæ non pertinet ad mu
tuantem,ergo non debet de illa vtilitatem habere , ēt ſi reci-
piens cum illa lucretur. Certe etiam ſi periculum ad mutuā-
tem ſpectaret adhuc nō licite recipit,niſi etiam in ſe ſucipiat
periculum lucri . Si enim vellet in omnem euentum habere
lucrum de pecunia, ſiue recipiens cum ea lucretur,ſiue non,
licitum non eſſet, etiam ſi ſuſcipiat mutuans in ſe periculū
capitale,ut l.periculum.ꝭ. de nau.fœno. per totū ubi hoc nō
obſtante appellant̄ vſuræ, & eſt tex.in c. ciuitate.extra de vſu
3 ris,†qđ ſi recipiat utrunq; periculum tam ſortis, ꝗ̄ lucri,ut ſi
lucretur,habeat partem,ſi non lucretur,nihil,& ſi perdatur,
a damnum ſit cōe, & tunc eſt contractus licitus[a] ſocietatis , vt
ꝭ.pro ſocio.l.cum duob.§.item ex facto. non ergo ſufficit ſu-
ſcipere periculum alterius iſtorum , ſed debet ſuſcipere peri-
culū vtriuſq;,& iſtam theoricam liges ad digitū, & nunꝗ̄ er-
rabis,nam ſi non ſuſciperem periculum ſortis,licet ſuſciperē
periculum lucri,ꝙ ita demum mihi des vtilitatem,ſi lucreris
cum ea,& non aliter,adhuc non eſt licitum, per iſtum tex.e-
contra illius lucro deſiet eſſe res, ad cuius periculum eſt, vt.ꝭ.
pro ſocio.ſi nullus.& l. ſi mancipia. de iure do. & uide quod
no.Bar.in l.quia poterat.ꝭ.ad Treb.

A D D I T I O.

a ¶ Licitus.Quando vnus ponit pecuniam,& alter operam cum hoc,ꝙ damnū, & lucrum ſit commune,licet multi teneant, ꝙ licitum ſit,tm̄ vide quomodo intelligi debeat per Soc.conſi.inc.dominus labia mea viſo inſtrumento.

---

2 *Frequenter extra id,quod agitur,tacita reſultat obligatio.*

1 §.Si libero.¶ † Ex contractu celebrato cum libero
hoīe,qui putabatur ſeruus naſcit̄ obliga
tio,& actio,inſpecta veritate potius,ꝗ̄ opi.cōtrahentis,ꝗ pu-
tabat non naſci.¶Item condictio indebiti, naſcitur ꝑter intē
tionem ſoluentis,qui non ſoluit eo animo,vt repeteret. h. d.
2 †Et idem in aliis condictionib.ob cauſam,uel ſine cauſa,ꝗ̄ di
cuntur oriri ex quaſi contractu,& extra id,quod agitur,& ad
hoc ſemper allegatur iſte tex.ꝙ frequenter extra id, quod agi
tur tacite,reſultat obligatio , quia inſpicitur potius quod eſt
in veritate ꝗ̄ quod eſt in opinione.facit.l.regula.§.qui ignora
uit.de iuris,& fac. igno.quod eſt verum in his , ꝗ̄ non depen-
dent duntaxat ab animo,alias ſecus,vt in aditione hæredita-
tis,quæ pendet mere ex animo,vnde ſi inſpicitur,quod eſt in
opi.vt ſi putabat ſe nō poſſe adire, licet re uera poſſit , nō va-
let aditio.ut l.cum quidam.§.qđ dr̄,& quod ibi no. de acqui.
hær.¶In tex.ibi,[vel prçſc.verb.]dicit Rich.Mal.qđ dictio[vl̄]
ponitur correctorie,contrarium formatur in l.at qui natura.
§.ſi libero.de nego.geſt.quia potius concordat. Sed oppo.ex̄
gl.ꝙ nulla naſcatur actio,uel obligatio , poſtquam cōtrahēs
errabat , & putabat non naſci.ut l.ſi ergo.ſ̄. ſi cert.pet. ſolus
ibi errabat in contractu , uel erat diſſenſus in ipſo contra-
ctu , quia vnus putabat facere vnum , alter alterum,hic non
erat diſſenſus in contractu,ſed erat error in iure,quod ex cō-
tractu ſequebatur,ſ.in actione, uel in obligatione, quæ non
putabatur naſci poſſe,cum poſſet , & iſte error non impedit
natiuitatem,ut hic patet.Idem ſi erat error in antecedēti, ꝗa
ſoluit quis ex cauſa,qua putabat ſe teneri,cum nō teneretur.
vt in fi.huius.§.

LEX XIIII.

1 *Ex eodem facto poſſunt oriri duæ actiones contrariæ diuerſis reſpectibus.*
2 *Seruus in alienatione rei, & translatione dominii non poteſt præiudicare domino.*

1 SI ſeruus.¶†Ex eodem facto poſſunt oriri duç a-
ctiones contrariç diuerſis reſpectibus. h.
d.Et ſic poſſunt concurrere in origine , ſed executione
non,immo vna electa,altera fingitur nunquam nata,
vt C.de furt.l.j.nota.tm̄ ꝙ actio commodati naſcitur hic ex ꝯ
ctu,ſed actio furti oritur ex malignitate recipientis, & ſic ſūt
cauſæ

cauſæ diuerſæ, oriuntur tamen ex eodem facto. Si ergo eligo
actionem commodati, videor ratificaſſe contractum ſm,&
ſic non videris recepiſſe contra voluntatem meam, quia ra-
tihabitio retrotrahitur, & ſic fingeris non commiſiſſe furtũ,
econtra ſi ago actione furti, & conditione furtiua, videor re-
probaſſe contractum, & ſic fingitur actio ex contractu mihi
non acquiſita.Sed contra,quia hoc non eſt in poteſtate mea,
cum ſeruus acquirat domino,etiam inuito, vt l.ſeruus vetan
2 te.de verb.obl. †Solutio, verum eſt ex contractu ex quo ſolũ
acquiratur, non autem ex eo contingit aliquà alienatio, vel
translatio rei ipſius domini, nam in illa non poteſt ſeruus
præiudicare domino.vt l.ſeruus.C.de pac.

LEX XV.

1 *Ex commodato etiam de re.alien.facto, oritur commodati actio ad reſti-
tutionem rei.*
2 *Re aliena commodata,ſi cum commodante agente concurrat dominus agẽ
do rei vendicatione,quòd dominus præferretur,et quid ſi non ageretur,
ſed denunciaret.*
3 *Contra commodantem agentem ad reſtitutionem rei,non poteſt obiici ex-
ceptio dominii,quòd ipſe non eſt dominus,ſed alius,& quid in aliis con-
tractibus.*
4 *Commodator ſi agat rei vendicatione videtur ſe aſtrinxiſſe ad probandum
dominium,quod non probaret producendo inſtrumentum commodati.*
5 *Modi probandi dominium, remiſſiue.*
6 *Spoliatus agens rei vendica.contra ſpoliatorem ſufficit, quod probet poſſeſ-
ſionis ſpoliationem,non dominium.*

1 COmmodare. ¶†Ex commodato etiã
de re aliena facto oritur
2 commodati actio ad reſtitutionem rei.h.d. † ſi tñ
dñs concurreret cum eo agendo rei vẽdicatione,
præferretur dñs,ut ĩ.depoſiti.l.bonafides. ver.latro ſpolia.ſi au
tem non ageret,ſed denunciaret depoſitario, vt non reſtitue-
ret,tali denunciationi non ſtaret. vt ibi no. gl.in Auth.de de-
3 poſito,& denun.in prin.Sic ergo patet,†ꝙ contra commodã
tem agentem ad reſtõnẽ rei, non põt obiici exceptio dñij, ꝙ
a ipſe non dñs,ſed quidam alius[a] ẽt ſi commodatarius ſit para-
tus hæc probare quia hæc exceptio non excludit intentionẽ
agentis,ſecus ſi obiiceret de dñio proprio, ut d.l.bona fides.§.
fi.quod tñ limita, ut ibi dixi, niſi ageretur condi.l.ſi quis con-
ductionis. C.locati, quæ vtilis locum habet in aliis cõtractib.
vt no. in l.rem alienã.ĩ.tit.j.glo.hic tenent, & bene ſm Io.&
4 Azo.†ꝙ ſi ageret cõmodator non tanꝗ commodator, nec ex
contractu commodati, ſed tanꝗ dñs rei vendicatione,videtur
ſe aſtrinxiſſe ad probandum dñium,nec ſufficeret producere
in iudicio inſtrm commodati, quia non probaret dñium,li-
cet tñ non poſſit fieri de re aliena, ſed habet neceſſe probare
plenum dñium.Qui aũt ſint modi probãdi dñium dic,vt no.
in l.cum res. C. de prob. fallit in ſpoliato, qui agit rei vendi.
5 contra ſpoliatorem. †nam non habet neceſſe probare dñiũ,
6 †ſed ſufficit probare poſſeſſionis ſpoliatorem,quia præſumitẽ
dñs in odiũ ſpoliantis,ita intelligo.l.no. quam glo.allegat.C.
de pſc.30.an.l.ſi quis emptionis.§ ſed hoc ſuper illis.

ADDITIO.

a Quidam alius.Vide Bar.& ibi per Io. de Imo.& noui.in l.ſi alienam.ſo.ma.
& ibi per Bal.diſtinguentem, vt ibi per eum,& vide Bar.in l.legata.infra.
de adi.leg.Bal.in l.nec creditores. C.de pign.ac.& an venditor poſsit mi
hi emptori opponere,ꝙ non erat dominus vide gl.in l.cum res.C.de pb.

LEX XVII.

1 *Actio contraria,quæ datur commodatario poteſt ſtare,& intentari abſq;
eo,quòd intentetur directa per commodantem.*
2 *Actio commodati directa dicitur principalis, & contraria acceſſoria.*
3 *Ex contractu qualiter,& quando naſcitur actio directa, & contraria, vel
duæ directæ vna vni, altera alteri remiſſiue.*

1 IN commodato. ¶†Actio cõtraria,
quæ datur commo
datario,poteſt ſtare,& intentari abſque eo,ꝙ in-
tentetur directa per commodantem. h. d. Pone
exemplum ſi res commodata fuit reſtituta, nam poteſt agi
adhuc pro expenſis in ea factis,vt ĩ.eo.l.in rebus.§.poſſunt.&
2 §.fi.& no.ꝙ directa dicitur principalis, & cõtraria acceſſoria.
3 qualiter autem,& quando ex contractu naſcatur †directa,&
contraria,vel duæ directæ, vna vni, altera alteri,dic,vt no.gl.
in l.conſenſu.de ac.& obl.& hic per Bartol.

1 *Si commodans non patiatur commodatarium vti re ad vſum deſtinatum,
tenetur commodati contraria ad intereſſe.*
2 *Contractus a principio ſunt voluntatis,& ex poſtfacto neceſſitatis.*
3 *Qui poteſt non contrahere,poteſt contractum modificare.*
Actio commodati eſt ciuilis.ibi.
4 *Non debet quis decipi ex beneficio,ſeu legis auctoritate.*
5 *Commodatum eſt illud,quod fit ad certum, & determinatum vſum,& nõ
poteſt reuocari antequam ille ſit expletus.*
6 *Precarium,quod non fiat,ad certum vſum,& quòd ideo poſſit quandocun
que reuocari.*

1 §.Sicut autem. †Si commodans non patiatur
cõmodatarium vti re ad vſum,
deſtinatum,tenetur commodati ꝯria ad intereſſe.h.d. Et inci
pe caſum.ſ.de ver.[igitur,]& vſq; illuc præmittit quædam ad
2 euidentiam.†No.j.illud qđ allegat,ꝙ ꝯctus a prin. ſunt volũ
3 tatis,& ex poſtfacto neceſſitatis.¶†Item no.ꝙ qui põt non ꝯ
here,poteſt contractum modificare.facit.l. videamus. §.pen.
4 & l.in actionib.de in lit.iur.†Item ꝙ actio commodati eſt ci
uilis.¶Vltimo no.in fi.ꝙ non debet quis decipi ex beneficio,
alias l. auctoritate.facit l. j. C. de his, qui veniam æta. impe.
5 †Item allegatur iſte text.ꝙ cõmodatum eſt illud,quod fit ad
certum,& determinatum vſum,& antequam ille ſit expletꝰ,
6 non poteſt reuocari † Precarium[a] uero non fit ad certũ vſũ,
a ideo poteſt reuocari qñcunq;,quia ſi non poſſet nũc,nec vn
quam poſſet. Ideo proprietas redderetur utilis,quæ ratio ceſ
ſat in commodato.ita intellige glo.ſuper verbo.[officium.]

ADDITIO.

a ¶ Precarium.Quo differat a cõmodato. uide Bar.in l.2.ſ.ſi cer.pe.gl.in l.con-
tractus.de reg.iu.Bal.in l.2.C.e.Bal.in l.fi.in 2.col.C.de comp.vbi dixit, quod
precarium magis accedit commodato, quam depoſi.

1 *Ex plurib.reb.ſeparatis poteſt una peti,non aũt certa pars vnius corporis.*
2 *Creditor in x.ꝙ poſſit petere quinque tantum,& ea quinque debeat pete-
re,tanquam ex x.debitis.*
3 *Quod tunc aduerſarius poſſit excipere,ꝙ creditor,uel petat totum,uel ni-
hil,& ſi opponit valeat proceſſus.*

1 §.Duabus rebus. †Ex plurib. ſeparatis poteſt
vna peti,non aũt certa pars
vnius corporis.h.d.intellige de parte integra, ſed pars,quota
bñ poſſet peti, puta dimidia, uel tertia. vt in l.ſi ſtipulatus. ĩ.
de ſol.¶In tex.ibi.[eum qui carucã.]ꝗ conficitur ex plurib.re
bus ſimul iunctis.vt l.peculiũ. §. quadrigæ.de leg. 2. idem põt
dici in lectica fulcita,& multo minus,qñ eſt vna res,tñ indi-
uiſibilis,puta æquus,quia non poſſum petere pedem,niſi par
tes ſint ſeparatæ a toto. vt ĩ l.ſi ſeruus.§.pone.de cond.fur.ſed
2 †pone debes mihi.x.an poſſum petere.v.tmꝰ rñdeo, ꝙ ſic,ut
patet in l.ex toto.§.j.& in l.2.alias.3. de duob.reis.ubi poſſum
conuenire quemlibet ex pluribus reis debendi pro parte.Di-
cunt tñ Doc.ꝙ non debeo petere.v.tanꝗ mihi debita,ſed tã-
ꝗ pars maioris ſummę mihi debitę.vt not.in l.ſcire debemus.
de ver.ob.ſed certe ſi ſunt mihi debita, ergo & quælibet pars
iſtius ſummæ.alias non poſſet peti. Vñ non vr̃ illud neceſſa-
3 riũ.dicit tñ Gul.de Cun.† ꝙ licet poſſim petere,[a] aduerſarius
a poteſt excipere,ꝙ uel petam totum,vel nihil,ne in plura iudi
cia diſtringatur,arg.l.ne plures. ſ. de exercito.ſi tñ non oppo-
nat, valet proceſſus, & debet condemnari,quia recte petitũ
eſt, hoc ẽt no.in l.quidam exiſtimauerunt.ſ.ſi cert.peta.ſed ſi
peterem partem integralem puta, pedem equi,ẽt ſi non op-
poneretur exceptio,debet ſequi abſolutio,quia non recte pe
titum eſt,ut hic dicitur, & ita declaro dictum Gul.

ADDITIO.

a ¶ Poſſim petere.Adde Bar l.quidam exiſtimauerunt.ſi cer pe.& in l.non eſt no
uũ de actio.emp.Ang.Io.de Imo & Bal.in l.j.ĩ de acq.hær.Bal.in l.ſi mihi & ti-
bi.de leg.1.Bar.in l.ſcire debemus.de uerb.obl. & ibi Imo. An.in l. cum quædã
puella.de iur.om.iu.Bar.An.Ro.in l ſi idem cum eodem.de iur.om.iu. Bar.in
l.prætor.§.2 plures ad fi.ĩ.de iniuriis.Inno. in c.cum M.Ferra.de conſti. bar.in
Auth qui ſemel de prob.

1 *Actio commodati contraria competit,ut commodans reddat rem in ſuam
poteſtatem reuerſam,uel æſtimationem receptam.*
2 *Commodatario qui ſoluit æſtimationem pro re commodata,qualiter, &
quando competant tres actiones contrariæ, & quando res reuerſa ad
dominum.*
3 *Quòd tunc electio iſtarum actionum ſit commodatoris,ſed quo ad ſolutio
nem,ꝙ actio ſit commodatarii,ante litem conteſtatam, an ſoluat æſti-
mationem receptam,uel rem,niſi commodatarius,iam eſſet effectus do
minus,uel quaſi.*

1 §.Rem commodatam. †Actio ꝯmodati
ꝯtra ꝯpetit,vt cõ
modans reddat rem in ſuam poteſtatem reuerſam, uel æſti-
mationem receptã.h.d.¶In fi.gl.ibi [prima eſt uerior.]tu dic
ſm Ia.Bu.& Bart.ꝙ huic cõmodatario cõpetũt tres actiones
ꝯtrariæ cõmodati,ꝗ dantur alternatiue ad rem,uel ęſtimatio
nem,ut hic, & ſi iſta intentetur. Verũ dicit gl.ꝙ erat in ele-
ctione cõmodantis,& poterit eligere vſq; ad ſñiam,quam re
ſtituat.l.plerunq; in fi.de iure do.iũctis his,ꝗ hñr in l.cum qui
certarum.de ver.obli. Itẽ cõpetit ꝯdõ, ſine cauſa ad repeten-
dum æſtimationem, tanꝗ cauſa redacta ad non cãm.ut l.2.
de condic.ſine cauſa.& ſi iſta intentẽ habebit commodator
facultatem reſtituendi rem vſq; ad litẽ cõte.ſuper æſtimatio-
2 ne,poſtea non. † Sed debebit fieri condẽnatio,quod plus eſt.
vt l.ſi ſtipulatus fuero.x.in melle.de ſol.& ſ.de eo, qđ cer.loc.
l.3.§.j.uer.& gñaliter.Item habet rei vẽdicationem,vel publi
cianã,& iſta competit ad ipſam rem,quam videt commoda
tarius emiſſe ſoluendo æſtimationem,& ſi iſta intentetur,vi
detur ſentire prædicti Doc.ꝙ poſſit cõmodator ſoluere ęſti-
mationem

mationem vſq; ad li.conte. nõ poſt,quia iſtarum actionum
electio eſt cõmodatarii,cui competunt,ſed rerũ electio ꝯpe
tit commodati mõ ꝑdicto per d.l.iii.§.j.tu dic melius, & ſub
tilius in hoc vlt.& plene no.per Dy.in reg.poſſeſſor.de re.iu.
in vi.nam rei vendicatio nõ cõpetit,niſi qñ ſoluens æſtima
tionẽ habebat rem penes ſe,& recipiẽs ſciebat,tũc.n. ſtatim
efficitur ſua,vt in l.eius rei.cum l.ſeq.ſ.de rei ven.idem,ſi nõ
erat penes eũ,ſed poſtea adeptus eſt poſſeſſionẽ de voluta
te commodantis,quæ ſp præſumitur, ex quo recipit æſtima
tionem,ſed ſi non erat,nec poſſeſſionẽ adeptus eſt,vel erat,
& ꝯmodator ignorabat,effectus dñs,vel quaſi dñs,& hoc ca
ſu,qñ non eſt adhuc effectus,loquit̃ iſte tex.vt l.ij.de cond.ſi
ne cã,& procedunt tria,quæ ſuperius dicta ſunt,ſed ſi iam ef
fectus eſt dñs,vel quaſi dñs,põt agere ad rem,nec audit̃ com
modator offerendo æſtimationem,ẽt ante li.cont.ſed ꝑcile
cõpellit̃ reſtituere per l.ſi culpa.ſ.de rei vẽ.in fi.vbi eſt caſus.
Idem vr̃,ſi non adhuc eſt effectus dñs,vel quaſi,tñ commo
dator cederet ſibi vendicationem ꝯ poſſeſſorẽ,vt ea.l.ſi cul-
pa.ver.cum tñ.quia actionem poterit intentare ꝯ ipſum ce-
dentẽ,vt in illa l.ſi culpa.ver.ipſo quoq;.ad quod vide,quod
no.Bar.in l.j.§.fi.de ope.no.nun.

LEX. XVIII.

1 *Commodatarius,quando de leuiſſima culpa, & non de caſu fortuito teneatur.*
2 *Culpa leuiſſima eſt non facere illud,quod diligentiſſimus paterfa. faceret,& puid ſit leuis,vel lata culpa,remiſſiue.*
3 *Caſus fortuiti dicuntur illi,quib.reſiſti non poteſt humano ingenio, vel diligentia.*
4 *Culpa quando præceſſit caſum,non dicitur propriæ caſus fortuitus.*
5 *Commodatum,licet fiat grati a accipientis tantum,aliquando tamen fit gratia vtriuſq;,& aliquando dantis tantum,& tunc non habet certam naturam commodati.*
6 *Mandatarius,quando teneatur de leuiſsima culpa,& quando de leui,vel de dolo,& lata culpa.*

1 IN rebus. †Commodatarius tenet̃ de leuiſ
ſima culpa , ſi ſui gr̃a tñ fuit fa-
ctum commodatum , non de caſu fortuito, niſi
culpa ꝓcedat,ſed ſi gratia vtriuſq;, tenetur de leui
tñ.h.d.vſq; ad §.ſiue autẽ.allegatur iſta lex ad plura,primo,
2 †ꝙ culpa leuiſſima eſt non facere illud,quod diligentiſſim⁹
pr̃fa.faceret,vt in prin.l.quid aũt ſit leuis culpa,vel lata, dic,
3 vt in l.qđ Nerua.ĩ.depo.† Item allegatur poſt prin.ꝙ illi dñr
caſus fortuiti,quib.reſiſti non põt humano ingenio,vel dili
4 gentia.†Item allegatur,ꝙ qñ culpa ꝓcedit caſum,nõ dr̃ pro
prie caſus fortuitus,iõ qs de tali caſu tenet̃.Intellige, qñ ꝓceſ
ſit talis culpa,de qua ipſe tenetur, nõ aſr. Nam ſi eſſet ꝯctus
gr̃a vtriuſq;,vel dãtis tñ,& ꝓcederet culpa leuiſſima, de qua
5 non tenetur,ſiſr non tenebitur de tali caſu.¶Item not.ꝙ li-
cet commodatum fiat gratia accipientis tantum, aliquãdo
fit gratia vtriuſq;,vt hic,& aliquãdo dantis tantum,vt l.ſi vt
certo.§.interdum.& tunc non habet certam naturam com
modati,q̃a non venit leuiſſima,ſed leuis tñ,qñ gr̃a vtriuſq;,
6 vel dolus,& lata culpa,qñ dãtis tñ,vt in d.§.interdũ.†Quid
autem in mandato?quidam diſtinguunt eodem modo glo.
hic,quæ incipit[hanc]dicit ſemper venire leuiſſimam per l.
a procuratore.C.man.dic hoc verum, qñ mandatur aliquid
quod requirit exactiſſimam diligentiam, vt in procuratore
conſtituto ad lites, & ita loquitur illa l.ſi autem exactam tã
tum,vt in conſtituto ad gerenda negocia, tenetur de leui tã
tum,ſi nullam,vt in fideiuſſore,qui habet mandatum de ſol
uendo,in quo non venit aliqua induſtria , tenetur de dolo,
& lata culpa,vt in l.ſi fideiuſſor man.& ita tradit Bar. in d.l.
quod Nerua.& in l.eum qui.ĩ.de fur.vbi omnino vide.

1 *Pro culpa commiſſa in faciendo, quæ actio competat.*

1 §.Siue autem. ¶†Pro culpa commiſſa in facien-
do cõpetit actio ex eo contractu,
& etiam.l.Aqui.& facta exactione ex vna tollitur altera.h.d.
Sed ſi committitur in non faciẽdo actio.l.Aqui.non compe
tit,vt ſ.de vſufru.l.ſi cuius.§.de præteritis.¶In tex.ibi in fine.
[actum fuerit]ſupple & exactum , quę ſunt perſecutorię,vt
l.item illa.in fi.ſ.de conſti.pecu.& infra pro ſocio.l.rei com
munis.cum l.ſequen.& quod ibi no.videtur tamen, ꝙ actio
l.Aqui.in eo,quod excedit, non tollatur per actionem com
modati,vt infra e.l.vnde quæritur. circa finem. vel dic,vt ibi
dictum fuit.

1 *Pro expenſis factis in re commodata,competit commodatario actio contraria,niſi ſint expenſæ cibariorum,vel aliæ paruæ expenſæ.*
2 *Impenſæ pertinent ad illum qui habet vſum,& vtilitatem,ex re quæ cibatur.*
3 *Quod iuris eſt de expenſis cibariorum,idem de aliis, ſi ſint paruæ.*

1 §.Poſſunt iuſtæ cauſæ. Pro†expẽſis factis
in re commodata
competit commodatario actio ꝯtria,niſi ſint expẽſæ cibario
2 rum,vel aliæ paruæ expenſę.h.d.†no.& ſemper allegatur, ꝙ
impenſæ pertinent ad illum , qui habet vſum & vtilitatem
ex re,quæ cibatur,& ideo ad creditorem qui habet rẽ pigno
ri,vel ad depoſitarium non pertinent,quia nõ habuit vſum
3 rei,vt ĩ.ti.prox.l.ſi neceſſarias.in prin.¶†Item no. ꝙ iuris eſt
de impenſis cibariorum,idem de aliis, ſi ſint paruæ. Sed in ꝑ
cedentibus non diſtinguitur,ſi ſint paruæ vel magnæ,nõ eſt
ergo curandum de modico,quãtum ad illum qui hẽt vſum
rei,vt hic,nec quantum ad actionẽ de dolo,extra iſtos duos
caſus,ſecus vt Inſt.de re.diui.§.gallinarum.& no.per Dy.in l.
ſi proprietarius.de dam.infe.

1 *Commodans tenetur actione contraria,ſolum de dolo,& lata culpa.*
2 *In contractib.qui celebrantur gratia vtriuſq;,ad quid teneatur,qui tradit rem vitioſam.*

1 §.Item qui. † Commodans tenetur actione ꝯtria,
ſolũ de dolo,& lata culpa. h.d. Quod
ergo dicitur in l.ſi vt certo.§.nunc videndum , procedit in a-
ctione directa commodati,in qua venit culpa leuiſſima,q̃a
fit gratia commodatarii,ſed in contraria venit dolus,& lata
culpa tantum,quia non fit gratia commodantis,vt hic,& ĩ.
e.l.pe.in actione autem depoſiti ꝯtria venit leuiſſima culpa,
2 vt l.quod ſeruus.§.ſi vero.ĩ.de condi.furti.†In aliis autem cõ
tractibus qui celebrantur gratia vtriuſque, aut loquimur in
contractu emptionis,& venditionis, & tunc ad quid tenea-
tur,qui vendidit vas vitioſum,dic,vt ĩ.de actio. empt.l.tene-
tur.§.ſed ſi vas. & l.Iulia. in ꝯtractu vero locationis dic vt l.
ſed addes.ĩ.loca.in contractu vero mandati,dic , vt l.ſeruus.
§.quod vero.

1 *Commodatarius quo iure,& actione pro expenſis ſubueniatur.*
2 *Actio quomodo ſit vtilior,quam exceptio.*
3 *Expenſæ vtiles,ꝙ poſsint repeti,licet excedant valorem rei.*
4 *Si peto a te viginti,et tu obiicias cõpenſationem de aliquo debito,in quo tibi teneor in triginta,ꝙ fiat compenſatio in viginti, & in reſiduo nõ debeam condemnari,niſi per viam reconuentionis petiiſſes me condẽnari,alias petitur in alio iudicio.*

1 §.Quod autem. †Commodatarius pro expen
ſis non ſolum habet actionẽ
ꝯtriam,ſed etiam habet exceptionem,& retentionem,tamẽ
actio poteſt eſſe vtilior,vt quatuor probatur exemplis. h.d.
2 ¶†In textu.ibi.[ſed fieri poteſt.]reſpondet tacitę obiectioni,
nam poſtquam prouidet per viam excipiendi, & retinendi,
ad quid fuit vtile prouidere ſibi de actione contraria ? & re
ſpondet,quia poteſt eſſe vtilior actio,q̃ exceptio,& hoc pro
bat quatuor exemplis.Primum,ſi res commodata valebat.
xx.& expenſæ aſcendebant ad 30 nam non ſufficeret excipe
re,niſi vſq; in xx.expedit ergo poſſe agere, quia conſequere-
3 tur 30.¶†No.ergo mirabile, quod licet expenſæ excedãt va
lorem rei,ſi erant vtiles , poſſunt repeti.In contrarium facit
4 l.ſi ſeruus.infra ti.j.¶†Item per iſtum tex.terminauit Gui.de
Cun.quod ſi peto a te xx.& tu obiicias compenſationem de
aliquo debito,in quo tibi teneor in xx.quod debeat fieri cõ-
penſatio in xx.in reſiduo non debeo condemnari,& hoc pa
tet,quia dicitur hic , quod habet neceſſe illud petere in alio
iudicio,& ita no.in authen.conſequenter.C.de ſent. de quo
eſt caſus hic.hoc verum,niſi per viam reconuentionis petiiſ
ſes me condemnari, vt ibi nõ.alia exempla ſunt clara , quæ
hic ponuntur.

LEX. XIX.

1 *De damno dato a tertio non tenetur commodatarius , vel conductor.*

1 ADeos qui. †De damno dato a tertio nõ
tenetur commodatarius, vel
conductor.h.d.intellige,niſi culpa præcedat, vel
datum ſit propter inimicitias, quas ille habebat
cum commodatario,vel conductore, vt l.ſi mer
ces.§.culpę.ĩ.loca.

LEX XX.

1 *Res ſi culpa nuncii perdatur,cuius periculo pereat.*

1 ARgentum. ¶†Si res culpa nuntii[a] per
a datur , perit periculo com
modantis,ſi commodatarius res remittens non
fuit in culpa malę electionis.Videtur autem fuiſ-
ſe in culpa,ſi fuiſſet actum tacite,vel expreſſe , vt
non remitteret per alium,ſed per ſeipſum,vt no.ĩ.eo.l. eum
qui.cum l. ſeq. item loquitur iſta l.in debitore certæ ſpeciei,
non quantitatis,vel generis,ſicut caſus ipſum non excuſaret
l.incendiũ.C.ſi cer.pe.ita nec culpa, vt l.ſi quis vxori.§. apud
Labeonem.& quod ibi per Dy.& Bar.ĩ.de fur.e.ti.l.ſi ſeruus.
§.hæc ita puto vera.

ADDITIO.

a ¶ Nuntii. Vide Bal. in l. 1.C. depoſi.Can.in c.i.de comm.ubi dicit, quòd furtum factum a famulo dicitur fortuitũ,qđ tenet Bald.in conſi.88.1.lib

LEX XXI.

1 *Commodator ſurripiendo rem ſibi commodatam, non tenetur actione furti commodatario, ſed tenetur actione contraria ad reſtitutionem æſtimationis, quam recipit.*

1 REm mihi ¶† Commodator ſurripiẽdo rẽ ſibi commodatam, non tenetur actione furti commodatario, ſed tenetur actione contraria ad reſtitutionem æſtimationis, quam recipit. hoc dicit. ¶In gl. ſuper verbo [vtile] ibi, & condictione ſine cauſa. l. 2.] hoc reprobat Bar. nam ibi agendo condictione ſine cauſa non impugnat ſententiam, ſed hic impugnaret, poſtquam tempore quo ſoluit eſtimationẽ, res erat apud commodantem, & ſic non debebat ſoluit in l. contraria nõ erat, vnde iuſte fuit ſoluta. dic ergo, ꝙ hic non competit condictio ſine cauſa, ſed ſolum actio commodati ꝯria per quam nihil datur contra ſententiam, ſi peto intereſſe meum, & vide Cy. de re iu. l. j.

1 *Dolus ſerui commodantis, non commodati cum re, non excuſat ab actione directa commo. ſed facit ipſum teneri furti noxaliter.*

1 §. In exercitu. ¶† Dolus ſerui commodantis, non commodati cum re nõ excuſat ab actione directa commo. ſed facit ipſum teneri furti noxalr. h. d. Et iſtud poteſt eſſe minus. ꝗ teneri actione commodati. Videbatur, ꝙ contubernales eſſent excuſati duplici de cauſa. Primo, quia cum negligentia olim etiam iſtius commodantis res perijt, ſed certe ad hoc reſpondet gloſ. j. nam ſatis eſt, ꝙ ipſe commodans damnificetur in rata ſua, quia fuerunt iſta vaſa tradita cõmuni periculo, vnde non poterit recuperare ab aliis, niſi pro parte, ſecus, quando plures ſunt ĩ dolo, qa vnus conuentus ex communi, alius non recuperat ab aliis, vt in l. §. j. §. nũc tractemus. de tutel. & ra. diſtra. alia ratio; videbatur quia iſtud furtum fuit factum per ſeruum ipſius commodantis, vnde non videbantur alii teneri, ut ſ. eo. l. ſi vt certo. §. ſi me rogaueris in fi. Sed certe ibi loquitur in ſeruo commodato cum re, cuius dolus nocet commodanti. hic in non cõmodato etiam re, & ibi no. ¶Vltimo no. ꝙ quilibet teneatur inſolidum hac actione ſecundaria, quæ datur ꝑ communem culpam, vt ſ. e. l. ſi vt certo. §. ſi duob. in fi. So. hic vr̃ actũ, ꝙ qlibet teneatur pro parte, qa fuit dictum, qđ cõmuni periculo, ideſt ꝙ ad quemlibet periculum pertineat pro parte, ut ibi no.

LEX XXII.

1 *De furto facto per ſeruum commodatum, commodans tenetur noxaliter tantum, ſi fuit ignorans, ſed ſi ſciens, tenetur inſolidum.*

1 SI ſeruus meus † De furto facto per ſeruum commodatum commodans tenetur noxaliter tantum, ſi fuit ignoras, ſed ſi ſciens, tenetur inſolidum. h. d. ¶In tex. ibi, [contraria actio commodati. [ſcilicet ad emendationem damni, & vt non poſſit tradere ſeruum pro noxa, ſed præciſe compellatur emẽdare.

LEX XXIII.

1 SI commodauero. †Iſta lex fuit lecta cum l. eum qui ſ. e. & ſic nõ ſummatur.

De pignoratitia actione. Rub.

1 *Differentia inter pignoratitiam actionem, & hypothecariam.*

1 †¶ Quæ ſit differentia inter pignoratitiam actionem, & hypothecariam. vide gl. quæ ſemper allegatur in prima conſtitutione huius voluminis, quæ incipit, [obligatus] §. 3. inſup. & ex glo. huius rubricæ colliguntur tres differentiæ, nam iſta eſt perſonalis, illa eſt realis, & ſic datur contra quemlibet poſſeſſorem. l. ſi fundus. §. vendicatione. ſ. de pig. iſta non, niſi cũ quo fuit celebrat9 ꝯtus, uel cum hærede eius. Item illa datur ſolum creditori, iſta vero debitori directa, & creditori ꝯria. ſ. eo. l. ſi neceſſarias. Item iſta non datur niſi debito ſoluto, uel aliter ſatisfacto, illa vero tunc non datur, immo extinguitur, ſicut ꝑſonalis, ut ſ. qb. mo. pig. vel hyp. ſo. l. ſoluitur. in pri. §. j.

LEX PRIMA.

1 *Obligatio pignoris qualiter contrahatur.*
2 *Hypotheca poteſt contrahi ſolo cõſenſu ſine traditione, & ſi ſequitur poſtea traditio, & res ſit mobilis, dicitur proprie pignus.*
3 *Aliud eſt pignorare, aliud eſt dicere velle pignorare, niſi procedatur ad verba de præſenti.*
4 *Differentia inter pignus prætorium, & conuentionale.*
5 *Obligatio pignoris, vel hypothecæ non poteſt conſtitui niſi in certo, & determinato corpore.*
Accidens non poteſt ſtare ſine ſubiecto.
6 *Venditio poteſt contrahi in re incerta, & indeterminata.*
7 *Contractus quando non ualet ex eo, ꝙ vna pars fuit decepta, uel per dolum inducta, valebit tamen ſi pars decepta uult.*
8 *Dictio præter, quando ponatur incluſiue, remiſſiue.*
9 *Si reperiatur in inſtrumento, ꝙ aliquis mutauit mihi decem ſuper tali re, iſta uerba important, ut videar rem illam obligaſſe.*
10 *Debitor dando pignori rem æream, ſi affirmauit auream an teneatur crimine falſi, cum deceperit creditorem, remiſſiue.*

1 PIgnus. ¶† Obligatio pignoris ſolo ꝯſẽſu ꝯhitur, & ſi partes cõſentiũt in certo corpore, in illo cõtrahitur, ſed ſi aliud corpus tradatur, uel licet non ſi eius bonitatis, cuius fuit dictum, hoc caſu tamẽ ꝯ debitorẽ decipientẽ dať creditori pignoratitia. h. d. & ꝯria ꝑpvltimum. l. iſta fuit poſita in hoc titu. nam propter plura, melius caderet in titul. de pigno. & incipias caſum in ver. ſi igitur. videbatur enim, ſi oſtendidiſti mihi vas aureum, quod dicebas te traditurum pignori, poſtea dediſti aliud non aureum, ſed æreum, & ego recepi per errorem, quia erat ſimile ille, ꝙ pignus eſſet cõtractum in ſecundo, non in primo, quia pignus dicitur a pugno & non conſtituitur niſi in re, quæ traditur, vt ſ. cod. l. ſi rem. §. proprie, ſed contrarium eſt, quia immo fuit conſtitutum in primo. licet non fuit traditum, quia in illo conſenſimus ambo, ſed in hoc ſecundo non conſenſi. Nec obſt. contrarium, quia hic loquitur de pig. improprie, id eſt hypotheca, †quia
2 poteſt contrahi, ſine traditione ſolo conſenſu, ut in prin. hui9 l. & dicitur pignus largo modo, ſed poſtquam peruentum eſt ad traditionem, ſi erat res mobilis, dicitur pignus proprie lo-
3 quendo. ¶† Sed opp. ſi tu dixiſti te traditurum pignori obligatio non eſt adhuc contracta, quia fuiſti locutus per verba de futuro. aliud enim eſt pignorare, aliud dicere te uelle pignorare, & ad hoc. ſ. de conſtit. l. qui autem. §. i. dicit Guliel. de Cu. quòd ibi quando non dixiſti de certo corpore, hic quando de incerto. Vel aliter etiam ſi dixiſti de certo corpore per verba de futuro, non eſſet contractum pignus ſi vlterius non eſſet proceſſum ad uerba de præſenti, ut ibi dixi. Sed hic fuit proceſſum quia fuit traditum. Aliud per verba de præſenti, ꝗ verba trahuntur ad primum vas in quo conſenſi, & in hoc
4 ſecundo nihil operatur. hoc vult iſte tex. no. ¶ †In gl. 3. in fin.
a adde alias tres differentias, [a] nam pignus prætorium poteſt cõtrahi in re minoris, vel pupilli, ut in l. hæc autem. ſ. quibus. ex cau. in poſ. ea, ſed conuentionale, non, niſi ſubſiſtat cauſa, & cum decreto iudicis per titulum de reb. e. Item de pignore ꝑtorio, nam attenditur ordo temporis, vt ſ. qui po. in pig. ha. ꝑ totum, & in regula qui prior. de reg. iu. Item pignus prætoriũ tenetur quis reſtituere non ſolum cum ſibi ſoluitur, ſi ꝑpter non ſolutionẽ fuit conſtitutum, ſed ẽt cum cauetur de dolo inſtanti, quando fuit conſtitutum propter contumaciam ſe non defendendo, vt l. ſi pecuniæ. §. ſ. vt in poſ. ſed conuentionale non tenetur creditor reſtituere, niſi ſoluto debito, vł aliter ſatisfacto, vt ſ. e. ſi rem. §. omnes. & no. iſtam gl. quæ ſemp allegatur de differentiis, quæ ſunt inter pignus conuentionale, & prætorium. ¶In gl. ſuper verbo [quod magis.] ibi, [non
5 tenet, quia non poteſt oſtendi &c. ¶† Not. gl. ꝙ oblͦ pignoris vel hypothecæ non poteſt conſtitui niſi in certo, & determinato corpore. Ratio eſt, quia eſt oblͦ realis, & contrahiť in
6 ipſa re. †Requiritur ergo ſubiectum, ſine quo accidẽs ſtare ñ
7 poteſt, ut l. ſi ſeruum. §. j. ſ. de act. empt. † venditio bñ põt ꝯhi in re incerta, & indeterminata, qa ex ea non ꝯtrahitur oblͦ realis, ſed perſonalis. Vnde non requirit ſubiectum rei vel ꝑſonæ. Potes enim mihi vẽdere nõ hoĩem in genere, ſed obligare. Vult ergo dicere gl. ꝙ in l. qui tñ allegata ꝑ ꝯrio, iõ non valet venditio in re, qñ fuit erratum in ſubſtantia eius, ut cũ putabatur eſſe de auro, & erat de ære, quia licet non valet in illa, remaneat valida in alia re in gñe, ꝗ ſit de auro. & ſic poterit conueniri venditor. vt det rem auream in genere, quia ſic videtur facta venditio, non autem illa, quam oſtendit. Sed in pignore, ſi non valeret in re oſtenſa, non remaneret validum in alia re non oſtenſa in genere, quia ſic contrahi non poteſt. Sic ergo ſequitur, quòd ideo ibi non valet venditio, quia intereſt emptoris decepti, quòd valeret in illa re, ſed in alia. Hic ideo valet pignus, quia ĩtereſt creditoris, ꝙ valeat in alia: & hæc ẽ ĩtẽtio gl. ex qua no. ꝙ qñ ꝯtus nõ valet ex eo, ꝙ vna

ADDITIO.

a ¶ Tres differentias. Adde inquantum ponitur differentia inter pignus prætorium, & conuentionale, quòd eſt differentia, qa in pignore ꝑtorio debitor liberatur in totum, licet pignus non ſit idoneum, vt eſt tex. in l. a diuo Pio. §. ſi pignore. de re iu. ſecus in conuentionali. l. creditor, qui non idoneũ. ſupra ſi cer. pe. & uide no. in auth. hoc ſi debitor. de pig.

vna pars fuit decepta,vel per dolum inducta,illa pars vult ni
hilominus valere,& valebit,& non poterit ꝯ eā allegari de-
ceptio,licet ipſa bene poſſit allegare pro ſe, ſi vult non vale-
re.facit.ī.de l.commiſſoria.l.ij.cum concor.& no.in l.elegan
8 ter in prin.ſ.de dolo.per Bar. ¶†In gl.fi.de nā iſtius actionis p̄
a ter[a] qñ ponatur incluſiuè,vel excluſiuè. vide ī. de annu.le.l.
9 Seio.§.vxori.p Bar.& adde,quod idem no in l. patronus.§.2.
b de le.3.item ſcias,ꝙ ſi†reperitur in inſtrō, ꝙ aliqs mutuauit[b]
mihi.x.ſup tali re,iſta verba important,vt videar rē illā obli-
gaſſe,vt ī.de le.2.l.codicillis.§.inſtituto,& ibi p Bar.adde l.fun
10 dus.de annu.lega.†item an in vltimo caſu huius.l.debitor te-
neatur crimine falſi,qui decepit creditorem. vide in additio-
ne Spe.in ti.de fal.

ADDITIONES.

a ¶ Præter.uide tex.in Auth.hoc amplius ibi pōderatum a Bal. C. de fidei.& vide Old.conſi.49.Ro.conſi.339.

b ¶ Mutuauit mihi.Sequitur Rom.ſin.ſuis fol.14.

1 *Secundus creditor non poteſt ſuccedere in ius prioris creditoris,ex conuē tione facta cum debitore cum deſinit eſſe dominus rei pignoratæ.*

2 *Debitor,ꝙ rem pignoratam,ſed non traditam alteri vendendo & traden do,transferat dominium.*

3 *Res aliena,ꝙ non poſſit obligari.*

1 SI debitor. †Secundus creditor non pōt ſuccede-
re ī i⁹ prioris creditoris, ex ꝯuentione
facta cū debitore,cū deſinit eē dñs rei pignoratę.h.d.ſe
c⁹ ſi añ dūmō plura ꝯcurrāt,q̄ no.p gl.in l.Ariſt.ī.q̄ res
2 pig.ob.po.¶†In tex.ibi,[pignori datā.]ſupple,& non traditā
creditori.Vñ ſi debitor alteri vēdat,& tradat, transfert dñiū,
cū ſua tñ cā,& obl̄one,ut ī.e.l. ſi cōuenerit.§. ſi fundus.ſi er-
go poſtea recipiat ab alio pecuniam mutuo, vt creditori ſol-
uat,& illa ea.res ſit illi mutuanti obligata, & ſuccedit in ius
3 creditoris,tale pactū nō valet.†qa factū ſup re aliena, q̄ ipſe
debitor obligare nō potuit,vt ī.e.l.aliena.ſecus ſi alteri ñ vē-
didiſſet,vel ſaltē ñ tradidiſſet,& ſic adhuc eēt dñs. in d.l.Ariſ.

LEX III.

2 *Venditor cenſetur habere fidem de precio,qñ tradit rem non percepto precio,ſi ſperabat ſtatim ſe percepturum,& non percepit,ideo nō trāſ-fert dominium.& quo remedio ei ſuccuratur, & nu.1.*

3 *Reſtituens pignus ſub ſpe ſtatim percipiendi debitum,ſi non percepit,hēt actionem ad exhibendum,& ēt hypothecariam,& actionem facti ad pęnam,ac pignoratitiam contrariam ad intereſſe.*

1 SI quaſi. †Qui reſtituit pignus ſperans ſe ſtatim per
ceptùrum debitum,ſi non percepit,nō cē-
2 ſetur ius pignoris remiſiſſe.h.d.& allegatur†ꝙ venditor
non cenſetur hr̄e fidem de precio, qñ tradit rem non
percepto p̄cio,ſi ſperabat ſtatim ſe percepturū,& non perce-
pit,& ideo non trāſfert dñium,vt ī.de tribu.l.procuratoris.§.
ſi plures,circa fi.& adde quod ibi dixi. ſm Bal. in tex.ibi ꝯria
3 pignoratitia.ſ.ad intereſſe† Si habet ergo iſte creditor actio-
nem ad exhibendum ad rem, vt in tex.& etiam hypotheca-
riam,quia pignus non eſt extinctum,quæ datur contra quēli
bet poſſeſſorem, & de iſta non hic mentio habet ēt actionē
furti ad pœnam,vt ſ.& pignoratitia ꝯriam ad intereſſe,vt hic
& vide quod no.Cy.C.de rei ven.l.in ciuili,& dicit Ray.ꝙ iſta
l.non eſt alibi.

LEX IIII.

1 *Creditor quando poſſit iure creditoris pignus vendere, & transferre dominium.*

2 *Si inter debitorem,& creditorē actum ſit,ꝙ poſſit pignus vēdere,vel nihil actum ſit,ꝙ ante venditionem requiratur vna denunciatio,& ēt lapſus certi temporis,ſi aliud non appæret actum.*

3 *Si fuit actum,ꝙ pignus vendatur,ꝙ tamen poterit vendi trina monitione ſeu denunciatione præmiſſa,cum lapſu alicuius temporis.*

4 *Quòd vltra illas denunciationes requiratur alia admonitio,ut debitor ueniat & aſſiſtat venditioni pignoris,ſi vult,& ſi non fiat, valet tamen venditio,ſed tenetur venditor ad intereſſe.*

5 *Poteſt per pactum fieri, ꝙ nulla fiat admonitio.*

6 *Caſus in quo ille qui non eſt dominus,transfert dominium.*

7 *Si creditor non poſſidens agit hypothecaria cōtra tertium poſſeſſorem,& ab eo recipit litis æſtimationem,quia non reſtituit quare ille non efficiatur dominus.*

8 *Creditor ſi tempore quo vendit rem obligatam non poſſidet,ſi inducat emptorem in prædium,ꝙ transferat dominium.*

9 *Si dixit,vendo ius ꝙ habeo in hac re,non trāsfert dominium rei,ſed ius pignoris.*

10 *Quare ſufficiat petere apoſtolos,ſæpe,ſæpius, & inſtanter.*

11 *Quando requirantur tres denunciationes,quantum interuallum requiratur tunc inter vnam denunciationem,& alteram,& quantū inter tertiam,& venditionem pignoris.*

1 SI conuenerit. †Creditor pōt iure creditoris pi
gnus vendere,& trāſferre domi
nium licet aliud non habet ſiue fuerit expreſſe actum,
ꝙ non poſſit,ſiue nihil dictum fuerit,ſiue non etiam a-
ctum fuerit ꝙ poſſit,dummodo hoc ult. caſu interueniat tri
na denūciatio.h.d.cum l.ſeq.& ſemper allegatur. In glo.2.ibi
nulla denūciatione facta glo.in l. creditor hypothecas. C.de
diſtr.pig.dicit,ꝙ in primo caſu huius.l.qñ fuit actum,ꝙ poſſit
vendere,nulla deuūciatio eſt neceſſaria,nec olim,nec hodie,
ſed in ſecundo caſu qñ nihil fuit actum,requiritur vna denū-
ciatio,& illa ſufficit, quod vr̄ intelligendum ſm iſtam glo. ꝙ
requiratur hodie,ſed non olim,in tertio vero caſu, ꝙ requi-
2 ratur trina.†Mihi vr̄,ꝙ tam in primo, q̄ in ſecundo requirat̄
denunciatio,vel aliud, quod pro denūciatione hr̄, per quod
conſtituatur debitor in mora,puta lapſus temporis. Poſito.
n.ꝙ ſit data licentia vēdendi debet intelligi data ſub condōne,ſi debitor eſt in mora,alias non debet puniri, & iſta eſſet
magna punitio,quia perit dominium rei ſuæ, ut iſtud ſit ve-
rum non ſolum hodie,ſed etiam. Nec obſt.l.fin.de iure do.
impet.qa dico, ꝙ olim requirebatur denūciatio,& debitore
conſtituto in mora,ſtatim poterat creditor vendere, hodie
vero declaratur per illam.l.ꝙ ſi fuit actum ſpecialr̄ aliqd ſup
a venditione,illud ſeruetur,[a] ſi non apparet aliter actum, tunc
vltra denunciationem,per q̄ fuit conſtitutus in mora, requi-
ritur ēt lapſus certi temporis,de quo ibi, & hoc additur ad iu
3 ra vetera.†& aduertendum,quia per illam. l. non corrigitur
ꝙ hic hr̄ in tertio caſu,de trina monitione,nam ēt hoc reqri
tur ſi fuerit actum, ꝙ nō vendatur,ſed vltra illas admonitio-
nes,requiritur ēt lapſus illius tpis, & hoc ēt ſentit gl.ſequens
magna,qa ſi reqrit̄ eo caſu, quo nihil fuit actum, quo caſu
ſufficit vna monitio,fortius qñ fuit actum,ꝙ non vendatur,
quo caſu requiritur trina.Item ſciendum, ꝙ iſte monitiones
fiunt ad finem,& effectū,ut creditor acquirat ptātem vendē-
di,& niſi fierēt,nō valeret vēditio, niſi, vt dixi,hr̄et pro facta
4 puta per lapſum tpis.† Sed poſtq̄ acqſiuit ptātem vendēdi tñ
venit ad actum vēditionis,reqrit in quolibet caſu alia admo
nitio,nō vt ſoluat,ut priores factæ ſunt, ſed veniat,& aſſiſtat
venditioni,ſi vult,& ſic ad tollendum fraudem, & fraudis p̄-
ſumptionē,& de iſta loqtur illa.l.creditor hypothecas. C.de
diſtra.pig. Quæ ſi nō fiat nihilominus valet vēditio,qa ptātē
5 habebat,qa ꝯuenitur ad intereſſe.† Poteſt autem fieri p actū
ꝙ nulla fiat admonitio,ut in l.Titio.§. fi.ī.ad munic.& ibi p
Bar.& vide,qđ ibi no.& ēt Cy.ī d.l.creditor. & in l.alio.de ali.
6 & cib.leg.per eundē.†Et no.in l.iſta.l.caſum, in quo ille, qui
nō eſt dñs,trāsfert dñiū, qa facit auctoritate.l.& ex p̄ſumpta
volūtate dñi. Sed ꝯ, qa creditor vēdēdo nō trāsfert dñiū.ſ.de
rei vend.l.redēptores.§.j.cum l.ſeq.ſolue, ibi pignus non tene
7 bat in effectu,qa datū a muliere intercedēte,hic ſic. ¶†Sed q̄-
ro,quid ſi creditor nō poſſidens agit hypothecaria ꝯ tertium
poſſeſſorē,quia ſi nō reſtituit,recipit ab eo litis æſtimationē,
an ille efficiat̄ dñs? vr̄ ꝙ ſic,qa litis ęſtimatio vim emptionis,
habet,ut l.litis ęſtimatio.ī.p emp.ergo &c.vt in hac.l. ¶In ꝯ-
rium tñ vr̄ tex.cū gl.in l.ſi creditor qui rem.ī.e.& ſic iſta l.hēt
locū in vera vendōne,& dñium trāsfert non in ficta,q fit re-
8 cipiēdo æſtimationē litis. ¶†Itē quæro,ſi tpe quo vēdidit ip-
ſe nō poſſidebat,inducit tñ emptorē in prædiū, an hoc ſuffi-
ciat? nā ꝯſtat,ꝙ in dño vendēre bñ ſufficit,vt dñiū transferat,
ut l.ſi fundo.cū ibi no.ī.de fundo dotali,ſed in creditore, q ñ
eſt dominus,eſt maius dubium. tex.tñ vr̄, ꝙ idem ſit ſm Nic.
de Mat.& Bald.C. de act. & obl. l.ſi creditore, & ibi omnino
vide.Item hic loquitur qñ vendidit rem obligatam. †Quid ſi
9 dixit,vendo ius quod habeo in hac re? Certè tunc non tranſ-
fert dñium rei,ſed dūtaxat ius pignoris, & ſic poterit emptor
intentare hypothecariam,non autem rei vendicationem, &
10 colligitur. C.de hær.uel act.ven.l. ex noīs, text.glo. †Vltimo
quod hic dr̄ in fi.furti obligati &c.verum eſt niſi,iuſtius error
ipſum excuſet,ut ī.de diſt.pig.l.j.in alia gl.ma.in prin.ibi,[rñ-
deo non ſed triduū.&c.]ratio eſt,quia dicendo ſimul vno cō
textu ſolue,non cenſetur pluries non denunciaſſe,ſed ſæpius
fuiſſe locutus.de le.2.§.Meuius.l.eum qui,ſed in ꝯtrariū facit
cle.q̄uis.de app.vbi ſufficit vno ꝯtex.petere apoſtolos ſæpe,ſæ
pius,& inſtanter.ſol.illud receptū eſt p p vſum litigatorum,&
de iure ſpeciali nō ſm ronē vnā.ut ibi hr̄.in text. cū.n. tex.di-
cat petēdos eſſe apoſtolos ſæpius,& inſtanter requirit̄ inter-
uallū temporis inter vnam petitionē,& alterā, niſi p illā cle.
ſtatutū eſſet ꝯrium. ¶Itē adhuc opp.ꝙ ſufficiat vna interpel-
latio,vt ī.de vſu.l.mora, & ibi no.in prin.ī gl.ſup verb.repetē
dum, & hr̄ in l. Titia Seio. §. vſuras de le.2.& l.traiectitiæ.de
acti. & ob. in ver.alioquin.& p Bar.in l. qui Romæ.§.duo.de
uerb.obli.& per eundē in l.de pupillo.§.ſi quis ipſi prætori.de
ope.no.nunc.in.3.oppo.ſolue,verū eſt regulariter quantum
ad conſtituēdum debitorē in mora, ut de cœtero res debita
ſit eius periculo,ſed quātū ad hoc.vt creditor poſſit vendere
pignus eo caſu, quo fuit actū, vt non vēdat,requirit̄ trina de
nunciatio

ADDITIO.

a ¶ Seruetur.An valeat pactum de vēdēdo pig.abſq; denūciatione tex.eſt,& ibi Bar.in l.Titius ad muni.Bal.in l.creditores,& ibi gl.C.de diſt.pig.Bald. in l.fin.C.de iu.do.impetran.Ang.& Imo.in l.debitorib.inf.de re iud.

ñunciatio,vt hic. Sed quantũ interuallũ debet eſſe inter vnã, & alteram?gl.dicit,ꝙ triduum.Doc.videntur dicere, ꝙ quali bet die poſſit fieri vna,& ſic ſufficiant tres dies per gl. quã gl. allegat.ĵ. de pu. iud.l.inter accuſatorem.mihi vĩ,ꝙ ſit reliin quẽdum arbitrio iudicis,quia fiunt vt ille ſoluat, vnde non debet venire creditor cum ſacco paratus.Vnde non poteſt di ci,ꝙ inter primam denunciationem,& ſecundam debeat eẽ lapſus ſaltem.x.dierum.arg.in l.ſi promiſſor.§.fi.de conſt. pe. & quod no.in l.ſi debitori.ſ.de iudic.ſed inter ſecũdam,& ter tiam ſufficiat minus, & inter tertiam, & vẽditionem adhuc minus ꝑꝑ præcedentes,quod relinquitur iudici arbitrio. arg. l.j.de iure deli.

LEX V.

1 *Credito non cogitur vendere pignus,ſed cogitur oſtendere debitori,vt ven dat dummodo ſibi idoneæ caueatur.*
2 *Non cogitur quis vti pacto,in eius fauorem appoſito.*
3 *In alternatiua ſi vnum eſt in obligatione,& aliud ſi appoſitum ad cautelam creditoris,electio non eſt debitoris.*
4 *Creditor miſſus in poſſeſſionem bonorum, & ſi debitor adhuc non ſoluit, non prohibetur ipſum capi facere,ſi ſtatutum dicat, ꝙ mittatur inſtrumentum executioni realiter,& perſonaliter.*
5 *Quando duæ viæ ad cautelam,& ſecuritatẽ creditoris inuentæ ſunt, licet elegerit vnam viam, quę ſibi poteſt,non prohibetur ad alteram redire.*
6 *Caſus in quo creditor cogitur vendere.*

1 QVamuis. †Creditor non cogitur[a] vendere pi
a gnus,ſed cogitur oſtẽdere debitori, vt vendat,dummodo ſibi idonee caueatur.h.d. Et vide tex.& ẽt Bar.in l.a diuo Pio.§.ſed illud.ĵ.de re iu.¶Et primo ponit duas opi.contrarias,vſque ibi, [meliꝰ
2 autem.]ubi reducit eas ad concordiam cum diſt. ¶†Et not. hic in prin.& in fi.ꝙ non cogitur quis vti pacto in eius fauorem appoſito,cum poſſit ſuo fauori renunciare,ut C.de pac. l.ſi quis in conſcribendo.hoc ẽt probatur,vt l.2. C.de leg.cõ miſ.& de in diem addi.l.Sabinus.de peri.& cõmod.rei vendi. l.ſi vina.de ſeruis expor.l.j. vnde inducit Guli.ad quæſtionem
3 ſi promiſiſti†mihi dare centum in paſchate,vel dare obſides, aut pignora,ſi non ſoluis in paſchate,an poſſim compellere te præciſe ad ſoluendum,an autem poſſis euadere offerẽdo obſides aut pignora?& vĩ,ꝙ ſic,quia ĩ alternatiua electio eſt debentis,vt l.plerunque.in fi.de iure do. ꝯtrium ipſe determinat,nam illud eſt verum,qñ cadit alternatiua inter plures res debitas,vt promittit Stychum,aut Pamphilum,ſed hic cadit inter pecunia, & dationem obſidum ſeu pignorum, q̃ non ſunt debita,ſed dantur pro ſecuritate debiti,& ſic in fauorem creditoris vĩ actum de datis obſidibus aut pignorib.non aũt in fauorem debitoris. Vnde non cogitur vti dicto pacto, ne quod ſui fauori appoſuit,& pro ſua cautela,uertatur in damnum,quia ſi non appoſuiſſet,non eſſet dubium, ꝙ lapſo termino poſſet ipſum compellere præciſe ad ſoluendum, & ꝓ iſta doctrina facit text.in l.cauſam.§.puella.ĵ. de manumiſ.& adde quod no.Bar.in l.cum proponas.de tranſac.bene etiam facit.l.j.§.ex hoc reſcripto.de ven.inſpi.& quod no.Arch.ſup rub.de eo qui mit.in poſ.li.6.& Bar.in l.conſentaneũ.C.quo-
4 modo,& quando iu.vbi dicit, † ꝙ licet creditor ſit miſſus in poſſeſſionem bonorum,ſi debitor adhuc non ſoluit,non ꝓhibetur ipſum facere capi, ſi ſtatutum dicat,ꝙ mittatur in-
5 ſtrumentum executioni realiter,& perſonaliter, † quia licet elegerit vnam uiam,ſi illa ſibi nõ prodeſt,non prohibetur [b]
b ad alteram redire, cum ad eius cautelam,& ſecuritatem in-
6 uentæ ſint.†Vltimo ſcias,ꝙ eſt dare caſum ĩ quo creditor cogitur vendere.ĵ.de fideiuſſori.l.inter creditorem.quem caſum vide,& tene menti.

ADDITIONES.

a ¶ Non cogitur.vide no.per Bar.in l.a diuo Pio.§. ſed illud.inf.de re iu.bene facit.l.j.§.ſi tabulæ. & quod no.Bar. inf.de tab.exhibe.& in l.ſicut.§.illud.inf.quibus.mo.pig.uel hypo.

b ¶ Non prohibetur.Adde quod voluit Ro.conſi.338. vbi de creditore qui incepit a præcepto,& deinde fecit carcerari debitorem.

1 *Creditor qui pignus vendidit,cogitur reſtituere ſuperfluum precii per hãc actionem,& etiam vſuras in trib. caſib.hic contentis.*
2 *Creditor non debet percipere vtilitatem ex pignore, ſed fructus perceptos computat in ſortem.*
3 *In actio pignoratitia veniunt vſuræ ex mora, & qualiter creditor dicatur in mora.*
4 *Actio pignoratitia, licet fuerit inuenta principaliter ad recuperationem rei pignoratæ, ꝙ nihilominus datur contra reſtitutionem precii, quod nunquam fuit traditum.*

1 §.SI creditor. ¶†Creditor qui pignus vendidit, cogitur reſtituere ſuperfluum præcii,ꝑ hanc actionem,& etiam vſuras in trib.caſibus,hic contentis.
2 hoc dicit.cum l.ſeq.ratio primi caſus eſt.quia ſicut non debet percipere vtilitatem ex pignore immo fructus perceptos cõputem in ſortem,ut l.j.& 2. C. eod.ita nec ex precio redacto
3 ex pignore,quatenus habet vltra quàm ſibi debeatur.†Ideo lucrum perceptum reſtituit.Ratio ſecundi,eſt quaſi conuertitur in ſuam vtilitatem, perinde eſt ac ſi eſſet in mora, quia iſta ſunt paria facit.ĵ.manu.l.idemque.§.ſi procurator.ver. ꝙ ſi non exercuit.Ratio tertii eſt, quia iſta eſt actio bonæfidei, in qua veniũt vſuræ ex mora,ut l.mora.§.bonæfidei.ĵ.de vſu.
4 ¶†No.ergo hic,ꝙ hæc actio, licet fuerit inuenta principaliter ad recuperationem rei pignoratæ, & ideo ei dicitur con. trahi nihilominus, quia eſt bonæfidei, datur ad reſtitutionẽ precii, quod nunquam fuit traditum, quia ſuccedit loco rei traditæ.

1 *Pro neceſſariis expenſis factis in re pignorata, datur creditori contraria pignoratitia.*
2 *Res pignorata licet ſit perempta,tamen creditor non perdit ius, quod hẽt ad repetendum expenſas neceſſarias in ea factas,idem in commodatario.*

1 SI neceſſarias. † Pro neceſſariis expenſis factis in re pignorata, datur creditori cõtraria pignoratitia,h.d.ſicut ergo eis non utitur,nec hẽt commoditatem ex re,ita nec eſt iuſtum,ꝙ tales impẽſas faciat de ſuo quantuncunq; minimas,non ſic in com-
2 modatario,qui hẽt caſũ rei.in l.in reb.§.poſſunt.ſ.ti.j.¶†No. ergo hic,ꝙ licet res pignorata ſit perempta creditor tñ non perdit ius,quod habet repetendum expenſas in ea factas, & hoc quando fuerunt neceſſariæ.ſic in commodatario,ut patet in l.in reb.in fi.ſ.tit.1.

1 *Si creditor vendidit,& de euictione promiſit,debet ſibi a debitore de indẽmnitate caueri.*
Item ſi ceſſatur in ſolutione partis, poteſt totum pignus vendi.

1 §.Si pignori. †Si creditor vendidit, & de euictione promiſit, debet ſibi a debitore de indemnitate caueri. Item ſi ceſſatur in ſolutione partis,poteſt totum pignus uendi.h.d.cum.§. ſeq. præmitte ꝙ creditor qui uendidit non tenetur de euictione, ſed ipſe debitor in cuius vtilitatem pecunia inde percepta conuerſa eſt, ut ĵ. de euict. l.in creditore.ſi tñ ipſe obligauit,tenetur de euictione,qa forte non poterat aliter commode vendere dẽt conſeruari ĩdẽnis a creditore, & ꝑꝑ hoc poterit retinere alias res pignoratas,ut hic dicitur,& ſi non haberet quid retineret,poſſet agere ꝯria pignoratitia,ut ipſum ĩdemnem conſeruet,ut in principio huius.l

1 *Ad ueritatem vniuerſalis collectiuæ requiritur concurſus omnium,nec dicitur vera ſi in vno eſt falſa vel falſificari poteſt,ſed particularis oratio verificatur in vno.*
2 *Promittens in trib.terminis,ſi dedit pignus cum hoc,ſi ſua quaque die pecunia ſoluta non ſit,liceat creditori illud vendere, & non ſoluit in prĩo termino,quare non liceat creditori pignus vendere, niſi elapſis aliis terminis.*
3 *Dictio quiſque,ſecũdum legiſtas eſt vniuerſalis,ſicut dictio,omnis,& qd de dictione,quiſquis.*
4 *Indefinita ꝙ æquipolleat vniuerſali, & quando.*
5 *Negatio præpoſita ſigno vniuerſali facit æquipollere ſuo contradictorio.*

1 §.Si annua. ¶†Ad veritatem vniuerſalis collectiuæ requiritur concurſus omnium, nec dicitur vera,ſi in uno eſt falſa,uel falſificari poteſt,ſed particularis oratio verificatur in vno.h.d.in effectu.Et ſemper allegatur,& primo loquitur de vniuerſali collectiua vſque ibi,[ſed
2 ſi tibi.]Scđo de particulari.¶ † In tex.ibi [placet anteq̃ oĩm penſionum dies.&c.] Sed quare hoc nam poſtq̃ tranſiuerũt omnes termini poterit vendi pignus propter ceſſationem factam in termino,licet in ſecundo,uel tertio nõ ceſſauerit ſoluere,vt patet.ĵ.in ver.[ſed omnib.]quare ergo expectatur lapſus ſecundi,uel tertii poſtquam in omnem euentum uendi poterit,ſiue ceſſetur in ſcđo vel tertio, ſiue non poſtquã fuit ceſſatũ ĩ primo nã fruſtra expectatur euentus cõdõnis, cuius nihil operatur euẽtus,ut l.aliquando.§.fi.ĵ.ad Velleia.in hoc ſtat difficultas,& intellectus huius. §. & reſponde, ꝙ iſtud eſt verum ſi in ſecundo,uel tertio termino ſoluatur duntaxat ꝓ illis,& non id,quod erat ſoluendum in primo:ita debet intelligi ver.[ſed omnibus.]Si autem ſoluatur id,quod erat ſoluẽdum in primo.ſecus eſt,immo etiam ſi in primo,& ſecundo totaliter ceſſauerit, & ſi poſtea ĩ tertio ſoluat ĩtegra triginta, & ſic non ſolum id quod erat ſoluendum in tertio, immo ẽt quod fuerat ſoluendum in primo,& ſecundo,non poterit pignus vendi,quia cenſetur data licentia debitori purgãdi moram primi,& ſecundi termini in ultimo termino,& hoc vult gl.hic poſita.eſt ergo ſenſus uerborum iſte, ꝙ niſi tota pecunia ſoluta ſit intra dictos terminos, licet vendere pignus. Poſito ergo, ꝙ ſit ceſſatum in primo,& ſcđo termino, tñ ſi in vltimo p̃t ſolui tota pecunia,non eſt verificata tota cõdõ, qa iſta vniuerſalis negatiua licet ſit uerificata in primo, & in ſcđo termino, p̃t in ultimo falſificari, tñ ſi ĩ vltimo termino nõ ſoluat,niſi ꝓ illo,tũc poterit uẽdi ex ceſſatione facta ĩ primo,

mo,& ſecōdo,vel ēt in ſolo primo, & ita loquiť ver [ſed oī-
bus.]ſed vnde ꝓuenit iſta vniuerſalitas? dic,ꝙ prouenit ex nā
3 dictionis,quæq;. †Nam dictio,quiſque,ſcđm legiſtas vl̄is eſt ,
ſicut dictio omnis.ſecus in dictione.[quiſquis,]quia eſt ſignū
particulare. l.qui liberis. §. hæc verba.de vulg.& pup.ꝙ plene
declara,vt no. Bar.iñ l.hoc articulo. de hær.inſt.alii dicunt,ꝙ
prouenit ex natura iſtius verbi,[pecunia,] quod fuit indefini-
te prolatū , vñ intelľr de tota pecunia . & ẜm hoc glo.colligit
4 no.in fi.†ꝙ indefinita æquipollent vl̄i,qđ eſt verum,qñ eſt ea
dē rō oīum ſub diffinita comprehenſorum, quod dic,vt ple-
ne nota.in c.vt certa.de elect.lib.6.per gl.& l.ſi plurib.de leg.2.
5 per Doc.¶†Sed opp.nam qñ negatio præponitur ſigno vl̄i,fa
cit orōnē equipollentē ſuo ꝯdictorio, nam iſta ſunt paria di-
cere,non oīs homo currit, & quidam homo non currit,ut l.
legitimos. §.an ergo. & ibi no.ſ̄.de legit.tut.ſed hic eſt hmōi,
quia hic fuit dictū, [niſi ſua quaq; die.]nam illa dictio.[niſi.]
exponiť.i.ſi non,& ſic negatiua præponitur ſigno vl̄i quaque,
perinde ergo vr̄,acſi fuiſſet dictū, ſi aliqua die.Sed ſi ita dictū
fuiſſet ſtatim, ꝙ ceſſaſſet in primo termino poſſet pignus vē-
di,vt in fin.ergo & hic in primo caſu . ſolue,licet ẜm dyalecti-
cos,ita ſit, & aliqñ ẜm legiſtas, vt no.d.§.an ergo.non tamen
ſemper inſpecta mente contrahentium , qui ignorant dictas
æquipollentias.ita dicit hic Bar. quod no. & adde,ꝙ etiam in
primo caſu huius l.ſi poſt orationem vniuerſalem ſubiiceret
aliqua particularia, cenſeretur receſſum ab vniuerſali, & ſta-
retur particulari,ut ſ̄.de vſu. l.Seia. & ibi no.

1 *Quòd quis facit pro ſe, cenſetur etiam facere pro hærede ſuo, licet de ipſo mentionem non faciat.*

2 *Verba quando ſunt prolata in rem, comprehenduntur omnes, quos res tangit de proprietate verborum, & quid ſi ſunt prolata in perſonam.*

3 *Statutum quod pro tali delicto imponatur talis pœna, an etiam comprehendat dantem opem, vel mandantem.*

1 **§.De vendendo.** †Quod quis facit pro ſe,cēſeť
ēt facere pro hærede ſuo,licet
de ipſo mentionem non faciat, ad hoc ſemper allegať.& no.
2 † ꝙ qñ verba ſunt prolata in re , comprehenduňt oēs , quos
res tangit de proprietate verborū.non ſic,qñ in perſonam,tñ
3 ēt tunc comprehenditur res eius . † Si ergo ſtatutum dicat,ꝙ
pro tali delicto imponatur talis pœna,quia loquitur in rem,
illa pœna non ſolum debet imponi ei , qui principaliter deli-
quit,ſed ēt opem danti, vel mandanti, nō ſic,ſi loqueretur in
perſonam, puta ſi quis commiſerit tale delictum,nam nō ſp
cōprehenditur mandans,vel opem præbēs.de hoc dic, vt dixi
in l.hæc verba.de adul.facit l.ſi ſeruum.§.nō dixit.de acq̄.hær.

LEX IX.

1 *Pignoratitia directa naſcitur, cum omnis pecunia ſoluta eſt creditori, vel aliter ſatisfactum.*

2 *Pignoratitia directa, poteſt pro damnis, & intereſſe competere, ante ſolutionem ſortis.*

3 *Creditor agens ad debitum, ſi non offert rem, quam habet pignori, repellitur exceptione etiam a iudice ex officio, ſi eſt notoria exceptio.*

4 *Debitor, qui dedit pignora, ſi iterum dat alia pignora, vel fideiuſſores, non liberantur priora pignora, & quid ſi fuerit dictum contrarium.*

5 *Iuri offerendi, quod habet debitor pro recuperatione rei ſuæ pignoratæ, nō præſcribatur, & quid in iure offerendi, ꝙ habet ſecundus creditor aduerſus primum.*

Si rem alienam. Non ſummatur , iſtud principium .

1 **§.Omnis pecunia.** †Pignoratitia directa na-
ſcitur cum omnis pecunia
ſoluta eſt creditori , vel aliter ſatisfactum.h.d.idem ſi non eſt
ſoluta , ſed fuit oblata , & conſignata, & depoſita, ſi facta eſt
oblatio extra iudicium,qa ſtatim liberatur debitor a perſona
li,& ēt reus a reali,vt in l.obſignatione. C.de ſol.idem ſi facta
2 eſt ſola oblatio in iudicio tñ,vt ſ̄.e.l.§.fi. ¶†Itē prædicta quā-
tū ad pignoratitiā,quæ datur pro reſtitutione rei,ſed pro dam
nis,& intereſſe, pōt cōpetere ante ſołone ſortis, vt ſ̄.eadem l.
3 † econtra creditor agens ad debitum debet offerre rem quā
hēt pignori,alias repellitur exceptione.ſ̄.de doli excep.l.apud
Celſum.§.itē quæritur,ſi vniones.quod no.diligenter.Nā cre-
ditor,qñ habet pignus, ſi agat ad debitū in libello , nec offert
ſeparatū reſtituere pignus , debitor venit abſoluendus, quod
perpetuo tene menti.Hoc tñ vr̄,ſi ipſe excipiat,certe ēt ſi non
excipiat , & exceptio ſit notoria , vr̄ ꝙ iudex ex officio poſſit
4 repellere.¶†In tex.ibi, [vt ab hoc recedat.]per hoc patet,ꝙ ſi
debitor,qui dedit pignora,iterum poſtea dat alia pignora,vel
fideiuſſores, nō pp hoc liberanť priora pignora,ſed iſta eis ac
cumulanť,niſi forte fuerit dictū ꝯriū , ut hic patet. Hoc verū
niſi in hac ſcđa datione ſit repetitū debitū principale , & de-
ductum in nouam obłonē, ita declarat Bar. in l.eleganter.in
5 l.Valerianus in fi.de præ. ſtip. ¶†Et no.hic gl.magnam.in fi.q̄
tenet, ꝙ iuri offerendi, quod habet debitor pro recuperatio-
ne rei ſuæ pignoratæ,poſſit præſcribi ſpatio longiſſimi tpis,&
ſic perdit ius recuperandi,qđ hēt debitor. Sed iſta glo.per oēs
Doc. reprobať , quia illud ius offerendi , qđ hēt debitor,non
eſt proprie ius,ſed quædam facultas, quæ venit ad executionē
iuris ſui,quod hēt in re.ſ.dñi . Vnde ſi per mille annos ſtaret ,
ꝙ non offerret debitum qñocunq; pōt offerre , & recuperare
per l.viam publicam.ſ̄.de via publi.poſſet aūt procedere glo.
in iure offerendi, quod habet ſecundus creditor aduerſus pri-
mum,ut poſſit ei offerre, quod ei debetur,& ſuccedere in lo-
cum illius,quod dic,vt plane no.in l.cum notiſſimi.C.de præ-
ſcrip.30.anno.per Cynum.

1 *Quando ius intentatum, vel actio ſuperuenit poſt lit. conteſt. ex cauſa de præterito poteſt ſequi condemnatio.*

2 *Si impetraui iudicem delegatum contra te ſuper contractu conditionali, tanquam puro, & lite coram eo conteſtata ſuperuenit conditio, quare non poterit delegatus te condemnare.*

3 *Quando ſuperuenit ius non ex cauſa de præterito, ſed ex illa, quæ habet originem poſt lit.conte. an poſsit ſequi condemnatio. & quid ſi fuit actū nulla cauſa expreſſa.*

4 *Creditor ſi agat contra fideiuſſorem, vel pignorum detentorem, non excuſſo principali, & fiat excuſſio poſt lit.conteſt. & reperiatur non ſoluendo, poterit ſequi condemnatio.*

5 *Si ius excipiendi ſuperueniat reo lite pendente, quòd veniat abſoluendus.*

6 *Oblatio ſola facta in iudicio, ita liberat, ſicut conſignatio, & depoſitio facta extra iudicium excepta perſonali obligatione, a qua ſola oblatio in iudicio non liberat, & quid ſi dies erat obligationi appoſitus.*

1 **§.Qui ante.** †Qñ ius intentatum,uel actio ſuperue-
nit poſt lit.conte.ex cā de ꝑterito pt̄ ſeq
cōdemnatio,ad hoc ſp āllegatur iſte no.§.intellige hoc verū,
qñ ius, vel actio ſuperuenit poſt lit.conteſt. ante concluſionē
tñ in cā,alias ſecus,quia quæ fiunt poſt concłonem, cenſetur
fieri,poſt ſnīam.Ita uř limitare Bar.iſtū §. in l.ſi mř.§.cādem ,
in fi.ſ̄.de exce.rei iudi.vbi oīno vide, & adde,qđ no.per eūdē.
2 in l.ſi Titius.ſ̄.de ver.ob.¶†Sed quæro, quid ſi impetraui iudi
cem delegatum ꝯ te ſup contractu condōnali, tanq̄ ſuper cō
tractu puro,& coram illo dedi libellum, & fui conteſtatus li-
tem,& poſt lit.cont.euenit cōdō,quæritur, an ille iudex pote-
rit te cōdemnare?vr̄,ꝙ ſic,per iſtū tex. cum glo quia ſuperue-
nit mihi actio ex cā de præterito, & ita vr̄ tenere Petr.& Cy.
C.ſi contra ius, vel vtilitatem public.l.præſcriptione.Bald.ibi
no.tenet contrarium , & vr̄ intelligere iſtū tex.qñ lis eſt mota
coram iudice ordinario,ſecus ſi coram delegato modo prędi
cto,quia delegatio vr̄ ſubreptitia, ex quo,facta eſt tanq̄ ſuper
debito puro,cum eſſet conditionale, qđ vitium ſubreptionis
non tollitur , licet conditio poſtea exiſtat, & dicit eſſe caſum
in c.ſi.de off.dele.quod perpetuo tene mēti , & hoc ipſe ponit
3 in 9.qō. ¶†Quid aūt qñ ſuperuenit ius non ex cā de ꝑterito ,
ſed ex illa,quæ habet originem poſt lit.cont. legiſtæ tenent in
diſtincte nō poſſe ſequi condemnationē, ſed abſolutionem,
& opus nouo iudicio,ut in l. non pōt videri ſupra de iudi.ſed
canoniſtæ habent vnum.c.abbate ſane,de re iudi.quod com-
pilauit Inn.in l.2.qui fuit ſummus legiſta, in quo diſtinguitur
mirabiliter , quando fuit actum rei vendicatione per illum,q
non erat dñs,ſed ſuperuenit dñium poſt lit.cont. ex cā de præ
ſenti,ꝙ ſi quidem fuit actum generaliter, quia aſſeruit ſe do-
minū,& nō dixit ex qua cā, ꝙ tunc ſufficiat dominum ſuper
ueniſſe poſt litem conteſtatam ex quacunque cā, vt poſſit ſe-
qui cōdemnatio,aut ſi aſſeruit ſe dominum ex donatione fa-
cta per talem , quæ tamen adhuc facta non erat,ſed poſt lit.
cont.facta fuit.& tunc non prodeſt, ut ſequatur condēnatio.
Pet.de Bel.pertica.deriſit illam deciſionem, & dicit,ꝙ Innoc.
in primo caſu non fuit bonus legiſta, & non pōt de iure ciui-
li ſuſtineri , ꝙ quando fuit actum nulla cauſa expreſſa, poſſit
ſequi condemnatio ex cauſa poſtea ſuperueniente,quod dic,
4 plene no.ꝑ Cy.& alios in l.vnica.C.de alie.iudi. ¶†Et per iſtū
tex.determinatur, ꝙ ſi creditor,agat contra fideiuſſorem,vel
pignorum dentencorem, non facta excuſſione principalis de-
bitoris,vt fieri debuit per auth.pręſente. C. de fideiuſſor.& ſic
male egit,quia non erat aperta via agendi. ſi poſt lit.cont. fa-
cit excuſſionem fieri , & non reperiatur ſolueudo , poterit ſe
qui cōdēnatio, quia ſuperuenit ius ex cā de ꝑterito. Et ꝓdicta
5 ex parte agentis.†Ex parte vero conuenti,ſi ius excipiendi ſu-
peruenit lite pendente,non refert, an ex cā de præſenti, vel de
præterito ſuperueñiat, ſed indiſtincte venit abſoluendus, ut l.
tigni.§.fi.ſ̄.ad exhi.& de cond.fur.l.ſi ſeruus.in prin.& ꝑ Bart.
6 in l.j. ſ̄. de exceptio. ¶†Item iſte principaliter allegatur.quod
a ſola oblatio[a] in iudicio facta liberat,quod facit , quia ꝓducit
pignoratitiam, vt hic patet . Sed ſi fieret extra iudicium, non
ſufficeret ad liberandum,ſed requireretur cōſignatio,& depo
ſitio,vt l.obſignatione. C.de ſol. & quod not. ſupra de condi.
fur.l.parui,in j.gl.aduertendum tamen,qđ ſola liberatio facta
in iu-

ADDITIO.

a Oblatio. Adde Bar.in l.interdum. §.fi.de uerb.obl.Bart in l.pen.ſ̄.de diſtra.pign.Bal.in l.inuicem.C.de compen.& in l.ſi reſiduum. C.de diſtr.pign.gl.& Bal.in l.fi.ſi prius.C.eo.tit.gl.in l.acceptam.C.de uſur.

in iudicio liberat pignus,non autem liberat debitorem a perſonali obligatione,ita ſingulariter no.Bar.ſ.e ſol.l.ſi debitor. vbi omnino vide.& ita intelligit iſtum tex.Sed cõſignatio, & depoſitio facta extra iudicium liberat nõ ſolum pignus,ſed ēt debitorem a perſonali actione,vt d.l.obligatione,quia habet vim ſolutionis. Vltimo intelligas iſtum text.ꝙ ſufficiat oblatio facta poſt litis conte. quando dies non erat appoſit⁹ oblatoni,vel ſoloni,ſi aũt fuit appoſit⁹ per lapſum ipſius, & debitor fuit in mora,ſi poſtea perſiſtat in mora, & negligentia offerendi vſq; ad litem cõteſta.incluſiue non ſufficit ſola oblatio poſtea facta,nec morã purgat.ita no. limitat Bal. iſtum tex. & in lege ,.& ſi poſt tres.§.ſi quis cau.in repetitio.in 5.col. cum ſeq.per gl.quæ eſt in l.ſi ita quis.§.Seia,de verb.obl.

LEX XI.

1 L.Solutum non. †Nouatio,quę fit per cõt.litis non producit pignoratitiam, ſecus in alia nouatione voluntaria per ꝗ obligatio tollitur. h.d.vſq; ad §.ſi quaſi rationem,dic,ut in gl.

1 §.Si quaſi. †Pignoratitia põt agi, ſi principalis oblõ non perficit,vel perfecta tollatur acceptilatione,uel pacto,h.d.& ſic no.ꝙ ad hoc, vt ꝯpetat hęc actio nõ requirit ꝙ oblõ pignori ꝯtrahat,ſed ſufficit, ꝙ res ſit data ob cãm pignoris,vt patet in primo, & ſecundo caſu huius.§. & ſ.e.l.ſi rem.§.is quoque.

1 §.Si in ſortem. †Sufficit ſoluere ꝗtitatē, pro qua pignus eſt obligatum,vt ꝯperat pignoratitia.h.d.ſi tñ alia ꝗtitas debeāt, pro qua nõ erat obligatũ,poterit creditor pro illo retinere,licet liberatũ ſit pignus, vt C.ob chyrographa.pecu.l.vnica.quam gl.allegat pro ꝯtraria.in ſolutione multum ſe inuoluit, ſed non expedit,q̃a nec hoc negatur hic.

1 Siue autem. †Pro vſuris debitis nãliter tñ. vel offi. iudicis mercenario,tenetur pignus datũ pro ſorte,ita demum, ſi ſpãliter, & expreſſe fuit pro eis obligatũ.Si autem nullo modo fuerunt debitæ , non tenetur ēt ſi ſit expreſſe obligatũ.h.d.in effectu,& ſic ponit tres caſus,& incipit a ſecundo vſque ibi, [ſiue non.] ibi ponitur de primo vſq; ibi[alia cã eſt.]vbi ponitur de tertio.¶ In tex.ibi.[ſi tñ pignus.]referas iſtum ver.ad proxime præcedētes,dum dicit,[ſiue non ſint,]ut ſit ſenſus, ꝙ etiam vſuræ ſi non ſint deductæ in ſtipulationem,ſed in pactum nudum, & ſic non ſunt debibitæ ciuiliter,ſed nãliter tñ.ſi tñ pign⁹ fuit expreſſe obligatũ pro eis tenet,& ſic non datur pignoratitia,niſi ſoluatur. Nõ autem referas ad primum caſum, qñ fuerunt deductæ in ſtipũonem, quia tunc pignus ſimpliciter traditum pro ſorte,cēſetur traditum,& etiã obligatũ pro vſuris, & ad hoc gl. quæ eſt ſ.proxi.§.in ver.vel refert,quæ declarat iſtum.§.

1 §.Si creditor. †Niſi ſoluatur oĩb.hr̃dib.creditoris, põt pignus vendi.h.d.& codē modo niſi hæredes debitoris ſoluãt ſ. e.l.neceſſariis.§.ſi vnus.

2 *Debitor tuus ſoluendo alteri tuo nomine recipienti, ſed nullum mandatũ habenti,& cui poſtea tu eidem ſucceſſiſti, liberatur,& quando non tenearis ratificare.*

3 *Si ſoluo creditori habenti bona mea obligata liberor ipſo iure, & etiam bona mea,etiam ſi ſoluam contra voluntatem creditoris mei,& quid, ſi iſte non haberet me,uel bona mea obligata.*

4 *Primus locator quare habet bona obligata inuecta per ſecundum conductorem pro penſione ſecundæ conductionis,& non perſonam,& num.1.*

5 *Pro inuectis,& illatis per ſecundum conductorem, quare poſſit agi pignoratitia ſoluta mercede primo locatori,& quod ecõtra, ſi conductor recedat cum illis reb.non ſoluta penſione,qualiter agatur.*

1 §.Solutam. †Siue ſoluam debitum creditori, ſiue alteri de voluntate creditoris expreſſa, vel tacita competit pignoratitia. Item inuecta, & illata per ſm conductorem[a] ſunt obligata non ſolum primo conductori, & ſecundo locatori,ſed etiam primo locatori ad penſionem debitam per ipſum ſecundum conductorem, pro eis põt agi pignoratitia ſoluta penſione. h.d. in effectu , & primo determinat vnũ caſum, vſq; ibi vnde.ſecũdo, ex illa determinatione infert ad alium caſum, vſque ibi plane.tertio , circa hunc ſecundum caſum mouet vnum dubium, & reſpondet , vſq; ibi vĩ aũt. quarto & vltimo reſpondet cuidam tacitæ oppoſi-
2 tioni,quæ poſſet fieri.†In j.parte ibi ſoluta uoluntate eius.ſuple tacita,uel expreſſa,& primo ponit exemplum de tacita, ſi ſoluit Titio recipienti nomine tuo , cum nullum habeat a te mandatum , & poſtea eidem ſucceſſiſti , nam teneris ratificare ſolutionem illam,quia ſi non ratificares , & ageres ꝯtra me ad debitum, poſſum te conuenire, tanquam hæredē illius,qui tenebatur facere te ratificare. & ita intellige primã gl. ſed ſi ille non recepiſſet tuo noĩe , non teneris ratificare, ut no.ſ.eo. l.rem alienam. §. j. item hodie ſi feciſſes inuentarium,non teneris ratificare,ſi uires hæreditatis non ſufficiũt, ſicut idem non ſucceſſiſſes,vt C.de iure delib.l.fina.§.in computatione,cum ibi no. & in l.cum a matre. C. de rei vendic.

poſtea ponit exemplum de expreſſa voluntate,quando pro-
3 curatori,vel ſeruo conſtituto ad pecunias exigendas. † In ſecunda parte in verſic. [vnde dic,] ꝙ infert ad alium caſum, qñ ſolui alteri, qui non habebat voluntatē tuam expreſſam, nec recepit tuo nomine , ſed ſuo, puta ſi erat creditor tuus , quia tibi locaui rem pro decem, tu autem mihi pro quinque, ſi ergo ſoluo locatori tuo quinque,naſcitur mihi pignoratitia,quaſi videar ſoluere de voluntate tua tacita , quia teneris illi ſoluere,& in hoc differt ille caſus a præcedēti, quia hic ēt ſi ille recepit ſuo nomine,& ſi ſibi non ſucceſſiſti teneris hr̃e ratam illã ſolutionem,quia per eam liberaris ab illa, ut l.ſoluendo,de neg.geſt.& aduertendum , quia hoc caſu qñ ſoluo creditori creditoris mei,qui habet bona mea obligata , liberor ipſo iure,& etiam bona mea. Ita intelligunt primus locator habet obligata bona inuecta , & illata per me ſm conductorem, vt ſ.in ver.plane, ſed ſi creditor creditoris mei nõ hr̃et me,uel bona mea obligata , liberarer ope exceptionis, ut l.ſi opera.de exceptio.do. Item iſto caſu liberor , etiam ſi ſoluo contra voluntatem tuam, quia ſoluo pro liberando me,vel bona mea,quod facere poſſum ēt te inuito, & cõtradicente per legem vtrum, de conſtituta pec. ſi ille non haberet me,vel bona mea obligata,tunc ſoluendo contra voluntatem tuam,libero te ab illo,ut l.ſoluendo, de negociis geſt. ſed me a te non libero,per legem ſi pro te.ſ. manda. & in le-
4 ge inuito.C.de ſolutio.& iſtud vĩ hic tenere†Bar.agam ergo pignoratitia pro rebus inuectis,& illatis,quæ ſunt tacite obligata,tam tibi,ꝗ illi locatori tuo,ut in ver.ſeq.licet ergo perſonaliter non ſum obligatus,niſi tibi,ut in gl.& ſi dicatur,quo modo poteſt ille habere obligata bona mea ſi nõ habet obligatam perſonam meam,quia hypotheca,ſine prĩcipali nõ poteſt ſtare?Reſpondeo,quòd habet illa obligata pro debito tuo,nam poſſum obligare bona mea pro tuo debito , ſicut & perſonam meam,ut in toto titulo de fideiuſſo.Tunc autē competit iſta pignoratitia pro iſtis rebus inuectis,& illatis qñ fuerunt incluſa per te,quod facere potuiſti, ſi penſionem nõ ſoluebam,vt ſ.ex quib.cau.pig.taci.contra.l.eſt differentia,& l.vtique.ſ.de damno infecto,& plene no.in l.certi iuris. C.loca.poſſunt etiam includi per illum primum locatorē, vt agã contra includentem , & ita intelligatur iſte tex. licet quidam dicant me non poſſe agere,niſi contra illum, vt hic no.in gl. quod non eſt uerum ſecundum Docto. Tertia eſt clara,dicit etiam,quod ſunt obligata primo locatori, niſi vſque ad quãtitatem mercedis, qua conduxit ſecundus conductor , quia non eſſet iuſtum,quod pro vniuerſa penſione primo condu-
5 ctori eſſent obligata,ſi illa eſt maior.†¶Item in ultima parte opp.ꝙ non poſſunt eſſe obligata primo locatori , quia nõ poſſet reſultare iſta obligatio niſi ex contractu celebrato per te mecum,& ſic illa res acquirit obligationem pignoris , qđ eſſe non poteſt,ſi non eſt in poteſtate illius , ut infra proxim. §.ad hoc reſpondetur quòd immo ex conuentione facta inter te,& me,reſultat quædam tacita, & ficta conuentio inter me,& illum,& ex iſta acquiritur ſibi obligatio,& ſic ſibi proderit tua tacita,& ficta conuentio,non autem conuentio primi cenacularii.idest primi conductoris. In gloſſ.magna circa medium ibi,(ſed qualiter.)oppo.pro declaratione gloſ.quòd pro inuectis,& illatis,nõ poſſit agi pignoratitia ſoluta mercede,quia pignorum actio re contrahitur niſi pignus fuit datũ creditori,non competit,ſed inuecta, & illata nunquam fuerunt tradita locatori.ergo &c.Sol. finguntur tradita eo ipſo, quod fuerunt in domo inuecta,patet quia poteſt ea includere propria authoritate,quod non eſſet, ſi non fingerentur tradita,immo priuaretur iure ſuo,vt l.extat,quod me.cauſ.& ex hac ficta traditione oritur pignoratitia,ſi ſequaē incluſio, & hoc vult dicere gl.dum dicit, (cum per rei traditionem factã primo)vult dicere, quia nulla facta eſt, ſed certe immo facta fingitur,vt ſeqtur. Intellige,ꝙ fingitur facta traditio, nõ dico quòd ſit tranſlata poſſeſſio.licet gl.innuat contrarium,quod patet , quia ſi conductor recederet de domo cum illis rebus, non ſoluta penſione,poſſet locator agere interdicto ſaluiano pro dictis rebus,quod inſoldũ eſt adipiſcēdæ poſſeſſionis, ergo prius poſſeſſionē non habebat,alias non eſſet adipiſcendæ,ſed recuperandæ.

ADDITIO.

a ¶ Conductorem.Facit iſte tex.ad q.de qua per Bal.in l.eadem.C.lo.in 1.col.an poſſim expellere illum cui colonus meus locauit, ſi non ſoluat penſionem ,& an locator dicatur poſſidere inuecta,et illata per inquilinum,vel colonum,de qua per Bal.et Sald. in d.l.certi.in xi.col.C.lo.quid autem ſi obligaui tibi rem meam,et non tradidi,tamen ad te peruenit,an tenearis pignoratitia actione ad reſtituendum,dic,quod ſic,ut no.in l.inquilino.inf.de dam.infe.

1 *Per liberam perſonam noſtræ poteſtati non ſubiectam non poteſt nobis acquiri obligatio pignoris,ſicut nec obligatio pſonalis,ſed poſſeſſio rei traditæ bene acquiritur nobis.*

2 *Si mihi rem aliquam obligaſti, licet eā tradas procuratori nomine meo recipienti,tamen eius poſſeßio mihi non acquiritur.*
3 *Caſu quo per alterum mihi non acquiritur, ꝙ per eundem etiam non obligor.*
4 *Pignus licet non fuerit contractum,nec quantum ad dominum,nec quā tum ad procuratorem, tamen poteſt agi pignoratitia pro reſtitutione rei,& quare.*
5 *Ex contractu procuratoris,quando ipſe teneatur proprio nomine,et quā do poſſit ipſe agere,vel dominus.*
6 *Poſſeſſio,& dominium quare potius acquirantur per procuratorem,quā obligatio.*

2 §. Per liberam. † Per liberam perſonā noſtræ
pt̄ati non ſubiectam,non pōt
nobis acquiri obligatio,ſicut nec obl'o perſonalis,ſed poſſeſ
ſio rei traditę bene acqritur nobis.h.d. & primo determinat
vnum caſum vſq; ibi,[ſed nec mutat,] poſtea,rn̄det cuiuſdā
oppoſitioni,quæ poſſet fieri in ꝯrium vſq; ibi,[ſed & ſi pro-
2 curator. † Et in primo dicto pone caſum, ꝙ cum eſſes mihi
obligatus in decem ex ꝯctu celebrato mecum,vel cum eo,
cui ſucceſſi,poſtea rem quam pro iſto debito pignoraſti, tra
didiſti pignori procuratori meo,quęritur, ſoluto debito cō
tra quem poſſis agere pignoratitia,an ꝯ illū,an ꝯ me? & rn̄-
detur,ꝙ ꝯ illum tm̄,quia per illum, non fuit mihi acquiſita
obl'o pignoris per regulam gn̄alem, quæ eſt,ꝙ per liberam
perſonam alteri nō acquiritur obligatio, quæ locum habet
non ſolum in obl'one perſonali, ſed etiam in reali,quod eſt
notandum.Ex quo igitur ius non fuit mihi acquiſitum ex ꝯ
ctu illius, eodem modo non debeo ex ꝯctu illius teneri.nec
obſtat,ꝙ per liberam perſonam nobis acquiritur poſſeſſio,
& dominium.Nam fateor, quod ſi mihi obligaſti illā rem,
& poſtea tradas procuratori nomine meo recipiēti,bene ac
quireretur mihi poſſeſſio,ſed hic nō obligaſti mihi, ſed illi.
Vnde nec obl'o eſt mihi quęſita, nec ēt poſſeſſio rei,quę ve-
3 nit in conſequentiam obl'onis.hoc dicit iſte §.difficilis.¶†In
tex.ibi,[& ideo.]ex iſto tex.colligit Bar.vnum no.ꝙ eo caſu,
quo per alterum non mihi acquiritur,ꝙ per eandem ēt nō
obligor,quod notabile non vr̄ verum, & ꝯ tex.in l.j.§.eſt au
tem.ſ.de exerci.vbi ex ꝯctu magiſtri non acquiritur exerci-
tori ſine ceſſione, & tn̄ bn̄ obligat̄ exercitor.dic ergo, ꝙ rō
huius tex.eſt,quia pignoratitia re ꝯhitur. Cum igitur res nō
fuerit tradita dn̄o,ſed procuratori, non obligat̄ dn̄s,ſed ipſe
procurator,quia ſicut obl'o quę re ꝯhitur,non poterit plus
ꝯhi,ꝗ peruenerit,vt l.ſi tibi.ī prin.de pac. ita nō poterit ꝯhi ī
4 perſonam illius,ad quē peruenit.¶†Item no.hic, ꝙ licet nō
fuerit ꝯctum pig.nec quantum ad dn̄m,vt hic in tex. nec q̄-
tum ad ipſum procuratorem,quia apud eum non erat prin
cipalis obl'o,nihilominus agitur,pignoratitia ꝓ reſtōne ſic,
5 ſ.ea.l.ſi.§.quaſi.†Item idem Barto.in l. ſi procurator qui pro
euictio.ſ.de procu.vbi de iſto tex.facit magnum feſtum,col-
ligit aliud notabile,ꝙ qn̄ ex ꝯctu procuratoris mei ſibi non
acquiritur,ipſe non agit,ſecus ſi ſibi acquireretur, dic vt ibi
per eum.Breuiter hic non dr̄,ꝙ acquiratur procuratori obli
gatio pignoris,nec poteſt procedere, ſi apud eum non erat
obligatio principalis,ſed ſi procurator meus principaliter ꝯ
heret,tunc eſſet diſtinguendum,an ſit talis ꝯctus,exquo acq
ritur actio directa,& tūc eodem modo ipſe obligatur, vt ex
contractu vltro citroq; obligatorio, & hoc probatur in d.l.
procurator qui.& in l.ſeruum Titii.ſ.man.ſed ſi eſt talis ꝯtra
ctus ex quo ſibi non acquiritur,ſed duntaxat obligatur,vt ſi
non erat vltro citroq; obligatorius,puta promiſit per ſtipl'o
nem,vel per conſtitutum ſoluere debitum meum,& tunc fi
nito officio proprio noīe non tenetur,& iſte eſt caſus in l.fi.
ſ.de inſti.licet alius intellectus poſſit dari ad illam legem,vt
ibi dixi:licet ergo dictum Bart.ſit pulchrum, & per al's leges
probetur,non tn̄ probatur ꝑ iſtum text. in quo principaliter
ſe fundat ad dicendum, ꝙ eo caſu quo procuratori acquiri-
tur,eo caſu obligatur, & non pōt conueniri noīe proprio,
quia hoc non dr̄,hic,ꝙ ſibi acquirat̄ obl'o pignoris, nec eſt
verum ponendo caſum,vt poſui. Nō ergo obligatur ex iſto
capite,ꝙ ſibi fuerit acquiſita obligatio, ſed ex eo quia rē re-
ceperit. Sed ponamus in aliis terminis, ꝙ procurator meus
principalem contractum celebrauit nomine ſuo,& rem re-
cepit pro eo, certe aut tunc eſt talis contractus,ex quo mihi
acquiritur actio principalis ſine ceſſione,vt mutui, vel certi
condictio.§.ſi numos.ſ.ſi cer.pe.& tunc acquiritur mihi ob
ligatio pignoris,vt in l.fi.C.per quas perſonas nobis acqui.al
legata in glo.vltima pro contraria,aut eſt talis,ex quo mihi
non acquiritur ſine ceſſione, ſed ſibi acquiritur directa, qđ
eſt regulare,vt l.poſſeſ.quoque.§.ſi poſſeſſio.de acq.poſ.tunc
obl'o pignoris ſimiliter acquireretur ſibi, & poſtea mihi,cū
actio principalis crederetur, & etiam ſi de pignore non fuit
facta mētio, quia ceſſo principali cenſentur etiam ceſſa ac
ceſſoria.l.ſi a creditore.C.de ac.& ob.& ita intelligo iſtū tex.
6 †Quare autem potius acquititur poſſeſſio; & dominium ꝑ
procuratorem,quam obligatio?reſpondeo, quia in primis ī
teruenit traditio, ſine qua non poteſt acquiri,quia eſt actus
nālis.Vnde facilius acquiritur,ꝗ ſolo conſenſu,vel verbo, q̄.
dn̄r quantum ad hoc potius actus ciuiles, vt l.ea quę ciuil'r
ſ.de acq.re.do.in glo.j.tu dic iſtam tenent Doc.& pręcedens
non vr̄ vera,quia procurator ex vna parte,& tutor, & cura-
tor ex altera ponuntur,vt partes,ſed per procuratorem, nō
acquiritur etiam vtilis ſine ceſſione, ergo nec per tutorem,
vel curatorem.Certe etiam iſta vr̄ peior,quia ſi tutor,vel cu
rator ꝯhunt ſuper negocio ſibi non commiſſo, ſed cum tu-
tor diuiſa tutela non dicatur ꝯhere,vt tutor,aut curator,ſed
vt penitus extraneus,& tn̄ tex.loquitur qn̄,vt tutor,vel cura
tor.Prætereа ēt tunc poſſeſſionem non acquireret, niſi ſecu
ta ratihabitione,& in illo nullo mādatum hēt a lege,vel ab
hoīe,vt l.ſi ego.cum ibi no.de ne.ge.& tn̄ hic tex.in ver.[nec
mutat.]vult,ꝙ īdiſtincte nobis poſſeſſionem acquirat, ergo
in negocio ſibi commiſſo recepit. Vnde valet tutior præce
dens ſolutio,licet obſtet id quod dixi,& vere. Iſtud eſt diffici
le contrarium,in quo ſemper dubitaui.

1 *Continuatio materiæ huius §.ad præcedentes.*
2 *Tutor,vel curator poſſunt pignorare rem pupilli,vel adulti mobilem,ſeu immobilem,cum decreto iudicis,& pro contractu conuerſo in vtilitatem pupilli,vel adulti,ſeu pro debito eorum efficaci.*
3 *Procurator in trib.cauſis,& quibus poßit obligare rem domini,et licet non valeat obligatio,tamen creditor poſſidens,quod habeat ius retentionis.*
4 *Eo caſu quo tutor,aut creditor,vel procurator tradunt rē domini pignori,& valet pignoratio,ꝙ eo caſu acquiratur ſibi directa pignoratitia & etiam domino vtilis.*
5 *Quod tales perſonæ eam actionem directam poſſint intentare proprio nō mine,ſed tamen procurator cauere debet de rato.*
6 *Procurator ad litem,ea finita non poteſt actionem acquiſitam ex ſententia in iudicium deducere.*
7 *Ex cōtractu celebrato ꝑ procuratorem,ſicut poteſt ei ſolui,ita poteſt ex illo agere præſtita cautione de rato.*
8 *Conſuetudo mandantis inſpicitur,vt ſecundum illam debeat mandatum interpretari.*
9 *Conſuetudo teſtatoris inſpicitur, vt ſecundum illam debeant verba intelligi,ſic & conſuetudo prīcipis, & quid in conſuetudine loquentis.*

1 §.Sed ſi. † Dixit ſupra quando procurator meus, vel
tutor,aut curator recepit pignora ꝓ me, hic
ꝯ,qn̄ dedit pignori rem meam ꝓ debito meo.& dr̄, ꝙ datio
valet,qn̄ fit per tutorem,& curatorem,qui habent legitimā
adminiſtrationem cum libera,ſiue per procuratorem valet
ita demum,ſi habebat ſpeciale mandatum ad hoc,vel gene
rale ab eo qui cōſueuit pignorare,nam tacite vr̄ dediſſe mā
datum de hoc,& eo caſu quo valet pignoratio,eo caſu acq
rit̄ eis pignoratitia,& poſſunt ea agere.h.d.cū l.ſeq. ¶In tex.
ibi,[quod in procuratore ita procedit.]ſ.vt poſſit pignori da
2 re.¶†No.ergo,tutor, vel curator indiſtincte poſſunt pigno-
rare rem pupilli,vel adulti,intellige ſane.ſ.mobilē,vel imo-
bilem non ſine decreto,vt l.j.§.ſi de rebus eorum. Item ītel
lige,ſ.pro ꝯctu conuerſo in vtilitatē pupilli,vel adulti,ſeu ꝓ
debito ipſorum efficaci,al's ſecus,quod dic,vt ſ.eo.l.tutor in
3 prin.cum gl.vbi de vtroq; hr̄.¶ †Item no.ꝙ procurator pōt
obligare rem domini in duobus caſib.pro debito dn̄i, & gl.
addit tertium,qn̄ habebat gn̄ale mandatum cum libera, ex
tra iſtos caſus, licet habeat mandatum ad recipiendum mu
tuum,vel alium contractum faciendum,non propterea po
teſt pignorare rem dn̄i,vt in l.dn̄ium.cum ibi no.¶In gloſ. j.
[quod iuſſu]ſed licet nō valeat obl'o,ſi tn̄ creditor poſſidet,
habet ius retentionis, quod eſt no.vt C.ſi alie.res pign.ſit l.j.
4 ¶†Tertio no.ꝙ eo caſu quo tutor,aut curator, vel procura-
tor tradunt rem dn̄i pignori,valet pignoratio,& eo caſu ac-
quiritur ſibi directa pignoratitia, ſed an dn̄o acquiratur vti
lis?dic,quod ſic,per tutorem,vel curatorem,vt ſ.de conſt.pe
cu.l.eum qui.§. ſi actori. & etiam per procuratorem per l.ꝙ
procurator ex re.ſ. de proc.& ſic non ob.§.præcedens,quia
5 ibi non ex re dn̄i,hic ſic,ſ.argu.proxi.¶†Item no.ꝙ iſtam di
rectam pn̄t iſti intentare proprio nomine, intellige quantū
ad procuratorem dummodo caueat de rato, quod eſt mirā-
dum cum intentet actionem competentem ſibi,& teneatur
de rato cauere,vt eſt caſus in l.non ſolum.§.ſed interdum.ſ.
de procu.nec ob.l.ſi procurator meus.ſ.e.ti.ibi non poteſt ꝓ
curator agere,vel directam illam intentare, quia ibi loquit̄
6 qn̄ dn̄s ꝯdicebat,hic non.†vel melius dic,ꝙ ibi erat conſtitu
tus ad litem tm̄,& lis erat finita,vnde actionem quæſitam ſi
bi ex ſn̄ia nō pōt in iudicium deducere, licet eam habeat ꝓ
prio nomine,nec petere pōt executionem ſn̄iæ, ſed hoc pti-
7 net ad dn̄m.Hic vero erat conſtitutus ad ꝯhendum.Vnde†ſi
cut ex ꝯctu celebrato per eum pōt ſibi ſolui, vt l.qđ ſeruus.
ſ.depoſi.ita pōt ex illo agere, vt hic eſt caſus no. pſtita cau-

8 tiõne,vt dixi. ¶† Vltimo no.in l.ſeq.ꝙ inſpicitur conſuetudo mandantis, vt ſm illum debeat mandatum interpretari,
9 †ſic & conſuetudo teſtatoris vt ſm illam debeant verba ĩtelligi.ꝭ.de vſufr.lega.l.Sempronius.§.fi.& conſuetudo principis ꝭ.ne quid in loco publico.lege.2.§.merito.aliqñ tñ conſuetudo loquentis nõinſpicitur, vt qñ non ſit vniformis,ſed interpellat,vt ꝭ.de annu.lege,l.Seio.§.medico,& ibi per Bart.qñ erunt reprehenſibiles, vt in quæſtio.illa de eo, qui conſueuerat dimittere equum in paſcuis ſine cuſtode, nam non ꝑpea neg.geſt.vel procurator deberet illud facere, vel tenetur, qđ dic,vt no.in l.negocia.ſ. de neg. ge.¶Item in alio caſu quem ponit Cy.in l.j. C.de poba.de illo qui conſueuit fœnari ad tm̃ pro cẽtenario, nam ſi reſtitui ſibi ſortẽ,& repeto vſuras,dẽo oſtendere me vſuras ſibi ſoluiſſe,nec ſufficit probare, ꝙ conſueuit fœnerari ad tãtum,ꝙ dic,vt ibi,per Bal. non ſunt alia. gl.eſt expedita.

LEX XXI.

1 *Ex pacto creditoris facto in fauorem debitoris põt debitor agere,vel petere,vt ſibi credatur actio.*

2 *Paciſcens ad meam vtilitatem,ſi actionem,quam ex pacto acquirit,tenetur mihi cedere,tenetur ẽt debitorem ad inſtantiam mei liberare.*

3 *Actionem habẽs ad mei utilitatem,tenetur de illa facere,ꝙ mihi placet.*

4 *Creditor cum venderet pignus,ſi pactus ſit,ꝙ quãdocunq; vellet reſtituere precium teneretur emptor retrouendere,poterit tamen debitor agere,vt creditor ſibi cedat.*

5 *Quod creditor poterit hoc pactum remittere inuito debitore.*

6 *Ex pacto legis commiſſoriæ,vel adiectionis in diem transfertur directum dominium ſine noua traditione,ſed ex pacto de retrouendendo,vel reſtituendo transfertur vtilitate tantum.*

7 *Ex pacto alterius appoſito in traditione rei meę,et quæ nõ duret mea,acquiritur mihi actio,ſi apponitur in mei fauorem.*

1 SI cum venderet. †Ex pacto creditoris facto in fauorem debitoris,põt debitor agere,vel petere,vt ſibi cedatur actio. h.d.Bart. & eſt ſingularis.l.¶In tex.ibi,[licet rei.]ſupple debitori, & ſic fuit conceptum in perſonam debitoris,& nihilominus ipſi creditori vendenti acquiritur acto directa,ſ.ex empto informata ex iſto pacto,quam tenetur cedere.vt ꝭ. ſubiicit, & eodem modo actio præſcrip.ver.quæ oritur ex pacto incontinenti appoſito quæ etiam dr̃ in factum,& etiam vtilis rei vẽdicatio oblato precio,quas omnes dico competere ipſi creditori vendenti, & paciſcenti.& tenetur eas cedere debitori,ad cuius vtilitatem tale pactum appoſuit nihilominus recta via etiam non facta ceſſione non competunt vtiles ipſi debitori
2 vt ꝭ.ſubiicitur.† Quid ergo operatur ceſſio? rñdeo nõ trãsfert. vtiles,q ẽt ſine ea translatæ ſunt, ſed exercitium directarum. Sic ergo no.hic,ꝙ ſi paciſcens,ad meam vtilitatem teneris actione quam acquiris ex pacto mihi cedere,teneris etiam debitorem liberare ad inſtantiam mei, vt ꝭ.man.l.idem. quod §.ſi cui,& de doli.exce.l.apud Celſum. §. mandaui. & de iure dotium.l.mulier bona.§.fi. & ſ.de pa.l.ſi cum emptor. §.ſi.&
3 ita conſuluit Bar.per illa iura,ꝙ† qñ hẽs actionem ad mei vti
4 litatẽ, teneris de illa facere,quod mihi placet.¶ † Sed quæro quid ſi creditor non cõcedit pactum in perſonam debitoris, ſed in ſuam tm̃,puta dixit, ꝙ qñcunque vellet reſtituere precium,emptor teneretur ſibi reuẽdere? rñdeo tũc debitori nõ ꝗritur actio ſine ceſſione,tñ etiam tunc poteſt debitor agere, vt creditor ſibi erat,eſt tex.no.ꝭ.de diſtrac.pigno. l.ſi creditor, prin.& quilibet prima facie diceret oppoſitum, quaſi videatꝰ ad ſui tantum utilitatem appoſuiſſe pactum, ſed ex illa.l.pa-
5 tet ɔrium,ꝙ ẽt tũc videbatur ad vtilitatem debitoris.†Sed an poſſit debitor hoc pactum remittere inuito debitore vide Bar.qui hoc tangit in l.qui Romæ.§ Flauius Hermes,de verb. obl.& vr̃ tenere.ꝙ ſic,placet.per l.ſi partem.§. fi.quemadmodum ſeruitus amitta.nec obſtat ille.§.quia ibi loquitur in ſeruo,cui non erat perfecte acquiſitum ius.¶In tex.ibi, [aut vẽdicare rem.]ſed vnde oritur iſta vendõ? nam ex pacto de retrouendendo,vel reſtituendo non vr̃ oriri ꝑ gl.q̃ eſt in l. 2, C. de pac.inter emp.q̃ dicit ee ſpeciale in pacto. l.commiſſoriæ, vel adiectionis in diẽ,ut ex ſolo pacto trãsferatꝰ dñiũ,nã ĩ tali pacto agitꝰ,ut res ſit inẽpta, & ſic tẽdũt ad reſolutionẽ actor. Sed pactum de retrouẽdendo, vl' reſtituẽdo,nõ ſic,vt ibi not.
6 ĩ gl.rñdeo,põt dici,†ꝙ ex pacto.l.ɔmiſſoriæ.[a] uel adiectionis
a in diem transfertur dominium directum ſine noua traditione,iuxta plene no.in l.j.ꝭ.de do.in glo.mag.ſed in pacto de retrouendendo, uel reſtituendo transfertur utile tantum per iſtum tex.ſingularem,ubi videtur caſus,quod no.quia quotidie contingit de facto in vſurariis,quia apponunt pactum de retrouendendo,vt ſtatim oblato precio tranſlatum ſit domi
b nium,[b] & ſic poſſet poſtea debitor rẽ a quocunq; poſſeſſore vendicare,quod non eſſet,ſi tranſlatum nõ eẽt,& habui iſtũ caſum de facto, quia talis vſurarius rem illam alii vendidit dubitat debitor offerendo precium, an poſſit rem recuperare,& multi dicebant, ꝙ non quia ex tali pacto ſolum oritur actio perſonalis ɔ vſurarium primũ emptorem,in cuius ptãte a modo non eſt, poſtq̃ in aliũ tranſtulit. Contradicebam per hanc.l. ſingularem, & hoc ſi obtulit anteq̃ vſurarius in alium transferret:ſi vero poſt,eſt maius dubium,tñ idẽ vr̃,q a non poterat transferre,niſi cum ſua cauſa, & ſic oblato præcio vſurario,reſoluitur ius ementis ab eo;, ut le.vectigali.ꝭ.de pignorib. eſt ẽt utile ꝑꝑ fructꝰ poſtea perceptos, qui pertinebunt ad debitorem,tanq̃ percepti ex re ſua,ſecus ſi dominiũ non eſſet translatum,vt d.l.2.ꝭ.de pac.inter empt.& vẽ. †Vlti
7 mo no.ex hac.l.ꝙ ex pacto alterius appoſito in traditione rei meæ,etiam quæ non duret mea, acquiritur mihi actio,ſi apponitur in fauorem,fortius ſi duret mea,ut in l.pe.C.ad exhibendũ,ſed qñ apponitur ſuper re paciſcentis,diſtinguitur, aut duret ſua,vel non,vt l.publ. in prin.& ibi dixi. ꝭ. depoſiti. nõ obſt.ergo.§.per liberam,cum ſimili.q a ibi qñ non ſuper re mea,nec ſuꝑ ſua,ad qđ facit.l. ꝙ ꝑc. ex re.de procuratori.

ADDITIONES.

a ¶ Pacto.l.commiſſoriæ.Circa hoc vide late.Alex.conſ. x. per totum in uolum.

b ¶ Dominiũ.Adde & uide D. Ale.in d.conſ.x.qui tenere vr̃ contra Paul.in hoc.

1 §. Venit autem. †In hac actiõe uenit lata culpa,& leuis,non autẽ leuiſſima, nec caſus fortuitus.h.d.cum.l.ſeq. tex.cum gl.quia iſte ɔ̃ctus celebratus gratia vtriuſque, ergo &c.l.ſi ut certo.§.nunc videndum.ꝭ.ti.prox.

LEX XV.

1 *Creditor cum reddit pignus, debet cauere de ſuo dato,& facto, & de neglecto.*

2 *Si pignoratur res ĩmobilis,cui dẽntur ſeruitutes,tenetur creditor illis ſeruitutib.vti,ne per non vſum perdantur alias tenebitur pignoratitia.*

1 L.Creditor. †Creditor cũ reddit pignus dẽt cauere de ſuo dato,& facto,& đ neglecto
2 h.d.Bar.†no.ergo hic in fine, ꝙ ſi pignoratur res immobilis, quia debebantur ſeruitutes creditor tenetur vt illis ſeruitutibus,ne per non vſum perdantur,alias tenebitur pignoratitia ut hic patet,quod eſt verum, ſi debitor ipſum certificauit de illis ſeruitutibus,alias non eſſet,ꝙ ei imputetur, vt in gl.

LEX XVI.

1 *Tutor,& Curator res mobiles,non immobiles obligare poſſunt.*

1 L. Tutor lege. †Tutor,& Curator pro debito eorum,quorũ negocia adminiſtrant poſſunt obligare res mobiles,non aũt immobiles ſine decreto.h.d.tex.cum gl.dic vt in ea.

§. Contrariam. Debitor decipiens creditorem ĩ pignore tenetur cõtraria pignoratitia,ſiue ſcienter,ſiue ignoranter recipiat,ſed quõdam ſciẽter,tenetur ẽt crimine ſtellionatus: & non dr̃ deceptus creditor,ſi ſciuit.in quo aũt conſiſtat illud ĩtereſſe creditoris, ſi res pignorata erat alia,dic,vt no.gl. ꝭ. cum debitore.

1 *Habens dominium vtile poteſt illud pignori dare ſaluo iure habentis directum.*

2 *Feudum non poteſt ſine conſenſu domini pignorari,nec alienari,nec etiam venit in generali obligatione bonorum.*

3 *Emphyteuta licet non poſſit uendere, uel a requiſito domino poteſt tamen rem emphyteuticam obligare*

4 *Licet ius obligatum non ſit directum,ſed vtile,tempore, quo debitor obligauit,competit tamen creditori hypothecaria directa,ſed ſi debitor nõ hẽbat ille ius,ſed poſtea ſuperuenit,competit vtilis tantum.*

5 *Creditor ſi tunc ſolueret penſionem habenti directum dñiũ, ſolueretur ius obligantis,& per conſequens ipſius creditoris recipientis.*

1 §. Etiam vectigale. Habens dominium vtile poteſt illud pignori dare,
2 ſaluo habenti directum.h. d.† fallit hoc in feudatario, q hẽt vtile dominium vt plene.no.in vſib.feudorum, de capi.contra in gl.mag. & tamen nõ poteſt feudum obligare,ſicut nec alio modo alienare, ſine conſenſu domini,vt in l.imperialẽ, de prohib.feu.alie.per Federi. In generali autem obligatione
a bonorum facta per eundem,non venit feudum, [a] quod ſpecialiter obligari non poterat,ut in capitulo.in generali. ſi de
3 feudo fuerit controuer.†emphyteuta vero licet non poſſit vẽdere,uel alienare irrequiſito domino,videtur tamen,ꝙ obligare poſſit,vt hic,dum loquitur de prædio vectigali,vel ſuperficiario.†Et no.ꝙ creditori competit hypothecaria directa,li
4 cet ius obligatum non ſit directum,ſed utile,ut plene no.per Bar.ꝭ.e.l.rem alienam, & hoc, quando debitor habebat tale ius tempore,quo obligauit,ſed ſi non habebat,ſed poſtea ſuperuenit ſiue directum,ſiue vtile,tunc competit hypotheca-
5 ria vtilis ut d.l.rem.alienam in prin.†Et ſi creditor non ſolueret pẽſionẽ habẽti dñium directũ,ſolueretꝰ ius obligãtis,& ꝑ ɔ̃ſ ipſius creditoris recipiẽtis,ut in l.lege vectigali. ꝭ. de pig.

ADDITIO.

a ¶ Feudum. An feudum poſsit obligari in generali obligatio.vide per Ro.conſi. 15.& an pro anima legari poſsit,ibidem.

LEX. XVIII.

1 *Nomen debitoris poteſt pignori obligari,& ꝙ inde exigitur, vel compẽ ſatur,pignoris loco retinetur.*

2 *Creditor habens nomen debitoris obligatum,habet contra ipſum nomen actionem vtilem perſonalem,& pro reb.vtilem hypothecariam.*

3 *An tunc debeat fieri excuſſio principalis debitoris obligantis , antequã agatur contra nomen obligatum.*

4 *An in generali obligatione omnium bonorum, veniãt nomina debitorũ, & an præſentia,& futura.*

5 *De ſpecie ad quantitatem ſit compenſatio,ſecus ſi ex vna parte debetur quantitas,& ex altera debetur ſpecies,aut quantitas alternatiue.*

6 *Actio,ꝙ debeat reputari res mobilis,vel immobilis,ſecundum,quod in ea deuenit.*

1 SI conuenerit. †Nomẽ debitoris pōt pigno-
ri obligari, & qđ inde ſexigit,
2 vel compenſatur,pignoris loco retinetur.h.d.Bar.† In
tex.ibi,[vt & te in exigenda pecunia.] ſed quam actio-
nem hẽt creditor cui nomen debitoris eſt obligatum ꝯ ipsũ
nomen? rñdeo,hẽt vtilẽ:ꝗ debitor qui obligauit habebat di
rectam,& ſic perſonalem.Quidam tñ dixerunt,ꝙ hẽt hypo
thecariam,quæ eſt realis,vt no.in l.iii.C.de hæ.act.& in l.Grę
cę.§.j.ꝟ.de pig.quod poteſt procedere ſi erat debitor cum pi
gnorib.vt competat vtilis perſonalis ad exigendum debitũ,
a & vtilis hypothecaria pro reb.obligatis,alias ſola vtilis[a] per
3 ſonalis,vt no.in l.nomen.C.quę res pig.obli.poſ. †Sed an de
beat fieri excuſſio principalis debitoris obligantis, antequã
agatur ꝯ nomen obligatum.Cy.tenet,ꝙ non, & etiam Bar.
hic,ſed Bal.aliter dicit ſm Nic.de Mat.in d.l.iii.C.de hęr.act.
4 vbi omnino vide.¶†Item an in gñali obligatione omnium
bonorum veniant nomina debitorum?gl.in d.l.iii.quę.non
eſt alibi,diſtinguit aut eſt expreſſa obligatio omnium bono
rum,& veniunt,aut tacita,& tunc ſecus,quod vltimum per
oẽs reprobatur,& dicunt idem eſſe in tacita,quod in expreſ-
ſa,vt veniant,vt ibi plene no.in hoc tamẽ plus eſt in expreſ
ſa,quia veniunt pręſentia,& futura,vt in l.fi.C.quæ res pign.
obli.non poſ.ſed in tacita videtur ibi tenere Bald. ꝙ non ve
niant nomina debitorum poſtea acquiſita,per id quod hř.ꝟ.
man.l.hęredem. in prin.in glo.ſuper ver.pro hoc vide quod
no.in addi.Spe.de ceſſio.act.§.j.in addi.quę incipit a ver.[pa-
5 ter huiuſq; &c.¶†Vltimo allegatur iſte tex.in fi.ꝙ de ſpecie
ad quantitatem non fit compenſatio.Sed quid ſi ex vna par
a te debetur quantitas,& ex altera debet̃ ſpecies,[b] aut quanti-
tas alternatiue?dic eſſe locum compenſationi,vt C. ſi man.
6 fac.ra.habe.l.j.& etiam iſte tex. †ꝙ actio debeat reputari res
mobilis,vel immobilis, ſecundum id quod in ea deuenit,vt
no.in act.de non alien.§.j.vel dic,vt dixi in l.quam Tubero-
nis.§.j.& §.in peculium.ꝟ.de peculio.& Bart.in l.non poteſt.
de autho.tuto.

ADDITIONES.

2 ¶Vtilis.Vide Bal.in l.iii.D.de hære.ac.in l.Iul.de verb.ob.

2 ¶Species.Vide Bar.ĩ l.diuortio.§.donationes.ꝟ.ſo.ma.& limita quod hic ſecundum Ioan.de Imo.in l.ſi cum dotem.§.ſi mater.ꝟ.ſo.ma.quamuis. Bar.in l.huiuſmodi §.cum pater.de le.j.Bal.in l. quoniam in prioribus. de ino.teſt.

1 *Quod iuris eſt de ipſo principali,idem de eius augmento.*

2 *Iuriſdictio prorogata,ꝙ ſit eadem cum prima.*

3 *Si aliquod caſtrum obueniat ciuitati vel regi, an debeant in eo ſeruari ſta tuta regni,vel ciuitatis.*

4 *Statuta ciuitatis ſeruanda in terris comitatus , niſi ex permiſſione ſupe rioris illæ terræ haberent ſtatuta propria,tunc ſi illa deficerent recur ritur ad ſtatuta ſuperioris ciuitatis.*

1 §.Si nuda. †Quod iuris eſt de ipſo principali,idẽ eſt
de eius augmento.ad hoc allegatur.ꝯco.
l.etiam.ꝟ.de iure dotium.& ꝟ.de pac.dota.l.inter ſocerum.§.
2 cum inter.in fi. & eſt arg. ꝙ iuriſdictio prorogata ſit eadem
cum prima,de quo per Dy. C.de epi.audi.l.ſi qui ex conſen-
3 ſu.†Item,ꝙ ſi aliquod caſtrum nouiter obueniat regi, vel ci
a uitati,debeant in eo ſeruari ſtatuta regni,vel ciuitatis[a] ſicut
in aliis,quæ prius erant,licet illa terra habeat ſtatuta de ſe, ꝗ
ſi ſunt ꝯria ſtatutis regni,vel ciuitatis non ſunt ſeruanda , &
inducit Gul.de Cun.ipſe tamen tenet contrarium Bar.diſtin
guit an addat acceſſorie,quia fiat de regno,vel comitatu,&
procedit primum dictum,aut æque principaliter , vt accidit
in Rege Franciæ , cui obuenit comitatus Toſolanus , & ſic
vocatur rex , & comes, & tunc ſunt ſeruanda ſtatuta ipſius
comitatus,in ipſo comitatu.adde quod no.in c.j.ne ſe.vacã.
& per Bar.in l.j,ad legem Falci.¶†Item adde gl. quæ eſt in l.
ex ea parte.ſ.de poſtula.quæ dicit,ꝙ ſtatuta ciuitatis ſunt ſer
uanda in terris comitatus , niſi ex permiſſione ſuperioris il
læ terræ haberent ſtatuta propria, tunc etiam illa vbi defice
rent recurreretur ad ſtatuta ſuperioris ciuitatis, per l.de qui-
bus.ſ.de leg.vbi recurritur ad conſuetudinem vrbis Romæ,
in defectum ſpecialium conſuetudinum.

ADDITIO.

a Vel ciuitatis.Vide Ale.in l.dam.infe.ſtipulatio.§. is qui ædes.ꝟ.de dam.in fe.Bal.in c.traslato.de conſt.Inn.c.cum ex iniuſto.de ope.no.nunc. Io. An.in addi.ad Spe.in ti.de treu.& pa.Bar. plene in trac.de alluuio.Fran. Cur.conſi.48.Ab.conſi.61.Lud.Ro.conſi.220.

1 *Res obligata tranſit ad quemcunque cum ſua cauſa.*

2 *Emens fundum pro xx.alteri obligatum pro xl.ſi ipſum meliorauit adeo ꝙ valet xl.ꝙ creditor agens hypotecaria contra emptorem non pote rit augmentum aduocare.*

1 §.Si fundus. †Res obligata tranſit ad quemcunq;
cum ſua cã.ad hoc ſemper allegatur
& loquitur hic in pignore conuentionali,idem in prętorio,
vt C.vt in poſ.leg.l.poſtquam.Item loquitur in obligatione
pignoris,quæ eſt realis,vt tranſeant cum re , idem in quocũ
que onere reali,vt ſeruitute,vt l.via conſtituti. §.ſi fundus.ſ.
de ſer.ruſti.præd.ſecus ſi non erat onus reale,ſed perſonale,
licet circa illam rem,vt ꝟ.de contrahen.emp.l.fi.§.fin.In tex.
ibi,[ſicut in partu ancillę]l.obligatę,non eſt obligatus ſicut
ipſa ancilla,& ſicut fructus rei obligatæ,vt C.in quib.cau.pi.
ta.contra.l.iii.& quod plene no.ꝟ.de lega.j.§. cum prædium.
2 ¶Quæro†pone,ꝙ pignoraſti mihi fundum,qui valebat xx.
poſtea ipſum vendidiſti,& emptor ipſum meliorauit,ita qđ
nunc valet xl. ago hypothecaria contra ipſum , & volo ad
uocare totum fundum, quia fuit mihi obligatus ꝓ quadra-
ginta,licet non valeret, niſi xx. emptor offert mihi tantum
quantum valebat tempore quo fuit oligatus , an poſſit me
excludere?& videtur,quod non , quia augmentum eſt mihi
obligatum ſicut principale, vt ſ.§. proximo.contrarium vi-
detur determinare Bar.C.de præd.naui.l.ii.in fi.lib.x.vbi om
nino vide per illum tex.& tene hoc perpetuo menti.

1 *Species confecta de materia obligata non eſt obligata,quia eſt res diuer ſa ab ipſa materia,niſi contrarium ſit ſpecialiter actum.*

2 *Materia exciſa de ſylua obligata,eſt creditori obligata tãquam fructus ſyluæ obligatæ.*

3 *Totum differt a ſuis partib.integralib.re ipſa.*

4 *Debitor poteſt mihi auferre ius pignoris , transferendo materiam obli- gatã in ſpeciem,qui nõ ſic poteſt mihi auferre alienam rem obligatã.*

5 *Si debitor non eſſet ſoluendo, an in ſubſidium poſſit agi hypothecaria pro ſpecie confecta ex materia obliga.& qualiter debitor teneatur pigno ratitia contraria.*

6 *Hæres ſi de materia legata faciat ſpeciem,legatum non extinguitur, & qualiter teneatur.*

7 *Si ree tus in qua aliquis habet vſumfructum mutata eſt per te in aliã ſpeciem,vel formam,quando extinguatur vſusfructus.*

8 *Idem iuris eſt in partu ancillæ,quod in ipſa ancilla.*

1 §.Si quis. †Species confecta de materia obligata nõ
eſt obligata,quia eſt res diuerſa ab ipſa ma
2 teria,niſi contrarium ſit ſpecialiter actum.h.d.¶†In tex.ibi,
[non eſt pignori.]ſed ipſa materia exciſa de ſylua obligata,
eſt bene mihi obligata,tanquam fructus ſylue obligatę,vt ſ.
3 prox.§.& quod ibi dixi.& ſic nota hic,† quod totum differt
a ſuis partibus integralibus,re ipſa.nã aliud eſt domus,aliud
ſunt cementa,ex quibus domus conſiſtit,non tamen ꝑ om-
nia cenſetur res diuerſa,quod dic,vt ſ.de condi.furt.l.ſeruus.
4 §.donec.†Item no.hic,ꝙ debitor poteſt mihi auferre ius pi-
gnoris,transferendo materiam obligatam in ſpeciem,quia
deſinit eſſe materia,& incipit eſſe ſpecies,ſicut ſi alio modo
corporis rei obligatæ extingueretur,ſimiliter, & pignus , &
hic voluit hic gl.magna. Non ſic poteſt mihi auferre alienã
rem obligatam,vt ſupra proxi. §. quia tunc non deſinit eſſe
5 res.¶†Item intellige iſtum textum ſecundum Gul.niſi ĩ ſub
ſidium,ſi debitor eſſet non ſoluendo, quia poſſet agi hypo-
thecaria pro ſpecie confecta ex materia obligata,licet nõ ſit
proprię obligata,ar.de legatis primo.l. plane.& l.fin.ſ.de eo
per quem factum erit.oppo.pro declaratione glo.de l.ſeruũ
6 filii.§.ſi Procula.de legatis primo. vbi † ſi de materia legata
fiat ſpecies,non extinguitur legatum, & hic dicitur contra-
rium,ꝙ ſi de materia pignorata fiat ſpecies,extinguitur pi-
gnus,quod patet,quia ſpecies non eſt obligata,& materia de
ſinit eſſe materia.dicit glo.quod ibi ceſſaret dies legati,& ſic
erat acquiſitum dominium legatario, quod per hæredẽ nõ
poterit auferri,iſta ſol.eſt bona ad l.lana.de le.3. Et ad illud,
quod dicit glo.hic in prin. quia ſi teſtator de materia legata
faciat ſpeciem,legatum extinguitur,non ſic , ſi hæres poſtꝗ
legatarius incipit eſſe dominus.Sed non eſt bona, quantum
ad iſtum textum, quia etiam hoc ius erat quæſitum credito
ri.Vnde non videtur,quod debitor poſſit ipſam extinguere,
ſicut nec ibi hæres.Vnde dicunt quidam,quia ibi legatarius
habebat dominium,quod eſt potentius , creditor hic habe-
bat ius hypothecę tantum,quod facilius extinguitur,quæ ſo
lutio nõ placet,quia eadem eſt ratio.Alii diſtingunt,an ma
teriatum poſſit reduci ad materiam,an non per l. quęſitum.
§.illud fortaſſe.de legatis tertio.ſed nec iſta placet,quia eſſet

contradictum.§.ſi copula.dum loquitur de lana, & veſtimē
to, ꝙ non poteſt reduci ad lanam.Dico ergo, ꝙ ibi non dr̃,
ꝙ legatarius non deſierat eſſe dñs materiæ legatæ, ſi hæres il
lam transfert in materiatum, ſed bene dr̃, ꝙ legatum nõ ex-
tinguitur.Vnde ſi hæres erat bonæfidei, quia ignorabat lega
tum, extinguitur dominium legatarii, ſicut ſi alio modo cor
pus rei legatæ eſſet peremptum, & ipſe hæres efficitur domi
nus materiati, vel ſpeciei, quia ſpecies facta de aliena mate·
ria cedit ſpecificato ſi erat bonæfidei, vt l.adeo. §. cum quis.
de acqui.rerum domi. durat tamen actio ex teſtamento per
ſonalis ad materiam legatam, quia facto hæredis ¦eſt extin-
cta.Vnde tenebitur ad ęſtimationem, licet ignorans fecerit,
l.cætera.in fi.de lega.j.ne ſuum alteri ſit nociuum, & eodem
modo dico hic, ꝙ extinguitur ius pignoris, tamen debitor te
netur pignoratitia contraria, quia facto ſuo fuit extinctum,
7 vt ſ.eo.l.tutor.§.ꝯria.†Quid autem, ſi habebam vſumfructũ
in re tua, quę fuit mutata per te in aliam ſpeciem, vel formã
an extinguitur vſusfructus?Doc.videntur hic dicere indiſtin
cte, ꝙ ſic per l.vſumfructum.ff.de vſufru. ſiue materia cõuer
ſa ſit in materiatum, ſiue econuerſo.Tu autem diſtingue, vt
8 ibi habetur, & melius in tex.& gl.† ¶Item adhuc opp.in gl.
ꝯ rationem, quę hic ponitur.Nam & partus ancillæ obliga-
tus eſt diuerſus ab ancilla, & tamen quia ab illa deſcendit,
eſt obligatus, vt ſ.proxi.§.ergo eadem ratione ſpecies deſcē-
dens ex materia obligata.gl.dicit, ꝙ ancilla pariendo nõ de
ſinit eſſe, ſed materia cum trãsfertur in materiatum, deſinit
eſſe:& effundit multa verba.Iſta ſolutio nihil valet. Conclu
dit autem quantum ad ius pignoris, quod eſt materia, vel in
ancilla, vt primum non extinguatur, ſecundum ſic. Nã quã
tum ad materiam, ꝙ eſt in rerum natura ſic, & partus ancil
læ deſcendit ex re obligata.Dic ergo, quod partus ancillę eſt
quędam acceſſio ipſius ancillę. Vnde idem iuris eſt in ea, qđ
in principali, ſed materiatum non eſt acceſſio materię, imo
res magis principalis quoniam attrahit ad ſe materiam, &
extinguit nomen eius, & iſta eſt vera ſol. cætera quę ſunt in
glo.vera ſunt in ſe.

LEX XX.

1 *Res aliena poteſt pignorari conſentiente domino a principio, vel ex poſt facto.*

2 *Poteſt quis ratum habere non geſtum ſuo nomine, quantum ad ſui præiudicium.*

1 ALiena res. †Res aliena poteſt pignorari ꝯ
ſentiente dño a principio, vel
ex poſtfacto.h.d.vr̃ aũt ꝯſentire ſi p̃ſens eſt, & nõ
ꝯdicit, vt no.ĩ.eo.l. caſus, vel ſi ſe ſubſcripſit in in
ſtrumento, in quo obligabat̃ ſciens eius tenorẽ,
vt ĩ.de pigno.l.fideiuſ.§.j.C.plus valere, quod agitur.ad idem
ſi ſigillauit, vt in l.ii.C.de reb.ec. non alie.idem ſi pro debito
re fideiuſſiſſet, ſciens eum obligaſſe rem ſuam, vt eſt no. in l.
gratuitam.§.ſi.ĩ.in quibus cau.pig.taci.contrahitur.¶In gl.j.
ibi, alias nõ hoc verum, niſi ĩꝗillam habeat ti.& bonam fidẽ,
& ſic inceperit vſucapere, vel præſcribere.Nam etiam dño ꝯ
ſentiente poteſt obligare ratione iuris, quod hẽt.ſ.quærendi
dominii, & ſicut prętor obligantem tuetur in Publiciana,
ita tuetur creditorem in Seruiana.i.in hypothecaria, vt ĩ.de
de pign.l.ſi ab eo.vbi eſt tex.no.In glo.ibi, & eſt rõ, vt ibi, de
quo ẽt dic, vt no.in l.ſi ſiue.C.ad Velleia.nam venditor non
agit, vt cõſtituat ius in re, ſed obliget perſonam ſuam, quod
põt facere, licet res non ſit ſua, quia nihil facit in ea, ſed in ſe
pp eam, pignorans vero agit vt conſtituat ius in re, qđ face
re non põt, ſi non eſt dñs, q̃ immittit falcem in meſſem alie
nam, vt l.ſicuti.§.Ariſto.ſ.ſi ſer ven.¶In gl.ſeq.ibi[ab eo tem
pore quo conuenit]hoc eſt verum quantum ad præiudiciũ
conſentientis, vt ratihabitio retrotrahitur, nõ quantum ad
pręiudicium alterius, cui interim ius eſſet quæſitum, ar.in l.
ſi partem.ff.ſi.quemad.ſer.mit.Vnde ſi interim de voluntate
dñi eſſet alteri obligata, & poſtea dñs ratam haberet primã
oblonem, iſte ſecundus præfertur primo, & ita no. in l.cum
mihi.§.j.ĩ.de ſolu.& in l.ſi indebitum.§.j.rõ no.in Spe.de ſo.
2 §.j.ver.[item pone obligaſti.§.]& ver.[qđ ſi.]¶†No.ergo, ꝙ
poteſt quis ratum habere non geſtum nomine ſuo, quantũ
ad ſui præiudicium, vt hic, & l.ſi fundus.§.j.ĩ.de pign.non, vt
faciat negocium ſuum, & acquirat actionem neg. geſt. vt ſ.
de neg.geſt.l.ſi pupilli.§.ſi ego.

1 *Qui pares ſunt in tempore, ſunt pares in iure.*

1 §.Si pluribus. †Intellige iſtum.§. ꝙ eſt æqualis ꝯ
ditio, quia quilibet cenſet obliga-
tus pro rata, vt ſi ſunt tres, quilibet pro rata, tertia pars p in-
diuiſo, p toto ſuo debito, ſed ſi ſeparatis temporibus, tunc q
libet cenſetur obligatus in ſolidum. Quis autem ſit effectus
horum, dic vt ĩ.de pign.l. ſi debitor.& l.ſi fundus.§.ſi duo de
Saluiano interd.l.ſi.

1 §.Interdum & ſi. †Cõtra agẽtes pignoratitia,
poteſt obiici exceptio domi
nii poſtea quæſiti. hoc dicit iſte §.

LEX XXI.

1 *Quod ſupereſt ex re obligata, obligatum eſt ſimiliter, & quod ædificatur ſuper ea, vel imponitur.*

1 DOmo pignori. † Quod ſupereſt ex re
obligata, obligatum
eſt ſilr̃, & quod ędificatur ſuper ea, vel imponit̃.h.
d.quod ergo dicitur in domo, ꝙ ſit meum, quod
ſupereſt ex re mea, vl ſolum.de rei ven. ꝙ ædificetur in meo
cedit ſolo.C.de rei vend.l.j.vel ii.idem in re mihi obligata, li
cet dominus non ſim, vt hic.

LEX XXII.

1 *Quod creditor percepit occaſione rei pignoratæ ab alio quam a debitore ſibi commputat in debitum, ſecus in pęna quam a debitore conſequitur.*

2 *Condemnatus in aliqua interlocutoria propter contumaciam ſi obtineat in negocio principali per ſententiam, an reus in expenſis cõdemnatus reſtituet expenſas habitas pro interlocutoria.*

3 *Illud quod per condictionem indebiti conſecutus eſt creditor a debitore, an imputetur in debito.*

1 SI pignore. † Quod crediror percepit oc-
caſione rei pignoratæ ab alio
q̃ a debitore, ſibi computat ĩ debitum, ſecus in pę
na q̃ a debitore conſequitur.h.d.Et de hoc ſecun
do ponit duo exempla, vnum in ver.[ſed quo.]aliud in ver.
[idem Papinia.] Rõ primi dicti eſt, quia creditor nullum lu·
crum faceret ex re obligata, qñ illa recepit pro ſua ſecurita
te duntaxat, vnde ſicut fructus ex ea perceptos non lucratur
ſed conſumptos computat in ſortem.l.j.& ii.C.eo ita, & qc-
2 quid aliud conſequitur occaſione rei, vt hic. †Ratio ſecundi
dicti eſt, quia ſi pœna quam conſequitur ab ipſo debitore ĩ
ſortem computaret̃, delictum debitoris remaneret impuni
tum, quod eſſe non debet, vt l.ita vlneratus.circa fi.ad l. Aq.
vnde inducitur iſte tex.in ver.[ſed quod.]cum ſequenti. ꝙ ſi
litigo tecum, ſi propter aliquam contumaciam commiſſã
in proceſſu fui tibi condemnatus in expenſis, ſm l.ſancimꝰ.
C.de iudi.ſi poſtea obtineo in negocio principali per diffini
tiuam ſñĩam, & condemnaris mihi in expenſis, non cenſe
ris condemnatus ad reſtitutionem eius, quod tibi ſolui, quia
illud non poſſum recuperare, ne cõtumacia mea remaneat
a impunita.[a] facit l.damni ſtiplo.§.fi.& quod no.de le.ij.l.cum
pater.§.libertis.per Gul.de Cu.in ꝯrium, tñ facit l. cum autẽ.
§.redhibetur.ĩ.de ędi.edi.ſed ibi in redhibitoria, quæ omnia
reponit in priſtinum ſtatum, facit l.quoties.ĩ.de iur.do. ¶In
gl.ibi,[non credito quatenus]i.dicere, ꝙ non duplatur nec
quadruplatur quantitas debiti duntaxat, ſed ẽt æſtimatio rei
vt ſi rem valentem xx. obligaui pro x. duplatur .n. x. & vi-
ginti, quia in vtroq; prętendis intereſſe, & pp vtrunq; inte·
reſſe agis furti, ſi extraneus ſurripuit, cum tenearis ad emen·
dationem rei, poſtquam habes eam penes me, ſed pp inte·
reſſe tui crediti, agis furti, & illud tñ duplatur, & ẽt vſuræ.
3 ¶†In gl.quę incipit.i.debitori imputari.ibi dic, ergo ſm Az.
tu dic melius, vt colligitur ex his, q̃ habentur in glo.fi.ꝙ aut
creditor per conditionem incerti fuit conſecutus a debitore
ſurripiente ipſam rem, & tunc ſoluto debitore illam recupe
rat, quia pro illa competit pignoratitia, verum non cedit lu
cro creditoris.Aut fuit conſecutus ęſtimationẽ eius, & tunc
quia pro illa non competit pignoratitia, eam non recupe-
rat, nec in debitum computatur.Expedit ergo ſibi potius tra
dere rem, quam æſtimationem, vt in illa gl.

ADDITIO.

a ¶Impunita. Vide Bal.in l.properandum.§.ſinautem victus.C.de iud.Ale.in fi.
illius l.Bal.in l.damni.§.cum parietem.inf.de dam.infec.& in l. non ignorat.
C.de fruc.& li. expen.Sal.in l.properandum.§.ſinautem alterutra.C. de iud.
Bal.in l.omnes.§.cautione.C.de pac.

1 *Etiam prædo agere, & pignoratitia pro re, & fructibus.*

2 *Si prædo dedit pignus creditori bonæ fidei, tunc creditor fructus perceptos, & conſumptos computat in ſortẽ. Si vero malefidei, eos reſtituet vero domino.*

1 §.Si prædo. †Etiam prędo põt agere pignoratitia
pro re, & fructibus.h.d.quęro circa fi.
in quo proderit prędoni bona fides creditoris?gl. dicit, ꝙ pp
bonam fidem efficitur dñs fructuũ, ex quo ſequitur duplex
vtilitas debitoris, vna quia conſumpti computantur in ſor·
tem, quia dñs fundi eos condicere non põt, ſed ſi eſſet malę
fidei non efficeret̃ dñs, & dñs fundi poſſet etiam cõſumptos
condicere, ideo non computantur in ſortẽ, poſtquam habet
eos reſtituere vero dño.Secũda vtilitas eſt, quia poſtquã eſt
effectus dñs ſi non ſunt cõſumpti, & agatur pignoratitia, re-
ſtituit eos prędoni, & ſic transfert in ipſum dñium, ſed ſi nõ
eſſet bonęfidei, non transferret, quia nõ habet ipſum.iſta gl.
videtur peſſime loqui, licet Doc.cum ipſa trãſeant, quia nõ
eſt verum, ꝙ creditor efficiatur dñs fructuum pceptorum ex

re pi-

re pignerata,cum eam non poſſidebat, tanquam dominus,
vt patet,quia dicti fructus ſunt ſibi obligati,vt dixi ſ. e.l ſi cō
uenerit.§.ſi fundus ergo nō poſſunt eſſe ſui, vt l.neque pign⁹
2 de reg.iur.dic ergo,†hic,ꝙ prodeſt in hoc ſolum,quia eſt bo
næfidei,licet non fuerit effectus dominus.ſi tñ cōſumpſit, nō
habet eos reſtituere vero domino pp bonam fidem ſuam,
iō computantur ī ſortem, & ſic bonafides eius reputatur bo
na fides prædonis,& ex ea prædo lucrabitur,quod eſt notan-
dum valde,ſed ſi eſſet malæ fidei, habet neceſſe reſtituere ve-
ro dño,ergo non pariunt liberationem prædoni obliganti,
nec computantur in ſortem per ea , quæ no.in l. cum eis. §.j.
de cond.ind.

1 *Si debitor non reſtituit pignus,prout debet,tenetur cōtra pignoratitia ad intereſſe.*
2 *In actione contraria,quando agitur de fide rupta,iuratur in litem,ſicut in directa .*

1 §.Si poſt diſtra. †Si debitor non reſtituit pignus
prout debet, tenetur contraria
pignoratitia ad intereſſe.h.d.procedit, quando ſemel fui tra-
ditum pignus,& poſtea per creditorem ſibi retraditum preca
rio,& ſic fuit ꝯcta pignoratitia directa, & per ꝯñs etiam ꝯria.
Sed ſi nunquam fuiſſet traditum, non fuiſſet orta directa , q̃
re ꝯhitur,ergo nec ꝯria,& ad traditionem rei teneretur hypo
thecaria . Sed in caſu huius. §.tenetur ēt interdicto de præca-
2 rio,& interdicto,vnde vi,ut in gl.¶†Et no.ipſam,ꝙ in actio-
ne contraria,& qñ agitur de fide rupta,iuratur in litem, ſicut
in directa,alias ſecus , & nota. in l.in actionibus, de in litem
iurando.

1 *Creditor ſi promiſit duplum pro euictione pignoris venditi,& ſoluat,qualiter recuperet a debitore.*
2 *Procurator non ſolum poteſt facere , quæ conſueuit facere dominus,ſed ēt illa , quæ per alios cōiter fieri conſueuerunt in actum , ad quem habet mandatum .*
3 *Procurator conſtitutus ad vendendum poteſt conſentire, ꝙ in inſtrumento venditionis apponantur clauſulæ conſuetæ,& ēt renunciantes.*
4 *Procurator,uel negociorum ge.ſi taliter agit, ꝙ de præſenti reſultet domino vtilitas certitudine,licet in futurum poſſit reſultare damnum , propter hoc non dicitur fuiſſe in dolo,vel culpa, ſed uidetur tanquam paterfamilias diligens.*
5 *Creditor quando taliter vendidit pignus, ꝙ de euictione tenetur precium perceptum non liberat debitorem,ſed eſt in pendenti , an ſequatur euictio,ea ſecuta,an agatur actione prima.*
6 *Qualiter tunc vſus pecuniæ redactæ ex venditione,quam creditor habuit penes ſe,computetur cum vſuris.*

1 §.Si creditor. †Creditor, qui vendendo pignus ꝓ
miſit duplū ꝓ euictione,& ſoluit; ſi
vtiliter geſſit,& nulla culpa fuit , id recupat a debitore,aſs re-
cupat ſolū debitū,ꝙ ſi erat vſurarius, ēt vſuras medii tpis. Si
uero nō duplū ſed ſimplū ꝓmiſit,& pſtitit,nō recupat vſuras
ſed cū eis cōpenſare dēt vtilitatē,q̃ habuit ex pecunia,īterim
2 anteq̃ res eſſet euicta.h.d.no.cū l.ſeq.¶†In tex.ibi, [an hēret
regreſſum.]ſupple ad duplū,nam ad debitū non eſt dubiū,vt
in prin.l.ſeq.¶In tex.ibi, [ſi mō ſine culpa, & dolo.]quod pt
cōtingere trib.mod.ſ.ſi ita erat cōſuetudo,ut in prin. qđ not.
per hoc patet,ꝙ procurator non ſolū pōt facere ea,q̃ cōſue-
uit facere dñs,qa cēſeret ad hoc mādatū habuiſſe,vt ſ.e.l.vel
vniuerſorū,ſed ēt illa,quæ per alios cōiter fieri cōſueuerūt in
actu, ad quē hēt mandatū. nā creditor cum uendidit pignus,
3 quodāmō eſt ꝓcurator debitoris, † & iō ꝓcurator cōſtitutus
ad vendendū pt cōſentire,ꝙ inſtrō venditionis.apponantur
a clauſulæ cōſuetæ[a] p notarios,& ēt renunciationes cōſuetæ , & no-
cebit hoc dño,ar.hic,& l.qđ ſi noluit.§.qa aſſidua,de edil.æd.
& tangit p Bar.ī l.ſi ī pri. q̃ in frau.cre. & in l.ſi procu.de iure
fiſci,dr ēt nō eſſe ī dolo,uel culpa,ſi nō alr repiebat emptor,
arg.eius,qđ no.ī.eo.l.eleganter.§.ſi vendiderim,vel ſi pp hāc
promiſſionē dupli vendidit rē maiori pcio , ita ꝙ qlibet dili-
gens pr̄famil.hoc feciſſet,vt colligit.ī.dū dicit . Si vero nullū
emolumentū talis venditio attulerit,ſed tanti vendiderit, q̃ti
4 vendere potuit.¶†Et ſic no.diligenter,ꝙ qñ procurator, uel
negociorū geſtor,talr agit,ꝙ pñti reſultet dño vtilitas certitu
dinarie,licet ī futurum poſſit reſultare dānum,vt erat hic,qa
vendebat rē maiori pcio,tñ promittebat duplū,ſi euinceret,
ſed hoc erat incertū debere euinci,vel nō, & in caſu,quo euī
cat,ſequebat dānū,non inſpicit hoc,qđ venire pōt , ut dicat
pp hoc fuiſſe in dolo,uel culpa,ſed potius inſpicit utilitas, q̃
eſt de pñti,ut videat tanq̃ pr̄familias diligens feciſſe.Tene mē
ti, quia vix alibi reperitur in l. ſeq.ibi, ſed ſi ſtipl'o vſurarū.re-
feras iſtū uer.ad proxime pcedentē caſum, qñ non recuperat
duplum , quia fuit in culpa promittēdo, ſed ut recupat ſum-
mā debiti duntaxat . Nam ſi patit damnū in duplo,non cen-
ſetur interim aliquod emolumentum habuiſſe ex pecunia,q̃
habuit penes ſe,ſi multa fuiſſet cum ea lucrat⁹, poſtq̃ eā reſti
tuit duplicatā, & iō conſequitur vſuras medii tpis , ſed ſi du-
plum non præſtitiſſet , ſed ſimplum tñ , tunc non recuperat
vſuras,quia debet cum illis compenſare vtilitatem, q̃ hauit
uel hr̄e potuit ex pecunia redacta ex venditione, quæ fuit pe
nes ſe interim , anteq̃ eſſet euicta, & ſic no.ꝙ licet iſto caſu,
5 †qñ creditor taliter vendidit,ꝙ de euictione teneatur,& pre-
cium perceptū non liberat debitorem,ſed eſt in pendenti,an
ſequatur euictione, uel non, & ea ſecuta agitur actione pri-
ma,vt hr̄.in l.reſcriptum.§.j.circa ſi.de diſtr.pig. prodeſt tñ de-
6 bitori vſus pecuniæ redactæ, † & ex uenditione , q̃ creditor
habuit penes ſe,ut dēat illum cum vſuris compenſare,qñ de-
bitor pſtitit cām creditori,ut hr̄et dictum vſum,& vtilitatem
& licet illum non debet compenſare cum debito principali,
vt in dicto.§.j.compenſat tñ vſuras,ut hic in fi.¶ Nunc op.ex
gl.ꝙ creditor cum vendidit pignus,non tenetur de euic.ī ali-
quo,ut ī.de act.emp.l.ex emp. §. ſentētiam.Solue,uerum eſt,
qñ nō promiſit,ut hic,& aduertendum,quia primo caſu , qñ
tenetur precium perceptum ſtatim liberat debitorem , & ſic
extinguitur actio prima , & re euicta ſuccurritur emptori ꝯ
ipſum debitorem in cuius utilitatē pcium eſt conuerſū , &
ſic nō fuit euicta,ſed perēpta,vel pſcripta.Succurit uero dño
ne debitor cum illius iactura lucrum liberōnis ſentiat. Scđo
vero caſu,qñ de euictione tenetur,pcium pceptum non libe
rat debitorem, ſed eſt in ſuſpenſo,ut ſi non ſequatur euictio,
nec ex tunc ſequi poſſit.Si āt ſequit,nō eſt liberatus,& iō cre
ditor redit ad actionem primā q̃tum ad ſummā debiti , ita
debet ītelligi principium.l.nec.n.eo caſu, quo pōt eum recu-
perare, habet pignoratitiam, contrariā ita debet intelligi iſte
§.nec enim ad illam poteſt competere actio prima , & hæc
colliguntur ex d.l.reſcripta.§.j. quam omnino vide.

ADDITIO.

a ¶ Conſuetæ.Amplia,ut per Ang.l.ſi quis hæredem in fi.C.de inſt.& ſub.& uide quod volunt Bal.in rub.C.de conſt.pec.& adde,quod voluit Abb.in c.4.de preca.vbi dicit no.Ang.ꝙ rector eccleſiæ poteſt contractum initum nomine eccleſiæ conualidare cum appoſitione penæ , dummodo contractus ſit rationabilis, & vide Bal.in l.bene a Zenone.C.de quad.præſcr.& Ang.in l. ſi quis prohibuerit.de pub.& an procurator poſſit,quo ad præiudicialia ad quod dominus erat ſolitus,vide Lu.ſing.ſuis.fol.11.

LEX XXIIII.

1 *Re inſolutum data,a iudice,vel a parte euicta,qua actione agatur.*
2 *Datio inſolutum habet uim emptionis , & venditionis.*
3 *Dominium rei meæ,quando poſſit ab imperatore mihi auferri , & alteri concedi,licet ſit de iuregentium.*
4 *Quæ ſunt de iure ciuili,poteſt Imperator auferre, vt ſunt actiones.*
5 *Caſus quo debitum ex vna cauſa conuertitur in alteram, licet non ſit parata ſolutioni.*
6 *Quare per dationem inſolutum ſit finita obligatio,& cōtractus pignoris.*
7 *In permutatione vbi datur ſpecies pro ſpecie,nō tenetur vtraq; pars trāſferre dominium.*
8 *In datione in ſolutum ſi fuit actum expreſſe, ꝙ non diſcederetur ab obligatione prima,niſi res fieret accipietis,tunc ſecuta euictione poteſt creditor redire ad actionem primam.*
9 *Factum principis plus reputatur factum partis, quam factum iudicis,& quando factum iudicis reputetur factum partis .*
10 *Si dediſti damnum in re tibi pignorata,cū incepiſti mihi teneri pignoratitia,licet illam poſtea dem tibi in ſolutum,remanes tamen obligatus ad illud intereſſe,etiam ſi illa res a te euincatur.*

1 ELeganter. † Si res data traditur inſolutū
creditori per iudicem , uel per
partem,ea euicta non agitur in actione prima,vł
pignoratitia, qñ per donationem inſolutum ſūt
extinctæ, quia cenſetur a primo debito receſſum, & contra-
cta quædam uenditio , ideo agitur utili ex empto ad ſummā
debiti,& etiam ad intereſſe , quæ pñt in compenſationem de
duci, ſi econuerſo debitori aliquid debetur a creditore,occa
2 ſione illius rei.h.d.no.† ſemper allegatur.ꝙ datio in ſolutum
3 habet vim uenditionis,& emptionis.¶†In tex.ibi,[vt pignus
poſſideret iure dominii,] ſupple glo.de qua loquitur.gloſ.C.
de iure dot.impe.poteſt ergo auferre mihi dominiū rei meę,
hoc caſu,& concedere tibi habenti eam obligatam alias nō
poſſet,niſi ex cauſa publicæ utilitatis , ut ſi aſſignetur militib.
precio mihi dato,ut l.item ſi uerberatum.§.j. de rei uendica.
& ī.de euic.l.Lucius,quia dominium eſt de iuregentium , qđ
Imperator tollere non poteſt. Secus in iure mihi competen-
ti de iure poſitiuo , ut eſt omnis actio quoniam ſunt actio-
nes de iure ciuili,talia. n. iura poſſunt auferre extra cauſas p-
dictas,ut no.plene.l.ſi.C.ſi contra ius,uel uti. publ. per Doct.
4 & in c.quæ in eccleſiarum,de conſt. per Inn. ¶†In tex.ibi,an
habeat cōtrariam pignoratitiam.& videbatur, ꝙ ſic, quia ex
quo fuit euicta,præſumitur,quòd fuerit euincentis.cum præ
ſumat pro ſñia,ut l.Hærennius.§.Caia.ī.de euict. & ſic debi-
tor pignorauit rem alienam,ergo tenetur pignoratitia ꝯria.
ſ.e.l.tutor.§.j.ſed iſtud eſt verum,ſi non fuiſſet data inſolutū,
vel cenſetur receſſū a ꝯctu pignoris , ſic ſublata eſt pigno-
ratitia ꝯria,& ēt directa , & extinctum eſt primum debitum

& conuerſum pretium rei, & celebratus alius ꝯtus. ſ. vendi-
tionis,qui eſt ſufficiens ad agendum,vnde agitur vtili ex em-
pto,vt ſequitur,non actione prima ad debitum,nec pignora
titia ꝯria.¶In tex.ibi,immo vtilis exempto,ſed quare non di
recta?poteſt dici.ꝙ ideo,quia pretium non erat paratum ſo-
lutioni,vnde non poteſt dici,proprie commiſſum in pretiũ,
rei,& ſine precio non eſt proprie emptio. Si autem fuiſſet pa
ratum ſolutioni poſſet dici,ꝙ cõpeteret directa,tunc põt cõ
uerti in aliam cauſam,iuxta ea quæ plene hẽntur in l.ſingu-
5 laria.š.ſi cer.pe.¶†Et no.hic caſum, ꝙ debitum ex vna cauſa
conuertitur in alteram, licet non ſit parata ſolutioni , & ꝑꝑ
hoc datur inſolutum, quia ſoluere non poteſt tñ eſt proprie
cõuerſio,ſicut qñ eſt parata ſolutioni,ideo datur vtilis actio,
6 & non directa.¶†Quæro quæ ſit ratio,ꝙ per dationem inſo-
lutum ſit finita obligatio,& ꝯtus pignoris.gl.j.mag.ĩ prin.di
cit ꝙ ideo,q̃a creditor per hoc efficitur dñs,& ſic non poteſt
illam rem hr̃e obligatam,vt l.neque pignus.de re.iu. ſed ꝯ, de
l.debitor.ff.ad Treb.Solu.ibi fuit effectus dominus,tñ reuoca
biliter , quia tenebatur reſtituere hæreditatem , & ſic deſine-
bat eſſe dominus,ſecus qñ irreuocabiliter,vt dictum eſt.¶Itẽ
adhuc,de l.ex ſextante.§. latinus.de exce.rei iu.gl.dicit, ꝙ ibi
non fuit effectus dominus,quia per errorem fuit facta tradi-
tio.Tu dic melius,vt ibi fuit effectus dominus tamen reuoca
biliter , non quo ad dominium , ſed iure hypothecæ ſuberat
ſecundus creditor,qui habebat eam hypothecatam. Vnde ſi
primus creditor efficitur dominus,quòd ſi finitum pignus,ſe
cundus creditor poſſet ab eo rem auocare,quia ibi erat ſecũ
dus,tunc efficeretur primus, & ſic primus creditor efficeretur
deterioris conditionis ex eo,ꝙ factus eſſet dominus, quod eſ
ſe nõ debet,vt l.j.C.ſi antiquior creditor,& ideo cauſa pigno
ris non finitur dicto caſu,vt in d.§.latinus. Breuiter fundamẽ
tum gl.nõ vr̃ bonum in caſu huius.l.quia ex quo res fuit eui-
cta,& ſic præſumitur euincentis , per dationem in ſolutum,
factam a debitore , vel a principe , vel a iudice eius nomine
quorum factum reputatur debitoris, vt l. ſi ob cauſam C.de
euic.non fuit translatum dominium quod debitor nõ habe
bat,& principes non intendebat præiudicare tertio , quando
erat dominus, ſed ſoli debitori. Eſt ergo ratio quæ colligitur
ex tex.q̃a per hanc dationem fuit receſſum a primo ꝯtu, &
principali debito.Perinde.n.eſt,acſi debitor ſoluiſſet credito-
ri debitum , poſtea creditor reſtituiſſet eidem pro precio rei
pignoratæ inſolutum datę, ut l.3. ff. de dona. inter virum , &
vxo.conſtat autem,ꝙ ſi ita vere factum eſſet,extinctum eſſet
debitum principale iure verę ſolutionis:iure ꝯtto,& extĩcto
debito principali,extinguitur cõtractus pignoris dicta rõne,
non autem pignus in re aliena. š. eod. l. aliena res in princi-
valuit tamen ꝯtus,ut ex ea poſſit agi pignoratitia directa,&
contraria,licet nõ fuerit ꝯſtitutũ in re.š.eo.l.ſi pignore. §. ſi p̃
do,& l.tutor.§.j.& ita ſane ĩtellige tex.cũ dicit Pignoris obli
gatio.i.contractus pignoris,nõ aũt ius cõſtitutum ĩ re, quod
nũquam fuit conſtitutũ.Fateor tamẽ, ꝙ ſi creditor efficiatur
dominus,pignus extinguitur , ſi irreuocabiliter,per dicm l.ſi
neq; pignus.ſecus ſi irreuocabilr̃. ſ. ſi nõ poſſit reuocare vtile
dominium,vt d.l.debitor,ſiue iure hypothecæ, vt d.§.latinus
7 ¶†Item opp.de l.ſi aliam.ff.de ſol.Solue,vt in fi.gl. hic fuit da
tum inſolutum ſpecies pro quantitate,& ſic aſſimilatur ven-
ditioni,vnde dr̃ venditio,in qua non tenet̃ vẽditor transferre
dominium,licet ergo res fuerit euicta , non declarat̃ vẽditio
retro nulla,ꝙ ꝑ conſequens nec receſſus a primo declarat̃ re
tro nullus.Vbi vero ſpẽs ꝓ ſpẽ,& ſic aſſimilat̃ ꝑmutationi ,
ĩ qua tenet̃,vtraq; pars trãſferre dominiũ, ut l.j. ff.de re.per.Si
ergo res tradita fuit euicta,apparet , ꝙ nõ fuit trãſlatũ, & ſic
debitor nõ fecit,qđ dẽt,& declaratur traditio retro nulla, &
ꝑ ꝯſequens nõ fuiſſe receſſum ab actione prima,ut in l.fi.š.đ
ꝯd.ob.cau.& ibi no.in ſeq.gl.in ꝯrio, de l.libera.C.de ſen.dicit
8 tamen iſta glo.†& ẽt in primo caſu quando ſpẽs ꝓ quantita-
te ſi fuiſſet actum expreſſe, ꝙ non diſcederet̃ a prima oblõ-
ne niſi res fieret accipientis.& ꝙ ſecuta euictione poſſit redi-
re ad actionẽ primã, qđ eſt verũ in ſe , & no.ſm Bar.vnde ſis
cautus ſemper hoc facere apponi in datione inſolutũ, ꝙ nõ
intelligatur receſſum a primo debito,vel actione,niſi res fiat
accipiẽtis,& ſic proteſtatio ꝯſeruat actionẽ , quæ alias extin-
gueretur,vt l.fi.& ibi no.š.de eo,qđ certo loco.Poſſet qs dice
re,poſtq̃ res euincit̃ in caſu huius,l.& ſic reuocat̃,quare dici
mus nõ fuiſſe extinctam cãm pignoris, ſicut in l.debitor.ff.ad
Treb.reſpondeo,ꝙ hic fuit factus tranſitus ad aliũ ꝯtum,q̃
fuit ad agendũ.Vnde nõ expedit redire ad primũ, ſed ibi nõ.
9 Vnde ſi extingueret̃ non ꝯſuleret̃ creditori. ¶†In glo.ſi inci-
pit.l.ſi plus.no.ex iſta gl.ſm Doc. ꝙ factũ principis plus repu-
tat̃,& factũ partis q̃ factũ iudicis, q̃a ſi princeps dat inſolutũ
perinde ẽ ꝑ oĩa,ac ſi debitor dediſſet,vt re euicta teneat̃ ad in
tereſſe,ſed quando iudex,uel executor dat, non ſic reputatur
debitoris,q̃a non tenet̃ ad intereſſe, ſed ſolũ ad ſummam de-
biti cum vſuris,ut l.ſi plus.§. j. š.de euic.in aliquo tamẽ factũ
iudicis reputatur factũ partis,vt l.ſi ob cauſam.C. de euictio.
10 †Vltimo no.vltimam glo. ꝙ ſi dediſſem damnum in re tibi
pignorata,ſicut incepiſti mihi teneri pignoratitia,licet illam
rem dem tibi poſtea inſolutum,remaneas tñ obligatus , ad
illud intereſſe.quod perpetuo tene menti, & plus vr̃,ẽt ſi illa
res a te euincatur. Nam nõ propterea non reputatur aliena,
quantum ad hoc,vt mihi non competat actio pro deteriora
tione.Tene menti,quia alibi non credo reperiri.Iõ facias vnã
magnam manum in iſta gl.quæ incipit[quia forte.]

1 *Reprobat pecunia non liberat ſoluentem,debet tamen reſtitui , nec aliter cogitur ſoluere probam.*

2 *Animus donandi,nunquam præſumitur,quando aliqua cauſa ſubeſt, vel ſubeſſe poteſt.*

3 *Campſor qui dolo,vel lata culpa approbauit pecuniam reprobatam ſolutam creditori , tenetur creditori ad intereſſe ſi alio modo non poteſt ſibi conſuli.*

4 *Condemnato ſi debebat extrahi oculus dexter, uel amputari manus dextra,& ſiniſter per errorem fuit extractus,uel ſiniſtra manus amputata,non debet extrahi dexter,vel manus dextra amputari.*

5 *Debitor qui ſoluit pecuniam reprobam, ſi poſtea ſoluat probam,ante quã rehabeat reprobam poterit reprobam per condictionem ſine cauſa recuperare.*

1 **§.Qui reprobos.** †Reprobata pecunia nõ libe-
rat ſoluentẽ, debet tñ reſtitui,
nec aliter cogitur ſoluere probã.h.d.¶Oppo.ꝯ finem , ꝙ non
tenetur creditor reſtituere reprobam,quia vr̃ donari,ſi ſcien-
ter fuerit ſoluta,ut in l.j.š. de condit.inde. Solue.hic ſuberat
a alia cauſa,q̃ donationis[a] ſcilicet verum debitũ a quo præſu-
mitur voluiſſe liberari , & ob hoc expreſſe ſoluit vnde non
præſumitur animus donandi, & ad hoc allegatur iſte text. &
2 l.ſi cum aureum.de ſo. & l. Campanus.de oper.liber.†ꝙ ani-
mus donandi nunquam præſumitur quãdo alia cauſa ſubeſt,
vel ſubeſſe poteſt. Quæſtionib.autem glo.dic,vt in ead.& ad-
3 de,ut in prima,†ꝙ emptor,qui approbauit dolo,vel lata cul
pa,tenetur creditori ad intereſſe,ſi alio modo poteſt ſibi con
ſuli,puta,quia debitor receſſit poſt ſolõnem , & ſic non hẽt
ad quẽ recurrat,& hoc ꝑ l.j.š.ſi menſ.fal.mo.dixe.ſecus ſi nõ
4 fuiſſet in dolo,vel lata culpa,vl ibi. ¶†Item allegatur iſte tex.
ſm Gul.de Cu. ꝙ ſi condemnatus eſt aliquis,vt extrahatur ſi-
bi oculis dexter, uel amputetur ei manus dextera, & ꝑ errorẽ
fuit ſiniſtra amputata , uel ſiniſter extractus,non debeat ex-
trahi deſter, vel amputari dextra , ex quo ſiniſter reſtitui non
5 põt,ar.hic in fi.¶†Sed quæro,quid ſi debitor poſtea ſoluat ꝓ-
b bam pecuniam antequam rehabeat reprobam,[b] quam ſol-
uit,an poteſt per viam agendi recuperare reprobam.glo.ſuꝑ
verbo[reddẽdam]innuit,ꝙ non,ſed ſolum per viãm excipiẽ
di,ſi non ſoluit, & ab eo petatur. Ego non video quare hoc
ſit,iõ dico ꝯriũ , qđ per ꝯdõnem ſine cã poterit petere repro-
bam,poſtq̃ nõ vr̃ donata.non per condictionem indebiti,q̃a
ſuberat uerũ debitũ,& ꝑꝑ ipſum fuit ſoluta,& ita poteſt ſal-
uari glo.

ADDITIONES.

a ¶ Quam donationis.dicit Bal.in l.j in j.col.C. de cond.ind.quod ſoluens ſcienter cũ fraude nunquam præſumitur donare, ſed requiritur liberalitas mera.

b ¶ Reprobam.quid ſi duo ludunt ad impar & par.uel ad azzardum,& ĩ reſiduo ſit aliquis denarius, falſus,an numero computabitur vide Io.An.ĩ add.ad Spe. rub.de fal.& quod denarius falſus non uenit appellatione denariorum,eſt gl. in l.2.C.de hære.& vide in hac materia. Alex.conſi.104.li.2.

---

1 *Creditor qui vendidit,& precium non percepit,an poſſit compelli per debitorem ad id quod plus vendidit, quam ſibi debeatur.*

2 *Creditor vendens pignus , ꝙ poſſit habere fidem de precio,& facere terminum de ſoluendo,vt debitor teneatur habere ratum .*

3 *Procurator fiſci,vel eccleſiæ,vel minoris vendens,nõ poteſt habere fidem de precio,& quid in alio procuratore.*

4 *Creditor vendens pignus ,ſi habet fidem de precio,an debitor ſit ſtatim ab eo liberatus.*

1 **§.ſi vendiderit.** † Creditor qui vendidit , & ad-
huc precium non percepit, non
poteſt compelli per debitorem quatenus plus vendidit,quã ſi
bi debeatur,ſed habet expectari,ꝙ percipiat,vel debeat cede
2 re actionem contra emptorem ſuo periculo.h.d.¶†Nota. ꝙ
creditor cum vendit iure creditoris poteſt habere fidem de p̃
cio , & facere terminum , de ſoluendo , & tenebitur debitor
hoc habere ratum , etiam in hoc, quod uenditum eſt ultra,
quàm debebatur.Videbatur contrarium, ꝙ hoc non potue-
rit facere in præiudicium alterius , ſed in præiudicium ſui,ſi-
cut quatenus ſibi debetur . ego puto hoc verum ſi nihil po-
teſt ſibi imputari , quia non poterat aliter vendere, uel quia
ita erat conſuetudo,ut š.eod.l.ſi pignore.§.fin.alias ſi potuiſ-
ſet uendere præſenti pecunia non potuiſſet facere gratiã de-
alieno.arg.ad hoc in l.qui Romæ.§.Callimacus.de verbo.ob.
vbi nuncius conſtitutus ad ſolutionem recipiendam , nõ po-
teſt facere terminum debitori , & iſte creditor cenſetur quo-
dammodo procurator debitoris,cum vendidit pignus , vt di-

3 xi in d.§.fi.†In alio autem vero procuratore conſtituto ad vē
dendū, an pōſſit facere fidem de precio, & dare terminū, dic,
ꝙ procurator fiſci, vel eccl'iæ, vel minoris nō pōt, vt l. ſi pro-
curator. de iure fiſ. Sed alius procurator ſi habebat mandatū
de vendendo certo precio, non pōt, quia dando terminum
non videretur vendere illo precio pp interuſurium medij tē-
poris, quod diminueretur de precio, vt l. ſi conſtante.§.quo-
ties.ꝟ.ſol.mat.& ſic excederet fines mandati. Idem ſi precio iu
ſto, tamen conuertendo in aliam cauſam, quia non fieret iſta
conuerſio, alias bona fides poſſet habere fidem de pre-
cio.argum.hic, & eorum, quæ ſ.dixi.& ita no.per Barto.in l.
a diuo Pio.§.ſed ſi emptor.de reg.iu.& tangitur per Cy.in l.in
4 ciuile.C.de rei vend. ¶†Sed quæro, quando creditor habet fi-
dem de precio, vtrum debitor ſit ab eo liberatus ſtatim, aeſi
precium percepiſſet? reſpondeo nō, vt patet expreſſe in l.quæ
ſitum.ꝟ.de diſ.pig.& ideo ſi non poſſet ab emptore exigere ex
aliquo caſu ſuperueniente poſt venditionem perfectam, &
ſic non fuit in culpa creditor, ſi non diuinauit, poterit redire
contra debitorem ad actionem primam, ſi non fuit extincta,
vt eſt ibi caſus no. Secus ſi non poſſit exigere ex caſu de nouo
ſuperueniente, ſed quia tempore venditionis non erat ſoluē-
do, tunc eſſet imputandum ipſi creditori, & non poſſet redire
ad debitorem, vt hic colligitur, dū dicit, ꝙ debet cedere actio
nes ſuo periculo, ut etiam habetur.in glo.

1 *Si creditor male tractat rem pignoratam, vel inboneſte, ſoluitur ius pi-
gnoris, hoc vltimo caſu, & in primo tenetur ad intereſſe.*
2 *Habens pignori aliquod caſtrum, poteſt homines illius caſtri punire de
maleficiis commiſſis per eos, & non tenetur debitori, tanquam male eos
tractauerit.*
3 *Habentes caſtra, vel feudum ab eccleſia Romana, vel ab imperio, ſi in bo
neſte, & male tractant ſubditos recipiendo vxores, vel filias eorum, ca
dunt a iure feudi per ſententiam.*
4 *Emphiteuta ſi rem emphyteuticam deteriorauit, cadit a iure ſuo.*

1 **§. Si res.** †Si creditor malè tractat rem pignoratam, vel
inhoneſte, ſoluitur ius pignoris, hoc vltimo ca
ſu, & in primo tenetur ad intereſſe.h.d.vſq; in fi. ¶No.in ver.
2 [plane.] ſm Bal.†ꝙ ſi aliquis habebat pignori aliquod caſtrū,
pōt homines illius caſtri punire de maleficiis commiſſis per
eos, & non tenetur debitori tanquam male tractauerit ſub-
ditos, cum ex iuſta cā hoc fecerit.facit l.ſi ergo. §.ſi hæres me-
3 rentem.de leg.j. & l.ſeruum. de verb.obl. †Item no.in fi.arg.ꝯ
illos, qui habent caſtra in feudum ab eccleſia Romana, vel
imperio, ſi inhoneſte, & male tractant ſubditos recipiendo
vxores, vel filias eorum, cadunt a iure feudi, intellige per ſen-
4 tentiā, ut in tit.de feu.ſine cul.non amit.in vb.feu.†& idem ha
bemus in emphyteuta, ſi rem emphyteuticam deteriorauit.
C.de ſacroſ.eccl.Auct.qui rem.

LEX XXV.

2 *Debitor pignerans ſeruum, quem ille inceperat pōnere ad artificium ali-
quod addiſcēdum, dicitur tacite voluiſſe, quod etiā creditor, idē faciat.*
3 *Faciens illud, quod dominus, vel eius debitor facere incepit, quòd videatur
facere voluntatem domini, vel debitoris, & quando non.*
4 *Creditor, qui fecit expenſas circa rem pignoratam, quas expenſas recupe-
ret a debitore. & num. 1.*
5 *Creditor non faciens impenſas neceſſarias in pignore conuentionali, quan-
do teneatur de dolo, vel culpa, & quid in habente pignus prætorium.*
6 *Contra nimis delicatos, & contra nimis pertinaces, & oneroſos, & ſic ex
duobus contrariis eligitur, quoddam temperamentum.*

1 **SI ſeruos.** †Creditor recuperat a debitore ex
penſas factas in re pignorata, de
voluntate debitoris tacita, vel expreſſa, ita demū,
ſi ſunt neceſſariæ, & utiles, & etiam moderatæ, qđ
iudicis arbitrio relinquitur, & eſt pulchra.l.& determinat iſta
l.duo ſcilicet, an creditor poſſit recuperare expenſas, quas fe-
cit in rem pignoratam, & circa.h.dic, ꝙ ſunt tres caſus in q b.
recuperat integras, ſcilicet qñ eas fecit de voluntate tacita de-
2 bitoris, vt in primo caſu huius legis. † quando debitor pigno-
rauit ſeruum, quem inceperat ponere ad artificium addiſcen
dum.nam dicitur tacite voluiſſe, ꝙ etiā creditor idem faciat.
3 arg.ſ.eo.l.vel vniuerſorū.nec ob.ſ.de vſufr. l.vſufructuarium,
vbi non cenſetur quis tale velle, ꝙ fiat ab alio, qđ ipſe incepit
facere. Vnde ſolue, ut in gl. nec etiā l.j. §.ſi defunctus.ꝟ.de reb.
eorum, quia ibi fauore pupilli, non videtur pater voluiſſe per
tutorem, ꝙ fiat illud, quod ipſe pater diſpoſuerat facere, quia
non ita diligenter per tutorem fieret, ſi poterat prætendere
præiudicium. Intelligo ēt iſtud primum dictum ſi res perſeue
rabat in eodem ſtatu, alias ſecus, vt ſi inceperat debitor face-
re aliquam magnam expēſam in re pignorata, & poſt pigno
rationem lapſus eſt facultatibus, nam non eſt veriſimile illā
expenſam continuare. arg.in l.cum quis.in princ.de ſol.in ra-
4 tione ſui. † Secundus caſus eſt, quando interuenit voluntas
expreſſa debitoris. Adde tertium, quando eſſet expenſa ne-
ceſſaria, quæ ſi non fieret, res eſſe peritura. Si autem eſt vtilis,
non tamen neceſſaria, tunc adhiberetur diſtinctio de qua
hic, an ſit nimis oneroſa debitori, vel non, qđ relinquitur ar-
4 bitrio iudicis. † Secundo determinat, ꝙ creditor tenetur talē
expenſam facere, & ſi non facit tenetur de dolo, vel culpa.
hoc intelligo, quando erat neceſſaria, qua non facta, res erat
deterior futura, vel peritura, alias ſecus. Item intelligo, quan-
do commode poterat eam facere, alias nō tenetur ſe incom-
modare, nec diſtrahere res ſuas, vel pecunias ad vſuram reci-
pere.arg. hic a contrario ſenſu.debet tamen denunciare, & ſi
gnificare debitori, ut ipſe habeat facultatem faciendi, ſi vult,
& ſi non, poteſt denunciare, non tenetur.arg.ꝟ.locati.l.item
quæritur.§.exercitu. Item prædicta in pignore conuentionali.
Quid in habente pignus prætorium, an poſſit recuperare ex-
penſas quas fecit, & an teneatur facere? vide l.prætor.§.ex his.
ꝟ.de bon.aucto.iud.poſ.& in §.præcedenti, & quod habetur in
l.ſi finita.§.ſi quis damni.de dam.infec.per Barto.quia non te-
netur, niſi de dolo, & lata culpa, ſed habens conuentionale
tenetur etiam de leui. Item ille recuperat expenſas, quas puta
uit vtiles, licet non eſſent, ut in d.§.ex his. cum pręcedenti.§.
quod no.Inno.expreſſe. vt in c. cum veniſſet.de eo qui mit.in
poſ.cau.rei ſeruan.ſed habens conuentionale non recuperat,
niſi ſint vtiles, nec ſufficit putaſſe, ꝙ eſſent vtiles, l.ſed an vl-
tro.§.j.ſ.de neg.geſt. & etiam requiritur, ꝙ non ſint oneroſæ,
6 vt hic. ¶†Vltimo no. tex. in fin. qui poteſt ad multa allegari
contra nimis delicatos, & contra nimis pertinaces, & onero-
ſos, ꝙ a iudice audiendi non ſint.facit de verb.obl.obli.l.con
tinuus.§.j.

LEX XXVI.

1 *Per miſſionem in poſſeſſionem ex primo decr. conſtituitur pignus præto-
rium, poſtquam realiter facta eſt immiſſio, non prius.*
2 *Pignus prætorium ad hoc, ut conſtituatur, qualiter fienda ſit miſſio in poſ-
ſeſſionem ex primo decreto.*
3 *In ſecundo decreto non requiritur immiſſio nuncii in poſſeſſionem, ſi credi
tor erat immiſſus ex primo decreto, & quid aliud requiratur.*
4 *Quantum duret facultas petendi ſe immitti per nuncium ei, qui pronun-
ciatus eſt mittendus.*
5 *Debito ſoluto pro pignore prætorio recuperando, poteſt agi pignoratitia,
& quid econtra.*
6 *Argumentum de iudice ad teſtatorem, quid valeat.*

1 **NOn eſt mirum.** † Per miſſionē in poſ-
ſeſſionem ex primo
decreto, conſtituitur pignus prætorium, poſtquā
2 realiter facta eſt immiſſio, non prius.h.d.† & ſem-
per allegatur. iudex enim ſi pronunciat aliquem eſſe immit-
tendum in poſſeſſionem, iſta pronunciatio non ſufficit, vt il-
la dicatur habere pignus, ſed poſtea committit nuncio, vt ip-
ſum realiter immitat, poſtquam hoc factum fuerit, & ductus
fuit ad locum, & miſſus realiter in poſſeſſionem, ex tunc ha-
bet pignus prætorium, & non ſufficit, ꝙ nuncius oſtendat ſi-
bi ad oculum poſſeſſionem, & dicat, immitto te in poſſeſſio
nem illius rei, immo requiritur, ꝙ ingrediatur eam, per iſtum
tex.& no.Bart.in l.j.in prin.in 4.q.prin.de acqu.poſ.nec obſt.l.
quod meo.§.ſi per venditorem. eod. titu. quia ibi loquitur in
poſſidente, qui poteſt poſſeſſionem quam habet, in alium
transferre per aſpectum, ſed nuncius poſſeſſionem illam nō
habet.dicit etiam Spec.per iſtum tex. fatuos eſſe nuncios, qui
cum habent in commiſſione de mittendo aliquem in poſſeſ-
ſionem, & tenutam omnium bonorum, immittunt eum in
vno dicentes, ꝙ habeatur pro immiſſio in omnibus, nam nō
habetur pro immiſſo, niſi in illo, ut ipſe no.in tit.de primo de
3 creto.in §.iam. circa prin. ¶†Quid aūt in ſcđo decreto.dic, ꝙ
ſic de illo, quia iam erat immiſſus ex primo, non requiritur
alia immiſſio, ſed ſufficit iudicis officium, ꝙ de cætero poſſi-
deatur ex ſecundo decreto, & transfertur in eum dominium
arg.de acq.rer. do. l.qua ratione.§.interdum. Si vero non erat
immiſſus, requiritur immiſſio, ſm Dy. vt refert Ioan.And.in
addi.Specu.de ſecundo decreto. in addi. quæ incipit, ſed Dyn.
quod autem dixi, & hic dicitur, procedit, quando poteſt reali
ter fieri miſſio, ſed ſi nō poteſt, puta pronunciauit iudex me
mittendum in poſſeſſionem bonòrum tuorum, tu nulla bo
na habebas tunc, vel ſi habebas erāt occupata per alium, vel
inundatione fluminis, certe ſi poſtea acquiris, vel ceſſat inun-
datio ſine alia miſſione fienda, dicitur per nuncium conſtitu
tum pignus, & propria auctoritate poſſum occupare, ut ſin-
gulariter habetur in l. cum vnus. §.fin.cum l.ſeq.tex. & glo.ſ.
de bo.aucto.iudic.poſ. & ſi occupantur per alium cui nō no-
cet pronunciatio iudicis, abſque miſſione nūcii poteſt in me
transferri ex primo decreto, & ſecundo, ius, qđ tu ꝯ quem fa-
cta eſt pronunciatio habes in proprietate, prout diſputando
tenuit Mar.vt refert.Ioan.And. in ti.de primo, & ſecundo de-
creto.& Bart.in l.a diuo. §.ſi ſuper rebus.de re iud. & Bald.in l.
ob maritorum. C.ne vxor pro mar. quæ aliter loquitur, quā
4 Bar. † Quantū aūt duret facultas petendi ſe immitti per nun-
cium ei, qui pronunciatus eſt mittendus. vide in l. ſi finita.§.

illud

5 illud. & §. cum tamen. de dam. infec. ¶† Vltimo ſcias, ꝙ poſtq̃ conſtituitur pignus prætorium ſoluto debito pro ipſo recu perando, poteſt agi pignoratitia, & econtra, ipſe immiſſus po teſt agere hypothecaria, ſicut pro pignore conuentionali, vt no. in l. ſi quis miſſum. §. iudex. de dam. infec. per gloſ. in l. j. C. de præt. pig. & vide quod no. Bal. in l. ſi poſtquam. C. vt in poſ. le. quæ ſit rõ, quia in pignore prætorio requiritur realis miſ ſio, licet conuentonale pignus ſolo conſenſu ſine traditione
6 contrahitur, vt l. j. ſ. eo. † no. etiam hic ar. de iudice ad teſtato rem, vt illud, quod poteſt facere teſtator poſſit facere. Et ideo ſicut poteſt prohibere alienationem, & ſi poſtea fiat, non va let, vt l. cum pater. §. libertis de leg. 2. ita & iudex. ut l. de polli citationib. in fi. ſ. de polli. & vide Bart. in l. centeſimis. in fi. de ver. ob. ad iſtã cõparationẽ dicunt etiam quidam, ꝙ hoc non fuit proſecutus propter ſcholares, qui fuerunt impatientes.

LEX XXVII.

1 *Creditor, qui recepit rem a debitore, nõ pignori, ſed vt pignori pro ſe apud alium poneretur, ſoluto debito poteſt compelli ad ipſam luendam per actionem præſcriptis verbis, vel commodati. & poſtquã luit, ad ipſam reſtituẽdã eiſdẽ actionib. & etiam actione in rem iud. ad exhibendum.*

2 *Si res data ſit creditori, vt eam apud alium pignori poneret, in quo differt are data creditori pro pignore.*

3 *Res mea tibi non obligata, ſed ſi ad te peruenit occaſione debiti, in quo te neor, quando poſſis eam retinere quouſq; ſoluam.*

4 *Actio præſcriptis verbis, poteſt concurrere cum actione commodati.*

1 R Etenti mutuam. † Creditor qui re cepit rem a debi tore non pignori, ſed vt pignori pro ſe apud aliũ poneretur, ſubito poteſt compelli ad ipſam luen dam per actionem præſcriptis verbis, vel commodati. & poſt quam luit, ad ipſam reſtituendam eiſdem actionib. & etiam actione in rem iud. ad exhibendum. h. d. tex. cum gl. & ſic dif fert ab aliis legib. huius tit. quæ loquuntur in re data pignori.
2 † hic vero non fuit data pignori, ſed vt pignori, creditor apud alium poneret, & differunt iſti caſus in multis, quia in primo caſu creditor acquirit ius in re illa, in ſecundo non. Item in primo caſu ſi creditor illam alteri pignoret, quod põt, vt l. Græcè. §. j. de pig. cenſetur pignorare ius, quod habet in re, & ſic ſuo nomine. Ex quo ſequitur, ꝙ ſoluto ſibi debito, cum ius pignoris extinguatur, ut l. ſi rem. §. oẽs. ſ. eo. extinguitur ẽt ius ſecundi creditoris, & deſinit eſſe ſibi obligata, ut ſ. eo. l. de bitor. §. fi. ſed in ſcdo caſu cum non habeat in re, non cenſet obligaſſe ius ſuum, ſed rem de voluntate dñi debitoris, & iõ, licet ſibi ſoluatur debitum, non ppea liberatur a ſcdo credi tore, niſi primus creditor ſibi ſoluat, & ita intelligunt glo. iſtã l. ſuper verbo [videantur] & ſuper verbo [tradantur] & bñ. Itẽ in primo caſu ſoluto debito competit pignoratitia pro recu peranda, ſed in ſecundo caſu competit actio præſcriptis ver bis, vel ad exhibendũ, vt hic. In primo caſu, non põt debitor agere, niſi debitum ſoluat. vt d. §. oẽs. In ſecundo vero caſu, ſic vt in gl. fi. hoc ẽt tenent, & ſequuntur Doc. ¶ In tex. ibi [vt pignori apud alium creditorem poneret.] ſupple, & poſtea ip ſe debitor ſoluat creditori debitum, & ille non reſtituebat rẽ prædictam. vnde quæritur, qua actione ſibi ſubueniatur, nam pignoratitia ſibi non competit, quia illa datur pro re pigno rata. ſed iſta res non fuit pignorata primo creditori, ſed tradi ta, vel commodata, ut pignoret pro ſe. Et rñdet, ut ſequitur, quia ſi iam liberauerat eam, & habebat penes ſe, datur actio ad exhibendũ. & ſupple, & poſt exhibitionem rei vẽdicatio. Sed ſi non liberauerat, actiones prædictę non competunt, cũ non habet penes ſe, ſic, & nec facultatem exhibendi, vel reſti tuendi. Vnde datur actio perſonalis, ut in fi. quæ oritur ex cõ tractu innominato facio vt facias, & ſic præſcriptis verbis, q̃ datur in factum, vel etiam commodati. vt ſ. commoda. l. ſi vt certo. §. nunc videndum. alias incipit (rem tibi,) differt tñ iſta lex ab illo. §. quia hic tradens, vel commodans erat debitor recipientis, ibi non eſt. Adde, ꝙ etiam in præcedenti caſu, quã do habebat rem penes ſe, poſſunt dictæ actiones perſonales dari vna cum reali, nec aliquid prohibet. ¶ In gl. fi. in fi. (Hic autẽ detrahi non põt, vt dixi,) & ſic gl. tenet debitorem agere poſſe ad recuperationem huius rei, ẽt anteq̃ ſoluat debitum, quod videntur tenere Doct. nam, ſiue agat actione commo dati. non põt retineri propter aliud debitũ. vt in l. 2. C. cõmo. vel præſcri. verbis. ſi ille contractus innominatus aſſimilatur
3 commodato, ergo. vt l. eum qui. ſ. tit. proxi. † Sed ꝯ eam deter minationem facit, quod not. in l. ſi non ſorte. §. ſi centum. de cõd. ind. in fi. vbi habetur, ꝙ ſi res mea eſt tibi obligata, & per uenit ad te occaſione debiti, in quo teneor, potes eam retine re quouſq; ſoluã debitum, ad quod. ſ. eo. el. gãter. §. qui repro bos. in fi. & l. j. C. ſi aliena res pig. da. ſit. ſol. verum eſt, q̃ñ illam rem tradidiſſem in ſolutum pro debito illo, licet illa datio in ſolutum alio reſpectu non valeret, vel ſi fuiſſet tradita pigno ri pro illo debito, licet pignoratio non valeret, ſecus ſi non modis prædictis ad te deueniat, licet occaſionaliter pp debi tum, niſi. n. iſte fuiſſet debitor, rem hanc non tradidiſſet credi tor. Tamen quia nõ fuit data in ſolutum, non poteſt eam cre ditor retinere pro debito, vt in gl. no. quam adde ad id, quod
4 dixi in d. §. ſi centum. † No. etiam ex iſta gloſ. ꝙ actio præſcri. verb. poteſt concurrere cum actione commodati.

LEX XXVIII.

1 *Vendicans rem repellitur exceptione, niſi ſoluat poſſeſſori, quod ipſe poſ ſeſſor alii pro illa re ſoluit, ſi illud eſt conuerſum in vtilitatem agentis.*

1 S I creditor † Vendicans rem repellitur exce ptione, niſi ſoluat poſſeſſori, qđ ipſe poſſeſſor alij pro illa re ſoluit, ſi illud eſt con uerſum in vtilitatem agentis. h. d. alias ſecus, ut in l. mancipium. C. de rei ven. ¶ In tex. ibi (niſi forte offerat.) in nuit ergo a contrario, ꝙ ſi offerat ſibi, bene põt ab eo vendi care. Sed contra, quia creditor recipiẽdo litis æſtimationem, cenſetur eam ſibi vendidiſſe, arg. l. litis æſtimatio. ſ. pro emp. & ſic tranſtulit ipſum dñium, vt ſ. eo. l. ſi conuenerit. & l. ſi vt certo. §. j. ſ. titu. j. ergo debitor amplius vendicare non poteſt. ſed intellige hoc, ꝙ non habebat poteſtatem vendendi, vel dic, ꝙ poſito, ꝙ haberet, non cenſetur vendidiſſe in præiudi cium alicuius, ſed in præiudicium ſui, ut in contrario, q̃ñ erat dñs. Tene menti, quia hoc eſt ſingulare, & per gl. & Doct. nõ tangitur hic, tamen ibi aliter loquitur. Ideo omnino vide.

1 §. Si ſeruus. ¶† Ex pignore tradito ſeruo, agitur hac actione contra dominum. h. d.

LEX XXIX.

2 *Habens quaſi dominium in re aliena, & ſic titulum, & bonam fidem, ſi eam pignori dederit, valet pignoratio, & tunc creditor videtur poſſi dere nomine debitoris.*

3 *Si verus dominus illius rei poſtea inſtituerit creditorem hæredem, incipit tunc ſuo nomine poſſidere, & vſucapio debitoris interrumpitur.*

4 *Condictio ex l. ſi quis conductionis titulo. C. loca. non ſolum habet locum in contractu locationis, ſed etiam in contractu precarii.*

5 *Agens ad reſtitutionem, quando non poſſit excludi per exceptionem pro prii dominii.*

1 S I rem alie. † Si dñium rei pignoratæ cæpit eſſe creditoris, pignus extinguit, & eius poſſeſſio de cætero debitori non prodeſt ad vſucapionem complendam, precarium tamẽ
2 a debitore rogatum. h. d. ¶† In tex. ibi [& mihi pignori dede ris.] No. ꝙ hoc caſu valet pignoratio rei alienæ, in q̃a habe bas quaſi dñiũ. ſ. titulum, & bonam fidem, & vſucapiebas, pp q̃ dabatur tibi publiciana contra quemcunque, exceptio ve ro dño. Videris ergo illud ius mihi obligaſſe, & iõ prætor me tuetur in ſeruiana contra quemcunque poſſeſſorem, & te in publiciana, ut ſ. de pig. l. ſi ab eo. vbi eſt caſus. Et no. ꝙ ſi rem tradidiſti, trãſtuliſti in me ciuilem, & naturalem poſſeſſionẽ, tamen videor poſſidere tuo noĩe, & proficiunt tibi ad vſuca pionem complendam contra verum dñm, vt l. qui pignoris. de acq. poſſ. & l. ſerui noĩe. de vſur. etiam ſi poſtea tibi eandẽ poſſeſſionem precario concedã, & multo magis, q̃a plus iu ris habes, q̃ anteq̃ concederem, ut d. l. qui pignoris. hæc vera,
3 ſi non eſſem effectus dñs. † Sed cum efficiar dñs añ uſucapio nem impletam, incipio poſſidere meo noĩe, & ſic mea poſ ſeſſio amplius tibi non prodeſt, & per ꝯñs tua vſucapio inter pellatur. i. interrumpitur. Durat tñ præcarij rogatio, ut per in terdictum de precario poſſim a te poſſeſſionem auocare, q̃a per acquiſitionem dñij extinguitur pignus, ut l. neq; pignus.
4 de re iud. ¶† Vltimo no. finem vltimæ glo. ꝙ cõdõ ex l. ſi quis conductionis. C. loc. non ſolũ hẽt locũ in contractu locatio
5 nis, ſed ẽt in ꝯctu precarij, & per iſtam glo. † dicunt Doc. illam vtilem hr̃e locũ in quocunq; ꝯctu, ubi ꝯhitur obło ad reſtõ nem, vt commodati, depoſiti, vel pignoris, ut ſi non poſſit re cipiens excludere agentem ẽt per exceptionem proprij dñij, ſed ſi ageretur actione ex eo contractu, bene excluderet, quia non tenetur in re propria, ut ſ. depoſi. l. qui rem. & ibi tetigi, quia illa condõ hẽt vim poſſeſſorij recuperãdæ poſſeſſionis, vnde negando reſtitutionem rei, cenſetur tradentem ſpolia re. l. colonus. de vi, & vi armat. & in poſſeſſorio recuperandæ nõ admittitur exceptio proprietatis, cum ſpoliatus ante om nia ſit reſtituendus. arg. l. ſi quis a te fundum. C. unde ui. & l. ſi maritus. C. de don. inter vir. & uxo.

LEX XXX.

2 *An poſſit dari licentia creditori, quod rem obligatã, vel debitam capiat, & qualiter illa licentia intelligatur. 1.*

1 V I ratiario. † Creditor q̃ ppria auctorita te occupauit rem obligatã, te netur de caſu poſtea contingente in illa re, ſecus ſi licentiã habuerit a debitore capiẽdi. h. d. ¶ Et dice bat Bald. quod iſta erat lex Innocen. quam allegat. in pluri bus locis, & ſpecialiter in ca. verum. de for. comp. & circa pri mum dictum dic, quod tenetur de caſu, etiam qui eueniſſet, ſi non occupaſſet, quia cum ipſe fuerit in culpa in facien do, non adhibetur diſtinctio illa, an caſus omnem euentum

eueniſſet,

euenilſſet,vt no.per Gul.de Cu.in l.ſi vt certo,§.ſed interdum.
ſ̃.ti.prox.& dixi in l.ſi vehenda.§.idem iuris.ad l.Rho. de iac.
2 ¶†Circa ſecundum dictum, an poſſit dari licentia creditori,
ꝙ rem obligatam,vel debitam capiat, & qualiter illa licẽtia
intelligatur,vide pleniſſime, & vtiliſſime per l.iij.per Bart. C.
de pign.quam ipſe repetiit.In tex.ibi[ſi inuito ratiario] quod
præſumitur in dubio,niſi contrarium probetur, vt innuit hic
in fi.dum dicit,ſi debitor ſua voluntate conceſſiſſet &c.nam
requiritur expreſſa conceſſio,ad hoc, vt dicatur adeſſe volun
tas eius, vt patet in l.ex ſtipulatione. de acqui.poſſ.vbi credi-
tor dicitur prædo, ſi rem debitam propria authoritate occu-
pauit,non traditam a debitore.

LEX XXXI.

1 **Si ſeruus.** ¶†Delictum ſerui pignorati obligat debi-
torem ignorãtem vſque ad noxæ deditio-
nem,ſcientem vero obligat inſolidum.h.d.

LEX XXXII.

1 **Cum debitore.** †Pignorans rem alienam ſciẽ-
ter tenetur contraria pignorati
tia ad intereſſe. In quo autem conſiſtat iſtud intereſſe, ſi ipſe
debitor erat ſoluendo,gloſſ. hic declarat per plura exempla,
quam no.quia per eam declaratur l.tutor. §.contraria,ſ̃.eod.
vbi allegaui hanc glo.

LEX XXXIII.

2 *Antiphona idem eſt,quod præparatio,& nu.1.*
3 *Debito ſoluto pro recuperanda tenuta, quam creditor habet ex primo de-
creto poteſt agi pignoratitia.*

1 **Si pecuniam.** †Actio pign.competit etiam pro pi-
gnore prætorio.h.d. ſecundum intel
lectum Doct.qui probatur etiam per l.non eſt mirum.ſ̃.eod.
alias fruſtra poneretur illa l.in hoc titu.probatur etiam in l.ſi
2 is.§.j.j̃.de pig. † vbi habetur de iſto vocabulo[antiphona]nã
idem eſt dicere,ꝙ præparatio,vt patet in antiphona pſalmo-
rum,& tenuta quæ conceditur ex primo decreto,dicitur eſſe
quædam præparatio ad ſecundum decretum. Ideo recte põt
3 appellari antiphona. † Debito ergo ſoluto pro recuperanda
tenuta quam creditor habet ex primo decreto, poteſt agere
pignoratitia.& h.d.iſta l.ſed gl.intelligit de ſcriptura,vel apo-
cha,quã creditor habet de manu debitoris, vt ſoluto debito
pro iſta recuperãda detur pignoratitia, ſicut pro recuperatio
ne pignoris.quam lect.no.datur etiam cõdictio ex lege,vt C.
de cond.ex le.l.diſſolutæ.vel officium iudicis,vt ibi not.

LEX XXXIIII.

1 *Pactum,quod pignus ſit inſolutum pro debito factum,ex poſtfacto valet,
& non poteſt reuocari.*
2 *Pactum factum a principio contractus,ꝙ ſi non ſoluero intra talem termi
num res tibi pignorata ſit inſolutũ pro pecunia data,quare nõ valeat,
& quid ſi pro precio æſtimãdo,ſeu ut illud,habeat fideiuſſor,quę ſoluit.*
3 *Mulieri quæ ſoluit pro alio,quare non ita ſubuenitur,ſicut quando obligat
ſe pro alio.*
4 *Si res pignorata eſt apud debitorem,tunc non ualet pactum,uel ſtipulatio
quod detur inſolutum,vt ex illa poſſit compelli ad dandum, dummodo
velit ſoluere debitum.*

1 **Titius.** †Pactum,ꝙ pignus ſit inſolutum pro debito fa
ctum,ex poſtfacto valet & non poteſt reuoca-
2 ri.h.d.ſecundum Gul.de Cu. † ſecus ſi fuiſſet factum a princi-
pio contractus,puta,mutuas mihi pecuniam,& ego pignoro
tibi rem cum hoc pacto,ꝙ ſi non ſoluero intra talem termi-
num,illa res ſit tua pro illa pecunia,nam dicitur pactum leg.
commiſſorię,quod in pignorib.eſt reprobatum,quia ꝯ publi
cam vtilitatem.Debitores enim indigentes pecunia, vt eam
habeant,de facili apponerent hoc pactum, ꝙ res poſſet vale
re longe plus.Poſtq̃ autem habuerint pecuniam, non ſic de
leui inducuntur ad tale pactum faciendum.Vnde magis ſub-
3 uenitur in primo caſu,q̃ in ſecũdo, †prout in ſimili videmus
in muliere,cui magis ſubuenitur,qñ ſe obligat pro alio,quia
hoc faciliter facit,q̃ qñ pro alio ſoluit,quia non ſic faciliter,
vt j̃.ad Vell.l.ſed ſi ego,& l.quamuis.§.interdum.C.de pac.pi.
4 l.fi.Item etiam in primo caſu † valet interdum pactum,quã-
do non agitur,vt ipſe creditor habeat fideiuſſorem, qui pro
debitore ſoluit,vt eſt caſus no.j̃.de contrah.emp.l.fi.in prin.ſi
militer etiã valeret,ſi ageretur, ꝙ haberet inſolutum pro iu-
ſto precio tantum æſtimãdo,non autem pro pecunia debita,
vt eſt caſus no.in l.ſi fundus.§.fi.j̃.de pign.act. & prædicta ve-
ra,quando res pignorata eſt apud creditorem,ſi autem apud
debitorem,tunc pactum,vel ſtipulatio,ꝙ detur inſolutũ non
valet,vt ex illa poſſit compelli ad dandum, dummodo velit
ſoluere debitum.caſus eſt ſingularis,qui non eſt alibi in l.quã
uis,alias incipit, calipodium.j̃.de ſolut. vbi omnino vide per
Bar.de prædictis,quam etiam glo.alleg.hic pro contraria.

LEX XXXV.

2 *Pecunia per debitorem ſoluta ſimpliciter conuertitur prius in uſuras,quã
in ſortem,ſi uſuræ ſint ciuiliter,& naturaliter debitę, & pro illis erat
pignus obligatum.*
3 *In quo differat iſte caſus a pecunia redacta ex uenditione pignoris.*
4 *In creditorem tranſit ciuilis,& naturalis poſſeſſio rei pignoratæ,& quòd
videatur poſſidere nomine debitoris.*

1 **Cum & ſortis.** †Pecunia redacta ex vẽditione pi-
gnoris,conuertitur prius in vſuras
etiam naturaliter tantum debitas: deinde ſi quid ſupereſt, in
2 ſortem.h.d.tex.cum glo. †Sed pecunia per debitorem ſoluta
ſimpliciter,cõuertitur prius in vſuras,q̃ in ſortem,ar.C.de ſo.
l.j.dummodo vſuræ ſint debitæ ciuiliter,& naturaliter, & nõ
3 aliter,vt l.in his.§.Imperator.de ſol. † & in hoc differt iſte ca-
ſus a præcedenti.ſ.de pecunia redacta ex vẽditione pignoris,
quia illa conuertitur in vſuras,ẽt naturaliter tantum debitas
vt in l.Paulus.§.Paulus.j̃.de ſol.differt etiam in alio ſecũdum
gl.quia in præcedenti caſu qñ pecunia ſoluitur, ita demũ cõ-
uertitur in vſuras vtroq; iure debitas, ſi pro illis erat pignus
obligatum,alias ſecus.Sed pecunia redacta ex venditione pi-
gnoris conuertitur in vſuras naturaliter tantum debitas,etiã
ſi pro illis non erat pignus obligatum per illum §.Paulus.ita
tenet hic gl.ſed in hoc male,ſed cõtrarium ibi tenet gl.& illa
cõiter tenetur,ꝙ ita demum ſi pro illis erat obligatũ pignus.
Cætera circa iſtam materiam vide per Bar.pleniſſime.

1 **§.Pignus.** †No.in iſto §.ꝙ in creditorem tranſit ciui-
lis,& naturalis poſſeſſio rei pignoratæ. Vi-
detur tamen poſſidere nomine debitoris,vt ſic debitori profi
ciat illa poſſeſſio ad complẽdam vſucapionem, niſi creditor
interim dominium acquiſiuerit,vt ſ̃.eo.l.ſi rem alienam.

LEX XXXVI.

1 **Si quis.** †Si pro pignore conſtituto aliud ſubiicitur, fur
tum committitur,ſecus ſi in cõſtituendo aliud
pro alio ſoluatur.h.d.vſque ad §.ſed & ſi quis.In tex.ibi[furti
teneri]quia hoc caſu aurũ,quod mihi pignoraſti, præter vo-
luntatem meam retinuiſti,& ex quo non pignoraſti,tradidi-
ſti,ſed in ſequenti caſu non ſic,quia aurum nunquam pigno
raſti,ſed æs,quod dicebas eſſe aurum.Ideo non teneris furti,
quia non contrectaſti mihi rem obligatam præter mei volũ
tatem,& adde,quod habetur ſ̃.eo.l.j.

1 *Qui obligat rem alienam, uel alteri obligatam, ſtellionatum committit,
niſi res cuilibet creditori ſufficiat pro utroque debito.*
2 *Pignorans rem alteri pignoratam,tanquam non pignoratam, quare non
teneatur de crimine falſi,ſicut uendens rem alteri prius uenditam.*
3 *Debitor,uel creditor pupilli in parua quãtitate non prohibetur eſſe tutor.*

1 **§.Sed & ſi quis.** †Qui obligat rem alienã, vel al-
teri obligatam,ſtellionatũ com-
mittit,niſi res cuilibet creditori ſufficiat ꝓ vtroq; debito. h.d.
2 ¶In tex.ibi[eo crimine plecteretur] † Sed an teneatur de cri-
mine falſi,qui pignorat rem alteri pignoratam,tanquam nõ
pignoratam. Dic,ꝙ nõ,hic ſecus in eo,qui vendidit rem ſuã,
quam alteri prius vendidit, vt j̃. de fal. l.qui duobus. & quæ
3 ſit ratio diuerſitatis tangit hic Gui.& Bar.¶†In tex.ibi[plane]
iſte ver.allegatur,ꝙ ſi aliquis eſt debitor pupilli, vel creditor
in parua quantitate, non prohibeatur eſſe tutor eius per au-
then.minoris debitor.C.qui tutor.da.poſſ.vt ibi.

LEX XXXVII.

1 **Si pignus mihi.** † Per locationem creditoris fa-
ctam debitori, retinet creditor
poſſeſſionem.h.d.¶Eſt ergo hic tex.expreſſius,ꝙ creditor poſ-
ſidet rem obligatam,non debitor,licet quidam tenuerint cõ
trarium,& no.in l.notiſſimi.C.de præſcrip.triginta ann.& ſic
ſ̃.eod.l.cum & ſortis.§.fin.& l.ſi rem alienam.

LEX XXXVIII.

Pupillo. †Vt detur pignoratitia contra pupillum, de-
bet interuenire aucto. tut. cum res pignorata
ſibi tradatur.h.d.

LEX XXXIX.

1 *Qui ſe in teſtamento ſubſcribit, vt teſtis, non uidetur approbare contenta
in ſcriptura.*
2 *Præſens,& non contradicens quando uideatur conſentire, & quid ſi non
ſit præſens,ſed ſcit,& patitur actum geri,& nu.4.*
3 *Subſcribens ſe non ut teſtis,ſi ſcit contenta in ſcriptura, uidetur ſe ſubſcri-
bere animo approbandi,& facit ſibi præiudicium,idem in ſigillante.*

1 **Caius Seius.** †Qui ſe in teſtamento ſubſcribit,[a] vt
a teſtis non videtur approbare conten-
ta in ſcriptura.h.d. ¶†No.gl.hic opp.de l.fideiuſſ.§.pater.j̃.de
pign. per quam videtur,quod ſubſcribendo videatur contra-
ctum approbaſſe,& dat plures ſolutiones. Prima,& ſecunda
ſunt veræ in ſe, finaliter ponit vnam propter quam iſta lex
ſemper allegatur, quod aut actus cui me ſubſcribo,eſt talis,
qui non poterat fieri me inuito, vel contradicente, vt ſi pi-
gnoras rem meam, quo caſu intendis conſtituere ius in re,
ꝙ fa-

ADDITIO.

a ¶Subſcribit.Vide gl.in c.quanto,de his, quæ fi. a pręla.ſine conſenſu capi.
ubi alleg.hanc l.Bar.in l.ſicut,§.non uidetur,quib.mod.pig.uel hyp.ſol. &
uide late per eundem Pau.conſi.230.& 330.& 350.

quod facere non potes, niſi me volente, vt ſ.e.l.ſi aliena res,
& tunc videor conſentire, vt in ɔ̄rio. Aut poterat fieri me in-
uito, vt ſi vendis, vel donas rem meam, nam tunc non inten-
dis conſtituere ius in re, ſed obligare tuā perſonam, quod fa-
cere potes me inuito, & tunc non videor conſentire, vt hic.
Tu aduerte, ꝙ iſta diſtinctio, gl. procedit in eo, qui fuit pñs, &
non cōtradixit, & quæritur, an taciturnitas habeatur pro cō-
ſenſu, tunc.n. diſtingue, aut actus concernit vtilitatem tacen-
tis, & cenſetur conſentire, vt ĵ.man.l.qui partitur, & in tex. &
gl. & in c.qui tacet de re.iu. aut cōcernit damnū, vel p̄iudiciū
ſuum, & tunc aut gerebat noīe iſtius tacentis, & idem, vim
d.l.qui patitur, ſm̄ alium intellectū, & qđ no.Inn.in c.ex par
te decani.de reſcr. vñ ſi ſcio, & video aliquē agere noīe meo,
& patior, videor ſibi mandare, & ſnīa ɔ̄ eum lata mihi præiu
dicat ſm̄ Inn. licet Bar. alr̄ videat̄ dicere in l.fi. ĵ.de re iu.facit
ĵ.tit.j.l.j. §.magr̄m. & l.fi. ĵ.qđ cum eo. aut gerebat̄ non noīe
tacentis, ſed ipſius gerentis, & tūc tene diſtōnē huius gl. ꝙ aut
a tacens[a] poterat ɔ̄dicendo actū impedire, & tunc tacendo, vr̄
aſſentiri, vt d.l.fideiuſſor.§.j. aut non, & tunc ſecus, vt hic, &
l.qui vas.§.vetare.de fur. & l.inuitus.de proc. & ibi per Cyn. &
3 per Dyn. in rła, qui tacet. † Sed in eo, qui ſe ſubſcribit, adhi-
betur alia diſtinctio, ꝙ aut ſe ſubſcripſit, vt teſtis, vel aucto.
præſtans, & non vr̄ feciſſe aīo conſentiendi, vel faciendi ſibi
p̄iudicium, ut hic. in l.Titia teſtō.§.Lucia.de leg.2. aut non, vt
teſtis, & tunc vr̄ ſe ſubſcribere aīo approbādi, & facit ſibi præ
iudicium, vt in l.ſicut.§.non vr̄.ver.qđ ſi ſubſcripſerat.ĵ.quib.
mod.pi.vel hyp.ſol.l.Titius.§.fi.e.ti. & iō facit ſibi præiudiciū,
ſi ſciebat contenta in ſcriptis, alias ſecus, vt C.plus valere, qđ
agitur. in l.fin. & qđ dixi in ſcribente, idem eſt in ſigillante, vt
l.2.C.de re.alie.non alie. & adde, qđ no.Cyn.in l.certi iuris.C.
4 loca.in 3.qō.¶†Item ad diſtinctionē vide bonum tex.in l.4.ĵ.
qui.ad liberta. procla. non licet. adde etiam l. ſecundam.C.ſi
aliæ.res pigno. da. ſit, quę loquitur in illo, qui ſcit, & patitur
actum geri, licet nō ſit præſens, & idem eſt, ꝙ ſi eſſet præſens,
ſi de facili poteſt contradicere.

A D D I T I O.

a Tacens. Quando habetur pro conſentiente, vel prędicente, vide no. diſtin-
ctionem quam faciunt Doc. maxime Iaſo.in l.quæ dotis.ff.ſol.mat.

LEX XL.

2 *Emptio rei ſuæ an valeat, & num. 1. & 4.*
3 *Qui non admittitur, vt ipſe, interdum admittitur vt alius, ſi eſſet contrarie*
tas inter intentionem & poteſtatem.

1 DEbitor. † Si debitor, vel filius eius de pecu-
nia patris, emat rem pignoratā a cre
ditore vendente iure creditoris, non valet emptio,
& preciū ſolutum conuertitur in cām debiti, & li-
berat pignus, niſi ſit minus, q̃ debitū.h.d.§.cum ſeq.¶In tex.
ibi aut dñiū vendicet.i.petat rem ſibi tradi p̄ actionem ex em
pto, ſed opp. ꝙ creditor teneatur ſibi tradere, ſi vendidiſſet ꝓ
minori precio, q̃ ſibi deberetur, teneret̄ illi tradere, ergo huic
debitori, quia nō dēt eſſe deterioris cōdōnis, q̃ quilibet alius.
3 Sol.ſi alius emiſſet valet emptio. † iō teneret̄ ſibi tradere, ſed
nūc nō valet emptio rei ſuæ, vt l.ſuæ rei.ĵ.de ɔ̄hen.emp. vñ nō
parit aliq̃ actionē ad rem tradēdam, ſi vult eum oportet age
re pignoratitia, & agere non pōt, niſi totū debitum offerat, vt
3 ſ.eo.l.ſi rem.§.oēs.¶†Item oppo. ꝙ licet non admittat̄, ut dñs
ad emen. debet admitti, ut quilibet alius, vt arg. de adop.l.ſi
pater.§.j.cum gl.ſua. ſol. hic iō non admittit̄, vt alius, quia in-
tentio ſua ɔ̄riatur ptāti, nam emendo intendit per traditionē
effici dñs, cū ad hunc finem fiat. vt l.cum manu ſata.§.nemo.
de ɔ̄hen.emp. ſed effici non pōt cum iam ſit, vt l.ſequitur.§.la
na.de vſuc. ſed ſi eſſet ɔ̄rietas inter intentionem, & ptātē, tunc
procedit ɔ̄riū, ꝙ qui non admittitur, vt ipſe, interdū admitti-
4 tur, vt alius. vt d.l.ſi pr̄.§.j. ¶†Sed tertio opp. de l.ſi tibi manda
uero.§.filii quorum.ĵ.man. q̃ gl. hic allegat pro concord. ſed
ɔ̄dicit. ſolutio emptio rei meæ non valet, vt hic. Sed mandatū
tibi factū per me, ꝙ eā emas tuo noīe valet, vel in ɔ̄rio, quia
ceſſat rō de qua.ſ. & acquiritur tibi dñiū, & poſtea per actio-
nem mandati teneris ipſum in me transferre, ita intelligitur
ɔ̄rium. ſed ſi mandarem, ꝙ emeres noīe meo non valet, quia
videretur fieri emptio per me, vel dic, ꝙ ēt tunc tenet manda
tum, vt emas de facto, hic de æquitate, & ibi innuitur.¶Vlti-
mo opp. de l.ſi in emptione.§.ſuæ rei.ĵ.de contrah.emp. ſolu.
emptio rei non valet, qñ fit rōne proprietatis, ſi vero fiat rō-
ne poſſeſſionis, quæ eſt penes vendentem, in quo ipſe eſt po-
tior me, tunc bene valet, ut in contrario, ſicut præcarium, &
conductio, vt l.ſi rem aliquam. in fi. & ēt plene no.ĵ.de acqui.
poſ. & pp̄ hoc vna gl. quæ eſt hic, ſuper verbo, cogetur, q̃ for-
mat iſtam quæſtionem, & determinat contrarium per l. ſer-
uum meum.de condit. inde. non bene dicit, & reprehenditur
per Doc. qui dicunt, ꝙ loquitur contra caſum illius.§ ſuæ rei
vel dic, ꝙ ille.§. loquitur, quando venditor habebat poſſeſſio-
nem ab alio, quam a domino, hic uero a domino, præcedēs
tamen magis placet, quia eadem videtur ratio.

1 §.Soluta. †Per ſolōnē debiti liberat̄ res a creditore, &
ēt ab alio cui rē obligaſſet, ēt ſi debitum illi
nō ſoluat̄.h.d. rō eſt, quia reſoluto iure datoris reſoluitur ius
acceptoris. vt l.lege uectigali.ĵ.de pig.¶Nec ob.l.petentis.ſ.eo.
quia rñde, ut ibi notaui.¶In tex. ibi [nec quicq̃ amplius pręſta
re cogitur.[Petebat.n. ſortē debitor, poſtq̃ ſoluerat debitum.
ꝙ creditor reſtitueret ſibi pignus, & etiam ſolueret ſcđo cre-
ditori, cui ipſe pignorauerat, ne poſtea ſcđs creditor ab ipſo
auocaret per hypothecariam, licet nō eſſet neceſſe. Ideo cre-
ditori ſufficit reſtituere poſſeſſionem, q̃ haberet, ad aliud cogi
nō p̄t, quia ius illius ſecundi creditoris fuit extinctum per ſo-
lutionem debiti factam primo creditori, & hoc eſt, quod ſe-
quitur. Vnde non poteſt debitor timere, ne a ſe auocetur.

LEX XLI.

2 *Ius meum confirmatur ex iure ſuperueniente auctori meo quantum ad vti*
lem actionem, & quid quo ad directam. & nu. 1.
3 *In hypothecaria vtili non habet neceſſe creditor probare rem fuiſſe in bo-*
nis debitoris tempore obligationis, ſed ſufficit, ꝙ probet incepiſſe eſſe in
bonis poſt obligationem, ſecus in directa.
4 *Hæres non tenetur habere ratum factum, vel contractum defuncti celebra*
tum ſuper re ipſius hæredis, ad hoc, vt ex illo facto, vel contractu detur
actio contra hæredem, & quando teneatur habere ratum.
5 *Ex ſuperuenienti iure auctori meo confirmatur ius meum, quo ad excipiē*
dum, ſi ſciebam rem eſſe alienam.
6 *Cautela, ꝙ creditor agens hypothecaria contra debitorem, aſſerat rem*
fuiſſe in bonis debitoris tempore obligationis.
7 *Ex iure ſuperueniente auctori meo non confirmatur ius meum, ſine noua*
traditione, quo ad dominium, ſed eo caſu detur mihi Publiciana.
8 *Agens hypothecaria, ſi dicat alternatiue rem fuiſſe in bonis debitoris*
tempore obligationis, vel quòd ſuperuenit poſt, poterit excipere, quòd
declaret ſuper qua velit inſiſtere.
9 *Qualiter probabit rem fuiſſe in bonis, vel incepiſſe eſſe poſt obligationem*
10 *Creditor ſi dicit in libello, quod res erat in bonis debitoris, & non dicit,*
quòd poſſideret, videtur intentaſſe hypothecariam tantum, ſi autem di
xit, quod poſſidebat tempore obligationis, nec dixit, ꝙ eſſet in bonis,
videtur intentaſſe Saluianum interdictum, & quando videatur inten-
taſſe vtrunque.
11 *Qui agit Saluiano interdicto, dicit rem ſibi obligatam, & eſt interdictum*
adipiſcendæ poſſeſſionis, & qualiter formetur.

1 REm alienam. †Si debitori qui rem alie
nam pignorauit ſuperue
niat dñium, reconualeſcit pignus, qđ a prin. non
ualuit q̃tū ad hoc, ut det̄ utilis hypothecaria, non
autem directa, nō ſic, ſi dñs rei obligatę, & ēt debitor, quia hic
nō ſufficit, ut detur hypothecaria directa, vel vtilis, ex quo tē-
pore obligationis res nō erat debitoris obligati nec per hoc
pignus obligatur. niſi debitor obligaſſet tanq̃ ſuā, qa tūc dñs
ſibi ſuccedens, & hypothecaria conuentus, non poſſet reſiſte-
re allegando ɔ̄riū, quia redargueret defunctū de mēdacio, qđ
facere ſibi nō p̄mittit̄. poſtq̄ eſt ei⁹ hr̄s. h.d. iſta ſingularis l. hñs
mām utilē, & quotidianā, & ad q̃ ſemper recurritur. quia in
ipſa deducitur in practi[…] tota mā pignorū. Diuiditur in duas
partes, nam primo loquitur, qñ debitor qui pignorauit rem
alienā, ſucceſſit dño, & ſic ſibi ſuperuenit dñiū, uñ hic confir-
mat̄ pignus ex iure ſupueniēte uſq; ibi, [nō eſt idē.] ſcđo ecō
uerſo, qñ dñs rei ſucceſſit debitori, & ſic ſuperuenit dñiū, uñ
hic ɔ̄firmat̄ pignus ex iure ſuperueniēte uſq; ibi, [nō eſt idē.]
ſcđo e ɔ̄uerſo, qñ dñs rei ſucceſſit debitori, & ſic ſupuenit ſibi
debitū, ꝓ quo res ſua fuit p̄ alterū obligata, & iſta ſubdiuidit̄
in tres, qa primo dicit, ex hoc pignus non ɔ̄firmari uſq; ibi,
[nec utique.] Scđo remouet q̃dā obiectionē, q̃ poſſet fieri uſ-
que ibi, [ſed ſi cōueniſſet.] & iſte duæ particulæ loquuntur, qñ
debitor ſimpl̄r ſe obligauit. nō aſſerēdo rē eſſe ſuā. Tertio qñ
aſſeruit rē eſſe ſuā, quo caſu ſi dñs hr̄s aſſerat ɔ̄riū, redarguit
defunctū de mēdacio, qđ facere nō pōt agi ɔ̄ eū hypotheca-
ria, ac ſi eſſet uerū, qđ defunctus aſſeruit, qa hr̄s ei⁹ nō pōt re
ſiſtere aſſerēdo ɔ̄riū, ne illū de mēdacio redarguat. Et aduer-
te, ꝙ ſi ɔ̄ eū intentabit̄ hypothecaria directa, creditor aſſeret
defunctū fuiſſe dñm, & qa hr̄s eius nō p̄t ɔ̄riū aſſerere, uincet
actor, licet re uera actionē nō hēat ꝓut hr̄ in ſiñ in l.q̃ hēbat
in fi. cū gl.ĵ.de ma.te. & qđ no.ſ.ſi cer.pe.l.lecta.in glo.q̃ inci-
pit in mēſem, & ex̄ de excep. cū eccleſiaſticæ. & dū in fi. dicit.
[utilis actio,] expone.i. efficax, non aūt intelł̄r de illa utili, de
qua loquit̄ principiū, qa illa, dat̄ ꝓ pignore, qđ conſtat fuiſſe
nullū, & ex poſtfacto ɔ̄firmat̄, hic dat̄ ꝓ illo, qđ licet re uera
fuerit nullū, tñ ɔ̄ſtat, poſtq̄ nō p̄t hr̄s hoc aſſerere, & ſic hr̄ pro
utili, ſi tñ creditor agēs fatet̄, tūc ipſum excluderet, qa ɔ̄tra ꝓ-
bationē iuris, & de iure admitteret̄ ꝓbō in ɔ̄trariū p̄ eius con
feſſionē. ut no. in Auth. ſed iā neceſſe. de dona. añ nu. nā non
hæres redargueret defunctum de mēdacio hoc caſu, ſed ipſe
actor. & ex eius cōfeſſione appareret de nō iure ſuo. Ita intel-
ligo iſtū tex. Et miror, ꝙ Doc. non declarāt, & iſta l. nō loquit̄
de pig. ꝓprie loquēdo, ſed hypothecaria. patet ex prin. glo. pri-
mę, & melius ſtaret in tit. de pig. ¶In text. ibi, [non eſt idē] qa
ſuperius

ſuperius ꝑuenit auctori meo,quia dominus rei, qui ſucceſſit
auctori,meo,non fuit auctor meus,cum ab ipſo cām nō ha
buerim.In tex.ibi,[nec utiq; ſufficit.]iſtud procedit,qñ hodie
reperitur ille,qui eſt dominus rei pignoratæ, ēt debere pecu-
niam pro qua pignorata eſt , non tñ tpe quo fuit pignorata,
reperiebantur iſta duo concurrere. Ideo ꝯña non eſt bona,
ſed ad hoc,vt ſit bona requiritur, ꝙ tpe quo quis rem pigno-
2 rauit,ſit dominus,& debitor.¶†No.ergo ex prima parte tria.
primo, ꝙ ex iure ſuperuenienti auctori meo confirmatur
ius meum.de hoc vide plene per Barto.in l.cum vir.ꝭ.de vſu-
ca.Secundo,ꝙ non confirmatur quantum ad directam actio
3 nem,ſed q̃tum ad vtilem †Tertio,ꝙ in hypothecaria vtili nō
habet neceſſe creditor probare rem fuiſſe in bonis debitoris
tempore obligationis, ſed ſufficit,quòd probet incepiſſe eſſe
in bonis poſt obłonem, ſecus in directa , vt l.quæ nondū. §.
ꝙ dr̃.ꝭ.de pig.de qua gl.j.in fi.opponit, & nō ponit verā ſolu-
4 tionem,ſed iſta eſt vera. ¶†Ex ſcđa parte no. ꝙ hr̃s nō tenet
hr̃e ratum factum , per ꝯ̃ctum defuncti celebratum ſuper re
ipſius hr̃dis,quantum ad hoc,vt ex illo facto, vel ꝯ̃ctu detur
actio ꝯ̃ hr̃dem, & adhoc allegatur iſte tex.fallit,qñ ex reſiſten
ſtia hæredis redargueretur defunctus de mendacio,vt in fine.
quod eſt ſingulare,vt in prin.huius.l.& in fi.credo, ꝙ non,re-
periatur alibi.Adde alium caſum , in quo tenetur habere ra-
tum.ſ.qñ defunctus illum ꝯ̃ctū feciſſet noīe hæredis,vt s̃.co.l.
ſolutū.§.ſolutam.circa prin.& ibi tetigi, & ꝭ. rem ra.ha.l.fin.
in prin.& quod ibi no.Quantum vero adhoc,vt hæres repel-
latur exceptione,ſi agendo veniat ɔ̃ factum defuncti ſuper re
ipſius hæredis,an teneatur ratificare,& nō poſſit venire ꝯ̃,di-
ſtinguit:aut tenetur de euictione ex ꝑſona defuncti,& repelli
tur,ſi venit ɔ̃,eatenus quatenus tenet,vt ꝭ.de euic.l.vendican
tē,& ſic nō fecit inuentarium C. de rei ven.l cū a mr̃e.ſi vero
fecit inuentarium,quatenus bona ſuperuenit,vt no.in l.fin.§.
in computatione. de iure delibe. Si vero non tenetur de eui-
ctione,tunc repellitur quatenus ex perſona defuncti lucrum
ſentit,vt l.ſi cum dotem.§.ſi pr̃.ſo.ma.Ex glo.j.colligunt qua
tuor oppoſitiones . quarum prima reſpicit ſm no.vſque ibi.
[ſed vr̃]alia duo reſpiciunt primum,vſq; ibi, [ſed cōfirmat.]
quarta reſpicit tertiū no.¶Sequendo igitur ordinem gloſſ.ɔ̃
ſm no.ꝙ ex ſuperuenienti dominio confirmet pign⁹, ēt quo
ad directam hypothecariam dādam,qa licet a principio, nō
voluerit ꝑꝑ carentiam dñij,tunc pōt valere,cū dñium adſit,
& ſic ſaltem,ut ex nunc ergo datur hypothecaria directa,qa
nihil adeſt,quod obſit.So.ſi appareret de expſſa,vel tacita vo
luntate debitoris,ꝙ vellet,ꝙ ex nunc valeret,qa obligaret de
nouo,vel ratificaret obłonē primam,procederet ɔ̃rium. Sed
hic debet intelligi,ꝙ de hoc non conſtabat,vnde nec ex pr̃ia
obligatione,qua voluit obligare,potuit competere directa,
quia tunc non potuit:nec ex noua,quia non apparet,ꝙ nūc
velit,iō per ſuperuenientiam dñij ſolam nō concurrente vo
luntate tacita,vel expreſſa dat vtilis,quia fit confirmatio a le
ge de æquitate,nō de rigore.ſed ſi appareret de voluntate,fie-
ret ab ipſo hoīe,& ſic eſſet potētior.Vñ expone glo.dū dicit,
nunc cum pōt nō vult.i.non apparet,ꝙ uelit,& fortius ſi ap-
paret,ꝙ nō vult, nam ēt tunc confirmat quo ad utilem, qa
nō pōt impedire diſpōnem legalem, de qua hic. Nunc circa
iſtum paſſum ex gl.adhuc opponitur, ꝙ ꝯfirmetur quo ad di
rectā,ut l.3.§.cum ex cā.ꝭ.qui po.in pig.ha.¶So.iſte tex.dēt ī-
telligi,qñ tpe obłonis ille debitor nullum ius hēbat ī re , nec
ad rē,ſed ſolā forte poſſeſſionē,ſi aūt habuiſſet ſaltē ad rem
puta,res illa,licet nō eſſet ſua,erat ſibi debita ex ꝯ̃ctu emptio
nis,vel donōnis,vel ſtipłonis,nec erat adhuc ſibi tradita , tūc
ſi ipſum obligat ñ ē a principio obło nulla, ſed cēſet obliga-
ta illa actio ꝑſonalis,& ſi poſtea virtute ipſius ſibi tradat,tūc
incipit obligari ipſa res,& extinguit obło actionis, ſicut ipſa
actio extinguitur,& iō qa dñium ſuꝑuenit debitori ex cā de
ꝓterito,q̃ habuit ortum añ pignorationē,& ēt ex actione , q̃
erat obligata,confirmatur pignus, ēt quo ad directam actio-
nē,& ita intelligo ꝯ̃rium,& qđ no.in l.j.in prin.ꝭ. de pi.idem
ſi nō habebat ius in re,nec ad rē , tñ obligaſſet ꝯdōne , nam
tunc vult ſtatim valere,pignus,ſed cum ſua erit , uel ꝯdō exi-
ſtet.Sufficit ergo,ꝙ tunc cum uoluit eſſe obligatus ceſſet im
pedimētum,& cā nullitatis,& valeat ēt quo ad directā actio
nē,licet a principio non valuerit,ſed fuerit in ſuſpenſo, vt l.ſi
fundus.§.aliena res.ꝭ.de pign.ſed qñ obligauit pure,voluit ſta
tim ualere. vñ cum valere ñ poſſit nō recōualeſcit ex poſtfa-
cto de rigore.Simile videmus đ legato puro, ꝙ ſi a principio
nō pōt valere,nec reconualeſcit ex poſtfacto , licet ceſſet im-
pedimētum ꝑꝑ rłam Catonis,ut l.cœtera.§.j.de leg.j.non ſic
in conditionali,ſi tempore conditionis,exiſtentis ceſſat ratio
nullitatis,propter rationem prædictam , ut l.fin.uel penul.de
re.Cato. ex quib.ſequitur ,ꝙ iſta.l.loquitur in ſpeciali hypo-
theca.Si autem gñalr quis obligaſſet omnia bona ſua præſen
tia, & futura,tūc in reb.poſt obłonem acquiſitis teneret obli
gatio,etiā quo ad directam hypothecariā,quia in illis cenſet
cōtracta obligatio ſub cōditione,ſi efficiantur ſuæ, ſic ī relr̃.
l.j.in prin. ꝭ.de pig.debet ergo līitari iſta l.quando debitor ī re
obligata non habebat ius in re,nec ad rem, & obligatur pu-
5 re,& ſpecialiter,non autem gñalr. ¶†Oppo.ꝯ̃ primum not.
glo.ꝙ ex iure ſuperuenienti auctori meo , non cōfirmetur i⁹
meum,quo ad agendum,ſed ad excipiendum tantum , ut d.
§.j.in fi.prin.ꝭ.de pig.ſol. hic creditor credebat rem eſſe debi-
toris,& ſic debitor obligans rem alienam tenebatur ſibi pi-
gnoratitia ad intereſſe,ut s̃.cod.l.tutor.§. ɔ̃riam, vñ intererat
debitoris,ꝙ ex ſuꝑuenienti dñio ꝯfirmaret pignus,ne teneat
ad intereſſe.in l.ɔ̃ria ſciebat eſſe alienā, vñ debitor non tene-
bat ſibi ꝯ̃ria,ut in d.§.ɔ̃ria.in fi.ergo ſua non intererat confir
mari,quo ad agendū,ſed quo ad excipiendū,ut ibi hr̃,& hæc
eſt vera ſoło,ex qua ſequitur,ꝙ gl.ꝭ.ea.l.q̃ incipit[imo,]& dū
dicit,ꝙ hic creditor ſciuit , non bñ dicit, & ɔ̃riat huic.& ſi di-
cat,ſi nō cōfirmat,qñ ſciuit, ergo nō pōt ſe tueri,quia nō eſt
obligata rñdet,ꝙ non valet ꝯña, quia cū ad creditorē perue
nit occaſione h⁹ debiti p̄t retineri loco pignoris, licet pigno-
rata ñ ſit,ut s̃.e.l.elegāter.§.qui reprobos.ī fi.& l.ſi non ſortē.
§.qui centū.in fi.s̃.de cō.īd.dico tñ hoc caſu , qñ creditor ſci-
uit,ſi debitor exp̄ſſe obligaſſet de euictione teneret , ſicut in
emptione,& uendōne.C.de eui.l.ſi fundū , iō cōfirmaret pi-
gnus quo ad agendū,quia tua īntereſſet.& hoc tenet Bar.ī d.l.
j.ꝭ.de pig.¶Ex p̄dictis patet ſoło ad ſequens ꝯ̃riū gl.qđ tendit
ad idē.s̃.de l.ſi ſeruo.ꝭ.qui.& a qui.ubi non confirmat manu
miſſio facta de ſeruo alieno ꝑꝑ ſuꝑueniens dñiū,quia manu
miſſor nō tenebat in aliquo manumiſſo , & ſic ſua intererat
cōfirmari,p̄dicta aūt diſtinctio , an ſciuerit , uel ignorauerit
creditor,ꝓcedit ſi ipe ageret ꝯ̃ exn̄eū poſſeſſorē hypotheca
ria utili.Si āt ɔ̃ debitorē,qui obligauit,gl. vr̃ dicere,ꝙ ēt ſi ſci
uit,poſſit agere,quia ille nō p̄t referre qōnē dñij not. gl.ma.ī
d.l.j.in prin.& in l.Titio,in fin.& ꝭ.e.l.in gl.quæ incipit [imò]
ibi,uel ibi,&c.Bar.ibi vr̃ dicere ꝯ̃rium , tu dic gl.procedere ſi
creditor agat ɔ̃ debitorem poſſidētem hypothecaria directa
aſſerens ipſum fuiſſe dominum tempore obłonis factæ , nō
debitor volens ꝓbare ɔ̃riū,ꝙ tūc nō erat dñs , & ꝙ creditor
hoc ſciebat, quia allegaret turpitudinem ſuā cū obligauerit
tanq̃ dñs,ſicut nec ꝯ̃,nec creditor ſibi agenti pignoratitia , ut
s̃.l.ſi pignore.§.ſi p̄do.ita ītelligo,qđ no.in Spec.de obl.& ſol.
§.ꝭ.verſi.quid ſi probo. Si aūt creditor fatetur,ꝙ tpe obłonis
debitor nō erat dñs,ſed diceret,ꝙ poſtea ſuꝑuenit dñium , &
eſt ɔ̃firmatū pignus,quo ad utilem actionē, tunc dico,ꝙ au-
diret debitor,dicēs,ꝙ ipſe creditor ſciebat eū nō eſſe dñm,&
ꝑ ꝯñs,ꝙ nō potuit ꝯfirmari,quo ad agendū,quia tunc nō al-
legaret tupitudinē ſuā,nec ſe fuiſſe mēdacem, poſtq̃ creditor
6 hoc detegit,& iſto mō intelligo illā legē in prin.fortius ſi cre
ditor nō diceret ſuꝑueniſſe dñiū, quia poſtq̃ fateret illū non
fuiſſe dñm,nec nūc eſſet,ſeipſum excludit hypothecaria . Sis
ergo caut⁹, cū agis ꝯ̃ debitorē, ꝙ aſſeras rē fuiſſe in bonis tpe
obłonis,& tunc debitor nō poterit ꝯtrariū aſſerere, & iſta ē
7 veritas male relata ꝑ alios.¶†Vltimo circa iſtū articulum ex
gl.opp.ꝙ ex iure ſuperuenienti auctori meo non ꝯfirmat ius
meū,ſine noua traditione,ut l.ſi a Titio . cum ibi no.s̃.de rei
ven.Sol.hic loquitur in pig.qđ nudo ꝯſenſu,ſine tradōne cō-
ſtituitur.l.j.s̃.eo. ibi loquitur in dñio,qđ non transfertur.ſine
tradōne,& iō ſi vēdidiſti mihi rē alienā,& tradidiſti,licet po-
ſtea dñs efficiaris , ego tñ dñs non efficior,niſi interueniat no
ua traditio,uel aliud,ꝙ pro traditione habeatur, & ſic nō da
tur utilis.rei vēdicatio,ſed publiciana ēt ꝯtra te dñm,ſi res ad
te ꝑuenit.&c.Eſt caſus ſpālis,in quo publiciana dat ɔ̃tra dñm
vt d.l.ſi a Titio . nec ēt hoc caſu ɔ̃firmat vēditio, qa illa erat
valida,ēt de re aliena facta vñ ñ īdigebat ꝯfirmatione,ut l.rē
alienā.de ꝯtrah.em. ſed ſi fuiſſet cas⁹ in quo nō valuiſſet , ut
facta a marito de re dotali ex ſuꝑuenienti dñio,ɔ̃firmaret ēt
ſi emptor fuiſſet factus q̃tū ad agendum, ut l. cum p̄dium.de
vſu.nec ob.illa l.de pig.quia ſolue,ut ibi no.per Bar.¶Contra-
tertium no. op. ꝙ nō ſufficiat creditori agenti hypothecaria
ꝓbare,ꝙ poſt obłonē res incepit eſſe in bonis debitoris, imo
dēt ꝓbare,ꝙ erat tpe oblig.ꝯ̃ctę,ut l.& q̃ nondum. §. qđ dr̃ .ꝭ.
de pig. glo. hic dicit in fi. ꝙ iſte debitor tpe obłonis ꝯtractæ
hēbat titulū,& bonā fide in re obligata , ibi ſolā poſſeſſionē.
Certe ſi hoc cēt in caſu huius.l.ēt ſi nō ſuꝑueniret aliud dñiū
valuiſſet obło,a principio,quia hēt titulum, & bonā fidem,
cum ipſe vſucapiat,vel p̄ſcribat,dr̃ hr̃e quaſi dñium,& ſic ius
in re rōne cuius p̄t ꝑ publicianā auocare a quolibet poſſeſſo
re,p̄terq̃ a dño,qui illud ius cenſet obligaſſe,& eodē mō cre-
ditor poterit aduocare,ut eſt caſus.in l.ſi ab eo.ꝭ.de pig.¶Sed
iſte tex.facit vnā qōnē,ꝙ poſtea incepit eſſe ſua.& ſic innuit,
ꝙ ante non valebat pignus,nec potuiſſet auocare,poſtea pōt
ꝑ vtilē hypothecariā,ſed dic,ꝙ hic nō hēt titulū,ſed ſolā poſ
ſeſſionē,& ſic non erat in bonis ſuis,quia nullum ius hēbat ī
re,nec ad rē,ꝑꝑ qđ poſſet ab eo auocare.Iō nō ualuit pign⁹,
ſed poſtea ɔ̃firmat,ſed ad ɔ̃riū rñde, ꝙ ibi loquit q̃tum ad di-
rectā hypothecariā,ī qua illud eſt neceſſarium, hic q̃tum da
utilem.

vtilem.Si ergo creditor agens narrat rē fuiſſe in bonis debito
ris tpe obl'onis, vr̄ intentaſſe directā, iō non oportet,ꝙ iſtud
probet, & ſi probat, ꝙ ſuperuenit poſt,non obtineret, quia
probaret in vtili,quā non intentauit,& ſuper qua non eſt fa-
cta lit cont. l.non pōt videri ſ̄. de iud. Si vero narrat rem eſſe
effectam in bonis poſt obl'onē, tūc cenſetur intentaſſe vtilē,
& dicta probō ſibi proficeret,& ſi probaret in directa, ꝙ erat
tpe obl'onis,ſuccumberet, q̄a illā non intētauit eadem rōne
8 qua ſ̄.facit l.hēbat.ī.de inſti. ¶†Quid aūt ſi dixit vtrunque al
ternatiue, ꝙ erat tunc, vel ſuperuenit poſt? dico ꝙ reus pōt
excipere,ꝙ declaret ſuper qua velit inſiſtere, quia vr̄ intētaſ-
ſe duas ꝯrias actiones,arg.in l.j. C.de fur.niſi incertitudo pue
niſſet ex facto rei,vt l.j.§.qđ ait. quorum leg.ſed ſi non excipe
ret,procederet libellus,vt l.fi. C.de anna.excep.& in quacūq;
9 probaret,obtineret. ¶†Qualiter aūt probabit rē fuiſſe in bo-
nis,vel eſſe incepiſſe poſt? rn̄deo ſiue probet debitorē habuiſ-
ſe directum dn̄ium,ſiue vtile, vt ſ̄.e.l.tutor.§.fi.cum l.ſeq.ſiue
quaſi dn̄iū,vt titulū, & bonā fidem, vt d.l.ſi ab eo.ī.de pig.ſi-
ue ius pignoris,vt l.Græce.§ j.e.tit.& ſ̄.de prox. §.nam per oīa
iſta pōt aduocare rem a quolibet poſſeſſore.Idem ſi habebat
vſumfructū,qđ eſt ius in re,ſecus ſi aliā ſeruitutē p̄diale,q̄a li-
cet ſit ius in re,per confeſſoriā tm̄, q̄ ꝓ illo iure cōpetit,nō pōt
auocare rē a poſſeſſore,ſed illā tm̄ ſeruitutē.Iō rōne huius iu
ris realis nō poſſet rem obligare, ad qđ facit, qđ hr̄ ſubtil'r in
l.Meuius §.ſi fundo. de leg.2. & in quolibet prædictorum ca-
ſuū,q̄b.dixi ipſum poſſe obligare, ſi tale iꝰ hēbat tpe obl'onis,
cōpetit directa hypothecaria, tm̄ ſi ſupuenit poſt, cōpetit vti-
lis,ſi aūt nullū ius in re habebat, ſed ſolā poſſeſſionem,tunc
aut agit ꝯ ipſum debitorē,& ſufficit,ꝙ narret ipſum habuiſſe
ius in re tpe obl'onis,nec hēt neceſſe hoc probare,quia nō p̄t
referre q̄ōnem in ꝯrium,quinimmo nec hēt neceſſe probare
poſſeſſionem tpe obl'onis, ſed tpe quo agit ſic, q̄a ſi non poſ-
ſideret,tūc nō diceē contra eū hypothecaria,q̄ eſt in rē actio,
& p̄ſupponit aduerſariū poſſeſſorem.ſi aūt agiē contra tertiū
poſſeſſorē, q̄dā diſtinguūt,an hēt cām a debitore, & idē,quia
non dēt eſſe melioris ꝯdōnis, q̄ eius auctor, argu.in l.fi.§.j.ad
Velle.an nō hēt cām, & tunc hēt neceſſe probare rē fuiſſe in
bonis debitoris aliquo ex p̄dictis modis, vel tpe obl'onis in di
recta,vel poſtea in vtili,alias ſuccūbat.Bar.primū dictum qn̄
hēt cām, reprehendit, quia illud attēdiē,qn̄ ipſe ageret,vt nō
fiat melioris cōdōnis,q̄ eius auctor, nō ſic,qn̄ ipſe conuenit.
l.an vitium.de diuer.& tēp.p̄ſcr. & ſic indiſtinctè,ꝙ ſit neceſſe
probare rē fuiſſe in bonis, qn̄ agiē ꝯ tertiū. Br̄ dictū ſuū puto
verū, qn̄ poſſeſſor nō allegaret ad ſui defenſionē ſe hr̄e titu-
lū a debitore, vn̄ nec creditor hoc allegare poſſet ad victoriā
ſuā.Si aūt ipſe poſſeſſor allegaret,puta,dicendo ſe emiſſe a ta
li,q̄ obligauerat agēti,dico primā opi. veriorē,& ꝙ hoc ſolū
ſufficit, qn̄ vr̄ fateri rē fuiſſe in bonis illius, ex quo ab eo ha-
buit, tanq̄ eſſet in bonis eius, & ſic vr̄, ꝙ idē in debitore,&
iſtud fuit de mente Spe.in tit. de obl. & ſol.§.j.verſi.ſed pone,
hoc tm̄ ſi eius titulus p̄cederet obl'onē pignoris, alias nō ſuffi-
ceret ad obtinēdū in hypothecaria,ſed ī Saluiano interdicto,
ſic,vt no.gl.C.de Salui.interdic.l.j. & ſi dicaē,fatuus eſt,qui in-
tentat hypothecariā,in qua difficilis eſt probatio, ex quo pōt
intentare Saluianū interdictū, in quo eſt facilis.ſ.probare ſo
lā poſſeſſionē tpe obl'onis.Rn̄deē ꝙ hypothecariā pōt inten-
tare,ſi erat in bonis debitoris tpe obligationis, licet nō poſſi-
deret,poterat.n. rem ſuā obligare, licet alius poſſideret, ſed in
Saluiano interdicto,vt quis poſſit obtinere,neceſſe eſt ꝓbare,
ꝙ debitor poſſidebat, & forte nō pōt ꝓbare, quia nō poſſide
bat,ſed pōt probare,ꝙ erat in bonis. Vn̄ iſte actiones nō ſunt
10 ſuperfluæ. † Si ergo dicat in libello, ꝙ erat in bonis,& non
dicat,ꝙ poſſideret, vr̄ intentaſſe hypothecariā tm̄,ſi dixit, ꝙ
poſſidebat tpe obl'onis,& non dixit,ꝙ eſſet in bonis,vr̄ inten
taſſe Saluianū interdictū tm̄,qđ eſt adipiſcendæ poſſeſſionis,
& ſufficit probare poſſeſſionem. ſi dicat vtrunque, ꝙ erat in
bonis,& tenebatur per eū manu res ſua vr̄ intentaſſe utrūq;
& procedit libellus, quia non ſunt contraria. Nā petitoriū p̄t
intentari,ſimul cū poſſeſſorio adipiſcendæ, vt in c.paſtoralis.
de cā poſ.& proprie.& l.cū fundū.§.fi.de vi & vi arma.& hoc
dico pro eo licet non probet rē fuiſſe in bonis,& ſic non pro-
bet in hypothecaria, ſi tm̄ probet ipſum poſſediſſe tempore
obl'onis obtinebit in Saluiano interdicto,& ita ſemel conſul
vi in ciuitate Piſtorij, licet cōiter procuratores, & aduocati
non ſubtiliter cōſiderantes, videantur tenere hoc pro expe-
dito,ꝙ talis agens debeat ſuccumbere, quod mihi non vr̄ rō
ne prædicta. Tene menti, quia eſt de pane lucrando, & mul-
tos proceſſus ſubſtinebis, & iſta ſunt veriſſima, & iſte paſſus
eſt quotidianus. Conſidera ſp̄ verba libelli, an ſit deductum
Saluianū interdictū, nā licet dixerit rem ſibi obligatā, & rem
fuiſſe in bonis,non ꝑpea minus vr̄ deductū interdictū Saluia
11 num, † nam & ille,qui agit Saluiano dicit rem ſibi obligatā,
& ſi aliud diceret, ſeipſum excluderet,cū non dēē, niſi pro re
obligata, & non pōt dici obligata, niſi fuiſſet in bonis,tm̄ nō
habet neceſſe hoc probare.ſed ſufficit,ꝙ alleget,& probet ſo
lam poſſeſſionem,qđ ſufficit, ut obtineat in hoc poſſeſſorio,
& iſto mō p̄t ſaluari gl. q̄ eſt in l.cum res.C.quæ res pig.oblig.
poſ. quæ tenet ſufficere agenti probare ſolam poſſeſſionem,
quæ gl.cōiter reprobatur, ſed p̄t ſaluari modo quo dixi.Cæte
ra vide per Bar. qui non declarat ita bene, nec ſubtiliter.

LEX XLII.

1 *Si creditor vendidit rem pignoratam plus quam ſibi debeatur, tenetur ad reſtitutionem reſidui,nec auditur,ſi velit emptorem delegare.*

2 *Creditor ſi vendidit pignus plus quam ſibi debebatur, & habuit fidem de precio,an & quādo debitor teneatur recipere ceſſionem a creditore pro eo pluri contra emptorem.*

1 **Creditor.** † Si creditor vendidit rem pignoratā plus
q̄ ſibi debeatur, tenetur ad reſtitutionem
reſidui,nec audietur,ſi velit emptorem delegare.h.d.hic opp.
de l.eleganter.§.ſi vendiderit ſ̄.eo.vbi vr̄ dici directe cōtrariū,
ꝙ creditor non compellitur ſoluere, ſi fidem habet de pre-
cio,immo pōt ſe liberare cedendo actionem contra empto-
rem.gl.ponit hic quinq;, vel ſex ſol'ones,& quælibet eſt bona
2 in ſe.†Vnde recollige diſtinctionē talem, ꝙ aut creditor rece-
pit precium, & tenetur preciſe p̄ciū ſoluere, ut in hac l.ſm̄ pri
mā ſol.gl.aut nō recepit, ſed fidē de p̄cio habuerat,& tūc aut
debitor eſt paratus expectare diē ſol'onis,& nō cogitur recipe
re ceſſionē,ut hic ſm̄ ſcd̄am ſol'onē.aut n̄ vult expectare,diē,
ſed uult ſtatim ſibi ſolui,& tūc creditor uult emptorē delega-
re,& non cogitur debitor delegationē recipere,ut hic.in 3.ſo
lutione gl. q̄a per eam liberaretur creditor,idemq; venditor.
vt l.j.C.de noua. & debitor nō cogiē ipſum liberare,quouſq;
ſit ſibi ſolutū,aut ipſe creditor vult cedere,vel mandare actio
nē contra emptorem,per quā ceſſionē nō liberatur quo mi-
nus ad ipſum rediri poſſit, ſi ille reperiatur non ſoluendo,&
tunc aut ipſe eſt in culpa in habēdo fidē de precio,& tunc co
gitur debitor recipere ceſſionem,ut hic,ſm̄ quartam ſol'onē,
aut non fuit in culpa,& tunc, aut creditor nō vult cedere ſuo
periculo,& idem,ut hic in quinta ſol'one,aut vult cedere ſuo
periculo, & tunc tenetur debitor ceſſionē recipere, & ita lo-
quitur cōtrarium,& ſic iſte. §.recipit plures limitationes,quæ
colliguntur ex ſolutionibus huius gl. & no. prædictam diſtin-
ctionem vtilem,& ſubſtantialem.

LEX XLIII.

1 *Pignoratitia directa pro damnis, & intereſſe competit etiam ante ſolutū debitum,pro reſtitutione rei non.*

1 **Pignori fundum.** †Pignoratitia directa pro dā
nis,& intereſſe competit etiā
an̄ ſolutum debitum, pro reſtitutione rei non.h.d.¶Et no.li-
mitationem ad l.ſi rem.§.omnes.ſ̄.e.circa finem,ibi[pignora
titia agere]. ſ.pro recuperatione rei non pro damnis,& inter-
eſſe,ad quæ non teneē creditor, ſi non data opera inſtrumen-
tum non reſtituit,ſed quia non potuit. Si autem data opera,
tunc tenetur ad damnum, & intereſſe, ad quod poteſt agi pi-
gnoratitia,etiam non ſoluto debito, ut ſequitur.

2 *Magiſtratus,vel reſp.pro aliqua executione fienda poteſt recipere res priuatorum inuitis dominis, vt animal pro mittendo aliquem ad iuſtitiā, vel annonam ad exercitum. & num.1.*

1 **§.Titius pecuniam.** †Dānū datū auctorita-
te curiæ ad creditorē, q̄
2 nō deprehendiē in culpa, nō pertinet.h.d.allegaē iſte tex. †ꝙ
magr̄atus inuitus,vel reſpu.pro aliqua executione fienda po-
teſt recipere res priuatorum inuitis dominis, vt animal pro
mittendo aliquem ad iuſtitiam, vel pro mittendo annonam
ad exercitum,ut hic patet, dū dicit miſſus ex officio annuo.

De exercitoria actione. *Rubrica.*

1 *Obligatio qua quis obligatur per ſuum factorem,vel eius filium,vel ſeruū dicitur acceſſoria,quia principaliter obligatur ipſe factor,filius, vel ſeruus,ſecundario ipſe dominus ex ædictis prætorum.*

¶In iſto ti.& quaſi ī oīb.ſequētib. huius libri, & ēt in ſequen-
tib.tractaē de illis,qui ꝑ alios obligant,puta,ꝑ factores, eorū
1 filios,vel ſeruos eorū,q̄ obl'o dr̄ acceſſoria, q̄a pricipal'r obli-
gatur ipſe factor,filius,vel ſeruus cōtrahētes, ſcd̄ario ipſe dn̄s,
& prima obl'o pōt eſſe ciuilis, & p̄toria,ſm̄ nām cōtractuū,
ſed iſta acceſſoria ſemper eſt prætoria, quia de iure ciuili non
obligatur ille, cum quo non eſt contractum,ſed obligatur ex
edictis prætorum.& ideo glo.hic in rub.dicit,ꝙ eſt acceſſoria.

LEX PRIMA.

1 *Habens nauem propriam,vel conductam cum qua negociatur,ſi præponit aliquem illi naui,& negociationi,& dat coadiutores,præponens dicitur exercitor,præpoſitus dicitur magiſter,vel factor.*

2 *Inter ipſum magiſtrū, & p̄ponentē, ꝙ contrahatur contractus locationis.*

3 *Quare ex cōtractu celebrato per magiſtrum obligetur exercitor,qui eum præpoſuit.*

4 *Præpoſitus negociationi terreſtri vocatur inſtitor,ex cuius contractibus obligatur præponens.*

5 *Vbi periculum eſt in mora, vel in actib.qui non recipiunt dilationem,ſi quis gerat tales in loco,vbi non eſt copia peritorum, facilius ſibi ſubuenitur ſi errauit in iure.*

6 *Poteſtas non tenetur ex contractib.familiæ ſuæ, ſed ex delictis commiſſis in officio ſic.*

7 *Ex contractib.celebratis per famulos apothecæ,quib.non eſt commiſſa tota adminiſtratio,ſi ſunt poſiti tanquam coadiutores, non tenetur præponens,ſecus quando cum principali inſtitore.*

1 VTilitate. †Præmitte q̄ ſi aliquis hn̄s nauē ꝓ-
priā,vł ꝯductā,cū qua negociatur,
præponit aliquem illi naui,& negociationi,& dat
coadiutores, ille præponentes dr̄ exercitor, & ad
ipſum pertinet oē lucrū, ut ſ̄. ea.l.§.exercitore.præpoſit⁹ aūt
dr̄ magiſter,in vulgari dr̄ factor,cū quo ꝯtrahētes negocian-
2 tur,†& inter ipſum,& ꝑponētē ꝯtrahiť cōtractus locationis
quia locat operas ſuas, miniſtri vero dn̄r nautæ.Anteq̄ aūt
eſſet fcm̄ edictū ꝑtoris,ſi aliq̄ ꝯhebant cū dicto magr̄o,ipe ſo
lus magr̄ obligabať, non exercitor, cuius forte ꝯtēplatione
ꝯxerūt,q credebāt,q̄ ille magiſter remouebať, & recedebat,
& ipſi nō hēbant quē ꝯuenirēt, ꝑꝑ qđ impediebať negocia-
tio,quia multi retrahebant ſe a ꝯhēdo,volētes inueſtigare de
qualitate ꝑſonæ,an eſſet principalis dn̄s,uel nō,& tp̄s,& loc⁹
3 non patiebanť.†Et ꝑꝑ hoc fuit prouiſum ꝑ ꝑtorē,ꝑ ſuū edi-
ctū,ut ex talib.ꝯctib.obligareť exercitor,& ſic nō hēnt īueſti
gare de ꝯdōne ꝑſonę, nā ēt ſi credūt illū eē principalē dn̄m,
& ſic nō credāt obligari,niſi ſolū ipſum,nihilomin⁹ obligať
exercitor,& fuit hoc expediēs,vt dr̄ in prin.huius l.ſicut in ꝯ-
4 ctib.celebratis cū illo†q ꝑpoſitus eſt negociationi terreſtri q
vocať inſtitor. Nā obligať ꝑponēs, fortius hic.Nā ibi loc⁹,&
tp̄s patitur,q̄ de ꝯdōne eius poſſet īformari,hic nō ꝑꝑ rōnes
quas ponit hic gl.iō fuit ſuccurrēdum.¶No.illa verba poſita
hic in ſi.prin.locus,& tp̄s non patiť,q̄a ſp allegantur,& facit
5 in arg.ſ̄m Gul.†q̄ ubi periculū eſt in mora,uel in actib.q nō
recipiunt dilationē ſi q̄s gerat tales actus,in loco,ubi non eſt
copia peritorum,facilius ſibi ſubueniť, ſi errauit ī iure,q̄ ſi in
6 alio loco.†item no.in §.i.ar.q̄ ptās non teneať ex ꝯctib.fami-
a liæ ſuæ, ſed ex delictis cōmiſſis in officio ſic.[a] de hoc vide per
7 Bar.in l.i.§.familiæ.de pub. ¶†Item no.ar.q̄ ex ꝯctib.celebra-
tis per famulos apothecæ q̄b.non eſt cōmiſſa tota adminiſtra
tio,ſi ſunt poſiti tanq̄ coadiutores,non teneať præponens.Se
cus q̄n cum principali inſtitore.de hoc. ſ̄.de inſt.l.fi.

ADDITIO.

a ¶ Sed in officio ſic,qualiter teneatur officialis pro delictis familiæ ſuæ,uide per Pari.de Pute.plene in trac.de ſimil.offi.

2 *Subſtitutus a generali adminiſtratore,vel procuratore ad negocia dicitur ſubſtitutus a principali domino, quando ipſo ſciente,& patiente ſubſtitutus eſt,alias non.*

3 *Si aliquis ſciente & patiente ſuperiore exerceat officium tanquam locum tenens eius, licet non appareat, q̄ fuerit deputatus ad illud, valent geſta coram eo.*

4 *Si aliquis cognoſcit de aliqua cauſa tanquam delegatus ſciente,& patiente ordinario,videtur ordinarius eum delegare.*

5 *Agens tanquam procurator meus, me ſciente,& patiente, an uideatur habere mandatum a me,ut ſententia lata contra eum mihi præiudicet.*

6 *Præpoſitus negociationi nauali poteſt alium ſubſtituere inuito domino, ſecus in inſtitore præpoſito negociationi terreſtri.*

1 §.Magiſtrū. †No.hic,q̄ iſti gn̄ales adminiſtratores
vel ꝓcuratores ad negocia pn̄t alium
ſubſtituere,et ſine ſp̄ali mādato,nō ſic in procurat. ad lites,q
non poteſt an̄ li.ꝯt.ſine ſp̄ali mādato,ut l.cū q̄s de proc.& ad-
2 de l.ſi proc.§.i.ſ̄.man. ¶Itē no.q̄ ſubſtitutus a talib. dr̄ ſubſti-
tutus a principali dn̄o q̄n ipſo ſciente,& patiēte ſubſtitutus ē,
alias nō ab ipſo,ſed a ſubſtitutis tantū cenſetur hr̄e mādatū.
3 ¶†Tertio no.ſ̄m Gul. q̄ ſi aliquis ſciēte,& patiēte ſuperiore
exerceat offm̄ tanq̄ locū tenēs eius,licet nō appareat de locū
tenētia.i.q̄ fuerit deputatus ad illud valēt geſta corā eo, quia
4 tacite vr̄ eū impoſuiſſe.facit.ſ̄.quod cū eo, l. fi.†& idē ſi aliq̄s
tāq̄ delegatus ab ordinario ipſo ſciēte,& patiēte de aliqua cā
5 cognoſceret,nā eo ipſo,vr̄ eū delegare.†Facit q̄ ſi aliq̄s agať
tanq̄ ꝓcurator meus,me ſciēte,& patiēte,uideor ſibi manda
tum dediſſe,& ſic ſn̄ia lata ꝯ eum mihi nocebit, licet de alio
mādato nō appareat,& vr̄ voluiſſe Inn.in c.ex parte decani.
de reſcr.& Bar.vr̄ al̄r dicere in l.j.in fi.ſ̄.de re iud.& vide quod
6 no.Bart.in l.falſus.C.de fur. ¶†Vtimo no.caſum ſpecialē,in
quo factor, vel ꝓcurator meus pōt aliquē ſubſtituere me īui
a to hoc eſt ꝑꝑ periculū,[a] qđ eſt ī mora,& hoc ne decipianť ꝯ
hētes,q nō habuerūt tp̄s īueſtigādi,al̄s ſec⁹.& iō ſ̄m Gu.hoc
nō hēt locū in inſtitore ꝑpoſito negociationi terreſtri, quia
ibi ꝯhētes hn̄t tp̄s inueſtigandi,qđ ēt tenet Bal.C.eo.ſuꝑ rub.

ADDITIO.

a ¶Periculum. Ratione periculi,quod poſsit eſſe in mora, iudex incompetens examinat teſtes ad æternam rei memoriam Franc. Are.conſi.46.

2 *Præpoſitus negociationi ſi contrahat extra cauſam, ad quam fuit præpoſitus, quando obligetur præponens.*

3 *Si inter duos mercatores ſit contracta ſocietas vſq; ad quinquennium, q̄ ex contractib.celebratis cum altero ipſorum finito quinquennio alter non teneatur,ſecus ſi fuiſſet ſocietas contracta ſimpliciter.*

4 *Præpoſitus negociationi ſi contrahit in cauſa,in qua fuit præpoſitus expreſſe,vel tacite,ſi pecunia non fuit in illam cauſam conuerſa,quādo non teneatur exercitor.*

5 *Teſtator ſi mandauit diſtribui bona ſua inter pauperes,q̄ illa,quæ ſunt diſtributa illis,qui ſeruiunt pauperib.dicātur diſtributa inter pauperes.*

6 *Expenſa facta in nautis dicitur facta in vtilitatem domini,ſeu nauis.*

7 *Abbas ſi recipit pecuniam pro induendis monachis, poſtea non induit, ſed ſibi imburſauit,an eo mortuo teneatur eccleſia.*

1 §.Non aūt. †In iſto §.ponuntur duæ rl̄æ,vna nega-
tiua,q̄ ſi aliquis contrahat cum magi-
ſtro extra cām ad quam fuit ꝑpoſitus expreſſe, vel tacite,nō
obligať exercitor,& plura exēpla ponit ſ̄.in ver.igiť.licet er-
go ꝯhentes non hēant inueſtigare de ꝯdōne ꝑſonæ, cū qua
ꝯhunt,an ſit principalis dn̄s,vel factor alterius, vt ī prin.bn̄
tn̄ hn̄t inueſtigare,an ad iſtū ꝯctū hēat mandatū,vel nō,al̄s
eis īputatur,vt l.qui cū alio.de re.iu.& ꝑ hoc ſemel defende
bā quendā mercatorē Venetū, qui habebat quendā inſtito-
rē Bononiæ,qui inſtitor recepit mutuum a quodā,vt ſolue-
ret legato,qui tunc erat,& ille mutuans fecit capi dictū Ve-
2 netū,cū veniret†Bononiā,certe non tenebať,q̄a ad dictum
mutuū recipiendū non fuit ꝑpoſitus tacite,vel expreſſe, cū
illa pecunia non fuerit ꝯuerſa in vtilitatem ſuā, al̄s ſecus,vt
ſi ꝓ ſaluando merces illius q̄ fuiſſent ablatę ꝑ ſuꝑiorē, niſi
ſoluiſſet,tūc bn̄ teneretur,q̄a cenſeť ad hoc habuiſſe mandatū
3 tacitū,& ēt hic coll̄r.Itē al̄s ꝯſului†Florentiæ cum duo mer
catores feciſſent ſocietatē vſq; ad quinquēniū,q̄ ex ꝯctib.ce
lebratis cū altero ipſorū finito quinquēnio non tenebať al
ter,licet ꝯhentes ignorarent finitā eſſe ſocietatē, q̄a debue-
runt informari.Secus ſi fuiſſet ꝯcta ſimpl̄r, q̄a tunc tenere-
tur,licet poſtea eſſet diſſoluta,niſi feciſſet proclamare,& no
tificare oīb.q̄ erat diſſoluta,& ſic loq̄ť ſ̄.de īſti.l. ſed & ſi pu
pillus.§.j.quaſi oēs Doct. Italiæ ſe ſubſcripſerunt,q̄a erat q̄ō
4 ardua. †Alia rl̄a eſt affirmatiua, q̄ q̄n ꝯhit in cā,in qua fuit
ꝑpoſitus exp̄ſſe,vel tacite teneť exercitor,ſi in illā cām pecu
nia fuit conuerſa,vel al̄r appareat. Si vero non fuit cōuerſa
tunc aut dicit ſe in illā cām recipere,& poſtea fidē fefellit,&
idē q̄a hoc dēt magis nocere ꝑponenti, q̄ ꝯhentib.aut hoc
non dixit,& tunc,aut concernentib. his duob. q̄a nec dixit,
nec conuertit,& nō tenetur ꝑponens.h.d.vſq. ad §.ſi plures.
in effectu.& vide qđ no.Bar.in l.ciuilitas.ſ̄.ſi cer. pe.& Azo.
5 hic ī ſumma,qui declarat,& no.hoc arg.ſ̄m Old.†& ſi teſta-
tor mandauit diſtribui bona ſua inter pauperes,q̄ illa q̄ ſūt
a diſtributa in illos,qui ſeruiunt[a] pauperib. dn̄r diſtributa īter
6 pauperes, ſic hic expenſa facta in nautis dr̄ facta in vtilitatē
7 dn̄i,ſeu nauis,q̄ ſine nautis non poterat nauigare. † Facit ēt
iſte tex. q̄ ſi abbas recipit pecunia pro induenis monachis,
poſtea non induit,ſed ſibi pecuniam imburſauit,q̄ eo mor-
tuo teneatur eccleſia. Intellige tn̄ hæc vera,ſi concurrebāt
alia de quib.ſ̄.e.l.ſi oportebat indui eos,vel nauis indigebat
refectione,& non fuit mutuatum vltra,quam eſt neceſſe.

ADDITIO.

a Seruiunt.Vide eius conſi.xi.

2 *Cōtrahentes non excuſantur,ſi ignorent conditionem,ſub qua ille cū quo contraxerunt fuit appoſitus.*

3 *Statutum,q̄ ex contractu vnius de ſociis mercatorib. teneantur alii,an habeat locum,ſi aliqui contraxerunt ſocietatem cū conditione,q̄ nullus eorum ſine altero poſſit aliquid facere.*

4 *Quando plures ſunt conſtituti in vno officio, an cenſeatur quilibet cōſtitutus inſolidum,vt in iuriſdōne plurib.tutorib.& curatorib.& in pluribus magiſtris prepoſitis negociationi nauali.*

5 *Quid in plurib.executorib.vltimæ voluntatis remiſ.*

6 *Quando agit,q̄ aliquis adminiſtrator ſine alio,vel conſilio alicuius nihil poſſit agere,an hoc reſtringat eius poteſtatem.*

7 *Si conſilium eius qui debet cōſilium dare ſit malū, an teneatur conſulens & quid ſi non vult illud dare remiſ.*

8 *Conſultor requiſitus ſi recuſat dare conſilium, & poſtea vult illud dare, an debeat expectari remiſ.*

9 *Quando inter plures ſunt diuiſa officia in eo,quod eſt commiſſum vni, alter habetur tanquam priuatus,ac ſi non eſſet officialis.*

1 §.Si plures. †Si ſint plures magiſtri in eadē naui ſī
pliciter cōſtituti, q̄libet cēſeť cōſtitut⁹
inſolidū,& iō alter ſine altero ꝯhēdo obligat exercitorē in-
ſolidū,ſed ſi diuiſa ſint officia inter eos,null⁹ eorū obligatur
niſi in offō ſibi cōmiſſo.Itē ſi nō ſimpl̄r ſint cōſtituti,ſed cū
ꝯdōne,q̄ alter ſine altero gerere nō poſſit, null⁹ de ꝑ ſe obli
gať,ſed oēs ſimul.h.d.iſte §.no.quē Bar.ſolēniter repetiit. &
multa bona hic tractat,& hēt tria dicta. Primū,q̄n ſimplici
ter fuerunt cōſtituti,nō diuerſis officiis,nec appoſita aliqua
ꝯdōne vſq; ibi[& ſi diuiſim]ſ̄m,q̄n officia fuerūt diuiſa, q̄a
vnus negotiationi talis, alter negotiationi frumēti vſq; ibi;
[ſed & finali.]tertium,q̄n appoſita ꝯdōne, & iſtud tertiū di-
ctum

ctū pōt referri tam ad primū caſum,q̃ ad ſecūdū, qa vtrunq;
2 pōt reſtringere.†Et not.ex iſto vltimo dicto, ꝙ non excuſant
ꝯhentes ſi ignorāt ꝯdōnem,ſub qua ille,cū quo ꝯxerunt, fuit
3 appoſitus,quod facit ad qōnē,de qua dixi in §.præced. †Et ſic
eſt arg.ſi ſtatutum dicat, ꝙ ex ꝯctu vnius de ſociis mercatori-
a bus.teneanrur alii,[a] & aliqui ꝯxerunt ſocietatem cum condi
tione,ꝙ nullus eorum ſine altero poſſit aliquid facere, ꝙ tūc
non hēt locum ſtatutum,& ſi non fuit ſeruata forma conuē
tionis,quia alter ſine altero ꝯxit, quaſi ſtatutum dēat intelli-
gi eo caſu,quo ſocietas fuit ſimpľr ꝯcta,nec excuſantur ꝯhen
tes,ſi ignorant dictā cōdōnem.Iſtud tñ iniquum, quia ſic po
terūt fraudare ſtatutum.vide quod no.per Bal.C.e. ſuper rub.
4 †In hoc §.duo ſunt principľr videnda.Primum eſt, qñ plures
ſunt conſtituti in vno offō,an cenſeatur quilibet conſtitutus
inſolidū,vt ſic quilibet ꝑ ſe, & ſine alio poſſit actū gerere, ad
quod tendit primus caſus huius §.& in hoc eſt dicendum , ꝙ
ſic,duob.cōcurrentib.ſ.ꝙ adminiſtratio commiſſa ſit vľis. Itē
ꝙ ſit ordinaria.Et altero dicente ſecus. Pone exemplum ī ad-
miniſtratiōe publica auctoritate,& vtilitate,vt eſt iuriſdō, nā
ſi ſunt plures iudices ordinarii in eodem tribunali, qlibet hēt
iuriſdōnem,& exercitium īſolidum,vt in l.j.ſ.de of.conſulis,
& hoc qñ ſunt plures,vt ſinguli, ſecus ſi vt plures,vel vniuer
ſi,puta plures conſules,vel anciani in vno offō, qa non, niſi
oēs ſimul acta pñt gerere,vt l.magſtat⁹.ſ.ad muni. vide de hoc
ſuper canoniſtas.in c. prudentia.de of. dele.item pone exēplū
in adminiſtratione publica auctoritate,& vtilitate priuata,vt
in tutela,& cura,quilibet.n.ex plurib.tutorib.& curatorib.cē-
b ſetur habere officium inſolidum,[b] vt hic in ii.gloſ. & l.ii.ſ.de
admi.tu.Item in adminiſtratione priuata auctoritate, & vtili
tate,vt in plurib.magiſtris præpoſitis negociationi nauali,eſt
.n.vľis adminiſtratio,vt hic.Idem in plurib.inſtitorib.prępoſi-
tis vni apothecę.Si vero non eſt vľis,vel non eſt ordinaria,tūc
ſecus,vt in plurib.delegatis ad vnam cām,quorum tunc alter
ſine altero nihil pōt,vt l.duo.ſ.de re iu.vt in plurib.actoribus
inſtitutis ab vno tutore,& in plurib.procuratorib.quorū neu
ter cenſetur inſolidum conſtitutus,niſi ſit expreſſe dictum,vt
in d.c.ſi duo.de proc.in vi.& no.in l.plurib.de proc.ēt ſi habēt
mandatum gñale,vt hř in c.petitio.de proc.nam illud eſt vľe,
4 aliud gñale.¶†Quid autem in plurib.executorib.vltimę volū
tatis?dic,vt in c ſi.de teſta.lib.vi.& plene per Bald.in l.nulli.C.
6 de epi.& cle.†Secundo eſt videndum,qñ agitur,ꝙ aliquis ad-
miniſtrator ſine alio nihil poſſit agere,an in hoc habeat eius
poteſtatem reſtringere,ſi non appoſitis his verbis poſſet gere
re?& in hoc eſt dicendum , ꝙ aut fuerunt conſtituti plures in
eodem officio cum hac clauſula,ꝙ alter ſine altero nihil poſ
ſit,& tunc habentur loco vnius,& ſic alter ſine altero nō po-
teſt,vt in vltimo caſu huius §.cum gl.aut fuit poſitus vnus,vel
plures in vno officio cum hac cľa,ꝙ nihil poſſint facere ſine
conſilio talis, qui non erat deputatus ad idem offm̄ , & tunc
aut nec poterat deputari,& tunc illa verba non habent reſtri
gere,& ſic pōt requirere de benignitate,vult, ſed nō tenetur,
& iſte eſt caſus in l.quidam decedens.§.Pap.de admi.tu.alleg.
in gl.pro contraria,aut non erāt, tamen poterant eſſe , & tūc
aut illud officium concedebatur ab homine qui conſtituit,
non autem a lege , & tunc tale conſilium eſt adhibendum de
neceſſitate,alias non valeret actus, ſic intelligunt Docto.in l.
idemq;.§.fi.ſ. man.aut poteſtas officii potius hř a l. quam ab
homine.vt eſt poteſtas tutoris, licet enim teſtator poſſit tuto
rem dare,i.nominare, ptās tamen quam tutor hēt,datur a le
ge,iō dř publica auctoritate, & tunc ſi talis reſtrictio fit ab ip
ſa lege,quæ dat ptātem,valet,& eſt ſeruanda , vt l.impuberib.
ff.de execu.tu.Si vero ab homine, tunc,aut ille cuius conſiliū
eſt requirendum,erat in eodem offō, & dēt de neceſſitate req
ri,aut non,& tunc ſecus,vt l.Titium,& Meuium.de aucto.tu.
in prin.& iſti paſſus terminantur hic per Bar.& vlterius,ſe ex-
tendit eo caſu,quo conſilium alterius eſt requendum,vtrum
7 teneatur requirens illud ſequi. †Item quid ſi dedit malum cō
ſilium,an teneatur conſulens?Item quid ſi non vult dare. Itē
qñ ſnīa eſt ferenda de cōſilio ſpientis,format q̃ plures qōnes,
de quib.vide in addi.Spe. de requiſitione conſilii,& in ti de in
ſtru.edi.§.nunc vero aliqua.in addi.q̃ incip.Ia.de Are.& quod
no.ꝑ Canoniſtas modernos in c.ſi pro debilitate.de of.dele.ꝑ
8 Inn.†& quid ſi ille conſultor requiſitus recuſat dare,conſiliū,
poſtea pęnitet,& vult dare,an debeat expectari? vide qđ not.
9 in c.ſi pro te.de reſcrip.lib.vi.in nouella.†Vltimo no.ex ſecun
do dicto , ꝙ qñ inter plures ſunt diuiſa officia,in eo, quod eſt
commiſſum vni, alter cui non eſt commiſſum, habetur tan-
quam priuatus,ac ſi non eſſet officialis, adde quod plene no
in l.j.C.de tranſact.

ADDITIONES.

a ¶Teneantur Alii.Adde quod vult Pe.de Anch.eius conſi.333.
b ¶Inſolidum.Bal.in l.cum magiſtra.C.quando prouo.non eſt nece.& in authen.
hoc amplius.C.de fideic.& in l.fi.C.com.de le.Bal.conſi,155,3.lib.

2 *Actio,quæ datur contra exercitorem poteſt dici datiua, ſed illa,quæ da-
tur in magiſtrum,eſt natiua.*
2 *Exercitor non poteſt ex contractu magiſtri niſi ceſſa actione, vel in ſubſi-
dium agere,uel niſi magiſter ſit in poteſtate exercitoris, vel periculū
ſit in mora,& magiſter non ſit præſens.& nu.5.*
4 *Factores moderni mercatorum, an teneantur ex contractib. quos gerunt.*
1 §.Exercitorem. †Ex contractu magiſtri non
tenetur exercitor actione præ
toria,& acceſſoria ex iſto edicto , ſed etiā ipſe magiſter actio
ne principali ex cōtractu,& pñt ꝯhentes obligare,quem vo
lunt,ſed ex contractu magr̄i non poteſt exercitor agere ſine
ceſſione,niſi in ſubſidium illo abſente, uel non cedente.hoc
2 dicit.¶No.ꝙ†actio q̃ datur ꝯ exercitorem poteſt dici datiua,
& prætoria,quia non oritur ex ꝯctu celebrato ſecum,ſed ꝑ
pter ꝯctum celebratū cum magiſtro,datur a prætore in exer
citorem,& illa,quæ datur in magiſtrum eſt ciuilis,& natiua,
quia oritur ex ꝯtractu.¶In text.ibi,[quia non eodē auxilio ī
digebat.]nam hic auxilium emanauit in fauorem contrahē
tium cum magiſtro, quia habent tempus ad inueſtigandum
de condōne magr̄i,an ſit principalis dñs, vel magiſter,an fa-
ctor alienus.ut in prin.l.non aūt emanauit in fauorem exer-
citoris, qui habuit tp̄s ad deliberandum de condōne magr̄i,
vñ ſibi imputatur, ſi elegit in alium, vt ſ.ea. l.ver.vnde quæ-
3 rit Ofilius.in fi.¶†In tex.ibi,[mandati agere poteſt.]ſ. cōtra
magiſtrum,ut ibi credat actionem contra illos,cum quib.cō
traxit,puta vendidit merces,& non recepit precium,& ſi ma
giſter non eſt præſens,& periculum eſt in mora,poterit agere
ſine ceſſione de æquitate utili actione, & hoc eſt, quod ſeqr̄,
[plane ſolent &c.]& probatur.ſ. de inſt.l. j.in fi.cum l. ſeq.&
per iſtum tex. ann. hoc de facto reſpondi , dum quidam hæ-
4 breus habitans†Venetijs deputaſſet quendam alium hæbreū
in terra Piſauri ad faciendum præſtitum vſurarum,& ille prę
poſitus recepit plura pignora a quodam milite, & poſtea re-
motus fuit ab offō, miles agebat cōtra eum pro ſuis pignori
bus,& nolebat ſoluere , ille dicebat ſe non teneri,quia con-
traxit tanquam factor alienus,& factoria erat finita. Videba
tur,ꝙ bene diceret,per l.fi.ſ.de inſtito.vbi vř caſus.[Item per
id,quod no.Ang.in l.ea.de duo.reis.ubi dicit, ꝙ factores mo-
derni mercatorum non tenentur ex contractib.quos gerunt.
a Ego dixi , ꝙ hic erat caſus in contrarium,[a] maxime poſtquā
fuit præpoſitus ab abſente,quia contrahentes non habuerūt
reſpectum ad præponentem,ſed præpoſitum , cum quo ꝯtra
hebant.ar.in l.cum qui.C.ſi cer.pe.¶Nec obſtat l.fi.ſ.de inſti.
quia ibi non fuerunt uerba oligatoria,ſed enunciatiua,& ita
ſentit hic Bar.¶Nec obſt.dictum Ang.quia poteſt procedere
in factorib.quia ſunt potius noſtri, q̃ habeant adminiſtratio-
nem,ſicut etiam hic dř in naui, ex quo contractu non tenet̄
exercitor,vt ſ.ea.l.§.j. † Quod autem dixi exercitorem agere
5 nō poſſe ex ꝯctu magr̄i,niſi actiōe ceſſa, uel ī ſubſidiū,ꝓcedit
niſi magiſter ſit in ptāte execitoris , ut filius, uel ſeruus,tūc ēt
acquiret actiones,ēt ſi eſſet magiſter alterius.ut ſ.eo.l.ſi eum.
quas tenetur cedere illi , cuius eſſet magiſter, ut ibi habetur.
Fortius quando eſt magiſter proprius patris , vel domini.

ADDITIO.

a ¶ In contrarium Adde ꝙ hoc dictum Pau.ſequitur Soc.conſ. inc. dominus la-
bia mea aperiat præſens conſultatio.

2 *Quando filius,uel ſeruus ex rebus peculiaribus exercet aliquam negocia
tionem naualem,tunc pater, uel dominus conſentiens tenetur exercito
ria , & ſic inſolidum.& nu.1.*
3 *Si uero patre,uel domino non conſentiente, ſed ſciente,& patiente,ſiue ēt
conſentiente , ut exerceat filius, uel ſeruus negociationem terreſtrem,
dabitur in patrem,uel dominum tributoria, & inquantum detur.*
4 *Si uero patre,uel domino ignorātibus tunc datur in eos actio de peculio,
& pater,uel dominus deducit,quod ſibi debetur,uſq; ad uires peculii.*
5 *Actio quod iuſſu oritur,quando pater,uel dominus conſenſit in aliquo con
tractu ſpeciali,qui fit a filio,uel ſeruo.*
6 *In exorbitantib. a iure non debemus recedere a uerbis legis,uel ſtatuti.*
1 §.Si is qui. †Si filius, vel ſeruus nauē exerceat volun
tate pr̄is,uel dñi , ex ꝯctib.geſtis cum eius
magr̄o dat̄ hæc actio in patrem, uel dominum. h.d.licet ipſi
nō ſunt exercitores,ſed filius, vel ſeruus.Hoc primo,ſed ſi fi-
lius,vel ſeruus exerceat negociationem terreſtrem, etiam pa
tre,vel domino conſentiente,tunc ex ꝯctib. ſui inſtitoris non
datur contra patrem,vel dominum inſtitoria actio inſolidū,
ſed actio tributoria,quæ non eſt ita plena,ſicut inſtitoria, vř
exercitoria. Hoc ſecundo. Idem in exercente negociatio-
nem naualem,non tamen patre , uel domino conſentiente,
licet ipſis ſcientib.& patientib.vt detur actio tributoria. Hoc
tertio.Si vero ipſis ignorantib.tunc datur actio de peculio, q̄
adhuc eſt minus plena.h.d. in effectu vſque ad §. hæc actio.
& eſt valde difficilis,& pauci intelligunt,nec ēt videtur gl. ha
buiſſe bonum intellectum,ut patebit ex ſequentibus,& diui-
de,quia primo ponit vnū dictum.Secūdo illud limitat vſque
ibi [ideo autem.] Tertio rñdet cuidam obiectioni,quæ poſ-
ſet

ſet fieri vſq; ibi, [ſed ſi ſcienter.] Quarto declarat vnum du-
bium vſq; ibi [in ptāte] Quinto declarat quædam alia dubia,
& præmitto, ꝙ ſi pater, vł dñs incepit, vel inuenit negociatio-
nem naualem, & idem præpoſuit filium, vel ſeruum, tũc ip-
ſe pater, vel dominus dicitur exercitor, filius, vł ſeruus dicitur
magiſter, & tunc non eſt dubium, ꝙ ex ꝯctib. celebratis, cum
magr̄o detur hæc actio inſolidũ ꝯtra patrem, vel dñm, ſicut ſi
præpoſuiſſet quẽdam extraneum, vt in toto iſto ti. & de iſto
caſu non loquit̄ hic. Interdũ pater, vł dominus nõ ĩuenit, ſed
ꝯceſſit filio, vł ſeruo peculium, & ipſe filius, uel ſeruus incepit
vel inuenit, & quendam magiſtrum naui præpoſuit, & tunc
eſt dubiũ, an hæc actio det̄ contra patrẽ, vel dñm ex ꝯctib. ce-
lebratis cum illo magiſtro: nã edictum prętoris loqt̄ de exer-
citore, ſed ipſe pater, vel dñs tunc non eſt exercitor, ſed filius
vel ſeruus. Breuiter ꝯrium rñdet̄, ſi patre, vel dño ꝯſentiente,
filius vel ſeruus exercebat talẽ negociationẽ. & ĩ hoc extẽdit̄
2 edictum prætoris. ¶ †Sed ꝯ hoc opp. ꝙ immo non dr̄ exerci-
toria, ſed tributoria, q̃ eſt minus plena, nam qñ filius, vel ſer-
uus in reb. peculiarib. exercet aliquam negociationem patre,
vel dño ꝯſentiẽte, vel patiẽte, datur in patrẽ, tributoria, vel ĩ
dñm. vt ĩ. de tribu. per totum. quæ non dr̄ inſolidum, eo quia
datur vſq; ad uires peculii, & ſic non inſolidũ. Tamen pater,
vel dñs in mercib. peculiarib. in qb. negociatur, nõ habet pri-
uilegiũ, ut poſſit ante oĩa deducere, qđ ſibi dẽtur a filio, uel
ſeruo, ſed uocat̄ in tributum, vna cũ aliis pro rata. ut ĩ. de tri-
bu. per totũ. licet ſecus ſit in actione de peculio, in qua pater,
vel dñs hẽt priuilegium deducendi. ut l. ſed ſi damnum §. j. de
pecu. & ꝑꝑ hoc actio tributoria dr̄ eſſe quaſi inſolidum. Ad
hoc rñdet iuriſconſ. ꝙ illud procedit qñ exercent terreſtrem
negociationem, nos loquimur qñ naualẽ, in qua maior uer-
ſatur utilitas publica, & iõ pinguius fuit prouidendũ ꝯhẽtib.
ut licet ipſe pater, vel dñs negociationẽ nõ exerceat, nec ĩue
nerit, ſed ipſe filius, vel ſeruus in reb. peculiarib. ipſo tñ volen
3 te dat̄ hæc actio inſolidũ. ꝯ eũ. ¶ †Sed circa hoc q̃rit̄ in verſi.
[ſed ſi ſciente.] quid ſi pater, vel dñs expreſſe non ꝯſenſit, ſed
ſciuit, & paſſus eſt, an idẽ erit? & rñdetur, ꝙ non, qa edictũ ꝓ-
toris loquitur de patre, vel dño conſentiente, ſed aliud eſt ꝯ-
ſentire, & aliud ſcire, & pati, tunc ergo dabitur tributoria, q̃
eſt minꝰ plena, vt dixi, ſed qñ exercet negociationẽ terreſtrẽ,
tunc ſiue conſentiat expreſſe, ſiue ſciat, & patiatur, datur tri-
butoria tñ, nõ aũt inſtitoria, quæ ſolet dari pro negociatio-
4 ne terreſtri, & datur inſolidum ſicut iſta. † Si vero ipſis igno-
rantib. tunc datur actio de peculio, quæ adhuc eſt minus ple-
na, cũ det̄ vſq; ad vires peculii, & pater, vel dñs habet priuile-
gium deducendi, qđ ſibi debet̄ vſq; ad vires peculii, & hoc ꝓ
batur in ver. [in poteſtate.] licet ẽt Bar. plura alia dicat. ¶Ex
prædictis apparet, ꝙ gl. nõ bene intellexit, dum dicit qđ hæc
actio datur in patrẽ, vel dñm in caſu huius. §. qñ affuit ipſo-
rũ voluntas expreſſa, uel tacita. nã ſi intellexit tacita eo ipſo,
ꝙ ſciuit, & paſſus eſt, nõ bene dicit. imo ꝯtra ver. [ſed ſi alio.]
modo poſſit conſtare, de voluntate per aliquas coniecturas,
5 licet non expreſſiſſet, poteſt gl. ꝓcedere. ¶ †Oppo. & videtur,
quòd ſi pater vel dñs expreſſe conſentiat, detur cõtra ipſum
actio, ꝙ iuſſu, nõ aũt exercitoria. ut ĩ. quod iuſſu. per totam
gl. j. in ſi. quæ ſe inuoluit. Tu dic ſm Mar. & Iacob. Butr. ꝙ ille
titu. loquitur, quando pater, vel dñs conſenſit in aliquo ſpe-
ciali ꝯtractu, q fit a filio, uel ſeruo. Si ergo ĩ vłi negociatione,
tunc non recurritur ad actionem, quod iuſſu, ſed ad exerci-
toriam, ſi eſt naualis, ut hic, & ad tributoriã ſi eſt terreſtris: ſi
non cõſentit expreſſe, ſed ſcit, & patitur, indiſtincte recurri-
tur ad tributoriam ſiue ſit naualis, ſiue terreſtris. ut hic ĩ uer.
6 [ſed ſi ſciente.] ¶ †Et no. illum tex. qui ſemꝑ allegat̄, ꝙ ĩ exor
bitantib. a iure non debemꝰ recedere a verbis legis, vel ſtatu-
ti, nã exorbitat qñ pater, vel dñs teneat̄ inſolidum ex ꝯctu,
in quo ſpãliter nõ ꝯſenſit, ſed tollat̄ a iure ꝑꝑ ꝯſenſum adhi
bitũ vłr ĩ negociatione nauali ꝑꝑ publicã vtilitatẽ. Debemꝰ
ergo ſtare verbis q̃ loquunt̄ de cõſẽtiẽte, ſed q ſcit, & patitur,
non proprie cõſentit, ſed tenet medium, ut hic, & ĩ. de tribu.
l. j. §. ſcientiam, & ibi no. in gl. ſuper verbo velle.

1 *Quando plures tenentur ad idem debitum diuerſis actionibus, uno ſoluente liberatur alter.*

2 *Actio exterior contra præponentem eſt datiua, ſed contra magiſtrum eſt natiua.*

3 *Hæc actio, ꝙ ſit acceſſoria, ſed illa qua tenetur magiſter ſit principalis, & ꝙ iſte teneatur tanquam principalis, & fideiuſſor non tãquam duo rei debendi, & quis effectus ex hoc reſultet.*

4 *Interruptio præſcriptionis facta contra vnum, puta exercitorem non cenſetur facta contra alterum, puta magiſtrum, nec econtra.*

5 *Sententia abſolutoria lata pro exercitore, non prodeſt magiſtro, & quid in iureiurando.*

6 *Solutio facta ab exercitore, ſimpliciter cenſetur facta pro ſua obligatiote tantum, ſed tollit obligationem magiſtri per exceptionem.*

7 *Quod iſta actio, ſit prætoria, ſed illa qua tenetur magiſter poſſit eſſe prætoria & ciuilis, ſecundum naturam contractus.*

8 *Quando plures teneantur ad idem diuerſis actionibus, ſi actum eſt contra vnum, alter liberatur.*

9 *Quando vnus tenetur principaliter, alter acceſſorie, ſoluente principali tollitur vtraque obligatio ipſo iure, & quid, ſi ſoluat ille, qui tenetur acceſſorie, & an ex interuallo poſſit fieri ceſſio.*

1 §. Hæc actio. †Quando plures tenentur ad idẽ de-
bitũ diuerſis actionibus vno ſoluẽte
2 liberatur alter. h. d. † Not. hic. j. in ver. dabatur, ꝙ hæc actio eſt
datiua, alias natiua. non datiua. vt dixi. ſ. eo §. eſt aũt. in princ.
3 l. ſi ita dicit expreſſè Bar. in l. ead de duo. reis. in 7. q. ¶ †Itẽ not.
dum dixit ex [perſona magiſtri.] ꝙ hæc actio eſt acceſſoria,
ſed illa qua tenetur magiſter eſt principalis, & ita dicit glo. ru.
& ẽt Bar. in d. l. ead. in viij. q. dicens per hoc, ꝙ iſti non habent
ſe tanquam duo rei debendi, cũ alter teneatur principaliter,
4 alter acceſſoriè, ſed tanquam principalis, & fideiuſſor. ¶ †Et
ex hoc ſequuntur plures effectus, ſcilicet ꝙ interruptio ꝑſcri-
ptionis facta ꝯ vnum non cenſetur facta cõtra alterum, ſicut
in principali, & fideiuſſore, vt no. in glo. quæ non eſt alibi. in l.
cum quis. §. ſi quis vero. de ſol. non ſic ſi eſſent tanquam duo
5 rei, vt l. fi. C. de duo. reis. Item ſequitur, † ꝙ ſententia abſoluto-
ria lata pro exercitore nõ prodeſt magiſtro, ſicut nec lata pro
fideiuſſore prodeſt principali, ſecus fit in iure. vt not. ĩ l. duob.
§. fideiuſſorem, de iureiuran. per Bar. non ſic ſi eſſent tãquam
duo rei, & eſſent ſocij, quia lata pro vno, ẽt alteri prodeſſet,
6 vt no. idem Bar. in l. duob. eo. tit. in 4. quæſt. ¶ †Sequitur etiam,
ꝙ ſolutio facta ab exercitore ſimpliciter, cenſetur facta pro
ſua obligatione tñ, nõ pro obligatione magiſtri, & ideo ſuã
tantum tollit ipſo iure, ſed obligationem magiſtri per exce-
ptionem, ſicut in fideiuſſore ſimpliciter ſoluente, vel manda-
tore, vt ĩ. man. l. Pap. & l. Stychum. §. ſi mandato. ĩ. de ſol. & ſic
ẽt ex interuallo poſſit illa cedi, quia ipſo iure durat, non ſic
qñ teneretur eo. genere obligationis. vt l. Modeſtin. ĩ. de ſolut.
7 & ſtatim dicam. ¶ †Item no. in ver. honoraria, ꝙ iſta actio eſt
prætoria, ſed illa, qua tenetur magiſter poteſt eſſe prætoria, &
ciuilis ſm naturam contractus, vt ĩ. eo. l. ſi eum §. j. ibi dum di
cit, quæ mihi, vel ciuili iure, vel honorario competit. Itẽ not
8 †ꝙ qñ plures tenentur ad idem debitum diuerſis actionibus, ſi
actum eſt contra vnum liberatur alter. Intellige ſanè, qñ eſt
exactum, alias ſecus, ſiue egit, & obtinuit, nondum tamen fa-
cta eſt executio, ſiue ſuccubuit, non ꝑpea alter liberatur, vt C.
9 de fideiu. l. fi. ¶ †Vlt. no. ꝙ qñ vnus tenetur principaliter, alter
acceſſoriè, ſoluente principali, tollitur vtraq; obligatio ipſo
iure, nam ipſa principalis, pro qua cenſetur ſolutũ in dubio,
tollitur ſine dubio ipſo iure. & in ꝯñam etiam acceſſoria, quę
ſine illa ſtare non poteſt. Si vero ſoluat ille, qui tenetur acceſ-
ſoriè, tunc iſte text. nõ declarat, an ipſo iure, vel ope exceptio-
nis. Sed dic, ꝙ ſiue ſoluat pro ſua obligatione, ſiue pro princi-
pali, minuit obligatio. gl. vero ordinariã in d. l. Pap. melius de-
clarat dicens, ꝙ ſi ſoluit pro obłone principali, illa tollitur ip
ſo iure, & in ꝯñam etiam, ſi vero ſoluit pro ſuo [qđ in dubio
præſumit̄ qñ teneretur diuerſis generibus obligationũ] tunc
ſua tollit̄ ipſo iure, ſed principalis ope exceptionis. Nõ ſic qñ
teneretur eodẽ gñe obłonis, quia tunc vtraq; tollitur ipſo iu-
re, vt in duob. tutorib. vel in duob. reis debendi. Si vero vnus
ſoluat pro totali obłone, qua tenet̄ vterq;, cenſet̄ ſoluiſſe, &
vterq; tollitur ipſo iure, & ideo ꝯ aliũ ex interuallo non põt
fieri ceſſio, niſi cedendo tꝑe ſolutionis fuerit actũ, vt d. l. Mo-
deſtin. non quando ipſo iure non tollitur, vt ibi plenè no. per
Bar. & C. de fideiuſ. l. cum alter. per Cyn. & per d. l. Papin.

2 *Si ſunt plures eandem negociationem exercentes, an & quando contractibus celebratis cum vno quilibet obligetur inſolidum. & nu. 1.*

3 *Ex contractu vnius ex ſociis omnium bonorum, qui non exercebant eandem negociationem non tenentur alii, niſi quatenus in arcam communem fuerit verſum.*

4 *Si vni ex pluribus dominis, vel iudicibus vnius caſtri committatur, quod habeat cognoſcere, de aliqua cauſa, ille dicitur cognoſcere, vt delegatus, & appellatur ad condominos, vel coniudices.*

1 §. Si plures. †Not. ꝙ ſi plures [a] .ſ. ea. l. loquit̄ qñ erat
a vnus exercitor, ſed plures magiſtri, hic e-
conuerſo qñ vnus magiſter, ſed plures exercitores ſocij haben
tes diuerſas portiones in negociatione nauali, & dicit, ꝙ ex ꝯ
ctu magiſtri, quilibet eorũ obligatur inſolidũ, licèt ſi vnus in-
ſolidum ſoluat, recuperet a ſocijs pro rata, & hoc non, qñ plu
res rei debendi ſocij, ſi vnus ſoluit inſolidũ, recuperat ab alijs,
pro rata. qđ dic, vt l. j. C. de duo. re. & dicit Bar. in l. ea. de duob.
re. ĩ 8. q. ꝙ iſti cũ teneant̄ eodẽ gñe obłonis, qa oẽs acceſſoriè,
& quilibet inſolidũ, pñt dici tanquã plures rei debendi, vt ſic
iura loquentia de duo. re. locũ habeant in eis, ꝙ interruptio
facta ꝯ vnũ cenſeatur eſſe facta ꝯ alterum, & ꝙ ſentẽtia lata
pro vno, proſit alteri, & vno ſoluente liberentur omnes ipſo
iure,

ADDITIO

a ¶Si plures. Vide plenè Bar. in l. & an eandem. de duo. re. & ad iſtum text. vide. l. iam tamen. §. ſi plures. infra in. fol.

iure,vt dixi in §.præcedenti,quod eſt not.& idem eſſet in plu-
rib.mercatorib.& ſociis exercentibus cādem negotiationem
per alium,non factorem,nec inſtitorem, vt ex contractib.il-
lis quilibet obligatur inſolidum de iure communi.Si vero ex
ercent negotiationem per ſe ipſos nullo ibi p̄ſuppoſito , tūc
quilibet cōuenitur pro rata,quam habet in negotiatione. vt
in prin.l.ſi plures.de quo Bar.in l.ea.in 6.vel 7. q.facit magnū
feſtum,& dicit,ꝙ Pet.& Cy.in l.cum te in Gallia.C.ſi cer.pet.
2 loquuntur contra caſum huius legis,q̄a†dicunt,ꝙ ſi sūt plu-
res mercatores eandem negotiationē exercētes ex ꝯctib.cele
bratis cum vno,quilibet obligatur in ſolidum , quod eſt exp̄ſ
ſe ꝯ iſtu tex.vnde ipſe diſtinguit,aut exercent in eodem loco,
& tunc quilibet obligat̄ ꝓ rata , q̄ habet in negotiatione, vt
eſt caſus hic,quia non cenſetur alter alterum præpoſuiſſe, vt
hic dicitur, aut in diuerſis locis,& tūc poſſet procedere dictū
Pet.& Cy. quia alter alterū videtur præpoſuiſſe in eodem lo-
co.per l.eius q in prouincia.s̄.ſi cer.pe.circa fi.iuncto verſ.ſed
plures &c.Breuiter iſte tex.poteſt ītelligi, ꝙ ꝯctus fuit celebra
tus cū oīb.ſimul,& tūc non facit ꝓ Bar.nec ꝯ Cy.ſi autem cū
vno tm̄,tunc ſi ꝯſueuerūt ꝯhere ſeparatim,aliq̄n vnus, aliq̄n
alter ſine altero.tūc Bal.in d.l.cū te,tenet opi.Pet.ēt ſi ſunt in
eo.loco.quaſi alter alterius cēſeat̄ cōtra poſitus,ſecus ſi nō ꝯ
ſueuiſſet cōtrahere,niſi oēs ſimul.& tūc ꝓcedit dictū Bart.q̄n
in diuerſis locis,fatēdū eſt Bar.bn̄ dicere.Sed ꝯ oēs p̄dictos do
cto.op.l.antep.ff.ꝓ ſocio.per quam vr̄,ꝙ ille ſolus obligat̄ , q
3 cōtraxit.¶†Solue. ibi erāt ſocii oīum bonorum non tm̄ exer
cebāt eādē negotiationē . Vn̄ ex cōtractu unius nō tenēt̄ alij
niſi quatenus in arcā cōem fuerit verſum,vt no.s̄.ſi cer. pe.l.
ſi ſocius.nos loqmur q̄n exercebāt eādē negotiationē , ꝑ ſta-
tuta tm̄ ciuitatū, vt Florētiæ,vel Venetiis ꝓuidetur,vt indiſtin
cte ex cōtractu unius ex ſociis mercatorib.teneatur q̄libet in
ſolidū.¶Vltimo in ver.ſi ſeruus pluriū, debes ſcire,q̄d in ulti-
mo ver.[& ideo puto]fuerūt duo intellectus in gl. unus,ꝙ il-
le ver.corrigat principiū illius l. ſi tn̄ plures, & ille intellectus
non eſt bonus. Alius,ꝙ corrigat principium illius §.ſed ſi ſer-
uus.q̄d vult,ſi ſit ſeruus pluriū dn̄orum exerceat nauē , ꝙ ex
ꝯctu eius obligētur dn̄i pro rata,quam habent in ſeruo,ſicut
plures exercitores per ſeipſos exercētes.vt in prin.iuriſcō.hoc
corrigit per hāc rōnem,quia ſi exercet de uolūtate vnius tm̄,
ille ſolus obligatur in ſolidum,ergo ſi de voluntate oīum ,q
libet debeat inſolidum obligari , allegatur etiam iſte uer. ſed
4 ſi plures,ſecundū Ray.de Forl. ꝙ†ſi ſint plures domini vnius
caſtri,uel plures iudices ordinarii,& vnius eorum ꝑ alios cō-
mittat,ꝙ habeat cognoſcere de aliqua cā,ille dicatur cogno
ſcere,vt delegatus,& ſic appelletur ad condominos uel ad ꝯ-
iudices,non autem ad alium ſuperiorem.

LEX IIII.

2 *Actio exercitoria,licet ſit prætoria,eſt tamen perpetua,tam reſpectu tēpo
ris; quam tranſmiſſionis ad hæredes.*
3 *Exercitoria,an ſit proprium nomen actionis,an adiectio.*
4 *Actio quæ datur contra exercitorem, & illa quæ datur contra magiſtrū
quod non ſit eadem.*

Si tamen plures.

1 **§.Si ſeruus.** †No.hic, ꝙ licet iſta actio ſit acceſſoria
per æſtimationem, tamen principalis n̄
extinguitur,nā principalis reſpectu domini eſt illa, qua tene-
tur ſeruus exercitor etiam magiſter , vt s̄.l.i.§.ſi is qui nauem.
& tamen illa licet principalis extinguitur per mortem ſerui,
ſi non habet hæredem, uel per mortem magiſtri decedentis,
etiam ſine hærede.non deſinit dominus eſſe obligatus,vt hic
patet,quia licet acceſſoria nō poſſit contrahi ſine principali.
poteſt tamen contracta remanere,quod dic , vt l.intelligere,
C.de lui.pig.& l.cum notiſſimi,C.de præſcrip.xx.ann.& l.poſt
quam.in prin.cum ibi no.ut le.no. c..& de fideiu.l.ſi debitor.
2 ¶ Item.no in §.fin.ꝙ licet iſta actio ſit prętoria,in l.i.§.pe.s̄.e.
eſt tamen perpetua tam reſpectu temporis, quam etiam trāſ
miſſionis ad hæredes.& hoc ideo,quia eſt perſecutoria nō pę
nalis,& non datur contra diſpoſitionem iuris ciuilis , alias ſe-
cus,ut l.in honorariis.§.ſi cum reſciſſa.j̄.de ac. & obl.& inſti.
3 de tempo.actio.¶†Et aduertēdum,quod gl.hic dicit , ꝙ iſtud
non eſt proprium nomen actionum.ſ. exercitoria,ſed eſt ad-
iectio,& idem in ac.in pecu.& in tributoria, & inſtitoria.h.d.
ꝙ proprium nomen eſt illud , quod habet actio principalis,
4 ex contractu celebrato cum magiſt.† Innuit ergo iſta gl.ꝙ v-
na,& eadem ſit acto,quæ datur contra magiſtrum,& quæ dā
tur contra exercitorem,quæ denominantur a contractu, ſed
quia extenditur ad exercitorem ex accidenti uocatur exerci-
toria,& hoc non placet,immo sūt actiones diuerſæ,ut patet
in actione de peculio,quę eſt diuerſa ab illa qua tenetur fili⁹,
vt j̄.prin.prox.ſol.l.id quod.§.ſi filius . patet quia iſta ſemp eſt
prætoria . ſed illa quæ contra magiſtrum p̄t eſſe ciuilis, & p̄-
toria,ut j̄.pro.§.j.in fi.pōt ergo melius dici,ꝙ eſt ꝓpriū nomē
actionis,& uno reſpectu eſt datiua. quantum ad obligationē
quæ datur a lege, ſed alio reſpectu eſt datiua, quia ex illa obli
gatione prętoria naſcitur , ſic dicimus in actione de peculio,
quod dic,vt plene no.per Cy.in l.dn̄ium, C. quod cum eo. &
per Bar.in l.frater a fratre j̄. de cond.indeb.

LEX X.

1 *Obligatio acceſſoria licet non poſſit in plus contrahi,quam principalis,pōt
tamen efficacius contrahi.*

Si eum.

† Contrahens cum magiſtro etiam in pote-
ſtate conſtituto habet exercitorem obligatū,
& actiones acquiſitæ per talem magiſtrum acquiruntur ip-
ſi domino,in cuius eſt poteſtate,quas tenetur cedere exercito
ri.h.d.¶In tex.ibi,[ex locato.] tamen mutat caſum.nā ſupra
quando dominus ſerui erat creditor , hic quando exercitor.
2 ¶†Not.ergo ex primo caſu,ꝙ obligatio acceſſoria licet non
poſſit in plus contrahi,quam principalis, poteſt tamen effica
cius contrahi,nam ſi propoſuiſti ſeruum meum,& ego ſecū
contraxi,principalis obligatio eſt illa,qua tenet̄ ſeruus,& nō
producit actionē,vt l.frater a fratre.de condi.indebi.Sed exer
citoria,qua tu teneris, procedit ex obligatione ciuili ſeu præ-
toria,quæ producit actionem.ſimile in fideiuſſoria obligatio
ne,quæ poteſt accedere obligationi naturali tantum, vt l.j.d̄
fideiuſ.& ſic efficacius contrahitur,nō tamen in plus,ut l.græ
ce.§.illud.eo.fit.

1 **§.Item ſi ſeruus.** † Licet hæc actio detur contra
exercitorem,non tamen impe
ditur contrahens vti actione principali contra magiſtrum,
quia ꝑ hoc edictum additur actio actioni,non autem vetus
tollitur.h.d.& ſic patet,ꝙ ſunt duæ.

LEX VII.

2 *Mutuans inſtitori in cauſam ad quam præpoſitus eſt, licet non appareat
ipſum conueniſſe in vtilitatem præponentis,quæ debeat concurrere vt
habeat præponentem obligatum.*

1 **Lucius.** † Mutuās magiſtro in refectionem nauis ha-
bet obligatum exercitorem concurrentib.q̄n
que,de quibus habetur in hac l.poſito etiam,ꝙ pecunia non
ſit,nec appareat conuerſa in refectionem nauis.h.d.iſta l. ſin-
gularis,quæ ſemper allegatur in iſtis coniecturis mirabilibus
2 de quibus hic , † & idem in mutuante inſtitori in cauſam ad
quam præpoſitus eſt,licet non appareat ipſum conuertiſſe ī
vtilitatem pręponentis.Et iſte caſus eſt quotidianus.Primum
ergo quod requiritur eſt , vt expreſſe dicat ſe recipere in refe-
ctionem nauis , vel aliam cauſam neceſſariam , ſi enim non
a diceret,& pecunia in illam cauſam non eſt conuerſa,[a] non te
neretur exercitor.vt s̄.eodem. §.quod ſi ab initio.Secundum,
quod requiritur,eſt,vt refectio re vera ſit neceſſaria, vel ſubſi
ſtat iuſta cauſa. & in hoc iſta.l.ſupplet.l. j. §. quid ſi mutuaui.
ver.vnde quærit Offilius.s̄.eod.vbi ſimpliciter dicitur,ꝙ ſi re-
cipit in refectionem nauis, licet tamen illam nō committat,
tenetur exercitor. Nota.ex hoc ſecundo dicto,ꝙ non cogitur
quis eſſe procurator alterius,vel gerere aliena negotia.facit.l.
poſtulante.in ſi.j̄.ad Treb.requiritur , ꝙ mutuans ſciat illum
eſſe præpoſitum nauis, & nauem,refectione indigere.nā tūc
cenſetur habuiſſe animum obligandi exercitorem , ſecus ſi
ignorat,quod vide omnino,quod no.Bal.in l.ſi pupilli.§.j.cir
ca medium,de neg.geſt.Quarto requiritur,ꝙ nō mutuet ma-
iorem pecuniam,quam ſit neceſſaria,alias nō haberet actio
nem niſi vſque ad neceſſaria . Quinto, & ultimo requiritur,
ꝙ mutuet in loco,vbi poſſit nauis refici,vel impleri illud pro
pter quod fuit mutuata pecunia . His concurrentibus poſito,
ꝙ non appareat eſſe conuerſa in vtilitatem nauis,tenet̄ exer-
citor , etiam ſi ad recipiendam pecuniam mutuo non dede
rat expreſſum mandatum , quia ſaltem tacitum cenſetur de-
diſſe ad omne illud, ſine quo negotiatio , vel nauigatio ad q̄
præpoſuerat,non poterat expediri,vt patet in l. j.§. nō autem.
s̄.eod.& argum.in l.ij.s̄.de iur. om.iud.& l. ad rem mobilem.
& l.ad legatum.s̄.de procu.Si vero appareret conuerſa in vti-
litatem nauis,tunc etiam iſtis non concurrentib. haberet ex-
ercitorem obligatum,vt C.quod cum eo.l.ei,qui.in fi. & præ-
ſumeretur conuerſa,ſi nauis reperitur refecta , licet non pro-
baretur,quòd de illa pecunia,quia pręſumitur alio non ap-
parente.vt l.2.de alimen. pupil.præſtan.Item quando habuit
mandatum expreſſum ad recipiendum pecuniā mutuo, ſuffi
cit , ꝙ dicat ſe recipere in caſu, ad quem præpoſitus eſt , licet
alia de quibus hic non interueniant.Ita videtur ſentire Azo
in ſum.& Bar.in d.l.ſi pupilli.§.j.& l.ciuitas.ſi cert. peta.quin-
immo vr̄ , ꝙ ēt ſi nō dixerit ſe recipere in illā cām,ex quo ha-
buit mādatū exp̄ſſū ſufficiat,vt C.e.ti.l. ſi mutuā.Itē iſta ꝓce-
dunt

ADDITIO.

a ¶Conuerſa.quomodo probetur conuerſum in vtilitatē alicuius: uide Bal.
in l.i.C.ſi aduer.cred.Petrum de Anch.col.vj.& an aſſertio recipiētis ſuffi-
cit ad probandū uerſionem,vide Bar.in l.a diuo Pio.§.ſed ſciēdū,de re.iu.
per cano.in c.quod quibuſdam,de fideiuſ.per Soci.conſi.38.

dunt. qñ quis mutuauit præpoſito a perſona non priuilegia-
ta, alias non vñr iſta ſufficere, ſed ꝙ creditor debeat probare
pecuniam verſam in vtilitatem, ut in auth. hoc ius porrectũ.
in fi. C. de ſacroſan. eccl. & l. ciuitas. ſi cer. pe. vel dic, ꝙ illa iura
intelliguntur ſm hanc. l. ꝙ tunc ſit neceſſe ꝓbare eam verſã
in utilitatẽ, qñ nõ ꝯcurrũt illa de quib. hic, prout dixi in l. j. §.
nõ aũt. de abbate ꝗ recepit pecuniã, vt indueret monachos,
& poſtea non induit, ut teneatur ſucceſſor, vel etiam ſi con-
currant iſta de qbus hic. tene mẽti. qa iſta. l. eſt ſingulariſſima.

Ad legem Rhodiam de iactu. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Locatio interdum ponitur pro conductione, & econuerſo.*
2 *Ago contra te, ut contra Titium agas, ſeu vires eius retineas, in ſubſidiũ vero agere potero contra Titium caſu quo poſsem, & aliquando non in ſubſidium.*
3 *Domus deſtructa a vicinis ne ignis vlterius tranſiret, qualiter debeat reſarciri a uicinis pro rata. & nu. 4.*
5 *Si mercibus plurium mercatorum abſconditis manifeſtatæ ſint a conductore res vnius tantum ei, qui uolebat omnes merces auferre, & aliæ ſaluæ remanſerunt, an ablatæ debent per alios reſarciri.*

1 LEge Rhodia. †De qõne fideiuſ-
ſorũ ꝗ tãgit hic gl.
dic ut no. ꝑ Cy. in l in 3. q. C. de duo. reis,
& ꝑ Bar. in l. Modeſtinus. j. de ſo. & ꝑ gl. in
2 d. l. ſi plures. de ad. tu. ¶ †In l. ſe. no. hic tex.
cũ gl. ꝙ locatio interdũ ponat̃ ꝑ ꝯdõne. &
eꝯuerſo, qa ſunt nomina correlatiua, & ad
poſitionem vnius ſequitur poſitio alterius. Ideo permiſſiue
interdum ponitur vnum pro altero, vt in ſili hr̃ in l. veteres.
3 j. de ac. emp. ¶ †Item no. nouum modum agendi, ſ. ago ꝯ te,
vt agas ꝯ Titium, vel vires ipſius retineas, ſic. j. locati. l. cum ĩ
plures. §. meſſem. in ſubſidium vero eo caſu quo poſſem ſic
agere, daretur mihi actio recta via ꝯ illum, ꝯ quem volo te
agere, vt j. tit. proxi. l. j. in fi. cum l. ſeq. & s̃. tit. proxi. l. j. §. eſt au
tem, & ita intellige gl. quæ eſt hic. Sed aliqñ etiam non ĩ ſub
ſidium, videlicet, qñ illa ꝯ quem volo te agere fuerit effectus
locuplecior ex re mea, & tu liberaris cedẽdo mihi actionem
ꝯ illum, vt s̃. ſi cer. pe. l. cum fundum. §. ſeruum tuum impru-
4 dens & l. dñs teſtõ. s̃. de cond. inde. ¶ †Vltimo no. in fin. arg. ex
tex. & gl. ſm Gul. de Cu. ꝙ ſi ortum eſt incendium in vicinia,
& domus mea fuit deſtructa, ne ignis tranſiret vlterius, & in-
cenderet alias, ꝙ damnum meum, quod ſenſi pro ſaluandis
a domibus aliorum, debet mihi reſarciri [a] ab omnibus pro ra-
ta, vel diſtingue, vt plenius habetur j. quod vi aut clam. l. ſi
alius. §. eſt & alia. vbi eſt bonus text. ſemel etiam conſului in
5 ſimli, †cum merces plurium mercatorum per quendam fuiſ
ſent portatæ in Frãciam, ad notitiam illius peruenit, ꝙ ſupe-
rior volebat omnes auferre, & occultauit plures, & manife-
ſtauit res cuiuſdam tm̃, ad hoc, vt ille vlterius non perquire-
ret. & ſic euenit. & ſic illæ fuerũt ꝑditæ, & aliæ ſaluæ factæ fue
rũt petebat ille ꝯtribui per alios, dicebat̃ ſibi, ꝙ res ſuæ perie
rant ſibi, ar. in l. pignus. C. de pign. actio. & j. ea. l. §. ſi nauis. in
ver. [quod quæro prædones,] ſed ꝯ̃rium eſt, quia ꝓpter mani-
feſtationem illarum cœteræ ſaluæ factæ ſunt, vt hic.

ADDITIO.

a ¶ Reſarciri. Adde Bar. in l. ſi alius. §. eſt autem. s̃. quod vi aut clam. & vide Bald. c. 1. de ca. qui ſuri in vendidit. vbi an baro qui vocatur ad exercitum, & arma perdidit poſsit illa recuperare. de quo per Inn. in c. ſicut. el 3. de iureiur. & vide Flor. in l. ſi locus. §. cum via. inf. quemadm. ſer. amit. & quod nota. in l. ne quid. infra. de incen. rui. & nau. per Ang. in conſi. 172. inci. in cauſa incendii.

LEX II.

2 *Cautela quando mercatores vident tempeſtatem, & non dubitant periclitari, vt non dicant magiſtro, quid habeat agere.*

Si laborante.

1 §. Si conſeruatis. †Pro deterioratione nauis aut
inſtrumentorum eius non fit
cõtributio, niſi fiat voluntate vectorum, vel iuſto metu pro
ſaluanda naui, cum reb. hoc dicit. facit s̃. de vſufruct. l. arbori-
bus. §. nauis, vt l. vtique. §. fi. de rei vendicatio. In tex. ibi, [quæ
nauis gratia parantur.] vt ſunt inſtrumenta nauis, pro quib.
non fit contributio, quia ſatis eſt quòd habeat mercedem. In
textu ibi, [& earum.] ſupple iactatarum, pro quibus fit con-
tributio, quia vnus mercator non recipit mercedem ab alio
pro rebus ſuis, etiam ſi iactentur pro ſaluandis rebus aliorũ,
conueniens eſt, vt contributio fiat. ¶ In textu ibi, [ſed ſi volũ-
3 tate vectorum.] ¶ †Not. cautelam, quòd quando mercatores
vident tempeſtatem, ſi non dubitant periclitari, non debent
magiſtro dicere, quid habeat agere, qui ſi dicũt, ꝙ faciat tale
quid; puta, ꝙ nauem exarmet, vel aliquid aliud, quod ſibi re-
ſultet in dãnum, poterit ab illis repetere tanquã fecerit de ip-
ſorum volũtate, vel mandato, idem ſi fecit, ne periclitaretur,
vt j. dum ſubiicit, vel aliquem metum.

2 *Mercator ſi in aliqua balla pannorum poſuit aliquas gemmas, vel anulos, & non nunciauit gabellario, ꝙ eas non perdat.*
3 *Pro anulis quos quis portat in digitis vſus ſui gratia, non teneretur ſoluere gabellam.*
4 *Pro iactu veſtimentorum fit etiam collatio.*
Cedenti bonis non auferuntur veſtimenta ibi.
5 *Tempore famis, & ſic neceſsitatis, licitum eſt rapere panem alienum.*

1 §. Cum in eadem. †No. hic, ꝙ gemmæ, anuli,
& margaritæ dicũtur mer
ces, vt patet hic in prin. dum dicit. [mercium] & poſtea de il-
lis ſubiicit. ꝯ̃rium vr̃ voluiſſe gl. in prin. huius l. ꝗ incipit. ſ. mer
ces. alias. Vidi magnam qõnẽ de hoc cum quodã mercatore,
2 †cum quidam mercator ĩ quadam balla pannorũ poſuiſset
quędam de prędictis, & non nunciaſſet gabellario, & ſtatutũ
dicebat, ꝙ de mercibus. tãtum ſoluatur, alias perdatur ſalma.
vnde volebat ſuperior, ꝙ eſſet cõfiſcatio, dicebat̃, ꝙ nõ erãt
merces, & allegabantur certæ conſuetudines mercatorum,
de quib. non recordor, & cauſa fuit mihi commiſſa, & ꝓnũ-
5 tiaui pro mercatore. †Facit ẽt in argumentum, ꝙ pro anulis
quos quis portat in digitis non teneatur ſoluere gabellã ſm
a Bar. ſed in contrario, quia vſus ſui gratia [a] portat, ut in l. cenſo
4 ria de verb. ſignifi. ¶ † No. etiam, ꝙ pro veſtimentis fit colla-
tio, & ſic eſt argũ ſm Gul. de Cu. ꝙ ſi aliquis cedat bonis, &
ſic dẽt omnia dimittere, ẽt ſi veſtimenta ſibi auferãtur, ꝯ̃riũ
tñ ipſe determinat ne moriatur, & quia vituperium eſſet ꝯ
publicam honeſtatem. ¶ †Vltimo no. in fi. arg. ſm eundẽ, ꝙ
tempore famis licitum eſt rapere panẽ alienum. adde, quod
no. xij. q. ij. fraternitati.

ADDITIO.

a ¶ Gratia. An gabella ſit ſoluenda de his, quæ portat quis ſui gratia. vide per Anch. conſi. 255.

1 §. Si res. †No. hic ſm Gul. de Cu. ſi ſtatutum dicat, ꝙ il-
li de villa teneantur emendare damnum, qđ
aliqs paſſus eſt in eorũ territorio, vt dicit Bononiæ, non inue
nitur, qui dedit dãnum, ꝙ ſi a principio ignoratur, & poſt-
ea venit ad lucem antequam ſit facta emenda, non teneatur
a emẽdare. & ſic illa verba [ſi ignoratur, [a] malefactor.] ſ. a prin
cipio, & ex poſt facto, nec ſufficit, ꝙ a principio ignoretur, ſi
vero iam facta eſt emendatio, non dẽt retractari, ſed villa po
teſt recuperare ab illo, qui damnum dedit per iſtum tex.

ADDITIO.

a ¶ Ignoratur. Fecit quod ipſe conſulit eius conſi. 395. in 2. parte. in 2. impreſsis.

LEX III.

2 *Collatio pro iactu non debet fieri niſi de rebus quæ reperiuntur, & ſecundum æſtimationem illarum.*

1 Nauis onuſtæ. †Sicut confertur pro reb. iactatis,
ita & pro rebus tranſlatis in ſca-
pham, quæ periit, ſi ex hoc nauis ſalua facta eſt. ẽt ſi poſtea pe
rierit, ſi tamen res peremptæ recuperentur. h. d. Primus caſus
legis vſq; ad ver. [contra.] iuncto tertio caſu, qui ponitur in
ver. ſed ſi nauis. vſque ad verbum eorum, ſi vero nauis nõ ſit
facta ſalua, ſed ſcapha non perierit, & ſic econuerſo, non cõ
fertur pro reb. in ſcapha ſaluatis, quia non ſunt ſaluatæ pro-
pter peremptionem illarum, & eo modo ſi res iactatæ fue-
runt recuperatæ non habent conferre illis, quorum merces
in naui peremptæ ſunt. h. d. ¶ Secundus caſus huius. l. in ver.
ꝯ̃, iuncto quarto caſu qui ponitur eodem ver. & ſic ſunt qua
tuor caſus, vſque ad §. cum aũt. in primo, & tertio fit collatio
in ſecundo, & quarto non, & ratio colligitur ex his, quæ di-
xi, ꝙ in primo fuerunt res ſaluatæ propter peremptionem, in
2 ſecundis nõ. ¶ †In tex. ibi [in tributum naue ſalua venit.] vult
dicere, ꝙ tunc iactus venit in tributum. i. fit contributio pro
iactu, qñ res iactatæ pereunt, & nauis ſalũa manſit, hic econ
uerſo contingit. & ſic ceſſant verba legis, facit. j. eo. l. amiſſæ.
vel dic meliorem rationem, quam. s̃. dixi. quia ſcapha non
eſt ſalua propter peremptionem nauis, ſed quid ſi perijſſet ſca
pha, & non nauis? reſpondeo illi qui habebant in naui non
debẽt cõtribuere illis, qui habebãt ĩ ſcapha, quia euentus ꝑꝑ
quem fuit facta tranſlatio, non euenit. ſ. ꝙ ſaluarentur, quod
intelligo verum, etiam ſi res in naui peremptę fuerunt poſt-
ea recuperatę, nec ob. ver. vſus. quia loquitur, qñ a principio
nauis fuit facta ſalua, licet in alio loco perierit, & ſic incepit
cõpetere ius illi, qui habebat res in ſcapha, & peremptę ſũt,
vnde non tollit peremptionem nauis poſtea ſubſecutam to-
taliter, ſed ſuſpenditur ad tempus. ſi contingit res nauis recu-
perari, ceſſat ſuſpenſio. Hic vero loquitur, quando ab ipſo prĩ
cipio nõ fuit nauis ſalua facta. & ſic illis, qui habebãt in ſca-
pha, nõ fuit quæſitũ. ¶ In tex. ibi [eorum venit.] ponit caſum
econuerſo ad pręcedẽtẽ, nã in pręcedenti res iactatę fuerunt
peremptę, & non recuperatę, ſed res, quę remanſerunt in

naui.fuerunt peremptæ,& recuperatæ, & dr̃, ꝙ pro illis dẽnt contribuere illis,quorum res fuerint iactatæ,quia ſemel fuerunt ſaluæ factæ propter iactum, & licet poſtea fuerunt peremptæ,ex quo tamen fuerunt recuperatę,perinde eſt, ac ſi nõ fuiſſent peremptæ.Hic ponit caſum econuerſo, qñ res iactatæ fuerunt recuperatæ,ſed res peremptæ in naui,non,& dr̃,ꝙ pro recuperatis,non fit collatio illis quorum res ſunt peremptæ,& non recuperatæ,quia non põt dici, ꝙ illæ res ſint perditæ pro ſaluandis reb.iactatis,nec res iactatæ propter perem-
2 ptionem illarum.¶†Sed oppono contra caſum præcedentẽ, nam innuit litera a contrario ſenſu, quòd ſi ibi non fuiſent recuperatæ,non fieret collatio,ſed contra, q̇a ſemel res vtiliter geſta fuit ꝑpter iactum, quia fuerunt ſaluatæ,licet ergo poſtea perierint, nõ vr̃ ceſſare actio.arg.ſupra de nego. geſt.l. ſed,an vltro.Solue,verum eſſet,ſi eſſet actio mere perſonalis, ſed hic cenſetur eſſe quodammodo in rem ſcripta, quia non debet fieri collatio,niſi de reb.quæ reperiuntur, & ſecũdum æſtimationem illarum,vt ſ.e.l.2.§. cum in eadem.ſed hic nullæ reperiuntur.Ego &c.ſicut videmus in actione de peculio. vt j.de pecu.l.quæſitum.in prin.& hoc voluit gl.in effectu ſuper verbo[vrinatores.]

2 *Qui tenetur ſpecialiter omni anno ad tale quid, puta ad xx.pro aliqua impenſa facienda,ſi poſtea iniungatur onus generaliter omnibus propter talem impenſam,an ille teneatur contribuere cum aliis.*

1 §.Cum autem. † Si res vnius quæ remanſerũt ĩ naue,poſt iactũ deterioratę sũt, non tñ propter iactum debent contribuere in iactu ſm̃ præſentem æſtimationem, ſed pro tali deterioratione non confertur eis.Si uero deterioratæ ſunt propter iactum, tũc ſi onꝰ collationis maius eſt,q̃ precium deteriorationis,deducto precio prędicto teneretur ad reſiduum oneris. Si vero maius ſit precium deteriorationis.tunc ad onus collationis nullo modo tenetur,ſed pro tali damno deteriorationis conferendum eſt ſibi ab aliis,quorum res ſaluæ ſunt,& non deterioratæ.h. d.vſque in fi.l.& eſt difficilis.& gloſ.non bene intelligunt.dic ergo, ꝙ ponit duos caſus principales licet glo.dicat, ꝙ tres.Primus eſt, vtrum pro reb.remanentib.& deterioratis debeat fieri collatio illis,quorum res iactatæ fuerunt,& peremptæ, & iſtud proſequitur quaſi vſque in finem in verſ.hic.Secundus, an pro tali deterioratione debeant illi, quorum illæ res ſunt, conferri ab aliis habentib.in eadem naui res ſuas, & non deterioratas.& in vtroque caſu oportet ponere, ꝙ ad minus erant tres habentes res in naui,& res vnius fuerunt iactatæ, & peremptæ,res alterius,quæ remanſerunt fuerunt deterioratę, & non peremptæ.licet glo.ponat de duabus perſonis.¶Item prima pars cõcernens primum caſum ſubdiuiditur,quia primo ponitur thema,ibi vlterius, nec deterioratæ, nec peremptæ,licet glo.ponat quęſtionem vſque ibi.[vero quod.]ſecundo arguit ad partes,& primo ad negatiuam, ꝙ non teneatur conferre res deterioratas ne duplici damno vexentur, vſque ibi,[ſed defendendum.]Secundo ad affirmatiuam, ꝙ immo teneantur conferre, ſaltem pro eo quod nunc valent,non ꝓ eo,quod valuerunt ante deteriorationem vſq; ibi,[põt.] Tertio determinat ꝓ iſta parte affirmatiua ꝓ eo caſu,quo illa nõ euenerit propter iactum.Si vero propter iactum, quia fuerũt nudatæ,cum prius eſſent copertæ de reb. iactatis, & ſic venit pluuia,& eas deſtruxit,vel vnda maris, quod nõ contigiſſet, ſi iactus factus non fuiſſet,& tunc procedit prima opi. ꝙ nõ teneantur conferre in iactu,vſq; ibi, [ſed diſtinctio.] Quarto hoc non obſtãte poſtea iſtum caſum ſubdiſtinguit,ꝙ aut maius eſt onus collationis,quam precium deteriorationis. puta ſi non fuiſſent deterioratæ, tenebatur conferre in decem,deterioratæ ſunt ĩ duabus,debent illa duo deduci de onere collationis,& tenebitur ad octo.Si uero econuerſo, onus collationis erat in duob.& deterioratæ ſunt in decem, non tenetur in aliquo conferre,quinimmo debet eis conferri ab aliis, qui habẽt in eadem naui res ſaluas,& non deterioratas, quia hoc damnũ deteriorationis paſſus eſt dñs earũ ꝑꝑ cõem vtilitatẽ oĩũ.ſ.vt fieret iactꝰ,ſicut,& ille.cuiꝰ erãt res iactatæ,poſt q̃ ꝑꝑ iactũ euenit deterioratio,quæ eueniſſet,ſi factus nõ fuiſſet.Et no.gl.hic ꝙ ſecundus caſus incipiat in ver.[poſt tamẽ.] quod non eſt verum.immo incipit in ver.[ſed hic]iuxta finẽ,
2 §.& vſque illic proſequitur primum caſum.† Vltimo Gul.de Cu.multum pulchre inducit illum verſ.ſed hæc diſtinctio facit ad quæſtionem,quidam ſubditus tenebatur ſuo domino, quolibet anno dare viginti pro induẽdis famulis illius domini,poſtea ille dominus cum faceret nuptias,& vellet famulos induere ſolennius, iniunxit omnib.ſubditis gñaliter certam quantitatem pro induendis famulis. Vtrum ille, qui tenebat̃ quolibet anno dare viginti teneat̃ ꝯferre ꝑ rata in hac gñali ĩduitione?& dicit eſſe diſtinguẽdum, vt hic, ꝙ aut illud, quod tãgeret eum pro rata trãſcendit viginti, in quibus tenebatur, & tunc debet cõputari illa viginti,in illa maiori sũma,& ſic, vt non teneatur ad vtrãque integram, ſed ad illa viginti, & etiam quatenus iſta rata trãſcẽdit vltra. Si autem illud quod tangeret eum pro rata,eſt minus,puta decem, & tunc ad illã non tenetur, ſed ſufficit, ꝙ ſoluat. xx. rõne ſuæ ordinariæ,& annalis obligationis. iſtum ẽt caſum vidi in ſiñi Bononiæ, cũ quædam villa exiſtẽs in territorio cuiuſdam caſtri teneretur quolibet anno dare viginti cõitati caſtri.pro reparatione cuiuſdam aquæ,& ꝑꝑ magnam inundationem oportuit facere magnam impẽſam,& fuit indicta vna magna q̃titas omnib. villis territorii, dicebat illa villa ſe non comprehendi in hac gñali indicta cum ſpecialiter teneatur ad dandum quolibet anno viginti,ergo non vr̃ ſenſum de ipſa,ſed de aliis,argũ in l.ſanctio legum.ſ.de pœ.cum concordan.certe vr̃ determinari ꝑ iſtum tex. ꝙ ſecundum prædictam diſtinctionem,vt ĩſpiciatur,ꝙ onus ſit maius,an ſpeciale, an generale. tene mẽti.

LEX VI.

1 Nauis. †Pro impenſis factis ad nauem inſtruẽdam nõ fit collatio.h.d.& loquitur, qñ nauis non fuit in periculo perditionis, & ſic nõ fuit facta impenſa, vt ſaluaretur.alias ſecus,vt j̃.l.prox.in fi.

LEX VIII.

1 Qui leuante. †Qui res ſuas proiicit ex aliqua neceſſitate, non cenſetur eas habere pro
a derelictis.[a] ideo non conceduntur occupantibus. Hoc dicit.

ADDITIO.

a ¶ Derelictis,ſed quid de illis facere debeant eorum inuentores?vide per Fed. conſi.144.& ibi an poſsint retineri cum bona conſcientia.

LEX IX.

1 *Bona naufragorum non conceduntur occupantibus,etiam ſi cõſuetudo ſit in contrarium,quia talis conſuetudo a lege reprobatur.*
2 *Conſuetudo non vincit legem,ſed vincitur a lege, quando expreſſe reprobatur a lege.*
3 *Leges,& ſtatuta domini alicuius prouinciæ,vel territorii cohærentis mari ſunt ſeruanda in illo mari cohærenti,cum ſit pars illius territorii.*
4 *Capiens piratas in mari cohærenti territorio, in quo habet iuriſdictionẽ, poteſt de eis iuſtitiam facere, & dicitur cohærens vſque ad centum miliaria.*
5 *Imperator qualiter ſit dominus mundi.*
6 *Imperator, an poſſit donare terras imperii.*

1 Deprecatio. †Bona naufragorum non cõceduntur occupãtib.ẽt ſi ꝯſuetudo ſit in ꝯiũ,q̇a talis cõſuetudo a lege,reprobatur.h.d. ſm̃ verum intellectũ, quẽ tangũt glo.& Bar.in l.2.in fi.C.quæ ſit long.conſue.in repeti. ¶In text.[ducti ſumus].i. deprędati virtute cuiuſdam ꝯſuetudinis,quam ibi prætendebant, quæ conſuetudo a multis legib.reprobatur,ut patet.j̃.eo.l.naufragiis.& de fur. l.ĩ cũ. & in auth.nauigia.¶In tex. ibi [ergo quidem mũdi dominꝰ] quaſi dicat.nõ ſolum terræ,ſed etiam maris, quia comprehẽditur appellatione mundi. Ergo leges meæ ſeruandæ ſunt nõ ſolum in terra,ſed etiam in mari.Cum ergo reprobet expreſſe hanc conſuetudinem, non eſt ſeruanda,ſed illę ſeruandæ
2 ſunt,quæ non reprobantur a lege, & hoc intendit. ¶ †Et ſic no.ꝙ conſuetudo non vincit legem,ſed vincitur a lege,qñ expreſſe reprobatur a l.vt hic,& in d.auth.omnes peregrini.ſecꝰ ſi non reprobetur expreſſe.vt in d.l.2.C. quæ ſit long.conſue.
3 ¶†Item no.hic ar.arguendo de toto ad partem, ꝙ ſi aliquis eſt dominus alicuius prouinciæ,vel territorij conhærẽtis mari,leges eius,& ſtatuta ſunt ſeruanda in illo mari cohærenti, quia dr̃ eſſe pars illius territorii,vt l.inſulæ.ſ̃. de iud.& ex hoc
4 ſequitur,†ꝙ habentes ibi iuriſd.vt domini Veneti, & Genuẽſes ſi capiunt piratas in tali mari in flagranti crimine,& ſi ſortiuntur forum ibidem, pñt de ipſis iuſtitiam facere, & ita dicit Bar.in tract.de inſulis. ſe pluries feciſſe Piſis cum ibi aſſideret, & dicit, ꝙ dr̃ cohærens vſq; ad centum milliaria. dic, vt
5 ibi, & idem no.in l.j.C.de claſſicis,lib.xj.¶†No.etiam, ꝙ Imperator dr̃ dominus mũdi.Intellige non eo modo, quo quis eſt dominus fundi,ut poſſit dominium ad hæredem trãſmittere, quia in mundo non habet hæredem ſucceſſorem in dignitate, nec vt poſſit alienare, ſicut põt quis fundum ſuum, ſed eſt dominus ratione iuriſdictionis vniuerſalis, quæ æquiparatur dominio,ut l.qui furere. ſ̃.de ſtatu ho. & ratione liberæ admiſiſtrationis,ſicut tutor,& curator, vt l.interdum.§.qtu.j̃.de fur.cum tamen bene gerunt,non aliter,ut ibi no.glo.
6 & ideo videtur†ꝙ Imperator non poſſit donare[a] terram im-
a perii, ſicut nec tutores pupilli, quod eſt verum quantum ad totalem alienationem,ut nullo modo ſubſint imperio, hoc autem facere non poteſt,niſi in eccleſiam Romanam, vt in c.fundamenta.de ele.lib.6.quia illa non dicitur alienatio, ſed reſignatio in manu ſuperioris,quia Deus eſt dominus,& per ꝯñs eius vicarius ſuper Imperatorem eſt,iuxta ea, quæ no.per Inno.in c.licet ex ſuſcepto. de fo.compe.vide ꝙ no. Io.An.in add.Spe.in ti.de iu.om.iu.

ADDITIO.

a ¶ Donare.Qualiter Imperator dicatur dominus mundi.& an poſsit donare terras imperij,vide per eundem Paulum conſi.317.

LEX

LEX X.

2 *Verba contrahentium ſemper ſunt inſpicienda, & eorum propeietas, quando dubitatur quid actum ſit, & intelliguntur ſecundum mentem eorum ſic & tenor ſcripturæ, vel priuilegii.*

3 *Locans operas ſi prohibetur eas præſtare ſine ſui culpa, & ex caſu contingente, ex parte conductoris, vel rei ſuæ debet habere mercedem, ac ſi operas præſtitiſſet.*

4 *Infirmitas locantis operas ſuas debet ſibi nocere, & non conductori.*

5 *Quando promittitur merces pro his quæ portabuntur, cenſetur promiſſio conditionalis, ſi deportabuntur.*

6 *Nautæ an debeatur merces pro onere impoſito in naui, an vero pro deportato quando nihil aliud actum eſſet. & quid ſi eueniat impedimentum, vel caſus in perſonam locatoris operarum.*

1 a **Si vehenda.** †Si vectura fuit promiſſa ꝓ impoſitis,[a] quod in dubio præſumitur, ſufficit onera fuiſſe impoſita, licet non fuerant deportata ſine culpa cō-
2 ductoris, ſecus ſi pro deportatis. h. d. ¶†No. hic in ver. Paulus. verba contrahentium ſemper ſunt inſpicienda, & proprietas eorum, quando dubitatur quid actum ſit, quia ſemper ſunt intelligenda ſm mentem eorum. vt l. ſi in venditore. & ibi no. in fi. ſ. eo. prædicta mens, & intentio colli̇r ex proprietate verborum, facit l. ſemper in ſtipulationib. de reg. iur. concor. cum hoc tex. l. ſi quis ſtipulatur Stichum, aut Pamphilum. de ver. ob. ſic tenor ſcripturæ, vel priuilegij. leg. fideiuſſorē magiſtra-
3 tum. §. Pro Aurelio. de fideiuſ. & c. porro. de priui. ¶†Item no. ex primo caſu, ꝙ qui locat operas, ſi prohibetur eas præſtare ſine ſui culpa, & ex caſu contingente ex parte cōductoris, vel rei ſuæ, dēt habere mercedem, ac ſi operas præſtitiſſet, facit l.
4 qui operas. ĵ. loca. †ſecus ſi prohiberetur ꝓꝓ caſum contingētem in perſona ſua ſi vel infirmaretur, nam ille caſus dēt nocere ſibi & non alteri. & iſte eſt caſus in l. ſi vno §. item cum quidā. ĵ. loca. ibi plenè de iſta materia per gl. quæ allegat hāc
5 l. & etiam per Bar. ¶†Item no. ꝙ qn̄ promittitur merces pro his, quæ portabuntur, cenſetur promiſſio conditionalis, ſi deportabuntur, & ideo ſi non portant, licet per eum non ſtetit, nec per caſum contingentem in eius perſona, non debetur merces. quod ergo ſ. dixi, procedit, qn̄ promiſſio eſt pura, &
6 tūc diſtinguit ex qua parte caſus eueniat. ¶†Vltimo quæro, textus dicit in fi. ſufficere, ſi probetur fuiſſe impoſitum, quid ſi apparet impoſitum, non tñ per quē Bar. in l. 1. ĵ. de cōd. & demon. vr̄ dicere, ꝙ non ſufficiat nautæ ad petendam vecturā, niſi probet per ſe ſore impoſitum, quia non ſufficit aliquid eſſe factum pro actione conſequenda, vt ibi, & ita dicit de facto reſpōdiſſe. vel dic, ꝙ aut fuit deportatum, quia operā præſtitit, licet non appareat per ſe fuiſſe impoſitum, vel de ſui voluntate dētur merces. Si vero nō fuit deportatū, vt in caſu huius legis, pt procedere, quod dicit Bart. tanquam pro impoſito, niſi probetur per ſe, vel de ſui voluntate fuiſſe impoſitū.

ADDITIO.

a Impoſitis. Sed quid ſi impoſita morientur, vt puta, conduxi nauem cum centum bobus, vel equis, & aliqui moriuntur, an teneatur pro omnibus. vide per Ro. ſingul. ſuis ſo. 18.

1 *Non tenetur quis de caſu, ſi culpa præceſſerit, ſi talis caſus eueniſſet etiam culpa non interueniente.*

2 *Quando culpa eſt ordinata ad caſum, quia ex illa poſſet caſus contingere, tenetur quis de caſu, alias ſecus.*

3 *Dolus facit quem teneri de caſu, licet non ſit ordinatus ad caſum.*

1 **§. Si ea.** †Non tenetur quis de caſu, ſi culpa præceſſerit, ſi talis caſus eueniſſet etiam culpa non interueniente. h. d. no. facit l. ſi alius. §. eſt & alia. infra, qđ vi aut clam. & l. is qui. de act. & oblig. limitat ergo iſte §. oēs leges dicentes, quem teneri de caſu, qn̄ culpa præceſſit, vt ſ. commo. l. in reb. & l. ſi vt certo. §. ſed interdum. quia intelligūtur, qn̄ caſus euenit ꝓꝓ culpā, qui alias eueniſſet, alias ſecus, vt hic, & iſtud eſt verum, ēt ſi culpa conſiſtit in faciendo, dum tñ non cadat in delictum, vt hic eſt caſus. Secus ſi caderet in delictum, quia tunc tenetur, ēt ſi eodem mō caſus eueniſſet, vt in l. ita vulneratus. ſ. ad l. Aquil. qn̄ aūt cōſiſtit in non faciendo, quæ eſt minor culpa, tunc indiſtincte vr̄ procedere, ꝙ non teneatur de caſu, qn̄ non euenit ꝓꝓ culpam, immo eodem mō eueniſſet.
2 vt l. in totum. ĵ. de impen. ¶†Item prædicta, qn̄ culpa eſt ordinata ad caſum, quia ex illa poſſet caſus contingere, alias indiſtincte nō tenetur de caſu. ſm Gul. de Cu. in l. oē. de ſtatu. lib.
3 vt ipſe no. & ēt †Bar. in d. l. ſi vt certo. §. ſed interdū. vbi oīno. vide. Secus in dolo, qui facit quem teneri de caſu, licet non ſit ad caſum ordinatus, vt ĵ. depoſiti. l. j. §. ſi rem depoſiam. ¶In tex. ibi in fi. ibi, [publice retentus.] ſubaudi ſine dolo, & culpa ſua, & ſic non potuit nauigare oportuno tempore, ſed nauigauit poſtea tꝑe tempeſtuoſo, & poſtea nauis periit, & multo minus tenetur iſte, quia nō fuit in culpā in iſto caſu, ſed in caſu præcedenti, ſic: ſecus ſi fuit in culpa, quia ꝓꝓ merces illicitas fuiſſet detentus, vel quia fraudauit gabellam. C. de nau. fœno. l. cum proponas. ſecundum Gul.

1 **§. Idem iuris.** †In obligationibus facti, difficultas contingens ēt ex parte debibitoris excuſat a mora, & etiam pœna, quæ propter moram venit cōmittenda, ad hoc ſemper allegatur. Quid autem in obligationibus dandi? dic, vt dixi in l. ꝙ te. ſi cer. pet. diſtinctio ergo, q̄ ſe ci in prin. l. an caſus, vel impedimentum eueniat propter caſum contingentem in perſonam locatoris operarum, vel cōductoris, procedit, quando quæritur, an debeantur merces, vel non, ac ſi operas præſtitiſſet, quia non debētur ſi ex parte ſua euenit, & ſic caſus non prodeſt quantum ad excuſandum a mora, & per ꝯ̄ns a pœna bene prodeſt, vt eſt caſus hic in ver. idem iuris in ca. genere, ibi, [nautam morbo impeditum.] & procedit, quod hic dicitur, tam in contractibus. vt hic, q̄ etiā in arbitriis, ut ĵ. de doli excep. l. apud Celſum. §. ſi in arbitriū. & adde, quod habetur in c. breui. de iureiu. idem, & fortius, ſi quis impeditus fuerit facto creditoris, ut in l. j. §. ſi res. ſ. de eo per quem factum eſt. & adde, quod no. Dy. in regula peccatū. de re. iu. circa fin. an in pœna legali quis excuſatur propter iuſtam cauſam impedimenti, vel litigandi, & quod no. Barto. in l. 2. in fi. C. de epiſco. audientia.

§. Si Conduxiſti. Si vectura fuit promiſſa pro pōderibus, pro quibus nauis eſt capax, debetur pro oībus, licet non oīa fuerint impoſita, ſecus ſi pro ponderibus, quæ imponentur. h. d. in dubium glo. dicit ꝙ vr̄ promiſſa pro his, quæ imponentur. Gul. diſtinguit, aut dicit conduco nauem pro tanta quātitate, vel etiā ſimplr conduco nauem, & vr̄ promiſiſſe pro numero ponderum, quorum eſt capax, aut dixit ad rōnem tantæ quantitatis pro quolibet pondere, & cenſetur promiſſa pro ponderibus, quæ imponentur, & non plurib. arg. ĵ. loc. l. qui inſulam. §. qui ēdē. de contrahen. empt. l. ſi debitor. §. j. & debet hic poni caſus, ꝙ naues locabantur ſm numerum ponderum, quorum erant capaces, vt pro maiori naui plus daretur pro vectura, & aliquis conduxit nauem non expreſſa certa quantitate, & impoſuit pauciora pondera, q̄ nauis eſſet capax, quia per cōductorem ſtetit quominus eam oneraret, diſtinguitur ergo ut dixi, ſi enim fuiſſet expreſſa tota quantitas, non haberet dubium, quia illa tantum debetur. ¶In tex. ibi, & amphoras. ſ. quaſdā, puta mille, non duo millia, vt erat capax.

De inſtitoria. *Rub.*

LEX PRIMA.

1 *Ex contractu celebrato cum inſtitore conuenitur præponēs inſtitoria actione, ſed agere non poteſt ex tali contractu, niſi ceſſa actione, vel in ſubſidium etiam ea non ceſſa, vel niſi ſit in poteſtate præponentis.*

2 *Inſtitor debet referre præponenti omnia lucra, quæ facit, ſicut illa, quæ facit magiſter nauis.*

3 *Alter per alterum facilius obligatur de voluntate ſua, quam ſibi per alterum liberum hominem acquiratur.*

4 *Actio quæ eſt cedenda, non competit mihi antequam cedatur niſi in ſubſidium. & num. 5.*

6 *Ex contractu celebrato cum procuratore qualiter tenetur dominus, & qualiter agat.*

1 **Equum prætori.** †Ex ꝯ̄tu celebrato cū inſtitore ꝯuenit̄ ꝑponens inſtitoria actione. ſed agere nō pōt ex tali ꝯ̄tu, niſi ceſſa actione, vel in ſubſidium ēt ea non ceſſa, vel niſi ſit in ptāte præponentis. h. d. cum l.
2 ſeq. ¶†In tex. ibi [ſicut cōmoda ſentimus.] quia oīa lucra, quæ facit inſtitor dēt referre ꝑponēti, ſicut il-
3 la q̄ facit magiſter nauis, ut ſ. de exer. l. j. §. exercitorem. ¶†In tex ibi, [ſed non idem] facit hic, ꝙ facilius alter per alterum liberum hominē acquiratur. ¶In tex. ibi, [acquiſitis ſibi actionib.] ſupple ēt directis, & idem, ſi eſſet filius in eius ptāte, ſed ſi alius, tūc directe acqrunt̄ ſibi, ſi eſt lib. ho. vel ſi ſeruus alienus, acquirunt̄ dn̄o, tenent̄ tñ eas cedere ꝑponēti, & ad hoc pn̄t ꝯueniri, & hoc eſt, qđ ſequit̄ in ver. ſinaūt, & facta ceſſione habebit vtiles. ¶In l. ſeq. ibi [ſi mō aīr rē ſeruare nō pōt.] vt qa forte abeſt inſtitor, qui dēt cedere, vel mortuus eſt ſine hr̄de, & ſic nō eſt, qui cedere poſſit, ad hoc. C. ad Treb. l. ſanci-
4 mus. & no. de dam. infec. l. dāni infecti. §. fi. & ſic no. †ꝙ actio, q̄ eſt cedēda nō cōpetit mihi an̄q̄ cedat̄. ¶Sed ꝯ de. l. cū fundū §. ſeruū tuū. ſi cer. pet. cōpetit ēt in ſubſidiū. ſolue, vt ibi dicā,
5 qa difficile ꝯ̄riū eſt. ¶†Quæro hic qd in ꝓcuratore? quia inſtitor dr̄ ille, qui ꝑpoſitus eſt negociationi q̄ſtuariæ, procurator vero qui negociationi nō eſt ꝑpoſitus aliter, ſed hēt manda-
6 tum. Rn̄deo, †ꝙ ex ꝯ̄tu celebrato cū illo dn̄s tenet̄ vtili inſtitoria, non directa, quia non eſt ꝑpoſitus negociationi. Et ſimiliter ex ꝯtractu celebrato cū illo pt agere in ſubſidium ad ſimilitudinem tutoris, niſi ſit factus ſup re dn̄i, quia tunc pōt dn̄s agere etiā non in ſubſidium, ut hic habetur ſm diuerſas lectu-

lecturas.ʒ.de act. emp.l.Iul.§.ſi procurator vendiderit. iuncta. l.qđ procurator ex re.de pro.& quod ibi no.Bar.in l.poſſeſſio quoque.§.ſi poſſeſſio.de acq.poſſ.

LEX III.

2 *Fullo, vel habens apothecam quæſtuariam volens ſe abſentare, ſi dimiſit diſcipulos ad cuſtodiam apothecæ, qui aufugerunt cum veſtimentis alicuius, an teneatur.*

3 *Literæ credentiæ quando præiudicent domino*

1 a INſtitor. †Inſtitor [a] eſt qui alienæ negociationi vel quæſtuariæ præponitur, etiam certo loco non deſignato, & obligat præponentem cuiuſcunq; conditionis ſit negociatio. ſecus ſi certę rei uel negocio nõ quæſtuario, tunc enim magis dicitur procurator, & obligat dominum ſi ad hoc habeat mandatum expreſſum, vel tacitũ.h.d.cum l.ſeq.vſq; ad §.nõ tñ oẽ.¶In ver. fin.ibi†[ſed cum

2 fullo &c.]pone hic caſum, ꝙ quidam fullo, vel alius habens apothecam quæſtuariam, cum vellet ſe abſentare pro aliquibus dieb. dimiſit quoſdam diſcipulos ad cuſtodiam apothecæ, vt eam teneant apertam, & cuidam vicino recommendauit eos, ut eos inſtrueret, ille vicinus traddidit eis certa veſtimenta, illi cum eis aufugerunt. poſtea repetebat a dño reuerſo. Dr̃ hic, ꝙ ſi illos diſcipulos fecerat inſtitores, qa dederat eis mãdatum de emendo, & vendendo, quia tunc tenet̃. Sed ſi hoc nõ fecit, ſed ſolũ de cuſtodiẽdo, & tenẽdo apothecã aptã, tunc ſecus, quia non ſunt inſtitores, ſed procuratores, niſi dixiſſet illi vicino, ꝙ crederet illis de his, q̃ illi dicerẽt ſibi.h.d.

3 ¶†Et no.ſingulr̃ iſtud dictum vltimum, quod ponitur in ver. plane: quia per hoc determinat Bar.in l.Lucius. ʒ. de fideiuſſ.

b vbi tractat de literis credentiæ, [b] ſi trado tibi literas dirigendo ad aliquem, & ſcribo, quòd credat de his, quæ tu dices ex parte mea, & tu facias mutuare pecuniam, vel alium cõtractum feciſti, ſi quidem eras procurator meus, uel factor, talis lr̃a eſt ſufficiẽs ad me obligandum, allegat pro caſu iſtum text. Sed ſi non eras procurator, vel factor meus, tunc ſecus, quia non importat, vt debeas ſibi credere in aliquo, quod poſſit tẽdere in mei præiudicium, facit.ʒ.mandati.l.ſi vero non remunerã

c di.§.cum quidam. [c]

ADDITIONES.

a ¶ Inſtitor. Quis dicatur inſtitor, & qualiter conueniatur. vide Abba.conſi. 73.An.conſi.285.Alex.conſ.44.1.lib.

b ¶ Credentiæ. De literis credentiæ uide ꝑ Bal.con.80.1.li.& conſ.341.3.li.

c ¶ Quidam. Videtur tamen, quod per ipſas literas factus ſit procurator. de quo vide Bartol.hic.

LEX V.

1 *Inſtitor non obligat præponentem niſi contrahat in cauſa, vel negocio, ad quod præpoſitus eſt expreſſe, vel tacite principaliter, vel in conſequentiam.*

2 *Dominus ſi conceſſit emphyteutæ, ꝙ uẽderet, ipſe vero permutauit res, incidit in commiſſum, ac ſi ſine voluntate domini alienaſſet.*

3 *Qui habet mandatum ad emendum, videtur habere mandatum ad recipiendum pecuniam mutuo neceſſariam pro precio.*

4 *Habens mandatum ad vendendum, cenſetur etiam habere tacitum mandatum de accipiendo pignus, uel fideiuſſores de precio ſoluendo.*

5 *Inſtitor, vel procurator generalis habens mandatum de vendendo, poteſt facere fidem de precio vſque ad certum terminum ex ſoluendo, & trãſfert dominium, ſecus in procuratore ſpeciali.*

6 *Creditor vendens iure creditori, vel procurator fiſci, an poſſint habere fidẽ de precio remiſſiue.*

7 *Idem eſt iudicium de his, quę veniunt in conſequentiam, vel ſequelam, qđ de ipſo principali.*

QVicunque igitur. §.Non tamen. †Inſtitor non obli-

1 gat præponẽtem, niſi ꝯhat in cauſa, vel negocio, ad quod præpoſitus expreſſe, vt̃ tacite, principaliter, vel in ꝯñam, vt in verſi.ſed ſi pecuniam.

2 ¶†No.hic ar.ſm Gul.de Cu.in ver.ſed neque, quod ſi dominus emphyteutæ conceſſit, ꝙ venderet, ipſe vero permutauit in commiſſum ac ſi ſine voluntate dñi alienaſſet, quia non conceſſit niſi in venditionem, licet permutatio, quãdam ſimilitudinem habeat cum ea, iuxta no.ĩ l.i.C.e.cum re uera aliud eſt vendere, aliud permutare, vt ʒ.de re.permu.l.j. facit.l.ſicut. §.venditionis, quib.mod.pig.vel hypo.ſol.& l.ſi quis mihi bo

3 na.§.fin.de acq.hær.¶†Item no.in ver.ſed ſi pecu.ꝙ qui hẽt mandatum ad emendum, vr̃ habere mandatum ad recipien

a dum pecuniam mutuo neceſſariam pro precio, [a] ſimile.ſ.de exerci.l.i.§.quid ſi mutuaui.¶Item no.in ver.item ſi inſtitor.

4 † quòd qui habet mandatum ad vendendum, cenſetur etiã habere tacitum mandatum ad recipiendum pignus, vel fideiuſſores de pcio ſoluẽdo, & ideo ſi recipit, & ex tali receptio

5 ne obligatur mandans, & hoc intendit dicere. ¶† Item not. ſecundum Gul.de Cu.ꝙ inſtitor, vel procurator generalis habens mandatum de vendendo poteſt facere fidem de precio, idest uendere, & tradere non præſente pecunia, ſed in futurũ certis terminis exſoluenda, & transfert dominium, niſi contrarium fuerit expreſſe dictum. Non ſic in procuratore ſpãli habente mandatum ad vendendum: quia debet vendere præſente pecunia, alias non transfert dominium.qđ dic vt plene

6 no.Bar.in l.a diuo Pio.§.ſi poſt addictum.ʒ.de re iud.in creditore vero qui vendit iure creditoris, an poſſit habere fidem de precio? dic vt l.eleganter. §.fin. de pigno.actio.in procura-

7 tore fiſci dic, ut l.ſi procu.ʒ.de iure fiſ. ¶† Vltimo no.tex.in fi. ꝙ idem eſt iudicium de his quæ veniunt in conſequentiam, vel ſequelam, quod eſt de ipſo principali, bene facit de eden. l.ſi quis ex argentariis.§.rationem.in fi.& hoc eſt vtile ad plura, & facit ad id, quod habetur in l.2.C.vbi cauſæ fiſc.

ADDITIO.

a ¶ Pro precio. Adde quod uoluit Rom.conſ.314.

LEX VI.

1 *Mandatum inſtitoris non finitur morte præponentis.*

2 *Tutor, & curator, & generalis procurator ad negocia poſſunt incipere aliquam negociationem quæſtuariam, & ibi præponere inſtitorem, & quando ex contractib.cum illo celebratis teneatur pupillus.*

3 *Pupillus poteſt eſſe inſtitor, ſed non procurator ad negocia niſi habeat decem & ſeptem annos, nec ad iudicia, niſi habeat.25.annos.*

4 *In contractu, quem pupillus, uel minor gerit nomine alterius, non requiritur tutoris, vel curatoris authoritas, ſi ex illo non obligatur.*

5 *Statutũ, ꝙ minor, vel mulier non poſſit contrahere ſine præſentia conſanguineorum, non habet locum, ſi contrahunt procuratorio nomine.*

1 §.SI ab alio. †No.hic in prin.ꝙ mandatum inſtitoris non finitur morte præponentis. ſic ʒ.e.l.ſi quis mancipii.§.impubes, ſed contra de l.ſi eius qui in prouinciã, in prin.ſ.ſi cer.pe. Solue, ita mutauit ſtatum inſtitor: quia de ſeruo factus eſt liber pp mortẽ domini, hic non.

2 ¶†Itẽ no.in fi.ꝙ tutor, & curator, & gñalis procurator ad negocia poſſunt incipere aliquam negociationem quæſtuariã, & ibi præponere inſtitorem, & ex ꝯtib. cum illo celebratis tenebitur pupillus, quod eſt no. hoc intellige verũ, cũ talis negociatio exercebat̃ per partẽ pupilli, & ſic cõueniebat pupillo, alias ſecus, ſi nõ conueniebat pupillo: quia eſſet in culpa, vt ſ.de nego.geſt.l.ſi negocia.facit ad primũ dictum.l.j.§.ſi de-

3 functus, de re.eo. ¶† Vltimo no.in l.ſi quis.in fin.ꝙ pupillus poteſt eſſe inſtitor, nõ ſic procurator ad negocia, niſi habeat decẽ, & ſeptẽ annos, ut inſti.qui.ex ca.ma.nõ poſ.§.& eadẽ.& in c.qui generaliter, de procu.lib.6.ſed ad iudicia non, niſi ha

4 beat.25.annos.vt ſ.de proc.l.ſi minor.¶†No.ẽt ꝙ in ꝯtractu, quẽ pupillus, vel minor gerit nomine alterius, non requirit̃ tutoris auctoritas vel curatoris, ſi ex illo non obligatur, & ſic

5 eſt ar.†ſi ſtatutũ dicat, ꝙ minor, vel mulier non poteſt ꝯhere ſine præſentia cõſanguineorũ, ꝙ ſi ꝯhũt procuratorio nomine, valeat contractus quantum ad præiudicium domini, nõ quantum ad proprium, vt ex illo obligentur, ad hoc.ſ.de minorib.cum mandato.

LEX VII.

1 *Contrahentes cum inſtitore reuocato non habent actionem de inſtitoria.*

2 *Reuocatio generalis mandati, ſeu ſocietatis qualiter fieri debeat.*

3 *Ignorantes reuocationem mandati iuxta ignorantiam, ſicut liberãtur ſoluendo, vel ipſo iure, vel ope exceptionis, ita & ſi contrahunt, habent actionem contra dominum.*

4 *Edicta quæ fiunt de reuocatione mandati generalis, vel ſocietatis, qualiter fieri debeant.*

5 *Libellus eſt dandus in vulgari, vel literali ſermone ſecundum ſtylum, & conſuetudinem.*

6 *Non debet audiri, qui dicit ſe ignoraſſe illud, quod ab omnibus communiter ſciebatur, vel non vidiſſe, illud quod ab omnibus videbatur.*

7 *Non prodeſt poſuiſſe edicta in locis publicis de reuocatione mandati generalis, uel ſocietatis, ſi ſtatim fuerunt remota, ſed debent eſſe continua, arbitrio tamen iudicis.*

8 *Oculus obſcuratus habetur pro non oculo, ſicut nec ſcriptura obſcura habetur pro ſcriptura, & an effodiens talem oculum puniatur pęna ſtatuti de offendente oculum.*

SEd & ſi pupillus. §.De quo palam. ¶†Contrahentes cũ in-

1 ſtitore reuocato ñ hẽnt hãc actionẽ.& talis reuocatio ad hoc, vt proſit reuocãti dẽt fieri palã, & publice, taliter, ꝙ transeat in notitiã ſeruatis his, de quibus in iſtis tex.vſq; ad §.ꝑdõ.ad hoc, vt proſit reuocanti.h.d.& ſemper allegantur iſti text. quia ſunt nota.ad multa.

2 ¶†Not. primo qualiter dẽt fieri reuocatio generalis manda-

a ti: quia debet fieri publice, [a] taliter, vt tranſeat in notorium, ſi illud mandatum ſimiliter tranſeat in notorium, vt eſt

ADDITIO.

a ¶ Publice. Quia quæ publice fiunt, præſumuntur ſciri, ut in c.1.pe poſtula.prela.& in c.in tua.qui ma.accu.po.& in c.quod dictis.16.diſt.gl.in l.ſi tutor.C.de peri.tutor.gl.in c.cognoſcentes, de conſt.gl.de ord.iud.in ver. pro noſtris.

vt eſt mandatum inſtitoris quod exercetur per actus conti-
nuos,qui oculis ſubiiciuntur. de hoc per Cy. in l.mandatum
C.manda. & ideo Florentiæ qñ diſſoluuntur ſocietates inter
mercatores,bannitur per totam ciuitatẽ ad hoc, vt de cętero
ex ꝯtractu celebrato cum vno non teneantur alij, & hoc ꝑ iſtũ
3 tex.notabilẽ.†Itẽ no.ꝙ ignorantes reuocationem mãdati iu-
ſta ignorantia, ſicut liberantur ſoluẽdo, vel ipſo iure vel ope
exceptionis,vt in l.eius qui in prouinciã. poſt prin.ſ.ſi cer.pet.
l.cum quis.§.j.de ſolu. ita & ſi contrahunt,habent actionem
ꝯ dñm,ac ſi ille non fuiſſet reuocatus, vt hic patet,quod not.
pro his quæ dicam in l.ſi procuratori falſo de condi. ob cãm
ſuper prima glo.quia glo. & Docto. vñr dicere, ꝙ ſit ſpeciale
fauore liberationis, vt non noceat reuocatio ignoranti,imo
non eſt ſpeciale cum idẽ in obligatione,& actione, vt hic pa-
4 tet. ¶†Item not.in §. ꝓſcribere,qui ſemper allegatur qualiter
debẽt fieri iſta edicta.quæ publice ponuntur in valuis palatij,
vel eccleſiarum , quia dẽnt poni baſſe, ita quod ab omnibus
poſſint legi , vt patet in ver. de plano. alias non ligant.¶Itẽ ſi
ille contra quem proponũtur habebat habitationem,vel lo-
cum in ciuitate, vbi conſueuerat morari, vel ſtare,debent af-
figi in illo loco, etiam in locis publicis. vt in cle.cautam quæ
5 de elec.iuncto iſto tex.¶†Item no.arg.ſm Gul.de Cu.ꝙ libel-
lus eſt dandus in vulgari vel literali ſermone ſm ſtylum,& cõ
ſuetudinem curiæ,vt eſt Florentiæ in curia mercatorũ,& Pa-
6 riſij in curia Regis,vbi omnia acta ſunt in vulgari.¶†Item in
ver.certe,no.bonum tex.ꝙ non debet audiri,qui dicit ſe igno
raſſe illud,quod cõiter ab oĩbus ſciebatur,vel nõ vidiſſe illud
quod ab omnibus videbatur: quia eſt craſſa ignorantia,facit
7 l.regula.ſ.de iuris & fac.ign.¶†Item no.in verſi.præſcriptum,
ꝙ non prodeſt poſuiſſe talia edicta in locis publicis , ſi ſtatim
fuerunt remota , ſed debent eſſe continua . Sed certe hoc in-
telligo in arbitrio iudicis , non in ſecula ſeculorum taliter ,
ꝙ in notorium debuerit veniſſe, ita ꝙ ſciatur per totam ciui
8 tatem.¶†Vltimo no.ſm Gul.in verbo [obſcurata præſcriptio
ne,] ꝙ oculus obſcuratus non habetur pro oculo, ſicut nec
ſcriptura obſcurata habetur pro ſcriptura , & ideo eſſodiens
talem oculum,non videt̃ puniendus pęna ſtatuti de eſſodien
te oculum. Ipſe tamen determinat contrariũ, quia hic habe-
bat iuſtam cauſam ignorandi ſi litera erat obſcurata,ſed non
a ſic habebat iuſtam cauſam eſſodiendi oculum obſcuratũ,[a]
dat enim cauſam rei illicitæ, ideo debet puniri,ac ſi obſcura-
tus non eſſet .

ADDITIO.

a Obſcuratum.Vide quod voluit Bart.in con.incip.quæritur an digitus . vbi ponit,quòd habens vnum digitum debilem ex percuſsione ex qua mutata eſt forma digiti,an dicatur carere illo,ita vt poſsit agere contra debilitatẽ. ac ſi non haberet.

1 *Conditio, & forma præpoſitionis inſpicitur,quæ ſi non ſeruatur non tenetur præponens,niſi ei poſſit varietas imputari .*

2 *Contrahentes non excuſantur,ſi ignorant ſub qua forma, & ſub qua lege fuerit inſtitor præpoſitus,ſi contrahant non ſeruata forma, vel lege.*

3 *Iudex ſi facit aliquem locumtenentem quoties eum abeſſe contigerit,& contingat caſus , quod iudex vna die ſit abſens alia die præſens, quòd valeant acta coram illo locumtenente,etiam illo die quo fuit præſens.*

4 *Contrahentes,quòd non debeant decipi,& in his quę pendent ex voluntate noſtra,adiectio contra naturam actus facit actum tranſire in aliam ſpeciem,& num.5.*

6 *Poſitus ad cuſtodiam rerum quæ ſunt in aliquo territorio,quòd poſſit vendere tempore perituras .*

1 §.Conditio. †Conditio,& forma prępoſitionis in
ſpicitur,quæ ſi non ſeruatur nõ tenet̃
præponens,niſi ei poſſit varietas imputari.h.d.vſq; ad §.ſi inſti
3 toria. ¶†No.hic primo , ꝙ non excuſantur ꝯhentes, ſi igno-
rant ſub qua forma,& ſub qua lege fuerit inſtitor præpoſitus,
ſi contrahant non ſeruata forma, vel lege, quod facit pro eo
quod dixi in l.j.§.nõ autem. ſ.de exercito. ꝙ ſi fuit præpoſitus
vſque ad tp̃s , finito illo tempore non obligat præponentem,
licet tunc contrahentes ignorẽt offm̃ finitum. Quod ergo dr̃
in §.præce. ꝙ debeat notificari reuocatio publice , & palam,
vr̃ dare intelligi,qñ fuit conſtitutus ſimpliciter ſine præfinitio
3 ne,temporis, alias ſecus , quod perpetuo tene menti.¶†No.
hic in ver.[ſed ſi alias.ſm Gul.de Cu.ꝙ ſi iudex facit aliquem
locum tenentẽ , quoties cum abeſſe contigerit , & contingat
caſus,ꝙ iudex vna die ſit abſens,alia die p̃ſens,ꝙ valeant acta
coram illo locumtenente, etiam illo die quo fuit præſens,ne
ex continua variatione litigãtes decipiantur.facit l.Barbari⁹,
de offi.præt.ſed ſi per plures & plures dies eſſet præſens, ſecus
4 eſſet,& eſt pulchra inductio.¶†No.ẽt ibi, [neque.n.ꝙ ꝯhẽtes
non debẽt decipi facit ſ.de exer.l.j. §.magr̃m aũt.ſ.de arbi.l.3.
5 ¶†No.in verſi.ſed ſi in totũ, ꝙ in his quæ pendent ex volunta
te noſtra , adiectio contra nãm actus facit actum tranſire in
aliam ſpeciem . Si.n.præponerem aliquem tanquã inſtitorẽ ,
cum hoc,ꝙ iſte nihil poſſit vendere , iſte non erit inſtitor,ſed
cuſtos,licet illum inſtitorem appellauerim, quia contra nãm
officij inſtitoris eſt illa adiectio , ꝙ vendere non poſſit , cum
in nullo alio conſtat q̃ in vendendo , & donando, vt patet.ſ.
eo.ſi cum vicino.ad hoc facit l.vbi ita donatur.de do.cã mor.
quod dic,ut ibi per Bar. & per Cyn.in l.2.C.de iur.emphy.in-
6 diſtincte facit etiam in arg. iſte tex.ſecundum Gul.†ꝙ ſi aliqs
ſit poſitus ad cuſtodiam rerum,quæ ſunt in aliquo territorio,
non poſſit vendere etiam tempore perituras.arg.hic in ſi.dum
dicit nec modicum quid. Cõtrarium tamen ipſe determinat:
quia magis videtur cuſtodire vendendo,q̃ non vendendo,fa-
cit.C.de admi.tut.l.fi.ſ.de iure delib.l.Ariſto.& vt in poſ.leg.l.
qui legatorum.ff.de cura.bo.dan. l.2.de pet.hær.l.poſſeſſor.ſe-
cundum Gul de Cu.

1 *Actio inſtitoria,quando competat .*

2 *Qui proponit actionem ineptam , vel incompetentem non probetur redire ad competentem,& aptam,& quando prohibeatur.*

1 §.Si inſtitoria. † Inſtitoria actio competit , quãdo
ſeruus negociatur in mercib. domi
nicis, ſi vero in peculiarib. ſciente dño, tũc datur tributoria .
Item ille qui eligit actionem competentem , ſi ſuccubuit in
ea,non põt redire ad competentem, ſecus econuerſo.h.d.no.
& primo loquitur,qñ eligit competentem,ut patet in tex.dũ
dr̃,[recte actũ eſt.]coniuncta gl.ſecundo e ꝯ,qñ incompeten
tem.ſ.in ver.ſed ſi non.& pone caſum, ꝙ quidam egit inſtito-
ria contra dominum, & ſuccubuit,nunc vult intentare tribu
toriam ex eodem ꝯctu,utrum poſſit? & rñde cũ diſtinctione,
aut prima vice fuit recte actum: quia ſeruus negociabatur in
rebus dominicis,tunc non poteſt, quia iſto caſu non compe-
tit tributoria,ſed inſtitoria, in illa vero inſtitoria ſuccubuit,er
go, nec illam amplius põt intẽtare,nec tributoriam,quia nõ
competit . Aut non fuit recte actum , quia negociabatur in
peculiaribus,& ſic non competebat inſtitoria,ſed tributoria,
& tunc ex quo fuit electa actio incompetens , licet in ea ſuc-
2 buerit , non prohibetur redire ad competentem.h.d. ¶†No.
iſtud ſm gl.ꝙ qui proponit actionem ineptam,vel incompe-
tentem non prohibetur redire ad competentem , & aptam ,
facit l.j.ſi menſ.fal.mo.dixerit.hoc intellige ſane,qñ erat inep
ta tam actio,q̃ ẽt intentio,ſecus ſi actio tm̃,qđ dic,ut pulchre
declarãt Innoc.in c.examinata,de iud.Item fallit hoc dictum
in caſu.l.fi.C.de codicil. vbi eligendo incompetentem,nõ po
teſt poſtea etiam ad competentem redire, quando ex eadem
ſcriptura, vel vltima volunta. nititur contrariis viis .

1 *Emptio, & venditio dicitur, licet ciuilis obligatio non naſcatur .*

1 §.Si a ſeruo. † Si ſeruum tuum inſtitorẽ feci,ex con
tractu quem celebras cum eo , habes
hãc actionẽ inſolidũ cõtra me,nec ego cõtra te habeo actio
nẽ de peculio , ſi ſine tua voluntate feci cum inſtitorem.h.d.
2 cũ l.ſeq.no.†hic,& tene menti,ꝙ emptio,& venditio dr̃,poſi-
to ꝙ hincinde ciuilis obligatio nõ naſcit̃,& ꝑ ꝯñs,nec actio,
quia dñs non obligatur ſeruo vendito, nec econuerſo ciuil̃r,
& ꝙ talis venditio dat titulum præſcrip.non intellige verum,
niſi contractus peccet in forma , vel contingit, qñ pupillus ſi-
ne authoritate tutoris vendit, ut l.2. §.ſi a pupillo.ſ.pro emp.

LEX XIII.

1 *Agens inſtitoria pro mutuo,& in proſecutione deducens tacitum mandatum,iuſte ignorans de expreſſo, quòd poterit de æquitate iterum agere eadem actione,& deducere mandatum expreſſum .*

2 *Si egi ad.x.dicens te mihi obligatum non exprimendo ex qua cauſa , quo caſu ſi non opponis procedit libellus , & proſequendo vnam cauſam ſi eam non probo,ſuccumbam .*

3 *Quòd tunc de æquitate poſſum ad aliam cauſam redire , quam ignoraui mihi competere,& quid in actione reali .*

4 *Qui aſtrinxit ſe ad aliquod,quod non eſt neceſſarium,ſuccumbit ſi illud nõ probat,& quando videatur ſe ad illud aſtringere .*

5 *Si contraho tecum contemplatione alicuius mandati , quod puto te habere cum non habes,tamen obligatur dominus virtute alterius mandati,ꝙ vere habes,licet ignorauerim .*

6 *Si aliquis procedit in aliqua cauſa tanquam iudex delegatus cum non ſit, ſi tamen habebat in illa cauſa iuriſdictionem ordinariam , valent acta.*

a Habebat.[a]†Agens inſtitoria pro mutuo facto ſim-
pliciter non expreſſe mandato tacito , vel
expreſſo , ſi poſtea in proſecutione deducat tacitum , & non
probet ea,quæ ſunt neceſſaria, & ſic ſuccumbat de rigore iu-
ris,non poteſt iterum agere eadem actione, & deducere mã-
datum expreſſum,ſed de æquitate ſic,propter iuſtam ignorã-
tiam quam habuit de expreſſo.h.d.multum notabiliter,& eſt
difficilis , & ſemper allegatur , & pone caſum ſm lecturam
Azo.& Hug.quæ ponitur in glo. & in verſ.dic. licet Barto.vi-
deatur ſequi primam lec. Ioan. quod ſi iſte agens ſe aſtrinxe-
rit in libello , certe illud bene eſſet cauſa , quòd ſi non pro-
bat

ADDITIO.

a Habebat.Ad declarationem huius l.vide Bald.no.in l.fi. C.quòd cum eo.& quòd idem voluit in l.j. vt in poſ.leg.

bat illud ad quod ſe aſtrinxit, ſed non debet eſſe cã, quominꝰ
etiam de rigore poſſit agere ex alia cã, per l.ſi mater.§.j.& 2.ſ.
de exce.rei iu.cuius ꝯrium hic dr̃.plus ẽt tenet Bar. ſm Petr.ꝙ
hic non audiat̃ volens agere ex alia cã, niſi mediante reſtitu.
in inte.ex cl̃a gñali. [ſi qua mihi iuſta cã.] & ita intelligit iſtũ
tex.dum dicit,tñ Iul.vtilem &c.ſed non placet, quia de reſtitu
tione hic fit mentio. Dic ergo, ꝙ ipſo iure ex æquitate poteſt
ad aliam cãm redire per l.licet. C.de iud.& hoc in perſonali,
ſecus in reali deducta in iudiciũ ſimpl̃r, ſine expreſſione cau-
ſæ,quia ſi in proſecutione deducat vnam cãm,& ſuccumbat,
ad aliam poſtea redire non poteſt ipſo iure,in l.& an eadem.
§.actiones,de exce.rei iud.In tex.ibi, [mercis gratia eam acce-
piſſe.]& propter hoc ſuccubuit,quia reus fuit abſolutus.Nam
iſte agens deduxit in proſecutione mandatum tacitum,
quod reſultat ex eo, ꝙ fuit ꝓpoſitus merci oleariæ.ſ.ad emen-
dum oleum,nam in ꝯñam cenſetur etiam datum ad recipiẽ-
dum mutuum, quatenus expedit pro illa negociatione, vt ſ.
eo.l.cuicunq;.§.ſi ei,quem debuit,tamen habens probare,vel
ꝙ pecunia erat conuerſa in illam negociationem, vel ſi hoc
non poterat probare, ſaltem debeat probare alia de quibus
in l.fi.ſ.de exerc.ſed hoc facere non potuit, & ideo ſuccubuit.
Nam volebat agere virtute mandati expreſſi, in quo non re-
quirebatur probatio, ꝙ eſſet conuerſa in vtilitatem domini,
nec etiam illa de quibus.in d.§.fi.ſed ſufficiebat probare man
datum, & ꝙ ille aſſeruit ſe recipere virtute dicti mandati, vt
l.j.§.vñ quærit Offilius.ſ.de exerci.& rñdetur,vt hic hr̃, ꝙ non
põt de rigore,quia licet mãdata ſint diuerſa,eadẽ tñ eſt actio,
q̃ nunc vult intentare cum illa,q̃ prius intẽtauit,& ſuccubuit
in ea,quã dedit inſtitori,vt l.cuicunq;.§.non tñ omne.ſ.eo.ſed
iſta ſunt mandata diuerſa, & per ꝯñs vñr diuerſæ obl̃ones. Si
ergo proſecutus eſt vnam, & ſuccubuit, vr̃ ꝙ ipſo iure poſſit
ad aliam redire,vt ſ. de lib.leg. l.Aurelius. §.fin.timore huius
dixit Ioan. ꝙ hic præiudicabit ſibi virtute electionis, quia ſe
aſtrinxit in libello deducendo mandatum tacitum. hoc non
placet, quia fortificat ꝯrium.Si enim vni tantum mandatum
expreſsit in libello, ipſo iure reſeruatur ius ex alio,ſicut cum
quis egit reali, vel etiam mixta actione expreſſa vna cã, vt in
d.l.ſi iure.dic ergo, ꝙ immo ſe aſtrinxit in libello,quia de nul
lo mandato mentionem fecit, & ſic videtur vtrunque dedu-
xiſſe. Poſtea vero vnum tantum fuit proſecutus, & non pro-
a bauit, verum ſibi eſt imputandum, [a] quare etiam aliud non
fuit proſecutus,ſicut quando quis agit reali nulla cauſa exꝓſ-
ſa,quod videtur in omnem caſum deducere, ſi poſtea proſe-
quitur in vna tantum,& ſuccumbat, non poteſt ad aliam re-
dire.In hoc tamen eſt differentia, quia in reali non poteſt re-
dire, nec de æquitate ipſo iure,licet per beneficium reſtitutio-
nis poſsit, ut dixi, ſed in perſonali poteſt etiam ipſo iure de
æquitate tamen,vt l.licet. C.de iud.& in hoc fundatur deciſio
2 huius.l.& ſic dico per hanc l.ſi egit † ad x.dicens te mihi forte
obligatum nõ exprimenda ex qua cauſa, quo caſu ſi non op-
ponis,procedit libellus,ut C.de anna.excep.l.fi.poſtea in pro-
ſequendo,vnam tantum cauſam deduco,& non probo,pro-
3 pter hoc ſuccumbo,nam dico,ꝙ † de æquitate poſſum redire
ad aliam,quam ignoraui mihi competere, per hanc l.& per
illam l.quæ differt ab iſta in hoc,quia ibi loquitur in vl̃i actio
ne, pura, tutelæ, vel neg. geſt.iſta vero in particulari,& iõ eſt
notabilis Secus ſi ſciuiſſet illam mihi competere, vt ibi no.&
probatur.ſ.de arb.l.de reb.in fi.ſed in actione reali,ideo ſecus,
quia talis libellus ſine expreſsione cauſæ admittitur etiam in-
4 uito reo.Tene menti. † no. ẽt hic ſm Bar.ꝙ qui ſe aſtringit ad
aliquod, quod non eſt neceſſarium, ſuccumbit, ſi illud non
probat,facit.c.licet.de proba. & cenſetur ſe aſtringere eo ipſo,
ꝙ in libello deducit, ſm gl.ſed ꝯriũ videtur determinare Cy.
in l.cum te.C.de probat.ꝙ non videtur ſe aſtringere in dubio
ad ea, quæ ſunt neceſſaria pro victoria cauſæ, licet in libello
fuit expreſſa. Dic ergo,ꝙ dictũ Bar.procedit, quando expreſ-
ſit in libello, & in proſecutione, ſed dictũ Cy.quando ſolum
5 in libello. ¶†No. etiam hic ſingulariter ſm Bar.ꝙ ſi cõtraho
tecum contemplatione alicuius mandati, quod puto te ha-
bere,cum non habeas, nihilominus obligatur dñs vrtute al-
terius mandati, quòd vere habeo,licet illud ignorauerim, &
6 facit ad†quæſtionem, ſi aliquis proceſsit in aliqua cauſa tan-
quam iudex delegatus cum non ſit, ſi tamen habebat in illa
cauſa iuriſdictionẽ ordinariam, valeant acta,licet in illa pro
ceſſerit,ut delegatus, vide de hoc per Innoc. in c.cum officij,
de præſcript. bene facit in ratione ſui l. ſeruum filij. in fine.ſ.
mandati.

A D D I T I O.

a ¶Imputandum.Adde Inno.in c.ex parte extra de priui.Bar.in l.j.ſ.de eden
& Bal.in l.edita.e.tit.& in l.hæreditas materteræ. C. de pot.hær.facit,quod
quando vnum eſt deductum in inquiſitione.& aliud probatur,quòd ſequi
debet abſolutio,vt voluit glo.in l.j.§.diuus,in verbo abſolui poſſe.ſ.de ſic.
Bar.in l.denunciaſſe.§.quid tamen.de adul. vide per Ang.cõſi.276.& quid
operetur clauſula libelli non ſe aſtringens &c. vide per Alex.conſi 67.

1 *Ex contractu celebrato cum inſtitore datur hæc actio inſolidum contra quemlibet ex præponentibus.*
2 *Ex contractu celebrato cum inſtitore,ſi vnus ex præponentibus ſoluit inſolidum,recuperat ab omnibus per actionem pro ſocio, vel communi diuidundo,& ſi ceſſarent ambæ iſtæ actiones, daretur actio contra quemlibet pro parte.*
3 *Si duo,vel tres conceſſerunt alicui rem in emphyteuſim pro certa quantitate tanquam propriam,& illi euincatur, habet regreſſum de euictione contra concedentes,contra quemlibet pro parte.*
4 *Si talis emphyteuta de conſenſu illorum vendidit alteri,cui fuit res euicta, qualiter ille poterit agere contra primos concedentes.*
5 *Aliud eſt vendere aliud vendi conſentire.*

1 §.Si duo. †Ex contractu celebrato cum inſtitore dat̃
hæc actio,inſolidũ contra quemlibet ex prę
ponentibus.h.d.ſic in exercitoribus, ut ſ. de exer.l.j.in fi.cum
2 l.ſeq.& ibi ponitur ratio, quod † tñ vnus ſoluit inſolidum re-
cuperat ab oĩb.per actionẽ pro ſocio, vel communi diuidun
do,& ſi ceſſarent ambę iſtæ actiones,daretur actio ꝯ quẽlibet
pro parte,& hoc dicetur in l.ſeq. in ver.certe.& inducitur per
3 †Gul.de Cu.ad q.ſi duo,vel tres conceſſerunt rem aliquam in
emphyteuſim cuidam pro certa quantitate tanq̃ propriam,
certum eſt,ꝙ ſi illi euincatur illa res, habet regreſſum de eui-
ctione contra concedentes,ut in titu. de inueſtitura de re alie
na facta,in vſi. feu.ſ.contra quemlibet pro parte,quia contra
4 xit cum plurib. †ſed pone, ꝙ poſtea de conſenſu illorum ven
didit cuidam alteri,& illi alteri fuit res euicta,nõ primo,qua-
liter ille poterit agere,contra primos concedentes? & dicit ip-
ſe,ꝙ contra quemlibet inſolidum, quia ipſe cõtraxit cũ vno.
ne in plures diſtinguatur, ut hic, licet ille primus non,niſi ꝓ
parte,quia contraxit cum plurib.Iſta ratio(ſalua ſua pace)nõ
eſt bona, quia iſte vltimus emptor non habet regreſſum de
euictione contra primos concedentes, qui non contraxerũt
ſecum, ſed cũ ſuo authore,licet ſibi vendenti conſenſerunt,
5 †ſed aliud eſt vendere, aliud vendi conſentire,vt in regula iu
ris.Nam ex illo conſenſu non obligatur, ſed reddit venditio-
nem validam, quæ alias non valuiſſet, & vlterius non habet
actionem cõtra illos,niſi ſibi cedatur ꝑ ſuum venditorem,vt
ſ.de euict.l.ſi res, in fi.venditor autem non habet niſi pro par
te contra quemlibet. Ergo non, niſi pro parte poteſt cedere,
& iſta eſt veritas.

L E X XVI.

1 *In negocio non quæſtuario non habet locum hæc actio.*
2 *Factor,vel caſtaldio relictus ad recolligẽdos fructus poſſeſſionum non poteſt rem concedere in emphyteuſim.*

1 Si cum villico. †In negocio non quæſtuario non
habet locum hæc actio.h. d. ¶†Et
ſic no.ſm Gul. ꝙ ſi quis relinquit factorem ſuum, vel caſtal-
dionem ad recolligendos fructus ſuarum poſſeſſionum, non
poteſt reconcedere in emphyteuſim, quia non habet poteſta
tem alienandi,niſi fructus qui ſeruando ſeruari nõ poſſunt,
3 vt ẽt dixi ſ.e.ſed & ſi pupillus. §.ſed ſi alias, in fi. ¶†In tex.ibi.
[diſtrahendis mercib.]nam propter hoc.ſ.ꝙ haberet manda-
tum de uendendis fructibus non diceretur inſtitor, ſed ſi hẽt
mandatum de emendo,& vẽdendo merces.forte ex pecuniis
quas redegit ex venditione fructuum, tunc eſſet inſtitor.

L E X XVII.

1 *Actio deſcendens ex contractu inſtitoris datur in eum,qui eum præpoſuit.*

Si quis. Actio deſcendens ex contractu inſtitoris datur
in eum qui eum prępoſuit.h.d. nam ex contra-
ctu emptionis,& uenditio. datur actio ex vendito,vel empto
ad rem tradendam, uel ſoluendum precium,datur etiã actio
redhibitoria, vel quanto minoris, quæ ſunt prætoriæ, ſi res
ſunt vitioſæ,& etiam actio de euict. omnes iſtæ dantur cõtra
1 præponentem.¶†In text.ibi, [non ſolum inſtitoria competit
ad rem tradendam.]ſupple,ſed ẽt ſequentes, ſi tradita eſt,ma-
le gl.format ꝯrium de l.ſi procurator.§.fi.de procu.ſoluit mul
tis modis,ſed non bene.dic, ꝙ ibi ex cautione interpoſita per
procuratorem de iudicato ſoluendo, iõ non datur actio con-
tra dñm;quia ſi ipſe dñs per ſeipſum litigaſſet, non habuiſſet
neceſſe præſtare illam cautionem,ideo cenſetur potius præſti
ta noĩe procuratoris, quàm dñi. hoc tñ intellige verum. niſi
habuiſſet expreſse mandatum a dño de ipſa interponenda,
ut ibi no.Bar.ſed ideo non dantur iſtæ actiones contra præpo
nentem, quia ſi contraxiſſet per ſeipſum, ſimiliter contra ip-
ſum darentur,& ita ſoluit Gul.& etiam gl.hoc, vult in l.con-
traria,& Bar.

§.Si ſeruum Titij. Ex cõtractu celebrato cum
inſtitore non ſolum contra
præponentem inſolidum, ſed etiã contra illum,in cuius po-
poteſtate erat inſtitor, poſſunt aliæ actiones dari.ſ.de pecu-
lio,uel de in rem verſo,uel quod iuſſu.h.d.

1 Man

1 *Mandatum inſtitoris morte domini non ſinitur,& ex contractu cum eo celebrato datur actio contra hæredem, etiam ſi ſit pupillus,vel furioſus,vel contra hæreditatem.*

2 *Pupillus obligatur ſine tutoris authoritate ex actu celebrato per defunctum,cuius ipſe eſt hæres,licet obligatio non fuit inchoata in perſonā defuncti,ſed pupilli,ex facto tamen defuncti.*

3 *Mandatum,licet per ſolam mortem nō finiatur,hæres tamen poteſt reuocare expreſſe,ſicut poterat defunctus.*

4 *Procurator conſtitutus a pupillo cum authoritate tutoris per mortem tutoris re integra non ſinitur.*

5 *Tutor ſolus,an poſſit expreſſe reuocare mandatum procuratoris, licet nō ſolus conſtituerit,& quod ante li.conteſt. non poſſit procurator conſtituere.*

6 *Procurator conſtitutus a prælato per eius mortem cenſetur reuocatus etiam re non integra*

1 **§.Si impubes** †Mandatum inſtitoris morte dñi non finitur,& ex contractu cum eo celebrato datur actio contra hr̄dem, ēt ſi ſit pupillus,vel furioſus,vel cōtra hr̄ditatem.h.d.& ſemper allegatur,& eſt bonus caſus.†In tex.ibi,pp̄ vtilitatem promiſcui vſus.i. negociationis, & ſic non eſſet idem in alio procuratore ēt gñali, non conſtituto ad negociandum, & hoc ne cōtrahentes decipiantur,vt s̄.e.l.ſed ſi pupillus.§.ſed ſi als.& ſic no.pup.obligari ſine tutoris auctoritate ex actu celebrato per defunctum,cuius ipſe eſt hęres,licet obligatio non fuit inchoata in perſona defuncti,ſed initietur in perſona pupilli ex facto tñ defuncti.†No.tñ,ꝙ licet per ſolam mortem non finiatur mādatum,hr̄s tñ pōt reuocare expreſſe,ſicut poterat defunctus,ar.l.fundum.§.item ſi amicus.de acqui.poſ.† In tex.ibi,[quemadmodum.]no.ibi ar. ꝙ concurator conſtitutus a pupillo cum authoritate tutoris per mortem tutoris re integra non finitur,neq; deſinit eſſe procurator,quia mandatū habet originem ab ipſo pupillo,qui ſuperuenit,licet non ab ipſo ſolo,ſed ſufficit,ꝙ ſemel ſit legitimatum mandatum, per interuentum tutoris,nec curatur,ꝙ poſtea moriat̄.†Sed an ipſe ſolus tutor poſſit expreſſe reuocare,licet non ſolus cōſtituerit eum,vide Bar.in l.ſi actor.rem ra.ha.in fin.& in l.neque.circa fi.C.de proc.in ver.iuxta pdicta.& s̄.ꝙ cuiuſ. vni.l.item eorum.§.ſi actor.ſed Gul.de Cu vr̄ dicere ꝯriū, ꝙ morte tutoris finiatur mandatum,& alle.l.qui ſeruum.& ſi quis alicui.de acq.hæ.ſed parum facit, dictum tñ ſuum poſſet procedere,quando a ſolo tutore fuiſſet conſtitutus,puta poſt li. conte.nam ante non poteſt,vt l.neq.C.de proc.& anteq̄ incipiat aliquid facere tutor,mortuus eſſet,non ſic,quando a

6 pupillo cum tutoris authoritate,per ea quæ dixi.†Quid autem in conſtituto a prælato,an finiatur per eius mortem?vide cle.fi.de proc.vbi hr̄,ꝙ ſic etiam re integra,quod eſt mirabile,& ratio illius deciſionis eſt ſatis occulta,licet Inn.dixerit contrarium in c.dilecti.de foro compe. cuius dictum colligitur per illam cle.cętera dic vt l.eius qui in prouinciam.ſupra ſi cer.pe.

§.Proculus ait. Ex contractu facto cum inſtitora poſt prohibitionem pponentis non datur hæc actio contra prępónentem,niſi quatenus eſt locupletior.

LEX XIX.

1 *Pro negocio non quæſtuario non datur actio directa,ſed vtilis.*

2 *Mercatorum appellatione,an veniant fœneratores, & an campſores.*

1 **IN eum qui.** †Pro negocio non quęſtuario nō datur actio directa,ſed vtilis,facit

2 l.Iul.§.ſi procurator.de ac.emp. †Et ex iſto tex.cum gl.vr̄ probari, dum dicit,[ſecus ſi prępoſitus erat mutuis dandis:q̄a tunc eſt negociatio.] ꝙ fœneratores dicuntur mercatores:ᵃ quia negociari,& mercari idem eſt. Sed contrariū eſt verum ſecundum communem vſum loquendi,de quo vide per Bar.in l.legatis.in prin. de lega.iii.quid de campſorib.an contineantur appellatione mercatorum?vr̄,ꝙ ſic, per l.j.C. nego.ne mili.lib.xi.vide per Bar.in d.l.legatis.

ADDITIO.

a ¶Mercatores.An vſurarii veniant appel.mercatorum,dico,ꝙ non,ſed bene eſt ſimilis mercatori,vnde dicit,Lud.Ro.conſ.93.ꝙ ſtatutum dictās, ꝙ mercatores,vel artifices,vel alię quæcunq; perſonæ poſſint pronunciari ceſſantes,& fugitiui per conſules,ꝙ poterit quo ad mercatores cōprehendi vſurarius propter dictionem,& aliæ,&c.

1 *Per manumiſſionem inſtitoris non finitur eius mandatum.*

2 *Inſtitor non dicitur,niſi ſit præpoſitus tam pro dandis pecuniis, quā pro eis recipiendis.*

1 **§.Si dominus qui.** †Per manumiſſionem inſtitoris non finit̄ eius mādatum.h.d.Contra,qd̄ op.de l.ſi quis ſeruo.de ſol.Solue, ibi non erat præpoſitus ad negociandum, ſed ad exigēdum ſic, vnde mādatum eius difficilius finitur,pp̄ vtilitatem promiſcui vſus,vt s̄.e.l.ſi quis mancipiis.§.ſi impubes.ſed ſi cum datione libertatis concurreret ēt mors dñi,bñ finiret,vt l.eius qui in prouinciam.s̄. ſi cer.pe.licet altera ipſarum non ſuffi

2 ciat,vt patet hic cōiuncto.d.§.impubes. †In tex.ibi,pecuniis accipiendis.ſupple,& dandis,alias nō eſſet inſtitor, vt in pri. huius l.In tex.ibi,exercuit.i.ꝙ ille remanſit in eadem negociatione,& eam exercuit etiam ignorante dño. Si vero ipſo mandante,vel conſentiente,& patiente,nō haberet dubiū. Et hoc,quod dixit,patet ex rōne quæ ſequitur varietate ſtatuta &c.quę rō locum habet etiam , quando ignoranter cōtinuatur idem exercitium,per quod patet, ꝙ nō finitur mādatū ſola manumiſſione,ſi aliter colligeres,ꝙ ipſo dño mādante,vel patiente,ꝙ primum mandatū fuiſſet finitum,tūc iſtud eſſet mandatum nouum,& rō quę ſequitur,non bene adaptaretur,q̄a innuit,ꝙ ſit vna,& eadem negociatio, quæ fit poſt manumiſſionem cum illa,quæ fuit ante. In tex.ibi, periculi cauſa.quia tenebatur ex contractib.celebratis cum illo poſt manumiſ.ſicut ex celebratis ante manumiſ.

Tabernæ. Si dñs fideiubeat pro inſtitore tenebit̄ in ſtitoria tanq̄ dñs,& pponens,& ēt tenebitur,vt fideiuſſor tanq̄ quilibet extraneus, nec vna oblo per alteram tollitur,ſed altera alteri accumulatur.h.d.¶Oppo. de l.habebat.§.meminiſſe.s̄.c.Sol.ibi ſecunda oblo fuit inter poſita animo nouandi, & tollendi inſtitoriam,hic non, q̄a fideiuſſio nunq̄ intelli̇r facta aīo nouandi, & tollendi principalem,ſed aīo illi accedendi.Item opp.in gl.de l.j.§. quid ergo.ſ. quod iuſſu, vbi ſi pater fideiubet pro filio,ceſſat actio, ꝙ iuſſu,& conuenit tanq̄ quilibet extraneus.ſol.hic fuerunt duo actus.ſ.prępoſitio,& iſta facit competere ciuilem actionem , & altera per alteram non tollitur.Ibi vero interuenit vnus tantum actus.ſ.fideiuſſio, p q̄ licet pater videatur ratificare factum filii,vt ſ.qui.cau. pig.vel hypo.ta.contra.l.ſi gratuitam.§.fin. quę ratificatio habet vim iuſſus nihilominus, quia de ſe fideiuſſio eſt apta obligare ciuiliter , facit ceſſare actionem,quod iuſſu,quæ eſt prætoria, & iſtud voluit in eſſe ctu dicere gl.hic

§.Seruus pecuniis. Ex fideiuſſione facta per inſtitorē non agitur hic actione,quia non cadit in gñali mādato eius,ſed ex promiſſione facta pro exequēdo negocium ſibi commiſſum, bene agitur.h.d.In tex.ibi,ꝙ autem pone caſum,ꝙ iſte ſeruus fuit præpoſitus pecuniis fœnerandis, & tu requiſiuiſti ſeruum,ꝙ mutuaret tibi centum,& cum ſeruus offerret ſe paratum,feciſti eum promittere cuidam creditori tuo,cui ſoluere volebas,poſtea ille ſeruus illi nō ſoluebat,q̄ritur, an ille habeat actionem contra me dñm,& videbatur,ꝙ non,per prin. huius.§.ꝯrium eſt verum. nam ibi promiſſio ſerui non fuit facta de mandato expreſſo,vel tacito,quod haberet a me, iſta vero cenſetur facta ex tacito pro executione negocii ſibi cōmiſſi.ar.s̄.e.l.quicunq;.§.ſed ei quem, & ego ꝯ te agerem potero,ac ſi iſta pecunia fuiſſet tibi mutuata,& hoc voluit glo. in effectu. Vnde expone fœnerauit.i. fœnori accepit ſecundū ſecundam expoſitionem gl.nam accepiſſe videris,ex quo alteri de tuo mandato promiſit.

LEX XX.

1 *Contrahens cum inſtitore,contemplatione officii,ſi ex tali contractu nulla actio quęritur inſtitori, finito officio non tenetur ſuo nomine.*

2 *Inſtitor quando teneatur ſuo nōie etiam finito officio ex contractu per eū celebrato.*

3 *Si ſcribat alicui epiſtolam,in qua confiteatur ſe habere penes menſam domini ſui tantam quantitatem illius,cui ſcribebat,& pollicetur eam ſibi reddere certo termino,an ex hoc oriatur aliqua obligatio.*

4 *Sufficit,ꝙ contrahens dicat,procurator talis, licet non adiiciat,procuratorio nomine.*

5 *Factores moderni mercatorum an proprio nomine teneantur etiam finito officio.*

a

1 **LVcius ᵃTitius.** †Contrahens cum inſtitore contemplatione officii tali ꝯtu nulla actio quæritur inſtitori,finito officio non tenetur ſuo nomine.h.d.iſta l.ſm

2 intelle.quem ſibi dat Bar.in l.procu.†qui pro euictione.s̄.de proc.ſolum ergo dabitur actio ſibi contra dominium,ſed ſi eſſet actus vltro citroq; obligatorius, & ſic q̄ſiuit actio inſtitori,quam tenetur cedere dño , vt eſt contractus emptio.& vendi.tunc ſicut ſibi acquiritur actio,quæ remanet etiam finito officio , vt ipſam teneatur cedere,ita,& ipſe obligatur ſuo nomine,& poteſt conueniri finito officio,vt s̄.de exerc. l.j.§.eſt autem.ſ.mand.l.ſeruum Vitij.& ad Maced.l.ſed ſi pa

3 ter.§.fi.& iſte eſt† intellectus Bar.ibidē,ſed dat aliū intelle.ꝙ hic iſte

ADDITIO.

a ¶Lucius. Hāc l.intellige,quod hic non obligatur inſtitor, qui non promiſit,ſolum confeſſus eſt ſecundum Bal.in rub.C.de conſti.pec.& ti. in authen. ſi quando.e.ti.& iſtum tex.alleg.Bal.in l.j.C.de feu.an.in l.poſſeſ.§. fi.de acq.poſ.

hic iſte inſtitor nō cōtraxit,ſed ſcripſit quandam epiſtolam, in qua confitebatur ſe habere penes menſam dñi ſui tantam quantitatem illius,cui ſcribebat,& pollicebatur, ſibi reddere certo termino,dr̃ ꝙ illa litera non obligat ipſum, quia nō cẽſetur facta aīo obligandi,ſed ad ſi.menſis proteſtandi, & iſte intellectus magis placet,& melius congruit literæ,vt patet in ſi.ſed in alio ꝙ̃ inſtitore,ſecus,quia cenſetur facta animo conſtituendi,& ſic oriretur actio de conſtituta, vt ſ̃. de conſti.pc. l.quidam.quam ſignat glo.pro contraria, & caſus eſt hic,alle
4 gatur iſte tex. dum dicit [rem agens octaui fęlicis &c.] † ꝙ ſi aliquis procurator,cum contrahit,vel actum facit, aſſerat ſe procuratorem, dicendo, talis procurator talis &c.licet non dicat ꝓcuratorio nomine, nihilominus videtur eo ipſo hæc dixiſſe per illum tex.no.& ita no.Cy.poſt Iac.de Rauē.in l.ei, qui.in fi.C.ꝙ cum eo.facit l.cum poſt.§.j.de adminiſt. tu. in l. poſt mortem,quando ex facto tu.& vide quod no. Bar.in l.j. §.j.de ope.noui nuncia.& l.iiii.§.ſi forte,iudic.ſolui. per iſtam
5 etiam dicit Bar.in l.eadem . de duobus reis. quod † iſti factores mercatorum moderni proprio nomine non tenentur, nec poſſunt conueniri finito officio , ſed certe nihil facit iſta lex, ſecundum intellectum , quem dat hic Bartol.in contrarium eſt tex. expreſſe in d. l. i. §.eſt autem,ideo dic,vt ibi dixi, & in §.i.eiuſdem legis.

De tributoria actione. Rubrica.

LEX PRIMA.

1 *Tributoria actio quādo detur contra patrē,vel dominum, & inquantum detur,& in quib.differat ab actione de peculio,& ab actione, ꝙ iuſſu.*
2 *In actione tributoria non deducit dominus,uel pater, qđ eis debetur ante omnia,ſed æqualiter pro rata vocantur vna cum aliis creditoribus.*
3 *In actione de peculio ante omnia deducitur,quod patri, vel domino debetur de toto peculio,quod peculium dicitur vniuerſitas, ſed merces dicũtur corpora illius uniuerſitatis.*
4 *Quando ad idem competunt plures actiones,& ex eadē cauſa debet actor eligere vnam,nec poterit poſtea redire ad alteram.*
5 *Inter conſentire & diſſentire eſt medium,ſcilicet,ſcientia,& patientia.*
6 *Emphyteuta ſi uendit rem emphyteuticam ſciente,& patiente domino,an poſſit dominus venditionem retractare.*
7 *Statutum ſi dicat,quod ſi aliquis uendidit rem ſuam immobilem,concedatur proximiori vicino,vel cōſanguineo,intra annum pro eodem precio, & vendidit ſciente,& patiente vicino,vel conſanguineo, an habeat locum ſtatutum.*
8 *Præſens,& non contradicens facilius ſibi præiudicat in iure acquirendo, vel quod de præſenti incipit quæri,quàm in iam quæſito.*
9 *Si duo contraxerant matrimonium de facto,quia erant conſanguinei, & alter ipſorum ſciebat impedimentum, alter non , ſilii nati quantum ad ignorantem erunt legitimi.*

1 HVius quoq;. †Præmitte, ꝙ tituli ꝓcedētes loquūtur, qñ quis incepit exercere aliquā negociationē,cui poſtea ꝓponit ſeruū, vel filium, vel ēt aliū,quo caſu ꝓponēs tenet̃ ĩſolidũ. Iſte vero ti.& alius ĩ.de pecu.loquunt̃, qñ non incepit,ſed cōceſſit peculiū filio , vel ſeruo,& ipſe filius,vel ſeruus incepit negociari, quo caſu aut pr̃e,vel dño ſciēte,vel cōſentiēte,vel ēt patiēte, & loquit̃ iſte tit.aut ignorāte,& loqt̃ ti.de peculio , & hæc eſt vna dr̃ia ĩter iſtũ,& illũ.Eſt & alia,qa ille loqt̃ ſolũ,qñ negociatio non reſultat ex vnico actu tm̃,ſed ex plurib.tit.vero de peculio gn̄alis loquit̃ qualitercunq; ꝯhat,ēt non negotiādo.Eſt & tertia, quia iſta actio cōpetit ſolũ vſq; ad vires merciũ peculiariũ, & dat̃ ꝯ dñm,vt ipſas diſtribuat æqualiter inter creditores , q ꝯxerunt in illā cām , inter quos ēt ipſe pater,vel dñs cōputat̃ ex quacũq; cā,ſibi debeat̃ a filio,vel ſeruo:actio vero de pecu
2 lio dat̃ vſq; ad vires totius peculij, & eſt quarta.†qa in iſta nō deducit dñs,vel pr̃,ꝙ ſibi debet̃ añ oīa,ĩmo æqualr̃ ꝓ rata vocant̃ vna cũ aliis creditorib.pp hoc dr̃ rata,quaſi ĩſolidũ,vt dicit gl.rub.in alio tñ ſunt melioris cōdōnis,ꝙ̃ alij, & hr̃ hic gl.
3 ꝙ̃ incip.[vocant̃]ſed in actione †de peculio añ oīa deducit̃,ꝙ pr̄i,vel dño debet̃ de toto peculio, qđ peculiũ dr̃ vniuerſitas, ſed merces dñr corpora illiꝰ vniuerſitatis,vt colľr in ea. l.§.pe
4 culiarē. †& aliqñ excedit ĩtērare vnā,aliqñ alterā,& iō dēt eligere actor,& electione tollunt̃,qñ ex ea cā ꝓficiſcunt̃,vt ĩ.e.l. ꝙ in hærede.§.eligere,Inſti.ꝙ cum eo.tit.a tit.ꝙ iuſſũ, qa hęc actio cōpetit pp ſolā ſciētiā,illa nō niſi pp voluntatē,& iuſſum,& iſta ēt cũ conſenſit gn̄alr̃,illa vero,qñ ſpecialiter , cætera dic,vt in l.i.§.is qui nauem.ſ̃.de exerci.& vide Inſtit.eo.§. introducit.& §.tributoria. quare dr̃ tributoria, & habet duo capita iſtud dictũ.Primo prouidet ꝯ ſcientem,& patientē, vt teneatur hac actione, & inſtr̃m ꝓſequit̃ vſq; ad l.illud.§.ſi cuius. Secundum caput prouidet ꝯ doloſum.ſ.minus diſtribuētem inter creditores , quā debeat, licet etiam in prima parte
5 fiat de hoc mentio aliqñ.¶†No.§.ſcientia.cum ſua glo.ꝙ in-
a ter conſentire,[a] & diſſentire eſt medium.ſ. ſcientia cum patiētia,de hoc ēt hr̃.in d.l.i.§.ſi is,qui nauem , de exerc.& inducit
6 Gul.de Cu.ꝙ†ſi emphyteuta[b] vēdit rem emphyteuticā ſciē-
b te,& patiente dño,non poſſit poſtea retrahere,vel ponamus
7 dicit ſtatutum,† ꝙ ſi aliquis vendidit rem ſuam immobilem concedatur proximiori vicino,vel proximiori cōſanguineo. ĩ.annum tractare rem venditam ſoluendo illud idem precium emptori,certe ſi vendidit ſciente,& patiente vicino, vr̃ conſanguineo,vr̃ quod perdat ius retractandi,ſicut hic dominus,vel pr̃ perdat ius deducendi, quod ſibi debetur,facit hic. qui.mod.pig.vel hypo.ſo.l. Tirius,debet ergo præſtari de iure
8 ſuo,nec ob.l.ſicut.§.non vr̃.c.ti.†quia ibi loquitur de iure q̃ſito cui nō cenſet̃ renũciare,ſi præſens nō ꝯdicat , quia ſcitius ſuum vbiq; durare.Hic loquitur in iure nōdum quæſito, ſed quod incipit quæri tp̃e,quo venditur facilius impeditur acq̃ſito,& iſtud eſt notandum, ſi verum eſt,non tamē pono pro
9 certo†Inducit etiam Gul l.3.§.in argumentum,ꝙ ſi duo con
c traxerunt matrimonium[c] de facto,quia erant conſanguinei, & alter ipſorum ſciebat impedimentum,alter non,filii nati, quantum ad ſcientem,non erunt legitimi,quantum ad ignorantem,ſic,de hoc dic,ut l.qui contra. C. de ince.nu.

ADDITIONES.

a ¶ Conſentire Adde in quo differt conſenſus ab authoritate uide Cy. in l fi.C.ad Maced.Bar.in l.ſi quis mihi bona.in §.Iul.ff.de acq.hæ.Inn. & Ant. de But.in c.cum conſuetudinis de conſue.
b ¶ Emphyteuta.Adde Doc.in c.potuit,de loc.Iaſ.diffuſe.in l.2.de emph.
c ¶ Matrimonium.Adde Doc.in cle.i.de conſang.&c.

LEX III.

1 *Scientia mortis,an inducat actionem tributoriam.*
2 *Dolus procuratoris in adminiſtratione commiſſus magis nocet domino, quàm dolus tutoris pupillo.*

SEd & ſi ſeruus.
1 Si ſeruus pupilli. †Primo quærit hic Iurecōſultus,an ſcīa mortis inducat hāc actionem contra pupillum, vſq; ibi,dolum.Secundũ antequam reſpondeat, format aliam. q. & ſoluit. ſ.an dolus eius commiſſus in male diſtribuendo noceat pupillo.Et dicit ꝙ non,niſi quatenus eſt effectus locupletior , & hoc vſque ibi quid ergo.Tertio ſoluit primam.q.ſn̄ia tutoris ĩducit hāc actionem,& ſic facit pro opin. Bart.qui tenuit in l.ſi duos.de reb.du.ꝙ ſententia tutoris de hæreditate delata pupillo ſufficiat,vt pupillus poſſit trāſmittere ius deliberandi ad hæredes ſuos etiā de hæreditate extranei,quia ſcientia tutoris reputatur ſcientia pupilli,vt hic facit.l.ſi ex legati cauſa , de verbor. obl.in vlt gl.quantum vero de dolo tutoris,an noceat pupillo:vide bonam gl.in l.ſi dolo.ĩ.ſi quis omiſ.cau.teſta.& nota. plene Bar.in l.j.§.ſi proc.ſ̃.ſi quis ius di.non ob.& tetigi anno
2 ꝑterito.in l.polla.C.de his qui.ut indi.¶†Not.ex l.procuratoris,ꝙ dolus procuratoris in adminiſtratione commiſſus magis,non nocet dño,ꝙ̃ dolus tutoris pupillo,quia imputatur ſibi,ꝙ talem elegit,vt ſ̃.de exerc.l.i.§.vnde quærit Offilius, ĩ fi. ſic poteſt imputari pupillo &c.

LEX VI.

1 *Qui dominus ſuper mercib.peculiarib.ſerui in actione tributoria ſit melioris conditionis, quam cæteri conductores.*
3 *Sufficit quem grauari, in vno,nec debet grauari in altero.*
3 *Habentes bona obligata præferuntur aliis non habentib. obligata nec illi poſſunt ſecum concurrere.*

PRocuratoris
1 Sed eſt quæſitum. † Nota. hic pro eo quod dicit gloſ.in prin.glo.ſuper verbo[.i.tributum.] ꝙ dominus in hoc eſt melioris conditionis, ꝙ̃ alii creditores: qa concurrit cum aliis ſuper mercib.peculiarib.ꝓ omni eo, quod ſibi debetur a ſeruo ex quacunque cauſa contraxit occaſione mercium,& ēt qualitercunque.alii vero creditores non concurrunt ſecum,
2 niſi pro debito contracto occaſione mercium.† Item no. ꝙ ſufficit quem grauari in altero.facit. l. nauis. §.cum autem.ſ̃.
3 ad l.Rhodiam.de iac.¶†Vltimo no.in fi.ꝙ illi qui habent bona obligata præferuntur aliis non habentibus bona obliga- nec illi poſſunt ſecum concurrere.facit.ĩ.ea.l. §. ſi plures,ver. plane,ibi[niſi fuerit &c.]& l 4.de bo.auct.iu.poſ. de priui.credi.l.neutri.§.in bonis, verſi.& tamen & C.qui po.in pig.ha.l. cos.ſi ergo aliquis mercator fefellit,& creditores capiunt bona,& reperitur aliquis qui habet inſtrumentum publicum, in quo communiter notarii ponunt oblõnem,& hypothecā oīum bonorũ,alii vero non hēt inſtr̃m,ſed ſcripturas priuatas,in quibus non conſueuit apponi talis oblõ , præferuntur hn̄tes hypothecā,vt primo eis ſatisfiat ĩtegraliter , & ſi aliqđ

ſupereſt

ſupereſt tradetur aliis,caſus eſt hic,|& in d. l. Florentiæ.eſt tñ
ſtatutum cõtr arium in talib.mercatorib. ceſſantib.ꝙ omnes
creditores ſint pares, & ꝙ alter alteri non præferatur hypote
cæ ratione,vel priuilegio perſonalis actionis.

1 *Actio tributoria pro qua re detur.*
2 *Idem eſt iudicium de aliquo acceſſorio,quod eſt de principali,cuius gratia illud fuit præparatum.*

1 **§.Non aũt.** †No.hic pro eo,quod dixi in princi.l.j.ꝙ
hæc actio non datur pro toto eo, quod
eſt in peculio,ſed ſolum pro mercib.in quib.negociabatur ſer
uus ſciente dño,vt illæ diſtribuantur æquaľr,& aliæ, quę erãt
ex pecunia redacta ex cã merciũ negociationis, & ſi tñ dñs
non vellet ſubire.hunc laborem diſtribuẽdi,poſſet cedere to-
ti peculio, & tũc totũ peculiũ diſtribueretur inter creditores,
2 vt ĩ.e.l.illud.j.¶†No.ibi,plerunq; enim.ꝙ idẽ eſt iudicium[a] de
a aliquo acceſſorio,quod eſt de prĩcipali, cuius gratia illud.fuit
præparatum,quod poteſt ad multa induci. Si ergo venditur
equus,in dubio videtur vendita ſella,& frenum,facit ſ̃.cõmo.
l.ſi vt certo.§.deniq;.& de ędi.edi.l.ædiles.

A D D I T I O.

a ¶Iudicium.Adde Dy.in reg.acceſſorium.de reg.iu.lib.vi.

1 *Mercator habebat traficum,uel apothecam in diuerſis locis, puta Florentiæ,Romæ,Bononiæ,& creditores qui contraxerunt Romæ,nõ poſſunt venire Florentiam,& petere de bonis ibi exiſtentib. quouſq; ibi ſatisfactum ſit plenarie omnib.creditorib.qui contraxerunt Florentiæ,ſed debent petere ſolum bona,quæ ſunt Romæ,ſi tamen illa ſufficerent, & aliquid ſupereſſet de bonis exiſtentib.Florentiæ, ſatisfactis creditorib. ibi contrahentib.tunc illud tribueretur contrahentib.Romæ.*
2 *Si in apotheca mercatoris fugitiui reperiãtur res emptæ de pecunia vnius mercatoris,non tamen ille eſt potior aliis in illis reb.ſed diſtribuuntur æqualiter inter omnes,& quando præferatur.*
3 *Si in tali apotheca reperiantur aliquæ merces venditæ per aliquem,nec ſibi ſolutum erat precium,ſed habuit fidem de precio,& ſic tranſtulit dominium,non præfertur in illis reb.ſed diſtribuuntur.*
4 *Mercator ſi poſteaquam emit tales merces non ſoluto precio ſtatim aufugit,præfertur venditor in illis.*
5 *Dominium non trãsfertur niſi ſoluto precio,uel alias ſatisfacto, vt quia dedit fideiuſſores,vel habita ſit fides, & quid ſi ſoluit pecuniam alienam, & quid in aliis contractib.*
6 *Poſteaquam mercator fefellit, ſi veniant aliqui creditores petentes ſibi ſolui,non debet ei ſolui,niſi præſtita cautione,ſi apponebunt alii creditores, ꝙ refundet.*
7 *In aliis actionibus,quam negociationis,quando ſit melior conditio creditoris occupantis.*

2 **§.Si plures.** †No.iſtos tex.ſequẽtes meliores,qui ſint
de iure in cauſis iſtorum mercatorũ ce-
dentium,& fugitiuorum,vnde plures qõnes terminentur per
iſtos tex.quotidianę,quas millies vidi de facto occurrere, pri-
ma eſt,ſi talis mercator hẽbat traficum,vel apothecam in di
uerſis locis,puta Florẽtię,Romæ,Bononiæ, & creditores ꝯxe
runt Romę,non pñt venire Florentiã, & petere de bonis ibi
exiſtentib.quouſq; ibi ſatisfactum ſit plenarie oĩb.creditorib.
qui ꝯxerunt Florẽtiæ,ſed debẽt petere ſolum bona,q̃ ſunt Ro
mę,ſi tñ illa ſufficerent, & aliquid ſupereſſet de bonis exiſten
tib.Florentię, ſatisfactis creditorib. ibi ꝯhentib.tunc illud tri-
bueret̃ ꝯhentib.Romæ,per qđ hr̃ ĩ.de mil.teſt.l. ſi cęterarum.
in fi.prin.& iſtud probat̃ in j.par. huius §.vſq; ad ver.ſi plane.
2 †Item per illũ ver.plane,terminatur alia qõ,ſi in apotheca ta
talis mercatoris reperiunt̃ res emptæ de pecunia vnius merca
toris, nõ ꝓpea ille eſt potior aliis in illis reb.imo dñt diſtribui
ęquaľr inter oẽs pro rata debiti, niſi eſsẽt hypothecatæ illi,ex
cuius pecunia ſunt emptæ ꝑ expſſam hypothecam, vt hic pa
tet, ſupple, vel niſi fuiſſet mutuata pecunia expreſſe ad hoc,
vt tales res emerent̃,tũc ẽt ſi non fuiſſent expreſſe hypotueca
tæ talis mutuãs hr̃et priuilegiũ in actione ꝑſonali,vt ĩ.de pri-
ui.cre.l.ꝙ quis.& dixi ſ̃.ſi cer.pe.l.creditor. & ita intellige glo.
3 hic ſuꝑ verbo tributũ. †Itẽ ex ver. ſed ſi dedi,determinat̃ alia
qõ, ſi reperiant̃ in tali apotheca q̃dã merces venditæ ꝑ quen
dã,nõ tñ fuerat ſibi ſolutũ p̃cium, ꝙ ſi qdem habuerat ſibi fi
dẽ de p̃cio,qa trãſtulit dñium, dr̃ in creditum fuiſſe,& iõ tũc
ille non p̃fert̃ in illis reb.ſed debent diſtribui inter oẽs,ſi vero
non habuit fidẽ de p̃cio,tunc non tranſtulit dñium,& iõ ipſe
p̃fertur in vendicando res ſuas.facit l.ſi filius.ſi cer. pet.& l.cũ
fundus.§.ſeruũ tuum.ver.ꝙ ad peculiares.in dubio aũt hic gl.
tenet,no.ꝙ tradendo videat̃ habuiſſe fidẽ de p̃cio,ſi aliud nõ
apparet,ꝙ ſperaret ſibi incontinenti ſolui,aľr ſi emptor polli
citus eſt ſtatim ſibi portare pecuniam, venditor de hoc confi
ſus tradidit,non vr̃ habuiſſe fidẽ,nec tranſtulit dñiũ,ſi nõ por
tet̃,ad qđ optime ſ̃.de pig.ac.l.3.de quo dic,ꝑ Cy.C.de rei vẽd.
l.in ciuile.& iſta gl.cõiter tenet̃, & vidi quoddã conſi. Bart.qđ
incipit,qdã titulus,in quo tenet iſtam glo.& aliã, quæ eſt in §.
venditæ.inſti.de re.di.licet ꝯ̃ria gl.ſit in l.ij.C.de re.permu.Bar.
4 vero,& Ang.†in tꝑe de facto vñr dicere in l. ſi cum dotẽ.§.ſi.
cum l.ſeq.ĩ.ſo.ma.ꝙ ſi reperiantur in apotheca res venditæ ꝑ
aliquem,cum nõ erat ſolutum precium, & ille mercator ſta-
tim poſtquam habuit res,fefellit, ꝙ ille,qui vendidit, debeat
pręferri,quaſi videatur tradidiſſe ſub ſpe recipiendi pecuniam
incontinenti,& iſta opin.placet,maxime ꝑꝑ conſuetudinem
mercatorum,qui non conſueuerunt vendere ad terminum,
ſed pro pñti pecunia. multi tñ mercatores Florentiæ faciunt
oppoſitum,quia non vendunt niſi ad terminum,vt carius vẽ
dant,& in illis ſeruandum eſt,quod ſ̃.dixi in ꝯ̃rium,& iſta eſt
veritas.In venditionib vero aliarum rerum,ſerua iſtam gl.qa
eo ipſo,ꝙ venditor procedit ad traditionem non recepto pre
5 cio,dr̃ habuiſſe fidem de pretio.¶Et†no.hic regulam ad quã
ſemper allegatur iſte tex.ꝙ non transfertur dñium, niſi ſolu
to p̃tio,vel alias ſatisfacto,vt quia dedit fideiuſſorem, vel ha-
bita fide.Quid aũt ſi emptor ſoluit pecuniam,non ſuam, ſed
alienam?dic non transferre dñium,quouſq; ſit cõſumpta, cũ
poſſit vendicari,& ſic hr̃ pro non ſoluta,de hoc eſt gl. ordi.in
§.ſeruum tuũ imprudens, q̃ incipit ꝯdõne indebiti.in fi.Quid
autem in aliis ꝯ̃ctib.an ſit idẽ,ꝙ in ꝯ̃ctu emp. & ven? vide per
Bar.in l.ſi ſeruus.§.locaui.ĩ.de fur.C.de dolo. in l.cum propo-
nas.in gl.ſuper verbo,remanſit.facit ẽt iſte tex.ꝙ ſi vni fuit le
gata certa res,& alteri fuit legata quantitas, ꝙ pro legato q̃ti
tatis illa res non ſit obligata, ſed legatarius illius p̃feratur,cũ
ſit dñs,ſicut hic p̃fertur venditor,qñ non tranſtulit dñiũ.Hoc
tñ verum, ſi hęreditas ſit ſoluendo, aľs ſecus per l.quærebat̃.
ad l.Fal.& anno præterito hoc tetigi in l.j.C.comu. de le.facit
6 l.ſi fideiuſ.ĩ.vt in poſ.leg.†Vltimo per iſtum §.cum l.ſeq.deter
minatur alia qõ in talib.fallitis,ꝙ ſi veniant aliqui creditores
petẽtes ſibi ſolui,non debet eis ſolui,niſi p̃ſtita cautione,ſi ap
parebunt alii creditores, ꝙ refundent pro rata, quia non eſt
7 melior conditio occupantium,non ſic ľr in aliis †actionib.q̃
non dantur occaſione negociationis, quia debet ſatisfieri pri
mo venientib.etiam nulla præſtita cautione, quia melior eſt
condõ occupantium,niſi alii fuiſſent miſſi in poſſeſſionẽ,vel
niſi eſſent magis priuilegiati,quia tũc retractaretur ſolo facta
non priuilegiatis,vt ĩ.de pec.l.ex facto.in fi. & ĩ.tit.j.& l.3.ver.
niſi quis.iunctis his,q̃ hñr in l.ſi non expedierit.ĩ. de bo. auct.
iu.poſ.& quæ in fraudem cre.l.pupillus. vbi dr̃ plene per Bart.
& rõ diuerſitatis ſumitur ex iſto.§.ſi plures.dum dicit,ꝙ tales
creditores vñr magis cedere merci,q̃ perſonę,licet Gul.ponat
aliam rõnem,& ex illa rõne ẽt ſequitur aliud,ꝙ non veniunt
oẽs communiter ad omnia,ſed quilibet ad ſuam negociatio
tionem,quod non eſt in aliis creditorib. qui non ꝯxerunt oc-
caſione negociationis.illi.n. poſſent ire ad quæcunq; bona.te
nementi, quia iſta ſunt ſingularia.

LEX VII.

1 *Quod ſi aliquis ſit diues,& ſoluendo non poteſt cedere bonis,& quare.*

ILlud quoque.
§.Quid tamen ſi dominus.

1 †Iſte §.inducitur per Gul. quia licet aliquis ſit diues,& ſoluen
do,põt cedere de bonis, ne ſubeat laborem vendẽdo ipſa, &
ſoluendo,ꝯ̃rium tñ ipſe determinat,& bñ, quia beneficiũ ceſ
ſionis fuit introductum in ſubſidiũ,ſeu refugiũ,vt C.qui bon.
ced.poſ.l.cũ,& filii.vnde non debet hr̃e locum,qñ alio modo
poteſt conſuli,ar.in l.in cauſæ.ſ̃. de mi.Item quia ceſſat ratio,
quare fuit introducta ceſſio.ſ. ne quis ĩ carcerem detrudatur,
& ibi moriatur,cum ſoluere non poſſit, & iſte non põt.Et iõ
incarcerabit̃ quouſq; ſubeat onus vendendi, & ſoluendi. Nec
obſt.hic, quia dñs non tenebatur ex facto ſm occaſionem tñ
mercium,quas habebat, vnde ſi illas vult dimittere,non dẽt
in plus teneri,ad quod bene facit l. prætor.in prin.ĩ. de dam.
infe.& l.cum fructuarius.ſ̃.de vſufru. & quod no.in l.is qui.de
aqua.plu.ar.per Doc.

2 *Minus dicitur facere etiam,qui nihil facit.*
3 *Comparatiuum non ſemper facit comparationem.*
4 *Si ego,& tu egimus,vt qui minus ex nobis duob.currat,ſoluat tantum,et ego curro,& tu non debes ſoluere.*
5 *Per negationem,an efficitur,quis melioris condictionis in coperta veritate.*

1 **§.Si cuius.** †Hic incipit ſm caput edicti,in quo proui
detur ꝯ dñm,vel patrem rõne doli veri,vľ
pręſumpti commiſſi male,vel non ęqualiter diſtribuẽdo mer
ces inter creditores,vt teneatur hac actione,ẽt ſi merces apud
ſe non hẽat,nec hr̃e poſſit, ſi dolo eius contingat,ſi hẽt ẽt,ſi
non commiſit dolum,a prin.cũ diſtribuit,cenſetur cõmittere
eo ipſo,ꝙ illas non reſtituit.h.d.in effectu,& no.ver.minus.q
2 ſꝑ allegatur,ꝙ†minus dr̃ facere ẽt,qui nihil facit, & ſic cõpa-
ratiuum non ſꝑ cõparationem facit.ſ. cum non reperitur ad
quid faciat,ad quod vide,quod no.Bar.in l.ſi ſeruus legatus.§.
3 ſi ita.de leg.primo.¶†Et inducitur per Gul.ꝙ ſi ego,& tu egi

mus

mus,vt qui minus ex nobis duob.currat,ſoluat tm̃, & ego curro,& tu non,ꝙ debes ſoluere, quia minus videris cucurriſſe, argumentum hic.
4 †Vltimo no.in fi.ꝙ ꝑ negationem efficitur quis melioris ꝯdõnis cõperta veritate,certe immo deterioris quia multoties ꝑdit bñficiũ legis,vt l.ſi dubiter.ſ.de fideiuſ.& ſ.de prob.l.cum de indebito.circa mediũ.C.de non nu.pe.auc.ꝯ qui propriam. nec debemus facere talem interpellationẽ, vt quis inuitetur ad negandum veritatem,vt h.patet.

1 **§.Hæc actio.** †Hæc actio non eſt de dolo, iõ dat̃ ꝑpetuo.Eſt tñ ꝑꝑ dolũ, ſed qa non purgat̃ dolus ꝑ actionẽ ex ꝯctu, iõ non tenet̃ hr̃s inq̃tum ad eũ ꝑuenit.h.d.cũ l.ſeq.in prin.ſequit̃ Bar.ſi naũt purgaret̃ ꝑ actionẽ ex ꝯctu,daret̃ inſolidũ ꝯ hr̃dẽ,vt ſ.depo.l.ſi hoĩem.§.dat̃.qđ dic,vt ibi decłat Bar.hęc.n.actio tributoria nõ dat̃ ex ꝯctu celebrato inter dñm,& creditorẽ, ſed ad l.& iõ q̃tum ad hoc vt det̃ ꝯ hr̃dẽ,idẽ ſeruat̃ ĩ hac actione,qa in actione de dolo, vt non det̃,niſi quatenus ꝑuenit,ſed quantum ad tp̃s , nõ ſic actio de dolo datur hodie vſq; ad biennium cõtinuũ, & olim vſq;ad annum vtilẽ,vt in l.fi.C.de dolo.hęc vero datur perpetuo, quia licet non ex ꝯctu , nõ tñ denominatur a dolo non datur actio de dolo. Seruatur ergo media via,nam actiones ex ꝯctu dantur perpetuo,& ẽt inſolidum ꝯ hęredem,actio de dolo nõ perpetuo,nec inſolidum,ſed quatenus peruenit, iſta vero participat de vtraq; natura,vt ex prædictis patet.

LEX. IX.

1 *Quando plures actiones competunt idem,& ex eadem cã,& ad idem,et contra eundem,cogitur actor alteram eligere,& electione facta nõ poteſt ad alteram actionẽ redire. ſecus ſi ex diuerſis cauſis competunt.*

2 *Actiones qñ ſunt contrariæ tolluntur electione,licet non cõpetant ad idem.*

Quod in hærede.

1 **§.Eligere.** †Qñ plures actiones competunt eidem & ex eadem cã,& ad idem,& eundem,cogit̃ actor alterã eligere, & electione facta non põt ad alterã redire.Secus ſi ex diuerſis cauſis competunt.h.d.Bar.& ſꝑ allegatur iſte §.ſilr̃,qñ
2 †ſunt actiones ꝯriæ, licet non competunt ad idem,electione tolluntur,vt in l. j.C. de fur. & in l.fina.C. de col.ibi tñ cõpetebant ad idẽ,ex eadẽ ſcriptura,ſeu diſpõne.Si vero orian̄t ex diuerſis cauſis,nõ tolluntur electione, vt hic, ſed exactione facta ex vna,ſi ſint perſecutoriæ,vt ſ. pro ſoci.l.res cõis.cũ l.ſeq.& l.qui ſeruum. cũ ſeq.de ac.& ob.nec ẽt exactionem tollunt,niſi quatenus concurrunt, & quatenus altera excedit,põt peti , licet in altera fuit facta exactio,vt in d.ll. patet,& ſ.de act.emp.& ꝑdicta.& dñr ex diuerſis tñ obłonib.vt ſi eodem facto reſultat actio ex ꝯctu,& ẽt ex delicto,nã diuerſæ ſunt obłones,vt ĩ d.ll.Qñ tñ eſt idẽ factũ, & eadẽ obło tunc electione tollunt̃,vt hic,& l.j.§.in tutela.de tut.& ra.diſ.& vide quod no.Dy:& Bar.in l.j.§.dixerit aliquis.ſ.de pub.qđ aũt hic dr̃ non poſſe ad aliam redire poſt factã electionẽ,procedit ẽt ſi in electa nondũ ſit lata ſñia,& iſte eſt effectus illius dicti.Sed qñ nõ tollunt̃,reqrit̃,ꝙ lata ſit ſñia,& facta exactio ſi a primo incipias,vel hoc vltimũ tñ , ſi ab ipſo ꝓcedat, hic tñ dr̃,niſi ex iſta cã, qñ non credebat ſibi cõpetere niſi electã, tunc.n.licet altera ſit conſumpta mero iure,tñ de æquitate p̃t ad cãm redire ẽt mero iure ſine reſtõne,vt s̃.ti.j.l.hẽbat. ĩ prĩ.qualr̃ aũt dicat̃,quis eligere, an per ſolam donationem libelli,an autem demum facta litis conte.dic,vt no.in l.cum filius.§.variis.de leg.ii.per Cy.C.de fur.l.j.in vi.q.adde hic, qđ plene no.Io.An.in nouel.in c.non ſolum.de ap.lib.vi. quando competunt plura remedia,an ſit locus electioni, & omnino vide, quod no.per eundem Io.An.in ti.de lib.concep.§.iuxta.& per Bal.poſt Nic.de Ma.in l.j.C.de fur.

1 *Ex dolo proprio,vero,vel præſumpto conuenitur hæres,etiam ſi ad eũ nihil peruenit,vel apud eum reperiatur,ſed ex dolo defuncti nõ,niſi quatenus ad eum peruenit.*

2 *Hæres qui dedit ſeruo libertatem ſine cautione, vel deductione,ex hoc ſuo dolo tenetur inſolidum.*

1 **§.Si ſeruo.** †Ex dolo proprio,vero,vel præſumpto ꝯuenitur hęres,ẽt ſi ad eum nihil peruenit, vel apud eum reperiatur, ſed ex dolo defuncti non,niſi quatenus ad eum peruenit.h.d.in effectu.¶Opp.primo de le.ii. §.per ꝯrium,de do.ple.
2 †Solue,intellige hic ſm gl. ꝙ fuit relicta libertas per fideicommiſſum, & ſic ſeruus habuit eam recipere de manu hæredis,vnde hr̃s potuit de peculio retinere merces peculiares,rõne quarum creditores habebant hanc actionem contra defunctum,& per ꝯñs contra hæredẽ,ſi ergo nõ fecit,fuit in dolo pręſumpto,vt in l.dolo.ad l.Fal. ſed in cõtrario,fuit relicta libertas directo,vnde non habuit eam recipere de manu hr̃dis,ſed huius ſtatim adita hęreditate fuit factus liber,dr̃ libertus Orcinus.i.ſolius defuncti,& ſtatim dñium peculii ad eum trãſiuit,vnde non potuit hæres retinere merces, ideo hęres non dicitur in dolo, & idem no.infra quando act. de pecu.eſt annalis.l.prima.§.Pegaſus.¶In glo.quæ incipit primo.¶Item oppo.de l.ſi vna.§. ſed alii.infra de peculio.Solue, ibi hæres tradidit creditorib.quib. debebatur ex cã lucratiua. Item ibi loq̃t in actione de peculio,in qua potior eſt ꝯdõ occupantis,ut s̃.e.l.nõ tm̃, vñ non eſt in dolo, ſed ſoluit primo veniẽtib.etiam nulla cautione recepta,vel deductione facta, non ſic in iſta actione,vt s̃.e.l.procuratoris,in fi. ¶ Itẽ adhuc opp. de l.q̃dam.§.ſi nec. s̃. de eden.ſol.ibi non fuit in dolo vero,vel p̃ſumpto,quia ignorabat ꝓ quo deberet retinere,vt ẽt ibi dr̃,hic ſciebat,& iſta colliguntur ex gl.ſuper verbo[manumiſſo,]& ſuper verbo[tributoria.]

LEX X.

1 *Singularis ſucceſſor non tenetur tributoria , ſed de peculio ſic.*

2 *Actio de peculio eſt perſonalis in rem ſcripta,vt detur contra ſingularem ſucceſſorem.*

3 *Scientia alicuius eſt quædam qualitas annexa perſona,quæ non tranſit in ſingularem ſucceſſorem.*

1 **De peculio.** †Singularis ſucceſſor non tenetur tributoria,ſed de peculio ſic.h.d.¶
2 †No.ergo,ꝙ per hoc vr̃ ſm quoſdam,ꝙ actio de peculio, ſit actio realis,ſed ꝯrium eſt verum : quia immo eſt actio perſonalis, vt in l.ſi vna.ſ.de pec.& inſt.de ac.§.in perſonam.eſt tamen in rem ſcripta , vt detur contra ſingularem ſucceſſorem, ut hic patet,cum concor.allegatis in gl.ita no.per Bar.pleniſſime,in l.frater a fratre,de cond.ind.& tangitur per Cy.in l.dominiũ.C.quod cum eo. Inquantum dicit de tributoria, tex.cum gl.
3 ꝙ†ſciẽtia alicuius eſt quædã qualitas annexa ꝑſonæ, quæ nõ tranſit in ſingularem ſucceſſorem,& ideo iure veteri mala fi
a des authoris[a] non nocebat ſingulari ſucceſſori in præſcribendo,licet hodie aliter ſtatuatur,ut l.& auth.ibi poſita.C.de pręſcri.longi temporis.

ADDITIO.

a ¶ Authoris.Adde l.ſi patrem.C.de vſu.pro emp.& in l.j.C.de pręſc.30.an.

LEX XI.

1 **Aliquando etiam.** † Actio de peculio poteſt eſſe vtilior,q̃ tributoria,ſi patri, uel domino nihil debetur a ſeruo, ꝙ poſſit deduci de peculio,ſi plus eſt in peculio quam in mercibus,& econuerſo tributoria poſſet eſſe utilior,ſi eſſet contra.hoc dicit.videat ergo quam eligat actor, & propter hoc emanauit.§. eligere. Pau.de Caſt.

LEX XII.

1 *De peculio deducitur,quod patri,vel domino debetur , etiam ſi illud ,vel eius pater alteri per tributoriam habeat tribuere.*

1 **Alius duntaxat.** †De peculio deducitur quod prĩ,vel dño debetur,ẽt ſi illud, vel eius pater alteri per tributoriam habeat tribuere. h. d. in effectu.gl.hic dñt,ꝙ hic formantur duæ quæſtiones , ſed non rñdetur ad primam,ſed ad ſecundam . Nos poſſumus dicere, ꝙ ẽt ad primam.q.ſ. qñ primo fuit conuentus dñs actione de peculio ab vno, & quæritur vtrum poſſit deducere illud, qđ debetur alteri per actionem tributoriam , vt ſi illud debetur etiã ſibi a ſeruo poſſit deducure, licet illud habeat tribuere, vt hic patet:quia a domino debebantur.15.vñ tota 15.poſsũt deduci,tñ apud eum nõ remanebunt integra xv. nam aduerſus agentes tributoria retinebit,cum dẽat eſſe æqualis eis, qa æqualiter mutuantur,videlicet,quilibet xv.& in peculio non erant niſi 30.quę veniunt ęqualr̃ diuidẽda, & ſic quilibet dẽt hr̃e x. retinebat ergo iſte aduerſus agentes de peculio integra xv.quia integra debentur ſibi,ſed poſtea cõtra agentes tributoria retinebit x.& tribuit v.illi. Ergo ex quo primus ꝑuenit, non habebunt,niſi iſta v.& ſic reſtant hr̃e xv.nec poterũt imputare dño, quare illa xv. nõ retinuit,quia nõ poterat retinere,niſi illud quod debebatur ſibi, aut ſuis.Sed iſta ſic nõ debebantur.Imputent ergo ſibi , quare non vigilauerint, & prius egerunt,nec poterunt auocare a primo cuius potior eſt cauſa,quia occupant,vt s̃.e.non mi.

Quod cum eo,qui in aliena poteſtate eſt,negocium geſtum eſſe dicatur. Rubrica

LEX PRIMA.

1 *Quod iſte titulus tractat de duobus,& quæ.*

2 *Ex contractu filii,vel ſerui,quando non teneatur pater,vel dominus.*

1 **OMnia procon.** No.†ꝙ iſte titulus tractat đ duobus.ſ.qualr̃ ex ꝯctu celebrato cũ filio,vł ſeruo agat̃ ꝯ p̃rem,vel dñm,& de hoc loq̃t.l.j.& l.ſi ex parte,in fi.tñ iſta nõ eſt principalis intẽtio huius tituli, ſed titulorum præcedẽtium& etiam ſequentium,vt patet ex iſta l.prima.& iſta pars eſt communis ad filium, vel ſeruum.Secundo tractatur qualiter ipſe filius factus ſui iuris poſſit conueniri

niri ex tali ꝯctu celebrato tpe, quo erat in patris ptāte, & iſta
eſt principalis intentio huius tituli, vt patet ex gl. rubricę, & de
hoc tractāt oēs aliæ leges huius tituli, & pertinet iſtas pars ad
filium, non aūt ad ſeruum, vt patet ex gl. rubricæ, qa ſeruus fa
ctus ſui iuris ex ꝯctu celebrato in ſeruitute nullo mō pōt con
ueniri, vt C. an ſer. de ſuo facto, ꝑ totum, quia non fuerat ob-
ligatus efficaciter a prīcipio, ſed nālr tm̄, & ꝑ manumiſſionē,
multominus efficaciter obligatur, quia cum manumiſſio fa-
a ciat ipſum[a] cenſeri nouum hoīem, ēt ſi fuiſſet efficaciter obli
gatus de rigore iuris per manumiſſionem eximeretur ab il-
la oblōne, ſicut ēt filius eximitur, licet per edictum de quo hr̄
in ti. de cap. dimi. reſtituatur actio vtilis, q̄ primo erat directa,
& hoc de æquitate, ne emancipatio noceat creditorib. cū an
te ipſam eſſet filius efficaciter oblꝰatus, poterat conueniri, &
condemnari inſolidum, ar. ĩ. e. l. filiusfa ſ̄. de iu. l. tam ex ꝯctib.
ſed ſeruo non, vn̄ cum nihil perdant creditores per manumiſ
ſionem ſerui, nihil eis reſtituit, ſed per emancipationem filii
ꝑdebant, iō fuit æquum, ꝙ cum hoc contingeret ſine ipſorū
culpa, reſtituerentur actiones. Verum quia illa reſtō fiebat in
ſolidum, ſicut ſi directe prius competebat, & hoc ex ęquitate,
b & iſtud eſt viſum p̄tori eſſe nimis rigoroſum, qa rigor[b] ꝯriat
æquitati, iō modificauit illam reſtōnē per aliud edictum, de
quo ĩ. in l. prox. ſ. vt non poſſit conueniri, niſi quatenus facere
2 pōt, licet teneatur inſolidum, vt ĩ. l. pe. ver. ſolidū. ¶†Vltimo q̄
rit hic, qđ ſi ſumus extra oēs caſus, de quib. in iſta l. fit mentio,
quia filius non fuit præpoſitus alicui negociationi, & ſic ceſ
ſat exercitoria, & inſtitoria, nec negociabatur ſciēte patre in
negocio peculiari, & ſic ceſſat tributoria, nec ꝯxit iuſſu pr̄is,
nec in rē pr̄is vertit, nec habebat peculium, & ſic ceſſant hæ
actiones, de quib. in ti. ſe. reſpondeo, non tenetur pater, vel do
minus ex contractu talis filii, vel ſerui, vt C. ne filius pro pa-
tre. l. j. & per totum.

ADDITIONES.

a ¶Ipſum. Adde l. ſi ſeruus legatus. ff. de adi. le. gl. in c. vnius. 26. q.
b ¶Rigor. Adde Hoſt. & An. de Bu. in c. dilecti. de iu. Ca. Zab. in c. in literis. de
reſt. ſpo.

LEX II.

1 *In ſex caſib. hic exp̄ſſis filius ſui iuris effectus tenetur inquātū facere pōt.*
2 *Filius vt non poſſit conueniri a creditorib. niſi inquantum facere pōt, quæ
requirantur, & qualiter, & quando conueniatur.*

1 **Ait prætor.** †In ſex caſi. hic expreſſis filius ſui iuris ef
fectus tenetur inquantum facere pōt. h.
d. ſm intellm gl. & Bar. & ita ēt vr̄ intelligere Cy. in l. ii. C. e. ſed
2 non placet iſte intellꝰs, vt patet ex ſequentib. Iō ſumma ſic. †fi
lius effectus ſui iuris ſi non obtinet bona pr̄na, vel obtinet, &
non tm̄ vltra ltīmam, non poteſt conueniri ex ꝯctib. celebra-
tis tpe, quo erat ī patria po. niſi quatenus facere pōt, deducto
ne egat, pōt ēt deducere, quod debetur aliis creditorib. priuile
giatis, & ēt quod debetur illis, qui ꝯxerunt, poſtq̄ factus eſt ſui
iuris, & idem ſi obtinet hæreditatē pr̄nam, in qua non eſt, niſi
nudum nomē. Fallit tamen in quibuſdam caſib. in. quib. ceſ-
ſat dictum priuilegium, & agitur inſolidum. h. d. cum l. ſeq. &
ſeq. vſq; ad §. fi. & eſt ſatis difficile ĩvidere intentionem iuriſcō
ſulti. ¶Tria ergo requiruntur ad hoc, vt habeat locum, quod
hic dr̄. ſ. ꝙ conueniatur quatenus facere pōt. Primo, ꝙ conue-
niatur ex ꝯctib celebratis tpe, quo erat in ptāte pr̄is, nam ī ce
lebratis, poſtea ceſſat hoc priuilegium, quinimmo ſi ꝯxerunt
poſt, priores ſunt, & debent p̄ferri illis, qui ꝯxerunt añ, & hoc
hr̄ in l. ii. in fi. quod eſt no. nam per h. d. Gul. de Cu. ꝙ ſi aliquis
a ꝯxit[a] tpe, quo nō habebat beneficium eccleſiaſticum, & poſt
q̄ acquiſiuit beneficium, ꝯxit cum aliis, ꝙ ī fructib. bn̄ficii iſti
ſerui præferunt pr̄i, qa ꝯxiſſe vn̄r occaſione beneficii, vel eius
contemplatione, non ſic primi. Secundo requiritur, ꝙ conue
niatur, poſtq̄ eſt effectus ſui iuris. Si. n. tpe quo erat in pr̄is ptā-
te, non hēt hoc bn̄ficium, vt in ll. ſ̄. alleg. quinimmo pōt capi,
& īcarcerari, & cedere bonis, vt aufugiat carceres, vt C. q bo.
ced. poſ. l. cum filii. in quo autem fiet tunc executio, cum nihil
hēat? dic, vt l. iii. §. ſed vtrum. in fi. ſ̄. de mi. & de nox. l. & ſi con-
demnatus. quod no. in l. ſi filio. la ii. ĩ. ſol. ma. & no. de fideiuſ. l.
ſi dubitatur. §. fi. per Bar. & de dā. infe. l. ſi finita. §. ſi de vectigali
bus. in fi. C. qui bo. ce. poſ. l. ii. & extra de deli. puc. c. ii. & in Spe.
de ſen. ex. §. ſequitur. ver. quid ſi filius. & adde quod no. ꝑ Gul.
de Cu. ſ̄. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iu. l. ſi qua pœna. pōt autē
exire pr̄iam ptātem multis modis per emancipationem, item
per mortem, item per dignitatem. Item olim ſi dabatur alteri
in arrogationem, & iſti modi tangūtur in iſto tex. cum gl. nō
ergo hic ſunt caſus, in quib. hēbat locū priuilegiū, prout ſen-
tit gl. & Doc. ſed ſunt quędam exempla ad demonſtrandum,
quālr poſſit exire pr̄iam ptātem, vt ſic habet locū priuilegiū,
quod alias locum non haberet. Tertio requiritur, ꝙ non ha-
beat bona paterna, vel ſaltem non habeat vltra ltīmam, ſed
habeat propria ſorte acquiſita, poſtq̄ effectus eſt ſui iuris, & ī
illis tm̄ habet hoc priuilegium. Poteſt tamen hoc contingere
multis modis, vel quia exiuit patriam poteſtatem, per eman-
cipationem, & pater adhuc viuit, vel per mortem fuit exhęre
datus, vel fuit inſtitutus, & repudiauit hæreditatem, vel nō re-
pudiauit, tm̄ non fuit inſtitutus vltra ltīmam, vel ēt fuit inſti-
tutus, tm̄ hæreditas fuit vacua, & ita intelligo l. ſed ſi ex parte.
ſed & hic &c. in bonis autem pater, quorum cōtemplatione
cōtraxerunt creditores ſperantes ea deuenire ad filium, ſi de
uenerunt non habet filius hoc priuilegium, immo conueni-
tur vſq; ad vnicum nummum, & nihil poteſt deducere. Non
tamen puto, ꝙ cōueniatur, nec poterit carcerari, ſi omnia ēt,
quæ habuit, tribuit creditorib. licet ſecus tempore quo erat in
poteſtate, niſi cederet bonis. d. l. cum, & filii. Idem eſt dicendū,
ſi habebat bona propria tempore quo erat in poteſtate, puta
caſtrenſe peculium, vel quaſi, hodie etiam aduentitium, vt in
illis non habeat hoc priuilegium, factus ſui iuris, quia illorū
contemplatione videntur creditores contraxiſſe, Doc. tamen
non tangunt, & multum male declarant mentem huius titu.
cætera dic, vt in gl.

ADDITIO.

a ¶Aliquis contraxit. Adde Doc. in c. j. de ob. ad ratioci.

LEX III.

1 *Qui egit de actione de peculio, nō poteſt redire ad actionē, quod iuſſu me
ro iure, vel contra, quādo competit ex eadem cauſa, ſed ex æquitate pro
pter iuſtum errorem.*

Sed & ſi ex parte.

1 **§. Is qui de peculio.** †Qui egit actione de pe
culio, non poteſt redire
ad actionem quod iuſſu mero iure, vel econtra, quando com
petit eadem cā, ſed ex æquitate propter iuſtum errorem. h. d.
intellige, quādo egit, & non exegit, alias non haberet dubiū.
Sed obtinuit ſententiā, vel adhuc non eſt finita, & non vult
dimittere electam, & ad aliam redire, & quod dixi, ꝙ ex ęqui
tate poteſt, intelligunt Doc. ſ. præhabita reſtōne, & eo modo
intelligunt. l. habebat. in prin. de inſti. l. fi. C. de codi. mihi vr̄ in
d. caſu. l. fi. hoc verum, quia, ibi dr̄ ſimplr̄, ꝙ ſi elegit vnam viā
non competentem, non pōt ad alteram competētem redire,
ēt ſi ignoranter hoc fecerit, & Doc. ſubaudiunt, niſi præhabi-
ta reſtōne ex cā iuſti erroris, quia ibi viæ ſunt ꝯriæ, ſed hic, & ī
l. habebat. tex. dicunt, ꝙ de ęquitate pōt redire ad alteram, nec
aliquid dicunt de reſtōne, vnde auctoritate harum legum vr̄,
qđ redire poſſit ēt ſine reſtōne, vt patet ex no. in d. l. habebat. ꝑ
l. licet. C. de iu. & eodem modo vr̄ debere intelligi. l. quæſitum
ĩ. qn̄ act. de pec. & an. Et no. hic gl. dum dicit, ꝙ iſtę ſunt actio-
nes diuerſæ, intellige. ſ. in ſubſtātia, & ſic iſta nomina nō ſunt
adiectionis, quia tunc non eſſent actiones diuerſæ, ſed vna a-
ctio habens diuerſas actiones. Intelligunt ēt glo. iſtum tex. qn̄
agens fuit deceptus ab aduerſario, quia aſſerebat nihil ſibi de
beri a ſeruo, & ſic eſſet deducēdū de peculio, certe tunc dedu
cere non poſſet ꝑꝑ mendacium, ar. ſ̄. ea. l. §. interdum. vnde nō
eſſet neceſſe agenti recedere ab actione de peculio intentata
ꝑꝑ hoc, & ire ad actionem, quod iuſſu. Vnde intelligo, etiam
ſi non fuit deceptus ab aduerſario, ſed a ſeipſo ꝑꝑ eius ignorā
tiam, quia ignorabat aliam ſibi cōpetere, puta ſciebat, ꝙ ha-
bebat peculium, ſed ignorabat, quia interueniſſet iuſſus, vel
econuerſo.

LEX IIII.

1 *Filiusfa. tempore quo eſt in paterna poteſtate, etiam olim poterat conueni
ri, & condemnari inſolidum, & etiam incarcerari.*
2 *Quantum ad exceptiones concernentes executionem ſententiæ, vt eſt illa,
ne conueniatur vltra quam facere poſſit, non inſpicitur tempus ſenten-
tiæ, ſed tempus, quo fit executio.*
3 *Filiusfa. ſi obligat ſe per inſtrumentum guarentigiæ tempore quo erat ſui
iuris poteſt obiicere exceptionem, ne conueniatur vltra quā facere po
teſt, etiam ſi ſtatutum dicat, quod contra tale inſtrumentum nihil poſſit
obiici.*
4 *Fideicommiſſarius vniuerſalis loco hæredis habetur*

1 **Si filiusfa.** ¶†No. hic in principio, ꝙ filiusfa. tempore
quo eſt in paterna poteſtate, etiā olim po
terat conueniri, & condemnari inſolidum, & etiam incarce-
rari, vt dixi in l. j. ſ̄. e. & habetur in l. tam ex ꝯctib. ſ̄. de iudi. nec
habebat tunc priuilegium, ne conueniatur vltra q̄ facere poſ
2 ſit. †Itē no. ꝙ quatū ad exceptiones concernentes executionē
ſnīę, vt eſt iſta, ne conueniatur vltra q̄ facere poſſit, non debe
mus īſpicere tp̄s, quo lata eſt ſnīa, ſed tp̄s, quo fit executio: qa
licet primo tpe non eſſet in ſtatu. quo poſſet ſibi competere,
ſi tm̄ reperit ſcđo tpe in illo ſtatu, pōt eā opponere, vt hic pa-
tet, loquitur tm̄ tex. de actione in factum ꝑ quā non fit execu-
tio, ſed agitur ordinarie, tm̄ tendit ad finē exequendi ſicut offi
3 cium iud. & per iſtum tex. patet† ꝙ ſi filiusfami. ſe obligat per
inſtrm̄ guarētigiæ ex forma ſtatuti tpe quo erit ſui iuris, & po
teſt obiicere hāc except. ne fiat vltra quam facere pōt ēt ſi ſta
tutum dicat, ꝙ ꝯ tale inſtrm̄ nihil pōt obiici, vel proponi: qa
non obiicitur ꝯ inſtrm̄, ſed cōtra executionem, ſecus ſi dicat,
non poſſit obiici contra executionem ſm Bart. ſunt ergo bn̄
conſi-

4 conſideranda verba ſtatuti.†Vltimo no.in §.licet. quod ſemp
allegatur, ꝙ fideicōmiſſarius vl'is loco hæredis habetur, licet
enim non hēt iura directa, hēt alia, q̄ tantundem vr̄ valere,
ar.ſ̃.de neg.geſt.l.antepe.certe non per oı̄a loco hæredis habe
tur, cum multa iura ſint, q̄ in ipſum non tranſeunt, ſed rema-
nent penes hæredem directum, vt iura ſepulchrorum, & iura
patronatus, & feudalia, & emphyteutica, vt l.proinde.& l.ſi pa
troni.in prin.& quod ibi plene no.per Dy.& Bar.ȷ̃.ad Treb.de
bet ergo hic intelligi, quod habetur loco hæredis.ſ. in eis, quæ
tranſierunt in eum, & intellige hic, ꝙ in bonis paternis, quæ
in ipſum tranſeunt, conueniatur in ſolidum.i.non facta dedu
ctione, ne egeat, tn̄ non vltra valorem bonorum, & ſic ſi illa
dimittit, nō pōt incarcerari, licet non cedat bonis ſimpl'r, ſed
tp̄e quo eſt in poteſtate, ſi vult euitare carceres oportet, ꝙ ce
dat bonis ſimpliciter, vt l.cum filii.qui bo.ce.poſ.

LEX V.

1 *Filiusfa.propter mendacium perdit beneficium excipiendi, ne conueniatur vltra quam facere poteſt.*

1 Eum qui. ¶†Iſta l.dicit idem, quod lex per te.§.inter
dum, quod propter mēdacium filiusfami.
perdit beneficium.h.d.

LEX VI.

1 *Si iuſſu patris fiat mutuum filiofa.mortuo patre competit actio contra hære dem patris inſolidum cum effectu, & contra ipſum filium inſolidum, ſed non cum effectu ſi non eſt hæres patris vltra ſuam legitimam, quoniam habet priuilegium, ne exigatur vltra quam facere poteſt.*

2 *Conuentus, licet non teneatur, niſi inquantum facere poteſt, tamen libellus admittitur, ſi petitur inſolidum, & ſi perueniat ad pinguiorem fortunā poterit executio fieri etiam virtute eiuſdem ſententiæ.*

1 Pater filio. †Si iuſſu p̄tris fiat mutuum filiofa. mor
tuo pr̄e competit actio contra hæredem
patris inſolidum cum effectu, & cōtra ipſum filium inſolidū,
ſed non cum effectu ſi non eſt hæres patris vltra ſuam legiti-
mam, qm̄ hēt priuilegium, ne exigatur vltra, q̄ facere poteſt.
2 h.d.& per iſtū tex.in ver.inſolidū.dicit Gul.de Cu.†ꝙ qn̄ agit
contra illum qui hēt bn̄ficium ne exigatur, vel conueniatur
vltra quam facere poſſit, licet in libello petatur, ꝙ fiat condē
natio, non ꝑpea libellus eſt ineptus, nec reiiciendus, quia me-
ro iure ita tenetur, & ita pōt condēnari, ſed executio modera
bitur, cum poſtea perueniat ad pinguiorem fortunam, utrū
fiat executio virtute eiuſdem ſn̄īæ in eo, quod deficiebat cre-
ditori? Sed ſi condemnatio eſſet facta in eo, quod facere pote
rat, eſſet neceſſe, ꝙ iterum fieret, ſi ad pinguiorem fortunam
veniret, & ideo prima practica melior eſt, ꝙ vide, qđ no. Bart.
in l.ſi dubitetur.§.fi.de fideiuſ.vbi vult idem, quod Gul.& alle
iſtum tex.non tamen de Gul.facit mentionem.

LEX VII.

1 *Præponens aliquem alicui negociationi cenſetur ipſum præpoſuiſſe ad omne illud, ꝙ ipſe præponens cum illa negociatione conſueuerat exercere.*

2 *Sententia ſi lata eſt prout debebat ferri, non tamen in ea fuit aſſignata bona cauſa, ſed illa, quæ non faciebat ad propoſitum, cum tamen ſubeſſet alia melior, poteſt iudex appellationis ipſam ſententiam reformare alle gando cauſam meliorem.*

1 Titianus. † Prępōnens aliquem alicui negociationi
cenſetur ipſum prępoſuiſſe ad omne illud,
quod ipſe præponēs cum illa negociatione conſueuerat exer
cere.h.d.ſm̄ verum intellectum.pone exemplum in iſtis cam
a pſorib.[a] qui tenent banchum directum ad miniſterium cam-
pſoriæ, & ab illo principaliter denominant̄, tn̄ plura alia exer
cent cā lucrandi, quia emunt, & vendunt, aliqn̄ faciunt fide-
b iuſſiones pro aliis,[b] & de illo lucrantur. Si ergo prępōnam ali
quem factorem ad bāchum campſorię, licet non fiat aliqua
mentio de aliis, quę ipſe prępōnens conſueuit exercere, pote
rit tn̄ ille ex virtute taciti mandati, & in ꝯſ̄iam illa exercere,
& obligabit dn̄m, ac ſi facit aliquā fideiuſſionem pro aliquo
ſicut præponens facere conſuetus eſt, & male declaratur ꝑ gl.
& Doc.& hoc puto verum, ſiue lucrabatur ex talib.ſeruitu-
2 tib.ſiue non, ſi tn̄ eas conſueuerit facere, & ita gl.ſentit.† Alle-
gatur iſta l.in fin.ꝙ ſi ſn̄ia lata eſt, prout dēt ferri, non tn̄ in ea
fuit aſſignata bona cā, ſed illa, quæ nō faciebat ad propoſitū,
cum tamē ſubeſſet alia melior, ꝙ iudex appellationis pōt re
formare ſn̄iam ipſam confirmando, allegando cauſam me-
liorem, nam iſte primus iudex condemnauit dn̄m ex eo, q͞a
iſte prępoſitus non ſolum exercuit miniſterium ad quod fuit
expreſſe prępoſitus, ſed etiam plura alia, ad quæ non fuit præ
poſitus expreſſe, ſed iſta ratio non fuit bona, immo potius fa-
ciebat in contrarium, ꝙ in aliis non obligaret dominum, vt l.
quicunque.§.non tamen.ſ̃.de inſti.ſed ſuberat alia rō melior,
quia vr̄ exercuiſſe de tacita voluntate prępōnentis, qui con-
ſueuerat ēt illa facere, tamen per ſeipſum exercebat negocia-
tionem fœnoris. Et iſtam rationem aſſignauit Imperator iu-
dex appellationis. Poteſt etiam intelligi, ꝙ ipſe prępōnens nō
exercebat noīe prępōnentis, & tanquam inſtitor, & ideo ob-
ligatur dominus quaſi tacite per hoc vr̄ prępoſuiſſe, vt l.j.§.
magiſtrum autem.ſ̃.de exerci.& iſtum intellectum ſentit Bar.
in ſuo ſummario, alias vero ſeruus fideiubendo pro alio nō
obligat dominum etiam de peculio, vt l.ſi ſeruus inſtito.ȷ̃.de
fideiuſſo.& iſtam rationem allegabat Paulus iuriſconſul.qui
erat aduocatus domini pro ipſo domino, ne cōdemnaretur,
& dicebat condemnationem fuiſſe iniuſtam. Tamen Impera
tor eam confirmauit, & meliori ratione, quam primus iudex
aſſignauerit, quid autem ſi non ſubeſſet alia melior ratio, &
illa, quæ fuit aſſignata non eſt bona, an vitietur ſententia ipſo
iure? vide plene no.per Bar.in l.is ad quem.de acq.hæ.& adde
quod no.Bal.in l.ii.de reſcin.ven.in xv.col.vbi declarat, quan
do iudex poſſit reformare ſententiam, in l.j.de condi. indebi.
in vii.opp.

ADDITIONES.

a ¶Campſoribus.adde an hodierna cambia ſint licita? vide per Bar.in l.ii.de uſu.Bar.in rub.de conſti.pe.Doc.in c.in ciuitate, de uſu. Io. de An.in fi.e. ti.ſcilicet de uſur.

b ¶Aliis Adde an fideiuſſor cambii teneatur pro mercantia ſcripta in libris cambii, uide Pe.de Peru.in trac.ſocietatis.in 8.parte.q.40.

Ad ſenatuſcon.Mace. Rub.

1 *Ex mutuo facto filiofa.non competit actio cum effectu contra ipſum etiam factum ſui iuris, quia obſtat exceptio Mace.*

2 *Delinquendi occaſio dari non debet.*
Exempla mala euitanda ſunt, ibi.

3 *Lex, vel ſtatutum ſi diceret ex aliquo contractu actionem non dari, nō tamen impeditur oriri ciuilis, & naturalis obligatio, & etiam actio, ſed ſolum paratur exceptio.*

4 *Lex ſi prohibet contractum celebrari, vel fieri, tunc nulla obligatio naſcitur etiam naturalis.*

5 *In criminali ſi lex diceret ex aliquo crimine non debere admitti aliquam accuſationem, ipſo iure accuſatio eſſet perempta.*

6 *Exceptio Macedoniani competit etiā patri, aut fideiuſſori, vel mandatori.*

LEX PRIMA.

1 VErba ſena. †Ex mutuo facto filio-
fa.non competit actio-
cum effectu contra ipſum etiam factū ſui
iuris, quia obſtat exceptio Mac.h.d.In text.
ibi, [& ſæpe mām peccandi.] dicebat.n.reci
pias hāc pecuniam mutuo, & eam reddas,
qn̄ poſſis, reperias modum, ꝙ poſſis, quod
efficiaris tui iuris, & obtineas hæreditatem patris, poſtea ve-
ro quotidie infeſtabat filium, vnde filius ad euitandum mole
ſtiam multoties interficiebat patrem, ꝑꝑ hoc ſenatuſconſul-
2 tus prouidit, & no.†ꝙ non dēt dari occaſio delinquēdi, facit
l.conuenire.de pac.dot. & ꝙ euitanda ſunt mala exempla.fa-
3 cit l.ſi quis ſeruo.C.de furt.† Item no.ex tex.coniuncta glo.ꝙ
qn̄ lex, vel ſtatutum diceret ex aliquo cōtractu actionem da-
ri, non propter ea impeditur ciuilis, & nālis oblō, & ēt actio,
vt patet ȷ̃.e.l.quia nālis.ſed ſolum ex iſtis verbis paratur exce-
ptio, vt dicit Bar.in l.nam & poſtea.de iureiu.ꝙ talis exceptio
4 impedit litis conte.†ſi autem lex prohiberet conntractum fie
ri vel celebrari, nulla oblō naſceretur ēt nālis, vt l.cum lege.
& ibi no.ȷ̃.de fideiuſſ..& l.ſi non ſortem.in princ. de condi.in
5 de.† Item in crīali, ſi lex diceret ex aliquo crimine non debe-
re admitti aliquam accuſationem, ipſo iure accuſatio eſſet
perempta, C.ne quis vela regia.l.ii.& no.ꝑ Bar.poſt Ia.đ Aret.
6 in l.j.ad Treb.no.ꝙ†non datur actio ꝯ̃ filium, ſed nec etiam ꝯ̃
patrem, aut fideiuſſorem, aut mandatorem omnib.enim iſtis
competit etiam hæc exceptio, vt ȷ̃.eo.l. ſed ſi pater.§.non ſo-
lum.niſi de conſenſu patris recepiſſet quo caſu daretur cum
effectu contra vtrunque etiam ſiue ſublato beneficio reſtitu.
in integ.licet filius eſſet minor, vt ſ̃. de mino.l.iii.§.ſed vtrum.
poſt medium.ibi, excepta mutui datione.& vide, quod ibi no
ta.in glo.

1 *Si tempore mutui facti filius non erat in poteſtate patris, ſperabat tamen reuerti in poteſtatem, quomodo habeat locum exceptio Macedoniani.*

2 *Fictio poſtliminii trahitur retro, ſed reſtō in integrum non trahitur retro.*

3 *Spes peremptorie exceptionis inducit interim dilationem.*

4 *Aliquid poteſt dici eſſe in pendenti ratione futuri euentus, quando prouenit ex cauſa, quæ retro fingit, non ratione præſentis ſtatus.*

5 *Qualiter aliquis poteſt dici eſſe in pendenti remiſ.*

1 §.Si pendeat. †Si tp̄e mutui facti filius non erat ī
p̄tāte pr̄is, ſperabat tn̄ reuerti ī p̄tātē
ex cā, q̄ retro fingit, locū hēt hæc excep. tam interim, q̄ poſtq̄
reuerſus eſt, ſecus ſi deficit ſpes reuertēdi. Item ſi erat in patris
p̄tāte, licet ſperaret exire, ſi tn̄ ex cā, quæ non fingit retro, ſit
habet locum, licet poſtea exigat.h.d.no.& ſemper allegatur.
2 †No.ergo, ꝙ fictio poſtliminii trahitur retro, vt patet ex pri-
mo caſu, ſed reſtitutio in integrum non trahitur retro, vt pa-
tet

tet in ii.caſu in ver.certe.quod facit ad no.plene in l.Gallus.§.
3 & quid ſi tñ.de lib.& poſth.¶†Itē no.ex primo caſu ibi dum
dicit interim igitur, ꝙ ſpes peremptoriæ exceptionis inducit
interim dilatoriam,nam iſte ſilius quouſq; pr̃ eſt apud hoſtes
ſperat conſequi exceptionem peremptoriam Macedo.ſi con
tingat patrem reuerti, quia poſtliminii fictione ſingetur ſem
per fuiſſe in patris ptãte, & ſic habebit hanc exceptionē,inte
rim ergo quouſq; pendet,an reuertatur,vel ibi moriatur,ſilr
habet hanc exceptionem,& ſi cõtingat ipſum reuerti, ex tūc
apparebit,ꝙ illa fuit,& eſt peremptoria.Si vero ibi moriatur
tunc eſt dilatoria:quia ſtatim ipſo mortuo poterit conueniri,
cum fingatur mortuus prima hora captiuitatis, & ſic filius
4 ſemper fuiſſet ſui iuris.¶†Item not. ꝙ aliquid poteſt dici eſſe
in pendenti ratione futuri euentus, quando prouenit ex cau-
ſa,quæ retro fingit,ſed ratione præſentis ſtatus non poteſt di-
ci aliquid eſſe in pendenti,quia non poteſt aliquid eſſe in ſta-
tu duplici, nã quouſq; pater eſt apud hoſtes, re vera filius eſt
ſui iuris:quia pater cum ſit in ptãte hoſtium,non põt habere
filium in ptãte ſua,ſed ſi reuertitur, fingitur nunquam fuiſſe
ſui iuris,& ratione iſtius euentus futuri dicitur interim eſſe in
pendenti,non autem attenta veritate præſentis ſtatus.Et vide
quod no.gl.fi.in l.cum pater.ſ̃.de neg.ge. & plene per Bar.e.ti.
5 l.Pompo.vbi tractat de hoc artic.†qualiter aliquis poteſt dici
eſſe in pendenti.& de vſur.l.ſi fur.in fi.

1 *Ex mutuo facto filioſ.etiam ſi ſit in dignitate conſtitutus, non datur actio cum effectu.*
2 *Statutum,ꝙ filiusfa.non poſſit ſe obligare ſine patre, quamquam ſit conſtitutus in publico officio,locum habebit,niſi ſit talis dignitas,quę liberet eum a patria poteſtate,& quid ſi contrahit cum repu.*
3 *Filiusfa.in caſtren.peculio habetur loco patrisfa.quo ad omnia,& quid ſi mutuum non ſit factum in cauſam caſtrenſis peculii.*
4 *Statutum,ꝙ filiusfa.non poſſit obligari,niſi ſit mercator,vel artifex,& ipſe obligat ſe non in cauſam mercantiæ,vel artificii non obligabitur.*
5 *Filiusfa.quando habet caſtrenſe peculium,an quo ad ipſum ſit ſui iuris vere,an per fictionem.*
6 *In his,quæ ſunt de iure poſitiuo,ſi lex, vel ſtatutum dicat aliquem haberi pro tali,tunc non habetur ſecundum fictionem, ſed ſecundum veritatem.*
7 *Differentiæ inter legitimatum,& diſpenſatum,& inter reſtitutum natalibus,& illum qui conſecutus eſt ius aureorum annuorum.*
8 *Senatuſcon.Mace.loquens ſimpliciter de mutuante filiofa. & ſibi denegatur actio, debet reſtringi ad illum qui mutuat ſcienter.*
9 *Error iuris non excuſat ĩ damnis vitãdis in his, quæ ſunt a iure prohibita, & quid in lucris acquirendis.*
10 *Fama publica dat iuſtam cauſam credulitatis,& excuſat, & quæ dicatur fama.*
11 *Si aliquis non notarius reputatus pro notario conficiat inſtrumenta tanquam notarius,an inſtrumenta valeant.*
12 *Teſtis interrogatus ſuper fama,ſi reſpondeat eſſe publicam famam, quia ita publice dici audiuit,an dicatur reddere rationem dicti ſui.*

1 §.In filioſa †Hic ponitur regula, ꝙ ex mutuo facto
filioſa.ēt ſi ſit indignitate conſtitutus,nõ
datur actio cum effectu, & poſtea ponuntur vi.caſus, vel vii.
vſq; ad l.ſed & Iu.Primus eſt,quando habeat caſtr.pec.Secun-
dus,quando mutuans credidit illum eſſe paterſa.iuſta ratione
ductus.Tertius,quando mutuans erat minor xxv. ann.Quar
tus,quando erat etiam ipſe filiusſam.& mutuauit pecuniam
paternam.Quintus eſt, quando fuit aƚr ꝯctum cum filioſa. q̃
mutuando,qa ſenatuſc.non hēt locū,niſi in mutuo,in aliis ꝯ
ctib.non, niſi eſſent facti in fraudē mutui.Sextus eſt,qñ ꝯctus
fuit initiatus tpe quo erat in pr̃is ptãte, quia tunc ſpe futuræ
numerationis ꝑ ſtipłonem promiſit ſed numeratio facta fuit
poſtq̃ exiuit pr̃iam ptãtē. Septimus eſt,qñ filius non recepit
2 mutuū,ſed pro recipiente fideiuſſit. ¶† Ex prima rła no.ar.ꝙ
ſi ſtatutum dicit, ꝙ filiusfa. non poſſit ſe obligare ſine patre,
quamquam ſit conſtitutus in publico officio,locum habebit
ſtatutum,niſi ſit talis dignitas,quę liberet eum a pr̃ia ptãte,vt
hic in gl.¶Sed ꝯ de l.ſi quis pr̃em.ver.vnde Iul. quę ſtatim ſeq
tur.ſo.aliud eſt,ꝙ filius ſit in dignitate, vel officio publico,qa
ꝑꝑ hoc non eſt veriſiƚe,ꝙ ſit ex̃ pr̃iã ptãtē,vt hic patet aliud,
a qñ ꝯhit cum republica emendo gabellam, [a] vel vectigalia.qđ
tene menti perpetuo, ſed tunc ēt ſi conſtaret ꝯhentib.ipſum
eſſe in patria poteſt.haberet locum ſenatuſcon. quia ille ver.
3 vnde Iul.loquitur in dubio.¶†Item no.ex primo caſu fallen-
tiæ,ꝙ filiusfa. in caſtrenſi pe. loco patrisfa.hr̃ quo ad omnia,
vt patet ex gl.& ad hoc ſemper allegatur. Sed hic quæritur de
duob.primo quid ſi mutuum non eſt factum in cauſa caſtren
ſis peculii? reſpondeo, adhuc habet locum iſte text.vt ceſſet
ſenatuſcon. quia eſt præſumptio iuris, & de iure, quod in il-
lam cauſam contraxerit, tex. in l.fina. C. eodem ante finem.
vel dic,ꝙ forte ille tex. loquitur, niſi appareat euidenter ꝯriū
4 ſinę aliqua probatione,& illud facit ad q.ſi†dicat ſtatutum,ꝙ
filiusfa.nõ poſſit obligari, niſi ſit mercator,vel artifex,& ipſe
obligat ſe,non tñ in cãm mercantię,vel artificii,an valeat,&
Bal.ibi diſtinguit,aut hoc conſtat, & tunc nõ valet, aut non
conſtat,& p̃ſumitur,ꝙ in cãm mercantię,per illum text. no.
& ſic ſtatutum illud vr̃ debere intelligi,dūmodo ꝯhat ĩ cãm
5 mercantiæ,& pluries vidi de facto iſtam cãm Florẽtię. ¶†Itē
quęro utrum re vera,qñ filusſa.habet caſtren. pecul. quo ad
ipſum ſit ſui iuris,vel ſolum per fictionem?& vr̃,ꝙ reuera ſit
ſui iuris,quia eſſe in poteſtate pr̃is,vel nõ eſſe cõſiſtit in iure,
cum paterna poteſtas ſit de iure ciuili,vt ſ̃.de his, qui sūt ſui,
uel alie.iur.item in poteſtate.cum l.ſeq.& inſti.de pat.pote. &
6 regula,ꝙ eſt in his,quę ſunt de iure poſitiuo,†ſi lex,vel ſtatu
tum dicat aliquem haberi pro tali,non hr̃ ſm fictionem,ſed
ſm veritatē,ut tradit Bar.in l.ſi is,qui pro emp.j̃.de vſuc.ꝯriū
eſt veritas,quia illud procedit,qñ indiſtinctè, & gñaƚr diceret
eum haberi pro tali, vt patet, qñ filius eſt in dignitate conſti-
tutus,qui hodie liberatur a patria poteſtate.ut in auth.conſti
tutio.quę de dignitatibus,ſed hic non dicit haberi pro pr̃fam.
n̄ ſi quantum ad caſtrenſe peculium,vñ non poteſt eſſe in pa
tria ptãte,quo ad quędam,& quo ad quędam non, ſicut nõ
poteſt eſſe ſeruus quis, quo ad quędam, & quo ad quędam
non.vt in l.ſi pr̃.in fi.de liberali cã,vel legitimus, quo ad quę-
dam,& quo ad quædam non vt.no. per glo.in c.cum inhibi-
tio.de clandeſtina deſpon. ſed bñ põt eſſe in patria poteſtate
ſecundum veritatem, & tamen quo ad fictionem in quibuſ-
dam haberi pro paterſa.ut hic,& idem in ſeruo, & legitima-
to ꝑ eandem rationem, & ita tradit Barto. in d.l.ſi is,qui pro
empt. & ita intelligit iſtum text.quod facit ad ſtatutum,quo
cauetur,ꝙ aliqui forenſes habeantur pro ciuibus, an iſta ver
ba importent, quòd ſint vere ciues, an autem ſm fictionem
cum aliud ſit eſſe talem,& aliud haberi pro tali,hic,ut ibi,&
7 in l.ſi maritus.de adul. † nam quando aliquis eſt uere legiti-
b mus,ſeu legitimatus, omnis macula [b] illegitimatis radicitus
eſt euulſa,& ideo ſi impetraret bñficium, tanquam legitimꝰ
non haberet facere mentionem,ꝙ fuit ſemel illegitimus, &
poſtea fuit legitimatus, ſed qñ non eſt vere legitimus,licet fi-
ctione in quibuſdam habeatur pro legitimo, tunc potius
diſpenſatio, quã legimatio.Ideo ſi aliud poſtea impetraſſet,
hr̃et facere mentionem,ut in c.j.ſeu.2.de fil.pręsbyter. li.6.fa
cit.ſ̃.de in ius voc.l. ſed ſi hac.§. patronus.vbi colligitur dicta
differentia inter legitimum diſpenſatum, & inter reſtitutū
natalibus,& illum, qui conſecutus eſt ius aureorum annulo
rum.Primus.n.dr ingenuus.ſecundus non,ſed habet iura inge
nuitatis ex diſpenſatione, vt l.ii. C. de iure annu.aur.& l.ſed
8 & ſi accepto.de iure ſiſ.in l.ſi quis patrem.in prin.¶No.plura.
primo,ꝙ ſenatuſconſ. loquitur ſimpliciter de mutuante filio
ſa.& ſibi denegatur actio, tamen debet reſtringi ad illum,qui
mutuat ſciēter,& hoc ideo,quia inducit aliquid in eius odiū.
Vnde non decens, vt puniatur ſi fuit ignorans, ſecus quando
non induceret aliquid in eius odium ſenatuſconſu. Velleian.
quod emanauit in fauorem mulieris, non in odium credito
rum illa exceptio dicitur fauorabilis,ſed iſta odioſa.ſ̃.de con-
di.indeb.l.qui exceptionem.certe ſenatuſc.Velleia.locum ha
bet in creditore, qui ignorabat illam eſſe mulierem, & iuſtã
habuit ignorantiam dummodo mulier non fuerit in dolo,
nec calide fuerit verſata inducendo ipſum ad hanc credulita
tem,quia credulitas illius non debet nocere mulieri non de-
cipienti,vt ſibi auferat beneficium iuris, & hoc colligitur ex
l.ii.§.verba.j̃.ad Velle.in verſ. ſed ita demum.& l.ſi recipiendi.
C.e.& l.ſi ſine.a contrario ſenſu,nec ob.l.ſed ſi ego.j̃.ad Vell.
quia ibi mulier fuit in dolo ſimulando ſe accipere in cauſam
propriam,cum acciperet in alienam creditore hoc ignoran-
te,ego loquor, quando in nullo dolo fuit pone enim, quod
in vita fuit induta veſte virili, certe non debet ſibi hoc noce-
9 re.¶†No.etiam hic,quod error iuris [c] non excuſat in damnis
c vitandis in his,quæ ſunt a iure prohibita,alias ſecus,vt j̃.de iu
ris & fac.igno.l. iuris ignorantia. la ii. quę limitatur per hanc
l. niſi damnum haberet originem a lucro, quia etiam tunc
non excuſaret,vt j̃.de acquiren.hære.l.ſi duo.& ibi no. in glo.
10 in lucris autem acquirendis non excuſat,vt d.l.iuris.†¶Et no.
dictas limitationes ad illam regulam. ¶Item not.quod excu
d ſatur ille,qui credit [d] aliquid,quod cõiter,& ab omnibus dr̃,
& ſic publica fama dat iuſtam cauſam credulitatis. facit.l. ſi
præſes.C.ſi ſeruus aut liber ad decu. aſpi.& not. per Bartol. in
l.de minore §.tormenta.de quæ.facit etiam.l.fin.j̃. de hæredi.
inſt.& de acqui.hære.l.cum quidam.§.quod dr̃. & adde hic.l.j.
&ij.

ADDITIONES.

a ¶Gabellam.Adde Berta.de firmo.in tracta.de gabel.
b ¶Macula.Adde doct.in cap. per venerabilem.qui fil.ſint legiti.Anto.Roſel-
lum.& Lu.de Sardis.in ſuis tract.de legitimatio.
c ¶Error iuris.Adde an error iuris ſit lata culpa. vide Sal. in l. de eo. *in j.col.*
de pœna iudic.Car.in c.j.in 18.q.de condi.
d ¶Credit.Adde quòd verbum, credo eſt verbum dubitatiuum, *& regula-*
riter non probat, ſecundum glo.& doct.in l.teſtium.C.de *teſtib.* doct. in
cap.quoties.de teſti.

1 & ii.C.c.& facit iſte tex.† Si aliquis communiter habebatur,
a & reputabatur pro notario,[a] & conficiebat inſtr̃a tanq̃ nota-
rius,ꝙ valeant,licet non ſit,ne ꝑ r̨eiudicetur ignorantibus, vt
dic,vt no.in l.Barbarius.de of.procon.& le.in l.i.C.de teſti.fa
2 cit ẽt iſte tex.ꝙ†ſi teſtis interrogatus ſuper fama reſpõdeat eſ
ſe publicam famam,quia ita publice dici audiuit , ꝙ dicatur
reddere bonam rationem dicti ſui,ſed Bar.vr̃ terminare con
trarium in §.tormenta,quia potuit dici publice ab vno,vel a
duobus,& tunc non eſſet fama,quia tunc eſt fama quando a
maiori parte populi ſcitur dicendo publice videtur intellexiſ
ſe eo modo quo deponit,i.a maiori parte populi, & ſic expo
nit publice,i.publice ar.hic dum dicit publice &c. ꝙ multum
facit contra Bar.

ADDITIO.

a ¶Notario.Adde Spec.in ti.de inſtru.edi.in §.reſtat. ver.ſi is qui. & ibi Ioã.
An.in add.Doc.in c.j de fide inſtr.

LEX IX.

1 *Fideiuſſor hodie habet beneficium excusſionis ſi principalis eſt preſens,ſed non duo rei debendi principaliter obligati,licet habeant beneficium diuiſionis,ſi ſunt ſoluendo.*

2 *Qui obligat ſe,vt principalis,quando tamen habeatur,vt fideiuſſor,& numero 1.*

4 *In quibus magis interſit creditoris habere obligatos aliquos vt principales,& in quibus,vt fideiuſſores.*

1 **Sed Iulianus.** Ille†dr̃ reus principalis ad quem per
uenit tota pecunia,licet obligauerit
ſe,vt fideiuſſor,& econuerſo,ille dr̃ fideiuſſor , ad quem non
peruenit,ſed ſe obligauit pro prĩcipali.Prẹmitte , ꝙ ſi mutuo
tibi pecuniam,& filiusfa.pro te fideiubet, nemini nr̃m datur
hæc exceptio,vt s̃.l.proxi.ſed contra ſi mutuo ſibi, & tu fide-
iubes pro eo,datur utriq;,vt l.ſed ſi pater.§.non ſolum, pone
ergo,ꝙ cum vellem ſibi mutuare,& tu pro ipſo velles fideiu-
bere,ad hoc ut neutri competat ,voluit, ꝙ inſtr̃m principaľr
cantaret in perſonam tuam, & ſecundario in pſonam illius
tanquam fideiuſſoris,& numeratio facta fuit ſibi,& ita cãtat
inſtr̃m,tñ ab alia manu reſtituiſti totam pecuniã, tunc te cõ-
uenio tanquam principalem,tu dicis,ꝙ ille eſt principalis,pe
cunia peruenit ad eum, ita fuit actũ inter nos,paratus es hoc
probare,certe dabitur tibi hæc exceptio,quia cenſetur color
quẹſitus, & facta fraus ſenatuſconſulto de perſona ad perſo-
nam,vel de modo ad modum ꝯhendi.Item debes ſcire, ꝙ qñ
ſunt duo rei debendi poteſt creditor incipere a quo vult , nec
ad hoc habent inter ſe beneficium excuſſionis,licet ſecus ho-
die in fideiuſſoribus.Pone ergo,ꝙ cum tu velles fideiubere ꝑ
filiofam.ego volui,ꝙ te principaľr obligares,& etiam ipſe,ad
hoc,ut tu non haberes hanc exceptionem tanquam fideiuſ-
ſor.certe ſi poteſt apparere,ꝙ fuit actum iter nos, vt pecunia
perueniret ad filium,ſimiliter cenſetur eſſe facta fraus,& cõ-
2 petit exceptio ſicut ſi fideiuſſiſſet. ¶ †Et iſte tex.ꝓbat optime
vnum,quod dicit gl.no.in Auth.de fideiuſſ.in prin.vbi dr̃, ꝙ
fideiuſſor hẽt hodie per illam auth.beneficium excuſſionis,
quia poteſt petere,ꝙ principalis primo conueniatur.ſi eſt p̃-
ſens,& excutiatur,ſed duo rei debendi principaliter obligati
non habẽt inter ſe hoc beneficium,licet habeant inter ſe be-
neficiũ diuiſionis,ſed pone,ꝙ duo ſe obligauerũt, æque prin
cipaliter,prout quotidie conficiunt inſtrumenta , conuenio
vnum,iſte dicit,ꝙ tota pecunia peruenit ad alterum,ꝙ ille de
bet reputari principalis , & ipſe fideiuſſor offert ſe paratum
hoc probare,& petit illum prius excuti , an hoc fieri debeat,
Glo.hic notan.tenet ꝙ ſic, quia quoties prima obľo non tol-
litur per ſequentem, licet in ſequenti quis cõſtituat ſe princi-
palẽ debitorem,nihilominus habebitur,ut fideiuſſor,ita no.
illa glo.quæ incipit no.dr̃iam.& iſtud vr̃ probari in hoc text.
Gui.de Cu.vr̃ hic ſentire ꝯ̃rium,& dicit, ꝙ hic loquitur in ꝓ-
hibitis,nos loquimur i ꝯ̃ctu nõ prohibito.vnde ille obligãdo
ſe vt principalis , videtur renũciare beneficio excuſſionis,alr̃s
3 quid operaret̃ hoc. † Tu aduerte ad tres caſus,& tene menti.
Interdum ille vult probare,ꝙ ita fuit actum a princ.inter cre
ditorem,& ipſos obligatos,& procedit ſine dubio illa gl.etiã
in non prohibitis,quaſi cenſeatur color quẹſitus,arg.hic,nec
poteſt conqueri creditor ex quo conſenſit, aut ille nõ poteſt
probare,ꝙ hoc fuerit actum inter creditorem, & ipſos.Bene
tamen vult probare,ꝙ tota pecunia peruenit ad illum altero
ipſorum conſentiente,& tunc etiam ſi creditor hoc ſciuit fi-
ctum illorum inter ſe non debet creditori nocere,qui ſibi ꝓ
ſpexit faciendo illum principaliter obligari, ideo nõ cogitur
alium per prius conuenire,& excutere,niſi ille cõuentus pu-
tat hoc fieri ſuo periculo,& impenſis,tũc.n.ex æquitate coge
retur hoc facere per.l.vnde quæritur.in prin.s̃.commo. & ibi
Bartol.hoc tenet,l.i. de duobus reis.ſi autem non diceret , ꝙ
hoc fiat ſuis expenſis, & periculo,quantumcunque velit do-
cere,ꝙ ad alium peruenit pecunia,non habebit beneficiũ ex
cuſſionis,ſed diuiſionis,ſic vt quilibet conueniatur pro dimi
dia ſi ſunt ſoluendo,& ſic procedit dictum Guil. de Cu.hoc
tamẽ verum in non prohibitis.in prohibitis videtur,qđ ſuffi-
ciat ipſa conuentio ſi offeret ſe paratum hoc oſtendere , arg.
4 hic in ver.idem ac ſi duos.& ſic†no.caſum in quo,ille qui ſe
principaliter obligauit,ad quem non peruenit pecunia,non
tamẽ habetur, vt fideiuſſor,ſed vt principaliter obligatus,qñ
ſumus in non prohibitis , & non fuit actum inter creditorẽ,
& ipſum , nec ipſe petit illum excuti ſuo periculo, impenſis,
hic trib. concurrentib.non habet beneficium excuſſionis tã-
quam principaliter obligatus ſecundum Gul.de Cun.alias ſe
cus.Item in alio prodeſt, ꝙ ille ad quem non peruenit pecu-
nia prĩcipaliter ſe obligat potius quam fideiuſſorio nomine,
quia poteſt obligari in plus,quam alter, licet ſecus in fideiuſ-
ſore,vt l.Græce.§.illud.de fideiu.& ita no.per Bar.in l.ei qui.ĩ
fi.e.ti.item quia iura loquentia de duob. reis,ꝙ factum vnius
alteri præiudicat , vt interruptio præſcriptionis facta contra
vnam præiudicat alteri, vt in l.fin. C. de duobus reis.ſecus in
facta contra principalem quæ non cenſetur facta ꝯ̃ fideiuſſo
rem,vt l.cum quis.§.ſi quis pro reo.& ibi no.ĩ.de ſoluti.habe
bunt locum iſto caſu.Item ſi ſunt plures,qui ſe obligãt æque
principaliter,puta quatuor,ſi non fuit dictum,ꝙ quilibet ĩſo
lidum , & pecunia peruenit ad vnum tãtum,quilibet eorum
tenetur pro parte tantum,vt l.reos,§.cum in talibus.de duob.
reis. & nota in l.ſi paternam, C. ad Velle.ſed ſi ſe obligarent
vt fideiuſſores, quilibet obligaret̃ inſolidum etiam ſi non eſ-
ſet expreſſe actum,vt inſti.de fideiuſſori.§.ſi plures.& illud eſt
pro obligatis,cum magis eorum interſit obligare ſe principa
liter,quam fideiuſſorio nomine,præcedentia ſunt contra eos
cum magis interſit creditoris, in aliis autem duobus haben-
tur,vt fideiuſſores,quia ſi non tenetur principalis ad quem ꝑ
uenit pecunia,nec ipſi tenentur,vt hic,& exceptio competẽs
principali etiam competit in illis, ut hic probatur,& vide qđ
notat Bartol.in l.ead.de duobus reis.in v.quæſtio.in verſiculo
circa.

1 *Duo caſus hic ponuntur , in quibus ceſſat ſenatuſconſultum Macedonianum.*

2 *Licet gerendo negocia tua poſſum pro te ſoluere,& te mihi perſonaliter obligare,non tamen poſſum pro negocio tuo gerendo rem tuam obligare ſine tuo mandato.*

3 *Quando obligo rem tuam nomine meo,& tanquam meam, ſi tibi ſuccedo ſicut cõfirmatur obligatio quæ a principio fuit nulla , ita ſi obligaui nomine tuo,& tanquam tuam,& poſtea ſuccedo.*

4 *Verbum,pecunia,in materia odioſa ſumitur ſtrictiſſime pro pecunia numerata,& in qua materia ſumatur largiſſime,& quando large.*

1 **§.Sed & ſi.** † In iſto §.ſeq.ponuntur duo caſus,in q-
bus ceſſat ſenatuſc.& ſex fuerũt politi. ĩ.
& ſic ſunt octo,alii quatuor ponuntur.ĩ.e.§.q̃q̃.vſque in fi.&
ſi ſunt xii.Primus eſt qui ponitur hic, quando recipit mutuũ
in cauſam quẹ incumbebat patri neceſſario.Secundus eſt,qñ
mutuatur aliud mutuabile, q̃ pecunia,niſi hoc fiat in fraudẽ
2 ¶ †Et no.ex primo caſu,ꝙ licet gerendo negocia tua poſſim
pro te ſoluere,& te mihi perſonaliter obligare, vt in tot.titu.
de nego.geſt.non tamen etiam poſſum pro negocio tuo ge-
rendo rem tuam obligare ſine tuo mandato,vt hic colligit̃,
dũ dicit patris tamen res non tenebitur.facit infra quod iuſſu
l.dominium.niſi forte conſueuiſſes pro tali negocio res tuas
3 obligare.argum.ſupra de pigno.ac.vel vniuerſorum. ¶†Item
no.in fin.ꝙ ſicut quando obligo rem tuam nomine meo,&
tanquam meam,ſi tibi concedo,confirmatur obligatio quæ
a prin.fuit nulla.vt s̃.de pig. act.l.rem alienam.in princi. ita ſi
obligaui nomine tuo,& tanquã tuam,ſi tibi ſuccedo.¶ Vlti
4 mo no.in §.ſeq.†ꝙ verbum.[pecunia,] in materia odioſa ſu-
mitur ſtrictiſſime pro pecunia numerata, aliquando vero ſu
mitur largiſſime pro qualibet re etiam immobili vt in fauo
rabilibus,aliquando large pro rebus conſiſtentibus in ponde
dere,numero,vel menſura,vt in his quẹ non sũt odioſa , nec
fauorabilia,ut in mutuo,vt l.2.& ibi no.s̃.ſi cer.pet.gl.& ple-
ne de hoc in l.talis ſcriptura.de leg.i.

3 *Quando duo contrahunt ſuper eadem re cum alio,ſcientia vnius corũ nocet alteri etiam ignoranti.*

2 *Quod inſpiciatur potius id quod nocet.ſ.ſcientia vnius , vt noceat ſibi , & alteri,quã id ꝙ prodeſt.ſ.ignorantia alterius, quẹ non prodeſt ſibi,nec alteri ſcienti,vt in domino,& procuratore.*

3 *Mutuam pecuniam filiusfa.ſcienter,ſi cedat iura ſua alteri,qui ignoratur eſſe filiusfa.an iſti ceſſionario obſtet exceptio Macedoniani.*

1 **§.Non ſolum.** †Iſta exceptio eſt in rem ex parte
creditoris , quia competit non ſo-
lũ contra ipſum,ſed etiam contra quemlibet eius ſucceſſorẽ
tam ſingularẽ,q̃ vlem.hoc primo. Quando duo contrahunt
ſuper eadem re cum alio,ſcientia vnius eorũ nocet alteri ẽt
ignoranti.hoc ſecundo.Item ſcientia creditoris inſpicit̃ quã-
tum ad illum,ad quem peruenit pecunia,non quantũ ad al-
terũ in quẽ nõ peruenit pecunia,q̃a primus reputat̃ prĩcipa-
lis,

lis, ſecundus reputatur fideiuſſor, licet ſe principaliter obli-
gauerit hoc tertio,& vltimo dicit tex.cum gl.quam not. pro
co,ꝙ dixi in prin.huius.l.No.†ẽt diligenter ſm dictũ, in quo
2 inſpicitur potius id,ꝙ nocet.ſ.ſcientia vnius, vt noceat ſibi,
& alteri,quam id,quod prodeſt.ſ.ignorantia alterius,qđ non
prodeſt ſibi,nec alteri ſcienti,& eſt ratio ſm Iac.de Aret. qa
veriſimile eſt,ꝙ poſtquam ſimul ꝯhunt cum filiofami.ſuper
eo.ſi alter corũ ſcit ipſum eſſe filiumfa.etiam alter præſumat
ſcire,quaſi alter ſibi dixerit,ar.ĩ.eo.l.pe.vel poteſt dici, ꝙ hic
ſcientia vnius nocet alteri:quia ille,qui mutuauit, reputatur
principalis, & alter qui ſtipulatus eſt, reputatur procurator
eius,& ſic intelligit gl.tanquam procurator fuerit ſtipulatus.
Vnde cum ſit reſtitutus dño,ſcientia dñi nocet procuratori,
& econuerſo arg.ſ.de tribu.l.procuratoris.in prin.ſecus ſi nõ
tanquam procurator,& ſic non eſſet reſtitutus.Nam ſic non
noceret ſibi exceptio Macedoniani: qa ſuum recepit, vt hic
hr̃ in j.gl.niſi cauſa lucratiua fuiſſet ſtipulatus,ita non nocet
ſibi ſcientia alterius,& ad illud brocardum, an inſpiciatur id
quod nocet, an ꝙ prodeſt, vide in l. ſi quis.in graui.cũ l.ſeq.
3 ĩ.ad ſill.¶†Sed quæro circa primum caſum,ſi creditor q mu
tuauit,ceſſit iura alteri,an diſtinguatur, prout glo.diſtinguit,
an ex cã lucratiua,an oneroſa?puto,ꝙ non, qñ ceſſionarius
nititur ex ꝯctu cedentis,non ex proprio:quia ipſe non cõtra-
xit cum debitore,vñ ſi ex illo ꝯctu cedenti nata eſt actio vul
nerata:prout eſt hic,tranſit in cedentẽ cũ eodẽ vulnere,ſed il
le in quem facta eſt delegatio, nititur ex proprio ꝯctu: quia
ipſe ſtipulatur a debitore delegante creditore,vt in leg.j.C.de
noua. & ideo ſumatur media via, vt ſi facta eſt delegatio,
ex cã lucratiua,exceptio quæ obſtabat delegãti,obſtat ei, cui
facta eſt delegatio:ſecus ſi ex cã oneroſa.vt l.doli.ĩ.de noua.

§.Quanquam. Hæc exceptio competit filiofa. & ſucceſſoribus ſuis, non tamẽ
ei, qui ipſum inſtitorem præpoſuit tacite, vel expreſſe.h.d.

2 *Ex eo, quod quis fecit ex poſtfacto, colligitur quem animum habuit a principio.*

3 *Filius, quando eſt aptus ad diſcendum, tenetur pater, ſi poteſt, & filius vult tenere eum in ſtudio, & poterit compelli iudicis officio, ſicut ad dotandam filiam.*

4 *Quatuor caſus in quibus in mutuo facto filiofam.ceſſat in effectu ſenatuſconſ.Macedo.*

5 *Filius ſi emit libros, an illi ſint præcipui ipſius filii, neque veniant communicandi cum fratribus, remiſsiue.*

6 *Filius mercator ſi in cauſa mercantiæ accepit mutuum, quod ceſſet ſenatuſc.Macc.& quid ſi non erat mercator, ſed hẽbat peculiũ aduẽtitiũ.*

7 *Si pater ratificat contractum poſtquam eſt effectus ſui iuris per emancipationem, facit ceſſare ſenatuſconſ.quantum ad ſe, ſi conueniatur actione de peculio, non quantum ad filium. Si vero tempore quo erat in poteſtate, facit ceſſare quo ad vtrunque.*

8 *Filiusfa. non poteſt approbando contractum facere ceſſare ſenatuſconſ. Maced.niſi approbet, poſtquam factus eſt ſui iuris.*

9 *Si factus ſui iuris ſoluat partem debiti, quare tenentur aliam partem ſoluere, & ſic, quod videatur contractum tacite approbare, & exceptioni Macedo.renunciare.*

10 *Quid ſi dedit pignus, vel iudex miſit creditorem, an perdatur exceptio Macedo vſque ad vires pignoris tantum?*

1 **§.Quanquam.** †Vſque ad fi. huius l. ponuntur quatuor caſus in effectu, in qui-
bus ceſſat ſenatuſc.tam quo ad filium, quam quo ad patrẽ.
Primus eſt,qñ pater conſenſiſſet in tali mutuo,vel expreſſè,
vel tacite,vel a prin.vel ex poſtfacto ratificãdo expreſſe, vel
tacite,vt hic in iſto primo caſu, vſq; ad ver. & proinde. circa
2 fi.l.in ver.hoc amplius.†Secundus eſt, qñ accepit, & vertit in
cãm patris,vel a princ.vel etiam ex poſtfacto,vt in ver. proin
de,& no.illum tex.quia ſemper allegatur,ꝙ ex eo, qđ quis fe
cit ex poſtfacto colligitur quem animum habuit a princ. &
ſic per ſequentia declarantur præcedentia, ad quod vide .C.
de na.lib.l.cum quis.ante fi.& ĩ.re.amo.l.ſi cõcub.§. res amo
tas,& l.ventri.in fin.de priu.cred.& quod hr̃ in c.officij.extra
3 de elec.†Tertius eſt,qñ recipit in cauſam ſtudij,vt §.quod dr̃.
a ex quo no.vna cum gl. ꝙ qñ filius eſt aptus [a] ad diſcendum,
tenetur pater ſi poteſt,& ille vult tenere eum in ſtudio, & po
b terit compelli iudicis officio,ſicut ad dotandam filiam [b],vt l.
qui liberos,de rit.nup.ſm Guil.de Cu.qui etiam allegat.l.fin.
de iure do.& de rei vendi.l.ſin autem.cum l.ſeq.& in auc. ne-
que verum,ꝙ ex dote.§.pen.ad Carbo.l.de bon.§. non ſolũ,
& vbi pup.edu.debe.l.2.ſecus ſi non eſſet aptus,vt l. Stichus.
de leg.3.ſm Guli.licet viderim patrem ditiſſimum,& poten-
tiſſimũ denegare hoc filio ſatis apto,& volẽti ſtudere in tm̃,
4 ꝙ etiam inuitum a ſtudio reuocauit. †Quartus caſus eſt, qñ
recipit pecuniam mutuo,vt liberaret ſe a creditore, cui effi-
caciter tenebatur,vt in §.ſi filius accepit. extra iſtos caſus, &
alios,de quibus ſupra competit exceptio,tam filio, quam pa
tri, ſed alteri, qui ipſum præpoſuiſſet, vel ſibi mandaſſet de
de recipiendo mutuum, non competeret, ſed ipſi filio bene
cõpeteret, vt l. prox.§. interdũ, &c. Si tm̃ filius factus ſui iuris
incipiat ſoluere,cenſet̃ renunciaſſe exceptioni Macedo.ẽt in
reſiduo.vt in fi.huius l. & ſic plus valet renuntiatio tacita re
ſultans ex eo,qđ incepit ſoluere,q̃ expreſſa, vel reſultans ex ta
citurnitate:quia eam non oppoſuit,nam illa non valet,vt ĩ.
eo.l. tametſi. ¶Et circa materiã.§. qđ dr̃.vltra qõnes hic for-
matas in gl.vide alias,quæ formant̃ per Doc.C. eo.l.Mace.&
in l.fi.in qua.l.Macc. Doc. vñr tenere ſequendo gl.ibi poſitã,
ꝙ pater inuitus non teneat̃ tenere filiũ in ſtudio quantũcun
que ſit aptus,ſed gl.hic poſita tenuit ꝯrium poſt mediũ text.
ibi,[ſi ſtudeat,tenetur pr̃ quaſi vtiliter, &c.] & loquimur qñ
ꝯ voluntatẽ patris erat in ſtudio:illam partem tenet Guliel.q̃
ẽt ego puto verã:qa non minus ſubeſt rõ naturalis in hoc,q̃
5 in dotando,vel alimentãdo. ¶†Quid aũt ſi emit ſibi libros,
an illi ſint p̃cipui ipſius filij?dicit Bal.ꝙ non, in d.l. Mace. ſed
veniunt cõicandi cũ fratribus.Tu dic plenius de hoc, vt not.
Bar.in l.vbi.§.ſed nec Caſtrenſe.de coll.bo. vbi plenius diſtin
6 guit,& in l.ſi donatione.C.de collationib.† dñt ẽt doct. ꝙ ſi-
cut qñ filius recipit in cã ſtudij ceſſat Maced. idẽ, ſi erat mer-
cator, & accipit in cãm mercantiæ ſm Pet.& Cyn.in l.fin.qđ
no. & procedit ẽt ſi negociabat̃ cũ mercib. peculiarib. ſciẽte
patre,aliàs non hr̃et dubiũ.ſ.in verſ.q̃q̃.¶Sed quid ſi nõ erat
mercator,habebat tm̃ peculiũ aduẽtitiũ?rñdeo, vr̃ dicendũ,
aut pr̃ non habebat vſumfructũ, & p ꝯñs nec adminiſtratio-
nem,vr̃ ceſſare,vſq; ad vires illius peculij, ſicut in caſtrenſi,
vel quaſi,ſic vr̃ eadẽ rõ,vt ſ.eo.l.j.in fi.aut habebat vſumfru.
& tunc ſecus:qa nihil põt diſponere, vel alienare ſine volun
tate pr̃is,l.cũ non ſolũ.§.filius aũt.C.de bo. quæ lib. Cõtra.§.
ſi filius.opp.ꝙ licet pecunia ſit cõuerſa in vtilitatẽ filij, nihi-
lominus hẽt locũ ſenatuſcõſultũ.ut ĩ.eo.l.ſi pr̃.§. hoc ſenat.
ſolue.verũ eſt,niſi mutuata ſit ſpecialiter ad hunc finẽ, vt in
7 vtilitatẽ cõuertat̃,vt eſt caſus hic, qđ no. ¶†Circa verb.[hoc
amplius.] quærit̃, ſi pr̃ ratificat ꝯctũ poſtq̃ filius eſt effectus
ſui iuris p emancipationẽ,an faciat ceſſare ſenatuſconſultũ?
Rñdeo ſic quantũ ad ſe ſi conueniat̃ actione de peculio: nõ
quantũ ad filiũ.Si verò tpe,quo erat in ſua poteſtate, tũc fa-
cit ceſſare,quo ad vtrunq;, ita intelr̃ iſte ver. ſm Petr.& Cy.
C.eo,l.fi.in 5.q.filius aũt non põt approbando ꝯctum facere
ceſſare ſenatuſconſultũ, niſi approbet. poſtq̃ effectus eſt ſui
iuris,vt in verſi.ſi pater,& tunc facit ceſſare,quo ad ſe tm̃, nõ
9 quo ad patrem.†Item ꝯ verſi.ſi paterfa.opp. ꝙ filiusfamil.fa-
ctus ſui iuris.ſi partem ſoluat, non teneatur ppea aliam par-
tem ſoluere per l.Lucius.§. teſtator.de leg.2.quia cũ hoc pro
ueniat ex tacita approbatione,quæ reſultat ex ſolutione, nõ
vr̃ reſultare niſi quatenus ſoluit̃,arg.ĩ l.j.§.Iulia. de iti. actuq;
priu.& in l.fi.C.ne vx.pro ma.& in l.voluntate.C.de exc. tut.
ſolue ꝯrium procedere rr̃, qñ quis eſſet tutus exceptione fa-
uorabili,non iſto caſu,quo odioſa, quia tm̃ ſoluendo vnum
nummũ cenſetur approbare totũ contractũ, & renuntiare
exceptioni,& eſt caſus no.hic,ſicut in ſimil.C. ad l.fal.auctẽ.
ſed cũ teſtator,qñ hæres ſoluit vnũ legatũ integrũ non detra
cta falcidia.Sed ꝯ de.l.ſi pr̃.ĩ prin.ĩ.eo. ſol. aliud qñ incipit ſol
uere,vt hic aliud ante tradit pignus,& tunc non cenſetur ap-
probare,niſi vſq; ad valorẽ pignoris,vt ibi,ꝙ eſt no. & eſt ſin
gulare ad materiã authenticæ, ſed cũ teſtator. nã vr̃ hic pro-
bari,ꝙ ſi hæres non ſoluit integrũ legatũ, ſed dedit pignus p
eo,non ppea tenetur alia legata integra ſoluere.tene menti,
10 quæ aũt ſit rõ diuerſitatis.gl.j.in d.l.ſed ſi pater.tangit. ¶†Sed
quærit̃ circa principiũ illius l. qd ſi filius nõ tradidit pignus,
ſed iudex miſit creditorem in poſſe. rei.ipſius filij?glo.in l.j.§.
hæc verba.ĩ.ne vis fiat ei,videtur tenere,quod ſit idem,quod
hic,vt perdatur exceptio Macedo.vſq; ad vires pignoris. Cy.
tenet contrarium,& melius.C.de euict.l.ſi ob cauſam.

ADDITIONES.

a ¶Aptus.Adde Bar.in l.Mace.ad Mace.& qd ſi filius hr̃et bona ſeparata, an hoc caſu pr̃ tenetur vide per Bal.in c.bonæ memor.in vl.col.de poſt.prel.

b ¶Dotandam filiam.Adde diffuſe per Bar.in tract.de alimen.

LEX IX.

1 *Si filius ſoluat mutuat pecuniam, ſibi donatam, ad hoc, vt illi ſoluat, non põt p patrẽ illa pecunia vẽdicari, ſecus ſi fuit ſibi donata ſimpliciter.*

2 *Si aliquid donatur monacho cum hac conditione, vt in alium transferatur, non acquiritur monaſterio, ſecus ſi ſimpliciter.*

3 *Solutio facta ei, qui pecuniã mutuauit filiof.an reconcilietur conſumptione, ſi fiat ex pecunia ſĩpliciter donata filio, quã pr̃ poterat vẽdicare.*

L.Sed ſi pater.

1 **§.Si ab alio.** †Si filius ſoluat mutuã pecuniã ſic do-
natam ad hoc, vt illi ſoluat, nõ põt p
patrem illa pecunia vendicari, ſecus ſi fuit ſibi donata ſim-
pliciter.h.d.no.præmitte,ꝙ ſi filius qui recipit mutuum tem-
pore,quo eſt in ptãte.ſoluat mutuanti pecuniã pr̃nã pter vo
luntatem pr̃is,non transfert dñium. & pr̃ põt vendicare, vt
ſupra ſi cer.pet.l.ſi filius.qd ergo, ſi ſibi donet̃ a quodam ter
tio ob hãc cãm,vt illi ſoluat?vr̃ idẽ,ꝙ ſtatim, ꝙ eſt tradita fi-

lio iure iſto, & fuit acquiſitum patri eod. inſtanti, vt l. placet de acq. hær. ergo non potuit per filium poſtea alienari. Contrarium hic dr, nam eſt verum, ꝙ nõ acquiritur patri, ſed acquiritur illi mutuanti recta via, poſtquã ob hoc donata fuit expreſsè, ſecus ſi ſimplr, tunc enim procederet ꝯrium, hoc intendit. ¶In tex. ibi, [videri a donatore profecta protinus ad creditorem.] hoc intellige ſecuta traditione poſt filiũ. ante verò quam tradat dñium non receſſit a donante, quia ſi receſſiſſet, alicui fuiſſet acquiſitũ, vt l. nec vtile. ſ. qui. ex cauſis. maio. & ſi fuiſſet acqſitũ filio, neceſſario patri, & ſic poſtea filius non potuiſſet transferre in creditorem ſine voluntate patris, cuius ꝯrium hic dr, in creditorem aũt non potuit eſſe tranſlatũ ante traditionem ſibi factam, vt in l. traditionibus. C. de pact. & ad hoc, ꝙ dixi vide gl. in l. ſi ego. ſ. de nego. geſt. ¶In glo. fi. habet igitur creditor immediatè a donante, licèt mediante miniſterio filij, & ita vult dicere iſte text. ¶Ex quo

2 no.† ꝙ ſi aliquid donatur monacho [a] cum hac ꝯdõne, vt in alium transferat, non acquiriẽ monaſterio, ſecus ſi ſimplr, nec tunc valeret pactũ, ꝙ monaſterio non acquiritur, iuxta ea, quæ plenè no. in l. ſi alienam. in prin. de hær. inſt. per Bart.

3 ¶†Vltimo opp. ꝯ finem, dum innuit, ꝙ qñ ſimplr fuit donata, pater põt repetere in oẽm euentũ, qđ intellige ſiue extet, ſiue ſit conſumpta, & primo caſu põt vendicare, vt in d. l. ſi filius. in ſecundo põt condicere ſine cã. Sed ꝯ hoc ſm, ꝙ ſi eſt conſumpta, non poſſit condicere, ſed reconciliẽ ſol. & contingat liberatio ab oblõne naturali, vt d. l. ſi filius. glo. hic, & ibi ſoluit multis modis, illa eſt vera, ꝙ ſi fuit cõſumpta bona fide a creditore, procedit ꝯrium. Si aũt malafide non reconciliaẽ. vt l. rogaſti. in fi. co. ti. & põt cõdici ꝯdõne ſine cauſa, & ita intelligitur hic, vel etiam vtili rei vendic. tanquam poſſidere deſierit, vel ad exhibendum. vt d. l. rogaſti. §. fina.

ADDITIO.

a ¶Et ſi aliquid donatur monacho. Doc. in auth. ingreſſi. C. de ſacroſan. eccle. & per doc. in c. præſentia. de proba.

1 *Iſta exceptio competit etiam ſi pecunia ſit ſalua penes filium.*
2 *Caſus in quo lex permittit aliquem locupletari cum aliena iactura.*
3 *Filius ſi de pecunia mutuata ad hoc emerit libros, vel poſſeſſionem, creditorem repetentem pecuniam non repellet, ſecus ſi ad hoc ſit mutuata.*

1 **§. Hoc ſenatus.** †Iſta exceptio cõpetit ẽt ſi pecunia ſit ſalua penes filium. hoc di

2 cit. ¶†Eſt ergo hic caſus, in quo l. permittit aliquẽ locupletari cũ aliena iactura, pp odiũ mutuantis, regłr ſecus, vt ſ. de iuſti. ac. l. ſi quis mancipiis. §. fi. & p iſtũ tex. dicit Bal. C. e. l. Mac.

3 †ꝙ licèt filius de pecunia mutuata emerit libros, vel poſſeſſionẽ, quos vel quam hẽt penès ſe, nihilominus creditorem repetentem pecuniã repellet. Sed ꝯ de. l. ſed & Iul. §. ſi filius. ſ. eo. ſolue, vt ibi dixi: quia ibi fuit mutuata ad hunc finem, vt cõuerteretur in vtilitatem, hic ſimplr, ſed filius poſtea a ſeipſo conuertit. Tene menti, quia prima facie diceret ꝯrium, ꝙ æquitas ſenatuſconſulti non debeat hẽre locum, niſi qñ pecunia non eſt ſalua, ſed certè ſenatuſc. fundatur potius in rigore, & in odio creditoris, ꝙ in æquitate, & iſta eſt rõ huius. §. & ſatis colligiẽ ex iſto dũ dicit, ſeueritate ſenatuſcõſulti. nõ ſic, qñ vertitur in vtilitatem patris, vt ſ. eo. l. ſed, & Iul. §. j. §. proinde. tunc enim ceſſat, etiam ſi ob hoc non fuit mutuata, vt ibi patet expreſsè, iſtud eſt ſatis mirabile.

2 *Exceptio cõpetens principaliter trãſit in fideiuſſorẽ, quando talis fideiuſſor ſi ſolueret, poſſet a principali repetere, & quãdo nõ cõpetat fideiuſ.*
3 *Quãdo aliquis fideiuſſit pro filio de voluntate patris, ceſſat ſenatuſc. Mac.*
4 *Non omnis tutus exceptione perpetua ſoluendo repetit, ſed ille demum, qui non liberatur ab obligatione inducta odio, vel in pœnã creditoris.*

1 **§. Non ſolum.** ¶†Exceptio Macedoniani cõpetit non ſolũ filio, ſed ẽt patri, & fideiuſſoribus filij, niſi interceſſerint animo donãdi, vel voluntate patris. Item tutus hac exceptione ſoluendo ſcienter, vel per errorem iuris non repetit. h. d. ſecus, ſi per errorem facti, vt ĩ. eo. l. fi. adde aliũ caſum in quo fideiuſſor filij non habet hanc exceptionem. ſ. ſi induxiſſet creditorem ad mutuãdum dicendo, & aſſerendo, ꝙ ille non erat filiuſfa. ſed ſui iuris. l. ſi vero non remunerandi. §. ſi quis mandauerit. verſ. hoc am-

2 plius. ĩ. man. ¶†No. regulam in prin. ꝙ tunc exceptio competens principali tranſit in fideiuſſorẽ, qñ talis fideiuſſor ſi ſolueret, poſſet a principali repetere, & tunc eſt ratio, quare facta ſit: quia ſi non tranſiret, talis exceptio non prodeſſet principali. in l. qđ dictum. ſ. de pac. ¶Circa iſtũ articu. aduerte, qñ eſt talis fideiuſſor, qui poteſt repetere aut. excep. incepit competere principali, poſtquam ille fideiuſſit, tunc tranſit in fideiuſſorẽ. l. exceptione. §. rei. ĩ. de excep. aut competebat tpe, quo fideiuſſit, & tunc aut fideiuſſor ignorabat illam competere, & idem, vt l. ſi poſtquam. cum ibi. not. in gl. ĩ. de fideiuſſ. aut ſciebat, & tunc aut ſi fideiuſſor ſolueret, & ſi repeteret, fieret ꝯ prohibitionem. l. & idem, vt in exceptione Maced. & Velleia. & tranſeunt in fideiuſſorem. vt hic, & ĩ. ad Vellei. l. ſi mulier. §. ſi ab ea. nec fideiubẽdo cenſeẽ ille fideiuſſor illi exceptioni renunciare, licèt faciat eam competere principali, ſicut nec ipſe principalis, vt patet ex iſtis. ll. aut non fieret ꝯ prohibitionem legis, & tunc poſtquã ſciebat illam exceptionem cõpetere principali, fideiubẽdo vr illi renuntiare, & ea non obſtante Velle. teneri, vt d. l. ſi poſtquã. cũ ibi no. & hoc, quãdo fideiuſſit animo donãdi, aliàs diſtinguit: aut ſi fideiuſſor poſſit vti exceptione. creditor perderet debitũ ſuũ, qa nõ eſſet aliqs ꝯ quem poſſet agere, & tũc nõ põt vti, & iſte eſt caſus hic, & in d. l. qđ dictũ. Aut nõ perderet creditũ ſuũ: qa eſt aliquis cõtra quẽ põt agere, & tunc ſecus, vt patet in fideiuſſore mulieris intercedẽtis, licet enim cõpetat exceptio. Velle. tam mulieri, ꝙ etiam fideiuſſori, nõ tamẽ cõpetit principali, & ſic creditor non pdit creditũ ſuũ, licet mulier, & fideiuſſor eximãtur ab oblõne, & ꝑpterea fideiuſſor mulieris ẽt ſi fide iuſſit aĩo donandi, põt vti exceptione Vell. & iſte eſt tex. cum gl. in d. l. ſi mulier. §. ſi ab ea. de qua gl. hic. quæ incipit immo. opponit, & non bene ſoluit, ſed remittit ad ibi no. & melius.

3 ¶†Itẽ. no. ꝙ quãdo aliquis fideiuſſit pro filio de volũtate patris, ceſſat ſenatuſconſultum, intellige tam quo ad patrem, ꝙ quo ad filiũ. ꝙ quo ad fideiuſſorem: qa non hẽt locũ, quãdo pris voluntas interuenit, & hic cẽſet totũ ꝯriũ approbaſſe, multò magis ſi ipſemet pr fideiuſſit ꝑ filio, vt ĩ. ĩ qui. cau. pig. ta. cõtra l. ſi gratuitã. §. fi. tunc. n. videreẽ ratificaſſe ẽt oblõnẽ pignoris factã per filiũ de re pris, qđ dic, vt ibi. & l. dictũ ĩ. qđ

4 iuſſu. ¶†Vltimò no. in fi. regulã, ꝙ nõ omnis tutus exceptione perpetua ſoluendo repetit, ſed ille demũ, qui nõ liberatur ab oblõne inducta odio, vel in pœnam creditoris, ille enim non. repetit. vt l. qui in pœnç. in prin. de condi. inde. ¶Quærit gl. ſi fideiuſſor ſoluat, non repetit ab eo cui ſoluit, ſed an repetit a filio, dicit, ꝙ non: quia imputet ſibi qui ſoluit, cum eſſet tutus exceptione perpetua, contra quam gl. opponit, videtur ſibi non imputari, cũ iſta exceptio cenſeatur eſſe turpis: quia concernit duntaxat odium creditoris, ergo &c. vt l. idemque. §. & generaliter. ĩ. man. ſolue, illud procederet quando eſſet talis exceptio turpis, quia ipſe principalis non poſſet vti, ſed ſolus fideiuſſor, aliàs ſecus, vt patet ex illo tex. ſed hic poterat vti ipſe filius principalis.

LEX XIIII.

1 *Licet ſoluens ſibi præiudicat in exceptione Macedoniani, ſi tamen eam non opponit, & permittit ſe condemnari, ſibi non præiudicat, quominus poſſit poſt ſententiam opponere.*
2 *Exceptioni Macedoniani poteſt renunciari per patrem quantum ad ſe, & idem in fideiuſſore, & quid in filio.*
3 *Exceptioni Velleiani quando poſſit renunciari.*
4 *Ratio quare exceptio Macedonia. & Velleiani poſſit opponi poſt ſententiam, & quæ aliæ exceptiones poſſunt oppo. poſt ſententiam.*
5 *Statutum ſi dicat, quod bannito, vel non ſoluenti onera communis non reddatur ius, quod talis exceptio poſſit opponi in quacunq; parte iudicii ad ea, quæ reſtat fienda, non ad facta, ſicut exceptio excõmunicationis.*
6 *Per ſenatuſcon. Macedo. non tollitur naturalis obligatio, nec ciuilis, nec actio impeditur naſci.*

1 **Tamen ſi non.** ¶†Licet ſoluẽs ſibi præiudicat in exceptiõe Macedoniana, ſi tamẽ eam nõ opponit, & permittit ſe cõdẽnari, ſibi nõ præiudicat quominus poſſit poſt ſñiam opponere. h. d. cum l. ſeq. & ſe. ſatis no. & vr procedere iſtud dictũ tã in filio, ꝙ in patre, ꝙ ẽt in fideiuſſore, quib. competat, vt poſt ſñiam poſſint cã opponere, ſi prius nõ oppoſuerunt, ſed ſi oppoſuerũt, & ſuper ea fuit cognitum, & ea non obſtante fuerunt condẽnati, & ſñia trãſiuit in rẽ iudicatã, nõ poſſent in executione opponere ſecũdum Guil. de Cug. & bene, q [illegible] tacite, cenſeatur ẽt ſuper illa pronũtiatum, ꝙ non competat, & hoc. p ea ꝙ habetur in l. fi. C. de fide inſtru. in exceptione tali, & l. quod in diẽ. §. ſi rõnẽ. de cõpen. qđ no. pro'to, qđ dixi. in l. eũ qui. §. ſi mulier. & §. fi.

2 de iureiur. ¶†Quæritur primò, an exceptioni Macedoniani poſſit renuntiari: dic, ꝙ per patrẽ ſic, quãtũ ad ſe, ſiue fili' adhuc eſt in poteſtate, ſiue ſit emãcipatus. vt ſup. eo. l. ſed & Iul. §. pe. & tã tacitè, ꝙ expreſſe, & idẽ vr in fideiuſſore filij, ipſe autẽ filius nec tacitè, nec expſſe põt renũciare tpe quo eſt in poteſtate patris, poſtea ſic, tã expreſſe, ꝙ tacite, vt d. l. ſed & Iul. in fi. videtur aũt tacite quãdo incipit ſoluere, & ſic pp aliquod factum, ſed pp non factũ, puta ſi non oppoſuerũt exceptionẽ, non videnẽ renunciare, vt eſt caſus in hac l. tamẽ ſi. ꝙ loq

3 tur indiſtinctè, & ſic ẽt ĩ caſu quo poſſent renunciare. ¶†Itẽ quæriẽ, qđ in exceptione Velle. gl. dicit, ꝙ ei bene põt renũciari. Tu dic, ꝙ iſtud nõ eſt verũ indiſtinctè, ſed ſolũ in iudicio, niſi poſt renũciatione trãſiret bienniũ, quod dic vt in l. fi. §. fi.

4 ĩ. ad Velle. & C. eo. l. ſi mulier, & in l. fi. no. ¶†Tertio qro. quæ ſit rõ, ꝙ exceptio Mac. & Velle. poſſit opponi poſt ſñiam cũ rra ſit in ꝯriũ, vt l. peremptorias. C. ſñiam reſ. nõ poſſe; rñdeo ĩ exceptio. Maced. ẽ rõ: qa illa opponiẽ magis ꝯ pſonã creditoris, ꝙ cõtra ĩtẽtionẽ, cũ ſit ĩuẽta pp illi' odiũ ſm Gul. de Cu. cõtrariũ aũt ꝑcedit ĩ exceptionib. ꝙ opponunẽ cõtra intẽtionẽ, nam intẽtio, ſeu actio per ſñiam alteratur, & roboratur, ſed

ſed perſona non mutatur nec odium,ſecūdū eum.quę verba
5 ſunt notāda.¶†Nam ex eis patet,ſi ſtatutum dicat, ꝙ banni
to,vel non ſoluenti onera cōis nō reddatur ius,iſta exceptio
cōcernit perſonam agentis,non intentionem,& iō in quacū
que parte iudicii, & ēt poſt ſnīam talis exceptio p̄t opponi ad
ea q̄ reſtant fienda,non aūt ad ea quæ facta ſunt, ſicut excep
tio excōicationis,vt in c.primo,de except.li. 6.niſi ſit talis ex-
ceptio perſonā ꝯcernens,cuius vitium purgetur in cōteſtatio.
lit. vt eſt exceptio ꝓcuratoria, tu non potes eſſe procurator,
quæ poſt litem conteſtatā nō p̄t opponi,vt in l.ita demū. C.đ
procurato.& ita declarat Bar. licet Gul. hic non allegeť. ſ̄.de
condi.indeb.l.eleganter.§.ſi poſt in exceptione vero Velleia.
quare poſſit opponi poſt ſnīam declarat Bar. in l.prima.C.de
iur.& facti ignoran.quia ſi non opponeret,cēſeretur noniter
intercedere, & in oī interceſſione iuraret. Sūt & aliæ plures
exceptiones,q̄ poſſint opponi poſt ſentētiam,de quib. gl.hic
6 tangit, & plenius ī d.l.j.¶†Vltimo no.ꝙ ꝑ ſenatuſcōſultū nō
tollitur naturalis obligatio, ſed certe ciuilis, nec ēt actio im-
peditur naſci,vt no.ſ̄.e.l.j.in gl.ver.petitio.

LEX XIIII.

L.Si tamen. Sola patientia patris facit ceſſare ſena
tuſconſultum,& reuocatio iuſſus,vel
mandati, quæ non venit in notitiam aduerſarii.ſibi non præ-
iudicat,& filius qui ſe obligat pro mutuo alteri facto non iu
uatur Macedoniano.h.d.cum l.ſeq.

LEX XVI.

1 *Senatuſconſult. quod loquitur in filiofam.habet etiam locum in nepotibus cōſtitutis in poteſtate aui, & ad hoc per ſenatuſconſultum non ſufficit uoluntas patris,ſed requiritur uoluntas aui, in cuius eſt poteſtate.*

2 *Senatuſcon.Maced.licet non extendatur de pecunia ad alias res numerabiles,nec de contractu mutui ad alium contractum, tamen extenditur de perſona filii,ad perſonam nepotis.*

3 *Verbum familias,adiectum filio importat ideſt,in patris poteſtate.*

4 *Qui non eſt legitimus a ſe,ſed indiget ab alio legitimari,non poteſt alium legitimare.*

5 *Si conceſſi tibi rem in emphyteuſim,vel feudum,et tu eodem modo alteri, & ſecundus vult uendere, ꝙ ſit requirendus conſenſus meus,non tuus, & ego debeam recipere commodum laudationis,non tu.*

1 **Filium habeo.** † Senatuſconſultum quod loqui
tur in filiofa. hēt ēt locum in ne-
potibus cōſtitutis in p̄tāte aui,& ad hoc per ſenatuſconſultū
non ſufficit voluntas patris,ſed requiritur volūtas aui,in cu-
2 ius eſt p̄tāte.h.d.¶†Not.ex primo dicto,ꝙ licet ſenatuſconſul
tum non extendatur de pecunia ad alias res numerabiles. vt
ſ̄.eodem,ſed lu.§.mutui.nec de ꝯtractu mutui ad aliū ꝯctum
vt ſ̄.eo.l.ſi filius.§.j.bene tamen extenditur de perſona filii ad
perſonam nepotis.Sed ꝯ de l.ſi vero.§.viro.ſol.mat.vbi conſti
tutio odioſa,vel cōtra ius commune non extenditur de per-
ſona ad perſonam.Sol.dicit Bal.C.eo.l.pen.ꝙ illud iō eſt, q̄a
ſenatuſconſultum loqť de filio cū adiectione qualitatis,dicē
3 do filiofa.† qđ verbum familias importat, ideſt in patris p̄tā-
te conſtituto,nam patria poteſtas eſt cauſa,vt habeat locū ſe-
natuſcō.& in hoc principalr fundať.Cū ergo iſta qualitas repe
riať in nepote,nō dr̄ extenſio de ꝑſona ad perſonam, ſed po-
4 tius idētitas,q̄ rō eſt pulchra, & ſubtilis.¶†Ex ſcđo dicto no.
tex.in fi.ꝙ ille qui non eſt legitimus a ſe,ſed indiget ab alio le
5 gitimari,nō p̄t aliū legitimare,cōcor.ſunt in gl.†& inducitur
per Gul.de Cu.vt ſi conceſſi tibi rē in emphyteuſim,vel ī feu
dum,& tu eodē modo alteri conceſſiſti, & ſecundus vult ven
dere,ꝙ ſit requirendus conſenſus meus, qui fui primus dator
non ꝯſenſus tuus,& ego debeo recipere commodū laudatio
nis,non tu.ĩ.de ſer.expor.l.ſi Titius.poſt princi. ibi potior ha-
bendus.

LEX XVII.

1 *Si aliqua ciuitas ſit læſa in aliquo contractu,vel ſententia,vel in præſcriptione,vtrum competit ſibi reſtitutio in integ.*

1 **Nihil intereſt.** † Allegatur iſta l. cum gloſſ. ad q.
ſi aliqua ciuitas ſit læſa in aliquo
contractu,vel ſnīa,vel in præſcriptione, vtrum competit ſibi
reſtitutio in integ.per l.reſpublica.C.ex qui.cau. ma.& allega
tur ꝙ non,q̄a reſpublica nō dr̄ eſſe penes ciuitates, quæ reco-
gnoſcunt ſuperiorem, quia loco priuatorum habetur,vt pa-
tet ex iſta l.cum gl. & habetur loco maiorum, non loco mi-
norum, vt patet hic iuncta l.iij.§.fi. facit l.eum qui vectig. de
verb.ſigni.dicitur ergo reſpublica penes Imperiū, & dicebať
olim penes vrbem Romanam. Itē penes ciuitates, q̄ non re-
a cognoſcunt ſuperiorem,[a] vt ſunt Venetiæ,& Florētia, q̄ dicū
tur habere fiſcum,& iura fiſcalia ex ſtatutis eorum,nō aūt pe
nes ciuitates eiſdem ſubditas, in quibuſdam tn̄ habent priui-
legium tales ciuitates ſubditæ,vt in caſu l.fina.de ſacroſan. ec-
cle.de dicta q.vide pleniſſime per Cy.& alios in d. l.reſpubl.

ADDITIO.

a ¶Ciuitates quæ non recognoſcunt ſuperiorem.Adde Alber.in l.hoſtes.de captiuis.

LEX XVIII.

1 *Si recipis aliquam literam in qua continetur aliquid,quod tendit in tui p̄iudiciū,ad hoc,vt non videaris conſentire,requiritur,qđ ſtatim exp̄ſſe cōfitearis,ꝙ nō cōſentis,alias recipiēdo,& tacēdo videaris cōſentire.*

2 *Si conſtitui te abſentem procuratorē,& mitto tibi inſtrumentum procurationis,& recipiendo non contradicis, cenſeris recepiſſe officium.*

1 **Si filiusfa.** ¶† No.iſtam l.ſingularem,ꝙ ſi recipis ali-
quam literā,in qua continetur aliquid,qđ
tendit in tui prẹiudicium.ad hoc,vt non videaris conſentire,
requiritur,ꝙ ſtatim expreſſe confitearis,& non conſentis,ali
as recipiendo,& tacendo videaris conſentire,quod perpetuo
tene menti,& ita dicit Bar.poſt Guil.de Cug. ſ̄.de conſti.pec.
l.Titius.in fi.vbi oīno vide,& bene facit clem. i.de procu.vbi
2 habetur,†ꝙ ſi conſtitui te abſentem procuratorem,& mitto
tibi inſtrm̄ procurationis,eo ipſo, ꝙ recipio inſtrumētum,&
non ꝯtradicis,cenſeris recepiſſe officium, & loquitur iſta l.đ
actu in quo ad ſui eſſentiam, vel efficaciam requirebatur cō-
ſenſus abſentis.¶Item qn̄ quis ſcripſit ſe de mādato illius, fa-
cit iſte tex.ꝙ ſi te p̄ſente,& tacente aliquid facio tuo noīe qđ
tēdit in tui p̄iudiciū,videaris aſſētiri. Si aūt meo,dic,vt no.ī l.
Caius.ſ̄.de pigno.actio.& vide hic qđ no.gl.in c.cū olim.ī gl.
3.de of.dele.& ĩ.man.l.qui patitur.cum aliis no. Inno.in c.ve
niens.de fil.presby.de reſc.c.ex parte decani. Bar.in l.licet.ī fi.
C.de procu.& Bal.in l.fi.C.de re iud.

LEX XX.

1 *Mortuo filiofa.obligatio, qua ipſe tenebatur,extinguitur, & nō tranſit in patrem,licet ſit ſucceſſor vniuerſalis in peculio, quia non eſt hæres iure iſto,& ideo pro tali obligatione extincta nō poteſt recipi fideiuſſor.*

2 *Inſtantia inchoata cum filio ſuper actione principali qua ipſe tenebatur, ipſo filio mortuo tranſit in patrem,vt condemnatur de peculio.*

3 *Filiusfamilias ꝙ hodie habeat hæredem, & pater ei ſuccedit, vt hæres.*

4 *Pro obligatione extincta non poteſt accedere fideiuſſor, & idem ſi antequā ſit extincta,ſed ſub conditione,& ante conditionem extingueretur.*

1 **Creditorem.** †Mortuo filiofam. oblo.qua ipſe te
nebatur,extinguitur, & non trāſit,
in patrem,licet ſit ſucceſſor vl̄is in peculio, quia non eſt hr̄s
iure iſto, & ideo pro tali oblone extincta, non p̄t recipi fide-
iuſſor.h.d.not.Et no.primum dictum ꝓcedit de iure iſto,quo
filiusf.non habebat hr̄dem ab īteſtato, vnde ipſo mortuo nō
reperiebatur aliquis,qui ſuccederet in vniuerſum ius eius, &
illius ꝑſonā repræſentaret,merito oblo qua tenebatur extin
guitur neceſſario, quia non erat perſona vera vel ficta penes
quam reſideret,& ipſa non p̄t ſtare in aere. Eodem modo di-
citur extingui,qn̄ quis decedit ſine hr̄de,vt no. ī l.poſtquam.
in prin.vt leg.no.ca.& l.Sthicum.in fi.prin.de ſo.& licet pater
ſuccederet in peculio,tamen non dr̄ hr̄s, ſed vniuerſalis ſuc-
ceſſor in illo peculio,non quo ad omnia.Et ſic non repreſen
2 tabat perſonam filii omnino,inſtantia†tn̄ inchoata cū ſuper
actione principali, quia ipſe tenebať ipſo filio mortuo bene
tranſit in patrem,vt condemnetur de peculio,vt eſt caſus no
ta.in l.tam ex contractibus.in prin.ſ̄.de iud. quod eſt mirabi-
bile,vt non tranſeat,quia filius tenebatur,& tamen tranſeat
3 inſtantia ſuper illa actione intentata.†Hodie vero filiusfam.
habet hęredem,& pater ei ſuccedit,vt hęres,ſic non haberet
locum iſta l.in primo dicto, quia oblo non extingueretur,
4 & hoc vult glo.¶Item no.ex ſecundo dicto ꝙ pro oblone ex
tincta nō p̄t accedere fideiuſſor, & ſi acceſſiſſet anteq̄ extin-
cta eſſet,ſed ſub conditione,& ante ꝯdōnis euētum extīgue
reť,conditio poſtea exiſtens,non faceret oblonem fideiuſſo-
riam committi,vel purificari,quia non reperitur extremum
habile,vt in d.l.poſtquam.cum ibi no.& l.quoties.in fi. de no
ua.¶Oppo.ꝙ ſi iſte fideiuſſor acceſſit de uolūtate patris poſt-
mortem filii,valeat fideiuſſio,quia pater cenſetur approbaſ
ſe ꝯctū,vt ĩ.e.l.ſed ſi pater,§.non ſolum.ibi,[ſed ſi non donā-
di oīa &c.Sol.ibi qn̄ filius viuebat,& ſic ſubſiſtebat oblo prī-
cipalis,qua ipſe tenebatur,hic vero erat extincta,vnde appro
batio p̄ris non faciebat eā reuiuiſcere,& hoc probatur in l.q
contra.ĩ.de fideiuſſori.quod autem hic in fin.dicitur,ꝙ bene
p̄t pater dare fideiuſſorem pro oblone de peculio, ꝓcedit eo
caſu,quo per mortem filii oblo de peculio non extinguitur ī
cōtractibus non prohibitis,in quibus datur infr. annum poſt
mortem filii, ut ĩ.quando actio de peculio eſt an.per totum.
ſed hic viuente filio non dabatur actio cōtra patrem de pe-
culio efficaciter,cum ēt patri competeret exceptio,vt.d.§.nō
ſolum. Vnde ēt ꝓ eo dedit fideiuſſorem,ex quo, tamē ꝑ hoc
non ratificať ꝯctus,ꝑꝑ rōnē q̄ ſ̄.dixi,non vr̄,ꝙ teneat fideiuſ-
ſio,& iſtud uoluit hic gl.3.in j.ſol.q̄ eſt vera ꝑ d.l.q cōtra.de fi
deiuſſorib.vbi indiſtincte,dr̄ nō teneri fideiuſſorem,pro obli
gatione filii,ſiue pro obligatione patris.

LEX XXI.

1 *Hęc exceptio non competit niſi contra eum qui ſciuit eſſe filiumfa.*

1 **Iulianus.** ¶†Hæc exceptio non competit niſi contra
eū, qui ſciuit eſſe filiumf.h. d. In dubio præ-

ſumitur ignorare,niſi publicè ſciatur ōrium,quia ea, quæ publicè per oēs ſciuntur,præſumitur quis ſcire,vt ꝭ. de in. & fac. igno.l regula.§.j.aliàs præſumitur ignorantia,vt l. verius.ꝭ. de probatio.non tamen prodeſt,niſi ſit iuſta,vt l.3.in prin.ſ. e. & iuſta præſumitur ex quibuſdam de quibus ibi: aliàs non, niſi probaret ſe diligenter inquiſiuiſſe, & non potuiſſe veritatem ſcire,per l.cum alio.de reg. iur. & hoc voluit gloſſ.hic poſita, quam ita declara.

LEX XXII.

2 *Filiusfa.tutus exceptione Maced.ſoluendo qualiter poſſit errare in facto, & an ſolutum repetat, & nu.1.*

1 SI IS CUI. ¶†Ignorantia facti prodeſt ēt ei, qui tutus eſt exceptione odioſa,vt promittendo,vel ſoluendo eam non perdat.h.d. Dña ergo, quæ eſt in l. qui exceptionem.de condi.inde.inter odioſam, & fauorabilem procedit, qñ errauit in iure,non qñ errauit in facto, vt hic. nec quando ſcienter ſoluiſſet:quia tunc vtranq; perdit.tamen eſt verum,ſi factus ſui iuris ſolueret,vel promitteret,prout erat hic:quia illo tpe poterat renuntiare exceptioni etiam odioſæ.vt ſ.ſed & Iulianus.in fi.ſecus ſi adhuc erat in poteſtate: aliàs.n. etiam ſi ſcienter ſoluiſſet,vel promiſiſſet, non poſſet ſibi præiudicare.
2 vt dixi.ſ.eo.l.tametſi. ¶†Qualiter autem iſte potuit errare in facto,gl.dicit:quia credebat ſe teneri ex alio ɔ̄ctu, quam mutui,quod non placet:quia cum ipſe ɔ̄xerit, non pōt in hoc ꝑtendere iuſtam ignorantiam.Pone ergo exemplum, ſi credebat patrē conſenſiſſe,qa fortè fuit abſens, & ipſe ſibi ſcripſit, relatum fuit ſibi,ꝙ non contradixit,vt ſ.eo.l.filiusfa.& ſic putabat efficaciter teneri,cum tamen in contrariū eſſet veritas.

De peculio. Rubr.

¶An actio de peculio oritur ex naturali, & ciuili obligatione,an ex ciuili tantum:vide per Bart.in l.frater a fratre, ſupra de condi.indeb.

LEX PRIMA.

1 *In hoc titulo de quibus actionibus tractetur.*
2 *Peculii diffinitio, & etymologia eius remiſ. & quæ actiones dentur ex eo.*
3 *Edictum de quo hic habet tria capita, primum de peculio,ſecundum de in rem verſo, tertium eſt quod iuſſu.*

ORdinarium autem. Poſt actiones, quæ dantur ex contractu filij, vel ſerui inſolidum contra patrem, vel dñm, vt inſtitoria,& exercitoria,vel quaſi inſolidū,
† vt eſt tributoria, † in iſto tit. cum ſequenti tractatur de illis, quæ nec dantur inſolidū, vel quaſi:vt eſt actio de peculio, quæ datur vſq; ad vires peculii, & actio de in rem verſo, quæ datur quatenus eſt verſum, & actio,quod iuſſu.quæ datur quatenus eſt iuſſus.h.d.tex.cum
2 glo.†diffinitio aūt peculij ponitur.ꝭ.eo.l.depoſiti.§. fin.& etymologia eius ponitur. in §.præcedenti. ¶Et qualiter,& qñ dicat̄ peculium conceſſum hr̄.ꝭ.eo.l.peculia. dr̄ autem peculiū, vniuerſitas iuris comprehendens etiam corpora. vt not. ꝭ. de euict.l.j.& prout ſumitur in iſto tit.non niſi illis, qui ſunt ſub aliena poteſtate.vt in l.fi.C.de inoffi.teſt. & non dantur de peculio,niſi actiones perſonales,non autem reales, vel mixtæ.
3 vt ſ.de pet.hær.l.ſi a dño. ¶†In text.ibi[ad hoc].ſ. ad hoc edictum habes tria capita: primum eſt de peculio, ſecundū eſt de in rem verſo:tertium eſt, quod iuſſu: ex quibus facti ſunt tres tituli diuerſi.non autem intelligas, ꝙ qui agit de peculio dicatur agere de in rem verſo, vel quod iuſſu, vel econuerſo: & hoc voluit hic glo.quæ incipit, hoc ideo.

1 *Caſus in quo non datur actio de peculio.*
2 *Ex quibus cauſis aliquis mihi acquirit,ex eiſdem poteſt ēt me obligare.*

1 §. SI CUM IMPUBERE. †No. caſum in quo nō datur actio de peculio, niſi quatenus peculium eſt locupletatum, & glo.ponit alios, ex quo ſequitur, ꝙ extra illos datur actio vſque ad vires peculij.etiam ſi in peculium nihil verſum eſt, qualitercunque ſeruus contraxerit.
2 † Item no.in l.ex ea.quod ex quibus aliquis mihi acquirit,ex eiſdem poteſt etiam me obligare. quod facit ad no.per Bar.in l.procurator,qui pro euict.ſ.de procu. & per l.ſolutum.§.per liberam, de pign. acti.& in l.frater a fratre.de condi. indebi. nam ſeruus in quo habeo vſumfructum acquirit mihi ex re mea, & ex opere ſuo, & ex eiſdem cauſis contrahendo datur contra me actio de peculio.

LEX III.

1 L. LICÈT PRÆTOR. †No.mirabile in hoc princi. ꝙ licèt ſeruus hæreditarius ſit in dñio hæreditatis,non tñ in poteſtate aliena, & ſic perſona ficta:vt eſt hæreditas,non poteſt poſſidere. vt l.j. §. Sceuola.l.ſi quis teſt.li.eſſe iuſ.fue.ita non poteſt hr̄e aliquem in ſua poteſtate:quia tamen ſperatur effici in poteſtate hæredis futuri, ex ɔ̄ctu celebrato cum illo dat̄ actio de peculio ɔ̄ hæreditatē iacentem,& ɔ̄ hæredem poſtea adeuntem, & ipſummet ſeruū, ſi ex ſubſtitutione efficiatur hæres, & hoc intendit iſte text.

1 *Pupillus, ſine tutoris auctoritate poteſt obligari ex contractu alterius, in caſibus, in quibus maior pupillo obligatur, & quare.*
2 *Pupillus, vel minor, quando conducit domū, vel recipit vxorē, & dotem, quod inuecta, & illata, vel ēt ſua bona immobilia tacite obligentur ex diſpoſitione legis non interueniente tutore, curatore, vel decreto iudicis.*
3 *Tutor, & procurator furioſi non poſſunt cōcedere peculium ſeruo pupilli.*

1 §. PARUI AUTEM. †No.hic in ver.non.n.ꝙ pupillus ſine tutoris auctoritate pōt obligari ex ɔ̄ctu alterius ī caſib.in quib.maior pupillo obligatur. Rō eſt,qa iſta oblīo deſcendit ex diſpoſitione legali,q̄ non indiget tutoris auctor.facit ad no.in l.certi iuris.C. loc.& l.ſi con
2 ſtante.ſol.ma.§.qñ pupillus,vel minor conducit domū,vel recepit vxorem,& dotē,vtrū inuecta, & illata, vel ēt bona ſua immobilia tacitè obligent̄ ex diſpoſitione legali,nō interueniente tuto.vel cur.vel decre.iud.ſine quib.per ipſum minorē non poſſunt expſsè obligari: vt in ti.de reb.cor.& iſte tex. facit,ꝙ ſic,cū ſit legalis oblīo,& non prouenit ex contractu,ſed
3 pp ɔ̄ctum inducitur a l. ¶†Not.etiam ꝙ tutor,& procurator furioſi non poſſunt concedere peculium ſeruo pupilli: quod ergo primo dixerat, loquitur quando fuerat proceſſum a patre,qui mortuus erat, & per mortem non finitur conceſſio.

1 *Seruo intercedente pro alio, an actio de peculio detur contra dominum.*
2 *Si ſtatutum dicat,quod laudum mittatur executioni, & quod nulla exceptio poſſit opponi.tamen poterit opponi exceptio, quòd non valuit compromiſſum, quia ſi hoc eſt,non dicitur laudum.*
3 *In iudiciis,quaſi contrahitur, & ſunt duo quaſi contractus, & ex lit. conteſt. obligatur vtraq; pars in inſtantia iudicii, & quod cæteri actus fieri poſſint contra abſentem, & contumacem, vſq; ad ſñam incluſiuè.*
4 *Non inſpicitur origo iudicii, ideſt actio ſuper qua agitatum eſt, ſed titulus actionis orientis ex iudicio, puta iudicati.*
5 *Si filius fuit defenſus, tunc ſi fertur ſententia contra eum ſuper eius obligatione poteſt executio fieri contra patrem in peculio profectitio.*
6 *In actione de peculio eſt dare obligationem, & ſic, quod ſit natiua.*
7 *Argumentum, quod fiat de iudicio ad ſtipulationem.*
8 *Si offeratur libellus contra principalem, & procurator reſpondeat, an fiat lit.conteſt.ibi.*

1 §. SI FILIUSFA. †Si ſeruus intercedat pro alio, non dat̄ ex hoc actio de peculio ɔ̄dñm, ſecus ſi pro dño, nec ēt qñ compromittit, quia non valet cōpromiſſum,qđ æquiparat̄ iudicio, & ſeruus non pōt eſſe in iudicio,filius verofamilias intercedendo pro alio, vel cōpromittendo patrem obligat de peculio,ēt litigando ſi contra eū ferat̄ ſñia, ēt in cā,ex qua originalr̄ non datur actio de peculio.Item delinquendo, nec filius, nec ſeruus faciunt in patrem, vel dñm actionem dari de peculio,ſed ſolū cōtrahendo, vel quaſi cōtrahendo.h.d.vſq; in fi.& in iſto.§.j.ponit caſum, qñ interceſſiſſet fideiubendo,poſtea qñ mandando, vt ex lr̄a colli̇̄r. & ꝭ.
2 de fideiuſ.l.ſeruus inſcio.¶†Gul.de Cu.allegat iſtū.§ ſi ſeruus. ſi ſtatutū dicat,ꝙ lauda mittant̄ executioni, & ꝙ nulla exceptio poterit opponi,nihilominus poterit opponi exceptio,ꝙ non valuit cōpromiſſum,quia ſi hoc eſt,non dr̄ laudū, & ſtatutū loquitur de laudo,pro hoc,quod no.Bar.in l.j.in princ.ꝭ.
a ꝙ vi,aut clam. & iſto caſu non poterat laudū emologari [a] de confir.vti.vel inut.cap.examinata.facit,qđ no.Bar. in l.2.§.pręto r.ſ.qui ſatiſd.cog. Bal. refert hoc dictum Gul. & tenet expſsè.C.de exc.rei iud.l.2. & ponit etiam de quibuſdam alijs exce
3 ptionibus,quæ pñt opponi non obſtante ſtatuto. ¶†Iſte.§.ſi filius ante fi.ſemper allegat̄,ꝙ in iudiciis,quaſi cōtrahat̄, & ſūt duo quaſi cōtractus,vnus celebrat̄ lit.cōteſt.& ex hoc obligatur vtraq; pars in inſtantia iudicij, & de hoc loquit̄ gl. in l.2.in fi.de præto. ſtipu. cuius effectus eſt,qa cæteri actus ex poſt fieri pñt cōtra abſentem, & contumacē, vſq; ad ſñiam incluſiuè: non ſic ante lit.cōt.Scđs quaſi cōtractus celebrat̄ in ipſa ſñia, per quā obligatur ad id,qđ in ſñiam continet̄: & de hoc loqtur iſte tex.cum gl.& adde quod no.in l.de ætate.§.qui interro
4 gatur.de interrog.act.& in l.amplius.rem ra.hab. ¶†Item no. hic,ꝙ non inſpicitur origo iudicij,ideſt, actio ſuper qua agitatū eſt, ſed inſpicitur titulus actionis orientis ex iudicio: puta, iudicati,licèt enim originalis actio ſit ex delicto, & ſic nō datur contra patrem,vel dñm de peculio, deſcendens tamen ex ſñia non eſt ex delicto, ſed ex quaſi contractu. & ideo dat̄. & no.iſtū paſſum,quę actio inſpiciat̄. vide per Bart. in l.tutor.ꝭ.
5 de fideiuſ.& C.ad Macedo.l.ſi filius per Cyn. ¶†Et ex iſto tex. vr̄,ꝙ ſi ſñia lata eſt contra filium ſuper obligatione, quā ipſe tenet̄,poſſit fieri executio cōtra prēm in peculio profectitio, qđ eſt verū,ſi filius fuit defenſus,aliàs ſecus, argu.in l. ſi ideo. ꝭ.de euict.& l.qui repudiantis.in fi.de inoffi.teſtam.de quo vide per Bar.in l. ſi filio.ſol.mat.& not.in l.ſi condemnatus.ſ.de noxali.& C.de his,qui bo.ced.poſſ.l.pe. per Cy.& adde,quòd idem

ADDITIO.

a ¶Laudum emologari. Doct.in c.Quintauallis.de iureiur.

idem Bar. no. in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus,de damn.infect.
6 †Item no.ex iſto.§.ſed ſi filius.in ver.[obligari patrem, &c.]ꝙ in actione de peculio eſt dare obligationē,& ſic patet,ꝙ non eſt datiua,ſed natiua,vt hic patet, coniuncta.l. iuriſgentium. § & ideo puto.ff.de pact.quod eſt contra Pet.& Cyn.qui dixerūt.in l.dñm.C.ꝙ cum eo,ꝙ erat datiua,quod declara, vt plenè no.Bar.in l.frater a fratre.ſ.de cond.indeb. & probatur etiā,
7 quod dixi.ī.eo.l.depoſiti.in prin.in verbo obligatur. † Itē not. in ver.nam ſicut,ꝙ fit ar.de iudicio ad ſtipulationem,vnde eſt ar.ſm Bar.ꝙ ſi offertur libellus contra principalem, & procurator reſpondeat non ſiat lit.conteſ. ſicut ſi vnus interrogaretur,alius reſponderet, ɔ̃rium tamen ipſe determinat: quia in iudicijs procurator acqrit dño ſine ceſſione:vt l.in cauſa.in fi. ſ.de procu.qđ non eſt in ſtipulatione.facit.C. de epiſc. & cler. auth.cauſa,quæ fit cum monacho. & iſta æquiparatio de qua hic non eſt bona per omnia ſecundum eum.

LEX IIII.

2 *Peculium quid ſit, & in eius conceſſione, & diminutione, quid requiratur, & nume.1.*
3 *Statutum ſi dicat,quod maritus lucretur dimidiam dotis datæ,ſi vxor deceſſerit in matrimonio,& dos fuit promiſſa,& nō tradita, an lucretur.*

1 Peculium eſt. † In conceſſione peculij requiritur voluntas dñi,vel patris expreſſa,vel tacita,& etiam realis traditio vera,vel ficta, ſed in diminutione peculij voluntas non requiritur, ſed etiam ipſo ignorante poteſt diminui.h.d.vſq; ad.§.ſi ære alieno,iuncto etiam.l. quā Tuberonis.§.ſunt quidam,& l.non ſtatim.ī.eod.in princ.l.ibi [non id cuius ſeruus ſeorſum a ratione dñi.] ſupple domino ignorante,vt patet.ī.in §.ex his, vbi declarat, quod hic dicit.
2 ¶†In tex.ibi [nam cum,] vult dicere, ꝙ conceſſio peculij dependet ex voluntate dñi, & ideo non eſt inſpiciendum illud, quod facit ſeruus,ſed id,quod voluit dñs. Vnde ſi ſeruus aliqd habet dño ignorante,illud non eſt peculium,ſi autem domino volente, illud eſt peculium, etiam interdum ſi ſit volūtas nuda ſine aliqua traditione,vt ſi dimiſit ſeruo illud,in quo ſeruus ſibi tenebatur,nam illud efficitur peculiū, quia licèt non interuenerit traditio vera,cenſetur interueniſſe ficta, quia dimittitur,vt l.qua ratione.§.interdum.de acq. rer.dom.non ſic ſi nō dimitteret,ſed promitteret,& nondum tradidiſſet. nam in illo non cōſiſtit peculium,vt in verſ.ſi vero. conſiſtit etiam peculium in eo, quod ſeruus habet ſciente dño, vt in §.ſunt quidam.licèt a domino illud nunquam fuerit traditū.ſed per
3 ſeruū acquiſitum.†& not. text. ibi re enim,& non verbis, ad quæſtionem ſtatuti dicentis,ꝙ maritus lucretur dimidiam dotis datæ, ſi vxor deceſſerit in matrimonio, & dos fuit promiſſa,& non tradita,an lucretur.& eſt hic argu.ꝙ non, & iſta qō tangitur per Bar.in l.iubemus.C.de ſacroſ. eccl. nam vr̄ diſtinguendum,aut fuit in mora ille,qui debebat tradere, quia maritus inceperat ſuſtinere onera matrimonij,& hr̄ pro tradita.
a Hinc eſt,quod ex tunc tenetur ad vſuras, & ſunt licitæ [a] etiam hodie,vt not.in l.inſulam.§.vſuras.ſolut.matr. & in c.ſalubriter.de vſu. aut non inceperat ſuſtinere onera matrimonij, & tunc dos non erat tradenda, & ſi fuiſſet tradita, fructus interim percepti efficiuntur dotales,nec cedunt lucro mariti,vt l. dotis fructus.ī.de iure do.vnde tunc non lucraretur, quia nec eſt tradita,nec habetur, nec debet haberi pro tradita.

ADDITIO.

a ¶Et ſunt licitæ.Adde doct.in c. ciuitate,& in c.in nauiganti. extra de vſu.

1 *Peculium dicitur deducto eo,quod domino debetur.*
2 *Habens feudum antiquum ſi decedat ſine liberis, feudum non reuertitur ad dominum, ſed ad agnatos, vel deſcendentes ab eo, qui primo loco fuit inueſtitus, & quid in feudo nouo.*
3 *Habens feudum antiquum ſi cōmiſit feloniam,vel delictū contra dominū, pp quod poterat priuari, & remittatur, an tunc dicetur feudū nouū.*
4 *Aliud eſt peculium, & aliud ſunt res peculiares, ſicut aliud eſt dos, & aliud ſunt res dotales.*

1 §.Si ære alieno. †Licèt peculium dr̄ deducto eo, quod debetur dño, antequam tñ fiat realis deductio,non deſinunt res eſſe peculiares,& ſi debitum dimittatur,peculium reintegratur, ac ſi nūquam fuiſſet diminutum,& non dr̄ nouum,ſed vetus.h.d.& ſemper allega
2 tur pp glo.quæ eſt hic,quæ inducit ad q.de feudo.† nam ſi ali-
a quis habet feudum antiquum [a] ideſt, quod non habuit originem in ſua perſona, ſed in perſona aſcendentium ſuorum, & ipſe decedat ſine filijs, feudum non reuertitur ad dñm, ſed ad agnatos ſi quos habet, vel deſcendentes ab eo, qui primo loco fuit inueſtitus, vt in titu. de gradibus ſuccedendi in feudo.in vſi.feu.ſed ſi habet feudum nouum,id eſt,qđ habuit originem in ſua perſona,quia ipſe primo fuit inueſtitus, ſi decedat ſine liberis,reuertitur ad dñm, non aūt trāſit ad agnatos,
3 vt patet ex illo ti.†Pone ergo in primo caſu, qñ habebat feudū antiquū,ꝙ ipſe cōmiſit feloniam,vel delictum ꝯ dñm,pp q̇ poterat feudo priuari, dñs remiſit ſibi hanc fœloniam, & noluit ipſum priuare,an iſtud dicetur vetus,prout prius erat, ut ſic tranſeat ad agnatos ſi decedat ſine liberis, nō autem nouum,vt ſic reuertatur ad dominum?& iſte tex.probat, ꝙ dicatur vetus,nam non eſt priuatus ipſo iure, ſed requiritur ſententia priuatiua,antequam ergo feratur,non deſiit eſſe feudum,
4 vt in tit.de feu.ſine cul.non amit.¶†In caſu autem iſtius § eſt notandum, ꝙ aliud eſt peculium, aliud ſunt res peculiares, quia peculium eſt vniuerſitatis iuris. res autem ſunt corporales,ſicut aliud eſt hæreditas,aliud eſt res hæreditaria, & aliud eſt dos,aliud res dotales,vt l.quod dicitur. & ibi no.ff.de īpen. in rebus dot.ergo ſi aliquid dēt dominus ſeruo,ſtatim vniuerſitas peculii ipſo iure minuitur,quod patet, quia in diffinitione peculii dicitur deducto eo,quod domino debet̄,vt in l.proxi.in fi.& l.ſed & ſi damnum.§.j. non tamen res deſinunt eſſe peculiares,quouſque taliter fuerunt deductę,vt hic, & ī.e.l.ſi noxali.§.eſt autem.cum ſeq.vbi hoc colligitur. Meritò igitur fit reintegratio,ſi debitum dimittatur. Sed ſi deſiiſſent eſſe peculiares,ſecus eſſet.Ideo in quæſtione feudi,videtur eſſe diſtinguendum,an eſſet caſus in quo eſſet priuatus ipſo iure,& tūc deſiiſſet eſſe feudum,& reinciperet eſſe feudum nouum. Aut non erat priuatus ipſo iure, ſed veniebat priuandus regulariter,& tunc habet locum iſta glo.

ADDITIO.

a ¶Feudum antiquum.Adde quod dicatur feudum antiquum, vide per Bal. auth defuncto.C.ad Tertul.Old.conſi.154.

1 §.Non ſolum. †In peculij conceſſione fiēda vicario,ſufficit conſenſus ſerui ordinarij.h.d. & ratio eſt, quia etiam conſenſus domini cenſetur interueniſſe,qui eo ipſo,ꝙ conceſſit peculium ſeruo ordinario, videtur conceſſiſſe licentiam conſtituendi ſeruo vicario, & hoc eſt,quod dicit l.diffinitio.ī.eo.quæ ſequitur poſt l.ſeq.

LEX V.

1 *Actio de peculio datur ex cōtractu depoſiti, & ēt precarii ex iuramento.*
2 *Ex delicto licet non detur actio de peculio contra patrem, uel dominum, quando dolus purgatur per actionem ex delicto,tamen quādo per actionem deſcendentem ex contractu,bene datur.*
3 *In iuramento quaſi contrahitur,vere.*
4 *Filius,uel ſeruus habens liberam adminiſtrationem peculii,an poſſunt iuramentum deferre.*

1 Depoſiti. †Actio de peculio dat̄ ex ꝯctu depoſiti,& ēt
2 precarii ex iurō.h.d.Et†ſic no.hic,ꝙ licet ex delicto non detur actio de peculio ɔ̃ patrem,vel dñm, qñ dolus purgatur per actionē ex delicto,vt ſ.eo.l.iij.§.fi.qñ tñ purgatur per actionem deſcendentem ex contractu, vt ſi cōmittitur dolus in cōtractu depoſiti,qa non agit̄ actione de dolo, quę deſcēdit ex delicto,ſed ex actione depoſiti bene datur de peculio,vt hic.Sic & alibi eſt differētia, quia qñ purgatur per actionem ex delicto,datur ꝯ hæredem,quatenus ad eum peruenit,& non vltra ante li.cont.vt C.ne ex deli.defun.l.vnica. & l.j.ī.de priua.deli. ſed qñ per actionem deſcendentem ex ꝯctu datur inſolidum.ſ.depo.l.ſi hominem.§.datur.vbi probat̄
3 prædicta doctrina. † No.etiam in iſto §.j.ꝙ in iurō quaſi ꝯhitur,non autem vere ꝯhitur,& ſic intelligitur l.qui iuraſſe. in fi.de iureiur.In text.ibi[ſed in ſeruum diuerſum eſt]ideo dr̄,ꝙ ſeruus non poteſt habere vim iudicij,& ad hoc ſ.e.l.iij. §.ſi ſer
4 uus.†Et diſtingue,ꝙ aut non habebat liberam adminiſtrationem peculij.& tunc ſeruus,nec filius poſſunt iur̄m deferre, ſicut nec procurator,vt ſ.de iureiur.l.iuſiurandum,quod ex cōuētione.§.fi.& l.ſeruus.cum l.ſeq. aut habent liberam adminiſtrationem.& tunc, aut deferunt extra iudicium, & quilibet eorum poteſt deferre, & ſic non deferunt. Aut in iudicio, & tunc habeat locum iſte tex.vt filius poſſit deferre,ſeruus non, & ſic no.intellige,& limita gloſ.quę incipit,immo.

1 *Peculii nomen unde deriuatur,& ꝙ potius ſit inſpicienda diffinitio quam alluſio.*

1 §.Peculium. †No.hic alluſionem vocabuli.Sed ponamus,ꝙ in peculio erat conceſſa magna quantitas.Rñd.adhuc dr̄ peculiū, qa alluſio vocabuli nō neceſſario ɔcludit,& potius eſt inſpiciēda diffinitio,q̄ alluſio, quando inuicem contrariantur,vt no.per Bar. ī.de teſt.

LEX VII.

1 *Patientia informis, quæ dicatur,& quæ formis.*
2 *Si patior te ire per fundum meum iure ſeruitutis, qualiter pręſumatur titulus.*
3 *Si duo fratres habentes bona communia,& poſſiderunt ipſa ſeparatim per longum tempus,præſumuntur bona diuiſa,ſi ſunt æqualia.*
4 *Pater ſi longo tempore paſſus eſt filium tenere aliquam hæreditatem,præſumitur ſibi conſenſiſſe adeundo,& econuerſo.*
5 *Titulus quando præſumatur ex patientia longi temporis.*
6 *In conceſſione liberæ adminiſtrationis requiritur ſpecialis expreſſio,& non venit in generali, & quę verba importent liberam adminiſtrationem, & qui dicantur eam habere.*
7 *Paria ſunt cogitaſſe de aliquo in ſpecie,vel in genere.*
8 *In remiſſione generali,quod etiam ueniant ignorata,ſi remittens fuit huius præpoſiti.*

Quam Tuberonis.

1 **§.Sunt quidam.** †Bart.allegat iſtũ text.in multis locis, ꝙ formis patiẽtia in his,
quæ ſunt modici præiudicij, hr̃ pro conſenſu, & tribuit titu-
lum. Secus in his,quæ ſunt magni præiudicij,vt ſeq. ver. ibi,
alia cauſa &c.dr̃ autem informis,qñ patior te tenere,& poſſi-
dere rem meam, vel aliquid in ea facere, quod non cadit in
aliquam ſpeciem ꝯctus,aliàs diceretur formis, vt ſi paterer te
vendere, vel donare rem meam, ſicut dicimus in iuramento
formiter,vel informiter præſtito.in l.ſi duo.§.ſi quis iurauerit.
ſ̃.de iureiur.& hr̃ pro conſenſu, & pro tit.quia vr̃ hic dñs pa-
tiens concedere in peculiũ, quia iſtud eſt modicum præiudi-
cium:non ꝙ concedatur dñium:ſed ſola adminiſtratio:nec ẽt
poteſtas alienandi dominiũ,ſed libera adminiſtratio,per quã
conceditur poteſtas alienandi, non cenſetur conceſſa ex ta-
li patientia:vt in ver.ſeq.& per iſtam doctrinam ipſe determi-
nat plura.in l.cum de in rem verſo.de vſu.& l.j.§.pen.de aqua
plu.arcen.& in quadam quæſtione diſputata per eum,quę in-
cipit, mulier habens largum patrimonium,in ſolutione.q.&
2 inter alia † ſi patior te ire per fundum meum iure ſeruitutis,
quia iſtud eſt modici præiudicij, præſumitur titulus, ſi allega-
tur.ſ.ꝙ conceſſerim ſeruitutem,licèt talis ſeruitus habens cau
ſam diſcontinuam non poſſit acquiri per præſcriptionem, ni-
ſi ſit tanti tpis,cuius ꝯrij memoria non exiſtit. Sed ſi non fun-
das te in tpe, ſed in titulo, ꝙ conceſſerim tibi ſeruitutem,ſuf-
ficit ad hoc probandum patientia longi tpis, puta decem an-
norum,de hoc eſt gloſ. ordinaria. in l. ſeruitutes.la grande.de
ſeru.& ſic.l.cum de in rem verſo. quę loquitur in faciente,pu
ta,ſoluente per magnũ tempus, habet locũ ẽt in patiente, &
nihil faciente in his,quæ ſunt modici præiudicij, vt ꝯ ipſum p̃-
3 ſumatur titulus. Similiter † ſi duo fratres habentes bona cõia
poſſederunt ipſa ſeparatim,puta vnus quoſdam fundos, alius
alios fundos,ſi ſunt æquales,& ita poſſederunt per longũ tp̃s,
pręſumuntur diuiſiſſe,& ꝙ cuilibet obuenerunt in partem il-
li,quos ipſi poſſident.Ideo poſito, ꝙ de tali diuiſione non ap-
pareret, non poterit alter in poſſeſſione per alterũ petere par-
tem,vel petere, ꝙ oẽs diuidantur tanquam nunquam diuiſi,
4 pro hoc eſt gl.in l.pen.C.cõi diu.†Item ſi pater longo tpe paſ-
ſus eſt filium tenere aliquã hæreditatem, pręſumitur ſibi con
ſenſiſſe in adeundo, & econuerſo,vt C.de pet.hęred.l.ſi filius.
5 & ſ̃.de acqu.hęr.l.qui in aliena.§.i.vel ij.† Aduertendũ tamen
quod in dictis caſibus requiritur patientia longi tpis, vt in di-
ctis gl.hr̃,ſed in caſu huius.§.non fit mentio de tpe, & ſic vr̃,
ꝙ relinquatur arbitrio iudicis quãtum tempus ſufficiat. vt in
6 l.j.ſ̃.de iure deli.†Et no.in §.alia cauſa,qui ſemper allegat̃, ꝙ
in cõceſſione liberę adminiſtrationis requiritur ſpecialis ex-
preſſio,& nõ venit in generali. Dicunt tamen Doc. ꝙ poſſũt
eſſe aliqua verba,quę important liberã adminiſtrationem,li-
cèt ita non dicatur expreſſe, vt ſi dicatur cõcedo tibi plenam
adminiſtrationem,vt C.de procur.l.ſi procurator in tex.& gl.
& per Cyn. idem, ſi dicatur,ꝙ procurator poſſit oĩa,quę põt
dñs,vt ſ̃.manda.l. creditor.§. Lucius. Idem ſi promittit dñs in
inſtro procurationis ratum,& firmum hr̃e,quicquid per pro-
curatorem fuit geſtũ,vt ſ̃.de offic. procu. Cæſa.l.j. ſm Bart.&
adde,ꝙ omnis legitimus adminiſtrator, vt tutor, & curator,
& adminiſtrator ciuitatis conſtitutus ad vniuerſitatem,dicun
tur hr̃e liberam adminiſtrationem,vt no.per gl.in l.mandato
generali,ſ̃.de procurato.& adde, ꝙ dicam ſ̃. de iureiur.l.iuſiu-
randũ,& ad pecunias.§ defenſor, quæ aũt ſit poteſtas haben-
tis liberam,dic,vt in l.ſi procurator,cui libera.ſ̃.de proc.Si aũt
non habeat liberam,licet habeat generalẽ:dic, vt in d.l. man-
dato generali.eo.ti. quãdo autem patientia præſtat̃ formiter,
an præiudicet.dic,vt notatur in l.Caius.in glo.no.ſ̃.de pig.act.
7 † Vltimo no.hic in ver.ſcire aũt,cum gl.ꝙ paria ſunt cogitaſ-
ſe de aliquo in ſpecie,vel genere.facit l. qui iure mili.ſ̃.de teſt.
8 mili.& iõ in remiſſione generali veniunt ẽt ignorata,ſi remit-
tens fuit huius propoſiti,vt oĩa venirent ẽt quæ ignorabat, vt
hic,& d.l.qui iure,& qđ notatur in l.ſub prætextu ſpecierum.
C.de tranſact.& ſic limitatur.l.cum tutorib.ſupra de tranſact.

1 *In peculio poſſunt eſſe mobilia, & immobilia, & etiã nomina debitorum.*
2 *Nomina debitorum propriè loquendo, nec dicuntur mobilia, nec immobilia, ſed tertia ſpecies, & an in eis habeat locum diſpoſitio, quæ fit in rebus mobilibus, & immobilibus.*
3 *Illud, quod debet dominus ſeruo, debet computari in peculio, & quãdo nõ.*
4 *Qui delinquit non præſumitur conſentire in pęna, vt ad illa obligetur.*

1 **§.In peculio.** †In peculio poſſunt eſſe mobilia, & immobilia, & etiã nomina debito-
2 rum.h.d.in effectu.†& iſte text.ſemper allegat̃, ꝙ nomina de-
bitorum propriè loquendo, nec dicuntur mobilia,nec immo
bilia,quia Iuriſcon.facit de ipſis tertiam ſpeciem,vt hic, & l.a
diuo Pio.§. in vendi.ſ̃. de re iud.Et ego habui caſum de facto,
cum quidam Epiſcopus de Vngaria habuiſſet licentiã a Papa
a faciendi teſtm̃ [a] de omnibus ſuis mobilibus, & quæſitis de ec-
cleſia, & ipſe habebat pecunias apud mercatorem in ciuitate
Flo.vtrum de illis põt teſtari,& allegabat̃ iſte text. ꝙ non,qñ
b appellatione mobiliũ [b] non continentur,vt hic.de iſto paſſu
tractat Bar.in l.pen.ſ̃.de aucto.tut.& l.mouentium. de ver.ſig.
& ſm Iac.de Are.& Dy.ꝙ propriè loquendo non ſunt mobi-
lia,vel immobilia,quia ſunt incorporalia, & locũ non occu-
pant.illa vero nomina conueniunt corporalibus,& occupan
tibus locũ. Sed ſi quæratur,an in eis habeat locum diſpoſitio,
quæ fit de rebus mobilibus,vel alia, quæ fit de immobilibus:
tunc eſt inſpiciendum,quod in eis veniat, ſi debitor tenet̃ ad
rem immobilem,reputatur tamen hoc eſſe res immobilis, ſi
verò mobilis,reputatur mobilis,& hoc voluit gl.j. in l.ij. C. ſi
aduer.tranſact.& in Auth.de non alie.§.pe.& ſic vr̃ in caſu p-
poſito,ꝙ dictus epiſcopus potuerit teſtari,quia debeat̃ res mo
3 bilis licèt pecunia.†No.ẽt hic illud,quod debet dñs ſeruo, de-
bet computari in peculio.Sed contra.ſ̃.eo.l.peculiũ. poſt prin.
ibi,ſi verò nominatim &c.Sol. ibi, ſeruus non habebat pecu-
lium,& quærebatur,ſi dominus ſibi aliquid promiſit, & non
tradidit: vtrum ex hoc ſolo cenſetur facta conceſſio peculij,
& dr̃,ꝙ non.Hic vero ſeruus habebat peculiũ, & dominus ꝯ-
xerat cũ eo ex cã peculiari, & effectus erat debitor in x. Vult
iſte text.ꝙ iſta x.computentur in peculio, vt ex hoc reputetur
maius:& iſtud verum,qñ apparet,ꝙ voluit remanere debitor
ſuus,& hoc totum colligitur ex iſto tex.aliàs ſecus: quia nuda
voluntate põt reuocare,& diminuere peculiũ,vt ſ̃.l. proxi.in
4 fi.†Qñ autem dominus non contrahit cum ſeruo:ſed dat dã-
num in rebus peculiaribus, non præſumitur velle remanere
debitor ſerui. Et ideo æſtimatio dicti damni non computatur
in peculio,& hoc dr̃.in l.ſi damnum.in prin.ſ̃.eo.ex qua no.ꝙ
ille,qui delinquit,non præſumitur conſentire in pœnã, vt ad
illam obligetur,licèt quidam dicant contra,vt eo ipſo,ꝙ quis
delinquit,cenſetur conſentire in pœnam: & ſic naturaliter in
pœnam obligetur:per l.j.§.beſtias.ſ̃. de poſtul.ſed text. in l.ſed
ſi damnum.facit in contrarium, iungendo cum text. huius.§.
ibi,dum dicit. debitor manere voluit &c. Item licèt illud, ꝙ
dominus debet ex contractu, computetur in peculio quantũ
ad hoc,vt ſi cõuenitur a creditoribus peculiaribus ex illo mi-
nuantur vires peculij. Si tamen legat ſeruo peculium cum li
bertate,non computatur,vt poſſit plus petere, quã dominus
ſibi tenebatur, vt ſ̃. de pecu. lega.l. Stichum.& quæ ſit ratio,
dic,vt in gloſſ.quæ incipit,ſcilicet ſeruus.

ADDITIONES.

a ¶Faciendi teſtamentum. Adde, an talis licentia extendatur. ad teſtamentũ antea cõditum, vide per Pau.de Caſt.in l.filiæ meæ.in § ſi ſic.ff. de condi.& dem. & eum ſequitur Ale.de Imo.in l.militib.C.de teſt.mil.

b ¶Appellatione mobilium. Adde l.3.C.de conſt.pe.c l.litigator. in §.j.ff. de arbit.

LEX X.

1 *Id quod debetur domino, non cenſetur eſſe in peculio, quia tacitè videtur a domino eſſe exceptum, vel exactum.*
2 *Vxor relicta, & grauata de diſtribuendis fructibus, qui ſemper erunt vltra vitam ſuam inter pauperes, an prius deducat dotem.*

1 **Peculium.** †Id quod debetur dño, non cenſetur eſſe in peculio: quia tacitè vr̃ a dño eſſe exce-
ptum,vel exactum,h.d.eſt hic arg. & determinatio ſm Barto.
2 † ſi maritus relinquat vxori poſt mortem ſuam omnia bona
ſua,& grauat ea, ꝙ quicquid ſupererit ſibi de fructibus, vltra
vitam ſuam,debeat diſtribuere inter pauperes,& iſte maritus
recuperat ab vxore dotem: ꝙ ipſa vxor cẽſetur deduxiſſe do-
tem ſtatim poſt aditam hæreditatem,ideo fructus, vſq; ad cõ-
currentem quantitatem dotis non teneatur dare pauperibus,
reliquos verò ſic deductis expenſis ſuis.

1 *De peculio deducitur non ſolum id, quod debetur patri, vel domino, ſed etiam id, quod debetur ei, qui eſt ſub tutela, vel cura ipſius domini, vel patris, aut cuius negocia ipſi gerunt.*
1 *Ea, quæ quis cenſetur facere in proprio negotio, cenſetur etiam facere in negotio eius, qui eſt ſub tutela, vel cura.*

1 **§.Præterea.** †De peculio deducitur non ſolum id,qđ debetur patri,vel domino, ſed etiam id,
quod debetur ei,qui eſt ſub tutela,vel cura ipſius domini,vel
2 patris,aut cuius negocia ipſi gerunt.h.d.†& iſtũ.§.allegat Bar.
in l.gerit.in fin.de acquir.hæred.ꝙ.ea,quę quis cenſetur facere
re in proprio negotio, cenſetur etiam facere in negotio eius,
qui eſt ſub tutela, vel cura.& primo, ponit dictum cum limi
tatione,vſq; ibi,qm̃. ſecundo, illam limitationem probat, vſ-
que ibi. nam ſi. tertio probat dictum per tres rationes. prima
vſq; ibi,ideo.ſecunda vſq; ibi,ſanè.tertia vſque ad §. ſed credi-
tor.¶Et not.ꝙ iuriſcon.vſque ad l.ſumma.proſequitur vnam
materiam,circa id,quod dictum eſt in præced.§. ꝙ de peculio
deducitur,quod domino debetur. Nã circa hoc plura dubia
concurrunt, quæ omnia per ordinem proſequitur in text. ibi
qm̃.hic probat limitationem, quam.ſ̃. poſui in verſ. proxi.ſ.
dummodo dolo careant,&c.¶In tex. ibi nã ſi probat ꝑ mul-
titudinem primũ dictum, ꝙ ſic deducitur,quod debetur ei, ꝗ
eſt ſub ſua tutela,vel cura:nã ſicut in eo, ꝙ ſibi debetur, cen-

ſetur præueniſſe alios,& ſibi ipſi ſoluiſſe:ita in eo, ꝙ debetur ſuo pupillo, vel adulto,cenſetur præueniſſe,& ſoluiſſe ſuo pupillo,vel adulto,cuius negotia gerit,tanquam ſua: aliàs tenetur eis actione tutelæ,vel curæ,& hæc eſt prima ratio.Item in eo,ꝙ ſibi debetur: ratio eſt: quia non eſt veriſimile, ꝙ voluerit illud eſſe in peculio. Eadem ratio eſt in illo, quod debetur ſuo pupillo, vel adulto, quorum negotia cenſeantur ſua cura,& ſolicitudine. Tertia ratio,quia ſi ipſe teneretur pupillo, vel adulto,teneretur a ſeipſo exigere,vel ponere ad rationem illorum:vt l. diuortio.ſ.de neg. geſt. eodem modo, & fortius tenetur exigere a ſeruo, id eſt, de ipſius ſerui peculio, quod debetur eis ab ipſo ſeruo, vt teneatur eis.

1 *De peculio quid deducatur.*

2 *Dominium rei legatæ pure etiam momento non remanet penes hæredem, ſed ſtatim tranſit in legatarium,& ei ignoranti acquiritur.*

1 §. Sed & creditor. ¶†De peculio deducitur ẽt, quod debetur hæredi patris, vel dñi,non tanquam hæredi, licèt non efficiatur dñs ſerui ꝑ aditionem,vt quia fuit illi relicta libertas purè: vel ipſe ſeruus fuerit alteri purè relictus,vel fuit ipſe mortuus vel manumiſſus,& agatur de peculio intra annum.h.d.vſque ad §.ſiue. Et præmitte,ꝙ deducitur,quod dño debetur, vel cenſetur ei deberi. Pone ergo, ꝙ ſeruus meus debebat tibi xx. ego inſtitui te hæredẽ,& ſeruo legaui libertatem, vel ſeruũ legaui Titio. certum eſt,ꝙ ſtatim cũ adis hæreditatem, efficitur liber in primo caſu,vel dñium eius tranſit in Titiũ, & ſic per aditionem non acquiris dñium ſerui. Non potes ergo dicere, ꝙ ſis dñs, nec vnquam fueris. Si ergo conueniaris actione de peculio, qua ego tenebar,cum in peculio eſſent centũ,queritur,an ea. xx.quæ tibi debebantur non tanquam hæredi, poſsis deducere,& vr̃,ꝙ non es dñs,nec vnquam fuiſti. Contrariũ tñ determinatur,nam ſi iſte ſeruus fuiſſet mortuus, vel manumiſſus, daretur ↄ te actio de peculio intra annũ;ſi te inſtituo hæredẽ, per aditionem hæreditatis non efficieris dñs ſerui,& tñ ſi conueniaris illa actione tanquam hæres, potes deducere, qđ tibi debetur, non tanquam hæredi: & iſta procedunt multo magis,ſi per aditionem efficiaris dñs, licèt non duret dñium: qa eſſet ſibi ſub conditione relicta libertas:nam pendente ↄdõne hæres eſt dñs,vt l.ſi ſeruus.ſ.de condi.furt.ſed ea exiſtente deſi-
2 nit eſſe dñs,& iſta eſt intentio iſtius §.¶†Et per iſtum text.patet ſm gl. ꝙ dñium rei pure legatæ ẽt momẽto non eſt penes hæredem,ſed ſtatim tranſit in legatarium, & ei ignoranti acquiritur, ad hoc.ſ.de ſerui.l. Papin.cum ibi not.licèt quidam contra.In text.circa fi.ibi:ad defenſionem ſñiæ ſuæ. iſte ver.refertur ad primum caſum,qñ fuit relicta libertas pure: quo caſu aditione hæres non fit dñs: & ſic nec eſt, nec vnquam fuit. Tamen hoc nõ facit, quominus poſsit deducere, ſicut in caſu ſequenti, qñ per mortem, vel manumiſsionem ſerui non efficitur dñs; nõ aũt refertur ad caſum proximè præcedentẽ, qñ fuiſſet relicta ſub ↄdõne:quia tunc per aditionem efficeretur dñs cõditione pendente,vt in proximo præcedenti tex. & tunc haberet minus dubium: nam licèt poſtea deſineret, veruntamen eſſet dicere,quod ſemel fuit. Non ſunt alia.

2 *Quando quis fingitur ſibi ſoluiſſe, vel a ſeipſo exegiſſe, non fingitur niſi in ſimplo, non autem in pœna.*

1 §. Siue autem. Ex quacunq; cauſa debeatur domino etiã ex delicto deducitur in ſim-
2 plum. non autem cum pœna.h.d. ¶†Not. ꝙ qñ quis fingitur ſibi ſoluiſſe,vel a ſeipſo exegiſſe, non fingitur niſi in ſimplo, non autem in pęna.ratio eſt;quia fingitur,& mitius debet fingi exegiſſe a ſe, quam ab altero,ad hoc.j.de euict.l.ei cui, & adde quod no.Gul.de Cu.in l.incerti.C.famil.erciſcun.

2 *Si teneor tibi ad alimenta non teneor ad medicinas.ſeu expenſas infirmitatis,quæ tibi eueniſſet tui culpa,ſecus ſi ſine tui culpa.*

1 §. Sed ſi ipſe. †Pro damno dato per ſeruũ in perſona ipſiuſmet ſerui non obligatur ſeruus dño etiam naturaliter; ideo illud non deducitur de peculio. Sed pro impenſis factis in curando benè obligatur,quando ſeruus in ſeipſum ſęuit: ſecus ſi ſine culpa ſua accidit infir-
2 mitas.h.d.no.†per iſtum tex. patet, ꝙ ſi teneor tibi ad alimenta,non teneor ad medicinas,vel ad expenſas infirmitatis,quæ tibi eueniſſet tui culpa,ſecus ſi ſine tui culpa:quia hic dr̃,ſi ſeruus meus ſeipſum vulnerauit, & curaui eum ad tales expenſas mihi naturaliter obligatur,quia non tenebar eum curare. Sed ſi ſine eius culpa infirmitatẽ incurriſſet; ad tales expenſas naturaliter non obligatur:quia teneor de iure naturali ipſum curare, poſtquam eius operas habeo:vt in l. in commodato. §.poſſunt.ſupra.commo.tene menti.

2 *Ex peculio ſerui qualiter deducatur id,quod debet dominus alteri pro ſeruo, & numero 1.*

3 *Pluribus agentibus ex eadem cauſa melior eſt conditio occupantis.*

4 *Cum tractatur de iure acquiſito præferendo, ille dicitur occupaſſe, qui primo ad ſententiam peruenit, ſi verò de iure quærendo, ille qui primo litem conteſtatus eſt.*

1 §. Item deducetur. † Supra tractatur qualiter deducat̃ de peculio, quod dẽtur dño a ſeruo ex cõtractu celebrato inter ipſum, & ſeruum:hic tractatur qualiter deducitur id, quod debet dominus alteri pro ſeruo,ad quod iſte ſeruus eſt obligatus, licèt non ex contractu celebrato inter ipſum dñm,& illum,cui eſt obligatus. ſecunda ibi, [ſed ſi de peculio.] ſecundo qñ erat obligatus alteri, non ex contractu celebrato per ipſum dñm: ſed ex celebrato per ipſum ſeruum cum illo altero, & ſic habebat ille actionem de peculio contra dñm, & hoc in illo.§.
2 ſed ſi de peculio.cum l.ſeq.†Tertio qñ erat obligatus alteri ex delicto ipſius ſerui actione noxali: & hæc in princ.l. ſed ſi noxali,poſtea redit ad primum caſum,qñ erat obligatus ex contractu celebrato per ipſum dñm cum illo altero, & etiam redit ad materiam text.præcedentium de eo,quod debet ſeruus dño declarando, & limitando quædam vſq; ad §. eſt autem, & in effectu iſti tex.hoc volunt,ꝙ de peculio deducitur id, qđ dñs ſoluit alteri pro ſeruo, etiam quod nondum ſoluit. Sed damnatus eſt ad ſoluendum pro ſoluto hr̃. Si tamen nõ ſoluet,ſed debet alteri pro ſeruo:tunc ſi cõuenitur ab alio actione de peculio,quàm ab illo,cui debet:puta,debeo decem Titio pro ſeruo.tu cõuenis me de peculio, & facis me cõdemnari;ego volo deducere illa x.tunc diſtinguitur, aut erã debitor Titij ex ↄctu,vt quia pro ſeruo fideiuſsi apud Titium, vel qa Titius de mandato meo ſoluit ex ſuo:& tunc aduerſus te antequam ſoluam,vel condemner Titio,non poſſum deducere realiter,ſed debeo ſoluere totum,quod eſt in peculio,ſi tñ tibi debetur, debes tñ cauere de reſtituendo illa x. ſi contingat me cogi ad ſoluendũ Titio: & hoc vſq; ibi (ſed ſi de peculio.) Si vero illa x. debeo Titio ex ↄctu celebrato inter ipſum, & ſeruum meũ,& ſic habebat,aduerſus me Titius actionem de peculio ad x.aduerſus te agentem ẽt de peculio, nullo modo deducto ẽt cautionem exigendo: quia ambo habeatis actionem de peculio,ille præfertur, qui primo peruenit ad ſñiam. Cũ ergo tu perueneris,ſoluam tibi totũ, ſi opus erit,& alteri non:qa nihil habeo de peculio. Non ſic in caſu præcedenti, qñ teneor illi ex ↄctu meo: quia licèt peculium totum tradã, poſſum ab illo conueniri inſolidũ:ideo dictat æquitas, vt caueas de reſtituendo,cũ hoc cõtigerit hic vſq; ad l.ſi noxali. Si verò teneor alteri ex delicto ſerui, tunc ille poteſt agere ↄ me actione nox.Si ergo tradidi tibi æſtimationem, poſſum deducere aduerſus te,ſed ſi dedi pro noxa nihil deduco vſq; ibi:ſed & ſi quis.Ibi redit ad primũ caſum & materiã text. præcedentium, ꝙ ſi mihi dẽtur a ſeruo meo, poſſum illud ↄ te agentẽ de peculio deducere,ſi erat debitũ purũ. Si verò ↄdõnale ante ↄdõnis euentũ:ſecus,vt ſi ſeruus promiſerat decem, vt ipſum manumitteret,nam poſt manumiſsionem eſt debitũ purũ:iõ ſi conuenis me poſt manumiſſionẽ.j.annũ poſſum deducere id,ĩ quo tenebat̃ mihi ipſe ſeruus: ſed ſi ante manumiſſionẽ: ſecus,quia eſt ↄdõnale.Idem ſi alia rõne non debet̃,ſed ſperat̃ deberi:vt qa ſeruus exegit x. a debitore meo p̃ter voluntatem meã,certè debitor non eſt a me liberatus,nec eſt ſeruus mihi obligatus;qa non geſsit negotiũ meũ antequã ratũ habuero: dr̃ geſsiſſe negotiũ meũ,tñ ideo obligat̃ naturaliter,ad id, qđ exegit.Si ergo tu agis ↄ me de peculio, deducto, qđ exegi per deductionẽ ſeruus a nãli debito ad qđ mihi tenebat̃, liberat̃: licèt ſoluat mihi,qđ eſt meũ:qa non põt ſoluere,niſi de peculio,ad qđ ſ.de condi.ob cau.l.3.§.fi.hoc dicunt iſti tex.infraſca-
3 ti,& difficiles.† Sed ex p̃dictis remanent clariſsimi. allegat̃.l.ſi vero,ꝙ plurib.agẽtib. ex eadem cã melior eſt ↄdõ occupãtis,
4 †Itẽ cũ tractat̃ de iure acqſito præferendo, ille dr̃ occupaſſe, qui primo.lit.conteſt.eſt,vt l.plurib.de leg.j. dic. vt ibi per Bar.

LEX XII.

2 *Mulier ſi propter inopiam mariti egit, vt ſibi conſignetur dos, & conſignata fuit, & poſtea petit, an ſoluto matrimonio iterum poſsit agere.*

L. Si noxali iudicio.

1 §. Eſt autem. †Quod ſemel deductum eſt re,& verbo aduerſus vnum non põt amplius deduci aduerſus aliũ de peculio agẽtem,ſecus ſi verbo tantũ. Item ſi in primo caſu id,quod deductũ eſt pereat, periculo ſolius deducentis perit. Secundo caſu ẽt periculo creditorũ.h.d. vſq; ad §.ꝙ aũt.Et pone caſum, ꝙ ſeruus meus habebat in peculio x.ego deduxi quinq;,& alia quinq; ſibi ſolui, ſeruus iſte cũ illis quinq; deductis lucratus eſt alia quinq;. nunc conuenior a Titio ſimiliter ad decẽ. Volo iterũ deducere quinque, contradicit Titius,quia ſemel deduxiſti, & illa deductio loco ſolutionis cedit,& per illã ſeruus fuit liberatus a naturali obligatione:vt in text.proximè præcedenti, ergo non poſſum deducere amplius.Iuriſconſ.reſpondet diſtinguẽdo, ꝙ aut deduxi verbaliter,& realiter auferendo de manib.ſerui,& procedit iſta allegatio,licèt eidẽ ſeruo poſtea retradam:quia per illam

deductionem fuit liberatus,& iſtud vr̃ peculium. Aut deduxi
verbaliter tm̃,& per illam deductionem non fuit ſeruus libe
ratus,& remanet idem peculium,vt l.peculium.§.fi.ſ.e. ideo
poſſum iterum deducere aduerſus alterum & hoc vſque ibi
[deniq;]Ex his rñdetur ad aliud dubium:pone,ĩ peculio erat
ſeruus vicarius valens qnq;, & ẽt alia quinq; : egiſti ꝯ me ad
decem,ego pro meo debito deduxi ſeruum,qui poſtea mor-
tuus eſt,& loco illius poſui alium,cũ quo ſeruus ordinari⁹ lu
cratus eſt alia qnq;.agit Titius ad decem , volo deducere ſer-
uum ſubrogatum pro illis quinque,ꝯdicit ille:quia primo de
duxi .& ſic videor recipiſſe in ſolutum, & ille vicarius periit
mihi ſoli.Br̃ rñdetur eodem modo ſi deduxi verbaliter tãtũ
ſeruus non fuit a me liberatus:& ſic non periit mihi ſoli, ſed
ẽt creditorib.ut ſic poſſim deducere aduerſus alium agẽtem
de dicto ſeruo ſubrogato: ſed ſi realiter deduxiſſem procede-
1 ret allegatio:& hoc vſq; ibi[idem recte.]†& iſtum tex.allegat
do.Ale.de Piſis,ſi mulier pp inopiam viri egit,vt ſibi cõſigne
tur dos,& fuit cõſignata,& poſtea perit,an ſoluto matrimo-
nio iterum poſſit agere?dicit ipſe,aut fuerunt ſibi datæ inſoli
dum,& nõ poteſt:quia maritus fuit liberatus,& perierũt mu
lieri. Aut ſimpl̃r conſignatæ, vt fructus pcipiat:& tunc perie
runt marito,& ſoluto matrimonio aget ad dotem ſi conſiſte
bat in quantitate:ſecus ſi in illis reb.non æſtimatis.Et,an ĩ du
bio cenſeatur in eam tranſlatũ dominium,vel facta ſimplex
conſignatio.vide per Bar.in l.ſi conſtante.ſo.ma.Sed pone ter
tio,ꝙ in peculio nõ erat niſi vnus ſeruus,qui valebat decem,
& mihi debebãtur decem,egiſti ad decem de peculio,ego tra
didi tibi quinq; , & illum vicarium retinui tam pro quinque
mihi debitis,q̃ pro iſtis quos nunc ſoluit,agit ad x.certe ſi nõ
deduxi realiter,ſeruus nõ eſt liberatus: ideo aduerſus illũ poſ
ſum retinere ſeruum pro decem,ſed ſi realiter deduxiſſem,&
eidem ſeruo rem tradidiſſem,fuiſſet liberat⁹,& aduerſus aliũ
nihil retinere poſſem.h.d.iſte tex.difficilis: & ſi non ita pone-
res caſum ſupplendo,multa q̃ dixi in æternũ nõ intelligeres.

1 *De peculio non deducitur quod dominus aliunde conſequi poteſt alia actio ne de peculio.*

2 *Si vendo tibi ſeruum cum peculio.& conſtituo precium vt in quinquagin ta pro ſeruo,et quinquaginta pro peculio,ꝙ ſit in electione creditorum peculii,an conueniant me intra annum,an emptorem perpetuo .*

3 *Creditores peculii ſi tunc me conueniant , an poſſint deducere,quod mihi debetur antequam vẽderẽ ſeruum : & quid ſi conueniatur emptor,qui non deduxit,quod ſibi debeatur.& nu.4.*

1 **§.Quod autem** † De peculio nõ deducitur, qđ
dñs aliũde conſequi põt alia a-
ctione de pecu.h.d.vſq; ad §.non ſolum.& facit ſ.eo.peculiũ.
2 §.j.& quod ibi no.in gl.quæ incipit[ab eo.] †& præmitte,ꝙ ſi
vendo tibi ſeruum cum peculio,& cõſtituo preciũ pro pecu-
lio,eſt in electione creditorum peculii, an conueniant me ĩ.
annum,an emptorem perpetuo,vt ĩ.eod.l.& ancillarum.§.ſi
ſeruus:ſecus ſi pro peculio non eſſet conſtitutum certum pre
cium,vt ĩ.e.l.ſi ex duob. §.fi.cum l. ſeq. & ſi conueniũt me ĩ.
annum poſſum cõueniri,vel pro q̃titate p̃cii, quam recipi, q̃
poteſt eſſe maior,q̃ peculium,& ẽt pro quãtitate peculii, qđ
eſt apud emptorem, vt colł̃r hic in gl. quæ incipit,[immo vi-
3 deo.]†hic ergo prĩo loquitur,qñ conueniunt me, & volo de
ducere decem mihi debita anteq̃ venderẽ ſeruum , dr̃ ꝙ non
poſſum:cum enim vendidiſſem peculium pro l.& peculium
non dr̃ niſi deducto,ꝙ mihi debetur, non tenebar tibi trade-
re niſi qđ ſuperat facta deductione.Si hoc nõ feci per errorẽ,
poſſum recuperare a te condi.indebi.vel actione, ex vẽdito,
non ergo deduco aduerſus creditores agentes.Hoc tamẽ ve-
rum qñ tempore venditionis poteram deducere : quia tãtum
erat in peculio re ipſa,ſed ſi non potui,quia non erat re ipſa,
ſed ſperabatur pp quædam credita condõnalia,quorum ꝯdõ
non euenit,ſed poſt traditionem euenit , nõ eſt mihi imputã
dum quare non deduxi.iõ deduco aduerſus creditores agen-
tes,ex hoc vſque ibi,[idem ſcribit.] ¶ Sed oppo.primum ca
ſum,ꝙ non debeo eſſe deterioris condõnis,eo ꝙ vendidi , &
tradidi peculium, q̃ ſi nõ tradidiſſem,nec creditores etiã me-
lioris.ſed ſi peculium eſſet apud me,non tenerer creditorib.ĩ
plus,q̃ deducto eo,quod mihi debetur , ergo nec nunc debes
teneri:& iſta oppoſitio colł̃r ex glo.ſeq.quæ incipit , [primo.]
ibi dum dicit,[quia in amplius teneri non debet.] Certe diffi-
cilis eſt oppoſitio,& propterea intelligo iſtum tex.quãdo cre
ditor cõuenit me pro quantitate p̃tij percepti: ſed ſi pro quã
titate peculii,quod eſt apud emptorem, pcederet oppoſitio,
& non video quare non poſſet deducere : & pro hoc intelle-
4 ctu facit quod eadem glo.no.in fi.ſui.†Sed pone,ꝙ creditores
cõueniant te emptorem,tu vis deducere x.de peculio empto,
in quibus ſeruus tibi tenebatur anteq̃ emeres , & pro quibus
habebas contra me actionem de peculio,an poſſis?videtur,ꝙ
non,quia pro illis potes agere contra me actione de peculio.
ĩ.annum,contrarium rñdetur in ſe.§.& aſſignatur talis ratio,
nam ſi alius emiſſet, eſſet in electione tua quem noſtrum cõ-
uenires pro illis,x.& quemcunq; conueniſſes,& egiſſes anteq̃
alii creditores,deberes illis præferri,qa melior eſt occupantis
condõ.ſ.eo.l.ſi vero. Nunc ergo videris deducere,q̃ deductio
hẽt vim actionis,iõ debes alii p̃ferri,tãq̃ p̃ueneris,nec pñt cõ-
queri creditores, qa ſibi imputent quare ĩceperũt agere ꝯ te.
pp ꝙ tu allegas deductionem,q̃ facit te priorem tanq̃ eos p̃-
ueneris,nam potuiſſent incipe a me agere pro rata q̃titate pe
culii,q̃ eſt apud te,quo caſu eſſent priores te, qa nõ allegares
deductionem ad mei commodum,& ſic illi vñr p̃uenire.Pñt
ẽt creditores agere ꝯ me,ad q̃titatem p̃cii.& h.d.põt etiam aſ
ſignari alia rõ quare poſſis deducere,qa cũ habeas peculium
apud te,non potes amplius agere de peculio ꝯ me,qa illa a-
ctio trãſit cũ peculio,& iure ſolonis tolliṫ,ex quo peculiũ de
quo debebat ſolui p̃uenit ad te creditorẽ , ut hæc hñr in l.fra-
ter a fratre.de cond.inde.iſta ratio vr̃ mihi clarior,& melior,
q̃ illa,quã ponit tex.nec ob.prim⁹caſus,qa ibi põt ab alio re-
cuperare,hic non,ſi non deduceret, cœtera dic ut in gl. ecce
ergo caſum clarũ , q ſine iſtis eſſet obſcurus . Qđ ergo hic dr̃
aduerſus creditorem,habet actionẽ de peculio.i. habebat añ
q̃ venderet.Sed nunc non hẽt,ſed eſt extincta iure ſolonis,&
licet creditor ab illis ad quos non venit peculium,poſſit con
ueniri ĩ.annũ,ab emptore tm̃ ad quem peruenit peculium,ꝯ-
ueniri non poteſt,qa debet ſibiipſi ſoluere de peculio,& hoc
facere videtur eo ipſo,ꝙ ꝯ creditores, agentes,allegat debitũ
ſuum,& non vtitur deductione.Hic non ſunt alia.

2 *Inter proprietarium,& fructuarium non dicitur res eſſe communis,licet vſus fructus ſit pars dominii,nec etiam inter duos fructuarios,ſed ĩter duos proprietarios,ſic.*

3 *Si alter ex duobus dominis eiuſdem ſerui tradit ſeruo pecuniam, vel aliã rẽ corporalem,ut apud eum nihil remaneat, dominium talis pecuniæ, vel rei in ſocium transfertur totaliter:& quid ſi concedant nomina debitorum.*

4 *Actiones directæ ſunt inſeparabiles a perſona creditoris,& per ceſſionem non transferuntur directæ,ſed vtiles.*

1 **§.Non ſolum.** † Quando actio de peculio datur
ꝯ plures ĩſolidum p eodẽ debito,
ſi agatur ꝯ vnum tm̃ , ita demũ deduciṫ qđ alteri debeṫ a ſer-
uo,ſi inter eos erat communio ſerui peculii , ſecus ſi neutri⁹
vel alterius tm̃.h.d.vſq; ad l. ſi ſeruus meus ordinarius, & pri-
mo loquitur qñ erat communio in utroq;,in hoc.§.cũ l.ſe.&
licet hoc non dicatur ibi expreſſe in tex.l.ſi duo.in fi.ꝙ ita de
beat intelligi . Secundo qñ in neutro erat communio. & de
hoc ponunṫ plura exẽpla in l.ſed nec in emptore. Tertio,qñ
erat in peculio,non in ſeruo,qa ſeruus q erat factus liber, vel
mortuus erat ſi remanſerat peculiũ commune,in l.itẽ cũ, vł
alia rõne,ut in l.ſeq.vſq; ad ver.idẽ diceṫ. Quarto loqtur ecõ-
uerſo qñ erat communio in ſeruo,non in peculio,& ponun
tur plures caſus in l. quis ergo. qualiter hoc poſſit cõtingere,
rõ p̃dictorum eſt,qa qñ eſt cõmunio in ſeruo,& peculio,põt
alter ipſorum conueniri non ſolum pro ſua parte peculii,ſed
ẽt pro parte conſocii,iõ conueniens eſt deduci ꝙ debetur ſo-
cio,ſicut ſi ſocius eſſet conuentus,qa ipſe conuenitur cõi no
mine.& ſic nomine ſuo,& pp hoc deducit debitũ ſibi, & no-
mine ſocii,& quaſi procuratorio nomine . & p eo, ꝙ ptinet
ad ſocium,iõ deducit debitum ſocio.Sed qñ non eſt commu
nio in altero ipſorum,vel eſt in vno tm̃,tunc nõ põt alter ip-
ſorum conueniri, niſi pro peculio , uel parte peculii ad ſe p-
tinente.iõ non deducit niſi debitum ſibi,qa debitum alterius
nõ debet deduci de peculio illius , & hæc volũt gl.hic poſitę.
2 maxime illa,quæ incipit.[nunquid ergo,] †No. caſum no.in
l.ſed nec in emptorem,ꝙ ĩter proprietarium,& fructuarium
non dr̃ res eſſe cõis, licet vſusfructus ſit pars dñii,quia eſt pars
integralis.Cõio autem dẽt eſſe ĩ eo. & iſti nõ habent cõionẽ
in eo.ſed in diuerſis.Similiter duo fructuarii non dicũtur hr̃e
cõionem inter ſe, vt l.ſi quo.qđ eſt mirabile,ſed duo proprie
3 tarii,ſic. ¶Item no.in l.qs ergo,in fin. ꝙ ſi alter ex duob. dñis
eiuſdẽ ſerui tradit ſeruo pecuniam, vel aliam rem corporalẽ
hac intentione,ut apud eum nihil remaneat dñium talis pe-
cuniæ uel rei in ſocium trãsfertur totaliter,& ſic non eſt cõ-
munio,ſed ſi cõcederet noĩa debitorũ, ẽt ſi diceret ſe in totũ
concedere,nõ abdicarenṫ ab ipſo cedẽte, nec acqrerentur ſo
cio,qa illa cohærent oſſibus,& ſunt inſeparabilia, vt hic ĩ gl.
4 quæ ſp allegatur,†ꝙ actiones directæ ſũt inſeparabiles a pſo-
na creditoris,& p ceſſionem non transferunt directæ, ſed vti
les ſic,ĩ.pro ſocio.l.3.in prin.cum ibi no.non ſunt hic alia.

LEX XVIII.

1 **§.Si ſeruus meus.** †Si dominus conueniṫ de pe
culio vicarii põt deducere id
qđ ſibi dño dẽt ordinarius , & etiam , qđ vicarius debet ſibi,
aut ordinario. Sed ſi conueniṫ de peculio ordinarii põt dedu
cere id , quod ordinarius debet vicario, licet illud augeat pe-
culium vicarii. Item ſi legatur peculium ordinarii ita demũ
deducitur id quod dño debet vicarius , ſi ipſe vicarius hẽbat
peculium,non aliter. Item ſi actum eſt de peculio ordinarij,

cenſetur

cenſetur etiam actum de peculio vicarii, quod eſt pars eius:
iõ ex eodẽ agi nõ põt, ſecus ẽconuerſo h.d.cũ l.ſeq.& pri. ſe-
2 quentis,& gl.colligit caſum bñ,& in ſubſtantia.¶†Sed, quia
tex. eſt ĩtricatus,diuide,quia primo format vnã qõnẽ,ſi con-
uenior d̃ peculio ordinarii,ex cõtractu celebrato cũ eo,vtrũ
poſſim deducere id,quod mihi debet vicarius hñs peculium,
vſque ibi.[& prima,]nam de eo, qđ mihi debet ordinarius,
non eſt dubium,ꝙ ſic:poſtea añq̃ ad iſtã rñdeat p̃mitto duo,
primo ꝙ periculũ vicarii tanq̃ pars cẽſeret̃ eſſe in peculio,ſi
cut & ipſe vicarius qđ no.q a ꝑ hoc patet, qđ iuris eſt de ꝑſo-
na,idẽ iuris eſt de patrimonio eius,& hoc vſque ibi.idẽ,ſcđo
p̃mittit,qd iuris eſſet in caſu conuerſo, ſi conuenior de pecu
lio vicarii,& dicit,ꝙ tũc poſſum triplicẽ deductionẽ facere.
nam de ipſo poſſum deducere id,qđ mihi debet vicarius. Itẽ
ẽt,qđ vicarius dẽt ordinario, quia ſi debet illi,dẽt ẽt mihi, &
hæc hñr per ordinẽ ab illo ver.[id qdem] vſq; ad ver.id vero
qđ ipſis dẽt.Quantũ ergo ad primã q.colligitur ſo.in verſ.[is
vero.]ꝙ ipſi uicarii,in verbo.[duntaxat]videlicet, ꝙ ſi con-
ueniar de peculio ordinarii non deduco, quod mihi dẽt vi-
carius,quia illud non deducitur,niſi de peculio vicarii,& nõ
ſequitur,iſtud eſt peculium vicarii, ergo ordinarii, ſicut nec
ſequitur hẽs partẽ rei,ergo totã,ſed econuerſo bñ ſeqt̃.Item
nec deducit̃,id qđ vicario dẽt ordinarius,& hoc dr̃ ĩ illo ver.
is vero,& aſſignatur rõ,q̃ declarat.Dicit tñ,ꝙ illud auget pe-
culiũ vicarii, ſicut id qđ dñs deberet vicario, vñ ſi ꝯueniret̃
de peculio vicarij, illud cõputaretur in eo,& tãto magis vr̃.
Nõ ergo poſsũ facere,niſi vnã deductionẽ. ſ. qñ ꝯuenior de
peculio ordinarii,q a deduco,qđ ordinariꝰ mihi dẽt, nõ aũt
qđ dẽt vicarius,nec ꝙ ordinarius dẽt vicario.Sed ꝯ, ꝙ poſsũ
deducere nõ ſolũ ꝙ mihi debet̃,ſed ẽt qđ dẽtur coſeruo, vt
eo.ver.ſed ſi qd.& l.ſed ſi dãnũ.§.peculiũ.So. illud eſt verũ,ni
ſi ꝯſeruus eſſet in eius peculio,& eſſet eius vicarius, tũc.n.nõ
deducitur,q a ſi ꝑ vnã manũ deduceret̃,ꝑ aliam reponeretur
in peculiũ vicini, & ſic rediret̃ ad peculiũ ordinarii. Vñ eẽt
fruſtratoria deductio,& hoc declarat hic gl.ſuper ver.[pecu-
lium.]non ſic ſi non eſt eius vicarius. Sed pone, legaui ordi-
nario ſuum peculium cum libertate,hæres cũ tradit peculiũ
vult deducere,ꝙ vicarius dẽbat dño,an poterit? Rñdet̃,ꝙ ñ,
ſi vicarius nõ hẽbat peculium.Ergo ſi hẽbat,innuit ꝙ poſſit.
Sed certe illud,vr̃ ꝯ̃riũ eius qđ ſtatim dixerat decidẽdo qõnẽ
principalẽ,gl.hic non declat, ſed rñdeo,aliud eſt,qñ cõueni-
or de peculio ordinarii a creditorib.q tractãt de dãno euitã-
do,vt aduerſus eos nõ deducam,qđ vicarius mihi dẽt, aliud
ſi a legatario cõuenior non de peculio,ſed ꝓ peculio, q a cer
ta de lucro poſſum deducere non ſolum,quod ordinarius d̃
bebat domino, cui ſucceſſit, ſed etiam,qđ vicarius debebat,
cœtera clara ſunt.

LEX XX.

1 Maritus quando poſſit conueniri ex contractu celebrato cũ ſeruo dotali.
2 Seruus dotalis,quicquid acquirit, acquirit marito, & ſi acquirat bona contemplatione mulieris,an fiant dotalia.
3 Statutum ſi dicat,quod aliquo decedente ab inteſtato,proximiores ex latere patris habeant immobilia,& ex latere matris mobilia,quomodo debeant creditores conuenire.
4 Caſus nouiter emergens non deciſus a iure ſcripto,vel conſuetudine,ſi eſt de materia iuris ſcripti,quod debeat decidi ad ſimilitudinem iuris ſcripti,ſi de materia conſuetudinis,tunc per ſimilem conſuetudinem.
5 Mercator ſi habet res in diuerſis locis,& aliquis contraxit Bononiæ,vbi habebat apothecam,quod poſſit ire Florẽtiam,& facere ibi ſolui,ſi cõtractus non reſpicit mercantiam,& nu.6.

Hinc quæritur.

1 §. Poteſt autem. † Ex cõtractu declarato cum
ſeruo dotali,poteſt maritus ꝯ-
ueniri,ſiue reſpiciat peculium, quod eſt remanſurum penes
maritum,ſiue illud,quod eſt reſtituendum mulieri ſo.ma. &
ideo poteſt ſibi deducere,quod ſibi debetur, quemcunque il
lorum reſpiciat, illud autem, quod ſoluat quatenus reſpicit
periculum reſtituendum poterit mulier rehabere,cum reſti-
tuet.Sed ex contractu celebrato cum ſeruo, in quo quis hẽt
vſumfructũ,vel quem poſſidet bona fide,ſi recipit peculium
pertinens ad proprietatem,nõ poterit conueniri vſufructua-
rius, vel bonæfidei poſſeſſor,niſi in ſubſidium proprietario
2 prius excuſſo.h.d.vſque ad.§.interdum.Et†præmitte cum ma
ritus ſit dominus ſerui dotalis, quidquid acquirit indiſtincte
acquirit marito,tamen non totum ad maritum,ſed illa tãtũ
quæ ex re mariti,vel opa ſua acquirit, q a in illa loco fructuũ
hñr, & maritus debet lucrari fructus ꝑpter onera matrimo-
nii.Alia vero,vt ſi fuit reſtitutus hæres,licet acquirantur ma-
rito,vel alia quæ ſunt acquiſita contemplatione mulieris, li-
cet acquirantur marito fiunt dotalia, & ſunt reſtituenda ſol.
ma.ſicut ipſe ſeruus,& partus ancillarum dotalium,qui non
ſunt in fructu;ut in l.peculium,infra de vſufruc.Sed in ſeruo
fructuario aliud eſt,quia quærit fructuario ex re eius, & ope-
ra ſua tñ: ex alia cauſa acquirit proprietario ipſo iure idem
in ſeruo bona fide poſſeſſo. & ex hoc reſultat dr̃ia, de qua in
tex.Si maritus conuenitur ex contractu celebrato cum ſeruo
dotal.qui habebat duplex peculium vnum quæſitũ ex re ma-
riti,vel opera ſua,aliud,quod erat mulieris ſol. mat. licèt nũc
mariti,an deducet quod ſibi debetur ex cauſa, quæ concernit
peculium mulieris?& iſta eſt quæſtio, quæ formatur vſq; ibi,
[quæ quæſtio.] & antequam eam ſoluat,format alteram,qñ
vſufructuarius conuenitur ex contractu celebrato in quo ha
bet vſumfructum.& determinat,ꝙ non, niſi contractus con-
cernat peculium inſpiciens vſufructuarium, quia quæritur ex
re vſufructuarij,vel opera ſua, ſi autem concernat peculium
pertinens ad proprietarium, tunc prius debet conueniri pro-
prietarius in ſubſidium,ne remaneat in damno, qui ꝯ̃xit cum
eo,qui cenſetur habuiſſe reſpectum ad tale peculium, & ve
nitur ad vſufructuarium in bonæfidei poſſeſſore,vſq; ibi.[ſed
in marito,] ibi ſoluit primum,ꝙ in marito aliud eſt, quia cũ
vtrunq; peculium ſit ſuum conſtante matrimonio, põt con-
ueniri ẽt diſcuſſa muliere, & per ꝯñs deducere, quod ſibi de-
betur, ẽt ſi conueniatur ex cã concernente peculiũ ad ſe per-
tinens,& velit deducere, qđ ſibi dẽtur de peculio ꝑtinente ad
mulierem.Dic tamen, ꝙ ſi ſoluit aliquid ex cã cõcernente pe
culiũ mulieris.ſol. mat. ab eo recuperauit, & ſi concernebat
vtrunq; eatenus quatenus cõcernebat̃ illud, ſecus ſi pertinẽs
ad ſe.h.d.non expediret aliter ponere caſum hic, quia eſt ſatis
clarus, & vide.l.ſi ſeruus dotalis,& l.dotalẽ,cũ ſeq.ſol.matr.&
3 inducit̃ iſte tex.ꝑ Gul.de Cu.†ſi ſtatu.dicat, ꝙ aliquo decedẽte
ab inteſtato, proximiores ex latere p̃ris habeant bona immo
bilia,& proximiores ex latere matris, habeãt bona mobilia,
quæritur qũo debebunt cõueniri creditores? & vr̃ diſtinguen
dũ prout hic in vſufructuario,& proprietario,aut agitur ex ꝯ̃-
ctu concernente immobilia,& cõuenirentur proximiores ex
parte patris,aut concernente mobilia:& tunc proximiores ex
parte matris facit l.ſi certarũ.§.j.de teſt. mil. Sed ipſe determi-
nat ꝯ̃rium,quia ille.§.& iſte tex.loquit̃, qñ tpe ꝯ̃ctus celebrati
erant diuerſa peculia,ſed in caſu nr̃o viuẽte defuncto, cũ quo
erat ꝯ̃ctũ,non erat,niſi vnũ ex parte matris.facit.l. ſi certarũ.
§.j.de teſt.mil.Sed ipſe determinat ꝯ̃riũ,quia ille.§. & iſte text.
loquitur,qñ tpe ꝯ̃ctus celebrati erãt diuerſa peculia, ſed in ca-
ſu nr̃o viuente defuncto, cũ quo erat ꝯ̃ctũ, non erat niſi vnũ
patrimoniũ,quia.l.dicit,ꝙ paganus non põt hr̃e,niſi vnũ pa-
trimonium,licèt habeat res in diuerſis locis, quia oẽs faciunt
vnũ patrimoniũ,vt j̃.de excu.tut.l.Iuriſperitos.§.cum oriun-
dus: licèt ergo per mortem tale patrimoniũ ſcindatur ex for-
ma ſtatuti,non debet alterari ꝯdõ creditorum,vt l.2.§.his. de
verb.obl.dicit ergo, ꝙ debent bona æſtimari, vt ille qui plus
habet, plus ſoluat.ar.ſ̃. de reli.l. Celſus,cum ſeq.& ad l.Fal.l.Si
vir vxori. ſm Gul. hoc vr̃ verum ſi fecerunt inuentarium, &
a tunc non tenebuntur vltra vires [a] bonorũ,quæ habent, ſed ſi
non fecerunt,tenebuntur. Eſt vltra aduertendũ, quia vident̃
æqualiter hæredes quantũ ad ius hæreditariũ, & alias res vñr
hr̃e iure prælegati ex diſpoſitione ſtatuti, quod non diſponit
ſuper iure,ſed ſuper reb.corporalib.arg.in l.ex facto.la grãde,
de hæred.inſti. & ſic tenebuntur æqualiter, licèt non habeant
æqualiter bona,per illam.l.& hoc ſi erãt æquales in gradu. ita
ꝙ de iure cõi ęqualiter admittebantur ad hæreditatẽ. Si autẽ
inæquales tunc proximiores erunt hæredes inſolidum.Tñ alij
ex diſpoſitione ſtatuti habebunt mobilia,vel immobilia,& q
ſunt hæredes debent conueniri,non qui hñr loco legatorum.
4 l.quoties.de hęred.inſt.& ſic Gul.imperfecte loqtur. † induci-
tur ẽt per Pe.& Cy.ſ̃.de legi.l.de quibus,ꝙ caſus nouiter emer
gens non deciſus a iure ſcripto,vel conſuetudine,ſi eſt de ma-
teria iuris ſcripti,debeat decidi ad ſimilitudinem iuris ſcripti,
ſi eſt de materia conſuetudinis,tunc per ſimilitudinem. Pone
exemplũ,ſi eueniat caſus de ꝯ̃ctu,qui habeat ſimilitudinẽ cũ
ꝯ̃ctu feudali,de quo non diſponit ius ſcriptum, ſed conſuetu-
dines feudales,non tamen ſit ꝯ̃ctus feudalis, debet decidi per
ſimilem cõſuetudinem feudorũ, ſed qñ ſuper materia de qua
diſponit ius ſcriptum,tunc per ſimilitudinem iuris ſcripti, ar.
huius.§. circa medium ibi [ſi quidem] & facit.l. ſi certarum.
5 §.vlti.de teſt.mil.& l. ſed cum patrono. de bon. poſſ. ¶†Nota
etiam ibi cum dicit [eum enim qui ꝯ̃hit totum ſerui pecu-
lium.&c.] ad id,quod ſ̃.dixi in l.procuratoris.§. ſi plures. ſ̃. de
trib.ſi mercator habet res in diuerſis locis, & aliquis ꝯ̃xit Bo-
nonię,vbi habebat apothecã,an poſſit ire Florentiã, & face-
re ibi ſolui? br̃ ſi contractus non reſpicit mercantiã, vt quia
vendidit poſſeſſionẽ, cenſet̃ habuiſſe reſpectum ad totum pa
trimoniũ, ideo põt petere ibi ſibi ſolui de mercantiis Bono-
niæ,& in ſubſidium ire Florentiã.arg.hic.& dixi in d.§. ſi plu-
res

ADDITIO.

a ¶Vltra vires.Adde Bar.in rub.ff.de acq.hær.Bar.in l.j.C. de ſacroſ.eccl. Bal. in l.filiũ,quẽ habentẽ.C.fam.erc.Io.An.in c.quãquã.de uſu.lib.6.in nouel.

6 res.†no.etiam in ver.certe, ꝙ qñ teneor ex cauſa, quæ reſpicit
alium,& illius utilitatem, poſſum petere primo, vt ille excu-
tiatur.facit.ff.commo.l.vnde quæritur.& ibi no.per Bar.

1 §.Interdum & ipſi. † Fructuarius p̄t agere ↄ-
tra dominū de peculio,
& econuerſo, ſed vnus dñs contra alium non, ſed habet inter
ſe iudicium communi diui.h.d.cum l.ſeq.

LEX XXII.

1 *Actio de peculio pro qua re competat, quando incipiat naſci, & quando
finiatur.*
2 *Dominus licet nuda uoluntate poſsit ſeruo adimere peculiū, ſi tamē ſint
creditores peculii, ademptio iſta non nocet eis, nec tollit actionem de
peculio.*
3 *Verbum intricate, qualiter hic ſumatur.*
4 *Alienatio facta per illum qui ſuſpicatur litem ſibi moueri, præſumitur
facta in fraudem illius, qui preſumitur velle mouere.*
5 *Inquiſitus de crimine capitali ſuſpicans oīa bona publicanda, ſi pendēte ī
qſitione cōfeſsus ſit ſe habere ab aliquo, puta cētū, quæ ꝓmiſit reſtitue
re, poſtea obtinuit gratiā, ꝙ nō poterit ille creditor illa centū cōſequi.*
6 *Dominus non dicitur in dolo, ſi primo venienti ſoluit, licet ſciat eße alios
creditores, & nihil remanere in peculio. niſi eſſent alii creditores ma-
gis priuilegiati, & tunc retractaretur ſolutio.*
7 *Dolus tutoris in adminiſtratione commiſſus nocet pupillo mero iure, ſed
de æquitate non, quia liberatur cedendo actionem contra tutorem.*
8 *Actio de peculio eſt perſonalis, non realis.*

1 Summa cum. † Hæc actio competit de eo, quod
dolo conuenti in peculio eſſe deſi
nit, qui dolus præſumitur, ſi ademptio, vel implicatio, vel in
alium tranſlatio non debite facta ſit, & dolus tutoris nocet
pupillo, ī his quæ concernerēt adminiſtrationem. h.d.cū ſeq.
præmitte, ꝙ licet tp̄e contractus aliquid ſit in peculio, & ſic
incipiat naſci actio de peculio, ſi poſtea deſinit actio, & ecō-
tra, licet tunc nihil eſſet, ſi poſtea incipit eſſe, incipit actio cō
petere, vt ī.e.l. quæſitum, & hic iſta actio habet ſimilitudinē
cum actione reali, quæ dat̄ ↄ poſſidentem, ſi poſſidet, & deſi-
nit dari, ſi deſinit poſſidere. Dicitur ergo hic, ꝙ primū dictū
procederet, ſi deſinit eſſe in peculio ſine dolo, alias non vr̄ de
2 ſiiſſe, & ita in rei vendicatione, ſi dolo deſijt poſſidere.†nota
hic, ꝙ licet dominus nuda volūtate poſſit ſeruo adimere pe-
culium, vt s̄.e.l.non ſtatim, in fi.ſi tamen ſint creditores pecu
lij ademptio iſta non nocet eis, nec tollit actionem de pecu
3 lio, tanquam in peculio nihil ſit. ¶ † Item no.illud verbum
[intricare.] quod intricatio loco fraudulentę alienationis
ſumitur, & de hoc verbo habetur ſupra de ſer.corru.l.j.§.fin.
4 Item no in ver.ſed & ſi quis, ꝙ alienatio facta per illum, qui
ſuſpicatur litem ſibi moueri, præſumitur facta in fraudem il
5 lius, qui præſumitur mouere litem.¶ † Et iſte tex.facit ad vnū
in quo iſtis diebus conſului:cum contra quendam eſſet for-
mata inquiſitio de crimine capitali, & ſuſpicatur omnia bo-
na publicanda.pendente inquiſitione fecit contractum cum
quodam, & confeſſus eſt ſe habere ab illo ducenta in ſocie-
tate cuiuſdam artis, & promiſit reſtituere cum parte lucri, po
ſtea obtinuit gratiam, & reſtituta ſunt bona, & remiſſa eſt ↄ-
demnatio.Iſte creditor conueniebat eum ad iſta ducenta, ip-
ſe dicebat, illam confeſſionem fuiſſe fictam, & cauſa euitan-
di condemnationem.In contrarium dicebatur, ꝙ licet iſtud
eſſet verum quantum ad præiudicium fiſci, quia non poteſt
illi præiudicare iuxta plene no.in l.poſt contractum.ff.de do.
q̄tū ad præiudiciū ſui dēt hēri ꝓ vera, niſi aliter probetur ↄ-
riū, vt l.generaliter.C.de non nume.pecu. certe ex p̄ſumptio-
nibus pōt apparere ↄriū, quarū vna eſt, qa cū pendēte inqſi-
tione ſuſpicaret̄ bona publicāda.ar.hic, qa nō eſt veriſimile,
ꝙ creditor cum ſciret inquiſitionem pēdere. dediſſet ſibi pe-
cunias ſuas.Erant ēt aliæ vrgentes, & clarum eſt, ꝙ ea q̄ liq-
do probari non pn̄t, probant̄ per præſumptiones.l. non oēs
§.a barbaris.ff.de re milita.& iſtæ ſimulationes, & fraudes li-
qdo probari non pn̄t, qa non adhibent̄ teſtes, cū cōmittunt̄.
a ideo dolus probat̄ ex indiciis[a] ut in l.dolum.C.de dolo.†No.
6 ēt ibi[ſed ſi alii.&c.] ꝙ non dr̄ in dolo dñs, ſi primo venient.
ſoluit, licet ſciat eſſe alios creditores, & nihil remanere in pe
culio.Hoc niſi eſſent creditores magis priuilegiati, vt ī.e.l.ex-
7 facto.§. fin. & s̄. ꝙ cum eo.l.3.& tunc retractaret̄.¶ † Vltimo
no.in §.ſeq.ꝙ dolus tutoris in adminiſtratione commiſſus
nocet pupillo mero iure, ſed de æquitate non, qa liberat̄ ce-
dēdo actionē contra tutorem, vt s̄.de tribu.l.fi.& ff.de admi.
tut.l.3. §.2.de hoc dic, ut in l.Polla.C.de his quibus, ut indig.
8 † Vltimo no.tex.in fi.ꝙ actio de peculio eſt perſonalis, nō rea
lis, concor.inſtit.de actio.§.in perſona. Quidam ↄtrium dixe-
runt per l.& ancillarū.§.ſi ſeruus.ī.e.Sed non obſt. qa fateor,
ꝙ habebat naturam realium in quibuſdam.& s̄.dixi, tn̄ eſt ꝑ
ſonalis, quod dic, vt l.frater a fratre.de condictio.inde.

ADDITIO.

a ¶ Ex indiciis.Adde quod dolus, & negligentia ſunt paria.Bal. in c.ſi autem ali-
quis.in 2.col.de reſcrip.

LEX XXV.

1 Curator. † Præmitte, ꝙ furioſus, vel eius curator nō
pn̄t de nouo cōcedere peculium, ut l.licet.
§.fin.s̄.eod.ſed ſi pater furioſi conceſſit, uel ipſe antequam eſ
ſet furioſus, non deſinit eſſe peculium ſuperueniente furore,
ſed eo durante non debet adminiſtrare. Dicitur tamē hic, ꝙ
curator poteſt illam adminiſtrationem concedere ſeruo, ita
intelligo iſtum tex.

LEX XXVI.

2 *Veſtes conceſſæ per dominum, famulo nō ad quotidianum vſum, ſed ad or
natum, poſſunt repeti, ſi famulus recedat. & nu.1.*

1 Id veſtimentum. ¶ Iſta l.allegatur ad † quæſtio
a nē de veſtibus ↄceſſis vxori[a]
per maritum, ſi remaneat vidua, an debeant eſſe ſuę, vel re-
manere apud hæredes mariti:& facit iſta l.ꝙ ſi ſunt quotidia
næ veſtes, quas maritus tenebatur facere, pertinent ad ipſam,
ſicut dicitur hic in conceſſis ſeruo, ꝙ dicuntur illæ ī peculio.
Veſtes uero feſtiuæ cenſentur potius factæ gratia mariti, ut
ornatior ſit: ideo debent remanere apud hæredes mariti. de
2 hoc vide per Bar. in l.ſi.ī.ſol.matr.† & idem in conceſſis per
dominum famulo, quia ſi ſūt ad quotidianum vſum cēſentur
donatæ, vn̄ non pn̄t repeti ēt ſi famulus recedat. Secus ſi nō
ad quotidianū vſum, ſed ad ornatum, qa videntur potius cō-
modatæ.facit s̄.comm.l.ſi ut certo. §. interdum.

ADDITIO.

a De veſtimentis conceſsis vxori.Adde in l.ſi vir.& ibi Doc.ff.ſol. mat.

LEX XXVII.

2 *Debitum quo tenetur ſeruus domino, compenſatur cum dolo commiſſo per
dominum, vſque ad concurrentem quantitatem.*

1 Si ſemel. † Si ſemel eſt habita ratio doli commiſſi per
dominum, vno agente non debet amplius
haberi illo agente, quia non debet bis compelli ad ſoluen-
2 dum pro eodem dolo.h.d.† Not. ꝙ debitum quo tenetur ſer-
uus domino, compēſatur cum dolo commiſſo per dominū
vſque ad concurrentem quantitatem.

LEX XXVIII.

1 Et ancillarum. † Actiones, quæ dantur contra
patrem, vel dominum, ex ↄctu
celebrato cum filio maſculo dantur ēt ex contractu celebra
to cum filia fœmina, vel ſerua habentib.peculium, vel non
habentib.Item de peculio deducitur, quod debetur domino
ex cauſa delicti.h.d.vſque ad §.ſi ſeruus.

2 *Licet deſinam eſſe dominus, nō tamen deſino conueniri actione de peculio,
tamen actio ſit temporalis, ubi prius erat perpetua, & nu.1.*
3 *Actio de peculio, licet ſi perſonalis, datur tamen contra ſingularē ſucceſ-
ſorem ſerui, uel peculii, & habet ſimilitudinem cum reali.*
4 *Duo rei debendi licet teneantur inſolidum, tamen ſi creditor vult ambos
conuenire, non debet ambos inſolidum, ſed pro parte conuenire, & ſi
vnum tantum conueniat, qualiter formabitur libellus.*
5 *Si contraxi cum ſeruo, & tenetur mihi in centum, cum non ſit nata actio
de peculio, cum nō ſubſit perſona contra quam detur, licet ex poſtfacto
veniat ad caſum in quo poteſt dari, non tamen actio naſcitur.
Idem ſi fuit nata, & poſtea extincta.*
6 *Si emiſti a me ſeruum cum peculio, pro debito contracto ante emptionem
pro quo incepiſti contra me habere actionem de peculio, poſſes me con
uenire infra annum ſicut cęteri creditores, & quid computabis.*

1 §.Si ſeruus. † Si uēdo tibi ſeruum cum peculio, cre-
ditores peculiares poſſunt nihilominus
me conuenire vſq; ad annū, & etiam perpetuo, hoc primo,
& poſſunt ambos cōuenire pro parte, & poſſunt etiam alte-
rum noſtrum conuenire inſolidum, hoc ſecundo. Ego vero
pro debito contracto cum iſto ſeruo tempore quo erat ī po
teſtate mea, uel etiam ante, non poſſum te emptorem de pe-
culio cōuenire. Sed ↄ, tu emptor pro debito ↄcto antequā eſ
ſes dominus, potes me nūc conuenire ī.annum, ſicut alii cre
ditores, deducto tn̄, quod eſt apud te de peculio. Hoc tertio,
2 & vltimo vſq; ad §.ſi quis cū ſeruo. ¶ † Not. ꝙ licet deſinam
eſſe dñs, nō tn̄ deſino conueniri actione de peculio, tn̄ actio
ſit tēporalis, ubi prius erat perpetua, & hoc qualitercunq; de
ſinam eſſe dñs, vel habere in mea poteſtate, vel ꝑꝑ alienatio-
nem, ut hic, quia manumiſſus, uel mortuus eſt, de hoc loqt̄
ti.qn̄ actio de peculio eſt annalis, qn̄ aūt uendidi, tūc teneor
ↄ.annū, ſi vendidi cum peculio, & fuit cōſtitutū precium nō
ſolum pro ſeruo, ſed etiam pro peculio, alias ſecus, qn̄ pro
peculio non eſſet ſpecialiter conſtitutum precium, ut l. ſi ex
duobus.§.fin.ſupra eod.Sed quando mortuus eſt, vel manu-
miſſus, tunc peculium remanet penes me, vnde indiſtincte
2 teneor infra annum.† Item nota, quòd actio de peculio licet
ſit perſonalis, vt ſupra eod.l.in ſumma.§.fin.datur tamen con
tra ſingularem ſucceſſorem ſerui, uel peculii, regulariter cō-
tra, ut infra de contrahen.empt.l.fin.§.fi.& ſic iſta actio habet
ſimilitudinem cum reali, quæ datur contra quemlibet poſ-
ſeſſorem, ut infra eo.l.quęſitum.in prin.& quidam dixerunt,
quòd

ꝙ erat realis, per iſtum tex. vt no. Cy. ĩ l. dominū. C. quod cū eo. ſed falſum eſt, vt d. l. ſūma. §. fi. ſ̃. e. & inſt. de ac. §. in ꝑſonā.
4 & ꝑ Bar. in l. frater a fratre. de cõdi. indeb. ¶ † In §. illud quoque. no. bonū tex. in materia duorum reorū, quorū ꝗlibet tenetur inſolidum, nam ſi creditor vult ſimiliter ambos cõuenire, non dēt ambos inſolidum conuenire, ſed pro parte. Sed ſi nõ ambos ſimul, ſed vnum tātū, poteſt inſolidum cõuenire adiiciendo in libello, ꝙ vna tantum ſolutione contē tus eſt, alias non procederet libellus, vt not. Bart. in materia duorum reorum, & adde l. j. C. ſi plures vna ſenten. cõd. fue. patet ēt, ꝙ quilibet põt conueniri pro parte ſi ſit obligatus in ſolidum, vñ ſi es mihi in centum obligatus, poſſum te cõuenire in decē, ut videam ſi teſtes probant intētionē meā, & poſtea conueniā te in reſiduo, alias non. Tu tñ potes me cõ pellere, vt totum petam, ne diſtraharis in diuerſa iudicia, vt
5 dixi ſ̃. ſi cer. pe. l. quidam exiſtimauerūt. ¶ † Itē no. in ver. [ſed ipſi] ꝙ ſi contraxi cum ſeruo, & tenetur mihi in centum, cū non ſit nata actio de peculio, cum non ſubſit perſona cõtra quam detur, licet ex poſtfacto ueniat ad caſum, in quo põt dari, quia ſubſit perſona, non tñ actio naſcitur, quia attendiť principium, & ſi a principio non naſcitur, ex poſtfacto non incipit naſci, & iſta eſt ratio huius ver. ad qđ vide bonū tex. ĩ l. ſerui, & filii. ĩ prin. de fur. idē ſi fuit nata, quia tpe ɔtractus erat alienus, & poſtea fuit extincta, qa redemi, & poſtea re-
6 uēdidi, nam nõ reuiuiſcit, vt hic in ver. ſed alieno. ¶ † No. hic in ver. [ſed ſi venditor.] ꝙ ſi emiſti a me ſeruū cum peculio pro debito contracto añ emptionem, pro quo ĩcepiſti ꝯ me actionē de peculio, poſſes me conuenire intra annum ſicut cæteri creditores peculiares. Debes tñ ibi computare in debito id, qđ eſt apud te de peculio. Intelligo aūt ultra pretiū, qđ ſoluiſti, nam quatenus ſoluſti, non videtur eſſe arg. in l. in ciuitatib. 5. fi. de leg. j. & hic videtur tex. de eo, qđ dixi. ſ̃. eo. l. ſed ſi noxali. §. penul.

1 §. Si quis cum. † Vbi eſt communio ſerui, & peculii, ꝗlibet dñorum tenetur inſolidū, ēt ꝓ peculio, quod eſt apud alium, & qđ præſtitit, ab altero pro ſua parte cõſequitur. h. d. vſque ad l. ſi quis ſeruū. dic, vt ſ̃. e. l. ſi noxali. ĩ fi. cū l. ſe. Si ergo habemus ſeruū cõem, & peculiū, quod ualet centum, & ſeruus ɔtraxit cū Titio, & obligatus eſt in centum, nõ liberor uolendo ſoluere duntaxat, quatenus habeo ĩ peculio, videlicet, quĩquaginta, immo debeo ſoluere ēt ꝓ parte tua omnia cētum, recupero tñ a te quinquaginta. Sed ſi peculiū non eſſet cõe, quia habet quinquaginta a me ſolo, & quinquaginta a te ſeparata, non poſſum cõueniri, niſi vſq; ad vires peculii mei, & iſta eſt intētio huius legis, & aliarum. ſ̃. allegatarum, hic non ſunt alia.

LEX XXX.

1 Si quis ſeruum. † Si creditores peculiares ſuccedunt ei, qui tenetur de peculio, quatenus ſuccedūt, extinguiť actio de peculio, & actio de reſiduo datur contra hæredes. Item dominus, vel pater obligatur de peculio, etiam ſi expreſſe contraxit. h. d.

LEX XXXI.

2 *In actione de peculio inſpicitur tempus ſententiæ, & quomodo.*
2 *Qualiter formabitur libellus quando nihil eſt in peculio.*

1 Quæſitum eſt. † In actione de peculio inſpiciť tempus ſententiæ, vt ſi tunc aliquid eſt in peculio, fiat cõdemnatio, licet tempore conteſtationis non fuerit facta in actione in rem, & ad exhibendum. h. d. idem ecõuerſo ſi tempore conteſtationis fuit, ſed tpe ſētentiæ non eſt, ſine dolo, & culpa conuenti debet abſolui, ut ĵ. eo. l. ſi duob. § in hoc. in verbo, [deceſſionis. & ſic aſſimilať actioni reali, vt hic, & in l. ſin autem. §. i. de rei vendi. non tamen eſt realis, & ideo compellitur, quis iudicium ſuſcipere ſuper actione de peculio, ſicut in actionibus perſonalibus, vt ſ̃. eodem. l. ſumma. §. fina. non ſic in reali, vt ſup. de rei vendicatio. l. fin. videbatur hic contrarium, quia ſi tempore conteſtationis nihil erat in peculio, actio de peculio non erat nata, quia non datur, niſi quatenus eſt de peculio. Naſcitur ergo poſt, & ſic ſuper ea non eſt lis conteſta. vnde videbantur ſuper ea ſententiam ferri non poſſe virtute illius conteſta. ſed eſſet neceſſaria noua interpellatio, ſeu iudicium, vt l. non poteſt videri. ſ̃. de iudic. Sed contrarium, quia licet naſcatur poſt, naſcitur tamen ex cauſa præcedenti lit. cont. & hoc ſufficit arg. l. ſi rem. §. fi. ſup. de pign. actio. no. in d. l. nõ poteſt uideri. Sed ſi contractus celebratur poſt litem conteſta. procederet contrarium, nec deficiebat ius agentis ex parte ipſius, quia iam contraxerat, & ſeruus erat ſibi obligatus naturaliter, ſed deficiebat ex parte cõuenti, quia cum nihil eſſet in peculio, non poterat actio intētari cõtra eū. Sufficit ergo, quod habilitas extremi ſuperueniat lite pendente, ſicut in actione in rem, ſi fuit intentata contra non poſſidentem, nam non deficiebat ius ex parte agentis, quia erat dominus, ſed ex parte conuenti. Vnde ſufficit, qđ incipiat poſſidere poſt li. cont. d. l. ſin autem. §. i. non autem ſi dominium ſuperueniret ſibi poſt li. cont. ex cauſa de nouo ſuperuenien
2 te, vt d. l. non poteſt videri. † Sed qualiter formabiť libellus quando nihil eſt in peculio? vide gl. in l. j. ſ̃. ſi pars hære. peta. quæ ponit practicam, quæ tñ non multum placet, quia præſupponit, ꝙ actor in libello aſſerat nihil eſſe in peculio, certe ſi hoc faciat, deberet repelli per id, quod no. gl. in l. 2. §. ꝙ ſi actori, C. de iu. calum. Dico ergo, ꝙ debet agere tanquam ſi eſſet in peculio, & petere eum condemnari, & tunc admittitur libellus, & fit conteſtatio, licet dominus aſſerat nihil eſſe, quia illud reſeruari debet poſt lit. conteſt. & tempore ſententiæ inſpicitur, an aliquid habeat, vel non, & hoc voluit hic gl. i. in fi. dum dicit, vel actor aſſerit eſſe ſic, & gl. 3.

1 §. Si cum hærede. † Hęc actio dať ꝯ hæredes patris, vel domini pro hæditariis portionibus, & quatenus quiſque ipſorum habet đ peculio, & non ultra, ſi tamen filius cum quo fuit ɔ̃ctū ſuccedat pr̃i pro parte põt cõueniri *inſolidum* ex ſua perſona, ſibi tamen ceditur actio cõtra cohæredes, quatenus in vtilitatem patris, vel peculii verſum eſt. h. d. ¶ In text. ibi. [nec quaſi vnum ex ſociis] ſcilicet inſolidum, ſed pro hæreditaria portione ſequitur. Sed contra de l. ſed & ſi duo, in fin. ſ̃. eod. Solu. ibi erant duo ſocii tempore contractus celebrati cum ſeruo habentes communionem ſerui peculii, quo caſu quilibet ɔueniť inſolidum ibi, ſed hic tēpore ɔtractus nõ erat niſi vnus dñs, & cõtra ipſum fuit orta actio de peculio, quæ poſtea diuiditur inter cohæredes eius. Puto tñ, ꝙ ſi apud alterum ipſorū non ſit tñ de peculio, qđ ſufficiat ad partē eius, ꝙ poſſit haberi regreſſus ꝯ alios, ad quos eſſet plus de peculio iure forte ꝑlegati, qa actio de peculio ad ſimilitudinē actionis realis ſequitur peculium, ſicut lepra leproſū, vt dicit gl. in l. frater a fratre. ſ̃. de cond. inde. & tranſit ēt ĩ ſingularē ſucceſſorem, vt ſ̃. eo. l. & ancillarum. §. ſi ſeruus, & in l. 2. §. ꝑ contrarium, de dote præle. & ex hoc declarabitur l. ſi ex duobus. ĵ. e. qđ dic, vt ibi dicam. ¶ In tex. ibi [æquè cū eo agendū erit] ſupple pro parte hæreditaria tñ, nõ eñ põt conueniri inſolidum ex ſua perſona, cum viuente domino fuerit obligatus ex ſuo contractu, vt C. an ſeruus ex ſuo fac. per totum non ſic in filio, vt in ſeq. ver. non filius.

1 §. Is qui ſemel. † Qui egit de peculio, & non fuit cõſecutus totū debitū, qa nõ erat tm̃ in peculio, ipſo poſtea aucto iterū agere poterit. h. d. ſic in eo qui non tenetur, vltra, quam facere poſſit.

1 §. Si annua. † Si electus fuit venditor poſt annū, nõ nocet electio, quominus poſſit redire ad emptorem. Sed ĵ. annum nõ nocet quatenus ab eo actor poterit conſequi, quod ex ſuo defectu non eſt conſecutus, h. d. ſm intellectū quē puto verū. ꝑmitte id, qđ hr̃ in l. & ancillarū, §. ſi ſeruus. ſ̃. e. ꝙ actor p̃t eligere, vel emptorē, vel vēditorē, & electo vno alter liberatur, vt ſ̃. e. l. *ſi* ex duob. Quid aūt ſi eligat venditorem eo tempore quo deſierat teneri, puta poſt annum? dr̃ hic, ꝙ non nocet ſibi quominus redeat ad emptorē. & gl. ĩtelligit, nõ nocet. i. de æqtate, ſed de rigore ſic ꝑ l. ſi ex duob. ĵ. e. Sed certe ibi loqť, qñ eligit. ĵ. annū, & ſic tē pore quo tenebať. Vnde vr̃, ꝙ ēt de rigore hic nõ nocet. Quādo autē eligit ĵ. annū. tūc nocet de rigore, non de æqtate ibi, niſi quatenus potuit conſequi a venditore, vt hic in ſecundo caſu, per quem limitatur illa l. ſi ex duobus. Sed quomodo potuit conſequi cum tex. dicat, ꝙ fuit repulſus alia exceptione, quam annali? ergo non potuit conſequi. Reſpondeo, intelligo potuit, ideſt potuiſſet, ſi illa exceptio non fuiſſet oppoſita, & ꝙ illa exceptio ſui culpa obuenit, quia forte fecit pactū de nõ petendo, vel alio modo, ſeipſum excludit. Nec aliter video iſtos tex. poſſe intelligi, qui ſunt ſatis difficiles recte intelligendo.

§. In dolo obiiciendo. † Replicatio doli eſt tꝑalis, ſicut actio de dolo. h. d. no. ſecus in exceptione doli, quæ eſt perpetua, vt l. pure, in fi. de doli excep. & rationem dic, vt in gl. quam not. quia replicatio datur actori in cuius ſit poteſtate agere, ſi ergo fuit negligens in agendo cenſetur fuiſſe etiam in replicādo, ſed exceptio datur reo in cuius poteſtate fuit, non qñ cõ ueniretur. Ideo non imputatur ſibi de neglientia, tene mēti.

LEX XXXIII.

1 Si ex duobus. † Si ex pluribus quorū, quilibet p̃t conueniri ad idem, *actione* de peculio fuerit unus conuentus, cœteri liberantur de rigore iuris, ſed de æquitate non, niſi quatenus ille fuerit conſecutus. Item in actione de peculio inſpicitur quantum ſit in peculio tempore ſententiæ, non quantum tempore li. cont. h. d. vſq; ad §. fi. Et ponit duos caſus. ſ. in plurib. hr̃dib. patris, vel dñi, quorū ꝗlibet poterat conueniri ꝓ portione hęreditaria dūtaxat, & quatenus apud eū erat de peculio, vt ĵ. e. l. quæſitum. §. i. Si ergo erāt tres hæredes, & vnus *ipſorum fuit* cõuē

tus

tus pro tertia, cęteri liberantur de rigore. Sed contra, q; nec de rigore liberantur, nam ſententia lata cõtra illum nõ nocet cohæredibus: vt l. ſæpe. de re iu. & ſi non nocet, ergo nec prodeſt: quia iſta procedunt a pari, vt ſi hoc eſt in ſententia, fortius in lit. cont. gl. & Doc. hoc non declarant, & difficilior eſt oppoſitio, propter quam dico cœteros non liberari pro portionibus eorum, ſed pro portione illius conuenti. puta, pro tertia parte debiti, pro qua etiã ad alios poterat haberi regreſſus, ſi peculium, quod erat apud illum conuentũ nõ ſufficiebat pro illa tertia, & apud alios erat plus de peculio, bene liberantur de rigore, ſed de ęquitate non, quominꝰ ad eos poſſit haberi regreſſus, præter quam in eo, quod cõſecutus fuit, ita intelligo iſtum tex. & hoc bene facit litera ĩ fi. dum dicit [nam qui cum ſeruo cõtrahit &c.] hoc tamen limita, vt ĩ. e. l. quæſitum. §. ſi annua. Item ponit alium caſum, qñ erant plures quorum quilibet poterat cõueniri inſolidũ vt emptor, & venditor ſerui cum peculio, vel in duob. dñis, ſeu bonęfidei poſſeſſorib. eiuſdẽ ſerui, vel plurib. fructuariis, vt ſ. e. l. ſi noxali. §. fi. cum l. ſeq. ſ. e. tunc eſt magis clarũ, quod hic dr̃. ¶ Sed ꝯ hunc caſum op. q; nec de rigore liberetur alter: vt C. de fideiuſ. l. fi. & l. reos, & ĩ. mã. l. creditor. in prin. So. ibi in plurib. quorum quilibet tenebatur ex contractu celebrato cum eo, hic tenebatur ex cõtractu celebrato cũ alio, ideo rigor iuris magis ſubuenit eis, q̃ ibi. & adde ĩ. eod. l. quoties. §. ſi creditor.

§. **Venditor.** Si pro peculio p̃cium exp̃ſſe nõ fuit ꝯſtitutum, is conuenitur ſolus apud quẽ peculiũ eſt. ſ. emptor: alias etiam venditor. ĩ. annũ. h. d.

LEX XXXVII.

In bonæfidei. Pater vel dñs de eo, quod fecerũt, aut penes eos eſt, conueniuntur in ſolidum, nõ de peculio tm̃. h. d. & hoc eſt rationabile: quia ꝯueniuntur ex facto proprio: ſed actio de peculio datur ex facto ſerui, vel filii duntaxat.

LEX XXXVIII.

Si creditor. In hæreditate defuncti computatur id, in quo hæres defuncti tenebat̃ p actionem de peculio. hoc dicit in effectu. ¶ In tex. ibi [illa parte ſtipulationis] qñ venditur hæreditas permittit venditor per ſtiptonem emptori de tradendo, & reſtituendo quicquid ad eos de hæreditate perueniret: ut in ti. de hæ. vel actio. ven. tenebitur ergo virtute iſtius ſtipulationis in illo, in quo tenebatur defuncto per actionem de peculio.

§. **Si ſeruo tuo.** Si quantitas petatur, vt ſpecies, de ipſa ad aliam q̃titatẽ non admittit̃ compenſatio. h. d. ſm gl. Doc. tñ tenent ꝯ̃rium in l. cũ fundũ. §. ſeruũ tuũ. ſ. ſi cer. pe. gl. ſup ver. [vendicare] & ad iſtum tex. põt rñderi, q; licet dicat ex vna parte poſſe vendicari duo: qa non erat translatum dominium, & ex altera parte poſſe agi actione perſonali de peculio ad duo in gñe, & ſic nihil pderit vẽdicatio, qa per vnam manum recipit, & per alteram reſtituit, non tñ negat quin ſi obiiceretur exceptio compenſationis debeat admitti: & not. ex iſto text. q; licet ſeruus poſſit dominum ĩuitum obligare de peculio, ut ſ. c. l. ſi quis ſeruũ. in fi. non tñ poteſt dominium pecuniæ pertinentis ad dñm etiam peculiaris, ſine voluntate domini trãſferre: qa hic nõ tranſtulit dominiũ, niſi in eis, in qbus dominus conſenſit, in aliis duobus non, quia non conſenſit, tñ dominus erat obligatus ad x. actione de peculio: poteſt ergo dominꝰ vẽdicare duo, tñ tenetur actione de peculio ad duo, quæ reſtant ſoluenda.

§. **Seruum communem.** Si agitur ꝯ illũ qui fuit ſocius meus in ſeruo, poſtquam deſiit eſſe ſocietas, condemnatur de peculio, quod eſt apud me, quia non poſſem recuperare per actionem pro ſocio, vel communi diui. poſtquam deſiit eſſet ſocietas, uel cõmunio. Item ſi agitur ꝯ emptorem ſerui de peculio poſt annum, & ſic poſtq̃ venditor deſiit poſſidere, non condemnatur de peculio, quod eſt apud venditorẽ: ſecus ſi ĩ. annum, qno poterit venditor conueniri. h. d. in effectu. & rationem dic, ut in gl.

§. **Si actum ſit.** Quod quis a fructuario ꝯſeq nõ potuit p actionẽ de peculio, recuperat a pprietario. h. d. ſic eꝯ, vt ſ. e. l. hic quæritur. §. poteſt. circa medium, & facit pro eo, quod ſ. dixi ſ. e. l. quæſitum. §. j. & l. ſi duobus: quia actio de peculio ſequitur peculium, vbicũque ſit: & ſic ſi creditor non poteſt recuperare ab uno, q aliquid habet de peculio, agit ꝯ̃ alterũ de æquitate tm̃: qa vno conuento de rigore, alter liberatur, ut d. l. ſi ex duobus.

§. **Nihil intereſt.** Ex contractu celebrato inter fructuarium, & ſeruum, ĩ quo habet vſumfructum, datur fructuario actio de peculio ꝯtra proprietarium, cõputato tñ peculio quod eſt apud fructuarium, de quo debet ipſe ſoluere.

LEX XXXIX.

1 *Actio quæ competat pro re depoſita penes filium, vel ſeruum.*
2 *Verbum de peculio, q; non denotet nomen actionis, ſed q; ſit quædã adiectio, & an ſit vnica tantum actio, quæ competit contra filium, & contra patrem.*
3 *Licet habeam contra te actionem ad aliquam rem, ſi illam non intẽto, ſed aliam non competentem debes abſolui, licet conſtet iudici me iterũ poſſe agere ad eandem rem alia actione.*
4 *Peculium conſiſtit in rebus, quarum dominium non eſt apud ſeruum, vel dominum, ſed apud tertium.*

1 **Depoſui apud.** † Pro re depoſita penes filium, vel ſeruũ, ẽt ſi ſit penes patrẽ, vel dominum, ſi tñ filius, vel ſeruus nõ haberet peculium, non agitur de peculio, ſed rei ven. vel ad exhibendum, quia tale depoſitum non reputatur peculium. h. d. † No. in prĩ. dũ
2 dicit [& ago depoſiti de peculio] pro eo, quod communiter dicunt gl. quia iſtud verbum [de peculio] non denotat nomen actionis, ſed eſt quædam adiectio. nam competit actio ex illo contractu, qui celebratus eſt cum ſeruo, uel filio, cum hac actione de peculio, ut no. ſ. e. ti. l. 3. §. ſi filius. in glo ſ. verbo [mandati] quæ inci. no. q; ſecundum hoc eſſet vnica tantum actio q̃ competit ꝯ filiũ, & ꝯ̃ p̃rem. licet ꝯ̃ p̃rem ſit modificata, vſque ad vires peculii. ¶ Sed in ꝯ̃rium vr̃, q; ſint duæ ĩ l. ſi id, quod. §. ſi filius. pro ſocio, & vna eſt ciuilis oriens ex ꝯ̃ctu, altera prætoria quæ datur a prætore ex ꝯ̃ctu: & iſto modo intelligo iſtum tex. dum dicit [ago depoſiti] ideſt pp depoſitũ factum filio, ago de peculio cõtra p̃rem, & iſta magis
3 placet, ut dixi ſ. q; cum eo. in l. ſed ſi ex parte. §. fi. ¶ † Item no. hic tex. expreſſum dũ dicit [nihilo magis] & gloſ. exponit .i. non iõ magis, q; licet habebam ꝯ̃ te actionẽ ad aliquam rẽ, vt erat hic, quia habebam rei ven. ad exhibẽdum, ut in fi. huius tex. ſi tñ illam non intẽto, ſed aliam nõ competẽtem, dẽs abſolui: licet conſtet iudici me iterum poſſe agere ad eandẽ rẽ alia actione, & ideo ſi egi ꝯ te depoſiti, & tu fateris rẽ hr̃e, non tñ ex cauſa depoſiti, ſed commodati, ſi ego non probo depoſitum debes abſolui: vt hic, & l. habebat. ſ. de inſtitoria, & l. nam poſſumus. ſ. ſi pars hæred. peta. & l. j. ſ. ſi menſ. fal. mo. dix. & in c. examinata. de iud. no. Inn in c. j. de lit. conte.
2 ¶ † Vlt no q; peculium conſiſtit[a] in reb. quarum dñium non
a eſt apud ſeruum, vel dominum, ſed apud tertium.

ADDITIO.

a ¶ Peculium conſiſtit. Adde Doc. in rub. de pec. cle. extra.

§. **Si nuptura.** Si ageretur ꝯ̃ patrem de peculio ad hoc ſolum, vt agẽs liberet̃ ab oblone patri quæſita p filium, dẽt liberatio fieri inſolidum nõ d̃ducto eo, quod debetur p̃ri per filium. h. d. rõ ponit̃ ĩ gl. quia tunc fit deductio, & condemnatur vſq; ad vires peculii, qñ conuenitur de eo quod ad patrem non peruenit ſi autem puenit, condemnatur inſolidum. ſ. e. l. in bonæfidei. ſed hæc actio datur ĩſolidum. ergo &c. ¶ In tex. ibi promiſerit [ſupple] & non ſoluit.

§. **Stichus habebat in peculio.** ¶ Id, quod Vicariꝰ ſeruꝰ dẽt dño, nõ deducit̃, ſed ſolum agit̃ de peculio vicarii: & iõ ſi uicarius non hẽt peculiũ, qd̃ eſt qñcunq; ipſe ſolus eſt ĩ peculio ordinarii, ceſſat deductio talis debiti. h. d. in effectu vſq; ad §. ſeruo, & primo loqt̃ qñ agit̃ de peculio vſq; ibi [& quidẽ.] & tunc illud idem hr̃ ſ. eod. l. ſeruus meus ordinarius. circa me. ibi, [is vero.] Secundo, qñ agitur p ipſo peculio: & tunc illud idẽ hr̃ in l. cui ꝓñs, q̃ ſequitur poſt illã l. ſi ſeruus meus ordinarius, vbi ponitur idem caſus.

§. **Seruo quem.** Peculium, quod penes vẽditorẽ remaſit, nõ ſubiicitur oneri debito poſt venditionem ꝯ̃ctam: ideo nec ĩ illud computatur, nec pro illo poteſt conueniri, nec de illo poteſt deduci. h. d. in effectu vſq; ad fi. & prima pars ſummarii colligitur in fi. dum dicit ex quo apparebit, & aliæ tres illationes colliguntur ex principio vſq; ad illum ver. per ordinem.

LEX XL.

1 *Peculium in quibus rebus conſiſtat.*
2 *Creditores filii, vel ſerui, non poſſunt petere, q; pater, uel dominus tradat eis veſtes, ſerui, vel filii.*
3 *Quod etiam ſeruus poßit facere dominum compelli ad ſe induendum, ſi hoc non faceret, cum teneatur alere illos, quorum operis vtitur, & eodem modo maritus vxorem.*
4 *Si tales expellantur, quod non debeant eis veſtes auferri.*

1 **Peculium.** † Peculium conſiſtit etiam in his, quæ ſeruus, uel filius acquirit ſua induſtria, vel parſimonia, ſi pater uel dominus permittit̃ apud ipſos eſſe, non tamen in veſtibus quas pater, vel dominus tenetur eis miniſtrare, & poteſt augeri, & minui etiam totaliter extingui. hoc dicit. cum l. ſequen. Intellige primum dictum in his, q̃ iuſte acquirunt, nõ iniuſte, vt ſ. e. l. peculium eſt, & qd̃
2 ibi no. † Ex alio dicto patet, q; nõ poſſunt creditores filii, vel

ſerui

ſerui petere, ꝙ pater, vel dominus tradat eis veſtes ſerui filij:
3 quia non ſunt in peculio. Pater etiam, ꝙ †ſeruus poteſt facere
dominum compelli ad ſe induendum ſi hoc non faceret: &
hoc eſt de iure naturali: quia tenetur alere illos quorum ope-
ris vtitur, vt ſ. commo. l. in rebus. §. poſſunt. & co. modo mari-
4 tus vxorem, †patet etiam, ꝙ ſi tales expellantur, non debent
ei auferri veſtes, quod dic, vt ſ. e. l. id veſtimentum.

LEX XLI.

1 *Verba debent intelligi aliquando improprie, quando referuntur ad perſo nam in qua non poſſunt proprie cadere.*

2 *Illud ꝙ debetur ſeruo, debet peti a domino, & non a ſeruo. & nu. 3.*

1 Nec ſeruus. †Not. in iſta l. ꝙ debitũ, proprie loquẽ
do non dr̃, niſi illud, quod eſt efficax,
& poteſt peti. ideo hoc verbum non cadit in ſeruo, nec acti-
ue, nec paſſiue: quia nõ poteſt debere, nec ſibi deberi, niſi na
2 turalr̃ tantum, quod non eſt efficax ad agendum. ¶ Item †no.
ꝙ verba debentur intelligi aliquando improprie, quãdo refe
runtur ad perſonam in qua non poſſunt proprie cadere. Vn-
de cum dicimus ſeruum debere, vel ſibi deberi, intellige im-
proprie, ſcilicet naturaliter tantum: vt hic, vt ĩ. de cond. & de-
3 mon. l. quibus diebus. §. dominus ſeruo. ¶ †Not. ꝙ illud, quod
debetur ſeruo, poteſt peti a domino, & non a ſeruo.

LEX XLIIII.

1 *Alienans poſt litem ſibi motam, uidetur fraudulẽter alienare, & perinde condemnabitur, ac ſi non alienaſſet.*

2 *Verbum petere, ſicut intelligitur per conteſtationem, & ante lit. cont. non dicitur quis petere, ſed velle, ita & verbum agere.*

3 *Pactum de non agendo, impedit lit. cont. licet non ſic in pacto de nõ petẽdo.*

1 Si poſtea, †Alienans poſt litem ſibi motam, videtur
fraudulenter alienare, & perinde condem-
2 nabitur, ac ſi non alienaſſet. h. d. ¶ †Et no. hic tex. cum gloſ. ꝙ
ſicut verbum [petere] intellr̃. ſ. per conteſtationem, & anteꝗ̃
lis ſit cont. non dicitur quis petere, ſed velle, vt l. amplius non
petiit. rem ra. habe. ita, & verbum [agere] & ita allegabat Bal.
3 hanc glo. Alibi dicit Inno. †plus, ꝙ pactum de nõ agendo im
pedit lit. cont. licet non ſit in pacto de non petendo, ut not. p
eum in c. j. de lit. cont. in 6 ¶ In tex. ibi [etiam eius peculii no-
mine.] & eſt ratio, quia ſi non alienaſſet, forte illud idem acq-
ſiuiſſet iſti veteri domino, & ſic fuiſſet condemnatus pro il-
lo: quia inſpicitur tempus condemnationis, non conteſtatio-
nis. ut ſ. e. l. ex duobus. §. in hoc. & l. quæſitum. in prin. debet er
go condemnari, perinde ac ſi non fuiſſet alienatus, & huic ve
teri domino fuiſſet facta acquiſitio.

LEX XLVIII.

2 *Pater, uel dominus ipſo iure non tenetur, vltra quam ſit in peculio.*

1 Quoties. † Prohibitio domini ne ꝯ̃hatur cum ſeruo
facit ceſſare actionem de peculio. hoc pri-
mo. Item ſeruus fideiubendo non obligat dominum de pe-
culio, niſi fideiubeat in cauſam domini, vel peculiarem, hoc
ſecundo. Item conuentus actione de peculio ſi non ſoluit to
tum, quia non tãtum erat in peculio, non tenetur cauere de
ſoluendo, dum peculium fuerit actum. hoc tertio, & vltimo.
2 dicit iſta l. vſq; ad §. ſi creditor. & per §. ſi ſemel. †patet, ꝙ pr̃, vl̃
dominus ipſo iure non tenetur vltra, ꝗ̃ ſit in peculio: quia ſi
teneretur ipſo iure, tñ hr̃et priuilegiũ, ne exigatur vltra, ꝗ̃ ſit
in peculio, & teneretur cauere de futuro incremento, ſicut
ſocius, qui habet priuilegium ne exigatur vltra, ꝗ̃ facere poſ-
ſit. ut l. verum. in princi. ĩ. pro ſocio, tenetur inſolidum ipſo
iure. hoc vult tex. dicere in fi. & ideo caue. Et hoc vult dicere
gl. in l. quæſitum. ſ. e. in gl. j. dum allegat iſtum text.

§. Si creditor. Si creditor peculiaris agendo ꝯ̃ em-
torem ſerui, non fuit totum conſe-
cutus, poteſt redire ad vẽditorem pro eo, quod eſt apud eum
de peculio, vel precio eius: ſed lite pendente ꝯ̃ emptorem, nõ
poteſt ad venditorem redire. h. d. Intelligo primum dictum
de æquitate non de rigore: quia de rigore vno cõuẽto libera-
tur alter: vt l. ex duobus. ſ. e. Item intellige, ꝙ poſſit redire. ĩ. an
num, & non vltra. l. & ancillarum. ſ. eo. Op. contra ver. [ſed re
integra.] de l. & ancillarum. §. ſi ſeruus. ver. illud quoque. ſ. eo.
vbi dr̃, ꝙ re integra poteſt creditor diuidere actionem, & con
uenire quemlibet pro parte, hic dicitur cõtrarium. glo. dicit,
ꝙ ibi loquitur re integra. i. ante datam petitionem contra v-
num, hic vero poſt datam petitionem contra vnum, & añ la
tam ſententiam, & h. d. & eſt vera. Et ideo in duobus reis de-
bendi ſi creditor eodem tempore porrigit libellũm contra
ambos, vel eundem libellum diuerſos conueniendo quem
libet pro parte, admittitur libellus: ſed poſtꝗ̃ dedit libellum ꝯ̃
vnum, & facit eum citare, ſi vellet dare libellũm ꝯ̃ alterum
non admitteretur. ar. hic: de articulo vide plene per Bart. in l.
3 3. §. fin. de duob. reis. ¶ †Sed adhuc oppo. ꝙ immo lite pendẽ-
te ꝯ̃ unum poſſit ad alterum redire, ut l. creditor. in princ. ĩ.
manda. glo. format iſtud contrarium, & non ſoluit, Dy. in l. 2.
de duo. reis. dicit, ꝙ pẽdẽte lite principali nõ põt redire ad al-
terum, vt hic, licet pendente cauſa appellet. ſic, vt ibi, & idem
vr̃ in duo. reis debendi. ¶ Iac. de Are. cuius dictum Bar. ſibi ap
propriat, & de ipſo iure non fecit mentionem, dicit non eſſe
fiendã drĩã inter cãm appellõnis, & cãm principalẽ, & ad ꝯ̃
riũ rñdet, ꝙ hic loqtur in duob. quorũ vno conuento alter li
berat̃ de rigore, licet non de æquitate, & æquitas dictat, ꝙ nõ
redeat̃ ad alterũ lite pendente, ſed illa finita, & illo excuſſo, &
ibi loquitur in plurib. inſolidũ obligatis, quorũ vno conuen
to non liberat̃ alter ẽt de rigore ut l. fi. C. de fideiuſ. & ideo vr̃
ꝙ lite pendente tam in cauſa principali, ꝗ̃ appllõnis poſſit
ad alterum redire pro parte, & idem vr̃ in duo. reis, in quibus
non vr̃ eſſe drĩa, an ſimul porrigantur libelli contra utrunq;
an diuerſis temporibus? quod dic, vt per Bar. in d. l. 3.

1 §. Non tantum. †Emptor ſerui cum peculio põt
ex ꝯ̃ctu prius geſto conuenire
venditorem intra annum, ſicut cæteri creditores peculiares,
computando tamen ſibi in debitum id, quod apud eum eſt
de peculio, & ſi ipſe conueniatur ab alio creditore pro pecu
lio, quod eſt apud eum, poteſt aduerſus eum vti deductione
eius, quod ſibi debetur. h. d. In tex. ibi [idq; Iuliano vr̃.] iunge
ver. dum tñ, qui ponitur. in fi. ¶ In tex. ibi, [quamuis, & dedu-
cere ipſe poteſt]. ſ. ſi conueniatur a tertio creditore peculiari,
vt ſ. prox. §. nam deducere poteſt, ꝙ ſibi debeatur, antequam
emeret. Vnde videbatur, ꝙ tantum ſibi cõſuleretur per hanc
viam, non per viam agendi ꝯ̃ venditorem, ſed forte hoc ſibi
non ſufficit, quia nõ erat in peculio, quod ſufficeret ad debi-
tum. Vnde intereſt ſua poſſe agere contra venditorem.

1 §. Si ſeruus. † Debitum contractum tp̃e, quo ſeru9
erat in poteſtate domini, deduci poteſt
etiam ſi conueniat̃, poſtꝗ̃ eſſe deſijt. ſecus in debito ꝯ̃cto poſt.
Et actio de peculio tranſit ꝯ̃ quemlibet ſingularem ſucceſſo-
rem, ad quem tranſit peculium. h. d. vſq; in fi. ¶ In tex. ibi, [vti
poſſit.] Videbatur ꝯ̃riũ: quia de peculio deducitur illud, quod
dño dẽtur, ſed nunc non dẽtur domino, ſed non dño poſt
venditionẽ, & traditionem, ſed certe ſufficit, ꝙ inceperit dẽri
dño, & licet poſtea deſinat eſſe dñs, ſicut hic nõ liberatur ab
actione de peculio, quo minus intra annum cõueniatur. ita
non tollit ſibi beneficium deducendi. In tex. ibi, [& ſi poſt vẽ-
ditionem.] de hoc dic, ut ſ. depoſi. l. fi.

LEX L.

1 *Etiam id, quod ſeruus habet ignorante domino computatur in peculio, ſi erat tale quid, ſi dominus ſciuiſſet, veriſimiliter dimiſiſſet apud eum.*

2 *Illud quod operatur ſcientia, & patientia, etiam operatur ignorantia, ſi erat tale quid, quod veriſimiliter ſi ſciuiſſet, paſſus fuiſſet.*

3 *Teſtamentum quando rumpitur natiuitate poſthumi, an conſeruentur legata per auth. ex cauſa. C. de lib. præte.*

1 Non ſolum, †Etiam id, quod ſeruus habet ignorã
te dño computatur in peculio, ſi erat
2 tale quid, † quod ſi dominus ſciuiſſet, veriſilr̃ dimiſiſſet apud
eum. h. d. ¶ No. iſtud, ꝙ illud, quod operatur ſcĩa, & patientia,
operatur ẽt ignorantia, ſi erat tale quid, quod veriſimiliter ſi
ſciuiſſet, fuiſſet paſſus, & tene menti, & facit ad multa, & ſpã-
3 liter ad aliam quæſtionem, qñ †teſtũ rũpitur natiuitate poſt
humi, an conſeruentur legata per auth. ex cauſa. C. de lib. præ
te. nam Bar. diſtinguit, aut teſtõr ſciuit vxorem prægnantẽ, &
conſeruant̃, aut uero ignorabat, & ſecus, qa non eſt creden-
dum, ſi ſciuiſſet, ꝙ illa legata feciſſet cœteris, ſi erant talia,
quæ ueriſimiliter feciſſet, qa cõiter oẽs faciunt ẽt, q hñt libe-
ros, ut legat̃a pia & non multũ magna, ꝯſeruabunt̃, ac ſi te-
ſtõr ſciuiſſet, arg. iſtius tex. qui melius facit, ꝗ̃ aliquis alius.

1 §. Si ignorante. † Ex qua cã liber homo obligat̃
ciuiliter, & naturaliter, ex eadẽ cã
ſeruus obligatur dño naturalr̃ tñ. Item ex qua cã, qs nõ obli
garet̃ alteri ciuiliter, & naturaliter; ex eadem nõ obligatur
ſeruo ſuo naturaliter tantum. h. d. Et declara hoc ultimum, p
l. nuda ratio. ĩ. de don. iungendo cauſam cum iſto text. h. d.

LEX LI.

2 *Non inſpicitur, ꝙ euenire poteſt, non de iure, ſed de facto iniuſte.*

3 *Dubius eſt euentus litis, quia poteſt ſequi ſententia iniuſta.*

1 Eo tempore. †In actione de peculio non dr̃ con-
uentus latitare, ſi nihil erat in pecu-
lio: & ideo poteſt pati miſſionem ex ſecundo decreto. ſ. cum
effectu, quoniam hoc poſtea apparente retractabitur quic-
quid factum ſit contra eum, tanquam debitorem, cum non
ſit, ut l. Fulcinius. §. ſi quis actione. infra qui. ex cau. in poſ. ea.
ſed antequàm hoc conſtet, poterit pati, quia ſtatur narratio
actoris, quæ & ſi eſt talis, ꝙ ſi eſſet vera, ſufficeret, etiam in du
bio ſufficit, iuxta ea, quæ habentur in l. cum quædam puella.
de iuriſ. omn. iu. & iſto modo poteſt intelligi forte contrariũ,
quod format hic glo. de d. l. Fulcinius. §. ſi quis actione. In tex.
ibi, latitat. ſcilicet non comparet, ſed ſe abſcondit: nam ſi effi-
caciter teneretur, diceretur, latitare, ſed hic non latitat, licet
actũ latitãdi faciat. ¶ In tex. ibi, in bo. poſ. ſupple ex ſcdo de-
creto.

a creto.nam q̃tum ad primum,non requiritur latitatio, [a] ſed ſufficit,ꝙ non defendatur,ut l.hæc autem.§.non defendi.q.b.
2 ex cau.in poſ.eatur. ¶†In tex.ibi,nec ad rem pertinet. not.ꝙ non inſpicitur,quod euenire poteſt non de iure, ſed de facto iniuſte,q.a non eſt veriſimile, ꝙ eueniat,licet poſſibile ſit eue nire.Cum autem pōt euenire iniuſte,tunc diſtingue,aut ſunt aliquæ veriſimiles coniecturæ,q̃d debeat euenire, aut non,ut l.q. bona.§.j.de dam.infect. Item allegatur iſte tex.†ꝙ dubius
3 eſt euentus litis,quia poteſt ſequi ſnīa iniuſta.

ADDITIO.

a ¶ Latitatio.Adde quid ſit,uide in l.Fulcinius.in §.quid ſit latitare. ff. ex qui.cau. in poſ.ea.Inn.in c.dilecto.de ver.ſig.Inn.in c.conſultationib.de offic. deleg.

§.Si creditor. Si hæres tenebatur defuncto actiōe de peculio,computatur in hæredita te peculium,quod erat tempore mortis defuncti.h.d.

§.Etiam. Propter ↄteſtōnem factam de peculio ↄ̄ do minum,ſeruus non liberat ab oblōne nā li:iō pro eo pōt dare fideiuſſorē.h.d. Nimirū,q.a & ipſa actio de peculio,& quælibet alia ſup qua facta ſit ↄteſtō, nō tollit q.a p iudicium non fit nouatio in ꝑiudiciū agētis, ut tollatur actio prima : ſed in eius fauorē,ut noua actio, uel oblō accu mulet,ut l.in aliam.de noua.& plene no.in l.j.C.de iudicijs.

2 *Differentia,an aliquid acquiratur mihi ex re mea , an propter rē meam .*

1 §.Seruus alienus. † Licet bonæfidei poſſeſſor ſerui alieni poſſit conueniri actione de peculio,quouſq; poſſidet ſeruum pro peculio ad ipſum pertinētem: poſtq̃ tn̄ deſiit poſſidere,conueniri nō p̄t, et ſi pecunia creditoris ad ipſum peruenerit,ſed eſt conueniē dus verus dn̄s,& ipſe uerus dn̄s poterit agere ↄ̄ illum olim poſ ſeſſorem pro reſtōne illius pecuniæ, quæ eſt acquiſita vero dn̄o non poſſeſſori,ſi non ex re ipſius, uel opera ſerui quæſi-
2 ta eſt.h.d.in effectu.¶†No.ſi.huius.§.quia dr̄a eſt,an acquira tur mihi aliquid ex re mea, uel propter rem meā : nā dictio, ex re,denotat cām ꝓximā.ut l.j.§.ex icēdio.ſ. de icē.rui.nauf. ſed dictio pp cām remotā.ut no.i l.i. C.ſi ſeruus extero.aliq̃n dictio ex,ponit ꝓ,pp,vt no.gl.in l.dn̄s Stycho . de pecu.legat.

LEX LII.

1 *Si in peculio ſunt nomina debitorum,non tenetur quis propter ea,niſi ut cedat actiones.*
2 *Dubius eſt euentus litis , & ille qui tenetur propter hoc ſolum,ꝙ habet actionem contra alium,liberatur eam cedendo .*
3 *Cuius expenſis litigabit ceſſionarius,qui cedendo actionem liberatur .*

1 Quod debetur. † Si in peculio ſunt noīa debitorum,non tenetur quiſpp ea,
2 niſi uti cedat actiones.h.d. ¶†Et allegat̄ iſta l. ad duo.ſ.ꝙ dubius eſt euentus litis,& ille q tenetur pp hoc ſolum , ꝙ hēt ↄ̄ alium actionē,liberatur eam cedendo , & dr̄ quis teneri pp hoc ſolum,q̃n non tenetur ex ↄ̄ctu, vel quaſi celebrato cum eo,ſed cum alio,ut erat hic: & eſt caſus ēt in quo tunc non te netur,niſi q.a actionem hēt:q.a p̄r , uel dn̄s non tenetur de pe culio, niſi quaten⁹ eſt in peculio:ſi ergo ī peculio nihil aliud eſt,niſi nomina debitorū , ↄ̄ quos hēt actionem ex ↄ̄ctu filii, vel ſerui, dr̄ teneri pp hoc ſolum,quia actionem hēt:igitur li beratur cedendo,ſed ſi tenetur ex ſuo ↄ̄ctu , uel quaſi,licet ēt pp hoc,ꝙ actionem hēt,non liberatur eam cedendo, ut l. nam & ſeruus.§.fi.ſ.de neg.ge. niſi actionem non poſſideret, & careret dolo,vel culpa,quæ venit in illo ↄ̄ctu, q.a tunc libe ratur ope exceptionis dummodo cedat actionem ↄ̄ poſſiden tem:ita loquuntur leges allegatæ in glo.pro ↄ̄riis. & no.Bart.
3 in l.cum fundus.§.ſeruum.ſ.ſi cer.pet. ¶†Sed cuius expenſis li tigabit ceſſionarius?& vr̄, ꝙ expenſis cedentis,hoc caſu,vt ſ. commo.l.ſi ut certo.§.rem tibi.in fi.hic po.

LEX LIII.

1 *Pauper, & dominus in re ſibi debita quibus perſonis præferantur .*
2 *Patrimonium eius qui ſe gerit pro libero , cum ſit ſeruus pro peculio reputatur,vt dominus pro illo teneatur.*

1 Ex facto. †Pater,& dn̄s deducendo q̃d ſibi dētur,præfertur cuicunq; alteri creditori ēt priuilegia to,niſi conueniatur pro re illius actione reali, uel niſi in acq ſitis ex re illius,ſed ſuper ſe,& creditores præferuntur, q.a hēt priuilegium:& ſi alii nō priuilegiati primo ueniant,ſoluit eis præſtita cautione,& comparentib. poſtea priuilegatis auferē
2 eis,quod ſolutum eſt,& datur priuilegiatis. ¶†Item patrimo nium eius qui ſe gerit pro libero, cum ſit ſeruus pro peculio reputatur,ut dominus pro illo teneatur.hoc diviſ; ad §.fi. & format tres quæſtiones uſque ibi reſpondi. poſtea reſpondet ad primam vſque ibi:nec tamen,interſerendo tamē quandā aliam,quæ non fuerat formata, & dicendo poſtea reſpondet ad ſecundam vſque ibi,quid ergo.poſtea ad tertiam ibi ſi dos. poſtea redit ad aliam quæſtionem,quæ non fuit formata, & decidit vnum dubium.

LEX LIIII.

1 *Manumittendo ſeruum inter viuos cenſetur quis donare ſibi peculium , actiones tamen peculiares non tranſeunt in ipſum niſi cedantur .*
2 *Actio de peculio datur contra quemlibet ſucceſſorem peculii,licet ſit perſonalis .*
3 *Seruus Orcinus quis dicatur, & in quo differt ab eo,cui relicta eſt libertas per fideicommiſſum .*

1 Si ſticho. † Manumittendo ſeruum inter viuos cenſet quis donare ſibi peculium, actiones tn̄ peculiares non tranſeunt in ipſum,niſi cedantur.h.d.gl.tn̄ dicit, ꝙ ſine ceſſione trāſeunt vtiles arg.C.de leg.l. ex legato nominis. & l.2.C.de act.& oblig. ſed pōt dici,ꝙ illæ leges loquuntur,q̃n nomen debitoris ſpecificē legatur,vēditur, vel donat expſſē : hic vero non expſſē,ſed tacitē, nec ſpecificē , ſed ſub appellatione peculij,& iō iſte tex.ſtat propriē,ꝙ nullo modo trāſeat,
2 niſi cedantur.¶†No.ēt gl.quæ tenet,ꝙ actio de peculio datur ↄ̄ quemlibet ſingularem ſucceſſorē peculij: ſingulariter autē actio perſonalis,quæ incipit cōpetere ↄ̄ vnum , non tranſit ↄ̄ ſingularem ſucceſſorē:vt l.ſi.§.ſi.de ↄ̄hē.empt.ſed iſta actio de peculio habet ſimilitudinem cū reali,vt l.quæſitū.ſ.eo.glo.tn̄
3 diſtinguit,an ſit ſeruus Orcinus,vel non.† Dr̄ aūt ſeruus Orcinus libertus ille,cui fuit relicta libertas in teſtamēto, & ſic ſta tim adita hære. efficit̄ liber ſine manumiſſione, & ad ipſum tranſit dn̄ium peculij,ſi ſibi fuit legatum, & non recognoſcit alium patronū,niſi defunctū, & iſto caſu dr̄ creditorib. teneri.Si vero per fideicōmiſſum: tunc cognoſcit hæredem manumittentis,& peculiū fuit ſemel apud hęredem,qui eidem non tenebatur tradere,niſi deductis debitis:ideo ſi tradidit,ipſe poterit conueniri a creditoribus, non autem ipſe manumiſſus, per iura,quæ allegat glo. vide in l.j.§. per contrarium.de dote prælegata.& infra tit.prox.l.j.§.item hæres.

LEX LV.

Filiofamilias. Pro eo, quod ſeruus debebat dn̄o, non competit actio de peculio hæredi dn̄i contra illum, cui legatus eſt ſeruus cum peculio.h.d. iſta.l.cum l.ſi.ſ.eo.Ratio eſt, quia nunquam incepit ſibi competere viuente dn̄o: quia non erat contra quem poſſet competere:igitur dominus ad hæredem ſuū non tranſmiſit actionem,quam habebat,nec incipit de nouo competere,cum ini tium inſpiciatur.argum.in l.ſi ſerui,& filij.de fur. & adde l. & ancillarum.§.ſi ſeruus.ver. ipſi. ſupra eodem.

LEX LVI.

Is cum. Qui vi eximit conuentum de peculio, tenetur actori ad intereſſe: quatenus erat in peculio tē pore venditionis. de iſta materia habetur ſupra ne quis eum, qui in ius voc. In text. ibi.vi exemptus.l.extractus de manibus familiæ, dum duceretur ad iudicem.

LEX LXVII.

Quod ſeruus. Etiam id, quod debet ſeruus dn̄o ꝓ debitore ipſius domini deducit: nomen tamen illius ex hoc efficitur peculiare, quia ille tenetur ſeruo, & per conſequens imputabitur in peculiū.h.d.Ex hoc ergo videtur,quod parum proderit iſta deductio: quia ab vna manu deducitur,& ab alia in peculium imputatur,& ſic reputabitur peculium tanto maius, quantum ille debet, & quantum fuit magis detractum .

LEX LVIII.

Si filius. Iſta lex ponit tres bonos caſus.& h.d. Si ſeruus moritur, inſpicitur quatenus erat in peculio tempore ſuæ mortis.hoc primo:ſed ſi ſibi prælegatur peculiū cum libertate, inſpicitur tempus aditæ hæreditatis: hoc ſecundo,ſed ſi peculium legatur cuidam tertio, inſpicitur tempus mortis teſtatoris.h.d.Ratio diuerſitatis inter iſtos vltimos duos caſus eſt,quia quādo legatur ſeruo , ſicut legatum libertatis non cedit,niſi ab adita hæreditate: ita nec legatum peculij,ſed quando legatur extraneo, cedit a die mortis teſtato.vt C.de cad. tol.§. in nouiſſimo . ſed illud tempus debet inſpici, quo dies legati ced.& not. ex ſecundo caſu,quod legatum peculij recipit augmentum, & diminutionem . facit l. grege. de legat.primo .

Quando de peculio annalis eſt actio. *Rubr.*

LEX PRIMA.

PRætor ait. Quouſq; filius, vel ſeruus eſt in poteſtate p̄ris, vel domini actio de pecu.eſt perpetua, ſed poſtquam exiuerint morte filij, vel ſerui , emācipatione,vel manumiſſione, vel alienatione ſerui , efficit̄ annalis.h.d. vſque ad §.item hæres . Ratio eſt, quia de rigore iuris videbatur, quaſi extingui, quaſi deſinit eſſe peculium, cum non dicatur peculium , niſi occaſione poteſtatis paternæ,vel dn̄icæ,vt patet ex l.ſi.C. de inoffic. teſta. & damnoſum creditoribus prætor per aliud edictum iſtū rigorem limitat.& pōt dici, ꝙ actio.j. extinguat̄ tn̄ loco eius ſubrogat̄ alia actio ſimilis,

ſimilis,nõ tñ in tempore,ſicut in ſimili habetur in tit.ſ.quod
cum eo.& hoc dico propter id,quod habetur in l.ij.ſ.e.l.alias
eſt,§.fi.ut ibi.

1 *Succedens tam in ſeruo, quam in peculio, poteſt actione de peculio conueniri,ſecus ſi in peculio tantum.& nu.2.*

1 **§. Item hæres.** †In ſingularẽ ſucceſſorem peculii,
& non ſerui,non datur actio de pe-
2 culio.h.d.ſm intellm gl.ſed†qñ ſuccedit tam in ſeruo,q̃ ĩ pe-
culio,vt qñ venditur,vel donatur ſeruus cum peculio,an tũc
detur ꝯ eum actio.gl.hic tenuit,ꝙ ſic:per l.quoties,in fi.ſ. tit.
j.vel dic,vt no.in gl.in l.Stycho.e.ti.& tene menti hanc diſtin
ctionem,& ea,quæ ibi dixi,procedunt, qñ eſt ſingularis ſuc-
ceſſor peculij,& ſerui,ſecus ſi peculij tantum, vt hic.

§. Si præcepto. Hrs, qui reſtituit hrditatẽ retento
ſeruo cũ peculio,põt effectuatr cõ
ueniri,& ẽt ꝑpetuo actiõe de peculio.h.d.Videbatᷣ ꝯrium, q̃a
cũ hr̃es reſtituit hrditatẽ retenta ſingulari, actiones trãſeunt
actiue,& paſſiue in fideicõmiſſariũ , & non remanent penes
hrdes,vel ꝯ eũ,qđ dic,ut plene no.in l.j.§.fi.ad Treb.ſed certe
hic retinuit peculiũ, qđ eſt,q̃d vſe,cui cohærent actiones.Vñ
ſi ſic retinuiſſet tertiã partẽ hrditatis, poſſet a creditorib.ꝯue-
niri pro illa parte, nõ obſtãte reſtõne. vt C.ad treb.l.j.& 2.cũ
ibi no. ita nunc,& ſic non iuuatur Senatuſconſulto Treb. vt
poſſit effugere actiones, & non erunt annales hoc caſu,quia
ſeruus non deſijt eſſe in ſui ptãte,poſtq̃ retinuit vſu teſtõris.

2 *Quando ſunt plures actiones,quæ electione tolluntur,ſi ambę intentãtur, & non opponatur exceptio,non redditur iudicium nullum.*

3 *Quando fui inductus per errorem per tuam aſſertionem, poſſum illum errorem quandocunque corrigere, etiam poſt ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam,quantum ad te.*

4 *Poſitionem tuam ſi fui cõfeſſus per errorem cum eſſet falſa, ꝙ poſſim errorem corrigere etiam poſt ſententiam.*

1 **Quæſitum eſt.** Si actũ ſit actione de peculio,tãq̃
annali,cũ eſſet perpetua,q̃a ſeruꝰ
non exierat ptãtẽ dñi,licet putaret exiuiſſe,& ſuccubuerit, ꝙ
actor poſſit iterato agere actione de peculio perpetua,& nõ
obſtabit exceptio rei iudicatæ, ſecus ſi fuit actũ actione de in
rẽ verſo,quia illa actio non efficitur annalis,licet ſeruus, vel
filius exiuerit ptãtẽ pr̃is, vel dñi,& ideo cenſetur intẽtari illa
eadem actio,ſuper qua fuit lata ſententia , ſecus in caſu præ-
cedenti,quia vr̃ intentari illa actio.h.d. ſm verum ĩtellm nõ
no.a gl.nec a Doc.& tunc ceſſant inuolutiones glo.quæ non
vr̃ tex.intellexiſſe.Pone caſum,ꝙ creditor peculiaris credens
filium eſſe mortuum dictauit libellum ꝯ pr̃em,in quo narra
uit ꝯxiſſe cũ filio, & ꝙ licet filius eſſet mortuꝰ,q̃a tũc adhuc
nõ trãſiuerat annus , petiit pr̃em ꝯdẽnari in actione peculii,
poſtea in articulis deduxit mẽſem, in quo filius erat mortuꝰ,
& facta cõputatione ab illo mẽſe annus iã trãſiuerat , ꝑꝑ qđ
ſuccubuit,& pr̃ fuit abſolutus,ſed q̃a filius re vera viuebat,&
volebat iterũ agere,videbatᷣ,ꝙ non poſſit, q̃a vult intentare
illã actionẽ ſuꝑ qua fuit lata ſnĩa,& ſic videbatᷣ obſtare exce
ptio rei.iud.Contrariũ eſt verũ, q̃a immo intentat aliã actio
nẽ,nã in primo libello intentauit actionẽ , q̃ nondũ erat na-
ta,nã annalis incipit naſci poſtq̃ filius exiuit patriã ptãtem:
nunc intentat illã,q̃ erat nata,& quæ nunq̃ fuit intẽtata, nec
ſuꝑ ea fuit lata ſnĩa,iõ non obſtat exceptio rei iud.Bar.hic di
cit ꝯriũ , ſed ſi creditor egiſſet de ĩ rem verſo,tanq̃ annali,&
ſuccubuiſſet,non poſſet iterũ agere,quia intentaret eandem
actionẽ,nã illa actio non efficitᷣ annalis poſt mortẽ filii. hoc
enim ſolũ hẽt locũ in actione de peculio. Fuit ergo intẽtata
actio,q̃ iã erat nata. & hoc vult dicere tex.ꝙ in priori iudicio
de in rẽ verſo,recte actũ videretᷣ ſi fuiſſet intentata actio, de
in rẽ verſo,quia fuiſſet intentata actio nondũ nata, obſtaret
ergo iſto caſu exceptio.Sed tunc bñ puto,ꝙ ꝑhabita reſtõne
ex cã iuſti erroris bñ poſſit iterũ agere.gl.tñ hic ponit caſum,
ꝙ in eodẽ libello fuit intentata actio de peculio, & actio de ĩ
rem verſo,nec obſtat,ꝙ nõ pñt ſimul intentari,vt in l.ꝙ hæ-
redẽ.§ eligere.de trib.quia iſta exceptio non fuit oppoſita, &
ſic ꝓcedit iudiciũ.iſtud eſt diuinare,licet Bar.ſequatᷣ glo. ideo
2 pone melius caſum,ut dixi.†Not.tñ glo.ſingulr̃ in hoc, ꝙ qñ
ſunt plures actiones,q̃ electione tolluntᷣ , ſi ambæ intentantᷣ,
& non opponatᷣ exceptio,non redditᷣ iudiciũ nullũ.quod per
petuo tene menti.Videbatᷣ ꝯriũ,quaſi factũ dr̃ , ꝯ iuris diſpõ-
nẽ.ſimile no.in l.mancipium.§.fi.cõi diu.j.de euic.no.ẽt glo.
3 quæ ſꝑ alle.†quia tenet,ꝙ qñ fui inductus in errorem per tuã
aſſertionẽ,poſſum illum errorẽ , qñcunq; corrigere etiã poſt
ſnĩam,quæ tranſiuit in rem iudicatam,quantũ ad te, nec po-
tes mihi imputare. Nõ ſic, qñ nõ fui ꝑ te inductus, quia tunc
non poſſum corrigere,niſi vſque ad ſnĩam.l.error. de iur. &
fac.ig.qđ eſt ſingulare,& ad hoc ſꝑ allegatᷣ iſta gl.facit.l.j.§.ſi
oẽs.ver.cœterũ.j.de ven.inſpi.& ideo Bart.per hoc in l.j.ſ.de
4 eo per quẽ fac.eſt. determinat,†ꝙ ſi feciſſes poſitionẽ,& ego
eã fui ꝯfeſſus ꝑ errorẽ, cũ eſſet falſa,poſſũ me ipſũ corrigere
poſt ſnĩã,q̃a videor erraſſe ĩductꝰ ꝑ te,& ꝑ aſſertionẽ tuã,nec

põt mihi imputari,quod tibi credidi.& adde qđ not.in d.l.er-
ror.& in l.non fatetᷣ.de ꝯfeſ.Vltimo extra gl.opp. ꝙ non poſ-
ſum iterũ agere.vt in l.in dictis.§.ſi detracta.ſ.de noxa.So.ibi,
volebã eandem actionẽ in ſubſtãntia intentare in alio iudi-
cio,q̃ intẽtaueram in primo:cũ diuerſa tñ qualitate:hic vero
aliam diuerſam in ſubſtantia ſm intellectum quem dedi,qñ
autem qualitas habebat diuerſificare ſubſtantiam,vide ſub-
tiliter per Bar.in l.denuntiaſſe.§.qui cum adulter.

LEX III.

1 *Si actio prima durabat minus anno,non reſtituitur annalis, ſed tanti temporis,cuius ille erat.*

2 *Statutũ ꝙ cuilibet actioni pręſcribatur ſpacio.xx.annorum,debet intelligi de illis actionibus,de quibus ſi non eſſet ſtatutum,durarent vltra.*

1 **Cum poſt.** †Si actio prima durabat minus anno,
non reſtituitur annalis,ſed tanti tp̃is cu-
2 ius illa erat.h.d.per iſtum tex. ego dico † ſi ſtatutum dicat, ꝙ
cuilibet actioni præſcribatur ſpatio xx.annorum, dẽt intelli-
gi de illis actionib. de quib.ſi nõ eſſet ſtatutum durarẽt vltra.
non autem de illis, quæ durant minus , quia intentio ſtatuti
fuit abbreuiare tp̃s ꝑſcriptionis,nõ aũt elõgare. caſus ẽ ĩ hac
l.tene mẽti: & iõ ĩ ſtatutis Florẽtinorũ cũ eſſem vnꝰ de cõpi-
latorib.& ſtatutũ vetus illo mõ loquebatᷣ. fecimus addi,ꝙ ꝑ-
ſcriptio nõ duraret vltra, nec minus,ſeu minori tp̃e poſſet ꝑ-
ſcribi:vt ſic etiam actiones,quæ durãt minori tp̃e de iure cõi,
durarent vſque ad xx.annos ex forma veteris ſtatuti:quia ita
erat intentio veteris ſtatuti.

§. Si ſeruus. ¶Si ſperatur filius , vel ſeruꝰ redire ĩ ptã-
tẽ ex ea cauſa,quæ retro fingit,licet re ve
ra exiuerit actio de peculio,non deſinit eſſe perpetua. h.d.

LEX IIII.

1 *Peculium etiã largo modo dicitur quo ad creditores peculiares,quamuis ſeruus,vel filius exeant poteſtatem.*

2 *Statutũ,ꝙ mulier habens filios non poſſit teſtari de dote ſua , niſi uſq; ad quartam partem , & reliquæ partes pertineant ad filios, quod etiam habebit locũ in uidua.*

1 **Diffinitione.** †Licet deſinat eſſe peculiũ ſeruo, vl̃
filio exeũte ptãtem, tñ adhuc largo
mõ põt dici peculium q̃tum ad creditores peculiares,quouſq;
ſit eis ſatisfactum,& recipit augmẽtum,& diminutionem ex
2 ipſis reb. peculiarib. h. d.& per iſtam.l.dico in q.de fcõ†dicit
ſtatutum Senenſe, ꝙ mulier hñs filios non poſſit teſtari de
dote ſua,niſi vſque ad quartam partẽ . Reliquæ vero tres ꝑti-
neant ad filios,q̃ritur an iſtud ſtatutum hẽat locum ĩ vidua:
vr̃,ꝙ non , q̃a dos dr̃,niſi ꝯſtante matrimonio cum ſine illo
non poſſit eſſe:ut l.i.j.de iu.do.Et ſic vr̃ ſolũ hr̃e locũ,qñ mu
a lier moritᷣ durãte mr̃imonio. Contrariũ [a] dico,nã adhuc põt
dici dos,licet nõ proprie, illa q̃ ſemel fuit q̃tũ ad hũc effectũ,
vt in ea locũ hẽat ſtatutũ diſponẽs de dote, qñ ꝯgrue põt ad
illã adaptari ꝑ iſtã l.& ſilr̃ hẽbit locum ĩ fructib.ꝑceptis ex il-
la dote extãtib.vel ꝯuerſis ĩ emptiõe aliarũ rerũ,qm̃ ex eis cẽ
ſetᷣ dos augeri ꝑ iſtã.l.ſingularẽ , q̃ optime facit ad hoc , nam
quouſq;ſtat ĩ viduitate cẽſetᷣ ſtare in priori mr̃imonio: vt l.fi.
C.đ bo.ma.& vide ibi,qđ no. Bal. de iſta. q. nã ſtatutũ vr̃ eſſe
ĩductũ,ut ꝯſulat liberis,nõ aũt ꝑꝑ aliã cãm. Et iõ cum vidua
hẽat liberos, vel hr̃e poſſit,merito ſtatutũ dẽt extẽdi ad illã.

ADDITIO.

a ¶ Contrarium dico.Adde Bal.& eundem Pau.de Ca.in l.1.C.unde vir,& vxor,
& eundem Pau.in rub.inf.ſo.mat.& ibi poſui concor.Fran.Cu.

De in rem verſo. *Rub.*

LEX PRIMA.

1 *Actio de peculio,quando ſit neceſſaria.*

2 *Actio de peculio,licet incipiat eſſe annalis filio,uel ſeruo exeunte poteſtatem,ꝙ non ſic in actione de in rem verſo.*

3 *Quando plures agunt ſimul ex diuerſis cauſis contra vnum ex facto alterius, ille præfertur cuius pecunia in utilitatem conuẽti conuerſa eſt.*

4 *Non ſufficit eſſe verſum in vtilitatem patris,vel domini, ſi non durat verſum ex eo,ꝙ illud ſoluatur vbi ex creditoribus præoccupati,ſecus ſi caſu fortuito deſinat eſſe verſum.*

1 **SI hi qui.** Actio†de in rem verſo neceſ
ſaria eſt vbicunque actio de
peculio,& eſt vtilis,ſi ꝯcurrat cum agẽtib.
de peculio,q̃a ꝑferatᷣ. Si tñ agẽs de peculio
ꝑoccupet actio de in rẽ verſo extinguitᷣ: ſi
tñ illud,quod verſum erat, ſoluatᷣ agẽti de
2 peculio:alias ſecus. h.d.tota l. Bar. ¶†Not.
tex.ibi[ꝙ ſi morte ſerui,&c.]Pro intellectu quẽ dedi in l.quę-
ſitum, alias eſt.§.ſ.ti.j.ꝙ licet actio de peculio incipiat eſſe an
nalis filio,vel ſeruo exeunte ptãtem , non ſic actio de ĩ rẽ ver
3 ſo,qđ dic,vt ibi.¶†Itẽ no.in ver. itẽ ſi plures, ꝙ qñ pl̃es agũt
ſimul

ſimul ex diuerſis cauſis q̃ vnum ex facto alterius ille præfert, cuius pecunia in vtilitatem conuenti conuerſa eſt, licet in q̃-
4 rium facit l. procuratoris. §. plene. ſ. de trib. ¶ † Item no. in ſi. ꝙ
a nõ ſufficit eſſe verſum,[a] ſi nõ durat verſum ex eo, ꝙ illud ſoluat vni ex creditorib. præoccupanti, & imputet ſibi ille, cui ꝙ petit actio de in rem verſo, ꝙ fuit negligẽs, non ſic ſi caſu fortuito deſineret eſſe verſum, vt. ĩ. e. ꝙ ſeruus. §. pe. & ſi.

ADDITIO.

a ¶ Eſſe verſum. Adde Doc. in c. depoſitio. extra.

LEX II.

Qui nummis. ¶ Non dicitur verſum in vtilitatẽ alicuius, quando ille tãtum erogat quãtum accipit. h. d. cum pricipio l. ſeq. & hr̃ iſtud ſummariũ in l. ciuitatib. in fin. de lega. j.

1 *In rem verſum quando dicatur.*

2 *Ex mutuo facto adminiſtratori ciuitatis, vel eccleſiæ non tenetur ciuitas, vel eccleſia, niſi pecunia ſit conuerſa in vtilitatem earum, & qualiter dicatur conuerſa.*

3 *Creditor debet eſſe curioſus, ꝙ in rem conuertetur, quando habet actionẽ ex eo, ꝙ conuerſa eſt, & non aliter. & quod non ſic, quando cõſequitur actionem ratione taciti mandati, vel expreſſi.*

Quòd ſi ſeruus.

1 **§. In rem autem.** † In rẽ dicitur verſum, quãdocunq; cõuerſum eſt in cauſam in qua pr̃, vel dominus non hẽbat neceſſario impendere, vel ex qua ſentiunt vtilitatẽ ꝑ qua poſſent cõueniri actione mãdati, vel de in rẽ verſo. Si fuiſſet impẽſum a ꝓcuratore, vel nego. geſt. nec refert, an directo, & principalr̃ verſum ſit, an ꝑ indirectum, & ſecundario, nec ẽt refert, an ſeruus, vel filius q̃ hẽ do principlr̃ gereret negotium dñi, vel pr̃is. Si aũt nõ peculiare, in negocium principlr̃ peculiare, & in peculiũ cõuertẽdo, poſtea vero in rẽ pr̃is, vel domini nõ habebat neceſſe impendere, nec vtilitatem ſentiunt, & ꝓ illo non cõpetit hæc actio niſi interuenerit voluntas pr̃is, vel dñi expreſſa, vel tacita, & pro eo cõpetit hæc actio, q̃ reperit penes pr̃em, vel dñm ex cõuerſione, & iõ ſi ſola actio reperitur illã cedẽdo liberatr̃, nec ſufficit, vt hæc actio cõpetat, ꝙ ſeruus aut filius receperit, ut ĩ rem pr̃is, vel dñi cõuerteret, ſi poſtea non uertunt, ſed bñ ſufficit, ꝙ ſemel cõuerterit, licet caſu fortuito deſierit eẽ verſũ, qa ſufficit vtiliter eſſe geſtũ, & ĩ hac actio. melior eſt cõdõ occupãtis. h. d. vſq; ad fi. l. qa iſti oẽs caſus cõtinuantur. ¶ † Et no.
2 bonos tex. ꝓ intellectu l. ciuitas. ſ. ſi cer. pe. & auc. hocius porrectum. C. de ſacroſanct. eccl. in fi. in quib. dr̃, ꝙ ex mutuo facto adminiſtratori ciuitatis, vel eccl. nõ tenet ciuitas, vel eccleſia, niſi pecunia ſit cõuerſa in utilitatẽ earũ. Qualr̃ aũt dicatũ
3 cõuerſa hr̃ pleniſſime hic. & l. ſeq. ¶ † No. ẽt hic. §. pe. ꝙ creditor dẽt eſſe curioſus, ꝙ in rẽ cõuertatur, qñ habet actionẽ ex eo, ꝙ conuerſa eſt, & non alr̃. nõ ſic, qñ cõſeqtur actionẽ rõne taciti mandati, vel expſſi, qa tũc ſufficit, ſi filius, vel ſeruus, vel alius, mãdatarius aſſerãt ſe recipere in cãm, in qua habẽt mandatũ, & aſſerant ſe velle cõuertere in illam cãm, licet nõ cõuertat, vt in l. i. §. vñ qritur, & l. ſi. ſ. de exerci. quod declara, vt ibi dixi. Hic aũt loquitur, qñ nulla præceſſit volũtas, vel mãdatum patris, vel domini.

LEX V.

Si res domino. Si res perempta per ſeruum non erat dño neceſſaria, eatenꝰ dr̃ verſum in vtilitatem eius, quatenus valet, ſed ſi erat neceſſaria, tunc quatenus empta eſt, licet non tantũ valeat. h. d. Hoc vltimum intelligo verum, ſi non multo plus fuit empta, q̃ valeat. al's pręſumeretur fraus. ar. l. oẽs. §. Lucius, quæ in frau. cre. & ſic non putarẽ pro nimio exceſſu dari hãc actionẽ, ſed actionem de peculio, ſic, quia ibi nõ inſpicitur, niſi quatenus eſt ĩ peculio, & vſq; ad illam quantitatem põt ſeruus facere cõdõnem domini deteriorem.

2 *Voluntas patris, vel domini præcedens principaliter inducit actionẽ, q͂ iuſſu, ſed ſecundario actionem de in rem uerſo, & quid ſi uoluntas ſequatur. & nu. 1.*

4 *Dictio ſi, principaliter denotat conditionem, ſecundario tempus, & dictio cum, principaliter tempus, & ſecundario conditionem.*

1 **§. Quod ſeruus.** ¶ † Voluntas dñi præcedẽtis inducit principaliter actionẽ q͂ iuſſu, ſed voluntas ſequens inducit principlr̃ actionem de in rem verſo, ſi in rem dñi conuertatur. Si aũt, nec cõuertatur, nec adeſt voluntas dñi, tunc ſola actio de peculio competit.
2 h. d. ¶ † Op. contra primum dictum, ꝙ voluntas præcedens inducat actionem de in rem verſo. vt l. ꝙ ſi ſeruus. §. ſed, & ſi mutua. ſ. eod. l. quidam, & ꝙ uoluntas ſequens inducat actionem, quod iuſſu, vt ĩ. ti. i. l. ſed ſi ratum. gl. hic ſe inuoluũt, hoc puto dicendum, ꝙ uoluntas præcedens principaliter inducat actionem, quod iuſſu, ſed ſecundario actionem de in rẽ verſo, qa in rem, & vtilitatem ſuam dicit verti, q͂d ipſe verti uoluit: licet re vera vtilitatem nõ ſentiat, vt in d. §. ſed ſi mutua. in ver. nec non illud & c. econuerſo voluntas ſequens inducit principaliter actionem de in rem verſo, ſed ſecundario, quod
3 iuſſu. † ſicut videmus in dictione ſi, quę principlr̃ denotat cõditionem, & ſecundario tempus. Et in dictione [cum] quæ principaliter tempus, & ſecundario conditionem, vt in l. qui promiſit. ſ. de cond. inde. & habetur in l. ſi Titio. quando dies cedit.

§. Placet non. Si ſeruus ab initio peculiare negotiũ gerat, actio de in rem verſo locum habet, ita demum ſi ſeruus poſtea in rem domini vertat animo ipſum obligandi, ſecus ſi facto domini, vel aliter, ſeu facto ſerui non animo dominum obligandi, ſed ſi ab initio gerat negotium domini quocunque modo in rem domini vertat, locum habet hęc actio. h. d. vſque ad l. & iõ. §. illud plane. Bar. & primo loquitur, quando ab initio gerebat negotium peculiare, vſque ad l. & ideo. in ver. plane domini, cum ſecundum eundem Bartol. & hoc, vt euitetur contrarium de illo verſicul. plene, qui videtur contrariari pręcedentib. ſed gl. habuerunt alium intellectum, quod totus tex. loquitur, quando gerebat negotium peculiare, quod in verſi. plane ſit ſpeciale in donatione.

LEX VII.

2 *Rector eccleſię, & ſi accipiat pecuniam mutuo, vt faciat aliquod feſtũ in eccleſia cõſuetũ fieri, tenetur eccleſia, quaſi in eius vtilitatẽ ſit uerſũ.*

Et ideo ſi donauit.

1 **§. Illud plane.** † In rẽ domini dicitur verſum quãdo verſum eſt in cauſam, in quã dominus erat verſurus, licet non ex neceſſitate, ſed ex conſuetudine, vel honeſtate, & licet nullam ſentiat vtilitatem, multo magis ſi ex neceſſitate, vel ſi vtilitatem ſentit. hoc dicit cum
2 l. ſeq. & not. argum. † ſi rector alicuius eccleſię accipit pecuniam mutuo, vt faciat aliquod feſtum in eccleſia conſuetum fieri, tenetur eccleſia, quaſi in eius vtilitatem ſit verſum.

§. Si filius. Si negotium poteſt pertinere ad patrem, & ẽt ad filium, ita demum cõpetit hæc actio ſi filius illud geſſit tanquam negotium paternũ, non tanquã proprium. h. d. cum duab. ll. ſeq. Sed ſi non poſſet pertinere, niſi ad patrem, tunc indiſtincte datur, & ex hoc collr̃ ratio. l. ſi res. §. fin. ſup. eodem. quando filius, vel ſeruus habebant peculium. Nam ſi gerunt negotium poteſt eſſe, ꝙ gerunt tanquam proprium, & peculiare, & tunc non datur actio de peculio, niſi poſtea vertatur in vtilitatem domini animo, vt dominus obligatur ſibi, ſecus ſi principaliter geſſit negotium domini.

LEX X.

Si pro parte. In rem patris, vel domini dr̃ verſũ, q͂d ſolutum eſt ĩ eorũ liberationẽ, licet ẽt adſit filius acceſſorie obligatus, & ſic in põam ẽt ipſe liberatr̃ niſi ad id ſe obligauerit animo donãdi pr̃i. h. d. vſq; ad §. in rẽ. ſi aũt ad illud filius eſſet principaliter obligatus, vel ſeruus, pr̃ autem, vel dominus acceſſorie de peculio, tunc ſolutum pro tali obligatione non diceretur verſum in utilitatem patris, vel domini quantum ad hoc, vt competat hęc actio, licet ipſi liberentur ab obligatione acceſſoria, & iſte caſus eſt ĩ l. ꝙ ſeruus. de qua gl. opponit. ¶ Item opp. inquantum dicit [niſi donare patri. & c.] de l. & ideo. verſi. plane. ſ. eo. Sed ſolue melius quam gl. ꝙ hic per prius ſe obligauerat filius ꝓ parte animo donandi. Vnde ſi poſtea recipit pecuniã mutuo, vt ſoluat creditori, cenſetur gerere principale negotium ſuum, non patri, ideo non datur hæc actio contra patrem. Sed ibi non obligauerat ſe, ſed recipit mutuo pecuniam, ut donaret domini prĩcipaliter, & ſic geſſit principaliter negotium patris. ¶ Item intelligo iſtum tex. quando ſoluit expreſſe pro obligatione prĩcipali, qua tenebatur pater, prout habetur in l. indebitum. ſ. de condi. indebi. aut pro ſua acceſſoria, quod in dubio pręſumitur, vt infr. manda. l. Pap. tunc cenſetur egiſſe principaliter negotium ſuum, ideo uidetur, quòd tunc hæc actio non daretur contra patrem per l. & ideo. §. penul. & §. fina. ſupr. eod. ¶ In prin. l. ibi [fideiuſſerit, & creditori ſoluerit] ſcilicet, pecuniam receptam mutuo a Titio, unde quæritur, an Titius habeat contra hanc actionem, & certe ſic, eatenus quatenus
2 ipſum liberauit, & non ultra, ut ĩ. in ver. quare poteſt dici.

Prælatus eccleſiæ ſi recipit pecuniam ad cambiũ pro ſoluendo creditorib. eccleſiæ, & ſoluit, cum illa pecunia conuerſa ſit in vtilitatem eccleſiæ, ipſa tenebitur ad illam pecuniam, & etiam ad cambium.

1 **§. In rem autem.** ¶ † Eatenus datr̃ hæc actio, quatenus verſum eſt in utilitatẽ, & non vltra, niſi in uſuras, ſi fuerũt promiſſæ pro ſorte in utilitatem conuerſa. Sed in actione nego. geſt. quæ eſt bonæfidei ueniunt uſurę, etiam non promiſſæ. h. d. uſque ad §. verſum
2 ¶ † Et no. hic argu. ꝙ ſi prælatus eccleſię recipiat pecunia a cambium

cambium pro ſoluendo creditoribus eccleſiæ,& ſoluit,cum illa pecunia conuerſa ſit in vtilitatem eccleſiæ tenebitur eccleſia nō ſolum ad pecuniam,ſed etiam ad cambium quod
a quam plures[a] cano.dicunt eſſe licitum, quaſi ēt illud dicatur verſum in vtilitatem eccleſiæ,ex quo, ipſa ſors prīcipalis verſa fuit,maxime ſi aliter non poſſit haberi arg.ſ. de pig. acti.l. pignus.§.fin.

ADDITIO.

a ¶ Quod quam plures.Vide in c.j.de depo.& in repetitione c.fine.xii.q.2.& q̄n cambia ſint licita,per Lau.de Redol.in ſuo tractatu vſurarum.in vlt.par.Cur.

1 *Actio de peculio quando ceſſet.*
2 *Debitores eccleſiæ,qui contraxerunt cum prælato intruſo ſoluendo ſibi doloſe,ſcientes eum intruſum de breui remouendum,non liberantur.*

1 **§.Verſum autem.** ¶†Si pater vel dn̄s reſtituāt filio vel ſeruo illud, quod erat verſum in eorum vtilitatem,ceſſat hæc actio, quia non ſufficit verſum,niſi duret verſum.h.d.& ſemper allegatur q̄n pater vel dominus reſtituit, ſed ſi alio modo deſineret, puta caſu fortuito non deſineret hæc actio competere, vt in l.j.§.pe.& fi.ſ.eo.ſi tn̄ pater vel dominus fraudulenter pecuniam creditorum reſtituat filio, vel ſeruo perdituro,licet de rigore deſinat hæc actio competere, quia non durat verſum, loco tn̄ eius de æquitate ſubrogatur actio de dolo,ne fraus vnius alteri noceat,& hoc probat per ſtē, quod no.quia debitores peculiares qui contraxerunt cum ſeruo,liberantur ſoluendo ſeruo,vt in l.ꝙ ſeruus.j.de ſo.ſi tamen faciunt doloſe cognoſcentes iſtum ſeruum perditurum,vel luſurum,q̄d ſoluit,nō liberātur:facit l.ſi cum Cornelius.j.de ſolut. & no pro eo,q̄d
2 no.in l.ſi vrbana.ſ.de cond.inde. vbi Doct.dicunt.†ꝙ debito-
a res eccleſiæ,qui contraxerunt cum intruſo[a] p̄lato, ſoluendo ſibi liberantur, licet ſi ꝯxiſſent cum prædeceſſore,non liberātur,per illā l.nam dictum vr̄ procedere, niſi doloſe ſoluerint intruſo, ſcientes ipſum intruſum de breui remouendum de eccleſia,& fraudaturū eccleſiam tali pecunia,per iſtū tex.ī fi.

ADDITIO.

a ¶ Intruſo.Adde quis dicitur intruſus.vide per Inn.& Doc. in c.tranſmiſſum.de elec.Io An.& Moder.in c cum ſatis.de of.arch.Doc. in c. veniens.de accuſa.

2 *Si ex facto alterius tu efficerit locupletior ex re mea, & mihi contra aliū non datur regreſſus, habeo contra te actionem in factum in ſubſidium, niſi iſte in tantundem ſit debitor tuus.*

1 **§.Si domini debitor.** ¶†Non dicitur verſū in vtilitatem patris,vł domini id,quod filius, vel ſeruus ſoluit ei pro liberādo ſe ab obligatione,qua illis tenetur, idem ſi poſtquam incepit eſſe debitor eius,& etiam ſi habebat peculium, vnde illud poſſit deduci, & ſi poſtea incepit eſſe creditor eius, quia hæc actio
a ſemel extincta,[a] ex eo,ꝙ cæpit eſſe eius debitor, non reſuſcitatur,ex eo,ꝙ effectus ſit creditor.ſimimiliter nō dicitur verſum,ſi pater vel dominus idem ſeruo reſtituerit, quod verſū erat,vel donauerit animo remunerandi,hoc dr̄ in effectu vſ-
2 que ad §.fi.¶†No.iſtos tex. ad intellectum.l.ſi me,& Titium. ſ.ſi cert.pet.nam ſi ex facto alterius tu efficeris locupletior ex re mea, & mihi contra alium non datur regreſſus, habeo ꝯ te actionem in factum in ſubſidium ex æquitate illius.l.nam vr̄ verum,niſi iſte in tantūdem ſit debitor tuus,tempore quo vertit in tuam vtilitatem, vel ex poſtfacto incipiat eſſe,tunc enim videris hr̄e cauſam onerosam, & non competere, vel deſinere competere actionem in factum, vel condictionem ſine cauſa,quæ non datur niſi ad extorquendum lucrum,ꝑut dicitur de actione in rem verſo; quod tene meti.

ADDITIO.

a ¶ Actio ſemel extincta.Adde an reſuſcitetur vide gl.in l.2 ff.de hær. vel ac. vē. l.qui res.in §.aream.C.ſi aduer.tranſ.Bar.in l.Meuius.in §.duob.ff.de leg.2.

2 *Si duo recipiunt.x.mutuo, & quilibet ſe obligat inſolidum,& pecunia cōuerſa ſit in vtilitatem vnius,ille cenſetur principalis, & alter acceſſorius,vel fideiuſſor.*
3 *Quando filius ſoluit pro liberando ſe,& patrem ab obligatione,& pater tenebatur principaliter,& ipſe acceſſorie,dicitur verſum in vtilitatem patris,id quod ſoluit,ſecus econuerſo.*

1 **§.Idem tractat.** ¶†Si pater, & filius tenentur ad idem debitum inſolidum, ēt ſi filius principaliter,& pater acceſſorie,ſi tn̄ vtilitas ꝯctus ꝑuenit ad ſolum patrem, id q̄d filius ſoluit pro liberando ſe, & ī ꝯn̄am patrem,dr̄ verſum in vtilitatem patris;ſecus ſi vtilitas ꝯct⁹ ad patrem peruenit:& idem in ſeruo,& dn̄o h.d.cū
2 l.ſeq.& eſt no.diſtinctio ad materiā duorū reorū. † nā ſi duo recipiunt.x.mutuo,& quilibet ſe obligat inſolidum: ſi tn̄ pecunia tota cōuerſa eſt in vtilitatem vnius,ille cenſet̄ principalis,& alter acceſſorius, vel fideiuſſor,vt patet hic in p̄re,ēt ſi actio,qua pr̄ tenetur,ſi acceſſoria:puta,q̄d iuſſu,multò magis ſi æquè principalis,q̄n autē nō eſſet cōuerſa in vtilitatem vnius tm̄: tunc quilibet dr̄ principalis,ſi ſe principaliter obli-
3 gat.¶†Item not.ad declarationem principij huius.l.& quod ibi dixi,q̄n filius ſoluit pro liberādo ſe,& patrem ab obligatione, ſi quidem pater tenebat̄ principalr̄, & ipſe acceſſorie dr̄ verſum in vtilitatem patris,id q̄d ſoluit,vt ibi: ſecus econuerſo,vt hic,in l.q̄d ſeruus.Sed ſi quæratur,quis dicatur principaliter teneri,nō tn̄ inſpicit̄ titulus actionis,ſed inſpicitur ad quem peruenit vtilitas contractus: ſi.n.mutuaui filio tuo, iuſſu tuo,dat̄ mihi ꝯ te actio,q̄d iuſſu:& illa eſt acceſſoria,& ſic tu acceſſorie teneris,& ipſe principalr̄,quo ad ti.actionis. vt in l.cū filius de ver.obl. Si tn̄ pecunia tota verſa eſt in tuā vtilitatē,tu cēſeris principalis,& ipſe acceſſorius, & ideo ſi recipit pecuniā mutuo a Titio,& ſoluit mihi etiam,vt ſe principaliter liberet a me,& in ꝯn̄am a te,dr̄ verſum in tuam vtilitatē,& teneris Titio de ī rē verſo: & hoc vult iſte tex.& add̄ quod habuiſti.ſ.ad Mace.l.ſed & Iulianus.in princ.& in § nō ſolum.& quod not.in l.vir vxori ad Velleia.eſt enim vtilitas, q̄a pecunia peruenit ad vnum ſolum de correis,ſi conueniatur,alter poteſt obijcere,vt ille cōueniatur ſumptu,& periculo eius,& ſic habet beneficium ordinis,ſicut fideiuſſor, per.l. vnde quæritur. commo. ſed ſi non poteſt probare ad alium ſolum perueniſſe pecuniam,non haberet beneficiū ordinis, ſed diuiſionis tantum,ſi eſſent ſoluendo,ut quilibet cōueniatur pro parte.vt in Auth.de de duob.reis.

LEX XII.

1 *Prelatus eccleſiæ ſi recipit a me centum mutuo, vt emat aliquam rem pro eccleſia,& emit eam pro octuaginta,bene tamen valet centum,& xx.ſibi imburſauit,eccleſia non tenetur mihi niſi in octuaginta,& quādo inſolidum.*

1 **Si fundum.** ¶†Si res ematur per filiū, vel ſeruum plusquam valeat, catenus dr̄ verſum, quatenus valet.Si vero minus,non pluſquam ſit empta. h.d.
2 †Et procedit hoc,q̄n res non erat neceſſaria,ſed vtilis,& tene
a menti:nam ſi p̄latus eccleſiæ[a] recipit a me centum mutuo, vt emat aliquam rem pro eccleſia, & emit eam octuaginta bene tn̄ valet centum,& reliqua.xx.ſibi imburſauit, eccleſia nō tenet̄ mihi, niſi quatenus eſt empta.ſ.ad octuaginta: licet ſenſerit vtilitatem in centum. Caſus eſt hic.tene menti. Si tn̄ eſſet neceſſaria eccleſiæ,teneretur inſolidum,vt in gl. & ſ.e.l. ſi res.in in princ.

ADDITIO.

a ¶ Si prælatus eccleſiæ.De hoc plene per can.in ca.j. de depoſi.& in c.fine.12. qō.2.Cur.Adde tu D.Maria.Soc.in conſ.xv.col.6.ver.eſt ergo aduertendum.& conſilio. 29.col.4.in pri.ac.Tho.

LEX XIII.

1 **Si in rem** ¶†Pro eo quod verſum eſt in vtilitatē vni⁹ ex dn̄is,non poteſt agi hac actione ꝯ alterum,ſi tn̄ ſeruus ab altero hēt peculium, pōt cōueniri de peculio,quatenus eſt verſum in vtilitatem alterius,& q̄d ſoluerit,recuperat ab illo.h.d.cū l.ſeq.licet ergo q̄libet ex pluribus dn̄is habētibus cōionē in ſeruo,& peculio, poſſint cōueniri inſolidū,etiam pro parte peculii alterius, ut ſ.de pę.& ancillarū.§.fin.& l.ſi duo.in fi.non ſic in actione de in rem verſo, & q̄libet tenetur inſolidū, pro eo, q̄d verſum eſt in vtilitatē alterius,ſed ille tenetur,vt hac.l.bene tn̄ poterit ꝯuenire alter actione de peculio,vt in l. ſeq. & rōnē ponit gl. & q̄a vtilitas verſa eſt in vtilitatem alterius,q̄d ſoluerit ab alio, recuperat.

LEX XVI.

1 *Filius conſtituendo ſe ſoluturum pro patre,an ipſum liberet.*
2 *Per interuentum nouæ perſonę de iure Digeſto. non fiebat nouatio,ſi non interueniebat ſtipulatio,ſed pactum nudum.*
3 *Obligatus neceſſario pro altero, ſimpliciter ſoluendo cenſetur ſoluere pro ſua obligatione,non autem vt principalis, & quis effectus reſultet.*
4 *Filius acceſſorie obligatus licet ſoluat pro ſua obligatione, dicitur vere in vtilitatem patris, & tenebitur pater actione de in rem verſo ei, a quo filius pecuniam mutuo recepit, vt ſolueret.*
5 *Quando eſt vna tantum obligatio, qua quis tenetur habens duas qualitates,quia poteſt teneri nomine proprio,& tanquam hæres, vel aliter, ſoluendo cenſetur ſoluere pro illa qualitate, pro qua tenetur vt hæres.*

1 **Si filius.** ¶†Filius ꝯſtituēdo ſe ſoluturū pro p̄re, ꝓpter hoc ſolū nō liberat ipsū,ſed ſi ſoluit, bene liberat,poſito,ꝙ ſoluat pro ſua obligatione, cenſetur tamen
2 verſum in vtilitatem patris, qui principaliter erat obligatus. h.d.†no.glo.hic, ꝙ iure iſto per interuentum nouæ perſonæ non fiebat nouatio, ſi non interueniebat ſtipulatio, ſed pactum nudum.facit.ſ.de conſt.pec.l.item illa.§ fin.& j.mand. l.ſi mandato Titii.§.fi.ſecus quando interueniebat ſtipulatio
3 l.fi.C.de nou. ¶†Item not. ꝙ ille qui acceſſorie obliatur pro altero ſimpliciter ſoluēdo, cēſet̄ ſoluere ꝑ ſua oblōne,nō ꝑ oblōne principalis debitoris.Effectus huius eſt, q̄a ſua oblō tollitur ipſo iure,,ſed obligatio principalis non,ſed duntaxat ope exceptionis, & effectus huius eſt, q̄a etiā ex interuallo, & nullo interueniēte pacto de cedēdo,poterit ſibi cedi actio contra principalem, poſtquā adhuc durat, & non eſt extincta,& erit vtilis apud ceſſionarium, licet apud cedētem eſſet inutilis ope exceptionis. & hæc habentur in l.Papi.j.mā.& ī l. Stychum. §. mand. de ſo.ſi tolleretur ipſo iure, non poſſet

fieri ceſſio ex interuallo, niſi interueniſſet pactũ de cedendo, per qđ conſeruaretur actio in rerũ natura, ſed incontinenti, ſic, vt in l. Modeſtinus. de ſol. qđ dic, vt ibi plene not.
4 †Not. ꝙ filius acceſſoriè obligatus, licet ſoluat ꝓ ſua oblõne, dr̃ verte re in vtilitatẽ pr̃is, & ſic tenebitur pr̃ hac actione ei, a quo filius recepit pecuniã mutuo, ut ſolueret, & iſta eſt intentio hu ius l. & iſtud vr̃, ꝯ illud, quod dixi. in l. ſi pro patre. in prin. ſ. e. ſub dubio, tñ ꝙ illa. l. debeat intelligi, ꝙ ſolui nomine pr̃is, ſed iſta. l. vult ꝯriũ, ꝙ etiam ſi ſuo nomine, ex quo pater, q̃ erat principaliter obligatus liberatur, nec ob. l. ẽt. §. fin. & pe. nam etiam ſoluendo habet animum gerendi negocium patris, licet principaliter ſuum. qñ autem ſuum, & non patris, loquuntur iſti tex. ꝙ hæc actio locum non habeat, & adde vltimo, quod no. Bar. in l. ſi plane. in §. j. ſ. de cond. ind. qui dicit, ꝙ tunc cenſetur quis in dubio ſoluere, nomine ſuo, qñ ſunt duæ actiones, quarum una ipſe tenetur, & altera alter tenetur, & ſunt diuerſarum ſpecierum, quia vna principalis eſt, altera acceſſoria. ita loquitur hic. & l. magis. ꝫ. de ſol.
5 †ſed qñ eſt vna tñ, qua quis tenetur hĩs duas qualitates, q̃a põt teneri ſuo nõie proprio, & põt teneri tanquam hæres, vr̃ tanquam adminiſtrator legitimus. ſoluendo cenſetur ſoluere ꝓ illa qualitate, pro qua tenetur, vt hæres, uel adminiſtrator, q̃a hoc eſt vtilius ſibi, ut poſſit recuperare, quæ uerba tene menti, ego tñ aliter declaraui ibidẽ. ¶In tex. ibi, [qđ pr̃ debuit,] ſupple, & poſtea acq̃rit pecuniam mutuatã a Titio, ut ſolueret creditori, & ſoluit, quæritur ergo, an ille Titius habeat hãc actionẽ ꝯ patrem, tanq̃ verſa ſit pecunia ſua in vtilitatẽ pr̃is? & hoc, qđ ſequitur uidendũ eſt. Primo arguit, ꝙ non, quia non liberauit patrem, ut ꝫ. ſeq̃ t ver. nam q. Poſtea dicit, ꝙ hoc eſt verſum ex ſolo conſtituto, ſed poſtea ſoluendo bene liberauit, licet pro ſe videatur ſoluiſſe, quia liberauit ope exceptionis. Ideo pecunia cenſetur verſa in utilitatẽ patris, & per conſequens tenetur pater.

LEX XVI.

1 Quidam fundum. ¶† Qui agit de peculio, conſeq̃t id, quod ſupereſt deducto eo, quod dẽtur dño, ſed quid de in rẽ verſo conſequitur id, quod ſupereſt deducto eo, quod dñs ſoluit ſeruo, ꝓ re de qua agitur. h. d. ¶In tex. ibi [ſeruus boues vẽdiderat.] puta. xx. & alios emit pro xxx. & non ſoluit venditori, certe remanſit debitor domini in illis. xx. & ideo ſi venditor agat actione de peculio, contra dominm, debet videri, an deductis illis. xx. tñ ſit ĩ peculio, ꝙ ſufficiat, vel non q̃a peculiũ dr̃ id, quod ſupereſt deducto eo, qđ domino debetur. Si ergo agat actione de in rem verſo, verilr̃ pro illis. xx. agere nõ p̃t, q̃a licet iſti boues ſerui ſint apud dñm tuum, tanto minus dr̃ verſum in vtilitatem dñi, quantum ſeruus habuit a dño pro iſtis bobus. vt ſ. eo. l. ſi pro patre. §. ſi dñi. ſed ipſe habuit. xx. cõdemnabitur ergo in x. quia illa ſola cenſetur verſa in eius vtilitatem, & lucro eius ceſſiſſe. Fatue ergo facit venditor intentare aliquam de iſtis actionibus, ſed melius faceret intentare actionem, quod iuſſu. per quam cõſequetur tota. xxx. & hoc eſt, quod vult gl.

LEX XVII.

1 Seruus ſi in rem. † Si pecunia accepta eſt mutuo in cauſam patris, vel dñi neceſſariã, licet in illam nõ fuerit conuerſa, ſine dolo vel culpa ſerui, ſed caſu fortuito, nihilominus hæc actio competit, ſecus ſi dolo ſerui. vt ſ. e. l. 3. §. ſed & ſi ſic.

1 §. Cum Stycho. †Pro eo, quod datur ſeruo vicario agit hac actione, nec deducitur, quod domino dẽtur ab ordinario, nec finitur anno a morte, vel alienatione ordinarij. Si vero conuerſa fuerit in peculium ordinarij vicarij, quod idem eſt, tunc agitur actione de peculio, de qua deducitur, quod domino debetur ab ordinario, & finitur anno morte, vel alienatione ordinarij, nõ ſic vicarij. h. d. eſt valde difficilis. glo. ponit caſum, ſed male ĩtelligeres ſecundum eam, licet bene loquatur. Pone ergo iuxta verſ. tex. hoc modo, cum hr̃es ſeruum ordinarium, qui habebat peculium, & in peculio habebat vicarium, cui ipſe ordinarius conceſſerat peculium, puta, habebat centum in peculio de quibus conceſſit vicario quinquaginta, debes ſcire, quod peculium vicarij comprehenditur ſub peculio ordinarij, non econuerſo. Pone ergo ꝙ mutuaui huic vicario centum, deinde mortuus eſt vicarius, vel alienatus per te, lapſo anno a die mortis, vel alienationis ago ꝯ te, quæritur an poſſim? dubium facit titulus præcedens, quia actio efficitur annalis poſt mortem, vel alienationem ſerui, ut in toto illo titulo, actio vero non efficitur annalis, ut l. j. ſupra eod. quid ergo erit hoc caſu reſpondetur, ſiue illa pecunia fuerit conuerſa in vtilitatem, & ſic habeam actionem de in rẽ verſo, ſiue in peculium ordinarij, vel vicarij idem eſt, quia conuertendo in illud, conuertitur in peculium ordinarij, & agere poſſum ẽt poſt annum a morte vicarij, quia non deſinit eſſe peculium, poſtquam viuit ordinarius, & ſic ceſſat ratio. ti. præcedentis. & hoc vſque ibi, [ꝙ ſi Pamphilo.] Sed pone, ꝙ mortuus eſt ordinarius, vicarius vero viuit, & ago poſt annum. Reſpondeo diſtinguendum, aut pecunia principaliter non fuit conuerſa in rem tuam, ſed in peculium ordinarij, vel vicarij, & tunc, quia non poteſt competere actio de in rẽ verſo, ſed de peculio, & illa poſt mortem ſerui efficitur annalis, quia deſinit eſſe peculium, agere non poſſum per titulum præcedẽtem, & vltra hoc ẽt ſi agerem intra annum, deberet deduci, quod dño debetur ab ordinario, quia eſt actio de peculio, de qua fit iſta deductio, & ſi dicatur cum viuit vicarius vr̃, ꝙ non fiat annalis, maxime cũ in eius peculium ſit verſa, quaſi non deſineret eſſe peculium ipſo viuente. Rñdetur, ꝙ immo deſinit, poſtq̃ mortuus eſt ordinarius, quaſi peculium vicarij pendeat ex peculio ordinarij, ſed peculium ordinarij deſinit eſſe peculiũ per mortẽ: ergo deſinit ẽt eſſe peculiũ vicarij, & hoc vſq; ibi, [qđ vero.] Si vero pecunia eſſet in tuã vtilitatem verſa: tunc daretur actio de in rem verſo, de qua non deducitur, quod dño debetur a ſeruo, & agere poſſum poſt annum, quia non efficitur annalis, vt ſ. e. l. j. & iſte eſt caſus clarus, in quo tanguntur ea, quæ tangit glo. ꝙ qñ conuertitur in rem dñi, eſt actio de in rem verſo, ſm̃ omnem ſuam naturam actionis, de in rem verſo: quia non efficitur annalis morte vicarij. Alio reſpectu habet naturam actionis, de peculio: quia bene efficitur annalis morte ordinarij, vt quia deducitur, quod domino debetur.

LEX XVIII.

1 *Actio de in rem verſo non competit, niſi ei, qui principaliter contraxit, cuius pecunia verſa eſt in vtilitatem domini, non ei, qui ſecundario.*

1 Quamuis. ¶†Fideiubẽs pro ſeruo [ẽt ſi pro eo qđ verſum eſt in vtilitatem dñi] non hẽt actionem hãc ꝯ dñm, ſed de peculio. h. d. non† ergo competit hæc actio niſi ei, qui principaliter ꝯxit, & cuius pecunia verſa eſt in vtilitatem domini, non ei, qui ſecundario.

LEX XIX.

1 *In actione de peculio venit, ꝙ in rem patris verſum eſt.*
2 *Quando creditor agit poſt annum de peculio, an habeat neceſſe in libello facere mentionem, quod res fuit verſa in vtilitatem patris.*

1 Filiusfamilias. ¶†Si filius ſibi emat rẽ, q̃ pr̃ neceſſe habebat ei p̄ſtare, dr̃ verſa ĩ vtilitatem ſuam. ſed ſi non habebat neceſſe, tunc dicitur verſa, cum pr̃ poſtea in neceſſariam cãm vertit. Item in actione de peculio venit, quod in rem patris verſum eſt, & tũc dicta actio non finitur anno, nec ex eo, ꝙ res deſierit eſſe in rerũ nã ſine dolo pr̃is, quia in hoc hẽt nãm actionis de ĩ rem verſo. h. d. & eſt difficilis. Et primo ponit dictum Neratij vſq; ibi, [at qui.] Secundo impugnat primum dictum. Tertio impugnat ſecundum. Pone caſum, filiusfamilias emit ſibi veſtes prox. & non ſoluit pecuniam: mortuo filio, pr̃ illam veſtem dedicauit in funus eius, debes ſcire, ꝙ tunc exijt de commercio, quaſi videatur effici ſacra. Vult nunc venditor agere contra patrem, quæritur qua actione. iuriſconſultus dicit Trebatium dixiſſe, agi de in rẽ verſo, quia eo ipſo, ꝙ in funus dedicauit, cẽſetur verſa in vtilitatem patris, actione autem de peculio agere non poteſt, quia illa actio deſinit competere, quandocunque, ſine dolo malo eius contra quem agitur, deſinit eſſe in rer. nat. vel commercio hominum, ſed iſta veſtis deſinere, dicitur eſſe in commercio ſine dolo patris, poſtquã ipſam dedicauit in funus, quia nil fecit dolo, & hoc vſq; ibi, [conueniri,] ibi Paulus iuriſconſultus reprehendit primum dictum, dum Neratius voluit, ꝙ ſit verſa in vtilitatem patris, poſtquam dedicauit in funus, nam etiam antequã dedicarerut, poteſt dici verſa, ſi pater habebat neceſſe filio illam veſtem miniſtrare, nec poſtea deſinit eſſe verſa, licet in funus dedicauerit: quia illud onus ſpectabat ad eum, & dicitur æs alienum patris. non filiis. Videbatur autem poſſe dici contrariũ, quia quando filius, qui vertit in rem patris, incipit poſtea eſſe verſum, & actio competere, vt ſupra eodem l. ſi pater. §. ſi dominus. ibi. dum dicit, [debitor eſſe ceperit,] ſed hic quodammodo videtur filius incipere eſſe debitor patris, ex quo in ipſius filii funus dedicauit, ſed non eſt verum, procederet. enim ſi ad ipſum filium bona ſepulturæ ſuæ p̃tineret ad eum, ſed ad patrẽ vſque ibi, [factus eſt,] ibi reprehendit ſecundum dictum, dum vult, ꝙ non detur de peculio propter hoc, quia iſtã res deſinit eſſe in rerum natura, vel commercio ſine dolo domini, nam dicit iuriſconſultus, ꝙ poſtquam ſemel fuit a principio emptionis conuerſa in rem patris, ſi pater habebat neceſſe eam miniſtrare effectus fuit pater debitor peculij, nec deſinit eſſe debitor, & actio de peculio poteſt dari etiam pro illo, quod eſt verſum, quo caſu habet naturam actionis de in rem verſo, vt nõ incipiat eſſe annalis, licet ſecus regulariter.
2 † Vnde quando creditor agit, poſt annum de peculio, ſi vult obtinere. habet neceſſe in libello mẽtionem facere, ꝙ res fuit verſa in vtilitatem patris, vt ſupra eo. l. j. ſicut ergo habet

bet naturam actionis de in rem verſo, quantum ad hoc, ita
quantum ad id,de quo quæritur,quia licet res deſinat eſſe in
rerum natura ſine dolo patris, non tñ deſinit actio de ĩ rem
verſo competere.vt l.ſi ſeruus.in prin.ſ. eod.l.3.§.fi.ver.ſed vt
directa,licet ſecus ſit in actione,de peculio, qñ datur ſm ſuã
naturã pro eo,quod nõ eſt verſum in vtilitatem patris,vt l.ſi
ex duob.§.in hoc iudicio.in verbo. defectionis. j̃. de peculio.
hæc eſt intẽtio huius.l.difficilis.& per hæc ſunt declaratæ.glo.
quæ ad nihil aliud tendunt.

LEX XX.

1 *Pecunia in rem patris verſa,quando dicatur.*

2 *Actio,de in rem verſo,cõpetẽns pro eo,quod verſum eſt in vtilitatam pupilli,non deſinit competere,licet tutor ſe obligauerit creditori.*

1 Pater pro filia. † In rem patris dicitur verſa pecunia,qñ eſt conuerſa in cãm,cui ne
ceſſario pater incumbebat.h.d.prin.huius.l.cum l.fin. quæ vr̃
2 repetere eundem caſum in effectu.† Item hæc actio compe-
tens pro eo, quod verſum eſt in vtilitatem pupilli,non deſi-
nit competere,licet tutor ſe obligauerit.creditori.h.d.

Quod iuſſu. *Rub.*

LEX PRIMA.

1 *Mandatum directum ad illum,qui eſt ſub noſtra poteſtate,habet vim iuſſus.*

2 *Mandatum proprie cadit in eo,qui non eſt ſubiectus poteſtati alterius,& quid in iuſſu.*

3 *Fideiubens pro filio, vel ſeruo,non cenſetur conſenſiſſe contractui ipſius ſerui.*

4 *Statutum ſi dicit, ꝙ mulier non poſſit ſe obligare ſine cõſenſu viri, & vir fideiubet pro ea, nec aliter de eius voluntate apparet, an contractus mulieris valeat.*

5 *Ratihabitio ſicut trahitur retro, & comparatur mandato, ꝙ ita comparetur iuſſui.*

6 *Iuſſus proprie non cadit niſi circa perſonas ſubiectas poteſtati iubentis, & per quæ verba fiat.*

7 *Reuocatio mandati, vel iuſſus facta ignorante mandatario ſortitur effectum,quantum ad hoc, ꝙ mandatarius non poſſit rei mandantis dominium transferre,& in quo non habeat effectum.*

8 *Subſcribens,vel ſigillans,quando videatur conſentire.*

1 MErito ex iuſſu. †No.ĩ ver. ſed ſi mandauerit. ꝙ
mãdatum directum ad illum, qui eſt ſub
noſtra poteſtate,habet vim iuſſus:nõ au-
tem refert,quib. verbis pater,vel domin⁹
loquatur,ſufficit.n.qualitercunque appa-
2 reat,ad hoc, vt teneatur quod iuſſu.†Sed
mandatum proprie cadit in eo,qui non eſt ſubiectus poteſta
ti alterius,vt patet.de neg.geſt.l.at ꝗ natura.§.liber hõ. ¶†Itẽ
3 no.ver.quid ergo.ꝙ fideiubens pro filio,vel ſeruo,non cenſe
tur conſeſiſſe contractui ipſius ſerui. Si ergo ſtatutum dicit,
ꝙ mulier non poſſit ſe obligare ſine conſenſu viri, & fideiu-
4 bet pro ea,nec aliter de eius voluntate apparet, † vr̃ ꝙ ꝯctus
mulieris non valeat.argu.huius. l.ſed in contrarium facit.l.ſi
gratuitam.§.fi.in quibus cau.pig.ta.contrahi.& no.j̃. e.l.dñs.
Solu.ſi contraxiſſet ſuper re viri ipſam obligando, vir fideiu-
bendo,vr̃ conſentire quantum ad hoc, vt teneatur pignora-
titia,nõ quantum ad hoc,vt teneatur perſonali ex cõtractu
tanquam facto iuſſu,vel mandato ſuo, vt hic, nec quãtũ ad
hoc,vt videatur interpoſuiſſe auctoritatem ſuam, & ſic vr̃,
5 ꝙ non valeat oblo. ¶†Item no. in §. ſi ratum.ꝙ ſicut ratiha-
a bitio[a] retrotrahit, & mandato comparat,ita cõparat iuſſui.
6 ¶Sed ꝯ de.l.ſi res.§.fi.ſ.tit.j.ſolue,vt ibi dixi.¶†In glo.quæ in-
b cipit,[ex hoc ibi,quia iuſſus[b] importat neceſſitatem.]itellige
glo.ſcd̃m ea,ꝗ ſ.dixi, ꝙ iuſſus proprie non cadit,niſi circa ꝑ-
ſonas ſubiectas poteſtati iubentis, & per quæcunque verba
fiat,etiam per verbum rogo, vel mando, habet vim iuſſus,
& hoc vult dicere glo. ꝙ rogatio ſupioris, vel dñi,hẽt vĩ iuſ-
ſus,mãdatũ vero non cadit in perſonis non ſubiectis, ꝗa nõ
compellitur quis,ſi non vult.vt l.inuitus.C.de proc.& j̃.man.
7 l.j.& ita colr̃ ex d.l.at.ꝗ natura. ¶ †In eadem gl.ibi.j̃.de ma-
nu.vin.l.4.dic clarius,ꝗ̃ glo. ꝙ reuocatio mandati, vel iuſſus
facta ignorante mandatario bene ſortitur effectum quantũ
ad hoc, ꝙ mandatarius non poſſit rei mandantis dñium trãſ
ferre,ꝑꝑ regulã, quæ eſt, ꝙ dñium rei meæ, ſine mea volun-
tate non poteſt a me auelli.ut l.id,quod noſtrum.j̃.de re.iur.
ita loquitur.l.4.in §.primo.& patet in l.eius cui. §. quas vero,
ſ.ſi cert. pet. In hoc enim mandatarius non læditur,licet po-
ſtea auferatur ignoranti, ſed non habet effectum, quantum
ad hoc,ut ſi mandatarius ꝯhat, & ſe obliget alteri, nõ poſſit
recuperare a mandante,vel iubente per actionem mandati,
vel quod iuſſu,quia ſi hoc eſſet, læderetur ſine ſui culpa, &
hoc patet.ſ.de cond.ob.cau.l. ſi pecuniam.§.ſi qui dederunt.
8 & l.ſi mandaſſem.j̃.man.¶†In gl.quæ incipit,[qui ergo.]ibi.
c [qui ergo ſubſcribit, cõſentit,[c] idem ſi ſigillat,] intellige tñ
dummodo viderit ſcripturam, quod prçſumitur.arg.l.nõ eſt
ferẽdus.de trãſ.alias ſi appareat de ꝯrio,ſecus,vt ĩ c.j.de re. ec.
non alie.& plus valere,quod agitur.l.pe.ver. fi.ita poteſt intel
ligi,quod ſtatim ſubiicitur in gl. ibi, ſed ibi errãdo ſubſcribit.

ADDITIONES.

a ¶ Sicut ratihabitio.Adde Do.in regula ratihabitio. de re.iu.li.6.
b ¶ Iuſſus.Adde an iuſſus dñi excuſet.uide per Car.Ale.in c.nullus. 2.col.17.diſt.
c ¶ Conſentit idem ſi ſigillat.Adde de vtroque,& dic,vt per eundem.Pau.de Ca. in conſi.352.inci.de caſu præſenti.per Inn.in c.quanto.in gl. verb.munimẽta. de his,quæ fiunt a prælatis per Bal.poſt gl.in l.2.C.de re.alie.non alie.per Ang. & Imo.ibi late D.Ale.de Imo.in l.ſi ita ſtipulatus.§.Chryſogonus.col.2.iuſ.de ver.ob.& in l.quæ dotis.in f.ſol.ma.Cur.

LEX II.

Si tutoris. Ex iuſſu tutoris datur, quod iuſſu contra pupillum.

LEX III.

1 *Si quis habet mandatum ad recipiendum, non propterea poteſt obligare rem domini.*

1 Dominum. †Nota.& tene menti, quod licet, quis habeat mandatum ad recipiendum,
non propterea poteſt obligare rem domini. hoc eſt verum,
niſi dominus conſueuerit facere pro tali re pignorari, vt l. ſi
vniuerſorum.de pig.act.adde l. ſi ſolutum.§.fi. eo. ti.forte idẽ
eſſet,ſi aliter non reperiret,qui vellet mutare,quaſi videatur
habe.e mandatum ad omnia,ſine quibus pecuniam non re
periret.arg.l.ſi pignore.§.fi.de pig.act.

LEX V.

1 Si pater †Qñ pater,vel dominus erit principaliter cõtracturus ꝑ ſeipſum, licet iubeat dari ſeruo,
vel filio,non agitur quod iuſſu,ſed agitur, ac ſi ſecum eſſet ꝯ-
ctus celebratus, & ſi ex pluribus dominis vnus iubeat cõtra
ipſum ſolum datur hæc actio.h.d.

Ad ſenatuſc.Velleianum. *Rub.*

LEX PRIMA.

1 *Velleianum Senatuſcon.quibus,& pro quibus perſonis detur.*

2 *Mulier intercedens pro aliquo alio, quam pro marito, ſi renuciet exceptioni Velleiani cum iuramento, ut obligetur, quid aliud requiratur, & ꝙ talis renũciatio nihil ei noceat,ſi intercedat pro marito.*

3 *Prohibitio legis,ne quis contrahat, quando non impediat naſci obligationem,& actionem.*

4 *Statutum ſi prohibeat mulierem, vel minorẽ contrahere ſine certa ſolennitate,ſi contrahat ſine ea,an talis contractus firmetur iuramento.*

5 *Mulier quot modis dicatur intercedere pro alio,& in quibus ſubueniatur ei.*

6 *Lex vel ſtatutum dicens ex aliquo contractu actionem,vel petitionem nõ dari,per hæc uerba nõ impeditur obligatio oriri,ſed paratur exceptio, & quid in cauſa criminali.*

7 *Deceptis,& non decipientibus iura ſubueniunt.*

8 *Mulier intercedens qualiter dicatur creditorem decipere, ad hoc, vt non iuuetur exceptione Velleiani.*

1 VEelleiano.¶†Senatuſcõſultũ Vell. datur mulierib. interce-
dentib. pro quibuſcũque non ſolum pro
marito, ſed etiã ſi pro patre,vel filio para
tur exceptio[dummodo nõ deceperit cre-
ditorem,]& in quocunque genere obliga-
tionis, & ĩ veterem debitorem inſtituitur,
vel reſtituit actio, ꝗ ꝑ interceſſionẽ mulieris erat ſublata, vel
nõ ꝯcta.h.d.iſta l.cũ l.ſeq.vſq; ad l.ſed & ſi eum.Et primo po-
nit mens,& effectus Senatuſconſulti. in iſta.l.j. Scd̃o ponunt
eius verba. ĩ prin.l.ſeq. vſq; ad §. verba. Tertio ponitur inter-
pretatio reſtrictiua, vſq; ad §. oẽs. Quarto ponit interpreta
tio extenſiua,vel ampliatiua.Item iſta prima.l. tria ꝯtinet.pri
mo.n.prouidet mulieri intercedenti vſq;.ibi.[nam.]Secundo
ponit rõ prouiſionis vſq; ibi. [æquum.] Tertio ꝓuidet credi-
tori læſo ꝑꝑ interceſſionem mulieris,vt actio deperdita, uel
nõ ꝯcta reſtituat, vel inſtituatur in veterem debitore.Venia-
2 mus ad caſum.¶†In text.ibi [pleniſſime comprehẽſum eſt.]
h.d.propter id,quod hr̃ in prin.l.ſequ. quia ante ſenatuſcon-
ſultum prouiſum erat mulieribus per edicta principum: nõ
tñ pleniſſime, ſed ſolum ſi intercedebant pro maritis, ad qđ
de facili inducebantur per maritos, ſed per ſenatuſcõſultum
prouidetur eis, pro quibuſcunq; intercedant, vt etiam habe
tur in l.ſequẽ. in prin.qñ autem pro maritis, eſt hoc plus ho-

die,ꝙ ipſo iure non obligãtur: vt C.eo.ti.auth.ſi qua mulier.
& no.in prin.l.ſeq. & ſic non indigent exceptione Vellia.cũ
aũt ĩtercedũt pro alijs,obligant̃ mero iure ciuil̃r, & nãliter,
& orit̃ actio ꝯ eas,ut patet e.ti.l. ſi mulier. & iõ indigẽt exce-
ptione Velleiani,& hoc eſt vtile,qa ſi mulier intercedẽdo re
nũciet exceptioni Velleiani cũ iuſ̃o,vel alio modo,quo põt
iuxta ea,q̃ no.ĩ.cod. ti.l.fi.in gl.ſi quidẽ interceſſerat pro ma-
rito, talis renunciatio nihil ei nocet, cum ipſo iure non ſit
obligata,ſed ſi interceſſerat pro alio,bene nocet,qa erat ob-
ligata,ſed habet exceptionẽ,quam perdidit per renunciatio-
nem.hoc tñ verum hodie,ſi de tali interceſſione confecta eſt
ſcriptura cum trib.teſtibus,alias ipſo iure non tenetur,etiam
ſi pro alijs intercedat, & ſic erat idem, quod qñ pro marito,
vt habetur,& no.in l.antiquæ.§.fi.C.eod. quem tex.perpetuo
tene menti, & ſis cautus, quando interrogaberis,vt videas,
an in iuſt̃o ſint deſcripti tres teſtes,vel non, quod pauci ad-
uertunt.¶In tex.ibi,[ne pro illo.]vr̃ ergo, ꝙ ſi prohibitio Se
natuſconſulti ſit directa in perſonam mulierum,ſit eis inter
dictum intercedere,vt etiam patet, in prin. l.ſeq.ſed ſi ita eſt,
vr̃ ꝙ ipſo iure mulier non obligetur.vt l.cum lex.ĩ.de fideiuſ.
cuius tñ ꝯrium ſupra dixi.Solu.intellige iſtum tex.ſane quan
tum ad mentem Senatuſconſulti, quæ fuit,vt mulieres non
intercedant,non quantum ad verba,ut patet ĩ prin. l.ſeq.vbi
recitantur verba, & tñ in eis non continetur expreſſa inhibi-
tio,ſed bene dr̃,ꝙ ex tali interceſſione non dicatur ꝯ eos peti
tio,vel actio:& ſic tollitur effectus interceſſionis, nõ autem
expreſſe prohibetur, quia tunc locum haberet ꝯrium. Vel
dic,ꝙ forte erant alia verba, in quibus continebatur expreſ-
3 ſa prohibitio,quæ ſunt in l.ſeq.†& dic ĩterdum,ꝙ prohibitio.
l.ne quis contrahat. fit contemplatione ipſius prohibiti, &
tunc propterea impeditur naſci obligatio, & actio. vt patet
hic.& in prin.l.ſeq.iuncta.l.ſi mulier in iure.ĩ.e.Interdum ve-
ro fit prohibitio cõtemplatione publicæ vtilitatis,vel fauore
alterius,quam prohibiti,vel propter turpitudinem, & tũc nõ
oritur aliqua obligatio,& ita põt intelligi.l.cum lex.de fide-
4 iuſ.& iſtud facit contra†Bar.in eo quod ipſe no. in l.ſi quis ꝓ
eo.e.ti. de ſtatuto prohibẽte mulierem, vel minorem contra
here ſine certa ſolẽnitate,an ſi ꝯhat ſine ea,talis ꝯctus firme
tur iuſ̃o,& tenet ipſe,ꝙ non,quia ꝯhendo ꝯ prohibitionẽ. l.
municipalis,peccat mortal̃r,& ſic non põt ſaluari iuſ̃m ſine
a peccato.Cõtrariũ puto,[a]& multos modernos ẽt canoniſtas
vidi tenere oppoſitum, quia cum iſta prohibitio concernat
duntaxat fauorem perſonæ prohibitæ faciendo contra, non
peccat mortal̃r, quia intentio ſtatuti eſt ſibi prouidere non
illaqueare peccato,& pro hoc facit,qđ s̃.dixi,quia tunc obli
gatur mero iure,quaſi non videatur feciſſe ꝯ l. poſtquã ema-
nauit in eius fauorem,ſed ſi pro alio reſpectu eſſet facta ꝓhi-
5 bitio,poſſet procedere dictũ Bar.¶†In tex.ibi [æquum aũt.]
præmitte hic id,qđ hr̃ per glo.in l.ſenatus.C. eo. ꝙ trib.mod.
dicitur mulier intercedere pro alio,ſ.participando de obliga
tione,vel illam iam natam in ſe transferendo,vel illam non
dum natam in ſe principal̃r transferendo.primum poteſt fie
ri plurib.mod.ſcilicet fideiubendo, conſtituendo.item mãdã
do,iuxta no.in l.perſonam.§.is.s̃.de pact.per gl.vel rem ſuam
principal̃r pro altero obligando,vt ĩ.eo.l. quamuis.in princ.
vel rẽ ſibi obligatam patiẽdo alteri obligari, tanquam non
obligatã,vt ĩ.eod.l.vir vxori. in oĩb. iſtis caſib. ſubuenit̃ tãtũ
mulieri,vt ſubducatur ab obligatione ipſa,vel res ſua,nec ex
pedit prouidere creditori ꝯ principalem debitorem,quia per
iſtos modos principalis non liberat̃, ſed obl̃o mulieris obli-
gationi ſuæ accommodatur,ſeu accumulatur. Iõ dr̃ partici-
pare,quia obligantur ad idẽ. Scđo põt contingere duobus
modis,ſ.qñ obligationẽ alterius in ſe ſuſcipit, & trãsfert aĩo
nouandi,quo caſu principalis debitor ipſo iure liberatur, &
mulier obligatur,non tñ efficaciter, ſic ergo creditor rema-
nebat in damno ex iſta interceſſione, quia nec principalem
debitorẽ conuenire poterat,puta liberatũ,nec ipſam mulie-
rem obſtante Senatuſconſulto, quia hoc iniquum viſum eſt
prætori per ſuum edictum,eidiem creditori ĩ eodem inſtãti:
quo debitor liberatur,reſtituit actionẽ priſtinam vtilẽ, quæ
prius erat directa,quæ actio dr̃ reſtitutoria, ſicut in ſimili hr̃
de illo,qui liberatus eſt ꝑ metum.s̃.quod met. cau. l.metum.
§.licet.& §.ex hoc edicto.& ꝙ iſta ſit prætoria patet.ĩ. eo.l.q-
dam. ibi dum dicit.[ſed non ſine ratione prætorem forma-
tam &c.] poteſt ẽt hoc fieri ſecũdo modo,qñ iudicium ſuſce
ptum contra principalem debitorẽ ſuſcepit in ſe animo no-
uandi.ut l.ſol̃onẽ.vel iudiciũ.de ſol.& de reſt̃one.vtili loquũ-
tur.ll.ſequen.vſque ad l.quamuis.§.ſi cũ eſſem. Tertiũ ꝯtigit
qñ eram mutuaturus tibi, & tu volebas mihi dare in fideiuſ-
ſorẽ quandam mulierem: ego aũt conſiderãs, ꝙ interceſſio
mulieris non valeret,volui principal̃r ꝯhere cum ea mutuã
do ſibi, & faciendo inſt̃m principaliter cantare in perſona
ſua,& ipſa poſtea alia manu tibi reſtituat pecuniam, certe ſi
non poſſet conſtare, ꝙ ita actũ eſſet inter nos, & ego eſſem
mutuaturus tibi,talis mulier nõ iuuat̃ Vell.ut ĩ.e.l.ſed ſi ego
Sed ſi poſſet conſtare,ꝙ eſſem tibi mutuaturus,& ad fraudã-
dum Senatuſconſultum volui mutuare ſibi: dicitur color q̃-
ſitus,& perinde ſubuenitur mulieri, ac ſi mutuaſſem tibi. &
ipſa fideiuſiſſet:& quia tecum nõ contraxeram, de rigore iu-
ris ſubducta muliere non dabatur mihi aliqua actio contra
te,& ſic perdebam pecuniam.prouiſum eſt.n. mihi, ꝙ detur
vtilis actio ex mutuo,quæ datur directa, ſi vere tibi mutuaſ-
ſem,& iſta non dicitur reſtitutoria, quia non dicitur reſtitui
quæ nũquam fuit,ſed dicitur reſtitutoria, & de hac loquitur.
l.quamuis.§. ſi cum eſſem. ĩ. cod.in iſtis ergo duab. loquitur
iſte ver.& ſic prouidetur creditori,ex quo patet,ꝙ licet credi-
tor ſciebat mulierem intercedere, & fraudem adhibeat,non
propterea debet perdere ius ſuum contra principalẽ,ſolum
enim hoc nocet ſibi quãtum ad ipſam mulierem,ut eam nõ
6 poſſit effectual̃r conuenire.¶†Vltimo nota poſt prin.l.2.ibi,
[nec eo nomine ab his petitione.] iũcta l. ſi mulier in iure.ĩ.
co.ꝙ licet lex, vel ſtatutum dicat ex aliquo contractu actio-
nem, vel petitionem non dari,per hæc verba nõ impeditur
obl̃o oriri, ſed paratur exceptio, vt hic patet, & s̃.de iud.l.ait
ꝑtor.& l.nã & poſtea.ĩ prin.ſed in cã criminali, ſi diceret lex,
vel ſtatutum accuſationem non competere ex aliquo facto,
ipſo iure impediretur competere.vt C. ne quis vela regia.l.2.
& fuerunt verba Iac.de Are. de quibus per Bart. in l.j.§.j.ĩ.ad
7 Treb.¶†Not.ẽt in §.2.in fin.verba,quæ ſemper allegantur,ꝙ
b deceptis,[b]& non decipientib.iura ſubueniunt.¶†In gl.ſuper
8 verbo,[opitulatur.]ibi quando ipſe ſcit ſe non teneri, & cre
ditor,ignorat,intellige ſane quando ignorat ex iuſta cauſa,
& interueniente dolo mulieris,ut quia ignorabat eſſe mulie-
rem,cum induiſſet ſe veſte virili,vt ĩ.eo.ſi decipiẽdi, vel igno
rabat eam intercedere,quia dicebat ſe contrahere pro ſeipſa,
& in cauſam ſuam,cum tamen ꝯheret ꝓ alio,& in cãm alie
nã,ut ĩ.eo.ſed ſi aũt ſciebat eam eſſe mulierem, & etiam illã
obligari pro illo alio, credebat tamẽ, ꝙ in cauſam propriã,
iuxta ea,quæ habentur.ĩ.l.prox.non tamen interueniẽte do-
lo mulieris:tunc imputet ſibi quare non inueſtigauit verita-
tem,tunc.n.licet mulier ſi ſciat ſe eam intercedere pro alio,
& creditor ignorat,nihilominꝰ iuuatur Vell.vt ĩ. e. l.vir vxo-
ri. ¶Et no. eleganter iſtã gl. ꝑ quam multæ leges declarãtur.

ADDITIONES.

a ¶ Contrarium puto.Adde eundem Pau.in d.l.ſi quis pro eo.& Ale.de Imo.ple-
ne in conſi.27.per totum in 1.vol.& ibi,ꝙ contra Bar.eſt cõis opi.tam legiſta
rum quam cano.Cur.Adde tu,ꝙ dñs meus Soc.in conſ.147.col.4.ver.2.reſpõ
deo.& in conſ.229.col.2.ver.ex quib.& in conſ.77.col.4. ver.circa ſecundum.
& col.ſeq.tenet hanc eandem opi.contra Bar.& ipſe idem Socyn. in conſi.87.
col.pe.intelligit hoc verum, niſi contractus deficeret circa ſolennitatem pro-
batoriam,quia tunc non firmaretur iuſ̃o.ad quod vide etiam Franc. de Aret.in
conſi.22.col.fi.& in conſi.53.col. j.& ſeq. & ibi dicit hanc cõem opi. & idem
tenet D.Pet.Philip.Corneus in conſi.36.col.3.circa fin.col.& ſeq. S.

b ¶ Deceptis.Adde l.inter.de dona.& in c.cum vniuerſorum. de rer. permu.

LEX III.

1 *Tres caſus ponuntur,in quibus ceſſat Senatuſcon.*
2 *Mulier ſoluens pro alio,non iuuatur Velleiano, nec ei ſubuenitur.*
3 *Mulierum genus eſt auariſſimum.*
4 *Caſus plures in quibus præſumitur animus donandi.*

1 **Sed ſi eum.** ¶†In hac.l.cum duab. ſeq. ponũtur tres
caſus in quib.ceſſat ſenatuſcõſultũ Vel-
leianum.Primus eſt quando mulier intercedit pro alio,tñ ad
ſuum proprium cõmodum,quod eſt qñcunq;,ſi alius ꝓ quo
ĩtercedit ſolueret,& ab ea repeteret, de quo ponũt̃ duo exẽ-
pla in hac l. Secundus eſt, qñ mulier principaliter ꝯhit,licet
hoc faciat ad vtilitatem alterius, quia recipit mutuũ, vt pe-
cuniam alteri tradat mutuando,vel donando, vt in l.ſequ.in
prin.quod intellige, qñ nõ fuit color quæſitus, quia creditor
non participauit fraudem,alias ſecus,vt ſi appareret, ꝙ credi
tor voluit mutuare Titio,quia ab ipſo fuit requiſitus,& Titiꝰ
voluit dare mulierem in fideiuſſorem, ſed creditor timore
Velleia.voluit ꝯhere principaliter cum muliere,dum dixi in
l.j.tunc iuuaret Velle.ſed ſi non conſtat,ꝙ creditor eſſet alte-
ri mutuaturus,licet ſciat,ꝙ mulier cui mutuat recipiat,vt al-
teri ſoluat,tñ non iuuatur mulier Velleiano, vt in hoc text.
cum gl.quæ ſubaudit maxime,dum tex.dicit, [ignorem.]per
2 l.ſi funeris.C.eo.Tertius caſus ponitur in fin.l.ſed ſi ego. †qñ
mulier inciperet a ſol̃one,non a promiſſione pro alio, nam
ad promittendum faciles ſunt,non ſic ad ſoluendum,ideo in
primo caſu ſubuenitur eis,in ſecundo non,vt hic.& in l.quã-
3 uis.§.interdum.ĩ.eo.& no.tex.cũ gl.& ſemper allegatur ꝙ a-
uariſſimum eſt genus mulierum,& non ſunt faciles ad donã
4 dum,immo tenaces plus q̃ maſculi. ¶†No. ẽt gl.quæ nume-
rat aliquos caſus,in quibus præſumitur animus donandi: li-
cet regulariter ꝯ ſit,ſ gl.in l.vtrũ.ĩ.de dona.inter vir. & vxor.
& l.ſi filij tui.e.ti.C.quos proſequere,vt plene no.Bar.ĩ l.q̃ do

tis

tis.ſol.ma.vbi facit de hoc pulchram repetitionem, & nõ ap
probat iſtos caſus,ſed aliter loquitur. Adde, q̃ ſicut facilius
quis promittit,q̃ ſoluat, vt hic dr̃ in tex. ita & facilius remit-
tit.vt no.in c.ſtatutum.§.notarium. de reſc.in 7. gl. ſuper ver-
bo,[remiſſionem.& de leg.3.l.fideicommiſſa.§.item ſi quis.

LEX VI.

1 *Quod etiam maſculus intercedens mandato mulieris iuuatur Velleiano, & quando.*

2 *Non ſolum ſuccurritur mulieri intercedenti,ſed etiam fideiuſſori ipſius intercedentis.*

3 *In facto proprio non eſt tolerabilis ignorantia,& quando ſit tolerabilis.*

1 **Si fideiuſſores.** ¶†Etiam maſculus intercedens
mãdato mulieris iuuatur Vellei.
ſi creditor hoc ſciebat: ſecus ſi ignorabat: cõtra mulierem in
diſtincte non poteſt agere actione mãdati, quia mulier iuua
tur aduerſus eum Velle.Sed contra debitorem pro quo inter
ceſſit indiſtincte agere poteſt,vel actione mandati, vel nego.
geſt.h.d.cũ l.ſeq.& ſic ponit tres caſus.Primus,an iuuetur cõ
tra creditorẽ,& diſtinguitur,aut creditor ſciebat, aut nõ.Se-
cundus,an iuuet̃ ꝯ mulierẽ. Et in iſto dr̃ indiſtincte, q̃ non.
Tertius,an poſſit agere ꝯ debitorẽ,& hic dr̃ indiſtincte,q̃ ſic.
2 ¶†No.q̃ non ſolũ ſuccurrit̃ mulieri intercedenti, ſed ẽt fide
iuſſori ipſius intercedentis,vt ĩ.l.ſi mulier ꝯ.§. ſi.ſed ẽt ei, qui
fideiuſſit pro principali mandato tñ mulieris, & hoc vult di
cere text.hic:nec multum faceret, q̃ pro defenſore fideiuſſe-
runt &c. q.d licet non fideiuſſerunt pro muliere intercedẽ-
te,quo caſu nõ eſt dubiũ ſed pro alio,ex quo tñ contempla-
tione mandati mulieris,& ſic aĩo repetendi ab ipſa muliere
actione mandati,cum tñ ab ea repetere non poſſint, quia il
la cenſetur intercedere,& ſic cã mandati per ſenatuſconſul-
tum conſtituitur irrita.vt ĩ.l. proxi. æquum fuit ei ſubueniri
aduerſus creditorem,qñ ſciuit eos intercedere mandato mu
lieris,quia imputet ſibi,quare ipſos recepit,non ſic ſi ignora
uit.¶Sed ꝯ,q̃ ẽt ſi ignorauit,ut ĩ.eo.l. uir vxori. in princ. Sol.
ibi erat,quid poſſet imputari creditori, cur nõ inueſtigabat,
quia mulier ſe obligabat pro alio.Vñ debuit inueſtigare, an
in cãm propriam,uel alienam,ſed hic non erat quod ſibi im
putetur,quia non mulier, ſed maſculus ſe obligabat ꝓ alio,
qui nõ prohibet̃ intercedere,nec habuit inueſtigare,cui hoc
faceret mandato mulieris,vel non, poſtquam prima facie ꝑ
3 ſona nõ erat obligata.¶† Itẽ no. in l.quanquam, quæ ſemꝑ
allegatur, q̃ in facto proprio non eſt tolerabilis ignorantia:
nam iſti fideiuſſores ſciebant illã eſſe mulierem, & de ipſius
mandato fideiubere. Ideo contra eam agere nõ poſſunt ob-
ſtante exceptione ſenatuſconſulti, quia ipſa mandato cenſe-
tur intercedere apud ipſos fideiuſſores pro ipſo defenſore, &
ſic alienam obligationẽ in ſe ſuſcipere,& uide,quod no.Bar.
in l.non fatetur.ſ. de confeſ. nam etiam in facto proprio ali-
a quando tolerabilis eſt ignorantia, quãdo eſt de longinquo,[a]
arg.l.peregrè.in prin.de acqui. poſ. vel qñ eſt multum impli-
cita,ut l.emptor.§.Lucius.ĩ.de pac.Item cum tractatur de dã
no aduerſus eum,qui certat de lucro,præſumitur ignorantia
in facto proprio,vt ĩ.de prob.cum de indebito.§.j. & ibi no.
in gl.quæ incipit,[propter]& per Bar.in d.l.non fatetur.& C.
de iur.& fac ign.l.poſt diuiſionem.& l.ſi res obligata. de leg.
j.& C.de leg.l.aliena.

ADDITIO

a ¶Qñ eſt de longinquo. Adde Ale.de Imo.in l.peregre. ĩ. de acq. poſ. & in ſuo
conſi.134.col.3.in prin.& col.6.in fi.in 1.uol.& ibi,quod longum tps dr̃.x.an
norũ & adde Abb.in c.excõmunicato.col.7.ver.in gl.in verbo in facto ꝓprio.
de reſcr.& eundem Ale.in l.non fatetur ff.de confe.qđ intellige uerum, niſi
tale factum eſſet graue,& no.iuxta c.cum illorum,de ſent.excom & Ale. in d.
l.peregre. & qđ præſumatur ẽt qñ q̃s eſt implicitus multis negotiis. Ad
de Bar.in l.quod iuſſit.ff.de re iu.& in l.ſi quis delegauerit. de noua. & Alex.
in conſi.214.in 2.uol.Item præſumitur in magno diuite, qui excuſatur, & in
eo,qui habet res ſuas in remotis partibus Bar.in auc.ſed cum teſtator. C. ad l.
fal.& Bal.in l.2.de reſcin.ven. all. l. quiſquis.item excuſat in infirmo, rõne co
gitationis mortis, quia præſumitur obliuio. ita dicit Auge. in §.illud.in Auc.
de iur.& ſerui. item præſumit̃ & excuſat ſcire.ita Barb. in d.c.ab excõic. & in
materia uide eundem in conſi.32.in j.uol.& Ro.in conſi.273.Fran.Cur.

LEX VII.

1 *Mulier obligando rem ſuam pro alio,dicitur intercedere,ſecus ſi remittat ius hypothecæ.*

1 **Quamuis.** ¶†Mulier obligando rem ſuam pro alio
dicitur intercedere,ſecus ſi remittat ius
hypothecæ. h. d. Circa primum,dic idem eſſe,ſi obligat, vel
patitur obligari rem non ſuam,ſed ſibi obligatam, tãquam
non obligatam,creditore hoc ignorante,vt ĩ.e.l.uir uxori.§.
j.Secundum dictum limita duobus mod.primo, quando res
illa ſpecialiter erat hypothecata pro dote.vt no.gl.in l.etiam
C.eod.vel quando generaliter, tamen non ſuberant alia bo
na,quæ ſufficerent ad reſtitutionem dotis vt nota. per Doct.
in l.iubemus.eod.titu.& l.Meuia.§.fundum.ſol. ma.per Iac.đ
Aret.& Bart.extra iſtos caſus valet renunciatio hypothecæ,
ratio colligitur ex his,quę dixi:ergo quia non incipit a ꝓmiſ-
ſione,ad quam facilis eſt,ſed a remiſſione iuris ſui, ad quam
non eſt facilis,ſicut nec ad donandum.Vnde non videtur ex
facilitate feciſſe per illam l.& per id, quod habetur.ĩ.eod.l.j.
§.interdum.

1 *Mulier quę ſe obligat debitori pro eo,quod ipſe debitor debet,dicitur intercedere.*

1 **§.Si mulier.** ¶†Mulier quæ ſe obligat debitori ꝓ eo,
quod ipſe debitor debet, dr̃ intercedere
h.d.tex.ſecus ſi obligat ſe creditori pro debitore, & hoc vult
gl.in effectu.rõ diuerſitatis ponitur in l.tutor.ĩ. eo.vbi decla-
tur iſte §.quia non dr̃ intercedere ille,qui pro eodẽ apud eũ-
dem ſe obligat,ſed ille, qui apud vnum pro alio. Sed ſi ꝓmit
tis mihi conſeruare me indemnẽ de eo,qđ debeo,vel debitu
rus ſum Titio,ſi iſta eſſet interceſſio,eſſes obligatus apud eũ
dem pro eodem.i.apud me pro me,qđ eſſe non põt, ſed ſi ꝓ
mittis mihi,me conſeruare indemnẽ de eo, qđ Titius mihi
debet,vel eſt debiturus,dr̃ interceſſio,quia es obligatus apud
me pro alio,non pro me, ſi ſic alienam obligationẽ cenſe-
ris ſuſcepiſſe in te.¶In tex.ibi,[ne prędia diſtraherentur [quę
forte tutores,volebant diſtrahere, vt ſoluerent debitũ vſura-
rium,mater uero,quia habebat affectionem ad ea, rogabat
eos,ne diſtraherent;tutores dubitabant,ſi non diſtrahant,vł
ſoluant conueniri a pupillo actione tutelæ propter negligẽ-
tiam permittendo currere uſuras, mater iſtis tutoribus pro-
miſit eis indemnitatem de omni damno, quod poſſent reci-
pere,certe tenebitur cum effectu, quia non cenſebitur inter-
ceſſiſſe, quod eſſe non debet.ut l.ſi quis pro eo. §.j.infra de fi-
deiuſſo.

1 *Mulier iuuatur Vell.etiam ſi fuit delegata, vt debitrix, cum tamen non eſſet efficaciter debitrix, ſed inefficaciter.*

2 *Mulier iuuatur velleiano aduerſus primum creditorem, & aduerſus eũ, cui eſt delegata, & an hoc recipiat diſtinctionem.*

3 *Delegatio non dicitur,niſi quando aliquis tanquam debitor delegantis, & de ipſius delegantis mãdato alteri promittit, & eſt verus debitor, & an etiam ſi non ſit verus debitor.*

1 **§.Si mulier.** ¶†Mulier iuuatur Vellei. etiam ſi fuit
delegata,vt debitrix,cum tñ non eſſet
efficaciter debitrix,ſed inefficaciter,puta ex alia interceſſiõe,
licet Marcellus ꝯrium ſenſerit.Hoc dicit in effectu, & eſt ali-
quantulũ difficilis in gl & concor.ĩ.eo. l. vir vxori.in princi.
vbi approbatur opin.Iuliani.Si aũt eſſet debitrix efficaciter
tunc poſſet procedere diſtinctio Marcelli,q̃ aut fuit delega-
ta ut debitrix,& tunc ñ iuuatur, quia non læditur in aliquo,
immo ſentit cõmodũ, quia per hoc liberatur a delegãte, cũ
talis delegatio pro ſolõne habeatur,& ita debet intelligi. l.ſi
debitrix.in prin.ſ.eo.Aut non fuit delegata vt debitrix, tunc
iuuatur,quia ſentit grauamen,& non commodũ, quia non
liberatur a delegante,& obligatur ei, cui facta eſt delegatio,
2 & in iſtis conſiſtit ſubſtantia tex. ¶†In tex.ibi[apud primum
pro ſecundo interuenit]ſ.promittendo primo illud, qđ ſcđs
ſibi debebat animo nouandi, & ſic fuit liberatus ſecundus
primo mero iure. Poſtea uero promiſit pro primo, cuidam
tertio creditori ipſius primi animo nouandi; & ſic fuit libe-
ratus primus ab illo.Certe cũ ſint duę interceſſiones,reſtituit̃
actio primo ꝯ ſecundum,& illi tertio creditori ꝯ primũ, vt
ſ.e.l.j.& hoc dixit Iul.& bñ.¶In tex.ibi [Marcellus aũt. no.ſ.
quantum ad illam ſecundam interceſſionem, quam fecit ꝓ
primo apud tertiũ creditorem,quia cum eſſet effecta debi-
trix ipſius primi ex prima interceſſione, debet diſtingui ſm
Marcellum in hac ſecunda interceſſione,an ꝓmiſerit ut de-
bitrix ipſius primo,an non,vt debitrix,nam primo caſu non
iuuatur Velleia. aduerſus illum tertium creditorem, quia li-
beraret̃ ab ipſo primo,& ſic non ſentiret onus,ſed leuamen.
Vñ cogeret̃ ſoluere,& poſtea repetere ab ipſo primo, vel ẽt,
& adhuc non ſoluit,ſi non fuit condemnatus, vel ẽt ſi non
fuit coudẽnatus,poſſet agere,ut liberet̃,iuxta ea,quæ hñr in
l.Lucius. ĩ.manda. ſed qñ non promiſit,vt debitrix, tunc ex
tali promiſſione non habet niſi onus,q̃a obligatur illi tertio,
& nõ liberatur a delegante,ideo ſibi ſubuenitur,& hoc vult
dicere tex.ibi,[vt ab initio mulier in alterius locum ſubdat̃.]
id eſt ipſius primi, & dum poſtea ſubeat, & onus debitoris,
loquitur de eodem primo, & dum ſubdit a qua obligatione
transferre creditor uoluit, loquitur de illo tertio creditore
ipſius primi, ſed certe poſtquam erat inefficaciter debitrix ꝑ
inde eſt, ac ſi debitrix non fuiſſet: ideo licet liberetur] ab illa
obligatione,non dicitur ſentire leuamen, & iõ ẽt,'vt ſi debi-
trix promiſit,iuuatur,quia ſi non iuuaretur,læderetur: quia
haberet neceſſe ſoluere illi tertio, cum tñ hr̃et neceſſe ſol-
uere deleganti,quod non eſt,qñ eſſet efficaciter debitrix.¶In
text. tibi, in primum.i.interceſſione, quam fecit pro primo,

quæ tñ fuit ſecunda interceſſio, vel ſi habes in prima, id eſt,
in primaria,q̃ fecit pro primo.& eſt idem ſenſus.Quare autẽ
non ſic de prima,quam fecit pro ſecundo apud primum, rñ-
deo,quia erat debitrix ipſius ſecũdi efficaciter, vel inefficaci
ter,ideo iſta diſtinctio non cadit in illa interceſſione.Si autẽ
poneres,ꝙ fuiſſet debitrix ipſius ſecundi,cederet,& hoc tãgit
gl. ſed tũc nulla eſſet interceſſio, ſi vt debitrix ꝓmiſiſſet, nec
prima,nec ſecunda.tex.autem dicit,ꝙ unica tñ fuit interceſ-
ſio,& ſic non põt ſtare ille intell's niſi ſubterfugiendo, intelli
gas prout gl.circa finem dicit.Ex gl.hic poſita circa prin.no.
3 vnum,†ꝙ delegatio non dr̃,niſi qñ aliquis, tanq̃ debitor de-
legantis,& de ipſius delegantis mãdato alteri promittit, ſup-
ple,& eſt verus debitor.his trib.concurrentib.eſt proprie dele
gatio,& eſt utile, quia etiam hodie fit nouatio ꝑ l.delegare.
ĵ.de nouatio.quæ non corrigit̃ per l.fi.C.de nouation. vt ibi
colłr per Bar. ſed altero iſtorum deficiente,non poſſet ꝓprie
delegatio, & ſic non fieret nouatio per d.l.fi.ſed vna obło al
teri accederet,& hoc perpetuo tene menti. Contrarium tñ,
ꝙ dicatur delegatio, etiã ſi nõ ſit uerus debitor,ur̃ tex. ĵ.pro
xi.§.ver.ſed ſi eis.& §.fin.ſed dicas vnum,eſſet tñ improprie,
ſed debet gl.intelligi in delegatione proprie ſumpta.vide qđ
no.Bal.in l.2.C.de exec.rei iud.qui vr̃ dicere, ꝙ delegatio fit,
qñ dico promitto loco talis,ẽt ſi nõ ſit illius debitor,ſed cer-
te in ꝯrium facit iſte tex.in ver.Marcellus,dum dicit, [in alte
rius locum ſubdetur.vbi loquitur,qñ non vt debitrix promi-
ſit,& vult, ꝙ tunc non ſit proprie delegatio, licet in alterius
locum ſubdatur,quod patet,quia tunc non liberatur a dele-
gante,etiã ſi ſit eius debitrix. Ergo proprie eſt delegatio, qñ
contingit liberatio,& non poteſt contingere,niſi ſit verus de
bitor,& promittatur debitor,& de mandato creditoris, & il-
lo modo remanet incorrecta.l.delegare.

2 *Mulier intercedens ſi ſoluat,quando ei ſubueniatur in repetendo,& quid in legato ab ea.& nu.1.*

1 §.Interdum. ¶†Si mulier, quæ iam interceſſerat,
ſoluat vere,vel ficte aliam delegãdo
repetit,quia uirtute inefficacis obłonis ſoluit, ſed ſi adhuc ñ
interceſſerat,qñ ſoluit,vel delegauit pro alio,non repetit,qa
incipit a diminuẽdo,non a promittendo, quo caſu ſibi non
ſubuenitur,vt l.ſed ſi ego. ſ.eo. delegatus vero ſi quidem erat
debitor mulieris exceptionem ſenatuſconſulti non habet, ſe
cus ſi debitor non erat,tam in primo caſu, q̃ in ſcđo. h.d.in-
tellige primũ dictũ,qñ ſoluit errore iuris,non facti, & ponit
duos caſus. Primus, qñ iam interceſſerat uſq; ad uer. plene.
Secundus,qñ non interceſſerat,ſed erat interceſſura, & utro
que caſu ponit tres caſus,ſ.qñ rem ſoluit. Itẽ qñ ficte delegã-
2 do ſuum debitorem,item qñ non debitorem. † Et quærit̃ de
duobus,an ſubueniatur mulieri in repetendo, item an dele-
gato,& in primo caſu diſtinguitur,aut iã interceſſerat,& ſibi
ſubuenitur,quia ſicut improbata erat ſua obligatio, ita quic
quid poſtea ſecutũ eſt ꝑꝑ eam,& qñ uere ſoluit, repetit ipsã
pecuniam,qñ autem ficte alteri delegando, repetit liberatio-
nem ipſius delegati ſm intellectum gl.quæ incipit, [ſine cã.]
per l.ſi mandato.§.quoties.ĵ. mand.ſi autem adhuc nõ inter
ceſſerat,qñ ſoluit uere uel ficte,tunc ſibi non ſubuenitur,qa
incipit a promittendo ad quod non ſunt faciles,vñ nõ vr̃ fe-
ciſſe ex fragilitate ſexus,ut ſ.e.ſed ſi ego. quantum ad ſecũdũ
non diſtinguitur,an interceſſerat,vel non,ſed an delegatus eſ
ſet debitor mulieris,& tunc non habet exceptionem ꝯ illum
cui delegatus eſt,quia non intereſt ſua, cum ſoluẽdo illi libe
retur a muliere,cuius iuſſu promiſit,& non habet curare cui
ſoluat,an mulieri,vel alteri,& no.ꝙ nec repetit ipſe ſi ſoluit,
ſed repetit mulier,ſi fuit delegatus a muliere,quę iam inter-
ceſſerat,ſed ſi erat interceſſura,nec ipſe repetit, nec mulier.Si
autem non erat debitor mulieris,quia non liberatur ab ea,ĩ
tereſt ſua nõ ſoluere,& iam habet exceptionem Vellei.ſicut
hr̃et fideiuſſor mulieris,vt ĵ.eo.l.ſi mulier.ſiue ſit delegatus a
muliere,quæ interceſſerat, ſiue quæ interceſſura erat,hæc eſt
concluſio iſtius tex.cũ gl.¶Sed quæro, qñ delegatus nõ erat
debitor mulieris antequam ſoluat,habet exceptionem,ſicut
fideiuſſor mulieris,ſiue fuit delegatus a muliere,quæ iam in
terceſſerat,ut in ver.ſed ſi is,vel ab ea,quæ iã ĩterceſſura erat,
ut in uer.ſi.quid ſi ſoluit?rñdeo,ſi per errorem, poteſt repete-
re ab eo,cui ſoluit,cum eſſet tutus exceptione perpetua,& fa
uorabili.l.qui exceptionem.de condi. indeb. ſed ipſa mulier,
pro qua ſoluit,non repetit per actionem mãdati, quia cauſa
mandati per ſenatuſ.conſtituitur irrita, & mulier aduerſus
eum habet exceptionẽ Velleia.vt ſ.eod l.quanquam. ¶Sed
oppo.contra verſicul. plane, quòd licet incipiat ſoluere po-
teſt repetere.vt infr.eod.l.fin.§.item ſi mulier. Sol.ibi fuit co-
lor quæſitus,hic non,vt ibi tangam, & adde, quod habetur
ĵ.eo.l.tutor.§.fi.

1 §.Quoties. †In ueterem debitorem reſtituit̃ actio,
ſi fuit liberatus contẽplatione interceſ-
ſionis a muliere fiendæ hoc dicit.Dubitatio fuit hic, quia li-
beratio fuit facta ex interceſſione, ſed per acceptilationẽ ab
ipſo creditore,vnde videbatur debere ſibi imputare. Sed con
trarium eſt, quia liberauit contemplatione interceſſionis
fiendæ.

1 *Promittens expromiſſorem dare, an videatur implere,quod promiſit dãdo mulierem.*

2 *Actio directa vbi competit,nõ ẽ nec eſſe recurrere ad utilem ſubſidiariã.*

1 §.Si conuenerit. ¶†Qui ꝓmittit expromiſſorẽ
dare,dãdo mulierem ñ vr̃ im-
plere,quod promiſit,iõ ſi contemplatione mulieris fuit libe
ratus,reſtituitur in eum priſtina actio, vel liberatio ab eo cõ
dicitur.h.d.ſed differt a præcedenti. §. quia ibi liberatur con-
templatione promiſſionis fiendę a muliere,hic contempla-
tione promiſſionis fiendæ generaliter,quo caſu intelł̃r de ha
bili,qui poſſit ſe efficaciter obligare. Ideo ſi dedi mulierem,
cũ efficaciter non poſſit ſe obligare,non feci,qđ promiſi,iõ
condicitur liberatio per ꝯdõnẽ ſine cã,vel ob cãm. Sed non
ne fecit ſibi præiudicium,mulierem recipiendo,ſibi.n.debet
imputari. Ad hoc reſpõde,ut plene no.in l.3.de fideiuſſor.vbi
2 iſte caſus,& gl. declarantur.¶†No.hic in fine, ꝙ ubi cõpetit
actio directa non eſt neceſſe recurrere ad utilem ſubſidiariã,
non autem datur hic actio reſtitutoria,de qua habetur in l.j.
ſ.eo.quia illa eſt ſubſidiaria.& datur,vbi deficit alia,hic non
deficit, quia competit condictio ob cauſam, cum liberatio
fuit facta ob cauſam,quæ non fuit impleta, ſcilicet, vt dare-
tur expromiſſor,qui ſe efficaciter obligaret.

1 *Acceptilatio facta fideiuſſori inutiliter obligato,non liberat debitorem.*

2 *Liberato fideiuſſore per acceptilationem quando non liberetur reus, licet illa habeat vim ſolutionis.*

3 *Acceptilatio facta uni ex duobus reis debendi inefficaciter obligatis non prodeſt alteri,licet alias ſecus,& ſi agatur contra alterum, non poteſt opponere exceptionem cedendarum actionum.*

1 §.Marcellus. †Acceptilatio facta fideiuſſori, inu
tiliter obligato nõ liberat debitorẽ
2 h.d. †Et ſic limitãtur oĩa iura dicentia, ꝙ liberato fideiuſſo-
re ꝑ acceptilationem,cum illa habeat uim ſolutionis,libera
a tur reus,ſicut etiam iuſ m[a] fideiuſſoris prodeſt reo eadem ra-
tione,vt ſ.de iureiu.l.duo.§.j.nam oĩa procedunt, qñ fideiuſ
3 ſor erat efficaciter obligatus, als ſecus,vt hic.†Et idẽ vr̃,ſi eſ-
ſent duo rei debendi, & alter ipſorũ eſſet efficaciter obliga-
tus,acceptilatio ſibi facta non prodit alteri, alias ſecus,vt l.3.
§.nunc de effectu.de li.le. & ſi agatur ꝯ alterum, non poteſt
opponere exceptionem actionũ cedendarum,dicendo:ſi ſol
uerem tibi, teneris cedere actionẽ cõtra correũ,& qa nõ po
teſt cedere facto tuo cum eum liberaueris,dẽt repelli ab agẽ
do ut.l.Sthicum.§.pe.de ſol.nam illud procederet, ſi ille libe-
ratus fuiſſet efficaciter obligatus, alias non nocet huic cõuẽ
to,ꝙ ille fuerit liberatus,dum ẽt ſi non fuiſſet actio,ꝯ illũ nõ
potuiſſet cedi,& tunc tenetur quis cedere, qñ cedi põt, & de
hoc hr̃.ĵ.de fideiuſ.l.ſi ſtipulatus.§.ſi ex duob.ꝑ Al.& Doc.ad
qđ allegat̃ iſte tex.& adde,qđ no.ĵ.l.pupillus.de adm.tu. ¶In
text.ibi,[poſt interceſſionẽ.] q̃ fecit ſuſcipiendo obłonẽ alte-
rius animo nouãdi, & ſic incepit competere creditori vtilis
actio reſtitutoria in primum debitorem.Dubitatur ergo,an
ſit ſublata ꝑꝑ quod creditor per acceptilationẽ poſtea mulie
rem liberauit,& videbatur,ꝙ ſic,ſicut mulier ſoluiſſet. Cer-
te etiam ſoluiſſet,ſi tñ per errorem non deſineret cõpetere,
quia talis ſolutio poſſet retractari:ergo nõ parit liberationẽ,
vt l.cum is.§.i.cum ibi no.de cond.ind.nec iſta ficta ſolutio il
lum liberat ſed ſi uera ſoło taliter eſſet facta,ꝙ retractari nõ
poſſet,tunc liberaretur reus ab illa utili reſtitutoria, & eodẽ
modo, ſi facta eſſet acceptilatio tali mulieri, quæ ſolueret,
non repeteret,& hoc dicitur in §.ſequen. qui uenit ad decla-
rationem iſtius. ¶Qualiter autem poſſit ſic ſoluere, ut non
repetat,gloſſ.ponit exemplum,quando interceſſit in cauſam
propriam,ſed certe tunc etiam ſoluere tenetur,quia non di-
citur interceſſiſſe, & iſte tex. uidetur loqui, quando vere in-
terceſſiſſet. Dic ergo,ſcilicet, ſi ſoluit ſcienter ſciens ius, &
factum.

ADDITIO.

a ¶Iuramentum fideiuſſoris.Adde Do.in c.debitores.de iureiur.

1 §.Si mulier poſt. †In tex.ibi,[actionẽ recuſat.]
ſcilicet vtilem reſtitutoriã.lo-
quitur.n.quando mulier animo nouandi ſuſcepit in ſe obli-
gationem,& adde,ꝙ etiam ſi ſoluit taliter,ꝙ poſſit repetere,
& nolit,adhuc releuatur reus,& contra eum non datur utilis
reſtitutoria,eſt caſus in l.pe.ĵ.eo.

§.Quanquam. †Actio reſtituit̃ aduerſus oẽs, q
ꝑꝑ interceſſionẽ mulieris fuerũt
liberati, non tñ oĩb.a quib.liberati ſunt,ſed ei,ſoli apud quẽ
interceſſit.h.d.rõ diuerſitatis eſt, qa interceſſio mulieris non
debet

debet eſſe damnoſa creditori, ſed eſſet dãnoſa, ſi non reſtitueretur aduerſus omnes, quia intereſt ſua plures habere obligatos pro eadem re. vt l. 3. §. fin. de leg. 3. ſed non prohibetur eſſe proficua, ſine damno tamen mulieris. Cum autem vnus ex pluribus reis credendi recepit interceſſionem mulieris animo nouandi, præoccupat debitum, & ex illa præoccupatione debitum efficitur ſuum, & debitor liberaretur ab omnibus alijs reis credendi, ſicut ſi vnus litem conteſtaretur, vt l. 2. ſeu 3. ꝟ. de duob. reis. iſta ergo præoccupatio durat, licet interceſſio ſit vtilis, ideo ſoli reſtituit actio, quia ipſe præoccupauit, quod præuenit alios. ¶ In tex. ibi. [in omnes.[a]] ſiue erant om
a nes principaliter obligati ſiue vnus principaliter, alter acceſſorie, vt ꝟ. e. l. ſi mulier contra. la prima.

A D D I T I O.

a ¶ Omnes. Adde q̄ hæc dictio prolata ĩ ſingulari eſt diſtributiua, & idem eſt dicere omnis, ac ſi diceret, quilibet, ut eſt tex. & glo. in l. 3. ff. de ſtatu hom.

1 *Creditor an perdat actionem reſtitutoriam, quando ſuccedit mulieri ineſſicaciter obligatæ.*

2 *Actio vtilis, & directa poteſt dari contra eundem ad idem, diuerſis reſpectibus.*

1 **§. Si mulieris.** †Creditor ſuccedẽs mulieri ineſſicaciter obligatæ reſtitutoriã actionem non perdit, & mulier veteri debitori ſuccedens põt conueniri non ſolum reſtitutoria, tãquam hæres, ſed ẽt directa actione ex ſua promiſſione, quæ efficitur efficax pp hoc, quòd illi ſuccedit. h. d. Rõ dubitandi erat in primo dicto, quia ſucceſſor habet uim ſolutionis, vt ꝟ. de cui. l. ſi ei. §. is qui circa med. & l. Stychus. §. adiectio. de ſol. ſed ſi mulier, quæ interceſſit animo nouandi ſoluit taliter, quòd non poſſit repetere, non datur reſtitutoria contra veterem debitorem, quia per ſolutionem liberaretur ab ea, vt ſ. in §. ſi mulier poſt. Iſta autẽ ficta ſolo in caſu iſto eſt irretractabilis, ergo &c. Sed rñde, q̄ tunc habet uim ſucceſſionis, qñ quis ſucceſſit debitori ſuo efficaciter obligato, ſed iſta mulier erat ineſſicaciter obligata, vñ nõ habet vim ſolutionis, & hoc vult dicere tex. dum dicit, [cum non obligat, cum effectus ſucceſſerit.] ad probandum inducit talem rationem, quia ſi iſte creditor conuenerit a legatariis ipſius mulieris, non poſſet illud debitum de hæreditate deducere, tanquam ſibi ſolutũ, eo modo, quo poſſet, ſi fuiſſet efficaciter obligata. vt C. ad leg. fal. l. imponenda. ſicut igitur hęc ſucceſſio non habet vim ſolonis ad commodum illius creditoris, ut poſſit deducere, ita non debet ad eius damnum, vt reſtitutorium perdat. Rõ autẽ ſecundi caſus in ver. plane. quare ſi mulier ſucceſſit veteri debitori, põt conueniri actione directa ex ſua promiſſione, & ſic efficitur vtilis, & perdit exceptionẽ Velleia. eſt, q̄a non intereſt ſua exceptiouẽ illam opponere, quia poſito, q̄ euitaret ſolutionem ex illa, cogeretur ſoluere ex alia actione utili reſtitutoria, qua põt conueniri tanq̃ hæres, ut d. l. Stychus. §. adiectio. ver. aliqñ. ꝟ. de ſolu. & facit. l. cum hæres inſtitutus. in prin. ad Treb. nam ſi hæres, q̄ reſtituit hr̃ditatẽ, & ſic remanſit debitor, directis actionib. tñ ineſſicaciter ſuccedit fideicommiſſario vñ, & illæ directæ efficiuntur efficaces, quia non intereſt ſuam exceptionẽ exponere, cum poſſit conueniri, tãquam hæres fideicommiſſarii.
2 ¶ †No. ergo hic, q̄ vtilis, & directa actio poſſunt dari contra eundem ad idem. ¶ Sed contra ſ. ea. l. §. ſi conuenerit. vbi ſi cõpetit directa nõ datur vtilis. Sol. verum eſt, niſi diuerſis reſpectibus, quia hic datur vtilis, tanquam contra hæredem veteris debitoris, & directa tanquam contra ipſam. in contrariũ tamen facit d. l. cum hæres. dic, ut ibi.

1 **§. Si cum eſſem.** †Si mulier ab initio ĩ ſe ſuſcepit obl̄onem, quam alius erat ſuſcepturus. ea ſubducta, de medio inſtituit actio ꝯ illum, ac ſi cum eo fuiſſet ꝯtus celebratus, q̄ dr̃ vtilis inſtitoria, non reſtitutoria, & eſt eiuſdem generis, & qualitatis, cuius fuiſſet directa, & eſt perſecutoria, & trãſit in hr̃dem. Hoc tñ verum, qñ quęſito colore, q̄ participata fraude inter creditorem, & ipſam, ſi autem creditor non participauit, licet fraus fuerit commiſſa inter mulierem, & debitorem, tunc mulier de medio non ſubducitur, ſed efficaciter obligatur. h. d. vſq; ad l. aliqñ. & hucuſq; tractauit, qñ mulier alienam obligationẽ iam contractam ſuſcepit ĩ ſe animo nouandi, vno caſu liberatur debitor mero iure, & actio ſublata reſtituitur vtilis, vnde poteſt dici proprie reſtitutoria, quia illud reſtituitur, qđ ſemel fuit, & eſſe deſiit. vt ꝟ. de vſu. l. videamus. §. fauiana. hic vero loquitur, qñ alienam obl̄onem nondum ꝯctam, ſed ꝯhendam cum alio, pro quo erat poſtea fideiuſſorio noĩe interceſſura in ſe ſuſcepit principaľr ad fraudandum ſenatuſc. quia creditor nolebat eam recipere interceſſorio noĩe, ne opponeret exceptionem Velleia. ſed voluit, vt principaľr obligaret, ſi poſtea ab alia manu tradidit ei, cum quo creditor fuerat contractus, ita fraus non prodeſt creditori, nec nocet mulieri, quominus habeat exceptionem. Tñ ne creditor remaneat in dãno, & perdat debitum, ſubuenitur ſibi vtili actione contra illum, cum quo fuerit contracturus. Sed ſi non participaſſet creditor fraudem, licet mulier committeret fraudem cum debitore, & recipit pecuniam mutuo, & eam tradidit efficaciter alteri obligatur, ſiue creditor ignoraret illam contrahere cum alio, ſiue etiam ſciat, ut in l. ſi mulier tanquã. cum l. ſeq. & in l. fœnebris. C. e. & ſ. e. l. ſed ſi ego.

LEX XIII.

2 **Aliquando.** ¶ †Si obligatio pertinet in effectu ad mulierem non iuuatur Velle. h. d. & eſt, quãdo ille pro quo interceſſit, ſi ſolueret ab ea repeteret. vt ſ. e. l. 3. de quo etiam hic ponuntur tria exempla.

1 *Per nouationem ineſſicacem, non liberantur pignora, ideo noua actio vtilis reſtitutoria, non eſt neceſſaria.*

2 *Hypothecaria tollitur, & reſtituitur per nouationem ineſſicacem eo modo, quo tollitur, & reſtituitur prima actio principalis.*

3 *Hypothecariæ natura, quod ſit, ut duret quouſque ſolutum eſt, vel ſatisfactum.*

1 **§. De pignoribus.** ¶ †Per nouationẽ ineſſicacẽ, nõ liberanť pignora, iõ noua actio vtilis reſtitutoria, non e ł neceſſaria. h. d. ſ̃m pri-
2 mũ intellm̃, ſ̃m aliũ dicit, †q̄ eo mõ, quo p nouationem ineſſicacẽ tolliť, & reſtituitur prima actio principalis, eod. mõ hypothecaria. h. d. & tũc expone tex. dum dicit [noua actione] . i. noua. l. quæ reſtituat actionem hypothecariam, nam ſenatuſc. quod reſtituebat actionem primam ſublatam, de hypothecaria non faciebat mentionem, ſed quod iuris eſt de pricipali, debet eſſe de acceſſoria. vt l. ſolutur. §. ſi paciſcať. ꝟ. qui. mo. pignus vel hypo. ſoluitur? vñ non eſt neceſſaria alia l. hoc ſtatuens, cum ſatis tacite videatur ſtatutum a ſenatuſcõſulto. ad hoc. ꝟ. eo. l. quidam uoluit. ibi expreſſum. ¶ In tex. ibi [in his vtilis ſit] . i. ineſſicax ſecundum proximam lect. gloſſ. q̄ eſt directa non vtilis illa prima, ſi non eſt ſublata ſ̃m aliam
3 lect. proprie ſtat. ¶ † In tex. ibi, [quia verũ eſt.] Not. de natura
a hypothecariæ,[a] quæ durat quouſque ſolutum eſt, vel ſatisfactum. ad hoc. l. grege. §. quid enim. infra de pigno. & l. debitor. ad Treb.

A D D I T I O.

a ¶ De natura hypothecariæ. Adde & vide per Doc. in c. potuit. de loc.

1 *Non eſt expectanda conditio, cuius euentus nihil operatur.*

2 *Si expectatur conditio, cuius euentus nihil operatur, q̄ tunc actio danda ſit reſtitutoria, quantum ad exercitium, non autem quantum ad ſubſtãtiam, & qualiter hoc faciat.*

3 *Si promittis mihi ſub conditione animo nouãdi, quod mihi debebas pure, q̄ interim agere non poſſim.*

1 **§. Si ſub conditione.** †Non eſt expectãda cõditio, cuius euentus ni-
2 hil operať. ad hoc ſemper allegať. †In tex. ibi [actio dãda eſt reſtitutoria,] ſed qño poteſt dici reſtitutoria, cũ actio prima directa non ſit adhuc ſublata ꝯdõne pendẽte, vt ꝟ. de noua. l. quotiẽs. & ſ. ſi cer. pet. l. pecuniam. rñdeo verum eſt, quãtum ad ſubſtantiam, ſed quantũ ad exercitium mero iure videtur ſublata. q. ſi alius, q̃ mulier promiſiſſet iterum agi, licet actio non eſſet ſublata, ſed debet expectari ꝯdõnis euentus. ut in d. l. pecuniã, ſed quia mulier promiſit mero iure, idem eſt, re ſtitueretur ſubſtantia obligationis, ſi illa erat ſublata. Ita intelligo iſtum tex. & hoc no. pro eo, quod dixi ꝯ Bar. in l. Iulia. verũ debitorẽ. ſ. de cond. ind. ſuper intellectu. l. ſi plures. ꝟ. de fideiuſ. q̄ intelligatur iſte tex. de reſtitutione quantũ ad exercitium, non quantum ab ſubſtantiam, nam iſte tex. non põt
3 aliter intelligi. †Idem iſte tex. in fi. facit ꝯ illud, quod ego ibi dixi. ſ̃m Doc. in d. l. ſi pecuniã, q̄ ſi promittis mihi ſub ꝯdõne animo nouandi, quod mihi debebas pure, & interim agere non poſſim, quaſi videatur hoc tacite actũ inter nos, ad hoc, vt exiſtente ꝯdõne ſecunda ſtipo habeat, quid nouet, nã vr̃ ꝯrium per iſtũ tex. in fi. quia cum in oẽm euentum ſis mihi debitor, vr̃ q̄non debeat expectari ꝯdõnis euentus. Sed reſpõdeo, illud procedit, quod ibi dixi, qñ ſperatur nouari cũ effectu, & non dari actionem reſtitutoriam, ſed hic ſperabatur nouari ſine effectu, & loco directæ quæ veniebat tollenda reſtituit vtilem, ideo non expectatur euentus.

LEX XIIII.

1 **L. Si mulier.** †Actio reſtituit ꝯ principalem debitorem, & fideiuſſores eius. h. d. Et etiã ꝯ correum. vt ſ. e. l. quamuis. §. quanquam. Et cõtra pignora, vt ſ. l. proxi. §. de pig. & ꝟ. e. quidam voluit.

LEX XV.

1 *Si mulier ſe obligat pro eo, quod recipit, non iuuatur Velle.*

2 *Si debitor pro quo mulier interceſſit, conſeruat eam indemnem tradendo ſibi pecuniam, quam pro ea promiſit, non habet mulier exceptionem Velleiani, & quid ſi eam aliter conſeruat indemnem.*

3 *Mulier ſi recepit precium pro interceßione, qualiter perdat exceptionem Velliani.*

1 **Si mulieri.** ¶†Si mulier ſe obligat pro eo,quod reci
pit,non iuuatur Velle.h.d.cum prin.l.ſe-
quē.& cum l.ſi mulier dederit.ĩ.eo.In iſta tamen prima.l.nō
fuit interceſſio , quia nō obligauit ſe creditori pro debitore,
ſed debitori pro ſeipſa,vt s.e.quamuis.§.j. cum ibi no. & ĩ.e.
l.tutor.ſed in prin.l. ſeq. & l.ſi dederim. bene fuit interceſſio,
quia ſe obligauit creditori pro debitore. Tamen ideo nō iu-
uatur,quia debitor eidem tradidit pecuniam ſoluendam cre
ditori pro quo interceſſerat , & ſic not.ꝙ ſi debitor pro quo
2 mulier†interceſſerat , conſeruat eam indemnem, tradendo
ſibi pecuniam,quam pro ea promiſit, non habet mulier ex-
ceptionem Vellia. Quid ſi alio modo conſeruaret eam indē
nem,vt quia faceret ſibi promitti per bonum campſorē , ꝙ
quicquid ſoluet pro interceſſione , reſtituet ſibi ? Rñdeo,ꝓ
hoc non perdit exceptionem Velleian.ſm Bal.C.eod. l.j.qui
allegat ad hoc.l.quidam voluit.ĩ.eo.Sed illa.l. adhuc plus di-
cit,ꝙ etiam ſi ſecurauit eã dandi pignora, & ſic non poterat
periclitari,adhuc exceptionē Velle.habet, qđ perpetuo tene
mēti:ſed creditori inſtituit,vel reſtituit ius , in illis pignorib.
3 ac ſi fuiſſent ſibi obligata,vt eſt caſus no.in d.l.quidē .¶† Itē
quid ſi recepit precium pro interceſſione,vt quotidie,fit,reci
piat duo,vel tria vel x.& faciat promiſſionem pro alio de cē
tum,& quotidie practicatur Florentiæ per cãpſores, qui no-
lunt facere promiſſiones niſi aliquo recepto,an ꝓ illud mu
lier perdat exceptionem Velle. ſed iſte caſus non erat termi-
natus iure iſto,ſed terminatur per l.antiquo. C.eo.ꝙ perdat,
& no.s.eo.l.j.in gl.qualiter autem illud ibi intelligatur , vide
ibi per Cy.& Bal.qui ꝯdicit Cy.in intellectu illius legis.

LEX XVI.

1 *Per Velleianum ſubuenitur mulieri, & etiam fideiußori, licet non habeat contra eam regreſſum.*

2 *Exceptio competens principali, quando competit eam fideiuſſori.*

L.Similiter contra.

1 **§.Si ab ea.** †Per Velleianum ſubuenitur mulieri, &
etiam fideiuſſori,licet nō habeat ꝯtra eã
regreſſum.h.d.no.tex.cum gl.& dicit Bal.in l.j. C.eo.quòd ali
bi non habetur illud,quod hic dr̃ in text.& gl. nam commu-
2 niter iura dicunt,† ꝙ exceptio competēs principali , cōpetit
etiam fideiuſſori eius,qñ ſi non competeret , fideiuſſor hē-
ret regreſſum contra principalem, & ſic in effectu non pro-
deſſet principali,niſi ēt prodeſſet fideiuſſori.Si aũt regreſſum
non hēt,tũc ceſſat rō prædicta,& iō talis exceptio non trãſit
in fideiuſſorem,ut hic habetur.l.quod dictum. ſupra de pac.
& ad Macedo. l.ſed ſi pater.§.non ſolum.ſed in caſu huius §.
ēt ſi non haberet regreſſum ꝯ mulierem,pro qua interceſſit,
vt ſi fideiuſſit animo donandi,etiam ꝯ voluntatem mulieris
exp̄ſſe prohibentis.vt ĩ.l.ſi pro te.nihilominus exceptio com
petēs mulieri competit etiam fideiuſſori,cuius ratio ponitur
hic in gl.quæ eſt bona,& notabilis:quia licet mulier , & eius
fideiuſſor ab obligatione ſubducantur : creditor tamen non
perdit ius ſuũ , cum poſſit agere contra principalem debito-
rem,qui nullam exceptionem habebit:ſed in ll.allegatis ĩ ꝯ-
trarium non ſic : immo non perderet ius ſuum , quia princi-
palis debitor habebat exceptionem,vel erat inefficaciter ob-
ligatus,& adde,quod dixi in §.nō ſolum.¶In tex. ibi.[aduer-
ſus mulierē non hēat,]ſupple,nec actionem nego.geſt. vt qa
fideiuſſit animo donandi , vel contra expreſſam prohibitio-
nē,vt d.l.ſi ꝓ te.ſi aũt animo donãdi, nec ꝯ expreſsã ꝓhibitio
nē, licet me ignorante fideiuſſiſſet , haberet actionem nego.
ge.l.vt fideiuſ.s.de ne.geſt.& l.ſed videamus.

LEX XVII.

1 *Mulier, an iuuatur Velleiano, quando delegatur tanquam debitrix , cum non ſit.*

2 *Creditor debet eſſe diligens , & curioſus quando contrahit cum perſona prohibita contrahere in cauſam regulariter prohibitam, licet in certis caſibus permiſſam, quia non ſufficit, ꝙ credat, ſed ꝙ debeat inueſtigare in cauſam regulariter permiſſam .*

1 **Vir vxori.** †Si mulier delegatur tanq̃ debitrix cũ nō
ſit,iuuatur Velle.etiam ſi creditor credat
ipſam debitricem,ſecus,ſi principaliter contraxit,licet ad cō
modum alienum creditore fraudem non participante. h.d.
¶In tex.ibi [venditionem nullius momenti eſſe,] & ſic mu-
lier non erat obligata viro ad precium.ideo non potuit dele
gari tanquam obligata,vt s.eod.l.quamuis.§.ſi mulier. & ibi
allegatur iſte tex.per glo.ratio autem.quare non valet,eſt,qa
fuit facta fraus de contractu donationis, qui prohibitus eſt ĩ-
ter virum, & vxorem,ad contractum venditionis,poſtquam
non fuit vendita iuſto precio,ſed viliori . ſi autem foret vere
debitrix,poſſet delegari, & non haberet exceptionem Velle.
ſi vt debitrix promiſiſſet,quia liberaretur a delegante,vt ĩ.e.
ſi debitrix.in prin.& plene dictum eſt in dicto.§. ſi mulier. In
tex.ibi[nec id contrarium videri.]opponi.inquantum dixi,ſi
creditor credebat ipſam eſſe debitricem , hoc ſibi non pro-
deſt,nam immo videtur prodeſſe,ut in caſu ſequen. j. & ſol-
uit.¶In tex.ibi [ab initio contrahat]ſupple colore non quæ-
ſito,& creditore fraude non participante,alias ſecus , puta ſi
erat contracturus cum alio & recepturus mulierem in fide-
iuſſorem,ſed timore ſenatuſconſulti actum eſt , ut principa-
liter cum muliere contrahat.vt s.eo.quamuis. §.ſi cum eſſē.
& l.ſi mulier tanquam.¶In tex.ibi in fin.[diligentiorem eſſē
2 debere.]¶†Not. ergo caſum in quo creditor debet eſſe dili-
gens,& curioſus,ſcilicet, quando contrahit cum perſona ꝓ-
hibita contrahere in cauſam regulariter prohibitã , licet in
certis caſib.permiſſam,nam non ſufficit, ꝙ credat ſe contra
here in cauſam permiſſam,ſi ita non eſt, ſed debet inueſtiga-
re,an ita ſit: & ſi hoc non facit , cum ita ſciat illam regulari-
ter prohibitam , eſt quod ſibi imputetur, vt hic in primo ca-
ſu , in quo mulier ſe obligauit pro alio, & hoc bene ſciebat
creditor, ſecus quando contrahit in cauſam regulariter per-
miſſam,ut in ſecundo caſu,qñ cum muliere principaliter ꝯ-
hente, & non obligante ſe pro alio.nam non habet creditor
ſe ĩueſtigare,quid velit facere de pecunia,vnde etiam ſi ſciat,
quod velit alteri tradere , & ipſam contrahere non ad com-
modum ſuum,ſed alterius,nō eſt,quid ſibi imputetur,ſi frau
dem non participauit,nec dēt eſſe curioſus,vt hic.& l.doli.§.
diuerſum.ĩ.de noua.& C.eo.l.ſi fenebris. & hic in gl. ſup ver
bo[ignorauerit.] qñ aũt agitur de obligando alium ex cōtra
ctu alterius,ſemp dēt eſſe curioſus,ꝙ pecunia in vtilitatem il-
lius conuertatur,nec ſufficit credere,ꝙ conuertatur, ſi ita nō
eſt.vt s.de in rem verſo.l.tertia.§.ſed & ſic accipit. in fin.l.ciui
tas.s.ſi cer.pet.& in auth.hoc ius porrectum.in fin.de ſac.ſan.
eccl. niſi ille cum quo contrahit habuiſſet ſpeciale mãdatũ.
qa tunc ſufficeret illum aſſerere recuperare ad vtilitatem al-
terius,vt ſupra de exercito.l.j.§.vnde quærit Ofilius , & tetigi
in d.l.ciuitas .

2 *Qui patitur rem ſibi obligatam alteri obligari, tanquam non obligatam, cenſetur velle ius ſuum remittere, niſi ſit mulier, & creditor ſciat hoc. & num.1.*

3 *Mulier ſi conſentiat rem viri ſibi obligatam alteri uendi, vel donari, non videtur per hoc remittere ius hypothecæ, niſi iuri hypothecæ renũciet.*

1 **§.Si mulier.** †Mulier quæ patitur rem ſibi obligatã
alteri obligari tanquam nō obligatã,
iuuat̃ Velleia.ſi creditor hoc ſciebat , ſecus ſi ignorabat.h.d.
ratio huius ſecundi dicti eſt,quia tunc decipit creditorem;er-
go &c.vt in l.ſi decipiendi.ĩ.eod.& C. eod. l.ſi ſine.ratio autē
primi eſt,qa vr̃ intercedere,ſicut cũ obligat ſe,vel rem ſuam:
& eſt caſus hic,qui non eſt alibi: & eſt ſingularis,ſecus qñ re-
nunciat iuri hypothecæ. vt C.eo.l.ēt,& l.iubemus.& l.quam
uis,in princ.nam qñ renunciat, incipit a remiſſione, & dimi-
nutione iuris ſui,ad quod mulieres nō ſunt faciles : vnde nō
videtur feciſſe ex fragilitate ſexus,vt s.e. ſed ſi ego. & l.quam
uis ergo.§. interdum. ver.plane , ſed qñ patitur,vel conſentit
rem ſibi obligatam, alteri obligari tanquam nō obligatam,
non vr̃ ius ſuum remittere,ſed velle illi poſtponi ĩ tēpore, ad
quod mulier de facili poteſt induci , cum non ſit multum ꝑ-
iudiciale:iō reputat̃ interceſſio,vt hic eſt caſus ſingularis , &
2 ſi dicatur,†immo ēt tunc cenſetur velle remittere ius ſuum:
vt eſt caſus in l.Paulus.ĩ.quib modis pign. vel hypothe. ſolu.
reſpondeo, verum eſt ĩ alio q̃ muliere conſentiente rem ſibi
obligatã alteri obligari:ſecus in muliere. Caſus eſt hic ſingu-
3 laris,q non eſt alibi, & limitat illã l.& oēs alias ſimiles. † Idē
videtur ſi mulier conſentiat rem viri ſibi obligatã alteri ven
di,vel donari,ut non videatur, ꝑ hoc remittere ius hypothe-
cę.nec ob.l.ſicut.§.ſi voluntate.quib.mod.pig. vel hypo.ſolu.
qa loquitur,in alio q̃ in muliere.nec etiam obſtat.l.iubemus
C.eo. quia loquitur qñ expreſſe renunciauit iuri hypothecę.
Sis ergo cautus,qñ facis cōtractum cũ marito,ꝙ facias vxo-
rem conſentire, & ponatur in inſtrumento,ꝙ renũciauit iu-
a ri hypothecæ, [a] ſed ſi hoc non ponitur, ſed ſolum, ꝙ conſen-
ſit,non videtur iuri hypothecæ renunciare ꝑ iſtũ §. quē ꝑpe-
tuo tene menti in cuius intellectu Cyn.multum ceſpitauit in
d.l.iubemus, & in auth. ſi qua mulier. & ex p̄dictis patet ver⁹
intellectus,quem etiam gl.quæ incipit. [enim] videt̃ ſenſiſſe.
¶In tex.ibi[ſi mulier dixiſſe,]ſcilicet, cum maritus,quodam
nunc autem facto diuortio, vellet obligare alteri rem ſuam,
vnde fuit proteſtata,ꝙ ille non reciperet,cum eſſet ſibi obli-
gata pro dote, & re vera erat ſibi obligata ꝓ pecunia mutua
ta,de illa tñ non fecit mulier mētionē.|Creditor aũt procura
uit illã rē liberari ab obligatione dotis,faciēdo,ꝙ marit⁹ ſibi
reſti-

ADDITIO

a ¶Iuri hypothecæ poſſit renunciari. Vide per gl.& Cyn.in l.cum lex. C.de rei vxor.act.Spe.in ti.de ob.§.j.ver.ſed pone.& per Bar.in l.Seia.in fi.inf. ſo.mat.ꝑ gl.& Doc.in c.cum contingat.ex.de iureiu.& in c.licet.e.ti.& in dictis locis cō cluditur,ꝙ ſic,ſi vir remãſit ſoluēdo,alias nō,ita Bal.in l.iubemus.C.e.ti. Cur.

reſtitueret dotem,& poſtea rem ſibi obligauit, tanquam nō
obligatā mulieri,cum ad hoc eſſet obligata cōſentiente mu-
liere tacitè , vel expreſſe , pro illa obligatione poſtea agebat
mulier Seruiana,ɔ̃ creditorem, qui excipiebat de conſenſu ,
& illa replicabat,ꝙ non nocebat ſibi conſenſus , quia vr̃ in-
terceſſiſſe,vnde quæritur.an poſſit replicare, & rñdetur cum
diſtinctione,vt ſequitur , qñ autem mulier remittit expreſsè
ius hypothecæ,aut remittit ipſi viro, & generaliter cenſet̃ re-
miſiſſe,& ideo qñcunq; ɔ̃hit.cum eo ſeruo ɔ̃hit,vt not. Bald.
ſm Nico.mat.in l.ēt. C. eo. aut remittit in certo ſpeciali con-
tractu,quem vir facit, quo caſu cenſetur remittere illi , cum
quo vir contrahit,& tunc non cenſet̃ remiſiſſe quo ad aliū ,
& ideo ſi res reperiretur apud alium non habentem ab illo
cām, nō prohiberetur mulier per hypothecariam auocare ,
vt eſt caſus no.in d.l.iubemus. alias autem qñ mulier cōſen-
tiendo rem ſibi obligatam alteri vendi , vel obligari,etiā ius
hypothecę cenſetur remittere,quo ad omnes,& generaliter.
vt no.ſ̃.qui po.in pig.ha.l.creditores.§.ſi tecum. licet contra-
rium notetur.C.de remiſ.pign.l.ſi ignorant. ſed prima verior
per dictam l.Paulus,quib.mod.pign.vel hypo.ſolu.ita not.in
additione Spec.de obliga. & ſolutio. ſuper rubrica poſt prin-
cipium,vbi omnino vide .

1 *Mulier dicitur intercedere in cauſam propriam, & non iuuatur Velleia*
no,quando ſimul cum alio intercedit,& quomodo .

2 *Licet ex interceſſione mulier ſentiat lucrum , ſi tamen non immediate ex*
interceſſione,tamen iuuatur Velleiano .

3 *Ex duobus reis debendi qui pariter,& inſolidum obligatur, an alter pro*
altero dicatur interceſſiſſe,vt conueniatur non ſolū ex ſua perſona,tan
quā prīcipalis,ſed ēt vt fideiuſſor pro correo, & quis effectus reſultet.

4 *Fideiuſſor poteſt petere,vt excutiatur principalis,ſumptu, & periculo ip*
ſius agentis,non fideiuſſoris,& quid in correo.

5 *Argumentandi,& diſputandi modus remiſ.*

§.Mulier, Si mulier vna cū alio tanquā duo rei ac-
cipiunt mutuū,& in cām cōem,vr̃ inter
cedere pro correo . quatenus negotium illū concernit , non
tñ iuuatur Velle. ſi maius damnū euitat, ſecus ſi non euitat
damnum , licet ſentiat lucrum mediante ſua negociatione.
1 h.d.no. Et iſta duo dicta non ſunt alibi in hoc tit. ¶†Not. ex
primo caſu, ꝙ mulier dr̃ intercedere in cauſam propriā , &
non iuuatur Vell.nō ſolum qñ intercedit pro alio,qui ſi ſol-
ueret ab ea repeteret,vt ſ̃.eo l.3.& aliqñ in princ.ſed etiam ſi
non expectaret,ſi tñ euitat maius dammum ſupple,vel æqua
le,puta ſi recepit vna cum alio viginti mutuo pro reficiēdo
domum,quæ valebat 50.vel 40. quæ ſi nō fuiſſet refecta , fuiſ-
ſet diruta,& ſic ſenſiſſet damnu in 25.vel in 20.certum eſt,ꝙ
ſi correus reſtitueret x. quæ tangūt ipſum nō repeteret a mu-
liere , & tñ mulier poterit conueniri cū effectu pro 20. & ſic
ad x.pro ſe.& x.pro correo,poſtq̃ euitauit maius, vel æquale
damnū,intellige tñ,ꝙ poterit repetere.x.quæ pro correo,ſol
uit iuxta l.j.C.de duob.reis.hic caſus nō hr̃ in hoc ti.niſi hic.
2 ¶†Ex ſecūdo dicto not. ꝙ licet ex interceſſione ſentiat lucrū
mulier,ſi tamen hoc venit non immediate ex interceſſione,
ſed mediante ſua interceſſione, nihilominus iuuatur Vellei.
puta recepit vna cum alio.20.pro emendo rem, quæ valebat
40.& ſic habet vtilitatem de 20.nihilominus non tenebatur
20.reſtituere,ſed x.duntaxat.Sed ɔ̃.ſ̃.eod.l.ſi mulier. ſolue,ibi
lucrabitur immediatè ex interceſſione, hic autem mediante
ſua negotiatione, quæ debet eſſe proficua . Iſtum intellectū
tenet hic gl.mag.in ver. [ita quid ſi hic plus valet,] & ſic etiā
iſte caſus non eſt in hoc titulo.item ead.gl.in ſeq.ver.qui inci
pit.[Item]qui limitat primū dictū, niſi color fuerit quæſitus,
quia cū vellet ſe obligare,vt fideiuſſor colore quæſito ſe obli
gauit,vt principalis,quæ limitatio non placet.nam ēt ſi ut fi-
deiuſſor obligaret.non iuuatur Vellei. quia fideiuſſit in cām
propriam cum euitauit malū,vel æquale damnū , ſic dr̃ in l.
3 aliqñ in fin.prin.ſ̃. eo. ibi aūt pro fideiuſſore ſuo &c. ¶†Hic
eſt vna gl.quę examinat vnam q.de qua fuit contentio inter
antiquos gloſſatores.ſ.ſi ſunt duo rei debēdi pariter, & in ſo-
lidum quilibet obligatur , an talis ꝓ altero dicatur interceſ-
ſiſſe,vt ſi conueniat̃ non ſolū ex ſua perſona tanquam prin-
cipalis,ſed ēt,vt fideiuſſor pro correo?Effectus huius.q. eſt du
plex.primus,quia ſi dicatur pro correo interceſſiſſe,ſi poſtea
ſoluat totū eatenus repetit a correo , quatenus īterceſſiſſe vr̃
pro eo,ſed ſi non dicatur interceſſiſſe nihil repetit.Secundus
eſt effectus antequam ſoluat, quia ſi dicatur interceſſiſſe , &
conueniatur ad ſolidum,habebit hodie beneficiū de fideiuſ-
ſorib.vt poſſit peti,ꝙ principalis excutiatur , vt C. de fideiuſ.
auth.præſente,qđ nō eſſet, ſi pro reo non diceretur interceſ-
ſiſſe , quia duo correi habent beneficiū excuſſionis, licet ha-
beant beneficiū diuiſionis , niſi conuentus dicat ad alterum
correum totam pecuniam perueniſſe, & petat ipſum excuti
periculo,& ſumptu ipſius petentis, qui ēt de iure veteri vide-
batur audiendus per.l.vnde quæritur.ſ̃.cōmo. & quæ ibi not.
4 †Bart.ſed fideiuſſor pōt petere,vt excutiatur prīcipalis ſum-
ptu, & periculo ipſius agentis non fideiuſſoris. Et in hac qō-
ne gl.recitat tres opiniones . Prima fuit Io. ꝙ non dicatur al-
ter pro altero intercedere,vel fideiubere,niſi ſint ſocij,vel ni
ſi qñ color fuit quæſitus.quia cum alter eſſet ſe obligaturus.
& alter fideiuſſurus,fuit actū in fraudem, vt quilibet ſe obli-
garet inſolidū,& ita loquitur iſte.§. & adducit iſtas multas le
ges pro ſe.Secunda fuit opi.Math.qui tenuit per illum.§.ēt ſi
non ſint ſocij,cenſetur alter pro altero intercedere, & addu-
cit etiam multas.ll.& dicit Bal.ꝙ iſta gl.docet melius diſputa
5 re,†& qualiter argumenta debeant fieri , quam ſit in corpo-
re iuris.Tertia fuit opi.Azo.quam gl.tenet, ut ſi vtilitas con-
tractus peruenit ad vtrunq; , cenſetur alter pro altero fideiu-
bere,eatenus,quatenus ad alterum eorū peruenerat, & eate
nus ſi ſoluit,pōt repetere,ſi peruenerit ad alterum tm̃,tunc il
le non dr̃ intercedere pro altero,& ſi ſoluit , poteſt ab altero
repetere, ſed econuerſo alter dr̃ fideiubere pro illo, & ſi ſol-
uit totum ab illo repetere.Poſſet etiam cōtingere,ꝙ ad neu-
trum iſtorum peruenit vtilitas contractus,& ſi ſe obligaſſent
animo donandi viginti,quilibet eorū inſolidum, & tunc al-
ter pro altero fideiuſſiſſe non dr̃ , & quicquid alter ſolueret ,
ſuo nomine tm̃ vr̃ ſoluiſſe,& nihil repeteret , & iſta eſt vera
opi.quantum ad primū effectum repetendi , quantum uero
ad ſm effectum,an habeat beneficiū de fideiuſſorib.nō tan-
git hic gl.ſed Bar.in l.reos.ſ̃.de duob.reis, vbi examinat hanc
q.& dicit,ꝙ ſi alter ipſorum erat perſona prohibita fideiube-
re,vt mulier,cenſeatur color quæſitus, & facta fraus ſenatuſ-
conſulto,& ſic erit perinde,ac ſi fideiuſſiſſet , & ſe principali-
ter non obligaſſet, & per conſequēs habebit beneficiū de fi-
deiuſſoribus.alias vero ſecus,vt etiam pro parte, vel etiā pro
eo, pro quo vr̃ interceſſiſſe pro correo , quia peruenit ad ip-
ſum vtilitas,nihilominus quia ſe obligauit vt prīcipalis, per-
dit beneficium excuſſionis,& habet neceſſe recurrere ad be-
neficium de duobus reis,ſcilicet, diuiſionis ſi ſunt ambo ſol-
uendo,quia ſe obligando cenſentur renunciare beneficio ex
cuſſionis,& ita tenet Gul.in l.ſed & Iul.in prin. ſupra ad Ma-
ced.& ibi dixi,dic ut ibi.

LEX XIX.

2 *Mulier quæ indemnitatem promittit,ſi alloquitur debitorem, non iuuatur*
velle.ſecus ſi creditorem.& qualiter hoc ſit.

3 *Promiſſio indemnitatis qualiter intelligatur .*

1 Tutor pupilli. †Si mulier alicui de propria obli-
gatione indemnitatem promiſit,
non iuuatur Velleiano , quia non vr̃ intercedere , ſecus ſi de
obligatione alterius.h.d.Bar.vſq; ad §. cum haberes , & iſtud
vltimum qñ de obligatione alterius,hr̃ in vltimo verſicu.ibi
quid ergo &c. [vſque illuc proſequitur primā partem ſum-
2 marij,vel ſic ſecundum†Iac.But. ſi mulier quæ indemnitatē
promittit,alloquitur debitorem,non iuuatur . Velleia. ſecus
ſi ad creditorem,hoc dicit, vſq; ad illum ver. loquitur de pri-
ma parte ſummarij ibi,de ſecunda, vel plenius diuide literā,
quia primo loquitur de illo,qui mandato mulieris adiuit hæ
reditatem damnoſam,& determinat , quod ſi aliquod dam-
num patitur in ſoluendo creditoribus hęreditariis,recuperat
a muliere, quæ ſibi indemnitatem promiſit , quia non vr̃ in-
terceſſiſſe pro eo,apud eundem,non enim ſe obligauit credi
tori pro debitore , quo caſu propriè eſt interceſſio , qui pro
vno apud alium obligauit ſe debitori pro ipſomet debitore .
Vnde ſi eſſet interceſſio,diceretur obligata pro eo,apud eun
dem, & hoc vſque ibi [nec diſſimilem] ſecundo adducit de-
terminationem Iul.in caſu ſimili de illo,qui pupillum ſuum
abſtinuit ab hæreditare lucroſa mandato mulieris,vt ſi aliqđ
damnum ex hoc patiatur conuentus a pupillo , recuperat a
muliere ead.ratione,quia non vr̃ interceſſiſſe, & ſic Velleia.
non iuuatur vſq; ibi [in propoſita] tertio reddit ad primum
caſum de illo , qui hæreditatem damnoſam adiuit mandato
mulieris,vt ab eo poſſit recuperare damnum,ꝙ ſentit, ꝙ de-
bitores hæreditarii ſint non ſoluendo.determinat,ꝙ non.qa
mulier,quæ indemnitatem promiſit, cenſetur ſenſiſſe de dā-
nis contingentibus in habendo ſoluere de ſuo,puta, credito
ribus hæreditarijs,non de eo,quod conſiſtit in non acquiren
do,vt in caſu propoſito, ſi creditores hæreditarij ſint non ſol
uendo , & ad hoc inducit caſum ſimilem in verſi. [denique]
quarto loco in ver.[quid ergo]limitat determinationem pri
mam,vt habeat locum, vt mulier teneatur cum effectu , qñ
promiſit ipſi debitori pro ſeipſo,vt dictum eſt,ſecus ſi ꝓ alio,
vt ſi dubitabat adire , quia debitores hæreditarii non erant
idonei , nec ſoluendo . & mulier pro eis indemnitatem pro-
miſit.tunc enim ſe obligat creditor pro debitoribus,ideo nō
eſt locus ſenatuſconſulto,& adde.l.quamuis.§.j. qui §. decla-
3 ratur per iſtam l.& etiam glo.ibi poſita,† Et not.præcipue in
ver. ſi magis. qualiter intelligatur promiſſio indemnitatis,
quia intelligo de damnis conſiſtentibus in petendo de ſuo ,
non autem in non acquirendo de alieno . facit l. qui autem
in prin.quæ in frau.cre.

1 *Mulier, quæ iam interceſſerat, ſi delegauit aliquem non debitorem ſuũ, talis delegatus antequam ſoluat, habeat exceptionem velleia. & poſt quã ſoluit, & quid ſi delegatus ſit a muliere, quæ erat interceſſura. & num. 1*

3 *Delegari non dicitur ſolum, ille cui mulier iuſſit, vt promitteret, ſed etiã ille cui iuſſit, vt ſolueret, & quando iuuetur velleiano.*

1 **§. Cum haberes.** ¶†Si mulier interceſſura pe
nes te ꝓ Titio mãdat mihi, vt
tibi ſoluã pro eo, ego aũt ꝓmittam tibi antequã ſoluã, ha-
beo exceptionem ſicut haberem, ſi pro muliere, quæ iam in-
terceſſiſſet, ſi ego intercederẽ. vt ſ. e. l. mulier. §. fin. poſtquam
vero ſolui, repetam ab ea, non a te, quia ceſſat ſenatuſconſul
tum, ſicut ceſſaret, ſi ſtatim principaliter ↄxiſſem mutuando ſi-
bi, & ipſa poſtea tibi traderet non participata fraude. vt ſ. e. l.
ſi mulier tanquam. h. d. in effectu, & eſt valde difficilis in tex.
a & male declaratur. Primo format q̃õnem de muliere, [a] quæ
pro Titio debitore volebat penes te intercedere, vel fideiubẽ
do, vel promittendo animo nouandi, & cum tu nolles eam
recipere timore ſenatuſconſulti, requiſiuit me, vt ſibi mutua
rem pecuniam, quam tibi tradere volebat, certum eſt, ꝙ ſi ſi
bi mutuaſſem, & ipſa poſtea tibi tradidiſſet, ceſſaret ſenatuſ-
conſultum, tam quo ad me, quia teneretur mihi reſtituere, ſi
fraudem nõ participaui, vt ſ. eo. l. ſi mulier tanquam, & l. vir
vxori. uer. nec id, q̃ quo ad te: quia nõ incepit a promiſſione,
ſed a ſolutione, ut l. ſed ſi ego. ſ. eo. & l. quamuis. §. interdum,
ſed ſi ego ſibi non ſolui, ſed promiſi mutuare, ipſa promiſit
mihi reſtituere, & antequam ſibi ſoluerẽ, mandauit mihi, ꝙ
tibi ſoluerẽ, & ſic ego incepiſſem a ſolõne, perinde eẽt, ac ſi
ſoluiſſem ſibi, & ipſa poſtea tibi, & ſic eẽt idẽ, quod in caſu p̄
cedẽti, ſed ego non incepi a ſolõne, ſed a promiſſione, quia
tibi promiſi, & poſtea ſolui, quæritũ an ſit idẽ, ꝙ poſſim repe-
tere ab ipſa muliere, ac ſi ſibi mutuaſſem, & ipſa poſtea tibi
ſoluiſſet, attẽta poſtea forma ſui mãdati, q̃a mandauit, vt ſol
uerẽ tibi, an aũt poſſim a te repetere, & hoc vſque ibi [rñdi]
ibi arguit, ꝙ poſsẽ repetere a te, & ñ ab ipſa, q̃a ſi ipſa primo
interceſſiſſet penes te, & poſtea ego pro ead. intercederẽ pro
mittẽdo, antequã tibi ſoluerẽ, haberẽ exceptionem, vt ſ. e. l. ſi
mulier ꝗ. §. ſi ab ea. poſtq̃ ſoluiſſem, quia erã tutus exceptio-
ne fauorabili, repeterẽ a te, nõ ab ea, vt ſ. l. quãq̃. & l. quãuis.
§. interdum. idẽ vr̃ in caſu iſto, attẽto ꝙ ĩcipiã nõ a ſoluẽdo,
ſed a promittẽdo, & hoc vſq; ibi [& hæc paulo expeditus] Iu-
riſconſultus in iſto ver. fatetur, ꝙ in caſu iſto añquam ſoluã,
habeo ↄ te exceptionẽ, ſicut hẽrẽ, ſi ꝓ muliere, quæ interceſ-
ſiſſet, ego intercederẽ. Sed poſtquam ſolui, ꝙ repeterẽ a te, &
non ab ea, non vr̃ idẽ, quod in dicto caſu attẽto maxime, ꝙ
ipſa nõ interceſſerat, & ꝙ mandauit mihi, vt ibi ſoluerẽ, nõ
aũt, ꝙ promitterẽ, & ſic ſi ſeruaſſem formam mandati non
repeterẽ a te, ſed ab ea. quia ſoluẽdo tibi de mandato ſuo, vi
deor ſoluiſſe ſibi, & ipſa poſtea tibi, vt l. ſi ſolutã. ĩ. de ſo. & ſic
vr̃, ꝙ repetã ab ea, ſicut ſi principaliter ſecum ↄxiſſem, vt ĩ. e. l. ſi
mulier tanq̃, & hoc vſq; ibi [quod quidẽ.] vbi decidit pro iſta
parte, ꝙ ceſſet ſenatuſconſultũ hoc caſu, ſicut ceſſaret, ſi ego
eſsẽ debitor ipſius mulieris, & ipſa me tibi delegaſſet, vt ĩ. eo.
l. ſi debitrix. in princ. & hoc uſq; ibi [quẽ poſtea] ibi reprobat
hanc ſimilitudinẽ, q̃a ſi eſſem eius debitor, & ab ea delegat⁹
non ceſſat, quia ipſa me delegando nõ obligat ſe mihi in ali
quo, ſed ego ab ipſa liberor, ſed caſu noſtro, quia non eram
debitor, ſed de mãdato ſuo ſolui, ipſa ſe mihi obligat ꝓ alio,
quod ſenatuſconſultum fieri uetat, & ſic vr̃, ꝙ ab ea non re-
peterẽ, quaſi penes me interceſſerit, & h. d. totus tex. An aũt ꝑ
hoc videatur iuriſcõſultus recedere a determinatione. ſ. di-
cta poſita in uer. quod quidem. gl. hic dicit, ꝙ non, ſed ſtandũ
eſt illi determinationi, quæ eſt Aphricani. & illud quod reſul
tare vr̃ ex reprobatione huius ſĩitudinis. quam reprobatio-
nẽ facit Iulianus, non in hoc. §. ſed poſt princi. l. ibi dum dicit
ſimiliter ſe rñdiſſe. Iulia. ait nõ eſt verum, quia innuit, ꝙ poſ-
ſum ab ea repetere. Dicit tñ gl. ꝙ iſtud poſſet procedere, ſi po
neretur, ꝙ fuiſſet color q̃ſitus, quia ego participaſſem in frau
de, & tunc non eſſet uerum, & videor ſecum principaliter ↄ-
traxiſſe ſibi mutuando. & ipſa poſtea tibi, & ſic reſponderet
ad arg. quod facit iuriſconſultus in verſ. an vero, & ex his re-
2 manet clarus iſte tex. cũ gl. Intellige in effectu, † ꝙ mulier, q̃
iam interceſſerat, delegauit aliquẽ non debitorem ſuum, ta
lis delegatus anteq̃ ſoluat, habet exceptionẽ Vell. & hoc ha-
betur. ſ. e. quamuis. §. interdum, ver. ſed ſi is. poſtquam vero
ſoluit, repetit ab eo cui ſoluit, non a muliere, & hoc probat
hic in ver. rñdet. Si vero a muliere, quæ non interceſſerat ſed
erat interceſſura, delegauit non ſuum debitorẽ, talis debitor
habet exceptionẽ Velleia. & hoc probatur in §. interdum. in
ver. fin. & hic in uerſ. & hoc paulo expeditus poſtquam vero
ſoluit, repetit a muliere, non ab eo, cui ſoluit. & hoc ſingula
riter habetur in hoc. §. qui in effectu ad hoc ſolum proban-
dum tendit, ut hic patet in uer. qđ quidẽ magis. iuncto verſi.
præcedẽti, vbi ponitur ratio, & ſic declaratur hic ille. §. inter-
3 dum. in ver. ſi. ¶†Vltimo recollige, ꝙ delegari non dicitur ſo
lum ille, cui mulier iuſſit, ꝙ promitteret, ſed etiã ille, cui iuſ-
ſit, ut ſolueret, ſi ipſa ĩcepit a promiſſione, vt ſic habeat exce
ptionem tanquam delegatus añquam ſoluat, ſi autem ince-
piſſet a ſolutione, non diceretur ſoluiſſe, vt delegatus, & ceſ-
ſaret Velle. per ea quæ ſupra dixi.

A D D I T I O.

a ¶De muliere. Quæ pro Titio. Adde gl. & Doc. in c. ex reſcripto. de iureiu.

L E X   X X.

Si pro vno. ¶Actio reſtituitur contra omnes, qui ex interceſſione mulieris liberati ſunt. h. d. concordat cum eo. l. quamuis. §. quanquam.

L E X   X X I.

Si pro aliquo. In hac l. cum ſequenti ponunt̃ tres caſus in quib. ceſſat Velleia. q̃ñ mulier interceſſit in cauſam propriam, vel quando incepit a ſolutione, vel quando conſeruata eſt indẽnis a debitore per traditionem pecuniæ, ad quam ſe obligauit, de hoc ultimo dic, vt ĩ. l. ſi mulieri ſoluero.

L E X   X X I I.

1 *Mulier ſi confitetur ſe hæredem eſſe cum non ſit, an iuuetur Velleiano.*

2 *Interceſſio dicitur eſſe illa quæ fit quaſi contrahendo.*

3 *Mulier intercedens obligatur mero iure ciuiliter, & naturaliter, & oritur actio, ſed iuuatur exceptione.*

4 *Confeſſio falſa quando poſſit reuocari.*

1 **Si mulier.** ¶†Mulier, quæ confitetur ſe hęredem eẽ,
cum non ſit, & ſic obligatur, ac ſi eẽt, vt ĩſ.
de inter. actio. l. fina. & per totum, ſi ſciebat ſe non eſſe hære-
dem, non iuuatur Velleia. quia decipit, ſi vero ignorabat, iu-
uatur, quia intercedit, cum ſuſcipiat in ſe obligationem ue-
2 ri hæredis, vel hæreditatis. hoc dicit. †Et ſic no. quod interceſ-
ſio dicitur illa, quæ fit quaſi contrahendo, non enim in iſta
confeſſione cõtrahitur, ſed quaſi. Quid autem ſi adiuit hære-
ditatem damnoſam ante? Dic, vt l fin. in prin. infra eodem ti.
iſtos duos caſus multum not. Bald. in d. l. j. C. eodem. dicens ꝙ
ſunt mirabiles. In tex. ibi, [ſe hæredem eẽ.] ſupple, cum nõ eſ-
ſet, nec eſſe poteſt. quia hæreditas non erat ſibi delata. Vnde
decepit actorem, qui uolebat eam conuenire tanquam hęre
dem, q̃a ſi reſpondiſſet, & quæſiuiſſet pro vero hærede, vnde
ſi iuuaretur Vellei. remaneret actor illuſus, & fruſtratorie liti
gaſſet, propter hoc emanauit titulus, de interro. actio. vt in-
terrogetur quis, an ſit hæres talis, quando quis uult eũ cõue-
nire tanquam hæredem, ne iudicium ſit eluſorium, quia ſi
nõ interrogaretur, & poſtea appareret eũ non eſſe, fruſtrato
3 torie litigaſſet actor. ¶†In text. ibi, [in eam actionem quidẽ
dari.] iſte text. allegatur, quod mulier intercedens obligatur
mero iure, ciuiliter, & naturaliter. & oritur actio, ſed iuuatur
exceptione, & ſic interceſſio non eſt per ſenatuſconſultum
omnimodo prohibita, quia tunc nulla obligatio oriretur, vt
l. ſi non ſortem. in principio. de condict. ind. vel dic, quod im-
mo erat prohibita, ut ſupra eodem. l. prima. tamẽ prohibitio
emanauit in fauorem eius, in quo caſu non prohiberet̃ ori-
ri obligatio, ſecus ſi ratione turpitudinis, vel in fauorẽ alteri⁹
contractus eſſet prohibitus, ut dixi in d. l. i. & ſic loquitur. l. cũ
4 l. de fideiuſſo. ¶†Sed opp. contra hanc. l. quia confeſſio falſa
poteſt reuocari, vt ſupra de interroga. actio. l. de ætate. §. fina.
& ſic non tenetur mulier, etiam ſi eſſet maſculus, cuius con-
trarium innuit hic in ſecundo caſu. Sol. tunc poteſt reuoca-
ri, quando per errorem emanauit, vt d. l. de ętate. §. pe. ſecus ſi
ex certa ſcientia, tunc enim etiam ſi per mulierem nõ poteſt
reuocari, vt hic no. habetur. Item quãdo per errorem adhuc
põt reuocari, ſi nulla captio eſt actoris, vel ſi eſt, tamen lis nõ
eſt cõteſtata, ſecus ſi eſt conteſtata, vt habetur in d. §. fi. in tex.
& gl. tunc enim, ſi eſt maſculus, non poteſt reuocare, nec mu
lier de iure communi: ſed de iure ſpeciali iuuatur Velleia. vt
hic. De hoc articulo, an talis conceſſio præparatoria iudicii
reuocari poſſit, vide per Barto. in d. l. non fatetur. de confeſſis.
& in l. ſi is obtulit. in princ. ſeq. ſupra de rei vend. quas omni-
no uide.

L E X   X X I I I I.

1 *Si mulier debitrix delegatur, non iuuatur Velle. ſecus ſi aliquid, promittat creditori, ne recipiat ſuam delegationem.*

Debitrix mulier. ¶ Si mulier debitrix delegat̃, non iuuatur Velleia. ſecus ſi aliquid promittat creditori, ne recipiat ſuam delegationem. h. d. Et primus caſus loquitur, quando fuit delegata, ut debitrix, quo caſu in nullo læditur: quia licet uni obligetur, tñ liberatur ab illo. ſecus ſi eſſet delegatus tanquam non debitrix, quia non liberaretur a delegante, & hoc modo habet locum opin. Marcelli. poſita. ĩ. eo. l. quamuis. §. ſi mulier apud.

Item

Item procedit,quando erat debitrix efficaciter, alia indiſtincte iuuatur,etiam ſi vt debitrix fuit delegata:vt d.§.ſi mulier, & l.vix vxori.Ratio ſecundi dicti eſt,quia per promiſſionem illius pecuniæ,& ſolutionem,nõ liberatur a ſuo debitore,& ſic recipit damnum.Et ſi datur, ipſa principaliter contrahit, nec ſe obligat pro alio,ſed pro ſeipſa,ergo non debet iuuari: reſpondetur verum eſſe attenta veritate, quòd non intercedit,tamen fingitur intercesſiſſe, quia hoc fecit,vt interceſſionem euitaret.

1 §.Si ſenatus. ¶†Actio reſtituitur in veterẽ debitorẽ non exceptio, ꝙ mulier vtatur bñficio Velleiani.hoc dicit. Dubium erat, quia mulier poterat non vti, & ſoluere, & non repetere,vt ĩ.eo.l.penulti.vnde ſi creditor volebat agere reſtitutoria contra veterem debitorẽ, videbatur,quòd poſſit ſe defendere,& dicere:age contra mu
2 lierem,quia forte non vtetur beneficio Velle.[a] contra.hic dicitur,quia creditor non habet ſe ponere in hoc dubio, nec expectare,ſed poteſt ſtatim agere contra veterem debitorem reſtitutoria.¶In tex.ibi[ſolutum condicat]ſupple,vel conuẽta excipiat.

ADDITIO.

a ¶Non utetur beneficio Velleia. Adde gl. in Auth. quomodo oportet Epiſcopos.in §.igitur. Alber.de Roſ.in l.2.C.de hæ.

1 *Actio reſtituitur eiuſdem qualitatis,cuius erat priſtina ſublata, & eiuſdem temporis.*

2 *Quando quis reſtituitur ad curſum præſcriptionis, & ſic ad actionem primam talis actio ſibi reſtituitur,qualis erat prima.*

1 §.Si pro eo qui. †Actio reſtituitur eiuſdem qualitatis; cuius erat priſtina ſubla-
2 ta,eiuſdem temporis,hoc dicit.¶†Et not. hic ad materiam.l. ab hoſtibus.§.ſed ꝙ ſimpliciter.quib.ex cau.ma.quando quis reſtituitur ad curſum præſcriptionis, & ſic ad actionem primam:quia talis ſibi reſtituitur actio,qualis erat prima: & ibi allegatur iſte tex.facit ad hoc l. cum poſt mortem.in princ.ſ. quando ac.de pec.eſt annalis, & omnino vide per eum qui format vtilem quæſtionem.

LEX XXV.

2 *Mulier quando obligatur pro alio ex diſpoſitione legali ceſſat ſenatuſconſ. Velleia.& nu.1.*

1 Si domina ſeruo. ¶†Mulier poteſt obligari pro alio efficaciter actione pretoria tanquam iubens, non actione ciuili tanquam fideiubẽs, ratio eſt primo caſu,quia actio non oritur ex ſuo contractu, ſed ex diſpoſitione legali per contractum ſerui:ſecundo caſu obligatur ex proprio contractu,quod ſenatus vetat.Et ſic no-
2 ta, †quòd quando mulier obligatur pro alio ex diſpoſitione legali,ceſſat ſenatuſconſultum. caſus eſt hic.

LEX XXVI.

Si mulier. Idem dicit iſta l. quòd ſi mulier. ſupra eodem,licet in terminis differat,nam ſicut ille,qui in iure confitetur ſe hæredem,cum nõ ſit,nec eſſe poſſit,obligatur,acſi eſſet,ne actor in iudicio fruſtretur,ita ille,ꝗ confitetur ſeruum eſſe ſuum, qui damnum dedit, cum non ſit ſeruus,tenetur noxaliter,ſicut ſi eſſet ſuus, & ſi nõ poteſt dare pro noxa, debet emendare damnum. Si ergo mulier ſcienter confitetur, quia ſuſcipit in ſe obligationem veri domini.

LEX XXVII.

2 *Color quæſitus non dicitur,niſi quando creditor participat fraudem vna cum muliere,& debitore.*

1 Bona fide. ¶†Si creditor non participauit fraudem, licet inter mulierem, & debitorem fraus ſit commiſſa,ſibi nocet.h.d.caſus iſte eſt.nota ergo,ꝙ nõ dici
2 tur†color quæſitus,niſi quando creditor participat fraudem vna cum muliere,& debitore.

1 *Si mulier intercedit apud ſeruum, obſtat domino agenti ex contractu ſerui exceptio Velleia.*

2 *Seruus in his, quæ quæruntur, poteſt præiudicare domino non quærendo.*

1 §.Cum ſerui. †Si mulier intercedit apud ſeruum, obſtat domino agenti ex cõtractu ſerui exceptio Velleia.hoc dicit, per ſeruum ergo acquiritur domino actio,cum ſua cauſa,ſuisq; vitijs,quæ ſibi ineſſent,ſi actio acquireretur ipſi ſeruo exiſtẽti libero.facit, quod haben-
2 tur.ſ.de pac.l.ſin autem dominicam,in tex.& glo. ¶†In textu ibi[nec vſ.]reſpondet tacitæ obiectioni, quia per ſeruum nõ poteſt effici cõditio domini deterior,vt l. ſi ſeruus.C.de pact. ſed verum eſt in iam quæſitis domino, ſed in his quæ quæruntur per ſeruum bene poteſt ſeruus præiudicare domino, non quærendo, ergo,& inutiliter, vel vitioſe quærẽdo,quia non dicitur deterior fieri conditio per alium, quãdo mihi ꝑ ipſum non acquiritur:vt hic,& ĩ l.fi.C.de acq.poſ.ſed ſolum cum aufert mihi de acquiſitis.

§. Vxor debi. Nõ videtur mulier intercedere cũ propriũ negotium gerit. hoc dicit Iacob.But.

LEX XXVIII.

1 *Confeſſio vnius alteri non præiudicat.*

2 *Non creditur verbis notarii,aſſerentis inſtrumentum per eum confectum eſſe falſum,ſeu vitioſum.*

3 *Non creditur teſti dicenti ſe falſum teſtimonium dixiſſe.*

4 *Mulier ſi principaliter contraxit recipiendo pecuniam mutuo,& vir fideiuſſit poſtea vir aſſerat re vera ſe eſſe principalem,non tamen iuuabitur mulier velleiano,niſi creditor participaſſet fraudem.*

5 *Debitor ſi confitetur rem,quam mihi pignorauerat prius pignoraſſe tibi, ſi aliter de hoc non appareret,iſta confeſſio mihi non nocet.*

6 *Non ſtatur verbis iudicis aſſerentis ſe dediſſe ſententiam per pecuniam, & ad præiudicium eius pro quo eſt lata.*

7 *Confeſſio vnius præiudicabit ei,qui poſtea haberet cauſam ab illo.*

1 a Seia mancipia ¶†Confeſſio vnius[a] alteri non præiudicat, & ad hoc ſemper allegatur, vt habetur in Spec. de inſtru.edi.§. poſtremo, verſi
2 [nunquid]vbi dicit per hanc.l. quòd nõ † crederetur verbis notarii aſſerentis inſtrumentum per ſe confectum eſſe falſum, vel vitioſum: poſtquam habet formam inſtrumenti,
3 & eodem modo† non crederetur teſti dicenti ſe falſum teſtimonium dixiſſe.facit: quod habetur in l.ſi quis in graui.§.
4 j. ad Syll.dicit autem iſta lex, † quòd ſi mulier principaliter, contraxit recipiendo pecuniam mutuo, & vir pro ea fideiuſſit, poſtea vir aſſerat re vera ſe eſſe principalem, & pecuniam ad ſe principaliter perueniſſe: & hoc facit ad finem,vt mulier,licet principaliter contraxerit,tamen habeatur pro ſi deiuſſore: & ſic gaudeat beneficio Velleian. non prodeſt vxori, neque nocet creditori, ſi de hoc aliter non appareret: ſed ſi appareret,& creditor participaſſet fraudem, bene eſſet verum,quòd ipſe haberet,ꝑ principali:licet vt fideiuſſor ſe obligauerit,& hæc habentur in l.ſed & Iulia.in princ.§.nõ ſolum,& ibi no.in glo.ſupra ad Macedonia.ſecus ſi creditor non participaſſet fraudem, licet vir,& mulier fraudem excogitauerint,& poſſet hoc probari,vt in l.præcedenti.ĩ prin. fac t etiam ad ea:quæ no.per Cyn.C.qui pot.in pig.hab.l.aſſi
5 duis.& de iure do.l.vbi adhuc.in 12.q.† ꝙ ſi debitor cõfitetur rem,quam mihi pignorauerat,prius pignoraſſe tibi, ſi aliter de hoc non apparet:iſta confeſſio non nocet mihi:facit Au
6 thẽ.de æqua.do.§.primũ qui de.¶†It em,ꝙ non ſtetur verbis iudicis aſſerentis ſe dediſſe ſñiam per pecuniam,& ad præiu-
7 dicium eius,pro quo lata eſt: adde † ꝙ confeſſio vnius præiudicaret ei,qui poſtea haberet cauſam ab illo,vt l.ſi ſuperatus.§.fin.infra.de pig.& quod no.C.eo.in l.præſes.

ADDITIO.

a ¶Confeſsio vnius.Adde,& quid de confeſsione vnius latronis contra alium.vide pe: cano.in c.1.de confeſ.

1 *Mulier quando accepit pecunias mutuo pro ſua vtilitate,licet poſtea vertatur in rem viri,vel alterius:non iuuatur Velleiano.& quid ſi pro vtilitate alterius.& nu.1.*

1 §.Fundum. ¶† Mulier recipiens pecuniam mutuo,vt ſoluat ei apud quẽ interceſſit, obligando,ſe vel rem ſuam ei apud quẽ interceſſit, iuuatur, Vell.aduerſus mutuantem,ſi mutuans hoc ſciuit.h.d. multum ſingulariter.¶Et per iſtum.§.limitantur plures leges huius ti.C.eo.ti.dicentes,ꝙ quando mulier principaliter contraxit recipiendo pecuniam mutuo,licet hoc faciat ad vtilitatẽ alterius ſi tamen non fuit color quæſitus:quia creditor non participauit fraudem,non iuuatur Velleia.vt in l.præcedenti in princ.ſupra eo.& l.mulier tanquam.& l.vir vxori. ver. nec id etiam,ſi creditor hoc ſciebat,vt in l.ſi fœnebris.C.eo.dummodo non participauerit fraudem,vt dixi:ita omnia iſta iura intelliguntur,niſi receperit.vt ſoluat ei apud quem interceſſerat:quia tunc iuuatur, licet creditor non participauerit fraudem:dummodo ſciret, ꝙ in hanc cauſam volebat conuertere.Caſus eſt hic, & iſto modo ſoluitur contrarium de d.l.ſi fęnebris,ſignatum in gl.tunc autem diceretur participare fraudem:quãdo fuit requiſitus ab alio,vt mutuaret, ſi nõ eſt mulier,& ille volebat dare mulierem in fideiuſſorem, & ille voluit,ꝙ inſtrumentum cantaret principaliter in perſonam mulieris,ad hoc,vt fraudaret ſenatuſconſultum: vt tũc iuuaretur.Velleia.ſupra e.l.quamuis.§.ſi cum eſſem,& no.gl. in l.immo.ſup.eo.ſimplex autem ſcientia creditoris nõ facit videri fraudem commiſſam,nec colorem quæſitũ:niſi quando mulier recepit,vt ſolueret illi pro quo interceſſerat:vt eſt caſus hic:nec eſt alibi in hoc.¶In tex.ibi (fundum obligauit Sempronio.) ſupple conſentiente vxore,vel ea patiente: & ex hoc reſultat interceſſio,quæ dicitur non ſolum, quando mulier obligat perſonam ſuam pro alio: ſed etiam quando

rem

rem ſuam,vt s̃.eo.quamuis.in prin.vel patitur eam obligari,
vt hic,& idem ſi rem ſibi obligatam,vt l.vir vxori.§.j. alias.2.
s̃.eo.¶In tex.ibi,in fi.[forte ſenatuſconſultus &c.] ſic ergo re
pellet ſm creditorem,qui ſibi mutuauit:dic,ꝙ tenebitur ſibi
cedere condi.indeb.quam habet contra illũ,cui ſoluit,apud
quem prius interceſſerat patiendo rem ſuam obligari , quia
cum aduerſus eum eſſet tutus Vellei. ſoluendo per errorem
habet condictionem indebiti, quam tenebatur cedere huic
ſecundo creditori mutuanti.arg.eius,quod hr̃ in ſimili , in l.
cum fundus.§.ſeruum tuum,ſi cert.pet.& l.ſi vendidero.§.Ti
tius.j̃. de fur. alias iſta mulier lucraretur , quia repelleret ſm
creditorem mutuantem , & a primo cui ſoluit . repeteret,ꝙ
eſſe non debet,vt s̃.eo.l.ſi mulieri ſoluero,in fin. hodie vero
pro marito ipſo iure non poteſt obligare ſe,vel rem ciuiliter
& naturaliter, & ſic non habet opus exceptione ſenatuſcon
2 ſulti,vt C.eo.auth.ſi qua mulier.¶†In glo.mag.ibi, [ſolu.hic
iam erat res eius obligata.] hæc vera:& idem, ſi eius perſona
erat obligata,& reciperet,vt ei ſolueret,cui erat obligata: &
diſtingue,quando mulier accepit pecuniam mutuo: aut pro
ſua vtilitate,& tunc, licet ex poſtfacto vertat eam in rem vi-
ri,vel alterius,non iuuatur Velle.vt l.ſi aduerſarius.& l.ſi fœ-
nebris. C. eodem ſecundum vnum intellectum , aut ab ipſo
principio accipit,vt vertat in rem alterius.& tũc,aut fuit co-
lor quæſitus,& fraus participata cum creditore,iuuatur Vel-
lei.vt s̃.eo.l.quamuis.§.ſi cum eſſem hic.Secundum vnum in
tellectum in fi.gl.aut non fuit color quæſitus,tunc ſi recepit,
vt ſolueret apud quem non interceſſerat,non iuuatur Velle.
etiã ſi creditor hoc ſciuit , vt l. ſi fœnebris.aut ei,apud quem
tunc interceſſerat,& tunc,aut creditor ſciuit,& tunc iuuatur
aut ignorauit.& tunc ſecus,vt in hoc.§.not.

1 *Mulier licet fuerit ſecuta ab illo,pro quo interceſſit taliter,quod non reci peret damnũ et per dationem pignorũ, tamẽ habet exceptionẽ Velle.*
2 *Qualiter poſſet apparere , quod color fuit quæſitus eo caſu , quo creditor principaliter cum muliere contraxit .*

1 Quidam voluit. † Si mulier a principio ſuſce-
pit in ſe obligationem, quam
alius erat ſuſcepturus colore quæſito, ea de medio ſubducta
reſtituitur actio vtilis contra illum , qui ſuſcepturus erat , &
etiam pignora,per illum data mulieri.Hoc dicit, & hoc vlti-
mum de pignoribus additur per hanc.l.ad l.quamuis.§. ſi cũ
eſſem.s̃.eo.nam veriſimile eſt,ꝙ ſi creditor contraxiſſet cum
2 illo,illa pignora ſibi tradidiſſet, ſicut tradidit mulieri . ¶†In
tex.ibi[& ab his pignus accepit] Bal.multum no. iſtum text.
in l.j.C. eo. quod licet mulier fuerit ſecura ab illo , pro quo
interceſſit taliter.ꝙ non reciperet damnum,& etiam per da
tionem pignorum,nihilominus habet exceptionem. Velle.
hic videbatur contrarium, quia per ſenatuſcõſultum ſuccur
ritur mulieribus,quando poſſunt periclitari:non aliter, vt s̃.
eo.ſi pro aliquo.in fi.& l.2.& dic,ꝙ licet habeat pignora ad-
huc incommodatur , quia forte non poterit de facili vende-
re,& magis ſibi expedit habere pecuniam , & eodem modo
ſi debitor eam ſecuraret per promiſſionem idoneam , quia
melius eſt,pecuniam non ſoluere,quam ſoluere,& repetere.
in.j̃.ti.j.l.3.ſed ſi ſecuraret eam tradendo ſibi pecuniã, quam
pro eo promiſit,non habet exceptionem,vt s̃.eo.l.ſi mulieri
dederim,& tetigi in l.ſi mulieri ſoluero . idem forte ſi habe-
ret promiſſionem cuiuſdam boni campſoris, a quo ſine diffi
cultate poſſet exigere,ar.eius quod habetur.j̃.de in diem ad-
dic.l.item Iul.§. melior. in glo. ſuper ver.facilior.quæ dicit,vt
per bonos campſores. his diebus fui interrogatus de iſto ca-
ſu : quia quædam ex forma ſtatuti tenebatur dare fideiuſſo-
rem,ſi volebat proſequi appellationem : non reperiebat ali-
quem,qui volebat fideiubere,niſi quandam mulierem : ipſe
nolebat eam aſſecurare, & aduerſarius nolebat eam recipe-
re,dicens,quod eſſet tuta Velleia. quærebatur , an deberet eã
recipere,vt ex prædictis patet , reſpon. ꝙ pp aliud non tene-
batur eam recipere,quia etiam ſi non haberet exceptionem
Vell. non ſic de facili poſſet exigi pecunia ſicut a maſculo ,
quia non poteſt incarcerari, vt hr̃ in auth. ſed nouo iure. C.
3 de cuſt. reo. ¶†In tex.ibi [ſi creditor cum contrahere vellet .
[¶No.iſtum tex.qui declarat qualiter poſſit apparere , ꝙ co-
lor fuit quæſitus,eo caſu quo creditor principaliter cum mu
liere contraxiſſet,& tunc apparet de colore.qñ probatur per
teſtes.ꝙ creditor , volebat contrahere cum alio , & recipere
mulierem in fideiuſſorem , ſed euitato illo contraxit princi-
paliter cum muliere, & ſic participauit fraudem, alias nõ da
retur exceptio,licet inter mulierem,& debitorem commiſſa
eſſet fraus,vt in l.bona fide.in prin.¶In glo.j.ibi[ſed non ſolũ
committenti]ſed nonne committit dolum in eo ipſo, quod
in fraudem ſenatuſconſ.facit,nam fraus nihil aliud eſt , quã
dolus,vt in l.iuriſgentium.§.ſed ſi fraudandi.de pact. dicas,ꝙ
gl. intellexit de dolo commiſſo in inducendo mulierem ad
ſic faciendum:cum alias non eſſet factura, vt infra eodem.l.
fin.in princ.& in l.ſi Titius quam glo. allegat,vel inducendo
illum creditorem .

LEX XXX.

1 *Mulieri,quæ decepit creditorem,non datur exceptio .*
2 *Mulier quando interceſſit qualiter dicatur decepiſſe creditorem,vt non iuuetur Velleiano .*

1 Si decipiendi. ¶†Mulieri quæ decepit creditorẽ
2 non datur exceptio.h.d. † Et dicit
decepiſſe,quando induxit creditorem ad credendum aliquid
quod ſi eſſet verum, non daretur ſibi exceptio , puta , quod
a erat maſculus induendo ſe veſte virili,[a] vt in glo.vel quod in
ſuam cauſam intercedebat,vt ſupra eod.l.ſi mulier, in iure ,
vel paſſa eſt obligare rem ſuam tanquam non obligatam ,
vt ſupra eo.l.vir vxori.l.ſi mulier.

ADDITIO.

a ¶Induendo ſe veſte virili.Adde an veſte virorum mulieres poſsint vti , & quid econtra.vide in c.ſi qua.31.diſtin.

1 §.Procurator. †Etiam maſculus intercedens mã
dato mulieris habet exceptionem
hoc dicit ſic.j̃.eo.ſi mulier.§.antep.& plenius.s̃.eo.ſi fideiuſ-
ſores.cum l.ſeq.¶In tex. ibi [pro alio interceſſerit,] ſcilicet
penes creditorem ſcientem, quod hoc facit mandato mulie
ris,alias ſecus,vt dictis.ll.¶In text.ibi [nec alias] expone.i. ſi
maſculus intercederet non de mandato mulieris , actio quæ
daretur contra eum ſi intercederet , ideſt non efficeretur in-
vtilis per exceptionem ſenatuſconſul.gloſſ. tamen aliter ex-
ponit , ſed iſta eſt melior .

1 *Si mulier, quæ interceſſit , non vtitur auxilio Velleia. poteſt ab eo , pro quo interceſſit repetere .*

1 §.Si mulier. ¶†Si mulier, quæ interceſſit non vti-
tur auxilio Velleian.poteſt ab eo , pro
quo interceſſit repetere.h.d. Sed nonne ille poteſt eam repel
lere , dicendo tu habebas exceptionem , quare non fuiſti ea
vſa,& non recuſaſti ſoluere? reſpon. non , quia illa exceptio
concernebat perſonam tantum mulieris . & nõ competebat
debitori.Vnde nõ poteſt debitor ſibi imputare , quia nõ fuit
ea vſa,vt j̃.manda.l.ſi fideiuſſor.§.fin.& l.idemq;.eo. tit.& ibi
allegatur iſta l.in gl.& ibi melius,quam hic.¶In textu ibi [no
luit repetere]ſcilicet ab eo,cui ſoluit per condictionem inde
biti,ſed ab eo , pro quo ſoluit per actionem mandati , vt ſe-
quitur.¶In tex.ibi,& cauere de indemnitate,ideſt, quod nõ
repeteret ab eo,cui ſoluit,& ſic illa ſolutio cedet in ſolutum
quia liberauit debitorem,quod prius non erat , cum eſſet re-
tractabilis,& ſic non habebit debitor duobus ſoluere . Idem
ſi taliter ſoluiſſet,quod ſi vellet,non poſſet repetere , puta ex
certa ſcientia non errando in iure,nec in facto , ſed tunc nõ
eſſet neceſſe cauere de non repetendo,vt ſupra l. quamuis.§.
ſi mulier poſt interceſſionem .

LEX XXXII.

2 *Tres caſus , in quibus mulier principaliter contrahens ad commodum alienum,licet eſſet inducta per creditorem, non iuuetur Velleiano.*

1 Si mulier hæredita. †Mulier adiens hæredita
tem damnoſam non iu-
uatur Velleia. niſi ad hoc fuerit inducta fraude creditorum,
2 ſed minor benè reſtitueretur indiſtincte.h.d. † Sic ergo not.
hic caſum in quo mulier quaſi contrahens principaliter, pu
ta adeundo hæreditatem iuuatur Velle.idem videtur, ſi prin
cipaliter contraheret , & fuiſſet ad hoc inducta per credito-
rem, & limitantur omnes ll.iſtius titu. dicentes contrarium ,
quod quando mulier principaliter contrahit ad commo-
dum alienum non iuuatur Vell.etiam ſi creditor hoc faciat,
vt C.eo.l.ſi fenebris. & s̃. eo.l.ſi mulier tanquam, & l.vir vxo
ri,ver.per id,alius caſus ponitur.s̃.eo.l.Seia.§.fi.Adde tertium
quando obligaret ſe ſimul cum marito, videlicet,principali
ter contrahendo , & maritus fideiubendo:præſumitur color
quæſitus , id eſt , quod principalis ſit maritus , & ipſa fideiuſ-
ſor . & ſic hodie ipſo iure non tenebitur,vt C.eo.auth.ſi qua
mulier,& ibi not. Bal. ſecundum Nico.de Mat.

1 *Non debet eſſe quis melioris cõditionis,quam author ſuus, vel ille,a quo cauſam habet,& quod aliquando plus iuris habeat .*

§.Si mulier rem. ¶†Mulier,quæ intercedendo
dedit pignora,poteſt ipſa vna
cum fructibus,& omni deterioratione repetere,tam a credi-
tore, quam etiam ab alio , qui habet cauſam ab eo. h. d. &
dic,quod repetit per pign.act.quæ competit etiam,vbi pigno
2 ratio ſit nulla.s̃.de pig.act.l.ſolutum.§.j.¶†Et not. hic in fin.
text.quem pluries allegaui, quod non debet eſſe quis melio-
ris conditionis,quam author ſuus vel ille, a quo cauſam ha-
bet.Aliquando tamen contingit contrarium,quod plus iuris
habet.j̃.de acqui.rer.dom.l.non eſt nouum,& adde.j̃.de cui.
ſi per imprudentiam.§.non mirum

§.Item

1 **§.Item ſi mulier.** † Etiam qñ incipit mulier a diminuēdo patrimonium,
iuuatur Velleia.ſi fuit color quæſitus.h.d.& ſic limita, ꝙ hr̄.
s̄.eo.ſed ſi ergo.& l.quamuis. §.interdum. verſi.planè. vbi dr̄
contrarium glo.opponit,& non ſoluit.Tu ſolue,vt dixi. ꝙ li
mitantur per hunc §. qñ fuit color quæſitus: quia erat inter-
ceſſura,& inceptura a promiſſione, ſed fraude creditoris in-
cipit a diminutione,& venditione rei ſuæ, & iſto etiam mo-
do poteſt ſolui hoc contrarium glo. d.l.ſenatus. C.eod. ¶ In
tex.ibi [exceptio quidem opponitur] .ſ.mero iure:hodie ſi ꝓ
viro hoc faceret.non opponeretur exceptio: ſed ipſo iure eſ-
ſet tuta,vt in auth.ſi qua mulier. C.eo.vel poteſt dici,quòd il
la quando a promiſſione incepit ipſo iure,illa ſit nulla.Si ve
rò vendidit, & tradidit,videtur intercedere pro viro:tunc po
ſito,quòd venditio ſit nulla, per venditionem transfertur do
miniū;& ſic mero iure obſtat exceptio ſi replicaretur. Hoc
tamē an ſit verum,quòd ex contractu nullo transferatur do
minium,dic,vt l.eleganter.in princ.s̄.de dolo, & in l.contra-
ctus.C.de fide inſtr.in illa gl.vulgari præceſſit venditio, vel in
forma ſecuta eſt traditio, vt in firmanda.

1 *Maſculus intercedens pro alio mandato mulieris, quando iuuetur Velle.*
2 *Mulier ad hoc,vt iuuetur Velleiano, quando requiratur, quod creditor participauerit fraudem, & quando requiratur ſolum ſcientia creditoris,quod mulier intercedat ad commodum alterius.*

1 **§.Si mulier ne.** ¶ † Maſculus intercedens ꝓ alio mādato mulieris, iuuatur Vell.
ſicut ipſa mulier,ſi interceſſiſſet,ſi creditor participauit frau
dem:aliàs ſecus.h.d.Certè etiā ſi non participauit fraudem,ſi
tamen ſciuit,ꝙ de mandato mulieris hoc faciat, iuuatur ille
2 Velle.vt s̄.ea.l.ſi fideiuſſores. † aliquando ergo requiritur, ꝙ
creditor inducat fraudulenter ad ɔ̄hendum, ad hoc, vt ſibi
obſtet exceptio: nec ſufficeret ſola ſcientia,puta ſi mulier cō
trahit principaliter,vt C.e.l ſi fęnebris,vel quaſi cōtrahit, vt
in principio huius l.interdum ſufficit ſola ſciētia creditoris,
vt quando mulier intercedit, & creditor non ɔ̄hit cum mu-
liere principaliter,contrahit tamen ad finem ſoluendi apud
quem interceſſerat,vt s̄.e.l.Scia.§.fundum. in ſi. interdum ēt
ſi nec induxerit,nec ſciuerit,ob.exceptio Vellei.vt ſi cōtraxit
cum muliere verè intercedente, creditor autem credebat, ꝙ
licèt ſe obligaret pro alio, non eſſet interceſſio: quia ſe obli-
garet in cauſa propria, non enim ſufficit hoc credere, poſtq̄
videbat ſe contrahere cum muliere,& eam obligare ꝓ alio:
quia dēbat inueſtigare, ſi in illa cauſa poterat.s̄.eo.l.vir vxo-
ri.in prin. Sed qñ contrahit cum maſculo, non eſt quid ſibi
imputetur,ſi ignorat hoc facere de mandato mulieris:& iſto
modo reducuntur ad concordiam iſta iura,quæ vidētur con
trariari ad inuicem,& ſatis inuoluta.

1 *In veterem debitorem non reſtituitur actio, ſi mulier parata eſt iudicium ſuſcipere ſuper interceſſione,& cauere de non opp.excep.Vell.*
2 *Debitor primus poteſt ſe iuuare,ne in ipſum detur vtilis actio,quando conſtat,quod mulier,quæ interceſſit animo donandi,non vult vti Velleia. & quid ſi non conſtaret.non poſſet dicere, expectemus, quouſque videamus,an mulier velit vti Velleiano.*
3 *Senatuſconſulto Velleiano pōt renunciari in iudicio,& in quibus caſib.*
4 *Renunciatio innititur conſenſu renuntiantis tantum,ſed pactum, ſeu promiſſio cum ſint contractus,innituntur conſenſui duorum.*
5 *Promiſſio de non vtendo exceptione Velleiani, quod poſſit fieri extra iudicium, & an valeat ſicut ſimplex renuntiatio.*
6 *Renunciatio ſenatuſcon.Velle. debet fieri in ſcriptis præſentibus tribus teſtibus, & an requiratur eorum ſubſcriptio.*
7 *Omnia iura, quæ de ſubſcriptione teſtium loquuntur in inſtrumentis publicis, per contrariam conſuetudinem ſunt abolita, & ſufficit notarium atteſtari de eorum interuentu.*
8 *In renuntiationibus quando requiratur certioratio, & ſic quando renuntiatio non extendatur ad ignorata.*

1 **§.Si mulier pro eo.** ¶†In veterem debitorem nō reſtituitur actio ſi mu
lier parata eſt iudicium ſuſcipere ſuper interceſſione, & ca-
uere de non oppo.except.Velle.h.d.not. ¶Alius caſus poni-
tur in l.quamuis. §.ſi mulier.s̄.eo.quo nō reſtituitur actio in
veterem debitorem.l.ſi mulier ſic ſoluit,vt repetere non poſ
2 ſit:idem ſi nolet repetere,vt s̄.l.prox.¶†Nota.ergo, ꝙ primus
debitor poteſt ſe iuuare,ne in ipſum detur vtilis actio,quādo
ɔ̄ſtat,quod mulier,quæ interceſſit animo donandi, non vult
vti Velle. Si autem non conſtaret, non poſſet dicere expecte
mus quouſque videamus,an mulier velit vti Velleia.vel nō,
3 vt s̄.e.l.ſi debitrix.§.j.¶† In gl.quæ incipit [ſi mulier non vſu-
ra] no. ꝙ renuntiari pōt huic ſenatuſc.ſ.in iudicio: & ita lo-
quitur hic ſecundum Doct. propter præſentiam, & auctori-
tatem iudicis.C.ſi ma.vel mu.inde.promi.l.j.& fin.vbi patet,
ꝙ decretum iudicis facit ceſſare hanc exceptionem. Hoc pla
cet per ea,quæ ibi not.per iſtum text. quia hic non loquitur
de renuntiatione,ſed de cautione de non opponendo exce-
ptionem,quæ potuit fieri etiam extra iudicium. Et ſi produ-
catur in iudicio habet locum, ꝙ hic dr̄: nam iſta cautio ma-
ioris eſt effectus,q̄ ſimplex renūciatio: quia ſe obligat credi-
tori: ſed renuntians nō obligat ſe,ſed abdicat a ſe ius ſuum.
4 †Hic dr̄, ꝙ renuntiatio innititur conſenſui duntaxat renun-
tiantis.iuxta not.in l.j.de pac. & per Innoc.in c.ſuper hoc. de
renun.ſed pactum ſeu promiſſio cum ſint ɔ̄ctus, innituntur
conſenſui duorum, vt in l.j.s̄.de pac. Vr̄ ergo,quòd ꝓmiſſio
5 † de non vtendo exceptione Velleia.valeat,etiam ſi facta ſit
extra iudicium:& ſi non ſeruatur,poterit ex ea conueniri ad
intereſſe.An aūt valeat ſimplex renuntiatio?dicas, ꝙ in iudi
cio ſic,vt dictum eſt. Item etiā in caſu in quo neceſſario mu
lier ſe obligabat,vt recipiat tutelam filiorum.quia renuntiat
authoritati legis,vt in Auth.vt ma.& auiæ.& in corpore vn̄
ſumitur,qñ mu.tu.offi.fun.poteſt.Item quando poſt lapſum
biennij renunciaret, vt ī l.ſi mulier perfectè.C.eo.extra iſtos
caſus non valet renuntiatio Velle.quia qua facilitate interce
dit,ea facilitate renuntiaret,vt in l.doli.§.diuerſum, & ibi eſt
caſus.j̄.de noua.& adde,quod no.per glo.in auth.qūo opor.
epi.poſt prin.in gl.quæ incipit[no.hic] iſta tamen renūtiatio
tunc prodeſt,qñ mulier mero iure erat obligata.ſecus ſi ipſo
iure obligatio non tenuit,vt ſi interceſſerat pro marito,vt in
auth.ſi qua mulier.C.eo.vel etiam pro alio ſi tñ ſine ſcriptis.
6 †vel ēt cum ſcriptura,in qua non ſunt ſubſcripti tres teſtes:vt
eſt caſus ſingularis limitans oīa iura vetera in l.antiq;.§.ſi.C.
eo.dicit tñ Bal.no.in l.j.eo.tit.ꝙ iſta ſubſcriptione teſtium in
inſtrumentis publicis hodie non vtimur.vn̄ ſufficit, ꝙ nota-
rius atteſtetur tres teſtes interfuiſſe:& de hoc etiā eſt vna glo.
in auth.de hær.& fal.in §.hinc verò nobis.in verſi.ſi verò ab-
ſunt,ſuper ver.ad hoc.& in Auth.de inſtr.cau.& fide.quæ idē
dicit in ſimili,& iſto caſu iſto anno habui conſulere Floren-
tię:quia in cauſa decem millium florenorum producebatur
inſtrumentum publicum in quo ſufficiens numerus teſtium
erat:opponebatur,ꝙ non valebat: quia ſe non ſubſcripſerāt
ſm ꝙ requiritur in debito tantę quantitatis,vt in l.ſi.C.ſi cer.
pet.& auth.ibi poſita,& in corpore vnde ſumitur. Ego cōſu-
a lui [a] contrarium.† Quia omnia iura,quę de ſubſcriptione te
7 ſtium loquuntur in inſtrumentis publicis per contrariam cō
ſuetudinem ſunt abolita:& ſufficit notarium atteſtari de in-
teruentu eorum,& allegaui illas glo.& Bal.in d.l.j.requiritur
ergo hoc caſu,qñ ipſo iure obligatio eſt nulla,ꝙ in inſtrumē
to dicatur renuntiauit exceptioni Velle.& cuilibet alteri au-
xilio ſibi competenti,ſm Bal.in d.l.j.auth.ſi qua ſi mulier. ſic
vr̄ renuntiaſſe exceptioni nullitatis.Ego miror de hoc, nam
ſi ipſo iure nō eſt obligata: iſta renunciatio non obligat eā,
& hoc eſt clarum,& ſic videtur, ꝙ ſit dare remedium, not.
iſtud: quia veriſſimum eſt. ¶ In gl. ibi [ſecus in Macedonia-
no.] quia illa exceptio eſt introducta in odium creditoris,
cui nō poteſt alius renuntiare:ſed iſta fauore renūtiantis, cui
8 quis rl̄r renuntiare:poteſt vt l.pen.C.de pac. ¶ † In glo.ibi[&
hoc accipe ſi eſt certiorata de beneficio] hoc ideo dicit glo.
quia cum iſta exceptio conſiſtat in iure,& mulier ius præſu-
matur ignorare:vt in l.cum de indeb. circa medium infra de
probatio.& renuntiatio non extendatur ad ignorata:vt l.cū
acqu.ſupra de tranſactio.non poteſt valere:ſecus in maſculo
maiore.25.annis.qui præſumitur ſcire cum ſcire deberet:in l.
lege.C.de legib.ideo non requiritur quòd certioretur quan-
do renuntiat:intellige tamen glo.niſi renuntiet cum iuramē
to:quia illud extenditur etiam ad ignorata: vt no.per Archi
dia.& Ioan.And.in c.2.de pac.lib.6.tetigi in l. ſi duo patroni.
b §.idem Iul.ſupra de iureiurand. vbi Barto. [b] tenet, quòd mi-
nor,qui præſumitur ignorare iura, quādo ſe obligat cum iu-
ramento, non requiritur. quòd certioretur de beneficio re-
ſtitutionis:& ibi tenui hoc dictum non per rationem ſuam,
ſed per id,quod dixi.& ita tenui in auth.ſacramenta puberū,
licèt ante quam viderim Ioan.Andr.tenuerim ſemper in cō
trarium cum Dyn.& Cyn.in l.ij.C.de reſcindend.vendi.repe-
rio etiam quendam notabilem docto. dominum Franc.de
Albergotis de Aretio, qui habetur Florentiæ in magno pre-
cio, & eius ſcripta, qui fuit diſcipulus Bal. tenere, quòd iſta
certioratio requiritur, quando ſimpliciter renuntiat: ſecus
ſi per pactum promittendo non vti illa exceptione: quia
dicit ipſe, quòd etiam tale pactum extendatur ad ignorata
per l.

ADDITIONES.

a ¶Ego conſului.Adde quod eſt in conſi.230.alias 223.& Adde quod hoc idem tenent Innoc.& Io.An.in c.cum dilectus.& ibi de hac conſuetudine de fid.inſtrum.& Pan.in c.cum Io.eo.tit.plenè per Ale.de Imo.in l.iuriſgen.§.quod ferè.ſupra de pact.Cur.

b ¶Vbi Bar.tenet.Adde,quod hanc opi.Bar.dicit eſſe communem, & quod conſuetudo eam approbauit Io.de Imo.in l.ſciendum.j̄.de uerb. obl.& in rep.c.cum contingat.extra.de iureiu.& Adde Ale.de Imo. in d.l.ſciendum.& in d.§.Iul.hic per Pau.alle.Panor.in c.j.de emp.& vend.& eundē Ale.de Imo.in conſi.29.col.4.& in conſi.42.col.7.in j.vol. in conſil.127.col.fi.& in conſi.222.per totum.& ibi melius,quam alibi. in 2. uol. Cur.

per l.emptor.§ Lucius.ſ.de pac.& dicit Iaco.de Be. hoc tene-
re,& hoc ipſe domi.Franc.dicit in l. tametſi.ad Macedo.¶In
gl.ibi[ſed forte,hic ſecus]dic ſine forte , quia iſta eſt ſolenni-
tas extrinſeca, quæ nō præſumitur,niſi probetur,vt in l.quæ-
cunque.ſ.de publ.& no.in l.ſciendum.de verb.oblig.

LEX PRIMA.

1 *Diffinitio compenſationis ponitur in hac lege.*
2 *De non liquido ad non liquidum non obiicitur compenſatio.*
3 *De ſpecie ad ſpeciem,uel de ſpecie ad quantitatem,uel econuerſo non fit cō penſatio.*
4 *Exceptio compenſationis quam uim habeat , & in quo differat ab aliis peremptoriis.*
5 *Non poſſum cogi ad ſoluendum propter hoc ſolum , quod poſtquam ſolui poſſum repetere.*

De compenſationibus. *Rub.*

1 Compenſatio. ¶†In hac.l. ponitͬ diffinitio cōpenſa
tionis, ī l.ſeq. declaratͬ qs ſit effectꝰ ī l.3. po
nitͬ pp qd fuerit īuēta.h. d. ¶In hac.j.l. dū
dicit,[debiti,& crediti.]ſubaudi liqdi, & in
qtitate debiti,vel in gñre cōſiſtētis hincin-
2 de.†Nā de nō liqdo[a] ad nō liqdū,vel ad li
qdū multo magis nō obiicitͬ ↄpēſatio,vt C.eo.l.fi.¶†Itē ſi ď
ſpecie ad ſpeciē,vel de ſpecie ad quantitatem,vel econuerſo,
ſimiliter non obiicitur compenſatio, vt in l. ſi conuenerit.ſ.
3 de pig.ac.& no.in d.l.fi.¶†Itē dū dicit, [inter ſe contributio.]
dic,ꝙ interdum ſumitur cōpenſatio improprie,vbi eſt hinc-
inde cōtributio debiti,& crediti,& tūc potius dicitur compu
tatio,quam compēſatio,vt ĵ.de le.2.l.vnum ex familia. §. ſed
4 ſi vno.in tex.& gl.circa l.2.†erat dubiū, qa exceptiones ꝑēpto
riæ,ꝑ quas actor repellitur ſolēt eſſe tales,ꝑ quas vel tollātur
ambę oblīones,vt exceptio ſolōnis,vel altera tm̄ , puta nālis,
vt pacti de nō petēdo,vel ciuilis,vt rei iudicatæ,vel ꝑ q̄ ambę
elidantͬ,licet neutræ tollantͬ,vt Mace. vel Vell.ſed ꝑ exceptio
nē ↄpēſationis neutra tollitͬ,vel eliditͬ.Si.n.debeo tibi x. & tu
mihi x.licet habeā ↄ te exceptionē cōpēſationis , & econuer-
ſo vtrūq;,tm̄ debitū ſubſiſtit ī eſſe ſuo, qđ patet , qa ſi tibi ſol-
uo tua x.poſſū agere ad mea,ergo illud debitū nō erat eliſū:
& ſic ecōuerſo,vt ĵ.rerū amot.l. ſi cū dos.nihilominus ꝑ hāc
exceptionē poſſum te reppellere,ſicut per alias tollētes oblīo
nes,vel eligētes oblīonē,ut hic dͬ,& dic , ꝙ in hoc differt iſta
exceptio ab aliis,ꝙ aliæ tollunt,vel elidunt,etiam antequā ī
iudicium deducantur,ſed iſta non,niſi fuerit oppoſita , tunc
tollit ipſo iure , quando fit de liquido ad liquidum.ĵ.eod.l.5.
5 ¶†Vltimo not.illud,quod dͬ in l.3.ſic.& alibi hͬ,ꝙ nō poſſū
cogi ad ſoluendum propter hoc ſolum , ꝙ poſtquam ſolui,
poſſum repetere. ĵ. de aqua pluuia arcen.l. ſupra iter.§.apud
Ferocen.

ADDITIO.

a ¶De non liquido.Adde Abb.in c.fi.in pe.col.de depoſi.

LEX IIII.

1 *Fideiuſſor cenſetur acceptus ſuper illo tantum,quod debetur cum effectu, & non tenetur ipſo iure in eo , quod exigi non poteſt.*
2 *Compenſatio an fiat ipſo iure,antequam opponatur.& nu.4.*
3 *Qui agit ante diē male agit,nō mulier,ſed ante cōditionis euentū mulier.*

1 Verum eſt quod. †Fideiuſſor acceptus ſuper
eo,quod alius debet cēſetͬ ,
acceptus ſuper illo tantū , ꝙ debet cum effectu , nō obſtāte
exceptione etiam compenſationis.Iō ipſo iure nō tenetur in
eo,quod exigi nō p̄t obſtāte exceptione , licet reus ipſo iure
2 teneatur h.d.cū gl.¶†In gl.mag. circa prin.ibi [vñ patet,ꝙ ip
ſo iure non fit compenſatio].ſ.ex eo, ꝙ hic dicit,cum totum
peto,male peto,ex quo ſequitur,ꝙ aliquo modo peto , licet
3 male,ſicut & alibi dͬ,†ꝙ qui agit añ diem,[a]male agit,nō au
a tē mulier agit,quia nata eſt obligatio ciuilis,& naturalis, &
interdum actio in l.1.ſ.qñ di.le.ce.in fi.Sed ille , qui agit ante
conditionis euentū,nulliter agit,quia nulla ſubeſt obligatio
4 vt ĵ.de ædil.edic.l.boue.§.ſi ſub conditione.†Si ergo facta eſt
compenſatio iure,añquam opponeretur,nō male peterem,
ſed nulliter,& hoc vult dicere gl. In ea.gl.ibi[quia verba cū
b effectu[b] ſunt accipienda,]& ꝑ hoc vide bonū tex.cum gl. ſ.
de iureiu.l.eius qui.§.ſi mulier iurauerit.

ADDITIO.

a Qui agit ante diem.Adde tex.in l.cedere diem.de verb.ſig. c.pernicioſam.18.
q.2.c.conſuluit.de offi.del.Fed.de Sen.conſi.72.
b ¶Verba cum effectu.Adde l.i.§.hæc verba.ff.quod quiſque iuris.& tex.in c.fin.
de ſpon.gl.in c.qualiter.de pac.

LEX V.

1 Si quidā a fide. †Not.hic caſum,in quo poſſum
tibi obiicere compenſationem
de eo, qđ nō dēs mihi,ſed alteri,vt ſi ſim fideiuſſor Titii, &
conuenis me tanquam fideiuſſorem,poſſum obiicere com-
penſationem de eo,quod debes Titio, etiam ſi nihil mihi de
bes.Sunt & alii caſus,quos gl.in princ. hic enumerat, in qui-
bus hoc ideo poſſum facere , quia ad inuicem contingimus
nos in illo debito,regulariter autem ſecus, quando nos non
cōtingimus, vt ĵ.e.l. in rem.§.fi.C.e.l.eius.Et e.modo nō poſ-
ſum tibi obiicere de,eo quod tu non debes mihi,ſed alius,vt
ĵ.e.l. ſi cum militi in prin.

LEX VI.

1 *De debito in diem poteſt obiici compenſatio,licet ante diem peti nō poſſit*
2 *Dies vbi apponitur a lege,datur tēpus debitori ad ſoluendum, vt quatuor menſes iudicatis , & annus ad exigendum dotem , & decem dies cō ſtituto,& indulgetur miſerationis gratia.*

1 Quod in diem. ¶†De[a] debito in diem poteſt
a obiici compenſatio , licet ante
diem peti nō poſſit. h.d.& iſta erat ratio dubitandi quia , qui
exceptionem compenſationis obiicit,quodammodo petere
videtur.Sed verum eſt,non tamen per omnia. vt no.in l.am-
plius non peti.rem ra.ha.& intellige hanc l.de die appoſito a
2 ↄhentibus.†Si autē a lege datur tp̄s debitori ad ſoluendum,
vt quatuor menſes,qui dantur iudicatis, & annus , qui datur
ad exigendum dotem,vt l.vnica.§.exactio.de rei vxo. ac.& x.
dies,qui dantur in conſtituto,vt ſ.de conſt.pe. l.promiſſor.§.
j.tale tempus dicitur indulgeri miſerationis gratia, & de ipſa
dic,vt ĵ.l.ſi cum militi.§.ſi cum intra.

ADDITIO.

a ¶De debito. Fallitur hic Paulus,vult enim Iuriſcon.vt quod in diem debitū ſit,
nō veniat in compenſationem , niſi dies a lege miſerationis gratia indultus ſit,
iuxta l.ſi cum militi.§.cum intra inf.eod.

2 *Quando eſt aliquod ius,quod poteſt in iudicium deduci per modum excipiendi,vel agendi,ſi fuit deductum per modum excipiēdi,& ſuccubuit excipiens , poteſt in alio iudicio deduci per viam agēdi, & quando nō & num.1.*
3 *Quod in iudiciū deduci non poteſt,niſi per modū excipiendi,qualitercūq; quis ſuccumbat in exceptione,non poterit in alio iudicio deduci, etiam ſi ſuper ea non ſit expreſſe pronunciatum.*
4 *Sententia lata ſuper exceptione parit exceptionem rei iudicatæ,ſicut lata ſuꝑ actione,& an præſcriptio interrūpatur per exceptionis obiectionē.*
5 *Pronūciatio facta ſuper aliquo iudicio ſummario,& executio non præiudi cat,ſi illud idem deducatur in alio ordinario.*
6 *Si in eo,quod deduxi per modum agendi ſuccubui,an poſtea poſſim deduce re per modum excipiendi.*

1 §.Si rationem. ¶†Si in exceptione cōpēſationis
reus ſuccumbit,nō prohibetur de
bitum , in quo obiecit in alio iudicio per modum actionis
deducere,niſi exceptio illa fuit expreſſe reprobata,tanq̄ debi
tum nō ſubſiſtat.h.d.no.idem habetur in l.ſi in autē. §.fin.ſ.de
2 ne.ge.& ſꝑ allegātur iſti tex.† ꝙ qñ eſt aliquod ius , qđ poteſt
in iudicium deduci per modum excipiēdi,& per modū agē-
di,ſi fuit deductum per modum excipiendi, & ſuccūbit exci-
piens,pōt in alio iudicio deduci ꝑ viam agendi,niſi fuerit ſuꝑ
exceptione pronunciatum ex cauſa, q̄ tangit ēt actionē . ita
intelľr iſte tex.puta,pronuntiauit non eſſe locum compēſa-
tioni,quia debitum,de quo fuit oppoſitum, non erat verum
debitum.Ita intelľr iſte tex.nam ſi hoc eſt,nec ēt per modum
agendi pōt deduci,ſecus ſi ex alia cā, quæ actionem non tan
git,vt ſi dixi nō eſſe locum cōpenſationi , quia debitum de
quo fuit oppoſitū, nō erat liquidum,vel erat tale,de quo nō
poterat obiici cōpenſatio,iuxta no.in l.ob negociū.ĵ.e.talis
enim pronunciatio nō impedit , quominus poſſit in iudiciū
deduci,quia non veniretur ↄ ſn̄iam,ſed in præcedēti caſu ſic,
3 iuxta no.per†Bar.in d.l.ſi in autē. §.fi. qñ vero eſt tale qd , qđ in
iudicium non pōt deduci,niſi per modum excipiendi,quali-
tercunq; quis ſuccūbat in exceptione,ēt ſi ſuper ea nō ſit ex-
preſſe pronunciatum , non poterit in alio iudicio deduci:vt
l.ad perēptorias.& ibi ꝑ Cyn. C.ſen.reſcin. nō poſſ.iſtā etiam
diſtinctionem tangit glo.ĵ.de euic.l. ſed & ſi exceptio. quam
oīno vide. ¶In text. ibi[ſi iudex non habuerit .]quia noluit
admittere exceptionem , vel admiſit , & non examinauit,&
nō plene , vel plene,ſed nō pronuntiauit expreſſe,vel tacite,
ſed ea nō obſtāte ↄdēnauit reū, vľ ꝓnūtiauit reprobādo , iō
tm̄ tanq̄ debitum non ſubſiſteret . in oībus.n. iſtis caſibus lo-
cū habet,qñ hic dͬ,ꝙ in alio iudicio poſſit deduci per modū
agendi,ſed vͬ, ꝙ pronuntiando ſuper principali, & reum cō
demnādo nō obſtāte obiectione exceptionis,tacite videatur
pronuntiaſſe ſuper exceptione,vt l.j.& l. 2.cum ibi not. C. de
ordi.cog.Sol.ibi non poterat eſſe verum illud,qđ pronuntia
batͬ ſuꝑ principali,niſi eſſet falſum illud,quod in exceptione
fuerat deductum.Si petebas a me hæreditatem tanq̄ liber hō
& filius teſtōris.& ego obiiciebam, ꝙ nō eras liber , vt filius,
& iudex hoc nō obſtante cōdēnauit me ad reſtituendum ti
bi hæreditatem , certe declarauit te eſſe liberum,& filiū ; &
per ↄñs nō eſſe verum illud,de quo excipi , & tm̄ de ipſo non
poſſum obiicere exceptionē compenſationis , vt in caſib. de
qb.no.ĵ.e.l.ob negotium nō ergo ſequitur, ↄdēnauit ergo ꝓ
nuntiauit

nuntiauit non eſſe debitũ, cum condẽnatio poſſit ꝑ ſe ſubſi
ſtere, abſq; iſta tacita pronuntiatione. Requiritur ergo expſ-
ſa. In tex. ibi [ſi reprobauerit compẽſationem.] hoc põt intel-
ligi, uel per interlocutoriam latam ſuꝑ exceptione, licet nõ
eſſet ferenda, quia ſuper incidenti non eſt pronũtiandũ ne-
ceſſario. vt d. l. j. de ordi. iudi. licet poſſit, ſi velit. vt l. viro atq;
vxore, & ibi no. ſo. ma. & iſto caſu poterit iſta interlocutoria
reuocari, vſq; ad diffinitiuam. l. q̃d iuſſit. de re iudi. ſi tñ non
a reuocatur, tranſit in rem iudicatam [a] poſt decem dies, & fa-
cit p̃iudicium, & parit exceptionem ſicut diffinitiua. vt in c. di
lecti. in fin. de electione. poteſt ẽt intelligi, ꝙ reprobauit ĩ ipſa
diffinitiua ſñĩam ꝯdẽnando reum non obſtante exceptione:
q̃a debitum de quo fuit oppoſita, nõ erat debitum, & tũc nõ
4 poterit reuocari, vt l. iudex poſtq̃. de re iud. ¶ † Sic ergo nota,
ꝙ ſñĩa lata ſuꝑ exceptionẽ parit exceptionẽ rei iudicatę ſicut
lata ſuꝑ actione, & ꝑꝑ hoc dñt quidam, ꝙ ſicut interrũpitur
pręſcriptio, ſi debitum deducatur in iudicium agẽdo, ita etiã
ꝑ modum excipiẽdi, vel cõpenſandi: & fuit qõ diſputata per
D. Fran. accur. de qua Bart. tangit in d. l. ſinaũt. §. ſi. & tãgit in
addi. Spe. ti. de empt. & ven. §. nunc dicendũ. & ꝑ Spec. in tit.
de præſcrip. ver. no. ꝙ per exceptionem. & ꝑ Inno. de ord. cog.
c. j. ſuper ver. nullatenus. quas ꝯcor. Bar. non alle. ¶ Sed oppo.
extra gl. ꝙ licet ſit pronunciatum, non impediatur in alio iu
dicio deduci ꝑ modum agẽdi, vt l. ſi quis a liberis. §. ſi vel pa-
rens. de lib. agno. & l. pe. de his qui ſunt ſui, vel alie. iur. Solut.
ibi qñ fuit appoſita exceptio in iudicio ſummario, & ſic non
plene diſcuſſa: hic in ordinario, & ita ſentit gl. in d. l. pe. tex. tñ
illi re vera loquuntur, qñ non fuit ſuper ea pronũciatum: &
innuũt ſecus, eſſe ſi fuit pronũtiatum, ut expreſſe hr̃. in d. §. ſi
vel parens. opi. tñ gl. approbatur cõiter per Doc. & Bar. plene
no. in l. qui Romæ. §. duo fratres. de verb. ob. & facit, q̃d idem
not. in l. j. añ fi. C. qñ prouo. non eſt ne. & in l. a diuo Pio. §. ſi
5 ſuꝑ rebus. de iudi. vbi † pronunciatio facta ſuꝑ aliquo iudicio
ſummario, & executiuo, nõ pręiudicat, ſi illud idẽ deducatur
in alio ordinario. ¶ Vltimo opp. de l. vendicantem. cum ſe. ĵ.
de euic. vbi dr̃, ꝙ ẽt ſi ſit pronuntiatum in iudicio ordinario,
nõ noceat, ſi deducatur in alio per modum agẽdi. Doct. dñt,
ꝙ cõpẽſatio ſi deducatur per modum agendi, videtur dedu-
ci ad eundẽ finẽ, ad quẽ fuit deducta per modũ excipiẽdi, iõ
obſtat exceptio. Sed illa exceptio de qua ibi. ſ. [quẽ de euict.
tenet actio &c.] videt̃ deduci ad illum finem, iõ nõ obſt. exce
ptio. Tu dic, ꝙ ibi non fuit pronũciatum ſuper illa exceptio
ne: ſi autẽ fuiſſet pronuntiatum, & expreſſe reprobata ex cã,
quę tangeret actionem, puta, quia euictio non debebatur:
idem eſſet ibi, q̃d hic, vt poſſit obiici exceptio inter eaſdem
6 perſonas, vt ibi colligitur, ſi bene inſpiciatur. † Quid econtra,
ſi in eo, quod deduxi per modum agendi, ſuccubui, & poſtea
volo deducere per modum excipiendi, an poſſum? tetigi in l.
Iul. verum debitorem. ſ. de condi. inde. allegando Imo. in c. ſi.
de or. cogn.

ADDITIO.

a ¶ Tranſit in rẽ iudicatam. An interlocutoria tranſit in rem iudi. vide Lud. Ro.
in repe. rubr. ff. de arb. Floria. in l. abſolutionem. C. de rẽ. iud. Io. de Imo. in l. 4.
§. ſi quis condemnatum. ff. de re iud. Ant. de Butr. in c. gratum. in ul. colũm. de of
fi. delega.

LEX VII.

1 Etiam quod natura. ¶ † Debito naturali ꝑ exceptionem non eli
ſo poteſt obijci compẽſatio. h. d. & tunc dicitur per excep. nõ
eliſum, qñ nunquam fuit coniunctum cum ciuili, vt ſi aliqs
per pactum nudum promiſiſſet. Si uero aliquando fuit con
iunctum cum ciuili, & ſic peperit actionem, ſi ex aliquo po-
ſtea ſuperueniente affectu fuit inanæ: puta, per præſcriptio-
nem, vel ſententiam abſolutoriã per quas tollit̃ ciuilis obli-
gatio, tunc naturalis remanet inefficax, quantum ad agen-
dum, & eodem modo, licet quantum ad compenſandũ, q̃a
qui compenſat, agere videtur, & iſte eſt caſus. in l. quęcunque
ĵ. eodem cum. gl. ¶ Licet per ſententiam iniuſtam naturalis
obligatio nec tollatur, nec elidatur ſecundum Bar. l. Iulia. de
cond. inde. tamen iſtud eſt verũ quantum ad effectum retinẽ-
di, ſi ſolutum eſt, vt ibi, ſed ſi non eſt ſolutum, & agit̃ ad aliud
debitum, bene videtur eliſum quantum ad effectum com-
penſandi, vt no. in gl. in d. l. quæcunque, & etiam tetigi in d. l.
Iulia. ratio dubitandi erat in hac l. quia naturale debitum pe
ti non poteſt, ſed ille qui compenſat, petere videtur. vt ſupra
dictũ eſt. Breuiter, licet illud ſit verum alio reſpectu, vel alio
caſu, quo obiicitur compenſatio cum debito ciuili, & natu-
rali, quãtum tamen ad caſum huius l. non eſt verum, vt hic
patet, quia licet non poſſit peti, poteſt in compenſationem
deduci, & adde, ꝙ iſtud eſt verum, quando iam eſt in eſſe de
ductum. Si autem non eſt: ſed ſeparatur deduci per reſtitutio-
nem in integrum, non poteſt deduci in compenſationem, an
tequam ſit deductum. i. reſtitutio conceſſa. vt in l. fina. ſupra
de condi. indeb. in text. & gloſſ. ¶. Et per iſtam l. & præceden-
tem, ſemel dicebam Florentiæ non eſſe verum, quod mul ꝗ
credunt poſſe obiici compenſationem, niſi debito iam liqui
dato per ſententiam diffinitiuam, quæ tranſiuerat in rem iu-
dicatam, vel liquido per inſtrumentum guarentigiæ, contra
q̃d non poſſit opponi exceptio, & ita intelligunt. l. ſi. C. eo. in
neutra iſtarum erat liquidum modis prædictis. Nam, quia
hic lis pendebat, & in præcedenti. l. nec pendebat, nec pende-
re poterat, quia non poterat peti, & tamen obiicitur compẽ
ſatio. Dico ſufficere, quod poſſit ſtatim liquidari, & hoc totũ
arbitrio iudicis, ſicut in ſimili infra ad Trebel. l. ille a quo §. ſi
de teſtamento. cum ibi nota. in gloſſ. & facit iſta l. ad id, quod
no. in c. ſi. de ordi. per glo. opti. facit l. ſi. C. eod. tit. in princ.

LEX VIII.

1 *Debitum, quod quis deduxit in iudicium per modũ agendi, etiam lite pen-
dente poteſt quis in alio iudicio deducere per modum excipiendi ad cõ
penſandum.*
2 *Nõ debet quis eſſe deterioris conditionis ex eo, quod diligentior fuit, quã
ſi non fuiſſet.*
3 *Non debet eſſe quis deterioris conditionis ex eo, quod plus iuris habet,
quam non haberet.*
4 *Non debet eſſe melioris conditionis ſtultus, quam ſapiens, & negligens
pluſquam diligens.*

1 In compenſatione. ¶ † Debitum, q̃d quis de-
duxit in iudicium per mo
dum agendi etiam lite pendente poteſt quis in alio iudicio
deducere per modum excipiendi ad compenſandum. hoc di
cit. videbatur contrarium, quia poſtquam eſt deductum in
uno iudicio, videbatur poſſe obiici exceptio litis pendentis, ſi
deducatur in alio. l. vbi cæptum. ſupra de iud. & tetigi in l. Iu-
lia. de condi. indeb. ſed hoc eſt, verum ſi vellet deducere ĩ alio
per modum agendi, & ſic ad eundem finem, ſcilicet ad impu
gnandum, ſed hic ad alium, ſcilicet ad ſe defendendum, li-
cet alio reſpectu videatur tendere ad eundem finem ſcilicet,
vt illud debitum conſequatur: & ita intelligitur, quod nota.
Docto. in l. ſi autem. §. ſi. ſ. de neg. geſt. & quod dixi in l. in diẽ
2 §. ſi rationem. ¶ † No. rationem, quæ ponitur ĩ fine, quod nõ
dẽt eſſe q̃s deterioris conditionis, ex eo, ꝙ diligentior fuit, q̃
3 ſi non fuiſſet. ſic & alibi † non debet eſſe quis deterioris con-
ditionis ex eo, quia plus iuris habet, quam ſi non haberet, v
ĵ. de iureiur. l. ſed ſi vnus. §. ſeruus, & l. ſi quis in bello. §. ſi qui
4 ſeruum. inf. de ca. & econuerſo. † non debet eſſe melioris con
ditionis ſtultus, quam ſapiens, & negligens, plus quã diligẽs.
vt inf. quod vi aut clam. l. ſeruus, & in capit. 1. de eo qui mitti.
in poſſ. lib. 6.

LEX XI.

2 *Caſus in quo obiicio tibi compenſationem de eo, quod alius mihi debet. &
num. 1.*
3 *Caſus in quo poſſum obiicere compenſationem de eo, quod debetur alteri,
quam mihi licet regulariter ſecus.*
4 *Licet non poſſum recipere debitum quod patri debetur ex alio contractu,
quam meo, etiam ſi vellem cauere de rato, licet poſſim agere ad compẽ
ſationem fiendam tanquam coniuncta perſona præſtita cautione, fictam
tamen ſolutionem bene poſſum recipere.*
5 *Compenſatio ſimilis eſt ſolutioni.*

1 Si cum filio poteſt. † Si pater agat ex contra-
ctu filii, ſibi obiicitur cõ-
penſatio de toto, in eo in quo filius tenetur, licet ipſe nõ poſ-
ſit conueniri, niſi de peculio. Itẽ ſi filius conuenitur ex contra
ctu ſuo, poteſt obiicere compenſationem de eo, quod agens
2 debet patri præſtita tñ prius cautione de rato. h. d. † Et ſic not.
ex primo dicto caſum, in quo obiicio tibi compenſationem
de eo, quod alius mihi debet, vt filius tuus, nam etiam tu il-
lud dẽs, vſq; ad vires peculii, & ſic participatis de eadẽ obli-
gatione, & hoc, ſi agis ex contractu filii: alias vr̃ ſecus, per re-
gulam quæ eſt. ĵ. e. l. ſi cum militi. in prin. ꝙ de eo, quod alius
3 mihi debet, non obiicio compenſationem. ¶ † Item not. aliũ
caſum in quo poſſum obiicere compenſationem de eo, q̃d
debetur alteri, quam mihi, puta patri meo, regulariter ſecus,
vt ĵ. eo. l. in rem. §. fin. & C. eod. l. eius. Sed hic contingit iſtud,
a quia pater, & filius [a] eandem perſonam repręſentant, & iſtud
dictum procedit, etiam ſi cõuenias me ex uno contractu, &
ego obiicio compenſationem de eo, quod debes patri meo
ex alio contractu celebrato inter te, & ipſum, quod patet, q̃a
hic dicitur, quòd debes cauere, quod pater ratum habebit.
4 ¶ † Et ſic nota. ꝙ licet non poſſum recipere debitum. quod
patri

ADDITIO

a ¶ Pater, & filius eandem perſonam. Adde l. fina. C. de impu. & aliis ſubſt. & glo.
in c. ſuper eod. el [illegible] de teſta.

pătri debetur ex alio contractu,q̃ meo etiã ſi vellem cauere
de rato,vt in l.ſi vnus.circa prin.ſ. de pact & l.non ſolum.qđ
ibi not.ſol.mat.licet bene poſſim agere ad compenſationem
fiendam,tanquam coniuncta perſona præſtita cautione,ut l.
exigendi.C.de proc. fictam tñ ſolutionem bene poſſum reci-
pere,videlicet deducendo in compenſationem id quod debe
5 tur patri: † nam compenſatio ſimilis eſt ſolutioni, vt ĩ.q po.
in pi.hab.l.3.in fin.

LEX X.

2 *De culpa ad culpam,de dolo ad dolum, vel de dolo,ad culpam fit compen ſatio ipſo iure:ideo ſolutum per errorem repetitur,ſecus quando non ſit compenſatio ipſo iure.*

1 Si ambo. †¶Mutua delicta[a] pari compenſatione tol-
2 luntur,ad hoc poteſt allegari,& ad hoc ĩ.ſo.
2 ma.l.viro atque vxore.†vel ſic de culpa ad culpã , de dolo ad
dolum,vel de dolo ad culpam fit compenſatio ipſo iure , &
deſinit ipſo iure hincinde deberi : ideo ſolutum per errorem
repetitur.h.d.ſecus quando non ſit compenſatio ipſo iure:vt
ſ.de cond.indeb.l.qui inuicem,& re.amo.l.ſi cum dos , & vi-
de quod no.Dy.in c.pari.de reg.iur.& quod no.in d.l.viro at-
que vxore.

ADDITIO.

a ¶Mutua delicta Adde c.pe.de comp.& gl.in c.ſuper.de conceſ.præben.

1 *Agenti ciuiliter de crimine poteſt obiici compenſatio.item ſimiliter de eo, quod debetur iud.of.nobili.*

2 *Condictio furtiua eſt maleficium .*

3 *Compenſatio poteſt obiici de eo, quod non debetur iure actionis, vel obligationis , ſed officio iudicis nobili,vel mercenario,quando competit ad rem,vel pecuniam.*

1 §.Quoties. ¶†Agenti ciuiliter de crimine pôt obij
ci compenſatio.item ſimiliter de eo, qđ
2 debetur iud.offi.nobili.h.d.¶†No.hic tex.expreſſum,ꝙ con-
dictio furtiua eſt maleficium:licet gl.in l.ſi pro fure , §. fin.ſ.
de cond.fur.dicat eſſe ex variis figuris cauſarum,ſed Doc. rep
3 hendunt per hunc tex.¶†Item no.in fin.poſſe obiici compẽ
ſationem de eo,quod non debetur iure actionis, uel obliga-
tionis,ſed offic. iu. nobili,vel mercenario, vt ĩ. eo.l.ſi pecun.
& hoc eſt verum,quãdo competit ad rem , vel pecuniam:ſe-
cus ſi ad remouendum obſtaculum, ut eſt officium iud.quã-
do petitur reſtitutio:nam antequam ſit conceſſa,non poteſt
obiici compenſatio de illo,vt ſ.de cond.inde.l.fi.in fin. & ibi
no.ſic etiam poteſt accedere fideiuſſor non ſolum pro eo qđ
debetur iure actionis,vel obligationis:ſed pro eo,quod debe
tur iudi.of.etiam ſi competat ad reſcindendum, vt ĩ. de ſol.l.
cum quis.§.pro eo.& ibi no.

LEX XI.

1 Cum alter alteri. † De debito vſurarum hincĩ de fit compenſatio iſpo iure ad impediẽdum curſum vſurarum.h.d. Si ergo debeo tibi cẽtum ſub vſuris , & poſtea incipias eſſe debitor meus ĩ centũ, ſtatim vſuræ incipiunt currere , etiam antequam opponam tibi compenſationem odio vſurarum , & ſi inciperes debere quinquaginta,deſinerẽt currere: vſq; ad quinquaginta:& vr̃ eſſe verum hoc,ſiue vſuræ debeantur ex mora: quia non videor eſſe in mora, ex quo ſi ageres , poſſem te repellere p ex cep.nõ ſa.cõpenſationis, vt l.lecta.ver.dicebã.ſ.ſi cer. pe.ſiue non debebantur ratione moræ,vt in d.l.lecta. in fi. odio vſurarum.

LEX XIII.

1 Quod Labeo. †Debito de quo ſemel fuit oppoſita compenſatio , amplius non opponitur.h.d.intellige,qñ fuit appoſita, & ſuper iſta fuit obtentum in una lite,& tunc eſt ratio, quia vim ſolutionis habet, vt l.4.in fi.qui po.in pig.hab.ſed idem debitum nõ debet bis ſolui.Poteſt etiam intelligi,ꝙ non erat obtentum, ſed lis pendebat,vt ſi egiſti contra me ad x.ex vna cauſa,& ego obijcio compenſationem ex aliis x. in quibus teneris ex cã mutui lite pendente,iterum agis contra me ad alia x.ex alia cauſa .certe non poſſum obiicere compenſationem de eo,quod in alio iudicio oppoſui.nec obſtante ſup. eod.l.in compenſatione.quia ibi deduxeram debitum meum in iudicium agẽdo,& ſic in vnum finem , hic vero ad eundem finem uolebam deducere.

LEX XIIII.

1 *De debito inefficaci propter excep. perẽptoriã nõ poteſt obiici cõpenſatio.*

2 *Debitum ciuile,& naturale per excep.eliſum dicitur magis inefficax, cũ de ipſo non poſſit obiici compenſatio,quam debitum naturale tantum, quod nunquam fuit coniunctum cum ciuili,& de illo poteſt obiici.*

1 Quæcunq; †De debito inefficaci propter excep.per
emptoriam non poteſt obiici compen-
ſatio.h.d.declara,vt ſup.eod.l.etiam.& de quæſt.hic nota,per
2 Cy.C.eo.l.ex cauſa.& tetigi in l.Iulia.de condic.indebiti. †Sic
ergo no.hic,ꝙ magis dicit inefficax debitũ ciuile,& natura-
le per excep.eliſum,quia de ipſo non poteſt obiici compenſatio,vt hic,quam naturale tantum, quod nunquam fuit cõiunctum cum ciuili,& de illo bene poteſt obiici,vt ſ.eo. & ſimile.ſ.de cond.indeb.l.ſi non ſortem.§.indebitum,iũctis his quæ no.in l.j.eo.ti.vbi dixi in gl. ibi , ſed ibi de compenſatione nihil dicit,ſupple : ſed dicit retentione, quando debitum a quo fuiſti abſolutus,ſoluitur,& poſtea repetis per cõdictionem indebiti,nam poſſum retinere, & te repellere probãdo te eſſe debitorem,quod prius non probaui , ſed ſi illud non ſoluis,poſſum de illo compenſationem obiicere,ſi agitur ad aliud debitum,& hoc vult gl.iſta.¶In glo.ibi item contra.ĩ. rem ratam hab. ſupple ad id, quod ſ.dixi, qa ibi videtur probari contrarium,ꝙ a tali debito,a quo fuiſti abſolutus poſſit obiici compenſatio,ſed dicas,ꝙ ibi erat ſolutum.Vnde illud idem repetebatur,quod fuit ſolutum vni.ſ.procuratori , qui poſtea fuit abſolutus a principali,& nũc repetit ab illo pcuratore per cautionem rati . Vnde poteſt venire ad iudicium, & de illo obiicere compenſationem.

LEX XV.

Sicut poſſum te conuenire in alio loco,quam in deſtinato , & ita tibi exceptionem compenſationis obiicere.

2 *Compenſatio poteſt obiici de eo,quod debetur iure actionis,ſed officio iud. mercenario,vel nobili.*

4 *Quando agitur in alio loco de intereſſe actionis ſicut detrahitur intereſſe rei;ita,& cum excipitur.*

Pecuniam certo †Poteſt obiici compẽſatio nõ
ſolum de ſorte, ſed etiam de ĩ-
tereſſe,quod debetur iud.offi.mercenario , quod debetur rõ-
1 ne loci in arbitriis.h.d.¶†No.ꝙ ſicut poſſum te conuenire ĩ
alio loco quam deſtinato,ita & ibi excep.cõpenſationis obij
cere,ſi alibi conuenis me ad aliud debitum. ¶ † Item , ꝙ pôt
obiici compenſatio de eo,quod non debetur iure actionis,
ſed offi.iud.mercenario.Idem ſi nobili.ſ.e.l.ſi ambo.§.fi.¶Itẽ
ſicut qñ agitur in alio loco de intereſſe actionis detrahitur ĩ-
tereſſe rei,vt hr̃ in l.2. de eo, quod certo lo. & ita & cum ex-
cipitur de ipſo intereſſe.

LEX XVI.

1 Si cum militi. ¶†Non poſſum tibi compenſationem obiicere de eo , quod mihi debetur ab alio,quam a te.ſimiliter nec de eo , quod debetur a te alteri,quam mihi. niſi in illo ſim procurator in rem meã, vt ĩ.eod.l.in rem, in princ. §.i. ſimiliter ſi agis altero nomine non poſſum tibi obiicere compenſationem de eo, quod mihi debes tuo nomine,& idem videtur econuerſo.regulariter ergo poſſum obiicere de eo,quod tu debes mihi eo nomine quo contra me agis,& altero iſtorum deficiente nõ , vt patet ex prædictis.

2 *Tempus appoſitum a contrahentib.magis ineſt, & inficit , quam appoſitum a lege.*

1 §.Cum intra diem. †Dies qui humanitatis
gratia indulgeẽ ſolutio
ni a lege,non impedit compenſationem opponi.h.d.& ſp al
legatur,ſecus in die qui apponitur a contrahentibus,vt ſ.e.l.
in diẽ,in prin.& hoc uoluit tex.ibi;dũ dicit. [aliud eſt.n.&c.]
2 ſolue,contrarium de illa l.& ſic†tempus,quod apponitur a
lege, quia primum concernit ipſum obligantem, cum dies
talis tanquã ſumma pars ſit oblõnis, ut ſ.de edẽ.l.j.§.dic aũt,
ſed tempus legale concernit obligationem,ſed executionem
eius,ſ.ſolutionẽ;iõ tñ ineſt,nec inficit,quominus ĩ.illum diẽ
poſſit obiici compenſatio de tali debito,& tex.hic ponit exẽ-
plũ de quadrimeſtri tempore,quod datur iudicatis ad ſoluen
dũ. Sũt & alia tempora legalia,vt annus,qui datur ad reſtitu
tionem dotis,vt C.de rei ux.acti.§.exactio. & x. dies qui dan
tur in cõſtituto,vt ſ.de conſti.pec.l.promiſſor.§.i.de nã huius
temporis legalis,quod dicitur dari miſerationis gratia , vide
plene per Bar.& no.ĩ.de uer.ob.l.ita ſtipulatus.in j.q.princ.

LEX XVII.

1 Ideo condem. †Cõdẽnatus ad pœnam ex negligentia commiſſa in of. annonæ non dr̃ debitor ex cauſa annonę,ſed propter ipſum , & ideo poteſt obiicere ad compẽſationem , ſi ad illud conueniatur. h.d.ſec⁹ ſi condemnetur ad ſortẽ,ut ĩ.eo.l.negotium,& iſtud tene mẽti. Nã nos habemus aliquas cauſas, uel oblões ſeu actiones priuilegiatas,ut creditor in eis præferatur aliis,quib. debeẽ ex alia cauſa,ut patet in toto ti.de priuil.cre.¶Quæro quid ſi teneatur ad pęnam in tali cauſa priuilegiata, an in illa pęna creditor habebit priuilegium?certe non , per hanc l. & hoc etiam patet,quia ſi fiſcus habet priuilegium tacitę hypothecę in ſuis contractibus,ut in l.fiſcus,de iur.fiſ.& non tñ habet in pęnis,ut in ti.C.de pęn.fiſ.li. x.& no.ſ.de pac. l.reſcriptum,in prin.in gl. ſuper uer. hypothecas.

LEX XVIII.

1 *Procurator in rem ſuam,quod poſſit reuocari,& quid ante lit. conteſta.*

In erm

In rem ſuam. De eo quod alteri debetur, q̃ mihi, nõ poſſum tibi compenſationem obijcere, niſi in illo ſim procurator in rem meam. h.d. concordat l. eius.
1 C.eo. ¶† In tex. ibi, {poſt litis conteſt.} gl. dicit, ꝙ ideo. h.d. quia ante conteſt. poteſt reuocari procurator in rem ſuam. Hoc non placet per l. illam. C. de do. & s̈. de procur. l. quæ omnia. in fi. & not. in
2 l. ante litem. in j. gl. † ꝙ procurator in rem ſuam non poteſt reuocari. Nec ob. l. 3. de noua. quia ibi non dicitur: ꝙ credens poſſit reuocare ceſſionem: ſed benè dicitur, ꝙ cum apud ipſum remanſerit actio directa, poteſt ipſam intentare, niſi in tribus caſibus, de quibus ibi, & etiam hic ponuntur per glo. Sed certè aliud eſt agere poſſe, & aliud eſt reuocare ceſſionem, vt patet cuilibet: ideo ſubaudi hic, maximè, nam etiam ante conteſt. factam per ceſſionarium ſuper actione poteſt de illa compenſatione obijcere multo magis: quia conteſtatio potius facit videri obijci non poſſe per rationem de qua s̈. eod. l. in compenſatione.

LEX XIX.

Debitor ſi. Soluens ſeruo creditoris liberatur a domino: ſed ſi ad debitum conueniatur a domino, compenſationem obijcere põt vſque ad vires peculij. h.d. Primum dictum procedit, qñ ſoluit ex ↄtu celebrato cum dño: & qñ ſeruus non habebat ad hoc mandatum ſi autem contraxit cũ ſeruo, ſoluendo ſibi liberatur, vt j. tit. proxi. l. quod ſeruus. & j. de ſol. l. quod ſeruus. & s̈. de pa. l. ſi vnus. poſt princ. ibi, {ſic enim idem ſi ſeruus habebat mandatum ad recipiendum,} vt l. ſi quis ſeruũ. j. de ſol. ratio ſecundi dicti eſt: quia ſeruus obligatur naturaliter ad reſtituendum poſtquàm non liberatur ſoluens: & per cõſequens etiam dominus vſque ad vires peculij.

LEX XXI.

L. Poſtquam placuit. Procurator obijciens exceptione. compenſationis iam factæ non tenetur cauere de rato. h.d. tex. ſecundum glo. ſecus ſi nondum factæ, vt s̈. l. cum filio. circa fi.

LEX XXII.

Si debeas. Si debetur alternatiuè ſpecies, vel quantitas, de tali debito poteſt obiici compẽſatio facta electione de quantitate. h.d. ¶ In text. ibi, {vtrum aduerſarius volet,} & ſic ex pacto poteſt pertinere electio ad creditorem: ſic & in vltimis volun. vt l. Lucio. cum ibi no. de leg. 2. adde j. de contrahen. emp. l. ſi ita ſtipulatur. cum ibi no. in glo. regulariter pertinet ad debitorem, vt l. plerunque. in fin. de iu. do.

LEX XXIII.

1 *Cum plura iura conueniunt in perſonam unius, idem debet cenſeri de uno, quod de pluribus.*

1 **Id quod.** † Agenti nomine alieno non obijcitur compenſatio de eo, quod debet nomine proprio.
2 hoc dicit. idem econuerſo: quia eadem eſt ratio. † Nam cum plura iura concurrunt in perſonã vnius, idem debet cenſeri de vno, quod de pluribus, vt j. de rebus dub. l. cum quis. ſed ſi agis nomine tuo, non poſſum tibi obijcere compenſationem de eo, quod alius debet, vt s̈. eod. l. ſi cum militi. in princ. ergo nec de eo, quod tu alieno nomine. h.d.

LEX XXIIII.

L. Iuſsit impera. Contra fiſcum obijcitur cõpenſatio, ſicut ↄ priuatum. h.d. & ſic iura loquentia in priuato regulariter hñt locum in cauſis fiſcalib. ut hic, & ſupra de petit. hæred. l. item ueniunt. §. ſi in priuatorum. & ibi not. in glo. quod no. intellige tamen hoc, qñ debentur ab illa camera fiſcali, cuius nomine agitur: ſecus ſi ab alia, ne inducatur confeſſio in actione fiſcali. vt C. eo. l. j.

Depoſiti. Rubrica.

¶ Super rub. depoſiti, vel contra, id eſt de actione depoſiti directa, quæ datur deponenti pro reſtitutione rei, vel contraria, quæ datur depoſitario pro expenſis, quas feciſſet in re: vt ſi depoſui penès te equum, & ipſum nutriuiſti. ut j. eodem l. ſi quis ſeruum, verſi. ſi verò nihil aliud, quàm cibaria.

LEX PRIMA.

1 *Qui rem deponit, abdicat a ſe ex toto cuſtodiam, et in depoſitarium transfert.*
2 *Si dico pono hanc rem penès te, non dicitur propriè depoſitum.*
3 *Si ſcholaris ponit librum in camera alterius ſcholaris ipſo ſciente, & patiente non eſt depoſitum, & non tenetur de cuſtodia.*
4 *Depoſitum per quæ uerba fiat.*

1 **DEpoſitum eſt.** ¶† Qui rem deponit, abdicat a ſe ex toto cuſtodiam, & in depoſitarium transfert. h.d. not.
2 gl. ꝙ ſi dico pono hanc rem penès te, non dicitur propriè depoſitum: quia non abdico a me cuſtodiam.
3 † Et per hoc tenuit diſputando d. Lamber. de Rampo. vt refert Ioan. And. in addi. Spec. eod. tit. ꝙ ſi ſcholaris ponit librum ſuum in camera alterius ſcholaris ipſo ſciente, & patiente, non eſt depoſitũ. Ideo non tenetur de cuſtodia, & per ↄñs de lata culpa. Vnde ſi ille recedat de camera, & dimittit oſtiũ apertum, & liber ſubtrahitur, licèt iſta videatur lata culpa, & ſi fuiſſet depoſitum, teneretur: tunc tñ non tenetur, niſi feciſſet data opera, quia tunc eſſet in dolo. Secus eſt in illo, qui ex officio tenetur cuſtodire, vt nauta, caupo ſtabularius: nã ſufficit ponere ipſo ſciente, & patiente, vt ſupra nau. caup. ſtab. l. 2. in fi. Quid autem ſi ipſo ignorante, an teneatur, ſi res perdantur? dic, vt ibi not. per gl. & per Cy. C. loc. l. certi iuris, & in Spec. de fur. §. j. ver. quid ſi res immiſſæ.
4 ¶ † Sed quæro, per quæ verba fiat depoſitum? reſpondeo, per hoc verbum, depono, vel ſerua mihi hanc rem, vt j. ea. l. §. ſi veſtimenta. Vel cuſtodias. vt j. eo. l. ſi quis ſeruum cuſtodiendum. Itẽ pro concordantia iſtius gl. ꝙ aliud ſit ponere, aliud deponere, vide j. de iu. do. l. ſi ego. §. fi. ver. quid enim. per quod vr̃ limitari determinatio, q̃ ſupra dixi de illo, qui ponit librum in camera ſcholaris, aut enim fecit de mandato, & voluntate ſua: & tunc idem eſt, ac ſi depoſuiſſet, vt ibi. Aut ipſo ſciente, & patiente duntaxat: & tunc procedit determinatio, de qua ſupra.

1 *Actio depoſiti quando detur in ſimplum, & quando in duplum.*
2 *Actio depoſiti, quæ datur in ſimplum, quòd ſit duplex.*
3 *Actio depoſiti eſt perpetua contra ipſum depoſitarium.*
4 *Quòd magis ſubueniatur ei, qui facit actum ex neceſſitate, quàm ei, qui ex uoluntate.*
5 *Non dicitur aliquid factum ex aliqua cauſa, niſi quando illa ſola cauſa ſubſiſtebat.*
6 *Sententia non poteſt dici lata ex falſis atteſtationibus, niſi quando non fuerunt recepti niſi falſi teſtes.*

1 **§. Prætor ait.** † Actio depoſiti datur in ſimplum: niſi factum fuerit cauſa incendij, ruinæ, uel naufragij, quia tunc in duplum ↄ depoſitarium, & etiam hr̃dem eius ex dolo hæredis: ſed ex dolo defuncti in ſimplum. h.d. in effe-
2 ctu vſq; ad §. quæ depoſitis. ¶† In tex. ibi, {in ſimplum.} hæc actio, quæ datur in ſimplum, eſt duplex, vna quæ dicitur primitiua, quæ contrahitur ad reſtitutionẽ rei, altera quæ dicitur ſecundaria quæ ↄhitur rõne doli, vel culpæ ad æſtimationem damni, de quib. dic,
3 vt no. j. ea. l. §. ſi apud duos. & l. ſi duo. & gl. hic dicit, † ꝙ hæc actio eſt perpetua, quod eſt verum, ſi agatur contra ipſum depoſitariũ: ſecus ſi agatur contra hæredem eius ex dolo defuncti: quia tunc j. annum tñ, licèt detur in ſimplum, vt j. eo. tit. l. quod de eo. ſm j.
4 lect. ¶† Et no. in §. merito. magis ſubueniri ei qui actum facit ex neceſſitate, quàm ei qui ex uoluntate, ad hoc s̈. qui ſatiſd. cog. l. ſi fide
5 iuſſor. §. ſi neceſſaria. cum concor. ¶† Item not. diligenter in fin. ꝙ non dicitur aliquid factum ex aliqua cauſa, niſi qñ illa cauſa ſubſiſtebat: & ideo non poteſt dici ſententia lata ex falſis atteſtationib.
6 † niſi quando non fuerunt recepti niſi falſi teſtes. Si autem falſi, & veri: tunc ſecus, dummodo ſint tot illi ueri, qui ſufficiant: ut l. fin. C. ſi ex falſ. inſtr. & c. cum I. & A. de re iu. Sed contra iſtum text. facit j. qui ex cau. in poſſ. l. Fulcinius. §. quid ſit latitare. ver. quid ergo ſi duas. ubi uidetur actus fieri ex aliqua cauſa, licèt concurrat nõ ſolum illa, ſed alia. Collige ſolutionem per teipſum: ſed ibi actus non vr̃ fieri ex illa cã, niſi ex iudiciis probetur, vt ibi patet in glo.

2 *Pactum præter naturam ꝙ ualeat, & ꝙ non teneatur quis de lata culpa.*

1 **§. Si conueniat.** † Contractus ex conuentione legẽ accipiunt, ad hoc ſemper allegatur, vel ſic: licèt de natura depoſiti non ſit, vt veniat leuis culpa, poteſt tñ per pactum agi, ꝙ non ueniat dolus: qui de natura ↄctus ue-
2 nit. h.d. † valet ergo pactum præter naturam, non ↄ naturam, ut hic patet. facit l. paciſci. ſupra de pact. & l. cum præcario. j. de preca. bene tamen ualeret pactum, ꝙ non teneatur de lata culpa, ut colligitur hic a contrario ſenſu: licèt videatur contra naturam contractus: quia non ſic inducitur ad delinquendum.

1 *Depoſitum quando dicatur.*
2 *Dictio, duntaxat. non excludit illud, quod eſt de natura rei.*
3 *Caupo, nauta, & ſtab. tenentur de leui culpa, ſi non benè cuſtodiunt.*

1 **§. Si veſtimenta.** ¶ † Depoſitum dicitur, cum nulla merces p̨ cuſtodia datur, aliàs dicitur locatio. hoc dicit. Et in primo caſu uenit dolus, & lata cul-
2 pa tantum, in ſecundo uenit etiam leuis, ecce caſum. † No. in ver-
a bo, {duntaxat.} quòd dictio, duntaxat, [a] non excludit illud, quod eſt de natura rei, licèt enim hic dicatur, ꝙ dolus uenit duntaxat, venit etiam lata culpa, vt j. eo. l. ꝙ Nerua. & de ſignificatu dictio-
3 nis taxatiuæ vide Bar. in l. ſi conſtante. ſol. matr. ¶† In glo. j. ibi, uel fortè ſpeciale. eſt hæc uera, quia licèt capuo, nauta, & ſtab. non recipiant mercedem pro cuſtodia, recipiunt tamen pro alio, vt ibi habetur: ideo tenentur cuſtodire, & ſi non benè cuſtodiunt, tenentur de leui: licèt de cuſtodia nihil recipiant, hic uerò debet intelligi, quando non recipiebat nec pro cuſtodia, nec pro alio: ideo non tenetur niſi pro lata culpa, uel dolo.

ADDITIO.

a Dictio duntaxat. Adde l. nemo. C. qui teſta. fa. poſ. Archi. in c. ſtatutum. in §. in nullo. de reſcrip. lib. 6.

2 Ex cuius parte dicatur conductio, & ex cuius locatio: & nu.1.
3 Contractus innominati iudicantur ſecundum naturam contractuum nominatorum, quibus aſſimilantur.
4 Non dicitur contractus locationis niſi conſtituã mercedem in pecunia, & quid ſi de pecunia nihil fuit conuentum, ſed dixi loco tibi domum meam.
5 Depoſitarius rei animatæ non tenetur præſtare cibaria: & ſi ſpontè præſtat, repetet per contrariam actionem depoſiti: quia nõ poteſt uti opera.

1 **§.Si quis ſeruum.** ¶† Qui dat mercedem pro cuſtodia dicitur conducere operas recipientis, & ſic habet actionem ex cõducto, qui aũt recipit, dr̃ locare operas, & hẽt actionẽ ex locato, & ſi pecunia pro mercede non datur: ſed aliud, neque locatio, neque conductio dr̃: ſed ꝯctus innominatus, qui eis aſſimilatur, & ſic oritur actio præſcriptis uer. Si uerò nihil datur, dr̃ depoſitum, & in primis tribus uenit dolus, & leuis culpa: quia ꝯctus gratia vtriuſque eſt celebratus. Sed in ultimò caſu uenit tñ dolus, & lata culpa, niſi aliud ſit conuentum: quia celebratus eſt gratia dantis tñ h.d. in effectu, uſque
2 ad §.ſi te. ¶† In tex.ibi, {ex locato me agere poſſe.} quia uideor locaſſe operas ſerui, vbicunque tñ eſt locatio, ibi etiam conductio, quia ſunt correlatiua. Sed iſte tex. oſtendit ex cuius parte dicatur
3 conductio. & ex cuius locatio. ¶† In text.ibi, {quaſi genus locati, & conducti interuenerit.} iſte text. allegatur, ꝙ contractus innominati iudicantur ſm naturam contractuum nominatorum, quibus aſſimilantur, de quibus š. commo. l. cum qui. §. ſi rem. de præſcriptis ver. l. ſi gratuitam. §. j. & l. naturalis. §. ſed ſi facio. ibi {man-
4 datum quodammodo.} ¶ † In text.ibi {ſed quia pecunia non datur,} no. ꝙ non dicitur cõtractus locationis niſi conſtituam mercedem in pecunia: ſed quid ſi de pecunia nihil fuit cõuentum, ſed tãtum dixi, loco tibi domum meam, uel fundum meum? videtur non ualere, ſicut nec uenditio, ſi non conueniatur de pretio: ut ꝟ. loca. l. 2. in princ. quod eſt uerum, niſi ſit res, quæ conſueuit locari certa mercede: quia tunc cenſetur facta de eo, quod conſueuit locari, ut C. loca. l. 2. in ult. glo. & C. de agri. & cen. l. domini. per glo.
5 † In tex. ibi, {ſi nihil aliud quàm cibaria præſtabat.} videtur ergo, ꝙ depoſitarius teneatur præſtare cibaria, quando deponitur res animata. contrarium dic, quia non poteſt vti opera rei, niſi ſit conuentum: & hoc eſt, quod ſequitur {nec de operis &c. & ideo non tenetur præſtare: ſed poteſt præſtare ſpontè, & ita intelligitur hic, & repetet per contrariam actionem depoſiti, ſicut creditor cui fuit pignorata talis res, qui non poteſt uti opera, ut l. ſi neceſſarias. in principio, & ibi nota š. de pignoratitia actione: ſecus in commodatario, qui utitur opera, ut ſupra commoda. l. in rebus. §. poſſunt.

1 Qua actione teneatur res perferens, & qua cuſtodiens.
2 Nuntius ſi non exequitur mandatum, uel facit contra fidem mandati, tenetur actione mandati ſicut procurator.
3 Ex contractu acquiritur actio illi, cuius nomine contrahitur, non illi, cuius eſt res, ſuper qua contrahitur, debet tamen ſibi actio cedi.
4 Contractus mandati debet eſſe plenior, quàm contractus depoſiti.
5 Contractus primus inſpicitur, quando duo contractus circa idẽ cõcurrunt.

1 **§.Si te rogauero.** ¶ † Cui datur res perferenda, tenetur actione mandati, cui verò cuſtodienda, tenetur actione depoſiti, & ideo acquiritur actio ei, cuius nomine fuit depoſitum, licèt ad commodum alienum, cui tenetur illam cedere, & ſi vtrunque interuenerit, inſpicitur ille con
2 tractus, qui præcedit. h.d. vſq; ad §. idem etiam Pomp. † Not. primo, ꝙ nuntius ſi non exequitur mandatum, vel facit contra fidẽ mandati, tenetur mandati actione, ſicut procurator. Glo. opponit
3 de l. j. š. de proc. ſol. vt in ea. ¶† Item no. in ver. ſi verò, ꝙ illi acquiritur actio ex ꝯctu, cuius nomine ꝯhitur: non ille cuius eſt res, ſuper
4 qua ꝯhitur. debet tñ ſibi actio cedi. ¶† Item no. in verſ. {ꝙ ſi reus,} ꝙ contractus mandati debet eſſe plenior, quàm contractus depoſiti: nam mandatarius poteſt habere cuſtodiam rei, & etiam ad aliud poteſt mandatum extendi: vt ſi mando tibi, vt portes rem meam ad alium, & ſi ille nolit recipere cuſtodias, ſed depoſitum, non continet, niſi cuſtodiam. Aut ergo ab ipſo principio ſolum cuſtodiam tibi committo, & eſt contractus depoſiti, non mandati: aut committo aliud: ſed ex poſtfacto committo etiam cuſtodiam: & tunc eſt ꝯctus mandati, & non depoſiti habens etiam cuſtodiæ legem, ideſt id, quod eſt de natura depoſiti, & ſi id, quod eſt plenius obſiſtat ei, quod eſt minus plenũ, inſpicitur quod ple-
5 nius eſt, vt hic. & facit l. ſi te ſolum. de hær. inſt. ¶† No. in §. ſeq. idem Pompo. ꝙ inſpicitur primus contractus, quando duo contractus circa idem concurrunt, ſic ꝟ. ea. l. §. ſi ſeruus. in fi. vbi dicitur inſpici initium contractus. mandaui enim tibi, ut rem recipias a Titio. in hoc eſt contractus mandati, & poſtquàm receperis cuſtodias: & in hoc videbatur ꝯctus depoſiti: ſed quia primus ꝯctus poteſt cõprehendere etiam cuſtodiam, non erit ꝯctus depoſiti: ſed remanemus in primo, niſi fortè dictum eſſet ꝯtrium expreſſè, ꝙ teneres in depoſitum per tex. ꝟ. eo. tit. idemque. §. ſi quis Titio.

2 Fideiuſſor non liberatur, licèt principalis decedat ſine hærede, ſi obligatio erat perfecta.

1 **§.Idem Pomponius.** † Si rem apud alium depono tuo nomine, & tuo mandato, datur mihi contra te actio depoſiti, ꝯ illum nulla. ſi vero tuo mandato. ſed meo nomine, datur mihi ꝯ te mandati, ꝯ illum verò depoſiti. ſi verò nec tuo nomine, nec tuo mandato ꝯ te nullam actionem habeo, etiam ſi depoſui tuo cõſilio, ſi tñ pro fideiuſſore, teneris, etiam illo ſine hærede defuncto. h.d. vſque ad
2 §. an in pupillum. tex. cum ſuppletionibus neceſſariis. No. in fi. † ꝙ fideiuſſor non liberatur: licèt principalis decedat ſine hærede: ſed ſi non erat obligatus adhuc: ſed veniebat obligandus in futurum, & antequàm obligatio ſit contracta ille decedat ſine hærede, obligatio non contrahitur: quia non habet, ſuper quo fundetur. & hoc habetur in l. poſtquàm ꝟ. ut leg. no. caue. de qua glo. opponit: ſed poſtquàm eſt fundata, non fuit ex tali caſu.

2 Pupillus in quibus caſibus, & qualiter poſſit conueniri.

1 **§.An in pupillum.** † Pupillus ex depoſito facto ſine authoritate tut. poteſt conueniri in duobus caſibus. ſ. dolum commiſit in re depoſita,
2 vel ſi factus eſt locupletior. h.d. † extra iſtos caſus non poteſt con
a ueniri: ſed ſi eſt doli capax [a] vel proximus pubertati, obligatur naturaliter, tantum. vt in l. j. ꝟ. de noua. aliàs nec ciuiliter, nec naturaliter. Poterit tamen conueniri actione ad exhibendum, vel rei vendi. tanquam quilibet poſſeſſor, ſi rem habet, quæ actiones nõ oriuntur ex contractu, ut hæc habentur in l. j. §. fin. cum l. ſeq. ꝟ. commo. an autem poſſit conueniri de lata culpa? dic, ut per gl. & Doct. l. fin. §. fin. ꝟ. de præcar.

ADDITIO.

a Doli capax. Adde, quis dicatur doli capax, uide per Doc. in c. 1. & 2. de delictis puerorum.

§.Si res depoſita. Depoſitarius nõ liberatur, ſi reſtituit rem deterioratam, ideo poteſt conueniri, ac ſi non reſtituiſſet. Primum dictum intellige, qñ ignoranter recepit: quia deterioratio erat latens, ut not. in l. in hac. ſupra de tritica. in gl. ſuper uerbo. {liberari.} aliàs uidetur intereſſe remittere, ſi recepit ſine proteſtatione. dic, vt ibi dixi. Secũdum dictum intellige, vt poſſit iterum agi ad reſtitutionem rei, non ut ipſam conſequatur, cum iam habeat: ſed, ut conſequatur pretium deteriorationis, ut in l. 3. §. ſi reddita. ꝟ. commo. & quod dixi in l. 3. §. idem Iul. š. de eo, quod certo loco: & hoc in actionib. bonæ fidei, ut duret eadem actio: ſed in ſtricti iuris datur actio de dolo, uel in factum, ſi recepit ignoranter. Prima ergo ſublata eſt ut l. eleganter. §. non ſolum. š. de dolo, & C. ad exhibendum l. exhibitionis: ſed ſi deficeret aliquod ius circa tranſlationem dominij: puta, actionis præſtandæ, duraret eadem actio, & in ſtricti iuris actionibus quaſi non cenſeretur tranſlatum. ut l. Iul. §. j. de uerbo. oblig. l. fin. ꝟ. de condi. ob cauſam.

§.Si ſeruus. Ex depoſito facto per ſeruum datur actio domino. Item ex depoſito facto ſeruo non conuenitur ipſe liber factus, ẽt rõne doli in ſeruitute commiſſi, licèt ſecus in actionibus ex delictis: quia in illis noxa caput ſequitur h.d. cum l. ſeq. dolus autem cõmiſſus in re depoſita purgatur per actionem ex depoſito. ut ꝟ. eod. l. ſi hominem. §. datur, & actiones ex contractu non dantur contra ſeruum factum liberum ex his, quæ geſſit in ſeruitute, vt C. an ſeruus ex ſuo facto. per totum.

§.Hæc actio. Depoſitarius poteſt conueniri etiam ex cauſa ſuperueniente poſt litem conteſt. puta, doli cõmiſſi poſt, uel etiam, ſi poſt, incipit habere facultatem rei reſtituendæ, quam a prin. non habebat, & ſic fuit malè actum, & debuiſſet abſolui, ut ꝟ. eo. l. ſi rem. ſi ſine ſuo dolo malo uel culpa deſijt habere: ſed ſi lite pendente recuperat, fingitur bene actũ, & debet condemnari, ſicut in rei uend. ut l. ſinautem. §. j. ſupra. de rei uend. & hoc uult iſte §. nec obſtat l. non poteſt uideri. de iud. quia hic agitur ex contractu celebrato ante lit. conteſt. licèt cauſa ꝑꝑ quam debeat fieri condemnatio ſuperueniat poſt lit. conteſt. vnde non nocet, ut l. ſi rem. §. fi. de pig. action. ibi uerò ex contractu nondum celebrato: unde ſi celebratur poſt, non fingitur benè fuiſſe actum: ſed noua interpellatione opus eſt.

§.Eſt autem. Depoſitarius poteſt ſtatim conueniri: & hoc ipſo dolo malo facit, ſi rem nõ reſtituit, niſi facultatem rei reſtituendæ non habeat ſine ſuo dolo, uel lata culpa. h.d. ¶ Opp. ꝙ non ſtatim poſſit cõueniri, ut l. quod dicimus, ꝟ. de ſol. ſupra de conſti. pec. l. promiſſor. §. j. Sol. ibi loquit̃ in obligationibus dandi, in quibus creditor non debet ſtatim ueni re cum ſacco paratus: ſed dẽt habere debitor tp̃s cõgruum ad ſoluendum, uel arbitrio iudicis. quod eſt regulariter, ut d. l. quod dicimus, uel decem dies. ut in §. conſtituto. hic loquitur in obligatione rem reſtitui, in qua nullum tp̃s dari debet, ſi hẽt facultatem rei reſtituendæ: quia eo ipſo dolo facit, quòd non reſtituit.

1 Dolus cõmiſſus in faciẽdo nõ purgatur, licèt res ĩ priſtinũ ſtatũ reducatur.
2 Feudatarius, uel emphyteuta ſi alienauit rem domino irrequiſito, & eam tradidit uerè, uel fictè: non euitat pœnam, licèt poſtea eam redimat, & quid ſi uenditio fuerit etiam ſimulata.

2 Dolus

3 *Dolus commiſſus in faciendo facit quem teneri de caſu, licèt non ſit ordinatus ad caſum.*

1 **§.Si rem.** †Dolus commiſſus in faciendo,non purgatur: licèt res in priſtinum ſtatum reducatur. h.d. Et
2 facit iſte tex.† q ſi feudatarius,vel empyteuta [a] alienauit rem do-
a mino irrequiſito,non euitat pœnam:licèt poſtea eam redimat. de
hoc habetur in vſi.feu.in tit.quid iuris ſit,ſi vaſallus poſt alienatio-
nem feudi id recuperauit. & vide quod not.in Specu. de loca.§.
nunc vero aliqua.uer.xcvj.& hoc,quando vendidit, & tradidit,
ſi autem non tradidit,non videtur alienaſſe, & non incidiſſe ad-
huc in pœnam per id quod hic notat.& vide in d.§.verſic.96. quod
tamen eſt verum,ſi non tradidit verè,vel fictè: ſed ſi tradidiſſet ſal
tem fictè conſtituendo ſe illius nomine poſſidere.tunc quantum
in ſe fuit,alienauit:quia tranſtulit poſſeſſionem,& dominium: ideo
b videtur,quòd inciderit [b] in pœnam,& quòd eam non euitet re-
3 dimendo, niſi venditio fuerit ſimulata. ¶ † Not. hic quòd dolus
commiſſus in faciendo,facit quem teneri de caſu:licèt non ſit or-
dinatus ad caſum, id eſt,quia caſus propter ipſum dolum non e-
uenit:nam hic res non perijt,ex eo,quòd fuerit alienata per depo
ſitarium, in qua alienatione fuit dolus commiſſus, & nihilomi-
nus tenetur depoſitarius de caſu.Secus in culpa commiſſa in non
faciendo:quia non facit venire caſum, niſi quando eſt ordinata
ad caſum id eſt,quia caſus propter ipſam euenit, ut l. & in totum.
ſ.de impen.& tetigi s.ad l.Rho.de iac.l.ſi vehenda.§.j.

ADDITIONES.

a Si feudatarius,uel emphyteuta. Adde Doct. in c. potuit. de loca. Cyn.& Doc.in l.1.& 2.de iure emphyt.

b Quòd inciderit in pœnam.Adde,quòd hoc idē tenebat Iacob. de S.Geor. in ſuo trac.ſuper feudis,in uerbo,& cum pacto de non alienando colu. 12.& ibi dicit ſe ita in quæſtio.facti conſuluiſſe.Cur.

2 *Contractus initium inſpicitur,quando dubitatur,cui competat actio,idē quando dubitatur,an detur,vel quæ detur.*

3 *Idem in delictis,ut ſciatur ipſorum qualitas,& quæ pœna imponatur,& idem in iudicijs.*

1 **§.Si quis.** †Facit iſte tex. q ſi monachus vnius monaſte-
a rij [a] tranſeat ad aliud de licentia abbatis, acquiſi-
tiones tamen factæ per eum in primo monaſterio non tranſeūt,
2 ſed remanent apud ipſum. facit l. antepen. C. de vſufruc. ¶†Item
not.in fin. q inſpicitur initium contractus, quando dubitatur cui
competat actio,vt hic,& ſ.de verb.ob.l.ſi filius. ſic etiam, quādo
dubitatur,an detur vt ſ.ad Mace.ſi tamen ſciente. & s.de conſtit.
pec.l.item illa.§.proinde ſic.& quando dubitatur, quæ detur, vt s.
ea.l.§.idem Pompo.& infra mand.l.ſi procuratorem. in prin.l.in-
3 quantum detur,vt ſupra de negot.geſt.l.Pompon. negotijs.† ſic
in delictis,vt ſciatur ipſorum qualitas, vt ſ. de fur. l. qui in iure. in
princ.& quæ pœna imponatur, vt infra de pœnis.l. j. & de adult.l.
quod ait.§.fi.ſic etiam in iudicijs de foro compe. c. propoſuiſti.&
ſupra de iud.l.ſi poſtquam.& adde quod not.per Ioan. And.in re
gula in obſcuris.in mercu.

ADDITIO.

a Monachus unius monaſterij. Adde glo. quæ ſemper ad hoc ſolet allegari in c. quòd ad te.de cle.coniuga.

§.Rem a ſeruo. Depoſitarius qui non habet facultatem reſtituendi ſine dolo, & culpa,non tenetur depoſiti.hoc dicit.

1 *Ille uidetur depoſitum reddere, qui tanquam depoſitum reddit, non qui tanquam de ſuo ſoluit.*

2 *Non liberatur,qui debuit pecuniam accipientis facere. & ſoluit pecuniā ipſius accipientis,nec liberatur ab actione depoſiti, qui ſoluit tanquam ex cauſa alterius debiti ignoranti.*

1 **§.Eleganter.** †Ille uidetur depoſitum reddere,qui tan quam depoſitum reddit, non qui tanquam
2 de ſuo ſoluit.hoc dicit uel ſic.†Non liberatur qui debuit pecuniā
accipientis facere,qui ſoluit pecuniam ipſius accipientis, nec libe-
ratur ab actione depoſiti,qui ſoluit tanquam ex cauſa alterius de-
biti ignoranti.hoc dicit.Iaco.But.¶In tex.ibi,{ ſi pecuniam ſeruus
apud me depoſuit.} ſubaudi,quæ erat ipſius domini: & ſic ſtatim
fuit acquiſita actio depoſiti domino contra me depoſitarium.
¶In tex.ibi:{ ita ut domino pro libertate eius darem.} ſupple, &
ego dare promiſi,cum dominus nollet aliter eum manumittere,
& ſic ſum duplici obligatione obligatus.Quæritur ergo, ſi tradi-
di domino,& ipſe ſeruum manumiſit,an ſim liberatus ab utraq;
obligatione.Et reſpondetur cum diſtinctione, vt ſequitur, quòd
ſi dominum certioraui, q iſta erat pecunia ſua penès me depoſita per
ſeruum ob hanc cauſam,ſim liberatus ab vtraque obligatione, quia eā
reſtitui,vt depoſitam & quia dominus videtur fuiſſe contentus de ha-
bendo dictam pecuniam pro manumiſſione, imputet ergo ſibi
quare manumiſit.Si autem eum non certioraui, ſed ſolui pecu-
niam tanquam meam,non ſum liberatus,quia non videor reſtituiſſe
depoſitum,& glo.intelligit hoc uerum,ſi pecunia eſt conſumpta
per dominum,tunc cedit in ſolutum illius cauſæ,propter quam ſolui,& in
illam tantū conuertitur,non in cauſam depoſiti, unde remaneo ob
ligatus ex cauſa depoſiti, ſed ſi pecunia extat nō cedit in ſolutū illius
cauſæ quia debui dare,& non dedi,quia dedi tuam & ſic ſum obli-
gatus ex promiſſione,ſed ex cauſa depoſiti non potero conueni
ri,poſtquam habes apud te pecuniam,ita intelligo hanc l.& hæc uera.
ſi iam erat ſeruus manumiſſus.ſi autem manumiſſus non erat,
tunc indiſtinctè ſiue pecunia ſit conſumpta,ſiue non, ſi certiora-
ui te, q erat pecunia tua, uidetur,quòd ſim liberatus,quia tu non
remanes deceptus.potes enim non manumittere, niſi alia pecu-
nia tibi detur.Hoc tamen uerum,niſi promiſiſſem dare per ſtipu-
lationem:quia poſſes me compellere,dummodo impleres con-
ditionem,ut l.a Titio.de uerb.ob.

§.Si pecunia. Si deponitur pecunia cum proteſtante utendi,antequam incipiat uti,tenetur duntaxat ex cauſa depoſiti.hoc dicit poſtea verò tenetur ex cauſa mutui,quia depoſitum eſſet in mutuum conuerſum, quod dic,ut in l.certi condi.in fin.s.ſi cer.pet.

1 *Conuentio facit depoſitarium teneri de caſu,& ſpontanea obligatio facit ipſum teneri de culpa leuiſſima.& nu.4.*

2 *Caſus in quibus depoſitarius tenetur de caſu fortuito.*

3 *Periculi appellatione continetur leuiſſima culpa, non ſolum caſus fortuitus eueniens ſine aliqua culpa.*

1 **§.Sæpe euenit.** †Conuentio facit depoſitarium teneri de caſu, & ſpontanea obligatio fa-
2 cit ipſum teneri de culpa leuiſſima.h.d.†Et not.hic bonam gl. quæ
enumerat caſus,in quibus depoſitarius tenetur de caſu fortuito.
3 ¶†Item not. q appellatione periculi,continetur leuiſſima culpa nō
ſolum caſus fortuitus eueniens ſine aliqua culpa, de hoc in l.ſi quis
4 nec cauſam.s.ſi cer.per.¶†In tex.ibi,{ ſed etiam culpā.} ſcilicet leuē,&
dū ſubdit.{ & cuſtodiam.} ſupple,& teneatur de leuiſſima, ut no.
ſ.de iureiur.l.contractus.plus ergo facit conuentio, quia facit eum te-
neri de caſu circa oēm culpam contingentem,ut primo caſu qua
ſi ſpontanea obligatio,quæ facit eum teneri de caſu, dummodo
præceſſit culpa leuis,uel leuiſſima.hoc eſt quod ſequitur in fi.(nō
tamē caſus fortuitos &c.) & adde de iſta ſpontanea obligatione,
quod habetur ſupra in l.certo.§.interdum.in uerſi. ultrò.

§.Si pecunia. Si depoſitum eſt diuiduum uni ex hæredibus deponentis, reſtituendum eſt pro parte,ſi verò indiuiduum inſolidum.dummodo caueat,aliàs in æde ſacra deponitur h.d.primum dictum procedit, niſi maior pars hæredum repeteret,quia tunc etiam ſi eſt diuiduum, totum reſtituendum eſt eis,vt ſ.eo.l.ſi plures,& ibi. no. itē procedit iſte §.quando eſt certum,qui ſint heredes,ſi autem eſt contentio inter plures,dic ut ſ.proxi.§.

§.Apud Iul. Si duo contendunt de hæreditate depo nentis,ei debent reſtitui res depoſitæ qui cauit de indemnitate aduerſus alterum,ſi neuter uult cauere,neutri fienda eſt reſtitutio,ſed in æde ſacra deponitur. h. d. Et primo ponit,quando unus uolebat cauere,alter non,uſque ibi, q ſi ſecūdo quando neuter.Tertio,quando utriuſque.tangitur per glo.& loquitur iſte §.quando depoſitarius uolebat reſtituere,ne amplius haberet cuſtodire.ſi autem non curabat reſtituere,& alter iſtorum contendentium de hæreditate ageret, poſſet impediri per alterū,etiam ſi uellem cauere de conſeruando ipſum indemnē per excep.illam ne fiet præiudiciū petitioni,niſi ille,qui ageret,eſſet in poſſeſſione hæreditatis,& periculū eſſet in mora,ut s.de pet.her.l. ſi bonæ fidei. ¶Itē intelligo,quando iſte qui cauere uolebat faciebat etiam fidem, q erat hæres, aliàs depoſitarius non teneretur ſibi reſtituere.ut ſ.eod.l.ſi quis inficiatus, & s.de pet.her.ſi dentur.& no.Inn.in ſimili,quando contendunt de eadem prelatura duo, & alter ipſorū uult exigere a debitorib.prelaturæ,in c.quia in cunctis.de conceſ.præben.lib.6.in j gl.mag.in uerſic.ſi uero contra alios.Quid autem ſi aliqui uolunt agere quem ipſorum debent conuenire,dic,ut in l.fi.C.de pet.hære.& no.Bart.in l. cōtrouerſia.s.de tranſ.qui dicit quòd creditores hæreditarij poſſunt conuenire poſſeſſores,nec habent aliud quærere,quod no.diligēter.¶In glo.ibi.ad l.Falc.quid operetur iſta cautio, dic,ut plenè per Bart.in l.pe.s.de pet.hære.

§.Si quis. Qui tabulas teſtamenti depoſitas publicè legerit,depoſiti,& iniuriarum tenetur.h.d. & prima datur ad intereſſe,ſi quid intereſt. ſecunda datur, ſi non intereſt. ad æſtimationem iniuriæ.h.d.

1 *Etiam prædoni debet depoſitum reſtitui.*

2 *Furtum eſt delictum,quod committitur in rem ſubtractam, non in perſonam,ſed uiolentia committitur in perſonam.*

1 **§.Si prædo.** †Etiam prædoni debet depoſitum reſtitui, hoc dicit,facit s.de iu.l. non a iudice. & diſtingue aut prædo cōmittit ſuper re quam ſubtraxit, & tunc ſuper illo contractu actionem conſequitur,ut hic,aut non cōmittit, ſed delictum patitur,& tunc aut patitur delictū in perſonam ſuam.puta, uiolentiam, uel rapinam,& tunc idē,ut ex illo contractu cōſequatur actionem, ut in glo.Aut non patitur delictum in perſonam ſuam,ſed in rem.

puta,furtum:& tunc ex illo actionem non conſequitur: quia ex
improbitate ſua conſequeretur, & iſte eſt caſus in l.itaque. infra
2 de fur.† & ſic furtum eſt delictum,quod committitur in rem ſub
tractam,non in perſonam: ſed violentia committitur in perſo-
nam & hoc not.pro ſtatutis dicentibus de delictis perſonalibus,
qualiter intelligatur,dic,vt not.in l.licitatio.§. quòd,illicitè.per Bar-
to.& adde,quod hic not.C.de fur.l.manifeſtiſſimi. in princ. ibi ex
honeſta cauſa.

2 *Agens pro ſpecie conſiſtente in materia quando ſufficiat iurare ſe ignorare pōdus,vt admittatur libellus ſine ſpecificatione ponderis.& nu.1 & 4.*
3 *Certitudo maior requiritur in ſententia,quàm in libello.*

1 **§.Si quis.** †Agens depoſiti pro ſpecie conſiſtente in ma-
teria debet in libello ſpecificare ſpeciem, mate-
riam,pondus,niſi pondus ſe ignorare iurauerit.Si autem pro ſpe-
cie non conſiſtente in materia ſufficeret ſpecificare ſpeciē, puta,
bouem,vel aſinum,vel librum:quia bonitas iſtorum non conſi-
ſtit in pondere, vel menſura, nec conſiſtunt propriè in materia:
quia materia eſt proprie metalli,cuius vtilitas etiā in pondere con
2 ſiſtit,quod dic,vt l.ſi in rem.de rei ven.¶†Opp. pro declaratione
glo.q non ſufficit iurare ſe ignorare pondus, niſi probet, vt ſ. de
rei vend.l.item.Pompo.ſcribit,ſi ſi umentum.§.fi. vbi non poteſt
ferri ſententia incerta timore huius gloſ.hoc dicit, q iſtud, quod
hic dicitur,procedit quantum ad hoc,ut libellus recipiatur: ſed ſi
poſtea vult ſententiam obtinere, neceſſe habet probare quanti
3 ponderis erat illa ſpecies,quam glo. not. † quia ſemper allegatur,
quòd maior certitudo requiritur in ſententia,quàm in libello:cū
interdum admittatur libellus incertus,& tamen non debet ſequi
ſententia incerta.Aliquando tñ fallit, quia poteſt ferri ſententia
incerta,ut in caſibus,qui no.per glo. in l. non poſſumus.ſ. ſi pars
hær.pet.& vide Inn.in c.ſignificantibus.de libel.obla. vbi dicit ver-
4 ba,de quibus ſ.¶†Item adde, q interdum ſtaretur iuramento a-
ctoris de quantitate ponderis, ſi reus fuiſſet in dolo per l.in actio-
nibus.in fi.ſ.de in litem iuran.& per c fi. & quod ibi per Inno. ex-
tra quod me cau.de quo dicam ℑ.proxi.§.adde etiam, quod no.
Inno.in c conſtitutus.de reſti.in integ.

1 *Deponens ciſtas,vel ſacculum ſignatum poteſt cū repetit, repetere res,quæ ibi continentur,ſi vult, ſed ſi non vult, non cogitur, ſed ſufficit, quòd repetat ciſtam vel ſacculum ſignatum.*
2 *Deponens rem continentem videtur deponere res contentas.*
3 *Si deponitur ciſta clauſa,& redditur aperta:ſtatur iuramēto actoris de rebus, quas ibi dicit fuiſſe, ſi vero redditur clauſa,debebit actor plenè probare quæ res ibi erant.ſi non reperiantur.*

1 **§.Sic iſta.** †Deponens ciſtas,vel ſacculum ſignatum po
teſt cum repetit,repetere res,quæ ibi continen
tur ſi vult:ſed ſi non uult,non cogitur,ſed ſufficit, q repetat ciſtā
vel ſacculum ſignatum.h d.ſecundum vnum intellectum,{& pri-
mo ponitur reſponſio Trebatij diſtinguentis.Secundo ponitur
reſponſio Labeonis dicentis fore neceſſè, vt res ſpecificentur, vt
colligitur in uerbo,{ oportet.} vſque ibi { quid ergo .} Tertio po-
nitur reſponſio authoris dicentis, quòd poteſt, ſi vult:ſed ſi non
vult,non cogitur ſiue oſtendatur,ſiue non,& ita uidetur intellige
2 re.†Bar.& ſic no.hic,quòd qui deponit rem cōtinentem, videtur
deponere res contentas,& ſic patet, quòd non ſunt acceſſiones
rei conuenti,quia tunc non videtur eas depoſuiſſe,vt ſ.ea.l.§.quę
depoſitis.in fin.text.ibi,{ non multum facere. } hic vult author re
probare dictum Trebatij,qui diſtinxit,aut res non fuerunt oſten
ſæ depoſitario,& tunc in libello non ſunt ſpecificandæ, & dicit,q
etiam vel ignorantia depoſitarij non multum facit ad propoſitū,
poſtq̄ depoſitum ſuſcepit,ideo illa diſtinctio non eſt adhibenda,
ſed illa,de qua hic,ut ſiue oſtenderit,ſiue non,q poſſit ſpecificare,
ſi vult,ſi non vult,non tenetur,ut colligitur hic a contrario ſenſu
in ver.{ poſſe.} dicit tamen in glo.hic, quòd vtroque caſu habet
3 neceſſe probare,quæ res ibi erant,†dic ſi reſtituit ciſtam apertam,
cum receperit clauſam,ſtatur iuramento actoris de rebus quas
dicit ibi fuiſſe,& tunc non repetit,ut no.Inn.in c. fi. quod met.cā.
Sed ſi reſtituatur clauſa,ꝑut prius erat,neceſſè hēt actor oſtende
re plenè per teſtes,quæ res ibi erant,ſi nunc non reperiantur.& ſi
dicatur,qūo pōt hoc contingere?rñde, quòd potuiſſet cum alia
claui aperire, & poſtea claudere, de quo dolo non apparet, niſi
probetur plenè,quòd aliæ res ibi erant, quæ nunc non reperiun-
tur,ſed qñ redditur aperta,iam apparet de dolo. Ideo ſtatur eius
iuramento de rebus,vt l.ſi qñ C. vnde ui.& d.l in actionibus.in fi.
ℑ.de in litem iur.& quod ibi no.Bar. ℑ.de fur.aduc.na.l.j.

§.Filiusfami. †Ex contractu filijfami. durante patria
poteſtate poteſt conueniri tam filius
inſolidum,quàm pater d̄ peculio.hoc dicit.Et primo caſu ſi filius
condemnetur,an fiet executio in peculio? dic, vt l. ſi condemna-
tus.ſupra de noxa.& quod not.Bal.in l.Stichus. de peculio leg.&
in l.ſi filio.infra ſol.mat.& in l.ſi finita.§.ſi de uectigalibus.de dam.
infec.in ult. col. & in Spe. de ſenten.exc.§.ſequitur. verſicu. quid
ſi filius.

§.Si apud. Plures depoſitarij tenētur ad reſtitutionem
rei quilibet inſolidum, ſi hoc eſt actum, &
uno conuento non liberatur alter, niſi ſoluerit. hoc primo, ſed
obligatione ſecundaria,quæ contrahitur ratione doli,uel latæ cul
pę,quilibet tenetur inſolidum,etiam ſi non ſit actum,dummodo
quilibet commiſerit dolum,uel culpam, & uno ſoluente alter li-
beratur,quatenus eſt ſolutum,& hoc ſecundo,ſed ſi alter tātum
dolo commiſit,ipſe ſolus tenetur.Hoc tertio, & vltimo, dicit iſte
§.ſecundum intellectum glo.ſecundum quem diuiditur in duas
partes Primo loquitur de obligatione primitiua,quę contrahitur
ad reſtitutionem rei, & vult, q quilibet teneatur inſolidum, ſed
hoc eſt verum,ſi ita fuit actum,& ita debet hic ſuppleri, alias qui-
libet teneretur pro parte ſicut quilibet ex pluribus hæredibus v-
nius depoſitarii,ut l.3.§.ſi hæres.ſ.commo.& patet in l. cum appa
rebit.cum ibi no. ℑ.loc.& C.eo.ti.l.locati.l.ſi diuiſa.& l. eandem.in
prin. ℑ.de duo.re.& tunc eſſent verè duo rei debendi, & omnia
iura de duobus reis habebunt locum in his,& hoc uſque ad ver.
proinde.ubi loquitur de oblig.ſecundaria,quæ contrahitur ratio
ne doli ad intereſſe,& illa ſubdiuiditur,quia primo loquitur,quā-
do ambo commiſerunt dolum,uſque ibi,{ idemque } & tunc q.
libet tenetur inſolidum,etiam ſi aliter non ſit actū, & ſunt quod-
ammodo duo rei,non tamen proprie, quia non ex conuentio-
ne,ſed ex quadam neceſſitate,ideo iura de duo. reis proprie non
a habent locum in eis,vt mora[a] vnius noceat alteri, & præſcriptio-
nis interruptio contra vnum noceat alteri,& pactum, vel ſenten
tia pro uno proſit alteri, ſicut in duobus reis, ſed æquiparantur
pluribus tutoribus,ut hic dicitur not. & ſic iura, quæ loquuntur
de tutoribus,ut habeant inter ſe certa beneficia, de quibus plene
habetur in l.j.C.de tranſac.habebunt locum in eis, & iſta particu-
la debet limitari,vbi actum fuerit contrarium,q quilibet teneatur
pro parte,ut l.rem mihi.§.in exercitu.ſ.commo. Secundo in uer-
ſicu.{ idemque.} loquitur,quando unus ſolus commiſit dolum,
alter uerò,nec dolum, nec culpam non reſiſtendo cum poſſet,
quia tunc quilibet teneretur,unus ratione culpæ, alter ratione do
li,vt l.vnde quæritur.§.ſed ſi legis.ſ.com.¶Item habet locū,quod
hic dicitur,niſi fuiſſet actum expreſſè, q quilibet teneretur inſoli-
dum:nam tunc etiam ille qui non commiſit dolum.nec culpam,
teneretur ratione doli commiſſi per alterum, & eſſent duo rei,
poſſet tamen petere, q ille, qui dolum commiſit:primo conue-
niatur, ſicut in duob.tutorib. quorū vnus geſſit,alter non,vt no.
in d.l.j.de tranſac.& omnia iſta circa intellectū huius §. collign-
tur ex not.per Bar.in l.ſi vt certo.§.ſi duobus vehiculum.ſ.com-
mo.& ſunt neceſſaria.quare autem gl.intellexit primam partem
in obligatione primitiua?fortè ideo,ne ſecunda pars, quæ loquit
de ſecundaria,eſſet ſuperflua,ſi etiam primam intelligeremus in
ſecūdaria:ſed quia oportet ſubaudire,quòd fuit expreſſe actum,
quod eſt diuinare,magis placet,vt totus loquatur in obligatione
ſecundaria,in qua quilibet tenetur inſolidum, etiam ſi non ſit a-
ctio,& uno conuento non liberatur alter,ſi non ſoluit:& hoc di-
ctat prima pars.Sed ſi ſoluit, liberatur alter: & hoc dicit ſecunda
pars.Sed ſi vnus ſolus dolum cōmiſit,inſolidum tenetur: & hoc
dictat tertia pars,& tunc procedit magis clarè.

A D D I T I O.

a Mora.Adde Dy.in regula mora.de reg.iur.lib 6.

§.Sed ſi duo. Pluribus deponentibus eandem rem
fienda eſt reſtitutio ſecundum conuen
tionis formam.hoc dicit,ſi autem non apparet de forma,& tunc
aut depoſita fuit pecunia,& cuilibet reſtituenda eſt pars ſua,ut ſ.
eo.l.ſi pecuniā.ſi aūt fuit depoſita ſpecies, tunc non dēt reſtitui ſi
ne altero,vt l.ſi qs aliq d.§.inſtrumenta. ℑ. de pęn. ſed ſi ſint plures
hæredes vnius depoſitarij,dic,vt in d.§.ſi pecuniam.

1 *Deponens poteſt ſtatim mutando voluntatem rem depoſitam repetere.*
2 *Quando ex prima volūtate mea non ſum obligatus,nec eſt alicui ius quę ſitum,poſſum ad libitum eam mutare.*

1 **§.Si ſic depoſuero.** †Deponens pōt ſtatim mu
tando voluntatem rem de-
2 poſitam repetere.h.d. ¶†Et ſic not. quòd qñ ex prima voluntate
mea non ſum obligatus,nec eſt alicui ius quæſitum, poſſum ad
libitum eam mutare ſecundum Iac. But. quod facit ad q. de qua
tetigi ſ.de eo,quod certo loco.in l.bonæ fidei.in fi.ſecus ſi eſſet al
teri ius quæſitum,& ita loquitur ꝯrium gl.de l. in commodato.§.
ſicut.ſ.commo.cum enim depoſitum fiat gratia deponentis,nul
lum ius acquiritur depoſitario,ſed commodatario ſic,cuius gra-
tia fit commodatum,ſed quid in depoſitario ſi uelit mutare vo-
lūtatem,& rem reſtituere,cum eam accepiſſet, vt cuſtodiret cer-
to tempore,an poſſit ſe exonerare?dic,vt ℑ. eo. l.§.fina.

1 *Hæres depoſitarij, qui vendidit rem depoſitam, qua actione tenebitur reſtituere pretium, & ad quid teneatur.*
2 *Promittens mihi tradere, & transferre ius, quod habet in tali re: ſi poſtea vendat eam alteri cum pacto de retrouendendo, quod teneatur cedere mihi actionem.*

§.Quod

1 **§.Quod autem.** †Depoſitarius, vel hæres eius q facultatem reſtituendi non ha-
bet, nec dolo deſijt habere, non tenetur in plus, niſi vt reddat qc-
quid ex hoc conſecutus eſt, vel vt redimat, ſi poteſt, vel vt actio-
2 nem cedat, ſi eam habet. h.d. cum l.ſeq. vſque ad l.ei.† quæro qua
actione tenebitur reſtituere pretium. gloſ. hic videntur ſentire, ꝙ
vel actione neg. geſt. ſi deponens habet ratam venditionem in
ſubſidium re perempta, vel præſcripta, ſecundum l.fin.ſ.de nego.
geſto. vel condictione ſine cauſa ex æquitate l. ſi me & Titium. ſ.
ſi cer.pet. ſimiliter re perempta, vel præſcripta, ſi venditionem nõ
habeat ratam, ſecundum quod ibi no.tu.dic, ꝙ non requiritur, ꝙ
res ſit perempta, vel præſcripta, cum depoſitarius, vel hæres eius
habuerint cauſam a deponente, & expreſsè determinat gloſ. in l.
cum ſeruum. ſ.ſi cer.pet. tunc enim, illud requiritur, quando non
habet cauſam ab eo, & vendidit ſuo nomine. Vnde poſito, ꝙ de
ponens habeat rei ven. contra emptorem, nihilominus poterit
agere contra hæredem deponentis actione depoſiti ad reſtitutio
nem pretij, quod eſt mirabile: quia non fuit depoſitum pretium,
Sed certè non eſt verum: quia cum ſit actio bonæfidei, & habeat
amplam naturam, non ſolum competit pro eo, ad quod obliga-
tio a principio fuit contracta, ſed omne id, quod ex poſtfacto ac-
cidit, & æquum eſt venire, vt ſ.de condi. ob cau. l. fi. patet etiam,
ꝙ intereſſe ratione doli ad quod a principio non fuit contracta
contrahitur poſt. vt ſ. in §. ſi apud duos. verſi. proinde. ita hic con-
trahitur ad pretium, quia ſicut æquum eſt, ꝙ non teneatur ad rẽ
quam nec habet, ne dolo deſijt habere, ne verſetur in damno, &
officium ſuum ſit ſibi damnoſum. vt ſupra qui. ex cau. ma. l. va-
let. ita econuerſo, æquum eſt, vt teneatur ad omne id quod per-
cepit occaſione illius rei, ne verſetur in lucro de re aliena. Et ſic
erit caſus in quo pretium ſuccedit loco rei in particularibus, regu
lariter, contra, vt l. venditor. de hære. vel act. ven. dico tamen, ꝙ ſi
poſtea aget. contra poſſeſſorem ad recuperationem rei, debet ſi-
bi reſtituere pretium, quod percepit ab herede depoſitarij, ne ha-
beat rem, & pretium, quod eſſet iniquum, & pro hoc l. emptor.
in princ. ſ. de rei ven. in vno tamen caſu, poſſet procedere intelle-
ctus glo. ſcilicet in l. & ſi non ſit. quia ibi non erat verus hæres de-
poſitarij, & ſic obligatio, vel actio depoſiti contra ipſum non trã-
ſiuit, nec dicitur habere cauſam a deponente: ideo neceſſe eſt re-
currere ad vtilem actionem nego. geſt. habendo ratam venditio
nem in ſubſidium, re perempta, vel præſcripta, vel condictione ſi
3 ne cauſa ex l. ſi me, & Titium. ¶ † Vltimo iſta l. planè. facit ad vnũ
quod habui hoc anno de facto: quia quidam promiſi alteri trade
re, & transferre omne ius, quod habebat in tali re, ipſe promiſſor
illam rem alteri vendidit, cum pacto de retrouendẽdo, ſtipulator
volebat ꝙ cederet ſibi actionem, quàm habebat, vt retrouenda-
tur, ipſe nolebat cedere ſed ſolum ius quod habebat, ſcilicet do-
minium, dicẽdo, quòd iſta fuit pignoratio, non venditio. & quòd
ipſe habebat adhuc dominium, & ad illud cedendum tenetur:
quia eſt ius in re, & promiſerat cedere ius in re, non autem actio-
nem, quia illud eſſet cedere ius ad rem certam, cum habeat facul-
tatem rei recuperandæ dolo facit, ſi hanc facultatem non cedit,
argumentum bonum hic.

LEX V.

2 *In actione depoſiti directa quæ datur deponenti, iuratur in litẽ, ſi depoſi-
tarius non reſtituit, & ſic rumpat fidem: & quid in actione contraria.
& nume. 1.*

1 **Ei apud quem.** †In actione depoſiti cõtraria quæ datur depoſitario non iuratur in
litem, quia non agitur de fide rupta. h.d Contrahitur. enim pro
expenſis factis per depoſitarium in re depoſita. vt ỹ. eod. l. quod
priuilegium. in fi. & ſic præter conſenſum deponentis. Vnde ſi nõ
2 reſtituit expenſas, non frangit fidem: † ſed econuerſo. in actione
directa, quæ datur deponenti, benè iuratur, vt ſ. eo. l. j. §. depoſiti.
quia contrahitur ex conſenſu depoſitarij, vnde rumpit fidem, ſi
non reſtituit. Et idem eſſet in contraria, ſi daretur propter fidem
ruptam. vt ſupra de pig. act. l. ſi poſtquam. & ibi no.

1 *Sequeſter qua actione teneatur.*
2 *Depoſitarius ſimplex quando non poſſit ſtatim reſtituere rem inuito depo
nente, ſicut econuerſo.*

1 **§.In ſequeſtrum.** †Sequeſter tenetur actione de poſiti, vt reſtituat rem in loco,
quo actum fuit, & ſi plura loca fuerũt appoſita, ipſius eſt electio,
ſi nulla fieri debet coram iudice, nec poteſt ſequeſter officium
deponere non finita cauſa ſequeſtri, niſi ex iuſta cauſa, & iudice
interueniente, & dicitur ſequeſtrum, quod fit a pluribus inuicem
litigantibus, de re litigioſa. h.d. vſque ad l. ſi hominem, & de hac
materia ſequeſtri habetur etiam ỹ. eo. l. licèt, & ỹ. de acqui. poſ. l. in
2 tereſſe puto. & ibi plenè per Bartol.† quæro, quid in ſimplici depo
a ſitario, an poſſit ſtatim reſtituere rem ᵃ inuito deponente, ſicut
econuerſo, deponens poteſt ſtatim repetere eo inuito, vt ſupra
eo. l. j § eſt autem. & §. pen. videtur ꝙ non: quia deponens non
obligatur ſibi: ſed ipſe tantum obligatur deponẽti. Certè verum
eſt, ꝙ obligatur ad rem reſtituendam, non ad eam retinendam
vltra q̃ velit, ideo puto, ꝙ poſſit compellere deponentem ad acci
piendam rem, niſi fidem fallerer, vt quia deponẽs erat receſſurus,
& ſi ille non recepiſſet depoſitum habebat alium amicum qui re-
cepiſſet, & nunc non hẽt q̄a fortè recepiſſet, & tunc coget retine
re quouſque ſit impleta cã deponentis. arg. hic. q̄a eadem eſt ratio
facit l. ſi damnatus. de vi. triti. & oleo lega. nam ęquiparatur ſeque
ſtro, niſi in caſibus qui habentur, infra eo. l. licèt.

ADDITIO.

a An poſſit ſtatim reſtituere rem. Adde Doc. in c. j. extra de depo.

LEX VII.

1 *Depoſitarius, uel ſequeſter debet rem reſtituere, in eo ſtatu, in quo ſibi tra
ditur: aliàs eſt in dolo præſumpto.*
2 *Non eſt licitũ in alieno exercere miſericordiam vltra intẽtionem domini.*

1 **Si hominem.** †Depoſitarius, vel ſequeſter dẽt rem re ſtituere in eo ſtatu, in quo ſibi traditur,
2 aliàs eſt in dolo præſumpto. h.d. ¶ † Et no. hic ꝙ non eſt licitum in
alieno exercere miſericordiam vltra intentionem dñi. ¶ In text.
ibi, { ſequeſter ſoluerit. } ſupple, & ꝑꝑ hoc, ꝙ ſeruus aufugit, vide-
batur, ꝙ non tenearis, q̄a depoſitarius non tenẽ niſi de dolo, &
hic non videris fuiſſe in dolo, poſt q̃ pietate, & miſericordia du-
ctus ipm ſoluiſti. Verũ eſt, non fuiſti in uero dolo, q̄a non feciſti
malitioſè. & animo nocendi, ſed fuiſti in dolo præſumpto, vel in
lata culpa, q̃ proxima eſt uero dolo, & hoc eſt, quod ſequitur { do
lo primum &c. } Et no. tex. ibi { quia cum ſciret &c.

§.Datur actio. Quando dolus purgatur per actio- nem ex contractu, hæres tenetur ex
dolo defuncti inſolidum, & ſi ſunt plures, tenerentur pro hæredi
tarijs portionibus, licèt quando purgatur per actionem ex deli-
cto, non teneatur hæres, niſi quatenus, ad eum peruenit. h.d. idem
qñ purgatur per actionem in factum, uel per actionem datiuam
a prætore, ut in l. fallentijs, hic no. in gl. quod intellige niſi poſt litẽ
conteſt. tunc enim datur in hæredem inſolidum, & cum pugatur
per actionem ex delicto. ut l. j. de priua. delic. & C. ne ex deli. de-
fun. l. vnica. & vide Bar. in d. l. j.

1 *Deponens in re depoſita præfertur omnibus creditoribus habentibus per-
ſonales actiones: & quid ſi ſunt plures deponentes.*
2 *Si in bonis mercatorum fugitiuorum dantur ſindici, uel curatores qui ha-
beant ea bona vendere, & ſatisfacere creditoribus per ſolidum, & li-
bram, quibus creditoribus prius ſatisfacere debeant.*

1 **§.Quoties.** †Qui rem depoſuit in bonis depoſitarij ha- bet priuilegium, vt pręferatur omnibus cre
ditoribus hñtibus, perſonales actiones dummodo ex depoſito
non receperit vſuras, quia tunc magis acciperet ad mutuum, q̃
depoſitum, quia mutuum non eſt priuilegiatum, & ſi ſint plures
deponentes, omnes ſunt æquales, non attenta prioritate, uel po-
ſterioritate tpis, & tenentur reſtituere expenſas factas in re depo-
2 ſit. h.d. vſque ad l. in depoſiti. ¶ † Not. text. pro iſtis mercatoribus
ceſſantibus & fugitiuis, qui dñr foro cedere & ideo in bonis eo-
rum dantur ſindici, uel curatores, qui habeant illa uendere, & ſa-
tisfacere creditoribus per ſolidum, & libram, nam ſi erant aliqui
penès tales mercatores habebant pecuniam in depoſito, vt com-
muniter ſit, ſi nullam utilitatem ſentiebant, dẽt primo eis ſatisfie-
ri, & reſiduũ diſtribui inter alios, ſi aũt recipiebant cõmodũ, licèt
adhuc dicebaẽ depoſitum, vt ſ. e. l. Lucius. tñ excedit nãm depoſi
ti, & accedit ad naturam mutui, nec debent eſſe melioris ꝯdõnis,
q̃ alij, ſed uenire ꝑ ſolidum, & librã, ſicut alij, & ꝓdicta, qñ tranſla-
tũ fuit dñium in depoſitariũ, q̄a non fuit depoſita pecunia ſigna-
ta in ſacculo, quo ẽt caſu præferẽ alijs qui non recipiebant com-
modum, præter q̃ in certis caſibus hic no. in gl. fi. aut non tranſtu-
lit dñium, quia depoſuit in ſacculo, ſi illa pecunia reperiaẽ, indiſtin-
ctè deponens præfertur omnibus alijs creditorib. ẽt hñtibus pri-
uilegium in perſonalib. actionibus, ẽt hypothecam, & hoc facit
dñium, quod eſt penès deponentẽ, ꝙ præferatur omnibus alijs.
ſi certum peta. l cum fundus. §. ſeruum tuum. ver. quo ad pecu-
liares, & l. ſi filius. & C. de bon. aut. iud. poſ. l. 4. & ſ. de trib. l. procu-
ratoris. §. ſi pl's. Recollige ergo ſic, ꝙ aut deponens dñium non
tranſtulit, & tũc ſi reperitur ſua pecunia, præferẽ omnib. alijs indi-
ſtinctè. aut tranſtulit, & tunc ẽt ſi illa pecunia reperiatur in bonis,
idẽ dẽt eſſe, ꝙ de alijs bonis, quia tranſiuit in creditũ. l. procurato-
ris. §. ſi pl's. ver. planè & ver. ſed ſi dedi. de trib. iſto ergo caſu reci-
piebat commodũ, vt puta, uſuras, & non eſt melioris cõdõnis, q̃
alij: aut nõ recipiebat, & tunc, aut alij habebant hypothecam bo-
norum, & illi præferuntur rõne iuris realis. vt d. l. procuratoris. §.
ſed eſt quæſitum. & §. ſi plures. verſi. planè. in l. 4. C. de bon. autho.
iud. poſ. aut non habebant hypothecam, & tunc aut non ha
bebant etiam priuilegium in perſonalibus actionibus, & de-
ponens præfertur eis. ut in prin. huius §. aut habebant priuile-

gia in perſonalibus,& tunc in quibuſdam caſibus, qui ponuntur hic in glo. quæ incipit.{ ſed contra.} priuilegiati præferuntur: & ita debet intelligi gl.l.ſi neutri.§.in bonis. de priui. cre. vbi dicitur, ꝙ deponens venit poſt priuil.& extra caſus illos. præfertur deponens:ita debet intelligi hic,dum dicit,{ ante priuilegia.}

L E X IX.

Indepoſiti. Ex dolo defuncti datur actio contra omnes hæredes pro hæreditarijs portionibus, ſed ex dolo vnius ex hæredibus alij non tenētur.h.d. cum hoc vltimo concordat l.de pupillo.§.ſi plurium. de operis noui nuntiatione:& debet limitari,niſi per defunctum fuiſſet promiſſa pęna, ſi contra fieret: quia tunc ex dolo, vel contra factionem vnius, committitur pœna contra omnes pro hæreditarijs portionibus ſi factum erat indiuiduum,tamē ille tenetur alijs ad intereſſe.quatenus propter factum ſuum damnificantur, quod dic, vt plenè habetur in l.ea.§.Cato.& l.2.§.fi.de ver.ob. ſic ex dolo vnius de pluribus depoſitarijs non tenetur alter,vt ſ.eo.l.j.§. ſi apud duos. in fi.niſi fuerit actum inter eos,ꝙ ſint plures rei debendi, vt ibi dixi; & tunc erit idem, quod ſ. quia etiam alij tenentur inſolidum, ſed recuperant a doloſo.

L E X XI.

1 *Depoſitum factum per ſeruum quomodo poſſit ſibi reſtitui.*
2 *Procurator conſtitutus ad contrahendum, & ad uendendum, cenſetur etiam habere mandatum de ſolutione pretij recipiendi: & an uideatur habere mandatum ad ipſum pretium petendum in iudicio.*
3 *Procurator conſtitutus ad exigēdum,ſi poſtea effectus eſt unus ribaldus, vt ſi ueriſimile ſit, quòd ſi dominus hoc a principio ſciuiſſet, non eum conſtituiſſet: quod habeatur pro reuocato, & ſoluentes ſibi ſcienter non liberantur.*

1 **Quod ſeruus.** †Depoſitum factum per ſeruum poteſt ſibi reſtitui, & liberatur depoſitarius niſi ſciat,vel ſcire poſſit dñm non conſentire, uel contradicere.h.d.& per iſtam l.& l.ꝙ ſeruus.j.de ſolu & per l.ſi vnus.§.j.ſ.de
2 pac.dicunt Docto.†ꝙ procurator conſtitutus ad contrahendū, puta,ad vendendum cenſeť ēt habere mandatum de ſolutione pretij recipiendi,quod eſt no.de quo vr̄ per Bar. in l. filia. j. de ſo. ſed an videať habere mandatum ad ipſum pretium petendum in iudicio,ſi non ſoluitur?dic, ꝙ pōt agere ſuo nomine proprio, q̄a ſibi eſt acquiſita actio,licet eam debeat cedere domino,:debet tamen cauere de rato tex.eſt ſ.de proc.l.nō ſolum.§. ſed interdum. quod eſt mirabile,& licèt agat ſuo nomine caueat de rato, vt ibi habetur,vide circa hoc ſ.de condi.inde.l.ſi Vrbana. & l.ſi pro parte.§.verſum.ſ.de in rem verſo.plenius,quàm hic ad intellectum l.
3 filia,& l.ſi cum Cornelius.¶†Not.tex.ibi,{ nec vlla cauſa interuenit.} ꝙ ſi procurator conſtitutus ad exigendum poſt conſtitutionem domino ignorante effectus eſt vnus ribaldus, ita quòd ſit veriſimile dñm non conſtituiſſe,ſi hoc a principio ſciuiſſet, vt ipſum deberet reuocare,ſi hoc ſciret habetur pro reuocato, & ſoluentes ſibi ſcienter non liberantur, ſicut ſi ſcirent mandatum reuocatum,licèt non ſit,& hoc dicūt Doct.in l.ſi cum Cornelius. j.de ſo.per illum tex facit quod dixi in l.rogaſti.§.fi.ſi cert. pet.

L E X XII.

L.Si in Aſia. Expenſa fienda in re depoſita, non pertinet ad depoſitarium, ſed ad deponentem,& depoſitum debet reſtitui in loco vbi res depoſita reperitur,ſine dolo depoſitarij.h.d.cum §. ſeq. dubium in primo dicto reſultabat ex pacto,quia depoſitarius ſe obligauerat ad reſtituendum Romæ,ſed certè propterea non dixit ſuis impenſis, ideo q̄a contractus non celebratur gratia ſui,videtur actum ꝙ expenſis deponentis,ſecus in commodato,vt dicit glo.j.

§.Quemadmodum. Poſt mortem periculū rei depoſitæ pertinet ad depoſitarium.h.d.dic,vt j.eo.l.ſi plures. §. fin. ¶ In text. ibi { poſt iudicium acceptum.} ſupple, vel poſt interpellationem. per quā conſtituitur in mora,vt l.ſi ex legati cauſa.de ver.ob. ¶Oppo.de l.ſi plures.§.fi.infra.& ſolue,vt ibi.

L E X XIII.

1 *Interpellator rei procurator quando conſtituat depoſitarium in mora.*
2 *Proteſtatio facta per procuratorem,non arctat proteſtatum,niſi oſtēdat inſtrumentum mandati.*
3 *Negotiorum geſtor qui non habet mandatum proteſtando, vel interpellando nomine domini, conſtituit quem in mora,vel culpa,ſi dominus poſtea ratificat.*
4 *Repetens depoſitū tanquam hæres deponentis, debet oſtendere ſe eſſe talē, nec ſufficit offerre cautionem de defendendo depoſitarium aduerſus alium prætendentem ſe hæredem.*
5 *Litigans vſque ad fidem factam de iure agentis poteſt habere iuſtam cauſam litigandi, & condemnabitur in expenſis factis poſt probationem, non ante.*

1 **L.ſi quis inſi.** Interpellator quamuis facit tanquam procurator, vel tanquam hęres deponentis,non conſtituit depoſitarium in mora, niſi fidem faciat de
2 mandato,uel ꝙ ſit hæres h.d.¶†Not.& ſemper allegatur, & per iſtam l.dicit Bar.ꝙ proteſtatio facta ꝑ procuratorem non arctat proteſtatum niſi oſtendat inſtr̄m mandati,vt hic. & l. nomen. C. quæ res pig.ob.po.in verſi.certior factus,& plene ēt per ipſum in
3 l.non ſolum.§.fi.de ope.no.nun. pro hoc etiam videtur, †ꝙ neg. geſt.qui non hēt mandatum non poſſit proteſtādo, vel interpellando nomine domini cōſtituere quem in mora, vel culpa,poſtquam non poteſt mandatum oſtendere. ¶Sed in contrarium videtur caſus in l.qui ſolutioni.§.mora. j.de vſur.Barto.tangit iſtum paſſum in l.ſi ſeruum.§.videamus. j.de verb. ob.& ibi dicit,ꝙ ſi interpellat,ut ſoluatur ſibi, non valet, vt hac l. ſi vt ſoluatur domino,cuius negotia gerit benè valeat, vt d.§. mora. dicit tamen,ꝙ dominus ratificabit proteſtationem, vel reſtitutionem, vt l. qui
4 abſentem.ſ.de procu.& ibi tangitur per eundem Bar.†not. etiam hic ad declarationem eius,quod habetur in l.j.§.apud Iul.ꝙ quando quis repetit depoſitum,tanquam hęres deponentis, non ſufficit,ꝙ offerat cautionem de defendendo depoſitarium aduerſus alium,qui ſe prætenderet hæredem, ſed ēt debet docere ſe hære-
5 dem eſſe,aliàs non auditur, vt ibi dixi per iſtum text. ¶ † Vltimo Bartol.colligit hic vnam practicam,dum dicit tex.{poſtea autem cum cognouerit &c.} ꝙ pōt quis habere iuſtam cauſam litigandi in certa parte litis,& poſtea non,ſi facta eſt fides de iure agentis,licèt a principio poterit iuſte ignorare, condemnabitur in expenſis factis poſt,non in factis ante, quia habuit iuſtam cauſam litigandi,vt hic,& l.deſtitiſſe. ſ. de iu. ſecundum eum, & uenit iſta l. ad declarationem eius,quod habetur.ſupra proximo §.quia poſt moram periculum pertinet ad depoſitarium.hoc dicit.

2 *Quando eſt in obligatione rem reſtitui non competit certi condictio generalis niſi contra furem*

1 **§.Competit.** †Pro re depoſita nō competit petitio, niſi poſtquam dolus fuit in eo commiſſus.h.d.& ſic videtur hic caſus de eo,quod quæſiuit,& determinauit gl.in l.certi.condi.in prin. quæ incipit quid ſi certum.in fin.
2 †ꝙ quando eſt in obligatione rem reſtitui, non competit certi condictio generalis,niſi contra furem,& hoc patet hic, quia poſt dolum commiſſum tenetur depoſitarius furti, & condictione furtiua,cum qua concurrit certi condi.generalis.

L E X XIIII.

Si plures. Si maior pars heredum deponentis repetit depoſitum,dēt indiſtinctè reſtitui ēt alijs abſentib. pſtita cautione de defendendo reſtituentem aduerſus alios. h.d. Sed ſi non maior pars,tunc diſtinguit,an ↄſiſtat in pecunia, tunc dēt reſtitui,quatenus illum tangit,an in re indiuiſibili, & tunc in totum ſicut hic præſtita cautione,vt ſ.eo.l.j.§.& ſi pecuniam. quando autem ſunt plures deponentes,dic ut eadem l.§. ſi duo.

2 *Si res debita perijt poſt moram, quando pertineat periculum ad creditorem.*

1 **§.Siue autem.** †Si res debita pereat ante moram, periculum pertinet ad creditorē ſm intellectum gl.q̄ non placet,q̄a ſecundum ipſum oportet deſtruere tex.primo dum dicit,ante rem iudicatam, & ſic innuit, ꝙ lis erat ↄteſtata,ut patet,ēt dū dicit.actū fuerit.Sed ſm intellectum gl. oportet dicere,ꝙ nō erat actū,nec interpellatū, ut patet ex princ. gl.dū dicit,{ & añ motā ↄtrouerſiam.) qđ eſt directò ↄ tex. in fin. dū dicit. {vtique cū interitura.}nā ſm intellectū gl.oportet ſupplere maximè,in prin.gl.2.ſed volēdo ſuſtinere glo.dic, ꝙ hic erat actum,ſed pōt dici,ꝙ hēbat iuſtā cām ligandi,certè tunc cum non eſſet in mora,ut j.de vſur.l.ſi quis ſolutioni.in prin.ſed gl.hic dicit.
2 ꝙ eſt in mora,qđ eſt ↄ illum tex.iō ſm lec.Mar.h. d. †ſi res debita perijt poſt morā,pertinet periculum ad creditorem, ſi res fuiſſet eo.mō penes eum peritura,tunc pertinet periculum ad debitorem moroſum,vt l.ſi in alia.§.fi.de verb.ob.le. nemo. §. j. Quarū leg.timore ſunt iſtæ varietates in glo. vnde limitantur per. iſtum §.ſecundum Mar.cuius opi.puto veram, quando conſtabat, ꝙ eo modo fuiſſet peritura.Si autem non cōſtabat, alias dubitatur, pſumitur non fuiſſe peritura in odiū moroſi,vt d.l.ſi in Aſia.§.fin. & l.cū res.§.fi.de leg.j.Et hoc in actione perſonali, ſed in reali præſumitur contrarium,ꝙ eodem modo fuiſſet peritura, ſi non probatur contrarium,ut l.item ſi verberatum.§.fi.de rei ven. de quo tetigi in l.qđ te.ſ.ſi cer.pe.In actionibus autem ex delicto indiſtinctè tenetur delinquens de interitu, ut l. j. C.ꝙ me. cau.& l.j.§.rectiſſime.de ui,& vi ar.& no.in l.quod te.¶In tex.ibi,{ſua natura.} ſupple.tm̄,& ſic non interueniente aliquo dolo, uel culpa depoſitarij,in fi.tex.utique cum,expone.cum pro ſi,ſeu quando,

L E X XV.

2 *Ille,contra quem agitur actione depoſiti,vel commodati,poteſt opponere exceptionem proprij dominij,non alterius;*
3 *Agenti ex l. ſi quis conductionibus .tit.C.loc.non poteſt obijci exceptio proprij dominij.*

Qui

1 **Qui rem** †Ex depoſito commodato,locato,uel precario rei ſuæ,non poteſt quis conueniri actione deſcendente ex tali contractu:quia non valet hoc dicit. licèt poſſim tibi commodare,vel apud te deponere rem alienam, & oritur mihi actio commodati,vel depoſiti,vt ſupra eod. l. j. §. ſi prædonem tamen tuam non poſſum,nec valet contractus, nec ali-
2 qua oritur obligatio, vel actio †Et ſic licèt non poſſis mihi obijcere exceptionem de dominio alterius: quia non excludit intentionem meam,de tuo tamen poſſes obijcere: quia excludit intentionem meam ipſo iure,vt hic.& l.fi.C.de rei ven.hoc tamen ve-
3 rum,ſi ago actione deſcendente ex contractu tali. † Sed ſi agerem vtili condic.quæ oritur ex l.ſi quis conductionis.C.loca.quę directa competit in contractu locationis, ſed vtilis competit etiã in alijs,in quibus cõtrahitur obligatio ad reſtitutionem eiuſdem rei:vt ibi not.in l.ſi rem alienam.ſupra de pig. tunc non poſſes mihi obijcere exceptionem de dominio proprio: quia videtur agi quodammodo poſſeſſorio reſtituendæ in quo non admittitur etiam exceptio proprietatis,etiam ſi excipiens paratus eſſet incõtinenti probare,quia ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus, vt l.ſi quis a ſe fundum.C.ad l.Iul.de vi.¶Item intellige hanc l.quando depoſui,vel commodaui ratione proprietatis quam non habebam,vel ſimpliciter,quo caſu præſumitur. Si autem ratione poſſeſſionis quam habebam:tunc tenet locatio, vel precarium, & ſimiles contractus, vt l.ſi aliquam rem,de acqui. poſſ. patet etiam hic:quòd ille qui patitur penes ſe deponi,vel commodari rẽ ſuã, non cenſetur renuntiare dominio ſuo.Sed, an poſſeſſioni,ſi eam habebat?dic,vt d.l.ſed ſi aliquam rem.

LEX XVI.

L.Si is apud quem. Si depoſitarius rem penes alium deponat bona fide, tenetur de dolo ſecundi depoſitarij, liberatur tamen actionem cedendo.hoc dicit.Ratio,quare liberatur,quia non tenetur reſtituere,niſi quatenus debet,ſupra eo.l.j.§.fin. & ſeq. & ipſe hic non habet,niſi actionem.

LEX XVII.

1 *Sequeſtrum in quo differat a ſimpliciter depoſito.*
2 *Per ſequeſtrum transfertur poſſeſſio,quando fit de uoluntate partium, ſecus ſi per ſolum iudicem.*

1 **Licèt.** †Sequeſtrum differt a ſimplici depoſito in tribus, quæ hic continentur.hoc dicit. Primum eſt:quia ſequeſtrum non fit niſi de re litigioſa, ſimplex depoſitum poteſt fieri etiam de non litigioſa. Secundum eſt, quia ſequeſtrum non poteſt fieri niſi a pluribus inuicem litigantibus, ſed depoſitum
2 poteſt fieri etiam ab vno. ¶† Item ſequeſtrum [a] cenſetur fieri a
a quolibet de litigantibus inſolidum: ſed depoſitum cum fit a pluribus,cenſetur fieri a quolibet pro parte, quam habet in re: ut in l.j.§.ſi duo.ſupra eod.Adde quartam differentiam:quia per ſequeſtrum transfertur poſſeſſio,quando fit de uoluntate partium: ſecus ſi per ſolum iudicem:ut in l.intereſſe puto.§.de acqui poſ.ſed per ſimplex depoſitum nulla trãsfertur poſſeſſio. ſed ſimplex detentatio. Sic ergo depoſitum ſe habet, ut genus, & ſequeſtrum, ut ſpecies,quia omne ſequeſtrum eſt depoſitum, ſed non econuerſo.Et pro eo datur actio depoſiti,vt hic, & ſupra eod.l.ei. §.in ſequeſtrum.

ADDITIO.

a Sequeſtrum.Adde quid de clericis,an poſſint recipere ſequeſtra, uide per Sal.in l.cum apud actores.in §.ſin autem.in 4.no.C.de bo.autho.iudi.

LEX XVIII.

L.quod tumultus. Actio depoſiti in quatuor caſibus de quibus hic, datur contra hæredem infra annum tantum, etiam cum datur in ſimplum ex dolo defuncti. hoc dicit regulariter ſecus, quia quando dolus purgatur per actionem ex contractu, datur actio in hæredem inſolidum, & perpetuò, ut ſupra eod. ſi hominem.§.datur. fallit hoc vbi datur infra annum tantum, & quæ ſit ratio, dic, ut hic in j.lect.glo.

LEX XX.

Si ſine dolo. Depoſitarius qui ſine dolo, & lata culpa deſijt habere facultatem rei reſtituendæ deſijt poſſe condemnari,ſed ſi recuperat, reincipit teneri, & primo caſu tenetur cauere de reſtituendo,cum recuperabit hoc dicit.Dic ergo licèt deſinat habere facultatem rei reſtituendæ non propterea actio depoſiti extingueretur,quia ſi extingueretur, poſtea non reuiuiſceret.licèt poſtea facultatem rei reſtituendæ recuperauerit,ut l.qui res.§.aream.infra de ſol.ſubducitur duntaxat ergo perſona ab obligatione,quouſque recuperabitur, & ſic interim obligatio conſiſtit in aere,ſimile not.in l.2.de uerb,ob.Quarto,obligatio ſtat in pendenti,ratio, quare non tenetur depoſitarius,vt l.videlicet ſupra ex quibus cau. maiori, quæ ratio ceſſat in caſibus allegatis,hic in glo.pro contrarijs.vel fallentijs.

LEX XXI.

Si apud. Ex depoſito facto penes filiumfam. uel ſeruum, poſſunt ipſi conueniri facti ſui iuris. hoc dicit.ſed inquantum dicit de ſeruo: non videtur procedere, quia a princ. non fuit orta actio,nec obligatio ciuilis, ergo nõ videtur ex poſt facto oriri,ut l.ſerui & filij.in prin. infra de fur. & ubi unus haberet facultatem rei reſtituendæ, quia tunc de æquitate ille ſolus poteſt conueniri,vt l.3.§.hæres.ſupra commo. propter hoc glo. intelligit,quòd non agitur ex cõtractu depoſiti,ſed rei uendi. Tu dic contrarium procedere de rigore,ſed de æquitate datur actio poſtquam non poteſt dari, & ipſe habet facultatem rei reſtituendæ,& ſic in hoc habet naturam actionis realis.

LEX XXII.

1 *Hæredes plures depoſitarij ſi ſeparatim dolum committunt, uel communiter,quomodo teneantur.Diuiſio præſentis legis in plura membra.*
2 *Quòd bonum ſit argumentum,ſi obligatio diuiditur inter hæredes, ergo, & inter depoſitarios,& uide diſtinctionem hic.*

1 **Si i duo hæredes.** †Ratione doli commiſſi in faciendo, quilibet ex hæredibus depoſitarij tenetur pro parte,pro qua commiſit dolum,ſi depoſita erat pecunia,quia non poteſt pro parte committi. Si verò ſpecies,quilibet inſolidum,quia non niſi inſolidum committi poteſt ratione veri doli,in non reſtituendo quilibet tenetur, & condemnatur pro parte,licèt reſtitutio fieri non poſſit niſi inſolidum.hoc dicit,& eſt notabilis l. & magiſtra maximè ad intellectum l. ſi vt certo.§.ſi duobus.ſupra commo. Et primo loquitur de obligatione ſecundaria,quæ contrahatur ratione doli vſque ad verſic. planè.Secundo de obligatione primitiua quæ contrahitur ad reſtitutionem rei ſecundum Bar.tu dic, ꝙ tota loquitur de ſecundaria;quæ contrahitur ratione doli,& vſque ad illud uer.planè,loquitur,quando dolus fuit commiſſus in faciendo.quo caſu diſtinguitur,aut res erat diuiſibilis, ut pecunia, aut indiuiſibilis, ut ſpecies,cuius corpus nõ põt diuidi ſalua ſubſtantia ſubiecti,licèt poſſet diuidi dominium.In illo verſi.planè,loquitur quando fuit cõmiſſus in non faciendo. i.in non reſtituendo, & ſic diuiditur ad æſtimationem.Vnde ſicut ipſa obligatio primitiua quæ contrahitur ad reſtitutionem rei diuiditur inter hæredes, quia quilibet tenetur pro hæreditaria portione, non ultra, niſi habeat facultatem rei reſtituendæ,vt l.3.§.hæres.ſ.comm.ita obligatio ſecundaria quę ꝯhitur ad ęſtimationem,quia res non reſtituitur,nam quilibet condemnabitur pro portione hæreditaria, & ideo quilibet ſoluendo ſuam partem liberaretur, licèt non poſſet liberari per reſtitutionem rei pro parte, quia non poteſt fieri niſi inſolidum, ſed Bar.videtur intelligere in fin.ꝙ debeant condemnari ad reſtitutionem rei quilibet pro parte, quod verum eſt in ſe. tñ text.dicit,ꝙ fit condemnatio,quia non reſtituitur res.Vnde non poteſt intelligi,quando fiat in æſtimatione.glo.hic loquitur contra tex. dum dicit,ꝙ hic in fi.agatur inſolidum,ſed condemnatio fit pro parte,ſed hic nõ dr̃ in tex.ꝙ agitur inſolidum,licèt dicatur, quòd non poteſt fieri reſtitutio,niſi inſolidum. ¶Itẽ gl.intelligit iſtũ ver. plane,ut loquatur,qñ dolus fuit commiſſus in faciẽdo, ut contrectando ſpeciẽ depoſitam, quo caſu agitur ꝯ quemlibet inſolidũ, & ẽt fit condemnatio, *vno tamen ſoluente, alter liberatur*, vt ſ. eo.l.j.§.ſi apud.Sed iſte ver.planè, loquitur qñ fuit commiſſus in non faciendo.¶In tex.ibi,{ vterque ſoluendo.} poſſit alter inſolidum cõueniri etiam hoc caſu, qñ depoſita erat pecunia, quod fortè eſt uerum,ſi communicato conſilio ipſam diuiſerunt,quaſi per hoc videatur alter alteri præſtitiſſe auxilium, & fauorem, & ſic quilibet inſolidum cenſetur commiſiſſe dolum, ſed ideo non conuenitur inſolidum,& ſi ſunt ſoluendo,quia non in plus intereſt deponenti,non ergo conuenitur pro hæreditarijs portionibus.ſed quatenus de pecunia depoſita ſibi appropriauerunt.¶In
2 tex.ibi,{ acsi ipsi ſeruandam ſuſcepiſſent. ¶†No. ergo bonum eſſe argumẽtum,si obligatio diuiditur inter hæredes,ergo, & inter plures depositarios,ac si ipsi depositum ſuſcepiſſent, & ita vr̃ inducere glo.in l.j.§.si apud,in uer.tu dic.ibi dum dicit, { sicut eſt in pluribus hæredibus.} quod bñ probatur hic. Et diſtingue etiã in hac mã,aut agit̃ primitiua obl'one,q̃ ꝯhitur ad rei reſtitutionem, & tũc q̃libet teneẗ ꝑ parte,siue sint plures hr̃des, ut fuit in l.depoſiti,in prin.ſ.eod.siue sint plures depositarij, ut l.1.§.si apud duos. ſ.eo,tit.& l.si ut certo.§,si duobus.ſ.commo.& in hac l.circa medium ibi,{ ac ſeruandum &c.} etiam si conueniat ex dolo defuncti,vt d.l.in deposiri,in prin.hoc verum, nisi expreſsè fuerit actũ, ꝙ quilibet teneatur inſolidum,ut in gl.d.l.j.§. si apud duos, ibi, tu dic,aut agitur obl'one ſecundaria,& tũc, aut dolus fuit commiſſus in faciendo,aut non faciendo,primo caſu,aut erat res,quę poterat diuidi ſalua ſubſtantia ſubiecti,non ut ſpecies, quæ diuidi nõ põt ſalua ſubſtantia ſubiecti,& tũc si oẽs ꝯmiſerunt delictũ (aliàs dolum) q̃libet tenetur ꝑ ea parte,q̃ deuenit ad ipſum, si oẽs ſunt ſoluendo,vt hic in prin.huius l.aliàs ſecus.Si aũt non oẽs, & tunc

ille ſolus conuenitur, qui dolũ commiſit, vt in d.§.ſi apud duos in
fi. ibi idẽ, aut res diuidi non poterat, & tunc aut omnes commiſe-
runt dolum, & quilibet tenetur inſolidũ, etiam ſi non ſit actum,
vt in d.§.ſi apud duos, & in hac l. circa med. & in l. ut certo. §. ſi
duobus. ver. ſed verius ſecundum uerum intellec. licet gl. aliter ibi
ſentiant ſ. commo. aut non oẽs, & tunc qui commiſerũt dolum,
tenent, vt in d.§.ſi apud duos, in fi. hoc verum, niſi pœna fuerit ꝓ
miſſa ꝑ defunctum, & tunc ex dolo vnius oẽs tenerentur, & qui
commiſerunt dolum, recuperabunt ab alio qui commiſit, vt in
l.2.§.ſi. de uerb. ob. & in l. ea. §. Cato. & hoc quando conueniun-
tur ex dolo ipſorum, ſecus ſi ex dolo defuncti, quia omnes pro
parte, vt dixi in j. membro. Illud autem, quod dixi omnes teneri
inſolidum, uerum eſt quantum ad obligationem, ſed conuento
vno, & exacto, liberabuntur omnes, vt d.§.ſi apud duos. Secũdo
caſu, quando dolus fuit commiſſus in non faciendo, ideſt in non
reſtituendo, & tunc deuenitur ad reſtitutionem, vnde ſicut obli-
gatio primitiua quæ contrahitur ad reſtitutionem rei diuiditur ꝓ
hæreditaria portione, & iſta obligatio ſecundaria quæ cõtrahitur
ad æſtimationem, quia res non reſtituitur, nam quilibet condem
nabitur pro parte, & quilibet ſoluendo partem ſuam liberabitur,
licèt non poſſet liberari per reſtitutionem partis rei. Ita loquitur
iſte verſi. planè. in fi. licèt glo. & Bar. cum aliter intelligãt, ſed aliter
non poteſt intelligi, vt patet in declaratione ipſius. Die natiuitatis
ſancti Ioannis ſcripſi hanc diſtinc. nam pluribus diebus, ante pro-
poſueram de ipſa mentionem facere, tamen non ſcripſi eam or-
nate ſicut ſi eam de nouo reſcriberem, ſed pro nunc, non curo,
quia habeo intellectum ipſius, Sed ſi uis eam plenius habere re-
uoluas ſcripta iſtarum legum ſuper quibus eſt fundata.

LEX XXIII.

Actione depo. In hac actione admittitur compu-
tatio impenſarum. h.d. qñ ergo re-
peritur res, depoſitarius habet iuſtam cauſam retinendi, niſi reſti-
tuantur ſibi impenſæ, nec conſtituitur in mora: vt no. ſ. e. l. ſi plu-
res. §. fi. per gl. & ſi non oppoſuit exceptionem, poteſt eas repe-
tere per contrariam actionem depoſiti, ſicut dicitur in commo.
ſ. de commo. l. in rebus. §. ſin. & not. hic caſum de eo quod dixi in
l. j. §. ſi quis ſeruum. ſ. eo. in uerſi. ſi verò nihil aliud, ꝙ depoſitarius
non tenetur alere rem depoſitã de ſuo, vt d. l. in rebus. §. poſſunt.
¶ In tex. ibi, { experietur } ſcilicet excipiendo, vel dic etiam recon-
ueniendo, & tunc non, niſi coram eodem iudice, vt in l. penul. C.
de ſenten. ſed ex illo iudicio finito ſi nec excepit, nec reconuenit,
poteſt principaliter conuenire etiam coram alio iudice, & ita in-
tellige glo.

LEX XXIIII.

1 *Commendatum, & depoſitum idem ſunt. Item depoſitum quid propriæ dicatur.*
2 *Quando traditur pecunia alicui, an ſit depoſitum an mutuum, quando nõ apparet quid actum ſit,*
3 *Debitor promittens in inſtrumento ſoluere vbicunq; locorũ, vel vbi creditor uoluerit, uel ubi ipſum debitorem repererit, poterit ubicunque locorum conueniri, & quid ſi dixiſſet ſe uelle conueniri ubicunque.*

1 LVcius Titius. † Commendare idem eſt, ꝙ
deponere, & depoſitum ꝓ-
priè eſt, quando non trãſfertur dominium, nec poſ-
ſeſſio & ſic non datur facultas conuertendi in pro-
prios vſus. Poteſt tamen dici depoſitum, etiam ſi transferatur do
minium, & detur licentia conuertendi in proprios uſus, tunc ta-
men non eſt propriè depoſitum, cum egreditur terminos eius.
tamen depoſitum eſt, ſi ita fuit actum, & ſic eſt contractus bonæ
fidei, ideo poſſunt venire vſuræ tam ex mora, ꝗ etiam ex pacto
incontinenti appoſito, licèt ſecus eſſet in mutuo, qui eſt ꝯtus ſtri
cti iuris. h.d. in effectu, & ſemper allegatur iſta l. nam communi-
ter illi qui ponunt pecunias apud mercatores, ponunt per viam
depoſiti, & ita fiunt ſcripta, cum omnia concurrunt in mutuo,
quia non traditur pecunia in ſacculo ſignata, quod eſſet verum
depoſitum, ut j. e. l. ſi ſacculum. ſed in numerata, & ſic transfertur
dominium, & datur licentia conuertendi in proprios vſus, & ni-
hilominus dicitur depoſitũ, poſtquam ſic fuit actum, vt j. e. l. dies
2 ſponſaliorum. §. fin. † Quid autem ſi non apparet quid ſit actum?
vr̃, ꝙ potius ſit mutuum, quia magis accedit ad naturam mutui,
gl. in d. l. dies ſponſaliorum, vr̃ teneret contrarium, ꝙ ſit depoſi-
tum, idem tenet Bal. in l. incendium. C. ſi cer. pet. quia fauorabilius
eſt danti habere actionem bonæ fidei, ꝗ ſtricti iuris, de hoc tetigi
in l. e. cum quid. ſi cer. pet. nam hoc poteſt procedere, ſi fuit data
ſine pacto lucri, ꝙ recipiens negotietur, & tradat partem, tunc ha
bemus tex. no. qui dicit, ꝙ eſt contractus innominatus, qui aſſimi
latur ſocietati in l. Titius. j. de pſcri. uer. & quare non dicatur con
tractus ſocietatis, uel etiam mandati, quia in mutuo non traditur
pecunia cum tali pacto, ſed ut recipiens negotietur pro ſe, & qa
tex. eſt aliquantulum ſcabroſus, diuide, quia primo determinat eſ
ſe depoſitum, vſque ibi, { quod ita verum eſt. } Secundo determi
nationem limitat, ut ſit uera ſine dubio, quando agitur, ut idem
corpus reſtituatur vſque ibi { nam, vt. } Tertio reuocat in dubiũ,
quid iuris, quando fuit actum, non idem corpus: ſed aliud tan-
tundem reſtituatur, in qua ponit quis ſit effectus quæſtionis, di-
cens, ꝙ ſi non eſſet depoſitum, ſed mutuum, non poſſent uſuræ
uenire circa ſtipulationem, ſecus ſi eſt depoſitum, vſque ibi, { ſed
3 contra. } ¶ † Quinto, & vltimo colligitur ſolutio, quòd eſt depoſi
tum, poſtquam eſt ita actum, tamen non venient vſuræ niſi ex
mora, vel pacto. ¶ In tex. ibi, { vbi volam. } iſte tex. allegatur ad id,
quod quotidie fit: quia in inſtrumentis promittit debitor ſoluere
vbicũque locorum, uel ubi ipſe voluerit, vel ubi ipſum repererit,
quo caſu quocunque locorum poterit conueniri, quaſi videatur
ibi contractum, vbi fuit collata ſolutio, ut l. contraxiſſe, de act. &
oblig. ſecus, ſi non promiſiſſet ſoluere vbique locorũ, ſed dixiſ-
ſet ſe uelle conueniri vbique: quia per hoc non ſortitur forum
ubique, quia non confert ſolutionem alibi, nec prorogatur iuriſ-
dictio alterius iudicis ex tali pacto, ut l. ſi conuenerit. de iuriſdict.
om. iud. ¶ In tex. ibi, { quæritur propter vſurarum commodum. }
aliàs, incrementum: ſupple, de nomine contractus, an ſit depoſi-
a tum, uel mutuum [a].

ADDITIO.

a An ſit depoſitum, uel mutuum. Adde Doc. in c. in ciuitate, & in c. nauigant i. de vſu.

LEX XXV.

2 *Si rem, ꝗ tibi donare uolo, te præſente alteri trado, perficitur donatio, & uideris apud illum deponere, & contra illum datur tibi actio depoſiti, & ſi te non præſente datur tibi actio neg. geſt. non mandati. & nu. 1.*

1 DIes ſponſa. ¶ † Qui me pſente res meas reci-
pit in depoſitũ tenet mihi depoſi-
ti. h.d. Vel ſi rem, quam tibi volo donare, te præſente
alteri trado, perficitur donatio, & uideris apud illum
deponere, & ꝯ illum datur tibi actio depoſiti. h.d. adde l. donatio
nes. §. ſpecies. j. de dona. Sed ſi te non præſente, datur tibi actio
neg. geſt. nõ mandati: qa cũ uideris mãdaſſe, cũ non ſit pſens, nec
depoſuiſti: qa depoſitum ꝯhitur re ipſa, & hoc pp abſentiam, nõ
põt interuenire inter te, & ipſum realis traditio. Vnde nec fingi-
tur interueniſſe: & hoc probatur in l. fideiuſſor. §. fi. ſ. de neg. geſt.

§. Qui pecuniam. Idem dicit l. Lucius. in fine.
ſupra eod. & not. glo. pro eo,
quod ibi dixi.

LEX XXVI.

1 *Ex pacto appoſito in traditione rei meæ ꝗ durat mea, acqritur alteri utilis actio, & ſi eſt coniuncta perſona, præſumitur appoſita animo donandi.*
2 *In traditione rei meæ, quæ durat mea in quatuor caſibus tantum, alteri quæritur actio.*
3 *Mulier dans dotem pro ſeipſa, poteſt paciſci eam reddi filio, uel nepoti, & quæritur illi utilis actio.*
4 *Si depono rem meam tuo nomine, uidetur tibi donare, ſi es coniuncta perſona, uel affinis: aliàs ſecus.*
5 *Si depono rem meam, quæ durat mea penes te cum pacto, quòd reſtituas illi, qui tibi præſentabit literas meas, an ille, qui præſentat, ſi non uis reſtituere, poſſit contra te agere ex illo pacto.*
6 *Verba, ſi Deus aliquid fecerit, quòd intelligantur de iure ſi moriar, uel ſi morietur.*

1 Publia. † Ex pacto appoſito in traditione rei meæ quæ du-
rat mea, acquiritur alteri utilis actio, & ſi eſt coniũ-
cta perſona, præſumitur appoſita animo donandi. h.d. text. cum
glo. & ad hoc communiter conſueuit allegari, & quantum ad pri
mum, vt quæratur actio, non refert ſi ſit coniuncta perſona, uel
non, ut patet ex no. per Bal. in l. ſtipulatio iſta. §. ſi quis inſulam, de
uer. ob. licèt iſtud non bene iure caueatur: quia iſte text. in quo
principaliter ſe fundat, loquitur, qñ erat cõiuncta ꝑſona, & de de
ſcendentib. ſed qñ erat oĩno extranea, nõ reperio iure expſſum,
2 tñ Doc. ita tenẽt. ¶ † Si aũt in traditione rei meæ, ꝗ nõ durat mea:
& tunc in quatuor caſib. tñ alteri quæritur actio. ſ. in mutuo: &
tunc quæritur directa: ut l. certi condictio. §. ſi nummos. ſi cer. pe.
Item in donatione fauore exercẽtis liberalitatẽ. ut l. quoties. C. de
donatione, ꝗ ſub mõ; & tũc acquiritur vtilis. Item in dote quam
quis dat pro muliere, qui põt paciſci, ꝙ reſtituat, & quæritur illi
utilis ex illo pacto l. Caius. ſol. mat. nam ẽt ſi nõ paciſceretur, poſ-
ſet illa agere; qa præſumitur ſibi donata; ut C. de rei uxo. act. §. ac-
3 cedit. † Eſt & quartus caſus in dote, quam mulier dat pro ſeipſa,
nam paciſcit eam reddi filio, uel nepoti, & quærit illi utilis actio, vt
l. pater. de pac. conuen. regulariter contra, qa ex pacto appoſito
in traditione rei meę, ꝗ nõ durat mea nõ põt alteri quæri actio, ut
l. debitor. §. fi. ad Treb, & l. filiæ, de ſol. ſi aũt paciſcor ſuper re tua,
poſſum tibi actionẽ acqrere ſiue durat tua, ut l. pe. C. ad exhiben.
4 ſiue non, vt ſ. de pign. act. l. ſi cũ uenderet. † an aũt ſi deponam rem
meam tuo noĩe, videor eam tibi donaſſe? Bar. in l. ꝗ dotis. ſol. mat.
uidetur tenere, ꝙ ſic, ſi erat de deſcendentib. non aliter, de quo vi
detur tex. cum gl. licèt ipſe non alleget. Sed in contrarium facit, ꝙ
ẽt ſi non ſit de deſcendentib. uel aliter ſit cõiuncta perſona, uel affi
nis præſu-

nis p̄ſumatur donatio,vt C.de don.inter vi.l.ēt. quæ vr̄ probare,
ſi benè inſpicitur:licèt Bar.ibi colligat ꝯtrium. Si aūt omnino ſit ex
tranea perſona:tunc ſecus,vt l. donationes, q̄ in concubinam. §.
pe.de do. ¶Vltimo ſcias,ꝙ hic loquitur, qn̄ paciſcor reddi certæ,
5 & determinatæ perſonæ. ¶†Quid aūt ſi depono penes te, cum
pacto,quòd reſtituas illi qui tibi præſentabit literas meas: an ille q
præſentat,ſi non vis ſibi reſtituere habeat contra te actionem ex
illo pacto,& ſic poſſit te compellere? Cyn. mouet iſtam quæſtio-
nem,& determinat,ꝙ non.C.de prob.l.ad probationem, in fi. ſe-
cundum Pet.nec allegat iſtam.l.quæ facit in contrarium, niſi ſol-
uamus,vt dixi.ſ. ꝙ hic loquitur, quando pactum eſt collatum in
certam perſonam.quæſtio Cy. qn̄ in incertam: ſed tunc pro rō-
6 ne diuerſitatis cogita ¶†No.ēt dum dicit,{ ſi aliquid mihi huma-
num contigerit. } ꝙ iſta verba,ſi Deus aliud fecerit,de iure intelli-
guntur, ſi moriar,vel ſi morietur,ſecundum Bar.

§.Lucius Titius. In contractibus bonæfidei de pacto nudo debentur vſuræ. h.d.idem videtur in ſtricti iuris,qui aſſimilatur bonæfidei, vt ȷ.de præſcrip.verb.l.Lucius,& ibi no.& in glo.& iſte §. idem dicit, ꝙ l. præcedens in §.fi.& l.Lucius Titius.ſ. eodem.

2 *Confeſſio iudicialis inducit obligationem, & actionem in factum, ſicut ſententia, & quid extraiudicialis nu. 1.*
3 *Forma libelli, quando agitur contra eum q confeſſus eſt ſe teneri: puta ad centum.*
4 *Confeſſio extraiudicialis, licèt inducat probationem, nō obligationem, tamen non eſt propriè probatio, ſed releuatio ab onere probandi, & recipit probationem in contrarium, etiam in iudicio, ſi per errorē ſit emiſſa.*
5 *Confeſſio extraiudicialis reiterata præſente parte inducit obligationem, uel etiam parte abſente, ſi interuenerit ſcriptura confitentis.*
6 *Si qs ſcribit in libro ſuo ſe eſſe debitorē talis, licèt illo abſente ſtatur libro.*
7 *Epiſtola ſi continet aliquid pro ſcribente, quando ei ſtetur, & quid in ſcriptura confecta manu alterius, ſi producatur.*
8 *Verba plus, uel minus, nihil important, nec minuunt de utili confeſſione, & quid ſi proferantur a teſte.*

1 §.Titius Sempronio. †Confeſſio extraiudicia
lis non inducit obliga-
a tionem,ſed probationem. Item ſcriptura priuata [a] facit etiam fi-
dem contra ſcribentem, non pro eo, niſi per aduerſam partem
fuerit approbata.hoc dicit text.cum glo.eſt §.vulgaris, & ſemper
2 allegatur.†confeſſio iudicialis benè inducit obligationem, & a-
ctionem in factum ſicut ſententia:quia confeſſus in iudicio habe-
tur pro condemnato, vt l. vnica. C. de confeſ. & per iſtum text.
3 †patet, ꝙ ſi ago contra te ad centum, dicens te mihi teneri, quia
confeſſus fuiſti te teneri ineptè ago, & debeo ſuccumbere: quia
videor agere ex confeſſione,& ex illa nuda eſt orta obligatio, uel
actio: debeo ergo dicere te teneri mihi ex tali contractu: & ad
hoc probandum debeo inducere tuam confeſſionem in ſcriptis,
vel ſine,& iſta habentur in Spe.de inſtr.edi.§.j.in verſic. ſed pone
egi.& quod no.per Ioan.And.in addit.Spec.ſm Nic.Ma.qui hoc
diſputauit,& adde qđ no.Bar.in l.j.§.ſi quis ita,in fi. & l.ita ſtipula-
4 tus.§.Chryſogonus,ante fin.de ver.ob. ¶†Item ſcias, quòd con-
feſſio,licet communiter dicamus, quòd inducat probationem,
non obligationem,ut hic,propriè tamen loquendo,non eſt pro-
batio,ſed releuatio ab onere probandi,ut no.Io.And. in c.bonæ.
de elect.& prob.ſuper rub. ¶Item recipit probationem in con-
trarium,etiam ſi fuerit ſcienter extra iudicium, ut l. cum falſa. de
iuris.& fac.igno.ſi autem in iudicio,non, niſi fuerit emiſſa per er-
rorem,iuxta ea,quæ habentur in l.error.de iur.& fac.ign.& l.non
fatetur.ȷ.de confeſ. & quod habetur in l.iura. C. de omni agro
deſer.lib. 10.vbi gl.dicit,quòd deſiderium apud acta publicatum
non poteſt corrigi,quod intellige,quando ſcienter, vt dixi, & ui-
5 de quod not.Bartol.¶†Item adde,quòd aliquando confeſſio ex
traiudicialis inducit obligationem,quando fuit reiterata, vt C.de
agri.& cenſi.l.cum ſcimus,& ibi not.per Barto. quòd non requi-
ritur etiam ad hoc,ut faciat probationem, quòd pars fuerit præ-
ſens,vt not.in l.cum de indebito.§.fin.de prob per .l certum. §.ſi
quis abſente, de confeſ. uel ꝙ interuenerit ſcriptura confitentis,
puta,epiſtola,vt eſt caſus,in quo caſu abſentia non nocet, nec ui-
tiat confeſſionem, uel quòd ſit ſcriptura in codice rationum ip-
6 ſius confitentis, † nam ſi quis ſcribat in libro ſuo ſe eſſe debitorē
talis,licèt illo abſente,ſtatur libro.l.nuda, & ibi plenè notatur per
7 Bartol.infra de don. †Vltimò quæritur circa fin. ſi epiſtola conti-
nebat aliquid pro ſcribente,an ei ſtetur? text.non determinat, ſed
relinquitur in arbitrio iudicis.glo.determinat,& dicit, quòd ſi ap-
probauit epiſtolam pro ſe in his, quæ faciebant contra ſcriben-
tem,& in fauorem approbantis tenetur eam recipere contra ſe,
& pro ſcribente.Et dicit,quòd iſtud eſt uerum, quando ſimplici-
ter approbauit, puta producendo in iudicio dictam epiſtolam
nulla facta proteſtatione per id, quod no.glo.in l.j.§.editiones.cir-
ca fin.magnæ glo.ſupra de eden.ſi autem cum proteſtatione, ꝙ
volebat ſtare ſcripturæ quatenus faciebat pro ſe, & contra ſcribē
tem,non in his, quæ contra ſe, & pro ſcribente, & tunc eſt diſtin-
guendum.Aut erant capitula connexa,quia unum ueniebat per
modum qualificationis ad aliud, & tunc non poteſt diuidere,
nam talis proteſtatio facit,ut non probet etiam pro ſe, ſed debeat
uel totum approbare, uel in totum reprobare, ut l. cum quæri-
tur,de adm.tut.Si autem erant capitula diuerſa, quia non venie-
bat unum qualificatiuè ad illud,tunc talis proteſtatio admittitur,
& ſtabitur contra ſcribentem,non pro eo.quod declara,ut plenè
not.per Bar.in l.Aurelius.§.idem quæſijt.de li.le.cum ſi.in l.j in 13
q.C.de confeſ.& prædicta in ſcriptura, uel confeſſione partis ad-
uerſæ,ſed ſi produco contra te ſcripturam non confectam ma-
nu tua,ſed alterius in qua continetur aliquid pro me contra te,&
econuerſo, aliquid pro te contra me, uidetur quod indiſtin. ſit
ſtandum in utraque parte,& ꝙ non poſſim producere etiam cū
proteſtatione,quatenus facit pro me,per ea, quæ not. Inno. in c.
cum uenerabilis.de exc.circa quod uide,quod no.per Barto.in l.
8 poſt legatum.de his,qui.ut indi.¶†Not.ēt hic ſecundum Bartol.
dum dicit plus,uel minus,ꝙ iſta uerba nil important, nec minuūt
de utili confeſſione facit l.cum furti. de in litem iuran. & quando
proferuntur a teſte,qui debet loqui certitudinaliter, nihil probāt.
Nam ſi dicit teſtis me poſſediſſe x. ann. & ultra.illud uerbum, ni-
hil operatur,nec aliquid probat,ut probat Cyn.in l.ſi quis in ſuo.
de inoffi.teſta.in prin.

ADDITIO.

a Scriptura priuata.Adde Bal.in c.j.de fid.inſtr.

LEX XXVII.

1 *Licèt non ualeat, quod in ueritate agitur, ualet tamen quod ſimulatè concipitur.*
2 *Cum ſeruo non poteſt eſſe matrimonium, nec dos, nec actio de dote, & quid ſi de facto contrahatur, & datur dos.*
3 *Mulier quæ ſcienter contraxit matrimonium inceſtuoſum cum ignorante, & tradidit dotem ſub titulo depoſiti, & conſumauit matrimonium, quòd debeat perdere dotem, acſi non tradidiſſet nomine depoſiti.*

1 LVcius Titius. †Si id, quod ago, non pōt
ualere,ut ago,ſed poteſt ua
lere,quoquo alio modo,tunc ualet, ut ſimulatè con
2 ceptum.hoc dicit ſecundum Bar.†præmitto, ꝙ cum
ſeruo non poteſt eſſe matrimonium,& per cōſequens, nec dos,
nec actio de dote,ſed ſi de facto contrahatur, & tradatur dos,nō
oritur actio de dote,& ſic non ualet,ut agitur, oritur tamen con
dictio ob cauſam ad repetitionem,ut l.ſi cum dotem.§.fi.ſol. mat.
& ſic valet,quoquo alio modo.ſ.ut quaſi dos,& ut oriatur actio
ex quaſi contractu.Si ergo ſimulatè fuit actum, quòd retineat lo
cum depoſiti,valebit, ut ſimulatè conceptum, quia non oritur
condictio ob cauſam, ſed actio depoſiti, licèt re uera non fuerit
actum,ut eſſet depoſitum,ſed ut eſſet dos, nec orietur actio de-
poſiti,ſed de dote,& ſic ualet,ut ſimulatè cōceptum fuit,non au-
tem ut uerè fuit actum,quia non potuit, nec ut ualere poterat,
ſcilicet vt quaſi contractus,& hoc dicit iſta l.ſubtiliter ſecundum
Barto. ¶ In text. ibi, { tamen patri hæres extiterat. } videbatur, ꝙ
condictione ob cauſam, ſicut ſi non ſub titulo depoſiti dediſſet,
ſed duntaxat dotis,cum re uera ſub titulo dotis, & non depoſiti
traderet.Tamen contrarium eſt,ut hic patet, & diſtinguit Barto.
tria membra,ꝙ interdum agitur inter partes,ut nihil fiat, & nihi-
lominus concipiunt aliquid facere,puta, fingo me tibi uendere,
ſed agitur inter nos,quòd nulla uenditio fortè timore tyranni,vel
ad fugiendum onera publica, & tunc attenditur, ꝙ agitur inter
nos,quod ſimulatè concipitur,& ſic in l.nuda ȷ.de ꝯh. empt.nul-
la erat uenditio,ac ſi facta non fuiſſet,& iſto caſu loquitur. l.imagi
naria.de regu.iur.& iſto modo dicitur propriè loquendo ꝯtus
ſimulatus.Et ſi ſtatutum faceret mentionem de contractibus ſi-
mulatis,debet intelligi modo prædicto.ita no. Bart. in l. emptor.
de aqua plu. arcen. & in l.3.C.de poſt.interdum agitur inter par-
tes,ꝙ ſit unum,& nihilominus ſimulant aliud,puta,intendo do-
nare,uel pignorare,& ſimulo uendere,& tunc aut poteſt ualere
eo modo,quo agitur inter nos,puta, ut donatio, & ualet illo mo
do,non ut ſimulatè concipio, & iſto modo loquitur titulus.C.
plus ualere,quod agitur.c.illo uos,de pig.& de empt. & uendi. c.
ad noſtram. interdum non poteſt ualere eo modo, quo agitur,
& tunc poterat ualere quoquo alio modo,& tunc non ualet, ut
agitur,quia non poteſt,nec alio modo, quo ualere poterit,ſed ua
let vt ſimulatè fuit cōceptū, & iſte eſt caſus huius l. interdum nec
illo modo,quo agebatur, nec quoquo alio modo poterat uale-
3 re,& tunc ualebit,ut ſimulatè fuit conceptum. † Pone exemplū,
quòd mulier ſcienter contraxit matrimonium inceſtuoſum cū
ignorante,& tradidit dotē ſub tit.depoſiti, & conſummauit ma-
trimonium certè debet perdere dotem,& ſi non tradidiſſet, ſub
nomine depoſiti, nec haberet actionem de dote, nec cond. ob
cauſam,ut l.qui contra.C.de inceſt.nup.& aut. inceſtas, & not.in
l.a uunculo,de cond.ſine cau.eo.mod.non habebit actionem de
poſiti,ne ſit in poteſtate ſua fraudare legem.

LEX

LEX XXVIII.

Quintus. Iſta l. idē dicit in effectu, q̄ l. Publia. & l. Lucius, & l. die. §. fi. & l. Lucius š. eo. q̄ ex pacto incōti
a nenti appoſito poſſunt deberi vſuræ in contractu depoſiti, quia eſt bonæ fidei, ſi tale pactum eſt validum, ſecus ſi alia ratione eſſet inualidum, vt ſi fuerunt promiſſæ vſuræ non expreſſa quantitate, vel non fuiſſet appoſitum incontinenti, & ſi non veſtiretur ex contractu: quia tunc non deberentur ex pacto, ſed poſſent deberi alia ratione, quia conuertit in vtilitatem ſuam pecuniam depoſitam præter voluntatem deponentis, ut quia fuit in mora, vel quia vſuras percepit aliunde. hoc dicit tex. cum gl.

ADDITIO.

a Deberi vſuræ. Adde Doc. in c. quanquam. de vſu. lib. 6.

LEX XXIX.

1 *Pecunia, quando datur ſignata in ſacculo, non videtur data licentia vtendi, ſecus ſi non ſignata & in primo caſu non transfertur dominium, nec poſſeſſio & ſic eſt periculo deponētis, & quid in ſecundo caſu, & nu. 2.*

1 **Si ſacculum.** † Depoſitarius vtendo re depoſita p̄ter voluntatē deponentis tenetur furti, & etiam depoſiti, ſecus ſi ex eius voluntate, tunc tamen tenebitur
2 ad vſuras ex mora, vel ex pact. hoc dicit. ¶ † Et ſic no. quando pecunia datur ſignata in ſacculo, non videtur data licentia vtendi, ſecus ſi non ſignata. Et in primo caſu non transfertur dominium, nec poſſeſſio, & ſic eſt periculo deponentis. Si autem non ſignata, & ſic, vt quantitas, bene videtur data licentia vtendi, & transfertur poſſeſſio, & dominium, & periculum eſt depoſitarij quia tenetur ad tantundem in genere vt l. incendium. C. ſi cert. pet. & patet ex no. per gl. in l. die. §. fi. š. eo.

LEX XXXI.

1 *Depoſitum debet reſtitui deponēti, niſi ſit alius qui habebat potius ius in re, & cum deponente concurrat.*
2 *Publicè vtilitatis eſt maleficia punire, & criminoſos ægeſtate laborare.*
3 *Statuta punīētia maleficia improbata de iure naturali, vel gentium tanq̄ concernentia publicam vtilitatem ſunt latè interpretanda ſecundum mentem, non attenta cortice verborum.*
4 *Pro vtilitate publica contra rationem diſputandi, & ſubtilitatem verborum multa recepta ſunt.*
5 *Quando non reperitur deciſio in aliqua lege. ſed argumētum ad vtranque partem videtur velle decidere pro vltima parte.*
6 *Debitores illius cuius bona ſunt confiſcata habent ſoluere fiſco, & illi ſoluendo non liberantur.*

1 **Bonafides.** † Depoſitum debet reſtitui deponenti, niſi ſit alius q̄ habeat potius ius in re, & cum deponente concurrat. hoc dicit in effectu tota l. & primo loquitur, quando depoſitum fuit factum per dominum, qui poſtea deſinit eſſe dominus, & tranſlatum eſt dominium in fiſcum, vnde debet reſtitui fiſco, & non deponenti, vſque ibi, { incurrit. } q̄ñ factum fuit per non dominum, & ad repetendum concurrit cum deponente uerus dominus, nam ei fienda eſt reſtitutio, quia potius ius habet. Sed ſi non concurrit, debet reſtitui deponenti, & hoc uſque ibi { ſi tamē ignorans. } Et aduertendum, q̄ in primo caſu non fit iſta diſtinctio, concurrat fiſcus cum deponenti, vel non, vnde videtur fauore reipublicæ, q̄ etiam ſi non concurrat, poſſit depoſitarius repellere deponentem allegando de iure fiſci, q̄ poſt depoſitum factum bona eius fuerunt confiſcata, & ſic non debet ei fieri reſtitutio, ſed fiſco, ſed in ſecundo caſu ſi dominus non concurrit, depoſitarius non pōt repellere deponentem, allegando de iure tertij, q̄ alius eſt dominus, & nō ipſe vt patet. In tertia, & vltima parte loquitur, quando ipſe depoſitarius erat dominus, quo caſu ab ipſo initio depoſitum fuit nullum, & nulla fuit nata obligatio, vel actio. vt š. eo. qui rem. & in hoc differt iſte caſus à præcedentib. in quib. valuit. Vnde poteſt hoc caſu excipere depoſitarius de proprio dominio. Sed in ſecundo caſu nō poteſt excipere de alieno, ſi dominus non concurrat ad petendum. ſi tamen ageretur condictione ex l. ſi quis conductionis. C. loc. non poſſet excipere etiā
2 de proprio, vt dixi in d. l. qui rem. ¶ † Not. ex prima parte, q̄ publicæ vtilitatis eſt maleficia punire, & criminoſos ægeſtate laborare,
3 facit ✝. de fideiuſ. l. ſi a reo. §. quod vult. † & ſic ſtatuta punientia maleficia improbata de iure naturali. vel gentium tanquam concernentia publicam vtilitatem ſunt latè interpretanda ſecundum
4 mentem non attenta cortice verborum, † quia pro vtilitate publica contra rationem diſputandi, & ſubtilitatem verborum multa recepta ſunt, vt dicit tex. no. in l. ita vulneratus. circa fi. š. ad l. Aq. multi autem non benè conſiderantes dicerent oppoſitum, q̄ ſtatuta pœnalia eſſent reſtringenda. Certè non poſſunt dici odioſa poſtquam odium eſt rationabile, aliàs ſecus, vt l. cōtra rationem.
5 š. de leg. & ita debet limitari regula odia. de regu. iu. ¶ † Item allegatur iſte tex. cum glo. q̄ quando non reperitur deciſio in aliqua l. ſed arg. ad vtranque partem, videtur velle decidere pro parte vltima. ad quod vide quod not. in l. qui filium. §. Sabini. ✝. ad Treb. no.
6 † etiam, quòd debitores illius, cuius bona ſunt confiſcata, habent ſoluere fiſco, & non illi ſoluendo liberantur, & vide quod not. Bar. poſt Dy. ✝. de ſol. l. creditor.

LEX XXXII.

1 *Latior culpa quæ dicatur.*
2 *Culpa quid ſit, & an dolum comprehendat.*
3 *Dolus verus colligitur ex præſumptionib. conſiſtentib. in faciendo.*
4 *Dolus præſumptus qui dicitur culpa latior, conſiſtit ex præſumptionib. conſiſtentib. in non faciendo id, ad quod quis ſcit ſe teneri.*
Culpa lata eſt non facere illud, quod quilibet alius facit, vel facere ſolet.
5 *Culpa leuis eſt non facere illud, quod diligens paterfa. faceret. & leuiſſima eſt, quod diligentiſſimus faceret.*
6 *Si recepi famulū de nouo, & tu fideiuſſiſti pro eo de omni damno, quod eius culpa mihi accideret, & cōtingat illum mihi furari, quòd tenearis.*

Quod Nerua. † Latior culpa dicitur dolus præſumptus, qui colligitur ex eo, quòd depoſitarius non adhibuit eandem diligentiam in re depoſita, quam
2 adhibuit in ſua. h. d. ¶ † Not. quòd glo. quæ ſunt hic, non intellexerunt iſtum text. quæ exponunt latiorem .i. latum, & dolum eſſe .i. dolo comparari, quod eſt deſtruere text. Vnde ſcias ſecundum Doc. quòd iſtud verb. { culpa. } eſt latiſſimum, & comprehendit dolum verum, qui dicitur culpa latiſſima, & dolum præſumptū, qui dicitur latior, & latam culpam, quæ non eſt dolus, ſed dolo comparatur, & culpam leuem, & leuiſſimam, & omnis culpa eſt deuiatio ab eo, quod rectum eſt, & iſta diffinitio congruit cuilibet ex prædictis, & quòd comprehendat dolum, eſt tex. cum glo. ſupra. de min. l. ſi ex cauſa. §. ſi mulier. & habetur infra de re. iud. l. quod quis. in tex. & glo. dolus autem verus coll r ex præſumptionibus conſiſtentibus in faciendo, de quibus habetur per glo. in l.
3 dolus. C. de dolo. & de illis loquitur titulus, de dolo. † dolus præſumptus, qui dicitur culpa latior, conſiſtit ex præſumptionibus conſiſtentibus in non faciendo, quādo quis obligatus eſt aliquid facere, & ſciens ſe teneri, nō facit, vt ✝. tit. prox. l. ſi procuratorem.
4 §. dolo. & l. dolus. & de iſto loquitur iſta l. † Culpa lata eſt non facere illud, quod quilibet alius facit, vel facere ſolet, & ſic eſt deuiatio ab eo, quod communiter omnes faciunt, poſito quòd non ſit in aliquo genere obligationis obligatus, & dicitur in culpa la-
5 ta, de qua in l. latæ. de ver. ſig. † culpa leuis eſt non facere. leuiſſima eſt, quod diligentiſſimus faceret, vt š. commo. l. ſi in rebus. de quibus proſequere hic pleniſſimè, & vtiliſſimè per Barto. cui Petrus
6 dedit occaſionem in intellectu huius l. † Et ex eo, quod dixi appellatione culpæ contineri dolum, determinatur, quod ſi recepi famulum de nouo, & tu fideiuſſiſti p̄ eo de omni damno, quod eius culpa mihi accideret, & contingat illum mihi furari, an tenearis? videtur, quòd non, quia tu obligaris ad culpam, non ad dolū, & iſte eſt dolus, contrarium determinant Doc. quia appellatione culpæ dolus continetur.

LEX XXXIIII.

Seruus tuus. Depoſitio ſerui apud ſequeſtrum non impedit dominum agere ante litem finitam, quia non potes domino præiudicare. h. d.

LEX XXXV.

Potes agere. Actio depoſiti non ſolum competit pro re depoſita, ſed etiam pro reſtitutione pecuniæ quam deponens dedit, ut depoſitum rehaberet, depoſitarius turpiter recepit. hoc dicit. dic, vt in l. fin. š. de condi. ob turpem cauſam.

¶ Sequitur titulus mandati, & facimus tranſitum ad titulum de actio. emp. extraordinariè.

LEX PRIMA.

1 *Depoſitum debet reſtitui deponēti, niſi ſit alius qui habeat potius ius in re, & cum deponente concurrat.*
2 *Venditor ſi non eſt in dolo, vel culpa leui, quominus poſſit rem venditam tradere, q̄ non teneatur, niſi ad cedendam actionem, ſi quam habet; vel quòd debeat expectare, quòd ſuperueniat facultas tradendi, & ad quid aliud teneatur.*
3 *Venditor obligatur ad rem tradendam, non autem dandam, ſi tamen eſt dominus, tradendo transfert dominium, & ſi non eſt dominus, uſucapiendi condictionem.*
4 *Quòd iſta traditio non dicatur nuda, ſed habeat in ſe cauſam bonorum, & quòd ſit meri facti.*
5 *Qui tenetur ad dandum indiſtinctè, & præciſè dare compellitur.*
6 *Si res uendita non traditur, & emptor tradidit arrhas, quas poteſt repetere duplicatas: an una cum eis, & duplo poſſit petere intereſſe.*
7 *Qualiter intelligatur iſtud intereſſe in hac actione, ubi res uendita non traditur, & an ſit arbitraria.*
8 *Tres modi practicandi, ubi res uendita non traditur, remiſ.*
9 *Venditor a quo petitur intereſſe, non poteſt poſt litem conteſtatam offerendo rem purgare moram.*

De actio.empti.& venditi. Rub.

1 SI res ven. †Contra venditorem non tra
dentem agi poteſt ad intereſſe
2 etiam ſingulare,quod poteſt excedere conuen
tum,vel commune.h.d.¶†In tex. ibi,{ non tra-
ditur.} tamen tradi poſſit,vel dolo, aut culpa le-
ui de qua tenetur creditor, factum eſt quomi-
nus poſſit tradere:al's non in plus tenetur venditor, q̃ vt cedat a-
ctionem,ſi quam habet ad rem recuperandam. vt l. ꝙ ſepe. §.ſi
res.de contrah emp.vel debet expectari, quòd ſuperueniat facul-
3 tas tradendi,vt s.co.l.fin. † no.ergo,ꝙ venditor obligatur ad rem
tradendam non autem dandam.Si tamen eſt dominus, tradẽdo
transfert dominium,& ſi non eſt dominus vſucapiendi cõdictio
4 nem:vt l.clauibus.de contrahen emp.† & ſic iſta traditio non dici
tur nuda:ſed habet in ſe cauſam bonorum, hoc eſt,quod vult di-
cere tex.in l.in conuentionalibus. §.fin.de verbo. ob. & propter
hoc habet iſta obligatio ſimilitudinem cum obligatione dandi:
quia ſicut qui tenetur dare, cogitur præcisè ad dandum. vt l. vbi
au.em.§.fi.de verbo.oblig.ita & iſte ad tradendum,ſi habet facul
tatem tradendi,vt hic no.in glo.ſecundum opi.Mar. quæ com-
5 muniter tenetur non tamen omnimodam:† quia qui tenetur ad
dandum indiſtinctè,compellitur præcisè dare ſiue habeat faculta
tem,ſiue non,ſi poſſibilis eſt datio;puta cogitur redimere, & da-
re,& venditor non tenetur,nec compellitur, niſi quando habet
facultatem. ſi autem non habet,agitur ad intereſſe, nec compelli-
tur redimere,poſito,quòd redemptio ſit impoſſibilis.Hęc autem
traditio per ſe eſt meri facti:& ideo ſi per ſtipulationem quis pro
mitteret tradere,non ex præcedenti contractu venditionis,cenſe
retur promiſiſſe merum factum,vt l.fundum tradi, & l.ſtipulatio
nes non diuiduntur,de verbo.obliga.& ideo ſi haberet facultatẽ
tradendi,non poſſet præcisè compelli ad tradendum: ſed agere-
tur ad intereſſe, quod ſuccederet in obligatione poſt moram, ſi-
cut ſi promitteretur quodlibet aliud factum:vt l.ſi quis ab alio.§.
fi.de reg.iu.& quod plene no.Bar.in d.l.ſtipulationes nõ diuidun.
6 in 8.q.¶†In tex.ibi.{ in id,quod intereſt agitur. } ſed pone, ꝙ em-
ptor tradidit arrhas quas poteſt repetere duplicatas: vt l. contra-
ctus,circa fin.C.de fide inſtr.an vnà cum eis,& duplo poſſit pete
re intereſſe?dic,vt ibi not.per Cyn.& alios,qui tenent,ꝙ ſic,quate
nus intereſſe excedit pœnam dupli arrharum, non vltra. facit l.
prædia.}.eo.Item quid ſi non vult repetere arrhas,ſed agere ad in
tereſſe.Io.An.in addit.Specu.in tit.de emp.& vend. §. nunc ſcien-
dum refert Mar.de Fano diſputaſſe, dic vt ibi plenè, tamen iſtud
non videtur habere dubium tenendo deciſionem, de qua s. ꝙ
poſſit petere etiam ſi egit ad arrhas duplicatas,multo magis ſi nõ
egit:& hoc vult glo.in d.l.contractus ſuper ver.(reddere.) ſecun
7 dum Bal.¶†In tex.ibi,{ ſi pluris intereſt. } puta, cum pro x. com-
muni æſtimatione valebat 12. ſed mea intereſt habere. in 16.vel
ratione affectionis.quia fuit anteceſſorum meorum, uel ratione
ſingularis vtilitatis,quæ habet locum in me: ſed non haberet lo-
cum in aliquo alio.Poſſum ergo petere non ſolum decem, ſi ſol-
ui,ſed etiam 5. vltra iſtud tñ intereſſe ſingulare, non poteſt exce-
dere duplum intereſſe communis,vt hic in gl.fi.per l. vnicam. C.
de ſente.quæ pro eo quod intereſt,quod intellige verum, ſi con-
cernebat meram affectionem meam.Si autem commodum pe
cuniarium ſingulare totum venit,vt no. j.eo.l.Iulia. in fi. mag.gl.
& s.tit.j.ſeruus,& l.ſi venditor.§.fi.gl.mag. format 6.quæſtiones.
Prima vſque ibi,{ an ergo.} ſecunda vſque ibi, { ſed quid. } tertia
vſque ibi,{ item hoc.} quarta vſque ibi,{ item quid.}quinta vſque
ibi,{ item an.} ibi ſexta, & vltima. ¶In prima ibi, { cum hoc non
inueniam,an ſit arbitraria &c.} aſſignat Bartol.rationem: quia in
arbitrarijs officium iudicis ſuper intereſſe cauſatur propter con-
tumaciam commiſſam in non parendo iudici:ideo neceſſe eſt,vt
præcedat ſententia,& præceptum iudicis de tradendo rem: aliàs
non poſſet contumacia committi: ſed in bonæfidei, quæ habet
magis amplam naturam,cauſatur etiam ex alia cauſa, quam pro-
pter talem contumaciam: vt l.ſed ſi lege.§.hæc verba.s. de pet.hæ.
8. & patet etiam hic,† in 2.q.gloſſa ponit tres modos practicandi,&
quilibet eſt bonus:licèt glo.ſecundum non videatur tenere per l.
ſeruum.§.fi.de verbo.oblig.ſed quòd ibi loquitur, in obligatione
dandi,vbi non ſuccedit obligatio ad intereſſe,ideo nunquam po
teſt peti principaliter,hic vero benè ſuccedit, ideo benè poteſt pe
ti poſt moram ſine re,& iſte eſt proprius caſus huius l. dum dicit
in id,quod intereſt.Tertius tamen modus magis approbatur per
gl.de quo etiam in l.conductores.C.lo.& vide plenè per Bart.de
iſtis modis practicandi in l.ſtipulationes non diuiduntur, de verb.
oblig & quod no.Bal.in l.j.C.de his,quæ pęnæ nomi. in 8. col. ver
ſicul.ſed quæro teſtator.¶In 3.quæſtione dum dicit glo. { reſpõ
deo primo in petitione ex neceſſitate.} vult dicere, ꝙ iudex in illa
non poteſt condemnationem facere,niſi fuit petitum in libello,
poſtquam præceſſerit conteſtatio,ſed in ſecundo, quod euenit,
poſt litem conteſtatam bene poteſt,licèt non fuerit in libello pe-
titum,quia officium iudicis in his,quæ emergunt poſt lit.conteſt.
magis eſt amplum: vt l.ędiles.§. item ſciendum, de ædil. edic. ¶In
tertia quæſtione dic,quòd opin.Mar. approbat glo. Inſt. de con-
trahen.empt.§.precium,& Cyn.C.eodem l.tradit, & Inno. Ho-
ſtien.in c.cum Ioa.de fide inſt.& de cenſi.c. olim. Bald. autem li-
mitat in l.contractus.C.de fide inſtrum. vt non poſſit præcisè cõ
pelli ſi habet facultatem rei tradendæ quando etiam dominus,
quia tunc teneretur,verum eſt,quòd teneretur ad dãdum, ſecus
ſi non eſt dominus, quia tunc teneretur ad merum factum, &
ſuccederent rationes Io.quæ opinio.mihi non placet, nam ven-
ditor etiam ſi eſſet dominus,non obligatur ad dandum, ſed dun-
taxat ad tradendum, licèt ex traditione dominium transferatur.
Præterea licèt non transferatur,ſi non eſt dominus, transfert vſu
capiendi condictionem, ex quo poteſt emptor acquirere domi-
nium,ergo adhuc participat de natura obligationis dandi. Tene
ergo,quòd indiſtinctè compellitur tradere præcisè,& poteſt res
9 ſibi auferri manu militari.¶†Itẽ in v.quæſtione dicas dictum glo.
procedere,quando fuiſſet petita res duntaxat,vel res,& intereſſe,
ſi res non tradatur,vt in prima,& ſecunda practica glo.quia quan
docunque lite pendente res,quæ petitur, offertur,debet ſequi ab
ſolutio ab obſeruatione iudicij,vt Inſt.de perpet.& tempo.actio.
§.fin.ſed ſi fuiſſet petitum duntaxat intereſſe propter moram ex-
traiudicialem commiſſam in tradendo rem, quod fieri potuit
per iſtum text.& in ſecunda practica glo.tunc poteſt litem conte
ſtari ſuper tali intereſſe,non offerri res,nec purgari moram, vt l.ſi
inſulam,de verborum obligation.& non ſolum in cauſa appella-
tionis,immo nec etiam in principali audiretur inuito actore.
¶In ultima quæſtione,quæ reprehenditur per omnes, quia cum
emptor teneatur ad quantitatem tenetur ad dandum ideo præ-
cisè dare compellitur,nec ſuccedit obligatio ad intereſſe, ſed ven
ditor tenetur ad tradendum, ſi vendidit certam ſpeciem ſed ſi a-
liquid conſiſtens in genere, diceretur etiam ipſe teneri ad dan-
dum ex natura generis,ut not.in l.qui concubinam. §.ſi hæres.de
leg.3.& infra eod. l.ex empt. in princip. nec ſuccederet obligatio
ad intereſſe.

---

1 *Venditor ſi celat qualitatem, per quam rei conditio ſit deterior, tenetur actione ad intereſſe emptori,ſiue ſciuerit ſiue ignorauerit.*
2 *Venditor ſciens rẽ venditã debere alieri ſeruitutẽ, & dolosè proteſtatus fuit,quòd nõ vult teneri de ſeruitute ſi reperiatur,quòd teneatur ad intereſſe, nõ autem ad duplum, & quid ſi ignorauit.nec aliquid proteſtatus ſit de ſeruitute.*
3 *Si aliquis de conſiliarijs ciuitatis tempore cariſtię cum ſciret deliberatum eſſe inter eos,quòd ponatur certum pretium in frumento, & deliberatione adhuc non publicata vendidit magnam quantitatem frumenti cariori pretio,quòd de liberatione publicata debeat contractus reſcindi.*
4 *Certus quòd non debeat amplius certiorari,quando certioratio debet fieri ſolum ad finem,ut ille ſciret,ſecus ſi ut aliquid faceret.*
5 *Non ſufficit uenditorem ſcire litem motam emptori, ad hoc, ut teneatur de euictione,niſi etiam ſibi denuntietur, quòd ueniat ad ſe defendendum.*

1 §. Venditor. ¶†Si res vendita deberet alteri ſeruitu-
tem,& emptor ignoret, tenetur uendi-
tor ad intereſſe,ſiue ſciuerit,& non certiorauerit, ſiue ignoraue-
rit,& temerariè aſſeruerit ſeruitutem non deberi,& in primo ca
a ſu,quando ſciuit,non prodeſt ſibi proteſtatio,[a] ꝙ non uult teneri
de ſeruitute,ſi qua reperiatur deberi,quia improbato more ſe ha
buit ſubticendo, in ſecundo caſu, quando ignorauit, bene pro-
deſt proteſtatio,quæ ſuæ ſecuritati videtur proſpexiſſe,ſi aũt em-
ptor ſciuit,venditor in nullo tenet.h.d. in effectu uſque in finem,
& eſt nota.& ſemper allegatur, & in primo loquitur, qñ emptor
ignorauit vſque ibi,{ hęc ita },ſecundo,qñ ſciuit.Et prima pars cõ
tinet quatuor caſus,primus,qñ venditor ſciuit, & tacuit, & nihil
dixit,vſque ibi,(ſed ſcire.) ſecundo, quando aſſeruit ſeruitutem
non deberi,& iſte põt intelligi ẽt qñ ignorauit, qđ non debuit te
mere aſſerere,quod ignorabat,vt j.eo.l.Iul.poſt principium,ibi,
ſed non debuit facile &c.vſque ibi,{ ſed ꝓponas.}tertius caſus eſt
hic,qñ fuit proteſtatus generaliter,ꝙ ſi contingat ſeruitutem repe
riri debitam non vult teneri,quę proteſtatio non prodeſt,& hoc
eſt intelligendum in primo caſu,qñ ſciuit uſque ibi,{ non ſi ſecuri
tatem.) quartus caſus colligitur ibi, quando ipſe ignorauit, quo
caſu prodeſt ſibi hęc proteſtatio,& ꝙ ita debeat intelligi,patet ex
tex.expreſſè j.de ædil.edic.l.quæritur.§.ſi venditor. Cy. not. in l.j.
C.de ædi.actio.vbi omnino vide per eum.indiſtinctè, uidetur di-
ſtinguere,ꝙ aut proteſtatio ſit generalis,& non prodeſt, aut ſpe-
cialis,& proſit,& ita intelligit iſtum tex.ſed non placet, q̃a eſſet im
ponere legem uerbis.Tu autem diſtingue,an fiat a ſciente,& do-
loſo,& nõ prodeſt,vt ẽt hr̃ j.eo.tenet.§.fi.aut ab ignorãte, & bo
na fide

ADDITIO.

a Proteſtatio.Adde materiam proteſtationis vide per Bar. in l. non ſolum. §.morte.ff.de ope.no.nun.Saly.in l.pacta nouiſſima.C.de pac.

naſide:tunc valet,vt in d.l. quæritur.§.ſi venditor. & ad prædicta
2 bonus tex.j.eo.l.quæro.† Quod aũt dixi non prodeſſe ſcienti, &
doloſo,verum eſt quominus teneatur ad intereſſe: ſed quando
prodeſt quantum ad hoc,vt non teneatur ad duplum, tex. eſt cũ
glo.j.de euictionibus.l.qui libertatis.§.pe.verſi.ſicuti qui fundum.
Quid autem ſi venditor ignorauerit, non tamen aſſeruit nullam
ſeruitutem deberi,nec etiam fuit proteſtatus ꝙ non vult teneri ſi
appareat? Rñdeo:aut vendidit fundum,vt optimum maximum:
quia eſt,& debet tradere libellum, & iſta verba tantum impor-
tant,quantum ſi dixiſſet ipſum eſſe liberum:vt j.de euictioni. l.pe.
aut hoc non dixit,ſed vendidit ſimpliciter, & tunc aut quæritur,
an teneatur ad intereſſe,& dicendum,ꝙ non,& ita intelligitur ſe-
cundum vnum ſenſum legis cum venderes.ſ. de cõtrahenda em
ptio.aut quæritur,an teneatur quanti minoris emptor fuiſſet em
pturus,& dicendum eſt,ꝙ ſic.vt j.de ædil.edi.l quoties, in vlt.car
ta,iuncta l.j §.cauſa.eo.ti. nam intereſſe poteſt eſſe longe maius,
& facit iſte tex.in primo dicto ad quæſtionem not. per Cyn. ſ.de
3 leg.b.l.fraus.†ꝙ ſi aliquis de conſiliarijs ciuitatis tempore cariſtiæ
cum ſciret deliberatum eſſe inter eos, ꝙ ponatur certum pretiũ
in frumento,cum deliberatio non eſſet adhuc publicata. ipſe ha-
bens magnam quantitatem frumenti vendidit pretio cariori, &
poſtea deliberatio publicata eſt, ꝙ debeat contractus reſcindi,
quia improbato more ſe habuit, non certiorãdo emptorem de
deliberatione futura,qui ſi fuiſſet certioratus, non emiſſet tanto
pretio,vnde dicit Cy.ꝙ uidetur feciſſe fraudem legi futuræ, facit
l.j in fin.de doli exce.& adde,quod no.in Spec.de emp. & uend.
4 §.nunc videndum.verſ.quid ſi vendidit.¶†Vltimò no. finem qui
a ſemper allegatur,ꝙ qui certus eſt,[a] amplius certiorari non debet.
hoc verum,quando certioratio debebat fieri ſolum ad finẽ,vt il-
le ſciret,ſi autem,vt aliquid faceret,vel ab aliquo abſtineret, tunc
non ſufficit,ꝙ ille ſit certus,immo requiritur, ꝙ etiam denuntiet
ſibi,vt illud faciat,vel non faciat,vt l.denunciaſſe. in prin. & ibi per
5 Bar.de adul.& l.qui abſentem.de procurator.† vnde non ſufficit
venditorem ſcire litem motam emptori, ad hoc vt teneatur de
euic.niſi etiam ſibi denuntietur,ꝙ veniat ad defendendum. vt ibi
no.& j.de euic.l.ſi plus,vel minus.§.mota quæſtione.

ADDITIO.

a Qui certus eſt.Adde in regula eum qui certus.de re.iur.lib.6.Card. Zab.
in c.ab excommunicato.in 9.no.de reſcrip.

LEX II.

Si in emptione. ¶Si menſura debita non reperia-
tur, competit actio ex empto ad
intereſſe.h.d.vt infra eo.ſi ſeruum.§.ſi modus, caſus eſt iſte.

1 *Poſſeſſio vacua,quæ dicatur.*
2 *Venditor,licèt non obligetur ad dandum,id eſt dominium transferendũ,
obligatur tamen ad alia tria,ſcilicet,ad tradendum rem,& transferen-
dam poſſeſſionem, item, quòd illa poſſeſſio ſit vacua, & quid ſi uacua
transferri non poſſit,*
3 *Quòd dicatur poſſeſſio vacua tradi emptori:licèt res uendita debeat alte
ri ſeruitutem.*
4 *Stipulatio appoſita ſuper contractu emptionis,& uenditionis etiam in-
continenti eſt ſtricti iuris,nec ſequitur naturam principalis contractus,
qui eſt bonæfidei.*
5 *Stipulatio duplæ non committitur,quando res uendita euincitur non ra
tione proprietatis,ſed poſſeſſionis.*
6 *Si res uendita non ſit adhuc euicta:ſed poſſit euinci, quando tamen poſſit
agi de euictione.*

1 §.Vacua. †Non dicitur poſſeſſio vacua, quæ per aliũ ex
miſſione iudicis occupatur,nec dicitur tradita,
ſi fuit euicta.Et in ſtipulatione vacuam poſſeſſionem tradi appo-
ſita in contractu venditionis, non veniunt fructus ante lit. con-
teſt.ſicut nec in ſtipulatione rem dari.h.d.vſque ad l. rõ. §. ſi ita.&
2 no.iſtos tex.valde.Præmitte,ꝙ † licèt venditor non obligetur ad
dandum, ideſt dominium transferendum, obligatur tamen ad
alia tria,ſcilicet,ad tradendam rem,vt j. eo.l.ex empto. poſt princ.
& ad transferendum poſſeſſionem.¶Item,& tertio, ꝙ illa poſſeſ
ſio ſit vacua,& hæc duo probantur hic, & in princ.l. nec obſtat,
quod habetur in l.ſi fundum. j.de fun.do.per glo.quia fateor, ꝙ
dominium poteſt transferri abſque eo, ꝙ transferatur poſſeſſio,
vel ꝙ transferatur vacua, ſi tradens erat dominus, vt ibi,tamen
non liberatur tradens,niſi faciat poſſeſſionem emptoris, & ꝙ ſit
vacua,vt hic colligitur,quod eſt not.& hoc tenet Cyn. in l. cum
res.C.de proba.hoc verum,niſi vacua transferri non poſſit ſuo
dolo,& culpa, de qua teneatur, ſicut enim, quando non poteſt
tradere ſine ſuo dolo,& culpa,rem non compellitur ad traden-
dum,ut dixi in princ.l.præcedentis.ita ſi non poteſt trãsferre poſ-
ſeſſionem vacuam,nec dolo vel culpa fecit quominus poſſit, ita
poteſt intelligi.l.ſi cum fundum.§.ferè.ſ.de contrahen.emp.uel in
tellige,vt ibi no.in gl.ſuper verbo,{ tradat. } quæ ſentit illud,quod
ſupra dixi,ꝙ venditor teneatur transferre vacuam poſſeſſionem
licèt autem dominium transferatur,etiam ſi non transferatur va
cua poſſeſſio,an idem ſit in quaſi dominio, & in vſucapiendi con
dictione,vide per Bart.in l.Celſus.j.de vſucapi. His præmiſſis,po-
ne,vendidiſti mihi fundum cuius poſſeſſionem habes,alius tamẽ
erat miſſus in tenutam dicti fundi ex primo decreto, certum eſt,
quòd ille non poſſidet. ſed detinet,vt l.ſi duo. §. creditores. j.uti
poſſide.& l.3.§.fi. j.de acquiren.poſ.tradidiſti mihi fundum,& ſic
tranſtuliſti poſſeſſionem quam habebas,certè nõ propterea es
liberatus,quia non tradidiſti vacuam, ut debuiſti. Nam ille miſſus
poteſt me turbare,ideo teneris hac actione ad intereſſe, uł ut red
das poſſeſſionem vacuam.Idem ſi tradidiſti vacuam, & fuit eui-
3 cta,non videtur tranſlata,quę non durauit.†Sed ponamus,quòd
alius non erat miſſus ex primo decreto,tamen illa res debebat al
teri ſeruitutem,an dicatur poſſeſſio vacua? dicas,quòd ſic,non ta
men liberatur.Ideo ſi promiſi tradere poſſeſſionem vacuam, &
liberam,non ſum liberatus,& hoc habetur in l. vicinus. §. fundo,
& ibi per Bartol. infra de legat.2.& §.vim facit,de vi,& vi armat.
4 ¶†Contra prin.l.rem. oppo.de l.ſi a ſubſtituto.§.j.de leg. primo.
Solu. ibi tenebatur quis tradere ex cauſa lucratiua, vnde ſufficit,
quòd tradiderit licèt poſtea euincatur.Hic ex cauſa oneroſa,quo
caſu non ſufficit,ſed agitur de euictio.ita ibi not.Bart.declarando
iſtum tex.¶Ex §.j.not.quòd ſtipulatio appoſita ſuper contractu
emptionis,& vendition. etiam incontinenti eſt ſtricti iuris, & ſic
non ſequitur naturam principalis contractus, qui eſt bonæfidei,
ideo in eo non ueniunt fructus,niſi a tempore litis conteſt. ita in-
tellige iſtum tex.iuncta l.cum fundus.in prin.ſ.ſi cer. pet. niſi pro-
miſerit tam rem dare vacuam,quàm poſſeſſionem tradere,vt l.ſi
ſtipulatus,de uſur. tunc venirent fructus a tempore contractus,
5 & ſic ſtipulatio haberet naturam principalis cõtractus. ¶†Et hoc
vult hic gloſ.quæ incipit hoc immo.Super glo. in l. ratio. in princ.
not.glo.ſecundum Azo.ꝙ ſtipulatio duplę non committitur,qñ
res euincitur non ratione proprietatis, quia euincens non dicit
ſe dominum,ſed euincitur ratione poſſeſſionis, quia dicit ſe po-
tiorem in poſſeſſione,quam emptor. Agetur ergo tunc actione
ex empto ad intereſſe,nõ ex ſtipulatu ad duplam, ſi promiſſa eſt.
In dubio autem videtur euinci ratione proprietatis, vt infra de
6 uerb.obli.l.uenditores,& ibi not.in parua glo.¶† Item not. in ca.
glo.in fi.quòd etiam ſi non ſit adhuc euicta,ſi tamen poteſt euin
ci,agitur.Certè hoc non eſt verum, niſi quando uenditor ſciuit
rem alienatam,vt infra eo.ſeruus. §. fina. aliàs ſufficit emptorem
habere licere, & quæſtionem ſibi motam non eſſe,ut infra de
euict.l.habere licere.

LEX III.

1 *Si uenditur ius incorporale,non cadit uera traditio: ſed quaſi patientia
aduerſarij.*
2 *Vendens mihi ſeruitutem itineris,uel actus,ſi inducit me in fundum ſer-
uientem ſtatim acquiritur mihi ius ſeruitutis, ſicut ius uſusfructus. &
ad quid aliud teneatur venditor.& nu.3.*

DAtio poſſeſ.

1 §.Si alter. ¶†Si uenditur ius incorporale,nõ
cadit uera traditio, ſed quaſi patiẽ-
2 tia aduerſarij.h.d.Aduertendum tñ,†ꝙ ſi vendis mihi ſeruitutem
itineris,vel actus,ſi inducis me in fundum ſeruientem ſtatim acq
ritur mihi ius ſeruitutis,ſicut ius vſuſf.vt l.tertia. §.dares.ſ. de vſu-
fru.ſed ſi non inducis,non acquiritur ius in re, ideſt in ſeruitute,
quouſque incipiam uti te ſciente,& patiente, ſicut in re corpora-
3 li antequam tradatur res,ut l.ſi ager.ſ de rei uen.† Sed an uẽditor
ſit liberatus eo ipſo,ꝙ induxit me in fundum, & ſic acquiſitum
eſt ius in re? uidetur,quòd ſic. j.de rerum ꝑmuta.l.j. & quod not.
in auth.ſacramenta.C.ſi aduer. uen. dic contra quia illud in reb.
corporalibus,ſed in iuribus non dicitur facta perfecte traditio.
quia cum requiritur tranſlatio poſſeſſionis,vel quaſi,& iſta quaſi
poſſeſſio cõſiſtit in duobus, ſcilicet,in actu utendi, & in patientia
aduerſarii,quæ patientia poteſt eſſe hodie,cras non,nunquam dr̃
perfecte facta.Si ideo non patitur,adhuc poteſt conueniri actio-
ne perſonali,ita vt patet ex not. in l.corruptionem. C. de uſuf. in
tex.& gl.& per Doc.& no.in l.2.de verbo.oblig.

1 *Venditor tenetur quanti plurimi res fuerit a tempore moræ, ſed emptor
econuerſo.*
2 *Venditor ex eo,quòd recepit pretium,an dicatur conſtitutus in mora ſi-
ne alia interpellatione.*
3 *Venditor poſtquam interpellauit emptorem,ſi perdit facultatem rei tra
dendæ,uel fuit impeditus aliqua difficultate, non conſtituitur in mora
per interpellationem temporis.*
4 *Dictio a,denotat ſeparationem.*

1 §.Si per venditorem. † Mora venditoris facit
eum teneri quanti res
plurimi fuerit a tempore moræ, ſed mora emptoris facit ven-
ditorem teneri quanti minimi fuit a tempore moræ, & habetur
conſideratio loci,vbi debebat fieri ſolutio contra moroſum.hoc
dicit,

dicit,declara iſtum §.vt no.in l.vinum. ſ. ſi cert.pet. nam in duo-
bus ſtat difficultas. Primo in quantum dicitur, ꝙ inſpicitur tem-
pus,quo vinum venditur. ideſt, venditum eſt, ſi tunc temporis
plus valebat,& ſic inſpicitur tempus contractus. Sed contra:quia
tunc inſpicitur tempus contractus, quando æſtimatio venit iure
actionis:vt l.hominem.ſupra man.ſed quando venit officio iudi-
cis mercenario,vt hic erat,non inſpicitur tempus contractus:ſed
tempus moræ,ſi tunc plus valuit,vel tempus poſt moram, ſi tũc
plus valuit,vt d.l.vinum.Solue,intellige hic, quòd tempore con-
tractus fuit in mora,quia ſtatim fuit ſolutum pretium, & fuit in-
terpellatus,vt traderet.& non tradidit, & ſic inſpicitur, tanquam
2 tempus contractus,ſed non tanquam tempus moræ,†nec puto,
ꝙ propter ſolam traditionem pretij venditor ſit conſtitutus in
mora,licèt hic Bar.videatur ſentire cum l.curabit. C.eod. quæ l.
probat contrarium, quia non eſt in mora, licèt teneatur ad fru-
ctus rei,poſtquam habet pretium,ſed requiritur interpellatio, vt
conſtituatur in mora ratione ſatis euidenti,quia non tenetur ven
ditor portare vinum ad domum emptoris,cũ hoc fieri non poſ-
ſit ſine ſumptu:vt dixi in l.item illa.de cõſti.pecunia, & probatur.
in l.j.§.ſi vel pe.de pe.& commo.rei vend. ꝙ emptor tenetur le-
uare vinum:& portare,licèt ſecus ſit in alia re, quæ poteſt porta-
ri ſine ſumptu,vt not.in d.l.item illa.vnde fortè in tali re,poſſet ꝓ-
cedere dictum Barto.ꝙ poſtquam venditor recepit pretium, eo
ipſo ſit in mora,ſi rem non portat ad domum emptoris, & hoc
eſt vtile.Quoniam ante moram periculum peremptionis, & de-
teriorationis pertinet ad emptorem,vt l.neceſſario. de pericu. &
commo rei vend.ſed poſt moram ad venditorem.eod. tit.l.illud.
Item in alio eſt difficultas,dũ dicit hic in verſi.{ mora autem. } ꝙ
emptor videt̃ eſſe in mora, eo ipſo, ſi venditor fuit paratus trade
re,& nulla difficultas eum impediuit.Innuit ergo, ꝙ etiam ſi em-
ptor non fuit interpellatus, ſit in mora, quod tamen non eſt ve-
rum,immo requiritur,ꝙ ſit interpellatus,& quod hic dicitur, in-
tellige,quia ſi poſt interpellationem venditor ſemper fuit paratus
tradere,& emptor non requiſiuit,ut traderet, eſt in mora Si autẽ
requiſiuiſſet,& emptor tradere noluiſſet,tunc purgaſſet moram,
& uenditorem in mora conſtituiſſet,quia ultima mora nocet.vt
d.l.illud.& infra eo.l.ſi per emptorem & no in l.ſi ſeruum.§.item
3 videamus.infra de verbor.obligatio. † Sed ſi venditor poſtquam
interpellauit emptorem perdidit facultatem rei tradendæ, vel fuit
impeditus aliqua difficultate, etiam non conſtitueretur in mora
per interpellationem emptoris,vt d.l.ſi per emptorem.in fin.text.
4 & glo.quod not.& hoc ſenſit hic ſuper verſi.præſertim. ¶†Vlti-
a mo allegatur iſte tex.in fi. ꝙ dictio a[a] denotat ſeparationem, de
quo per Cyn.in l.a caligato.C.de contrah.empt.

ADDITIO.

a Dictio a, Adde quòd iſta dictio coniuncta numero dierum excludit illam
diem,cui adiungitur.glo.eſt in cle.ſicut appellationem.de appel.

LEX IIII.

Si ſeruum. ¶Venditor ſciens vitium rei tenetur, quate
nus intereſt emptoris, ſi ſciuiſſet, licet duplũ
promiſerit,& ad illud intereſſe poteſt cõueniri,antequam res em
ptori abſit,licèt non ad duplam.h.d.idem ſi ſciuit rem alienam,ut
poſſit conueniri etiam antequam euincatur ad intereſſe particu-
lare,quatenus intereſt emptoris,ſi ſciuiſſet.vt ĵ.co.l.ſeruus.§.ſi uel
quatenus intereſt ipſius ſuiſſe factum,quod eſt no. nam iſtud di-
citur intereſſe particulare,poſtquam eſt euicta, agitur ad intereſ-
ſe totale,de quo deducitur id,quod fuit conſecutus pro intereſſe
particulari.ut infra eo.l.ex empto.§.fi.& no.in l.j.in prin.ſupra eo.
in glo.mag.circa medium ibi,{ ſed quid,ſi ex eo, ꝙ in mora tra-
denda,& fuit &c.

---

2 *Si ager uenditus reperitur maior,puta,duobus iugeris,quàm ſit dictum,
an illa duo iugera videantur uendita pro eodem pretio, & quid econ-
tra.& nume.1.*

3 *Qualitas eſſe non poteſt,ubi non eſt ſubſtantia.*

1 §.Si modus. ¶† Si fundo uendito deficit ſubſtantia
menſuræ; reſtituitur pretium pro rata,
quo deficit,& ſi deficit qualitas,& non ſubſtantia, reſtituitur pro
rata qualitatis deficientis.hoc dicit. ¶In text. ibi { pro numero iu-
gerum. } q. d. non pro bonitate per rationem, quæ ſequitur.
{ quia &c. } pone enim, quòd ager in vna parte erat melior, quã
in altera,dicebat emptor deficere duo iugera; quæ ſi non defice-
rent,eſſet de meliori parte, & ſic debet fieri æſtimatio; quatenus
plus valent iugera in illa parte,quàm in altera,certè non debet fie
ri,ſed habetur reſpectus ad numerum iugerum; ut ſi dictum fuit
eſſe x.iugerum,& fuit uẽditus pro x. ad rationem unius pro quo
libet iugere reſtituantur duo tantum,licet in parte meliori, ualet
2 iuger vnum cum dimidio.†Sed quid ſi ager eſt maior, quàm ſit
dictum,quia dicitur,quòd erant x. & reperiuntur xij illa duo an
uideantur uendita,& pro eodem pretio? reſpondeo, aut dixiſti
uendo tibi x.iugera in tali fundo,& illa duo non ſunt uendita,ſed
remanent penes te argu.in l.ſi uina.de peri.& commo. rei uendi-
tæ.& in l.ſi debitor.§.veriſimile.ſ.de contrahen. emp.a contrario
ſenſu. Aut non fuit facta uenditio de iugeribus,ſed de fundo.licèt
diceres eſſe x.iugerum: & tunc aut fuit ſtatutum pretium pro
quolibet iugere,& illa duo cadunt in venditione,non tamen pro
eodem pretio,ſed debeo ſupplere, niſi contrarium ſit actum.vt
l.qui fundum.§.qui agrum.de contrahen. emp.aut non fuit ſtatu
tum pretium pro quolibet iugere,ſed pro toto fundo:quia uen-
didiſti fundum pro x.quem dixiſti eſſe x.iugerum.& tunc non de
a beo[a] pretium ſupplere,immo illa duo cedunt lucro mei.ut ĵ.co.
l.ſi venditor hominis.in princ. & de hoc articulo tangitur, nec ita
clarè,nec allegantur dicta iura per Spe. de emptio. & uenditio.§.
ſciendum.in fi.tene menti,quia ſunt quotidiana,& pluries vidi du
3 bitari.¶†in tex.ibi,{ non poteſt æſtimari. } allegatur iſte text.ꝙ ubi
non eſt ſubſtantia,non poteſt eſſe qualitas.facit ſ.ſi cer.pe.l. eius q.
circa fi.& de fur.l.ſi quis uxoris.§.nec uerb.ſ. de hær. uen.l. quòd
ſi nullo.& de acquiren.rerum dom.l.adeo.§.inſula.in fin. & C.de
cond.ob cauſam.l.j.per Bar.

ADDITIO.

a Et tunc non debeo. Adde Bal.in rub.C.de contrahen.emp.Sal. in l. 2. C.e.
& Pet.de Ancha.in c.per tuas.de do.refert, & ſequitur Alex. de Imol. in
conſi.127.in prin.in 2.vol.& in propoſito uide d.Maria.de ſancto Saui.in
trac.de empt.& uend.q.6.in prin.col.6.
¶Et Adde quòd hanc eandem Doc. Pau. hic refert etiam idem Alex. de
Imo.in conſi.113.col.4.ver.præterea etiam dato,& in conſi.8.co.2.poſt
prin.in 4.vol.
¶Adde tu,quòd hanc do.Pau.de Ca.refert, & ſequitur do. meus Soci.in
l.demonſtratio falſa.col.3.infra de condi.& demon.

LEX V.

Si hæres. ¶Hæres grauatus uendere, poſtquam uendidit
poteſt ad ea,quæ ſunt de natura emptionis con
ueniri non ſolum ex empto,ſed etiam ex teſtamento, ſecus ſi nõ
eſſet grauatus, licèt falſo putaret ſe grauatum.hoc dicit,dubium
erat in prima parte:quia poſtquam uendiderat, uidebatur libera-
tus ab actione ex teſtamento,quia fecerat id,quod teſtator iuſſe-
rat:& ſic ſolum uidebatur poſſe conueniri actione ex empto.
per l.in numerationibus in fi.de ſol.Sed cõtrarium eſt,quia quo-
uſque non fecerit omnia,quæ ſunt de natura contractus non ui-
detur impleuiſſe uoluntatem defuncti, & iſta fuit intentio huius
legis,quam no.

LEX VI.

2 *Quando res ex una parte traditur, ex altera traditur res, & pecunia, ſi
pecunia præponderat ualori rei,erit emptio, ſi ecõtra, erit permutatio.*

3 *Si promiſiſti mihi dare librum, poſtquàm ſcripſeris, uel ſi ſcripſeris quòd
poſſim agere, vt ſcribas, & poſtquam ſcripſeris, mihi des.*

4 *Factum an ſit in obligatione.*

Tenetur ex empto.

1 §.Si vendidi. ¶†Ex pacto incõtinenti ap
poſito informatur actio ex
2 contractu.ut detur ad id, quod deuenit in pacto.h.d. ¶†In textu
ibi,{ non intelligitur emptio,& venditio, } quia non interuenit pre
tium in pecunia numerata,quod eſt neceſſe, ut dicatur emptio,
& venditio,vt infra de rerum permu.l.j.eſt ergo contractus inno
minatus do,ut facias,uel facio,ut facias,& ſic datur actio præſcri-
ptis verbis,ſed in caſu præcedenti interuenit etiam pecunia:unde
fuit emptio,licèt fuerit appoſitum pactum de aliquo faciendo:&
ex hoc videtur,ꝙ ſi ex una parte traditur res,ex altera uerò pecu-
nia,& res dicatur contractus emptionis,& venditionis, facta de-
nominatione a pecunia, non autem permutationis, facta deno-
minatione a re:quod an ſit uerum,uide ꝑ Bart.in l. Ariſt. de don.
immo uidetur diſtinguendum, an pecunia præponderet ualori
3 rei.& tunc erit emptio. An econtra,& tunc erit permutatio. ¶†In
tex.ibi,{ ita ut inſula ædificata } iſta uerba faciebãt dubium. Nam
a iſti ablatiui reſoluuntur[a] in conditionem,vt l.a teſtatore.& ibi no.
de cond.& demonſt.& ſic eſt ſenſus, ſi inſulam ædificaueris, uel
poſtquàm ędificaueris,tradas mihi dimidiam. Non ergo promi
ſiſti mihi ædificare:vnde uidebatur, quòd non poſſem agere, ut
ædifices,contrarium tamen hic patet,ut infra ſequitur, quod eſt
benè mirabile,ut iſta uerba conditionalia inducãt diſpoſitionem.
Vnde uidetur per iſtum tex. quòd ſi promiſiſti mihi dare librum
poſtquam ſcripſeris, uel ſi ſcripſeris, poſſim agere, ut ſcribas,&
poſtquam ſcripſeris mihi des: quia cum conditio pendeat ex fa-
cto tuo, videtur tacitè actum, vt illam debeas implere, nec ſcio ali
4 bi iſtum text. ¶†Item patet ex iſto text. ꝙ agit̃ ad factũ dum dicit,
ut ædifices agere me poſſe:& ſic factum eſt in obligatione. Vn
de allegabam ſemel,dũ eſſem ſcholaris ꝯ dominum Chriſtopho-
rum de Caſtil.qui uidebatur tenere contrarium, ꝙ in obligatio-
ne non erat factum,ſed intereſſe.vide per Barto.in l. ſtipulationes
non diuiduntur.in 8.quæſtione.de verb.oblig.

ADDITIO.

a Ablatiui reſoluuntur. Adde l.ab emptione.ff.de pac.cum ſim.

§.Si locum. Si uenditor anteꝗ̃ rem tradat, aliquid fa-
ciat in illa,uel circa illam, quod facere non
poſſet

poſſet etiam re euicta, poſtea conueniri poteſt, ut illud deſtruat. h.d.in effectu ſecundum,quod gl.uidetur intelligere.

§.Si vas aliquod. ¶Si vas venditum non continet integram menſuram,tenetur vẽditor actione ex empto ad reſtitutionem pretij pro rata. Sed ſi non eſt integrum,ſiue dixerit ipſum integrum ,ſiue non,tenetur ad omne damnum,& intereſſe cõtingens emptori propter hoc: quia ſemper vr̃ actum,vt integrum pręſtetur,niſi contrarium appareat.h.d.¶In text.ibi,{ ex empto tecum agam, ſi minus pſtes.} etiam ſi fueris ignorans,ut in prin.huius l.& agam ad reſtitutionẽ pretij pro rata,vt l.ſi ſeruum.§.j.s.eod. ſed in ſequenti caſu ago ad omne intereſſe,etiam extrinſecum propter malam traditionem, vt hic.j.eo.Iulia.licèt quando non traditur. propter moram non poſſit agi ad intereſſe intrinſecum,vt j.eod.l.ſi ſterilis. §. cum per venditorem.plus ergo delinquit mihi malè tradit,id eſt rem vitioſam,quàm qui nullo modo.Sic,& delictum conſiſtens in faciendo,maius eſt,quàm conſiſtens in non faciendo,vt not.gl.in l.2. j. ad Silla.¶Item loquitur hic in ipſo vaſe principaliter vendito, ſed in acceſſorio,dic,vt j.eo.l.pe.§.fi.& l.quicquid.

§.Si tibi. Venditio ſeruitutis realis facta ei qui non habet fundum vicinum,non valet. h. d. ratio eſt, quia non poteſt ſtare ſine dominante prædio,vt s.communia prædi. l.j.§.fi.¶Item ſi venditor dixerit deberi ſeruitutem prædio vendito,ſi non debetur, tenetur quanto minus. h.d ver. ſi tibi quinimmo etiam ſi debeatur,& venditor non certificaret emptorem, & propter hoc non fuit vſus illa ſeruitute, & propter non vſum fuit perdita, tenetur venditor ad intereſſe, vt s. de contrahenda empt.& venditi.l.in uẽdendo.§.j.quia ſi debet certificare emptorem de ſeruitute,quam prædium venditum debet. s.eod.l.j.§.j.ita, & de illa,quæ eidem prædio debetur, ne propter non vſum perdatur,vt dic.l.in vendendo.

§.Si venditor ſciens. Proteſtatio, ꝙ non vult teneri de vitio, vel defectu rei non poteſt venditori ſcienti illud ſubeſſe,& non certificanti emptorem.h.d.ſic,& s.eo.l.j.§.j.

LEX VII.

2 *Si recipio rem in emphyteuſim pro Titio , & filijs eius uſque in tertiam generationem,& ille Titius non habeat ratum,remanet penes me duratura uſque ad tertiam generationem Titij.*

3 *Si vendis fundum ſimpliciter,licèt dicas vſumfructum ad Titium pertinere,& non pertinet,ex ui uerborum totus fundus cenſetur uenditus,*

1 **FVndum mihi.** ¶†Si vẽditur res excepto vſufructu,qui dicatur ad alium pertinere,valet emptio:licèt ad nullum pertineret,& poterit venditor retinere pro ſe.Eatenus,tamẽ durabit,quatenus duret apud illum,& idem ſi dicatur pertinere ad vnum,cum ad alterum pertineat. h.d. plus etiam dicitur in l.ſi venditione.s.communia prædio.ꝙ poteſt venditor agere contra emptorem,vt patiatur vſumfructum, uel ſeruitutem conſtitui ad commodum illius,ad quem dixit pertinere, quod eſt mirãdum,quia per hoc patet,ꝙ verba poſita ad ſi.excipiendi proſunt ad agendum.Nam videbatur,ꝙ illa exceptio ſolum operatur,vt venditor non teneretur illo vendicante ſeruitutem, & tamen operatur etiam,ut agere poſſit, vt in l. ſed & ſi poſſeſſori. s. de iure iurando.Item prædicta,quando venditor excipit uſumfructum, vel ſeruitutem,ſi autem non excepiſſet,ſed ſolũ dixiſſet,uel uſumfructum, vel ſeruitutem deberi tali cum re vera non teneretur, non poſſet pro ſe retinere,uel etiam agere, vt illi conſtituatur, & ſic ſolum operantur iſta uerba,{ non teneatur. } ſi verum eſt,qđ dixit,non autem,vt agere poſſit,vel retinere, ſi nõ eſt verum tex. eſt cum gl.quam no.ad declarationem iſtius l. j.de euictionibus. l.minor.§.fi.quam allegat gl.pro concordant. ſed potius eſt con
2 tra:ibi omnino vide per hanc legem dicit† Bart. ꝙ ſi recipio rem in emphyteuſim pro Titio,& filijs eius vſque in tertiam generationem,& ille Titius non habet ratum,& ſic remanet penes me per l.abſenti.C.ſi cert.pet.durabit apud me, & meam generationem vſque ad tertiam generationem Titij, non autem meam. Adde qđ no.per eũdem in l.ſi quis vſumfructum. j.de vſufr.legato.¶Item adde hic l.cum fundum cuius. j.de euictio. Eſt autem ratio huius legis,quando vendis fundum excepto vſufructu ſola proprietas uidetur uendita, & ideo, licet dixerit illum pertinere ad Titium,licèt non pertineat,nihilominus non poſſum petere, niſi proprietatem,& potes illum fructum retinere pro te, uel tradere Titio,aut cuilibet alteri non tamen durabit,niſi quatenus du
3 rat penes Titium.†Sed ſi vendis fundum ſimpliciter,licèt dicas vſumfructum ad Titium pertinere,ſi non pertinet, ex vi verborũ totus fundus cenſetur uenditus,ꝗa exceptio, quæ non reperitur, non diminuit,vt in l.ſi quis ita legauerat fundum exceptis vineis, & l.Titiæ textores.de le.j.

LEX VIII.

1 *Condictio incerti,quòd etiam concurrat cum alia ſpeciali actione oriente ex contractu,*

1 **SI tibi.** ¶†Si res vendita tradatur aliter, quàm debeat tradi ad incommodum tradentis,agiĩ cõdictione incerti, ad incommodum recipientis,agi
2 tur actione ex empto.hoc dicit. ¶†In tex.ibi, { etiam condictione incerti.} quaſi dicat, non ſolum actione ex uendito, & ſic no.contra illos qui tenent in l.ſed ſi me putem.ſupra de condi.inde. ꝙ cõdictio incerti non cõcurrit cum aliqua ſpeciali actione oriente ex contractu,quod eſt falſum,vt ibi dixi, ut etiam patet j.eo.ex empto.§.eo autem. pone caſum in hac l. per illum §. cum inter.vt ibi dixi.

LEX IX.

Si is qui. ¶No.hic pro eo, quod dixi ſupra de conſtitu.pecu.l.item illa.ꝙ quando res eſt talis, quæ non poteſt portari ad domum creditoris ſine ſumptu,& labore, non tenetur debitor portare,ſed creditor debet tollere ſuis ſumptib. & labore. facit ſupra de pericu. rei ven. l.j. §.licèt. & adde quod no.Bar.in l.j. j.de alimen.leg.

LEX X.

2 *Si aliquis uendidit rem duobus diuerſis temporibus inſolidum & cuilibet tradidit,& promiſit de euictione,& cuilibet ſit euicta, & deceſſit unus emptor altero relicto hærede, qualiter iſte ſuperſtes aget contra uenditorem,& nu. 1.*

3 *Emens rem ab vno qui rem tradidit, & de euictione promiſit, ſi poſtea emat eam ab alio,& de euictione etiam promiſit, & unus uenditor ſucceſſit poſtea alteri,& res fuerit euicta,qualiter formetur libellus.*

1 **Non eſt nouum.** ¶†Quando duæ actiones incęperunt habere originem in perſonis diuerſorum pro eadem re, cum effectu ſolidæ exactionis, poſſunt ex poſtfacto concurrere in perſona eiuſdem cum eodẽ effectu,ſi inchoatum eſt iudicium ſuper vna, antequam incipiat alteri competere,poterit illa poſtea competente inchoari nouũ iudicium ſuper illa,ſi autem ambæ competebant ante litem cæptam,debet unum tantum iudicium agitari,& ambæ debẽt in eodem libello cumulari h.d.iſta l.ſingularis,& magiſtra,quę ſemper allegatur,quod ergo dicitur in l.item in illo.§. fi. de conſtituta pecunia. ꝙ altera per alteram tollitur, quando eidem competunt ex diuerſis cauſis,procedit, quando non habuerunt originem in perſona diuerſorum,ſed eiuſdem,aliàs ſecus, quia ſicut ſi in perſonis diuerſorum remanſiſſent,quilibet poſſet agere, ita ſi illa ,quæ competebat vni poſtea peruenit ad alterum iure hęreditario,vel alio modo,poterit ille conſequi commodum utriuſque, quia repreſentat duas perſonas,ſcilicet ſuam,& alterius,cui ſucceſſit, debet tamen ſeruari forma,de qua hic.¶In tex.ibi, { de eadem re cõcurrant.} ſupple,cum effectu alterius ſolidæ exactionis, ut patet ex his,quæ ſequuntur, nam ſine tali effectu non eſt dubium,ꝙ plures actiones poſſunt concurrere in eiuſdem perſona contra eundem pro eadem re,& aliquando tolluntur electione, quãdo oriuntur ex eadem cauſa,& obligatione, ut l. quod in hæredem. §.eligere. de tribut. aliquando vero ſola exactione, qñ oriuntur ex diuerſis cauſis,vt d.l.item illa.§.fi.de conſti.pecunia. & hoc,qñ non habuerunt originem in perſonis diuerſorum,vt dixi,aliàs ha
2 bet locum,quod hic dicitur.¶†In tex. ibi, { proprium vẽditorem conuenire }.i.dicere,ꝙ aget ex venditione facta per ſe, & ex uenditione facta illi,cui ipſe ſucceſſit,& ſic aget,ut hæres, & ex vna ꝯ. ſequitur rem,ex altera æſtimationem,uel intereſſe,quia ſi tradidiſti mihi ex emptione facta per me,non potes poſtea tradere mihi,tanquam hęredi ex emptione facta per illum cui ſucceſſi.
3 ¶†In tex.ibi,{ vnam quidem actionem mouere } id eſt dicere, ꝙ dabit vnum libellum in quo narrabitur de utraque uenditione, & concludet aduerſarium condemnari ſibi ex vtraque venditione.ſ.ex vna nomine proprio,& ex altera nomine hæreditario proponendo ex hoc actionem ex empto. Nam per hoc videtur intẽtaſſe ambas actiones,cum ſint eiuſdem generis, & qualitatis,ut s. pro ſocio.l.cum duabus.§.ſi plures,& fam.erciſ.l.hæres. §.de pluribus.ſed ſi non eſſent eiuſdem generis,& formæ, non debet loqui in ſingulari,quia ſub uno vocabulo alia non comprehenditur, ita loquitur l.ſi is cui.de act.& ob.quam glo. hic aſſignat pro contraria, non tamen dico, ꝙ aut tunc debeant agitari duo iudicia, vel debeant recipi duo libelli,ſed gratia minuendarum litium cogetur actor ea deducere in eodem libello, ita intelligo glo. quæ eſt hic,quia eadem ratio eſt,licèt Bar.uideatur facere differẽtiam, an ſint eiuſdem generis, & qualitatis, an diuerſarum. Tu dic, ꝙ differentia eſt quantum ad id,quod dixi,quia quando ſunt eiuſdẽ generis,poteſt loqui in ſingulari,puta dicendo, ꝙ proponit actionem ex empto,& uidetur proponere ambas. Non ſic, quando ſunt diuerſorum generum.

1 *Actio ex empto ad quid competat,& an cõpetat emptori, remiſ. & quæ ſint de natura contractus emptionis.*

2 *Venditor*

2 *Venditor non obligatur ad dandum, ſed ad tradendum duntaxat.*
3 *Quòd iſta traditio non ſit meri facti,ſed habeat cauſam proprietatis anne*
xam,quia ex ea transfertur dominium, ſi tradens eſt dominus,aliàs uſu
capiendi conditio.
4 *Præſtare idem eſt,quod tradere.*
5 *Emptor tenetur transferre dominium pretij.*
6 *Actio ex empto competens ad traditionem rei, an ſit una, & eadem cum*
illa,quæ competit re euicta ad intereſſe.

1 **Ex empto.** ¶†Hucuſq; tractauit de natura emptionis,
& vend. hic incipit tractare de natura actio
nis ex empto duntaxat,& ad quid competat vſque ad §. Iulian.§.
ex vendito. ibi incipit tractare de natura actionis ex vẽdito. Com
petit ergo actio ex empto emptori, non autem venditori, & da-
2 tur ad quam plura,quæ per totam iſtam l.continentur. ¶†No.in
hoc principio, quòd venditor non obligatur ad dandum id eſt
3 dominium transferendum, ſed ad tradendum duntaxat. † item,
ꝙ iſta traditio nõ eſt meri facti:immo hẽt cãm proprietatis anne
xam,quia ex ea transfert̃ dñium, ſi tradens eſt dñs:aliàs transfert̃
vſucapiendi ꝯdõ, vt l.clauib.s̃.de ꝯhen.emp.ſecus,qñ rem tradi eſt
in obligatione ex alio ꝯ̃ctu, q̃ ex iſto:q̃a tunc eſt meri facti,& nõ
transfert̃ dñium,ẽt ſi tradens ſit dñs, nec ẽt cogitur præcisè trade
4 re,ſed liberatur p̃ſtando intereſſe,ut dixi in l.j.in prin.s̃.ea.l. ¶†Item
no.ſignificatum verbi,præſtare. nam idem eſt dicere, ꝙ tradere.
¶Item not.quæ ſint de nã iſtius ꝯ̃ctus.ſ.ut res tradatur,& de eui-
ctione teneat:quæ aũt ſint de ſubſtantia, dic,ut in l.pacta conuen
ta.s̃.de ꝯhen.emp.aliud eſt.n.eſſe de natura, aliud eſſe de ſubſtan-
tia. Nam pactum contra ſubſtantialia ꝯ̃ctus non valet, ſecus ſi ꝯ̃
5 naturalia, vt in l.paciſci.s̃.de pac.& no.in d.l.pacta. ¶† Item no. ꝙ
emptor tenetur transferre dñium pretij, quia tenetur in quantita
te,idem dicit Bar.in venditore,ſi vendit aliquid in gñe, puta, decẽ
ſalmas vini, & hoc potius eſt ex natura gñis,q̃ contractus,ut no.
in ſimili.in l.ſi domus.§.de euic.de leg.j. & l. qui concubinam.§.ſi
6 hæres,de leg.3.¶† Sed quæro, an actio ex empto,q̃ competit ad
traditionem rei ſit una,& eadem cum illa,q̃ competit re euicta ad
intereſſe.gl.in l.cum plures,in vlt.gl.in fi. ĵ.de euic.vr̃ tenere,ꝙ nõ,
& ꝙ prima extinguitur per traditionem rei, & ſecuta poſtea eui-
ctione ſuſcitetur quædam noua actio, nam eadem extincta non
poteſt reſuſcitari,vt l.qui res.§. aream.de ſol.hoc etiam vr̃ ſentire
Bar. ꝙ ſit actio noua. ĵ.de don. l.Ariſt.§.ſi.Sed in ꝯ̃riũ,ꝙ ſit illa ea
dem vr̃ determinare ipſe idem Bart.in l.Pomp.in neg.s̃.de neg.ge.
circa fi.& in d.§.de euictione.iſta magis placet.Non.n.eſſet neceſ-
ſe multiplicare dictiones ſine cauſa: ſed hic clarum eſt, ꝙ una, &
eadem actio poteſt competere ad plura diuerſa: & ſi ſoluatur
unum,poteſt extingui reſpectu illius,& durare reſpectu aliorum.
nec uideo quid repugnet.

LEX XI.

2 *Poteſt agi,ut inſtrumenta cancellentur, quatenus de facto extant, licèt*
ſint caſſa de iure.
3 *Statutum ſi dicat,ꝙ bannitus aliquid faciendo,puta capiendo alium ban*
nitum intelligatur rebannitus, licèt faciendo illud ſit ipſo iure rebanni-
tus,poteſt tamen petere,ut bannum caſſetur.

1 **§.Redhibitionem.** †Hæc actio competit ad re-
ſoluendum ꝯ̃ctum, uel ex
eo ꝙ res uendita ſit morboſa, quo caſu dr̃ propriè redhibitio, &
habet locũ tit.de ædil. edic.ſiue non ſit morboſa:ſed deficit quali-
tas ſubſtantialis:quia uenditur ancilla tanq̃ virgo,cũ nõ ſit:quo ca
ſu non dr̃ propriè redhibitio, nec hẽt locum titulus de ædi.edi.tñ
põt agi ad reſolutionẽ contractus hoc caſu: & idem ſi partes de
cõi conſenſu receſſerunt a ꝯ̃ctu,non poteſt ꝑ hanc actionem re-
peti,quod arrhæ, vel pretij nomine datum eſt h. d.uſq; ad §.ego
autem illud quæro,& ſic uſque illuc loquitur de reſolutione ꝯtra
ctus,hic aũt actio non cõpetit, vt ꝯ̃ctus impleatur, ut in prin.hu-
ius l.ſed ẽt, ut diſſoluatur,ut in tribus caſibus, qui hic continẽtur.
¶Et circa §. his qui vina. & ꝓ eius intellectu vide omnino,quod
no. Bart. in l.ſi id, quod aurum. ĵ.de uer.ob. & in l.2. C.de reſcin.
2 vend.& facit l.quot.§.j.de uſufr. & quod ibi no. † No. etiam glo.
ſup uer.{ diſtracturum.} ꝙ poteſt agi, ut inſtrumenta cancellen-
3 tur quatenus de facto extant: licèt ſint caſſa de iure. † Et ideo ſi
a ſtatutum dicat, ꝙ bannitus [a] aliquid faciendo, puta capiendo il-
lum bannitum intelligatur rebannitus: licèt illud faciendo ipſo iu-
re ſit rebannitus, põt tñ petere, vt bannum caſſetur, & cancelle-
b tur de lib.arg.huius. gl. & ſic illud uerbum caſſare. [b] & cãcellare.
refertur ad actum facti,non iuris,facit c.propoſuit.de conceſ.prę
ben.& s̃.de reſcin.uen.l.fundus qui Lucij Titij. Et ſic, & ſententia
nulla caſſatur id eſt caſſa,& irrita pronuntiatur: ut in c. accedens.
ut lit.non cont. & inſtrumentum nullum, & inutile propter ſo-
lutionem cancellatur, ut C. de ſol.l.inductum, & adde quod no.
ſupra. de ſerui. l. j.§. j.ſuper uerbo {infirmabitur,} & quod not.in
c.2.de iureiur.ubi uerbum abſoluimus. exponitur id eſt abſolu-
tum eſſe declaramus.

ADDITIONES.

a Quod bannitus. Adde Nellum de S.Geor.in trac.de bannitis.
b Verbum caſſare. Adde gl.& Doc.in c gratum.de poſt.prælat.& glo.in c.ac
cedens.ut lit.non conteſt.

1 **§.Ego autem.** ¶†No.hic, & hæc actio datur, ut re-
ſtituatur id, quod eſt datum nomine
arrhæ,non ſolum eo caſu,quo receſſum eſt a contractu, ut in ca-
ſu præcedenti,ſed ẽt qñ ꝯ̃ctus fuit conſummatus hinc inde, ſi id
quod datum eſt noĩe arrhæ, non eſt conuerſum in pretium, nec
conuerti potuit,quia conſiſtebat in ſpecie,non in quantitate.Item
ꝙ ꝯdõ ob cãm, uel ſine cauſa põt concurrere cũ ſpeciali actione
ex ꝯ̃ctu,qđ facit ꝯ̃ Bart.in l.ſed & ſi me putẽ.§.cum inter.de cond.
inde. Item ꝙ cond. ob cãm poteſt competere in ꝯ̃ctibus nomi-
natis.Certè hic non loquitur de condictione ob cãm, ſed de ꝯdi
ctione ſine cauſa,nec uideo,ꝙ prima poſſit hic competere, quia
illa datur ob cãm de futuro, quæ non fuit ſecuta, ſed hic ſecuta
fuit emptio,ob quam data fuit arrha, ſi tñ non fuiſſet ſecuta,non
nego,quin poſſit dari.Nec obſtat l.ſi.de ꝯdi.ob cauſam, & quod
ibi nota.Nam fateor,ꝙ ad repetendum,pretium,ſi uenditor non
tradat rem,non põt agi cond.ob cau. ſed debet agi, ut res tradat̃,
poſtquam agi poteſt, & ita loquitur, quod ibi no. Sed ſi detur
actio pro cõtractu futuro,& ille non ſequatur, non poſſum age
re, ut impleatur ꝯ̃ctus, ergo æquum eſt mihi competere condi-
ctionem ſine cauſa ad reſtituendum, quod dedi.

2 *Venditor tenetur transferre poſſeſſionem, licèt non teneatur transferre*
dominium,ſed duntaxat tradere.
3 *Emptor ad quid agat contra uenditorem,qui non cauit de euictione.*

1 **§.Etiam ſi.** † Venditor ſerui tenetur cauere de his qua
tuor, videlicet, ꝙ non ſit fugitiuus. Item ꝙ
ſit furtis,& noxiis ſolutus.Item ꝙ licebit emptori hr̃e.i.ꝙ non euĩ
cetur ab eo.Item ꝙ tradetur poſſeſſio cum erit tradẽda:hoc pri-
mo,& ſi non tradit, tenetur venditor ad intereſſe totale,ſi autem
nõ cauetur,tenetur ad intereſſe particulare, quatenus ex hoc em
ptor damnificabitur:hoc ſecundo.Et ſi fuit ſolutum intereſſe par
ticulare,& agitur poſtea ad totale:debet inde deduci particulare
ſolutum.Si autem ſolutum non fuit,quia uenditor cauit,tunc de
intereſſe totali nihil deducit: hoc tertio, & ultimo uſq; in finem.
Diuide in tres, ut in ſummario: ſecunda ibi, {idem ait non traden
tem.} tertia ibi:{idem Neratius ait.} & eſt tex. aliquantulum ſcru-
puloſius, & oẽs gl.tendunt ad eius declarationem. ¶No.hic tex.
2 expreſſum ibi:(ſed ut tradatur ei poſſeſſio,) † ꝙ uenditor tenetur
transferre poſſeſſionem,licèt nõ teneatur transferre dominium,
ſed duntaxat tradere,ut in prin.huius l. quinimo debet transferre
poſſeſſionem vacuam.i.a nullo occupatam,ut s̃. eo.l.2.§.j.Quæ-
ro cum vẽditor ſerui teneatur ad iſta omnia actione ex empto,
an ſit unica actio,quæ competat pro omnib. an ſint plures? Bart.
in l.Pomponius.el 2.s̃.de neg.geſt.circa fi.tenet, ꝙ ſit vnica tantũ,
ut dixi.in prin. huius l.Item qđ hic dicitur intereſſe particulare de-
duci de totali, vr̃ eſſe verum, qñ eadem cauſa prouenit: ſecus ſi
3 ex diuerſis,ut in.de euic.l.euicta.§.ſi ſeruus.¶ † Notandum,ꝙ gl.
magna.in uer.{ſed licèt damnetur.} uſq; in finem. videtur ſibiipſi
contrariari, quia primo dicit,ꝙ ſi agat contra uenditorem ex eo,
ꝙ non cauit de euictione,& fuit cõdemnatus,ꝙ non fit exactio,
ſed differtur quouſq; res ſit euicta, ut l.in lege Aquil.ſi deletum.s̃.
ad l. Aqu.& reſpondit ad iſtum tex. in quantum innuit contra-
rium.poſtea in uer.(ſed ſi pñs agam.) uidetur tenere oppoſitum,
ꝙ fiat exactio,ſi condemnatus eſt, quia non cauit,& hæc uera,
quia non fit de intereſſe totali, ſed de particulari, qđ eſt de pñti.
Pone.n.ꝙ ex eo,ꝙ non cauit, emptor alteri uendere non potuit
tanto pretio, quanto uendidiſſet ſi cautum fuiſſet, quia potuiſſet
cedere actionem contra cauentem; certè ſtatim poterit exigere
illud intereſſe, ſed totale intereſſe non, quia non eſt euicta. Poſt-
quam ergo euicta erat,agetur ad totale,& in eo imputabitur par
ticulare receptum.& hoc probatur in iſto tex.

LEX XIII.

1 *Empor re euicta,quid recuperet.*
2 *Emptor non poteſt agnoſcere bonam fidem, & defenſionem obtinere, niſi*
cum ius euincentis eſt manifeſtum, & ẽt cogitur tunc expectare ſñiam.
3 *In notorijs, & manifeſtis nõ requiritur probatio,uel ſententia, & quan-*
do hoc procedat.

1 **Emptorem.** ¶† Illud recuperat emptor re euicta,
quod ſoluendo euincenti poterat eo in
uito retinere, & non ultra, nec prohibetur bonam fidem agno-
ſcere ſi ius euincentis eſt manifeſtum, hoc dicit prin. huius l.vſq;
ad uerſi.idem Neratius. Si ergo emi a te ſeruum pro xv.qui tan-
tum ualebat: dederat tamen damnum Titio in xj. Titius agit cõ
tra me noxali, & ego cum poſſem ſoluendo x. retinere ſeruum,
non ſolui,ſed ſeruum pro noxa tradidi,non recupero a te,n:ſi 10.

& ſi

& ſi fui ſtipulatus 10. duplã. 10. duplantur: & ſi noxa eſt manifeſta, non cogor aduerſus euincẽtem defenſionem facere: ſed poſſum fateri, & ſoluere 10. vel ſeruum tradere, nec venditor põt mihi imputare: debeo tñ expectare condemnationem, aliàs de euictione non agerem, vt in gl. quæ incipit {bona fide.} Primum dictum huius l. intellige, qñ commodè poteram ſoluere 10. ſi autẽ non commodè: ſed oportuiſſet rem meam diſtrahere, uel ſub uſura recipere, puto, ꝙ non ſit mihi imputandum, ſi hoc non feci: ſed ſeruum tradidi. arg. ſ. de neg. ge. l. diuortium. poſt prin. ibi, {non enim è ueſtigio &c.} ȷ. de ſta. li. l. peculium. §. fi. Item dixi, qñ ſoluendo eo inuito poterat rem retinere: ut in caſu prædicto. Secus ſi eo non inuito, ſed uolenti, puta, uendidiſti mihi rem alienã pro 15. agit dominus, & probat dñium: paratus eſt tñ ea mihi dimittere ꝓ 10. ego potius reſtitui rem: nihilominus recupero 15. quia non tenebar negotiari pro uenditore. ſ. iterum emere a uero domino, & exburſare iterum pecuniam. arg. ſ. de hær. uen. l. venditori. poſt medium. & l. poſtulante. in fi. ad Treb. ¶ Circa ſecundam partem dic, ꝙ poſſum agnoſcere bonam fidem, ſi ius agentis eſt manifeſtum, ut hic a ↄ̃rio ſenſu: ſed ſi nõ intendo actionem acquirere, ſed me aduerſus te defendere: tunc poſſum, etiã ſi non eſt manifeſtum: vt ſi ſum tutor tuus, & conuenior a creditoribus tuis: ſi ſcio illos eſſe creditores, poſſum eis ſoluere, & non cogor aliquam defenſionem facere, nec expectare condemnationem: immo ſi litem ſuperuacuam inſtituerem, tenerer tibi: ut
2 hæc habentur in l. quoties §. ſicut. de admi. tut. † ſed hic uolebam
ↄ̃ te agere de euictione, vñ nõ poſſum agnoſcere bonam fidem, & defenſionem omittere, niſi cum ius euincentis eſt manifeſtũ:
3 & etiam cogor tunc expectare ſententiam, vt in gl. ¶ † Et alle-
a gatur iſte tex. ꝙ in notorijs, & manifeſtis [a] non requiritur probõ, vel ſnĩa, vt etiam hic no. gl. tamen hoc hic non colli: ſed bñ colligitur, ꝙ non cogitur quis defenſionem facere, ſed põt agnoſcere bonam fidem: an illud ſit verum in ſeꝫ Inn. dicit, ꝙ ſic in c. ex parte. de uer. ſig. quod non eſt uerum indiſtinctè, ſed in his, quæ ſunt
b notoria facti permanentis, quæ propriè notoria dñr. [b] ſecus ſi facti tranſeuntis, quæ propriè dñr manifeſta, ſm Doc. nr̃os: & ſi negantur, neceſſaria eſt probõ. De quo pro Doct. in l. ciues, & incolæ. C. de app. & in auth. qui ſemel. C. quõ & qñ iu. & per eundẽ in l. ab accuſatore. in §. nũtiatore. ȷ. ad Turpil. & vide circa hoc, qđ not. Bal. in l cum fratrem. C. de his, qui vt indig. & l. oĩum. de teſt. & quod not plenè per Canoniſtas in c. ueſtra. de coha. cle. & mulie. & in c. ad noſtram. de iureiur.

ADDITIONES.

a Et manifeſtis. Adde glo. in l. ſi uero. in §. qui pro rei. ff. qui ſatiſ. cog. c. ueniens. de accuſa. Archi. in c. quæ Lotharius. 2. q. 1.

b Notoria dicuntur. Adde l. ſi uero. in §. qui pro rei. ff. qui ſat. cog. Archi. in c. Deus omnipotens. 2. q. 1. Bal. conſi. 125. in 2. uol.

---

§. Idem Neratius.

¶ Etiam ſi res euincatur ratione ſolius poſſeſſionis, tenetur uenditor de euictione. h. d. Pone caſum, ꝙ uenditor poſſidebat rem ab alio vi, clã, uel precario, & ſic ille potior erat in interdicto uti poſſidetis aduerſus ipſum uenditorem: eodem modo potior erit aduerſus emptorem, in quem non potuit creditor plus iuris transferre, quàm apud ipſum eſſet, ut in l. fi. §. j. ſ. ad Velle. ſi ergo agat dicto interdicto, & obtineat: licèt non euincat rem ratione proprietatis, quia de illa nihil probauit, quando tamen ratione poſſeſſionis, agetur de euictione: quia uenditor debet præſtare emptori, vt ſit potior non ſolum in proprietate: ſed etiam in poſſeſſione, quod etiam probatur in eo, qui tradidit poſſeſſionem non vacuam: quia non facit emptorem potiorem, ut in l. 2. §. j. ſupra eo.

§. Caſsius.

¶ Qui conſecutus eſt duplum. non agit ad aliud intereſſe, ſed ſi ſtipulatio duplæ non interuenit, datur actio ex empto ad intereſſe particulare, & etiam totale h. d.

---

1 *Pactum, uel lex diſponens, quòd uenditor de euictione non teneatur, non prodeſt ſcienti, & doloſo, ſed ignoranti tantum.*

2 *Dies interpellat pro homine, quando eſt appoſita ad differendã ſolutionẽ.*

1 **§. Deniq; apud.** ¶ † Pactum, uel lex diſponens, ꝙ uenditor de euictione nõ teneatur, non prodeſt ſcienti, & doloſo, ſed ignoranti tñ. h. d. uſq; ad §. ſi quis rem. & primo loquitur in pacto, quo fuit actum, vt de euictione non teneatur tranſactis 30. diebus, quod pactum non prodeſt uenditori ſcienti rem alienam, quo minus teneatur ad oẽ intereſſe. Si ignorabat, prodeſt, ut non teneatur ad intereſſe, non aũt quin teneatur ad reſtõnem pretij, ut ȷ. eo. l. qui autem poſtea. §. ſñiam. loquitur in diſpõne legali, quæ eſt, ꝙ creditor uendens pignus non teneatur de euictione ẽt ad reſtitutionem pretij, ut patet in l. reſcriptum. §. j. de pig. certè hoc eſt uerum, ſi creditor erat bonæ fidei: ſecus ſi malæ fidei: quia ſciebat rem ſibi non eſſe obligatam, vel non potuiſſet obligari, quia non erat obligantis. nam tenebitur ad omne intereſſe, quinimmo de dolo tenetur promittere, cum uendit. Certè quando ignorauit licèt non teneatur de euictione, tenetur tamen cedere actionem ↄ̃ debitorem, ut in l. creditore. ȷ. de euict. ut in d. l. reſcriptum. §. j. Sic ergo plus operatũ diſpõ legalis diſponens quem no teneri, q̃ pretium: quia diſpoſitio legis facit eum non teneri, ẽt ad reſtõnem pretij, ut in iſto §. ſententiam. ſed pactum non, ut ȷ. ead. l. §. qui autem. ¶ In tex. ibi, {duplam promitteret}. ſ. ſi interpellauit intra dictum tp̃s. ibi, {ne
2 quid præſtetur}. ſ. ſi non interpellauit intra dictum tempus. ¶ † In tex. ibi, {& emptor hoc fieri intra diem non deſiderauit.} ſed videtur, ꝙ non habuit neceſſe hoc facere, quia dies interpellauit pro eo. vt l. magnam. de contrahen. emp. Sol. no. diligenter illud eſſe uerum, quando dies eſt appoſita ad differendam ſolutionem, puta, promittis ſoluere intra menſem: ſecus quando ad finiendum obligationem, puta, promittis de euictione uſque ad menſem, & ultra menſem non uis teneri, dies non interpellat: caſus eſt hic, quinimmo potius liberat ope exceptionis, ut l. eum qui ita. §. qui ita. de uerb. ob. eſt ergo neceſſe, ꝙ intra tempus interpelletur. Vide hic gloſſ. in vſibus feudor. de eo, qui interfecit fratrem domini ſui. c. fina. aliàs eſt c. primum. § fin. ubi glo. allegat iſtum tex.

§. Si quis rem.

Si euincatur res acceſſoria, non committitur ſtipulatio duplæ, ſed benè agitur actione ex empto ad intereſſe. h. d. In hoc eſt ergo melioris condõnis res principaliter uendita, quàm eius acceſſoria: quia ꝓ euictione primæ committitur ſtipulatio duplæ, non pro euictione ſecundæ, ſed in alio ſunt æqualis conditionis, ut ſicut principalis debet præſtari integra, ita & acceſſoria, ut ȷ. eod. tit. l. quicquid. & l. pe. §. fi.

---

2 *Pactum, ne uenditor teneatur de euictione, in tribus caſibus non prodeſt & qui ſint, & quid ſi etiam dicatur, quòd non teneatur ad reſtitutionem pretij. & uide nu. 1.*

3 *Diſpoſitio legalis, quòd quis non teneatur de euictione, facit, ut etiam ad reſtitutionem pretij non teneatur.*

4 *In locatione rei ſi non fuit conuentum expreſſe de mercede, tamen tenetur conductor ſecundum conſuetudinem.*

1 **§. Qui autem.** ¶ Pactum tacitum, uel expreſſum, ꝙ uenditor de euictone non teneatur, non prodeſt ei, quominus habeat reſtituere pretium, niſi etiam de pretio ſpecialiter, & ſpecificè ſit conuentum: ſed bñ prodeſt, vt non teneatur ad intereſſe, niſi fuerit ſcien, vel in dolo. h. d. in effectu uſque in fi. cum l. ſeq. quæ continuatur. Et primo loquitur, quando uenditor promiſit emptori habere licere per ſe uenditorem, & perſonas habentes ab eo cauſam. i. ꝙ nec ipſe, nec hæres eius, uel alius habens ab eo cauſam moleſtabit emptorem in re empta, ut quotidie fit: quia dicunt notarij, ꝙ dictus uenditor per ſe, hæredesq; ſuos dictam rem uenditam non tollere, non moleſtare, nec inquietare &c. ex qua promiſſione reſultat a ↄ̃rio ſenſu, ꝙ ſi alius extraneus non habens ab eo cauſam moleſtet, non vult uenditor teneri: & ſic eſt tacitum pactum. Nam dixerunt quidam ualere, & prodeſſe uenditori. Sed Iul. dicit hoc uerum, præterq̃ quo ad reſtitutionem pretij. & hoc uſq; ibi {idem ait.} quod intellige, quãdo fuit appoſita dictio taxatiua in promiſſione: quia promiſit pro ſe, & habentib. cauſam ab eo duntaxat habere licere. Si autem non eſſet appoſita illa dictio: tunc licèt dixiſſet de ſe, & hæredibus ſuis, & habentib. ab eo cãm, non propterea uideretur actum, ꝙ non teneatur, ſi extraneus euincat: cũ de natura ↄtractus ſit, ꝙ teneatur quocunque euincente, ut in gl. mag. ita intelligit Bart. iſtam primã partem. facit l. in futurum. §. j. de pac. ¶ Secundo loquitur in pacto expreſſo, ꝙ non teneatur de euictione alio euincente: & dicit idem, ẽt ſi dictum fuerit, ꝙ nihil euictionis noĩe p̃ſtet: nam nihilominus tenebatur ad reſtitutionẽ p̃tij ꝑ rõnem hic poſitã in tex. uſq; ibi {niſi fortè.} ¶ Tertio loquitur de pacto magis ſpecifico, ꝙ non teneat̃ ẽt ad reſtõnem p̃tij, & dicit illud pactum ualere: licèt ex eo uideatur reſultare iniquitas, ꝙ uenditor habebit p̃tiũ, & emptor non habebit rem, ſi fuit euicta, & ſic locupletabitur cum aliena iactura: ſed imputet ſibi emptor, quia tunc vr̃ quodammodo emere dubium euentum, & fortunam, quo caſu tolleratur tale inconueniens, & ponit exemplum de emente iactum retis, & alia exempla hic ponit vſque ibi {in ſupra ſcriptis.} Quarto dicit, ꝙ in plus, & ſecundo caſu, quando non fuit expreſsè actum de pretio non reſtituendo, ↄ̃rium eſſet dicendum. ſ. ꝙ pactum non prodeſt, quominus teneatur ad reſtitutionem pretij, licèt proſit, quòd nõ teneatur ad intereſſe, vſq; ibi, {niſi fortè.} ¶ Quinto ab hoc ultimò excipit caſum, quando venditor ſciebat rem eſſe alienam, & non certiorauit emptorem: tunc .n. non prodeſt dictum pactum, quominus teneatur ad in-
2 tereſſe, vt ſ. e. l. idemq; §. ſententiã. ¶ † Not. ergo, quòd pactum, ne uenditor teneatur de euictione, in trib. caſib. nõ prodeſt: Primus ſi ipſe venditor, vel eius hæres euinceret. arg. hic in primo caſu, tunc non prodeſt, quominus teneatur ad omne intereſſe, quod non videt̃ actum de ſe, vel hr̃de ſuo, ſed extraneo, cum ipſe non

debeat

debeat uenire contra factum ſuum.Et ſi dicatur, q̃uo poteſt hoc procedere, ꝙ ipſe venditor poſſit euincere:dic ex dñio ſuperueniente,vt ſi tempore venditionis non erat dñs,& ſic non tranſtulit dñium: poſtea effectus eſt dñs,quia ſucceſſit uero dño. Vnde propterea ſine noua traditione transfertur in emptorem dominium.vt s̃.de rei ven. l. ſi a Titio. cum ibi not. Vnde poteſt mero iure uendicare emptor: tamen poteſt eum repellere exceptione, quem de euictione tenet actio,ſi hoc non fecit. p̃t poſtea agere contra ipſum de euictione ad omne intereſſe, non obſtante dicto pacto, quod non eſt intelligendum in caſu quo ipſe euincat ita dẽt intelligi l. vendicantem. cum l.ſeq. ĩ.de euic.Secundo non prodeſt uenditori ſcienti rem eſſe alienam, vt in fi.& s̃.ea.l.idemq;. & tunc etiam ad intereſſe tenebitur.Tertio non prodeſt quominus teneatur ad reſtõnem p̃tij,ẽt qñ non fuit ſciens:quia quando tertius euincit,licèt tũc benè proſit, quominus ad intereſſe teneatur. Fallit aũt in trib.caſib.in quib. ẽt ad reſtitutionem p̃tij non tenebatur.Primus qñ fuit hoc actum expreſsè, ut hic uerſi.{niſi fortè}& dicit Cy.in l.non dubitatur. C. de euic. ꝙ cenſebitur actum expreſsè,ſi dicatur, ꝙ uẽditor nulla actione teneatur; licèt de pretio nihil dicatur.qđ non placet ad iſtum tex.in ver.{ibidem.}dum dicit {nihil euictionis nomine &c.} Nam hoc eſt plus dicere, q̃ ꝙ nulla actione teneatur.& plus adaptatur ad reſtitutionem p̃tij: & nihilominus hic dr̃,ꝙ non prodeſt tale pactum. Dic ergo, ꝙ dẽt ſpecificè dici,ꝙ non teneatur,etiam ad reſtitutionem & ita intelligo iſtum ver.niſi, & uide omnino qđ not. in addi.Spec.in ti. de emp.& uendi.§.fi.in prin. vbi recitat multas opi.& nihil vr̃ firmare. Ego puto uerum eſſe quod dixi.¶Secundus caſus eſt,quãdo fuiſſet actum de certa, & ſpeciali actione,puta,ꝙ non vult teneri, ſi euincatur a tali vel ex tali cã: nam ẽt tunc non tenebitur ad reſtitutionem pretij poſito, ꝙ de p̃tio ſpecialiter non ſit conuentum. tex. eſt cum gl.no. quæ ita intelligit, & limitat iſtum text. infra de euic.l.qui libertatis.in prin.quam ſingulariter no. & ita tenet Bald. in d.l.non dubitatur. ¶Tertius caſus eſt,quando tale pactum apponeretur in diuiſione bonorum:tunc.n.operatur,ut non teneatur ad reſtitutionem p̃tij, etiam ſi de p̃tio ſpecificè non ſit conuẽtum.gl.eſt ordinaria quam perpetuo no.in l.ſi fami.C.fa.erc.& aſ-
3 ſignat rationem.† Et prædicta in pacto. diſpoſitio vero legalis,ꝙ quis non tenetur de euictione facit,vt etiam ad reſtitutionem pretij non teneatur, ut s̃.ea.l. §. ſententiam.& patet etiam in eo, qui ſcienter emit rem alienam.C.de euic.l.ſi fundum.& ibi no.¶†Vltimò per iſtum tex. in uer. (ibidem.{ ibi :{neq.n.bonæfidei &c.} gl.in l. domini prædiorum. C. de agri. & cenſ. determinat, quòd etiam in locatione rei, ſi non fuit conuentum expreſsè de mercede, nihilominus quis teneatur ſecundum conſuetudinem: quia non eſt conueniens,quòd gaudeat re aliena, & nihil ſoluat: ſicut hic dicitur econuerſo.

LEX XIIII.

1 *Vendens rem uitioſam ad quid teneatur.*
2 *Qui uendidit,& tradidit rem uitioſam ignoranter, quando non teneatur emptori:& quid ſi ſcienter,ſed uitium non erat latens.*
3 *Qualiter ſuccurratur emptori,qui emit rem uitioſam ignoranter, & quæ actio ei competat.*
4 *Actio quanto minoris inquantum detur,& an ſit niſi una.*
5 *Imputatur ei qui aſſeuerauit, quod ignorabat,ſi illud reperiatur uerum, & dicitur temeraria aſſeueratio,& quid in minore.*

1 IVlianus. ¶†Qui uendidit, & tradidit rẽ uitioſam tenetur ad omne intereſſe extrinſecum, qđ pp tale vitium accidit emptori. Si uerò ignoranter, non tenetur niſi quanto minoris fuiſſet emptor empturus,ſi vitiũ ſciuiſſet:fallit in duobus caſib.quorum vno non tenetur in aliquo.ſ.in ſeruo fure vendito: licèt ſecus in fugitiuo,& in alio quo teneť ad oẽ intereſſe, ſi aſſeruit rẽ non eſſe uitioſam, tunc aut pp temerariam aſſertionem tenetur, ſi fuiſſet ſciens.h.d.in effectu uſq; ad §.ſi venditor.ſ᷑m intell᷑m gl.Primus
2 ergo caſus, qñ uendidit ſcienter, non patitur exceptionem. † Secundus uerò caſus, qñ ignoranter:& ſic ad primam exceptionẽ. Adde alium caſum, quo in nullo tenetur ignorans; qui hr̃ in l.ſi ſterilis.§.j.ĩ.eo. & quæ ſit ratio in utroq: caſu dic, ut in gl.magna q̃ incipit,{immo ad aliũ caſum fallentiæ in quo teneť ignorans ad oẽ.} Adde aliũ.ſ.in uaſe uitioſo, vel nõ integro vendito,uel locato, ẽt ſi non aſſeruit ꝯrium,ut s̃.eo.l.tenet §.ſi vas.& l.ſed addes.§. j.ĩ.loca.glo. tñ illa poſtea vr̃ dicere,ꝙ aliud in uaſe,uendito,aliud in locato:quia in primo ſeruanda eſt regula, ut non teneatur niſi q̃to minoris.& ita intell r l.tenetur.§. ſi vas.ſed in ſecundo hẽt locum exceptio, ut teneatur ad oẽ intereſſe.de hac tangitur ꝑ Bar. in l. ĩ rebus.§.qui ſciens.s̃.cõmo. & iſta diſtinctio quæ eſt hic,non
3 hr̃ ita benè alibi.ideo iſta l.eſt no.& famo.¶†Circa primam g .notandum eſt, ꝙ interdum emptor ſi ſciuiſſet uitium, non fuiſſet rẽ empturus: & tunc hẽt neceſſe recurrere ad redhibitoriam, quæ eſt actio prætoria,& durat 6.menſibus:& datur,ut uenditor reſtituat pretium,& recipiat rem ſuã,ſiue fuerit ſciens, ſiue ignorans: vt.ĩ.de ædi,edi.l.j.§.cã.nõ tñ negatur quin ẽt hoc caſu ſi uenditor fuit ſciens,poſſit agi ad oẽ intereſſe, ſi emptor damnificatus eſt ꝑ hanc legem: ſed ſi non eſt adhuc dãnificatus,agat redhibitoria.Interdũ fuiſſet empturus, & tunc aut fuiſſet empturus tñ,quãtum emit non obſtante vitio etñ res pp vitium non tñ valebat,Pone exẽplum in libro habẽte aliquẽ defectum,& empto,ꝑ aliquẽ doctorẽ q de illo defectu nõ curaſſet, ſi ſciuiſſet,& nihilominus tantũ emiſſet: tñ cõiter non tantũ ualebat, nec cõiter fuiſſet æſtimatus: & tunc non dẽt agere quanto minoris fuiſſet empturus: qa cum illud non poſſit probari,niſi per iur̃m, eſſet piurus,ſi iuraret minus ſe fuiſſe empturum.Agat ergo quanto minoris p̃toria, q̃ competit quanto minus ualebat res pp vitium, ut l.ꝙ ſi nolit.§.ſi plures. ĩ. de ædi. edic. in fi. & durat anno, ut C. de edic.act.l.2.& ſunt aliæ dr̃iæ de quib.in gl. mag.q̃ incipit{immo.in fi.} ¶Interdũ non fuiſſet empturus tm̃ quantum emit, res tamen pp illud uitium non minus valebat, & tunc nõ expedit ſibi intentare actionem quanto minoris p̃toriam,ſed agat quanto minoris ciuilis de qua hic, & ſtabitur eius iur̃o, cum aliter de hoc nõ poſſit conſtare.& no.in ſi'i.in l.ſi cui.§. ſi cui.§. ijſdẽ.ĩ. de accuſ. & ſic iurabitur ꝯ non doloſum:ſed hoc iõ,quia dať vt reſtituat, qđ acceperat vltra,& ſic non vr̃ damnificari.Rem aũt ꝯ non doloſum non fit ꝑ bõ per iur̃m,ut no.in l. nũmis.de in litem iurã. ſi uerò minus ualet,& minus fuiſſet empturus, tunc eſt in electione ſua,q̃ iſtarum actionum intentet, & ſic patet, ꝙ nõ ſunt ſuperfluæ. Quidam tñ dñt,ut refert gl.ꝙ quanto minoris ciuilis p̃t dari,etiam quanto minoris res ualet,vt ĩ. e.l.hoc ſi uenditor.gl.reprobat,qa nos loquimur,qñ dať pp uitiũ rei ibi loquitur in re uitioſa.Vñ non agiť pp
4 vitium,ſed pp dolũ emptoris, vel uenditoris.† Concluſio ergo eſt, ꝙ quanto minoris ciuilis non datur, quanto minoris eſt,ſed quanto minoris emptor fuiſſet empturus. Pet. aũt, ut refert Cy. in l.2.C.de ædil.act.dicit,ꝙ nõ reperitur niſi una actio, quãto minoris,videlicèt,p̃toria,q̃ datur quanto minoris res eſt,uel quanto minoris fuiſſet empturus, nam dicit ipſe,ꝙ idẽ eſt vnũ,ꝙ aliud qa ſua æſtimatio non attendiť, niſi ſ᷑m ꝙ cõiter attenderetur:nam ſi cõiter ualebat x.licèt ipſe non fuiſſet empturus niſi pro 8. hoc nõ attenditur:ſed p̃ſumitur,ꝙ fuiſſet empturus pro x ſicut cõiter ualet. non aũt reperitur quanto minoris ciuilis per illum tex.ubi imperator dicit, ꝙ non uidet, quòd poſt annum poſſit agi quanto minoris.Si.n.eſſet reperire ciuilem perpetuam,ut gl.dicit, non bñ loqueretur Imperator.Do.cõiter tenent op.glo. & dñt,quòd ibi uolebat agere quanto minoris res erat. unde quia lapſus erat annus non poterat agi quanto minoris prætoria, ſed ſi uellet agere quanto minoris fuiſſet empturus, hoc ibi non uetatur. & gl.ibi ſupplet, quòd poſſet.Breuiter in uno poſſet Pet. dicere uerum. quia quanto minoris prætoria eſt ſpecialis actio ex empto, & ſic eſt proprium nomen actionis: & cum non reperiatur inter actiones bonæfidei, eſt ſtricti iuris: ut idem Pet. refert in l.fi. C. eo. ſed quanto minoris,ciuilis non eſt actio ſpãlis, nec eſt proprium nomen actionis ſed eſt q̃dam adiectio. Nam competit actio:ex empto, ut hic patet, poſt principium, ibi{vel tñ ex empto actione &c.}ſicut dicimus in actione de peculio, & de in rem uerſ.ſed inq̃tum Pe.dicit,ꝙ tñ eſt dicere quãto minoris res eſt, qđ q̃to minoris fuiſſet empturus, nõ eſt uerũ, ut patet ex s̃.dictis:& in hoc eſt magna utilitas,ſi bñ conſidereť. ¶Sed q̃ro utrũ ꝯ uẽditorem ſcientẽ uitiũ deť quanto minoris emptor fuiſſet empturus. Vr̃ ꝙ non:ut in hac gl.dũ dicit { ſed pp dolum emptoris &c.}& in hoc tex.ꝯriũ dico,Quid.n.ſi emptor non erat adhuc damnificatus pp uitium? certè expedit ſibi agere quãto minoris fuiſſet empturus. Si.n.teneretť ignorãs, fortius ſciens:nõ.n.pp hoc dẽt eſſe melioris ꝯdõnis,& idem in p̃torijs actionib.ut s̃.dictum eſt.Sed qñ eſt ſciẽs hoc eſt plus ꝙ p̃t ꝯuenire ad omne intereſſe, ſi emptor eſt damni
5 ficatus. † Item p̃dicta oĩa ꝓcedũt, qñ uitiũ erat latẽs: uel qñ emptor non habuit facultatẽ ꝑquirẽdi, aliàs imputandũ eſſet ei, ut ſi emptor libri habuiſſet librum penès ſe, & potuiſſet perquirere.ꝑ l.ea q̃.§.j.s̃.de ꝯhen.emp.Item inquantum loquitur de ſeruo fugitiuo procedit, qñ penès uenditorem aliquando aufugit. Secus ſi nunq̃:licèt incipit fugere penès emptorem:nã de uitijs poſt uẽditionem ꝯtingentib.non teneť uenditor,niſi ſpãliter ſe obligauerit, quod fatuè feciſſet:ut dicit tex.C.de ædi.ac.l.3.¶Vltimò no.tex.in in fi.ꝙ imputatur ei qui aſſeuerauit, qđ ignorabat,ſi illud reperia-
a tur uerũ, & dr̃ temeraria aſſeueratio,[a] & tenetur, ſicut ſi fuiſſet ſciens: & hoc in maiore. In minore uero non noceret, niſi facta ſit cum iuramento: ut C. ſi minor ſe ma.dixe.l.3. uer.aditur itaque,quod dic,ut ibi per glo.

ADDITIO.

a Temeraria aſſeueratio.Adde c.1.đ coh.cle.& mu.& ĩ c.ueniẽs.đ reg.iur.

§.Si uẽditor. Si dolo uẽditoris uendiť res plus q̃ ualet reſtituiť illud plus,& e꜋, ſi dolo emptoris minus quã ualeat,agit ad illud minus h.d.& in primo caſu non eſt actio quantò minoris, de qua loquiť principium l.quia illa,qñ minus ualet pp uitium ipſius rei, hic uero res non erat uitioſa, ſed deficiebat aliquid,qđ uẽditor aſſeruit adeſſe:Itẽ ibi agitur q̃to minoris fuiſſet empturus: hic q̃to minoris res eſt,ut ẽt ibi no.gl.j.

§. Idem iulianus. Pactum appoſitũ in fauorẽ venditoris ſuper eo, qđ ipſe ſciebat, & emptorem non certificauit, non ꝓdeſt ei. h. d. dic, vt ſ. e. l. j. §. j.

§. Sed cum in facto. Ex dolo commiſſo per tutorem in ꝯctu celebrato ꝑ eum tenetur ipſe tutor indiſtinctè. ſed in celebrato per pupillum eius authoritate tẽnetur, quatenus pupillus non eſt locupletior. h. d. de iſta materia, an dolus tutoris noceat pupillo? dic, vt in l. fi. de admi. tuto. & pleniſſime per Bar. in l. j. §. ſi procurator. ſ. ſi quis ius dicenti nõ obtem. & vide bonam gl. in l. ſi dolo. ff. ſi quis omiſ. cau. teſta. no. etiam in l. Polla. C. de his qui. ut indig.

---

1 *Niſi emptor offerat totum pretium repellitur a petitione rei, ſed ſi partem pretij ſoluit re euicta, illam tantum recuperat.*
2 *Venditor agens ad pretium, debet rem offerre, aliàs repellitur.*
3 *Si unus ex hæredib. emptoris offert partem pretij ipſum tangentem, non conſequitur partem rei inuito uenditore.*
4 *Creditor agens ad debitum, debet auferre rem ſibi pignoratam.*
5 *Venditor ſi non oblato, uel ſoluto pretio per errorem credens ſe teneri tradidit rem, non poteſt eam repetere per condictionem indebiti, ſed debet agere ad pretium, & quid ſi non per errorem.*
6 *Emptor ſi egit, & non obtulit, quæ erunt partes iudicis in ſententiando.*
7 *Emptor põt cedere actionem ſuam, antequàm ſoluat pretium, uel offerat.*
8 *Venditor ſi eſt paratus pretium recipere, ſola oblatio nõ ſufficit, ſed debet ſolui pretium, & ſi emptor habeat ipſum ſuſpectum debet conſignari, & deponi.*
9 *Venditor ſi non uult recipere pretium, ſufficit ſola oblatio in iudicio, & extra iudicium conſignatio, & depoſitio. vt actor cum effectu actionem conſequatur ſicut ad hoc, ut liberetur ipſe, uel res ſua.*

1 **§. Offerri pretium.** † Niſi emptor offerat totũ pretium repellitur a petitione rei, ſed ſi partem pretij ſoluit re euicta, illam tãtum recuperat.
2 h. d. † circa primam partem §. quæritur. quid econuerſo, ſi uenditor agit ad pretium. rñdeo debet offerre rem, aliàs repellitur: quia non facit. qđ debet, licèt ergo non faciam ꝯ ipſum obtineo: vt no. ff. de iu. l. ſi non fuerit. in gl. & fruſtra petit debitum, qui, qđ debet nõ impẽdit, vt ff. de ædil. edi. l. ædiles. in fi. & in c. fruſtra. de reg.
3 iur lib. vj. ¶ † Quæro, quid ſi unus ex hæredibus emptoris offert partem prætij ipſum tangentem, an conſequatur partem rei? dic, ꝙ non inuito venditore. ut ſ. de ꝯhẽ emp. l. fiſtulas. §. qui fundum.
4 ¶ † Item quæro, quid in creditore agente ad debitum, an debeat offerre rẽ ſibi pignoratam? dic, ꝙ ſic. arg. hic, & eſt caſus in l. apud Celſum. §. item quærit̃ ſi uniones. ff. de excep. do. qui non eſt alibi.
5 ſm Bal. ¶ † Item quæro quid ſi uenditor non oblato, uel ſoluto pretio ꝑ errorem credens ſe teneri tradidit rem, an poſſit eam repetere ꝑ condi. inde. dic, ꝙ nõ: ſed debet agere ad ipſum pretium, ut ſ. de ꝯdi. inde. l. q̃ inuicem. ſm unam lec. & ſic exceptio de qua hic, licèt ſit peremptoria, non tñ facit adeo indebitum, ꝙ competat indebiti condictio. Si autem non per errorem: tunc diſtinguit̃, aut non fuit habita fides de pretio, quia credit ſibi ſtatim debere ſolui, & põt repetere rem venditam, quia non tranſtulit dñium. vt l. procuratoris. §. pe. ſ. de tribu. no. in l. iij. de pig. act. & cum hẽat vendicationem nulla exceptio ſibi opponeretur, vt l. ſi filius. ſ. ſi cer. pet. aut habuit fidem de pretio: & clarum eſt, ꝙ non repetit, quia transfert dñium, & ſcienter ſoluit, cum non teneretur. ut l.
6 j. de condi. inde. ¶ † Item quęro, ſi emptor egit & non obtulit, quę erunt partes iudicis in ſententiando? rñdeo, aut uenditor oppoſuit exceptionem, & petijt ſe abſolui: & tunc abſolui debet: quia actor malè egit, cum non haberet actionem cum effectu, ut hic. Aut oppoſuit exceptionem, non tamen petjt ſe abſolui, & poteſt condemnari ad tradendum rem ſub condõne, ſi pretium ſibi ſoluitur. arg. in l. iiij. §. illud. de fideicom. lib. & quod no. Bar. in l. exceptionem. C. de fideicõ. Aut nec petit ſe abſolui, nec exceptionẽ oppoſuit, ſed oĩno tacuit: & tunc debet ſimpl̃r condemnari: & ſi ſententia tranſit in rem iudicatam, fit executio, in qua non poterit opponi exceptio de pretio non ſoluto, quia illa eſt exceptio peremptoria, quæ poſt ſñiam opponi non poteſt: vñ debebit agere ad ipſum pretium, ita no. in Spec. de execu. ſen. §. fi. ver. item illud. tangitur per Bart. in l. ſi duo patroni. §. ſi quis iurauerit. ſ. de iu. rei. vel dic, vt dixi, ꝙ immo poterit opponi, quia immo infringit ſñiam, nec opponens dicit eam iniuſtè latam, ar. in l. eum qui. §. fin.
7 ſ. eo. ti. de iureiuran. & d. ſi quis iurauerit. ¶ † Item quero, an emptor poſſit cedere actionem antequam prætium ſoluat, uel offeratur? per illum tex. dicitur, ꝙ non eſt ex empto actio, & ſic innuit ꝙ non ſit nata. Contrarium dic, ꝙ imo licèt obſtet exceptio: vñ ſupple, hic, ideſt cum effectu, & ad hoc ſ. de peti. hære. l. ꝙ in
8 diem. §. item Iul. ait. ¶ † Vltimò quæritur, quid ſi venditor paratus eſt recipere, an ſufficiat ſola oblatio, an ẽt debeat ſolui? rñdeo, ſi emptor de ipſo confidit, nec habet ipſum ſuſpectum, ꝙ rem non tradat, debet ſolui, vt hic in gl. j ſed ſi habet ipſum ſuſpectum, de-
9 bet conſignari, & deponi, ut in l. ſi ſoluturus. in fi. ff. de ſol. † Si autem non vult recipere, an ſufficiat ſola oblatio? dic, ꝙ in iudicio ſic. per l. ſi rem. § fi. ff. de pig. act. extra iudicium uero acquiritur cõſignatio, & depoſitio ad hoc, vt actor cum effectu actionem conſequatur, ſicut quantum ad hoc, vt liberetur ipſe, uel res ſua, ut l. obſignatione. C. de ſolu. & ita no. per Bar. in l. 4. de condi. Inſti. ubi omnino uide & per eundem. & etiam Bal. in l. acceptam. C. de uſuris. & probatur in l. j. C. de conſer. ma. & no. in l. ante. C. de pa. inter emp. & uend.

---

2 *Fructus quando erant pendentes tꝑe uenditionis, quòd cenſeantur uenditi pro eodem pretio, niſi aliter ſit actum, & quid ſi non erant pendentes tꝑe contractus, ſed inceperunt, & fuerunt recollecti per uenditorem, & quid ſi pro illis debetur penſio? & nu. 1. & 4.*
3 *Actiones acquiſitæ poſt contractum uenditionis, & ante traditionem, ad quem pertineant.*

1 **§. Si fructibus.** ¶ † Fructus pendentes tꝑe vẽditionis ad emptorem pertinent, etiã penſio q̃ pro illis dẽtur: & ſi fundus erat locatus, licèt nõ dẽatur emptori, ſed uenditori qui dẽt exigere, & emptori ſoluere, uel actionẽ cedere, ut idẽ in alijs quibuſcunque actionib. acquiſitis poſt uenditionẽ factam, & occaſione rei, quia quærunt̃ uenditori, ſed cedũ-
2 tur emptori. h. d. ¶ † In iſto §. quatuor ſunt uidenda. Primo, qñ fructus erant pendentes tꝑe uenditionis. iſte tex. vult, ꝙ cenſeantur uenditi pro eodem pretio, niſi aliter ſit actum, & ratio eſt: q̃a non cenſetur res diuerſa, quouſque cohæret ſolo. de hoc uide bonum tex. in l. fin. §. ut fructus. ff. quæ in frau. credi. ubi ẽt ſuppletur, qđ hic dr̃ {maturis.} vt idem ſit, & fortius, ſi non ſunt maturi. facit. l. fructus pendentes. ſ. de rei. uend. Secundo uidendum eſt, ſi fundus eſt locatus ad pecuniam, & ſic fructus pertinebunt ad colonum quid de penſione, quæ pro illis dẽtur? Et breuiter dic, ꝙ aut loquimur in fundo ruſtico, ubi ſemel, uel bis in anno ſit recollectio, uel de æſtate, & vindemia: aut loquimur in prædio urbano,
a [a] ex quo dietim percipiuntur fructus. primo caſu ſi fructus pro quibus dẽtur penſio recolliguntur poſt uenditionem factam, tota penſio pertinet ad emptorem, nõ ꝙ ſibi dẽatur. ſed debetur vẽditori qui locauit, qui poteſt exigere, & ſoluere, uel actionem cedere, ita intellr̃ iſte tex. ſm gl. in uer. {ſed ſi locatus.} aut erat iam ꝑcepta penſio: tamen adhuc non debebatur, ſed incœpit dẽri cum effectu poſt ꝯctum celebratum, & tunc Dy. tenuit idem in l. fi. §. fi. ff. de iure fiſ. Sed Bar melius tenet ꝯtrium, ꝙ ꝑtinet ad uenditorem, ſicut ꝑtinent ipſi fructus, ſi fundus non locatur, quia, ꝙ incipiat deberi poſt ꝯctum, non eſt curandum, poſtq̃ pro fructibus prius perceptis dẽtur, & uide omnino qđ ibi plenè no. Bart. di-
3 ſtinguendo. ¶ † Tertio uidendum eſt de actionib. quæſitis poſt ꝯctum celebratum, & ante traditionem ad quẽ pertineant: ad iſtũ articulum plenè expedit Dy. & Bar. poſt eum diſtinguendo in l. ſi Titius. §. ſi prius. j. de aqua plu. arcen. ubi omnino vide, & adde l. is qui in puteum. §. ſi poſtea. ff. qđ ui aut clam. & hoc, ſi ſint acquiſitæ ex diſpoſitione legali. Quid autem ſi per uenditorem? dic, ut
4 l. ſi ſub una. §. fi. de uerb. ob. an dẽnt cedi emptori. ¶ † Quarto, & ultimò videndum eſt de fructib. q non erant pẽdentes tꝑs ꝯctus, ſed incœperunt poſtea, & fuerunt recollecti ꝑ uenditorẽ: rñdeo, ꝑtinẽti ad emptorem. vt l. fructus. C. eo. ti. dummodo ſoluerit pretium a prin. uel ſi non ſoluit, ſoluat ſaltem uſuras, quod dic: ut no. gl. infra ead. l. §. ex uendito. & l. curabit. C. eo. tit.

ADDITIO.

a In prædio urbano. Adde Cæpol. in trac. de ſerui. urba prædio.

---

§. Si Titius fundum. Incrementum alluuionis ſuperueniens poſt uenditionem non prodeſt uenditori, qui de modo, ſeu de menſura agri ſcienter mentitus eſt, vt ſuppleatur menſura: ſecus ſi ignoranter h. d. no. & fortè alibi non reperitur iſta diſtinctio. ¶ In tex. ibi, {ex empto actio competat.} ad repetitionem pretij quatenus fundus a principio deficiebat in menſura, non obſtante incremẽto: vt ſ. eo. l. ſi ſeruus. §. ſi modus, & ſi emptor pretium non ſoluerat, non tenetur ſoluere pro menſura deficiente: vñ ſi uendidiſti fundum pro cẽtum, quẽ dixiſti eſſe cẽtum iugerũ, ad rõnẽ unius pro quolibet iugere: & non ſint niſi nonaginta: non teneor ſoluere niſi nonaginta: & ſi ſolui centum, poſſum repetere decem, licèt per alluuionẽ decẽ accreuerint, qñ ſciẽter fuiſti mentitus: & ſic incrementum cedit lucro mei, ſecus ſi ignoranter. Tunc. n. teneor ſoluere pro cẽtum, acſi a principio nihil defeciſſet. ¶ Opponit gl. ꝙ indiſtinctè incrementum cedit lucro mei emptoris: vt Inſt. de ꝯli. emp. §. ſi poſt venditionem. aliàs emptionem. Sol. ille §. p̃t intelligi dupl̃r. primo quando menſura nõ deficiebat, & uenditio erat pura, tunc ſtatim erit perfecta: ſicut ergo omne periculum peremptionis, uel deteriorationis poſtea contingens pertineret ad emptorem, ut l. neceſſario. de peri. & cõm. rei uẽ. ita & lucrum dẽt ad ipſum ꝑtinere rõne nãli. Scđo p̃t intelligi, qñ fundus deficiebat in mẽſura. nõ tñ fuit uenditus ad menſurã, puta, uendidiſti fundum pro centum, & dixiſti eſſe cẽtum iugerum, tñ nõ fuit dictum ad rõnem unius pro quolibet iugere, & ſic eſt unicũ p̃tium, tunc adhuc idem. Nam ſi deficiebant decẽ ꝓ illis, non tenebar ſoluere, & ſi ſolui, poſſum repetere: tñ q̃a uenditio ſtatim eſt perfecta, ẽt antequam menſuretur, augmentũ alluuionis pro-

deſt

deſt mihi indiſtinctè, ſiue ſcienter, ſiue ignoranter fueris mentitus, ratione qua ſ. ſi enim fuerit uenditus ad menſuram, puta ad rationem unius pro quolibet iugere: tunc antequam mẽſuretur: non eſt venditio perfecta, ſicut in vino vendito ad menſuram, vel in alijs quæ uenduntur ad pondus, vel ad menſuram, antequã ponderentur, uel menſurentur. vt l.quod ſępe.§.in his.de cõtrah. emp. nam idem in fundo uendito ad menſuram per venditionẽ §.ſi. de pe.& commo.rei ven.vt ſentit gl.in d.§.in his.& in l.j.§.ſed nec cuſtodiam.eo.ti. de peri.& commo.rei ven. & ideo periculũ ante menſurationem pertinet ad vẽditorem.vt d.§.in his. eodem modo lucrum deberet ad ipſum pertinere indiſtinctè. Tamen hic ſingulariter diſtinguitur, aut ſcienter fuit mentitus: & tunc propter dolum ſuum non prodeſt ſibi augmentum, vel diminutio, & peremptio noceret: aut ignoranter, & tunc prodeſt ea ratione, quia non eſt adhuc perfecta venditio. Hoc verum, ſi accreuerit antequam mẽſuretur, & ita loquitur hic tex.dum dicit, ante quam modus manifeſtetur &c. poſt menſurationem verò venditio eſt perfecta, & ſic lucrũ indiſtinctè pertinet ad emptorem, hoc tamen puto verum, niſi emptor fuerit ſciens eadem ratione, vt noceat ſibi ſcientia: ſicut nocet uenditori, Item op.ꝙ etiam ſi venditor fuit ignorans: poſtquam aſſeruit eſſe centum, cum non eſſent dẽat ſibi nocere ſua temeraria aſſeueratio, ſicut ſi ſciuiſſet, ut ſupra ea.l.poſt prin.gl.ſol.multis modis.tu dicas verum eſſe, ꝙ noceret, ſi non accreuiſſet: ita loquitur contrarium, ſi poſtquam accreuit, non noceret, & ſic plus nocet ſcientia: quia etiam ſi accreuit, tamen fuit temeraria aſſeueratio ignoranter facta, & per iſta ſunt declaratæ gl. quæ ſunt hic. Quando autem fundus venditus continet plusq uam ſit dictum, an illud plus veniat in uenditione pro eodem pretio, vel nullo modo, ut debeat pro illo plus ſolui? dixi in d.l.ſi ſeruum.§.j.ſupra eo.

---

1 *Si promiſiſti mihi ex cauſa donationis aliquem fundum, qui erat Titij, et ſic tenebaris ipſum redimere, & antequam hoc facias, Titius ipſum mihi donat, liberaris. Secus ſi uendidiſti.*

1 **§.Si fundum mihi.** †In eadem re poteſt cõcurrere cauſa lucratiua, & non lucratiua.h.d. ſed duæ cauſæ lucratiuæ non, vt l.omnes.j. de act.
2 & obli. vnde ſi promiſiſti mihi ex cauſa donationis quendam fundum qui erat Titij. & ſic tenebaris ipſum redimere, & dare, & antequam hoc facias Titius ipſum mihi donat, liberaris per illam regulam de duabus cauſis lucratiuis: vt in d.l.omnes.non ſic, ſi vẽdidiſti: quia iſta eſt cauſa onerosa quia licèt efficiatur meus ex cauſa donationis facta domino, remanes tamen obligatus ad tradendum, & quia tradere non potes teneris ad intereſſe ſi vendidiſti pro decem, & valet duodecim: quia ſolui x. pro xj. & ſi non ſolui, recupero duo.hoc vult ille §.

§.In his autem. Dolus, & culpa circa acceſſoria rei venditæ preſtatur, ſicut circa rem principalem h.d.

---

1 *Qui emit partem rei quam uenditor habebat communem cum alio, pro indiuiſo, tenetur recipere illud, quod ex diuiſione perueniret ad uenditorẽ.*
2 *Pretium ſuccedit loco rei in particularibus iudicijs.*
3 *Socius poteſt agere ad diuiſionem rei, contra ſocium, qui uendiderat partẽ ſuam & adhuc non tradiderat, et ille poterit agitare iudicium tanquam procurator emptoris, & quid ſecuta traditione.*

1 **§.Idem Celſus.** †Qui emit partem rei quam venditor habebat communem cum alio, pro indiuiſo, tenetur recipere illud, quod ex diuiſione perueniret, ad venditorem h. d. no. intellige iſtum §. quando emptor ſciebat fundum eſſe communem pro indiuiſo inter venditorem, & alium: quia videtur actum emendo partem pro indiuiſo, ꝙ teneatur recipere quicquid ex diuiſione perueniat ad venditorem, ſecus ſi ignorabat, & putat ad venditorem pro diuiſo pertinere,
2 ne remaneat deceptus. † & no.hic caſum, ꝙ pretium ſuccedit loco rei in particularib.iudicijs, & ratio eſt, quia iſta alienatio quæ fit per diuiſionem, dicitur neceſſaria: ſecus in voluntaria alienatione, vbi pretium non ſuccedit loco rei in particularibus. ſecus in vniuerſali actione, vt l.venditor.de hære.uel actio.uen.& l.ſi rem, & pretium.de peti.hære.iuncta l.ſi fundum per fideicommiſſum. de leg.j.& de leg.2.l.codicil.§.j.facit ſ. de rei uen.l.item ſi uerberatum.§.j. ſi ergo vendidiſti partem tuam pro x.& ex diuiſione fuiſti conſecutus xij.teneris ad integra xij. & ſi minus, puta, octo, teneris ad ad illa tantum: quia damnum, & vtilitas poſt pefectam
3 emptionem pertinet ad me emptorem. † Item no. hic, ꝙ poteſt agere ad diuiſionem rei contra ſocium, qui vendiderat partem ſuam, & adhuc non tradiderat, & ille poteſt agitare iudicium, tanquam procurator emptoris.ad hoc j. eo.l.venditor domus, poſtquam autem tradidiſſet, debet agere contra emptorem; ita intell'r hic in uer. æquum eſt enim. ¶Sed opp. contra iſtum tex. ultimò caſu, ꝙ ius emptoris non remaneat in parte, quæ obuenit uenditori, ſed trãſeat etiam cum parte, quæ obuenit ſocio, vt j.qui mo. pig. uel hyp. ſol.l.ſi conſtante.§.ſi is qui fundum. de uſufr. le. Sol. no. ſi habebas fundum cõem cum Titio pro indiuiſo, in parte tua conſtituitur mihi ius reale, puta, quia pignoras, vel concedis uſum fructum: & tunc ſi poſtea diuidis cum eo, & tibi euenit una portio, & illi alteri ius pignoris, uel uſusfructus quod cohæret rei, nõ remanet in portione tuã, quæ tibi obuenit: quia cum haberes partem in quolibet ceſpite terræ, ad ſocium tuum neceſſariò peruenit, & de parte tua, & econuerſo tibi de ſua: ius autem meum nõ immutatur ex veſtra diuiſione: ideo dimidia quæ ſibi obuenit ꝑ diuiſa eſt mihi obligata pro dimidia, & illa quæ obuenit ſocio ſimiliter: & ita loquuntur contraria. Aut non conſtituis mihi ius in re ſed ad rem: vt ſi uendis: & tunc ius meum remanet contra te ſolum pro portione, quæ tibi obueniat: vt hic in fi.nec tranſit contra ſocium, cum non ſit reale, ſed perſonale, ut l.fi.ſ.de contrah. empt.& ita no.per Bar.in d. l. his qui uſumfructum.ubi omnino uide, & plenius per eum in l. qui Romæ.§. duo fratres. de uer.obli.in 9.quæſt.

§.Si quis ſeruo. Illa quæ poſt uenditionem peruenerunt ad ſeruum uenditum ab ipſo venditore, uel ab alio pertinent ad emptorem. h. d. in primo, ibi uenditor donauit, puta, ſimpliciter, non ut habeat in peculio: quia tunc remaneret penes uenditorem.

---

1 *Actio ex uendito cui perſonæ, & ex quibus cauſis competat.*
2 *Emptio, & uenditio licèt ſit unus contractus, uariatur tamen eius nomẽ, quia ab una parte dicitur uenditio, ab alia emptio, licèt interdum ponatur unum pro alio.*
3 *Vſuræ non poſſunt peti iure actionis ex uẽdito, ſed benè iudicis officio mercenario, & quid hodie de iure cano.*
4 *Venditor à quo tempore teneatur ad uſuras.*
5 *Venditor tradẽs emptori poſſeſſionem precariam liberatur ab actione ex empto, & ſi emptor non ſoluit pretium, an tunc teneatur ad uſuras.*
6 *Precaria poſſeſſio dupliciter dicitur.*
7 *Venditor qui conſtituit ſe precario nomine emptoris poſſidere, dicitur trãſtuliſſe poſſeſſionem ciuilem, & naturalem in emptorem, & ipſe remanſiſſe in detentione tanquàm colonus, uel procurator, & an liberetur ab actione ex empto.*
8 *Quòd ad reſtituendam talem detentionem quam habet, poſſit conueniri interdicto de precario, facta reuocatione precarij per emptorem, & etiam actione ex empto.*
9 *Emptor qui habet precariam poſſeſſionem, quos fructus faciat ſuos.*

1 **§.Ex uendito.** †Actio ex uendito competit venditori ad pretium, & etiam ad uſuras p̃tij a tempore traditionis rei, etiã precario factæ: competit etiam ad alia, quæ æquum eſt uenire in hunc contractum, quæ enumerantur uſque ad §. procurator. h. d. in effectu vſque ad illum §.
2 † hucuſque tractauit de actione ex empto, q̃ competit emptori. Hic incipit tractare de actione ex uẽdito, & ambæ ſunt directæ: quia licèt unus ſit ꝯtus, uariatur tñ eius nomẽ: qa ab una parte dr̃ uenditio, ab altera dr̃ emptio. licèt interdũ unũ de iſtis nominib.ponat̃ pro alio.vt j.e.l.ueteres. qa uno poſito, neceſſariò ponitur aliud, cũ ſint correlatiua, Variatur ẽt nomẽ ꝯhentiũ. Qñ aũt non uariat̃ nomen: tũc ab una parte cõpetit directa, ab altera cõpetit ꝯria, qđ dic vt ſ.cõ.l.in commodato.§.j. per Bar. & l.ex con-
4 ſenſu.de act.& ob.ꝑ gl.¶† Quæro circa id, qđ dr̃ de uſuris, an poſſit peti iure actionis ex uendito? tex.iſte innuit, ꝙ ſic, dum dicit, ꝙ ueniunt in hac actione. contrarium eſt uerum, ꝙ immo iudicis officio mercenario, & iõ extincta actione principali pro ſolonẽ ꝑtij, non pñt peti uſuræ.ut j.co.l.q per colluſionẽ.§.fi.ubi eſt caſus.Nec ob.iſte tex. quia non dr̃ hic, ꝙ veniunt in hac actione: ſed in hoc iudicio, qđ eſt latius uocabulum.i.in iudicio intentato ſuper hac actione uenit per implorationem officij iudicis. ¶Item q̃ro, an iſtud ſit uerum ẽt hodie de iure canonico, quo ſunt prohi-
a bitæ uſuræ,[a] gl.in ea.l.§. ibidem. in fi.magnæ gl.C.eo.ti.l.curabit. uñr dicere, ꝙ ſic, & idem ſentiunt Canoniſtæ.Hoſt.in ſum.de uſuris.in c.ſalubriter. eo. ti. ꝙ ueniunt tanquã intereſſe per l.ſocium ſ. pro ſoc. qđ etiam allegat gl. in §.ibidem.gl. in illa l.ſocium. videtur ſentire ꝯrium, dicens, ꝙ quidam per illam l. peſſimè defendũt hodie uſuras, ut poſſint peti tanq̃ intereſſe. Breuiter dici p̃t, ꝙ tanquã intereſſe damni emergẽtis pñt peti. Ita loqtur prima opi. ſed
b tanq̃ lucri ceſſantis non declaro: nã poſſent peti vſq;[b] ad ualorẽ fructuum, quos emptor ꝑcepit, & quos percepiſſet uẽditor, ſi rẽ non tradidiſſet: quia ſi aliud eſſet, remaneret in damno uenditoris, ſi rem non tradidiſſet, ſi ultra ualorem fructuum tractaret de lucro: vñ non poſſet illud petere nomine intereſſe: ita loquitur illa gl.in l.ſocium.communiter tamẽ practicatur ꝯtrarium, qa emptor

---

ADDITIONES.

b Nam poſsent peti vſq;. Adde Alexan.de Imo.in conſi.69.col.fin.in j.volu. qui hoc idem tenet.

a Sed in mutuo. Adde quod hoc idẽ tenet ipſe Pau.in d.§.alteri.& vtrunq; dictum refert, & ſequitur d.Alex.de Imo.cõſi.19.col pe.ver.2.reſpõ.in 2. vol.& in conſi.27.col. pen.ver.circa quartum.in v.vo.Cur.

emptor poſtq̃ habuit poſſeſſionem, ſi tardauit ſoluere pretium &
ſoluit aliquid nomine uſurarum non habito reſpectu ad fructus
perceptos, quod non eſt ſecundum bonam conſcientiam uendi
toris. Intellige tamen, ꝙ teneatur poſt lapſum termini ad ſoluen-
dum: nam quouſq; durat terminus, non dr̃ emptor eſſe in mora:
vt l. lecta. § ſed cum ſortis. š. ſi cer. pet. ergo non tenetur ad uſuras,
niſi contrarium ſit actum: & iſto modo vr̃ intelligere Hoſt. in lo-
co præallegato. Non tamen intelligas, ꝙ emptor ſit in mora pro-
pter hoc ſolum, ꝙ tradita eſt ſibi poſſeſſio: niſi ſit interpellatus
de ſoluendo, uel ſit appoſitus terminus qui interpellat: & hoc pro
batur in l. curabit. C. eo. habetur perinde, ac ſi eſſet in mora quan-
tum ad uſuras. Barto. autem in l. de diuiſione. ℸ. ſol. mat. & in l. ui-
num. š. ſi cer. pet. videt̃ ſentire, ꝙ eo ipſo, ꝙ eſt ſibi impletus ꝯctus,
dicatur in mora, niſi ipſe impleat pro parte ſua, quod non puto
verum quantum ad alios effectus moræ, vt teneatur quanti pluri
mi, uel de periculo, ac ſi eſſet in mora, ſed ſolum teneatur ad uſu-
ras: & ita audio quoſdam moder. Do. hoc tenere. quod placet
4 per d. l. curabit. ¶ † Nunc op. in prima gl. mag. ꝙ ueniunt uſuræ
a tempore contractus: quoniam ab illo tempore fructus perce-
pti p̱ venditorem ſunt reſtituendi emptori, vt l. fructus. C. eod.
So. tunc ſunt reſtituendi, ſi emptor tunc tradit pretium. Si autem
non tradit, tunc ſunt ita demum reſtituendi, ſi etiam ipſe vult ſol-
uere vſuras pretij ab illo tempore, & ita procedit contrarium. Si
autem non vult ſoluere, non compellitur niſi a tempore tradi-
tionis rei: nec poterit petere fructus a tempore contractus per-
ceptos, poſtquam non vult ſoluere vſuras. Ita intelligit, & limitat
gl. illam l. fructus. quod no. & tene menti. Vnde ſi venditor qui
fructus percepit, uellet eos reſtituere emptori, vt conſequeretur
ab eo vſuras a tempore contractus, non compelleretur emptor
recipere & imputetur ſibi, quare, non compulit emptorem ad
ſoluēdum pretium, poſtquam ipſe percepit fructus. Ita innuit iſta
gloſ. no. prædicta in fructibus ſatis, & recollectis poſt uenditio-
nem contractam. In illis autem qui erant pendentes tempore
contractus, licèt emptor eos petat: propter hoc tamen non te-
netur ad uſuras: quia illi cenſentur venditi pro eodem pretio. vt
5 š. eo. l. ſi fructibus. non ſic in ſatis, & collectis poſt. ¶ † Item op-
po. in gl. ſeq. quòd non ſufficit uenditori, emptori tradere poſ-
ſeſſionem precariam, cum debeat facere ipſum emptorem po-
tiorem in quolibet alio. ut ſupra eo. l. emptorem. §. j. ſed nunc
non erat potior, immo venditor, qui poteſt ab eo auocare per
interdictum de precario. Solu. ſufficit quantum ad hoc, vt te-
neatur emptor ad uſuras, quoniam habet facultatem percipien-
di fructus: ſicut ſi fuiſſet poſſeſſio ſimpliciter tradita, & fuiſſet fa-
ctus potior, ut ex textu. hic colligitur. Sed non ſufficit quantum
ad hoc, ut liberetur ab actione ex empto, quam tenetur tradere:
& ideo ſoluto pretio poteſt adhuc conueniri, vt ſimpliciter tra-
dat: nam quouſque durat precaria poſſeſſio, ipſe emptor, qui poſ-
ſidet, cenſetur poſſidere nomine venditoris. Et ſic potius uendi-
tor, quia is poſſidet, cuius nomine poſſidetur. ut l. quod meo. in
6 princ. de acqui. poſſeſ. hoc vult iſta gl. ¶ † Sed contrarium videtur
dicere gl. in l. ab emptione. š. de pac. ꝙ uenditor qui præcariam
poſſeſſionem tradidit, ſit liberatus ab actione ex empto, qua te-
netur tradere. Sol. precaria poſſeſſio dicitur dupliciter. Primo,
quando uenditor tranſtulit eam in emptorem precario idest ad
beneplacitum ipſius venditoris: quia non tenebatur tradere,
ſi ſibi pretium non eſt ſolutum. & tunc loquitur iſta gl. cum his
7 quæ. ſupra dixi. † Secundo quando venditor conſtituit ſe preca
rio nomine emptoris poſſidere: vt quotidie fit. & tunc loquitur
illa gl. nam tunc hoc caſu econuerſo venditor dicitur poſſidere
nomine emptoris in quem cenſetur tranſtuliſſe poſſeſſionem ci-
uilē, & naturalem, & ipſe remanſiſſet in detentione tanquam co
lonus, vel procurator. Vnde liberatus eſt actione ex empto, qua
tenebatur tradere, quia tradidit, licèt fictè: & ad reſtituendam
8 detentionem quam habet, poteſt † conueniri interdicto de pre-
cario, facta reuocatione precarij per emptorem. Ita vult illa gl.
quam Bar. tenet Bald. uerò in l. j. C. de reſcin. uendi. tenet, quòd
a etiam actione ex empto: quia non eſt ab ea liberatus[a] quouſque
aliquid reſtat fiendum pro executione contractus. Et hic reſtat
ſcilicet reſtituere detentionem facti. & hæc opinio placet per l. ſi
9 hæres teſtō. š. eo. vbi bn̄ probatur in ratione ſui in ſimili. ¶ † Vlti-
mò opp. quòd emptor qui habet precariam poſſeſſionem non
facit fructus ſuos, ut ſupra de pericu. & comm. rei ven. l. ſerui. gl.
non ſoluit. Dic, quòd fructus naturales facit ſuos, vt hic. Et idem
in induſtrialibus. Sed fructus ciuiles, non. ita loquitur contrarium,
quod no. & tene menti, Loquitur tamen hic in emptore, qui ſo-
luto p̄tio debebat facere fructus ſuos: ſed in alio, qui non haberet
talem titulum oneroſum, non ſic videtur.

A D D I T I O.

a Ab ea liberatus, Adde quod hoc idem tenet. Ale. de Imol. referendo Paul.
hic & in d. l. ab emptione & in conſi. 28. col. pen. in fi. in 2. uolu. Cur.

1 *Ex uenditione facta per procuratorem ad hoc conſtitutum, dominus con-
uenitur, & agit vtili actione ad exemplum inſtitoriæ.*
2 *Ex contractu celebrato per procuratorem ſuper re domini, acquiritur do
mino utilis actio indiſtinctè.*
3 *Ex emptione facta per procuratorem, an dominus agere poſſit & an ipſe
procurator poſſit ex hoc conueniri, & agere.*

1 **§. Si procurator.** ¶ † Ex venditione facta per procu
ratorem ad hoc conſtitutum dn̄s
conuenitur, & agit utili actione ad exemplum inſtitoriæ. h. d. ſm
primam lec. quæ eſt, ꝙ uterque caſus huius l. loquatur in procu-
ratore uendente, & tunc primus caſus, ꝙ dn̄s conueniatur, eſt cla
rus, per l. ſi mutuam. C. de exercito. Sed ſecundus caſus, ꝙ poſſit
agere, eſt dubius: quia regr contrarium eſt, niſi ſibi cedatur actio.
vt l. poſſeſſio quoq;. §. & ſi poſſeſſor. de acq. poſ. & p̱p̱ hoc pri-
ma gl. mag. dicit hunc §. intelligendum, qn̄ iſte procurator erat in
ſtitor: quo caſu dn̄s interdum agit ex ꝯctu eius ſine ceſſione. ſ. in
ſubſidium, vt in l. j. in fi. š. de inſtit. Et iſto modo debet intelligi, & li
mitari, qđ hic dicitur. {agat in ſubſidum.} Si autem non eſſet inſti
tor, non poſſet agere ut in contrario. q̃ gl. non videtur bn̄ loqui.
Et primo ꝯriatur ſibijpſi dū dicit, ꝙ iō datur utilis ad exemplum
inſtitoriæ, quia non poteſt dici inſtitor, qui conſtitutus eſt ad unū
negotium. præterea etiam qn̄ non eſt inſtitor in ſubſidium, domi
nus poteſt agere, & ſic debet limitari §. & ſi poſſeſſio. dic ergo, ꝙ
hic agit etiam non in ſubſidium per l. quod procurator ex re. š. de
2 procur. † quia ex ꝯctu celebrato per procuratorem ſup̱ re domi-
ni acquiritur domino utilis actio indiſtinctè. ut ibi ſecundum aliā
lec. Poſſumus ponere caſum, ꝙ primus caſus loquatur in procu-
ratore uendente: ſecundus caſus in emente. Dicit, ꝙ ex uenditio-
ne facta per procuratorem, dominus agit utili actione: ſed tunc
iſtud ſecundum dictum benè debet limitari, & reſtringi. ſ. in ſubſi-
dium: quia non habet locum l. quod procurator ex re. quando
procurator meus emit, niſi emiſſet, & ſoluiſſet de pecunia mea,
ut not. in d. §. & ſi poſſeſſio. tunc benè acquireret mihi indiſtinctè:
& ſecundum iſtam lec. eſt hic caſus de q̄ōne ſabbatina, de qua hic
3 in glo. † an ex emptione facta per procuratorem dominus agere
poſſit? quæ qō procedebat, tenendo primam lec. ſed tenendo ſe-
cundam non: quia eſſet hic caſus, qui tamen debet limitari ſm
quod š. dixi. & uide qđ no. Cy. in l. ei qui. C. quod cum eo. & l. mul
tum. ſi quis alteri, vel ſibi. Quid autem in ipſo procuratore: an ex
contractu celebrato procuratorio nomine poſſit ipſe conueni-
ri, & agere? hic. n. loquitur de ipſo domino: dic, ut no. in l. procura
tor, qui per euictionem. š. de proc. per Bar. & tetigi in l. ſolutum. §.
per liberum. š. de pig. actio.

1 *Pęna appoſita ſolutioni quantitatis ratione tardæ ſolutionis peti non po
teſt, quia præſumitur appoſita in fraudem vſurarum.*
2 *Vſuræ certiſſimæ, quæ ſunt.*
3 *Emptor ſi ſtipulatur duplum à vēditore, in caſu quo res euincantur, ſtipu
latio ualet. & peti poteſt etiam hodie.*
4 *Pactum in uenditione appoſitum, quòd non ſoluto pretio ad terminum
uenditio ſit nulla: & quicquid ſoluunt nomine arrarum, uel pretij, em-
ptor perdat, quòd ſit licitum.*
5 *Pœna, quando ex poſtfacto apponitur obligationi facti, uel ſpeciei, non præ
ſumitur uſura, ſecus ſi à principio contractus opponatur.*
6 *Iudex, uel teſtator, an poſſit mandare, ut ſoluatur in certo termino, aliàs
nomine pœnæ, uel uſurarum, ſoluatur tantum pro quolibet menſe.*

1 **§. Idem Papi.** † Pœna conſiſtens in quantitate adie-
cta ſol'oni quantitatis, & excedens le-
gitimas uſuras præſumitur appoſita in fraudem uſurarum. Ad
hoc allegatur iſte §. & l. cum allegas C. de uſuris. & cum hodie
omnis uſura ſit prohibita quantūcunq; modicæ quantitatis di-
cimus per iſtum §. ꝙ omnis pœna appoſita ſol'oni quantitatis ra-
tione tardæ ſolutionis præſumitur appoſita in fraudem uſura-
rum: & ſic non poteſt peti. quod eſt uerum, ut dixi, duob. con-
currentib. ſ. ꝙ iſta pœna conſiſtat in quantitate, ſecus ſi in alio, ut
in fi. huius §. & ꝙ ſit adiecta ſolutioni quantitatis: ſecus ſi ſpeciei,
vel facto, vt in gl. An autem requiratur, & tertium, quòd ſtipu-
lator ſit conſuetus fęnerari gl. hic tangit. & tenet, ꝙ non, Bar. in
l. ſi ſtipulati ſumus. ℸ. de ver. oblig. dicit hoc verum, ſi pœna eſt
poſita per dinumerationem menſium, vel annorum, vt loco pę-
næ ſoluat quolibet anno, vel menſe tantum: ſecus ſi eſſet vnica
pęna tm̄; quia tūc non præſumeretur in fraudem uſurarum niſi
ſtipulator conſueuerit fęnerari. Sed dominus Ange. in l. ſtipulatio
iſta. §. alteri. eo. tit. dicit iſtam diſtinctionem Bar. procedere in alio
a contractu, quàm mutui: ſed in mutuo[a] tene gl. indiſtinctè per il-
lam l. cum allegas. quia facilius p̄ſumitur vſura in mutuo, quàm in
2 alijs, tene menti. ¶ † In text. ibi: {in fraudem conſtitutionum.} quæ
prohibent vſuram centeſimam regl'r: vt l. ſi non ſortem. in prin.
de condi.

A D D I T I O.

a Quòd ſunt prohibitæ vſuræ. Adde c. quia in omnibus. de vſu. gl. in c. ſup.
eo. ti. & in c. quoniam multi. 28. diſt.

de cond.inde.& dicit cẽteſima qñ æquiparatur ſorti, & duplum
æquiparatur ſorti Ideo licèt fuerit appoſitum loco pœnæ p̄ſumi-
tur facta fraus de ꝯctu ad ꝯctum.ſ.de uſura ad pœnam. Qualiter
autem uenditor potuiſſet ſtipulari nomine vſurarum ſ̃m ea,quæ
habẽtur in l.eos.C. de uſuris.valeret ſtipulatio dupli, & in reſiduo
vitiaretur, & ita tenet gl.Hodie verò nihil poteſt ſtipulari,ideo ni-
hil valet. Item loquitur iſte text. quando quis ſtipulatur duplum
propter retardatum ſolonem pretij, vel ſortis:ſecus ſi propter
3 aliud, † vt ſi emptor ſtipulatur duplum in uenditione, caſu quo
res euincatur,talis autem ſtipl'o valet, & poteſt peti etiam hodie:
quia ceſſat præſumptio uſurarum, quæ non conuenit,nec debe-
4 tur niſi p̄p retardatã ſolutionem. ¶† In tex. ibi,{diuerſamq; cãm,
l.commiſſoriç.}vt ſi fuit appoſitum pactum,ꝙ non ſoluto pretio
ad terminum venditio ſit nulla : & quicquid ſoluit nomine arra-
rum,vel p̃rij, perdat, licitum eſt in ꝯctu emptionis, & uenditio-
nis. vt ꝭ. de leg. commiſ. per totum: licèt ſecus in ꝯctu pignoris.
C.de pac.l. fin.quo caſu al'r cõcipitur illud pactum,& eſt uerum,
qđ hic dr̃ etiam hodie: quia iſta pœna non conſiſtit in quantitate
5 principaliter, ſed in facto. ¶ † Et ex eo,qđ dicit gl.hic,& non præ-
ſumitur uſura, quando pœna apponitur obl'oni,uel ſpeciei,vel fa
cto, aſſumunt quidam practicam, q̃ cõiter ſeruatur Bononiæ:
quia debitor obligat ſe ad ſoluendum in certo termino, & ſi non
ſoluat ad conſignandum tot pignora, quæ æquiualent quantita-
ti:aliàs promittit certam pœnam,ad hoc,vt promiſſio pœnæ dica
tur appoſita obligationi. facti.i. conſignationi facti pignorum,
non quantitatis. & ſic poſſit agi, & in aliquibus locis ponitur, ꝙ
debeat comparere coram iudice ad recipiẽdum præceptum ſub
6 certa pœna,ratione prædicta.† Sed certè iſta cautela non prodeſt
de iure:quia poſtquam fuit appoſita a prin.ꝯctus,præſumitur ap-
poſita in fraudem.ar.eius,qđ no.in l.ſi quis ſub conditione.de ꝯd.
inſt.ſed ſi eſſet actum ex poſt facto per interuallum, poſſet proce
dere. ita no. Bart. in l.cum ſeruus. ꝭ. de con.& de.vbi omnino vi-
de,& q̃ not.gl.in l.ſi quis.§.fi.ſi quis cau.ſed an iudex in ſententia,
vel etiam teſtator poſſit mandare, ut ſoluatur in certo termino:
al's nomine pœnæ uſurarum ſoluat tm̃ pro quolibet menſe, uide
Bar.in l.tutor qui repertorium.§.fi.de admi.tu. & l.3.§.fi.de annu.
lega.& de his,quæ pœn.no.l.2.

1 *Contractus ſi ex vna parte reſcindatur ratione doli, vel minoris ætatis: qd altera pars facere teneatur*
2 *Modus agendi, vt certificetur de iure ſibi competenti.*
3 *Contractus dolo factus valet ex parte eius, qui paſſus eſt dolum, ſi uult: ſed ex parte committentis, non.*
4 *Caſus in quo claudicat contractus fauore pupilli, ſed iudicium non debet claudicare.*
5 *Pupillus ſi agit contra emptorẽ ad pretium, poteſt repelli, niſi tradat rem.*

1 §.Si quis. †Si ꝯctus ex vna parte põt reſcindi ratione doli
vel minoris çtatis,poteſt altera pars agere actio
ne ex eo ꝯctu, ut reſcindatur:uel ei ſtetur, ſi aduerſarius poterat
obligari : aliàs ſecus, ut in pupillo ꝯ̃hente ſine tutor.autho.h.d.iſte
mirabilis §. qui fortè non reperitur alibi de iſto modo agendi. In
tex.ibi.{ſed ſi quis minorem 25.an.circunuenerit.}ſupple non ha
bentem curatorem: & ſic poterat obligari mero iure, ſed com-
petebat reſtitutio: nec poterit agi ꝯ̃ eum interueniente curatore,
ut aut ſtetur,& approbetur ꝯ̃ctus, vel reprobetur,& ab eo diſce-
2 datur. ¶ † Nota mirabilem modum agendi, vt poſſit quis agere,
vt certificetur de iure ſibi competenti. ꝭ. rem. ra. ha. l.indebitum.
& no. Bart. in l. ita ſtipulatus.cir.fi.de uer. obl.per iſtum tex.patet
3 etiam hic ex p̄cedenti caſu, † ꝙ contractus dolo factus ualet ex
parte eius,qui paſſus eſt dolum,ſi vult:ſed ex parte committentis,
non:de hoc eſt gl.in l.iuriſgẽ.§.ait prætor.de pac.l.in cauſæ.in prin.
de min.& not.in l.eleganter.in prin. de dolo.in §.ſi quis a pupillo.
in fi. ibi{ſibi autem pupillum non obligat,} & ſic emptor nõ po-
terat agere contra pupillum modo quo ſupra, vt aut ſtetur, vel
diſcedatur: quia ſ̈.quando aduerſarius erat obligatus ſaltem me-
4 ro iure: hic nullo modo:& hoc vult dicere iſte §. † & ſic nota ca-
ſum in quo claudicat contractus fauore pupilli:ſed iudicium non
debet claudicare, vt l.ſi cum dies.§.pe.de arbi.extra de exce.cum
5 inter. † ſi tamen iſte pupillus ageret ꝯ̃ emptorem ad pretium, di-
co ꝙ emptor poſſit ipſum repellere, niſi tradat rem,licèt ad eam
tradẽdam etiam offerendo pretium non poſſem pupillum com
pellere.ut hic, & hoc per.l.ſi duo patroni.§.ſi quis iurauerit.cum
§.ſeq.ſ̈.de iurei. poſtquam enim pupillus approbat pro ſe agendo
ad pretium, debet approbare etiam contra ſe, ut rem tradat:al's
eſſet ſolicitus de præda, quod eſſe non debet, ut in l. ſi minoris
actum.in fi.de adm.tut.

2 *Nouus modus agendi, ago ut egas.*

1 §.Si uenditor. †Actio ex uendito datur pro eo, ꝙ
deuenit in pacto incontinenti appoſi-
to; & ſi ſit appoſitum pactum, ꝙ emptor teneatur ſtare colono,
poteſt uenditor conueniri, vt agat contra colonum dantem, &
reſtituat emptori.h.d.Nã actio ex locato competit uenditori qui
locauit: idem emptor agit contra illum, vt agat ad damnum illa-
tum poſt uenditionem, & ſibi reſtituat: poſſet etiam ſibi cedi
2 actio. & ſic no. nouum † modum agendi, ago ut agas, ſic ꝭ. tit.
proxi.l.cum in plures.§. meſſem. & ſ̈. ad l.Rho. de iac. l. 2.§.pe. &
de le.2.l.ſic.in fine.nec agere poſſum antequam cedatur: quãdo il
la actio non cõpetit tibi ex re mea,licèt ex re mihi debita,ut hic pa
tet,ex dictis iuribus: ſecus ſi ex re mea.vt l.cum fundus.§.ſeruum.
ſ̈.ſi cer.pet.vbi no.

1 *In uenditione ædium quæ continentur.*
2 *Inſtrumenta fundi non ueniunt in legato fundi, niſi legetur fundus inſtructus, ſeu in integro ſtatu, & quid in locatione fundi.*
3 *Confiſcato fundo, non uidentur confiſcata omnia, quæ ibi ſunt.*
4 *Præparata ut ponantur in aliquo loco, quòd habeãtur pro appoſitis, ante quàm ponantur.*

1 §.Aedibus diſtractis. †In uenditione ædium
continentur oĩa, quæ
cohærent ſolo, vel parietibus, ut perpetuo ſint, & etiam illa, quæ
non cohærent,ſunt tamen præparata p̄p cohærentiam, ut claues,
& ſerræ, & omnia ſine quib. commodè habitari non poteſt. Alia
non veniunt,quæ non dicantur ædium, ſed dicuntur inſtr̃a, & in
uenditione fundi veniunt ea, quæ in terra ſe tenent, & quæ præ-
parata ſunt ad terram, vt fimus. alia uerò, ut inſ̃a fundi non ve-
2 niunt. h. d. in effectu vſque ad l.ſterilis. † Et declarantur prædicta
per multa exempla, ſicut in legato fundi non veniunt inſtr̃a fun-
di in l.2.§.ſi.de fun.inſtru.In locatione uerò fundi, uel domus.dic,
vt ꝭ.ti.proxi.l. ſed addes.§.illud.Item quando conceditur uſusfru-
ctus fundi, an videantur etiam concedi inſtr̃a? dic,vt ſ̈.de vſufru.
l.ſed & ſi quis.§.proprietas.vbi eſt bona glo.p̄dicta uera, niſi lege-
tur,uel uendatur fundus inſtructus: quia tunc veniunt inſtr̃a,ut l.
j.vel 2. C.de uer. ſig. Idem ſi dixit fundum integro ſtatu:quia pe-
rinde eſt,ac ſi dixiſſet inſtructum,ut C.de bo.vac.l.2. lib.x. ubi eſt
3 tex.no. ¶ † Quid autem in ſententia confiſcationis:an confiſcato
a [a]fundo videantur confiſcata omnia,quæ ibi ſunt? Gul.de Gug.di
cit,ꝙ ſic,per l.cum ancillis. C.de ince.nu.Bar.videtur tenere con-
trarium per l. fi. §.idem diui. ꝭ. de publi. & ſic in illa l.cum ancillis.
4 erat caſus ſpecialis. † Vltimò pro eo, ꝙ dicitur in l. fundum. in fi.
cum l.ſeq.ut ea, quæ ſunt præparata, vt ponantur in aliquo loco,
habeantur pro appoſitis, antequam ponantur uide Bar.in l.cæte-
ra.§.fi.de leg.j.

ADDITIO.

a An confiſcato fundo. Adde an confiſcatis bonis uideatur ꝯfiſcata emphyteuſis uide p̄ Bart.Io.de Im.& Lu.Rom. in l.ſi finita.in §. ſi de uectigalib. ff.de dam.infec.& per Doc.in c.quibuſdam.de pœnis.

LEX XXII.

Si ſterilis ancilla. Qui vendidit partum naſciturũ,
qui naſci non poterat tenetur ad
intereſſe,ſi ſciebat. h.d.Sed ſi ignorabat,tenetur ad reſtitutionem
precij,ar.contra ſ̈.de hære.vendi.l.cum hæreditatem.

§.Si prædij. Vendens prædium tributarium ſcienter,
tenetur emptori ignoranti ad intereſſe, ſi
autem ignoranter non tenetur in aliquo h.d.ſ̃m intell'm glo.vt l.
Iul.in prin.ſ̈. eo. in gl. magiſtra, quæ incipit {immo,} & ibi ponit
rationem,quare non teneatur in aliquo,ſi ignorabat:nam immo
videtur, ꝙ teneatur quanto minoris, vt ibi.Et reſpondet, ꝙ im-
putet ſibi emptor,quia debebat ſcire, ꝙ eo ipſo, ꝙ erat prouincia
le,erat tributarium. Certè iſta ratio cõcludit,ꝙ etiam ſi venditor
erat ſciens,non teneatur in aliquo: quia emptor nõ fuit deceptus
ab eo,ſed ex ſui ſimplicitate, ſi neſciuit eſſe tributarium cum ſcire
deberet. Poteſt dici ſuſtinendo intell'm gl.ꝙ ſcĩa venditoris tan-
quam dolus præponderet craſſæ ignorantiæ emptoris,tanquam
culpç.per l. item ſi obſtetrix. in fi. ad l. Aquil.ſed quando uterque
ignorauit, neutra ignorantia præponderat: & ideo potior eſt cõ
ditio rei,ut l.ſi ſeruum.§.ſequitur.de ver.

§.Quamuis. Licèt uenditio non valeat,emptori tamẽ
decepto datur actio ad intereſſe h. d. In
tex.ibi,{æqualitate.}ſcilicet ſubſtantialis.al's ſecus, ut in l.venditio-
nibus.ſ̈.de ꝯ̃hen.emp. Sed opp ꝙ contractus non ſit nullus, vt in
l.ſi id, quod aurum.de ver.ob Sol.contractus emptionis,& ven-
ditionis eſt nullus,ſi uendis mihi maſſam æris pro maſſa auri:quia
intereſt mea,ꝙ ſit nullus,ne haberem ſoluere pretium. Sed ſtipu-
latio ex cauſa donationis bñ valet:quia intereſt,ꝙ valeat mea po-
tius, quã ꝙ non valeat ut in ꝯtrario, quod declara,vt ibi per Bar.
¶Item op.ꝙ ſi contractus eſt nullus,non poteſt ex eo actio oriri.
ut l.cum lex. ꝭ. de fideiuſ.Sol.verum eſt, ſi emptor ſciebat ipſum
nullum,quia non decipitur, aliàs ſecus, vt ibi no. per Dy. & Bar.
vbi omnino vide.

§.Cum per uenditorem. Contra venditorem moroſũ
in tradendo agitũr ad intereſſe intrinſecum, non autem extrinſe-
cum, ſiue conſiſtat in lucro, ſiue in damno. h. d. & ſemper alle-

gatur. dr̃ aũt intrinſecum, qđ concernit precium rei uenditæ, ſi plus, uel minus ualuit poſt moram, ut moroſus teneatur quanti plurimi, uel minimi fuit a tempore moræ prout expedit alteri, & non moroſo, ut ſ.e.l.rõ.§.ſi per uenditorem. aliud autem intereſſe, qđ pretium non concernit, dr̃ extrinſecum: & illud non uenit, niſi qñ non eſt dare intrinſecum, ut in caſu l. liber homo.§.fi. de uer. ob. An aũt ueniat intereſſe lucri? dic, ut dixi in l.3.§.fi.de eo, qđ cer.lo. ¶Vltimò opp. q̃ ueniat extrinſecum, ut ſ.eo.l. Iul.in prin. So. ibi uenditor tradidit: & malè, quia rem uitioſam, hic non tradidit, & maius reputatur delictum in faciendo, quàm in non faciendo, ut l.2.& ibi nota.ad Silla.in gloſ.

2 *Dictio, niſi, an ponat.*

1 **§.Si tibi fundum.** †Actio ex hoc ꝯtu, datur ad id, qđ deuenit in pacto inconuenienti appoſito.h.d.quia illud habetur loco pretij, ut hic.& l.fun di patrem.de ꝯhen.emp. ¶In fi. tex.ibi, {ſi alij uendiderit.} Quid ſi alij nondum vendidiſti, an poſſim agere ex hoc pacto, ut mihi vẽ-
2 das, pp illa uerba non uendas niſi mihi: & ſic quæritur † an dictio,
a niſi,ᵃ ponat. uide per Cy. in l.actione. C. de tranſac. & per Bar.in l. eum.§.qui iniuriarum.ſ.ſi quis cautio.

ADDITIO.

a Dictio niſi. Adde Bar.in l. Titia.in §. Lucius.ff.de pig.act.Archid. in c.1.de pꝯti.lib.6.Ioan.in c.ſi cui.de ele.li.6.in nouel.

1 **§.Qui domum.** †In obligationibus annuis alternatiuis, quolibet anno p̃t uariari. h.d.no.& ſic.tot vñr obligationes, quot anni.de le.3.l.ſi ex toto.§.ſi. Sed in ꝯrium l.Stichum.§.ſtipl o.de uer.ob.ſtipulatio annua reputatur vna pro omnib. annis. Breuiter de iſto articulo uide plenè per Bar.in l.ſi ſeruus Meuij.§.pe.de ſtip.ſeruo.

LEX XXIII.

1 **Si in qualitate.** † Deceptus in qualitate fundi agit ad intereſſe, ſicut deceptus in menſura.h.d.uel dic, q̃ deceptus in menſura benè agit ad reſtitutionem pretij, non ad intereſſe, vt ſ.eo.l.ſi ſeruum.§.finali.

LEX XXIIII.

2 *Pactum de futura ſucceßione ualet, quãdo fit ex neceßitate p̃ce.cõtractus.*

1 **SI quis ſeruum.** †Si uenditor manumittat ſeruum venditum, tenetur poſtea ad omnia, quæ per manumiſſum fuiſſent acquiſita emptori, ſi non fuiſſet manumiſſus, ſed traditus, & etiam tenetur cauere de hæreditate manumiſſi reſtituenda, quam uenditor tan
2 quam patronus conſequutus eſt.h.d.¶† Et propter ultimum allegatur iſta l. q̃ pactum de futura ſucceſſione ualet. quando fit ex neceſſitate p̃cedentis ꝯtus, ut hic in prima ſolutione gl. de quo dic, ut plenè no.in l.ſi.C.de pac.

LEX XXV.

Si ſeruus. Ex emptione facta per ſeruum fructuarium tempore quo durat uſuſfructus, non agit fructuarius, ſi uſufructu durante de pecunia ad ipſum pertinente nõ ſoluitur pretium, licèt ſoluatur ipſo finito: poteſt tamen ipſa pecunia repeti per condictionem indebiti, h. d.præmitte, ſi ſeruus meus in quo habes uſumfructum, rem aliquam emit, ſi quidem ſoluit pretium de pecunia tua, uel ex operis eius, acquirit tibi: ſi autem de iure, uel ex alia cauſa, acquirit mihi: interim antequam ſoluatur, eſt in pendenti cui debeat acquiri, ut hæc habentur in l. ſed & ſi quis ſtipuletur.§.j.ſ. de uſufructu.ponamus ergo, q̃ tempore quo emit, durabat uſuſfructus, & antequam ſolueretur pręcium, finitus eſt per capitis diminutionem, poſtea ſoluitur de pecunia tua per te, vel per ipſum, an acquiratur tibi actio ad rem, quæ debatur, q̃ ſic, per prædicta. Sed contrarium eſt uerum: quia durante uſufructu non fuit tibi acquiſita; & tunc cum uenit acquirenda, non durat uſuſfructus. Vñ nõ poteſt tibi acquiri cum non retrotrahatur hæc ſolutio, vt fingatur facta tempore contractus, & in hoc conſiſtit ratio. Poteris ergo repetere pecuniam per condictionem indebiti, & mihi acquiritur actio, dummodo ſoluam pretium. Iſte tamen tex. recipit contrarium de uerbo ad uerbum de d.l.ſed & ſi quis.§.j.uer. quid ergo ſi omiſſio, ubi recitatur opi. Iul. in contrarium de æquitate, & iſta l. fuit Iul. ut patet ex ſupra ſcriptione.gl.hic ſoluit, ſed ibi dat alias ſolutiones: melior ſolutio uidetur mihi illa, q̃ iſta loquitur de rigore iuris, illa de æquitate.

§.Seruum tuum. Si res mihi debita peruenit ad te ſine cauſa, poſſum in ſubſidium a te condicere, ſoluendo, quod in eam impendiſti.h.d.ut in l.cum fundus.§.ſeruum tuum.ſ.ſi cer.pe. ubi ponitur iſte caſus plenius, q̃ hic, & dico hic in ſubſidium, quia uenditor credens te eſſe dominum ſerui credebat ſe eſſe debitorem tuum, & non meum: & ideo tradendo tibi, quia non habet, nec dolo deſijt habere, licèt non ſit liberatur ipſo iure a me, liberatus tamen ope exceptionis, ſi paratus eſt mihi cedere actionem contra te.ut l.q ſepe.§.ſi res. ſ.de contrahen. empti.unde cum mihi non ſit conſultum aduerſus alium, ne locupleteris cum mea iactura, ſubuenitur mihi per condictionem ſine cauſa, uel per actionem in factum contra te recta via, per l.ſi a me.ſupra ſi cer.pe.

1 *Fideiubens per ſeruo quomodo teneatur.*
2 *Fideiuſſores filij ſeu ſerui alicuius, tenentur inſolidum, ſed pater, & dominus de peculio tantum.*

1 **§.Seruo uendente.** †Fideiubens pro ſeruo tenetur in ſubſidium, & efficaciter ſicut fideiubens pro libero, licèt ex ꝯtu dominus non teneat
2 ultra vires peculij. h.d. † Licèt ergo dñs, & pater teneãtur ex ꝯtu filij, uel ſerui acceſſoriè, tanq̃ fideiuſſores. ut habetur in l.cum filius.de uer. ob. non eſt tamen ſimilitudo per omnia quia fideiuſſores prædictorum tenentur inſolidum, ſed pater, & dominus de peculio tm̃. Ratio diuerſitatis eſt, quia fideiuſſores obligantur ex eorum voluntate, & contractu: ſed pater, & dominus præter uoluntatem, & etiam contra. vt l.ſi quis ſeruum.in fin. ſupra de pecul.ideo mitius agitur cum eis.

LEX XXVI.

1 *Venditor quo caſu ad pretium rei uenditæ agere non poßit.*
2 *Si uendis mihi fructus pendentes, uidetur actum, ut poßim ipſos colligere propria authoritate, & meis impenſis.*
3 *Quod iſta collectio habeatur pro traditione, licèt non interueniat actus tuus, qui regulariter requiritur in tradente.*
4 *Venditor poſt traditionem rei liberatur ẽt ab illa actione, & quæ licèt poſtea turbet emptorem, uel poſſeßionem ſibi auferat, non reincidit in eandem obligationem, ſed alijs actionibus conuenitur.*
5 *Condemnatus ad tradendum, uel reſtituendum rem aliquam facta traditione liberatus eſt illa ſententia, et quid ſi poſtea turbet, uel auferat poſſeßionem, uel ad ipſum reuertatur.*
6 *Pro uiolentia turbatiua agitur actione iniuriarum.*
7 *Si turbas colonum, uel inquilinum meum, datur mihi contra te utile interdictum, & actio iniuriarum.*
8 *Violentia turbatiua, an ſit maleficium.*

1 **VI pendentem.** †Venditor non agit ad pretiũ, ſi rẽ nõ tradit, & facta traditione uim inferat emptori, non conuenitur actione ex empto, ſed alijs actionibus competentibus domino.h.d. & conſueuit allegari ad plura quæ ſtatim dicã.
2 ¶† No.tex.ex prima parte, q̃ ſi uendis mihi fructus pendentes, videtur actum, ut poſſim ipſos colligere propria authoritate, & per p̃ſs meis impẽſis. quod no.facit ad id quod dixi in l.item illa.
3 de conſti.pecu.† Itemq̃ iſta collectio habeatur pro traditione, licèt non interueniat actus tuus, qui regulariter requiritur in tradẽ
4 te, facit l.minus inſtructus.C.de acqui.poſ.cum ibi no. ¶† Ex uer. cæterum.not.dum dicit.{Competere actionem iniuriarum.& ad exhibendum.} nec aliquid dicit de actione ex empto, & uenditor poſt traditionem rei liberatus eſt ab illa actione, & licèt emptorẽ poſtea turbet, uel poſſeſſionem ſibi auferat, non reincidit in eandem obligationem: ſed alijs actionib. conuenitur: & hoc voluit gl. quæ ſemper allegatur in aur. facta puberum. in vltima gl. C. ſi aduerſus.uendi.& de procura.l.Papinianus.§.ſi is.in fi. magnæ gl.
5 per † qđ etiam videtur, q̃ ſi aliquis eſt condemnatus ad tradendum, uel reſtituendum rem aliquam, facta traditione liberatus eſt ab illa ſententia: & licèt poſtea turbet, uel auferat poſſeſſionem, vel ad ipſum reuertatur, non poterit iudex virtute eiuſdem ſentẽtiæ compellere ipſum ad reſtituendum, uel ad ceſſandum a moleſtia per uiam executionis: ſed expedit, ut iterum agatur, & noua ſententia detur: contrarium, tenuit. Ia.bu. & Bar. in l.ſed & ſi poſſeſſori.ſupra.de iureiu.dic, ut ibi dixi. & facit, qđ habetur in l.per-
6 miſceri.de acq.poſ.in fi. ¶† No. q̃ pro uiolentia turbatiua agitur actione iniuriarum. facit l. iniuriarum.in fi.de iniur. & uide hic gl.
7 in c.authoritate.§.ulti.de priui.li.6.quæ allegat iſtum tex. † q̃ ſi turbas colonum, vel inquilinum meum, datur mihi contra te utile
8 interdictum, & actio iniuriarum. quia uideris me prohiber̃. †Sed
a an uiolentiaᵃ turbatiua ſit maleficium: uel quaſi: gl. in fi.C.ſi.regum.ſentit, q̃ non, eſt uerum, ſi bona fide credens ius habere turbauit: aliàs ſecus, ſecundum Bal. ibidem per l.ſeruus non in omnibus.de actio.& obli.

ADDITIO.

a An uiolentia. Adde an uiolentia ſit delictum in pſonam, uel ad perſonas, uide per Bal.in rub.extra quod met. cauſa.

LEX XXVII.

1 *Venditor tenetur ſi deficiant ea quæ dixit accedere rei uenditæ.*
2 *Si uendis mihi principaliter rem, quæ non eſt in rerum natura, quòd non teneat emptio.*

1 **L.Si quis cum.** †Vẽditor tenet̃, ſi deficiãt ea, q̃ dixit accedere rei uẽditæ.h.d.gl.opp. de l. ſi ſeruus q̃ qñq;.de leg.j.p quã vr̃, q̃ uẽditor non teneat̃, niſi pro dolijs q̃ ibi reperiuntur: & dicit, q̃ hic affirmauit eſſe in fundo, ibi non. Certè etiam ibi affirmauit, dum legabat centum, quæ habebat in arca: & ſic affirmabat ſe hr̃e. Dic ergo, q̃ ibi erat eã lucratiua.

tiua.unde legatarius non remanet deceptus, nec in damno, quia
nihil ſibi debetur, poſtquam nihil reperitur: hic loquitur in ꝯctu, in
2 quo emptor remaneret deceptus in damno. ¶ † Sed adhuc opp.
ꝙ idem in emptore per l.nec empt.in princi.& l.domum.ſ.de ꝯtra
hen.emptio.ſol.& nota, & tene menti. Aut vendis mihi principali-
ter rem quæ non eſt in rerum natura, & tunc non tenet emptio,
vt in ꝯrijs. Aut uendis rem quæ eſt in rerum natura, & dicis ei ac-
cedere aliam rem, quæ non reperitur, & tunc valet emptio ratio
ne rei principali er deductæ in uenditione: & propter hoc agi
poteſt etiam pro re.quæ non reperitur, ſiue ſcienter, ſiue ignoran
ter affirmaueris: & iſte eſt caſus not. hoc tene menti, & pro hoc
quod habetur). l. proxima. facit in ratione ſui. d. l. domum. de
contrahen. emptio.

LEX XXVIII.

Quicquid. Ea quæ uenditor dixit accedere, debent in-
tegra pſtari, ſicut ſi fuiſſent principaliter uẽ
dita.h.d. ¶Opp.hic de l.pe.§.fin.).ea.l.vbi ſufficit pręſtari talia, qua
lia ibi reperiuntur.ſo.iſta lex debet intelligi, quando venditor in ge
nere dixit, prædio vendito accedere decem dolia: uel dixit, uen-
do tibi taie prædium cum decem dolijs: & tunc debet tradere in
tegra.ibi dixit cũ decem dolijs, quæ ibi ſunt: & ſic ad ſpeciem ſe re
ſtrinxit: quo caſu, diſtingue, ut ibi. Aut erant ultra decem dolia q̃-
dam integra, q̃dã nõ integra: & dicunt præſtari decem integra, ſi
poſſunt. Aut non erant niſi decem, & non integra, & ſufficit ea
præſtari talia qualia ſunt: & hoc habetur ibidem, ſed ſi dolia eſſent
per ſe principaliter uẽdita, indiſtinctè, debẽt tradi integra.ut l.tene
tur.§.ſi uas. ſupra eod.tit.ſequitur.l.prædia.

LEX XXIX.

2 *Conuentione facta de uendendo, cum pacto de locando domum uenditori, cohærentia contractus ueſtito, & ſequatur conuentio pœnalis, ſi non fieret quod in pacto deuenit, & ſic ſint tres conuentiones, quæ actiones tũc oriantur. & numero.1.*

3 *Emptor ſi nõ fecit, quod ꝓmiſit, & ſic nõ locauit, & incepit teneri actione ex uendito informata ad id, quod deuenit in pacto, ſi uẽditor nõ egit ad pœnam, poteſt agere ex uendito, ut locet, & ad intereſſe, ſi non locat.*

4 *Si egiſti ex uendito, & quia non locaui, fuiſti conſecutus intereſſe, non poteris pœnam petere, ſi plus non erat in pęna, quia obſtabit exceptio, aliàs illud plus poterit peti ſi plus erat in pęna.*

5 *Si incepiſti à petitione pœnæ, & ipſum fuiſti conſecutus, non poteris agere ex uendito ſi non locaui, & ad intereſſe, ſi non loco, & quid ſi intereſſe ſit maius quàm pœna.*

6 *Creditor licèt apponat pœnam minorem quàm ſit res principalis, uel quã ſit intereſſe, non uidetur illi pluri renuntiare.*

7 *Quando præcedit obligatio ex cauſa lucratiua in ultimis uoluntatibus, tunc per commiſſionem pœnæ, ſeu legati facti nomine receſſum eſt à primo legato, & ſola pœna peti poteſt.*

8 *In contractibus uerò per ſolam commiſſionem pœnæ non eſt receſſum à prima obligatione, ſed receditur per electionem pœnæ, ſed ſi eligitur actio prima ſecus, licèt fiat quaſi nouatio.*

9 *Si uero præcedit obligatio ex cauſa oneroſa, tunc nec per commiſſionem pęnæ nec per electionem eius facta eſt nouatio, nec ſublata actio prima, ſed tollitur facta exactione pœnæ. & nu.13.*

10 *Septem caſus, in quibus non tollitur actio prima, & ſi pœna ſit exacta.*

11 *Ratio, quare per actionẽ ad intereſſe actione exẽpto tollatur ſtipulatio pęnalis ope exceptionis, & per exactionem pœnæ tollatur actio exempto ad intereſſe ipſo iure.*

12 *Quòd ex ſtipulatione incontinenti oppoſita de locando poſt uenditionem ſit informata actio ex uendito, ut detur etiam ad id, quòd deuenit in ſtipulatione, ſicut informatur à pacto incontinenti appoſito.*

PRædia. Lex iſta eſſet clara de ſe, ſi glo.non infra-
ſcarent eam, quæ recitant lec. antiquo-
rum, & eorum dicta, & opi. quæ ſunt fantaſiæ, licèt
tangant ueram lec. in fi.gl.quæ incipit{tria fuerunt hic
pacta}tamen illam non proſequitur, licèt incidenter de ipſa faciat
mentionem in glo.mag & etiam in glo.parua ſuper uerbo.{con-
uenit.} cætera quæ hic dicuntur, concernunt primam lecturam
antiquorum, quæ non poteſt ſuſtineri. Secundum ergo veram
1 lecturam hoc intendit.† licèt ſtipulatio pœnalis ſit commiſſa, præ
cedens tamen obligatio, & actio, iure nouationis non eſt ſublata,
ſed ex ea agi poteſt, & ſi actor fuit conſecutus nomine intereſſe
tantum, quantum erat in pęna, tollitur ſtipulatio pœnalis ope ex-
ceptionis. Si uerò actum fuerit ad pœnam, & exactione ſecuta,
tollitur obligatio, & actio prima competens ad intereſſe ipſo iu-
re, uſque ad concurrentem quantitatem; ſed ſi intereſſe ſit ma-
ius, nec ipſo iure, nec ope exceptionis, ſed poteſt illud tolli cum
pœna h.d iſta lex famoſa, & magiſtra: quia ſemper allegatur, & ſe
cundum iſtã lec.debet poni, ꝙ non interuenerit niſi una ſtipula-
tio.ſ.pœnalis ſi non fieret, qđ deuenit in pacto iuxta uenditionem
2 appoſito, & ſic fuerunt tres conuentiones veſtitæ. † Prima fuit,
ipſa uenditio domus, quæ dicitur ueſtita ſolo conſenſu. Secunda
fuit pactio de locando domum uenditori, quæ fuit veſtita cohę
rentia ꝯctus. Tertia fuit conuentio pœnalis, ſi non fieret qđ in pa-
cto deuenit, & iſta fuit ueſtita uerbis. Prima conuentio produ-
cit unam actionem tantum, ſcilicet ex uendito, quæ datur princi-
paliter ad pretium: & hoc ſecundum naturam contractus, & ſe-
cundariò ad id, qđ deuenit in pacto tanquam informato a pacto:
& hoc per accidens. Secunda cõuentio producit de ſe actionem
præſcriptis uerbis, quæ oritur ex pacto l.in bonæfidei C. de pac.
& informat præcedentem actionem ex uendito, ut & illa detur
vltra quàm naturaliter dari ſolet. Tertia cõuentio producit actio
nem ex ſtipulatione.ſ.certi condictione ad ſolam pœnam, ſed ſe-
cundum primam lec. illa conuentio de locando fuit ueſtita ver-
bis: quia interuenit ſtipulatio: & tunc parit actionem præſcr.uer-
bis, quæ ceſſat, ubi datur alia ſed producit act.ex ſtipulatu, quæ da
tur ad factum. vt ſupra ſi cer. pet. l. ſi quis certum. & etiam cer.
cond.ad intereſſe, ſi non fiat.ut l.certi.condic.).co.tamen iſta lec.
non congruit literæ, dum dicit tex. { nec conuenit. } quoniam
iſtud uerbum intell'r de conuentione nuda de ſe non veſtita uer
bis: vt l. lecta. ſ. ſi cer. pe. in uer. { conuenit} & etiam ita uolunt
hic gl. inquantum tangunt primam lec. quam ego primo loco
proſequar, in qua conſiſtit utilitas huius legis in pluribus. Sed ex
alia lec. non habemus niſi infraſcationes ſine aliqua utilitate.
3 ¶†In text.ibi.{pœna promiſſi.} ſubaudi, & non feci, quod promi-
ſi, quia non locaui, & ſic incidi in pœnam. Quæritur de duo-
bus ſecundum gl.tu dic melius. ꝙ quæritur de quatuor, primum
eſt, an poſtquam incępi teneri actione ex uendito informata ad
id, quod deuenit in pacto, ſit ſublata obli. & actio, vt ſic ex ea
non poſſim conueniri, ſed pęna tantum, quia fortè mea intereſt,
ſi eſt minor quàm intereſſe, uel quia potius uolo ſoluere pęnam,
q̃ locare, uel teneri ad intereſſe, ſi non locem? videbatur, ꝙ eſſet ſu
blata iure nouationis, & ꝙ ad ſolam pœnam poſſem conueniri
per l.obl'onum ferè.§.fi.de act.& obli. Contrarium tamen deter-
minatur, ꝙ non eſt ſublata, & ꝙ ſi non egiſti ad pęnam potes agere
4 ex uendito, vt locẽ, & ad intereſſe, ſi nõ loco. ¶†Scđo q̃ritur hoc
pſuppoſito, ſi egiſti ex vendito, & q̃a nõ locaui fuiſti ꝯſequutus
intereſſe: an poteris ẽt pęnam petere? & rñdetur, ꝙ nõ, ſi fuiſti ꝯſe
cutus tñ, quãtum erat in pœna, non ꝙ ꝑ hoc ſit ſublata ſtip'o pę
nalis ipſo iure: ſed tñ ope exceptionis ex æquitate, q̃a cum ſemel
ſis ꝯſecutus intereſſe, non potes amplius ꝯſequi pœnam, q̃ loco
intereſſe ſolet apponi, & ad declarandam quãtitatẽ intereſſe: ut l.
fi.de pto.ſtip.& l.2.circa fi.de ver. ob.iuncta l.bona fides non pati
tur. de reg.iur.innuit ergo, ꝙ ſi plus erat in pęna, plus iſtud poſſit
5 peti: ſicut econuerſo.ut in l.fi. ¶ † Tertio quæritur, quid ſi ince-
piſti a petitione pœnæ, & ipſam fuiſti conſecutus, an poteris age-
re ex uendito, ſi non locem? & ad intereſſe, ſi non loco? & rñdet
ꝙ non, q̃ñ actio cõpetẽs ad pdicta ſublata eſt ipſo iure per actio-
nem pœnæ: licèt ꝑ ſolam cõmiſſionẽ ſtip'onis pœnalis nullo mõ
fuerit ſublata, ut in primo dicto. ¶Quarto q̃ritur, quid ſi intereſſe
ſit maius q̃ pœna? & rñdetur, ꝙ pt peti ꝑ actionem ex uendito, q̃
nõ eſt ſublata quantum ad illud, nec ipſo iure, nec ope exceptio-
6 nis. ¶†Et ſic no.ex hoc vltimo dicto, ꝙ licèt creditor apponat pę
nam minorem, quàm ſit res principalis, uel quã ſit intereſſe, non
ꝓpea ſibi pιudicat, ut videatur renũtiare illi pluri: ut hic eſt caſus. &
in l.apud Celſum.§. item q̃ritur ſi cum eo. ſ. de do. excep. & ſ. de
eo, ꝑ quẽ fac.eſt l.ex hoc.§.fin.& loq̃tur hic, q̃ñ actio cõpetens ad
intereſſe erat bonęfidei: idem ſi erat ſtricti iuris, ut duret in illo plu
ri.ut no.per gl. in l. fi.ſupra ſi q̃s in ius uoc.non ic. habes etiam ex
hoc vltimo dicto, ꝙ ſi creditor egiſſet ad pęnam, & fuiſſet litem
cont.ſi nõ fuiſſet eam ꝯſecutus, ẽt ſi obtinuiſſet ſniam, non eſſet
ſublata actio prima competens ad intereſſe: licèt tex.in primo di-
cto innuat ꝯrium.dum dicit, anteq̃ pęnam ex ſtipulatu petat: & a
contrario ſenſu innuit, quòd ſi incępit petere pęnam, non poſ-
ſit redire ad actionem ex uendito. Sed non eſt uerum: quia illa
non tollitur niſi per exactionem pœnæ, ut hic patet. ſimile in l.
fi C.de fideiuſ. & ſupra ſi cer. pet. l. fi. in prin. dum ergo tex. di-
cit poſt prin. antequam pœnam ex ſtipulatu petat, ſupple, & exi-
gat, nõ.n.ſufficit ſola petitio, vt excludatur ab actione ex empto,
vt patet in fi. ¶Nunc circa iſtam lec.ueram quam gl. non proſe-
quuntur principaliter reſtat tantum uidere duo. Primũ eſt, qua
liter ſoluatur ꝯrium de l. obligationum ferè.§.fi. de act.& obli.&
de l.ita ſtipulatus. ante fi.cum gl.de uerb. obli.per quam videtur
quòd non poſſit agi actione prima: quia eſt ſublata iure nouatio-
nis, & transfuſa in ſtipulationem pœnalem, etiam ſi intereſſe ſit
maius, quàm pęna: & illæ ſunt principales leges, quæ inducuntur
ad hoc: gl.tñ magna in uer.{item ad hoc.}inducit l. ſi quia a ſocio.
cum l. ſeq.ſupra pro ſocio. ſed illæ non faciunt: quia ſecundum
uerum intellectum loquuntur, q̃ñ pęna eſſet petita, & exacta: tũc
bene tollitur actio prima ipſo iure, ut hic, nos autem dicimus, ꝙ
etiam anteq̃ ſit petita pęna ſublata eſt prima eo ipſo, quòd pęna
eſt commiſſa, & ſola pęna poteſt peti. ad quod inducitur etiam l.
j.de penu leg.& l.j.§.item ſi ita.ad l.Falc. Ad ſol. huius ꝯtrarij, quot
fuerunt capita, tot fuerunt ſentẽtiæ, & ex gl.mag.poſt medium.&
ibi eſt alia dñia, uſque in fi. colliguntur tres ſol.tenendo iſtam ue-

ram lect. Prima qñ eſt ſtipulatio, & ꝯctus ſtricti iuris eſt celebra-
tus uerbis, ſicut ipſa ſtipulatio pœnalis, quia tunc propter omni-
modam ſimilitudinem de facili vna ſtipulatio transfunditur in al
teram: ſic loquuntur iura ſecundo loco allegata, quia in habenti-
bus ſymbolum facilis eſt tranſitus. Secus ſi præcedit obligatio iu-
ris gentium, ut eſt actio ex empto, ut hic: & idem in ſimilibus,
quia non ſic de facili, ar. in l. ſi cum patrono. de bon. poſ. Alia fuit
opi. Azo. ꝙ quæcunq; obligatio præcedat, fiebat nouatio ſecun-
dum iſta iura per ſtipulationem, pœnalem niſi contrarium fuiſ-
ſet actum expreſſè, qđ hic debet intelligi, ꝙ ita fuerit actum, ho-
die hoc non requiritur ſecundum ipſum per l. fi. C. de noua. certè
illa l. loquitur in ſtipulatione coæqueua, per quam alia non noua-
tur, niſi ſit actum: nos loquimur in pœnali, in qua illa lex nihil
ſtatuit, ſed ſtamus iuri ueteri. Alia ſol. ponitur in fi. gl. quæ in idem
reincidit cum iſta Azo. quòd hic pœna non fuit appoſita animo
nouandi, ſed animo limitandi intereſſe. Aliæ ſolutiones ponun-
tur in l. ſi quis a ſocio, & plures alias recitat Barto. in d. l. ita ſtipu-
latus, & omnes reprobat: & finaliter ſoluit, ꝙ aut præcedit obli
gatio ex cauſa oneroſa, & non nouatur per ſtipulationem pœna-
lem, & ita loquitur hic. & l. ſi quis a ſocio. & l. apud Celſum.
§. Labeo. de doli excep. & omnes leges quæ probant non fieri
nouationem, vt etiam habetur in l. Lucius. & in l. duo ſocieta-
tem. ſupra pro ſo. circa fi. aut procedit obligatio ex cauſa lucrati-
ua: & tunc induceretur nouatio, etiam ſi minus ſit in pœna,
quàm in actione prima. vt ſola pœna poſſit peti ita loquuntur
contraria. Certè ſecundum hoc ſequeretur abſurdum, quòd da
bitur materia debitori ex cauſa lucratiua incidendi in moram, &
non in obſeruando contractum, ſi minus erat in pœna: ut ſi
promiſiſti fundum ex cauſa donationis, qui ualet centum ſub pœ-
na quinquaginta: nam ſi non tradis fundum non poteris am-
plius conueniri ad fundum: ſed ad ſolam pœnam, & nihil mi-
hi proderit, ſed potius nocebit, quod eſſe non debet, propte-
rea uidetur text. contra Bar. quem nemo allegat in l. quamuis.
Baſſa. C. de vſur. vbi ſi fui ſtipulatus minores vſuras, & ſi non
ſolueris, fui ſtipulatus maiores. dicitur ibi, quòd ſi petijt mino-
res, vel recepi, non videor receſſiſſe a prima ſtipulatione de mi-
noribus, ergo ſequitur, quòd ſola commiſſio ſtipulationis de
maioribus uſuris non facit uideri receſſum a ſtipulatione prima
de minoribus: ſed ita demum, ſi maiores peto, & tamen prima
ſtipulatio erat ex cauſa lucratiua: prætereà lex obligationum fe-
rè. in fi. non dicit. quòd fiat nouatio. ſed dicit, quòd fit qua-
ſi nouatio, quod eſt minus. item l. ita ſtipulatus. in fi. nihil fa-
cit, ſi benè inſpiciatur: immo facit contra, dum vult inferre,
vel petatur pœna, vel id, quod eſt in prima obligatione. Simul
autem peti poteſt: nec l. j. de penu. leg. quicquam facit, quia lo-
quitur in legatis, quæ dependent a mera voluntate teſtatoris.
Vnde ſi grauauit hæredem de dando mihi penum & ſi non de-
derit, daret mihi decem: potuit hoc feciſſe ita fauore hæredis, ſi
penus plus ualebat, ſicut fauore legatarij: nec poteſt conque-
ri legatarius: quia quodcunque iſtorum habeat, lucratur. Sed
contrahens ſemper cenſetur appoſuiſſe pœnam ſui fauore: & ſic
7 noluiſſe recedere a prima obligatione. † Dico ergo (& eſt opi.
noua) partim ſequendo Bar. partim non, ꝙ quando præcedit obli
gatio ex cauſa lucratiua, ſi loquatur in vltimis uoluntatibus. ve-
rum dicit Bar. ꝙ per commiſſionem pœnæ, ſeu legati facti nomi
ne pœnæ receſſum eſt a primo legato, & ſola pœna poteſt peti;
vt in d. l. j. de penu. lega. & l. j. §. item ſi ita ad l. Fal. per rationem quã.
8 ſ. dixi. † In contractibus uerò, ne ſequantur incõuenientia de qui
bus ſupra: quòd mora non noceat moroſo, & quòd prouiſio
noceat diligenti: ꝙ per ſolam commiſſionem pœnæ non eſt re-
ceſſum a prima obligatione, ſed receditur per electionem pœnæ,
quia ſi creditor pœnam eligat, ex tunc videtur recedere ab obli-
gatione prima, etiam antequam exigat pœnam, & ita intelligo
iſtam l. obligationum ferè. §. fi. Sed ſi eligerem actionem primã,
ſecus, vt in d. l. quamuis Baſſa. C. de uſuris. & ideo tex. in d. l. fi. dicit,
quòd fit quaſi nouatio. quia ſi fieret propriè nouatio, ſtatim ꝙ eſ-
9 ſet commiſſa pœna, eſſet facta. † Quando autem præcedit obli-
gatio ex. cauſa oneroſa: tunc nec per commiſſionem pœnæ, nec
per electionem eius facta eſt nouatio, nec ſublata actio prima,
ſed tollitur facta actione pœnæ, & ita loquitur iſta l. cum ſimilib.
& iſta opinio continet magnam æquitatem, ſi benè conſidere-
tur. Ponit etiam Bart. vnam diſtinctionem circa hunc articulum,
10 † ex qua collige tres caſus, in quibus non tollitur actio prima, etiã
ſi pœna ſit exacta. Primus, quando pœna eſſet appoſita loco par-
ticularis intereſſe, vt l. traiectitiæ. §. de illo. de act. & obligat. Item
quando eſſet appoſita loco contemptus. ut ſupra de arbit. l. ſi quis
rem. Tertio, quando appoſita eſſet clauſula rato manente pacto,
vt l. ſi quidam. ſ. de tranſact. nam in iſtis caſibus pœna poteſt peti
vnà cum intereſſe, vt dictis legibus. nimirum ſi exacta pœna non
tollitur actio prima ad intereſſe, ſicut videmus in pœna legali, ut
l. ſi pro fure. ſ. de ꝯdi. fur. ¶ Sunt alij tres caſus quib. tollitur actio
prima per exactionem pœnæ, non autem per ſolam commiſ-
ſionem. Primus, quando procedit conuentio liberatoria, ut pa-
ctum de non petendo ſub certa pœna, ut l. reſcriptum. §. ſi pacta.
ſ. de pac. licèt n. pœna ſit commiſſa, non prohibetur debitor op-
ponere exceptionem pacti, & ſic exceptio non eſt ſublata iure
nouationis: non tamen poteſt exceptionem obijcere, & pœnam
petere, ſed ſi petit pœnam, amodo exceptionem obijcere non
poteſt. Alius eſt. quando p̄ceſſit conuentio obligatoria ex cauſa
oneroſa ſine clauſula, rato manente pacto, ut in hac l. cum ſi. Ter
tius eſt, qñ ex cauſa lucratiua: tamen ſunt conceptæ in perſonis di
uerſorum, vt l. j. §. fi. de ſtip. ſeruo. Et in illis omnes concordant.
Reſtat ſeptimus, & ultimus caſus. qñ præcedit oblĩo, & ex cauſa.
lucratiua, & in perſona eiuſdem: quo caſu Bart. tenet indiſtinctè
per ſolam commiſſionem pœnæ ipſam tolli. ego autem dixi. vt
ſ. Eſt expeditus iſte articulus clarè, & compendioſè, qui eſt diffici-
lior omnib. alijs, & propter ipſum principaliter ad iſtam l. remitti-
11 tur. ¶ † Aliud eſt uidendum circa iſtam lec. quæ ſit ratio diuerſi-
tatis, ꝙ per actionem intereſſe tollatur ſtipulatio pœnalis ope ex-
ceptionis, & econtra, ꝙ per exactionem pœnæ tollatur actio ex
empto ad intereſſe ipſo iure, gl. mag. poſt prin. & ibi eſt ratio, aſſi-
gnat tres rationes uſq; ad uer. {Item ſi primo.} tenè primam ra-
tionem, quæ eſt clara, quia in ſtipulatione pœnali non inſpicitur
intereſſe, ut in l. ſtipulatio iſta. §. alteri. de uer. obl. & in l. 3. co. ti. ubi
vbi committitur etiam ei cuius non intereſt. licèt ergo quis exe-
gerit intereſſe, & ſic ceſſet intereſſe: non ꝓpterea debet eſſe ſublata
pœnalis ſtipulatio, in qua intereſſe non curatur. Sed quia pœna
licèt committatur ei, cuius non eſt intereſſe, ſolet tamen apponi
loco intereſſe, vt l. fi. de p̄to. ſtip. & æquitate obſtat exceptio: ut ẽt
patet in d. l. 3. Sed eꝫ, in actione ex uendito inſpicitur, an interſit?
quoniam ad intereſſe competit, & ſic ceſſat intereſſe non com-
petere, ut l. ſi procuratorem. §. ſi mandati. ſ. man. licèt exacta pœ-
na ceſſat intereſſe uſque ad concurrentem quantitatem: ergo ip-
ſo iure ceſſat actio competere, & iſta eſt uera ratio. ¶ Tertia au-
tem ratio glo. ꝙ actio ex empto ſit bonæfidei, non eſt bona: q̃a
etiam ſi intereſſe poſſet peti per actionem ex ſtipulatione, ut in ca
ſu huius l. ſm aliam lect. exacta pœna ipſo iure tolletur actio ex
ſtipulatione competens ad intereſſe, quia non eſſet ad quid dare-
tur, & ex his eſt expedita iſta lec. ¶ Contra quã gl. quæ inc. (imo.)
circa fi. format oppoſi. de l. ſi duo. ſ. ſi quis cau. & de l. etiam. §. pe.
de pet. hær. per quas uidetur, ꝙ poſſit peti pœna, & intereſſe, &
ſoluit no. ꝙ a diuerſis perſonis poteſt, ab eadem non, & de hoc
vide gl. ſ. de co. per quem fac. eſt. l. fi. ¶ In gl. mag. quæ inci. {ſed
hoc uidetur eſſe falſum.} In lect. uero antiquorum quam gl. po-
nit primo loco, & eam proſequitur in gl. mag. notandum eſt con
cluſiuè, quod illi uolunt, ꝙ illud pactum de locando fuerit ſtipu-
latione uallatum: & in hoc differt a lec. quam poſui, & ſic fue-
runt duæ ſtipulationes: hoc tamen, ut dixi ſ. non conuenit lite-
ræ, dum dicit (conuenit.) quod intelligitur per pactum nudum
12 de ſe. † Item uolunt dicti antiqui, ꝙ ex illa ſtip. incontinenti ap-
poſita fuerit informata actio ex vendito vt detur etiam ad id, qđ
deuenit in ſtipulatione, ſicut informatur a pacto nudo inconti-
nenti appoſito, & iſtud eſt notabile; & melius, quod ſit in iſta lec.
nec ſcio iſtud alibi. Videbatur contrarium, quia talis conuen-
tio poſtquam eſt ueſtita uerbis, indiget ueſtimento coherentis
ꝯctus, quantum ad producendum actionem: quia poſſet eam ꝓ
ducere, etiam ſi non cohæret: vñ uidebatur, ꝙ nec etiam informa
ret. Sed ꝯrium eſt, poſtquam cohæret: ut licèt cohærentia non ꝓ
ducat actionem: ſed ſolennitas verborum: tamen ueterem actio
nem informat, tene menti ad mãm l. in bonæfidei. & l. petens. C.
de pac. item tertio uolunt iſti antiqui, ꝙ ſi fuit actio ex uendito in
formata ad id, qđ deuenit in ſtipulatione, & facta fuit exactio ad
intereſſe: tollitur actio ex ſtipulatione competente ad idem ope
exceptionis. dummodo fuerit tantum conſecutus, inquantum
pœna, & hic dicunt eſſe caſus huius l. in uerſi. ſi conſtitutus. cer-
tè neutrum dictum poteſt ſuſtineri: quia cum ambæ iſtæ actio-
nes competant ad idem, facta exactione ex una debebit tolli alte-
ra ipſo iure etiam ſi oriantur ex diuerſis principijs, ut l. item illa. §.
fi. de conſti. pec. & etiam patet ex his quæ no. gl. ma. in uer. item ſi
in primo. ubi determinat eꝫ, ſi fuit actum ex ſti. ad id qđ deueniũt
in ea, & facta exactione tollitur actio ex vendito informata com
petens ad idem ipſo iure, quia ceſſat intereſſe (vt litera dicit) ergo
idem debet eſſe econuerſo: quia eſt eadem ratio, vt ſi primo ſit
actum actione ex uendito informata, & facta exactione tollatur
actio ex ſtipulatu ad idem competens. Item ſm dictum non põt
procedere, quia poſtquam non quæritur, an tollatur ſtiplo pœ-
nalis. ſed an tollatur ſtiplo competens ad idem: non debet haberi
reſpectus ad ſtiplonem pœnalem. Quid enim ſi eſt maior pœna
q̃ intereſſe? quare eſt neceſſe exigere tantum, quantũ eſt vt in pœ-
na, ut retollat alia actio competẽs ad intereſſe. Nõ poſſet aſſigna-
ri bona rõ. gl. tñ magna in prin. quæ ſenſit iſtud ꝯtrarium, dicit, ꝙ
propter aliud habetur hic reſpectus ad ſtipulationem pœnæ, q̃a
actio ex uendito informata, & actio ex ſtipulatu competens ad
idem ſunt coæqueuæ, & non eſſet ſufficiens vnam tollere alte-
ram. & de directo, & per ſe arg. in l. ſi reus, de duob. reis: ſed
tollit per indirectum mediante ſtipulatione pœnali: quia actio
ex uendito

ex vendito tollit pœnalem facta exactione,& pœnalis tollitur ex ſtipulatu ſimiliter facta exactione: ergo & ex vendito tollit ex ſtipulatu,per regulam ſi vinco vincentem te,&c.quia actio ex vendito vincit ſtipulationem pęnalem, & pœnalis vincit actionem ex ſtipulatu.Breuiter iſta eſt vna truffa:quia verum eſt,ꝙ vna ſtipulatio coæqueua non tollit alteram,qñ non eſt facta exactio ex ea, ſed quæritur,an per ſucceſſionem, ſi vnus reus debendi ſuccedit alteri,pariter obligatio tollatur vna per alteram?certè non,ſed ambo durant,& ex vna poteſt conueniri,tanquam ipſe proprio nomine,& ex altera tanquam hæres. Sed facta exactione ex vna,bene tollitur altera ipſo iure, & ſic non indiget iſta actio ex vendito iuuamine ſtipulationis pœnalis ad tollendum ſtipulationem coæqueuam, ſed ſufficit per ſeipſam mediante exactione ex vna, bene tollitur altera ipſo iure, & ſic non indiget iſta actio ex vendito iuuamine ſtipulationis pœnalis ad tollendum ſtipultaionem coæqueuam, ſed ſufficit per ſeipſam mediante exactione. Non ergo poteſt ſuſtineri hæc lect. Volunt, & vltimo iſti antiqui econuerſo,quòd ſi fuit petita pœna, & exacta,bene tollitur ipſo iure actio ex vendito, & ꝙ iſte eſt caſus. in ver.ex ſtipulatu. certè iſte non eſſet caſus econuerſo ad præcedentem, quem iuriſconſultus voluit ponere,quia præcedens eſt, an per actionem ex vendito facta exactione tollatur ex ſtipulatu cōpetens ad idem: qui caſus ſm ipſos antiquos non ponitur in iſta l.vt dicit gloſſ.mag. in ver.item ſi primo, & ſic non bene adaptetur ad mentem iuriſconſulti iſte intellectus antiquorum. Cætera quæ ſunt in glo.mag.ſi bene conſideres, remanent declarata. Vnde non intendo tempus perdere in ea. ¶In glo.mag.ſuper verbo. {ex vendito.}dum dicit, de prima autem actione ex vendito nullo modo poteſt loqui, intellige de prima,ſcilicet originali actione ex vendito,quæ datur ad pretium, quæ ratio reputatur, quæ datur ad id,quod eſt in natura contractus.Sed inquantum datur ad id,quod deuenit in pacto etiam ſtipulatione vallato,poteſt dici ſecundaria,licèt ſit eadem. ¶In eadē gl.ibi,nam ex ſtipulatione de faciendo.pone egi ad id,quod conuenit facere,ſed glo. mag.in ver. item ad id,tenet ꝯrium,ꝙ illa actio ex ſtipulatu eſt nouata per ſtipulationem pœnalem, ipſa tamen

13 verior eſt,quia non eſt nouata. ¶† In glo. mag.circa medium ibi: item ad id glo. proſequendo lect. antiquorum formauit quatuor quæſtiones.prima vſque ibi,{ſed ſi agetur.}ſecūda vſque ibi:& eſt ratio.tertia vſque ibi:item ſi primo.vſque ad iſtum verſi.quę quęſtiones ſunt declaratæ,& expeditæ per ea,quæ ſ.dicta ſunt, & glo. eſt ſatis clara de ſe.Hic uerò glo.tenendo eadem lect. format vnā oppoſitionem principalem ſuper tex.in verſic. conſecutus, dum dicit,quòd per actionem ex vendito ſecuta exactione tollitur pœnalis ſtipulatio ope exceptionis : nam immo videtur, quòd fuerit ſublata antequam etiam ageretur, & exigeretur ex ea per actionem ex vendito: quia erat ſublata per ſtipulationem pœnalem ipſo iure,non ope exceptionis,vt l.obligationum ferè.§.fi. & reſpōdet quatuor modis vſque in finem gl. primæ fatendo contrariū, ꝙ tam actio ex vendito informat, quàm actio ex ſtipulatu competens ad idem,ſunt ipſo iure ſublatæ per commiſſionem ſtipulationis pęnalis.Et ſi dicatur ſecundum hoc non erat differentia inter vnam ad alteram:cuius contrarium vr̄ velle iſte tex. reſpondet gl.ꝙ immo eſt quantum ad id, quod datur,quia actio ex vendito informata datur ad factum, & ad intereſſe: ſed actio ex ſtipulatu competens ad idem datur ad factum tantum.Certè & in iſta differentia hic iuriſconſultus non ſenſit ſolum dic illa quæ conſiſtit in modo tollendo : quia vna tollitur ipſo iure, altera ope exceptio. præterea iſta differentia non eſt vera: quia immo vtraque datur ad factum per prius,& ad intereſſe per poſterius, vt in l.ſtipulationes non diuiduntur.§.Celſus.de verbo.oblig.& l.ſi quis ab alio,de re iud.Præterea,ꝙ actio ex vendito ſit ſublata hic per nouationē: eſt contra text.in primo verſic. reſpondi &c. vbi dicitur, ꝙ poteſt agi ex uendito.ſi non fuit actum ad pœnam.quod non eſſet,ſi eſſet ſublata.præterea impropriaret tex.dum dicit exceptione,ꝙ intelligatur de exceptione intentionis,vt gl.dicit, immo loquitur de illa quæ eſt propriè exceptio,ut patet etiam ex his, quæ ſequūtur: vbi dicit, ꝙ actio ex vendito tollitur ipſo iure : nam & tunc datur etiam exceptio intētionis,& ſic eſſet dicere idem per idem. Secunda eſt opin.in ver.eſt & alia,ꝙ actio ex ſtipulatu competens ad factum : bene eſt ſublata ipſo iure per commiſſionem ſtipulationis pęnalis:tum propter ſimilitudinem quam habet cum illa, quia eſt ſtricti iuris,& eſt contractus iuris ciui. ſicut ſtipulatio pœnalis : tū propter proximitatem,quia proximior eſt ſtipulatio pęnalis, cum ſit media inter contractum emptionis,& ſtipulationem pęnalem: ſed actio ex uendito informata competens ad idem non eſt ſublata per nouationem:tum quia habet ſimilitudinem cum illa, & quia remotior eſt, & licèt informetur ab illa ſtipulatione media, non tamen oritur ex illa,ſed oritur ex contractu uenditionis: unde non tollitur poſtea ipſo iure per exactionem pęnæ:& hoc vult gl.aliquantulum per obſcura uerba uſque ibi:(uel melius,) & tūc ceſſaret contrarium de ipſo tex. in j. verſic. qui probat,ꝙ non eſt ſublata.Tn̄ iſta differentia reprobatur per Doct.per id quod habetur vel not.in l.j.vel ij.C. de iure emphyt.ꝙ ille contractus nō nouatur per ſtipulationem pęnalem, & tn̄ eſt ſtricti iuris,& eſt contractus iuris ciui. Tertia fuit opin. Azo. ꝙ hic fuit actum expreſsè, ꝙ non fieret nouatio,quod eſt diuinare. Quarta eſt,ꝙ fuit actum tacitè:& hoc uult gl.uſque in fi.tu autem dic, ut ſ.

LEX XXX.

1 *Actio ex empto datur legatario pro recuperando pretio rei emptæ, & ſibi legatæ ſub conditione ſi poſtea exiſtat conditio.*

3 *Legatarius emendo ab hærede rem ſibi purè legatam,uidetur legatum repudiaſſe,& quid ſi emat ab alio, & quid ſi emat à teſtatore.*

3 *Fideicommiſſarius ſi pendente conditione fideicommiſſi emat rem ab hærede,an,& quando (eueniente conditione) poſſit agere ad pretium.*

1 CVi res ſub conditi. † Legatarius qui emit rem legatā ab hærede pendente conditione legati, ſi poſtea exiſtat cōditio, repetit pretium per actionem ex empto, quia ſibiipſi vr̄ rem euincere.h.d. ¶In text.ibi:{imprudens.} id eſt ignorans eam ſibi legatam, quid aūt ſi ſciuit,an per hoc, qđ emit, uideatur repudiaſſe legatum?dic ꝙ non caſu huius legis, vbi legatum ſub conditione:& ſic nō poterat repudiare conditione pendente,ut l.ſi ita ſit ſcriptum.§.ſi ſub conditione.de leg.2.& l.ſi quis

2 ita.† Si autem eſſet purum,tunc Dyn. tenuit,ꝙ emendo legatum ab hærede ſcienter,videatur repudiaſſe.Bar.tenuit contrarium,de quo pleniſſimè in l.qui Romæ.§.duo fratres. de verb.obl. in 12.q. ¶In tex.ibi:{actione ex empto cōſequi poterit.} & etiam actione ex teſtamento per rationem quæ ſequitur, quia non uidetur habere ex cauſa legati quouſq; recuperet illud,quod ſibi abeſt, quæ ratio magis cōcludit ad actionem ex teſtamento,quàm ad actionem ex empto:& hoc probatur in l.huiuſmodi. §. qui ſeruum. in fi.de leg.j.ratio autem quare detur actio ex empto eſt alia, quàm illa quæ ponitur in tex.quia deſinit habere ex cauſa emptionis, & incipit habere ex cauſa legati,quæ præcedebat emptionem. ut eſt caſus in l. fundi. ad l.Falc. & ſic ſibijpſi uidetur euincere : quia ipſe qui eſt legatarius euincit ſibijpſi,ut emptori. Sicut ergo alio euincente poſſet agere ad recuperationem pretij,ita & ipſomet euincente. in hoc tamen differt : quia alio euincente poſſet agere ad duplam:ſed cum ipſemet euincit, non,ut j.de euic.ſi ei cui.& l.cū emptor.ad l.Falc.mutat ergo ipſe ſibi cauſam dominij: vt d.l.fundo.& l.ſi ſeruus.§. qui fideicommiſſariam. de hæred.inſtit.uerum, quia non perfectè videtur habere ex cauſa, quouſque recuperat, quod ſibi abeſt,ut ſequitur in tex.& glo.ideo datur etiam actio ex teſtamento.Si autem legatarius emiſſet non ab hærede,ſeu grauato, ſed a tertio, puta legata eſt mihi res aliena : & eſt caſus in quo ualeat legatū,quia factum a ſciente,uel a coniuncta perſona,emo illam rem a uero dño : tunc habeo actionem ex teſtō duntaxat ꝯ hæredē ad reſtōnem pretij per dictā rōnem: quia non uideor habere ex cauſa legati quouſque recupero,quod ſolui. Iſto tn̄ caſu non muto mihi dñium:quia remanet penes me ex cauſa emptionis factæ a uero dño,& iſte eſt caſus in l.planè.§.ꝙ ſi rem.de leg.j. ¶Quid autem ſi emi a teſtatore,ut his diebus fui interrogatus & dixi:ſi teſtator uendidit nulla neceſſitate ductus, cēſetur reuocaſſe legatum. Vnde ipſo mortuo non poſſum petere ex cauſa legati,ſecus ſi ex neceſſitate rei familiaris per l.fideicommiſſa.§.q rem. de leg.3.& de adim.leg.l. rem legatā.ſicut ſi vendiſſet cuidam ter-

3 tio,ut in illis ll.cum ſit eadē ratio.No.ꝙ † Io. An.in add. Spec.in tit. de emp.& uen.§. tertio loco.circa fi.recitat opi. quorundam qui dixerunt,ꝙ ſi legatarius, uel fideicommiſſarius pendente ꝯdōne legati,uel fideicom.emat rem ab hærede,cenſetur emiſſe dubium euentum:& ſi iſtud eſſet uerū,ſequeretur,ꝙ ēt ſi ꝯdō exiſtat,non poſſet repetere pretium arg.ſ.e. l. emptor.in fi.cū l.ſeq.quam opi. ipſe reprobat per hāc l.cum ſimilibus. Tu dic,ꝙ poſſet ſuſtineri,ſi fuiſſet uendita non iuſto pretio,& a ſcientibus ita ut potius uideatur uenditus,& emptus dubius euentus,qui ipſa res: puta ualebat 20.& quia hæres dubitabat ꝯdōnem exiſtere, dedit eam pro decem,& ego dubitans eam deficere, potius uolui ſoluere decē,& eſſe certus,quid habeam, q̄ cōmittere me dubio euentui.Hoc igitur caſu,licèt exiſtat conditio,non repeto 10. quia ſi deficeret,haberem rem pro 10.nec uenditor poſſet petere pretium ſuppleri. hoc probat̄,ex his,q̄ habent̄ in l.j.C.de pac.in tex. & gl.ſi bn̄ inſpicitur inquantū loquit̄ de ſextante promiſſo pro remiſſione fideicommiſſi ꝯdōnalis.& uult,ꝙ non repetat̄, ſi fuit ſolutum,& glo. vult,ꝙ ſoluatur, ſi ſolutū non fuit, licèt ꝯdō fideicōmiſſi defecerit,& ſic remiſſio non fuit neceſſaria hæredi:quia ſi extitiſſet, fuiſſet conſecutus lucrum ex remiſſione totius hæreditatis pro ſextante dato. Vnde ibi eſt caſus.Sed ſi ſoluitur iuſtum p̄tium,uel parum minus,cenſetur empta ipſa res:& habet locum iſta lex,& dictum Io.And.tene menti,quia iſta ſunt ſubtilia, & ſingularia.

LEX XXXI.

2 *Venditor ſerui non tenetur,ſi ille ſeruus eſt fur,immo ſi ſibi ſurripiat,conſulitur ſibi contra emptorem, uel retinendo peculium, ſi ſibi ſurripuit poſt traditionem.& quid ſi ante traditionem.& num.1.*

3 *Sicut omne emolumentum obueniens ſeruo uendito poſt perfectam uenditionem pertinet ad emptorem,ita & damnū contingens illius occaſione.*

Seruus

1 **Seruus quem.** †Peculium venditum cum ſeruo minuitur ipſo iure per furtum ſerui venditi factum ante traditionem venditori, & ideo competit retentio, & ſi per errorem nõ retineatur, competit repetitio: licèt actio de peculio pro furto non competeret: quia non datur ex maleficio: vel quaſi h. d. ¶†No. q non ſolum venditor ſerui nõ tenetur,
2 ſi ille ſeruus eſt fur, vt habetur ſ. eo. l. Iul. poſt prin. in text. & gl. ſed etiam ſi ſibi ſurripiat, conſulitur ſibi cõtra emptorem, vel retinendo peculium, ſi ſibi ſurripuit poſt traditionem. Quid autem ſi fuit venditus ſine peculio, & ſic non poterat de peculio retinere? reſpondeo, retinebit ſeruum, quouſque vel emendatur damnum, vel detur ſeruus pro noxa. ſ. de pig. ac. l. ſi neceſſarias. §. j. in text. &
3 gl. ¶†No. etiam, q ſicut omne emolumentum obueniens ſeruo vendito poſt perfectam venditionem pertinet ad emptorem, vt l. Iul. §. ſi quis ſeruo. ſ. tit. eo. ita damnum contingens illius occaſione debet ad ipſum pertinere. Intelligo tñ iſtum tex. eo caſu, quo non fuit in mora tradendi, aliàs ſicut periculum rei venditæ pertinet ad eum, vt l. illud ſ. de peri. & commo. rei vendita, & damnum illatum ſibi a re vendita. ar. in regula, damnum, quod quis ſua culpa ſentit, de re. iu. fortè enim ſi tradidiſſet, hoc furtum ille ſibi nõ feciſſet.

1 Vendens rem alienam ignoranti etiam antequam euincatur, quomodo conueniatur.

2 Emptor, quando controuerſia eſt mota per uerum dominum, non cogitur ſoluere pretium, niſi dato fideiuſſore.

1 **§. Si ſciens.** †Qui ſcienter vendidit rem alienã ignoranti ẽt anteq̃ euincatur, põt cõueniri ad intereſſe particulare, quatenus intereſt emptoris rem fuiſſe ſuam effectam. h. d. & fortè alibi non reperitur iſte caſus, & ſemper allegatur. ¶In tex. ibi: {quanti mea interſit meam eſſe effectam} puta promiſi illã rem dare alteri ſub pœna: & quia non fuit effecta mea, non potui dare. i. dominium transferre, & ſic incidi in pœnam, poſſum agere ꝯ te ad hanc pœnã, licèt res non ſit mihi adhuc euicta. Videbatur ꝯrium: quia vẽditor tenet ſolũ tradere. & facere, q emptori liceat hr̃e, vt ſequitur quod not. Sed tu tradidiſti, & mihi, licèt hr̃e, anteq̃ euincatur: ergo ad nihil ago. Sed ꝯrium eſt verũ p rõnem, q̃ ſequit {quia tñ & c.} Sed poſſet repetere pretium ſolutum, ex quo nõ eſt effecta mea. gl. ſing. quæ eſt). de euic. l. ſi rem quã. in prin. in prima gl. vr̃ tenere, q ſic, & ita intelligit iſtum tex. Sed iſte tex. hoc non dicit. Ideo puto ꝯrium, quia illud non põt repeti, niſi re euicta. vt). ſequitur. Quinimmo ſi non eſſet ſolutũ, cõgeretur ſoluere quandocunq; emptor vellet probare, q res eſſet aliena: & in ipſum non eſt tranſlatum dñium: quia venditor põt replicare, q ſibi licèt hr̃e.
2 †Si tñ controuerſia eſſet mota per verum dñm, non cogeretur ſoluere pretium, niſi dato fideiuſſore, vt ſ. de peri. & commo rei ven. l. pen. Dico ẽt, q ſi emptor eã emeret a vero dño, & p̃tiũ ſolueret: & poſtea vellet probare, q ille eſt verus dñs, nõ cogeret ſoluere p̃tiũ: & ſic poſſet retinere: licèt ſi ſoluiſſet nõ poſſet repetere, niſi ſecuta euictione per ſuam. & iſte eſt caſus ſingularis in d. l. ſi rem quam in prin. ſm intellectum Guar. quem gl. j. in fin. recitat, & vide quod no. Cy. C. de euictio. l. ſi cum qua ſtio. in 2. opp.

2 Venditor, qñ ſine dolo, et culpa cecidit a poſſeſſione rei, nõ tenetur, niſi ut cedat actione expenſis emptoris, & ſic ceſſionariũ ſi quã hẽt, & nu. 1.

3 Ceſſio fit ſumptibus, & expenſis cedentis, quando contractus celebratur gratia cedentis.

1 **Si ea res.** †Vẽditor, qui ſine dolo, & culpa cecidit a poſſeſſione rei, non tenetur, niſi vt cedat actionem, ſi quam hẽt, ẽt ad illud quod ex re vendita apud eum remanſit, & ſi fuit in mora, ẽt ad illud ad quod emptor habuiſſet ſi traditio facta fuiſſet. h. d. ¶In tex. ibi: {quas actiones.} puta actiones vi bo. rap. ad penã: & ꝯdõne furtiua ad rem, quia omnis raptor eſt fur. ¶In tex. ibi: {quia cuſtodia aduerſus vim parum proficit:} & ſic nõ eſt perdita p malam cuſtodiam, cum tunc teneret eam cuſtodire, ſed ſi per furtũ clandeſtinè fuiſſet ſurrepta, præſumeretur hoc p malam cuſtodiam: niſi probetur ꝯrium, vt ſ. pro ſocio. l. cum duo-
2 bus. § dãna. & ibi no. in gl. ¶†In tex ibi, {ſed ẽt periculo tuo,} ſupple, & expenſis tuis: nec ob. ad primum ſ. de pig. ac. l. eleganter. §. ſi vendiderit, vbi fit ceſſio periculo cedentis, quia hic conſtabat cedentem non eſſe in culpa, ibi uerò erat dubium, quia ſi apparebat illum ꝯ quem fit, non fuiſſe ſoluendo tpe venditionis, apparebit cedentem fuiſſe in culpa, q habuit fidem de pretio: & ideo apparebit ipſum non eſſe liberatum per ceſſionem, & poſſe ad eum re-
3 dire. Hic non ſic. †Item non ob. ad ſm l. ſi ut certo. §. nunc uidendum. in ſi. ſ. commo. ubi fit ceſſio ſumptibus & expenſis cedentis, quia ibi in contractu celebrato gratia ipſius cedentis. Vnde cũ vtilitatem habuerit, cõueniens eſt, q etiam expenſas ſuſtineat: hic autem celebratus erat gratia vtriuſque. ¶In tex. ibi: {& non ſolũ.} ſupra, quando fuit ſecundum glo. & ſic non liberaretur hic cedendo actionem: quia caſus contingens poſt moram pertinet ad moroſum ſ. ſi cer. pet. l. quod te.

Vterq; †Ex duob. ementibus ab uno, & a diuerſis dñis, ille præfertur in agendo ꝯ extraneum publiciana, cui primo res tradita eſt, ſi aũt vnus emit a dño, alter a non dño præfertur primus, qñ habet rei vendicationem, quæ potentior eſt, q̃ publiciana. h. d. Si autem agerent inter ſe, tunc in primo caſu diſtinguitur: aut emerunt ab uno, & eodem, & idem, quod ſ. vt præferatur ille, cui primo tradita eſt, aut a diuerſis, & tunc præfertur ille qui poſſidet, quod dic, vt pleniſſimè hr̃ per gl. ſ. de pub. l. ſiue autẽ. §. ſi duobus. ad quam ſemper recurritur, & loquitur hic, quando emerunt diuerſis temporibus ab eodem, & ſic quilibet in ſolidũ. Si autem eodem tempore, tunc quilibet cenſetur emiſſe pro parte, & tunc ceſſarent, quæ ſ. dixi. vt). de pi. l. ſi fundus. §. ſi duo. & l. ſi debitor. Item loquitur hic, quando ſoluerunt pretium: aliàs ſi non ſoluiſſent, nec habita eſſet ſibi fides de pretio, non haberent ius petendi.

LEX XXXIII.

Si quis a me. Deceptus ex falſa menſura poteſt agere, quatenus ſua intereſt. h. d. dic, vt plenè habetur ſ. de dolo. l. arbitrio. §. de eo.

LEX XXXIIII.

1 Si uno pretio res plures emptæ ſint, de ſingulis ex empto, & uendito agi poteſt.

1 **Et ſi vno.** †Opp. quia p unitatem pretij vnica vr̃ venditio, licèt ſint plures res vẽditæ. vt). de ædi. edic. l. cum eiuſdem cum l. ſeq. ergo non debent eſſe diuerſa iudicia: ſed vnicum. argum ſ. eod. non eſt nouum. ſolutio, nõ ſequitur. Nam ſi per ſtipulationem promiſit mihi decem, vnica eſt ſtipulatio, & tamen poſſum petere quinque in uno iudicio, & alia quinque in alio. Hoc tamen uerum, ſi non opponatur exceptio, aliàs compelli[tur] creditor totum petere, uel nihil, quod dic, ut dixi ſ. commod. l. in commodato. §. duobus. per Gul. de Cu. & in l. quidam exiſtimauerunt. ſ. ſi cer. pet. & uide hoc in l. ſcire debemus. ante ſi. de verb. oblig.

LEX XXXVI.

1 Emptor uictus a tertio ſuper aliqua ſeruitute, etiam ſi poſſeſſorio, & non petitorio, regreſſum habet contra uenditorem ad intereſſe.

2 Res, an uideatur in dubio uendita libera, ut uenditor teneatur prout in hac l. ſi appareat contrarium, an talis qualis eſt.

1 **Si quis fundum.** †Emptor victus a tertio ſuper aliqua ſeruitute, etiam ſi poſſeſſorio, & non petitorio, regreſſum habet ꝯ venditorem ad intereſſe. h. d. & illud ſine dubio qñ fuit uendita res, tanquàm libera, & nulli debens ſeruitutem: & ita loquitur iſte tex. dum dicit {quaſi per
2 eundem fundum, & c.} †Quid autem in dubio, an videatur vendita libera, ut ſic teneatur, ſi appareat ꝯrium: an talis qualis eſt, ut ſic teneatur? dic, ut no per gl. ſ. de ꝯtrah. emp. l. cum uenderes &). de euic. l. quod ad ſeruitutem. in ſi. ¶In tex. ibi: {ex empto habebit actionem.} uidebatur ꝯrium, quia uenditor dixit nõ deberi alicui ſeruitutem. Sed licèt tertius ageret de interdicto de iti. actuq; priua. & obtinuerit, non propterea apparet fundum debere ſeruitutem, qñ ille nõ habuit neceſſe probare ſeruitutem deberi, ſed ſufficit probaſſe, q 10. diebus iuit ſciente, & patiente uenditore, & obtinet in hoc poſſeſſorio quouſque probetur ꝯrium, vt). de itin. actuque priua. l. j. & iſta erat ratio dubitandi. Tamen quia præſumitur pro illo, tenetur uenditor ac ſi appareret ſeruitutem deberi, licèt ſuper illa non ſit pronuntiatum, vt ſequitur: quia non fuit actum confeſſoria, ſed interdicto.

LEX XXXVII.

Venditor. †Venditor ante quam tradat, non debet negligere, ſed diligentiam adhibere circa rem venditam, ac ſi eſſet procurator emptoris, & omnia faceret, quæ diligens procurator facere deberet: aliàs tenetur de culpa. h. d. ¶Contra quam opp. de l. ſi mora.). ſol. mat. & ſ. de hær. ven. l. venditor. ver. quemadmodum. ubi poteſt negligere, & non tenetur, quia non cogitur eſſe procurator emptoris, ut l. poſtulante. in fin. ſupra ad Treb. Sol. intelligo hanc l. quando emptor nõ fuit in mora recipiendi, aliàs procedunt ll. contrariæ, quia non tenetur venditor, niſi de dolo, vt eſt caſus in d. l. ſi mora. ſed hic tenetur etiam de culpa, ſi potuit facere, & non fecit.

LEX XXXIX.

1 Si peculium uenditum cum ſeruo plus contineat, quàm dictum ſit, pertinet illud ad emptorem pro eodem pretio: ſi autem minus, debet per uenditorem ſuppleri.

2 Caſus in quo contrariorum non eſt eadem ratio.

1 **Si venditor.** †Si peculium venditum cum ſeruo plus contineat, quàm dictum ſit, pertinet illud ad emptorem pretio: ſi autem minus pro eodem debet per
2 venditorem ſuppleri. h. d. † & ſic not. caſum, in quo non eſt eadẽ ratio contrariorum: quia ſi reperitur maius, hoc lucrum pertinet ad emptorem ſed ſi minus, hoc damnum ad ipſum non pertinet: ſed debet ſuppleri: quod etiam habetur). eod. l. ſi duorum. verſi. an non facit ibi, {nec euinci.} ¶Oppo. q ſi in peculio non ſunt vltra decem, non teneatur uenditor tradere, niſi decem, vt). eod. l. pen. §. ſi.

pen.§ fi. vbi dicit venditor, eſſe octuaginta dolia in fundo vendito, & dr ibi, ꝙ ſi reperiuntur plura, dēt dare octuaginta integra. q. d. & plura. glo. rñdit, ꝙ hic venditor dixit ſe nihil ademptur um de peculio: ſi aūt hoc non dixiſſet, poſſet adimere illud plus. Videbatur aūt, ꝙ nec pp iſta verba impediretur adimere illud plus, quia poterat reſtringi ad ſpecificata: cum dixerit eſſe decem in peculio, cum eſſent 15. & poſtea dixit ſe nihil ademptur um, ſupple, de decem. & hoc ſentit hic gl. Sed ꝯrium eſt, quia immo intelliguntur iſta verba {ſe nihil ademptur um.} et ſi reperiatur vltra decem. Vel dic, ꝙ ſi iſta verba non fuiſſent appoſita in primo, vendidit ſeruū cum peculio, & poſtea dixit in peculio eſſe decem, cenſentur appoſita cauſa demonſtrationis, vel declarationis, quæ licēt reperiatꝰ falſa, non reſtringit primam diſpōnem. Contrarium loquit, qñ taxatio fuit appoſita cauſa limitandæ diſpōnis, quia dixit vendo fundum cum octuaginta dolijs, quę ibi ſunt. Vnde nō ſunt vendita niſi octuaginta. ſi aūt in diuerſis orationibus, quia dixiſſet vendo fundum cum doliis, quæ ibi ſunt: & poſtea dixiſſet, ꝙ eſſent octuaginta, eſſet idē, qd hic, quia cederet lucro eius pro eodē pretio, & iſtum tex. allegaui ſ. eo. l. ſi ſeruum. §. modus. qñ fundus venditur, ſi reperiatur continere plura iugera, ꝙ dictum ſit, vtrum cedant lucro emptoris, an debeat ſuppleri pretium, an cedant in venditione: de hoc etiam habetur). eo. l. ſi duorum, dic vt ibi.

§. Firmus. Fiſtulæ, & canales ducentes aquam in domū venditam ceduntur domui. hoc dicit intellige etiam ſi extra domum longè extarent, vt de contrahen. emp. l. ſi aquæ ductus. cum l. ſeq.

LEX XL.

Quæro ſi quis. Verba generalia non proſunt venditori ſcienti, & emptorem non certificat, quia vr ipſum circumuenire. h. d. ſic ſ. e. l. j. ſpecialia verò prodeſſent, ſm Cy. in l. j. C. de ædi. ac. per iſtum tex. ante finem, dum dicit, quæque ſpecialia excipere potuit, & debuit. innuit ergo, ꝙ ſi ſpecialiter expreſſiſſet, prodeſſet, ſed iſtud vr ꝯ tex. in l. quæritur. §. ſi venditor.). de ædi. edi. ubi ſpecialiter expreſſit de quodam morbo, & tñ ſcienti non prodeſt, vt dixi in d. l. j. §. j. ad iſtum text. rñde,
a ꝙ debuit ſpecialiter [a] excipere, & certificare: ſola vero exceptio non prodeſt, niſi ignoranti, cui prodeſt etiam generalis, vt d. l. j. §. j. in princ. ¶In tex. ibi: {ut idem venditum eſſe uideatur.} iſta uerba faciebant dubium pro uenditore, quia noluit uendere, niſi id, qđ poſſidebat. Si enim emptor credidit ipſum poſſidere plus, quàm poſſidebat, imputet ſibi, quia debuit ſe informare. Sed certè ſi uenditor ſciebat ſe non tñ poſſidere, nō poteſt ei imputari, cur ſe nō informauit, cum ipſe melius informare potuerit, quàm alius, & non fecerit: unde in dolo uerſatus eſt, & ſic contra ſcientem iuſtè potuit cedere emptor, ꝙ totum poſſideret: ſed ꝯ ignorantem non: quia tunc uī ſuæ ſecuritati proſpexiſſe loquendo per iſtum modum, ut d. l. j. §. j. ſ. eod. Et dicta verba tenerentur conditionaliter, uendo, ſi poſſideo, uel quatenus poſſideo, & non ultra: tunc imputaretur emptori, ſi ſe non informauit.

ADDITIO.

a Specialiter. Adde Alex. de Imo. Pau. referentem in conſi. 14. colum. fin. in quinto vol.

LEX XLI.

Quintus Mutius. Emptor contra uenditorem non tradentem nō habet rei uendicationem, ſed actionem perſonalem ex empto. h. d. cum l. ſeq. & ſic ex contractu regulariter non transfertur dominium, ante traditionem, ut l. ſi ager. ſ. de rei uend. & C. de rei uend. l. pen. tal lit in eccleſia. C. de ſacroſan. eccl. l. fin. ſed ius pignoris benè transfertur ſola conuentione, ut l. j. ſ. de pig. actio.

LEX XLII.

1 *Venditor, quādo certificat emptorē de commodo, debet etiā certificare de onere, quod imminet ratione illius commodi, alias tenetur ad intereſſe.*

2 *Emphyteuta ſi de uoluntate domini rem alienauit, & iſte ſecundus emptor, uel donatarius non ſe obligauit domino ad penſionem tunc dominium utile tranſit in ipſum, ſed actio perſonalis ad penſionem non, & qualiter prouideatur domino.*

1 IN venditione. † Venditor, qñ certificat emptorem de commodo, debet etiam certificare de onere, quod imminet rōne illius commodi: alias tenetur ad intereſſe h. d. Et per iſtam l. fundat ſe gl. in l. cum uenderes. ſ. de contrah. emp. ꝙ in dubio quis præſumitur uendere rem tanquàm liberam. Ideo tenetur, ſi reperitur ſeruitutem debere, non autem uī eam talem uendere, qualis eſt. ¶In glo. ibi: {quia licèt ipſe non teneatur ad illā ſummam} ratio eſt, quia eſt debita actione perſonali, quæ nō tranſit in ſingularem ſucceſſorem, licèt illa ſeruitus benè tranſeat: quia eſt ius reale, ut l. uia conſtitui. §. ſi fundus. de ſeru. ruſti. præd. non ergo poteſt ille cui debetur agere ꝯ emptorem ad hanc ſummā: ſed per indirectum poteſt eam conſequi, non permittendo ipſum
2 uti ſeruitute, niſi ſoluat. ¶†Et hoc facit ad quæſtionem ſi emphy-
a teuta [a] de uoluntate dñi rem alienauit: nā ſi iſte ſecūdus emptor, uel donatarius non ſe obligauit domino ad penſionem: certum eſt, ꝙ dñium utile tranſiuit in ipſum pp uoluntatem dñi: ſed obligatio perſonalis ad penſionem non: ut in hac glo. Quō ergo prouidetur dño, qui non poſſidet rem cum agere non poſſit ad penſionem: tunc enim ceſſat prouiſio, de qua hic: quia poteſt impedire uſum ſeruitutis, ſed in caſu prædicto ceſſat hoc. ſed gl. or. ſ. uſufruct. quemadmo. ca. dicit, ꝙ debet uendicare rem ab iſto ſecūdo rei uendicatione directa, & ſi ille excipiat de utili dominio, quod præfertur directo, ut l. j. §. qui in perpetuum. ſi ager uect. replicabit dominus, ꝙ non proſit ſibi utile, niſi ſoluat: ideo obtinebit, ſi non offerat ſe paratum ſoluere, & cauere in futurum de ſoluendo: ita not. in Spec. de loca. §. nunc uerò aliqua. uerſi. 127. facit l. omnes. §. fin. in fin. ſ. eod. tit. ſcilicet uſufruct. quemadmo. ca. & ibi glo. in ſimili hoc ſenſit.

ADDITIO.

a Si emphyteuta. Adde Doct. in c. potuit. de loca. & per Doct. in l. j. & 2. de iur. emphy.

LEX XLIII.

Si duorum. In duobus prædiis, ſimul uenditis uno pretio, ſi in uno ſuperfluit, quod in alio deficit, ſuggerit æquitas. ut inuicem fiat compenſatio, & ſuppleatur defectus. licèt rigor ſuadeat contrarium. Hoc dicit, & eſt pulchra lex, & primo determinat quæſtionem de rigore pro emptore uſque ibi: {ſed an exceptio.} ſecundo reuocat in dubium quid de æquitate: & in hac ſecunda primo arguit pro uenditore, uſque ibi: {an non faciat.} ſecundo pro emptore uſque ibi: {uideamus.} tertio redit ad uenditorem uſque ibi: ſimilis quæſtio. quarto ante quam decidat, adducit alium caſum ſimilem, in quo fit determinatio pro emptore de rigore, uſque ibi: ſed rectius. quinto, & ultimò in utroque caſu tam in adducto, quàm in alio ad quem reducitur, determinat pro uenditore de æquitate, ut id, quod deficit in uno, ſuppleat in eo, quod ſuperfluit in altero, & limitat Bart. hanc l. duobus modis. Primo quando fuerunt ambo prædia uendita uno pretio, & ſic ſi fuit una uenditio Secus ſi diuerſis pretiis, & ſic eſſent diuerſæ, ut C. de iure dō. l. fin. §. præterea, & l. cum eiuſdem. cum l. ſequen.). de ædil. edic. quia tunc una ſuppleretur per aliam: quia in diuerſis, & ſeparatis de uno ad alium non infertur l. penult. ſ. de calum. & adducit l. ſi quis negotia, de nego. geſt. alio modo limitat, quando uenditor ignorabat defectum, ſecus ſi ſciebat per eandem legem, quia fuit in dolo: & doloſo non debet ſubueniri. ¶In text. ibi: {an non faciat dolo.} format iſtam rationem pro emptore ſic: nam ſi fuiſſet uenditus unicus tantum fundus, & fuiſſet dictum, ꝙ contineret centum iugera, & contineret centum, & decem, illud plus non pertinet ad commodum uenditoris, quia non debet habere bis pretium, ſed pro eodem pretio debet tradi emptori, quia ad eius lucrum pertinet. Contra, ſi eſſet minor, quia contineret nonaginta tñ: hoc damnum pertineret ad uenditorem, quia deberet reſtituere pretium pro rata, ut ſ. l. ſi ſeruum. §. fundum. & l. ſi uenditor. in prin. & utrunque iſtorum eſt uerum, non ſolum de rigore, ſed ēt de æquitate. & ideo in caſu propoſito non uī allegare ꝯ æquitatem, dicēdo lucrū ptinere ad eum, & damnum ex altero pertinere ad uenditorem: qñ utitur in reſcripto ſeu perpetuò, & ſic non dolo facit. Tñ ad iſtam rationem pōt rñderi, ꝙ aliud eſt, qñ unicus tñ fundus uenditur: q a nō eſt tractandum de ſupplemento. Sed qñ duo ſimul, magis ſuggerit æquitas, ut id, quod ſupereſt in uno, non cedat ex toto lucro emptoris, ſed ſuppleat defectum alterius, & nota pro his, quæ dixi ſ. eod. l. ſi uenditor. in princ. & d. l. ſi ſeruum. §. j. Non ſunt alia.

LEX XLIIII.

1 *Emptor ſerui ſi ſibi euinceretur ius patronatus, quā actionē habeat. Item intereſſe contra ignorantem datur ad duplum rei, ſecus contra ſcientem.*

2 *Licèt ille qui habet iuſpatronatus, non dicatur ex hoc locupletior, nec propter hoc poſſit grauari onere pecuniario, ſi tamen ſibi aufertur, cenſetur fieri pauperior, ut ſic poſſit agere de euictione.*

3 *Euicta re non ſolum recuperatur pretium ſolutū, ſed omne aliud intereſſe tam impenſarum factarum in re, quàm etiam ſi res plus ualebat, quàm fuerit uendita, & econuerſo, ſi ualebat minus, non agitur niſi ad aliud.*

4 *Sumptus, & expenſæ ſi uenditor erat ignorans, non poſſunt excedere duplum rei euictæ, & quid ſi emptor contra euincentem non oppoſuit exceptionem ſumptus, & expenſarum, quæ poterant ab euincente repeti.*

5 *Et quid ſi uenditor ſciebat rem alienam.*

6 *Si rem quam mihi uendidiſti, conceſſi alteri in emphyteuſim etiam pro duobus nūmis annuatim, & euincatur à me illud ius ſuperioritatis, & directi dominij, perinde agam contra te ad reſtitutionem totius pretij, ac ſi eſſet euicta ratione pleni dominij.*

1 TItius cum decederet. †Si emptori ſerui euinceretur ius patronatus, habet actionem ex empto ad pretium, & ad intereſſe, ſicut ſi euinceretur ſeruus. Item intereſſe ſumptuum, & expenſarum factarum in re euicta, non debet excedere duplum rei contra uenditorem ignorantē. nec pōt ab eo repeti, ſi pōt ab euincente recuperari: ſecus contra ſcientē in utra-

in vtraque: quia pōt repeti,& excedere duplum. Item manumiſ-
ſus ab eo qui hēt cām a grauato de manumittendo,pōt eligere in
patronum ipſum grauatum,& euitare manumittendum,vel ecō
uerſo.h d. iſta l.cum l.ſeq. & ſeq. vſque ad l.ſi quis alienam.& for-
mat tres qōnes ſuper themate propoſito vſque ad verſ.{ reſpon-
detur.}poſtea per ordinem ad quemlibet rñdetur.Reſponſio pri-
mæ vſque ibi;{de ſumptibus.}rñſio ſecūdæ durat vſque ad l. idēq;
§.ſupereſt.ibi reſpondetur ad tertiam,& rñſio ſecundæ eſt ſingula
ris,& alibi non eſt ſ'm Bart. Ratio dubitandi in primo dubio erat,
qñ iſta Aretuſa manumiſſa per emptorem non aberat emptori
propter euictionem, ſed propter factum ipſius emptoris, & ſic a
volente, & ſic videbatur,ꝙ non poſſit agere ad recuperationem
pretij, vt infra de euict.l. ſi ſeruus venditus, & in hoc fundabatur
opin.Vlpiani.de qua hic in ver.{& cum emptor pretium a vendi-
tore &c.}Sed contrarium eſt;quia remanſerat penes eum ius pa-
tronatus, quia iſta Aretuſa tenuit iſtum emptorem habere in pa-
tronum,& potius voluit habere hæredem, quod ſibi permittitur
ex quibuſdam conſtitutionibus imperialibus de quibus in l.gene-
raliter.§.fi.de ſta.lib.& hic,dum dicit,ad reſcriptum ſacrarum con
ſtitutionū cenſetur euinci ipſa Aretuſa,& ideo poteſt agere actio
ne ex empto ad recuperationem pretij, ſicut ſi ipſa Aretuſa ipſo
iure fuiſſet ablata, & eam non manumiſiſſet, & in hoc fundatur
opp. Iuliani contraria opin. Vlpiani de qua hic in ver.ego autem.
quam opin.Iulian.Pau.hic Iuriſcōſultus approbat in verb.reſpon-
2 di. ¶†Not. ergo deciſionem huius primi dubij,ꝙ licèt ille qui ha-
bet ius patronatus non dicatur ex hoc locupletior, vt ĩ. de præ-
ſcript.ver. l. naturalis.in fin. & ſic propter hoc non poſſet grauari
onere pecuniario,vt l.planè. §.fi. la 2. de leg. j. ſi tamen ſibi aufer-
tur,cenſetur fieri pauperior, vt ſic poſſit agere de euictione,ſicut
ſi auferretur iſte ſeruus ad recuperationem pretij Sed an poſſit re
cuperare expēſas factas in illa Aretuſa?puto, quòd non,ſicut nec
pretium,ſi remanet eius liberta: vt l. idemque. in fin. ſecus ſi non
remanet, quia eligit hæredem in patronum.Quod enim ſequitur
in ſecunda quæſtione concernit expenſas factas in vno de ſeruis
maſculis, qui fuerunt hic manumiſſi per hæredem, & ſic eſt cla-
rum, quod non remanent liberti emptoris, vt hic in glo.quæ in-
3 cipit, {quaſi dicat.} ſuper verbo, manumiſſi ſunt. ¶ †Ex deciſione
verò ad ſecundum dubium no.plura.Primo,quòd re euicta non
ſolum recuperatur pretiū ſolutum, ſed omne aliud intereſſe tam
impenſaſum factarum,quàm etiam ſi res plus valebat,quàm fue-
rit vendita,& econuerſo,ſi valebat minus non agitur,niſi ad illud,
4 concordat l.euicta.circa fin.tit.ĩ.de euict. ¶ † Secundo not.quòd
ſumptus,& expenſæ ſi venditor erat ignorans,non poſſunt exce-
dere duplum rei euictæ, vt hic, & in l.cum fortè, & iſtud non eſt
alibi ſecundum Bald qui de hoc facit magnum feſtum,& reputat
ſingulare C.de ſen.quæ pro eo, quo intereſt l.vnica.dum tractat
de intereſſe extrinſeco, quicquid dicatur de intereſſe ſingulari in
l.j in princ.ſ. eod.¶Tertio no.in l.idemque. §.j.quòd quando ven
ditor erat ignorans, tales expenſæ interdum recuperantur ab eo
vſque ad duplum, vt dictum eſt, ſi non potuerunt recuperari ab
euincente per viam exceptionis,ſi euincēs poſſidebat, & emptor
agit cōtra eum, & uictus eſt.Si autem potuerunt recuperari,ac ſi
emptor erat in poſſeſſione,& euincens agit contra eum, quo ca-
ſu ſi emptor erat bonæfidei habet exceptionem, licèt non actio-
nem:quia expendit tanquàm in re ſua.ſic nullum voluit obligare.
vt l.ſi in area.ſ.de cond.indeb.ſi non oppoſuit exceptionem, non
recuperatur a venditore ignorante: quod eſt etiam ſingulare.
5 Quarto not. † quòd ſi venditor erat ſciens rem alienam,indiſtin-
ctè,tales expenſæ recuperantur, ſiue potuerit recuperare ab euin
cente,& non recuperauerit, vt in glo. ſuper verbo,omnino, ſiue
etiam tranſcendant duplum propter generalitatem illius dictio-
nis,omnino, ſecundum Bart. quod etiam eſt ſingulare:& non ita
benè reperitur alibi. Vnde hæc benè ſunt menti tenenda. ¶ Vlti-
mò oppo.quòd iſte hæres non potuit manumittere iſtos maſcu-
los:quia fuerunt relicti per fideicommiſſum huic Seiæ, & Seia nō
repudiauerat, vt colligitur ex text. & glo.tranſiuerat in ipſum do-
minium,& ſic hæres qui non erat dominus manumittere nō po-
tuit,nec etiam transferre dominium in emptorem,quod nō erat
apud eum:& ſic etiam dicitur,quòd manumiſſio Aretuſæ, facta,
ſcilicet ab emptore non valeat,cuius contrarium innuit litera,pro
pter hoc dicit Azo,vt refert glo.quæ incip. hæres. manumiſſus.n.
intellexit, quòd iſti ſerui erant hæredis, & ſic non tranſiuit domi-
nium in Seiam,vt no. in l.Pap.ſ.de ſerui. per gl. ¶Sed tunc contra,
quia ſaltem tranſiuit in emptorem,ex quo hæres erat dominus,&
ideo, licèt valuerit manumiſſio Aretuſæ facta ab emptore, non
potuit ualere manumiſſio iſtorum facta ab hærede, qui non re-
manſerat dominus.Sol.ſecundum eandem gloſſ.ſpecialiter eſt fa-
uore libertatis: ut manmiſſio æquiualeat tranſlationi dominij,
quia non debuit transferri,poſt quàm erat derelicta libertas;nam
ſi legatarius repudiaret legatum, remanſuri erant cum eodem
onere manumittendi, Vel poſſumus dicere, quòd erant teſtato-
ris, & quòd legatario non acceptante, nec repudiante legatum,
dominium erat in ſuſpenſo,& illius cenſeatur fuiſſe,qui citius ma-
numiſit fauore libertatis. Ideo in Aretuſa manumiſſa per empto-
rem,an cenſeatur eius fuiſſe dominium,vt valeat manumiſſio, &
in iſtis maſculis manumiſſis per hæredes cenſeatur fuiſſe hæredis,
6 & hoc magis placet, licèt per Docto. non tangatur. ¶†Vltimò ex
reſponſione facta ad primum quæſitum, arguo ad quæſtionem,
ſi vendidiſti mihi rem, & ego ipſam conceſſi alteri in emphyteu-
ſim etiam pro duobus nummis annuatim, ſi euincatur a me il-
lud ius ſuperioritatis, & directi dominij, perinde agam contra te
ad reſtitutionem totius pretij,ac ſi eſſet euicta ratione pleni domi
nij: caſus eſt hic ratione ſui:tene perpetuò menti iſtos text.

LEX XLVII.

1 *Ius ſuperueniens uenditori prodeſt emptori, ut poſſit illum compellere ſupplere, quod deficiebat.*
2 *Si ſuperueniat ius uenditori, quādo transferatur dominium in emptorem ſine noua traditione.*

1 SI quis alienam. ¶†Ius ſuperueniens uen
ditori prodeſt emptori,
vt poſſit illum compellere ſupplere,quod deficiebat.
hoc dicit.Et declara hanc l.per id,quod habetur ſ. de
rei vend.l.ſi a Titio.in vltima.glo. Nam glo.hic intelligit,quòd nō
erat facta traditio.Tu dic,idem,ſi erat facta:quia non erat tranſla-
tum dominium:quia venditor non erat dominus,& licèt poſtea
ſit effectus, adhuc nō erat tranſlatum ſine noua traditione: ideo
compellere poteſt venditorem ad iterum tradendum,vel ad con
firmandum traditionem primam,quod loco nouę traditionis ha
betur, vt l.qua ratione. §.interdum.ſ. de acquir. rerum dominio.
2 ¶ † Oppo. quòd ſine noua traditione transferatur dominium in
emptorem,per l.proinde.ſ. ſi cer.pet. Solu.ſi venditor efficeretur
dominus ex cauſa de præterito, quæ retro fingeret, procederet
contrarium hic. Debet intelligi id,quod ſ.dixi,quando ſuperuenit
dominium non ex cauſa de præterito, & tunc requiritur noua
traditio,& hoc voluit hic gloſſ. Ad contrarium l.ſi ſeruo.qui.& ?
qui.reſponde,vt dixi in l.rem alienam. de pig. act.

LEX XLIX.

1 *Si res uendita non tradatur poteſt agi ad pœnam, & etiam ad repetionem pretij cum uſuris.*
2 *Pœna, quando poſſit peti cum principali.*
3 *Si ueni ad te abſentē pro emēdo rē, & emi poſtea nō tradis, poſsū recuperare expenſas factas in itinere, licèt ſi tradidiſſes, recuperare non poſſem.*
4 *In contractibus bonæfidei ubi eſt appoſita dies, & pœna, admittitur purgatio moræ, licèt ſecus in contractibus ſtricti iuris.*

1 LVcius Titius. ¶ † Si res vendita non tra-
datur poteſt agi ad penā,
& etiam ad repetitionem pretij cū vſuris.h.d.¶Not.
ſ'm intellectum gl.Et notandum, ꝙ de pretio hic nō
fit mentio,ꝙ poſſit repeti.tamen quia dicitur,ꝙ repetuntur vſurę
pretij propter moram, præſertim ſi recepit pecuniam ad vſuras,
apparet etiam,ꝙ pretium repeti poteſt: vel nec vſuræ repeteren-
tur,argum.vt ĩ.eod.l.qui per colluſionem.§.fin.& ſic poterit pœ-
2 na ſimul repeti, & pretium. † Bart. autem ſentit hic contrarium:
quia pœna non poteſt peti vnà cum principali, ut l.apud Celſum.
§.Labeo.de doli excep.& ſic debet eſſe altero contentus. Sed gl.
ſentit contrarium in fin.vltimæ glo.ad rationem Bar.reſponde,ꝙ
ſi ageret ad traditionem rei uenditæ,& eam conſequeretur: non
poſſet petere pœnam,uel econuerſo,tunc procederet ratio Bart.
quia non poſſet petere pœnam, & etiam principale, & ratio eſt
in promptu, quia petendo rem agit ad implementum cōtractus:
ſed pœna petitur, quia contractus non impletur, unde eſſet ſibi
contrarius. Sed ſi repetitur pretium, non agit ad implementum
contractus,ſed ad reſolutionem:ideo ſibi non contrariatur peten
do etiam pœnam quæ ad idem tendit tene menti ſingulariter, nā
& pretium petitur una cum intereſſe,ut ſ.eo l. Titius.circa fin. er-
go,& unà cum pœna,quæ ſuccedit loco intereſſe. Sed eſt miran-
dum,ꝙ repetat uſuras,quas ſoluit ſuo creditori,a quo recepit mu
tuò pro ſoluendo pretium:nam ſi res fuiſſet ſibi tradita, tales uſu-
ras a uenditore non repeteret:ergo nec nunc.gloſſ.dicit, quod ſi
fuiſſet tradita, fortè uendidiſſet, & reſtituiſſet creditori: certè eſt
diuinatio. Dic ergo, quòd licèt ſi illas uſuras non recuperaret,res
fuiſſet tradita,benè tamen recuperat, ſi non eſt tradita,quia tene-
tur uenditor ad omne intereſſe, quatenus intereſt emptoris em-
ptionem factam non fuiſſe, hoc enim damnum ſuſtinet propter
3 emptionem. Et ideo uidetur dicendum, † quòd ſi ego ueni ad
abſentem pro emendo rem, & emi,poſtea non tradis, poſſum re
cuperare expenſas factas in itinere, licèt ſi tradidiſſes, recuperare
4 non poſſum, per iſtum text,quod not.¶†In glo.quæ incipit {ma-
ximè.} ibi: {non purgatur mora, & erat hic dies, & pœna.} Sed
Bald.not.in l.cum allegas.C.de vſu.dicit per iſtum tex,a contrario
ſenſu uolendo ſubaudire maximè, ꝙ in contractibus bonæfidei
ubi

2 ubi eſt appoſita dies,& pœna.admittatur purgatio ª moræ: licèt
ſecus in contractibus ſtricti iuris: & cum ſemel in allegationibus
in quadam ardua cauſa Florentiæ allegaui iſtud dictum Bal.& por
taui librum, quia non fuiſſet mihi creditum, aduocatus alterius
partis, qui tenebat cauſam ſuam pro expedita, ꝙ non poſſet mo-
ra purgari, fuit territus, & non poterat ſibi dare pacem, & dice-
bat, ꝙ dictum Bald. non erat verum.

ADDITIO.

a *Purgatio moræ. Adde Bar. in l.inſulam.ff.de verb.oblig.Bart.in l. & ſi poſt tres.ff.ſi quis cau.Cyn.in l. ſi pacto quo pœnam. C. de pact.dot.in regula mora. de reg.iu.lib.6.*

LEX L.

1 *Venditor tenetur oſtendere emptori inſtrumenta fundi uenditi, nõ tamen tenetur tradere.*
2 *Legatario fundi an debeant tradi inſtrumẽta per q̃ declarãtur iura ipſius.*
3 *Venditor quando teneatur oſtendere confines.*

1 Titius hæres. ¶† Venditor tenetur oſtendere empto
ri cum expedit inſtrumenta fundi ven-
diti, per quæ declarantur iura ipſius. h. d. non tñ tenetur tradere.
h.d glo.& benè,& ita de facto ſeruatur, quia ſi vendo tibi fundũ,
quem emerat pater meus, inſtrumentum emptionis illius rema-
2 net penes me. † Quid autem, ſi lego, an debeat tibi tradi: quidam,
quod ſic, per l.quidam.§.Papin.de fundo inſtru. Doc. determinãt
contrarium, vt ibi not.per Bar.glo. & Cyn. in l.inſtrumenta.C.de
3 fideicom.glo.oppo.de l.cum ſeruo.§.fin.de contrahen.empt.† ꝙ
venditor non teneatur oſtendere confines, & ſoluit tribus mo-
dis,& qualibet poteſt eſſe bona. Vnde recollige diſtinctionem, ꝙ
aut vendo tibi quicquid iuris habeo in tali fundo, & tenor tibi o-
ſtendere confines,& vſque ad quem locum habeo ius. Aut ven-
do tale fundum,& tunc, aut poſſum oſtendere confinia, vel vici-
nos, & inſtrumenta quæ habeo, & teneor oſtendere, argum. hic.
Aut non poſſum, quia fortè non habeo inſtrumenta, & ignoro
nomina vicinorum:& tunc ſufficit, quòd oſtendam ad oculum,
videlicet, quòd habeo de tali loco, vſque ad talem, licèt non ex-
primam nomina vicinorum: quia rei demonſtratæ ad oculum
fruſtra alia demonſtratio adijcitur.ita loquitur contrarium, & fa-
cit l.j.in fin.de do.præle.

LEX LI.

2 *Fundus habens colonum, uel laboratores qui colant, citius, & melius uenditur, quàm ſi non haberet.*

1 Qui per colluſionem. † Qui decepit empto-
rem ſubmittendo co
lonum tanquàm perpetuum, cum eſſet temporalis, vel tanquàm
acceptum emptori, cum non eſſet acceptus, tenetur hac actione
2 ad intereſſe.hoc dicit.ſecundum ambas lect.glo. ¶ † Et not.ex pri
ma, quòd citius,& melius venditur fundus habens colonum, vel
laboratores qui colant, quàm ſi non haberet: & ideo venditor
qui mentitus aſſerens ibi eſſe laboratores, cum ſint de proximo
receſſuri, tenetur ad intereſſe.

1 *Vſuræ in contractibus bonæfidei quo iure ueniant.*
2 *Quæ ſunt in officio iudicis non præſupponunt obligationem ſicut nec rei uendicationem.*
3 *Extincta obligatione principali extinguitur officium iudicis mercenariũ, quod per ſeipſum principaliter in iudicio deduci non poteſt, niſi per proteſtationem eſſet reſeruatum ius.*
4 *Mora non cõtrahitur per ſolam interpellationem extraiudicialem in his, quæ ſunt in officio iudicis nobili, ſed requiritur litis conteſt.*
5 *In his quæ ſunt in officio iudicis nobili, quod datur loco actionis, an detur libellus, & conteſtetur lis.*

1 §.Pretij ſorte. † Vſuræ in ꝯctibus bonæfidei non ve-
niunt iure actionis, ſed officio iudicis
mercenario: ideo ſoluta ſorte peti non poſſunt.h.d.& ſemper alle
2 gatur, † ꝙ ea quæ ſunt in officio iudicis, non præſupponunt obli-
gationem: ſicut nec rei vendicationem. ¶ quæ datʳ ꝯ poſſidentem,
non ꝯ obligatum: intereſſe verò in actionibus bonęfidei bene eſt
in obligatione,& iure actionis petitur, vt in l.j.in prin.š.eo.no.glo.
in l.3.§.ſi reddita.š.commo.quod tñ dic, vt ibi dixi: quia non ſem-
per hoc eſt verum, vt intereſſe, quod venit ratione loci, vt eo.tit.l.
3 ſi vt certo. in princ.† Et not. ꝙ extincta tali obligatione principali
extinguiť officium mercenarium iudicis, quod per ſeipſum princi
paliter in iudicio deduci non pȏt. vt l. 3. C.depo.niſi per proteſta-
tionem eſſet reſeruatum ius, quo caſu dic, vt dixi in l.fin.š.de eo,
quod cer.loco.ad primum dictum facit l.Quintus.de annu.le.vbi
aliqua poſſunt peti officio iudicis nobili, quæ non ſunt in obliga-
tione,& ſic patet, ꝙ nullum officium iudicis præſupponit obliga-
tionem, nec mercenarium, nec nobile.facit, quod hř in l.cum po-
4 ſtulaſſem, de dam.infect.† per q̃ patet, ꝙ in his quæ ſunt in officio
iudicis nobili non ꝯhitur mora per ſolam interpellationem extra-
iudicialem, licèt ſecus ſit in his, quæ ſunt in obligatione, vt no.in l.ſi
ex legati cauſa.de verb.oblig.& l.qui Romæ.§.cohæredes. e.tit. in
parua gl.ſed requiritur lit.conteſt.ad conſtituendum quem in mo
5 ra, in his quæ ſunt in officio iudicis nobili: † illa tñ poſſunt peti per
ſe principaliter: quia datur loco actionis, vt in c.fin.extra de offic.
iud.& datur libellus,& conteſtatur lis, vt ibi: ſecus in his quæ offi-
cio iudicis mercenario, vt hic. De primo tñ dic, vt no.š.de interro.
actio.ſuper rub.per glo.quæ videtur dicere contrarium, ꝙ in offi
cio iudicis nobili non datur libellus, nec lis conteſtatur. ſed illud
procedit, quando dirigitur principaliter ad iudicem, non contra
certam partem, aliàs ſecus, vt patet in officio iudicis, per quod pe
titur reſtitutio in integrũ, vt š. de minori.l. Papin. ex uli.in fin.& in
d.c.fin.de offic.iud.

LEX LII.

1 *In contractib. ultro citroq; obligatorijs liberato uno præter uoluntatem alterius, alter cenſetur liberatus, & quid ſi liberatur ab altero.*
2 *Condictio ob cauſam habet locum aliquando etiam in contractib. nominatis, ſi ex diſpoſitione legis non imponatur per aliam partem.*

1 Bonafides. † Si emptor liberatur a ſolutione pretij per
aliquàm diſpoſitionem legalem, vel reſcri-
ptum principis, non tenetur venditor rem tradere,& ſi tradat, pȏt
eam repetere.h.d.Et ſic no. ꝙ in contractibus vltro citroque obli
gatoriis liberato vno præter voluntatem alterius, alter cenſetur li-
beratus. Quid autem, ſi liberatur ab altero, vt ſi venditor per pa-
ctum liberauit emptorem a ſolutione pretij, an emptor poſſit rẽ
petere? vide quod plenè no.in l.ſi conuenerit. š. de pac.per gloſ.&
2 Bar.circa fi.tit.¶† No.etiam ſm Bar.in ver.{poſſeſſione} ſm intelle
ctum glo. ꝙ condictio ob cauſam habet locum aliquando etiam
in contractibus nominatis, ſi ex diſpoſitione legis non imponatur
per aliam partem, regulariter ſecus: quia non agitur ad repetitio-
nem contra non implentem, ſed agitur, vt impleat, quia poteſt
agi,& ita loquitur, quod no.in l.fi.š.de cond.ob cauſam.Sed quan
do non poteſt agi, vt impleat, datur dicta condictio. vt hic, quia
non eſſet iuſtum, vt haberet rem, & pretium.

LEX LIII.

1 *Quando creditor eſt in mora recipiendi, mora debitoris non attenditur.*
2 *Venditor qui promiſit tradere uinum uenditum certo die, non dicitur in mora, licèt illo die non fuit paratus tradere, ſi non erat emptor paratus recipere, & nullum dimiſerat. Et ſi eſt paratus uenditor, an teneatur proteſtari, quòd eſt paratus.*

1 Si per emptorem. † Qñ creditor eſt in mora re-
cipiendi, mora debitoris non
2 attenditur.hoc dicit. † Pone caſum, ꝙ venditor promiſit tradere
vinum venditum certo die, & illo die non fuit paratus tradere, &
poſito, ꝙ fuiſſet, emptor non erat paratus recipere,& nullũ dimi-
ſerat: certe non poteſt dici venditor eſſe in mora. facit l. pecuniæ.
in fin.& l. cum quidam.§.ſi pupillo.ꝭ.de vſu.vř tñ contrarium, ꝙ
creditor teneatur proteſtari, ꝙ paratus eſſet tradere, ſi eſſet qui re
ciperet, arg.ꝭ.de nau.fœno.l. 2. & l.fi. ſed certè hoc non eſt neceſ-
ſe de rigore, poſtquàm re vera non ſuberat qui reciperet, & vna
mora cum altera compenſatur: & neuter dicitur eſſe in mora. Sed
ſi eſſet paratus ſoluere,& proteſtaretur, tunc creditor conſtituere
tur in mora, ſi in termino non veniret,& ſic res poſtea periret ſuo
periculo. Secus in caſu præcedenti ſi erat debitor in genere.tex.tñ
iſte vř velle, ꝙ creditor ſit in mora ẽt primo caſu, quando non fuit
proteſtatus, ſed ego intelligo in genere, vt š.dixi.

1 *Vltima mora nocet, niſi dolus aduerſarij interceſſerit.*
2 *Venditor qui recuſauit pretium oblatum à uenditore, & ſic conſtitutus in mora, ſi poſtea requirat emptorem, quòd ſoluat, & non uult ſoluere, liberatur interpellans à mora, & in ea conſtituitur interpellatus). & quid ſi interueniat dolus.*

1 Quod ſi fundum. † Vltima mora nocet, niſi do
lus aduerſarij interceſſerit. h.
d.š.ergo, qñ venditor ceſſauit ſoluere, & emptor recipere hic ue-
2 rò emptor obtulit pretium, † & uenditor recuſauit recipere,& ſic
fuit conſtitutus in mora. Poſtea uenditor requirit emptorem, ꝙ
ſoluat, ipſe aũt ſoluere non uult, certè illa interpellatio duo facit, li-
berat enim interpellantem a mora in qua erat conſtitutus,& con
ſtituit interpellatum in mora per iſtum text. & per l.illud.š.de peri.
& commo.rei ven.hoc eſt, quod dř, ꝙ ultima mora nocet, & ita
no.Bar.in l.ſi ſeruum.§.ſequitur.ꝭ.de verb.obl.& ita intelligit iſtos
tex.hoc tñ uerum, niſi interueniat dolus alternatiuus, vt quia tpe
quo emptor obtulerit, recipere noluit ſine iuſta cauſa: nunc cum
ſcit ipſum emptorem expendiſſe pecuniam in aliam cauſam, im-
portunè interpellat, certè nec moram purgat. nec in mora conſti
tuitur, ſed debet expectari tp̄s congruum officio iudicis, quo em
ptor poſſit pecuniam congregare, vt eſt tex. hic ſing.cum glo. &
in d.l.illud.§.fin.in uer. omnia integra eſſe.a contrario ſenſu. & ita
no.in Spec.de arbi.§.fin.uerſic.pone igitur, licèt iſtos tex.in quib.
eſt caſus, cum glo.ipſe non allegat, tamen ex dictis ſuis benè de-
claratur, quantum debeat expectari.

LEX LIIII.

1 *Etiam ille, qui uendidit iure creditoris, tenetur inſtrumenta oſtendere, ſi habet ea, cum opus eſt.*

2 *Ementes*

2 *Em entes a republica gabellas,& datia ſoluenda à priuatis, poſſunt cape-
re res non ſoluentium pro quibus debeat ſolui, & ipſas ponere ad incan-
tum, ſicut poſſet reſpublica ſeu fiſcus.*
2 *Idem in ſyndicis caſtrorum, ſeu uillarum, qui emunt, uel ſe obligant ad ſol
uendam taxam impoſitam ipſi caſtro.*
4 *Quòd poſſint capere debitores, & eos ponere in carceribus eodem modo,
ſicut ipſe fiſcus etiam de iure communi.*

1 **Creditor fundum.** † Etiam ille, qui vendidit iu-
re creditoris tenetur inſtra
oſtendere, ſi habet ea.cum opus eſt.h.d.¶In tex.ibi.{a conducto-
2 re ſaltus.}No.hic tex ſm Bar.† ꝙ iſti qui emunt a Republica gabel
a las, [a] & datia ſoluenda a priuatis, poſſunt capere res non ſoluen-
tium, pro quibus debebat ſolui, & ipſas ponere ad incantum, ſicut
poſſet ipſa Reſpublica, ſeu fiſcus, in cuius locum ipſe conductor,
3 vel emptor ſuccedit.† Hoc frequenter accidit Florentiæ, quia ſyn
dici caſtrorum, vel villarum emunt, vel obligant ſe ad ſoluendum
taxam impoſitam illi caſtro, & ipſi exigunt a priuatis perſonis ad
4 hoc, vt communitas † Florentiæ citius habeat debitum ſuum: cer
tè contra non ſoluentes ſibi poſſunt dicti ſyndici practicare iſtam
legem, & capere eorum bona, & vendere, & venditiones eorũ
habent illa priuilegia, quæ habent venditiones factæ ab ipſo fiſco
a communi Florentia, & eo modo potuerunt capere debitores,
& ponere in carceribus etiam iure communi, ſicut ipſe fiſcus. de
quo dic, vt C.de exac tribu.l.nemo carcerem.lib.10. & quod no.
Bart. in l.ſacrilegij.ad l.Iuliam pecu.aliàs eſt l.cum ex eo. ¶ In text.
ibi:{emit, & pretium ſoluit.} ſupple, & tunc volebat repetere tan
quàm indebitè ſolutum: quia malè fuit venditus per conducto-
rem ſaltus pro tributis non ſolutis, cum iam eſſent ſoluta: & ad
hoc probandum petebat ſibi exhiberi inſtrumenta ab illo, qui ven
diderat ſibi iure creditoris.

ADDITIO.

a A Republica gabellas. Addde Bertachinum de firmo in trac.de gabellis.

---

1 *Dans prædium æſtimatum in dotem, poteſt a marito per actionem ex em-
pto compelli ad ipſum liberandum a creditore, cui erat obligatus.*
2 *Venditor qui rem tradidit, & tamen dominium non tranſtulit, quia res
non erat ſua, licèt non poſſit conueniri antequam euincatur, ut faciat eã
emptoris, tamen ſi reperiatur alteri obligata, poteſt conueniri, ut eam li
beret, etiam antequam euincatur.*

1 **§.Prædium æſtimatum.** † Dans prędium
ęſtimatum in do
tem, poteſt a marito per actionem ex empto compelli ad ipſum
liberandum a creditore, cui erat obligatus.h.d.& loquitur quãdo
adhuc cõſtabat matrimonium, & ſic intererat mariti habere fun
dum: ſed ſi eſſet ſolutum matrimonium, tunc quia eſſet caſus do-
tis reſtituendæ, eſſet in electione mariti excipere contra dantem,
ſi nunc repetit dotem, vel ſi non excipit, agere poteſt de euictio-
ne ſi contingat euinci: & ita loquitur contrarium formatum in
glo. quod non venit bene ad propoſitum, vel ad caſum huius §.
2 & vr̃ hic probari, † ꝙ licèt venditor qui rem tradidit, & tñ dñium
non tranſtulit, quia res non erat ſua, non poſſit conueniri anteꝗ̃
euincatur, vt faciat eam emptoris, quoniam venditor ad hoc non
tenetur: ſed ſolum, ut emptori habere liceat, niſi ſcienter uendide-
rit, vt s̃.eo.l.ſeruus.§.fin.ſi tñ reperiatur alteri obligata, poteſt con-
ueniri, ut eam liberet etiam antequàm per creditorem euincatur,
text.eſt hic no.quem tene menti, & propter hoc credo quod fa-
ctus fuerit iſte §. ad declarandum hoc dubium.

---

1 ***Ex pacto, quòd nomen debitoris accedat uenditori, non tranſit utilis ſine
ceſſione, ſed ad cedendum uenditor tenetur.***
2 ***Aliud eſt cedere nomen debitoris, alius paciſci, ut cedat alteri rei principa
liter uenditæ.***
3 ***Aliud eſt uendere, (aliud cedere) aliud concedere: & primũ plus ĩportat.***

1 **§.Inter venditorem.** †Ex pacto, ꝙ nomen de-
bitoris accedat uendito-
ri, non tranſit utilis ſine ceſſione, ſed ad cedendum uenditor tene
tur.h.d.Aliud eſt ergo uendere nomen debitoris: quia tunc tran-
ſit utilis ſine ceſſione, ut l.emptori.de hæred.uel act.uend.& C.de
act.& obl.l.2.aliud paciſci, ꝙ cedat alteri rei principaliter uenditæ:
quia tunc non tranſit, ſed cogitur uenditor cedere, ut eſt hic ca-
2 ſus. † Item aliud eſt cedere nomen debitoris; quia etiam tũc tran-
ſit utilis, aliud paciſci, ut cedat alteri rei principaliter uenditæ: quia
tunc non tranſit, niſi poſtea cedatur, facit, quod no.in ſi.in l.ad eũ.
3 in princ.de don. † Aliud eſt uendere, aliud cedere, aliud concede-
dere, & primum plus importat.

§.Ante domum. Venditioni domus cedunt pi-
læ.& columnæ extra domum
domui iunctæ, uel deſtinatæ. h. d. Et pono hic caſum, ꝙ ſi aliquis
habens domum Venetiis uolens eam ampliare proiecit pilam in
mari faciens fundamẽtum, poſtea antequàm compleat domum
vendat: licèt de illa pila nulla ſit facta mentio, cedat uenditori pro
eodem pretio: caſus eſt hic, & idem eſt dicendum in terra, ſi vo-
lens ampliare domum hoc faciat.

LEX LV.

Si mercedem. Qui uendidit rem cum mercede de-
bita, occaſione illus intelligitur ſenſiſ-
ſe de mercede debita ſibi, non eius conductori. h. d. ¶ In text. ibi
{quanti inſula locata eſt.} hoc faciebat dubium: quia uerba imper
ſonaliter prolata non poſſunt intelligi, quanti locata erant per te
primo conductori, uel quanti per ipſum primum conductorem
alteri: vnde ſi illa erat maior penſio, uidebatur, quòd tenearis ad fa
ciendum mihi cedi actionem: aliàs ad intereſſe.ar.s̃. de conſti.pec.
l.eum qui.§.exigimus.Sed contrarium eſt, quia non videtur actũ
niſi de debita tibi: quia de illa tantum poterat diſponere: & ideo
pro illa tantum teneris cedere, nec eſt dicendum, quòd uidearis te
obligaſſe ad faciendum alium, & ſic ad factum alienum. ¶In fin.
text.ibi {conductor debebit.} ſubaudi, non quod ipſi conductori
debeatur ab alio.

---

1 *Venditioni fundi cedit ſepulchrum, niſi fuerit nominatim exceptum, uel
aditum habeat ex publico.*
2 *Sacra non poſſunt uendi, ſed quòd cedant in uenditione alterius rei, cui co
hærent, & quæ poterant per ſe uendi.*
3 *Si in fundo eſt eccleſia, in qua dominus fundi habet ius patronatus, uenden
do fundum. quòd non cenſeatur uendidiſſe ius patronatus.*
4 *Quando eſt acceſſus de publico ẽt in cænaculum iunctum domui, non cẽſe
tur cænaculũ ita poſſideri per dominũ domus, ſecus ſi non eſſet acceſſus.*

1 **§.Si eum fundum** † Venditioni fundi cedit ſe-
pulchrum, niſi fuerit nomi-
2 natim exceptum, uel aditum habeat ex publico.h.d. † Videbatur,
ꝙ indiſtinctè non ueniret, quia locus ſepulchri eſt locus ſacer, &
ſacra non poſſunt uendi, ut s̃ de ꝯhen.emp.l.4.Sed uerum eſt ſpe-
cialiter, & per ſe: ſed bene cedunt in uenditione alterius rei, cui co
hærent & quæ poterat per ſe uendi, ut l.in modicis.eo.tit.q̃a mul-
ta tranſeunt cum uniuerſitate, quæ per ſe non tranſirent, ut l.ea,
quæ.de acqui. rẽ.do. quod tñ eſt uerum niſi in duob. caſibus hic
poſitis. quod no.ſm Bart. qñ ad ſepulchrum eſſet acceſſus de pu-
blico: ut quia erat in ſummitate fundi, iuxta uiam publicam: vnde
non expediebat ingredi fundum pro accedendo ad ſepulchrum,
tunc enim non cenſetur ita eſſe pars fundi, ſicut ſi expediret ingre
3 di fundum: & hæc eſt ratio huius no.per quod dicit Bar.† ſi in fun
a do eſt eccleſia [a] in qua dñs fundi habet ius patronatus, & ad illam
eccleſiam eſſet acceſſus per uiam publicam, uendendo fundũ, nõ
cenſetur uendidiſſe ius patronatus. Certè etiam ſi non eſſet acceſ-
ſus, quia non põt uendi, ſine licentia epi: dic, vt de hoc plenè no.p̱
4 canoniſtas Innoc. & alios in c.ex literis. de iure pat. † Et not. ꝙ qñ
eſt acceſſus de publico etiam in cęnaculo iuncto domui, non cen
ſetur cęnaculum ita poſſideri per dñm domus, ſicut ſi non eſſet
acceſſus: immo poſſum poſſidere per diuerſas perſonas: ꝙ nõ eſt,
ſi non eſſet acceſſus: quia qui poſſidet partem inferiorem. poſſi-
det etiam ſuperiorem, quæ ſibi cohæret. & hæc habentur in l.ſi
duo.§.item uideamus.uer.planè.ꝭ.uti poſſidetis.

ADDITIO.

a Si in fundo eſt eccleſia. Adde Abba.in ſua diſputatione incipien. Augerio.
Archid.in c.piæ mentis.16.q.7.

---

1 *Pactum, quod habitantibus liceat habitare, quomodo intelligatur.*
2 *In generali ſermone, non intelligitur perſona loquentis.*
3 *Non intelligitur quis prouidere illis, qui habent ab eo cauſam lucratiuã,
quibus non tenetur, ſed habentibus oneroſam, ſic.*

1 **§.Si habitatoribus.** † Pactum, ꝙ habitantibus li-
ceat habitare, non intelligit̃
de ipſo uenditore, nec de illo qui habet ab eo cauſam lucratiuam,
ſed ſolum de illo qui oneroſam. h. d. notabiliter, & ſic allegatur,
2 † ꝙ in generali ſermone non intelligitur perſona loquentis. ſic C.
3 de ſolu. l. inquiſitio. † Item ꝙ non intelligitur quis prouidere illis,
qui habent ab eo cauſam lucratiuam, quibus non tenetur, licèt
prouidere non uideantur, ſed habentibus oneroſam, quibus tene
retur, ſi non uideretur prouidiſſe, & ideo ſi eſt dare caſum in quo
teneretur etiam habentibus cauſam lucratiuam, eſſet idem, quod
in oneroſa, & hoc uult glo.finalis.

LEX LVI.

2 ***Reprehenſibilia in re aliena, ſunt etiam reprehenſibilia in re propria alte-
ri debita.***

1 **Si ſeruus tuus.** † Venditor ſerui non debet poſt uen
ditionem aliquid imperare, ꝙ ſit pe-
riculoſum, & quod cadat in culpam, etiam ſi ante uenditionem
conſueuerat illud imperare, aliàs teneretur de caſu contingente.
Sed id quod in culpa non cadit imperare poteſt, etiam ſi illud non
2 conſueuit imperare.h.d.¶†Et not. ꝙ ea: quæ ſunt reprehenſibilia
in re aliena, ſunt etiam reprehenſibilia in re propria alteri debita:
ſecus ſi non eſſet debita, quia poſſet quis facere in ſuo, quo ſibi
placet, ut l.in re mandata.C.mandati.quod uide l.ſi conſtante.§.ſi
maritus.ꝭ.ſolut.matrim.

§.Si dolia. ¶ Si plura reperiuntur dolia in fundo uendi-
to, q̃ dictum fuerit accedere, debent præſtari

duntaxat

duntaxat illa de quib. dictũ fuit, & integra, ſi reperiantur plura, debent illa præſtari talia, qualia ſunt. h.d. not. ¶Contra primum opp. ꝙ debeant præſtari omnia, licèt reperiantur plura, vt ſ. eo. l. ſi venditor hominis. in princ. Sol. vt ibi dixi. ¶Contra 2m opp. ꝙ etiam ſi non reperiantur plura, debeant præſtari integra ſ. eo. l. quicquid. Sol. etiam, vt ibi dixi. Et iſtas duas oppoſitiones faciunt duæ glo. prima. & alia glo. ſ. gl. ſequens, quæ incipit { immo. } Sed tu plenius dic, vt in dictis legibus dixi.

L E X LVII.

1 *Difficultas præſtationis alicuius rei quando excuſet.*
2 *Contra uenditorem non tradentem agitur ad intereſſe, ſi poteſt tradere, & non uult, uel ſi non poteſt, & hoc contingit dolo, uel culpa ſua, & quid ſi ſine dolo, uel culpa ſua.*
3 *Vendere poteſt quis, uel donare rem hoſtium, quæ ſemel fuit ſua, propter ſpem poſtliminij: ſecus ſi nunquàm fuit ſua.*
4 *Donatio, quã fecit eccleſia Regi Siciliæ de regno Hieruſalem quare ualuit.*

1 Si ſeruus qui. † Difficultas præſtationis cõtingens ſine culpa venditoris excuſat eum, vt nõ compellatur tradere, ſed debet expectari, ꝙ eſſet difficultas. h.d. Et poteſt intelligi, ꝙ poſt venditionem factam ſeruus venditus fuit captus ab hoſtibus ſine culpa venditoris: & tunc procedit indiſtin
2 ctè, & limitat. l. j. in prin. ſ. eo. vbi habetur, † ꝙ contra venditorem non tradentem agitur ad intereſſe: nam verum eſt, ſi poteſt, & nõ vult, vel ſi non poteſt, & hoc contingit dolo, vel culpa ſua. Si autẽ ſine dolo, vel culpa, tunc, vel expectatur donec facultatem tradendi recuperabit, vt hic., vel ſuccedatur actio, ſi eſt penes tertium, vt ſ. eo. l. ſi ea res. & l. quod ſæpe. §. ſi res. ſ. de contrahen. empt. poteſt etiam intelligi, ꝙ tempore venditionis iam erat captus ab hoſtib. Sed tunc intelligo. ꝙ iſtud erat notum emptori, vel venditor cenſetur aſſerere habere ſe facultatem tradendi: ideo tenetur de culpa, quare non certificauit emptorem, quia fortè non emiſſet. arg. ſ. eod. l. quæro, & vide quod ſuper hoc dixi in l. qđ te. ſ. ſi cert. peta.
3 ¶† Et ſecundum iſtum intellectum no. ꝙ quis poteſt vendere, vel donare rem hoſtium, quæ ſemel fuit ſua, & hoc propter ſpeciem poſtliminij: ſed illa quæ nunquam fuit ſua, non: quia non cenſetur de illa eſſe commercium, & ſic loquitur l. liber homo. de verbor. oblig. & iſtud inducit Bart. alibi, ſcilicet in l. id, quod. de leg. j. in pri-
4 ma carta † ad donationem quam fecit eccleſia Regi Siciliæ [a] de re-
a gno Hieruſalem, quare valuit: quia ſemel eccleſia poſſedit partes illas: licèt hodie poſſideantur ab infidelibus, qui ſunt hoſtes Chriſtianorum. Non ſunt hic alia.

A D D I T I O.

a Regi Siciliæ. Adde regnum Siciliæ eſt de patrimonio eccl. ſecundũ Doct. in c. mandata. de præſump. Doct. in c. Roman. de iureiur.

L E X PRIMA.

1 *Tria in quibus contractus locationis, & conductionis, aſſimilatur contractui emptionis, & uenditionis.*
2 *Locatio, & conductio aliquando ualet ſine conuentione mercedis, quando fundus conſueuit locari ad certam mercedem.*
3 *Venditio ſine pretio non ualet, licèt res ſolita ſit uendi pro certo pretio.*

De locato & conducto. Rubrica.

1 LOcatio. † In hac l. cum principio ſeq. ponuntur tria in quibus contractus locationis, & conductionis aſſimilatur ꝯtrctui emptionis, & ven. Primum eſt, quia ambo ſunt de iure gentium. Secundum, quia ambo ꝯhuntur ſolo cõſenſu. Tertiũ, quia ſicut in ꝯctu emptionis, & venditionis ad hoc, vt valet, neceſſe eſt cõuenire de certo pretio in pecunia conſiſtente, ita in hoc ꝯctu de certa mercede, ſubaudi, certa, vt j. de don. inter vi. & vx. l. ſi vir vxori, vel cer
2 tificanda arbitrio alterius certæ perſonæ, vt j. eo. l. ſi merces. † Aliquando etiam ſi non conueniatur de mercede cenſetur tacitè cõuentum, & valet contractus, qñ fundus conſueuit locari ad certã mercedem. C. de agri. & cenſi. l. dñi prædiorum, & quod ibi not.
3 per gl. & per Cy in l. excepto. C. loc. † ſed in venditione talis conſuetudo nõ cadit. Ideo ſi reperiatur inſtrumentum, ꝙ Titius vendidit mihi talem rem ſi non reperiatur ibi, pro quanto pretio va-
a let, [a] vt no. Cyn. in l. j. in fin. C. de contrah. emp.

A D D I T I O.

a Valet. Adde eundem Pau. de Caſt. in l. ſi duo. §. ſi quis iurauerit. ſupra de iur. iur. col. 2. & Alex. de Imo. in conſ. 18. col. fin. uer. præterea. in primo vol. Fran. Cur.

1 *Pecunia ſi præſtatur pro opera, quis contractus dicatur.*
2 *Duo caſus in quibus dubitatur, an ſit contractus locationis, et conduc. an emptionis, & uend. & quis effectus reſultet.*
3 *In emptione pedagij quid uideatur emptum, an ipſum ius pedagij, an fructus.*

1 §. Adeo autem. † Si pecunia præſtatur pro opera, dicitur ꝯctus emptionis, etiã pro re in qua præſtantur operæ. Si uerò pro opera tñ dicitur ꝯctus locationis, & conductionis. h.d. præmitte, ꝙ quando ex vna parte præſtatur pecunia, ab altera res tñ: dicitur contractus emptionis, & venditionis, vt j. de præſcri. ver. l. naturalis. poſt prin. ibi: ſi quidẽ pecuniam. Si verò detur pecunia ex una parte, & ex altera præſtatur opera tñ, dr̃ locationis, & conductionis, vt j. eod. qui operas. Quid aũt ſi ab vna parte præſtetur pecunia, ab altera uerò opera, & etiam res in qua opera præſtatur? vt ſi do pecuniam aurifici, vt faciat anulum de auro ſuo, erat dubium, an fieret denominatio a pecunia, an a re? & hoc 2m approbatur hic. ¶Sed ꝯ j. eod. l. item ſi pretio. §. cum inſulam. Sol. hic præſtas operam, & rem: id eſt aurũ, in quo operam præſtas: ibi verò nõ illam, in qua operam præſtas: quia in ſolo meo, & illud non præſtas, ſed præſtas lapides, & calcẽ in quibus non præſtas operam, ſed in ipſius præſtas in ſolo: ideo
2 eſt contractus locationis, & conductionis † Not. ergo caſum in quo dubitatur, an ſit contractus locationis, & cõductionis, an ſit emptionis, & uenditionis. ¶Adde alium caſum in iſtis, qui emunt
a pedagia, [a] uel gabellam, nam interdum inſtr̃m loquitur de emptione, interdum de conductione, & tñ utroque modo ꝯhitur p eundẽ modum. Eſt aũt utile ſcire, quia in ꝯctu locationis, & conductionis per ſterilitatem, uel caſum inopinatum, fit remiſſio mercedis, vt j. eo. l. ex conducto. §. j. non ſic in ꝯctu emptionis, & venditionis: quia ſi res pereat poſt ꝯctum perfectum, debetur nihilominus pretium, licèt res non tradatur, ut l. neceſſario. de peri. & commo. rei uen. Bar. diſputauit iſtam quæſtionem, & incipit diſpu
b tatio, publicanus [b] quidam. ubi determinauit, ꝙ ſi fiat ad plures annos, & ſoluitur pecunia ſingulis annis pro rata dicatur locatio, & conductio, etiam ſi inſtr̃m loquatur de emptione, & venditione. Nam hoc uocabulum non ꝯtriatur ꝯctui, qñ ille qui conducit rem, dicitur emere fructus &c. Si autem non ſoluatur pecunia ſingulis annis, ſed pro uno pretio quis emit, uel conducit etiam pro pluribus annis, licèt fortè in ſoluendo apponãtur termini, puta, emi pedagium pro quinque annis pro 10. millibus tunc ſiue dicam emo, ſiue conduco, dr̃ emptio: allegat pro iſta differentia gl. quæ eſt in l. j. C. de iure emphy. quæ ſemper allegatur ad cognoſcendum quis contractus: vt videatur per ſingula tpa cõſtitui pretium, puta, ad rationem mille pro quolibet anno, & tunc erit locatio. An ſit unum pretium pro omnibus annis, & erit emptio. In primo caſu ſi pp guerram, uel ſterilitatem, aut ſiccitatem prout alio anno contingit Bononiæ pedagium, uel gabella nihil ualeat ſine culpa conductoris: fit remiſſio pro rata, & ita fuit ibi per multos conſultum. Si uerò uno pretio, non fiet. Ideo ſit cautus qui
3 emit talia. † Sed tunc uertitur in dubium, quando eſt emptio, quid uideatur emptum, an ipſum ius pedagij: an commoditas, uel facultas percipiendi: an autem fructus pedagij: nam hoc ultimò caſu non recollectis fructibus non deberetur pretium, ut l. nec emptio, de ꝯhen. emp. in primo caſu ſic, quia vr̃ emi alea, uel incertũ, ſicut iactus retis, ut ſ. tit. j. §. fin. iſtum paſſum utiliſſimè, & ſubtiliſſimè proſequitur Bar. in l. cotem. §. qui maxi. de publ. ubi omnino uide. Et adde unam glo. quæ eſt in l. j. ff. de ſuperfi. quę etiam docet diſtinguere contractum emptionis a contractu cõductionis. ſ. ex quantitate pecuniæ: & hoc procedit, quando ex una parte datur pecunia, ex altera præſtatur res corporalis.

A D D I T I O N E S.

a Pedagia, vel gabellam. Adde Bertachinũ de firmo in tractatu de gabellis.
b Publicanus quidam. Adde circa hæc dicta do. Alex. de Imo. in conſi. 3. col. 2. in prin. in 1. vol. Cur.

L E X III.

Cum fundus. Si res acceſſoria locationi detur æſtimata, in illa cõtrahitur uenditio, nec propterea principalis contractus dicitur minus locatio. hoc dicit. Et ſic iungitur hic contractus uenditionis cum contractu locationis.

L E X IIII.

1 *Voluntas hominis per mortem eius expirat.*
2 *Diſpoſitio collata in uoluntatem ſedis apoſtolicæ non expirat, licèt Papa moriatur, ſecus ſi Papa dixerit ad beneplacitum noſtrum.*
3 *Locatio precarij rogatione ita facta, quoad is qui locauit dedit; quæ uellet, morte locantis tollitur.*

1 Locatio precarij. † Voluntas hominis per mortem eius expirat. Ad hoc ſemper allegatur iſta l. ſcilicet 4. ff. loc. ¶Oppon. primo de c. ſi gratio-
2 ſæ. de reſcrip. lib. 6. † Sol. ibi confertur diſpoſitio in uoluntatem eius, qui non moritur, puta, ad beneplacitum ſedis apoſtolicæ, quæ nunquàm moriatur Papa: ideo per mortem Papæ non finitur conceſſio. Secus ſi dixiſſet, ad beneplacitum noſtrum, ut ibi habetur. Secundo oppo. de l. quæſitum. §. j. & de l. cum precario. §. fin. infra de precar. Sol. hic fuit commiſſus contractus in uoluntate expreſſa cõcedentis: ideo finitur morte eius, ibi uerò fuit ſimpliciter celebratus uſque ad beneplacitum concedentis, ut eſt pre
a carium, tamen non finitur morte [a] concedentis, licèt finiatur morte eius cui conceditur. Ratio diuerſitatis eſt, quia hæc commiſſio

A D D I T I O.

a Precarium tamen non finitur morte. Adde c. ſi. & ibi Doct. de preca.

miſſio fit in voluntatem concedentis per ipſummet concedentē,
ibi non, licèt lex ibi non fingat ita eſſè conceſſum. Sed ſi expreſsè
diceret, concedo precario ad voluntatem meam, finiretur mor-
te mea, vt eſt caſus hic, & nihilominus etiam ſi non eſſèt dcm̄, fin-
geretur per legē eſſè dcm̄, Si ergo plus operatur expreſſum, quàm
tacitum. ¶ Tertio opp. q̄ per mortē non finiatur voluntas, immo
moriendo vr̄ velle, vt l. fideicom. §. hoc autem legatum. & l. vxo-
rem. §. pen. de leg. 3. Sol. hic voluntas fuit poſita ad declarationē
3 actus, quia † locaui, vel conceſſi quoad voluero. Ibi verò ad incæ
ptionem, quia legaui cum hæres voluerit, & antequàm declaret.
non debetur. Sed ſi moriatur anteq̄ declaret, incipit deberi. quia
moriendo videtur declarare ſe uelle. & quæ ſit ratio, dic, vt ibi, Ce-
tera dic, vt no. Bar. in l. centeſimis. §. fi. de verb. oblig.

LEX V.

1 *Licèt remittatur penſio ex poſtfacto, contractus tamen non reſoluitur, licèt ex eo agi poteſt ab utraque parte.*

2 *Si uendo tibi pro certo pretio, & ſtatim agitur, q̄ illud nō ſoluas, cēſetur potius donatio, & uenditio ſimulata: & an debeat ſolui minor gabella.*

3 *Si autem a principio agitur, ut ſoluatur, licèt ex poſtfacto remittatur, nō præſumitur fuiſſe ſimulatus, ſed durat uenditio.*

Si tibi. † Licèt remittatur penſio ex poſtfacto, c̄ctus tn̄ nō
reſoluitur, licèt ex eo agi pōt ab vtraque parte. h. d.
vide quod plenè no. Bar. ſ. de pac. l. ſi conuenerit. ſi aūt ſine volun
tate locatoris conductor liberatur a ſol. mercedis, non poſſèt pe-
tere ſibi c̄ctum impleri, vt ſ. tit. j. l. bonafides. ¶ In gloſſ. ibi: {ſed hic
fuit ab initio} colligit iſta gl. q̄ facilius præſumitur ſimulatio ex his
2 quæ geſta ſunt a princ. quàm ex his quæ ex poſtfacto. † Si enim
vendo tibi pro certo pretio, & ſtatim agitur, q̄ illud non ſoluas:
cenſetur potius donatio, & venditio ſimulata, vt ſ. de c̄hen. emp.
l. ſi quis donationis: ideo ſi maior ſolueretur gabella pro venditio
3 ne, q̄ donatione, ſolueretur minor. † Si aūt a prin. agitur, vt ſolua-
tur, licèt ex poſtfacto remittatur, nō præſumitur fuiſſe ſimulatus,
immo durat venditio, & facit pro his, quę no. p Bar. in l. cū ſeruus.
de cond. & dem. & tetigi in l. Iul. §. ibidem. ſ. tit. proximo.

LEX VI.

Is qui rem. Not. hic ſecundum Bar. quod ſi cōductor
fundi exegit pœnam a damno dante ex for
ma ſtatuti non tenetur illam reſtituere locatori: ſecus in credito-
tore l. ſi pignore. ſ. de pig. act. & rationem dic, vt ibi.

LEX VII.

Si tibi. Conductor agit ad intereſſè contra locatorem, ſi il-
le, qui ab eo conduxit, prohibeatur vti re in quantū
eſt ſibi obligata, deducta tamen mercede, quàm ipſe debet primo
locatori. hoc dicit cum l. ſequenti.

LEX IX.

2 *Venditor ſi non traderet rem uenditam, & uellet tradere aliam æquè commodam debet condemnari ad intereſſe.*

3 *Idem in commodato & in quocunque alio contractu excepto contractu locationis, & nu. 1.*

4 *Promittens dare certum fideiuſſorem, uel pignus poteſt dare alium, uel aliud æquè bonum.*

5 *Si non præſtatur patientia, ut conductor utatur, & fruatur, neque præſtatur æquè bona habitatio: ad quid teneatur locator.*

1 Si quis domum. ¶ † Si conductor non poteſt vti
re conducta poteſt agere, vt ſibi
frui liceat, locator tamen liberatur præſtando æquè commodam
2 habitationem. hoc dicit. † Et hoc vltimum eſt notabile, quia non
ſicut in contractu emptionis, & venditionis, ſi venditor non tra-
deret rem, quam vendidit, & vellet tradere aliam æquè commo-
dam. non deberet audiri: ſed condemnaretur ad intereſſe, & hoc
3 vult hic glo. ſuper verbo, {locatorem.} † Idem in commodato,
& in quocunque alio contractu, vt not. Specul. de obligat. & ſo-
4 lu. §. ſequitur videre. in fin. ſecus in eo, qui † promiſit dare certum
fideiuſſorem, vel pignus, quia poteſt dare aliud, uel alium æquè
bonum, vt ſ. de conſt. pecu. qui autem. §. ſed, & ſi quis. ¶ In text.
ibi: {vt præſtetur ei frui.} ¶ Sed opp. quia ſi locator ſemel præſti-
tit rem, videtur liberatus ab actione ex conducto. vt ſ. titul. j. l. qui
pendentem, in fi. & ibi dixi. Sol. ibi loquitur in venditore, qui tene
tur ad rem: vnde poſtquàm ſemel tradidit, eſt liberatus: etiam licèt
ipſe idem poſtea turbet emptorem, non conuenitur ex contra-
ctu, ſed actione iniuriarum, vel alijs remedijs iuris. Hic loquitur
in locatore, qui tenetur ad factum ſucceſſiuum, ad præſtandum
patientiam conductori, vt vtatur, & fruatur, poſito, quòd rem
tradiderit, non eſt propterea liberatus: quia non fecit adhuc perfe-
ctè id, ad quo tenebatur. Vnde quandocunque conductor prohi
beatur frui, uel per ipſum locatorem, uel per alium poteſt adhuc
conueniri ex eodem contractu, ad quod facit, quod habetur in
l. corruptionem. C. de vſufruct. & no. in l. 2. de verb. obliga. in illo,
qui promiſit dare ſeruiturem, quia non liberatur eam conſtituen-
do, cum etiā teneatur pati, q̄ ille utatur, vt l. harum. ſ. ſi ſerui. ven.

5 ¶ Sed, quæro hic † ſi nec præſtatur patientia, neque æquè bona
habitatio, ad quid teneatur locator: glo. hic videtur diſtinguere,
an ſcienter locauit rem alienam, & tenere ad omne intereſſe, vt ſ.
eod. tit. ſi tibi alienam, cum ſe. an ignoranter, & tenetur ſolùm ad
remiſſionem mercedis, ut j. eod. l. ſi fundus. in fin. Certè ibi loqui-
tur in eo, qui locauit fundum ſuum, & poſtea de facto condu-
ctor fuit prohibitus uti ſine culpa locatoris: nos loquimur in eo,
qui locauit rem alienam, Vnde etiam ſi credidit ſuam rem, tene-
tur ad intereſſe conductori, ſicut qui vendidit rem alienam. licèt
ignoranter, ut ſ. tit. j. l. Titius. §. fin. cum ſi. & ad hoc j. eod. l. & hæc
diſtinctio. poſt princ. ibi: {intelligendum eſt autem} adde, quod ha
betur j. l. proxima. §. primo.

1 *Locans rem alienam tanquam fructuarius, ad quid teneatur.*

2 *Inſpicere debemus, quod euenire poteſt.*

3 *Reſoluto iure locatoris reſoluitur ius conductoris.*

4 *Locans rem tanquam fructuarius finito uſufructu ante tempus locationis nō tenetur ad aliud niſi ad remiſſionem mercedis pro rata temporis, quo conductor non fruitur re.*

5 *Emphyteuta, uel feudatarius uendens utile dominiū ſi finitur ius emphyteuticum, quia finitur eius generatio, uel propter canonem, quia non ſolutum, nihil reſtituit de pretio, niſi uendidit tanquam proprietarius.*

6 *Quid ſi legauit utile dominium tanquam habens plenum dominium, uel ſimpliciter.*

1 §. Hic ſubiungi poteſt. † Locans rem alienā
tāquàm fructuarius
non tenetur ad intereſſe, ſi ante finitum tp̄s locationis finiat̄ vſuſ-
fructus, & ſicut conductor non poſſit vti, nec etiam tenetur ad
reſtitutionem impenſarum factarum in re conducta per condu-
ctorem, quia eſt, quid ſibi imputetur: ſecus ſi locauit rem tāquàm
proprietarius habens plenum ius in re. cū non haberet niſi vſum-
2 fructum, quia tunc tenebitur ad intereſſe, & impenſas. h. d. † & ſem
per allegat̄ iſte §. pp id quod dicit hic litera, quia hoc euenire poſ-
ſe proſpicere debuit: facit ad no. in c. cupientes. de elec. lib. 6. in ver.
3 & ad præmiſſa. & c. nemo. ¶ † No. hic, q̄ reſoluto iure locatoris re
ſoluitur ius conductoris, quia non debet eſſè melioris conditio-
nis, quàm eius author, vt l. ſi. §. j. ſ. ad Velle. & procedit iſtud dictū,
ſiue fructuarius locauerit rem tanquàm fructuarius, & ſic ratio-
ne proprietatis, quam non habet: nam nihilominus valet locatio
reſpectu iuris, quod habet argumen. in l. qui tabernas. de contrah.
emp. & l. ſi domus. §. fin. de leg. j. & vtroque caſu finito uſufructu
finitur locatio, quia proprietarius poteſt auferre rem conductori
etiam durante tempore locationis: ſed quouſque durat vſusfru-
4 ctus, non. † Secundo nota, q̄ qui locauit tanq̄ fructuarius non te
netur locator ad aliud, ſi contingat vſumfructum finiri ante fini-
tum tempus locationis, niſi ut remittat penſionem pro rata tem-
poris, quo conductor non fruitur re, quia fuit ſibi ablata per do-
minum: pro tempore verò quo ipſe fuit uſus re. deberet ſoluere
mercedem ſeu penſionem, vt hic. & infra proxi. §. ad intereſſè ue-
rò, uel ad reſtitutionem impenſarum per conductorem non tene
tur: quia nihil poteſt ſibi imputari cum, non decepit conductorē.
¶ Sed ſi locauit tanquàm proprietarius, tunc tenetur ad omne in
tereſſe, & etiam ad impenſas: quia ipſum decepit, quia non condu
3 xiſſet, ſi hoc ſciuiſſet, q̄ non eſſet plenè proprietarius. ¶ † Quæro,
quid in uēditione: ſi quis habens utile dominium in re, ut emphy-
theuta, uel feudatarius, & uendat, poſtea finiatur ius emphyteuti-
cum, quia finitur eius generatio, vel pp canonem non ſolutum?
Reſpondeo, ſi uendat tāquàm feudatarius, vel emphyteuta, nihil
reſtituit de pretio: q̄a emptor non fuit deceptus & vr̄ emiſſe ratio
ne illius iuris, quod uenditor habebat, unde iſtud euenire poſſe
proſpicere debuit hic, & ita intelligo text. in d. l. qui tabernas. nec
ob. iſte text. dum uult, q̄ non debeat habere penſionem integrā,
quia aliud in penſione, quæ habet cauſam ſucceſſiuam, & ſolui-
tur pro uſu temporis, ideo non ſoluitur niſi pro rata, qua durauit
locatio. Nos loquimur in pretio, quod ſoluitur pro re empta, &
eius traditione. Vnde ſufficit, q̄ ſemel fuit tradita, ut integrum pre
tium debeatur: licèt poſtea auferatur ſi nihil eſt, quod imputetur
creditori, ſed potius emptori, & facit, quod no. C. fam. erciſc. l. ſi fa-
miliæ. Si uerò uendidit tanquàm habens directū dominium, quia
decepit emptorem: tenetur ad reſtitutionem pretij, & ad intereſſe,
ita no. Cy. in l. j. C. ſi pignus pignori datum ſit. ubi declarat illam l.
qui tabernas, & ita intelligo, qd̄ no. per Bar. in l. cum tabernam, in
5 prin. j. de pignor. ¶ † Item quid in legato? reſpondeo indiſtinctè, ſi-
ue legauerit tanq̄ habens utile dn̄ium, ſiue ſimpliciter, uel tanq̄ ha
bens plenum dn̄ium, non videtur legatum, niſi ius, qd̄ habebat in
re, ut d. l. ſi domus, in fi. & finito illo iure legatarius nihil poteſt pe-
tere ab hærede: ſi autem nullum ius habebat, tūc diſtinguitur, aut
hoc ſciebat, aut nō; & hoc ſecundo caſu. Aut cū legat̄ ius erat cō-
iuncta perſona, & debetur æſtimatio re ablata legatario: aliàs ſe-
cus, ut in l. cum alienam. C. de leg. & d. l. ſi dominus. §. ſi de euictio
ne. cum ibi not. Sed ſi habebat aliquod ius in re, ad illud tan-
tum reſtringitur legatum, & intentio teſtatoris, & illo finito non
agitur de euictione, etiam ſi illud ius erat finiturum morte legan-
tis l.

tis l.vxor patrui.C.de leg.& in l.Stycho.de vſuſru.leg. & iſtud voluit dicere in gl. in d.§. de euict. dum dicit, [niſi euincitur rationem alicuius certæ cauſæ].h.d.

§. In exuſtis quoque. Si conductor non p̃t vti re conducta ſine culpa locatoris, & ſine culpa ſua, nõ teneť ſoluere mercedẽ, niſi ꝓ rata qua fuit vſus.h.d.Et tunc dr̃ ſine culpa, qñ locauit rẽ ſuã in qua poſtea accidit caſus:ſed ſi rem alienam ẽt ſi bona fide, non dr̃ euinci ſine culpa locatoris: ideo teneť ad intereſſe, ut dixi in prin. huius l. & videtur caſus in l. ex cõducto. § vbicunque.in fin.ĩ.eodem.Item adde hic caſum, in quo aliquando etiã ſi ſine culpa vtriuſque non vtatur, nihilominus tenetur ad integram mercedem, vt ĩ.eod.l.ſicut.§. ſi. cum glo.ſua.

Si quis fundum. Valet pactum, ꝙ conductor teneatur de caſu fortuito, licet de natura contractus non teneatur.h.d.ſic ſ.depoſ. l.j.§.ſi conuenerit.Sed ꝯ de l.precarii.ĩ.de prec.So.ibi, qñ pactum eſt contra naturam contractus vnde vitiatur, & non vitiat. Hoc eſt præter naturam, vnde nec vitiat, nec vitiatur, vt ſ.de pact. l.paciſci.

§. Si colonus. Qui permiſit innocentem ignẽ hr̃e, non tenetur, ſi fuit nocẽs caſu fortuito, ſed ita demũ ſi fuit in culpa.h.d.Si aũt fuiſſet actum, quod nullo mõ teneret ignẽ, tũc ſi tenuit, & damnũ dedit ẽt ſi caſu fortuito, & præter ſuam culpam, nihilominus tenetur, qa ſaltem fuit in culpa tenendo ipſum contractum, ut ĩ.eo.l videamus.§.j.

§. Imperator. Pro tempore quo conductor nõ poteſt frui re, fit remiſſio mercedis nõ ſolutæ, & ſoluta repetitur.h.d.ſm cõem lec. & legitur tribus modis in gl.quælibet eſt bona.Bart.dicit, ꝙ legitur principaliter duob.mod.Primo in locatore rei, & ita loquiť prima lec. glo.Secundo in locatione operarũ, & ita loquitur ſecunda, & tertia.& ſecundum ſecundam lect.loquitur, dño qui ꝯduxit operas caprarij, qui ẽt dñs alio reſpectu põt dici locator caprarũ.Secundũ tertiam lect.loqť ipſi caprario, qui dr̃ locator operarum, & conductor caprarũ, & illę lec.ſunt ꝑꝑ contrarium de l.qui operas. ĩ.eo. ¶Opp.ꝙ debeatur merces pro toto tp̃e, licet conductor nõ fuit vſus toto tp̃e, vt ĩ.eo.l.q operas, cuius ꝯ̃rium hic probatur in ſi.Sol.ibi loquitur in illo qui locauit operas, qui debet habere mercedem pro toto tempore ſi per eum non ſtetit, quominus præſtiterit operas, ſed ſtetit per conductorem, uel per caſum contingentem in perſona conductoris, vel in re ſua, vt ĩ.eod. ſed addes.§.ſi.quod dic, vt ĩ.eod. item ſi vno.§.Item cum quidam. hic loquiť in locatore rei ponendo caſum ſm primã lec. ꝙ qui locauit capras ſuas, vt ꝯductor eis vteretur, & ſolueret certã mercedẽ, quo caſu ſi non põt frui ſine culpa, non debetur locatori merces pro toto tẽpore, ut ſ.e.l.ſi quis domũ.§.in exuſtis. & qa caſus contingit in re ipſius locatoris: vnde debet ſibi nocere, nõ ꝯductor. Legitur alio mõ, vt ſi dñs conduxerit operas caprarij ꝓ certa mercede ſibi ſoluenda, ut cuſtodiret, & paſceret, tunc obſtat ꝯtrarium, ꝙ ſi fuerunt ſubtractæ ſine culpa conductoris, debetur ſibi merces ꝓ toto tp̃e, ut l.qui operas.Sol.fateor, ſed hic non loquitur caprario locatori operarũ, ſed dño conductori earum, & locatori caprarum, nam vtroq; noĩe põt appel.vt etiam patet.ĩ.eo.item precio. §.item cum iſulam, & tunc dẽt intelligi, q̃ fuerunt ſubtractæ ſine culpa dñi, tñ cum culpa caprarij.iõ non debetur ſibi merces ꝓ toto tp̃e, & ſi dominus ſoluit, repetit, gnimmo teneť emẽdare capras; ipſe vero dñs nõ teneť caprario de caſu, vt ſic teneať ſoluere ĩtegrã mercedẽ. Vel dic; ꝙ loqť in caprario q ꝑ errorẽ reſtituit partẽ mercedis, cũ non teneretur reſtituere, quia integra ſibi debebatur, cum ſine culpa fuerunt ſubtractæ, ut poſſit repetere iſta, & prima magis placet, & tunc non obſtat l.q operas. im mo ꝯcordat.¶In gloſ. mag.in fi.ibi cum aũt.De iſto articulo vide plene per Bar.in l.ſi quis ex argentarijs.§.fi.ſ.de edẽ. ¶In gl.ſeq.ibi:[ſolue ibi eſt ſpeciale.]dic, ꝙ ibi poterat competere actio ordinaria, ſ.de dote.ideo ceſſabit condict.indebit. & ita ceſſaret hic, ſi competeret actio ex locato, vel ex conducto, quia fuiſſet facta ſolutio durãte locatione, ut in j.gl.ſed quia fuit facta ea finita, ſ.ſubtractis capris, non poteſt alia competere, q̃ condictio indeb.

a §. Celſus etiam. Qui locauit operas ſuas tãquã artifex, vr̃ aſſerere ſe peritum[a] ĩ arte, ideo de damno contingente ꝓpter imperitiam tenetur. h.d.vide Dy.in c, non eſt ſine culpa. de reg.iu.& quod nota.in l. 2. ſ. quod quiſque iuris. de aſſeſſore, an teneatur de imperitia: quia cenſetur aſſerere ſe peritum.

A D D I T I O.

a Peritum in arte. Adde an credatur peritis in aliqua arte vide in l.prima.ff.de ventre inſpicien. & ibi Docto. Barto.in proœ. C.Doctor. in c. propoſuiſti.de prob.tio.

§. Si alienam. Si res locata efficitur cõductoris, poteſt agere, ut liberetur a penſione.ſ. pro futuro tp̃e, ſed pro precio teneť ſoluere, h.d.& dicit Bart. ꝙ non expedit, ut liberetur, quia ipſo iure finiatur cõductio, vt ĩ.de vſucap. l. ille a quo. & l.in pigno. ſed quod hic dr̃, debet intelligi, quòd fiat inſtrumentum de liberatione iam fcã.

LEX XII.

2 *Culpa ex parte conductoris, quot modis poſſit committi.*
3 *Quod quis tenetur de culpa familiarium ſuorum commiſſa in re conducta, & quid ſi familiares reputabantur diligentes.*
4 *Officiales, an teneantur de culpa, vel dolo familiæ ſuæ.*
5 *Dominus non tenetur de culpa, vel dolo familiaris commiſſis extra rem commiſſam.*

1 Videamus. De dãno contingente in re cõducta culpa conductoris, tenetur conductor locatori, & culpa poteſt plurib.modis committi. h. d.in effectu
2 vſque ad l.item quæritur.§.duo rei.& dicas, †quod omnes illi
modi reduci poſſunt ad tres: ſ. quando feci id, quod diligens paterfamilias non feciſſet. Item ꝙ fuit in mora, & propter moram euenit caſus. De primo pone exemplum, ut in primo caſu.l.quando fecit malam electionem ſeruorum, vel miniſtrorum.Item in §.fin. & in §. j. quando fecit contra pactum appoſitum in condictione.Item in l.item quæritur.§. 1. cũ ſequenti vſq; ad §.ſi fullo. de ſecundo pone exemplum in §.item ꝓſpicere in hac eadẽ.l.Itẽ in l.item quæritur. in princ. qñ non temperauit, ut debuit.Item.§. ſi fullo, qñ nõ bñ cuſtodiuit, & in §. exercitum, qñ non denunciauit cum poſſet. De
3 tertio, qñ fuit in mora, habeť in §.qui vinum. ¶†No.ex prin.
huius l. quem teneri de culpa familiarium ſuorum, cõmiſſa in re conducta, & ſic ſi culpa familiaris domus incẽderet, te-
4 netur dñs, idemq; conductor.†An autem officialis teneať de
5 culpa familiæ ſuæ, uel dolo, vide ꝑ†Bar.ĩ l.j.§.familiæ.de pub.
a de culpa aũt familiaris,[a] vel dolo ꝯmiſſis extra rẽ cõmiſſam
familiari, nõ teneť dñs, extra de reſti.ſpol.c.cum ad ſedẽ. ſi tñ ꝯductor induxit tales familiares, quos q libet pr̃familias induxiſſet, quia erant noti, & reputabantur diligentiſſimi, non tenebiť, ut ſ.de peri.& cõmo. rei vẽ. l.ſi vẽditio, & hic dñ dicit, [ſi tñ inducendis.]& adde ꝙ eo caſu, quo teneť de ipſorũ culpa, recuperat ab eis, ut no.in Spe.de iniu.& dã.dato, circa ſi.

A D D I T I O.

a ¶ Autem familiaris. Add. Bar.in l.nec quid.ff.de incend.rui.nau.Bar.in l.j in §. familiæ.ff.de pub.Doc.in c.non eſt de ſpon.

LEX XIIII.

Item quæritur.

§. Duo rei. Iſte tex.nõ ſummatur, quia quod hic dr̃, idem in omni genere cõtractuum, ut poſſint cõſtitui duo rei debendi, ſiue celebretur uerbis, ſiue re, ſiue conſenſu, ut l.eadem.in princ.de duo. reis, & hoc ſi actum eſt expreſſe, tam olim, q̃ hodie, alias quilibet tenetur pro parte, ut l.reos.§.cum tabulis.eo.ti.& ſic ĩ modo conſtituẽdi duos reos, nihil eſt immutandum de iure ueteri, per Auth.de duo. reis, licet gl.dicat contrarium, & non bñ; ſed in modo exigendi ſic, quia hodie habent inter ſe beneficium diuiſionis, ſi ambo ſunt ſoluendo, hoc olim non habebant, licet fideiuſſores bene haberent, ut l.inter eos.de fideiuſ.

§. Si in lege. Secunda relocatio operis non facit primũ ꝯductorẽ teneri ĩ eo, quod plus fcã eſt, niſi fuerit cum eadem qualitate, & quãtitate poſt lapſum tp̃is dati primo conductori.h d.Et pone caſum, ꝙ locaui tibi domũ conſtruendã pro cẽtũ.ĩ.annũ, cũ pacto, ꝙ ſi ñ cõſtrueres, poſſem dictum opus alteri locare, & ſi contingat me pl9 locare, ꝙ tenearis ad illud plus, & quia non cõſeruabas, locaui altero pro cẽtũ, & decẽ, volo nunc, ut ſoluas illa decẽ, certe ita demũ teneris, ſi locaui in eadẽ forma, uel leuiori, ſecus ſi grauiori, ut ſi locaſsẽ tibi, ut faceres tres cameras, illi vero ut faceret quatuor cameras, nam ꝑꝑ hunc exceſſum uideor dare illud plus, non ꝑꝑ tuã moram, iõ nõ debet tibi nocere, nec poſſum locare, niſi tranſacto anno. Certe ſi eſſet tranſactum tñ de anno, ꝙ certum eſſet amodo non poſſe fieri per tẽputo me poſſe locare añ finitum annum, per id quod habetur in l.hoc iure.de verb.ob. Quæro, quid ſi non locaui alteri, ſed ego met opus feci conducendo operarios de die in diem, & conſtabit mihi plus, quã tibi promiſiſſem, an poſſim illud plus petere? gl.hic finalis vr̃ dicere, ꝙ nõ per l.ſtipulat9 es opus.ĩ.de fideiuſ.quod verum eſt virtute pacti, quia non re locaui, ſed ratione moræ tunc forte poſſet aliud dici.

1 *Conductio renouata, quando cenſeatur.*
2 *Fictio locum habere nequaquam poteſt, vbi non habet locum ipſa rei veritas.*
3 *Fideiuſſor datus in prima conductione non tenetur ad penſionem ſecundæ, niſi de nouo ſe obliget, & quid ſi dedit pignora, licet non fideiuſſit.*

4 *Reconductio tacita, ꝙ habeat locum etiam in prædiis reipublicæ, dummodo illi, qui regunt vniuerſitatem, & primam locationem fecerũt, ſciãt, & patiantur conductorem remanere in fundo.*
5 *Mortuo locatore ſi appareat eius hæres, & patiatur colonum remanere in fundo, ꝙ etiam habeat locum tacita reconductio.*
6 *Locatio ſicut tacito conſenſu renouatur, ita & diſſoluitur.*
7 *Differentia in tempore reconductionis, in prædium vrbanum, & ruſticum.*
8 *Quid iuris ſit, quando certum tempus in ſcriptis ſit comprehenſum in prima conductione, & quomodo intelligatur certum tempus in ſcriptis.*

1 §. Qui impleto, Si conductor remanet in p̃dio
ruſtico poſt finitum tẽpus loca-
tionis, ſciente, & patiente locatore, cenſetur in annum reno-
uata conductio, nõ in plus, licet prima fuerit ad maius tem-
pus, & cẽſent eadẽ pignora oblata, ſi erant eiuſdem condu-
ctoris, ſecus ſi alterius niſi interuenerit illius conſenſus. In p̃-
a dio[a] vero vrbano cenſetur renouata, quatenus habitabat, &
non vltra, & prædicta vera, niſi prima conductio facta fuerit
in ſcriptis, vel niſi locator deſierit habere conſenſum, quia
tunc neutro caſu cenſet̃ renouata. h.d. vſq; ad l. ex conducto.
Et primo loquit̃ in prædio ruſtico vſq; ad §. in vrbanis. Secũ
do in vrbano vſq; ad l. q̃ ad certum. tertio ponit̃ limitatio ad
vtrũq; caſum. Itẽ prima ſubdiuidit̃ in quatuor, q̃a primo po
nit̃ vnum dictũ bimembre vſq; ibi, [ſed hoc ita.] Secũdo po-
nitur limitatio ſecundi membri vſq; ibi [eandem rẽ.] Tertio
ponitur extẽſio primæ vſq; ibi: [quod aũt.] Quarto ponitur
eius declaratio. Itẽ ſecunda ſiſr ſubdiuiditur in duas, quia præ
mittitur vnum dictum, ſeu regula, ſecundo ponitur exceptio
in ver. niſi in ſcriptis. Itẽ tertia ſubdiuidit̃ ſiſr in duas: quia pri
mo præmittit in quo conſiſtit rõ primi caſus. ſecundo ex illo
infert ad limitationem vtriuſq; caſus. in ver. iõ. ¶ In text. ibi,
[non ſolũ reconduxiſſe videbit̃,] rõ huius ponit̃ in l. ſequen
ti, quia locator ſciẽdo, & patiendo conductorẽ remanere in
fundo, cenſet̃ conſentire, ꝙ habeat eo mõ quo prius, & iſte
eſt talis ꝯctus qui ſolo cõſenſu ꝯhit̃, & tñ valet tacitus ꝯſẽ-
ſus, quãtũ expreſſus, & ſiſr conductor remanẽ iõ cenſetur vel
le habere eodem mõ: alias. n. delinqueret remanẽdo ĩ re alie
na aĩo ſibi lucrandi fructus, & nõ ſoluendo penſionẽ, qđ in
dubio facere non præſumit̃, ut l. merito. ſ. pro ſoc. non. n. l. ſe-
quẽs repetit idem per idem, ſed ponit rõnem huius dicti, ex
qua infert limitationẽ, vt habeat locum, quod hic dr̃, qñ du-
rabat conſenſus locatoris. Secus ſi deſierat ante finitum tp̃s
locationis, quia erat effectus furioſus, vel erat mortuus, nam
nõ poterat conſentire vere. Vnde nec fingit̃ ꝯſentire. Allega
2 tur ergo l. q̃a certũ, ꝙ † vbi non hẽt locum veritas, nec etiã fi-
ctio locum hr̃e p̃t, q̃a fictio imitat̃ naturã. ¶ In text. ibi, [no-
uus conſenſus erat neceſſarius.] ſupple expreſſus, nec ſufficit
ꝙ ille ſciat colonum remanſiſſe in fundo ſciente, & patiente
locatore, quantũ ad hoc, vt videat̃ cõſentire, ꝙ pignora ſua
remaneãt obligata pro ſecunda conductione, q̃a non patit̃
aliq̃d in re ſua fieri, nõ in locatore, ideo in eo bene præſumi-
tur conſenſus ex ſola ſciẽtia, & patientia. Sed ſi cõductor ali-
quid faceret in pignoribus ſciente, & patiẽte illo tertio, quia
forte traderet ea locatori finito tp̃e conductionis, tunc quia
ceſſat rõ p̃dicta, cenſet̃ tacite conſentire, ꝙ ſint obligata ꝓ ſe
cunda cõductione, cum ſit eadẽ rõ. Idẽ dico, ſi cõſenſerat ex
preſſe ſecundo locatori, licet de pignoribus nihil dicat, q̃a vi-
deret̃ eadẽ pignora reobligaſſe. ar. l. cum maritus. §. j. de iu. do.
3 & l. dotem. † Et quod hic dr̃ de pignoribus, idem in fideiuſſo-
re dato in prima conductione, vt non teneat̃ ad penſionẽ ſe-
cundæ, niſi de nouo ſe obliget, vt ſ. de arb. l. Labeo. §. fi. de ad-
mi. tu. l. Lucius. §. Paulus. quod no. Inn. de appel. c. p̃terea req-
4 ſiti. facit l. fi. ſ. de pac. ¶ † In tex. ibi: [& ſi reipub. prædia locata
fuerint.] dummodo illi qui ciuitatẽ regũt, & qui primã loca-
tionem fecerunt, ſciant, & patiant̃ illum remanere in fundo.
alias cum vniuerſitas ſit perſona ficta, non vr̃ cõſentire. l. ſed,
5 ſi ex dolo. §. j. ſ. de dolo, & ſic non fieret tacita relocatio. † In
l. q̃ ad certũ. in fi. ibi: [vel deceſſerit, & nullus appareat heres.]
alias ſi appareat, & patiat̃ colonũ remanere in fundo, idem
6 eſſet in hr̃de, ꝙ in deſuncto, vt ſ. ꝓ ſo. l. plane. † Et adde ꝙ ſicut
tacito ꝯſenſu renouat̃ locatio, ita & diſſoluit̃, vt ſ. ꝓ ſo. l. ita-
7 que. † Hic eſt vna glo. obſcura in verſ. in vrbanis. Nã ibi ponit̃
rr̃a, ꝙ in vrbanis, ꝓut q̃ſq; habitauit, ita obligat̃, & non dicit
quãr obliget̃, poſtea ponit̃ exceptio, [niſi in ſcriptis &c.] &
hic eſt dubiũ, quãr intelligat̃, niſi in ſcriptis, & quid iuris, qñ
in ſcriptis certum tempus fuit comprehẽſum, quæritur ergo
de intellectu regulæ, & Io. intellexit trib. mod. Primo, ꝙ in vr
banis pro nullo tp̃e cẽſeatur facta tacita recõductio, ſi inqui
linus remanſit in domo ꝑ tres, vel quatuor mẽſes, vltra fini-
tum tempus, obligat̃ ad penſionem pro illo tp̃e, nõ ex tacito
conſenſu, ſed ex æquitate, ne efficiatur locupletior ex re alie-
na, & ſic teneatur actione ĩ factũ. ut l. ſi me, & Titiũ. ſ. ſi cert.
pe. Secundo, ut videatur facta relocatio pro illo tempore, &
nõ vltra: & ſic teneatur actione ex locato, & illa communi-
ter tenetur, & ſic poterit dominus ipſum expellere, nec pote-
rit ille dicere contrarium, quaſi videatur reconduxiſſe ꝓ to-
to anno, ſecus in prædio ruſtico. Tertio intelligitur, vt vide a-
tur facta ꝓ toto tempore quo durauerat prima locatio: iſta
8 non habebit in ſe rationem. † Nunc eſt videndum de intelle-
ctu exceptionis, quid iuris ſit, quando certum tempus in ſcri
ptis ſit comprehenſum, poſtea quomodo intelligatur certũ
tempus in ſcriptis. Quantũ ad primũ dixit Ioan. cuius eſt iſta
gl. ꝙ põt intelligi altero de prædictis trib. mod. ſ. ꝙ tunc cẽſea
tur facta, ut in totũ primum tp̃s, vel ſolum tempus quo habi-
tauit, uel in nullũ. Nam ſi regula intelligatur, ꝙ in nullum tẽ
pus cẽſeatur facta relocatio, & ſic ſm̃ primum modũ de p̃di
ctis trib. mo. tũc exceptio intelligatur ſm̃ duos alios modos.
Et ſi regula ĩtelligatur ſm̃ modũ de trib. mo. exceptio intelli
gitur ſm̃ primum, & vltimũ. Si intelligatur ſm̃ tertium, tũc
exceptio ĩtelligetur ſm̃ primũ, & ſm̃, & ſic bene patet, ꝙ om
nibus prædictis trib. mo. poteſt intelligi exceptio. Additur, &
quartus ſm̃ Io. ut poſſit intelligi, ut videatur facta relocatio,
ſicut in ruſticis, ad annum tñ, licet prima locatio fuerit in
maiꝰ tp̃s, & ſic recollige tria, & quatuor. Tria ſm̃ quæ poteſt
intelligi regula, & quatuor ſm̃ q̃ põt intelligi exceptio, & ſic
vides ſeptem. Sed nõ eſt verum, quia immo nõ ſunt, niſi qua
tuor, quia illa tria ſm̃ q̃ põt intelligi regula, repetuntur ĩ qua
tuor, ſm̃ q̃ põt intelligi exceptio, & ſic eſt hic fallacia, cum il
la tria ſint quinque, quia duo, & tria faciunt quinque, ſed in
tribus ſunt duo, & ẽt alio computato ſunt tria, ergo &c. nam
duo bis cõputãtur. ſ. ſemel per ſe, & poſtea cũ alio tertio, iſta
eſt ſententia gl. Tu dicas breuiter, ꝙ tex. primo vult dicere ſm̃
Iac. niſi primus contractus fuerit celebratus in ſcriptis, & ſic
non ſolũ conſenſus, ſed ẽt ſcriptura erat de ſubſtantia, & ꝙ
iſto caſu per ſolã taciturnitatẽ non cẽſeatur facta relocatio ĩ
aliud tp̃s, quia illa requiruntur in noua relocatione, quæ re-
quirebantur in prima, ſed in p̃ma requirebãtur duo, ſed in
iſta non adeſt niſi vnum, ergo non intelligitur facta. & licet
gl. reprobet op. Iac. reprobatio eſſet bona, qñ ſcriptura non
requirebatur ad ſubſtantiã, ſed ad probationem, ut ſit cõiter,
vt l. ꝯhit̃. ĩ. de pig. iõ, licet de prima locatione fuerit confectũ
inſtrm̃, quia tñ illud non erat de ſubſtantia, locũ habebit iſte
§. vt ſecunda relocatio tacite cenſeat̃ facta, licet non interue
niat, niſi ſola patiẽtia, & conſenſus. Secus ſi fuiſſet actum, ut
non valeret ſine ſcriptura, vt colligitur ex l. ſeq. ibi neque ſcri
tura. & per hoc determinat Bart. ꝙ in iſtis officiis, q̃ dant̃ ex
publico, vt ſi aliquis factꝰ caſtellanus, uel ptãs in aliquo loco
licet remaneat vltra tp̃s officij ſciente, & patiente republica,
nõ cẽſet̃ renouatũ offm̃, quia dicta officia nõ dant̃ ex conſẽ-
ſu, ſed ex neceſſitate in dicta republica, & ſolẽt extrahi noĩa
de burſa, vel de ſacco, q̃ ſolennitas nunc non interuenit. De
q̃onib. hic recitatis per gl. vide plene, & vtiliſſime hic per Bar.

ADDITIO.

a ¶ In prædio vero vrbano, vide Cœpolam tract. de ſer. vrb. præd.

LEX XVI.

1 *Actio ex conducto datur conductori, ſi frui non licet.*
2 *Locator tenetur reficere domum, & omnia facere, ſine quib. cõductor frui non poſſet, & uide hic aliqua, & quid ſi conductor ea faciat.*
3 *Colonus non tenetur conferre aliqua onera publica, occaſione rei, uel refectionis uiæ ad domum, licet ſecus, in uſufructuario.*
4 *Colonus tenetur ad opera publica realia, ut tributa, ſi conduxiſſet ad pecuniam.*

1 Ex conducto. † Actio ex conducto dat̃ cõducto-
ri, ſi ſibi frui non licet: quod pluri-
bus modis poteſt cõtingere. h.d. datur etiam ꝑ plura alia, de
quib. ĩ. c. ſed addes. §. j. cum pluribus ſequentibus, & ad quid
detur, qñ non licet frui; dic ꝙ ad intereſſe, ut ĩ. e. l. ſi lege. §. ſi
2 colonus, & quod ibi no. ¶ † Et no. hic, ꝙ locator tenetur refi-
cere domum, & omnia facere ſine quibus conductor frui nõ
poteſt, ut purgare puteum aquę, item miniſtrare funes, & alia
inſtrumenta cum quibus extrahitur aqua de puteo, ſi defece-
runt, & ſi hoc facit, poteſt conductor facere computare in pẽ
ſionem, ut l. ædiles. §. quicunque, de uia publica. nec tenetur
3 colonus conferre aliqua onera publica occaſione rei, vel re
fectionis viæ ad damnum, licet ſecus in vſufructuario. vt ſ. de
vſufructu. ſi pendentes. §. ſi quid cloac. qui etiam tenetur refi
4 cere, non proprietarius, ut hic in glo. † Eſt tamen dare caſum
in quo colonus teneatur ad onera publica, ſi eſſent realia,
vt tributa, & conduxiſſet ad pecuniam, ut eſt gl. quam perpe-
tuo tene menti. & ibi per Bar. C. de anno. & tribu. l. j. lib. x.

1 *Remiſſio mercedis in re conducta quibus ex cauſis fiat.*
2 *Caſus inſolitus, ut inducat remiſſionem mercedis, quæ requirantur.*
3 *Quare in hoc contractu peculium pertineat ad locatorem, & in venditione ad emptorem.*
4 *Si uendantur fructus naſcituri, eis non natis non contrahitur emptio, nec precium debetur, non tamẽ dicitur propriẽ uenditio fructuum, niſi quãdo uendens habet percipere, & tradere emptori, & cultura pertinet ad eum.*

Quando

5 *Quando dicatur damnum intolerabile, & quando dicatur ſterilitas.*
6 *Quando dicatur fertilitas, vt fiat compenſatio cum ſterilitate.*

1 **§.Si vis tempeſtatis.** †Propter caſum inſolitum contingētē in fru-
ctibus, vel in re cōducta fit remiſſio mercedis, ſi erat talis cui
non poterat reſiſti, ſiue obueniat potentia diuina, ſiue huma
na, dummodō afferat damnum intolerabile, anteq̃ fruct⁹ ſe-
parenť a ſolo, ſecus ſi caſus ſolitus, vel negligentia conducto
ris, q̃ fructus non ꝑcipiantur, vel ſi afferat damnum non ma
a gnum. Item fertilitas vnius anni [a] cum ſterilitate alterius cō
penſatur. h.d. in effectu vſq; ad §.cum qdam. Et de mā huius
2 §.vide. C. eo.l.licet ꝑ gl. & Cy. †plura ergo reqruntur ad hoc
vt talis caſus inducat remiſſionem mercedis, vt patet ex his, q̃
ſ.dixi. Nam requiritur, q̃ ſicut caſus inſolitus, & q̃ afferat dā
num magnū, vt hic, & j.l.ſi merces. §.ſi vis maior. Itē, q̃ cōtī
gat añ ſeparationem fructuū a ſolo. Poſſet ēt dici idē eſſe, ſi
erant ſeparati a ſolo, non tñ aſportati domū, vt ſegetes in pa
leis, ſi ignis eſt in eis miſſus, & oēs abſtulit ꝑꝑ id, quod hic dr̄
de exercitu auferente. Item requiritur, q̃ non cōtingat vitio
ſoli, vt ſolum producit ſpinas vel malas herbas, ꝑꝑ qđ ſege-
tes fuerunt ſuffocatæ, nam ꝑꝑ hoc nō fit remiſſio mercedis.
Idē ſi vitio fructuum, vt ſi vuæ non fuerunt bene maturatæ.
& ꝑꝑ hoc vinum conceſſit, vt hic, in ver.ſi qua tñ, qñ ergo ↄ-
currunt ea, quæ neceſſaria ſunt, tunc ſi caſus veniat potentia
diuina (quod qualiter ſit exemplificatur hic plurib. modis)
puta; ex parte aquæ, aeris, vel pluuiæ, vel propter terremotū
vel humana vi, vt quia fuerunt ablati, remiſſio fit mercedis.
¶Op. ēt ſi caſus afferat modicū damnum, q̃ debeat eſſe cōe
inter dñm, & colonum, vt j.e.l.ſi merces. §.vis maior. in fi. ſol
ue verū eſt in colono partiario qui reddit partem fructuū,
puta dimidiā, nā oē damnum cōtingens in fructibus, partim
cōtingit in portione dñi, partim in portione coloni, ſed hic
loquitur in eo, qui cōduxit ad pecuniam, vnde damnum cō
tinges cōtingit in fructibus coloni: vnde ꝑꝑ modicum dam-
num non debet minui de mercede, vt j.in §.cum quidam. &
hic in ver. idem [dicēdum eſt ſi exercitus &c.] ſecus ſi magnū
3 & intolerabile. ¶Sed hic †quæro, quare in hoc cōtractu fit
remiſſio mercedis, & ſic periculum pertinet ad locatorē, ſe-
cus eſt in uēditione, vbi caſus pertinet ad emptorem poſt fa-
ctam uenditionem, & licet res pereat, nihilominus tenetur
integrum precium ſoluere? Rñdeo, q̃ in emptione, & vendi-
tione precium ſoluitur ꝑ re, quę erat in rerum natura tēpo-
pore celebrati cōtractus, & fuit celebratus pure, ideo caſus
poſtea contingēs in re, dēt ad emptorem ſolum ꝑtinere, qa
cēſetur ſua cum ſit ſibi debita, & regulariter dānum contin
gens in re ſine culpa alterius ꝑtinet ad dñm rei, vt C.de pign.
act.l.pignus. ſed in ↄctu locationis penſio nō ſoluiť tanq̃ pre
cium rei, ſed tanq̃ ꝑcium fructuum percipiendorum. Videnť
eñ quodammō empti pro penſione, quę ſoluitur, ſed illa vē
ditio videtur cōditionalis, quia de fructib. naſcituris. Igiť ſi ñ
naſcanť, vel anteq̃ ſeparētur a ſolo corrumpantur, nō dētur
4 ꝑcium, vt ſ.de contrahen.emp.l.nec emptio. in princ.† vbi ſi
vendanť fructus naſcituri, eis nō natis ↄhetur emptio, quaſi
defecerit conditio. Et ideo precium non debetur, nō tamen
proprie dr̄ venditio fructuum, nam tunc proprie dr̄, quando
uendens hēt percipere, & tradere emptori, & cultura ꝑtinet
ad ipſum uenditorē, & ita loquiť illa l.nec emptio, ſed in co
lono ↄducēte fundū, cultura pertinet ad ipſum colonū, & ip
ſe hēt percipere fructus de manu ſua. Vnde potius vr̄ emiſſe
facultatem, & ius percipiendi fructus, quam ipſos fructus, vt
patet ex his, q̃ no. per Bar. in l.cotem. §.qui maximos. de pub.
tum, quia iſte ↄtractus hēt ſimilitudinem cum ↄctu emptio-
nis fructuum, ſicut in illo nō natis fructibus non debetur ꝑ-
ciū, ita in illo non natis fructib. non debeť merces, vel ꝑciū,
ꝑterea in contractu emptionis rei, ſi re perempta non debe-
retur ꝑcium, venditor remaneret in magno damno, quia nō
hr̄et rē, nec ꝑcium, ſed in contractu locationis, licet ꝑdat pē
ſionem vnius anni, ꝑꝑ ſterilitatem, remanet tñ ſibi dominiū
rei, & ſpes percipiendi pro futuro tꝑe. iō debet æquo animo
5 tolerare ne colonus intolerabiľr lædať. ¶ †Sed quæro, qñ di
b cať damnum [b] intolerabile. gl. hic recitat duas opinio. Iac. de
Are. vt recitat Cy. C.e. in l.licet. dicit tunc eſſe intolerabile,
qñ facta emptione cum mercede cōtingeret deceptio vltra
dimidiā, vt ſi pēſio erat de x. & ipſe nō recolligit, niſi de octo
vel nouem. Vñ ſi haberet ſoluere penſionē, hr̄et damnum
de vndecim, qđ eſt vltra dimidiam, & idē ſi ī dimidia, vt ſi re
ciperet x. qa ſaltē pateretur dānū in altera dimidia. Vñ in ↄ-
ctu emptionis, & vēditionis, qñ eſt deceptio vltra dimidiā iu
ſti ꝑcii dēt reſcindi, vel ſuppleri. l.ii. de reſcin. vend. ita hic dēt
fieri remiſſio ex 10. vel 11. ut non ſoluat, niſi quod recolligit
& reſiduum remittatur. Et iſta eſt ſatis rōnabilis opi. Si autē
ultra decē, vel ultra dimidiam, puta 12. tunc ſi ſoluit totam
penſionē, patitur dānū de octo, q̃ non ſunt dimidia, nec ul-
tra dimidiam, vnde tūc diceretur potius exiguitas fructuū, q̃
ſterilitas, & hoc damnum debet pertinere ad colonū, & ni-
hil debet diminui de mercede, & ita intelligitur. §. cum qui-
dam. Bar. autem in l.ſi merces. §.vis minor. j.eo. dicit, q̃ tunc
dicitur ſterilitas, & intollerabile damnum, quando deductis
expenſis quas fecit colonus, nihil vltra remanet de fructib.
ſed certe fateor hoc, & tunc debet fieri remiſſio totius mer-
cedis, ſed ſi aliquid remanet, tene præcedentem opi. vt tunc
non remittatur tota penſio, ſed ſaltem ſoluatur pro eo, qđ
6 eſt vltra deductis expenſis. ¶ †Item quæritur, quando dicatur
fertilitas, vt ſic fiat compenſatio. gl. hic recitat duas opi. pōt
dici, quando percipit tantum quantum eſt pēſio, & etiam tā
tum vltra, quantum tenetur ſubire damnum, & eſſet ſterili-
tas, non dicetur fertilitas, nec pro illo dēt fieri compenſatio,
puta erat merces 20. ego dixi ſ. q̃ ſi recolligit 12. non poſſit
petere remiſſionem de octo, ſed damnum eorum pertineret
ad colonum. Si enim percipit viginti, & vltra octo, vel nouē
illud lucrum, quod eſt vltra, pertinebit ad colonum, vt ſerue
tur ęqualitas, quia in tantum ſuſtineret damnum, ſi eſſet exi
guitas, ergo & intantum debet lucrari, ſi eſt vbertas. Si aūt ꝑ-
cipiat triginta, vel vltra, & ſic vltra dimidiam penſionis, tūc ſi
cut in illis non reciperet damnū, ſi annus eſſet ſterilis, ita nō
ſentiret lucrum, eſſet fertilis, & ſic totum, quod eſt vltra vigī
ti compenſatur cum ſterilitate anni præcedentis. adde quod
no. Cy. in l.ad comparandas. in fi. C. man. ꝑ intellectu iſtius
§.cum quidam incendium. ſequitur. §.vbicunq;. §.aūt cum q
dam. reſeruatur in fi. quia non poſſet bñ intelligi, niſi totus
titulus ſit lectus.

A D D I T I O N E S.

a ¶Fertilitas unius anni Adde Doc. in c.potuit, de loc. Pau. de Caſ. conſ. 53.
b ¶Damnum. Adde quæ cōtineātur appellatione damni, uide per Phi. Fran.
in c.ſi canonici, in §.ſcituri, in j.co. de off. ord: libro 6.

---

2 *Locator non reſtituit mercedem, quando conductor impeditus fuit uti re conducta ſui culpa. & nu. 1.*
3 *Vſus conductoris ſi per caſum contingentem fuit impeditus ſine culpa locatoris, ſufficit q̃ remittat mercedem, & ſi fuit in aliqua culpa tenetur ad omne intereſſe etiam lucri.*
4 *Si ſtat per conductorem operarum quo minus operæ præſtētur, debet locari integra merces, ſecus ſi per caſum contingentem in perſonam, vel rē locatoris, & quid ſi merces fuit conditionaliter promiſſa, ſi operæ pręſtabuntur.*
5 *Propter caſum cōtingentem in re locatoris, tenetur locator reſtituere mercedem, non autem ad intereſſe.*
6 *Locator quare ita non debeat retinere mercedem, ſicut venditor retinet precium ſi res ante traditionem periret caſu fortuito.*
7 *Aduocato debetur integra merces, licet caſus in eius perſonam contingat & non poſſit operas exhibere, & idem in quocunque officiali publico.*
8 *Salarium debitum aduocato a clientulis, ſuccedit in locum publici ſalarii.*
9 *Pecunia data ob cauſam, & ſic ex contractu innominato, vt vadas pro me Romam, ſi per te non ſtat, quominus vadas, ſed per caſum contingentem in perſonam tuam non reperitur ex capite cauſæ non impletæ, ſed ex capite penitentiæ ſic.*
10 *Impedimentum contingens in re locata ſi eſt temporale, dēt expectari, q̃ ceſſet, & tunc poterit locator operas præſtare, & merces ei debebitur niſi partes ad certum tempus ſe reſtrinxerint.*
11 *Idem in famulo impedito propter infirmitatem.*
12 *Quid in Poteſtate electo, puta, pro ſex menſibus incipiendis in proximis calendis, & fuit impeditus.*
13 *Locans rem, vel operam, vel rem, & operam, uel opus, quando teneatur ad intereſſe, & quando ad remiſſionem mercedis.*

1 **§.Item cùm quidam.** †Si quis locat rem ſuam, & operā ꝑꝑ
caſum cōtingentem in re, ꝑ quem fuit impeditus vſus cōdu-
ctoris, remittit merces vtriuſq; tā rei, q̃ operis. h.d. Et loqť, qñ
vſus fuit impeditus in totum, & ideo tota penſio remittitur.
Si autem pro parte, remitteretur ꝑ rata temporis, vt j.prox.
§.hic eſt vna gl. magna, quæ reputať difficilis, & tradit iſtam
materiam per diſtinctionem. Sed vt melius declareť glo. ex-
2 pediam ipſam per octo oppoſitiones. ¶Et primo opp. q̃ †iſte
locator nō tenetur reſtituere mercedem, quam recipit, im-
mo ſi non recepiſſet, poſſet petere, vt j.e.l.pe. §.nauem. So. ibi
conductor fuit impeditus uti ſua culpa fuit, hic nulla cul-
pa fuit, & ꝑ caſum contingentē in re locatoris fuit impedi-
tus. Vnde ęquius eſt ut noceat locatori, q̃ conductori. & dicit
glo. q̃ etiam ipſa nauis culpa conductoris fuit perdita, quod
ibi non dicitur, nec eſt verum de iure, vt ibi dixi. & hoc in gl.
3 vſque ibi, [vt aūt.] gl. intrat diſtinctionem. ¶†Sed tu oppo. ſe
cundo, q̃ non ſolum teneatur reſtituere mercedem, poſtquā
conductor fuit impeditus vti, ſed etiam teneatur ad omne in
tereſſe. vt j.prox. §.ver. plane. & j.e.ſi fundus. ibi [nā ſi colonus
&c.] & l.ſi in lege. §.colonus. & ſ.e.l.ex conducto. in prin. ſol.
in illis legibus fuit impeditus facto locatoris voluntario, &
iniuſte, hic ſine facto ſuo caſu fortuito, vel etiam ſi facto ſuo
erat iuſtum, quo caſu idem, vt inf. eod. l.inſulam. in prin. & l.

habitatores.in fi.ꝯrin.& C.eod.l.idem. Idē ſi facto tertii iniu-
ſto,cui locator non potuit reſiſtere in d.l.ſi fundus. circa fi.&
in l.hæc diſtinctio.vt iſta ſit concluſio: ꝙ ſi locator non ſit in
aliqua culpa,ſufficit ꝙ remittat mercedē, & ſi fuit in aliqua
culpa tenet̄ ad oē intereſſe ēt lucri, & hæc multis modis poſ-
4 ſunt contingere,ut in glo.vſq; ibi:[cum autem ibi.]¶†Tertio
op.in illo ver.[cum autem,]quia iſte locauit rem ſuā, & ope
ram,& non ſtetit per eum,quominus operam præſtaret. Er-
go debetur ſibi integra merces.vt ī. eo.qui opera. & l.ſed ad
des.§.pe.& fi.Sol.illa iura ſane debent intelligi, ꝙ non ſtat ꝑ
eum,ſupple,ſed ſtat per conductorem operarum, quominus
operæ præſtentur, uel per caſum cōtingentem in perſonam,
ſecus ſi ꝑ caſum cōtingentē in pſona, vel re ipſius locatoris.
Et ita fuit hic,quia contingit in naui locata, & hoc in gl.vſq;
ibi,[ſi opponat̄.]Aduerte tn̄,quia primū dictum ꝓcedit, niſi
merces fuiſſet ɔdōnaliter promiſſa ſi operæ p̄ſtabuntur: tunc
enim ſi non p̄ſtarent̄ ēt ꝑ caſum ɔtingentē in pſona condu-
ctoris non tenebit̄ ſoluere mercedē,qa in ɔdōnib.ſolus euē
tus inſpicit̄.ita limitat hoc dictū Pe.ī l.fi.C.de ɔdic.ob cām.&
eſt gl.in l.ſi militē:in fi.eo. ti.ſi tn̄ ſtaret non per caſum,ſed ꝑ
cōductorem:quia nollet, tunc ēt dicto caſu deberet̄ merces,
qa ɔdō haberet̄ pro impleta poſtq̄ ſtat ꝑ eū,cui debet imple
ri,& obligari ex implemēto:ut l.iure ciuili.de ɔdi. & dem.&
5 l.Labeo ſcribit,ſi mihi bibliothecā.ſ.de ɔ̄h.empt. ¶† Quarto
op.ꝙ ſi ſtat ꝑ caſum,licet ɔtingētē in re locatoris, nō teneat̄
reſtituere mercedē,quia in ɔ̄ctu bonæfidei non tenet̄ quis de
caſu fortuito,ut C.de pig.ac.l.quæ fortuitis.So.verū eſt,ꝙ nō
tenet̄ quantū ad hoc,ut remaneat in dāno,& ſic non teneat̄
ad intereſſe,ſed bene nocet caſus quantū ad hoc,vt nō rema
neat in lucro;& ſic teneat̄ reſtituere penſionē,poſtq̄ non præ
ſtat opus,qa ſi non reſtitueret,remaneret in lucro.Nā ſi non
locaſſet,iſte caſus forte eodē mō eueniſſet, & nihil fuiſſet lu
6 cratus,& hoc vſq; ibi:[dicet qs.]¶ † Quinto ad idē op.ꝙ nō
teneat̄ reſtituere mercedē,ſicut nec vēditor teneret̄ reſtituer̄
preciū,ſi res vēdita an̄ traditionē periret caſu fortuito:immo
ēt ſi non recepiſſet,poſſet p̄cium petere:qa periculū ptineret
ad emptorem,ut l.neceſſario.ī.de peri.& ɔmo.rei vē. & ī. de
euic.l.Lucius. So. aliud in vendōne ſ̄m gl aliud in locatione,
& aſſignat rōnem,quæ nihil valet,qa venditor remaneret in
dāno,ſi non h̄ret p̄cium,qa careret re,& precio. Certe etiam
hic caret naui,& ēt mercede. Vn̄ Cy.dicit,ꝙ in vēdōne agit̄,
vt res perpetuo ſit apud emptorē,in locatione non ſic.Iſta rō
non habet ſaporem,nā ſaltē agit̄,ut vſus, & ɔmoditas operæ
remaneat perpetuo penes ɔductorē. Vn̄ Bar.dicit ſubtilius ſi
bn̄ ɔſideret̄,idem in locatione, qđ in vēdōne.nā in venditio
ne tūc eſt verū,ꝙ periculū ptinet ad emptorē, qn̄ fuit vēdita
res,q̄ erat in rerum natura,& ſic vēdō erat pura, ſed ſi fuiſſet
vendita res,quæ non fuiſſet in rerū natura, ſed ſperabat̄ eſſe,
vt fructus naſcituri,tunc eis non natis eſſet periculū vendito-
ris,non emptoris, qa ſibi nō dētur p̄cium, eo qa vendō non
cenſet̄ ɔ̄cta,cū non hēat ī ſe tacitā ɔdōnē,ſi naſcant̄, & ɔdō
nō extitit.ut l.nec emp.ſ.de ɔ̄h.empt. ſed in locatione cēſent̄
vendi fructus naſcituri,uel vſus rei futuræ, vel futuræ operæ,
& merces dr̄ eſſe p̄cium illorum.Si ergo non naſcant̄, vł nō
p̄ſtatur vſus,vel opera,deficit ɔdō tacita, ſub qua cenſet̄ mer
ces promiſſa,merito non dētur,& hoc vſq; ibi: itē vr̄ contra.
7 ¶†Sexto op.ad idē de l.j.§.pe.de vari.cogn. ubi ſtetit per caſū
contingētem in perſonam locatoris.& tn̄ dētur integra mer
ces.So.dicit ibi gl.ꝙ eſt ſpāle in aduocato.Bar.dicit,ꝙ immo,
iō qa dēbatur merces de publico, q̄ non eſt proprie merces,
licet q̄dam remuneratio ex munificētia publica. Vn̄ cuicūq;
dēatur,nō ſolū aduocato,ſed cuicunq; officiali publico, idē
eſt,ꝙ dēatur,licet ille pp caſum ɔtingentē in ſuā perſonā nō
potuerit operas exhibere, quod eſt no.& ſic ſi moriat̄ ptās in
offō,dēbitur integrū ſalariū hr̄dib.eius,& idē vr̄ in Doctore,
8 ſi an̄ annum cōpletum moriat̄,quod dic,vt ibi no.ꝑ Bar.†&
idem ſi deberet̄ ex ɔuentione,q̄ ſuccedit in locum ſalarii pu-
blici,ut ɔtingit hodie in eo, qđ debetur aduocatis a cliētulis,
vt no. glo.in l.fori.C.de aduo.diuer.iud.hic loqmur,qn̄ dētur
ex ɔuentione priuata, q̄ non ſuccedit in locum ſalarii publi
ci.¶Septimo opp.ad idē de l.cum hæres.de ſtat.lib. gl.dicit,ꝙ
ibi eſt ſpāle in libertate.Bar.dicit,ꝙ ibi loquitur in pecunia,q̄
debetur ex vltima voluntate. Vnde ſiue pro libertate,ſiue ꝓ
alio idem eſt,ut dēatur, ēt ſi opera nō præſtatur,nam eſt alia
materia,& aliā habet in ſe rōnē,& hoc vſq; ibi:[nec obſtat.]
¶Octauo opp.ad idem de l.pe.C.de condi.ob cām.Glo.dicit,
ꝙ ibi ɔtingit caſus in pſona cōductoris.Tu dic,ꝙ illa l.& aliæ
duæ de quib.j.glo.opponit, loquit̄ in ɔ̄ctu noīato, in qua eſt
9 alia rō.†Vnde op.de l.ſi pecuniā.in prin. ibi [cum per te non
ſtet̄ &c.]de ɔd.ob cau. vbi ſi dedi tibi x.ut vadas pro me Ro-
mam,& ꝑ te non ſtat:ſed ꝑ caſum cōtingētē in perſonā tuā,
& pp ualetudinē non poſſum repetere datū.gl.dicit,ꝙ ibi dr̄
allegando,īmo dicit determinando, qa nō poſſum repetere
ex capite cāæ nō impletæ,niſi caſus eueniat poſt morā tuā
ſed ex capite pœnitentiæ ſic.Vnde Bar.diſtinguit,an debeatur
factum inſtantaneum,vel ſucceſſiuū. quæ diſtinctio non pla
cet,nec eſt vera,ſi bn̄ conſideretur.Dic ergo, ꝙ aliud eſt, qn̄
debetur ex contractu locationis,quia tunc merces dicitur eſ-
ſe precium operæ,vel vſus,& ideo ſi non præſtatur opera,vel
vſus,non debetur merces,quæ eſt correlatiua,ar.ſ.ti.j.l.in bo-
nafide.aliud eſt, qn̄ datur pecunia ex cōtractu innominato:
quia non cenſetur eſſe precium operæ, quia nec cum illa ɔ-
menſuratur eodem modo,quo merces in ɔ̄ctu locationis,&
ideo idem eſt de eo dicēdum, quod diximus in remuneratio
ne,quæ fit a republ. pro aliquo opere. Vnde ſicut illa debet̄,
ſi opera non præſtetur caſu fortuito contingente in perſo-
nam eius,qui debet operam præſtare, & id,quod datur ex ɔ̄-
ctu innominato,vt aliquid fiat, non repetitur, licet non fiat
pp caſum,& hoc capite cāæ non impletæ.ſi tamen non eſſet
datum,non poſſet peti:quia ɔ̄ctus ex parte petentis non erat
impletus, ſi non præſtauit operas,ideo non parat actionem,
ſi erat nudus:& eodem modo tollitur ſequens ɔ̄rium de l. 3.
§.ſed ſi Stychus.ſ. de cond. ob cau. & hoc in glo. vſq; ibi.vel
dic,prædicta ſecundum opi.Guar.quæ eſt vera, ꝙ qn̄ caſus ɔ-
tingit in pſona locatoris, uel in re ſua nō dēatur merces, &
ſi ſoluta ſit,reſtituatur in totū,ſi totus vſus fuit impedit⁹, vel
ꝓ rata tpis,ſi fuit impeditus pro rata,ut in prox.§.ſed D. Azo
voluit ɔ̄rium,ꝙ immo ēt tūc debeatur integra penſio, dicēs
ꝙ ll.in hoc vidētur concordare.& gl. vr̄ iſtā opin.tenere, ſed
cōiter reprobat̄,qa eſt ɔ̄ illū tex.& hoc in gl.vſq; ibi:] & hoc
10 ſi tale.&c.] ¶ †Vltimo gl.limitat ea, q̄ ſ.dicta ſunt,ut hoc ſit
verū,qn̄ impedimentum fuit ppetuum,ſi aūt tpale,dēt expe
ctari,ꝙ ceſſet,& cū ceſſauerit,poterit operas p̄ſtare,& merces
11 debebit̄.†ſi ergo famulus promiſit ſeruire certo tpe, & pp in
firmitatem fuit impeditus, ea ceſſante poterit offerre ſe para
tū,& debebit̄ ſibi merces. hoc eſt verū ſ̄m Bar. niſi partes ad
certum,& determinatum tp̄s ſe reſtrinxerint, qa tūc nō poſ
ſet ſupplere alio tpe,ut l.ſi vſusfructus mihi in biēniū. de vſu
12 fruc.leg. † & ſic patet, ꝙ aliquis fuit electus poteſtas pro ſex
menſibus incipiendis in talibus proximis calendis,ſi non po
tuit illo tpe ſeruire,quia iuſte fuit impedit⁹:ſi offerat ſe para-
tum ſeruire in ſequenti ſemeſtri non excuſatur, quia aliud
eſt illud tp̄s,q̄ illud,ī quo fuit electus.facit qđ no.ꝑ eūdē Bar.
13 in l.in ſenatus. in fi.ad Turp. ¶†Et ex p̄dictis recollige diſtin-
ctionem ꝑ te.nā gl.ponit tres caſus,ꝙ īterdū locat̄ res tn̄, in
terdum opera tn̄:interdū res,& opera. Adde quartū,ꝙ inter
dū locatur opus.ut ī. e.l.opus.de quo nihil tāgitur hic in glo.
ſed dic, vt ibi dixi. & in l. Marcius. & in l.fi.primus caſus ſub
diuiditur in quatuor,nā interdū ſtat ꝑ locatorem quominus
conductor vtatur:interdum ꝑ conductorem ſine facto loca-
toris,interdū ꝑ tertiū,interdū per caſū fortuitū.Item ſcđs, &
tertius caſus.ſ.qn̄ opera tn̄.vel res,& opera,quos caſus gl.cō-
iungit.ſiľr ſubdiuitur in quatuor: nā interdū ſtat ꝑ locatorē,
interdum per cōductorem.Et qn̄ ſtat per locatorem, aut fcm̄
ſuū eſt iniuſtū,& voluntariū,aut iuſtum, & neceſſarium. Itē
qn̄ ꝑ cōductorem,& eſt iuſtum,quia ex iuſta cā receſſit: ut ī.
e.l.habitatores.aut iniuſtum,vt ī.e.ſi in lege. §. ſi domus.& l.
dn̄s.§.fin. & qn̄ ſtat ꝑ tertium, aut factum ſuum erat iuſtum,
aut non:& aut potuit ſibi reſiſtere locator, aut ipſe ɔductor,
vt ſ.e.item q̄rit̄.§.exercitu.aut neuter, & tunc aut ille erat ini
micus locatoris,& culpa locatoris vr̄ accidiſſe,& ſic tenet̄ ad
omne intereſſe,aut cōductoris,& aut tunc culpa eius, & ſic
tenetur ad integrā penſionem, vt l.ſi merces. §. culpæ,q̄ om-
nia dic,ut hic no.per Bart.& etiam patet ex his,q̄ dicta ſunt ī
ſingulis.ll.quas per te proſequere, & ſatis eſt. Ex prædictis po
tes intelligere,quid iuris ſit,& exercebis ingenium.

LEX XVII.

Si vno anno.

§.vbicunq; tamē. Propter caſum,uel ſterilitatem fit remiſſio mercedis.
nō aūt agitur ad intereſſe,vel æſtimationem ſeminis: ſecus ſi
ꝑueniat impedimētū a locatore,vel eius culpa.h.d.¶In text.
ibi.[non id,ꝙ ſua ītereſt.].ſ.dictam condōnē non feciſſe,hoc
n.damnum non recuperat a locatore, q̄ in nulla culpa fuit:
ſecus ſi fuit in culpa,vt qa locauit rē alienā,& ꝑ dn̄m fuit ab
lata conductori,uel ipſemet locator nō ꝓmiſit, ut ī verſi.pla
ne,& ibi vr̄ caſus de eo,qđ dixi ī l.ſi qs domū.ī prin. ſ.e. ꝙ lo-
cās rem alienam, ēt ignorāter, tenetur ad intereſſe re ablata
cōductori ꝑ dn̄m:ſicut vēditor rei alienæ:licet glo.ibi teneat
ɔ̄riū.¶In tex.ibi.ſ.deniq;.expone.ſ.i.ſuperius in §.ſi vis.in fin.
ver.ſed ſi labes. ibi dū dicit.[ne ſ. dānū amiſſi ſeminis.]& ſic
ibi patet, ꝙ dānū ſeminis amiſſi ptinet ad colonum, & hoc
vult dicere hic tex.vn̄ nō p̄t petere a locatore emendā illi⁹ ſe
minis,ſicut nec ītereſſe.Nō ergo ſtat ꝓprie, nec deteriat ver-
bum damnum,quia ſequeretur abſurdus intellectus, ꝙ dam
num vltra ſemen amiſſum ptineat ad colonum, ēt vltra dā-
num ſeminis,quod eſt falſum.vt ī d.§.ſi vis.verſic.ſed ſi labes.

§.inter-

§. Interdum. Si hæreditas conductori fuit repudia
ta, iuſtã habet cãm locator rem alte
ri locare,& licet repudians poſtea beneficio ætatis reſtituatur
ad adeundum,non reſcinditur relocatio alteri facta,nec põt
ille agere contra locatorem,niſi ut liberetur a prima locatio
ne, poteſt tñ agere ꝯ adminiſtratorẽ, qui ipſum abſtinuit ad
intereſſe. Et ſi locator cum illo concluſiſſet, ẽt ꝯ eum agere
poſſet ad intereſſe.h.d.vſque ad l.ſed addes.§.j.

LEX XXI.

Sed addes.

§. Si quis dolia. Locans vaſa vitioſa tenetᷣ ad ĩter
eſſe ẽt extra rem,ſiue fuerit ſciẽs
ſiue ignorans: ſecus in aliis rebus habentibus vitium,
quod non de facili poteſt ſciri, quia non tenetur niſi fuerit
ſciens.h.d. vide quod not. de iſta materia in l.in reb.§. is, qui
ſciens.ſ.commo.in glo.per Bar.gl .dicit,ꝙ eſt ſpeciale ĩ cõtra-
ctu locationis,ut ignorans teneatur ad intereſſe.Tu dic,ꝙ eſt
ſpeciale in doliis vitioſis,ſiue vẽdantur,ſiue locẽtur, ut igno-
rans teneatur ad ĩtereſſe:quia tale uitium de facili potuit ſci-
ri,vt in hoc tex.q loqᷣ de locatione,& in l.tenetur.§. ſi quis.ſ.
ti.i.qui loquitur in venditione,regulariter teneretur,quanto
minoris in contractu uenditionis,vt no.in l.Iul.in princ.& in
contractu locationis tenetur ad remiſſionem mercedis, ut
hic in fin.

§. Illud nobis. Locator fundi tenetur pſtare colo-
no ĩſtᷓ fructuũ liquidorũ,quærẽ-
dorum,quæ ſunt neceſſaria,niſi aliud actum ſit.h.d.Bart.

1 *Quantitas vna pro alia quando poteſt ſolui,vel non.*
2 *Quando vnum eſt in obligatione, & aliud in ſolutionẽ fauore debitoris, tunc ante li.cõt.ſuper eo,quod eſt in obligatione,debitor põt ſoluere id, quod eſt ĩ ſolutione etiam inuito creditore, ſed poſt lit. conteſtationem non poteſt.*
3 *Pactum,ut ſoluatur frumentum pro certa æſtimatione valet.*
4 *Pactum,ꝙ obligatus ad certam ſummam librarum ſoluat in florenis ſub certa æſtimatione,ualet.*

1 §. Si dominus. †Pactum,ꝙ colonus det locatori
certam q̃titatem fructuum pro cer
to precio,non aſtringit locatorem ad recipiẽdum,ſi nõ vult,
dẽt tñ tñ de penſione dimittere, quãtum intereſſe coloni po
tiꝰ ſoluere fructus ſm conuentionẽ,q̃ pecuniã.h.d.& eſt unus
nouꝰ caſus:quilibet diceret contrarium prima facie,ſi non re
cordaretur de iſto text. quia ſi loco fundũ ꝓ xx. hoc pacto,ꝙ
teneatur mihi tradere quolibet anno. x.corbes frumenti pro
x.quæ dẽbant ei computari de penſione,ſicut ego poſſem ip
ſum compellere ad tradendum frumentum,ẽt preciũ, ſi hẽt
facultatem tradendi,iuxta ea,quæ no.in l.j.ſ.tit.j.ita videbatᷣ,
vt ęqualitas ſeruetur,ut poſſit me compellere ad recipiendũ,
& ad computandum x.de mercede.Quid.n.ſi alteri commo-
de uendere non poteſt,uel minus valet,& ipſum vrgeo ad pẽ
ſionem integram ſoluendam,quam commode ſoluere non
põt: iniquum vr̃, ꝙ non cogatur ſeruare pactum, & recipe-
re frumentum,& tñ hic dr̃, ꝙ non cogatur recipere. Rõ põt
eſſe: quia illud pactum cenſetur appoſitum gr̃a mei tñ,ꝙ te
neatur tradere frumentum ĩ ſolutum.Vnde poſſum ei renũ-
ciare.Sed ſi ita eſt, vr̃, ꝙ ſi minus valet frumentum,nõ teneatᷣ
ſibi ad intereſſe,poſtq̃ mei fauore fuit appoſitum. Sol. poteſt
dici,ꝙ inquantum fuit actum,ut teneatur tradere, fuit appo-
ſitum fauore rei tantum,ſed inquantum fuit actum,ꝙ ꝓ cer-
to ꝑcio cẽſeatᷣ gr̃a vtriuſq; appoſitum, diuerſis tñ caſibus,q a
plus valeat,cenſetur appoſitum fauore mei,quia tenetᷣ trade
re pro ꝑcio ꝯuento, ſi minus tunc fauore ſui,ut poſſit petere
loco intereſſe quatenus ualet minus,nec uideo, ꝙ alr̃ poſſit
2 ſuſtineri iſta deciſio.¶†Itẽ opp.fortiter,qñ vnum eſt in obli-
gatione,aliud in ſolutione,tunc añ lit.conte.ſuꝑ eo,qđ eſt in
obligatione,debitor poteſt ſoluere id,qđ eſt in ſolone, ẽt in-
uito creditore:poſt lit.vero ꝯt. nõ p̃t: ſed cogitᷣ ſoluere id,qđ
eſt in oblone, ẽt non facta aliqua deductione intereſſe qua-
tenus intereſt potius tradere id,qđ erat in ſolone,ut eſt caſus
ſinglaris, qui nõ eſt alibi,in l.ſi quis ſtipulatus fuerit x.ĩ mel-
le.in f.de ſo.ſed hic frumentum erat in ſolone:pecunia uero ĩ
oblone, & indiſtincte dr̃,ꝙ inuito creditore nõ p̃t ſolui fru-
mentũ, & ſic nec añ lit.ꝯt.nec poſt,& ꝙ bñ p̃t peti intereſſe,
& ſic añ lit.& poſt.Illud ꝯriũ eſt difficile, tñ poteſt dici, ꝙ lo-
quitur qñ fuit actum, ꝙ aliquid eſſet in ſolone debitoris, &
qualr̃ cognoſcatur, debemus inſpicere verba ꝯctus, quia aut
fuit dictum, ꝙ poſſet ſoluere frumẽtum, uel mel ꝓ pecunia
debita, & tũc vr̃ appoſitum fauore tui,ut hẽat locũ l.ꝯria,aut
fuit actum,ꝙ tenearis,tradere frumentũ pro certa q̃titate, &
tunc ꝑꝑ verbum,tenearis,qđ importat neceſſitatẽ,nõ præſu-
mitᷣ appoſitum fauore mei, ſed tui creditoris, & hẽt locum
3 iſte.§.not.†Et no.ꝙ valet pctñ,ut ſoluatur frumentũ ꝓ certa
4 æſtimatione,nec ẽt ualet,† ſi qs oblatꝰ ad certã ſũmã libra-
rũ ꝓmittat ſoluere in florenis ſub certa æſtimatione ſm Bar.

2 *Inquilinus, qui feneſtras poſuit in domo, & etiam quædam alia ædificio adiecit,poteſt agere contra locatorem ad expenſas, & quæ poſſit a ſportare,& tradere ſi non vult agere. & quid ſi dominus vellet expẽ ſas ſoluere,& conductor vult aſportare.& nu.1.*

1 §. Si inquilinus. †Locator tenetur præſtare cõ-
moditatem inquilino ad aſpor-
tãdum res,quas ipſe induxit in domum,ſed cõmode aſporta-
ri poſſint ſine damno domus,alſ tenetᷣ cauere de dam. in fec.
2 h.d.cum §.ſe.¶†Op. ꝙ inquilinus nõ dẽt aſportare feneſtras,
quas poſuit in domo,ſed debet agere ꝯ locatorem ad expen
ſas,q a erat expenſa neceſſa.ut ĩ.c.l. dñs. §.j. uel ſi nõ ſolueret
de penſione dẽat retinere,vt in l.ædiles.§.qualicũq;.ĩ.de pub.
So.fateor ꝯrium ſi hoc vult, ſed ſi non curat,poteſt aſporta-
re,ſi ſine damno domus aſportari pñt, ſicut & alias expenſas
vtiles poteſt abradere,ut in fundo. ſ.de rei vend.ſi tñ dñs uel-
let ſibi expẽſas ſoluere,ulr̃ de pẽſione ei cõputare,ꝙ feneſtras
dimitteret:puto ſine dubio, ꝙ poſſet, & ſi colonus hoc face-
ret,nihil aliud q̃rere dẽt,niſi vt ſit ſine dãno. Vendere aũt in-
quilinus non p̃t,quouſq; ſunt annexę domui, & ſunt pars do
mus,ſed ſi ſunt ſeparatæ,bñ põt l.ſi habitat.ſ.de rei ven.& de
vſufr.l.ſi qs ędificauerit.ĩ prin.& ꝑdicta in feneſtris,& hoſtijs,
quę ſunt neceſſaria pro habitatione domus,ſed in arca,& in
alijs ſupplectibilibus introductis poteſt ſolum agere, ut loca
tor permittat extrahi,ñ aũt expẽſas, ſi uellet illas dimittere,
quia dñs non tenebatur illam expẽſam facere.hoc in §.ſeq.

2 *Penſio non eſt ſoluenda in principio.*

1 §. Si quis, cum. †Ad repetendum pẽſionem ſo
lutam ante tp̃s, ſi conductor nõ
põt frui re,competit actio ex conducto,non condõ indebiti,
ſed ad repetendum ſolutum plus, q̃ dẽatᷣ per errorem,ꝯpetit
indebiti cõdõ. h.d.& loquitur in conductore,qui ſoluit totã
pẽſionem,añq̃ impediretᷣ uti re.Si autẽ poſtq̃ euenit caſus, ꝑ
quem impeditur uti,ſoluit, & tunc repetit per condõnem ĩde
biti,ẽ in primo caſu,qñ non ſoluit,vltra q̃ debeatur, q a tunc
ſolutus eſt ꝑctus,& ita loquitur ĩ l.ſi quis fundum. §. locator.
2 ſ.eo.& ibi no.in gl.Item patet ex iſto text. † ꝙ penſio non eſt
ſoluenda in principio,quia hic ſoluit voluntariè, ut ſibi pro
ficeret in canonem conductionis, ut dr̃ in text.i.vt ſe gratum
faceret locatori.de hoc habetur per Cy.C.e.l. ſed & per Bart.
in l.ſi ſeruus communis Meuij.de ſtipula.ſer.

1 *Pro infante nato in naui non debetur uectura.*
2 *Pro impoſitis in naui ſoluitur uectura.*
3 *Infans quouſque lactatur,cenſetur vnum corpus cum matre,& non exiiſ ſe de utero,cum eodem liquore lactetur,quo viuebat in vtero.*

1 §. Si quis mulierem. †Pro infante nato ĩ na
ui nõ dẽtur vectura. h.
a d.vltra rõnes,q̃ ponuntᷣ in tex.adde aliã,[a] † q a vectura ſoluitᷣ
2 ꝓ ĩpoſitis.vt ſ.ad l.Rho.de ia.l.ſi vehẽda. in prĩ. ſed ille infans
non fuit impoſitus,licet fuerit impoſita,mr̃,ſicut nec dicitur
vẽditus partus,licet fuerit vẽdita mr̃, ut ĩ. de euic.l.ꝑgnãs.ſm
3 Bar.†Item alia eſt rõ,quia quouſq; lactatur,cenſetᷣ vnum cor
pus cũ mr̃e, & non exiiſſe de vtero, cũ eodẽ liquore lactetᷣ,
quo uiuebat in utero,vt no.ꝑ Doc.in l.q ĩ vtero.de ſta.ho.ſed
quouſq; erat ĩ vtero,non ſoluebatᷣ,niſi ꝓ mr̃e,ergo nec nũc.
Et no.ibi:[neq; vectura.]non eſſe curandum de modico.

ADDITIO.

a ¶ Et item vltra prædicta in text. & ibi. Adde, ꝙ infans cum matre vnicum ad huc corpus cenſetur,ut ſoli matri tunc non autem aliis negocium faciat.aut ꝙ parum impedimenti vectorib.exibeat,de quo non ſit curandum,ut ait glo. hic ſuper uerbo magis.vt habetur de impen.in re do. fac. omnino.& inf.de re.iu.

1 *Caſus contingens in perſonam conductoris quando liberat a mercede.*
2 *Poteſtas ſi moritur ante finitum officium, iudicibus & aſſeſſoribus eius. debetur integrum ſalarium ab hæredibus poteſtatis pro toto tempore, niſi pro eodem tempore vadat in officio cum alio, & quid ſi officialis potuit ſe locare cum alio poteſtate, & non fecit.*
3 *An tunc hæredib.ptãtis debeatur ſalarium a republica pro toto tempore.*
4 *Conductor operarum ſi non vult, ꝙ locator eas præſtet alteri, ꝙ tamen locator poterit petere mercedem a primo conductore,licet ei non præſtitit operas,nec per eum ſtetit,quominus præſtaret.*

1 §. Cum quidam. † Si non ſtat ꝑ eũ qui locauit
operas,quominus præſtet,ſed
ꝑ caſum contingẽtẽ in ꝑſonam ꝯductoris,dẽtur ĩtegra mer-
ces,niſi eaſdẽ opas pro illo tpe locauerit.h.d. vſq; ĩ fi. & facit
2 l.diem functo.ſ.de offi.aſſeſ.¶†No.ꝙ ſi ptãs moritᷣ[a] ante fini-
a tum offiñ,iudicib.& aſſeſſoribus eius dẽtur integrũ ſalarium
ꝓ toto tpe:licet amplius offiñ non exerceãt,& debetur ab hr̃-
dibus poteſtatis niſi pro eodem tpe vadãt in officio cũ alio
ptãte, quia tunc nõ dẽnt recipere ſalarium a duob.pro eodẽ
3 tpe.†Sed an hr̃dibus poteſtatis debeatur ſalariũ a republica
pro toto tpe:vr̃,quòd nõ,quia caſus contingit in ꝑſonam lo-
catoris,

ADDITIO

a ¶ Poteſtas moritur. Adde gl.in l.ſi quis.C. de prox.ſac.ſcrin.lib 12.Bald.x.col. quis dicatur Dux,Comes,& Marchio.

catoris,vnde debet hæredib.eius nocere,vt plene no.ſ. eo.l.ſi vno.§.item cum quidam.ſed hic venit caſus in perſonam cõductoris operarum,non locatoris:vnde dẽt locatori nocere. de iſta materia vide pleniſſime per Bar.in l.i.§.diuus.de variis. & extraor.cog.vbi determinat ɔ̃rium in iſtis ſalarijs publicis. Item quid ſi talis officialis potuit ſe locare cum alio poteſtate, & nõ fecit, an poterit petere ſalariũ ab hr̃dib. mortui?Gl. hoc tãgit.ĩ. e.l.ſi operas.& tenet,ꝙ nõ, & ꝙ dẽat ſibi imputare,& pro hoc l.ꝙ ſi domus.ver.idem iuris.ĩ.e. & intellige verum,niſi ex iuſta cauſa hoc recuſaſſet, quod arbitrio iudicis
4 remittendum eſt.¶†Item quæro,quid ſi conductor operarũ non vult,ꝙ locator eas præſtet alteri, vtrum poterit petere a primo conductore mercedem, cum etiam habeat ſecundo? puto,ꝙ ſic,quia iſto caſu primus eſt ĩ culpa,vel dolo:ideo nõ põt imputare locatori, ꝙ alteri locauit.& pro hoc.ĩ.e.l.ſi in lege. §.ſi dom⁹. hic vero nõ erat ĩ dolo,vel culpa,q̱a mortu⁹ erat:vñ ſubueniendum eſt hr̃dib. eius, ꝙ non teneãtur,poſtq̃ locator alteri locauit,non ſufficit, quòd ille remaneat ſine damno &c.

LEX XXIII.

Sicut emptio. In tex.ibi:[ſed donationis cauſa,puta,ſi loco tibi pro x.hoc pacto,ꝙ illa x.nunq̃ ſoluas: nam hoc pactum appoſitum ab initio facit,vt nõ valeat tanq̃ locatio,ſicut de penſione non fuiſſet ɔuentũ,vt ſ:e.l.2.in prin.ſed valebit, ut gratuita donatio vſuſfru.ſecus ſi ex poſtfacto ei fieret remiſſio mercedis.vt ſ.eo.l.ſi tibi locauero.quæ eſt in l.v.cum ſua glo.

§.Interdum. Si vẽditor locat rem venditã emptori quouſq; preciũ ſoluat̃, valet locatio quãtum ad hoc,vt emptor idemq; conductor obligetur ad penſionem, non autem quo ad hoc,ut venditor idemq; locator ſibi obligetur ad aliquid, & ſoluto precio talis ɔ̃ctus reſoluitur, & finitur ẽt quo ad emptorem,amplius penſionẽ ſoluere non teneatur:ſed ſi venditio reſoluitur ex pacto l.cõmiſſoriæ.non proptera finitur locatio.h.d.cum l.ſeq.& principio ſequentis,& tene mẽti iſtos caſus,maxime, quia primũ dictum ubi ɔ̃ctus claudicat,quia ex una parte oritur obło,ex altera nõ,& in hoc primo dicto videbatur,ꝙ locatio valeret ſimpł̃r,quia venditor eſt dñs antequam rem tradat,& preciũ ſoluatur,vt l.ſi ager.ſ.de rei ven.ergo potuit eam locare emptori,ſicut quamlibet aliam ſuam rem.Eɔ̃ ꝙ non valeat, ꝙ cum emptor habeat actionem ex empto ad ipſam rem, ſi offerat precium cenſeatur eam habere,ut in l.qui actionẽ hẽt. de reg.iur.ſed ſi eam hr̃et,non valeret conductio rei ſuæ. vt ſ. de pig.ac.l.ſi rem alienam.Iuriſconſultus elegit mediam viã, vt valeat q̃tum ad conductorem vt obliget̃ ad penſionem quouſq; p̃cium,ſoluat, nõ q̃tũ ad locatorẽ,ut ad aliq̱d obliget̃.Vñ nõ tenet̃ tradere,ſi nõ vult,& ſic põt recedere ab iſto ɔ̃ctu poſtq̃ nõ eſt obligatus,& ſi res periret,nõ tenet̃ remittere mercedẽ.Ita tenet gl.no.hic,& ſic fallit hic id,qđ hr̃.ſ.eo.ſi q̱s domum.§ in exuſtis.& ibi notaui.Sed q̃ eſt rõ?dicit Bar. ꝙ iſta penſio ſuccedit loco p̃cij, vñ ſicut re perempta poſt venditionẽ ꝑfectã nõ liberaret̃ iſte emptor a p̃cio,ut ĩ l.neceſſario.de peri.& commo.rei ven.Ita nec ab iſta penſione. Certe ſi ſuccederet loco p̃cii,ſequeretur, ꝙ ſi tm̃ ſoluiſſet de pẽſione,quod aſcenderet ad quantitatẽ p̃cii, non teneret̃ amplius precium ſoluere,ẽt ſi finita eſſet locatio,quod eſt falſum: q̱a ſic fuiſſet gauiſus re abſque eo,ꝙ ſoluiſſet precium integraliter,quod eſſe non debet.Item eſt ɔ̃ mentem l.ſequ. q̃ vult, ꝙ vltra penſionem ſoluatur p̃cium, vt finit̃ locatio, & ſic non cõputatur in p̃cio.Dico ergo,ꝙ ſuccedit loco vſurarum precij, nã, ſicut re tradita emptor tenet̃ ad p̃cium,& vſuras eius, vt ſ.tit.j.l.Iulianus.§.ex vẽdito.ita hic tradita re,licet ex cã locationis cum emptor idemq; ɔductor re fruat̃: ſicut teneret̃ ad p̃cium,& eius vſuras,ſi nõ conduxiſſet,ita nunc tenet̃ ad p̃cium,& ad penſionem poſtq̃ cõduxit. Et in hoc eſt melior ɔdõ venditoris, quia vſuræ eſſent in officio iudicis mercenario,& nõ poſſent ꝑ ſe peti ſoluto p̃cio,vt l. qui ꝑ colluſionẽ. ſ.ti.j.ſed hic penſio erat in obligatione, & poterit peti etiam p̃cio ſoluto pro tp̃e p̃terito,& ex hoc apparet rõ eius, qđ dicit gl.nam ſicut ſi venditor non locaſſet, nõ cogeretur tradere non ſoluto p̃cio,etiã ſi emptor offerret vſuras, ita nunc ſi locauit,non cogitur ɔ̃here, nec tradere non ſoluto p̃cio: licet emptor offerat ſoluere penſionem.Item ſicut ſi nõ locaſſet,& tradidiſſet re perempta,nõ liberaretur emptor a p̃cio, nec ab vſuris precij. ita nunc non liberatur a p̃cio, nec a pẽſione.Vnde debet continue penſionem ſoluere etiam re perempta quouſque ſoluat precium, ſed eo ſoluto ſecus, ſicut tenetur poſtea ſoluere vſuras,ut in l.ſeq.Et ex predictis remanent iſti tex.declarati,& ſunt bene,notanda,quæ dicta ſunt.

LEX XXV.

1 *Si loco tibi inſulam fabricandam, & ego dicor locator,& etiam tu diceris locator,tamen diuerſis reſpectibus.*

Item ſi precio.

1 **§.Cum inſulam.** †Si loco opus ædificandum in ſolo meo de mã cõductoris,dr̃ locatio,licet in me transferat proprietatẽ ſuæ materię, non autem emptio.h.d.Sed opp.ſ.e.l.2.§.adeo.Sol.ut ibi dixi. nam ibi præſtabat operã, & ẽt rem, ſeu proprietatem rei,in qua operam præſtabat,hic non,quia præſtabat operam in ſolo meo,;& illud ſolum non præſtat mihi,licet præſtaret materiam,de qua domum frabricauit,in qua mã non præſtatur
2 opera,ſed de ipſa p̃ſtatur in ſolo.†Et not. ꝙ ſi loco tibi inſulã fabricandam,ego dicor locator, ut patet verbo [locauero.] & etiam tu diceris locator ut patet in fi.ibi. [locat enim artifex.]& hoc diuerſis reſpectibus.nam ego dicor locator reſpũ operis fabricandi, ſed reſpectu operarum tuarum ego dicor conductor,& econuerſo reſpectu operarum tu diceris locator,ut in fi.huius.§.& ego conductor.

1 *Valet locatio pro maiori penſione,quam communiter debeatur.*
2 *Emptor quando dicit venditori, ꝙ res non valet ultra decem,& uenditor ſibi credat,ſi reperitur plus valere,poteſt petere,ut ſuppleatur. Et quando hoc procedat.*

1 **§.Quemadmodum.** †Valet locatio ꝓ maiori penſione,q̃ com-
2 muniter debeatur.h.d.¶†In gl.ma.no.iſtã gl.ꝙ qñ emptor dicit venditori,ꝙ res non ultra valet x. & venditor credat ſibi, ſi reperitur plus valere tanquam dolo deceptus poteſt petere,ut ſuppleatur precium:ſecus ſi hoc non dixit. Certe iſta vr̃ mirabilis glo.quia quotidie uidemus ɔ̃rium, quia ſp̃ emptores dicunt,iſta res non valet plus:iõ nolo plus dare. Multi cõtractus irritarẽtur,ſi iſta glo.intelligeretur,ꝓut iacet.Iõ dic, ꝙ debet intelligi, quando aliquid vltra verba prædicta dixit ad hoc oſtendendum, ut uenditorem ad hoc inducat falſo mõ, uel ſi venditor erat idiota perſona, & non expertus in talib. puta, unus ruſticus portat vni Doctori librum,qui valet quĩquaginta,& ille Doctor dicit, ꝙ non valet vltra xxx.& ruſticus dat ſibi fidẽ,non credens decipi ab eo:tunc habet locum iſta glo.alias imputet ſibi venditor,quare ſtetit ſimplicib. verbis emptoris.

LEX XXVII.

2 *Approbatio operis locati poteſt committi in arbitrium locatoris,ſed quantitas s mercedi non poteſt committi in arbitrium conductoris, ſicut nec emptoris,ſed arbitrium tertii certi,& determinati ſic.*
3 *Omiſsio,ꝙ cenſeatur facta tanquam in bonum virum,& de effectu huius. & nu.1.*
4 *Poteſtas habens arbitrium in maleficiis circa condemnationem, & punitionem, non poteſt prorogare tempus præfixum ex forma ſtatutorum ad accuſandum,vel inquirendum de maleficio.*
5 *Tempus infra quod debet opus fieri, non dicitur pertinere ad qualitatem operis,& an ad formam.*
6 *Arbitrium dolo patris latum non valet, quando pars per dolum induxit arbitratorem ad arbitrandum certo modo. Idem ſi arbitrator non fuit inductus dolo partis,ſi tamen ipſe dolo arbitratus eſt.*

1 **Si in lege.** †Qñ aliquid committitur declarandum ĩ arbitrium alterius ex ɔ̃hentibus, uel cuiuſdam tertij, cenſetur commiſſum tanquam in bonum uirũ, talis tertius virtute talis arbitrii non poteſt prorogare temp⁹ appoſitum a contrahentibus,ad opus faciendum:& arbitriũ doloſe latum nullius eſt momenti. hoc dicit. & nota.princi.
2 ¶†No.ex primo dicto,quòd approbatio operis locati poteſt committi in arbitrium locatoris, non ſic econuerſo quantitas mercedis poteſt committi in arbitrium conductoris,ſicut nec emptoris,ut l.qđ ſæpe.§.j.de ɔ̃hen. emp. ſed in arbitrium tertii certi,& deterĩati ſic,nõ ĩ certi,ut ĩ.e. l.ſi merces. ĩ princ. eodẽ modo approbatio rei põt cõmitti in arbitrium emptoris,ut inſt.de contrahẽ. emp.§.pe.& no.in d.l. quod ſæpe. §.1.
3 & in l.in perſonam.§.generaliter.de re.iur.¶†Item not.ꝙ cẽſetur facta cõmiſſio tanq̃ in bonũ virum,& effect⁹ huius eſt, q̱a ſi arbitrat̃,& male,p̃t recurri ad arbitrium boni viri, vt ſ. pro ſoc.l.qui ſocietatem. §. arbitrorũ.cũ ſequenti.ſi autẽ ille tertius non arbitratur,quia non vult,vel q̱a nõ põt: tũc videtur,ꝙ ad arbitrium boni viri non recurratur, ſed contractus habetur pro infecto, vt d.l.ſi merces.verſi. ſin autem, & in l. ſi quis arbitratu.de verb. obliga. Tamen in caſu huius l.dico contrarium,quia illud procederet re integra: ſed hic nõ erat integra,quia conductor iam fecerat opus. Vnde non erat iuſtum,quòd remaneat in dãmno,& poſito, quòd approbatio nõ eſſet cõmiſſa in arbitrium alicuius,ſi oriatur cõtentio inter partes,an opus eſſet bene factum,uel non, debet recurri ad arbitrium boni viri, argu.in l.domum. ſ. de contrahend. empt. circa medium. ibi: [æſtimationem boni viri.]ergo & nunc habita ꝓ infecta illa commiſſione facta intertium, &

ita

ita determinat Bar.in ſimili in d.§.ſi quis arbitratu. in 2.co.in quadam quæſtione,quæ ſibi obuenit de terra ſua, per illam l.domum.q̃ determinatio bene cadit in caſu huius.l.ex ſecun
4 do dicto in ver.[idemq; arbitratu]¶†No. at.ꝙ poteſtas hñs arbitrium in maleficiis circa condemnationem, & punitionem,non poteſt prorogare tempus præfixum ex forma ſtatutorũ ad accuſandum, vel inquirendum de maleficio,& ſemp
5 allegatnr iſte tex.ad hoc.¶No.etiam,ꝙ tempus.ĩ.quod debet fieri,non dr̃ pertinere ad qualitatem operis,ſed alibi dr̃, ꝙ dr̃ pertinere ad formam,vt in auth.quæ ſupplicatio.C. de preci. impera.offeren.dũ dicit text.ꝙ ſi in forma p̃dicta ſupplicatio non fuerit porrecta.s̃.dixit,ꝙ debeat porrigi.ĩ.certũ tp̃s,alias nõ recipiatur. Ergo tempus dicitur de forma.& ibi no.Bal.& vidi illud dictum allegari in quadã cauſa per vnum ſolennẽ aduocatum Flo.ſed nũc nõ recordor, ad quid ipſe allegauit.
6 ¶†Vlt.no.ꝙ arbitriũ[a] dolo partis locatum nõ valet, qñ pars
a per dolum induxiſſet arbitratorem ad arbitrandũ certo modo. Quid aũt ſi arbitrator non fuit inductus dolo patris,& tñ ipſe dolo arbitrat⁹ eſt? de hoc habes gl.C.de arb.l.3.quę dicit eſſe idem.& facit l.ita demum.s̃.de arb.

ADDITIO.

a ¶ Arbitrium dolo.Adde Doc.in c.Quintauallis.de iureiu.

§.Si colonus, Res ſecundi conductoris nõ sũt obligatæ primo locatori pro pẽſione, ſed fructus rei ſic.h.d. primum dictum poteſt intelligi de reb. non inuectis,nec illatis, & tunc etiam res primi conductoris non ſunt obligatæ.Item de reb.inuectis,& tunc dic,ꝙ nõ sũt obligatæ niſi pro penſione,qua ipſe ſecundus conductor cõduxit:non in eo quo maior eſſet penſio primi cõductoris.vt l.ſolutum.§.ſoluta.s̃.de pig.act.in fi.

2 *Conductor ſi ſine iuſta cauſa deſeruit rem,& dominus ſtatim poſt receſsũ conductoris domum,uel fundum locauit alteri etiam pro maiori pẽſione,ꝙ tamen poſſit agere contra deſerentem pro penſione totius temporis.& nu.1.*

3 *Ad colonum pertinet facere foſſata in fundo,quando quolibet anno debẽt refici.*

4 *Quando poteſt agi ad penſionem totius temporis futuri vſque quo debet durare locatio,debet deduci interuſuriũ medii temporis,ſi ueniebat penſio ſoluenda in fine.*

1 §.Si domus. †Conductor deſerẽs rem ſine iuſta cã, poteſt ſtatim conueniri ad p̃ẽſionem totius tp̃is,& ẽt ad alia,quæ tũc tp̃is facere tenebatur.h. d. Et eſt notabilis caſus.¶Gl.opp.de l.j.§.ſi penſio.ĩ.de magiſtra.& vera ſo.colligr̃ circa fi.gl. nam hic loquitur de colono conuento,quia deſeruit culturã fundi ſine iuſta cã. Vñ poteſt conueniri ad pẽſionem totius tp̃is ſẽm primam opi.gl.quæ eſt vera. licet Azo.dixerit contrarium.ibi autem loquitur in inquilino agente contra locatorem,vt liceat ſibi migrare ante tempus,quo caſu,ſi ſubeſt iuſta cauſa,ſufficit, ꝙ ſoluat pro p̃terito tp̃e,ſi non ſubeſt iuſta cauſa,non auditur, niſi ſoluat penſionẽ toti⁹ tp̃is,ſi fuit appoſitũ pcm̃, ꝙ nõ recederet ante tp̃s, & poſito,ꝙ nõ fuiſſet appoſitũ,tacite vr̃ actũ inter partes, ꝙ
2 ſine iuſta cã non recedat,ut ibi no.per Doc.¶†Sed quæro extra gloſ.quid in caſu huius. §. dominus ſtatim poſt receſſum conductoris domum,vel fundum locauit alteri pro eadẽ,vel maiori penſione: & ſic nõ remanet in damno, an poſſit agi ꝯ deſerentem pro penſione totius tp̃is,vt hic?& vr̃,ꝙ non. ut s̃.eo.ſed addes.§.pe.& fin. & l.diem functo. s̃.de offic. aſſeſ.ſed in cõtrarium facit iſte tex.qui loq̃tur ĩdiſtincte, & iſta pars vr̃ verior:nec obſtãt. ll.s̃. allegatæ,ut ibi dixi, q̃a ibi ꝯductor nõ fuit in aliqua culpa, vel dolo:hic ſic,recedẽdo ſine cã, & ſucceſſit loco pœnæ,licet nihil interſit actoris,ſi non ſoluat pẽſionẽ.Tene mẽti,quia ſingulare,& quotidianũ,& nõ tangit p̱ aliquẽ ¶Itẽ opp.ꝙ nõ poſſit agere dñs,niſi finito tp̃e, ſi pẽſio erat ſoluẽda in fi.tp̃is.ut l.in illa ſtipulatione ſi calẽdis. de verbo.ob.dicit Bart.ꝙ ibi loquitur in ꝯ̃ctibus ſtricti iuris,hic in bonæfidei.Hoc non placet,quia idem in oĩ ꝯtractu,ut s̃.e. item quæritur.§.ſi in operis.dic ergo eodem mõ quo s̃.ꝙ hic conductor fuit in culpa,vel dolo,deſerẽdo, in contrario nõ: quia fuit promiſſio ſub conditione, & die, & licet extiterit
3 ꝯditio,adhuc ſupererat dies,qui debet expectari. ¶†Vlti.not. vnam gl.ſuper verbo.[efficerẽt.]ꝙ ad colonum pertinet facere foſſata in fundo,qñ hoc eſt actũ inter partes:alia vr̃ p̱tinere ad dñm, qđ eſt verũ de foſſati pertinentib. ad perpetuam vtilitatem fundi,vel ẽt ad maius tp̃s,q̃ ſit ꝯductio: ſecus in illis,quæ quolibet anno debent refici, & ſic pertinẽt ad p̃ſentẽ vtilitatẽ:nam illa cenſetur pertinere ad culturam fundi, q̃ p̱tinent ad colonũ, & ita conſulẽdo dixit Bart. per l.impenſæ
4 neceſſariæ.ĩ.de impen.& l.3.§.j.¶†Item quod hic dicitur, ꝙ ſtatim poſſit agi ad penſionem totius temporis, limitat̃ per gl.ĩ.prox.§. ut inde debeat deduci interuſurium medii temporis,ſi penſio veniebat ſoluenda in fine tp̃is.ſ. quantum pl⁹ cenſetur habere,quia habet eam ante tempus.vt ĩ.ſol.ma.l.ſi conſtante.§.quoties.

2 *Mora etiam commiſſa in faciendo poteſt purgari re integra, & infra modicum tempus lite tamen non conteſtata. & nu.1.*

1 §.Colonus,ſi. †Colonus,vel inquilinus prohibit⁹ frui per locatorem,vł per aliũ,quẽ locator poteſt prohibere,ſtatim agere poteſt, ut liberet̃ a pẽſione totius temporis,& etiã ab intereſſe lucri,quod erat percepturus ex locatione,ſi non fuiſſet prohibitus,nec audit̃ locator volens a prohibitione ceſſare,ſi res nõ erat integra:q̃a colonus alium fundum conduxerat: alias ſi tranſiuit modicum tempus infra quod licet moram purgare, bene audiretur.h.d.Et ſic loquitur in caſu econuerſo ad præcedẽtem, q̃a ibi,quando conductor delinquit deſerendo,hic,quando prohibendo.Et ſicut ibi ſtatim locator agere poteſt pro toto tẽpore,ita & hic conductor eadem æquitate, vt ſeruetur æqualitas,vt no gl.ſupra prox.§ ¶In tex.ibi.[ſtatim recte aget.]etiã antequàm prætereat tempus,quo mora purgari poteſt: quia res erat integra,& non tranſiuerat magnũ tempus,quia non præſumitur,ꝙ uelit purgare.Et dic,ꝙ aget, ut liberetur a penſione totius tp̃is per id, quod infra ſequitur ibi: [neque ipſe penſionum nomine obligatus erit:]iuncta.l. ſi quis domum. in fi.cum l.ſequen.s̃.eod. & ẽt ad lucrum, quod uериſimiliter erat facturus ex ꝯductione, ſi nõ fuiſſet p̱hibitus ibi, dũ dicit. [Et precium per ſingulos annos.] hoc. n. lucrum non eſt extrinſecum,ſed ex re prouenięns:iõ indiſtincte ipſius hr̃ rõ.l.i. in prin.ĩ.u.j.& l.Titius.§.fi.non ſic in extrinſeco, quod uenit mediante negociatione.& ſic non ex re,ſed p̱p rẽ, qđ dic,vt fuit no.in l.fin.de eo,quod certo loco. Si autem dominus offerat ſe uelle deſiſtere a prohibitione,tunc diſtinguerem:Aut res non erat integra,& non auditur.Aut erat integra,& tunc aut tranſiuit modicum tempus,& idem,ut in fi. Aut nõ trãſiuit,& tunc auditur.Hoc verum,niſi lis fuiſſet cont. ſuper petitione coloni:nam tũc ẽt non auditur locator,licet res ſit integra ĩ.modicum tempus per l.ſi inſulã.de uerb.ob.& ſic tria ſunt,quæ impediũt purgationem moræ,ut hic.& l.ſi ita quis. §.Scia.eo.ti. Dr̃ autem res non integra, qñ colonus remaneret in damno,ſi admitteret̃ moræ purgatio, ut quia cõduxerat alium fundũ,ut hic dr̃. Hoc intellige,niſi dominus offerret ſibi illud damnũ emendare, tũc.n. audiet̃ re non integra.
2 vt s̃.co.de arb.l.ſi cũ dies.§.fi.cum l.ſeq. ¶† Vltimo no.hic, ꝙ mora ẽt commiſſa in faciendo põt purgari re integra, & ĩ.modicum tempus,ſupple, & ante litem conteſtatã.nam iura loquentia de purgatione moræ, ut plurimum loquuntur quando fuit commiſſa in non faciendo:illa uero,q̃ in faciendo grauior reputat̃,iuxta ea,q̃ no.in l.2.infra ad Syllan.iõ Docto.de hoc dubitant. ſed hic eſt caſus, ꝙ etiam illa purgatur. ¶In gl.quæ incipit.ſ.ad intereſſe ibi:[in quantũ ualet plus.]i. quantum cẽſetur plus habere,qui habet ante tempus p̱p interuſurium medii temporis ſẽm conſuetudinem loci, quod relinquitur arbitrio boni viri.ut l.continuus.§.j. de verb.obl.

§.Qui in plures. Ad obſeruantiam ꝯ̃ctus agitur ex conducto,ſed ad remiſſionẽ mercedis relictam in teſtamento agitur ex teſtamento. h. d. ¶In tex.ibi:[ut conductores liberaret.]per hoc non irritatur contractus locationis,qui tenuit a principio,eo quia fuit cõuentum de certa penſione, ſicut non irritaretur, ſi fuiſſet remiſſa pẽſio per pactum. vt s̃.c. l.ſi tibi habitationẽ locauero.

LEX XXVIII.

1 *Merces ſi cõmittitur arbitrio incertæ perſonæ non valet, & quid ſi certæ.*

2 *Compromiſſum,qñ fit inter duos cum hoc, ꝙ ſi diſcordauerit, ꝙ eligatur tertius,an valeat,& quid ſi primi arbitri non arbitrantur.*

3 *Penſio domus,quando committitur arbitrio incertæ perſonæ,& ſic nõ ualet contractus, & tamen ſtetit in fundo pro toto tempore conductionis non facta declaratione per tertium, tunc recurritur ad arbitrium boni viri.*

1 Si Merces. †Si committitur merces in abitrio incertæ perſonæ non valet contractus,ſicut ſi de ipſa non fuiſſet conuẽtũ,idẽ ſi certę perſonæ, ſi tamen ille non fuit arbitratus.h.d.¶In text.ibi, [alieno arbitrio]puta,p̱ mercede, vel penſione declaranda per aliquem amicum cõmunem, & cõmuniter eligendũ p̱ partes, nam in eligendo poſſunt diſcordare,iõ reputatur ꝯ̃ctus inualidus. ar.s̃.de arbi. l.item ſi vnus.§.ſi in duos.ſecus, ſi ſit commiſſa electio in alterum ex ꝯ̃hentibus tm̃, vel in quendã tertium, quia ceſſat dicta ratio diſcordiæ ſecundum Bar.& hoc verum, qñ in tertium priuatum,q̃ põt cõpelli a ſuperiore.ſi vero in ipſum ſuperiorem,puta,in illũ quem eliget poteſtas,tũc q̃a poteſtas ñ
2 poteſt compelli ad eligendum, diſputando tenuit † Iaco. de Are.non valere in quæſtione quæ incipit apoſtolicæ ſedis.de quo fit mentio in addi. Spec.in tit.de arbi.§.ſequitur de q̃buſdam:& ibi vide plures quęſtiones circa hoc notabiles,quando fit commiſſum in duos, & ſi diſcordauerint,ꝙ eligat̃ tertius,an valeat.¶In text.ibi[omnino ſẽm eius æſtimationem.] hoc verum niſi altera pars dicat illum iniquẽ arbitratum,

id eſt,maiorem,vel minorem,q̃ debuerit:quia tunc poteſt re
curri ad arbitrium boni viri.vt ſ.ti. proxi.in prin.ſed in caſu,
quando non arbitratur , ad arbitrium boni viri no recurrit,
immo redditur cõtractus nullus:quia cenſetur hr̃e in ſe taci-
tam conditionem , ſi ille fuit arbitratus. vt ĩ. ſequitur. & l.ſi
quis arbitratu.de verb.oblig.& C.de contrah.emp.l.fin.ſecus
in vltimis voluntatib.in quibus receditur a perſona, etiam ſi
non fuit arbitrata,& recurritur ad arbitrium boni uiri, vt l.j.
de leg.ij.& C.eo.de le.l.fi.§. j.vel 2.niſi in illum conditionali-
ter fuerit facta commiſſio iſta,ſi talis arbitrabitur, ut no.in d.
3 l.j.de l.2. ¶†Sed ponamus,ꝙ conductor iã ſtetit in fundo pro
toto tempore conductionis , non facta declaratione per ter-
tium:finito tempore ille nõ vult, vel non poteſt arbitrari,q̱a
moritur,quid fiet?nam iſte tex.dicit,ꝙ contractus non valet.
Ergo iſte ſtetit gratis in domo. Dicas contrarium,ꝙ iſte text.
dēt intelligi,re integra,quando adhuc non incepit ſtare , uel
habitare in fundo,ſed vult ſtare,locator non vult permittere
niſi ille declaret penſionem,ille non vult declarare, uel non
poteſt,certe non cogitur permittere,quoniam ex tunc appa-
ret contractus nullus.Si autem permiſit de facto:tunc pro de
claratione fienda receditur a perſona illius , & recurretur ad
arbitrium boni viri,ne ille gratis habitauerit : nam & ſi non
fuiſſet facta remiſſio in aliquem , fieri deberet ratione prædi-
cta,ergo & tunc, arg.eius quod no.in l.excepto. C.eo.& ar.ſ.
de contrahend.emptio.l.domum,circa med. & l.ſuæ rei.in fi.
cum l.ſeq.& ita determinat Bartol. in ſimili in d. l. ſi quis ar-
bitratu.in j.vel 2.col.vt dix.ſ.l. proxi.in prin. in q.ſi uendidi ti-
bi rem pro cẽtum pacto appoſito,ꝙ ſi appareat eſſe emphy-
teutica,ſiat diminutio precij arbitrio Titij . ſi tempore quo
apparet,Titius eſt mortuus, recurritur ad arbitrium boni vi-
ri,quia præcedit contractus ualidus , & firmus ſuper ipſa re,
quia nõ debet irritari ex poſtfacto , quo ille non arbitratur:
ita hic præceſſit habitatio,quæ etiam non irritatur : licet ille
non arbitretur,& iuſtum eſt,ꝙ non arbitrauerit gratis,& ſic
agetur ex eodem contractu non irritato ad penſionem decla
randam arbitrio boni viri:facit. C.de iure do. impe. l.fi. in fi.
& hoc etiam probatur in l.quam gl.allegat pro ꝗ.ſ.de pig.l.ſi
fundus.§.fi.ĩ ratiõe ſui.adde quod no.Bar.C.de pi.l.3.in 3.col.

1 *Emptor,ꝙ non teneatur ſtare colono.*
2 *Pactum de non vendẽdo,appoſitum ab eo qui habet ius in re,ꝙ impediat*
venditionem fieri.

1 **§.Qui fundum**, †Emptor nõ tenetur ſtare co-
lono , ſed poteſt eũ expellere,
dominus tamen ſeu locator tenetur ſibi ad intereſſe: & ideo
caute agit dominus , ſi cum vendit rem locatam , paciſcatur
cum emptore,vt debeat ſtare conductori. h.d. hodie tamen,
quia communiter fiunt inſtrumenta de locatione, & in ĩſtru
mentis notarii ſolent apponere pro obſeruantia inſtrumen-
ti,ꝙ quælibet pars obligat ſe, & ſua bona, cum res conducta
ſit obligata conductori ad intereſſe,& ſic habeat ius in re,vr̃
ꝙ non poſſit expelli per emptorẽ,ſed ratione ipſius iuris poſ-
ſit ipſum retinere , quod non eſſet hypothecata:quoniam ha
beret ſolum actionem perſonalem, & vr̃ tenere Bart. in l.j.§.
quod autem.ĩ.de ſuperfi.& pro hoc.ĩ.de diſtra.pign.l.ſi credi-
tor.§.fi.ſecundum vnam literam,quam tenet Bar.& dicit , ꝙ
cum haberet de facto cum D.Franciſco Tig.miſerunt vſque
a Piſas ad videndum[a] Pandectas.& ita repererunt ſtare literã,
2 per quam concluditur,†ꝙ pactum de non uendendo appoſi
tum ab eo, qui habet ius in re,impedit venditionem fieri,ſe-
cus ſi ab eo,qui non haberet ius in re.vt l.pe.ſ.de pa.ubi non
valet pactum inter te , & me , vt non poſſim vendere rem
meam,niſi eſſet tibi obligata.ut d.l.ſi creditor.§. fi.

A D D I T I O.

a ¶ Ad videndum Pandectas.Adde Car.Alex.in c.ſeptuaginta.in j. col.xvj.diſt.

2 *Cautus ſit conductor quando incommodatur, ſi non curat recedere,ꝙ fa-*
ciat diminui mercedem propter incommoditatem , quia ſi tacet,impu-
tet ſibi.

1 **§.Si vicino.** †Si habitatio incommodatur , licitum
eſt inquilino recedere , & pro rata tp̃is
tm̃ ad penſionem tenetur.h.d.hoc verum niſi modica ſit in-
commoditas.ĩ.e.l.habitatores.in princ.Item quando eſt ma-
gna,ſi nõ receſſit,tenetur ad integrã penſionẽ,ac ſi non fuiſ-
2 ſet incommodata.vt ĩ.eo.l.ꝙ ſi domus.in prin. † ſit ergo cau-
tus,qñ incommodatur,ſi non curat recedere, ꝙ faciat dimi-
nui mercedem propter incõmodationem,qui ſi tacet,impu-
tet ſibi.

§.Conductor. Si colonus non facit opera ruſtica
debito tp̃e tenet̃ ad intereſſe. h. d.

1 *Culpa alterius dicitur euenire id,quod obuenit ab inimicis,aut propter ini*
micias ipſius.
2 *Communitas ſi uendidit gabellam propter guerram ipſius communitatis*
obuenientem,& ſui culpa,vel ſine gabellæ nihil valent , debet fieri re-
miſſio mercedis,vel penſionis.

3 *Venditori ſi fuit res oblata per ſuos inimicos,damnum pertinet ad vendi-*
torem,licet regulariter ſecus.

1 **§.Culpæ autem.** Culpa alterius dicitur eueni-
re id,quod obuenit ab inimi
cis,aut ꝑpter inimicitias ipſius.h.d.& ſemper allegatur. & gl.
dicit hoc eſſe verum ſiue inimicitia venit ſua culpa , ſiue nõ,
2 & per iſtum tex. determinat Bart.in l.cotem.§.qui maximos.
ĩ.de pub.ꝙ ſi communitas vendidit gabellã, & propter guer-
ram ipſius communitatis obuenientem ſui culpa,vel ſine,ga
3 bellæ nihil valent,dẽtur remiſſio mercedis,uel pẽſionis.†Itẽ,
ꝙ ſi uenditori fuit res ablata per ſuos inimicos,damnum per
tinet ad venditorem,non ad emptorem: quia ſui culpa perie
rit, licet rl̃r ad emptorem pertineat.vt l.neceſſario.ſ.de peric.
& comm.rei vendi.iuncta.l.ſi res.de actio. empt. & l. ꝙ ſæpe.
§.ſi res.de contrahend.emp. ¶In fi.tex.ibi[locator remittat]ſ.
ſi actum fuit vna de prædictis actionibus remittat, alias cum
ſint perſecutoriæ,niſi in illo quod excedit,vt ſ. commo.l.vn-
de quæritur,circa finem.

2 *In colono qui ad certam quãtitatem fructuum,puta xx. corbes omni anno*
colit damnum magnum contingens in fructibus caſu fortuito pertinet
ad locatorem.& nu.1.
3 *Inter dominum,& partiarium colonum dicitur eſſe quædam ſocietas , &*
an finiatur morte alterius eorum.
4 *Quæ remiſſio perſonis fiat,quando colonus percipit ſemen tantum,vel ali-*
quid vltra.
5 *Dictio,In,ſignificat valde,& etiam,non.*
6 *Si vnus annus fuit valde fertilis, quia colonus recollegit in duplo pluſ-*
quam eſſet ſolitus,an debeat duplari penſio.

1 **§.Vis maior.** In†colono,qui nummis colit,dam
num magnum contingẽs ĩ fructib.
caſu fortuito pertinet ad locatorem , ſed paruum ad condu
ctorem in partiario vero colono quodcunque damnum ſit
paruum,vel magnum,eſt commune inter eos. h. d. ¶In tex.
ibi[apparet autem] quaſi dicat, diſtinctio , quam ſupra feci-
mus inter damnum magnum , & intolerabile , & damnum
modicum,locum ſibi vendicat in colono,qui nummis colit:in
partiario vero colono locũ non habet, immo quodcunque
damnum ſit,eſt commune:quia partim contingit in portio-
ne fructuum debita colono, & partim in debita locatori.In-
tellige tamen ſane, quãdo reddit certam quotam fructuum,
puta,dimidiam,uel tertiam, uel quartam, uel duas partes de
tribus,quo caſu locum habet ratio prædicta,quia non eſt ta-
xatum quantum ſit illa portio , & ſic poterit eſſe magna , &
2 parua ſecundum contingentiam caſus.† Si vero non reddit
partem quotam,ſed certam quantitatem fructuum,puta,vi-
ginti corbes quolibet anno, tunc eſſet idem dicendum,quã-
do colit nummis, ut diſtinguatur , an ſit modicum damnum,
uel paruum, cum ſit taxata certa quantitas , & ſic damnum
non cenſetur contingere in parte illa debita, niſi ſit magnũ.
Iſte tamen contractus non dr̃ proprie locationis, in quo req
ritur merces in pecunia conſiſtens.ut ſ.l. 3. in prin.ſed potius
dicitur contractus innominatus facio.i.patior te uti hoc fun
do,ut des mihi tãtã quantitatem,ut ſ.depoſiti.l.j.§. ſi quis ſer
uum.circa fin.iuncta.l.ſi olei. C. eo.tamen æquiparatur con-
tractui locationis,l.naturalis.§.pe. ĩ. de præſcrip.uer.& ſic eſt
idem dicendum in eo,quod in contractu locationis,ut ibi,&
3 ſ.commodati.l.eum qui rem.§. ſi rem inſpectori. ¶ †Et nota
hic ſingulariter,ꝙ inter dominum, & partiariarium colonũ
dr̃ eſſe quædam ſocietas,& ꝑꝑ hoc determinat Bar.ꝙ ſicut ſo
a cietas[a] finit̃ morte alterius ex ſociis , vt l.actione. §. morte.ſu-
pra pro ſocio.& ita finit̃ iſte ɔ̃ctus locationis, & ſic non tran-
ſit ad hæredẽ coloni,uel locatoris, nec ẽt dñi, q̱ non tenebat̃
pati laboratores amplius ſtare,ſi non vult. Pauci tamen hoc
perpendunt,uel aduertunt: & communiter credo contrariũ.
4 ¶†Not.hic in prima parte ad declarationem l. ex conducto.
§.j.nam ibi loquitur , quando colonus nihil percepit , etiam
ſemen,ut nũc dẽat fieri remiſſio mercedis, hic loquit̃ magis
large quando damnum eſt intolerabile : & ſic ẽt ſi colliget
ſemen.uel ẽt ultra, tñ damnũ eſt magnũ, & intolerabile,qđ
declara,ut ibi dixi,qñ nõ ultra dimidiã pẽſionis quã ſoluit.Et
in primo caſu,qñ nihil ꝑcepit ẽt ſemẽ,uel nõ ꝑcepit ultra ſe-
men,& ultra expẽſas:fit remiſſio penſionis in totum. Secun-
do caſu,qñ aliq̄d ultra,fit remiſſio quatenus minus ꝑcepit, q̃
5 dẽat ꝑ pẽſione.¶†In tex.ibi: [dr̃ cui immodicũ lucrũ nõ au
fert̃]gl.exponit.i.valde modicũ, quæ expoſitio ſi bñ conſide-
ret̃,eſt valde inepta.Vnde puto,ꝙ dẽat exponi.i.non modicũ
b cum dictio,[b]in, vtrunq; habeat ſignificatũ:ut no.in l. Gallus.
§.ille caſus,de liber.& poſthum.& ſm hoc eſſet hic caſus con
tra determinationem glo.in q.quam diſputat hic gl. Præmit-
te ad

A D D I T I O N E S.

a ¶ Societas finitur morte.Adde Per.de Peru.in tract. ſocietatis.
b ¶ Dictio in.Adde Bar.in l.Gallus,in §.ille caſus.ff. de libe.& poſth.Spe.in ti.de
diſpu.& alle.in §.j.Lu.Ro.conſi.367.

te ad euidentiam gl. qñ vnus annus eſt ſterilis, alter fertillis, nõ
eſt dubiũ, ꝙ ſterilis cum fertili cõpenſatˀ, ne fiat remiſſio mer
6 cedis, vt ſ. eo. l. ſi uno. in prin. ¶ † Quid aũt ſi nullus fuit ſterilis:
ſed unus fuit ualde fertilis, qa recolligit in duplo plus q̃ eſſet
ſolitus? quæritˀ, an debeat duplari penſio, hæc eſt qõ, quã glo.
pulchre diſputat arguendo pro, & ꝯ: finaliter determinat, ꝙ
ſi fertilitas venit diligentia coloni, nõ debeat duplari, ne ſua
diligentia proſit alteri q̃ ſibi. C. de allu. & pal. l. fi. & in hoc ſi
ne dubio gl. plene dicit. Si aũt obueniat caſu fortuito, tunc de
beat duplari, ſicut deberet remitti, ſi eſſet ſterilitas. Bart. vr̃ ſeq
gl. limitando tñ, vt procedat, qñ colonus multum lucratˀ pp
fructuũ abundantiã. Si vero fructus multum valent vltra ſo-
litum, dr̃ penſionẽ non augeri, ſicut nec fieret remiſſio, ſi pp
vitium fructuum ſentiret dãnũ, vt ſ. eo. l. ex ꝯductore. §. j. ver.
ſi qua tñ vitia. pp primum dictum inducit ipſe, ꝙ ſi aliqs cõ-
duxit molendinum pro certa penſione, poſtea, qa deſtructa
ſunt molendina vicina, conſecutus eſt in duplo plus de redi-
tibus, debeat duplari penſio, & ita in emptoribus gabellarũ,
ſi pp caſum inopinatum perceperũt ultra ſolitum. Mihi vr̃,
ꝙ nullo modo debeat augeri penſio, ſed lucrum ſit ipſius ꝯ-
ductoris quantumcũq; magnũ. Primo per iſtũ text. exponen-
do ĩmodicũ. i. non modicum, quæ oppoſitio eſt ꝯgruentior,
q̃ illa, quam facit glo. & ſic vult dicere, ꝙ nõ modicum. i. ma-
gnum lucrum nõ auferˀ, ergo æquo aĩo ſuſtineat paruũ dã-
nũ. auferetur aũt, ſi duplaretˀ pẽſio. Secundo, qa penſio eſt li-
mitata a principio, ergo non debet recipere augmentum. ar.
l. in agris. j̃. de acqui. re. do. Tertius, quia pp hoc lucrum, ſentit
aliud onus, qa cõpellitˀ finito tpe locationis retinere pro eadẽ
penſione, ſi non reperiatˀ alius æque idoneus conductor, vt l.
cotẽ. §. qui maximos. j̃. de pub. licet ille. §. loquatur in ꝯducto
re vectigaliũ. tñ põt dici idẽ in cõductore rei priuatæ, qa ſub-
eſt eadẽ æquitas, & nos habemus, ꝙ iura loquẽtia in fiſco pp
idẽtitatẽ rõnis hñt locũ ẽt in priuatis, ut l. item veniunt. §. in
priuatorum. ſ. de pe. hære. ¶ Quarto, quia diſpoſitio legalis q̃
emanauit in fauorem cõductoris, ꝙ pp ſterilitatẽ fiat ſibi re
miſſio, nõ dẽt retorqueri in eius dãnũ, vt pp fertilitatẽ augea
tur penſio, ſicut nec pactum in fauorẽ alterius ꝯhentis factũ
rerorqueretur in fauorem alterius, & dãnum illius, vt ſ. e. l. ea
lege. in prin. Item, qa poſito, ꝙ ſit ſuperabundãtia fructuum,
non ſeqˀ ſuperabũdantia emolumẽti, qa vt videmus ad ocu
lũ, qñ recolligimus quãtitatem fructuum, vltra ſolitũ, ſolent
vltra ſolitum minus valere, tantum percipiet colonus de qn
quaginta corbibus tempore abũdantiæ, quantum de 25. tem
pore cariſtiæ. Vnde eſſet iniquũ duplari penſionẽ, & ad hoc
adduco, quod no. per gl. pen. & fin. C. de iure emphy. l. i. Quia
ergo non reperiˀ hoc iure cautum, quod debeat duplari, non
debemus hoc dicere, nec eſt bona æquiparatio, vel argumen
tatio de remiſſione mercedis, ad duplarionem, & pp ſterilita
tem reperitur cautum, vt remittatˀ, ne colonus ſit in damno,
& iſta remiſſio nõ vr̃ tendere in dãnum dñi, qa ſi nõ locaſſet,
nec ipſe fructus percepiſſet, & ſic idem damnum fuiſſet paſſu
rus. Non ergo debet ſibi reputare damnũ, ſi remittat penſio-
nẽ, qa ſi remitteret, lucraretˀ cũ iactura coloni. Sed quãdo eſt
vbertas, vterq; certat de lucro, tam ipſe qui dicit penſionem
debere augeri, q̃ colonus, qui aſſerit ꝯrium, igitur ĩ dubio po-
tior eſt cõditio ipſius rei, vt l. ſi ſeruum. §. ſequitur, de verb. ob
li. ſed quando vnus tractat de lucro, alter de damno euitãdo,
potior eſt conditio illius ſecundi indiſtincte, vt ſ. mã. l. fideiuſ-
ſor. §. nõ male, & quod ibi no. per gl. in l. vnde. §. fi. cum l. ſeq.
ſ. de minoribus.

§. Qui columnam, Qui locat operas ſuas tan
quam artifex, tenetˀ de dã-
no contingente ex culpa leuiſſima illius, vel illorum, quorũ
opera utitur. Hoc dicit ſecundum intellectum quem puto ve
rum, & ſic text. dum dicit [diligentiſſimus,] ſtat proprie. quic-
a quid dicat gl. quæ tenet hic non venire niſi[a] leuem culpã, cũ
contractus gratia vtriuſq; celebretˀ, ſed certe aliqñ fallit hoc,
ſ. quando quis aſſerit ſe peritum, & vr̃ aſſerere ſe peritum, vt
quãdo locat operas tanquam artifex, quia tunc tenetur etiã
de leuiſſima culpa, vt C. mand. l. a procuratore, & ita intelli-
gitur. l. ſi quis fundum. §. pe. ſ. eo. & etiam iſte §.

ADDITIO.

a ¶ Niſi leuem culpam. Adde quæ dicatur culpa leuis. Vide per Bar. in l. Ner-
ua. ff. depoſi. & in c. 1. 68. diſt.

§. Si fullo. Soluẽti æſtimationẽ litis cedẽda eſt actio
ꝯ poſſeſſorem rei. h. d. dic vt l. ſi culpa. ſ. de
rei vend. ¶ In tex. ibi, [perdiderit]. ſ. ſui culpa, vel dolo, alias ñ
tenetur ſoluere æſtimationem. ¶ In tex. ibi. [venditionẽ] nec
tamen per hoc efficitur dominus, licet habeat vendicationẽ,
quouſque fuerit rem adeptus, vt plene no. per Dy. in c. ꝑ poſ-
ſeſſore, de reg. iu. & per Bar. in d. l. ſi culpa.

LEX XXIX.

1 *Operæ promiſſæ duobus, illi ſunt prius præſtandæ, cuius ſunt promiſſæ.*
2 *Aduocatus ſi locauit operas ſuas duobus ſeparatim ad certam penſionẽ*
omni anno, & contingat eos inter ſe litigare, quod debeat adiuuare il
cui primo promiſit.
3 *Idem in uaſallo, & dominis in operis perſonalibus.*
4 *Scholaris ſi promiſit, & iurauit creditori ſuo non exire diſtrictũ ſine ſua*
licentia, & poſtea requiſitus a patre abſente, vel Epiſcopo, a quo tene-
bat beneficium, receſſit ſine licentia, quod non ſit periurus.
5 *Dictio, qua, non ſemper ſignificat ſimultatem temporis, vt intelligatur ẽt*
ſucceſſiue, & idem in dictione pariter.
6 *In perſonali actione non attenditur prærogatiua tps, & quãdo attẽdatur.*
7 *Quando quis obligat omnia bona ſua præſentia, & futura diuerſis tem-*
poribus, quis preferatur in poſtea acquiſitis.

1 In operis. † Operæ promiſſæ duobus, illi ſunt prius ꝓ-
ſtandę, cui prius ſunt ꝓmiſſæ. h. d. no. hoc
verum, ẽt ſi ſecũda promiſſio fuiſſet facta cum iuramẽto, &
2 non prima, vt nor. in c. veniens, de iur. iu. per † Hoſti. & induci-
a tur iſta l. ad plura. ſ. de aduocato[a] qui locauit operas ſuas duo-
bus, pone, monaſteriis, quorũ, quodlibet dabat ſibi certã pẽ
ſionem in anno, & erat eorum aduocatus in omnibˀ cauſis:
vt ſi contingat ea poſtea inter ſe litigare, debeat adiuuare il-
lud, cui primo promiſit, quia ſecunda promiſſio intelligitur
facta ſine præiudicio primi, cum operę non poſſint præſtari
ſimul eodem tempore diuerſis perſonis, vt hic, & de hac quę
ſtione no. in c. fi. extra de poſtu. in vlt. gl. in regula contractus,
3 de re. iu. in mercu. † Similiter de vaſallo, qui haber feuda a di-
uerſis dominis, vt ſi eodem tpe domini concurrunt ad peten
4 dũ ab eo opa perſonalia, debeat ea ꝑſtare prĩo dño. ¶ Itẽ ad
qõnẽ diſputatã q̃ poſuit Io. An. in c. in malis, in merc. de ſcho
lare, qui promiſit, & iurauit creditori ſuo non exire diſtrictũ
Bononien. ſine ſua licentia, qui poſtea requiſitus a patre ab-
ſente, vel Epiſcopo, a quo tenebat beneficium, receſſit ſine li-
centia, an ſit periurus? & facit, quod nõ, quia patri ſuo, & Epi
ſcopo prius erat obligatus de iure gentium, vel canonico, vt
l. veluti, de iuſt. & iu. & ſic in promiſſione facta creditori vide
tur exceptuatum mãdatum patris vel epiſcopi, vt ſ. qui ſatiſ-
da. cog. l. fi. dic, vt ibi plene, & pulchre habetur, qa hoc nõ eſt
verum indiſtincte, & facit quod no. Hoſti. in ſumma de ma.
& obe. §. aliqui, ver. qd ſi duæ, ꝙ ſicut priori, ita & maiori obe
diendum eſt, vt l. contra pupillum, §. qui ad maius, de re iu. &
8. diſt. quæ contra mores. xi. q. 3. qui reſiſtit. In gl. ma. in prĩ. ibi
5 [hoc edicto ſimul.] † No. de ſignificatu huiˀ dictiõis, ſĩl,[b] quia
b non ſemper ſignificat ſimultatem temporis. ſic. j̃. ſi pars hęre.
pet. l. antiqui. ibi dum dicit [eodem tempore] nam intelligitur
c ſucceſſiue, tamen facit. l. ſi plures, in ulti. car. j̃. de iureiur. idẽ[c]
in dictione pariter, ut l. ſi fundus. §. cum duo. j̃. de pign. & vide
ꝙ notat Bar. in l. i. §. de inſpiciendo. j̃. de uentre inſpiciendo,
& Cyn. in l. hac conſultiſſima. C. de teſta. ¶ In ea. ibi [ſecus in
chirographariis creditoribus.] cum iſto uerſi. coniunge aliũ
verſiculum qui incipit [Item quæro.] vbi repetit idem, & de
clarat plenius. ¶ In ea. gl. ibi [nec ob. ſ. de iud. l. qui prior.] ſup
ple, per quem uidetur, ꝙ ſi ſecundus cõductor prius incipiat
agere, debet præferri. Sed ſolue, ꝙ præfertur in uẽtilatiõe cau-
ſę, & in actib. iudiciariis explicandis, non in executione ſentẽ
6 tię. ¶ † In gl. ſed ibi [fallit autem]. ſ. id, qd̃ dictum eſt j̃. ꝙ in per
ſonali actione non attenditur prærogatiua temporis, vt l. pri-
uilegia, de priuilegiis ẽredi. licet ſecus in hypothecaria. Nam
fallit primum vt ĩ dote, vt in gl. fallit etiam vbi aliquis ex cre
ditoribus haberet priuilegiũ imperſonale, vt in titulo de pri
7 uileg. credi. ¶ † In glo. ibi, ex his contingit, de eo quod hic glo.
dicit qñ quis obligat oĩa bona ſua præſentia, & futura diuer-
ſis perſonis, & diuerſis temporibus, quis pręferatur in poſtea
quæſitis, nam de his quæ habebit tempore obligationis non
erat dubium, quia prior creditor præferˀ, ſed in quæſitis poſt.
gl. quæ eſt in l. idemque. §. fi. j̃. qui po. in pign. ha. videtur tenere
ꝙ ſint pares, quia cum incipiunt eſſe ſua, eodem inſtanti inci-
piunt obligari utriq; creditori, cum prius obligata nõ eſſent,
ergo non prius uni, q̃ alteri. Et ꝯrium, tñ communiter tenetˀ,
ꝙ ſi creditores ſunt pares, qa neuter eſt priuilegiatus, vel vter
que eſt priuilegiatus pari priuilegio, vt fiſcus, & mulier pręfe-
ratur primus, quia licet eodẽ tpe incipiant obligari, vtrique
tñ ſm ordinem intellectus fingũtur ꝑ prius obligari primo,
cuius hypotheca generalis præceſſit per poſterius ſecundo, ꝑ
ut eſt caſus ſm verum intellectũ in l. fi. j̃. qui potio. in pig. ha.
ſed ſi alter ipſorum eſſet priuilegiatus, & alter non, tunc ille
præferretur,

ADITIONES.

a ¶ De aduocato, qui locauit operas ſuas duo. Adde Doct. in l. quiſquis, C. de poſt.
& Doct. in c. venientes. de iureiur.
b ¶ Dictionis ſimul. Adde, ꝙ hæc dictio aliquãdo ponitˀ reſtrictiue, vt in l. is qui.
ff. de acqui. poſ. aliquando ponitur oſtenſiue, vt x. collatione. qui feu. dare poſ. &
ibi Bal. in vſi. feud.
c ¶ Idem in dictione pariter. Adde gl. in c. bonæ. de elect. c. i. de poſtu. præla. & c.
cum olim. de of. delega.

præferretur,etiam ſi eſſet poſterior, & iſte eſt caſus.in l.ſi is q.
ĵ.de iure fiſc.& ita debet intelligi glo. & ita tenet Bart.ibi. &
Spec.in tit.de ob.& ſolu.§.j.in verſi. Item pone te obligauit,
& Cy.C.qui pot.in pig.ha.l.licet, vbi refert quæſtionem Iac.
de Aretio. ſuper hoc diſputatam, & pro prædictis allegatur
etiam l.hac edictali.§.omnibus.C.de ſecun.nup.

LEX XXX.

2 *Locator poteſt inuito conductore ex cauſa neceſſitatis reficere domum, & incommodare conductorem, & ſi incommoditas eſt parua, non debet conductor recedere, nec fit ſibi remiſſio mercedis, ſecus ſi magna.*

3 *Si non reficiat ex neceſſitate, ſed ex voluntate, poßet inquilinus reſiſtere, vel agere ad intereſſe.*

1 **Habitatores.** †Modica incommoditas cõductoris non inducit remiſſionem mer-
2 cedis, ſecus in magna. h.d. ¶†Et not. locatorem poſſe inuito
conductore, cum caſus neceſſitatis imminet, reficere domũ,
& incommodare conductorem, & ſi incommoditas eſt par
ua, non debet pp hoc recedere, ſed eam tollerare, nec ſit ſibi
remiſſio mercedis, ſecus ſi magna, quia mutaret priſtinam fa
ciem domus.arg.ſ.de vſufruct.l. æquiſſimum.§. ſed ſi ædium.
3 †Si autem non faceret ex neceſſitate, ſed ex voluntate, poſ-
ſet inquilinus ſibi reſiſtere, vt hic in gloſſ. quam not. Sed in
contrarium, quod nõ poſſit reſiſtere, ſed debeat agere ad in-
tereſſe, vt ĵ.eod.l.qui inſulam, in fin.prin. Sed reſponde, quod
poteſt eligere, quod iſtorum vult.

2 *Iuſtus timor dicitur, licet non ſubſit periculum, tamen quis habuit iuſtam cauſam credendi, vt ſi inquilinus recedat, remittitur penſio: & nu.1.*

3 *Licet ſubſit periculum valde timendum: ſi tamen non timuit, perinde eſt, ac ſi non fuiſſet.*

4 *Electio ſummi pontificis facta in rumore populi romani, quod valeat, licet eſſet rumor iuſtè timendus, ſed cardinales videntur non timuiſſe, cum fecerint electionem.*

1 **§. Item interrogatus.** †Iuſtus timor facit, vt inquilinus poſſit rece
dere, & ẽt, vt remittatur penſio pro rata tpis. Hoc primo, ſed
ſi timor non fuit iuſtus, vel etiã fuit, tamen non receſſit, non
conſequitur remiſſionem mercedis. Hoc ſecundo, & ſi fuit
iuſtus, & receſſit, & aliam conduxit voluntate dñi, tenet do-
minus miniſtrare penſionem ſecundæ locationis. Idẽ ſi con-
duxit aliã culpa dñi nolentis reſtituere penſionem pro rata,
ſecus ſi aliam habitationẽ habuit gratis. h. d. Diuide in tres,
vt in ſummario. ſecunda ibi, (ſed ſi cauſa.) tertia ibi (ſed ſi do
mus.) ver. idem iuris. Item iſte primus.§. loquitur, qñ receſſit,
& aliam conduxit. l. ſi domus, in princ. qñ non receſſit, & in
primo caſu diſtinguitur. an ſuberat iuſta cauſa, vel nõ, in hoc
ſecundo non diſtinguitur. ver. Idem iuris, loquitur, qñ receſ-
ſit, & aliam conduxit cariori pretio, quo caſu dñs tenetur re-
mittere pretium pro tpe, quo vſus non eſt, & dare illud plus
in quo aliam conduxit in duob. caſibus: primus, qñ eã con-
duxit de voluntate dñi: ſecundus, qñ contra voluntatem dñi
nolentis reſtituere mercedẽ. Si.n. reſtituiſſet, aliam pro mino
ri pretio habuiſſet, ſi autem aliam domum habuit gratis, nõ
2 tenetur dñs ſibi remittere mercedem pro rata tpis.¶†No.ex
primo.§. quod licet non ſubſit periculum, ſi tñ quis habuit
iuſtam cãm credendi, ꝙ ſubſit, dr̃ timor iuſtus, & ſic factum
tali timore reſcinderetur, ſicut ſi re vera ſubeſſet periculũ. ad
3 hoc vide, ꝙ no.gl.in c.bonæ.el grande.de elec.¶†Item no. in
l.ꝙ ſi domus, ꝙ licèt ſubſit periculum valde timendũ, ſi ta-
4 men non timuit, perinde eſt, ac ſi non fuiſſet.† Et iſtud indu-
cebatur in cã arduiſſima in electione Vrbani ſexti, q fuit ele
ctus ad rumorẽ populi Romani. Inde ſumpſit originẽ ſchiſ-
ma, & dicebatur, ꝙ nõ valebat electio, ſed in ꝯrium, ꝙ licèt
populus feciſſet rumorem, & eſſet iuſtè timendũ, cardinales
non videntur timuiſſe: immo electionem fecerunt cum om
ni deliberatione, ac ſi rumor non fuiſſet. ergo, &c. argu. hic.

LEX XXXII.

In lege. Qui tenetur non permittere, vel ſinere, ꝙ aliquid fiat, tenetur non ſolum prohibere quem
facientem ſi poteſt, ſed etiam curare, ne ipſo ignorante fiat.
h.d. notabiliter valde.

LEX XXXIII.

Qui inſulam. Refectio neceſſaria, quæ impedit habitationem conductoris, inducit re
miſſionem mercedis pro rata temporis, non neceſſaria vero
facit locatorem teneri ad intereſſe, hoc dicit. Poteſt etiam
hoc vltimo caſu conductor reſiſtere, ne fiat, vt no glo.ſ. eod.
habitatores. ſuper verbo demoliri. ¶In text. ibi, demolitus
erat. propter quod iſti ſecundi conductores non valentes ha-
bitare, receſſerunt, habent regreſſum contra primum con-
ductorem, qui eis locauerat, & primus conductor contra
primum locatorem. Vnde quæritur inquantum agere poſ-
ſit: & diſtinguitur, vt ſequitur.

§. Aediles municipio. Conductori fit remiſſio pẽſionis ꝑ
rata tpis, quo vſus impedit, & ẽt ſi illũ alijs gratis cõceſſerat.
h.d. & in hoc vltimo erat rõ dubitandi: quia nihil perdebat
ipſe conductor, ſed illi, quibus gratis cõceſſerat, ꝙ impediret
vſus. vnde videbat, ꝙ ad nihil agere poſſet. ꝯrium eſt, quia vr̃
perdere, ex quo perdunt illi, quibus gratis conceſſerat is, qui
eis teneretur ad antidora, & etiam quia ipſe non implet vo-
luntatem ſuam, prout in ſimili no. in l. pe.ſ. de condi. ob cau.

2 *Actio legis aquiliæ non datur niſi contra illum qui propriè fecit, & quid ſi fecit de mandato alterius.*

1 **§. Qui mulas.** † Qui animal conductum onerat pondere grauiori, tenet hac actio-
ne. h.d. No. ꝯ illos, qui cõducunt equos ad vecturã, & poſtea
imponunt valiſiam ꝑter voluntatẽ locatoris, & pp hoc rum
2 punt equũ, & deteriorant, vt teneant ad intereſſe. ¶†Itẽ no.
ꝙ actio l. Aquil. non dat niſi ꝯ illũ qui ꝓpriè fecit, vnde ſi lo
caui tibi equũ, & tu miſiſti famulũ cũ eo, & ipſe rũpit equũ,
non poſſum agere actione l. Aql. niſi ꝯ famulũ, ſed actione
ex locato ꝯ te ſic, cui nocet culpa illius, vt ſ. eo. l. videamus, &
l. ſi merces.§. fi. ſi tñ impoſuiſſet valiſiã de mandato tuo, vr̃ ꝙ
ẽt ꝯ te poſſim agere l. Aql. qa tu videris rupiſſe, vt l. certè.§. j.
vel ij. ĵ. de ꝑca. vbi qđ facit mandatar. cenſetur propriè facere
ipſe mandans, facit. l. quid ergo.§. certè. ſ. de his, qui no. infa.

§. Qui ædem. Qñ merces præſtat ꝓ ſingulis mẽſuris operis, põt agi ẽt ante opus ꝑ-
fectũ. h.d. Idem ſi pro toto opere ſit cõſtituta, ſi tñ talis ſit ꝑ
ſona, q̃ non poſſet opus ꝑficere ſine mercede: vt no. C. eo. l. 2.
& eſt tex. in l. ſi vero non remunerandi. in fi. & in l. ſi manda-
to meo. in prin. ſ. man. & ĵ. e. l. inſula: in fi. & vide, qđ no. Bar.
in l. cotẽ.§. qui maximos. ĵ. de publ. in vlt. col. vbi tãgit de hoc
& qđ no. C. eo. l. excep. ¶In tex. ibi: [ædẽ faciendã locauerit.]
iſtud faciebat pro locatore, ꝙ mẽſuratio nõ eſſet fienda quo
vſq; tota domus eſſet cõpleta, & ꝑ ꝯñs, nec aliqd ſoluẽdũ de
penſione. Sed ꝯriũ eſt pp ſequentia verba ibi. in pedes ſingu-
los, qa fuit cõſtituta merces pro ſingulis pedib. ergo ẽt ante q̃
ſit opus ꝑfectũ, dẽt fieri mẽſuratio ad voluntatẽ cõductoris,
& ſolui merces ꝓ rata facti opis: & hæc eſt intẽtio lr̃æ. Si autẽ
ꝓmiſiſſet dare cẽtũ ꝓ domo facta: tũc eſſet diſtinguendũ, an
ꝯductor erat talis ꝑſona, q̃ poterat domũ facere ſuis expẽſis,
anteq̃ aliqd hr̃et. & tũc nõ debeat hr̃e, niſi facto ope, & facta
approbatione opis: vt ĵ. eo. l. opus. Aut erat talis, qui veriſir̃
ſuis expẽſis nõ poterat facere, & tũc dẽt ſibi ſolui añ, præſtita
tñ cautione ꝑ conductorẽ cũ fideiuſſore, ꝙ pecuniã, q̃ rece-
pit, non expendet, niſi in opus illud, vt ĵ. eo. l. inſulam, in fin.

1 *In generali ſermone intelligitur excepta perſona loquentis.*

1 **§. Colonus.** †Non vr̃ mihi fieri per vim, vel caſum id, quod fit a domeſticis domus meæ,
quorum opera ego vtor, & quos prohibere poſſum. h. d. Et
no. caſum. ¶In tex. ibi: (non fortuito caſu.) ſed culpa eius qui
nocet colono, qui opera eius vtitur: ſi aũt caſu fortuito, non
2 teneret colonus. ¶†Not. ꝙ in generali ſermone intelligitur
excepta perſona loquentis, dic. vt in l. inquiſitio. C. de ſolu.

LEX XXXIIII.

2 *Qui tenetur ad quantitatẽ reſpectu certæ ſpeciei, perempta ſpẽ liberatur.*

3 *Actio oneris auerſi, quod ſit proprium nomen actionis, & quod non concurrat cum alia actione, & quando habeat locum, nu. 1.*

4 *Actio oneris auerſi competit contra eum, qui ſuſcepit in ſe periculum operis, vel rerum, quæ portantur per mare, & recipit certam mercedem, & perdantur ex tempeſtate maris, vel aliter, niſi interuenerit ſtipulatio, & an teneatur de caſu.*

5 *Quando ex natura contractus non venit, niſi leuis culpa: tunc ſuſceptio periculi facit venire leuiſſimam, non caſum fortuitum; ſed quando venit leuiſſima, facit venire caſum.*

6 *Actio oneris auerſi, quòd hodie habeat locum, & competat ad ea, ad quæ daretur actio locati, ſi locatio interueniſſet.*

7 *Si plures mercatores tradiderunt frumentum nauiculario, vt ad certum locum portaret; & cumulatum fuerit ſimul: tunc dominium tranſlatum eſt in nauicularium, & tenetur ad tantundem in genere, ſi promiſit reſtituere, & quid ſi non fuerit cumulatum ſimiliter.*

1 **IN naue Saufeli.** †Actio oneris auerſi non hẽt locũ rõne
periculi, quod quis ſuſtinet in re ſua: ſed eius, qđ
ſuſtinet in re aliena, & nõ cõcurrit cũ alia actio-
ne, & ille, qui eſt obligatus in gñe ſubalterno, ꝑ interruptũ il
2 lius gñis, liberat. h.d. ¶†Et ad hoc vltimũ ſemper allegat, &
ẽt alio mõ pt̃ allegari, ꝙ ille, q tenet ad q̃titatẽ reſpectu cer-
tæ ſpẽi, perempta ſpẽ liberat, vt l. Titiæ textores, de lega. j. &
eſt difficilis iſta l. ĩ poſitione caſus, vr̃ mihi, ꝙ gl. & Doc. nõ ĩ
tellexerũt eã, vbi ſtat prĩcipalis intẽtio de iſta actione oneris
auerſi, de qua nõ hr̃ mẽtio, niſi in hac l. & diuide eã. Primo
ponitur thema, & q. vſq; ibi, rñdi. Scđo præmittit quædã ad
euidentiã vſq; ibi, ſm quæ. Tertio determinat vnã qõnẽ, de
qua non fuit quæſitũ. ſ. an poſſit repeti ab eo, cui fuit facta re
ſtitutio

ſtitutio vſq; ibi,& iō.Quarto rn̄det ad q.propoſitā, an cōpe-
tat actio oneris auerſi:vſq; ibi(ſed ita).¶Quinto,an cōpetat
3 actio locati.¶†Et p̄mitte,ꝙ iſta oneris actio auerſi eſt ꝓpriū
nomen actionis:licèt quidā dicant,ꝙ non,ſed eſt q̄dam adie
ctio ad actionē locati eo caſu,quo cōductor ſuſcipit in ſe pe
riculū.ꝯriū tenet gl.q̄ incipit,an eſt.h.d.¶Itē,ꝙ nō concurrit
cū alia actione:vt ēt illa gl.tenet,& patet ex iſto tex.ī fi. & iō
4 ſuperuacuū eſſe vr̄,&c.¶†Nunc reſtat vnū difficile in viden
do,qn̄ cōpetit iſta actio,& illa ea.gl.tenet, ꝙ cōpetit ꝯ cōdu-
ctorē,q ſuſcipit in ſe periculū opis,qđ ꝯduxit,qn̄ piculū eue-
nit pp ſui culpā,vel dolū:vt in caſu.l.opus.& l.hæc diſtinct.j.
eo.& dēs ſcire, ꝙ ſuſceptio talis periculi intelłr de periculo
eueniente culpa leuiſſima cōductoris,non de eueniente ſine
aliqua culpa,& ſic de caſu fortuito, niſi hoc eſſet dictū exp̄ſ-
ſe,vt in d.l.opus. ver.fi.& ita ibi no.in gl. & in l.hæc diſtincti.
qm̄ iſtud verbū.periculū,verificatur in leuiſſima culpa,vt hr̄
5 in l.ſi quis nec cām.s̄.ſi cer.pet.† & qn̄ ex materia principalis
ꝯctus non venit niſi leuis culpa, ſuſceptio periculi facit veni-
re leuiſſimā,non caſum fortuitū,qn̄ autem venit leuiſſima,
facit venire caſum,alias nihil operatur,vt no.in l ſi quis, nec
cām. ſicut in ſimili videmus, qn̄ datur res æſtimata, vt no.
in l.ſi certo.§.nunc videndū.circa fi.ſuper verbo, periculū.s̄.
cōmo.qđ ergo dicit gl.de periculo eueniēte dolo, vel culpa,
intellige modo prædicto.ſ.de culpa leuiſſima,alias nihil ope
raret̄ ſuſceptio periculi,quia de leui culpa teneret̄, ēt ſi non
ſuſcepiſſet.¶Sed ꝯ iſtū intellectū gl. quam ēt vn̄r ſeq docto-
res,facit,quia tunc cōpetit actio locati,ergo ceſſat iſta actio,
vt ēt dixit iſta ea.gl.in prin.& probat̄ hic in tex.timore huius
alia gl.ſuper verſ.ſuperuacuum.fatetur hoc ꝯrium, & dic ſm
Azo.& alios iſtam actionē hodie non hr̄e locū, & ipſam eſ-
ſe ſublatā, quia nō reperimus in aliqua parte iuris in quo ca
ſu cōpetat,quia iſte tex.vult,ꝙ in caſu,quem ponit, non cō-
petat.certè fruſtra fuiſſet inducta,ſi non eſſet dare caſum, in
6 quo cōpetat.†Vn̄ alii dn̄t hodie eam hr̄e locū,& competere
ad ea,ad quæ daret̄ actio locati. ſi locatio interueniſſet.q.d.ſi
interuenit locatio,nō daret̄ illa,ſed locati,ſed difficile eſt po-
nere exemplū,nam iſti dn̄t veritatem. Ego alias legendo iſtā
legem dicebā,& dico poſſe poni exemplū in iſtis aſſecurato-
ribus mercantiarū,qui ſuſcipiunt in ſe periculū rerū, q̄ por-
tant̄ per mare,& recipiunt certā mercedē pro centenario, &
promittunt emendare,quo caſu pdantur, vel ex tempeſtate
maris,vel certis cauſis,nam ſi perdunt̄,pōt agi ꝯ eos actione
oneris auerſi.i.quia ſuſcepit in ſe periculū huius oneris,nam
hic cōcurrunt ea,q̄ neceſſaria ſunt, quia non ſuſcipiunt peri
culū de re ſua,nec p̄cedit alius ꝯctus,ex quo poſſit agi.vn̄ ēt ſi
non interuenit ſtipło,ſed ſimplex conuentio,poterit agi hac
actione,ſed ſi interueniat ſtipło,ceſſat hæc actio, quia p̄t agi
ex ſtipłone, & dico, ꝙ tenetur de caſu fortuito ēt ſine culpa
ſua interueniente.cū.n. ipſe non conducat merces ad vēden-
dū,non pōt in illis culpā cōmittere,vnde non eſt dicendū,ꝙ
obligauerit ſe ad periculū obueniēs ſui culpa, ſed ēt ſine cul
pa,hoc præmiſſo caſus patebit clare. ¶Venio ad caſum ī vo-
ce, nam huic Saufelo nauigaturo plures mercatores tradi-
derunt frumentū,vt ad certū locū portaret, poſtea antequā
applicaret ad illum locū,vni eorū reſtituit quantitatem,quā
ipſe poſuit, forte in aliquo portu, ad quem primo applicue-
runt:poſtea nauis cū reſiduo aliorū perempta eſt:quærit̄, an
teneatur aliis mercatoribus actione oneris auerſi, quaſi vi-
deat̄ in ſe ſuſcepiſſe periculū ex eo,ꝙ illo modo recepit fru-
mentū a pluribus,& totum ſimul cumulauit.& ſic dr̄ ſe obli
gaſſe cuilibet in gn̄e.ſ.ad reſtituendum,nō idem corpus, ſed
aliud tantundem, nā conſtat, ꝙ ad debitorem generis ptinet
7 periculū caſus fortuiti.l.incendiū.C ſi cer.pet.† Et pro euidē-
tia huius quæſtionis præmitte vnum, ꝙ eſt de mente Iuriſcō
ſul.licèt non dicatur expreſsè,ꝙ ſi iſte Saufelus non reſtituiſ-
ſet illi quantitatem ſuam,nō eſſet dubiū, ꝙ non teneret̄ eis,
ſi nauis eſt perempta ſine ſui culpa, quia non tenetur niſi de
culpa leui.Nec ob.ꝙ eſt eis obligatus ī genere,quia verū eſt,
tamen reſpectu iſtius cumuli frumenti,& de illo tm̄ tenebat̄
reſtituere cuilibet,& non de alio, & ſic dicebatur obligatio
generis reſpectu certæ ſpeciei,ideſt reſpectu certi cumuli,qui
cumulus pōt etiam dici genus ſubalternū, quia continet fru
mentū pluriū perſonarū.perempto ergo illo gn̄e. vel ſpecie
liberatus eſt ab omnib. ſicut ſi promitterē tibi vnū de ſeruis
meis,& poſtea oēs perirent ſine culpa mea,liberor a te, licet
ſim obligatus in gn̄e,quia non niſi de ſeruis meis, vt l.in rō-
ne.§.incertæ.& tđ ibi no.ad l.fal. eſt ergo nūc q. qa ipſe reſti-
tuit vni tm̄,& ſic fecit illum melioris ꝯdōnis,quam alios, cū
illud reſtitutum ſit ſaluū,vtrum pp hoc teneatur alijs,vt ſal-
tem vſq; ad illā quantitatē teneat̄ eis, quia illa non eſt perē-
pta,ſed ſalua.Iuriſconſultus p̄mittit,ꝙ interdū ille, qui locat
res ſuas ei,qui p̄ſtat operas, non trāsfert in ipſum conducto-
rem,eundemq; locatorem operarū dn̄ium.Interdū trāsfert,
& de hoc ponit plura exempla vſq; ibi:[ſm quę.] In caſu au
tem noſtro ſi mercatores iſti cumulauerunt frumentū, tran
ſtulerunt dn̄ium in Saufelū, quia non fuit intentio alicuius
eorū recipere idem corpus,qđ ponebat, qm̄ iſtud erat impoſ
ſibile,iō ſi iſte Saufelus eſt effectus dn̄s ipſius cumuli, potuit
partim reſtituere vni,& transferre dn̄ium,qđ habebat, ſed ſi
non cumulauerunt ad inuicem,ſed quilibet poſuit per ſe ſe-
paratim,tunc frumentū tuum nō potuiſſet reſtituere mihi,
& ſi ꝯfecerit,tu poſſes a me vēdicare,& ēt agere ꝯ illū actio
ne furti,qui præter voluntatem rem tuā cōtrectauit,& ex his
ſequitur rn̄ſio ad q̄ōnem formatā, ꝙ non pōt dari actio one
ris auerſi.Nā aut cumulauerunt frumentū ad inuicē, & tūc
non pōt teneri illa actione, qm̄ illa datur ꝯ illū, qui ſuſcepit
in ſe periculū rei alienæ,non ꝯ illum, qui ſuſtinet periculum
rei ſuæ, qm̄ iſtud eſt regulare, ꝙ periculum contingens in re
mea pertinet ad me abſq; eo,ꝙ in me ſuſcipiatur, vt in l pig.
C.de pig. act. Sed iſta actio datur rōne ſuſceptionis periculi,
ergo non datur ꝯ dn̄m, qui non tenet̄ rōne ſuſceptionis peri
culi,ſed qa eſt dn̄s,aut non fuit translatū dn̄ium,& tunc ſi re
ſtituit mihi frumentū tuum,tu habes ꝯ ipſum actionem fur-
ti,ergo debet ceſſare actio oneris auerſi, quæ eſt ſubſidiaria,
& non cōpetit,niſi vbi alia deficit.¶Sed dubitat̄, an ſaltē pri
mo caſu det̄ actio locati ex eo,ꝙ nihil reſtituit. rn̄det̄, ꝙ nō
quia conductor non tenet̄,niſi de culpa leui,cum ꝯctus cele
bret̄ gr̄a vtriuſq;, ſed reſtituendo mihi in nulla culpa fuit, li-
cet fecerit ꝯdōnem meā meliorem, qm̄ reſtituere tenebat̄,
& oportet,ꝙ ab vno inciperet.Vnde ſi incepit a me,non fuit
in culpa,qa debuit incipere ab eo,q p̄uenit in petēdo, iuxta
ea,quæ hn̄r.j̄.quæ in frau.cre.l.ꝙ aūt.e.ſciendū & l.pupill. &
qđ no.de cond.inde.l.tut.in vlt.gl.hic eſt caſus huius l. diffici-
lis,ex quo collige notabilia,ex iā dictis.¶Vlt.quia per p̄dicta
ſunt oēs gl.excepta prima gl.magna,quæ incipit.ſ.de aceruo.
Oppo. pro declaratione illius inquantū dr̄,ꝙ qn̄ mercatores
poſuerunt frumentū in cumulo,fecerunt eum Saufeli, ꝙ im
mo non fecerunt, ſed fecerunt totū aceruū cōmu. vt hic pa-
tet circa prin.in ver.in cōi.& s̄.de rei ven.l. item Papi. ſcribit
ſi frumentū.circa prin.ibi,ꝙ ſi voluntate eorū,qdā fatentur,
ſed non rn̄dent ad iſtum tex.dū dicit,ꝙ efficitur Saufeli. Alij
dicunt,ꝙ eſt Saufeli,ſed non rn̄dent ad ꝯrium.Dic ergo, ꝙ ſi
miſcuimus frumentū tuū cum meo,& non tradimus ipſum
alicui alteri,tunc efficitur cōe, & ſic intellige ꝯrium, ſed qn̄
tradimus alteri, & ille obligat ſe ad reſtituēdum cuilibet no
ſtram quantitatem, quam ille poſuit, & tunc non efficitur
cōe,ſed illius.Ita loquitur hic.nec ob. tex.dum dicit de com-
muni,quia exponitur.i.communiter tradito, & hoc vult gl.

LEX XXXV.

2 *Actio perſonalis competens locatori contra conductorem non tranſit in ſingularem ſucceſſorem,niſi fuerit legata,vel ceſſa.*

1 Qui fundum. †Si locator transfert dn̄ium rei lo
catæ in ſingularem ſucceſſorē, cō
ductor non pōt compelli ſtare locutioni,& econtra ſingula
ris ſucceſſor non compellitur ei ſtare, tamen cōductor pro-
hibitus agere pōt ad intereſſe cōtra locatorem.h.d. ī effectu.
2 ¶†In tex.ibi,[negauit poſſe cogi].ſ. per hæredem locatoris,
quia ſua non intereſt,poſtquam fuerit alteri legatus,vt ſeq̄t,
nec etiam per legatariū,licet de hoc non dicatur in text. qm̄
in ipſum non tranſiuit actio perſonalis competēs locatori,
per quem poſſet ipſum compellere,hoc vult gl. & probatur
s̄.vſufru.quemadmo.caueat.l.omnes.§.fi. niſi legaſſet fundū
cum omni iure, & actione ſibi competenti occaſione illius
fundi,quia tūc videretur legare dictam actionem, & ſic tran
ſiret utilis in legatarium,vt in l. ex legato nominis. C. de leg.
Idem ſi hæres cederet legatario dictam actionem,vt j̄. de eui
ctio.l.ſi res quam.& puto,ꝙ teneatur cedere pro tempore fu
turo,quia omne emolumentum pertinet ad legatarium, nō
pro præterito. ¶In tex.ibi:[prohiberetur,] quod poteſt fieri
cum ſingularis ſucceſſor non tenetur ſtare colono,niſi colo
nus haberet ius in re, quia cōduxiſſet ad modicum tempus,
vel haberet in re conducta ius pignoris, vt dixi.s̄.eod.l.mer-
ces.§.j.Sed in caſu præcedenti non curo,an cōduxerit ad mo
dicum tempus,vel ad magnum. neutro enim caſu ad ſingu-
larem ſucceſſorem tranſit actio perſonalis,quam locator ha
bebat,niſi fuerit legata,vel ceſſa,vt dixi.s̄.

LEX XXXVI.

1 *Locator quando teneatur conductori remittere penſionem.*
2 *Si vendidiſti mihi fundum, & antequam tradas,ſit tibi ablatus per ſuperiorem,non teneris niſi ad reſtitutionem pretii.*
3 *Quando res vendita euincitur venditori, antequam tradatur, non poteſt emptor agere ad duplum,ſecus ſi euincatur poſt traditionem, nec etiā ante traditionem tenetur venditor ad reſtitutionem pretii, niſi fuerit ablata culpa,vel defectu venditoris.*
4 *Vendens,vel locans ſcienter rem alienam,ſeu etiam ignoranter,qualiter teneatur ad intereſſe re ablata per dominum.*

Si fun-

1 **Si fundus.** †Si cõductor prohibetur vti ſine dolo, vel culpa locatoris ad hoc ordinata, nõ tenet locator, niſi vt reſtituat, vel remittat pẽſionem pro rata tpis, quo ille non potuit vti. ſi vero dolo, vel culpa locatoris, tenetur ẽt vltra hoc, & ad intereſſe lucri de perditi h.d. in effectu vſq; ad l.& hæc diſtinct.§. cum fundum. & de primo ponit quatuor exempla. Primo, qñ conductor fuit prohibitus per ſuperiorem, quia locator non poterat reſiſtere, vt in prin. huius l. Alius caſus, qñ prohibet caſu fortuito cõtingente in re. vt in ver. quemadmodũ. Tertius caſus ponitur in fin. huius l. qñ fuit impeditus facto tertij iniuſtè, quem locator non poterat prohibere pp eius potentiam. Quartus caſus ponitur in l.& hæc diſtinctio, qñ fuit impeditus facto locatoris iuſto, & neceſſario, vt pp neceſſariã refectionem. de ſcdo ponit tria exempla. ſ. qñ conductor fuiſſet impeditus facto locatoris iniuſto, ſeu voluntario. Item, qñ facto tertij ſitr iniuſto, quem locator poterat prohibere: & iſti duo ponuntur in fi. ibi. [nam, & ſi colonus.] Tertius caſus, ſeu exemplũ ponitur in l.& hæc diſtinctio, verſ. intelligendũ, qñ eſt prohibitus facto tertij iuſto, licet iuſtum prohibere nõ poſſit, vt ſi locaſti fundũ alienũ, & dñs me prohibeat, vel impediat: nam iuſtè hoc facit, & prohibere non potes, nã fuiſti in culpa locando mihi rem alienã, tanq̃ tuã: iõ ſicut ſi vendidiſſes, teneris mihi ad intereſſe re euicta, & ita, & nunc re locata non ſolũ ad re-
2 ſtõnem penſionis pro rata. † Not. pcipuè in ver. qđ hactenus, q ſi vendidiſti mihi fundũ, & anteq̃ tradis, ſit tibi ablatus p ſuperiorẽ, non teneris niſi ad rẽſtõnẽ pretij. ¶Cõtra hoc op. q ad nihilũ tenearis, qa caſus cõtingens poſt venditionẽ pfectã ptinet ad emptorẽ, vt l. neceſſario. ſ. de peri. & cõmo. rei ven. gl. q̃ incipit immo dicit, q eſt ſpãle in caſu cõfiſcationis. Dic, q iſta cõfiſcatio fuit facta ex culpa, & defectu ipſius venditoris pp eius delictũ, iõ tenet, vt ſ. eo. l. ſi merces. §. culpę, ſecus ſi ſine eius culpa, vel defectu, vt quia Princeps abſtulit, & dedit militib. quia tũc non tenet reſtituere pretiũ receptũ ab emptore. Sed ſi aliqd recipit a Principe volente ipſum reſtaurare, bñ teneret illud tradere emptori, qa ſuccedit in locũ rei ablatæ, vt l. itẽ ſi verberatũ. §. j. ſ. de rei vend. & j. de leg. 2. q ſolidũ. §. j. ¶Sed ꝯ de l. Lucius. j. de euic. q̃ loqtur in caſu cõfiſcationis, & vult, q non noceat vẽditori, ſed emptori, vt teneat integrũ pretiũ ſoluere. Sol. intellige illã in caſu quẽ. ſ. proxi. dixi, q pp maleficiũ venditoris Princeps abſtulit, & tunc dic,
3 vt ſ. dixi. ¶†Sed, tũc extra gl. opp. q qñ res vendita euincitur venditori, anteq̃ tradat, non agit ad intereſſe, vt l. euicta. §. j. j. de euic. & de do. excep. l. 3. & ibi no. Sol. & tene menti hanc diſt. qñ euincit antequã tradat, & quærimus, an emptor poſſit agere ad duplũ, & dicendũ eſt indiſtinctè, q non, vt in ꝯrijs, ẽt ſi fuit vendita res aliena, & fuit euicta per dñm, licèt ſi eſſet euicta poſt traditionẽ, dicto caſu poſſit agere ad duplũ. Aut quærimus, an poſſit ad reſtitiitionem pretij? & tunc diſtinguitur, an fuit ablata culpa, vel defectu venditoris, & tũc teneretur ad reſtitutionẽ pretij, vt ſupra dixi, qñ fuit confiſcata maleficio venditoris, & ſic dicta culpa non eſt ordinata principaliter ad dictũ caſum, & ſic ẽt ſi vendidiſſet rem alienam, & ante traditionem eſſe euicta per dñm, ſine dubio teneretur reſtitu. pretiũ. Aut fuit ablata ſine culpa ſua, & tunc non tenetur reſtituere pretiũ pceptũ ab emptore, vt in l. Lucius. j. de euic. & quia caſus debet pertinere ad emptorem, vt d. l. neceſſario. ſed ad pretiũ, vel cõmodum, qđ percepiſſet ab auferrente bñ poſſet agi, vt l. item ſi verberatum. §. j. & d. l. qui ſolidum. Aut quærimus, an poſſet agi ad intereſſe lucri, vel damni, & tunc ſi venditor non fuiſſet in culpa, certum eſt, q non, nam ſi non poſſet agere ad reſtitutionem pretij, multo minns ad intereſſe. Si aũt interuenit eius culpa. tunc iſte text. vr probare idem, q non teneat ad intereſſe, intelligendo, vt dixi, q fuit confiſcata pp eius delictũ, alias non teneret reſtituere ẽt pretiũ. Et tñ dicit, q ad intereſſe non tenet. ¶In ꝯriũ facit, qa ꝯ venditorem non tradentem agit ad intereſſe, ſiue non tradat, qa non vult, ſiue, qa non põt ſui culpa, vel defectu, vt ſ. ti. j. l. j. in prin. Sol. dico, q aut illa culpa non erat principalr ordinata ad hunc caſum, qa non fuit cõmiſſa circa ipſam rem, & tunc non tenet ad intereſſe, & ita loquitur hic. Aut fuit ordinata ad iſtũ caſum, vt quia venditor dolo deſijt poſidere, vel neglexit cuſtodire, cũ teneatur ad cuſtodiã antequã tradat, & pp malã cuſtodiam fuit ablata, & tunc tenetur ad intereſſe, vt in ꝯrio, ſed ſi non pp malã cuſtodiam non fuiſſet ablata, tunc non tenet venditor, niſi, vt cedat actionẽ ꝯ poſſeſſorem, vt l. q ſæpe. §. ſi res. ſ. de ꝯh. emp. & ſ. ti. j. l. ſi ea
4 res. ita intelligo iſtã materiam. ¶†Vltimo licet tex. in l.& hęc diſtinctio. ver. intelligendũ, vr loqui in illo, qui ſcienter vendidit rem alienam, vt teneat indiſtinctè ad intereſſe re ablata p dñm, licet illum prohibere non potuerit. Et idẽ in locante rem alienã: tñ dicendũ eſt idem, ſi ignoranter, vt dixi. ſ. eod. ſi quis domũ, & probatur in l. ex conducto. §. Lucius. in fin. qa debet inquirere, an ſit ſua, vel nõ, & eius ignorantia non excuſat eum, quominus ad intereſſe teneatur, vt l. Lucius. §. ſi ſ. titul. j. qui loquitur indiſtinctè.

LEX XXXVIII.

1 *Inter ſocios eiuſdem rei, ſi ſit locatio altermis annis habet locum actio ex locato, & ẽt actio ex conducto, & illa quæ ex communione deſcendit.*
2 *Si habeo fundum communem tecum pro indiuiſo, poſſum tibi locare partem meam, licet illa non ſit demonſtrabilis ad oculum, nec ſit dare ceſpitem terræ, in quo tu partem non habeas, & an poſſim locare alteri dicto caſu, & quid in vrbanis.*
3 *Vnus de ſociis in eadem domo altero inuito non poteſt inducere ganeas.*
4 *Colonus non poteſt in vltimo anno locationis fundum, ita exfructuare, quod fructus anni ſequentis extenuentur.*

Et hæc diſtinctio.

1 **§. Cum fundum cõem.** †Inter ſocios eiuſdem rei, ſi ſit locatio alternis annis, habet locũ actio ex locato, & etiam actio ex conducto, & illa, quæ ex cõione deſcendit. h.d. Bart. vna tñ per alterã tollitur facta exactione, quia ſunt perſecu-
2 toriæ, & hoc ẽt dr in tex. ¶†No. q ſi habeo fundũ cõem [a] re-
a cum pro indiuiſo poſſum tibi locare partem meã, licet illa non ſit demonſtrabilis ad oculũ, nec eſt dare ceſpitem terræ in quo tu partem non habes, vt l. nemo. §. duob. de leg. 2. Sed ân poſſim partem meã locare alteri dicto caſu? certe in fundo ruſtico, clarũ eſt, q ſic, ſed in fundo vrbano ſi quidẽ neuter habitabat domũ, vr q non ſolũ partem meã, immo etiã tuam, ſi vtiliter facio, quia eſt negociũ, qđ pro te commode expediri non põt, vt no. in l. ſi ædes. ſ. de neg. geſt. per Bart. ſed ſi habitamus domũ, & ego volo exire, & locare partem meã cuidam extraneo, quem tu non vis recipere, ne videat ſocietatem tuã, ſi quidem poterit hoc fieri ſine tuo incõmodo, vt quia poterat diuidi domus per cęnacula, & tunc potero, qa ſicut tibi licet habitare, ita, & mihi. Ergo ſi nolo habitare, poſſum meã partem alteri locare, niſi vellẽ introducere pſonas inhoneſtas, vel inſupportabiles, vt ſtipẽdiarios, vel ſcholares, ſi eſſent mulieres per gl. quæ eſt. ſ. de vſu. & ha. l. nõ ali-
3 ter, quę dicit, † q vnus de ſocijs in eadem domo altero inuito non põt inducere ganeas, & vide Cy. C. lo. l. ædẽ. in 3. q. idem ſi non poſſet cõmode alteri locari, vt quia eramus fratres, & ſimul cũ familia ſtabamus. nam non eodẽ modo cogeris recipere extraneũ, & vide, hic, qđ no. Bal. in l. j. C. qui teſt. face. poſ. vbi tangit iſtum caſum, & Ang. in l. qui duo. de acq. hær.
4 †Item no. hic ꝯ colonos, qui in fi. tpis, ita exfructuant fundũ, q fructus anni ſequentis corrumpunt. Bar. ponit exemplum ſi vltimo anno conductionis non bene putant vineam, quia multa capita dimittunt, vt plus de fructu reddat, nam p hoc deterioratur vinea, quia anno ſequenti deſiccabit, vel oportebit taliter putare, q nullos fructus recolliget. Item, q partem fundi debeat ſeminare ad frumentum, & alteram non, ſed permittere, quieſcere, totum ſeminauit ad frumentum, & ſic anno ſequenti non poterat ſeminare, & ad hoc vide bonam gloſſ. quæ eſt in l. penult. infra de vſufruct. lega.

ADDITIO.

a ¶Fundum cõem. Circa hæc dicta uide Pet. de Vbal. in trac. de duo. fra. ĩ x. q. i. partis prin. & latiſsimè D. Bar. Soc. in l. ſerui elect. §. j. infra de le. j Cur.

LEX XXXIX.

1 *Suſcipiens in ſe periculum alicuius operis qualiter teneatur.*
2 *Locator operis de qua culpa, & quando de periculo teneatur, & quid in locatore operarum.*
3 *Periculum operis pertinet ad dominũ, ſeu conductorem, ſi ſuſcepit in ſe caſum fortuitũ, ẽt ſi opus veniebat approbãdũ, & locator nõ ſit in culpa.*
4 *Periculum non ſemper importat caſum fortuitum.*
5 *Caſus ſuperueniens non liberat a pęna præcedentis culpæ.*

1 **Opus, quod.** †Qui ſuſcepit in ſe periculum operis, tenetur de periculo quouſq; approbetur, & qui debet opus ad menſurã, tenetur quouſque menſuretur, q intelligitur de periculo, ſaltem culpa leuiſſima interueniente. h.d. Bar. & primo loquitur, qñ interuenit culpa leuiſſima vſq; ibi: [ſi tñ.] Secundo, qñ nulla culpa interuenit vſq; ad l. ſi prius. ibiq; continuat, loqui põt ſiue interuenit culpa, ſiue non, & limitat præcedentem. §. ¶Pro declaratione iſtorũ tex. qñ loco tibi opus fabricandi. puta domum, puta pro certa mercede, & tu eam fabricaſti, certũ eſt, ſi poſtea pereat, poſtquã fuit opus approbatum, & menſuratũ, & mihi traditum, periculum eſt meũ. Sed dubium eſt, ſi contingat, ante, & hic diſtingue, aut contingit vitio ſoli, & indiſtinctè pertinet ad me, & ſic teneor hoc non obſtã. ſoluere mercedem. Aut contingit vitio operis, & indiſtinctè pertinet ad te, & ſic non teneor ſoluere mercedem, & ſi ſolui, poſſum repetere, & iſti duo caſus probantur. j. eo. l. ſi. Aut contingit nõ vitio ſoli, vel operis, ſed tui culpa ẽt culpa leuiſſima, & tũc in duob. caſib. pertinet periculum ad te. ſ. ſi contingat anteq̃ approbet. Item ſi fuit locatũ ad menſurã, puta conſtituta mer-

cede

cede pro ſingulis pedibus, & contingat periculũ antequam
menſuretur, vt in prin. huius l. ꝙ intelligo etiam ſi fuit appro
batum, non tñ erat menſuratum, qm̃ ante menſurationem
non videbatur ɔ̃ctus perfectus, vt ſ. de ɔ̃hen. emp. l. quod ſępe.
§. in his & de peri. & commo. rei ven. l. ſi in venditione. §. fi. in
his. n. duobus caſibus cuſtodia, & diligentia pertinet ad cõdu
ctorem operis, antequã approbetur, vel menſuretur, ſicut ad
venditorem, antequã tradat, pertinet cuſtodia rei venditæ. vt
d. l. quod ſæpe. §. ſi res, & ille qui tenetur ad cuſtodiã, tenetur
de leuiſſima culpa, ſi pp malam cuſtodiã perijt, & ipſe recipit
2 emolumentum pro cuſtodia. vt ĩ. eo. qui mercedem. † & iſta
rõ eſt iſtius principij, ꝙ gl. & doct. vñr intelligere, qñ condu-
ctor operis ſuſcepit in ſe periculũ eius pp id, quod text. dicit
auerſione, &c. alias non tenetur de periculo contingente cul
pa leuiſſima, ſed culpa leui, ſic, quia licet habeat mercedem,
non recipit eam pp cuſtodiam principaliter, ſed pp opus, &
operam, vt in d. l. q mercedem. & ita limita iſtud principiũ,
ꝙ ſi recipit in ſe periculũ tenetur de leuiſſima, ſi non recipit,
tenetur de leui antequã menſuretur, vel approbetur. Poſtq̃
fuit approbatũ, vel menſuratũ, non tenetur amplius ad cu-
ſtodiam, ſed locator tenetur in ſe recipere, & iſta eſt rõ, qua-
re poſtea de periculo non tenetur conductor operarũ. Inter-
dũ contingit periculum ſine aliqua culpa conductoris, non
vitio ſoli, nec operis, ſed caſu fortuito, tunc aut illud erat ta-
le opus, ꝙ veniebat approbandũ, & hoc põt oſtendi, & tũc
periculũ eſt locatoris, vt in ver. ſi tamen. iuncta. l. ſeq. aut erat
tale opus, qđ non veniebat approbandum, quia non erat in
3 forma debita, † tunc, quia locator nõ tenebatur recipere pe-
riculũ, pertinet ad conductorem, vt ĩ. eo. l. ſeq. a ɔ̃rio ſenſu, &
ꝙ hr̃. ĩ. eo. ti. l. maritus, & idem eſſet ſi conductor ſuſcepiſſet
in ſe periculũ caſus fortuiti, quia tunc ad ipſum pertineret,
ẽt ſi opus erat probandũ, vt ſ. eo. item quæritur §. ſi gẽma, in
4 fi. ¶ † Vlti. no. gl. ſuper verbo [conductoris.] ꝙ iſtud verbum,
[periculũ.] non ſemper importat caſum fortuitũ, qui dr̃, qñ
nulla culpa interuenit, immo ẽt verificatur in culpa leuiſſi-
ma, & iõ not. in l. præcedenti, in prin. & ſ. ſi cer. pet. l. ſi qs, nec
cãm. ¶ In gl. ibi, arg. ɔ̃. ſ. eo. item quæritur. §. ſi gemma. dic, ꝙ
ibi locauit operas ſuas tãquam artifex, & ideo, quia vr̃ ſe aſ-
ſerere peritum ex natura cõtractus tenetur de leuiſſima cul-
pa, vt ſ. eo. l. ſi merces. §. pe. ideo pactum, ꝙ teneatur de pecul.
operatur, vt teneatur de caſu fortuito, alias nihil operaretur.
Sed qñ de natura ɔ̃ctus non veniebat leuiſſima, vt hic erat,
quia non pp vitium operis contingit caſus, ſic non fuit men
titus ſe eſſe peritũ, ſed veniebat ob aliã cauſam fortè ob ma-
lam cuſtodiam, tũc non veniebat, niſi leuis culpa, quia vt di
xi, non recipiebat mercedem pro cuſtodia, ſed pro opera, iõ
ſuſceptio periculi facit venire leuiſſimam, prout ſ. gl. intelle-
5 xit, non autem caſum fortuitũ, vt in ſeq. ver. ſi tamen. ¶ † No.
in l. ſi prius ſm Bar. a ɔ̃rio ſenſu, ꝙ caſus ſuperueniens nõ li-
berat a pœna præcedentis culpæ, quia ſi fecit opus non ap-
probandum, & ſic ſufficit a principio intereſſe locatoris.

LEX XLI.

Qui operas ſuas. Si non ſtat per eum qui ope
ras locauit, quominus pſtet,
debet habere integram mercedem. h. d. & hoc eſt verum, qñ
ſtat per aduerſarium, vel per caſum contingentem in ipſius
perſonam, vel in rem ſuam, quia debet ſibi nocere, non lo-
catori, ar. ſ. de conſti. pecu. l. item illa. verſ. proinde. ſecus ſi ſta-
ret per caſum contingentem in perſonam locatoris, vt ple-
nè not. ſ. eo. ſi vero. §. cum quidam. Item limita hic, niſi ope-
ras ſuas alteri locaſſet, vt l. ſed addes. §. penult. & fin. ſ. eo. hoc
etiam limita, vt ibi dixi, & in l. ſi in lege. §. ſi domus.

LEX XLII.

1 *Qui locat rem ſuam, non transfert dominium in conductorem.*
2 *Locator rei ſuæ retinet ciuilem poßeſsionem per ſe, & eius animo, & na-
turalẽ corpore coloni, & hoc ſi ad modicũ tempus, vt infra decenniũ.*
3 *Locãs ad decenniũ, vel vltra, & ſic ad longũ tp̃s transfert dominiũ vtile.*
4 *Qui conduxit rem a non domino, non transfert in illum dominium, niſi
præceſſißet contractus de cuius natura venit translatio dominii, & an
an transferat poſſeſſionem.*
5 *Si rem meam tibi vẽdidi, vel donaui, & antequam tradam, eam a te con
duco, tunc transfero dominium, & omnem poſſeſſionem.*

1 Non ſolet. † Qui locat rem ſuam, non transfert do-
minium in conductorem. h. d. ſm vnũ
intell. Certe nec poſſeſſionem ciuilem, vel naturalẽ, ſed ſim-
plicem detentionem, vt l. non ſolum. §. ꝙ vulgo circa fi. ĩ. de
2 vſuca. † & ipſe locator retinet ciuilem per ſe, & eius animo,
& naturalem corpore coloni, vt plene no. in l. j. C. comm. de
vſuca. & pdicta in ſimplici locatione ad modicum tp̃s. ſ. ĩ. de-
3 cenniũ. † Si aũt ad decenniũ, vel vltra, qđ dr̃ ad longum tp̃s,
transfert dñium vtile, vt in l. j. §. qui in perpetuũ. ſ. ſi ager. vec.
vel emph. pe. ꝙ poſſeſſionẽ naturalẽ, ſicut in vſufructuario,
qui minus ius habet, & tamen naturaliter poſſidet, vt l. natu
4 raliter, & ibi no. ff. de acq. poſſ. ¶ † Scd̃m aliam lectu. dicit, ꝙ
qui conducit rem a non dño, non tamen transfert in illũ do
minium, an autem transferat poſſeſſionem? dic, vt no. in l. rẽ
aliquam, de acqui. poſſeſſ. Hoc verum eſt, niſi præceſſiſſet ɔ̃-
5 ctus de cuius natura venit trãslatio dominij, † vt ſi rem meã
vendidi, vel donaui, & antequam tradam ipſam, a te condu
co, tunc enim transfero dñium, & omnem poſſeſſionem,
quia habet vim fictæ traditionis, ſicut loquitur. l. quod meo,
in princ. ĩ. de acqui. poſſeſſ. & l. quiſquis. C. de do. Cætera dic
circa hoc, vt pleniſſime not. in d. l. ſi rem aliquam.

LEX XLIII.

1 *Qui recipit mercedem pro cuſtodia, tenetur de culpa leuiſſima, non au-
tem de caſu fortuito obueniente ſine aliqua culpa.*

1 Qui mercedem. † Qui recipit mercedem pro
cuſtodia, tenetur de culpa le
uiſſima, non autem de caſu fortuito obueniente ſine aliqua
culpa. h. d. cum l. ſeq. ¶ In tex. ibi, [huius periculum. hic patet,
ꝙ loquitur, qñ interuenit culpa leuiſſima, iuxta not. ſ. eod. l.
opus. cum vocabulum iſtud poſſit comprehendere culpam
leuiſſimam, & caſum fortuitum, vt in dubio intelĺr de pri-
mo. gl. opponit. hic de. l. 4. §. ſi gratis, de nauta. ſ. naut. cau. ſtat.
vbi eſt ſpeciale in illis pſonis, vt teneant̃ de culpa leuiſſima,
& tñ recipiunt mercedẽ. Solu. hic loquitur, qñ ſpecialiter, &
princpaliter recipiebat mercedem pro cuſtodia, & non pp
aliud. Pone exemplũ in aliquo caſtellano, q promiſit cuſto-
dire rocham pro certa mercede, ibi, aũt non recipiebat mer-
cedem principaliter pro cuſtodia, ſed pro receptatione, vel
alia opera, ideo in illis perſoais tñ eſt ſpeciale, & in illa actio
ne, quæ oritur ex illo edicto, vt teneatur de culpa leuiſſima.
Rĺr ſecus, quia de leui tñ, ex quo ɔ̃ctus eſt celebratus gratia
vtriuſq;, vt in venditore, qui antequam tradat rem, tenetur
cuſtodire eam, vt ſ. ti. j. l. ſi ea res. l. ꝙ ſæpe. §. ſi res, de ɔ̃h. emp.
& in conductore operis, qui tenetur cuſtodire poſtquam pfe
cit, & quouſq; ſit approbatum, vel menſuratũ, & tñ non reci
piunt preciũ, vel mercedem pro cuſtodia, ſed pro re, vel opa.
Nam non teneñt de leuiſſima culpa, ſed de leui, niſi ſuſcepiſ-
ſent in ſe periculũ, quia tunc non tenerentur de leuiſſima, vt
ſ. l. opus. ſi autem domino gratis promiſit cuſtodiam, vt de-
poſitarius non tenetur, niſi de dolo, & lata culpa. vt ſ. depo.
l. quod Nerua. & l. j. §. ſi rem a ſeruo. & §. ſeq.

LEX XLVI.

Si locatum. Pro delicto commiſſo in re conducta
per conductorem cõpetit actio ex hoc
contractu, & etiam ex illo delicto, ſed vna per alteram tolli-
tur, quatenus ſunt rei perſecutoriæ, & vſq; ad concurrentem
quantitatem inquãtum altera eſſet pœnalis non tolleretur
per perſecutoriam, nec econtra, vt actio furti, vt ſ. de condit.
furt. l. ſi pro fure. ¶ In tex. ibi, [ſed alterutra.] ſupple, niſi qua-
tenus in actione. l. Aquil. plus eſſet, quam in actione locati,
rationem negationis, non ex repetitione. xxx. dierum, ſupra
commo. l. vnde quæritur. §. ſi legis.

LEX XLVII.

2 *Vſurarius non poteſt alteri locare, cum non faciat omnes fructus ſuos, ſi-
cut vſufru. vel vtatur ſecundum exigentiam perſonæ ſuæ.*

1 Locare ſeruitu. † Iſta lex intelligitur duob. mo.
in glo. Primo, ꝙ ego dominus
fundi non poſſum per viam locationis cõcedere ſeruitutem
in eo, quia ſicut locatio non eſt tit. habilis ad tranſlationem
dñij, vt ſ. eo. l. ſolet, ita nec ad translationem huius iuris, vel
eius conſtitutionis. Non aũt eſt in rerum natura, antequam
conſtituatur, cum fundus meus mihi ſeruire non poſſit, vt ſ.
ſi vſusfru. pe. l. vti frui. & locari non poteſt id, quod non eſt in
rerum natura, nec per locationem producitur in eſſe de no-
uo, licet ſecus per venditionem, vel donationem, vel per le-
gatum, qui ſunt tituli habiles ad translationem dñij, eodem
modo ad conſtituendum de nouo ſeruitutem realem, vel p-
ſonalem, vt ſi vſusfru. pe. & de ſerui. leg. per totum. Secundo
modo intelligitur in eo, qui habet ſeruitutem in fundo alie-
no, vt illum non poſſit alteri locare, licet ſit in rerũ natura.
Ratio huius eſt, quia ſeruitus prædialis debetur ſm exigentiã
prædij dominantis, & non vltra, vt ſ. de ſerui. ruſti. prædi. l. pe-
coris, cum l. ſeq. in fi. vnde ſi habeo ſeruitutem ducendi aquã
a fundo Titij ad fundum meum Seianum, non poſſum eam
deducere ad fundum Sempronianum etiam meũ, quia vna
eſt exigentia vnius fundi, alia alterius. Ergo, nec poſſum alte
ri concedere ad fundum ſuum multo minus, vt ĩ. de ſer. ruſt.
prædi. l. ex meo. vbi hoc probat̃. Non ſic ſi habeo vſum fruen
di in fundo Titij, quia non vtor ſm aliquam exigentiã perſo
næ, vel rei meæ, ſed ad plenum, & omnes fructus meos facio.
Ideo poſſem vſumfructum alteri locare, quia non variatur
vſus ex variatione perſonæ, & hoc vult glo. hic. non ſic eſt in
2 ſimplici vſu. † quia vſurarius non facit oẽs fructus ſuos, ſed
vtitur ſm exigentiam ſuæ perſonæ, vt l. plene. in §. j. de vſu, &
habi. & ſic non poſſet alteri locari, quia vſus variaretur.

LEX XLVIII.

Si tibi domum. Locator ex furto ſerui ſui facto cōductoris nō vltra teneret, q̃ vt ipſum det ꝑ noxa.h.d.& primo loqtur,qñ nō fuit locatus ſeruus,ſed alia res.ſecundo,quando fuit locatus ipſe ſeruus,q damnum dedit.

2 *Quod iuris eſt de numero,idem de principio numeri.*
3 *Venditio uno numo,an valet.& nu.1.*

LEX XLIX.

1 **Si quis.** †Non valet locatio facta vno numo.h. d.nam vr̃ negatoria,valebit tñ vt donatio vſus,vt hic innuitur,& idem dicit gl.in vendõne facta vno numo. Hoc tñ eſt verũ,niſi ex neceſſitate fiat,tũc valeret, vt locatio.vt ĩ. de iu.do.ſi vſusfructus.Vel niſi non,ſi digna maiori mercede, vel p̃tio,vt no.in l.ſi qs añ,de acq.poſ.Sed ꝯ,qa ēt in his duobus caſib.nō poſſit valere,vt locatio,vel ꝯductio:qa nō ualet mercede,vel p̃cio cōſiſtente in pecunia numerata, vt l.2.§.e.
2 ſed vnus numus nō eſt numerus,ſed principiũ numeri.†Sed iuris,qđ eſt de numero, idē de principio numeri; & ſic valet in dictis caſibus.Ita loquiĩ,qđ no.Cy.poſt Petr. in l. maritus. C.de procu.nec ob.p̃dictis.l.ſi quis donationis.§. de ꝯhē.emp.
3 † per quam vr̃, ꝙ valeat indiſtincte venditio uno numo,niſi fiat perſonæ q̃ prohibetur capere ex dõne,vt cõiugi. So.vt in gl.quia illa non dicit,ꝙ ſit facta uno nummo,qa nō valeret vt vẽditio,ēt ſi nō ꝯiugi,ſed loquiĩ in minori p̃tio, q̃ valeat, quo caſu ualet, ut uenditio,& reſiduũ pretii cẽſetur donatũ.

LEX L.

Cum apparebit. Ex hoc ꝯctu pñt ꝯſtitui duo rei debẽdi,nec hñt beneficiũ diuiſionis,ſed ceſſionis ſic.h.d.Primum dcũ procedit q̃tũ ad pēſionem,quia poteſt quilibet ſe obligare ab ſolidam pēſionem,vt uno ſoluente alter liberetur,& ſoluēti cedaĩ actio ꝓ parte ꝯ correum.poteſt etiam intelligi quantũ ad reſtitutionem,vt quilibet ſe obliget inſolidum ad reſtituendum, licet ſi hoc non faceret,quilibet teneĩ pro parte,vt hr̃ in ſimili de depoſito,in quo obligatio primitiua ad reſtitutionem, ꝯhiĩ ꝯ quemlibet pro parte,niſi aliter actum ſit, ut l. j. §.ſi apud duos.l.ſi duo.§.depo.& plene fuit no.ĩ l.ſi ut certo. §.ſi duob. uehiculũ.§.commo.& iſto caſu uno reſtituente non cederetur actio contra alterum,qa nihil ſoluit de ſuo. Scđm dictũ, ꝙ non habeat locum beneficium diuiſionis,procedit ſm iura iſta,licet ſecus eſſet in his, qui pro aliis obligantur,vt ſunt fideiuſſores,vel mandatores qui habebant beneficium diuiſionis ex edicto diui Adriani ēt iure iſto,ut C.de conſt.pec.l. fi.& ĩ.de fideiuſ.l.inter eos,cum ſi.idem in plurib. tutorib. ut l.i.§. nũc tractemus.de tu.& ra.diſtr.hodie vero ēt duo rei habent inter ſe beneficiũ diuiſionis, ſi ſunt ambo ſoluendo,& præſentes ex noua conſtitutione in Auth. de duo. re.qđ etiã vult hic gl.¶In tex.ibi,[præſtare non recuſet.]ſupple, pro parte,quia qui ſoluit totum,partem ſoluit pro ſe,partem pro ſocio.Pro illa tamen cedenda eſt actio non inſolidum, ne ipſe ſit melioris conditionis,q̃ alter,quod dic,vt plene no.in l.Modeſtinus.ĩ. de ſol.

LEX LI.

Si cui locauerim. Qui conduxit opus faciẽdũ, p̃t alteri locare, vt faciat,hoc dicit.hoc eſt verum,ſi eſt paris peritiæ,vel ſi non fuit electa ĩduſtria perſonæ, alias ſecus,vt C.de cadu.tol.§.ne autem.& ĩ l.inter artifices,de ſolu.

§.Qui ſeruum. Contra conductorem non reſtituentem rem iuratur in litē,nec poteſt obiicere compenſationem proprii dñi, ſi agaĩ ex l. ſi quis conductionis.C.eodem titu.& ita loquiĩ hic glo. ſecus ſi ageretur in actione locati,quia talis exceptio declarat illã non competere,ſi eſt vera,& ſic ipſo iure excludit eũ ab agēdo, vt dixi ſ.depoſi.l.qui rem ſuam.

LEX LII.

2 *Qui percutit clericum ignorans ipſum eſſe clericum,an incidat in penam excommunicationis.*

1 **Si ignorans.** ¶†Qui ignorãter locat rem militi,cõtra prohibitionem legalem,non punitur,& ualet ꝯctus,& iõ põt penſionem petere.h.d.& hoc ꝓcedit ſi ignorabat ipſum militem,ſecus ſi ignorabat ius,qđ ꝓhibet militibus locare,vt C.eo.l.milites,quia iura debent ab
2 omnibus ſciri,& gloſſ.inducit hanc l.† ꝙ qui percutit clericũ ignorans ipſum eſſe clericum, nō inducit in excommunicationem latam à iure canonico.In contrarium facit,quia dat operam rei illicitæ, ideo vr̃ obligari pluſquam credidit per l.cum qui.§.ſi iniuria.ĩ.de iniur.dic,vt ibi no.per Bar.de ſica. l.fi.& in c.ſi vero.el.ij.de ſenten.excommun.

LEX LIII.

L.Ea lege fundum. Pactum appoſitũ ꝓ locatore non debet interpretari,vt ſibi noceat.h.d.not.idem videtur in diſpoſitione legali facta in fauorē alterius,vt l.nō eo minus.C.depo.niſi qñ quis impetrat ius iniquum in ſui fauorem,quia retorquetur contra ipſum,vt ſ.quod quiſque iuris, per totum. gl.tñ quæ eſt in l.ſi merces. §.vis maior.ſ.eod.vr̃ ſentire ꝯrium, ꝙ diſpō l.facta in fauorem vſus, vt cōductoris,vt remittatur ſibi penſio pp ſterilitatem in caſu ecõuerſo pp fertilitatē retorqueatur in eum,vt augeatur penſio,licet in nullo delinquat, tñ illa determinatio non placet,vt ibi dixi,quia eadem dr̃ eſſe rō in diſpoſitione legali,quæ eſt in pacto,vt d.l.nō eo minus, & bene facit ad.l.fal. l.in ratione.§.tametſi. in fin.

§.Locaui opus. Qui conducit opus faciendum teneĩ officio operis, q tñ locat operas dietim pro faciendo opere ad libitum conductoris,đ tali vitio non teneĩ.h.d.& eſt valde ſingularis caſus ſm Bar. per quem limitatur.l.fi.ĩ.eo.vbi dr̃,ꝙ conductor operis,tenetur de uitio operis.Nam intellige ſm diſtinctionem hic poſitam,ꝙ ſi ſe conſtrinxit ad complẽdũ opus, & ſic debebat illud facere ad ſenſum ſuum,prout ſibi videbatur,dummodo bene faceret,& taliter, ꝙ approbaretur arbitrio boni uiri,& tũc tenetur de uitio operis, ſiue recipit unicam marcedē ꝓ toto opere,ſiue pro ſingulis diebus, quib.fuit operatus.Si autem nō ſe aſtrinxit ad perfectionem operis, ſed locabat operas ſuas dietim,pro faciendo opus ad dictamen, & bene placitum conductoris,tunc non tenetur de vitio operis:& rō eſt quæ aſſignatur in gl. quia conductor operarum poterat locatorem repellere,quando volebat,ſi male operabatur,quia ñ locauerat operas,niſi ſingulis dieb.Si ergo non reppellit,cenſetur apꝓbare ſingulas operas,& iõ ſi ex eis reſultat opus uitioſum,imputetur ſibi, non ſic in caſu præcedenti,quia non poterat repellere,cũ ille ſe obligaſſet ad perficiendum opus. Locator econuerſo vr̃ ſe obligare ad faciendum ipſum,& ꝑficere:& poſtq̃ erit perfectum videbitur bñ. vel male.¶In tex. ibi,vt bonitas eius a conductore apꝓbareĩ. expone.i. vt ipſe ꝯductor operis laboraret ad ſenſum ſuum, & prout ſibi melius uidebatur,& opere completo videbitur,an bñ vel male: & hoc contingit,qñ aſtrinxit ſe ad opus ꝯpellẽdũ,nec tũc p̃t ſibi dici ꝑ locatorē. Tu nō bñ facis,deberes facere alio mõ. Põt.n.rñdere,nō ꝯqueraris,donec opus eſt cõpletũ,& ꝑfectũ, & tũc videbiĩ,an bñ fecerim,vel male.Si aũt ſe nō aſtrĩxit ad ꝑficiendũ opus,ſed ſingulis dieb.locauit operas, tunc dominus,ſeu conductor operarum ſingulis diebus dicere poterit, facias ad ſenſum meũ,nō ad tuũ, & ille tenebiĩ facere,& niſi ita faceret, poterat expelli. & ita loquitur finis huius. §.ut non teneatur de vitio operis.

LEX LIIII.

Si decem tibi. Si locator ſenſit de maiori penſione,conductor de minori, ꝯctus ñ ualet.Si vero econtra,ualet in minori,de qua ſenſit locator. h.d.ratio primi dicti,quia quocunque modo diceretur ualere, remaneret alter deceptus, ſecus ſi in ſecundo caſu, quia nec remaneret deceptus locator,poſtquam nō ſenſit de pluri,nec conductor, immo remanet alleuiatus, cum ſenſiſſet de maiori,& hoc in contractu vltro, citroque obligatorio, ſed in ſtipulatione facta animo donandi ſi fuit ſtipulatus decem, & tu promiſiſti quinque, quia non remaneo deceptus cum nihil de meo tradam, hic ſic, & loquitur contrarium glo.de l.j.§.pe.de verb.obl.

LEX LV.

Qui fideiuſ. Qui fideiubet pro cōductore conductoris,non tenetur principali dño.h.d.& ſic res ſecundi conductoris nō ſunt obligatę dño,ſed primo conductori,vt ſ.e.in l.i.§.i.

LEX LVI.

1 *Fideiuſſor qui promiſit in omnem cauſam,ad quid teneatur.*
2 *Tres caſus,in quibus fideiuſſor tenetur non ſolum ad ſortem,ſed etiam ad acceſſione officio iudicis mercenario uenientes,& qualiter acceſſiones ſint in obligatione quantum ad fideiuſſorem.*
3 *Promittens idemnitatem non videtur proprie fideiuſſor.*
4 *Obligatio fideiuſſoria non ſolum poteſt accedere alteri obligationi, ſed ēt officio iudicis mercenario,& fortius nobili,*
5 *Fideiuſſor acceptus ſimpliciter per verba præſentis temporis,nō tenetur ex mora principalis ad acceſſiones,quæ propter moram incipiunt deberi,& quid ſi dixit,fideiubeo pro tali.*

1 **Quæro an fide.** †Fideiuſſor, qui in omnem cauſam interceſſit,vel fideiuſſit, vel promiſit iudicatum ſolui,uel indennitatem tenetur non ſolum in ſortem,ſed ēt in vſuras officio iudicis ueniętes ex mo
2 ra principalis debitoris.h d.† No.tres caſus in quibus fideiuſſor tenetur non ſolum ad ſortem,ſed etiã ad acceſſiones officio iudicis mercenario uenientes,ſicut quando fideiuſſit expreſſe in omnem cauſam,vel quando ꝓmiſit iudicatũ ſoluere,vel

re, vel qñ promiſit indẽnitatem. Nam iſtis caſibus in cõem
3 cām vr̃ ſideiuſſiſſe.† Iſte tñ vltimus nõ dr̃ propriè fideiuſſor,
qđ patet, quia non põt conueniri antequã principalis, ẽt ho
die ſm Bar. Imò dic, ꝙ ẽt iure iſto non poterat cõueniri an-
tequã principalis, ſecus in fideiuſſore, vt s̃. ſi cer. pet. l. fin. C. de
conue. fiſc. debi. l. j. & de ſen. quæ ſine cer. quan. l. ij. ſecus erat
in fideiuſſore, vt C. de fideiuſſ. l. 3. & aduertendũ, ꝙ in iſtis ca-
ſibus licet acceſſiones non ſint in obligatione reſpectu prin-
cipalis debitoris, ſed in officio iudicis mercenario tñ, vt hic,
& l. qui per colluſionem, in fi. s̃. ti. j. Quãtũ tñ ad fideiuſſorẽ,
erunt in obligatione, quia tenetur ad eas ex ſua promiſſio-
ne, non ſic principalis, qui non promiſit niſi ſortem, ad vſu-
ras vero conuenitur ex diſpoſitione legis ꝑꝑ ſuam morã, &
effectus eſt magnus, quia principalis ſoluta ſorte non põt cõ
ueniri ad vſuras, fideiuſſor ſic, vt s̃. de eo, ꝙ certo loco. l. cen-
4 tũ Capuæ. & C. depoſi. l. 4. † Item ex prædictis no. ꝙ obligatio
fideiuſſoria non ſolum põt accedere alteri obligationi, ſed
ẽt officio iudicis mercen. & fortius nobili, vt l. cum quis pro
eo. de ſol. duo aũt faciebant pro iſto fideiuſſore, vt non tene-
retur ad vſuras. ſ. conſtitutiones imperiales, de quibus ſit hic
mentio, quæ dicebant, ꝙ illi, qui ſe obligant pro alio non te-
nentur agnoſcere, niſi damnũ ſortis, non aũt pœnæ, vel vſu-
rarũ. Sed ad hoc rñde, ꝙ loquebantur in eo, qui fideiubet ꝑ
alio, qui obligatur ex ſuo delicto, puta, pro magiſtratu apud
remp. vt l. libertus. §. fi. j̃. ad municip. & hic in vltimo ꝯrio. gl.
nos loqmur in eo, qui pro eo fideiubet, qui tenetur ex ɔ̃ctu,
quæ obligatio eſt fauorabilior, & illę erant conſtitutiones de
quibus hic, licet gl. ij. dicat, quia eas non habemus. Itẽ facie-
bat pro fideiuſſore, quia iſtæ vſuræ non erant in obligatione
quo ad principalem, & fideiuſſoria obligatio ſolet accedere
alteri obligationi, vt in l. j. C. de fideiuſſo. vnde videbatur, ꝙ
non eſſet hic, cui accederet, ſed certè largo modo dñr eſſe in
obligatione, ex quo, ſunt in offic. iud. illi deſeruienti, vt no. s̃.
de eo, quod certo loco l. fi. in gloſſ. ſuper verbo obligatione.
¶ Vltimo diſtingue recolligendo gl. nam aut quærimus, an fi
deiuſſor teneatur ad acceſſiones ꝑꝑ moram principalis debi
toris. Primo caſu dic, ꝙ aut loquimur de vſuris, quæ ſunt ac-
ceſſio odioſa, & ad iſtas non tenetur, niſi eas promiſerit, cũ
teneatur actione ſtricti iuris, in qua non veniunt vſuræ, niſi
ſunt promiſſæ ẽt poſt lit. conteſt. vt l. j. & ibi no. C. de cond. in-
deb. & hoc voluit gl. hic in verſ. ſed ɔ̃rio. Ad acceſſiones verò
naturales, vt fructus, vel quaſi, vt partus ancillæ bene obliga
tur poſt lit. conteſt. & non ante per l. cum fundus, in prin. s̃. ſi
cer. pet. Item ad intereſſe in arbitrarijs rõne loci bene obliga
tur ꝑꝑ moram ſuam, ẽt ante lit. conteſt. vt l. centum Capuæ.
5 in prin. de eo, qđ certo loco. † Scđo caſu, an teneatur ex mo-
ra principalis, diſtingue tres caſus, aut obligauit ſe generali-
ter in oẽm cauſam, & promiſit ſoluere iudicatũ, vel indem-
nitatem, & indiſtinctè tenetur ad quaſcunq; acceſſiones, ſiue
veniant ex natura ɔ̃ctus, ſiue præter naturã, vt eſt intereſſe in
arbitrijs, vt dixi in d. l. fi. de eo, qđ certo loc. Aut ſe obligauit
in certam quantitatem, & vltra illã non tenetur, vt l. fideiuſ-
ſores magiſtratuũ. §. j. de fideiuſ. & hic in princ. gl. mag. aut ſe
obligauit ſimpl̃r, & tunc aut per verba præſentis temporis,
puta, pro eo, quod talis debet, & nõ obligabatur ad acceſſio-
nes, quæ poſtea ꝑꝑ morã incipiunt deberi, vt j̃. de verb. obli. l.
ſi a colono, & hic in gl. in ver. [item ꝯ Io. ſi fideiuſſiſſet, &c.]
Aut ſe obligauit ſimpliciter, & non fuit diſſenſio inter Pla.,
& Io. quia Pla. tenuit, ꝙ nõ obligabatur ad ſucceſſiones, quæ
ſunt in officio iudi. ſed ſolum ad illa quæ ſunt in obligatione
per l. centum Capuæ, de eo, qđ cer. loc. nec obſt. iſta. l. ſm cũ,
quia hic ſe obligauit in oẽm caſum, ſecus ſimpl̃r. Ioã. tenuit
ꝯrium per plures leges, maximè, per l. ſi poſtea. rem pupil. ſal.
fo. vbi vr̃ caſus pro, & ꝯ Pla. ſic debet hic ſubaudiri, maximè
iſtã opi. ſeqtur. Bar. hic. et gl. hic, licèt ɔ̃ eã arguat multis mo-
dis, & ſoluit, ſed omittit ſoluere ꝯrium de. l. centũ Capuæ, ad
qđ rñdetur ibidem, ꝙ ibi loquitur in intereſſe, qđ venit in ar-
bitrarijs ꝑter naturã actionis, nã ad illud nõ tenet̃, ꝗ fideiuſ-
ſit ſimpl̃r, nos loqmur in vſuris, q̃ veniũt in actionib. bonę fi.
ſm eorũ naturã, & hæc vera, quam declara, vt ibi plenè dixi.

1 Promiſſio de non veniendo contra contractum, intelligitur facta dummodo per alteram partem contractus ſeruetur, alias locum non habet.

2 Si remitto tibi actionem iniuriam pro decem ſoluendis in tali termino, & non ſoluis, non poſſum ad illam actionem redire, ſed poſſum agere, vt ſoluas, ſecus ſi remiſſio eſſet conditionalis.

3 Omnis promiſſio alteri facta cenſetur habere in ſe tacitam conditionem, vel modum, ſi ille cui facta eſt, ſeruet promiſſa.

4 Conductor ſi non ſoluat penſionem intra biennium, quando conduxit ad maius tempus, vt in quinquennium, poteſt expelli. Si vero ad minus tempus poteſt ſtatim expelli, ſi eſt præſens, & quid ſi interuenit promiſſio de non expellendo.

1 **§. Inter locatorem.** † Promiſſio de nõ venien
do ꝯ ɔ̃ctum intelligit̃ fa-
cta dummodo ꝑ alteram ɔ̃ctus ſeruetur, alias locũ non ha-
bet. h. d. & ſemper allegatur. Idem in iur̃o, vt in c. querelã, de
iureiu. vbi caſus, & vide bonũ tex. in l. fi. & in l. pe. s̃. de reſcin.
ven. In fi. tex. ibi, [profuturã locatori doli excep. Sic ergo vr̃,
ꝙ mero iure ſtipulatio pœnalis ſit cõmiſſa, licet obſtet exce
ptio promiſſio ergo de non expellendo, non eſt ꝯdõnalis, ſi
penſio ſoluatur, quia tunc ipſo iure eſſet commiſſa, ſed eſt
modalis, & ſic pura, vnde committitur ipſo iure, ſed obſt. ex-
ceptio, & ita intelligit Pet. & Cyn. hunc tex. C. de tranſac. l. cũ
mota. qui dicit per hoc, qñ dubitatur, an aliqua promiſſio
ſit conditionalis, vel modalis, in dubio præſumitur modalis,
2 per iſtũ tex. ¶ † Vnde ſi remitto tibi actionem iniuriarum ꝓ
decem ſoluendis in tali termino. ſi non ſoluis, non poſſum
redire ad illã actionem, quia ſemel eſt remiſſa per pactũ, &
cum ſit ex maleficio, non reſuſcitatur ex mora debitoris, vt
l. ſi vnus. §. pactus ne peteret, verſi. ſed ſi pactũ conuentũ. & l.
ſi tibi. §. quidam. s̃. de pact. ſed debeo agere, vt ſoluas. Si aũt re-
miſſio intelligeretur ꝯdõnalis, ſi ſolueres, ſi non ſoluatur de-
ficit ꝯdõ, & ſic hr̃ pro non facta, vt s̃. ſi cer. pe. l. pecuniã. verſ.
proinde. & l. neceſſario, de peric. & commo. rei vend. verſ. ꝙ
ſi ſub ꝯdõne, & ſic non poſſum redire ad actionem iniuria-
rum, vt s̃. de inoffi. teſt. l. ſi inſtituta. in princ. & iſta verba tene
3 menti, & adde. s̃. pro ſoc. ſi conuenerit. † Et not. ꝙ omnis pro-
miſſio alteri facta cenſetur hr̃e in ſe tacitam conditionẽ, vel
4 modũ, ſi ille cui facta eſt, ſeruet promiſſa. † Et præmitte hic,
ꝙ ſi conductor non ſoluat penſionẽ intra bienniũ, qñ con-
duxit ad maius tp̃s, puta, ad quinquenniũ, poteſt expelli, vt j̃.
eo. cum dñi. Si vero ad minus tp̃s, poteſt ſtatim expelli, ſi eſt
præſens, vt l. ædem. C. eodẽ. Si ergo locator promiſit non ex-
pellere, intelligitur dummodo conductor ſoluat in terminis
debitis, alias locator poterit vti iure ſuo, quia non ſeruanti
ɔ̃ctum, uel fidem, non eſt fides ſeruanda, ut C. de pact. l. cum
proponas. ¶ In gl. quæ incipit. [at in emphyteuta priuati triẽ-
nium. No. ibi rationem diuerſitatis, quia in emphyteuta tra-
ctatur de maiori præiudicio. ſ. de perdendo vtile dominium,
& ideo expectatur per triennium, ſi eſt emphyteuta priuati.
Si uero eccleſiæ ꝑꝑ bienniũ fauore eccleſiæ. ſimplex aũt co-
lonus qui non habet ius in re, non expectatur niſi per bien-
nium, ut hic, & hoc qñ interuenerat pactum de nõ expellen
do ipſum, ita loquitur hic. Si aũt tale pactũ non interuenit,
tunc dicunt Doct. ꝙ ſi erat præſens, ſtatim põt expelli, per l.
ædem. C. eo. ſi non erat præſens expectatur bienniũ, ut j̃. eo.
cum dñi. Sed Iac. But. ſubtilius ſm Bal. qui hoc refert in auth.
qui rem. C. de ſac. ſan. ecc. dicit, ꝙ ſiue ſit præſens, ſiue abſens,
ſi non eſt appoſitũ pactum de non expellendo, ſi non ſoluit
poteſt ſtatim expelli, tamen expulſio non erit perpetua, ꝗa
ſi uellet poſtea ſoluere, & res ſit integra, quia non ſit alteri
locata, debet ſibi reſtitui, & purgabit moram, ut s̃. eo. ſi in l. §.
colonus. ſed ſi locator uult ipſum expellere perpetuo, & ut
non poſſit moram purgare, debet ipſum expectare per bien
nium, & ita intelligitur. l. cum domini. j̃. cod. & Bald dicit, ꝙ
eſt ipſa ueritas prædicta in eo, qui conduxit ad maius tempus
quam ſit biennium. Si autem ad minus, poteſt ſtatim expel-
li, intelligi ſic poteſt illa. l. ædem. ſm alium intellectum, tñ po
terit purgare moram re integra ſm prædictam opi. quã not.
quia melius declarat hunc articulum, quã aliquis alius. Præ-
dicta uera, niſi habeat aliquam iuſtam cauſam non ſoluẽdi,
ut in gl. ſeq. puta, ſi locator promiſerat aliquid ſibi facere in
re conducta, & ad hoc non fecerat, ad quod ultra iura in gl.
allegata bene facit in d. l. fin. ſupra de reſcind. uend.

§. Paulus. Res tradita æſtimata habetur pro uendita, ideo periculum interitus pertinet ad emptorem. hoc dicit.

LEX LVII.

1 Dominus horreorum ſi promiſit cuſtodiam, de qua culpa, ſeu periculo teneatur, & ſi appoſuit cuſtodes, ignorante conductore videtur in ſe cuſtodiam recepiſſe, & quid ſi eos non appoſuit. & nu. 2.

3 Horrea ſi ſunt ſeparata ab habitatione locatoris, & locauit in totum, & tradidit claues, non tenetur dominus ad aliquam cuſtodiam, & quid ſi non locauit in totum.

4 Horrea ſi ſunt infra clauſulam domus habitationis locatoris, etiam ſi locaſſet in totum, & tradidiſſet claues, non liberatur totaliter a cuſtodia.

5 Si ſine fractura hoſtii blada ſint exportata, præſumitur locator in dolo.

1 **Dominus horreorum.** † Dñs horreorum locatorum non tenetur de fractura, niſi cuſtodiam eorum promiſerit, ſerui tñ eius poterunt ad torturam poni, pro exquir. uerit. h. d. & ſemper dubitaui in intellectu huius legis cũ ſiñ. nam de iſta materia tractatur ẽt. j̃. eo. cũ plures. §. locator, & §. fi. C. eo. l. j. & l. ex diui. & aliqui loquuntur per unũ modũ, aliqui per alium, gl. hic tradit iſtã materiã ſm Azo. ſatis confusè ponendo aliquos caſus, in quibus non tenetur, niſi exhibere cuſtodes, & ſic innuit, ꝙ non teneat̃ ad cuſtodiam, quia tunc non liberaretur

2 retur exhibendo cuſtodes, † & aliquos in quibus tenetur de
leui culpa, aliquando de leuiſſima, aliquando de caſu fortui
to, & in iſtis p̄ſupponit ipſum teneri ad cuſtodiam, quod etiā
probatur in d.§.locator.in §.fina.dum dicit præſtare debet. ꝓ
declaratione glo.ergo opponitur de l.diui, C. eo.vbi dicitur,
ꝙ tenetur exhibere cuſtodes, & in l.dicitur de hoc.ſol.hic nō
appoſuit locator cuſtodes:ibi ſic. ¶Sed tūc oppo. ſi appoſuit
cuſtodes, videtur recepiſſe in ſe cuſtodiam, vt in l. ſi vt certo.
§.pen.s̄.cōmo.ergo non liberatur exhibendo cuſtodes, quia
de ipſorum mala cuſtodia tenetur.vt s̄. e. videamus. in princ.
Solu. verum eſt, ſi appoſuiſſet ignorāte cōductore.ſed illa lex
debet intelligi, quando conductore ſciente, & patiente, vel
conſentiente appoſuit: quo caſu non videtur cuſtodiam in
ſe recepiſſe, ſed illam commiſiſſe cuſtodibus de voluntate cō
ductoris, & de illorum mala cuſtodia nō tenetur, niſi vt eos
exhibeat:& ita ſentit Azo.licet dicat non reperiri cautum le
ge de dicta ſcientia. ¶Item adhuc oppo. ꝙ īmo teneatur lo-
cator de cuſtodia, vt dicto.§.fin.dum dicit, [cuſtodiam quam
horrearijs conductoribus præſtare debet, &c.] Solu.intellige
hic, ꝙ locator expreſſe renunciauit dictæ cuſtodiæ, quia nole
bat ad eā teneri, quo caſu non eſt dubium ſm Azo. ꝙ nō te-
netur.gl.tñ dicit de conductore, ꝙ non renunciauit expreſſe.
Sed credo, ꝙ ſit corrupta, & debeat dicere locator, alias non
ꝑcipio quē ſenſum poſſit hr̄e.Idem renunciauit tacite, puta,
tradēdo conductori claues, ſi autem, nec expreſſe, nec tacite,
quia retinuit claues penès ſe ipſe locator, tunc loquuntur le-
ges ꝯriæ, vt teneatur præſtare cuſtodiam, & ſi ꝑꝑ malā cuſto-
diam, contigiſſet fractura, teneretur de leui culpa, quæ venit
in hoc ꝯctu.Ita dicit gl.& ſubditur, ꝙ ſi promiſiſſet expreſſe
cuſtodiam teneretur etiam de leuiſſima ꝑ l. q mercedem.s̄.e.
qđ non placet:qa ibi loqtur, qñ pro cuſtodia recipiebat mer
cedem, ſed hic nō ꝓ cuſtodia principalr̄, ſed pro vſu horreo
rum, ideo de leui tm̄, vt ibi dixi, niſi recepiſſet tanquam nau
3 ta caupo, vel ſtabularius, ut ibi dixi.†Si aūt Spāl'r ſe obligaſſet
ad caſum, tenet̄ de caſu, & aduertēdū, ꝙ interdū horrea ſunt
ſeparata ab habitatione locatoris: & tunc ſi locantur in to-
tum, & traduntur claues, nō tenetur dñs ad aliquā cuſtodiā,
nec, tunc habet locum.lex diui.C. eo.nec ea.quæ s̄.dicta ſunt.
ſed illa. l. cum plures. in fi.dum dicit niſi expreſſe in ſe rece-
piſſet cuſtodiam, vt ibi dr̄.Si vero non locauit in totū, qa hor
rea erant ampla in vna parte, ipſe locator tenebat blada ſua,
& locauit alteri, vt poſſit tenere ī altera, iſto caſu locū habēt
ea, quæ s̄. dicta ſunt, quia ſi retinuit claues penes ſe, vel poſuit
cuſtodes a ſeipſo, teneatur de cuſtodia.Si vero tradidit claues
conductori, vel appoſuit cuſtodes, de voluntate illius, non te
netur niſi, vt exhibeat cuſtodes, & idem ſi expreſſe renuncia
4 uit cuſtodiæ.†Si vero horrea erāt.j̄.domū habitationis ipſius
locantis, & ſub vna clauſura principalis domus, tunc ēt ſi lo
caſſet ipſe in totū, & tradidiſſet claues, quia tñ adhuc sūt ſub
vna clauſura domus ſuæ, vr̄, ꝙ non ſit liberatus totaliter a cu
ſtodia, ſi ꝑꝑ aperturā domus ſuæ cōtigiſſet, & ſic pōt ītelligi.
5 §.locator horrei.†Item adde, quòd ſi ſine fractura hoſtij bla
da fuiſſent exportata, præſumeretur locator in dolo, ut dicta.
l.j.C.eodem.

2 Expenſæ factæ in re conducta dicuntur neceſſariæ, quando locator habeat neceſse facere, ne res pereat, vel deterior fiat, vel ut habitari poſſit, & indiſtincte repetatur a locatore, & quid de vtilibus.

3 Pro expēſis factis in re aliena, quando competat actio, quando exceptio. & quando officium iudicis, remiſ.

1 **§. In conducto fundo.** †Expenſæ factę per conductorē neceſ-
rio vel vtiliter, poſsūt repeti a cōductore per actio.ex condu
cto.h.d.vel in penſionem imputari, ſi non eſt ſoluta, vt l.ædi-
les.§.quicunque.j̄.de vi.publi. vel etiam exportari ſi commo
de fieri pōt, & conductor hoc vult, vt s̄.eod.ſed, & addes.§.ſi
2 inquilinus. † & dicuntur neceſſarię, qñ locator habebat ne-
ceſſe facere, ne res pereat, vel deterior fiat, vel vt habitari poſ-
ſit, & iſtæ indiſtincte repetuntur, vtiles non neceſſariæ non ī-
diſtincte repetuntur, ſed ita demum ſi ex voluntate locatoris
tacite, vel expreſſe, vel non adeſt voluntas, ſi non ſunt nimis
graues locatori, dummodo ꝑꝑ eas res fuerit effecta maioris
precij, quod dic, vt s̄.de pigno. actio.ſi ſeruus, & l.in fundo.de
rei vendicatione.& s̄.titu.j.Titius.in fi.tex.ibi experiri poteſt.
3 ¶†Sed opp.ꝙ nō cōpetit actio, ſed duntaxat exceptio, ut l.ſi
in area.s̄.de condic. indebiti.vel offīn iudicis, vt l.dñs.C.de rei
vendi.Sol.illud eſt verum, qñ impēdit in re aliena tanquam
ſua:qa tunc non habet animū obligādi aliquē, ſecus tanquā
in aliena, tunc.n.quia habet animum obligandi dominum,
vel datur ſibi actio ex ꝯctu, ſi quis præceſſerit inter ipſum, &
dñm, vt hic:& d.l.ſi ſeruus, vel negociorum geſtorum, ſi non
præceſſerit, & ideo dixerunt antiqui, ꝙ impēſæ factæ in re alie
na interdum repetūtur per, a, ideſt per actionem, interdum
per, e, ideſt ꝑ exceptionē:interdum per, o, ideſt per officium
iudicis, ut no.per gl.in d.l.domum. C. de rei vend.

§. Qui contra. Conductor deſerens fundum,
ſtatim conueniri ad penſionem
poteſt totius temporis, & etiam ad ītereſſe.h. d.& hic eſt tex.
ꝯ Azonem qui dixit, non poſſe agi ad penſionem futuri tem
poris, vt no.gl.s̄.eodem l.ſi in lege.§.ſi domus, quia hoc ibi ex
preſſe non dicitur certe dicitur hic, & ita ibi tenet gloſ.Cœte
ra, dic, vt ibi dixi.

2 Conductor ſi ſteterit abſens per biennium, & per biennium ſoluere ceſſauerit, & conduxerat ad maius tempus, tunc locator petens a iudice familiam, uel notarium, vt veniat ad videndum aperiri domum, & ad ſcribendum res, quæ ibi ſunt, ſufficit, ꝙ iudici hoc narrauit, & per iuramentum fidem fecerit.& nu.1.

3 Sed quantū ad hoc, vt poſſit domum, vel horrea reducere ad manus ſuas, & alteri locare, & facere conductorem priuari iure conductionis, ſi ceſsauit per biennium, debet fidem facere per teſtes, & debet prōūciātio ſequi reſeruando iura abſenti appellandi, vel contradicendi.

4 Conductor ſi fuit viſus intrare de ſero, & in die ſequenti non appareret, & officium eſſe clauſum a parte interiori, debet ſtatim aperiri, quia forte eſt infirmus, vel mortuus.

5 Quando quis vadit ad iudicem, & petit, ꝙ ſibi concedat familiam, vel notarium pro aliquo negocio expediendo, quæ prius ſeruari debeant, ut hoc concedatur.

6 Conductor ſi retinet claues rei conductæ, uel apud alium dimittit, non dicitur de relinquere rem conductam.

1 **Cum domini.** †Si conductor non appareat, &
ceſſauit in ſolutione penſionis ꝑ
bienniū, poſſunt dominus, vel horrea aperiri, & quæ ibi ſunt
coram publicis perſonis deſcribi.hoc dicit. Et eſt caſus quoti
dianus ſecundum Bar.¶In tex.ibi, [diu non apparētibus, nec
eius temporis.&c.[ſic ergo vr̄, ꝙ duo requirantur, vt fieri poſ
ſit, quòd hic dicitur, ſcilicet, ꝙ ſteterit abſens per biēnium, &
ꝙ per biennium ſoluere ceſſauerit.Nec vr̄ ſufficere ꝙ ſteterit
abſens minori tempore, licet ceſſauerit per biennium ſolue-
re, & hoc qñ cōduxerat ad maius tēpus, alias ceſſaret practi
3 ca huius.l.†Sed, an locator habebit neceſſe facere fidē iudici,
a quo petit familiā, vel notarium, vt veniat ad ſcribēdū, & vi
dēdū aperiri:rñdeo, quantum ad iſtos duos actus, qa nō ſunt
p̄iudiciales, ſufficit, ꝙ locator hoc narrauerit, & ꝙ ꝑ iumen-
tū de his duobus fidē fecerit:vt l.theſaurus. s̄. ad exhib. & qđ
no.ꝑ Bar.in l.j.de præto.ſtip.& l.ſi quis a liberis.§. ſi vel parēs.
3 de lib.agn.†ſed quantum ad hoc, vt poſſit domū, vel horrea
reducere ad man⁹ ſuas, & alteri locare, & facere ꝯductorē pri
uari iure ꝯductionis, qđ pōt, ſi ceſſauit per bienniū ſm intelle
ctum Iac.But.de quo feci mentionē in §.inter locatorem, qa
hoc eſt præiudiciale, debet fidem facere per teſtes, quo facto
poterit petere, ꝙ iudex pronūciet ipſum poſſe hoc facere, tñ
abſenti reſeruatur ius appellandi, vel ꝯdicendi, ſi aliquī in tā
4 cām allegaret, quare nō ſoluit.ita intelligo iſtam.l. † Dicit.n.
hic Bar. ꝙ ſi ꝯductor fuiſſet viſus intrare de ſero, & in die ſe
quenti nō appareret, & oſtium eſſet clauſum a parte interio-
re, dēret ſtatim aperiri, qa forte eſt mortuus, vel īfirmus, arg.
l.j.s̄.de ſer.fug.& C.e.tit.l.requirēdi.dicit hoc accidiſſe in quo
dā ſcholari.¶Sed ad quid ſit iſta deſcriptio rerū, q̄ ibi ſunt? re
ſpondeo, vt ſeruētur cōductori abſenti, & nō poſſit cōqueri,
5 ꝙ aliqua fuerint ſibi ſubtracta.& no.ſm Bart.† ꝙ quando qs
vadit ad iudicē, & petit, ꝙ ſibi cōcedat familiam, vel notariū
pro aliquo negocio expediendo, debet concedi.Hoc intellige
verū, cā cognita:qa debet ſibi facere narrari, qđ facere vult,
& cognoſcere, an illud ſit licitū, vel non, & faciat ſibi fidem
fieri, ut dixi.ſ.ſm contingentiam caſuum, vt ſi peto, familiā ꝓ
faciendo capi debitorem meum, q vult fugere, debeo facere
fidē de debito per iuramentum, & de fuga, alias non valet ca
ptura.dic, ut ī l. ait p̄tor.§.ſi debitorē, cum ibi no.ꝑ Doct.j̄.q̄ ī
frau.cre.¶Sed opp.ꝯ hāc.l.ꝙ nō debeat tm̄ expectari, quia ſta
6 tim, ꝙ deſeruit, ſeu dereliqt, pōt agi ꝯ eū, ut s̄.ꝓxi.§.†ſo. aliud
eſt derelinquere, qđ eſt, qñ p̄ſens, & non colit, vel non habi-
tat, ſed dimittit domū apertā, & ſine cuſtode. Aliud eſt ſe ab-
ſentare, quia ſi retinet claues, uel apud aliquem dimittit, non
dr̄ delinquere.ita loquitur hic.Secus ſi dimiſiſſet domū aper-
tam, & ſine cuſtodie:tene menti, quia ſunt quotidiana.

LEX LIX.

1 Qui non dat damnum, ſed præbet occaſionem damni, qua actione tenetur.

2 Damnum contingens ex humore præſtito parieti domus locatæ per terrā appoſitam per actionem ex locato purgatur.& nu.1.

4 Statutum ſi imponit certam pœnam vulneranti aliquem, & aliquis proiecit aliquem in terra, ex cuius caſura ille percuſſus eſt a lapide, & vulneratus, non dabet locum pœna ſtatuti ſed mitius punietur.

Qui domum. †Qui non dat damnum immedia
te ex eo, quod facit, ſed præbet oc-
caſionem damni, & poſtea ab alio infert, non tenetur Actio.
l.Aqui.directa, ſed actione ex contractu, quia præceſſit. h.d.
& ſi non p̄ceſſiſſet, teneretur actione in factum, vt l.ſi fiſtu
læ.s̄.de ſer.vrb.præd. q̄ eſt ſubſidiaria.l. Aquil.& competit i..
deficiente

deficiunt verba,ſed adeſt mens illius legis , hic tamen ceſſat, quia competit actio ordinaria ex eo contractu.arg.l. quoties.
2 ȷ̃.de præſcr.verb.¶† In tex.ibi,ex locato tantum modo actionem,quaſi dicat non actionem,l.Aquil. per rōnē,q̄ ſequitur, quia ipſā congeſtio,& cætera per id, quod ſequitur in fi. quia actio l.Aquil.non datur,niſi ꝯ illū , qui dat dānū immediate, ſed hic nō ſic.qa cōgeſtio terræ quā ille fecit n̄ dedit dānū,ſi.n. nunq̄ pluiſſet, nunq̄ dānū dediſſet, ſed humefactio ex pluuiis
3 poſtea ſubſecuta,fuit illa,quę dānum dedit.¶Et no.hic†ar.immo quaſi caſum,& ad hoc allegatur, ſi ſtatutū imponit certā pœnā vulneranti aliquem, & aliquis proiecit aliquem in terra,ex cuius caſſura ille percuſſus eſt a laipde, & uulneratus nō hēt locū pœna ſtatuti,quod eſt ſtricti iuris, & cuius diſpoſitio nō hēt locum, niſi vbi conueniūt verba proprie loquēdo,ſed iſte nō vulnerauit,ſed cadere fecit, ex cuius caſſura ſecuta eſt vulneratio,vnde magis dr̄ præbuiſſe cām vulneri , quā vulneraſſe.Punietur ergo arbitrio iudicis , ſi aliud ſtatutum non eſt; & ſic poterit tēperare pęnā,& cōplacere delinquenti ad libitū ſuū.quod no.¶Sed opp.ꝙ non detur actio ex locato,quia non fuit illatum damnū in re locata, nā domus,quę perit, non fuit locata.Itē in alia, q̄ locata fuit nullum damnum fuit illatum. So.ſufficit,ꝙ fuerit datū in alia re locationis,pp id, qđ geſtum fuit in re locata,vt eſt caſus hic, quem tene menti . Secus ſi pp aliud, quod fuit geſtum in re locata, fuiſſet illatum dānum in alia re non locata,quia nō daretur actio ex locato,cum cauſa ſic omnino extrinſeca .

LEX LX.

1 *Pactum ꝙ penſio inquilinorum cedat emptori,intelligitur de penſione debita venditori,non eius conductori.*

2 *Per iſta verba vt accedant penſiones emptori, non transfertur vtilis actio in emptore ſine locatione,niſi locator vēdidiſſet,cū omni iure,& actione ſibi competenli occaſione illius domus .*

1 Inſulam vno. † Pactum , ꝙ penſio inquilinorum cedat emptori intelligitur de penſione debita venditori,non eius conductori.h.d.concordat.s̄.ti.j. l.ſi mercedem.in prin.iuxta fi.ti.& in hoc differt iſta ab illa , qa locator ideq; venditor locutus fuit per uerba pluralis nu. dū dixit,quia mercedes īquilinorū accederēt emptori,& ipſe locauerat vni,& ille locauerat alteri,unde ſi nō accedit,niſi merces debita ſibi a ſuo īquilino,nō verificabitur pluralis locutio,q̄ requirit ſaltē duo,vt l.fi.ȷ̃.ad Treb.& l.vbi numerus.ȷ̃. de teſt.Sed certe aliqn̄ pluralis ponitur pro ſingulari , ne ſequatur inconueniens, ꝙ iſte videatur diſpoſuiſſe de penſione, quæ non erat debita ſibi,ſed alteri , & ſic ad eius diſpoſitionem non pertine-
2 bat.¶†Vltimo ſcias,ꝙ per iſta verba,vt accedant pēſiones emptori non cenſetur per hoc venditum nomen inquilini,niſi vēdidiſſet rē cum omni iure,& actione ſibi competenti occaſiōe illius domus,vt dixi.s̄.eo.qui fundum,& eſt caſus in l.creditor. in §.inter venditores.s̄.ti.i.In fi.tex.ibi:[& quod tibi conductor debeat.]ſubaudi duntaxat,& ad illud debes mihi cedere actionem,non aūt teneris facere, ꝙ ipſe conductor cedat ꝯ ſuū ſm̄ conductorem ad id,qđ plus ei ipſe locauerat.vt ſi ipſi locaſti ꝓ triginta,ipſe vero pro quadraginta.

1 *Breuitas temporis,an vitiet contractum.*

2 *Impoſſibilis conditio licet vitiet contractum,non ſolum ſtricti iuris, ſed etiā bonæfidei,tam impoſſibilitas, & anguſtia temporis non vitiat contractū bonæfidei,nec aliam diſpoſitionem habentem inſtar bonæfidei.*

3 *Si promiſiſti mihi dare infra certum terminum ſub pęna , poſtea prorogaui terminum,& de pęna nihil fuit dictum, & non ſoluis infra primum terminum , non incidis in pęnam , & quid ſi non ſoluis in termino prorogato.*

1 §.In operis. †Breuitas temporis non vitiat contractū bonæfidei,ſed reiicitur , & ſuppletur tēpꝰ neceſſarium, & antequam illud tranſeat,nō committitur pœna promiſſa,ſi opus non fuit ȷ̃.tp̄s completum.h.d. †No.valde ꝙ licet īpoſſibilis cōditio vitiat contractū nō ſolū ſtricti iuris, ſed bonæfidei,vt l.non ſolum,de act.& oblig.impoſſibilitas tn̄ & anguſtia temporis non vitiat contractū bonæfidei,vt in hoc tex.qui ad hoc ſemper allegatur, nec ēt aliam diſpōnē habentem inſtar bonæfidei,vt in l.teſtō,& in l.ſi mihi,& tibi,§.ſi quis ſeruos,de le.j.bene tamen vitiat contractum mere ſtricti iuris, vt ſtipulationem.ſupra eodem.quod cert. loco,l.2.§.ſi quis ita. In tex.ibi quatenus vir bonus &c.Si ergo dictū, fuit vt deberes perficere ȷ̃.annum,& iſtud non fuit poſſibile , quia ſaltem ſex menſes vltra requirabantur,illi ſex menſes ſupplebuntur , nec committitur pęna,antequam ſint elapſi.18.menſes. Sed ſi tūc non eſt expletum opus,bene committitur.vt hic innuit expſſe
3 quod no.pro eo,quod dicam inf.e.cum in plures.§.lege di. † Si promiſiſti mihi dare.ȷ̃.certum terminum ſub pęna,poſtea prorogaui terminum, & de pœna nihil fuit dictum , ſi non ſoluis intra primum terminum,clarum eſt , ꝙ non incidis in pœna. qm̄ ab illo fuit receſſum, quid autem ſi non ſoluis termino ꝓrogato?vr̄,ꝙ nec tūc incidas,cum pœna non fuerit ꝓmiſſa , ſi non ſoluatur in illo, ſed in primo,nec in ꝓrogatione fuit peta pęna,ſed iſte tex.facit in ꝯrium,qa idem iuris eſſe dēt in prorogatione,quæ fit per legem, qđ, & in illa quæ fit per hominē, ſed in illa quæ fit per legem pęna committitur,ſi non fit in termino prorogato , ergo idem in illa quæ fit per hominem.de hoc tetigi in l.lecta.s̄,ſi cer.pet. verſi. ſed cum ſortis,facit l.Celſus.§.i.s̄.de arbi.

2 *Quantitas legata pro certo vſu non debet præſtari, antequam immineat tēpus vtendi.*

3 *Delictum in vltima uoluntate ſub modo,ſicut poteſt peti præſtita cautiōe de implendo modum,ita & debitum ex contractu ſub modo, quando modus de illo debet impleri.*

1 §.Quidam. †Ille cui promiſſa eſt pecunia ad certū opus faciendum,poteſt eam petere antequam faciat,dummodo caueat , ꝙ illud opus exponet. h.d. eſt verum,qn̄ erat talis pſona, q̄ veriſimiliter de ſuo facere nō potuiſſet,vt dixi s̄.eo.qui inſulam, in fi.alias vr̄ ſecus,ſi promiſſa fuit pecunia pro toto opere, ſecus ſi pro ſingulis menſuris, vt d.l.qui inſulam. §.pe.¶In tex.ibi,[& ad refectionem fornacis.]quia iſtæ expenſę pertinent ad locatorem, q dēt tenere balneas fulcitas , & eas reficere cum opus eſt,ſicut dicitur s̄.eodē. l.ſed addes,§.illud,ibi,ſed pedum.¶In text.ibi,centū numos petebat,aſſerens neceſſarium eſſe refectionem,& hoc conſtabat, alias non teneretur locator ei ſubminiſtrare pecuniam ꝓ refectione,anteq̄ refectio immineret,per l.nec ſemel.§.ſi in habi-
2 tatione. ȷ̃.qn̄ dies le.ce. & l.ꝙ pupillæ.† vbi quantitas legata ꝓ certo vſū nō debet præſtari,anteq̄ immineat tempus vtēdi. Ita ſane intellige hic , & de hoc non erat qō,ſed erat,quia conductor petebat anteq̄ reficeret,locator aūt dicebat, reficias prio, & poſtea tibi dabo,certe pōt rn̄dere, non debeo pecuniam ex burſare,quia nec hoc videtur inter nos actum,ſed reficiam de pecunia,per te danda.Et hoc eſt verum,dēt tn̄ ſatiſdare cum fi
3 deiuſſore.† Et ſic no.ꝙ ſicut relictum in vltima voluntate ſub mō pt̄ peti pſtita cautione de implēdo modū,vt l.qb. dieb.§.fi. de ꝯd.& dē. & l.hmōi. in prin.de le.i. ita & debitū ex ꝯctu ſub mō,qn̄ modus de illo debet impleri.vt hic eſt caſus ſm̄ Bar.

LEX LXI.

1 *Periculum operis locati contingens antequam perficiatur ſine culpa cōductoris,pertinet ad locatorem.*

2 *Medicus quod non teneatur iterum curare ægrotantem per eadem mercede,& quando.*

1 Martius domum. † Periculum operis locati ꝯtingens anteq̄ perficiatur ſine culpa conductoris,pertinet ad locatorem.h.d.Idē ſi contingat poſtquam fuit perfectum,vt s̄.e.l.opus.ver.tamē, & in hoc differt iſta.l.ab illa.Si aūt interuenit culpa conductoris , ſi quidem leuis,pertinet ad ipſum conductorem , vt ſi fecit opus vitioſum,vt inf.e.l.fi.niſi conductor ipſum approbauerit ſciēter, vt d.l.opus.in prin.in tex. & gl.Et idem ſi fuit locatum opus ad menſuram,& pereat anteq̄ menſuret,quaſi non ſit adhuc cōtractus perfectus,vt ibi in ſecundo reſponſo. ¶In tex. ibi, [Flaci eſſe periculum.]effectus eius eſt.quia ſi promiſerat facere domum pro centum,& ipſe fecerat medietatem,quę ruit,dēt habere medietatē mercedis,& ſi locator vult, ꝙ de nouo faciat, debebit habere integram mercedem , nec tenetur reficere deſtructū ſuis impenſis,nec fuit liberatus ab ablone,qua promiſit opus facere,cum opus eſſet indiuiduū rōne certæ formæ, & ante formam conſumatam nihil dicitur factum,vt l.ſi is quinquaginta.§.quidam,ad l.fal.vt l.2.& l.ſtipulationes non diu. de verb.ob.& ad faciendum dēbit hr̄e integrum tp̄s,quia caſus ſuperueniens abſtulit commoditatem totius temporis,iō dēt in totū reintegrari.Ratio eſt,quia iſte caſus in l.& ideo hęſitatur, de verb.ob.quam gl.allegat pro ꝯria, nec bene ſoluit ſecundū
2 Bar.¶† In gl.ibi,[& colligitur hic arg.]optimū ꝓ medico,vt n̄ teneatur iterum curare pro eadem mercede, ſicut nec hic iſte conductor , tenetur reficere opus pro eadem mercede , vt ſuperius dictum eſt,ſed debeat hr̄e mercedem integram,quaſi ſit,noua infirmitas.Tamen gl.arguit in ꝯriū multis rōnib.vſq; quaſi in fi.ibi:econtrario,& ibi iterum arguit pro medico , & fuit qō ſabbatina,quam Ioan.An.poſuit in regula ꝯctus.ī mercu.& diſtinguit,aut conſtat, ꝙ reciderit infirmus ſui culpa , & non tenet medicus,aut nō ſui culpa, ſed ex eiſdē humoribus, & tenet per rationes hic allegatas in gl.& qa opus fuit vitioſū i.curatio.ergo,& ȷ̃.e.l.fi.In dubio ſi incōtinenti, vel.ȷ̃.paucū tēpus reciderit,præſumitur,ꝙ ex primis humorib. Si vero ex interuallo,præſumitur,ꝙ ex nouis,& ex mala cuſtodia , ad q̄ diſtinctionem facit l.plerique.alias.l.3.ȷ̃.de diuor.

LEX LXII.

1 *Si domus non poteſt habitari , vel ad habitandum locari,fit remiſſio mercedis pro rata temporis.*

2 *Conductor debet habere facultatem habitandi,ſi vult, & etiam alteri locādi,alias remittitur.*

3 *Conducens domo pro tenendo hoſpitium, ſi propter guerram ſuperuenien*

*tem nullus venit.& propter hoc non poßit alteri locare, quod eſt fru-
ctus domus, debet ſibi remitti penſio.*
4 *Conductor ſi non potuit colere fundum propter guerram,an debeat ei re-
mitti penſio? remiſ.*
5 *Doctor qui conduxit domum, ſi propter caſum ſuperuenientē non potuit
vti quantum ad ſcholas: licet potuerit habitare non obſtante guerra,
debet penſio remitti,ſi eam non conduxiſſet,niſi ut legere potuiſſet.*

1 **Cum in plures.** †Si domus non poteſt habita-
ri, vel ad habitandum locari,
ſit remiſſio mercedis pro rata temporis.h.d.Barto. ¶ In text.
ibi,[nihil locatori conductorem præſtaturum.]ſupple,pro il
lo anno,quo ſtetit deſtructa Calendis Ianuarii vſq; ad Calē-
das Iulii,quia ſic fuit impeditus habitare,vel alteri locare, &
res non eſt integra, quia forte aliam habitationem cōduxit,
vel non reperitur qs velit nunc conducere,ſed pro ſequentib.
annis,ſi res eſt integra, debetur penſio, & etiam pro eodem
anno,ſi res eſſet integra.& ſine damno cōductori poſſit mo-
ra purgari:vt ſ.eod.l.ſi in lege.§.colonus.¶†No.ꝙ conductor
debet habere facultatem habitandi,ſi vult,& etiam alteri lo
candi:alias remittitur penſio,& hoc inducit Bar. ad quæſtio-
3 nem,†ſi aliquis cōduxit domum pro tenendo hoſpitium: &
poſtea propter guerram ſuperuenientē nullus venit: & ſi nō
potuit habere commodum propter quod conduxit domū,
debet ſibi remitti penſio,quia non poteſt alteri locare, quod
eſt fructus domus,vt hic,& ī.de pigno.l.ſi is.§.j. & de vſur.l.vi
deamus.el.j.in §.fin.ibi,[præterea Gallus,&c.]de pe.hær.l.nec
merces. ī.de vſu.l. vſur.& l. prædiorum.dubō erat,quia leges
huius ti.quæ loquūtur de remiſſione penſionis dom⁹, loquū-
tur qñ facto locatoris ɔductor eſt īpeditus vti, vel caſu ꝯtīgē-
te ī re ꝯducta,vt hic,& ſ.e.& hæc diſtictio, & l.ſed & addes.§.
ſi qs cū ī.annū.Sed ī iſto caſu nō fuit impeditus ꝯductor ꝑci-
pere fructus facto locatoris, nec eius culpa, nec caſu ꝯtīgēte
in re ɔducta,ſed certe ſufficit,ꝙ ɔtigerit in fructu rei ꝯductæ,
ſicut in p̄dio ruſtico, qñ ꝯtingit ſterilitas in fructib.& qa non
ɔtingit culpa locatoris,nec caſu ꝯtingēte in re, ſed dūtaxat ī
3 fructib.ſ.e.l.ꝯductor.§.i.& iſta fuit ītētio Bar.†Similis qō mo-
uet̃ ꝑ Doc.qñ ɔductor nō potuit colere fundū ꝑꝑ guerrā,an
debeat remitti merces? nā iſta nō eſt ꝓprie ſterilitas,nec cas⁹
ꝯtingēs in re,an habeat locū illa.l. ɔductor. §.j de qua vide ī
addi.Specu.in ti.de loca.§.nūc uero aliqua.in addit q̄ incipit,
quid ſi ſterilitas.ubi recitat diſpōnē Gul.de Suza & ꝑ Cyn.in
l.j.C.de emphy.in pen.q.iſtū caſum habui de facto in cā pro-
5 pria.†Pone,ꝙ ꝯduxerā Bononiæ ſcholas,ul' domū:& ꝑꝑ no
uitatē ſuꝑuenietē nō potui vti.q̄tū ad ſcholas clarū eſt,ꝙ de
buit remitti pēſio,ꝑ ea,q̄ no.hic Bar. q̄tū ad domū uidebat̃ ꝯ
riū,qa illā ñ ꝯduxi ꝓ legēdo,ſed ꝓ habitādo, ſed habitare po
terā nō obſtante nouitate, & hoc quidam dicebant etiam ꝑ
id,quod hic no.Bar.qui dicit eſſe ſecus,qñ qs conduxit domū
pro habitando,non pro tenēdo hoſpicium, quia non obſtā-
te guerra pōt habitare. Et in dubio ꝓ quo conduxerit dicit
eſſe recurrēdum ad qualitatem perſonæ. Ego dicebam con-
trariū ꝑ iſta uerba,nā licet ꝯduxerim ꝓ habitando,tñ ex qua
litate ꝑſonæ apparebat nō ꝯduxiſſe,niſi ut poſſem legere, qa
ibi ñ habitaſſem, niſi legere potuiſſē,& ſic habitatio nō erat
principalis ꝑꝑ ſe,ſed ꝑꝑ lecturam, & ideo quod iuris erat de
ſcholis,idem de domo: & principaliores Do.ibi cōſuluerunt
idem:& ita de facto obtinui,licet aliquantulū mihi ꝯſtiterit.

1 *Per colonum,vel eius hæredem retinet dominus poſſeßionem etiam finito
tempore locationis.*
2 *Conductor ſi rem conductam alteri tradit, priuat dominum vtraque poſ-
ſeßione.cū ciuilis ſequatur naturalem, idem ſi deiiciatur colonus a cor
porali detentione,& quid ſi exeat de fundo.*
3 *Conductio facta ad certum tempus non finitur mortuo conductore.*
4 *Conductor qualiter dicatur interuertere poſſeßionem domini,& dominus
eum poßit propria authoritate expellere ſtatim,ſecus ſi ex interuallo.*

11 **§.Hæredem.** † Per colonum uel eius hæredē reti-
net dñs poſſeſſionem ēt finito tpe lo
cationis.h.d.no.Si vero non eſſet finitum, nō eſt dubium, ꝙ
dñs retinet ciuilē animo ſuo,nālē uero corpore coloni, ut l.
2 ſi de eo.§.j. de acqui. poſ. † & ſi rē tradidit alteri, priuat dñm
vtraq; poſſeſſione,quia ciuilis ſeq̃t nālē,ut l.iij.§.qđ ſi ſeruus.
eo.ti.idē ſi deiiciat̃ colonus a corporali detentione, ut l.pere
gre.§.qb explicitis.eo. ti. Si aūt nō trahit,nec deiicit̃,ſed exiit
de fundo,diſtinguit̃ quo aīo exiuerit.e.tit.ut l.colonus.in tex.
& gl.ſi uero moriat̃.& ſic deſinit inſiſtere:dic,vt d.l.ſi de eo.§.
j.& de his omnibus tractatur in l.1.C.cōia de vſuca.¶In tex.
ibi, [quāuis colonus nō eſt.] qa forte ꝯduxit defunctus rem
3 quouſq; vixerit,& ſic eo mortuo finita eſt ɔductio. † Si.n.ad
certum tp̄s,tranſiret ad hr̄dē.ut C.eo.l.viam.& ſ.eo.ſed & ad
des.§.pen.itē dic,ꝙ hic locator ignorabat mortē: als patiēdo
hr̄dem remanere cenſet̃ relocaſſe.ut ſ.eo. l.item q̃rit̃ur.§.qui
impleto,& ſic eſſet verū,qđ hic dr̄ in text.ꝙ non eſt colonus.
Videbat̃ aūt hic dñs nō retinere poſſeſſionem, per talē hære
dē, qui nō eſt colonus, quaſi non videbat̃ retinere rē nomi-
ne locatoris, ſed proprie. Contrarium eſt uerius ut hic patet,
quia eodem mō cenſetur retinere, quo & defunctus tenuit,
ne aliter dicatur delinquere. argu.in l.merito.ſ.pro ſoc.& idē
in colono, ſi finitum eſſet tempus conductoris:& ignorante
domino remaneret in fundo, ut uideatur retinere eodē mō,
4 & animo,ut prius arg.†hic ēt ſi pēſionem non ſoluat,ꝙ ēt ſi
in animo conſtituat ɔrium.ſ.retinere noīe proprio, quia nō
poteſt ſolo animo immutare ſibi cauſam poſſeſſionis de nul
la in aliquam.ut l.cum nemo.de acqui.poſſ.C.iuncta.l. male
agitur.de præſcrip.xxx.an.ſi tñ dñs penſionem peteret, uel rē
ſibi reſtitui, & ipſe denegaret, & tūc priuaret dñm poſſeſſio
ne,quia ipſam interuerteret.ut l.colonus.& l. qui fundum.de
vi,& vi arm.niſi ex iuſta cauſa denegaret,ut ibi: dñs tñ poſſet
ſtatim,ꝙ denegat reſtituere,uel ſoluere, ipſum expellere: &
tunc nō priuaretur poſſeſſione, ſed eam ſibi defenderet. Sed
ex interuallo,poſtq̄ amiſiſſet propria auctoritate recuperare
non poſſet.ut l.qui poſſeſſionem. ff.de vi & vi arma.

1 *Fullo cuius culpa ueſtimenta locata fuerunt ſubtracta, qualiter agat con-
tra furem.*
2 *Habens actionem contra plures æque principaliter pro recuperatione rei
ſuæ,uel debiti,ſi ad unum peruenit emolumentum, & conueniatur al-
ter,locum habet beneficium ordinis, & excußionis, ut primo agatur
contra illum,qui ſenſit lucrum,expenſis tamen alterius, qui nō ſenſit.*
3 *Sicut ille,qui deliquit prīcipaliter debet primo accuſari criminaliter,quā
alius conueniatur ciuiliter,ex delicto, ita debet etiam prius conueniri
ciuiliter.*
4 *Quod ſtet in cognitione iudicis utrum commode poßit agi contra illum,
qui lucrum ſenſit,uel non.*

1 **§.Veſtimenta.** † Locator ad inſtantiā fullonis,
cuius culpa veſtimēta locata fue
runt ſubtracta, cogitur agere contra furem cōdōne furtiua,
uel rei ven.expenſis tamen,& periculo fullonis, ſi hoc cōmo
de fieri poteſt,alias poteſt agere ɔ̃ fullonē locati. Tenetur tñ
cedere ſibi dictas actiones ɔ̃ furem.h.d. ¶ In tex.ibi,[ꝑdidit.]
ſ.ſui culpa propter malam cuſtodiā. ¶In tex ibi:[& habes vn
de petas.]quia cōſtat quis ſubtraxit, & eſt præſens,& ſic potes
agere contra eum condictione furtiua,& rei vendica. tamen
nō uis,ſed uis agere ɔ̃ fullonem locati,certe potes mero iure,
quia qñ habes ꝯ plures actionem æque principaliter pro ea-
dem re,electio eſt tui creditoris,ɔ̃ quem agas,de æquitate. tñ
ſi fullo conuentus excipiat,ut primo agas ɔ̃ furem, cum poſ-
ſis,debet audiri, quia iuſtum eſt,cum ille tractat de lucro ca-
ptando,& eſt effectus locupletior ex re tua. Fullo uero de dā
no uitando, & conuenitur ex delicto furis propter ſuam tñ
culpam.Si tamen fullo de hoc non exciperet,teneret proceſ-
ſus ɔ̃ eū, nec iudex de proprio officio poſſet hoc facere poſtq̄
dñs habet ius agendi ɔ̃ fullonē,ut hic,iuncto eo,quod not.in
l.ſi vnus.§.pactus.in gl.in opponendo.ſ.de pac. ſed ſi non ha-
beret ius agendi, tunc iudex ēt fullone non excipiente poſſet
agentem repellere ex officio ꝑ gl.quæ eſt in l. ubi pactū.C.de
2 tranſa.†no.hic,ꝙ qñ qs pro recuperatione rei ſuæ,uel debiti
habet actionē ɔ̃ plures æque principaliter: ſi ad unum perue
nit emolumentum, & conueniatur alter ēt iſto iure locum
hēt bñficiū ordinis,& excuſſionis,ut primo agat̃ ɔ̃ illū q ſen
ſit lucrū,expenſis tñ,& periculo alterius qui non ſenſit,& cō
3 cor.l.vñ q̃rit̃.in pri.ſ.cōm.qđ dic,ut ibi declaraui. ¶† Itē not.
ſm Bar.ꝙ ſicut ille q principaliter deliquit,dēt primo accuſa
ri criminalr̃,q̄ alius cōueniatur ciuiliter ex illo delicto. vt C.
vbi cau.fiſ.l.j.& no.C.de fid.inſt.l.j.in gloſ.ita dēt ēt prius con
4 ueniri ciuilr̃,ut hic,qñ alibi ita bñ nō repetit̃ ſm cū. ¶†Item
no. ꝙ iſtud ſtat ī cognitione iudicis, vtrū cōmode poſſit agi
ɔ̃ illū q lucrū ſenſit,uel nō. & hoc addit̃ ad illā.l. vñ q̃ritur.

1 *Non cenſetur feciſſe contra formam contractus ille, qui formam non ſer-
uauit,ſi de conſenſu partium fuit immutata.*
2 *Permutatio operis facta a locatore volente petitionem mercedis non im
pedit,& formam contractus non immutare cenſetur.*

1 **§.Lege dicta.** †Non cenſetur feciſſe ɔ̃ formā ɔ̃ct⁹
ille qui formam non ſeruauit, ſi de
conſenſu partiū fuit immutata.h.d.& Bal.conſueuerat mul-
2 tū allegare iſtū.§.¶†In tex.ibi, [quædam ꝑmutauerat in ope
re.]ſupple nunc conueniebatur a locatore ad pęnam promiſ
ſam,ſi non faceret opus,ea lege qua actū fuit, & nūc nō erat
ita factū,vñ quærebat̃ quid iuris.& rñdet̃ verum eſſe,ꝙ opus
non eſt factū. d.l.id eſt,ſm formā de qua fuit actū,ſed qa fuit
immutata de uoluntate partiū,dēt abſolui a petitione pęnæ,
qa cenſetur promiſſa, ſi partes perſeuerabant in eadē volūta
te.Sed qd ſi nō fuiſſet opus factū,ſm, ꝙ ultimo loco fuit actū
an teneatur ad pœnā? hic aūt bñ fuit ita factū, iō abſoluitur
Bal.videbat̃ allegare iſtū tex.ꝙ nō,ſed nō facit intelligēdo,vt
dixit,& ī ꝯriū facit veritas, quaſi hic forma ſcđa ſubroget̃ lo
co primæ ꝑ l.inſulā.§.j.& ibi tetigi.& ꝑ id,qđ no. Inn. ī c.ꝓte-
rea.de app. poſt medium, & Bar. expreſſe in l.j.§.& poſt ope-
ris.de ope.no.nun.& dixi in l.lecta.ſ.ſi cer.pe. & quod nota.ſ.
de mino.l.Aemilius.in gl.4.

1 *Si mandatum unius ex contrahentib. dedit cauſam impulſiuam cōtractui boneſidei, licet contractus ualeat, licitum eſt tamen alteri promittere, & per actionem ex eo contractu reſcindere, quatenus de facto ꝓceſſit.*
2 *Dominus ſi mandauit tibi, ut excuteres quantum aſcenderet expenſa in ædificando uillam ultra operas, & dixiſti ad cc. de quib. tradidi c. & de illis expendiſti quinquaginta in l. lapidibus, poſtea comperiatur, ꝙ neceſſaria ſunt cc. potero inhibere tibi, ut in opere procedas.*
3 *Si poſtea contrarium facias, ꝙ teneris reſtituere reſiduum quod non erat expēſum, nec tenear tibi ſoluere mercedem de eo, quod poſtea factū eſt*
4 *In contractu nominato licita eſt pœnitētia ꝑpter mēdaciū alterius partis.*
5 *Menſor tenetur de dolo, & lata culpa, non de leui; qñ bona fide ſe habuit.*
6 *Arbitrator non tenetur niſi de dolo, & lata culpa, ſi inique arbitratus eſt, & quando.*

1 §. Mandaui. †Si mandatū vnius ex ꝯhētib. dicat
cām impulſiuā cōtractui boneſidei,
licet ꝯctus valeat, licitū eſt tñ alteri pœnitere, & ꝑ actionē ex
eo ꝯctu reſcindere, quatenus de fcō ꝓceſſit. h. d. not. & eſt ca-
ſus quotidianus, iō dixi cām impulſiuam, qa ſi finalē, nō va-
leret ꝯctus ipſo iure, ſicut qñ dolus dat cām ꝯctui bonæfidei.
2 vt l. eleganter. in prin. ſ. de dolo. ¶†In tex. ibi. [quāti villā ędi-
ficare velles.] id eſt, ꝗ̄tum aſcenderet expenſa lapidū cemēto
rum, & aliorum neceſſariorum vltra mercedē operarū tua-
rum, & ſic dēas facere villā expēſis meis, & dixiſti, & aſcēde
rent ad ducenta, de quib. tradidi tibi cētū, & tu de illis expē-
diſti, qnquaginta ī lapidib. & de aliis poſtea compertū eſt, ꝙ
ducēta nō ſufficiūt, ſed neceſſaſſaria ſunt ccc. poſſum tibi ihi
3 bere, ꝙ vlteriꝰ nō expēdas, & ꝙ deſiſtas ab opere. †& ſi ꝯriū
facias, teneris reſtituere reſiduū qđ nō erat expēſum, ſupple,
nec dēo tibi ſoluere mercedē de eo, qđ poſtea factū eſt, ſed đ
eo, qđ añ factū erat ſic, & qđ erat expēſū, repetere nō poſsū,
& hoc innuit iſte tex. in fi. & ſic poſsū pęnitere de eo, qđ fiē-
dū eſt, nō de eo, qđ iā factū eſt, ſic ſ. de ꝯdi. ob ca. l. ſi pecuniā.
4 §. itē ſi qs dederit. †nec ob. ꝙ iſte eſt ꝯctus innoīatus, in quo
nō hēt locū pnīa, vt no. in l. fi. e. tit. qa verū eſt regulariter. fal
lit hic vbi mēdaciū, alterius partis dedit cām ꝯctui. Vel dic, ꝙ
hic erat ꝯctus innominatus, quia iſte conductor nō conſue-
uerat locare operas ſuas ad hoc, & iſtas duas ſoīones ponit
gl. ſed quare nō tenetur reſtituere id, qđ expāderat poſtꝗ mē-
titus eſt, ne ex ſuo mēdacio locator remaneat ī dāno, eodē
mō vr̄, ꝙ non dēatur merces ꝓ eo, qđ iā factū eſt, rñdeo, qa
nō dolo, nec lata culpa mentitus eſt, aſs puto ꝯriū ꝓcedere,
5 †ſicut dicimus ī mēſore, qui tenet̄ de dolo, & lata culpa, ñ đ
leui, qñ bona fide ſe habuit, & imputet ſibi locator, cur iudi
cio illius ſe ſubmiſit. vt ſ. ſi men. fal. mo. dixe. l. j. §. i. & ita ēt di
cimus ī arbitratore q iniquè arbitratus eſt, cū nō teneat̄, niſi
de dolo, & lata culpa rōne ꝑdicta, niſi qs tāꝗ peritus, & hoc
aſſerens locauit oꝑas ſuas ad hoc, pro certa mercede, vt ſ. e. ſi
merces. §. pe. & l. item q̄rit̄. §. ſi gēma, & l. ſi quis domū. §. pe.

1 *Colonus contra furem colligentem fructus non habet condictionē furtiuā, ſed habet actionem ex conducto contra dominum, vt agat contra furē condictione furti, & quod conſecutus fuerit, ſibi reddat.*
v *Fructus antequam ſeparentur a ſolo, cenſentur eſſe domini fundi, & ſi ſeparentur a ſolo, per colonum, vel alium eius nomine, ſtatim efficiūtur coloni, ſed ſi per alium nomine coloni, remanent domini fundi.*
3 *Ago, vt contra alium agas.*
4 *Colonus, quod habeat actionem furti cōtra furem colligentē fructus, ſed condictionem furtiuam, non.*

1 §. Meſſem. † Colonus ꝯ furem colligētē fructus ñ
hēt cōdictionē furtiuā, ſed hēt actionē
ex cōducto ↄ dñm, vt agat ↄ furem cōdictione furti, & qđ ꝯſe
cutus fuerit, ſibi reddat. h. d. & multū allegat̄ iſte tex. ¶In tex.
ibi: [ſuſtuliſti] id eſt a ſolo ſeparaſti, nam quouſq; cohærebāt
ſolo, dicebantur eſſe pars ſoli, vt l. fi. §. pen. quæ in fraudē cre-
di. & ſ. qb. modis uſuſfru. amitta. l. ſi vſufructuarius meſſem.
2 †dum dicit: [ſpicam autē, quę terra tenetur dñi fundi eſſe.] &
ſic ſunt locatoris, ſicut ipſum ſolū, ut ibi patet. Poſtquam er
go ſeparati ſunt a ſolo, ſi quidem ꝑ colonū, uel aliū eius no
mine, ſtatim efficiunt̄ ſui, ſicut ēt vſufructuarii, ſi vero ꝑ aliū
non noīe coloni, vel vſufructuarii, ut hic erat. ſ. per furē, tūc
non efficiuntur coloni, uel uſufructuarii, ſed remanent dñi
fundi: ſicut erāt anteꝗ ſepararēt. Furis. n. effici nō pñt, cū eos
accipiat mala fide, & ſine titu. Hæc eſt ergo rō hic, quare iſte
colonus nō ꝑt agere ꝯ furē cōdictione furtiua, qa illa datur
ſoli dño, vt l. i. de cōd. furti. & ipſe non erat dñs. competit er
go dño fundi, & colonus pōt agere ↄ eū actione ex cōducto,
vt agat ꝯ furē, & quod fuerit ꝯſecutus ſibi reſtituit. nō. n. dñs
dēt hēre penſionē, & ēt fructus. Et dico, ꝙ dñs liberaret̄ cedē
do ꝯdictionē furtiuā illi colono, quia non ꝑꝑ aliud tenet̄, ni
ſi qa actionē hēt, vt l. qđ dētur. ſ. de pec. & ꝑꝑ hoc vr̄, ꝙ ipſe
colonus poſſit agere utili cōdictione furtiua, ēt anteꝗ cedat̄
de æquitate, per l. cum fundus. §. ſeruū tuum. ſ. ſi cer. pet. licet
Bar. ibi dicat expreſſe ꝯrium, eo qa hic fur nō eſt locupletior
ex re coloni. Sed iſta rō nihil ualet, quia ſufficit, ꝙ ſit locuple
tior ex re debita colono, ut l. ſi me, & Titiū, co. ti. & iſti fructꝰ
ſunt debiti colono, qđ patet, qa iſti fructꝰ ſūt ſibi reſtituēdi,
& ad hoc agit colonus ↄ ipſum. Itē liberat̄ dñs cedēdo actio
nē ꝑ ea, q̄ ſ. dixi, & ſic ꝯcurrūt ambo illa, ad hoc ut qs đ ęqta
te poſſit agere utili actione anteꝗ ſibi fiat ceſſio, ut ipſe idē
Bar. tradidit in d. §. ſeruū tuū. Intellige ergo iſtū tex. ut loqua
tur de rigore, ſed de ęqtate iſte ordo nō eſt neceſſario ſeruā-
3 dus, ut hr̄ in ſimili in d. §. ſeruū tuū. ¶†Not. hic modū agēdi,
ago, ut agas, ꝯcor. ſ. de act. emp. l. Iulia. §. ſi qs colludēte. ¶In
gl. ibi intellige. §. iſtū in partiario colono. Tu dic melius, ꝙ lo
q̄t̄ tā in partiario, q̄ in aliis, q numis colūt. Nā nec primus de
parte ſua, nec ſcđus de cōib. fructib. efficit̄ dñs, niſi ſint ſepa-
4 rati a ſolo ꝑ ipsū, vel aliū eius noīe. † Iō nō hñt ꝯdōnē furti-
uā, vt hic, ſed actionē furti bñ hñt, qa illa bñ cōpetit ei, qui ñ
eſt dñs, cuius tñ intereſt furtum nō fuiſſe factū, ut l. is cuius,
ī. de fur. & iſte eſt caſus in l. ſi apes. in fi. eo. tit. de qua gl. oppo-
nit, & nō bñ ſoluit. In boneſidei vero poſſeſſore fundi alieni
eſt hoc plus ꝗ in colono, uel uſufructuario, quia efficitur dñs
fructuum ſtatim, ꝙ ſunt ſeparati a ſolo, non ſolum per ipsū,
ſed per quemcunque; alium etiā non nomine bonæfidei poſ
ſeſſoris, vt per furem, quia poſſidet tanquam dominus, ſed
uſufructuarius, & colonus non. iſte eſt tex. in l. qui ſit. §. præte
rea. ī. de vſu. & iſte eſt verus intelīs, & dr̄ia quam ſenſit gl. ī l.
uſufructuarius meſſem. ī fi. gl. primæ reiectis aliis opinionib.

1 *Propoſitum in mente retentum nihil operatur.*
2 *Proteſtatio facta parte abſente, & ignorante, quādo non proſit proteſtāti*
3 *Per pactum, vel alias actum contrarium proteſtationi cenſetur quis a proteſtatione recedere.*
4 *Si reſpondeo libello negando, vel confitendo, ꝙ non intendo reſpondere, valet reſponſio, & uitiatur proteſtatio. ſecus ſi dicatur, non reſpōdeo animo conteſtandi litem.*
5 *Si proteſtor, quod nolo contrahere, vel nolo adire hæreditatem poſtea incontinenti, vel infra modicum tempus contraho, vel hæreditatem, adeo non videor a proteſtatione receſſiſſe, & quid ſi ex interuallo.*
6 *Locator horreorum tenetur de leui culpa, niſi expreſſe recepiſſet in ſe periculum & tunc teneretur de leuiſſima.*

1 §. Locator horrei. †Propoſitū ī mēte retētū ni
hil operat̄. h. d. ſcđm vnū intel
lectū ꝯcordat. l. ſi repetēdi. đ ꝯd. ob cau. & ſ. de ꝯd. ob cau. l. 3.
2 § ſi qs quaſi. ner. ꝗꝗ. ſcđm aliū intelſcđm dicit. †ꝙ ꝓteſtatio facta
parte abſēte, & ignorāte, nō ꝓdeſt ꝓteſtāti, & hoc eſt verū, ī
actu q celebrat̄ cū certa ꝑſona, & ſic ꝑtinet ad eius noxā, ſed
in actu q nō celebrat̄ cū alio, ſed pēdet de volūtate nō req
rit̄ pñtia alicuius aduerſarii, & ſufficit, ꝙ fuit ī pñtia teſtiū, &
notarii. vt ſ. de religio. ſi qs. §. pleriq;. & ita declarat̄ ꝑ Bar. ī l.
nō ſolū. §. morte. ī. de nou. ope. nun. in primo articulo đ ꝓte
ſtatione đclaratoria uolūtatis. Itē ꝓcedit hoc niſi ex cā iuſti
metꝰ, ut in d. l. de pupillo. §. ſi qs ipſi ꝑtori. e. ti. de op. no. nūc.
& C. ſi ꝑ metū iudicis non fu. app. l. unica. ſcđm illū ītelſcđm, ſcđm
3 quē ſꝑ allegat̄, & ſcđm quē ē notabilior, dicit† ꝙ ꝑ pactū ꝯriū
ꝓteſtationi cēſet̄ qs a ꝓteſtatione recedere, ꝑ ea q̄ hēnt̄ in l. ꝑ
retētionē. C. đ pac. ꝑ Cy. & Bar. qñ aūt ꝓteſtatio, & actus ibi
ꝯrius fuerit eodē tpe, tūc nō loq̄t̄ hic, ſed qđ hr̄ ī c. cū M. Fer
rariē. de ꝯſt. ꝙ qđ ibi ꝑ Inn. in c. ſoli. đ ſol. & qđ no. Doct. ma
xime Bar. ī l. j. C. đ litis cō. q dñt, ꝙ talis ꝓteſtatio actu ꝯria ni
4 hil ualet. †vt ſi rñdeo libello negādo, vł cōfitēdo, ꝙ ñ ītēdo
rñdeř. Nā iſta ſūt ꝯria, & īuicē repugnātia, ut l. vbi repugnā
tia. đ reg. iu. & ualet rñſio, & uitiat̄ ꝓteſtatio. Si aūt ñ eēt actꝰ
ꝯriꝰ, qa ꝓteſtor, ꝙ ñ rñdeo aīo ꝯteſtādi litē, nā iſta pñt ſimul
ſtare, ꝗ rñdeo, tñ nō intēdo litē ꝯteſtari ꝑ hoc tūc valet ꝓte
ſtatio. & ex rñſione ñ ſit litis ꝯteſtō, vt ibi no. & hoc not. ꝑ id
qđ ſtatī ſubiiciā ad intelſcđm huius lr̄æ. ¶In tex. ibi, [ñ recipe-
re ſuo ꝑiculo.] i. nullo mō recipere, qa ſi reciꝑet, eēt ſuo ꝑi
culo. Ita ſane dēt ītelligi, nā ſi ītelligeres, ꝓut ſonat, ꝙ nō di-
xerit ſe nolle reciꝑe ſimpł̄r, ſed ꝙ nollet reciꝑe ſuo ꝑiculo re
cipiēdo poſtea, vel patiēdo īferri ñ faceret actū ꝯriū ꝓteſta-
tioni. iō nō vr̄ a ꝓteſtatione receſſiſſe. Sed ītelligēdo, vt dixi,
bñ facit actū ꝯriū ꝓteſtatiōi, & hoc, qñ actus ꝯſiſtit in facto,
vt in ferēdo, quo caſu puto, ꝙ ñ ſit dr̄ia, an ille actus ꝯriꝰ fiat
incontinēti, vel ex interuallo, qa ſemꝑ vr̄ ꝑ ipsū a ꝓteſtatio-
5 ne receſsū, cū nullo mō poſſit ſe ꝯpati cū ea. † Si aūt ꝯſiſtat
ī verbis, puta ꝓteſtor, ꝙ nolo ꝯheř aīo me obligādi, vł nolo
hr̄ditatē adire, & poſtea ꝯho, vel hr̄ditatē adeo, tūc eſt adhi-
benda diſtinctio, de qua ꝑ Doc. ī d. l. pacta nouiſſima, ꝙ aut
īcōtinenti, vel ī. modicū tp̄s, vel īteruallū, & nō uideor a ꝓ-
teſtōne receſſiſſe. Aut īteruallo, & tūc aut ꝓteſtatio fuit fa-
cta ſimpł̄r, nō tñ cū cōmemoratione futuri tp̄is, puta, vt dixi
ꝓteſtor ꝙ nolo ꝯhere, uł nolo adire. & tūc adeundo, uel ꝯ-
hendo, ex interuallo uideor pnīa ductus receſſiſſe a ꝓteſte-
ſtatione. Aut cū cōmemoratione futuri temporis, puta, ꝙ ñ
intendo contrahere, vel adire, & ſi ꝯtingat contractum fa-
cere, uolo ꝙ habeatur pro nullo, tūc prodeſt proteſtatio ꝗ̄-
tūcūq; ex īteruallo, fiat actus ꝯrius. ꝙ nec ab illa vr̄ receſsū,
ita ītellexit Ia. Bu. ꝗ̄ D. Bar. reputat eē no. & ſingularē, & ipſe
refert ī illa l. pacta nouiſſim. cætera, dic ut ibi, & ī locis. ſ. all.

6 ¶†Vltimo patet p iſtū tex.ꝙ dn̄s horreorum locatorū tenet̄
de periculo rerū,qđ declara,vt dixi.s̄.eo.l.dn̄s.licet illa lex vi-
deatur dicere cōtrariū, & intellige, ꝙ tenetur de leui culpa
tm̄, nō de leuiſſima, niſi expreſſe recepiſſet in ſe periculum:
tunc teneretur de leuiſſima,vt s̄.eo.opus.cum ibi no. in glo.

2 *Promittens rem incertam.debet maiorem diligentiam adhibere, quam il-
le,qui promittit certam,& quare.*

1 **§.Seruum meum.** †Si ſeruus me⁹ locat ope-
ras ſuas,de ipſius negligen
tia non teneor,niſi de peculio, vel de in rem verſo. Si vero
ego locaui operas certi ſerui, teneor inſolidū,ſi fui in dolo,
2 quia ſciui,vel ſcire potui ipſum negligētem. † Si vero operas
incerti,ſerui,& dedi negligentem, teneor ēt ſi non fui in do-
lo,quia neſciui,vel neſcire potui negligentem.h.d. ſm̄,quod
intelligit gl.s̄.eo.ſi tibi domū.§.ſi hominem, & ſic maiorem
diligentiā debet adhibere ille, qui promittit rem incertā, q̄
certam:quia primus non excuſatur dando rem vitioſam, ſi
dicat ſe ignorare vitiū,& non potuiſſe ſcire.Secundus bn̄ ex-
cuſatur.tene menti.¶In tex.ibi[qn̄ dolum malū, & culpam
meam abeſſe,] tunc abeſt dolus qn̄ ignorabā ipſum eſſe ne-
gligentem,& tunc abeſt culpa,qn̄ iuſtam habui cām ignorā-
di,quia ipſum in pluribus negocijs probaui,& ipſum diligen
tem reperi, & tunc nō teneor in aliquo de eius negligentia.
Sed ſi fuiſſem in dolo,vel lata culpa,tenerer inſolidū non de
peculio, quia conuenior ex contractu meo, ſed in ſequenti
caſu eo ipſo ſum in culpa,quia dedi negligentem, licet igno
rauerim,& iuſtam cām habui ignorantiæ:quia nūquam po-
tui ipſum experiri,quia debui perquirere,& eligere bonum.

2 *Dominus ſalmæ quando teneatur ſoluere vectigal, ſeu portorium etiam
pro vehiculo,vel animalibus.*

1 **§.Vehiculum.** † Pro ſalma ſoluere dēt vectigal
dn̄s ſalmæ,pro vehiculo vero,vel
animalib.dn̄s eorū.h.d.quē caſū no.qa quotidianus. In text.
ibi,[vehiculū cōduxiſti.] ſ.a quodam mulione,qui vehiculū
ducebat cū mulis,vt ipſe cū eo portaret res tuas ad certū lo-
cū,& tu vna cū eo iter faceres, & ſic conduxiſti ab eo rē, &
operam eius.In tex.ibi.[portoriū ab eo.i.ab ipſo mulione.In
tex.ibi,[an ēt pro ipſa ſola rheda.] q.d. an ſaltem ipſe teneat̄
ſoluere pro ipſo vehiculo,& mulis, nam de ſalma nō eſt du-
2 bium,ꝙ non,ſed tu:†In tex.ibi,[non ignorauit.] alias ſecus,
vt quia promiſit portare,quo velles, nec fuit ſpecificatus lo-
cus ad quem velles accedere,vel iter, quod velles facere, vn̄
tunc non ipſe, ſed tu debebis ſoluere,ſi aūt per iter, ꝙ habe-
bat tranſire,& ꝙ ibi colligebat̄ portoriū, tenetur ipſe ſolue-
re pro vehiculo,& animalib.Hoc intellige verū,qn̄ portoriū
vel vectigal ſoluebat̄ ēt pro ſolo vehiculo,vel animali, ſi trā
ſiſſet ſine ſalma,& aliud erat vectigal ſalmę,aliud animaliū,
vel vehiculi. ſi vero non ſoluebatur pro vehiculo, vel aīali
vacuo,ſed pro ſalma,& animali,ſimul, tunc dn̄s ſalmæ tene
bitur ſoluere pro eo,ita intelligit,& declarat Bar. iſtū text.in
l.j.in fi.ſ̄.de pub.vbi oīno vide.¶In tex.ibi,[& eo ſe tranſitū]
ſupple,non ignorauit, quod eſt.s̄. & hic facias punctum.

§.Rerum cuſtod. Locator totorū horreorū
de cuſtodia nō tenet̄ cōdu-
ctori,ſecus ſi non totorū.h.d.declara,ut dixi.s̄.e.l.dn̄s. in prī.
& no.ꝙ hic in tex.ponitur bis hoc verbū,horrearius, primo
in nominatiuo,& tunc ſumitur pro dn̄o horreorū, qui loca
uit,poſtea ī datiuo ibi horreario,& nūc ſumit̄ ꝓ eo, q cōdu-
xit horrea,& niſi ita exponeres, nō videret̄ text⁹ hr̄e ſenſum.

1 *Etiam qui eiicitur pp penſionē non ſolutā repetit expēſas vtiliter factas.*
2 *Colonus vel inquilinus ſoluens penſionem poteſt propria auctoritate loca-
toris expelli,& quando poſſit expelli, ſecus in emphyteuta.*
3 *Colonus licet expellatur propter penſionem non ſolutam, tamen ad ipſam
ſoluendam poteſt conueniri, & ſi prius conuenatur ad penſionem,
quod videatur remiſſa pęna expulſionis.*
4 *Emphyteuta expulſus nō repetit meliorationes,ſec⁹ ī liuellario,& colono.*

Colonus. ¶†Etiā qui eiicit̄ pp penſionem nō ſolu-
tam repetit expenſas vtiliter factas.h.d.no.
ſm̄ Bar.videbatur ꝯrium,ꝙ perdiderit ius, nec recuperat pp
eius moram,& negligentiam commiſſam in ſoluendo,ſicut
perdidit ius conductionis,qđ patet, quia potuit expelli. Sed
2 contrariū eſt,quia ſatis eſt,ꝙ in uno puniatur. ¶†In text.ibi
[fundo eiectū.]no.ꝙ colonus,vel inquilinus non ſoluens pē
ſionē, pōt propria aucto.locatoris expelli, ſecus vīr tenere
Doct.in emphyteuta,quia licet poſſit expelli,ſi ceſſet p bien-
niū,ſi eſt emphyteuta eccleſiæ,vel triennium ſi eſt priuati,vt
no.s̄.eo.l. qro.§. inter locatorem. non tm̄ dēt expelli propria
auctoritate dn̄i,ſed p ſnīam iudicis ipſo conuento dato libel
lo,& iſta eſt ſecurior pars, licet qdā dixerunt ꝯriū prout ple-
nē diſputauit Spe.in ti.de loca.§.nunc vero aliqua. verſi.47.q
Doc.vn̄r hoc tenere in l.2.C.de iure emphy. & ī auth. qui re.
de ſac.ſan.eccl.vbi tangit Bar.rō diuerſitatis eſt ſm̄ Petr.vt re
fert Cy.in d.l.2.in j.& 2.q.quia ſimplex colonus,vel inqlinus
non habet ius in re,vt s̄.c.ſolet,ſed emphyteuta, ſic: vnde fa-
cilius expellitur primus,& qn̄ poſſit expelli, dixi in d.§. inter
3 locatorem.¶†In tex.ibi, [penſionū debitarū nomine cōue-
niat.]No.hic ſingulr̄, ꝙ licet colonus expellat̄ pp penſionē
non ſolutā,nihilominus ad ipſam ſoluendā pōt cōueniri,ꝯ-
riū voluit gl.in d.l.2.ꝙ dn̄s debet eſſe cōtentus alterutro, vel
expellere,& penſionē nō repetere, vel econuerſo penſionē
petere,& non expellere,& ſi penſionem petit,vr̄ renunciare
pœnæ expulſionis.arg.in l.poſt diem.s̄.de l.cōmiſſoria. Br̄ il-
la gl.pōt procedere,quanto ad penſionē futuri tp̄is, quia cū
non gaudeat fundo,poſtquam fuit expulſus, non debet ſol-
uere penſionem.Et ſi ceſſauit ſoluere per tp̄s debitū,& ſic de
buit expelli,ſi dn̄s pro tp̄e præſenti petat,vel percipit penſio-
nem,vr̄ renunciaſſe pœnæ expulſionis, ſed penſionē præte
riti tp̄is pōt petere vna cū expulſione,& ita intelligit Pet.iſtū
tex.vt no.Cy.in d.l.2.in 3.q.vbi omnino vide, qa plures alias
opi.recitat, & hoc in priuato locatore, eccleſia vero, qn̄ ex-
pellit pp penſionem non ſolutam, vr̄ ꝙ poſſit repetere pen-
ſionem,non ſolū præteriti tp̄is,ſed etiam futuri, p auth. qui
rem.C.de ſac.ſan.eccl. & ita vr̄ tenere Bart.in l.ſi vno.§.item
cum quidā.s̄.e.ſed contrariū tenet expreſsè gl.in auth.qui res
iam dictas.e.ti. ꝙ pro futuro tp̄e nō petit eccleſia penſionē,
ſed tm̄ pro præterito,qn̄ pp eam non ſolutā expellit.& ita in
telligit illam auth.qui rem & miror, ꝙ Bart.de illa glo.non
4 meminit.¶†Quantū autē ad meliorationes, an emphyteu-
ta expulſus poſſit eas repetere,glo.hic dicit,ꝙ non,ſi eſt em-
phyteuta eccleſiæ per tex.in Auth.de ali.& empha.§.ſi vero,
ſed ſi priuati,ſic,per iſtū tex.Doct.dicunt,ꝙ ēt ſi priuati, non
pōt per illā.l.2.vbi eſt caſus Nec ob. hic, quia loquit̄ in ſim-
plici colono,qui bene pōt,ſiue conduxerit ab eccleſia,ſiue a
priuato.Rō diuerſitatis duplex, qa ſimplex colon⁹ nō tenet̄
meliorare rē de natura ꝯctus,ſed emphyteuta ſic, qn̄ ad hoc
conducit emphyteuta,vt melioret.dr̄.n. ab empomenia, qđ
eſt melioratio,& in hoc differt iſte ꝯctus a liuellario, qui dr̄,
qn̄ non recipit ad meliorōnē,ex quo fecit illud, ad qđ tenet̄
recepit.Itē emphyteuta,qa tenet̄ meliorare, reſtaurat̄ ī alio,
qa modicā ſoluit penſionē, ſed colon⁹ ſoluit magnā, & iſta
tene mēti,qa quotidiana ſunt.¶In fin.tex. ibi,[vel nihil am-
plius.]qa ſi non ſoluit penſionē,imputabat in eam,vt l. ædi-
les.§.quicunq;,de edic.curia.alias eſt,de via publica.

1 *Si conductor fuit impeditus vti re conducta ſui culpa, tenetur ſoluere in-
tegram penſionem.*
2 *Si propter vectigal non ſolutū gabellarii capiāt mulum locatum, & ex-
ponāt ad vendendū,qualiter ſubueniatur domino muli, & ſic locatori.*

1 **§.Nauem conduxi.** †Si conductor fuit im-
peditus vti re conducta
ſui culpa,tenetur ſoluere integrā penſionem.h.d.& iſtum ca
ſum adhuc ita expreſsè non habemus.¶In text. ibi, [& onus
impoſitū commiſſo tolleret.] id eſt confiſcatum fuit culpa
mei,quia forte impoſuerā aliquas res vetitas aſportari, vt gl.
ſed an pp hoc debuerit confiſcari ēt nauis,quæ nō erat mea?
gl.ma.in l.itē,ſi uno.§.item cū quidā.s̄.e. in princ.in primo ꝯ-
rio,ꝙ faciat contra iſtū.§.tenet,ꝙ ſic, & ꝙ hic ēt fuit cōfiſca
ta nauis,& tunc tenerer non ſolū ſoluere penſionem, ſed ēt
emendare nauem,q̄ mea culpa fuit perdita. ꝯrium eſt verius
de iure,qa ſi dn̄s nauis ignorabat ea,q̄ ibi debebant immitti,
2 non dēbat pdere nauē,vt l.cotē.§. dn̄s. cū ibi not.ſ̄.de pu.†iō
ſi pp vectigal nō ſolutū gabellarij capiant mulū locatū,&
exponāt ad vendendū,pōt cōparere dn̄s, & ibi impedire ven
ditionē,qa non dēt ſibi nocere delictū cōductoris.Si tm̄ ſtatu
tū dicat ꝙ dēat cōfiſcari mulus cū ſalma,ille q ducebat, de-
bebat ſoluere fiſco æſtimationē muli,& mulus reſtitui dn̄o,
& no.Bar.C.de naui.nō excuſan.l.iubemus.li.x. Si tm̄ de con
ſuetudine ſeruaret̄ ꝯriū,ꝙ ipſe mulus pdatur, & nō reſtituat̄
dn̄o,poterit dn̄s muli recupare a cōductore,cuius culpa pdi
tus eſt,ut ipſe Bar.no.in d.l.cotem.§.dominus. de publi.

LEX LXIIII.

Siriuum. Si opus perijt uitio eius, periculum eſt con
ductoris,ſed ſi uitio ſoli,periculum eſt loca
toris.h.d.primū dictū eſt uerum, ſi perijt antequam eſſet ap-
probatum per locatorem,ſecus ſi poſt,ut in princip.huius l.a
contrario ſenſu,& dixi.s̄.e.l.maritus.item procedit in eo,qui
promittit complere opus,ſecus ſi ſe ad hoc nō obligauit, ſed
duntaxat ad operas quotidianas.ut s̄.eo.l.ea leg.§. locaui.per
quem iſtud dictum limitatur no.ut ibi dixi. Secundū proce-
dit indiſtincte.Cætera dic,ut dixi.s̄.eo.l.opus.Redeamus ad §.
item cum quidam,quem pridie dimiſimus.

De æſtimatoria actione. *Rubr.*

¶Poſtq̄ tractatū eſt de ꝯctib.noīatis,incipit tractare de inno
minatis, ex quibus oritur actio præſcript. uerb.Et primo de
quodā ſpāli,qui aſſimilat̄ emptioni, ex quo orit̄ actio præſc.
uerbis, quæ dicitur æſtimatoria, ut in hoc titulo.Deinde de
alio

alio ſpeciali,qui ſiſr habet concomitantiam cum contractu
emptionis,& vend.vt eſt permutatio,ex qua oritur actio prę
ſcrip.verb. quæ eſt bonæfidei ad ſimilitudinē actionis ex em-
pto,vt C.de rerum permuta.l.2. ſicut etiam in hoc primo ti.
licet regulariter ſecus,quia illa actio eſt ſtricti iuris,cum non
reperiatur inter bonęfidei actiones.inſti.de acti.§.actionum.
ideo de iſtis duobus Iuriſconſultus præmiſit.Poſtea generali
ter in tit.de præſcr.ver.tractat de omnib.alijs innominatis.

LEX PRIMA.

2 *Aeſtimatio,quando faciat tranſire periculum in recipientem.*

1 Actio de æſtimat. †Qui recipit rē æſtimatā ad vendendū,tenet̄ actione præſcri.
ver.ad reſtituendū rem, vel æſtimationē,
quæ actio dicto caſu eſt bonæfidei, & peri
culū rei dicto caſu pp eſtimationē ptinet
ad recipientē.h.d.¶In tex.ibi:[vtrū ex vē-
dito.] iſta non vr̄ dari,quia non fuit tradita res,vt remaneret
ppetuo apud recipientem,& teneretur ad pretiū,ſed ut reſti-
tueret̄ res,vel pretiū,quod non eſt de natura empt. & uendi.
Nec actio ex locato,qa non fuit tradita,vt ille vtatur.Nec ex
conducto,ſi forte non conſueuit ad hoc operas locare. Nec
mandati,ſi non gratis recipit,ſed conſtituto ſalario cū man-
datum debeat eſſe gratuitum,ut in l.j.§.man. metiro hic du-
bitatur de nomine contractus. Ideo hic recurritur ad gene-
ralem actionem,vt dicatur æſtimatoria, quia fuit tradita res
2 æſtimata.¶†In gl.fi.in fi.dic melius ſm Bar.ꝙ aut do tibi rem
æſtimatā prox.vt reſtituas eam,vel dicta x.& tunc loqtur hic
quia iſta æſtimatio facit tranſire caſum in recipientem, intel
lige de caſu contingente culpa recipientis,ſaltem leuiſſima
iuxta no.in l.opus.§.ti.j. aut tradidi tibi rem æſtimatā x. vt ip-
ſam vendas pro x.& non minus, nec fuit actū, vt reſtitueres
mihi x.& ſic fuit actū,ꝙ reſtituas mihi ſolā rē,& tunc an te
nearis de periculo?diſtingue,ut in l. contraria. Nō ſunt alia.

LEX PRIMA.

1 *Differentia inter contractum emptionis,& venditionis ex vna parte, & permutationis ex altera.*
2 *Permutatio fit de ſpecie certa ad aliam certam, & vterque contrahentium dicitur permutans.*
3 *Emptor tenetur transferre dominium pretii in venditorem, ſed venditor non tenetur trāsferre dominium rei in emptorem,ſed ſufficit, quod tradat,& de euictione promittat, & quid in permutatione?*
4 *Venditor,quod tunc,quouſque euincatur res vendita, non poſsit conueniri,licet res ſit aliena,nec ſit trāslatum dominium, vide tamen limita. remiſ.& quid in permutatione.*
5 *Contractus permutationis rei interuentu perficitur, & antequā alter cōtrahentiū impleat tradēdo,non parit actionē,ſi nō interueniſſet ſtiplō.*
6 *Permutatio eſt contractus innominatus.*
7 *In cōtractu permutationis ſi alter cōtrahētiū impleuit dando rē ſuā, & alter nō vult implere,pōt ille,qui impleuit,agere non ſolū, ut ſibi implētur,vel ad intereſſe,ſed p̄t repetere, qđ dedit per condōnē ob cām.*
8 *In cōtractu pmutationis īpiens ex una parte trāsfert dominiū,ēt ſi ab altera parte non erat res tradita,nec habita fides ſecus in emp.& ven.*
9 *In contractu permutationis,licet cōtrahatur obligatio ad dandum, ſi fuit impeditus ex vna parte non contra implentem,nihilominus contra moroſum ſuccedit obligatio ad intereſſe.*
10 *Quando permuto rem meam cum alia re, quam tu expoſueras venalem. pro certo pretio,ſi tibi tradidi,& tu non tradis, non poſſum condicere rem meam,quam tradidi,ſed agere,ut mihi tradas, ſicut in contractu emp.& uend.non aūt permutationis,& quid ſi res erat inæſtimata.*
11 *Permutatio an teneat ſuper re aliena.*
12 *Condō ob cām hēt etiā locū in donatione ob cām, nō in propria donōne.*

De rerum permutatione. Rubr.

Sicut aliud eſt. Si bene inſpiciat̄ tota iſta l.tēdit ad
demonſtrandū dr̄ias, q̄ ſunt inter ꝯctum
empt.& uendi.ex una parte, & pmutatio-
nis ex altera. licet habeant inter ſe magnā
1 conuenientiā,ſed in multis diſcrepāt. Sed
in quib.conueniant,dic ut C. eo.l.2. &†gl.
fi.hic dicit,ꝙ ponit quatuor dr̄ias,& illa gl.ponit qntā, & idē
dn̄t Doc.Tu dic,ꝙ immo ponit ſex dr̄ias: prima collr̄ ī pric.
vſq; ibi,multū.q eſt a denominatione.Nā in ꝯctu emp.& vē.
triplex eſt uariatio.prima circa ipſum ꝯctum, qa ex una par-
te dr̄ uenditio, ex altera dr̄ emptio, & tn̄ unus tm̄ ꝯctus eſt.
Itē ex parte cōtrahētiū,qa vnus dr̄ uēditor, alter dr̄ emptor.
Itē ex parte rerū,q̄ hincinde dant̄, qa una dr̄ mera, altera dr̄
2 p̄ciū.†Sed in ꝯctu pmutationis nulla cōtingit variatio,nā ex
vtraq; parte dr̄ pmutatio.& vterq; ꝯhētiū dr̄ pmutās, & q̄li-
bet res dr̄ eſſe ſpēs,qa fit de ſpē certa ap aliā certā. ¶Alię dr̄ię
colligunt̄ ex ver.multū.vſq; ad ver.item.iuncto uer. & iō Pe-
3 dius.eſt ergo ſcđa ex p̄ſtatione. † Nam in empt. & vend. em-
ptor tenetur transferre dn̄ium pretij in venditorē,ſed vendi-
ror nō tenet̄ transferre dn̄iū rei in emptorē:immo ſufficit,ꝙ
4 tradat,& de euictione pmittat:†& quouſq; euincit̄,non pōt
cōueniri,poſito,ꝙ ſit aliena:nec ſit trāslatū dn̄iū,& hoc no.
qa eſt melior tex.q ſit de hoc,qđ tn̄ lr̄a,vt §.de ac.emp. & vē.
l.ſeruus.§.ei.In pmutatione verò ſi dicimꝰ, ꝙ vtraq; ſpēs ha-
beat̄ loco p̄tij,ex vtraq; parte dēret dn̄iū trāsferri.Si dicat̄, ꝙ
habeat̄ loco rei,& altera loco p̄tij,& hoc nō pōt dici, qa nō
pōt diſcerni,q̄ ipſarū dicat̄ res,& q̄ p̄tiū, cū ſint æque princi-
pales.Nec pōt dici, ꝙ aliqua ipſarū habeat̄ loco vtriuſq;.&
hoc vſq; ibi,vn̄ nec hic determinat.q.ſed ī ver.& iō. vr̄ deter-
minare,ꝙ dēat trāsferri dn̄iū ex vtraq; parte, & iō ſi fuit tra-
dita res aliena,nō cōtrahit̄ pmutatio.Eſt & alia dr̄ia, q̄ collr̄
ibi: [& ſi ea res] q̄ eſt circa actionē dandā euicta re tradita ex
cā pmutationis:qa dat̄ actio ī factū p̄ſc. ver. ī cōtractu empt.
& vē.dat̄ actio ex empto.Quarta dr̄ia tollit̄ ī ver. itē emptio,
qa ꝯctus emp.& vē.ſolū cōſenſu pficit̄, & pducit actionem.
5 †Sed ꝯctus pmutationis nō,ſed rei īteruētu,& anteq̄ alter ip
ſorū īpleat tradēdo,nō parit aliq̄ actionē, ſi nō īterueniſſet
ſtiplō.Quinta dr̄ia collr̄ ex eod.ver.ibi dū dicit, q nomē ſuū
6 hn̄t &c.†ꝙ iſte ꝯctus dr̄ ꝯctus innominatus,ſed ꝯctus empt.
& vē.dr̄ nominatus,iō producit actionē ſolo cōſenſu,ſed iſte
7 nō.Sexta,& vlti.dr̄ia ponit̄ ī fi.†qa ī hoc ꝯctu,ſi alter ꝯhētiū
īpleuit dādo rē ſuā,& alter nō vult īplere,p̄t ille,q īpleuit,nō
ſolū agere,vt ſibi īpleat̄,vel ad intereſſe, īmo p̄t repetere, qđ
dedit p cōd.ob cau.q hēt locū in ꝯctib.īnoīatis, ſed ī emp.&
vē.nō ſic,qa nō p̄t repetere,qđ dedit. Immo dēt agere,vt ſibi
impleat̄,vt in l.in ciuile.C.de rei vē. nō.n. hēt locū cōdō ob
cau.in ꝯctib.nominatis,vt ī l.fi.cū ibi plene no.de cōd.ob ca.
Addit̄ ſeptima dr̄ia,q̄ ponit gl.fi.pro quīta, qa in ꝯctu vēdō-
nis,et ſi vēditor tradat rē nō ſoluto p̄tio,nec habita fide de ip
ſo[qđ qualr̄ cōtingit,collige ex.l.3.§.de pig.act.] non trāsfert̄
8 dn̄iū,vt inſt.de re.diu.§.vēditæ.†ſed in iſto ꝯctu dicit gl.ꝯriū,
qa trāsfert̄,ēt ſi ab altera parte nō erat res tradita, nec habi-
ta fides.Idē dicit gl.in l.2.ī l.cū p̄cib.C.eo.ti. ꝯriū tenet in l.cū
pponas.C.de dol.ſup ver.remāſit.& illā tenēt Doct. vt ī quo-
libet ꝯctu verū ſit,vt trāsferat̄ dn̄iū,niſi habita ſit fides,vt no.
p eos.ī d.l.cū p̄tio.& ī l.ſi ſeruus.§.locaui.j.de fur.¶†No.ī fin.
dū dicit, ꝙ intereſt nr̄a. ꝙ licet ī hoc ꝯctu pmutationis ꝯhat̄
oblo ad dādū,ſi fuit impeditus ex vna parte nō ꝯ implentē,
nihilominus cōtra moroſum ſuccedit oblo ad intereſſe.ſed
ꝯ de l.vbi aūt.§.fi.de verb.obl.dicit Cy.poſt Pe.in l. vnic.C.de
ſent.q pro eo,ꝙ illud pcedit ī cōtractib.noīatis: ſed ī innoīa
tis ēt ī oblonib. dādi poſt morā. §. ſuccedit oblo ad intereſſe
p iſtū tex.& p l.nālis.j.ibi,dū dicit,ſed vt dāneris mihi quanti
intereſt mea.¶Adhuc opp.cōtra fi.l.extra gl. ꝙ nō hēat locū
ꝯdō ob cām ꝯ nō implentē.C.eo.l.j.ſolue, ſpālis caſus ē ibi,
10 q nō eſt alibi.†qn̄ pmitto rē meā cū alia, q̄ tu expoſueras ve-
nalē pro certo p̄tio:nā ſi tibi tradidi, & tu nō tradis mihi, nō
poſſū cōdicere rem meā,q̄ tradidi:ſed ſolū poſſum agere, vt
mihi tradas,ſicut in cōtractu emptionis,cui multū aſſimilat̄
iſte,poſtq̄ expoſueras venalē,tn̄ dr̄ adhuc cōtractꝰ pmutatio
nis,ſi rē meā nō æſtimatā tradidiſſes, ſi tradidiſſem æſtimatā
eſſet cōtractꝰ emptionis,nā videor emiſſe rē tuā prox.& p il-
lis.x.dediſſe rē meā īſolutū,nō ſic,qn̄ tradit̄ res æſtimata.Pōt
enim valere plus,vel minus,nec agit̄ ad ſupplementū.ſ. vt ali
qd reſtituat̄,ſi plus valet,ſed ſi traderet̄ æſtimata,ſi minꝰ vale
ret,dērē ſupplere,ſi plus,dēres reſtituere, qa cedit inſolutum
vſq; ad cōcurrētē q̄titatē nō vltra.& iſta ſunt notabilia.Si ſta
tutū dicat,ꝙ ſoluat̄ gabella de ꝯctu emptionis ad cognoſcē-
dū,an ſit emptio,an pmutatio, licet oīs emptio hēat ſil̄itudi
nē cū pmutatione,vt l.2.C.e.tn̄ in his,q̄ ſunt ſtricti iuris, & ꝯ
ius cōe,iſta ſil̄itudo nō attenderet̄.¶In glo.q̄ incipit,qa ex re
tradita.ibi:[& hoc qdā dn̄t,iſta gl.recitat tres opi.ſup hoc ar-
11 ticulo,†an teneat pmutatio ſuper re aliena. prima fuit ſim-
plex,ꝙ nō.ſcđa econtra,ꝙ ſic.tertia,vt diſtinguat̄, & hæc eſt
vera.Nā ſi ex cā pmutationis trado tibi rem alienā,ut tradas
tuā,non impleo cōtractū,& ſic non valet ex parte mea,quā-
tū ad hoc,vt detur mihi actio præſcr.verb.vt impleas,ecōtra
tibi ſi tuā tradidiſti,bene dat̄ actio p̄ſcr.ver. vt impleā tibi cō-
tractū,& faciā rē tuā,ſiue nōdū tradidi,ſiue tradidi, & ſit eui-
cta,vt §.eo.l.ver.vnde. Quid aūt ſi adhuc euicta nō eſt?gl. hic
vr̄ ſentire,ꝙ non potes agere,dū dicit in totū,ergo nō p̄t agi.
idem vr̄ ſentire gl.in l.pro fundo.C. de tranſ. & hoc ad ſil̄itu-
dinē actionis,vbi nō agit̄,anteq̄ euincat̄,vt §.ead.l.ver. itaq;:
cū iſte ꝯctus ibi aſſimilet̄. In cōtrariū qa cū tenear trāsferre
dn̄iū:ex quo nō trāſtuli,& ſic non feci, qđ dēbā pinde vr̄, ꝙ
agere poſſes,ac ſi non tradidiſſē p l.fi.§.de cōd.ob cau.ver.fin
ge.& de ſo.l.cū qs.§.q hoīem. ſed in ꝯctu uenditionis non te
net̄ vēditor dn̄iū trāsferre.Iō non mirū,ſi non agat̄, qa ſuffi-
cit emptori,ꝙ hr̄e liceat,& iſtā partē tenet Cy. in l.j.C. eo.&
iſta eſt vera,ſic ergo ꝯctus iſte claudicat,ſi trado tibi ex cā p-
mutationis rē alienā, & tu tradis tuā, qa ex parte mea nō va-
let,nec pducit mihi actionē,ſed ex parte tua ſic, & nō ē hoc
mirū:nā & hoc alibi hr̄.§.de ac. emp.l. Iul.§. antepe.q incipit

12 ſi qs pupillo.¶†In glo.ſeq.ibi:[niſi ex ɔ̃ctu donationis.]refe
ras ad principiū,qđ dixerat nō hr̃e locū ꝯdōnē ob cām in ɔ̃-
ctib.noīatis.fallit ſm gl.in ɔ̃ctu donōnis,in quo locū hēt, vt
l.j.C.de do.q̄ ſub mō.ēt hodie. & tñ hodie eſt ɔ̃ctus noīatus,
licet olim nō ceſſet ſm gl.Certe gl.nō bñ loqt̄,qa ēt olī erat
ɔ̃ctus noīatus:qđ patet,qa in eo nō habeat locū pęnitentia,
vt ī l.Ariſto.de do.ꝙ nō fuiſſet ɔ̃ctus innoīatus. Itē nō eſt ve-
rū,ꝙ dr̃ ꝯdō ob cām in illa donōne,q̄ eſt ꝓprie donō,qñ fit
ob merā liberalitatē,nō pp aliq̄ remuneratione in futurū fiē
dā.Si ergo dono ob.cām de futuro,nō eſt ꝓprie donō, vt l.j.
§.j.ĩ.de do.ſed dr̃ datio ob cām,q̄ magis cadit in ɔ̃ctum inno
minatum,do ut facias,ita no.Bart. in l.ij.in fi. C. de cond.ob
cau.& tetigi in l.fi.s̃.de cond.ob cau.

LEX II.

Ariſto ait. Permutans ſeruum,ēt proprium tenetur
præſtare ea,quæ præſtaret, ſi venderet. h.
d.& quæ ſint illa,dic,vt s̃.de actio.empti.l.ex empto.§.fin.

De præſc.ver.& in factum actionib. Rub.

1 *Actio præſcri.verb.quare ita dicatur,& quando competat.*
2 *Actio in factum,ꝙ ſit magis generalis,quam præſcri.ver.*
3 *Qualiter cognoſcatur,quæ iſtarū actionum generalium cōpetat, an actio
in factum præſcrip. uerb.an actio in factum ſubſidiaria,an actio,in fa-
ctum ex l.*

¶Super gl.rubricæ in prin.ibi,qa certa,& p̃ſcripta verba erāt.
Hoc nō placet, quia illa ſolēnitas verborū ſublata ē ꝑ titulū
de formulis,in qua actione licet gl.iſta videat̄ innuere,ꝙ iſta,
q̄ non hēt nomē,non ſit ſublata.ſed in illis, q̄ hñt nomē ſpā·
1 le,qđ eſt verū,†Dic ergo,ꝙ dr̃ p̃ſcr.ver.qa dat̄ ſm verba, quæ
in ɔ̃ctu interuenerunt,& ſm qđ actum fuit inter partes,nō ꝙ
oriat̄ ex verbis ſicut in ſtipłone,ſed oriat̄ ex ꝯſenſu mediante
ĩteruētu rei,ſm qđ ꝑ uerba actū fuit ĩter partes,nec potuit cō
gruentiori vocabulo nominari ĩ gl.& hēt locū in trib.gñrib.
Vltramōtani dixerūt,ꝙ nunq̄ orit̄,niſi in ɔ̃ctib.innoīatis, &
illa,q̄ gl.dicūt oriri ex pacto incontinēti appoſito , orit̄ ex ɔ̃-
ctu innoīato, qui reſultat habita relatione pacti ad ɔ̃ctū , vt
plene no.Cy.in l.ex placito.C.de re.perm.Bar.& noſtri Doct.
defendūt gl.& impugnāt Vltramon.quia text. dñt, ꝙ orit̄,ex
pacto,vt l.in bonęfidei.C.de pac.& bñ ſciuiſſent dicere,ꝙ ex
ɔ̃ctu innoīato deſcendens alterius eſt naturæ illa, q̄ oritur ex
pacto,qa non reqrit rei interuentū.ſed illa,q̄ ex ɔ̃ctu ĩnoīato
ſic.ſed dic,vt not.ꝑ Bart.in l.iuriſgentiū.§.quinimmo.de pac.
2 ¶† In gl.ibi,[itē actio in factū.]Iſta eſt magis gñalis,q̄ p̃ſcrip.
ver.ut patet ex his,q̄ gl.ĩ.ſubiicit,nā p̃ſcri. verb.ſemꝑ eſt ciui-
lis,vt in l.j.ĩ.e.ibi:[ciuilē actionē.] ſed ĩ factū nō ſꝑ, ſed ſolū,
qñ loco actionis p̃ſcri.ver. vt ibi.aliqñ vero eſt prætoria, vt il-
la,q̄ orit̄ ex edicto prætoris,& illa q̄ orit̄, ex æqtate,qñ æquū
eſt actionē dari,& tñ conſtat,ꝙ nulla alia dat̄.Pone exēplū ĩ
3 l.3.§.fi.s̃.de cōd.ob ca. & in ll.allegatis in gl.†de iſta mā quali
ter cognoſcat̄,quæ iſtarum actionū gñaliū det̄,an actio in fa
ctum,an p̃ſcri. ver.an actio in factū ſubſidiaria,an actio in fa
ctum ex l.Cy.tangit plene in l.ex placito. & Bar. ſubtilius in
l.j.s̃.de condi.ex lege.dic,vt ibi.

LEX PRIMA.

1 *Actio præſcr.ver.ad quid detur.*
2 *Si eſt incertū,ut quādo dominus merces tradidit nautæ , una cum aliis in
naui portet,an ei competat actio ex conducto,an ex locato,ſi ſe aſtrin-
gat ad unum iſtorum in libello,& non probet illud,debet ſuccumbere.*
3 *Si recurret ad actionem præſcr.uer.narrando ſolum factū in libello.ſ. ſe
tradidiſſe merces tali , vt cum naui portet ad talem locum non poterit
aduerſarius excipere,ut actor declaret,per quem modum agat.*
4 *Si non eſſet prodita actio præſcr.uer.quod hoc caſu teneretur actor ſpecifi
care,& ſi ſpecificaret uerum modum,& non probaret , ꝙ ſuccumbe-
ret,licet nomē actionis non exprimat , ſed narrationem facti taliter ꝙ
ex eo reſultet actio.*
5 *Si quis precii explorandi gratia rem alicui tradat,neq; depoſitum,neque
commodatum non erit,ſed contractus innominatus .*

1 NOnnunquam. † Hæc actio da
tur ex negocio
geſto quod certū eſt cadere in aliquē ɔ̃ctū
noīatū,ſed dubitatur in quē, pp dubiū fa-
cti,& ignorat̄,qa actum fuerit & ēt cōpe-
tit ex negotio geſto, quod certum non eſt
cadere in contractum nominatum,ſed in
2 nominatum.h.d.in effectu,vſq; ad l.nālis.¶†In tex.ibi, [vtrū
nauē conduxerit an merces vehēdas locauerit.]dic,ꝙ tūc dr̃
cōduxiſſe nauē,qñ ad eiꝰ inſtātiā nō proficiſcit̄, ſed ipſe mer
ces tradidit nautæ,vt una cū aliis in naui portet , & ſi eēt cer-
tū qd horū eēt geſtū, non recurreretur ad action.præſc.ver.
ſed daret̄ actio ex conducto in primo caſu, ex locato in ſecū
3 do.†Cum uero eſt incertum, nō hēt actor ſe reſtrīgere ad ali
quod iſtorum,ſi nō concedit ſe poſſe probare , ſed ſufficit,ꝙ
dicat ſe tradidiſſe merces tali,vt cum naue ſua portaret,ad ta
lem locum,nam hoc poterat cōtingere altero de dictis duob.
mo.nec poterit aduerſarius excipere.declara ꝑ quē modū,vt
ſciam,an debeam cedere,vel cōtēdere, quia poterit actor rñ
dere,nō teneor declarare,quia ꝑ quemcunq;modum proceſ
ſerit,habeo ɔ̃ te actionem,& in hoc habeo actionem p̃ſcrip
4 tis verbis.†Sed ſi iſta nō eſſet prodita, hoc caſu teneret̄ actor
ſpecificare,& ſi ſpecificaret uerū modū,& nō probaret, ſuc-
cumberet.Ideo fuit utilis hæc promiſſio,[alias prouiſio,]nō
dico,ꝙ in libello ſit exprimēdū nomen actiōis, licet iſte tex.
prima facie innuat ɔ̃riū ſm cōem opi.no.in l.edita.C.de edē.
ſufficit enim,ꝙ narrat factum taliter, ꝙ ex eo reſultet actio,
& ex narratione p̃t intelligi q̄ actio.Iſto igitur caſu,qa factū
narratur in confuſo,intelligitur,ꝙ intentauit p̃ſcr. ver. Sed ſi
dixiſſet ſe conduxiſſe nauē,colligeret̄ ꝑ actionē ex cōducto.
Si vero,ꝙ locauit merces colligit̄ ꝑ actionē ex locato,& iō ſe
aſtringeret ad probādū in illa,& ſi probaret in altera non in
illa,ſuccumberet, ut l.hēbat.in prin.de inſti.& ſi pars hær.pe.
5 l.nō poſſum.& qđ no.Inn.in c.j.de contu.¶†In tex.ibi, [ſi qs
p̃tii explorādi]dic,ꝙ iſto caſu nō dr̃ depoſitum,quia non tra
ditur,vt cuſtodiatur,nec cōmodat̄,qa nō tradit̄ , vt ille utat̄,
nec ĩ aliq̄ ſpēm ɔ̃ctus nominati. Eſt ergo certum,ꝙ eſt cōtra
ctus innominatus.Sed an cadat ſub aliqua ſpecie de illis qua
tuor,de quib.s̃.e.l.naturalis.uidetur ꝙ ſic.ſ.in quartam ſpeciē
facio,ut facias.i.trado,qđ eſt facti,ut explores,quid ualet, qđ
eſt etiā facti.Contrarium dici poteſt , quia illa ſpecies proce-
dit,qñ aliquid facio ad commodum tuum , ut tu aliquid fa-
cias ad meum,ſed hic utrunque fit ad meum commodū,nō
eñi trado , vt aliquam commoditatem ex hoc percipias ,ſed
vt cōmodius explorare poſſis,quantum ualet, tñ contractus
innoīatus eſt,poſtq̄ non cadit in aliquam ſpeciē noīatorum.

LEX V.

1 *Quod interdū do,ut aliquid ego faciā,interdū vt Titius aliquid faciat,in
terdum vt aliquid contingat,& tūc nō naſcitur ultro citroq;obligatio.*
3 *Quod talis donatio non ſit proprie contractus innominatus , ſed quædam
datio ob cauſam,in qua habet locum pęnitentia.*
4 *Contractus innominati interdum fiunt per ſi,proprie tamen cōtrahuntur
per ut,affirmatiue,uel negatiue.*

Naturalis. Iuriſconſultus in hac l.quatuor facit prī
cipř,qa primo ponit vnū thema,ex quo
reſultat vna queſtio.vſque ibi[in hac quæſtione.] Secundo ,
antequam aliquid reſpondeat , præmittit vnam commina-
tionem,ſeu diſtinctionem quadrimembrem vſque ibi [& ſi
quidem.] Tertio per ordinem proſequitur quodlibet mem-
brum vſq; quaſi ad fin.& ibi[ſi ergo adſunt] & vltimo loco
reſpondet ad quæſtionem formatam in principio , & eſt lex
1 famoſa,& ſubtilis:†In prima particula ibi[qua actione mi-
hi tenearis,quæſitum eſt] & dic,quod tenearis mihi actione
præſcriptis verbis,quæ competit ad alterum de tribus , vel ad
intereſſe, quia manumiſi ſeruum meum quatenus ſim dam
nificatus, de hoc loquitur finis huius leg. uel ut manumittas
ſeruum tuum,quia manumiſi meum , & ſic impleas contra
ctum,poſtquam ego impleui,vt ĩ.e.l.ob eā.in fi.& C.e.l.præ
cib.& de iſta nō fit mētio in hac l. ſed in gl.ſuper iſto uer. vel
ad intereſſe, quia non manumittis , ſi pp hoc damnificor.vt
ĩ.e.§.j.qui incipit,ſi quidem pecuniam.ibi:[quanti mea inter
eſt illud,de quo nō conuenit recuperare.&c.]cōdō vero ob
cām nō cōpetit hoc caſu , qa libertas data nō p̃t retractari,
& qa illa non peruenit ad te,ſed ad ſeruum . Vñ illam non p̃t
reſtituere,tñ vr̃,quod loco cōdictionis ob cām,ſi eſſet ĩ dolo
daret̄ actio de dolo ꝑ l.cum proponas.C.de dolo.quam l.ita
intelligit Bart. tñ ibi loquit̄ in facio , vt des,de quo in §.quod
ſi faciā,nos ſumus in facio,vt facias. Rō tñ vr̃ eſſe eadem . &
dabitur illa ad intereſſe,quia manumiſi,vel dic , ꝙ cū p̃dicto
intereſſe det mihi præſ.ver.vt eſt caſus in fi.huius l.nō p̃t dari
actio de dolo,q̄ eſt ſubſidiaria,& cum alia non concur.vt l.j.
2 §.ait prætor.s̃.de dolo,& hæc vera. †In ſecunda parte ibi , an
facio vt facias,adde , ꝙ interdum do,vt aliquid ego faciā,in-
terdū vt Titius aliqd faciat,interdū vt aliquid contingat,vt ĩ.
de do.cā mor.l.ſenatus.§.j. ſed tūc non naſcitur vltro citroq;
3 obligatio.& ſic talis donatio non eſt ꝓprie ɔ̃ctus innomina-
tus,ſed q̄dam datio ob cām,in qua hēt locum pnīa,ſicut in ɔ̃
ctib.innominatis . Iuris tñ conſultus hic intendit ſolum loq
de ɔ̃ctib.in qb.cauſatur obligatio hincinde, ſed in dictis caſi-
bus recipiens hincinde nihil obligatur,niſi cā ſecuta. & tunc
obligatur ex ɔ̃ctu,ſed extra id,quod factū fuit . Item poſſum
dare,& facere,vt aliquid des , & ſic multiplicare hæc noīa ex
vna parte,vel ab vtraq;,qđ iuris eſt in ſimplicib.đ qb.hic, idē
4 in mixtis,vt l.ſi ita.de lib.& poſth.ſm Bar. †Itē adde , ꝙ inter-
dū iſti ɔ̃ctus innominati fiunt ꝑ ſi,vt ſi do tibi,vt ſi aliqd fece
ris.vt s̃.de pac.l.ſi intra.& ibi no.& de iurei.l.ſi qs a debitore.
proprie uero contrahuntur per vt,& hic patet. Item,hic con
trahit affirmatiue,poteſt ēt negatiue,vt ſi do,ut nō facias, vt
l.dedi.in prin.de cond.ob cauſam.quia facere poteſt ſumi af-
firmatiue,& negatiue.

2 *Quando datur pecunia pro re in ſpecie, dicitur cõtractus nominatus emptionis, & vendit. niſi fuiſſet expreſſe actũ, vt ille, cui dēt tradere rem transferat dominiũ, & erit cõtractus innominatus do, vt des, & n. 1.*
3 *Si do aliam rem, quam pecuniam, vt aliam accipiam, dicitur contractus innominatus, do, vt des, ſi fuit actũ, vt etiam tu dares, & quid ſi prius erat contractum de pecunia, & pro illa daretur res æſtimata.*
4 *Actio præſcriptis verbis non datur ad repetendum, quod datum eſt, niſi fuerit de hoc expreſſe actum.*
5 *Actio præſcriptis verbis datur ad intereſſe, quatenus intereſt implentis contractum ſibi fuiſſe impletum, etiam in contractu, do ut des.*
6 *In contractu innominato, etiam in do, vt des, non poteſt quis præciſè compelli ad dandũ, ſed liberatur præſtando intereſſe, ſicut in oblig. faciẽdi.*
7 *Forma libelli in actione præſcriptis verbis.*
8 *Qui impleuit contractum, ſi ſibi non impletur, habet condictionem ob cauſam, ad repetendum datum, & iſta non oritur ex contractu, ſed extra id, quod agitur; ſcilicet ad reſoluendum.*
9 *Periculum rei dande pertinet ad debentem recipere; & quando.*

1 §. Et ſi quidem. † Si datur pecunia pro re dicit̃ emptio, & venditio. Si vero res
pro re dr̃ contractus innominatus, do, vt des; ex quo oritur
actio præſcriptis verbis ad intereſſe, ſi non datur, quia inter-
eſt fuiſſe datum, licet tunc ēt conditio ob cãm competat, vt
repetatur datũ. Item periculũ contingens in re danda anteq̃
detur, pertinet ad eum, cui danda eſt, & ꝙ ꝯctu ſua parte im
pleuit ex ſicut in venditione pertinet ad emptorem. h. d. vſq;
2 ad §. at cum do. ¶† No. ꝙ qñ datur pecunia pro re dr̃ contra-
ctus nominatus emptionis, & venditionis. Hoc eſt verum, ni
ſi fuiſſet expreſsè actum, vt ille, qui dr̃ tradere rem, transferat
dñium, quia tunc eſſet innominatus, do, vt des, cum hoc nõ
ſit de natura emptionis, & venditionis, & iſte eſt caſus in fi. ſ.
de cond. ob cauſam. & hoc qñ in ſpecie, ſecus ſi in genere ꝯ-
hatur obligatio, quia tunc etiam de natura emptionis eſt, vt
transferatur dñium, vt no. in l. ex empto. in prin. de act. empt.
3 ¶† Item no. ꝙ ſi do aliã rem, quam pecuniã, vt aliã accipiã,
dr̃ contractus innominatus, do vt des. Hoc eſt verum, qñ fuit
actũ, vt etiam tu dares: hoc enim verbum accipiam, hoc nõ
importat: quia hoc conſiſtit in facto, tñ, niſi eſſet actum, vt
accipiam rem aliquã in genere, quia tunc de natura generis
hoc eſſet. caſus eſt vbi probatur. C. de tranſact. l. cũ mota. ibi
dum dicit partem bonorũ ſuſcipiat &c. & ibi omnino vide
Bar. Item verũ, niſi primo eſſet contractũ de pecunia, & po-
ſtea pro illa daretur res ĩ ſolutum, vt aliam accipiat, nam, &
tunc eſſet ꝯctus emptionis, & daretur æſtimata, ſecus ſi ineſti
4 mata, vt dixi de rerũ permut. l. j. ¶† Item not. in ver. [in qua.]
ꝙ actio præſc. verb. non datur ad repetendum, ꝙ datum eſt.
Hoc eſt verum, niſi fuerit de hoc expreſsè actum, vt j. cod. ſi
dñs, & ſ. de cond. inde. l. 2. in prin. & ibi no. Item not. ibi, [ſed
5 vt damneris.] ꝙ † actio præſcr. verb. datur ad intereſſe, quate-
nus intereſt implentis contractũ ſibi fuiſſe impletum, ēt in
contractu do, vt des, de quo hic loquitur, & ſic patet, ꝙ in ꝯ-
ctu innominato ſuccedit obligatio ad ĩtereſſe in obligatio-
nibus dandi, ſicut faciendi: ſecus in ꝯctu nominato. & ita no.
Cy. C. de ſen. quæ pro eo. in 4. q. per iſtũ tex. & Bar. in l. ſtipula-
6 tiones non diuiduntur. in 13. q. † per quod patet ēt ſm̃ eos, ꝙ
in ꝯctu innominato do, vt des, non põt quis preciſe compel-
li ad dandũ, ſed liberatur præſtando intereſſe per iſtum tex. ꝙ
eſt ſingulare, ſicut in obligatione faciendi, vt l. ſi quis ab alio.
in fi. de re iud. datur etiam ad intereſſe, quatenus intereſt ſui
7 impleuiſſe, vt j. ea. l. §. pe. ¶† Item vt impleatur contractus, vt
j. eo. §. prox. in fi. & dicit Bar. ꝙ actor debet petere reum con
demnari ad implendũ contractum, vel intereſſe, poſtquam
liberatur ipſum præſtando, prout in ſimi. i hr̃. ſ. de act. empt.
8 l. j. in prin. ¶† Item no. ꝙ ille qui impleuit contractum, ſi ſibi
non impletur, habet condictionem ob cauſam ad repeten-
dum, quod dedit, & iſta non oritur ex contractu, ſed extra id
9 quod agitur, ſed quia datur ad reſoluendum. ¶† Vltimo no.
ꝙ periculum rei dandæ pertinet ad debentem recipere. Glo.
opponit de. l. fi. de cond. ob cauſam tene vltimam ſol. quia ſi
ſtichus dãdus perijt, periculum eſt meum, quantum ad hoc,
vt non poſſim agere, vt des, vel ad intereſſe, quia non das, ſi
perijt ante moram. ſed ſi volo pœnitere, & repetere, qđ ego
dedi ex cauſa pœnitentiæ, non ex capite cauſæ, non implete,
periculũ nõ eſt meũ, quia bñ poſſum repetere, vt ibi, niſi pp
hunc ꝯctum remaneres in damno, ſi repeterem, quia forte
fuiſſes venditurus, & pretium conſecuturus, ſi mecum non
contraxiſſes, vt l. ſi pecuniam. § fi. eo. ti. de condi. ob cauſam

2 *Quando do, vt aliquid facias ad hoc, vt dicatur contractus locationis, & conductionis, duo requiruntur, ſcilicet quod dederim pecuniã, & quod ad illud factum conſueuit opera locari, alias eſt contractus innominatus do, vt facias, & num. 1.*
3 *In cõtractu innominato do, vt facias. venit dolus, & culpa, ſicut in cõtractu locationis, & conducti. & in quib. actio præſcr. verb. ſit bonæfidei.*
4 *Actio præſcriptis verbis; quæ eſt ciuilis vera naſcitur ex iſto contractu innominato puta do, vt facias, non autem condictio quæ datur ad repetendum, & naſcitur extra id, quod agitur.*
5 *In contractu vltro citroque obligatorio ſtatim, quod una pars impleuit contractum ex parte ſua, altera pars ſtatim conſtituitur in mora, ſi potuit implere, & non impleuit.*
6 *Actio præſcriptis verbis ad intereſſe datur demum poſt moram.*
7 *In contractu, do ut facias, datur actio de dolo illi, qui fecit contra illum, qui non perfecte dedit.*
8 *Qđ tũc detur de dolo, quãdo aduerſarius fuit ĩ dolo, alias nõ, & ſi nõ eſt in dolo, an detur ſaltẽ actio p̄ſcr. verb. an utraq;, ſi fuit ĩ dolo, & n. 10.*
9 *Ad quid eſt vtile, an detur potius de dolo, quam præſcriptis verbis.*

1 §. At cum duo vt. † Si det̃ pecunia, vt fiat aliqd, ad qđ cõſueuit opa lo
cari, dr̃ ꝯctus locationis, & cõductionis, q nõ ptinet ad p̄ſen-
tẽ materiã. ſed ſi det̃ aliud, q̃ pecunia, vel nõ cõſueuit opera
locari, dr̃ ꝯctus innominatus do, vt facias, ex quo orit̃ actio
p̄ſc. ver. ad intereſſe cõtra illũ, q fuit in mora faciendi: ecõtra
ille, q fecit ꝯ eũ, q nõ pfecte dedit. Si fuit in dolo, dat̃ actio de
dolo, ſed ſi nõ fuit in dolo, dat̃ actio p̄ſc. verb. q̃ al's dr̃ ĩ factũ.
2 h. d. vſq; ad §. ſi faciã. ¶† No. ꝙ duo reqrunt̃ ad hoc, vt dicatur
ꝯctus locationis, & cõduct. qñ do, vt aliqd facias. ſ. ꝙ dederim
pecuniã, & ꝙ ad illud factũ cõſueuit opa locari, & altero de
ficiente nõ eſt ꝯctus locationis, ſed ĩnominatus do, vt facias,
illi ſilis, ſicut ĩ p̄cedẽti. §. eſt ſilis emptioni, & nenditio. & hoc
uult dicere tex. ibi, ꝙ his, q̃ diximus cõuenit, &c. intellige. ſ. in
p̄cedẽti. §. ſm̃ gl. & bñ, licet ergo ad illud factũ cõſueuit opa
locari, ſi tñ nõ dat̃ pecunia, ſed aliud, nõ ē locatio. Et ecõtra,
licet det̃ pecunia, ſed nõ cõſueuit opa ad illud locari, ſilr, nõ
eſt locatio, licet ſit ſilis locationi. Et eſt ſimilitudo primo ĩ fa
cto, qa ĩ locatione ex una parte uenit datio, ex altera uenit
ſĩplex factũ. i. patiẽtia, ꝙ patiat̃, uti re locata, ut l. ex ꝯducto. ĩ
3 prin. ſ. loca. † Eſt, & ſilitudo ĩ effectu, qa qñ ueniũt ĩ cõtractu
locationis, & cõduct. de dolo, & culpa, ſilr ueniũt in iſto, ut ſ.
cõm. l. eũ qui. §. j. nõ aũt ut ſit bonæfid. ſicut ille, ut ſentit gl. j.
ea. l. §. pe. ſup uer. ſils. & idẽ in caſu p̄cedẽti, qa ibi licet ſit ſils
emptioni, non tñ eſt bonæfidei. Fallit ĩ caſu. l. j. ſ. de eſtim. & l.
j. j. ti. j. ĩ qb. actio p̄ſc. uerb. eſt bonæfi. ut C. de rerũ pmu. l. j. rtr
ſecus. ut dixi. Sed quare ĩ caſu iſtius. §. nõ eſt ſilis vẽditioni ſi-
cut in caſu p̄cedẽti. §. j. do, vt des, nã ibi ex vna parte venit da-
tio pecuniæ, & ex altera uenit factũ. ſ. traditio in venditione?
rñdeo, qa traditio ĩ ꝯctu emptionis nõ cõtinet merũ factũ,
cũ importet ēt trãſlatio dñij, ſi tradens eſt dñs: iõ dr̃ hr̃e anne-
xã cãm ꝓprietatis. l. in cõuẽtionalib. in fi. de ver. ob. & iõ con
tract⁹ do, vt des, aſſimilat̃ uẽditioni, qa ex utraq; parte uenit
traditio, & trãſlatio dñij, ſi tradẽs eſt dñs, ſed ĩ cõtractu loca-
tionis ex vna parte venit datio pecuniæ, ex altera venit merũ
factũ ſine trãſlatione dñij, vt l. nõ ſolet. ſ. de loc. & patientia
vtẽdi, & iõ cõtract⁹ innominat⁹, do ut facias, illi poti⁹ aſſilat̃,
4 q̃ emptioni, & vẽditioni. ¶† Itẽ no. ibi dũ dicit, ſed naſcet̃ ue
ra ciuilis actio, qa actio p̄ſ. uerb. bñ orit̃ ex iſto cõtractu, non
aũt ad illud uerbũ ꝯdõ, qa illa nõ naſcet̃ ex illo cõtractu, ſed
ex quaſi, ſicut q̃libet ꝯdõ, q̃ dat̃ ad repetendũ, dat̃ &. naſcitur
5 ex̃ id, qđ agit̃, ut ſ. cõm. l. ſi is q. ĩ fi. ¶† Itẽ no. tex. ibi [ſiue diffi-
nitũ nõ fuerit, &c. qa hic ur̃ tex. de eo, qđ Bar. dicit ĩ plur. loc.
maxime ĩ l. de diuiſione. ſo. ma. ꝙ in ꝯctu ultro citroq; obli-
gatorio, ſtatim, ꝙ una pars ĩpleuit cõtractũ ex parte ſua, alte
ra pars ſtatĩ cõſtituit̃ in mora, ſi potuit implere, & nõ imple
uit, ēt ſi nõ fuit appoſitũ tp̄s certũ, qđ hẽat interpellare, uel
nõ interuenit interpellatio: qa ur̃ actũ, ꝙ faciat, q̃ citius face
re p̄t. arg. in l. hæc ꝯdõ. la picola. j. de cõd. & dem. ¶† Itẽ no. ꝙ
6 act. p̄ſc. uer. ad intereſſe dat̃ demũ poſt morã. Ergo licet cõpe-
tat actio, ut impleat̃ cõtractus: nõ tñ ad intereſſe: & ſic põt ĩ-
telligi. l. ob cãm. j. c. ſed poſt morã cõpetit utrũq;. Dẽt tñ alte-
ro eſſe actor ꝯtẽtus: qđ ēt hic patet, dũ dicit. uel p̄ſc. uer. & ſic
loqt̃ alternatiue: uñ patet: ꝙ nõ põt cõdicere datũ, & agere
p̄ſc. uer. ad intereſſe, ſed dẽt eſſe altero cõtẽtus: & eodem mõ
nõ dẽt agere ad intereſſe: qa cõtract⁹ nõ implet⁹: ſed petere:
ut impleat̃. ut j. e. ſi tibi decẽ dedero. ĩ alternatiua: q̃ ibi ponit̃
7 & ita intellige ea: q̃ dixi in prin. huius. l. ¶† Vlti. not. in fi. ꝙ in
cõtractu: do ut facias, dat̃ actio de dolo illi: qui fecit cõtra il-
lũ, qui nõ pfecte dedit: qa ex parte ſua dr̃: facio ut des: nimi-
8 rũ ſi dat̃ actio de dolo: ut j. proximo. §. † Item not. ꝙ tunc de-
mũ dat̃ de dolo, qñ aduerſarius fuit in dolo: alias nõ daret̃ &
ita debet limitari ſequens. §. & probat̃. j. eo. l. ſolent. in fi. & in
l. cũ mota. C. de tranſ. ¶ Item no. ꝙ ſi non eſt in dolo: ſaltẽ da
tur actio p̄ſc. uer. licet ex parte ipſius ſit, facio ut des, qđ ur̃ ꝯ
tex. ſequẽtis. § ubi dr̃, ꝙ in facio: ut des: nulla eſt ciuilis actio.
ſed p̄ſc. uer. Dic: ut ibi dicã: qa ualde difficile eſt ſuſtinere iſtos
tex. & ſi Iuriſconſultus reuiuiſceret hr̃et laborem: ut patebit
ex ſequentibus. ¶ In gl. j. in fi. Doct. dicunt: quod contractus
iſti non cognoſcuntur a modo ineũdi: ut uult prima opi. gl.
nec a mõ exequẽdi: ut uult ultima opi. Sed ex una parte dr̃:
do ut facias: ex altera dr̃: facio: ut des: ſicut ĩ cõtractu emptio-
nis: & uenditionis: locationis: & cõductionis cõtingit uaria-

tio hincinde,& ex hoc ſequit̄,ꝙ ei,qui dedit, ꝯ non facientē dat̄ actio præſcriptis verbis, non de dolo, q̄a ex parte ſua dr̄ do,vt facias,ſed econuerſo facienti ꝯ non dantem dat̄ actio, de dolo,q̄a ex parte ſua dr̄,facio,vt des,vt hic patet,in fi.¶In gl.quæ incipit,ſed vr̄ ibi,(vt hic de actu manumittendi, &c.) tu dic,reiectis ſol.gl.quæ nec hic,nec in l.3.§.j.de cōd.ob cau. ſuper.verbo condici poterit,vidi veritatem,ꝙ ꝯrium loq̄tur, qn̄ dedi ſeruū meū, vt infra certū tp̄s ipſum manumitteres, tu ſi non facis,bn̄ efficitur liber ipſo iure,ex conſtitutione diui Pij.hic loquitur,qn̄ dedi ſeruū meū,vt manumitteres tuū, quo caſu non efficitur liber,niſi manumittat̄. Nam conueniens fuit,vt mihi pinguius cōſuleretur in ſeruo meo, quam in tuo.Cætera.circa iſtū articulū diſtinguo,vt dixi in d.l.2.q̄a ſolones gl.pn̄t ſaluari,in te reducendo ad diſtinctionem quā ibi feci,& ēt fecit Bar. ¶In gl. quæ incipit.ſ. præſcrip. verſ.ꝑꝑ dolum Pro declaratione opp. ꝯ tex.in fi. ꝙ ei,qui fecit ꝯ illū qui non perfectè dedit,non detur actio de dolo,quia nos ſumus in ꝯctu,do,vt facias,in quo non datur actio de dolo,ſed præſcr.ver.illa.n.non datur,niſi in facio,vt des, vt in ſequenti gl.ꝑꝑ hoc fatetur ꝯrium,& dicit,ꝙ illud debet exponi,de dolo.i.præſcr. verb.ꝑꝑ dolum.¶Sed ↄ hoc opp. ſm̄ hoc nō erit dr̄ia inter iſtos duos caſus,qn̄ dedi ſciēs, vel qn̄ dedi ignorās, nam in hoc vltimo caſu datur actio præſcrip.ver. vt hic dr̄ in fi. Et tn̄ iuriconſultus vr̄ denotare dr̄iam. Solut.non eſt dr̄ia quantum ad actionem dandi,quia vtroq; caſu datur præſcri. verb.ſed quantum ad id,quod datur,quia ſi fuit ſciens, datur

9 ꝑꝑ dolum,ſi fuit ignorans,ſecus.†Et ſi dicatur, ad quid ſit vtilis prima, potius quam ſecunda? rn̄deo,quia primo caſu ꝑꝑ dolum poterit in ea iurari in litem,licet ſit ſtricti iuris. Scd̄o non,quia dolus requirit,vt illud iur̄m deferatur. Item in primo caſu poterit agere ēt antequam euincatur ꝯ facientem, per l.ſeruus quem.§.fi.de act.emp.ſecundo non, vt ſ̄. de rerū permutat.l.j.§.itaq;.hoc eſt,ꝙ voluit gl. licet obſcurè, vſque ibi.[ſed quidam.[hoc eſt deſtruere literam. Vnde alij dicunt, ꝙ tex.ſtat propriè,& ꝙ nō datur actio de dolo, ꝑꝑ naturam ꝯctus,quia non eſt,facio vt des,ſed datur, quia ꝯctus eſt nullus ipſo iure,dolo dante cām.gl.reprehendit, & bene,q̄a poſito,ꝙ dolus dediſſet cām non eſt nullus ipſo iure, ſed annullandus per exceptionem,vt l.dolo.C.de inut.ſtipu.licet ſecus in bonæfidei actionibus,vt l.eleganter.ſ̄.de dolo. Itē quia hic dolus non dedit cauſam. Item quia hic non agitur ex facto meo,de dolo,ſed ex facto tuo, quia manumiſiſti, & manumiſſionem non potes reuocare, & ꝑꝑ hoc habes actionem præſcriptis verbis ſm̄ gl.ratione doli mei.Breuiter,veritas eſt, ꝙ text.ſtat propriè, & ꝙ datur actio de dolo ꝑꝑ naturam ꝯctus,quia ex parte tua eſt,facio,vt tu des,vt ſ̄.dixi.¶Sed opponitur fortiter,ſi eſt,facio vt des ex parte tua,ergo ēt ſi tui ignorans,non datur tibi præſcr.verb.vt j̄.proximo.§.dū dicit [nulla erit ciuilis actio.]igitur datur de dolo.Sol.& hic eſt magna difficultas.Dic,ꝙ iſtæ actiones competūt ad diuerſa,nā actio de dolo datur tibi ad intereſſe ſerui tui perditi, quantū intereſt tua non manumiſiſſe,ſed prę̄ſcriptis verbis dat̄ ad intereſſe,quatenus tua intereſt ꝯctū fuiſſe perfecte impletum. Vnde vna per alteram non impedit̄,iuxta ea, quæ not.ſ̄.de dolo.l.

10 cū te.& l.eleganter.§.pe.¶†Sed tunc opp.fortiter, ſi ita intelligamus,tunc ēt qn̄ fui ſciens,non ſolū datur tibi actio de dolo,ſed ēt actio præſcriptis verbis, poſtquā cōpetunt ad diuerſa,vt in dictis legi.Cuius ꝯrium tex. innuit, vt qn̄ fuit ſciens, datur de dolo,qn̄ ignorans,præſcriptis verbis ſolū.Sol.nō debet ſic intelligi,ſed dico,ꝙ qn̄ fuit ſciens,dat̄ de dolo ad vnū intereſſe,& præſcriptis verbis ad aliud, nā ſi illa datur ꝯ non doloſum,fortius ꝯ doloſum,ne ſit melioris ꝯdōnis, quā non doloſus.vt l.ſi ſeruū,qđ vi,aut clam. Nō tn̄ dico,ꝙ poſſit intentare ſimul,ſed debet eſſe altera contentus, & ſi petit unū intereſſe,vn̄ debet petere aliud,vt ſ̄.dixi.Si vero fuit ignorās, tunc non datur de dolo p̄ſcrip.verb.ad intereſſe,q̄a ꝯctus nō eſt completus Ita intelligo iſtū tex.difficile. Sed ↄ adhuc fortiter,dc.§.ſeq.vbi dicit,ꝙ nulla eſt ciuilis actio, & tu dicis ꝯriū. Sol.ei.qui fecit ↄ eum,qui nullo modo dedit,non datur quoquo modo actio præſcrip.verb.ſed dat̄ de dolo, vt ibi. Sed ꝯ dum qui dedit,ſed non perfecte, datur ēt præſcriptis verb. vt hic,& q̄ ſit rō,dic, vt ibi dicam. ¶Itē adhuc pōt opp. ꝙ ēt qn̄ ſciui non debeat dari actio de dolo ad intereſſe ſerui manumiſſi,q̄a pro illo pōt cōpetere actio p̄ſcr.verb.vt eſt text.in fi. huius gl.Sol.ibi erat nō dare aliud intereſſe,q̄ illud. iō pro illo dat̄ p̄ſcr.verb.vt eſt tex.in fi.huius l.vt ibi tangitur. in gloſ. Sed erat dare aliud intereſſe.ſ.q̄a ꝯctus nō erat impletus,quē impleri intererat,& intereſſe erat eſtimabile, ibi non, vn̄ cū poſſit dari præſcr.verb.ad intereſſe, quia ꝯctus non eſt impletus,ad qđ principal̄r ordinabatur hæc actio non dat̄ intereſſe ſerui deperditi,qn̄ ad illud principal̄r non ordinat̄, ſed ordinaret̄ ꝯdō ob cām,ſi libertas eſſet repetibilis, ſed quia non eſt locus conditioni ob cām,datur actio de dolo,vt l.cū proponas.C.de dolo. patet ergo ꝑ multos tramites oportere incedere ad declarandū iſtos tex.¶Vltimo in gl.ſeq. opp. ꝙ Iulianus fuit ſibiipſi ꝯrius,dum dicit, ꝙ qn̄ fuit ignorans, detur ꝯ me ciuilis actio in l.iuriſgentium.§.j. de pact. & ideo refert Iuriſconſultus Iulia.dixiſſe hoc caſu,non dari ciuilem actionē,ſed in factū p̄toriā,non natiuā,ſed datiuā, ꝙ iuriſconſultus ibi reph̄endit,q̄a immo eſt ciuilis,& natiua,cū hēat ſufficientē p̄exiſtentē materiā,ex qua p̄t oriri,gl.dicit iſtū tex.dēre intelligi ſm̄ illū,ne Iulia.ſibi ↄriet̄,vel dic, ꝙ variauit Iul.q̄a hic nō pōt dici,ꝙ intell̄r ſm̄ illū,dū dicit [in factū ciuilē.] & ibi dixit,de p̄toria.Tene,q̄ vis. quia non multū eſt curādum.

1 *In contractu facio,vt des, datur facienti contra non dantem actio de dolo,non autem præſcr.verb.*

2 *Datio,ordinata ad factum,quod reputetur pro facto:& factum cuius eſt finis datio,reputetur datio.*

3 *In cōtractu,facio,vt des,ad hoc,vt detur actio de dolo, tria ſūt neceſſar.*

4 *In contractu innominato,facio vt des, ſi factum eſt irrepetibile, non competit condictio ob cauſam,ſed loco eius ſubrogatur actio de dolo, & an etiam actio præſcri.verbis.*

5 *In facio,vt des,quare non detur præſcr.verb.ſed de dolo tantum.*

6 *Licet facienti contra non dantem non detur actio præſcr. ver. quia peteret ab alio plus,quam ipſe fecerit, tamen danti contra non facientem bene daretur præſcrip.verb.quia peteres minus.*

7 *Facienti contra non dantem licet non detur præſcr. verb. tamen contra illum,qui dedit,ſed non perfecte, bene datur.*

8 *In contractu facio,vt facias,ideo datur præſcrip.verb.quia ibi non eſt inæqualitas,ſed ſimile factum ab vtraque parte.*

9 *In facio,vt facias, ſi ex tuo facto adeſt mihi, & ex meo non tibi, quod poſſit idem dici, quod in facio tu des.*

1 §.Quod ſi faciam. ¶†In ꝯtractu facio,vt des dat̄ facienti cōtra nō dātē āctio de dolo,nō aūt p̄ſc.ver.h.d Et iſte.§. facit difficultatē in iſta materia plus,q̄ aliq̄s alius.Et aduertēdū,q̄a gl.mag.dū recitat opi.Io.vr̄ ſentire,ꝙ ī hoc ꝯtractu.facio.vt des, ex vtraq; parte det̄ mihi actio de dolo,licet hic loquat̄ in faciēte cōtra nō dantē.Sed gl.vr̄ ſentire idē ecōuerſo,vt ſeruet̄ equalitas,& ꝓcedit rō Ioānis de æqualitate. Si bn̄ inſpiciat̄,iſta opi. nō eſt vera,& eſt cōtra verſiculū p̄cedētē,vt patet ex his, q̄ ibi dixi. Sed gl.voluit,ꝙ ibi nullo mō poſſet dici facio,vt des,ſed ſolū do,vt facias,qđ nō eſt verū.Itē dēs ſcire,ꝙ Bar. vr̄ intelligere, ꝙ iſta actio de dolo ſubrogat̄ loco actionis p̄ſc.ver.q̄ hoc caſu nō pōt dari,& ſic, ſi det̄ ad intereſſe, q̄a cōtractus non eſt impletus,& vltra h.d. ipſe in hoc dicto cōtractu reꝑiri aliam actionē de dolo,q̄ ſubrogat̄ loco ꝯdōnis ob cām, qn̄ factum erat irrepetibile,qđ iſta dr̄ loq.l.cū ꝓponas.C.de dolo.Iſta opi. nullo mō placet,q̄a nō eſt dare niſi vnicā actionē de dolo, q̄ dat̄ faciēti,quatenus īntereſt ſua nō feciſſe,qn̄ eſt tale factū, ꝙ nō poterat repeti,& ſic ſubrogat̄ loco ꝯdōnis ob cām, nō āt dat̄ ad intereſſe,q̄a cōtractus nō implet̄,nā nulla eſſet ꝓbabilis rō,ſi poſſet ad illud intereſſe cōpetere, quare magis daret̄ de dolo,q̄ p̄ſcr.ver. Vn̄ dico, ꝙ illud intereſſe nō pōt peti hoc caſu.Sed quare,nō maximus eſt labor,& difficultas ī oſtēdēdo,& gl.laborauit,nec poſuit veritatē,nec Doc.vt dicā ſuper ea.¶In gl.mag.q̄ format duo cōtraria, vnū de l.cū ꝓponas. C.de dolo,ꝑ q̄ vr̄,ꝙ nō ſolū in facio,vt des, det̄ actio de dolo ſed ēt ī do,vt des,vt ibi.So.eſt verū,ꝙ ibi fuerit,do,vt des, ſed fuit facio,vt des,quia fuit actū,ꝙ ego deberem manumittere ancillā meā,& tu dares ſeruū tuum, tradidi tibi ancillā meā, transferendo dn̄ium,vt manumitteres. ſi hoc feciſti, ego uideo manumiſiſſe,cuius mandato manumiſſa eſt, ſicut ergo,

2 ſi ego manumiſiſſem diceret̄ facio,ut des,†ita nūc,q̄a datio, quam feci,ordinabatur ad factū,ꝙ facere tenebar, ideo pro acto reputabat̄,ſic ecōuerſo factū cuius finis eſt datio, reputat̄ datio,qđ inducit̄ ad q̄ōnes quotidianas de quib. uide per Bar.ī d.l.cū proponas,& in l.5.§.fi.de uerb.obl.Scd̄m contrariū de l.cū mora.C.de trāſac.ubi dat̄ actio p̄ſcri.uer.in facio,

3 ut des.¶†So.ut ꝓcedat,qđ hic dr̄, ꝙ det̄ de dolo tria ſunt neceſſaria.Primo,ꝙ ex facto meo nihil adſit tibi,ut ſi manumiſi ſeruū meū.Si aūt adeſſet, q̄a te liberarem ab eo, qđ mihi dēres.daret̄ actio p̄ſc.uer.ut in l cōtraria,& iſta eſt ſingularis, & principalis limitatio,q̄ tenent oēs,q̄dā tn̄ ut Ale. dixerunt cōtrariū ꝑ.l.ſolent.j̄.e.in fi.ſed gl.ibi ſoluit. ¶Scd̄a limitatio, ꝙ tūc dat̄ de dolo,ſi aduerſarius erat in dolo, ut ſ̄.proxi.uer. & in d.l.ſolēt.in fi. ſed ſi nō erat in dolo. nō poſſit dari actio de dolo,ſed loco eius daret̄ utilis præſcr.uerb.& ita pōt intelligi.d.l.cū mota.ſm̄ aliū intell̄m,quem ponit ibi Bart. dū loquitur de utili. non.n. dēt remanere deſtitutus ille, qui fecit.

4 ¶†Tertio req̄rit̄,ut factū,qđ fecit,ſit irrepetibile,& ſic nō cōpetit ꝯdō ob cauſam, ſed loco eius ſubrogat̄ actio de dolo. Ita intell̄r hic,& d.l.cū proponas.Sed ↄ,ꝙ non fuerit, hoc neceſſe ſtatuere cū pro tali intereſſe poſſit dari actio præſcript. uer.ut in fi.huius.l.Sol.hic loquit̄ in contractu, facio, ut facias,in quo uni facienti,ꝯ alterum datur actio præſcr.uerb.regulariter hic in facto,ut des,rationem diuerſitatis dicam.ſta-

ſtim

5 tim.¶ † Quæro ergo, quæ ſit ratio quare in facio,vt des non
detur præſcri.ver.ſed de dolo tm̃, cum in aliis bñ detur:in gl.
ſunt tres opi. Prima Azo. qui reſpondet ad propoſitum, ſed
tunc dari de dolo,quando ex facto meo nihil adeſt, quando
adeſt,præſcri.ver.dari.Certe nos quærimus,quare qñ nihil ad
eſt,non datur præſcr. ver. Alia fuit opinio Io. ſ. vt ſeruetur æ-
qualitas:quia ſi in hoc de ↄ̃ctu daretur præſc.ver.ſicut ĩ alijs,
ex vna parte.ſ.ei qui dedit,daretur duplex actio.ſ.p̃ſc.ver.& ꝯ-
dictio ob cãm:ex altera vna tm̃.ſ.de p̃ſcr.ver.non ꝯdõ ob cau
ſam,ſi factum eſt irrepetibile. Ideo fuit prouiſum,ꝙ ex vtra-
que parte daretur de dolo tm̃.hanc opinionem gl.reprobat,
& bene,quia non habet colorem, nec eſt vera, quia immo
ex parte dantis præſcri.ver.vt in præcedenti ver. Glo.ergo ter
tio dicit,ꝙ ideo nõ datur præſcri.ver. ei qui fecit illud ex quo
nihil adeſt,quia actio præſ.ver.eſt inuenta, vt detur ei q veſti-
uit.i.impleuit ↄ̃ctum.Sed qñ ex facto non adeſt: non dr̃ quis
implere ꝑfecte,hæc rõ non placet,ꝗa ſatis dr̃ implere, q facit
illud ad quod tenebat̃ ex forma ↄ̃ctus.Si ergo fuit actũ,vt fa-
ceret aliquid ex quo nihil tibi adeſt,ſatis impleo, quia volũ-
tatem tuam impleo.arg.l.pe.s̃.de condictione ob cãm. & iõ
remanemus in confuſo,nec Doct.declarant.Mihi vr̃, ꝙ non
poſſit alia rõ aſſignari, niſi rõ inæqualitatis euitandę, nõ eo
modo,quo dixit Io. ſed alio,quia ſi aliquid facio ex quo tibi
reſultat vtilitas,non vr̃ æquum,vt poſſim agere præſcr.verb.
vt aliquid mihi des,ex quo mihi reſultauit vtilitas, vel etiam
ad intereſſe, quia non das. Et iõ ſolum prouidetur mihi de
actione de dolo ad intereſſe,quia feci,vel de vtili actione prę
ſcr.ver.ad idem intereſſe,ſi nõ fuiſti in dolo, non aũt ut poſ-
ſim agere,vt impleat̃ ↄ̃ctus,vel ad intereſſe, quia nõ implet̃,
6 nec ad hoc datur actio de dolo,de qua hic,licet Bar.†ſentiat
ↄ̃rium.Ex iſtis patet intellectus ad ver.p̃cedentem,ꝗa licet fa-
cienti ↄ̃ non dãtẽ nõ detur præſcri.ver.vt hic, quia peteret ab
alio plus,ꝗ̃ ipſe fecerit alteri econuerſo, tm̃ danti ↄ̃ non facię̃
tem bene daretur præſcr.ver.quia nõ peteret plus,ſed minus,
7 vt §.p̃cedenti.†Item,licet facienti ↄ̃ non dantẽ non det̃ præ-
ſcr.ver.ↄ̃ illum,tm̃ qui dedit,ſed non ꝑfecte, bñ datur ibi in fi.
quia poſtq̃ dedit,quatenus in eo fuit,vr̃ renuntiaſſe illi renũ-
ciationi de inæqualitate, quia nõ eſt anteq̃ aliquo modo de-
8 derit.†Itẽ in ↄ̃ctu,facio,vt facias, iõ dat̃ p̃ſcri.ver.quia ibi nõ
eſt inæqualitas,ſed ſimile fcm̃ ab vtraq; parte veniebat fiẽdũ,
vt manumitto ſeruũ meũ, vt tu manumitteres tuũ, nec ex
meo tibi adeſt,nec ex tuo mihi.Si ergo manumiſi,& tu: non
poſſum agere,vt manumittas, quia nõ peto plus, ꝗ̃ fecerim.
8 †Sed ex tuo facto adeſt mihi, & ex meo nõ tibi poſſet idem
dici,quod in facio,vt des.Ita intelligo iſtam materiam diffici
lem,& ſubtilem.Non ſunt hic alia.

1 *Ex contractu,facio ut facias,oritur actio pæſcr. verb.quæ habet ſimilitudinem cum mandato.*

2 *Contractus poteſt ex pacto excedere naturam ſuam, & nihilominus remanere ſuo nomine.*

3 *Contractus innominati habẽt naturam contractuum nominatorum quib. aſſimilantur,& in quo.*

4 *Mandatum etiam non gratuitum dicitur mandatum reſpectu illius qui agit,& illius contra quem agitur,licet inter dominum,& mandatariũ potius ſit contractus locationis,& conductionis.*

5 *De natura mandati eſt,ut ſi aliquid mandatarius impendat, de ſuo repetat per actionem mandati.*

§.Sed ſi facio. ¶†Ex ↄ̃ctu,facio ut facias orit̃ actio
p̃ſc.ver.q̃ hẽt ſiĩitudinẽ cũ mãdato.
h.d.in effectu vſq; ad ver.[ſi ergo.]& ponit plura exẽpla. Pri-
mo,qñ agit̃ ĩter me,& te,vt tu exigas a debitore meo Cartha
gini,& ego a tuo Romæ.Si ego exegi a tuo,& tu nõ vis exige
re a meo,quã actionẽ habeã.Scd̃m exẽplũ eſt,ut ſi agimꝰ, ut
ædifices in ſolo meo,& ego in tuo,ego ædificaui,& tu nõ vis
ædificare,de hoc ſcd̃o nõ eſt magna dubõ:ſed de primo, ꝗa
vr̃,ꝙ mihi ꝯpetat actio mãdati, quia mãdatũ hincinde vr̃ in
teruenire,ꝙ patet, quia nõ potes exigere a meo ſine mãdato
meo,nec ego a tuo ſine tuo. Vr̃ ergo ↄ̃ctus mãdati ſm̃ exigẽ
tiã ſubiectæ mãæ.Et ſi dicatur,hoc nõ eſt verũ,ꝗa non eſt de
nã mãdati, ꝙ mãdatarius exequat̃ mãdatũ ſuis impẽſis,im-
mo impẽſis mãdantis,patet.s̃.mãda.l.idẽq;.§.idẽ Labeo.de ꝓ
cur.l.qui ꝓprio.§. litis. & ĩ caſu p̃ñti fit ↄ̃rium, quia tu debes
exigere a meo ĩpẽſis tuis,& ego a tuo meis.Rñdet̃,ꝙ ꝑꝑ hoc
2 mandatum non mutat naturam ſuam, † quia põt ↄtractus
ex pacto excedere naturã ſuam,& nihilominus remanere in
ſuo nomine,ut patet in l.j.§.ſi ꝯuenerit.& l.Lucius. s̃. depoſi,
ponit ẽt tex.hic vnum aliud exẽplũ ĩ ↄ̃ctu locati,ĩ quo venit
leuis culpa de nã ↄ̃ctus:& tm̃ ſi ꝑ pcm̃ ꝓmiſit cuſtodiã, tenet̃
de leuiſſima, vt s̃. locati.l. qui mercedẽ,nec ꝑꝑea deſinit eſſe
ↄ̃ctus locationis.Præterea ſi eãdẽ quãtitatẽ impẽdimus, puta
decẽ:ceſſat p̃dicta dubitatio, quia nec tu videris impendere
de tuo,cum ego tãtundẽ impendi pro te,& ecõuerſo.Si autẽ
vnus plus impendat,ꝗ̃ alter:adhuc vr̃ mãdatum, & ꝙ poſſis
a me repetere illud plus,& ego a te,quia nõ mãdaui tibi rem
tuam,ſed meã,& ita econuerſo.Alias non eſſet mãdatũ, ſed
ↄſiliũ,ut s̃. manda.l.2.§. fin.His non obſtãtib.quæ dixi allegã-
do determina ↄ̃riũ, qđ nõ det̃ actio mãdati, ſed actio p̃ſ.ver.
tam in hoc caſu, ꝗ̃ in alio ſi agatur, vt ego ædificem in tuo,
& tu in meo, in quo non cadunt dubões,& iſta actio præſc.
ver.hoc caſu erit ſiĩis actioni mandati,ſeu iſte ↄ̃ctus erit ſiĩis
cõtractui mandati,cum quo hẽt ꝯuenientiã, ſicut in §.at cũ
do.eſt ſimilis locationi.& in §.at ſi quidem.eſt ſiĩis emptioni.
3 h.d.iſte tex.difficilis,qui ex p̃dictis apparet clarus.†Et allegat̃,
a ꝙ contractꝰ innominati[a] hẽnt naturam ↄtractuum nomina-
torum quib.aſſimilant̃:& glo.hic ſuꝑ verbo[ſiĩis.]declarat ĩ
quo.quia nõ ut ſint bonæfidei.licet illi ſint, ſed quãtũ ad do-
lum,& culpam,& caſum, vt eo modo veniant etiam in iſtis
quẽadmodum veniunt in alijs,quibus aſſimilant̃: & ad hoc
etiam allegatur.l.cum qui.§.j.s̃.commo.& j̃.eo.ſi gratuitam.
Quod aũt dicit gl.ꝙ nõ fuit bonæfidei,fallit in duobus titulis
4 p̃cedẽtib.vt iſti.de act.§.actionũ.& l.2.C.de rerũ ꝑmu. ¶ †In
tex.ibi:[& ſi eandẽ quãtitatẽ.]non referas iſtum verſi.ad ꝓxi
me præcedentem,qñ fuit actum,& vt non impendas vltra de
cem,tunc.n.ſi impenderes vltra,non poſſes illud recuperare,
ꝗa formam mandati feciſti.vt l.ſi ꝓ te.s̃.mãda. cuius contra-
rium.j̃.ſubijcit̃.in ver. ſi autẽ.Sed referas ad caſum propoſi-
tum in princ.qñ fuit actum ſiĩr,vt exigas a debitore meo tuis
impenſis,& ad meam vtilitatẽ,& ego a tuo meis impenſis,&
ad tuã vtilitatẽ,nã ſi tm̃ impẽdis,tu,quãtũ ego,ceſſat dubõ,de
qua s̃.in ver.quãuis.n.ꝗa nõ uideris exeq mãdatũ tuis impen-
ſis,cũ tãtundẽ ego impẽdã ꝓ ꝑte, & ſic nõ ẽ naturam mãda-
ti.ſed certe ẽt ſi plus impendat vnus,ꝗ̃ alter,adhuc idẽ erit,ꝗa
5 poterit illud plus repetere.Et hoc† ẽt de natura mãdati, vt ſi
aliqd mãdatarius impẽdat de ſuo repeteret ꝑ actionẽ mãda
ti,ut in iurib.s̃.allegatis.Tm̃ final̃r determinat̃ ↄ̃riũ,non tm̃ ne
gatur hic,quominus dicat̃ hr̃e mandatũ a me quantũ ad de-
bitorẽ meũ,quod ſine mãdato meo exigere nõ potes,& idẽ
ꝯuerſo. Si ergo qñ agis ↄ̃ debitorẽ meũ, ꝓducis iſtr̃m,ĩ quo
ↄtinet̃ iſta ꝯuẽtio inter te,& me, ſufficit ad ꝓbãdũ mãdatũ,li
cet in eo ñ ꝯtineat̃,ꝙ faciã te ꝓcuratorẽ ad exhibẽdũ ab illo.
Sufficit.n.ꝙ ex iſto inſtr̃o appareat de volũtate mea,qđ no.&
ꝑpetuo tene mẽti.nã ꝑ h.d.Bal.C.de ꝓcu.l. litẽ. & Cy. ſuꝑ ru-
brica illius tituli,ꝙ licet hodie cũ iſtis ꝓcuratorib.curiarũ, q
ad hoc ↄſueuerũt locare oꝑas ſuas inter dñm,& ꝓcuratorẽ,
nõ ꝯhit̃ ↄ̃ctus mãdati,ſed potius locationis,& ꝯductionis,vt
s̃.ea.l.§ at cũ do.& ſic ĩter eos nõ orit̃ actio mãdati,ſed loca-
ti,ꝗa mãdatũ dẽt eẽ gratuitũ,ut oriat̃ actio mãdati: al̃s ñ illa,
ſed locati orit̃,ut l.j.in fi.s̃.mãda. & hodie cõiter ꝓcuratores
exercẽt offm̃ ꝓ certo ſalario,& mercede.nihilominus nõ po
terit aduerſariꝰ opponere,tu nõ habes mãdatũ exigẽdi ↄ̃ me:
b ꝗa mãdatũ dẽt eſſe gratuitũ,[b] & tu p̃ſtas offm̃ ñ gratuito, ſed
ꝓ mercede,ꝗa poterit rñdere,ꝗa licet inter me,& dñm ſit cõ
tractus locationis,& ꝯductionis,tm̃ ꝗ̃tũ ad te videor hr̃e man
datum dñi,cum appareat de volũtate ſua, & reſultat mãda-
tum ex illo contractu,tex.eſt hic notabilis,& ſingularis.

ADDITIONES.

a ¶ Contractus innominati.Adde ꝙ habent vim mandati,ſecundum Bal. in c.ex parte decani.de reſcr.in 7.colum.

b ¶ Mandatum debet eſſe gratuitum Adde,ꝙ mandatum gratuitum induit diſpõnem,quando inducitur motus pius. vide per Barb. conſi. 13.in 4.vol.

2 *In iſto contractu facio, ut facias,de quo hic, poſtquam actio præſcri.ver. poteſt dari ad intereſſe,puta,ſerui mei manumiſſi,quare detur actio de dolo.ſupra in §.ꝙ ſi faciam.*

3 *Habens ius patronatus,non dicitur ex hoc eſſe locupletior, ſed ſi careret, vbi non deberet carere,diceretur ex hoc pauperior.*

4 *Quod in vltima voluntate ratione huius commodi,non poßit onerari onere pecuniario.*

1 §.Si ergo. †¶Hic iuriſcõſultus rñdet ad quæſtionem
formatã in princip.l.poſtq̃ ad euidẽtiam tã
plene proſecutus eſt hãc materiã,& determinat in caſu illo,
qñ fuit actũ, vt ego manumittã ſeruũ meũ, q eſt filius tuus
naturalis,& tu ecõuerſo,& ego manumiſi meũ,& tu nõ vis
manumittere tuũ,ꝙ iſte eſt ↄ̃ctꝰ ĩnominatus,facio,vt facias,
ex quo orit̃ actio p̃ſcri. verb. q̃ dat̃ ad intereſſe meũ quatenus
mea ĩtereſt ſeruũ meũ nõ manumiſiſſe. Pone quòd ſi ſeruus
meus valebat ꝗnquaginta,agã ad ꝗnquaginta. Sed dubitat̃,
ꝗa remanſi patronus, an dẽat iſtud æſtimari tm̃ quantum va
let,puta,decẽ,& rñdet̃,ꝙ non,ꝗa in eo non cadit æſtimatio.
¶Oppo.ꝙ actio præſcri.ver.hoc caſu det̃ ad intereſſe.ſ. quate
nus intereſt cõtractum fuiſſe impletũ,ut s̃.ea.l.§.j. & 2. & hic
dr̃,ꝙ dat̃ quatenus intereſt mea nõ impleuiſſe ex parte mea,
gl.rñdet,ꝙ hic nõ eſt dare aliud intereſſe, ꝗ̃ iſtud:nam,ꝙ nõ
manumiſeris ſeruũ tuum, non poteſt intereſſe mea niſi ra-
tione affectionis, quia eſt filius meus naturalis, quæ affectio
non poteſt æſtimari cõmodo pecuniario,nec ẽt libertas,quę
erat ſibi danda.Ideo poſt non p̃t competere pro illo,compe-
tit pro iſto.Sed ſi pro illo poſſet cõpetere, ñ cõpeteret ꝓ iſto,
imo ꝓ iſto daret̃ actio de dolo,cũ ſit factũ irrepetibile, & ex
eo in-

co nihil adeſt tibi, ſi eſſemus in ꝯctu, facio, vt des, & tu eſſes in
dolo, vt ſ.e.§.ꝙ ſi faciã. vel daret̃ p̃ſcr.ver. illis, ſi non eſſet in
dolo, vt ibi dixi. Nã de propria nã iſtius actionis non eſt, vt d̃
tur ad repetendũ datũ, vel ad iſtud intereſſe, qa impleuit, ſed
vt ꝯctus impleatur, & ad intereſſe teneat̃ ſi nõ implet̃, qđ ſuc-
cedit loco implementi, niſi qñ ad illud non põt dari, vt eſt di
ctũ, & ſi factũ eſſet repetibile, ẽt tũc non daret̃ p̃ſcr.ver. ſed ꝯ
dõ ob cãm. ĩ.e. ſi tibi decẽ. vel dic ſm gl. ꝙ hęc actio de ſui nã
dari ad vtrũq; intereſſe. & ꝙ eſt in electione actoris ad quod
ipſorũ magis agere vult, & qđ magis ſibi expediat habere. In
tellige, non vt vtrunq; poſſit petere, ſed alterũ tm̃. Itẽ intelli-
ge gl. eo caſu, quo reperiatur vtrũq; intereſſe. Et ſic non in ca-
2 ſu huius. §. al's gl. ſibi ꝯriaret̃. †Sed extra gl. op. poſtq̃ hęc actio
poteſt dari ad iſtud ĩtereſſe ſerui mei manumiſſi; quare datur
actio de dolo in §. qđ ſi faciã, cũ poſſim iſta repetere, q̃ nõ eſt
odioſa? rñdeo, hic loquit̃ in ꝯctu, facio, vt facias, & loquitur,
qñ ex neutro facto aliqd aderat aduerſario, & ſic cõpetebat
mihi actio præſcri.ver. vt impleres ꝯctũ, qa nõ eſt dare illã in
æqualitatẽ, de qua ibi dixi: qa non peto, ut plus facias, q̃ ego
fecerim. Poſtq̃ ergo p̃t dari ꝓ principali intereſſe, extẽditur vt
det̃ ẽt pro alio. ibi vero non poterat dari, ut ꝯctus impleretur
ne reſultaret iniquitas. Vñ ẽt nõ dat̃ ꝓ iſto ĩtereſſe, ſed dat̃ de
dolo, loco ꝯdõnis ob cãm. iſta ſunt ſubtilia valde, & difficilia
3 ad ſuſtinẽdũ. ¶†Vltimo allegatur iſte tex. in fi. ꝙ ille, q habet
a ius patronatus non dicitur ex hoc eẽ locupletior, qđ declara
vt in gl. ſed ſi careret, vbi nõ dẽret carere, diceret̃ ex hoc pau
4 perior, vt l. Titius, & ibi tetigi. ſ. de ac. emp. ſic ergo patet † ꝙ in
vltima uoluntate rõne huius commodi non poſſet onerari
onere pecuniario, vt probatur in l. plane. la. 2. de le. j. ad quod
etiam. l. ab eo. C. de fideic.

ADDITIO

a ¶Qui habet ius patronatus. Adde Doc. in c. cum ſeculum. de iure patrona.

LEX V.

1 *Error in nomine contractus non vitiat contractum.*
2 *Si dixi, do tibi hanc inſulam titulo venditionis, vt aliam inſulam meã refi*
cias, nec fuit aliud precium ſtatutum, non eſt venditio, ſed cõtractus in
nominatus do, vt facias.
3 *Licet in inſtrumento gabellarum apponatur titulus venditionis; quia ven-*
dantur, ſi tamen pro pluribus annis, et mercede ſoluẽda ſingulis annis,
non erit venditio, ſed locatio.
4 *Licet in libello appelletur contractus venditionis, cum ex forma eius ap*
pareat, quod ſit alius, non vitiatur libellus.
5 *Si in inſtrumẽto aliquis cõſtituatur ſyndicus ab uno priuato, non erit ſyn*
dicus ſed procurator. Idem econuerſo, ſi conſtituitur ab uniuerſitate ꝓ-
curator, ꝙ erit ſyndicus.
6 *Renunciatio non poteſt fieri de iure futuro, & quid in pacto.*

1 Inſulam, †Error in noĩe ꝯctus non uitiat ꝯctum. h.d.
2 & ſemp allegat̃. ¶†In tex. ibi: [vendidi.] i. di
xi, do tibi hanc inſulam titulo venditionis, vt etiam inſulam
meam reficias, nec fuit aliud precium ſtatutum. certe non eſt
vendõ, q̃ ſine precio ſtare nõ põt, ſed eſt ꝯctus innominatus,
do, vt facias, reiecto noĩe appoſito in inſtr̃o tãquã inutili, &
3 ꝑ errorẽ appoſito. ¶†Et ꝑ iſtã legẽ bñ patet, ꝙ licet in inſtr̃is
iſtarũ gabellarũ apponat̃ titulus venditionis, qa vẽdant̃, ſi tñ
pro plurib. annis, & mercede ſoluẽda ſingulis annis, non erit
vendõ, ſed locatio, qa commodum uenit ꝑcipiendũ ꝑ ipſum
emptorem ex ſua ꝓpria authoritate, qđ eſt de natura emptio
nis. Idem in venditiõe fructuũ ꝑcipiẽdorũ, ſi vẽditor hẽat ip-
ſos ꝑcipere, & tradere emptori, erit ꝓprie vẽditio. Si aũt em-
ptor hẽt eos ꝑcipere, diceret̃ ꝓprie locatio, ad hoc ĩ. de vſufr. le.
l. fundi Trebatiani. & qđ no. in l. ſi quis ita. ſ. de uſuf. & ita no.
Bart. in l. cotem. §. q maximos. de publica. qđ eſt utile, vt alias
dixi ꝑꝑ remiſſionem mercedis, qđ nõ fit in ꝯctu venditionis.
4 ¶†Poteſt etiam allegari ad plus iſta. l. ꝙ licet in libello appel-
letur ꝯctus vendõnis cũ ex forma eius appareat, ꝙ ſit alius, ñ
5 vitietur libellus. ¶†Item, ꝙ ſi inſtr̃o aliqs conſtituat̃ ſyndicus
ab uno priuato, non erit ſyndicus, ſed procurator. Idem ecõ-
uerſo, ſi aliquis conſtituatur ab vniuerſitate procurator, non
erit procurator, ſed ſyndicus ſm ſubiectã materiã, nõ obſtã-
te ĩpropria locatione, & ad hoc tex. in l. ſi uno. in prin. ſ. loc.
& in l. ſed & ſi poſſeſſori, §. ſed ſi rerum. ſ. de iurciu. allegat ẽt
6 Ia. Bu. in l. j. C. de pac. †ꝙ ſi qs renũtiat iuri futuro alicui p̃ñti,
valebit, vt pactũ, quod poteſt fieri inter p̃ñtes, & ꝯſentientes:
non autem erit nulla, tanq̃ renuntiatio, q̃ non poteſt fieri de
iure futuro, ſed pactum ſic, vt d. l. j. & ibi not.

LEX VII.

Si tibi decem. Actio præſcrip. verb. datur ad in-
tereſſe ſi repetitur, alias per con-
dictionem ob cauſam repetitur, quod eſt datũ. h.d. ¶In text.
ibi. [quanti mea intereſt.] hic videtur tex. contra gl. quæ eſt in
l. naturalis, in fi. quæ dicit, ꝙ non repetitur iſtud intereſſe. ſ. ꝙ
ſeruum tuum manumittas. Sed dic, ꝙ non repetitur in caſu
illius. §. ſed poteſt repeti in alio caſu non affectionis. ſ. pecu-
niarium, ſi propter aliquam vtilitatem pecuniariam intereſt
mea, vt manumittas, non propter hoc ſolum, quod ſit filius
meus.

LEX VIII.

1 *Hæc actio datur, vt fiat, quod conuenit in pacto incontinenti appoſito.*
2 *Actio præſcrip. ver. põt competere ad reſtitutionẽ eius ꝙ datum eſt, quã*
do fuit expreſſe actum, de reſtituendo, alias non, ſed condic. ob cauſam.
3 *Pactum appoſitum iuxta traditionem rei, non dicitur nudum, quia veſti-*
tur cohærentia traditionis.
4 *Quod ex tali pacto oriatur actio præſcriptis verbis.*

1 Si dominus ſeruum. †Hęc actio dat̃, vt fiat,
quod euenit in pacto
incontinenti appoſito. h.d. ¶In tex. ibi: [æſtimatum dediſſet.]
ſubaudi, hæc actio, ꝙ ſi reperiatur culpabilis, remanet ſeruus
penes eũ, alias reſtituat̃, vel ſeru⁹, vel decẽ, & nõ fuit repert⁹,
nec vult reſtituere. Vñ q̃rit̃ ad qd agi p̃t, & qua actione, & rñ
2 detur, vt ſequit̃. ¶†Et ſic no. hic tria. Primo, ꝙ actio præſcrip.
ver. poteſt competere ad reſtõnem eius, qđ datũ eſt, qñ fuit
actũ expreſſe de reſtituẽdo, & no. in l. j. de do. in gl. mag. vt ſ. d̃
ꝯd. ind. l. 2. in prin. in gl. j. al'r non, ſed cõdõ ob cãm, vt ſ.e. l. nã
3 lis. §. i. ibi: [in qua actione, &c.] Itẽ † ꝙ pactum appoſitũ iuxta
traditionẽ rei nõ dr̃ nudũ, quia veſtitur cohęrentia tradõnis,
& hoc vult tex. dicere in fi. & l. in traditionib. ſ. de pac. tertio
4 †ꝙ ex tali pacto orit̃ actio præſcr. ver. vt hic, & l. 2. C. de pac. ĩ
ter emp. & vẽd. vñ bñ facit ꝓ opi. Bar. ꝯ vltramõ. qa illa actio
nõ naſcit̃ ex ꝯtractu innoĩato, quæ reſultat habita relatione
pacti ad ꝯtractũ, ſed ex iſto pacto, alias fruſtra, in fi. diceret, ꝙ
iſtud pactũ nõ vr̃ nudum. Nam ad alium finẽ non dr̃, niſi qa
ꝓducit ad ſe actionem, & fuit iſtud pactum de reſtituẽdo, ſi ñ
reperiatur culpabilis, & adde, qđ dixi in l. pe. ſ. de ꝯd. ob. cam.
de illo, qui ſe dat alteri torquendum.

LEX IX.

1 *Ex contractu, facio ut facias, datur actio præſc. ver. ut fiat, quod conuenit.*
2 *Actio præſc. ver. dicitur etiam actio incerti, quando datur ad factum.*
3 *Et ꝙ etiam non fiat condemnatio ad ipſum factum, niſi offeratur intereſſe.*
4 *Liberatus ob cauſam. ſ. vt nomen debitoris mibi delegaret, ſi non delegat,*
an poſſim agere, vt faciat, quod promiſſum eſt, & vt ſe reponat in pri-
ſtinam obligationem.

1 Ob eam cauſam. †Ex ꝯtractu, facio, vt facias,
dat̃ actio p̃ſc. ver. vt fiat, qđ
ꝯuenit. h.d. & ſic ꝑ iſtã. l. naturalis, vbi nõ dr̃, ꝙ det̃, vt fiat, qđ
conuenit, ſed ad intereſſe. & cum iſta concor. l. p̃ci. C. de rerũ
2 permu. ¶†No. ẽt, ꝙ dr̃ iſta actio incerti, qñ dat̃ ad factũ ſic ĩ.
3 e. promiſiſti. ¶Itẽ † ꝙ nõ fit ꝯdẽnatio ad ipſũ factũ, vt in fi. qđ
eſt verum, niſi offerat intereſſe; vt in l. ſi qs ab alio. de re iud.
4 ¶†In tex. ibi, [nõ vetus oblo reſtaurabitur] ſupple, hac actio-
ne, quia non dat̃ regul'r ad repetẽdum. quod datum uel factũ
eſt, niſi quando fuit hoc expreſſe actum, vt dixi ſ. l. prox. & hic
non fuit actum expreſſe, niſi detur expromiſſor, ꝙ reponat
ſe in priſtinam obligationem, non tñ negat, ꝙ ſi actor vult,
poſſit agere ꝯdõne ob cãm, vel ſine cã, vt reponat ſe in priſti
nam obligationem poſtq̃ non implet promiſſa, & ita loqt̃
l. ſi qs accepto. ſ. de ꝯd. ob cãm, de qua gloſſ. opponit, & ſoluit
multis modis, & ex his patet ſolo vera. De illo tñ dic, vt not.
in d. l. ſi qs accepto. vbi diſtinguitur, an debitũ eſſet purum, &
tunc condicitur ipſa pecunia, an cõdõnale, vel in diẽ, & tũc
cõdicitur liberatio, vt ſe reponat in primam obligationem.
Non tñ intelligas, ꝙ poſſit agere ad utrunq; vt faciat, qđ pro-
miſſum eſt, & ut ſe reponat in priſtinam obligationem, im-
mo dẽt vnum eligere, vt dixi ſ. eo. l. naturalis. §. at cum do. &
l. ſi tibi. & ita intellige gl. hic.

LEX X.

1 *Lex iſta de qua actione loquatur.*
2 *Habens uſumfructũ rerum, quę uſu conſumuntur, qui nõ eſt proprie vſus*
fructus, cũ in ipſũ transferatur dñiũ dictarum rerũ, tenetur præſtare
cautionem de reſtituendo tantundem, non autẽ idẽ corpus finito vſufr.

Partis tertiæ. Lex iſta cum ſeq. nõ loqtur de actio
ne præſcrip. verb. ſed de actione in fa-
ctum generali ſubſidiaria, ſeu q̃ dat̃ loco actionis Aqui. & de
ea. loqtur. l. q ſeruãdarum, ꝑ totam l. ĩ. eo. l. autem ſi vir, cum
duabus ſeq. ĩ. eo. loquitur de actione in factum non genera-
li, ſed q̃ eſt ea. cum actione p̃ſcri. verb. de qb. ꝑ gl. ſ.e. in rub. &
1 iſta l. h.d. †Pecunia data ad fruendum, omiſſa cautione, fini-
to uſufructu repetitur ꝑ actionem in factum ſubſidiariã, &
ꝑ eum ad quẽ res pertinet, ſi per ipſum non fuit ſoluta, ſed ꝑ
alium. h.d. Et in hoc ſtat uis, qa cum non fuiſſet ſoluta ꝑ eũ,
non poterat ſibi dari alia actio. ſed qa ęquum eſt ſibi actio-
nem dari, qa pecunia ad eum pertinet, ideo recurrit̃ ad ſub-
ſidiariã. Si aũt fuiſſet ſoluta ꝑ eum, daret̃ ſibi certi ꝯdõ gñalis
vel ſine cã, vt l. hoc ſenat⁹. ſ. de uſuf. ea. re. quę vſu cõſu. de quo
2 gl. opponit, & ita finaliter ſoluit. ĩ fi. †Et pręmitte, ꝙ ille q ha
bet uſumfructũ rerum, q̃ uſu ꝯſumunt̃: qa non eſt ꝓprie uſu-
fructuari⁹, cum in ipſum transferat̃ dñium dictarũ rerũ, qđ
non eſt rl'r in reb. q̃ uſu non ꝯſumunt̃, ſed dño remanet pro
prietas, vt in l. j. ſ. de vſufr. tenet̃ p̃ſtare cautionẽ de reſtituẽdo
tantum-

tantundem: non autem idem corpus finito vſufructu, in to
to ti.de vſufru.earum rerum, quæ vſu conſu.hic non fuit prę
ſtita iſta cautio, & finitus fuit vſusfru.Vnde erat dubium,q̃ a-
ctionem habebat hæres,ad quem pertinebat pecunia,cum p
ipſum non fuerit ſoluta,ſed p creditores hæreditarios. Et rñ-
detur,ut hic:non.n.contrahit,vel quaſi; ideo deſtituus eſt a-
ctione ordinaria.¶In fi.gl.magnę,iūge ambas vltimas ſolo-
nes,& dic, ꝙ aut qs vult agere, vt præſtetur cautio p errorē
omiſſa:& tunc dať condō incerti, vt in prima parta iſtius.§.
qđ ꝯtingit,ſi adhuc durat vſusfruct.Si at em eſt finitus: non
dēt agi ad hoc,ſed ad ipſam pecuniam reſtituendam: & tūc,
aut p ipſum,q agit fuit ſoluta pecunia, & tūc agit certi cōdō
ne,vel ſine cā,q̃ oritur ex quaſi ꝯtractu q reſultat ex traditio
ne.Aut fuit ſoluta per alium,& illæ ceſſant:quia ceſſat quaſi
contractus:ideo recurritur ad actionem infactum, vt hic.

LEX XI.

Quia actionum. Actiones in factum ſubſidiariæ fuerunt inuētæ a prætore,
quoties æquum eſt actionem dari:& non reperitur aliqua a-
ctio prodita. Item ad ſupplendum edicta prætorum. & ēt.ll.
ciuiles,quando minus plene prouidetur, vt patet in actione
l.Aquiliæ.q̃ competit,qñ datur dānum de corpore in corpus
īmediate,qñ autē de nō corpore in corpus,vel ecōuerſo,vel
aliquo mediante:nō ꝯpetit actio directa,l.Aquiliæ,quia ver-
ba illius.l.talē caſum nō ꝯprehēdunt.Tñ,quia de mēte.l.hoc
fuit,ſuppleť p errorē:&datur actio in factum loco actionis l.
Aquil.h.d.in effectu.l.iſta ſuppleta p l. q ſeruādarū. maxime
in §.j.& fi.vbi ponuntur exempla,ad quod vide,qđ bñ no.C.
ad l.Aquil.l.de pecorib.& adde, ꝙ iſtud eſt verum,niſi proce
dat inter partes aliquis ꝯctus noīatus, quia tunc agereť ex il-
lo p tali dāno,nō actione ī factū,ut ſ.loc.l.qui domum.¶In
tex.[reddendo actiones ī factū accōmodatas.]qđ eſt,qñ non
dať dānū de corpore in corpus,ſed aľr:qđ dic,vt d.l. de peco-
rib.per gl.& d.l.qui ſeruandarum §.j.& 2. & ſ. ad l.Aquil. itē
ſi obſtetrix,in prin.& §.j.& 2.cum pluribus aliis.

LEX XII.

Si vir vxori. Actio in factum q̃ dř p̄ſcri.uer. oriť ex poſtfacto incontinēti appoſito.h.dicit.
iſta eſt alia ſpecies actionis ī factū, q̃ illa de qua loquuntur.l.
præcedentes,ut patet ex not.per gl.ſuper rub. nam in l.ſi dñs.
ſ.eo.appellatur præſc.ver.& in l.2.C.de pac.inter emp.&ven.
& hic appellatur in factum.ſic.j.l.proxi.

LEX XIII.

Si tibi rem. Vbi eſt incertum de noīe contractus, vel qs ꝯtractus fuerit celebratus:recurri-
tur ad actionem in factum, q̃ eſt eadem cum actione p̄ſ.ver.
h.d.ſic.ſ.e.l.j.¶In tex.ibi.[gratuita eſſe debet.] quod hic non
eſt:qa ī caſu,quo vendas vltra decem, fuit actum,ꝙ illud vl-
tra,ſit tuum: & ſic non impendis officiū tuum gratis. Ergo
non fuit mandatum, nec ſocietas, qa in caſu quo non vēdis
ultra decem,nolui,ꝙ aliquid haberes de illis decem,ſed ꝙ in
tegra mihi reſtituas,& ſic nullum commodum es perceptu-
rus,quod eſt præter naturam ſocietatis,quæ debet eſſe æqua-
lis.Potius eſt ergo,quidam contractus innominatus,facio ut
facias cum certum ſit negocium eſſe geſtum, & ignoratur
in q̃ ſpeciem contractus cadat.

LEX XIIII.

1 *Actio quæ competat pro rebus datis ad meliorandum.*
2 *In contractu ſocietatis,quando vnus ponit rem alter operam, non tranſfertur dominium rei in totum in ſocium, & ſi vnus ponat pecuniam, alter operam,& pecunia perdatur, antequam opera ſit præſtita,periculum pertinet ad vtrunque.*

1 Si tibi. †Vbi res ad meliorādū tradiť,ut qđ meliorať,di
uidať,ſi dñium transferť in totum, datur actio
p̄ſcri.ver. ſi pro parte, uel in totum retinetur,datur actio pro
ſo.h.d.iſta l.quam perpetuo tenementi ſm Bar.& vide omni
no,ꝙ no.Pe.& Bal.in l.paciſcenda.C.de pac.& primo loqui-
tur,qñ fuit dñium in totum tranſlatum,vſque ibi; ſed ſi pue-
rum,[Secundo,qñ in nihilum, uel ēt in totum vſq; quaſi ad
2 finem.Tertio qñ pro parte. ¶† In tex.ibi:[quia p̄cij loco pte
rei meæ]ſupple,quādam partem.recipiam.n.partem areę cū
parte ædificij.Vnde non pōt dici vendō,in qua requiritur p̄-
cium in pecunia numerata:neq;mandatum,quia non gratis
ędificaſti,ſed habiturus es ptem areę meę;neq; ſocietas p rō-
nem q̃ ſequitur,q̃ nō.diligenter,ꝙ in ꝯctu ſocietatis,qñ vnus
a ponit rē,[a] alius opā,nō trāsferť dñiū rei ī totum ī ſociū:& ſic
expone hic dū dicit[dñs eē deſinit.]ſupple in totū,ſed p pte,
ſic.Iō ſi vnus ponit pecuniā, alter operā, & pecunia pdať añ
q̃ ſit p̄ſtita:vř ad vtrunq; pertinere piculū, ſicut ad vtrūq; pti
net dñium:& ſic,ꝙ teneatur ille refundere dimidiā rei,q eam
poſuit,ad hoc.ſ.pro ſoc.l.ſi id.quod declara, vt ī l.j. C.p ſoc.

ADDITIO.

a ¶Vnus ponit rem.Adde Pet.de Vbal.in trac.ſocietatis.

LEX XV.

Qui ſeruandarū. Qui me damnificat ſine cā ſi quidē doloſe, teneť mihi
actione de dolo,ſi autem non doloſe, tenetur actione in fa-
ctum,h.d.ad hoc vltimum.l.3.ſ.de condi.ob cau.¶In gl.3.in
fi.dic breuiter,ſi proieciſti ſine cauſa,quia non ſuberat iuſtus
timor,teneris mihi ad æſtimationem totalē, uel actione de
dolo,vel in factū,ut hic,ſi autem cum cauſa,quia erat iuſtus
timor, non teneris mihi, ſed nautæ, & nauta tenetur mihi,
& poſſum agere cōtra eum, vt agat ꝯtra te non ad totalem
æſtimationē,ſed vt ꝯtribuas tu cum alijs,vt in l.contraria.

§.Sed & ſi ſeruū. Qñ datur damnū de non corpore in corpus, vel econuer-
ſo,de corpore in non corpus,non competit actio.l.Aquil.di-
recta,ſed in factū loco eius ſubrogata. h. d. cū.§.ſeq.Et ī prīo
caſu dř dari de nō corpore in corpus, quia ſi ſpoliaui ſeruum
tuum,iſta ſpoliatio quā feci corpore meo,nō eſt illa,quæ ſer-
uum interfecerit,ſed frigus poſtea ſuperueniens, ſed nō ego
immediate, ſed dedi cām,qua mediāte mortuus eſt, & iſtud
dānum datum eſt in corpore ſerui tui,nō tñ corpore meo,
ſed frigore. In caſu ſequēti ꝯtingit ecōuerſo,qa ſi proieci ca-
licē tuum in pfundum,corpus calicis nullū dānum recipit,
ſed tu recipis ex actu geſto corpore meo.Iō dř dari damnum
de corpore ī nō corpus,& actio. l.Aquil.datur, qñ damnum
infertur de corpore in corpus, vt ſi animal tuum interfeci
manib.meis,vel vinū,aut oleū effudi.vt ſ.ad l. Aqui l.ſi ſeruꝰ
ſeruū.§.3.capite.ſuppleť ergo.l. Aquil.p p̄torē ex mēte ipſius
legis,& loco actionis directæ datur in factum,ut hic ſ.l.qui a
actionū.nō ergo loquitur hic de actione in factum, quæ eſt
eadē cum actione p̄ſcri.ver.vt l. p̄cedenti. ſed de ſubſidiaria.l.
Aqui.quę pōt dici alio reſpectu ſpecialis, quia forte ſpeciali-
ter fuit inuenta ad ſupplēdum.l.Aqui.idē in illa,q̃ fuit inuen
ta ad ſupplendū aliqđ edictum p̄toris,vbi deficerēt verba,&
nō mens.l.Eſt & alia gñalis ſubſidiaria, quę cōpetit vbicūq;
eſt ęquum actionem dari,& nō reperitur hæc.l. Pone exem-
plum in l.ſi id quod.de iuriſ.om.iu.& per gl.rub. in fi.

1 *Actio de paſtu pecoris non habet locū,quando fructus mei qui cadunt in alieno depaſcuntur, ideo recurritur ad actionem in factum ſubſidiariā.*
2 *Actio de paſtu pecoris non habetur, niſi hic, nec habet tractatum ſicut aliæ actiones.*
3 *Simile in actione incerti,ꝙ non habeat ſpecialem tractatum,& ꝙ tamen ſit proprium fraudatorio.*
4 *Simile de interdicto fraudatorio.*
5 *Glandis appellatione continetur quicunque fructus etiam domeſtici cadētes ex arboribus.*
6 *Fructus ſi cadant de arborib.tuis in fundū meū, non tamē ſunt mei, ſed veniunt tibi reſtituendi: & ſi colligam,vel faciam depaſci, datur tibi actio in factum ad æſtimationē eorum.& quid ſi culpa mea interuenit.*

1 §.Si glans. †Actio de paſtu pecoris non hēt locum,
qñ fructus mei qui cadunt in alieno depa-
2 ſcunť,iō recurriť ad actionē in factū ſubſidiariū.h.d †& ſemp
allegať de iſta actione de paſtu pecoris, de qua non hř men-
tio in toto corpore iuris,niſi hic, de qua vide per Cyn. in l.fi.
C.ad l.Aquil. & ſic non hēt tractatū, ſicut aliæ actiones ha-
3 bent.†ſimile in actione incerti,q̃ nō hēt ſpecialem tractatū,
tñ eſt proprium nomen actionis, licet quidā dixerint contra-
rium,pp hoc dicentes,ꝙ eſt ꝯdictio ſine cā, de quo dic,vt di-
4 xi in l.ſed ſi me putem.§.cum inter.ſ.de cond.ind.†ſimile ha-
bemus de interdicto fraudatorio,de quo non fit mentio,niſi
5 in l.ſi pupilli.§.j.j.de ſol.†In prin.text. ibi ſi glās.appellatione
a glandis[a] continenť quicūq; fructus ēt domeſtici cadentes ex
6 arboribus tuis.†Et no.ex iſta gl.ꝙ ſi fructus cadant de arbori
bus tuis in fundum meū,nō ſunt ppea mei, ſed veniūt ibi re
ſtituendi,iō ſi colligā,vel faciā depaſci, dať tibi actio in fcm
ad ęſtimationē eorū,qđ ppetuo tenementi.¶In gl.ibi:[forte
locum hēt depauperie.] hoc ſi ſine aliqua culpa mea cōtin-
git,vt tenear emēdare damnum, vel dare animal pro noxa,
vt in titulo ſi qua.pau.feu.di. ſi vero culpa mea propter ma-
lam meam cuſtodiam,datur actio.leg.Aqui.vel in factum ad
pręciſam emendationem damni, ſicut hic. quia culpoſus nō
liberatur dando pro noxa.ſ.de noxa.l. 3. & 4.in prin.

ADDITIO.

a ¶Appellatione glandis.Adde l.qui venenum.in § glandis.ff.de verb.ſig.

LEX XVI.

1 *Licitum eſt recipere pro indicando furem, & illud, quod promittitur, qualiter petatur.*
2 *Indicare furem nemo tenetur.*
3 *Contractus innominatus poteſt fieri per ſi, ſicut per vt.*
4 *Conuentio nuda non dicitur, quando fit cōtemplatione certæ cauſæ explicandæ per eum, cui fit promiſſio etiam ſi per viam conditionis fiat, & ſecuta cauſa naſcitur actio, quæ eſt natiua, non datiua.*
5 *In contractu facio, vt des, quando detur actio preſcriptis verbis; & non de dolo.*

Solent

1 Solent qui. †Licitum eſt recipere ꝓ indicando furē:
& illud, quod ꝓmittit, vt indicetur, ſecu
ta indicatione petitur per actionem præſcri.ver.niſi dolus in
teruenerit, quia tunc datur actio de dolo.h. d. Et primo præ-
mittit vnum ad euidentiam, vſq; ibi:[quare.]poſtea determi-
2 nat caſum, & ibi incipit caſū huius.l. † In tex. vero ibi[timet
condōnem].ſ.ob turpem cauſam, quaſi gratis teneretur indi
care, & per conſequens turpiter recepit, vt ſ.de condi.ob tur.
cauſam.l.fin.immo non gratis tenebatur indicare, vt hic. &
l.4.§.ſi tibi iudicium.e.ti.quod dic, ut ibi. Sed contrarium, ꝗa
niſi indicet, punitur in l.j.§.j. ſupra de ſeru. fug.Solu.ibi rece-
perat fugitiuum in ſuo, hic non, ſed erat in alieno. ¶In text.
3 ibi,[hoc eſt ſi indicaſſet.¶ † No.ꝙ videtur hic tex.ꝙ contra-
ctus innominatus poteſt fieri per, ſi, ſicut per, vt, de hoc in l.
ſi intra.ſupra de pec.& in l.ſi qui[cum debitore. de iureiuran.
4 ¶†In tex.ibi,[conuentio iſta non eſt nuda.]no.quòd non di-
citur nuda conuētio, quando fit contemplatione certæ cau
ſæ explicandæ per eum, cui fit promiſſio, etiam ſi per viam
conditionis fiat, & ſecuta cauſa naſcitur actio, quæ eſt nati·
ua, non datiua, vt in l.iuriſgentium. §. & ideo puto.ſupra de
5 pactis.¶In fi.tex.ibi,[præſcriptis ver.Sed op. † ꝙ iſte fuit con-
a tractus, facio, vt des,[a] ex quo debet dari de dolo, non præſcri.
ver.vt l.naturalis. §. quod ſi faciam.ſupra eodem.gloſſ.labo-
rat ſuper hoc, & merito poteſt dici, quod hic ex facto aderat
vtilitas alteri parti, ideo datur præſcr. ver.per l.cum mota. C.
de tranſact. ſecundum vnum intellectum. Sed tunc contra
ſi poteſt dari præſcr. verb.non debet dari de dolo, cuius con-
trarium ſtatim ſequitur, & iſtud eſt difficile contrarium. Bar.
ideo hic dicit, ꝙ non loquitur de dolo eius, qui debebat da-
re, ſed de dolo indicantis, & ſic ceſſat contrarium gloſ. quod
non placet, quia hic dicitur propter dolum dari de dolo, non
præſcrip. verb. & ſic loquitur eodem caſu, quo ſupra.Ideo pt
dici, quòd ex indicatione ſola non ſequitur vtilitas alteri par
ti, niſi ipſe poſtea apprehēdat, & tunc non ſequitur mediate
ex indicatione, ſed propter eam, ideo non datur actio præſc.
verb.directa.Sed ſi fuit in dolo, datur de dolo, vt d.§.quòd ſi
faciam.ſi non fuit in dolo, datur præſcri.verb. vt d.l. mota.in
fin.ſecūdum alium intellectum, ꝙ tetigi in §.quod ſi faciam.
de iſto intelligitur hic.Fateor tamen, quod contrarium eſt dif
ficile, & iſti text. vix recipiunt bonam ſol. & totum hoc pro-
pter illum §.ꝙ ſi faciam.qui magnam ingerit facultatem in
iſtam materiam.

ADDITIO.

a ¶ Facio, vt des.Adde quod eſt contractus innominatus, ſecundum Pau.de Caſt.
in l.cum mota.in 2.no.C.de tranſa.

1 *Vbicunque poteſt habere locum actio ex contractu nominato, non datur condictio incerti.*

1 Promiſiſti. † Ex pacto appoſito iuxta donationem
in fauorem donatoris, datur actio præ-
ſcriptis verb.ſed iuxta venditionem, datur etiam actio forma
ta ex vendito, & contra eum, qui non patitur me tollere rē
meam, datur actio ad exhibendum. hoc dicit.Primo dicto
concordat.l. hæreditatem. infra de donatio. nec tunc poteſt
dari actio informata, quia pactum nullam reperit in formā-
dam, cum donatori non oriatur actio contra donatarium,
ſed in ſecundo ſic, quia datur ad precium, vnde poteſt dari
ad id, quod deuenit in pacto:& iſte eſt verus intellectus.¶Op-
pon.quòd iſta l.non poſſit procedere, quia contractus fuit ce
lebratus pro vno, ſcilicet pro donatario, & pactum fuit ap-
poſitum pro donatore, & ſic pro alio. Ergo non competit a-
ctio præſcriptis verbis ex iſto pacto, quia non veſtitur cohæ-
rentia contractus, & ſic pactum remanet nudum.Solu.& ad-
uerte, quia in hoc multum dubitaui. Verum eſt, quòd iſtud
pactum non veſtitur cohærentia contractus per ea, quæ ſu-
pra dicta ſunt, ſed bene veſtitur interuentu rei.Ideo ſi ex vna
parte impleatur, poteſt agi ex eo, & ita loquit iſte text.& hoc
modo intelligitur Barto.quando contractus fuit pro vno, &
pactum apponitur pro alio, in l.iuriſgentium. §. quinimmo.
in princ.ſupra de pactis.& in l.petens.C.eodem titu. ¶In tex.
ibi,[incerti cōpetere.]ſubaudi duntaxat, ſed in ſequenti caſu
habes ex vendito informatam, & etiam præſc.verb.quæ ori-
tur ex pacto, vt ſupra e.l.ſi vir vxori.& probatur, ꝙ iſta l.non
2 probat id, quod dicit†Bart.in l.ſed & ſi me putem.§.cum in-
ter.ſ.de condi.inde.ꝙ vbicunque poteſt habere locum actio
ex contractu nominato, non detur condictio incerti, & ad
hoc allegatur iſta l.quia hic non loquitur de condictione in
certi, ſed de actione præſc. verb. quæ dicitur incerti, quando
datur ad factum.Item quia hic vltra actionem ex vendito da
tur illa, per id, quod dixi, & contra eum videtur caſus in l.ſi bi
narum.ſ.de ſer.vrb.præd.

§.Permiſiſti. Si permittis me compellere, quod in
tuo tua voluntate cępi, datur actio
de dolo, non præſcrip.verb.h.d.¶In tex.ibi, [nec patiaris me
tollere fructus.].i.ſepararc a ſolo, alias ſi ſeparaſſem, & non
permitteres me tollere, haberem actionem ad exhibēdum,
& rei vendicatio, quia eſſem effectus dominus, vt ſupra pro-
xim.præcedenti text. ¶In text.ibi,[nullam iuris ciuilis actio-
nem.]ideſt non datur actio præſcriptis verbis.ſed quare?non
reſpondeo, quia hic non fuit aliquis contractus, uel ſibi ſimi
lis, nam promiſiſti mihi, vt ſererem, & tollerem, & ego nihil
promiſi. Vnde cum ex vna parte veniat tantum quid fien-
dum, non poteſt dici contractus innominatus, qui eſt vltro
citroque obligatorius. Recurritur ergo ad actionem de do-
lo contra doloſum, & contra non doloſum ageretur in fa-
ctum ſubſidiaria. gloſſ. dicit, quòd hodie ageretur l. ſi quis
argentum. C. de donation. ſi promiſiſti ex mera libera-
litate.

LEX XVIII.

1 *Quando conceſſi tibi habitationem gratuitam mei fauore. vt domus non deſtrueretur, ꝙ non ſit commodatum, nec precarium.*

1 Si gratuitam. †Quando non conſtat, quis contra-
ctus fuerit liberatus, conſtat tamen,
quòd aliquis celebratus fuit, datur actio præſcrip.verb.hoc di
2 cit. ſic ſupra eodē. l.ſit tibi.& l.prima.& poteſt intelligi, †quā
do conceſſi habitationem gratuitam mei fauore, non tui,
puta, vt domus habitaretur, & non deſtrueretur, & tunc pro
cedit clare, quia nec eſt commodatum, nec precarium, quæ
conceduntur contemplatione recipientis, poteſt etiam in-
telligi, quòd contemplatione recipientis, tamen non con·
ſtabat an ex cauſa commodi ad certum determinatum vsū,
puta, vſque ad annum, an ad incertum, vt ad beneplacitum
concedentis, quo caſu daretur interdictum de precario.Ideo
in hoc dubio recurritur ad hanc actionem. Ita intellexit
Azo.

2 *Traditio dicitur facta contemplatione illius, cuius rogatu facta eſt, niſi ex alio appareat contrarium.*

1 §.Si margaritas. † Qui recipit rem venditam æ-
ſtimatā, tenetur actio. præſcri.
ver.ad rem, vel æſtimationem, & ſi ad rogamen ſuum reci-
pit, tenetur de leuiſſima culpa, ſi ad rogamen dantis, tenetur
de dolo, & lata culpa. Vnde ſi non apparet, tenetur de dolo,
2 lata, & leui.hoc dicit tex.cum glo.†Ex quo no. quòd illius cō
templatione dicitur traditio facta, cuius rogatu facta eſt.
hoc tamen eſt verum, quando ex alio non apparet contra-
rium. Nam ſi habebam rem venalem, indiſtincte cenſetur
facta mei gratia, & contemplatione, nec recurreretur ad di-
ſtinctionem, de qua hic, ut l.rogaſti.ſupra ſi certum petatur.
tunc enim recurritur, quando hoc non conſtat, an eſſet ve
nalis, vel nō.facit ſupra commo. l.in commodato.§.interdū.

LEX XIX.

Si rem tibi. Qui recipit rem inſpiciendam, ſi eam
perdit ſua culpa, tenetur actione præſc.
ver.duntaxat.Si vero non perdidit, ſed dicat ſe perdidiſſe, te-
netur furti, & condictione furtiua, & ad exhibendū, & quan-
do traditio fit gratia recipientis, tantum tenetur de leuiſſi-
ma culpa, ſi dantis, tantum de dolo, & lata, ſi gratia vtriuſ-
que, de leui tantum. hoc dicit, & ponit iſta l. caſus eſt valde
quotidianus.¶In tex.ibi.[ita demum præſcriptis verb.actio.]
ſupple tantum vel duntaxat, quia ſi poſſum probare, tunc
quia denegatur mihi reſtituere aſſerendo mendaciter te per
didiſſe, & ſi contrectas contra meam voluntatem, ideo com-
mittis furtū, ideo habeo actiones, de quibus infra ſubijcitur,
ſubaudi, & habeo præſcrip.verb.quæ erit ex contractu. Non
enim debes eſſe melioris, conditionis hoc caſu, quam præ-
cedenti, nec obſtat, quòd hæc actio non concurrit cum alijs,
quia hoc eſt verum cum alijs orientibus ex contractu, ſed ex
delicto ſic, quia oriuntur ex diuerſis principijs. In contrariū
tamen facit, quod nota.gloſſ. in l.proxim.quæ videtur velle,
quòd actio præſcriptis verb.non detur pro re propria.ꝙ hoc
videtur probari in hoc text. attento cortice literæ. nolendo
aliquid l.ſubaudire, ſed non placet, illa gloſſ. quia non vi-
deo, quid repugnet, quin poſſet dari ad reſtitutionem rei
propriæ, ſicut actio commodati, & depoſiti, quæ ſunt actio-
nes perſonales, & videtur tex.in l.præceden.in prin.vbi datur
præſc.ver.ad reſtitutionem habitationis gratiæ conceſſæ.Sed
ad dandum fateor, ꝙ actio perſonalis non poteſt competere
ei, qui dominus eſt.

§.Si cum vnum. Si cōmodo, vt cōmodes, non
agitur commodati, ſed præſc.
ver.h.d.Ratio eſt, quia commodatum debet eſſe gratuitum,
& hic non eſt, & ideo videtur a ſimili, ꝙ ſi mutuo tibi, ut po-
ſtea mutues mihi, committitur vſura, quia mutuum debet
eſſe gratuitum, & hoc non eſt, vt patet ex iſto text. ita dicunt

Canno-

Canoniſtę in materia vſurarum.¶In tex.ibi [bos periit.]ſup ple ſui culpa,alias non teneret.Sed quid ſi non periiſſet, qua actione tenebitur reſtituere?videtur, ꝙ non datur actio præſcr.verb.poſtquam non poteſt vendicari,vt in prin.huius leg. Contrarium dic,vt ibi dixi.Vt autem commodet ſuum, non eſt dubium,ꝙ datur præſcr.ver. quia fuit contractus innoīatus commodo,vt commodes, & fuit impletus ex vna parte.

§.Si cum mihi. Si res vendenda pereat ante perfectam vēditionem, ēt apud eū qui emere volebat,periculum eſt domini.h.d.hic, ſi ſine culpa,alias ſecus. Tenetur autem ille de culpa leui,qui tenet ad cuſtodiam,vt hic.in fin.non de leuiſſima, quia pro cuſtodia mercedem principaliter non recipiebat, alias ſecus, vt l. qui mercedem.§.loca.

1 *Qui recipit rem,vt alteri tradat in certum euentum:illo ſecuto per actionem præſcr.verb.tradere cogitur, niſi ob cauſam inhoneſtam fiendam veniat traditio.*

2 *Si fui præſens quando depoſuiſti anulum tuum penes tertium, cum pacto: ꝙ reſtituatur mihi,ſi vincam te in ludo, & ecōtra,e ſuiſti preſens quā do depoſui annulum meum ſub eadem conditione, quæ actio oriatur.*

3 *Ludus alearum ad magidem.i.ad ſtatum non eſt licitus, ſi luditur ad pecuniam,ſed illi ludi dicuntur liciti,vbi exercentur vires corporales.*

4 *Quod hoc expediat reipublicæ,vt exerceant ſe in talibus,vt ſint apti rem pub.defendere.*

5 *Ei qui non eſt dominus:nec habet poſſeſſionem,non datur actio furti,niſi ſua interſit ratio cuſtodiæ,& quid ſi aliquis eſt dominus,ſed nunquam fuit poſſeſſor.*

1 §.Si quis. †Qui recipit rem,vt alteri tradat in certum euentum,illo ſecuto per actionem pſc. ver. tradere cogitur, niſi ob cauſam inhoneſtam fiendam veniat traditio.h.d.& eſt pulcher caſus, & quotidianus,ecce caſum

2 ¶†In tex.ibi.[præſcr.verb.actio in eum competeret.] ſed vñ oriatur hæc actio? reſpondeo, ſi fuit præſens , quando depoſuiſti anulum tuum penes tertium cum pacto, ꝙ reſtituatur mihi,ſi uincam te in ludo, & econtra,fuiſti præſens,quando depoſui anulum meum, ſub eadem conditione , vt reſtituat̃ tibi,tunc oritur ex pacto, qđ cenſetur interuenire inter me, & illum tertium.vel inter illum,& te,& erit actio directa. Si autem non fuit pręſens , quando tu depoſuiſti cum illo pacto,cum tale pactum fuerit appoſitum ſuper re tua,quæ durabat tua acqritur mihi abſenti vtilis actio præſcr. ver. ar.§.ſ pig.ac.ſi cum venderet.iuncta.l.Publia.in prin.depoſi. in tex. & glo.Et ſi dicatur,immo vtilis depoſiti.vt ibi no. rñdeo, ibi fuit proprie depoſitum,quia facta fuit ad finem, vt ille cuſtodiret,& in certum caſum reſtitueret , hic non, vt cuſtodiret, ſed pro ſecuritate mea,ſi contingat me vincere. Quæ autem actio cōpetat mihi pro reſtōne anuli mei ? hic.n.loquit̃, niſi de tuo,vt colli.ĵ.dū dicit,[quēadmodum.n.] rñdeo , ꝙ multo fortius pro meo reſtituendo datur actio præſc.ver.ut dixi ī prin.huius.l.& patet.ĵ.l.prox.& in prin.l.pcedentis, qa pōt di ci innoīatus contractus trado,vt mihi reſtituas,ſi vinco,& ēt

3 anulū alterius.¶†Et no.hic gl. ꝙ ludus alearū [a] ad magidē.i. ad ſtatum,non eſt licitus,ſi ludit ad pecuniā, & quicquid lucrat̃, illicite lucrat̃,& tenetur reſtituere. Illi ergo ludi dñr liciti,vbi exercent̃ vires corporales.vt in ĵ.glo. & in l.ſolent. ſ.de

4 alea.nā†hoc expedit reip.vt exerceant ſe in talib. & ſint apti rēpublicam defendere.†¶Vltimo no. id ad quod allegat̃ iſte

5 §.†ei qui non eſt dñs , nec hēt poſſeſſionē non dat̃ actio furti.hoc verū,niſi ſua interſit rōne cuſtodiæ, vt quia teneat̃ alteri emendare,vt in caſib. hic alleg. in gloſſa. in contrarium. Quid autem ſi aliquis eſt dominus , nunquam tñ fuit poſſeſſor?dic,vt no.in l.ſi manifeſtus. in §.tādiu. cum l.ſeq.de cond. fur.& in l.ſi homo.ĵ.de vſuc.

ADDITIO.

a ¶Ludus alearum.Adde gl.& Doc.in c.cler.de vi.& hone.cle.Card.in cle.i.e.ti.

LEX XX.

Si apud. Ille qui recipit rem tradendā alteri in certum euentum, illo non ſecuto tenetur per hanc actione reſtituere tradenti.h.d.¶In tex ibi:[præſcriptis verbis agere.]quę oritur ex eo, quod tacite videtur actum,ut ſi ſibi non dederis,mihi reſtituas; & ſic vr̃ ꝯtus innoīatus, do, ſeu trado,vt alteri tradas,vel mihi reſtituas.¶In tex.ibi;[non.n.] reſpondet tacitę obiectioni, quia poſſet dici , daretur actio depoſiti ſequeſtraria,ad qđ rñdet,non eſſe verum . Nam illa competit quando duo deponunt eādem rem penes tertium quæ erat in litigio.vt l.licet. & l.ea apud quem.§.in ſequeſtrū. ſ.depoſi. ſed hic a me ſolo fuit factum depoſitū de re non litigioſa.¶Item oppo.ꝙ non pſc.ver.quia pecunia erat mea ꝑ quā nō pōt cōpetere actio pſonalis, & pp hoc glo. intelligit ꝙ fuerit trāſlatum dñium.qđ non placet,qa eſt deſtruere literam.nec video quid rōnabiliter potuit mouere glo. iō dic,vt dixi in l.pręcedenti.in prin.

LEX XXI.

1 *Actio præſcriptis verbis quod poſſit dari.*

1 Rogaſti me. †Si res vendita datur,vt pretiū in mutuum conuertatur,ſi non vendat̃ vel

2 non conuertatur actione præſcrip.ver.agit̃.h.d.†& hic etiam probatur,quod ſ.dixi,ꝙ hæc actio poteſt dari pro re propria in fi.tex.ibi[ꝓprii ꝯtus] Sed qs ꝯtus fuit iſte. nā totū , quod feci,ad vtilitatem tui cedebat . Tradidi enim rem meam , vt eam venderes,& precium in mutuum retineres : non vt aliquid faceres ad meā utilitatē, vel aliqd dares, & ſic nō vr̃ cadere in aliquā ſpeciē,de illis quæ hñr in l.naturalis. Breuiter hoc,proprie loquendo tamen habet ſimilitudinem cum illis ſpeciebus : quia negotium inter te,& me geſtum eſt,& vr̃ tacite actum,ꝙ ſi non uendatur,uel pretium in mutuū non cōuertatur,mihi reſtituat̃,&ex hoc tacito pacto reſultaret dictus contractus ſimilis,vt ĵ.l.proxima.

1 *Ex pacto incontinenti appoſito quæ actio detur.*

2 *Dictio,deinde,ꝙ non importet de ſui natura interuallum temporis, immo verificetur in eo,quod incontinenti fit.*

3 *Quando pro vſu rei datur pecunia,ꝙ indiſtincte dicatur locatio, etiam ſi non conſueuit locari,ſi tamen ſit ad hoc res apta.*

1 §.Si prædium. Ex† pacto incontinenti appoſito, datur præſcrip. uer. & etiam actio ex illo contractu informata , ſi aliqua reperitur infor-

2 manda.hoc dicit tex.cum glo. ¶†In tex. ibi. [deinde]glo.intelligit,ſcilicet, incontinenti.[a] & ſic no. quod iſta dictio [deinde,] non importat de ſui natura interuallum tēporis, immo uerificatur in eo,quod incontinenti fit, licet prima facie

3 uideatur contrarium.¶†In tex.ibi,[præſcrip.uer.] agi ſupple dūtaxat ex cōtractu innominato,facio,ut facias.i.obligo res meas per te,ut fideiuſſorem pſtes. Sed ſi hoc feci pro aliqua mercede,quam a te recepi , & ſic fuit contractus locationis, tunc,quia competit actio ad mercedem, dabitur etiam eadē actio informata ad id,quod deuenit in pacto. ut ĵ. ſequitur, non in caſu præcedenti, quia pactum nullū reperit informādum,ut dixi ſup.eo.promiſiſti,non tamen nego, quin etiam hoc caſu detur præſcript. uerb. quæ oritur ex pacto incontinenti appoſito,quod ēt tenet hic gl.ſuper uerbo[ex locato.] & no.eam,quæ uult,ꝙ licet,quando recipitur pecunia ꝓ opere,ſeu pro facto,tunc dicat̃ cōtractus locationis, qñ talis opera,uel ad tale factum conſueuit opera locari,non aliter.ut ſ. c.naturalis.§.ut cum do.qñ tñ datur pro uſu rei, idiſtincte dr̃ locari,etiam ſi non conſueuit locari.quod tene menti. Certe hoc intelligo uerum , quando pro tali uſu ad quē eſt apta locari , puta concedo habitationem pro certa pecunia , ſed uſus ad quem non conſueuit locari,nec eſt apta locari, puta, obligo rem pro te pro certa mercede quam mihi promittis. certe ad hunc uſum non cōſueuit res locari . Vnde non ur̃ ꝯtus locatiōis,niſi hoc agatur expreſſe. & ita dēt intelligi hic arg.ĵ.l.proxi.§.j.

ADDITIO

a ¶Incontinenti.Adde quod ait.in l.i.ff.de adul.& in l.i.& ibi Bart.ff.de ſolu.

LEX XXII.

Apud Labeonem. Qui rem experiendā recepit, qđ interim ex ea lucratur,domino ꝑ hāc actionē reſtituere tenetur.h.d.Et oritur hoc caſu ſimiliter ex tacito pacto,quia uidetur actum,vt ſi diſpliceant reſtituas mihi equos,& oē lucrū,quod cum eis feceris, quia non debet lucrum pertinere ad te prius , quam pertineret rei periculum , ſed ante venditionem perfectam periculum ad te non pertinet, etiam ſi penes te pereāt. ut ſ. eo.ſi gratuitam.§.ſi cum mihi.iuncta.l.ſi is,qui. §. ſi quē quæſtum.ſ. commo. nec etiam hic eſt proprie contractus innominatus;ſed ſi aſſimilatur illi.Vnde potius dicitur quoddam neg.geſt.inter te,& me.

§.Item apud. Qui recipit rē experiendā , emptione perfecta tenet ad pretium actio ne ex uendito, uel præſcr.ver.ad id,qđ cōuenit.h.d. & differt a caſu pcedēti,qa ibi nullam mercedem recipiebat tradēs de experimento,hic ſic,& ideo in caſu iſto lucrum , qđ recipiēs cōſequitur ex experimento,pertinet ad eum, qa ſic vr̃ tacite actum,ſufficit,quod ſoluat mercedem.caſus eſt iſte.¶In tex. ibi, [precium petatur.]ſubaudi,& multo minus merces pro tempore ante contractam emptionem , puta ſi fuit actum, quod experieris per quindecim dies, & ſingulis diebus ſolueres decem,ſi diſplicuiſſet,poſt decem dies, dixiſti eas tibi placere,& ex tunc contrahitur emptio; & pro tempore ſequenti nō teneris ad mercedem, qa uteris re tua , & cuius periculum ad te pertinet,ſed pro decem dieb.præteritis debes ſoluere,quia fuiſti uſus re mea , & cuius periculum ad tē non pertinebat,licet pertineret lucrum experimenti ; ideo teneris ad mercedem,ut colligitur ſup.dum dicitur, vtrum pretium , & merces,& ſic copulatiue,ſed in ſequenti caſu; ſi tibi diſplicet non teneris niſi ad mercedem,non autē ad pretium , nec ad ipſas res ſi ſine tui culpa perierūt,ut in l.ſi rē.§.ſi cū mihi.ſ. e.

§.Si

§. Si cum emere. Is cui res inſpicienda datur. non tenetur de caſu contingente, cum res reportatur, ſed de dolo, & culpa, hac actione tenetur, hoc dicit.

LEX XXIII.

1 *Quãdo deficit ſpecialis actio, recurritur ad generalem actionem præſ. ver. quæ dicitur in factum, & quando deficit exceptio ſpecialis, datur ex æquitate generalis in factum.*

2 *Actio præſc. verb habet locum, quando dubitatur de actione ſuper aliquo neg. geſt. inter ambas partes, quod poteſt contingere quatuor modis.*

3 *Sed ſi negocium non ſit communiter geſtum inter ambas partes, ſed per vnam tantum, & dubitatur de actione, quod contingit duobus modis, ꝙ tunc competat actio in factum ſubſidiaria.*

4 *Actio in factum ſubſidiaria in quo differat ab actione præſcriptis verbis.*

5 *In delictis quando dubitatur de actione, an recurratur ad actionem de dolo.*

1 **Quoties.** † Quando deficit ſpecialis actio, recurritur ad generalem actionem præſcriptis verbis
quæ dicitur in factum, & quando deficit exceptio ſpecialis,
datur ex æquitate generalis in factum. hoc dicit. ſecundum
2 vnum intellectum. quòd † loquatur de actione præſcriptis ver
a bis, & tunc dic, ꝙ habet locum,[a] quando dubitatur de actione ſuper aliquo nego. geſt. inter ambas partes, vt in multis. ll.
huius ti. quod poteſt contingere quatuor modis. Primo, quãdo conſtat illud negocium cadere in aliquam ſpeciem contractuum innominatorum, excepto contractu, facio, vt des.
de quib. in l. naturalis. Secundo, quando conſtat, ꝙ eſt contractus innominatus, tamen non proprie cadit in aliquam de illis ſpeciebus, ſed pone exemplum in l. promiſiſti. & in l. ſi rẽ
tibi. cum ſequenti. in quib. aſſimilatur alicui de illis tribus ſpeciebus, ſed non proprie per ea, quæ dixi in l. j. §. eo. Tertio, qñ
conſtat, ꝙ eſt contractus nominatus, tamen ignoratur, quis.
quia eſt dubium de facto. Pone exemplum in l. j. ſupra eodẽ.
ibi. [domino mercium, &c.] Quarto, quando dubitatur, an
ſit contractus nominatus, vel innominatus, quia poteſt cadere in vtrũque, pone exemplum in l. ſi gratuitam, quia ſi conceſſi habitationem gratuitam gratia mei, eſt cõtractus innominatus, ſi gratia tui, eſt contractus commodati, vel precarii,
qui ſunt nominati. Si vero conſtaret, ꝙ eſſet contractus nominatus, & etiam quis, & qualis eſſet, tunc daretur actio ſpecialis ex illo contractu, quando reperitur ſpecialis actio prohibita. Si autem non reperitur, tunc aut petitur certum, & ꝯpetit certi condictio generalis, vt in mutuo, & etiam ſecũdũ
quoſdam, in ſtipulatione, in quibus non eſt prohibita ſpecialis certi condictio, ita ſentit hic gl. in mutuo, ꝙ non: licet in l.
certi condict. ſi cer. pet. ſentiat contrarium. Aut petitur incertum, & tunc datur condictio incerti, ut l. ſed & ſi me putem.
§. cum inter. & l. qui exceptionem. §. ſi quis, de condi. indebi.
5 † Alio modo intelligitur, vt loquatur de actione in factum
ſubſidiaria, vt competat, vbi deficit ſpecialis: & tunc dic, ꝙ loquitur eo caſu, quo dubitatur de aliquo negocio non communiter geſto inter ambas partes, ſed per vnam tãtum quod
poteſt cõtingere duob. mod. Primo, quando ſuper illo facto
prodita eſt aliqua. l. ciuilis, vel prætoria, inducens ſpecialem
actionem, & deficiunt verba illius l. tamen adeſt mens, & eſt
æquum actionem dari, tunc recurritur ad actionem in factũ
ſubſidiaria, quæ dicitur ſubſidiaria illius. l. ut patet in illa, quæ
datur loco actionis. l. Aquil. directæ, vt s. eod. l. qui ſeruandarum. §. j. & 2. & in alia quæ datur ad ſupplendum verba edicti prætoris. ſupra eo. l. qui actionum. Secundo modo poteſt
contingere, ꝙ ſuper illo negocio non eſt prodita aliqua lex
ſpecialis inducens ſpecialem rationem, tamen eſt æquum ex
illo dari, & tunc recurritur ad generaliſſimam actionem in
4 factum. vt ſupra eod. l. partis. & C. de ſacroſan. l. ſancimus, † &
differt iſta actio ab actione præſcr. ver. quia præſcr. ver. eſt natiua, quia habet ſufficientem materiam ad eius productionẽ
in eſſe, ut l. iuriſgẽtium. §. & ideo puto. de pactis, dicitur tamẽ
vtilis, quia oritur ex ęquitate potius, quam de rigore, & ſic exponitur vtilis. i. efficax ſecundum primum intellectum. Sed
iſta in factum ſubſidiaria, dicitur datiua, quia non ſic habet
præexiſtentem materiam, quia non oritur ex neg geſt. inter
partes, ſed ex quadam æquitate deficiẽte lege, vel eius verbis.
5 † Et prædicta quãdo dubitatur in contractibus, vel quaſi: quãdo autem in delictis glo. hic dicit, ꝙ recurritur ad actionem
de dolo. Tu dic, ꝙ iſtud verum, quando dolus committitur
extra contractum, vel etiam in contractib. ſtricti iuris: & quã
b do delictum[b] non cadit in aliquod ſpeciale nomen delicti,
Si autem caderet: tũc pro tali dolo, daretur ad intereſſe actio
in factum, vt l. qui nomine: infra de fal. & no. ſupra pro ſoluto. l. nec quiſquam. Itẽ quando non cadit in ſpeciale nomen
delicti vltra actionem de dolo, quæ datur ad intereſſe: competit accuſatio criminalis ad pœnam extraordinariam ex delicto, quod vocatur crimen ſtellionat⁹, & eſt crimen priuatũ,
Sed in aliis nominatis etiam publicis competit accuſatio ex
illo crimine. Item prædicta procedunt, niſi aliqua obligatio
oriatur. ex aliqua. l. noua ſine aliqua preexiſtente materia apta ad producendum actionem, quia tunc daretur conditio
ex l. ut in l. j. ſupra de cond. ex l. pone exemplum in l. fina. poſt
medium. C. de cond. ex le. ibi dum dicit [condictione ex leg.]
& in l. fina. §. licentia. C. de iure deliber. ibi condictione ex le.
&c. Cœtera circa iſtam materiam vide Cyn. qui multa verba
effundit in l. ex placito. C. de rer. permut. per Bar. in l. j. §. de cõdic. ex l. Sed ex prædictis paucis habes introitum ad intelligẽdum omnino. Non ſunt alia.

ADDITIONES.

a ¶ Habet locum. Quando autem competat actio præſc. ver. vide per gl. rub. hoc tit. & ibidem plene per Bar.

b ¶ Quando delictum. Adde an delictum mariti violat thorum vxoris: vide per Io. de Ana. in c. maritis. de adul.

LEX XXIIII.

Si tibi. Cum operæ gratis exhibentur, dicitur contract⁹ mandati. Cum vero conſtituta mercede, dicitur ꝯtractus locationis. Cum autem ſub ſpe mercedis, dr̃ ꝯtractus innominatus ex eo, quod oritur actio præſc. ver. h. d. Et no. iſtũ caſum. ¶ In tex. ibi: [ſi vero mercede data] ſupple, certa: & ĩ hoc differt a caſu ſequẽti, vbi fuit actũ de incerta. ¶ In tex. ibi, [q̃tũ inter nos ſtatutum fuerit.] puta, vt quotidie fieri ſolet, facias mihi hoc, & de primo erimus in ꝯcordia tu, & ego. Non n. poteſt dici mãdatum, quia ſub ſpe mercedis hoc facis, nec eſt locatio, quia requirit certam mercedem, eſt ergo innominatus cõtractus, & ex vna parte poteſt dici facio, ut des, ex altera dabo ſi facies, & ſic ex vtraq; parte videtur actio prodita, præſcrip. verb. ſi non facias, & non reſtituas mihi veſtimenta mea, & de iſta loquitur hic. Item ex parte tua, ſi feciſti illud, ex quo mihi adeſt vtilitas, ſimiliter præſcriptis verbis, vt dixi, tibi præmium æſtimandum arbitrio iudicis, erit, ſi non erimus concordes, vel ſi non adeſt vtilitas actio. de dolo.

LEX XXV.

a **Duo ſecundum Tyberim.** Perdens[a] rem alienã ſui culpa, tenetur actione in factum, ſi alia actio non ſupereſt. hoc dicit.

ADDITIO.

a ¶ Perdens. Adde quæ differentia ſit inter perdere, & derelinquere, vide per Ang. in l. ex libris in 4. no. C. de acqui. & reti. poſ.

LEX VXVI.

1 *Actio quæ competat, ſi datur a me tibi pecunia, vt negocieris, transferendo in te dominium, hoc acto, ut lucrum vſque ad certam quantitatem ad me pertineat, & vltra illam ad te.*

2 *Periculum pecuniæ datæ alicui, ut faciat, & det, quando pertineat ad dantem, & quando ad recipientem.*

3 *Vſuræ poſſunt dici redditus pecuniæ.*

4 *Contractus ſtricti iuris non veſtit pactum vſurarum, ſicut contractus bonæ fidei, & quid ſi contractus ſtricti iuris aſſimiletur contractui bonæ fidei.*

5 *Contractus innominatus eſt ſtricti iuris, niſi in duobus caſibus.*

1 **Titius Sempron.** † Si do tibi pecuniam, vt negocieris, transferendo ĩ te dominium, hoc acto vt lucrum vſque ad certam quantitatem
ad me ſolum pertineat, ſed ultra illa pertineat ad te non dicitur contractus mandati, nec mutui, ſed innominatus. ſ. do, vt
facias. & des, qui aſſimilatur contractui ſocietatis, & ex eo datur actio præſcr. ver. ad illud lucrum, ſi actũm eſt, alias ſecus,
& periculum talis pecuniæ ſine tui culpa contingens nõ pertinet ad te, licet fuerit in te tranſlatum dominium, & tenearis in genere, ſed pertinet ad me, ſicut ſi non eſſet tranſlatum
2 h. d. iſta ſingularis lex, † quæ ponit caſum ſingulariſſimũ, maxime propter hoc vltimum quem neſcio alias, & mirabiliter
limitat. l. incendium. C. ſi cer. peta. ideo autem hic non eſt cõtractus mutui, licet ſit tranſlatum dominium, quia mutuum
non datur, ut recipiens negocietur pro dante, ſed pro ſeipſo,
& hoc fuit actum vt pro dante, & vſque ad certam quantitatem lucri pertineret ad ſolum dantem. Item ideo non eſt cõtractus ſocietatis, quia fuit in totum trãſlatum dominium pecuniæ, ut ſupra eodem. l. ſi tibi actione. Item ideo non eſt
contractus mandati, quia non gratis impendis officium, ſed
ſub ſpe lucri percipiendi, vltra illam quantitatem. Aſſimilantur ergo contractui ſocietatis, quia non eſt mutuum, licet
tenearis in genere. Si autem pecuniam ſine tui culpa perdis caſu fortuito, liberaris: & hoc vult text. ante fin. ibi:
[nec ipſius quidem.] in verbo [amiſiſſet] cum glo. quæ dicit,
ꝙ nõ teneris de vſuris, nec de ſorte, qđ eſt ſingulare, licet ergo
incendium procedit, niſi transferam in te dominium, hoc
acto, vt negocieris, pro me vſq; ad tñ lucrum: & ſi quid vltra
lucreris,

lucreris, ſit tuum,quia tunc periculum caſus pertinet ad me,
quod perpetuo tene menti.Sed ſi eſſet actum, quod omne lu
crum eſſet commune inter nos, & ſic eſſet contractus ſocie-
tatis, tunc periculum pecuniæ eſſet commune,ſi non fuiſſet
tranſlatum dominium in totũ,quod in dubio præſumitur,vt
3 ſ̃.pro ſoc.l.fi.§.id quod.¶†In tex.ibi.vt ex redditu ei⁹ pecuniæ
[.i. ex vſuris ſemiſſibus, quas uoluit Titius ad te ſolum perti
nere,de quibus.ĩ.ſubiicitur.Et ſic no.ꝙvſuræ poſſunt dici;red
a ditus[a] pecuniæ.ſimile.ĩ.de adi.leg.l. alumnę. poſt princi.alibi
dr̃,ꝙ ſunt fructus pecuniæ.ĩ.ad Treb.l.poſtulante.§.ſed in hu-
iuſmodi,ver.plane.& de verb.ſig.l.vſurę pecuniæ.¶In text ibi
[computatis vſuris ſemiſſibus]idẽ eſt dicere,quod de vſuris ſe
miſſibus.ſi eas perciperet de lucro,quas Titius voluit ad ſe ſo-
lum pertinere, deberet Sempronius ſoluere tributa ipſius Ti
tii,& ſi quid ſupereſſet ex dictis uſuris, reſtitueretur Titio, ſi
autem ſolueret vltra quam eſſent dictę vſuræ,tunc illud exte
nuaret ſortem.Et iſtud non multum facit ad caſum propoſi-
tum. Accidit, ꝙ recipit vſuras ſemiſſes,& eas non expedit in
totum ĩ ſolutione tributorum.Vnde Titius volebat reſiduũ.
Erat qõ,an poſſit ipſum petere,& qua actione? dubium erat,
q̃a non fuerunt deductę in ſtipulationem, ſed in ſimplex pa-
ctum,& ſi dicamus iſtud fuiſſe mutuum,nõ poſſunt peti cir-
ca ſtipulationem.Sed dubium eſt,an non ſit mutuum,ſed mã
4 datum,† quia,tunc eſſet contractus bonæfidei,vbi ex pacto,
incontinenti appoſito poſſunt peti vſuræ,l.publia.§.i.ſup.de-
po.non ſic ex appoſito iuxta contractum ſtricti iuris, quia il-
le non veſtit pactum vſurarum, etiam in incontinenti appo-
ſitum,vt C.de vſurs.l.quamuis.& reſpondet, quod non eſt cõ
tractus mandati,ſi illud, quod eſt percipiendum vltra ſemiſ-
ſes vſuras debeat pertinere ad ipſum recipientem, quia tunc
apparet,quod non gratis exhibuit officium, ſed ſub ſpe illius
lucri. Sed nec mutuum poteſt dici quia in mutuo,ſi pecunia
mutuata pereat,non liberatur recipiens cum teneatur in ge-
nere, & ſi promiſit vſuras per ſtipulationem, tenetur ad il-
las,licet pecunia,ſit perempta.Sed in caſu iſto,ſecus eſt ĩ vtra
que,quia non tenebitur ad ſortem,nec ad vſuras,quod nõ eſt
in mutuo,ſi fuiſſent promiſſæ.Certe melior ratio eſt, ad oſtẽ
dendum, quod non ſit mutuum illa, quam ſ̃.dixi,quia mu-
tuum non datur,vt negotietur pro dante, ſed pro ſeipſo po-
tius,ergo videtur contractus ſocietatis. Sed, nec illa dici põt
duplici ratione,prima,quia tranſlatum fuit dominium in to
tum,vt eſt dictum.ſecunda, quia ſi non perciperentur vſuræ
vltra ſemiſſes,nullam partem lucri ſentiebat Sempronius re-
cipiens,& ſic contractus non erat communis, vt ſ̃.eo. l.ſi tibi
rem vendendam,in fi. Eſt ergo cõtractus innominatus,& da
5 bitur actio præſcri.ver.ad dictas vſuras. † Sed contra,quia cõ-
tractus innominatus eſt ſtricti iuris, niſi in duobus caſibus. ſ.
de ęſtima.ac.& de rerum permu.ergo non,ſi veſtit pactũ nu-
dum uſurarium.glo.reſpondet,ꝙ licet ſit ſtricti iuris, tamen
aſſimilatur contractui ſocietatis,uel mandati,qui ſunt bonæ
fidei,quam gl.no.Tu dic,quod hic non oritur ac. pręſcri.ver.
ex pacto tanquam ueſtito cohærentia contractus, quia tunc
procederet contrarium.Immo ex pacto ex quo perficitur cõ
tractus innominatus,& ſic ex ipſo contractu innominato, q̃
reſultat habita relatiõe unius ad alterũ,ſcilicet do tibi trigin
ta,vt negotieris,& reſtituas mihi uſuras ſemiſſes, & iſta vera
ſolutio.Hic non ſunt alia.

A D D I T I O.

a ¶Poſſunt dici redditus.Nam vſuræ nõ ueniunt niſi ex pecunia, niſi fortaſ-
ſe ſpecies in pecuniam redigeretur per venditionem,vt l.in fideicommiſ
ſi.§.ſi auro.& l.cum q̃dam,in fi.ff.de vſu.adde tamẽ quod huius cõtrariũ
no.in 14.q.3.c.pe.& fi.& 15.q.4.c.nullus.§.ſi pecuniam.

L E X XXVII.

1 *Actio præſcriptis verbis qualiter contrahatur.*
2 *Si prẽſto tibi decem operas fabriles indebite, credens me teneri nõ poſſũ
repetere totidem operas fabriles tuas, ſed debeo repetere æſtimationem
earum, quia tu tantum es effectus locupletior ex meis.*
3 *Contractus innominatus dicitur eſſe de iureg.ſicut ipſi contractus nõiati.*
1 Si operas. †Actio præſc.ver.poteſt contrahi ex pacto
expreſſo ad aliud omnino,quam datũ ſit:
ſed condi.indebiti non contrahitur, niſi ad aliud idem,quod
datũ eſt, uel ad aliud omnino ſimile in genere ſuo.hoc dicit.
¶In tex.ibi[nec eſſe.]reſpondet tacitæ obiectioni,quæ poſſet
fieri,quod ſi do tibi operas fabriles ſerui mei,vt totidem ope
ras fabriles ſerui tui præſtes, non poſſum illas petere, ſed de-
beo æſtimationem,quia ſic videmus in condictio. inde.quia
2 †.ſi prẽſto tibi x. operas fabriles indebite, credens me tene-
ri,non poſſum repetere totidem operas fabriles tuas, ſed de-
beo,repetere ęſtimationem earum,quia in totum es effectus
locupletior ex meis,ut l.ſi non ſortem,§.libertus. ſ̃.de condi.
inde.ad hoc reſpondet Iuriſ. ꝙ condi.inde. eſt alterius natu
ræ quam actio pręſc.ver.nam illa nõ contrahitur, niſi ad idẽ
corpus,quod traditum fuit,vt ſi ꝯſiſtat in ſpecie,vel ad aliud
omnino ſimile,vt ſi conſiſtat in genere,quod recipit ĩ ſe om
nimodam functionem.Cum autem ſoluuntur operę inde
bite,nec illæ eædem poſſunt repeti,quia non extant,nec alię
ſimiles non ſolum diuerſorum hominum, immo etiã eiuſ-
dem hominis operæ non ſunt eędem, uel omnino ſimiles,
ideo deuenitur ad æſtimationem, vt dicitur in §. libertus.ſed
actio præſcr.verb.de ſui natura poteſt trahi ad aliam rem pe
nitus diuerſam,vt ſi do tibi penulas,ideſt certas veſtes, ut mi
hi des tunicas.non ergo expedit deuenire ad æſtimationem
3 propter diuerſitatem operarum,& hoc intendit, †& no. hic
expreſſe, ꝙ contractus innominatus dicitur eſſe de iuregen
tium,ſicut ipſi contractus nominati, vt l.ſi ex hoc iure. ſ̃. de
iuſt.& iure.

L E X XXVIII.

Si tibi. Si trado tibi rem utendam, vt eandem reſtituas
dicitur contractus commodatus.Si uero vt reſti
tuas tantundem in pondere,vel eandem, vt tantundem, d
contractus innominatus.h.d.

*Expliciunt egregia abſolutiſſimaq; Pauli Caſtrenſis Iuriſconſulti Excellentiſſimi
In ſecundam ff.vete.partem Commentaria.*